Tercüme Edenin Önsözü

Yedi yüz yıldan beri, bütün dünyada, ölmez eserler arasında yer alan ve çeşitli dillere tercüme edilen Mesnevî-i Şerîf'in bilindiği gibi Türkçe'ye de yapılmış manzum ve mensûr bir çok tercümeleri vardır. Fakat bu tercümelerden rahatça yararlanmak kolay olmamaktadır. Çünkü hikâyeler, bir kaç sahifede bitmemekte, hikâyeler içine başka hikâyeler de girmekte, ve böylece esas hikâye uzayıp gitmektedir. Yanlış anlaşılmasın, hâşâ ben bunu tenkid maksadı ile yazmıyorum. Bu tertipler, bu uzayıp gitmeler bir hikmete dayanmaktadır. Hz. Mevlâna fikirlerini daha iyi anlatmak için, konu ile ilgili çeşitli yerlerden hikâyeler almış, çağrışım sûretiyle hatırına gelen bazı fıkraları da eklemiş ve konuyu kendi mübârek görüşleri ile süslemiştir. Fakat zincirvârî uzayıp giden hikâyeler arasında okuyucu da esas hikâyeyi ve dolayısıyla konuyu kaybetmektedir.

Bugünün insanının hayat şartları ile yedi asır öncesinin insanı arasında elbette çok fark vardır. Bu atom devri insanı maddî imkânlar elde etmiş, zenginleşmiş, âdetâ makineleşmiş, kendini bir çok hususlarda rahata kavuşturmuştur. Fakat mânâ yönünden fakir düşmüştür. Eski insanın sabrını, ilim aşkını, mânevî gücünü kaybetmiştir. Çünkü bitmez, tükenmez ihtiyaçlarının ve sonsuz isteklerinin esiri olarak çırpınıp durmakta ve dolayısıyla hayatı kendine zehir etmektedir. Böyle bir insan okumak için fazla bir zaman ayırmadığı gibi, uzayıp giden, birbirine karışan hikâyeler içinde sabrı da tükenmektedir. Aslında Mesnevî, bir hikâye kitabı da değildir. Mesnevî, hakîkatler kitabı, irfân kitabıdır. Hz. Mevlâna, Mesnevî'nin I. cildinin önsözünde: "Mesnevî, hakîkate ulaşmak ve Allah'ın sırlarına âgâh olmak isteyenler için bir yoldur. Mesnevî, temizlenmiş kişiler için gönüllere şifâdır. Hüzünleri giderir. Kur'ân'ı açıkça anlamaya yardım eder. Huyları güzelleştirir." diye buyurmaktadır. Mevlâna, eserini etkili kılmak, fikirlerini, duygularını daha güzel açıklamak için bazı garip, müstesnâ hikâyeleri örnek olarak vermekte, irfân sahibi kişileri âdetâ büyüleyen güzel beyitlerini, bu hikâyeler arasına sıkıştırmaktadır. Birbiri içine giren bu nâdir hikâyeler arasında gizlenmiş bulunan Mesnevî cevherlerini, bu ilâhî hikmetleri bulup çıkarmak için çok dikkatle uğraşmak, emek sarfetmek ve çok sabırlı olmak gerekmektedir. Nitekim Mevlâna'yı çok seven ve altı cilt Mesnevî'yi dikkatle okuyarak, seçtiği beyitleri manzum olarak İngilizce'ye çeviren, Mesnevî-i Mânevî of Mevlâna Celâleddin Muhammed Rûmî adı altında bir kitap neşreden, İngiliz müsteşriki Whinfield, eserinin önsözünde: "Mesnevî'yi baştan başa tercüme etmek tahayyül edilemez derecede sıkıcı olabilir. Çünkü Mevlâna, hikâyeleri anlatırken dâimâ mevzû dışına çıkıyor ve esas hikâyeyi bitirinceye kadar, araya başka hikâyeler katarak onlardan ahlâkî neticeler çıkarıyor." diye yazmaktadır. Bu yüzden Mesnevî'yi, baştan başa tercüme etmekten çekinen Whinfield'in, eserinin önsözünde Mesnevî hakkında yazdığı şu gerçek sözleri tercüme ederek buraya almaktan vazgeçemedim: "Bu kitap, gönül ehli olanlara, Allah yolunda yürüyenlere, mânevî ve rûhânî hayatı yaşayanlara, susup herşeye dikkat eden nûr ehline, bedende yaşadıkları halde, rûhen nâmevcûd olanlara, yı rtık pırtık elbiseler içinde pâdişahların tâ kendisi olanlara, fazilet ue hidâyet nûrları ile dolu olanlara, ve halk arasında adsız, sansız dolaşan gerçek asilzâdeler için Allah'ın bir lûtfudur. Bu kitap dünya nimetlerini terk edip, Allah'ı bilmeye, onunla yaşamaya, onunla mânen birlik olmaya çalışan, nefsânî arzularını öldürerek, mânevî murâkabe hayatına kendini ueren kişilere hitâp eder. "Ne yazık ki Gönül ehli aramaktadır. Zaten Hz. Mevlâna da bir az sonra okuyacağınız Mesnevî'nin önsözünde: "Temiz insanlardan, gerçeği sevenlerden başkalarının Mesnevî'ye dokunmalarına müsâade yoktur." diye buyurduğu gibi Mevlâna Mesnevî'nin başına kendi mübârek eliyle yazdığı on sekiz beyit içinde neyin ağzından şunları söylemektedir:

"Ney dinleyen her insan, benim neler dediğimi anlayamaz, benim feryâdımı duyamaz, ayrılık acısı çekmiş, gönlü yaralanmış, içli bir insan isterim ki, dertlerimi, acılarımı ona anlatayım."

Mesnevî'yi sevmek için de bu vasıflar gerek. Ama insan olarak hepimizde bu duygular vardır. Fakat hayat şartları yüzünden bu duygular körelmiştir, paslanmıştır. İşte Mevlâna, Mesnevî'si ile bu duygularımızı uyandırmakta, bize heyecan vererek, Hakk yoluna, dine, Hz. Muhammed'in yoluna çağırmaktadır. Başka diyarlarda yaşayan, bizden, bizim dinimizden olmayan bir İngiliz âlimin Mesnevî hakkındaki görüşierini biraz evvel okudunuz. Biz müslüman olduğumuz halde, bir İslâm velisinin bu şâheserine nasıl sırtımızı çevirebiliriz? Nasıl olur da Mesnevî ile gereği gibi ilgilenmeyiz? İlâhî aşktan bahs eden, bizim nereden geldiğimizi, nereye gittiğimizi haber veren, müsâmahalı bir görüşle insanı, insanlığı sevdiren bu mübârek kitabı, dikkatle okumaya ve içimize sindirmeye bugünün insanı olarak çok muhtacız. Bu yüzdendir ki, hakkı, hakîkati sevenlerin ve Mevlâna'ya gönül verenlerin, yorulmadan yani şerhlere bakmak külfetine katlanmadan Mesnevî'den faydalanmalarını sağlamak için Mesnevî'nin açıklamalı bir tercümesini meydana getirmeyi düşündüm. Metin olarak Nicholson'ın bastırdığı Mesnevî'leri esas tuttum. Tercüme edilen beyitlere, onun verdiği numaraları verdim. Her ciltte bulunan binlerce beytin o cild içinde ayrı birer numarası olacağına göre, Mesnevî'yi okuyanlardan meraklı olanlar, o numaralar sayesinde istedikleri beyti kolayca bulacaklar, başka tercümelerle ve şerhlerle mukâyese edebileceklerdir. Bazı beyitleri, rûha sâdık kalınarak, bir kaç kelime eklemek sûretiyle açıklamalı olarak tercüme ettiğim gibi anlaşılması zor olan bazı beyitleri de şerhlerden yararlanarak dipnot olarak genişlettim. Anlaşılır hale getirdim.

Bu tercümeler yapılırken, gerek Veled Çelebi merhumun, gerekse Tâhirü'1-Mevlevî hazretlerinin, Abdülbakî Gölpınarlı merhumun tercümelerinden, kendisini dâimâ saygı ile andığım değerli müsteşrik Nicholson'ın İngilizce'ye çevirdiği Mesnevî'lerden yararlandım. Birbirinin içine girmiş olan hikâyeleri, birbirinden ayırarak tercüme ettim. Hikâyelerin ifâde ettikleri hakîkatleri Mevlâna'nın açıkladığı şekilde aynen aldım. Gereken yerlerine koydum. Hikâyeler arasında geçen güzel sözler, derin anlamlı beyitler, hakîkatler, hikmetler okuyanlara bir kolaylık olsun diye, ihtivâ ettikleri konulara göre, ayrı ayrı başlıklar halinde arzedilmiştir. O başlıklar dahi benim değildir. Mevlâna'nın beyitlerinden çıkarılmış başlıklardır. Metin tercümelerinde okuyacağınız satır başlarına konmuş olan ve numaralı bulunan bütün beyitler hep Mevlâna'ya âittir. Açıklanması gereken hususlar, Rasûhî Ankaravî'den, Tâhirü'1-Mevlevî'den, Bahrü'I-ulûm'dan, ve hicrî 840, milâdî 1436'da vefât eden Hüseyin bin Hasan Harizmî tarafından yazılmış olan Cevâhirü'I-Esrâr adlı yazma şerhden yararlanarak sahife altlarına dipnotlar halinde yazılmıştır. Böylece bir. çok kitaplarda görüldüğü gibi kitapların sonuna eklenen notları karıştırmaktan araştırmaktan okuyucu kurtarılmıştır. Tek gâyem, okuyucunun yorulmadan, şerhlere bakmadan Mesnevî-i Şerîf'den, âdetâ tasavvuf ansiklopedisi sayılan bu şâheserden, bu irfân hazinesinden gereği gibi zevk alması, rûhen aydınlanması, huzura kavuşmasıdır.

Gayret fakirinizden, yardım Allah'tan..

1 Şubat 1996

(1318 Ramazan 12) Şefik Can Şaşkınbakkal

Mesnevî-i Serîf' in Birinci Cildine Hz. Mevlâna'nın Yazdığı Önsöz

Bu kitap, Mesnevî kitabıdır. Mesnevî, hakîkate ulaşmak ve Allah'ın sırlarına âgâh olmak, akıl erdirmek isteyenler için bir yoldur. Mesnevî, din asıllarının asıllarının asıllarıdır. Allâh'ın en büyük şaşmaz şerîati, hakîkate giden nûrlu yoludur. Mesnevî, içinde kandil bulunan kandilliğe benzer. Sabahlardan daha nûrlu bir sûrette parlar. Hakîkati arayan gönüller için bir cennettir. Mesnevî'nin pınarları var, dalları var, budakları var, bu pınarlardan bir tanesine "Selsebîl" derler. Burası makâm sahiplerince, kalpleri uyanık insanlarca en hayırlı duraktır. En güzel dinlenme yeridir. Hayırlı insanlar, iyi kimseler, orada yerler, içerler, neşelenirler, ferahlanırlar. Mesnevî imanlılara şifâ, imansızlara hasrettir. Nitekim, Hakk: "Kur'ân-ı Kerîm ile çoğunun yolunu azıtır, çoğunun yolunu doğrultur. Hidâyete eriştirir." demişlerdir. Şüphe yok ki Mesnevî, temizlenmiş kişiler için gönüllere şifâdır. Hüzünleri giderir. Kur'ân'ı açıkça anlamaya yardım eder. Huyları güzelleştirir. Gönülleri temiz insanlardan, hakîkati sevenlerden başkalarının Mesnevî'ye dokunmalarına müsâade yoktur.

Mesnevî âlemlerin Rabbi'nden gönüle inmiş hakîkatleri ihtiva eder. Gerçekten de Mesnevî Rabbü'1-âlemîn tarafından ilhâm olunmuş bir kitaptır. Bâtıl, onun ne önünden gelebilir, ne de ardından. Allah onu korur.

Allah'ın rahmetine muhtaç zayıf kul, Belhli Hüseyin oğlu Muhammed'in oğlu Muhammed -Allah onun Mesnevî'sini kabul buyursun- der ki: "Şaşılacak ve nâdir söylenir hikâyeleri, hayırlı ve büyük sözleri, delâlet incilerini, zâhidler yolunu, lafzı az mânâsı çok olan bu manzûm Mesnevî'yi, dayandığım, güvendiğim zâtın, bedenimde rûh gibi hâkim bulunan kişinin dileği ile uzatmak ve etraflıca yayıp genişletmek için çalıştım, çabaladım. O zât, Hakk dininin Hüsâmı (kılıcı) Hasan oğlu Muhammed'in oğlu Hasan'dır. Allah ondan râzı olsun. Aslen Urum'ludur. "Kürt olarak yattım, Arap olarak kalktım" diyen, kadri yüce Şeyh Ebu'1-Vefâ'nın soyundan, Allah, onun rûhunu ve soyundan gelenlerin rûhlarını kutlasın.

Hamd âlemlerin Rabbi olan Allah'adır. Allah'ın Resûlüne Allah rahmet eylesin... Selâmetler versin. Ve onun tertemiz soyunun ve sahabesinin hepsine rahmet etsin.

Âmin, yâ Rabbe'1-Âlemîn

13

Ney'in ayrılıktan şikâyeti[1]

[1]Ney, nefsânî arzulardan kurtulmuş, nefsini yok etniş, ilâhî sevgi ile dolmuş kâmil insanın sembolüdür. Ney, kamışlıktan ayrı düştüğü için inlemektedir. İnsan da, ezel âleminden, rûh âleminden dünyaya sürgün edilmiştir. Hakk'tan ayrı düştüğü için muzdariptir. Dünyada yaşadığı müddetçe, acılar, hastalıklar, belâlar içinde çırpındıkça insan, rûh âlemindeki mutluluğunun özlemini duyacak, yabancı olduğu ve sürgün gibi yaşadığı dünyadan kurtuluş yollarını arayacaktır.

1• Şu Ney'in neler söylediğini can kulağı ile dinle, o ayrılıklardan şikâyet etmededir.

• Ney kendine has bir dille, hal dili ile diyor ki: "Beni kamışlıktan kestiklerinden beri, feryadımdan, duygulu olan erkek de, kadın da inlemekte, ağlamaktadır. Şu var ki beni dinleyen her insan, benim neler dediğimi anlayamaz,

• Benim feryadımı duyamaz. Beni anlamak, beni duymak için, ayrılık acısı.çekmiş, gönlü yaralanmış, içli bir insan isterim ki, acılarımı, dertlerimi ona anlatayım. `

• Aslından, vatanından ayrı düşmüş, oradan uzaklaşmış kişi, orada geçirmiş olduğu mutlu zamanı arar, o zamanı tekrar yaşamak ister, ayrıldığı sevgiliye tekrar kayuşmak arzu eder.

5• Ben her mecliste, her toplulukta, inledim, ağladım, durdum. Ben, huysuz insanlarla da, iyi insanlarla da düşüp kalktım.

• Herkes, kendi anlayışına, zannına göre, benim dostum oldu. Ama, kimse benim gönlümdeki sırları araştırmadı, öğrenemedi.

14

• Halbuki benim sırrım, feryadımdan uzak değildir. Fakat her gözde onu görecek nûr, her kulakta, onu işitecek, duyacak güç yoktur.[2]

[2] Yâni kendi cinsinden bir rûh-ı ârifi, yalnız ârif olan anlar.

• Ten candan, can da tenden gizli değildir. Fakat kimseye canı görmek izni verilmemiştir.

• Ney'in şu sesi, gönlü yakan bir ayrılık, bir aşk ateşidir. Kimde bu ateş yoksa, o, maddî varlığından kurtulsun, yok olsun.[3]

[3] Yok olsun, bir bedduâ değildir. Aksine, mânen yaşasın, var olsun, yokluğu arasın, benlikten kurtulsun, demektir.

10 • Ney'in sesindeki tesir, yakıcılık, onun içine düşen aşk ateşindendir. Hakîkat şarabında bulunan, insanı mest eden hal de, aşk coşkunluğundandır.

• Ney, sevgilisinden ayrılmış olanın arkadaşıdır, dostudur. Onun yakıcı sesi, bizim Hakk'a kavuşmamıza engel olan perdelerimizi yırtmıştır.

• Ney gibi bir zehri, ney gibi bir panzehiri, ney gibi bir dostu, ney gibi bir âşıkı kim görmüştür[4]?

[4] Kâmil insan, iyinin de, kötünün de miyârıdır. Günahkârların kötü huylarının zehridir. Kötü huyları öldürür, yok eder. Kötü huyların tesiri ile mânen zehirlenmiş, ölmüş bulunan iyi huyları da diriltir.

• Ney, kanlarla dolu bir yoldan, aşk yolundan bahsetmektedir. O, sevgi yüzünden çöllere düşen Mecnun'un aşk hikâyelerini anlatmaktadır.[5]

[5] Aşk öyle bir alevdir ki parlayınca sevgiliden başka ne varsa hepsini yakar. *Mesnevî,* c. V, 588.

• Bize, hak yolunu gösteren gerçek aşkın mahremi, dostu, aklını yitirmiş âşıklardan başkası değildir. Konuşan dile, kulaktan gayri müşteri, tâlib yoktur.[6]

[6] Âriflerin hakîkatten bahseden sözlerine, ancak Hakk aşkıyla mest olanların kulakları tâlib olur. Akıldan, ancak bu aklı yitirmiş olanlar anlar.

15 • Gamlı geçen günlerimiz uzadı ve sona ermesi gecikti. O günler, mutsuzluk, acılar ve ayrılık ateşleri ile arkadaş oldu da, yandı, gitti.

• Günler geçip gitti ise varsın geçsin. Gam yeme, onlara de ki: "Geçin, gidin... sizin gidişlerinizden bizim korkumuz yoktur... Ey mübârek, ey temiz dost... Sen kal, sen var ol.[7]

[7]Mübârek ve tertemiz dost sözünden bazı şârihler, insan-ı kâmili, mürşidi kasdetmişlerdir. Bazıları da Cenâb-ı Hakk'ı düşünmüşlerdir.

• Hakk âşıkları, muhabbet deryâsının balıklarıdır. Onlar vuslat suyuna kanmazlar, bu sebeple balıktan başka herkes suya kandı, nasibi olmayanın da günü, uzadıkça uzadı.

15

• Rûhen yükselmemiş, ham kalmış kişi, yetişkin, olgun kişinin halinden anlamaz. Öyle ise sözü kısa kesmek gerektir, vesselâm.[8]

[8] *Mesnevî'nin* I. cildinin en başında bulunan bu onsekiz beyti Hz. Mevlâna kendisi yazmıştır. Bundan sonra bütün cildlerde bulunan yirmibeş bin altıyüz ondört beyti Mevlâna söyledi, Hüsâmeddin Çelebi yazdı.

(Mesnevî, c. I, 1-18)

Topraktan yaratılan beden aşktan nasib alınca göklere çıktı, yüceldi.

• Dünya bağını kopar, maddeye olan bağlılıktan kendini kurtar da, hür ol[9], ey oğul ne zamana kadar altının, gümüşün esiri olacaksın?

[9] Bizler, hür gibi görünen esirleriz. İsteklerimizin, ihtiraslarımızın esiriyiz. Bu dünyada da, öteki dünyada da zevk peşinde koşmamak, ibâdeti cennet için yapmamak, maddî arzulardan, hiddet, şöhret, şehvet tesirinden kurtulmak, mala, mülke kul olmamakla insan hür olabilir.

20 • Rızıklar denizini, bir testiye dökecek olsan, ne kadarını alır? Ancak bir günlük kısmet, bir günlük su...

• Harîslerin, dünyayı çok sevenlerin göz testileri hiç dolmaz. Sedef de kanaat edici olmayınca, içi inci ile dolmaz.

• Halbuki, ilâhî aşk yüzünden, nefsaniyyetten kurtulan, benlik elbisesi yırtılan kimse, hırstan da, ayıptan da, kötülüklerden de tamamiyle temizlenir.

• Ey bizim sevdası hoş olan, güzel olan aşkımız, ey bizim bütün mânevî hastalıklarımızın, dertlerimizin tabibi; sevin, şâd ol...

• Ey bizim kibir ve gurur hastalığımızın, böbürlenmemizin devâsı olan aşkımız! Ey bizim hasta gönlümüzün Eflâtun'u, Calinus'u! [10]

[10] Eflâtun, eski yunan filozoflarındandır. Sokrat'ın talebesidir. Eflâtun, akıl ve zekâ sembolüdür. Calinus da bir yunanlı hekîm, her derde devâ bulmaya çalışan Calinus hekîm sembolü olmuştur.

25 • Topraktan yaratılmış olan bedenimiz, aşk yüzünden göklere yükseldi. Dağ bile çevikleşti, oynamaya başladı.[11]

[11] A'raf-Sûresi'nin 143. âyetine işâret var.

• Ey âşık! Aşk Tûr Dağı'na can olunca, Tûr mest oldu, kendinden geçti, Mûsâ da düşüp bayıldı. [12]

[12] A'raf Sûresi'nin 143. âyetine işâret var.

16

• Ben de, bütün beşerî kirliliklerden kurtulup, beni yaratana ve yaşatana yakın olsaydım da kendimi onda bulsaydım. Kâmil bir insan olarak, ney gibi aşkın söylenmesi gereken bütün sırlarını ve hakîkatlerini söylerdim.

• Fakat kendi dilinden anlayanlardan, kendi dilini konuşanlardan uzak düşen kimse, yüzlerce dil, yüzlerce nağme bilse, yine dilsiz olur, susar.

• Gül gidip, gül bahçesinin mevsimi geçince, artık bülbülün başından geçenleri işitmez olursun.

30 • Şunu iyi bil ki, kâinatta var olan her şey, sevgilinin tecellîsinden ibârettir, onun yarattıklarıdır. Onun kudretini, yaratma gücünü göstermektedir. Aslında, âşık bir perdedir. Var olan, diri olan ancak sevgilidir. Âşık ise bir ölüdür. Var gibi görünen bir yoktur.

• Bu hakîkati sezemeyen, ilâhî aşka meyli, isteği olmayan kimse, kanatsız bir kuş gibidir. Vay onun haline, yazıklar olsun ona...

• Sevgilimin inayeti, lûtfu, ihsanı, nûru beni aydınlatmasa, bana yol göstermese, ben nerden geldiğimi, nereye gideceğimi nasıl anlıyabilirim?

• Aşk, bu sözün, bu gerçeğin söylenmesini, açığa vurulmasını ister, fakat can aynası gammaz olmasın da ne yapsın? Gerçeği nasıl göstersin?[13]

[13] Hak âşıkı, hem kendi gönlünde, hem de baktığı her yerde, her şeyde, Allah'ın kudretini, büyüklüğünü, yaratma gücünü görür, hisseder. Ona hayran olur. Etrafını saran çoklukta vahdetin, birliğin güzelliğini müşâhede eder. Günahlardan arınmış, beşerî kirliliklerden temizlenmiş can aynası, Allah'ın lutfu ile içine akseden hakîkatleri saklıyamaz, açığa vurur, gösterir, yani gammazlık eder. Bu hakîkatler, Hakk'ın güzelliğine karşı duyulan hayranlıktır. Dolayısıyla Hakk'a karşı duyulan aşktır. Hak âşıkı, bu dünyada gördüğü güzellerde görünen fizikî güzelliğin değil, gördüğü güzellerde tecellî eden ilâhî güzelliğin âşıkıdır. Çünkü, maddî güzeller, gelip geçici bir aynadır. O aynalar ve tecellî eden güzellikler ise sonsuzdur. Âşık kendi varlığından, benliğinden azad olursa, yalnız güzellerde değil, kendinde de onu bulur; "Ben, ben değilim, ben dediğim sensin hep, canım dediğim, ten dediğim sensin hep" der.

Aşk ve âşıklık

• Âşıklık derdi, gönül iniltisinden belli olur. Hiç bir hastalık gönül hastalığı gibi değildir.

110 • Âşıkın hastalığı, derdi, diğer bütün hastalıklardan ayrıdır. Aşk, Allah'ın sırlarını belli eden bir üstürlab, bir vasıtadır.[14]

[14] Üstürlâb: Üstüne gök kubbesinin haritası çizilmiş yarım dâire şeklinde bir âlettir. Bununla, gökteki yıldızların bulunduğu yerler, güneşin doğup batışı ile zeval vaktinin saati bilinir.

• Âşıklık ister nefsanî olsun, ister rûhânî olsun, sonunda bizi ötelere götürecek bir rehber, bir kılavuzdur.

• Aşkı anlatmak, açıklamak için ne söylersem söyliyeyim, kendim aşka gelince, aşkı hissedince söylediklerimden utanırım.

• Her ne kadar, dil ile açıklanması, anlatılması pek parlak ve aydınlatıcı da olsa, aşkın dile düşmemesi, söylenmemiş kalması ve gönülde duyulması daha parlaktır.

• Her bahsi yazmakta koşup duran kalem, aşk bahsine gelince dayanamadı. Ortasından yarıldı.

115 • Akıl, aşkın şerhinde, açıklamasında, merkep gibi çamura battı kaldı. Aşkın da âşıklığın da ne olduğunu yine aşk açıkladı.

• Sadece dış güzelliğe dayanan mecâzî aşklar, gerçek aşk değildir. Hevesten ibarettir. Böyle aşkların sonu utanç verici olur.

217 • Fânî olan insanların, yâni ölülerin ve öleceklerin aşkı sonsuz olamaz. Çünkü, ölü, tekrar bizim tarafımıza gelemez.

• Fakat, gerçek aşk, ölümsüz olan aşk, Allah aşkı, rûhda olsun, gözde olsun, her an goncadan daha taze olarak durur.

• O, ölümsüz olan, bâkî olan Allah aşkını seç ki, o canına can katan mânâ şarabını sana lutfetsin, seni yaşatsın.

220 • Sen öyle büyük bir varlığın aşkını seç ki, bütün peygamberler, Onun aşkıyla kudret ve kuvvet buldular, şeref ve saadete erdiler.

Pâdişah ve hasta câriye

36 • Çok eski zamanlarda bir pâdişah vardı. Bu pâdişah, maddî yönden de, mânevî yönden de çok üstün bir durumda idi.

• Bu pâdişah, bir gün atına bindi. Kendine yakın olan bazı saraylılarla beraber ava çıktı.

• Yolda giderken, o, bir câriye gördü. O câriyenin kulu, kölesi oldu.

• Bir kuş kafeste nasıl çırpınırsa, pâdişahın da rûhu, beden kafesinde öylece çırpınmaya başladı. Bu sebeple para verdi, o câriyeyi satın aldı.

40 • Onu alıp arzusuna kavuştuğu için mutlu oldu. Fakat ilâhî takdir neticesi câriye hastalandı.

18

• Pâdişah sağdan, soldan, her taraftan hekîmler topladı. Onlara dedi ki: "Her ikimizin hayatı da sizin elinizdedir.

• Benim hayatımın önemi yoktur. Benim hayatımın canı odur. Ben, dertliyim, hastayım, benim ilâcım, benim dermanım odur.

45 • Kim, benim canıma derman ederse, her şeyimi, inci ve mercan hazînemi ona vereceğim."

• Hekîmlerin hepsi de dediler ki: "Bu uğurda canımızı fedâ edercesine çalışalım. Zekâmızı, tecrübemizi, hünerimizi bir araya getirelim, beraberce düşünüp, beraberce tedâvi edelim.

• Her birimiz hasta tedâvisinde, zamanın Îsâ'sıyız, elimizde her derdin devâsı, her hastalığın ilâcı vardır."

• Hekîmler, gurura, benliğe kapıldılar da, her şeyi kendi ellerinde sandılar. İnşaallah (=Allah İsterse) iyi ederiz, demediler. Bu yüzden Cenâb-ı Hakk onlara, insanların âcizliğini, Allah'ın izni olmadan insanların bir şey yapamadıklarını gösterdi.

• Hekîmler ilâçtan ne verdilerse, tedâviden ne yaptılarsa, beklenen şifâ elde edilemedi. Hastalık arttı.

52 • Zavallı câriye, hastalıktan kıl gibi zayıfladı. Pâdişahın gözleri de ağlamaktan ırmak halini aldı.

55 • Pâdişah, hekîmlerin hastalığa karşı âciz kaldıklarını görünce, yalın ayak mescide koştu.

• Mescide girip, mihrapta secdeye kapandı. Secde yeri, göz yaşlarından sırılsıklam oldu.

• Pâdişah, Hakk'ın huzurunda kendini kaybetti. Bir müddet sonra kendine gelince, güzel bir ifade ile, can ve gönülden Allah'ı medh ü senâya başladı.

• "Ey en az bahşişi cihan mülkü, cihan hükümdarlığı olan Allah'ım! Ben ne söyleyeyim? Zaten sen, kalblerdeki bütün gizli istekleri bilirsin.

• Ey Allah'ım; bütün isteklerimizde, dâima sana sığınıp, senden yardım dilememiz gerekirken, biz, yine yolumuzu şaşırdık. Bir fânî câriyeye gönül verdik. Sonra tuttuk, sen var iken hekîmlere baş vurduk.

60 • Gerçi sen: 'Ey kulum, ben senin gizlediğin sırları bilirim, ama sen, yine o sırları meydana dök, isteklerini açığa vur', buyurdun."

• Pâdişah can ü gönülden yalvararak coşunca, Allah'ın lûtuf ve iyilik deryâsı da coşmaya başladı.

19

• Allah'a göz yaşları ile niyâzda bulunurken, pâdişah bir aralık kendinden geçti, uykuya daldı. Rüyâsında ona bir pîr göründü.

• O pîr diyordu ki: "Ey pâdişah, sana müjde, dileklerin kabul edildi. Yarın sana bir garip gelirse, bilesin ki o bizdendir, bizim tarafımızdan gönderilmiştir.

• O gelecek garip, çok değerli bir hekîmdir. Gerçek bir hekîmde bulunması gereken bütün vasıflar onda vardır. O, doğru, emniyetli, güvenilir, inanılır bir kişidir.

65 • Onun vereceği ilâçta kat'î sihir tesirini gör. Mizacında da Hakk'ın kudretini müşahede et."

• O rüyâda vaadedilen zaman gelip de gündüz olunca, güneş yükselip de yıldızları sönük, görünmez bırakınca,

• Pâdişah, rüyâda kendisine gizli olarak gösterilen zâtı, görmek için pencere önünde beklemeye başladı.

• O, gölge içinde güneş gibi parlayan, fazîletli, hünerli, bilgili bir zâtın geldiğini gördü.

• Bu gelen zât, uzaktan hilâl gibi görünür görünmez bir halde geliyordu. Adetâ yok denilecek ve hayal sayılabilecek bir halde görünmekte idi.

74 • Pâdişah, kapıcı ve perdecilerin yerine kendisi koştu, o gâipten, ötelerden gelen misafiri karşıladı.

• Pâdişah da, gelen misafir de birbirini tanımış, bilmiş birer mânâ denizi idiler. Her ikisinin rûhu, ayrı ayrı vücudlarda tek bir rûh olarak bulunuyordu. Onlar, sanki birbirlerine dikilmeksizin birbirine dikilmiş ve bağlanmış idiler.

• Pâdişah; "Benim asıl sevgilim, o câriye değil, sensin, fakat dünyada iş işten çıkar, Allah'ın hikmeti ile sebeplerden sebep doğar." dedi.

• "Ey ötelerden gelen azîz varlık, sen bana Hz. Mustafa (s.a.v.)'sın, ben de kendimi, senin hizmetine adamış Hz. Ömer gibiyim."

93 • Pâdişah, kollarını açıp, o ilâhî hekîmi kucakladı. Aşk gibi onu gönlüne aldı. Canın içine soktu.

• Elini, alnını öpmeğe, ne taraftan geldiğini, nerede bulunduğunu sormaya başladı.

95 • Sora sora odanın baş köşesine kadar çekti, götürdü. Ve; "Nihayet sabırla mânevî bir hazîne buldum." dedi.

20

• "Ey Allah'ın hediyesi, zahmetin, sıkıntının, kederin gidericisi 'Sabır sevinç anahtarıdır.' hadisinin canlı mânâsı. "

• Ey mübârek yüzü, görünüşü her suâlin cevabı olan kâmil insan, uzun uzun konuşmak gerekmeden seni görmekle, bütün zorluklar halloluverir.

• Sen gönlümüzde bulunan sırların tercümanısın. Ayağı günah çamuruna saplanmış olanların yardımcısı, kurtarıcısısın.

144 • Ey seçilmiş, beğenilmiş, Allah'tan râzı olmuş ve Allah'ın rızasını kazanmış büyük insan, hoş geldin. Sen kaybolursan, başımıza kazâlar, belâlar yağar, pek geniş olan fezâ daralır, bizi sıkar, bunaltır."

145 • Buluşma, ağırlama, hatır sorma, yemek yeme işi bitince, pâdişah o aziz varlığın elinden tuttu, harem dâiresine götürdü.

• Hastanın ve hastalığın durumunu anlattıktan sonra onu, hasta câriyenin karşısına oturttu.

• Hekîm, hastanın yüzünü, benzini görüp, nabzını saydı. İdrarını muayene etti. Hastalığın alâmetlerini, sebeplerini dinledi.

• Dedi ki: "Öbür hekîmlerin çeşitli tedâvileri yararlı ve şifâlı bir tedâvi olmamış, iyi edecek yerde, hastayı harap etmişler ve zayıf düşürmüşler."

106 • Hekîm hastalığı anladı. Gizli hastalık ona belli oldu. Fakat anladığını, bildiğini gizledi, pâdişaha söylemedi.

108 • Hüznünün, melâlinin çokluğundan câriyenin gönül hastası olduğunu anladı. Çünkü onun vücudu sağlamdı, fakat gönlü yaralı ve vurgundu.

144 • Hekîm dedi ki: "Akrabayı da, yabancıyı da uzaklaştırmak sûretiyle, sarayı boşalt, içerde kimsecikler kalmasın.

145 • Ben bu hasta câriyeden bir şeyler soracağım, koridorlarda, köşe bucakta kimse bulunup da bizi dinlemesin..."

• Ev boşaltıldı. İçinde hekîm ile hastadan başka kimse kalmadı.

• Hekîm, tatlılıkla, yumuşak bir sesle, hastaya; "Nerelisin?" diye sordu. Her memleket halkının ilacı başka başkadır.

• "O şehirde akrabandan kimler var? Kime yakınsın? Bağlı olduğun, özlem duyduğun arkadaşların var mı?"

• Elini câriyenin nabzına koydu. Feleğin cevr ü cefâsını, başına gelen dertleri, belâları birer birer sordu.

21

150 • Bir kimsenin ayağına diken batınca, ayağını dizinin üstüne kor.

• Önce, iğne ucu ile dikenin başını arar, bulamazsa, diken batan yeri tükrüğüyle ıslatır.

• Ayağa batan diken böyle güç bulunursa, gönüle batan diken nasıl bulunur? Cevabını sen ver.

• Eğer gönüllere batan dikenleri herkes görebilseydi, insanlara gamlar, kederler gelebilir mi idi?

157 • Gönüllere batan mânevî dikenleri çıkaracak o hekîm, çok mâhirdi, çok üstaddı. Câriyenin üstünde elini gezdiriyor, onu dikkatle muâyene ediyordu.

• Lâf olsun diye, hikâye yolu ile câriyeden, dostlarının, arkadaşlarının halini, ne iş yaptıklarını sordu.

• Câriye, evine, memleketine, efendilerine, hemşehrilerine ait bazı vak'aları açıkça hikâye etti.

160 • Hekîm bir taraftan câriyenin anlattıklarını dinliyor, bir taraftan da, nabzına ve nabzının atışına dikkat ediyordu.

• Hastanın nabzı, hangi isim söylendiği zaman hızlanırsa dünyada canının o kişiyi istediği anlaşılacaktı.

• Câriye, memleketini, dostlarını saydıktan sonra, başka bir şehir ismi söyledi.

• Hekîm; "Kendi memleketinden nasıl çıktın? Daha evvel hangi şehirde idin?" diye sordu.

• Câriye, bir şehir adı söyledi ve geçti. Yüzünün rengi ile nabzının atışında bir değişiklik olmadı.

165 • Efendilerini ve şehirde bulunanları birer birer anlattı. Oturup tuz ekmek yediği yerleri söyledi.

• Şehir şehir, ev ev anlatıp durduğu, hikâye ettiği halde câriyenin ne nabzı hızlandı, ne de yüzü sarardı.

• Hekîm çok hoş bir şehir olan Semerkand'dan soruncaya kadar, câriyenin nabzı, sağlıklı bir insanın nabzı gibi, normal bir halde atıyordu.

• Fakat Semerkand adı geçince, nabzın atışı arttı. Yüzü kızardı. Sarardı. Çünkü, o, Semarkand'lı bir kuyumcudan ayrı düşınüştü.

• O hekîm hastadan bu sırrı öğrenince, onu yatağa düşüren derdin, belânın aslını, sebebini bulmuş oldu.

22

170 • Ondan kuyumcunun şehrin hangi semtinde, hangi mahallesinde oturduğunu sordu. Câriye; "Köprü başında, Gatfer mahallesinde oturur." cevabını verdi.

• Hekîm, câriyeye; "Senin hastalığının ne olduğunu şimdi anladım, seni bu hastalıktan kurtarmak için elimden geleni yapacağım ve Allah'ın inâyeti ile seni kurtaracağım." dedi.

• "Sevin, neşelen, üzüntülerini üstünden at, bana güven, yağmurun çimenlere yaptığını yapacak, seni, yeniden hayata kavuşturacağım.

• Sen, gam yeme, ben, senin gamını, kederini düşünür onları giderme çarelerini ararım. Ben, sana, bir babadan değil, yüz babadan daha şefkatliyim.

• Ama, sakın ha, bu sırrı hiç kimseye söyleme. Pâdişah neler konuştuğumuzu öğrenmek için sorup soruştursa bile ona da açma...

175 • Şunu iyi bil ki; eğer, gönlün, sırlarına mezar olursa muradın çabucak hasıl olur."

• Hz. Peygamber buyurmuştur ki; "Her kim, sırrını gizlerse muradına çabuk erişir."

• Tohum toprak içinde gizlendiği, zahmetlere katlandığı için, bostan yeşerir, güzelleşir...

• O hekîmin vaadleri, lûtufları hastayı korkudan kurtardı, içine rahatlık verdi.

182 • Hekîm câriyeden bu bilgileri aldıktan sonra, kalktı, pâdişahın huzuruna çıktı, onu, durumdan birazcık haberdar etti.

• Dedi ki: "Bu derdin tedavisi için, şimdilik gereken tedbir, o adamı, buraya getirmemizdir.

• Altınlar, süslü elbiseler göndererek kuyumcuyu kandır, onu, o uzak şehirden buraya dâvet et." Bunun üzerine pâdişah,

185 • O tarafa ehliyetli, becerikli, bilgili ve çok dürüst iki kişiyi elçi olarak gönderdi.

• O, iki kişi Semerkand'a kadar geldiler. Kuyumcuyu buldular. Ona pâdişahın dâveti müjdesini verdiler.

• Ona dediler ki: "Ey hünerde, ma'rifette çok ileri gitmiş kişi, ey kuyumculukta eşsiz olan ve en üstün dereceye ulaşan, varlık... Senin san'atta şöhretin şehirlere yayılmış ve herkesçe duyulmuştur.

• İşte filân pâdişah kuyumcubaşılığına seni seçti. Çünkü, sen, pek meşhur, pek büyük bir san'atkârsın.

23

• Şimdilik şu süslü elbiseleri, altınları, gümüşleri al, pâdişahın yanına gelince de, onun en has bendelerinden, sarayın ileri gelenlerinden, nedimlerinden olacaksın.

190 • Kuyumcunun, kıymetli elbiseleri, altınları görünce gözleri kamaştı, gurura kapıldı, şehrinden, çoluk çocuğundan ayrıldı.

• Pâdişahın, canına kasdettiğinden habersiz, neş'eli ve mutlu bir halde yola düştü.

• Zavallı, kendi kanının diyetini, elbise sandı da sırtına giydi. Arab atına bindi, neşeli bir halde koşturdu.

195 • O garip kuyumcu, yolculuğu tamamlayıp da şehre gelince, hekîm, onu pâdişahın huzûruna çıkardı.

197 • Pâdişah onu görünce, ona çok iltifatta bulundu, onu pek ağırladı. Altın hazînesini ona teslim etti.

• Sonra hekîm pâdişaha dedi ki: "Ey büyük sultan, o câriyeyi bu kuyumcuya ver.

• Ver ki, ona kavuşunca, câriye iyileşsin ve buluşma zevkinin suyu, hastanın ateşini gidersin."

200 • Pâdişah o çok güzel, ay yüzlü câriyeyi kuyumcuya bağışladı. Birbirini özleyen bu iki dostu birleştirdi.

• Böylece onlar, altı ay kadar muradlarına erdiler, câriye de tamamiyle iyileşti.

• Ondan sonra, hekîm, kuyumcu için bir şerbet yaptı. Kuyumcu şerbeti içince, kızın gözü önünde yavaş yavaş erimeye başladı.

• Hastalık yüzünden, kuyumcunun güzelliği gidince, câriyenin de ona karşı ilgisi kalmadı.

• Kuyumcu zayıflayıp çirkinleşti. Yüzü sararıp soldu. Kızın gönlü de ondan soğudu.

206 • Keşki kuyumcu baştan başa ayıp, âr ve tamamiyle çirkinlik timsali olaydı da, başına bu kötü hal gelmeyeydi.

• Kuyumcunun gözlerinden dere gibi kanlı yaşlar akıyordu. Çünkü onun yüzünün güzelliği, canının düşmanı olmuştu.

• "Tavus kuşunun kanadı, canının düşmanı olmuştur. Bir çok pâdişahların da kuvvet ve azametleri helâkler-ine sebep olmuştur.

24

212 • Rûhumdan ve gönlümden aşağı olan, benim gerçek varlığım olmayan güzelliğim için beni öldüren, bilmiyor mu ki kanım uyumaz ve mazlumun kanı yerde kalmaz.

• Bugün benim başıma gelen, yarın onun başına gelecektir. Benim gibi bir adamın kanı nasıl boş yere akar?

•Bu dünya, bir dağa benzer. İşlerimiz, yaptıklarımız da seslenmek gibidir. Seslerimiz, güzel de olsa, çirkin de olsa, dağa çarpar, döner yine bize gelir."

• Kuyumcu, bu sözleri söyledi ve hemen ölüp toprak altına gitti. O câriye de aşktan ve hastalıktan arındı, tertemiz oldu.[15]

[15] Bu hikâyede geçen pâdisah, Allah tarafından insana nefhedilmiş verilmiş en kıymetli varlığımız, canımız olan rûhumuzu temsil eder. Câriye, daha doğrusu, varlığımızın en aşağı, en bayağı duyguşu olan nefs: hislerimizin, şehvetimizin sembolüdür. Hekîm, İlâhî tabib, mürşid-i kâmili göstermektedir. Kuyumcu; dünya sevgisini, altını, gümüşü,maddî zenginliği, hevâ ve hevesi ifade e eder.

Pâdişah rûh, her bakımdan üstün bir varlık olduğu halde, kendi mevkiini, şerefini düşünmeden, bir câriyeye (=nefse) gönül vermiştir. Böylece rûh aslının ne olduğunu hesaba katmadan nefsin esiri olmuş ve şehveti sevgili olarak seçmiştir. Nefs tîneti icabı gözü aşağılardadır. Hevâ ve hevesine kâpılmıştır. Onun dünyevî istekleri, altını ve gümüşü sevmesi, hastalığı, kuyumcuya olan aşkıyla sembolize edilmiştir. Câriyenin yani nefsin maddeye karşı duyduğu şiddetli arzu, onu pâdişah rûhdan uzaklaştırmaktadır. Rîıh; gönül verdiği nefsin kendisine yâr olamayışından ve hastalığından çok üzgündür. Onu bir çok hekîmlere gösterir. Onu "tedavi edemeyen hekîmler, şahte şeyhlerin sembolüdür. Rûhun, nefsi sıhhate kavuşturması için becerikli bir hekîme yani mürşid-i kâmile ihtiyacı vardır Allah'ın lutfuyla rûh gerçek bir hekîme bir mürşid-i kâmile kavuşunca hakîkati anlar ve ona; Benim,gerçek sevgilim sensin." der. Çünkü mürşid-i kâimilin yüzünde ilâhî nûru, ilâhı güzelliği bulur. Fakat gönül verdiği câriye (=nefs)'in, aşağı duygulardan, mânevî hâstalıktan kurtulmasını istemektedir. Pâdişah (=rûh) mürşid-i kâmil'in tavsiyesine uyarak câriye (=nefs)'i vaktiyle gönül vermiş olduğu cismânî arzu ve şehveti temsil eden kuyumcu ile evlendirir. Nefsin maddî sevgiliye kavuşması, onun şehvetten bıkmasını sağladı. Neticede, dünyevî arzuların, maddî zenginliğin sembolü olan kuyumcu yok olunca, nefs, düştüğü hatayı anladı. Şehvetten, ihtirastan yakasını sıyırdı, temizledi ve rûha lâyık bir sevgili oldu.

Bu güzel hikâyenin hakîkatini anlar ve üzerinde bir az düşünürsek, buna benzer başka hikâyeler de hatırlayabiliriz:

Ezcümle, yine *Mesnevî-i ,Serif'in* VI. cildinde 3085. beyitle başlayan *KâBil Sılıirbazı ile Padişah* hikâyesini hatırlayabileceğimiz gibi Abdurrahman Câmî hazretlerinin *Salman ve Absal* hikâyesini ve lâtin yazarlarından Apule'nin Psykhe. (=Rûh) ve Eros (=Aşk) mitini de hatırlarız. Bilindiği gibi Câmi Hazretleri "aşk" vasıtasıyla rûhun nasıl temizlendiğini, yüceldiğini anlatmaktadır.

Apule'nin hikâyesinde ise, "rûh" ile "aşk"ın sevişmeleri açıklanır. Mutlu ve kaygısız yaşayan rûhun, günahı yüzünden, saadetini kaybetmesi ve müthiş ızdırap çekmesi anlatılır. Aynı zamanda bu mitte sayısız üzüntülere katlandıktan ve aşka bağlılığı denendikten sonra rûhun bütün sıkıntılardan kurtularak sonunda "aşk"a kavuştuğu ifade edilir.

Asıl hikâyemizin açıklanmasını; yine Hz. Mevlâna'nın kendi ifadesi ile bitirmek isterim.

Daha hikâyeye başlarken büyük Mevlâna; pâdişah ile hasta câriye hikâyesi için; "Bu hıkâye, gerçekte bizim kendi halimizi anlatan. bir hikâyedir." diye buyurarak, ezelde, rûh âleminde mutlu bir hayat sürerken, bu dünyaya sürgün edilen "rûh"un, nereden geldiğini unutarak, maddî arzulara kapılması, fanî güzellere gönül vermesi yüzünden uğradığı musibetlerin, ızdırapların hikâyesidir, demek istemektedir.

25

Cenâb-ı Hakk'tan her hususta başarıya ulaşmamız için edeb niyâz edelim.

78 • Kendimizi kontrol ederek, Cenâb-ı Hakk'tan, edebli bir insan olmak hususunda bizi başarıya ulaştırmasını niyâz edelim. Çünkü edebi olmayan, Allah'ın lûtfundan mahrum kalır.

• Edebi olmayan, yalnız kendisine kötülük etmiş olmaz, belki edebsizliği yüzünden bütün dünyayı ateşe vermiş olur.

80 • Zahmet ve baş ağrısı olmaksızın, ilâhî lûtuf olarak İsrâiloğulları'na gökten sofra iniyordu.[16]

[16]A'raf Sûresi'nin 160. âyetine işâret var.

• Mûsâ kavmi arasında bulunan bir kaç edebsiz,; "Hani sarımsak, hani mercimek?" diye söylediler.

• Bunun üzerine gökyüzünden inen sofra inmez oldu. Ekmek kesildi, bıldırcın kuşu ile kudret helvası bulunmaz oldu. Bundan sonra insanlara, ekin ekme, bel belleme, çapa ve orak yorgunluğu kaldı.[17]

[17]Bakara Sûresi'nin 61. âyetine işâret var.

• Hz. Mûsâ, tekrar şefaat edince, Cenâb-ı Hakk gökten sofra indirdi. Tabaklar içinde ni'met gönderdi.[18]

[18] Mâide Sûresi'nin 114. âyet-i kerîmesinde beyân buyrulduğu üzere, Îsâ (a.s.)'nın duâsı üzerine, mûcize olarak gökten bir sofra geldi. Fakat o sofradan bir şey alıp saklamaları men edilmişti. Halbuki edepten mahrum olan küstahlar, hem karınlarını doyurdular, hem de çıkın yapıp evlerine yemek aşırıyorlardı.

• Fakat küstahlar, yine edebsizlik ettiler. Dilenciler gibi sofradan yemek aşırdılar.

85 • Hz. Mûsâ onlara yalvardı. Dedi ki: "Bu sofra devamlıdır. Yeryüzünden kalkmayacak,eksilmeyecektir."

• Büyük bir zâtın sofrasında bulunup da aç gözlülük etmek, hırsa kapılmak nankörlüktür.

26

• O dilenci suratlı görmemişlerin hırsı yüzünden, kendilerine o ilâhî rahmet kapısı kapandı.

89 • Gamdan, kederden, sıkıntıdan başına ne gelirse bunlar, korkusuzluktan, edebsizlikten ve küstahlıktan gelir.

90 • Dost yolunda edebsiz, korkusuz olan kişi, başkalarının da yolunu vurmuş olur. Böyle kişi mert değil nâmerttir.

• Edepten dolayı bu gökler, nûra gark olmuştur. Melekler de edeblerinden ötürü temiz ve masum olmuşlardır. (Mesnevî, c. I. 78-91)

Hayâl, güneş ve gölge

70 • Hayâl ettiğimiz şey, yani rûhumuzdaki hayâl, yok gibidir. Fakat sen, bütün cihan halkını birer hayâl peşinde koşuyor bil. Bütün insanları, yürüyen, gezip dolaşan birer hayâl, birer gölge olarak gör.

• İnsanların barışları da, savaşları da birer hayâlden doğmaktadır. Öğünmeleri de, utanmaları da birer hayâle dayanmaktadır.

• Velîleri yoldan çıkaran, onlara tuzak olan o hayaller ise, Allah bahçelerindeki güzellerin, ay yüzlülerin akisleridir.[19]

[19] Misâl âleminin yâni şu maddî âlemin hayalleri, bir bakıma Allah'ın isimlerinin ve sıfatlarının tecellîsidir. Böyle oldukları için, bu hayâller, velîleri kendilerine çeker. Kendi güzellik ve yüceliklerine kul, köle ederler. Erenler böyle bir güzele kul, köle olmanın mânevî zevki içinde, ilâhî hakîkate doğru yol alırlar. Halkın gördüğü hayâl, yeryüzü güzelleri ve güzellikleridir. Velîlerin gördükleri hayâl ise, Allah'ın güzellikleridir. Güzelliklerin tâ kendisidir.

• Güneşin varlığına delil yine güneştir. Yani güneş, kendi varlığınr isbât etmektedir. Onun varlığına dâir sana delil lâzımsa, ondan yüz çevirme.

• Gerçi, gölge de güneşin varlığına dâir bir işâret verse de, güneş her an can nûru bağışlar.

• "Ayın ikiye bölünmesi" mu'cizesi, güneş gibi apaçık kendini gösterirse, gölge sana, geceleyin anlatılan masal gibi uyku getirir.

• Dünyada güneş gibi, insanı şaşırtan acâib bir şey yoktur. Fakat Can Güneşi, ondan daha çok şaşırtıcıdır. Çünkü dünyayı aydınlatan güneş fânîdir. Can Güneşi ise ebedîdir. Onda "dün" yâni geçmiş zaman anlamı yoktur.

27

80 • Her ne kadar, bizim âlemimizde görünen güneş tek ise de, onur benzerini düşünmek, tasavvur etmek mümkündür.[20]

[20]Göklerin akıl almaz sonsuzluklarında, onbeş milyar ışık yılı ötelerde, bir çok güneşlerin varlığını isbât eden ilim Mevlânâ'nın tasavvurunu gerçekleştirmiştir.

• Fakat bu âlemin hâricinde, ötelerde bulunan Can Güneşi ise eşsizdir, ne zihinde, ne de madde âleminde onun benzeri yoktur.[21]

[21] Can Güneşi'ni şârihler çeşitli yönlerden açıklamışlardır. Bazıları Can Güneşi'nden maksad hakîkat güneşidir; Hakk yolunda yürüyen tâlibin, gölgeye benzeyen varlığını yok eden güneştir, demiştir. Bazıları da Can Güneşi'nden murad, Hz. Hakk ve Feyyaz-ı Mutlak'tır. Yahut tecellîyât-ı zât-ı ehadiyye ve sırr-ı hakîkat-ı Muhammediyye'dir demişlerdir. Bir kısmı da, Can Güneşi denilen aşk esasen Allah'ın sıfatlarındandır. Sıfat ise, bir itibara göre ayn-ı zâttır. Bundan dolayı onun tasavvuru imkânsızdır. Zihinde ve hariçte onun benzerinin bulunması imkânsızdır, demişlerdir. Bir şârih de Can Güneşi, Allah'tır, O'nun tecellîsidir. Hakîkat-ı Muhammediyye denilen sır odur, diye yukarda geçen başka bir şârih gibi düşünmüştür. Attar hazretleri bir şiirinde şunları yazmış: "Ey gönül, sen daima Can Güneşi'ni ara. Onun nûru senin nûrunla dosttur. Can Güneşi'ni bulunca ondan ayrılma, ayrı durma. Her ne kadar, o senin gönlünün derinliklerinde, perde arkasında ise de senden beklenen onu arayıp bulmandır. Aslında o da seni aramaktadır. Sen onu, ancak onun nûru ile görebilirsin. Onun nûrundan onun zâtını görmen gerek."

• Can Güneşi hayâle, zihne sığmaz ki onun misli tasavvur ve tahayyül edilebilsin. (Mesnevî, c. I, 70-122)

Gerçek sevgiliyi nasıl anlatayım?

130 • Eşi ve benzeri bulunmayan bir dostun güzel hallerini nasıl anlatabilirim ki bir damarım bile ayık değildir.

• Gönlümü yaralayan, kanatan bu ayrılığın açıklanmasını, şimdilik başka bir zamana bırak.

• Hüsameddin Çelebi dedi ki: "Ben açım, beni doyur. Çabuk ol, çünkü vakit keskin kılıç gibidir.

• Ey arkadaş, sûfî, bulunduğu vaktin oğludur. Bu iş yarın olsun, yarına kalsın demek, tarîkat anlayışına uymaz.

• Yoksa sen, sûfî bir er değil misin? Veresiye veriş ile elde bulunana yokluk gelir."

135 • Ona dedim ki: "Sevgilinin sırlarının gizli kalması daha hoştur. Kapalı söylediklerime kulak ver de işi onlardan öğren.

28

• Dilberlere âit sırların, başkalarına âit sözler içinde söylenmesi daha iyidir."

• Hüsameddin Çelebi dedi ki: "Ey faziletli Mevlâna, beni baştan savma, sen sevgilinin sırrını, açıkça, hiç bir şey saklamaksızın söyle.

• Perdeyi kaldır ve açıkça söyle ki ben, üzerinde gömlek bulunan bir sevgili ile buluşmam."

• Ona dedim ki: "Eğer sevgili, bütün sırlarından soyunup meydana çıkarsa, ne sen kalırsın, ne de maddî varlığın kalır.

140 • Arzu et, iste, ama o arzu ölçülü olsun. Bir saman çöpü bir dağı kaldıramaz.

• Bu âlemi aydınlatan güneş yörüngesinden çıkıp, biraz dünyaya yaklaşacak olsa, her şeyi yakar, kül eder.

221 • Bizim için, o hakîkat sultanının, Allah'ın huzûruna çıkmaya izin yoktur, deme. Kerîm olanlarla iş görmek zor değildir." (Mesnevî, c. I, 130-221)

Yanlış yorumlamanın, hatalı benzetmenin tehlikelerine dair bakkal ve papağan hikâyesi

• Bir bakkal vardı. Onun bir de papağanı vardı. Bu papağan güzel sesli, yeşil renkli, söz söylemesini bilir bir kuştu.

• Dükkânda bekçilik yapar, alış verişe gelenlere nükteler söyler, onlarla şakalaşırdı.

• İnsanlar, bir şey sordukları zaman onlara insan gibi cevap verir, onlarla konuşurdu. Papağanlara mahsus ötüşü de pek güzeldi.

• Efendisi bir gün evine gitmişti. Papağan dükkânda bekçilik yapıyordu.

• Bir kedi, kovaladığı fâreyi tutmak için birden bire dükkâna atıldı. Zavallı papağan can korkusundan,

250 • Sıçradı, dükkânın bir köşesine kaçtı, orada bulunan gül yağı şişelerini devirdi, yağlarını döktü.

29

• Dükkân sahibi evden geldi, huzur içinde, patron edâsı ile yerine geçti, oturdu.

• Bir de baktı ki dükkân yağ içinde. Elbisesi de yağa bulanmış, papağanın yaptığını anladı. Başına vurup tüylerini döktü, başı kel oldu.

• Papağan bir kaç gün konuşmayı kesti. Bakkal da yaptığına pişman olup, ah vah etmeğe başladı.

• Bakkal, sakalını yolmakta,; "Eyvah, ni'met güneşim bulut altına girdi." demekte idi.

255 • "Keşke o zaman elim kırılsa idi de, o tatlı dilli papağanın başına vurmasaydım" diye yakınıyordu.

• Papağanın tekrar konuşmasını sağlamak için yoksullara sadakalar, hediyeler veriyordu.

• Üç gün üç gece sonra bakkal, dükkânında üzgün, şaşkın, ağlamaklı bir halde oturuyordu.

• Bu kuş acaba ne vakit tekrar konuşmaya başlayacak diye düşünüyor, binlerce gam ve kederle vakit geçiriyordu.

• Papağan tekrar söze başlasın diye, ona türlü türlü acâib ve garip şeyler gösteriyordu.

• Bir aralık dükkânın önünden başı açık bir derviş geçti. Onun saçları dibinden traş edilmiş başı tas ve leğen gibi cascavlaktı.[22]

[22] Cemâleddin Sâvî adında birisinin kurduğu tarikata mensup kişiler, melâmî meşreb olduklarından halk tarafından hor görülmeleri için "çehar darb" yaparlarmış. Dört vuruş yani saçlarını, sakallarını, bıyıklarını, kaşlarını ustura ile tıraş ederlermiş. Başları cascavlak olduğu için bunlara Cevlâkî derlermiş. Belli ki dükkâna gelen derviş bir Cevlâkî imiş.

260 • Papağan, onu görünce dile geldi de; "Ey arkadaş!" diye cavlak dervişe bağırdı.

• "Ey kel, ne diye kellere karıştın? Yoksa, sen de şişeden gül yağı mı döktün?"

• Papağanın hırka sahibi dervişi, kendi gibi sanmasından, kendine benzetmesinden ve kendi nefsine kıyas etmesinden ötürü halk gülmeğe başladı.[23]

[23] Papağanın kendini dervişle mukayese etmesi halkı güldürmüş. Çünkü kıyas, herkesin görgüsüne, bilgisine, çevresine göre değişebilir. Bu bakımdan gerçeği tam olarak göstermez. Hataya düşürür.

30

• Farsça'da arslan ve süt anlamlarına gelen "şîr" kelimesi yazıda birbirine benzerse de mânâları ayrıdır. Bunun gibi sen de seçkinlerin, temiz kişilerin halini kendine kıyas etme.

• Bütün insanlar, velileri kendi nefisleri ile kıyas ettikleri için yoldan çıkmışlardır. Bu sebepten ötürü, Allah'ın seçkin kullarından pek az kimse haberdar olabildi.

Şekle aldanan, kıyas yüzünden hataya düşen gâfiller

269 • O gafiller şekle aldandılar da, peygamberlerle eşitlik dâvâsına kalkıştılar. Velileri de kendileri gibi sandılar.

• "İşte, biz de insanız, onlar da insan. Biz de yemeğe içmeğe ve uyumaya mecburuz, onlar da." dediler.

• Körlükleri yüzünden, aralarında uçsuz bucaksız bir fark olduğunu bilemediler.[24]

[24] Gâfillerin, peygamberleri, velileri kendileri gibi sandıklarını *Kur'ân-ı Kerîm* de haber veriyor: "Bu nasıl peygamber; bizim gibi yemek yiyor, çarşıda pazarda geziyor." Furkân Sûresi'nin 7. ve Yâsin Sûresi'nin 15. âyetlerinde de bu husus bildiriliyor.

• Her iki çeşit arı bir yerden gıdalandıkları halde, birinde yalnız iğne bulunur, diğerinde bal vardır.

270 • İki tür kamış da bir dereden su içtikleri halde, birinin içi bomboştur, diğeri şekerle doludur.

• Böylece yüzbinlerce birbirine benzer şeyler bulunur ki, aralarında yetmiş yıllık fark vardır.

• Bu yer, yediği posa olarak kendinden ayrılır. Öbürü yer, yedikleri bütün ilâhî nûr olur.

• Başka birisi yer, yediği şeyler, cimrilik, çekememezlik huylarını meydana getirir. Başka birisi yer, yediklerinden Hakk'ın, hakîkatın nûru husûle gelir.

• İmanlı kişi feyizli, ekime müsaid, tertemiz bir tarlaya benzer. İmansız kişi ise çorak, hiç bir şey bitirmeyen kötü bir arazidir. İmanlı, melek gibi ma'sûmdur. İmansız ise şeytan ve canavar misâlidir.[25]

[25] A'raf Sûresi'nin 57-58. âyetlerine işâret var.

31

İyi ve kötü kişiler

275 • Birbirine zıd olan her iki taraf sûretinin, şeklinin birbirine benzemesi câizdir. Acı suyun da, tatlı suyun da berraklığı, duruluğu vardır.

• Şunu iyi bil ki, tatlı suyu, acı sudan ayırt edecek kişi, ancak zevk sahibi olan, onları tadabilen kişidir.

284 • İnanan kişi, işlerini Allah emretti diye yapar. İnanmayan kişi ise mücadele ve gösteriş olsun diye yapar. Böyle inatçı kişilerin başlarına toprak saç.

285 • O münâfık, gerçek mü'minle beraber namaza gelirse de, onun gelişi ibâdet için değil gösteriş içindir.

288 • İnanan kişi ile münâfık, her ikisi bir oyun başında iseler de, kendi inançlarına göre aynı işi yapıyorlarsa da, onlar birbirinden çok uzaktadırlar. Birisi Merv şehrinde, öteki Rey şehrindedir.

• Onların herbiri kendi makamına gider. Her biri kendi adına yaşar, kendi adına uygun olarak yürür.

297 • Dünyada acı ve tatlı denizler bulunmaktadır. Aralarında bir berzah vardır, onların karışmalarına engel olmaktadır.[26]

[26] Rahmân Sûresi'nin 19-20. âyetlerine işâret var.

• Şunu iyi bil ki, bu iki deniz de bir asıldan, bir kaynaktan meydana gelir. Sen ikisinden de vazgeç. Onların kaynağına git...

• Şu da bir gerçektir ki; kötü kişinin övülmesinden Arş titrer. Allah'tan korkan muttakî kişi de kötü meth edilince, meth eden kişi hakkında fenâ bir zanna kapılır.

• Kalp altını da, hâlis altını da mihenk taşına vurmayınca ayarını anlayamazsın.

300 • Allah, her kimin rûhuna, iyiyi kötüden ayırma kabiliyeti vermişse, O kimse gerçek imanı, şüpheden ayırabilir.

• Fakat hiddet ve şehvet insanı şaşı yapar. Rûhu doğruluktan ayırır.

333 • Kendini beğenme, başkasını çekememe duygusu gelince, garazın gönüle çektiği yüzlerce perde gönülden kalkar, gelir, göz önüne gerilir.

32
His merdivenleri

• Dünya ile ilgili his, bu cihanın merdivenidir. Bu merdivenden çıkarak maddî hayatımızı, geçimimizi sağlarız. Din ile, irfân ile ilgili his ise göklerin merdivenidir. Bu merdiven bizi, mânevî hayata, gerçek insanlığa yükseltir.

• Dünya ile ilgili hissin sağlığını hekîmden, mânevî hissin sağlığını da dosttan, gerçek sevgiliden isteyiniz.[27]

[27] Burada dosttan murad mürşid-i kâmildir.

• Bu hissin sıhhati, vücud sağlığına, ten binasının yiyecek ve içeceklerle onarılmasına bağlıdır. Halbuki mânevî hissin sıhhati, az yemeğe, az içmeğe, az uyumaya, bedeni çok tahrib etmeğe dayanmaktadır.

• Can, kurtuluş yolunu açarken, cismi viran eder, yıkar. Onu yıkıp viran ettikten sonra yeniden yapar.

• Evini, barkını, malını, mülkünü Hakk uğruna, Hakk aşkına harcayan can ne mutludur!

• O, altın definesini elde etmek için evini yıkar. Fakat altın definesini elde ettikten sonra, evini daha mâmur, daha güzel bir hale getirir.

• Hikmetinden sual sorulmayan Hakk'ın işini kim anlayabilir? O işin hakîkatine kim erişebilir? Bu söylediğim sözler, ancak anlatmak için söylenmiş zaruri sözlerdir.

• Bazen öyle, bazen de böyle görünür. Bu sebepledir ki, din işi hayran olmak, şaşırıp kalmaktan başka bir şey değildir.[28]

[28] Cenâb-ı Hakk'ın esmâ ve sıfatları karşılıklıdır: Meselâ "Muhyî" ismi hayat verir, "Mümît" ismi öldürür. İlâhî isimlerin zuhuru da tezatlı ve karşılıklıdır. Yeryüzünün gülmesi, yâni yeşermesi gökyüzünün ağlamasına, yâni yağmur yağmasına bağlıdır.

• Din işindeki bu hayranlık, bu işlere akıl eremediği için hakîkat kıblesine sırt çevirmek.değildir. Belki dostun mest ve müstağrakı olarak hayrete düşmektir.

• Birinin yüzü, dost tarafına, gerçek sevgili tarafına çevrilmiştir. Diğerinin yüzü, ikilikten kurtulup, Hakk'da müstağrak olduğu için dostun yüzü olmuştur.[29]

[29] Onlar Hakk'a değil halka bakınca, yine o büyük sevgiliyi görürler. Bu hal, göze çokluk şeklinde görünen birliği görme halidir. Sofilerce, Allah ile bakıp, yine Allah'ı görmek budur. Yani, Allah'ı Allah ile görmektir. İlâhî tecellîye mazhar olmuş, kendini tam mânâsıyla dünyevî isteklerinden arındırmış dost için Şeyh Sadi şunları yazmıştır: "Hayatta, uysal ve kafa dengi bir dosttan başka hiç bir şeyi kıskanmadım. Yarasından taze kan sızan gönül ehline, dostların yüzünü görmek merhem gibidir."

33

315 • Bu çeşitli yüzlerin her birine dikkatle bak, onların vasıflarını, nice olduklarını aklında tut. Belki sûfîlik yolunda hizmette bulunurken yüz tanır olursun da, yüzüne baktığın kimselerin mânevî kimliklerini anlarsın.

• Etrafında insan yüzlü bir çok şeytan vardır. Bu sebeple, her ele el vermek, her ele bağlanmak, intisab etmek uygun değildir.[30]

[30] Şeyh Sadi'nin şu beyti Mevlâna'nın beytinin aynıdır: "Her gözü kulağı, ağzı olan âdem değildir. Nice şeytanlar vardır ki, âdem oğlu kılığında görünürler."

• Görmez misin? Avcı kuşu aldatıp tutmak için ıslık çalar. Kuş gibi ötmeğe çalışır.

• O kuş, kendi cinsinin sesini işitir, havadan iner ve tuzağa düşer.

• Rûhen düşük, alçak bir kişi, bir takım saf kimseleri kandırmak için velilerin sözlerini çalar.

320 • Velilerin sözleri de, yaptıkları işler de aydınlıktır, sıcaktır, samimidir. Sahte şeyhlerin, aşağı kişilerin işleri ise kandırmak, hile yapmak ve utanmazlıktır. (Mesnevi, c. I, 303-320)

Taassub yüzünden hıristiyanları öldüren yahudi pâdişahın hikâyesi

• Yahudiler arasında, Îsâ düşmanı ve hıristiyanları öldüren zâlim bir hükümdar vardı.

325 • Halbuki peygamberlik zamanı ve nöbeti Hz. Îsâ'ya gelmişti. Mûsâ devri geçmişti. Öyle olmakla beraber o Mûsâ'nın, Mûsâ da onun rûhu gibi idi.[31]

[31] "Allah'ın peygamberlerinden hiç birini diğerinden ayırt etmeyiz." Bakara Sûresi 285.

• O şaşkın pâdişah, Allah yolunda, Îsâ yolunda yürüyen, Hakk dostları olan Mûsâ ile Îsâ'yı birbirinden ayrı sandı.

338 • O yahudi pâdişahın sapık ve hileci öyle bir veziri vardı ki, hile ile akan suyu bile düğümlerdi.

• Bu vezir dedi ki: "Hıristiyanlar, canlarını kurtarmak için, dinlerini pâdişahtan gizlerler.

34

340 • Bu sebeple bu kadar çok hıristiyan öldürme, çünkü, öldürmede fayda yoktur. Din misk ve öd ağacı değildir ki kokusu çıksın.

• Din, yüzlerce kılıf içinde gizlenmiş bir sırdır. Dışı seninle uyum halindedir. Sana benzer. Ama içi seninle çekişmede, sana uymamaktadır."

• Pâdişah vezire sordu ki: "O halde ne tedbir alalım? Bir yalan ve hile olan hıristiyanlığın yayılmasını nasıl önleyelim?

•Ne yapalım ki, dünyada hıristiyanlığı açığa vuran veya gizleyen bir hıristiyan kalmasın."

• Vezir dedi ki: "Ey pâdişahım, sen bana kızmış, gazap etmiş görünerek emir ver, kulağımı, elimi kestir. Burnumu, dudağımı yardır.

345 • Ondan sonra beni dar ağacına göndert. Tam o sırada bir şefaatçi senden suçumun bağışlanmasını niyâz etsin.

• Sen bu işi, dört yol ağzı bir yerde, tellâl çağırılan kalabalık bir pazarda yaptır.

• Ondan sonra da beni yanından uzaklaştır, uzak bir şehre sür ki ben orada hıristiyanlar arasına şer ve fitne, karışıklık salayım.

• Ben onlara diyeyim ki: `Ben de hıristiyanım ama, dinimi gizli tutarım'. Ey sırları bilen Allah'ım, sen benim gönlümü, inancımı biliyorsun.

Pâdişah benim hıristiyan olduğumu anladı. Yahudilik taassubu yüzünden beni öldürtmek istedi.

350 • Ben de dinimi pâdişahtan gizlemek, onun dininden görünmek istedim.

• Pâdişah, benim sırlarımı anladı. Sözlerim onun yanında kusurlu göründü.

• Dedi ki: Senin sözlerin, içinde iğne bulunan ekmek gibidir. Benim gönlümden, senin gönlüne pencere var.

• Ben o pencereden senin halini gördüm, onun sözlerine inanmam.

• Eğer Îsâ'nın rûhâniyeti bana yardım etmeseydi, pâdişah yahudilik gayreti ile beni parça parça ederdi.

355 • Îsâ uğruna canımı, başımı veririm ve bunu canıma yüz binlerce minnet sayarım.

• Îsâ'dan canımı esirgemem. Fakat Onun dinine dâir iyiden iyiye bilgim vardır. Hıristiyanlara yararlı olmak için ölmek istemiyorum.

• O pâk dinin, bilgisizler arasında kalıp yok olmasından üzülüyorum, hayıflanıyorum.

35

• Allah'a ve Îsâ'ya şükür ki, biz bu hak dinin yol göstericisi olmuşuz.

• Belimize hıristiyanlık zünnarını bağladığımızdan beri, yahudilikten kurtulduk.

360 • Ey insanlar, devir Îsâ'nın devridir. Onun dininin sırlarını candan ve gönülden dinleyiniz."

• Vezir, bu hileyi, pâdişaha sayıp dökünce pâdişah'ın gönlünden endişeyi giderdi.

• Pâdişah, vezirin dediği, istediği şeyleri yaptırdı. Halk, vezirin başına gelen acıklı hallerden, bu gizli ve hileli işlerden dolayı şaşırıp kaldı.

• Veziri, hıristiyanların bulunduğu memlekete sürdü. O da gittiği yerlerde halkı dine dâvete başladı.

• Yüz binlerce hıristiyan azar azar onun etrafına toplandı.

• Vezir onlara, gizlice, İncil'in, zünnarın ve namazın sırlarını anlatıyordu.

365 • Vezir, görünüşte din vâizliği yapıyordu ama, bâtında, hakîkatte o, kuşu avlayanların ıslığı ve tuzağı gibi idi.

371 • Hıristiyanlar tamamiyle o vezire gönüllerini verdiler. Esasen câhil kişileri bir şeye inandırmak zor değildir ki...

• Gönülleri, vezirin sevgisi ile doldu, taştı. Onu Îsâ'nın vekili sandılar.

• Halbuki o vezir, hakîkatte, tek gözlü mel'un Deccal idi. Ey yardımcıların en güzeli olan Allah, feryadımıza yetiş!

345 . O imansız vezir, âdetâ, badem ezmesi içine, sarımsak saklar gibi hile ile din nasihatçılığı yapıyordu.

• Hıristiyanlar arasında zevk ve anlayış sahibi olanlar, vezirin tatlı sözleri arasında bir de acılık duyuyorlardı.

• Vezir çok mânâlı, nükteli sözler söylüyordu, fakat o sözler, içine zehir karıştırılmış şeker şerbeti gibi idi.

• Sözünün dış yüzünden; "Hakk yolunda gayretli ol, çabuk ol." mânâsı çıkıyordu. Hakîkatte, çalışıp da ne yapacaksın, tenbellik et, keyfine bak dediği seziliyordu.

452 . Vezirin sözleri, anlayışlı ve zevk sahibi olmayanların boyunlarına birer halka olup geçiyordu.

• Vezir, altı sene yahudi pâdişahtan uzak kaldı ve bu müddet içinde Îsâ ümmetinin âdetâ sığınağı oldu.

36

• Bütün hıristiyanlar dinlerini de, gönüllerini de ona verdiler. Herkes onun emri ile seve seve ölüme atılıyordu.

455• Pâdişahla vezir arasında haberleşmeler vardı. Pâdişah, gizlice, ona, gönül alıcı vaadlerde bulunuyordu.

• Vezire; "Ey benim değerli ve makbul vezirim. Vakit geldi, çattı. Artık, gönlümden bu dert çıksın gitsin" diye mektup yazdı.

• Vezir de ona; "Pâdişahım, ben şu anda, Îsâ dininden olanlara fitneler fesadlar salmaktayım." diye cevap verdi.

• O devirde Îsâ dininden olanları yöneten on iki emîr vardı.

• Her fırka, bu on iki emîrden birine uymuş, faydalanmak için ona kul köle kesilmişti.

460. Bu on iki emîr ile onlara uyanlar, o soysuz vezirin tuzağına düşmüşlerdi.

• Onların hepsi de onun sözüne inanıyor, hepsi de, onun gidişine ayak uyduruyordu.

• Ona öyle inanmışlar, öyle bağlanmışlardı ki, vezir, öl dese emîrlerden her biri, hemen onun önünde can verirdi.

• Vezir, her emîrin adına ayrı bir tomar hazırladı. Her tomarda bulunan yazılar, meslek ve mezheb yönünden bambaşka idi. Birbirini tutmuyordu.

• Bu tomarların her birindeki ayrı hükümler, emirler bir başka çeşitti. Her hüküm, baştan sona, ötekinin hilâfı ve zıddı idi. Her emir, öteki tomardaki emre aykırı idi.

465. Tomarın birinde riyazet ve açlık yolunu, tevbenin esası, Allah'a dönüşün şartı saymıştı.

• Diğer tomarda, hak yolunda riyazetin bir yararı yoktur. İnsan ancak cömertlikle Hakk'ı bulur, demişti.

• Başka birisinde ise, sen aç durmakla veya cömert olmakla, Allah'ına şirk koşmuş olursun, denilmekte idi.

• Gamlı olduğun zamanda da, esenlik çağında da tam mânâsıyla Allah'a teslim olmaktan başka her şey hile ve tuzaktı.

• Tomarın birinde denmişti ki: "Kulun yapması gereken şey, hizmet ve ibâdettir. Yoksa ibâdetsiz bir tevekkül ve teslimiyet fikri suçtur."

37

470 • Allah'ın bize; "Şunu yap, bunu yapma." diye emredişi, biz bunları yapalım veya yapmayalım maksadı ile değildir. Bize bizim aczimizi, zavallılığımızı bildirmek için verilmiştir.

• Böylece bu emirlerle, aczimizi, beceriksizliğimizi görelim, bilelim de bu acz zamanında Hakk'ın kudretini daha çok anlayalım, diye düşünülmüştü.

• Tomarın birinde ise; "Aczini görme, kendine gel, aklını başına al, çünkü kendini âciz görmek, Allah'ın verdiği ni'meti görmemek, ni'mete kâfir olmaktır.

• Kendi gücünü, kudretini gör, çünkü güç de, kudret de ondandır. Kendindeki yapma gücünü Allah'ın bir ni'meti bil." denmişti.

• Başka bir tomarda ise; "Bu ikisinden de, yâni kendini her bakımdan âciz görmekten veya kendinde Hakk'ın kudretini bulmaktan vazgeç. Çünkü tevhid yolunda, göze görünen her şey bir puttur." denmişti.

475 • Tomarın birinde de, şu görüş mumunu söndürme, çünkü bu görüş, bu nazar erenler meclisinin mumudur, nûrudur, diye yazılmıştı.

• Dikkat et, kemale ermeden, eğer nazardan, görüşten, hayâlden, istidlâlden vazgeçer isen, vuslat gecesinin yarısında mumu söndürmüş, karanlıkta kalmış olursun.

• Bir tomarda da; "Yarattıklarına bakarak, Allah'ı dışta arama, korkma, görüş ve istidlâl mumunu söndür, söndür ki, karşılığında yüz binlerce mânevî nazar, görüş bulasın.

• Çünkü dışta yanan görüş mumu söndürülünce, içteki can mumunun nûru artar. Aşkın acılarına sabreder olduğun için, Leylâ, sana Mecnun olur.

• Kim zâhidliğe kalkışır da dünyayı terk ederse, dünya ona daha çok yaklaşır, daha çok kendini gösterir." diye yazılmıştı.

480 Tomarın birinde şöyle deniliyordu: "Allah, sana her ne ihsan etti ise, her ne verdi ise, yaratırken, onu sana sevdirmiştir, tatlılaştırmıştır.

• Sen de onu al, çünkü, Cenâb-ı Hakk, onu sana kolaylaştırmıştır, hoş bir hâle getirmiştir. Onu tatlılıkla kabul et, kendini zahmete sokma."[32]

[32] Hz. Ömer'den rivâyet edilen bir hadîste "Dinde pek ince eleyip sık dokumadan sakının. Zira, Allah, dinde kolaylık göstermiştir. Dinin emirlerini takatınız, miktarı ifâ ediniz", buyurmuştur.

• Tomarın birinde ise şöyle yazılmıştı: "Senin olanı, kendine âit olanı terk et, çünkü senin tabiatının beğendiği şey iyi değildir."

38

• Görmüyor musun? Birbirine aykırı düşen yollar, insanlara kolay görünmüştür de herkes kendine bir din seçmiştir. O din, o kişiye can kesilmiştir.

• Eğer Allah'ın kolaylaştırdığı yol, doğru bir yol olsaydı, her yahudi, her ateşe tapan, Allah'tan haberdar olur, Allah'ı tanırdı.

485 • Tomarın birinde de; "Allah'ın kendine varan yolu kolaylaştırması demek, o yolun rûha gıda, gönle hayat oluşudur.

• İnsanın nefsinin zevk sandığı şeyler, gelip geçicidir. Çorak yere ekilmiş tohum gibidir. Bitmez, meyve vermez.

• Ondan elde edilecek mahsul pişmanlıktır. Kârı da zarardan başka bir şey değildir." denilmişti.

490 • Tomarın birinde; "Bir yol gösterici, bir mürşid bul, akıbeti, sonu görme gücünü, şunun bunun soyundan gelmekte ve bununla övünmekte bulamazsın." denmişti.

493 .Başka bir tomarda ise; "Aslında mürşid sensin, çünkü mürşidin mürşid olduğunu, ancak sen bilirsin, sen tanırsın.

494 • Adam ol da, başkalarına tabî olma. Yürü, kendi yolunu kendin seç. Mürşid bulmak arzusu ile şaşırıp kalma." diye yazılmıştı.

495 • Başka bir tomarda ise; "Aslında bu ayrılıkların, bu çoklukların hepsi de birdir. Biri, iki gören kişi, şaşı bir zavallıdır." deniyordu.

• Bir diğer tomarda da; "Yüz sayısı nasıl olur da, bir sayılır, böyle düşünen delidir." denmişti.

• Bu sözlerin her biri diğerine ters düşen, zıt düşen bir sözdür. Şekerle zehir bir olabilir mi?[33]

[33] Bu beyitte zıtlar âlemine işâret olduğu gibi, Cenâb-ı Hakk'ın Celâl ve Cemâl sıfatlarının tecellîsi de hatıra gelebilir.

• Şekerden de zehirden de vazgeçmedikçe, sen Vahdet Gülzarı'ndan nasıl koku alabilirsin?

• Îsâ dininin düşmanı olan vezir, on iki tomara, işte bu çeşit yazılar yazmıştı.

• O vezir, Îsâ'daki vahdeti, renk birliğini idrâk edememişti. Ve Îsâ' nın mânâ köyündeki huydan da, bir huy edinememişti.[34]

[34] Senâî Hazretlerinin Hadîka'sında şu meâlde bir beyit var: "Yeryüzünde görülen çeşitli renkler, vahdet küpünde tek bir renge çevrilir."

39

52l • Vezir de pâdişah gibi bilgisizdi, gafildi. Bu yüzden Kadîm olan, kendisinden kaçmaya imkân bulunmayan Hakk'la pençeleşmeye kalkıştı.

• O, bir anda içinde bulunduğumuz âlem gibi yüzlerce âlemi yoktan var edecek bir Hakk'la uğraşıyordu.

549 . Vezir kendiliğinden başka bir hileye baş vurdu. Vâ'z ve nasihatı bıraktı, halvete çekildi.

550 • Halvette kırk, elli gün kadar kalıp, müridlerini ayrılık ateşine yaktı.

. Halk onun insana huzur veren halinden, güzel konuşmalarından, sohbet zevkinden ayrı düştükleri için deli divâne oldu.

• Müridler diyorlardı ki: "Sensiz, bizim için hidayet nûru yoktur. Sopasını tutup yol gösteren biri olmayınca körün hali nice olur?

• Allah aşkına, büyüklüğünün başı için, bize ikrâm ve ihsanda bulun, bizi daha fazla kendinden ayırma.

555 • Biz çocuklar gibiyiz, sen bizim dadımızsın. Terbiye ve irşad gölgeni, başımızdan eksik etme."

• Vezir dedi ki: "Rûhum dostlarımdan uzak değildir. Fakat halvetten çıkmama izin yoktur."

• Hıristiyan emîrleri şefaat dilemek, müridler de nefislerini kötülemek, suçlarını i'tiraf etmek için vezirin yanına geldiler.

• "Ey kerem sahibi!" dediler. "Biz, ne bedbaht kişileriz ki, senden ayrı düşünce, her şeyimizi kaybettik; gönülden de, dinden de yetim kaldık.

• Sen halvetten çıkmamak için bahaneler buluyorsun, bizimse, dertli yüreğimiz yanıyor da, soğuk soğuk ah edip duruyoruz.

560 • Biz senin güzel sözlerine alışmışız, hikmet sütünü içmişiz.

• Allah aşkına, bize bu cefada bulunma, lutfet, ihsan et. Bugün yapacağın iyiliği yarına bırakma."

565 • Vezir dedi ki: "Aklınızı başınıza alınız, ey dedikodu düşkünleri, ey dilin söylediklerinde, kulağın duyduklarında hikmet ve nasihat arayanlar.[35]

[35] Güzel söz söyleyen, şeyh geçinen, fakat söylediklerini yaşamayan, hal sahibi olamayan kişiler kasdediliyor.

40

•Şehvet duygusunun kulağına pamuk tıkayınız. Yâni, süflî, aşağı duygulara âit sesleri duyan, şu görünen baş kulağınızı sağır hale getiriniz ki, can kulağınız açılsın da, Hakk'ın, hakîkatin sesini duyabilesiniz. Gözünüzden de, dünya sevgisi bağını kaldırıp atınız...

• Aslında şu görünen baş kulağımız, can kulağımızın pamuk tıkacıdır. Bu sebepledir ki baş kulağımız tıkanmadıkça, can kulağımız sağır olarak kalacaktır.

• Nefsanî duygulardan uzak, âdetâ duygusuz kalın, sağır olun, düşüncesiz bir hâle geliniz ki Hakk'ın; `Rabbine dön' hitabını işitebilesiniz.[36]

[36] Fecr Sûresi 27-30.

• Sen, uyanık kaldıkça, uyanıklık dedikodusu ile uğraştıkça, uykuda gizlenen rüyâlardan, rüyâlardaki konuşmalardan nasıl mânâ kokusu alabilirsin? Görünen âlemin sırlarından nasıl haberdar olabilirsin?"

• Müridlerin hepsi de dediler ki: "Ey bizden kaçmak için bahane arayan hekîm, bu hileyi, bu cefâyı bize yapma.

585 • Senin sözün, şeytanı susturur, ağzından çıkan kelimeler, kulaklarımızı akılla doldurur.

588 • Sen olmayınca, gökyüzü bile bize karanlıktır. Ey mânevî ay, sana nisbetle şu gökyüzü kim olabilir?

• Gökler, görünüşte çok yüksektir. Fakat mânevî yükseklik, yücelik, tertemiz olan rûhlara mahsustur.

590 . Görünüşteki yükseklik, cisimlere âittir. Cisimler ise mânâya nisbetle isimlerden ibârettir."

• Vezir, müridlerine dedi ki: "Sözü uzatmayınız, öğüdümü canla ve gönülle dinleyiniz.

• Bana inanıyor ve güveniyorsanız, ben emîn isem, emîn olan kişi suçlanmaz, ben yeryüzüne gök desem, bu böyledir, benden şüphe edilmez.

• Eğer ben, kemal sahibi isem, kemali neden inkâr ediyorsunuz? Kemal sahibi değilsem, bu zahmet, bu azar neden?

• Ben, bu halvetten çıkmayacağım, çünkü ben, burada içime kapanmış, gönül ahvali ile meşgulüm."

595 • Müridlerin hepsi birden dediler ki: "Ey vezir, biz, senin kemalini inkâr etmiyoruz. Bizim sözümüz ağyar sözüne benzemez.

• Senden ayrı düştüğümüz için, gözlerimizden yaşlar akmada, canımızın tâ içinden, ahlar, eyvahlar coşup durmaktadır."

41

643 • Vezir içerden seslendi de dedi ki: "Ey müridler, şunu bilmiş olun ki,

• Hz. Îsâ'dan bana, bütün dostlarından ve yakınlarından ayrıl, tek başına kal...' diye haber geldi.

645 • Yüzünü duvara çevir, yalnız başına otur. Hatta, kendi varlığından, benliğinden, benlikten bile uzaklaş, halvet et.

• Bundan sonra, bana konuşmaya izin yoktur. Bundan sonra benim, dedikodu ile de işim gücüm kalmamıştır.

• Dostlar, Allah'a ısmarladık. Artık ben öldüm. Varımı yoğumu dördüncü kat göğe taşıdım.

• Böylece istedim ki, dünyanın ateşle dolu derinliklerinde bir odun gibi zahmetler ve meşakkatler içinde yanmıyayım.

• Bundan sonra dördüncü gökte, Hz. Îsâ'nın yanında oturacağım."

650 • Sonra, vezir, bütün hıristiyan emîrlerini, birer birer çağırdı, her biri ile ayrı ayrı görüşüp, konuştu.

• Herbirine dedi ki: "İsâ dininde, Hakk'ın vekili benim ve benim halifem de sensin.

• Öbür emîrlerin hepsi de sana uymak zorundadırlar. Îsâ onların hepsini sana tâbi' kılmıştır.

• Hangi emîr aksilik yapar, sana uymazsa, onu yakala, ya öldür, yahud esir et.

• Ama, ben sağ oldukça, bu söylediklerimi kimseye söyleme, ben ölmedikçe de bu reisliğe istekli olma.

655 • Ben hayatta kaldığım müddetçe bu sırları hiç açıklama, pâdişahlık dâvâsına kalkma, bir çok şehirleri elde etmek sevdasına kapılma.

• İşte şu tomarı al, onda bulunan, Îsâ dininin hükümlerini ümmete açık bir dille, bir bir oku."

• O emîrlerden her birine, ayrı ayrı olarak; "Hakk dininin senden başka vekili yoktur." dedi.

• Emîrlerden her birini, birer birer ta'ziz ve takdis etti. Birine söylediklerini aynen ötekilerine de söyledi.

• Böylece her birine bir tomar verdi. Her tomarda yazılı olanlar, öbürüne aykırı idi.

560 • "Elif"den "ye" harfine kadar, nasıl harflerin şekilleri birbirine uymuyorsa, o tomarlardaki yazılar da, birbirine uymuyordu.

42

662 • Bundan sonra vezir, kırk gün daha kapısını kapadı. Sonra da kendini öldürüp, varlığından kurtulup gitti.

• Halk, onun ölümünü duyunca, mezarının başı bir kıyamet yeri oldu.

• Onun yası ile halk, saçını, sakalını yolarak ve elbisesini yırtarak mezarının başına öyle bir yığıldı ki...

665 • Arab'dan, Türk'den, Rum'dan, Kürd'den oraya toplananların sayısını ancak Allah bilirdi.

• Onun mezarının toprağını başlarına saçtılar, onun derdini kendilerine derman bildiler.

• Kabri başında bir ay oturup mâtem ettiler, gözlerinden kanlı göz yaşları akıttılar.

• Bir ay geçtikten sonra halk dedi ki: "Ey emirler, vezirin yerine, sizlerden kim geçecek?

• Onu bilelim, vezirin yerine ona uyalım. Ona candan bağlanalım, elimizi de eteğimizi de onun eline teslim edelim.

670 • Madem ki güneş battı da o batış bizim gönlümüzü dağladı. Onun yerine bir çerağ uyandırmaktan başka çare yoktur.

• Sevgili, göz önünden kaybolunca, bize onun yerini tutacak bir armağan gerekir.

• Gül mevsimi geçip de, gül bahçesi harap olunca, gül kokusunu nereden koklayabiliriz? Gül suyundan..."

• Emîrlerden biri ileri atıldı. O vefalı insanların yanına gitti. Dedi ki: "İşte o zâtın vekili, hatta bu zamanda Îsâ'nın halifesi benim...

• İşte şu tomar, ondan sonra benim vekil olacağımın belgesidir, şâhididir."

• Başka bir emîr de pusudan ortaya çıktı. O da vekillik dâvasına girişti.

700 • O da koltuğunun altından bir tomar çıkardı, gösterdi. Derken ikisini de, bir çıfıt öfkesi sardı.

• Diğer emîrler de, birer birer ortaya çıktılar, keskin kılıçlarını çektiler.

• Her birinin elinde bir kılıç ve bir de tomar vardı. Sarhoş filler gibi birbirine düştüler.

• Yüzbinlerce hıristiyan öldürüldü. Kesik başlardan, tepeler meydana geldi.

• Sağdan soldan kan selleri aktı. Bu savaş yüzünden havaya dağlar gibi tozlar kalktı.

• Vezirin ektiği fitne tohumları, başlarına âfet kesildi.[37]

[37] *Mesnevî* şârihleri, bu hikâyenin kaynağının *Kısâs-ı Enbiyâ* ve *Ahd-i Atîk* olduğunu ve hikâyenin kahramanının Pavlos (=Polos) olduğunu yazıyorlar. Fakat Hz. Mevlâna bütün dinlerin esas itibariyle vahdet üzerine kurulduğunu ve peygamberlerin aralarında fark bulunmadığını anlatmak için bu hikâyeye, kendi mübârek hayaline göre yeni bir şekil vermiştir. Hilekâr vezirin hazırladığı tomarlarda çeşitli görüşler, birbirine zıt inanışlar çok güzel bir şekilde belirtilmiştir. Hz. Mevlâna'nın görüşleri hep *Kur'ân* esasına dayandığı için bu hikâyede de bilhassa şu âyetlere işâretler vardır: "Onlar, dinlerini parçaladılar. Bölük bölük oldular. Her gurup kendi inancı ile sevinmekte ve ferahlamaktadır", Rûm Sûresi 32.

"De ki, ey Kitap Ehli, geliniz aramızda eşit olan tek söze: Ancak Allah'a kulluk edelim. O'na hiç bir eş, ortak koşmayalım. Allah'ı bırakıp birbirimizi Rab edinmeyelim", Âl-i İmrân Sûresi 64.

"Biz, Allah'ın peygamberlerinin hiç birisinin arasında fark görmeyiz", Bakara Sûresi 285.

Halbuki aynı sûrenin 253. âyetinde "Peygamberlerin bir kısmını, kendilerine verilen özellikleri ile diğerlerinden üstün kıldık" buyurmakta ise de esas peygamberlik vazifesinde, tebliğe me'mur oluşta, tebliğ ettiklerinin hepsinin de hakîkatte aynı olduğu bir gerçektir. Meselâ Mûsâ Dini'nin on emri; hıristiyanlıkta da, müslümanlıkta da yürürlüktedir.

Sayın okuyucularım, okuduğunuz bu uzun hikâyenin arasına sıkıştırılan bazı hikmetleri, tasavvufî görüşleri, bundan sonraki sahifelerde, ihtivâ ettikleri mevzulara göre konulan başlıklar altında bulacaksınız.

Aldatıcı çeşitli renkler vahdet küpüne daldırılınca tek renk olur, aynı topraktan da çeşitli meyveler, bitkiler çıkar

500 . Yukarıdaki hikâyede geçen vezir, Îsâ (a.s.)'daki vahdeti, renk birliğini idrak edememiş ve Îsâ'nın mânâ küpündeki huydan bir huy edinememişti.[38]

[38] Rivâyete göre Hz. Îsâ gençliğinde boyacılık edermiş. Boyanmak üzere getirilen elbise ve kumaşları o küpe atarmış, elbise ve kumaş sahibi hangi rengi istiyorsa, onun elbisesi yahut kumaşı istediği renge boyanırmış.

Aynı küpden istenilen çeşit çeşit renklerin çıkması Hz. Îsâ'nın bir mu'cizesi olarak görülmekte... Ve mutasavvıflara kesrette vahdeti (=çoklukta tekliği) hatırlatmakta ve bu sıbğatullah (=Allah boyası) olarak ta'rif edilmektedir. Hz. Îsâ'nın küpünden renk renk kumaşlar çıktığı gibi Vahdet Küpü'ndende türlü türlü renk ve şekillerde mahlukların zuhur eylemiş olması ile eşyada görülen bu kesretin (=çokluğun) yegâne menbaının vahdet oldugu anlatılmaktadır.

44

• Hz. Îsâ'nın tertemiz mânâ küpünde, yüz renkli elbise, ışık gibi lekesiz bir hale gelir, tek renge boyanırdı.[39]

[39] Şu renklerden sıyrılıp Hz. Îsâ'nın küpüne girer, "Allah boyası" belirir. Artık, Allah dilediğini yapar. *Dîvan-ı Kebîr,* c. I, no. 28.

• Bu tevhid, bu tek renklilik, Hakk'ı arayan kişiye usanç verecek, bıktıracak bir tek renklilik değildir. Balıkların duru su içinde tek renkli deryada, hayat ve rahat buldukları gibi onlar da tek renklilikte hayat ve rahat bulurlar.

• Tek renkli denizlerin aksine, her ne kadar karalarda kesret âleminde binlerce renk varsa da, vahdet denizinin balıkları, kurulukla ve çeşitli renklerle savaştadır.[40]

[40] Vahdet denizinin balıkları, Hakk âşıkı âriflerdir. Onlar vahdet deryasına dalmışlardır. Renklerden, şekil ve sûret âleminden çokluk âleminin kuruluğundan kurtulmuşlar, Allah aşkından başkasını bilmezler.

• Örnek olarak söylediğimiz balık kimdir, deniz nedir ki, o büyükler büyüğüne o pâdişahlar benzesin?

• Varlık âlemindeki yüzbinlerce deniz, yüz binlerce balık, o kerem ve lûtuf sahibinin huzurunda secdeye kapanır.

• Ne kadar kerem yağmuru, lûtuf yağmuru yağdı da, onun feyzi ile denizler inciler saçan bir hale geldi.

• Hakk'ın ne kadar kerem güneşi parladı da, bulutlar, denizler ondan cömertlik öğrendi.

• Suya ve toprağa, ilâhî ilmin ışığı vurdu da, yeryüzü tohumu kabul eder hale geldi.

• Toprak emîndir. Ona her ne ekersen, hâinlik etmez, ektiğini fazlasıyla biçersin.

• Toprak bu emînlik vasfını, ilâhî adalet güneşinin üzerine doğması yüzünden kazanmıştır.

• Bahar mevsimi, Hakk'ın fermanını getirmedikçe, toprak içindeki sırları açığa vurmaz.

• Lûtuflar, iyilikler sahibi olan Allah, öyle cömert bir vericidir ki, bu haberleri anlamak ve bu kadar doğru ve emîn olmak vasfını, cansız sandığımız toprağa bile vermiştir.

• O cemâliyle, fazl u ihsanı ile nice cansızları kendinden haberdar ederken, celâliyle, kahrı ile nice akıllı insanları kör eder, onlara hakîkati göstermez.[41]

[41] Bugün ilim isbat etmiştir ki cansız sandığımız ve cemâdât (=cansızlar) diye adlandırdığımız varlıkları Cenâb-ı Hakk kendinden haberdar etmiştir de, bu yüzden onların, kendilerine has hareketleri, yaşantıları var. Topraktaki esrar, bitkilerin ve hayvanların hususiyetleri insanı hayrette bırakır. Çiçeklerin bazı ellerden hoşlandıklarını bilginler haber veriyorlar *(Çiçeklerin Hassasiyeti,* Moris Meterlink). Ustun-i Hannane, Peygamber Efendimizden ayrı düşünce ağlamaya, feryad etmeğe başlamıştı. Bu sebeple Hz. Mevlâna: "Ey insanoğlu, sen odundan da aşağı mısın, kendine gel, kendine gel." *(Dîvân-ı Kebîr, c.* V, nu: 2131), diye buyurmuştur. Bütün varlıklar, O'ndan haberdar iken, eşref-i mahlûk olan insanın, hakîkatlerden haberdar olmaması büyük bir talihsizliktir. Bu da Cenâb-ı Hakk'ın "Celâl" isminin tecellîsi ile olduğundan, bu hususta biz âciz insanlar ne söyleyebiliriz?

45

• Hakk'ın esrarını anlamaya, onun san'atı ve kudreti karşısında hayran olmaya, coşmaya ne canda, ne gönülde takat vardır. Cânın ve gönlün anlıyamadığı bu sırları kime söyliyeyim? Dünyada bu hakîkatleri anlayacak kabiliyette bir tek kulak yoktur.

515 • Nerede dinlediği hakîkatleri anlayacak kabiliyette bir kulak bulundu ise, o kulak; Allah'ın inâyeti ile göz olmuş, hakîkatleri görmüştür. Nerede bir taş bulundu ise, Hakk'ın lûtfu ile yeşim taşı olmuştur.

• Allah kimyayı meydana getirmiştir. Onun gücüne, kudretine karşı, kimyanın ne önemi vardır? Allah, peygamberlerine mu'cizeler ihsan etmiştir. Mu'cizeler, sihirbazların yaptıkları ile bir olabilir mi?[42]

[42] Kimya: Gümüş, bakır ve daha başka madenleri eritip iksir denilen ve ne olduğu bilinmeyen bir şeyi de katarak altın yapma san'atı. Fakat asıl kimya, gönülleri ayarı tam altın haline getiren velilerin nazarıdır. Onların tasarrufudur. Bu nazar, insanı kusurlarından arındırır, süflî duyguların tahakkümünden kurtarır, yüceltir.

• Hakk'ı lâyıkıyla övebilmekten âcizim. Bu husustaki aczimi idrâk ederek övgüyü terk etmem lâzımdır. Çünkü, övgüde bulunuşum, benim varlığımın delilidir. Varlık ise büyük bir hatadır.[43]

[43] Hz. Peygamber Efendimiz; "Ya Rabbi, ben sana lâyık medh ü senâyı yapamam, sen zâtını nasıl senâ etmiş isen öylesin", diye dua ettiği gibi, İbn-i Sina da; "Allah'ım! Seni vasf edenler, senin sıfatından âciz kalırlar." demiştir.

• Hakk'ın varlığı karşısında, kendimizi yok saymamız gerekir. O'nun varlığı karşısında bizim varlığımız nedir? Yaslara bürünmüş, etrafını göremiyen bir kör.

• Eğer varlığımız kör olmasaydı, idrâk sahibi olsaydı da onun gerçek varlık güneşinin hararetini tanıyabilseydi, O'nun gücünü, kuvvetini görebilseydi, o güce, kuvvete tahammül edemez, erir yok olurdu.

• Yaslara bürünmüş, etrafını göremeyen kör varlık, bu hayal âleminde hiç buz gibi donup kalır mı idi?[44]

[44] Cüneyd-i Bağdâdî Hazretleri; "Yaradılmış, yaradana yaklaşınca eseri kalmaz." demiştir. Denize düşen bir damla suyun eseri kalır mı?

46

Bütün peygamberler, başka başka devirlerde insanlara doğru yolu göstermek için Hakk tarafından gönderilmiştir. Biz, onları ve getirdiklerini birbirinden ayırt etmeyiz.

• Bir yere görünüşte, şekil ve sûret bakımından, her biri öbüründen ayrı on tane mum getirseler.

• Sen, yüzünü mumların aydınlattığı yere çevirirsen, bu on mumun her birinin nûrunu, öbürünün nûrundan ayırt etmek imkansızdır.

• Eğer sen, yüz tane elma, yüz tane de ayvayı sayarak bir yere toplar, sonra bunların hepsini sıkar, sularını çıkarırsan yüz sayısı kalmaz, hepsi de bir olur.

• Mânâlarda bölüm, sayı yoktur. Mânâlarda, ayırt ediş, tek tek sayış olamaz.

• Dostun, dostlarla buluşması hoştur. Sen de mânâyı yakala, eteğinden tut, sûret, görünüş inatçıdır, serkeştir.

• İnatçı sûreti, görünüşü eziyetle, riyâzetle erit ki onun altında gizlenmiş bulunan Vahdet Hazinesi'ni görebilesin.

• Sen o inatçı sûreti eritemez isen, kulu, kölesi olduğum Allah, inâyeti ile, merhameti ile onu eritir.[45]

[45] Ey Hakk âşıkı, sen, dînî ve insânî vazifelerini yap. "Gönül gözüm açılmadı, kesret görüşünden kurtulamadım." diye ümidsiz olma. Esirgeyen ve acıyan Allah, hiç ummadığın bir zamanda, sûrete, şekle bağlılığı senden giderecektir.

• Bu baş gözü ile o görünmez, ancak gönül gözü ile hissedilir. Çünkü o, hem kendini gönüllere gösterir, hem de dervişin dünyevî hadiselerle yırtılmış olan gönül hırkasını diker de onu, aşk ve irfân yoluna düşürür.[46]

[46] Mu'tezile inancında olanlar, Allah'ı görmenin imkânsız olduğuna inanırken, sünnet ehli, peygamberimizin; "Ayın ondördüncü gecesi, ayı semâda gördüğünüz gibi Rabbinizi göreceksiniz." hadîsine göre Hakk'ı görmenin mümkün olduğu kanaatındadırlar. Hakk, kendi âşıklarına, kendini müşâhede etme lülfunda bulunur da, böylece Hakk'dan ayrı düşmenin verdiği ümidsizliği, kalb kırıklığını giderir, onların gönül yaralarını tedavi eder. Ezelî inâyeti ile ona yardım eder.

47

• Biz bütün kâinata, tek bir cevher halinde yayılmıştık, orada hepimiz de başsızdık, ayaksızdık.[47]

[47] Ezelde, bütün rûhların bir kaynaktan geldiklerini anlatmak için Hz. Mevlâna'nın; "Tek bir cevher halinde yayılmıştık." diye buyurması peygamber efendimizin şu meâldeki bir hadîsinden mülhemdir: "Allah'ın ilk yarattığı beyaz bir inci idi." Bu beyaz inciye `Hakîkat-i Muhammediye', deniliyor. Rûhların rûhu, nûrların nûru, akl-ı küll, kalem-i küll, kalem-i a'lâ da ta'bir ediliyor. Bu cevher, bileşik olmayan bir cevher idi. Mahlukların hepsi bundan yaratıldı. Bütün yaratıklar bu cevherde, elsiz ayaksız ve birbirinden farksız bir halde bulunuyordu.

• Bu âlemde görülen bölünmeler, tefrîkalar, imtiyazlar o âlemde yoktu. Biz o âlemde Ehâdiyyet Mertebesi'nde, güneş gibi her tarafa nûr saçan bir cevher idik. Su gibi berrak ve saf bir halde bulunuyorduk.[48]

[48] Cenâb-ı Hakk'ın, Gayb-ı Mutlak'ın meydana çıkmayan, belirmeyen ilk zuhur mertebesine ârifler, Ehadiyyet Mertebesi demişlerdir. Bu mertebeye gaybü'l-gayb (=bilinmeyenin bilinmeyeni), kenz-i mahfi (=gizli hazine) de denir. Allah fikrinin kalbde zuhur ve tecellîsi olan feyz de feyz-i akdes ve feyz-i mukaddes diye ikiye ayrılır. Allah'ın Ehadiyyet sıfatının tecellîsi olan feyz-i akdes, Allah'ın kendi kendine tecellî etmesi ve a'yan-ı sâbiteyi var kılmasıdır. Feyz-i mukaddes ise varlıkların vücuda gelmesine sebep olan Allah'ın isimlerinin tecellîsidir.

• O güzel ve latîf nûr sûrete gelince, şekle bürününce, kal'a burçlarının gölgeleri gibi sayılar meydana geldi.

• Burçları mancınıklarla yıkın da, birbirinden bölünenlerin, ayrılanların arasındaki fark kalksın.[49]

[49] Kal'a burçları: İnsanların maddî varlığı, benliği ve gururudur.

690 • Ben, bu sırrı etraflıca açıklamayı, anlatmayı çok isterdim ama, zayıf akıllı birisinin ayağının kaymasından, inkâra düşmesinden korkarım.

• Vahdet sırlarının nükteleri, mânâlı sözleri, keskin çelik bir kılıca benzer. Eğer kalkanın yoksa geriye doğru kaç.

• Bu elmas kadar keskin kılıcın karşısına kalkansız gelme. Çünkü kılıç acımadan keser, kesmekten ona usanç gelmez.

• Bu yüzden ben, nükteler kılıcını kınına koydum. Bu konuyu gereği gibi derinleştirmedim. Yanlış okuyan biri ters anlamasın, aykırı mânâ vermesin.

Var olan sensin ancak Allah'ım!

• Biz ney gibiyiz. Bizdeki ses, sendendir. Biz dağ gibiyiz, bizdeki yankı sendendir.

• Biz, kazanıp kaybetmede santranç gibiyiz. Ey san'atları hoş olan Allah'ım, bizi oynatan sensin. Kazanıp kaybetmemiz sendendir.

• Ey bizim canımıza can olan Rabbim, biz kim oluyoruz da, sana karşı, "Biziz" diye ortaya çıkalım.

• Aslında, bizler de, bizim varlığımız da birer, "yoktan" ibârettir. Allah'ım, fânîyi varmış gibi gösteren "Gerçek Varlık" senden ibârettir.

• Görünüşte, biz hepimiz de, birer arslanız. Ama, bayrakların üstündeki arslanlar gibi... O arslanların, zaman zaman oynayışı, saldırışı rüzgârın tesiri iledir.

• Bayrakların üstündeki arslanların oynayışları görülür de, onları oynatan rüzgâr görünmez. İşte o görünmeyen var ya... o görünmeyen eksik olmasın, hiç bir zaman bizden uzak kalmasın.

• Allah'ım, bizi hareket ettiren güç de, bizim var oluşumuz da, senin lûtfun, ihsanındır. Varlığımızın hepsi de sendendir. Senin eserindir, senin icâdındır.

• Yok olan bizlere, varlık lezzetini sen tattırdın, sonra tuttun, var gibi görünen bizleri kendine âşık ettin.

Bizlere verdiğin mânevî varlık lezzetini, lûtfettiğin ni'meti geri alma. İhsan ettiğin mânâ aşkının, kadehini, şarabını, mezesini bizden esirgeme.[50]

[50] Aşka müteallik olan mânevî zevkler bahis konusu.

• Eğer o mânevî lezzeti, o feyzi esirgersen, onları, senden kim arıyabilir? Resim,; "Sen beni böyle yaptın." diye ressama nasıl olur da, çıkışabilir?

• Allah'ım, sen, bize bakma. Bizim yaptıklarımızı görme, sen, kendi lûtfuna, kendi cömertliğine bak...

• Allah'ım ne biz vardık, ne de bizim dileğimiz vardı. Senin lûtfun, bizim söylenmemiş sözlerimizi duyuyor, işitiyor, bizi varlığa çağırıyordu. (Mesnevî, c. 1, 599-610)

Allah'ım! Bu duamızı sana ulaşan dualardan et.

• Su, havuz içinde mahbus gibidir. Fakat, rüzgâr onu emer, yukarı çeker, alır. Çünkü su da, rüzgâr gibi dört unsurdan biridir.

49

880 • Rüzgâr, o suyu azar azar alır, ta madenine kadar götürür. Onu hapisten kurtarır, sen bu hali, bu gidişi, tükenişi göremezsin.

• Bizim alıp verdiğimiz bu nefesler de, bizim canlarımızı, tıbkı onun gibi azar azar dünya hapishanesinden çalar götürür.

• Candan, gönülden söylenen güzel sözler, dualar, niyâzlar, yakarışlar, Hakk'a doğru yükselir. Hakk'tan başka kimsenin bilmediği, bir yere kadar varır, ulaşır.

• Temizlenmiş ve arınmış olan nefeslerimiz, hoş sözlerimiz, yücelir, yücelir, bizden armağan olarak ölümsüzlük, sonsuzluk âlemine varır.

• Sonra sözlerimizin, niyâzlarımızın sevabı, Allah'ın rahmeti eseri olarak kat kat çoğalarak bize gelir.

885 • Sonra da, kul, elde ettiklerine benzer sevabı, tekrar elde etsin diye, Allah, bize, yine onlara benzer sözler söyletir.

• İşte böylece, hiç durmadan, güzel sözler, ötelere yükselir, yücelere gider. Karşılığında rahmet iner, bu iki hal, sende, senin varlığında dâima olur durur. (Mesnevi, c. I, 879-886).

Nefsin hilesi

• Gerçeği anlayabilmek için ashabdan bazıları Resûl-i Ekrem (s.a.v.)'den insanı azdıran nefsin hilesine dâir bilgi isterlerdi.

• Nefis, ibâdetlere, rûhî ihlâslara, öz temizliğine gizli garazlardan neler katar? diye sorarlardı.

• Peygamberden, ibâdetin faziletini ve sevabını arayıp sormazlar da, görünen ayıblara dâir bilgiler isterlerdi.

• Gülü kerevizden ayırd edercesine, inceden inceye, zerreden zerreye nefsin hilelerini tanır, bilirlerdi.

370 • Sahabenin araştırıcı olanları, kılı kırk yaranları, Peygamberimiz Efendimiz'in, nefsin hilesi hususundaki beyanları karşısında hayran kalırlardı.

• Bütün putların anası, sizin nefsinizin putudur. Hâriçte görülen putlar, birer yılandır, halbuki nefis putu bir ejderhadır.

• Nefis, çakmak taşı ile demirdir. Put ise, çakmak taşından sıçrayan kıvılcımdır. O kıvılcım su ile söner.

50

• Kıvılcım söner ama, çakmak taşı ile demir su ile söndürülebilir mi? İnsan oğlu bu ikisi kendisi ile beraber oldukça nasıl emîn olabilir?

• Çakmak taşı ile demirin ateşi, kendi içlerinde gizlenmiştir. Onların içlerine su girmez ki ateşi söndürsün.

• Su, ancak, dışarda bulunan ateşi söndürür. O taşın ve demirin içine nasıl girer?

• Nefsin ve şehvetin sembolü olan çakmak taşı ile demirden, küfrün ve bütün kötülüklerin kıvılcımları sıçrar. Dumanları yükselir.

• Kaptaki, küpteki su bitse de, nefis çeşmesinin suyu tazedir, kesilmeden akar durur.

• Put, testide gizli duran kara sudur. Sen nefsi, bu gizli kara suyun kaynağı bil...

• O yontulmuş put, çamurlu, kirli kara bir sele benzer. Put yontan nefis ise ana yoldaki çeşmedir.

• Bir taş parçası yüz testiyi kırar. Fakat çeşmenin suyu durup dinlenmeden akar.

• Put kırmak kolaydır, hem de pek kolay, fakat nefis putunu kırmayı kolay sanmak, bilgisizliktir, bilgisizlik.

• Nefsin, her anda bir hilesi vardır ki, onun her hilesi ile isyan denizinde yüzlerce Firavun ile o Firavun'a uyanlar batmadadır.

• Sen, kurtulmak istiyorsan, Mûsâ'nın Rabbi'ne ve Mûsâ'ya sığın. Benliğe kapılıp, firavunluk ederek imanını kaybetme.

• Ey kardeş! Sen Allah'ın emrine ve azîz Peygamberimizin sünnetine uy da, ten Ebû Cehli'nden ve nefsânî isteklerden kurtul...

Hased

• Hak yolunda yürürken, hased gelir çatar da gırtlağına yapışırsa, bil ki, bu hasedde şeytanın azgınlığı var.

• Şeytan, Hz. Âdem'e hased ettiği için, ona secde etmeğe utandı. Hasedden ötürü, kendini saadetten mahrum kıldı.

• Hakk yolunda hasedden daha zor, daha tehlikeli bir geçit yoktur. Gönlüne hasedi sokmayan kişi ne mutlu kişidir.

51

• Şunu iyi bil ki; bu beden, hased evidir. Ev halkı, bedene âit bütün duygular, idrâk, işitme, görme, takdîr etme duyguları, hased yüzünden kirlenirler, pis bir hale gelirler.

• Beden, hased evidir, ama, Allah, kâmil insanların bedenlerini tertemiz etmiş, arındırmıştır.

• "Evimi temizleyin" âyet-i kerîmesi, vücud ve rûh temizliğini emreder. Gerçi, vücud topraktan yaratılmıştır. Fakat, hakîkatte vücud bir nûr hazinesidir.[51]

[51] Evimi titizlikle temizleyin diye İbrâhim ve İsmâil'e de kuvvetli bir emir vermiştik." Bakara 125. âyete işâret var.

• İçinde hased bulaşığı olmayan kimseye hased edersen, hile yaparsan, hased yüzünden gönlüne karartılar çöker, lekelenir.

• Hakk erlerinin ayakları altına döşen, toprak ol, bizim gibi sen de hasedin başına toprak saç.

Anbar ve fâre

• Biz, şu dünya anbarında buğday topluyoruz. Fakat topladığımız buğdayları kaybediyoruz.

• Bir gün aklımızı başımıza alıp da, buğdayın böyle azalmasının, kaybolmasının, anbara giren fâreden ve onun hilesinden ileri geldiğini anlayamıyoruz.[52]

[52] Yaptığımız ibâdetlerden, iyiliklerden ve insânî vazifelerden elde edilen sevab, iç rahatlığı, kalb huzuru, buğdaylara benzetilmiştir. Ambar vücud şehrimizin mânevî ambarıdır. Fâre; nefsimizin, nefsânî arzuların sembolüdür. Yaptığımız ibâdetlerden mânevî zevk duymazsak, bilmeliyiz ki, gönül ambarına fâre düşmüştür. Şeytan; yaptığımız ibâdetleri çalmakta, dolayısıyla bizde mânevî zevk ve feyz bırakmamaktadır. Bu sebeple ibâdet var, fakat huzursuz olduğumuz için mânevî zevk ve feyz yoktur.

• Fâre, anbarımızı delmiş, anbarımız onun hilesinden harab olmuştur.

• Ey Hakk tâlibi can, önce anbara giren fâreden kurtulma çaresini ara, ondan sonra buğday toplamaya çalış.

• Büyüklerin büyüğü olan, gönüllere gönül kesilen sevgili peygamberimizin; "Namaz ancak kalb huzuru ile tamam olur." hadisini hatırla da nefsten, yani şeytandan kurtulmak için kalb huzuru ile namaza başla.

• Eğer anbarımızda, hırsız bir fâre bulunmasaydı, kırk yıllık ibâdet buğdayı nereye giderdi?

52

• Her gün azar azar da olsa, candan ve sevgi ile yapılan ibâdetlerden, iyiliklerden hâsıl olan iç rahatlığı ve huzur neden gönlümüzde hissedilmiyor?

• Çakmak demirinden bir çok kıvılcım sıçradı. İlâhî aşkla yanan gönül onları çekti aldı.[53]

[53] İbâdetimirin, iyiliklerimizin meydana getirdiği mânâ kıvılcımını aşkla yanan gönül benimsiyor, alıyor, ondan feyz buluyor. Karanlıktaki hırsız şeytan nefs-i emmâredir. Onları söndürüyor, bize düşmanlık ediyor. Mânevî bıı- çerağın uyanmasına engel oluyor.

• Fakat karanlıkta gizli bir hırsız var. Kıvılcımları söndürmek için üstlerine parmak basıyor.

• Dünyada mânevî bir çerağ uyanmasın diye, o karanlıktaki hırsız, kıvılcımları söndürüyor.

• Allah'ım, senin inâyetlerin, merhametlerin bizimle beraber oldukça, şeytandan, o alçak hırsızdan ne korkumuz olur?

• Sen, bizimle berâber olup, bizi korudukça, ayak altında yüz binlerce tuzak olsa da önemi yoktur.

Bizi etkileyen dalgalar

• Bizim sözlerimiz, yaptığımız işler, zâhirde, yani dışarda yürüyüş[54] gibidir. Bâtın yürüyüşümüz, gönül yürüyüşümüz ise göklerin üstüne gidiştir.

[54] Hz. Mevlânâ *Dîvân-ı Kebîr'in* 2714 numaralı gazelinde; "Göklerin yolu gönüldedir." diye buyuruyor.

• Bedenimiz topraktan yaratıldığı için, bedene âit duygularımız toprağı, sûret âlemini gördü. Can Îsâ'sı ise ayağını mânâ deryâsına bastı.

• Sûret âlemine ve toprağa mensup olan şu kuru beden karada gezebilir. Canın seyri ise mânâ denizinin ortasına ayak basmaktır.

• Ömür, bazen dağlara tırmanarak, bazen denizleri geçerek, bazen de ovaları aşarak bu toprak âleminde geçti, gitti.

• Böylece kıymetli ömrünü geçim derdi uğruna, şu madde âleminde harcayıp dururken, mânâ âleminin âb-ı hayatını nerede bulacaksın? Mâsivâ deryâsının dalgalarını yarıp da ilâhî âleme nasıl geçeceksin?

53

575 • Şu dünya hayatında karşımıza çıkan, bize çok önemli gibi görünen çeşitli vak'alar, haller, zorluklar, engeller, toprak âleminin dalgaları olup bunlar bizim vehmimizden, anlayışımızın kıtlığından, düşüncelerimizin noksanlığından meydana gelmektedir.

• Halbuki mânâ denizinin, aşk denizinin dalgaları bizim vehmimizi, anlayışımızı, düşüncemizi mahveder. Bizim aklımızı başımızdan ve bizi bizden alır. Bizi kendimizden geçirir, mest eder.

• Mânâ denizinin verdiği mestlik de senin için yetmez, bu tam ve hakîkî mestlik değildir. Sen, bu yarı mestlikte kaldıkça, gerçek mestlikten uzaksın. Bu yarı mestlik yüzünden kör olursun da gerçek mestlik kadehini göremezsin.[55]

[55] Ey mü'minler, yaptığınız ibâdetin mesti olmayınız. İbâdetin verdiğî gurur, sizin için öldürücü bir zehirdir." Bu mealde bir hadîs-i şerîf var.

• Bu dünyanın dedikodusu, toz gibidir. Gönül aynasını örter. Sen aklını basma al da, bir zaman için susmayı huy edin.

Ârif uyanık iken de dünyaya karşı uykudadır.

• Allah'ım, sen her gece rûhları ten tuzağından azad eder, onları dünyaya âit işlerden, hâtıralardan kurtarırsın.

• Rûhlar, her gece ten kafesinden kurtulurlar da, kimsenin hükmü altında bulunmadan, kimseye hükmetmeden hürriyete kavuşurlar.

390 Zindandaki mahbuslar, gece uyuyunca, zindanda bulunduklarından habersizdirler. Yüksek mevkilerde bulunanlar da, refah içinde yaşayan mutlu kişiler de uykuya dalınca her şeylerini kaybederler.

• Uykuda, ne gam, ne kazanmak, ne de kaybetmek endişesi vardır. Ne de şunun bunun hayali vardır.

• Ârif olan zâtın hali, uyanık iken de böyledir. Yâni ârif olan, uyanık iken de dünyaya karşı uykudadır. Cenâb-ı Hakk, Ashab-ı Kehf hakkında da; "Onlar uykuda idiler."[56] tâbirini kullanmıştır. Bu nasıl olur`? deme.

[56] Kehf Sûresi'nin 18. âyetine işâret var.

• Onlar gece gündüz dünya hallerine karşı uykuya dalmışlardır, onlar Cenâb-ı Hakk'ın elinde evirip çevirdiği kalem kesilmişlerdir.

• Yazı yazan eli göremeyen kişi, kalemin hareket ettiğini görür de, yazma işini kalemden bilir..

54

395 • Halkın hiss uykusuna, tabiî uykuya dalarak, hiç değilse uyuduğu zaman bu âleme gözünü kapasın da dünya hırsından kurtulsun diye, Allah âriflerin halinden misaller vermiş, örnekler göstermiştir.

• Halkın canları, nedeni, niçini olmayan bir sahraya, "Rûhlar âlemine" gider. Rûhları rûhlar âleminde, bedenleri de yattıkları yerde istirahat eder.

• Sonra, ilâhî bir işâretle, bütün rûhları, tekrar ten tuzaklarına getirir, onları iyi ve âdil insan olmaya dâvet eder.

• Vaktaki seherin nûru görünür, felek akbabası altın kanatlarını çırpar, sabah olur, güneş doğar.

• Sabahın yaratıcısı olan Allah, İsrafil gibi bütün rûhları alır o ülkeden, rûhlar âleminden şu görünen âleme, sûret âlemine getirir.

• Etrafa dağılmış, yayılmış olan rûhları ten ile, cesed ile bağlar. Böylece bedenleri, tekrar rûhlara hamile yapar, gebe bırakır.

• Geceleri insanlar uykuya dalınca can atlarının beden eğerlerini soyar alır. "Uyku, ölümün kardeşidir." hadisinin sırrı budur.[57]

[57] Şârihlere göre, geceleri, beden eğerinden kurtulan can atının sabah olunca tene geri gelmesini sağlayan uzun ip bir semboldür. Bu uzun ipin vazifesini tende kalan hayvânî rûh görür. Hz. Ali efendimizin; "Rûhlar, bir şua vasıtasıyla bedenlere bağlı kalırlar." sözü, bu konuya ışık tutmaktadır.

• Fakat sabahleyin tekrar gelmeleri ve tenle ilgilenmeleri için rûhların ayağına uzun bir ip bağlar.

• Bağlar ki gündüz olunca o mânâ âlemi çayırlığından geri gelsinler, tekrar kulluk yükü altına girsinler.

• Keşke Cenâb-ı Hakk, bu rûhu da Ashab-ı Kehf gibi, yahud Nuh'un Gemisi gibi korusaydı da...

• Bu uyanıklık ve idrak tufanından, bu anlayış ve akıl uçurumundan, şu kalbi, şu gözü, şu kulağı kurtarsaydı.[58]

[58] Bizim mutluluğumuzun sırrı: "Görmemek-işitmemek-söylememek"tir. Hz. Mevlâna kendi iradelerini Hakk'ın iradesine veren kişilerin hallerini Ashab-ı Kehf'e benzetmektedir. Bilindiği gibi dinlerini muhafaza için zâlim bir hükümdardan kaçarak mağaraya sığınan, orada 309 sene uykuya dalan, sonra uyanan 7 kişi, bir de köpekleri bulunan Ashab-ı Kehfin tasarrufları kendilerinden değildi. Onları hareket ettiren, bir halden bir hale değiştiren Allah idi. Mevlâna bunları, ârif insanlara sembol olarak almıştır. Bu gibi kişiler, Hakk'ın irâdesinden dışarı çıkmazlar, kötü söz söylemezler. Söylenen kötü sözleri, hakaretleri duymazlar. Kimsenin aleyhinde konuşmazlar. Ölü gibidirler. Kimseye el kaldırmazlar. Hakk'a teslim oldukları için kimseden bir şey beklemezler. Mevki peşinde, şöhret peşinde, servet peşinde koşmazlar. Yanlış anlaşılmamalı: Dünyadan el ayak çekmek, çalışmamak, didinmemek değildir. Kimsenin lutfuna muhtaç olmamak için, ârif herkesten daha çok çalışacaktır. Çalışmaktan başka insan için kurtuluş yolu olmadığını dinimiz emretmektedir. Buradaki ölü gibi olmak, ihtirasları, kötü huyları öldürmek, uyanık iken de çalışırken de dünyaya, dünya isteklerine karşı uykuda olmaktır.

55

405 • Dünyada bugün bile nice Ashab-ı Kehf vardır ki, belki senin yanı başında, karşındadır.

• Onlara yâr olan dost da, şimdi mağarada onlarla sohbettedir. Fakat senin gözün ve kulağın mühürlü olduğu için bundan sana ne fayda... (Mesnevî, c. 1, 388-406)

Halifenin Leylâ'yı görmesi hikâyesi

Halife Leylâ ya dedi ki: "Mecnun'un perişan olmasına, sapıtmasına sebep olan Leylâ sen misin?

• Sende başka güzellerden daha fazla bir güzellik yoktur." Leylâ,; "Sen sus, çünkü, sen Mecnun değilsin." diye cevap verdi.

• Kim, şu madde dünyasına daha çok düşkünse ve dünya işlerinde daha çok uyanıksa, o, aslında ötelerden habersiz derin uykulara dalmıştır. Mânevî âleme gözleri kapalı olan böyle bir kişinin normal uyknsu, daha az kötülük yapacağı için, uyanıklıktan hayırlıdır.

410 • Eğer, rûhumuz, Allah'a karşı Allah ile uyanık değilse, Allah'tan gafilse, akılla, hisle uyanık oluşumuz, Hakk yolunda bize engel olur, perde olur, bizi ilâhî te'sirden uzak bırakır.

• Yaşayışımız icabı her gün, bir çok kuruntularla, hayallerle örselenmekte, kârımızı zararımızı düşünmekte, eldeki malımızın yok olmasından korkmaktayız.

• Bu yüzden rûhun ne safası kalır, ne neş'esi, ne gücü, ne güzelliği, ne nûru, ne de göklere çıkacak yolu kalır.

• Asıl, uyuyan o gâfildir ki, gönlüne gelen şehevânî duyguları, nefsânî vesveseleri canlandırır, onlarla beraber yaşar. Kapıldığı hayalleri huşuna gider, onu ümide düşürür, âdetâ onlarla konuşur.

• O, rüyâsında çirkin, iğrenç şeytanı hûri gibi güzel görür de, ona şehvet suyunu döker.

415 • Nesil tohumunu çorak yere döktüğünü anlayınca uyanır, kendine gelir, o vakit de hayâl gözünün önünden kaçar gider.

56

• O zavallıya, rüyâsından arta kalan şey, baş ağrısı, sersemlik, yorgunluk ve bedendeki pisliktir. Ah... O hem var gibi görünen, hem de görünmeyen hayâlden... Ah...

• Güneşli havada, yüksekte uçan bir kuşun gölgesi, yerde bir kuş gibi uçar görünür.

• Ahmakın biri de o gölgeyi avlamak ister, güçsüz düşünceye kadar o gölgenin arkasından koşar durur.

• Arkasına düşüp boşu boşuna koştuğu o gölgenin, havadaki kuşun gölgesi olduğundan, o gölgenin aslının nerede olduğundan o ahmakın haberi yoktur.

420 • Bu yüzden o, gölgeye doğru ok atar. Bu uğraşması, gölgeye oklar yağdırması yüzünden ok torbası bomboş kalır.

• Gölgelere ok yağdırması sebebiyle, ömrünün ok torbası boşalır. Gölge avlamak için, hızla ve hararetle koştuğundan ötürü hayatı boş yere harcanmış olur.

• Fakat, Allah'ın mânevî gölgesi, lûtf u inâyeti o gölge sahibinin dadısı olursa, onu, hayal peşinde koşmaktan, gölgeye ok atmaktan kurtarır.

• Cenâb-ı Hakk'ın gerçek kulu, Hakk'ın mânevî gölgesidir. O, bu âleme âit bütün irâde ve isteklerini terk etmiş, bu âlemde ölmüş, fakat mânâ âleminde dirilmiştir.

• Fırsatı kaçırmadan ve tereddüde düşmeden, bu âlemden ölmüş, kendini tamamiyle Hakk'a teslim etmiş olan kâmil insanın eteğini tut ki, âhir zamanın, şu bozulmuş dünyanın fitnelerinden kurtulasın.

425 • "Allah, gölgeyi nasıl uzattı" âyeti, evliyaya bir nakştır. Yolu gösteren bir işârettir. çünkü evliya, veli, Allah güneşinin nûruna delildir, kılavuzdur.[59]

[59] Furkân Sûresi'nin 45-46. âyetlerine işâret var.

• Bu vâdide, bir kılavuz olmadıkça yola çıkma, Halîl İbrâhim (a.s.) gibi; "Batanları sevmem." de.[60]

[60] En'am Sûresi'nin 76. âyetine işâret var.

Allah'ın kudreti karşısında bu âlem bir hiçten ibârettir

• Allah, senin gözüne, kendi görüş nûrunu verirse, gözünde bu âlem gibi yüzlerce âlem peydahlanır.

57

• Her ne kadar bu dünya, senin nazarında çok büyük ve nihayetsiz ise de, bilmiş ol ki, ilâhî kudret karşısında o bir zerre bile değildir.[61]

[61] Bir zelzele, bir tayfun, bir sel felâketi insanları nasıl perişan ediyor?
"Bir zerre demekse şu semâvata göre arz
Nisbetle beşer, etmelidir kendini yok farz."

• Gerçekten de bu cihan, sizin canlarınızın hapishanesidir. Siz, asıl kendi yurdunuzun bulunduğu tarafa doğru gidiniz.

• İçinde bulunduğunuz bu cihan sınırlıdır, mahduddur; halbuki öteki hudutsuzdur, sonsuzdur. Bu cihanda görülen nakışlar, şekiller, sûretler, mânâ âleminin önünde perdedir, engeldir.

• Firavun'un yüzbinlerce mızraklık ordusunu, Hz. Mûsâ'nın bir tek asası kırdı, geçirdi.

• Calinus'un yüzbinlerce ilâcı ve doktorluk hüneri, Hz. Îsâ'nın ve onun hayat bağışlayan nefesi karşısında faydasız kaldı.

.Câhiliyye devri şâirlerinin yüzbinlerce şiirleri vardı. Bütün bu şiirler, Hakk'ın ümmî bir peygamberine vahy edilen *Knr'ân* karşısında utanç vesilesi oldular.

530 • Bu kadar üstün ve kudret sâhibi Allah'ın huzurunda, bir kimse, değer bilmeyen âdi bir insan değilse, nasıl olur da can vermez?

• Anlayışlı olmakla, herkesin akıl erdiremedîği şeyleri anlamakla insan Hakk'a varamaz. Allah'ın fazlı, keremi ancak kırık kalbleri, yıkık gönülleri arar.[62]

[62]Hadîs: "Ben kalbi kırık kişilerin yanındayım."

• Rûh, seni çok yukarlara, göklerin ötelerine götürürken sen, su ve balçık tarafına yönelerek, esfel-i sâfiline, aşağıların aşağısına düşmüşsün.

• Bu düşüşle, sen kendini, akılların bile kıskandıkları çok üstün bir halden, süfliliğe, aşağının aşağılığı haline düşürmüşsün.

• Şimdi senin bu değişmeni, şu masalda geçen Zühre yıldızına çevrilen kadının değişmesiyle bir mukayese et de gör ki, kendini çok değersiz bir şeyle değiştirmişsin.

• Hırs atını yıldızlara doğru sürmüşsün. Onlara dâir bilgiler elde ediyor, mesafeler ölçüyor, yeni yeni yıldızlar keşf ediyorsun da, kendini keşf edemiyorsun. Meleklerin secde ettikleri Âdem'i tanımıyorsun.

58

• Ey hayırsız evlâd, sen, Âdem'in torunu olduğun halde, ne zamana kadar, bu alçaklığı bir yücelik; bu soysuzluğu bir şeref sayacaksın?

• Ne zamana kadar, bütün dünyayı zabtedeceğim, bütün dünyayı kendimle dolduracağım, diye avunup duracaksın?[63]

[63] "Dünyayı kendimle dolduracağım." demek; "Dünyayı kendi yaptıklarımla, kendi icâd ettiğim eserlerle dolduracağım." demektir.

• Şunu iyi biliniz ki, ilâhî kudret karşısında bütün mahlûkât. iğne önündeki gergef gibi âcizdir.

• İlâhî kudret gergefe, bazen şeytan resmi işler, bazen insan, bazen sevinç, bazen de gam nakşeder.

• Gergefin eli yoktur ki, elini oynatsın da engel olsun, istemediğini yaptırmasın; dili yoktur ki, yapılandan şikâyet etsin, bir an için olsun, zararından yahut kârından bahsetsin.

• Sen bu beytin tefsirini *Kur'ân-ı Ker-îm'den* oku. Cenâb-ı Hakk, Hz. Peygamber'e; "Attığın zaman sen atmadın!" diye buyurdu.[64]

[64] Enfâl Sûresi'nin 17. âyetine işâret var.

• Gerçi görünüşte ok atan biziz, fakat gerçekte, ok atış bizden değildir. Aslında biz yayız, yayı çekip oku atan Allah'tır.

• Yanlış anlaşılmasın... Bu söylenilen sözler cebir değildir. Allah'ın Cebbâr isminin tecellîsidir. Cebbâr isminin anılması da Hakk'a yalvarmak, yakarmak ve niyâz içindir.

Topraktan yaratılan Âdem bilgi ile yüceldi.

• Topraktan yaratılan Âdem, Allah'tan öğrendiği ilimle yedi kat göğü aydınlattı.

• Hak ve hakîkatte şüpheye düşen şeytanın körlüğüne rağınen o mânen yüceldi de, melekleri geride bıraktı.[65]

[65] Bu beyit Hz. Mevlâna'nın şu meâldeki rubâisini hatırlattı: "Topraktan yaratılmış olan şu tenimiz, gökyüzünün nûrudur. Hakîkate varmak, Hakk'ı aı-amak hususundaki canlılığımızı, çevikliğimizi, melekler kıskanır. Mânâ üstünlüğümüze, rûhî temizliğimize hased ederler. Bazen de beşerî zaafımızdan, kötülüklerimizden şeytan bile kaçar."

59

• Altı yüz bin yıllık bir zâhid, şeytanın ağzını bir buzağı ağzı gibi bağladı.

l015 • Böylece onun din bilgisi sütünü emmesine, o yüce ve sağlam köşkün etrafında dönüp dolaşmasına engel oldu.[66]

[66] Sağlam Köşk: "İlâhî sevgi" ve "Ledün ilmi"nin sembolüdür.

• Ledün ilminden, o yüce ilimden süt emmesinler, nasib almasınlar diye yalnız zâhire itibar eden duygu ehlinin bilgileri kendilerine ağız bağı olmuştur.

• Şu bir damlacık gönüle, öyle bir inci düştü ki, Allah, o, inciyi denizlere de, göklere de vermedi.

1025 • O incinin bilgini ve adalet sahibi olmak birer mânevî vasıftır.

• Onları bir yerde bulamazsın, onlar önde, ardda da değildir.

• Onlar, ötelerde, mekânsızlık âleminde parıldarlar, oradan ten âlemine düşerler, can güneşi gökyüzüne sığmaz ki.[67]

[67]Şeyh Gâlib Hazretleri:
“Bir şûlesi var ki şem-i cânın
Fânusuna sığmaz âsumanın"
dediği zaman acaba Mevlâna'nın bu beytinden mi ilhâm aldı?

1031 • Bu bilgi, bu hüner yüzündendir ki, denizlerde, dağlarda, ovalarda bulunan bütün yaratıklar, insana karşı âciz kaldılar, çaresiz hale düştüler.

• Kaplan da, arslan da, insandan fâre gibi korkar. Timsah da, onun yüzünden coşmuş, köpürmüştür, deniz de. İnsandan bunların ikisinin de ödü patlamıştır.

• Yine insan korkusundandır ki cinler, periler sahillere sığınmışlar, her biri, bir gizli yere saklanmışlardır.

• Bu yüzden insanoğlunun gizli düşmanı çoktur. Durumu anlıyarak, çekingen ve ihtiyatla hareket eden kişi, akıllı kişidir.

1035 • Allah'ın bizim nazarımızdan gizli tuttuğu, nice çirkin, güzel mahlûkâtı vardır ki onlar her an gönül kapısını çalar dururlar.[68]

[68] Şehvet duyguları, şeytânî vesveseler, nefsânî hatıralar, kin, nefret, kıskançlık zaman zaman gönül kapısını çalarlar. İçeri girmek isterler. Bazen de, ilâhî ilhamlar, rahmanî duygular, bizi mânen uyandırmak için gönül kapımıza gelirler. İbn-i Mes'ud (r.a.)'den şu anlamda bir hadîs rivâyet edilmiştir: "Gerek şeytan ve gerekse melek tarafından insana bir fikir, bir ilham gelir. Bu sebeple kendi gönlümüzde, hayra dâir bir teşvik bulursak, bunun melekten geldiğini bilmeli 'Elhamdülillah' demeli, şerre dâir bir fikir bir duygu gelirse, bu duygunun şeytandan geldiğini anlayarak 'Eûzü' çekmeli ve şeytanın şerrinden Allah'a sığınmalıyız."

Kâşânî Hazretleri de *Tâiyye Şerhi'nde* şunları yazıyor: "Akl-ı meâd, melek-i mukarreb bunlar bizi Allah'a dâvet eder. Kalbimize hidâyet yolunu açar, rûh ufkumuzu genişletir. Akl-ı meâş ise, bizi dünya işlerine doğru çeker götürür. Bize Allah’ı unutturur. Ceddimizin yâni Hz. Âdem'in cennetten kovulmasına sebep olan şeytan, bu dünyada da bizim peşimizi bırakmaz, bizi nefsânî arzuların meyvelerini yemeğe teşvik eder de, iç rahatlığından, huzur cennetinden uzaklaşlırır."

60

• Yıkanmak için dereye girersen, su içindeki dikenin sana zararı dokunur.

• Her ne kadar, diken, aşağılarda suyun dibinde gizlenmiştir, görülmemektedir. Ama batınca, suda diken olduğunu anlarsın.

• İçimize doğan, bizi rahatsız eden şeytânî düşünceler, hayâller, vesveseler kalbimize batan, görünmez dikenlerdir. Bu dikenler, bir kişiden değil, binlerce kişiden gelip kalbimize batmaktadır.

• Sabr et, hislerin değişsin, gönül gözün açılsın da onları gör, gör de müşkillerin hallolsun.

• O vakit kimlerin sözlerini dinlememiş, kimleri kendine baş edinmiş, yol gösterici sanmışsın. Anlarsın...

Sûret ve mânâ = Kabuk ve öz

• Ey şekle, sûrete tapan, git de mânâyı elde etmeğe çalış, çünkü mânâ, sûretin kanadı gibidir.[69]

[69] Mânâyı, "İlâhî ma'rifet" diye târif etmişlerdir. Sûret, dış görünüş, kabuktur. Mânâ, rûhdur. "Allah sizin sûretinize ve amellerinize bakmaz, belki kalblerinize ve niyetlerinize bakar." hadîs-i şerîfi öze inmeyi, şekle bağlanıp kalmamayı emretmektedir. Şekle bağlı kalan ibâdetin makbul olmadığını haber vermektedir.

• Mânâ ehli ile düş kalk da, onlardan hem lûtuflar, ihsanlar elde et, hem de mânevî güç kazan, ilâhî muhabbetle genç ve dinç kal.[70]

[70]Mânâ ehli olanlar, ilâhî muhabbetle yaşayanlar, kalblerinden dünya hırsını, hasedi, kini, nefreti çıkarıp atanlar huzur içinde, sağlıklı yaşarlar. Çekişmelerden uzak kalırlar, bu yüzden de fizikî bakımdan dünya ehlinden daha geç çöküntüye ma'ruz kalırlar.

• Şu, ten içinde bulunan rûh, mânâdan, aşktan habersiz ise, o, kın içindeki tahta kılıç gibidir.

• O tahta kılıç, kınında bulundukça, görünüşte kıymetli, işe yarar sanılır, dışarı çıkınca, ancak yanmaya yarar.

61

• Tahta kılıçla, sakın savaşa gitme, önce onu, bir gözden geçir, onun ne olduğunu anla ki, işin ağlayıp, inlemeğe varmasın...

• Eğer o tahtadan ise, git, başka bir kılıç ara. Eğer elmastan ise, sevinerek, oynayarak ileri atıl.[71]

[71] Başka bir kılıç aramak, sembolik bir mânâ taşımaktadır. Kılıç rûhun sembolü olduğuna göre, rûh nasıl değiştirilir? Nerede bulunur? Elmas kılıç velilerin silâh deposundadır. Onların sohbeti ve himmeti ile tahtadan olan kılıç, elmas gibi keskin olabilir.

• Elmas kılıç, velilerin silâhlığındadır. Onları görmek size kimyadır. Mânevî güçtür.

• Bütün bilgi sahiblerinin, âriflerin hepsi de; "Âlemlere rahmet olan gerçek bir bilgin vardır." demişlerdir.[72]

[72] "Âlemlere rahmet olarak gönderilen" Peygamber Efendimizi hatırlatıyor. Enbiyâ 107.

• Nar alacak isen, gülen, çatlamış nar al ki, o gülüş, sana içindeki dânelerden haber versin.

• Ârifin gülüşü, ne mübârek gülüştür ki, o gülüş, can kutusundaki inci gibi ağızdan gönlü gösterir.

• Mukallidin, sahte şeyhin gülüşü, lâlenin gülüşü gibi uğursuzdur. Ağzını açınca, içinin siyâhlığı görünür.

• Gülen nar, bağı, bahçeyi de güldürür. Âriflerin sohbeti, seni de ârifler arasına katar.

• Sen, kaskatı bir taş veya mermer parçası olsan, bir gönül sahibine erişebilirsen cevher olursun.

• Temiz erlerin sevgisini gönlüne yerleştir. Âriflerin muhabbetinden başka bir şeye gönül verme.

• Ümitsizlik tarafına gitme, ümid kapıları vardır. Karanlıklar semtine varma, güneşler parlamaktadır.

• Gönül seni gönül ehlinin, âriflerin mahallesine doğru çeker, ten ise seni su ve çamur hapsine koymak ister.

• Aklını başına al da, bir gönül arkadaşının sohbeti ile gönlüne gıda ver. Git, ikbali, mânevî gücü, bir ermişten, bir ikbâl sahibinden iste.

• Ey sûrete, şekle tapan kişi, ne zamana kadar, sûrete tapıp duracaksın? Senin mânâsız canın, sûretten kurtulmadı gitti.

• Eğer insan, şekli ile sûreti ile insan olsaydı; Hz. Ahmed (s.a.v.) Efendimiz ile Ebû Cehil bir olurdu, aralarında fark olmazdı.

62

• Duvara yapılan adam resmi de, adama benzer. Dikkatle bakarsan görürsün ki onun hiç bir eksiği yoktur.

• O parlak resimde can yoktur. Sen git de, o az bulunur inciyi ara.[73]

[73] Bu bölümün birinci 710 numaralı beytini şerh ederken Sarı Abdullah Efendi merhûm, Farsça bir nazım koymuş. Nâzımının kim olduğunu bildirmediği bu güzel şiirden bir iki beyti tercüme ederek sayın okuyucularıma armağan ediyorum: "Ey Hakk tâlibi, sûrete, şekle, görünüşe bağlanma. Kendini bulmaya, benlikten kurtulmaya çalış. Dışa bakma. Öze bak. Sûretten kurtulur, mânâya varırsan, Hakk'ı bulmuş gibi olursun. Sûret, nişansız izsiz olan gerçek varlığa perde olmuştur. Bu perde bir puttur. Sen onu kaldır, at. Sen şekle, benliğe kapılarak İblis'in yolunda değil, âriflerin yolunda yürü. Bu yolda benliksiz, hilesiz ol. Çünkü senin yaratılışında kâfir nefs de vardır. O gittiğin yolda seninle berâberdir." *Mesnevî Şerhi,* Sarı Abdullah Efendi, c. I, s. 455.

Bir yahudi pâdişahın, kucağında çocuğu bulunan bir anneyi getirtip, çocuğunu ateşe attırması, çocuğun ateş içinde dile gelerek; halkı ateşe atılmaya teşvik etmesi.

• Yahudi pâdişahı, kucağında çocuğu bulunan bir kadını, putun önüne getirtti. Ateş alev alev yanıyordu.

• Çocuğu anasının kucağından aldı, ateşin içine attı. Kadın korkusundan imandan çıkacak gibi oldu.

• Puta secde etmek istedi. Tam bu sırada, çocuk ateşin içinden; "Anne ben ölmedim." diye seslendi.

• "Sen de buraya gel, anneciğim, gerçi ben görünüşte ateş içindeyim ama... Burada iyiyim, hoşum.

• Bu ateş, hakîkati örten, göstermeyen bir göz bağıdır. Aslında bu ateş, mânâ yakasından başını çıkaran bir rahmettir, bir lûtuftur.

• Anne, korkma, ateşe atıl, ateşe gir de, Hakk'ın iyiliğini, ihsanını gör. Has kullarının zevk ve safasını seyret.

• Su gibi görünen, fakat aslında yakıcı bir ateş âlemi olan şu dünyadan çık da, ateşe benzeyen, ateş gibi görünen suya dal.

• Anne korkma, ateşe gir de, ateş içinde yâseminler, güller, serviler bulan Hz. İbrâhim'in sırlarını gör.

• Ben de senden doğmayı ölüm sanmıştım, senden ayrılacağım diye pek çok korkmuştum.

• Fakat doğunca, pis, daracık bir zindandan kurtuldum. Günün ışığına çıktım. Havası hoş, rengi güzel bir dünyaya geldim.

• Şimdi de şu ateş içinde rahatı, huzuru bulunca, dünyayı bir ana rahmi gibi yaşanılmaz bir yer olarak görmekteyim.

• Bu ateşin içinde öyle bir âlem gördüm ki, her zerresinde Îsâ nefesi var, her zerresi bir ölü diriltebilir.

• Ateş içinde gördüğüm dünya, şekil, sûret itibârı ile yok, fakat kendisi ve hakîkati var. Halbuki içinde bulunduğumuz var gibi görünen dünyanın şekli ise, sebatsız, bir kararda durmaz.

• Anne, annelik hakkı için gel, ateşe gir de, bu ateşte, ateşlik, yakıcılık olmadığını gör.

• Anne gel, ateşe gir, devlet, saadet geldi. Gel ateşe gir de, devleti, saadeti elden kaçırma...

• Ben sana acıyorum da, o yüzden, seni ateşe çağırıyorum. Yoksa neşemden seni düşünmeye vaktim yok.

• Anne gir ateşe, başkalarını da çağır. Çünkü Allah, ateş içinde ni'met sofrası kurmuştur.

• Ey Müslümanlar, hepiniz gelin, ateşe girin, iman zevkinden başka her şey azabdan ibârettir."[74] (Mesnevi, 1, 783-801)

[74] Bediuzzaman Firûzanfer'ın eserinde yazıldığına göre daha evvel geçen taassub yüzünden hıristiyanları yok etmek isteyen bir yahudi pâdişahın soyundan gelen başka bir yahudi pâdişahı da, Îsâ dinini ve ona bağlı olanları yok etmek ister. Bir ateş yaktırır. Yanı başına da bir put diktirir. Herkesi bu puta secde etmeğe çağırır. Secde edene dokunmaz, secde etmeyeni ateşe attırır. Derken bir kadını da alev alev yanmakta olan ateşin başına getirirler ve çocuğunu alıp ateşe atarlar. Kadın can korkusu ile, imanından dönecek iken, çocuk ateş içinden bağırmaya başlar. "Korkmayın, ateş yakmıyor, gelin, ateşe girin, burası çok hoş." diye onları ateşe çağırır. Halk bu mu'cizeyi görünce, kendilerini ateşe atarlar. Ateş onları yakmaz. Pâdişah kızar, ateşe çıkışır, onu kınamaya başlar. Ateş de dile gelerek yahudi pâdişahına cevab verir, der ki: "Ben bir emir kuluyum. Allah emretmedikçe kimseyi yakmam." Derken ateş alevlerini artırır, etrafa yayılır. O zâlim pâdişahı da, ona uyanları da yakar, kül eder." *Mesnevî Mehazları,* Firûzanfer.

Hz. Mevlâna'nın bu hikâyeyi alarak, bu hikâyeden ne hakîkatler çıkardığı, görünen dünya ile görünmeyen dünyanın, sûret ile sıfatın nasıl karşılaştırıldığı görülmektedir.Böylece Hz. Mevlâna anlatmak istediği konuları açıklamak için nereden olursa olsun misaller alarak,hikâyelerle o konuları câzib şekle sokarak Hakk âşıklarına sunmaktadır. Hikâyede anlatılan zâlim Yahûdî pâdişahının Zû-Nuvas adında biri olduğunu yazanlar da var.

64

Muhammed (s.a.v.)'in mübârek adını alay ederek anan kimsenin ağzının çarpık kalması

• Birisi Peygamber Efendimizin mübârek adını alay ile ağzını eğerek söyledi de bu yüzden, o kötü niyetli kişinin ağzı çarpıldı ve öyle kaldı.[75]

[75] Bu şaşkın adamın adı, sonradan Emevî halifesi olan Mervan'ın babası ve Peygamber Efendimiz'in de komşusu Hakem ibn Ebi'I-As idi.

• Sonra yaptığından utandı, pişman oldu da; "Ey ilâhî bilgilere, ledün ilminin lûtuflarına mazhar olan Muhammed, beni afvet..." diye yalvardı.

• "Ben bilgisizliğim yüzünden seninle alay ettim. Halbuki asıl alay edilecek kişi benmişim."

• Allah, birisinin perdesini yırtmak, ayıbını ortaya dökmek isterse, onun gönlüne, temiz kişileri kınama isteği verir.[76]

[76] Mesnevî-i Şerîf in V. cildinin I5 numaralı beytinin mânâsı aynen şöyle: "Dünyamızı aydınlatan güneşi çekiştirmek, onda kusur aramak, benim iki gözüm de kördür, karanlıktır, çirpildir diye kendini çekiştirmek, kendini kötülemektir."

• Allah, bir kimsenin de ayıbını örtmek isterse, o kişi nefs yüzünden kirlenmiş, günahlara, ayıblara bulanmış insanların bile ayıblarını görmez, söylemez olur.

• Allah bize yardım etmek dilerse, gönlümüze yalvarma, ağlayıp inleme isteği verir.

• Allah aşkıyla ağlayan göz, ne mutlu gözdür. Allah aşkı ile tutuşup yanan gönül ne mübârek bir gönüldür.

• Her ağlamanın sonu, gülmektir. Bu sebepledir ki her hadisenin sonunu gören kişi mutlu ve kutlu bir kuldur.

820 • Nerede akarsu varsa, orada yeşillik vardır. Nerede göz yaşı dökülürse, oraya rahmet gelir, merhamet olur.

• Bostan dolabı gibi inleyerek gözlerinden yaşlar saç da, can bağında yeşillikler bitsin.

• Göz yaşı istiyorsan, gözü yaşlı olanlara acı. Acınmak, merhamete kavuşmak arzu ediyorsan, zayıflara, zavallılara merhamet et.[77]

[77] "Çalış gamginleri şâd etmeğe, şâd olmak istersen.
Sevindir kalb-i nâsı gamdan âzad olmak istersen."

65

Sebep iplerini feleğin çektiğini sanma.

• Kederlendinse, kalbinde gam hissettinse, tevbe istiğfar et, Allah'tan bağışlanmanı dile, çünkü gam, Allah'ın izni ile gelir, yaptığı işi Allah'ın emri ile yapar.

• Allah dilerse, gamın tâ kendisi neşe olur. Ayak bağının tâ kendisi de âzadlık kesilir, hürlüğe sebep olur.[78]

[78] Sana, gam elçisi gelince, onu tanıdık aziz bir dost gibi kucakla, bağrına bas. Şunu iyi bil ki, dünyada gamdan daha rnübârek, daha kutlu bir şey olamaz. Onun karşılığı sonsuzdur." *Dîvân-ı Kebîr,* nu: 2679.

• Her şeyin aslı sayılan, dört unsur (hava, toprak, ateş, su) bunlar birer emir kuludur. Bunlar bana karşı, sana karşı ölüdür. Fakat Hakk'la diridirler.[79]

[79] İsrâ Sûresi'nin 44. âyetinde olduğu gibi *Kur'ân-ı Kerîrn'de* bir çok âyetlerde, göklerde ve yerlerde bulunan her şeyin Allah'ı tesbih ettiği bildirilmektedir. Tesbih için bütün varlıkların diri olması gerekir. Bu günün müsbet ilmi de her maddenin atomunun bir çekirdek etrafında hızla döndüğünü ortaya koymuştur. Canlı olmayan nasıl dönebilir? Mevlevî evradında bulunan şu cümleleri dikkatle okursak bu beyitlerin ifade buyurduğu hakîkat daha iyi anlaşılır: "Allah'ım, gecenin karanlığı, gündüzün ayıdınlığı, güneşin ışıkları, ayın nûru, suların şırıltıları, ağaçların hışırtısı, gökteki yıldızlar, yeryüzünde topraklar, dağların kayaları, çöllerdeki kumlar, denizlerin dalgaları, denizlerde ve karalarda yaşayan bütün hayvanlar, bütün varlıklar hepsi hepsi seni tesbih etmektedirler."

• Ateş, Hakk'ın huzurunda dâima ayakta emir beklemektedir. Âşık gibi, gece gündüz alevleri ile kıvranıp durmaktadır.

840 • Çakmak taşını, demire vurduğun zaman çıkan kıvılcım, senin vuruşunla değil, Allah'ın emri ile dışarıya ayak basmaktadır.

• Ey Allah'ın iyi kulu, taş ile demir, kıvılcımın doğmasına, meydana gelmesine sebeptir ama, sen, daha yukarısına, bunun da üstünde olan sebebe bak.[80]

[80] Hz. Mevlâna *Dîvân-ı Kebîr'de* bu konuya çok temas eder. Meselâ VI. cildin 1751 numaralı beytinde aynen şöyle buyurur: "Sebepleri meydana getireni bulurum ümidi ile, ben, sebepler kervanlarının yollarını kesmedeyim."

• Çünkü Allah bu sebebi başka bir sebepten meydana getirmiştir. Hakîkî bir sebep olmadıkça, zâhirî bir sebep kendiliğinden nasıl ortaya çıkar.

•Peygamberlere yol gösteren hakîkî mânevî sebepler ise, bu zâhirî sebeplerden çok üstündür.

845• Bu sebebi iş görür hale getiren, o sebeptir. Bazen de o hakikî sebep, zâhirî sebebi iş gördürmez hale sokar. Bu zâhirî sebeplere akıllar mahremdir. Hakîkî sebeplerin mahremi ise peygamberlerdir.[81]

[81] Akıllar mahremdir demek, akıllar o sırrı bilir, anlar, bu zahirî sebeplere kapalı değildir. Şöyle ki: Ateş aslında yakıcı değil, Allah'ın izniyle, onun koyduğu fizikî kanun gereğince yakar. İnsanın karnını ekmek vasıtasıyla Hakk doyurur. İlâç devâ, şifâ vermez, Allah şifâ verir. Zehir öldürmez, zehir Allah'ın emri ile öldürür.

• Şu Arapça olan "sebep" kelimesinin Farsça karşılığı "resen" olup, bunun Türkçesi de "ip"tir. Bu sebepler ipi, bu dünya kuyusunda işe yarar.

• Kuyu çıkrığının dönüşü, ipin sarılıp çözülmesine sebeptir. Ama, asıl çıkrığı döndüreni görmemek kötü bir şeydir.

• Dünyadaki şu sebep iplerini sakın ha sakın, şu başı dönmüş felekten bilme.

• Bilme de, felek gibi eli boş, başı dönmüş bir halde kalma, özsüzlükten çıra gibi yanma...

850• Gerekirse Hakk'ın emri ile rüzgâr ateş olur. Aslında onların her ikisi de, Hakk'ın şarabıyle sarhoş olmuşlardır.

• Evlâdım, baş gözü ile değil de gönül gözü ile bakacak olursan, su gibi latîf olan hilmin ve ateş gibi yakıcı olan hiddetin de Hakk'tan olduğunu görürsün.

• Eğer rüzgârın canı, Hakk'ı bilmeseydi, tanımasaydı, Âd kavmini, Allah'a inananlardan ayırt edebilir mi idi?[82]

[82] Âd Kavmi Arabistan'da Yemen'in Ahkaf denilen kısmında otururlardı. Hûd Peygamber bunları imana davet etti. Hûd Aleyhisselâm'ın dâvetini kabul etmeyenler yedi gece, sekiz gün şiddetle esen bir rüzgârla helâk oldular. Şiddetli rüzgârların estiği zamanda Hazret Hûd kendine inananları bir araya toplamış, onların etrafına bir dâire çizmiş, kasırga o dâireye gelince, bahar rüzgârı gibi latîf latîf esermiş.

(Mesnevi, c. l, 836-853)

Hûd (a.s.) zamanında Âd kavmini helâk eden rûzgârın hikâyesi

• Hûd Peygamber mü'minlerin bulundukları yerin etrafına bir çizgi çizmişti. Şiddetli rüzgârlar, oraya gelince yumuşuyor, hafif ve hoş bir şekilde esiyordu.

855 • O çizginin dışında kalanların hepsini havaya kaldırıyor, havada param parça ediyordu.

• Tıpkı bunun gibi Şeybân-ı Râ`î Hazretleri de, koyun sürüsünün etrafına belirli bir çizgi, bir hat çekerdi.[83]

[83] Şeybân-ı Râ`î, İmam şafiî ile çağdaş bir veli. Mısır'da yaşarmış çobanlık yaparmış.İmam Şâfiî bu çoban velinin huzurunda diz çökerek bir talebe gibi oturur, ona sualler sorarmış. Bu duruma hayret edenlere Şâfiî hazretleri; "Ben kitap ilmini biliyorum, O Allah ilmini biliyor." dermiş.

• Cuma günleri, namaz vakti gelince, kurtlar sürüye saldırmasınlar diye böyle yapardı.

• Hiç bir kurt, o çizgiden içeri girmezdi, hiç bir koyun da, çizgiden dışarı çıkmazdı.

• Allah adamının çizdiği çizgi, kurdun da, koyunun da hırsını, hevasını bağlamıştı.

860 •Böylece ecel rüzgârı da, âriflere, Yûsuf(a.s.)'ın gömleğinin kokusu yahut gül bahçesinden gelen rüzgâr gibi yumuşak, güzel eser.

• Ateş, İbrâhim(a.s.)'a diş geçiremedi. Çünkü o, Hakk'ın sevgilisi, seçkin kulu idi. Onu nasıl ısırabilirdi?

• Din ehli de, şehvet ateşi ile yanmaz. Din ehli olmayanları ise, o ateş alır, tâ yerin dibine götürür.

• Allah'ın emri ile kabaran deniz dalgaları, Hz. Mûsâ nın adamlarını tanıdı, Kıbtîlerden ayırt etti.

• Hakk'ın fermanı gelince yer, Karûn'u altınları ve tahtı ile beraber aldı içine çekti, yuttu.

865 •Su ile toprak Îsâ (a.s.)'ın nefesinden feyz alınca, kol kanat açtı, bir kuş olup uçtu.[83]

[84] A'raf Sûresi'nin 49. âyetine işâret var.

• Senin Hakk'ı tesbih edişin, aslında sudan ve topraktan yaratılmış vücudunun bir buharı, bir nefesidir. Ancak, bu nefes gönülden gelince, cennet kuşu gibi kanatlanır, yükselir.

• Tûr Dağı, Mûsâ (a.s.)'ın nûrundan aşka geldi, oynamaya başladı, olgun bir sûfî oldu, hatadan, noksandan kurtuldu.

• Dağın aziz bir sûfî olup oynaması şaşılacak bir şey değildir. Mûsâ'nın teni de aslında Tur Dağı gibi toprak değil mi idi?

68

Arslan ve av hayvanları

900 •Hoş bir vâdide bulunan av hayvanları, arslanın korkusundan huzursuzluk içinde idiler.

• Çünkü arslan, zaman zaman pusudan çıkıyor, hayvanlardan birini kapıyordu. Bu yüzden o vâdi, onların hoşlarına gitmez bir yer olmuştu.

• Hayvanlar, hileye baş vurdular. Arslanın yanına geldiler, ona dediler ki: "Biz sana her gün, ne yiyecek isen, getirir, veririz, seni doyururuz.

• Bundan sonra avlanmaya çıkma, pusuya yatıp, bir av peşine düşüp bizi ürkütme ve bu otlağı, bu vâdiyi bize zehir etme..."

• Arslan, hayvanlara dedi ki: "Sizden hile değil de vefâ görsem, dediğiniz doğru ama, ben şundan, bundan çok hile gördüm, çok ağzım yandı.

905 • Ben insanların yaptıkları işlerden, ettikleri hilelerden helâk olmuşum. O yılanlar, o akrepler tarafından çok ısırılmışım.

• İçimde pusu kurmuş olan nefs ise, hilede, kin gütmede insanlardan fenâ, beter.

• Benim kulağım, `Gerçek mü'min bir yılan deliğinde iki kere sokulmaz' hadisini işitti ve Peygamberin bu sözünü canla, gönülle kabul etti." • Hepsi de; "Ey her şeyden haberi olan hakîm! Sakınmayı bırak, çünkü sakınmak, insanı kader hükmünden kurtaramaz." dediler.

912 • Arslan dedi ki: "Evet, kader hükmüne uymak, Allah'a tevekkül etmek yol göstericidir, ama sebeplere baş vurmak da Peygamberin sünnetidir.

• Hz. Peygamber, yüksek sesle buyurmuştur ki: `Devenin dizini tevekkül ile bağla...'

• `Çalışıp kazanan Allah'ın sevgilisidir' hadisini dinle, tevekkül edeceğim diye sebeplere sarılmakta tenbellik etme."

915 •Hayvanlar, arslana dediler ki: "Rızık için çalışıp kazanmak halkın i'ti-kâd, inanç zayıflığındandır. İnsanların kazançları, hırsları miktarınca elde ettikleri riyâ lokmasıdır.

• Gökten yağmur yağdıran Allah'ın, rahmeti ile eknıek vermeğe de gücü yeter."

• Arslan dedi ki: "Evet dediğiniz doğrudur. Fakat Allah, ayağımızın önüne de bir merdiven koymuştur.

930 •Dama basamak, basamak çıkmak gerek. Burada cebrî olmak, her şeyi Hakk'tan bilmek, ham bir ümiddir.

• Ayağın varken, kendini nasıl topal edersin? Elin varken pençeni yapma gücünü nasıl gizlersin?

• Efendisi kölesinin eline beli verince, söz söylemeden, efendinin ne demek istediği anlaşılır.

• Bele benzeyen el de, Hakk'ın bir işâretidir. Çalışmamız için bize verdiği bir emirdir. İşin sonunu düşünme gücümüz ise, onun sözleri, buyruklarıdır. Her şeyi, çalışmamıza bir sebeptir."

948 • Hayvanların hepsi de, arslana bağıra bağıra dediler ki: "Sebep tohumlarını eken o harîsler...

• Yüz binlerce kadın ve erkek, sebeplere baş vurdukları halde, ne diye zamanın faydalarından birisini elde edemediler?

950 • Dünya kurulalıdan beri, yüzbinlerce devirler içinde, sayısız insanın ağzı ejderha gibi açıldı.

• O akıllı ve bilgili insanlar, öyle hilelere baş vurdular ki, hilelerinden dağlar bile yerinden koptu.

• Bunca tedbirlerine rağmen, gerek ava giden kişilerin, gerekse çeşitli işlerde hırsla çalışanların ellerine, ezelde verilen kısmetten başka bir şey geçmedi.[85]

[85] Merhûm Şeyh Gâlib Hazretleri bir şiirinde:
"Ne zaman ki bezm-i canda buluşuldu kâle-i kâm
Bize hisse-i muhabbet dil-i pâre pâre düştü." diye yazar.

• Bütün bu uğraşan, didinen insanların hepsi de tedbirlerinden, çalışma-larından âciz kaldılar, bir şey elde edemediler, sonra da Allah'ın emri ve takdiri ne idi ise, o oldu.

955 • Ey tanınmış kişi, kazanmayı bir addan başka bir şey bilme, ey hilekâr, senin bu hileli çalışmalarını da, bir vehimden başka bir şey sanma."

971 • Arslan; "Evet." dedi. "Tevekkül doğrudur. Fakat, bir de peygamberlerin ve müminlerin çalışmalarına bak.

• O mübârek insanlar, türlü cefâlar, mihnetler çektilerse de yılmadılar, Allah, onların uğraşmalarını, didinmelerini boşa çıkarmadı.

• Onlarnı tedbir ve çare aramaları, her zaman hoş ve latîf oldu; zâten güzelden ne gelirse güzeldir.

• Onların tuzakları, göklerin mânâ kuşunu yakaladı. Çalışmaları yardımı ile onlar, noksanlardan kurtuldular, tamamiyle kemal mertebesi buldular.

70

975 • Ey mânâ yolunun isteklisi, ey Hakk âşıkı, gücün yettikçe peygamberlerle, velilerin yolunda bulunmaya çalış."

992 • Arslan, bu çeşit bir çok deliller getirdi. O cebrîler, yâni av hayvanları, arslanın cevaplarını dinleyip kandılar.

• Tilki, ceylan, tavşan, çakal cebrîliği bıraktılar, dedi-koduyu kestiler.

• Bu alış verişte ziyana düşmemek için, kükremiş arslanla anlaşmaya vardılar.

• Her günün payı zahmetsizce arslana gidecekti. Bu sûretle onun da başka bir isteği olmayacaktı.

995 • Her gün kur'a, hangi hayvana düşerse, o hayvan, pars gibi koşup, arslanın yanına gidecekti.

• Bu ölüm kadehi, bu kur'a döne dolaşa tavşana, gelince, tavşan; "Bu cefâ daha ne vakte kadar sürüp gidecek." diye bağırdı.

• Hayvanlar dediler ki: "Bunca zamandır, biz, ahdimizde vefâda bulunduk, sözümüzde durduk, bu uğurda canlarımızı fedâ ettik.

• Ey inatçı tavşan, bizim adımızı kötüye çıkarma, haydi, çabuk yürü git, arslan incinmesin..."

1000 • Tavşan; "Dostlar, kızmayın, bana mühlet verin de hilemle, ona oyun oynayacağım, oyunla, siz de belâdan çıkın kurtulun." dedi.

• "Mühlet verin de, hilemle canınız eman bulsun, bu can kurtaracak hilem, oğullarınıza miras kalsın, söylensin dursun."

1005 • Hayvanlar, tavşana dediler ki: "Bizim sözümüze kulak ver, tavşan olduğunu unutma, haddini aşma..

• Bu ne biçim lâf? Senden daha iyi, daha güçlü olanlar, bu sözü hatırlarına bile getirmediler.

• Sen, ya gurura kapıldın, yahut da başımıza gelecek bir kaza var. Yoksa böyle bir söz, senin gibi bir âcize, bir zavallıya nasıl yaraşır?"

• Tavşan; "Dostlar!" dedi. "Bu sözleri bana Allah ilhâm etti. Bu yüzdendir ki, benim gibi âciz ve zavallı bir mahlûkta, kuvvetli bir fikir ve bir kurtuluş tedbiri hâsıl oldu."

• Cenâb-ı Hakk'ın bal arısına öğrettiği hüner ve ma'rifet ne arslanda vardır, ne de yaban eşeğinde...

1010 • Arı, taze balla dolu petekler yapar, Allah, o bilginin kapısını ona açmıştır.

71

• Allah'ın ipek böceğine öğrettiği hüneri, hangi fil bilir?"

1041 • Ondan sonra, hayvanlar; "Ey çevik tavşan!" dediler. "Aklında ne varsa, ne düşünüyorsan onları söyle, ortaya koy.

• Sen cüssene bakmadan, bir arslanla uğraşmaya kalkışmışsın. Bu hususta, aklına gelen tedbir ne ise, bize de söyle.

• Birbirinden fikir sormak, danışmak, ayıklık, uyanıklık verir, akıllar, akla yardım eder."

• Hz. Peygamber efendiıniz; `Ey tedbir sahibi kişi, bir kere de güvendiğin bir kimseye danış.' diye buyurdu."

1045 • Tavşan dedi ki: "Her sır açığa vurulmaz. İşin sonunun ne olacağını bilemezsin, bazen tek dediğin çift, bazen çift dediğin tek olur.[86]

[86] Tek, çift kelimelerini "tek-çift"şeklinde Türkçe olarak Mevlâna bu beyitte kullandığı gibi oğlu Sultan Veled Hazretleri de şu meâlde olan bir beytinde aynen kullanmıştır: "Bu ayrılık dünyasında kulları, Cenâb-ı Hakk'tan ayrı düşmüş gibi görünürlerse de, aslında hepsi, Allah'la beraberdir. Zâhirde çift gibi görünürlerse de bâtında tektirler."

• Aynanın saflığını, berraklığını yüzüne karşı söyleyecek olursan, ayna çabucak buğulanır, bulanır da bizi bize göstermez.

• Şu üç şey hakkında dudağını az kımıldat: Fikrini, kanaatını, paranı, bir de mezhebini kimseye söylenıe.[87]

[87] Altınını, gidişini ve mezhebini ört" diye bir hadîse işâret var.

• Çünkü bu üç şeyin düşmanı çoktur. Düşman bunları bilince sana pusu kurar.

• Bir sırrı, bir iki kişiye söyledin mi, artık o sırra veda et. İki kişiyi aşan bütün sırlar, yayılır, gider."

1050 • Tavşan gitmeyi bir zaman geciktirdi. Sonra kalkıp pençesi kuvvetli arslanın yanına gitti.

• Tavşanın gecikmesinden ötürü, arslan kızgınlığından toprağı kazıyor, kükreyip duruyordu.

• Kendi kendine diyordu ki: "Ben zaten `o alçakların ahidleri hamdır, gevşektir, onlar sözlerinde durmazlar' demiştim.

• Onların bir ağızdan bağrışıp ulumaları beni aldattı. Şu zaman, beni ne vakte dek böyle aldatacak."

• Arslan, öfkeli bir halde diyordu ki: "Düşman kulağıma aldatıcı sözler o söyledi de, benim gözümü bağladı.

72

• Cebrî olan o hayvanların hileleri beni bağladı. Onların sahte kılıçları bedenimi yaraladı.

• Bundan sonra ben, artık, onların riyâkâr sözlerini, aldatıcı bağrışmalarını dinlemem, o seslerin hepsi de şeytan sesleri, gulyabânî sesleri.

• Ey gönül, durma, onları parçala, postlarını yüz; zâten onlar posttan başka bir şey değildir."

• Öfkelenip duran, coşup köpüren arslan, tavşanın uzaktan gelmekte olduğunu gördü.

• Tavşan korkusuz ve küstahca koşuyordu. Öfkeli, asık suratlı idi, kızmış, aksileşmişti.

• Çünkü o, kırık dökük bir hale gelmek, suçlu gibi görünmek istemiyordu. Cesur ve korkusuz görünmekle, şüpheleri üzerinden atacaktı.

• Tavşan, ilerleyip yaklaşınca, arslan ona; "Ey soysuz!" diye haykırdı.

• "Ben ki, öküzleri parçalamış, erkek arslanların kulaklarını burmuş, onları yola getirmiş bir kahramanım.

• Senin gibi, bir tavşan parçası kim oluyor ki, benim gibi bir arslanın emrini ayaklar altına atıyor."

• Tavşan; "Aman efendim." dedi. "Lûtfeder de bağışlarsan, bir sözüm var, arz edeyim."

• Arslan dedi ki: "Ey ahmakların anlayışsızı, basiretsizi, ne gibi özrün var? Pâdişahların huzuruna böyle mi; bu vakitte mi gelirler?

• Sen vakitsiz öten bir horozsun, senin başını kesmek gerekir. Zaten ahmağın özrü dinlenmeğe değmez ki...

• Ahmağın özrü, kabahatinden beterdir. Câhilin özrü ise, ilmin zehri mesâbesindedir.

• Ey tavşan, senin özründe bilgi yok, bomboş. Ben tavşan değilim ki, böyle bilgisizce söylenmiş bir sözü kulağıma sokabileyim."

• Tavşan; "Pâdişahım!" dedi. "Adam olmayanı, adam yerine koy; zulüm görmüş, canı yanmış birisinin de özrüne kulak ver.

• Hele yolunu şaşırmış bu zavallıyı, pâdişahlık makamının zekâtı, şükranı olarak kabul et, onu yolundan kovma.

• Bütün ırmaklara, arklara su veren, o büyük deniz bile çeri çöpü başının üstünde gezdirir.

1165 • Bu keremi yüzünden denizden bir şey eksilmez, bu kereminden ötürü deniz ne çoğalır, ne de azalır."

• Arslan; "Ben" dedi. "Keremi, iyiliği yerine göre yaparım, yerinde lûtufda bulunurum. Herkese boyuna göre elbise biçerim."

• Tavşan dedi ki: "Her ne kadar lûtfa lâyık değilsem de, beni dinle. Zaten ben, nehir ejderhasının önüne başımı koydum, ne yaparsan yap.

• Ben kuşluk vakti yola düşmüş, arkadaşımla beraber pâdişahımın huzuruna geliyordum.

• Arkadaşlarım, senin için, benimle beraber başka bir tavşanı da bana yoldaş etmişler, yollamışlardı.

1170 • Yolda önümüze çıkan bir arslan, kulunuza ve huzurunuza gelmekte olan yol arkadaşıma saldırdı, her ikimizin de canına kasd etti.

• Bize saldıran arslana dedim ki: `Biz pâdişahlar pâdişahının kullarıyız, o kapının değersiz iki küçük kapı yoldaşlarıyız. Bize dokunma...'

• Fakat, o, hiddetlendi de dedi ki: `Pâdişahlar pâdişahı dediğin de kim oluyor? Benim huzurumda, öyle her adam olmayanın adını ağzına almaktan utan!

• Her ikiniz de, kapımdan döner giderseniz, hem seni, hem de pâdişahını param parça ederim'.

• Ben de, o arslana dedim ki: `Bana izin ver de bir kere daha pâdişahımın yüzünü göreyim de, ona, senden haber vereyim'.

• O arslan da bana; `Yoldaşını, yanımda rehin olarak bırak, yoksa inancıma göre sen, benim kurbanımsın.' dedi.

• Ona çok yalvardımsa da hiç fayda etmedi. Arkadaşımı rehin olarak aldı, beni yalnız bıraktı.

• Arkadaşım, letafette, güzellikte ve semizlikte benim üç mislimdi.

• Bundan sonra o arslan yüzünden o yol kapanmıştır. Bizim halimiz de arz ettiğim gibi oldu.

• Bundan sonra, sana gönderilen günlük nafakadan ümidini kes, ben sana doğruyu söylüyorum; doğru ise acıdır.

• Eğer sana, günlük nafaka gerekse, yolu temizle; haydi gel de o korkusuz arslanı ortadan kaldır."

• Arslan dedi ki: "Haydi bakalım, bismillah, gidelim. O bahsettiğin arslan nerededir? Doğru söylüyorsan, öne düş...

• Gidelim de, onun da cezasını vereyim, onun gibi yüzlercesinin de. Bu söylediklerin yalansa senin de hakkından gelirim."

74

• Tavşan arslanı tuzağına düşürmek için kılavuz gibi önüne düştü.

• Önceden, nişan koyduğu bir kuyuya doğru yürümeğe başladı. Tavşan bu derin kuyuyu, onun canına tuzak yapmıştı.

• Her ikisi de, kuyunun bulunduğu yere yaklaştılar. İşte, sana su gibi, saman altında yürüyen bir tavşan.

• Kuyu yanına gelince, arslan, tavşanın geri kaldığını gördü.

• Ona dedi ki: "Niçin ayak sürüyorsun? Geri kalma, öne düş."

• Tavşan; "Ayağım nerede? Korkudan bende el, ayak kalmadı ki, canım tir tir titriyor. Yüreğim yerinden oynadı." dedi.

• "Yüzümü görmüyor musun? Betim, benzim sapsarı. Zaten, rengim içimin ne hale geldiğini haber veriyor."

• Arslan; "Sen, şu hastalık sebeplerini bırak da, neden geri kaldın? Bana onu söyle, onu öğrenmek istiyorum." dedi.

• Tavşan; "O arslan" dedi. "Bu kuyuda oturuyor. O, bu kalede, her türlü âfetlerden emîndir."

• Arslan dedi ki: "Korkma, ileri gel. Benim açacağım yara onu kahreder. Bir bak bakalım, o arslan orada mı?"

• Tavşan; "Ben o ateşten yanmışım, yaklaşamam." dedi. "Sen beni kucağına alırsan...

• Ey kerem madeni, ancak o zaman gözümü açar, kuyuya bakabilirim."

• Arslan tavşanı, kolları arasına aldı. O da arslanın himayesinde kuyuya kadar sokuldu.

• Kuyuya baktıkları zaman, su içinde, arslanın ve tavşanın hayali göründü.

• Arslan, suda kendi aksini gördü. Kuyuda bir arslan, kucağında da semiz bir tavşan görünmekte idi.

• Arslan, düşmanını suda görünce, tavşanı bıraktı kuyuya atladı.

• Kazdığı kuyuya kendisi düştü. Yaptığı zulüm, kendi başına geldi.

• Tavşan, kurtulduğuna, sevinerek müjde vermek için hayvanların bulunduğu ovaya koştu.

• Arslanın kuyu içinde inleyerek öldüğünü gördüğü için tavşan, çayıra doğru koşarken, sevincinden oynuyor, çarh atıyordu.

75

• Ölümün elinden kurtulduğu için havada oynayan dal gibi, yaprak gibi raks ediyor, sallanıyor, el çırpıp duruyordu.

1357 • Durumu öğrenen bütün vahşi hayvanlar, güle oynaya, sevinerek, zevke dalıp coşarak, sıçrayıp oynamaya başladılar.

• Etrafında halka oldular. Tavşanı mum gibi ortaya aldılar. Karşısında saygı ile yerlere kapanıp dediler ki:

• "Sen gökten inmiş bir melek misin? Yoksa peri misin. Hayır hayır, ne meleksin ne de peri, sen erkek arslanların Azrâil'isin.

• Ne olursan ol, canımız sana kurban olsun, onu yendin; elin, kolun sağ olsun.

• Bir kere daha söyle, onu nasıl kandırdın, nasıl faka bastırdın? O zâlimi hangi hile ile kahrettin?

• Bir kere daha söyle de, hikâyen derdimize derman olsun, bir kere daha söyle de, can yaralarına merhem olsun."

• Tavşan dedi ki: "Ey büyük varlıklar, benim bu başarım, Allah'ın yardımı ile oldu. Yoksa bir tavşan kim oluyor ki, böyle bir iş yapabilsin?

• Allah, benim koluma kuvvet, gönlüme nûr ihsan etti. Gönlümdeki nûr da elime, ayağıma güç verdi."[88]

[88] *Mesnevî'nin I.* cildinin 900 numaralı beyti ile başlayan ve *Mesnevî-i Şerîfin* en uzun hikâyelerinden biri olan "Arslan ve Av Hayvanları" hikâyesini Mevlâna, *Kelile ve Dimne* kitabından aldığını haber veriyor; "Kelile'den bu hikâyeyi oku ve kıssadan hisse almaya bak." *(Mesnevî,* I, 899) diye buyuruyor. *Kelile ve Dimne* aslı Hindistan'da milâdın 3. asrında Keşmir'de; Sanskrit diliyle kaleme alınmıştır. Müellif oarak gösterilen Beydaba bir ünvan olup "âlimlerin başı" demekmiş.

Şu halde bu kitabın yazarı bilinmemektedir. Bu kitapta bulunan hayvan hikâyeleri ve onlara söyletilen sözler, hikmetler de, Hind milletinin, Hind halkının görüşleri ve düşünceleri demektir. Asırlardan beri, *Kelile ve Dimne* çeşitli adlar altında, çeşitli dillere çevrilmiş olup, dünyada ölmez eserler arasına girmiştir. Denilebilir ki, insanoğlunun hayvanlara ait olan hikâyelerinin ilk kaynağını bu kitap teşkil etmektedir. Eski Yunanlıların "Aesipos" (Ezop) hayvan masallarını bundan aldığı gibi, Lâtin Phaedrus ve Fransızların La Fontein'in fabl'ları da kaynağını hep bu hind efsanelerinden almıştır.

Bu kitap dilimize de tercüme edilmiştir. Önce Ali Çelebi (1455) tarafından *Hümâyûnnâme* adı ile çevrilmiş, sonradan Ahmed Midhat Efendi tarafından sade dille hülâsası neşredilmiştir. Bu değerli kitap daha sonra Ömer Rıza tarafından Arapça aslından Türkçeye çevrilmiştir.

Hz. Mevlâna; Arslan ve Av Hayvanları hikâyesini Kelile'den almış ama, ona bambaşka bir şekil vermiş, onu genişletmiş, içine başka hikâyeler katmış. Kendi anlatmak istediği konuları yeri geldikçe derinleştirmiş, böylece; okuyucuya kendi görüşlerini, fikirlerini, inançlarını hayvanların ağzından iletmiştir. Dikkatle okunduysa görülür ki, Hz. Mevlâna, bu hikâyede, arslanın ve diğer hayvanların ağzından "çalışmanın önemi, Allah'a tevekkül, kazâ, kader, irâde-i cüz'iyye" konuları üzerinde özlü, derin mânâlar, fikirler yürütmekte, bizi Mu'tezile tâifesinin İslâmî olmayan inançlarından kurtarmaya çalışmakta, gerçek İslâmî inanca götürmektedir. Konuların daha iyi anlaşılması için, birbirine zıd düşen görüşler ortaya koymakta, okuyucuyu düşünceye sevk etmekte, sonunda da onu tam Muhammedî imana götürmektedir. Hikâyeden çok tatlı sonuçlar çıkarmakta, çok hoş, hayatî yorumlar yapmaktadır.

Ezcümle: "O arslanın kendine saldırması gibi, sen de başkalarına saldırırken, haberin olmadan kendine saldırıyorsun." 1323. beyt. "Sen kendi kendine kılıç çekiyorsun.' "Ey insanoğlu, başkalarından gördüğün zulümler, kötülükler, senin kendi kötü huyunun onlardan aksetmesidir, onlardan görünmesidir." 1319. beyt.

76

Azrâil(a.s.)'ın bir adama bakması; o adamın da Hz. Süleyman'a gitmesi hikâyesi.

• Saf bir kişi, bir kuşluk vakti, koşa koşa Hz. Süleyman'ın adalet sarayına sığındı.

• Yüzü gamdan, korkudan sararmış, iki dudağı mosmor kesilmişti. Hz. Süleyman, ona; "Efendi! Sana ne oldu?" diye sordu.

• Adam; "Azrâil, bana öyle öfkeli, öyle kin güder bir gözle baktı ki..." dedi.

• Hz. Süleyman; "Peki." dedi. "Sen, şimdi benden ne istiyorsun? Onu söyle!" Adam; "Ey canları koruyan büyük varlık! Rüzgâra emret de...

• Beni buradan Hindistan'a götürsün; belki kulunuz, oraya gidince canını kurtarmış olur."

• Hz. Süleyman rüzgâra emretti. Rüzgâr da o adamı aldı, hemen deniz üstünden uçurarak Hindistan'ın iç taraflarında bir yere götürdü.

• Ertesi gün dîvân kurulmuştu. Herkes, Süleyman'ın huzuruna gelmişti. Hz. Süleyman Azrâil'e dedi ki:

•"Senin korkundan bana gelip sığınan, o müslümana, onu canından, malından, evinden, barkından ayırmak, avare etmek için mi öyle öfkeli baktın?"

• Azrâil dedi ki: "Ben ona öfkeli bakmadım. Ben onu, yol üstünde gördüm de, şaşırdım kaldım, bu sebeple ona, şaşkın şaşkın baktım.

77

• Çünkü, Cenâb-ı Hakk bana `Onun canını, bugün Hindistan'da al' diye buyurmuştu.

• Şaşırdım da, kendi kendime dedim ki: , `Bu adamın yüzlerce kanadı bile olsa, onun bugün Hindistan'a varabilmesi çok uzak, çok zor'."

• Ey yoksulluktan, ilâhî takdirden korkan ve ihtiraslarına kapılan kişi; sen, bütün dünya işlerini buna kıyas et, gözünü aç da, hakîkati gör.

970 • Kimden kaçıyoruz? Kendimizden mi? Ne de olmayacak şey! Kimden neyi kapıyoruz? Neyi kaçırıyoruz? Allah'tan mı? Ne de büyük günah...

Kazâdan korkma, sonunda senin elinden tutacak yine kazâdır.

1255 • Bu kaza güneş örten bir bulut idi. Arslanla ejderha bile kaza yüzünden fâreye döner.

• Kaza ve kader zuhur edince, bir tuzağı göremiyorsam, bu yolda bilgisiz olan yalnız ben değilim ki...

• Ne mutlu o kimseye ki işin iyi yönünü tutmuş, zorlamayı saldırmayı bırakmış, yalvarma yakarma yoluna düşmüştür.

• Eğer kaza, seni gece gibi kaplıyacak ve karanlıkta bırakacak olursa, gam yeme, çünkü kaza ve kader, sonunda yine senin elinden tutar, seni aydınlığa çıkarır.

• Kaza ve kader, yüz kere canına kasdetse, yine sana can verecek, derman edecek odur.

1260 • Şu kaza, yüz kere yolunu vursa, yine senin çadırını gökyüzünün yücesine kurar.

• Kazanın seni korkutmasını, kerem eseri bil... Çünkü bu korkutma, seni emniyet meleğine götürmek içindir.

Kazâ gelince, uyanık gözlerin bile bağlanacağını bildiren Hüdhüd hikâyesi.

• Vaktaki Süleyman Peygamberin otağını, dîvân çadırını kurdular, bütün kuşlar, ona hizmet etmeğe geldiler.

78

• Onu, kendilerinin dillerini bilir, sırlarına mahrem kesilir buldular da teker teker canla başla huzuruna koştular.

• Bütün kuşlar, cik cik diye ötmeyi bırakmışlar, sen bir kardeşinle nasıl konuşursan, onlar da Süleyman(a.s.)'la daha fasîh, daha rahat bir şekilde konuşmaya başlamışlardı.

• Bir dili konuşmak, birbirinin dilinden anlamak, bir çeşit yakınlık, bir çeşit bağlılıktır. İnsan dilini bilmediği yabancılarla bir arada kalınca, bağlanmış, hapse düşmüş gibi olur.

• Aynı dili konuşan, nice Hindli ile nice Türk vardır ki, birbirleri ile anlaşırlar, ahbab olurlar. Fakat iki Türk birbirinin dilinden anlamazlarsa, birbirlerine yabancı kalırlar.

• Halbuki gönül dili, mahremlik dili, karşılıklı içten anlaşma dili, bambaşka bir dildir. Hiç bir dile benzemez. Gönül birliği, dil birliğinden daha üstündür.

• Gönülden sözsüz, işâretsiz, yazısız, yüzbinlerce ifâdeler, konuşmalar belirir.

• Bütün kuşların her biri, kendi sırlarını, hünerlerini, bilgilerini, işlerini,

• Bir bir Süleyman'a söylüyor, kendilerini bildirmek ve tanıtmak için öğünüyorlardı .

• Kuşların bu öğünmeleri, kibirlerinden, kendilerini göstermek istediklerinden ötürü değildi.

• Sadece Süleyman(a.s.)'ın huzurunda, kendilerine mevkî verilmesi ve onun yakînından olmayı arzu ettikleri içindi.

• Hüdhüd'e sıra geldi. Sıfatını, düşüncesini bildirme nöbeti ona düştü.

• Dedi ki: "Pâdişahım, en küçük hünerimi kısaca arz edeyim; çünkü kısa söylemek daha iyidir."

• Hz. Süleyman; "Söyle bakalım, o hünerin nedir?" diye sordu. Hüdhüd dedi ki: "Ben havada, çok yükseklerde uçarken...

• Yukarlardan, şaşmayan bir gözle, yakîn gözü ile bakınca, yerin derinliklerindeki suyu gördüm.

• O su nerededir? Derinliği ne kadardır? Ne renktedir? Nereden coşup gelir? Topraktan mı, yoksa taştan mı? Hepsini gördüm, bilirim.

• Ey Süleyman! Ordunun konacağı yeri, belirlemen için, bu bilen, anlayan kulunu seferlere berâber götür."

79

• Bunun üzerine Süleyman Peygamber; "Susuz, uçsuz bucaksız çöllerde sen bize arkadaş ol, bizimle beraber bulun." dedi.

• Karga bu sözleri duyunca, hasedinden, Süleyman'ın huzuruna geldi de; "O" dedi. "Yalan söyledi, kötü söyledi.

• Pâdişah'a karşı söz söylemek edebe aykırıdır. Hele o söz, yalan olursa, olmayacak bir söz olursa..

• Eğer Hüdhüd'de bu görüş olsa idi, bir avuç toprak altındaki tuzağı nasıl olur da görmezdi?

• Nasıl olur da tuzağa tutulurdu? Nasıl olur da muradına ermez, kafese girerdi?"

• Bunun üzerine Süleyman dedi ki: "Ey Hüdhüd, ilk iddianın yalan çıkması sana yakışır mı?

• Ey ayran içmiş olan, nasıl olur da sarhoşluk taslarsın, huzurumda lâf edersin, hem de yalan söylersin."

• Hüdhüd dedi ki: "Ey pâdişahım, benim gibi çıplak, yoksul, bir zavallı aleyhinde düşmanımın söylediği sözleri, Allah için olsun, dinleme.

• Bu iddiamın aslı yoksa, işte, yere başımı koydum, boynumu vur.

• İlâhî kazayı inkâr eden karganın binlerce aklı bile olsa kâfirdir.

• Eğer ilâhî kaza, aklımın gözünü kapatmasa, ben tuzağı havadan görürdüm.

• Fakat kaza gelir çatarsa, bilgi uykuya dalar, ay kararır, güneş tutulur.[89]

[89] "Kaza, gelip çattığı zaman, göz kör olur, görmez" meâlindeki bir hadîs-i şerîf vardır.

• Hakk'ın kazasının insanı şaşırtan bu çeşit tertiplerinin zuhuru nâdir değildir. Kazayı ve kaderi inkâr edenin inkârını da kazadan ve kaderden bilmelidir."

Allah'ın takdirine karşı ölü gibi olmak gerek

• Kaderden sakınmakta perişan olmak, kötülüklere uğramak vardır. Yürü, tevekkül et, çünkü tevekkül, işlerin en iyisidir.

• Ey öfkeli kişi, kaza ve kaderle pençeleşme ki, kaza ve kader de seninle pençeleşmesin, kavgaya tutuşmasın.

80

• Allah'ın hükmüne ve takdirine karşı ölü gibi olmak gerek ki, sabahın Rabbi olan Allah'tan bir kahır yarası almıyasın.[90]

[90] Eski şâirlerden biri:
"Hakka tefviz-i umur et ne elem çek ne keder
Gelir elbette zuhura, ne ise hükm-i kader."demiştir. Ama, bu görüş tam islâmî bir görüş değildir.

• Tevekkülden daha güzel bir kazanç yoktur. Hakk'a teslim olmaktan daha hoş ne vardır?[91]

[91] Bu tevekkül, kalbe inanca aittir. Yoksa uzuvlarımızın uğraşması, menfaat peşinde koşması tevekküle aykırı değildir. Uğraştıktan, sebeplere baş vurduktan sonra gelen şeyin "takdir-i ilâhî" olduğuna inanmaktır. Eğer yaptığımız iş bize zor gelirse, O'nun takdiri ile zorlaşmıştır. Eğer o iş kolaysa, yine Hakk'ın takdiri ile kolaylaşmıştır. Sebeplere teşebbüs edilsin veya edilmesin, netice Hakk'ın takdiridir. Bu hal, kulun isti'dadına, yahut ezeldeki yazısına göre kulun başına gelirse Hakk'tan gelir. İşte tevekkül buna inanmaktır.

• Bir çok kimseler, belâdan kaçıp, başka bir belâya tutulurlar. Yılandan kurtulayım, derken ejderhaya düşerler.

• İnsan çare arar, hileye sapar, fakat, hilesi ayağına dolaşır, tuzak olur. Can sandığı, bağrına bastığı en yakını, onun kanını içmek ister.

• İnsan düşmanından korunmak için kapısını kapar, kilitler. Halbuki düşman, evin içindedir. Firavun'un hilesi de buna benzer.

• Madem ki, bizim gözümüzde bir çok hastalıklar vardır. O halde, git kendi görüşünü, dostun görüşünde yok et.[92]

[92] Kendini dostun görüşünde yok etmek demek, benliği yok etmek mânâsına gelir. O zaman şöyle demek gerekir: "Benliği yok et de, sen, seninle görme, her şeyi Hakk'la gör, kendini, kendi görüşünü at gitsin."

• Bizim görüşümüze karşılık dostun görüşünü elde edebilmek, verilenin yerine alınan ne güzel bir karşlılıktır. Onun görüşünde bütün dilekler bulunur.

• Henüz ayakta duramayan, yürümeyen, bir şey tutamayan çocuk babasının omuzunda taşınır.[93]

[93] Burada, bu çocuk gibi tamamiyle Hakk'ın emrine teslim olmak bahis konusudur.

• Fakat olmayacak şeyler yapmaya, el ayak sahibi olmaya başlayınca zahmetlere düşer, kötülüklere uğrar.

• Halkın rûhları da, ezelde, el ayak sahibi olmadan önce, fenâdan safâya uçup duruyordu.

81

• Ne zaman ki rûhlar âleminden beden âlemine "ininiz" emrini aldılar, öfkeye, hırsa, kanaata bağlanıp kaldılar.

• Bizler, Allah'ın âilesi ve onun süt isteyen çocukları gibiyiz, nitekim Resûlullah Efendimiz; "Halk Allah'ın âilesidir." diye buyurmuştur.[94]

[94] Bu beyitte geçen hadîs-i şerîfin aslı şu anlamdadır: "Bütün mahlûkât yâni yaratılmış bütün varlıklar Allah'ın âilesidir. Yaratılmışlar içinden Allah'a en yakın, en sevgili olan da, âilesine, yâni halka en ziyâde sevgisi olan, onlara menfaatı dokunandır." Gerek bu hadîsteki "Allah'ın âilesi" tâbiri, gerek yukarıki beyitte Hz. Mevlâna'nın; "Yürüyemeyen çocuk babasının omuzunda taşınır." diye buyurması yanlış anlaşılmamalıdır. Hepsi mecâzi anlam taşır.

• Hakk'ın yakını, onun sevgilisi olur da, onun buyruklarını canla, başla kabul edecek olursan, sevgilinin buyruğunu yerine getirmek için de gerekince canını bile verirsin.

• Onun buyruklarını candan kabul edince, o sana, nice sırların işâretlerini verir, yükünü kaldırır, seni senden alır. Sana başka işler, rûhânî güçler ihsan eder.

• Şu dünya hayatının, beşerî ihtiyaçların yükü altında ezilirken, seni yük altından kurtarır, artık sen, dünya istekleri altında ezilmezsin sen onları altına alır ezersin. Buyruklarını candan ve gönülden kabul ettiğin için, Allah seni makbul bir kul haline kor.

• Ey Hakk âşıkı, Allah'ın buyruklarını kabul eder ve o buyruklara göre yaşarsan, zaman gelir, o buyrukları sen söylersin. Şimdi ona ulaşma yollarını aramada ve istemedesin. Bir gün lûtfeder, ona ulaşırsın.

Cebre inanmak, Allah'ın verdiği nîmeti inkâr etmektir.

• Çalışman, Hakk'ın sana lûtfettiği güce, cüzî irâde nîmetine bir şükürdür. Cebr inancın ise, o nîmeti inkâr etmektir.

• Ey Hakk tâlibi, çalışarak, onun verdiği cüzî irâde gücüne şükretmen, senin mânevî gücünü, kuvvetini artırır. Cebr inancı ise, çalışma, bir şeyler yapma nîmetinin elden gitmesine sebep olur.

• Ey Hakk yolunun yolcusu! Senin cebre inanman, yolda uyumaya benzer. Vahdet dergâhının kapısını görmeden, o kapıya varmadan sakın uyuma.

82

• Ey ibret almayan tenbel cebrî! Sakın uyuma; o meyveli ağacın gölgesinden başka yerde uyuma.[95]

[95] Bu beyitte şu meâldeki bir hadîs-i şerîfe işâret var: "Cennet ağaçlarından birine rast geldiğiniz zaman gölgesinde oturun ve yemişlerindcrı yiyiniz" diye buyurunca: "Yâ Resûlallah, bu hal dünyada nasıl mümkün olur?" diye sordular. "Bir âlime tesadüf ettiğinizde, cennet ağaçlarından birine rast gelmiş olursunuz." cevabını vermişti.

• Yalnız orada yat, uyu, her lahza, her an, rüzgâr dalı silksin de uyuyanın başına meyveler, rızıklar dökülsün.

• Cebre inanmakla, yol kesen eşkiyalar arasında yatıp uyumak birdir. Vakitsiz uçmaya çabalayan yavru bir kuş, kedilerden nasıl kurtulur.

• Hakk'ın buyruklarına önem vermezsen aldanırsın da, sen de, şu bir parçacık akıl da yiter, kaybolur. Aklını kaybeden baş ise, kuyruk kesilir.

• Sana akıl veren, gönül veren, çalışma gücü veren Allah'a şükretmemek uğursuz, ayıp bir şeydir. Bu hal, şükretmeyeni cehennemin tâ dibine kadar götürür.

• Eğer tevekkül edecek isen, çalışarak, uğraşarak tevekkül et. Ekini ek, ondan sonra Allah'a tevekkül et.

• Çalışmak da haktır, dert de hak, devâ da hak. Fakat inkâr eden, çalışmayı inkâr etmeğe çalışır durur.[96]

[96] Çalışmanın, derdin, devânın hakîkatleri meydandadır. Çalışmayı inkâr eden kişi, çalışmayı isbat eden kişirıin, çalışmasını, gayretini inkâr eder. Bunun için aklî ve naklî deliller getirir. Bu gibi kişilerin çalışmayı inkâr hususundaki gayretleri kendi kendilerini yalancı eder de çalışmanın bir hakîkat olduğunu ortaya koyar. Aslında bunlar, menfi de olsa, çalıştıkları halde çalışmayı inkâr eden zavallılardır.

Çalışıp çabalamak kazâ ve kadere karşı gelmek değildir.

• Çalışıp, çabalamak, kaza ve kadere karşı gelmek, onunla savaşa girişmek değildir. Çünkü, bizi, çalışıp çabalamaya zorlayan da kaderimizdir.

• İman yolunda, kulluk ve insanlık yolunda yürüyen bir kimse, bir nefes ziyan ederse, ben kâfirim.

• Kendini zorla "cebrî" yerine koyma. Yapmaya gücün varken işten kalma. Başın kırılmamış, yarılmamış, onu bandla sarma. Bir iki gün olsun, bu fânî hayatta boş durma, çalış, çabala, iyi işler yap. Sonra ebedî mutluluğa ulaş, neşelen, gül.

83

• Fânî olan dünyayı arayan kişi, olmayacak, kötü bir şeyi aradı; âhireti arayan ise iyiyi, güzeli, doğruyu aramış oldu.

980• Dünya kazancı için didinmek, hilelere baş vurmak, çareler aramak soğuk şeylerdir. Ama dünyayı terk etmek için çalışmak, uğraşmak, hatta hile yapmak yerindedir, doğrudur.

• Nedir bu hile, çare? Hile ve çare, dünya zindanının duvarını delip oradan çıkmak ve hapisten kurtulmaktır. Açılmış kurtuluş deliğini kapatmak ise, soğuk ve uygunsuz bir hiledir.[97]

[97]Sadece tevekküle bağlanıp kalanlar, çalışmaktan kaçınanlar, çalışmaya hile demişIcrdir. Hz. Mevlâna, onlara cevap veriyor da, buyuruyor ki: "Dediğiniz, gibi de olsa, bu hile, bir mahbusun, bulunduğu zindandan kurtulması için duvarı delmesine benzer. Çalışmamak ise açık bir kurtuluş deliğini tıkamak gibidir. Dünya zindanının duvarı ibâdetle, iyi, hayırlı işlerle, zikrullah ile delinir."

• Aslında bu dünya, bir zindandır. Biz de bu zindanda bulunan mahbuslarız. Ey Hakk'ı arayan kişi, zindanın duvarını del de kendini kurtar.

• Dünya nedir? Dünya Allah'ı bilmemek, Allah'tan gâfil olmaktır. Yoksa kumaş, para, kadın ve evlâd değildir.[98]

[98] Bu beyit şu hadîsten mülhem olsa gerek: "Bir gün Hz. Fahr-i âlem'e; `Dünya nedir?' diye sormuşlar. Fahr-i Âlem Efendimiz aynen şunları söylemiş; `Seni oyalayan, seni Allah'tan gâfil kılan ne varsa senin dünyan odur.'" Sarı Abdullah Efendi, *Mesnevî ,Şerhi,* c. 11, s. 56.

• Mala, dîn için, Allah için sahib olanlar hakkında, Resûlullah Efendimiz; "Bu ne güzel, ne hayırlı mal." diye buyurdu.

• Geminin içindeki su, gemiyi batırır. Geminin altındaki su ise gemiyi kaldırır, sırtında taşır.

• Mal, mülk sevgisini gönlünden çıkarıp attığı için Süleyman (a.s.) kendisine fakir dedi.

• Ağzı kapalı desti, uçsuz bucaksız denizin üstünde, hava dolu bir gönülle yüzer, durur.

• Gönlünde dervişlik havası, aşk havası bulunan kimse de dünya denizinin üstünde batmadan durabilir.

• Gerçi bu cihan bütünüyle onun mülkü ise de, cihan mülkü, onun gönül gözünde bir hiçten ibarettir.

• Şu halde, gönlü, "minledün" ilmiyle yâni ilâhî aşk havasıyla doldur da, onun ağzını bağla ve mühürle.

84

Bizim ihtiyarımız, cüz'î irâdemiz yâni yapma gücümüz vardır.

• Bizim inlememiz, sızlamamız, ağlamamız, ıstırabımızın, aczimizin, zavallılığımızın delilidir. Fakat yaptığımız hatalardan, işlediğimiz günahlardan pişman olmamız, utanmamız da ihtiyarımızın yâni yapma gücümüzün olduğunu göstermektedir.

• Eğer bizde ihtiyar, irâde olmasaydı, yaptıklarımızdan neden utanacaktık, niçin günahlarımızdan pişman olup, bir daha yapmamaya ahdedecektik?

• İhtiyar olmasaydı, hocalar neden talebelerini terbiye etmeğe uğraşırlardı? Ve niçin türlü türlü tedbirler düşünürlerdi?

• Sen tutar da; "Çocukları terbiye ile uğraşan hocanın cebr ile iş gördüğünden haberi yoktur. Cenâb-ı Hakk'ın cebbârlık ayı, yüzünü hocanın gafletinin bulutu altında gizledi." dersen..

• Buna karşı hoş bir cevap vardır: Bunu dinlersen, küfürden vazgeçer, dîni tasdîk edersin...

• Hastalık zamanında insan sağlığa özlem duyar, inler, ağlar; insan hasta olunca ğaflet uykusundan uyanır.

• Sen hasta olunca, günahlarını düşünür, tevbe eder, bağışlanmak niyâzında bulunursun.

• Sana, işlediğin günahların çirkinliği görünür; "Artık yola geleyim, iyi insan olayım." diye niyet edersin.

• "Bundan sonra iyiliklerden, ibâdetten başka bir şey yapmayayım" diye ahidler edersin, söz verirsin.

• Şimdi, iyiden iyiye anlaşıldı ki; hastalık sana akıl veriyor, uyanıklık bağışlıyor.

• Ey işin aslını arayan kişi, şu hakîkati iyi bil ki, kimde aşk derdi varsa, kimin gözü yaşlı, gönlü yaralı ise o, ilâhî sırlardan koku alır.

• Kim daha uyanıksa, o daha çok dertlidir. Kim hakîkati daha iyi anlamışsa, onun beti benzi daha çok sararmıştır.

• Eğer sen Allah'ın cebrini yâni "Küllî İrâdesini"; dilediği gibi her şeyi yapabildiğini anladınsa, kendi âcizliğini idrâk ederek neden ağlayıp inlemiyorsun? Hakk'ın üstün kudretinin esiri bulunuşunun, O'nun cebbâriyet zincirine bağlı oluşunun belirtisi nerede?

85

• Zincire bağlı olan bir köle, nasıl olur da sevinir, neşelenir? Hapiste bulunan bir kimse hür olabilir mi? Serbestçe yaşayabilir mi?[99]

[99] Bir ârif-i billah şu meâlde bir beyit söylemiş: "Bu dünyada bizim neşemiz, zevkimiz, kasap dükkânında oynayıp sıçrayan kuzunun haline benzer."

634 • Madem ki Allah'ın cebrini görmüyorsun, bâri cebirden söz açma. Yok görüyorsan, gördüğünün alâmeti, belirtisi nerede?

635 • Dünya işlerinden, zevklerinden hangi işe meylin varsa, o işte, kendi yapma gücünü açıkça görüyor, cebre bırakmayıp, onu kendinden bilerek, kendin yapıyorsun.

• Meylin ve isteğin olmayan bir işte ise cebri kabul ediyor; "Kul ne yapsın, bu Allah'ın takdiridir." diye düşünüyorsun.

• Peygamberler dünya işlerinde, kâfirler ise âhiret işlerinde cebrîdirler.[100]

[100] Nebiler, dünya işlerini bırakmışlardır, kâfirler de âhiret işlerini hiç düşünmezler.

• Peygamberler âhiret işlerini, câhiller ise dünya işlerini tercih ve ihtiyar eylemişlerdir.

640 • Kâfirler, "siccîn" cinsinden oldukları, cehennemin karanlık bölgelerinden geldikleri için, dünya zindanından hoşlanırlar.[101]

[101] Siccîn" ve "İlliyyin" hakkında çeşitli rivâyetler vardır: Siccîn cehennemin altında, "İlliyyin" ise Sidretü'1-müntehâ'da yahut Arş-ı a'lâ'da bir makam olduğu söylenmiştir. "Siccîn", süflî bir yer, "İlliyyin" ise ulvî, yüce bir makamdır.

• Peygamberler ise, "illiyyin" cinsinden, cennetin en yüksek makamından oldukları için can ve gönül illiyyinine gittiler. (Mesnevî, c. I, 618-641)

İlâhî kazâ gelip çatınca yalvarmaya başla, duâ et.

• İlâhî kaza gelince, basiret bağlanır, sûrette kalır da, işin iç yüzünü, hakîkatini göremezsin, dostları düşmandan ayırt edemez olursun.

• Böyle olunca Allah'a yalvarmaya başla. Ağlayıp inlemeğe, tesbih çekmeğe, oruç tutmaya devam et.

• Feryad ederek; Ey gâibleri bilen Allah'ım! Bizi nefsin hileleri, kötü düşünceleri, kayaları altında ezme.

86

• Ey arslanlar yaratan Allah'ım! Eğer, biz bir köpeklik etti isek, nefs-i emmâre arslanını pusudan çıkarıp, üstümüze saldırtma.

• Aslında bize mânevî kuvvet veren, hoş, tatlı su gibi olan ibâdetlerimizi, iyiliklerimizi, yapılması zor, ateş gibi yakıcı gösterme. Hakîkatte ateş olan ve bizi felâkete sürükleyen günahlarımızı, dünya sevgisini de, bize hoş, latîf su gibi sevdirme...

• Allah'ım! Sen, bizi, dünya sevgisi ile sarhoş eder de âdetâ, kahır şarabından mestlik verirsen, aslında yok olan şeyleri, dünya ziynetlerini varlık sûretine büründürür, var gibi gösterirsin.

• Allah'ım! İlâhî yardımının, merhametinin sembolü olan "mâ-i tahûr"u, o tertemiz suyu serp de şu günahkâr dünyanın gaflet, cehâlet ve sapıklık ateşi tamamiyle nûr kesilsin ve günahkârlar kurtulsun.[102]

[102] Acaba Cenâb Şahâbeddin merhum, bu beyitten mi ilham alarak bir münâcâtında şöyle dedi:
"Doludur afv ile sebû-yı semâ
Cürm ile pür lekeyse rûy-ı zemîn
Aç sebû-yı semâya bir mecrâ
Beşeriyyet bütün temizlensin."

• Allah'ım! Bütün denizlerin suyu senin emrindedir. Senin emrine ve fermanına tabîdir. Su da senindir, ateş de senindir.[103]

[103] Bu beyitte su Allah'ın rahmet ve mağfiret denizinin; ateş de kahır ve gadabının sembolüdür.

• Sen dilersen, ateş tatlı su olur, dilemezsen, su bile ateş kesilir.

• Allah'ım! Bizdeki bu istek de, duâ da, senin îcâdın eseri, zulümden kurtulmamız da senin lûtfun...

• Bu isteği bize, bizim isteğimiz olmadan vermişsin, bütün mahlûkâtına ihsan hazînelerini açan yine sensin Allah'ım!

Âdem (a.s.)'ın yaptığı hatayı kadere yüklememesi, kendi üstüne alması.

• İnsan oğlunun babası olan Hz. Âdem; "Adları öğretti." âyetinin emîridir. Onun her damarında yüzbinlerce ilim vardır.[104]

[104] Bakara Sûresi'nin 31. âyetine işâret ediliyor.

• Ezelde her şeye ne ad verilmişse, Hz. Âdem, onu kendi adı ile bilmiş, hem de o şeyler, sonuna kadar, ne hale gelecekse hepsi ona bildirilmişti.

87

• O varlıklara, ne ad verdi ise değişmedi. Onun, çevik ve atik dediği tenbel olmadı.

• Sonunda mümin olacak kişiyi, o, önceden gördü. Sonunda kâfir olacak kişi de ona mâlum oldu.

• Sen, her şeyin adını, adları bilen kişiden işit, "adları öğretti" remzinin sırrını duy.

• Bize göre her şeyin adı, görünüşüne uygundur. Nasıl görünüyorsa, biz ona öyle deriz. Fakat Allah'a göre adlar, onun iç yüzüne, sırrına, hakîkatine tabîdir.[105]

[105] Biz her şeyi görünüşe göre isimlendiririz. Allah Teâlâ ise, onların iç yüzlerine isim kor. Biz tene, cisme ad takarız. Allah ise, gönüle ad kor.

1240 • Hz. Mûsâ'ya göre elindeki sopanın adı âsâ, Allah'ın nazarında ise ejderhâ idi.

• Hz. Ömer'in adı, önceleri putperestti. Fakat Elest Âlemi'nde ismi mümindi.

• Bizim "meni" adını verdiğimiz "erlik suyu" Hakk'ın nazarında, şu varlık ve benlikle kendini gösteren şeklimiz, sûretimiz idi.

• Bu meni, yokluk âleminde bir şekle bürünecekti. O, o ana rahmine düşmeden önce, ind-i ilâhîde, bir sûret idi, hem de fazla ve eksik olmaksızın tamamıyla mevcut ve mâlum bir sûret.

• Hâsılı ind-i ilâhîde sonumuz ne olacaksa, hakîkatte Allah'ın bize verdiği ad ve sıfat odur.[106]

[106] İlm-i ezelî ne ise, zuhûr edecek odur.

1245 • Cenâb-ı Hakk, insana âkibetine, sonuna göre bir ad koyar, onun koyduğu ad, halkın koyduğu muvakkat ad, eğreti ad değildir.

• Âdem(a.s.)'ın gözü pâk olan basiret nûru ile bakınca, isimlerin rûhu, sırrı, iç yüzü ona belirdi.

• Melekler onda ilâhî nûrun parladığını gördüler de, ona secdeye vardılar, hizmetine koştular.

• Adını andığım şu Âdem'i, kıyâmete kadar medh etsem, vasıflarını saysam, övüp dursam yine bir şey yapamamış, onun meziyetlerini, büyük ve üstün bir varlık oldnğunu tamamiyle anlatmaınış olurum.

• Hz. Âdem her şeyi bilirdi. Fakat, ilâhî kaza ve kader gelip çatınca,; "Yapma!" emrinin hakîkatini bilemedi, hataya düştü.

88

• Hz. Âdem, şöyle düşündü; "Acaba" dedi. "Hakk'ın bu; `Yapma!' emri, haram olduğundan mı verildi, yoksa korkutmak için mi?" Bu yorum, bu te'vil onu vehme düşürdü.

• Gönlünde te'vil üstün gelince, şaşırdı da, bu şaşkınlıkla "Yapma!" emrini unutnp "buğday"a koştu.

• Hz. Âdem, ayağına diken batan bahçıvan gibi, kendi derdi ile meşgul iken, hırsız şeytan onun elbiselerini çaldı, kaçtı.

• Âdem şaşkınlığından kurtulup, kendine gelince, eşyasının alınıp götürüldüğünü gördü.

• "Rabbimiz, gerçekten de biz, nefsimize zulmettik." deyip, ah etmeğe; "Karanlık bastı, yolumuz kayboldu." demeğe başladı.[107]

[107] Âdem (a.s.), kendisinden zuhûr eden hatayı, kendi nefsine yüklemiş: "Âdem'le Havva; `Ey Rabbimiz, kendimize zulmettik. Eğer bizi bağışlamaz ve bize merhamet etmez isen, muhakkak ziyan edenlerden oluruz.' dediler." A'raf 23. Halbuki şeytan Âdem(a.s.)'daki hakîkati göremeyip, ilâhî emre karşı gelerek Âdem'e secde etmedi. "Beni azdırışın hakkı için..." (Hicr

39) diyerek, bu sapıklığı benimsememiş, hâşâ, Cenâb-ı Hakk'ın takdirine yükleme küstahlığında bulunmuştu. Bu beyitte bu hâdiseye işâret var.

Akıl ve nûr

• Aklın yapısında ne âlemler vardır. Şu akıl denizi ne de geniştir.

• Bizim sûretimiz, dış görünüşümüz şu tatlı akıl denizinde suyun üstünde yüzen kâseler gibi yüzer, durur.[108]

[108] Gönlümüz, ilâhî aşkla dolu değilse, bizim şu görünen maddî varlığımız boş bir kap gibi deniz üstünde serseriyane gezer, durur. Bu hal, bizde bulunandan habersiz olarak koşup durduğumuz, dünyevî hayatın bir ifâdesidir. Biz boş bir kap gibi deniz üzerinde yüzüp dururken, sûret âleminden, kesretten kurtulamayız. İçimiz aşk ve imanla dolu olmadığı için "Vahdet Deryası"na dalamayız. Vahdet deryasına dalamayan, hakîkat incisini nasıl elde eder?

• Sûretimizin, şeklimizin içi aşk ve imanla dolu olmadıkça, o, denizin üstündeki boş kap gibi yüzer durur. Fakat içi ilâhî şuurla dolunca akıl denizine gark olur gider.

• Akıl denizi gizlidir, görünmez görünen âlem, sûret âlemidir. Bizim şu dış görünüşümüz, akıl denizinin bir dalgası, yahut bir ıslaklığıdır.

• Şekil ve dış görünüş, akıl denizine küllî aklın nûr deryasına dalmak, deniz olmak ister, fakat, aklı akılla, nûru nûrla aramayıp da, hislerine ve sebeplere baş vurduğu için, akıl denizi, onu, o baş vurduğu şeyden de uzağa atar.

89

• Çünkü, o, dış görünüşe ve şekle kapılmıştır. Âdetâ gönül kendini, kendi zâtını bilmemekte, kendisine sırlar söyleyen gerçek sevgiliyi görememektedir. Ok da kendisini uzaklara atan, gerçek atıcıyı müşahade edememektedir.

• Kendinde bulunandan gâfil olan, kendindeki hakîkati göremeyen kişi, kendi atının üstünde bulunduğu ve atını hırçınlıkla koşturduğu halde, kendi atını kaybolmuş sanır.[109]

[109] Hz. Mevlâna *Dîvan-ı Kebîr'inde* bir yerde şöyle buyurur: "Dostla beraber oturmuşuz, onun yanında olduğumuz halde... `dost nerede? dost nerede?' diye sorup duruyoruz."

• Evet, o kişi, kendi atını kaybolmuş sanır, atı ise onu rüzgâr gibi koşturmaktadır.

• O şaşknı feryâd eder, her tarafta atını arar, sorar soruşturur, kapı kapı gezer durur.

• "Atımızı çalan kimdir? Nerededir?" diye söylenir. "Efendi, sen kendi atının üstündesin, neyi arıyorsun?" diye sorulsa,

• "Evet, bu attır, fakat benim atım nerede?" cevabını verir. Ey atının üstünde olduğu halde, atını arayan yiğit binici, kendine gel.

1120 • Aradığımız sevgilimiz, canımız, apaçık ortadadır. Ve bize çok yakındır. Bu yüzden onu göremiyoruz, bu yüzden o kaybolup gitmiştir. İnsan da içi su ile dolu, fakat ağzı kuru bir küpe benzer[110]

[110] Biz, bizde bulunan değer biçilmez inciden haberimiz yok da, yoksulluk içinde yaşıyoruz.

• Nûr, ışık olmayan yerde kırmızı, yeşil, sarı; bu üç rengi ne vakit, nasıl görebilirsin?

• Fakat senin aklın, fikrin renklere takıldı kaldı; renklerde kayboldu da, bu renkler nûru görmene perde oldu.

• Gece gelip de, renkleri örtünce, renkler görünmez olunca, rengi görmenin ışığa, nûra bağlı olduğunu anlarsın.

• Dışarda nûr, ışık olmayınca, renk görmenin imkânı olmadığı gibi, gönül âleminin, iç âlemin renkleri için de bu böyledir.

1125 • Bu dışarda görülen renkler, güneşin ve Süha yıldızının ışığı ile görünür. İç âlemin renkleri ise, ancak Allah'ın yücelik nûrlarının aksi ile belli olur.

• Aslında, senin kendi gözündeki nûr da, gönlünün nûrunun aksidir. Çünkü, göz nûru, gönüllerin nûrundan meydana gelir.

• Gönül nûrunun nûru, Allah'ın nûrudur. Allah'ın nûru ise, akıl nûrundan, duygu nûrundan pâktır, tamamıyla ayrıdır.

89

• Gece nûr olmadığı için, renkleri göremedin, şu halde nûrun zıttı ile şunu anladın ki...

• Önce nûr görünür, sonra renk görünür. Bunu da şüphesiz, nûrun zıttı olan karanlıkla anlarsın.

• Cenâb-ı Hakk, eziyeti, gamı; gönül hoşluğu nedir anlaşılsın diye gönül hoşluğuna zıt olarak yarattı.

• Gizli şeyler, hep zıtları ile meydana çıkıyor, görülüyor. Cenâb-ı Hakk'ın zıttı olmadığından, o dâimâ görünmeyecek, gizli kalacaktır.

• Önce nûra, ışığa bakılır, sonra renge. Beyaz tenli Rûmîler'le, siyah tenli zencilerde olduğu gibi, zıt, zıttı ile meydana çıkıyor.

• Şu halde sen nûru, nûrun zıttı ile bilirsin. Çünkü zıt meydana çıkarak zıttı gösteriyor.

• Varlık âleminde, Allah nûrunun zıttı yoktur ki, o zıt ile meydana çıksın görünsün...

Bizim gözlerimiz O'nu idrâk edemez.

• Hiç şüphesiz, bizim gözlerimiz O'nu idrâk edemez, kavrayamaz. Fakat O, bizi görüp idrâk eder. Sen bunun sırrını Hz. Mûsâ ile Tur Dağı vakasından anla.[111]

[111] A'râf Sûresi'nin 143. âyeti ile En'am Sûresi'nin şu meâlde olan 103. âyetine işâret var: "Allah'ı gözler idrâk edemez. O ise gözleri idrâk ve ihâta eder. Allah latîfdir, habîrdir."

• Mânâ âleminden gelen bu sûret âlemini, ormandan çıkıp gelen bir arslan say. Mânâ âlemi, fikir ve düşünce gibidir. Sen sûret âlemini, düşünceden meydana gelen söz ve ses bil.

• Bu söz ve ses düşünceden doğdu. Fakat sen, düşünce denizinin nerede olduğunu bilmezsin.

• Fakat, hoşuna giden bir söz seni heyecanlandırdığı, sana mânevî bir zevk verdiği zaman, işittiğin söz dalgasının güzelliğini hissedersin de, onun kopup geldiği, mânâ denizinin çok yüce, çok hoş bir deniz olduğunu anlarsın.[112]

[112] Bugünkü fen bilgisi, seslerin gerçekten dalgalar halinde geldiğini ortaya koymuştur. Bu ilmî hakîkat bilinmeden Hz. Mevlâna'nın seslerin dalgalar halinde olduğunu tavsif etmesi insanı şaşırtmaz mı?

• İlâhî bilgi, düşünce dalgaları halinde belirdi. Önce ses ve söz hâline girdi. Bu ses ve söz de kelimeler, cümleler şekline girip sûret bağladı.

91

• Böylece sözden bir şekil, bir sûret meydana geldi. Söz dalgası, önce kulağımıza çarptı, etkisini yaptı, sonra söndü, ölüp gitti. Kendini yine geldiği denize götürdü, görünmez oldu.

• Şu görünen sûret âlemi, sûretsizlikten, yâni mânâ âleminden meydana geldi. Sonra yine oraya döndü. "Gerçekten de, biz, yine O'na dönenlerdeniz." âyeti bu hakîkati belirtmektedir.[113]

[113] Bakara Sûresi'nin 156. âyetine işâret var.

• Şu halde, sen her lahzada, bir göz açıp kapamada ölüyor, tekrar diriliyorsun. Hz. Mustafa (s.a.v.) Efendimiz; "Dünya bir andan ibârettir." diye buyurdu.[114]

[114] Şu beyit Peygamber Efendimizin hadîsinin aynen tercümesi gibidir:
"Saat-i vâhidedir ömr-i cihân
Durma sen saatı sarf eyle hemân."

• Cümle âlem, her an yok olur gider. Sonra tekrar, varlık âlemine dönüp beka şeklinde görünür. Âlemin varlığı, dâima gidip gelmededir. Tek nefes bile bu soyunup giyinmeden hâli değildir.

• Düşüncemiz, Hakk tarafından havaya atılmış ok gibidir. O nasıl olur da havada durabilir? Uçar gider, yine Hakk'a ulaşır.[115]

[115] Her şey Hakk'dandır, Hakk'dan gelmektedir. Hayaller, gölgeler halinde dolaşan bizler, aslında yokuz. Yalnız O vardır. Midhat Bahârî merhûm ne güzel söylemiş:

"Varlığa, ben seninle âgâhım
Var olan sensin ancak Allah'ım."

• Her nefeste, dünya ve dünyada bulunan her şey yenilenir. Âdetâ, her an ölür ve dirilir. Fakat biz, onu hiç değişiklik olmadan, duruyor görürüz de bu yenilenmeden haberimiz bile olmaz.

• Ömür, ırmak gibi yeniden yeniye gelir gelir akar gider, yenisi gelir. Fakat biz, bu akışı, kesintisiz olarak görürüz.

• Ucu yanmakta olan bir sopayı eline alsan da tez tez, sağa sola oynatsan, göze durup duran, kesilmeyen bir ateş çizgisi gibi görünür. Ömür de pek tez akar gider de, bu yüzden devamlı duruyormuş gibi görünür.

• Ucu ateşli bir dalı hızla sallasan, o ateş noktası sana, uzun bir çizgi gibi görünür.

• Bu ömür uzunluğu, bu sürüp giden zaman, yaratılışının süratindendir. Cenâb-ı Hakk'ın yeniden yeniye ve hızlı yaratması, ömrü böyle uzun ve dâimî gösteriyor.

• Bütün bunlara akıl ermez. Ey can, bu âlemin direği gaflettir. Akıllı olmak, her şeye akıl erdirmek, bu dünya için âfettir.

92

• Akıllılık, o mânevî cihandandır. Oradan gelen gerçek akılla akıllansak, bu dünya gözümüzde çok küçülür, alçalır.[116]

[116] Bize verilen bu gat7ette de bir lutuf var. Şöyle ki: Gaflet olmasaydı, bu dünya böyle ma'mûr ve âbâd olmazdı. İnsan ömrü ne kadardır? Yüz seneyi nâdir geçer. Öyle olduğu halde, hiç ölmeyecek gibi hırs peşinde; servet, mevkî, şöhret peşinde koşarız. Eğer gaflet olmasaydı, kimse bu dünyâya bir çivi bile çakmazdı. Bu sebeple bir insanın yarın ölecekmiş gibi dînî ve insanî vazifesini yapması, hiç ölmeyecek gibi de dünyâ işine düşmesi gerekmektedir.

• Oradan gelen akıl, güneştir. Hırs ise buzdur. Akıllılık sudur, bu dünya ise kirdir, pisliktir.

• Bu dünyada insanlar, büsbütün kine ve hasede kapılmasınlar, ahlâklarını büsbütün bozmasınlar diye, mânâ âleminden, arada sırada, azıcık da olsa akıl damla damla sızar, durur.

• Eğer gayb âleminden gelen o akıl sızıntısı artsa, çok fazla olsa, bu dünyada ne hüner kalırdı, ne de ayıp.[117]

[117]Mânâ âleminden yâni gayb âleminden gelen akıl sızıntısı artsa da, bir gerçek akılla akıllansak; kesret âlemi, zıtlar âlemi ortadan kalkar; tevhid, birlik görüşü tecellî ederdi de çirkin-güzel, ayıp-hüner bu dünyada görünmezdi.

Yüz, gönlün aynasıdır; biz de bir bütünün cüz'üyüz.

• Cenâb-ı Hakk, yüz için "bildirici" adını takmıştır. Bu sebepledir ki ârif kişinin gözü, hep yüze dalmış, gitmiştir.[118]

[118] A'râf Sûresi'nin 48.; kezâ Yunus Sûresi'nin 27. âyetlerinde yüzün "bir şeyler haber verici, bildirici" olduğu beyan buyrulmaktadır. Esasen insanın neşesi, üzüntüsü, nefreti, kini yüzünden belli olduğu gibi, tertemiz yüzlerin de kalp sâfiyetini, iç güzelliğini belirttiği bir hakîkattir.

• Hz. Peygamber Efendimiz, insanları ayırd etmek hususunda; "İnsan, dilinin altında gizlenmiştir." diye buyurmuştur.

• Yüzün rengi, gönül halini bildirir; "Acı bana, sevgimi gönlünde tut.." demek ister.

• A1 al olmuş yüzde, sanki, şükür sesi vardır. Solmuş, sararmış yüzün verdiği ses ise sabrı, cefâyı bildirir.

• Dünyanın hali böyle, bazısı sabrediyor, bazısı şükrediyor. Bazı bahçeler elbiseler giyiyor, bazısı çırçıplak kalıyor.

93

• Görmez misin? Ateş renginde doğan güneş, bir müddet geçince, zevale uğrar, tepe taklak batar gider.

• Göklerde parlayan yıldızlar da, zaman zaman, ihtirak belâsına uğrarlar, âdetâ yanar yakılırlar, görünmez olurlar.

• Güzellikte, parlaklıkta, yıldızlardan üstün olan Ay ince ağrıya tutulurda, hayale döner.

• Çok sâkin ve edebli olan yeryüzü bile, depremlerle sıtmaya tutulur da tir tir titrer.

• Nice dağlar, bu ansızın gelen belâdan, felâketten dolayı yeryüzünde parça parça olmuşlar, kuma dönmüşlerdir.

• Rûha yaknı olan şu teneffüs ettiğimiz hava, bir gün ilâhî takdire uyar, pis pis kokar, vebâ kesilir.

• Rûhun kız kardeşi olan tatlı su, uzunca müddet, bir gölcükte kalınca, sararır, bulanır ve acılaşır.

• Yalım yalım yanan, kendini beğenmiş ateşi, rüzgâr söndürüverir.

• Denizin hâlini de ızdırabından, çırpınışından, coşup köpürüşünden anla ve idrâk et ki, bu değişmeler, bu dövünüşler bir akıldan bir akla geçişin, ondaki gizli şuurun eseridir.

• İlâhî aşk ile, başı dönmüş olan ve bir şeyler arayıp duran gökyüzünün hâli de oğullarının hâli gibidir.[119]

[119] Şârihler, "Gökyüzünün oğullarını" çeşitli yönden açıklamışlardır. Bir kısmı "mevâlid-i selâse" dedikleri "hayvanlar, bitkiler, mineraller"i gökyüzünün oğulları saymışlardır. Bazıları da gökyüzünde dolaşıp duran yıldızları kasdetmişlerdir.

• Yıldızların bazısı aşağılara düşer, bazısı ortaya gelir, bazısı da yukarılara çıkar. Onlarda da bölük bölük kuvvetliler var, kuvvetsizler var.

• Ey külliyât ile karışmış olan cüz'ü küçük varlık! Ey insan! Her yapılmış şeyin, her basit cismin hâlini, var kendinle kıyas et.[120]

[120] Sen ey insan! Külliyâtın (bir bütünün) bir cüz'ü, bir küçük parçasısın. Sen nasıl, Hakk'ın koyduğu kanun gereğince değişiyorsan, çeşitli hallere dönüşüyorsan, külliyât dediğin bütün de öyle. Kâinâtta her şey durmadan değişmektedir.

1290 • Külliyâtın böyle zahmetleri, böyle dertleri olduktan sonra, onların cüz'lerinin yüzleri nasıl olur da sararmaz?

• Hele birbirine zıt olan sudan, topraktan, ateşten, havadan meydana gelen cüz'...

94

• Koyunun kurttan kaçmasına şaşılmaz. Asıl şaşılacak şey şudur ki, bu koyun kurda gönül vermiştir.[121]

[121] İnsanın bedeninde birbirine zıt unsurlar vardır. Su, ateş, toprak, hava; bu unsurlar birbirine düşmandır. Su ateşi söndürür. Ateş ise suyu kaynatır, su buharı haline sokar yok eder. Koyun, kurdun düşman, olduğu gibi, su da ateşin düşmanıdır. Bu beyitte bu hususa işâret edildiği gibi başka görüş de var. Koyun kurda gönül vermiştir. Burada koyun, insanın, kurt da fânî cihânın sembolüdür. lnsan mükerrem bir mahlûk olduğu halde fânî cihana gönül veriyor, halbuki cihân bir kurt gibi insanın düşmanıdır. Bir şâir-i ârif bir rubâisinde bu hususu pek güzel ifâde etmiştir. Bu konunun daha iyi anlaşılması için o rubâiyi aynen tercüme ederek aldım: "Birbirine muhâlif, serkeş dört unsur bir araya gelmişler. Bir kaç gün beraber yaşayalım demişler ve insan vücudunda yerleşmişler. Birbirine düşman olan bu unsurlar, rahat durmazlar. Huyları gereği bunlar birbirine düşünce ve bunlardan biri ötekilerini alt edince tatlı can ten kafesini bırakır, geldiği yere gider."

• Hayat, zıtların birbirleri ile uzlaşmasıdır. Aralarında savaş meydana gelmesi de ölümdür.

1295 • Aslında üzerinde yaşadığımız şu dünyanın kendisi hasta ve zindan gibi olunca, bir hastanın fânî olmasına şaşılır mı?

Kusuru, kötülüğü başkasında değil, kendimizde aramalıyız.

• Bütün bilginler; "Zâlimlerin zulmü karanlık bir kuyudur." demişlerdir.[122]

[122] Bir hadîs-i şerîfin meâli şöyle: "Zulümden çekinin, gerçekten de zulüm, kıyamet gününün karanlıklarıdır."

1310 • Her kim daha fazla zâlimse, kuyusu daha korkunçtur, daha karanlıktır. İlâhî adalet, betere beter ceza buyurmuştur. Ey zâlim...

• Sen, zulmünle bir kuyu kazmadasın ama, şunu bil ki: O kuyuyu kendin için kazıyorsun.

• İpek böceği gibi, kendi etrafını örme, kendin için bir kuyu kazacaksan bâri, boyuna göre kaz.

• Zayıfları yardımcısız sanma, *Kur'ân'dan;* "Allah'ın yardımı gelince" sûresini oku.[123]

[123] Nasr Sûresi'nin 1-3. âyetlerine işâret var.

• Sen bir fil bile olsan, düşmanın senden ürküp kaçsa, ebâbil kuşları cezâsı seni de gelir bulur.[124]

[124]Fil Sûresi'nin 1-5. âyetlerine işâret var.

95

1315 • Yeryüzünde bir zayıf, bir zavallı emân diyecek, Hakk'tan yardım isteyecek olursa, (göklerde meleklere) gökyüzü ordusuna bir gürültü düşer.

1318 • Ey insan, başkalarından gördüğün zulümler, kötülükler, senin kendi kötü huyunun onlardan aksetmesidir, görünmesidir.

1320• Senin varlığın, iki yüzlülüğün, zâlimliğin, gafletin onlara aksetmiştir.

• O sensin, sen kendini yaralıyorsun; lânet ipliğini, kendine, kendin dokuyorsun.

• O kötülüğü, sen, kendinde apaçık göremiyorsun. Görecek olsaydın başkalarına değil, kendine candan ve gönülden düşman kesilirdin.

• Ey gâfil adam, arslanın kuyuda kendi aksini görüp kendisine saldırdığı gibi, sen de, başkalarına saldırırken haberin olmadan kendine saldırıyorsun.

1325 • Sen kendi huyunun, tabiatının derinliklerine inseydin, kötülüğün, ahlâksızlığın senden, senin kendinden olduğunu anlardın.

• "Müminler, birbirlerinin aynasıdır." Bu hadisi Hz. Peygamber'den naklederler.

• Gözünün önüne, mavi renkli bir şişe tutuyorsun da, bu sebepten ötürü, âlem sana, masmavi görünüyor.[125]

[125] Dünyayı mavi cam arkasından görmek, o devrin inancına göre dünyayı kara görmekti.

1330 • Eğer kör değilsen, bu maddî görüşü kendinden bil, kendine kötü de, başkasına deme.

• Eğer mümin, Allah'ın nûru ile bakmamış olsaydı, bazı gizli halleri, ona nasıl olurdu da apaçık görünürdü?[126]

[126] Bir hadîs-i şerîfin meâli şöyle: "Müminin bakışından, kavrayışından sakının. Çünkü mümin, Allah'ın nûru ile bakar." Bu hadîs Buhârî'de kaydedilmiştir.

• Eğer sen, Allah nûru ile baksaydın, kötülük hususunda başkasını ayıplar, başkasının kusurlarını görür de gaflete düşer mi idin?

• Ey hüzün ve keder sahibi, yavaş yavaş, azar azar, nûru nâra vur ki Nâr-ı İlâhî ile bakışın Nûr-ı İlâhî'ye çevrilsin de, başkalarında ayıp ve noksan yerine hüner ve kemâl görebilesin.

96

Başarıdan gururlanma, başarı Hakk'ın ihsanıdır.

1367 • Başarılar da, üstünlükler de hep Hakk tarafmdan ihsan edilir; halden hale dönüş de yine Hakk'tan gelir.

• Cenâb-ı Hakk, şüphelere düşenlere de, gerçek iman sahiblerine de zaman zaman, nöbetle bu gücü, bu kuvveti verir.

• Ey varlığa, ikbâle erişen kişi, aklını başına al da bu gelen kudretin, kuvvetin eğreti olduğunu bil. Zenginliğine, bulunduğun mevkie sevinme. Sen de sıraya bağlısın; sıran gelince gideceksin, yerine başkası gelecek.

1370 • Saltanatları nöbete bağlı olmayan, nöbetin de üstünde bulunan ve ikbâlleri ebedî olanların sultanlık davullarını, Yedi Yıldız'ın da üstünde çalanlar.

• İkbâl için nöbet beklemeyenler, nöbetten de üstün olanlar ölümsüz sultanlardır. Onlar, kabiliyetli, isti'datlı rûhlara dâimî olarak sâkîlik vazifesi görürler. Hakk âşıklarına aşk ve muhabbet şarabı içirirler.

• Bu dünyada, bir iki gün içmeyi bıraksan, ağzını ebediyet şarabına, ölümsüzlük şarabına daldırır ve o hakîkat şarabını içersin.

Hakk yolu tehlikelerle doludur.

1060 • Hakk yolunda yürüyen kişinin uyanık olması gerekir. Çünkü yol, görünüşte dümdüz ve güzeldir. Fakat altında tuzaklar vardır. Nitekim bu yolda bize kılavuz olacak bir çok tanınmış, parlak isimlerde mânâ kıtlığı, mânâ uymazlığı vardır. Bir çok kişiler, adlarının adamı değildir. Görünüşe kapılmamalıdır. Şunu iyi bilmeli ki:

• Sahte şeyhlerin adları, sözleri tuzaklara benzer. Onların kulağı okşayan, fakat rûhânî olmayan güzel sözleri, ömrümüzün suyunu emen kumdur.

• Kum gibi ömür suyunu emen, bizi tüketen boş sözler olduğu gibi, içinden âb-ı hayat fışkıran kum da vardır. Bu kum pek az bulunur. Sen git de içinden irfan coşan, ilâhî sırları meydana vuran kumu ara.

97

• Evlâdım, işte yukarıda anlatılan o kum Allah adamıdır. Allah adamı, kendi benliğinden kopmuş, kendinden ayrı düşmüş, Hakk'a ulaşmıştır.[127]

[127] Ömür suyunu emen kum, sahte şeyhi, içinden âb-ı hayat fışkıran kum da mürşid-i kâmili göstermektedir.

• Allah adamından, dinin tatlı suyu kaynayıp durmaktadır. İstekliler, o sudan hayat bulurlar, gelişirler, yetişirler.

• Allah adamından başkasını, kuru kumsal bil. O kumsal, her zaman senin ömür suyunu içer, seni tüketir.

• Hikmeti, hakîm olan, ârif olan üstün bir varlıktan iste ki onun feyzi ile sen de gerçeği gören bir kişi olasın.

• Zamanı gelince, hikmet arayan kişi hikmet kaynağı olur da, artık o, çalışmaktan, sebeplere baş vurmaktan kurtululur.[128]

[128] Hikmet kaynağı olan kişinin, artık ibâdetten kurtulacağı, çalışmayacağı gibi yanlış bir kanaate varmamalıdır. Burada hikmete ulaşan kişinin kîl ü kaalden kurtulması, hal sahibi olması, mürşid aramaktan fâriğ olması bahis konusudur. Peygamber olduğu halde Resûlullah Efendimiz sabahlara kadar namaz kılıyor ve mübârek ayakları şişiyordu. Mevlâna'mızın oğlu Sultan Veled'in bir beytinin mânâsı şöyle: "Artık o, 'kaal'den 'hal'e geçer. Böylece hiç şüphesiz vuslat şehrine ulaşır." Böyle bir kişi; "Artık, biz, ilmimizi 'Hayy'den, ölmeyen büyük varlıktan alıyoruz." der de mürşid aramaktan el çeker. Çünkü kendisi mürşid olmuştur.

• Böyle bir Hakk âşıkının sînesi, bilgileri ezberleyen, saklayan bir "levh" iken, kendisi, Allah bilgilerini hıfzeden "Levh-i Mahfuz" olur. Ve onun aklı, vasıtasız olarak, kendi rûhundan zevk alır, feyz alır, nasîb alır.

1065 • Önce aklı, o kişiye bir şeyler öğreten bir hoca iken, sonradan, aklı ona talebe olur.

• Akıl, ona Cebrâil gibi der ki: "Ey Ahmed, bir adım daha atarsam yanarım."

• "Ey can pâdişahı, sen artık beni burada bırak; sen yürü, ileri git, benim hududum burasıdır."

• Tenbellik yüzünden, şükretmeyen, sabretmeyen kimse, bilmiş olsun ki, cebr inancı onun ayağını tutmuş, bağlamıştır.

• Cebr inancına kapılan, cebrîlik iddia eden kişi, kendini hasta eder. O hastalık onu alır, mezara kadar götürür.

1070 • Ey gönülden günah işlemeye istekli olan, nefsânî arzularını gizlice tazeleyen kişi, sen, imanı tazele, fakat yalnız dilinle söyleyerek değil de kalbinle tazele.

• Nefsânî istekler, şehvânî arzular tazelendikçe iman tazelenmez, çünkü şehvetin, nefsin dileğine uymak Hakk kapısını kapar, kilitler.

98

1080 • Sen, çok derin mânâlı ve anlamına dokunulmamış olan sözü te'vil ediyor, ona başka türlü mânâ veriyorsun. Sen *Kur'ân-ı Kerîm'i* değil, kendini te'vil et, kendini anlamaya çalış.[129]

[129] Te'vil etmek: Yorumlamak anlamına gelir. Bir sözden mecâzî anlamlar çıkarmaktır. Batınî inançta olanlar, âyetleri kendi çıkarlarına göre yorumlarlar. Meselâ: Bazı kişiler, meleği, fizikî bir kuvvet olarak yorumlarlar. Böylece şeriat hududunu aşarlar. Mevlâna, Muhammedî inançlara aykırı düşen bütün yorumlara karşıdır. Kezâ Miraç'ı, müfekkire ile yapılmış rûhânî bir haldir diye yorumlamak, dirilmenin madden değil de mânen dirilme olduğunu düşünmek, öyle te'vil etmek mümini imanından eder. Te'vil bâbında müminlere gereken husus şudur ki: Hakk'ın vahdaniyetine, indirilen kitaplara, gönderilen peygamberlere, ahirete, kaza ve kadere, cennet, cehenneme, sorgu ve suale, sevap ve itâba inanmak, *Kur'ârı-ı Kerîm'in* getirdiği hakîkatlere ve Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'in haber verdiği şeylere hiç şüphe etmeden inanmak, hükümleri te'vile kalkmadan iman etmek gerekmektedir. Bu iş akıl işi, yorum işi değildir, iman işidir. İnandıklarını tatbik etmeden, ibâdet ve tâat etmeden nefsiyle mücâdeleye girişmeden, bu işin edebiyatını yapmak, güzel konuşmak, yorumlarda bulunmak bizi kurtaramaz.

• Sen, kendi heva ve hevesine uyuyor, *Kur'ân'a* kendi çıkarlarına göre mânâ veriyorsun. Bu yüzden, o yüksek mânâ alçalıyor, eğriliyor, çarpılıyor. _

"En büyük savaş kulun nefsi ile, nefsinin istekleri ile savaştır." hadisinin açıklanması

1375 • Bu nefs, cehennemdir, cehennem ise öyle bir ejderhadır ki, denizler bile onun ateşini söndüremez.

• Yedi denizin suyunu içer de, halkı yakıp yandıran ateşi eksilmez, sönmez.

• Taşlar ve taş yürekli kâfirler, yüzleri yerde, inliyerek, ağlıyarak cehennemin içine girerler.[130]

[130] Şârihlerden birisi, bu beyti şerh ederken: "Cehennemde yanan taşlar" düşüncesi üzerinde durmuş; "Hz. Mevlâna asırlarca evvel ma'den kömürünü, taş kömürünü haber vermiştir." diye yazmıştır.

• Cehennem, bunca gıda alır, yine de yatışmaz, yine de doymaz; sonunda Hakk Teâlâ'dan ona şu nidâ gelir:

• Cenâb-ı Hakk, ona; "Doydun mu?" diye sorar. O hâlâ; "Daha doymadım." der. Cenâb-ı Hakk; "Öyle ise, işte sana daha ateş, işte sana daha alev, işte sana daha hararet." der.

99

1380 • Bütün bir âlemi, bir lokma edip yutar da, midesi hâlâ; "Daha yok mu?" diye bar bar bağırır.

• Nihâyet, Cenâb-ı Hakk, mekânsızlık âleminden onun üstüne kudret ayağını basınca, o zaman cehennem sâkinleşir, yatışır kalır.

• Bizim bu nefsimiz de, doymamak husûsunda, cehennemin bir cüz'üdür. Cüz'ler ise küllün tabiatında, küllün huyundadırlar.

• Nefsin cehennem ateşini, ancak Cenâb-ı Hakk'ın kudret ayağı bastırır, söndürür. Zaten azgın nefsi öldürecek oku da, Cenâb-ı Hakk'tan başkası atamaz.

1385 • Yaya, ancak doğru ok koyarlar, bu yayın ise, tersine eğri okları vardır.[131]

[131] Yani bu nefse atılan oklar eğri olursa hedefe varmazlar. Bu sebeple ey tâlib, doğru ol ki hedefe varasın da nefsi öldüresin.

• Sen de, ok gibi doğru ol da yaydan kurtul, çünkü doğru oktan başkası yaydan fırlamaz.

• Artık, dışta bulunan düşmanla, savaşmaktan dönünce, içteki düşmanla savaşmaya; nefsimi yenmeğe yöneldim.

• En küçük bir savaştan döndük ama, peygamberle beraber en büyük savaştayız.

• Şu nefsin Kaf dağını, iğne ile yerinden kaldırabilmek için Hakk'tan güç, kuvvet dilerim, başarı niyâz ederim.

• Şunu iyi bil ki, safları bozan, dağıtan arslanla savaşmak kolaydır. Asıl arslan, kendini tutan ve nefsini alt edendir.

Dallar, yapraklar ve canlar

• Dallar, yapraklar toprak hapsinden kurtulunca, başlarını kaldırıp rüzgârların eşi, dostu olurlar; rüzgârlarla oynaşırlar.

• Yapraklar, daldaki tomurcukları yarıp çıkınca, ağacın tepesine kadar tırmanırlar.

• Her yaprak, her meyve, kendi tomurcuğunun dili ile ayrı ayrı Allah'a şükreder:

1345 • İhsan, iyilik sahibi Allah, bizim kökümüzü besledi, ağaç da o kökten kuvvet alıp kalınlaştı. Doğrulup yükseldi.

100

• Su ve toprak içinde mahpus bulunan, yâni balçığa saplanmış kalmış olan canlarımız da balçıktan kurtulunca neşeli bir halde,

• Hakk'ın aşk ve muhabbet havası içinde, neşeli neşeli oynarlar, ayın ondördü gibi noksansız ve tastamam bir hale gelirler.

• Onların tenleri oynayıp durur, canlarının nasıl olduklarını sorma. Hele cismaniyeti kalmamış, tümden can kesilmiş olanların halinden hiç sorma, onları anlatmaya imkân yoktur.

Rum Kayseri elçisinin gelip Emîrû l-müminîn Ömer (r.a.)'ın kerametlerini görmesi.

1390 • Uçsuz, bucaksız çölleri aşarak Rum Kayseri'nden Hz. Ömer'e bir elçi geldi, Medine'ye ulaştı.

• Medine halkına; "Halifenin sarayı nerededir?" diye sordu. "Lütfen bana gösterin de atımı ve eşyamı oraya çekeyim."

• Sorduğu kişiler; "Halifenin sarayı yoktur. Fakat onun pek parlak, pek aydınlık bir can sarayı, bir gönül sarayı vardır." dediler.

• "Hz. Ömer'in emîr ve halife diye adı cihana yayılmışsa da, onun fakir ve garip dervişler gibi küçük bir evceğizi vardır.

• Ey kardeşim, sen onun mânevî ve rûhânî sarayını nasıl görebilirsin ki senin gönül gözünde hastalık vardır.[132]

[132] Metinde "Senin gönül gözünde kıl bitmiştir." denilmektedir. Gözde kıl bitmesi tâbiri göz hastalıklarındanmış. Burada, gözün maddî olarak hastalanması değil de mânevî hastalığı bahis konusudur. İnsanın gözünü hasta eden, hatta körleştiren duyguları şârihler şöyle sıralamışlardır: Şehvet, şöhret, hiddet, benlik gibi nefsanî görüşler ve kesret görüşü.

1395 • Sen gönül gözünü mânevî hastalıktan temizle de, ondan sonra Hz. Ömer'in rûh sarayını gör."

1408 • Hiç işitmediği bu güzel sözleri duyunca, Rum Elçisi'nde Hz. Ömer'i görme özlemi arttı.

• O büyük insanı aramak, görmek sevdasına kapıldı da atını ve eşyasını düşünmez oldu.

101

1413• Bir Arab kadını, elçinin yabancı bir kimse olduğunu ve Hz. Ömer'i aradığını anlayınca; "İşte Ömer, şu hurma ağacının altında." dedi.

• "Oraya var da, halktan ayrılmış yapayalnız, hurma ağacının gölgesinde yatan, Allah'ın gölgesini gör." dedi.[133]

[133] "Sultan yeryüzünde Allah'ın gölgesidir" diye bir hadis var. Mevlâna bu hadise işâret etmektedir. Gölge anlamı tamamiyle mânevî ve mecâzîdir. Hâşâ, Allah maddî bir varlık değildir ki, onun gölgesi olsun. Buradaki gölge mecâzî anlamda Allah'ın adâletini temsil etmektedir.

1415 • Elçi, oraya geldi. Uzakta durdu. Hz. Ömer'i görünce titremeye başladı.

• Elçiye, o uyuyandan bir heybet geldi. Gönlünde hoş bir hal belirdi.

• Sevgi ile korku, birbirine zıt duygular olduğu halde, elçi, gönlünde bu iki zıt duygunun birleştiğini hissetti.

• Kendi kendine; "Ben nice pâdişahlar gördüm, nice büyük sultanlar tarafından takdir edildim, beğenildim.

• Ben, o pâdişahlardan ne ürktüm, ne de korktum. Fakat bu adamın heybeti aklımı başımdan aldı.

1420 • Arslanların, kaplanların bulundukları ormanlara daldım. Onların korkusundan betim benzim uçmamıştı.

• Bir çok savaşlara katıldım, arslan gibi dövüştüm.

• Bir çok defalar yaralandım, bir çok defa da düşmana ağır yaralar açtım. Bütün bu haller içinde, yine de yüreğim, başkalarından güçlü idi.

• Bir adam silahsız olarak yerde yatmış uyuyor. Benimse yedi â'zâm da, ondan tir tir titriyor. Bu ne haldir?

• Bu heybet, bu korku halifeden değil, Hakk'tandır. Bu heybet, şu hırkaya bürünmüş yatan adamın korkusu değildir.

1425 • Kim Allah'tan korkar ve takva yolunu tutarsa, onu gören cin de, insan da ondan korkar."

• Bu düşüncelere daldı da, saygı ile elini bağlayıp durdu. Bir zaman sonra Hz. Ömer uykudan uyandı, kalktı.

• Elçi, Hz. Ömer'e ta'zimde bulundu, selâm verdi. Çünkü; Peygamber Efendimiz; "Önce selâm, sonra kelâm." diye buyurmuştur.

• Hz. Ömer elçinin selâmını aldı, yanına çağırdı. Onu teskin etti. Rahatlattı. Sonra karşısına oturttu.

102

1432 • Korkudan yüreği çarpan elçinin gönlünü aldı, neşelendirdi. Virân olan hatırını tâmir etti.

• Sonra ona, ince, derin mânâlı sözler söyledi. Nerede olursak olalım, hep bizimle beraber bulunan ve bizim en yakın, en iyi dostumuz olan Allah'ın pak sıfatlarından bahsetmeğe başladı.

• Elçi, makam ve hali öğrensin diye, ona, Cenâb-ı Hakk'ın Ebdallar hakkındaki iltifat ve ihsanlarını anlattı.[134]

[134] Makam, mânevî mevkîdir. Hal ise gelip geçen mânevî his ve heyecanlardan ibarettir. Şevk, hüzün, müşâhede, havf, kabz ve bast gibi mânevî hisler birer haldir. Hal, Hakk vergisidir, çalışarak elde edilmez. Makam, çalışarak kazanılabilir, riyâzât ve mücâhede ile elde edilir. Ebdal. (Yediler), her birisi yedi iklimden birini idâre eden velîler heyetidir.

• Sofilerden hal sahibi olanlar çoktur. Fakat onlar arasında makam sahibi olanlar pek azdır.

• Hz. Ömer elçiye, can menzillerinden haber verdi ve rûhun yolculuklarından bahsetti.

1440 • Zamanın da ötesinde bulunan zamandan, ululuklarla dopdolu kutluluk makamından,

• Can Zümrüd-i Ankasının, şu dünyaya gelmeden önceki hudutsuz uçuşlarından söz açtı.

• Rûhun can âlemindeki her bir uçuşu ufukları aşıyordu. Tan yerlerinden de ötelerde idi. Özlem duyanların ümitlerinden de ileri idi, korkularından da...

• Hz. Ömer dışı yabancı gibi görünen o elçiyi, mânen uyanık ve dost buldu. Onun rûhunun ilâhî sırlara tâlib olduğunu anladı.

• O, bir insan-ı kâmil idi. Elçiye hakîkati öğretmeği çok arzu ediyordu. Yolcu çevik idi. At da kapıda hazırdı.

1445 • O mürşid, onun irşâda kabiliyetli olduğunu gördü de, tertemiz gönlüne irfan ve tevhid tohumunu ekti.

• Elçi dedi ki: "Ey müminlerin emîri, rûh, yücelikler âleminden nasıl oldu da yeryüzüne indi?

• Hiç bir şeyle bağlı olmayan, sonsuzluklar âleminin rûh kuşu, nasıl oldu da, geldi, bu ten kafesine girdi?" Hz. Ömer dedi ki:

• Allah rûha efsunlar okudu, kıssalar söyledi yâni emir verdi. Rûh da ilâhî emirle büyülendi.

103

• Gözü kulağı olmayan yoklara, Allah, efsun okuyunca; "Ol!" emrini verince, yoklar hemen coşarlar, var olurlar.[135]

[135] Yâsin Sûresi'nin şu meâldeki 82. âyetine işâret var: "Allah'ın şânı, bir şeyin olmasını dilediği zaman, ona sadece `ol' demektir; o, oluverir."

• Onun efsunuyla yoklar, hemen koşa koşa varlık âlemine gelirler.

1450 • Sonra var olana, bir efsun okur; "Yok ol!" emrini verir, o da yokluğa at sürer, mahvolur gider.[136]

[136] *Mevlid'i* yazan Süleyman Çelebi merhûmun şu beytini hatırlatıyor:
"Ol dedi bir kerre var oldu cihan
Olma derse mahvolur, ol dem heman."

• Allah gülün kulağına bir söz söyledi, onu güldürdü, âdî taşa bir söz dedi, onu akîk hâline getirdi.

• Topraktan yarattığı bedene bir âyet okudu, beden canlandı, can kesildi. Güneşe bir şey dedi, güneş parıl parıl parladı, nûr saçıcı oldu.

• Yine güneşin kulağına korkutucu bir nükte söyler, ona; "Tutul!" der, güneşin yüzüne yüzlerce perde iner, tutuluverir. ,

• Emirler veren, nükteler söyleyen O Azîz varlık, acaba, bulutun kulağına ne söyledi de, bulutun gözlerinden su tulumu gibi yaş akıttı?

1455 • Acaba, Cenâb-ı Hakk, toprağın kulağına ne fısıldamıştır ki, toprak, dervişler gibi murâkabeye varmış, susmuş kalmıştır?[137]

[137] Murâkabe, dervişin, kimsenin bulunmadığı bir yerde abdestli olarak kıbleye karşı dizlerinin üstünde oturarak, gözlerini kapaması ve gönlünden dünya işlerinden geçmişi, geleceği ve her şeyi çıkarmasına; Allah'ın, Resûlullah'ın ve velîlerin feyzini beklemesine denir. Murâkabeye, gönül beklemek, gönül haline varmak da denir.

• Tereddüt içinde şaşırıp kalan kimsenin kulağına da Cenâb-ı Hakk, örtülü bir söz, bir muammâ söylemiştir.

• O muammâyı söylemesi ile, o kimseyi, Hakk'ın dediğini mi yapayım, yoksa onun zıttını mı? diye iki şüphe arasında hapsetmiştir.

• İki taraftan birini tercîh etmesi de yine Hakk'tandır. Yâni kararsız kişi, o iki işten birini seçer, onu yaparsa, bu seçiş kendinden değildir.

• Eğer sen, can aklının, şüpheye, tereddüde düşmemesini istiyor isen gaflet pamuğunu can kulağına tıkama.

1460 • Can kulağına, gaflet pamuğu tıkama da, Allah'ın muammâlarını anla; gizli açık, söylediği sözleri idrâk et.

104

• Böyle yaparsan, can kulağı vahy yeri olur. Vahiy nedir? Bu beş duygudan da bile gizli söylenen söz.

• Can kulağı ile duymak, can gözü ile görmek; bu bizim bildiğimiz işitmek ve görmek duygularından bambaşkadır. Akıl kulağı da his kulağı da bu vahiy ve ilhâmın idrakinden âcizdir, yaya kalmıştır.

• Cebrden bahsedişim, aşkı sabırsız bir hâle getirdi. Âşık olmayan kişi ise cebri hapsetti, inkâr eyledi.![38]

[138] Cebriyye ve Mu'tezile gibi felsefî inanca bağlananların inanışlarını çürütmek için Hz. Mevlâna *Mesnevî'nin* bir çok yerlerinde bu konuya değinir. Bu beyitte olduğu gibi Cebriyyeciler'in iddiasına göre, Cenâb-ı Hakk'ın ezelî takdiri insanın hürriyetini (irade gücünü) elinden almıştır. Bu beytin birinci mısraındaki "cebr"; "memduh cebr" (=makbul cebr)'dir. lkinci mısradaki "cebr" ise, "mezmum" (=makbul olmayan); islâmî olmayan cebrdir. Sevmek, sevmemek elimizde midir? Sevmemizin ezelî takdire uygun düşmesi sözü, aşkı coşturdu, sabrı elinden aldı. Halbuki âşık olmayan kişi, nefsine, kendi çıkarına uygun düşmediği için cebri reddetti.

• Bu hal Hakk'la mânevî beraberliktir, cebr değildir. Bu ayın görünüşüdür, bulutun görünüşü değildir.![39]

[139]Allah, neyi takdir etmişse, kul onu seçer, onu yaşar. Bu cebr değildir. Ayın görünüşü vahdet nûrunun görünüşüdür. Şüphe bulutlarının görünüşü değildir.

1465 • Bu cebr bile olsa herkesin sandığı, anladığı; hele nesf-i emmârenin kendi çıkarına göre yorumladığı cebr değildir.

• Evlâdım, bu türlü cebr inancını, Allah, kimin gönül gözünü açmışsa ancak o anlar.

• Kalp gözü açılmış kişilere gizli şeyler de apaçık görünür, gelecek ve olacak şeyler de... Onun yanında, yıkılıp giden mâzi de bir hiçten ibârettir.

1468 • Onların ihtiyâr (=cüz'î irâde) inançları da, cebr (=kaderin esiri oluşumuz) inançları da bambaşkadır. Nitekim bazı damlalar, sedeflerin içinde inci kesilirler.[140]

[140] Eski bir inanca göre, Nisan'da yağan yağmur taneleri sadetlerin içinde inci olurmuş, aynı yağmur taneleri de yılanların ağzında zehir olurmuş, "cebr inancı" müminlerde memduh (=makbul) bir inanç halinde tecellî eder, imanı zayıf olanları da yoldan çıkaran, cebr-i mezmum olur. Nitekim, ilâhî emri dinlemeyen, bu yüzden cennetten yeryüzüne sürgün edilen Hz. Âdem, suçunu kendi üstüne aldı. "Biz nefsimize zulmettik" dedi. Halbuki şeytan, "Sen öyle takdîr ettin. Sen beni azdırdın" demek küstahlığında butundu.

• Sedeflerin dışında küçük, büyük damlalar vardır. O damlalar, sedefin içinde küçük, büyük inciler olurlar.

105

1473 • Dilediğini yapma gücü (=ihtiyar), yahut Allah'ın zoru ile işleyiş(-cebr) inancı sende bir kuruntudan, bir hayalden ibâret iken onlarda kemal, olgunluk, ululuk nûru kesilir.

1474 • Ekmek sofrada bulundukça cansızdır. Fakat insanın bedenine girince enerji olur, neşeli rûh olur.

• Sofranın ortasında, kımıldamadan duran ekmeğin can kesilmesine imkân yoktur. Fakat boğazımızdan aşağı gidince hayvânî rûh, onu, selsebil suyu ile yoğurur, onu canlandırır, can haline kor.[141]

[141] Ağzımıza aldığımız lokma, bilindiği gibi, önce tükrükle karışır; mideye inince, ayrı ve eritici bir su ile karışır. Bunları bugünkü ilim "peptiyalin" ve "pepsin" diye adlandırıyor. Mevlâna yedi asır önce bu hârika suları, cennetteki bir çeşmenin (Selsebil) suyuna benzetiyor.

• Ey doğru okuyup, doğru anlayan kişi, ekmeği canlandıran, onu kudret enerjisi haline koyan hayvânî rûhun kuvvetidir; ya canlar canının kuvveti nedir? Nasıl olur, neler yapar? Bir de onu düşün.

• İnsanın bir tek kolu candan, rûhdan gelen kuvvetle, dağı, denizi ve madeni yarıp delmektedir.

• Dağ yaranın can gücü, kayaları parçalar, canlar canının gücü ise kameri (=Ay'ı) ikiye böler.

1479 • Eğer "gönül" sır dağarcığının ağzını bir açarsa, can, arşa doğru koşup gitmeye başlar.

• Eğer, gizli sır, söylenebilseydi, o sırra tahammül edemezdi de bu cihan yanardı.
• Rum elçisi, Hz. Ömer'den bu sözleri işitince, mânevî bir neşe duydu, gönlü nûrlandı.
• Öyle bir hale geldi ki, onun için sual de, cevap da mânâsını kaybetti. Âdetâ yok olup gitti de, yanlış ve doğru gibi düşüncelerden kurtuldu.
• Aslı bulunca, teferruâttan, önemsiz şeylerden kurtuldu. Hikmete dâir suale başladı.
1515 • Elçi dedi ki: "Ya Ömer, ne hikmettir, ne sırdır ki o tertemiz, saf rûh, bu bulanık yerde, bu kirli cesedde hapsedilmiş kalmış.
• Duru su çamurun içine gizlenmiş, tertemiz saf bir rûh da gelmiş bedene bağlanmış."
• Hz. Ömer buyurdu ki: "Sen çok derin bir bahse dalıyor, mânâyı harfle, kelime ile bağlamak istiyorsun.

106

• Ses ve sözle ilgisi olmayan, hür olan mânâyı, harf ve kelimeye hapsediyorsun. Sanki, varlığı bağlanamayan, mücerred olan rüzgârı, rüzgâr kelimesi ile anlatmak istiyorsun.
• Sen bunu bir fâide için, maksadın daha güzel anlaşılsın diye yaptın, halbuki sen, kendin mücerred olan rûhun bedene girmesindeki fâideden perdelisin, habersizsin.
1520 • Fâideler, hayırlar kendisinden zuhûr eden Allah, nasıl olur da, bizim gördüğümüz fâideyi görmez?
• Mânânın kelimelerle söylenmesinde, kelimelere bağlanmasında, yüzbinlerce fâide var. Bu yüzbinlerce fâide rûhun bedene girmesindeki fâideye karşı pek az, onun binde biri bile değil.
• Söz söylerken harcadığın nefes, cüz'lerin cüz'üdür. Öyle iken küllî fâideyi mûcibdir. Rûhun bedene girmesindeki fâide ise küllün küllüdür. Nasıl olur da, bundan fâide görülmez?
• Sen bir cüz'sün, bir zerresin, senin yaptığın işte fâide varken, ne diye küll'ü kınamaya teşebbüs edersin?[142]

[142] "Saf bir su, çamur içinde gizlenip kalmış" misâli ile balçıktan yaratılmış bedende, ilâhî bir emânet olan rûhun ne işi var? gibi bir düşünceye varmanın "Cüz'ün, küllü kınaması" olarak yorumlanıyor.

• Sözün bir fâidesi yoksa söyleme, eğer varsa, dil uzatmayı bırak da şükretmeğe bak.
1525 • Allah'a şükretmek, her boynun borcudur. Onunla, bununla kavga etmek, yüzünü ekşitmek kimseye borç değildir."
1529 • Bu bir iki mânâ kadehinin neşvesi ile, o elçi kendinden geçti; hatırında ne elçilik, ne de haber alıp verme kaldı.
• Allah'ın büyüklüğüne, gücüne, kuvvetine şaşırdı, hayran oldu. Bu makama erişince, artık, elçiliği bıraktı da bir manâ pâdişahı kesildi.

Kimin gönlünden bir kapı açılırsa, o her zerrede bir güneş görür.

1396 • Kimin canı, şehvetten, hiddetten, nefsanî arzulardan arınmış, temizlenmişse, o kimse mânâ âlemini ve mânâ sarayını çabucak görür.

107

• Hz. Muhammed (s.a.v.) Efendimiz, hiddet ateşinden ve şehvet dumanından arınmış olduğu için, nereye baksa, orada, Allah'ın hikmetini, kudretini, yaratma

gücünü görürdü.[143] Ey gözü ve gönlü açılmamış kişi, seni kötülüğe sevkeden nefsânî istekler,

[143] Bir Hakk âşıkı şu meâlde bir beyit söylemiştir: "Cihan bizim sevdiğimizin güzelliğinin aynasıdır. Her zerrede onun güzelliği, kudreti görünmektedir."

• Şeytanın vesveselerine yoldaş oldukça; "Nereye dönseniz, Allah'ın lûtfuna, rahmetine dönersiniz." âyetinin sırrına nasıl erersin? Bunun ne olduğunu nasıl anlarsın?[144]

[144] Bakara Sûresi'nin 115. âyetine işâret edilmektedir.

• Kimin gönlünden bir kapı açılırsa o, her zerrede bir güneş görür.

1400 • Ay, nasıl parlaklığı, büyüklüğü ile yıldızlar arasında ihtişamlı bir şekilde görülürse, Cenâb-ı Hakk da lûtfu, ihsanı, kudreti ve yaratma gücü ile fânî varlıklar arasında öylece apaçık görülür.[145]

[145] Hakk ehline Hakk Teâlâ peyda ve zâhirdir; halk gâib ve mestûrdur. Halbuki halka, dünya ehline, halk zâhir ve peydadır, Hakk gâib ve hal? yani gizlidir.

• Sen iki parmağının ucunu götür de iki gözüne koy. Dünyadan bir şey görebilir misin? İnsaf et de söyle.

• İşte sen, gözünü kapadığın için bu dünyayı görmesen de, bu dünya yok değildir. Dünyayı görmemek ayıbı, hakîkati göstermemek kabahati, ancak uğursuz nefsin parmağına âittir.

• Sen aklını başına al da, önce gözlerinden parmaklarını çek, ondan sonra dilediğine bak, gör.

• Hz. Nûh'a ümmeti; "Sevab nerededir?" diye sordular. Nûh; "Görmeyelim, duymayalım diye elbiselerinizle örtündüğünüz yerde." cevabını verdi.[146]

[146] Mesûd olmanın sırrını büyük insanlar, şu üç hususta toplamışlardır: "Görmemek, işitmemek, söylememek."

1405 • Hz. Nûh dedi ki; "Yüzünüzü, başınızı elbise ile sarıp sarmalıyorsunuz. Bu sebeple gözleriniz varken etrafı görmüyorsunuz.

• İnsan, gözden ibârettir. Geri kalan deridir, ceseddir. Göz ise, ancak dostu görmüş olandır. Dostu görmeyen gözü, sen göz sayma.

• Dostu görmeyen gözün kör olması iyidir. Vefasız olan, ebedî olmayan, dosttan uzak düşmek daha iyidir.

108

Âdem(a.s.)'ın; "Rabb'imiz, kendimize zulmettik. diyerek yaptığı yanlış hareketi kendi üstüne alışı, İblis'in ise; "Sen beni azdırdın." diye suçu üstünden atışı.[147]

[147]• Bu başlıkta, A'râf Sûresi'nin 23. âyetine işâret var.

1480 • Hakk'ın yaptıklarını gör, bizim yaptıklarımızı da her ikisini gör de, bizim de yaptıklarımız işler bulunduğunu bil.

• Ortada halkın yaptığı işler yoksa ve insanlarda yapma gücü bulunmuyorsa ve her şeyi Hakk yapıyorsa, hiç kimseye; "Bunu neye böyle yaptın." deme.

• Allah'ın yaratışı, takdiri, bizim işlerimizi meydana getiriyor. Bizim işlerimiz, Hakk'ın yaratışının eserleri oluyor.

• Söz söyleyen kişi, ya harfleri görür, yahut mânâyı. Bir anda ikisini birden nasıl görebilir?

• İnsan konuşurken, mânâyı düşünür, mânâyı kasdederse harfleri göremez. Bir göz bile bir anda hem önünü, hem ardını nasıl görebilsin?

1485 • Şunu iyi bil ki sen, önünü gördüğün zaman, ardını görebilir misin?

• Ey oğul, Allah, her şeyi muhîttir, her şeyi kavrar, bir işi yapması, başka bir işi yapmasına engel olmaz.

• Şeytan, Cenâb-ı Hakk'a; "Beni sen azdırdın." dedi. Böylece o alçak, kendi yaptığı işi gizledi, üstüne almadı.

• Hz. Âdem ise; "Biz nefsimize zulmettik." dedi. Fakat, o, Hakk'ın hikmetinden ve işinden bizim gibi habersiz değildi.

1490 • O, suçu işlerken kendisine güç verenin Hakk olduğunu bildiği halde, edebi sebebiyle, suçu, hâşâ Hakk'a yüklemedi. Kendi üstüne aldı da, lûtfa erişti.

• Tevbe ettikten sonra, Allah, Hz. Âdem'e dedi ki: "Senin işlediğin o suçu, uğradığın o mihnet ve kederleri ben takdîr etmedim mi?

• Başına gelen o kaza, benim takdirimle değil mi idi? Ne diye özür dilediğin vakit onu gizledin?"

1493 • Hz. Âdem dedi ki: "Korktum, edebi bırakmadım." Cenâb-ı Hakk da; "İşte Ben de onun için seni bağışladım." diye buyurdu.

• Kim hürmet ederse hürmet görür, şeker getiren de badem helvası yer.

1495 • Temiz şeyler kimler içindir? Temiz kişiler için. Sevgiliyi hoş tut, hoşluk gör incit, incin...

• Ey gönül, "cebr" ile "ihtiyar"ı, birbirinden ayırt etmek için bir örnek ver de "cebr" nedir, "ihtiyar" nedir, bilesin, anlayasın...

• Hastalıktan, yaşlılıktan ötürü titreyen bir el var. Bir de senin titrettiğin kendi elin var.

• Her iki hareketi de Allah yaratmıştır. Bunu böyle bil. Ama, her iki titremeyi de birbiri ile kıyas etmeğe imkân yoktur.

• Sen kendin isteyerek, elini oynattığın, titrettiğin için pişman olabilirsin. Fakat eli titreyen bir yaşlının pişman olduğunu ne vakit gördün?

1500 • Anlayışı kıt birisi de şu "cebr" ve "ihtiyar" nıeselesine yol bulsun, bu işi iyi anlasın diye söylediğimiz bu söz, bu bahis aklî bir bahistir. Fakat bu hilekâr akıl, zaten akıl değildir ki...

• Akla dayanan, aklın anlayabileceği bahis, inci de olsa mercan da olsa, cana âit bahis yine başkadır.

• Can bahsi, başka bir makamın bahsidir. Can şarabının kıvamı ve çeşnisi de bambaşkadır. Onu akıl ve his dimağı anlayamaz.

1506 • Akıl bahsini, duygu bahsini sen bir eser, yahut sebep bil. Can bahsi ise, şaşılacak, hem de pek şaşılacak bir bahistir.

• Ey aydınlanmak isteyen kişi, can nûru parlayınca, ne gereken kaldı, ne de gerektiren; ne gideren kaldı, ne de kalan.

• Çünkü, gönül ğözü açık olan birinin nûru, parıl parıl parlarken onun kılavuza, sopaya benzeyen delile ihtiyacı kalmaz.

"Her nerede bulunursanız bulunun, Allah sizinle beraberdir." âyetinin tefsiri[148]

[148] Hz. Mevlâna *Mesnevî-i Şerîfin* bir çok yerlerinde bazı âyetlerden iktibaslar yaptığı gibi, bazı âyetleri de şerh etmiştir. Bu başlık Hadîd Sûresi'nin 4. âyetinde bulunmaktadır.

1510 • Bilgisizlik, yani Allah'ın bizimle beraber olduğunu bilmemek, onun zindanıdır. Bu hali, bu ihsanı bilmek, hissetmek de O'nun bağı bahçesi, köşkü, sarayıdır.[149]

[149] Velîler indinde ilm (=bilgi) bugün bizim anladığımız gibi, çeşitli dallarda, konularda bir şeyler bilmekten ziyade, bize Hakk'tan haber veren, bizi Hakk'a götüren ilim, ilim sayılmaktadır. Bu sebepledir ki, Hz. Yunus Emre: "llim, ilim bilmektir, ilim kendin bilmektir Sen, kendini bilmezsen ya nice okumaktır Okumaktan mânâ ne kişi Hakk'ı bilmektir Çün okudun, bilmezsin ha bir kuru emektir." diye buyurmuştur. Dolayısıyla Yunus da, Mevlâna gibi kendinde bulunanı bilmek için ilim peşinde koşmamızı haber vermektedir.

Aslında bugün liselerde, üniversitelerde, bilhassa tıp fakültelerinde verilen bilgiler astronomi, biyoloji, fizik, kimya, anatomi okuyanları düşündürmekte; vicdanı ve insafı olanları Hakk'tan, hakîkatten haberdar etmektedir. Ne yazık ki; o bilgileri öğrenenlerin bir kısmının tabiat sözcüğü ile gözleri perdelendiği, kulakları sağırlaştığı için, Allah'ın kudretini, san'atını, büyüklüğünü, yaratma gücünü görememektedirler.

• Uykuya varırsak, onun aşkıyla kendimizden geçmişiz, onun mesti olmuşuzdur. Uyanık bulunursak onun yazdığı destanda, bize verdiği rolü yaşarız.

• Eğer ağlarsak, O'nun rızklarla, bereketlerle dolu bulutuyuz, gülersek, onun parlak şimşeği oluruz.

• Kızar, hiddete kapılır, savaşa girersek, bu, onun kahrının aksi, celâlinin tecellîsi olur. Barışır, özür dilersek, bu da onun sevgisinin açığa çıkışıdır, görüntüsüdür.

1514 • Bu karma karışık olan dünyada biz kim oluyoruz? Biz birer gölge varlık, birer hiçten ibaretiz. Hiç bir harfle birleşmeyen, hiç bir nokta almayan elif gibiyiz. Bizden zuhûr eden her hareket, her hal, O'nun esmâ ve ilâhî sıfatlarının tecellîsidir.

1513 • Kendinden uzaklaşıp, kendinden, kendi nefsanî benliğinden kurtulup da bir diriye, kendinde bulunan ölümsüze bağlanan kişi ne mutlu bir kişidir.

• Yazıklar olsun, o diriye ki, ölü ile oturmuş, mânen ölmüş, hayatını kaybetmiştir.

• Hulûs ile, canla, başla, *Kur'âıı-ı Kerîm* okur, ona sığınırsan, peygamberlerin rûhları ile âşinâlık peyda edersin.

• *Kur'ân* peygamberlerin halleridir. Onlar tertemiz, saf vahdet denizinin balıklarıdır.

• *Kur'ân* okuduğun halde, onun emirlerine uymazsan, *Kur'ân* ahlâkını yaşamaz isen, sana peygamberleri ve velîleri görmenin ne faydası olur?

1540 • Peygamberlerin *Kur'ân'da* bulunan kıssalarını okur, *Kur'ân'ın* emirlerini yaşarsan, can kuşuna, ten kafesi dar gelmeğe başlar.

111

• Kafesteki kuş, zindandaki mahpusa benzer. Kurtulmayı istememesi onun bilgisizliğindendir.

• Kafeslerinden kurtulan rûhlar, peygamberlerdir. Onlar Hakk ve hakîkate erdikleri için, insanlara yol göstermeğe lâyık olmuşlardır. Onların sesleri kafeslerin dışından gelir, dinden duyulur.

• O ses; "Senin için kurtuluş yolu, ancak ten kafesinden kurtulma yoludur." der.

• Biz, bu daracık kafesten, diri olan bir velîye bağlanarak dirildik de kurtulduk. O kafesten kurtulmanın bundan başka çaresi de yoktur.

1545 • Kendini hasta, zayıf, düşkün göstermeğe bak ki, seni değersiz bulup, şöhret halkasının dışına atsınlar.

• Çünkü halk arasında şöhret sahibi olmak, insanı dünyaya öyle sağlamca bağlar ki, bu bağ, demir zincirden de beterdir.

Tâcir ile papağanı

1547• Ticaretle uğraşan bir adamın kafeste mahpus güzel bir papağanı vardı.

• Tâcir Hindistan'a gitmek üzere yol hazırlığına başladı.

• Cömertliğinden ötürü, köle ve cariyelerinin her birine; "Çabuk söyle, sana Hindistan'dan ne getireyim?" diye sordu.

1550 • Onlardan her biri bir şey istedi. O iyi adam da hepsine istediklerini getireceğine dâir söz verdi.

• Sıra papağana gelince, tâcir ona da; "Sana Hindistan'dan ne getireyim?" diye sordu.

• Papağan; "Oradaki papağanları gör... Benim durumumu onlara anlat; de ki:

• `Sizi çok özleyen filân papağan, Cenâb-ı Hakk'ın takdiri ile bizde mahpus bulunmaktadır.

• Size selâm söyledi. Sizden yardım diledi. Bir çare, bir kurtuluş yolu bulmanızı niyâz etti.'

1555 • Ve yine, size seslenerek dedi ki: Benim, gurbet ellerde, özlemler içinde, sizden ayrı düşmenin acıları ile çırpınıp durmam, can vermem doğru mudur?

112

• Ben burada, demir kafes içinde mahpus olayım, her şeyden mahrum bir hayat yaşayayım da, siz, bazen yeşil ormanlarda gezesiniz, bazen ağaç dallarına konasınız? Bu ilgisizlik size yakışır mı?

• Dostların vefası böyle mi olur? Ben hapiste çok sıkıntılı bir hayat yaşayayım, siz ise gül bahçelerinde gezip tozasınız.

• Ey mutlu kardeşlerimiz, ey hür bir hayat süren büyükler. O yeşilliklerde bir sabah şarabı içerken, bu ağlayıp inleyen esir papağanı da hatırlayınız.

• Dostların dostu yâd etmeleri, dost için kutluluk ve mutluluktur. Hele ' yâd Leylâ, yâd edilen Mecnun olursa...

1560 • Ey dostlar, siz, boyu posu düzgün güzel eşlerinizle, zevk ve safâ içindesiniz, bense burada mahpus bir halde, yüreğimden akan kanları içmedeyim.

• Bana yardım etmek istemezseniz bile, hiç olmazsa beni yâd ederek birer kadeh şarap içiniz.

l562 • İçerken de bu topraklara serilmiş düşkünü, zavallıyı yâd edin de içkinin bir yudumcuğunu da toprağa dökün.

• Bu ne şaşılacak şeydir! O ahd, o yemin nerede? O şeker gibi dudaklardan çıkan vaadler ne oldu? Dostluk ne çabuk unutuldu?"

1586 • Tâcir, papağanın selâmını, Hindistan'daki papağanlara götürmeyi kabul etti.

• Ve yola çıktı. Hindistan'ın tâ öte ucuna varınca, orada bir kaç papağan gördü.

• Atını durdurarak onlara seslendi. Evindeki mahpus papağanın selâmını onlara iletti. Onun gönderdiği haberleri, söylenmesini istediği sözleri söyledi.

• O papağanların içinden biri, bu sözleri duyunca titredi, titredi düştü, nefesi kesildi ve öldü. .

1590 • Tâcir, söylediğine pişman oldu. "Bir canlının ölümüne sebep oldum, günaha girdim." dedi.

• "Bu papağanın, belki de bizim papağanla akrabalığı vardı. Belki de bunların rûhları birdi, belki de bunlar iki ayrı bedende aynı rûhu taşıyorlardı.

1592 •Bu işi neye yaptım? O haberi ne diye verdim? Zavallı kuşu bu haberle yaktım, yandırdım." dedi.

113

1649 • Tâcir, alış verişini tamamladı. Muradına ermiş bir hâlde, döndü memleketine geldi.

1650 • Her kölesine Hindistan'dan armağan getirdi. Her cariyesine bir bağışta bulundu.

• Papağan; "Bu kulun armağanı nerede? Görüp söylediklerini bana anlat." dedi.

• Tâcir; "Bırak Allah aşkına." dedi. "Söylediğime ve söyleyeceğime hâlâ pişmanım, pişmanlıktan ellerimi parmaklarımı ısırıyorum.

• Ben bilgisizliğimden, akılsızlığımdan böyle olumsuz bir haberi lâf olsun diye götürdüm, ne diye söyledim." deyip duruyordu.

1654 • Papağan; "Efendi!" dedi. "Neden pişman oluyorsun? Bu öfkeye, bu kedere sebep nedir?"

1655 • Tâcir dedi ki; "Senin sözlerini, şikâyetlerini sana benzeyen papağanlara söyledim.

• İçlerinden bir papağan, senin derdinden bir koku aldı. Şikâyetlerinin sebebini anladı. Üzüntüden ödü patladı. Titredi, titredi, düştü ve öldü.

1657 • Ben ne yaptım da söyledim diye pişman oldum ama... Değil mi ki söyledim, son pişmanlık neye yarar?" dedi.

1691 • Tâcirin papağanı da Hindistan'daki papağanın başından geçeni duyunca o da titreyerek düştü, kaskatı kesildi.

• Tâcir, güzel papağanının düşüp öldüğünü görünce, yerinden fırladı. Üzüntüden külâhını başından çıkarıp yere vurdu.

• Papağanının bu perişan haline dayanamadı, yenini yakasını yırttı.

• "Ey güzel papağan!" dedi. "Ey benim hoş sesli kuşum! Sana ne oldu? Neden bu hâle geldin?

• Vah benim güzel sesli kuşum, vah benim yoldaşım, sırdaşım.

1695 • Vah benim güzel, hoş sesli kuşum, neşem, canım, bağım, bahçem, çiçeğim!

• Eğer Süleyman (a.s.)'ın böyle bir kuşu olsaydı, o hiç başka kuşlarla oyalanır mı idi?

• Ey dil, sen ölümlere sebep oldun! Bana çok zarar verdin, söyleyen sen olduktan sonra, ben sana ne diyeyim?

1700 • Ey dil, sen, hem ateşsin, hem de harman; bu ateşi bu harmana nice bir salacaksın?

• Ey dil, can da, senden şikâyetçidir. Çünkü, can, her ne dersen onu yapıyor ama, yine de gizlice senin elinden feryad etmektedir.

1702 • Ey dil, sen, hem tükenmez bir hazinesin, hem de dermanı bulunmaz bir dertsin.

1703 • Sen hem kuşları tuzağa düşüren hilesin, ıslıksın, hem de insana ayrılık zamanında eşsin, dostsun."'[150]

[150] Mevlâna bu beyitlerde dil üzerinde duruyor. Dil güzel şeyler, konuştuğu zaman iyidir, kötü şeyler konuştuğu zaman kötüdür. Atalarımız: "Dil yılanı ininden, insanı dininden çıkarır" demişlerdir. Bu beyitte sahte şeyhlerin güzel konuşmaları ile saf insanları kuşlar gibi avladıklarına işâret ediyor, hem de hicrandaki Hakk âşıklarına, güzel ledünni sözlerin dost olduğunu haber veriyor.

1815 •Tâcir ateşler, dertler, feryadlar içinde, bu çeşit yüzlerce darmadağın sözler söylüyordu.

1816 •Kâh birbirini tutmaz sözler söylüyor, kâh nazlanıyor, kâh yalvarıyor, kâh gerçek sevgiden, kâh mecâzî aşktan bahsediyordu.

1825 • Bundan sonra, tâcir, papağanı kafesten çıkartıp attı. Papağan da hemen uçup yüksek bir dala kondu.

• Güneş tan yerinden nasıl doğuverir ve yükselirse, ölmüş papağan da öylece uçtu ve yükseldi.

• Tâcir, kuşun bu haline şaşırdı, kaldı. Hiç bir şeyden haberi yok iken papağanın sırları beliriverdi.

• Başını yukarı kaldırdı da; "Ey bülbül gibi güzel sesli olan papağan." dedi. "Anlat da, biz de bu mânevî halden nasibimizi alalım, biz de ne olduğunu bilelim.

• O Hindistan'daki papağan, orada ne yaptı? Sana ne öğretti de bize bir hile yaptın? Canımızı yaktın."

1830 • Papağan dedi ki: "O kuş yaptığı işle, hareketle bana öğüt verdi. 'Söz söylemeği, neşelenmeyi bırak' demek istedi.

• `Çünkü senin güzel sesin, söz söylemen, seni kafese koymuştur. Kurtulmak için, kendini ölü gibi göstermesinin sebebi budur.

• Ey halkın da, üstün insanların da çalgıcısı olan esir papağan, sen de benim gibi öl de, esirlikten kurtul.' dedi. Ben de öyle yaptım, kurtuldum."

115

1845 • Papağan, tâcire, hoşa giden bir iki öğüt daha verdi. Sonra "Allah'a ısmarladık artık ayrılık zamanı geldi." dedi.

• "Allah'a ısmarladık ey efendi, ben, esirlikten kurtuldum, asıl geldiğim yere, vatanıma dönüyorum. Benim gibi yaparsan sen de kurtulursun, hürriyetine kavuşursun."

• Tâcir de, sevgili papağanına dedi ki: "Haydi git, Allah'a emânet ol, sen bana şimdi, yeni bir yol gösterdin."

• Tâcir, kendi kendine; "Bu bana iyi bir öğüttür. Ben, papağanımın yolunu tutayım. Bu yol insanı hakîkate götüren nûrlu bir yoldur." dedi.

1848 • "Ben insanım, benim canım, papağanın canından nasıl aşağı ve kabiliyetsiz olur? Can, bunun gibi iyî bir iz izlemeli."

İlâhî akıl kuşlarının kanatlarının evsâfı[151]

[151] İlâhî akıl kuşları, peygamberlerin, velîlerin sembolüdür. Kanatlar; aşkı, vecdi ifade eder. İnsan, kendinden, kendi benliğinden ancak aşk kanadı ile uzaklaşabilir: Ancak aşk kanadı, vecd kanadı ile yukarılara çıkabilir.

1575 • Can papağanının hikâyesi de biraz evvel görülen tâcirin papağanının hikâyesine benzer. Fakat kuşların dilinden anlayacak, onların sırlarına mahrem olacak kişi nerede?

• Nerede o zayıf ve günahsız kuş ki, onun gönlünde, ordusu ile beraber Süleyman bulunsun.[152]

[152] Gerçek Süleyman olan Cenâb-ı Hakk. Derviş, zayıf bir mahluktur ama, onun gönlü ilâhî tecellîye mazhar olmuştur.

• O zayıf ve masum kuş, şükretmek için de değil, şikâyet etmek için de değil; sadece aşkla feryada başlayınca, yedi kat göğe müdhiş bir gürültü düşsün.

• Her an ona Allah'tan yüzlerce mektup, yüzlerce haberci gelsin. Onun bir; "Ya Rabbi!" demesine karşılık, Hakk'tan altmış kerre; "Lebbeyk" (=buyur kulum) nidası ulaşsın.

• Hakk yanında bunların hatası, başkalarının ibâdetlerinden hayırlı olsun. Küfürlerine karşı bütün inançlar değersiz bir hale gelsin.[153]

[153] Buradaki küfür, islâmın ve imanın reddettiği küfür değildir. Velîler, mevhum varlıklardan kurtulmuşlardır. Hakk'ın varlığında kaybolmuşlardır. Onlar taklidî imandan kurtulmuşlar, gerçek varlığı bulmuşlardır. Şekle bağlanıp kalan, farkında olmadan şirke düştüğü halde tevhid yolunda olan sofi, puta tapana bile kâfir dememektedir.

Ben Allah'ın lûtfuna da, kahrına da âşıkım.

116

1580 • Her an da, ona özel bir miraç olsun. Başındaki velîlik tâcının üstüne, yüzlerce tâc konsun.

• Her ne kadar onun maddî varlığı, cismi yeryüzünde ise de, rûhu mekânsızlık âleminde, hem de Hakk yolcularının vehimlerine bile gelmeyen bir mekânsızlık âleminde uçsun.

• Orası, senin anlıyacağın, bir mekânsızlık âlemi değildir ki, sana her an oradan bir hayal doğsun.

• Cennetteki dört ırmak, nasıl cennetin emrinde, cennetin hükmünde ise, mekân âlemi de, mekânsızlık âlemi de, o mekândan münezzeh olanın emrindedir.

1584 • Bu zor bahsin açıklanmasını kısa kes, başka konuya dön. Allah, her şeysin doğrusunu daha iyi bilir.

Ben Allah'ın lûtfuna da, kahrına da âşıkım.

1564 •Bu kulun ayrılığı, ayrılığa düşmesi, onun günahından, onun kötü kul oluşundan ise, kötüye karşı kötülük edersen, aramızda ne fark kalır?'[154]

[154] Hakk'ın sevgilisi olan velîler, Hakk'a yakın oldukları için onlar Cenâb-ı Hakk'a böyle münâcatta bulunabilirler. Bizler için, böyle hitap cür'et olur, günah olur. Cenâb-ı Hakk'ın kötülüğe karşı kötülük yapması, hâşâ, onun şanına yaraşır mı? Cünahları bağışlamak, afv etmek onun sıfatı, değil midir? Aslında bize kötülük gibi gelen şeyin ötesinde ne lûtuflar gizlidir. Bu sebeple, ârifler Hakk'tan gelen belâları, bir kötülük değil de bir lûtuf ve ihsan olarak kabul etmişlerdir. Nitekim Hz. Mevlâna da bu beyitten sonra gelen beyitlerde sevgiliden gelen acılıkların ne kadar tatlı olduğunu ifâde buyurmaktadır. Nitekim *Dîvâıı-ı Kebîr'in* I. cildinin 128 numaralı gazeli şu meâlde bir beyitle başlar: "Ey dertli zamanında canımızın rahatı. ey yoksulluk acılığında, rûhumuzun hazinesi olan sevgili."

• Fakat, kızar da savaşır, kuluna cefada bulunursan, yaptığın cefâ, verdiğin acılıklar, elemler, kederler, bana, çalgı seslerinden, cenk sesinden daha fazla zevk verir.

• Ey cefâsı devletten, dünya malından daha güzel, intikamı candan daha hoş olan, Allah'ım!

• Ateşin bu kadar zevkli olunca, kim bilir nûrun nasıl olur? Rabbim, mâtemin bu derece neşveli olursa, düğünün, derneğin nasıl olur?

• Cevrinde bu tatlılıklar varken, lûtfunun künhüne kim dalabilir?

• Sevgilinin cevrinden, cefâsından inliyorum, sızlanıyorum. Fakat, bu inleyişime, bu göz yaşıma acır da cevrini azaltır diye de korkuyorum.

1570 • Gerçekten de ben, onun lûtfuna da, kahrına da âşıkırn. Asıl şaşılacak şey: Benim, bu iki zıttın ikisine de âşık oluşumdur.

• Cenâb-ı Hakk'a yemin ederim ki, bu kahır dikeninden kurtulur da, gül bahçesine varırsam, onun dikeninden ayrı düştüğüm için bülbül gibi feryâd etmeğe koyulurum.

• Bu ne şaşılacak bülbüldür ki gül bahçesinde, gül yemek için değil, diken yemek için ağzını açar, diken için öter.

1574 • O, küllün âşıkıdır. Zaten, onun kendisi küll'dür. Bu yüzdendir ki aslında o, kendinin âşıkıdır. Kendi sevgisini aramaktadır.

Söze çok dikkat etmek gerektir.

1593 • Bu dil, çakmak demiri ile çakmak taşı gibidir. Dilden sıçrayıp çıkan söz, ateşe benzer.

• Bazen lâf olsun diye, bazen de bir şeyi anlatmak, nakletmek için o demiri ve taşı birbirine vurma.

1595 • Çünkü, ortalık karanlık ve her tarafta pamuk var, kıvılcım pamuğa sıçrarsa ne olur?

1596 • Zâlimler; insanlara kötülük yapmak isteyenler o kimselerdir ki gözlerini kapamışlar, söyledikleri sözlerle âlemi fitne ateşiyle yakıp yandırmışlardır.

1658 • Şunu bil ki, ağızdan, dilden ansızın çıkan söz, yaydan fırlamış ok gibidir.[155]

[155] Bu üç beyit; yani 1658, 1659, 1660 numaralı beyitler; konu ile ilgili olduğu için buraya alındı.

1659 • Ey oğul, o ok bir daha geri dönmez; suyu baştan kesmek gerek.

1660 • Selin başlangıçta başı bağlanmaz, önü çevrilmezse, bütün dünyayı tutar; bir çok yerleri yıkarsa buna şaşılmaz.

1597 • Bir söz vardır, dünyayı yıkar, harap eder; bir söz de vardır, ölü gibi cansız duran tilkiye, arslan cesareti verir.

• Rûhlar, aslında, aynı yerden geldikleri için, Îsâ nefeslidirler. Bazen nefse uyarlar, yara olurlar. Bazen Hakk'a uyarlar, dertlere devâ, yaralara merhem kesilirler.

• Rûhlar, nefsânî arzulardan kurtulsalardı, günah perdelerini yırtsalardı her rûhun sözü, Îsâ nefesi gibi diriltici olurdu.

1600 • Şeker gibi söz söylemek istersen, sabret, hırstan vazgeç, nefsânî zevkler helvasını yeme.

• Çünkü helva yemeyi, çocuklar arzu eder; akıllı ve fikirli kişiler ise sabrı arzu ederler.

1602 • Sabreden göklerin üstüne yükselir, helva yiyen ise geriledikçe geriler.

Feridüddin Attar hazretlerinin; "Sen nefis sahibisin, ey gâfil! Riyâzâtla kendini erit, Hakk uğrunda uğraş, için yanarak, yüreğinden kanlar akıtarak savaş. Fakat ermişlerin hâlini, kendine kıyas etme. Çünkü bir velî, zehir de yese, o zehir, ona bal olur.' sözünün açıklanması

1603 • Gönül sahibi olan kişi en öldürücü zehiri bile yese, o zehir ona ziyan vermez.

• Çünkü o sağlığa, esenliğe kavuşmuştur. Perhizden kurtulmuştur. Halbuki, nefsanî hastalıklara tutulmuş zavallı tâlib, ateşler içinde yanmaktadır. Bu yüzden ona perhiz gerekir.

1605 • Peygamber Efendimiz buyurdu ki: "Ey cesur tâlib, aklını başına al da, matlûbiyet derecesine ulaşan erlerle inada ve iddiaya kalkışma."[156]

[156] Hakkı, hakîkati aramağa başlayanlar, dervişlik yoluna yeni girenler tâlibdir. Matlûb ise seyr ü sülûkünü bitirmiş, fenâ ve bekâ mertebesine ermiş olanlardır. Bunlar, mânevî hastalıklardan kurtulmuş kişilerdir. Tâlibe mürid; mürşide murad derler.

• Sende bir nemrud var. Nefis nemrudunu alt etmeden ateşe atılma, yanarsın. Atılmak istiyorsan önce İbrahim ol.

• Ne yüzme biliyorsun, ne de denizcisin; hissine uyup da kendini denize atma...

• Vahdet deryasının usta yüzücüsü, denizin dibinden inci çıkarır. Ziyanlardan bile faydalanmasını bilir.

• Kâmil insan, toprağı tutsa altın olur. Kâmil olmayan kişi altını alsa da bir yere götürse, altın onun elinde kül olur.

1610 • Hakk'ın makbûlü olan kâmil insanın eli, Allah'ın eli mesabesindedir. Kâmil olmayan kişinin eli şeytanın eli; devin elidir. Çünkü o, şeytanın tuzağına düşmüştür.

• Bilgisizlik, kâmil insanda olursa hüner kesilir. Fakat bilgi bile nâkıs bir kişide bilgisizlik olur. Hasta bir kişi neyi tutsa hastalık olur. Halbuki kâmil insanın küfrü bile din ve iman kesilir.[157]

[157] Fenâ fillah mertebesine ermiş, Hakk'ta kendini kaybetmiş velînin, Hallac'ın "Ene'l-Hakk" (=Ben Hakk'ım) demesi gibi bazı sözleri, halk tarafından yanlış anlaşılır, yanlış yorumlanır. Bu makama erişen bir kişinin, dış yüzü şeriate aykırı gibi görünen sözlerinde bir hikmet ve hakîkat vardır ki, o hakîkat şeriate aykırı değildir.

1614 • Ey atlı ile yarışa girişen yaya, sen bu yarışı kazanamazsın. İyisi mi bu işten vazgeç...

Can çocuğunu şeytan sütünden kes.

1630 • Allah, eşsiz ve örneksiz yaratıcıdır. O'nun hocası, üstadı yoktur. Herkes O'na muhtaçtır. O'na dayanır; O kimseye muhtaç değildir, kimseye dayanmaz.

• O'ndan başka herkesin hem sanatta, hem sözde bir üstada ihtiyaçları vardır. Bir örnek görmek isterler.

• Eğer bu söylediklerimin yabancısı değil isen, bu mânevî duyguların daha iyi anlaşılmasını istiyorsan uğraşman, fazla ibâdet etmen gerekir. Bu sebeple bir hırkaya bürünüp, bir virâneye çekil ve göz yaşı dök.

120

• Çünkü Hz. Âdem, Allah'ın azarından göz yaşı ile kurtuldu. Tevbe edenin göz yaşları, onun nefesi, sözü, yalvarışlarıdır.

• Âdem (a.s.) yeryüzüne ağlamak, feryâd etmek, inlemek, mahzûn olmak için geldi.

1635 • O cennetten, yedi kat göklerin üstünden indi de özür dilemek için geldi, kapının arkasındaki papuçlukta niyâza durdu.

• Eğer sen de Âdemoğlu isen, onun soyundan geldinse, onun gibi özür dile, onun yolunda ol.

• Gönül ateşini, göz yaşlarını kendine mânevî gıda yap. Çünkü bostanları güneşle yağmur şenlendirir.

• Ey gâfil, göz yaşı dökmenin zevkini ne bilirsin? Çünkü, sen, görmemişler gibi ekmek âşıkısın.

• Sen, şu ten dağarcığını ekmekten boşaltırsan, onu değerli incilerle doldurmuş olursun.

1640 •Önce can çocuğunu, şeytan sütünden kes de sonra onu meleklere arkadaş et.

• Sen karanlık duygular içinde bulundukça, hayattan usanmış, bıkmış, melûl ve bulanık halde oldukça bil ki lânetlenmiş şeytanın kardeşisin.

• İnsanın nûrunu, kemalini artıran lokma, helâl kazanç ile elde edilen lokmadır.

• Haram lokma ise, kandilimize konunca kandili söndüren yağa benzer. Sen ona yağ değil su adını koy, çünkü ışığımızı söndürüyor.

• Bilgi de hikmet de helâl lokmadan doğar; aşk da, merhamet de helâl lokmadan meydana gelir.

1645 • Bir lokmadan hased, hile doğarsa, bilgisizlik gaflet meydana gelirse sen o lokmanın haram olduğunu bil.

• Hiç buğdayını ektin de arpa çıktığını gördün mü? Hiç atın eşek yavrusu doğurduğu görülmüş müdür?

1647 •Lokma tohumdur.. Düşünceler onun mahsûlüdür. Lokma denizdir, incileri fikirlerdir.

1648 • Ağzına alınan helâl lokmadan, Allah'a hizmet ve öteki âleme gitme arzusu, doğar.

121

Velîlerin kudreti

• Velîlerde, Hakk tarafından ihsan edilmiş öyle bir kudret vardır ki, onlar atılmış, yaydan çıkmış oku yoldan geri çevirirler.

1670 • Bir velî, bir hadisenin meydana gelmesinden huzursuz olursa, o hadiseyi meydana getiren sebep kapısını velî, Hakk'ın kudret eliyle kapar.

• Allah'ın lûtfu ile kapıyı açınca da, velî, söylenmiş sözü söylenmemiş yapar da, ne şiş yanar, ne kebab.

• O gönüllerden geçen her şeyi duyup işittiği için, o söylenmiş sözü de bütün gönüllerden siler, yok eder.

• "Size zikrimi unutturdum." âyetini oku da, velîlerin unutma gücünü, gönüllere nasıl koyduklarını anla.[158]

[158] Kehf Sûresi 28. âyete işâret var.

1675 • Madem ki velîlerin hem hatırlatmaya, hem unutturmaya güçleri yetiyor, şu halde halkın gönüllerinde de buyrukları yürümektedir.

• Bir velî, unutturmak sûretiyle, birinin nazarını, görüş yolunu kapatacak olursa, o kimse, ne kadar hünerli olursa olsun hiç bir iş göremez.

• Köy ağası tenlerin, bedenlerin pâdişahıdır. Gönül sahibi ise gönüllerin sultanıdır.

• Hiç şüphe yok ki, yaptığımız bütün işler, ameller, şu gözümüzün, görüşümüzün çeşitli şekillerde kendini gösteren, çeşitli dallara ayrılan eserleridir. Şu halde, insan, göz bebeğinden başka bir şey değildir.

1680 • İnsan-ı kâmilin, kâinâtın merkezi ve göz bebeği olduğu hakîkatinin tamamını söylemeyeceğim. Çünkü merkezin sahibi olan peygamberler, bunu men etmişlerdir.

• Madem ki halkın unutuşu da, hatırlayışı da insan-ı kâmilden gelmektedir. Halkın feryadına da, imdadına da yine o yetişir.

• O kâmil insan, her gece, yüz binlerce iyi ve kötü hatıraları gönüllerden sürüp çıkarır.

• Gündüz olunca, gönülleri yine hatıralarla, isteklerle doldurur. Yine sedefleri, incilerle dopdolu hale getirir.

• Geceleri uykuya dalınca, gönüllerden sürülüp çıkarılmış olan hatıralar, duygular, düşünceler, sabah olup da bedenler uyandıktan sonra Hakk'ın hidayeti ile geri gelirler, tanıdıkları yurtlarına dönerler.

122

1685 • Uyanınca, senin hünerin, sanat ve bilgin sana, sebepler kapısını açmak için koşarak gelirler.

1686 • Kuyumcunun sanatı, demirciye gitmez, şu iyi huylunun huyu da, o kötü huyluya varmaz.

• Sanatlar, huylar, yapılan işler, kıyamet günü çeyiz gibi kalkar, sahibine gelirler.

• Sanatlar da, huylar da uykudan uyanınca koşa koşa gelirler, sahiblerini bulurlar.

• Güzel olsun, çirkin olsun bütün hünerler, sanatlar, düşünceler nereden gittilerse, sabah olunca, yine oraya döner gelirler.

1690 • Haber götüren güvercinler gibi, beden şehirlerinden uçar giderler, ötelere mektuplar götürürler. Sonra dönerler, kendi şehirlerine gelirler.

• Etrafında neyi görüyorsan, her şey, kendi aslına doğru koşar gider. Cüz', kendi küllüne geri döner.

Hakk âşıklarının hayatı ölümdedir.

1709 • İnsanın hakîkatini bilmeyen ve mânevî zevkten habersiz olan kişi, her zaman mihnete, derde âşıktır. Kalk da; "And olsun ki şehre" âyetinden; "İnsan mihnet içinde yaratılmıştır." âyetine kadar oku.[159]

[159] Beled Sûresi'nin 1-4, âyetlerine işâret var.

1710 • Senin cemalinin nûru tecellîsi ile dünyaya bağlılıktan, kederden, mihnetten kurtuldum. Senin aşk ırmağında yıkandım da mânevî kirlerden, kötülükten, korkudan arındım, tertemiz oldum.

• Bu vah vah demeler, bu sızlanmalar, bu yanıp yakılmalar, ezelî sevginin güzelliğinin hayal edilmesinden ve her şeyde devamlı olarak onun zât ve sıfatlarının tecellî nûrlarının müşâhede kılınmasındandır. Bu görüşe varmak, o tür her şeyde müşâhede etmek zevkine ermek ise, sen seninle oldukça "Beni göremezsin." âyetinin sırrına ererek, varlıktan ve benlikten ayrılışın bir ifadesidir.[160]

[160]Len terânî" (=Beni göremezsin) hitâb-ı izzetine işâret var.

• Yukarıda hikâyesi geçen tâcirin çok sevdiği papağanının ölümüne sebep Hakk'ın gayretine kıskançlığı idi. Çünkü Cenâb-ı Hakk, kendisinden başka her şeyi kıskanır. Hakk'ın emrine, hükmüne karşı çare yoktur. Nerede bir gönül ki Yaradan'ın hükmünde yüz parça olmasın?

• Allah, bütün varlıkların gayridir. O'nun nasıl üstün, büyük, benzeri olmayan bir varlık olduğu anlatılamaz. O, bütün tefsir ve söz kalabalığından münezzehtir.

1714 • Ah, ne olurdu göz yaşlarım, denizler misâli çok olsaydı da, onu sevgilimin yoluna saçabilseydim.

1720 • Ey teni uğruna canını yakan, ey nefsânî arzuları için canını veren kişi! Sen canı yaktın da, bedeni aydınlattın, neşeler verdin. Sen ebedî saâdeti, rûhanî zevki fânî olan ten zevkine fedâ ettin.

1724 • Nasıl anlatayım? İçime yine hasret ateşi düştü. Gönül tutuştu. Ayrılık arslanı kükredi ve kan dökmeye başladı.

1725 • Hakk âşıkları, aslında ayrılık ateşiyle mesttirler, üzgündürler. Onlar, ellerine kadeh alıp sarhoş olurlarsa ne hale gelirler?

1726 • Mânevî zevkinin, neşesinin anlatılmasına imkân bulunmayan mest arslan, yani ilâhî aşk ile kendinden geçmiş, kendi benliğinden kurtulmuş kâmil insan, şu yeryüzüne, enine boyuna serilmiş çayırlığa, gülzâr-ı vahdete gelince büsbütün mest olur.

1727 • Onun aşkıyla söylediğim *Mesnevî* beyitlerinin düzgün ve kafiyeli olmasını düşünüyorum. Sevgilim ise, bana; "Benim yüzümden başka bir şey düşünme." diyor.

• Ey benim kafiye düşünenim, benim karşımda hoşça otur, sen benim için devlet ve saadet kafiyesisin.

• Duyguların açığa vurulması için kafiyeye, harfe ne lüzum var? Harf nedir ki, sen onu düşünüyorsun? Harf nedir? Üzüm bağının, aşk bahçesinin dikenden duvarı.

1730 • Harfi de, sesi de, sözü de, birbirine vurup kırayım da bu üçü olmadan seninle konuşayım, duygularımı sana açayım.

• Ey sırlar dünyası olan sevgili. "Hz. Âdem'den bile gizlediğim sırrı, harfsiz, sessiz, sözsüz sana söyleyeyim.

• Halil İbrahim'e söylemediğim o sözü, Cebrâil'in bile bilmediği o gamı, o aşk ıztırabını sana söyleyeyim.

• Hz. Îsâ'nın dem vurmadığı, hatta Cenâb-ı Hakk'ın bile kıskandığı, bizden başkasına söylemediği sırrı ben sana açayım.

• Lûgat bakımından biz (=mâ) ne demektir? Hem varlığı bildiren, hem de yokluğu belirten bir söz; benimse, varlığım yok. Bana, ne var diye bir söz söylenebilir; ne de yok denilebilir.

1735 • Ben varlığı yoklukta buldum. Onun için varlığı, yokluğa fedâ ettim. Bütün pâdişahlar, kendilerine kul olana kul olurlar. Halk umumiyetle kendi uğrunda ölenin yolunda ölür.

• Pâdişahların hepsi de kendilerine karşı alçak gönüllü olanlara alçak gönüllü olurlar. Bütün insanlar aşkları ile mest olanların mesti olurlar.

• Kendilerine gönül vermiş olanları dilberler can ve gönülden isterler. Bütün sevilenlerin, kendilerini sevenlere bağlanmaları bundandır. Sevgililer, sevenlerin avı olmuşlardır.

1740 • Kimi âşık görürsen, bil ki o, mâşûktur. Yani seven kişi aynı zamanda sevgilidir. Çünkü seven kişi, bir bakımdan âşık ise, bir bakımdan da ma'şuktur.

• Bu dünyada, susamış kişilerin su aradıkları gibi, su da, dünyada susamışları arar.

• Madem ki âşık odur, sen artık sus. Madem o sana gizli sır söylemek için kulağını kendine doğru çekerse, sen de kulaktan ibaret ol.

1745 • Allah aşkının deryasına batmış olan kişi, daha fazla batmak ister. Can denizinin dalgası gibi alt üst olmayı diler.

• Aşk denizinin altı mı daha hoştur? Yoksa üstü mü? Sevgilinin oku mu daha güzeldir? Kalkanı mı?

• Ey gönül, eğer sen neşeyi belâdan ayırt edersen, vesvese tarafından paramparça edilirsin.

• Murada ermekte, şükür tadı bile olsa, murada erişmemek sevgilinin muradı olunca, vazgeç murattan.

1751 • Ey dost, âşıkların hayatı ölmektedir. Gönül vermeyince, sen gönül bulamazsın.

1757 • Ben, öyle bir aşka tutulmuşum, batmışım ki, benden önce gelenlerin aşkları da, benden sonra geleceklerin aşkları da, hepsi, benim aşkıma dalmış batmış gitmiştir.

• Ben aşkın sırlarını kısaca anlattım geçtim; tam anlatmadım, açıklamadım. Açıklamış olsaydım anlayış da, akıl da, dil de, dudak da yanar.

125

1760 • İçimde duyduğum mânevî zevkten, tatlılıktan ötürü, yüzümü ekşitmiş, oturmuşum. Söylenecek sözlerin çokluğu yüzünden de susmuş kalmışım.

• Böylece, yüzümüzü ekşitmemiz perde olsun da, mânevî zevkimiz, tatlılığımız, iki cihandan gizli kalsın.

• Her kulağın duymaması için, ledün sırlarına âit sözlerden yüzde birini söyleyeceğim.

Hakîm Senâî'nin; "Küfür olsun, iman olsun, seni yoldan alıkoyan, geri bırakan her şey birdir. Aralarında fark yoktur. Seni dost'tan uzaklaştıran ister çirkin olsun, ister güzel; ikisi de birdir." sözünün açıklanması.[161]

[161] İman insanı nasıl yoldan alıkoyar? Burada Senâî hazretleri yalnız dili ile müslümanım diyen, fakat gönlü müslüman olmayan kişileri kasdediyor. Bir insan müslüınan adını taşır, duymadan, hissetmeden ibâdet de yapar. Fakat *Kıır'ân* ahlâkını yaşamazsa, onun taklidî ve sahte imanı o kişiyi Hakk'a götürmez. Aynü'l-Kuzât-ı Hemadanî, *Zübdetü'l-Hakayık* adlı kitabında: "Eğer mezhebi bir kişiyi Hakk'a ulaştırırsa o kişi müslümandır. Eğer mezhebi onu Hakk'tan haberdar etmezse o yol, küfürden de beterdir" der. Ben beni Hakk'a götürmeyen mezhebi ateşe verir yakarım. Allah'ım, benim için mezheb Senin

aşkındır. Ne zamana kadar aşkını gönlümde gizleyeceğim? Benim arzum ne dindir, ne de mezheb. Ben Senin yolunu, ben Seni istiyorum Allah'ım." der.

1763 • Allah'ın gayreti, cümle âlemden ileri olduğu için, bütün dünya, o yüzden kıskanç oldu.

• Allah can gibidir, dünya da sanki bedendir; beden iyiyi de, kötüyü de candan alır.

1765 • Can namazının mihrabı, Vahdet-i Mutlaka olan ve hakîkatlerin hakîkatini kalp gözü ile gören bir kişinin zâhirî ve taklidî iman tarafına gitmesi bir kusur sayılır.[162]

[162] Yanlış anlaşılmasın, bu beyitte imanı, taklitten tahkika götürmüş, "ayne'l-yakîn" makamına ulaşmış mutlu kişiler bahis konusudur. "Erbâb-ı yakîn delile muhtaç olmaz." "Sükkân-ı Haram kıblenümâyı neyler."

• Allah, kendisinden başkasına gönül verenleri, bilhassa dünya sevgisine kapılanları kıskanır. Kıskançlık O'nun şânındandır. Bu sebeple kıskançlıkların aslı Allah'tandır. Bütün insanların kıskançlığı Allah'ın kıskançlığının bir cüz'üdür.

126

• Bu vahdet ve gayret sırrını anlatmayı bırakayım da, o çeşitli tecellîlerde bulunan güzelin cefasından şikâyet edeyim.

• Feryad edeyim, inleyeyim; çünkü âşıkların iniltisi O'nun hoşuna gider. Hatta iki dünyada da ona feryad gerektir, gam gerektir.

1775 • O'nun ayrılık destanından, O'ndan ayrı düşmenin ıztırabından acı acı nasıl feryad etmeyeyim, yanıp yakılmayayım? Ne yazık ki, ben, O'nun aşkıyla mest olmuş kendilerinden geçmiş olanların arasında da değilim.

• Onun gündüz gibi nûrlu olan yüzünü, güne gün katan, günü aydınlatan mübârek cemalini görmeyince, nasıl olur da geceye dönmem; karanlıklar, kederler içinde kalmam?

1777 • O'nun, hoş olmayan tecellîsi bile, canıma hoş gelir. Gönlümü inciten, kıran sevgilime canım fedâ olsun...

• Tek olan, eşsiz olan O sultanımın hoşnud olması için çektiğim derdimin de, ızdırabımın da âşıkıyım.

• Birer deniz gibi olan gözlerimin, incilerle dolması için, gam toprağını, gözlerime sürme gibi çekerim.

1780 • Allah aşkıyla dökülen göz yaşları, aslında birer incidir, fakat halk onları göz yaşı sanır.

• Ben, canlar canından şikâyet ediyorum. Ama aslında, şikâyet etmiyorum, olup bitenleri hikâye ediyorum.

• Gönlüm, ondan incindim diye söyleniyor, bense gönlün bu zavallı iki yüzlülüğüne gülüp duruyorum.

• Doğruluktan ayrılma, ey doğruların kendisiyle övündükleri aziz varlık, sen, mânâ âleminin baş köşesisin; ben ise, senin kapının eşiğiyim.

• Mânâ âleminin başköşesi ve eşiği nedir? Sevgilimizin olduğu yerde ben ve biz nasıl olur?

1785 • Ey rûh, biz ve ben kaydından kurtulmuş olan, ey erkekte de, kadında da söze sığmaz, gözle görülmez, latîf rûh!.

• Erkek, kadın vahdette bir olunca, o bir olan sensin. Adetleri meydana getiren binler yok olunca, kalan bir yine sensin.

• Çeşitli varlıklardaki vahdeti, tecelli birliğini göstermek için, bu "ben" ile "biz"i meydana getirdin.

• Böylece benler ve senler, vahdetin zuhûru ile tek can olur ve sonunda; cananın birliğinde yok olurlar.

127

• Bunların hepsi de vardır ve böyledir. O halde, sen gel, ey gel sözünden ve gelmekten münezzeh olan, sen gel.

• Ten gözü seni görebilir mi? Senin gamlanman, gülmen, hayal edilebilir mi?

• Gam ve gülmeğe bağlanmış kalmış bir gönüle, onu görmeğe lâyık bir gönül deme...

• Gama, gülüşe bağlanmış kalmış kişi, ancak bu iki eğreti duygu ile yaşar, hayatını sürdürür.

1793• Geniş, hudutsuz, ucu bucağı bulunmayan aşk bahçesinde gamdan, neşeden başka bir çok meyve daha vardır.

• Âşıklık, neşe ve keder hallerinden üstündür. Bu hallerden kurtulmuştur. Aşk bahçesinin ne ilkbaharı vardır, ne de sonbaharı. O bahçenin gülleri solmaz; dâima yeşildir, tâzedir.

1795 • Ey güzel yüzlü, o güzel yüzünün zekâtını ver. Paramparça olan canın hikâyesini anlat...

• O güzel gözlerini süzdü, göz ucu ile bir baktı da, gönlümü yeniden dağladı.

• Sevgilim kanımı dökerse döksün, ben ona helâl ettim. Ben helâl olsun dedikçe o benden kaçıyordu.

• Balçıktan yaratılmış olan âşıkların feryadlarından ne diye kaçarsın? Gamlıların, kederlilerin gönüllerine ne diye gam, keder dökersin?

• Ey yarattıklarına bol ikramlarda bulunan Allah, doğudan yüz gösteren her sabah vakti, seni, durmaksızın akan bir nûr çeşmesi olan güııeş gibi coşmuş, kâinâta ihsanlar, lûtuflar dağıtır bir halde bulur.

1800• Ey tatlı dudaklarına baha biçilmeyen güzel, aşkının dîvânesine cemalini göstermemek için nasıl bir bahane bulursun?

• Ey köhne cihana yeni can olan Rabbim! Cansız gönülsüz bir hale gelmiş olan şu tenin feryadlarını dinle...

• Allah aşkına olsun, artık, gülü anlatmayı bırak da, gülden ayrılmış olan bülbülün halini anlat.

• Bizim coşkunluğumuz gamdan, neşeden değildir. Bizim aklımız, fikrimiz hayalden, vehimden meydana gelmez.

• İçinde bulunduğumuz bu hal, bize mahsus, pek az bulunur bir haldir. Bunu inkâr etme. Çünkü akıllı ve bilgili insanlara verilmeyen, hakkı idrâk etme hâli, ancak Hakk âşıklarına lûftedilmiştir.

128

1805 • Sen bu hali diğer insanların halleri ile kıyaslama; cevr, cefa, lûtuf, ihsan mertebelerine de bağlanıp kalma.

l806 • Cevr çekmek de, ihsan etmek de, zahmete düşmek de, neşelenmek de, sonradan meydana gelen şeylerdir. Sonradan meydana gelen şeyler ise bâkî değildir, ölürler; Hakk onların vârisi olur.

• Sabah oldu. Ey sabahları hazırlayan ve koruyan Allah'ım, bize çok hizmeti dokunan Hüsameddin Çelebi'den sen özür dile.[163]

[163] Bu beyitte mecâzî bir anlam var: Sabahlara kadar *Mesnevî'yi* yazmaya devam ederek yorulan Hüsameddin Çelebi'ye Hz. Mevlâna şunları demek istiyor: "Benim, senin bu büyük hizmetine, gereği gibi özür dilemek elimden gelmiyor. Ey sabahları hazırlayan, koruyan Allah'ım! Sen nasıl, sana ibâdet eden kullarının kusurlarını afveder, onları rahmet deryasına gark edersen, Hüsameddin Çelebi'nin de özrünü Sen dile, kusurları varsa affet, onu da rahmet deryasına gark et."

• "Akl-ı Küll"ün "can"ın da özür dilesin. Sensin, sen, canın canısın; mercan gibi olan Hakk âşıklarının gönüllerindeki parıltı da sensin.

• Sabahın nûru parladı. Biz de nûrunla nûrlandık, feyz aldık da bu sabah vaktinde senin mansur şarabını içmekteyiz.

1810 • Senin feyzin, bizi böyle mest edip, kendimizden aldıkça, şarap da ne oluyor ki, bizi neşelendirsin, coştursun?

• Şarap köpürmekte, coşmakta, bizim köpürüp coşmamızın kuludur. Gökyüzü dönüşte, bizim aklımızın yoksuludur.

• Aslında biz, şarabdan mest olmadık. Şarap bizden mest oldu. Kalbimiz, bedenimiz bizden var oldu. Biz ondan olmadık.

• Biz bal arılarına benzeriz... Bedenlerimiz de mum gibidir. Bedenlerimizi peteklerde olduğu gibi göz gözhane hane yapan biziz.

Gösterişten uzak dur, kendini gizle.

1833 • Tane olursan, seni kuşlar devşirirler, yerler. Gonca olursan seni çocuklar koparırlar.

• Taneyi gizle, tamamiyle tuzak ol, tuzaktaki tane gibi görün. Goncanı sakla, kendini damda bitmiş bir ot gibi göster.

1835 • Kim güzelliğini mezâda çıkarırsa, şöhret peşinde koşarsa, başına yüzlerce belâ gelir, yüzlerce kötü kaza yüz gösterir.

129

• Kıskançlıklar, öfkeler, kötü gözler, tulumlardan boşalan sular gibi meşhur olan kimsenin başına boşalır.

• Düşmanları kıskançlıkla onu yaralar, yırtıp parçalarlar. Dostları ise, ihtiyaçları yüzünden onun başını ağrıtır dururlar.

• Bahar vakti ekin ekmesini bilmeyen gâfil kişi, bu zamanın değerini anlar mı?

• Allah'ın lûtfuna kaçmalı, ona sığınmalı, çünkü O, rûhlara binlerce lûtuflarda bulunmuştur.

1840 • Allah'ın lûtfuna sığındığın zaman, öyle bir sığınak bulmuş olursun ki, su ve ateş emrine girer, senin askerin olur.

• Deniz Nûh ve Mûsâ(a.s.)'lara dost olmadı mı? Onların düşmanlarını hiddetle, kinle kahretmedi mi?

• Ateş Hz. İbrahim'e kale olmadı mı? Bu yüzden Nemrud'un gönlünden üzüntü ve başarısızlık ahları çıkarmadı mı?

• Dağ, Yahya (a.s.)'ı kendi yanına çağırmadı mı? Ona kasdedenlerin başlarına taşlar yağdırıp, onları kovmadı mı?

• Dağ Hz. Yahya'ya; "Ey Yahya, gel, bana kaç, kaç da, seni keskin kılıçlardan kurtarayım, sana sığınak olayım." demedi mi?

Halkın bir kişiyi büyük görmesinin veya parmakla gösterilmesinin kötülüğü

• Ten, kafes şeklindedir. Fakat, ten kafesine girenlerin ve oradan çıkanların aldatışları yüzünden, bu ten, rûhu hırpalayan bir diken olur.[164]

[164] Rûh, ezelde, rûh âleminde çok mutlu idi. Oradan ayrı düşüp yeryüzünde topraktan yaratılmış olan bedene haps edilince çok muztarip oldu. Güzeller güzeli sevgiliden ayrı düşmesi, sonra ten hapsine girmesi onu perişan etmiştir. Bu acılar yetmiyormuş gibi yeryüzünde mahpusluk hayatını sürdürürken, ten kafesine girenlerin ve oradan çıkanların söyledikleri bazı sözler, hevayî meşreb ve cismânî zevklere düşkün olan teni şımartmıştır. Ve ten, benliğe kapılarak rûhu hırpalamaktadır. Ten kafesine girip çıkanlar, riyâkâr sözleri ile teni aldatanlar, hayatta her insanın başına belâ olan kötü huylarının sembolik ifadeleridir. Kötü huylarımızdan ten kafesi içinde bulunanlar; şehvet, şöhret, heva ve heves, dünya sevgisi, benlik, gurur ve haseddir. Dışta bizi yıkmak için uğraşan düşman huylarımız da sûret güzelliği, nakışlar, süsler medh ü senâlar, riyâlardır. Mevlâna'nın kötü huylarımızı birer insana benzetmesi dikkati çekicidir.

130

1850 • Bu ten kafesine girip çıkanlardan birisi rûha der ki: "Ben senin sırdaşın olayım." Başka birisi; "Hayır, senin en yakın dostun ancak benim." der.

• Ten kafesine girenlerden birisi; rûhu öğmeğe başlar. Ona der ki: "Bu âlemde güzellikte, incelikte, fazilette, cömertlikte senin gibi kimse yoktur." der.

• Öbürü de der ki: "İki âlem de senindir. Hepimizin canları senin canına kul olsun, kurban olsun,

• Ten kafesi esiri olan rûh, halkın kendisine karşı duyduğu hayranlıktan âdetâ sarhoş olduğunu görünce benliğe kapılır, kibirlenir; kendini idare edemez olır.

• O bilmez ki şeytan, kendisi gibi binlercesini helâk ırmağının sularına atmıştır.

1855 • Dünya insanlarının lûtuflarda bulunmaları, yaltaklanmaları hoş bir lokmadır. Ama o lokmayı az ye, çünkü o lokma, ateşle doludur.

• O lokmanın tadı, lezzeti meydandadır, fakat içindeki ateş gizlidir. Dumanı işin sonunda meydana çıkar.

• "Ötekinin, berikinin övüşüne ben kulak verir miyim? Onlar, benden bir şey umdukları için beni övüyorlar." deme.

1858 • Seni öven, göklere çıkaran kişi, halk arasında kusurlarını söylerse; seıni kınarsa, o kınayışın ateşinden gönlün günlerce kanar.

• Gerçi o, sende umduğunu elde edemediği için aleyhinde bulunur. Sen bunu bildiğin halde...

1860 • Tesiri altında kalırsın. Aynı hal, övgü için de böyledir. Tecrübe edersen bilirsin ki...

• Övgünün tesiri, günlerce devam eder, içindeki kibir ve aldatmayı besler.

• Fakat övme tatlı olduğu için, tesiri derhal görünmez. Halbuki kötüleme, kınama acı olduğundan tesiri görülür.

1863 • Kınama kaynatılmış, hap haline getirilmiş bir ilâca benzer. İçer, yahut yutarsan uzun bir zaman içini karıştırır, elem verir.

1867 • Nefis çok övülme yüzünden firavunlaştı. Sen, alçak gönüllü ol; hor, hakîr ol; ululuk taslama.

• Elinden geldikçe kul ol; sultan olma. Top gibi zahmetler çek, mihnetlere katlan; çevgen olma...

131

• Yoksa, senin şu lûtfun, iyiliğin, servetin, güzelliğin kalmayınca, seninle düşüp kalkanlar, senden usanırlar, yüz çevirirler.

1870 • Vaktiyle seni övenler, aldatanlar, senin yüzüne gülenler seni görünce; "İşte şeytan!" derler.

1871 • Bir ihtiyaç için seni kapılarına varmış görünce; "Mezardan başını çıkarmış bir hortlak!" diye bağırırlar; senden kaçârlar.

1874 • Şeytan insanın yanına kötülük için gelir, şerre teşvik için gelir. İnsanlığını kaybetmiş bir kişinin yanında şeytanın ne işi var? Böyle bir kişi şeytandan da beterdir.

1875 • Sen insan olduğun müddetçe, şeytan, senin arkandan koşar, sana gaflet şarabını tattırır.

• Fakat, sen, şeytanlaşınca, sende şeytanlık huyu hâkim olunca, hiç bir işe yaramayan şeytan bile senden kaçar.

1877 • Sen, bu hale gelince, vaktiyle senden ayrılmayanlar, eteğine sarılanlar bile senden kaçar giderler.

"Allah'ın dilediği olur, dilemediği olmaz." hadîs-i şerîfinin açıklaması

1878 • Bunca söz söyledik, yol gösterdik fakat Hakk'ın inayetleri, lûtufları, ihsanları olmazsa bizler hiçiz, hiç.

• Allah'ın ve Allah'ın has kullarının inayetleri olmadıkça, bir insan, melek bile olsa amel defteri kapkaradır.

1880 • Lûtufları ve ihsanları ile bizleri murada erdiren Allah'ım. Sen dururken, başkasını yâd etmek, ondan yardım istemek doğru olmaz.

• Bu kadarcık olsun, doğruluk gösterme gücünü de bize sen bağışladın. Bu ana gelinceye kadar, bizim bir çok kusurlarımızı, hatalarımızı, ayıplarımızı örtmüş ve gizlemişsin.

• İlâhî, ezelde bize bağışladığın bir damlacık bilgiyi, kendi deryalarına ulaştır.

• Benim canımda bir damlacık ilâhî bilgi var. Sen, bu bilgiyi, nefsânî isteklerden, topraktan yaratılmış olan şu tenin süflî arzularından kurtar.

132

• Allah'ım, bu topraklar, o bilgi damlasını örtmeden, şu rüzgârlar kurutmadan onu koru.

1885 • Gerçi rüzgârlar onu kurutsa, mahvetse bile, sen onlardan tekrar kurtarmaya ve almaya kaadirsin.

• Buhar olup havaya uçan, yahut toprağa düşüp kaybolan damla, Senin kudret hazinenden nasıl kâçabilir?

• Yokluğa; yokluktan da öte yüzlerce yokluğa gitse, Allah'ım, Sen onu çağırınca, başını ayak yapar da yine koşar gelir.

• Yüzbinlerce zıt, kendi zıddıyetini yok eder. Sonra Senin buyruğun yine onları varlık âlemine getirir...

• Aman ya Rabbî! Her an yokluk âleminden, varlık âlemine katar katar yüzbinlerce kervanlar gelir durur.

1890 • Hele, her gece, bütün akıllar, bütün fikirler uyku yüzünden o uçsuz bucaksız derin denize batar gider.

• Sabah olunca da, Allah'ın insanlara lûtfu, ihsanı olan akıllar, fikirler, balıklar gibi denizden başlarını çıkarır.

1892 • Sonbahar gelince, o yüzbinlerce dal, o yüzbinlerce yaprak, bozguna uğrar da ölüm denizine batar gider.

• Siyahlar giyinmiş kargalar, ölülere ağlayan kadınlar gibi, solmuş, perişan olmuş gül bahçesinde, yeşilliklerin yok oluşuna ağlar dururlar.

• Tekrar varlık âleminin sultanından, yokluğa; "Yutmuş olduğun şeyleri geri ver." diye ferman gelir.

1895 • Ey kara ölüm, bitkilerden, şifa verici köklerden, yapraklardan, neyi yemiş isen, onları geri ver, diye buyrulur.

• Ey kardeş, bir an için olsun aklını başına al da düşün ki, sende senin varlığında da kâinâtta olduğu gibi her an, hazan ve bahar halleri vardır.

• Gönül bahçesinin yemyeşil, ter ü taze goncalarla, güllerle, serviler ve yaseminlerle dolu olduğunu gör.

• Fikir meyvelerinin, söz yapraklarının çokluğundan gönül dalı görünmez oldu. Ma'rifet gülü ve sevgi reyhanının sık oluşundan akıl ovası, anlayış köşkü gizli kaldı.

• Akl-ı Küll'den gelen bu sözler de, o gül bahçesinin, o selviliğin, o sünbüllüğün kokusudır.

133

1900 • Gül olmayan yerde, gül kokusu duydun mu? Şarap olmayan yerde şarabın köpürüp coştuğunu gördün mü?

• Koku sana kılavuzdur, yol göstericidir. Seni sonsuzluk cennetine ve kevser ırmağına kadar götürür.

• Koku, göze nûr veren bir devadır. Hz. Yâkub'un gözü, bir koku yüzünden açıldı.

• Kötü koku, gözü karartır, Yûsufun kokusu ise, göze yardımda bulunur.

• Madem ki, Yûsuf değilsin, hiç olmazsa Yâkub ol; onun gibi göz yaşı dök, coş.

1905 • Hakîm Gaznevî'den bu öğüdü dinle de eskimiş bedeninde bir canlılık, bir yeni feyz bul.

1906 • Nazlanmak için, gül gibi bir yüz sahibi olmak gerek. Böyle bir yüzün yoksa, boş yere huysuzluk etme.

• Çirkin yüzlünün nazı da çirkindir. Gözün hem kör olması, hem de hastalıklı bulunması çok acıdır.

1908 • Yûsuf gibilerin karşısında nazlanma, güzellik taslama; yalvarıp yakarmaktan, Yâkub gibi, ah etmekten başka bir şey yapma.

• Yukarıdaki hikâyede geçen papağanın ölümünün mânâsı niyâz idi, yalvarıştı, yakarıştı. Sen de yalvarışta ve yoklukta kendini öldür.

1910 • Sen de aşk uğrunda kendini öldür de Hz. Îsâ nın nefesi seni diriltsin. Kendisi gibi güzel ve mübarek bir hale getirsin.

• Baharlarda hiç taş yeşerir mi? Sen de toprak ol da, senden renk renk güller yetişsin.

• Yıllardır gönüller inciten, kalpler kıran taş oldun; denemek için bir zaman da toprak ol...

Hz. Ömer zamanında, ihtiyar bir çalgıcının aç kaldığı bir gün , mezarlığa gidip Allah için çeng çalması hikâyesi

• Bilmem işittin mi? Hz. Ömer zamanında, pek güzel, pek latîf çeng çalan bir çalgıcı vardı.

134

• Bülbül, onun çenginin sesini duyunca kendinden geçerdi. O güzel sesi dinleyenlerin neşeleri yüz kat artardı.

1915 • Meclisleri, toplulukları onun nefesi süslerdi. Sesinden, çalgısından kıyametler kopardı.

• Sesi İsrâfil (a.s.) gibi mucizeler gösterirdi. Ölülerin rûhlarını, bedenlerine geri gönderir, onları diriltirdi.

2072 • O öyle bir çalgıcı idi ki, dünya onun yüzünden neşe ile dolmuştu, onu dinleyenler, eşi bulunmaz, acayip hayallere dalıyorlardı.

• Onun çenginin sesinden, can kuşu kanatlanır uçardı. Gönlün de aklı başından gider, şaşırır kalırdı.

• Aradan nice zamanlar geçip de, çalgıcı ihtiyarlayınca, gönüller avlayan doğan kuşu gibi olan canı acze düştü de sinek avlamaya başladı.

2075 • Sırtı, köpek sırtı gibi kamburlaştı. Kaşları, gözünün üstüne semer kayışı gibi düştü. '

• Cana can katan güzelim sesi çirkinleşti. Artık, hiç kimse, o sese önem vermez oldu.

• Zaten hangi bir hoşluk vardır ki, sonunda hoşluğunu kaybetmesin, kötü kolmasın? Hangi tavan vardır ki yıkılıp yerlere serilmesin?

2982 • Seneler geçti, çalgıcı çok yaşlandı ve çöktü. Artık bir şey kazanamaz hale geldi. Bir dilim ekmeğe muhtaç oldu.

• Bir gün içi yanarak, Cenâb-ı Hakk'a yalvardı da dedi ki: "Allah'ım, bana uzun bir ömür, tükenmez bir fırsat verdin. Benim gibi değersiz bir kula nice lûtuflarda, ihsanlarda bulundun.

• Yetmiş yıl günah işledim durdum; bir gün olsun rızkımı kesmedin, nimetini esirgemedin,

2085 • Artık kazancım yok; elim ermez, gücüm yetmez oldu. Ben, bugün Senin misafirinim Seninim, bugün yalnız Senin için çeng çalacağım."

• Çengi omuzladı. Allah'a sığınmak, O'na çeng çalmak için, ah vah ederek Medine mezarlığına yöneldi.

• Kendi kendine dedi ki: "Ben çalacağım, çengin ücretini Allah'tan isterim, çünkü O, özü doğru olanları kabul eder, kerem buyurur."

• Bir hayli çaldı, ağladı. Sonra da çengi yastık yaptı, bir mezarın yanında, başını çengine koyup yattı.

135

• Uyku onu kendisinden aldı, can kuşu, hapisten kurtuldu. Çalgıyı da, çalgıcıyı da bıraktı, uçtu gitti.

2090 • Ten esaretinden, dünya ızdırabından kurtulunca, mânâ âlemine ve can ovasına vardı.

• Çalgıcının canı, mânâ âleminde hayaller kuruyor, maceralar arıyordu. Ah, diyordu, beni burada bıraksalar; bana burada yer, yurd verseler, ne iyi olurdu.

• Canım bu bağda, bu bahçede, bu bahar mevsiminde ne de hoş bir hale gelirdi. Bu ovada, bu gayb â.leminin lâle bahçesinde mest olur, giderdi.

• Burada, bu mânâ âleminde, başsız, ayaksız yolculuklar ederdim, dudaksız, dişsiz şekerler yerdim.

•Dünya meşgalelerinden, işlerinden; akıl, fikir zahmetinden kurtulurdum da, rahatlıkla dostu zikreder, onu düşünürdüm. Gökyüzünü yurd edinmiş olan meleklerle ahbablık eder, onlarla şakalaşırdım.

2095 • Gözlerim kapalı olduğu halde, bir dünya görürdüm. Kolsuz, elsiz güller, fesleğenler toplardım.

2100 • Rüyada bana görünen bu âlem, öyle bir âlem ki, ferahlığından kolum, kanadım açıldı.

• Eğer, o mânevî dünya ve onun yolu gözle görülür olsaydı, bu dünyada hiç kimse bir an bile kalmazdı.

• İhtiyar çalgıcıya; "Burada kalmaya özenme, tama' etme. Madem ki, ayağından mâsivâ dikeni çıkmıştır, korkma, haydi git." diye emir geldi.

• Çalgıcının rûhu ise; "Allah'ın rahmet ve ihsanı fezasında durdukça dur, oradan ayrılma." diyordu.

• O sırada, Cenâb-ı Hakk, Hz. Ömer'e öyle bir uyku verdi ki, bu uykudan başını kaldıramadı.

2105 • Hz. Ömer, bu hale şaştı kaldı da; "Böyle bir uykuya alışık değilim, bu uyku sebepsiz değildir. Her halde, gizli âlemden geliyor." diye düşündü.

• Başını koydu yattı, uykuya daldı, bir rüyâ gördü: Rüyâsında Hakk tarafından bir ses geldi. Bu sesi, rûhu işitti.

• O ses, dünyada duyulan her güzel sesin, her nağmenin aslıdır, ses ancak odur. Başka seslerin hepsi de, o mübârek sesin yankısıdır.

• Türk de, Kürt de, Farsça söyleyen de, Arapça söyleyen de o sesi, kulaksız ve dudaksız, duymuş, anlamıştır.

• Türk, Tâcik, Zenci şöyle dursun, o sesi, ağaçlar, taşlar bile anlamıştır.

136

2110 •Her an, Allah'tan; "Ben sizin Rabbiniz değil miyim?" sesi gelip duruyor, varlıkların asılları olan "cevherler" ve teferruatı sayılan "â'raz"da bu sese evet diyorlar ve bu sesten var oluyorlar.

• Her ne kadar, cevherlerden ve ârazdan gelen "evet" cevabı duyulmuyorsa da, onların yokluktan varlık âlemine gelmeleri hali "evet" demektir.

2162 • Hz. Ömer'e gâipten, yine bir ses geldi. "Ey Ömer, bizim kulumuzu ihtiyaçtan kurtar.

• Bizim has ve muhterem bir kulumuz var. Onu görmek için, mezarlığa kadar yürümek zahmetine katlan."

• "Ey Ömer, herkesin hakkı olan Beytü'1-Mâl'den yediyüz dinar al,

2165 • O parayı ona götür de deki: Ey bizim seçkin erimiz, şimdilik bu kadar getirdim, bunu al ve bizi ma'zur tut.

• Bu kadarcık para, senin basit ihtiyaçlarını karşılayacaktır. Bunu harca, tükenince, yine buraya gel."

• Hz. Ömer, rüyâsında işittiği sesin heybetinden uyandı, yerinden sıçradı, kalktı ve bu hizmeti görmek için hazırlandı.

• Para kesesi koltuğunda, mezarlığın yolunu tuttu. Koşa koşa Allah'ın has kulunu aramağa başladı.

• Mezarlığın çevresinde bir hayli döndü, dolaştı. Fakat, o ihtiyardan başka oralarda kimseyi göremedi.

2170 • Kendi kendine; "Bu olmasa gerek." dedi ama, aramak için tekrar koştu. Döndü, dolaştı, yoruldu, bitti. Ondan başka kimseyi göremedi.

• Cenâb-ı Hakk; "Tertemiz, arı duru, hizmete lâyık bir kulum var." diye buyurmuştu,

• İhtiyar bir çalgıcı, nasıl olur da Allah'ın has kullarından olabilir?

•"Ey Allah'ın sırrı, sen ne kadar hoşsun, ne kadar garipsin." dedi.

• O, bir kere daha mezarlığın etrafını dolaştı, araştırdı. Sanki o, çölün çevresinde dolaşan, av arayan bir arslandı.

• Orada, o ihtiyardan başka kimsenin bulunmadığına iyiden iyiye inandıktan sonra, kendi kendine; "Karanlıklar içinde, nice nûrlanmış gönüller vardır." dedi.

2175 • Sonra geldi, ihtiyar çalgıcının yanına büyük bir saygı ile oturdu: Bu sırada Hz. Ömer, aksırdı. Aksırınca, ihtiyar uyandı, sıçrayıp kalktı.

137

• Ömer'i görünce, şaşırdı kaldı. Gitmek istedi ve korkudan titremeğe başladı.

• İçinden dedi ki: "Ya Rabbi, Sen bana yardım et. Nasıl oldu da muhtesib (=polis) geldi, ihtiyar çalgıcıya çattı?"

• Hz. Ömer o ihtiyarın yüzüne baktığı zaman, onu utanmış, beti benzi sararmış gördü.

• Ona "Benden korkma, ürkme; sana Hakk tarafindan müjde getirdim." dedi.

2180 • "Allah, senin huyunu o kadar övdü ki, sonunda, Ömer, senin yüzüne âşık oldu.

• Gel, şöyle yanıma otur, benden kaçma da kulağına, devlet sırlarından sırlar söyliyeyim.

• Hakk'ın sana selâmı var, senin halini hatırını soruyor; hadsiz, hesapsız zahmetler, kederler, gamlar yüzünden nasıldır, ne haldedir diye soruyor.

• İşte zarûrî ihtiyaçların için, bir kaç altın. Bunları harca, yine buraya gel."

• İhtiyar bu sözü duyunca titremeye, elini ısırıp dövünmeye başladı.

2185 • "Ey eşi, benzeri olmayan Allah'ım. Zavallı ihtiyar kulun, utancından eridi, su kesildi." diye feryad etti.

• Bir hayli ağladı; derdi, kederi haddi aştı. Nihâyet çengi yere vurdu, parça parça etti.

• Parçaladığı çenge seslenerek dedi ki: "Ey Rabbimle arama perde olan, ey Hakk yolundan beni saptıran, ey benim yolumu kesen.

• Ey yetmiş seneden beri kanımı içen, ey kemal sahibi insanlar yanında, beni küçük düşüren, yüzümü karartan.

• Ey ihsan ve vefâ sahibi Allah'ım, cefalarla, suçlarla geçen ömrüme, sen acı.

2190 • Allah bana öyle bir ömür lûtfetti ki, o ömrün bir gününün bile kıymetini kimse bilemez, ona değer biçemez.

• Ben ise hayatımı, kıymetli ömrümü boş yere harcadım. Bana verilen sayılı nefeslerimin hepsini de, tiz ve pes seslerle tükettim, gitti.

• Ben nağmelerle uğraşırken, ırak perdesini düşünürken, firak zamanını düşünemez oldum, yâni dünyadan ayrılacağım zamanın acılığı hatırımdan çıktı gitti.

138

• Yazıklar olsun ki zîr efgend hurd makamının tizliğinden, bunu düşünüp, onunla meşgul oluşumdan, gönlümün ekini, gönlümde bulunması gereken mânevî duygular kurudu; gönlümse öldü.

• Eyvahlar olsun ki, şu yirmi dört perdenin sesi ile ömür kervanı geçti gitti. Gün bitti, akşam oldu.

2195 • Allah'ım, verdiklerine râzı olmayan, sızlanıp duran, feryad eden nefsimin elinden feryad ediyorum, başkasından şikâyette bulunmuyorum. Senden, maddî çıkarım için yardım isteyen kendimden sana şikâyette bulunuyor, adâlet istiyorum.

• Kimsecikten adalet beklemem, derdime çare bulamam; ancak bana, benden yakın olandan adâlet bekler, çare bulurum.

• çünkü, bu be lik, bu varlık her an bana ondan gelmekte; bu varlık vehmi azalacak, bitecek olursa, başka bir şey kalmayacağı için yalnız onu görürüm."

2199 • Hz. Ömer, çalgıcıya dedi ki: "Senin bu ağlayıp sızlayışın, senin kendinde oluşunun, ayıklığının belirtisidir.

• Allah'ın aşkında fânî olmuş, kendinden geçmiş, aklını yitirmiş bir kimsenin yolu başka bir yoldur. Bu sebepledir ki, kendinde olmak, aklı başında bulunmak bir günah sayılmıştır.

• Kendinde olmak, aklı başında bulunmak, yıkılıp giden geçmiş zamanları anmak demektir. Aslında geçmişi anmak da, gelecekten korkmak da Allah'a karşı perdedir.

• Her ikisi de, yâni geçmiş zamanı da, gelecek zamanı da ateşe at, yak. Bu ikisi yüzünden ne vakte kadar ney gibi düğümlü kalacaksın?

• Sen, benliğe kapılıp, kendi etrafında döndükçe, kendini tavaf eder sayılırsın. Böylece, sen, kendi kendini tavaf etmekle, dinden dönmüş bir kâfirsin. Bu halle sen nasıl olur da Kâbe'ye varmış sayılırsın? Sen kendindesin, daha kendinden kurtulamadın.

• Hem Allah evine gelmek, hem de kendi benliği etrafında dönmek, kendini tavaf etmek olur mu?

2205 • Senin haberlerin ve bilgin, o haberleri verenden habersizdir. Sen bilgileri, haberleri kendinin zannediyorsun. Benliğe kapılıyor, şirke düşüyorsun. Senin tevben de günahından beterdir. Çünkü, sen, tevbe etmekle, kendinde bir varlık buluyor, sanki senin elinde imiş gibi, bu işi bir daha yapmayacağım diye şirke düşüyorsun; böylece de, bir türlü kendinden geçmiyor, kendini terk etmiyorsun; benlikten, varlıktan kurtulamıyorsun.

139

• Ey geçmiş günahlarına tevbe etmeğe kalkışan kişi, sen, şu tevbe etmekten ne vakit tevbe edeceksin? Onu söyle."

• Hz. Faruk sizlere ayna olunca, ihtiyar çalgıcının rûhu da bedeninden uyandı.

• O, can gibi ağlayıştan ve gülüşten kurtuldu. Onun canı gitti de, o, başka bir canla dirildi ve yaşamaya başladı.

2210 • O zaman, ihtiyar çalgıcının gönlüne öyle bir hayranlık düştü ki, yerden de dışarı çıktı, gökten de; böylece bütün âlemi unuttu.

•Özlediğini bulmak için, arayıp durmanın yetersizliğini hissetti de, gönlüne, bu arayışın ötesinde bir başka arama tarama duygusu düştü. Öyle bir özlem, öyle bir hayranlık haline erdi ki, bu hali ben bilmiyorum. Eğer biliyorsan sen söyle.

• O "hal"den de, "kaal"(=söz, bilgi)den de ötede bulunan bir hale ve kaale erişti. Böylece o, Celâl sâhibinin Cemâline, güzelliğine daldı, gitti.

• Bu öyle bir dalıştı ki, kurtuluşuna imkân yoktu. Artık, ilâhî deryadan başka onu kimse tanımaz, anlayamaz.

• İhtiyar çalgıcının hikâyesi oraya erişince, ihtiyar da, onun hali de perde arkasına çekildi.

• İhtiyar, eteğini dedi-kodudan çekti. Ona ait, bizim ağzımızda ancak yarım bir söz kaldı.

Velîler vaktin İsrâfilleridir.

• İsrâfil (a.s.), günün birinde, ilâhî emre uyarak sûrunu üfürecek, yüzlerce senelerden beri çürümüş cesedlere can verecektir.

• Peygamberlerin de gönüllerinde öyle diriltici nağmeler vardır ki, o nağmeler, Hakk'ı arayanlara değer biçilmez bir hayat bağışlar.

1920 • O nağmeleri, duygu kulağı duymaz; çünkü, bu görünen duygu kulağımız günahlarla kirlenmiştir.

• İnsanlar perilerin nağmelerini duyamazlar, çünkü insanlar, perilerin sırlarına yabancıdırlar.

• Gerçi, perilerin nağmesi de bu âlemdendir. Fakat gönül nağmesi her iki âlemden de üstündür. Gönül nağmesi ötelerden gelmektedir.

• Çünkü, peri de, insanoğlu da mahpustur. Her ikisi de bu bilgisizlik zindanında hapsedilmiştir.

140

2079 • Ancak, ermişlerin, azizlerin göğüslerinden taşan mübârek seslerdir ki, İsrâfil'in suru gibi diriltıcidir, ebedîdir.

• Onların gönülleri öyle bir gönüldür ki, gönüller,onların yüzünden mest olmuştur. Onların yoklukları öyle bir yokluktur ki bizim varlıklarımız, onların yokluğundan var olmuştur.[165]

[165] Velîler, gölge varlıklarından kurtuldukları ve yokluk mertebesine erdikleri için, tam mânâsıyla Hakk'ın tecellîsine mazhar olmuşlardır. Bizler de kendi mânevî varlıklarımızı onların nûru ile, onların lûtuf ve ihsanıyla idrâk edebilmekteyiz. Bu er• mişlerin yokluğu sayesindedir ki, mânevî varlığımızın zevkini ve mânâsını tanımış olduk. Bir bakıma da velîler yoklukta var olmuşlardır. Onlar bize yok gibi görülen gerçek varlıklar, biz var gibi görünen yoklarız.

• Onların gönülleri her düşünceyi, her sesi kendine çeker; ilhamın, vahyin ve sırrın lezzeti de onlardır.[166]

[166] Velîlerin duyguları ve düşünceleri ötelerden geldiği, ilâhî aşk eseri olduğu için çok güçlü ve çekicidir. Bu yüzdendir ki, Hakk âşıkları, bu güçlü duyguların etkisi altında kalırlar da mânevî zevklere, ledünnî sırlara ererler.

1925 • Velîlerin gönüllerindeki ilâhî sesler, nağmeler önce der ki: "Ey yokluk âleminin cüz'leri.

• Kendinize gelin, şu nefis yokluğundan baş çıkarın; şu hayali, şu vehmi bir yana atın...

•Ey bu fânî âlemde, ey bu oluş ve bozuluş dünyasında tamamiyle çürümüş gitmiş olanlar, sizin ölümsüz olan canlarınıza ne oldu? Onlar, ne kemale geldi, ne erişti, ne uyandı, ne de doğdu!

• Eğer velîlerin gönül nağmelerinden birazcık söylersem, çürümüş bedenlerdeki canlar, mezarlarından baş kaldırırlar.

• Kulağını yaklaştır, velîlerin gönül nağmeleri sana uzak değildir. Fakat, onu sana anlatmaya izin yok.

1930 • Şunu bilmiş ol ki velîler, vaktin İsrâfilleridir. Ölüler, onların gönül nağmeleri ile dirilirler.

• Onların seslerini duyunca, her ölünün canı, kefene bürünmüş bir halde, ten mezarından sıçrar, çıkar.

• O dirilip kalkan ölü, der ki: "Bu ses, diğer bütün seslerden bambaşka. Diriltmek, Allah sesinin yapacağı bir iş.

• Biz ölmüş, tamamiyle çürümüş idik. Allah'ın sesi geldi, hepimiz, dirildik ve kalktık."

141

• Allah'ın sesi, ister perde ardından gelsin, ister perdesiz gelsin... Kâmil insanın gönlüne, Hz. Meryem'in yakasından üflemek sûretiyle verilmiş feyzi ihsan eder.[167]

[167] Şûrâ Sûresi'nin şu meâldeki 51. âyetine işâret edilmektedir: "Allah, bir insanla karşılıklı konuşmaz. Ancak vahiy ile kulunun gönlüne dilediği düşünceyi doğurarak, yahut perde arkasından konuşur. Yahut bir elçi gönderip izniyle dilediğini vahyeder." Yine bu beyitte Meryem Sûresi'nin 16-21. âyetlerine işâret vardır.

1935 • O ses, Hakk âşıklarına der ki: "Ey mecâzî vücudlarını, gölge varlıklarını yoklukta mahvedenler; ey ölmeden önce ölenler, yokluk, derilerinizin altında ne varsa hepsini çürütmüş. Dostun sesi ile yokluktan geri dönün, yeniden dirilin."

• O ses bir Allah kulunun ağzından çıktı ama, aslında o ses, kesin olarak pâdişahlâr pâdişahının sesidir.

• Cenâb-ı Hakk, insan-ı kâmile der ki: "Ben senin dilinim, gözünüm, ben senin duygularınım, ben senin rızanım, ben senin öfkenim."

• "Yürü, ey has kulum. Sen benimle duyarsın, benimle görürsün. Sen gizli şeylere sahipsin, hayır, gizli şeyler sensin."

• Madem ki sen, hayret âlemine daldın da kendinden geçtin, kendini Hakk'a verenlerden oldun; ben de senin olurum, hadisinin sırrına erdin. Bu bir gerçektir ki: Varlığı Hakk'a verene, Hakk, kendi lûtfunu, keremini ihsân eder."[168]

[168] Bu beyitte Kurb-ı nevâfil hadisine işâret var: Bir kulun farz namazları kıldıktan sonra nafile namazlarına devam ederse, Cenâb-ı Hakk'a mânen yaklaşacağı kudsî bir hadisle müjdelenmiştir. Bu hadiste Cenâb-ı Hakk'ın; nafilelere devam eden kulunun görür gözü, işitir kulağı, tutar eli olacağı haber verilmiştir. Başka bir hadiste de, bir mümin, Allah'ın olursa, yâni Allah'ın emirlerine, yasaklarına tamamiyle uyarsa, Allah'ın da onun olacağı beyan buyrulmuştur. Bu iki hadîse de bu beyitlerde işâret var.

1940 • Cenâb-ı Hakk, has kuluna; "Ey kâmil insan! Kulluğun yüzünden bazen sana `sen' diye hitap ederim. Bazen de, senin yaratıcın olduğum, sende ilâhî nefha bulduğum için, sana `ben' diye seslenirim. Her ne dersem diyeyim, ben, bütün kâinâtı aydınlatan vahdet güneşiyim." diye buyurdu.

• Her nerede benden bir nûr parlarsa, orada cümle âlemin zorlukları çözülür, hallolur.

• Güneşin bile gideremediği, aydınlatamadığı karanlık, bizim nefsimizden kuşluk vakti gibi aydınlanır.

• Cenâb-ı Hakk, Hz. Âdem'e, kendi esmâ ve sıfatını bizzat gösterdi ve bildirdi. Başkalarına ise, o esmâyı Âdem vasıtasıyla açığa vurdu.

142

• Allah'ın nûrunu ister Allah'tan al, ister kâmil insandan. Aşk şarabını, ister küpten iç, ister testiden.

1945 • Zira bu testi, iyiden iyiye şarap küpü ile bitişiktir. O mutlu testi, senin gibi gelip geçici, nefsânî zevklerle neşeli değildir.

• Hz. Muhammed Mustafa (s.a.v.) Efendimiz; "Benim yüzümü görenler, beni görmüş olanları görenler ne mutlu kişilerdir." diye buyurmuştur.

• Bir mumdan yakılan mumu gören, gerçekten de asıl mumu görmüş olur.

• Böylece, o mumun ışığı, yüz muma nakledilse, o mumdan yüzlerce mum yakılsa, sonuncu mumun aydınlığını gören bile asıl ilk mumu görmüş olur.

• İstersen, aradığın hidayet nûrunu, aşk nûrunu son mumdan al; istersen bizzat ondan, can mumundan al; aralarında hiç bir fark yoktur.

1950 • İstersen son mumun nûrunu gör, ondan feyiz al; istersen gelip geçmiş velîlerin mumlarından ma`nen aydınlan, nûrlan...

"Yaşadığın günlerde Rabb'inizin güzel, hoş mânevî kokuları vardır. Uyanık bulunun, kendinize gelin de o güzel kokuları almaya çalışın." hadîsinin açıklanması.

• Peygamber Efendimiz (s.a.v.) buyurdu ki: "Hakk'ın esintileri, güzel, temiz kokuları, mânevî lûtufları, ihsanları, feyizleri, bu günlerde olduğu gibi, dünya durdukça vakit vakit eser durur.

• Bu vakitlere kulak verin; aklınız, fikriniz onlarda olsun da o güzel kokuları duyun; o lûtufları, feyizleri kaçırmayın.

• Ondan güzel bir koku geldi. Sizi gaflette gördü, geçti bitti. Uyanık olan, onu isteyen kişiye de can bağişladı, hayat verdi.

• Ey dost, bir başka güzel koku daha geldi. Aklını başına al, uyanık ol da, hiç olmazsa bundan mahrum kalma..

1955 • Şehvet ve hiddete mağlup olanlar, şehvetlerini, hiddetlerini yenmeyi, kâmil insandan gelen o ilâhî esintiden elde ettiler. Mânen ölü olanlar da, kımıldamayı, dirilip kalkmayı ondan gelen feyizle kazandılar.

143

• Ateşi canlı olan şehvet ve hiddet onun yüzünden yatıştı, söndü. Gaflet ve bilgisizlik sebebiyle ölmüş kişi de, onun feyzinden mânevî bir kaftan giydi.

• Velînin feyzi ile gaflet ölüsünün dirilmesi, elde ettiği bu tazelik ve hareket, "Tuba" ağacının tazeliği ve hareketidir. Bu halkın hareketi değildir.[169]

[169] Cennette bulunan bir ağacın adı olan Tuba'nın gölgesi bütün cenneti kaplarmış, Cennet ehlinin her biri bu ağacın gölgesinde oturacak, yemişinden yiyecektir. Kökü gökte olan bu ağacın dalları cenneti ve cennetlikleri gölgesinde barındıracak. Meyvelerini cennetliklere ikram edecektir. Bu ağaç, Allah'ın lûtfunun, ihsanının, sevgisinin bir sembolüdür.

• Eğer o ilâhî nefes, o ilâhî emanet yerlere, göklere verilseydi, yerlerin de göklerin de ödleri patlar, su kesilirdi, korkudan erirlerdi.

• Zaten bu sonu bulunmayan, sonuna erilmeyen nefesin korkusundan; "Yüklenmekten çekindiler." âyetini yine okuyuverir ."[170]

[170] Ahzab Sûresi'nin 72. âyetine işâret vardır.

1959 • Dağın gönlü, onun korkusundan kan kesilmeseydi; "Ondan korktular." denir mi idi?

1986 •Can kemaldir, olgunluktur. Onun sesinde de kemal vardır. Bu yüzdendir ki Hz. Mustafa (s.a.v.) Efendimiz; "Ey Bilâl, bizi dinlendir, ferahlat."diye buyurdu. [171]

[171] Peygamber Efendimiz de mânevî esintiler, ilâhî te'sir çoğaldığı zamanlarda kendinden geçerdi. Beşeriyet haline dönünce, Hz. Bilâl'e seslenir:

"Ey Bilâl! Rûhumuza şevk ve neş'e ver. Bizi dinlendir" diye buyururdu. Bilâl Hazretleri de, Efendimize, Cenâb-ı Hakk'ın büyüklüğünü, kudretini belirten bazı övgü şiirleri okurdu.

• Ey Bilâl, gönlüne nefhettiğim o nefesten, o feyizden seslen; sesini dalga dalga yükselt!"

• Hz. Âdem'i bile kendinden geçinen, gök ehlinin bile akıllarını hayrete düşüren o nefha ile sesini yücelt." diye buyurdu.

• Hz. Mustafa (s.a.v.) Efendimiz o büzel ses yüzünden kendinden geçti de ta`ris gecesinde namaz vaktini geçirdi.[172]

[172] Ta'ris: Yolcunun bütün gece yol alması, sehere yakın bir zamanda yalıp biraz uyuması mânâsına gelir. *Buhârî Hadisleri* kitabında Resûlullah Efendimizin geceleyin yaptığı bir iki yolculukta sabaha karşı uyuyup kaldığı ve sabah namazını kılamadığı haber verilmektedir. Hz. Mevlâna, Resûlullah'ın sabah tatlı uykusunda, rüyâda Hakla buluştuğunu anlatmak istiyor.

144

1990 • Sabah namazının vakti geçip kuşluk namazı gelinceye kadar, Resûlullah Efendimiz, o mübârek uykudan başını kaldıramadı.

• Gerçek sevgili ile, o gelinle, buluşma zamanı olan ta'ris gecesinde, bu pâk can el öpme şerefine erdi.

•Aşk da, can da, her ikisi de gizlidir, örtülüdür. Ona "gelin" dediğim için beni ayıplamayın.

• Sevgili benim sözüme üzülseydi, bir an için olsun, beni sevgisinden uzak bıraksaydı, susardım.

• Fakat kendi, haydi söyle diyor, ayıp değil; bu gizli olan kaza ve kaderin bir isteğidir.

1995 • İnsanlarda ayıptan başka hiç bir şey görmiyene, ayıplar olsun. Gayb âleminden gelen temiz rûh, aynı yerden gelen kardeşlerde, nasıl olur da ayıp görür?

• Ayıp, hiç bir şey bilmeyen kişiye göre ayıptır. Fakat, her şeyi hoş gören, olduğu gibi kabul eden, Cenâb-ı Hakk'a karşı ayıp değildir.

• Bize göre "kâfirlik" âfettir, ama, Hakk'a göre, onda bir hikmet vardır.

• Birisinde yüzlerce faziletle beraber, bir de ayıp bulunsa, o ayıp, armudun sapı, üzümün çöpü gibi kınanmaz bir ayıptır.

• Terazide her ikisini de beraber tartarlar, çünkü sapla, yahud çöple meyve, beden ile can gibi birbirleri ile uyuşmuşlar, birbirlerinden hoşlanmaktadırlar.

2000 • Demek ki büyükler; "Temiz kişilerin bedenleri tertemiz can kesilmiştir" sözünü, boş yere söylememişlerdir.

• Onların sözleri de, nefisleri de, şekilleri de belirmeyen, bir bağla bağlanmayan, bir renge boyanmayan can olmuştur.

• Bu hale gelmiş velîlere düşman olanların canları ise, tamamen şekilden, cisimden ibârettir. O tavla oyununda kırık pul gibi sadece bir addan başka bir şey değildir.

• O velî düşmanı toprağa girince, toprak olur gider. Velînin bedeni ise tuzlaya düşmüş gibi tamamiyle arınmıştır.

• O, öyle bir mânevî tuzdur ki, onun feyzi ile Hz. Muhammed'in mübârek yüzü cümleden daha güzel, sözleri ve hadisleri daha fasîh olmuştu.

2005 • Bu tuz, yâni feyz Hz. Muhammed den miras kalmıştır. Hâlâ vardır. O mirasa konanlar seninle berâber yaşıyorlar; onları ara, bul. Onlardan yararlan.

145

• Hz. Muhammed(s.a.v.)'ın vârisi, senin karşında oturmaktadır. Fakat, senin karşın nerededir? O, senin önündedir. Ama önü, ardı düşünen can nerededir?

• Sen bir candan ibâretsin. Canın önü, ardı olmaz. Eğer, sen kendini önü, ardı var sanıyorsan bedene bağlanmışsın, candan mahrumsun.

• Aşağı, yukarı, ön, ard bedenin sıfatlarıdır. Yönsüzlük ise parlak olan canın öz sıfatıdır.

• Gözünü, o gerçek pâdişahın pâk nûru ile aç da, kısa görüşlüler gibi zanna, şüpheye düşme.

2010 • Ey gerçekten de yok olan insan, yok'un önü, ardı olur mu? Sen aklını başına almadıkça hep böyle gama, neş'eye dalar gidersin. Halbuki aslında sen, bir gölge varlıksın. Yoktan ibaretsin. Bu sebeple gamın da, neş'en de yoktur.

Lokma ve ilham

1960• Dün gece ilham bize, başka türlü tecellî etti. Fakat mideye birkaç lokma girdi de ilham yolunu kapadı.

• Bir lokma uğruna, Lokman tabiatlı ilâhî rûh, nefsânî gıdalara esir oldu. Şimdi Lokman devridir; ey lokma, sen çekil git.

• Bu ıztırap dünyasında, bütün çektiklerimiz lokma yüzündendir. Lokmayı az yiyerek "Can Lokmanı"nın tabanına batmış olan dikeni çıkarıp atın.

• Aslında "Can Lokmanı"nın ayağında diken değil, dikenin gölgesi bile yok. Fakat siz hırsa kapılmışsınız da gerçeği göremiyorsunuz.

• Nefsinin arzu ettiği nefis yemekler, hurmalar, incirler aslında, seni Hak yolundan alıkoyan ayağına batmış dikenlerdir. Sen ilâhî sevgiyi göremeyen çok nankör birisisin.

1965 • Can Lokmanı, Allah'ın gül bahçesidir. Bütün ilâhî bilgiler, irfan, aşk, hep oradan gelmektedir. Böyle mübârek bir varlığın (Can Lokmanı'nın) ayağı niçin bir dikenle yaralansın?

• Bu beden, diken yiyen deve gibidir. Nûr-ı Muhammedî'den olan rûhun bu deveye binmiştir.

146

• Ey deve, senin sırtında öyle bir gül dengi var ki, onun çevreye yayılan güzel kokusundan, sende yüzlerce irfan ve ma`rifet gülistanı meydana gelmiştir.

• Ama senin gözün dünya dikeninde ve kumluktadır. Bakalım bu değersiz dikenlerden ne güller devşireceksin?

• Ey bu dünya talebi uğruna, nefsânî istekler için, diyar diyar dolaşan ve Allah'ın sıfatlarını, gücünü, büyüklüğünü göremeyen, gönlü körleşmiş kişi, ne vakte kadar "Bu gülistan nerede, nerede?" deyip duracaksın?

1970 • Can ayağına batmış, nefsânî istekler dikenini, şehvet ve hiddet dikenini çıkarmadıkça gözün kararır, göremezsin. Bu halde nasıl dönüp dolaşacaksın?

1971 • İlâhî emaneti taşıdığından çok üstün bir güce sahib olan ve dünyalara sığmayan Âdem oğlu, cismânî zevkler dikeninin etrafında gizlice dolaşır durur.

1977 • İnsanda bulunan bu ilâhî emanet, bu can, ekmekle, yemekle semiren yahud kâh şöyle, kâh böyle olan can değildir ki... '

• Bu ilâhî nefha, Hakk'tan gelen bu rûh, yemeden içmeden hasıl olan hayvanî rûh değildir. Bu, hayvanî rûha, insan bedenine de hoşluk verir; hoştur. Hoşluğun tâ kendisidir. Ey emeline ulaşmak için çare arayan kişi, hoş olmayan bir şeyden insana hoşluk gelir mi?

1981 •İyi huyu ile şekerleşen âşık, şekeri de sâfi sevgi şarabını da dışarda aramaz; onu kendinde, kendi varlığında bulur. O aşk ve hakîkat şarabını kendi gönlünde içer. Ey dost, bu sırra akıl ermez. Bu durumda aklı yolunu şaşırır, kaybolur gider.

• Zaten cüz'î olan akıl, gizli şeyleri bilir görünmekle beraber, aşkı inkâr eder.

• Akıl anlayışlıdır, bilgindir ama, yok olmamıştır. Melek bile olsa yok olmadıkça, varlık iddia edince şeytan olur.

• O, sözde ve işte bizim dostumuzdur ama, hal bahsine gelince orada, bir hiçten, bir yoktan ibârettir.

1985 • Akıl, varlıktan geçip yok olmadıkça yoktur. Zaten, o, dileyerek, isteyerek yok olmazsa, zorla yok olacaktır, bu da ona lâyıktır.

147

Hz. Âişe'nin -Allah ondan râzı olsun- Mustafa (s.a.v.) Efendimize; "Bu gün yağmur yağdı, siz mezarlığa gittiğiniz halde niçin elbiseniz ıslanmamış." diye sorması.

2012 • Resûl-i Ekrem Efendimiz, dostlarından birinin cenazesi ile mezarlığa gitmişti.

• Onun kabrine toprak attı da, sanki, toprak altına gömülen dostunun, rûhunu diriltti.

2027 • Peygamber Efendimiz, mezarlıktan dönünce Hz. Âişe-i Sıddıkâ nın yanına vararak onunla konuşmaya başladı.

• Hz. Âişe'nin gözü Peygamberimizin yüzüne ilişince, önüne doğru eğildi, elini üstüne sürdü.

• Mübârek sarığına, yüzüne, saçlarına, yenine, yakasına, göğsüne, kollarına elini sürdü.

2030 • Peygamber Efendimiz; "Böyle acele acele ne arıyorsun?" diye sordu. O da: "Bugün hava bulutlu idi, yağmur yağmıştı.

• Elbisende bir ıslaklık arıyorum. Fakat ne tuhaf şey! Hiç bir ıslaklık bulamıyorum." dedi.

• Hz. Peygamber; "O sırada başına ne örtmüştün? Baş örtün ne idi?" diye sordu. Hz. Âişe de; "Senin şalını örtmüştüm." diye cevap verdi.

• Peygamber Efendimiz de buyurdu ki: "Ey gönlü tertemiz olan Âişe, Allah bu yüzden senin pâk olan gözüne gayb yağmurunu göstermiş.

• O senin gördüğün yağmur, bu gök yüzündeki buluttan değildir. O başka buluttan, başka göktendir."

2035 • Gayb âleminin başka bir bulutu, başka bir yağmuru, başka bir göğü, başka bir güneşi vardır.

148

• Gayb âleminin ahvali, yalnız Hakk'ın hâs kullarına ma`lumdur. Onlardan başkaları: "Ölümden sonra, dirilişinden şüphe ederler."

• Yağmur vardır, beslemek, yetiştirmek için yağar; yağmur vardır, her şeyi perişan etmek için yağar.

2038 • Bahar yağmurlarının faydası, şaşılacak bir şeydir. Fakat sonbahar yağmuru, bağ ve bahçeler için sıtma yerine geçer, ağaçları titretir, yaprakları sarartır, döker, çürütür.

• Bahar yağmuru, bağı ve bahçeyi nazla besler, güz yağmuru ise onu sarartır, soldurur.

2040 • Böylece soğuğu, rüzgârı, güneşi, hep birbirine aykırı bil de şaşırıp kalma.

• Tıpkı bunun gibi gayb âleminde de bu çeşitlilik vardır. Bazısı zararlı, bazısı faydalı; bazı yağmurlar bereket getirir, bazısı ziyan.

• Ermiş kişi olan abdalın nefesi de, gayb âleminin o baharındandır. O nefes yüzünden, gönülde, canda mânevî yeşillikler, tazelikler belirir.

• Onların nefesleri talihli, kabiliyetli kişilere, bahar yağmurlarının ağaçlara yaptığı te'siri yapar.

• Eğer, herhangi bir yerde kuru bir ağaç varsa, bunun kuruluğunu can rüzgârından bilme.

2045 • Rüzgâr vazifesini bildi, esti gitti. Canı kabiliyetli olan kişi, rüzgârın te'sirini candan kabul etti.

• Peygamber Efendimiz buyurmuştur ki: "Ey ashabım, ey benim dostlarım, sakın, ilkbahar serinliğinden ürkerek, bedenlerinizi örtmeyin..

• Çünkü, ilkbahar rüzgârı, ağaçlara yaptığı te'siri bedenlerinize de, canlarınıza da yapar.

• Fakat sonbahar soğuğundan kaçının, çünkü, sonbahar soğuğu, üzüm bağlarına yaptığını size de yapar."

• Bu hadisi rivâyet edenler, mânâsını zâhire, görünüşe göre vermişler; bunu da yeter bulmuşlardır.

2050 • Bu kişilerin, candan, hadisin rûhundan haberleri yoktur. Onlar hadisin dışında kalmışlar, içine girememişlerdir. Onlar, dağı görmüşler de, dağdaki ma`deni görememişlerdir.

149

• Hadiste bahis buyurulan sonbahar, nefistir, nefsin isteğidir. Akıl ile can da, ilkbaharın ta kendisi, sonsuzluktur.

• Şu halde hadisin mânâsı şöyle yorumlanır: Velîlerin pâk, temiz nefesleri bahar gibidir. Yaprakların, filizlerin hayatıdır.

2055 • Bu sebeple yumuşak olsun, sert olsun; velîlerin sözlerini dinlemekten örtünüp kaçınma; onlara kulak ver; o sözler, dinine destek olur.

• Sıcak da söyleseler, soğuk da söyleseler onları hoş gör; o sözleri tut. Tut da şu dünya hadiselerinin çeşitli etkilerinden, sıcağından, soğuğundan, yakıp kavuran cehennem azabından kurtul.

• O mübarek sözlerin sıcağı da, soğuğu da ilkbahardır, hayattır. O sözler gerçekliğin, tam inancın, kulluğun özüdür, mayasıdır.

• O nefeslerle can bahçeleri dirilir, gerçek hayata kavuşulur. O nefeslerle gönül deryaları incilerle dolar.

• Bu hale gelmiş akıllı bir kişinin gönül bahçesinden bir çöp misali, cüz'î bir mânevî zevk eksilse, o kişinin gönlüne binlerce gam, binlerce keder gelir, dolar.

2060 • Hz. Âişe-i Sıddıka; "Ey varlığın özü, özeti!" diye sordu. "Bugünkü yağmurun sırrı, hikmeti ne idi?"

• Bu yağmur, rahmet yağmurlarından mı idi, yoksa korkutmak için mi yağıyordu? Pek yüce, pek büyük olan Allah'ın adaletinden mi idi?

• Bu yağmur, baharların lûtfundan mı idi? Yoksa güz mevsiminin, âfetler(e dolu yağmurlarından mı idi?"

• Peygamber Efendimiz buyurdu ki: "Bu yağmur, musibetler yüzünden, insanın gönlüne çöken gamı yatıştırmak için yağıyordu."

• İnsan, o musibet ateşi ile kalsaydı, yıkılırdı. Bedeni de erir giderdi; aklı, fikri de kalmazdı. Hiç bir şey yapamaz hale gelirdi.

2065 • O anda dünya yıkılırdı, insanın içinden yaşama gücü, ümide sarılma duygusu çıkar giderdi.

2011 • Bu gün yağmurlu gündür. Gece oluncaya kadar yürü. Bu yağmur, bildiğin yağmurlardan değildir. Bu yağmur Allah'ın rahmetidir."

150

Ağaçların hakîkati

• Bu ağaçlar toprak altındaki insanlara benzerler. Ellerini topraktan dışarıya çıkararak,

2015 • Halka yüzlerce işâretler ederler. Kulağı olana, anlayana sözler söyler-ler, nasihatler ederler.

• Yemyeşil dilleri ile, up uzun elleri ile toprağın gönlünden sırlar açarlar.

• Ağaçlar, kış gelince başlarını kazlar gibi su içine çekerler. Onlar soğuklarda çirkinleşmiş, kargalaşmışken, ilkbahar gelince çiçeklerle, yaprak ve meyvelerle süslenir, güzelleşir, tavus haline gelirler.

• Allah, onları kış mevsiminde hapseylemişti; hapiste sıkılmışlar, kargaya dönmüşlerdi. Allah acıdı da bahar gelince onları tavus haline getirdi.

• Kış onları öldürdü ama, bahar gelince hepsini de diriltti. Yapraklarla süsledi.

2020 • Allah'ı inkâr edenler derler ki: "Bu hal, yâni ağaçların yapraklarının dökülmesi, sonra tekrar yapraklanması, eskiden beri olagelen tabiî bir haldir. Bunu, ne diye kerem sahibi Allah yarattı diyelim?"

• Onların körlüğüne rağmen, Cenâb-ı Hakk, dostlarının gönüllerinde de mânevî bağlar, bahçeler bitirir.

• Gönülde mânevî kokular saçan her gül, Küll'ün (Allah'ın) sırlarından haberler verir durur.

• O güllerin kokuları, inkâr edenlerin burunları yere sürünsün diye perdeleri yırtar da âlemin çevresine yayılır.

• Allah'ı inkâr edenler, o gülün kokusuna karşı kara böcek gibi dayanamazlar, yahud da, davul sesinden ürken sinirli hastalara benzerler.

2025 • Onlar, rûhlarını uyandıracak hakîkatleri dinlememek için, kendilerini işe güce vermiş meşgul bir halde gösterirler, evliyânın yüzlerindeki nûra sırt çevirirler, şimşek parıltısına karşı gözlerini yumarlar.

• Nûra karşı gözlerini yumarlar dedik ama, aslında, onlarda göz yoktur ki yumsunlar. Göz ona derler ki, kendine mânevî bir huzur verecek, eman verecek, onu hayran bırakacak şeyleri görsün.

151

Peygamber Efendimizden ayrı düştüğü için Hannâne Direği'nin inlemesi mu'cizesi

• "Hannâne Direği", Aziz Peygamber Efendimiz'in ayrılığından ötürü, duyan, düşünen bir varlık gibi inledi, feryad etti.[173]

[173] Bugün, bütün cami ve mescidlerde, cuma günleri imamların hutbelerini okumak için çıktıkları merdivenli minberler vardır. Medine'de yapılmış olan ilk mescidde minber yoktu. Namaz kıldırdığı, o mütevazı` mescidde cuma günleri, Peygamber Efendimiz, ayakta hutbesini okurken mihrab yanındaki bir hurma direğine dayanırdı. Hicretin sekizinci senesine kadar bu böyle devam etti. Müslümanlar çoğalmış ve Peygamberimizin mescidinde cemaat bir hayli artmıştı. Mescidde, mihraba uzak düşen yerlere oturanlar, Peygamber Efendimizin mübârek yüzünü göremez olmuşlardı. Bu sebeple, üç basamaklı ve en üstte oturacak yeri bulunan basit, mütevazı` bir minber yapıldı. Peygamber Efendimiz, ilk def'a minber üzerine çıkıp hutbesini okumaya başlayınca, evvelce, hutbe okurken dayandığı hurma direğinden bir inilti, bir feryad duyuldu. Kundaktaki bir çocuğun ağlamasına benzer sesler işitildi. Bütün mescidde bulunanlar bu iniltiyi ve feryâdı duydular. Peygamber Efendimiz minberden aşağı indi, inleyen hurma direğinin yanına gitti. Onu okşadı, kucakladı, direk sustu. Bu mu'cize Buhârî'de ve diğer güvenilir hadis kitaplarında yazılıdır. *(*Sahîh-i Buharî, Bulak, 1312, c. II, sahife 9). Bu sebeptendir ki, o inleyen direğe "Hannâne Direği" (=Ağlayan Direk) adı verildi. Resûl-i Ekrem Efendimiz, bu mu`cizeyi izah için "Bu direk, işitmekte olduğu zikir ve hutbeden uzak düştüğü için inledi, ağladı" dıye buyurdu. *Kur'an-ı Kerîm'de* "Allah'ı tesbih etmeyen hiç bir şcy yoktur. Fakat siz onların tesbihlerini duyamaz, anlayamazsınız." (İsrâ Sûresi 44) diye buyurulmuyor mu? Allah'ı tesbih etmek için her şeyin canlı olması gerekir. Bugün, ilim de her maddenin. görülen her şeyin cansız sandığımız bütün varlıkların atomlarının baş döndürücü bir hızla döndüğünü haber vererek *Kur'ân'ın* mu`cizesini isbât etmektedir. Hz. Mevlâna *Divan-ı Kebir'de* de bazen Hannâne Direğinden bahseder. "Hz. Mustafa (s.a.v.), kendinden ayrı düştüğü için inleyen Hannâne Direğini okşadı. Sen, bir ağaçtan da aşağı değilsin. Hannâne Direği ol da sen de ayrılıktan inle." *(Divan-ı Kebir,* 2131) diye buyurur.

• Öyle ki mescidde hazır bulunan genç, ihtiyar herkes bu inilti ve feryadı duydu.

• Cansız bir direğin böyle inleyip feryad etmesine, Resûlullah Efendimizin sahabeleri şaşırıp kaldılar.

• Peygamber Efendimiz inliyen, ağlayan direğe; "Ey direk ne istiyorsun?" diye sorunca; direk "Senin ayrılığın yüzünden canım, kan kesildi." dedi.

2115 • "Hutbe esnasında bana dayanırdın, şimdi beni bıraktın, minberin üstüne çıktın."

• Bunun üzerine Peygamber Efendimiz ona dedi ki; "Ey sırrı bahtına yoldaş olan güzel ağaç...

• Söyle ne istersin? Dilersen seni yemişlerle dolu bir hurma fidanı yapsınlar da, doğudakiler de, batıdakiler de senin hurmanı yesinler.

• Yahud da, âhirette ve cennette Hakk'ın seni bir selvi haline getirmesini ve ter ü taze, ölümsüz bir halde kalmayı mı istersin?" diye sordu.

• Direk; "Yâ Resûlallah, ben ölümsüzlüğü; dâima bâkî olanı isterim." dedi. Ey gafil, bunu duy da, bâri, bir ağaçtan aşağı kalma.

• O direği kıyamet günü, insanlar gibi dirilmesi için, yere gömdüler.

2120 • Şunu bilmiş ol ki: "Allah, kimi kendisine dâvet ederse, o kimse, mümkün olduğu kadar, bütün dünya işlerinden vazgeçer de Hakk'a yönelir.

• Ve her kim Cenâb-ı Hakk'ın lûtfuna mazhar olursa Hakk'a yaklaşmak imkânını bulur, dünya işlerinden, dünya dedi kodusından kurtulur.

• Fakat, ilâhî sırlardan kendisine bir şey verilmemiş olan, nasıl olur da cansız bir varlığın inlediğine inanır.

• O kişi; "Evet." der ama, gönülden değil; kendisine münafık demesinler diye inanmış görünür, onu bunu kandırmak için; "Evet." der.

• Eğer cansızlar, Allah'ın kün (=ol) emrini idrâk etmeselerdi, bu emre uyarak varlık âlemine gelmeselerdi, o zaman bu söz reddedilirdi.

2125 • Yüzbinlerce taklid ehlini, delile dayananları, cüz'î bir vehim, zanlara, şüphelere düşürür.

• Çünkü, onların taklitleri de, delil ile bir hükme varışları da hep zann üzerinedir. Onları imkânsızlıktan kurtaracak kolları, kanatları yâni akıl ve fikirleri de hep zanna dayanır.

• O alçak şeytan, onların içlerine bir şüphe sokar, böylece bu körlerin hepsi de baş aşağı düşüverirler.

• Delil ile hükme varanların ayakları tahtadandır. Tahta ayak ise zayıftır, kararsızdır.

153

• Basiret sahibi olan zamanın kutbu ise böyle değildir. Onun sebatına, ayak diremesine, dağ bile şaşırır kalır.

2130 • Taşlar üzerine düşmemesi için, kör adama, elindeki asa ayak yerine geçer.

• Din ehli askerinin zaferine yol açan süvari kimdir? Basiret sahibi olan zamanın kutbu.

• Körler yolu asaları ile görürler. Görürler ama, yine de gözleri gören kişiler onları korurlar.

• Basiret sahibleri ile ermişler olmasalardı, dünyadaki körler ölürlerdi.

• Körler, ne ekin ekebilirler, ne ekin biçebilirler, ne yapı yapabilirler, ne alış veriş, ne de kâr.

2135 • Allah, size acımasaydı, lûtuflarda bulunmasaydı, delil ile hükme varış asanız kırılır, giderdi.

• Bu bahsettiğiniz asa nedir? Kıyaslar, delillerdir. Bu asayı onlara kim verdi? Her şeyi gören Allah..[174]

[174] Kıyas, herhangi bir şeyle diğer bir şeyi mukayese etmek, karşılaştırmak; istidlal ise, bu karşılaştırmadan bir netice çıkarmaktır. Akla dayanan bir görüş olduğu için Mevlâna kıyas ve istidlâle değer vermez.

• Mademki elindeki asa savaş ve kavga âleti olmuştur, ey kör, o asayı kır, parça parça et.

• Allah insana aklı, fikri, kıyas, delil asasını, hakkı, hakîkati bulsun diye verdi. İnsan, onu başka türlü kullanmaya başladı. Öfkeye kapıldı da, o asayı kendisine verene vurdu.

• Ey körler topluluğu, ne iştesiniz? Ne yapıyorsunuz? Aranıza bir gören kişiyi alın..

2140 • Sana delil ve kıyas asasını veren Hakk'ın hidâyet eteğine sarıl; tam teslimiyetle Ona itaat ve kullukta bulun; baksana Hz. Âdem istidlâli kendisine asa yaptığı için isyana düştü. Başına neler geldi.

• Hz. Mûsâ'nın, Hz. Muhammed'in mu`cizelerine bak. Asa, nasıl yılan oldu? Direk nasıl ayrılıktan inledi, feryad etti?

• Asanın yılan olduğunu, direkten inilti çıktığını aklın kabul etmezse, din aşkiyle, günde beş defa direk gibi olan minarelerden, yüzyılllardan beri sesler geldiğini düşün, bu da bir mu`cize değil midir?

• Bu mânevî hakîkatlerin lezzeti, akla aykırı olmasaydı, bunca mu`cizeye ihtiyaç olur mu idi?

• Akıl, akla uygun olan her şeyi sağa sola çekmeden, mu`cizeye ihtiyac duymadan kabul eder.

2145 • Sen, herkesin gidemediği bu akla uymayan yolu, bahtı yâver uyanık kişilerin gönüllerinin yolu olarak gör.

• Mu`cizelere inanmayanlar, cansız şeylerin inlemesini, seslenmesini inkâr ederlerse de kıyamette, onların elleri ile ayakları böyle bir şeyin olabileceğine tanıklık eder.[175]

[175] Yâsin Sûresi'nin 65. âyetine işâret var.

154

Peygamber Efendimizin bir mu`cizesi gereği Ebû Cehil'in avucundaki taş kırıklarının dile gelmesi ve Hz. Muhammed (s.a.v.)'in gerçek peygamber olduğuna tanıklık etmesi.

• Ebû Cehil Peygamber Efendimizi denemek için eline ufak taş parçaları almış, onları avucunda gizleyerek; "Ey Ahmed, çabuk söyle bu nedir?" demişti.

2155 • "Eğer, sen, gerçek peygamber isen, eğer, göklerin sırrından haberin varsa, bil bakalım, şu avucumda gizlediğim nedir?"

• Hz. Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki: "Elindekilerin ne olduğunu, ben mi söyleyeyim? Yoksa benim, gerçek peygamber olduğumu onlar mı söylesin?"

• Ebû Cehil; "Bu ikincisi imkânsızdır, olamaz." dedi. Resûlullah Efendimiz; "Evet." diye buyurdu. "Fakat Allah'ın gücü, kudreti bundan da üstündür."

• Bunun üzerine, Ebû Cehil'in avucundaki kırık taş parçalarının her biri, kelime-i şehâdet getirmeye koyuldular.

• Taşlardan her biri; "Lâ ilâhe illallah, Muhammedün Resûlullah." dedi.

• Ebû Cehil, taşlardan bu sözleri duyunca, öfke ile onları yere çarptı

İyilik et, başkalarına hizmette bulun da kendinden kurtul, ten âleminden dışarı çık.

2220 • Görmüyor musun? Dünyamızı aydınlatan yüce güne can saçar, hayat saçar. Her an nûrdan boşanır, yine her an nûrla doldurulur.

• Ey mânâlar âleminin güneşi, sen de canlar saç, şu köhne dünyaya yenilik ver, yenilik göster.

• İnsanın vücuduna da akıl ve can, gayb âleminden akar sular gibi gelip duruyor.

• Her zaman gayb âleminden insanın bedenine yeni yeni hayat ve ilâhî feyizler gelir. Bu feyizlerle insana, ten âleminden dışarı çık, kendinden kurtul, iyilik et, başkalarına hizmette bulun emri verilir.

155

• peygamber Efendimiz, buyurdu ki: "Dâima iki melek, öğüt vermek için, hoş bir şekilde, tatlı bir sesle seslenirler.

• Derler ki: Ya Rabbi, cömertleri, yoksullara ihtiyaçları olan şeyleri verenleri doyur, ihtiyaçtan uzak tut, onların verdikleri her dirheme karşılık, yüzbin dirhem ihsan et.

2225 • Allah'ım, malını esirgeyenlere, cimrilere de dünyada ziyan üstüne ziyandan başka bir şey verme."

• Yardım etme, verme durumu müsaid olan nice kişiler vardır ki, onların lâyık olmayanlara vermemeleri, vermelerinden daha iyidir. Sen de bu yüzden, Allah'ın verdiği malı, ancak Allah'ın emrine göre harca.

• Harca ki, hadde hesaba sığmaz hazine elde edesin ve bu suretle Allah'ın ihsan ettiğini israf ederek, kâfirlere katılmayasın.

• Çünkü, Mekke kâfirleri, kılıçları Peygamber Efendimize üstün olsun diye, kendi ma`budlarına develer kurban ederler, mallarını boş yere harcarlardı. Hakk'ın emrini, Hakk'a ulaşmış bir kâmilden sor, öğren; çünkü her gönül, Hakk'ın emrini anlamaz ki.

2230 • Yersiz ihsan, âsi bir kölenin, güyâ adalet ediyorum, ihsanda bulunuyorum diye, pâdişahın malını eşkiyaya dağıtmasına benzer.

• Kur'ân-ı Kerîm'de "Onların bütün bağışları hasrettir, iç acısıdır." diye gaflet ehlini korkutan bir âyet vardır.[176]

[176] Enfâl sûresinin 8. âyetine işâret edilmektedir.

• Şu âsi kulun adaleti, ihsanı, onu pâdişahtan daha çok uzaklaştırır, gözden düşürür, yüzünü karartır.

• İşte bunu içindir ki, mü'min yardıma, lûtfa mazhar olamamak korkusundan, dâima namazda; "Ya Rabbi, Sen, bizi doğru yola sevk ve hidâyet eyle." diye dua eder.

2235 • Para vermek, mal vermek, cömert kişiye lâyıktır. Âşıkın cömertliği ise can bağışlamaktır.

• Sen, Allah rızası için ekmek versen, sana ekmek verirler. Allah uğruna can verirsen, sana can verirler.[177]

[177] Bu beyit Fuzulî'nin şu beytini hatırlatıyor: "Cânını cânâna vermektir kemâli âşıkın
Vermeyen can, i`tiraf etmek gerek noksanın."

• Şu çınarın yaprakları dökülürse, Cenâb-ı Hak, ona yapraksız da yaşama gücü verir.

156

• Dağıtmaktan, cömertlikten ötürü elinde mal kalmasa, Allah'ın inâyeti, seni, hiç ayak altında çiğnetir mi?

• Ekin ekenin anbarı boşalır ama, bu işin iyiliği tarlada belli olur.

2240 • Fakat, buğday ekilmez, yerinde kullanılmaz da, anbarda saklanırsa, bitlere, küçük kurtlara, fârelere benzeyen hadiseler onu tamamiyle mahveder.

• Bu dünya fânîdir, geçicidir. Aradığını geçici olmayan sebatlı ve kararlı ; olan âlemde ara. Senin görünüşün, şeklin sıfırdır, hiçtir; sen, kendi mânânı, sende bulunanı ara.

• Şu tuzlu, şu acı hayvanî rûhu kılıç önüne götür de, ona karşılık, tatlı denize benzeyen ilahî rûhu al.

Akıl ile nefsin savaşını anlatan, simgeleyen bir bedevî ile karısının hikâyesi

• Bir gece, bir bedevînin karısı, kocasına uzun uzadıya söylendikten sonra dedi ki:

• "Bu kadar yoksulluğu, cefayı biz çekiyoruz. Herkes hoş, rahat bir halde yaşamakta; hoş olmayan ancak biziz."

• "Ekmeğimiz yok, katığımız dert ve hased, testimiz yok, suyumuz ise göz yaşı.

2255 • Gündüzleri elbise yerine güneş ışığını, sıcaklığını giyiyoruz. Geceleyin döşeğimiz, yorganımız ay ışığı.[178]

[178] Herhalde Şeyh Galib Dede, "Giydikleri âfitab-i Temmuz içtikleri şûle-i cihansuz" derken bu *Mesnevî* beytini hatırlamıştır. Zaten kendisi de *Hüsn ü* A,sk'ı yazarken: "Esrârını Mesnevî'den aldım-çaldımsa da mîrî malı çaldım" demektedir.

• Ay değirmisini yuvarlak pide sanıyor, onu kapmak için elimizi gök yüzüne uzatıyoruz.

•Bizim yoksulluğumuzdan, yoksullar bile utanıyor. Günlük rızkımızın endişesinden, aç kalmak korkusundan gündüzlerimiz gece olmuştur.

• Bir komşudan bir avuç mercimek isteyecek olsam, bana; "Sus, babalar çıkarasıca, geber." diyor.

157

2260 • Arablar savaşla, iyilikle övünürler. Sen ise, Arabların içinde yazıda yanlışa benziyorsun.

• Savaş ne demek? Biz savaşsız öldürülmüş gitmişiz. Biz, yoksulluk kılıcı ile, başsız yerlere serilmişiz.

• İhsan etmek, iyilikte bulunmak kim, biz kimiz? Biz yoksulluk çevresinde dönüp ağ kurmadayız. Havada uçan sineği sokup damarının kanını emmedeyiz.

•Bize bir konuk gelir de gece kalır, uyursa, elbisesini soymazsam, ben ben olmıyayım.

2269 • Yokluk ve perişanlıkta bizim halimiz de böyledir. Hiç kimse aldanıp da bize konuk olmasın.

2270 • On yıllık kıtlığın neler yaptığını görmedinse, gözlerini aç da bizim halimize bak."

2288 • Kocası dedi ki: "Ne zamana kadar gelir arayacaksın? Ekin isteyeceksin? Zaten ömrümüzden ne kaldı ki?... Çoğu geçti, gitti.

• Akıllı kişi Allah'ın verdiği rızkın azına, çoğuna bakmaz. Çünkü ikisi de gelip geçicidir, sel gibi akar gider.

2290 • Sel ister duru, ister bulanık aksın, mademki kalmıyor, akıp gidiyor, onun üzerinde durma, ondan hiç söz etme.

• Bu dünyada binlerce canlı varlık, sıkıntısız, hoş bir halde yaşamakta, geçinip gitmektedir.

• Üveyk kuşu, geceki rızkı, henüz meydanda yokken, ağacın üstünde Allah'a şükreder.

• Bülbül; "Ey duaları kabul eden Allah'ım, sana güveniyorum, beni aç bırakmayacağına, rızkımı vereceğine inanıyorum, sana hamd ü senâlar olsun." der.

• Doğan kuşu, rızkını pâdişahın elinden bekler de, pis leşlerden ümidini keser.

2295 • Böylece, sivrisinekten tut da file kadar, bütün mahlûkat, Allah'ın âilesi sayılır. Allah da ne güzel bir âile reisidir!

• Gönüllerimizde bulunan ve bizi rahatsız eden gamlar, kederler, ümitsizlikler, hep bizim varlığımızın tama` tozundan, hırs dumanından meydana gelir.

• Bu bizi kökümüzden söküp atan gamlar, ümitsizlikler ömrümüzün orağıdır. Bu böyle oldu, şu şöyle oldu demeler, böyle düşünmeler, şeytanın gönlümüze düşürdüğü vesveseler, kuruntulardır.

• Bilmiş ol ki, her hastalık, ölümden bir parçadır. Eğer yolunu bulursan, ölümün bu parçasını, bu cüz'ünü kendinden sür, çıkar, at gitsin.

•Mademki ölümün bir cüz'ünden kaçamıyorsun; bil ki hepsini de bir gün başından aşağı dökeceklerdir.

2300 • Yok, ölümün cüz'ü sana tatlı geliyorsa, bilmiş ol ki, Allah, hepsini, tamamını da sana tatlılaştırır.

• Derdler, hastalıklar, ölümden gelen elçilerdir. Ey olmayacak şeylerle uğraşan kişi, ölümün elçilerinden yüz çevirme, onlarla iyi geçin ki ölüme de alışmış olasın.

• Bolluk içinde tatlı bir ömür sürenin ölümü acı olur. Çünkü alışılmış şeylerden ayrılması güç olur. Bedenine tapan, yâni nefsinin her arzusunu yerine getiren canını kurtaramaz.

• Koyunları şehirlere kırdan sürer, getirirler. Hangisi daha semizse tutar onu keserler.

• Karıcığım, ey benim canım, sabah oldu. Sen daha ne vakte kadar, şu yoksulluk masalını yeni baştan söyleyip duracaksın?

2305 • Genç iken daha kanaatlı idin, önce, altın gibi kıymetli ve sevimli idin; ihtiyarlayınca, altınlığı terk ettin de, altın isteğine düştün.

• Sen, üzümlerle dolu bir asma idin. Nasıl oldu da üzümlerin döküldü? Nasıl oldu da, meyvelerin tam olacağı bir zamanda bozulup gittin, kuruyup, çürüdün?

• Sen, bizim eşimizsin; eş olan kişinin, eşinin huyu ile huylanması gerek ki işler, yolunda gitsin.

• Eşlerin birbirine benzemesi gerek, ayakkabı ve mest gibi çift olan şeylere bak da bunu anla.

2310 • Ayakkabının bir teki, ayağa dar gelince, öbürü de senin işine yaramaz.

• Bir kapının iki kanadından birinin büyük, öbürünün küçük olduğunu gördün mü? Ormandaki arslana, bir kurdun eş olduğu görülmüş müdür?

• Ben, kuvvetli bir imanla, Rabbime olan sonsuz güvenimle, kanaat yoluna düşmüşüm de, bana verileni yeter buluyorum. Sen ne diye kötülük tarafına gider de, halinden şikâyet eder durursun?"

159

• Kanaat sahibi bedevî, ihlâsla yüreği yana yana sabaha kadar, karısına bu çeşit sözler söyledi, durdu.

2315 • Kadın, kocasına; "Ey namustan başka birşeyi olmayan, artık bundan fazla senin efsununa kanmam." diye haykırdı.

• "İddialı, fakat boş sözler söyleme; beni kanaat etmeye zorlama. Yürü git. Kibirden, böbürlenmeden konuşup durma.

• Bu şatafatlı, bu süslü sözler, bu yapmacık işler ne vakte kadar sürecek? Yaptığın işlere bak, kendi halini düşün de utan..

• Kibir, çirkin bir şeydir. Fakat, dilencilerin kibri, daha çirkindir. Bu hal, kış mevsiminde, karlı bir günde ıslak elbise giymeye benzer.

• Ey, evi bir örümcek ağı gibi olan zavallı, ne zamana kadar bu dâva, bu çalım, bu büyüklüğün sürüp gidecek?

2320 • Sen bu kanaatten ne elde ettin? Ne kazandın? Onunla ne vakit rûhunu aydınlattın? Sen kanaatın ancak adını öğrenmişsin.

• Resûlullah Efendimiz "Kanaat, bitmez, tükenmez bir hazinedir." diye buyurmuştur. Ama, sen, bu hazineyi mihnet ve elemden ayırd edemiyorsun.

• Bu kanaat devamlı bir hazineden başka bir şey değildir. O sürekli gam ve dâimî sıkıntı; sen ondan bahsetme.

• Sen, bana eşim deme; beni az koltukla; ben insâfın eşiyim, hilenin değil.

• Sen açlıktan havadaki çekirgenin damarını vurmaya çalışırken, nasıl olur da, beğlerle, paşalarla adım atmağa kalkışırsın?

2325 • Bir kemik kapmak için, köpeklerle hırlaşıp boğuşmada ve içi boş kamış gibi açlıktan inlemektesin.

• Bana öyle horlukla, kötü kötü bakma ki, senin damarlarında nelerin dolaştığını, içinden ne kötülüklerin geçtiğini söylemeyeyim.

• Sen kendi aklını benimkinden üstün sanıyorsun. Benim gibi aklı kısa birini kim bilir nasıl görüyorsun?

• Gafil kurt gibi üstüme atılma.. Senin gibi, insanı utandıracak bir akla sahib olmaktan ise, akılsız olmak daha iyidir.

• Mademki senin aklın, insanlara ayak bağı kesilmiş, artık ona sen akıl deme. O yılandır, akrebdir.

160

2330 • Senin hilenin, zulmünün hakkından Allah gelsin, aklının bize kurduğu tuzaklar, düşündüğü hileler bizden uzak olsun."

2341 • Kadın kocasına bu çeşit sert ve acı sözler söyledi. Yığın yığın lâflar etti.

• Adam karısına; "Hanım!" dedi. "Sen kadın mısın? Yoksa hüzün ve keder kumkuması mı? Ben, yoksullukla övünürüm. Yoksulluk, benim başımın tâcıdır, onu başıma kakma..

• Mal, mülk, altın, başa giyilen külâha benzer. Ancak kel olan bir baş külâha sığınır, onunla örtünür.

• Kıvırcık ve güzel saçları olan kişinin külâhı giderse, bu onun daha da hoşuna gider.

2345 • Hak eri, göze, görüşe benzer. Gözün açık olması, kapalı olmasından daha iyidir.

2350 • Tamâ eden tama'ı yüzünden zenginin ayıbını görmez, zaten hırslar, tama`lar bütün gönülleri kaplar.

• Yoksul bir kişi, hâlis altın gibi, derin mânâlı, güzel sözler söylese bile, kimse onu dinlemez, kimse onun kumaşına dükkânında yer vermez.

• Yoksulluk, dervişlerin yoksulluğu senin anlıyacağın yoksulluk değildir. Bu sebeple yoksulluğa hor bakma.

• Çünkü yoksulların mülkün, malın ötesinde, Celâl sâhibi olan Hak'tan, başka türlü, pek büyük mânevî rızıkları vardır.

• Cenâb-ı Hak, adalet sahibidir. Adalet sahibi olanlar, hiç Hak âşıklarına zulmederler mi?

2355• Adalet sahibi, bir kuluna ni'met verir, mal, mülk ihsan eder; bir kulunu da yansın diye ateşe atar mı?

• Her kim iki cihanı yaratan Allah'a karşı böyle bir zanda bulunursa, onun ateşi bu zanda bulunanı yakar.

• "el-Fakru fahrî" (=Ben yoksullukla öğünürüm) hadisi, mânâsız veya mecâz bir söz müdür? Hayır, onda binlerce yücelik, binlerce naz gizlidir.

2362 • Allah saklasın, benim halktan bir tama`ım, bir ümidim yok; gönlümde kanaatten bir dünya var.

161

2371 • Ey kadın, beni tama`a kapılmış görüyorsan, bu kadınca araştırmadan çık, yücel.

• Kanaat hakkında söylediğim sözler tama`a benzerse de rahmettir. O ni`metin bulunduğu yerde tama` nasıl olur da yer bulur?

• Sen de, bir iki gün yoksulluğu dene de, yoksullukta, kat kat gönül zenginliği olduğunu gör.

• Yoksulluğa sabret, şu usancı bırak. Çünkü, yoksulluğun içinde, Celâl sâhibi Allah'ın izzeti, ikrâmı, lûtfu, ihsanı gizlenmiştir.

2375 •Yoksulluk nedeni ile yüzünü ekşitme, kanaat yüzünden, bal gibi tatlı olan mânâ zevki denizine batmış binlerce canı gör.

• Gül gibi, gülbeşekerle karışmış, fakat görünüşte, acılar çeken, acılıklar tadan yüzbinlerce canı seyret.[179]

[179] Gülbeşeker gül yapraklarını şekerle karıştırarak yaptıkları bir tatlı. Bu beyitte, gül yaprağı şekerle nasıl kucaklaşmış, dost olmuşsa, sen de bu yoksullukla kucaklaş, dost ol da mânevî değer kazan demek istiyor.

• Ne yazık, ne olur sende anlayış olsaydı da rûhumdan gönül sırlarının açıklanmasına yol bulunsaydı.

• Bu söz, can memesinde bulunan, mânevî bir süttür. O sütü emici, çekip alıcı olmazsa, iyice akmaz.

• Dinleyici, hem gerçeği dinlemeğe susamış, hem de arayıcı olursa, konuşan, ölü bile olsa konuşur durur.

2383 • Neyi güzelleştirir, hoş bir hale getirirlerse, onu, gören göz için güzelleştirirler, süsleyip püslerler.

• Nasıl olur da, duygusuz, sağır bir kulağa, çengin tiz ve pest perdeleri çalınır?

2385 • Allah, miski, boş yere güzel kokulu bir hale getirmedi. O güzel kokuyu, burnu koku alamayan için yaratmadı.

• Allah yeri, göğü yarattı ve aralarında bir çok nûr ve nar uyandırdı.

• Allah, şu yeri, yerdekiler, toprağa mensup olanlar için; göğü de, göktekilere, göklere mensup olanlar için yaratmıştır.

• Bu yüzdendir ki, süflî olan aşağılık kişi ulvîliğin, yüceliğin düşmanı olur. Her mekânın, her yerin isteklisi, davranışları ile kendini belli eder.

162

• Ey örtünmüş, örtülere bürünmüş kadın, sen kalkıp da bir kör adam için süslendin mi?[180]

[180] Bedevî karısına demek istiyor ki: "Hanım, sen benim mânevî durumumu bilmiyorsun, ben de sana anlatamıyorum. Çünkü sen, mânâ yönünü göremeyecek derecede körsün. Benim iç yüzümü sana anlatmaya kalkışmam kör bir adama, güzel görünmek için süslenmeye benzer.

2390 •Tutsam da dünyayı en değerli, görülmemiş incilerle doldursam, senin nasibin yoksa, ben ne yapayım?

• Hanım, kavgayı, benimle uğraşmayı, yolumu vurmayı bırak; bırakmayacaksan, bari benim yakamı bırak.

•İyi ile de, kötü ile de kavga edecek, didişecek halim yok. Benim gönlüm kavga şöyle dursun, barıştan bile ürküyor, kaçıyor.

• Susacaksan sus, yoksa, şimdi kalkar, evi, barkı terkeder giderim."

• Kadın, kocasının öfkelendiğini, sinirlendiğini görünce ağlamaya başladı. Zaten ağlamak kadının tuzağıdır.

2395 • "Ben, senden bunu beklemezdim, senden daha başka şeyler umardım." dedi.

• Kadın benliği bıraktı, yokluk yoluna düştü de, kocasına; "Ben hanım değilim, senin ayağının toprağıyım." dedi.

• "Bedenim de canım da, varım yoğum da hep senindir. Her şey senin elindedir, senin emrindedir. Ne emredersen o olur.

• Yoksulluk yüzünden sabrım kalmadı ise, bu da kendim için değil, senin için, senin rahatını düşündüğüm içindir.

• Dertli zamanlarımda, sen, bana devâ oldun. Bu yüzdendir ki, senin yoksul kalmanı istemiyorum.

2400 • Yemin ederim ki, bu ağlayış ve sızlanışlarım, kendim için değildir, hep senin içindir.

• Allah'a yemin ederim ki, ben senin önünde, senin için bir kere değil her nefeste, tekrar tekrar ölmek isterim.

• Ben yalnız bedenimi değil, canımı bile sana kurban etmek isterim: Keşke, senin canın benim canımın bu isteğini, senin uğrunda can feda edişimi sezseydi, bilseydi!

• Fakat, sen bana karşı bu çeşit zanna düşünce, ben candan da tenden de bıktım usandım.

163

• Ey rûhumun rahatı, huzuru; sen bana karşı bu çeşit düşüncelere vardıktan, böyle sözler söyledikten sonra ben artık altını, gümüşü ne yapayım? Ben onların başına toprak saçmışım.

2405 • Sen ki benim canımdasın, gönlümdesin; böyle olduğu halde, sen tutuyor, bu kadarcık bir şey yüzünden benden ayrılmaya, uzaklaşmaya kalkışıyorsun.

• Güç, kuvvet senin elinde, benden uzaklaşabilirsin, fakat senin bu niyetine karşı ben, candan özürler dilerim.

• Bir de gençliğimi yad et ki, ben o zamanlar, put gibi güzeldim. Sen de puta tapan bir koca idin.

• Benim gönlüm senin arzuna göre aydınlanmıştır. Artık, sen ne dersen, o olur. Neyi `Pişir hazırla.' dersen, hemen `Pişti kavruldu.' derim.

• Ben senin elinde ıspanak gibiyim, istersen beni ekşili pişir, istersen tatlılı.

2410 • Kâfirce sözler söylemiştim, şimdi imana geldim. Senin vereceğin hükme, buyruğuna canla ve başla uydum.

• Senin büyüklüğünü anlayamamışım, senin pâdişahça huyunu tanımamışım da, sana karşı terbiyesizlikte bulunmuşum, küstahlık etmişim.

• Fakat senin affından bir çerağ uyandırdım, tevbe ettim; kınamayı, itirazı bir yana bıraktım.

• Kılıcı, kefeni önüne koyuyorum. Sana boynumu uzatıyorum, istersen vur.

•Acı olan ayrılıktan söz ediyorsun, ne istersen yap, fakat bunu yapma!

2415 • Senin içinde, benim için özürler dileyen gizli biri vardır. O, bensiz olarak, benim yerime, benim için sana şefaat eder, senden bağışlanmamı diler.

• Senin gönlünde, benim için özürler dileyen o gizli dost, senin güzel huyun, temiz vicdanındır. Gönlüm, ona güvendi de suç işlemek istedi.

• Ey huyu, yüz batman baldan daha tatlı olan hiddetli er, sen de, kendinden, kendi gönlünden gizlice bana acı..."

• Böylece bu çeşit güzel, açık sözler söyleyerek duygularını dile getirirken, araya bir ağlamadır düştü. Ağlamaya başladı.

• Ağlamadığı zamanlar bile gönüller çeken o güzel kadının ağlaması, feryad etmesi haddi aşınca,

• O göz yaşı yağmuru arasında bir şimşek çaktı. O şimşekten eşsiz ve vefâlı kocanın gönlüne bir kıvılcım düştü.

164

• Güzel yüzü ile, edası ile erkeği kendine esir eden kadın, bir de tutar, kulluğa yönelirse, sevgisini açığa vurursa, seven ne hale gelir?

• Güzelliğinin ihtişamı ile seni heyecana düşüren, kibirden, yüreğini, tir tir titreten o güzel, senin karşında ağlamaya başlarsa ne hale girersin?

• Nazlanışı ile, çekingenliği ile, gönlü de, canı da eriten, kan haline getiren eşsiz bir güzel, niyâza girişir, yalvarmağa koyulursa ne olur? Ne hal alır?

• Cevr ü cefasının tuzağına düşmüş olduğumuz o dilber, tutar da özür dilemeğe kalkışırsa, biz ona, ne özürler getirebiliriz?

2425 • "İnsanlar için süslenmiştir." âyeti gereğince, Allah'ın süslediği, güzel yarattığı kadından nasıl kaçılır?[181]

[181]Âl-i lmran Sûresi'nin şu meâlde başlayan 14. âyetine işâret vardır: "Kadınlar, insanlar için süslendi, onlara güzel gösterildi."

• Allah, kadını erkek onunla huzura kavuşsun, rahatlasın, ona eş olsun diye yarattı, Hz.Âdem nasıl olur da Hz. Havva'dan ayrılabilir?

• Erkek, yiğitlikte Zaloğlu Rüstem olsa, kahramanlıkta Hz. Hamzâ’yı bile geçse, kendi kadınının esiridir.

• Mübârek sözleri ile cümle âlemi mest eden Hz. Muhammed bile, Hz. Âişe'ye "Ey penbe beyaz kadın, ey Humeyra, bana birşeyler söyle de beni rahatlat." diye buyururdu.

• Su güç bakımından ateşten üstündür. Gerekince ateşe saldırır, onu söndürür. Fakat su bir kaba konunca ateş onu kaynatır.

2430 • Su ile ateş arasına bir tencere girince, su ateşi söndüremez de ateş suyu yok eder, buhar halinde havaya uçurur.

• Görünüşte, su ateşe galip olduğu gibi, sen de kadına galip isen de, iç yüzden ona mağlupsun, çünkü onu istemektesin.

• Böyle bir hassa, ancak insanda vardır. Hayvanda ise sevgi azdır. Bu da onun noksan yaratılışındandır.

• Hz. Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki: "Kadın, akıllı kişilere ve gönül ehline fazlasıyla galip olur.

• Cahil kişiler de kadına galip gelirler. Çünkü onlar, pek sert, pek kaba kişilerdir."

2435 • Cahil ve kaba erkeklerde, incelik, lûtuf, sevgi azdır. Çünkü onların yaratılışlarında hayvanlık sıfatı üstündür.

• Sevgi, incelik, acımak insanlık huyudur, insanlık vasfıdır. Öfke ve şehvet ise hayvanlık huyudur, hayvanlık sıfatıdır.

165

• Kadın, sadece bir sevgili değildir, kadın Hakk'ın ışığıdır, nûrudur. Sanki o, mahluk değildir de hâlıktır.[182]

[182] Bu beyti yanlış yorumlamamalı. Her şey, bütün varlıklar, Hakk'ın güzelliğinin, kudretinin, büyüklüğünün, yaratma gücünün mazharıdır, aynasıdır. Mağribî Hazretlerinin dediği gibi "Allah her şeyi, bütün evreni kendi cemâlini ve celâlini müşâhede etmek için bir ayna olarak yarattı." Güzel bir kadının da, Hakkın nûruna mazhar olduğu için mânevî gûcü vardır. Aslında kadının kendisi, kendi maddî varlığı değil de, ona akseden ilâhî nûr ile, güzelliği ile duygulu olanları etkilemektedir. Nefsanî arzularla, kadın peşinde koşanlar, belden aşağı duyguların esiri olanlar bu konunun dışındadır. Onlar erkek hayvanların dişilerine yöneldikleri gibi sadece maddî yönden kadına yönelirler. lbn-i Fâriz Hazretleri'nin *Tâiye-i Kübra'sının 242.* beytinde buyurduğu gibi "Bütün güzellerde bulunan güzellikleri, Allah, muvakkat bir zaman için, kendi güzelliğinden onlara ihsan etmiştir." Bu sebepledir ki: İrfan sahibi kişilerin, kadına karşı gösterdikleri sevgi, aslında Hakk'ın nûruna, Hakk'ın güzelliğinedir. Her mahluk gibi kadın da fânidir. Ölmeğe, çürümeğe mahkumdur. Ona âriyeten verilen güzellik onun değildir. Kadının kendisi, maddî varlığı ile mahluk (=yaratık)tur. Fakat, ona belirli bir zaman için verilen Hakkın güzelliği, mânevî gücü ile o Hâlık (=yaratıcı) sayılmaktadır. Yoksa bir çoklarının bu beyitten çıkardıkları mânâya göre: Kadın, çocuk dünyaya getirdiği için Hâlık (=yaratıcı) değildir. Bütün dişi varlıklar doğurmaktadır.

2438 • Bedevî, hoyrat bir adamın ölüm saatinde hoyratlıktan pişman oluşu gibi o da, karısına söylediklerinden pişman oldu.

• "Nasıl oldu da canımın canına düşmanlık ettim nasıl oldu da; canımın başına tekmeler vurdum?" dedi.

• Bedevî dedi ki: "Hanım söylediklerimden pişman oldum. Sana kızıp, kâfir oldumsa, işte şimdi müslüman oluyorum.

• Sana karşı günah işledim, senin suçlun oldum. Bana acı, beni birden kökümden söküp atma...

2643 • Artık aksilikten, uyuşmazlıktan vaz geçtim, emir senindir. Dilersen, kılıcı çek, kından sıyır.

• Her ne dersen de; ben senin emrine uydum. Emrin ister iyi, ister kötü olsun, ona bakmam.

2645 • Senin varlığında yok olayım. Çünkü ben âşıkım, seni seviyorum, sevgi insanı kör eder, sağır eder."

• Kadın; "Gerçekten sen, beni seviyor musun? Yoksa seviyor gibi görünerek hile ile benim sırrımı mı öğrenmek istiyorsun?" dedi.

• Erkek dedi ki: "Gizli sırları bilen ve Hz. Âdem'i topraktan tertemiz olarak yaratan Allah'a yemin ederim ki seni seviyorum."

166

2679 • Dönüp huzuruna varacağım Allah hakkı için söylüyorum ki, bu sözler; sevgiden, yürek temizliğinden, gönül alçaklığından doğuyor.

2680 • Sana karşı söylediğim bu sevgi sözleri, bir imtihan gibi geliyorsa, bir defacık olsun, beni imtihan et.

• Gönlünde olanı benden gizleme ki, benim gönlümde olan da ortaya çıksın. Böylece yapabileceğim her şeyi kabul edeyim.

Kadının kocasına rızık arama yolunu göstermesi, kocasının da bunu kabul etmesi.

• Kadın dedi ki: "Bir güneş doğmuş, bütün âlem ondan aydınlanmıştır.

2685 • Bu güneş, Hakk'ın vekili, Hakk'ın halifesidir. Bağdad şehri onun yüzünden bahar gibidir.

• O padişaha gidebilirsen sen de padişah olursun. Ne vakte kadar değersiz kişilerin kapılarını çalacaksın?"

• Bedevî karısına dedi ki: "Ben, padişah huzuruna nasıl çıkabilirim? Bir bahane bulmadan onun yanına ne yüzle gidebilirim?"

• "Testimizde yağmur suyu var. İşte bu su, senin malın, mülkün, sermayen, sebebindir.

2705 • Bu su testisini al, yola düş, Bağdad'a, padişahlar padişahına onu hediye olarak götür. Onunla huzuruna çık.

• De ki: 'Bizim bundan başka hiç bir şeyimiz yok. Çölde de bundan daha iyi su bulunmaz'.

• Her ne kadar, padişahın hazinesinde ağır, değerli mallar çoktur, ama, orada böyle tatlı su bulunmaz."

2715• Bedevî, testiye bakıp bakıp böbürleniyor; "Kimin böyle bir testisi var?

Öyle büyük bir padişaha gerçekten de çok değerli bir hediye, ancak ona layık bir hediye." diyordu.

• Kadın da bilmiyordu ki, orada padişahın bulunduğu yerde şeker gibi tatlı Dicle Nehri akmakta...

• Ve gemilerle, balık ağları ile dopdolu olarak şehrin ortasından geçip gitmektedir.

• Yürü, padişahın yanına var da, debdebeyi, ihtişamı gör, köşklerin altından akan duygu ırmaklarını seyret.

167

• Bizim bu çeşit duygularımız, anlayışlarımız o saf, tertemiz denize karşı ancak bir damladır.

Bedevînin su testisini keçeye sarıp dikmesi ve ağzını kapatması.

2720 • Bedevî "Evet." dedi. "Testinin kapağını sıkıca kapat, gerçekten de bu hediye bizim için çok yararlı olacaktır.

• Şu testiyi keçeye sar, keçeyi de güzelce dik. Padişah orucunu bu su ile açsın.

• Çünkü dünyada, hiç bir yerde bunun gibi bir su bulunmaz, insana neşe veren bu su, zevklerin kaynağı gibidir."

• Hasılı bedevî testiyi aldı, yola düştü. Gece gündüz onu taşıyıp götürüyordu.

2730 • Testiye bir ziyan gelmesin diye, üstüne titriyordu. Onu oturduğu çölden Bağdad şehrine kadar taşıdı.

• Karısı da seccadeyi yaymış, namaz kılıyor; "Ya Rabbi! Esenlik ver, sen sakla." diye yalvarıp duruyordu.

• "Kötü kişilerden, alçaklardan suyumuzu koru; o değerli inciyi, o denize sen ulaştır.

• Kocam uyanıktır, hünerlidir ama o incinin binlerce düşmanı vardır."

2735 • Kadının duaları, ağlayıp sızlamaları; bedevinin de derdlere düşmesi, çöllerde ağır yük altında ezilişi yüzünden, Allah acıdı da,

• Bedevî, hırsızlara çaldırmadan, taşlara çarptırmadan, sağ salim olarak testiyi halifenin şehrine kadar götürdü.

• Orada nimetlerle dolu bir hacet kapısı gördü. Bütün ihtiyaç sahipleri o kapıdan nasiplerini alıyorlardı.

• Her an, her yandan bir ihtiyaç sahibi geliyor, o kapıdan ihsanlar elde ediyor, ihtiyacını gideriyordu.

• O kapı, ateşe tapana da, inanan kişiye de, güzele de, çirkine de açıktı. Cennet gibi belirli kişilerin değil; güneş gibi, yağmur gibi herkesindi.

2740 • Bedevî halifenin huzurunda, bazı insanlar gördü ki, bunlar süslenmiş püslenmiş, göze girmiş kişilerdi. Diğer bir kısmı da ayakta durmakta, sıra beklemekte idiler.

• Sanki İsrafil'in suru ile dirilmiş insanlar gibi, Süleyman'dan karıncaya kadar, her tabakaya mensup kişiler orada toplanmışlardı.[183]

[183] Neml Sûresi'nin 18-19. ayetlerinde Süleyman Peygamber, karınca vadisine geldiği zaman, bir karıncanın karıncalara "Yuvalarınıza girin, Süleyman ve ordusu sizi çiğnemesin." diye bağırdığını; Süleyman (a.s.) duyunca gülümsediği anlatılır. ârifler bu hadiseye şu rivayeti de eklemişlerdir: "Süleyman 'ben bir peygamberim, hiç sizi çiğner miyim' demiş. O bağıran karınca da: Maksadım başka idi. Senin debdebeni görür, seyre dalarlar da, Allah'ı zikretmeyi unuturlar; onun için bunları söyledim, der. İslâmî edebiyatta, büyüklük ile zavallılık bu ayete dayanılarak Süleyman ve karınca ile simgelenmiştir.

• "Suret ehli" yani görünüşe önem veren, dünyaya bağlı kişiler süslü elbiselere bürünmüşler; incilere, cevherlere gömülmüşlerdi. mânâ denizinden olanlar da, mânâ denizine dalmışlardı.

• Hayattan bir şey beklemiyenler, gözü ilerlerde olmayanlar, ummadıklarını bulmuşlardı. Dünya isteğinde bulunanlar ise akıl almaz nimetlere erişmişlerdi.

Yoksul nasıl iyiliğe, iyilik sahibine âşık ise, iyilik sahibinin iyiliği de yoksula âşıktır. Yoksulun sabrı fazla ise, iyilik sahibi onun kapısına gelir. İyilik sahibinin iyiliği fazla ise yoksul onun kapısına gelir. Yoksulun sabrı onun olgunluğudur. İyilik sahibinin sabrı ise onun kusurudur.

• Sarayın kapısından "Ey ihtiyaç sahibi gel, içeri gir. Yoksul kişi nasıl cömertliğe, iyiliğe muhtaç ise, cömertlik de, iyilik de yoksul kişiye muhtaçtır." diye bir ses geldi.

2745 • Güzeller, nasıl tozsuz, passız, parlak ayna ararlarsa, cömertlik de yoksulları, zayıfları öyle aramaktadır.

• Güzellerin yüzleri ayna ile süslenir, güzelleşir. Ayna olmazsa güzellik meydana çıkmaz, iyiliğin, cömertliğin yüzü de yoksula bakmakla görülür.

• Bunun içindir ki Cenab-ı Hak "Ve'd-Duha" Sûresinde; "Ey Muhammed, sakın fakirleri azarlama." diye buyurdu.

• Mademki yoksul cömertliğin aynasıdır, sakın aynaya karşı gönül kırıcı sözler söyleyerek aynayı buğulandırma.

2773 • Bedevî uzak çölleri aşıp halife sarayının kapısına varınca, saray memurları onu karşıladılar, üstüne başına lutfile gül suyu serptiler.

169

2775• Bedevî bir şey söylemeden, onun dileğini anladılar. Zaten onların işi gücü, istemeden vermekti.

• Ona; "Ey Arabın yücesi!" dediler. "Nerelisin? Nasılsın? Yollarda çok yoruldun mu?"

• Bedevî; "Yüz verirseniz, beni değerlendirirseniz yücelirim; benden yüz çevirirseniz, ne yüceliğim kalır, ne de bir şeyim.

2780 • Ey bütün dünyaya Allah nûru ile bakanlar, iyiliklerde bulunmak için padişahın yanına gelmişsiniz.

• Ben garibim, padişahın lutfunu umarak, çölleri aştım da buraya geldim.

• Onun lutfunun, ihsanının kokusu çölleri kapladı. Kum zerreleri bile o lutufla canlandı.

• Buralara kadar para, pul elde etmek için geldim; ama gelip sizi görünce, yüzünüzün sarhoşu oldum, kendimden geçtim.

2796 • Ben de buraya, bu kapıya bir şey dilemek için geldim. Daha dehlizde iken baş köşeye oturtuldum, yüceldim.

• Ben ekmek bulayım diye, hediye olarak su getirdim. Fakat buradaki ekmek kokusu, beni cennetlerin baş köşesine götürdü.

• Ekmek, Hz. Âdem'i cennetten sürdü, çıkardı. Beni ise ekmek, cennetlikler arasına kattı.

• Ben melek gibi sudan da vazgeçtim, ekmekten de. Gök oldum da bu kapıdan hiç bir isteğim olmaksızın dönmeğe başladım."

Bedevînin armağanını, yani su testisini halifenin kullarına teslim etmesi.

2815 • Bedevî, su testisini takdim etti. Böylece, o dergaha hizmet tohumunu ekti.

• Dedi ki: "Bu armağanı padişaha götürün. Padişahtan ihsan, iyilik dileyen benim gibi bir fakiri, yoksulluktan kurtarın.

• Getirdiğim su tatlı ve lezzetlidir. Testi de yeşil sırlı ve yenidir, içindeki su ise, bir çukurda dinlenmiş yağmur suyudur."

• Bedevinin bu sözlerine, saray memurlarının güleceği geldi. Ama gülmediler. Testiyi can gibi aldılar, bağırlarına bastılar.

• Çünkü her şeyden haberi olan, o güzel huylu padişahın lutfu, bütün adamlarına tesir etmiş, onlar da güzel huylu olmuşlardı.

170

2853 • Halife, bedevînin hediyesini görüp ahvalini işitince, o testiyi altınla doldurttu ve türlü türlü ihsanlarda bulundu.

• Böylece, bedevîyi ihtiyaçtan kurtardı. Ayrıca ona armağanlar verdi husussî elbiseler giydirdi.

• O yüce padişah, o iyilik ve adalet deryası, saray memurlarına dedi ki:

2855 • "Şu altınla dolu testiyi eline verin; yurduna dönerken onu Dicle kıyısından geçirin.

• O kara yolundan çölleri aşarak gelmiş, halbuki Dicle yolu, bulunduğu yere daha yakın, daha kestirmedir." dedi.

• Bedevî gemiye binip de, Dicle'yi görünce, utancından yere kapandı, eğilip secde etti.

• "Ben, bu ihsan sahibi, cömert padişahın lutuflarına, hediyelerine şaşırdım kaldım. Ama, bundan da daha şaştığım şey, onun benim getirdiğim suyu kabul etmesidir.

• Nasıl oldu da, o cömertlik denizi, benim bir pula bile değmez armağanımı çabucak kabul etti?"

2860 • Oğlum, sen bütün dünyayı ağzına kadar ilimle, güzellikle dolu bir testi bil,

• O testideki su, Cenab-ı Hakk'ın güzelliği Diclesinden bir damladır. O güzellik ise çokluğundan, bolluğundan, hadsiz hesapsız oluşundan kabına sığamamaktadır.

• Şanı ve kudreti pek yüce olan Allah, gizli bir hazine idi. Güzelliğinden, büyüklüğünden, hadsiz hesapsız dolgunluğundan ötürü gayb perdesini yırttı. Ve kara topraktan ibraret olan şu dünyayı sayısız varlıklarla, güzelliklerle, hesapsız nimetlerle doldurdu da göklerden daha parlak bir hale getirdi.

• Gerçekten de Allah gizli bir hazine iken bilinmek istedi. Güzelliklerle dopdolu olduğundan coşup taştı ve toprağı atlaslar giyinmiş bir sultan gibi süsledi, donattı.

• Eğer o bedevî, Allah Diclesinin bir kulunu görmüş olsaydı, kendi varlık testisini kırar yok ederdi.

2865 • Zaten, Allah Diclesinin bir kulunu görenlerin hepsi de, her zaman kendilerinden geçmiş halde olup, varlıklarının testisini kırmağa çalışırlar.

• Ey aşkından, gayretinden ötürü varlık testisini taşa tutan Hak âşıkı, sen testiyi kırmakla, onu daha sağlam, daha mükemmel bir hale getiriyor, bu suretle gölge varlığından kurtuluyorsun.

171

• Varlık küpü kırılmış, fakat içindeki su dökülmemiştir. Bu kırılıştan yüzbinlerce sağlamlık meydana gelmiştir.

• Kırılan varlık küpünün her zerresi, raks ve cezbe halindedir. Fakat cüz'î akıl bunu, olmaz bir şey görür.

• Bu vecd halinde ne testi görünür, ne de su. Bu sözün hakîkatini iyice anla. Doğruyu en iyi bilen Allah'tır.[184]

[184] Su son beyitlerin manalarını anlamaya çalışalım; biraz düşünelim: 2862 numaralı beyitte Hz. Mevlâna "Allah gjzli bir hazine idi., güzelliğinden büyüklüğünden hadsiz hesapsız dolgunluğundan ötürü, gaip perdesini yırttı, toprağı göklerden daha parlak bir hale getirdi" diye buyururken şu kudsî hadise işaret etmektedir- "Ben, gizli bîr hazine idim. Bilinmek istedim ve bilineyim diye halkı yarattım.-" Bu hadis insanın ve dolayısıyla evrenin yaratılış sırrından haber vermektedir. Bilindiği gibi ezelin ezelinde, yalnız Allah vardı. Onunla beraber hiç bir şey yoktu. Allah'ın esma ve sıfat cevherleri ile Hakkın zatı gizli bir hazine idi. Her güzelin görünmek ve bilinmek istediği gibi, Cenab-ı Hakk da bilinmek istedi ve güzelliğini her şeyde göstermek ve görmek için evreni yarattı. Gökler yüksek ve aydınlıktı. Sonsuz, uçsuz bucaksız olan fezada sayısız yıldızlar dolaşmaya başladı. Bugün ilmin, fennin onbeş milyar ışık yılı ötelerden resim çekerek gönderdiği yıldızların daha ötelerinde bulunanları da var. ilim ve fen daha oralara ulaşamadı ve ilerde de ulaşmasına imkan yok. Bu sonsuz boşlukta, bu sayısız dünyaların, akıl almaz bir şekilde, bir saat gibi şaşmadan işlediği, ve birbirlerine çarpmadan her yıldızın kendi yörüngesinde dönüp dolaştığı gök yüzünde, üzerinde yaşadığımız şu dünyamız da küçük bir yıldız gibi dönüp dolaşmaya başladı. Toprak dünyamız, güçsüz ve değersizdi. Cenab-ı Hakk, kudreti ve yaratma gücü ile, bu değersiz toprak dünyamızda, kendi sıfatlarına ve yaratma gücüne malik bir halife olarak Hz. Âdem'i görevlendirdi. Ona verdiği ilahî emanetle, onun mânâ nûru ile, bu aşağılık, değersiz dünyayı aydınlattı da dünya değer kazandı, göklerin nûrunu geçti. Güzelliklerle doldu taştı. Diğer dünyalarda bizim gibi varlıkların yaşayıp yaşamadığını kesin olarak bilemiyoruz. Fakat bize en yakın olan güneşten aldığı ışıkla parıl parıl parlayan Ay'da insan olmadığı için, hayat da olmadığı anlaşıldı. Halbuki insanla şereflenen dünyada ne güzellikler var! Ormanların, dağların, ovaların, denizlerin, göllerin, nehirlerin, süslediği dünyamızda şehirlerde, kasabalarda, köylerde çeşit çeşit renklerde, türlü türlü dil konuşan, çeşitli dinlerde milyarlarca insan yaşıyor.Bunların hepsi de O'nun yaratığı, O'nun kulu, hepsi O'nun sofrasında... Evinin misafiri. Yalnız insanlar değil, gözümüzün görmediği, gördüğü mikroptan, karıncadan file kadar. Yalnız karalarda değil, denizlerde yaşayan sayısız varlık, hepsi hepsi O'nun sofrasında yiyor, içiyor, yaşıyor, ölüyor gidiyor. Tabiatta, insanlarda, hayvanlarda, her şeyde görülen güzellikler de hep O'nun. Bütün dünya güzelliklerinin güzellikleri de O'nun. Bütün güzel sıfatların, bütün dünya şaheserlerinin sahiplerine ilhamı veren O, yaptıran O. Bütün güzellikler O'nun güzelliğinin kırıntılarıdır.

Mesnevî'nin I. cildinde 2252. beyt ile başlayıp, 2869. beyt ile sona eren bu uzun hikâyede, görüldüğü gibi, yeri geldikçe de Hz. Mevlâna çeşitli konulara değinmiştir. Şarihler bu hikâyeyi kendi anlayışlarına, sezişlerine göre yorumlamışlardır. Dinleyenler, okuyanlar yanlış anlamasınlar diye Hz. Mevlâna da bu hikâyeyi, ve hikâyede geçen kişilerin neyi gösterdiğini açıklamıştır. Şimdi o beyitlerin tercemelerini aynen arz ederek okuyucularımın hikâyeyi doğru anlamalarına yardımcı olmak istiyorum: Mevlâna Hazretleri buyuruyor ki:

"- Aslında, bedevî ile karısının hikâyesi, bir masaldan ibarettir. Bu hikâyedeki bedevîyi aklın, karısını da nefsin sembolü olarak bil.

- Gerçekten de nefis ile akıldan ibaret olan bu kadınla kocası, iyiyi kötüyü ayırd etmek için çok gereklidir.

- Bunlardan her ikisi de şu topraktan yaratılmış beden evinde otururlar, gece gündüz birbirleri ile savaşır dururlar.

- Kadın durmadan, beden evinin ihtiyaçlarını diler, durur. Yani şeref ister, mevki ister, giyecek ister, ekmek ister, sofra ister.

- Nefis de kadın gibi, her ihtiyaca çare bulmak için, bazen tevazu gösterir, yüzünü toprağa sürer, bazen de büyüklük taslar, yücelik arar.

- Aklın ise bedene ait düşüncelerden haberi bile yoktur. Onun gönlünde ancak Allah sevgisi vardır, o sevgiyi kaybetmenin üzüntüsü, korkusu vardır." (*Mesnevi, c.* l, 2617-2622.)

"- Bedevînin hikâyesinde geçen su testisi, bizim bilgilerimizdir. Halife ise, Allah bilgisinin Dicle nehridir.

- Biz testilerimizi boş olarak değil de, dolu olarak Dicle'ye götürüyoruz. Böyle yaptığımız için kendimizi eşek bilmezsek, gerçekten de eşeklik, ahmaklık etmiş oluruz.

- Dicle nehrine bir testi yağmur suyu götüren bedevî, bu işte ma'zurdu. Çünkü o Dicle'yi bilmiyordu. Çölde, Dicle'den çok uzaklarda yaşıyordu.

- Bizim gibi onun da Dicle'den haberi olsaydı, o testiyi çöllerde taşıyıp durur mu idi?

- Dicleyi bilseydi, belki de, o testiyi tasa çarpar kırardı." *Mesnevi ,* c. I, 2848-2852.

172

Bizim bedenimiz de bir su testisine benzer

• Aslında bizim, bir çok isteklerle çevrilmiş, ihtayaçlar arasında sıkışıp kalmış olan bedenimiz içinde de duygularımızın acı suyu vardır.

• Allah'ım! Cennet karşılığında, müminlerin canlarını, mallarını satın aldığın gibi, kereminle, bizim şu küpümüzü, testimizi de kabul buyur.

2710 • Şu beş duygudan meydana gelen, şu beş musluklu beden testisinin içindeki suyu, her çeşit kirliliklerden, pislikten sen koru, sen temiz tut...

• Bu beden testisindeki suyu, kirlenmekten koru da oraya hakîkat denizinin, sevgi denizinin suyu sızsın.

• Böylece, testim, aşk denizinin coşkunluğunu, huyunu alsın.

• Bütün kötü huylardan arınmış, temizlenmiş gönül testisini o, padişahlar padişahına götürünce, padişah onun lekesiz, tertemiz olduğunu görür de onu almak ister.

• Ondan sonra rahmet ve sevgi suyu ile dolu olan testinin içindeki su bitmez tükenmez bir hale gelir de, yüzlerce dünya bu küçük testinin suyu ile dolar.

173

• Ey hakkı arayan kişi, sen vakit geçirmeden duygu musluklarını kapa, ve testiyi aşk küpünün suyu ile doldur. Cenabı Hak; "Nefsin isteklerine karşı gözlerinizi kapayın." diye buyurdu.[185]

[185] Bu beyitte Nur Sûresinin şu mealdeki 30. ayetine işaret var: "Habibim, müminlere söyle ki, haram olan şeylere karşı gözlerini kapasınlar."

• Çünkü insanların çoğu, his musluklarını kapamadıkları için, beden testileri acı ve tuzlu olan günah suları ile dolmuştur da hastalanmışlar, yarı kör olmuşlar, gerçeği görememişlerdir.

2725 • Ey yeri, yurdu tuzlu su çeşmesinin başı olan kişi, sen Ceyhun'u, Şatt'ı, Fırat'ı ne bilirsin? Ey bu fanî dünyadan ve onun zevklerinden kurtulamayan zavallı, sen yokluğu, mânâ sarhoşluğunu, rûh neşesini ne bilirsin?

Zehir ile panzehir; karanlık ile nûr nasıl Allah'ın emrine uymuşlarsa, Hz. Mûsâ da, Firavun da Allah'ın emrine, takdirine boyun eğmişlerdir.

Birisi hidayet yolunu tutmuş, o yolda yürümüş, gerçeği bulmuş; öteki sapıklık yoluna düşmüş, sapıtmış. Firavun'un şerefinin yitmemesi için gizlice dua etmesi.

• Hz. Mûsâ'nın da mânâ bakımından bir yolu vardı, Firavun'un da. Ancak, Hz. Mûsâ doğru yolda idi. Firavun ise yolsuzdu. Doğru yolu bulamamıştı.

• Hz. Mûsâ, Cenab-ı Hakk'ın huzurunda gündüzün ağlar, inlerdi. Firavun ise, gece yansı, kimsenin görmediği bir zamanda ağlamaya başlardı.

• "Allah'ım!" derdi. "Boynumda bu demir takdir zinciri nedir? Eğer bu sapıklık zinciri boynuma vurulmasaydı, ben benlik iddia edebilir mi idim? Ben, benim diyebilir mi idim?

2450 • Çünkü, sen ilahî takdirinle Mûsâ'yı nûrlandırmışsın; beni de o nûrdan mahrum etmiş, karartmış, bulandırmışsın.

• Sen Mûsâ'yı ay yüzlü yaratmışsın, benim ay gibi olan canımı ise kara yüzlü bir hale getirmişsin.

• Allah'ım, Mûsâ da, ben de Senin kapının kullarıyız; fakat Senin ormanında senin baltan işliyor. Dalları, Senin baltan kesip biçiyor.

• Senin baltan karşısında, dal ne yapabilir? Dalın eli var mıdır ki baltanı tutsun, hiç dal baltanın elinden kaçabilir mi? Hayır.

• Balta senindir, o güç kuvvet hakkı için kerem buyur da şu eğrilikleri Sen doğrult."

2460 • Firavun, yine kendi kendine; "Ne şaşılacak şey." dedi. "Bütün gece Ey Rabbimiz!" diye yalvaran, ben değil miyim?

• Yalnızken, toprak gibi, yerlere seriliyor, düzeliyorum. Alçak gönüllü oluyorum. Ama Mûsâ ile karşılaşınca, neden değişiyor, bambaşka oluyorum?

• Benim kalbim de, rûhum da, kalıbım da, tenim de Allah'ın hükmünde değil mi? Bir an beni iç yapar, öz haline getirir. Bir an gelir deri haline sokar, içsiz bir deri yapar.

• 'Ekin ol' der, beni yetiştirir. 'Çirkinleş' der, rengimi alır, beni sarartır.

2465 • Bir an beni ay haline koyar, parlatır; bir an gelir karartır. Zaten Al-lah'ın işi bundan başka nedir ki?"

• "Ol" emri ile, bizi yaratanın emir çevgenine uymuşuz, o çevgenin önünde, mekan âleminde de, mekansızlık âleminde de top gibi koşup yuvarlanıyoruz.

• Renksizlik âlemi, renge esir olunca, vahdet kesrete bürününce, hakîkatleri aynı olan Mûsâlar, birbirlerine zıt düşürler de, kavgaya başlarlar.

• Renksizlik âlemine ulaşır, vahdet madeniNİ bulabilirsen, o zaman Mûsâ ile Firavun'un birbirleri ile uzlaştıklarını, dost olduklarını görürsün.

• Bu anlaşılması güç, bu gizli kapalı nükte yüzünden, şu soruları sorabilirsin? Renk, nasıl olur da, bu sözlerden, bu dedikodulardan kurtulur?

2470 • Bu şaşılacak bir şey. Renk, renksizlikten meydana geldiği halde, nasıl olur da renksizliğe aykırı düşer, onunla savaşır?

• Her şey kaynağını sudan aldığına, sudan yaratıldığına göre, yağın da aslı sudur, su yüzünden meydana gelmiştir. Nasıl oluyor da, aslı olan *su*ya zıdd düşüyor?

• Evet, yağ sudan meydana gelmişken, neden yağ ile su, birbirine zıt oluyor, aykırı düşüyor?

• Gül, dikenli fidanda yetişiyor, meydana geliyor, diken de gülden. Neden bunlar da birbirleri ile çekişmekte, maceralara atılmaktadır.

• Yahud da bu bir çekişme, bir savaş değildir de, bir hikmete dayanmaktadır. Eşek satanların birbirleri ile çekişmeleri gibi, belki de bir sanat, bir hile.

• Belki de ne budur, ne de o; bu bir şaşırıp kalmadır; bir hayranlıktır. Onu bunu bırak da sen gönül harabesindeki gizli hazineyi ara.

2475 • Senin, aklına ve bilgine güvenerek hazineyi bulduğunu sanman, hazineyi buldum vehmine kapılman var ya, o vehim yüzünden gerçek hazineyi kaybediyorsun.

• Sen vehimleri, düşünceleri bakımlı birer yapı bil; böyle yerlerde hazine bulunmaz.

• Güzel yapılarda, bakımlı yerlerde benlik vardır, didişmek vardır, kavga vardır. Yokluk içinde olan kişi ise, varlıklardan utanır, sıkılır.

• Varlık, yokluk yüzünden feryad etmemiştir. Belki, yokluk varlığı kendinden uzaklaştırmıştır.

• Sen sakın; "Ben yokluktan kaçıyorum." deme. Belki yokluk, senden yirmi kere daha fazla kaçmakta ve uzaklaşmaktadır.[186]

[186]Bu beyitte geçen "yokluk" kelimesi, yokluğa erişmiş Hakk dostlarını göstermektedir. Şeyh Galib'in bir iki beytinin manası şöyle: "Hakk dostlarını, ziyarete gidemeyenler, huzurlarına girebilmek için, mânevî müsaade alamayanlardır."

2480 • Görünüşte seni kendisine çağırır, sana gel der; ama iç yüzünden de red sopasıyla seni kovar, kendinden uzaklaştırır.

• Bütün bu işler, kovalayanı yanıltmak için ata çakılan ters nallar gibidir. Ey saf kişi, Firavun'un Mûsâ'dan nefretini, sen yine Mûsâ'dan bil.

Herkes âleme kendi görüşü zaviyesinden bakar.

2365 • Hz. Muhammed'i Ebû Cehil gördü de; "Haşim oğullarından çirkin bir yüz belirdi." dedi.

• Hz. Peygamber ona buyurdu ki; "Haddini geçtin ama, doğru söyledin."

• Halbuki, Hz. Ebû Bekir, Hz. Peygamberi görünce; "Ey güneş, sen ne doğudansın, ne batıdan, latif bir nûrla parla." diye buyurdu.

• Peygamber Efendimiz, ona da; "Ey şu değersiz dünyadan kurtulan aziz varlık, doğru söyledin." diye buyurdu.

• Orada bulunanlar; "Ey insanların en şereflisi, en büyüğü, ikisi de birbirine aykırı düşen söz söyledi, îkisine de; 'Doğru söyledin.' diye buyurdunuz; bunun sebebi nedir?" dediler.

2370 • Hz. Muhammed (s.a.v.), buyurdu ki: "Ben, Hakk'ın kudret eli ile cilalanmış bir aynayım, Türk olsun, Hindli olsun; bana bakar, kendi nasılsa, bende kendini öyle görür."

Velîlerin gönülleri çok güçlüdür

• Kemal sahibi velîlerin gönülleri, Firavun'ların, imansız kişilerin canlarını kendilerinden uzaklaştırınca onlar, sapıklık içinde kalırlar.

2490 • Bu sapıkları bu dünya da istemez, öteki dünya da. Bu yüzdendir ki yollarını bulamayan bu zavallılar, iki dünyadan da nasib alamamışlardır.[187]

[187] Hac Sûresi'nin 11. ayetine işaret vardır.

• Hakk'ın has kullarından baş çeker, uzaklaşırsan, bil ki, onlar senin varlığından bıkmışlardır, usanmışlardır.

• Onların kehrübası vardır; o kehrübayı meydana çıkarırlarsa, senin bu saman çöpüne benzeyen varlığını deli divane ederler, kendilerine çekerler.

• Fakat kehrübalarını gizlerler de, onlara doğru koşuşunu, onlara kendini verişini istemezlerse, seni nefse, azgınlığa teslim ederler.

• Hayvanlık mertebesi, nasıl insanlık mertebesine esirse, yenilmişse,

2495 • İnsanlık mertebesinin de, hayvanlık mertebesi gibi, velîlerin elinde esir olduğunu bil.

• Peygamber Efendimiz, kulları doğru yola çağırırken, Cenab-ı Hakk, sevgili peygamberine; "Bütün âleme; 'Ey kullarım' de!" diye buyurdu.[188]

[188] Zümer Sûresi'nin şu mealdeki 53. ayetine işaret edilmektedir: "Habibim, de ki: 'Ey bir çok günahlar işleyerek nefislerini harcayan kullarım. Allah'ın rahmetinden ümid kesmeyin, Allah, bütün günahları bağışlar. Çünkü O, çok bağışlayan ve çok esirgeyendir.'" Bu ayet; "De ki: 'Ey Allah'ın kulları!'" yahut, "De ki: 'Ey kullar!'" diye başlamıyor da; "De ki: 'Ey benim kullarım!'" diye başlıyor. Hz. Mevlâna'ya göre "kullarım" diyecek olan mübarek mukaddes zat, tam ilahî tecellîye mazhar olmuş olan, Mi'rac'da olduğu gibi, Hakk'ta kendini yok eden ve beşeriyet halinden kurtulan Peygamber Efendimiz(s.a.v.)'dir.

177

• Senin aklın deveciye benzer. Sen de onun çekip götürdüğü deve gibisin. îstemesen bile o, dilediği yere, seni çeker götürür.

• Allah'ın velîleri, aklın da aklıdır. Bütün akılları ise develer gibi, başlangıcından katarın sonuna kadar hep onların kontrolü altındadır.

• Onlara ibret gözü ile bak da anla ki, yüzbinlerce cana bir velî kılavuzluk etmektedir.

2500 • Kılavuz da, deveci de ne demek? Eğer anlayışın varsa, sen güneşi gören göz ol da öyle bak.

• Bütün cihan geceye dalmış, karanlıklar içinde kalmış da, güneşin doğmasını, gündüz olmasını bekleyip duruyor.

• îşte sana zerrede gizlenmiş bir güneş, hem de buracıkta; işte sana kuzu postuna bürünmüş bir erkek arslan.

• İşte sana, saman altında gizli bir deniz. Denizin varlığından şüpheye düşerek sakın; samanın üstüne ayak basma.

• Mürşide, yol göstericiye karşı içinde bir şüphe ve tereddüt uyandı ise, doğru bir yol seçebilmek endişesi ile bu tereddüt ve şüphe, sana Allah'ın rahmeti, lûtfu ve ihsanıdır.

2505 • Her peygamber, dünyaya, tek olarak vazife yapmaya gönderilmiştir. Peygamber tekdir ama, gönlünde yüzlerce âlem vardır.

• Sanki Âlem-i Kübra (=En büyük âlem) kudretinden bir büyü yaptı da, kendini küçücük bir varlık suretine soktu.[189]

[189] Hz. Ali Efendimiz: "Sen kendini küçük bir varlık sanıyorsun; halbuki sende büyük bir varlık gizlenmiştir." diye buyurmuştur.

• Ahmaklar onu tek gördüler; kimsesiz, zayıf buldular. Fakat padişaha dost olan, padişaha pek yakın olan nasıl zayıf ve zavallı olabilir?

• Peygamberi gören ahmaklar, "Bu yalnız bir kişiden ibarettir. Yardımcısı ve kuvveti yoktur." dediler. Bir işin sonunu düşünmeyene yazıklar olsun.

178

Sadece maddî şeyleri gören Semûd kavminin, Salih(a.s.)'ı ve onun mu'cize devesini küçük görmesi. Hakk Teâlâ bir orduyu helâk etmek isteyince, düşmanları üstün ve güçlü bile olsa, ordunun gözüne onları küçük gösterir, az gösterir.

• Salih(a.s.)'in devesi görünüşte deve idi. O zalim ve nankör kavim, bir mucize olarak, kocaman bir kayanın içinden çıkmış olan deveyi, bilgisizlikleri yüzünden kestiler.

2510 • Su yüzünden deveye düşman oldular. Halbuki ekmeğe karsı da, suya karşı da kör olanlar onlardı.

• Allah'ın devesi ırmaktan, dolayısıyla buluttan su içmekte idi. Onlar tuttular, Allah'ın suyunu Allah'tan esirgediler.

• Salih'in devesi, salih kişilerin, temiz insanların bedenlerine benzer. Sâlih kişiler kötülerin, azgınların helâki için birer tuzaktır.

• Hz. Salih'in, "Deveye dokunmayınız, su içmesine engel olmayınız." demesini dinlememeleri, Semud kavmini ne dertlere uğrattı. Nasıl helâk etti.[190]

[190] Şam ile Hicaz arasında Medâyin-i Sâlih denilen bir bölgede yaşayan ve putlara tapan Semud kavmine Hz. Salih, peygamber olarak gönderilmişti. Şems Sûresi'nin 10-15. ayetlerinde bu husus beyan buyurulmuştur.

• Hakk'ın kahrının memuru, bir devenin kan pahası olarak, onlardan bütün bir şehir istedi.

2515 • Rûh, Salih'e benzer. Ten ise deve gibidir. Rûh, buluşma zevkine dalmıştır. Ten ise, ihtiyaçlar içinde kıvranıp durmaktadır.

• Salih kişinin rûhu, afetlere uğramaz. Deve yaralanabilir, ölebilir. Fakat, Salih'in özüne, rûhuna bir şey olmaz.

• Böyle bir rûha sahip olanlara kimse üstün gelemez. Gelse bile, sedefe, kabuğa gelir de öze, inciye gelmez.

• Salih'in rûhu incitilemez. Allah'ın nûru, kâfirlere mağlup olmaz.

• Cenab-ı Hakk, gizlice insanla, insan cismiyle ilgilendi, ona yakın oldu ki, kötü kişiler onu incitsinler de, Hakk'ın imtihanını görsünler.[191]

[191] Bu beyit üzerinde çok düşünmek gerek. Bazıları bu beyti; "Cenab-ı Hakk, rûhu gizlice bedenle birleştirmiştir." diye tercüme etmişlerdir. Halbuki beytin aslında "rûh" kelimesi yok, "Hakk" kelimesi var. Bundan sonra gelen beyit, bu beyiti tamamlamaktadır: "insanı inciten kişi, Hakkı incitmiş olur" denmektedir. Nitekim şârih Ankaravî hazretleri; "Hakk Teala hazretleri, bu cisme gizli olarak muttasıl oldu." diyor. (c. I, s. 490). Allah, maddî bir varlık değildir ki, haşa insanla birleşsin. Allah, mânâ sıfatları ile insanda tecellî etmiştir. Nitekim *Kur'an-ı Kerim'de* de; "Biz, ona şah damarından daha yakınız." (Kaf Suresi 16) diye buyurduğu zaman, bu yakınlık, maddî ve hulul gibi bir lekeden uzaktır. Sultan Veled hazretleri de *intihânâme* eserindeki bir beyitlerinde şöyle buyurmaktadır: "Allah'ın sırrı, demirin içinde saklanan kıvılcım gibi, insanda gizlenmiştir.'

179

2520 • İnsanı inciten kişinin, Allah'ı incittiğinden haberi yoktur. O bilmiyor ki bu küpün suyu, Hakk ırmağının suyu ile birleşmiştir.

• Allah, cümle âlemin sığınacağı, baş vuracağı bir zat olmayı murad etmiştir de, bu yüzden bedenle ilgilenmiştir.

• Sen de bir velînin beden devesine kul, köle kesil de Sâlih Peygamberin rûhu ile kapı yoldaşı ol.

2532 • Devenin yavrusu nedir? Salih Peygamberin gönlü, ihsanlarda bulunun, iyilikler ediniz de, onun gönlünü ele alın.

• Eğer onun gönlü alınır, hatırı hoş edilirse, azabdan kurtulursunuz. Yoksa ümitsizliğe düşersiniz de, elleriniz!, kollarınızı ısırır durursunuz.

Yoksul ve cömert

2748 • Yoksul kişi, cömertliğin aynasıdır. Sakın aynaya karşı gönül kırıcı sözler söyleyerek aynayı buğulandırma.

• Allah'ın bir çeşit cömertlik tecellîsi fakirleri meydana getirir; onları kerem sahiplerine müracaat ettirir, dinlendirir. Böylece iyilik seven zenginler için insanlık yolları hazırlanır. Bir başka cömertliği de, yoksula yardım etmesi için zenginin gönlünde sevgi ve merhamet duygusu uyandırmasıdır.

2750 • Şu halde yoksullar Hakk'ın cömertlik aynalarıdır. Hakk ile hak olanlar, yani Hakk'ta fanî olanlar, varlıktan tamamiyle geçen gerçek yoksullar; Hakk, mânâ yoksulları ise, ilahî cömertliğin kendisi olmuşlardır, Hakk gibi tamamiyle cömert kesilmişlerdir.

• Varlığı olmayanlarla, varlıktan geçenlerden başkaları, aslında ölüdürler. Bu çeşit adam, Hakk kapısında değildir, kapı penlesinin üstündeki nakıştan, sûretten ibarettir.

180

• Allah'tan fakir, fakat dünya malına istekli olan kişi,fakirliğin nakşıdır! resmidir;can ehli, yani mânevî hayat sahibi değildir.'Köpek resmine sen kemik atma...

• Onda lokma yoksulluğu vardır, Hakk yoksulluğu yoktur. Bir ölünün önüne yemek tabağı koyma...

• Ekmek dervişi, toprak balığı gibidir. Şekli balığa benzerse de denizden ürker, kaçar.

2755 • O tavuk gibi ev kuşudur, Hakk'a yakınlık dağında bulunan Hidayeti Zümrüd-i Anka'sı değildir. Güzel yemekler yer, şerbetler içer, yani düya lokması yer ama, Allah lokması yemez.

• O, yani sahte derviş, yemek içmek için Hakk'a âşıktır. Yoksa rûhu Allah'ın mânevî güzelliğinin hüsn ü cemalinin âşıkı değildir.

• O kendisini Allah'ın zatına âşık vehmetse bile, onun vehmi aslında esma ve sıfatın verdiği vehimdir.[192]

• Vehim vasıflardan, hadlerden doğar; Allah ise hiç kimseden doğmamış ve doğurmamıştır.

• Kendi vehminin tasvir ettiğine âşık olan kişi, nasıl olur da nimet ve keremler sahibi Allah'ın âşıklarından olur?

2760 • Fakat, o vehme âşık olan kişi, samimi ve gerçek bir âşık ise, onun fânî ve mecazî olan aşkı, onu hakîkate çeker götürür.

• Bu sözü, iyice anlatmak, açıklamak gerek. Fakat zayıf inançlı kişilerin yanlış anlayışlarından korkuyorum.

• Kısa görüşler, köhne anlayışlar, düşünceye yüzlerce kötü hayaller getirir.

• Herkes, gerçeği duyamaz, işitemez, her kuşcağız, bir inciri bütün olarak yutamaz.

• Hele o kuş ölmüş, çürümüş, hayallere dalmış, kör, gözsüz bir kujf'-l olursa.

2765 • Balık resmi için, ister deniz olmuş, ister kuru toprak fark etmez. Hindlinin yüzüne ha sabun olmuş, ha kara boya...

• Bir kağıda gamlı bir adam resmi yapsan, o resim gamdan da seviçten de habersizdir.

[192] Allah'ın zatı, ancak sıfatları ile cüz'î olarak idrak edilebilse de, zâtının künhüne akıl erdirmek imkansızdır. Tasavvur dahi edilemez. Hayat, sonsuzluk, görme, işitme, bilme, güç gibi zatî sıfatları; varlığın kendisinden oluşu, cisim ve cismaniyetten uzak bulunuşu, bir olup eşsiz oluşu ortağı bulunmayışı gibi sıfatlar subûtî sıfatlarıdır.

181

• Resim görünüşte gamlıdır, ama resmin gamdan haberi bile yoktur. Resmi gülen bir adamın da, güldüğünden haberi yoktur.

• Bu dünyada, gönlümüze gelen gamlar, neşeler gelip geçici hallerdir. Bu dünya gamları, neşeleri öteki âlemdeki gamlara, neşelere göre birer nakıştan, resimden başka bir şey değildir.

• Resmin gamlı yapılması da yine bizim içindir. O resim yüzünden biz, doğru yolu hatırlarız.

• Resmin yüzündeki tebessüm de senin içindir. Bu resime bakarak, manayı düzeltmek, gerçeği bulmak mümkündür.

2770 • Bu hamamdaki resimler, camekanın dışından bakılırsa, elbiseler gibi, cansız, hareketsiz durup durmaktadır.

• Sen dışarıda oldukça, ancak elbiseleri görürsün, ey dost, elbiseyi çıkar da içeri öyle gir.

• Çünkü elbise ile içeriye yol yoktur. Dikkatli ol, beden candan, elbise de bedenden habersizdir.

Küll ve Cüz
Dünyaya âşık olan kişi, üstüne güneş ışığı vurmuş bir duvara âşık olmuş kişiye benzer. O duvar âşıkı, duvardaki ışığın güneşten geldiğini anlamaya çalışmaz ve duvara gönül verir. Güneşin ışığı güneşe geri dönünce, duvar âşıkı ebedî olarak mahrum kalır.

2801 • Küll'e Allah'a âşık olanlar, "cüz'"ün âşıkları değillerdir. Cüz'e gönül verenler de, "küll"den mahrum kalırlar.[193]

• Bir cüz', diğer bir cüz'ün âşıkı olursa, sevilen cüz' fanî olduğundan çabucak kendi küll'üne gider, yani vefat eder. Böylece âşık da ayrılığa düşer.

[193] İnsanlar ve bütün varlıklar, Allah'ın güzel isimlerinin mazharıdır. Cüz' ve küll kelimeleri aynı oluş, bir oluş ifade etmez. Mevlâna; zahire değil mazhara yani duvarda Parlayan ışığa cüz' diyor. Burada küll kelimesi, Cenab-ı Hakk'a râcidir. Küll'e âşık olanlar, Hakk âşıklarıdır. Cüz' güzelliği bulunan kişiler, Allah'ın nûruna mazhar olanlar, dünya varlığı, bütün bunlar mecazî ifadelerdir. Haşa, Allah'ı bir küll, ondan başkalarını cüz' olarak, maddî düşünmemek gerek. Nitekim, Mevlânamız Efendimiz;Cüz', 'Küll'e bağlı değildir." diye buyuruyor.

• Cüz'e gönlünü kaptıran, başkalarının kulu, maskarası olur. Denize düşüp de kurtulmak için, eline gelen ota, yosuna, çer çöp gibi zayıf şeylere sarılanlara benzer.

• Sevilen o zavallının elinde bir güç yoktur ki, âşıkın derdine derman olsun; o efendisinin işini mi görecek, kendi işini mi?

• Kul, sevilen varlık, Hakk'ın "Gel" emrine uyar, ölür gider. Aşık da sevdiğini kaybettiği için ağlar, inler. Gül kokuşu, gül bahçesine gitti. Aşık da diken ile kaldı.

• O, fanî bir varlığa gönül verdiği için, isteğinden uzak düştü. Çalışması boşa gitti, çok zahmet çekti. Ayağı da yaralandı.

2811 • Eğer, cüz' küll'e bağlıdır, ondan ayrılmaz dersen, diken ye, diken de güle bağlıdır, beraberdir.

• Cüz', küll'e her bakımdan bağlı olsaydı, peygamberler boş yere gönderilmiş olurdu. Çünkü, peygamberler, insanları Hakk'a ulaştırmak, yani, cüz'ü küll'e kavuşturmak için gelmişlerdir. Kul, Hakk ile bir vücud halinde olsaydı, peygamberler kimi kime ulaştıracaktı?

Bir nahivci yani gramerci ile gemici hikâyesi

2835 • Bir nahiv alimi bir gemiye binmişti. O kendini pek beğenmiş olan nahivci, yüzünü gemiciye döndürdü.

• Dedi ki: "Sen hayatında hiç nahiv okudun mu?" Gemici; "Hayır." deyince; "Senin ömrünün yarısı hiçe gitmiş." dedi.

• Gemicinin bu sözden gönlü kırıldı, öfkelendi; ama hemen cevab vermedi, sustu.

• Derken, bir rüzgâr çıktı, gemiyi bir girdaba sürükledi. O zaman, gemici, nahiv alimine yüksek sesle seslendi:

• "Ey hoca, söyle bakalım, sen yüzme bilir misin?" diye sordu. Nahivci;

"Ey hoş sözlü ve güzel yüzlü gemici, bilmem." deyince,

2840 • Gemici; "Ey nahivci!" dedi. "Senin bütün ömrün hiçe gitti, çünkü gemi bu girdabda batacaktır."

• Şunu iyi bil ki burada, mahvolmayı bilmek gerek, nahiv bilmek işe yaramaz.

183

• Denizin suyu, ölüyü başında taşır, diri olan denizin elinden nasıl kurtulur?

• Sen de, eğer beşeriyet sıfatlarından, kötü huylarından ölüp kurtulursan Hakk'ın sırlar denizi, seni başının üstünde gezdirir.

• Ey benliğe, gurura kapılarak herkese eşek diyen kişi! Şimdi sen de eşek gibi buz üstünde kalmış, ileri geri adım atamıyacak bir hale gelmişsin.

2845 • İstersen sen, dünyada zamanın en büyük bir bilgini, her şeyin bileni ol. Şimdi şu dünyanın fanîliğini ve zamanın da geçip gittiğini gör.

• Size Hakk'ta mahvolma, yok olma yolunu öğretmek için söz arasına nahivcinin hikâyesini de kattık.

• Ey aziz dost, fıkhın fıkhını, nahvin nahvini ve sarfın sarfını, ancak yoklukta, yok olmada bulabilirsin.

Mânâ kapısını çalarsan açarlar

2870 • mânâ kapısını çalarsan sana açarlar. Düşünce kanadını çırpar, uçmaya çalışırsan, seni bir doğan haline getirirler.

• Haberin yok, senin düşünce kanadın çamura bulaşmış, ağırlaşmıştır. Çünkü sen, çamur yiyorsun, çamur sana ekmek olmuş.[194]

[194]Kalbini kesrete (=çokluğa) ve sûrete bağlamış, aşağı duygularla yaşayan bir lokma âşıkı olmuşsun.

• Ekmek ile etin aslı, mayası topraktır, çamurdur. Bunları az ye de çamur gibi yer yüzüne yapışıp kalma.

• Acıkınca köpek oluyorsun; kızgın, geçimsiz, kötü huylu, sert, yanına yaklaşılmaz soysuz bir köpek kesiliyorsun.

• Fakat doyunca da pis bir leş halini alıyorsun; duygusuz, her şeyden habersiz, sanki elsiz ayaksız bir duvar gibi oluyorsun.

2875 • Bazen murdar bir leş, bazen kızgın bir köpek oluyorsun. Bu durumda sen nasıl olur da arslanların yolunda koşabilirsin?[195]

• Avlanırken senin işine yarayan ancak köpektir, yani nefsindir. Bu nefis köpeğini fazla besleme, önüne az kemik at...

[195]Arslanlardan murad, aşk ve hakikat halinde yolunda yürüyen Allah adamlarıdır.

184

• Çünkü köpek doyunca azgınlaşır, emrine uymaz, karnı tok olduğu için avın arkasında koşmaz.

2888 • İmanlı bir kişi, bir yerde altın bir put bulsa, onu puta tapanlar alsın diye bırakır gider mi?

2890 • Onu alır, ateşe atar eritir, onun eğreti olan putluk şeklini değiştirir.

• Böylece de altındaki put şekli kalmaz. Çünkü şekil, suret manayı arayanlara engel olur ve yollarını vurur.

• O putun altını, Allah'ın ihsanı olan bir madendir. Altının put şekline sokulması, eğretidir. Onun aslını, altınlığını değiştirmez.

• Sen şekilde, surette kalırsan puta tapıyorsun demektir. Her şeyin sûretini bırak, manasına bak.

Sabır; gamdan kurtulmak için bir anahtardır.

• Eğer tamamiyle zorluklara daldınsa, daralıp kaldınsa sabret. Çünkü sabır, rahatlığın, genişliğin anahtarıdır.

• Düşüncelerden sakın, insanın gönlü ormana benzer; ormanda arslan gibi de, yaban eşeği gibi de düşünceler bulunur.

2910» Perhizler, ilaçların başıdır. Kaşınmak ise uyuzluğu artırır.

• Perhiz, gerçekten de ilaçların başıdır. Perhiz et de canındaki gücü seyret.

• Bu söylediğim vahdet sırlarını candan dinle de, ben de senin kulağına altın küpe takmış olayım.

• O zaman, kuyumcu gibi, altın işleri ile Ay'ın kulağına sen küpe olursun da, Ay'a, Süreyya'ya kadar yükselirsin.[196]

[196] Ay, geceleri, solgun ışıkları ile her tarafı yaldızladığı için kuyumcu sayılıyor Burada, "Ay"dan murad "insan-ı kamil"dir. Onun kulağına küpe olmak; şeref kazanmak, manen yükselmektir

185

Harfler ve insanlar

• Önce şunu bil ki, elifden ya'ya kadar harflerin başka başka şekillerde oluşu gibi, bütün insanların da canları, huyları çeşit çeşittir.

2915 • Bu çeşitli şekillerdeki harfler, düşünceyi ve sözü, dile getirmek için, birleşirler. Çünkü harfler bir bakıma göre baştan ayağa dek birdir. Bir bakıma göre de, birbirlerine aykırıdırlar, çeşitli yönlere çekilebilirler.

• Harfler, bir bakıma, birbirlerine zıt düşmezler. Bir bakıma da hepsi harf oldukları, harf adı ile anıldıkları için birleşme ve anlaşma halindedirler. Bir bakıma faydasızdırlar, ciddi değillerdir. Bir bakıma da faydalı ve ciddidirler.[197]

[197] Bu üç beyitte, Hz. Mevlâna, insanları harflere benzetiyor. Harfler şekil, ses bakımından birbirine benzemezler. Fakat harf adı altında düşünce ve sözü meydana getirmek için birleşirler, insanlar da böyledir. Onlar da renk, yaşayış, huy, bilgi, anlayış, ahlak bakımından birbirine benzemezler. Fakat insan namı altında, aynı kalıpta birleşirler. Aynı ilahî emaneti taşırlar, insanlarda da zıt duygular, birbirine zıt düşmeler vardır. Yaşayışları, birbirlerine karşı davranışları, savaşları, barışları bir bakıma manasızdır. Onların sözlerine de güvenilemez, ciddî değillerdir. Bir bakıma insanlar faydalı işler yaparlar, çalışkandırlar, ciddidirler.

Gerçekten de harfler, ağızdan çıktıklarında, çıkardıkları sesler bakımından, şekil, biçim bakımından birbirlerinden çok farklı görünürlerse de, bu çeşitli şekillerdeki, harflerin aslı bir noktada toplanır. Hangi harfi alırsanız alınız, o harf noktaların bir araya gelmesinden meydana gelmiştir.

Bu yüzdendir ki Hz. Mevlâna: "Harfler, bir bakıma baştan ayağa dek birdir." diye buyurmaktadır. Çeşitli harfler, bir noktada toplandıkları gibi çeşitli huyda, çeşitli yaradılışta, çeşitli renklerde olan insanlar da, bir noktada, "nokta-i vahdet"te, birlik noktasında birleşirler. Çünkü, hepsi de aynı kalıbda, aynı ilahî emaneti taşımaktadırlar.

Kıyamet günü; her şeyin Hakk'a arz edileceği gündür.

• Kıyamet günü, her şeyin Hakk'a arz edileceği gündür. O günde, insanî vazifelerini yapmış olanlar, temiz ve faziletli kişiler, kendilerini göstermek isterler.

• O kendini gösterme gününde, kötü işler yaparak yüzlerini karartmış kişiler, artık kendilerini gizleyemeyecekler ve rezil olacaklardır.

• Güneş gibi parlak yüzü olmayan ve günahlarla yüzlerini karartmış kişiler elbette kendi kirliliklerini göstermemek için gecenin karanlığı ile perdelenmek, gizlenmek isterler.

186

2920 • O günahkarın diken gibi olan vücudunda bir gül yaprağı bile yoktur. Bu sebeple ilkbaharlar, gül yetiştirmeyen dikenlerle dolu fidana ve onun gizlediği sırlara düşmandır.

• Fakat baştan aşağa gül gibi ve süsen çiçeği gibi güzel ve hoş olan kişi için bahar, görür ve gösterir iki gözdür.

• Manasız ve faydasız olan diken, gül bitirmediğinden, gül bahçesinde yan gelip oturmak için güz mevsimini ister.

• Güz mevsimini ister ki, o mevsim, gülün güzelliğini örtsün, gizlesin de kendinin çirkinliğini, ayıbını kimseye göstermesin; böylece sen ne bu gülün rengini, güzelliğini görürsün, ne de dikenin çirkinliğini.

• Bu yüzdendir ki güz mevsimi, diken için bahardır, hayattır; çünkü o mevsimde, kara taşla yakut bir görünür.[198]

[198] Bu beyitlerde geçen diken günahkar insanları, küfür ehlini; gül de iyi insanları, iman sahibi kişileri göstermektedir. Günahkarlar öteki âlemdeki bahara nisbetle güz mevsimi olan dünyayı severler. Çünkü hurda günahlarını gizlemeyi başarırlar, ne olduklarını meydana çıkaracak olan Ahiret baharının geldiğini istemezler.

2925 • Ama bahçıvan, gül müdür, diken midir? Bunu güz mevsiminde de bilir ve görür. Onun görüşü cümle âlemin görüşünden üstündür.

• Zaten dünya, ondan ibarettir. O, kendinden geçmiş, gerçeğe dalıp gitmiş kişidir. Geri kalanlar, hep ona bağlıdırlar. Gökteki yıldızların hepsi de, Ay'ın cüz'üdürler.[199]

[199] Yukarıdaki beyitte geçen bahçıvan, her şeyi görüp anlayan kâmil insanı göstermektedir. Metinde ebleh kelimesi ile gösterilen kişi, kendinden geçmiş, gerçeğe dalmıştır. O serden, kötülüklerden arınmış; hayrı, iyi işleri tabiat edinmiştir. O niçin? neden? gibi aklın sormak istediği sorulardan gafildir. O Hakk'ı akıl yolu ile değil, gönül yolu ile bulmuş, saf gönüllü bir üstün kişidir, işte böyle üstün bir insanın, insan-ı kamilin görüşü diğer insanların görüşünden, anlayışından üstündür.

• Gülsüz dikenler gibi bahardan korkmayan güzel çiçekler, müjde, müjde bahar geliyor, diye sevinirler.

• Çiçek, parlak bir zırh giyinmiş gibi kalıp dökülmedikçe, meyveler varlıklarını nasıl gösterebilirler?

• Çiçekler dökülünce, meyveler baş gösterir; beden de kırılınca can baş gösterir.

2930 • Çiçek şekilden, suretten ibarettir. Meyve de manadır. Çiçek bir müjdecidir, meyve ise Allah'ın nimetidir.

• Çiçek dökülünce meyve belirir. O dökülüp kaybolunca meyve çoğalır.

187

Pîrin sıfatları ve ona uyma lüzumuna dair

• Ey Hakk'ın nûru Hüsameddin, bir iki kağıt fazla al da pîrin, mürşidin sıfatlarını yaz.

2935 • Nazik bedeninde güç, kuvvet yok, zayıfsın; ama güneş olmayınca bizim için nûr yoktur ki...

• Kandil olmuşsun, sırça kesilmişsin, fakat gönül ehlinin de başısın, önderisin.

• Mademki gönül ehlinin başısın, her şey senin elindedir, her şey senin isteğine bağlıdır. Gönüldeki dizi dizi mânâ incilerinin meydana gelmesi de, senin lutfün, senin ihsanındır.

• Yol bilen pîrin hallerini yaz. Bir pîr seç, onu mânâ yolunun ta kendisi bil.

• Pîr yaz mevsimi gibidir. Halk ise güz ayı. Halk gecedir, pîr ise nûrlar saçan ay.

2940 • Ben taze, genç bahtına pîr adını taktım; çünkü o, günlerin, senelerin geçmesi ile değil, Allah'ın lutfü ile pîr olmuştur.

• O, öyle bir pîrdir ki, ona başlangıç yoktur. O öyle bir tek incidir ki, onun eşi benzeri bulunmaz.

• Zaten eskimiş, yıllanmış şarab daha kuvvetli olur. Özellikle o şarab ledün küpünden olursa.[200]

[200] Hocadan, kitaptan öğrenilmeyen, Allah tarafından sevdiği kuluna ihsan edilen mânevî bilgi anlamına gelen ilm-i ledün şarabı. Başlangıcı bulunmayan, pîrin sunduğu ledün şarabı elbette çok kuvvetli ve eski bir mânevî şarab olsa gerek.

• Ey Hakk yolunun yolcusu, kendine pîr seç; çünkü bu yolculukta pîrsiz olursan, pek büyük afetler, korkular, tehlikeler vardır.

• Çok defa geçtiğin bu yolda bile kılavuzsuz gidersen şaşırır kalırsın.

• Ya hiç görmediğin bir yolda ne olursun? Aklını başına al da, kılavuzsuz olarak yola düşme. Ey ahmak, eğer başında mürşidin gölgesi olmazsa, gulyabanî sesleri seni şaşırtır, yolunu saptırır.[201]

[201] Gulyabanî'den maksat, insan şeklinde karşımıza çıkan şeytandır. Bunlara "şeytan-ı ins" (=insan şeytanları) adı verilmiştir.

• Gulyabanî sesleri, seni yoldan çıkarır ve tehlikeye düşürür. Bu yola düşmüş, senden daha akıllı kişiler vardır ki, hepsi de pîrsiz sapıttılar.

• Yalnız, yanlış gidenlerin nasıl yollarını şaşırdıklarını Kur'an'dan dinle; kötü rûhlu şeytanın, onları ne hale getirdiklerini anla.

188

• Şeytan onları doğruluk yolundan, insanlık yolundan yüzbinlerce yıl uzaklara düşürdü, felaketlere uğrattı, çırçıplak bıraktı.

2950 • Onların çürümüş kemiklerini ve dağılmış saçlarını gör de ibret al, fakat eşeğini onların gittikleri yola sürme.[202]

[202] Bu beyitte Al-i İmran Sûresi'nin şu anlamdaki ayetine işaret var: "Yeryüzünde gez dolaşın, Allah'ın varlığıyla birliğine, peygamberlerin Hakk tarafından gönderildiğine inanmayanların sonlarının ne olduğuna bakın." Al-i İmran 137. ' Beyitlerde geçen "Eşek", Nefs-i Emmare'nin sembolüdür.

• Eşeğin boynundan yakala, onu doğru yola; erlerin, yol bilginlerinin yoluna sür.

• Sakın ha, eşeği kendi keyfine bırakma, yularını elinden salıverme. Çünkü o, yola değil, çayır tarafına gitmek ister.

• Sen bir an gaflete düşer de, nefis eşeğinin yularını bırakacak olursan, o çayırlığa yol alır gider.

• Eşek, hakîkat yolunun düşmanıdır. Nefsanî arzular çayırının sarhoşudur. O ne kadar çok sürücülerini, üstüne binenleri yere vurmuştur, öldürmüştür.

2955 • Eğer sen yolun doğrusunu bilmiyorsan, üstüne bindiğin eşek neyi isterse, onun aksini yap; zaten kurtuluş yolu, nefis eşeğinin gitmediği yoldur.

• Nefsin isteği ile az dostluk et, çünkü seni Allah yolundan azdıran, saptıran odur.

• Dünyada, hakîkat yolcularının gölgesinden başka hiç bir şey, nefsin dileğini ve isteğini kırıp geçirmez.

Bir gün Resülullah Efendimizin Hz. Ali'ye; "Herkes Cenab-ı Hakk'a bir çeşit ibadetle yakınlaşmak ister. Sen, Allah'ın has kullarından, ermiş, akıllı bir kulunu bul, onunla sohbet etmek suretiyle Allah'a yakınlaşmayı dile de herkesten daha ileri geçmiş ol." diye vasiyet buyurması.

• Hz. Peygamber Efendimiz, bir gün Cenab-ı Ali'ye buyurdu ki: Ya Ali, sen Allah'ın arslanısın, pehlivanısın, yiğidisin.

189

2960 • Fakat arslanlığa, yiğitliğe güvenme, ümid ağacının gölgesine gel, o gölgeye sığın.

• Öyle akıllı bir kişinin gölgesi altına sığın ki, hiç kimse onu rivayetlerle, nakillerle yolundan çeviremesin.

• Onun gölgesi, yer yüzünde Kaf Dağı'na benzer, rûhu da çok yüceleri tavaf eden Simurg'dur.[203]

[203] "Kaf dağı" : Dünyayı kuşak gibi kuşatan bir dağa verilen ad. "Simurg" (=Zümrüd-i Anka)'nın da yuvası burada imiş. Eski insanların hayal ettikleri ne Kaf Dağı vardır, ne de Simurg. Mevlâna burada Kaf Dağı ile Simurg'un var olduğunu söylemiyor, insan-ı kamilin değerini bildirmek için, halk arasında büyüklüğü ve üstünlüğü ile tanınmış şeylere benzeterek bir fikir vermek istiyor.

• Kıyamete dek onun, o kâmil insanın vasfını söylesem, onu övsem sonunu getiremem. Sen bu övmenin biteceğini bekleme.

• Sanki, güneş, insan şekline gelmiş, insan suretiyle, insan maskesi ile yüzünü örtmüş, gizlenmiştir. Artık ne demek istediğimi sen anla, doğruyu en iyi bilen Allah'tır.[204]

[204] Divan-ı Kebir’de bu anlamda bulunan bir beyit bu fikri ne güzel açıklıyor: "Şu insan şekli bir maske, bir yüz örtüsüdür. Aslında bütün secde edenlerin kıblesi biziz."

2965 • Ya Ali, Allah yolunda yapılan taatlar, ibadetler içinden sen, Hakk'ın has kulu, bir kamilin gölgesinde bulunmayı seç...

• Şu dünyada, herkes bir çeşit ibadete sarılmış, kendisine bir kurtuluş yolu aramıştır.

• Sen git de, akıllı ve kâmil bir kişinin gölgesine sığın da, gizli gizli savaşan, sinsi bir düşman olan nefsin elinden kurtul.

• Bu hareket senin için bütün ibadetlerden daha iyidir, daha hayırlıdır. Mürşidsiz olarak bu yolda ilerlemiş olanların hepsini geçer, hepsinden ileri olursun.

• Ey Hakk yolunun yolcusu, pîri bulunca, aklını başına al da, ona teslim ol; Mûsâ Peygamber gibi, Hızır'ın buyruğu altına gir.

2970 • İki yüzlülük etme, Hızır'ın yaptığı işlere sabret ki, Hızır sana; "Artık ayrılık zamanı geldi, git." demesin.

• Gemiyi delerse, delsin, hiç bir şey söyleme, çocuğu öldürürse öldürsün sen bu işe üzülme, saçını başını yolma.

• Allah, onun eline; "Kendi elim." dedi. Allah'ın eli, onların ellerinden üstündür hükmünü verdi.[205]

[205] Fetih Sûresi'nin 10. ayetine işaret var.

190

• Allah'ın eli, o çocuğu öldürürse, diriltir de... Diriltmek de ne demek? Onu ölümsüz bir can haline getirir.

• Bu yolu, mürşidsiz, yalnız aşan da var. Bu pek azdır. Ama bu da yine pîrin himmeti ile olur.

2975 • Pîrin eli, gaiblere yetişmeyecek kadar kısa değildir. Elini tutmayanlara da elini uzatır, onun eli Allah'ın kudret eli sayılır.

• Elinden tutmayanlara, huzurunda bulunmayanlara bile, böyle mânâ elbiseleri giydirirse, şüphe yok ki, huzurunda bulunanlar, bulunmayanlardan karlı çıkarlar.

• Huzurunda bulunmayanlara bile yiyecekler verirse, konuklarının önüne ne nimetler koyarlar.

• Onların huzurunda kemer bağlayıp, hizmet edenler neredеdir? Kapı dışında durup da içeri ile ilgilenmeyenler nerede?

• Pîri seçince, tahammülsüz olma, balçık gibi uyuşukluk gösterme.

2980» Her zahmete kızmada, öfkelenmede, her terbiyesize kin gütmedesin, Peki ama, cilalanmadan nasıl ayna olacaksın?

Bir Kazvinlinin vücuduna arslan resmi döğdürmesi

• Şu hikâyede anlatıldığı gibi Kazvinlilerin adetine göre; bedenlerine, ellerine, omuzlarına, kendilerine zarar vermiyecek bir tarzda, iğne ucu ile mavi dövmeler döğdürürlerdi.

• Kazvinlinin biri, hamamda tellağın yanına gitti; "Lütfen bana bir dövme yap, ama tatlılıkla yap, canımı acıtma." dedi.

• Tellak; "Söyle yiğidim, ne resmi yapayım?" diye sorunca, Kazvinli; "Kükremiş bir arslan resmi yap." dedi.

2985 • "Tali'im arslan burcudur. Arslan resmi döv. Gayret et ki tam arslana benzesin. Rengi solgun olmasın."

• Tellak; "Vücudunun neresine döveyim?" deyince, Kazvinli; "Omuzuma döv." dedi.

• Tellak, iğneyi batırınca, acısı adamın kürek kemiğine işledi.

• Kazvinli yiğit inleyerek; "Ey değerli usta, beni öldürdün; ne resmi yapıyorsun?" diye sordu.

• Tellak; "Arslan resmi yap demedin mi?" deyince, Kazvinli; "Neresinden başladın?" dedi.

191

2990 • Tellak; "Kuyruğundan başladım." dedi. Kazvinli; "Ey iki gözüm kuyruğu bırak." dedi.

• "Arslan kuyruğunun sızısı kuyruk sokumumu sızlattı; kuyruğu, boğazımı sıktı, nefesimi kesti.

• Ey arslan yapan, sen kuyruksuz bir arslan yap, çünkü iğne acısından yüreğime fenalık geldi, bayılacağım."

• Usta, Kazvinli'ye acımadan, duyduğu acıları düşünmeden, arslanın bir başka tarafını yapmak için iğneyi tekrar batırdı.

• Kazvinli; "Aman, bu arslanın neresi?" diye bağırdı. Tellak da; "Kulağı." dedi.

2995 • Adam "Bırak kulağı da olmasın ey usta, elini çabuk tut!"

• Tellak, bu defa iğneyi başka bir tarafa batırınca, Kazvinli, yine feryada başladı.

• "Bu üçüncü de arslanın neresi?" diye sordu. Tellak da; "Karnıdır, azizim." diye cevap verdi.

• Kazvinli; "Varsın arslan karınsız olsun, duyduğum acı arttıkça arttı, iğneyi çok batırma." dedi.

• Tellak, şaşırdı, hayli zaman parmağı ağzında kaldı.

3000 • Sonra öfke ile iğneyi yere attı da; "Dünyada bu iş kimin başına gelmiştir?" dedi.

• "Kuyruksuz, başsız, gövdesiz arslanı kim görmüştür? Allah bile böyle bir arslan yaratmamıştır."

• Ey kardeş, iğne acısına sabret ki, kendi kâfir nefsinin iğnesi acısından kurtulasın.

• Varlıktan kurtulmuş olanlara, gökyüzü de secde eder. Güneş de. Ay da.

• Kimin bedenindeki kâfir nefis öldü ise, güneş de onun buyruğuna girer, bulut da...

3005 • Gönlünde ilahî aşk ateşini uyandıran ve çevresini aydınlatmayı öğrenen kişiyi artık güneş bile yakamaz.

• Doğması ve batması belirli zamanlarda olan güneş hakkında Cenab-ı nakk; "Doğduğu ve battığı zamanlarda, onların mağaralarının içine değil de sağ ve sol taraflarına giderdi."[206] diye buyurmuştur.

[206]Kehf Suresi 17.

192

• Küll'e doğru varan, külle ulaşan cüz'ün bütün dikenleri birer gül olur.

• Cenab-ı Hakkı yüceltmek, ta'zim etmek nasıl olur? Kendini hor, hakir bilmek ki, kendini toprak gibi ayak altında çiğnetmeye layık görmekle olur.

• Tevhid, Allah'ı bilmek nedir? Kendini Vahid'in, Bir'in önünde yakıp yok etmektir.

3010• Eğer gündüz gibi aydınlanmak, parlamak istiyorsan, geceye benzeyen, gece gibi karanlık olan varlığını, benliğini yak.

• Bakın kimyada eritir gibi, varlığını, sana o varlığı verenin varlığında erit, yok et.

• Sen sıkı sıkıya, "Ben"e ve "Biz"e yapışmışsın. Yokluğa ve birliğe ulaşamamışsın, karşılaştığın bütün bu bozuk düzen işler, bütün bu perişanlıklar, bu yıkıntılar hep bu ikilikten meydana gelmededir.

Kurt ile tilkinin arslanın maiyyetinde ava gitmeleri

• Arslan, kurt, bir de tilki avlanmak için dağa, ormanlığa gitmişlerdi.

• Avlanmak için, birbirlerine yardım etmeyi, yolları, belleri iyice tutmayı düşünüyorlardı.

3015 • O engin ovada, üçü de beraberce, bir çok av tutacaklardı.

• Erkek arslan, onlarla beraber olmaktan, onlarla beraber avlanmaktan utanıyordu ama, yine de, ikram olsun diye, onlara yoldaş olmuştu.

• Böyle büyük bir padişaha, askerlerinin yoldaş oluşu, ona yük olur, zahmet olur ama, yine de "Toplulukta rahmet vardır." hadisine uyarak onlara katıldı.

• Böyle bir "Ay" yıldızlarla arkadaş olmaya utanır ama, yine de cömertliği yüzünden, onların arasında yer alır.

• Peygamber Efendimizin verdiği karardan üstün bir karar yoktur ama yine de kendi kararını görmemezlikten geldi de, Allah'tan Peygamber Efendimize "Onlarla danış, müşaverede bulun."[207] emri geldi.

3020 • Terazide, arpanın altınla arkadaş olması, yani dirhem kefesine konması, arpanın da altın gibi değerli olmasından değildir.

[207] Al-i İmran Sûresi 159.

193

• Rûh, şimdi bedenle yoldaş olmuştur. Rûhu, beden korumaktadır. Bir zaman için köpek de, kapı eşiğinde bekçilik etmiştir.

• Kurtla tilki, heybetli arslanın peşinde dağa doğru gittiler.

• İşleri yolunda gitti, bir dağ sığırı, bir keçi, bir de semiz tavşan yakaladılar.

• Savaşçı bir arslanın peşine takılan kişinin kebabı, gece gündüz, eksik olmaz.

3025 • Avları, ölü ve yaralı olarak kanlar içinde sürükleye sürükleye dağdan ormana getirdiler.

• Kurt ile tilki, doymazlık içinde idiler. Ağızlarının suyu akıyordu. Padişahlar padişahının bu avları adaletle pay etmesini bekliyorlardı.

• Her ikisinin de bu tama'ı, bu doymaz duygusu arslanın içine doğdu. Onların bu tama'ının sebebini bildi, anladı.

• Sırların arslanı, emîri olan kişi, gönülden geçenleri bilir.

• Ey düşüncelere dalmayı adet edinen gönül, kendine gel de, ermiş bir kişinin yanında gönlüne kötü bir düşünce getirme.

3030 • O senin gönlünden geçenleri bilir, yine de konuşmasına devam eder. İçinden geçenleri anladığını gizlemek için senin yüzüne güler.

• Arslan, onların vesveselerini anladı. Ama, bir şey demedi.

• Ama, kendi kendine; "Ey aç gözlü dilenciler, ben size hak ettiğinizi vereceğim." dedi.

• "Benim dileğim ve ayıracağım pay, size yetmiyor mu? Benim lutfum ve ihsanım hakkındaki zannınız bu mu?

• Sizin akıllarınız da, kararlarınız da benden, benim dünyaları süsleyen, lutuflarımdan, ihsanlarımdan doğmaktadır.

3035 • Resim ressama, beni kusurlu yaptın diyebilir mi? Resme, o kusuru, o kötü görünüşü veren ressamdır.

• Ey zamanın yüz karası olan küstahlar, bana karşı böyle kötü zanda bulunmak size mi kaldı?

• Allah'a karşı kötü zanda bulunanların kafalarını uçurmazsam, hatanın, yanlış işin ta kendisini işlemiş olurum.

• Bu dünyayı, sizin ayıbınızdan kurtarayım da, bu hikâye, dünya durdukça söylensin dursun."

• Arslan bu düşüncelere dalmış, açıkça gülüyordu. Fakat arslanın gülümsemelerine inanma.

194

3040 • Dünya malı, dünya nimetleri, Hakk'ın kullarına lutfu, ihsanı, adeta mânevî tebessümleri gibidir. Fakat dünya malı bizi aldatır, aklımızı başımızdan alır, mağrur ve perişan eder.[208]

[208] Ankaravî Hazretleri bu beyti şerh ederken şöyle buyuruyor: "Zenginlik, yüksek makam, şöhret, rûhen asî! olmayan, hidayete eremeyen, takva sahibi bulunmayan kişileri aşağılara düşüren birer tuzaktır, İlahî mekirdir."

• Ey kadri yüce kişi, yokluk, yoksulluk, hastalık bir bakıma senin için mal ve mülkten daha iyidir, daha hayırlıdır. Çünkü zenginlik, mal ve mülk gülümseme tuzağını kurar, sonunda seni düşürüverir.

Arslanın kurdu imtihan etmesi; "Ey kurt! Avları aramızda pay et." demesi.

• Arslan; "Ey tecrübeli, ihtiyar kurt, bu avları aramızda pay et de yeni bir adalet göster." dedi.

• "Pay etme işinde benim vekilim ol da, senin tabiatının nasıl bir yaratılışta olduğu meydana çıksın."

• Kurt dedi ki: "Padişahım, yaban öküzü senin payın olsun, o da büyük, sen de büyüksün, semizsin çeviksin.

3045 • Orta boyda, orta irilikte olan keçi de benim olsun; tilki, sen de, yanılmadan, hiç ses çıkarmadan tavşanı al, tavşan tam sana göre."

• Arslan; "Ey kurt!" diye kükredi. "Bu sözü nasıl söyledin? Bir daha söyle bakayım. Ben burada iken sen nasıl olur da ben ve sen diye konuşabilirsin?

• Kurt, ne köpek oluyor ki, benim gibi eşsiz, benzersiz bir arslanın yanında kendini var gibi görebiliyor?

• Ey kendisine varlık veren eşek, beri gel." dedi; kurt yanına gelince, arslan bir pençe vurdu, onu parçaladı.

• Arslan, kurtta akıl olmadığını, doğru bir karara varamadığını görünce cezasını vererek onun derisini başından sıyırdı.

3050 • Dedi ki: "Mademki beni görmek, seni senden almadı. Böyle bir cana inleyerek ölmek gerektir.

• Huzurumda yok olmadığın için senin boynunu vurmak lâzım geldi.

3102 • Arslan, iki ayrı üstünlük, iki ayrı baş olmasın diye kurdun kafasını kopardı.

195

• Ey koca kurt, madem hayvanlar padişahının önünde, kendini ölü saymadın. Cezanı gör, işte; "Biz onların intikamını aldık."[209] ayet-i kerimesinin hükmü budur.

[209] A'raf Sûresi 136.

• Ondan sonra arslan, yüzünü tilkiye çevirdi de; "Haydi." dedi. "Bunları yemek için sen pay et."

3105 • Tilki secde etti, sonra dedi ki: "Ey yüce padişah, şu semiz öküz, senin kuşluk yemeğin olsun.

• Şu keçiden de, aziz padişahımızın öğle yemeği için bir yahni yapılır.

• Tavşan ise, lutuf ve kerem sahibi padişaha, akşamleyin bir çerez olur."

• Arslan; "Ey tilki!" dedi. "Adalet meş'alesini sen yaktın, böyle hakça pay edişi sen kimden öğrendin?

• Ey ulu kişi, bu akıllıca işi nereden öğrendin?" Tilki dedi ki: "Ey cihan padişahı, bunları ben kurdun başına gelenlerden öğrendim."

3110 • Bunun üzerine arslan tilkiye; "Mademki kendini bizim aşkımıza tamamiyle bağladın. Avların üçü de senin olsun, üçünü de al götür." dedi.

• "Ey tilki sen tamamiyle biz oldun, bizim oldun. Artık seni nasıl incitebiliriz?

• Biz de seniniz, bütün avlar da senin. Artık, yedinci kat göğün üstüne ayak bas, yüksel.[210]

[210] Bu beyitte şu hadis-i şerîfe işaret edilmektedir: "Bir kimse Allah'ın olur, her şeyini hatta kendini Allah'a verirse, Allah da onun olur."

• Alçak kurdun başına gelenden ibret aldığın için artık sen tilki değilsin, benim arslanımsın." dedi.

• Akıllı o kişidir ki, dostlarının kaçınılması mümkün olan belalara düşüp ölüşlerinden ibret alır.

3115 • O zaman tilki; "Arslan, bana bunu kurttan sonra teklif etti." diye yüzlerce şükürde bulundu.

• Eğer önce bana; "Bunları sen pay et." diye emretseydi, onun pençesinden canımı kim kurtarırdı?

• Şu halde Allah'a şükürler olsun ki, bizi bizden önce gelip helâk olanlardan sonra dünyaya getirdi.

• Getirdi de, Cenab-ı Hakk'ın, geçmiş zamanlarda gelip geçenlere ne cefalar verdiğini, duyduk öğrendik.

• Önce gelip geçen kurtların, başlarına gelenlerden ibret alır da, tilki gibi kendimizi koruruz.

3120» O Hakk Peygamberi, o gerçek peygamber, bu yüzden hadisinde bize; "Ümmet-i merhume." (=Allah'ın merhametine, acımasına layık olmuş ümmet) diye buyurdu.

• Ey büyük adamlar, o kurtların kemiklerini, kıllarını, ortaya koydukları eserleri görün de ibret alın.

• Akıllı insanlar Firavunların, Ad kavminin başına gelenleri duyunca, şu varlıktan da geçer, hırs ve gururu da bırakır.

• Varlıktan, kendini büyük görmekten, hırstan vazgeçmezse, bu sefer onun halinden, onun sapıklığından başkaları ibret alır.

Allah'tan başka her şey fanîdir.

3052 • Allah'ın zatından başka her şey fanîdir. Mademki O'nun zatında yok olmamışsın, artık varlık arama.

• Kim bizim zatımızda, hakîkatımızda yok olursa, "yok olmak"tan kurtulur, beka bulur.

• Çünkü o "illa"dadır; "la"dan geçmiştir. Makamı "illa"da olanlar ise yok olup gitmez, yani Hakk'ta fani olamaz.[211]

[211] Tevhidi bildiren "La ilahe illallah" cümlesinde kabul ve inkar kelimeleri bir arada geçer. "La ilahe" dediğimiz zaman, Allah'tan başka tanrı inkar edilir, "illallah"da ise Allah'ın varlığı tasdik ve kabul olunur, işte bu tevhid kelimelerini söyleyenlerden bir kısmı Allah'tan başka tanrıyı inkar eder de, yalnız Allah vardır demez. Böyle kişiler "La"dan geçmiştir. "İlla"da takılıp kalmıştır. Halbuki, kurtuluş yolunu bulan mümin; Allah'tan başka tanrıyı değil, kendi de dahil olmak üzere, Allah'tan ne varsa her şeyi inkar eder, onları yok bilir.

3055 • İşte bu yüzdendir ki, kim Hakk'ın kapısında "ben" ve "biz" diyerek varlık iddia ederse, o kapıdan kovulur, la makamında dolaşır durur.

• Birisi geldi, bir dostun, bir sevgilinin kapısını çaldı. Sevgilisi içerden; "Ey güvenilir kişi, kimsin?" diye seslendi.

• Kapıyı çalan; "Benim." deyince, sevgilisi; "Git." dedi. "Senin için içeri girme zamanı değildir. Böyle, bir mânevî nimetler sofrasında ham kişinin yeri yoktur."

• Ham kişiyi, ayrılık ve firak ateşinden başka ne pişirebilir? Nifaktan, iki yüzlülükten onu ne kurtarabilir?

197

• O zavallı adam kapıdan döndü, tam bir yıl yollara düştü, sevgilisinin ayrılığı ile yandı, yakıldı.

3060 • O yanık âşık ayrılık ateşi ile pişerek döndü geldi, dostun evi etrafında yine dolaşmağa başladı.

• Ağzından sevgiliyi incitecek bir söz çıkmasın diye, yüzlerce korku ile yüzlerce defa edebi gözeterek kapının halkasını vurdu.

• Sevgilisi içerden; "Kapıyı çalan kimdir?" diye bağırdı. Adam; "Ey gönlümü almış olan! Kapıdaki de sen'sin." cevabını verdi.

• Sevgilisi; "Mademki şimdi 'sen' 'ben'sin. Ey 'ben' olan; 'ben'den ibaret olan; içeri gir. Bu ev dardır. Bu evde iki 'ben'i alacak yer yoktur.[212]

[212] 3056 numaralı beyitten sonraki 7 beyti Hz. Mevlâna bir hadis-i şerifi açıklamak için söylemiştir. Hadis kitaplarından *Masabih'de* Hz, Cabir'den rivayet edildiğine göre: "Bir gün Hz. Peygamber (s.a.v) Efendimizin hücresi kapısına gittim. Kapıyı çaldım. 'Kim o?' dedi. 'Benim' cevabını verdim. Benim, 'ben' deyişimden Resûl-i Ekrem hoşlanmadı da 'Ben! Ben!' diye buyurdu." Bu hadisi şerheden *Tenvir* kitabında deniliyor ki: "Peygamber Efendimiz, Cabir'in 'ben' kelimesini söylemesine râzı olmadı. Çünkü, 'ben' sözünde benlik, kibir, büyüklük vardır. Bu konuyu gereği gibi anlamak için şu hususu hatırlamamız lâzım: Varlık; vacib ve mümkün olmak üzere ikidir. "Vücud-ı Vacib" Hakk'ın varlığıdır. "Vücud-ı Mümkün" halkın varlığıdır. Halkın varlığı, Hakk'ın varlığı ve onun var etmesiyle mümkündür. Birincisi gerçek varlık, ikincisi itibarî, hayalî varlıktır. Güneşe nisbetle gölge, denize nisbetle dalga gibidir. Dalganın, deniz varlığına kavuşması için dalgalıktan kurtulması gerekir. "Zuhur ile beni mevcud gösterensin sen / O halde varlık olur mu gönülde sensin sen."

• İğneden geçirilecek iplik, iki ayrı iplik olursa, ucu çatallaşır da iğneden geçmez. Mademki, sen tek katsın, birsin; gel bu iğneden geç."

Allah, her gün, her an yeni bir iştedir.

3068 • O'nun elinde, her olmayacak şey olacak hale gelir. Her baş kaldıran, her azgın, O'nun korkusu ile yatışır, sakin olur.

• Sen anadan doğma körleri, cüzzamlıları bir tarafa bırak, ölü bile, çok güçlü, aziz ve eşsiz Allah'ın emri ile dirilir.

3070 • Yokluk yok iken, ölüden de ölü iken, O'nun var etme gücü ile çaresiz kalır da varlık âlemine gelir.

198

• Göklerde ve yerde bulunanlar, her şeyi O'ndan isterler. Çünkü tüm varlıklarını O'na borçludurlar. Cenab-ı Hakk, her gün, her an yeni bir iştedir. "Kimilerini yaratırken, kimilerini öldürür. Bir hali giderir, başka haller getirir." ayetini oku da, Allah'ı kesinlikle işsiz, güçsüz sanma.[213]

[213] Rahman Sûresi'nin 29. âyetine işaret var.

• Onun en hafif, en küçük işi, her gün bu dünyaya üç ordu yollamasıdır.

• Bir orduyu, doğacak çocukların döllenmesi için babaların bellerinden anaların rahmine gönderir.[214]

[214] Anaların rahimlerine gönderilen erlik sularında milyonlarca spermin bulundur yedi yüz sene evvel Mevlâna nasıl olmuş da sezmiş?

• Bir ordu da, dünya erkek ve dişilerle dolsun diye, rahimlerden yer yüzüne gönderdiği çocuklar ordusudur.

3075 • Cenab-ı Hakk bir orduyu da herkes yaptıklarının karşılığını görsün diye yer yüzünden, ötelere, ecel tarafına gönderir.

Kesret(=çokluk)teki vahdet(=birlik)i görmeye gayret et.

3080 • Görünüşte kemend iki kattır. Ama yaptığı iş tektir.

• Ayaklar, ister iki ister dört olsun, bir yolda yürürler; iki ağızlı makasın da kesmesi birdir.

• Bez yıkayan şu iki arkadaşa bak, her ikisinin de yaptıkları iş, görünüşte birbirine aykırıdır.

• Biri bezi suya vurur, öteki alır kurutur.

• Öteki, yine kuru bezi ıslatır; böylelikle sanki, onlar birbirine zıt, birbirlerine aykırı hareket ederler.

3085 • Fakat birbirine aykırı görünen, zıt düşen bu işleri yapan bu iki kişinin gönlü birdir. Onlar bir işi yapmaya koyulmuşlardır, onlar birbirlerinden râzıdırlar.

• Her peygamberin, her velînin ayrı bir mesleği, ayrı bir meşrebi vardır. Ayrı bir yolu, yordamı vardır. Fakat hepsi de kendilerine gönül verenleri Hakk'a götürdükleri için, hepsi de bir yolda, hepsi de Hakk yolundadır.

199

Gerçek sözler ilham yoluyla ötelerden gelmektedir. Dinleyiciler ilgi duymazlarsa söz söyleyen elbette sözünü keser.

3087 • Dinleyicileri uyku bastıracak olursa, söz değirmenin taşlarını su götürür.

• Bu suyun akışı, değirmen için değildir. Çünkü, suyun asıl yolu, değirmenin ötesindedir. Bu su, değirmene sizin için gitmektedir.

• Sizin değirmene ihtiyacınız kalmayınca, değirmenci, suyu yatağına koyuverir. Asıl dereye akar.

3090 • Sözün ağıza gelip söylenmesi, bir şey öğretmek içindir. Yoksa, o sözün içte, gönülde başka bir arkı vardır.

• Söz sessiz sedasız bir kere daha dönüp gelmeden, kıyılarından ırmaklar akan hakîkat gülşenlerine kadar gider.[215]

[215]Kamil insanın gönlü, her an, ilahî ilham esintisinden yararlanmaktadır. Anlayışlı, uyanık dinleyici bulunursa, o ilahî esinti, gönülden ağıza gelir; dinleyicinin kulağına gider. Kabiliyetli dinleyici bulunmadığı takdirde, ilhamlar, kâmil insanın gönlünden geldiği yere, ötelere gider. Hz. Mevlâna bir başka *Mesnevi* beytinde dinleyicinin ârif olduğu takdirde konuşanı nasıl etkilediğini dile getirir de, "Dinleyiciler hakîkate susamış ve hakîkati arayan kişiler olursa, vaiz ölü bile olsa dirilir, konuşkan olur." *(Mesnevi, c.* I, 2379) diye buyurur.

• Allah'ım, sözün harfsiz ve sessiz olarak belirdiği o makamı, canımıza sen göster.

• Göster de tertemiz can, başını ayak yapsın da, o uzak mı uzak, o geniş mi geniş yokluk âlemine, yani rûhlar âlemine gitsin.

• Rûhlar âlemi pek geniş, uçsuz bucaksız, sonsuz bir âlemdir. Bu hayaller, bu varlıklar hep oradan mânevî gıda alırlar, feyz alırlar.

3095 • Hayal âlemi, rûhlar âlemine nisbetle pek dardır. Bu yüzdendir ki, hayallere dalmak, gam ve kederlere sebep olur.

• Şu varlık âlemi, hayal âleminden de dardır. Bu yüzdendir ki aylar, bu âlemde hilal (yeni ay) gibi görülür.

• Bu duygu ve renk âleminin, bu dünyanın varlığı, dar bir zindandan daha dardır.

200

• Bu duygu ve renk âleminin pek dar oluşunun sebebi; cüz'lerden, unsurlardan bir araya gelişi, sayıya girişidir. Duygularımız terkip yönüne gitmekte, bizi meydana getiren unsurlara takılıp kalmakta ve dünyayı bize zindan etmektedir.

• Sen eğer birliği, o birlik âlemini istiyorsan, o duyguları iyi kullan da kesret âleminden kurtul, vahdet âlemi (=birlik âlemi) yönüne gel.

Nuh(a.s.)'ın: "Benimle uğraşmayın, Allah ile uğraşmış olursunuz; çünkü, benim şu görülen varlığım, Hakk'a perde olmuştur." diye kavmini korkutması.

• Nuh(a.s.) dedi ki: "Ey benim sözümü dinlemiyenler, ey baş çekenler ben ben değilim, ben nefsanî candan öldüm, benlikten kurtuldum. Canan ile dirildim, canan ile yaşamaktayım.

3125 • Ben her insanda bulunan aşağı duygulardan, beşerî hislerden kurtulduğum, Hakk'ın varlığında yok olduğum içindir ki, Cenab-ı Hakk, göre gözüm, işiten kulağım ve anlayışım olmuştur.

• Çünkü ben, artık ben değilim; bu ses, bu nefes "Hû"dan yani Allah'tandır. Bu sözün karşısında, söz söyleyen, inkarda bulunan kâfirdir."

• Hz. Nuh'da Cenab-ı Hakk'm kudret eli bulunmasaydı, şirk âlemini bir tufan ile nasıl karma karışık ve alt üst edebilirdi?

3138 • Bütün "biz"i ve "ben"i onun önüne koyun, mülk onundur. Mülkü O'na verin.

3140 • Çünkü, o tertemizdir. Sanma layık olmayan her şeyden, noksan sıfatlardan münezzeh olmakla övülür. Güzel şeylere de muhtaç değildir, öze, kabuğa da.

• O padişahlar padişahının hiç bir şeye tama'ı, hiç bir şeye arzusu yoktur. Bütün bu devleti ve nimeti halk için yaratmıştır. Ne mutlu bunları bilene, anlayana.
|

• Dünya mülkü, devlet ve saltanatı, hatta dünya ve ahiret, bunları yaratmış olan Allah'ın ne işine yarar?

201

• Noksan sıfatlardan münezzeh olanın huzurunda gönlü, gözü koruyun gözetin de, kötü zanlar yüzünden utanca düşmeyin.

3145 • O, gizli şeyleri de, düşünceleri de, kuruntuları da, arayıp taramaları da halis sütün içindeki kıl gibi görür.

• Suretten, şekilden geçip gönlünü dünya sevgisinden ve kötü huylarından arıtan kişi, gayb suretlerine, gizli şeylere ayna olur.

• Bizim gizli şeylerimizi de, şüphe yok ki anlar. Çünkü; "Mümin, müminin aynasıdır."

"Gözleri yüzlerinin nûru ile nûrlansın." diye padişahların ârif sofileri karşılarına oturtmaları.

3150 • Her halde bunu işitmişsindir, hatırlar olmalısın; padişahların bir adeti vardı.

• Yiğitler, pehlivanlar padişahların sol taraflarında dururlardı. Çünkü yiğitlik ve cesaret duygusunun yeri olan yürekler, bedenin sol yanındadır.

• Defterdarlarla katiplerin yeri ise, sağ tarafta idi. Çünkü yazı yazmak ve defter tutmak sağ elin işidir.

• Sofîlere padişahın karşısında yer verirlerdi. Zira, sofiler, canın aynasıdır. Ve manen "aynadan daha parlaktırlar.

• Onlar, gönül aynasında hiç görülmemiş, dokunulmamış şekiller, hayaller belirsin diye, gönüllerini zikirle ve tefekkürle cilalamışlardır.

3155 • Aynayı mayası, yaratılışı temiz ve güzel olan kişilerin önüne koymalıdır.

• Çünkü, güzel kendi güzelliğini görmek ister; bu sebeptendir ki, güzel yüz aynaya âşıktır. Güzel, cana cila verir, kalbi kuvvetlendirir.[216]

[216]Ey güzel varlık, bir iki gün dene de aynaya bakma, kendi güzelliğinden ayrı düşmenin acısına katlanmak, sabretmek ne kadar zordur!" anlamına gelen bir beytinde Nahîfî merhum ne güzel söylemiş:

"Mir'ata bakma, bir iki gün, eyle tecrübe Sabreylemek firakına müşkil değil midir?"

Yusuf(a.s.)'ın huzûruna bir misafir gelmesi ve Hz. Yûsuf'un ondan armağan istemesi

• Çok uzak yerlerden, kalbi sevgi ve şefkatle dolu bir dost geldi, Yûsuf Aleyhisselam'a misafir oldu.

• Onlar çocukluktan beri birbirlerini tanırlardı. Ahbablık yastığına beraberce yaslanmışlardı.

• Misafir, Hz. Yûsuf a, kardeşlerinin ettikleri cefaları, hasedleri hatırlattı. Yûsuf (a.s.) da; "O hased bir zincirdi. Biz de arslandık, bu yüzden bizim boynumuza takılmıştı." dedi.

3160 • "Arslana zincire vurulmaktan utanç gelmez. O tecellî ilahî bir kaza idi. Biz Hakk'ın kazasından şikâyet etmeyiz.

• Arslanın boynunda zincir olsa da o yine bütün zincir yapanların kuvvet bakımından emîridir."

• Misafir; "Kuyuda, zindanda halin nice idi?" diye sordu. Yûsuf (a.s.);"Ayın eksilip hilal haline gelmesi gibi idim." cevabını verdi.

• Görmez misin? Ay görünmez olur, sonra yeni ay haline gelir de iki büklüm olur, ama sonunda yine gök yüzünde bedir haline gelir, dolunay olur.

• İnci tanesin! havanda döverler. Ama kadri yine yücelir, ya sürme olarak göze çekilir, yahut da macun haline getirilir, kalp ferahlığı için yenilir.

3165 • Buğdayı toprağın altına atarlar ama, o topraktan başaklar devşirirler. Sonra o buğdayı değirmende öğüttüler de değeri arttı. Cana can katan ekmek oldu.

• Ekmek haline gelen o buğdayı daha sonra, ağızda dişler arasında çiğnerler, ezerler. O zaman da bir akıllıya akıl olur, kişinin anlayışı olur, canı olur.

• Daha sonra da o can, aşkta yok olup gidince buğdayın başına gelenler, ekincileri şaşırtmıştır.

• Bu sözün sonu gelmez, sen geri dön de o iyi kalpli misafirin Hz.Yusuf a ne dediğini anlat...

3170 • Hz. Yûsuf, başından geçenleri anlattıktan sonra misafire; "Dostum." dedi. "Söyle bakalım, bize ne armağan getirdin?

3192 • Haydi getir bakalım armağanını" deyince misafir bu istekten çok utandı da, sanki feryad eder gibi;

• "Sana armağan getirmek için, bir kaç şeye baktım." dedi. "Fakat hiç birini gözüm tutmadı, hiç birini sana layık göremedim.

• Bir tane büyüklüğündeki altın kırıntısını bir madene, bir damlayı bir denize armağan olarak nasıl götürürüm?" diye düşündüm.

3195 • "Huzuruna, gönlü ve canımı bile getirmiş olsam Kirman'a kimyon götürmüş sayılırım.

• Senin güzelliğinden başka hangi tohum vardır ki, bu Mısır ülkesi anbarında bulunmasın? Ancak, senin güzelliğinin bir eşi, bir benzeri olsun.

• Sana gönül nûru gibi tozsuz, lekesiz, parlak bir ayna getirip sunmayı layık gördüm.

• Ey güneş gibi gök yüzünün nûru olan Yûsuf, sana gönül nûrundan bir ayna getirdim ki, o aynaya baktıkça kendi güzel yüzünü göresin ve kendinde bulunan güzelliği görerek hayran olasın...

• Ey gözümün nûru, sana ayna getirdim ki, ona baktıkça ve güzel yüzünü gördükçe, beni de hatırlayasm."

3200 • Misafir bunları söyledikten sonra koltuğunun altından bir ayna çıkardı, Hz. Yûsufa sundu. Zaten güzeller hep aynaya bakarlar.[217]

[217]Hz. Mevlâna, *Divan-ı Kebîr'indeki* şu beyitte de aynı duyguyu ifade buyurur:
"Tu ra ey Yûsuf-ı Mısr armaganî Çunin âyine-i rûşen haridem" (Divan-ı Kebîr, *1508)*
(Ey Mısır Yûsufu, sana böyle nûrlu, tertemiz parlak bir ayna armağan olarak satın aldım.)

• Varlığın aynası nedir? Varlığın aynası yokluktur. Ey Hakk âşıkı! Eğer ahmak değil isen, Hakk'ın huzuruna yokluk götür.

Armağan

• Dostların yanına eli boş gelmek, değirmene buğdaysız gitmeye benzer.

• Cenab-ı Hakk, mahşer gününde, halka; "Kıyamet günü için ne armağan getirdiniz?" diye soracak.

204

• Sizi ilk yarattığımızda olduğu gibi, eli boş, azıksız olarak, tek başınıza muhtaç bir halde geldiniz." diye buyuracak.[218]

[218] En'am Sûresi'nin 94. ayetinin meali şöyle: "Ey insanlar, tek ve kimsesiz olduğunuz halde bize geldiniz. Çocuklarınızdan, ailelerinizden, yakınlarınızdan hiç biri sizinle beraber gelmedi. Sizi ilk yarattığımızda yani ananızdan doğduğunuz vakit de böyle yapayalnız ve âciz, zavallı bir halde idiniz. Size verdiğimiz, ihsan ettiğimiz şeyleri de, dünya malını da arkanızda bıraktınız." Mevlâna bu ayete işaret etmektedir.

• "Haydi söyleyin kıyamet günü için, armağan olarak ne getirdiniz?"[219]

[219] Merhum hocam Tahirü'l-Mevlevî hazretlerinin şu kıtasını alamadan geçemedim:
"Eli boş gidilmez, gidilen yere Rabbim, boş gelmedim ben suç getirdim. Dağlar çekemezken o ağır yükü İki kat sırtımda pek güç getirdim."

3175 • Yoksa, sizde dünyadan ahirete dönmek ve Allah'ın huzuruna çıkmak ümidi yok mu idi? Kur'an'ın kıyamet hakkındaki haberi, size boş mu görünmüştü?

• Kıyamet gününü inkar etmiyorsan, o dostun kapışma böyle eli boş olarak nasıl ayak atıyorsun?

• Azıcık olsun, uykuyu, yemeyi içmeyi bırak da Hakk'la buluşacağın zaman için bir armağan hazırla...

• Ey Hakk âşıkı, geceleri az uyuyanlardan, seher vakitleri günahlarının bağışlanmasını isteyenlerden ol.

3180 • Ana rahmindeki çocuk gibi azıcık oyna, kımılda da sana, nûr gören duygular bağışlasınlar.

• Ana rahmine benzeyen, şu sıkıntılı, kasvetli, kederlerle dolu dünyadan dışarı çıkarsan, yer yüzünden daha geniş, daha ferah bir âleme çıkmış olursun.

• "Allah'ın yarattığı yeryüzü geniştir. Kulluk, ibadet edilecek yerleci çoktur." demişlerdir ya, işte o geniş yer, peygamberlerin gitmiş oldukları yerdir; mânâ âlemidir.

• O geniş sahada, gönül daralmaz. Yaş ağacın dalı orada kurumaz.

Uyku ve duygular

• Ey Hakk yolcusu, sen şimdi duyguların yükü altında ezilmektesin. Bu yüzdendir ki yorgunsun, bitkinsin, zayıfsın, düşecek gibisin.

205

3185 • Fakat uykuya varınca, duygularının yükünden kurtulursun. Yorgunluk bitkinlik duymazsın. Üzüntüler, acılar gider. Zahmetten, sıkıntıdan eser kalmaz.

• Biz gafiller, ancak uykuya dalarak, duygularımızın etkisinden kurtulurken, velîler, uyanık iken de duygularının yükünden kurtulmuşlardır. Bu yüzdendir ki, bizi üzen, perişan eden olaylar onları hiç bir zaman üzmez, onlar hiç bir zaman korkmazlar, mahzun olmazlar.

• Ey inatçı kişi, velîler Ashab-ı Kehf'dir. Onlar ayakta da, dönüp dolaşırlarken de uykudadırlar.

• Cenab-ı Hakk onları, kendilerinin haberi olmadan, durmadan sağa sola çevirir, işe, güce sokar.[220]

[220]Ashab-ı Kehf: Dinlerini korumak için bir mağaraya sığınmış ve orada yüzlere sene uyuyakalmış yedi kişi ile köpeklerine verilen addır. Allah onları, uykuda oldukları halde sağ ve sol taraflarına çevirdiğini *Kur'an-ı Kerîm'de* beyan buyuruyor. Kehf Sûresi: 18.

• Sağ yana çevirmek nedir? İbadetler, iyilikler, güzel, hayırlı işlerdir. Sola çevirmek ise yemek, içmek, bedene ait işlerdir.

3190 • Bu iki çeşit iş, peygamberlerde de, kendilerinin haberi olmadan, sesin dağa çarparak geri gelmesi gibi meydana gelir.

• Dağ, hayır olsun şer olsun; senin sesini, sana geri gönderir. Ama, dağın bu iki sesten de haberi yoktur.

Kendini olgun sanmaktan daha kötü bir hastalık olmaz. Bu hastalık İblis hastalığıdır.

3202 • Varlık, ancak yoklukta görünebilir. Zenginlerin zenginliği, ancak yoksullara yaptıkları cömertlikle belli olur.

• Her nerede yokluk, eksiklik bulunursa, orası bütün sanatların, hünerlerin aynası olur.

• Zayıf, hasta bulunmazsa hekîmlik sanatının güzelliği nasıl olur da kendini gösterir.

3210 • Noksanlar, kemal vasfının; olgunluğun aynasıdır. Horluk da üstünlüğün, büyüklüğün aynasıdır.

• Çünkü, zıttı meydana çıkaran, onun zıttı olan şeydir. Balın tatlılığı, sirkenin ekşiliği ile belli olur.

206

• Kendi noksanını gören kişi, olgunlaşmaya doğru on at çatlatarak koşar.

• Kendini olgun sanan zavallı ise. Celal sahibi Allah'a doğru, bu zannı yüzünden yükselemez.

• Ey kendini olgun gören kişi, senin rûhunda kendini olgun sanmaktan daha kötü bir illet olamaz.

3215 • Senden bu kendini beğenme, kendini olgun görme hastalığı gidinceye kadar gönlünden, gözünden çok kanlar akar.

• Bu hastalık, iblis hastalığıdır, iblis, benliğe kapılmıştı da; "Ben Âdem'den daha hayırlıyım." demişti. Aslında bu hastalık, her mahlukun. her insanın nefsinde vardır.

• İblis hastalığına tutulmuş kişi, her ne kadar bazen kendini hor ve mütevazi görür, öyle gösterirse de sen dibinde pislik bulunan bir derenin suyunun saf görünüşüne aldanma...

• Ey alçak gönüllülük, tevazu perdesi altında benlik hastalığını gizleyen kişi, birisi denemek kastı ile seni kızdıracak, coşturacak, karıştıracak olursa, içinde pislik bulunan su bulanır da pisliğin rengi meydana çıkar.

• Ey genç, ey toy kişi, her ne kadar, senin varlığının ırmağı, kendini sana, saf duru ve lekesiz gibi gösterirse de aldanma. Onun dibinde pislik vardır; bulanmak için fırsat beklemektedir.

3220 • Yol bilen, anlayışlı pîr, nefis ve ten bağlarına ark açar, su akıtır da oradaki pislikleri temizler.

• Pis ve murdar bir su akıntısı necaseti, pisliği temizleyebilir mi? İnsanın kendi bilgisi, kendisinde bulunan aşağı duyguları içinden süpürüp atabilir mi?

• Bir kimse, kendi deresini nasıl temizleyebilir? İnsanın bilgisi, ancak Allah'ın ilminden feyz alınca yararlı olur.

Vahiy katibine vahyin ışığı vurunca, ayeti Peygamber efendimizden önce okuması ve "Bana da vahiy geliyor." diye sapıtması

• Hz. Osman'dan önce bir katip vardı ki, vahiy olunan ayetleri dikkatle yazmaya çalışırdı.

• Hz. Peygamber kendisine vahy edilen ayetleri söyleyince, o her bir kağıda yazardı.

3230 • Vahyin nûrları o katibe de vurunca, gönlüne bazı hikmetler doğardı.

• Peygamberimiz de, onun gönlüne doğan hikmetleri aynen ifade buyururdu. O zavallı kişi, bu yüzden ne oldum delisi oldu da yoldan çıktı.

• "Allah nûru ile nûrlanan peygamber ne söylüyorsa, o hakikat, benim gönlüme de doğuyor." demeğe başladı.

• Onun bu düşüncesinin ışığı, Resûlullah Efendimize aksetti. Allah'ın kahrı da, o katibin canına geldi çattı.

• Hem katiplikten çıktı, hem dinden. Kin güderek, Resûlullah Efendimizin ve İslam Dininin düşmanı oldu.

3230 • Hz. Mustafa (s.a.v) Efendimiz; "Ey inatçı kâfir, mademki nûr sendendi, neden şimdi nûrsuz kaldın, kapkara kesildin?

• Eğer ilahî bir nûr kaynağı olmuş olsaydın, senden böyle kapkara su fışkırır mı idi?" diye buyurdu.

• Şunun bunun yanında adı kötüye çıkmasın diye katip, ağzını açıp bir şey söylemedi.

• Bu nedenle, için için yanıp yakılıyor, fakat tuhafı şu ki, gururundan tevbe edemiyordu.

• Ah ediyordu, fakat bu faydasız bir ah idi. Zira kılıç gelmiş başı uçurmuştu.

3254 • Hikmetin gönlüne aksedişi, o kötü huylu katibi yoldan çıkardı. Sen de kendini görme, kendinde bir şeyler bulma da, bu görüşün seni doğru yoldan saptırmasın.

Gönlünde bulduğun mânevî zevkten ötürü gurura kapılma. Kendini görme, kendini bir şey sanma.

3254 • Kardeşim, gönlünde buldukların, sana akıp gelen hikmet, güzel duygular, mânevî zevkler senin değildir. Abdalın yani bir velînin himmetidir. Bu duygu sana eğreti olarak verilmiştir.

•Bir velînin kitabını okudun, sözlerini duydun, gönül evi kendinde bir nûr bulmuştur. Ama, bu nûr evi çok aydınlık olan komşudan gelmektedir.

• Allah'ın lutfu eseri, sana gelen nûrdan, gönlünde bulduğun mânevî zevkten ötürü gurura kapılma; bunu verdiği için Allah'a şükret. Sözüme kulak ver, sakın ha, kendini görme, kendini bir şey sanma.

108

• Yüzlerce yazıklar olsun, yüzlerce eyvahlar olsun, kendisine akseden bu eğreti hali, bu eğreti hikmeti kendinden bilmiş ve Hakk kapısından uzaklaşmış kişiye, ümmetlere...

• Ben hangi makamda, hangi mertebede olursa olsun, kendini hakîkat sofrasına ulaşmamış ve Allah'a yakınlık nimetine ermemiş gören kişinin kuluyum, kölesiyim.

3260 • Hakk yolcusunun bir gün kendi evine ulaşabilmesi için, bir çok konakları bırakıp gitmesi gerek.

• Kardeşim, Hakk'a yakınlık, sonu olmayan bir dergahtır. Böyle olduğu için hangi makama, hangi mertebeye varırsan, sakın durma, Allah aşkı ile ilerle...

• Demirci ocağında, demir kıpkırmızı oldu ama, aslında, o kıpkırmızı değildir. O renk, ocağın ona verdiği eğreti bir renktir.

• Penceredeki cam, yahut ev nûrlanırsa, aydınlanırsa, o nûru, o aydınlığı sakın camdan ve evden bilme. O nûr ve aydınlık güneştendir. Her bina, her duvar; "Bende aydınlık var. Bu aydınlık başkasının değil, benimdir." diye söylenir.

• Güneş de der ki: "Ey zavallılar, ey anlayışsızlar, ben batayım da aydınlığın kimden olduğunu, nereden geldiğini anlayın."

3272 • Suyun kaynayışı nasıl ateşin eseri ise, dilin konuşması, gözün görmesi, kulağın işitmesi de rûhun ışığı, rûhun eseridir.

• Rûhun ışığı nasıl bedene vuruyor, onu etkiliyorsa, Hakk'ın velîsi olan abdalın ışığı da benim rûhuma vurmadadır.

3252 »Bu duyguları duyduğun için neşelen, sevin; Hakk yolunda sakın ümitsizliğe düşme. Darda kalana, feryad edene yetiş; Allah'a yalvar, feryad et...

• De ki: Ey bağışlamayı, affetmeyi seven Allah'ım, bizi affet. Ey eskimiş, yerleşmiş, müzminleşmiş hastalıkların hekîmi, bizi bağışla.

3274 • Şunu iyi bil ki, canın canı olan velî, bir candan ayak çekecek olursa, o can cansız bir beden haline gelir.[221]

[221] Canın cansız oluşu nedir? Bir velînin ışığı ile nûru ile aydınlanmayan rûh, "insanî rûh" vasfını kaybeder de hayvanlarda bulunan "hayvani rûh" olur. Böyle bir kişi, hayvani rûhla hareket eden, gezip dolaşan bir cesed gibidir.

209

Yaz mevsiminin yeşilliklere, rûhun da bedene seslenmesi.

3265 • Bahar mevsimi gelince, yeşillikler; "Biz kendiliğimizden yeşerdik, sevinçliyiz, gülüyoruz, pek güzeliz." derler.

• Yaz mevsimi onlara der ki: "Ey varlıklar, ben geçip gidince halinizi görürsünüz."

• Beden de güzelliği ile övünür, nazlanır durur. Çünkü onda gücünü kuvvetini, kolunu kanadını gizlemiştir.

• Rûh bedene seslenir de der ki: "Sen de kim oluyorsun? Ey süprüntülük, bir iki gün benim ışığımla dirilip yaşadın.

• Halbuki işven, nazın cihana sığmıyor. Dur hele senden bir ayrılayım, halini o zaman gör."

3270 • Ey güzel varlık, senin için yanıp tutuşanlar, sen ölünce çabucak senin mezarını kazarlar. Bir an önce seni evinden atarlar. Sonra, seni yılanlara, karıncalara gıda olmak için toprağa gömerler.

• Sen hayatta iken, evinde, çok defa senin önünde ölüme râzı olan yok mu? İşte o, cesedinin pis kokusundan burnunu tıkar.

Hak yolunun bağları ve engelleri

3270 • Allah, namus, ar ve hayayı yüz batman ağırlığında bir demir bağ, bir demir bukağı haline koymuştur. Nice kişiler bu görünmez bağa bağlanıp kalmışlardır.

• Kibir ile kâfirlik, Hakk yolunu öyle bir bağlamıştır ki, kibirli olan, kâfir olan açıkça ah bile edemez.

• Cenab-ı Hakk buyurdu ki: "Biz onların boyunlarına, çenelerine kadar varan demir çenberler geçirdik. Bu yüzden onlar, başlarını kaldırmaya zorlanmışlardır." Bu zincirler, bizzat insanın kendindendir, kendi içindendir. Hariçten vurulmuş da değildir.[222]

[222] Bu ve bundan sonraki beyitte Yasin Suresi'nin 8-9. ayetlerine işaret vardır. Beyitlerde geçen bağlar, mânevî bağlardır. Dünya sevgisi, nefsanî duygular, hiddet ve şehvet gibi batını zincirlerdir. Bu bağlar, günahkarların başlarını Hakk yoluna çevirtmez, onlar başlarını yukarı kaldırmışlar, hakikati göremez olmuşlardır.

• "Onların önlerine, ardlarına engeller koyduk, gözlerini perdeledik." diye buyurdu. Bu hale düşen, önündeki, ardındaki engeli göremez.

• O, öne dikilen engel, ovanın rengindedir, görülmez ve bu engele uğrayan, bu engelin kaza ve kader engeli olduğunu bilemez.[223]

[223] İşlediğimiz günahlar, beden ovasında bulunan sıfatların, huyların rengine bürünür de, ar, namus, kibir, küfür, hiddet, şehvet halinde karşımıza çıkarlar. Gafil kişi bilmez ki, bizi Hakk yolundan alıkoyan bu engeller, ilahî kazanın engelleridir. Bu ilahî takdirin, bu alın yazısının önünde ancak iyilik yaparak, sadaka vererek, çok ibadet ederek, insan gibi yasayarak, yoksullara yardım ederek kısmen kurtulabiliriz.

Bir ârifin şu anlamdaki beyti de gösteriyor ki, Hakk âşıkları için en büyük sed, en büyük engel varlık-benlik'tir: "Aşıklar için varlıktan başka büyük bir set, bir engel yoktur. Bu sebeple varlıktan, benlikten kurtulmuş kişiler için, muhabbet yolunda bir tehlike yoktur."

3245 • Senin bu dünyada karşına çıkan, seni etkisi altında bırakan fanî sevgilin, gerçek ve asıl sevgilinin yüzünü göstermeğe engel olmaktadır. Sahte mürşid de, senin gerçek mürşidinin sözünü dinlemene mani olmaktadır.

• Nice kâfirler var ki, din sevdasına düşmüşlerdir. Gerçek dini bulacak gibi olmuşlardır. Fakat ar, namus, kibir, şu ve bu onlara bağ olmuştur.

• Bu gizli bir bağdır ama, demirden de beter ve kuvvetlidir. Demir bağı ancak balta kırar.

• Demir bağı, demir zinciri kırmak, ondan kurtulmak mümkündür. Fakat, gaybın bağladığı gizli bağa, kimsecikler çare bulamaz.

Felsefeci gönül ehli olmadığı için aklına güvenir de inkar yollarına sapar.

3278 • Felsefeci aklınca düşüncelere dalar, fikirler yürütür, zanlara kapılır da, cansız sandığı varlıkların dile gelmelerine, konuşmalarına inanmaz. Ona de ki: "Sen git de başını duvara vur."

• Suyun sözünü, toprağın sözünü, balçığın sözünü ancak gönül ehli duyar, anlar; sen anlıyamazsın.

3280 • Hannane Direği'nin iniltisini inkar eden felsefeci, velîlerin duygularına yabancıdır.[224]

[224] Medine'de ilk mescidde minber yoktu. Resûlullah Efendimiz (s.a.v.) mihrabın yanında bulunan bir hurma direğine dayanır, hutbesini irad buyururdu. Cemaat çoğalınca geride kalanlar, aziz Peygamberimizi göremiyorlar, mübarek sözlerini gereği gibi işitemiyorlardı. Bu sebeple, üç basamaklı, üstünde oturacak yer olan küçük bir minber yapıldı. Peygamber Efendimiz mihrabın yanına konulmuş olan bu mütevazı minbere çıkıp hutbesini okumaya başlayınca, evvelce hutbe okurken dayandığı di- rekten iniltiye benzer bir ses duyuldu. Orada bulunan cemaat bu sesi, bu iniltiyi duydu. Peygamberimiz (s.a.v.), minberden indi, gidip o direği okşadı, ses kesildi. Peygamberden ayrı düştüğü için inleyen bu direğe "İnleyen Direk" anlamına, "Hannane" dendi.

211

• O der ki: "Velîlere karşı gönüllerde uyanan sevda, aşırı sevgi, insanlarda bir çok hayaller yaratır, onların düşüncelerini etkiler de, onları olmayacak şeylere inandırır."

• Halbuki bu düşünce, felsefecinin fesad ve küfrünün aksidir. Bu inkar hayali, ona fikrinin çarpıklığından, inanışının bozukluğundan gelmiştir.

• Felsefeci, şeytanı da inkar eder. Fakat inkar ettiği anda, bir şeytanın, yani nefsinin maskarası olduğunun, sapıttığının farkına varamaz.

• Ey filozof, şeytanı görmedi isen, kendine bak, yüzünden şeytanlık akıyor. Alnında da sefahatin, çılgınlığın izleri var.

3285 • Gönlünde şüphe olan, kıvranıp duran kişi de dünyada gizli bir felsefecidir.

• Filozof meşreb olan, fakat Allah'a dine inanan bazı kişilerin zaman zaman felsefe damarları kabarınca inkara dönerler, yüzleri kararır.

• Ey müminler, uyanık olun, sakının; o damar , o felsefeye inanış fikri sizde de var. Sizde daha bilmediğiniz, akıl erdiremediğiniz nice sonsuz âlemler var.

• Ey Hakk âşıkı, sakın kendine güvenme. Yetmişiki milletin, yetmişiki çeşit inancı, senin gönlünün derinliklerinde gizlenmiş, fırsat kollamaktadır.

Din yüzünden güçsüz düştüğün bir gün, İslam'a aykırı olan bu inançlardan biri, seni doğru yoldan çıkarırsa, eyvahlar olsun haline.[225]

[225]Bir hadis-i şerifte: "İslam'ın yetmiş üç fırkaya ayrılacağı, bunların yetmiş ikisinin sapıklık içinde olacağı, yalnız bir fırkanın doğru yolda bulunacağı, bu fırkanın da, sünnet ehli fırkasının yolu olduğu" beyan buyurulmuştur. Bu beyitte bu hadise işaret edilmektedir. Mu'tezile, Cebriye gibi sapık fırkaların inancı, Hz. Mevlâna zamanında da yaygın bulunduğu için Mevlâna eserlerinde bilhassa *Mesnevî-i Şerîf'inin* bir çok yerlerinde, müminleri bu sapık inançlardan kurtarmaya çalışmıştır.

• Gönlünde İslam'a aykırı ufak bir inanç bulunan kişinin kalbi, kıyamet gününün korkusundan yaprak gibi titrer.

3290 • Ey gafil insan, sen kendini iyi bir insan gördüğün için, iblis ve şeytanlara atıp tutuyorsun.[226]

[226]Bu beytin aslında: "İblis" ve "Div" kelimeleri geçmektedir. Bunların ikisi de şeytan demektir. Fakat burada ikisi de aynı manaya gelir. Şöyle ki İblis Hz. Âdem'e secde etmeyen asıl şeytandır. Div (=şeytan) ise İblis'in çocukları ve torunlarıdır. Çünkü, şeytanlar da insanlar gibi doğmakta ve çoğalmaktadırlar. Her insanın bir şeytanı vardır. İşte nefsimiz bizim şeytanımızdır. "Ya Rabbi erkek ve dişi şeytanlardan sana sığınırım" hadisi meşhurdur. Şeyh Sadî'ye; "Şeytan mı daha kötüdür, insan mı?" diye sormuşlar. Şeyh şöyle cevap vermiş: "Şeytan *Kur'an* okunurken kaçar, fakat insan *Kur'an'ı* çalar, götürür."

212

• Fakat can postunu ters giyince, onun iç yüzü meydana çıkar. O zaman din ehlinden nice ahlar, eyvahlar duyulur.

• Ayarları belli olmayan altın yaldızlı şeyler, dükkan camekanında parlarlar, güler dururlar; çünkü mihenk taşı gizlidir.

• Ey ayıpları, suçları örten Allah, perdemizi kaldırma; imtihan zamanında, her şeyin açığa vurulacağı kıyamet gününde, bize sen yardımcı ol, sen bizi koru.

• Ey gafil insan, yaptığın ibadetlerle, iyiliklerle kendini kurtulmuş bilme, Hakk'ın rahmetinden kovulmuş olan melun İblis, yüzbinlerce yıl Allah'ın en yakınlarındandı, meleklerin emîri idi.

• Bilgisi ve ibadeti ile gurura kapıldı, nazlandı. Âdem Aleyhisselam ile uğraştı. Onu küçük gördü de pislik gibi rezil oldu gitti.

Bâûr oğlu Bel'am'ın hikâyesi

• Dünya halkı, Bâûr oğlu Bel'am'a zamanın Îsâ'sı imiş gibi gönül vermişler, ona tabi' olmuşlardı.[227]

[227] Bel'am hikâyesi, A'raf Sûresi 175-176. ayetlerde geçmektedir.

• Hiç kimse ondan başkasına secde etmezdi. Nefesi şifalı idi, hastalara sağlık verirdi.

3300 • Halkın gösterdiği saygı ve sevgiden ötürü gurura kapıldı, kendini kemal sahibi üstün bir varlık sandı ve Mûsâ (a.s.) ile pençeleşti. Sonra ne hale geldiğini işitmişsindir.

• Dünyada yüzbinlerce İblis ve Bel'am gibileri vardır ki, onların halleri de, gerek gizli gerek aşikar, böyle olmuştur.

• Allah diğerlerine örnek olsun diye, bu ikisini de meşhur etti.

• Bu iki hırsızı darağacına çekti. Yoksa kahrına uğramış, daha nice hırsızlar var.

• Bu ikisinin perçeminden tuttu da, sürükleyip şehre getirdi. Yoksa onun kahrıyla ölenleri saymaya imkan yok.

3305 • Öyle diyelim ki: Sen Allah'ın sevgili bir kulusun, naziksin, nazeninsin bir çok lutuflara, ihsanlara nail olmuşsun. Bunlardan gurura kapılıp haddini aşma, Allah'tan kork, Allah aşkına haddini aşma.

• Allah'ın indinde, senden daha makbul, daha sevgili birine sataşırsan, seni yerin yedi kat dibine sokar.

213

• Ad ve Semud kavminin hikâyeleri ne yüzden söylenip duruyor? Peygamberlerin, Allah'ın indinde son derece nazik ve nazenin olduklarını bildirmek içindir.

• Karun'un yere geçmesi, Lût kavminin başlarına taş yağması, Semud kavminin yıldırımla helâk olması, hep peygamberlerin yüceliklerini bildirmek içindir.[228]

[228]Yere geçen Karun ile, miladdan 543 yıl önce bizim Manisa civarında Sard şehrinde hükümdar olan ve İranlılar tarafından mağlup ve esir edilen Krezus'ı birbirine karıştırırlar, ikisi de zenginlikleri ile meşhur olup azdıkları için belalarını bulmuşlardır. Başlarına taş yağan kavim ise Lût ve Hud peygamberlerin kavimleridir. Sesle helâk edilenler ise Semud kavmidir. Bunların kıssası, Ankebût Suresi'nin 40. ayetinde geçer. Beytin aslında geçen nefs-i natıka, insandaki idrak ve natıka kabiliyeti ile tecellî eden mânevî haldir. Bu hal maddî olmayıp, Cenab-ı Hakk'ın sevdiği peygamberlerine lutfettiği yücelik, üstünlüktür.

• Bütün hayvanları insan için, bütün insanları da bir akıl için oldur gitsin. Yani, üstün varlık olduğu için (eşref-i mahluk) hayvanlar insanlara kurban olsun. Bütün insanlar da, insanların seçkinleri oldukları için, peygamberlere kurban olsunlar.

3310 • Akıl dedikleri nedir? Akıllı kişinin "Küllî aklı"dır. "Cüz'î akıl" da akıldır ama, pek zayıf bir akıldır.[229]

[229]Şarihler küllî aklı peygamberlerin ve velîlerin aklı olarak tavsif ediyorlar, ilahî akıl ve Hz. Muhammed'in nûru diye de adlandırıyorlar. Cüz'î akıl ise akl-ı maaş, yani, dünyevî işlerimizi idare eden, çeviren akıl olarak görüyorlar, insan, küllî akla yol bulursa, o zaman şu gölge varlığından kurtulup gerçek varlığa kavuşur da bir çok "mânevî sırlara aşina olur, diye haber veriyorlar.

• İnsanlardan kaçan vahşi hayvanların hepsi, insanlara alışmış, insanların yanı başında yaşayan hayvanlardan aşağıdır.

• Vahşi hayvanların kanı insanlara mübahtır. Çünkü onlar, üstün akıldan mahrumdur.

• Vahşi hayvanlar, insanlara aykırı oldukları, insanlarla anlaşamadıkları için yüceliklerini, üstünlüklerini kaybetmişler, bu yüzden alçalmışlardır.

• Şu halde ey zavallı adam, mademki arslandan korkup kaçan yaban eşeği gibi oldun, yani nebîlerden ve velîlerden ürktün, artık senin, ne şerefin kalır, ne de itibarın.

3315 • Eşek, işe yaradığı için öldürülmez. Fakat vahşileşir, insandan kaçarsa, kanı mübah olur, öldürülür.

• Gerçi eşeğin kendisini kötülükten koruyan bilgisi yoktur. Fakat merhameti, rahmeti pek çok olan Allah, onu hiç de mazur görmüyor, vahşi ve saldırgan olursa, öldürülmesini günah saymıyor.

214

• Peki ey aziz dost... Allah ve peygamber sözüne karşı vahşileşen, onu dinlemez ve dinletmez bir hale gelen insan nasıl mazur görülür?

3320 • Bir akıl, aklın aklından kaçarsa, akıllılık mertebesinden çıkmış, hayvanlara katılmıştır.[230]

[230] Aklın akıldan kaçması, akıl mertebesinden, yani insanlık mertebesinden hayvanlık mertebesine düşüşü ifade etmektedir. Bu beyitlerde bir çok sırlar gizlidir. Üstün akıldan mahrum olan hayvanların öldürülmesi mübah görülmüş, yani öldürülmesine izin verilmiştir; amma ey Hakk talibi, sen kendi içindeki, gönlündeki hayvan siretleri, hiddeti, şehveti, fanî zevklere meyleden hayvanî ve nefsanî duygularını öldürerek gerçek insan ol. Çünkü nefsine tabi' olunca, Furkan Sûresi'nin 45. ayetinin ifade buyurduğu mertebeye düşersin: "Onlar hayvan gibidirler, belki hayvanlardan da aşağıdırlar." (Furkan Sûresi 45) Gerçek insan ol da küllî akla yol bul. Kendi kâfir nefsinle savaş, başkaları ile didişmekten kurtul. Sen ben kavgasını at, beşeriyeti melekiyet ile; hayvanlığı da insanlıkla değiş.

Hârut ve Mârut hikâyesi

• Peygamberlere ve velîlere uymayan kişi, meşhur Harut ile Marut'a benzer. Onlar da gururlarından ötürü zehirli oka, ilahî kazaya hedef oldular.

• Onlar kendi kuvvetli yaradılışlarına; melek olduklarına güvendiler, fakat su sığırının arslana güvenmesi nedir?

• Sığırın yüz boynuzu olsa da bunlarla korunmaya çalışsa, erkek arslan, yine onun boynuzunu kırar. Yine onu paralar, gider.

3325 • Kasırga, pek çok ağaçları kökünden söker, yıkar. Fakat yeşermiş bir ota ihsanlarda bulunur.

• O sert rüzgâr, körpecik otun zayıflığına acır. Ey gönül, artık sen de güçten, kuvvetten dem vurma.

• Balta, ağaç dallarının çokluğundan, sıklığından hiç korkar mı? Hepsini paramparça eder, kesip biçer.

• Fakat kendini zayıf bir ota vurmaz; keskin ağzını, keskinlik ve sertlik gösterenlerden başkasına değdirmez.

• Alev odunun çokluğundan üzülür mü? Kasap koyun sürüsünden korkar mı?

3330 • mânâ karşısında suret, şekil nedir? Pek zayıf ve âciz bir şeydir. Göğü baş aşağı ters çevrilmiş bir kase gibi tutan, kendi manasıdır, sonsuzluğudur.

215

• Sen şu dolap gibi dönüp duran gök yüzünü düşün; onun dönüşü nedendir? Ona işaret eden, ona yol gösteren "Akl-ı Küll"den, ilahî akıldandır.

• Evladım, etten kalkana benzeyen şu bedenin yürüyüşü, hareket edişi de, onda gizli bulunan rûh yüzündendir.

• Şu rüzgârın esişi, dönüp dolaşışı, ondaki mânâ yüzündendir. Su olmazsa, değirmen çarkı dönebilir mi?

• Bu nefesin alınıp verilmesi, ciğere girip çıkması, nedendir? Yaşama aşkıyla dolu olan can yüzündendir.

3339 • Kat kat yerlerle gökler, ve yerlerle göklerde bulunanların hepsi, o can deryasında, o mânâ denizinde çör çöp gibidir.

• Suda çör çöpün şuraya buraya vurması, oynayıp durması, yine sudandır, suyun dalgalanmasındandır.

• Harut ve Marut dünya halkının günahını ve kötülüğünü görünce,

3345 • Öfkelerinden ellerini ısırıyorlardı. Fakat, onların halkın ayıplarını, kusurlarını gören gözleri, kendi ayıplarını görmüyordu.

• Çirkin bir adam aynaya bakmıştı, orada kendi çirkinliğini görünce, kızmış, yüzünü çevirmişti.

• Kendini gören, kendini beğenen kişi birisinde bir suç görünce, içine cehennemden bir ateş düşer, onu yakar.

• Böylece kendini beğenen kişi, sözde, din gayretine kapılır, başkasının günahı ile yanar yakılır da kendi günahını, kendi kâfir nefsini görmez. Din gayretinin belirtisi bambaşkadır. Bütün bir küfür dünyası, o ateşin nûru ile yemyeşil olur.

3350 • Cenab-ı Hakk Hârut ile Mârut'a "Eğer siz nûrdan yaratılmış masum melekler iseniz, şeytan tarafından aldatılmış ve günaha girmekle yüzleri kapkara kesilmiş kişileri görmeyin.

• Ey gök yüzü ordusu, ey benim meleklerim, şükredin ki, sizler şehvetten, cinsel isteklerden kurtulmuşsunuz.

• Eğer insandaki şehveti size de verecek olsam, artık gökyüzü sizi kabul etmez.

• Sizdeki temizlik ve iffet benim temizliğimin, benim korumamın aksindendir.

• Sizdeki temizliği, masumluğu benden bilin, kendinizden değil; kendinize gelin, kendinize gelin de lanetlenmiş şeytan sizi yenmesin.

216

3415 • Gerçi siz, üstün meleklerden Hârut ile Mârut'sunuz. En yüksek makamda 'Biz sana saf saf ibadet ediyoruz.' diyen, mutlu çekingenlerin en ilerisindesiniz.

• Kötülerin kötülüklerine acıyınız, benlik ve kendini görüp beğenme uçurumlarının etrafında dolaşmayınız.

• Başkalarının kusurlarını görüp, kendinizi beğenmeyiniz ki, Hakk'ın izzeti pusudan çıkıp sizi, baş aşağı yerin dibine düşürmesin."

• Meleklerin her ikisi de; "Ey Allah emir, ferman senindir. Senin koruman ve emanın olmazsa, nerede eman bulunur?"dediler.

• Böyle söylüyorlardı ama, içlerinden "Bizim gibi iyi kullardan nasıl kötülük gelir diye yürekleri çarpıyor ve kendilerini yine de üstün görüyorlardı.

3420 • Bu iki meleğin kalplerindeki huzursuzluk, yeryüzüne inip hükmetmek arzuları, onları rahat bırakmadı ve gönüllerine kendini beğenme tohumunu ekti.

• İnsanlara seslenerek; "Ey unsurlardan meydana gelenler." diyorlardı, "Bizim gibi rûhanî mahlukların temizliğinden haberleri olmayanlar...

• Biz şu gökyüzünde, teşbih ve ibadetlerle nûranî tüller, perdeler dokuyalım, yer yüzüne inince adalet ve fazilet şadırvanları kuralım.

• Haksızlıklar içinde bunalan yeryüzünde, gündüzleri, adaleti derleyip toplayalım; ibadetler edelim, hayırlı işler yapalım. Sonra gece olunca, yine uçup gökyüzüne çıkalım.

• Böylece, bu kötülüklerle dolu zamanın ve bu ahlaksızlık devrinin şaşılacak büyükleri ve faziletli varlıkları olalım; haksızlıkları, fenalıkları giderelim; yeryüzüne adalet ve emniyet yayalım.

3425 • Gök yüzünün halini, yeryüzü ile kıyaslamak doğru olmaz, arada gizli, ince bir fark vardır."

Manevî neşeyi ve kendinden geçiş halini cahillerden, anlayışsız kişilerden saklamak gerekir.

• Kendini gizleyen ermişlerden Hakîm Senaî Hazretlerinin şu sözüne dikkat et: "Nerede Mansur şarabı içti isen, oraya baş koy, yat."[231]

[231] Hallac-ı Mansur Hazretlerini kendinden geçiren, onu sonsuz bir mânevî zevke düşüren, coşturan, ona "Ene'l-Hakk" (=Ben Hakk'ım) dedirten, onu darağacına çektiren ilahî sevgi şarabı.

217

• Çünkü meyhaneden çıkıp yolunu kaybeden sarhoş, çocukların maskarası olur.

• O böyle düşe kalka giderken, çocuklar peşine düşerler. Çocukların onun sarhoşluğundan, içtiği şarabdan aldığı mânevî zevk ve neşeden haberleri bile yoktur.

• Sarhoş ise sağa sola yalpa vurur. Bazen yola yıkılır, çamurların içine düşer, her ahmak da ona güler durur.

3430 • İlahî aşk şarabıyla mest olmuş kişilerden başka, bütün halk, çocuktur. Nefsin isteklerinden kurtulanlardan gayrı erkeklik çağına girmiş, ergin kimse yoktur.

• Cenab-ı Hakk "Dünya oyundur, oyuncaktır. Siz de çocuklarsınız."[232] diye buyurdu. Gerçekten de Allah ne güzel, ne doğru buyurmuştur.

[232] Ankebüt Sûresi 64.

• Sen de oyunu, oyuncağı bırakmadıkça çocuksun; rûh arınmadıkça nasıl temiz olabilirsin?

• Ey genç! Dünyada her zaman istenen, peşinde koşulan, bir türlü terk edilemeyen bu şehvet, çocukların evlenme oyununa benzer.

• Çocuğun evlenmesi, Rüstem gibi güçlü, kuvvetli bir yiğidin, bir gazinin evlenmesine nisbetle bir oyundan ibarettir.

3435 • İnsanların birbirleri ile savaşmaları da çocukların savaşma benzer. Tamamiyle özsüzdür, temelsizdir, manasızdır.

• Hepsi de tahta kılıçlarla savaşırlar. Hepsi de faydasız bir şeyle uğraşır dururlar.

• Hepsi de kamış çubuklardan atlara binerler de; "Bu bizim Burak'ımız, Düldül gibi giden atımız." derler.

• At diye bindim sandıkları o kamışları sürükleyerek taşıdıkları halde, bilgisizliklerinden kendilerini atlar üstünde, yol alıyor gibi görürler.

• Hakk atlılarının bir gün, at sürerek dokuz kat göğü aşacakları, ötelere geçecekleri günü bekle de gör.

3440 • O gün, rûh da melek de Hakk'a doğru yükselir. Şu var ki, rûhun yükselişinden gökler titrer.

• Hakk atlıları göklere doğru at sürerken, sizler hepiniz çocuklar gibi eteğinize binmişsiniz, ata binmiş gibi eteğinizin uçundan tutmuşsunuz.

• Cenab-ı Hakk'tan; "Zan ve hayal, sahibine fayda vermez."[233] ayeti gelmiştir. Zan merkebi göklerde nasıl koşabilir?

[233] Necm Sûresi 28.

218

• İki zan olunca, hangisi üstünse ona uyulur. Fakat güneş doğunca, güneşin varlığında inada kalkışılmaz.

• İşte o zaman at sanarak bindiğiniz kamışın, yahut eteğinizin bir hayal olduğunu görürsünüz; kendi ayaklarınızla yürüdüğünüzü, kendi ayaklarınızı binek edindiğinizi anlarsınız.

3445 • Vehminizi, düşüncenizi, duygunuzu, anlayışmızı çocukların kamıştan atı gibi bilin.

• Gönül ehlinin bilgileri kendilerini taşır; beden ehlinin bilgileri ise, kendilerine yük olmuştur.

• Gönüle akseden, gönülü nûrlandıran bilgi insana yar olur, yararlı olur; fakat bedene vuran, bedende kalan bilgi sahibine yük olur.

• Çünkü Cenab-ı Hakk "Din kitabını taşıyıp da onunla amel etmeyenler, kitap taşıyan eşeğe benzer."[234] diye buyurdu. Hakikati bildirmeyen, Hakk'tan olmayan bilgi insana yük olur.

[234] Cum'a Sûresi 5.

• Cenab-ı Hakk'tan vasıtasız olarak, ilham yolu ile gelmeyen bilgi, gelin süsleyen kadının ona sürdüğü renk gibi durmaz, uçar gider.

3450 • Fakat, çalışarak elde ettiğin bu bilgi yükünü iyi taşırsan ve öğrendiğini yaşarsan, etrafına yararlı olursan; yükünü alırlar, sana mânevî zevkler, hoşluk bağışlarlar.

• Aklını başına al da bu bilgi yükünü şöhret için, dünyalık için, nefsanî arzular için taşıma, taşıma da gönlündeki ilahî bilgi hazinesini gör.

• Böylece bilginin rahvan atına bindikten sonra, sırtındaki yük düşer gider.

• Ey "0"nu bulamadan, sadece, "0"nun adını yeterli bulan kişi, "Hû" kadehinden içmeden, nasıl olur da benlik arzularından kurtulabilirsin?[235]

[235] Bu beyitte Mevlâna Allah'ı zikretmenin önemine işaret buyuruyor. Peygamber Efendimiz de bir hadislerinde; "Allah'ı zikretmek paslı kalplerin cilasıdır." diye buyurduğu gibi, Kur'an-ı Kerîm'de de; "Kalpler, ancak Allah'ı zikretmekle yatışır, rahatlar." (Ra'd Sûresi 28) gibi ayetler var. Bu sebeple, Hakk âşıkları, Allah'ı anmakla meşgul olurlar. Her tarîkatın bir çeşit zikri vardır. Çoğunda "La ilahe illallah" ile başlanır. Sonunda da ism-i celal yani "Allah" ismine geçilir. Daha sonra da "Hû" ismi ile zikredilir. Mevleviler, sadece ism-i Celal ile yetinirler. "Hû, Hû", Arabça "O, O" demektir. Dervişlerce "Hû" demekle, Cenab-ı Hakk'ın zatı murad edilir. "Hû" diyen derviş "Hakikatte var olan ancak O'dur, yani Allah'tır" demiş olur. ister "Lâ ilâhe illallah", ister "Allah", ister "Hû" demekle iş bitmez. Bu mübarek kelimelerle beraber Allah'ı düşünmek, tefekkür etmek, gönülde onu hissedip, ona seslenmek gerekir.

219

• İsim ve sıfattan ne doğar? Ancak hayal. Onun hayali de ulaşmaya, buluşmaya kılavuz olur.

3458 • Eğer addan, harften öteye geçmek istersen, kendini kendinden çıkar, kendini tertemiz aRIt, kendi nefsinden tamamiyle kurtul.

• Kirli demir renginden kurtul da pırıl pırıl parlayan hayali demir gibi ol, riyazatla passız bir ayna halini al.

3460 • Kendini, kendi kötü huylarından, nefsanî isteklerinden kurtar, temizle de saf temiz gerçek varlığını, lekesiz zatını, ilahî özünü gör. O vakit kitapsız, yardımcısız hocaya başvurmadan, peygamberlerin bilgilerini gönlünde görebilirsin.

• Resülullah Efendimiz; "Ümmetimden öyle kişiler vardır ki, benimle aynı yaratılıştadır, aynı himmettedir." diye buyurdu.

• "Ben onları hangi nûrla görüyorsam, onlar da beni aynı nûrla görürler."

• Buharî ve Müslim'in kitaplarındaki hadisler ve onları rivayet edenler olmaksızın, bunlar, Hz. Peygamberi, ab-ı hayat kaynağı olan gönüllerinde görürler.

3465 • "Kürt olarak akşamladık." sözünün sırrını bil; "Arap olarak sabahladIk." sırrını oku.

Sağırın hasta komşusuna hatır sormaya gitmesi.

3360 • Anlayışlı, hal hatır, yol yordam bilen birisi bir sağıra; "Komşun hastalanmış, haberin yok mu?" dedi.

• Sağır, kendi kendine; "Bu sağır kulakla, o hasta gencin ne dediğini ben nasıl anlarım?" dedi.

• İnsan hasta olunca, sesi de hafiflenir, zayıf çıkar. Bu durumda onun sözlerini hiç anlayamam. Ama, komşum olduğu için mutlaka gitmeliyim, diye düşündü.

• Onun dudaklarının kımıldadığını görünce, ne dediğini tahmin yolu ile, kıyasla anlarım.

• Evvela; "Nasılsın ey benim dertli komşum?" derim, o da elbette karşılık olarak, iyiyim, hoşum diyecektir.

3365 • Ben; "Allah'a şükürler olsun." derim. Sonra; "Ne yemek yedin?" diye sorarım, o da; "Şerbet içtim yahut mercimek çorbası yedim." der.

220

• Ben de; "Sıhhatler olsun, afiyetler olsun." derim. "Peki, hekîmlerden kim geliyor? Kim bakıyor?" diye sorarım. O da; "Filan geliyor." diye cevap verir.

• Ben; "O hekîmm ayağı çok uğurludur. İyi ki onu çağırmışsınız, o gelince işler yoluna girdi demektir." derim.

• "Bir de, o hekimin ayağının uğrunu deneyin, o hangi hastaya gitmişse, muradlar hasıl olmuş, hasta sağlığına kavuşmuştur."

• O saf adam, 'aklınca bu tahminî konuşmaları, bu kıyaslamayı, bu soru ve cevapları tasarladıktan sonra kalktı, hastayı ziyarete gitti.

3370 • "Nasılsın?" diye sordu. Hasta; "Çok fenayım, ölüyorum." deyince, sağır komşu; "Allah'a şükürler olsun." dedi. Hasta bu söze incindi, canı pek sıkıldı.

• "Bu ne biçim şükür? Şükrün sırası mı? Demek ki bu komşu, bizim ölmemizi istiyor." diye düşündü. Böylece sağır bir kıyasta bulundu ama, kıyas ters çıktı,

• Sonra hastaya; "Ne yedin?" diye sordu. Hasta; "Zehir, zakkum." dedi. Sağır; "Afiyetler olsun." deyince, hastanın kahrı büsbütün arttı.

• Bundan sonra da; "Derdine çare bulmak için, hekimlerden kim geliyor? Seni kim tedavi ediyor?" diye sordu.

• Hasta; "Azrail geliyor, ama sen de burdan defol git." diye söylendi. Sağır; "Onun ayağı çok uğurludur, o geldiği için, sevin, neşelen." Cevabını verdi.

3375 • Sağır evden çıktı; sevinerek "Şükürler olsun dedi. "Böyle rahatsız bir zamanında komşumun halini hatırını sordum gönlünü aldım."

• Sağırlıktan ötürü kıyasları, tahminleri tamamiyle aksi oldu, ters düştü. Zavallı bu ziyaretinden çok zararlı çıktığı halde, kendisini, kârda sanıyordu.

• Hasta ise; "Meğer bu adam bizim can düşmanımızmış, onun cefa madeni, cefa kaynağı olduğunu bilmiyormuşuz."

• Hasta, hatırından kötü şeyler geçiriyordu. Ona, üzecek, kıracak, onu küçük düşürecek sözler, hakaretli haberler göndermek istiyordu.

3382 • "Hasta ziyaretine gitmek, hal hatır sormak, gönül almak içindir. Bu adam ise hatır sormak değil hatır kırmak için, düşmanlık etmek, kötülük etmek için gelmiş.

221

• Düşmanını hasta, zayıf, bitkin bir halde görüp, kötü kalbini sevindirmek, memnun etmek istemiş." diyordu.

• Nice kişiler vardır ki, ibadetlerini menfaat karşılığı yaparlar da sapıtırlar, 'ibadetleri ile sevap kazanmaya ve dolayısıyle cenneti elde etmeğe çalışırlar.

3385 • Böylece onların ibadet diye yaptıkları işler, birer gizli günah olmaktadır. Çünkü Hakk'tan gayrıyı hedef tutan ibadet suçtur. Gösteriş için, sevap için kılınan namaz, dıştan temiz, saf görünürse de içi gizli şirkle bulanmaktadır.

• Hikayede geçen sağır adam da iyilik ettim sanıyordu ama, iş tersine idi.

• O bir hastayı ziyaret ettim, komşu hakkını yerine getirdim diye, ken dinden memnun olarak rahatça oturmuştu.

• Halbuki, o farkına varmadan gönül yapayım derken gönül kırmıştı. Tahmin ve uydurmaca sözlerle hastanın kalbine ateşler düşürmüştü. Gösteriş için hasta ziyaretine gittiğinden kendini günaha sokmuş, yakmıştı.

• Yaktığınız ateşten sakının, siz gerçekten de günahlarınızı çoğalttınız.

3390 • Resülullah Efendimiz, huzurunda gösteriş için namaz kılan bir gence; "Kalk, tekrar namaz kıl, çünkü sen namaz kılmadın." diye buyurdu.

• İşte bu korkulara bir çare bulmak içindir ki: Her namazda; "Allah'ım doğru yolu bize göster.

• Allah'ım bu namazımı, yollarını sapıtanların, gösteriş için namaz kılanların namazları arasına karıştırma." denmektedir.

• O sağırın yaptığı kıyas yüzünden, on yıllık komşuluk hakkı, ahbablığı yok olup gitti.

3395 • Senin şu görünen baş kulağın, yani duygu kulağın harfleri, sözleri anlayabilirse de, bil ki gaybı, gizli şeyleri duyan gönül kulağın sağırdır.

Rum halkı ile Çinlilerin ressamlıkta bahse girişmeleri

3466 • Eğer gizli ve ilahî bir bilginin gönle nasıl aksettiğine dair bir örnek istersen, Rum ülkesi halkı ile Çinlilerin hikâyesini söyle.

222

• Çinliler; "Biz daha mahir ressamlarız." dediler. Rum ülkesi ressamları ise; "Bizim ustalığımız sizden daha üstündür." davasına giriştiler.

• Bunun üzerine padişah bir gün; "Davanızda hanginiz haklısınız? Bunu anlamak için sizi imtihan edeceğim." dedi.

• Çin ressamları ile Rum ülkesi ressamları yarışmaya giriştiler. Fakat Rum ülkesi ressamları yarışmadan çekinir gibi oldular.

3470 • Çinliler; "Bize özel bir oda veriniz, biz o odada çalışalım, bir oda da sizin olsun." dediler.

• Kapıları birbirine karşı iki oda vardı. Odaların birini Çinliler aldı, birini de Rum ülkesi ressamlarına verdiler.

• Çinliler padişahtan yüzlerce çeşit renkte boya istediler. O yüce padişah, renklerin hazine kapılarını, onlara açtı.

• Böylece, Çinlilere her sabah hazineden çeşit çeşit renklerde boyalar bağışlanmada idi.

• Rum ressamları ise; "Ne resim, ne de boya bizim işimize yarar. Bize pasları gidermekten başka bir şey gerekmez." dediler.

3475 • Kapıyı kapadılar, duvarı cilalamaya başladılar. Odanın kapıya karşı olan duvarını gök yüzü gibi saf, temiz ve parlak bir hale getirdiler.

• îki yüz çeşit renkten, renksizliğe ancak bir yol vardır. Renk buluta benzer, renksizlik ise ay gibidir.

• Bulutlarda ne türlü parlaklık, bir ışık görürsen, onu yıldızlardan, aydan ve güneşten bil.

• Çinliler, resimlerini yapıp bitirince sevinç ve neşelerinden davullar çaldılar.

• Padişah kapıdan içeri girdi. Çinlilerin yaptıkları resimleri gördü. Onların inceliğine, güzelliğine şaşırdı kaldı, aklı başından gitti.

3480 • Sonra, Rum ülkesi ressamlarının yanına geldi. Padişah gelince, Rumlar iki oda arasındaki perdeyi kaldırdılar.

• Karşıki odada Çinlilerin yapmış oldukları resimler, nakışlar bu odanın cilalanmış duvarına vurdu.

• Padişah Çinliler tarafında ne görmüşse, burada onlar daha iyi, daha güzel göründü. Resimler öyle canlı, öyle güzeldi ki insanın gözünü alıyordu. Resimler, sanki bakanların gözlerini, göz yuvalarından çekip kapıyordu.

223

• Babacığım, Hakk âşıkları olan Sufîler Rum ülkesinin ressamlarına benzerler. Onların kitapları, ezberlenecek dersleri, gösterecek hünerleri yoktur.

• Fakat, onlar gönüllerini ibadetle, iyiliklerle cilalamışlardır. Hırstan, tama'dan, cimrilikten, kinlerden kurtulmuşlardır.

3485 • Onların gönülleri, bir ayna gibi saf ve tertemizdir. Oraya hadsiz, hesapsız şekiller, suretler vurur. Orada görünür.

• Gayb âleminin, hudutsuz olan, sürete bürünmeyen sureti, Hz. Mûsâ'nın gönül aynasına vurmuş ve Mûsâ'nın koynuna sokup çıkardığı "el" de "Yed-i beyza" (=beyaz el) halinde bembeyaz ve nûr saçıcı olarak görünmüştü.

• Gerçi o mânevî suret, göklere, arşa, ferşe, denizlere, balığa ve bütün kâinata sığmaz.

• Çünkü bunların hududu vardır. Sayıya sığar şeylerdir. Fakat gönül aynasının haddi, hududu, nihayeti yoktur.

• Acaba, gönül onunla mıdır? Yoksa gönül, o mudur? diye burada akıl ya susar, yahut sapıtır, yoldan çıkar.

3490 • Gönül, hem sayıya sığar, hem sayısızdır. Yani hem kesrete dalmıştır,hem de vahdeti bulmuştur. Ona akseden nakıştan başka hiçbir nakış ebedî olarak kalmaz.

• Ezelden ebede kadar gönüle yeni yeni nakışlar, tecellîler akseder; her nakış orada perdesiz olarak görünür.

• Gönüllerini Allah'ı anarak, iyi işler yaparak cilalamış, parlatmış olanlar renkten ve kokudan kurtulmuşlardır.

• Onlar, her an, işlerinde bir hoşluk, bir güzellik hissederler.[236]

[236]Gönül aynalarını parlatmış olanlar, orada kendi gerçek varlıklarını, hakîkatlerini bulurlar. Ayna düz bir satıh üzerinde dursa, sen, aynaya uzaktan baksan bir şey görebilir misin? Aynayı eline alınca, aynaya bakınca ve aynada kendi hayalini gördüğün anda, ayna senin için yoktur. Senin hayalinden silinmiştir. Orada artık senin hayalin vardır, ilahî hakîkat de gönle aksedince, şekil ortadan kalkar; sadece O sende tecellî eder. Bu hale gelenler, içlerinde bir hoşluk, bir güzellik hissederler. Kendilerini unuturlar, kaybederler. Sadece içlerinde Hakk'ı hissederler.

• Onlar bilginin şeklini, dış yüzünü, kabuğunu bırakmışlar da manasını, ve özünü almışlar ve ayne'l-yakîn (=gözle görüp inanma) bayrağını yü-celtmişlerdir.

• Düşüncelerden, duyguların yükü altından kurtulmuşlar da aydınlığa kavuşmuşlardır. Benliklerini Hakk uğrunda kurban etmişler, irfan denizi kesilmişlerdir.

224

3495 • Herkesin korktuğu, ürktüğü, kaçtığı ölüme karşı, Hakk âşıkları, acı acı gülümserler.

• Kimsecikler onların gönüllerine bir zarar veremez, zîra zarar sedefe gelir, içindeki inciye gelmez.

• Bunlar nahiv ve fıkıh ilimlerini terk etmişlerdir. Ama, yokluğu ve yok-sulluğu seçip almışlardır.

• Sekiz cennetin nakışları parladıkça, onların gönül levhine vurur, orada görünür.

• Allah'ın gerçeklik durağında oturup orayı yurt edinenlerin yerleri, arştan da, ferşten de, kürsîden de yücedir.[237]

[237] Kamer Sûresi'nin 54-55. ayetlerine işaret vardır. Bu iki ayetin meali şöyle:

"Hakîkaten müttaki olanlar, Allah'tan çekinenler, cennetlerde ve nehir kenarlarında olacaklar, sıdk makamında (gerçeklik durağında) en kudretli padişahlar padişahı olan Cenab-ı Hakk'ın çok yakınında bulunacaklardır."

Peygamber efendimizin; "Bugün nasılsın, nasıl kalktın?" diye Zeyd'e sorması, onun da;"İnanarak sabahladım ya Resûlallah." diye cevap vermesi.

3500 • Resûlullah Efendimiz, bir sabah Zeyd Hazretlerine; "Ey tertemiz dost, nasıl sabahladın, nasıl kalktın?" diye sordu.

• Zeyd; "Mümin bir kul olarak." cevabını verince, Peygamber Efendimiz ona; "Eğer iman bahçen yeşerdi, gülleri açıldı ise, bunun belirtileri nedir? Bu hali nasıl elde ettin?" diye buyurdu.

• Zeyd dedi ki: "Günlerce aç, susuz bulundum, geceleri de Allah aşkı Ve ayrılık ateşi ile yanıp yakıldığım için uyuyamadım.

• Mızrağın ucu kalkanı nasıl deler geçerse, ben de gündüzlerden gecelerden öyle geçtim, onlara ve onlarda geçen hadiselere bağlanıp kalmadım.

• Bu yüzden gecesi, gündüzü olmayan öyle bir âleme (ehâdiyyet âlemine) ulaştım ki, orada bütün şeriatler, bütün dinler birdir. Bir saat ile yüzbinlerce yıllar birdir.

3505 • O ehadiyyet âleminde, ezel ile ebed birleşmiştir. Fakat, anlayışsızlığı yüzünden akıl oraya yol bulamaz."

225

• Hz. Peygamber buyurdu ki: "O gittiğin yoldan, o âlemden bu âlem halkına akılları ereceği, anlıyabileceği ne armağan getirdin?"

• Zeyd dedi ki: "Bu âlem halkı gökyüzünü nasıl görüyorsa, ben de arşı ve arşta bulunanları öyle görüyorum.

• Puta tapanın karşısında putun durduğu gibi, sekiz cennet ile yedi cehennem karşımda duruyor.

• Değirmende buğdayı arpadan ayırt edercesine halkı bir bir tanıyorum.

3510 • Cennetlik kimdir? Cehennemlik kimdir? Bence balık ile yılan arasındaki fark gibi belirlidir.

• ‘O gün, bazı yüzler ağarır, bazı yüzler kararır.’[238] ayetinin beyan buyurduğu sırrı, daha şimdiden halkın yüzlerinde okumadayım."

[238]Al-i îmran 106.

• Zeyd; "Ya Resülallah, ben bu dünya balkının, kadın olsun, erkek olsun, mânevî mahiyetlerini, kişiliklerini kıyamet gününde imişler gibi apaçık görüyorum.

• Gördüklerimi hemen söyleyeyim mi? Yoksa susayım mı?" dedi. Hz. Peygamber Efendimiz, mübarek dudaklarını ısırmak suretiyle "Yetişir" işareti verdi.

• Zeyd; "Ya Resülallah"! dedi. "Haşrin sırrını söyleyeyim de dünyada kıyameti bugün koparayım mı?

• Müsaade et de halkın gözündeki gaflet perdelerini yırtayım da bende bulunan ilahî emanet, ilahî gevher güneş gibi parlasın.

3530 • Farlasın da güneş bile nûrumdan tutulsun, kararsın, görünmez olsun meyvelerle dolu olan hurma ağacı ile, meyvesiz çıplak söğüt ağacı arasındaki farkı göstereyim.

• Kıyametin sırrını açığa vurayım da ayan tam altın ile bakır katılmış para belli olsun.

• Defterleri soldan verilen, elleri kesilmiş suçluları; kâfirlik rengi ile hile ve nifak rengini göstereyim.

• Tutulmaktan ve eksilmekten uzak olan bir Ay'ın ışığında, yedi nifak deliğini, yani cehennemin yedi kapısını göstereyim.[239]

[239]Hakîkat göklerinin güneşi olan Nur-ı Muhammedi karşısında gönül ayı ne tutulur, ne de eksilir. Ebu Hüreyre Hazretleri'nden rivayet edilen bir hadiste; insanları cehennemin yedi kapışma sürükleyen kötü huylar, kötü suçlar şöylece beyan buyurulmaktadır: l. Gurur, 2. Hırs, 3. Şehvet, 4. Hased, 5. Hiddet, 6. Cimrilik, 7. Kötülük...

226

• Ben orada suçluların ne çirkinliklere bürüneceklerini göstereyim. Peygamberlerin davul seslerini duyurayım.

3535 • Cehennemi, cennetleri, berzahı kâfirlerin gözleri önüne apaçık sereyim.

• Coşkun ve taşkın bir halde bulunan 'Kevser' havzını göstereyim de suyu halkın yüzüne serpilsin, sesi de kulaklarına ulaşsın.

• Susamış kimselerin o havz etrafında koşuştuklarını açıkça göstereyim.

• Şu anda, onların omuzları, benim omuzlarıma sürünmekte, bağrışmaları kulağıma gelmektedir.

• Cennetlik olanlar sevinçlerinden gözünüm önünde kucaklaşıyorlar.

3540 • Birbirlerini makamlarında ziyaret edip öpüşüyorlar.

• Kulaklarım cehennemde olanların 'ah vah' diye inleyip, feryad etmelerinden sağır oldu.

• Bu söylediklerim ancak işaretlerden ibarettir. Daha da söyliyeceğim, ama Hz. Peygamber(s.a.v)in huzursuz olmasından, üzülmesinden korkuyorum."

• Zeyd Hazretleri böylece kendinden geçmiş bir halde kırık dökük bir şeyler söyleyip duruyordu. Peygamber Efendimiz, mübarek eliyle, sus demek ister gibi onun yakasını çekti.

• "Kendine gel, ey Zeyd!" diye buyurdu. "Atın gemini azıya aldı. Dizginleri çek." "Allah gerçeği söylemekten çekinmez."[240] ayeti tecellî etti de sakınma ortadan kalktı.

[240] Ahzab Sûresi 53.

3608 • "Bu sözün sonu yoktur. Ey Zeyd kalk söz burakını bağla. Artık konuşmasın.

• Çünkü söz, ayıpları meydana çıkarır, gizli olan şeylerin perdelerini yırtar.

3610 • Bazı şeylerin bir zaman gizli kalmasını, ehli olmanların onları bilmemesini Allah da ister, bu sebeple dilini tut sırlar yolunu kapat.

• Atını hızlı sürme, dizgini çek; sırların, hakîkatlerin gizli kalması daha iyi. Herkesin kendi zannı ile sevinmesi daha hoş.

• Cenab-ı Hakk kendi rahmetinden ümit kesenlerin bile kulluktan yüz çevirmemelerini ister.

• İster ki onlar da Hakk'ın ibadeti ile şereflensinler ve taatiyle meşgul olsunlar.

227

• Cenab-ı Hakk ister ki, onlar da bir ümide kapılsınlar, bir kaç gün O, ümidin peşinden koşup dursunlar.

• Allah'ın rahmeti, merhameti herkesedir, her şeyedir. Bu yüzdendir ki, o rahmetinin iyi kötü herkese ulaşmasını ister.

3615 • Allah, her beyin, her kölenin hem ümide kapılmasını, hem de kendinden korkup çekinmesini ister.

• Herkes, görünmeyen âlemden gelen bir lutufla, bir iyilikle beslensinler diye korku ile ümit, perde arkasına gizlenmişlerdir.

• Ümit ve korku perdesini yırttığın zaman, görünmeyen âlem bütün gösterisiyle meydana çıkar."

Şu tenimiz can çocuğuna gebedir.

• Aslında bazı rûhlar, dünyaya gelmeden önce ayıplarla, suçlarla dolu idiler. Fakat ana rahminde bulundukları için insanlardan gizli idiler. Böylece rûh kaza ve kader hükmüne boyun eğer daha ezel meclisinden, bu âleme ayıplı bir rûh olarak seyreder.

• "Kötü kişi anasının karnında iken kötüdür. "Fakat bu gibilerin halleri, bedenlerindeki belirtilerden anlaşılır, bilinir.[241]

[241]Bu beyitte; "İyi olan anasının karnında iken iyidir. Kötü olan da anasının karnında iken kötüdür." hadisine işaret var. Sarihler, bu hadisten iki türlü mânâ çıkarmışlardır. Bazıları ana rahminden murad, bizim bildiğimiz ana rahmi değil, alın yazımızı ihtiva eden; "Levh-i Mahfuz"dur. Bu sebepledir ki, irfan sahibi kişiler, bir insanın sonunun ne olacağından korkmamalı da başlangıcından yani ezeldeki alın yazısından "Levh-i Mahfuz"da ne yazıldığından korkmalıdır. Ezelî mutluluk yahut ezelî günahkarlıktan korkmalıdır. Yüzlerdeki aklık karalık budur. Bazı şârihler de, ana rahminden murad, her insanın rûhuna gebe olan bedenidir diye düşünmüşlerdir. Nitekim Hz. Mevlâna bu beyitten sonra gelen beyitlerde, bedenimizin bir ömür boyu can çocuğuna yani rûhumuza gebe olduğundan bahsetmektedir, işte insanın iç yüzü, sireti, beden maskesinin ötesinde gizlenmiştir. Bedende belirti, inasının yüzündeki ışık, nûr, yahut karanlık belirtisidir.

• Beden, can çocuğuna gebedir. Bir ömür boyu onu vücut rahminde taşır, besler; ölüm rûhun bir başka âleme doğması hadisesinin sancılarıdır.

3515 • Ahiret âlemine göç etmiş rûhlar, yeryüzünde bir kişi öldüğü zaman; "Bakalım şu beden rahminden doğacak rûh, sevinerek mi? Korkarak mı doğacak? Bizim âlemimize gelecek rûh nasıldır? Güzel midir? Çirkin midir?" diye bekleşirler.

228

• Çirkin, kara yüzlüler; "O çocuk bizimdir." derler. Güzel, beyaz yüzlüler ise; "Hayır, gelen pek güzeldir." diyerek sevinirler, onu kendilerinden sayarlar.

• Yüzlerden sûret âlemine, bu dünyaya mahsus olan renk maskesi düşer; artık beyaz yüzlü ile kara yüzlü arasındaki ayrılık, aykırılık kalmaz. Rûh, sireti (iç yüzü) ile görünür. Artık iyilik, kötülük gizlenmez olur.

• Eğer rûh, kara yüzlü suçlulardan ise zenciler, azap melekleri onu alır götürürler. Ak yüzlü mutlulardan ise Allah'ın rahmet melekleri onu karşılarlar, aralarına alırlar.

• Rûh can âlemine doğmadıkça, onun nasıl olduğunu bilmek, dünyadaki en zor işlerdendir. Bir çocuğu, doğmadan bilen, tanıyan azdır.

3520 • Bunu anlayan ancak Allah'ın nûru ile bakıp gören kişidir. Böyle olan kişi insanın ve eşyanın batınına, iç yüzüne yol bulur. Allah'ın hikmetinden sual olunmaz. Bir kısım insanı "Ahsen-i takvîm"(=en güzel bir şekilde) yaratır, en güzel rengi verirken, bir kısım insanı da "esfel-i safılîn" (=aşağının aşağısı) halk eder, ona çirkin bir renk verir.

Hiç ayna ile terazi yalan söyler mi?

• Ayna ile terazi, birisi incinecek yahut utanacak diye doğru söylemekten sakınır mı? Susar mı?

• Ayna ile terazi, öyle kadri yüce ve doğru mihenk yerleridir ki, sen onlara iki yüz sene hizmet etsen,

• Sonra aynaya desen ki: "Ben sana bu kadar sene hizmet ettim, hatırım için beni çirkin gösterme."; teraziye de desen ki, "Yalvarırım sana; fazla tart, eksiğimi açığa vurma."

• Onlar sana cevap verir de derler ki: "Zavallı, herkesi kendine güldürme, âlemi kendine maskara etme." Ayna ile terazi hile bilmezler, yalan söylemezler.

3550 • Doğruluktan ayrılmayan ayna ile terazi derler ki: "Allah, gerçeklerin bizim vasıtamızla tanınması, anlaşılabilmesi için kadrimizi yüceltti, bizi bu işte görevlendirdi.

• Bu doğruluğumuz olmasaydı, gerçeği olduğu gibi ortaya koymasaydık bizim ne değerimiz kalırdı? İyilerin, güzellerin yüzlerini nasıl görür, nasıl gösterebilirdik?"

229

Gönül isterse neler yapar.

• Gözlerimiz, bakışlarımız gönüle uymuştur. Gönül isterse göz zehire bakar, yılana bakar; gönül isterse göz ibret alacağı, ders alacağı şeye bakar.

• Gönül isterse, göz görülecek şeylere, dünyaya, dünya nimetlerine bakar, gönül dilerse göz manaya, örtülü şeylere, ilahî sırlara bakar.

3563 • Gönül isterse, gözleri külliyat tarafına sürer götürür. Gönül isterse onları cüz'iyyat'ta hapseder, bırakır.[242]

[242] Külliyat; Hakk'a, hakîkate, rûhanî âleme, ahiret âlemine işarettir. Cüz'iyyat ise, dünya sevgisi, maddeye esir olma, fanî varlıklara bağlanıp kalmak anlamına gelmektedir.

• Beş duygumuzun her biri, aynı su deposuna bağlı musluklar gibi, gönle bağlıdırlar. Gönlün dileği ile, emri ile iş görürler.

• Gönül ne tarafa işaret ederse, beş duygu da eteklerini toplar o tarafa doğru koşar.

• Gönül isterse, ayak raks eder, oyuna dalar yahut yavaş yürüyüşü bırakır, hızlı yürüyüşe geçer.

3570 • Gönül dilerse el parmakları ile hesap yapar, yahut o parmaklarla kitap yazar.

• Dikkat ediniz, bütün bu işleri yapan hünerli el, aslında içte bulunan gizli bir elin emrindedir. O gizli el bedenimizin şu görünen elini maşa gibi kullanarak bu işleri yaptırmaktadır.

• Eğer gizli el isterse, şu görünen el, düşmana karşı yılan gibi öldürücü olur. Yine gönül isterse, o el bir dosta karşı yardımda bulunur.

• Acaba gönül bizde bulunan bu beş duyguya neler söylüyor, onlarla aralarında ne de gizli, akıl almaz bir anlaşma, ne şaşılacak bir buluşma var?

3575 • Gönül acaba, Süleyman'ın mührünü mü buldu ki, bu beş duygunun yularını da eline almış, onları istediği tarafa çekip götürüyor.[243]

[243]Hz. Süleyman'ın yüzüğünün taşında İsm-i A'zam (=Allah'ın en büyük adı) yazılı imiş. Bu yüzden cinlere, perilere, insanlara hükmeder, bu yüzük taşındaki mühür bugün israil'in bayrağında görüldüğü gibi birbirine geçmiş iki üçgenden ibaretmiş. "Mühr-i Süleyman" hükümdarlık sembolü olmuştur.

230

• Gönül, Süleyman'ın mührünü elde etmiş, beden diyarında rûhanî ve nefsanî kuvvetlerin padişahı olmuş da bilinen görünen beş duyguyu emri altına almış, içte bulunan, görünmez beş batınî duygu da zaten onun emrinde.[244]

[244] Görme, işitme, koklama, değme, tatma gibi beş görünen duygularımıza karşılık, beş görünmez duygumuz, batınî duygumuz vardır ki; onlar da şunlardır: Anlayış, vehim, düşünce, hayal, hafıza.

• On duygu, yedi uzuv, daha sayılamayacak, söylenemeyecek ne kadar çok şeylerin hepsi gönlün emrinde.[245]

[245] Beyitte geçen on duygu bir evvelki beyitte belirtilen 5 görünen (=zahirî), 5 görünmeyen (=batınî) duygularımızın toplamıdır. Yedi uzuv 2 el, 2 ayak, l baş, l arka, l karın; toplamı yedi uzuv etmektedir.

• Ey gönül, sen ululukta, sultanlıkta Süleyman olmuşsun. Parmağındaki yüzüğünle perilere, şeytanlara hükmet. Mademki beden diyarının padişahı oldun, içte bulunan kötü duyguları, nefsanî ve şeytanî istekleri kov, gitsin.

• Bu padişahlıkta, bu beden diyarında hileye sapmazsan, şu üç azılı şeytan; hırs, şehvet ve öfke şeytanları senin insanlık ve aşk yüzüğünü çalamaz.

3580 • Ondan sonra da adın sanın dünyayı tutar, bedenin gibi iki dünyaya | hâkim olursun.

• Eğer şeytan elinden aşk yüzüğünü, insanlık yüzüğünü alır giderse, padişahlığın yok olur; bahtın, mutluluğun ölür.

"Getirdiğimiz turfanda meyveleri Lokman yemiştir." diye kölelerin ve kapı yoldaşlarının ona iftira etmeleri.

• Lokman, hem efendisinin, hem de kendisi gibi efendisinin hizmetinde bulunan diğer kölelerin arasında zayıf, çirkin ve gösterişsiz olduğu için hor ve hakir görülürdü.

3585 • Bir gün efendi, rahatça yesin, eğlensin diye kölelerini meyve getirmek üzere bağa gönderdi.

• Gönlü mânâ ve hikmet dolu olduğu halde, yüzü geceye benzeyen Lokman da, bir sığıntı gibi bu köleler arasında bulunuyordu.

231

• O köleler, topladıkları nefis meyvelere dayanamadılar, hırsa ve tama'a kapıldılar, onları bir güzelce yediler.

• Dönüşte efendilerine; "Topladığımız meyveleri Lokman yedi." dediler. Efendisi, yüzünü ekşitti, Lokman'a ağır sözler söyledi. Lokman efendisinin kendisini azarlamasına sebep aradı. Durumu anlayınca ağzını açtı da:

3590 • "Ey benim efendim!" dedi. "Hain bir köle, Allah yanında makbul değildir. Ve O'nun rızasını kazanamaz.

• Ey kerem sahibi, bizi imtihan et, hepimize bolca sıcak su içir.

• Ondan sonra da, sen ata bin bizi yaya olarak, geniş, uçsuz bucaksız bir ovada koştur.

• O vakit kötü işi işleyeni gör, meyveleri yiyenin kim olduğunu anla.

• Efendi, kölelerine sıcak su içirdi. Onlar da, korkularından içtiler.

3595 • Sonra onları, ovada koşturmaya başladı. Onlar da, aşağı yukarı koşup durdular.

• Köleler iyice yoruldular. Mideleri bulandı, yediklerini, içtiklerini çıkarmaya başladılar.

• Lokman'a da bulantı geldi. Fakat o midesinden duru sudan başka bir şey çıkarmadı.

• Lokman'ın hikmeti, meyveleri kimin yediğini meydana çıkarırsa, kullarını seven Allah'ın hikmeti ne olmak lâzım gelir?

• Kıyamet gününde bütün gizli şeyler ortaya çıkacaktır. Sizin de bilinmesini istemediğiniz sırlarınız açığa vurulacaktır.

3600 • Cehennem ehline kaynar su içirilince, onları rüsvay edecek olan bütün sırların üzerinden perdeler kalkacaktır.

• Kireç taşı, ateşle imtihan edilip yumuşatıldığı gibi, kâfirler de cehennem ateşi ile cezalanırlar.

• Biz o taş gibi kalbe, kaç kere yumuşak yumuşak sözler söyledik ama, öğüt kabul etmedi.

• "Kötü sözler ve çirkin işler, kötü kimseler içindir."[246] ayeti, tam hikmeti, hakîkati beyan buyurmaktadır. Çirkinin çirkine eş olması yaraşır.

[246] Nûr Sûresi 26.

3605 • Öyle ise sen de hangi işi istiyorsan ona git, onda yok ol, onun şekline, onun huylarına burun, onunla aynı ol.

232

• Nur istiyorsan, gönül aynasını kirden, pastan temizle de nûr al, nûrlanmaya çalış. Hakk'tan uzaklaşmak istiyorsan, kendini gör, kendini sev, Hakk'tan uzak düş...

• Yok eğer, şu yıkık zindandan, benlik gururundan kurtulmak istersen dosttan baş çevirme, Allah'a secde et de ona yaklaş.

Gaybe iman etmek görünen şeye imandan daha değerlidir.

• Görünmeyene ibadet etmek, kulluk etmek güzeldir. Efendisinin huzurunda değilken de kulluğu korumak, itaattan çıkmamak pek hoş birşeydir.

• Padişahı yüzüne karşı öven ile padişahın yanında bulunmadığı halde ondan utanan, çekinen, onu seven bir olur mu?

3635 • Memleketin bir ucunda, hudutta bulunan bir kale muhafızı, padişahtan ve padişahlık bölgesinden çok uzaklarda bulunduğu halde,

• Kaleyi düşmanlardan korur, gözetir; hadsiz, hesapsız mal karşılığında kaleyi onlara satmaz.

• Çok uzaklarda, hududun bir ucunda, padişah oralarda yok iken orada imiş gibi ona vefa gösterir.

• Padişahın nazarında, o uzaklardaki muhafız, huzurunda bulunan ve can feda edenlerden daha iyidir.

• Padişahın yanında bulunmadığı, çok uzaklarda olduğu halde yarım zerre kadar padişahın yapılmasını emrettiği vazifeye gösterilen bağlılık, sevgi, onun huzurunda yüz bin kat hizmet etmekten daha üstündür.

3640 • Allah'a iman ve ibadet ancak şimdi makbuldür, ölümden sonra Gayb âlemi bütün güzelliği ile meydana çıkınca; "Şimdi inandım." demek manasızdır.

• Mademki hakikatin gizli, örtülü olması ve gaybe inanmak daha iyi, öyle ise ağzını kapa, dudaklarını yum; yumuk dudaklar daha hoş...

• Kardeşim, sözden sakın, hakîkat sırlarını söylemekten vaz geç ki, ledün ilmini Cenab-ı Hakk kendisi meydana çıkarsın.

233

• Güneşin varlığına şâhit, yine güneştir. Allah'ın varlığının en büyük, en doğru şahidi yine Allah'tır.[247]

[247] Burada şu beyti hatırlayabiliriz:
"Varlığım Halık'ımın varlığına şâhiddir
Başka burhan-ı kavî var ise de zaiddir."

• Hayır, söyleyeceğim çünkü *Kur'an-ı Kerîm'de,* Allah'ın şahid oluşuna, hem meleklerin, hem bilginlerin şâhitlikleri beraberce anılmıştır.

3645 • "Allah'tan başka sonsuz, daim ve bakî olan yoktur."[248] diye Allah, melekler ve ledün ilmini bilen bilginler şehadet ederler.

[248] Al-i İmran Sûresi 18.

• Allah şâhitlik ettikten sonra, melekler kim oluyor ki bu şehadet işine ortak olsunlar?

• Çünkü güneşin karşısında durmaya ve onun nûruna bakmaya zayıf gözler, harab gönüller dayanamaz.

• Bu çeşit gözler, böyle gönüller yarasaya benzerler. Güneşin nûruna ve hararetine dayanamazlar, kabiliyetsizlikleri yüzünden o güneşten ümitlerini keserler.

• Gökyüzünde nûrlar saçan, kâinata hayat dağıtan hakîkat güneşine şâhitlikte, Hakk'ın gökyüzü dostları ve hizmetçileri olan melekleri de bizimle dost bil.

3650 • Melekler derler ki: "Biz bu nûru, o hakîkat güneşinden aldık, o güneşin halifesi gibi âcizlere aksettirdik, onları nûrlandırdık." diye şâhitlik ederler.

• Yeni doğmuş ay veya üç günlük hilal, yahut dolunay gibi her meleğin derece derece kemali, nûru ve değeri vardır.

• Her meleğin o nûrdan hissesi vardır. O nûr, üçer dörder kanatlı meleklerin her birine, mertebelerine göre vurmakta, onları nûrlandırmaktadır.[249]

[249] Fatır Sûresi'nin l. ayetine işaret var. Bu beyitlerde Hz. Mevlâna meleklerden ve vazifelerinden bahsediyor. Melekler, gökyüzünde yaşayan, lekesiz, tertemiz varlıklar oldukları halde, onların da insanlar gibi dereceleri bir değildir. Onların üstünlükleri, Hakk'a olan yakınlıkları ile ölçülür. Bu sebeple Hz. Mevlâna bunların bazılarını yeni doğmuş, bazılarını iki üç günlük hilal, bazılarını dolunay olarak tavsif buyuruyor.

• Meleklerin kanatları, insanların akıl kanatlarına benzer, insanların akılları arasında da çok fark vardır.

• İyilikte olsun, kötülükte olsun, her insana kendine benzer bir melek arkadaş olmuştur.

234

3655 • Gözü zayıf olan ve güneşin ışığına dayanamayan kişiye, yıldız mum olur, ona yol gösterir.

Aziz Peygamberimizin nûrundan nûr al, beşerî sıfatları bırak, rûhanî sıfatları benimse, nefis isteklerinden kurtul da Hakk gönlüne vasıtasız olarak hükmetsin.

• Hz. Peygamber Efendimiz buyurdu ki: "Benim ashabım yıldızlar gibidir. Hidayet yolu yolcularına ışık; şeytanlara ise, atılacak gök taşlarıdır."

• Eğer herkesin gözünde doğrudan doğruya güneşten nûr alacak güç ve görme kabiliyeti olsaydı,

• İnsanlar, güneşi bırakıp da, güneşten nûr dilenerek bize ulaştıran ve güneşin nûruna şahidlik eden aya ve yıldıza hiç bakar mı idi?

• Mânâ göklerinin ayı Resûlullah Efendimiz, toprak gibi kirli ve gözleri gaflet bulutları ile örtülü olan gölge varlıklara diyor ki: "Ben de sizin gibi bir insanım; fakat bana vahiy geliyor..."[250]

[250]Kehf Sûresi 110.

3660 • Yaratılışta ben de sizin gibi karanlık idim, lakin vahiy güneşi bana böyle bir nûr bağışladı.

• Meleklere nisbetle, önce insan olarak, benim de tabiatımda karanlık vardı. Fakat peygamberlik güneşinden gelen vahiy nûru, nefislerin karanlığını giderdi.

• Rahatsız olmamanız, dayanabilmeniz için, benim nûrum zayıftır. Çünkü siz o parlak güneşin nûruna tahammül ediciler değilsiniz.

• Bal ile sirkeden meydana gelen "sirkencebin" gibi ben de nûrla, rûhanî sıfatlarla karanlık beşerî sıfatlardan meydana geldim, ve bu suretle mânevî hastalıklara yol buldum, faydalı oldum."

• Ey hasta kişi, mânevî hastalıktan kurtulunca, beşerî sıfatları bırak, rûhanî sıfatları benimse.

3665 • Şunu iyi bil ki, gönül tahtı, nefis isteklerinden, şehvet duygularından arınınca, artık; "Rahman arşa hâkimdir, dilediği gibi hükmeder."[251] ayetinin sırrı meydana çıkar da ilahî tecellî kendini gösterir.

[251] Taha Sûresi 5.

• Bundan sonra Cenab-ı Hakk gönle vasıtasız olarak hükmeder, çünkü gönül, bu mânevî bağlantıyı elde etmiştir.

Yokluk, varlık; ölüm, ölümsüzlük

3671 • Bizim duygularımız da, düşüncelerimiz de, sonu gelmeyen sözlerimiz de, mânâ sultanımızın hikmet ve bilgi nûrunda yok oldu gitti.

• Hakk'ın bilgi nûrunda yok olanların duyguları da, akılları da dalga dalga coşan; "Hepsi de huzûrunuza getirilmiştir."[252] ayeti denizinde kaybolup gitmiştir.

[252] Yasin Sûresi 32.

• Gündüz güneşin nûrunda gizlenen, adeta yok olan yıldızların, gece gelince tekrar varlığa dönmeleri; parlıyarak işe başlamaları gibi, Hakk'ın sevgi ve bilgi nûrunda aklını kaybeden âşık, "mahv"den "sahv"e döner, tekrar teklîf ve vazife yükünü yüklenir.

• Allah, aklını kaybeden Hakk âşıklarına yine akıllarını geri verir, yine onları kendilerine getirir. Onlar da kulaklarında irfan ve hakîkat küpeleri olduğu halde;

3675 • Ayaklarını vurarak, ellerini çırparak Hakk'a hamd ü senada bulunurlar, naz ü niyaz ile; "Ey Rabbimiz, bizi dirilttin, bize hayat verdin." derler.

• Ölüp kıyamette dirilenlerin o çürümüş derileri, o dökülmüş kemikleri yerden toz koparan birer atlı gibi nasıl dirilir kalkarsa, onlar da mahv halinden sahv haline öyle kalkar gelirler.

• İnsanların Allah'ın verdiği nimetlere şükredenleri de; nimeti bilmeyen, inkar edenleri de kıyamet günü yokluktan varlığa koşar gelirler.

• Ne diye başını çevirir, görmemezlikten gelirsin? Önce de, yoklukta bulunduğun sırada yani dünyaya gelmeden evvel de böyle yapmadın mı idi?

• Yoklukta bulunduğun sırada; "Beni yerimden kim ayırabilir?" diye direnmiş idin.

3680 • Seni yaradanın, seni yetiştirip geliştirenin sıfatını görmüyor musun? Seni nasıl saçından tutup, ister istemez, çeke çeke yokluktan varlığa getirdi.[253]

[253] *Alak* Sûresi 15-16.

• Bu çeşit hallere getirdi. Bu haller senin ne aklında vardı, ne hayalinde.

236

• Kendine bir bak, yok olmaktan korkuyor da nasıl tireyip duruyorsun? Bil ki yokluk da, Allah korkusundan böyle tir tir titremektedir.

3685 • Sen yüksek mevkiler elde etsen, hesapsız servet sahibi olsan bile onları kaybetmek korkusundan can çekişirsin.

• Güzeller güzeli Allah'ın aşkından başka ne varsa, şeker gibi tatlı ve zevk verici de olsa, onların hepsi hakikatte can çekişmekten başka bir şey değildir.

• Can çekişmek nedir? Can çekişmek ölüme doğru gitmek, ab-ı hayatı elde edememek, ilahî aşkı bulamamaktır.

• İnsanların iki gözü de mezarı, ölümü görmekte ve bu ölümün ötesindeki ab-ı hayat'ta, ölümsüzlükte yüzlerce şüpheleri vardır.

• Gayret et, çalış da, ölümsüzlük hakkındaki yüz şüphen doksan dokuz olsun, yani biraz azalsın. Bu dünya gecesinde Hakk yoluna düş, ilerle; eğer uyur kalırsan gece yani ömrün geçer gider.

3690 • O hakikat gününü, o mutlu aydınlık günü sen, karanlık gecenin içinde ara. Karanlıkları yakıp aydınlatan aklı önüne düşür, kendine kılavuz et.

• Hoşa gitmez bir renkte olan gecede çok iyilikler vardır. Ab-ı hayat karanlıkla dost olmuştur, karanlığın içine gizlenmiştir.[254]

[254] Hz. Mevlâna Divan-ı Kebîr'inde şöye buyuruyor: "Gecenin hakîkatini görebilen uykuyu istemez. Uykudan kaçar. Bir çok nûrlu gönüller, sayısız tertemiz canlar, geceyi ihya ederler; uyumaz, kulluk ederler. Allah'a yalvarır, yakarırlar. Gece gayb dilberinin, mânâ güzelinin duvağıdır. Gündüz nasıl olur da geceye eş olabilir? Senin nazarında gece, simsiyah bir tenceredir. Çünkü sen gece helvasından tatmadın, gecenin hakîkatini, ne olduğunu anlamadın." Divan-ı Kebîr, c. I, 316.

• Dünya işlerine bu kadar çok daldıkça, bu çeşit yüzlerce gaflet tohumu ektikçe, yorgun başını uykudan nasıl kaldırabilirsin?

• Ölüm gibi ağır olan uyku (gaflet), haram lokma (günah) birbirleri ile; sıkı dost oldular da, ev sahibini uyuttular. Gece hırsızı (şeytan) da bu halden yararlandı. Gönül evine girdi, işe girişti.

Ölmek aslında dirilmektir.

• Ölüm gibi görünen, fakat hakikatte ölümsüzlük olan hal, bize helal olmuştur. Bu dünyada maddî rızkın kesilmesi veya azalması da, bize öteki dünyanın rızkı olmuştur. ,

• Bizi korkutan, can vermenin görünüşü, dış yüzü; ölümdür, îç yüzü ise diriliktir, yaşayıştır. Görünüşte bir tükenmedir. Hakikatte ebedî hayattır.

237

• Ana rahmindeki çocuğun doğması, bulunduğu dünyadan yeni bir dünyaya göç etmesidir. Fakat, dünyaya gelişi, onun için yeniden açılıp saçılmaktır.

3930 • Mademki benim ölüme büyük şevkim ve aşkım vardır; "Nefislerinizi elinizle tehlikeye atmayınız."[255] buyruğu nerede?

[255]Bakara Sûresi 195.

• Çünkü yeme, yapma emri tatlı meyve için verilir. Acı meyve için, hiç yeme etme demeğe hacet var mı?

• Bir meyvenin içi de, dışı da acı olursa, onun acılığı, kötü görünüşü yeme, yapma emrini verir.

• Ölüm meyvesi, benim için tatlıdır. "Onlar hayattadırlar."[256] ayeti, benim gibi şehid olmak arzusunda olanlar için gelmiştir.

[256] *Âl-i* imran Sûresi 169-170.

• Ey güvendiğim dostlarım! Beni kınayarak, ayıplayarak öldürün. Çünkü öldürülmem, beni ebedî hayata kavuşturacaktır.

3935 • Ey yiğit! Gerçekten de benim hayatım ölümümdedir. Yerimden, yurdumdan ne vakte kadar ayrı kalacağım.[257]

[257]Hz. Mevlâna bir rubaisinde aynı görüşleri ifade buyuruyor: "Senin başını kesen, seni öldüren, aslında sana iyilik eden, seni gamdan, ıızdırabdan kurtaran bir kişidir. Başına taç koyan kişi ise, seni aldatan, senin iyi huylarını, tevazuunu alan, insanlığını çalıp çırpandır. Sana yük veren, meta' veren, dünyalık veren senin yükün olmaktadır. Senin gerçek dostun, seni senden alan kişidir." Mevlâna *Rubaileri,* (Haz:Şefik Can), nu: 338.

• Bu dünyada duruşum benim için bir ayrılık olmasaydı; "Öldüğümüz zaman hiç şüphe yok ki, biz yine dönüp o Allah'a varanlarız."[258] diye buyrulmazdı.

[258]Bakara Sûresi 154-156.

• Dönen kişi, ayrıldığı şehre tekrar gelen kişidir. Zamanın ayırışından kurtulup birliğe ulaşandır.

En büyük düşman olan şehvetten kaç da gerçek aşkı bulmaya çalış.

• Ey insan, sen düşmanlarının kimler olduğunu bilmiyorsun; ateşten yaratılmış olanlar, yani şeytanlar, topraktan yaratılmış olan insanların düşmanlarıdır.

238

3695 • Ateş, suyun ve suyun çocukları olan insanların düşmanıdır. Nitekim su da, ateşin can düşmanıdır.

• Su ateşi öldürür, söndürür, çünkü ateş, suyun ve çocuklarının yani insanların düşmanıdır.

• Bütün bunlardan sonra, şunu da aklında iyi tut ki... Bu ateş şehvet ateşidir. Suçun, günahın, kabahatin aslı ve sebebi odur. Dışardaki ateş, su ile söner; fakat, içerdeki şehvet ateşi insanı cehenneme kadar götürür.

• Şehvet ateşi su ile sönmez; çünkü kıvrandırmak, azab etmek bakımından onda cehennem huyu vardır.

3700 • Şehvet ateşinin çaresi nedir? Din nûrudur. Nasıl ki cehennem mümine; "Ey mümin, çabuk geç, senin nûrun benim ateşimi söndürüyor!" diyecektir.
,

• Bu ateşi ne söndürür? Allah'ın nûru. Nemrud'un ateşini söndüren Hz. İbrahim'in nûrunu kendine üstad edin de,

• Nemrud'a benzeyen nefsinin ateşinden, şu öd ağacı gibi olan bedenin kurtulsun.

• Şehvet ateşi eksilip bitmez. Ona dilediğini vermemekle eksilir.

• Bir ateşe odun attıkça, o ateş hiç söner mi? Hiç odunu yakmaz olur mu?

• Fakat odun atmazsan, ateş söner. Allah'tan korkmak, çekinmek şehvet ateşine su serper.

• Kalplerdeki Allah korkusundan pembeleşerek güzelleşmiş olan yüzü, ateş nasıl karartır?

3796 • Namaz ehli olmayanı, gönül namazı kılmayanı öfke rüzgârı, şehvet rüzgârı, tama' rüzgârı kapıp götürür.

3815 • Şehvete kul olan, köle olan kimse Allah'ın indinde kölelerden, çalınıp satılan esirlerden daha değersizdir.

• Çünkü harb esiri, yahut satın alınmış bir köle, efendisinin bir sözü ile kölelikten çıkar, hür olur. Halbuki şehvet esiri olan kişi tatlı yaşar, fakat çok acılar çekerek ölür.

• Şehvete kul olan kişi, Allah'ın lutfundan, Allah'ın hususî nimetine erişmekten başka bir şeyle kulluktan kurtulamaz.

• Şehvet öyle bir kuyudur ki, oraya düşenler, dibini bulamazlar; fakat bu düşüş cebir ve zulüm değil; onun günahı, onun nefsine uyması yüzündendir.

239

• O, kendisini öyle derin bir kuyuya atmıştır ki, ben o kuyunun dibine ulaşacak ip bulamam.

3820 • Bu sözü burada keseyim, çünkü bu şehvet sözü, uzayacak olursa, onun tesiri ile sade ciğer değil, kayalar bile kan kesilir.[259]

[259]Bizi Hakk yolundan, insanlık yolundan alıkoyan şu üç büyük düşmandan; hırs, öfke ve şehvetten biri olan şehvet hakkında, Hz. Mevlâna'nın gerek *Divan-ı Kebır'inde,* gerekse *Mesnevî'sinde.* çok tesirli sözleri vardır. Mesela bir *Mesnevi* beytinde şöyle buyuruyor: "Eğer şehvet duygusu, soy üretmek için verilmeseydi, Hz. Âdem bu aşağı duygudan utanır da, kendisini hadım ederdi." *Mesnevî, c.* V, beyit 941.

Hz. Ömer zamanında Medine'de yangın çıkması.

• Hz. Ömer'in halifeliği zamanında Medine'de bir yangın oldu. Ateş taşları bile kuru odun gibi yakıyordu.

• Binaları, evleri saran ateş, kuşların yuvalarını, hatta havada uçarken kanatlarını bile tutuşturuyordu.

• Şehrin yarısı alevlerle sarıldı, su bile bu ateşten korktu da şaşırıp kaldı.

3710 • Bazı akıllı kişiler, ateşe, kovalarla su ve sirke döküyorlardı.

• Ateş ise inadına artıyordu. Sanki ona gayb âleminden, ötelerden yardım geliyordu.

• Halk koşarak Hz. Ömer'e geldiler. "Bu yangın su ile sönmüyor." dediler.

• Hz. Ömer buyurdu ki: "O ateş Allah'ın ayetlerinden, işaretlerindendir. Sizin hasisliklerinizin bir alevidir.

• Suyu bırakın, yoksullara ekmek dağıtın, eğer benim soyumdan iseniz, hasislikten vazgeçin."

3715 • Halk, Hz. Ömer'e; "Bizim kapılarımız açıktır. Biz cömert kişileriz, iyilikten, yardım etmekten hoşlanırız." dediler.

• Hz. Ömer, buyurdu ki: "Siz verdiğiniz ekmeği, Allah rızası için değil de, gösteriş için veriyorsunuz. Geleneğe, göreneğe uyarak iyilik elinizi açıyorsunuz."

• "Siz, övünmek için, gösteriş için verdiniz; Allah'tan çekinerek, korkarak vermediniz." dedi.

240

• Allah'ın ihsan ettiği malı nefsine uymuş kötü kişilere vermek, yol kesen eşkiyanın eline kılıç vermek gibidir.

• Din ehlini, kin ehlinden ayır, Allah'a dost olanı ara, bul; onunla düş, kalk.

3720 • Herkes kendi huyunda olanlara iyilik eder, yardımda bulunur; kötü kişi de, böylece bir iş yaptım sanır.

Düşmanın Hz. Ali'nin yüzüne tükürmesi üzerine Hz. Ali'nin onu affetmesi.

• îbadetteki ihlası, gönül temizliğini, Hakk'a bağlanışı Hz. Ali'den öğren. O Allah arslanını, hileden temizlenmiş bil.

• Savaşta bir yiğidi alt etti. Hemen kılıcını çekti. Onu öldürmek istedi.

• *O* yiğit, her peygamberin, her velînin övündüğü Hz. Ali'nin yüzüne tükürdü.

• Öyle bir yüze tükürdü ki, "Ay" bile onun huzurunda yüzünü, yerlere sürer, secdeye varırdı.

3725 • O anda Hz. Ali kılıcını yere attı, onu öldürmekten vaz geçti.

• O savaşçı düşman, bu işe, bu beklenmedik acımaya, bu yersiz bağışlanmaya şaşırdı kaldı, • Dedi ki: "Bana keskin kılıcını çekmiştin, beni öldürecektin; sonra neden kılıcı yere attın, beni bıraktın?

• Benimle savaşmaktan daha iyi ne gördün de beni avlamaktan vaz geçtin?

• Ne gördün de böyle öfken yatıştı? Öyle bir şimşek çaktı da hemen sönüverdi.

3730 • Ne gördün ki, o gördüğün şey, bana da aksetti de gönlümde, canımda bir aydınlık, bir hoşluk belirdi?

• Varlıktan da, mekandan da daha yüce, candan da daha iyi, ne gördün de, bana can bağışladın?

3745 • Ey Ali, senin aklın her şeye erer ve her şeyin hakîkatini görürsün. Ne gördün ki, beni öldürmekten vazgeçtin? Gördüğünün birazcığını söyle.

• Sendeki hilim kılıcı canımızı kesti. Bilgi suyun da tozumuzu ve toprağımızı temizledi.

241

• Ya Ali,' bana açıkça söyleyiver; biliyorum ki, bu Allah'ın gizli sırlarından. Çünkü, kılıçsız öldürmek ancak onun işidir.

• Allah, aletsiz, vasıtasız bir yaratıcıdır. Faydalı nimetleri, eksilmeyen armağanları ihsan eden odur.

• O akla, idrake yüzbinlerce öyle bir mânevî şarabın zevkini tattırır, öyle neşe verir ki, iki gözün de, iki kulağın da bu zevkten, bu neşeden haberi yoktur.

3750 • Ey güzel av avlayan arş doğanı, şu anda Cenab-ı Hakk sana neler gösterdi, gönlüne ötelerden ne sesler geldi? Açıkla söyle...

• Senin gözün, gaybı, görünmeyen şeyleri görmeyi öğrenmiştir. Başkalarının gözleri ise gayba, görünmeyen şeylere kapalıdır.

• Ey kendisinden Allah'ın râzı olduğu Ali, ey insanın alnının kötü yazısından sonra gelen güzel kader, güzel kaza, bu sırrı açıkla.

• Ya sen aklına geleni söyle, ya ben gönlüme doğanı, gönlümün duyduklarını söyliyeyim.

• Senden gelen bir nûr gönlümde parladı da, söylemek istediklerin bana malum oldu. Sen ay gibi konuşmadan, sessiz sadasız nûrlar saçmaktasın.

3760 • Fakat hoş, tatlı ışıklar saçan yusyuvarlak ay, bir de söz söyleyecek olursa gece yolcularını daha çabuk ilerletir.

• mânevî bir ay olan mürşidin aydınlattığı yolda ilerleyen Hakk yolcuları, yanılmaktan, yollarını şaşırmaktan emin olurlar. Çünkü mürşidin sesi gulyabanî şeytanın sesinden üstün olur.

• Ay söylemeksizin de, nûru ile yol gösterir; fakat söyleyecek olursa, nûr üstüne nûr olur.

• Ya Ali, sen bilgi şehrinin kapısısın, hilim güneşinin de ışığısın.

• Ey bilgi kapısı, kapıyı arayana acil, acil da kabukta, dışta kalan, senin feyzinle içi bulsun, hakîkate erişsin.

3765 • Ey rahmet kapısı, ey tek olan, eşi benzeri bulunmayan Allah'ın dergahı sen, hiç mi hiç kapanma, ebede kadar açık bulun."

3773 • Bundan sonra o yeni müslüman olan Hakk dostu mânevî bir zevk içinde "Ya Ali! "dedi.

3784 • Açık söyle, ey padişahın, Zümrüd-i Anka'yı bile avlayan doğanı, ey ordu ile değil, tek başına ordular kıran yiğit!

• Kahredeceğin yerde gösterdiğin bu merhamet, bu rahmet nedir? Ejderhayı elden bırakmak, ona fırsat vermek kimin yoludur?"

Hz. Alinin imanı ve aşkı yüzünden müslüman olan hasmının sorularına verdiği cevap

• Hz. Ali buyurdu ki: "Ben kılıcı, Allah rızası için vururum. Ben Allah'ın kuluyum. Nefsimin, bedenimin kulu değilim.

• Ben, Allah arslanıyım, nefis arslanı değilim. Yaptığım işler, dinime bağlılığıma şâhittir.

• Ben savaşta; 'Attığın zaman sen atmadın, Allah attı.'[260] ayetinin anlamını yaşıyorum. Ben kılıç gibiyim. O kılıcı, hakîkat güneşi benim elimle vurur.

[260]Enfal Sûresi 17.

3790 • Ben nefsimin varım yoğunu, yanı gölge varlığımı yoldan kaldırdım, attım; ben Hakk'tan gayrı ne varsa onu yok bildim.

• Ben gölgeden başka bir şey değilim. Efendim de hakîkat güneşidir. Ben hidayet göklerinin kapıcısıyım; hidayet göklerinin perdelerini açarım, fakat hakîkate perde değilim.

• Ben vuslat incileri ile dolu bir kılıcım; ben savaşta adam öldürmem, diriltirim.

• Benim kılıcım, haksız yere kana bulanmaz. Nefis rüzgârı, benim merhamet bulutumu nasıl yerinden kıpırdatır, sürüp götürebilir?

• Saman çöpü değilim; hilim, sabır, adalet dağıyım. Kasırga, nasıl olur da koca bir dağı yerinden koparabilir?

3795 • Bir rüzgârla yerinden oynayıp uçan, ancak saman çöpüdür. Zaten, uygun esmeyen nice rüzgârlar vardır.

• Ben bir dağım, benim varlığım onun binasıdır. Beni o yaratmıştır. Saman çöpü olsam bile, beni kımıldatan, uçuran O'nun rüzgârıdır.

• İsteğim, dileğim, O'nun iradesi rüzgârından başka bir şeyle hareket etmez. Rûhanî ve cismanî kuvvetlerimin, gönül ordularımın başkomutanı, tek olan, eşi, benzeri bulunmayan Allah'ın aşkıdır.

• Hiddet, öfke padişahlara padişahtır. Fakat, bizim kölemizdir. Ben öfkenin ağzına gem vurmuşumdur.

3800• Hilmimin kılıcı, hiddetimin boynunu vurmuştur da, bu yüzden Hakk'ın hışmı, bana rahmet ve rahat olmuştur.

• Gönül evi yıkıldı, tavanı çöktü. Ama, içeriye Hakk güneşinin nûru doldu. Böylece nûra gark oldum. Ebû Türab'ım ama, hakîkat ve ma'rifet bahçesiyim.[261]

[261]Ebû Türab (=Toprak babası) Hz. Ali'nin künyesi, lakabıdır. Aziz Peygamberimiz bir gün onu, tozlara bulanmış gördü. "Kalk ey toprak babası" diye buyurdu. Ondan sonra bu Hz. Ali'ye lakab oldu.

• Savaşırken, yüzüme tükürdüğün için nefsanî bir benliğe, öfkeye kapılırım diye kılıcı gizlemeyi daha doğru buldum.

• 'Kim Allah için severse, kim Allah için nefret ederse' hadisine uymak, o emri yaşamak istedim.[262]

[262]Hadis-i Şerîf: "Kim Allah için sever, Allah için öfkelenir, Allah için verir, Allah için vermezse, şüphe yok ki o müminin imanı kemal bulmuştur." *Feyzü'l-Kadir,* c. VI, s. 29.

• İstedim ki cömertliğim Allah rızası için verenlerinki gibi olsun; malımdan sakınmam, vermemem de yine Allah rızası için vermeyenlerinki gibi olsun.

3805 • Benim malımdan vermeyişim de, verişim de ancak Allah içindir. Ben tamamiyle Allah'a ait bir kulum. Başka bir kimsenin adamı değilim.

• Ben ne yapıyorsam, Allah içindir. Taklid değildir. Hayale kapılarak, zanna, şüpheye düşerek iş görmedim. Ben görerek iş yaparım.

• Ben içtihattan, hüküm vermeden ve araştırmadan kurtulmuşum. Gönlümle sıkıca Hakk'a bağlanmış, başka şeyler düşünmez olmuşum.

• Manen uçarsam, çıktığım yükseklikleri; dönüp dolaşırsam, dönüp dolaştığım yeri görürüm.

• mânâ yükümü, nereye kadar çekip götüreceğimi bilirim. Ben Hakk ve hakîkat nûru ile parlayan bir ayım. Önümde yol gösterenim Hz. Muhammed'in nûrunun güneşidir.

3810 • Halka bundan fazlasını söylemek doğru değildir. Çünkü deniz bir ırmağın yatağına sığmaz.

• Bu yüzden herkesin anlıyacağı, akıllarının ereceği derecede, basit bir şekilde söyliyeyim. Böyle söyleyiş, ayıp değil, Peygamberimiz Efendimizin emridir.

• Ben garazdan kurtulmuşum, hür bir adamım. Hür bir adamın tanıklığını dinle, kölelerin tanıklığı bir para etmez.

244

3825 • Madem hürüm, öfke, hiddet beni nasıl olur da bağlar? Bende Hakk'ın sıfatlarından gayri sıfat yoktur. Eğer mutlu olmak istiyorsan, beri gel ve bana yaklaş.

• Beri gel ki: 'Allah'ın fazl u rahmeti, seni küfürden azad etmiştir. Çünkü O'nun rahmeti, merhameti gazabından üstündür.'[263]

[263] Kudsî hadis: "O yüce Allah buyurdu ki: Rahmetim gazabımdan üstündür." *Müslim.*

• Beri gel ki, şimdi tehlikeden kurtuldun. Sen, bir taş gibi idin, Allah'ın kerem iksiri seni cevher haline getirdi.

• Küfürden ve onun dikenliğinden kurtuldun. Artık Hakk'ın bahçesinde bir gül gibi açıl, saçıl...

• Ey muhteşem pehlivan, artık sen bensin, ben de senim. Sen Ali oldun ben Ali'yi nasıl öldürebilirim?

3830 • Tam öldürüleceğin anda, yüzüme tükürme suçun, her türlü ibadetten hayırlı bir suç oldu da, o suç yüzünden bir anda, gökleri bir uçtan bir uca aştın."

• O adamın işlediği suç, ne de kutlu bir suç ki, kendisini manen yükseltti. Buna şaşılmasın. Gül yaprakları da dikenler arasından bitip çıkmıyor mu?

3841 • Hz. Ali öldürmekten vazgeçtiği yiğide dedi ki: "Sana kapıyı açtın içeri gir. Sen, bana tükürmüştün. Ben sana armağan veriyorum.

• Bana cefa edenlere bile, bu çeşit armağanlar veririm. Bana kötülülük edene iyilik ederim.

• Artık vefa edene neler bağışlarım, sen anla. Ona bitmez, tükenmez defineler, hazineler, mallar, mülkler veririm."

3975 • Emîrü'l-müminîn Ali, o gence dedi ki: "Ey yiğit, savaşırken sen yüzüme tükürünce, nefsime ağır geldi. Benim huyum değişti.

• Yapacağım savaşın yanrısı Allah rızası için, yarısı da öfkem zoru ile nefsim için, intikam almak için olacaktı. Halbuki, Allah'a ait işlerde ortaklık uygun değildir.

• Allah seni kudret eli ile yarattı, süsledi. Sen Allah'ınsın, benim mahlukum değilsin.

• Allah'ın yarattığını, yine Allah'ın emri ile kır, dök; 'Dostun camına dostun taşını at.' demişlerdir."

245

3980 • Hz. Ali'nin düşmanı, bu sözleri işitince, gönlünde Hakk nûru parladı, imana geldi.

• Dedi ki: "Ya Ali, meğer ben seni fena huylu kişilerle kıyas ederek, hata etmişim, cefalara düşmüşüm ve seni başka türlü insan sanmışım.

• Halbuki sen, adalette, bir Hakk terazisi imişsin; hatta doğru tartar her terazinin ibresi imişsin.

• Meğer sen benim soyum, sopummuşsun, yakınımmışsın. Meğer, sen benim dinimin, imanımın ışığı imişsin.

• Ben gerçekleri gören göz arayan, o Hakk çerağının, Hz. Muhammed'in kulu, kölesiyim. Zaten senin çerağın da, ondan nûrlanmış, aydınlanmıştır.

3985 • Ben o nûr deryasına, yani Hz. Muhammed'e kul, kurban olayım ki, senin gibi bir inciyi meydana getirmiştir.

• Ya Ali, bana kelime-i şehadeti öğret ki, seni zamanın en üstün, en yücesi olarak gördüm."

• O yiğidin kabilesinden, en yakınlarından elli kadar kişi, bu vak'a üzerine şevkle, aşkla dine yöneldiler, müslüman oldular.

• Hz. Ali böylece, hilim kılıcı ile bunca halkı, bunca insanı kılıçtan kurtardı.

• Hilim kılıcı, çelik kılıçtan daha keskindir. Belki, yüzlerce ordudan daha fazla üstünlükler elde ettirir.

Hz. Peygamber efendimizin, Hz. Alinin seyisinin kulağına; "Ali'nin şehid edilmesi senin elinle olacak Bunu sana haber veriyorum." diye buyurması.

• "Ben öyle bir adamım ki, beni öldürecek kişiye bile lutuf şerbetim, kahır zehiri olmadı.

3845 • Peygamber Efendimiz, hizmetçimin kulağına, bu başımı boynumdan onun ayıracağını söylemişti.

• Resûl-i Ekrem Efendimiz, ilahî vahiy ile ölümümün onun elinden olacağını haber vermişti.

• O (İbn-i Mülcem) da; 'Ya Ali, önce beni öldür de, bu kötü iş, bu çirkin hareket benden meydana gelmesin.' der, dururdu.

246

• Ben de diyordum ki: Mademki ölümüm senin elinden olacaktır. Kaza ve kaderden nasıl kaçabilirim?

• O benim önüme düşerek diyordu ki: 'Ey kerim olan Ali, Allah rızası için beni iki parça et ki...

3850 • Bu kötü takdir başıma gelmesin. Canım, senin yüzünden yanıp yakılmasın.

• Ben de daima; 'Kader kalemi bunu yazdı. Yazının mürekkebi de kurudu. Olan oldu. Kader kaleminden nice bayraklar aşağı düşmüş, nice ordular bozulmuş, nice devletler yıkılmıştır.

• İçimde sana karşı hiç bir nefret, hiç bir kötü niyet yoktur. Çünkü ben bunu senden bilmiyorum ki..

• Sen Hakk'ın aletisin, işi yapan da Hakk'ın eli. Hakk'ın aletini nasıl kınayabilirim? Ona nasıl karşı gelebilirim?'

• İbn-i Mülcem; "Öyle ise, kısas niçin gerekiyor?" diye sordu. Hz. Ali de; "O da Hakk'tandır, o da Hakk'ın gizli bir sırrıdır." diye cevap verdi.

3855 • Eğer Hakk, kendi yaptığı işi beğenmezse, itiraz ederse, kendi takdirine karşı gelirse, bunda da bizim aklımızın ermediği hikmetler vardır. Bu itiraz yüzünden nice sır bağları ve bahçeleri yeşerir.

• Kendi işine itiraz etmesi, kendi takdirine karşı gelmesi, ancak O'na yakışır, kendi takdirine vasıta olan katili kısasla öldürmek de O'nun takdiridir. Kahır da, lutuf da birdir.[264]

• Bu hadiseler şehri olan dünyada, hâkim olan, ülkelerde düzenler kuran, işler başaran mülk sahibi O'dur.

• Kendi aletini kırarsa, kırdığını yine onarır, sağlam bir hale getirir.

[264] Hakk'ın kendi takdirine itiraz etmesi yanlış anlaşılmamalıdır: Allah bir kimsenin alın yazısını katil olarak yazmışsa, haşa onu muhakkak katil olmaya zorlamamıştır. Katil namzedinin aklını, cüz'î iradesini kullanarak kendini kurtarması, kaderin önünden kaçması imkanını da muhabbeti icabı kuluna lutfetmiştir. Kul isterse, ilahî takdirden, yine ilahî takdire sığınarak kendini kurtarır. "Ya ilahî, takdir ettiğin kötülükleri bizden gider" diye yalvarır. Bu sebepledir ki katilin cezalandırılmasında, ilahî adalet gizlidir. Çünkü kul, cüz'î iradesini kullanarak kendini kurtarmamıştır, cezayı hak etmiştir. Aslında kulun kendini kurtarma gayreti Hakk'tan gelmektedir. Her şey Hakkın yed-i kudretindedir. Şunu da hatırlamalıyız ki: İlahî takdirin de değişen bazı yönleri var. Sadaka vermenin ezelde takdir buyurulan ömrü uzattığını Resûl-i Ekrem Efendimiz müjdelemiştir. Bu sebeple: "Ezelî takdir, gayrete âşıktır" demişlerdir. Ayrıca ilahî takdirin yerine gelmesinde de ne hikmetler gizlidir, bilemeyiz ki. Bir katilin öldürmesinde, o katil için yarar bulunduğuna akiliniz erer mi?

247

3845 • Hz. Ali'ye hizmet eden kişi yine geldi; "Ya Ali!" dedi, "Beni hemen öldür de o uğursuz zamanı görmiyeyim.

• Sana helal ediyorum, benim kanımı dök, beni öldür de, gözüm, seni şehid etmek gibi bir kıyameti, bir felaketi görmesin."

3940 • "Dedim ki her bir zerre, eli hançeri; bir katil olsa da sana saldırsa, seni öldürmek istese;

• Bunlardan hiç biri, değil seni öldürmek, senin bedenindeki kıllardan birinin bile uçunu kesemez. Çünkü kalem, sana böyle bir yazı yazmıştır.

• Fakat, üzülme, merak etme, senin şefaatçin yine de benim. Ben, rûh efendisiyim, bedenin kölesi değilim.

• Bence şu bedenin bir değeri yoktur. Ben, bedenim olmaksızın da, yiğit oğlu yiğitim.

• Hançer ve kılıç benim çiçeğim; ölüm de zevk ve safa meclisimdir, nergis bahçemdir."

3945 • Bedenini bu derece öldürüp, ayaklar altına alan kimse, nasıl olur da, emîrlik ve halifelik hırsına düşer?

• O ancak emîrlere yol göstermek, emîrliği belletmek için görünüşte, makam işleri ile ve hükümle uğraştı.

• Emîrlik makamına yeni bir can vermek, halifelik fidanını yemişlerle doldurmak için orada bulundu.

Hz. Peygamber efendimizin, Mekke'yi ve diğer yerleri fethetmek istemesi dünya mülkünü sevdiğinden değil de,

Allah'ın emri ile idi. Çünkü Peygamber "Dünya cifedir." diye buyurmuştu.

• "Hz. Peygamber, Mekke'nin fethine çalıştı." diye nasıl olur da dünya sevgisi ile töhmetlendirilebilir?

• O, öyle büyük ve üstün bir varlıklı ki, imtihan günü, yani mi'racda yedi kat göğün hazînelerinden hiç birine dönüp bakmadı. Gönlünü onlara kaptırmadı.

3950 • Onu, görebilmek için yedi kat göğün ufukları hurilerle, peygamberlerin, ermişlerin rûhları ile dolmuştu.

248

• Bu hurilerin her biri, ona hoş görünmek için süslenmişti. Fakat onda dost düşüncesinden, yani Allah sevgisinden başkasının sevdası yoktu.

• O, Allah'ın büyüklüğü, kudreti ve sevgisi ile öyle dolmuştu ki, Allah'a en yakın olanlar bile oraya yol bulamazlardı.

• Resûl-i Ekrem Efendimiz buyurmuştu ki: "Allah ile bizim aramıza ne bir şeriat sahibi peygamber, ne bir melek, ne de bir rûh sığar." Artık bunu siz düşünün.[265]

[265] Bir hadis-i şerîf: "Allah ile öyle bir vaktim olur ki, o vakte ne bir şeriat sahibi peygamber sığar, ne de Allah'a mânen yakın olan bir melek."

• Yine Peygamber Efendimiz buyurmuştur ki: "Gözümüz Hakk'tan :

başkasına meyl etmedi, bakmadı; bizim gözümüz, kuzgunlar gibi dünya leşine kaymamıştır. Biz cümle âlemi renklendiren, güzelleştiren Hakk'ın mestiyiz; bağın, bahçenin değil.[266]

[266] Bu beyitte şu ayete işaret var: "Hz. Muhammed'in gözü şaşmadı ve sınırı aşmadı." Necm Sûresi 17.

3955 • Mânâ göklerinin, akılların hazineleri bile Aziz Peygamberimizin gözüne bir saman çöpü gibi değersiz görünürken.

• Mekke, Şam, Irak ne olabilir ki, onlara karşı şiddetli bir istek duysun da, onları elde edebilmek için savaşa girişsin...

• Peygamber Efendimiz hakkında böyle bir düşünceye, ancak bilgisi azlığından, hırsından kıyaslara kalkışan kötü niyetli bir kişi düşer.

• Bir sarı renkli camın arkasından, güneşin bütün nûrunu, sarı görürsün;

• O sarı veya mavi camı kır da, tozu, dumanı ve atlı kişiyi birbirindeltl ayırt et.

3960 • Atlı, atını koşturunca yerden toz kaldırır. Sen, Allah adamının sembolü olan atlıyı görmüyorsun da, kaldırdığı tozu, Allah adamı sanıyorsun.

• İblis de tozu toprağı gördü de; "Topraktan yaratılan adam, benim gibi ateşten yaratılana nasıl üstün olabilir?" dedi.

• Sen nebîleri, velîleri; o aziz varlıkları herhangi bir insan gibi gördükçe, bilmiş ol ki senin bu görüşün, sana şeytanın mirasıdır.

• Ey inatçı gafil, eğer sen İblis'in oğlu olmasaydın, sana o köpeğin mirası kalır mı idi?

• Ben köpek değilim, Allah arslanıyım ve Allah'ın kuluyum. Allah arslanı, suret bağlarından, şekilden, görünüşten kurtulan kimsedir.

3965 • Dünya arslanı av arar, rızık arar. Allah arslanı ise hürriyet arar, ölüm arar.

249

• Çünkü Allah arslanı, ölümde yüzlerce varlık görür de, pervane gibi varlığını yakıp yandınr.

Zıtlar, zıtlardan zuhur etmektedir.

• Gece, gündüzün meşguliyetini, işini, gücünü giderir. Sen aklın uyku halindeki dönmüşlüğüne bak ki, bu uyku bedene rahatlık, zihne açıklık verir.

• Sonra yine gündüzün nûru ile gece yok olur, gider. Hayat yeniden başlar. Gecenin öldürdükleri, cansız bıraktıkları yeniden canlanır, hayat bulur.

• Gerçi gecenin getirdiği uykuya dalmak, gözler kapandığı için karanlıkta kalmak, dünyayı görmemektir. Fakat, ab-ı hayat da karanlıklar içinde değil midir?

• Akıllar, uyku karanlığında güçlenip, tazelenmiyor mu? Şarkı söyleyenin duraklaması, sesine ses katmıyor mu?

3865 • Zıtlar, zıtlarla beliriyor; Allah süveyda(=kalbin nüvesinde olan siyah nokta)'da aşkın ebedî nûrunu parlatmadı mı?

• Bahçıvan, fidan boy atsın, meyve versin diye kötü ve zararlı dalları budar, keser.

• İşi iyi bilen bahçıvan, bahçe ve meyve gelişsin, güzelleşsin diye bahçedeki otları yolar.

3870 • Sevgili, ağrıdan, hastalıktan kurtulsun diye diş hekîmi, çürük dişi çeker, çıkarır.

• Kusurlar içinde, bir çok kazançlar saklıdır. Şehidler için de ölümde hayat vardır.

• Rızık yiyen boğaz kesilince, yani Allah yolunda savaşan şehid olunca, Rabbi, o şehidi mânevî rızıklarla rızıklandınr.

• Bir hayvanın boğazı kesilince, insanın boğazı bundan yararlanır, gıda alır. O hayvan, insan bedenine karışır, şereflenir.

• İnsanın boğazı kesilince, yani insan, insanlık yolunda, Allah yolunda şehid olunca, ondan ne olacağını, değerinin nasıl artacağını, buna kıyas et.

3875 • Bundan, rûhanî gıdalar alacak yetenekte üçüncü bir boğaz doğar ki, onu Hakk'ın ledün şerbeti ve nûrları besler, geliştirir.

250

• Hakk'ın bu ledün şerbetini, ancak nefis savaşında şehid olan içer, her kesilen boğaz içmez. Bu şerbeti içmek için, "La"dan yani inkardan kurtulmak, "Bela"da tasdik ve imanda yok olmak gerekir.

• Ey himmeti kıt, beceriksiz, sakat kişi, ne vakte kadar yalnız ekmekle besleneceksin? Rûhanî gıdalardan, ilahî zevklerden habersiz yaşıyacaksın?

• Beyaz ve has ekmek elde etmek için yüz suyu döktüğünden ötürü söğüt ağacı gibi meyvesiz kalmışsın.

• Eğer hayvanî rûh, bu has ekmeğe sabır edemiyorsa, kimyayı elde et de, bakırı altın yap.

3880 • mânevî kirlerini gidermek, günahlardan arınmak mı istiyorsun? Gönül kirlerini yıkamasını bilen velîlerin, ermişlerin mahallesinden ayrılma.

• Her ne kadar ekmek senin orucunu kırdı, bozdu, orucun mânevî yararlarından seni yoksun bıraktı ise de üzülme, mânevî kırıkları saran kırıkçıya yani bir mürşide baş vur da, onun yardımı ile kırıklıktan kurtul, yükseklere çık.

• Onun eli kırıkları sarar, onarır; onun kırması, gerçekten de onarmaktır.

• Eğer sen, o mânevî kırıkçının dileğini kıracak olursan, o sana; "Gel bunu sen sar da iyi et." der. Halbuki senin saracak elin, ayağın yoktur.

• O halde, kırmak, kırık sarmak, kırıkçının hakkıdır. Çünkü o, kırık sarıp iyi etmesini bilir.

3885 • Dikmeyi bilen, yırtmayı da bilir. Neyi satarsa, yerine daha iyisini alır.

• Evi yıkar, alt üst eder; sonra bir anda eskisinden daha mamur bir hale kor,

• Mümît (=Canlı bir mahlukun ölümünü yaratan) ism-i şerîfi ile bir kimsenin ölümünü yaratırsa, o anda Muhyî (=Can bağışlayan) ism-i mübareki ile yüzbinlerce can bağışlar, baş meydana getirir.

• Adam öldürenlere kısas edilmesini buyurmasaydı; "Ey insanlar, kısasta sizin için hayat vardır."[267] demeseydi,

[267] Bakara Sûresi 179.

• Hakk'ın hükmüne, buyruğuna esir olmuş bir kimseye, kendiliğinden kılıç vurmak kimin haddine düşerdi.

3890 • Çünkü, Cenab-ı Hakk, kimin gönül gözünü açmışsa, o kimse bilir ki, o kılıç vuran kişi, o katil, kaza ve kaderin aletidir, esiridir.

251

• O takdir kimin başına gelse, o kendi oğlunun bile başına kılıç vurur.

• Yürü git, Allah'tan kork da kötüleri ayıplamaya kalkışma. Onları az kına; Allah'ın takdiri, tuzağı önünde güçsüz ve kuvvetsiz olduklarını bil.

Şeytanın sapıklığına karşı, Âdem(a.s.)'ın şaşırıp kalması ve kendini beğenmesi.

• Bir gün, Hz. Âdem gurura kapıldı da kötü bir varlık olan İblis'e hakaret ve nefretle baktı.

• Kendini gördü, kendini beğendi de lanetlenmiş şeytanın yaptığı işe güldü.

3895 • Bunun üzerine Hakk'ın gayreti dile gelerek; "Ey tertemiz Âdem, sen gizli sırları bilmiyorsun." diye seslendi.

• Allah, beklenilmeyen bir iş murad etse de, lutfu yerine kahrı tecellî etse, dağı bile kökünden söker, atar.

• O anda, yüzlerce "Adem"in perdesini yırtar, yüzlerce İblis de yeni baştan müslüman olur, gider.[268]

[268]Ankaravî hazretleri bu beyti şerh ederken şunları yazmış: "Nice yüz bin sıddîkı an-ı vahidde zındık eder. Nice yüz bin zındıkı da derhal sıddîk mertebesine getirir." *Mesnevi Şerhi,* Ankaravî, c. I, s. 697.

• Hz. Âdem; "Allah'ım!" dedi. "Bu bakıştan, bu görüşten tevbe ettim, bir daha böyle küstah düşüncelere kapılmam."

• Ey yardım dileyenlerin yardımına yetişen, sen bize doğru yolu göster. Bilgilerle, zenginliklerle övünülemez.

3900 • Kerem edip doğru yola soktuğun gönlümüzü saptırma, takdir ettiğin kötülükleri bizden gider.

• Rûhumuzu kötü kazalardan, mukadder belâlardan sen esirge; bizi temiz ve imanlı kardeşlerden ayırma.

• Senden ayrı düşmekten daha acı bir şey yoktur. Sen korumaz, esirgemezsen, halimiz tam bir perişanlıktan ibaret olur.[269]

[269](Dünyada ayrılıktan daha acı bir şey yoktur). *Divan-ı Kebîr,* nu: 2020.

• Bu dünyadaki malımız, mülkümüz bizi kendisine bağlamış, eşyaya esir etmiş de, bize bir türlü sırtımızdan atamadığımız bir yük olmuştur.

252

• Bu hal ahiretteki büyük nimetlere engel olmaktadır. Bedenimiz de, dünya zevklerine düştüğü için, rûhumuzu mânevî elbiselerden soymaktadır.

• Elimizin işlediği günahlar, Hakk yolunda yürüyen ayağımızı kesmektedir. Zaten emânın olmadıkça canımızı kim kurtarabilir?

3905 • Eğer bir kimse pek büyük tehlikelerden canını kurtarabilirse, öbür tarafa, ancak korku, ancak bahtsızlık götürmüş olur.

• Çünkü daha dünyada iken sevgiliye ulaşamayan canın gönül gözü kördür. Ve kendi kendine, karanlıklar içinde kalmıştır.

• Sen vuslata yol vermedikten sonra canı, çıkmış gitmiş bil. Sensiz yaşayan canı ölü say.

• Kullarını kınamak sana yakışır. Çünkü kusursuz olan yalnız Sen'sin.

• Sen aya, güneşe kusur bulursan, servinin boyuna iki büklüm dersen..

3910» Sen, göklere ve arşa hor ve hakîr, madenlere ve denizlere yoksul ve fakir adını takarsın.

• Böyle buyurmak, senin kemaline yaraşır. Yoklara, yokluklara varlık verip olgunlaştırmak ancak senin işindir.

• Çünkü sen, tehlikeden, yokluktan münezzehsin. Yokları var eder, onlara zenginlik, çeşitlilik verirsin.

Yoklara varlık veren, ağaçları bitirip, geliştiren, yakmasını da bilir. Yırtan, dikip tamir etmesini de bilir.

• Her sonbaharda bağı bahçeyi yakar, harab eder; ilkbahar gelince, bahçeyi rengi ile boyayan gülü yeniden yetiştirir.

3915» Ey, soğuk rüzgârlarla yanmış yakılmış olan gül, yeniden güzelleş, hoş bir hale gel.

• Nergizin gözü kör olmuştu, göze benzeyen çiçeği kurumuştu. Allah onun da gözünü yeniden açtı. Bir kamışın boğazını kesmiş ve koparmış gibi onu okşadı, tekrar canlılık, tazelik verdi.

• Mademki bizler yaratılmış varlıklarız, yaratan değiliz; elimizden bir şey gelmez. Biz onun emrine uymuşuz; O, ne verirse, onu yeter buluruz.

• Hepimiz de; "Nefsim nefsim." deyip durmakta, hepimiz de yalnız kendimizi düşünmekteyiz. Allah'ım sen bize lutufta bulunmazsan, hepimiz de azıtırız, şeytanlaşırız.

• Bizim canımızı kötülükten kurtardın, o yüzden biz de şeytandan yakamızı sıyırdık.

253

3920 • Sen, yaşayan herkesin elinden tutup götürenisin; değneği olmayan ve tutup götüreni bulunmayan bir kör ne yapabilir?

• Ya Rabbi, hoş olsun olmasın, Sen'den başka ne varsa insanı tıpkı ateş gibi yakar yandırır.

• Allah'tan başka her şey batıldır, boştur. Gerçekten de Allah'ın lutfu, ihsanı, devamlı olarak yağmur yağdıran bir buluttur.

Ekmek mânâ halinde iken çok yararlıdır.

3990 • Yazıklar olsun ki, bir iki lokma fazla yemek yendi de, bu yüzden düşüncenin coşkunluğu dondu kaldı.

• Bir buğday dânesi, Hz. Âdem'in akıl güneşinin tutulmasına sebep oldu da onu yanılttı. Dünyanın güneşle ayın arasına girmesi de dolunayın yüzünü kararttı.

• İşte gönlün letafeti, aydınlığı, çamur yüzünden yani toprakta biten buğdaydan yapılan ekmek yüzünden karardı, Ülker gibi dağınık bir hâle geldi.

• Ekmek, mânâ halinde iken, yani bize mânevî ve rûhanî bir gıda olursa, faydalıdır. Fakat şekle, sûrete bürünürse, ekmek ekmek olarak yenirse, kalbinde darlık ve sıkıntı meydana getirir.

• mânevî ekmek, yeşil deve dikeni gibidir. Deve onu yeşilken yerse, ondan yüz türlü fayda, yüz türlü lezzet bulur.

3995 • Fakat yeşilliği, tazeliği geçip de deve dikeni kuruduğu zaman, çöl devesi onu yeyince,

• Damağı, avurdu, yaralanır, yırtılır. Ne yazık ki, böyle besleyici bir gül, kuruyunca kılıç kesilir, ağızda yaralar açar.

• Ekmek, mânevî ve rûhanî bir gıda iken, yeşil deve dikeni gibi idi. Fakat şekle, sûrete bürününce, maddî gıda olunca, kurudu sertleşti.

• Ey aziz varlık, ey Hüsameddin, ben bir iki lokma yemeden evvel, alışmış olduğun gibi *Mesnevî'nin mânevî* ekmeğini yiyordun.

• Şimdi, o alışkanlıkla bu kuru, tatsız ekmeği de yemeğe kalkışıyorsun. Fakat, mânâ artık toprakla karıştı.

4000 • O ekmek, toprağa bulandı. Kaskatı, dili, damağı yırtar bir hale geldi. Ey deve gibi sabırlı ve uysal olan Hüsameddin, artık bu ottan perhiz et, ondan sakın.

254

• Söz toprakla iyice karıştı, su busbulanık geliyor. Kuyunun ağzını kapa.

• Kapat da, Cenab-ı Hakk onu yine durultsun, hoş bir hale getirsin, gönül kuyusunu bulandıran Allah, onu elbette bir gün durultur, ve mânevî feyizle doldurur.

• Dileği, isteği sabır elde ettirir. Sen de sabret, acele etme ki *Mesnevî'nin* devamına olan arzun artsın, doğruyu en iyi bilen Allah'tır.

-Birinci Cildin Sonu-

Mesnevî'-i Şerîf'in ikinci cildine Hz. Mevlâna'nın yazdığı önsöz.

Bu ikinci cildin gecikmesinde bazı hikmetler vardır, işin faidelerine dair ilahî hikmetler kula tamamıyla malûm olsa, kul o işi yapamaz, âciz kalır. Allah'ın sonsuz hikmetleri idrakini yıkar, harab eder. Kul o işe girişemez. Cenab-ı Hakk, o sonsuz hikmetlerden çok ufak bir cüz'ünü kula yular yapar, onu o işe çeker götürür. O işin faidesinden hiç haber vermese, kul hiç harekete geçmez. Çünkü hareket, insanların yararı içindir ve biz o yüzden işe girişiriz. O işin hikmetini tamamıyla bildirse kul yine harekete geçemez. Nitekim devenin yuları çekilmese yürümez. Fakat yuları çok büyük olsa yine gidemez. Çöküverir.

"Hiç bir şey yoktur ki, hazineleri bizde olmasın. Fakat biz onu ancak malum bir miktarda indiririz."[270] Toprak susuz kerpiç olmaz ve su çok olursa yine kerpiç yapılamaz.

[270]Hicr Sûresi 21.

"Allah gökyüzünü yüceltti, ölçülü yaptı."[271] Her şeyi de ölçülü verir, sayısız ve ölçüsüz değil. Ancak, halk ve beşeriyet âleminden geçen kişiler, *"Allah, dilediğini sayısız bir sûrette rızklandırır."*[272] hikmetine mazhar olanlar, *"Tatmayan bilemez."* sırrına erenler, bundan müstesnadır.

[271] Rahman Sûresi 7.
[272] Bakara Sûresi 212.

(Birisi, âşıklık nedir? diye sordu. Ona dedim ki: Benim gibi olursan bilirsin.) Aşk, sevgi sayıya gelmez, ölçüye sığmaz. Bundan ötürü aşk, gerçekte, hakîkatte Hakk sıfatıdır. Kula nisbet edilmesi mecazîdir. *"Allah, onları sever",* sözü kafi. *"Onlar da Allah'ı severler."* sözü nerede kaldı?

Allah Peygamberine daimî ve çok çok salât ü selâm olsun.

بسم الله الرحمن الرحيم

Mesnevî'nin yazılmasının bir müddet gecikmesi.

• Bu Mesnevî'nin yazılması bir müddet gecikti. Kanın süt haline gelmesi için bir zaman lâzımdır.[273]

• Ey hakikati arayan kişi! Senin bahtın, yeni bir çocuk doğurmadıkça, kan tatlı süt haline gelmez. Bunu iyi dinle.

• Hakk'ın nûru olan Hüsameddin Çelebi, mânâ âleminin yüceliklerinden, yine bu âleme yöneldi. İlahî sevgi ile kendinden geçmiş "mahv" olmuşken, tekrar "sahv'e yani kendine geldi.

• O, manen yükselmiş, hakikatler mîracına gitmişti. Bu yüzden onun baharı olmayınca, irfan goncaları açılmamıştı. Yani *Mesnevi* yazılmasına devam edilmemişti.

• Hüsameddin Çelebi, vahdet denizinden, kesret kıyısına dönünce, *Mesnevi* şiirinin çengi de, yeniden düzene girdi, çalışmaya başladı.

• Rûhların aydınlanmasına, parlamasına sebeb olan Mesnevî'nin tekrar yazılmasına, Hüsameddin Çelebi'nin "sehv'e gelmesi, başlangıç günü oldu.

• Bu mânevî alışverişin, bu kâr edişin başlangıcı, hicretin altıyüz altmış ikinci (miladî 1264) yılında idi.

• Sanki bir bülbül buradan uçup gitti. Benim gönlümdeki mânâları avlamak için, yani beni söyletmek için, doğan kuşu oldu da yine geri geldi.

• Padişahın bileği, bir doğan kuşunun yurdu olsun. Bu hakîkat kapısı ebedî olarak açık kalsın... Amin.

[273] İkinci cilt *Mesnevî'nin* bir kaç sene gecikmesine, yalnız Hüsameddin Çelebi'nin hanımının vefatı sebep olmamıştır. Hz. Mevlâna'nın Şems'den sonra en yakın can dostu olan, Selahaddin Zerkübî hazretlerinin vefatı da araya girmiştir. Dikkat edilirse 1264'de yazılmaya başlanan ikinci cilt *Mesnevî'nin* yukardaki dokuz beytinde, Hz. Mevlâna Hüsameddin Çelebi'nin mânevî gelişmesi üzerinde durmaktadır. Kadında kanın süt haline girmesi, çocuğun doğumuna bağlı olduğu gibi, mânevî sütün, hikmet ve hakîkat sütünün meydana gelmesi için, Hakk âşıkında veled-i kalbin (=kalb çocuğunun) doğması gerekmektedir. Sâlikte bu hal zuhur edince, mürşidden gönlüne akıp gelen himmet, ilahî hakîkatler sütünü emer ve o rabbani gıda ile beslenince, mürebbîlik derecesini bulur. Ve mânâ göklerine, melekûta yükselir. Yukarıdaki beyitlerin ifade ettiği mânâ şu ki: Birinci cilt *Mesnevî'nin* tamamlanmasına kadar, Hüsameddin Çelebi, Mevlâna'nın marifet sütüyle beslenmiş ve manevîyat âlemine doğmuş, ve vahdet deryasına gark olmuştur. Hüsameddin Çelebi, adeta ilahî sevgi ile mahv olmuştur. Bu sebeple Hüsameddin Çelebi melekût âleminden "sehve", "vahdet" denizinden "kesret" kıyısına dönünce. *Mesnevi* yazılmaya başlamıştır.

257

Hz. Âdem'in dünyaya sürgün edilmesi

10 • İlahî feyz ve mânâ kapısının afeti, şehvet ve nefsanî arzular, kötü istekler, kötü özlemlerdir. Yoksa burada *(Mesnevi'den* duyulan mânevî zevkte) şerbet üstüne şerbet içilir.

• Ey hakîkati arayan kişi, bu ağzı bağla. Yani çok yemekten, çok konuşmaktan vazgeç. Çünkü bunlar, hakîkat âlemi için birer göz bağıdır. Fazla yemenin ve değersiz şeyler konuşmanın mânâ âlemini müşahede etmeye engel olduğunu gör.

• Ey ağız! Sen aslında cehennemin bir alevisin. Ey dünya, sen de bir berzaha benziyorsun.

• Ebedî sonsuz nûr, bu fanî, bu değersiz dünyanın ötesindedir. Saf süt, mânâ sütü kan ırmaklarının; dünyaya ait nefsanî duygularımızın öte yanındadır.

• Ey Hakk yolunun yolcusu, eğer ihtiyatsız olarak kan, yani nefsaniyet tarafına bir adım atacak olursan, senin mânâ sütün kanla karışır, bulanır, kan olur gider.

15 • Hz. Âdem nefsine uydu, nefsinin zevki için bir adım attı da, o yüzden cennetin baş köşesinden ayrıldı, oradan kovuldu.

• Vaktiyle ona secde eden melekler, şeytandan kaçar gibi ondan kaçtılar. Bırakma ekmek için o ne kadar göz yaşı döktü.

• Hz. Âdem'in işlediği suç, belki kıl kadardı; fakat o kıl, iki gözünde bitmişti.

258

• Hz. Âdem, ezelî ve ebedî olan kadîm ve sonsuz nûrun gözü idi. Gözde biten kıl, insana büyük bir dağ gibi olur da, o nisbette ızdırap verir.

• Havva'nın sözüne kanıp da yasaklanmış meyveyi yiyen Âdem, yemeden önce meleklere danışsaydı, pişman olup da özür dilemezdi.

20» Çünkü bir akıl, başka bir akılla birleşirse, kötü iş işlemekten, kötü söz, söylemekten kurtulur.

• Fakat nefs başka bir nefsle dost olursa, cüz'î akıl işsiz güçsüz kalır, bir iş göremez olur.

• Yalnız kaldığın ve danışacak bir akıl sahibi bulamadığın için, ümitsizliğe düşersen hakîkat güneşine mensup bir dostun, bir mürşidin gölgesi altına girersin.

• Yürü, çabucak kendine bir Hakk dostu ara; böyle yaparsan Allah senin dostun olur, yardımcın olur.

• Yalnızca bir köşeye çekilip dünyaya gözünü kapamış, bu yüzden hakîkati görmüş olan erler de, bu hali yine bir dosttan öğrenmişlerdir.

25 • Halvete girmek, yalnız kalmak yabancılara karşı olur, dosta karşı değil Kürk kış içindir, bahar için değil.

• Akıl, bir başka akılla birleşince güçlenir, nûru çoğalır, yolunu iyi görür.

• Fakat nefs, bir başka nefsle dost olmaktan hoşlanır, gülerse karanlık artar. Hakîkat yolu görünmez olur.

• Ey hakikati arayan kişi, Hakk dostu, mürşid senin gözün gibidir. Onu çerçöpten, tozdan temiz tut.

• Aklını başına al da, dil süpürgesi ile ona toz kondurma, gözün gibi olan mürşidine çerçöp ve toz armağan etme.

30 • Mümin müminin aynası olduğu için, aynanın yüzü kirden, pasdan arınmış olmalı, saf ve cilalı bulunmalıdır.[274]

[274] Bu beyitte; "Mümin müminin aynasıdır." hadisine işaret var. Müminin yüzü manevî kirlerden, günah tozlarından temizlenmiş olursa, oraya bakınca bir ayna gibi iç yüzümüzü, gönül yüzümüzü görürüz. Dünya üzerinde görülen bütün varlıklar'ın Allah'ın güzel isimlerinden birinin mazharı oldukları malumdur, insan ise, bütün varlıkların en mükerremi, en üstünü olup; "Rühumdan ona üfürdün" ayetinin sırrına mazhar olduğundan, Hakk'ın kudretini, sanatını, yaratma gücünü kendinde toplamıştır. Bu sebeple insan, mânevî kirliliklerden, nefsani "arzulardan arınır da, tam manasıyla kâmil insan olursa, Hakk'ın mazharı, yani Hakk'ın ayna yerine geçer. O zaman, o aynaya bakan orada manen Hakk'ı müşahede eder. Bu görüş tamamıyla mânevî ve rûhanîdir. Maddî düşünme insanı şirke götürür. Bu beyitten sonraki beyitte; "Rûh üzgün ve mahzun olduğu zamanlarda, yar, hakîkî dost ona ayna olur." diye buyrulmaktadır. Nitekim, Mevlâna bu cildin 96 numaralı beytinde yine bu konuya değinerek der ki: "Can aynası, ancak sevgilinin yüzüdür. Ama, o sevgili bu bizim dünyamızdan değildir. mânâ âlemindendir. O mânâ diyarındandır."

259

• Rûh üzgün ve mahzun olduğu zamanlarda yar ona ayna olur. Ey can, aynanın yüzünü nefsle buğulandırma.

• Senin nefesinle buğulanıp, yüzünü senden gizlemesin. Seni sana göstermez hale gelmesin, onun için sana, her vakit nefes tutmak, susmak, yersiz, lüzumsuz söz söylememek gerekir.

• Sen topraktan da aşağı mısın? Toprak bahar gibi bir yar bulunca, ondan yüz binlerce nûr elde eder, çiçeklenir.

• O ağaç, yâri olan baharla buluşunca, onun hoş havasından, sevgisinden ötürü, baştan ayağa dek çiçeklerle donanır.

35 • Bahar mevsiminde çiçeklerle süslenen o toprak, güz mevsimi gibi soğuk, uygunsuz bir yar görünce, yüzünü ve başını yorgan altına çeker, gizlenir.

• Ağaç der ki: "Kötü huylu bir yar ile karşılaşmak, belaya uğramaktır. Öyle soğuk biri yanıma gelince, onun varlığını hissetmemek için uykuya dalarım.

• Uyuyayım da Ashab-ı Kehfden olayım, mağaradaki uyku, mağarada haps olunup kalmak, Dikyanûs'a hizmetten hayırlıdır."[275]

[275] Kehf Suresi'nin 9-27. ayetlerinde beyan buyrulduğu üzere, Allah'tan başkasına kulluk etmemek için kaçıp bir mağaraya gizlenen kişiler anlamına gelen, "Ashab-ı Kehf" rivayete göre yedi kişi idi. Bir de Kıtmir adlı köpekleri vardı. Bunlar, Dikyanûs adlı, zalim bir hükümdarın zulmünden kurtulmak için mağaraya sığınmışlar, orada tam 309 sene uyuyup kalmışlardı.

• Onlar, uyanık iken Dikyanûs'a hizmet etmişlerdi. Mağarada uykuya dalmakla, bir zalime hizmetten kurtuldular. Şereflerini korudular.

• Bilgi ile irfan ile uyumak, yani uyuyanın bilgili ve hikmet sahibi bir kişi ile arkadaş oluşu, rûhanî uyanıklıktır. Fakat duygusuz, bilgisiz ile oturup konuşan uyanık kişiye yazıklar olsun, ona acımak gerekir.[276]

Şinasi merhumun şu beyti, Mevlâna'nın bu beytini daha iyi anlamamıza yardımcı olabilir:
"Bedbaht ona derler ki, elinde cühelânın Kahr olmak için, kesb-i kemâl-i hüner eyler." (Bilgisiz, irfansız kişilerin elinde harcanmak, kahr olmak için okuyan, kemal sahibi olan kişi, gerçekten bahtsız kişidir).

40 • Kış mevsiminde, Ocak ayında kargalar bağlara ve bahçelere çadır kurunca, yani oralara yerleşince bülbüller gizlenirler, susarlar.

• Çünkü gül ve gül bahçesi olmayınca bülbül ötmez, susar; güneşin batması, gece olması da uyanıklığı öldürür, uyku getirir.

51 • Bedene ait duygular, gönlü daraltan, huzursuz eden cismanî zevkler, gıdalarını karanlıklardan alırlar, karanlık gıdası ile beslenirler. Halbuki can duygusu, gıdasını bir mânevî güneşten, bir hakîkat güneşinden alır.

Ma'rifet güneşi

42 • Ey güneş! Sen, dünyanın başka taraflarını aydınlatmak için bu gül bahçesini bırakıp gidiyorsun.

• Fakat mânâ güneşi için hareket, yer değiştirme, batma, doğma gibi haller yoktur. Ona candan, akıldan başka bir tan yeri de düşünülemez.

• Hele işi gücü, gündüz olsun, gece olsun kabiliyetli gönülleri aydınlatmak olan ötelerin, hakîkat âleminin kemal güneşi, irfan güneşi hiç kaybolmaz, batmaz.

45 • Ey hakîkati arayan kişi! Eğer sen, bir iskender isen, hakîkat güneşinin doğduğu yere gel, bir ârife yaklaş, ondan nûr al; sonra nereye gidersen git; artık sen bir ışıksın, bir nûrsun.[277]

[277] Bu beyitte geçen, iskender, Makedonyalı meşhur Büyük iskender değildir. Mevlana'nın bahsettiği iskender, Yemenli olup peygamber olduğundan da bahs edilir. Hızır (a.s.)'la konuştuğu, hatta onunla ölümsüz bir hayata kavuşmak için "Ab-ı Hayat"ı aradığından sözedilir. Sıkıntılara katlanmayı göze alamadığı için, "Ab-ı Hayat"ın bulunduğu karanlıklar diyarına gidememiş ve ab-ı hayatı bulamamıştır. Bu zatın başında iki büyük ur, boynuz gibi göründüğünden buna "İskender-i Zülkar-neyn", (=lki Boynuzlu iskender) lakabı verilmişdir.

• Ondan sonra nereye gidersen git, orası "Doğu" olur, hatta "doğular" bile senin "Batı"na âşık olur.[278]

[278] Hakikati arayan kişi, hakîkat menziline ulaşınca, doğu, batı kalmaz. Her yerde Hakk'ın tecellîsine mazhar olur. Her yerde onu bulur. "Ne tarafa dönerseniz vech-i ilahî oradadır." sırrı tecellî eder. Mutasavvıflarca, doğu; mânevî aydınlığın, batı;manevî karanlıkların sembolüdür.

• Yarasaya benzeyen "zahiri duygun", güneşin battığı ışıksız yöne doğru koşmada,; inciler saçan "batınî duygun" ise, Doğu'ya, güneşe doğru gitmededir.

• Bedene ait duygu yolu, şehvet yolu eşeklerin yoludur. Ey aşağı duyguların bineğine binmiş ve eşekler arasına katılmış kişi, insanlığından utan.

• Senin bildiğin beş duygudan başka beş duygu daha vardır ki, o duygular, kırmızı altına benzer, bu duygular ise bakır gibidir.

50 • Mahşer ehlinin pazarında, bakır duyguları altın duygular yerine satın alırlar mı? Bakır duygular, zahirî, nefsanî duygularımızın; altın duygular da batınî, mânevî duygularımızın sembolüdür.

52 • Ey duygularını derleyip toplayarak gayb âlemine götüren kişi! Sen de Hz. Mûsâ gibi düşünce elini gönlünün cebinden çıkar da, etrafa hakîkat nûru saç.[279]

[279] Hz. Mûsâ'nın başlıca iki mu'cizesi vardı. Biri elindeki asa(=sopa)sının yılana çevrilmesi, birisi de, elini koynuna sokup çıkarınca göz kamaştıracak derecede nûr saçması idi.

• Ey sıfatları ilahî bilginin güneşi olan ârif! Göklerdeki güneşin bir sıfatı var; ısıtır, aydınlatır ama, sen öyle değilsin.

• Sen bazen güneş, bazen deniz, bazen kaf dağı, bazen de zümrüd-i ankâ olursun.[280]

[280] İnsan-ı Kamil, Cenab-ı Hakk'ın, birbirine zıt isimlerinin mazharı olduğu için, bazen güneş gibi etrafa mânevî nûrlar saçar, halkı uyandırır. Bazen, ilahî aşk ile denizler gibi coşar. Bazen, Kaf dağı gibi yücelir, dünyayı kaplar. Bazen de zümrüd ü anka gibi var mı, yok mu, denecek kadar yokluk içindedir.

55 • Ey vehimlerden uzak, ey ileriden ileri olan insan-ı kamil! Sen kendi zatında ne "o"sun, ne de "bu"sun; yani söylediklerimden hiç biri değil, onlardan da çok yüksek bir varlıksın.

• Rûh bilgi ile, akıl ile dosttur. Onun beden denilen gölge varlıkla ne ilgisi vardır? O gölge varlık, ister Arab olmuş, ister Türk olmuş ne önemi var?

• Ey bu kadar suret ve şekil ile, şekle ve sürete sığmayan Rabb'im! Aklınca, sana şekil veren "müsebbibe" (=benzeten) de, şekilden berî olduğuna inanan "müvahhid"in (=birleyen, Allah'ın bir ve tek olduğuna inanan) da, seni anlamak hususunda başı dönmüş, şaşırıp kalmıştır.[281]

[281] Cenab-ı Hakk'ı idrakte âciz olan insan, küçük aklı ile, çeşitli yorumlara baş vurarak O'nu anlamaya çalışmaktadır. Bu beyitte geçen "muvahhid" (=Allah'ı birleyen), bir tek bilenlerdir. Onlara göre, dünya Uzerinde görülen bütün eşya, bütün varlıklar, Hakk'ın mazhandır. Yani Allah'ın kudretini, güzelliğini, yaratma gücünü gösteren birer ayna gibidir. "Müşebbiheler" (Allah'ı insana benzetenler) ise, Hakk'ın halk tarafından anlaşılması için, Kur'an'da, hadislerde yapılan bazı benzetmelere bakarak, Allah'ın haşa eli, ayağı, gözü, kulağı gibi uzuvları varmış vehmine kapılan zavallılardır. Bunlar kendilerini bilginlerden sayarlar. Bunlar "mücessime" hâşâ Allah'ın cismi olduğuna inanırlar. Bir kısım "müşebbihe"ler (Allah'ı insana benzetenler) Cenab-ı Hakk'ı zamandan, mekandan ve her şeyden tenzih etmekle beraber, yani her şeyden berî, her şeyden üstün bir varlık olarak düşünmekle beraber, yine zihinlerinde Hakk'ı bir şeye benzetmekten kurtulamazlar. Hiç olmazsa, "hiç bir şeye benzemez" kaydı altına almak isterler. Eski şairlerimizden birisi: "Akıl biliyor ki, var bir Allah, mahiyeti anlaşılmıyor ah..." (Akıllı bir insan, Allah'ın varlığını, tek oluşunu anlıyor ama, niteliğini, nasıl olduğunu idrak edemiyor.) dediği zaman aynı duyguyu ifade etmiştir. Allah şu mevhum varlık âleminde hadd ve hesaba gelmez renk ve surette tecellî etmektedir. O'nun kudreti, yaratma gücü, üstünlüğü her şeyde başka nûrlu bir nakş, bir suret göstermiştir. Fakat bu kadar muhtelif nakışlar, suretler, görüntüler "O'nun kesret (çokluk) halindeki vahdetini (birliğini) sergilemektedir. O, eşsizdir, renksizdir, süretsizdir, şekilsizdir. O tasavvur edilemez. Bu yüzdendir ki, Hz. Mevlâna, O'nu idrakte, "muvahhid" de, "müşebbih" de şaşırmış kalmıştır, diye buyurmaktadır. Hz. Cüneyd'in şu sözü dikkat çekicidir: "Tefrikasız cem', zındıklıktır. Cem'siz tefrika batıldır. Cem' tefrika ile birlikte mütalaa edilirse tevhîd olur."

262

• Hikmetine akıl ermez, Allah bazen, aklınca ona şekil veren, onu şekilli tanıyan "müşebbih"i "muvahhid" haline getirir, bazen de şekiller "muvahhid"in yolunu keser, onu şaşırtır.[282]

[282] Allah'ı, şekil ve süretlere kapılarak anlamaya çalışan "müşebbih"in gönlüne, Cenab-ı Hakk, gerçek varlığı ve hakikî birliği ile tecellî ederse, onu teşbihden kurtarır, halis "muvahhid" kılar. Bazen de "muvahhid"in kalbine, çeşitli suretler, şekiller halinde tecellî kılarsa onu tevhîd zevkinden mahrum eder. Yolunu şaşırtır. Teşbih çukuruna düşürür. Bir gün Şems-i Tebrizî hazretleri, Evhadüddin Kirmanî hazretlerine: "Ne işle meşgulsün?" diye sordu. Evhadüddin, "Hakikat 'ay'ını, yani Allah'ın nûrunu leğendeki suda seyrediyorum. Yani güzel çehrelerde, Allah'ın san'atını, kudretini, güzelliğini görüyorum." deyince; "Ensende çıban mı çıktı ki, hakîkat 'ay'ını gökyüzünde göremiyorsun da, yeryüzünde dolaşan fanî güzellerin yüzünde O'nu arıyorsun" dedi.

• Kendinden geçmiş bir halde, bazen sana; "Ey Hasan'ın babası!" der. Bazen de "Ey güzel, ey başı küçük bedeni taze!" diye seslenir.[283]

[283] Beyitte geçen; "Ey Hasan'ın babası!" terkibindeki "Hasan" Çelebi Hüsameddin'in adıdır. Bu beyitteki hitabın kendisine ait olması gerekiyor. Hüsameddin Çelebi, Mevlâna'nın mânevî oğlu sayılmaktadır. Beytin ikinci mısraındaki "Ey başı küçük! Ey bedeni taze!" mısraı Arapça'dır. Bu mısra Hallac-ı Mansür'undur. Mevlâna, Dîvan-ı Kebîr'inde bu mısra ile başlayan gazelinde, Hüsameddin Çelebi'ye iltifat maksadıyla "Hallac-ı Mansür bu şiiri senin için söylemiştir." diye buyurur. *(Dîvan-ı Kebîr,* Firûzanfer baskısı, c. IV, s. 236).

60 • Bazen de kendi nakşını, süretini yıkar gider. Bunu da sevgilinin şekilsiz süretsiz bilinmesini sağlamak için yapar.[284]

[284] ârif, kendi maddî varlığını öldürürse, şekilden, suretten kurtulur. Hakk'ı manen bulur. Bu beyitte batının, iç yüzün ve hakikatin aydınlanmasına işaret vardır.

• Duygu gözünün mezhebi, yolu Mu'tezile yoludur. Akıl gözü ise vuslata ermiştir. Sünnîdir, peygamberin yolundadır.[285]

[285] Mu'tezile Mezhebi: Bu mezhebin kurucusu, Hasan-ı Basrî (h. 110 / m. 728) hazretlerinin talebelerinden Ata oğlu Vasıl'dır. Üstadının mezhebinden, yani Sünnîlikten ayrılmış olduğu için kurduğu mezhebe, "i'tizal" ve mensuplarına "mu'tezile" denmiş tir. Bu mezheb mensupları çoğu zaman hislerine kapılırlar. Sünnet ehline uymayan bazı inançları şöyle özetlenebilir:

1- Bunlar, Cenab-ı Hakk'ın sıfatlarını reddederler.

2- Cenab-ı Hakk'ın görülmesini kabul etmezler.

3- Bu mezhebde bulunanlar; "Kul kendi işinin, fiilinin halikıdır." diyerek, kaza ve kaderi inkar ettikleri ve "insan kendi kaderinin yaratıcısıdır." inancına vardıkları için, bu mezheb mensuplarına "Kaderiyye" de denir. Cebriyye inancının tam zıttıdır. Cebriyeciye göre, kul yaptığı hiç bir işten sorumlu değildir. Sanki o işi Allah, insana zorla yaptırıyor. Mümin kadere iman etmekle beraber "cebre" inanmaz. Bu iki yolun ortasındadır.

263

• Mu'tezile inancında olanlar, hislerinin maskarası olmuşlardır. Ama sapıklıklarından kendilerini sünnî gösterirler.

• Kim duygusuna kapılıp kaldı ise muteziledir. Ben sünnîyim demesi 63 bilgisizliktendir.

• Kim duygudan dışarı çıkarsa, sünnî odur. Gören göz, hoş gidişli olan aklın görür gözüdür.

• Hayvanın gözü padişahı görebilseydi, öküz de, eşek de Allah'ı görür- 65 dü.

• Sende, hayvanlarda da bulunan nefsanî duygulardan başka bir duygu olmasaydı...

• Âdemoğulları nasıl olur da yücelirlerdi? Mükerrem sayılırlardı? însan hayvanla ortak duyguları paylaştığı halde, nasıl olurdu da ilahî sırlara mahrem olurdu?

• Sen şekilden, suretten kurtulmadıkça, Allah'a "Şekle sığar, yahut şekle sığmaz." demen yersizdir, boştur.[286]

[286] Hakk'ın sayısız tecellîlerinden beşine, sûfîler, "Hazerat-ı Hams" adını vermişlerdir. Bunlar, bir çeşit mertebelerin açıklanmasıdır. Bu mertebelerin birincisine "Hazret-i Ehadiyyet" demişlerdir. Bu mertebe, Cenab-ı Hakk'ın zatî âlemidir. Bu âleme "la ta'ayyün, gaybü'1-gayb", "kenzü mahfî", "a'ma-yı mutlak" adları da verilir. Bu âlemde Allah'ın isimleri, sıfatları bile tecellî etmemiştir, ilk ta'ayyün, ilk tecellîyi gösteren ehadiyet mertebesine "Hakîkat-i Muhammediye" mertebesi diyenler de vardır. Bu mertebede Allah'ın zatı düşünülemez. Bir hadis-i şerifte "Allah'ın nimetlerini düşünün, fakat zat-ı ilahîyeyi düşünmeye kalkışmayın." diye buyurulmuştur. ikinci mertebe, "Hazret-i Vahidiyyef'tir. Bu mertebede Allah'ın isimleri ve sıfatları açık ve seçik hale gelmiştir. Bu mertebeye "Hakîkat-i insaniyye" mertebesi de denir. Birinci mertebede Allah, zatı ile tasavvur olunamaz. Yani insanın hatırına her ne gelirse, Allah, onun dışındadır. Tasavvur ettiğin şey gibi de değildir. Hakk, bu mertebede Mevlâna'nın bu beytinde buyurduğu gibi, "na-mutasavver"(=şekle, tasavvura sığmaz) bir haldedir. Bu ikinci mertebede yani "Vahidiyyet Mertebesi"nde ise, sıfatı ile açık hale gelmiştir. Mesela, Allah, semî'(=işitici)dir, basîr'(=görücü)dir. Yani Allah, işitir, görür. Hakk'ın yarattığı mahluklar arasında da işitenler ve görenler olduğu gibi, onlara kıyas ederek Allah'ın işitme, görme sıfatlarına dair fikir peyda edilebilir. Bu sebeple Cenab-ı Hakk, "Musavver" (=şekle, tarife sığar), "Mutasavvere" (=tasavvur edilebilir), demek mümkündür. Hz. Mevlâna bu görüşlere işaret ettikten sonra; "Sûret âleminden kurtulmamış, maddede takılıp kalmış bir kişinin, Allah'ın tasavvur edilebilmesi, şekle sığması, yahut tasavvur edilemez, şekle sığmaz diye konuşması batıldır, yersizdir." diye buyurmaktadır.

264

• "Şekle sığmaz yahut şekle sığar." diye konuşmak, tamamıyla iç olmuş, öz kesilmiş; kabuktan, deriden kurtulmuş, manaya ulaşmış kişinin hakkıdır; başkası konuşamaz.

70 • Eğer sen kör isen, köre teklif yoktur. Değilsen yürü git, sabr et; sabır darlık anahtarıdır.

• Çünkü sabr ilacı, hem gözdeki gaflet perdelerini yakar, hem sahibinin gönlünü ferahlatır, göğsünü açar.

Gönül aynası

72 • Gönül aynası dünya sevgisi tozundan, nefsanî arzulardan temizlenir, pak ve saf bir hale getirilirse, orada su ve toprak nakışlardan başka şeyler görürsün.

• Gönül aynasında hem resmi, nakşı görürsün; hem de resmi ve nakşı yapanı; hem devlet, saadet yaygısı seyr edersin; hem de onu yayanı ve döşeyeni.

• Benim mânevî yârim olan kâmil insanın hayali, bana Halil İbrahim (a.s.) gibi göründü. Aslında o, görünüşte puttur; maddî varlıktır. Hakîkatte ise put kırandır.[287]

[287] Mevlâna, kâmil insanın sûretini, maddî varlığını da rûhun kafesi olduğu için çok değerli, sevimli buluyor. Onu puta benzetiyor. Manasını da maddeyi, nefsanî arzuları ayak altına aldığından, put kıran Halil İbrahim'e benzetiyor.

75 • Allah'a şükürler olsun ki, kâmil insan göründü de can onun hayalinde kendi hayalini gördü.[288]

[288] "Mümin, müminin aynasıdır." hadisi gereğince, kâmil insan, bize, lekesiz, tertemiz, tozsuz bir ayna olur da, rûhumuz o parlak aynada kendini görür. Yani Hakk âşıkı, kâmil insanın yüzünde kendi özünü, kendi gerçek varlığını görür. Bu görüş maddî bir görüş değildir, insanın aynada gördüğü kendi hayali de değildir. Bu tamamıyla gönüle bağlı, insanın rûhu ile ilgili bir haldir. Dostun maddî varlığının ötesinden gelen sarhoşluk, bir iç rahatlığı, bir hoşlanıştır ki, bu tarif edilemez. Mevlâna'nın gördüğü için hoşlandığı ve Allah'a şükrettiği kâmil insandan maksadı, Hüsameddin Çelebi olduğu gibi, Tebrizli Şems de düşünülebilir.

• Ey kâmil insan! Dergahının toprağı gönlümü büyüledi. Senin hakîkatini, mânevî gücünü göremeyenin, sana karşı büyüklük taslayanın toprak başına olsun.

265

• Kendi kendime dedim ki, eğer ben güzel isem, bu güzelliğim ondan, onun lutfundandır. Güzel değilsem, zaten çirkinler bile bana gülerler.

• Bunun çaresi, kendime bakmamdır. Ona lâyık değilsem, ben seni hiç alır mıyım? diye bana güler.[289]

[289] Bir kimse Hakk'ın nazarında makbul bir kişi olup olmadığını anlamak için kendine bakmalı ve gönlüne danışmalıdır. Eğer kalbinde Allah'a karşı bir hayranlık, bir sevgi duyuyorsa, kendisinin de 'Allah tarafından sevildiğini anlamalıdır. Gönlüne o hayranlığı, o sevgiyi veren kimdir? O sevgiyi uyandıran Allah'tır. Çünkü bir hadis-i şerifte aynen şöyle buyrulmaktadır: "Bir kimse, Allah tarafından sevilip sevilmediğini anlamak için, kendi gönül durumuna baksın. Eğer, o kul Allah'ı gönlünde mânen buluyorsa, hissediyorsa, Allah'ın yarattığı eserlerde onun güzelliğini, yaratma gücünü görüp de hayran oluyorsa, Allah da onu sevmekledir. Çünkü, kul Allah'ı ne kadar çok severse, Allah da o kulu o kadar sever." *(Mesnevi Şerhi,* Ankaravî Hazretleri, c. II, s-. 35, 1289).

79 • O güzeldir, güzelliği sever. Genç bir delikanlı, eli ayağı tutmaz bunamış bir ihtiyar kadını seçer, alır mı?[290]

[290] "Allah güzeldir, güzelliği sever." hadisine işaret edilmiştir.

• Güzel, güzeli cezb eder, çeker, alır. Bunu bil de doğruluğunu anlaman için "Temizler temizlerindir." ayetini oku.

• Dünyada her şey, kendi cinsi olan şeyi çeker; sıcak, sıcağı çeker, soğuk da soğuğu.

• Aslı olmayan batıllar, batıllardan; bakîler yani Hakk yolunda olanlar da bakîlerden hoşlanır. Cehennemlikler cehennemlikleri seçer. Nurlu kişiler de cennetlikleri isterler.

• Gözünü kapayınca, nûru göremez olursun da, içine bir huzursuzluk çöker, canın sıkılır; göz, güneşin nûrundan ayrı düşmeye nasıl sabreder?

• Gözünü yumunca, canın kopuyormuş gibi bir ızdıraba düşersin. Gözün gündüzün nûrundan ayrılmaya sabrı yoktur.

85 • Senin üzüntün, sıkıntın gündüz nûruna çabucak kavuşmak isteyen göz nûrunun özleminden ileri gelir.

• Gözün açık iken içine bir üzüntü çökerse, üzülür, perişan olursan; bilmiş ol ki, gönül gözün kapalıdır; onu aç ki gamdan, elemden kurtulasın.

• Çektiğin sıkıntıyı, ızdırabı gönlünün iki gözünün de kapalı olduğundan bil; çünkü, gönül gözü kıyasa sığmaz sonsuz nûr aramaktadır.

• Sen iki baş gözünü kapayınca, az bir zaman için nûrdan ayrı düştüğüne üzülüyorsun da, bu yüzden hemen gözlerini açıyorsun.

• O sonsuz olan gönül gözünün iki nûrundan (akıl ve basîret nûrundan) mahrum kalmak da seni perişan etmededir. Kendine gel de onları koru.

266

90» Gönlüme Hakk'ın bir cezbesi düştü, (O) beni çağırıyor; ben de kendime bakayım; O'nun tarafından cezb edilmeye layık mıyım, yoksa bed suratlı, çirkin biri miyim?

• Çünkü, bir güzel, bir çirkini peşine düşürürse onunla alay ediyor demektir.

• Acaba kendi yüzümü nasıl görebilirim? Ne renkteyim, gündüz gibi miyim? Yoksa gece gibi mi?

• Kendi rûhumun nakşını, resmini bir hayli zamandır aradım, durdum. Fakat o nakşı, o resmi hiç kimsede göremedim.

• Sonunda kendi kendime dedim ki: "Ayna ne içindir? Neye yarar? İnsan kendini görsün, bilsin diye icad edilmemiş midir?"

95 • Demiri cilalayarak yaptıkları aynalar, görünen yüzleri görmek içindir. Can yüzünü gösteren aynanın değeri ise çok pahalıdır.

• Bizim can aynamız ancak sevgilinin yüzüdür. O sevgili, o diyardan, hakîkat âleminden olan sevgilidir.

• Gönle dedim ki: "Ey gönül! Sen küllü gösteren bir ayna ara, yani sana Cenab-ı Hakk'ı düşündüren, içine her şeyi aks ettiren, sonsuz bir deniz gibi olan kâmil insana git; dereden fayda olmaz."

• Senin gözün gönlüme göz olunca, bu görmeyen gönül göz kesildi; gözün ta kendisi oldu.

100» Seni ebedî ve küllî bir ayna olarak gördüm, senin yüzünde ben kendimi, gerçek varlığımı müşahede ettim.

• Sonunda o kâmil insanın iki gözünde parlak bir yol gördüm ve o yola düşerek "Orada kendimi buldum." dedim.

• Vehmim dedi ki: "Kendine gel, o senin gördüğün hayalindir; aklını başına al da kendini hayalinden ayırt et."

• Benim nakşım, hayalim senin gözünden seslendi de dedi ki: "Zaten biz birlikteyiz, ayrı değiliz. Aramızda birlik vardır... Ben senim, sen de bensin."

• Kâmil insanın bu nûrlu ve ölümsüz gözünde bunca gerçekler dururken, hayal, nasıl olur da vehim tesiri ile bu göze yol bulabilir?

105» Eğer benden başka senin gözlerinde, sen kendi nakşını görürsen, onu hayal bil de def et, sür gitsin.

• Çünkü o senin gözlerine yok olan şeylerin sürmesini çeker; şeytanın resminden şarap içer.

• Onun gözleri hayal ve yokluk evidir. Bu yüzden onlar, yokları var gibi görürler.

267

• Benim gözüm Allah'ın sürmesi ile sürmelendi. O, varlık evidir; hayal evi değildir.

• Gözünün önünde bir tek kıl bile olsa, hayalinde sana inci ve yeşim taş gibi görünür.

110• Sen kendi hayalinden tamamıyla geçip uzaklaşırsan, o vakit yeşim taşını inciden ayırt edebilirsin.

Hz. Ömer zamanında birisinin, hayalini, yani kaşındaki beyaz kılı ramazan hilali sanması

112 • Hz. Ömer'in halife olduğu zamanlarda, Ramazan ayı geldi. Bir kaç kişi, hilali yani yeni ayı görmek için bir dağın tepesine çıktılar.

• Oruç ayının hilalini görüp kutlulanmak, onu hayra yormak istiyorlardı. İçlerinden biri; "Ya Ömer, işte hilal, şuracıkta!" dedi.

• Hz. Ömer, yeni ayı gökte göremeyince; "O, ay senin hayalinden meydana geldi, yani senin hayalinde göründü.

115 • Yoksa ben gökyüzünü senden daha iyi görürüm. Ben tertemiz yeni ayı göremiyorum.

• Sen elini ıslat da başına sür, ondan sonra yeni ay tarafına bak."

• O adam, elini ıslattı, başına sürdü. Ayı göremedi. "Ey müminlerin emiri!" dedi. "Ay yok, görünmez oldu."

• Hz. Ömer; "Evet" dedi. "Kaşının bir kılı kıvrılmış, gözünün önüne gelmişti; o kıl sana bir vehim oku attı."

• Böylece kıvrılmış bir kıl onu şaşırttı da adamcağız hilali gördüm davasına kalkıştı.

120 • Kıvrılmış basit bir kıl gökyüzüne perde olursa, senin her uzvun, her cüz'ün eğri olunca halin nice olur?

• Doğrulara uy da, vücudunun eğriliklerini düzelt. Ey doğru gidişli kişi! O işinden baş çekme.

268

• Teraziyi doğrultan da, eksik tarttığını meydana çıkaran da yine terazidir.[291]

[291] Bir terazinin doğru mu, yanlış mı tarttığını anlamak için, o terazide tartılmış bir şeyi, denenmiş başka bir terazi ile tartarlar, ikisi de denk olursa, birinci terazinin doğru tarttığına inanılır.

• Herhangibir kişi doğru olmayanlarla kendini ölçer, onlarla dost olursa, eksikliğe düşer, aklı şaşırır kalır.

• Ey Hakk yolcusu! Sen doğru bildiğin yolda yürü. İmansızlara karşı boyun eğme, yabancılardan yüz çevir.

125» Din düşmanı olanların başına kılıç ol; sakın tilki gibi yaltaklanmaya kalkışma; arslan ol arslan.

• Hakk yolunun yolcuları sevdikleri bir kimseyi nefsine uymuş, nefsanî duygularına düşkün kişilerle dost olmuş görürlerse, gayretlerinden ötürü o kimseyi bırakıp giderler. Sen arslan ol, nefsine hâkim ol da, dostlar seni terk etmesinler. Çünkü Hakk yolunun yabancıları olan o dikenler, hakîkat bahçesinin gülleri olan Hakk ehlinin düşmanıdırlar.

• Ateşe üzerlik tohumu serper gibi o nefsine düşkün olan kurtların başlarına ateş saç; çünkü o kurtlar, gönülleri tertemiz, mânâları Yûsuf gibi güzel olan Hakk dostlarının düşmanıdırlar.

• İblis sana babasının canı, yani; "Sevgili evladım." der. Böylece o lanetlenmiş şeytan, sözü ile seni kandırmak ister.

• Bu kara yüzlü, vaktiyle babana da bu şeytanlığı yaptı. Hz. Âdem'i mat etti.

130» Bu karga suratlı, satranç tahtasının başında gayet çevik ve kurnazdır. Sen, onun oyununa yarı uykulu gözlerle bakma, aldanırsın.

• Çünkü o seni aldatacak çok oyunlar bilir. Boğazına bir çöp gibi takılıp kalabilir.

• Onun çöpü boğazında yıllarca kalabilir. O çöp nedir? Mevkî, mal ve mülk sevdası.

• Ey Hakk yolunda kararsız olan kişi! Mal çerçöptür. Ama, sende sevdası oldukça da boğazında durur. Ab-ı hayat içmene engel olur.

• Eğer düzenbaz, kurnaz bir kişi seni Hakk'tan alıkoyar, senin yolunu keser, malını çalarsa üzülme; Allah'a şükret; bir yol kesiciyi başka bir yol kesici alıp götürmüş oluyor. Tehlikeli bir düşmandan kurtulmuş sayılırsın.

269

Bir yılancının başka bir yılancıdan yılan çalması

135 • Bir hırsız, bir yılancıdan bir yılan çaldı, ahmaklığından onu ganimet saydı.

• Yılancı, bir baş belasından, zehirli yılandan kurtuldu. Yılan da, kendini çalanı inlete inlete öldürdü.

• Sonra yılanın sahibi, hırsızın zehirlenip öldüğünü görünce; "Bizim yılan onu temizlemiş." dedi.

• "Canım onu bulmayı, yılanı ondan almayı istiyordu. 'Yılancıyı bulayım da yılanımı geri alayım.' diye dua ediyordum.

• Allah'a şükürler olsun ki, o dua kabul edilmedi. Yılanımın çalınmasını ben ziyan sanıyordum, halbuki o bana kâr oldu."

140 • Nice dualar vardır ki, dua edenin aleyhinedir. Onun ziyanına ve helâkine sebeb olacak bu duaları, pak ve mukaddes olan Allah, kereminden, merhametinden dolayı kabul etmez.

Îsa (a.s.)'ın yol arkadaşının ondan kemikleri diriltmesini istemesi

141 • Ahmakın biri Hz. Îsâ'ya yol arkadaşı oldu. O, yolda yürürlerken derin bir çukur içinde kemikleri görünce;

• "Ey yol arkadaşım!" dedi. "Ölüleri diriltmek için okuduğun o mübarek, o yüce adı...

• Bana da öğret de, ben de yararlı bir insan olayım, ben de ölülerin kemiklerini dirilteyim."

• Hz. Îsâ; "Sus!" dedi. "O iş senin yapacağın iş değildir. O ad senin nefeslerine, senin sözüne layık bir ad değildir.

145 • İsm-i a'zamı okuyup ölü diriltmek için, yağmurlardan daha temiz bir nefes sahibi, kullukta meleklerden daha anlayışlı bir kişi olmak gerek.

• İnsanın nefesinin pak ve göklerin emini olması için ömürler, yani uzun uzun zamanlar, çalışmalar gerek.

• Sen de sağ eline bir asa aldın ama, senin elin nerede, Hz. Mûsâ'nın eli nerede?"

• Hz. Îsâ'nın yol arkadaşı; "Benim o sırları okumak harcım değilse, o mübarek adı sen oku." dedi.

• Hz. Îsâ; "Ya Rabbi!" dedi. "Bu sırlar nedir? Bu ahmakın bu husustaki ısrarı nedendir?

150» Nasıl oluyor da bu hasta adam kendi derdine düşmüyor? Nasıl oluyor da bu münasebetsiz adam kendi canı derdi ile uğraşmıyor?

• Bu aptal kişi kendi ölüsünü, mânen ölmüş olan gönlünü bırakmış da, yabancı bir ölüye derman aramakta, onu diriltmeye uğraşmakta."

• Herkes kendi kaderini izler; mutluluğunu kaybetmiş kişi mutluluğu değil de mutsuzluğu ararsa, o isteğinde şaşırarak başkalarının yolunda ektiği dikenin kendi ayağına battığını görür.

• Ey dünyada diken tohumu eken kişi, kendine gel kendine. Sakın ektiğin dikeni gül bahçesinde arama.

• Eğer o bahtsız, eline bir gül alsa, o gül başkalarına diken olur. Bir dostun yanına gitse, onu yılan gibi sokar.

155» O kötü kişi, muttakîlerin, âriflerin kimyasının aksine zehir kimyasıdır, yılan kimyasıdır.

457 • Hz. Îsâ o gencin dileğine uydu, kemiklere Allah'ın ismini okudu.

• Allah'ın hükmü, buyruğu da o ham adam için o kemikleri diriltti.

• Dirilen kemiklerin arasından siyah bir arslan sıçrayıp çıktı. Adama bir pençe vurup öldürdü.

460 • Çabucak başını kopardı, ezdi, beynini akıttı, ceviz içi kadar bir beyni vardı. Aslında onun başı, içi yok bir ceviz gibi idi.

• Eğer onun beyni olsaydı, o kırılmakla dökülmekle yalnız bedeni yok olurdu.

• Îsâ (a.s.) arslana; "Neden bu adamı hemen öldürdün?" diye sorunca, arslan; "Sen ondan sıkılmış, perişan bir hale gelmiştin de onun için." cevabını verdi.

• Yine Îsâ; "Adamın kanını niçin içmedin?" diye sordu. Arslan da; "Onun kanı rızıklar dağıtılırken bana verilmemişti." dedi.

• Nice kişiler vardır ki, o kükremiş arslan gibi, avladığını yiyemeden dünyadan geçmiş gitmişlerdir.

271

465 • Onların kısmeti, payı saman çöpü kadardır. Fakat hırsları dağ gibidir. Onların Allah'ın huzuruna çıkacak yüzleri yoktur. Ama insanlar arasında üstün görünürler, şereflidirler.

• Ey bize dünyadaki zor işleri kolaylaştıran Allah! Dünyada olmayacak şeylerden, faydasız işlerden bizi kurtar.

• Bize rızık diye gösterdiğin meğer tuzakmış; Allah'ım her şeyi nasılsa bize öyle göster.

• O arslan; "Ey Îsâ bu avlanma yemek için değil, ibret içindi." dedi.

• "Eğer dünyada benim rızkım olsaydı, ölülerle benim ne işim vardı? Hiç ölüp de çürür mü idim?"

472 • O aptal kişi, Îsâ (a.s.) gibi bir peygamberi ve hayat bağışlayan bir suyun sahibi olan Rûhullah hazretlerini bulmuş iken...

• Fırsatı kaçırdı da, onun önünde olarak; "Ey ab-ı hayat sahibi 'kün' (=ol) emri ile beni dirilt!" diye yalvarmadı.

• Ey Hakk âşıkı! Aklını başına al da, senin köpek nefsinin dirilmesini sakın isteme, çünkü o nefs çoktan beri senin can düşmanındır.

475 • Köpek nefsin sembolü olan kemiğin, yani bedenin başına toprak dökülsün. Çürüsün; çünkü nefs-i emmare köpeği seni can evinden, mânevî zevkler peşinde koşmaktan alıkoymaktadır.

• Köpek değil isen, neden kemiğe âşıksın? Neden sülük gibi kan emmeyi seviyorsun?

• Manen kör olan, önünü göremeyen, Hakk'tan gelen imtihanlarda başarıya ulaşamayan ve perdeli olan göz nasıl gözdür?

• Zaman zaman zanlar insanı aldatır. Sendeki zan nasıl bir zandır ki yolu görmüyor?

• Ey başkalarına ağlayan göz, bir müddet otur da kendin için ağla.

480 • Ağaç dalı, ağlayan bulutun yüzünden yeşerir, tazelenir. Mum, ağlayıp gözyaşı dökünce daha da aydın bir hal alır.

• Nerede ağlayanlar var ise, orada otur; çünkü ağlayıp sızlamaya sen onlardan ziyade muhtaçsın.

• Çünkü onlar fanî bir insandan ayrılmışlardır. Yakınlarından biri öldüğü için feryad ediyorlar, onların hakikat madenindeki sonsuzluk la'linden haberleri bile yok.

272

Sûfînin hizmetçiye hayvanını tımar etmesini söylemesi, hizmetçinin de "Bıktım usandım." demesi[292]

[292] Bu hikâyede Hz. Mevlâna, bir sûfî, hizmetçi, bir de sufînin eşeğinden bahsetmektedir. Sûfî Allah yolunda yürüyen bir dervişin sembolüdür. Hizmetçi, tekkenin işlerini gören bir kişiyi, sufînin eşeği de nefsi temsil etmektedir. Bir hadis-i şerifte;

"Nefsin senin merkebindir, yani binek hayvanındır. Ona iyi bak, ona tatlılıkla muamele et." diye buyrulmaktadır. Nefse iyi bakmak, ona tatlılıkla muamele etmek, Nefs-i Emmare'yi okşamak onu azdırmak diye anlaşılmamalıdır. Nefse iyi bakmak, onu felakete götürecek, cehenneme sokacak kötü hareketlerden sakınmaktır. Hz. Âdem "Nefsime zulm ettim." dediği zaman, bu manayı kast etmiştir

156 • Bir sûfî seyahate çıktı. Döne dolaşa bir gece bir tekkeye konuk oldu.

• Sûfînin bir hayvanı vardı. Onu ahıra bağladı. Kendisi dostlarla sofanın başköşesine geçti oturdu.

• O dostları ile murakabeye vardı. Hakk'ın huzuru önünde gönlünü bir defter gibi açtı.[293]

[293] Dervişin yol arkadaşları ile yahut yalnız olarak, diz çöküp gözlerini kapayarak Allah'tan başka gerçek varlık olmadığını düşünmesine ve kendini tamamiyle Allah'a vermesine, gönlünde manen Allah'ı bulmasına "murakabe" denir.

• Sûfînin defteri harflerin yazılması için değildir.Sûfînin kar gibi beyaz gönülden başka defteri yoktur.

160 • Bilgin kişinin azığı, kalemden meydana gelen eserler, kitaplar ve onlardaki bilgilerdir. Sûfînin azığı nedir? Hakk yolunda yürürken bıraktığı ayak izleri,

203 • Allah'ın zikri ile kendilerinden geçen o sûfîler halkasının vecdi, neşesi sona erdi.

• Misafire sofra çıkardılar, yemek verdiler, sûfînin o zaman hayvanı aklına geldi.

205 • Hizmetçiye; "Ahıra git, hayvana saman ver, arpa ver." dedi.

• Hizmetçi; "Bu ne kadar fazla söyleyiş? Bu işler eskiden beri benim işim." dedi.

• Sûfî: "Önce arpayı ıslat, çünkü eşek karttır dişleri kesmez." dedi.

• Hizmetçi; "Yersiz konuşuyorsun; bu usulleri hep benden öğrenirler." dedi.

• Sûfî; "Herşeyden önce palanını indir, yaralı olan sırtına acı giderecek ilaç koy."

273

210 • Hizmetçi; "Çok konuşuyorsun; bana senin gibi yüzbinlerce misafir geldi gitti...

• Hepsi de benden memnun kalarak döndüler, misafir bizim canımızdır bizim yakınımızdır."

• Sûfî; "Suyunu da ver. Hayvan susuz kalmasın ama, suyu ılık olsun." dedi. Hizmetçi; "Bıktım artık beni usandırıyorsun" diye söylendi.

• Sûfî; "Arpaya birazcık da saman kat." diye seslendi. Hizmetçi de; "Sözü artık kısa kes, bıktım usandım!" dedi.

• Sûfî; "Hayvanın yattığı yeri de süpür, taş toprak kırıntıları olmasın, ıslaksa yere kuru toprak serp." dedi.

215 • Hizmetçi; "Bıktım babacığım bıktım. Bir işin ehlini bir işe yollayınca, az konuş, boyuna tavsıyelerde bulunma!"

• Sûfî; "Kaşağıyı al da eşeğin sırtını güzelce tımar et." dedi. Hizmetçi de; "Baba artık utan."

• Diye söylendikten sonra, eteklerini topladı, belini bağladı. "Gideyim önce arpa saman getireyim." dedi.

• Gitti ama ahır aklına bile; gelmedi. O sûfîyi tavşan uykusuna yatırdı. Onu aldattı.

• Hizmetçi bir kaç külhanbeyinin yanına gitti. Sûfînin sözlerine, tavsiyelerine acı acı gülmeye koyuldu.

220 • Sûfî ise, o uzun yolculuktan yorulmuş bitmişti. Açık gözlerle rüyalar görüyordu.

• Eşeği bir kurdun pençesine düşmüştü; kurt sırtından, budundan onu paralıyordu.

• Uyanınca; "Bu ne saçma rüya." dedi. "Acaba o şefkatli, o anlayışlı hizmetçi nerede?"

• Derken tekrar bir rüyaya dalıyor, eşeği bazen kuyuya, bazen çukura düşmüş görüyordu.

• Çeşit çeşit korkulu rüyalar görüyor, korkusundan bazen Fatiha, bazen Kari'a Sûresi'ni okuyordu.[294]

[294] *Kur'an-ı Kerîm'in* 101. Sûresi olan Kari'a Sûresi, kıyamet gününün şiddetinden, deh-şetinden bahseder. "Kim bu sûreyi okursa, kıyamet gününün şiddetinden emin olacaktır." diye bir hadis vardır. Sûfî de korkulu rüyalarda, kıyamet kopmuş gibi dehşete kapıldığından, korkularının hayra çevrilmesi için, bazen Fatiha, bazen de Kari'a suresini okumakta imiş.

274

225 • Uyanınca; "Bunun çaresi nedir?" dedi. Dostların hepsi de kalktı gitti, bütün kapılar da kapandı.

• Sonra yine zavallı hizmetçiyi düşündü. "O bizimle bir sofraya oturmadı mı? O bize kötülük yapamaz." dedi.

• "Ben ona iyilikten hoşluktan başka ne yaptım ki? O neden bunun aksini yapsın?

• Her düşmanlığın bir sebebi, bir dayanağı vardır. Yoksa aynı cinsten oluş, insana vefa telkin eder. İnsanları birbirine bağlar."

• Derken yine "Peki!" diyordu. "Hz. Âdem lutuf sahibi idi. Eli açıktı iblise ne cefa etmişti ki, iblis onu aldattı?

230 • İnsan yılana, akrebe ne kötülük yaptı ki, onlar daima insanı sokarlar sançar, öldürürler?

• Kurdun huyu, tabiatı yırtıcılıktır. Bu haset de insan yaratılışında var; hem de apaçık."

• Sonra dönüyor; "Bu kötü zan yanlış bir şey, tarikat kardeşime karşı neden böyle bir zanna düşüyorum?" diyordu.

• Sonra yine böyle bir kötü zanna düşmekte de, insanı ihtiyatlı olmaya sürüklediği için bir yarar vardır. Kötü zanna düşmeyen kişi, doğru bir iş başarabilir mi? diye kendi kendini teselli ediyordu.

• Sûfî bu çeşit vesveselerle kıvranırken, hayvanı öyle bir halde idi ki, düşmanlar başına.

235 • O zavallı eşek, taş toprak içinde, palanı tersine dönmüş, kuskunu kopmuş bir halde idi.

• Yol yorgunluğu ile ölmüş, bitmiş, bütün gece yemsiz yiyeceksiz kalmıştı. Can çekişiyor, bazen ölüp gidiyordu.

• Zavallı eşek bütün gece; "Ya Rabbi! Arpadan vazgeçtim, bari bir avuç saman ihsan eyle." diye dua ediyordu.

• Hal dili ile; "Ey şeyh efendiler, halime acıyın; bu ham ve terbiyesiz hizmetçinin elinden yandım." diyordu.

• O eşeğin o gece çektiği eziyeti, tattığı azabı, karada yaşayan bir kuş sel suyuna düşerse çekebilir.

240 • O zavallı eşek, aç bir halde sabaha kadar bir yandan öbür yana döndü durdu.

• Sabah olunca hizmetçi geldi, hemen palanı aradı, buldu. Eşeğin sırtına koydu.

275

• Eşek satanların yaptığı gibi, onu ucu sivri ağaçla iki üç defa modulladı. O köpek herif, soyunun gerektirdiği her eziyeti zavallı eşeğe yaptı.

• Eşek, o dürtme acısı ile açlığını perişanlığını unutttu, sıçradı kalktı. Zavallının dili yok ki, halini ve duyduğu acıyı anlatabilsin.

• Sûfî eşeğe binip yola düşünce, hayvan adım başında kapanmaya, tökezlenmeye başladı.

245 • Kervan halkı, eşek düştükçe onu kaldırmaya koyuldular. Hepsi de onu hasta sandılar.

• Biri kulağını sıkı sıkı buruyor, çekiyordu. Öbürü, damağında yara var mı diye ağzını açıp bakıyordu.

• Bir başkası, nalında taş kırıntısı arıyordu. Birisi de gözünde pus, leke olup olmadığını araştırıyordu.

• Sonra sahibine dediler ki: "Ey şeyh efendi! Bu nedendir? Dün, şükürler olsun bu eşek güçlü kuvvetli demiyor mu idin?

• Sûfî dedi ki: "Gece 'la havle' yiyen eşek, başka türlü yol alamaz ki.[295]

[295] "La havle ve la kuvvete illa billah,": Allah'tan başka kimsede kuvvet ve kudret yoktur, anlamına gelen ve bir hadis-i şerifte geçen mübarek bir cümle. Bunun çok teşbih edilmesini aziz peygamber efendimiz tavsiye buyurmaktadır.

250 • Eşeğin geceleyin yemi 'la havle' olursa, gece tesbih çeker, gündüz de böylece secdeye kapanır."

• İnsanların çoğu, insan yiyen canavar gibidir. Onların selam vermelerine pek güvenme. Emin olma...

• Hepsinin gönülleri şeytan yatağıdır. Kendileri de insan şeytanıdır. O gibi insan şeytanlarının laflarına inanma.

• Şeytanın ağzından çıkan "la havle"ye kanan kişi, savaşta da o eşek gibi tepesi üstüne düşer.

• Dünyada şeytanın aldatışına kanan, dost görünen düşmanın kendisini büyük göstermesine, hilesine aldanırsa...

256 • Kendine gel de, kötü dostun cilvelerine aldanma, tuzağı gör, yeryüzünde emin olarak yürüme.

• Yüz binlerce "la havle" okuyan, tesbih çeken şeytanı seyret, ey Âdemoğlu! Yılanın içindeki şeytanı gör.

276

• Dostunun postunu yüzmek için, kasap gibi, seni "canım, dostum" diye aldatır.

• Derini yüzmek için seni kandırır, sana tatlı sözler söyler. Düşmanların sunduğu afyonu yutanın vay haline.

260 • Kasap gibi ağlata inlete kanını dökmek için ayağına baş kor. Senin yüzüne güler, tatlı okşayıcı sözler söyler.

• Aklını başına al da, arslan gibi, avını kendin avla. Yabancının da, akrabanın da yaltaklanmasına önem verme.

• Aşağılık kişilerin ağırlamasını, hürmetini, hizmetçinin hürmeti ve hatır sorması gibi bil. Yalnızlık, kimsesizlik adam olmayanların sevgisinden, saygısından değerlidir.

Aslında sûfî hakîkat avcısıdır.

161 • Sûfî, bir avcı gibi avın peşine düşmüştür. Misk ceylanının ayak izlerini görmüştür. Onu izlemeye koyulmuştur.

• Bir zaman ceylanın ayak izleri işe yarar. Ondan sonra da, ceylanın göbeğinin kokusu ona kılavuz olur.

• O, adım atmaya şükreder de yol alırsa, sonunda o, adım atma ve yol alma yüzünden muradına ulaşır.

• Misk kokusunu duyup bir konaklık yol almak, o kokuyu duymaksızın yüz konaklık yol almaktan, dönüp dolaşmaktan daha iyidir.[296]

[296] Misk kokuşu, iliihî aşkın feyzini, heyecanını mânevî ve rûhanî zevki temsil etmektedir. Mânevî zevk duymadan, zoraki yapılan ibadetin gerçek bir ibadet olmadığı bildirilmektedir.

165» Mânevî ay ışıklarının doğduğu yer olan ilahî nûrun parladığı gönül, ârifler için, Hakk âşıkları için hakîkat cennetinin kapılarıdır.

• İlahî nûrun parladığı gönül, sana duvar gibi görünürse de, âriflere orası Hakk'a açılan bir kapıdır. Sana taş görünürse de, onlara incidir, cevherdir.

• Senin aynada apaçık gördüğünü, ârif senden önce bir kerpiçte görür.

• Pîr ve mürşid o kişilerdir ki, daha bu âlem yok iken onların rûhları Hakk'ın cömertlik denizinde bulunuyordu.

277

• Bu beden yaratılmadan önce, onlar rûh âleminde yaşadılar, ömürler sürdüler. Ekmeden önce meyveler devşirdiler.[297]

[297] Bu beyt, büyük Hakk âşıkı İbn Fariz hazretlerinin Hamriyye Kasidesi'nin şu ilk beytini hatırlatmaktadır: (Üzüm kütüğü yaratılmadan önce, biz sevgilinin yâdı ile mânevî şaraplar içtik. Mest olduk, kendimizden geçtik.)

170 • Onlar şekilden, bedenden önce can bulmuşlar, canlanmışlardır. Onlar, denizler yaratılmadan önce inciler dökmüşlerdir. Yani başarılı işler görmüşlerdir.

Cenab-ı Hakk'ın mahlûkatı yaratmak hususunda meleklerle müşaveresi

171 • Hz. Âdem yaratılacağı sırada, Cenab-ı Hakk ile melekler arasında bir konuşma, bir danışma geçti. Halbuki, o vakit bütün halkın rûhları boğazlarına kadar kudret denizine gark olmuşlardı. Yani Hakk'ın tasavvurunda mevcut olup daha zuhûra gelmemişlerdi.

• Melekler, Âdem oğullarının yaratılmasına engel olmaya çalışırken, insanların çok önceden yaratılmış bulunan rûhları, bilhassa pirlerin rûhları, gizlice meleklere ıslık çalıyorlar, onlarla alay ediyorlardı.

• Çünkü hakîkat pîrlerinin mübarek rûhları, nefs-i küll, yani bütün varlıklar yaratılmadan önce, hatta kendileri de rûhlar âleminde iken var olan herkesin, her şeyin nakşını ve sırlarını biliyorlardı.

• Pirlerin kutsal rûhları, gökler yaratılmadan önce Zuhal yıldızını seyr etmişlerdi. Onlar buğday taneleri yaratılmadan evvel ekmeği görmüşlerdi.

175 • Onların beyinleri ve kalpleri yaratılmadan önce, düşünüyorlar ve hissediyorlar; her şeyi duyuyorlardı. Onlar ordusuz, savaşsız zafer kazanmışlardı.

278

• Onlar, a'yan-ı sabite mertebesinde, ilahî bilgilerin tasavvurları halinde iken Hakk ile görüyorlardı, ki o görüş ve anlayış onlara göre düşünmedir. Yoksa bundan uzak kalanlara, halka göre o düşünce, görüşün ta kendisidir. Bu düşünce ve görüş için, onların beyne ve göze ihtiyaçları yoktu.[298]

[298] A'yan-ı sabite; varlıkların ilm-i ilahîde sâbit olan hakikatleridir. Bu âlemde çeşitli sûretleri ile tanıdığımız varlıkların Allah'ın ilmindeki gerçek halleri.

• Düşünce geçmişe ve geleceğe bağlıdır, insan bu ikisinden de uzaklaşınca güçlükler çözülür gider.

• Rûh, üzümde şarabı görmüştür. Rûh, yoklukta varlığı görmüştür.[299]

[299] Kâmil insanın mânevî gücü, onun cihanı kaplayan rûhu, kudreti; bütün gizli şeylerin vasıflarını, kabiliyetlerini, ilerde onların alacakları şekli, hali, durumu bugünden görür ve bilir. "Cüz", insan-ı kamil, benliğinden kurtulup, küllde kendini kaybedince, küllün sıfatlarına bürünür. Bu yüzden her şeyi görebilir, ilerde olacakları da sezer.

• Kâmil insanın gözü neliğe, niteliğe sığacak her şeyi neliksiz, niteliksiz görmüştür. Altın madeni mevcut değil iken, ayarı tam altınla, kalp altını seyr etmiştir.

180» Kâmil insanlar, üzüm yaratılmadan önce şaraplar içmişler ve mest olarak coşkunluklar göstermişlerdir.

• Onlar, Temmuz'un sıcağında kışı görmüşler, güneşin ışığında gölgeyi bulmuşlardır.

• Üzümün gönlünde şarabı görmüşlerdir. Tam yoklukta varlığı seyretmişlerdir.

• Bu gökyüzü, onların meclisinde bir yudum şarap içer. Güneş de onların cömertliğinden altın sırmalı elbise giyer.

• Onlardan iki dostu bir arada görürsen, bil ki onlar hem birdir, hem de altıyüzbin, yani pek çoktur.

185 • Onların sayıları dalgalara benzer. Rüzgâr o dalgaları sayılacak hale getirir, yani kesretten vahdete (=çokluktan birliğe) getirir.

• Hakîkat-i Muhammediye olan canların güneşi de, bizim beden pencerelerimizin içinde birbirinden ayrılır.[300]

[300] Çeşitli evlere giren güneşin ışığı bir değil midir? Sayısız bedenlere giren ilahî nOr da, beden pencerelerinin içinden girer; birbirinden ayrılır gibi görünse de hep aynı nûrdur.

• Güneşin kursuna, değirmisine bakınca, onun bir olduğunu görürsün. Ama beden pencereleri ile perdelenen zan ve şüpheye düşmüştür.

279

• Ayrılık, gayrılık hayvanî rûhtadır. Rûh-ı insanî yani hakîkat-ı Muhammediye zaten birdir.

• Çünkü Allah, insanî rûhlar üzerine nûrunu saçmıştır. Onun nûru asla ayrılmaz.[301]

[301] Bu beyitte, şu anlamdaki bir hadis-i şerîfe işaret vardır: "Cenab-ı Hakk, bütün varlıkları, insanları karanlıkta yarattı. Sonra onların üstüne nûrunu saçtı. O nûrdan insanların hangisine rastladı ise, o kişi hidayete erdi, kurtuldu. Hangisine rastlamadı ise o kişi de sapıklığa düştü, asi oldu."

190 • Ey aziz yol arkadaşım! Birazcık zaman o sanmayı bırak da, sana o ilahî güzelin bir tek beninin vasfını söyleyeyim.

• Fakat onun halindeki güzellik, anlatışa sığmaz ki. İki dünya da nedir? Onun beninin aksinden ibarettir.

• Ben, onun güzel beninden (yani "ilahî vahdet'in noktasından) söz açmak arzu edince, söz "kesret'e (=çokluğa) kapılır, çoğalır, içime sığmaz da bedenimi yarmak, parçalamak ister.[302]

[302] Hz. Mevlâna, ilahî hakîkatleri bir takım mecazî benzetmelerle Hakk âşıklarına anlatmaya çalışıyor. Gerçekten sûfîlerden bazıları; "vahdet noktası"nı sevgilinin yüzündeki "ben"e, kâinatı da o "ben"in bulunduğu yanağa benzetirler. âriflerden birinin Arapça söylenmiş bir beytinin tercümesi şöyledir: "Kainat onun 'ben'inden belirmiş bir yanak gibidir. Onun 'ben'i yanağından tecellî etmiştir." *Mesnevi Şerhi,* İsmail Ankaravî, c. II, s. 44, 1289.

• Ben bir karınca gibi Hakk'ın nimetleri harmanında dolaşıyorum. Ben hoşum, durumumdan çok memnunum. Fakat kendimden büyük, kendimden ağır olan ilahî emanetin yükünü çekmekteyim.[303]

[303] Necip Fazıl merhumun *Çile* 'sinde bulunan şu kıta, Hz. Mevlâna'nın bu beytinin daha güzel anlaşılmasına yardımcı olacaktır:

"Ben ki toz kanatlı bir kelebeğim,
Ufacık gövdeme yüklü kaf dağı,
Bir zerreciğim ki, arşa gebeyim,
Dev sancılarımın budur kaynağı."

Yabancı kimdir?

• Yabancı kimdir? Senin topraktan yaratılmış bedenin; senin derde, gama, eleme düşmen, perişan olman hep onun yüzündendir.

280

265 • Sen bedenini yağlı ve tatlı yemeklerle besledikçe, asıl varlığını, rûhunu, kıymetli cevherini, kendi gerçek hakîkatini güçlü bulamazsın.[304]

[304] İslamiyet'te rahibler gibi yaşamak, yani, kendisini hoşa giden bir çok şeylerden mahrum bırakarak yaşamak yasaklanmıştır. Elbette, yaşamak için normal şekilde yememiz, içmemiz lâzımdır. Mevlâna'nın maksadı; bedeni yağlı ve tatlı yemeklerle beslerken, asıl varlığını, rûhunu ihmal ediyorsun, insanî vazifelerini yapmıyorsun, rûhunu ihtiyacı olan mânevî gıdalarla, zikirle, ibadetle, iyiliklerle beslemiyorsun. Sadece tenini, bedenini düşünüyorsun. Bütün dikkatinle bedene bakmaya, onun ihtiyaçlarını fazlasıyla yerine getirmeğe çalışırken rûhunu düşünmüyorsun. Maddî ihtiyaçlar için çırpınıp duruyorsun, zenginliğe karşı hırsın artıyor, bedenî arzular seni perişan ediyor.

• Beden miskler içinde olsa da, ölüm gününde onun pis kokusu meydana çıkar.

• Sen miski bedenine değil de, gönlüne sür. Misk nedir? Misk, celal sahibi Allah'ın ism-i şerîfi.

• İçi bozuk olduğu halde dıştan kendini iyi gösteren münafık, yani iki yüzlü kişi bedenine misk sürer de, rûhunu külhanın ta dibine atar.

• İki yüzlü kişinin dilinde Allah'ın adı vardır. Fakat rûhunda, imansızlık düşüncesi yüzünden pis kokular bulunmaktadır.

270 • Onun Allah'ı zikretmesi, külhan yanında bitmiş, yeşilliğe, abdest bozulan yerde yetişen gül ve süsene benzer.

• O biten yeşillik orada iğretidir. O gülün yeri dostlar meclisidir, işret yeridir.

• Haberin olsun ki, temiz şeyler; iyilikler iyilere gelir. Pislikler, kötülükler de kötüler içindir.

• Sen kin ve intikam hırsıyla yolunu kaybetmişlere sakın kin tutma. Onların mezarlarını kin güdenlerin yanına kazarlar.[305]

[305] Kabristandaki yerlerimiz, bizim asıl yerlerimiz değildir. O mezarlar, fanî olan, topraktan gelen bedenlerimizin toprağa verildiği yerdir. Rûhlarımız, berzah âleminde, kin tutuyorsa, kin güdenlerin yanına gidecektir.

• Kinin aslı, cehennemdir. Yani cehenneme ait bir huydur. Senin kinin de, o kötü huyun bir cüz'üdür. Ve kin senin dînînin düşmanıdır.[306]

[306] Süleyman Nazif merhum *Batarya ile Ateş* adlı kitabında; "Benim dinim kinimdir." diye yazmıştı. Elbette, yurdumuza, mılletimize, insanlığa kötülük yapanları sevmeyeceğiz. Onlara kin besleyeceğiz. Şinasi merhumun şu beyti bu hakikati ifade etmektedir:

"Unut felaket-i şahsiyyenin müsebbibini,
Fakat, hakareti affetme validen vatana."

(Sana şahsen kötülük yapanları, senin felaketini hazırlayanları unut, hoşgör. Fakat, senin anan yerinde olan şu güzel vatanımıza hakaret edenleri, kötülük yapanları affetme.)

275 • Cehennemî bir huy olan kin, kalbinde bulunursa, sen de cehennemin bir cüz'ü olursun. Nereye gidersen, cehennemi de beraber götürürsün.

• Aklını başına al da, kini kalbinden at gitsin. Çünkü "cüz" "küll"ün yanında karar eder.

• Ey nam sahibi kişi! Eğer sen cennetin cüz'ü isen, yaşayışın, mânevî zevkin de cennet gibi ebedîdir.

• Acı, acı ile, yani kötü kötü ile birleşir. Batıl bir gönül Hakk'a nasıl yakın olabilir?

• Ey kardeş! Sen ancak bir düşünceden ibaretsin. Ondan başka neyin varsa kemiktir, kıldır.

• Eğer düşüncen, mânevî varlığın gül ise, sen de gül bahçesisin; diken ise, külhana atılacak odun gibisin.

• Eğer gül suyu gibi latîf isen, hoş kokuyorsan, insanlar seni başlarına, yanaklarına sürerler; eğer sidik gibi pis kokuyorsan dışarıya atarlar.

280 • Koku satanların tablalarını seyret. Her cins kokuyu kendi cinsinin yanına koymuşlardır.

• Cinsleri, kendi cinsleri ile karıştırırlar, bu uygunluktan bir güzellik, bir süs meydana getirirler.

• Güzel kokuların yanına şeker ve mercimeği karıştırırlarsa, satıcı bunları birer birer birbirinden ayırır.

• Rûhlar âleminde, rûhlarımızın tablaları kırılıp da insanların rûhları bu dünyaya, bu zuhur âlemine dökülünce iyiler ve kötüler birbirine karıştı.

• Cenab-ı Hakk, peygamberleri ve kitapları, bu zuhur âleminde birbirine karışan rûhların iyilerini kötülerinden ayırt etmek için gönderdi.

285 • Peygamberler gelmeden önce hepimiz birdik, bütün insanlar bir toplum olarak görünüyorduk. İyi miyiz kötü müyüz? Durumumuzu kimse bilmezdi.

• Dünyada kalp para da, sağlam para da geçiyordu. Biz de gece yolcuları gibi gaflet ve bilgisizlik içinde idik.

• Peygamberlerin güneşi doğunca; "Ey kalp olan, karışık olan sen uzaklaş; ey saf olan, ey tertemiz olan sen de yaklaş." dedi.

• Renkleri ayırt etmeyi göz bilir, la'li taştan göz ayırt eder.
• İnciyi de, süprüntüyü de göz tanır. Onun içindir ki, toz toprak gözü incitir.

282

290 • Bu alçak kalpazanlar, iki yüzlüler, imansızlar kalpleri aydın ve nûrlu olan kişilerin düşmanıdırlar. Gönülleri saf ve lekesiz imanlı insanlar ise gündüz gibi nûrlu olan mürşidlerin âşıkıdırlar.
• Çünkü gündüz, o türlü kişileri belirten bir ayna gibidir. Onların kemalini, üstünlüğünü açıkça gösterir.
• Nurlu yüzle, günahlarla kararmış yüzü açığa çıkarıp gösterdiği için, Cenab-ı Hakk kıyamet gününe "gün" lakabını vermiştir.
• Hakikatte gündüz velîlerin sırrıdır. Bildiğimiz gündüz, onların ay gibi parlak gönüllerine göre bir gölgeden ibarettir.
• Ey Hakk âşıkları! Siz gündüzü kâmil insanın sırlarının aksi, belirtisi olarak biliniz. Gözleri kapatan gece de, onun hatalarının örtüsüdür.
295 • Bu sebepledir ki, Cenab-ı Hakk Hz. Muhammed(s.a.v.)'in gönlünün nûrunu temsil ettiği için "And olsun kuşluk vaktine." diye buyurdu.
• Bazıları da derler ki: "Dost bu kuşluk vaktini diledi, sevdi, yemin etti. Çünkü kuşluk vakti, sevgili peygamberimizin mübarek nûrunun aksinden ibarettir."
• Yoksa fanî olan bir şeye yemin etmek, yani şunun bunun hakkı için demek doğru değildir. Fanî olan, gelip geçici olan şeyin Allah Kelâmı'na girmesi layık mıdır?
• Halil İbrahim (a.s.); "Ben, batıp giden yıldızları, ay ve güneşi, fanî ve gelip geçici olan bütün şeyleri sevmem." derken, âlemlerin Rabbi, nasıl olur da fanî olan kuşluk vaktine yemin etmek ister.
• Yine Hakk'ın; "Geceye and ederim ki." diye yemin ettiği gece, peygamber efendimizin settarlığı (=örtücülüğü) ve kara topraktan yaratılmış mübarek bedenidir.
300 • Peygamber efendimizin mübarek rûhu güneşi göklerin üstüne yükselince, o gece gibi olan bedenine; "Kendine gel Rabbin seni terk etmedi." diye buyurdu.
• Belanın ta kendisinden vuslat zuhur etti de; "Sana darılmadı." kelâmı o vuslatın tatlılığından meydana geldi.
• Zaten her söz bir halin belirtisidir. Hal ele benzer; söz ise alete...
• Herkes kendi aletini kullanır. Kuyumcunun aleti, kunduracının elinde kuma atılmış tohuma benzer.
• Ayakkabı tamircisinin aleti de, çiftçinin elinde köpeğin önündeki saman, eşeğin yemliğindeki kemik gibidir.

283

305 • "Ben hakkım." sözü Hallâc-ı Mansur hazretlerinin ağzında nûr idi. "Ben Allah'ım." sözü Firavun'un ağzında yalan oldu.
• Hz. Mûsâ'nın elindeki asa, onun Hakk peygamber olduğuna şahid idi. Ona karşı çıkan sihirbazların elinde ise, hiç bir ise yaramadı.
• El ile alet, çakmak taşı ile demire benzer, kıvılcımın çakması için çift olmak gerek.
310 • Çifti olmayan; vasıtası, aleti bulunmayan bir tek Allah'tır. Sayıda şüphe olur ama, o şeksiz şüphesiz birdir.
• İki diyen de, üç diyen de, daha fazla diyen de apaçık bir olduğunda birleşmişlerdir.
• Şaşılık gidince hepsi birleşir; iki üç diyenler de "bir" demeye başlarlar.
• Eğer sen ona "bir" diyen kişi isen, "Hakk meydanında Allah birdir." diyorsan onun çevgeni önünde bir top ol, dön, yuvarlan; o meydanda toz kopar, onun kazasına rıza göster.

• Top, padişahın eliyle vurulur yuvarlanırsa o vakit doğru, kusursuz bir top olur. Yani sâlik, bu âlemde Hakk'ın kazasına belâsına tahammül eder. Ondan zevk alırsa o vakit kâmilleşir.

315 • Ey şaşı! Yani, biri iki gören ve bir olan Allah'a "ikidir, üçtür, yahut daha ziyadedir." diyen bunları can kulağıyla dinle, dinle de, gözüne kulak yolu ile bir ilaç çek.

• İlahî hakikatleri, ilahî hikmetleri bildiren tertemiz güzel sözler, kör olan gönüllerde durmaz, nûrun aslı olan Allah'a kadar gider.

• Çarpık ayakkabı nasıl çarpık ayağa uyarsa, şeytanın vesvese ve efsunu da çarpık gönüllere girer ve yerleşir.

• Sen ilahî hikmetleri, ilahî hakikatleri tekrar tekrar işitsen ve okusan, gönlün uyanık değilse, sen ehil değilsen o hikmetler, o hakikatler senden uzak durur.

• Sen o hikmetleri yazıp bellesen de, ona buna söylesen de, anlasan da...

320 • Ey inatçı kişi! O hikmetler senden yüz çevirir, yüzünü senden gizler, senden kaçar.

• Sen okumasan da, senin yanıp yakıldığını, yani sende kabiliyet bulunduğunu görürse, ilahî hikmetler, eline konmaya alışmış bir kuş gibi senin yanına gelir, sana yaklaşır, senin olur.

284

• Bir köylü evinde tavus kuşunun durmadığı gibi, ilahî hikmet de, anlayışlı olmayan ham bir kişinin yanında durmaz.

Padişahın, doğan kuşunu ihtiyar köylü kadının evinde bulması

• Hakîkat, ilahî bilgi, padişahtan kaçıp da un eleyen ihtiyar kadının yanına giden doğan kuşu da değildir. Ona da benzemez.

• O kadıncağız, un eleyerek çocuklarına tutmaç pişirmeye çalışırken, o cinsi güzel, kendisi güzel doğanı gördü.

• Dedi ki: "Zavallı kuş, ehil olmayanlar; bakmasını bilmeyenler sana iyi bakmamışlar; kanatların fazla büyümüş, tırnakların da uzamış."

325 • Onu tutup ayaklarını bağladı, kanatlarını yoldu, kısalttı, tırnaklarını kesti, yem olarak da önüne saman koydu.

• Ehil olmayanların eli, seni hasta eder. Ananın yanına gel de, sana iyi baksın seni iyileştirsin.

• Arkadaş! Bilgisizin sevgisini de, ihtiyar kadının doğan kuşuna olan sevgisi gibi bil. Bilgisiz kişi, Hakk yolunda eğri büğrü gider.

• Padişahın günü, kaçan doğan kuşunu aramakla geçti. Akşam üstü o ihtiyar kadının çadırını buldu.

330 • Ansızın orada doğanı toz duman içinde gördü. Ona bakıp ağlamaya başladı.

• Dedi ki: "Bize vefasızlık ettiğin için bu hale düştün, bu cezayı Hakk ettin.

• Cehennemdekilerle cennettekilerin bir olmadığını bilmeyerek, sen cennette yaşamayı bıraktın da cehenneme kaçtın.

• Her şeyden haberi olan padişahın sarayından sersemce kaçarak, kokmuş bir ihtiyar kadının çadırına gidenin layığı budur."

• Doğan, kanadını padişahın eline sürüyor, hal dili ile; "Ben suç işledim." diyordu.

335 • "Ey kerem sahibi! Sen iyilerden başkalarını kabul etmez isen kötü kişi neylesin kime karşı ağlasın, sızlasın; kime feryad etsin?

• Padişahın lutfu, canı şımartmakta, onu suç işlemeye sürüklemede; çünkü padişah her suçu af ile güzelleştirir.

285

• Yürü, lutfuna güvenerek suç işleme ki, değil suçlarımız, iyiliklerimiz bile yetersiz oldukları için, o güzel Allah'ımızın huzurunda çirkindir.[307]

[307] Topraktan yaratılmış olan bedenin isteklerinden tamamıyla kurtulamadığımız, iyiliklerimizde, ibadetlerimizde bazen gösteriş rol oynadığı için, biz Cenab-ı Hakk'a layık ibadette bulunamıyoruz. İnsanlığın örneği olan aziz Peygamber efendimiz, Cenab-ı Hakk'a karşı; "Ya Rabbi! Biz sana layık ibadette bulunamadık." diye niyazda bulunurken, biz kim oluyoruz ki, kırık dökük, bazen zoraki olan ibadetlerimize güvendim, vazifemizi yaptık diyelim.

• Ey gafil! Kendi hizmetini, yani yaptığın ibadetleri Hakk'a layık sandığın için suç bayrağını açıyorsun.

• Zikr ve dua için sana izin verildi, sen de zikr ve duaya başlayınca kendini bir şey sandın, gurura kapıldın.

340 • Zikr ederken sen kendini Allah ile konuşuyor sandın; niceler vardır ki, bu zann yüzünden Hakk'tan ayrı düşmüşlerdir.

• Eğer padişah seninle beraber yere oturur, yani merhametinin üstünlüğünden senin mertebene tenezzül ederek duanı dinlerse, o tenezzülü kendi kabiliyetinden değil, Hakk'ın lutf ve kereminden bil kendini ve mertebeni tanı; küstahlığa kalkışma; edep ve terbiye gözet."

• Doğan kuşu hal dili ile dedi ki: "Padişahım, yaptığım işten pişman oldum; bir daha yapmamak üzere tövbe ediyorum, adeta yeniden müslüman oluyorum."

• Hz. Muhammed (s.a.v.), nasıl senin başını putlara secde etmekten kurtardı ise, sen de çalış, o mübareğin mânevî gücü ile gönlünü iç putuna tapmaktan kurtar.

• Halkı dine davet kapısını her peygamber tek başına çalmış, bütün dünyayı tevhide davet etmiştir.

• Nuh (a.s.), imana gelmeyenleri ıslah için Hakk'tan kılıç isteyince, tufan dalgaları kılıç huyunu aldı, kılıç kesildi.

• Cenab-ı Hakk; "Ey Ahmed (Ya Muhammed) yeryüzündeki orduların ne değeri vardır? Sen gökyüzündeki aya bak da onun alnını yar." diye buyurdu.

• Ey eşsiz, büyük peygamber! Sen ayı ikiye böl de, yıldızların uğurluluklarından, uğursuzluklarından batış eden ve aslında mânâdan haberleri olmayanlar bu devrin ay çağı olmadığını, senin çağın olduğunu bilsinler, anlasınlar.

355 • Aziz Peygamberim! Bu çağ senin çağındır, Cenab-ı Hakk'la konuşan Hz. Mûsâ bile, senin çağında bulunmayı isterdi.

286

• Hz. Mûsâ, senin çağındaki parlaklığı ve o çağdaki tecellî sahibinin zuhura geleceğini mânen görünce;

• "Ya Rabbi!" demişti. "O çağ nasıl bir rahmet çağıdır? Hatta o çağ rahmeti de geçmiştir de görüş çağı olmuştur.

• Allah'ım! Sen Mûsâ'yı zaman denizlerine daldır, dalgalandıkça dalgalandır da, sonra Ahmed'in -yani Hz. Muhammed (s.a.v.)'in- devrinde ortaya çıkar."

• Cenab-ı Hakk; "Ya Mûsâ!" diye buyurdu. "Sana o çağı bunun için gösterdim, halvet yolunu bunun için açtım.

360 • Çünkü sen kendi çağındasın; Ahmed çağından uzaktasın. Ey Kelîm (Ey Mûsâ)! Ayağını topla ki, bu kilim çok uzundur (O devre çok uzun zaman vardır).

• Ben kerem ve ululuk sahibiyim; gönlü mânâ ile dolu olan kuluma; 'Tama' etsin, ağlasın.' diye ona, mânâ ekmeği gösteririm."

• "Çocuk uyansın da, yiyecek istesin." diye annesi bazen onun burnunu okşar ovalar.

• Çünkü çocuk, açlığının farkında olmaksızın uyur. Anasının memelerindeki süt ise, çocuğa karşı duyduğu sevgiden ötürü annenin göğsünü sıkıştırır, ağrıtır.

• Ben gizli bir rahmet hazînesi idim. Hidayete ermiş, doğru yolu bulmuş bir ümit halk ederek dünyaya gönderdim.[308]

[308] Bu beyitte şu anlamdaki bir kudsî hadise işaret var: "Ben gizli bir hazîne idim, beni bilen yoktu. Bilinmemi arzu ettim ve halkı yarattım."

365 • Senin canla başla istediğin kerametleri, lutufları sana Allah gösterdi de, onları arzu ettin, elde etmeye çalıştın.

• Çeşitli milletlerin; "Ya Rabbi!" diyerek bir Allah'a inanmaları için Hz. Ahmed (s.a.v.) dünyada kaç put kırdı.

• Hz. Ahmed(s.a.v.)'in, çalışıp çabalaması olmasaydı; ey mümin, sen de ataların gibi puta tapardın.

• "Onun ümmetler üzerindeki hakkını hilesin." diye şu başın puta secde etmekten kurtuldu.

• Eğer bir şey söylemek istiyorsan, bu söz, puta tapmaktan kurtuluşun şükrü olsun da, bu yüzden Allah seni içindeki puta tapmaktan kurtarsın.

287

370 • Peygamber efendimiz, nasıl senin başını putlara secde etmekten kurtardı ise, sen de çalış, o mübareğin mânevî gücü ile gönlünü iç putuna, benliğe tapmaktan kurtar.

• Din şükründe bulunmaktan, yani seni müslüman yarattığı için Allah'a hamd ve sena etmekten yüz çeviriyorsun, çünkü dini babandan miras olarak bedava bulmuşsun.

• Cenab-ı Hakk buyurur ki: "Ben bir kulumu ağlatırsam, merhametim kabarır coşar, o ağlayan kulum nimetime erişir.

• Ben bir kuluma isteyeceği bir şeyi vermeyecek isem o isteği ona vermem. O isteği onun hatırına ve gönlüne getirmem; fakat bir kulumu da sıkıntıya düşürür, daraltırsam gönlünü açar, onu ferahlandırırım.

375 • Merhametim, acımam o hoş ağlayışlara bağlıdır. Bir kulum ağlayacak olursa, rahmet denizim dalgalanır, coşar, köpürür.

Şeyh Ahmed Hıdraveyh -kaddesealluhu sırrıhi'l-azîz-'in Hakk'ın ilhamiyle borçlular için helva satması[309]

[309] Ahmed Hıdraveyh hazretleri, miladî IX. asırda yaşamıştır. Belhlidir. Hac seferinde, Bestam şehrine uğrayarak, meşhur velî Bâyezid-i Bestamî hazretleri ile görüşmüştür. Aşkı ve imanı uğruna tacını, tahtını terk eden İbrahim Ethem hazretlerini de görmüştür. Himmeti ve kerâmeti çok velîlerden olan Ahmed Hıdraveyh, 857'de Beih'de vefat etmiştir.

• Cömertliği ile tanınmış bir şeyh vardı. O yüzden de hep borçlu idi.

• Büyüklerden, zenginlerden on binlerce borç alır, dünyadaki fakirlere, yoksullara harcardı.

• Borç para ile bir de tekke yaptırmış; canını da, malını da, tekkesini de Allah yolunda harcıyordu.

• Cenab-ı Hakk, Halil İbrahim hazretleri için kumu nasıl un haline getirmişse, onun da borcunu her yerden gelen armağanlarla öder dururdu.[310]

[310]Rivayete göre, Halil İbrahim (a.s.) hazretlerinin çadırına bir misafir gelmiş, unları yokmuş. Hanımı, Halil İbrahim hazretlerinden un istemiş. Çölde imişler. Kasabaya gidip gelmek imkansızmış. Hz. İbrahim, bir çuvalı kum ile doldurup ailesine getirmiş. Allah'ın lûtfu ile çuvaldaki kum, halis un olmuş.

288

380 • Bir hadislerinde Peygamber efendimiz şöyle buyurmuştur: "Çarşılarda pazarlarda daima iki melek duâ ederek derler ki; 'Yoksullara yardım edenlere, ihsanlarda bulunanlara fazlasıyla ver. Cimrilerin mallarını da yok et.'[311]

[311] Bu beyitte de, şu hadise işaret var: "Her gün iki melek gökyüzünden yere iner ve;'Allah'ım! Her verene, fakirlere yardım edene fazlasıyla ver. Kimseye bir şey vermeyen cimrinin malını da, yok et' diye dua ederler."

• Hele canını verene, boğazını uzatıp yaratana kurban olana...

• O kimse, Hz. ismail gibi boğazını uzatmış, Allah yolunda kurban olmaya hazırlanmıştır. Fakat Allah o boğazı kestirmez.[312]

[312] Bu beyitte de, Hz. ismail'in babası tarafından kurban edilmesi hadisesine işaret var. Cenab-ı Hakk, ibrahim(a.s.)'a oğlunu kurban etmesini emretmişti. Sevgili babası oğluna Allah'ın emrini anlattı. O da, Hakk'ın emrine boyun eğdi. Kurban olmaya hazırlandı. Şefkatli baba oğlunun boğazına bıçağı sürttü. Allah'ın emri ile bıçak kesmedi. Böylece baba ilahî emri yerine getirmiş oldu. Kendisine oğlu yerine bir koç kurban etmesi emredildi.

• İşte şehitler de, Allah yolunda canlarını feda ettikleri için diridirler. Hoşturlar. Sen ateşe tapanlar gibi bedene bakma.[313]

[313] Bu beyitte Bakara Sûresi'nin şu anlamdaki 154. ayetine işaret var: "Allah yolunda öldürülmüş olanlara; 'Bunlar ölülerdir.' demeyiniz. Bilakis onlar, mânevî bir hayat ile diridirler."

385 • Çünkü Cenab-ı Hakk, onlara gamdan, eziyetten, kötülükten emîn bir rûh ihsan etmiştir.

• Borçlu şeyh yıllarca bu işi gördü. Vazifesi bu imiş gibi zenginlerden borç alıyor, aldıklarını halka veriyordu.

• Ecel gelince, ulu bir bey, iyi bir insan olarak Hakk'a kavuşmak için ölüm gününe kadar iyilik tohumlarını ekti durdu.

• Şeyhin ömrü sona geldi. Bedeninde ölüm belirtileri gördü.

• Alacaklıları onun etrafında toplanıp, oturdular. Şeyh ise âdetâ bir mum gibi bir hoş yanıp yakılmada, eriyip gitmede idi.

390 • Alacaklıların para almaktan umutları kesilmiş olduğu için, suratları asıktı. Gönüllerindeki para derdi de, arttıkça artıyordu.

• Şeyh kendi kendine; "Şu kötü zanlara kapılanlara bak. Benim borcumu ödemek için Allah'ın dört yüz dinar altını yok mudur?" diyordu.

• Bu sırada helva satan bir çocuk bir kaç para kazanmak ümidiyle dışarda; "Helva!" diye bağırdı.

289

• Şeyh, hizmetinde bulunan müridine gizlice; "Dışarı çık da helvanın hepsini satın al." diye işaret etti.

• Alacaklılar o helvayı yerler de, bir müddetcik olsun bana acı acı bakmazlar diye düşünüyordu.

395 • Şeyhe hizmet eden kişi, helvanın hepsini satın almak için hemen dışarı çıktı.

• Çocuğa; "Helvanın hepsi kaça?" diye sordu. Çocuk; "Yarım küsür dinar." cevabını verdi.

• Hizmetçi; "Hayır, sûfilerden fazla kar isteme; yarım dinar vereceğim, artık başka söz söyleme." dedi.

• Hizmetçi, helvayı kabı ile beraber getirip şeyhin önüne koydu. Sen şimdi sırlar düşünen şeyhin sırrını seyr et.

• Şeyh alacaklılara; "Büyürün." dedi. "Şu helvayı teberrüken güzelce afiyetle yiyin, size helal olsun."

400 • Kap boşalınca çocuk kabını aldı. Ve şeyhe; "Haydi ey akıllı er dinarımı ver." dedi.

• Şeyh; "Ben parayı nerden bulup da vereceğim?" dedi. "Ben borçlu bir kişiyim ve borçlu olarak ahiret yolcusuyum."

• Çocuk, bu cevab üzerine kızdı, kabı yere vurdu. Ağlayıp bağırmağa, inleyip zırlamaya başladı.

• Çocuk, aldatıldığı için hıçkıra hıçkıra ağlıyor; "Keşke iki ayağım kırılsaydı...

• Keşke külhan çevresinde dolaşsaydım da bu tekkenin kapısından geçmeseydim." diyordu.

405 • Boğazlarına düşkün, yemeye alışkın köpek gönüllü sûfîler, kedi gibi yalanırlar. Yüzlerini yıkarlar, âleme temiz görünürler.

• Çocuğun feryadı yüzünden orada ne kadar hayırlı hayırsız kişi varsa hepsi geldiler, çocuğun başında toplandılar.

• Helvacı şeyhin önüne geldi; "Ey taş yürekli şeyh! Şunu iyi bil ki, senin yüzünden ustam beni öldürür." dedi.

• "Onun yanına eli boş dönersem beni mahveder. Buna vicdanın râzı olur mu?"

• Alacaklılar da bu işi kötü görüp şeyhe dönerek dediler ki: "Bu ne rezalet; yaptığım beğeniyor musun?

290

410 • Bizim malımızı yedin; yaptığın kötülükleri, zulümleri ahirete götürüyorsun. Bu yetmiyormuş gibi neden bu çocuğa başka bir zulümde, haksızlıkta bulundun?"

• O çocuk ikindi namazı vaktine kadar ağladı. Şeyh gözlerini kapamış ona hiç bakmıyordu.

• Şeyh bu cefaya, bu haksızlığa aldırış bile etmiyordu. Ay gibi nûrlu yüzünü yorganın altına çekmişti.

• O mübarek şeyh, ezelle de, ecelle de hoştu. îkisinden de tat almada, neşelenmede idi. îyi insanların da, basit insanların da kınamalarından, kendisini çekiştirmelerinden üzülmüyordu.

• Rûh bir adamın yüzüne tatlı tatlı gülerse, gönülde bulunan kendisinden memnunsa, o adama halkın surat asmasından, ekşi yüz göstermesinden ne zarar gelir?

415 • Rûh bir adamın gözünden öperse, o adam felekten, feleğin öfkesinden gam yer mi?

• Mehtaplı bir gecede, köpeklerden ve onların havlamasından ayın ne korkusu olur?

• Köpek kendi vazifesini yapar, ay da yüzündeki nûru yerlere yayar.

• Herkes kendi işini görür. Su çerçöpün hatırı için kendi saflığını bırakmaz.

• Çöp, çöpçesine suyun üstünde akar gider. Duru su da, bulanmadan akar durur.

420 • Hz. Mustafa (s.a.v.), geceleyin ayı ikiye böldü. Ebû Leheb ise kininden saçma sapan şeyler söyledi.[314]

[314] Mekkeliler, Peygamber efendimizden mucize istemişler. Peygamberimiz de, mübarek parmağı ile aya işaret etmiş, ay ikiye bölünmüş. Sonra iki parçası birbirine kavuşup bitişmiştir. Ebû Leheb, Resûlullah efendimizin amcalarından biri, fakat, hidayete ermediği için efendimizin en azılı düşmanlarından olmuş, dilinden ve elinden gelen her fenalığı yapmaktan geri kalmamıştı. Peygamber efendimizin bu büyük mucizesine de; "Bu da Muhammed'in sihirlerinden biri." demişti.

• Hz. Îsâ ölüyü diriltir,Yahudi öfkesinden bıyığını yolar.[315]

[315] Maide Sûresi'nin 110. ayetinde Hz. Îsâ'nın mucize olarak ölüleri dirilttiği bildirilmektedir.

• Köpeğin havlaması, hiç ayın kulağına değer mi? Hele o ay, Allah'ın has ayı olursa... Yani Allah'ın has kullarından olursa...

• Çocuğa verilecek para, oradakilerden toplansa idi, herkese bir kaç akçe düşerdi. Fakat şeyhin himmeti, bu cömertliği de kapamıştı.

291

425 • Çünkü kimsenin çocuğa bir şey vermemesini şeyh arzu etmişti. Pîrlerin gücü bundan da fazladır.

• İkindi namazı vakti gelince, hizmetçi, Hatem gibi cömert birisinin gönderdiği bir tabağı getirdi.[316]

[316] Hâtem-i Taî: Tay kabilesinden olup, cömertliği ile meşhur olduğu gibi yiğitliği ile de meşhurdur. Çölde yolunu kaybedenlerin gelip kendisinde misafir olmaları için, geceleri o civardaki tepelerde ateşler yaktırırmış. Hicretten 17 yıl önce öldüğü için, Peygamber efendimizi görmek saadetine erememiştir.

• Hem mal, hem hal sahibi olan biri şeyhin sıkıntıda olduğunu duymuş;ona armağan göndermişti.

• Gelen tabağın bir kenarında dört yüz dinar vardı. Bir kenarında da, bir kağıda sarılmış yarım dinar bulunuyordu.

• Hizmetçi geldi, o eşsiz mübarek şeyhin huzurunda saygı ile eğildi. Ve tabağı önüne koydu.

430 • Tabağın üstündeki örtü kaldırılınca, halk şeyhin kerametini gördü.

• "Ey şeyhlerin de, şahların da başı! Bu nedir? Bu ne haldir?" diye herkesten ahlar, feryadlar yükseldi.

• "Ey sır sahibi olanların büyüğü! Bu ne sırdır? Bu ne sultanlıktır?

• Biz senin büyüklüğünü bilemedik, saçma sapan ulu orta sözler söyledik; bizi affet.

• Biz körcesine değnek sallıyor, bu sebeple gönül kandillerini kırıyoruz.

435 • Biz sağırlar gibi bir tek söz duymadık; kendi aklımızca cevap vermeye;çalıştık, hezeyânlarda bulunduk."

439 • Şeyh; "Bütün o sözleri, bütün o lafları size helal ettim; helal olsun." diye buyurdu.

440 • "Bunun sırrı şu idi: Borcumun ödenmesini Allah'tan istemiştim. O da bu hususta bana doğru yolu gösterdi.

• O yarım dinar, pek az bir şeydi ama, onun ele geçmesi de çocuğun ağlamasına bağlı idi.

• Helvacı çocuğu ağlamasaydı, rahmet denizi coşup köpürmeyecek, sizin borcunuz da ödenmeyecekti. Bunun için yediğiniz helvayı aldırttım, satan çocuğu da ağlattım."

• Kardeşim! Hikayede geçen çocuk, senin göz çocuğundur. Şunu iyi bil ki, muradına ermen senin ağlamana bağlıdır.

• Affedilmek, lutf elbisesi giymek istiyorsan, başındaki göz çocuğunu ağlat, göz yaşı döktur.

Bir kişinin bir zâhidi "Çok ağlama ki gözün kör olmasın." diye korkutması

445 • Dostu, zahidin birine dedi ki: "ibadet ederken az ağla da, gözlerin bozulmasın."

• Zahid dedi ki: "Göz, ilahî güzelliği ya görür yahut görmez. Hal, bu ikiden dışarı değildir.

• Hakk'ın nûrunu görürse, gözlerin bozulmasından ne gam olabilir? Manen Hakk'a kavuşma mutluluğuna karşı iki göz ne kadar değersiz kalır?

• Yok Hakk'ın nûrunu göremiyorsa, böyle bir göze var git de; 'Bu çeşit gözün kör olması daha iyi.'

• Gözler bozulur, görmez olur diye korkma; ilahî emanet, hakikatin Îsâ'sı seninledir. Nefsanî arzulara uyup yolunu şaşırma ki, sana hakîkati görür iki göz versin.

• Nerede olursan ol, can Îsâ'sı (Allah) seninle beraberdir. Ondan yardım iste, o çok hoş bir yardımcıdır. Yardımcıların en hayırlısıdır.[317]

[317] Bu beyitte, Hadîd Sûresi'nin şu mealde olan 4. ayetine işaret var: "Nerde olursanız olunuz, Allah sizinle beraberdir."

• Fakat, et ve kemikten ibaret olan bedenin isteklerini, nefsanî arzularını can Îsâ'sına arzedip de, onun gönlünü incitme.

• Gönlüne geçim düşüncesini az getir, sen Allah kapısında ol; o kapıda oldukça mânevî neşen ölmez; mukadder olan rızkın da eksilmez.

455 • Bu beden rûhun otağıdır. Yahut da Nuh'un gemisine benzer."

Taklit her iyiliğe bir afettir.

• Taklit, her iyiliğe bir afettir. Taklit, aşılması güç dağ gibi görünse de, hakikatte bir saman çöpü gibi hafif ve değersizdir.

293

485 • Bir kör, iri yan, güçlü kuvvetli ve çabuk kızar olsa da, gözü olmadığı için sen onu bir et parçası bil.

• Eğer taklitçi kıldan ince, yani manası derin sözler, tarîkata ait sırlar söylese de, onun söylediği sözlerin hakîkatinden gönlünün, rûhunun haberi bile olmaz.

• Taklitçi kendi sözünü beğenir de, ondan mest olur. Fakat onun benliğinin verdiği mestlikle, hakîkat şarabının mestliği arasında ne uzun bir yol vardır.

• O dere yatağı gibidir, îçinden akıp giden suyu asla içmez. Su onun içinden akıp gider; su içenlere nasib olur.

• Bu sebepledir ki, su dere yatağında durmaz, çünkü dere yatağı susamış ve su içici değildir.

490 • Taklitçi, ney gibi feryad eder, ağlar, inler; ama, bu ağlayış kendisi için değildir de, dinleyici toplamak içindir.

• O söz söylerken ağlasa bile, o ağlayışı gönülden değildir; onun gözyaşları, kendisine acısınlar, para versinler içindir.

• O ağlayan taklitçi, güzel, gönüller yakan sözler söyler, söyler ama, onda yanmış yakılmış bir gönül, nefsanî kirliliklerden arınmış etek yoktur.

• Gerçeği bilen hakîkatçi ile taklitçi arasında çok fark vardır. Hakîkatçi Davud (a.s.) gibidir. Taklitçi ise sesten ibarettir.

• Hakîkatçinin sözünün kaynağı, gönül yanışıdır. Taklitçi ise, eski sözleri öğrenir de, hep onları tekrar eder durur.

495 • Sakın taklitçinin söylediği sözlere aldanma; öküz, yükü çeker ses çıkarmaz ama, kağnı bir iş yapmadığı halde inim inim inler.

• Böyle olmakla beraber, taklitçi de sevaptan mahrum kalmaz. Nitekim, cenazede ağlayan kadınlara da ölü gömüldükten sonra hesap sırasında para verirler.

• kâfir de, mümin de Allah der. Fakat ikisinin de Allah'a olan inançları, idrakleri bakımından aralarında çok fark vardır.

• Bir dilenci ekmek dilenmek için, Allah der. Allah'ın emirlerine tam manasıyla uyan dindar kişi ise, can ve gönülden Allah der.

• Eğer dilenci söylediği sözün, yani Allah adinin anlamını Hakk'ıyla bilseydi, her şey ona hiç görünür, kendisinde mânevî bir gönül zenginliği hasıl olurdu da, dilencilik edip yüzsuyu dökmekten kurtulurdu.

294

500 • O ekmek dilencisi, saman yemek için mushaf taşıyan eşek gibi, senelerce Allah der.

• Dili ile dudağı ile söylediği "Allah" sözü gönlünden doğup parlasaydı, onun bedeni zerre zerre olurdu da, gölge varlığı yok olur giderdi.

• Şeytanın adı, büyü yapanların işine yarar; ey dilenci, sen de Allah'ın adı ile para kazanmak istiyorsun.

Bir köylünün karanlıkta kendi öküzü sanarak arslanı okşaması

• Bir köylü öküzünü ahıra bağlamıştı. Bir arslan geldi, öküzü yedi ve onun yerine geçti oturdu.

• Köylü, gece vakti ahıra girdi, öküzünü bağladığı tarafa gitti. O aptal kişi, etrafını eliyle yoklayarak öküzünü arıyordu.

505 • Öküzünü ararken arslanı buldu. Elini, orasına burasına sürmeye, bazen sırtını, bazen yanını, böğrünü yoklamaya, elini yukarı, aşağı gezdirmeye başladı.

• Arslan, kendi kendine diyordu ki: "Eğer fazla aydınlık olsaydı, bu zavallı adamın ödü kopar, yüreği kan kesilirdi.

• Şimdi şu gece vakti, beni kendi öküzü sanıyor da, rahatça oramı buramı kaşıyor."

• Cenab-ı Hakk buyurdu ki: "Ey aldanmış kör kişi! Adımın zikr edilmesinden Tûr Dağı paramparça olmadı mı?[318]

[318] Hz. Mûsa'ya Tûr dağında vaki olan tecellîye işaret ediliyor. Hz. Mûsâ, Allah'ın cemalini müşahede talebinde bulunmuştu. "'Sen beni göremezsin, fakat dağa bak. Eğer yerinde durabilirse, görebilirsin.' diye buyrulmuştu. Mûsâ'nın Rabbi dağa tecellî edince, dağ parçalanmış Mûsâ da düşüp bayılmıştı." Bkz. A'raf Sûresi ayet 143.

• Eğer biz. Kur'an kitabını dağa indirmiş olsaydık dağ parçalanır, yerinden kopardı; göçer giderdi.[319]

[319] Haşr Sûresi'nin 21. ayetine işaret vardır.

510 •Uhud dağı benim büyüklüğümü anlasaydı, paramparça olur, gönlü kanla dolardı."

295

• Allah'ın mübarek adını babandan, anandan işitmiş olduğun için, gaflet içinde habersizce ona sarılmışsın.

• Taklide uymadan, Allah'ın adının hakîkatinden haber alsan, incelir, erirsin; hatif gibi belirtin bile kalmaz.

• Seni korkutmak için söyleyeceğim şu hikâyeyi dinle de, taklide uymanın nasıl bir afet olduğunu anla.

Sûfîlerin sema[320] meclisi tertip etmek için misafirin eşeğini satmaları

[320] Sema, dinleme demektir. Tasavvuf ehline göre, ilahî nefes ve kasidelerin makamla okunuşlarını dinlemeye ve ondan neşelenerek, heyecana kapılarak, kalkıp bir takım hareketlerde bulunmaya, oynamaya, dönmeye "sema" denilmiştir. Bilhassa mevlevîlerin ney, kudüm ahengi ile dönmelerine "sema", sema edenlere "semazen", sema esnasında dönenleri idare edene "semazenbaşı" derler.

Semâın haram veya helal olduğu hakkında, din adamları ayrı ayrı fikirler ortaya atmışlardır. îmam-ı Kuşeyrî, imam-ı Gazzalî gibi büyükler; "Semâın, yani ses ve çalgı dinlemenin hükmü, dinleyen üzerinde yaptığı tesire bağlıdır. Eğer dinleyende, nefsanî bir takım meyi uyandırırsa, şüphesiz haramdır. Hiç bir tesir yapmıyorsa mübahdır. Rûhanî, ilahî bir neşe veriyorsa helaldir." demişlerdir.

• Sûfînin biri seyahati sırasında geldi, bir tekkeye misafir oldu. Kendisi eşeğini getirip ahıra bağladı.

515 • Bu sûfî, evvelce anlattığımız sûfî gibi yapmadı. Kendi eliyle eşeğinin yemini, suyunu verdi.

• İşini başkasına bırakmadı, yanılmadı, ihtiyatlı hareket etti. Fakat kaza gelince, ihtiyatın ne faydası olur?[321]

[321] Ebede kadar, yani sonsuzluğa kadar olacak şeylerin kararlaşmasına "kader", o işlerin zamanı gelince olmasına "kaza" derler. Bunun aksini söyleyenler de vardır. Kazayı da "muallak" ve "mübrem" diye ikiye ayırırlar. Sadaka verenin ömrünün uzaması, beladan kurtulması "muallak kaza"dır. Yani, olması bir şeye bağlı kaza, değişebilen bir kaderdir. Filan kişinin, filan tarihte öleceği, "mübrem kaza", muhakkak başa gelecek kazadır. Tahirü'l-Mevlevî Hoca'mızın buyurduğu gibi:

"Bu bahis en müşkül ve içinden çıkılamaz bir bahistir. Cebre inananlar. Mutezileler ve Ehl-i sünnet mezhepleri arasında bu konuya dair çok sözler söylenmiş de, doğrusu halledilmemiştir. Bu yüzden kadere inanmaktan başka elimizden bir şey gelmez. Hadislerde tedbîr ve ihtiyat tavsiye edildiği gibi, tedbirin ihtiyatın ve sakınmanın "mübrem kaza"ya faydası olmadığı da haber verilmiştir. Hulasa, olacak olur."

296

• Tekkedeki dervişler yoksul kişilerdi. Bu yüzden kusurlu idiler. Çünkü fakirlik, yoksulluk insanı helâk edecek kâfirliğe yakındır.[322]

[322] Peygamber efendimiz bir hadislerinde; "Fakirlik, yoksulluk küfre yaklaşmaktır." diye buyurmuşlardır. Yani bir fakir, zaruret ve ihtiyaç yüzünden dinden imandan çıkabilir. Bu sebeple Peygamberimiz; "Bu çeşit fakirlikten ben Allah'a sığırım." diye buyurmuştur. Bir hadislerinde de; "Ben fakirlikle övünürüm, iftihar ederim." demişlerdir. Buradaki fakirlik, maddî fakirlik değil, mânevî fakirliktir... Kendinin hiçbir şeyi olmadığını, malının mülkünün, hatta kendi varlığının Allah'a ait olduğunu zevken bilmektir.

• Ey zengin kişi! Sen toksun; aklını başına al da dertli bir fakirin çarpık ve yanlış hareketine gülme.

• O sûfîler acze düştüler, yoksulluklarının etkisi altında kaldılar, bunaldılar; hepsi bir olup eşeği satmaya karar verdiler.

520 • Zora düşünce, haram olan leş bile yenir; nice bozuk ve düzensiz şeyler zor yüzünden doğru ve düzgün olur.[323]

[323] Bu beyitte. Bakara Sûresi'nin 173., Maide Sûresi'nin 3. ayetlerine işaret edilmektedir.

• Hemen eşeği götürüp sattılar; yemek yiyecek şeyler aldılar, getirdiler, mumlar yaktılar.

• "Bu gece lokma var, sema var. İştahla, zevkle yenecek yemek var." diye tekkede bir gürültüdür koptu.

• "Günlerce bir şey yemeyip aç durmak ne zamana kadar sürecek? Zenbil ile dolaşmak, herkesten dilenmek ne vakte kadar devam edecek?

• Biz de insanız, bizim de canımız var. Bu gece konuğumuz olduğu için devlete konduk." diyorlardı.

525 • O dervişler, biz de insanız bizim de canımız var derken, kendilerinde bulunan ve onları kötülüğe doğru götüren hayvanî rûhu gerçek rûh, insanî rûh sanıyorlar da yanlış adım atıyorlar, suç işliyorlardı.

• O konuk da uzak yoldan gelmişti, yorgundu ve kendisine gösterilen saygıdan pek memnundu.

• Sûfîler, birer birer onu gönül alıcı sözlerle okşadılar, kendisine hoş bir hizmet oyunu oynadılar.

• Konuk sûfî, kendisine gösterilen sevgi ve ilgiyi görünce; "Bu gece neşelenmeyeyim de, ne vakit neşeleneyim?" dedi.

• Yemek yediler, sema başladı, tekke tavana kadar toz ve duman içinde kaldı.

297

• Mutfaktan tüten duman, ayak vurmadan kalkan toz, sûfîlerin aşk ve heyecanla dönmeleri, ortalığı birbirine kattı.

• Bazen el çırparak ayak vuruyorlar, bazen yere kapanıp, yüzleri ile sofayı süpürüyorlardı.

• Sûfî, canı istediği yemeği çok zor bulur da, o yüzden obur olur.

• Ancak, Allah'ın nûrundan, mânevî nimetten doyuncaya kadar yemiş olan sûfî başkadır. O kapıları çalma, ekmek dilenme ayıbından kurtulmuştur.

• Fakat, sûfîlerin binde biri böyle ilahî nûrla dolup, yemeye muhtaç olmaz. Öbürleri onun sayesinde yaşarlar.

• Sema sona doğru yaklaşınca, çalgıcı ağır aksak bir usûle girdi.

• "Eşek gitti, eşek gitti." demeye başladı. Hepsi de bu hararetli usûle uydu.

• Bu heyecanla ayak vurarak, seher vaktine kadar el çırptılar. "Ey oğul! Eşek gitti eşek gitti." diye bağırıp durdular.

• O konuk sûfî de, onları taklit ederek; "Eşek gitti." diye bağırmaya başladı.

• O zevk, o coşkunluk, o sema geldi, geçti; gündüz oldu. Hepsi de vedalaşıp birer tarafa gittiler.

540 • Tekke boşaldı. Yalnız o misafir sûfî kaldı. O da, eşyasının tozunu silkerek gitmeye hazırlandı.

• Eşyasını odadan dışarı taşıdı. Eşeğe yükleyip yola çıkmaya niyetlendi.

• Yoldaşlarına yetişmek için acele ediyordu. Ahıra gitti; fakat eşeğini bulamadı.

• Kendi kendine dedi ki: "Tekkenin hizmetçisi onu suya götürmüş olabilir. Çünkü eşek dün akşam pek az su içmişti."

• Hizmetçi gelince sûfî "Eşek nerede?" diye sordu. Hizmetçi; "Bu ne biçim soru? Sakalından utanmıyor musun? Dün gece 'eşek gitti, eşek gitti' diye herkes bağırıp durdu. Duymadın mı?" diye cevap verdi.

545• Sûfî; "Ben eşeği sana emanet etmiştim, onu korumayı sana bırakmıştım." dedi.

• "Yollu yordamlı konuş, delil getirmeye kalkışma, sana verdiğimi bana geri ver.

• Sana verdiğimi senden istiyorum. Sana bıraktığımı, sana emanet ettiğimi bana geri ver.

• Peygamberimiz buyurmuştur ki: 'Elinin aldığı şeyi sonunda sahibine geri vermen gerekir.'[324]

[324] Bir hadiste: "Bir şeye kefil olan, o şeyi ödemek zorundadır." diye buyrulmuştur.

• Baş çeker de buna râzı olmazsan, işte ben şuracıktayım, sen de buradasın, kadı efendinin de evi orada."

550 • Hizmetçi; "Sûfîlerin hepsi de üstüme saldırdı, alt oldum. Onlarla başa çıkamadım. Yarı canlı bir hale geldim.

• Sen bir ciğer parçasını kedilerin arasına atıyorsun, sonra da onu aramaya kalkıyorsun.

• Yüzlerce aç kişinin ortasına bir parça ekmek, yüzlerce köpeğe karşı bir zavallı kedi bırakıyorsun."

• Sûfî dedi ki: "Diyelim ki, zulmettiler de senin elinden aldılar; onu almakla benim gibi bir yoksulun canına kast ettiler.

• Ey zavallı! 'Sûfîler eşeğini satmaya götürüyorlar.' diye neden bana haber vermedin?

555 • Söyleseydin, eşek kimde ise ondan alırdım. Yahut da, onlar kendi aralarında anlaşırlar, değerini bana verirlerdi.

• Onlar burada iken yüz türlü çare bulunurdu, şimdi her biri bir tarafa gitti.

• Ben şimdi kimi tutayım, kimi kadıya götüreyim? Bu kaza senin yüzünden başıma geldi.

• Niçin gelip de: 'Ey garip, böyle korkunç bir zulme uğradın.' diye bana söylemedin, beni uyarmadın?"

• Hizmetçi; "Vallahi" dedi. "Defalarca geldim, bu işleri sana duyurmak istedim.

560 • Fakat sen 'Eşek gitti, oğul eşek gitti.' sözünü hepsinden daha tatlı, daha coşkun bir halde söylüyordun.

• Ben de, eşek sahibi hayvanın satıldığını biliyor ve kazaya râzı oluyor, ârif bir adam diyerek geri döndüm."

• Sûfî dedi ki: "Hepsi de onu hoş bir eda ile söylüyorlardı, hakîkaten onlar gibi söylemek bana da zevk vermişti.

• Doğrusu onları taklit eyleyişim, beni berbat etti. O taklide uyuşa yüzlerce lanet olsun.

565 • O topluluğun zevki, bana da aks etti de, gönlüm o akisten zevk aldı."

• Mânâ denizinden feyz suyu alabilecek bir hale gelinceye kadar, hoş ve olgun dostlardan gelen parıltı gerekli bir şeydir.

• İlk önce gelen feyzi sen taklid bil; ardı ardına gelmeye başlayınca, işte o gerçek feyz olur.

• Gerçek feyze kavuşuncaya kadar sakın dostlardan ayrılma; katre, inci oluncaya kadar sen sedefi bırakma.

• Gözün, aklın, kulağın arınmasını istiyorsan, gözünü kapayan, aklını örten, kulağını tıkayan tama' perdelerini yırt.

570 • O sûfînin tama' yüzünden taklide kapılması aklını körleştirdi de, o yüzden nûru ve nûrun lem'alarını, parıltılarını göremedi.

• Lokma hırsı, zevke ve semaya düşkünlük, aklının gerçeği. Düsünmesine engel oldu.

• Aynada tama' olsaydı, iki yüzlülük de bize benzerdi.

• Eğer terazide tama' olsaydı, tarttığı şeylerde gözü kalırdı da onların gerçek halini nasıl olurdu da olduğu gibi dosdoğru söylerdı.

• Sana biraz sonra bir hikâye söyleyeceğim, can kulağıyla dinle de, tama' insanın kulağını nasıl tıkarmış anla.

• Kimde tama' varsa, onun dili tutuk olur, rahatça konuşamaz. Tama'ı olan kişinin gönlü ve gözü nasıl olur da parlar?

580 • Onun gözünde mevki, altın tama'ı, gözde biten kıl gibi olur da, ona hakîkati göstermez.

• Ancak, Hakk aşkıyla gönlü dolmuş, mest olmuş kişi başkadır. Onlara defîneler, hazîneler versen hürriyetlerini satmazlar.

• Daha dünyada iken Hakk'ın cemalini müşahede eden, mânen ona kavuşmak mutluluğuna eren kişinin gözüne, bu dünya leş gibi görünür.

• Fakat o sûfî, ilahî aşkın mestliğinden uzak düştüğü için, hırs ve tama'ından geceleri görmez bir hale gelmişti.

• Ama, hırsından kendisinden geçmiş olan kişi, yüzlerce hikâye dinler de, yine hırs kulağına bir söz girmez.

300

Kadı tellallarının bir müflisi şehirde dolaştırarak halka bildirmeleri

585 • Malsız, mülksüz, evsiz, barksız bir adam vardı. Zindanlarda kalmış, amansız zincirlerle bağlanmıştı.

• Boş yere zindandakilerin lokmalarını yerdi. Tama'ı yüzünden oradakilerin gönlüne Kaf Dağı gibi ağır geliyordu.

• Kimsenin bir lokma ekmek yemeye bile gücü yetmiyordu. Çünkü o, ağıza alınan lokmayı bir yanından tutar, hemen kapardı.

• Allah'ın has kullarını davet ettiği kanaat ziyafetinden uzak kalan kimse, padişah bile olsa, dilenci gibi aç gözlüdür.

• O aç gözlü kişi, insanlık şerefini ayaklar altına almıştı. O lokma kapıcının arsızlığından, zindan, cehenneme dönmüştü.

614» Zindanda bulunan kişiler, kadı'nın anlayışlı vekîline şikâyet etmeye geldiler.

615» "Bizden kadıya selam söyle, şu adî adamdan ne kadar rahatsız olduğumuzu anlat.

• O boşboğaz obur ve zararlı kişi, bu zindanda yerleşti kaldı.

• O sinek gibi her yemeği kapar, hem de çirkin huyu, yüzsüzlüğü sebebiyle çağırılmadan gelir, selam vermeden oturur.

• Altmış kişinin yiyeceği ona yetmiyor; ne söylersen söyle, işitmemezlikten geliyor.

• Yüzlerce hile ile, yüzsüzlükle sofraya oturup yemeye başlayınca, zindandakilere bir lokma bile kalmaz.

520 • O aç gözlü, o cehennem boğazlı, sofraya oturunca; 'Cenab-ı Hakk, ' *Kur'an'da* 'yiyin, için' buyurmuştur.' diyerek hemen yemeye başlar.[325]

[325] A'raf Sûresi'nin 31. ayetinde; "İsraf etmeden yiyin, için; şüphe yok ki, Allah israf edenleri sevmez." diye buyrulmuştur.

• Üç yıllık kıtlık gibi olan bu adamdan, aman aman... Kadı efendinin hayatı sonsuza kadar sürsün.

• Ya bu su sığırını zindandan çıkarsın, yahut da ona vakıftan ayrı yemek, ayrı para yersin.

301

• Ey kendisinden erkeklerin de kadınların da hoşnut oldukları kadı efendi! Bizim imdadımıza yetiş, bizi kurtar."

• O söz anlar vekil, kadı'nın yanına gitti, zindandaki zavallıların şikâyetlerini bir bir anlattı.

625 • Kadı, o adamı zindandan huzuruna çağırdı. Kendi güvendiği adamlarından da, sordu soruşturdu.

• Zindandakilerin şikâyetlerinde haklı olduklarını anladı.

• Kadı o adama dedi ki: "Kalk, bu zindandan çık git. Ölümünden sonra varislerine kalacak evine çekil otur."

• Adam dedi ki: "Benim evim, barkım senin lutfun, ihsanın. Zindanım ise, dünyanın kâfirlere cennet olduğu gibi, benim cennetimdir.[326]

• Eğer beni zindandan sürer çıkarırsan yokluktan, yoksulluktan ölür giderim."

643 • Kadı; "Müflis olduğunu isbat et." dedi. Adam; "İşte burada bulunan zindandaki adamların hepsi de şâhit." diye cevap verdi.

• Kadı dedi ki: "Onların şâhitliği nasıl kabul edilir? Onlar senden kaçıyorlar, elinden kan ağlıyorlar, onlar şimdi senden davacı durumundadırlar.

645 • Onlar senden kurtulmak istiyorlar. Bu bakımdan doğru olmayan bir şâhitlikte bulunabilirler."

• Mahkemede bulunanların hepsi de; "Biz onun hem müflisliğine, hem de kötülüğüne şâhidiz." dediler.

• Kadı onun halini kime sordu ise; "Efendi, bu müflisten vazgeç; bundan hayır gelmez." cevabını aldı.

• Kadı dedi ki: "'Bu adam müflistir' diye bağırarak onu şehirde dolaştırın.

• Tellallar her yerde onun müflis olduğunu söylesinler, onun müflislik davulunu çalsınlar.

650 • Hiç kimse ona veresiye bir şey satmasın, kimse bir mangır bile borç vermesin.

[326] Bir hadis-i şerîfte; "Dünya, müminin zindanı, kâfirin cennetidir." diye buyrulmuştur. *Feyzü'l-Kadir, c.* III s. 546.

302

• Herhangi bir kimse hilesine kapılır da dava için onu buraya getirirse, artık onu zindana atmam.

• Bence onun müflisliği anlaşıldı. Elinde ne para var, ne pul.

• İnsan da müflisliği anlaşılsın diye dünya zindanında kalır."

657 • Müflisin fitnesi alevlenince, odun satan bir Kürdün devesini getirdiler.

• Zavallı Kürt, bir hayli bağırdı çağırdı; hatta memura biraz da para verdi.

• Kürdün devesini aldılar, müflisi üstüne bindirip, kuşluk vaktinden geceye kadar sokaklarda dolaştırdılar. Kürt, feryad etti ama, bir faydası olmadı.

660 • Korkunç bir kıtlık gibi olan o müflis, deveye bindi, deve sahibi de devenin arkasından koşmaya başladı.

• Mahalle mahalle dolaştırdılar, onu bütün şehre tanıttılar.

• Her hamamın önünde, her pazar yerinde, herkes o müflisin şekline ve yüzüne baktı.

• Türk, Kürt, Rum, Arap gür sesli on tellal, kendi dillerince bağırıyorlar, diyorlardı ki:

• "Bu adam müflistir, bir şeyi yoktur, sakın kimse ona ödünç bir pul bile vermesin.

665 • Görünüşte, iç yüzde bir şeyi, bir habbesi bile yoktur. Müflistir, kalpazandır, hilecidir, aldatıcı ve kandırıcıdır.

• Sakın, sakın onunla bir işe girişmeyin. O sana bir öküz getirirse, o öküzü sıkı ve sağlam bağla ki, tekrar çalıp götürmesin.

• Davaya kalkışıp onu bana getirirseniz, bu ölü adamı tekrar zindana atmam.

• Bu müflis hoş sohbettir. Fakat çok oburdur. Elbisesi yeni, içteki çamaşırları paramparçadır.

• Hile için o yeni bir elbise giyse, bilin ki eğretidir. Onunla halkı kandırmak istiyor."

670 • Ey temiz kalbli kişi, faziletli olmayan kişinin faziletten bahs edişini iğreti elbise gibi bil.

303

• Hırsızın biri çok değerli elbise giyse, o eli kesilesi nasıl olur da senin elini tutar? Nasıl olur da sana yardım edebilir?[327]

[327] Eskiden, şerîat hükümlerine göre hırsızların ellerini keserlerdi. Bu beyitte bu hükme işaret var.

• Akşam olup da müflis deveden inince. Kürt ona dedi ki: "Evim buraya çok uzak, vakit de gecikti.

• Sabahtan beri deveme bindin, arpadan vazgeçtim, hiç olmazsa bir avuçtan az bile olsa biraz saman parası ver."

• "Şimdiye kadar niçin dolaştık, aklın nerede idi? Yoksa yürü git, evde kimse yok mu?

675 • Müflis olduğuma dair davul çaldılar, herkese duyurdular, ses yedinci kat göğe kadar vardı; sen duymadın mı?

• Senin kulağın ham bir tama' ile dolmuş da, bu yüzden tellalların gür seslerini duymadın. Zaten tama' insanı sağır eder, kör eder. Ey delikanlı!

• 'Bu kaltaban müflistir, müflistir.' diye bağırıp durdular; bu sözleri kerpiçler, taşlar bile duydu."

• Bu sözleri akşama kadar söylediler, devecinin kulağı tama'la dolu olduğu için duymadı.

• Kulakta ve gözde Allah'ın mührü var, bu yüzden insan işitemiyor, duyamıyor. Yoksa şu perdelerde ne şekiller var, ne sesler var.[328]

[328] "Allah, onların kalblerini, kulaklarını mühürlemiştir. Gözlerinde de perde vardır. Onlar için büyük bir azap vardır." Bakara Sûresi 7.

680 • Cenab-ı Hakk, dünyada bulunan ilahî güzelliklerden, kemalden, naz ve cilveden dilediğini gözlere gösterir.

• Güzel seslerden, mânevî müjdelerden, coşup köpürüşten ve neşeli sözlerden de neyi dilerse kulaklara onu duyurur.

• Dünya imkanlarla, çarelerle, dermanlarla doludur. Fakat, Cenab-ı Hakk lutf edip de bir pencere açmadıkça, senin için hiç bir çare yoktur.

• Şimdi ondan senin haberin bile yok. Ama ilahî iradeye uygun düşse Allah o çareyi belirtir.

• Hz. Peygamber buyurmuştur ki: "Allah her dert için bir derman yaratmıştır."[329]

[329] Bir hadis-i şerîfte: "Allah, her hastalığa bir devâ vermiştir." *Feyzu'l-Kadir, c.* V. s. 428.

304

685 • Fakat, onun fermanı, buyruğu, onun izni olmadıkça derdine derman olacak şeyin ne rengini görebilirsin, ne de kokusunu duyarsın.

Kanaat, Hayal, îman, Sabır

Allah'ın has kullarını davet ettiği kanaat ziyafetinden uzak kalan kimse, padişah bile olsa, dilenci gibi aç gözlüdür.

590 • Sen, Allah'ın verdiklerine râzı olmadıkça, rahat etmek, kurtulmak ümidi ile nereye kaçsan, orada karşına bir afet çıkar, bir bela gelir, sana çatar.

• Dünyanın hiç bir köşesi canavarsız ve tuzaksız değildir. Hakk'ı gönülde bularak ve ona sığınarak, onun mânevî huzurunda yaşamaktan başka kurtuluş ve rahat yoktur.

• Kurtulma çaresi bulunmayan dünya zindanının, ayak bastı parası alınmayan, zindan dayağı atılmayan bir köşesi yoktur.

• Allah'a yemin ederim ki, fâre deliğine girsen, bir kedi pençesiyle tutulursun.

• İnsanoğlu hayallere kapılmayı sever, hayalle gelişir; hayalleri güzelse, onunla rahatlar.

595 • Yok, hayalleri hoşa gitmeyecek olursa, kötü hayallere kapılırsa, mum gibi bu ateşle yanar, erir gider.

• Yılanların, akreplerin arasında bile olsan, Allah seni güzel hayallerle avutursa...

• Yılanlar da, akrepler de sana eş, dost olur. Çünkü güzel hayalin, bakırı altın yapan bir kimyası vardır.

• Sabır, güzel hayallerle tatlılaşır, çünkü hepsinden önce sıkıntıdan kurtuluş hayali gelir, seni rahatlatır.

• O kurtuluş hayali, içteki imandan ileri gelir, îman zayıflığı ümitsizlik, iç sıkıntısı verir.

305

600 • Sabır, iman yüzünden baş tacı olur. Çünkü sabrı olmayanın imanı yoktur.[330]

[330] Bir hadis-i şerifte; "Bir kimse de sabır yoksa, onda sağlam iman da yoktur." buyrulmuştur.

• Hz. Peygamber; "Gönlünde sabır olmayan kişinin, Allah'a da imanı yoktur." diye buyurdu.

• Bir kişi senin gözüne yılan gibi soğuk görünür. Fakat, yine o adam, bir başkasının nazarında, resim gibi güzeldir.

• Çünkü senin gözüne yılan gibi görünen, onun kâfirliğinin, kötü huyunun hayalidir. Onu güzel görene ise, imanının, güzel huyunun hayali görünmededir.

• İnsanda ikilik vardır, insanın nefsi küfür ile, rûhu da iman ve irfan iledir. Rühaniyet üstün gelirse; balık, nefsaniyet galebe ederse; olta olur.

605 • İnsanın yarısı mümin, yarısı ateşe tapandır. Yarısı hırslı, yarısı sabırlıdır.

• Cenab-ı Hakk, *Kur'ân-ı Kerîm'de:* "İçinizde kâfir de var, mümin de var."[331] diye buyurdu.

[331] Teğabün Sûresi'nin 2. ayetinin meali şöyledir: "O, öyle kudretli yaratıcıdır ki, sizi o yarattı. Ey insanlar, sizden bazıları kâfirdir. Bazıları mümindir ve onun yaratan olduğuna iman ederler. Allah sizin yaptıklarınızı görür, bilir."

• İnsanın alaca öküz gibi, sol tarafı kapkara. Öbür tarafı ise ay gibi aktır.

• Kim insanın çirkin tarafını, kötülük tarafını görürse onu sevmez. İyilik tarafını görürse onu beğenir.

• Yûsuf (a.s.), kardeşlerinin gözüne çirkin hayvan gibi görünüyordu. Halbuki Hz. Yâkub'un nazarında o bir hûri gibi güzeldi.

610 • Kardeşleri onu çekemediler, kötü hayale kapıldılar da, onu çirkin gördüler. Bu göz; teferruâtı, parça bucağı gören fanî gözdür. Küllîyi (=bütünü) gören, her şeyde bütünün sıfatını müşahede eden gönül gözü, mânâ gözü onlarda yoktur.

• Sen şu bizim başımızda görünen fanî gözü, asıl gözümüz olan gönül gözümüzün gölgesi bil. Asıl gözümüz, bir şeyi nasıl görürse, fanî gözümüz de ergeç onun tarafına döner.

• Ey insan! Sen bir mekan âlemindesin. Aslın ise mekansızlık âlemindedir. Sen bu dünya dükkanını kapa da, öbür dükkanı, mânâ dükkanını aç.

306

Şeytanın insanlara yaptıkları

630 • Şeytan, Cenab-ı Hakk'a; "Ey esenlik veren Rabbim!" demişti. "Beni kıyamete kadar yaşat.[332]

[332] Bu beyitte, A'raf Sûresi'nin şu mealde olan 36-38. ayetlerine işaret edilmektedir:
"Şeytan, Cenab-ı Hakk'a dedi ki; 'Ey Rabbim! Bana insanların ba's olunacakları kıyamete kadar mühlet ver.' Allah da buyurdu ki; 'Belirli zamana kadar. Yani kıyamet gününe kadar, sana mühlet verilmiştir.'"

• Beni yaşat da, bana hoş gelen bu dünya zindanında, düşmanımın, yani Hz. Âdem'in oğullarını öldüreyim."

• Kimde iman rızkı varsa, kimde ahiret yolunun azığı olarak bir ekmek bulunuyorsa,

• Kah hile ile kah aldatarak, ondan o rızkı, o azığı alayım da pişmanlıktan içleri yansın, feryad etsinler.

• İnsanları bazen yoksullukla korkutayım, bazen de güzellerin saçları ile, benleri ile gözlerini bağlayayım.

635 • Gerçekten de bu dünya zindanında hakîkî iman azığı azdır. Bu azığı elde edenler de, şeytan köpeğinin saldırışı yüzünden kıvranıp dururlar.

• Namazdan, oruçtan, yüzlerce iyiliklerden, ibadetten elde edilen heyecan ve mânevî zevk azığını şeytan gelir, birden alır gider.

• Ben, şeytan 'ın şerrinden Allah'a sığınırım, biz onun azgınlığından öldük, mahvolduk.

• Şeytan, bir köpektir ama, binlerce kişinin içine girer. Şeytan kimin içine girer, kalbine yerleşirse o kimse de şeytan olur.

• Kim seni Hakk'tan, hakikatten soğutursa, seni ibadetten alıkoyarsa, bil ki şeytan o kişinin içindedir. Onun derisi altına gizlenmiştir.

640 • Asıl Şeytan, kendisine yardımcı insan şeytanı bulamazsa, hayaline girer de seni vebale sokar.

• Seni kah gezip eğlenme, kah dükkan açıp alış veriş etme, bolca para kazanma, kah ilim öğrenme, kah ev bark kurup çoluk çocuk sahibi olma hayallerine düşürür.

• Bazen kazanç yeri, iş yeri düşündürür. Bazen ticarette çok ileri gitme, çok kazanma hırsı verir. Bazen macera peşinde koşturur; bazen de, hâkim olma, adaleti yerine getirme isteği verir.

• Bazen altın gümüş, bazen erkek evlad, güzel kadın sevdasına düşürür.

• Bazen değirmen, bazen bağ bahçe, bazen bulut, yağmur düşündürür. Bazen neşe, eğlence hayal ettirir.

307

• İnsanı bazen insanlarla dostça yaşamaya sevk eder. Bazen de onlarla savaşa iter. Bazen insanı ad, san peşinde koşturur. Bazen de ayıplanmaktan utandırır.

• Bazen koyun sürülerine, yığınlarla kumaşa malik olma arzusu verir. Bazen kıymetli halılar, antika eşyalar düşündürür.

• Bütün bu isteklerin seni rahatsız edeceğini anla da, bu hayalleri aklından çıkar. Bu lüzumsuz şeyleri, bu fanî istekleri gönlünden süpür at.

• Aklını başına al da, bu hayallerden kurtulmak için hemen "La havle ve la kuvvete illâ billahi'1-azîm" oku. Ama yalnız dille değil, canla gönülle oku.

• Şeytanın müflisliğini, Allah'ımız *Kur'an'da* bize bildirmiştir, her tarafa yaymıştır.

655 • Şöyle buyurmuştur: "O hilecidir, müflistir. Onun ile hiç ortak olma, alış veriş yapma."[333]

[333] A'raf Sûresi'nin 15-16. ayetlerinin meali şöyledir: "Beni rahmetinden uzaklaştırdığın için, kullarını doğru yoldan azdırmak arzusuyla tuzak kuracak, onların önlerinden, arkalarından, sağlarından, sollarından çıkagelecek; onları saptıracağım. Onların çoğunu şükredenlerden bulamazsın."

• Alış veriş ederken kar edemezsin; çünkü o müflistir. Ondan nasıl olur da bir şey elde edeceksin?

Varlıktan yokluğa dönüş

• Ey kurtuluş yolu, kurtuluş çaresi arayan kişi! gözünü mekansızlığa, yani zamandan da, mekandan da münezzeh olan Allah'a çevir. Ölmek üzere olan bir adamın gözü nasıl rûhuna çevrilir, onu izlerse, sen de öyle yap.

• Bu dünya cihetsizlik âleminden meydana gelmiştir. Bu dünyaya "lâ-mekân" (=yersizlik) âleminden muvakkat bir yer verilmiştir.[334]

[334] Bir hadis-i şerîfte; "Allah vardı, onunla beraber hiç bir şey yoktu." diye buyrulmuştur. Gerçekten de, ezelde yani, başlangıcı olmayan zamanlarda Allah var idi. Fakat yer, gök, zaman, mekan, hulasa hiç bir şey yaratılmamıştı. Yalnız varlıkların "a'yan-ı sâbite"si, yani ne şekilde yaratılacağı, taslağı, planı Allah'ın indinde vardı. Sonra, zaman, mekan ve sair eşya yaratıldı. Zamansızlıktan zaman, mekansızlıktan mekan meydana geldi. Bundan anlaşılıyor ki, her şeyin çıkış yeri "lâ-mekân" (yersizlik)dır. Bu sebeple: Ey Hakk âşıkı! Sen de derdine dermanı lâ-mekândan, yani zamandan ve mekandan münezzeh olan Allah'tan bekle. Sebeplere teşebbüs et. Çalış, uğraş fakat, muradının, isteğinin elde edilmesini "Müsebbibü'l-Esbâb"dan, sebepleri halk edenden ümid et, ondan iste.

308

• Daha dünyada iken Allah'ı bulmak ve Allah'ın en yakını olmak istiyorsan, var gibi görünen bu hayal âleminden, bu fanî âlemden, bize yok gibi görünen mânâ âlemine, sonsuzluk âlemine geri dön.

• Bize yok gibi görünen, yokmuş gibi gelen o âlemden ürkme, korkma. Çünkü o yokluk, mânâ âlemidir. Gelir yeridir. Kazanç yeridir. Şu var gibi görünen âlem ise, hayal âlemidir. Madde âlemidir. Az çok masraf yeri, gider yeridir. Burada ömür harcanır.

690 • Mademki Allah'ın yaratma yerinin, sanatının tezgahı yokluktur; yokluktadır. Bu yüzdendir ki, yokluğun dışında olan şu varlık âleminde (=maddî âlemde) ne varsa hepsi değersizdir.[335]

[335] Bu beytin ikinci mısraı, bazı *Mesnevi* yazmalarında; "Bu var gibi görünen madde âleminde, hayalden, yokluktan başka bir şey yoktur." olarak yazılmıştır. Bu mısra, Muhiddin-i Arabî hazretlerinin; "Allah'tan başka zahirde görünen her şey yokluktan ibarettir." görüşünü hatırlatıyor. Gerçekten de, âriflerin ifadesine göre, şu madde âleminde bütün varlıklar, bütün hareketler hakikatte boştur, hayaldir, manasızdır. Şu dünyada var gibi görünen her şey, yokluktan ibarettir. Ancak Allah vardır. Allah'tan başka hiç bir şey mevcut değildir.

• Ey ortağı, benzeri bulunmayan, pâk, kutsal Rabbimiz! Bize yardım et ve günahlarımızı bağışla.

• Bize ince, derin manalı, tesirli güzel sözler ilham et de, onlarla dua ederek senin merhametini kazanalım.

• Ya Rabbi! Duayı ettiren, bizi sana yalvartan da sensin, duayı kabul eden de sen. Ümit de, emînlik de, korku da, mehabet de senden gelmektetir.

• Ey söz sultanı! Biz yanlış söyledi isek, sen düzelt. Her şeyin düzelticisi sensin.

• Allah'ım! Sende öyle bir kudret, öyle bir güç var ki, onunla dilediğini, dilediğin şeye çevirirsin. Kan ırmağı bile olsa, onu Nil nehri haline getirirsin.[336]

[336] Firavun, israil oğullarının Hz. Mûsâ ile birlikte gitmelerine müsaade etmediğinden, Allah Mısırlıları cezalandırdı. Onlara bazı belalar verdi. Ekinlerini çekirgeler, küçük kurtlar mahvetti. Her taraf kurbağaların hücumuna uğradı. Nil nehri de. kan nehri haline geldi. Halbuki kan halinde akmaya başlayan nehir, israilliler için duru su idi. Bu hal A'raf Suresi'nin 133. ayetinde anlatılır.

695 • Bu çeşit kimyacılık işleri, bu çeşit çevirişler, şekilden şekle sokuşlar senin işindir, senin sırrındır.

309

• Allah'ım! Suyu toprakla karıştırdın, balçık yaptın; balçıktan da Hz. Âdem'in bedenini meydana getirdin.

• Sonra Hz. Âdem'e eş yarattın, dayı, amca yarattın. Ona binlerce düşünce verdin, sevinç verdin, gam verdin, keder verdin.

İnsanların bazısı gözle görülen güzelleri, güzellikleri değil de görünmeyen güzeli, güzellikleri sevmek mutluluğuna ermişlerdir.

• Allah'ım! Sen insanların bazısına duygularının tesiri altında kalmama gücü verdin. Onları hürriyete kavuşturdun. Onları gamdan da, neşeden de ayırdın, azad ettin.

• Bu hale gelen mutlu kişileri, kendilerinden de kurtardın, soylarından, soplarından da kurtardın. Onların gözlerine dünya güzellerini, güzelliklerini çirkin gösterdin.

700 • Bu saadete erenler, duygu ile duyulanları, yani görülen işitilen, tadılan ve tutulan her şeyi istemezler de, görünmeyene, yani Allah'a gönül verirler.

• Böyle kişilerin aşkı meydandadır da sevgilisi gizlidir, görünmez. Onlar için hariçte görünen sevgililer, dünyada o gizli sevgilinin birer fitnesi, birer imtihanıdır.[337]

[337] İbn-i Arabî hazretleri, Fusüsu'l-Hikem'in son faslı olan "Kelime-i Muhammediye"de, ilahî aşkı anlatırken, isim vermeden Mevlâna'nın Divan-ı Kebîr'inin V. cildinde bulunan, 2127 numaralı Arapça bir gazelden şu beyti almıştır: (Halk yanında âşıklığım gerçekleşti. Herkes âşık olduğumu anladı ama, kime âşık olduğum bilinemedi.)

• Fakat, sadece gizli sevgiliye bağlanıp kalarak, zahirî aşkı, mecazî aşkı da boş sanma; çünkü görünen sevgiliye olan aşk, sanıldığı gibi sadece şekle, sürete, yani bir kadının güzel yüzüne gönül vermek değildir.

310

• Şunu iyi bilmeli ki, sevgilinin sureti, şekli yoktur. Sevilen, onun manasıdır. İster bu dünyaya ait aşk olsun, ister o dünyaya, yani mânâ âlemine ait aşk olsun bu böyledir.[338]

[338] Bu beyt, Mesnevî'nin I. cildindeki 111 numaralı olan şu beyte çok benziyor:
"Açıklık ister mecazî, nefsanî olsun, ister hakîkî, rûhanî olsun, sonunda bizi ötelere, Hakk'a götürecek bir rehber, bir kılavuzdur."

• Eğer sen, sevgilinin sadece bedenini sevsen, eğer şekle, sürete âşık isen, bir güzelin rûhu bedeninden ayrılınca neden onu bırakıyorsun? Neden onu götürüp gömüyorsun?

705 • Bir ölünün bedeni, şekli, sureti yerindedir. Senin ona karşı duyduğun soğukluk, bu vazgeçiş nedendir? Ey âşık! Bir ara bakalım, senin gerçek sevgilin kimdir?

• Görülen bir güzel, bizim gerçek sevgilimiz olsaydı, duygulu olan herkes sevgilisine âşık olur, onu bırakmazdı. Ona vefalı olurdu.

• Vefalı olmak, sevgiyi artırdığı halde, nasıl oluyor da suret, şekil vefayı vefasızlığa çeviriyor?

• Güneşin ışığı duvara vurur. Onu iğreti olarak aydınlatır.

• Ey temiz yürekli saf kişi! Ne diye bir kerpice gönül verdin? Sen hiç sönmeyen, nûru ebedî olan güzelliği, aslı ara.

710 • Ey kendi aklını beğenen, aklına âşık olan, kendini şekle, sûrete tapanlardan üstün gören kişi! Şunu iyi bil ki:

• Senin duyguna vuran "küllî akl"ın ışığıdır. Bu ışığı, bakır gibi olan duygularının üzerine iğreti düşen bir altın yaldızı bil de, kendini üstün görme.[339]

[339] Sufîlere göre, zaman itibariyle olmamak üzere, bütün yaratılan varlıklar ezelde "Mutlak Varlık" olan Allah'ın âleminde sabit olmuştur. Buna "A'yan-ı Sâbite" diyorlar. Bu var oluş, tasarıdır. Henüz meydana gelmiş değildir. Buna "Hakîkat-i Muhammediye" de denir ki, "Küllî Akıl" budur. Her varlık ondan nasîbini alır.

• İnsanlardaki güzellik, iğreti bir yaldızdan ibarettir. Böyle olmasaydı;"Sevgilim!" diye bağrına bastığın dostun, kocamış bir eşek gibi çirkinleştiğini görür mü idin?

• O sevgili, bir vakit melek gibi güzel iken, şeytan gibi çirkinleşmiştir. Çünkü o güzellik, onda iğreti olarak bulunuyordu.

• Ondaki güzelliği, azar azar, yavaş yavaş aldılar. Nitekim bir fidan da, azar azar, yavaş yavaş kurur, gider.

715 • Git de; "Çok yaşattığımızın gücünü kuvvetini alırız."[340] ayetini oku, aklını başına al; gönle girmeye, gönül almaya bak. Ete, kemiğe gönül verme.

[340] Yasin Sûresi'nin 68. ayetinin meali şöyledir: "Kime uzun bir ömür verirsek, yaradılının aksine olarak onun kuvvetlerini azaltır, onu perişan bir hale sokarız. Bunu akletmezler, düşünmezler mi?"

• Çünkü gönül güzelliği, iğreti güzellik değildir. Seneler geçmekle onun güzelliği kaybolmaz. Onun iki dudağı, senin için ab-ı hayat sakîsi olur.

• Aslında, ab-ı hayat da kendisidir, sakî de kendisi, mest olan da kendisidir. Senin benlik tılsımın bozulunca, her üçü de bir olur.[341]

[341] 716 numaralı beyitte geçen "gönül"den maksat, insan-ı kâmil olan mürşiddir. O mürşid ab-ı hayat gibidir. Manen ölmüş olan bir kalbi diriltir. Kendisi, ilahî aşk ile mest olmuştur. O, istidadı ve olanlara ilahî aşk şerbetini sunar. Onları da mest eder. Benlik tılsımının bozulması, benlikten, benlik düşüncesinden kurtularak, kendini yok bilmektir. Bâyezid hazretleri şöyle diyordu: "Bir yılan, derisinden nasıl sıyrılıp çıkarsa, ben de benliğimden sıyrılıp çıkınca, yani, Bâyezid'liğimden kurtulunca, sevenin de, sevgilinin de, sevginin de bir olduğunu anladım. O zaman, şarap içen de, şarap da, şarabı sunan da bir olur."

• Sen, bu biri, birliği kıyas yoluyla, yani; "Şöyle olursa, böyle olur." demekle anlayamazsın. Ey kendini tanımayan kişi! Saçma sapan şeyler söyleme. Kulluk et, iyiliklerde bulun da, Allah'ın yardımı ile anlayasın.

• Ey gerçek varlığını idrak edemeden manaya erdiğini sanan kişi! Senin mânâ sandığın da, şekilden, suretten ibarettir ve iğretidir. Sen, o iğreti şeyi kendine uygun bulmuşsun. Onunla övünüp seviniyorsun. "Ben gerçeği buldum." diye gurura kapılıyorsun.

720 • Mânâ oldur ki, seni senden alır. Şekle bağlanmaktan seni kurtarır.

• İnsanı kör ve sağır eden nakşa, sûrete, güzel bir yüze âşık eden şeye mânâ demezler.

• Körün nasibi, gam artıran hayallerdir. Gözün payı da, şu aslî olmayan geçici hayallerdir.

729 • Senin nefs eşeğin kaçmıştır. Onu mücahede kazığına bağla, o ne zamana kadar insanlık ve ibadet yükünü taşımaktan kaçacak?

• İster yirmi yıllık yol olsun, ister otuz yıllık, isterse ikiyüz yıllık, ona sabır ve şükür yükünü yüklemek, ona bu yükü taşıtıp götürtmek gerek.

• Hiç bir günahkar, başkasının günahını çekmedi. Hiç bir kimse de, ekmediğini biçmedi.

• Ekmediğini biçmeyi ummak, ham tama'dır. Ey oğul! Ham bir şeyi yeme. Ham bir meyveyi yemek insana hastalık verir.

Harap ev

• Birisi ansızın bir derme buluverir de, ben de bunu istiyordum, işte artık işle, güçle, dükkanla benim ne işim var? diye düşünür.

• Define bulmak baht işidir. Böyle şey pek az olur. Bedende güç kuvvet varken, çalışıp kazanmak gerek.

735 • Çalışıp çabalamak, defîne bulmaya engel değil ya, sen işten güçten ayak çekme de kısmetse o da arkadan gelir.

• Sen çalış da, "eğer hastalığı"na yakalanma. "Eğer şunu şöyle yapsaydım, bunu böyle yapsaydım." deyip durma.

• İnsanlarla hoş geçinen Peygamber efendimiz de, "eğer" demeyi men etti. "O sözü söylemek münafıklıktan ileri gelir." diye buyurdu.[342]

[342] Hz. Peygamber(s.a.v.)'in şu mealde bir hadisi olduğu Enes b. Malik'ten rivayet edilmiştir: "'Eğer, şöyle, böyle olsaydı' demekten sakının. Çünkü o söz münafık sözüdür."

• Çünkü o münafık da "eğer" derken, işi şarta bağlarken öldü. Bu şarta bağlayıştan öbür dünyaya ancak hasret götürebildi.

• Garibin biri acele bir ev arıyordu. Bir dost onu aldı yıkık bir eve götürdü.

740 • O dost o garibe dedi ki: "Eğer bu evin çatısı olsaydı, evin evime bitişik olurdu.

• Eğer evde bir oda daha olsa idi, çoluğun çocuğun rahat ederdi."

• Garip; "Evet" dedi. "Dostların komşuluğu hoştur. Fakat azîzim 'eğer'de, yani olsaydı, bulsaydı kelimelerinde oturulmazki."

• Bütün dünya hoşluk ister, yani hoşça vakit geçirmek arzusundadır. Onu hazırlamak ve bulmak için ateşte yanmakta, çok mihnete katlanmaktadırlar.

• İhtiyar olsun, genç olsun herkes altın ister, fakat herkesin gözü, kalp parayı altından ayırt edemez ki...

313

745 • Ayarı halis altın, kalp altının üstüne bir ışık salmış, bir parlaklık vermiştir. Sen onu gör, fakat mihenk taşına vurmadan, yalnız zanna kapılarak altın seçmeye kalkışma.[343]

[343] Ayarı tam, hâlis altın; ilahî tecellîleri ifade eder. Kalp altın ise, fanî ve maddî olan dünyaya ait güzellikleri, süsleri ifade eder. Umumiyetle insanlar, bu fanî dünyada sahte mutluluklarla oyalanmak isterler. Hepsi de iyiyi, mükemmeli arzu ederler. Fakat onlardan pek azı, hakkı batıldan ayırdedebilir. Bu yüzden gösterişe kapılırlar da, gerçeği bulamazlar.

• Eğer mihenk taşın varsa, yani, şerîat ahkâmını, Hz. Muhammed'in gerçek yolunu biliyorsan, kendisine uyacağın kişinin davranışları şerîate uygun bulunursa, onu kabul et. Yoksa git de, kendini âlim ve ârif bir zata teslim eyle, onun mihengi ile denemeye giriş.

• Aslında, insanın kendi içinde, rûhunda bir irfan mihengi, bir vicdan mihengi olmalı, iyiyi, kötüyü kendisi ayırt edebilmeli. Gönlünün pusulası gerçek yönü göstermiyorsa, böylece kendi başına yolu bulamıyorsa, sakın yalnız başına yola çıkma. Gerçek bir yol gösterici, bir mürşid ara.

• Çünkü yolda gulyabanîler vardır. Onların sesleri bildik ve tanıdık seslerine benzer. Bu sahte dost sesleri, seni mahv etmeye, yok etmeye çağırır.[344]

[344] Gulyabanî: Hakk yolcusunu yollarından azdıran, kötü huylar, vesveseler, nefsanî isteklerdir. Bazıları da gulyabanîyi, cinler, şeytanlar olarak görürler.

• O sesler; "Ey kervan halkı! Benim tarafıma geliniz, yol bu yöndedir; işte şuracıkta." diye seslenirler.

750 • Gulyabanî, kervan halkını yok etmek, onları da daha önce yok ettiklerine katmak için, her birinin adını "Ey filan! Ey falan!" diye birer birer çağırır.

• Yolcular, o sese aldanıp da çağrılan tarafa gidecek olurlarsa, bakarlar ki, karşılarında kurtlar var, arslanlar var. Ömürleri kaybolup gitmiş, yol da uzak mı uzak.. Gün de bitmiş, akşam olmuş.

• O gulyabanî'nin sesi nasıldır? O ne diye bağırır? Bir de onu söyle; o gönül gulu (nefs-i emmare): "Mal isterim, mevki isterim, şeref isterim." diye bağırır durur.

• Sen, aklını başına al da, kendi içinden sana seslenen gönül gulunun (nefs-i emmarenin) sesini yatıştır, sustur da, sana bazı sırlar, gizli sesler duyurulsun. Açığa vurulsun.

• Allah'ı zikret de, gulyabanîlerin seslerini yak, yandır. Nergiz gibi olan gözlerini, akbaba gibi murdar bulunan dünyaya karşı kapa.

314

755 • Yalancı sabahı sahici sabahtan, yani dünya nimetlerini, ahiret nimetlerinden ayırt et. Şarabın rengini kadehin renginden, mânâ kokusunu ve rengini, sûret kâsesinden bilme.[345]

[345] Yalancı sabah dünyevî hayatı, dünya nimetlerini temsil ediyor. Uhrevî saadet, ebedî ve mânevî nimetler, sahici sabahı ifade ediyor. Mânevî nimetler, güzellikler, mânevî sakinin lutfu ile, tecellîsi vasıtasıyla elde edilir. Gönül gözleri kapalı olanlar, manadan zevk almayanlar, o hakîkati idrak edemezler. Zevki, neşeyi; şaraptan, sûret kadehinden bilirler.

• Böylece sabırla ve sebatla, yani ayak direyişi ve dayanışı ile cisimlerin yedi rengini gören baş gözünden başka, bir gönül gözü elde edesin.[346]

[346] Beyitte geçen yedi rengi, baş gözü ile görüyoruz. Gönül gözü, o yedi rengin ötesindeki renkleri görür. ârifler, o yedi rengin ötesindeki yedi rengi şöyle değerlendirmişlerdir: l- Birinci renk beyaz; İslam 2- İkinci renk sarı; iman 3- Üçüncü renk koyu mavi; ihsan 4- Dördüncü renk yeşil; huzur ve itmînan 5- Beşinci renk; açık mavi; ibkan 6- Altıncı renk kırmızı; irfan 7- Yedinci renk siyah; hayranlık.

• İbadet ederek, iyilikler yaparak, halka hizmet ederek elde edeceğin bu gönül gözü ile, bu gördüğün çeşitli renklerden başka renkler görürsün. Adî taşlar yerine inciler, mücevherler seyredersin.

• İnci de nedir ki? Sen kendin deniz olursun, göklerde seyreden, gezip dolaşan güneş kesilirsin.

İş sahibi, iş yurdu

• Büyük ve eşsiz yaratıcı iş yerinde gizlenmiştir. Sen git de, onu iş yerinde, a'yan-ı sabite mertebesinde tefekkür et.[347]

[347] Beyitte geçen "iş yeri", ezeldeki a'yan-ı sabite âlemidir. O âlemi ancak ilahî sırlara aşina olabilen irfan sahipleri düşünebilirler. Fakat, Hakk'ın iş yeri, yalnız ezelde a'yan-ı sabite âleminde midir? Rahman Sûresi'nin 29. ayeti gereğince Cenab-ı Hakk, her an işte değil midir? Bu konuya Hz. Mevlâna *Mesnevî'nin* I. cildinin (3071-3075) numaralı beytlerinde temas etmişti. Tabiî ezel âlemi düşüncenin, sayısız varlıkların yaratılışlarının tasarısını tefekkür etmenin ayrı bir hayranlık doğuracağı muhakkaktır.

760 • Fakat onun işi, yani yaratışı, sanatı yaratanın perdesi olmuştur. Bu sebeple sen onu yaratış sanatı dışında işinden başka yerde göremezsin.[348]

[348] Gerçekten de Cenab-ı Hakk'ın zuhûru, açıkta görünmesi kendine perde olmuştur. Aziz Hüdaî hazretleri ne güzel söylemiş:

"Zuhûru, perde olmuştur zuhûra,
Gözü olan, delil ister mi nûra?"

Abdullah Ensarî hazretleri de; "Cenab-ı Hakk, sanatını açığa vurmak için âlemi yarattı. Kendini, kendi zatını izhar etmek için de, Âdemi yarattı." diye buyurmuştur. Hakk'ın bilinen ve bilinmeyen âlemlerdeki yarattığı varlıklardan, mikroplardan alınız da, fillere, nesli tükenip gitmiş dev cüsseli varlıklara, denizlerde, karalarda yaşayan çeşit çeşit hayvanlara, böceklere, havalarda uçan kuşlara, cinsleri sayılamayacak kadar çok olan bitkilere, çiçeklere, meyvelere bakınız. Her şeyde bir güzellik, her şeyde yaratanın gücü müşahede edilmektedir, insanı hayretlere düşüren intizama, bu yaratılmış tabiatta ihtişama, ormanlara, denizlere, göllere, dağlara, ovalara, çöllere, varlıklara bakarak, mümkün olduğu kadar, büyük yaratıcıyı iş yerinde, yarattığı eserlerde, halk ettiği mahlükatta vicdanen, aklen anlayabilir. Bütün bu şaşırtıcı eserleri görmek, yaratıcıya hayran olmak, herkesin nasîbi değildir. Başımızdaki fanî gözle bu güzellikler gereği gibi görülemez. Basiret gözü ile gönül gözü ile görmek gerekir. Bu görüş de her insanda bulunmayan Hakk'ın bir lutfu, bir ihsanıdır.

315

• İş yeri iş yapanın, büyük yaratıcının bulunduğu yerdir. Onun iş yerinden dışarda kalan, onun yarattıklarının güzelliklerini sezemeyen, hayran olamayan kimse, bu büyük yaratıcıdan gafildir.

• Öyle ise iş yurdu, yani yokluğa gel de, orada sanatı da, sanatkârı da beraberce bir arada gör.[349]

[349] Bilginler yokluğu ikiye ayırmışlardır; "Adem-i Mahz" (=Tam Yokluk) ve bir de "Adem-i izafî." Tam yokluk, tamamiyle ve gerçekten yok olandır, izafî yokluk ise, görünüşte var, fakat, Allah'ın varlığına nisbetle yok demektir. Şu dünya varlığı, yaşayan, var gibi görünen bizler, izafî yokluktayız. Çünkü ecelimiz gelince, varlığımız yokluğa gidecektir. Allah kâinatı yoklukta yarattı. Bu yüzdendir ki; "A'yan-ı Sabite gerçek varlık kokusunu koklamamıştır." derler. Allah'ın yaratma yeri, yokluk âlemi olduğu için, Hz. Mevlâna "Maddî varlığından kurtul, yokluğa gel de, orada sanatı da, sanatkârı da bir arada gör." diye buyurmaktadır. Mevlâna *Mesnevî'nin* bir çok yerlerinde, yokluk âlemine temas eder.

Mesela, *Mesnevîm.n* I. cildinin 3094 numaralı beytinde: "Yokluk âlemi, pek geniş ve hudutsuz bir âlemdir. Bu dünya, bu hayal ve varlık âlemi, o âlemden yüzlerce gıda alır, o âlemde belirir, beslenir."

Keza, *Mesnevî'nin* III. cildinin 4516 numaralı beytinde ise: "Cenab-ı Hakk'ın yaratma yeri, hazînesi yokluktadır. Allah varlıkları ademde, yoklukta halk eder. Sen ise şu gölge varlığa aldanmış olduğun için yokluk nedir, ne bilirsin?" Yine *Mesnevî'nin* VI. cildinin 1467 numaralı beytinde şöyle buyurur: "Çünkü iş yerinin aslı, yokluk âlemidir. Orada hiçbir şey yoktur. Bomboştur, oranın izi bulunmaz."

• Mademki iş yurdu, aydınlık bir görüş yeridir. Şu halde iş yurdundan dışarda bulunan her yer örtülüş, gizleniş yeridir.

• İnatçı Firavun, mevhum varlığına baktığı için benlikten kurtulamadı da, Hakk'ın yokluk iş yerini; kaza ve kaderin! görmekten kör olmuştur.

• O, kaderi değiştirmek, kapıya gelip çatan kazayı geri çevirmek isti- 765
yordu.

• Halbuki kaza ve kader, Hakk'ın takdirinin önünden kaçmaya çalışan o hileci Firavun'un bıyığına gülüyor, yani onunla alay ediyordu.

• O, Allah'ın takdiri bozulsun diye, yüzbinlerce suçsuz çocuk öldürttü.[350]

[350] Kasas Sûresi'nin 6-13. ayetlerinde bu konuya temas edilir: Firavun'un, İsrail oğullarından korktuğu için, yeni doğan çocukları öldürttüğü;. Hz. Mûsâ'nın annesinin de oğlunu öldürmelerinden korkarak Mûsâ'yı bir sepete koyup Allah'ın emri ile Nil nehrine attığı; Firavun'un karısının da, bu çocuğu bulup saraya götürdüğü; Mûsâ'nın hiç bir kadının memesini emmeyip, annesinin süt anne olarak saraya müracaat ettiği, bu sûretle Firavun'un saltanatını yıkan Hz. Mûsâ'nın, Firavun'un sarayında ye-tişip, büyüdüğü anlatılmaktadır.

• Böylece, Mûsâ peygamberin meydana çıkmaması için binlerce kişiye zulmetti. Binlerce vebal aldı. Binlerce kan döktü.

• O kadar kan döktüğü halde Hz. Mûsâ doğdu ve onu kahr etmeye hazırlandı.

770 • Eğer Firavun, Allah'ın sanatını ve kaza kader tezgahını görmüş olsaydı, eli ayağı kurur da, hileye ve düzene girişemezdi.

• Hz. Mûsâ, Firavun'ın sarayında rahatça yaşadığı halde, Firavun boş yere çocukları öldürüyordu.

• Firavun, hislerine uyarak tenini besleyen en büyük düşman nefsini kuvvetlendirdiği halde; "Dışarda bir kimsenin bana düşmanlığı vardır. Bana haset ediyor." diye vehme kapılan bir kişiye benziyordu.

• "Bu adam benim düşmanımdır, bana haset etmektedir" der. Halbuki, kendisine asıl haset eden, asıl düşman olan, o beslediği bedendir. Yani nefsidir.

• O benlik, o nefis sahibi olan kişi Firavun'a, bedeni de Mûsâ'ya benzer. Firavun; "Düşman nerede?" diye dışarlarda dolaşır durur. Dışarlarda düşman arar.

775 • Duygularının esiri olan kişinin nefsi, beden evinde nazla çeşitli nimet-lerle beslenmektedir. Halbuki, kendisi başkalarına, kendi dışında bulunan kimselere kin güderek elini ısırmaktadır.[351]

[351] Hisleri ile yaşayan, duygularının esiri olan kişi, düşmanını kendi dışında arar durur. Halbuki, onun en büyük düşmanı, onun kendi içinde olan nefsidir. Nitekim sevgili Peygamber efendimiz; "Senin en çetin, en korkunç düşmanın kendi içindeki nefsindir." diye buyurmuştur. Firavun da düşmanı olacak Mûsâ'yı hep dışarlarda aradı durdu. O yüzden çok da kan döktürdü. Halbuki, düşmanı, kendi sarayı içinde beslenmekte idi. Yûsuf Sûresi'nin 53. ayetinin anlamını dikkatle okursak, konuyu daha iyi anlarız: "Ben, nefsimi suçsuz çıkaramam, çünkü nefs hakîkaten kötülüğü şiddetle emr eder. Ancak, Allah'ım acıya da, insan nefs dinden kurtula."

317

Halkın bir suç yüzünden anasını öldüren kişiyi kınaması

• Adamın birisi öfkeye kapıldı da, hem yumrukla döve döve, hem de hançerle annesini öldürdü.

• Birisi ona; "Yaratılışının kötülüğü yüzünden analık hakkını hatırına ge-tirmedin mi?" dedi.

• "O çirkin huylu anneni neden öldürdün? Söylemiyorsun. O sana ne yapmıştı? Neylemişti?"

• Adam; "Annem çok kötü, utanılacak bir iş işledi. Ben de dayanamadım, onu öldürdüm. Ayıbını toprak örtsün." diye cevap verdi.

780 • Annesini öldüreni kınayan kişi; "Anneni öldüreceğine, annenle kötü iş yapan adamı öldüreydin." deyince, suçlu oğul; "Her gün başka birisini mi öldüreydim." diye cevap verdi.

• "Onu öldürmekle, halkın kanını dökmekten kurtuldum. Bir çok insanın boğazını kesmekten onun boğazını kesmek hayırlıdır."

• Ey Hakk âşıkı! Bu hikâyede geçen kötü huylu anne, senin nefsindir. Senin nefsinin sembolüdür. Onun kötülükleri, fesadı her tarafa yayılmıştır.

• Aklını başına al da, o kötü nefsi oldur. Çünkü o kötü nefs yüzünden, her an bir aziz varlığa kast ediyorsun.[352]

[352] Kaside-i Bürde'nin şu beyti ne güzeldir.
(Nesf, memedeki çocuk gibidir. Onu ihmal edersen, yani, zamanı gelince memeden kesmezsen, büyür gider de, yine meme emmek ister. Fakat zamanı gelince memeden kesersen, o da süt emmekten vazgeçer.)

• Onun yüzünden bu güzelim dünya sana dar geliyor. Onun yüzünden Hakk ile de, halk ile de savaşıyorsun.[353]

[353] Hakk ile savaşmak: Allah'ın emirlerini dinlememek, onun yapma dediğini yapmak, adeta onunla savaşa girişmektir. Onun kaza ve kaderine râzı olmamaktır. Halk ile savaşmak ise: insanlarla hoş geçinmemek, elinden dilinden herkesi bıktırmaktır. Peygamber efendimiz; "Elinden, dilinden müslümanların selamette kaldıkları kimse, gerçek müslümandır" diye buyurmuştur.

785 • Nefsini öldürür, yani onun isteklerini hiçe sayar, onun sözünü dinlemezsen, yaptığın hatalardan dolayı şundan, bundan özür dilemekten kurtulursun. Yaşadığın memlekette hiç bir düşman kalmaz.

318

Peygamberler ve velîler

• Peygamberler ve velîler hakkında söylediğimiz sözler, birini şüpheye düşürecek olursa...

• Eğer bir kimse çıkıp da; "Peygamberlerle velîlerin nefisleri ölmüş değil mi idi. Yani nefsin temizleniş derecelerinin sonu bulunan 'raziye ve marziye' (Allah'tan râzı olan, Allah'ın da ondan râzı olduğu) derecesine yükselen kişiler oldukları halde, onların da düşmanları ve hasetçileri vardı?" derse.

• Ey doğruyu anlamak isteyen kişi! Sen şimdi sözüme kulak ver de, şüphe ettiğin şeye vereceğim cevabı dinle.

• Peygamberleri ve velîleri inkar edenler, kendi kendilerinin düşmanı idiler. Böylece, onlar kendi kendilerini yaralıyorlardı.

790 • Düşman cana kast edendir. Kendisi can çekişen, düşman değildir.

• Zavallı yarasa, güneşe düşman değildir. O perde arkasında kalmıştır da, kendisinin düşmanı olmuştur.

• Güneşin parıltısı onu öldürür, güneş hiç onun eziyetini çeker mi? Onun rahatsızlığına ehemmiyet verir mi?

• Düşman ona derler ki: Ondan bir gazap, bir zahmet gelsin; güneş ışığı ile taşın la'l olmasına engel olsun.

• Bütün kâfirler, peygamberlerin mânevî cevherlerinin parıltısının, onların peygamberlik nûrunun kendilerini aydınlatmasına, kendileri engel olmuşlardır.

795 • O tek kişinin, yani nebî ve velînin gözüne halk nasıl perde olabilir? Nebî ve velîye düşman olduğu için, halk kendi gözünü kör etmiştir. Kendi gözünü şaşı, kendi kulağını sağır etmiştir.

• Halkın nebîlere ve velîlere düşmanlık göstermesi, hintli bir kölenin, efendisine kin güderek, inadından kendisini öldürmesine benzer.

• O köle, efendisini kölesiz bırakmak için, kendisini damdan baş aşağı atar. Helak olup gider.

• Hasta, kendisini tedavi eden hekîme düşman olursa; çocuk, kendisini terbiye edene kin güderse,

• Gerçekten de bunlar, kendi canlarına kast etmektedirler. Kendi akıllarının, canlarının yolunu vurmaktadırlar.

800 • Bez yıkayan güneşe kızarsa; balık suya öfkelenir, düşman olursa,

319

• Sen dikkatle bak da, gör. Bu hiddetin, bu öfkenin, bu düşmanlığın zararı kime dokunur? Sonunda, bu kızgınlık yüzünden kimin bahtı kararır?

• Ey hakikati göremeyen, hasedi, çirkin huyu yüzünden nebîlere ve velîlere düşman olan kişi! Allah senin yüzünü çirkin yaratmışsa, kendine gel, aklını başına al da, hem çirkin yüzlü, hem de çirkin huylu olma.

• Eğer bedenî güzelliklerin varsa, suç işleme ki, ayakkabının taşlı yollarda parçalandığı gibi, senin de günah yollarında işlediğin suçlardan, kötülüklerden ötürü

bedenî güzelliklerin yok olmasın, iki kat çirkin isen, yani hem yüzün, hem huyun çirkin ise; işlediğin suçlar yüzünden gözden düştü isen, inanç bozukluğu ve iyi işler yapamama sebebi ile çirkinliğin artmasın. Suçların dört kat olmasın,

• Sen, "Ben filan kişiden daha aşağı mıyım ki tali'im böyle ters gidiyor?" diye ona buna haset ediyorsun.

805 • Zaten haset, bir başka eksiklik bir başka ayıp, hatta bütün aşağılıklardan aşağı beter bir şey.

• Şeytan da aşağılıktan utandığı, yani Hz. Âdem'e secde etmenin ve onu üstün görmenin kendisini küçük düşüreceğini sandığı için, alçaldı; yüzlerce kötülüğe düştü.

• O, topraktan yaratılan Âdem'in ilahî halife olmasına haset ederek, ona secde etmedi de, böylece kendisini yüceltmek istedi. Fakat yücelik nerede kaldı? Gözlerinden kanlı yaşlar boşaldı.

• Ebû Cehil de asil, fakat yetim ve servetsiz bulunan Hz. Muhammed'in, Allah'ın elçisi olmasına haset etti de, hasedi yüzünden kendisini aziz Peygamberimizden üstün tutmaya kalkıştı.

• Adı Ebu'l-Hakem iken, Ebu Cehil oldu. Nice ehliyetli kişiler vardır ki haset yüzünden ehliyetsiz olmuşlardır.

810 • Ben insanların çalışıp çabaladıkları, didinip durdukları bu arayış dünyasında, iyi huydan daha iyi bir ehliyet görmedim.[354]

[354] Şeyh Sâdi hazretleri de:

(Edep, terbiye, iyi huy Allah'ın nûrundan bir taç gibidir. Onu başına koy, istediğin yere git. Her yerde itibar görürsün.) demek istiyor.

320

• Fazilet *ve* üstünlük davasından, dolayısıyla, kendini faziletli, başkalarından üstün, fende ve ilimde ileri gitmiş görerek, küstahlığa kapılmaktan vazgeç. Çünkü Hakk yolunda işe yarayan amel, Allah rızası için insanlara hizmette bulunmaktır, iyi huylu olmaktır.[355]

[355] *Yine Şeyh Sadi* Bostan adlı eserinde:

(Tarîkat; Hakk yolunda yürümek, insanlara hizmetten, yararlı olmaktan başka bir şey değildir. Yoksa, tesbih çekmek, çok namaz kılmak, sûfî elbisesi giymek değildir.)

• Gönül gözleri kapalı kişiler, peygamberleri kendileri gibi birer insan saydıklarından, onların mânevî yönlerini, hakîkatlerini göremediklerinden onların üstünlüklerini, sabır ve tahammüllerini kıskandılar. Onlara haset ettiler; "Onların hasedi meydana çıksın." diye Cenab-ı Hakk peygamberleri vasıta kıldı.

• Çünkü, bütün insanlar, gerçek olsun olmasın bir mabud tanır, ona kulluk etmekten arlanmaz. Hakk'a haset eden hiç bir yerde yoktur.

• Fakat, halk peygamberi de, kendisi gibi bir insan sanır, onun mânevî gücünü anlayamaz da, o yüzden ona haset eder.[356]

[356] Bu beyitte, Kehf Sûresi'nin şu anlamdaki 110. ayetine işaret edilmektedir; "Sevgili peygamberim.' Onlara de ki: 'Gerçekten ben de sizin gibi insanım, fakat şu farkımız var; bana Allah tarafından vahy gelir de, size gelmez'."

• Peygamberin büyüklüğü ve kutsallığı anlaşılınca, ona uyanlardan hiç biri, onun hakkında hasede düşmez.

Her devirde peygamber yerine bir velî yaşamaktadır.

815» Peygamberler devri geçtikten ve son peygamber Hz. Muhammed (s.a.v.)'den sonra, her devirde gelen ve onun yerine geçen bir velî vardır.

O velî de, Peygamberimiz gibi bazı zorluklarla karşılaşır. Sıkıntılar, denemeler geçirir, bu hal kıyamete kadar böyle şurup gider.[357]

[357] Sûfîler, yeryüzünde, her zaman, ta kıyamete kadar Allah'ın velîleri arasında Hz. Muhammed (s.a.v.) efendimizin nûruna, hakîkatine mazhar olmuş büyük bir velînin bulunduğuna ve yaşadığına inanırlar. Bu velîlerin en büyüğüne, "Kutb" veya "Kutblar Kutbu" adı verilir. Bu zat, darda kalanlara, kendisinden candan yardım isteyenlere yardımını esirgemez. Düşkünlere, çaresizlere, bunalmış kalmış olanlara yardım ettiği zaman, "Kutb" (gavs: yani yardıma erişen) adını alır.

Gavstan başka, dörtbin kişilik bir velîler topluluğu vardır. Bunlar gizlidir. Hiç kimse bunları tanımaz. Bunlar, hem kendilerinden, hem de halktan saklıdırlar. Yani velî olduklarını kendileri de, halk da bilmez.

Bunların içlerinden vazîfe sahibi olanlar 300 kişidir ki, onlara; "Ahyar" (hayırlı kişiler) adı verilmiştir. Diğer 40 velîye; "Abdal" denilmektedir. Halk arasında söylenen "Kırklar", bu seçkin velîlerdir. Sayıları 7 olan velîlere; "Ebrar" (iyi kişiler) denir. Bu yedilerden başka, sayıları dört olan velîlere; "Evtad" (direkler) derler. Kutba en yakın olan iki büyük velî vardır ki, biri kutbun sağında, öteki solunda bulunur. Sağ tarafındaki kutbun hakîkatine, sol tarafındaki hükmüne mazhar olmuştur. Kutb vefat ettiği zaman kalbi tarafında, yani, sol tarafında bulunan onun yerine geçer. Kutbla beraber bu iki büyük velîye, üçler adı verilmiştir.

321

• Kimin huyu güzelse, devrinin o büyük velîsine uyar, düşmanlıkta kurtulur. Her kimin mayası bozuksa, o velîye haset eder. Onu tanımaz onunla kavgaya girişir. Bu yüzden zarara uğrar. Gönlü kırılır.

• İşte yaşayan imam, her an vazife başında, işte, güçte olan o gerçek velîdir. O üstün velînin muhakkak Peygamberin soyundan gelmesi şart değildir. O Hz. Ömer'in neslinden de gelebilir, Hz. Ali'nin neslinden de.[358]

[358] Şiîler, imamiyye mezhebinde bulunanlar, imamın yani kutb (gavs)'un muhakkak Hz. Peygamber'in, dolayısıyla Hz. Ali'nin neslinden geldiğine inanırlar. Hz. Mevlâna, bu inancı kabul etmiyor. Yani "Hz. Ali'den başkasından da gelebilir." diye buyurur. Hz. Ömer'in neslinden maksat; Ali -kerremallahu veche- den başkasının neslinden de gelebilir demek istiyor.

• Ey kurtuluş yolunu arayan kişi, Mehdî de o'dur, Hâdî de o, yani doğru yolu bulan da o, o yolu gösterecek imam da o'dur. O zat hem gizlidir, hem de meydandadır, karşında oturmaktadır.[359]

[359] Peygamberimiz Efendimizden sonra peygamber gelmek ihtimali kalmadı. Fakat, Peygamber efendimizin mânen yerine geçecek bir takım velîler zuhur etti. Bunların velilik dereceleri farklıdır. Bunların en büyüklerine "kutb" veya "gavs" denir ki, her asırda İslam'ın imamı yani, peygamber vekili olan zattır. Peygamber efendimizin vekili yerine geçen ilk halifesi, Hz. Ebubekir olduğu için, birinci "gavs" odur. Sonra sırasıyla, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali gelmişlerdir. Şiîler, peygamberin yerine geçen bu mânevî imamın muhakkak Hz. Ali ve Hz. Fatıma'nın soyundan geldiğine inanırken. Ehl-i sünnet sofileri, bu halifeliği yalnız Hz. Ali nesline tahsis etmemişlerdir. Hz. Mevlâna da bu kanaattedir. "Cenab-ı Hakk, o yüksek mânevî makama, dilediği faziletli ve üstün meziyetli kulunu getirir." demişlerdir, işte bu beyitte geçen "Mehdî" de, "Hâdî" de, o yüksek kutb, gavslık makamında bulunan büyük zattır. Şiilerin İmamiyye Mezhebi'nde olanlar; Hz. Ali'nin torunlarından 12 imamın onikincisi olan ve hicretin 258. senesinde doğan imam Muhammed Taki hazretlerinin, Irak'ın Samira kasabasında bir mahzene girdiğine, oradan gayb âlemine çekildiğine ve hala hayatta olduğuna inanırlar. Kıyamete yakın bir zamanda meydana çıkacağı ve Mehdî'nin bu zat olduğu kanaatindedirler. Sûfîler ise, İmam Taki'nin vefat ettiği, kıyamete yakın bir zamanda gelecek Mehdî'nin, Hz. Fatıma'nın neslinden Muhammed namında bir zatın olacağı düşüncesindedirler.

322

• O nûra benzer akıl, onun Cebrail'idir. Onun mertebesine ulaşmamış olan velî de onun kandilidir.[360]

[360] Nûr Sûresi'nin 35. ayetinde; "Allah göklerin ve yerin nûrudur. Onun nûru, içinde bir çırağ bulunan çırağlığa benzer. O çırağ bir billur kandil içindedir. Kandil de sanki bir parlak yıldızdır. Şarkta ve garpta bulunmayan mübarek zeytin ağacından çıkan zeytin yağı ile yanar. Kendisine ateş dokunmadığı halde o, nûr üstüne nûrdur. Allah dilediğine nûru ile yol gösterir ve insanlara örnekler verir. Allah her şeyi bilicidir." buyrulmuştur. Mevlâna bu beyitlerde bu nûr ayetine işaret etmektedir.

820 • Kandil derecesinde olan velînin mertebesine ulaşmamış olan da, bizim kandil konan yerimizdir. Çünkü, nûrun mertebe bakımından dereceleri vardır.

• Çünkü, Allah nûrunun yedi yüz perdesi vardır. Nur perdelerini bu kadar kat ve derece bil.[361]

[361] Bir hadis-i şerîfte; "Gerçekten de Cenab-ı Hakk'ın nûrdan ve karanlıktan yediyüz perdesi vardır." diye buyrulmuştur. Burada yediyüz rakamı ile hicapların (=perdelerin) çokluğu anlatılmaktadır. Allah lutf ederse, hakkı, hakikati bizden perdeleyen sayısız örtüler kalkar da, kurtuluşa ereriz. Bu kabiliyete, istidada ve ilahî lutfa bağlıdır.

• Her perdenin arkasında, bir toplumun yeri vardır. Bu perdeler imama, yani mihrap önüne varıncaya kadar saf saftır.

• Son safta kalmış olanların gözleri mânen zayıf olduğu için, ön safta bulunanların nûruna dayanamaz.

• En son safın önündekiler de, görüş kuvvetleri olmadığı için fazla aydınlığa bakamazlar.

825 • En öndeki safta bulunup, Hakk'a en yakın bulunanların hayatı olan nûr, geride kalanların ve biri iki gören şaşıların rûhları için illettir, meşakkattir, fitnedir.

• Şaşılıklar ve hiddet halini kesret halinde görüşler, yavaş yavaş azalır. Yediyüz perdeyi aşınca da, bu perdeleri aşan, geçen, kendisi deniz gibi olur da böylece kesret gider, vahdet gelir.

• Demiri yumuşatan, altını saf altın haline koyan ateş, taze ayva ve elmanın olgunlaşmasına yarar mı?

• Elmanın, ayvanın da az bir hamlığı olabilir, fakat onların olgunlaşmaları için demiri yumuşatan ateş gerekmez. Güneşin az bir harareti onları yumuşatır.

• Elmayı, ayvayı olgunlaştıran o hararet, demire kafi gelmez. Demir ejderha gibi olan ateşin alevini ister.

325

830 • Demir, zorluklara katlanan, meşakkatler çeken, dövülen, ezilen, hakaretlere maruz kalan fakir derviş gibidir. Çekiç altında, ateşin içinde olmakla beraber, kıpkırmızıdır. Hoş bir haldedir. Mutludur.

• Demir, vasıtasız olarak ateşin perdecisidir. Bir bağla bağlanmadan, kendiliğinden ateşin ta içine girer.

• Su çocukları, yani su yardımı ile yetişen sebze ve meyveler gibi, bitkiler doğrudan doğruya ateş vasıtasıyla ne olgunlaşırlar, ne de ateşle konuşabilirler.

• Yürümek için ayağa nasıl ayakkabı lâzım ise, onlara da pişmek için tencere veya tava lâzımdır.

• Yahut da arada bir yer gerek ki hava ısınsın, kızsın da sıcaklığı suyu da ısıtsın.

835 • Onun gibi Hakk âşıkı fakir de vasıtasız olarak tecellîye mazhar olmuş, bu yüzden onun varlığının tecellî alevleri ile bir rabıtası, bir bağı ve bağlanışı vardır.

• Bu sebeple, o velî, âlemin gönlü olmuştur. Çünkü beden bu gönül vasıtasıyla iş görür. Hüner gösterir.

• Gönül olmazsa, beden konuşmayı ne bilir? Gönül aramazsa, ten araştırmadan ne anlar?

• Demek ki, ilahî tecellîlerin şûlelerinin, yalımlarının düştüğü yer, o demir gibi dayanıklı olan velîdir. Allah'ın nazargâhı, görüş yeri de beden değil, gönüldür.

• Sonra bu cüz'î gönüllerde ilahî sırların kaynağı, madeni olan ârifin kalbine (yani gönül sahibinin kalbine) nisbetle, halkın gönülleri tenlere, bedenlere benzer.[362]

[362] İlahî aşkın tecellîlerine mazhar ve ilahî sırların kaynağı olan kâmil insanın gönlü, küll'e kavuşmuş, küllî gönül olmuştur. Halkın gönülleri ise, külle karşı birer cüz'î gönül sayıldığından, onlar kâmil insanın gönlüne nisbetle, adeta tenlere, bedenlere benzerler ve onlar ancak kâmil insanın nûruyla canlanırlar, yaşarlar.

840 • Bu söz, çok örnek ister. Bu sözü şerh etmek, etraflıca anlatmak, açıklamak gerek. Fakat ham kişilerin vehme kapılıp ayaklarının kaymasından korkuyorum.

• Yapmak istediğimiz iyilik, bizim için kötülük olmasın. Yani, doğru yolu göstermek isterken sapıklığa düşürmeyelim. Hayır yapalım derken, şer yapmayalım. Zaten, bu kadar söylemem de kendiliğimden değil, dileyerek söylemedim. Bunları kendimde olmadığım için söylemiş bulundum.

324

• Çarpık ayağa, çarpık ayakkabı iyi gelir. Dilencinin eli, daima kapıda gerek, o evin içine giremez. Yani, ilahî sırlar herkese açılamaz[363] istidadına kabiliyetine göre söylenir.

[363] Bu beyitte şu hadis-i şerîfe işaret var:
(Biz nebîler topluluğu, yani bütün peygamberler, halkın derecelerine inmeye ve onların akıllarının ereceği derecede söylemeye emr edilmişiz. Bize böyle buyrulmuştur.)

Padişahın yeni satın aldığı iki köleyi imtihan etmesi

• Bir padişah, ucuzca iki köle satın aldı. Onlardan birisi ile bir iki söz konuştu.

• Konuştuğu köleyi anlayışlı, zeki ve tatlı dilli buldu.

845 • İnsan, dilinin altında gizlidir. Şu dil can kapısının perdesidir.

• Bir rüzgâr perdeyi kaldırınca, içerisi bize görünür. Yani, bilmediğimiz, tanımadığımız bir kimse, hal gereği bir iki söz söyleyince, rûhunu örtmüş olan perde açılır da, onun iç yüzü, onun nasıl bir adam olduğu anlaşılır.

• Onun can evinde inci mi var, buğday mı var? O ev altın hazînesi mi? Yoksa yılan ve akrep yuvası mı, meydana çıkar.

• Yoksa içerde altın hazînesi, yanıbaşında bir yılan mı var? Çünkü altın hazînesi bekçisiz olmaz.[364]

[364] Altın hazînesi, mânevî bilginin, imanın, ilahî aşkın, irfanın sembolüdür. Yılan ise, benliği, nefsanî arzuları göstermektedir. Bazı insanların da bilgileri, inançları yaptıkları bazı iyilikleri, ibadetleri gönüllerinde mânevî birer hazîne iken gurura kapılır, benlik yollarına saparlarsa, onların gururları, benlikleri birer ejderha kesilir. Bilgi ve inanç hazîneleri başında çöreklenmiş birer yılan gibi yatarlar da, bu yüzden kimse onların ilminden yararlanamaz.

• Padişahın konuştuğu köle, öyle cevaplar veriyordu ki, başkaları öyle cevapları beşyüz defa düşündükten sonra verebilirdi.

850 • Sanki, onun içinde bir irfan denizi vardı. O deniz de, baştan başa söz söyleyen incilerle doluydu.

• O denizden kendini gösteren her incinin nûru, Hakk ile batılı ayırt ederdi.

325

• Padişah o köleciği zeki görünce, onu bıraktı öbürüne "Buraya gel!" dedi.

865 • "Kölecik" dedim ya, bu söz o köleyi küçük gördüğüm için değildir. Nasıl ki, büyük baba torununa "yavrucuğum" diye seslenir. Bu sözdeki "cuğum", küçük görme değil sevgi duygusu belirtir.

• İkinci köle, padişahın huzuruna geldi. Ağzı kokuyordu. Dişleri de kapkara idi.

• Padişah, onun konuşmasından pek hoşlanmadı. Ama, yine de onun gizli halini araştırmadan, sırlarını öğrenmeden kendini alamadı.

• Ona; "Bu kılıkla, bu kokmuş ağızla uzakta dur, fakat pek de uzağa gitme." dedi.

• "Pek uzağa gidersen, seninle mektuplaşmam gerekir. O zaman sen benimle düşüp kalkamazsın, benimle bir yerde oturamazsın.

870 • Önce ağzının derdine bir deva bulalım; sen sevimli bir kişisin, biz de hünerli bir hekîmiz.

• Bir pire için, yepyeni bir kilim yakılamaz. Seni hor görmek ve gözden düşürmek de doğru olmaz.

• Şöyle otur da, bir iki hikâye söyle, söyle de aklının derecesini anlayayım."

• Padişah, daha önce konuştuğu köleye; "Hadi!", dedi. "Sen de hamama git, bir güzelce yıkan."

• Arkadaşı gittikten sonra, konuşturmak istediği köleye dedi ki: "Sen akıllı bir kişisin, hakikatte sen bir köle değilsin, yüzlerce köleye değersin...

875 • Senden önce konuştuğum arkadaşın, senin hakkında kötü şeyler söyledi, görüyorum ki, sen onun söylediği gibi değilsin. O hasetçi bizi senden soğutuyordu.

• Arkadaşın senin hakkında 'O hırsızdır, doğru adam değildir, kötülerle düşer kalkar, namussuzdur.' dedi.

• Köle dedi ki: "O daima doğru söyler; ben hayatımda onun gibi doğru söyleyen kimse görmedim.

• Doğru söylemek onun yaratılışında var. O ne söylemişse, söylediği boş sözdür diyemem.

• İyi düşünen, doğru söyleyen o arkadaşa, eğri diyemem de, onun sözleri sebebiyle kendimi kusurlu görürüm.

326

880 • Padişahım! Belki de, o bende bir çok ayıplar görmüştür ki, ben o ayıpları kendimde görmemekteyim."

887 • Padişah: "O senin kusurlarını söylediği gibi, şimdi sen de onun kusurlarını söyle." dedi.

• "Söyle ki, senin benim üzüntülerime ortak, benim ülkemin işine yarar bir dostum olduğunu bileyim."

• Köle dedi ki: "Padişahım! O benim gerçekten hoş bir arkadaşım, kapı yoldaşım olmakla beraber kusurlarını söyleyeyim:

890 • Onun kusuru; sevgidir, vefadır, insanlıktır. Onun ayıbı; doğruluktur, zekâdır, dostluktur.

• Onun küçük ayıbı; cömertliktir, düşkünlere yardımda bulunuştur. O öyle cömerttir ki, gerekirse canını bile verir."

901 • Köle dedi ki: "Kapı yoldaşımın bir ayıbı da, kendini görüp, beğenen bir kişi olmamasıdır. O hep kendinin, kendi varlığının ayıplarını arar bulur.

• O hep kendi ayıbını söyler, kendi ayıbını arar. O herkesle iyidir. Herkesle dosttur. Fakat kendine, kendi nefsine karşı kötüdür."

• Padişah; "Arkadaşını övüşte pek ileri gitme, onu överken de kendini övmeye kalkışma." dedi.

• "Çünkü, onu ben imtihana çekerim de, sonra sen utanırsın."

905 • Köle; "Hayır." dedi. "Vallahi de, billahi de, mülk sahibine. Rahman ve Rahîm olan Allah'a yemin ederim ki, onu övmekte ileri gitmedim.

936 • O arkadaşımın, o dostumun bütün huyları, söylediklerimden yüz kat daha fazladır. Yüz kat daha güzeldir.

• Kapı yoldaşımın vasıfları hakkında, bildiklerimi söyledim. Fakat, ey kerem sahibi padişahım! Söylediklerime sen inanmıyorsun, ben ne yapayım?"

• Padişah dedi ki: "Artık sen kendi halinden bahset. Kendi huylarını anlat. Ne vakte kadar şunun bunun halini söyleyeceksin?

• Söyle bakalım, senin neyin var? Ne elde ettin? Şu hayat denizinin derinliklerinden nasıl bir inci çıkardın?

940 • Ey gafil! Biliyor musun ki, ölüm gününde bu duygularımn hiç birisi kalmaz. Senin can nûrun var mı ki, gönlüne yar olsun.

327

• Mezarda bu göze toprak dolar, mezarı aydınlatacak rûhanî bir nûrun, bir gönül gözün var mıdır?

• Bedendeki hayvanî rûh kalmayınca, onun yerine ölümsüz bir rûh koyman gerekir.

• O ölümsüz rûhu elde etmenin şartı yalnız iyiliklerde bulunmak değil, o iyilikleri Hakk'ın huzuruna götürmektir.[365]

[365] En'am Sûresi'nin 160. ayetinde, Allah huzüruna götürülecek iyilikten bahsedilmektedir. Bu ayetten anlaşıldığına göre, iyiliği rastgele bir vazife olarak değil, iyiliği, gösterişten uzak, yerinde ve güzel yapmak. Sadakayı yalnız maldan değil, candan vermek, iyiliği, yalnız insanların hoşuna gidecek bir şekilde değil, Allah'ın hoşuna gidecek bir şekilde yapmak; güzel işi, güzel yapmak; güzel işi, kötü yapmamak.

945 • Senin insanlıktan mı bir cevherin var? Yoksa eşek olduğun için mi bir hayvanî rûha sahipsin? Bu a'razlar yok olunca, yani, yaptığın işleri, hareketleri öldüğün vakit Allah'ın huzuruna nasıl götüreceksin.[366]

[366] A'raz, bir cisimde muvakkat bir zaman için bulunan bir vasıftır. Gülün rengi ve kokusu gibi... Bir de cevher vardır ki; a'razın bulunduğu cisimdir. Renk ve kokuya nisbetle gül, bir cevherdir. Cevher; kendi kendine var olan şeydir. A'raz ise; kendi kendine var olmayıp, varlığı için bir cevhere muhtaç olan şeydir. Mesela, cisim cevherdir. Cismin şekli, rengi, hali, sayısı, bulunduğu yer, yaydığı ısı ve saire a'razdır.

Eski bilginler a'razı ikiye ayırırlardı. Birincisi; varlığı için bir cevhere muhtaç olmakla beraber, karar kılan vasıflar. Bir cismin beyazlığı ve siyahlığı gibi... Bu a'razlar, cisimle bakîdir. Cisim yok olunca, a'razlar da yok olur. İkinci kısım a'raz; hareket ve sükûn gibi, durmayan, bir an için mevcut olan, sonra yok olan a'razlardır. Bunlar iki zaman zarfında durmaz. Bulunduğu zamana aittir. Geçmiş zamanda olmadıkları gibi, gelecek zamanda da olmazlar, işte Mevlâna'nın bahs ettiği, namaz, oruç bu çeşit a'razlardır. Bu yüzdendir ki; "A'raz'ı iki zaman zarfında durmayan." diye anlatmışlardır.

• Bu namaz ve oruç a'razlarını Allah'a nasıl arz edeceksin? Çünkü, "a'raz" iki zaman zarfında bakî kalmaz. Mesela; bugünün namazı yarın, bu senenin orucu gelecek sene bulunmadığı için onların sûretleri de fanîdir.

• A'razlar götürülemez. Mesela; kılınan namazları, tutulan oruçları dünyadan ahirete götürmek mümkün değildir. Fakat a'razlar, yani namazlar, oruçlar rûhtaki, cevherdeki hastalıkları, yani kötü huyları, mânevî etkileri giderirler.[367]

[367] Ankebût Sûresi'nin şu mealdeki 45. ayetine işaret var: "Gerçekten de namaz, sahibini fuhuştan, kötülüklerden alıkoyar." Namaz kendisini hakkıyla kılanı kötü huylardan arındırır.

328

• Bu a'razların, yani namazın, orucun, yapılan iyiliklerin, ibadetlerin feyz eseri olarak, cevher, yani rûh, mânevî hastalıklardan arınır. Perhiz eden hastanın iyileşmesi gibi, iyiliğe döner.

• Çalışarak, gayret sarf ederek a'raz perhizi, cevher olur. Acı ağızda, perhizle bal gibi tatlılaşır.

950 • Ekin ekerseniz, yerler başakla örtülür. Saç ilacı baştaki kılları bitirir. Kıllar örülecek saç haline gelir.

• Nikâhla bir kadın almak, onunla birleşmek a'razdır. Bu hal geçicidir. Fakat, bu geçen a'razdan bir çocuk cevheri meydana gelir.

• Atı da, deveyi de birleştirmek a'razdır. Bunlardan maksat da, cevher olan yavrunun doğmasıdır.

• Kavun, karpuz çekirdeklerini ekmek bir a'razdır. Onun mahsul vermesi cevherdir. Zaten maksat da budur.

• Kimya ile uğraşmak da bir a'razdır. O uğraşmadan bir cevher hasıl oldu ise, onu getir.

955 • Aynayı cilalamak a'razdır. Bu a'razdan tertemiz bir ayna cevheri meydana gelir.

• Öyle ise; "Ben iyi işler işledim. Namaz kıldım, oruç tuttum, kulluk ettim." deme. Bu a'razlardan elde edileni göster. Ürkme.

• Senin arkadaşını övüşün de, bir a'razdır. Sus artık, keçinin gölgesini kurban etmeye kalkışma."

• Köle dedi ki: "Padişahım! 'A'raz değişmez.' diye buyurursun, bu söz aklı ümitsizliğe düşürür.

• Padişahım! ‘A'raz gitti mi gider. Bir daha geri gelmez.’ sözü kula ümitsizlik verir.

960 • A'razlar bir başka şekle bürünmese idi, yeniden var olmasaydı, işin aslı olmazdı. Sözler de mânâsız bir hale gelirdi.

• Bu a'razlar, bir başka renge boyanır, başka bir şekle girer. Her fanînin hasrı da başka türlü olur. Yani, her yok olup giden, bir başka varlığa bürünür gider.

• Her şey layık olduğu şekle döner, sürünün çobanı o sürüye layık olan çobandır. Yani, her a'raz kendine uygun bir mânevî şekle bürünür.

329

• Mahşer vaktinde, her a'razın kendine layık ayrı bir şekli vardır. Her a'razın şekli vardır... Her a'razın şekillenmesinin de, bir sırası, bir nöbeti vardır.[368]

[368] Yaptığımız iyi işler, kötü işler, ibadetlerimiz, sözlerimiz, kabahatlerimiz hepsi birer a'raz olduğuna göre, onların ahirete götürülmesi, cevherin nakli gibi taşınmamakla beraber, hususî, kendilerine layık bir şekilde başka bir kılığa girerek götürülecektir. Ve ahirette iyi işlere sevap, kötü işlere de ikab vardır.

Öyle olmasaydı, öteki âlemde amellerimizin tartılacağı mizan, terazi olmazdı. Nitekim, Seyyid Şerif Cürcanî; "Bir yerden bir yere nakledilemez." Sözünü;"Cismin, cevherin bir yere nakline kıyasla." diye yorumlamıştır, İmam-ı Gazzalî de, birer a'raz olan amellerimizin, rûhanî âlemde başka bir şekle bürünerek manen ötelere götürüleceğini yazmaktadır. Böylece ibadetlerimiz, kabahatlerimiz, sözlerimiz, düşüncelerimiz, iyi kötü hareketlerimiz yok olmamakta. 99. süre olan Zilzal Sûresi'nin 7. ve 8. ayetlerinde bildirildiği gibi, zerre miktarda hayır da, zerre miktarda şer de kaybolmayacak, başka bir şekle bürünerek karşımıza çıkacaktır. Kendi tabiatlerine yakışır bir şekilde, başka kılığa girerek, bizi takip edeceklerdir. Büyük alimler bu yorumu Peygamber Efendimizin şu mealdeki hadisine dayanarak yapmışlardır: '"Cennete çok çok ağaç dikiniz' hadisini duyan sahabe; 'Ya Resullallah cennette ağaç dikmek nedir?' diye sorunca. Peygamber Efendimizin; "Allah'ı tesbih etmek, tehlil etmek, yani 'subhanallah' ve 'lâilâhe illellah' diyerek zikretmektir." diye buyurmuştur, işte bu hadîste, tesbih ve tehlîl birer a'raz oldukları halde, cennette birer ağaç süretine bürünürek karşımıza çıkacağı haber verilmiştir. Hz. Mevlâna Dîvân-ı Kebîr (c. II s. 692)'de; "Gidecek yerde yalnız kalmayı istemiyorsan, hayırdan, iyilikten, ibadetten birer evladın olsun." diye buyurur. Seyyid Nizam hazretleri de:

"Ahlak-ı zemîmendir tâmûda sana ateş, Bir zerre kadar anda, bir ateş-i sûzan yok."

Yani "Kötü huyların cehennemde sana ateş olacaktır. Yoksa cehennemde bir zerre bile ateş yoktur." demektedir.

• Kendine bak, sen de bir a'raz değil misin? Annenle babanın birleşmesinden meydana gelmedin mi? Ve bir maksat uğrunda sen de birisi ile eş değil misin?

965 • Evlere köşklere bak, bunlar da yapılmadan önce, mühendisin zihninde, düşüncesinde birer masala benzerlerdi.

• Hoşumuza gittiği için seyrettiğimiz, sofası düzgün, tavanı, kapısı uygun bir şekilde yapılmış filan ev, mühendisin zihninde var idi.

• Mühendisin zihnindeki o a'raz, o düşünce aletleri hazırladı. Ormanlardan kesilen direkleri getirdi. Böylece, ev yapılıp, meydana çıktı.

• Her sanatın, her hünerin aslı, temeli, mayası hayalden, a'razdan, düşünceden başka nedir?

• Dünyanın bütün cezalarına bir maksat gütmeden bak, hepsi de a'razdan başka bir şeyle meydana gelmemiştir.

330

970 • Önce düşünce vardır. Sonra bu düşünce işe çevrilir. İş de kendini gösterir. Dünyanın kuruluşunu ezelden beri böyle bil. Yani, kâinatı yaratan Allah, önce kâinatı yaratmayı irade buyurmuş, sonra icabına göre yaratmıştır.

• Meyveler, önce gönül düşüncesinde tohum halindedir. Sonra meyve olarak meydana çıkar, görünür.

• Sen bir işe girişip, bir meyve fidanı dikince, sonunda meyvenin meydana gelmesi yolunda ilk harfi okudun, yani ilk adımı attın.

• Gerçi fidanın kökü, dalları, yaprakları önce vardı. Ama, onların hepsi de, meyve vermek için var olmuşlardı.

• Demek ki, göklerin aklı ve fikri olan o ilahî düşünce, sonunda "Habîbim! Sen olmasaydın, gökleri yaratmazdım." sırrının sahibi oldu. Yani kâinat, bütün varlıklar Peygamber efendimiz dolayısıyla insan için yaratıldı.

975 • Bu sözler, bu söyleyişler hep a'razları anlatmak için; bu arslandan, bu kurttan bahsediş de öyle.

• Bütün âlemler a'raz idi. "insanın ezelde anılmaz, bahsedilmez bir zamanda bulunduğu haberi, ona gelmedi mi?" ayeti bu manayı bildirmek için geldi.[369]

[369] İnsan Sûresi'nin l. ayetini şu hadisle izah ediyorlar: "Ezelde Allah vardı. Onunla beraber hiç bir şey yoktu."

• Bu a'razlar neden doğar? Şekillerden, suretlerden. Şekiller neden doğar? Düşüncelerden.

• Aslında bu dünya, "küllî akl"ın bir düşüncesinden ibarettir. Akıl padişaha benzer; şekiller, suretler onun elçileri, peygamberleri gibidir.[370]

[370] Akl-ı Küll, ilk yaratılmış olan büyük nûrdur ki, her şeye hâkim olan odur. Ona "Hakîkat-i Muhammediye" de derler.

• İlk âlem, yani bu dünya imtihan âlemidir, ikinci âlem, ahiret işe, şunun bunun, yaptıklarımızın ettiklerimizin karşılığını bulma âlemidir.

980 • Padişahım! Senin kulun bir günah işlerse, a'raz olan o cinayet, zincire vurulmak, zindana atılmak söretinde meydana çıkar.

• Fakat, kulun sana layık bir hizmette bulunursa, o a'raz da, memnunluk bildiren bir hil'at şeklinde kendini gösterir.

• Bu a'raz ile cevher, yumurta ile kuş gibidir. Bu ondan doğar, o bundan doğar."

331

• Padişah dedi ki: "Tutalım dediklerin doğru olsun. Fakat, senin bu a'razların bir cevher doğurmadı ki, yani, senin iyi davranışlarından, iyi huylarından bir cevher doğmadı mı?"

• Köle dedi ki: "Bu iyilik, kötülük dünyada gizli kalsın diye, akıl, o cevheri gizli tutar."

985 • Çünkü, düşüncenin şekilleri meydana çıkaydı, kâfir de, mümin de Allah'ı zikr eder, başka bir söz söylemezdi.[371]

[371] İç yüzümüz dışımıza vursaydı, insanlar saydam olsalardı da, ne düşündükleri görünse idi, ne olurdu? iki yüzlülük kalkardı. Herkes dışardan görülen kötülüklerini düzeltmek için, doğru düşünmeye, iyi hissetmeye mecbur kalırdı. Bütün insanlar muvahhid olurdu. Allah'ı zikr ederlerdi ve putlara tapmak kalkardı.

• İçteki inançlar gizli olmasaydı da, açıkta bulunsaydı ve din ile kâfirlik insanın alnına yazılsaydı.

• O zaman şu dünyada put mu kalırdı? Puta tapan bulunur mu idi? O zaman insanlar, inançları yüzünden birbirlerini hor görürler mi idi? Birbirleri ile ibadetleri yüzünden alay ederler mi idi?

• O zaman şu dünyamız, sırların açığa çıkacağı kıyamet günü gibi olurdu. Kıyamet günü, kim suç işleyebilir? Kim yanlış iş görürdü?"

• Padişah dedi ki: "Allah kötülüklerin cezasını gizledi. Gizledi ama, bu gizlilik avama göre; Allah'ın has kullarına göre değil.[372]

[372] Ermişler, gönülleri görürler, onların gözlerinden hiç bir şey gizlenemez. Hz. Osman zamanında bir kişi, bir kadına yolda kötü gözle bakmıştı. Sonra o adam bir işi için halifenin yanına girmişti. Halife onu görünce; "Allah, Allah... Yollarda zina ediliyor." diye buyurunca, kadına bakan kişi; "Ya emîr, Peygamberimizden sonra sana vahiy mi geldi ki, benim suçumu bildin?" deyince; "Kötü bakışını, senin gözünden anladım." diye buyurmuştur.

990 • Ben bir emîri cezalandırmak istersem, bu hali öteki emîrlerden gizlerim; fakat vezirden gizlemem.

• Cenab-ı Hakk da bana işlerin yüzbinlerce şekli ile, yapılan işlerin karşılığını, yani, verilecek mükafat ve mücâzatı da göstermiştir.

• Sen de yaptığın işlerden bana bir nişan, bir iz ver de onu tamamıyla bilip, anlayayım. Zaten, hakîkat âyinini tereddüd ve şüphe bulutu gizleyemez."

• "Mademki, benim işlerimi, iç yüzümü, ahlakımın nasıl olduğunu biliyorsun, öyle işe, beni söyletmekteki maksadın nedir?" deyince

• Padişah dedi ki: "Dünyayı yaratmaktan, meydana getirmekten maksat, Allah'ın bildiği şeyleri apaçık ortaya dökmesidir.

332

995 • Allah bildiğini ortaya koymadıkça, adeta ilahî tasavvur, ilahî plan olan 'a'yan-ı sâbite'yi meydana çıkarmadıkça da, cihana doğurma dert ve zahmetini vermedi.[373]

[373] Allah, her şeyi ve hepimizin ne olacağını biliyordu. A'yan-ı sabitede yani, ilm-i ilahîde, ilahî tasavvurda her şeyi önceden biliyordu. Bu hal bu biliş "ilme'l-yakîn"dir. Onun kâinatı yaratmaktaki maksadı, ilme'l-yakîn halini, ayne'l-yakîn haline çevirmekti. İim-i ilahîde mevcut ilahî tasavvurları ortaya koymakla, daha doğrusu âlemin zübdesi ve hulasası olan insanı yaratmakla, gizli hazîneyi ortaya çıkarmış oldu. Bir anne bile, rahminde taşıdığı yavruya özlem duyar. Onun doğmasını candan ister. O, doğuşun zahmetsiz, acısız, ızdırapsız olmasını ister. Aslında bu dünya, bir imtihan yeridir. Bu konuyu daha iyi anlamamız için Muhammed Sûresi'nin şu mealdeki 31. ayetini okuyalım:"İçinizde Hakk uğrunda savaşan ve sabırlı olan kimdir. Onları bu dünyada tecrübe ve imtihan ediyoruz."

• Senden bir kötülük, yahut iyilik meydana gelmeden bir an bile duramazsın, yani, her an senden bir iyilik veya bir kötülük zuhur eder.

• Sana bu işe koyulma, çalışma arzusu da sırrın, gizliliğin meydana çıksın diye verilmiştir.

• İnsanın gönlü, yahut kaza ve kader, ipin uçunu çekip durdukça, tenin yumağı nasıl hareketsiz durabilir?

• Tasalanman, dertlenmen, uğraşıp durman o çekişin belirtisidir, işsiz güçsüz kalman, sana can çekişmektir. Ölümdür.

1000 • Bu cihan da öteki cihan da hiç durmadan iş ve hareket doğurmaktadır. Her hareket sebebi, anadır. Ondan doğan çocuk da onun eseridir.

• Bir sebepten, bir hareketten, bir eser doğunca, o eser de ayrıca bir sebep meydana getirir. O sebepten de şaşılacak eserler doğar.

• Bu sebepler, nesilden nesle, soydan soya sürerek gider. Fakat, bunları görmek için uyanık bir gönül, gören bir göz gerekir."[374]

[374] Mesneviyi en güzel şekilde şerh eden ismail Ankaravî hazretleri, bu konuyu açıklamak için şöyle bir örnek vermiş: "Sen buğdayı ekersen, o bir sebep olur. Onun başak vermesi, o sebebin eseridir. O eser, tarlada başakların olgunlaşmasına, toplanıp harmanda buğday haline gelmesine, sonra tane olarak değirmene götürülme-sine, değirmen taşı altında buğdayın un haline gelmesine, ondan fırıncıların unu ekmek haline getirmelerine, ekmeğin yenilmesine, karın doyurmasına, karın doymakla bedenin beslenmesine ve kuvvet peyda etmesine sebep olmaktadır. Bedende enerji doğuran, kuvvet haline gelen ekmek, vücutta iyi ve kötü hareketlere, o hareketler de sevaba ve ikaba, sevap ve ikabın ise cennet nimetlerine yahut cehennem azaplarına sebep olur. Böyle bir sebebin doğurduğu bir eser de, başka eserler için ana yerine geçer. Ve bundan bir çok sebepler doğar.

Şu sayılan şeylerin hepsi de, buğdayın tanelerinin tarlaya ekilmesinden husule gelmiştir. Diğerleri de bunlara kıyas edilmelidir. Fakat bu sebep ve eser zincirini birer birer görebilmek için, açık ve nûrlu bir göz gerektir."

333

• Padişah, o köle ile konuşurken söz buraya geldi. Padişah, onda bir hakikat belirtisi gördü mü, görmedi mi?

• Hakîkati araştıran padişah onda bir belirti gördü ise, -ki bu belirti görülmüş olabilir- ama onu söylemeye bize izin yoktur.

1005 • Öbür köle hamamdan dönünce, padişah onu huzuruna çağırttı.

• Ona; "Sağlıklar, esenlikler olsun; eksilmeyen nimetlere eriş; sen pek hoşsun, pek zarifsin, pek güzelsin." dedi.

• "Fakat, yazıklar olsun; öbür kölenin söylediği kötü huylar da sende olmasaydı ne olurdu?

• O zaman güzel yüzünü gören sevinir, neşelenirdi. Seni görmek, bütün dünya mülküne değerdi."

• Köle dedi ki: "Ya padişahım! O dinsizin benim hakkımda söylediklerinden birazcığını lûtfen söyle..."

1010 • Padişah; "O, önce senin iki yüzlülüğünü anlattı. Senin görünüşte deva, hakîkatte dert olduğundan bahsetti."

• Köle, arkadaşının kendi hakkındaki kötü sözlerini padişahtan duyunca, öfke denizi coştu.

• Ağzı köpürdü, yüzü kızardı. Köle arkadaşını çekiştirme dalgası sınırı aştı.

• Dedi ki: "O önceden bana dost idi, fakat ağzı bozuklu. Kıtlıkta kalmış köpek gibi, pek çok zaman pislik yerdi."

• Arkadaşını çekiştirmek için böyle çan çan ötünce, padişah; "Artık yetişir." diyerek, elini onun ağzına götürdü ve...

1015 • "Bu deneme ile bu imtihanla seni ondan ayırt ettim. Senin rûhun kokmuş; onun ağzı kokuyor.

• Ey rûhu kokmuş kişi, sen uzakta dur. Arkadaşın amir olacak, sen onun emrinde olacaksın, onun buyruğuna uyacaksın."

• Bir hadis-i şerifte: "Gösteriş için Cenab-ı Hakk'ı zikretmek, külhanda biten yeşilliğe benzer" diye buyurmuştur.

• Şunu iyi bil ki; güzel, iyi bir yüz, kötü huyla bir araya gelirse bir mangır bile etmez.[375]

[375] Herkes güzel bir yüze bakmaktan hoşlanır. Fakat bu hoşlanma, o güzel yüz sahibinin özünün de, rûhunun da, ahlakının da güzel olmasına bağlıdır. Yüzün güzelliği, özün çirkinliğini gizleyemez, yeninden yakasından o çirkinlik er geç görünür. O zaman ona karşı duyulan hayranlık, muvakkat hoşlanma, nefrete çevrilir. Peygamberimizin sahabelerinden Cerir b. Abdullah pek yakışıklı, pek güzel bir zat imiş. Hatta güzelliğinden ötürü kendisine; "Bu ümmetin Yûsufu" derlermiş. O zat rivayet ediyor ki; "Resulullah efendimiz bir gün bana; 'Ey Cerir! Sen öyle bir kimsesin ki, Allah seni güzel yaratmış, sen de ahlakını güzelleştir.' diye buyurdu."

334

• Bir kimsenin yüzü çirkin, fizikî bakımdan bedeni beğenilmez olabilir. Fakat, onun huyu güzelse, o kimsenin ayağı dibinde can ver.

• Bilmiş ol ki, görülen maddî şekil, güzellik yok olur gider. Fakat, mânâ âlemi ebedî kalır; ölümsüzdür.

Testiye bakma, içindeki suya bak.

• Ne vakte kadar testinin şekli, biçimi ile üstündeki nakışlarla oyalanıp duracaksın? Testinin şeklini, nakşını bırak da içindeki suyu ara. Yani, insanların güzelliklerine, dış görünüşlerine bakma da, ahlaklarına, huylarına, tabiatlerine bak.

• Ey gördüğü güzele takılıp kalan kişi! Onun süretini görüyor, manasından, yani, ahlakının güzel mi, çirkin mi olduğundan gafil bulunuyorsun. Eğer akıllı bir adam isen sedefteki inciyi bul.

• Dünyadaki kalp sedefleri, yani, bedenlerimizin hepsi de can denizinin feyzi ile diridir.

• Ama, her sedefte inci yoktur. Gözünü aç da her birinin gönlüne, içine bak.

1025• Onda ne olduğunu, bunda ne olduğunu ayırt et. Çünkü, o değer biçilmez inci, pek az bulunur.

• Şekle bakarsan dağ, bir la'le göre yüzlerce defa büyüktür.

• Görünüşte elin, ayağın, saçın, sakalın gözüne göre yüzlerce defa büyüktür.

• Fakat, gözünün bütün uzuvlardan daha kıymetli olduğunu sen de bilirsin.

• Gönlüne gelen bir tek düşünce yüzünden de, yüzlerce cihan bir anda baş aşağı devrilir gider.

1030 • Padişahın bedeni de, görünüşte diğer insanların bedeni gibidir. Fakat yüzbinlerce asker, onun arkasından koşar. Onun izinden yürür.

• Sonra, o padişahın şekli, görünüşü de, bir gizli düşünce tarafından sevk ve idare edilir.

335

• Şu sonsuz, sayısız halka dikkatle bak, hepsi de bir düşünceye dalmış, yeryüzünde sel gibi akıp gitmede.

• O düşünce, halk nazarında önemsiz küçük bir şeydir. Fakat, sel gibi dünyayı sürükler götürür.

• Görüyorsun ki, dünyada her hüner, her sanat bir düşünce ile meydana gelmede, olmadadır.

1035 • Evlerin, köşklerin, şehirlerin, dağların, ovaların nehirlerin;

• Balığın deniz yüzünden diri olduğu gibi; yeryüzünün, denizin, güneşin, göğün düşünce, ile hayat bulduğunu görüyorsun da,

• Neden körleşiyorsun, aptallaşıyorsun da beden sana Süleyman gibi büyük; düşünce, karınca misali küçük görünüyor?

• Neden gözüne dağ pek büyük de; düşünce fâre gibi zayıf görünüyor? Neden dağı kurt gibi görüyorsun?

• Dünya, senin gözünde büyüyor, sana korku veriyor; buluttan, gök gürültüsünden, gökten titriyor, korkuyorsun?

1040 • Ey eşekten de aşağı olan kişi! Taşın nasıl bir şeyden haberi yoksa, senin de düşünce dünyasından haberin bile yok. Sen düşünce dünyasından eminsin, gafilsin.

• Çünkü sen bir şekilden, kalıptan ibaretsin; akıldan payın yok. Sen, insan huylu değilsin, insan şeklinde bir eşek sıpasısın.

• Bilgisizliğinden ötürü sen, gölge varlığı insan sanıyor, insan görüyorsun da, bu yüzden sence insan, bir oyuncak, değersiz bir varlık oluyor.

• Düşünce ve hayalin örtüsüz, perdesiz, kol kanat açacağı, bütün sırların meydana çıkacağı kıyamet gününe kadar dur bekle...

• O zaman dağların yün gibi yumuşadığını, şu soğuk ve sıcak yeryüzünün yok olduğunu görürsün.

1045 • Ezelî, ebedî hayata ve sonsuz sevgiye malik olan Allah'tan başka, ne gökyüzü, ne yıldız, ne de başka bir varlık görürsün.

Padişahın has bir kölesine saraya mensup adamların haset etmeleri

• Padişahın biri, bir kölesini, lûtfundan ötürü sarayın bütün adamları arasından seçmiş idi. Onu hepsinden üstün tutuyordu.

336

• O kölenin elbise parası, yüz emîrin maaşı kadardı. Onun gördüğü itibarı yüz vezir göremiyordu.

• Bahtının, tali'inin üstünlüğünden o bir "Ayaz" kesilmişti. Onu seven padişah da, vaktinin "Mahmud"u olmuştu.[376]

[376] Yûsuf gibi hem bedeni hem ahlakı güzel olan Türkmen kölesi, Ayaz b. Oymak, Hindistan'ı zabt eden ve oralara müslümanlığı götüren büyük hükümdar Gazneli Mahmud(969-1030)'un kölesi idi. Gazneli Mahmud, kendisine pek sadık olan kölesini çok seviyordu. Bu bağlılık dillere destan olmuştur. Mesnevî'de de bu konuda hikâyeler vardır.

1050 • O kölenin rûhu, padişahın rûhu ile ezelde şu bedenler yaratılmadan önce tanışmışlar, dost olmuşlardı.[377]

[377] "Rûhlar hazırlanmış ordular halinde idi. Orada tanışanlar burada uyuşurlar. Orada tanışmamış olanlar da burada bozuşurlar." hadis-i şerîfi gereğince, rûhlar âleminde bir sevgi ve nefret görülür. Orada birbirlerini tanımış olanlar, burada birbirleri ile sevişirler iyi geçinirler. Bu tanışmaya, bu yakınlığa "ülfet-i ezeliye" (=ezeldeki anlaşma) denir.

• Zaten iş de, bedenden önceki iştir. Sen şu sonradan peydahlanan dünya hayatını hayat sayma, geç.[378]

[378] Bizim asıl hayanınız ezelde takdir buyrulmuştur. Biz orada yazılanları, takdir edilenleri, burada, bu dünyada yaşıyoruz. Bu yüzden bazı ârifler; "Hatimeden değil, Fatiha'dan korkmalı; buradaki fanî hayatımızın sonundan değil, ezeldeki alın yazımızdan, levh-i mahfuzdan korkmalı." demişlerdir.

• İş ârifin işidir. Çünkü ârif şaşı değildir. Gözü ilk ekilen şeyleri görür.

• Oraya buğday mı ekilir, arpa mı? Gözü gece gündüz oradadır.

• Gece, neye gebe kalmışsa onu doğurur. Yapılan hileler, baş vurulan tedbirler, çareler takdire karşı hevadan ibarettir, hevadan ibaret.

1055 • Basma gelecek ilahî takdiri, alın yazısını gören kişinin gönlü, güzel tedbirlerle o takdiri değiştirmeye kalkışmaktan nasıl hoşlanır?

• Kendi aklına, kendi tedbirine aldanansa, tuzak içindedir. Ama, yine de tuzak kurar. Fakat, ne bu tuzak kurtulur, ne de tuzak kuran.

• Yüzlerce çayır, çimen bitse, yahut kuruyup dökülse, sonunda yine Allah'ın ekmiş olduğu tohum biter.

• İlk ekilen ekinin üstüne ekin ekerler ama, bu ikincisi yok olur gider, ilk ekin kalır.

• Olgun olan, sağlam olan, seçkin olan ekin ilk tohumdur. İkinci tohum bozulur, çürür gider.

337

1060 • Senin tedbirin, yine Hakk'ın tedbiridir. Yani onun takdiri eseridir. Böyle olmakla beraber, kendi tedbirini, dostun huzurunda bırak.

• Hakk'ın yükseltmiş ve takdir etmiş olduğu iş, esas iştir, işe yarayandır. Önce ne ekilmiş ise, sonunda o biter.

• Ey Allah'ın dostu! Mademki o büyük dostun kulusun, esirisin, onun emri altındasın. Ne ekersen onun için, onun rızası için ek.

• Hayırsız nefsin çevresinde dönüp dolaşma, onun işine bulaşıp da, çırpınma. Allah için, Allah rızası için yapılmayan bir iş, hiçtir hiç.

• Kıyamet günü gelip çatmadan, gece hırsızı gibi olan nefis, mal sahibine karşı rezil rusvây olur.

1065 • Hilelerle, tedbirlerle çaldığı malların vebali, kıyamet ve adalet gününde onun boynuna yüklenir.

• Yüz binlerce akıl bir araya gelip de, Allah'ın takdirine karşı bir tedbir kurmak istese de...

• Yaptıklarını pek güçlü bulurlar ama, saman çöpü rüzgâra karşı nasıl dayanır?

• Ey inatçı kişi! Eğer bu varlık âleminin, yani, şu görünen varlığın ne faydası vardır dersen, senin bu sorunda bile fayda vardır.

• Bu sorunda bir fayda yoksa bu bize gerekmez. Boş soruyu ne diye dinleyelim.

1070 • Sorunda bir çok faydalar varsa, ne diye dünya faydasız olsun?

• Dünya bir bakıma faydasız ise, başka bakımdan faydalarla doludur.

• Sana faydalı olan şey bana faydasız bile olsa, mademki sana faydalıdır, yapmaktan geri durma.

• Hz. Yûsufun güzelliği kardeşleri için bir anlam taşımıyordu, değersizdi. Ama dünya halkı için faydalı idi.

• Hz. Dâvud'un sesi pek güzeldi ama, güzel sesten hoşlanmayanlara ağaç takırtısı gibi gelirdi.

1075 • Nil nehrinin suyu âb-ı hayattan daha hoştu, daha feyizli idi. Fakat ondan nasîbi olmayanlara, mahrum kalanlara, inkarcılara kan olmuştu.

• Şehitlik mümin için diriliktir, hayattır, iki yüzlü kişiye ise ölümdür, çürüyüştür.

• Dünyada hangi bir nimet vardır ki; bir ümmet, bir bölük halk ondan mahrum değildir? Söyle bakalım.

• Öküze ve eşeğe şekerden ne fayda var? Her canlı olanın başka gıdası vardır.

• Bir kimsenin gıdası iğreti ise, ona öğüt vermek, onu doğru yola getirmek demektir.

1080 • Birisi hastalık yüzünden toprak yemeyi sevse, o kişi toprağı kendisine gıda sanır.

• O asıl gıdasını unutmuştur da, hastalık yüzünden gıda sandığım yemeye başlamıştır.

• Şerbeti bırakmıştır da zehir içmektedir. Hasta olduğu için zehir ona tatlı gelmektedir.

İnsan kendi ayıbını görmez de başkasının ayıbını görür, söyler.

881 • Herkes önce kendi ayıbım görseydi, onu düzeltmeye uğraşmaz mı idi?

• Halk kendinden gafildir. Bu yüzdendir ki kendi ayıplarını görmezler de, başkalarının ayıplarını görürler ve onları söyler dururlar.

• Ben kendi yüzümü görmem de senin yüzünü görürüm. Sen de kendi yüzünü görmez, benim yüzümü görürsün.

• Kendi yüzünü görebilen kişinin nûru, halkın nürundan fazladır.

885 • Öyle bir kişi, yani kendi kusurlarım, hatalarım gören bir kişi olsa bile, onun görüşü ölümsüzdür. Çünkü onun görüşü Allah'ın nûrundandır.

• İnsana kendi yüzünü, kendi kusurlarını gösteren nûr, duygu ile anlaşılır. Yani his nûru bu gözlerdeki nûr değildir. O nûr Hakk nûrudur, iman nurudur. Gönül nûrudur. O nûrun sahibi kendi zat ve sıfatını, o nûrla açığa vurmaktadır.

Cömertlik ve cimrilik

892 • Allah can bağışlamaya karşılık yüz binlerce can ihsan eder. Hangi bir cömertlik Hakk'ın bu görülmemiş, akıl almaz cömertliğine benzeyebilir?

• Hakk'ın bu cömertliğim görseydin, nasıl olur da canım esirgerdin? Bir can için nasıl olur da bu kadar gamlanırdın?

• Irmak kıyısında oturup da suyu esirgeyen, sakınan, ırmağı göremeyen kör bir kişidir.

895 • Hz. Peygamber buyurdu ki: "Kıyamet gününde verilecek karşılığı iyiden iyiye bilen;

• Bir verdiğine karşılık on verileceğine inanan, her zaman cömertliğim türlü türlü şekilde artırır durur.

• Cömertlik, bütün karşılıktan görmektir. Bu yüzdendir ki, cömertlik ümit ve neşe getirir. Ve verdiği şeylerin kaybolduğu korkusunu giderir."

• Cimrilik ise Peygamberimizin müjdelediği karşılıkları görmemektir. inciyi görmek dalgıcı sevindirir.

• Bu duruma göre, dünyada hiç kimsenin cimri olmaması gerek. Çünkü hiç kimse karşılığı olmadıkça oyuna giremez.

900 • Demek ki cömertlik gözden geliyor, elden değil, iş gören gözdür. Görüştür. Gözü görenden başkası cimrilikten kurtulmadı.

Kur'an'ın nûrunu görmeğe çalış;bakışını, düşünceni doğrult da şüpheye düşüp sorular sorma.

852 • Kur'an'ın nûru, zerre zerre Hakk ile batılı ayırt eder; bize gösterir.

• O irfan incisinin nûru gözümüzün nûru olsaydı, soruyu da kendimiz sorardık, cevabı da kendimiz verirdik.

• Şaşı gibi baktığın için ayın değirmisini iki gördün, işte senin bu şaşkın bakışın, şüpheye düşüp soru sormana benzer.

855 • Bakışını doğrult da hakîkat ayına, ay ışığına öyle bak ki, onu tek göresin. İşte sana cevap da budur.

• Düşünceni doğrult, iyi bak; çünkü düşünce de o irfan incisinin parıltılarındandır.

• Kulaktan gönüle gelen her cevaba göz; "Onu bırak da cevabı benden duy." der.

• Kulak arabulucudur. Kavuşup buluşansa gözdür. Göz hal sahibidir. Kulak ise dedikoduya dalmıştır. Kaal sahibidir.

• Kulağın işitmesinde sıfatın, huyun değişmesi; gözlerin apaçık görmesinde ise; zatın, mahiyetin, özün değişmesi vardır.[379]

[379] İnsan kulağı ile doğru bir söz işitirse, kabiliyeti varsa iyiye doğru gitmek ister. Mesela huysuz bir kimse; "Öfkesini yenen, suçluları affeden kişileri Allah sever." anlamına gelen Al-i İmran Suresi'nin 134. ayetini duyunca huyunu değiştirebilir. Hakarete maruz kalan birisi Mevlâna'nın şu manaya gelen beytini duysa suçluyu bağışlar: "Şayet rastlamasaydık bizler edepsizlere / Affetmenin zevkini kim verirdi bizlere." Gözün görmesi ile zatın değişmesine gelince: "İçinizden hiç biri ölmeyince Rabbini göremez." hadisi gereğince, ölmeden önce Allah'ı görmeye imkân yoktur. Ancak gerçek müminlerden ibadetle, iyiliklerle kendilerini maddî isteklerden, dünya sevgisinden kurtaranlar; ölmeden evvel ölenler; ve kendilerini Hakk'ta fanî kılanlar, Allah'ı Allah ile görürler. Çünkü ârifler; "Allah görülmez, ancak Allah ile görülür." demişlerdir. Büyük bir ârif de "Rabbimi gördüm. 'Sen kimsin' dedi, ona; 'ben senim' dedim" sözünü bu konu üzerine söylemişlerdir, işte zatın değişmesi budur.

860 • Ateşin varlığını sözle bildik. Bu varlığa sözle yakın hasıl ettinse, yani "ilme'l-yakîn" mertebesine ulaştınsa, bu mertebede kalma, o ateşte pişme gibi yanmayı da iste.

• Yanmadıkça ateş hakkındaki ilmin "ayne'l-yakîn" (=gözle görüp inanmak) değildir. Bu mertebeye erişmek istiyorsan ateşe dal, ateş içinde otur.

• İşitilen sözler kulağa girse ve kulak hakîkati içine sindirse, göz gibi olur. Yoksa sözler kulağa takılır kalır. İçeriye yol bulamaz.

Allah'ın kudreti, lutfu, keremi ve kâinatı kaplayan sonsuz mübarek nûru

906 • Allah peygamberleri kendi ihtiyacı olduğu için değil; lutfundan, kereminden, büyüklüğü icabı halka doğru yolu göstersinler, kurtuluşu haber versinler diye göndermiştir.

• Allah şu kirli çamurdan nebîler, velîler gibi mânevî değerleri üstün büyük padişahlar yaratmıştır.

• Topraktan yaratılanları arıttı da, onları üstün varlıklar kıldı. Onları göklerde yaşayanlardan bile ileri geçirdi.

• Allah kendi kudret ve büyüklüğü ateşinden bir alev aldı ve onu cemali tecellîsi ile saf bir nûr haline koydu. Sonra o saf nûr ile kâinatta mevcut bütün nûrları parlattı.

341

910 • Parıl parıl parlayan o nûr, bütün rûhlara aks etti. Bütün rûhlar üzerinde parladı. Âdem (a.s.) da isimleri bilme bilgisini o nûrla elde etti.

• Adem'e akseden o nûru, Şit'in eli devşirdi. Hz. Âdem Şit'de o nûru ördü de onu yerine halîfe etti.

• Hz. Nuh o nûrdan feyz aldı da, can denizinin hevasında inciler yağdırdı.

• İbrahim(a.s.)'ın rûhu da o nûrun tecellîsine mazhar olduğu için; çekinmeden, korkmadan Nemrud'un ateşinin içine daldı.

• İsmail (a.s.) o nûrun ırmağına düşünce kendinden geçti de, babasının keskin kılıcına seve seve boynunu, başını uzattı.

915 • Hz. Davud'un rûhu o nûrun şulelerinden hararetlendi, kızıştı da, o yüzden demir elinde yumuşadı, mum gibi oldu.

• Süleyman (a.s.) memedeki çocuk gibi o nûr feyzini emmiş olduğu için, devler onun buyruğuna girdiler. Ona kul köle kesildiler.

• Hz. Yâkub o ilahî nûrun kazasına baş eğdi, râzı oldu da, çok sevdiği Yûsuf'un ayrılık ateşine yandı, yakıldı. Bu yüzden oğlunun gömleği kokusu ile gözleri aydınlandı.

• Ay yüzlü Yûsuf (a.s.), Muhammedi nûr güneşini gördüğü için, rüyaları yorumlamada çok ileri gitti. Çok uyanık oldu.

• Bir değnek bir sopa olan asa, Hz. Mûsâ'nın ilahî nûrla parlayan elinden nûrlu su içtiği için, Firavun'un saltanatını bir lokma edip yuttu.

920 • Îsâ (a.s.) da, o ilahî nûrun merdivenini buldu da, o nûrdan merdivenle çabucak dördüncü kat göğün üstüne çıktı.

• Hz. Muhammed (s.a.v.) kendi mânevî nûrunu bu fanî cihanda, bu saffet âleminde bulunca; bir an içinde, bir işaretle ayı ikiye ayırdı.

• Hz. Ebu Bekir, Peygamber efendimizde o ilahî nûru bulunca, öyle bir Padişahın, peygamberlik padişahının çok sadık ayrılmaz bir dostu (=sıddîkı) oldu.

• Hz. Ömer bütün nûrların kaynağı olan o şaşılacak nûrun, o eşsiz sevgilinin, candan âşıkı olunca; gönül gibi oldu da, hak ile batılı ayırt etti, Faruk" oldu.

• Hz. Osman tertemiz bir gönülle o apaçık görüşün ta kendisi oldu da, Çok feyzli bir nûr elde etti. İki nûr sahibi oldu. Bu sebeple kendisine "Zinnureyn" dendi.

925 • Hz. Ali o ilahî nûr yüzünden inciler saçtı da, can vadisinde, mânâ aleminde Allah'ın arslanı oldu.

342

• Büyük velî Bağdat'lı Cüneyd de, o nûrun ordusundan yardım gördü de mânevî mertebeleri arttıkça arttı, sayıya sığmaz oldu.

• Bâyezid-i Bestamî o nûrun parlaklığı ile hakîkat yolunu apaçık gördüğü için; Hakk tarafından kendisine "Arifler Kutbu" lakabı verildi.

• Ma'rûf-ı Kerhî hazretleri, o nûrun harîmine bekçilik yaptığından, aşk halifesi ve rabbanî nefes sahibi oldu.

• Edhem oğlu İbrahim o nûra doğru neşeli bir halde at sürünce, o nûra candan yönelince adalet padişahlarının padişahı oldu.

930 • Şakîk-i Belhî de o nûru bulmak arzusu ile çetin yollara düştü, zorluklara katlandı. Yolun meşakkati yüzünden fikirleri güneş gibi parlak, görüşleri keskin oldu.

• Adları geçen velîlerden başka daha nice yüz binlerce gizli padişahlar vardır ki, o ilahî nûr yüzünden nûr âleminde yücelmişler, mânevî makamlara erişmişlerdir.

• Onların adları Allah'ın gayretinden ötürü gizli kaldı. Her dilenci o mübarek insanların adlarını bilip anamadı.

• O büyük ve sonsuz nûra can denizi ve denizlerin canı desem de layık değildir. Onu anlatabilmem için ona yeni bir ad aramam gerek.

935 • O büyük ve eşsiz nûr hakkı için ki, bu ve şu denilen şeyler ondandır. Bütün içler, bütün özler ona nisbetle kabuk gibidir.

Gerçekten de insanın asıl gıdası Allah'ın nûrudur.

• Gerçekten de insanın asıl gıdası Allah'ın nûrudur. Ona hayvan gıdası vermek layık değildir, insanın asıl gıdası ilahî aşktır. İlahî akıldır.

• Fakat mânevî hastalığı yüzünden insan asıl gıdasını bırakmış, bu suyu içmekte, toprak ürünleri ile beslenmektedir.[380]

[380] Bu konu yanlış anlaşılmamalıdır. Elbette insan ilahî emanet olan rûhunun kafesini, yani bu bedeni beslemek zorundadır. Bu hususta bedenimizin de bizde hakkı vardır. Normal olarak onu çeşitli maddî gıdalarla besleyeceğiz. Fakat rûhumuzun mânevî gıdasını ihmal etmeyeceğiz.

343

1085 • İnsan asıl gıdasını unuttuğu ve yeryüzü gıdasına düştüğü için huzursuzdur. Yüzü sararmış, ayakları titremekte, kalbi telaşla çarpmaktadır. Nerede yeryüzü gıdası, nerede gökyüzü gıdası?[381]

[381] Zariyat Suresi'nin 7. ayetine işaret var. Güzel yollara sahip olan semayı büyük velî Necmeddin Kubrâ hazretleri; "İçinde Allah'a giden yollar bulunan gönül seması" olarak tavsif etmektedir, işte bizim gerçek gıdamız oradadır.

• Göklerin gıdası, mânevî devlete erişen Allah'ın has kullarının gıdasıdır. O gıda, boğazsız ve aletsiz yenir.

• Güneşin gıdası aşkın nûrundandır. Nebîlere, velîlere haset edenlerin, şeytanın gıdası ise yeryüzünün dumanındandır.

• Allah şehitler için; "Rızıklandılar." diye buyurdu. O mânevî gıda için ne ağız, ne de tabak vardır.[382]

[382] Al-i imran Suresi'nin şu mealindeki 169. ayetine işaret var; "Allah yolunda şehit olanları ölülerdir sanmayınız. Bilakis onlar dirilerdir. Rableri tarafından rızıklanırlar."

• Gönül her dosttan bir gıda alır. Gönül her bilgiden bir mânevî zevk, bir safa, bir arınma elde eder.

1090 • Her insanın şekli bir kaseye benzer. Göz de o kasenin içini, manasını görür ve duyar.

• Buluştuğun herkesten mânevî bir gıda alırsın, mânevî bir şey yersin. Kavuştuğun her dosttan da bir şeyler alırsın.

• Erkekle kadının buluşmasından bir çocuk doğar. Çakmak taşı ile demirin birleşmesinden de kıvılcım meydana gelir.

• Toprağın yağmurla birleşmesinden meyveler, yeşillikler, çiçekler yetişir.

1095 • İnsan yeşilliğe gidince, yeşilliğe bakınca gönlü hoşlanır. Gamsız bir hale gelir. Sevinir, neşelenir.

• Neşe, sevinç rûhumuzla birleşince, biz de iyi oluruz. Bizden iyi duygular, iyi düşünceler, iyilikler doğar.

• Dilediğimiz gibi güzelce gezdik eğlendik mi, karnımız acıkır, iştahımız artar.

• Al al beniz kanlanmaktan ileri gelir. Kan da gül rengini, hoş renkli güneşten alır.

• Renklerin en güzeli al renktir. O renk de güneştendir. Güneşten meydana gelir.

• Bir şeyin bir şeyle birleşmesi, kuvvet halindeki fiili meydana getirir. Şeytanın münafıklarla birleşmesi gibi.

344

• Bu manalar, yani gösterilen misaller dokuzuncu kat göktedir. Ama şu bilinen derecelerden başka, kat kat dereceleri vardır.

• Halkın dereceleri iğretidir. Emir âleminin dereceleri ise, o âlemin özünde, yaratılışında vardır.[383]

[383] Allah'tan başka her şev anlamına gelen âlem'i, "Emir âlemi", "Halk âlemi" diye ikiye ayırırlar. "Emir âlemi": Rûhî, gaybî, latîf, lâhûtî, melekûtî, mânevî ve nûranî âlemdir. "Halk âlemi" ise: Maddî, zülumâtî, kesîf, cismî şehadet âlemi, şu içinde bulunduğumuz âlemdir.

1104 • Halk maddî yönden üstün bir hayat yaşamak, zengin olmak, yüksek makamlara ulaşmak için horluk çeker, yüz suyu döker. Yücelmek ümidi ile aşağının aşağısı olur, hakaretlere katlanır.

• Şu fânî olan tasalarla geçen üzüntülü beş on günlük yüceliği ümit ederler de, boyunları dertten ip gibi incelir.

• Onlar nasıl oluyor da Hakk'a, hakîkate gelmiyorlar? Hakk, yücelik içinde parlayan bir mânâ güneşidir.

• Güneşin maşrıkı (=doğusu) karanlık bir burçtur. Hakk'ın rûhanî mânâ güneşi ise doğulardan dışardadır.

• Cenab-ı Hakk için maşrık (=doğu) kelimesini kullanışım, o güneşin zerrelerine, yani yarattıklarına nisbetledir. Yoksa onun zatı ne çıkar, ne iner. Yani ne doğar ne de batar.

• Biz ki o hakîkat güneşinin geride kalmış zerreleriyiz; iki dünyada da gölgesiz birer güneşiz.[384]

[384] Burada Hz. Mevlâna "biz" derken, bütün velîleri kastediyor. Ve kendilerini daha önce gelmiş bulunan peygamberlere nisbetle geride kalmış birer zerre olarak görüyor. Fakat hakîkat güneşinin birer zerreleri olduğumuz için, dünyayı, ahireti nûrlandıran gölgesiz birer güneşiz diye buyuruyor.

1110 • Şaşılacak şey de şu ki: Yine de o hakîkat güneşinin etrafında dönüp dolaşmaktayım. Buna sebep de güneşin ışığı ve cazibesidir.

• Şems hem sebepleri meydana getiriyor, hem de sebepler şemsin takdiriyle kırılıp kopmadadır.[385]

[385] Velîler de insandır. Onlar da zaman zaman huzursuz olurlar. Nitekim Cüneyd-i Bağdadî; "Hakk dostunun saati saatine uymaz." diye buyurduğu gibi. Peygamberimiz (s.a.v.) de; "Ya Rabbî! Sana karşı duyduğum hayretimi, hayranlığımı artır." diye niyazda bulunmuştur. Burada Hz. Mevlâna şunu demek istiyor: "Hakîkat güneşi, bazen lutufta bulunuyor, sebepler halk ediyor. Buluşma şevkim artıyor, büyük bir mânevî zevk içinde bulunuyorum. Bazen yine onun yarattığı sebepler yüzünden ondan uzak düşüyorum. Acılar çekiyorum, şaşırıp kalıyorum." Şems-i hakîkati (=hakîkat güneşini) bütün Mesnevî şârihleri bu yukarıda hulasa olarak arz ettiğim şekilde şerh ettikleri halde; Gölpınarlı merhum, güneşi, Şems-i Tebrizî olarak kabul etmiştir. Doğrusunu Allah bilir.

345

• Yüzbin kere ümit kestim. Kimden? Şemsten!.. Siz buna inanır mısınız?[386]

[386] Kalbe gelen ilahî feyzierin muvakkat bir zaman için kesilmesine, sûfîler "kabz hali" derler. O halde bulunan kimse sıkılır, yanar, tutuşur, dayanılmaz bir dereceye gelir. Kabzın geçeceğinden, "bast" (rahatlık, huzur)'ın geleceğinden ümidini keser. Sûfînin bu hale gelmesi, Hakk'ı manen müşahede arzusunun artması içindir. Nitekim Peygamber efendimiz vahyin arkası kesilince huzursuz oluyor. Dağa çıkıp kendisini atmak istiyordu. Böyle haller gelince Cebrail, Allah'ın emriyle gelip azîz Peygamberimizi teselli ediyordu.

• Ben güneşten ümit keseyim de buna sabredeyim. Yahut balık sudan ayrı düşsün de suyu istemesin. Bana inanma, sözüme inanma.

• Ümitsiz bir hale gelsem bile, ey Hüsameddin Çelebi! Ümitsizliğim yine güneşin işidir.

1115 • Sanat nasıl olur da sanatkardan ayrılır? Surette var, hakikatte hiç olan, yok olan "Vucûd-ı Mümkün" (=bir yaratıcı tarafından meydana getirilen varlık),

"Vucûd-ı Vacib" (başka biri tarafından var edilmiş olmayan varlık) yani Allah'ın gayrisinden nasıl feyz alır?

• Bütün varlıklar; ister Burak, ister Arap atları, isterse eşekler olsun; hep bu bahçede otlarlar.[387]

[387] Burak: Cennet ehlinin binecekleri bir nev'î hayvandır. Hz. Peygamberimiz miraç gecesi bir burağa binmişti. Bu beyitte ermişler, salih kişiler Burak ile Arap atlarına, kötü kişiler de eşeklere benzetilmiştir. Bütün varlıklar, "Vücûd-ı Vâcib"in feyzi ile ve yaratması ile meydana gelmiştir denilmiştir.

• Fakat kör at körcesine otlar. Otladığı bahçeyi görmez de, o yüzden oralardan uzak düşer.[388]

[388] Bütün varlıkların yaratılması Hakk'ın lutf ve keremi ile olduğu gibi, rızkını bulması ve o vasıta ile, onun koyduğu biyolojik kurallar gereği yaşaması da, yine Allah'ın kerem ve inayeti iledir. Fakat çayırda otladığı halde o çayırı görmeyen kör atlar gibi, Allah'ın lutf ve ihsanları ile yaşadıklarını fark etmeyen nankörler çoktur.

• Bu işlerin, bu güçlerin o ilahî denizden olduğunu görmeyen kişi, her an yüzünü yeni bir mihraba döndürür.[389]

[389]Bir kimse birinin lûtfuna nâil olur, onu, kendisine iyilik edeni sever, teşekkür eder. Fakat düşünmez ki o iyilik, o adam vasıtasıyla Hakk'tan gelmektedir. O adama teşekkür, Hakk'a şükür edeceği yerde, kendisine iyilik yapanı taparcasına sever de Cenab-ı Hakk'ı hiç hatırlamaz, işte Hakk'ı tanımayan kişiler her an yüzlerini yeni bir mihraba döndürürler..

• O gafil, o tatlı denizden acı su içmiştir. Yani Allah'ın iyiliklerini, lütuflarını görememiş, Allah'a şükretmediği için acı su içmiştir de, sonunda o, nankör olup çıkmıştır.

• O deniz hal dili ile der ki: "Ey kör! Benim suyumdan sağ elinle iç de gözün açılsın."

1120 • Buradaki sağ elden maksat; doğru, güzel zandır. İyinin kötünün nereden geldiğini ancak o bilir.

• Ey mızrak! Seni de bir tutan, bir döndüren var. O yüzden bazen dümdüz olmadasın, bazen de iki kat olmuş gibi eğilmedesin. Ey gafil! Sen de bir mızrak gibisin.

• Biz Şemseddin'in aşkından tırnaksız kalmışız, yani gücümüz, kuvvetimiz kalmamış. Yoksa o kör kişinin, o nankörün gözünü açabilirdik.

• Haydi ey Hakk'ın ışığı Hüsameddin Çelebi! Sen o körün güzüne bir ilaç sür de, o hasetçinin gözü açılsın.

• Hemen iyileştiren, inatçı karanlıkları şurup götüren ilahî bir ilaç sür.

1125 • O ilahî ilacı sür ki, bir körün gözüne sürülünce yüz yıllık karanlığı bile giderir.

• Hasetçiden başka bütün körleri iyileştirir. Bir hasetçi, hasetten ötürü seni inkara kalkışırsa, onu iyileştirme.

• Sana haset edene —o hasetçi ben bile olsam— can verme de, öylece can çekişip dursun.

• Güneşe haset eden, güneşin varlığından incinen yok mu?

• İşte sana devasız bir dert ki, o derde düşen daima ah etmektedir, işte sana ebedî olarak kuyunun dibine düşmüş, orda kalmış bir hasta.

1130 • O, ezel güneşini yok etmek istiyor. Onun bu isteği nasıl olur? Sen söyle.[390]

[390] Bu beyitlerde geçen ezel güneşinden maksat; insan-ı kâmil ve Hakk'ın tecellîleri cümlesinden olan din, iman, irfan gibi mânevî duygular ve bu duyguların mümessili olan âriflerdir.

Bir doğan kuşunun viranede baykuşlar içine düşmesi

• Doğan kuşu ona derler ki; av peşinde uçtuktan sonra döner, tekrar padişaha gelir. Yolunu kaybeden doğan, kör bir doğandır.[391]

[391] Hakk tâlibi olan kişi, şu fanî dünyada geldiği yeri, ezelî âlemi unutmaz. Kör bir doğan gibi yolunu kaybetmez. Geldiği yere; padişahlar padişahına döner. Hz. Mevlâna bu hikâyede şu dünyaya aldanmayan, asıl vatanı olan ezel âlemine dönüp gitme için çırpınan bir garibin, bir Hakk âşıkının vatan özlemlerini, feryadlarını ifade buyurmaktadır.

• Bir doğan yolunu şaşırdı, bir yıkık yere vardı. Orada baykuşlar arasına düştü.

• O doğan ilahî rıza nûru ile tamamıyla nûr olmuştu. Etrafını pek iyi görürdü. Fakat kaza ve kader çavuşu onun gözünü kör etmiş, görmez bir hale getirmişti.[392]

[392]Kaza gelince insanın gözü kör olur." mealinde bir hadis bulunduğu gibi, irfan sahibi bir şairin şu beyti de bu hakikati ifade etmektedir:

"Hakim-i hükm-i ezel infaz için takdirini, Selbeder erbab-ı aklın reyini, tedbîrini."

• Kader çavuşu onun gözüne toprak serpti de yolunu şaşırttı. Onu bir harabeye, baykuşlar arasına düşürdü.

1135 • Harabede bulunan baykuşlar, onun başına vuruyorlar, nazlı kanatlarını yoluyorlardı.

• Baykuşların içine bir gürültüdür düştü; "Doğan geldi, bizim yerimizi alacak." diye bağrışmaya başladılar.

• Öfkeli korkunç köy köpekleri gibi, o garibin hırkasını çekiştirmeye başladılar.

• Doğan diyordu ki: "Benim baykuşlarla ne ilgim var? Bu yıkık yerde benim baykuşlarla ne işim var? Ben burada nasıl yaşayabilirim? Ben böyle yüzlerce viraneyi baykuşlara feda ederim.

• Ben burada kalmak istemem, ben padişahlar padişahına dönüp gideceğim.

1140 • Ey baykuşlar! Fazla telaşa kapılmayın, kendinizi meraktan öldürmeyin; ben burada, bu viranede kalacaklardan değilim. Ben vatanıma gideceğim.

• Bu yıkık yer size hoş görünüyor. Benim nazlandığım yerse padişahın koludur, bileğidir."

• Baykuşlardan biri dedi ki: "Doğan sizi yerinizden yurdunuzdan söküp atmak için hileye sapıyor, sizi şaşırtıyor.

• Hile ile yuvamızı elimizden alacak, bizi kandırıp yerimizden atacak.

• Bu hileci doğan kendini tok gösteriyor ama, vallahi bu bütün harislerin en kötüsüdür.

1145 • O hırsından, balçığı pekmez gibi yer. Ey dostlar! Sakın ayıya kuyruk kaptırmayın.

348

• Bizim gibi saf kişileri yoldan çıkarmak için padişahtan, padişahın elinden söz ediyor.

• Küçük bir kuş padişahla aynı cinsten olur mu? Azcık aklın varsa onu dinleme.

• O padişahın cinsinden mi? Vezîrin cinsinden mi? Badem helvasına sarımsak yakışır mı?

• 'Padişah adamları ile beni arıyor.' demesi de onun hilesinden, düzeninden.

1150 • İşte sana kabul edilmeyecek bir malihülya, işte sana kabul edilmeyecek ham laf, ahmak avlayan tuzak.

• Kim bu söze kanarsa, aptallığından kanar. Sıska bir kuş padişaha nasıl layık olur?

• Baykuşların en zayıfı en en bayağısı bile onun beynine vuruyor. Hani padişahtan bir yardımcı nerede?" diyordu.

• Doğan da onlara dedi ki: "Eğer benim kanadım kırılacak olursa, padişahlar padişahı baykuş yuvalarının kökünü kazır."

• Baykuş kim oluyor ki, bir doğan bile beni incitir, gönlümü kırarsa bana cefa ederse...

1155 • Padişah, her yokuşta her inişte, doğanların başlarından yüzlerce binlerce harman yığar, tepe yapar.

• Benim bekçim, padişahın lûtuflarıdır, inayetleridir. Nereye gidersem gideyim, padişah benimle beraberdir.

• Hayalim, padişahın gönlündedir. Benim hayalim olmadıkça padişahın gönlü hastadır.

• Padişah beni uçurunca, onun nûru gibi gönül yücelerinde uçarım.

• Bir ay gibi bir güneş gibi uçarım da, göklerin perdelerini yırtarım.

1160 • Akılların parlaklığı benim fikrimdendir, göklerin parıltısı benim yüzümdendir.

• Ben bir doğanım, ama Hüma denilen devlet kuşu bana hayrandır.Baykuş kim oluyor ki, bizim gibilerin sırrını veya padişaha olan yakınlığını bilsin.

• Padişah, kurtulmam için zindanı açtı. Bağlanmış yüzbinlerce kişiyi azad etti.[393]

[393] Cenâb-ı Hakk kâmil insanın şerefine, milyonlarca günahkarı affeder ve cehennem den azad eder. *Mesnevî* şerhedenlerden Tahirü'l-Mevlevî merhum bu beytin şerhinde şu mealde bir hadisten bahseder: "Resülullah Efendimiz Miraç gecesi Cenab-ı Hakk'a ettiği münacaat sırasında: 'Ya Rabbi, senden beni doğuran Amine'yi, emziren Halime'yi, kızım Fatıma'yı istemiyorum, ancak ve ancak ümmetimin affını ve mağfiret edilmesini niyaz ediyorum.' demiş. Cenab-ı Hakk da; 'Sen bir şerefli nebîsin, ben de lutuf sahibi bir Rabb'im; ümmetin ise zayıf bir halk. Bir zayıf halk, şerefli bir nebî ile lutuf sahibi Rabb arasında nasıl olur da zayi olur? Sen 'Ümmetim.' dersin ben de, 'Rahmetim' derim; müjdesini vermiştir."

349

• Bir an beni baykuşlar arasında bulundurdu, benim sohbetimden baykuşları doğanlaştırdı.

• Ne mutlu o baykuşa ki, tali'i yar olur da, uçuşumdan benim sırrımı anlar.

1165 • Bana uyun, bana sarılın da doğan olun. Baykuşsunuz ama, iri doğan kuşları halini alın.

• Böyle bir padişahın sevgilisi olan nerede bulunursa bulunsun, o nasıl garip olur?

• Padişah kimin derdine deva olursa, o ney gibi inler; sessiz kalmaz.

• Ben mülk sahibiyim, başkasının yemeğini yemiyorum. Padişah kıyıdan benim davulumu çalmakta, nöbetimi vurmaktadır.

• Benim davulumu çalan "irci'î" (=geri dön) sesidir. Benimle davaya girişenin inadına, benim şahidim Cenab-ı Hakk'tır.

1170 • Ben padişahlar padişahının cinsinden değilim, haşa bunu iddia etmiyorum. Bu düşünce benden uzak olsun. Fakat onun tecellîsi nûruna sahibim. Onun nûru beni aydınlatmış.

• Bir cinsten oluş; şekille, yaratılışla değildir. Yani onunla şekil ve zat yönünden cins değiliz. Fakat isimlerine ve sıfatlarına mazhar oluşumuz bakımından bir münasebetimiz vardır. Bitkilerin yetişmesine yarayan su, bir bakıma toprağın cinsindendir.

• Rüzgâr ateşi üfleyip yaktığı için ateşin cinsindendir. Şarap da tabiata neşe verdiğinden tabiatın cinsinden sayılır.

• Bizim cinsimiz padişahımızın cinsinden olmadığı için, bizim bizliğimiz yani varlığımız, onun varlığında yok oldu.

• Bizim bizliğimiz yok olunca, tek olarak onun varlığı kaldı. Ben onun atının ayağı altında toz gibiyim.

350

1175• Can toprak oldu. Onun izleri toprak üstünde Hakk'ın ayak izi olarak kaldı.

• Bu ize kavuşmak için onun ayağının toprağı ol ki; yüce kişilerin başlarına taç olasın.

• Benim şeklim, cismaniyetim sizi aldatmasın. Ahirete göç etmeden önce benim mânâ şarabımı için, rûhanî duygularımın meyvelerini yiyin.

Suret, dış görünüş bir çok kişileri yoldan çıkarmıştır.

• Suret, şekil bir çok kişileri yoldan çıkarmıştır. O gibiler velîlere saldırdıklarından, farkında olmadan haşa Allah'a sataşmışlardır.

• Bu can da bedenle birleşmiştir. Fakat hiç can bedene benzer mi?

1180 • Göz nûru, göz oyuğunda bir yağ tabakası ile beraber bulunur. Gönül nûru da bir damla kanda gizlidir.

• Neşe böbrekte, gam karaciğerde, bir muma benzeyen akıl da başın içinde, beyindedir.

• Bu ilgiler, bu ilişkiler nelikten, nitelikten dışardadır. Akıllar bunların nasıl olduğunu, niçin olduğunu bilmede âcizdir.

• Küllî rûh, cüz'î olan canla birleşti. Can, küllî rûhtan bir inci aldı, koynuna koydu.

• Meryem, nasıl "Mesih"e yani Hz. Îsâ'ya gebe kaldı ise, cüz'î can da koynuna koyduğu o inciden gebe kaldı.

1185 • Fakat o Mesih, yer üstünde ve su üstünde yürüyen Mesih değildir. O Mesih'in yüceliği, şanı gezip tozmaktan çok yücedir.[394]

[394] Hz. Mevlâna'nın buradaki mesihten maksadı; Hz. Îsâ'nın maddî kişiliği değil, ondaki ilahî rûhdur. Bu yüzdendir ki *Kur'an'da* onun hakkında "Rûhullah" (=Allah'ın rûhu) ve "Kelimetullah" (=Allah'ın kelimesi) buyrulmuştur.

• Böylece cüz'î can, canların canından yani küllî candan gebe kalınca, dünya da candan böyle gebe kaldı.

351

• Böylece candan gebe kalan dünya başka bir dünya doğurur, bu mahşer de bir başka mahşer meydana getirir.

• Bu kıyameti, bu hali kıyamete kadar sayıp döksem anlatamam, âciz kalırım.[395]

[395] Âriflere göre kıyamet üç türlüdür. Birincisi; canlı kişinin öldükten sonra zamanı gelince dirilmesi ve mahşerde bulunması. İkincisi; "Ölmeden evvel ölünüz." hadisinin sırrına ermek, nefsin arzularını öldürmek, nefsanî ve şehvanî isteklere yüz çevirmektir. Bu hal, tabiî ölümden evvel mânevî ölümdür. Kıyametin üçüncüsü ise; Hakk âşıkının "fenafillah" mertebesinden "bekabillah" derecesine yükselmesidir.

• Bu sözler mânâ bakımından; "Ya Rabbî!" sözüne benzer. Bir yalvarış, bir dua yerine geçer. Çünkü harfler ve kelimeler tatlı dilli bir kişinin nefsine tuzak kurmak, yani onu söyletmek için bir bahanedir.

• Kulun "Ya Rabbi!" diye yalvarmasına karşılık, Hakk'tan "Lebbeyk" (=Buyur kulum) cevabı gelirse, kul nasıl olur da susar? Nasıl olur da "Ya Rabbî!" demez?

• Bu öyle bir "Lebbeyk" (=Buyur kulum) sesidir ki, bu sesin baş kulağı ile duyulmasına, işitilmesine imkan yoktur. Fakat başından ayağına kadar bütün varlığınla, onun mânevî zevkini tadar, heyecanla ürperirsin.[396]

[396] Bakara Sûresi'nin 186. ayetine işaret vardır. Ayrıca; "Beni zikr edin ki ben de sizi zikr edeyim." mealindeki ayete de işaret vardır. Şârih Ankaravî hazretlerinin naklettiği şu fıkra bu beyti daha iyi anlamamıza yardım edecektir; Rivayete göre Hz. Mûsâ Cenab-ı Hakk'a yalvarırken "Ya Rabbî!" diye hitap etmişti. Cenab-ı Hakk da:

"Lebbeyk ya Mûsâ?" (=Ey Mûsâ ne buyuruyorsun?) diye buyurdu. Mûsâ "Ya Rabbî! Sen Hakk'sın; ben kimim ki bana 'buyur' diye cevap veriyorsun?" diye sordu. Hakk Teala; "Ben kendi nefsime öyle bir taahhüdde bulundum ki, kullarımdan biri bana 'ya Rabbî!' diye hitap ederse, ben de ona beni rablığımla andığı için 'Lebbeyk' demekle cevap veririm." Mûsâ sordu: "Ya Rabbî! Bu iltifat has kullarına mı mahsustur?" Hakk Teala cevap verdi ki "Hayır, bütün günahkar kullar içindir." Mûsâ yine sordu: "Sana ibadet eden, günah işlemeyen kullarına böyle lutuflarda bulunursun. Fakat günahkâr kullarına neden icabet eder, onların da dualarını kabul edersin? Cenab-ı Hakk buyurdu ki "iyilik edene cevap verir, mükafatlandırır da, kötülük edeni dinlemez olursam, Allah olarak benim cömertliğim, keremim nerede kalır?"

Duvarın üzerinde bulunan susamış bir kişinin suya kerpiç atması

• Bir dere kıyısında yüksek bir duvar vardı. Duvarın üstüne de susamış dertli bir kişi çıkmıştı.

352

• Suya ulaşmasına, susuzluğunu gidermesine o duvar engel oluyordu. Susuz adam da su için balık gibi çırpınıyordu.

• Ansızın suya bir kerpiç parçası attı. Kerpicin düşmesi ile suyun çıkardığı ses, kulağına bir söz gibi geldi.

1195 • Suyun sesi bir sevgilinin sesi gibi tatlı idi. O su sesi, adamı üzüm suyu gibi mestetti.

• O mihnetlere, dertlere uğramış adam, suyun tertemiz sesini duymak için duvardan kerpiç koparıp suya atmaya başladı.

• Sudan da ses geliyordu. Su "Ey insanoğlu!" diyordu, "Böyle kerpiç atmaktan, beni rahatsız etmekten sana ne fayda var?"

• Susamış adam cevap verdi de dedi ki: "Ey su, bu atıştan benim için iki fayda vardır. Bu yüzden kerpiç atmaktan vazgeçemem.

• Birinci fayda: Benim suyun sesini duymamdır. O ses, susuzlara rebâb sesi gibi pek tatlı gelir.

1200 • Su sesi İsrafil'in sesine benziyor. Ölü bile bu sesten dirilmededir.

• Yahut da o ses, ilkbahar günlerindeki gök gürültüsüne benziyor. Bu ses yüzünden bağlar, bahçeler güzelleşir. Yeşillikle, çiçeklerle dolar.

• Yahut da o ses, yoksula zekat vermek için çağırış sesi, yahut da mahpusa hapisten kurtuluş müjdesidir, sesidir.

• Yahut da o ses, Hz. Muhammed'e ağız ve burun vasıtası olmaksızın Yemen'den gelen Rahman'ın nefesine benziyor.

• Yahut da, esas kıyamet gününde Peygamber efendimizin asîlere erişen şefaat nefesi gibidir.

1205 • Yahut da o ses, zayıf Yâkub'un rûhuna ulaşan, güzel ve latîf Yûsuf un kokusu gibidir.

• Kerpiçleri atmamın ikinci bir faydası da şudur ki: Koparıp attığım her kerpiçle duvar alçalıyor. Ben de suya biraz daha yaklaşıyorum.

• Kerpici her koparışımda yüksek duvar, kerpicin azalması yüzünden biraz daha alçalıyor.

• Duvarın alçalması bir yakınlık; onun ortadan kalkması ise kavuşmak, buluşmak olacak.

• İşte namaz kılarken secde etmek de "Secde et de yaklaş." ayetinde olduğu gibi duvardan kerpiç koparmaya benzer. Ve Hakk'a manen yaklaşmaya sebep olur.

353

1210 • Bu varlık duvarı yüksek bulundukça, baş eğmeye yani secde etmeye engel olur.

• Bu toprak bedenden kurtulmadıkça, eğilip ab-ı hayata secde etmek ve ondan doya doya içmek imkânı yoktur.

• Bu varlık duvarı üstünde bulunanlardan kim daha fazla susamışsa, duvarın taşını, kepricini o daha çabuk koparır atar.

• Suyun sesine daha fazla âşık olan kişi ise, ona engel olan varlık duvarından daha büyük parçalar koparır.

• O su âşıkı, suyun sesinden adeta boğazına kadar şaraba batmış gibi neşelenir, mest olur. Yabancı kişi ise, kerpiç suya düşünce "bluk" diye çıkardığı sesten başka bir şey duymaz.

Gençlik günleri

1215 • Ne mutlu o kişiye ki, gençlik günlerini ganimet bilir de borcunu öder. Yani dînî ve insanî vazifelerini yerine getirir.

• Bedeni sapasağlam iken, yüreğinde de, vücudunda da güç ve kuvvet varken kulluğunu yerine getirir.

• O gençlik çağı, yemyeşil ter ü taze bir bağa benzer. Bol bol meyveler verir.

• Genç adamın kuvvet ve şehvet çeşmeleri akar durur. Bu suretler ten bahçesini yeşertir.

• Gençlik; yapılmış, döşenip dayanmış, tavanı yüksek, dört duvarı sağlam, onarmaya gereği bulunmayan bir eve benzer.

1220 • Ne mutlu ihtiyarlık günleri gelip çatmadan; hastalıklar, üzüntüler, çaresizlikler yakasma yapışmadan insanlık vazifesini yapana...

• İhtiyarlıkta beden çorak toprak gibi gevşer dökülür. Çorak bir tarladan hiç bir vakit hoş bitki yetişmez.

• Köhneleşmiş bir bedende kuvvet ve şehvet suyu kesilmiştir. Artık o kendisinden de, başkalarından da faydalanamaz.

• Kaşlar, eğer kuskunu gibi aşağı düşmüştür. Gözler sulanmış ve kararmıştır.

• Yüz buruşmuş, kertenkele sırtına benzemiştir. Söz söyleyemez, tat alamaz bir hale gelmiştir. Dişler de dökülmüştür.

354

1225 • Gün geçip gitmiş, akşam vakti gelip çatmıştır. Bir leş haline gelen beden topallayıp kalmış, yol da uzun ve uzak; iş yeri yıkılmış, iş güç düzeni de bozulmuştur.

• Alışkanlıklar, kötü huylar derinlere kök salmış, kökleri sağlamlaşmıştır. Onları sökecek güç kuvvet de azalmış, tükenmiştir.

Bir valinin yola dikenli çalı dikene "Diktiğin dikenleri sök." diye emir vermesi

• Tatlı sözlü, fakat sert huylu adamın biri yol üstüne dikenli çalı dikmişti.

• Yoldan geçenler onu ayıpladılar; "Bunları sök at." dediler. Fakat o dinlemedi, sökmedi.

• O dikenli çalı her an büyüyor, çoğalıyordu. Halkın ayağı diken yarası ile kanlara bulanıyordu.

1230 • Geçenlerin elbisesi dikenlerden yırtılıyor, yalın ayak gezen yoksulların ayakları paramparça oluyordu.

• Vali o adama; "Bunları sökmelisin!" diye emir verince, o "Evet." dedi. "Bir gün sökerim."

• Bir müddet yarın öbürgün sökerim diye vaadde bulundu. Bu müddet içinde de diktiği dikenler kökleşti, kuvvetlendi.

• Bir gün vali ona; "Ey vaadini yerine getirmeyen, sözünde durmayan; beri gel, buyruğumuzu sürüncemede bırakma." dedi. "İşi yerine getir."

• Çalıyı diken adam; "Amca, önümüzde hayli günler var, merak etme günün birinde sökerim." dedi. Vali de "Çabuk ol, işi savsaklama, vaadini yerine getir." diye söylendi.

1235* "Sen yarın bu işi görürüm diyorsun ama, şunu iyi bil ki gün geçip gittikçe

• O dikenler daha çok yeşeriyor, kuvvetleniyor. Onu sökecek olan da ihtiyarlıyor, kuvvetten düşüp kalıyor.[397]

[397] Aziz Peygamberimizin "'Bir şeyi sonra yaparım' diyenler helâk oldular." hadisi bu konuyu aydınlattığı gibi "Bu günki işi yarına bırakma." atasözü de aynı konuyu ifade etmektedir.

• Diken güçlenmede, boy atmada; diken sökecek ise ihtiyarlamada, gücü kuvveti eksilmede.

355

• Diken her gün, her an yeşerip tazelenmede; diken sökecek her gün daha da perişan olmada, kuruyup gitmede...

• O daha da gençleşiyor, sen daha da ihtiyarlıyorsun. Çabuk ol, vaktini boşa geçirme..."

1240 • Sen de her bir kötü huyunu bir diken bil. O dikenler kaç keredir senin ayaklarına battı, seni yaraladı.

• Evet; kaç kere kötü huyun seni yaraladı, perişan etti. Sen kendi tabiatından hastalandın. Fakat sende duygu olmadığından, hastalığın sebebini anlamıyorsun. Sen çok duygusuz yaratılmışsın.

• Çirkin huyunun başkalarını rahatsız ettiğini, yaraladığını bilmiyorsan

• Kendi yarandan da haberin yok mu? Bu durumunla sen, hem kendine, hem başkalarına dertsin, azapsın!

• Sen, ya baltayı al, erkekçe vurup Hz. Ali gibi Hayber Kalesi'nin kapısını kopar.[398]

[398] İbadet ve iyi huylarınla, nefsinle savaşa gir. Hz. Ali'nin Hayber Kalesi'nde gösterdiği yiğitliği, sen de kötü huylarını bozguna uğratarak göster. Nefs-i emmarenin kalesine hücum et. Kapısını kopar... Cihad-ı ekber sevabı kazan.

1245 • Yahut şu dikeni gül fidanı haline getir. Yani gül fidanı ile aşıla. Kötü huyunun ateşini dostun nûru haline sok.

• Böylece dostun nûru, sendeki şehvet ateşini söndürsün; onunla buluşmak senin dikenlerini gül bahçesi haline getirsin.

• Sen cehenneme benziyorsun, mürşid ise mümindir. Bir müminde ateşi söndürmek imkanı vardır.

• Hz. Muhammed Mustafa (s.a.v.) efendimiz cehennemden bahsederken buyurdu ki: "Cehennem, korkusundan mümine yalvarır da der ki:

• 'Padişahım, benden çabuk geç git ki, senin nûrun benim nârımı, ateşimi söndürecek.'"

1250 • Şu halde; ateşi yok eden müminin nûrudur. Çünkü bir şeyi, zıttından başka bir şeyle gidermek imkansızdır.

• Adalet günü olan kıyamette nâr (=ateş) nûrun zıttıdır. Çünkü nar kahrdan meydana gelmiştir. Nur ise Hakk'ın lutfundan, kereminden yaratılmıştır.

• Eğer sen narın şerrini gidermek istiyorsan, ateşin gönlüne Hakk'ın rahmet suyunu dök.

356

• O rahmet suyunun kaynağı mümindir. Ab-ı hayat ise; ihsan ve iyilik sahibinin tertemiz olan rûhudur.[399]

[399] İhsan nedir? Ve muhsin kimdir? Çoğu zaman iyilik anlamına kullandığımız ihsan kelimesinin lügat manası: Bir şeyi iyi ve güzel yapmaktır. Bir hadiste şöyle buyrulmuştur: "İhsan senin Allah'a, onu görüyormuş gibi ibadet etmendir. Eğer sen onu göremiyorsan, o seni görmektedir." Cenab-ı Hakk'ı görüyormuş gibi zevkle, huşu ile ibadet eden, namazını ihlas ile kılan, orucunu riyasız tutan mümin de muhsindir.

• Senin nefsin o tertemiz olan müminden kaçar. Çünkü sen, ateş tabiatlısın, o ise ırmak suyu gibidir.

1255 • Ateşi su söndürdüğü için, ateş sudan kaçıcıdır.

• Senin duygun, düşüncen hep ateştendir. Şeyhin, mürşidin duygusu, düşüncesi ise; o latîf, o hoş nûrdandır.

• Mürşidin nûru suyu, ateşe damla damla düştükçe, ateşten cız, cız ses çıkar.

• O cızladıkça sen ona: "Derde bat, öl geber!" de de şu cehennem gibi olan nefsin soğusun.

• Soğusun da, nefsinin ateşi senin rûhunun gül bahçesini yakmasın. Adaletini, ihsanını yok etmesin.

1260 • Nefsinin ateşi söndükten sonra, gönül bahçesine ne ekersen biter. Laleler, ak güller, güzel kokulu marsimalar yetişir.

• Yine anayoldan (yani konudan) ayrıldık. Hocam konuya gel, bahsimiz nerede idi?

• Şunu anlatıyorduk: "Ey hasetçi kişi! Eşeğin topal, varacağın yer ise uzaktır. Çabuk ol, tövbe ve istiğfarı yarma bırakma!

• Yıl geçti, ekin vakti de değil, sende ise yüz karalığından, kötü amellerden başka bir şey yoktur.

• Beden ağacının köküne kurt düştü. Onu söküp ateşe atmak, kulluk ederek, iyi işler yaparak onu öldürmek gerek.

Aklını başına al; ömür güneşi batmak üzere!

1265• Kendine gel ey yolcu! Kendine gel! Akşam oldu; ömür güneşi batmak üzere...

357

• Gücün kuvvetin varken; şu iki günceğizde olsun cömertlikte bulun, iyi işler yap...

• Elde kalan bu kadarcık tohumu, yani ömrünün geriye kalan son senelerini iyi ek, iyi harca da; şu iki nefeslik ömürden uzun bir ömür elde edesin...

• Çok kıymetli olan bu ömür kandili sönmeden aklını başına al da, fitilini düzelt, çabucak yağını koy, yani iyi işler yaparak son günlerini amel ve ibadetle geçir, gönül kandilini uyandır.

• Aklını başına al da; bu işi yarına bırakma. Nice yarınlar geldi geçti. Hemen tövbe ve istiğfar ile işe başla ki, ekin mevsimi, iyilik günleri büsbütün geçmesin.

1265 • Öğüdümü dinle, beden güçlü bir bağdır. Bizi iyilikten alıkor. Hakk yolunda sana engel olur. Yenileşmek, kendini tamir etmek istiyorsan, eskiyi çıkar at; bedene ait isteklerden vazgeç; rûhanî zevkleri, mânevî heyecanları ara.

• Dedikodulardan, manasız sözlerden dilini tut. Paran varsa, onları yoksullara vermek için avucunu aç. Beden hasisliğinden vazgeç, cömertliği ortaya koy.

• Şehvetleri, nefsin istediği ve zevkli bulduğu şeyleri terk etmek de, bir çeşit cömertliktir. Şehvete yakasını kaptıran, şehvete dalan kimse bir daha kurtulamaz.

• Cömertlik, cennet selvisinin bir dalıdır. Böyle bir dalı elden kaçırana yazıklar olsun.[400]

[400] Azîz Peygamberimiz (s.a.v.) bir hadislerinde şöyle buyurmuştur: "Cömertlik cennet ağaçlarından bir ağaçtır, dalları dünyaya eğilip yayılmıştır. Kim o ağacın bir dalına yapışırsa, o dal, yapışanı cennete götürür." *Feyzu'l-Kadir, c.* VI s. 158. Hz. Mevlâna bu beyitlerinde bu hadise işarette bulunmuştur.

• Nefsin isteklerini terketmek, sapasağlam bir kulptur. Bu kulp rûhu göklere çeker çıkarır.[401]

[401] Bakara Sflresi'nin 256. ayetine işaret ediyor.

1275 • Ey doğru yolda olan kişi! Cömertlik dalı, seni yücelere çeke çeke aslına götürür.

• Ey Hakk âşıkı! Sen güzellik Yûsuf'usun. Bu dünya da bir kuyu gibidir. Allah'ın takdirine şikâyet etmeden boyun eğmek, sabretmek ise seni kuyudan çıkaracak, kurtaracak iptir.

358

• Ey dünya kuyusuna düşmüş olan Yûsuf! İp uzandı, onu iki elinle sıkıca tut. İpten gafil olma ve yakalamışken bırakma; çünkü ömür tükendi, akşam oldu.

• Allah'a hamd olsun ki; bu ipi sarkıttılar. Fazlı, keremi, rahmet ve mağfireti birlikte ihsan ettiler.

• Bu ipe yapış da, yeni bir can âlemi gör. O âlem de kirlenmemiş, fesada uğramamış rûhlar âlemidir. O âlem, ehline apaçık; ehli olmayana da gizlidir.

1280• Bu yokluk âlemi, yani evveli ve sonu yok olan bu dünya, var gibi görünmekte; gerçekten de var olan, sonsuz olan öbür âlem ise yok gibi görünmekte, gizli bulunmaktadır.

Hakk nûru deniz gibidir, duygu ise bir çiğ tanesidir.

• Rüzgâr estikçe topraktan toz kaldırır. Toz toprak görünür de rüzgâr görünmez. Rüzgâr işi ters gösterir ve tozu toprağı kendisine perde eder.

• İş yapıyormuş gibi görünen toz, hakikatte işsizdir. Meyveye göre kabuk gibidir. Gizli olan ve tozu kaldırıp savuran rüzgâr ise, asıl işi yapandır. Meyvenin içi ve özü odur.

• Toz rüzgârın elinde bir alete benzer. Sen asıl rüzgârı yüce bil, onun yüce yaratılışlı olduğunu anla.

• Topraktan yaratılmış olan baş gözünün bakışı toprağa düşer. Rüzgârı gören göz ise, bir başka çeşit gözdür.

1285 • Atı at bilir, çünkü at atın cinsidir, atın yârıdır. Binicinin hallerini de yine binici bilir.

• Duygu gözü, yani bu baş gözü at gibidir. Binici ise Hakk"n nûrudur. Zaten binici olmazsa at bir işe yaramaz.

• Öyle ise atı terbiye et. Onun kötü huylarını gider. Yoksa padişah o atı istemez.

• Padişahın gözü, atın gözüne kılavuzluk eder. Padişahın gözü olmadıkça atın gözü şaşırır kalır.

• Atların gözleri ottan, otlaktan, yeşil çayırlardan başka bir şey görmez. Nereye çağırırsan çağır; "Hayır gelemem, niçin geleyim?" der.

359

1290• Allah'm hidayet nûru, gözdeki duygu nûrunu aydınlatınca, can Hakk'a doğru yönelir.

• Binicisi olmayınca at, yol almayı ne bilir? Anayolu, hidayet yolunu bulabilmek için padişah gerektir.[402]

[402]Bu beyitlerde geçen at nefsanî arzuları, hayvanî rûhu; yeşillikler, otlaklar dünya nimetlerini; padişah da kâmil insanı göstermektedir.

• Ey Hakk âşıkı! Sen Hakk'ın nûrunun aydınlattığı sağ duyuya yönel, o l tüzelim nûr gerçek duygunun dostudur.

• Sağ duyuyu, duygu nûrunu Hakk'ın nûru süsler: Bu da "nur üstüne çor" olur.[403]

[403]"Abdest üstüne abdest almak, nûr üstüne nûr olur." şeklindeki bir hadîse işaret edilmiştir. Rivayete göre bir müslüman; dünyada ne kadar çok abdest almışsa kıyamet günündeki nûru; o kadar fazla, o derece parlak olacaktır.

• Hüsn nûru, duygu nûru insanı toprak yönüne çeker. Hakk'ın nûru ise onu yücelere, mânâ âlemine doğru götürür.

1295 • Çünkü duygularla idrak ettiğimiz âlem, yani üstünde yaşadığımız bu dünya, çok aşağılık bir dünyadır. Hakk'ın nûru deniz gibidir. Duygu ise çiğ tanesine benzer.

• Fakat hüsn nûrunu aydınlatan Hakk nûru, gizlidir. Gözle görünmez. Aydınlattığı kişinin iyi hareketleri, güzel sözleri ile belli olur.

• Varlıkları bize gösteren şu baş gözümüzün yoğun ve ağır olan nûru bile, gözlerin karasında gizlidir.

• Baş gözündeki duygu nûrunu gözünle görmediğin halde; iman nûrunu, dîn nûrunu gözünle nasıl görebilirsin?

• Duygu nûru, bu yoğunluğu ile yine de gizli kalır da, çok saf ve tertemiz olan ilahî nûr nasıl gizli kalmaz?

Bu cihan ilahî kudretin önünde bir saman çöpüne benzer.

1300 • Bu dünya gayb rüzgârının yani ilahî kudretin önünde bir saman çöpüne benzer, tamamıyla âcizdir. Allah'ın dileği...

360

• ...onu bazen yükseltir, bazen alçaltır. Bazen sağlam, bazen kırık dökük halde bulundurur.

• Bazen onu sağa, bazen sola götürür. Bazen onu gül bahçesi haline kor. Bazen de diken haline kor.

• El gizlidir, fakat onun kullandığı kalem meydanda yazı yazmaktadır. At dönüp dolaşmakta, koşup durmakta; onu idare eden binici görünmemektedir.

• Sen şu uçup giden oka bak. Meydanda görünüyor ama onu fırlatan yay gizli. Canlar bedenlerle ilgili oldukları, bedenleri canlandırdıkları için etkileri ile meydanda, fakat canlara can veren, canların canı olan Allah gizli.

1305• Oku kırmaya kalkışma, çünkü o ok padişahın okudur. Senin bildiğin yaydan atılmamıştır. Her şeyi bilenin, her şeyi anlayanın yayından fırlatılmıştır.

• Allah "Attığın zaman sen atmadın." diye buyurdu. Allah'ın işi bütün işlerin önündedir. Bütün işlerden ileridir.[404]

[404] Enfal Sûresi'nin 17. ayetine işaret vardır.

• Sen oku kırma, kendi öfkeni, kızgınlığını kır. Çünkü öfke gözü, sütü sana kan gibi gösterir.

• Kaderin gereği sana atılan oku kırmak şöyle dursun, öp de padişaha götür. O kanlara bulanmış, senin kanınla ıslanmış oku padişaha ilet.

• Görünen, ortada olan maddî âlem acze düşmüştür, bağlıdır, zayıftır. Halbuki görünmeyen mânâ âlemi pek güçlüdür. Pek üstündür.

1310• Biz, tuzağa tutulmuş avlarız. Bu çeşit tuzağı kim kurmuştur? Biz çevgenin topuyuz; çevgeni vuran nerdedir?

• Bu yırtan, diken terzi nerede? Üfleyip bu ateşi yakan, yandıran nerede?

• Cenab-ı Hakk dilerse bir an içinde bir siddîki kâfir ediverir. Ve yine bir an içinde bir dinsizi bir zahid derecesine çıkarır.[405]

[405] Bu beyitlerde "dirilten, öldüren, hidayete sevk eden, dalalete sapıklığa düşüren" gibi Allah'ın güzel isimlerinin tecellîlerine işaretler var.

• Bu yüzdendir ki; ihlas sahibi, yani özü temiz kişi, varlığından, benliğinden tamamıyla kurtulmadıkça, nefsin tuzağına düşmek tehlikesindedir.

361

• Özü temiz kişi Hakk yolunda yürümektedir. Fakat yolda nefs, şeytan, yolkesici haydutlar sayısızdır. Böyle bir yolculukta ancak Allah'ın emanına, yani Hakk'ın lutf ve ihsanına nail olanlar kurtulabilir.[406]

[406] Allah'ın makbul kulları arasında "muhlis", bir de "muhlas" denilen kişiler vardır. Muhlisler ihlas sahibi, özü temiz kişiler olup, bunlar ibadetlerim desinler için, gösteriş için yapmazlar. Hulus ile Allah rızası için yaparlar. Bunlar iyi insanlardır. Ama nefsin tesirinden kendilerini tamamıyla kurtaramamışlardır. Muhlaslar ise kendi varlıklarından kurtulmuşlar, tamamıyla Hakk'a teslim olmuşlardır, işte bunlar Allah'ın inayeti ile şeytanın etkisinden yakalarını sıyırmışlardır. Sad Sûresi'nin 82. ve 83. ayetlerinde bu hal belirtilmiştir: "İblis; 'Senin kudretine and olsun ki, onlardan, sana içten bağlı olan kulların bir yana, hepsini azdıracağım' dedi".

1315 • Kalp aynası, masiva pasından yani dünya sevgisinden tamamıyla temizlenmemiş kişinin de özü temizdir, muhlistir. Ama tevhid kuşunu henüz yakalayamamıştır. Onu avlamak için uğraşmaktadır.

• Allah'ın lutfu ile kötü huylarından kurtulan, günahlarından arınan özü temiz kişi, "Eman buluş yerine varır." dileğine ulaşır. Muhlas (=kurtulmuş, halas bulmuş) olur.

• Hiç bir ayna yoktur ki, ayna olduktan sonra tekrar demir haline gelsin. Hiç bir ekmek yoktur ki yeniden harmandaki buğday tanesi şekline donsun.[407]

[407] Sûfî kemal mertebesine erince, artık nefsanî düşüklüklerden, hayvanî düşüncelerden kurtulur. Allah'ın inayeti ile insanlıktan hayvanlığa dönmez. Yani beka mertebesine yükselen, fenadan kurtulmuştur. Kısaca bekadan fenaya dönüş yoktur.

• Hiç bir üzüm artık koruk olmaz. Hiç bir olgun meyve de yeniden turfanda haline dönemez.

• Ey Hakk yolcusu! Sen de bu yolda iyice piş, olgunlaş da bozulmaktan kurtul. Seyyid Burhaneddin Tirmizî gibi nûr ol.[408]

[408] Seyyid Burhaneddin Tirmizî, Hz. Mevlâna'nın babasının halîfesi idi. Bilindiği gibi Mevlevi tarikati Mevlâna'dan sonra kurulmuştur. Mevlâna'nın babası Sultanü'l-ulema Bahaeddin Veled hazretleri, Necmeddin Kübra hazretlerinin yolunda, yani Kübreviyye tarikatinde olup Necmeddin Kübra halîfelerindendi. Sultanü'l-ulema Anadolu'ya göç ettiği sırada halîfesi Seyyid Burhaneddin'i şarkta irşada memur etmişti. Sultanü'l-ulema hicri 628 (1230)'da Konya'da vefat edince, Seyyid Burhaneddin gönül yolu ile şeyhinin vefatını haber almış, şeyhinin oğlunu yani Mevlana'yı manen terbiye etmek için Konya'ya gelmişti. On sene kadar Mevlâna'ya şeyhlik etti. Ve hilafet verdi. Sonra Kayseri'ye gitti. 1240 senesinde orada vefat etti. Türbesi Kayseri'dedir. Konya'da iken Şems-i Tebrizi'nin geleceğini bildiği ve haber verdiği için Kayseri halkı kendisini Seyyid-i Sırdan (=sırları bilen seyyid) diye yadederler.

362

1320• Kendinden, kendi benliğinden kurtulunca, tamamıyla Tirmizî gibi burhan (=kamil insan örneği, bilge) kesilirsin. Kul yok olunca sultan olur. Yani insan kulluktan kurtulunca sultanlık derecesine erer.

• Kendinden kurtulmak nasıl olur? Bunu apaçık görmek istiyorsan Şeyh Selahaddin'e bak ki onun feyizli nazarı gözleri açtı. Hakîkati gösterdi.[409]

[409] Şeyh Selahaddin Konyalı idi ve Konya'da kuyumculukla meşguldü. Bu sebeple kendisi; altın varakları döken anlamına gelen "Zergub" ve "Zerger" diye anılır. Seyyid Burhaneddin Konya'yı şereflendirince ona intisap etmişti. Bu sebeple Hz. Mevlâna'nın "pîrdaş"ı, yani aynı şeyhe bağlı tarîkat dostu idi. Seyyid Burhaneddin'in vefatından sonra Hz. Mevlâna'nın hem dervişi hem de halîfesi olmuştu. Mevlâna'nın oğlu Sultan Veled'e kızını verdiği için. Mevlâna'nın akrabası olmak şerefine ermişti. Ümmî yani okur-yazar değildi. Fakat ârif, hal sahibi, gönül ehli, kâmil bir insan idi. Bu yüzdendir ki Mevlâna Şems-i Tebrizî'den sonra onu gönül dostu ve mahremi yapmıştı. Hatta kendisine vekil tayin etmişti. Başta oğlu Sultan Veled olduğu halde Mevlâna'ya bağlı herkes Selahaddin'i şeyh tanıyor, ona tabî oluyorlardı. Mevlâna'ya on yıl vekalet ettikten sonra 662 (1264)'de vefat etti. Mevlâna türbesinde Sultanü'l-ulema'nın sol yanında yatmaktadır.

• İlahî nûrla aydınlanan her göz, yokluğu, yokluğun sırlarını onun gözünden, onun yüzünden gördü.

• Zaten gerçek şeyh, Hakk gibi aletsiz işler görür. Müridlere söz söylemeden dersler verir.[410]

[410] Bu beytin aslında geçen "Şeyh-i Fa'al" terkibini "faal bir şeyh" olarak manalandırırsak, o zaman beyti şu şekilde anlayabiliriz; "Selahaddin, Hud suresinin 115. ayetinde beyan buyrulduğu üzere, Cenab-ı Hakk gibi her an işte, her an vazifede bir şeyh idi. Müridlere söz söylemeden dersler verirdi." Doğrusunu Allah bilir.

• Gönül şeyhin elinde mum gibi yumuşaktır. O gönüle bazen ayıp damgası vurur. Bazen de şeref damgası basar.

Gönül dağlarında duyulan bu ses kimin sesidir?

• Gönül dağlarımızda duyulan bu sesler, bu ilahî feryadlar kimin sesidir? Kimin feryadıdır? Ne yazık ki gönül dağlarında bu heyecanlı ses her zaman duyulmaz; gönül dağları bazen bu seslerle dopdolu, bazen de bomboştur.

• Kâmil insan her nerede olursa olsun hikmet sahibidir, üstattır. Onun mübarek sesi gönül dağında her zaman duyulsun, eksik olmasın...

363

• Dağ vardır ki sesi iki kat artırır, dağ vardır ki yüz kat artırır.[411]

[411] Dağ, Hakk yolunda yürüyen dervişi, Hakk âşıkını temsil etmektedir. Gerçekten de Hakk yolunda yürüyen bazı kişiler, vardır ki; mürşidlerden işitmiş oldukları sözlerin manasını, sadece dağa aks eden ses gibi tekrar eder dururlar. Onların kabiliyetleri o kadardır. Bazı Hakk âşıkları da vardır ki; duydukları sözleri, hikmetleri içlerine sindirirler. O sözlerden türlü türlü manalar çıkarırlar. Rûhlarında mânevî heyecanlı yankılar meydana gelir de, başkalarının duymadıkları rûhanî zevkler duyarlar.

1330 • Dağ kendine aks eden o ses ve sözden etkilenir de, kayalarının kalbinden yüzbinlerce saf sular, kaynaklar sızdırır.

• O ilahî lutf ve ihsan dağdan ayrılınca, uzaklaşınca dağdaki su kaynakları kan kesilirler.

• Üstün, kutlu, mânevî bir padişah olan Hz. Mûsâ'nın pabucunu öptüğü için Tûr-ı Sîna baştan başa la'l olmuştu.

• Hz. Mûsâ'nın feyzi ile Tûr Dağı'nın bütün cüzleri canlandı, akıllandı. Ey insanlar! Bizler taştan da daha aşağı mıyız ki, velîlerin feyzini kabul edemiyor, ondan yararlanmıyoruz?

• Dağlarda taşların kalbinden sular fışkırır da, üstün bir varlık olan insanın rûhundan bir kaynak kaynayıp coşmaz, bedeni de yeşiller giyen rûhanîlerden olmaz mı?[412]

[412] Bedenin yeşiller giyinen rûhanîlerden olması, insan bedeninin rûhanî varlıklar, yani melekler gibi hiç günah işlemez, masum bir hal almasıdır.

1335 • Mânevî heyecandan, rûhanî zevkten mahrum kalan o bedende, ne yaratana karşı bir özlem vardır, ne de ezelde rûhuna sunulan vahdet sâkisinin şarabının safası ve neşesi mevcuttur.

• Benlik ve nefsaniyet dağını, kazma ile, külünk ile yerinden söküp atacak bir hamiyyet, bir gayret nerede?

• Böyle yapılacak olursa, belki onun cüzlerine bir mânâ ayının nûru düşer. Belki ay ışığı ona yol gösterir.

• Kıyamet gününde dağlar yerinden sökülecek, senin de bir davranışın ne vakit bu lutfu gösterecek ve mânevî kıyamet koparacak da benlik dağın paramparça olacak, hallaç pamuğu gibi atılacak?

• Bu davranışın, bu silkinmen o kıyametten nasıl olur da aşağı olur? O kıyamet yaradır. Bu kıyamet merheme benzer.[413]

[413] Dağların yerinden söküleceği, pamuk gibi atılacağı (Nebe Sûresi 20) kıyamet, dehşet, korku, ümitsizlik, gaflet, bilgisizlik ifade eder. O kıyamet ehli; hasret, pişmanlık, perişanlık içindedir. Halbuki mânevî kıyamette; Allah'a kavuşmak ümidi, neşe vardır. Bu merhemi, yani mânevî kıyameti görenler, öteki kıyametin dehşetinden, korkusundan emindirler. Cenab-ı Hakk *Kur'an-ı Kerîm'de;* "Onlar için korku ve mahzun olma yoktur." diye buyurmuştur.

364

1340» Kim bu merhemi gördü ise, yaradan emindir. Bu güzelliği gören her kötü kişi ihsan sahibi olur.

• Ne mutlu o çirkine ki bu güzele eş olur. Vay o gül yüzlüye ki, kış gibi soğuk bir kişiye dosttur.[414]

[414] Çirkinliklerle, kötülüklerle, haksızlık ve zulümle dolu olan bu dünyada, mânevî kurtuluşu, mânevî güzellikleri gören kişi, ne kadar mutludur. Rûhanî güzellikleri göremeyen, mânevî zevklerden, ilahî aşktan, imandan nasîbini almayan, dünyanın maddî güzelliklerine takılıp kalan ve fanî güzelliklerin arkasında koşan kişi de ne talihsiz kişidir.

• Cansız ekmek cana eş olunca dirilir. Canın ta kendisi olur.

• Kapkara odun ateşe eş olunca karanlığı gider. Baştan başa nûr olur.

• Ölmüş bir eşek bir tuzlaya düşse, eşekliği ve leşliği kalmaz.

Vahdet küpünün rengi Allah boyasıdır.

1345 • Vahdet küpünün rengi Allah boyasıdır. Bütün sanatlar; her şey o küpte bir renge boyanır.[415]

[415] Allah maddî bir varlık değildir ki haşa onun bir boyası olsun. Bu tabir Bakara Sûresi'nin 138. âyetinde ifade buyrulmuştur. Allah rengi, Allah'ın verdiği renk bazı tefsircilere göre imandır, müslümanlıktır. Müminin tam manasıyla *Kur'an* ahlakıyla ahlaklanmasıdır.

• Bir Hakk âşıkı o küpe düşse de sen ona; "Kalk, küpten çık." desen, neşesinden der ki: "Beni kınama; ben küp oldum."[416]

[416] Tevhîd mertebesine eren bir kişiye "Bu makamdan ayrıl!" denilse, o oradan o kadar çok zevk duymaktadır ki, o neşe ile "Ben yabancı değilim, hatta ben küp oldum, ben küpten ibaretim." der.

• "Ben küpüm" demek; "Ene'1-Hakk" (=Ben Hakk'ım) demektir. Demir demirdir, ama ateş rengine girmiştir; o renge boyanmıştır.[417]

[417] Âriflerden birisi; "Allah adamları, yani ermiş kişiler Allah olmazlar, fakat Allah'tan da ayrı değillerdir." demiştir. Gerçekten de ilahî tecellîye mazhar olan Hakk yolcusu, demir gibi olan maddî varlığını ilahî potada yakar. Kıpkırmızı ateş haline gelir, işte o zaman Hakk âşıkının dilinden Hallac-ı Mansur hazretleri gibi "Ene'1-Hakk" (=Ben Hakk'ım) sözleri çıkar. Bu

hal ateşe sokulmuş ve kıpkırmızı bir hal almış olan bir demir parçasının "Ben ateşim." demesine benzer. Bu halin devamı müddetince o "Ben ateşim." demekte haklıdır. Çünkü ateşin rengini ve yakıcılığını almıştır. Fakat bu hali geçince, yani o ateşten çıkınca, onun demirliği belirir.

• Demirin rengi, ateşin renginde yok olmuştur. Susmuş gibi görünür ama hal dili ile ateşlikten dem vurmaktadır. Yani "Ben ateşim" demektedir.

• Madenden çıkan ateş de kıpkırmızı olunca dilsiz, dudaksız; "Ben ateşim." diye söylenir.

1350 • O, ateşin renginden, ateşin huyundan alevlenmiş; ihtişam, ululuk peydâ etmiş; bu yüzden de "Ben ateşim, ben ateşim." demeye başlamıştır.

• "Ben ateşim." der. "Şüphen varsa; ateş olmadığımı sanıyorsan, bir dene; elini bana dokundur."

• "Ben ateşim; şüphe ediyorsan bir an için yüzünü yüzüme koyuver."

• İnsan da Allah'ın nûru ile nûrlanırsa, Hakk'ın seçkini olur da melekler ona secde ederler.

• O yalnız meleklerin secde ettikleri kişi olarak kalmaz. Melekler gibi şüpheden, isyandan, azgınlıktan kurtulan insanlar da onun önünde saygı ile eğilirler.

1355 • Ateş nedir? Demir nedir? Dilini tut; bu benzetmeyi yapanın sakalına gülme.

Hakîkat denizi

• Ayağını denize atma, pek o kadar da denizden bahsetme. Hakîkat denizi çok geniştir. Anlatılacak gibi değildir. Bu konuya girme. Sen deniz kıyısında susarak otur. Onun büyüklüğü karşısında hayranlıkla dudağını ısır.

• Benim gibi yüzlerce kişi denizin genişliğine, dalgalarının dehşetine dayanamaz. Ama ben denize sabredemiyorum. Ona dalıp boğulmaktan korkmuyorum. Çünkü onda boğulmak, sonsuzluğa kavuşmaktır. Hakk'ta yok olmaktır.

• Benim canım da, aklım da o denize feda olsun. Çünkü benim canımın da, aklımın da kan bahasını yani ebedî hayatını o hakîkat denizi verdi.

• Ayağını Hakk yolunda yürümeye devam ettiği müddetçe ben o denizde yürürüm. Yürüme gücüm kalmayınca da su kuşları gibi denize dalarım.

1360 • Sevgilinin huzûrunda bulunup da aşkın etkisi ile arsızlık eden, terbiyesizce konuşan, elbette huzurda bulunmayandan daha tali'lidir; daha hoştur. Sevgilinin evinin kapısı üstündeki halka eğri de olsa değerlidir, çünkü onun kapısının halkasıdır.

Gönül havuzundan hakîkat denizine gizli bir yol vardır

• Ey bedeni kirli olan kişi! Sen havuzun etrafında dönüp dolaşıyorsun, ama insan havuzun dışında iken nasıl temizlenebilir?

• Maddeten temiz olan kişi mânâ havuzundan uzak düşerse kendini mânen temizleyemez. Dış yüzü temiz olmakla beraber batını, özü kirli kalır.

• Bu mânâ havuzunun temizliğinin haddi, sınırı yoktur. Bedenlerin temizliği ise az bir şeydir, insan bedenini kolayca temizleyebilir. Ama gönül temizliği o kadar kolay bir şey değildir.

• Aslında gönül, gizli bir mânâ havuzudur. Bu mânâ havuzundan vahdet denizine gizli bir yol vardır.

1365 »Ey kendine güvenen; "Kalbim gönlüm temizdir." diyen kişi, senin kalbinin gerçekten temizlenmesi için bir velînin kalbi havuzundan, yahut hakîkat denizinden yardım ister. O ilahî yardım olmasa, paranın sayısı harcandıkça azaldığı gibi, senin mahdud olan temizliğin de kirlenir.

• Günaha batmış, kirlenmiş, pislenmiş kişiye, su, hal dili ile; "Ey kirli kişi koş bana gel!" der. Günahkâr da; "Ben sudan utanır, yani mürşitten utanırım. O benim kirliliğimi keşfeder." cevabını verir.

• Su der ki: "Seni utandıran o kirlilik, o günah bensiz nasıl gider? Ben olmadan şu pislik nasıl temizlenir?"

• Kirlenmiş, pislenmiş adam sudan gizlenirse; "Utanmak, imana engel olur." sözü gerçekleşir.[418]

[418] "Haya imandan gelir.", "Haya ile iman kardeştir, birbirinden ayrılamazlar." diye hadisler var. Bu haya, günaha girmekten utanmak ve Allah'ın sevgisini kaybetmekten korkmaktır. Yoksa günahlarım anlaşılacak diye halktan çekinmek değildir. Yani insan halktan değil, Hakk'tan korkmalıdır. Kendi nefsinden, kendinde bulunandan utanmak gerekir. Namık Kemal'in dediği gibi "Utanmaz kendi nefsinden de, ar eyler melametten."

Mevlana *Dîvan-ı Kebîr'de* bir beyitte; "Eğer sen aşkın âşıkı isen ve gerçek aşkı arıyorsan, keskin hançeri al, hayanın boğazını kes." diye buyurmuştur.

• Gönül ten havuzunun dibinde biriken günah çamurlarına bulandı. Kirlendi ama ten, gönüller havuzunun suyuyla, yani mürşidin feyzi ile temizlendi, arındı.

1370» Ey oğul! Gönül havuzunun çevresinde dolaş. Fakat sen sen ol da, ten havuzunun dibinde çamura saplanıp kalma.

367

• Beden denizi ile gönül denizi birbirine bitişiktir. Fakat aralarında bir berzah vardır. Birbirlerine karışmazlar.[419]

[419] "Cenab-ı Hakk biri tatlı, öbürü acı iki denizi akıttı. O iki deniz birbirine ulaştı. Aralarında bir mani var, engel var. Birbirine karışmazlar." (Rahman Sûresi 55/19-20). Sufilere göre bu iki deniz misali ile; nûr ehli ve nar ehli murad edilmiştir. Mevlâna bu beytinde beden denizi ile gönül denizinin aynı tende bulundukları halde birbirlerine karışmadıklarını ifade buyuruyor. Daha doğrusu; dünya zevkleri için çırpınan beden denizi ile ilahî duygularla, mânevî heyecanlarla dalgalanan gönül denizinin bir tende yaşadıkları halde, birbirlerine karışmadıklarını anlatmak istiyor.

• İster doğru ol, ister eğri; gönül havuzuna doğru koş, geri gitme.

• Padişahların huzurunda can tehlikesi var. Ama himmetleri yüce kişiler, can korkusu yüzünden padişahtan ayrılmazlar.

• Bir de padişah şekerden de tatlı olursa, canın tatlılığa gitmesi daha da hoştur.

Hakk âşıkının gönlü, içinde aşk ateşi yanan bir ocak gibidir.

1375 • Ey beni kınayan, âşık olduğum için ayıplayan kişi! Sağ ol, var ol. Ey sağlık, esenlik arayan! Beni kendi halime bırak.

• Benim canım ocaktır. Ateşle arası hoştur. Ateşle mutludur. Zaten bir ocak için ateş yurdu olmak kadar şerefli bir şey yoktur.

• Böyle olduğu içindir ki; Hakk âşıkının ocak gibi gönlünde aşk ateşi yanması gerekir. Bu yanıştaki mutluluğu göremeyen, ilahî ateşle yanmanın zevkine varamayan kimsenin gönlü aşk ocağı olamaz.[420]

[420] Aşk bir ateştir. Gönül ise o ateşin ocağıdır. Aşk ateşi, maddî unsurları, bizi hakikatten alıkoyan arzuları yakar, yandırır; bizi manen temizler. Zaten gönlünde aşk ateşi olmayan kişi bir ölü gibidir. Nitekim mevlevî şairlerinden Fasih Dede'nin şu beyti bu hakikati ifade etmektedir:

"Bir sînede kim nar-ı muhabbet eseri yok
Zulmettedir ol nûr-ı Huda'dan haberi yok."

• Azıksızlık azığı, yani açlık sana mânevî azık olunca ebedî olan canı bulursun da, ölümden kurtulursun.[421]

[421] İnsan yaşamak için gıdaya muhtaçtır. Fakat itidal için de yemek gerekir. Hatta gıda ne kadar az alınırsa, rûh o kadar kuvvetlenir. Hatta gıdasızlık, yani az yemek, çok oruç tutmak mânevî bir gıda halini alır. Nice Hakk âşıkları vardır ki gıdasızlıkla gıdalanmışlardır. Mevlâna *Mesnevî'nin* V. cildinin 2831 numaralı beyitinde şöyle buyurur: "Açlık zahmeti bütün illetlerden daha iyidir. Hele açlıkta yüzlerce fayda, yüzlerce hüner olursa... Kendine gel, açlık ilaçların padişahıdır. Açlığı canla başla kabul et. Onu sakın hor görme."

368

• Gam ve keder sana fazlaca neşe vermeye başlayınca, can bahçeni güller, suzanlar kaplar.[422]

[422] Ârif insan başa gelen belaları, gam ve kederi Hakk'ın bir cilvesi olarak kabul eder de, şikâyet şöyle dursun ondan memnun olur. Neşe duyarsa, rûhunda bir huzur peyda olur. Çünkü bir hadiste: "En çok ızdırap çekenler, gam ve kedere mübtela olanlar, Hakk'ın sevgili kullarıdır" buyrulmuştur. Bu yüzdendir ki; Fuzulî bir beytinde Allah'a yalvaran Mecnun ağzından şöyle münacatta bulunur:

"Az eyleme inayetini ehl-i dertten,
Yani ki çok belalara kıl mübtela beni."

1380» Başkalarının korktukları şeyler sana emînlik, huzur verir; su kuşu denizde kuvvet bulur. Tavuk ise âciz ve zayıftır.

• Ey hekîm! Ben yine aşk delisi oldum. Ey sevgili! Ben tekrar kara sevdalara daldım.[423]

[423] Bu beytin aslında "tabib" ve "habib" kelimeleri geçmektedir. "Tabib" hekîm; "habib" sevgili manalarına gelir. Her ikisi ile Cenab-ı Hakk'ı kastetmektedir. Bu beyitten sonra gelen, zincir ile halkalarından maksat; Hakk'ın çeşitli ve birbirine zıt olan sıfatlarıdır. Bilindiği gibi Hakk'ın bir zatı vardır. Ve çok sayıda ve birbirine zıt anlamda bir çok sıfatları vardır. Tahirü'l-Mevlevî merhum bu konuyu açıkça anlaşılması için şöyle bir misalle izah ediyor: "Ahmed Efendi isminde âlim, şair, katip ve fen adamı bir zat düşünelim. Ahmed Efendi'nin kendisi onun zatıdır. Âlimliği, şâirliği, kâtipliği fen adamı oluşu onun çeşitli sıfatlarıdır. Görünüyor ki; Ahmed Efendi bir zat olduğu halde, âlim, şâir, kâtip fen adamı olması dolayısıyla çeşitli sıfat sahibidir. Cenab-ı Hakk da böyledir. "De ki Allah birdir." ile işaret edilen, Hakk'ın kutsal zatının birliğidir. (ı-^-'lü-J^l-^') diye sayılan Hakk'ın güzel isimleri çeşitlidir. *Kur'an'da* ve hadislerde Cenab-ı Allah'ın güzel isimleri, yani "esma-i hüsna"sı 99 kadardır. Bunlar Allah'ın sıfatlarıdır. Halbuki Allah'ın sıfatları sonsuzdur. Yani 99'dan ibaret değildir. Hz. Mevlâna burada "tabib" ve "habib" diye; "esma-i hüsna"da bulunmayan iki sıfatla hitap ediyor. Ve "Senin zincirinin, sıfatlarının her halkası, ayrı ayrı fen ve marifet sahibidir." diyor.

• Senin gibi hünerli hekimin aşk delisine vurduğu zincirin her halkası bir başka çeşit delilik verir.

• Her halkanın etkisi başka türlüdür. Başka hünerleri vardır. Bu yüzdendir ki, benim için her an bir başka çeşit delilik vardır.

• Demek ki; "Delilikler hünerlermiş, fenlermiş." atasözü doğru imiş. Hele insan, şanı kudreti pek büyük Allah'ın zincirine bağlandıktan sonra, sayılmayacak kadar çeşit delilikler yapar.

1385 • Hakk'ın çeşitli tecellîlerini müşahede etmek bendeki akıl bağlarını öyle kopardı ki, akıllı geçinen deliler bana öğüt vermeye başladı.

369

Zünnûn-ı Mısrî
-Allah'ın rahmeti onun üzerine olsun-hazretlerinin hatırını sormak için dostlarının tımarhâneye gelmeleri

• Bu çeşit delilik Zünnûn-i Mısrî'nin de başına geldi. Onda da yeni yeni coşkunluklar, yeni yeni cezbeler görülmekte idi.

• Öyle coşuyordu ki, bu coşkunluk gökleri bile aşıyor, Zünnûn-ı Mısrî'nin bu halinden göklerin bile ciğerleri sızlıyordu.

• Ey zavallı faydasız kişi! Aklını başına al da sen kendi heyecanını, kendi coşkunluğunu tertemiz kişilerin, Allah dostlarının coşkunluğu ile bir tutma.

• Halk o velînin coşkunluğuna dayanamıyordu. Onun aşk ateşi halkın sakalını tutuşturuyordu.

1390 • Halkın sakalına ateş düşünce, yani halk onun cezbe haliyle söylediği sözlerden etkilenince, onu tuttular bağladılar. Zindana attılar.

• Halk söylenilen sözleri akılları almadığı için sıkışır, kızar, öfkelenirlerse de aşkın dizginini çekip onu yoldan alıkoymaya imkan yoktur.

• Zünnün gibi mânâ padişahları halkı ürkütmekten çekinmişler, onların zulmünden can korkusuna düşmüşlerdir. Çünkü halk kördür. mânâ padişahlarının ise nişanı, izi yoktur.

• Hüküm, buyruk anlayışsız, bilgisiz kişilerin elinde bulununca, elbette Zünnûn zindana atılır.

1430 • Dostlar Zünnûn'un delirdiği ve zindana götürüldüğünü duydular. Düşüncelere daldılar. Bu hususta konuşup durumu yerinde görmek için zindana gittiler. Dediler ki: "Acaba..

• Bu işi mahsus mu yapıyor? Yoksa bunun bir hikmeti mi var? O bu dînin bir kıblesi, bir ayeti gibidir.

• Ona delilik damgası vurulsun, yani o deli olsun, buna imkan var mı? Böyle bir hal, onun deniz gibi hududsuz olan aklından uzak mı uzak.

• Allah saklasın, haşa delilik, hastalık bulutu onun ay gibi parlak olan aklını örtemez. Bu hal onun olgunluğundan uzaktır.

• O halkın şerrinden tımarhaneye girdi. O akıllılardan utandı da kendini deli gösterdi.

370

1435 • O bedene tapan, kokmuş sersem aklın düşüncelerınden bıktı, usandı da mahsus deli göründü, tımarhâneye gitti.

• Ve onlara dedi ki: "Beni sıkıca bağlayın, öküz kuyruğundan yapılan kamçı ile başıma, sırtıma vurun. Fakat neden tımarhâneye geldi? diye bu işin sebebini araştırmayın.

• Ey güvenilir dostlar! Tımarhâneye neden geldiğimi araştırmayın, bana kamçı ile vurun da kamçı yarası ile Hz. Mûsâ nın ineği gibi dirileyim, hayat bulayım.[424]

[424] Bu beyitte Mevlâna Kur'ân-ı Kerîm'in Bakara Sûresi'nin 67-73'üncü âyetlerinde geçen şöyle bir hâdiseye işâret etmektedir: İsrailoğulları arasında birisi öldürülmüş, fakat katili bulunamamıştı. Hz. Mûsâ onlara; "Bir sığır kesin, o ölüye o sığırın yâni ineğin bir uzvu ile vurun; ölü dirilir, kendini kimin öldürdüğünü söyler." diye buyurmuştu. Gerçekten Mûsâ nın emri yerine getirilince, ölü adam dirildi, kendini mirâs yüzünden kardeşinin öldürdüğünü söyledi. Kâşânî Tefsiri'nde ineği nefs ineği olarak yorumlar da, bu nefs ineğinin ne temiz işler gördüğünü, temiz işler tarlasını sürdüğünü, ne de ilâhî irfân tarlasını suladığını söyler. Bu mânâsıyla Mevlâna (gelecek 1445 numaralı beyitte) bu nefs ineğini, insanın içinde gizlenen, açığa çıkmak için fırsat kollayan nefsânî arzular öldürülürse, sırların dirileceğini, her şeyin açıkça görüleceğini anlatır. Nefs ineğini kesmenin, varlıktan, benlikten kurtulmanın bir ifâdesi olduğunu beyân buyurur.

• Kamçı yarasından hoş bir hâle geleyim. Hz. Mûsâ nın ineği yüzünden dirilen öldürülmüş adam gibi dirileyim. Güzel bir hâle geleyim.

• Öldürülmüş adam, ineğin kuyruğundan yapılan kamçı yarası yüzünden dirildi. İksir sürülmüş bakır misâli hâlis altın oldu.

1440 • Ölü adam sıçradı, kalktı, sırları söyledi, kendisini öldürmüş olan o kan içici adamları gösterdi.

• Açıkça dedi ki: "Bunlar beni öldürdü, o anda bunlar bana saldırdı. Bunlar bana düşmanlık etti."

• Şu etten kemikten ibâret olan beden ölünce, sırları bilen rûh dirilir.

•Ya tabiî ölümle ölen, yahut kötü huylarından kurtularak "Ölmeden evvel ölen kişinin rûhu", cenneti de cehennemi de görür ve bütün sırları bilir.

•Kanlı şeytanları, insanları avlayan tuzağı, hile ve düzeni görür ve gösterir.

1445 • İneği yâni nefsi öldürmek, Hakk yolunun şartıdır. Bunu yapmalı ki o-nun kuyruğu yarasından can kurtulsun.

371

• İnek gibi yiyip içmekten başka bir şey düşünmeyen nefsini, riyâzet ve mücâhede ile çabucak öldür ki; gizli olan rûhun, akıl ve şuur ile yeniden hayat bulsun.

• O adamlar Zünnûn'un yanına yaklaşınca Zünnûn onlara; "Siz kimsiniz? Sakın ha bana yaklaşmayın." diye bağırdı.

• Onlar edep ve nezâketle; "Bizler senin dostlarınız, buraya içimiz sızlıyarak, candan hatır sormaya geldik." dediler.

• Ey hünerler sahibi akıl denizi nasılsın? Akıllı olduğun hâlde neden kendini deli gösteriyorsun?

1450 • Külhan dumanı güneşe nasıl ulaşır? Zümrüd-i anka kuzguna nasıl âlet olur?

• Bunun sebebini bizden gizleme, anlat, söyle; biz seni seven kişileriz. Bizi yabancı yerine koyma.

•Seni sevenleri kendinden uzaklaştırman, hileye baş vurarak onları aldatman sana yakışmaz.

• Ey mânâ pâdişahı! Ey büyük adam! Sırrı ortaya koy. Ey ay yüzlü! Yüzünü bulutla örtme.

• Biz seni gerçekten seven kişileriz. Senin bu hâlinden gönüllerimiz yaralıdır. Biz bu iki dünyada da sana gönül bağlamışız." dediler.

1455 • Zünnûn kötü sözler söylemeye, sövüp saymaya başladı. Deliler gibi saçma sapan lakırdılar etti.

• Birden sıçradı kalktı. Onlara taş yağdırmaya, sopa fırlatmaya başladı. Ziyaretçiler yaralanma korkusundan kaçıştılar.

• Onlar kaçışırken Zünnûn kahkaha ile güldü. Başını salladı da; "Hey gidi hey! Şu dostların dostluklarına bak." dedi.

• "Dostlara bak dostlara. Nerede dostluk belirtisi? Dostlara zahmet, ızdırap can gibi tatlı gelir.

• Bir dosta dostun cefâsı nasıl ağır gelir? Cefâ ve ızdırap iç gibidir. Dostluk onun kabuğuna benzer.

1460 • Dostluğun belirtisi belâlardan, âfetlerden, mihnetlerden hoşlanmak değil midir?

• Dost altın gibidir. Belâ ise ateşe benzer. Hâlis altın ateş içinde saf bir hâle gelir.

372

Kâmil insan
bir damla içinde gizlenmiş bir güneştir.

1395 • Kâmil insan sadece inciye mi benzetilir? O bir damlada gizlenmiş bir deniz, bir zerreye sığınmış bir güneştir.[425]

[425] Necip Fazıl merhûm Çile'sinde bu konuya ne güzel yaklaşır:
"Ben ki toz kanatlı bir kelebeğim, Ufacık gövdeme saklı Kaf dağı Bir zerreeiğim ki arşa gebeyim, Dev sancılarımın budur kaynağı. "

• Gerçekten de kâmil insan örneği olan Zünnûn hazretleri, kendini zerre gösteren bir güneşti. Ama ilâhî aşkın etkisi altında kaldı da yavaş yavaş yüzünü açtı.

• Bütün zerreler onda yok oldu. Bu âlem onun yüzünden "mahv"olup kendinden geçti. Sonra yine onun yüzünden "sahv"a, yâni kendine geldi.[426]

[426] Hz. Zünnûn cezbe halinde kendinde değildi. Varlığı zerresinde bir güneş gizlenmişti ki, o güneşin ziyâsından bütün âlem mest olmuştu. "Mahv"; kendini kaybetmek, âdetâ bir mânevî zevk içinde mânen yok olmaktır. "Sahv" ise; mahv elinden kurtulup, tekrar kendine gelmektir. Bu haller tasavvufun birer derecesidir. Mahv hâli dâimâ devam etse, o zaman derviş "meczûb-ı ilâhî" olur. Sahva dönemez.

• Fetvâ kalemi anlayışsız bir gaddarın elinde bulununca, şüphesiz Mansur dârağacına çekilir.[427]

[427]Bilindiği gibi Mansur cezbeye düşmüş, kendinden geçmiş ve "Ene'1-Hakk" demiş. Bu yüzden hakkında ölüm fetvâsı verilmişti. 306 (918) hicret senesinde Bağdat'ta işkencelerle idâm edildi.

• Bu hüküm sürme, bu buyruk yürütme kötü kişilerin elinde olunca, peygamberlerin bile öldürülmesi gerekli olur.[428]

[428] Bir çok nebîler ve velîler kendi milletleri, hattâ yakınları tarafından türlü türlü hakaretlere, işkencelere, saldırılara uğradıkları bir gerçektir. Mesnevî'yi şerh eden lsmâil Ankaravî hazretleri buyuruyor ki: "Ben de memleketimde, yâni Ankarâda halkı irşâda çalışırken, bir takım bilgisiz garazkârların hakâretlerine rnarûz kalmıştım. Bana iftirâda bulundular. Ve memleketimden sürdürdüler. Sonra Allah bana yardım etti, kurtuldum."

1400 • Yol azıtmış, yol yitirmiş toplum; kötülüklerinden, akılsızlıklarından ö-türü peygamberlere; "Sizin gelişiniz bize uğursuzluk getirdi." demişlerdir."[429]

[429] Burada Yâsin Sûresi'nin 13-27. âyetlerine işâretler var.

373

Yûsuflar çirkin kişilerin hasedinden korkarlar

1405 • Yûsuflar çirkinlerin hasetlerinden, kıskançlıklarından gizlenirler. Güzeller de düşman şerrinden âdetâ ateş içinde yaşarlar.

• Yusûflar kardeşlerinin hilesi yüzünden kuyu içindedirler. Çünkü o kardeşler haset yüzünden Yûsufu kurtlara verirler.

• Haset yüzünden Mısır Yûsufunun başına neler geldi? Haset insanların kalbinde pusuya yatmış iri bir kurt gibidir.

• Çok yumuşak huylu olan Yâkup (a.s.) bu haset kurdundan ötürü Yûsufun üstüne titrerdi.

• Zâhirî, gözle görülen kurt, Yûsufun etrafında dönüp dolaşmadı, fakat kardeşlerinin hasedi, yaptıkları kötülükler ve vicdansızlıklarla kurtları da geçti.

1410 • Bu haset kurdu Yûsufu parçaladı da; "Biz onu elbiselerimizin vanına bırakmış gitmiştik. Onu kurt kapmış." diye kardeşleri tatlı sözlerle özür dilediler.

• Yüzbinlerce kurtta bu hile, bu düzen yoktur. Bu haset kurdu, sonunda rüsvâ olacaktır. Sen sabret.

• Herkesin kötülüğünün cezâsını göreceği kıyâmet gününde, hasetçiler şüphe yok ki kurt şeklinde haşr edileceklerdir.

• Haram yiyen, gözü hırsla dolu kişi de o hesap gününde domuz şeklirıde görülecektir.

• Zinâ edenlerin bedenleri, şarab içenlerin de ağızları pis pis kokarak dirilecektir.

1415 • Dünya'da yalnız gönül sahibi âriflerin hissettikleri, gizli kalan pis kokular mahşerde ortaya çıkacak, herkes tarafından duyulacaktır.

İnsanın varlığı bir ormana benzer.

• İnsanın varlığı bir ormana benzer. Orada iyi kötü her şey bulunur. "Rûhumdan ona üfürdüm." âyetinden haberin varsa, bu ilâhî nefesten feyz alıyorsan, insandan; bu karışık acâyip varlıktan çekin.[430]

[430] Cenâb-ı Hakk insanı üstün bir varlık olarak yaratmıştır. Hiç bir varlığa vermediğini insana vermiştir. "Rûhumdan ona üfürdüm." diye buyurmuştur. Hâşâ Allah maddî bir varlık değildir ki üfürsün. O bize nûrundan bir nûr düşürmüştür. Bize kendi sıfatlarından, yapma, icâd etme, keşflerde bulunma gücü vermiştir. İnsanda o eşsiz, o büyük yaratıcının muvakkat verilmiş bir nûru, bir emâneti vardır. İnsanın bu hususu düşünerek, yâni kendinde Allah'ın bir emâneti olduğunu düşünerek, kendine çekidüzen vermesi gerekmektedir. İnsan hayvan değildir ki başı boş yaşasın... Bu yüzdendir ki Şeyh Gâlib merhûm; " Hoşça bak zâtına kim zübde-i âlemsin sen." demiştir. Bir ormanda faydalı, zararlı, zararsız türlü hayvan bulunduğu gibi, insan vücûdunda da iyi, kötü, güzel, çirkin, her türlü huy, düşünce vardır. İnsan kötü huylarının, topraktan yaratılmış, bedene ait süflî isteklerinin tesiri altında kalmamalıdır.

374

• İnsan varlığında binlerce kurt, binlerce domuz; temiz, pis, güzel, çirkin binlerce huy vardır.

• İnsan varlığında hangi huy üstünse hüküm, buyruk onundur. Bir mâden karışımında da altın bakırdan fazla ise o karışım altın sayılır.

• Senin varlığında hangi huy üstün ise, o huya sahib hayvanın şeklinde haşr edilmen gerekmektedir.

1420 • İnsanda an olur kurtluk zuhûr eder. Bir an olur insan ay gibi Yûsuf yüzlü bir güzel olur.

• İyilikler de, kinler de gizli bir yoldan gönüllerden gönüllere gider.

• Hattâ anlayış, bilgi, hüner insandan öküze ve eşeğe bile geçer.[431]

[431] Bu beyitten önce gelen beyitte Hz. Mevlâna; "İyilikler de, kötülükler de, kinler de gizli bir yolla gönüllerden gönüllere gider." diye buyurmuştu. Böylece insanın insandan etkileneceğini belirtmişti: Bu beyitte ise; hayvanın insandan etkilendiğini, onun tesiri altında kaldığını, hatta insandan öküze ve eşeğe bile anlayış, bilgi ve hüner geçtiğini haber vermektedir. İnsanlarla görüşüp konuşurken, haberimiz olmadan bir çok huylar, sezişler alıyor, veriyoruz. İnsan ahbaplık ettiği kişilerden bir çok huylar, davranışlar öğrenir. Bundan dolayıdır ki iyi insanlarla arkadaş olmalıdır. İnsan dâimî olarak görüştüğü kimsenin, az çok tesiri altında kalır. Bu tesir gönüller arasında bulunan ve göz ile görünmeyen gizli bir yol vasıtasıyla olur. İnsanın hayvana bile hüner ve bilgi verdiğinin en canlı misâli sirklerde görülür. Orada hayvanların yaptıkları insanı şaşırtan hünerler, hep insandan hayvana geçen hünerler ve bilgilerdir. Arslan, kedi gibi insana boyun eğer. Fil kocaman cüssesi ile insanın istediğini yapar. Atların, geyiklerin gösterdiği hünerlerin hepsi de insandan hayvana geçmiş hünerlerdir.

• Azgın serkeş at, rahvan yürümeye başlar. Ayı oyun oynar, keçi selâm verir.

• İnsanlardan köpeğe bir heves, bir arzu geçer de köpek ya av avlar, yâhut çoban olur koyun güder, ya da bekçilik eder. Av bekler.

1425 • "Ashab-ı kehf"in köpeğine onlardan öyle bir huy geçti ki, sonunda yürüdü gitti, Allah'ı arar oldu.

• İnsanın gönlünde zaman zaman bir başka çeşit huy baş gösterir. İnsan bazen şeytan olur, bazen de melek. Bazen de tuzak kesilir, canavarlaşır.

375

• Mânâ arslanlarının, (velîlerin) çok iyi bildikleri o hakîkatler ormanından gönüller tuzağına giden gizli bir yol vardır. Gönüller bu gizli yoldan mânevî zevkler alırlar, gelişirler.[432]

[432] Hakîkatler ormanından maksat; mânâ âlemi, öteler, ilâhî makamlardır ki, Allah arslanı olan her nebî ve velî oranın sırlarına vâkıftır. Yine oradan her gönüle gizli bir ilhâm yolu vardır ki, gönül, istidâdına göre o yol vasıtasıyla feyz ve ilhâma mazhar olur.

• Ey köpekten de aşağı olan kişi! Durumundan ümitsizliğe kapılma, hakîkatler ormanında sen de mânevî zevkler almak istiyorsan, gönül yoluna gir de âriflerin can mercanından yâni onların irfân incilerinden bir miktarını çal.

• Mâdemki hayırsızsın, bâri o değerli inciyi çal, taşıyacaksan bâri öyle mübârek bir yükü taşı.

Efendisinin Lokman'ın zekâsını anlamaya çalışması

• Lokman tertemiz, gece gündüz işinde kusur etmez, çevik ve çok çalışkan bir köle değil mi idi?[433]

[433] Lokman hakkında çeşitli rivâyetler vardır. Bir rivâyete göre Lokman; Eyyüp peygamberin kız kardeşinin, yahut teyzesinin oğlu idi. Habeşî siyah bir köle olduğundan bahsederler. Yüzü çok çirkin, fakat üstün bir zekâya mâlik olan "Aesipos" (Ezop) ile karıştıranlar da vardır. Kur'ârı-ı Kerîm'in 31. sûresinin adı da Lokman'dır. Kur'ân'da geçen Lokman'a Allah'a şükretmesi için "hikmet" verildiğinden, bazı tefsirciler onu peygamber saymışlardır.

• Efendisi onu iş başarmada oğullarından üstün tuttuğu için, eti önemli işleri ona gördürürdü.

• Lokman, görünüşte bir köle oğlu köle idi. Ama aslında o, nefsinin isteklerinden kurtulmuş, hür bir efendi idi.

1465 • Bir pâdişah söz arasında şeyhin birine; "Dile benden ne dilersen; yâni benden ne istiyorsan söyle, onu yerine getireyim, seni sevindireyim." dedi.

• Şeyh; "Ey pâdişah!" dedi. "Bana böyle bir laf söylediğin için utanmıyor musun? Sen bana bağışta bulunacak güçte değilsin. Biraz daha yüksel, biraz daha güçlen, ondan sonra iyilik yapmaya kalk.

376

• Benim iki kölem vardır. Onların ikisi de hor, hakir kişilerdir. Ama onların her ikisi de sana emir vermektedirler. Sen pâdişahsın, fakat o iki kölenin kölesi olmuşsun, haberin yok.

• Pâdişah; "O iki köle kimlerdir? Kölelerin bana emir vermeleri benim için şerefsizliktir, aşağılıklıktır." diye sordu.

• Şeyh de; "O iki köleden birinin adı öfke (hiddet), öbürünün adı şehvettir." diye cevap verdi.

• Hiddetini, şehvetini yenerek dünya pâdişahlığından ferâgat eden, vazgeçen dervişi sen gerçek pâdişah bil ki, onun nûru ay ve güneş olmaksızın da parlar durur.

1470 • Kendisi mânevî bir hazîne olan zâtın hazînesi vardır. Hakîkatte varlık, maddî varlığa düşman olan kimsenindir.

• Lokman'ın efendisi, görünüşte onun efendisi idi. Ama gerçekte köle olan o idi. Lokman da köle olduğu hâlde onun efendisi bulunuyordu.

• Bu ters görünen dünyada bu çeşit adamlar pek çoktur. Böyle kişilerin gözlerinde inci, saman çöpünden de bayağıdır.

• Çöle kurtuluş yeri adı verilmiştir. Ad, san, varlık, devlet, şeref halkın aklına tuzak kesilmiştir.[434]

[434] Dünyada tersine olan şeyler pek çoktur. Meselâ ıssız, susuz, ağaçsız sığınacak bir kulübe bile bulunmayan kum deryâsına, çöle; "tehlikeli yer" denmesi gerekirken "mefâze" (=kurtuluş yeri) denmiştir. Yılan sokan bir kimseye "selîm" yâni selâmete ermiş adı verilmiştir. Korkak bir kişiye kahraman; köseye "sakallı adam" adı verilir. Bunlara eski edebiyatta zıttı ile isim vermek mânâsına gelen "tesmiye bi'nnakz" derler. Bir bakışa göre de bu adlandırmalarda derin mecâzî mânâlar gizlidir. Zaman olur ki öldürücü çöl bir kurtuluş yeri olur. Çirkinliklerle, kötülüklerle, haksızlıklarla dolu olan bu imtihân yerinden, bu dünyadan ebedî hayata geçiş, Allah'a kavuşuş, büyük bir nimet değil midir? Niçin ölüm gecesine "Şeb-i Arûs" denmiştir?

• Bazı meslek sahibi insanları elbisesi tanıtır, o elbise ile görenler; "Bu şunlardandır." derler.

1475 • Bazı insanların adını da, yalandan zâhid görünüşü zâhidliğe çıkarmıştır. Zâhidliği aydınlatmak için nûr gerekir.

• Taklitten, aldanıştan arınmış bir nûr gerek ki, insanı iş işlemeden, söz söylemeden tanısın, bilsin.

• Kalp gözü açık olan ârif, akıl yolu ile insanın gönlüne yol bulur. O insanda ne varsa, ne hâlde ise onu görür. Yoksa onun bunun anlatışı ile o kişiyi bilmez.

377

• Gâibleri, gizli şeyleri iyiden iyiye bilen Allah'ın hâss kulları, can âleminde gönüllerin câsuslarıdır.[435]

[435] Bir hadis-i şerîfte; "Müminin zekâsından, ferâsetinden sakının, çünkü o Allah'ın nûru ile bakar ve görür." buyrulmuştur. Başka bir hadiste de; "Hakîkaten Allah'ın öyle kulları vardır ki, insanları yüzlerinden, alâmetlerinden tanırlar." diye haber verilmiştir.

"Sen nasıl adamsın ister söyle ister söyleme, Âdemin mâhiyetin enzâra sîmâ söylüyor."

Tâhirü'1-Mevlevî hazretlerinin bu beytini şöyle anlarız; "Sen nasıl bir insan olduğunu ister söyle ister söyleme, senin sîmân yâni yüzün, hareketlerin, davranışların senin ne biçim adam olduğunu herkese açıkça söylemektedir." Evet, iman ve irfân sahiplerinin arasında öyleleri vardır ki; bir kimsenin yüzüne bakınca, onun nasıl bir adam olduğunu anlayıverir. Onun için eskiden; "Bilginlerin yanında dilini, şeyhlerin yanında gönlünü korumalıdır." demişlerdir. Yâni âlimlerin yanında pek konuşma; foyan meydana çıkmasını şeyhlerin yanında da gönlünden lüzumsuz şeyler geçirme, şeyh efendi gönül câsusudur, senin neler düşündüğünü anlar.

• Allah'ın hass kulu, bakışının etkisi ile herhangibir kimsenin gönlünün içine bir hayâl gibi girer. O kimsenin hakîkî hâlinin sırrı, onun gözü önüne apaçık serilir.

1480 • Serçenin küçük bedeninde, ne kuvvet ne de kudret vardır ki, doğan kuşunun aklından gizli kalsın?

• Allah'ın sırlarını bilenlere, anlayanlara karşı mahlûkâtın (=yaratıkların) sırrı ne olabilir?

• Göklerde yürüyüp giden kişi için, yer yüzünde yürümenin ne zorluğu vardır?

• Dâvud peygamberin elinde demir, mum hâline gelirse, ey insafsız kişi, aynı elde mum ne hâle gelir?

• Lokman köle şeklinde bir efendi idi. Kölelik görünüşte ona bir örtü idi.

1485 • Meselâ bir efendi, tanımadığı bir yere giderken, kölesine kendi elbisesini giydirir.

• Kendisi de kölenin elbisesini giyer ve giderken köleyi öne geçirir. Kendisi arkasında yürür.

• Kimse bilip tanımasın diye, kölesinin arkasında köle gibi yürüyerek onu izler.

• Kölesine der ki: "Sen git, baş köşeye otur, ben de değersiz bir köle gibi senin ayakkaplarını alayım.

378

• Sen bana sert davran, bana söv, bana hiç saygı gösterme.

1490 • Şimdi senin hizmetin, bana hizmet etmeyi bırakmandan ibârettir. Böylece ben, beni tanımayanlar arasında hile tohumu saçacağım ve bu yüzden bazı şeyler öğreneceğim."

• Herkes kendilerini köle sansınlar diye, efendiler böylece köle kılığına girmişlerdir.

•Zaten onların gözleri efendilikten, yâni şöhretten, zenginlikten, kudretten düşmüştür. Şimdi onlar "ubûdiyet" (=kulluk, kölelik) işleri görmeye hazırlanmışlardır.

• Nefsin isteklerine uyan hevâ ve heves kulları ise, onların aksine, kendilerini akıl sahibi, can sahibi göstermişlerdir.

• Bir mânâ efendisinde tevâzu görülebilir. Bir mânâ adamı kendini düşkün gösterir. Fakat duygularına esir olmuş bir köleden, kölelikten başka bir şey meydana gelmez.

1495 • Şunu iyi bil ki; o mânâ âleminden bu sûret âlemine böyle tersine akseden çok şeyler vardır.

• Lokman'ın efendisi bu gizli hâli anlamıştı. Yâni köle görünen Lokman'ın hakîkatte bir efendi olduğunu hissetmişti. Çünkü onda bir belirti görmüştü.

• O Lokman'ı daha önce âzâd ederdi ama, bu işi tamamıyla Lokman'a bırakıyor, onun hoşnudluğunu diliyordu.

• Çünkü Lokman, bu sırrın gizli kalmasını istiyordu. O arslan, o yiğit bunu kimsenin bilmemesini dilemekte idi.

• Sırrını kötülerden gizlemen şaşılacak bir şey değildir. Şaşılacak şey, sırrını kendinden de saklaman, kendi nefsinden de gizlemendir. Çünkü bu sır, Allah ile kul arasında kalmalıdır. Bu sırrı nefsin bilmemesi gerekir.

• İşini, yaptığın iyi işleri, amelleri kendi gözünden bile sakla ki, amelin iyi ve kötünün görmesinden selâmette kalsın.[436]

[436] Amelini gözünden saklamak: "Ben şöyle ibâdet ederim, nefsimle böyle mücâhedede bulunurum." diye yaptıklarını önemli görmemektir. Velîlerden biri, Ebu Yâkub hazretleri: "Amelde öyle ihlâs bulunmalı, o kadar gizli tutmalı ki, onu yazacak melek bile bilmemeli, o iyi ameli bozmak için şeytan bile farkına varmamalıdır." diye buyurmuştur.

379

• Sevap kazanmak ve cezadan kurtulmak arzusu olmaksızın, kendini Allah'ın rızâsını elde etme tuzağına teslim et de, ondan sonra kendin olmaksızın kendinden, kendi hakîkatinden bir şey a1.[437]

[437] Yaptığın ibâdete karşılık sevap kazanmak ve cezâdan kurtulmak için değil de, sadece ve sadece Allah'ın emrini yerine getirmek kastı ile hareket et. Kul böyle yapacak olursa, kendini Allah rızâsına terk etmiş ve benliğinden kurtulmuş olur. Böyle olunca da, benlik olmaksızın kendi varlığının hakîkatinden, yâni sana varlık vermiş olan Allah'tan feyz almış olursun.

•Bedenine saplanmış bir oku çekip çıkarmak için yaralı bir adama afyon verirler.

• Ölüm vaktinde de hastaya ağrı, sızı verirler. O onlarla meşgul iken canını alırlar.

1505 • Demek ki; gönlünü herhangi bir düşünceye verince, gizlice senden bir şeyler alırlar, götürürler. Azîz ömrünü tüketirler.[438]

[438] Her insanın gönlünde bir çok arzular, istekler kaynaşır durur. Meselâ bir tâcir ticaret edeyim, para kazanayım, binâ yaptırayım düşüncesine kapılır. Bir profesör, ordinaryüs profesör olmak için gayret sarfeder. Arzular sonsuzdur, istediğini elde eder. Daha iyisini, daha mükemmelini elde etmek ister. Herkes yükselmek için mevki, şöhret sahibi olmak ister. Böylece herkes bir düşünceye dalar gider. Fakat farkında olmadan kıymetli ömrünün günleri geçer gider. Şeyh Sâdi hazretlerinin şu beyti Hz. Mevlâna'nın yukarıdaki beytini açıklamaktadır: "Bu dünyada değerli ömrüm, yazın ne yiyeceğim, kışın ne giyeceğini düşüncesi ile geldi geçti."

• Ey işinin üstüne çok düşen kişi! Her ne elde edersen et, o sırada bir hırsız, ummadığın ve emin olmadığın yönden gelir, elde ettiğin şeyi alır , götürür.

• Öyle ise sen en iyi olan bir işle oyalan da, senden en bayağı, en değersiz şeyi alıp götürsün.

• Bir tâcirin yükü suya düşecek olursa, tâcir elini en değerli kumaşa uzatır. En kıymetli metâ`ını kurtarmaya çalışır.

• Mâdemki senin de bir şeyin suda yok olup gidecek, en iyisini kurtar da değersizini bırak gitsin.

1510 • Her yemek vaktinde Lokman'ın efendisine yemek getirdikleri zaman, o, Lokman'a adam yollar, onu çağırtırdı.

• Önce o yemeğe Lokman el uzatır ve bir lokma alırdı, efendisi onun artığını yerdi.[439]

[439] Bir hadis-i şerîfte; "Müminin artığı mümine şifâdır." diye buyrulmuştur.

380

• Efendisi onun artığını yer, bundan zevk alırdı. Onun yemediği yemeği ise yemez, dökerdi.

• Lokman'ın efendisi Lokman'sız bir şey yiyecek olursa, gönülsüz ve iştahsız yerdi. Bu da sonsuz bir bağlılık belirtisi idi.

• Bir gün efendiye armağan olarak kavun getirmişlerdi. Kölelerden birine "Git oğlum, Lokman'ı çağır." dedi.

1515 • Lokman gelince kavundan bir dilim kesti, ona verdi. Lokman o dilimi bal gibi, şeker gibi yedi.

• Öyle hoşlanarak, öyle zevkle yedi ki; efendisi ona ikinci dilimi de verdi. Böylece dilimler on yediyi buldu.

• Bir tek dilim kalınca "Bunu da ben yiyeyim de ne kadar tatlı kavun olduğunu anlayayım, göreyim." dedi.

• Lokman öyle hoşlanarak öyle zevkle yemişti ki, onu görenlerin de iştahları kabarıyor, karınları acıkıyordu.

• Efendisi o dilimi yer yemez, kavunun acılığından ağzını bir ateş kapladı. Dili uçukladı, boğazı yandı.

1520 • Acılığından kendinden geçti. Ondan sonra Lokman'a; "Ey benim canım! Ey benim cihanım!" dedi.

• "Böyle bir zehri nasıl oldu da tatlı tatlı yedin? Böyle bir kahrı nasıl oldu da lûtuf saydın?

• Bu ne sabırdır? Ne yüzden bu acılara katlandın? Buna sabrettin? Yoksa sen tatlı canına düşman mısın?

• Neden bir şey söylemedin? Neden; `Beni mazur görün, şimdi yiyemem.' demedin?"

• Lokman dedi ki: "Ben senin nimetler bağışlayan elinden o kadar tatlı yemekler yedim ki, onlara karşı utancımdan iki kat olmuşumdur.

• Elinle sunduğun bir şeye, `Bu acıdır, yenilemez.' demeye utandım.

• Çünkü bedenimin bütün cüzleri senin nimetlerinle yetişti, gelişti. Benim varlığım senin nimetlerinin yemine ve tuzağına tutulmuştur.

• Senden gelen bir acıdan feryâd edersem, yüzlerce defa toprak başıma saçılsın.

• Şükürler bağışlayan elinin tadı bu kavunda nasıl acılık bırakır? Sevgiden acılar tatlılaşır, sevgi yüzünden bakırlar altın olur.

1530 • Sevgi ile tortular durulur, arınır. Sevgiden dertler şifâ bulur; sağlığa kavuşur.

381

• Sevgiden ölü dirilir, sevgi yüzünden pâdişah kul olur.

• Sevgiden hapishâne, zindân gül bahçesi olur. Sevgi yüzünden karanlık evler aydınlanır, nûrlanır.

• Sevgi yüzünden dikenler sûzan olur. Sevgi olmayınca mum demir gibi katılaşır.

• Sevgi yüzünden nâr nûr olur. Sevgiden dev hûri kesilir.

• Sevgiden kederler, üzüntüler neşe olur, sevinç olur. Sevgi yüzünden yol azdıran "gul" yol gösterici olur, hidâyete yol açar.

• Sevgi yüzünden hastalık, sıhhat ve âfiyete çevrilir. Sevgiden kahr rahmet olur.

Sevgi ancak âriflere verilmiştir.

• Sevgi ancak âriflere mahsustur. İrfân sonucudur.[440] Saçma sapan şeylere kapılan nasıl olur da sevgi tahtına oturur?

[440] Ârifler demişlerdir ki: "Allah bir câhili velî, yâni kendine dost yapmak isterse, onu câhil olarak kabul etmez. Ona bir şeyler öğretir, ona ledün ilmini verir." Hz. Lokman'ın efendisine karşı çok sevgisi vardı. Ondan ötürü onun elinden aldığı kavun kendisine tatlı gelmiş, o zehir gibi acı olan dilimleri zevkle yemişti. Aşkta öyle bir güç vardır ki, ona karşı akıllar hayran olur. Hz. Mevlâna yine bir *Mesnevî* beytinde şöyle buyurur: "Âşıklık mecâz da olsa, hakîkî de olsa sonunda bize Allah'a yönelmek için kılavuzluk eder. *(Mesnevî,* c. I, s. 111.) Mecâzî aşka hakîkat köprüsü derler. Hakîkat tarafına ancak o köprüden geçilir. Niçin?.. Şunun içindir ki; Hakk yoluna düşen bir kişiye ayak bağı olacak bir ilişki bulunmaması gerekir. Gönlünde her hangi bir şahsa sevgisi olmayan kişi, her gördüğüne bağlanabilir. Bu sûretle onun dünyaya olan bağlılığı arttıkça artar. Fakat candan gönülden birini seven kişi, sevdiğine bağlanmakla, diğer bağlardan kurtulur. Çeşitli bağlantıları bire indirmiş olur. Elbette bir bağdan kurtulmak, bir çok bağdan kurtulmaktan kolaydır. Böyle bir bağı olan kişinin de o tek bağı, kâmil bir mürşit eliyle kolayca çözülür. Fakat şurasını unutmamalı ki; mecâzi olan ve sahibini tek bağlı haline getiren bu aşk, nefsânî ve şehvânî olmamalıdır. Çok güzel yapılmış bir insan resmini seyreden bir kimsenin, ona karşı şehvet değil, hayranlık duyduğu gibi, canlı bir güzele bağlanmış olan da, onda, sevdiğinde Allah'ın yaratma gücünü, san'atını görüp; "Allah'ım, sen ne güzel yaratıyorsun!" diye Hakk'a hayranlık duymalıdır. Hatırına şehvânî duygular gelmemelidir. Gelecek olursa, o aşka mecâzî aşk değil, hayvânî aşk denir. Böyle bağlılık hakîkate köprü olamaz. O köprüden Hakk tarafına geçilemez.

• Cansız bilgi nasıl bu aşkı doğurabilir? Noksan bilgi de aşk doğurur ama bu aşk cansız şeyleredir.

• Noksan bilgili, bir cansızda istediği bir renk görürse, bir ıslıktan sevgilinin sesini duymuşa döner.

382

1535• Noksan bilgi bir şeyi bir şeyden ayırt edemez. Hasılı o, şimşeği güneş sanır [441]

[441] Noksan bilgi sahibi, okur yazar olmayan cahil kişi değildir, irfan sahibi olmayan kişidir. Böyle bir kimse altının sarı, gümüşün beyaz olduğunu görür. O renkleri, onların kendiliğinden vehm eder. O renkleri onlara vereni düşünmez. Mesela gece güneş olmadığı için, aydınlık olmadığı için renkler de yoktur. Bir güzelin yüzündeki güzelliği, endamındaki tenâsübü yine onun kendiliğinden zann eder. Ve ona tutulur. Onu sever. Eğer o kimse ârif bir kişi olsaydı, o renklerin ve o güzelliklerin azîz ve cemîl gibi ilahî isimlerin parıltısı olduğunu, yoksa o sevdiklerinde hiç bir meziyet bulunmadığını anlardı. Muvakkat bir zaman için Allah'ın verdiği parıltıları görmeyen ve fanî varlığa kapılan kişi, neyi sevdiğini bilmemektedir. Neyzen Tevfik merhum bu hakikati hissetmiş de; "Değil binlerce, yüzbinlerce, milyonlarca varlıklar; Senin hep gölgeni sevmiş, özünden bî-haber gitmiş." demektedir.

• Peygamberimiz bir hadislerinde; "Noksan olan mel'undur." diye buyurdu. Bu noksan " akıl noksanlığı" diye yorumlandı.

• Çünkü uzuvlardan biri noksan olana Allah acır. Allah'ın acıdığı bir kişiye de lanet edilemez. Öyle kişi manen yaralanamaz.[442]

[442] "Noksan olan mel'undur." hadîsi ârifler tarafından akıl ve şuur noksanlığı olarak yorumlanmıştır. Oradaki noksan; beden noksanlığı değildir. Şöyle bir hadîsten de bahsedilmektedir: "Gözün görmez olması, günahların mağfireti, affedilmesidir. Kulağın işitmez olması da, mağfirettir. Bedenden bir uzvun eksilmesi de mağfirettir." Azasından birinin noksan olmasından ötürü mükafat olarak ilahî rahmet ve mağfirete mazhar olan kimse lanete layık olur mu?

• En kötü hastalık, aklı iyi kullanamamak; sağduyu noksanlığıdır. Laneti gerektiren ve sahibini Allah'tan uzaklaştıran asıl hastalık da odur.[443]

[443] Buradaki sağduyu noksanlığı, delilik anlamına gelmez. Aklını kaybeden deli, zaten yaptığı günahlardan sorumlu değildir. O mazurdur. Buradaki akılsızlık, aklı olduğu halde aklını kullanamamak, sağduyu, irfan noksanlığıdır. Firavun kendi aczini görmedi de "Ben sizin rabbinizim." dedi. Eğer Firavun sağduyu sahibi olsaydı, bu sözü söylemezdi. Firavun meşrepli bazı budalalar da, küçük dağları ben yarattım iddiasına kalkarlar mı idi?

• Çünkü akılları tamamlamak, yani aklı yerinde kullanmak, sağduyuya dönmek mümkündür. Fakat bedende bir eksiklik varsa, onu tamamlamaya imkan yoktur.

1540 • Allah'tan uzaklaşmış olan her kâfirin kâfirliği, hep akıl azlığından meydana gelir.

• Bedendeki eksiklikte bir kişilik bile vardır. Çünkü Kur'an'da*;* "Kör kişiye vebal yok."[444] diye buyrulmuştur.

[444] Fetih Sûresi 17. ayet.

383

• Şimşek çok vefasızdır. Çakar, söner. Sen gönül aynasını kirlerden temizlemediğin için, fanî olanla yani sönüp gidenle bakî olanı, ölümsüzü ayırt edemiyorsun.[445]

[445] Şimşek çakıp söndüğü gibi, güzellerin güzelliği de çabucak geçer gider, ikisinin de vefası ve devamı yoktur. Ey kalbinde basiret bulunmayan irfansız kişi, sen o güzelc güzellik veren, güzeller güzeli olan Allah'ı bırakıyorsun da, muvakkaten onun parıltısı düşmüş birini seviyorsun. Gelip geçici güzelliğe tutuluyorsun.

• Şimşek çakıyor, adeta gülüyor. Kime gülüyor? Söyle!.. Şimşeğin anî, çok kısa olan aydınlığına gönül veren budalanın aptallığına gülüyor.

• Gökyüzü nûrları, yani yıldızlardan gelen nûrlar, izleri kesilmiş yani zayıf ve nakıstır. Fakat o, doğuda da batıda da olmayan ilahî nûr gibi nasıl olur? O sonsuz ilahî nûr kimindir?[446]

[446] Bu beyitte Mevlâna Nur Sûresi'nin 35. ayetine işaret ediyor. Bu nûr ayetine dair bilginler çok sözler söylemişlerdir. Bilhassa Fahreddin-i Razî demiştir ki: "Cenab-ı Hakk mümin göğsünü duvardaki mişkate, kalbini mişkatteki cam kandile, imanım yanmış çırağa, çırağı parlak yıldıza, kelime-i ihlası mübarek zeytin ağacına benzetmiştir. O kelime müminin dili ile söylenince âlemi aydınlatacak dereceye gelir. Lisanen ikrar, kalben tasdik edilence de 'nûrun ala nûr' olur." Yine Fahreddin-i Razi hazretleri buyurmuştur ki: "Allah imanı kandile benzetmiştir. Çünkü bir evde kandil yanarsa hırsız o evin çevresinde dolaşamaz. Onun gibi imanın aydınlatmış olduğu kalbe şeytan giremez. Yanan bir kandil evin içini aydınlattığı gibi, ziyası pencerelerden dışarı vurur. Böylece iman nûru da kalbi aydınlatır ve duygular vasıtasıyla bütün uzuvlara akseder. Onlarda da nûrlanma olur."

• Şimşeğin huyu, bil ki, bir an için gözleri kamaştırmaktır. Bakî nûr ise ebedî olarak gönülleri, gözleri aydınlatmaya yardımcı olur.[447]

[447] Bu beyitte Bakara Sûresi'nde münafıkların halini anlatan 17-20. ayetlere işaret edilmektedir.

• Deniz köpüğü üzerine at sürmek, şimşek ışığı ile mektup okumak,[448]

[448] Denizin köpüğü ve şimşeğin ışığı gelip geçicidir. Bu haliyle yani geçici oluşu ile güzellerin güzelliğine benzer. Bu sebeple fanî bir güzele meftun olmak, sonu görmemekten başka bir şey değildir.

• Hırs yüzünden sonu görmemektir. Kendi gönlüne, kendi aklına gülmektir.

• Aklın hassası herşeyin sonunu görmektir. Sonu görmeyen akıl nefis sayılır.

• Nefse alet olan akıl, nefs olmuştur. Müşteri yıldızı Zühal'e mat olursa uğursuzlaşır.

• Sen bu uğursuzluk içinde iken gözünü çevir de tali'ini uğursuz bir hale getirene bak.

384

• Bu denizin yükselişini, çekilişini gören göze sahip olan, uğursuzluğu deler geçer, uğurluluğa erer.[449]

[449] Denizin kabarıp karaya doğru ilerlemesine "med", alçalıp geri gitmesine "cezir" denildiği malumdur. Allah'ın da "bast" ve "kabz" tecellîyatı vardır ki, birincisi; "hidayet"!, ikincisi; "dalalet"! temsil eder. "Med" uğuru, "cezir" uğursuzluğu gösterir.

• Bu yüzdendir ki Allah, seni bir halden bir hale döndürür durur. Hem de halden hale döndürürken, zıttı da zıttı ile ortaya koyar.

• Sende sola döndürür diye korku belirir, irfan sahibi erler gibi sen de sağ yan ehlinin tadını almayı umarsın.

• Böylece iki kanatlı kuş olursun, çünkü tek kanatlı bir kuş uçmaktan tamamıyla âcizdir.[450]

[450] İnsan Cenab-ı Hakk'a karşı korku ve ümid (=reca) arasında olmalıdır. Yani Cenab-ı Hakk'ın kahrından ve azabından korkmalı ve Allah'ın lutfunu ve merhametini ummalıdır. Bu hal, yani korku ve ümid arasında oluş, onun için mânevî iki kanat teşkil eder. O kanatlar vasıtasıyla hidayet göklerinde uçarlar. Bunlardan biri eksik otursa, yani sade korkuya tutulup Allah'ın rahmetinden ümidini keserse, yahut Allah'ın kahrından emin olup korkuyu hatırına getirmezse, o kanatların biri kırılmış, tek kanatla uçamaz hale gelmiş olur.

1555 • Allah'ım! Ya beni bırak susayım, söz söylemeyeyim, yahut izin ver de hepsini söyleyeyim.

• Onu da, bunu da, yani benim susmamı da, söylememi de istemiyorsan, yine ferman senindir. Zaten senin maksadının ne olduğunu, beni ne yöne iteceğini kim bilir?[451]

[451] Allah'ın istediğini bilmek, keşfetmek herkes için mümkün değildir. Çünkü bunlar gayb işleridir. Gaybı ancak Allah bilir. Fakat bazen vahiy ve ilham suretiyle peygamberlerini ve varisleri olan velîleri haberdar eyler. Nitekim Cin Sûresi'nin 26-27. ayetlerinde bu hususa dair işaret vardır. Peygamber efendimizin Suriye'nin, İran'ın, hatta İstanbul'un müslümanların eline geçeceğini haber verdiği malumdur.

• Hz. İbrahim'in canı gibi bir can olmalıdır ki, ateş içinde iken ma'rifet nûru ile, can ışığı ile cenneti ve oradaki köşkleri görebilsin.

• Yine İbrahim'in canı gibi, bir can olmalıdır ki, derece derece aya, güneşe kadar yükselsin, halka gibi kapıya takılıp kalmasın.

• Yine İbrahim Halil gibi yedinci kat göğü aşsın. "Ben batanları sevmem." desin de, hepsinden vazgeçsin[452].

[452] Halil İbrahim hazretlerinin Zühre yıldızını görüp; "Rabbim bu!" dediği, yıldız batınca; "Rabbim, ben batanları sevmem." buyurduğu, ay doğunca; "Rabbim bu!" dediği, ay da batınca; "Rabbim, bana doğru yolu göstermese, ben azıtanlardan olurum." deyip Allah'a sığındığı, derken güneş doğunca; "Bu daha büyük, Rabb budur." dediği, o da batınca; "Yüzümü gökleri ve yerleri yaratana döndürdüm, özü temiz olarak ancak ona yöneldim, ben Allah'a şirk koşanlardan değilim." diyerek Allah'a yöneldiği anlatılmaktadır. En'am Suresi'nin 75-79. ayetlerine işaret var.

385

• Bu beden ve madde âlemi olan dünya, her şeyi ters ve yanlış gösterir. Eşyayı yanlış görmekten, ancak şehvetten çekinmiş kişiler kurtulmuştur.

Hocası ile kendini bir gören talebe

• Ustasına karşı eşitlik iddia eden, onunla kendini bir gören çırak ne kadar uğursuzdur.

• Hem de nasıl bir ustaya karşı, nazarında, açıkta, gizlide bir olan dünya ustası ile boy ölçüşür.

1580 • Öyle bir usta ki; onun gözü Allah nûru ile görür olmuş, bilgisizlik perdelerini yakmış.

• O zavallı çıraksa, delik deşik eski kilimi bir perde yapmaya çalışır, o hikmet sahibinin önüne gerer.

• Fakat o kilimin her deliği bir ağız haline gelir de, ona güler.

• Usta çırağa der ki: "Ey köpekten de aşağı olan! Sende bana karşı hiç mi vefa yok?

• Haydi sen beni usta yerine koyma, zorlukları çözen bir adam bilme, kendin gibi bir talebe say, bir kör gönüllü olarak gör.

1585 • Senin canına, gönlüne yardımım da mı dokunmadı? Bensiz sana bir feyz ulaşmayacağı için mânâ yolunda ilerlemeye imkan yoktur.

• Şu halde görüyorsun ya, gönlüm senin bahtının tezgahı. Ey yanlış düşünen kişi, ne diye bu tezgahı kırar dökersin?

• 'Ben çekememezlik çakmağını gizlice çakıyorum' diyorsun ama, sen gönülden gönüle pencere olduğunu bilmiyor musun?

• Sonunda gönül, senin fikrini pencereden görür ve andığına şehadet eder.

• Gönül senin kalbinde olanı görüyor, fakat kereminden ötürü yüzüne vurmuyor. Ne söylesen gülüp; "Evet evet." diyor.

• O senin hilene, düzenine gülmüyor; yaptığın şeye, kötü huyuna gülülyor.

• Düzenciye karşılık bir düzenci, düzene karşılık bir düzen verilir. Kaseyi vur, kır; testiden iç; senin cezan işte budur.

386

• O senden râzı olur da gülerse, bil ki; yüzbinlerce gül açılmış, feyzier, rahmetler saçılmıştır.

• Onun gönlü senden râzı olur da işe koyulursa, güneş, bil ki; Koç Burcu'na girmiştir.[453]

[453] Güneşin Koç Burcu'na, "Hamel Burcu"na girmesi, ilkbahar mevsiminin başlangıcıdır. Bir ârifin himmeti de, bir sâlik için bir çeşit mânevî ilkbahar yerine geçer. Onun gönlünde çeşit çeşit marifet çiçeklerinin açılmasına sebep olur.

• Güneşin Koç Burcu'na gelişinden gündüz de güler, bahar da güler. Çiçeklerle yeşillikler onun yüzünden birbirlerine karışırlar. Bir arada koşuşurlar.

1595 • Yüz binlerce bülbülle kumru, sessiz sedasız kalmış dünyayı sesle doldururlar.

• Başına gelen bir beladan ötürü, can yaprağının yüzünü sararmış, kararmış görürsün de, padişahlar padişahının öfkesinden haberin olmadığı için, niyazda bulunmuyorsun. Tövbe istiğfar etmiyorsun.[454]

[454] Rûhlarda bazen bir kasvet, bir sıkıntı ârız olur. Görünürde bir sebep olmadığı halde, insanın içi içine sığmıyacak derecede kederlenir, gamlanır. Buna "kabz hali derler. Çoğu zaman işlediğimiz bir günah yüzünden Cenab-ı Hakk'ın öfkesinden ileri gelir. Nitekim Hz. Mevlâna bir başka *Mesnevi* beytinde: "Sen kalbinde gam, keder hissedince istiğfar et ki, o gam Allah'ın emri ile gelmiştir, yine onun emri ile gidecektir." Bu sebeple, bir sıkıntıya uğrayınca hemen "estağfirullah el-azîm" diyerek istiğfara başlamalı ki, Allah'ın gazabından affına sığınalım.

Kendisine mektup getiren Hüdhüd'ün küçücük çenesi Belkıs'ın gönlünde Hz. Süleyman'a saygı uyandırdı.

• Belkıs'a yüzlerce rahmet olsun, Allah ona yüz erkeğin aklını vermişti.

• Bir Hüdhüd kuşu ona Süleyman'dan bir kaç satırlık bir mektup getirdi.

• Mektubu okudu, içindeki o derin nükteleri anladı. Mektubu getiren elçiyi yani Hüdhüd'ü bir kuş olduğu için hor görmedi.[455]

[455] Hz. Mevlâna'nın burada anlattığı konu, Neml Sûresi'nin 29-42. ayetlerinde hikâye edilmektedir.

387

• Çünkü Hüdhüd'ün bedenini Hüdhüd, canını zümrüd-i anka, duygusunu köpük, gönlünü ise derya gördü.

• Akıl, bu iki renkli tılsımlar, yani suret ile mânâ yüzünden, duygu ile Hz. Muhammed'in Ebû Cehil'le savaştığı gibi savaşır durur.[456]

• Kâfirler (Hz. Muhammed'i) Ahmed'i insan olarak gördüler, çünkü onun bir işaretle ayı ikiye böldüğünü göremediler.

• Ey Hakk âşıkı! Sen duygu gözüne toprak serp, duygu gözü aklın da, dînin de düşmanıdır.

• Allah duygu gözüne "Kör" dedi, "Puta tapan" dedi, "Bizim zıttımızdır" dedi.

• Çünkü o köpüğü gördü, denizi görmedi; içinde bulunduğu zamanı gördü de, yarını göremedi.

• İçinde bulunduğu zamanın da, yarının da sahibi olan gözünün önünde durur da, o hazîneden ancak bir pul gördü.

• Hakîkat güneşinden haber getiren bir zerreye şu gökyüzündeki güneş köle olur.

• Vahdet denizinin elçisi olan bir damlaya da, yedi deniz esir olur.

• Bir avuç toprak bile onun yüzünden çevikleşince, gökler o bir avuç toprağın önünde yerlere baş kor.

• Hz. Âdem'in toprağı Hakk'ın yüzünden çevikleşti de, Hakk'ın melekleri toprağa karşı baş koydular, secdeye kapandılar.

• Göğün yarılması nedendi? Toprağı açan, toprakla olan ilgiyi kaldıran, zorlukları halleden bir göz yüzünden idi.[457]

[457] İnşikak Suresi'nin 1. ayetine işaret var. Topraktan yaratılmış bir varlığın geçmesi için gökler yarıldı. Peygamberlerden İdris ve isa (a.s.) topraktan yaratıldıkları halde, göklere yükselmişler, gökleri geçmişlerdi. Keza bizim azîz ve eşsiz Peygamberimiz de miraç gecesinde gökleri yarmış, geçmiş; Cebrail(a.s.)'ı bile gerilerde bırakmışlardı.

• Toprak ağırlığı yüzünden suyun dibine çöker, sen bir de Hz. Muhammed'in topraktan yaratılmış olan mübarek bedenini gör ki, tezce yükselip yüce arşı geçti. İnsanda ikilik vardır. Bir nefs; bir de rûh ve vicdan vardır. Akıl rûhu, nefs de duy-

guyu temsil etmektedir. Bu ikisi daima içimizde savaşmaktadırlar. Mevlâna bunları iki tılsım diye tavsif etti.

388

• Bu miraç, bu yükseliş Hz. Muhammed'in balçıktan yaratılmış olan mübarek bedenindeki suyun letafetinden, duruluğundan değildi. Bağışlayan, eşsiz, örneksiz yaratıcının, Allah'ın lutfu ihsanı idi.[458]

[458] Miracı inkar edemeyen bazı müslüman filozofları, onun oluşuna bir sebep ve imkan göstermek için kendi akıllarınca yorumlar yapmışlardır. Onlara göre: "Bedenin gökyüzüne yükselmesi, rûhun ve aklın son derece latîf ve hafif oluşundandır ki, kesif bedeni yücelere yükselmiştir. Yoksa herşey kendi merkezine doğru hareket eder. Beden de topraktan yaratıldığı için tabîî toprağa yönelir de, göklere doğru yükselemez! içerisine hava doldurulmuş bir cisim, suyun dibinden suyun yüzüne çıktığı gibi, güçlü kuvvetli rûhu taşıyan bir beden de göklere yükselir." Tanınmış bir şairimiz de yazdığı bir Bektaşî nefesinde:

"Miracı anlatma eşek değilim,
Bu ağır gövdeyle uçamam hocam."

demiştir. Bu sözler imanı zayıf olanların hoşuna gider ama, gerçek müslümanı üzer. Kimsenin inancına, imanına karışmamak gerekir. Medenî insan herkesin inancına saygı gösterir. Büyük filozof Spinoza'nın dediği gibi: "İdrak edemeyenin susması gerekir."

• Eğer Allah dilerse havayı da aşağılatır, ateşi de; dilerse dikeni gülden üstün kılar.

• Allah hakîmdir, buyruk sahibidir. Dilediğini işler; derdin kendisinden deva yaratır.

1620» Allah dilerse havayı ve ateşi aşağılatır, alçaltır; onları bulanık, türlü türlü ağır bir hale sokar.

• Yeri ve suyu yüceltirse, onlar gökyüzü yükünü ayakları ile aşarlar.

• Şimdi "Allah dilediğini aziz eyler"[459] ayetinin anlamı iyice anlaşıldı. Demek ki, Cenab-ı Hakk dilerse topraktan yaratılan varlığa "Kanatlarını aç, yüksel." diye buyurur.

[459] Al-i İmran Sûresi 26. ayet.

• Ateşten yaratılana da; "Yürü, git, iblis ol, yedi kat yerin altında şeytanlık et." der.

• "Ey topraktan yaratılan Âdem!" der; "Yürü, Süha Yıldızı'nın üstüne çık. Ey ateşten yaratılan iblis! Sen de yerin dibine gir.

1625 • Ben dört tabiatta da değilim, 'illet-i üla(=ilk sebep)'da da değilim. Daima işler başarmada, düzüp koşmadayım. Ben ölümsüzüm.[460]

[460] Eski Yunan filozoflarının eserlerini okuyan İslam âlimleri, Yunan filozoflarının fikirlerini, görüşlerini İslamiyete uydurmaya çalıştılar. Bu âlimlere "hikmeti sever" manasına gelen "hakîm" derler. Bu kelimenin çoğulu "hükema" olduğu için, Yunan felsefesi etkisinde kalan islam bilginlerine "hükema" adı verildi. Bunların görüşleri eski Yunan felsefesinin islamîleşmiş görüşleridir. Mevlâna bunların inançlarını reddetmektedir. Bu hükemanın inançlarına göre her şeyin bir illeti, yani sebebi vardır. Yaratılışın ilk sebebine "illet-i ula" (=ilk sebep) denmiştir. İllet-i ula, yaratıcı kudretin faaliyeti demek olan "akl-ı küll"dür. "Akl-ı küll"ün aktif kabiliyeti ikinci aklı meydana getirmiştir. Pasif kabiliyetinden de dokuzuncu göğün nefsi, cürmü, yani maddesi doğmuştur. Bu aklın aktifliğinden sekizinci gök, böyle böyle sonunda onuncu akıl ve dünya meydana gelmiştir. Göklerin dönüşünden dört basit unsur (yaşlık, kuruluk, soğukluk, sıcaklık) meydana gelmiştir; "Su, toprak, hava, ateş" doğmuştur. Dört unsurla; dokuz gök, cansızlar, nebatlar ve canlılar meydana gelmiştir.

Mevlana bu inanışın manasız ve boş olduğunu, gerçek olmadığını, Cenab-ı Hakk'ın dilinden söyleyerek; "Ben dört tabiatten değilim, illet-i ula (=ilk sebep) da değilim. Daima işler başarmada, düzüp koşmadayım. Ben ölümsüzüm." diye buyuruyor.

389

• İsimde sebep yoktur. Doğrudur, gerçektir. Ey yanlış düşünen kişi, takdirim sebebe bağlı değildir.

• Bazı vakit adetimi değiştiririm. Bazı vakit bu şüphe yolunu zamanında göz önünden kaldırırım.[461]

[461]Feth Sûresi'nin 23. ayetinde; "Allah adetlerinde değişiklik bulamazsın." buyurulmaktadır ki, bizim tabiat kanunları dediğimiz Allah'ın şaşmaz kanunlarına işaret var. Soğuk üşütür, ateş yakar, su boğar, mevsimler şaşmadan hükmünü icra eder. Fakat peygamberlerin mucizeleri ile, velîlerin kerametleri ile bazı hadiseler Allah'ın takdiri ile değişir. Ateş İbrahim (a.s.)'ı yakmıyor. Su Hz. Mûsâ'yı boğmuyor.

• Denize; 'Haydi!' derim. 'Ateşlerle dol.' Ateşe de; 'Yürü' derim, 'Gül bahçesi ol.'

• Dağa; 'Yün gibi hafif ol.' derim. Gökyüzüne de; 'Göz önüne dökül.' derim.

• Güneş'e; 'Ey güneş, aya yaklaş.' derim, sonra ikisini de iki kara buluta döndürürüm.

• Biz güneş kaynağını kuruturuz. Kan çeşmesini hünerle miske döndürürüz.
• Güneşle ay iki kara öküzdür. Allah onların boyunlarını boyunduruğa vurur."

Bir filozofun; "Suyu kaynağından keserse.." ayetini inkar etmesi

• *Kur'an* okuyan biri kitabın yüzünden, yani mushaftan; "Suyu kaynağından keserse.." ayetini okuyordu.[462]

[462] Bu beyit Mülk Sûresi'nin 30. ayetidir. Şu mealdedir: "Eğer suyunuz derine gider de akmaz olursa, size tatlı suyu kim getirir?"

390

• Cenab-ı Hakk buyuruyordu ki: "Suyu yerin derinliklerinde gizlerim, kaynaklarını kuruturum, orayı çorak yerlere döndürürüm.

1635 • Benim gibi eşsiz lutuf ve kahr sahibi Allah'tan başka, suyu tekrar kaynağa döndürecek kim vardır?"

• Basit bir mantıkçı filozof o sırada mektebin yanından geçiyordu.

• Bu ayeti işitince beğenmedi de; "Biz de" dedi "suyu kazma ile kazar çıkarırız.

• Biz bel ile yarar, kazma ile kazar, suyu yerin altından üstüne çıkarırız."

• Gece uyudu, rüyasında arslan gibi bir yiğit gördü. O yiğit, filozofa bir tokat attı. İki gözünü kör etti.

1640 • O filozofa dedi ki: "Ey düşüncesiz adam! Eğer sözünde duruyorsan, gözünün kaynağından kazma ile bir ışık, bir nûr çıkar."

• Sabah olmuştu. Sıçradı kalktı. Onun iki gözü de kör olmuştu. Görüş nûru, o iki gözden de uzaklaşmıştı.

• Eğer ağlayıp sızlasaydı, tövbe etseydi, kaybolup giden gözlerinin nûru Allah'ın lutfu ile geri gelirdi.

• Fakat tövbe etmek de elde değildir. Tövbe zevki her sarhoşa meze olamaz.

• Yaptığı işlerin uğursuzluğu ve inkâının şomluğu, gönüle giden tövbe yolunu kapatmıştı.

1645 • Onun gönlü katılıkta tasşa dönmüştü. Tövbe, oraya ekin ekmek için o taşı nasıl yarabilirdi?[463]

[463] İnsan günaha girebilir. Günah işlemeyen kimse bulunabilir mi? Elbette kimse günah işlemek istemez. Ama elde olmadan nefsin tuzağına düşer de, Hakk'ın arzu etmediği bir günahı, bir suçu işlerse, hemen tövbe ve istiğfar etmelidir. Fakat Mevlâna'nın buyurduğu gibi: "Tövbe; isyan sarhoşlarının ağzına meze olamaz ki." Her günahkâra tövbe etme duygusu verilmemiştir ki. Nasıl ki bazı varlıklı kişilere, zenginlere şükretme duygusu verilmediği gibi. Bir ârif, insanın ne kadar âciz olduğunu anlatmak için; "Gönlümde günah işlemeye istek var / Dildeyse gezer tövbe ile istiğfar." diye yazmıştır. Bir hadîslerinde yüce Peygamberimiz; "Sizin dertleriniz, günahlarınız; devanız da tövbe ve istiğfarınızdır." diye buyurmuşlardır. Fadîl b. lyaz hazretleri; "Günahları terk etmeden af ve mağfiret istemek, yalancıların tövbesidir." dediği gibi, Yahya b. Muaz hazretleri de; "Ben tövbeden sonra işlenmiş bir günahı tövbeden evvel işlenmiş, bitmiş bir günahtan daha çirkin görürüm." diye buyurmuştur.

391

• Şuayb Peygamber gibi biri nerede ki, dua etsin de dağı ekin ekilecek hale getirsin?

• Her gönüle secde için izin yok. Çünkü rahmet ücreti her çalışanın nasibi değildir.

• Aklını başına al da; "Tövbe ederim, Allah'ın lutuf ve keremine sığınırım." düşüncesine kapılarak nefsin isteklerine uyma, günah işleme.

• Tövbe için bir parlaklık, yani bir iç yanışı, bir pişmanlık gerek. Tövbeye bir şimşek, bir bulut yani ah etmek, nedamet, göz yaşları dökmek şart.[464]

[464] Bir hadîs-i şerîfte; "Tövbe nedametten, yani pişmanlıktan ibarettir." diye buyrulmuştur. Yaptığı kötü bir işten pişman olan kişi; "Keşke yapmasaydım." diye pişmanlık duyar, içinden ah eder. Nefsine karşı küçük düşmüş olur. İçinde bir eziklik duyar, içi yanarak gözünden yaşlar döker, işte o yanış, tövbenin şimşeği; ağlayan göz de bulut mesabesindedir.

• Bir meyvenin yetişmesi için hararet ve su gerekir. Tövbenin kabulü için de bulut ve şimşek yani gözyaşı, iç yanışı ister.

• Gönül şimşeği çakmaz, göz bulutu yağmur yağdırmazsa, öfke ateşi, günah ateşi nasıl söner?

• Kavuşma şimşeğinin yeşilliği, yani ilahî tecellî nûrunun parlaklığı gönülde nasıl belirir? mânâ kaynakları nasıl coşup akar?

• Yağmurlar yağmasa gül bahçesi, yeşilliğe nasıl sır söyleyecek? Menekşe yaseminle nasıl ahidleşecek?[465]

[465] *Kur'an-ı Kerîm'de* bir çok ayetlerde; "Yerlerde ve göklerde ne varsa hepsi de Allah'ı tesbih etmektedir." diye buyruluyor. İlim de bu gün bizim cansız sandığımız varlıkların, toprağın, taşların, kayaların, etrafımızda bulundurduğumuz eşyanın hepsinin atomlarının bir çekirdek etrafında baş döndürücü hızla döndüklerini haber vermektedir. Çıplak gözle göremediğimiz bu hareketleri, maddeleri binlerce defa büyüten mikroskoplarla bilginler gözlemektedir.

Atomların dönmesi, varlıkların cansız olmadıklarının, canlı bir belgesidir. Muhyiddîn-i Arabî hazretleri; *Futuhat-ı Mekkiyye'sinde;* "Ben bütün varlıkların, cansız sandığımız kayaların, kumların, suların, toprakların, bitkilerin, hayvanların, Allah'ı tesbih ettiklerini duymaktayım." diye yazmıştır. Peygamber efendimiz de bir hadislerinde; "Lüzumsuz yere eşyayı rahatsız etmeyiniz. Çünkü eşya tesbihdedir." diye buyurmuştur. Hz. Mevlâna çiçekleri, ağaçları, konuşturur gibi edebî bir sanat olan "teşhîs" ve "intak" yapmıyor. Onların gizli hareketlerini, konuşmalarını, tesbihlerini gönül kulağı ile duyuyor ve bize duyuruyor.

• Çınar ağacı dua için nasıl el açacak? Selvi havada nasıl baş sallayacak?

• Çiçekler ilk bahar günlerinde renklerle, kokularla dolu yenlerini nasıl sallamaya başlayacaklar?

392

1660 • Nasıl olur da lâlenin yanağı kan gibi kızaracak? Nasıl olur da gül, gonca kesesini açıp içindeki altınları saçacak?

• Bülbül nereden gelecek de gülü koklayacak? Üveyk kuşu "Ku-ku" (=nerede-nerede) diye sevgilisini arayacak?

• Nasıl olur da leylek canla, gönülle; "Lek-lek" (=Senin, senin) diye gaga vuracak. "Lek" ne demektir? Mülk de senin, mal da senin; her şey senin Allah'ım diyecek.

• Nasıl olur da toprak gönlünde gizlediklerini gösterecek? Nasıl olur da bahçe gökyüzü gibi parlayacak?

• Bahçelerin giymiş olduğu o süslü güzel elbiseleri nereden bulup getirmişler? Hepsi de kerem sahibi Allah'tan; hepsi de merhamet sahibi Allah'tan.

1665 • Bütün bu güzellikler onun varlığına şâhittir. Bunlar kendini tamamıyla Hakk'a vermiş bir velînin ayak izleri.

• Bu güzelliklerin mânâsını anlayan, bu güzellikleri yaratan, ibda' eden o eşsiz padişahtan bir belirti gören, sevinir, mutlu olur. Görmeyen gafil ise uyanılmaz bir uykudadır.[466]

[466] Beyitte geçen padişahtan maksat Allah'tır. Onu görmek, ondan bir belirti görmek şu anlama gelir: Cenâb-ı Hakk ezelde bütün rûhlara; "Elestü bi-Rabbiküm" (=Ben sizin Rabbiniz değil miyim?) diye hitap ettiği zaman, gaflette olmayan, uyanık bulunan rûhlar, Hakk'ın o tatlı hitabına; "Evet sen bizim Rabbimizsin." demişlerdi. Uyanık olmayan, gaflet içinde olan rûhlar da, bu hitaba, istemeyerek "evet" demiş veya dememiş olanlardır, işte o hitab esnasında uyanık ve candan "evet" diyen kişiler, Allah'ın dünyadaki eserlerini, baharın güzelliklerini görmekle de uyanık bulunmuş olurlar. Onlar bu âlemdeki güzelliklerde onun belirtilerini, onun san'atını, onun yaratma gücünü görürler. Ezelde gafil olanlar, bu dünyada da gaflet içinde bulunurlar da, Hakk'ın yaratma gücünü göremezler. Onlar halâ gaflette, uyanılmaz bir uykudadırlar.

• Elest âleminde Rabbi'ni görüp mest olan kişinin rûhu, bugün de onun eserlerini, onun yarattığı güzellikleri görür de, Rabbi'ni görmüş gibi kendinden geçer.[467]

[467] Elest âlemi (Ezel âlemi): Cenab-ı Hakk Hz. Âdem'den bulunduğumuz zamana kadar gelmiş, yaşamış, ölüp gitmiş bütün insanların rûhlarına ve kıyamet kopuncaya kadar dünyaya gelecek rûhlar da dahil olmak üzere, hepsine "Elestü bi-Rabbiküm" (=Ben sizin Rabbiniz değil miyim?) diye hitap etmişti. İşte o âlem "Elest âlemi, Ezel âlemi "ydi.

Hikmet teşrifatçı gibidir, insanı padişaha götürür

• Hikmet; kaybolmuş deve gibidir. Hikmet teşrifatçı gibidir, insanı padişaha götürür.[468]

[468]Bir hadîs-i şerifte; "Hikmet müminin kaybetmiş devesidir, o hikmeti nerede bulursa alır. O onun hakkıdır." diye buyurmuştur. Bu yüzdendir ki bir mümin isterse Konfiçyus'un, isterse Eflatun'un söylediği hikmetleri almakta tereddüt etmez. Büyük Peygamberimiz bu hususta daha ileri gidiyor. Bir hadîslerinde de;

"Müşrikler, yani Allah'ı inkar edenler de söyleseler, hikmeti kabul ediniz." diye buyuruyor. *Vahdet-i Vucûd,* Ferid Bey, s. 64.

1670 • Rüyada güzel yüzlü birisini görürsün, o sana bir vaadde bulunur. Bazı alametler söyler, izler belirtir.

• "Muradına ereceksin; işte sana bir iz, bir belirti; yarın senin karşına filan çıkacak." der.

• Bir belirtisi şu; ata binmiştir. Bir belirtisi de seni kucaklayacaktır.

• Bir belirtisi de şu; seni görünce gülecektir. Bir belirtisi de; karşında el bağlayıp duracaktır.

• Bir belirtisi de şu; sabah olunca bu rüyayı heveslenip kimseye söylemeyeceksin.

1675 • Bu belirti Zekeriyya(a.s.)'a da gösterilmişti. "Üç gün hiç kimseye bir söz söylemeyeceksin." denmişti.[469]

[469] Meryem Sûresi'nin 4-10. ayetine işaret var.

• Üç gece iyi kötü hiç bir şeyi söyleme. Bu susma, Yahya'nın dünyaya gelmesinin alâmetidir.

• Üç gün söz söyleme. Bu susma, muradına ereceğine işarettir.

• Bu belirtiyi dile getirme, bu sözü gönlünde gizle...

• Bu belirtileri rüyada gördüğün güzel, sana şeker gibi tatlı tatlı söyler, hatta bu da nedir? Daha yüz belirti dile getirir.

1680 • Bu rüya; durmadan, dinlenmeden daima Allah'tan dilediğin mala, mülke, makama erişeceğine alamettir.

• Uzun geceler ağlayıp durduğun şeyi, seher vakitlerinde yanıp yakılarak yalvardığın şeyi,

• O, olmaksızın günlerini karartan, boynunu iğ gibi incelten şeyi,

• Varını yoğunu Allah uğrunda zekat olarak veren ermişler gibi, sen de onun rızasını elde etmek için herşeyi verirsin.

394

• Varını yoğunu verdin, uykudan oldun, betin benzin soldu, başını bile feda ettin. Riyazetle kıla döndün.

1685 • Öd ağacı gibi ne kadar ateşte oturdun; zırh gibi, miğfer gibi ne kadar kılıcın karşısında durdun, göğüs gerdin.

• Bu çeşit yüz binlerce çaresizlikler vardır. Bunlar âşıkların huyudur, nasîbidir. Bunlar sayıya sığmaz, hesaba gelmez.

• Gece bu rüyayı gördün; gündüz oldu, uyanıp kalktın; rüyanın gerçekleşmesini bekleyerek günün hoş ve uğurlu oldu.

• O alametler, o belirtiler nerede? diye gözünü sağa sola döndürüp durmadasın.

• Gün geçer de o belirtiler çıkmaz, görünmezse diye yaprak gibi titreyip durursun.

1690• Sokaklarda, çarşılarda, pazarlarda buzağısını yitirmiş adam gibi koşup durmadasın.

• Biri çıkar da; "Efendi hayrola, ne koşup duruyorsun? Sana ne oldu? Burada bir şey mi yitirdin? Sen kimsin?"

• Sorana dersin ki; "Hayırdır, ama bana ait bir hayırdır. Bunu benden başkasının bilmesi gerekmez.

• Söylersem, bir belirtisini elden çıkarmış olurum. Belirtisinin yok olması, bana ölüm vakti demektir."

• Her atlının yüzüne bakarsın, o da sana; "Yüzüme deli gibi bakma" der.

1695 • Ona; "Ben yakın bir dost kaybettim, onu aramakla meşgulüm" dersin.

• Ey atlı, devletin, saadetin daimî olsun, âşıklara acı; onları hoş gör.

• Mademki gereği gibi aradın, işe iyice sarıldın, dikkatle baktın. "Bir işe tam sarılan kişi yanılmaz." diye bir hadis de vardır. Elbet bulursun.[470]

[470] Bir hadis-i şerifte: "Bir kimse bir şeyi ciddiyetle ararsa, bulur ve bir kimse bir kapıyı ısrarla çalarsa, içeriye girer." buyrulmuştur. Hz. Mevlâna bu hadîse işaret ediyor. Demek aradığımız bir şeyi bulmamız için, ciddî davranmamız ve bir kapıdan içeriye girebilmek için, onu ısrar ile çalmamız lâzım. Diğer bir hadis-i şerifte;

"Cenâb-ı Hakk duada ısrar edenleri, muradını Allah'tan tekrar tekrar isteyenleri sever." buyurmuştur. Dualarda bir isteğin üç defa tekrar olunması, bu sebepledir.

• Derken ansızın o atlı çıkagelir. O bahtı iyi kişi gelir. Seni sımsıkı kucaklar.

395

• Sen, o kişinin gelip seni kucaklamasının verdiği mânevî zevkle, kendinden geçer, yere düşersin. Senin halinden anlamayan biri; "İşte bir gösteriş, işte sana iki yüzlülük" der.

• O, kendinden geçen kişinin şu coşkunluğu nedir? Ne bilsin? Bu coşkunluk kiminle buluşmanın, kime kavuşmanın belirtisi? Bilmez ki...

• Bu belirti onu görenin, anlayanın harcı; bu belirti öbürüne nereden belirecek?

• Âşığa her an ondan bir belirti belirmededir. Onun yüzünden her an canına can katılmadadır.

• Sudan çıkmış; çaresiz kalmış bir balığın önüne sanki su çıkmıştır. Bu izler, bu belirtiler alın yazısı kitabının ayetleridir.

• Peygamberlerde bulunan bir çok belirtiler, işaretler, Allah'ı bilen tanıyan kişilere yabancı değildir.

1705 • Bu söz eksik kaldı. Bir karara, bir neticeye bağlanamadı. Bundan dolayı beni mazur gör, çünkü gönlüm elimde değil, ben âşığım âşık.

• Kum zerrelerini kim sayabilir? Hele aşk, birinin aklını başından alır giderse?

• Ben bağdaki bahçedeki yaprakları sayıyorum. Ben kekliğin, kuzgunun ötüşünü de sayıyorum.

• Bunlar sayıya sığmaz, ama ben mihnetlere uğramış kişilerin irşadı için sayıyor ve gerektiği kadar açıklıyorum.

• Padişahımız ve tek olan, eşi benzeri olmayan Allah'ımız; "Üzkürullah" (=Allah'ı anın) diye bize izin verdi. Bizi ateş içinde gördü de, bize nûr ihsan etti.[471]

[471] Ahzab Sûresi'nin şu mealde olan 41-43. ayetlerine işaret var: "Ey iman etmiş olanlar! Allah'ı çok çok zikrediniz ve onu sabah ve akşam tesbih ediniz, (sübhanallah deyiniz). O öyle merhametlidir ki, sizi karanlıklardan nûra çıkarmak için mağfiret melekleri de sizin için istiğfar ederler. O, müminler hakkında çok merhametlidir."

• Cenâb-ı Hakk buyurdu ki: "Ben sizin zikredişinizden pak ve üstünüm, benim için tasavvurlar ve tasvirler lâyık değildir."

• Fakat şekle ve hayale kapılarak mest olan kişi, bizim zatımızı örneksiz anlayamaz.

• Ağızla, dil ile duymadan, düşünmeden (papağan gibi) edilen zikir noksan bir hayaldir. Padişahça yani can ve gönülle hayranlık duyularak yapılan zikir, sözlerden, kelimelerden arınmıştır.

396

Musa (a.s.)'ın bir çobanın candan yakarışını, münâcaatını hoş görmemesi

1720 • Mûsâ (a.s.) yolda bir çoban gördü. Çoban; "Ey Allah! Ey Allah!" diye sesleniyordu.

• "Sen neredesin? Sana kul, kurban olayım; senin çarığını dikeyim, saçlarını tarayayım.

• Elbiseni yıkayayım, bitlerini kırayım, ey büyükler büyüğü! Sana süt getireyim.

• Ellerini öpeyim, ayaklarını ovayım, uyku zamanı gelince, yatacağın yeri silip süpüreyim.

• Bütün gecelerim sana kurban olsun, seni andığım, hey hey diye feryad ettiğim Rabbim!"

1725» O çoban bu çeşit boş sözler söyleyip durmada idi. Hz. Mûsâ; "Sen kiminle konuşuyorsun, bu sözleri kime söylüyorsun?" diye sordu.

• Çoban; "Bizi yaratanla, bu yeri göğü halk edenle." diye cevap verince,

• Hz. Mûsâ dedi ki: "Hey! Kendine gel; aklını mı kaybettin? Sen müslüman olmadan kâfir olmuşsun.

• Bu ne saçma söz, bu ne küfür, bu ne ağıza alınmayacak laf, bunları söylememek için ağzına pamuk tıka.

• Küfrünün pis kokusu dünyayı kokuttu. Senin küfrün din kumaşını yıprattı.

1730 • Çarık ve dolak sana ve senin gibilere layık; bir güneşe bunlar layık olur mu?

• Böyle sözlere ağzını kapamazsan bir ateş gelir, halkı yakar yandırır.

1735 • Bu sözleri kime söylüyorsun? Amcana mı? Dayına mı? Beden sahibi olmak, bir şeye ihtiyacı bulunmak, celal sahibi Allah'ın sıfatları arasında var mı?

• Çoban; "Ey Mûsâ!" dedi. "Sen bu sözlerinle, bu azarlarınla benim ağzımı diktin, bağladın. Pişmanlıktan beni perişan bir hale getirdin. Canımı yaktın."

• Çoban elbisesini yırttı. Yana yakıla bir ah çekti. Sonra çöllerin yolunu tuttu.

397

• "Bizim kulumuzu bizden ayırdın." diye Hz. Mûsâ'ya vahiy geldi.

• "Sen kullarımı bana yaklaştırmak, benimle buluşturmak için mi geldin? Yoksa ayırmak için mi?

• Gücün yettikçe ayrılık yoluna ayak basma. Benim için en hoşlanılmayan şey boşamaktır.[472]

[472] Bir hadis-i şerifte; "Allah, kadın boşamaktan daha sevimsiz bir helâl yaratmamıştır" diye buyrulmuştur. *Camiu's-Sagîr,* c. I, s. 4.

• Ben herkese bir huy, bir sîret; herkese bir çeşit ta'bir, bir çeşit ıstılah verdim.

• Onun hoşuna giden övüş, medh ü sena senin için çekiştirme olur. O söz ona bal gibi tatlı gelir, sana ise zehir olur.

1755 • Biz ise tamamıyla temizlikten de, pislikten de münezzeh; ağır canlılıktan da, çeviklikten de beriyiz.[473]

[473] Temizlik, pislik, fanî varlıklar içindir. Cenâb-ı Hakk her şeyden münezzehtir. Bilinmeyen bir şeyi anlamak için başka bir şeye benzetilir veya benzemez olduğu bildirilir. Allah'ın benzeri ve zıttı olmadığından, ikisi ile de ta'rif edilemez.

• Ben kullarıma 'ibadet ediniz.' diye emrettim; bu bir kâr, bir fayda elde edeyim diye değildir. Kullara ihsanlarda, iyiliklerde bulunayım diyedir.

• Allah'ı herkes kendi dili ile tesbih eder. Allah da herkesin dilini anlar. Hindliler Hindce kelimelerle, Sindliler de Sindce kelimelerle övgüde bulunurlar.

• Ben kullarımın beni tesbîh etmelerinden arınmam, pak olmam. Onların beni tesbîh ve takdîs etmelerinden yine kendileri arınır, pak olur ve dilleri mânen inci saçar.[474]

[474] Bir İranlı şair; "Allah'ım! Seher kuşları her sabah kendi dilleri ile seni meth ve sena ederler, överler." diye Hakk'a hitap eder. Yalnız insanlar, hayvanlar, bitkiler değil; sular, ırmaklar, kayalar, taşlar, topraklar isti'dadları dili ile Cenab-ı Hakk'ı zikr ve tesbîh etmektedirler. İsra Sûresi'nin 44. ayetinin meali şöyledir: "Hiç bir şey yoktur ki Allah'ı tesbîh ve ona hamd ve sena etmiş olmasın. Fakat ey insanlar, siz onların tesbihini anlamazsınız." Muhyiddin-i Arabî hazretleri *Futuhat-ı Mekkiyye'sinde;*

"Ben canlı cansız bütün varlıkların tesbihlerini kulaklarımla duyuyorum." diye buyurmuştur.

• Biz dile, söze bakmayız; gönle ve hale bakarız.[475]

Bir hadis-i şerifte: "Allah sizin sûretlerinize, sözlerinize, yaptığınız ibadetlerinize bakmaz, belki kalbinize, niyyetlerinize bakar." buyrulmuştur. Yani yaptığınız ibadetleri, iyilikleri Allah rızası için mi yapıyorsunuz? Yoksa gösteriş için mi yapıyorsunuz? Allah ona nazırdır.

398

1760» İsterse söz içli olmasın, güzel olmasın. O, gönülden bize bağlı ise, gönülle bize yaklaşmışsa, biz ona bakarız.

• Çünkü gönül cevherdir. Söz ise a'raz. A'raz eğretidir. Esas maksat cevherdir.[476]

[476] Cevher; varlığın cismi, dış yüzü. A'raz; ona arız olan vasıf, mana, huy. Mesela, gülün kendisi bir cevherdir; rengi, kokusu a'razdır.

• Mânâsı gizli ve kapalı yahut başka olan sözler ne vakte kadar sürecek? Ben yanıp yanıp yakılma isterim. Sen gönlünde o ateşi uyandırmaya çalış...

• Rûhunda aşk ile bir ateş tutuştur da, baştan başa bütün düşünceleri, bütün sözleri yak gitsin...

• Ey Mûsâ! Bilginlerin adları başkadır. Rûhu, gönlü yanık âşıklarınki bile başkadır.

1765 • Âşıklar her an bir başka çeşit yanarlar, yakılırlar. Yıkık bir köyden ne haraç alınır, ne de vergi.

• Hakk âşıkı yanlış bir söz söylerse, onun için yanlış söylüyor diye kanlara boyanıp şehit olursa, onu yıkama.

• Şehitler için kan sudan daha değerlidir. Onlar hakkında bu yanlış, yüzlerce doğrudan üstündür.

• Aşk dini, bütün dinlerden ayrıdır. Âşıkların şerî'ati de, mezhebi de Allah'tır."

• Ondan sonra Cenab-ı Hakk Hz. Mûsâ'nın gönlüne, gizlice, söze sığmayacak, dile gelmeyecek sırlar söyledi.

• Mûsâ'nın gönlüne sözler döktüler. Görmekle söylemeği birbirine kattılar.

• Hz. Mûsâ kaç defa kendinden geçti, kaç defa kendine geldi, kaç defa ezelden ebede doğru uçtu?

1775 • Bundan ötesini anlamaya kalkışırsam ahmaklık etmiş olurum. Çünkü bunu anlatmak, anlayışın da, anlatışın da ötesindedir.

• Eğer söyleyecek olursam, akıllar yerlerinden kopar, uçar, biter; yazarsam nice kalemler dayanamaz, kırılır gider.

• Hz. Mûsâ Hakk'tan bu azarı işitince, çöllere düştü, çobanın peşinde koştu.

• O başı dönmüş, aşk sarhoşu olmuş çobanın ayak izlerini izledi. Kır yolunun tozlarını kaldırdı.

399

• Sonunda Hz. Mûsâ çobanı buldu. Ona dedi ki: "Müjdemi ver. Senin için Allah tarafından kulluk izni geldi. Sana ibadet müsadesi verildi.

• Allah'a ibadette hiç bir edep ve tertip arama, daralmış gönlüne ne gelirse çekinmeden söyle.

• Senin küfrün dindir. Dinin de can nûrudur. Sen eminliğe ermişsin. Bütün bu dünya da senin yüzünden emanda.

• Ey 'Allah dilediğini yapar' ayeti ile bağışlanmış kişi! Hiç bir şeye aldırmadan, korkusuzca yürü. Ağzına geleni çekinmeden söyle."[477]

[477] "Allah dilediğini yapar." ayeti *Kur'an'da* bir kaç yerde geçer: Al-i imran Suresi'nin 40. ayetinde, İbrahim Sûresi'nin 27. ayetinde, Hacc Suresi'nin 18. ayetinde.

• Çoban: "Ey Mûsâ!" dedi. "Ben önce bulunduğum cezbe halinden geçtim. Şimdi ben gönlümün kanlarına bulanmışım.

• Ben 'sidretü'l-münteha'yı geçmiş, oradan da ötelere yüzbinlerce yıllık yol almışım.[478]

[478] Sidretü'l-münteha: Yedinci kat göğün üstünde bir yer. Göğün son hudud işareti. Halkın akıl ve şuuru oradan ileri gidemez. Miraç gecesinde Hz. Peygamberimizi oraya kadar götüren Cebrail (a.s.) Peygamberimize; "Ben daha ileri geçemem, bir adım bile atsam yanar, yakılırım." dedi ve orada kaldı. Hz. Peygamberimiz ilahî aşkla her şeyi göze alarak yürüdü, geçti, Hakk'a ulaştı. Bu hadiseyi Süleyman Çelebi *Mevlid'inde* şu beyitlerle açıklar:

"Ger geçem bir zerre denlü ilerü,
Yanarım baştan ayağa ey ulu."
Ve Peygamberimizin mübarek dilinden de şu beyti söylemiştir:
"Çün ezelden bana aşk oldu delil
Yanar isem ben yanayım ey halil."

• Sen bir kamçı vurdun, atım şahlandı, sıçradı gök kubbeyi aştı.

1790 • 'Lâhut' bizim 'Nâsut'umuza mahrem oldu. Senin eline ve koluna aşk olsun.[479]

[479] "Nâsut âlemi"; şu üzerinde yaşadığımız çokluk âlemi, madde âlemi, mülk ve şehadet âlemi de denilen bu âlemi duygularımızla görür ve biliriz. "Lâhut âlemi" ise; vahdet âlemi, ulûhiyyet âlemidir. Sûfîlere göre nâsut âlemi, lâhut âleminin zuhurudur. Ayrı bir varlığı yoktur. Yani maddî bir âlem, bir gölge âlem olan nâsut âlemi bir görüntüden ibaret olup mânâ âleminin, lâhut âleminin zuhurundan, görünüşünden başka bir şey değildir.

• Şimdi benim halim söze sığmaz, bu söylediğim sözler benim hallerim değildir.

• Aynada bir nakış, bir şekil görürsün; gördüğün senin şeklindir. Aynanın nakşı, aynanın sureti değildir.

400

• Neyzenin neye üflediği nefesten çıkan ses neye mi aittir? Hayır, o ses neye üfleyen neyzenindir."[480]

[480] Bu ve bundan evvelki beyitlerde bazı incelikler var: Şöyle ki Hz. Mûsâ çoban ile Hakk arasında adeta bir tercüman gibidir. Çoban kendini önce aynaya benzetiyor. Orada görünen Mûsâ'dır. Neyde de öyle; çoban neyin sembolüdür. Mûsâ da ona üfleyen, onu seslendiren neyzendir. Çoban demek istiyorki: "Ya Mûsâ, benden ne çeşit sözler işittinse, onlar benim değildir. Senindir. Benim kabiliyetim olsaydı, senden aldıklarımı aksettirir, daha güzel sözler söylerdim."

• Ey Allah'a yalvaran kişi! Kendine gel kendine. Sen Allah'ı bütün gücünle bütün takatınla uygun kelimelerle övsen de, hamdetsen de; bu övüş, bu hamd çobanınki gibi Hakk'a layık olmayan bir övüştür.

1795» Senin övüşün çobanınkinden daha da iyi olsa, Allah'a karşı yine de değersizdir. Yakışıksızdır. Sonu gelmez.

• Ben hamdediyorum, Allah'ı övüyorum, şükrediyorum diye ne söylenip duruyorsun. Göz önünden perdeyi kaldırdıkları, her şeyi olduğu gibi gösterdikleri vakit, zannedilen şeylerin öyle olmadığını anlarsın...

Kan pistir, ama azıcık su ile temizlenir; ya insanın içindeki mânevî pislikler ne ile temizlenir?

• Kan pistir, ama azıcık su ile temizlenir. Fakat insanın içinde öyle mânevî pislikler var ki.

1800 • İnsanın içindeki pislikler, Allah'ın lutuf ve merhamet suyundan başka bir şeyle temizlenmez. Çünkü bu mânevî kirler, ibadette bulunan kişinin bile gönlünden eksilmez, giderilmez.[481]

[481] Hz. Mevlâna'nın bahsettiği lutf-i ilahî suyu nedir? Nerede bulunur? Ne olduğunu, nerede bulunduğunu Hz. Muhammed'in hayatında geçen bir vak'a ile arzedeyim:

"Mekke'nin müslümanlar tarafından ele geçirildiği gün, bir kaç azılı müşrikten başka Mekke balkının hepsine eman verildi. Yani affedildi. Mekkelilerden Fudala isminde birisi Peygamberimizi öldürmek kastıyla mübarek yanına sokuldu. Hz. Peygamber ona "Sen Fudala mısın?" diye sordu. Evet cevabını alınca ."Zihninde kurduğun şeyden tövbe ve istiğfar et." dedi ve mübarek elini Fudala'nın göğsüne koyması ile onun zihnindeki öldürme düşüncesi gitti. Kalbi iman nûru ile doldu. Bunu sonra kendisi hikâye etmiştir, işte bu vak'a Allah'ın lutuf ve hidayeti, Resûl-i ekremin eli süretinde tecellî etmiştir. Demek ki, Allah bir kimsenin temizlenmesini murad buyurunca, sevgili kullarından biri vasıtasıyla onu mânen irşad ediyor.

401

• Keşke secde ettiğin zaman, yüzünü çevirseydin de "Sübhane Rabbi-ye'1-a'la" (=Yücelerden yüce Rabbim noksan sıfatlardan münezzehtir)'in manasını bilseydin, yani şekil secdesi değil de gönül secdesi yapsaydın.

• Secde ediş şeklim de, varlığım gibi sana layık değil Allah'ım! Sen benim kötülüğüme karşılık iyilik ver, lutuflarda bulun.

• Şu yeryüzünde, şu kara toprakta Allah'ın hilminden eser var da bu sebeple toprağa dökülen pislikleri yok eder. Çiçekler bitirir, meyveler verir.

• Toprak bizim pisliklerimizi örter, karşılığında bize goncalar verir, güller bitirir.

1805 • Kâfirler, Allah'a inanmayanlar bile görüp anlayacaklardır ki, onlar cömertlikte topraktan daha aşağıda kalmışlardır.

• Varlığından çiçek ve meyve bitmediğini, hatta bütün temizlikleri bozup kirletmekten başka bir şey yapmadığını anlar da;

• "Hakk'ı anlamakta idrak etmekte ne kadar geri kalmışım, yazıklar olsun bana, keşke ben toprak olsaydım." der.

• "Keşke topraktan yola çıkıp yükselmeseydim. Keşke toprak olarak kalsaydım da, içimde tohumlar devşirseydim.

• Topraklıktan insanlığa sefer edince, yol beni imtihan etti. Bu seferde bulunmaktan yol armağanı ne oldu?

1810 • Bu yüzdendir ki kâfirin gönlü hep toprağa akar. Çünkü onun gözüne beka yolculuğundan bir fayda görünmez.

• Onun yüzünü geriye çevirmesi, dünyaya olan hırsındandır, tama'ındandır. Yüzünü beka yoluna döndürmesi de sadakatinden, bağlılığından, hamiyyetindendir. Yalvarıştan, ümittendir.

• Büyümeye meyli olan her ot büyür, yaşar, gelişir.

• Fakat başını yere eğince, solmaya, kurumaya, eksilip tükenmeye koyulur.

• Rûhunun meyli yüceliklere ise, yücelir durursun, dönüp varacağın yer de orasıdır.

1815 • Eğer başını yeryüzüne çevirirsen, gurûb etmiş, batmış demeksin. Allah; "Batanları sevmem." diye buyurmuştur.

402

Mûsâ(a.s.)'ın Cenab-ı Hakk'tan zalimlerin galip gelmelerindeki sırrı sorması

• Hz. Mûsâ; "Ey kerem sahibi, ey her şeyi yapan, ey bir an zikri uzun bir ömre bedel olan Allah'ım!

• Ben su ve çamurdan yaratılmış olan insanlarda eğri büğrü bir takım nakışlar, yani kötülükler ve kötü işler gördüm de, kalbim Âdem'in yaratılışına melekler gibi itiraz etti.

• Allah'ım, maksadın nedir? Hikmetin sebebi ne? Balçıktan bir şekil yarattın; ona da fesad, bozgunculuk tohumu ektin?

• Zulüm ve fesad ateşini alevlendirip, mescidi de, secde edenleri de yakmakta ne hikmet var?[482]

[482] Hz. Mevlâna'nın zamanında Moğollar, girdikleri İslam memleketlerinde halkı camilere doldurup yaktıkları gibi; Mevlâna'dan yedi asır sonra Ermeni komitecileri Anadolu'da bu cinayetleri işlemişlerdir. Bu gün de müslümanlara karşı Hindistan'da, Bosna-Hersek'te bu cinayetler devam etmekte ve cezasız kalmaktadır.

1820 • Bir yalvarış için kanlı gözyaşlarını coşturmanın manası nedir?

• Ben bunların aynî hikmet olduğunu biliyorum. Biliyorum ama maksadım bu hikmetin büsbütün açığa çıkması ve benim açıkça görmem.

• Yaptığın işlerde aynî hikmet bulunduğuna dair olan ilim-i yakînim bana 'sus' diyor. Ama görmek hırsı da 'hayır' diyor, 'susma, coş, köpür.'

• Sen kendi sırrını meleklere gösterdin, böyle bir lutuf, kahır ve mihnete değer.[483]

[483] Hakk'ın kendi sırrını meleklere göstermesi keyfiyeti şöyle açıklanmıştır: Cenab-ı Hakk'ın kendisine bir halîfe yaratmak sırrının meleklere gösterilmesi, Allah'ın güzel isimlerinin Âdem(a.s.)'a öğretilmesi, meleklerin bilmediği o isimleri Hz. Âdem'in meleklere bildirmesi, bu suretle kendisinin bilgi ve irfan yönünden meleklerden üstün olduğunun meydana çıkması idi.

• Âdemin nûrunu, yani üstünlüğünü meleklere açıkça gösterince zorluklar çözüldü.

1825 • Senin haşrın, yani yarattıklarını öldürdükten sonra diriltip mahşerde toplaman ve orada her birini yargılayarak yaptıklarının karşılığını vermen, ölümün sırrını söyleyecektir. Ağaçların meyveleri de yapraklarının sırrının ne olduğunu anlatır ki, yapraktan maksat ondan yetişecek meyvedir.

• Bir hamal yük altında koşup gider. Hatta kendisini ezen o ağır yükü başkalarının elinden kapar.

403

1835 • Hamalların yük için yaptıkları kavgalara bak, işte her iş için çalışıp çabalamanın böyle olduğunu bil.

• Sıkıntılar rahatın, esenliğin temelidir. Acılar nimetin öncüleridir.[484]

[484] Bir işçi gündüz bir takım ağır ve yorucu işlerle uğraşır. O uğraşma tabii ona acı gelir. Fakat akşam olup da gündeliğini alarak evine dönünce, kurulmuş bir sofra ve yapılmış bir yatak bulup rahat eder. Ve gündüzki yorgunluğunu giderir. Demek ki sıkıntılar, didinmeler rahatın sebebi imiş. Bir müslüman da dünyada namaz kılmak, oruç tutmak, zekat vermek, harbe gitmek, insanlara yararlı olmak gibi zor işlere katlanarak ahirette yaptıklarına karşılık olarak rahata ve nimete erecektir. Yaptığı ibadetleri ve hayrı, insanlığı Allah rızası için yapması şart; yoksa ahirette rahat edeceğim diye dünya sıkıntılarına katlanırsa, bu bir alış-veriş olur ki makbul sayılmaz. Yunus hazretleri ne demiş: "Cennet cennet dedikleri / Bir kaç köşkle bir kaç huri / İsteyene ver anları / Bana seni gerek seni."

• Cennet, yapması bize zor gelen hoşlanmadığımız, tiksindiğimiz şeylerle bize verilmiştir. Cehennem ise, hoşumuza, zevkimize giden şeylerle, şehvetlerimizle bize hazırlanmıştır.[485]

[485] Bu beyitte şu anlamda bir hadise işaret var: "Cehennem zevklerle, şehvetlerle; cennet ise tiksinilen, istenmeyen işlerle perdelenmiştir." *Cami'u's-Sağîr, c.* I, s. 123.

• Zindanda mihnetlere düşen, acılara katlanan kişi, haram bir lokma için, bir şehvet için o zindana düşmüştür.

1840 • Her kim de bir köşkte maddî varlık içinde mutlu bir hayat sürüyorsa, onun bu mutlu hayatı çetin uğraşmaların, mihnetlerin, ızdırapların neticesidir.

• Kimi altına, gümüşe kavuşmuş, zenginlikte eşi olmayan bir dereceye ulaşmış görürsen, bil ki o kazanç yolunda çok sıkıntılara, zahmetlere sabretmiştir.

• Gözü Müsebbibü'l-Esbab'a bakan kimse, bunları sebepsiz, Allah'ın hikmeti olarak görebilir. Sen ki his âlemindesin, duygularla etrafı görüyorsun, öyle ise sen sebebe bak, sebebe kulak tut.[486]

[486]Bu âlem sebepler âlemidir. Sebepleri hazırlayan Allah her şeyin meydana gelmesine, diğer bir şeyi sebep kılmıştır. Sebepsiz bir şey olmaz. Mesela kuyudan su çekilecek; önce bir kova, sonra bir ip gerekir. Sonra ipi rahatça çekmek için çıkrık lâzımdır. Bu kadar sebeplerden sonra çıkrığı çevirecek bir kimse bulacağız. Sebeplerin sebebi odur. Allah da Müsebbibü'l-Esbab'dır. Yani sebeplerin sebebidir. İrfan nûru ile gözleri açılmış olan ârifler, sebepten evvel müsebbibi, yani sebepleri hazırlayanı görürler. Sebeplere önem vermezler. Her şeyin meydana gelmesini ilk sebep olan Hakk'tan bilirler. Fakat his âleminde bulunanlar bu hakikati sezemedikleri için, sebepler üzerinde dururlar. Hz. Mevlâna *Dîvan-ı Kebîr'indeki* şu beyitte bu konuya şöyle değinir: "Müsebbibü'l-Esbab'ı bulmak ümidi ile, sebepler kervanının yolunu kestim."

• Sebepleri yarıp yıkma. Irmağın döküldüğü yeri elde etmek, canı tabiat âleminden dışarda olan ermiş kişinin harcıdır.

404

• Ârif olan kimsenin gözü, peygamberlerin mu'cizeler ırmağının kaynağını, ot ve su gibi sebeplerle değil, sebebsiz olarak görür.[487]

[489] Güneş kandili; insanda bulunan rûhun, ilahî emanetinin sembolüdür. Beden hayatını devam ettirmek için yiyerek, içerek bedenin karanlık gecesinde, hayvanî rûhunun lambasını yak. Onu fitille yağla, çeşitli gıdalarla besle. Fakat rûhunun bu gıdalara ihtiyacı olmadığını bil. O, yani rûhun; mânevî hayatın ve ışıkların kaynağıdır. Aslında sen onlarla yaşıyorsun. Onunla varsın.

[487] Sûfî sebeplere bakmaz. Mucize ve kerametleri akıl gözü ile değil, iman ve aşk gözü ile müşahede eder. Onların ilahî bir lutuf olduğunu bilir.

1845 • Bu sebep hem hekîme benzer, hem hastaya. Yine bu sebep hem lamba gibidir, hem de fitil.[488]

[488] Hakikatte hastaya şifa veren Allah'tır. Lambayı aydınlatacaktır. Fitile ve yağa yanma vasfını veren de Hakk'tır.

• Geceleyin yaktığın kandilin için yeni bir fitil bul. Fakat güneş kandilini bu çeşit fitile muhtaç sanma.[489]

1850 • Halbuki sen Hz. Îsâ'yı bırakmışsın da, onun bindiği eşeği beslemişsin. Onu geliştirmişsin. Bu yüzden de eşek gibi ülfet perdesinin arkasında kalmışsın.[490]

[490] İncil'de yazdığına göre *(Matyus = Markus,* 21) Hz. Îsâ bir eşeğe binerek Orşilim'e gitmiştir. Bu sebeple çok defa eşeğe binmiş diye söz edilir. Mevlâna bu ve bundan sonraki beyitlerde Îsâ'yı "Rûh" ve eşeğini de "beden" olarak görür.

• Ey eşek huylu gafil! Bil ki irfan Îsâ'nın nasibidir. Eşeğin yani bedenin nasîbi değildir.

• Eşeğin iniltisini duyarsın da, ona acırsın; bilmezsin ki, o eşek sana eşeklik ediyor.[491]

[491] Eşeğin karnı acıkınca zırlar. Arpa ve saman ister. Ey nefsine kul olan ve onun isteklerini yerine getiren kişi! Eşek eşeklikle emrettiği gibi seni de o derekeye düşürmek ister.

• Îsâ'ya yani rûhuna acı da, eşeğe yani nefsine acıma, tabiatı ve nefsini aklına hâkim, yani üstün kılma.

• Tabiatı bırak da hıçkıra hıçkıra ağlasın. Sen ona acıma, onun yani nefsinin isteklerini yerine getirme de, can borcunu öde.

1855 • Sen ey gafil! Yıllarca eşeğe kul oldun. Yeter artık çünkü eşeğe kul olan eşeğin ardından gider.

• Ne yazık ki bu aşağılık akıl da, eşeğin huyunu huy edindi. O da nasıl ot elde edeyim; karnımı nasıl doyurayım, diye düşünür durur.

405

• Halbuki Hz. Îsâ'ya hizmeti sayesinde Îsâ'nın eşeği gönül huyunu aldı, akıllılar makamını menzil edindi.[492]

[492] Hayvanların kıyamet gününde toprak olacakları, hatta onları görecek imansızların; "Keşke ben de toprak olaydım." arzusunda bulunacakları *Kur'an-ı Kertm'de* haber verilmiştir. Hayvanlar içinden on tanesinin yaşayacakları ve cennete girecekleri de bir hadîs-i şerîf ile bildirilmiştir. Onlar da şunlardır: l- Aziz Peygamberimizin devesi, 2- Salih(a.s.)'ın devesi, 3- Hz. ismail'in koçu, 4- Hz. Yunus'un balığı, 5- Mûsâ (a.s.)'ın ineği 6- Belkıs'ın hüdhüdü 7- Süleyman (a.s.)'ın karıncası, 8- Îsâ (a.s.)'ın eşeği, 9- Üzeyr (a.s.)'ın eşeği 10- Ashab-ı kehfin köpeği.

• Çünkü akıl eşeğe üstün gelmişti. Kuvvetli, şişman olan eşeğe binince, eşek büsbütün zayıflar.[493]

[493] Hz. Îsâ'nın üstün gelen aklına karşı, o eşek, eşeklikten kurtulmuştur. Öyle anlatırlar ki, Hz. Mevlâna'nın babasının mürşidi Necmeddin Kübra hazretlerinin bir müridi, acaba şeyhimin nazarı hayvanlara da tesir eder mi diye zihninden geçirmiş, şeyh sokaktaki köpeklerden birine bakınca köpeğin hali değişmiş, diğer köpekler onun başına toplanmışlar. Bunu hatırlatmak için denilmiştir ki: "Şeyh Necmeddin'in sevgi ile bakışına mazhar olan köpek, köpeklerin efendisi olmuştur."

1860 • Ey ancak eşek kadar değeri olan kişi! Senin aklının zayıflığından, âcizliğinden bu miskin, perişan eşek, yani nefsin kuvvetlendi, ejderha kesildi.

• Îsâ'nın yani aklın tavsiyelerinden eğer gönlün yaralandı ise, yine onun yüzünden sağlığa erişeceksin. Bu sebeple Îsâ'dan vazgeçme.

• Ey nefesi hoş mesih! Ey Îsâ nefesli Îsâ, halkın verdiği meşakkatlerden, ızdıraplardan nasılsın? Dünyada yılansız define olmaz ki.[494]

[494] Halkı doğru yola sevk etmek için uğraşan nebîlere ve velîlere, halk sıkıntı çektirmişlerdir. Bizim azîz Peygamberimiz efendimiz: "Hiç bir peygambere benim kadar eziyet edilmedi." diye buyurmuşlardır. Bu eziyetlerin sebebi ise Peygamber Efendimizin onları tevhîd ve hidayete davet etmesidir. Bu beyitlerde Hz. Mevlâna velîlerin, kâmil insanların çektikleri sıkıntıları hatırlatarak, onları çok kıymetli definelere benzetiyor. Onları rahatsız edenleri de, o definelerde bulunan yılanlara benzetiyor.

• Ey Îsâ! Yahudi'nin zulmünden nasılsın? Ey Yûsuf! Hileci ve hasetçi kardeşlerinle nasılsın?[495]

[495] Bütün peygamberler ve velîler, kendilerini anlamayan cahil halkın zulmüne, işkencesine maruz kalmıştır. Hz. Mevlâna'nın; "Ey Îsâ, Yahûdinin yüzünden nasılsın?" mısraı, bendenize Süleyman Nazif merhumun: "Hz. Îsâ'ya Açık Mektubu"nu hatırlattı. Batılı milletlerin İslam düşmanlığından canı yanan vatanperver büyük insan Süleyman Nazif merhum, Hz. Îsâ'ya şöyle hitap ediyordu: "Ey Allah'ın Resulü! Sana tabi olan şu hıristiyanların yaptıkları hırsızlıklardan, zulümden mahcup olmuyor musun?" Bugün de İslam'a karşı olan zulüm devam ediyor. Birleşmiş Milletler toplumunun ve bütün dünyanın gözü önünde Sırp canîleri müslümanlara yapmadıkları zulüm ve işkence bırakmadılar. Kimse ses çıkarmıyor, çünki zulüm görenler müslüman.

406

• Sen gece gündüz bu azgın kavmin peşindesin; gece gündüz onların ömürlerine yardım edersin.

• Bu zulümlerin ateşi yüzünden, senin gönlün yanar, kavrulurdu da, onlara öfkelenerek beddua edeceğin yerde daima; "Ya Rabbî! Sen kavmimi doğru yola götür." diye yalvarmadasın.

• Sen öd ağacı madenisin; seni ateşe atsalar, bu dünyayı güzel koku ile, fesleğen kokusu ile doldurursun.

• Sen ateşte yanarak tükenen öd ağacı değilsin, sen gam esiri olacak rûh da değilsin.

• Öd ağacı yanar, fakat öd ağacı madeni yanmaktan uzaktır.

1875» Ey kâmil insan! Gökler seninle safa bulur. Senin cefan başkalarının vefasından üstündür.

• Çünkü akıllı birinden gelen cefa, bilgisizlerin vefasından iyidir.

• Hz. Peygamber efendimiz buyurmuştur ki: "Akıllı'nın düşmanlığı, bilgisizin sevgisinden daha iyidir.[496]

[496] Hz. Peygamberimizin mübarek hadisi şöyle: "Akıllının düşmanlığı, cahilin sadakatinden, dostluğundan daha hayırlıdır." Mevlâna bu hadîse işaret buyuruyor. "Ashab-ı Kiram'dan Ebu'd-Derda hazretleri Şam'da kadılık ediyordu. Bir gün halkın bir günahkâra sövüp saydıklarını işitti ve "Siz kuyuya düşmüş bir adam görseniz ne yaparsınız?" diye sordu, "İp sarkıtıp çıkarmaya çalışırız." dediler. "Bu günah kuyusuna düşmüş adam için neden böyle yapıyorsunuz?" diye sordu. Onlar da "Sen bu günahkâra düşmanlık duymaz mısın?" diye sordular. O da: "Evet duyarım; ama, onun şahsına, kişiliğine değil yaptığı işlere düşmanım." diye cevap verdi.

Bir emîrin, ağzına yılan kaçan birisini incitmesi

• Akıllı birisi atına binmiş gidiyordu. Uyumuş bir adamın da ağzına yılan giriyordu.

• Atlı onu gördü. Yılanı ürkütüp kaçırmak için atını sürdü ise de başaramadı.

1880» Atlının aklı fazla idi. Yani çok şeye aklı erdiği için, uyuyan adama var gücü ile bir kaç topuz vurdu.

• Adam topuzun acısından sıçradı, bir ağacın altına kaçtı.

407

• Ağacın altına bir çok çürük elma dökülmüştü. Atlı; "Ey dertli kişi bu elmalardan ye!" dedi.

• Adama o kadar elma yedirdi ki artık yedikleri ağzından geri gelmeye başladı.

• Elma yiyen garip; "Ey Emîr!" diye bağırdı. "Ben sana ne yaptım ki bana böyle zulm ediyorsun? Bunun sebebi nedir?

1885 • Gerçekten de canıma bir kastın varsa bir kılıç vur. Birden kanımı dök, iş bitsin." dedi.

• "Sana göründüğüm saat ne uğursuz saatmiş, senin yüzünü görmeyen kişi ne mutlu kişidir.

• Bir cinayet işlemeden, az çok bir suç yapmadan bu sitemi, bu zulmü dinsizler bile caiz görmez.

• Söz söylerken bile ağzımdan kan fışkırmada. Allah'ım bu adamın cezasını ver."

• Her an ona kötü sözler söylemekte, lanet etmekte idi. Atlı ise "Bu ovada koş bakalım." diye durmadan ona vuruyordu.

1890 • Adam atlının korkusundan, topuz acısından rüzgâr gibi koşmaya başladı. Koşuyordu ama, yüz üstü yerlere kapaklanıyordu.

• Karnı tıkabasa dolu idi. Gözünden uyku akıyordu. Yorgundu. Ayakları, yüzü yara bere içinde kaldı. Bedeninde de yüzlerce yara açıldı.

• Atlı akşama kadar o adamı koşturdu durdu. Sonunda adamın safrası kabardı. Kusmaya başladı.

• Onun yediği her şey ağzından çıktı. O yemeklerle beraber yılan da dışarı fırladı.

• Ağzından o yılanın çıktığını görünce, o iyi kalpli kişinin, o atlının önünde yerlere kapandı.

1895 • O kara, çirkin, iri yılanı görünce bütün dertlerini unuttu.

• Atlıya dedi ki: "Sen rahmet cebrailisin, yahut da nimetler veren bir lutuf sahibisin.

• Seni gördüğüm saat ne kutlu bir saatmiş; ben ölmüş gitmiştim; bana yeniden can bağışladın.

• Senin yüzünü görene, yahut ansızın mahallene gelene ne mutlu...

• Ey tertemiz ve övülmeye layık olan rûh! Sana ne kadar kötü, ne kadar boş sözler söyledim.

408

• Ey benim efendim! Ey padişahlar padişahı! Kusura bakma, o sözleri ben söylemedim. Benim bilgisizliğim söyledi.

• Eğer bu hali azıcık bilmiş olsaydım, münasebetsiz sözler söylemezdim.

1905» Bunu bana birazcık açsaydın ey güzel huylu! Ben seni överdim, hem de çok överdim.

• Fakat susuyor, coşup köpürüyor, bir şey söylemeden başıma vuruyordun.

• Başım sersemledi, aklım başımdan gitti. Zaten beyni küçücük olan bu başta akıl mı kalır?

• Ey güzel yüzlü, ey güzel işli! Beni bağışla, söylediklerimi deliliğime ver."

• Atlı adam dedi ki: "O hali birazcık anlatsaydım ödün patlardı. Ciğerin de o anda erir, su kesilirdi.

1910» Yılanı sana anlatsaydım, onun nasıl olduğunu söyleseydim, korkudan canın çıkıverirdi.

• Hz. Mustafa (s.a.v.) efendimiz de buyurmuştur ki: 'Sizin kendi içinizde, canınızda olan düşmanı, yani nefsinizi size açıkça anlatacak olsam,

• Cesur kişilerin bile ödleri patlardı. Ne yola gidebilir, ne de bir işin çaresine bakarlardı.'[497]

[497] Hz. Mevlâna bu hikâyeyi anlatırken, adamın içindeki yılanı bilmesinin, onun için ne kadar korkulu bir hal olduğunu belirttikten sonra; bizim içimizdeki yılanın, şehvetin, nefs yılanının bilinmesinin bizim için ne kadar korkunç olacağını bize haber vermekte ve Peygamber efendimizin şu hadislerine işaret etmektedir: "Bildiğimi bilseydiniz, az güler çok ağlardınız, yemek içmek içinize sinmezdi" *(Camiu 's-sagîr,* c. II s. 10) "İki yanının, böğrünün arasında bulunan nefsin senin en büyük düşmanındır."

• Eğer Peygamber efendimizin bildiklerini bir kişi bilmiş olsaydı, ne niyaz etmeye, yalvarmaya gönlünde bir güç bulabilirdi, ne bedeninde oruç tutmaya, namaz kılmaya bir kuvvet kalırdı.

• Kedinin önündeki fâre gibi, yok olur giderdi. Kurdun önündeki kuzu gibi ölürdü.

1915» Ne hilesi kalırdı, ne de yolu yordamı. Onun için, ben, içinizdeki korkunç düşmanı size söylemeden sizi terbiye etmede, yetiştirmedeyim."

409

• Atlı içine yılan giren adama dedi ki: "Eğer sen içindeki yılanı bilseydin, ne elma yemeye kuvvetin kalırdı, ne yol yürümeye, ne de kusmaya...

• Senden uygunsuz sözler işitmekle beraber, atımı sürüyor, seni koşturuyordum. içimden de: 'Ya Rabbi, yılanın çıkmasını kolaylaştır.' diye dua ediyordum.

1925 • Seni koşturduğumun sebebini söylemiyordum. Fakat seni kendi haline bırakmak da elimden gelmiyordu."

• Yılandan kurtulan adam secdeler ediyor; "Ey bana kutluluk, ey benim devletim, definem, hazinem!

• Ey yüce kişi, bu hayırlı işin karşılığını Allah'tan bul. Bu zayıfın sana şükr etmeye gücü, kuvveti yok.

• Ey kendisine uyulan er! İyiliğinin karşılığını sana Allah versin. Bende sana şükredecek dudak da yok, çene de yok, ses de yok."

1930 • İşte akıllıların düşmanlığı böyle olur. Onların verdikleri zehir bile cana safadır, rûha gıdadır.

Bir adamın ayının yaltaklanmasına, vefasına güvenmemesi

• Büyük bir yılan bir ayıya sarılmıştı. Arslan yürekli bir kişi koştu, ayının feryadına yetişti.

1970 • Ayı kendisine sarılan büyük yılandan feryad edince, arslan er koştu, ayıyı yılanın saldırışından kurtardı.

2010 • O zavallı ayı ejderhadan kurtulunca, o mert kişiden bu lutfu, bu keremi görünce;

• Ashab-ı Kehfin köpeği gibi, kendini ölümden kurtaran yiğidin peşine takıldı, artık ondan ayrılmadı.[498]

[498] Kehf Sûresi'nin 18. ayetinde bildirildiği üzere: Ashab-ı Kehf altı kişilermiş. Aralarına bir de çoban karışmış. Çoban köpeği de peşlerini bırakmamış. Zamanlarında hükümdar, halkı bir puta taptırıyormuş. Bunlar da puta tapmamak için kaçıp bir mağaraya sığınmışlar. Orada tam 309 yıl uyumuşlar. Bunlar namına Tarsus'da bir mağara ve yanında bir cami vardır. Ashab-ı Kehfin köpeği Kıtmir şairlerce daima sadakat timsali olarak gösterilir.

410

• Derken o genç hastalanıp yattı. Ayı da gönül bağladığı kurtarıcısını bırakıp gitmedi. Onu beklemeye başladı.

• Oradan birisi geçerken, hastanın baş uçunda ayıyı görünce; "Kardeşim bu ne hal? Bu ayı ile senin ne işin var?" diye sordu.

• Hasta, bir müddet önce ayıyı ejderhadan kurtardığını, onun da kendisine candan bağlanıp kaldığını anlattı. Öbürü de; "Ey ahmak kişi!" dedi. "Bir ayıya gönül verme, ona bu kadar güvenme." dedi.

2015» "Çünkü ahmağın dostluğu, düşmanlıktan beterdir. Onu bir hile ile yanından uzaklaştırman gerek.

• Hasta kendisine öğüt verenin sözü üzerine; "Bunu hislerinden söylüyorsun, sen ayıya ne bakıyorsun? Onun bana olan bağlılığına, sevgisine bak." dedi.

• Öğüt veren dedi ki: "Ahmakların sevgisi aldatıcıdır. Benim hasetçi oluşum onun sevgisinden daha iyidir.

• Haydi kalk, benimle gel, şu ayıyı yanından uzaklaştır. Bir ayıyı, kendi cinsinden olan bir insandan üstün görme."

• Hasta; "Ey hasetçi! Haydi git de kendi işine bak." dedi. Öğütçü de cevap verdi, dedi ki: "Benim işim seni uğrayacağın felaketten kurtarmaktı, ama tali'in yokmuş.

2020 • Ey yüce kişi! Ben bir ayıdan da aşağı değilim ya. Ben bir insanım; onu bırak da senin arkadaşın ben olayım.

• Basma gelecek felaketi düşündükçe, yüreğim titriyor, sakın böyle bir ayı ile ormana gitme.

• Bu gönlüm boş yere titremedi, içime gelen bu korku, Allah'ın verdiği bir nûrdur. Bunları laf olsun diye söylemiyorum ve bir davaya da girişmiyorum.

• Ben Allah'ın nûru ile bakıp gören bir müminim; sakın, sakın bu ateş tapınağı gibi olan ayıdan kaç ki, onun ateşi tehlikesine yanmayasın."

• Öğütçü bütün bu sözleri söyledi, söyledi ama, adamın kulağına bile girmedi. Kötü zann insana pek büyük bir engeldir. Aşılmaz bir settir.

2025 • Öğütçü hastanın elini tuttu, hasta elini çekti. Öğütçü de; "Sen akıllı bir dost olmadığın için, ben de artık gidiyorum" dedi.

• Hasta; "Git." dedi. "Beni düşünme, ey boşboğaz adam. irfandan, ma'rifetten bahsetme."

• Öğütçü tekrar ona dedi ki: "Ben senin düşmanın değilim, sen benimle beraber gelirsen kendine iyilik etmiş olursun."

411

• Hasta dedi ki: "Uykum geldi; beni bırak da kendi işine git." Öbürü:"Bir dosta uy da...

• Akıllı birinin koruması altında, gönül sahibi bir dostun yanında uyu."

2030 • Hasta adam öğütçünün ısrarından ötürü kızdı. Ondan yüz çevirdi.

• Kendi kendine dedi ki: "Bu adam galiba bana kasdetmeye gelmiş bir katil yahut benden bir şeyler uman bir dilenci, bir serseridir.

• Yahut beni bu ayı ile korkutmak için arkadaşları ile bahse girişmiş olmalı." dedi.

• İçinin kötülüğünden, karakterinin bozuk oluşundan hatırına iyi bir şey gelmedi.

• Hastanın bütün düşüncesi, bütün iyi zannı, tamamıyla ayıya idi. Sanki ayı ile aynı cinstendi.

2035 • Böylece o kendisine yol gösteren akıllı bir adama karşı yüzlerce kötülük etti. Onu suçladı da ayıyı sevgi ve merhamet sahibi bir dost bildi.

• O nasihati eden kişi de öfkelendi; içinden: "Senin işin Allah'a kaldı, ne yaparsan yap." diyerek adamı bırakıp gitti.

2065 • "Benim onun iyiliği için uğraşmamdan, öğüt vermemden ötürü, onun gönlündeki kötü hayaller, vehimler büsbütün arttı.

• Bundan sonra öğüt kapısı kapandı. 'Onlardan yüz çevir, onlarla uğraşma.'[499] ayetinin emri yerine geldi."

[499] Secde Sûresi, 30. ayete işaret var.

• Nihayet hasta adam uyumuştu. Ayı da onun yüzüne konan sinekleri kovalamakta idi. Sinekler kaçıyor, sonra inadına yine geliyor, kalktıkları yere konuyorlardı.

2125 • Sineğin biri pek inatçı idi. Ayı uyuyan efendisinin yüzünden o sineği bir kaç defa kovdu. Fakat sinek yine kalktığı yere gelip konmada idi.

• Ayı sineğe fena halde kızdı. Dağa gitti, kocaman bir kaya aldı.

• Kayayı getirdi, sineğin yine uyuyan adamın yüzüne konmuş olduğunu gördü.

• O değirmen taşı kadar kocaman kayayı kaldırdı, sineği ezmek için adamın suratına fırlatıp alıverdi.

• Kaya uyuyan adamın yüzünü yam yassı etti. Bu örnek de bütün dünyaya yayıldı.

412

2130 • Ahmakın sevgisi, tıpkı ayının sevgisidir. Onun kini sevgidir; sevgisi de kin...

Dünyada çok iyi kalpli örnek insanlar da vardır.

• Dünyada mazlumların, yani zulüm görenlerin, ezilenlerin feryadlarını duyunca, onlara yardım için koşan arslan kişiler vardır.

• Onlar nerede olursa olsunlar, mazlumların feryadlarını duyarlar, hakkın rahmeti gibi, feryad gelen yana koşarlar.

1935 • Dünyanın bozukluklarına, sarsıntılarına, yıkıntılarına destek olan, direk olan, gizli dertlerine, hastalıklarına hekîm olan o üstün kişiler..

• Sevginin, adaletin, merhametin ta kendisidirler. Onlar Hakk gibidir. Onlardan sebep sorulmaz, onlar yaptıkları işler için rüşvet almazlar.[500]

[500] Cenab-ı Hakk halk ettiği, takdir buyurduğu işlerde nasıl sebep ve rüşvet aramazsa, örnek insan da ilahî ahlak ile ahlaklanmış olduğundan sebepsiz yardımda bulunur. Yedi asır önce bile Mevlâna rüşvetten bahs ediyor. Fuzulî merhum da; "Selam verdim rüşvet değildir diye almadılar." diyerek devrinin memurlarından şikâyet etmişti. Rüşveti veren de, alan da Peygamber efendimiz tarafından lanetlenmiştir. Günümüzde de gazetelere akseden büyük rüşvetlerin döndüğü hâdiseler, ibretle insanı düşündürmelidir. Allah bu beladan memurlarımızı, bizi kurtarsın.

• Onlardan birine "Can ve gönülden yaptığın bu iyiliği, bu yardımı niçin, neden yapıyorsun?" diye sorulsa; "O mazlumun başına gelen çaresizliği, içine düştüğü gamı, kederi için yapıyorum." der.

• İnsanlık ve iyilik hususunda arslan kesilmiş erin avı; sevgidir, merhamettir. ilaç, dünyada iyileştirmek için, hastadan başka kimseyi aramaz.

• Nerede bir dert varsa, deva oraya gider. Nerede alçak ve çukur yer varsa, su oraya akar.[501]

[501] Hasta mısın? Derdin mi var? Hakk'tan sana devâ gelecektir. Susuz musun? Su da seni arar, bulur. Çok ızdırabın varsa sevin, çünki feraha kavuşacaksın... Alçak gönüllü ol ki; şeref, sabır, irfan suyu sana doğru aksın gelsin.

1940 • Sana rahmet ve merhamet suyu gerekse, yürü, alçal, alçak gönüllü ol; ondan sonra da merhamet şarabını iç, mest ol, kendinden geç.

• Ey oğul! Allah'ın başımıza kadar yükselen rahmeti içinde rahmet var. Sen aklını başına al da, onun rahmetini yeter bulma; o rahmetlerin hepsini niyâz et.

• Ey yiğit! Yüksel!.. Gök yüzünü bile ayağının altına al da göklerin üstünden gelen ilahî nameleri duy.

• Canının kulağından gaflet ve vesvese pamuğunu çıkar da, göklerdeki coşkunluk sesleri, meleklerin tesbihlerinin uğultusu kulağına kadar gelsin.

• İki gözünü de ayıp kılından, günah tozundan temizle de, ötelerin, gayb âleminin bağlarını, bahçelerini, serviliklerini gör.

1945 • Burnundan, genzinden masiva nezlesini gider de, burnuna güzel mânâ kokuları, ilahî kokular gelsin.

• Beden bukağısını, beden bağını canın ayağından çöz, çıkar da, canın mânâ çimenliklerinde donsun, dolaşsın...

• Hasislik zincirini elinden, boynundan at da, şu felekte yeni bir baht elde et.

1950 • Eğer lutuf kabesine uçmak için kanatların yoksa, aczini, çaresizliğini her şeye çare bulan Allah'a arz et.[502]

[502] "Allah'ım, ben âcizim, kudret ve kuvvet sahibi ancak sensin! Bana yardım et, elimden tut." diye yalvar. Hatta gözlerinden samîmî olarak yaşlar döküp, Allah'ın huzurunda candan, gönülden inleyerek niyazda bulun. Allah öyle bir merhametlilerin merhametlisidir ki, göz yaşlarına karşı dayanamaz, ağlayan bir kulunun muradını yemekten geri durmaz.

• İnleyip ağlamak, kul için güçlü bir sermayedir. İyi bir kazanç yoludur. Baştan başa rahmettir, pek şefkatli bir dadıdır.

• Dadı da, ana da çocuk ne vakit ağlayacak ki süt verelim diye bekleşir dururlar.

• Allah da sizin ihtiyaç çocuklarınızı, ağlasın da süt meydana gelsin diye yarattı.

• Allah; "Bana dua edin, beni çağırın." diye buyurdu. Ağlayıp inlemeyi bırakma da, onun sevgi ve merhamet sütleri coşsun.[503]

[503] Bu beyitte; "Bana dua ediniz ki duanızı kabul ile hâcetleriniz; yerine getireyim." manasına gelen Mümin Sûresi'nin 50. ayetine işaret var.

1955 • Rüzgârın gürültü ile esmesi, bulutun yağmur yağdırışı, bizim gamımızı, endişemizi yatıştırmak içindir. Sen biraz sabret.

• "Rızıklarınız göktedir." Âyetiniişitmedin mi? İşitinse bu süflî, bu aşağılık dünyada ne diye yapışıp kalmışsın?[504]

[504] "Rızkınız ve size vaad edilen şey göktedir." Zâriat Sûresi, 22. ayetine işâret ediliyor.

• Korkunu, ümitsizliğini gülyabani sesi bil. O, kulağından tutar da seni aşağılıkların ta dibine kadar çeker, götürür.

• Seni yücelere, yükseklere çeken her sesi, yücelerden gelen ses olarak bil.

• Sana hırs veren nefsanî duygunu artıran sesi de, insanı yaralayan kurt sesi bil.

1960 • Bu yücelik, yer bakımından değildir. Bu yücelik mânâ yüceliğidir. Bu yücelikler, akıl ve can yönündendir.

• Şu aşağılık dünyada ne varsa, hep ezelden, yücelerden gelmiştir. Haydi, gözünü yücelere doğru çevir.

1975 • Yücelere bakmak, önce gözü kamaştırır. Ama sonra göze nûr verir parlaklık verir.

• Gözünü aydınlığa alıştır. Eğer yarasa değil isen, o yana bak.[505]

[505] Dünyevî ve şehvanî istekler yüzünden gözü kör olan, hakikati göremeyen kişi, güneşin ışığından kaçan yarasa gibidir.

• İşin sonunu, hakîkatini görmek, sende bir görüş nûru bulunduğunun belirtisidir. Şehvete düşmen, nefsin isteklerine uyman ise, senin mânevî ölümün, mezarındır.[506]

506 Nefsin isteklerine boyun eğen kimse, adeta mezar gibi gaflet çukuruna düşmüştür. Bu gaflet çukurundan kurtulmanın çaresi aziz Peygamber efendimizin şu hadislerinde bildirilmiştir: "Gurur evi olan şu yalancı ve aldatıcı dünyadan kurtulmak ve sevinç yeri olan mânevî ve uhrevî aleme yönelmek ve ölüm gelmeden ölüme hazırlanmaktır."

• Belki bir üstad seni kurtarır, seni tehlikelerden çeker, çıkarır.

1990 • Gücün, kuvvetin yoksa, aklını başına al da ağla, inle. Mademki körsün, göremiyorsun; gören bir adama karşı kafa tutma, onun kılavuzluğundan kaçma.

• Rabbim, şu taş kesilmiş kalbi sen mum gibi yumuşat, iniltisini tesirli ve acınır bir hale getir ki, feryadına yetişenler bulunsun.

Kör bir dilencinin;
"Bende iki türlü körlük var." demesi

• Kör bir dilenci vardı ki o daima; "Amanın aman!" derdi. "Ey insanlar, bende iki türlü körlük var.

415

• İki türlü körlüğüm olduğu, ben de aralarında kaldığım için, bana iki kat acıyın.."

1995 • Adamın biri; "Biz senin bir körlüğünü görüyoruz. Öbür körlüğün nedir? Bir de onu göster." dedi.

• Dilenci dedi ki: "Sesim çirkin ve kötü. Kötü sesli "oluşla, körlük iki kat artmada..

• Çirkin sesim gam kaynağı oluyor. Yani sesim, herkesi sinirlendiriyor. Benim kötü ve çirkin sesim yüzünden, halkın bana karşı duyduğu acıma hissi azalıyor.

• Çirkin sesim nereye ulaşıyorsa, nereye gidiyorsa öfke doğuruyor. Gam veriyor, kin uyandırıyor.

• İki körlüğe iki kat acıyın; böyle bir yere sığmayan, yeri yurdu olmayan bu fakiri gönlünüze sığdırın."

2000 • Onun bu şikâyeti üzerine, sesinin çirkinliği azaldı. Yani unutuldu. Herkes, bütün halk ona acımaya başladı.

• O fakir, sırrını söyleyince, gönül sesinin güzelliği onun çirkin sesini güzelleştirdi.

• Bir adamın gönlünün sesi de çirkin olursa, yani kötü ahlaklı olursa, kendini beğenirse, kendi kusurlarını görüp, onları itiraf etmezse, o zaman üç körlük bir araya gelir. (Ahlakı kötü, gözü kör, sözü çirkin) Bu üç körlük ömrü boyunca devam eder gider de, onu merhametten uzaklaştırır. Kimse ona acımaz.

• Fakat sebepsiz veren kerem sahipleri de, belki onun çirkinliklerle dolu başına da el koyarlar. Yani ona acırlar da, ondan o çirkinlikleri giderirler.

• O dilencinin sesi, hoş, acınır hale gelince, o sesten taş yüreklilerin yürekleri bile mum gibi yumuşar.

2005 • Allah'ı inkar edenin sesi de çirkin olduğundan, duası kabul edilmez.

Her cins, kendi cinsini sever.

2055 • Aslı olmayan şeyleri ne cezbeder? Aslı olmayan şey. Tembellere ne hoş gelir? Tembellik.

416

• Çünkü her cins kendi cinsini çeker. Öküz, erkek aslana doğru gider mi?

• Kurt, Yûsuf u sever mi? Sevse bile, bu sevgi ancak onu yemek için bir hiledir.

• Kurtluktan, canavarlıktan kurtulunca, insanlara mahrem olur. Ashab-ı Kehfin köpeği gibi insanoğullarından sayılır.

• Hz. Ebubekir, Peygamber Efendimiz'in mânevî kokusunu alınca; "Bu yüz, yalancı bir insanın yüzü değil; haktan haber veren mübarek bir yüz." diye buyurdu.

2060 • Ebu Cehil ise hakîkati bulmak derdine düşmediği için, ayın ikiye bölünmesi gibi, yüzlerce mucize gördüğü halde yine de imana gelmedi.

• İki üç ahmak seni inkar edecek olursa, neden üzülürsün; acı bir hale gelirsin? Sen mânevî bir şeker madenisin!

• İki üç ahmak seni töhmet altında bırakırsa ne çıkar! Allah senin hak Peygamber olduğuna şehadet eder.

• Resûl-i Ekrem Efendimiz buyurdu ki: "Benim peygamber olduğumu, bu âlemin, yani bu dünyanın balkının kabul edip etmemesi ile ilgim yoktur. Allah benim şahidim olduktan sonra, halkın benim elçiliğimi tasdik etmemesinden ne gam?"

• Yarasa güneşi göremez. Görüyorum derse; onun gördüğü güneş değildir.

2085 • Bir takım yarasacıkların benden nefret etmesi Allah'ın parlak bir güneşi olduğuma delildir.

• Eğer pislik böceği bir gülsuyuna rağbet etse, o suyun gülsuyu olmadığı anlaşılır.[507]

[507] Çünki pislik böceği pisliğe, necasete alışmıştır. Güzel kokulardan hoşlanmaz. Hatta gül kokuşu onu öldürür diyenler de var. Müşrikler pislik böceğidirler. Pis kokulara alışıktırlar. Peygamberimiz'in ağzından Mevlâna buyuruyor ki: "Onlar benim peygamberlik kokumu alamazlar. Eğer benim kokumu alsalardı, benim gül ve gülsuyu olmadığım anlaşılırdı."

• Eğer kalp bir para mihenk taşına vurulmak istense, o mihenk taşının doğru bir mihenk olduğunda şüphe ederler.[508]

[508] Mihenk taşı altına mahsustur. Peygamberimiz'i inkar eden müşrikler kalp para gibidir. Kalp paralar mihenk taşına yaklaşamaz.

417

• Hırsız; gündüzü değil, karanlıkta çalışabilmek için, geceyi ister. Şunu iyi bil ki; ben gece değilim. Dünyada parıl parıl parlayan her tarafı aydınlatan gündüzüm.[509]

[509] Gece hırsızı olan müşrikler benimle uyuşamazlar. Çünki gece ile gündüz bir araya gelemez.

• Ben her şeyi ayırdederim. Müşriği Allah'a inanandan; samanı ve daneyi kalbur gibi ayırdederim.

2090 • Ben unu kepekten ayırdederim: 'Şunlar insandır, mânâ eridir, rûhtur; şunlar da insan değil, insan kılığında, maddeden, şekilden, kalıptan ibarettir.' derim.

• Ben dünyada Allah terazisine benzerim. Hafif olan her şeyi ağır olandan ayırdederim.[510]

[510] Terazi (mîzan): imam Kaşanî hazretleri demiştir ki: "Mîzan bir şeyin ağırlığını yani ne mikdar, ne kadar olduğunu anlamak için başvurulan bir alettir. Zahir ehlinin terazisi Şerîat'tir. mânâ ehlinin terazisi kudsî nûr, ilahî nûr ile aydınlanan akıldır. Ümmetin has kullarının terazisi ilm-i ledün; tasavvuftur. Allah'ın has kullarının, haslarının yani en seçkinlerinin terazisi ise; Allah kelamıdır, Kur'an-ı Kerîm'dir ki, kâmil insandan başkası Allah kelamının gerçek manasını anlayamaz. Böylece kâmil insan, halk arasında bir Allah terazisidir." Buradaki insan-ı kamilden maksat, asrın en büyük velîsi olan Gavs hazretleridir. Onun halk arasında "ilahî terazi" oluşu da veraset ve tabîiyyet iledir ki, asıl o "ilahî terazi" Peygamberimiz Efendimiz'dir. " Calinus; Yunan filozoflarından ve hekimlerindendir. insanoğlunun ilk hekimlerinden sayılır. Doktorluk (=hekimlik) san'atını o

icat etmiştir, o bulmuştur. Tıp konusunda bir çok eserler yazmıştır. Miladın 131. yılında Bergama'da doğmuş, önce felsefe, sonra doktorluk, tıp tahsilinde bulunmuş. İskenderiyye'ye gitmiş, orada birkaç sene kalmış, teşrih tecrübeleri yapmış. Sonra Roma'ya gitmiş, Roma i mparatori arının hekîmi olmuş. Sonra Bergama'ya dönmüş. Miladın 200. yılında Bergama'da ölmüştür. Eserlerinin bazıları Arapça'ya tercüme edilmiştir.

• Bir buzağı, sütünü emdiği anasını Allah bilir. Eşek de adî şeylere, dünya meta'ına bayılır; kendine uygun şeyi seçer.

• Müşrikler bana cefa ettiklerini sanırlar; halbuki onların cefası ile gönül aynamın tozu silindi.

Bir delinin Calinus'a yaltaklanması; Calinus'un da bundan korkması[5]"

2095 • Calinus arkadaşlarına; "Bana filan ilacı verin." dedi. Arkadaşlarından biri Calinus'a dedi ki: "Ey hünerler sahibi hekîm! istediğin ilaç, deliler için kullanılır.

418

• Delilik senin aklından çok uzaktır. Sakın bunu bir daha söyleme!" Calinus dedi ki: "Bir deli bana doğru döndü, bir müddet yüzüme dikkatle baktı. Bana göz kırptı, sonra yenimi yakamı bıraktı.

• Onunla aynı cinsten olmasaydım, onun cinsinden bulunan şeylerden bende de bulunmasaydı, o çirkin suratlı deli nasıl olurdu da bana doğru döner, yüzüme dikkatle bakardı?

2100 • Eğer bende kendi cinsini görmeseydi, nasıl olurdu da gelip bana çatardı? Kendi cinsinden olmayana nasıl olurdu da baş belası kesilirdi.

• İki kişi uzlaşırsa, şüphe yok ki aralarında birleştikleri bir şey vardır.

• Bir kuş, kendi cinsinden olmayan bir kuşla nasıl uçar? Cinsinden olmayanla konuşup görüşmek, düşüp kalkmak mezardır; lahde girmektir."

Bir kuşun kendi cinsinden olmayan bir kuşla beraber uçmasının ve tane toplamasının sebebi

• Bir hekîm dedi ki: "Çölde bir karga ile bir leyleği beraber gördüm.

• Bu hale şaştım ve aralarındaki birlik, anlaşma nedir; bunu anlayayım diye hallerine dikkat ettim.

2l05 • Şaşkın bir halde onlara yaklaştım. İkisinin de topal olduklarını gördüm.

• Hele yurdu gökyüzü (=arş) olan iri doğan kuşu (arif) ile yeryüzü harabeler kuşu olan yarasa (bilgisiz kişi) nasıl dost olabilirler?

• Biri illiyyîn'in güneşi, öbürü Siccîn'den kopup gelmiş yarasa;[512]

[512] İlliyyîn: Yedinci kat gökte bir yerin adı. Cennetlerin en yüksek, en iyi yeridir. Bir rivayete göre de yedinci kat göğün üstünde "Sidretü'l-münteha"nın ve "Arş"ın altında bir makam ki, iyi kişilerin amel defterleri orada bulunurmuş. Siccîn: Cehennemin en alt tabakasında, en kötü yeri. Fasıkların, kâfirlerin, müşriklerin amel defterlerinin bulunduğu yer.

• Biri her ayıptan arınmış tertemiz bir nûr, öbürü her kapının dilencisi;

• Biri Ülker burcunda bir ay, öbürü gübre içinde bir kurt...

2110 • Biri Yûsuf yüzlü, isa nefesli bir varlık, öbürü bir kurt, yahut da boynunda çıngırak bulunan bir eşek;

419

• Biri mekansızlık âleminde uçmakta, öbürü köpekler gibi samanlıkta yaşamakta.

• Gül, gönül dili ile pislik böceğine "Ey koltuğu kokmuş!" der, "Eğer sen gül bahçesinden kaçarsan, senin bu tiksintin gül bahçesinin kemalini ve üstünlüğünü belirtir.

• Benim gayretim, yani seni istemeyişim "Ey alçak kişi, buradan uzaklaş!" diye kafana bir çomak vurur.

2115 • Ey alçak! Eğer sen benimle birlikte olursan, bazıları senin, benim aslımdan bir cins olduğunu sanırlar.

• Bülbüllere yakışan yer, çayırlık ve çimenliktir. Pislik böceğinin yurdu da pisliktir.

• Allah bana lutfetti de, bir mürşid vasıtasıyle beni pislikten, murdarlıktan pak etti, arıttı. Böyle iken nasıl olur da nefs-i emmâre gibi bir murdarı başıma bela eder?

• Mürşide ulaşmadan önce, bir damarım, nefsine esir olan o murdarlardan idi. Fakat Hakk, mürşid eliyle o damarı kesip attı.

• Artık o kötü damar, o kötü huy bana nasıl ve nerede ulaşabilir?

• Hz. Âdem'in ezelde bir belirli vasfı şu idi: Secde edilmeye layık olduğu için melekler onun önünde baş eğdiler, secde ettiler.

2120 • Bir başka belirtisi de şu idi: iblis onun önüne baş koymadı. "Padişah da benim, reis de benim." dedi; ona secde etmedi.

• Zaten eğer İblis Hz. Âdem'e secde etmiş olsaydı, Âdem, Âdem olmazdı da bir başkası olurdu.

• Meleklerin secde etmesi Hz. Âdem'in ademliğine ölçü olduğu gibi; îblis'in inadı, ona secde etmeyişi de Âdem'in ademliğine delil oldu.

• Böylece; hem meleklerin kararı onun Hakk'ın halifesi olduğuna bir tanık, hem de iblis köpeğinin kâfirliği ona tanık oldu.

Hz. Peygamberimiz'in hasta bir sahabeye hatır sormaya gitmesi ve "Kendine hastalık isteme!" diye dua öğretmesi

2141 • Sahabeden bir zat hastalandı. O hastalık yüzünden zayıfladı, iplik gibi inceldi.

• Hz. Peygamber Efendimiz onu yoklamak, halini hatırını sormak için yanına gitti. Zaten azîz Peygamberimiz'in huyu tamamıyle lutuftu, tamamıyle keremdi.

2212 • Hastayı yoklamak, halini hatırını sormak dostluğu, birliği temin etmek içindir. Bu birlik ve dostluk yüzlerce sevgi doğurur.

• Bir eşi ve örneği olmayan Peygamber, hal hatır sormaya gitti ve o sahabiyi ölüm halinde gördü.

• Peygamber Efendimiz o hastayı görünce, halini hatırını sordu; o hakîkî dosta iltifatlarda bulundu.

• Hasta sahabi Peygamber'i görünce dirildi. Sanki Allah onu o anda yaratmış gibi oldu.

• "Hastalık bana bu bahtı verdi de, peygamberlerin sultanı sabahleyin beni yoklamaya geldi." dedi.

2255 • "Maiyyetsiz, ihtişamsız bu eşsiz padişahın teşrif buyurması bana sağlık verdi; beni esenliğe kavuşturdu.

• Bu ne mutlu hastalık, ne uğurlu ağrı sızı ve hararet, ne mutlu dert, ne hoş gece uyanıklığı...

• İşte Cenab-ı Hakk bana bu ihtiyarlığımda lutfetti, kerem buyurdu da, böyle bir hastalık verdi, beni böyle bir derde düşürdü.

• Her gece yansı mecbur kalarak kalkayım diye, bana sırt ağrısı verdi.

• Bütün gece manda gibi uyumayayım diye lutfundan, kereminden bana dertler bağışladı, kederler ihsan etti.

2260 • Benim hasta oluşumdan, bu kırık dökük halde bulunuşumdan, feryad edişimden o mânevî padişahın merhameti coştu da, acılar izdıraplar cehennemim, beni korkutmadan susturdu."

2456 • Hz. Peygamber Efendimiz hastanın halini hatırını sordu. Sonra ona dedi ki:

• "Acaba sen münasebetsiz, yersiz bir dua mı ettin? Bilmeyerek zehirli bir şey mi yedin?

• Hele bir düşün bakalım; ne çeşit dua ettin? Nefsin hilesine uyup nasıl coştun, köpürdün? Allah'tan neler istedin?"

• Hasta; "Hiç hatırımda değil, ama himmet buyur da şimdi hatırlayayım." dedi.

421

2460 • Cenab-ı Mustafa(s.a.v.)'nın nûr veren huzuru bereketiyle, hastanın etmis olduğu dua hatırına geldi.

• Her tarafı aydınlatan Peygamber'in himmeti, ona hatırlayamadığını hatırlattı.

• Hak ve batılı ayırdeden nûr, gönül pencerelerinde parladı.

• "Ya Resülallah! Cenab-ı Hakk'a saygısızca yaptığım dua şimdi hatırıma geldi.

• Bir çok günaha girmiştim; günah dalgaları arasında yüzüyordum.

2465 • Suçlulara, günah işleyenlere çok çetin, çok şiddetli azap edileceğin! duyuyordum. Sen bizi pek ürkütüyordun, pek korkutuyordun.

• Çırpınıp duruyordum. Çarem yoktu. Ahiret bağı çok sağlamdı. Ümit ve teselli kilidi de açılmıyordu.

• Ne sabredebiliyordum, ne kaçacak, kurtulacak yol vardı. Ne tevbe ümîdi, ne de nefis ile mücadele gücü kalmıştı.

• Ahiretin zahmetine, azabına had ve sınır yoktur, anlatılamaz. Ona karşılık bu dünyada çekilen zahmetler, meşakkatler önemsizdir.

• Ne mutlu o kişiye ki, nefis ile savaşır, bedenine zahmetler verir, sıkıntılar çektirir de, onu terbiye etmeye uğraşır, adalet gösterir.

• Ahiretin zahmetinden kurtulmak için, bu dünyada kendine zahmet vermeyi, eziyet çektirmeyi kulluk, ibadet yerine koyar.

2475 • Ben de; 'Ya Rabbî!' diyordum. 'Ahirette çektireceğin azabı bu dünyada hemen çektir!

• Çektir de, ahirette mutlu olayım!' Böyle istekle ilahî kapının halkasınıçalip duruyordum.

• Derken bende böyle bir hastalık belirdi. Hastalığın verdiği zahmetten canımın rahatı kalmadı.

• Zikrimden, evradımdan geri kaldım. Hatta kendimi, iyiliğimi ve kötülüğümü bilemez bir hale geldim.

• Ey fütüvvetli, ey kokuşu mübarek azîz Peygamber! Senin o nûrlu yüzünü görmeseydim,

2480• Bu hayat bağından tamamıyla kurtulacak, yani ölüp gidecektim. Teşrif buyurun da, bana şahane bir tesellide bulunun."

• Peygamber Efendimiz buyurdu ki: "Sakın bu duayı bir daha etme; kendi hayat ağacını kökünden söküp atma!

422

• Ey zayıf ve zavallı karınca! Senin ne gücün var ki, tutup da dağ gibi olan, kaldıramayacağın bir hastalığın yükünü sana yüklesin?"

• Hasta sahabi; "Tevbe ettim, ey benim padişahım! Bir daha kendimi zorlu, güçlü görüp böyle bir laf etmem.

2497 • Ey renklerin emîri! Çeşitli renkte insanların peygamberi! Sendeki o güç ve kuvvet hakkı için renkten renge girmemize acı, bizi temkin ve sebat haline getir.[513]

513 peygamber Efendimiz yalnız Araplar için gelmedi. Çeşitli renklerdeki bütün insanları Hakk yoluna çağırmak için dünyayı şereflendirdi.

• Kendimizi de, rezil-rüsvay oluşumuzu da gördün ey padişah! Bizi bundan fazla imtihan etme..

• Ey bütün kulları tarafından yardımı dilenen kerem sahibi, ihsan sahibi Allah! Bizi çok sıkıştırma, imtihanlara çekme!

• Henüz gizli olan günahlarımızı, kötülüklerimizi gizle, meydana çıkarma.

2500 • Allahım! Sen güzellikte, kemalde, olgunlukta sonsuzsun; biz de eğrilikte, sapıklıkta sonsuz bir haldeyiz.

• Ey kerem sahibi! Şu bir avuç kötü kişinin eğriliklerini, günahlarını sonsuz lutfunla, ihsanınla ört!

• Bizim ömrümüz boş yere harcandı gitti. Ömür elbise mizden tek bir iplik kaldı, o da kopmak üzere; biz büyük bir şehir idik, yıkıldık, harab olduk, ancak bir duvarımız kaldı.

• Ey büyükler büyüğü, ey sahibimiz! Şu artakalanı esirge, muhafaza et, koru. Koru da şeytanın canı büsbütün sevinemesin.

• Bizim için, bizim hatırımız için değil, günahkarları, sapıklığa düşenleri arayıp kayırdığın o kadîm lutfun hakkı için!

2505 • Et ve yağdan ibaret olan bedene merhamet bağışlayan, acıma duygusu veren Allah! Yarattığın varlıklarda sanatını, yaratma gücünü, kuvvetini gösterdin; lutuf ve merhametini de göster!

• Ey büyüklerin en büyüğü olan Allah! Ettiğimiz bu dua senin öfkeni arttırıyorsa, edilecek duayı yine sen bize ilham eyle!"

2251 • Sonunda Cenab-ı Peygamber o hastaya dedi ki: "Dualarına şu sözleri de ekle. De ki: 'Ey güçlükleri kolaylaştıran Allah!

• Sen bize dünyada da, ahirette de iyilik ver, güzellik ver![514]

[514] Sahih-i Müslim'de şöyle bir hadis rivayet edilmiştir: "Resül-i Ekrem ashabdan hasta bir zatın ziyaretine gitti. Onun halini hatırını sordu. Onun zayıflamış, adeta kuş yavrusu gibi bir hale gelmiş olduğunu gördü. Peygamber ona; 'Allah'a duada mı bulundun?' diye sordu. Hasta dedi ki: 'Evet. Yâ Resûlallah! Ya Rabbî ahirette bana edeceğin ikabı, vereceğin azabı dünyada ver!" diye dua ediyordum.' Resûlullah Efendimiz; 'Sübhanallah. Allah'ın vereceği azaba dayanamazsın. Yâ Rabbî! Bize ahirette de, dünyada da güzellik ve iyilik ver; bizleri ateş azabından koru! diye dua etsen olmaz mıydı?' buyurdu. Dünyadaki güzelliklerden maksat; sıhhat ve afiyet, ahiretteki güzelliklerden murad; mağfiret ve cennettir."

• Allahım bizim yolumuzu gül bahçesi gibi güzelleştir, varacağımız yerde sen bulun, konak yerimiz sen ol, yürüdüğümüz yol bizi sana götürsün, sadece cennete değil."

Hasta yoklamanın, hastanın halini hatırını sormanın faydası

• Hastayı yoklamanda, halini hatırını sormak için yanına gitmende fayda var. O fayda döner, yine sana gelir.

• İlk taydaşı şu: Olabilir ki, o hasta adam zamanın kutbu ve mânevî , büyük padişahı olur.

2145 • Ey inatçı kişi, senin gönlünün iki gözü de kör. Bu yüzden adî odunu öd ağacından ayırt edemiyorsun.

• Dünyada ne hazîneler vardır; yani şu dünya Allah'ın velîlerinden boş değildir. Velî bulunmaz diye üzülme, hiç bir yıkık yeri, viraneyi hazinesiz, boş sanma!

• "Ne olur ne olmaz." de de her dervişin yanına var, herhangi birisinde mânevî bir koku bulursan, onun hizmetinde dön, dolaş.

• Sende iç yüzü ve hakikati gören gönül gözü olmadığı için, her varlıkta mânevî bir hazne var zannında bulun.

• Fakat olmasa bile, yol arkadaşı, yani seyr ü sülük erbabından olur; padişah olmasa bile atlı bir asker olabilir.

2150 • Yol arkadaşlarını arayıp sormayı gerekli bil. Yaya olsun, atlı olsun, yani ister ilerde, ister geri kalmış olsun, seyr ü sülük arkadaşlarından ayrı düşme!

• Ziyaretine gittiğin isterse düşmanın olsun, senin iyilikte bulunman yararlıdır. Çünkü iyilik yüzünden, nice düşman dost olur.

424

• *O* düşman sana dost olmasa bile, hiç olmazsa kini azalır. Çünkü iyilik, kine merhemdir.

• Hasta ziyaretinin daha başka bir çok faydası var. Ama ey dost, sözü uzatmaktan korkuyorum.

• Sözün özü şu ki: Topluma, insanlara dost ol. Bir dost bulamaz isen, heykel yapanlar gibi kendine taştan bir dost yont!

2155 • Çünkü topluluk, kervan balkının çok oluşu, yol kesenlerin bellerini kırar, mızraklarını körletir.

"Hastalığımda niçin benim halimi hatırını sormaya gelmedin?" diye Hakk Teâlâ-'nın Mûsâ(a.s.)'a vahyetmesi

• Bir gün Cenab-ı Hakk Mûsâ Peygamber'i azarladı da buyurdu ki: "Ey yakasından ay doğduğunu gören peygamberim!

• Seni ilahî nûrla nûrlandırmış, tan yeri yapmıştım. Ben ki Hakk'ım, hastalandım da benim hatırını sormaya, beni yoklamaya gelmedin."

• Hz. Mûsâ; "Allahım!" dedi "Sen noksan sıfatlardan zarardan, ziyandan, hastalık gibi hallerden münezzehsin. Ya Rabbi bu ne anlaşılmaz söz! Lûtfen bu kapalı sözün hikmetini beyan buyur, açıkla!.."

• Cenab-ı Hakk yine buyurdu ki: "Hastalığımda ne diye kerem edip, lutfedip gelip benim halimi hatırını sormadın?

2160• Mûsâ; "Ya Rabbi!" dedi, "Sende bir noksanlık olamaz; şaşırdım kaldım. Nerede ise aklımı kaybedeceğim. Ya Rabbi, bu kapalı sözü açıkla!.."

• Allah buyurdu ki: "Evet, benim has ve seçilmiş bir kulum hastalandı. işte o kul 'Ben'im' bir iyice bak da gör![515]

[515] Mevlâna şu kudsî hadise işaret ediyor: -Bilindiği gibi kudsî hadis, Hz. Peygamber'in dilinden söylenen Allah kelamıdır. Kur'an ayetleri, vahiydir. Sözü de, özü de Allah'ındır.- "Ey Âdemoğlu! Hastalandım, benim hatırını sormaya, beni yoklamaya gelmedin. Senden yemek istedim, bana yemek vermedin. Senden su istedim, bana su vermedin." İnsan dedi ki: "Ya Rabbî! Ben seni nasıl görebilirim? Ben nasıl senin hatırım sormaya gelebilirim? Sen âlemlerin Rabbi'sin; hastalık gibi hallerden münezzehsin." Allah buyurdu ki: "Filan kulum hastalanmıştı, ne diye onu yoklamadın, hal-hatır sormadın? Bilmiyor mu idin ki, onu yoklamaya gelseydin beni onun yanında bulacaktın. Senden yiyecek istedim, ey Âdemoğlu, beni ne diye doyurmadın?" Kul; "Ya Rabbî! Ben seni nasıl doyururum?" der. Allah buyurur ki: "Filan kulum senden yiyecek istedi. Ne diye onu doyurmadın? Bilmiyor musun ki onu doyurursan, bu hareketin ecrini benim yanımda bulacaksın?" Cami'u's-Sağîr, c.V, s. 65.

425

• Onun özür dilemesi, benim özür dilememdir. Onun hastalığı, benim hastalığım demektir."

• Allah ile bulunmak, Allah ile beraber oturmak isteyen kişi, Allah'ın dostları olan velîlerin huzurunda otursun.[516]

[516] Cenab-ı Hakk haşa maddî bir varlık değildir ki, insanlarla beraber bulunsun, beraber otursun. Gerek evvelki beyitlerle ilgili kudsî hadiste ve gerekse Mevlâna'nın bu beytinde anlatılan hal, yani insanın Allah'la beraber bulunması, tamamıyle mânevî ve rûhanî bir haldir. Gerek Peygamber Efendimiz ve gerekse Mevlâna, biz âciz insanların anlamaları için bir takım benzetmelerle bu rûhanî ve mânevî buluşmayı belirtmektedir. Fakat şunu da iyice bilmeli ki, en büyük tecellîye insan mazhar olduğu için ve insanda ilahî emanet, ilahî nefha bulunduğu için, Allah'ın insanlara karşı bir yakınlığı vardır. Büyük bir ârifin dediği gibi; "Haşa insan Allah değildir, fakat Allah'tan da ayrı değildir." Nitekim Mevlâna yine Mesnevî'nin bir başka yerinde buyurur ki: "Nasın Rabbi olan Allah'ın, insanların rûhu ile bir birleşmesi, bir yakınlığı vardır. Fakat bu yakınlık nasıldır tarif edilemez. Hiç bir şeyin yakınlığı ile de kıyas edilemez." Herhangi bir insan ile buluşmak, oturmak, Allah velîleri ile beraber oturmaya benzemez. Allah velîlere tam tecellî ettiği için onlarla oturmak Allah'ın huzurunda bulunmuş gibi mânevî bir duygu içinde kendinden geçmektedir. Bir velînin huzurunda otururken manen içimiz yıkanır, rûhen tazeleniriz. Onun mânevî gücü ile kendini gizleyen büyük yaratıcının varlığını, sevgisini gönlümüzde duyar, Allahımızı vicdanen hissederiz.

• Ey salik! Eğer velîlerin huzûrundan ayrılırsan helâk olursun. Çünkü sen bir cüz'sün, küll değilsin.[517]

[517] "Velîler kimlerdir? O mübarek insanları bilmiyoruz ki yanlarına varalım, kendilerinden manen yararlanalım." diye bir soru akla gelebilir. Böyle düşünmek, yerinde, haklı bir düşüncedir. Bir Abdülkadir Geylanî, bir Mevlâna nerede bulalım da dizlerinin dibine çökelim, kendilerinden feyz alalım, huzürlarında insanlığımızı hissedelim, manen kusurlarımızı görerek kendimizi tamir edelim. "Bugün velîler yoktur; göklerden yere nûr inmiyor." diye endişeye kapılmayalım. Bilelim ki kıyamete kadar dünya velîsiz kalmayacaktır. Onların mübarek şahsiyetlerini bilmiyorsak da, onları göremiyorsak da, o üstün kişilerin mevcud olduklarına inanalım. "Allah'ın sevgili kulları, velîleri vardır. Bu kirli dünyamızda hala yaşamaktadırlar." diye kabul etmek, onları görmediğimiz halde onlardan yardım ve himmet beklemek de bir nev'î huzürlarında bulunmak demektir. Olabilir ki, bu ikrarımız ve onlara karşı duyduğumuz gıyabî hürmetimiz, bizi onların mânevî huzürlarına götürür de, kendilerinden feyz alırız.

2165 • Şeytan her kimi kerem ve keramet sahibi olanlardan ayınrsa, onu kimsiz kimsesiz bırakır da başını yer.

• Bunu duy, bunu işit ve iyice anla ki; bir an bile olsa, toplumdan ayrılmak, ancak şeytanın hilesidir.[518]

[518] Peygamberimiz bir hadislerinde; "Şeytan bir kişi ile beraberdir ve o şeytan iki kişinin yanına varamaz." diye buyurmuştur. Başka bir hadislerinde de; "Cemaat rahmettir; ayrılık azabtır." buyurmuştur. Büyük bir padişah olduğu kadar büyük bir şair olan ve Parsça dîvanı bulunan cennet-mekan Yavuz Sultan Selim Han; "Bizim bütün perîşanlığımız toplumdan ayrı düşmemizdendir." manasında bir beyti vardır.

426

Bir bahçıvanın sûfî, fakih ve alevîyi birbirinden ayırıp yalnız bırakması

• Bir bahçıvan bağa bakınca, bağında hırsızlar gibi üç kişi gördü.

• Bunlardan biri fakih, yani din adamı, hoca; biri şerif, yani seyyid; biri de sûfî, yani derviş idi. Bunların her üçü de vefa bilmez, hak tanımaz kişilerdi.

• Bahçıvan kendi kendine dedi ki: "Bunlara karşı söyleyeceğim nice sözler, reddedilmez yüzlerce delillerim var. Var ama, onlar üç kişi bir topluluk; topluluk ise güçtür, kuvvettir, rahmettir.

2170 • Tek başıma üç kişi ile uğraşamam. Bu yüzden onları birbirinden ayırmam gerek.

• Onların her birini bir tarafa atayım, yalnız kalınca da onların birer birer hakkından geleyim."

• Hileye başvurdu. Sûfîyi arkadaşlarının gözünden düşürmek için onu yola çıkardı.

• Sûfîye dedi ki: "Haydi eve git de, bu arkadaşlar için bir kilim getir!"

• Sûfî gitti. Bahçıvan iki dost ile yalnız kaldı. Fakihe: "Sen tekinsin; din hususunda bilgin bir kişisin. Bu arkadaşın da ünlü bir şerif, yani Peygamber neslinden gelen bir seyyiddir.

2175 • Biz senin fetvanla ekmek yiyoruz, senin bilgi kanadınla uçuyoruz.

• Bu da bizim sultanımızın şehzadesidir. Yani büyük Peygamberimiz Muhammed Mustafa(s.a.v.)'ın soyundan gelmiş bir seyyiddir.

• Onun bunun sırtından geçinen bu pis boğaz sûfî de kim oluyor ki, sizin gibi padişahlarla oturup kalksın?

• Gelince onu yanınızdan uzaklaştırın; savın gitsin. Siz de tam bir hafta benim bahçemde, bağımda misafirim olun kalın..

• Ey benim sağ gözüm olan fakih ve şerif; bağ ve bahçe de nedir ki; benim canım sizindir."

2180 • İçlerine bir şüphe düşürdü, onları kandırdı. Halbuki arkadaşlardan ayrılmak yakışmaz.

• Sûfî gelince onu yanlarından uzaklaştırdılar. O da kalkıp gitti. Bahçıvan da eline kocaman bir sopa alarak arkasından koştu. Ona yetişince:

• "Ey köpek!" dedi. "Bu ne biçim sufîlik? Bu nasıl dervişlik? Fırsat bulunca hırsızlık için onun bunun bağına giriyorsun!

• Bu hırsızlık yolunu sana Cüneyd mi gösterdi, yoksa Bâyezid mi? Bu yol sana hangi şeyhten, hangi pîrden ulaştı?"

• Sûfîyi yalnız bulduğu için onu bir iyice dövdü. Yarı ölmüş bir hale getirdi, kafasını da yardı.

2185 • Sûfî; "Bana olacak oldu, benim nöbetim geçti, ama, ey arkadaşlar, sizin de başınıza neler geleceğini düşünün, kendi nöbetinize hazırlanın.

• Siz beni yabancı bildiniz ama, bu kaltabandan da yabancı değilim. Bunu da bilin.

• Benim yediğim dayağı siz de yiyeceksiniz. Böyle bir şerbet, her alçak kimsenin cezasıdır."

• Bahçıvan, sûfîyi dövüp ondan ayrıldıktan sonra, yine o çeşit bir bahane buldu.

2190 • "Ey seyyid!" dedi. "Sen de eve git; öğle yemeği için yufka ekmeği pişirtmiştim.

• Evin kapısında Kaymaz'a söyle, o pişmiş yufka ekmeği ile, pişmiş kazı getirsin.

• Seyyidi yollayınca hocaya dedi ki: "Ey keskin görüşlü kişi! Sen fakihsin, senin fakih olduğunu herkes görüyor, biliyor. Bu apaçık meydanda.

• Arkadaşın ise şeriflik taslıyor. Hz. Peygamber'in neslinden gelen seyyidim diye bir iddiada bulunuyor. Halbuki onun atasının ne yapmış olduğunu, ne iş işlediğini kim bilir?

• Onu doğuran kadına ve onun işine güvenmeyin; noksan akıllı bir varlığa nasıl güvenilir?

2195 • Zamanımızda nice ahmaklar kendilerini Hz. Ali soyundan, Peygamber neslinden göstermededirler."[519]

[519] Türk milleti aziz Peygamberi'ni çok sevdiği ve saydığı için Arabistan'dan gelen ve Peygamber neslinden olduğunu söyleyen herkesi bağrına basmıştır. Ona elinden gelen her yardımı yapmıştır. Bu hal eski devirlerde olduğu gibi bugün de devam etmektedir. Eski şairlerimizden birisi; "Mesîhî gökden insen sana yer yok / Yürü var gel Arap'tan ya Acem'den." diye yazmıştır. Bugün de nice kişiler vardır ki; "Ben Abdülkadir Geylanî neslindenim." diye yurdumuza gelmiş, itibar görmüştür.Türk milleti dindardır, büyük velîlere hayrandır. Onların neslinden geldiklerini söyleyenlere canını verir. Tahirü'l-Mevlevî merhumun Mesnevi Şerhi'nin VII. cildinin 685'inci sahifesindeki şu açıklamayı dikkatle okuyalım: Yakın zamanlara kadar bazı kimseler şöhret bulmak, hürmet görmek için "es-seyyid filan" diye bir mühür kazdırır ve onu kullanırdı. Seyyidlik iran'da pek ehemmiyetli olduğu için, bazı açıkgözlüler başına yeşil bir sarık sarar, beline de yeşil bir kuşak dolar, seyyidim diye ortaya çıkarlardı. istanbul'un "Limon İskelesi" Meydanı'nda genişçe bir iskemleye oturmuş yeşil sarıklı adamlar vardı ki bunlara; "Yedi Emîrler" derler. Onlara okunmaya gelenler iyice bir para veririerdi. Mevlâna Cami Baharistan adlı eserinde yazar ki: "Birisi böyle seyyidlerden birisine sövmüş saymış. Seyyid yahut sahte seyyid: "Her namazda; 'Allahümme salli ala seyyidina Muhammedin ve ala Ali seyyidina Muhammed' diye salat okuduğun halde bana ne cesaretle sövüyorsun?" diye sormuş. Söven de: "Ben maddî, mânevî asıl seyyid olanlara salat ve selamımı kayıt altına alırım; sen onlardan değilsin." cevabını vermiş. Bununla beraber seyyidler hakkında hüsn-i zan göstermek de edep iktizasıdır. Ve onların cedd-i kerîmi olan Hz. Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'e hürmet icabıdır. Hiç olmazsa onlara kötü zanda bulunmamalı."

428

2200 • O zalim bahçıvan bir takım boş sözler söyledi. O fakih de onları dinledi. Sonra kalktı, şerifin arkasından eve doğru gitti.

• Şerifin yanına varınca; "Ey eşek!" dedi. "Seni bu bağa kim çağırdı? Sana hırsızlık Peygamber'den mi miras kaldı?

• Arslanın yavrusu arslana benzer. Söyle bakalım sen Peygamber'e ne yüzden benziyorsun?"

• O alçak bahçıvan doğru yoldan çıkmış olduğu için, Haricîler'in Peygamber evladına yaptıkları eza ve cefayı ona; o şerife yaptı.[520]

2205 • Şerif bahçıvanın dayağından perişan, harap bir hale gelince, fakihi hayalinden geçirerek dedi ki: "Ben sıçradım sudan çıktım, ben nöbetimi savdım.

• Sen şimdi yapayalnız kaldın, ayağını denk al! Artık davul gibi karnına tokmak yiyedur.

• Ben şerif değilsem de, senin sohbetine layık bir arkadaş olamadımsa da, senin için bu zalimden daha değersiz, daha aşağı değilim ya!.."

• Bahçıvan, şerifi döğüp ondan kurtulunca geldi, fakihi buldu. Ona dedi ki: "Sen fakih misin? Fakihlik nerede, sen nerede? Ey her aşağı kişiye ayıp kesilen, ar olan en günahkar, en kötü insanlar bile senden utanırlar.

• Ey eli kesilesi, bağa girersin de izin var mı, müsaaden var mı demezsin; bu mu senin fetvan?

2210 • Böyle bir rûhsatı, izini islam hukukuna ait fetvaları ihtiva eden tanınmış kitaplardan *Vasıt'da mı* okudun? Yoksa *Muhît'da mı* var?

[520] Haricî: Siffîn muharebesinde Hz. Ali'ye isyan etmiş olan o devrin kanun nizam tanımayan bir çeşit anarşisti, teröristi.

429

• Fakih; "Hakkın var, vur!" dedi. "Vur ki, fırsat eline geçti. Dostlardan ayrılanın lâyıkı budur!"

Ermiş bir zatın Bâyezid-i Bestamî hazretlerine; "Kabe benim; etrafımda tavaf et!" demesi

• Ümmetin şeyhi Bâyezid-i Bestamî hac ve umre için yola düşmüş, Mekke'ye doğru koşup gitmede idi.[521]

[521] Bâyezid-i Bestamî hazretleri tanınmış velîlerdendir. Hicretin üçüncü asrında yaşamış, en kuvvetli rivayete göre 261 tarihinde vefat etmiştir.

• O gittiği her şehirde, önce oranın azîzlerini arıyor:

2220 • "Bu şehirde basîret sahibi, gönül gözü açık kim var?" diye şehri dört dönüyordu.

2232 • Bir şehirde Bâyezid hilal gibi boyu bükülmüş, küçülmüş, incelmiş bir pîre rastladı. Onda velîlerin nûrunu gördü. Ondan velîlerin sözlerini duydu.

• O pîrin gözü görmüyordu, ama gönlü güneş gibi idi. Rüyasında Hindistan'ı görmüş fil gibi coşkun bir halde bulunuyordu.[522]

[522] Filler, bir inanca göre, kendi ilk vatanları olan Hindistan'ı rüyalarında görünce vatan özlemine kapılır da, coşkunluk gösterirlermiş. Bâyezid'in gördüğü velî de ezel âlemini hayal ettiğinden, coşkun ve cezbeli bir halde imiş.

2237 • Bâyezid o pîrin huzurunda oturdu, halini hatırını sordu. Onu hem çok fakır buldu, hem de çoluk çocuğunun çok olduğunu anladı.

• O şeyh; "Ey Bâyezid, nereye gidiyorsun? Gurbet eşyasını nereye çekip götürüyorsun?" diye sordu.

• Bâyezid; "Bir an önce Kabe'ye gitmek istiyordum." cevabını verdi. Şeyh: "Yanında yol masrafı olarak neyin var?" dedi.

2240 • Bâyezid; "iki yüz dirhem gümüş param var; işte şuracıkta; elbisemin ucuna sımsıkı bağlamışım." dedi.

• Şeyh dedi ki: "Kalk etrafımda yedi defa dön; bu dönmenin hacdaki tavaftan daha iyi olduğunu bil!

430

• Ey cömert Bâyezid! O iki yüz dirhem gümüş parayı da benim önüme bırak! Böyle yapmakla kendini haccetmiş; muradına ermiş bil!

• Umre yapmış, ölümsüz bir ömür bulmuş; Safa'da koşarak safvet (=temizlik, lekesizlik) kazanmış olursun.

• Canımın gönül gözü ile gördüğü Allah'a yemin ederim ki, Cenab-ı Hakk beni kendi evinden, yani Kabe'den daha üstün yaratmıştır, evini seçmiştir.

2245 • Kabe Allah'ın lûtuf ve ihsan evidir. Amma benim yaratılışım, varlığım da Hakk'ın sır evidir.

• Allah o evi, yani Kabe'yi İbrahim ve İsmail(a.s.)a yaptırdığından beri onun içine girmemiştir. Fakat benim bu gönül evime ondan başkası giremedi.[523]

[523] Nebilerin ve velîlerin Allah'ın nazarında Kabe'den daha değerli oldukları ârîflerce beyan buyurulmuştur. Çünki Kabe iki peygamber tarafından yapılmış bir bina; halbuki nebîler ve velîler Allah'ın yarattıkları varlıklardır. Elbette Allah'ın yarattığı, insanın meydana getirdiği bir binadan daha değerlidir. Mevlâna'nın buyurduğu gibi, Kabe'ye Allah'ın evi deniliyor ama, haşa orası Hakk'ın oturduğu bir ev değildir. Allah makamdan münezzehtir... O her yerde mevcut, hazır ve nazırdır. Kabe'nin içinde de bizim anladığımız manada oturmaz. Halbuki; "Yerle gökler beni içine alamadı, lakin mümin, temiz,

günahlardan kurtulmuş kulumun gönlü beni kapladı, içine aldı." kudsî hadîsi gereğince, gerçek müminlerin gönülleri Allah'ın tecellîgahı ve nazargâhıdır. Derviş Yunus da; "Ararsan Mevlâ'yı kalbinde ara; Kudüs'de Mekke'de Hicaz'da değildir." demiştir. Mevlâna da bir gazelinde; "Ey hacca gitmiş olanlar, nereye nereye gidiyorsunuz; sevgili buradadır, buraya geliniz, buraya geliniz!" diye buyurmuştur. Molla Cami de; "Kabe Azer oğlu İbrahim'in binasıdır; gönül ise pek yüce olan Allah'ın nazargahıdır." demiştir, İsmet ismindeki bir şair de; "Hacı Kabe yolunda koşuyor; bense Hakk'ın dîdarına talibim. Hacı evi arıyor, bense ev sahibim." demiştir. Bir mesele akla geliyor. Acaba Bâyezid'in, o büyük velînin etrafında tavaf etmesiyle, kendisinden hac farîzası sakıt oldu mu? Yani o hacı oldu mu? Belki bu vak'a Bâyezid'in ikinci hacca gidişi sırasında olmuştur. Eğer olmadıysa Bâyezid hacı olmak için muhakkak bu vak'adan sonra hacca gitmiştir. Çünki Hz. Muhammed Kâbe'den de, bütün nebî ve velîlerden de üstün olduğu halde, hicretin onuncu senesinde hac vazifesini yapmış, hacı olmuştur. Bu vazife ondan bile kaldırılmamıştır. Kendisi ermişlerin ermişi olduğu halde hac farîzasını yerine getirmiştir.

• Mademki sen beni gördün, Allah'ı görmüş oldun ve doğruluk ve ihlas Kabesi'nin çevresinde tavaf ettin.

• Bana hizmet, Allah'a kulluk etmektir; onu övmektir. Sakın Hakk'ı benden ayrı sanma!...

• Sen gözünü aç da bana öyle bak ki, insanda Hakk'ın nûrunu göresin!.."

431

2250 • Bâyezid bu nükteleri, bu derin manalı sözleri can kulağı ile dinledi, onları altın bir küpe gibi kulağına taktı.

2214 • Velîlerin huzûrundan uzaklaşırsan, onları ziyarete gidip dualarını, sevgilerini kazanmazsan, hakîkatte Allah'tan uzaklaşmış olursun.

• Her dem, her vakit padişahların gölgesini iste. Çabuk ol da o gölge yüzünden güneşten de iyi bir hale gir. Mânâ nûrları ile aydınlanmış bir insan ol!

• O şeyhin yüzünden Bâyezid'in derecesi yüceldi, fazîleti arttı. Hakîkat yolunun sonuna eriştiği halde, ondan sonra bir son tasavvur edilemeyecek olan bir makama vardı.

Hastalık, ağrı, sızı; içinde merhametler bulunan bir hazînedir.

2261 • Hastalık, ağrı, sızı; içinde merhametler bulunan bir hazînedir. Deri, ten, beden yıpranınca, bozulunca öz, yani rûh tazelenir.

• Kardeşim! Karanlık yere, soğuğa, gama, ıztıraba, halsizliğe, derde sabretmek;

• Âb-ı hayat kaynağıdır, manen mest olmak kadehidir. Çünkü bütün yücelikler, yüksek ve mânevî dereceler; tevazu ve alçalıştadır.

• mânevî bahar mevsimleri ve çiçekleri, sonbaharların içinde gizlenmişlerdir. Sonbahar da ilkbaharın içinde saklıdır. Bu sebeple sonbahar gibi olan hastalıktan, yoksulluktan ürkme!

2265 • Gama ve kedere yoldaş ol, yalnızlığa alış! Yaşadığın müddetçe uzun bir ömür, yani ebedî hayat isteğinde bulun![524]

[524] Bu Mesnevi beyti Fuzulî hazretlerinin şu beyitlerini hatırlatıyor:
"Bu âlem kim: gönül kaydın çekersin mihnet ü gamdır;
Fena ser-menzilin seyreyle kim bir hoşça âlemdir;
Anup tenhalığı kabr içre nefret eyleme zinhâr
Tarîk-ı insi tut kim her avuç toprak bir Âdem'dir."

• Nefsin sana "Bu hastalık, bu ızdırab, bu yalnızlık kötüdür." diyecek olursa, onu dinleme. Çünkü onun işi hep tersinedir.

• Sen aklını başına al da, nefsin dileğine aykırı iş yap. Dünyada bütün peygamberlerin vasiyeti hep böyledir.

432

Sonunda pişmân olmamak için, yapacağın işlerde danışman, müşâvere etmen gerekir.

2268 • Sonunda pişman olmamak, hiç olmazsa az bir zararla kurtulmak için, yapacağın işlerde müşaverede bulunmak ve danışmak gerekmektedir.

• Peygamberlerin bu tavsiyelerine karşı ümmetler; "Kimin ile istişare edelim?" diye sordular. Peygamberler de; "Kendilerine uyulan akıllı kişilerle." cevabını verdiler.

• Eğer sen kimseyi bulamaz da kendi nefsine danışırsan, o alçağın dediğinin aksini yap!

• Nefsin sana; "Namaz kıl, oruç tut!" diye buyursa bile inanma! Nefis hilecidir. Onun emrinden bir hile doğabilir.

2275 • Yapacağın işlerde nefsine danışmak, ne derse onun aksini yapmak kemaldir, olgunluktur.

• Eğer nefisle başa çıkamaz ve onun direnmesine karşı koyamazsan, o zaman hakîkî bir dostun yanına git, onunla uzlaş!

• Akıl, bir başka akıldan güç, kuvvet kazanır. Şeker kamışı da şeker kamışından olgunlaşır, güçlenir.

• Ben kendi nefsimden öyle şeyler gördüm ki... Nefis, büyüsü ile insandan aklı alır da, insan iyiyi kötüyü ayırt edemez olur.[525]

[525] "Hz. Mevlâna gibi büyük bir velînin de nefis hilesi, nefis mücadelesi bulunur mu?" diye şaşmamalı. Yûsuf (a.s.) nebîlerin büyüklerinden olduğu halde; "Ben nefsimi terbiye edemem. Çünki nefis hakîkaten kötülükle ve şiddetle emreder. Meğer ki Rabb'im o nefsin sahibini esirgemiş ola. Çünki Rabbim çok yarlığayıcı ve çok esirgeyicidir." (Yusuf Suresi ayet 53) buyurmuştur. Demek ki peygamberlerde de, velîlerde de nefsanî arzular vardır. Azîz ve eşsiz Peygamber Efendimiz de bir hadîsle-rinde; "Şeytan her insanın damarlarında dolaşmaktadır." diye buyurmuş. Sahabeden biri; "Ya Resülallah, senin de şeytanın var mı?" diye sorunca; "Evet benim de şeytanım var, ama ben onu müslüman yaptım." diye cevap vermiştir.

• Nefis; suret-i haktan görünür, iyiye doğru gitmen için sana yeni yeni vaadlerde bulunur. Sonra tutar o vaadleri tevbeleri binlerce kere bozar.

2280 • Cenab-ı Hakk sana yüz yıllık ömür bağışlasa, yine uslanamazsın. Bu nefis seni, her gün yeni bir bahane bulur, aldatır.

• Nefis; soğuk vaadleri, sonunda seni perişan edecek arzuları, tatlı dille, güler yüzle, sıcak ve kabul olunacak bir şekilde söyler ve seni kandırır. O öyle kuvvetli bir büyücüdür ki, insanı büyüler ve kıskıvrak bağlar.

433

• Ey Hakk'ın nûru ve ışığı olan Hüsameddin Çelebi! Gel; sen olmayınca ham kişiler ıslah olmaz, doğru yolu bulamaz, nefsanî isteklerden kurtulamaz.[526]

[526]Mevlana'nın Hüsameddin Çelebi'ye karşı duyduğu sevgiyi, güveni ifade eden bu beyitler çok düşündürücüdür. Hüsameddin Çelebi Hz. Pîr'in halîfesidir. Cenab-ı Mevlâna Hakk yoluna girmek isteyenlerin, terbiyesini Hüsameddin Çelebi Efendi'ye havale buyurmuştu. Bu beyitlerde onun şahsında insan-ı kamili görüyor; "Bizi nefsin, nefsanî arzuların saldırısından ancak sen kurtarırsın." diye iltifatta bulunuyor.

• Ey nefesi denizin nefesinden de kuvvetli olan Hüsameddin Çelebi! Bir nefis cehennemi alevler saçmaya başladı; onun üstüne üfle de söndür!

Ey felek! Acımayı;
Allah'ın rahmetinden, acıyışından öğren!

2311 • Ey felek! Âhir zaman fitnesi koparmak için pek hızlı dönüyorsun, azıcık aman ver!

• Ey felek! Sen bizi öldürmeye kasdetmiş keskin bir hançersin; bizden kan alacak zehirli bir neştersin.

• Ey felek! Acımayı Allah'ın rahmetinden, acıyışından öğren! Bizim gibi âciz karıncaların yüreklerini yılan gibi sokma!

• Bu kâinatta, bu yapının üstünde senin çarhını döndüren Allah hakkı için olsun;

2315 • Kökümüzü kazımadan önce bize biraz acı! Acı da dönüşünü değiştir; biraz da başka türlü dön![527]

[527] Mevlâna'nın bu beyti; Hüseyin Rif'at merhumun Hayyam'dan tercüme etliği şu mealdeki rubaîyi hatırlatıyor:
"Ey felek! Uymadı âmâlime asla dönüşün;
Beni azade yaşat kayda münasib değilim.
Nâ-ehillerle akılsızlara meylin var ise;
Ben de pek akıl ile ehliyete sahip değilim."

• Yaratıcı'nın emri ile önce bize dadılık ettin; bizim beden fidanımız sudan ve topraktan yetişti. O emir sahibinin hakkı için, o dadılık hakkı için bize acı!

• Ey felek! Seni saf ve tertemiz olarak yaratan, seni sayısız meşalelerle donatan, süsleyen o eşsiz, o pek büyük padişahın hakkı için;

434

• Allah seni öyle mamur, öyle güzel, öyle ölümsüz yarattı ki, dehrî inancında bulunanlar varlığını ezelî sandılar, senin sonradan yaratıldığına inanmadılar.[528]

[528] "Dehrî inancmda olanlar"; bu kâinatın ezelî ve ebedî olduğuna, yani böyle gelip böyle devam edeceğine inanırlar. Bu kâinatın sonu geleceğini kabul etmezler. kâinatı yaratan Allah'a da inanmazlar; "Bizi ancak zaman öldürür." derler, insanın da ot gibi yetişip, ot gibi kuruyacağını sanırlar. Kabir hayatını ve oradaki bir takım olayları inkar ederler.

• Allah'a şükür, biz senin başlangıcını, yani ezelî olmadığını, sonradan yaratıldığını bildik. Bize senin sırrını peygamberler söylediler.

2320 • İnsan evin sonradan yapılmış olduğunu bilir. Fakat orada ağ gerip yuva yapan örümcek, bunu ne bilsin?

• Sivrisinek bu bağın kimden kaldığını, ne zamandan beri var olduğunu ne bilir? O baharda doğmuştu, kışın ölecektir.

• Tahta içinde çok zayıf ve güçsüz halde doğan küçük kurt, içinde yaşadığı tahtanın fidan olduğu vakitteki halini hiç bilir mi?

• Eğer küçük kurt içinde doğduğu tahtanın ne olduğunu, fidanının dikilip büyüdüğünü ve nihayet kuruyup kesileceğini ve tahta olacağını bilseydi, o kurt sûretinde, kurt şeklinde bir akıl olurdu.

• Akıl yani kâmil insan, kendini çeşitli renklerde gösterir. Fakat o renklerin, o suretlerin hepsinden peri gibi çok uzaktır.

2325 • Peri ne demek? însan melekten bile yücedir. Ey cahil ve gafil kişi! Sen sinek kanatlı olduğun için çok aşağılarda uçabiliyorsun, yükseklere çıkamıyorsun. Yüksek konuları kavrayamıyorsun.[529]

[529] İnsanoğlunun cahil kişilerinin meleklerin cahillerinden; peygamberler ve velîler gibi, insanoğlunun üstün kişilerinin de meleklerin üstün olanlarından daha üstün olduğunu, ârifler kabul etmişlerdir.

• Ey gafil! Aklın yücelere doğru uçuyor, ama taklit kuşun aşağılarda yemleniyor.[530]

[530] peygamberlerin mücizelerini, velîlerin kerametlerini aklî yönden inkar edenlere ve akıllarına güvenerek kurtulacaklarını sanan felsefecilere, Mevlâna burada tarizde bulunuyor.

• Taklit bilgisi, yani okumakla, işitmekle öğrenilen bilgi; rûhumuza vebaldir. O bilgi iğretidir. Bizse, o bizim malımız diye oturup kalmışız.

• Taklit bilgisi ile akıl sahibi olmaktansa, bilgisiz kalmak ve işi deliliğe vurmak daha iyidir.[531]

[531] Mevlâna, gönül ilmini değil; taklit ilmini istemiyor. Bağdadlı Rûhî:
"Unutup bildiğin; ârif isen nâdân ol
Bezm-i vahdetde ne âlim, ne ilm isterler."
derken aynı şeyi kasdetmiştir. Molla Cami ise; "Öğretici kimdir? Aşkdır. Sükût köşesi öğrenmenin dershanesi. Ders konuşu hayret. Benim gönlüm de o mektebde ders okuyan bir çocuktur." diye buyurmuştur.

435

• Her nede nefsanî bir yarar, bir fayda görürsen, ondan kaç; nefsini öldüren, sana zehir gibi acı gelen ibadetleri yerine getir. Nefsi dirilten ab-ı hayatı ise yerlere saç!..

2330 • Birisi seni överse, hoşlanmak şöyle dursun, sen ona hakaret et, küfret; sermayeni, kazancını da müflise yani yoksula borç olarak ver!

Seyyid Ecelî'nin "Neden bir fahişeyi nikahla aldın?" soruşma Delkak'ın özür getirmesi

2333 • Tirmiz vilayetinin emîri Seyyid Ecel bir gece Delkak adlı nedîmine dedi ki: "Acele ile bir kahpeyi nikah ile almışsın.

• Evlenme düşüncesinde olduğunu bana söyleseydin, seni namuslu, afîfe bir hanımla evlendirirdim."

2335 • Delkak dedi ki: "Dokuz tane namuslu saliha kadın aldım, hepsi de kahpe oldu. Ben de bu gamla eridim gittim.

• Bunun üzerine ben de hakkında hiç bir soruşturma yapmadan, bilgi edinmeden, nasıl olduğunu araştırmadan bu kahpeyi aldım; görelim bakalım bunun sonu nereye varacak!

• Ben bir çok defalar aklı denedim, fakat bir taydaşını göremedim. Şimdiden sonra işi deliliğe vuracağım, delice hareket edeceğim.

• Eminliği bırak, korkulu yere var; korku içinde bulun; ardan, hayadan vazgeç; rüsvay ol; adın kötüye çıksın! [532]

[532]Hz. Mevlâna bu beytinde; şöhretten, gösterişten kaçmayı tavsiye ediyor. Bir divan girişinde aynen şöyle buyurur: "Eğer sen ilahî aşkın âşıkı isen ve aşkı seviyorsan, keskin hançeri al, hâyânın, utanmanın boğazını kes! Şunu iyi bil ki, Hakk yolunda yürüyenler için utanmak büyük bir engeldir."

Bir halk şairi de; "Ben şişeyi çaldım tasa / Namusu arı neylerim." der. Bu sözler yanlış anlaşılmamalıdır. "Gösterişten kaçınacağız." diye hayasız olmayacağız; halkın sevgisini değil de Hakk'ın sevgisini arayacağız.

• Ben uzun uzadıya ilerisini düşünen aklı denedim. Bir yarar görmedim. Bundan sonra ben divaneliğe vuracağım, kendimi divane yapacağım!

Bir kişinin, kendini deli gösteren büyük bir zata hile ile söz söyletmesi

2338 • Birisi "Zor bir işim var, akıllı birini arıyorum. Bu zor işi ona danışacağım, onun fikrini alacağım." diyordu.

• Bu sözü duyan birisi ona dedi ki: "Şehrimizde kendini deli gösteren o kişiden başka akıllı yoktur.

2340 • İşte o adam burada. O, bir kamışa binmiş, yani kamışı at yapmış olduğu halde çocuklar arasında koşup durmaktadır.

• O, doğru düşünür, yerinde karar verir. Zekâda ateş parçasıdır. Kadri, değeri gök gibi yücedir. Yıldızlar gibi parlak fikirleri yağdırır.

• Onun nûru, Allah'a en yakın olan büyük meleklere can olduğu halde, o böylece kendini delilikle gizlemektedir."

2400 • O büyük insanın durumunu öğrenmek isteyen kişi "Ey kamışa binmiş olan! Bir an için olsun atını bu tarafa sür!" dedi.

• Velî, kamış atını sürükleyerek onun yanına geldi: "Ne istiyorsan çabuk söyle, benim atım çok serkeştir, huysuzdur." dedi.

• "Çabuk ol, atım sana çifte atmasın! Ne soracaksan açıkça sor!"

• Adam gönlündeki sırrı söylemeye imkan bulamadı. Soracağından vazgeçti de velî ile şakalaştı.

• Dedi ki: "Bu mahalleden bir kadın almak istiyorum. Benim gibi bir adama layık olan kimdir?"

2405 • Velî; "Dünyada üç çeşit kadın vardır." dedi. "îkisi beladır, eziyettir, mihnettir, derttir. Üçüncüsü ise; ele geçmez bir gönül defînesidir, rûh hazinesidir.

• O birinci çeşitten bir kadın alırsan, o kadın tamamıyla senin olur. İkinci çeşitten alırsan; yarısı senindir, yarısı da senden ayrıdır.

• Üçüncü kadın çeşidine gelince; bilmiş ol ki, o hiç bir zaman senin olamaz! Bunları işittin ya, artık benden uzaklaş, çünkü ben durucu değilim, gidiyorum.

• Uzaklaş, yolumdan çekil ki, atım seni tekmelemesin. Atımın tekmesini yersen, öyle bir düşersin ki, ebedî olarak bir daha kalkamazsın!"

• Şeyh, kamış atını sürdü, çocukların arasına katıldı. Ona soru soran genç bir kere daha seslendi:

2410 • "Gel de söylediğin sözü anlat. 'Üç çeşit kadın var.' dedin bunlardan hangisini seçmem gerek, söyle!"

• Kendisini deliliğe vuran velî, kamış atını sürükleyerek onun yanına geldi de dedi ki: "Kız-oğlan kız tamamıyla senin olur. Onunla sen gamdan, kederden kurtulursun.

• Yarısı senin olan kadın dul kadındır. Hiç senin olmayan kadın ise çocuğu bulunan kadındır.

• İlk kocasından çocuğu olan kadının sevgisi de oraya gider; hatırı, aklı fikri de hep oradadır.

• Artık uzaklaş ki, atım sana çifte atmasın. Yoksa atımın sert nalını yersin."

2415 • Şeyh, hay huy ederek yine atını sürdü. Uzakta duran çocukları yine yanına çağırdı.

• Soru soran kişi tekrar; "Ey büyük velî, ey mânâ padişahı!" diye seslendi. "Sorulacak bir sorum kaldı."

• Şeyh yine kamış atını sürükleyerek geldi: "Soracağın nedir? Çabuk söyle, çünkü şu çocuk meydanda topumu kaptı." dedi.

• Genç "Ey padişahım!" dedi. "Bunca akılla, bunca edeple nedir bu delilik? Bu nasıl iş, bu ne şaşılacak şey?

• Sen söz söylerken Akl-ı küll'ün de ilerisindesin. Sen bir güneşsin; nasıl olur da delilik ile geziniyorsun?"[533]

2420 • Şeyh; "Bu çapkınlar beni bu şehre kadı yapmak istiyorlar." dedi.

• "Ben; 'Kadı olmam!' dedim. Bana; 'Hayır, senin gibi bilgili bir alim yoktur.' dediler.

• 'Sen dururken, senin kadar bilgin olmayan bir kimsenin kadı olması, hüküm vermesi haramdır, kötü bir iştir.' dediler.

• 'Şerîatte de senden aşağı birisini kendimize kadı yapmamıza ve ona uymamıza izin yoktur.' dediler.

[533] Akl-ı küll: Allah'ın kudretinden ilk önce ortaya çıkan "akıl"dır.

438

• Ben de bu zor yüzünden deliliğe vurdum, kendimi deli gösterdim. Yoksa dış görünüşüm gibi değilim, önceden ne isem ben yine oyum.

• Benim aklım bir ma'rifet defînesidir. Ben de onun viranesi, yani yıkık yeriyim. Defineyi meydana çıkarır gösterirsem, asıl o vakit deliyim divaneyim.

• Asıl deli, akıllı olan ve bekçiyi gördüğü halde evine kapanmayan kişidir.[534]

[534]Burada bekçi; Hakk âşıklarının hoşlanmadıkları mâsiva, dünya sevgisi, günah sembolüdür.

2425 • Benim bilgim "cevher"dir, "a'raz" değil. Bu değerli bilgi; bir kazanç, bir menfaat, dünyevî bir maksada ulaşmak için elde edilmemiştir.[535]

[535] Cevher, esas maddedir. A'raz ise onun sıfatıdır.

• Ben mânâ şekeri madeniyim, mânâ şekeri kamışlığıyım. Ledün ilminin kamışını Allah benim gönlüme ekmek lûtfunda bulundu. O kamış gönlümden başkaldırır ve ben onun mânâ şekerini yerim. Bu sebeple benim rûhanî görüşlerim, sezişlerim kendi gönlümün meyveleridir.

• Ledün bilgisini duyan kişi, öteki bilgiden nefret eder, feryad ederse; o bilgi, bellemekle elde edilmiş taklit bilgisidir.

2430 • O maddî bilgi, gönlü aydınlatmak için değil de geçim için, yiyecek giyecek elde etmek için öğrenilmiştir. O bilgi peşinde koşan kişi gibi, o bilgi de aşağılık dünya bilgisidir.

• Onlar, o bilgiyi şu kirli dünyadan kurtulmak, ebedî hayatı bulmak için değil de, insanlar arasında meşhur olmak, saygı görmek, kendini bilgili göstermek için elde ederler.

Eğer senin yakîn ve gönül gözün açık ise her yerde bir velîyi görebilirsin.

• Velîlerden biri gayb âlemine dair yüz binlerce gizli sırları sana apaçık söylese bile,

2345 • Sende o anlayış, o irfan olmayınca, gübre ile öd ağacı kokusunu ayırdedemezsin.

• Eğer senin yakîn ve gönül gözün açık ise, her yönde, her yerde bir velîyi görebilirsin.

439

• Açık olan gönül gözüne yol gösteren, kılavuzluk eden göze karşı her kilime bürünmüş bir kilim, yani velî vardır.

• Her velîyi diğer bir velî tanır, tanıtır, meşhur eder. Velî, her kime isterse velîlik sırlarından haber verir, himmet eder, nasip sunar.

Bir köpeğin kör bir dilenciye saldırması

• Bir köpek, köyde kör bir dilenciye cenk arslanı gibi saldırdı.

2355 • Ne şaşılacak şeydir ki, köpek öfke ile dervişlere saldırır da, ay dervişlerin ayak bastıkları toprağı gözlerine sürme diye çeker.

• Zavallı kör dilenci köpeğin havlamasından, korkusundan ne yapacağını şaşırdı. Onu sözleri ile okşamaya, yatıştırmaya başladı.

• Ona "Ey av köpeği! Ey av arslanı!" dedi. "Güç kuvvet sendedir, her şey senin elindedir. Benden el çek, benim gibi zavallı birine ilişme!"

• Kör dilenci akıllı bir adam ve hakîm olduğu için, zor yüzünden, eşeğin kuyruğu gibi olan köpeği medhetti de, ona kerem sahibi lakabını taktı.

• Yine zor yüzünden, o kör dilenci köpeğe; "Arslanım! Benim gibi değersiz, zayıf bir av avlamaktan eline ne geçer?" dedi.

2360 • "Arkadaşların dağda yaban eşeği avlıyor, sen de köyde kör bir dilenci yakalıyorsun; bu sana yakışır mı?"

• Akıllı, bilgili köpek yaban eşeği avlar; bilgisiz köpek ise kör bir dilenciye saldırır.

• Köpek av bilgisini öğrenince sapıklıktan kurtulur da ormanda helal av yakalar.

• Köpek bilgi sahibi olunca çevikleşir, ârif olunca da Ashab-ı Kehfden sayılır.[536]

[536] Zalim bir hükümdarın zulmünden kaçarak dinlerini korumak için bir mağaraya sığınan ve orada 309 sene uyuyup kalanların (Ashab-ı Kehfin) köpeği Kıtmir'i hatırlatıyor? Burada geçen köpek, insanın nefsinin sembolüdür. Terbiye görürse terbiye edilmiş av köpeğine benzer; iyi şeyler, helal şeyler avlar. Terbiye edilmeyen nefs ise, terbiye edilmemiş köpek gibidir. Av yakalayacağı yerde insana saldırır.

2365 • Köpek, av beyini ve kendi sahibini tanır, bilir. Allahım! Her şeyi tanıtan ve içi aydınlatan o nûr nedir?

440

• Mânâ korünun hakîkati görmemesi, tanımaması, bilmemesi; baş gözünün değil de gönül gözünün kör oluşundandır. işte böylece insan bilgisizliğinin sarhoşu olunca ve irfandan mahrum kalınca, gerçekten kör olur.

• Kör adam şu yeryüzünden de daha kör, daha gözsüz değildir. Öyle olduğu halde yeryüzü, şu kara toprak, Allah'ın lûtfü ve ihsanı ile Hakk'ın dostunu düşmanını gördü, tanıdı.

• O gözsüz toprak; Hz. Mûsâ'nın nûrunu gördü, ona saygı ve sevgi gösterdi. Hakk düşmanı Karun'u da tanıdı, onu yutuverdi.[537]

[537] Hz. Mûsâ'nın ümmeti arasında Karun diye zengin birisi vardı. Servetine güvenerek Hz. Mûsâ'nın mânevî gücünü kıskandı. Ona bir iftirada bulundu. Bir fahişeye para verip Hz. Mûsâ'nın kendisi ile zina ettiğini söylemesini istedi. Kadının dili tutuldu, iftirasını söyleyemedi. Bunun üzerine toprak, Mûsâ'nın emrine boyun eğerek Karun'u ve hazînelerini yuttu.

• Yeryüzü Hakk'ın; "Ey yeryüzü; suyunu yut!" emrini anladı da Karun gibi benlikte bulunan herkesi helâk etti.[538]

[538] Bu beyitte Hûd Sûresi'nin 44'üncü ayetine işaret var. Tufan dalgaları Hz. Nuh'a isyan eden kavmi helâk ettikten sonra Cenab-ı Hakk buyurdu ki: "Ey yeryüzü! Suyunu yut ve ey gök! Sen de suyunu tut! Su azaldı. Yağmurlar dindiği için

yeryüzündeki sular çekildi ve Nuh'un gemisi de Cudi Dağı'nın üstüne oturdu ve zalimler Hakk'ın rahmetinden uzak olsunlar denildi." (Hûd Sûresi 44) Filozoflar inanmazlar ama mutasavvıflar; "Cansız sandığımız her şeyin kendilerine göre bir hayatı ve şuuru vardır ki, yeryüzünün ve göklerin verilen emri anlayıp yerine getirmeleri, onların canlı olduklarının bir belgesidir." derler.

2370 • Toprak da, su da, rüzgâr da, kıvılcımlar saçan ateş de bize karşı habersiz, cansız, duygusuz gibi duruyorlar, fakat Allah'ın emirlerini yerine getirmek için bekliyorlar. Çünkü onların her şeyden haberleri var, her şeyi biliyorlar, görüyorlar.

• Biz ise, onların aksine, Allah'tan başka her şeyden haberimiz var. Dünya işlerine dalmışız, Hakk'tan habersiz kalmışız, peygamberlerin korkutucu haberlerine kulaklarımızı tıkamışız.

• Hasılı bütün varlıklar, gökler ve dağlar ilahî emaneti yüklenmekten korktular. Çünkü onların herşeyden haberleri vardı, îlahî emanetin yükü altında ezilmek istemediler. Fakat; insanda hayvanî ve nefsanî duygular bulunduğu için emaneti kabul etmenin külfetini, zorluğunu idrak ede-medi de korkuşu, çekinmesi körleşti, tesirsiz kaldı.[539]

[539] Burada Ahzab Sûresi'nin şu mealdeki 88-89. ayetlerine işaret var: "Biz emaneti göklere, yere ve dağlara arzettik; onlar onu yüklenmekten çekindiler, ondan korktular. Halbuki onu insan yüklendi. Çünki insan nefsine karşı zalim ve cahildir." Bu emanetin ne olduğunda muhtelif görüşler vardır. Şerîat teklifleri diyenler de vardır.

441

• İlahî emanet teklîfi karşısında gökler, yeryüzü, dağlar; "Maddî hayata dalmış, manayı unutmuş halkla, insanlarla yaşamaktan ve Allah'a karşı ölü, yani gafil olan yaşayıştan bıktık usandık." dediler.

• İnsan, insanlardan, anasından, babasından geri kalınca, ayrı düşünce yetim olur. Cenab-ı Hakk'a yakın olmak için kötülükten arınmış bir gönül gerek.[540]

[540] Bu beyitte Şu'ara Sûresi'nin 88. ve 89. ayetlerine işaret var. O ayetlerin manası şöyle: "Kıyamette mal ve evlat gibi şeyler menfaat vermez. Ancak kalb-i selîm ile, temiz bir yürek ve niyet ile Allah'ın huzûruna gelen yararlanır." Bağdadlı Rûhî merhum da; "Ey efendi! Kıyamette senden ne altın ne de gümüş isterler; ancak tertemiz bir kalb isterler." anlamına gelen şu beyti söylemiş: "Sanma ey hâce ki senden zer ü sîm isterler / Yevmün lâ-yenfa'u'da kalb-i selîm isterler."

2375 • Bir hırsız bir kör adamın kumaşını çalsa, o kör adam bilmeden feryad eder.

• O hırsız gelip o kör adama "Ben usta bir hırsızım, o kumaşı ben çaldım." demedikçe,

• Kör, göz nûruna, görme ışığına sahip olmadığı için, kumaşı çalan hırsızı nasıl tanır?

• Hırsız gelip de malını çaldığını söyleyince, onu sıkı tut! Sıkı tut da çaldığı şeyleri belinsin!

• Hırsızı yani nefsi yakalayıp sıkıştırmak, çaldığını çırptığını söyletmek, en büyük savaştır.[541]

[541]Buradaki hırsızdan maksat; şeytan ve nefistir ki, bizim gibi kalb gözü kapalı bulunanların ibadetlerinden, yaptıkları iyiliklerin ecrinden bir çok şeyi çalıp götürmektedir. ibadet anbarına fâre düşürmektedirler. Bu yüzdendir ki nefisle mücadele etmek "cihad-ı kebîr" (=en büyük cihad)dır. Nitekim büyük Peygamber Efendimiz bir savaştan dönerken "Küçük savaştan büyük savaşa döndük." diye buyurur; böylece düşmanla çarpışmayı nefisle çarpışmaya nisbetle "küçük savaş" sayardı.

2380 • O hırsız önce senin gönül gözünün sürmesini, yani nûrunu çalmıştır. Çaldığını ondan geri alabilirsen, gönül gözün aydınlanır, yine görmeye başlarsın.

• Sen gönlünün kaybettiği, çaldırdığı hikmet kumaşını git de gönül ehlinin yanında ara, orada ele geçir.

• Kör olan, nûrunu kaybeden gönlün canı, kulağı, gözü olsa bile, hırsız şeytanın izini bilemez, onu bulamaz.

• Hırsız şeytanı ve onun çalıp götürdüklerini sen gönül sahibi âriflerden sor, öğren; taştan, topraktan değil.. Çünkü gönül sahiplerinin nazarında cahil halk, taş ve toprak gibidir.

442

• Eğer mekan âleminden mekansızlık âlemine, yani sûret âleminden mânâ âlemine yol olsaydı, ben de şeyhler gibi bir dükkanda oturur, halka keramet satardım.

Muhtesibin,yıkılıp yerlere düşmüş olan bir sarhoşu zindana çağırması

• Muhtesip gece yansı bir yere geldi, bir sarhoşun duvar dibinde uyumuş olduğunu gördü.[542]

[542] Muhtesip: Eskiden polis vazifesi gören, bilhassa sarhoşları takip edip cezalandıran bir memur.

• "Hey!" diye bağırdı. "Sarhoş musun; ne içtin söyle?" Sarhoş "Testide bulunandan içtim." cevabını verdi.

• Muhtesip; "Testide ne vardı, açık söyle?" Sarhoş; "içtiğim şey!" karşılığını verdi. Muhtesip "Senin bu sözün anlaşılmıyor.

2390 • İçtiğin şey nedir?" Sarhoş; "Testide gizli duran şey." dedi.

• Bu soru-cevap ikisinin arasında döndü durdu. Muhtesip de eşek gibi çamura battı kaldı.

• Muhtesip, ağzının kokusundan sarhoşun şarap içip içmediğini anlamak için; "Bir 'Ah!' de bakalım." dedi. Sarhoş söz söylerken "Hû, Hû" dedi.

• Muhtesip dedi ki: "Ben 'Ah' et diyorum, sen 'Hû' diyorsun." Sarhoş da cevap vererek dedi ki: "Ben neşeli bir insanım 'Ah' edemem, sen gamdan iki kat olmuşsun.

• 'Ah!' dertten, gamdan ve zulümden çekilir; sarhoşların 'Hû' demeleri de neşedendir."

2395 • Muhtesip; "Ben şunu bunu bilmem, kalk kalk! Şu ayak diremeyi bırak, bilgiçlik taslama!" dedi.

• Sarhoş; "Haydi işine git, sen neredesin, ben neredeyim?"

• Muhtesip dedi ki: "Sen sarhoşsun, haydi kalk, zindana kadar gel!"

• Sarhoş dedi ki: "Ey muhtesip!" Beni bırak da işine git! Çıplak bir adamdan rehin alınabilir mi?

• Eğer bende yürüyecek, gidecek hal olsaydı, hiç burada düşüp kalır mıydım? Kendim, kendi evime giderdim.

• Benim aklım olsaydı, bir imkan bulsaydım şeyhler gibi bir dükkanda oturur, halkı irşada çalışırdım."[543]

[543]Burada Mevlâna çeşitli vesilelerle halktan menfaat sağlayan şeyhlere tarizde bulunuyor.

Gösteriş için, mevki sahibi olmak için, her tarafı fâre gibi delik deşik eden araştırmalar yapan kişiler de vardır. Fakat onlar hakîkate ulaşamazlar. Çünkü ledün ilminin nûru onları Hakk kapısından sürer, uzaklaştırır.

2432 • Öyle kişi de vardır ki, alim görünmek için her tarafı delik deşik eder. Fakat ledün ilminin nûru onu kapıdan sürer; "Haydi defol!" der.

• O kişinin hakîkat ovasına varmaya bir nûru, oraya ulaşmaya bir yolu bulunmadığından dünyada maddî istekler karanlığında uğraşır durur.

• Fakat Cenab-ı Hakk acır da ona akıl kanadı bağışlarsa, fârelikten kurtulur, kuşlar gibi uçmaya başlar.

2435 • Eğer o mânevî kanadı arayıp bulamazsa, göklere yükselmekten, hakîkate yol bulmaktan ümidini keser de toprak altında kalır.

• Sözde kalan bilgi rûhsuzdur. Dinleyiciler üzerinde etki yapmaz. Bu yüzdendir ki; rûhsuz sözler söyleyen bilgin, dinleyici arar durur.

• Bahse girişildiği zaman, o bilgi değerli görünür ama, o bahislere kendini veren meraklısı bulunmayınca ölmüş gitmiş demektir.

• Benim müşterim yani dinleyicim Allah'tır. "Allah beni satın almıştır." ayeti gereğince O beni yücelere çeker götürür.[544]

[544] Bu beyitte Tevbe Suresi'nin şu meâldeki 111. ayetine işaret var: "Allah, müminlerden nefislerini ve mallarını cennet karşılığında satın aldı. O müminler ki düşmanla harbederler, öldürürler, ölürler."

444

• Benim kan diyetim, yani benim kendimi O'nun yolunda feda etmemin karşılığında, ululuk sahibi Allah'ın cemâlini, güzelliğini görmemdir. Ben kendi kan babamı, yani O'nun yarattıklarında Cenab-ı Hakk'ın güzelliğini, kudretini, yaratma gücünü, san'atını müşahade ederek çok mânevî zevklere doyuyorum. Bu bana helal bir kazançtır.

2440 • Hakk'ın kudretini, büyüklüğünü, güzelliğini, yaratma gücünü göremeyen heyecansız gönülleri, boş kişileri bırak gitsin; bir avuç çamur ne satın alabilir? Yani bir avuç çamurdan yaratılmış bu fani varlık, insan ne yapabilir?

• Çamur yeme yani topraktan gelen gıdaları yeme, çamur satın alma, çamuru arama işleri ile uğraşan bu insanlar, nasıl hakîkati bulabilirler? Çünkü çamur yiyenlerin, yani yer sofrasında oturanların, maddî gıdalarla beslenenlerin mânevî benizleri daima sarıdır.

• Sen gönül gıdası ye! Gönüle gelen ilahî duygularla beslen ki, daima genç kalasın, ilahî tecellîlerle çehren nûrlansın, erguvan çiçeği gibi olsun.

• Ya Rabbi! Duyulan bu mânevî zevkler, bu ihsanlar bizim haddimiz, kudretimiz dahilinde değil, senin maddeten öldürdüğün, manen dirilttiğin âşıkına bir armağanın, bir lutfundur. Zaten gizli lutuf sana layıktır.

• Ya Rabbî! Elimizden tut, bizi bizim elimizdan satın al, bizi kurtar, gaflet perdesini kaldır, gönül gözümüzü aç; ama, bizim günahlarımızın perdesini yırtma, bizi rezil etme!.

2445 • Bizi bu murdar nefsin, pis nefsin elinden kurtar! Çünkü onun bıçağı kemiğimize kadar dayandı.

• Ey tacı tahtı olmayan padişah! Bizim gibi bîçarelere takılmış olan bu pek güç nefis bağını, senden başka kim çözebilir?

• Ey yarattıklarını çok seven, sevgi bağışlayan Allah! Bu çeşit sağlam kilidi senin lutfundan, başka ne açabilir?

• Biz kendimizden geçer, sana baş çevirir, sana yüz tutarız. Çünkü sen bize bizden daha yakınsın![545]

[545] Bu beyitte Kaf Sûresi'nin şu mealdeki 16. ayetine işaret var: "Biz insana şah damarından daha yakınız!"

• Sen bize bu kadar yakınken, biz dünya işlerine dalmışız da senden çok uzaklara düşmüşüz, içinde kaldığımız bu gaflet karanlığını aydınlatmak için, bize nûr gönder Allahım!

445

• Allahım! Yaptığım bu dua da senin ihsanın, senin bağışındır. Bunu da bize sen öğrettin, yoksa bu külhan gibi olan çöplükte, bu tende ne diye gül bahçesi yeşersin, yetişsin?

2450 • Kanla, bağırsakla dolu bu et yığınına, bu bedene aklı, anlayışı senin lûtfundan, senin ikramından başka kim bağışlayabilir?

• Küçük iki parça yağdan, yani gözlerden çıkıp, akıp duran göz ışığının, göz nûrunun dalgaları gökyüzüne varmada, yıldızları okşamada...

• Dil denilen bir et parçasından, hikmet seli, hakîkat seli ırmak gibi akıp duruyor.

• Dil ırmağından gelen hikmetler, adı kulak olan deliklerden içeri giriyor da, meyvesi akıllar olan, idrak olan can bağını, gönül bağını suluyor.

• Canlar bağının ana yolu hakkın şerîatidir. Bu âlemdeki bağlar ve bahçeler onun fer'idir.

2455 • Duyulan mânevî zevkin, hoşluğun ve hakikatin aslı, kaynağı dil vasıtasıyla kulağa akseden ve oradan can bağına kadar giden idrak ve şuurdur. Bu sebeple sen, acele (=Kıyılarından ırmaklar akar.) ayetini oku![546]

[546] Cennet bahçelerinin ağaçları altından sular aktığı Kur'an-ı Kerîm'in bir çok yerlerinde haber verilmektedir. O sular, dibinden aktıkları ağaçları nasıl besliyorsa, onların yaşamalarını sağlıyorsa, kulak vasıtasıyla gönüle gelen ilahî sözler, hikmetler de o gönlü manen besler, yaşatır.

Bu dünya Tîh Sahrası gibidir.

2484 • Bu dünya Tîh Sahrası gibidir. Ey Hakk yolunun yolcusu! Sen de Hz. Mûsâ'ya benzersin. Biz ise günahlarımız yüzünden bu sahrada belâlara uğramış İsrailoğulları gibiyiz.[547]

[547] Tîh Sahrası: İsrailoğulları'nın Mısır'dan çıkınca kırk yıl kaldıkları çöl. Burada kendilerine bulut gölgelik etmiş, gökten pişmiş kebap olmuş kuş, kudret helvası yağmıştı. (Bakara Sûresi 57.) İsrailliler Allah'ın lutuflarına karşılık kanaat edecekleri yerde, Hz. Mûsâ'dan sarmısak, mercimek, soğan gibi şeyler istediler ve bir çeşit yemekten bıktıklarını söylediler. Bunun üzerine yoksulluğa düştüler ve veba hastalığı ile cezalandırıldılar.

2485 • Bu sahrada yıllardır yol yürüyoruz. Sonunda yine ilk menzilde, adım attığımız yerde esîriz.

446

• Mûsâ'nın kavmi bir hayli yol aldıkları halde, yine kendilerini ilk adım attıkları yerde buldular.

• Eğer Hz. Mûsâ'nın gönlü bizden râzı olsaydı, sahrada bir yol belirir, bir yol görünürdü.

• Fakat o gönül bizden tamamıyla soğumuş ve kırılmış olsaydı, bize gök sofrası iner mi idi? Gökten yiyeceğimiz hiç gelir mi idi?

• Bir taş parçasından kaynaklar coşar mı idi, sahrada canımızı kurtarabilir mi idik?

• Gökten yemek gelmesi şöyle dursun, belki de yemek yerine ateş yağardı ve bu menzilde bizi alevlerle yakardı.

2490 • Hz. Mûsâ bizim hakkımızda iki türlü düşünüyor: O bazen bizim düşmanımız, bazen da dostumuz oluyor.

• Öfkesi, vanmıza yoğumuza ateş saçmada; yumuşaklığı, şefkati ise üstümüze gelen bela oklarına siper olmaktadır.

• Nasıl olur da bazen yumuşaklık gösterir, bazen öfkelenir? Fakat ey Aziz Varlık, ey Allahım; bu senin lutfundan, ihsanından az görülmüş bir şey değildir.

2507 • Nitekim Âdem cennetten çıkınca, ona tevbe etmeyi nasib ettin de, çirkin şeytanın saptırmasından kurtuldu.[548]

[548] Hz. Âdem'e Cenab-ı Hakk'ın ilham ettiği dua, A'raf Suresi'nin şu 23. ayetinde geçer: "Ey bizim Rabbimiz! Biz nefsimize zulmeyledik. Eğer bize mağfiret ve merhamet etmez isen, biz elbette hüsrana, büyük zararlara uğrayanlardan olacağız."

• Şeytan da kim oluyor ki, derece ve mertebe yönünden Âdem'den üstün olsun! Böyle bir hile ile onu alt etsin, yensin!

• Hakikatte şeytanın hilesi, oyunu Hz. Âdem'e faydalı oldu. O hasetçi şeytanın lanet edilmesine sebep oldu.

2510 • Şeytan Âdem'i cennetten çıkarmak için bir hile, bir oyun gördü ve onu tatbik etti. Halbuki kendi aleyhine olan iki yüz oyun vardı, onları görmedi. Bu yüzden de kendi evinin direğini kendi kesti, kendi evini kendi başına yıktı.

• Gece karanlığında başkalarının ekinini ateşledi, fakat rüzgâr o ateşi kendi tarlasına sürdü, kendi ekinini yaktı.

• Allah'ın laneti şeytana göz bağı oldu. Bu yüzden, yaptığı hileyi, düşmanı olan Âdem için bir zarar gibi gördü.

447

• İşte; Allah'ın laneti böyle bir şeydir. Lanet; insanı ters görüşlü, eğri görüşlü yapar, hasetçi yapar. Onu kendini beğenir bir hale sokar ve yüreğini kinle doldurur.

• Hakk'ın lanetine uğrayan kimse, yaptığı kötülüğün dönüp dolaşıp kendine geleceğini bilmez.[549]

[549] Fussilet Sûresi'nin 46. ayetinde; "Bir kimse iyi bir amelde bulunursa, onun sevabı ve faydası kendisine aittir ve kötülük ederse onun günahı ve zararı da kendisine aittir." buyurulmuştur.

Yine İsra Sûresi'nin şu mealdeki 7. ayetinde de "Ey insanlar! iyilik ederseniz nefsinize iyilik etmiş olursunuz!" diye buyurulmuştur.

• Allah'ın mel'unu olan kişi, bütün tedbirleri tersine görür de hayat satrancında mat olur, zarar görür.

• Hakk'ın lanetine uğrayan kişi, kendisinİ bir hiç görseydi, yarasının öldürücü, kökleşmiş olduğunu anlasaydı,

• Günahları yüzünden gönlü derde düşerdi. Dert de, çektiği acılar da onu perde arkasından dışarı çıkarır, gözündeki gaflet örtüsünü kaldırırdı.

Büyük acılar, dayanılmaz izdıraplar ilahî afvin doğacağının bir müjdesidir.

• Anaları doğum ağrısı tutmasa, çocuk doğmak için yol bulamaz. Büyük acılar, dayanılmaz ızdıraplar da, günahlara ilahî afvin doğacağının bir müjdesidir.

• Bu emanet, yani ilahî afv müjdesi gönüldedir; gönül ona Kâbe'dir. Velîlerin sözleri de ebeye benzer.

2520 • Gebe kadını muayene eden ebe "Bu kadında dert yok, doğum ağrısı yok!" der. Çocuk doğması için ağrı gerek. Büyük acılar, ızdıraplar doğacak çocuk için yol demektir. Onun doğacağını müjdelemektedir.

• Derdi, ıztırabı olmayan kişi yol vurucudur. Hem kendinin, hem de başkalarının yolunu vurur. Çünkü dertsizlik, kulluktan çıkıp, kulluğunu unutup "Ene'1-Hakk!" (=Ben Allah'ım!) demek gibidir.[550]

[550] Bir şair; "Bu dünyada hiç kimse gamsız kedersiz olamaz. Eğer dünyada gamsız bir kişi varsa o insan değildir." diye söylemiş. Fakat Şeyh Gâlib merhum da;"Aşıkta keder neyler gam, halk-ı cihanındır." demiştir.

448

• O "Ene" (=ben) sözünü vakitsiz söylemek, lanete uğramaktır. Fakat vaktinde söylemek rahmettir.

• Hallac-ı Mansur'un; "Ene'1-Hakk!" (=Ben Hakk'ım!) demesi gerçekten de rahmet oldu. Fakat Firavun'un; "Ben Hakk'ım!" demesi lanet sebebi oldu.[551]

[551] Bütün velîler kendilerini Hakk'ta fani ve ancak Hakk'ı bakî görmüşlerdir. Bu yüzden Hakk'ın kendilerinde zuhuru itibarı ile "Ene'1-Hakk!" (=Ben Hakk'ım!) yani; "Bende Hakk zuhur etti." demişlerdir. Bu hal, bu tecellî daimî olmadığından, o zevk geçince "Ene'1-abd!" (=Ben Hakk'ın bir kuluyum!) itirafında bulunmuşlardır. Velîlerin hemen hemen hepsinde bu tecellî zuhur etmiş, pek çoğu Mansur'un "Ene'1-Hakk!" demesi gibi sözler söylemişlerdir. Bunlardan hiç birine bir şey yapılmadığı halde, Hz. Mansur'un işkence ile idam edilmesi için şöyle bir sebep beyan etmişlerdir: Mansur hazretleri sülüku sırasında öyle bir mertebeye varmış ki, orada iken ne isterse yapabilirmiş. Bundan dolayı; "Resülullah Efendimiz miraç gecesi "ne istersen" hitabına mazhar olduğu sırada, niçin bütün insanların affını istemedi de, yalnız ümmetinin affını istedi?" diye bir itirazda bulunmuş. O da o esnada Peygamber Efendimiz'in rûhaniyeti zuhur ederek; "Ya Mansur! Peygamberlere Allah ne istetirse ancak onu isterler. Bana o sırada ümmetimin affı talebi ilham olundu." diye buyurdu. Bunun üzerine Mansur Peygamber Efendimiz'den af buyurulmasını niyaz etmiş. Cenab-ı Peygamber de onu affetmekle beraber, şehit olma derecesini de teklif etti. işte Hallac'ın acımadan öldürülmesi bu sebeptendir. Onun önce ellerini ve ayaklarını kesmişler, sonra da darağacına çekmişler, daha sonra da cesedin; yakıp Dicle nehrine atmışlardır. İşte Mansur hazretlerinin "Ene'1-Hakk!" demesi, vaktinde söylenilmiş olduğu için ilahî rahmete mazhar olmuştur. Fakat Firavun'un bu tecellî ile alakadar olmadığı halde, Mısırlılara hitaben; "Ben sizin yüksek tanrınızım!" diye Allah'lık taslaması işine girişmesi, vakitsiz ve yalan söylediği için, Allah'ın lanetine mazhar olmuştur.

• Vakitsiz öten her horozun ibret için başını kesmek gerekir.

2525 • Baş kesmek nedir? Nefsanî isteklerle savaşmak suretiyle nefsi öldür-mektir.

• Bir bakıma nefsi öldürmek, öldürülmekten kurtulsun diye, akrebin iğnesini çıkarmaya benzer.

• Başı taşla ezilmek belasından kurtulsun diye, yılanın zehirle dolu dişini söküp atarsın.

• "Nefs-i emmâre"yi de pîrin, mürşidin gölgesinden başka hiç bir şey öldürmez. Ey Hakk tâlibi; o nefsi öldürenin eteğini sıkı tut!

• Mürşidin eteğini sımsıkı tutmak, ondan ayrılmamak; Allah'ın sana mânevî bir lûtfü, bir yardımıdır. Sana ne güç, ne kuvvet gelirse onun çekişinden gelir.

449

2530 • "Attığın vakit sen atmadın!" ayetini iyi anla. Sana rûhundan gelen her feyz, rûhun rûhu olan Hakk'tan gelmektedir.[552]

[552] Peygamber Efendimiz Bedir Savaşı başladığı sırada, yerden bir avuç toprak alıp düşman tarafına attı. O toprak düşman safında bulunanların gözlerine girip, hepsini gözlerini oğuşturmaya zorladı. Bu hadise üzerine bu ayet nazil oldu: "Sevgili Peygamberim! O toprağı attığın vakit sen atmadın, fakat Allah attı." buyuruldu. Bu suretle Peygamber Efendimiz Hakk'ın hareketine, fiiline alet olmuştu. Bunun gibi Allah dostları da böylece Hakk'ın işlerine alet olurlar. Allah'ın kudreti onların vasıtasıyla zuhûra gelir.

• Senin elini tutan, yükünü yüklenen O'dur. Her anı, her nefesi O'ndan um! Feyzi, ihsanı O'ndan bekle!

• Uzun zaman öksüz kaldın da O'na geç ulaştı isen üzülme, gam yeme; bilirsin ki O geç erişir, ama tam erişir.

• Geç tutar ama rahmeti elini sımsıkı tutar. Seni bir an bile huzurundan ayırmaz. O her zaman seninledir. Nereye gidersen git, O seninle beraberdir.

• Bu mânevî buluşmanın, bu sevginin şerhini, etraflıca anlaşılmasını duymak, hissetmek istiyorsan "Ve'd-Duhâ" Suresi'ni dikkatle düşünerek oku![553]

[553]Peygamberimiz'e gelen vahiyler birkaç gün kesilmişti. Onların kesilmesi Resulullah'ı rahatsız ettiği gibi müşrikler de; "Muhammed'i Rabbi terketti!" diye sevinmişlerdi. O münasebetle bu mübarek süre nazil oldu. Ayetleri arasında; "Habîbim! Rabbin seni terketmedi ve sana gazap etmedi." diye buyuruluyordu. Bu ayet-i kerime Hz. Muhammed'e has olmakla beraber, hükmü ümmetine de şamildir. Yani hiç bir mümin yoktur ki, Allah'ın nazarından kaybolsun. Cenab-ı Hakk bütün kullarını her an ve her zaman görür ve ne halde olduklarını bilir.

2535 • Eğer sen "Kötülükler de, belalar da O'ndandır." dersen, bu böyledir. Ama bunda da senin için yararlı, bilmediğin hikmetler vardır. Bu hal O'nun lutfuna, ihsanına bir noksan vermez.

• O kötülüğü, o belayı vermek de, O'nun, yerinde bir takdirinden ve olgunluğundandır. Ey Hakk âşıkı! Bunu isbat için sana bir misal söyleyeyim:

• Bir ressam iki çeşit resim yapsa, biri temiz, güzel, göz alıcı; öbürü çirkin, hoşa gitmez bir resim olsa,

• Yûsufun ve huri gibi yaratılışı hoş bir güzelin resmini yapsa, bir de çirkin ifritlerin, şeytanların resimlerini yapsa,

• O iki çeşit resmi de güzel yapmışsa, onun üstadlığındandır. Yaptığı çirkin resim, resim yapanın çirkinliğini değil, san'atındaki maharetini, üstünlüğünü gösterir.

450

2540 • O çirkini pek çirkin resmeder. O derecede ki, bütün çirkinlikler onun etrafında döner dolaşır.

• Bütün bunlar, ressamın bilgisinin üstünlüğünü, san'atındaki hünerini inkar edenleri utandırmak, rüsvay etmek içindir.

• Çirkinin resmini yapmasını bilmezse, o ressamın sanatı noksandır. Bu yüzdendir ki Cenab-ı Hakk, hem ateşe tapanın yaratıcısıdır, hem de özü temiz inanç sahibinin, müminin...

• Bu sebepledir ki; küfür de, iman da onun yaratıcılığının küçük şahididir. İkisi de ona secde ederler.

• Fakat şunu bil ki; mümin dileyerek secde eder. Çünkü o Allah'ın rızasını aramakta, bilerek, isteyerek secde etmektedir.

2545 • Ateşe tapan da, "Yezdan" dediği mabuda, mahiyetini anlamadan, istemeyerek secde etmektedir. Onun maksat ve muradı başkadır.

Cehennem huylu, cehennem ateşli nefsin kötülüklerini ibâdetle, iyiliklerle temizleyiniz, arıtınız.

• Müminler mahşerde diyecekler ki: "Ey melekler; cehennem herkesin, bütün insanların müşterek bir yolu değil mi idi?[554]

[554] Meryem Sûresi'nin 71 ve 72. ayetlerinin meali şöyledir: "Ey insanlar! Sizden hiç biri yoktur ki cehenneme uğramayacak olsun! Ya Muhammedi Bu uğrayış Rabbin için verilmiş bir hükümdür. Sonra mütttakî olanlara necât vereceğiz ve zalimleri cehennemde dizleri üzerine çökmüş olduğu halde bırakacağız." Medârik tefsirinde de şöyle bir hadis vardır: "Salih ve fâsık bütün insanlar cehenneme girecek, yani oradan geçeceklerdir. Fakat İbrahim (a.s.)'a olduğu gibi cehennem ateşi

müminlere serinlik ve selamet olacaktır. Cehennem de mümine 'Ey mümin çabuk geç; senin nûrun benim ateşimi söndürdü.' diyecektir."

2555 • Müminlerin de kâfirlerin de oraya uğrayacakları, geçecekleri bir yolda; biz bu yolda ne duman gördük, ne de ateş..

• İşte burası cennet; eman yurdu, emniyet yeri. Peki o korkunç geçit, o felaket uğrak nerede kaldı?"

• Melekler onlara diyecekler ki: "Hani geçerken filan yerde gördüğünüz o yemyeşil bahçe var ya!

• Cehennem, o korkunç azap yeri, o şiddetli ceza mahalli işte orası idi. Ama size bağlık, bahçelik, ağaçlık bir yer göründü.

451

• Siz de bu cehennem huylu, ateşli fitneler ve fesatlar arayan nefis...

2560 • Uğraştığınız, mücahede ettiğiniz ibadetlerle, iyiliklerle Allah rızası için onun ateşini söndürdünüz.

• Alev alev yanan şehvet ateşiniz, takva yeşilliği, hidayet nûru oldu.

• Hiddet, öfke ateşiniz; sabır ile, hoşgörü ile, yaptığınız iyiliklerle hilm haline geldi. Bilgisizlik karanlığı da çalışmanızla bilgi oldu.

• Hırs ve cimrilik ateşiniz cömertliğe çevrildi. Diken gibi olan hasediniz gül bahçesine döndü.

• Siz, Allah rızası için, daha dünyada iken ateşlerinizin hepsini de birer birer söndürdünüz.

2565 • Ateş gibi nefsi gül bahçesi haline getirdiniz; oraya vefa tohumunu ektiniz.

• O bahçede zikir bülbülleri, tesbih bülbülleri; çimenler, yeşillikler arasında, ırmak kıyısında ötmeye koyuldular.

• Hakk davetçisi olan peygamberin davetine uydunuz; nefis cehennemine su döküp ateşini söndürdünüz.

• İşte bu yüzden cehennem size yemyeşil ve türlü nimetleri ihtiva eden bir gül bahçesi oldu."

• Ey oğul; iyiliğin karşılığı nedir? Lûtuftur, ihsandır, fazlasıyla sevaptır.

2570 • Ey cennet ehli, ey lekesiz, tertemiz insanlar! Biz Hakk yolunda kurbanlığız; Hakk'ın ölümsüz sıfatlarına karşı bizler faniyiz, yok olmuşuz." diyen siz değil mi idiniz?

• Biz kalleş de olsak, divâne de olsak vahdet sakîsi olan Allah'ın ve onun sunduğu aşk şarabının sarhoşlarıyız.

• O'nun yazışma, O'nun buyruğuna uyarız. Baş koyarız. Hatta tatlı canımızı bile O'na feda ederiz.

• Dostu düşünmek, O'nu manen hayal etmek gönlümüzde bulundukça, O'na kulluk etmek uğrunda can vermek, bizim isimiz gücümüzdür.

• Nerede bir belâ çerağı uyandırırsa, orada yüzbinlerce âşıkın canını yakar yandırırlar.

2575 • Evin içinde bulunan, yani ezelî sevgiliye mahrem olan âşıklar ise. O'nun yüzünün nûruna pervane kesilmişlerdir.

• Ey gönül! Senin içini aydınlatan yere, sana yakın olan olgun insanların bulundukları yere git ki; onlar sana gelecek belalara karşı siper olurlar.

452

•Onlar; senin kötülüklerini hoş görürler, canlarının içinde sana yer verirler.

• İlahî aşk şarabıyla dolu bir kadeh haline getirmek için, seni canlarının içine alırlar; sana canlarının içinde yer verirler.

• Ey mânevî nûrlarla nûrlanan, ay gibi nûrlar saçan derviş! Onların canlarının içini ev edinirsen, kendine gökyüzünde ev yapmış olursun.

• Kendine velîlerin kalbinde yer edin ki; sırları belirtmek için onlar sana Utarit yıldızı gibi, gönül defterini açsınlar.

2580 • Kendi dostlarının, yakınlarının yanına var! Neden yabanda avâre olarak dolaşırsın? Eğer sen bir hilal isen, tam ve kâmil bir ay olmaya çalış!

• Bir cüz'ün, küçük bir parçanın, külliden (=bütününden), aslından kaçması nasıl olur? Sana her bakımdan aykırı olan cinslerinle dost olman doğru mudur?

• Cinsine bak! Mertebeleri gece gece başka türlü olmaktan kurtulmuş, kendi nev'i olmuş. Gaibleri, görünmeyenleri de seyret! Kaybolmaktan kurtulmuş da görünür olmuş.

• Ey akılsız kişi! Ne vakte kadar kadın gibi işve ve cilvelerle oyalanacaksın? Halkın yalanlarına, yüzüne gülmelerine aldanacaksın? O yalancı işvelerden, gülümsemelerden nasıl yardım umarsın?

• Halkın seni öğmesini, sana yaltaklanmasını, onların tatlı ve kandırıcı sözlerini alıyor, altın gibi cebine koyuyorsun.

2585 • Hakikatte mânâ padişahları olan velîlerin acı sözleri, hatta dövmeleri; sana, yolunu şaşırmış sapıkların tatlı sözlerinden, öğmelerinden daha iyidir.

• Padişahların tokadını ye de aşağıların, alçak kişilerin balını yeme! Bu suretle ermişlerin himmeti ile sen de bir er ol!

• Çünkü; onlardan hil'at gelir, devlet gelir. Onlar; rûhun sığındığı bir et yığını olan cesedi canlandırırlar, can haline getirirler.

• Nerede manen çıplak bir yoksul görürsen bil ki; o zavallı, kâmil insandan kaçmış, ondan uzak düşmüştür.

• O; kör ve hiç bir şey olmayan gönlünün isteklerine uymuştur da, mürşidden uzak düşmüştür.

2590 • Eğer mürşidden uzak düşmeseydi de onun dileklerine uysaydı, kendisini de, yakınlarını da manen süslemiş olurdu.

• Şunu iyi bil ki; bu kirli dünyada kim kendisine yol gösterecek kâmil insandan kaçarsa, o; devletten mutluluktan kaçmış demektir.

453

Bedenini beslemeye, onun ihtiyaçlarını gidermeye çalışıyorsun;rûhunu beslemek için de çalış!

• Bedeni beslemek, onun ihtiyaçlarını gidermek için bir sanat öğrendin; bir işin var, bir mesleğin var. Rûhunu beslemek için de din san'atını öğrenmeye çalış!

• San'at ve meslek yüzünden dünyada giyinmiş, kuşanmış ve zengin olmuşsun; öte tarafa; ahirete gidince ne yapacaksın?

• Daha bu dünyada iken bir san'at öğren ki, ahirette işine yarasın; sana ilahî mağfiret kazandırsın.

2595 • Öbür dünya da, yani ahiret âlemi de pazarlarla, kazançlarla dopdolu bir şehir gibidir. Sen, kazancın yalnız bu dünyada olduğunu sanma!

• Cenab-ı Hakk "Bu dünyanın kazancı öbür dünyanın kazancının yanında çocuk oyunu gibi kalır?" diye buyurdu.[555]

[555] Bu beyitte Hadîd Sûresi'nin 25. ayet-i kerimesine işaret vardır.

• Mesela; bir çocuk başka bir çocuğa doğru koşar; onunla konuşuyormuş, şakalaşıyormuş gibi bir şeyler yapar.

• Çocuklar oyun oynarlarken dükkan yaparlar, yalancıktan alış veriş ederler, fakat kar elde edemezler, ancak vakit geçirirler.

• Gece olunca yalandan dükkan açan çocuk, eve aç olarak döner. Öbür çocuklar giderler, o tek başına kalakalır.

2600 • Bu dünya da o çocukların oyun yeri gibidir. Gece de ölümü göstermektedir. Ey bu yalan dünyada "Ticaret yapıyorum, helal-haram gö-

zetmeksizin kazanıyorum." diyen gafil! Sen de o çocuk gibi hayırlı işler, faydalı eserler ortaya koymadan; elin boş, kesen boş, kendin ise yorgun bitkin bir halde mezara girersin.

• Ey akılsız kişi! Din kazancı Allah aşkıdır; gönül cezbesidir. Onun için de kabiliyet ve istidad demek olan Hakk nûru lâzımdır.

• Fakat bu alçak nefs seni geçici, fani kazanç elde etmeye çalıştırır. Ey zavallı! Ne zamana kadar geçici kazanç arkasında koşacaksın? Onu artık bırak!

• Eğer o alçak nefs senden yüce bir kazanç dilerse, sakın aldanma! Çünkü o isteğin arkasında o düşman nefsin bir hilesi vardır.

454

İblis'in "Namaz vakti geldi, kalk!" diye Muâviye yi uyandırması.

2604 • Anlattıklarına göre Muâviye köşkünde, yatak odasında uyumuş kalmıştı.

• Köşkün kapısı içerden kilitlenmişti. Çünkü Muaviye halkın ziyaretinden usanmıştı.

• Ansızın birisi onu uyandırdı. Muaviye gözünü açınca o adam saklandı.

• Köşkte hiç kimse için girecek yol yoktu. "Bu küstahlığı eden, bu cür'eti gösteren kimdir?" dedi.

• O saklanan kişiyi bulmak için etrafı dolaştı, her tarafı aradı.

• Kapının ardında bir adam gördü; perdenin arkasına girmiş, yüzünü gizlemişti.

2610 • Muaviye; "Hey; sen kimsin? Adın nedir?" diye sordu. O adam da "Açıkça söyleyeyim, adım kötü iblis." dedi.

• Muaviye; "Ne diye bu köşke geldin? Ne diye beni uyandırdın? Doğru söyle, ters söyleme!"

• İblis; "Namaz vakti geldi." dedi. "Hemen mescide gitmen gerek.

• Hz. Mustafa (s.a.v.) derin manalı bir hadislerinde 'Vaktini geçirmeden acele ediniz, ibadetinizi yapınız!' diye buyurdu."[556]

[556] peygamber Efendimiz bir hadislerinde; "Vakti geçmeden namazı kılmakta ve ölmeden evvel tevbe etmekte acele ediniz!" diye buyurmuştur.

• Muaviye; "Hayır, hayır!" dedi. "Maksadın bu değildir. Sen beni hayırlı yola götürmek istemezsin.

2615 • Senin bu davranışın, bir hırsızın gizlice köşküme girmesine, bana da; 'Sana bekçilik ediyorum.' demesine benzer.

• Ben o hırsıza nasıl inanayım? Hırsız, sevabı ve ecri ne bilir?"

• İblis dedi ki: "Biz önce melek idik. ibadet yolunda canla başla gidiyorduk.

• Hakk yolunda ilerleyenlere mahremdik, arş sakinlerinin dostu idik.

• İlk san'at nasıl olur da unutulur? ilk sevgi nasıl olur da gönülden çıkar?

455

2620 • Yolculukta Rûm diyarını, yahut Hoten ülkesini görse de, gönülden nasıl olur da vatan sevgisi çıkar gider?

• Biz de ilahî aşk şarabının sarhoşlarından idik; biz de O'nun dergahının âşıklarından idik.

• Bizim göbeğimizi O'nun sevgisi ile kesmişlerdi; rûhumuza O'nun aşkını ekmişlerdi.

• Bizim de varlığımızı O'nun lutuf ve kerem eli ekmedi mi? Bizi de yokluktan getiren, yoktan var eden O değil mi idi?

2625 • O'ndan nice lutuflar görmüşüz, rıza gül bahçesinde nice zamanlar gezmişiz, tozmuşuz.

• Başımıza rahmet elini koyardı, bizden lutuf ve kerem çeşmeleri akıtırdı.

• Ben daha çocuk iken, süt emerken beşiğimi kim salladı? O değil mi?

• O'nun sütünden başka kimin sütünü emdim? O'nun tedbirinden, O'nun gayretinden başka kim beni besledi, yetiştirdi?

• Bedene ana sütü ile yerleşen huyu, insandan nasıl çıkarabilirsin?

2630 • Kerem denizi bir kerrecik beni azarlasa bile, O'nun inayet kapıları hiç kapanır mı?

• Allah'ın bize peşin ihsanı, bağışı, lûtfu hayat cevheridir. O'nun kahrı da bize lûtfettiği çok kıymetli hayat cevherinin üstüne konmuş bir tuza benzer.

• Allah âlemi kullarına iyilik, lûtuf ve ihsanda bulunmak için yarattı. Bütün varlıkları, bütün zerreleri O'nun cömertlik ve kerem güneşi okşamaktadır.

• Ayrılık O'nun kahrından doğmakla beraber, buluşmanın, kavuşmanın kadrini kıymetini bilmemiz içindir.

• O; ayrılığı, can buluşma günlerinin değerini bilsin diye ister. Böylece canı terbiye eder, kulağını çeker.

2635 • Hz. Peygamber Efendimiz bir hadislerinde demişlerdir ki: "Allah; 'Halkı yaratmaktan maksadım, onlara iyilikte ve ihsanda bulunmaktır.' diye buyurmuşlardır."[557]

[557] Cenab-ı Hakk buyurmuştur ki: "Ben, halkı benden faydalansınlar, kar elde etsinler diye yarattım. Ben onlardan yararlanayım, kar elde edeyim diye değil!" Bu kudsî hadis, Ankaravî Şerhi, c. II, s. 212'de bulunmaktadır.

• "Benden bir fayda görsünler, nimetlerimin balı ile ellerini bulasınlar. diye onları yarattım.

• Yoksa ben onlardan yararlanmak, çıplak kişinin elbisesini kapmak için yaratmadım."

• İblis devam etti ve dedi ki: "Bir kaç gün beni huzûrundan kovmuşsa da benim gözüm O'nun güzel ve mübarek cemâlinde kalmıştır.

• Öyle latîf, öyle güzel bir yüzden böyle bir kahır gelir mi? Şaşılacak şey; herkes sebeple meşgul oluyor.

2640 • Ben sebebe bakmam; çünkü sebep sonradan olmadır. Sonradan olan şey de ancak sonradan olanın varlığına sebep olur.

• Ben önceki ezelî lûtfa bakarım. Sonradan olan her şeyi yırtar iki parça ederim.[558]

[558]Şeytan demek istiyor ki: "Benim Hz. Âdem'e secde etmeyişim şu veya bu sebepten ötürü değildir. Ben ezeldeki takdire boyun eğdim."

• Benim Âdem'e secde etmeyişime, hasedim sebep oldu diye yorumlanmaktadır. Halbuki o haset, Hakk'a karşı duyduğum aşktan, yani Allah'tan başka kimseye secde edilmez inancımdan ötürü idi. inattan, inkardan değildi.

• Gerçekten de her haset; dostluktan, sevgiden doğar. Bir yabancının dostla beraber oturmasını görmekten meydana gelir.

• Aksıran kişiye; "Çok yasa!" demek dostluğun şartı olduğu gibi, kıskançlık da sevginin şartıdır.

2645 • Hakk'ın satranç tahtasında bundan başka bir oyun yoktu. Yani Hakk'ın ezelî takdirinde, benim secde etmeyeceğimden başka bir yazı yoktu. Benim secde etmeyişim ezelden takdir edilmişti. Ben kaderi nasıl değiştirebilirim?

• O takdir edilmiş oyunu ben oynadım. Âdem'e secde etmemekle kaderin hükmünü yerine getirdim. Onu yapmakla da kendimi belaya uğrattım.

• Uğradığım belada da O'nun takdirine boyun eğmenin verdiği mânevî zevki tatmaktayım. Ben O'na mat oldum. O'na mat oldum. O'na mat oldum.

• Ey değerli kişi! Bu altı yönlü dünyada kendisini kim ve nasıl (biri batınî olan) altı duygu kapısından kurtarabilir?[559]

[559] Altı yön: Ön, arka, sağ, sol, üst, alt taraflardır. Altı duygu ise; görme, işitme, tatma, koklama, dokunma duygularından başka "seziş gibi" batınî, gönle ait bir duygumuz daha vardır: Eski bilginler duyguları; "icteki beş duygu", "dıştaki beş duygu" diye ikiye ayırmışlardır. içteki beş duygu, "hiss-i müşterek" (=ortak duygu); hayal, vehim, hafıza, mutasarrıfa"dır. Dıştaki beş duygu, bilinen beş duygumuz; "görme, işitme, tatma, koklama ve dokunma" duygularıdır.

457

• Altının cüz'ü, nasıl olur da küllünden kurtulabilir? Hele keyfiyyetsiz (=neliksiz niteliksiz) Hakk onu eğri yarattı ise?..

2650 • Bu altı yönde, yani imkan âleminde bulunan kimse ateşler içinde kalmış demektir. Ancak onu, altı yönü yaratan Allah kurtarır.

• Hakîkatte küfür de, iman da O'nun el örgüsüdür. Yani san'at eseridir, O'nundur."[560]

[560] Çünki küfür de, iman da Allah'ın yarattığı şeylerdir. Bu duyguları, inançları insanlara Allah vermiştir. Şeytan bu sözleri ile tamamıyla bir cebrî görünmekte; her şeyi Hakk'a isnad etmekte ve kendini suçsuz göstermeye çalışmaktadır.

• Muâviye İblis'e dedi ki: "Bu söylediklerin doğrudur, fakat bunlardan senin payın eksiktir. Yani senin hidayet (=doğru yolu bulma) nasibin yok!

• Sen; benim gibi yüzbinlerce insanın yolunu vurmuş, çukur kazmış, gönül hazînelerine girmiş, imanlarını çalmışsın.

• Sen; ateş ve neft gibisin, yakmaman için çare yoktur. Senin elinden elbisesi yırtılmamış, yani senin şerrine uğramamış kim vardır?

2655 • Ey ateşten yaratılmış olan İblis! Senin tabiatın, huyun yakmak, yandırmaktır. Senin bir şeyi yakmamana çare yoktur.

• Allah seni can yakıcı, bütün hırsızların ustası kılmıştır. İşte lanet budur.

• Sen; Allah ile yüz yüze konuştun, O'nun hitabını işittin. Ey insanlık düşmanı! Senin hilene karşı ben kim olabilirim?

• Senin ma'rifetlerin ıslık sesi gibidir, kuşların seslerine benzer. Fakat kuşları avlar, yakalatır.

• O ses yüzbinlerce kuşun yolunu vurmuştur. Kuş o sese, bildik tanıdık sesidir, diye gelmiş aldanmıştır.

2660 • Kuş, avcının taklid sesini havada uçarken işitir, yere iner, ökseye tutulur.

• Nuh'un kavmi senin bilenden ağlayıp feryad eder. Onların senin yüzünden gönülleri, yanmış göğüsleri param parça olmuştur.

• Dünyada Ad kavmine rüzgârı sen yolladın da, onları azaba, kederlere düşürdün.

458

• Lût kavminin başına senin yüzünden taş yağdı. Senin yüzünden kara suyun içinde dalgalar yuttular.

• Ey binlerce fitneler koparan İblis! Nemrud'un beyni de senin yüzünden döküldü dağıldı.

2665 • Zekî ve filozof olan Firavun'un aklı senin yüzünden körleşti, hiç bir şey anlamaz oldu.

• Ebu Leheb senin yüzünden bir işe yaramaz oldu. "Ebulhikem" de senin yüzünden "Ebu Cehil" kesildi.[561]

[561] Ebu Leheb Peygamber Efendimiz'in amcası olduğu halde Şeytan'a uymuş, Azîz Peygamberimiz'in en büyük düşmanı kesilmiş, yapmadığını bırakmamıştır. Ebu Cehil ise çok akıllı, çok kurnaz bir kişi idi. Zekasının çokluğundan ötürü kendisine "Ebu'l-hikem" (=Hikmetlerin Babası) lakabı verilmişti. Hatta KureyşIilerin müşavere meclisi olan "Darunnedve"ye kırk yaşına girmeyen ve sakalı olmayan kimse alınmadığı halde, Ebu'l-hikem yirmi yaşında iken oraya üye olmuştu. Hal böyle iken Şeytan'a uyduğu ve Resûlullah'ın en şiddetli düşmanı olduğu için "Ebu'l-hikem" lakabı, "Ebu Cehil" oldu.

• Ey bu hile satrancında yad olunmak için yüzbinlerce üstadı mat eden iblis!

• Ey zor oyunlarla yürekler yakan ve gönlüne merhamet gelmeyen, acıma nedir bilmeyen Şeytan!

• Sen, hile denizisin, insanlar da bir katreden ibaret. Sen, dağ gibisin gönülleri saf kişilerse birer zerre.

2670 • Ey düşmanlık edip duran! Hilenden kim kurtulabilir? Kurtulan ancak Allah'ın koruduğu kişidir.

• Nice kutlu yıldız senin yüzünden yanmış, yakılmış; nice ordu, nice topluluk senin yüzünden dağılıp gitmiştir."

• İblis, Muaviye'ye dedi ki: "Bu düğümü çöz açık konusalım: Ben kalp akça ile geçer akçanın mihengiyim. Ezelden iyi ve kötü yazılanlar benim vasıtamla meydana çıkar. Ben iyi olanlara bir şey yapamam, kötü olanları azdırır cehenneme kadar yollarım.

• Allah beni arslan ile köpekliğin, geçer akça ile kalp akçanın imtihanına sebep kıldı.

• Ben kalp akçanın yüzünü nasıl karartırım? Ben bir sarrafım. Akçanın değerini bildiririm, kıymetsiz ve kalp olduğunu meydana koyarım.[562]

[562] Yani benim mayası bozuk bir kişiyi azdırıp, onun ezelî olan kirli mayasını meydana çıkarmam, bir sarrafın mihenk ile kalp parayı meydana çıkarmasına benzer.

2675 • Ben iyilere kılavuzluk ederim. Ancak kuruuş dalları keserim.

• Niçin ben insanların önüne hile otları koyarım? Onların insan mı hayvan mı olduklarını anlamak; hayvansa hangi hayvan cinsinden bulunduğunun belli olması içindir.

• Kurt bir ceylan yavrusu doğurursa, onun kurt yahut ceylan olduğunda şüpheye düşülür.

• Onüne sen onun ot ile kemiği koy; bakalım yemek için o hangisine doğru eğilecek?

• Eğer o kemiğe doğru eğilirse, bil ki, kurttur. Yok ota meylederse, şüphe yok ki, ceylan cinsindendir.

2680 • Allah'ın kahrı, lûtfu birbirine eş olursa, bu dünyada her ikisinden de hayır ve şer doğar.

• Sen; ot ve kemiği yani nefsin gıdası ile rûhun gıdasını önlerine koy![563]

[563] Ot rûhanî gıdanın sembolüdür; kemik ise köpek nefsin yiyeceğidir.

• Eğer o insan, nefsin gıdasını ararsa zavallı ve aşağı bir varlıktır. Eğer rûhun gıdasını isterse, üstündür; baş tacıdır.

• Eğer o; tene, bedene hizmet ederse eşektir. Aksine eğer o can denizine dalarsa, orada inci bulur.

• Gerçi hayır ve şer birbirine zıt düşmüşlerdir, birbirlerine aykırıdırlar, fakat her ikisi de bir iştedir, ilahî bir emirle işlerini yapmaktadırlar. Yani hayır işleyenler de, şer peşinde koşanlar da Hakk'ın ezelî iradesi ile o işi yapmaktadırlar.

2685 • Peygamberler halka, Allah'a kulluğu, iyiliği, insanlığı öğretirler, arzederler. Düşmanlar yani şeytanlar ise; insanlara hiddeti, şehveti, şöhreti, kötülükleri tavsiyede bulunurlar.

• Ben iyi bir kimseyi nasıl kötüleştirebilirim? Haşa ben Allah değilim ki... Ben ancak bir davetçiyim; onları yaratan da değilim.

• Güzeli çirkin yapabilir miyim? Rab değilim; belki güzele ve çirkine karşı bir aynayım.[564]

[564] Bir hadîs-i şerifte; "Ben davetçi ve Hakk'ın emirlerini tebliğ edici olarak gönderildim. Elimde halka hidayet edecek kuvvet yoktur. Şeytan da süsleyici ve vesvese verici olarak yaratılmıştır. Onun da elinde dalalete götürecek bir kuvvet yoktur " diye buyurulmuştur. Asıl "hidayet" ve "dalalet" Hakk'ın kudretindedir

• Siyah tenli Hindli; 'Bu insanı kara yüzlü gösteriyor!' diye aynayı ateşe attı, yaktı.

• Ayna dedi ki: 'Suç benim değil; suçu benim yüzümü cilalayan üstâda bul!

• Çirkin kimdir, güzel kimdir; göstereyim diye, o beni gammaz yani herkesin ayıbını, kusurunu görüp gizlice söyleyen, doğru sözlü yaptı.

2690 • Ben şâhidim. Doğru söyleyen bir şahidi zindana atmak nerede görülmüştür? Allah şâhittir ki ben masumum, ben zindan ehli değilim."

• Ben nerede meyveli bir ağaç görürsem, onu bir dadı gibi besler, terbiye ederim. Fakat nerede acı ve kuru bir ağaç görsem, misk fışkıdan kurtulsun diye, o ağacı keserim.[565]

[565] Şeytan 'ın, meyveli ağaçları, yani mümin ve salih kişileri terbiye etmesi, onları sapıklığa götürerek tövbe ve istiğfara zorlamakta; tövbe ile günahkar şeytan 'ın hilesinden Allah'a sığınır.

• Kuru ağaç bahçıvana; 'Ey yiğit! Benim hatam, suçum olmadığı halde neden başımı kesiyorsun?' diye sorar.

• Bahçıvan der ki: 'Süs ey kötü huylu! Senin kuru oluşun suçlu olmana yetmez mi?'

2695 • Kuru ağaç; 'Ben dosdoğruyum, eğri değilim. Suçum yokken beni niçin kesiyorsun?' der.

• Eğer kuvvetli olsaydın kurumaz ve kesilmezdin. Keşke eğri olsaydın da yaş olsaydın!

• Öyle olsaydın ab-ı hayatı çeker, dirilik suyu ile karışır, hayat bulurdun.

• Senin tohumun ve aslın kötü imiş, hoş bir ağaca da aşılanmamışsın.

• Kötü ve acı bir ağaca hoş bir ağaç dalı aşılanırsa, o hoşluk, o kötü ağacın tabiatını etkiler, onu güzelleştirir."[566]

2700 • Muaviye Şeytan'a dedi ki: "Ey yol vurucu; delil getirme! Beni kandırmaya yol bulamazsın, boş yere yol arama!..

• Sen bir hırsızsın, yol vurucusun; ben de garip bir tacirim. Senin öteden beriden calip getirdiğin giyecekleri ben nasıl alabilirim?

• Kötü niyetle, kâfirlikle benim eşyamın etrafında dolaşma! Sen hiç kimsenin malına hayırlı bir müşteri olamazsın!

• Dolandırıcı müşteri olamaz! Müşteri gibi görünse bile, bu, hileden, düzenden ibarettir.

• Kim bilir bu hasetçi ne gibi hileler düşünüyor? Allahım! Bu düşmanın elinden bizi kurtar; feryadımıza yetiş!

[566] Yani meyveli ağaç olur, yemiş verir. Bunun gibi, fasık kişi de salih bir zât ile birlikte bulunursa, onun iyi huyundan feyz alır da halini düzeltir.

2705 • Bir kere daha bana üfürür, beni bir kere daha efsünlarsa, bu yol kesici benim giyeceğimi kapar gider!

• Şeytan'ın bu sözleri bacalardan çıkan duman gibidir. Allahım! Elimden tut, yoksa kilimim kararacak, yani kalbim kapkara olacak!

• Ben bir delil getirmekte Şeytan'a üst olamam. Çünkü o yüksek, ve alçak, herkesin fitnesidir.

• Hz. Âdem ki; "alleme'l-esma'" beyi idi, yani meleklere eşyanın adlarını öğretmişti; o bile, şimşek gibi koşan bu iblis köpeğinin koşusuna karşı yaya kalmıştı.

• Şeytan Âdem'i cennetten yeryüzüne attı da, Âdem Simak yıldızının burcundaki balık gibi onun oltasına takılıp kaldı.

2710 • Âdem (a.s.) çaresiz kaldı da; "Ya Rabbi! Biz nefsimize zulmettik." diye ağladı. Gerçekten de şeytan 'ın hilesine, düzenine nihayet yoktur.

• Onun her sözünde bir şer vardır, her sözünde yüzbinlerce sihir gizlidir.

• Bir anda erkeklerin mertliğini, erkekliğini bağlar, faziletlerini unutturur. Onları nefislerinin esiri yapar. Kadında ve erkekte türlü arzular uyandırır.

• Ey halkı yakıp yandıran, fitneci İblis! Niçin beni uyandırdın, doğru söyle!"

• Şeytan dedi ki: "Kötü zan sahibi olan kişi, yüz nişanı, yüz belirtisi de olsa doğruyu dinlemez.

2715 • Hayale kapılan bir gönüle, gerçeği belirtmek için delil getirsen de hayali artar.

• Doğru söz o gönülde illet, hastalık haline gelir. Gâzinin kılıcı hırsıza hırsızlık aleti olur.

• Böyle bir kişiye verilecek cevap, susmaktan ibarettir. Ahmakla konuşmak deliliktir.

• Ey saf kişi! Benim şerrimden ne diye Allah'a yalvarıyorsun, ağlayıp sızlanıyorsun? Sen o alçak nefsinin elinden, şerrinden ağla, inle!

• Sen oburluk eder, fazla helva yersin, rahatsız olursun. Bedeninde çıbanlar çıkar, sıtmaya tutulursun, sağlığın bozulur.

2720 • Sonra tutar, hastalığından ötürü günahı olmadığı halde, Şeytan'a lanet edersin. Niçin o şeytanlığı, yani oburluğu kendinden bilmezsin?

• Senin hasta oluşun şeytan 'dan değil senden, senin kendindendir. Tilki gibi işi ters almışsın, koruk taratma gitmişsin.

462

• Çimenlikte bir koyun kuyruğu görünce, onun tuzak olduğunu niçin bilemezsin?[567]

[567] Avcılar tilkiyi yakalamak için tuzak kurarlar, yem olmak üzere de koyun kuyruğu korlarmış. Şeytan insanların şehvete meyletmelerini, tilkinin kuyruğu yemek için tuzağa gitmesine benzetiyor.

• Kuyruğa olan meylin seni bilgiden uzaklaştırdı, akıl gözünü kör etti de, onun için o tuzağı bilmiyor ve görmüyorsun.

• Eşyaya, dünyalık şeylere duyduğun aşırı sevgi seni kör, sağır kılar. Bu yüzden kimseye düşmanlık gösterme; bu kötülüğü, bu hiyaneti senin kara nefsin işledi. Bütün suç senin kendi nefsindedir."

2725 • Şeytan dedi ki: "Sen ters, eğri büğrü görüp suçu bana yükleme! Ben; kötülükten, hırstan, kinden beriyim. Bu gibi haller bende yoktur.

• Ben bir kötülük ettim. Âdem'e secde etmedim; emredildiği halde emre uymadım. O saygısızlığımdan ötürü hala pişmanım; gecemin gündüz olmasını, yani Hakk'ın rahmetine ve afvına kavuşmayı beklemekteyim.

• Ben halk arasında suçlu görüldüm. Kadın olsun, erkek olsun herkes; işlediği suçu bana dayamakta, benim üstüme atmaktadır.

• Zavallı kurt, bir şey yemediği, karnı aç olduğu halde koyun yemiş diye suçlanır. Çünkü o, koyun paralamakla meşhurdur.

• Kurt zayıflıktan, güçsüzlükten yol yürüyemez hale gelse; 'Çok yediği, midesi tıka basa dolu olduğu için bu hale gelmiştir.' derler."

2730 • Emîr Muâviye dedi ki: "Doğruluktan başka hiç bir şey seni kurtaramaz, adalet seni doğruluğa davet etmektedir.

• Doğru söyle de elimden kurtul, hile savaşımın tozunu yatıştıramaz!"

• Şeytan dedi ki: "Ey hayal kuran ve türlü düşüncelere dalan Muâviye! Yalan ile doğruyu nasıl ayırt edersin?"

• Muaviye; "Hz. Peygamber Efendimiz buna dair bir açıklama yapmış, kalp ve sağlam için mihenk taşı vermiştir.

• Buyurmuştur ki: 'Yalan kalplerde şüphe uyandırır; doğru ise insana emniyet ve neşe verir.'[568]

[568] Hasan-ı Basrî hazretleri şu hadîsi rivayet etmiştir: "Sana şüphe veren şeyi bırak da, şüphelendirmeyeni kabul et. Çünki doğruluk insana güven, iç rahatlığı verir. Yalan ise insanda şüphe uyandırır."

2735 • Gönül, yalan sözden rahatsız olur. Su ile karışmış yağ, çerağı aydınlatmaz!

463

• Doğru söz gönlü rahatlatır. Doğru sözler gönül tuzağının taneleridir.

• Gönül hasta ve ağzının tadı bozulursa, doğru ile yalanın çeşnisini ayırt edemez.

• Fakat gönül hastalıktan ve illetten kurtulmuş olursa, yalanın, doğrunun tadını bilir ve anlar.

• Âdem'in buğdaya hırsı artınca, bu hırs, onun gönlünden sıhhati ve selameti kapıp götürdü.

2740 • Ey Şeytan! Âdem senin yalanma, işvene kulak astı, sana aldandı ve oldurucu zehri içti.

• Hz. Âdem o sırada buğdayı akrepten —yani yenmesi istenmeyen buğdayın kendisi için akrep gibi zehirli olduğunu— ayırt edemedi. Çünkü hevesinin, isteğinin sarhoşu olanın ayırt etme duygusu kalmaz![569]

[569] Hz. Âdem ile Hz. Havva'nın cennet ağaçlarının birine yaklaşmamaları emredilmişti. Bu ağacın ne ağacı olduğu Kur'an-ı Kerîm'de açıkça bildirilmemiştir. Tevrat'ta "hayır ve şer ilminin ağacı" diye geçer. Bazıları bu ağacın, Âdem'le Havva'nın birleşmesinin (=cinsel buluşmasının) bir sembolü olduğunu söylemişlerdir. Hz. Mevlana, bir çoklarının inandıkları gibi bu ağacı "buğday" olarak kabul etmiştir.

• Halk istekterinin, heveslerinin, arzularının sarhoşudur.

• Her kim kendini heva ve hevesine uymaktan kurtarırsa, kendi gözünü ilahî sırlara aşina kılar." Nihayet Emîr Muaviye Şeytan'a dedi ki:

2756 • "Ey azgın Şeytan! Sen uyanıklığın düşmanı olduğun halde, beni neden uyandırdın?

• Sen afyon gibisin, uyku getirirsin. Sen şarap gibisin, insanı sarhoş eder, aklını da, bilgisini de giderirsin, yok edersin.

• Ben seni bağlatır, çarmıha gerdiririm. Haydi doğruyu söyle! Ben doğruyu bilirim, anlarım, hileye kalkışma!..

• Ben herkesin mayasında, tabiatında, huyunda ne varsa, neye sahipse onu ararım, onu isterim.

2760 • Ben; sirkeden şekerlik, korkak bir kişiden yiğitlik, askerlik beklemem!

• Gübreden misk kokuşu beklemem, ırmak içinde kuru kerpiç aramam!

• Ben; kötülük peşinde, şer peşinde koşan şeytan 'dan beni hayır için uyandıracağını ummam, beklemem!"

• İblis hilelerle, yalanlarla dolu bir çok sözler söyledi. Ama Emîr Muaviye sabretti, dayandı; o sözleri dinlemedi.

464

2765 • İblis sözü ağzının içinde geveleyerek dedi ki: "Ey Emîr Muâviye! Ben seni şunun için uyandırdım:

• Devletin bile kadrini yücelten ve Peygamber'in varisi olan imamın ardında cemaatle kılınan namaza yetişesin...

• Namaz vaktini kaçırsaydın, üzüntüden bu cihan gözüne kapkaranlık görünürdü.

• Ummadığın bu halden, bu dert yüzünden gözlerin iki su tulumu olacaktı da, göz yaşları dökecekti.

• Herkes yaptığı ibadetten, kulluktan mânevî zevk alır da, o zevkten uzak kalmak istemez. Buna bir an bile sabredemez.

2770 • Namaz vaktinde cemaate yetişemeyenlerin duydukları o üzüntü, o dertli ah ediş, yüzlerce namaza bedeldir. Nerede o namaz, nerede o yanış ve yalvarıştaki tesir?.."

2780 • Bunun üzerine Şeytan; "Ey cömert emîr; artık hilemi ortaya koymam gerek! Hilemi açıkça söylemeliyim:

• Eğer namazın geçseydi, o vakit içinden, gönül derdinden ahedecektin, feryad edecektin.

• Senin o sızlanman, o feryadın, o yalvarışın yüzlerce zikri, yüzlerce namazı geride bırakacaktı.

• İçten gelecek böyle bir ahın hicapları yakmasın diye korktum da, seni onun için uyandırdım.

• Öyle yakıcı bir ah etmeyesin, o aha bir yol bulmayasın diye düşündüm.

• Ben hasetçiyim; işte böyle bir hasette bulundum. Ben insanların düşmanıyım. işim, gücüm hile ile kinden ibarettir."

• Muaviye; "işte şimdi doğru söyledin." dedi. Sözünde sadıksın; senden ancak bu iş gelir. Sen buna layıksın...

• Sen bir örümceksin, sinek avlarsın ey köpek! Ben sinek değilim, zahmet çekme!

• Ben ak doğanım, beni ancak padişah avlar. Örümcek benim çevremde nasıl ağ örebilir?

• Haydi yürü git, gücün yettikçe sinek avla! Sinekleri ayran çanağına doğru çağır dur!

2790 • Onları bal yönüne, yani hayra çağırsan bile, bu çağırış yalan olur. Çünkü sen hep ayrana yani şerre çağırırsın.

465

• Senin beni uyandırışın, aslında uykunun ta kendisi idi. Senin bana kurtuluş gemisi gibi gösterdiğin şey de, girdabın yani boğulup gitmenin ta kendisi idi.

• Sen beni daha iyi, daha büyük bir hayırdan uzaklaştırmak için küçük bir hayra çağırdın.[570]

[570] Emîr Muaviye ile Şeytan'ı konuşturan bu hikâyede; Hz. Mevlâna, kaza ve kaderi, alınyazısını, hayrı ve şerri çeşitli yönleri ile incelemekte; sonunda bu zor konuyu Muhammedi inançla bitirmektedir.

Bir kadı'nın kadılıktan şikâyet etmesi, vekilinin de ona cevap vermesi

2744 • Bir kadıyı bir yere tayin ettiler. O ağlamaya başladı. Vekili kadıya; "Kadı efendi, neden ağlıyorsun?

• Şimdi senin ağlamak, feryad etmek zamanın değil; bir yerde vazife verdikleri için sevinmen, neşelenmen, tebrik edilmen zamanıdır." dedi.

• Kadı ah ederek dedi ki: "Kendi gönlüne hâkim olamayan, işin içyüzünü bilmeyen kimse nasıl kadı olur da hükmedebilir? O, işin hakîkatini bilen iki kişi arasında, bir cahilden başka bir şey değildir ki...

• Mahkemeye gelen iki hasım, aralarında geçen vak'ayı bilmektedirler. Zavallı kadı, o iki tarafın hilelerini, oyunlarını ne bilsin?..

• O, hasımların hallerinden cahil ve gafildir. Böyle olduğu halde kanlarına ve mallarına nasıl hüküm verir?"

• Vekili dedi ki: "Hasımlar bilgilidirler. Yani aralarındaki hadiseyi bilirler. Fakat her biri öbürünü mahkum etmek hırsı ile illetlidir, hastadır. Sen cahilsin, yani onların vak'asını bilmezsin ama, onların hırsı, illeti sende olmadığı için, sen şeriatin mumusun.

2750 • Çünkü sen ara yerdesin, illetli değilsin, kötü bir niyetin yok. Onlardaki hırs da sende yok. işte o feragat, o yokluk senin için göz nûru olur.

• O iki bilgiliyi, yani aralarındaki davayı bilen iki hasmı garazları kör etmiştir. Garaz illeti, onların bilgisini göstermez, işe yaramaz bir hale getirmiştir. illetleri, sanki onların bilgilerini mezara tıkamıştır.

466

• Kinsiz, garazsız oluş, bilgisizi bilgin yapar. Halbuki kin ve garaz bilgiyi eğri bir hale koyar, zulmeder bir hale getirir."

Özü temiz, ihlas sahibi birisinin cemaatle namaz kılmayı kaçırmasından ötürü duyduğu üzüntü ve içyanışı

2771 • Birisi mescide giderken baktı ki halk mescitten dışarı çıkıyor.

• "Cemaat dağıldı mı ki herkes acele acele mescitten çıkıyor?" diye sordu.

• Birisi "Peygamber cemaatle namazını kıldı, bitirdi." diye cevap verdi.

• "Ey ham adam, ey şaşkın! İçeriye ne diye giriyorsun? Peygamber hazretleri çoktan namazı bitirmiş, selam vermiştir."

2775 • Namaza yetişemeyen içi yanarak öyle bir ah etti ki, sanki o ahdan bir duman çıktı. Gönülden çıkan o ahdan iç yanık kokusu, kan kokusu geliyordu.

• Namaz kılanlardan birisi onun yanına gitti de "Bu âhı sen bana ver, benim kıldığım namaz senin olsun." dedi.

• Namaza yetişemeyen; "Âhı sana verdim, senin Peygamberimiz'in arkasında kıldığın namazı da aldım, kabul ettim." dedi. Öbürü de o âhı yüzlerce niyaz ile aldı kabullendi.

• Namazı verip âhı alan kişiye gece rüyasında dediler ki: "Sen ab-ı hayatı ve şifayı satın aldın.

• Bu mânevî alış verişin, bu Hakk âşıklığına katılışın hürmetine, camide namaz kılan bütün cemaatin namazları kabul edildi."

Ev sahibinin hırsızı yakalamak üzere iken, birisinin seslenmesi yüzünden hırsızı kaçırması

• Bir adam evinde bir hırsız gördü. Onu yakalamak için arkasından koştu.

• Hırsız uzaklaştı. Ev sahibi arkasına düştü, iki üç meydan koştu. Ev sahibi çok yoruldu, kan ter içinde kaldı.

2795 • Fakat koşmaya devam etti. Ona çok yaklaştı. Son bir sıçrayışla onu yakalayacağı sırada...

• Bir başka hırsız ona; "Gel! Gel de bela belirtisini, felaketin ne olduğunu gör!" diye bağırdı.

• "Ey bir iş için koşup duran kişi! Çabuk ol, geri dön de buradaki acıklı hali bir gör!"

• Ev sahibi kendi kendine düşündü de dedi ki: "Belki o tarafta da bir hırsız var. Çabuk dönüp oraya gitmez isem başıma dert, bela kesilecek...

• O hırsız eşime, çocuğuma el atacak, beni büyük felakete sürükleyecek; o zaman bu kovaladığım hırsızı tutup bağlamamın bana ne faydası olur?

2800 • Bu müslüman, bu vicdanlı adam beni kereminden, lutfundan ötürü çağırıyor. Bu hırsızı bırakıp, hemen o tarafa gitmezsem pişman olacağım."

• O iyilik etmek isteyen kişinin şefkatine, merhametine güvenerek kovaladığı, yakalamak üzere olduğu hırsızı bırakıp geri döndü, çağırılan yere geldi.

• "Ey iyi dost!" dedi. "Ne haldesin? Kimin elinden feryad ediyorsun, bağırıp çağırıyorsun?"

• Adam; "işte bak!" dedi "Hırsızın ayak izleri buradadır. O çalacağını çalmış, şu tarafa kaçmıştır.

• Evet, işte o kurnaz hırsızın ayak izleri. Bu izleri takip et de, onun ardından koş!"

2805 • Ev sahibi; "Ey ahmak!" dedi "Sen bana ne söylüyorsun? Ben onu yakalamıştım.

• Senin gibi bir eşeği adam sandım da, bağırman yüzünden hırsızı bıraktım.

• Be adam! Bu ne boş ve manasız, saçma söz? Ben kendisini yakalamıştım; izi benim ne işime yarar?"

• Adam; "Ben" dedi. "Gerçekten de sana ayak izlerini gösteriyorum. Bunlar hırsızın ayak izleri, ben gerçeği biliyorum."

• Ev sahibi; "Sen ya düzenbazın birisin, yahut da ahmak bir kişisin. Belki de hırsızın ta kendisisin de, bu işi iyi biliyorsun." dedi.

2810 • "Ben düşmanımı yakalamak üzere iken sen; 'İşte ayak izleri buracıkta!' diye işe karıştın da hırsızı kurtardın.

• Sen cihetten, önden, yandan söz ediyorsun ve 'Hırsız şu tarafa gitti.' diyorsun. Ben ona yetişmiş, yakalamak üzere iken cihetlerden, yandan, yönden haberim yoktu. Kavuşup buluşmada ize ve söze gerek yoktur. (Hz. Mevlâna hikâye münasebetiyle Allah'ın zat ve sıfat meselesine konuyu intikal ettirerek şöyle buyuruyor:)

• Gaflet içinde bulunan, Allah'ın zatından mahcUb, yani perdeli olan kişi, sadece Allah'ın san'atını, yarattıklarını görür. Böylece; yarattıklarına, sıfatlarına takılıp kaldığı için de Allah'ın zatından mahrum kalır.[571]

[571] Cenab-ı Hakk'ın zÂtı bir; sıfatları saymakla bitmez. Allah'ın 99 isminden bir tanesi zat, ötekiler de sıfatlarıdır. Fakat sıfatları 98 isminden ibaret değil, sonsuzdur. Yarattıklarının her biri o sıfatların mazharıdır. Mesela Allah "Hâlik"tır. Bundan, yaratılmışlar, onun "Hâlik" isminin yani şifalının mahall-i zuhurudur. Mahlükatı görenler; onlarda "Hâlik" sıfatının zuhurunu görürler, fakat bunlar şifalının eserlerini gördükleri için zattan habersizdirler. Ancak zatı sıfat ile, sıfatı zat ile görenler gerçeğe ulaşmışlardır.

• Ey oğul! Hakk'a vasıl olanlar, ona manen ulaşanlar zatın tecellîsine dalmış olduklarından, artık onun yarattıklarına, sıfatlarının mazhariyetine nasıl bakabilirler?[572]

[572] Hakk yolunda yürüyenler, Hakk'ı idrak etmeye gayret sarfedenler dört nevidir: l. Yalnız ilahî sıfatların eserlerini ve müzahirini görür, yani mahluku görüp Halik'ı; san'atı görüp sanatkarı hatırlar. Bunlara "mahcûb" (=perdeli) denir. 2. nev'î de; sıfatı zâtiyle kâim ve zâtı sıfatı ile zâhir müşahade ederler. Bunlara da "ârif" denir. 3. nev'î ise; ehadiyyet makamında, mahv ü müstağraktırlar. Bunlar Allah'ın sıfatlarını da, eserlerini de görmezler. Hakk'ın zatından başka şeylerde varlık görmezler. Bunlara da "müstağrikîn" (=dalmış, Allah'tan başka hiç bir şeyi düşünmeyenler) denir. 4. nev'e gelince; bunlar "kâmil" ve mükemmel olanlardır ki, bunlar sıfatları zâtı ile ve zâtı da sıfatları ile görürler. Bunlar kesrette (çoklukta), vahdeti (=birliği), vahdette de kesreti müşahede ederler.

• Başın ırmağın suyuna dalınca, suyun rengini nasıl görebilirsin?[573]

[573] Irmağın içine giren ve başını suya daldıran kişi sudan başka bir şey görmediği gibi, suyun rengini bile ayırdedemez. Bunun gibi Allah'ın zatında müstağrak olanlar da, Allah'tan başka bir varlık müşahede etmezler. "La mevcûde illallah" (=Allah'tan ve O'nun zatından başka mevcut yoktur.) derler.

2815 • Suyun rengini görmek için başını sudan çıkaracak olursan, yeni bir halıyı vermiş de eski püskü bir kilim almış olursun.

• Avamın kulluğu, ibadeti has kişlerin günahı sayılır. Avamın Hakk'a vasıl oluşu, Hakk'la manen buluşması da, has kişilerin hicabıdır, perdesidir.[574]

[574] Avam ibâdetlerle, kıldıkları namazlarla, tuttukları oruçlarla, yaptıkları haclarla gu rura kapılırlar da, kendilerini diğer müminlerden üstün görürlerse, o zaman onların ibadetleri, benliğe kapıldıkları için, has kişilerce günah sayılmaktadır. Bu yüzden hulûs ile yapılmayan, gösteriş için yapılan bu çeşit ibadetler, has kişilerin nazarında günah olarak görülmektedir. Çünki bunlar ibadetleri kendilerinden bilmekte, şekle bağlanıp kaldıkları, imanı "taklid"den "tahkik"e götürmedikleri için, sirke bile düşmektedirler. Halbuki tevhîd yolunda bulunan sûfî, puta tapana bile "kafir" dememektedir. Bunlar; sadece şekilden ibaret olan ibadetleri ile kendilerini Hakk'a vasıl olmuş bilirler. Halbuki onlar benlik yüzünden Hakk'tan çok uzağa düşmüşlerdir. Bunlarda bazı ilahî isimlerin tecellîsi zuhûra gelirse, o zuhur vasıtasıyla kendilerin; Allah'a ulaşmış zannederler. Has kişiler hakikati bildikleri için, avamın Hakk'a vasıl oluş vehmini görmezler, perde arkasında kalırlar. Onlar, yani has kişiler bilirler ki; "Allah ile insan arasında en büyük perde, en büyük engel benliktir." Hz. Mevlâna bir rubaîsinde şöyle buyuruyor: "

"Bir kimse kendi benliğinden mutlak surette fani olmadıkça, onun için (tevhîd) Hakk'a ulaşmak imkansızdır. Tevhîd, hulûl değildir. Tevhîd; benlikten kurtulmak, varlığından sıyrılmak, yok olmak demektir; yoksa boş ve manasız sözlerle, batıl, hak olmaz." Cüneyd Hazretleri de; "Allah ile senin aranda en büyük perde, senin kendi varlığın, kendi benliğindir." diye buyurmuştur.

469

Münâfıkların İslama zarar verecek bir mescidi (Mescid-i Dırar'ı) yapmalarının hikâyesi

2825 • Aykırı gidişe, eğri yürüyüşe ait, Kur'an-ı Kerîm'den bir başka örnek dinlemek yerinde olur.[575]

[575] Münâfıklar, "Mescid-i Dırar" yani zararlı ve kötü niyetle bir mescid yaparak, müslümanlar arasına ayrılık düşürmek istemişlerdi. Bu hadise Kur'an-ı Kerîm'in dokuzuncu Tevbe Sûresi'nin 107-110. ayetlerinde anlatılmaktadır. Peygamber Efendimiz'in zamanında halk ya "mümin", ya "kafir", yahut da "münafık" diye üç gruba ayrılmıştı. Peygamber Efendimiz Mekke'de iken karşılaştığı kimseler ya "müslüman", ya "müşrik=kafir" idiler. Medine'ye teşrif buyurunca, orada kuvvetli bir grup olarak "nifak ehli=münafık" meydana çıktı. Münafıklar zahirde müslüman görünüyorlardı, fakat kalben dini inkar ediyorlar ve Hz. Peygamber'in ve müslümanların düşmanı idiler. Onlara kin besliyorlardı. Abdullah bin Ebu Selfli adında birinin emri altında idiler. Bu adam çok zekî, pervasız, çetin bir adamdı. Medineliler onu kendilerine kral yapmak isterlerken. Peygamber Efendimiz hicret edip Medine'yi şereflendirince, Ebu Selül'ün hükümdarlığı suya düştü. O da müslüman görünerek, Peygamber'in en büyük düşmanı oldu ve münafıkları etrafına toplayarak Resül-i Ekrem Efendimiz'i rahatsız etti.

• Münafıklar böyle bir tek-çift oyununu (hile ve aldatma oyununu) Hz. Peygamber'le de oynamak istediler.

470

• "Hz. Ahmed'in dinini, yani müslümanlığı yüceltmek için bir mescid yapalım." demişlerdi. Halbuki onların maksadı dini yüceltmek değil, dinden dönmekti.

• Onlar böylece ters bir oyun oynadılar. Kuba köyünde Resülullah Efendimiz'in evvelce temelini atmış olduğu Kuba Mescidi'nden başka bir mescid yaptılar.

• Bu yeni mescidin döşemesi, tavanı, kubbesi süslü idi. Fakat onlar yeni bir mescid yapmakla, asıl Kuba Mescidi'nin cemaatini bölmek istemişlerdi.

2830 • Yalvarmak için Hz. Peygamber'in huzûruna geldiler, deve gibi önünde diz çöktüler.

• "Ey Allah'ın Resulü! Lûtuf ve ihsanda bulunmuş olmak için, bir de o mescide gelip orayı şereflendirseniz olmaz mı?" diye istirhamda bulundular.

• "Böylece orası da mübarek ayaklarınızla kullansa, adın kıyamete kadar unutulmasa, ter ü taze kalsa.

• Bu mescid; çamurlu, bulutlu günlerde, darlık ve yoksulluk zamanlarında namaz kılınmak için yapılmıştır.

• Bir garip gelirse orada kendine yer bulsun, hayırlara ersin. Bu hizmet konağında bolluğa ulaşsın, sevablar kazansın diye yapılmıştır.

2835 • İstedik ki din töresi çoğalsın, dolsun, taşsın. Çünkü dostlarla acı yemiş bile tatlılaşır.

• Bir an için olsun orayı şereflendir, bizi günahlarımızdan arındır. Bizi sahabi ile arkadaşlarınla tanıştır.

• Mescidi de, mescittekileri de şevindir, lutufta bulun! Sen bir aysın, biz de geceyiz. Bir an için bizimle beraber bulun da...

• Ey cemali rûhları aydınlatan güneş, karanlık gece senin mübarek yüzünle aydınlansın, gündüze donsun!"

• Ah ne olurdu münafıklar imana gelseler de bu sözleri gönülden söylemiş olsalardı da, muradlarına erselerdi.

2840 • Ey dostlar! Candan ve gönülden gelmeyen, sadece dilden dökülen sözler süprüntülükte yetişen yeşilliğe benzer.

2848 • Allah'ın Peygamberi'ne yalanlar söylediler, hile ve masal atını sürdüler.

271

• O şefkatli, merhametli Peygamber de, onlara gülümsemekten ve peki demekten başka bir şey yapmadı.

2850 • O topluluğun teşekkür edilecek işlerini yadetti. Dileklerini yerine getireceğini söyleyerek haber getirenleri sevindirdi.

• Halbuki onların hileleri, süt içinde kıl görünür gibi, bir bir Peygamber'e görünüyordu.

• Fakat o lûtuf sahibi Peygamber, kılı görmemezlikten geliyor da, kerem buyuruyor, sütü övüyordu.

• Münafıkların yüz binlerce hile ve düzen kılma o an gözlerini kapamış, hiç birini görmüyordu.

• Lûtuf ve kerem denizi olan o büyük Peygamber, pek doğru olarak; "Ben size sizden daha şefkatliyim." diye buyurmuştu.[576]

[576] Bu beyitte Tevbe Sûresi'nin 128. ayetine işaret vardır.

2855 • "Ben yakıcı, kavurucu alevleri bulunan korkunç bir ateşin kıyısında oturmuş gibiyim.[577]

[577] Bu beytitte de şu mealdeki hadîse işaret var: "Bir adam ateş yakar. Davarlarla, deve yavruları kendilerini ateşe atmaya uğraşırlar. Adam da buna engel olmaya çabalar. Ben de sizi kuşaklarınızdan yakalamış, ateşe atılmanıza mani olmaya çalışıyorum. Siz ise elimden kaçmaya uğraşıyorsunuz." Cami'u's-Sagîr, c. II, s. 136.

• Siz pervane gibi o tarafa koşuyor ve ateşe atılmak istiyorsunuz, benim elim ise sineklik gibi pervane kovmaktadır."[578]

[578] Buradaki ateşten maksat cehennem ateşidir. Pervaneler de, hevâ ve heveslerine, şehvet ve hiddetlerine uyan kişilerdir. Pervaneler nasıl mumun ışığına saldırır, kendilerini yakarlarsa, gafil günahkarlar da şehvetlerinin tesiri ile cehennem ateşine atılmak isterler. Azîz Peygamberimiz Efendimiz merhametlilerin merhametlisi olduğundan bu ümmetlerin ateşten uzaklaşmaları için gayret sarfetmektedir.

• Peygamber Efendimiz kalkıp o tarafa gitmek isteyince, Allah'ın gayreti; "Habibim; bu gulyabani sözünü dinleme ve tekliflerini kabul etme!" diye seslendi.[579]

[579] Tevbe Sûresi'nin 108. ayetine işaret edilmektedir.

• Çünkü bu habis münâfıklar hile yoluna saptılar; söyledikleri sözlerin de hepsinin aksini yapmışlardır.

• Onların kasdi hile, karanlık işler ve karayüzlülükten başka bir şey değildir. Hristiyanlar ve Yahudiler islam dininin hayrını isterler mi?

2860 • Onlar cehennem köprüsünün üstüne bir mescid yaptılar da, Allah'a karşı hile oyunu oynadılar.

• Onların maksadı, Resülullah'ın sahabelerini birbirine düşürmekti. (Yani Kuba'daki müslümanların bir kısmını kendi mescidlerine çekin müminleri ikiye böleceklerdi). Her boşboğaz, Hakk'a inananların birliklerindeki üstünlüğü nereden bilecekti?

• Onlar Şam'dan buraya bir Yahudi getirmeyi tasarlamışlardı. Orada bulunan Yahudiler, o Şamlı Yahudinin vaazından sarhoş olmuşlardı.

• Hz. Peygamber; "Gelmeye gelirim ama, şimdi yol üstündeyiz; savaşa gidiyoruz.

• Savaştan dönünce o mescide gelirim." diye buyurdu.

2865 • Böylece onları başından savdı. Kendisi Tebük Savaşı'na gitti. O azgınlara, o hilecilere bir hile oyunu oynadı.[580]

• Peygamber Efendimiz savaştan dönünce, münafıklar tekrar gelip evvelki vaadin yerine getirilmesini istediler.

• Cenab-ı Hakk buyurdu ki: "Ey Peygamber! Onların hainliklerini açıkça söyle, sonu savaş bile olsa açığa vur, çekinme!"

• Resülullah Efendimiz; "Ey hileci kişiler, susun da sırlarınızı açığa vurmayayım!" diye buyurdu.

• Sonra oyunlarından, sırlarından bir kaçını ortaya atınca da işleri kötüleşti.

2870 • Münafıkların elçileri; "Haşa haşa.." demeye başladılar.

• Her münafık, koltuğu altına bir Kur'an sahifesi koyup, hile ile Peygamberimiz'in yanına geldi.

• Yemin etmeye başladı. Çünkü yemin bir kalkandır. Yalancıların töresidir.

• Doğru olmayan kişinin dine vefası yoktur. Bu yüzden ettiği yemini her zaman bozar.

• Doğru kişilerin yemin etmeye ihtiyaçları yoktur. Çünkü onların iyiyi kötüden ayırdeden, aydın iki gözü vardır.

2875 • Verilmiş sözü, yemini, andı bozmak ahmaklıktan ileri gelir. Yemininde durmak, vefa göstermek temiz kişinin, müttakî olanın işidir.

• Resülullah Efendimiz buyurdu ki: "Sizin yemininize mi inanayım, yoksa Allah'ın yeminine mi?"

[580] Fakat hakîkatte Resülullah Efendimiz'in bu hareketi bir hile değil, hileye mukabele idi. Kur'an-ı Kerîm'de Bakara Suresi'nin 194., Nisa Sûresi'nin de 142. ayetlerinde bu husus açıklanmaktadır.

473

• Münâfıklar, yine ellerinde mushaf, sanki oruçlu imiş gibi geldiler, and içtiler, yemin ettiler:

• "Bu pak ve doğru Kelam-ı Kadîm için o mescidin yapılmasında Allah rızası umulmuştur.

• Orada hiç bir hile yoktur. Orada ancak ilahî zikir vardır. Gerçeklik, dostluk vardır.

2880 • Peygamber buyurdu ki: "Allah'ın sesi; uzaklardan geri dönüp gelen ses gibi, yankı gibi kulağıma gelmektedir.

• Fakat ey gafiller! Allah'ın sesini duymayasınız diye, Cenab-ı Hakk sizin kulaklarınızı mühürlemiştir, tıkamıştır.

• Allah'ın sesi açıkça bana geliyor. Ben safı tortudan ayırdettiğim gibi, onu başka seslerden ayırdedebiliyorum."[581]

[581] Allah'ın sesi işitilir mi işitilmez mi, diye bilginler çeşitli fikirler ortaya atmışlardır. Maturîdîler işitilemeyeceğine, başkaları ise Nisa Sûresi'nin 164. ayetindeki; "Allah Mûsâ'ya söz söyledi." ayeti gereğince Allah'ın kelamının işitilebileceğine inanırlar. Fahreddin Razî hazretleri ise; "Allah'ı görmek nasıl mümkün ise, işitmek de öyle mümkündür." demiştir, İmam-ı Gazalî hazretleri de; "Hz. Mûsâ'nın kelamı, yani Cenab-ı Hakk'ın sözünü harf ve sesle işittiğine inanmayan kimseye demeli ki: Allah'ın ahirette gözle görüleceğini inkar ediyor musun? Allah harf ve savt olmayan ve mahluk sözüne benzemeyen sesini, istediği kuluna dilediği surette işittirir. O kul da, o sesin Hakk'ın kelamı olduğunu anlar." fikrindedir, imam-ı Vahidî ise Vasıl ismindeki eserinde, malum ayette; "Hz. Mûsâ'nın Hakk'ın kelamını işittiği açıkça beyan buyurulmuştur." demektedir. Hz. Mevlâna da aynı kanaatte olduğu için, Peygamberimiz Efendimiz'in ağzından; "Hz. Mûsâ ağaçtan Allah'ın sesini duydu." diye buyurmuştur.

• Nitekim Hz. Mûsâ da ağaçtan; "Ey bahtı kutlu kişi!" diye, Allah'ın sesini duydu.

• Ağaçtan; "İnnî ene'1-Hak" (=Gerçekten de ben Hakk'ım) sesini işitti. O ilahî sözü işitmekle beraber nûrlar da gördü."[582]

[582] Bu beyitte Kasas Sûresi'nin şu mealdeki 30. ayetine işaret edilmektedir: "Hz. Mûsâ oraya gelince, mübarek bir yerdeki vadinin sağ tarafındaki dere kenarında bulunan bir ağaçtan kendisine: 'Ya Mûsâ! Ben âlemlerin Rabbi olan Allah'ım!' diye nidâ olundu."

2885 • Münafıklar vahiy nûrundan acze düştüler, yeniden yeminlere başladılar: "Cenab-ı Hak yemin için siper, yani kalkan demiştir. Savaş eri nasıl olur da kalkanı elinden atar?"[583]

[583] Bu beyitte de Mücadele Sûresi'nin şu mealdeki 16. ayetine işaret var: "Münafıklar, yeminlerini kendilerine kalkan yaptılar ve iman ehlini Allah yolundan ayırmaya kalkıştılar. Onlar için hor ve hakîr kılıcı bir azap vardır."

474

• Hz. Peygamber tekrar onları apaçık yalanladı. Güzel, tatlı bir sözle;"Yine yalan söylediniz." diye buyurdu.

• Münafıkların kötü düşünceleri yüzünden Peygamber Efendimiz vaadden dönünce, sahabeden birinin gönlüne inkar hissi geldi:

• "Bu Peygamber bu kadar yaşlı başlı, ak sakallı kişileri neden utandırıyor?" diye düşündü.

2890 • "Kerem nerede, ayıbı örtmek nerede, haya nerede? Peygamberler yüzbinlerce ayıbı örterler."

• Böyle düşündü, ama. Peygamber hakkındaki bu düşüncesinden yüzünün sararması, mahcup düşmesi sebebiyle çabucak kalbinden tevbe etti.

• Münafıklarla dost olmanın uğursuzluğu, mümini de onlar gibi çirkinleştirir ve asi kılar.

• O sahabe; "Ey bütün sırları bilen Rabbim! Bu inkarda ayak diretme; bu düşüncelerden beni kurtar!" diye Allah'a yalvarmaya başladı.

• "Bakışım nasıl elimde değilse, gönlüm de elimde değil. Elimde olsaydı bu anda gönlümü öfke ile yakar, yandırırdım."

2895 • Bu düşünce arasında uykuya daldı. Rüyasında münafıkların mescidini pisliklerle dolu gördü.

• Mescidin taşları pislikler içinde harap olmuştu. Taşlar arasından kara dumanlar tütmede idi.

• O duman, rüyayı görenin ağzına, yüzüne girdi, boğazını yaktı. O acı dumanın korkuşu ile sıçradı, uykudan uyandı.

• O anda secdeye kapandı da; "Allahım; bunlar münkirlik belirtisi!" diye ağlamaya başladı.

• Kahır ve gazap; beni iman nûrundan ayıran böyle bir bilimden, şefkatten daha iyidir." diye Allah'a yalvarıyordu.

2900 • Dünya işlerine dalanların, çalışıp çabalamalarını araştırsan, görürsün ki, onların dünyalık için didinmeleri soğan gibi kat kat olup, pis pis kokmaktadır.

• Bu çeşit gayretlerin, çalışmaların her biri öbüründen daha içsiz, daha boştur. Hakk yolunda yürüyen doğruların ise her işi birbirinden daha özlüdür, daha güzeldir.

• Dinin kara yüzlülerinde, yani din düşmanlarında hile, yalan ve savaş vardır.

475

• Her sahabe mescid hakkında apaçık bir rüya gördü. Böylece münafıkların o mescidi yapmaktaki maksatları meydana çıktı.

• Bu rüyaları birer birer anlatsam, şüphe edenler de tam inanca ererler, arınırlar, mânevî zevkler duyarlar, gönül safası elde ederler.

• Fakat onların sırlarını açmaktan korkarım. Çünkü onlar, Allah'ın sevgisine mazhar olmuş nazlı varlıklardır, naz onlara yaraşır.

• Onlar şeriati taklitsiz, yani tahkikî olarak kabul etmişlerdir. O geçer akçayı yani dini, mihenge vurmadan elde etmişlerdir.

2910 • Kur'ân'ın hikmetleri müminin kaybolmuş malı gibidir. Elbette herkes kaybolmuş malını bilir, tanır.

3015 • Münafıkların yaptıkları mescidin gerçek bir mescid olmadığı; hile yuvası, çıfıt tuzağı olduğu meydana çıkınca;

• Hz. Peygamber o yapının yıkılmasını, orasının çerçöp, kül atılacak bir süprüntülük haline getirilmesini emretti.

• Mescid sahipleri yani münafıklar da mescid gibi kalp idiler. Onların bu mescidi yapışları, avcının tuzağa taneler saçması gibi, avlamak içindi. Cömertlik eseri değildi.

• Balıkçının oltasına taktığı et parçası, balıklara bir ikram, bir bahşiş, bir cömertlik değildir.

3020 • Kubalıların mescidi de taştan, kerpiçten yapılmıştı, ama münafıkların mescidine benzemiyordu. Ve o sahte mescidin devamlı kalmasına yol vermedi.

• Cansız gibi görünen varlıklara bile böyle bir sitem, böyle bir zulüm yapılmazken, adalet emîri olan Resülullah Efendimiz Kuba Mescidi'ne denk olmayan o mescidi yaktı, yıktı.

• Demek ki asılların aslı, temellerin temeli olan hakikatlerin de "a'yân-ı sabite"de farkları, ayrılıkları var. Bunu böyle bil; cansızlar arasında iyi, kötü farkları olduğu gibi, insanlar arasında da huy farkları, karakter ayrılıkları var.

• Ne müminin hayatı imansızın hayatına benzer, ne de ölümü öbürünün ölümüne benzer.

• İmanlı bir kişi ile imansız bir kişinin yeryüzünde bulunan mezarlarındaki halleri bile ayrıdır. Bir değildir. Öbür âlemdeki hal farkları hakkında ben ne söyleyebilirim?

3025 • Ey Hakk yolunun yolcusu! Yaptığın işi ve kendi halini mihenge vur da, sen de bir Mescid-i Dırar yapmış, bir fitne çıkarmış olmayasın!

476

• Sen o mescidi yapanları kınıyor, onlarla alay ediyorsun ama, kendine dikkatle, insafla bakacak olursan görürsün ki, sen de onlardan birisin![584]

[584]Sen de tamamıyla içini temizlemedin, sen de kendi kusurlarını göremiyorsun! Ya olduğun gibi görün, yahut da göründüğün gibi ol, içinden pazarlıklı olma!

Kaybolmuş devesini arayan ve onu herkese soran kişinin hikâyesi

2911 • Bir deven olsa da kaybetsen, hemen onu ararsın. Bulunca, onun senin deven olduğunu nasıl olur da bilmezsin?

• Arapça'da "dalle", kaybolmuş elinden kaçıp bir yere gizlenmiş dişi deveye derler.

• Kervan yüklerini yüklemeye başladığı halde, senin deven ortada yok.

• O yana, bu yana koşup duruyorsun. Koşmaktan dudakların kupkuru bir hale gelmiş. O sırada kervan kalkıyor, uzaklaşıyor. Gece de yaklaşıyor.

2915 • Kervan gitmiş; yükün, varın yoğun korkulu yolda ortada kalmış. Sen ise deveyi bulmak için sağa sola koşup duruyorsun.

• "Ey müslümanlar, kaçıp giden bir deveyi bir göreniniz var mı?

• Kim devemden haber verirse, ondan bir iz bulur söylerse, ona şu kadar müjdelik veririm." demeye başlarsın.

• Tekrar herkesten deveden bir iz, bir belirti ararsın, sorarsın. Her alçak kişi de bıyık altından sana güler.

• Biri alay ederek; "Evet" der. "Bir deve gördüm, şu tarafa gidiyordu. Kızıl tüylü bir deve idi. Otluğa doğru gitti."

2920 • Öbürü; "Kulağı da kesikli." der. Bir başkası da; "Çulu nakışlı idi." haberini verir.

• Diğer biri; "Devenin bir gözü kördü." der. Başka biri de devenin uyuz olduğunu söyler.

• Müjdelik alabilmek için her alçak kişi deveye dair yüzlerce asılsız belirti söyler.

477

2973 • Ey sadık dost! Sen de bir deve kaybetmişsin, herkes de sana devenin bir şeyini söylüyor.

• Sen devenin nerede olduğunu bilmiyorsun ama, deveye ait söylenen sözlerin yanlış olduğunu biliyorsun.

2975 • Deve kaybetmeyen de onu taklit eder. Devesini kaybeden gibi, o da bir deve arar.

• O da der ki: "Evet, ben de bir deve kaybettim. Kim bulursa müjdesini getirmişim, hemen vereceğim."

• O, senin devene ortak olmak için, deve tamahı ile bu oyunu oynamaktadır.

• Sen kime "Bu söyledikleri̇n yanlış." dersen, o da sana uyup aynı sözü söyler.

• Fakat o, eğri sözü doğru sözden ayırdedemez. Fakat senin sözün o taklitçiye bir asa olur, ona dayanır.

2980 • Sana doğru bir söz, doğruya benzer bir söz söylerse inanırsın, hiç şüphen kalmaz.

• O söz hasta canına şifa verir. Betine, benzine renk verir, sağlık verir. Sana güç verir, kuvvet verir.

• Gözün aydınlanır, ayağın koşar, bedenin can olur; canın da Hakk yoluna düşer, o yolda ilerler.

• "Ey gerçek dost!" dersin; "Doğru söyledin, bu belirtiler apaçık bir tebliğ, bir bildiriştir.

• Bunlarda açık, doğru deliller var. Bu bir berat, bir kurtuluş, bir kadir gecesidir."[585]

[585] Bu hikâyede geçen deve, Hakk'ın rûhlara "Ben sizin Rabbiniz değil miyim?" diye sorduğu rûh âlemi, ezel âlemidir. Rûhlar oradan bu âleme gelince, o âlemi kaybetmişlerdir. Bazıları onu aramaya başlamışlardır. Ötekine berikine

soruşturulunca, her kafadan ve ağızdan bir ses çıkar. Herkes kendi mezhep ve mesleğine göre onu tarif eder. Nihayet Ehl-i Sünnet mezhebinden bir ârif doğru haber verir ve onu nasıl bulacağını anlatır.

2985 • O ârif bu belirtici sözleri söyleyince ona dersin ki: "Öne geç! İş yolunda gidiyor. Şimdi deveyi bulma zamanıdır. Sen bana kılavuz ol!

• Ey doğru söyleyen kişi! Ben sana uyayım, sana tâbi olayım. Çünkü devemden bir koku aldın, şimdi onun nerede olduğunu göster!"

478

• Fakat deve sahibi olmayan kimse için, bu deve arayışı, ancak taklit içindir.

• Bu doğru sözler, bu belirtiler o taklitçinin inancını artırmaz. Ancak gerçekten devesini kaybedenin inancı ona da akseder, o da bu sözlerin doğruluğuna inanır.

• Taklitçi, asıl deve sahibinin bu işe sımsıkı, hararetle sarıldığını görür de, hayhaylarının boş olmadığını anlar.

2990 • Bu deve aramada onun hiç bir hakkı yok. Yok ama, o da bir başka deve kaybetmiştir.

• Başkasının devesine tamah edişi ona perde olmuştur da, kendi kaybettiğini unutmuş gitmiştir.

• Devesi kaybolan nerelere koşarsa, o da oralara koşuyor; dertli olan deve sahibi ile hırs ve tamahından ötürü dert ortağı oluyor.

• Bir yalancı, doğru bir kişi ile yola düşerse, onun yalanı ansızın doğru olur.

• Devenin kaçmış olduğu ovada taklitçi de kendi devesini buldu.

2995 • Deveyi görünce, kendi devesi olduğunu hatırladı. O dostunun devesine tamah etmekten vaz geçti.

• Devesinin orada otladığını görünce, o taklitçi gerçekçi oldu.

• Deveyi orada aramadığı halde, bulunca, o an hakîkaten deveye talip kesildi.

• Ondan sonra yalnızca yürümeye başladı ve gözünü kendi devesine doğru açtı.

• Asıl deve sahibi; "Şimdiye kadar bana arkadaşlık ettin; şimdi benden vaz mı geçiyorsun?" diye sordu.

3000 • O da; "Şimdiye kadar boş yere uğraşıyor, hırs ve tamah yüzünden sana dil döküyor, yaltaklanıyordum.

• Bu arayışta, bu istekte senden maddeten, beden bakımından ayrıldım ama, asıl şimdi senin dert ortağın oldum.

• Şimdiye kadar devenin vasıflarını senden öğrenip söylüyordum. Şimdi ise, rûhum kendi devemi gördü, gözüm doydu.

• Devemi bulmasaydım; onu istemezdim, aramazdım. Ama şimdi; bakır alt oldu, altın ona üst oldu. Yani taklit ortadan kalktı, tahkik meydana geldi.

479

• Günahlarım tamamıyla ibadet oldu. Şakalar, alaylar geçti gitti. Gerçek isbat edildi. Allah'a şükürler olsun!

3005 • Günahlarım Hakk'ı bulmaya sebep oldu. Artık benim günahlarımı kınama, beni suçlama!

• Senin doğruluğun, seni istekli kılmış ve deveni aratmıştı. Bana da ciddiyet ve gayretim doğruluk kapısını açtı.

• Senin doğruluğun, seni aramaya yöneltti. Benim arayışım da beni doğruluğa getirdi.

• Ben taklitçilik peşinde koşuyor, alay olsun diye, bilmeden, yere devlet tohumu ekiyordum.

• O tohum ekişim, seni taklit ederek seninle birlikte öteye beriye koşuşum, işsizlik değil, hayırlı bir kazanç oldu. Ektiğim bir tohum, bire yüz verdi."

• Bir hırsız gizlice bir eve girdi. Fakat içeri girince, orasının kendi evi olduğunu gördü.[586]

[586] Hırsız; mukallidin sembolüdür. Mukallidin kaybettiğini bulmak için çalışmaları, uğraşmaları, öteye beriye koşuşu boşa gitmedi. Aradığını kendi evinde, yani kendinde buldu, insan hakîkate çalışarak ve uğraşarak; Hakk'ın inayeti sayesinde ulaşabilir. Necm Sûresi 39-40.

• İlahî sevgi uğrunda elinden geldiği kadar çalış, uğraş da sana Allah'ın şevk ve muhabbeti erişsin, gönlüne aşk ateşi düşsün. Başına gelen sıkıntılara, musibetlere alış ki, Hakk'ın nimet yumuşaklığı yardımına yetişsin.

• Bahsettiğimiz iki deve değil, bir devedir. Fakat söz dar, mânâ ise pek geniştir.

• Söz manaya yetmiyor. Bu her zaman böyledir. Bu yüzdendir ki, Hz. Peygamber Efendimiz "Hakk'ı tanıyanın dili tutulur." diye buyurmuştur.

3015 • Hele bir mânâ göğü ki, şu gördüğümüz gökyüzü onun yanında bir saman çöpü, şu görünen güneş de o mânâ göğünün güneşine karşı bir zerredir.

Herkes görünmeyeni, yâni Cenâb-ı Hakk'ı bir sıfatla sıfatlandırır.

• Filozof kendi aklına göre O'nu bir başka türlü anlatır. Konu ile ilgilenen, bahse giren birisi filozofun sözünü ret ve cerh eder.

480

2925 • Başkaları çıkar, her ikisini de kınar. Bir başkası da, herkese bilgili olduğunu göstermek için, süslü laflar eder, yırtılır durur.

• Duyanlar kendisini o köyün bilgili adamı sansın diye, her biri bu yolun izlerini söyler durur.

• Şu hakikati bil ki; bu çeşitli görüşlerin hepsi de doğru değildir. Fakat bu insanların hepsi de yollarını kaybetmiş sayılmaz.

• Çünkü Hakk olmayınca batıl meydana çıkmaz. Ahmak kişi kalp parayı, kalp para olduğu için almaz, altındır ümidi ile alır.

• Eğer dünyada elden ele dolaşan geçer akça olmasaydı, kalp paraları sürmek, harcamak nasıl olurdu?

2930 • Doğru söz olmayınca, nasıl olur da yalan söz söylenir? O yalan, doğrudan kuvvet alır.

• Doğru diye ümide düşerler de o yüzden eğriyi alırlar. Zehiri şekere dökerler de öyle içerler.

• Öyle ise; "Bütün bu sözler batıldır." deme! Batıllar Hakk'ı bulmak ümidi ile gönüle tuzak kurmuşlardır.

• Sakın; "Bunların hepsi de hayal, hepsi de sapıklıktır." diye düşünme; bu dünyada hakikatsiz hayal olmaz![587]

[587] Felsefecilerden bir grup vardır ki; "Hiç bir şeyin hakikati yoktur; her şey hayaldir." derler. Bunlar "şüpheciler"dir. Dikkat edilirse bu sözlerinde bir çelişki vardır. Çünki "şey" mevcut olana denir. Mevcut olan yani var olan ise; bir hakîkattir. O halde "Hiç bir şeyin hakikati yoktur." demek; "Var olan hakikî bir şeyin mevcudu, hakîkati yoktur." demek olur. Onun için Hz. Mevlâna; "Hakîkatsiz hayal olmaz." diye buyuruyor.

2935 • Allah, geceler arasında gizlenmiş "kadir gecesi" gibidir. Böyle olması da rûhun her geceyi denemesi, ibadetle geçirmesi içindir.[588]

[588] Kadir Sûresi'nin 3. ayetinde; "Kadir gecesi; bin aydan hayırlıdır, yani o gece yapılacak ibadet de bin aylık ibadetten daha kıymetlidir, efdaldir." diye buyurulmuştur. Fakat hangi ayın hangi gecesi olduğu bildirilmemiştir. Bu gizlilikten maksat, müslümanların kadir gecesini bulmak için her gece onu aramaları ve ibadetle meşgul olmaları içindir. Bu maksatla gizlenmiş başka şeyler de vardır. Mesela; "salat-ı vusta" için ikindi namazı denilmiştir. Halbuki o beş vakit namazdan birisidir. Hangisidir bilinmez. "İsm-i a'zam" da (yani Allah'ın en büyük adı), "esma-i hüsna" arasında gizlidir. Cuma günlerinde duaların kabul edileceği bir saat vardır ki, ona "sa'at-i icâbet" yani duanın kabul edileceği saat denir. Bu saat da cuma gününde gizlenmiştir.

• Ey genç! Bütün geceler kadir gecesi değildir ama, her gecenin kadir gecesi olması ihtimali yok değil![589]

[589] Eskiler kadir gecesini ve bayramı tebrik için birbirlerine; "Leylin hemîşe kadir ola / İydın sa'îd ola!" diye yazarlardı. Yani "Ey dost! Senin bütün gecelerin kadir gecesi olsun; bayramın da kutlu olsun!" demek isterlerdi.

481

• Kendisini Hakk âşıkı sanan kişiler arasında gerçek bir derviş vardır.

• Sen de Hakk yolunda görünen bu dervişleri, bu şeyhleri dene de Hakk ehli olanı bul, ona sarıl!

• Nerede anlayışlı bir mümin ki, ham kişileri gerçek Hakk âşıkından ayırdetsin?

• Dünyada ayıplı, kusurlu mallar olmasaydı, alış veriş edenlerin hepsi de ahmaklaşırdı.

2940 • Bütün kumaşlar kusursuz olduğu için, kumaş tanımak kolay olurdu. Mademki ayıplı yok, ehil olan da, ehil olmayan da bir olmuştur.

• Eğer dünyadaki şeylerin hepsi de ayıp ve kusurlu bulunsa idi, o vakit de aklın faydası olmazdı. Çünkü hepsi de odundan ibaret bir yığın içinde, öd ağacı yok demektir.

• Her kim "Bu dünyada bulunan her şeyin hepsi de Hakk'tır" dese, o kişi ahmağın biridir. "Her şey batıldır." diyen de kötü kişidir.

• Peygamberlerle alış veriş yapanlar kar ettiler; onların yüzünden kazançtadırlar. Halbuki renk ve koku tacirleri görünüşe kapıldıkları, şekilde kaldıkları için çok çok zarara uğradılar.

• Yılan insanın gözüne mal olarak görünür, gözlerini iyice ov da gaflet uykun dağılsın gitsin![590]

[590] Bu beyitte şu mealdeki bir hadîse işaret var: "Mal yılandır. Mansıp ve yüksek mevkiler ise, ondan daha zararlıdır." Sarih Ankaravî hazretleri, bu beyti şöyle açıklamış: "Arif olanların ve gönül gözleri açık olanların nazarında bu dünya malı yılan gibi görünür. Ey dünya malına gönlünü kaptırmış olan kişi! Kendi iki gözünü iyice ov! Yani zâhir ve bâtın gözünü aç ki, sana da Hakk'ı ve hakikati gören nebîlerle velîler gibi, mal yılan gibi, yüksek makam da ejderha gibi görünsün!" "Altın sarı bir yılandır, vicdanları ısırır. Lakin hayat gavgası için bu silaha muhtacız." M. Emin Yurdakul.

2945 • Dünya hayatındaki bu alış verişe, bu kara pek özenerek bakma! Firavun ve Semûd Kavimlerinin uğramış oldukları zarara ve ziyana bak![591]

[591] Şu dünya, aslında maddî ve mânevî bir ticaret yeridir. Dünya da ahiret de burada kazanılır. Hakkıyla insaflı olarak kazananlar; "Kazanan Allah'ın sevgilisidir." hadisinin hakîkatini yaşarlar. Fakat yüzde beşyüz kazanmaya kalkışanlar, kazanmak için çeşitli hile dolapları çevirenler de bir çeşit eşkıyalık yapmaktadırlar. Böyle tüccarlar, dağda değil, şehirler içinde dolaşan eşkıyadır.

482

Kendisinde bulunan hayrın ve şerrin meydana çıkması için her şeyin imtihan edilmesi

• Nurdan bir tavan gibi olan gökyüzüne bir kere bakmayı yeter bulma, tekrar tekrar bak! Orada bir yarık, bir noksan görebilir misin?[592]

[592] Bu beyitlerde Mülk Sûresi'nin şu anlamda olan 3-4. ayetlerine işaret edilmektedir: "Allah öyle büyük bir yaratıcıdır ki; birbiri üstüne olarak yedi kat gökleri yarattı. Allah'ın gökleri yaratışında bir kusur, bir ayıp gösteremezsin. Gözünü göklere doğru çevir, bak ki; orada bir yarık, bir noksan görebilir misin? Tekrar tekrar gözünü çevir de bak ki; gözün ayıp bulmaktan uzak ve göklere bakmaktan yorgun ve bitkin bir halde sana döner."

• Madem Allah sana; "Tekar tekrar bak!" diye emretti, sen de bu gökyüzüne; yıldızlarla süslenmiş bu nûrlu tavana, kusur bulmak isteyen ve noksanlık arayan bir kişi gibi, tekrar tekrar bak!

• Yıldızlarla süslenmiş gökyüzüne defalarca baktığın gibi şu yeryüzüne, şu kara toprağa görmek, bilmek; güzelliğini, özelliklerini anlayıp beğenmek için ne kadar çok bakmak gerekiyor?

2950 • Yeryüzünün saf olanını tortusundan, iyisini kötüsünden, temizini kirlisinden ayırdedebilmek için, ne kadar çok uğraşmak, kendini zorlamak lâzımdır?

• Yeryüzünün başına gelenleri bir düşün: Kış mevsiminin ve sonbaharın imtihanları, yazın kavurucu sıcağı, sonra Allah'ın merhameti gereği can bağışlar gibi kara toprağı dirilten ilkbahar...

• Rüzgârlar, bulutlar, yağmurlar, şimşekler hep bu gelip geçici şeyler toprağı uyandırmak, içindeki tohumların yetişip başkaldırmalarını, meydana gelmelerini sağlamak içindir.

• Boz renkli toprağın cebinde la'l gibi, taş gibi değerli değersiz ne varsa hepsini meydana çıkarması içindir.

• Şu gamlı, kederli, suratı asık toprak; Allah'ın hazînesinden, kerem deryasından her ne çaldı ise, her neyi koynunda sakladı ise...

2955 • Takdir polisi ona; "Doğru söyle, ne çaldın, ne götürdün; onları birer birer açıkla.." der.

• Hırsız, yani toprak; "Hiç bir şey almadım, hiç bir şey çalmadım." der. Polis onun bu sözüne inanmaz, onu sımsıkı yakalar, çekiştirir durur.

• Polis ona bazen şeker gibi tatlı sözler söyler, bazen onu asar, ona en kötü işkenceleri yapar.

• Böylece; kahırla lûtuf arasında, korku ile ümit ateşinin tesiri ile toprağın koynunda gizlediği Hakk'ın lutuf hazînesinden çalınmış şeyler, çeşitli bitkiler, meyveler, çeşitli madenler halinde meydana çıkar.

• O bahar mevsimleri Hakk polisinin lûtfudur, ihsanıdır. Sonbaharlar da yine Hakk'ın toprağı ürkütmesi, korkutması, hırpalamasıdır.

2960 • Kış mevsimi ise toprağın mânevî olarak çarmıha gerilişidir. Sanki ona; "Ey gizli hırsız, meydana çık!" denmektedir.

• Hakk yolunda olup nefsi ile savaşan kişinin de zaman olur gönlü ferahlar, zaman olur daralır, derde düşer, şüphelerle kıvranır.

• Çünkü su ve balçıktan yaratılmış olan bedenlerimiz, can ışıklarını inkar eder; o ışıkların hırsızıdır.

• Bu yüzdendir ki, Hakk teâla harareti, soğuğu, ağrıyı, sızıyı, hastalığı, derdi bizim bedenlerimize yüklemiştir.

• Korku, açlık, mal noksanlığı, sakatlık; bütün bunlar değerli, geçer akça olan "can"ın meydana çıkması içindir.[593]

2965 • Bu korkutmalar, bu vaadler, hep birbirine karışmış iyi ile kötünün ayırdedilmesi içindir.

• Hakk ile batılı birbirine karıştırmışlar, iyi kişilerle kötü kişileri bu dünyada bir arada yaşatmışlardır.

• Hakikatler yolunda imtihanlar geçirmiş seçkin bir mihenk gerek ki...

• Bu hileleri ayırdetsin de iş başarmaya, tedbirler almaya bir kanun koysun.

Bir Hindlinin kendisini de uğraştıran,kendisinin de başına bela olan bir iş yüzünden, arkadaşı ile kavga etmesinin hikâyesi

3027 • Dört Hindli müslüman bir mescide girdiler, ibadet etmek için rukûa vardılar, secde ettiler.

[593] Bu beyit ile Bakara Sûresi'nin şu mealdeki 155. ayetine işaret var: "Sizi elbette imtihan ve dcrtlere uğratacağız; korkudan, açlıktan; malların, insanların, yemişlerin eksilmesi ile. Habibim! Bu imtihanlara karşı sabredenlere mükafatını göreceklerini müjdele!"

• Her biri niyet etti, tekbir getirdi. Kendi noksanlarının, hatalarının idraki içinde, hulus ile candan yakararak namaza başladılar.

• Bu sırada mescidin müezzini geldi. Namaz kılan Hindlilerden biri, kendisinin namazda olduğunu unutarak; "Ey müezzin!" dedi "Ezanı okudun mu? Yoksa daha vakit var mı?"

3030 • Öbür Hindli de namaz içinde olduğu halde; "Sus be kardeşim; söz söyledin, namazın bozuldu." diye söylendi.

• Üçüncü Hindli ikincisine; "Amca!" dedi. "Ona ne kusur buluyorsun? Sen de söz söyledin; sen kendine bak; öğüdü kendine ver!"

• Dördüncüsü; "Allah'a hamdolsun ki, üçünüz gibi ben kuyuya düşmedim, yani ben konuşarak namazımı bozmadım." dedi.

• Böylece dördünün de namazı bozuldu. Şunun bunun halasını, ayıbını görüp söyleyenler, ayıbı olanlardan daha çok yol kaybederler, sapıklığa düşerler.

• Kendi ayıbını gören can, ne mutlu bir candır. Bir kimse birinin ayıbını görse, onu kendi satın almış olur.

3035 • Çünkü insanın yarısı, yani nefsi ve maddî yönü, ay iplik ve kusur âlemi olan bu dünyadadır. Öbür yarısı, yani rûhanî ve mânevî yönü ise, gayb âlemindedir.

• Mademki senin başında nefsanî huylardan ve hayvanî ahlaktan bir çok mânevî hastalıklar vardır, merhemini kendi başına sürmen gerektir.

• Kendi kusurlarını görmek, kendini ayıplamak, o ayıbın merhemi ve ilacıdır. Bir kimse işlediği suçlarla kırık ve dökük bir hale gelir ve öyle olduğuna tam olarak vicdanen inanırsa, "Bir kavmin azîzi zelîl olursa ona acıyın!" hadisini yaşamış olur.[594]

[594] Bir hadîs-i şerifte şöyle buyrulur; "Üç kişiye acıyın: Biri bir kavmin eşrafından, yani ünlü kişilerinden iken, hakîr olana, alçalana; bir kavmin zengini iken fakir, yoksul düşene; üçüncüsü de bilgisizler elinde oyuncak olan bilgine!" Mesnevi Şerhi, c. II, s. 239.

• Bir müminde gördüğün kusur ve ayıp sende yok ise, emin olma, kendine güvenme! Olabilir ki, o ayıbı sen de işleyebilirsin; senden de o ayıp halka yayılır.[595]

[595] Peygamber Efendimiz (s.a.v.) bir hadislerinde şöyle buyurmuştur: "Bir kimse din kardeşini bir günah dolayısı ile ayıplarsa, ölmeden evvel mutlaka o günahı işler. Yani kardeşini bir ayıpla kınayan, o ayıp işi işlemeden ölmez!" Cami'u's-Sagîr, c. II, s. 161.

• Cenab-ı Hakk'ın "Korkmayın, emîn olmayın!" hitabını işitmedin mi? Şu halde neden kendini emîn ve hoş görmedesin?[596]

[596] Salih, zahid bir kişinin günah işlemeye müptela olması ihtimali vardır. Bundan dolayı azîz Peygamberimiz Efendimiz; "Allahım; sarıldıktan sonra çözülüp bozulmaktan sana sığınırım!" diye dua etmişlerdir, insanın salâh-ı hâl elde ettikten sonra azıtması da mümkündür. Kur'an-ı Kerîm'in A'raf Sûresi'nin 99. ayetinde de bu hususa işaret edilmiştir.

3040 • Şeytan yıllarca iyi bir adla ömür sürdü. "Azâzil" diye melekler arasında azîz ve muhterem tutuldu. Fakat sonra rezil ü rüsva oldu. Bak da gör; adı ne idi ne oldu?

• Onun yüceliği, azizliği dünyaya yayılmıştı. Derken işler tersine döndü. Kötülükle, alçaklıkla ün saldı. Eyvah ona, vah onun haline!

• Sen de kendinden emîn olmadıkça tanınmayı, meşhur olmayı isteme! Yani şöhret peşinde koşma, korkudan yüzünü yıka, kurtul da, sonra herkese yüzünü göster!

Oğuzların, birini korkutmak için başka birini öldürmeye kalkışmaları

3045 • Kan dökücü Oğuz Türkleri geldiler, yağma etmek için ansızın bir köye saldırdılar.

• O köyün ileri gelenlerinden iki kişi buldular, onlardan birisini öldürmek istediler.

• Başını kesmek için ellerini bağladılar. O zavallı adam can korkuşu ile; "Ey padişahlar, ey yüce kişiler!" diye yalvarmaya başladı.

• "Ne yapıyorsunuz? Beni neden öldürmek istiyorsunuz? Niçin benim kanıma susadınız?

3050 • Benim öldürülmemde ne hikmet var? Beni öldürmekteki maksadınız nedir? Görüyorsunuz ki ben zengin değilim, çıplak yoksul bir kişiyim."

• Oğuzlardan biri; "Şu arkadaşın korksun da, varını yoğunu çıkarsın diye seni öldüreceğiz." dedi.

• O zavallı adam dedi ki: "Korkutmak istediğiniz arkadaşım benden daha çok yoksuldur." Oğuz; "O öyle görünüyor, ama onun altını vardır." dedi.

• Adam; "Peki!" dedi. "Mademki ikimizde de para var sanıyorsunuz, ikimizden de şüpheleniyorsunuz...

• Ey padişahlar! Önce onu öldürün de onun ölümünden ben korkayım ve altınların bulunduğu yeri göstereyim!"

3055 • Allah'ın hikmetine, lutuf ve keremine bak ki, biz, ümmetlerin sonunda, âhir zamanda geldik.

• Yüzyılların sonuncusu ilk yüz yıllardan hayırlıdır, üstündür. Çünkü hadis-i şerifte de; "Biz sonraya kaldık, ama önce gelenleri geçtik." diye buyurulmuştur.[597]

[597] "Biz hayır ve fazilette ileri gidenlerin son gelenleriyiz." "Biz sonraya kaldık, fakat bizden evvel gelen bütün ümmetleri geçtik." hadîslerine Mevlâna işaret buyuruyor. Eski ümmetleri geçmiş olmamız, derece ve sevab itibariyledir. Hatta Mûsâ (a.s.); Muhammed'in ümmetinden olmayı ve bizim aramızda bulunmayı istemiştir.

• Allah'ın merhameti Nûh kavmmin, Hûd kavminin helakini bizim canımıza gösterdi, bizi uyardı.[598]

• Cenab-ı Hakk, onların başlarına gelenleri işitip korkalım ve O'nun varlığı ile birliğine inanalım diye, onları kahretti. Bu iş tersine olsaydı, yani biz evvelce gelip onlar bizden ibret alacak olsalardı, vay halimize...

Doğru yolu göstermek, insanlığı öğretmek bakımından peygamberlerle velîlerin varlıkları kendilerine mânevî bir nimetken, buna şükretmeyip de benliğe kapılanların, kendilerini beğenen ve herkesten üstün görenlerin halleri

3059 • Peygamberlerden hangisi suçtan, ayıptan bahsetti ise, taş gibi katı gönülden, kapkara candan da sözetti.

• İnsanların Allah'ın emirlerine önem vermediklerinden, kıyamet gününü düşünmeyip rahatça keyiflerine baktıklarından bahsetti.

[598] Nûh ve Hûd Peygamberlerin kavimleri peygamberlerini dinlemedikleri için helâk olmuşlardır. Kur'an-ı Kerîm'in bir çok yerlerinde bu vak'alar anlatılır. Ayrıca 11. sûre Hûd, 71. sure Nûh peygamberlerin adları ile anılırlar ve bu peygamberlerin vak'alarını hikâye eder.

• Hevesten, şu alçak dünyanın sevgisinden, hafif meşrep kadınlar gibi nefislerine düşkün olduklarından söz etti.

• Halkın kendilerine öğüt verenlerin sözlerinden kaçtıklarını, temiz kişilerle buluşmaktan ürktüklerini söyledi.

• Onların gönüle ve gönül ehli olanlara yabancı durduklarından, mânâ sultanlarına karşı tilki gibi hile yaptıklarından bahsetti.

• Tokgözlü kişileri yoksul sanmayı, hasetleri yüzünden onlara düşman olmayı anlattı.

3065 • Eğer bir velî senden bir şey kabul ederse, ona "Dilenci." dersin; almayacak olursa "Riyâya sapıyor, gösteriş yapıyor." diye söylenirsin.[599]

[599] Sarih Ankaravî hazretleri bu beytin şerhinde, şu anlamda olan imam-ı Şafiî hazretlerinin bir şiirini almış. Bu şiiri hocam Tahirü'l-Mevlevî hazretleri tercüme etmiştir: "insanların dilinden hiç kimse kurtulmamıştur. Tertemiz olan Peygamber Efendimiz bile buyurmuştur ki: 'Sen susacak olursan dilsiz, konuşacak olursan geveze derler.' Gündüzleri oruç tutsan, geceleri ibadetle vakit geçirsen sana; 'Hileci mürâî, gösteriş yapıyor.' derler." (c. II, s. 467.)

• Velî insanlara karışsa, onlarla dostluk kursa; "Çıkarını düşünüyor, onlardan bir şeyler umuyor." dersin; insanlardan uzak dursa; "Kibirlilik yapıyor, kendisini büyük görüyor." dersin.

• Yahut münafıklar gibi; "Ben çoluğun çocuğun nafakasını kazanmaya çalışıyorum, acze düşmüşüm." diye özür dilersin...

• Benim ne başımı kaşımaya vaktim var, ne de din kaydına düşüp kulluk etmeye halim var.

• Ey filan kişi; bir himmet buyur! Bizi yad et! Bizi hayır dua ile an da sonunda biz de erenlerden olalım!

3070 • Fakat bu söz de içten söylenmiş, gönülden gelen bir söz değildir. Bunun böyle demesi, uyuyan bir kimsenin sayıklaması ve tekrar uyuması gibidir.

• "Çoluk çocuğun rızkını kazanmaktan başka bir şey yapamıyorum, başka çarem yok. Dişimle tırnağımla çalışıyor, çabalıyorum; helal kazanıyorum!" diyorsun.

• Ey sapıklara karışan kişi! Haram yollarda yürüyerek kazandığını söylediğin nasıl helal olur? Ben senin kanını dökmekten başka helal göremiyorum.

• Sapıklığa düşmüş olduğu halde, sapıklığını bilmeyen bu gibi kişilerin çaresi Allah'tandır; yiyecekten, lokmadan değil! Çaresi dindendir; dünya sevgisi putundan değil!

488

• Ey aşağılık dünyanın nimetlerine sabredemeyen, dünyayı en güzel bir şekilde döşeyen, çeşitli güzelliklerle süsleyen! Hakk'tan ayrı kalmaya nasıl sabredebiliyorsun?

3075 • Ey naza, nimete sabredemeyen! Kerem sahibi Allah'ın ayrılığına nasıl sabredebiliyorsun?

• Nerede bir Halil İbrahim ki, mağaradan çıkıp da yıldıza, aya, güneşe; "Bu benim Rabbim!" demişken, onların battığını görünce kendine gelerek; "Ben batanları sevmem; nerede kâinatı yaratan Allah?" desin

• Bu iki meclis; yani dünya ile ahiret, rûh ile beden, zâhir ile bâtının kimin mülkü olduğunu görmeyince, ben iki dünyayı da görmek istemem!

• Yarattığı şeylerde Allah'ın sıfatlarını, yaratma gücünü, kudretini, san'atını görmeden ekmek yiyecek olsam, lokmalar boğazımda kalır![600]

[600] Allah'ın sayılamayacak kadar çok sıfatları vardır ki; onların her biri yarattığı varlıklar üzerinde etkilidir. Mesela; hastalığımızı iyi eden Hakk'ın "Sâfî" sıfatıdır, ilaç almak, sebebe teşebbüs etmek şart olmakla beraber, bize ilacı aldıran da onun takdiri olduğu gibi, ilaç da onun "Sâfî" isminin etkisiyle bizi iyi etmektedir. Karnımızı doyuran da onun "Rezzâk" sıfatıdır. ârif olan kimseler her şeyde Allah'ın sıfatlarını, sonra onların zuhur ettikleri şeyleri görürler. Yemeğe başlarken evvela "Besmele" çekilmesi, sonunda "Elhamdülillah" denilmesi işte bu hakîkati hatırlatmak içindir. Yani insanı doyuranın yemek değil, Allah'ın "Rezzâk"lık sıfatı olduğunu anlatmak içindir.

3080 • O'nun yarattığı güzellikleri seyretmeden, O'nun gülünü gül bahçesini görmeden yediğimiz lokma nasıl içimize siner?

• Öküzden, eşekten ve onlar gibi olanlardan kim vardır ki Allah'a kavuşma ümidi olmadan, bir an bile olsa bu yemeği yer, bu suyu içer?[601]

[601] Allah'ın verdiği çeşitli nimetlere karşı nankör olanlar, her vesile ile Hakk'ı zikretmeyenler, hatırlamayanlar, zavallı kişilerdir. Allah'ın nimetlerini gafletle, hayvancasına yeyip içenler, önce "Bismillah" diye ism-i ilâhı anmayanlar, bir gün sonra herkese rızık veren Hakk'a hamd-ı şükran etmeyenler hakkında Kur'an-ı Kerîm'in Muhammed Sûresi'nin 12. ayetinde şöyle buyrulmuştur: "Hayvanlar gibi yerler içerler de Allah'ı anmazlar. Cehennem onların gideceği yerdir." Hayvanlık derekesinden yükselmek için her şeyde en evvel Allah'ın lûtfunun eserini görmeli, o lûtfa karşı "Elhamdülillah" diyerek hamd etmelidir.

• Onlar hayvan gibidirler, hatta hayvandan da aşağıdırlar. Onlar hile de yapsalar, hile ile dopdolu olsalar, yine pis, murdar, kokmuş kişilerdir.[602]

[602] Bu beyitte A'raf Sûresi'nin şu mealdeki 179. ayetine işaret edilmiştir. "Hakîkaten biz, cinlerden ve insanlardan bir çoğunu cehennem için yarattık. Onların kalpleri vardır, fakat onunla hakikati göremezler. Onların kulakları vardır, ama onunla Hakk kelamını işitemezler. Onlar hayvan gibidirler, hatta hayvandan da sapıktırlar, işte onlar gafil kişilerdir."

489

• Onların hileleri de baş aşağı olmuştur. Kendileri de, zamancıkları da geçmiş gitmiştir.

• Düşünceleri körleşmiştir. Akılları bunamıştır. Ömürleri tükenmiştir. Hiç bir şeyleri kalmamıştır.

3085 • "Ben de bu düşüncedeyim." dese bile, bu da onun nefsinin masalıdır.

• Bir kimsenin kullukta bulunmayıp, dinî vazifesini yapmadan, farzları ifa etmeden "Allah gafûrdur; günahları örter. Merhametlidir; kullarına acır." demesi de yine nefsinin hilesinden başka bir şey değildir.

• Ey "Elimde ekmek yok, elim boş." diye gam ve kederden ölme derecelerine gelen kişi! Mademki Allah gafûr ve rahimdir; senin bu korkun, bu telaşın nedendir.[603]

[603] Cenâb-ı Hakk yarattığı canlıların rızıklarını garanti etmiştir. En küçük varlık mikrobundan fil'e kadar, bu sayısız canlının şu veya bu şekilde geçimini tekellüf etmiştir. Çalışmak, didinmek suretiyle herkes onun sofrasından nasib almaktadır. Talak Sûresi'nin 3. ayetinde "Allah kulun ummadığı yerden rızkını sağlar." diye buyurmuştur. Bu yüzden rızık meselesinde

Cenab-ı Hakk'ın lûtuf ve kereminden ümidli olmalı, "Allah'ın bütün canlılara açtığı lûtuf ve kerem sofrasından, elbette bizim de nasibimiz vardır." diye daima ümidli olmalıdır.

Yaşı ilerlemiş bir adamın hastalıklardan hekîme şikâyet etmesi;hekîmin de ona cevap vermesi

• İhtiyarın biri bir hekîme dedi ki: "Aklım dağınık, yerinde değil; fikrim perişan."

• Hekîm; "O dağınıklık, o perişanlık ihtiyarlıktandır." karşılığını verdi. Hasta; "Gözlerim kararıyor, iyi göremiyorum." diye sızlandı.

3090 • Hekîm; "Ey çok yaşamış kişi! Bu da ihtiyarlıktandır." dedi. Hasta; "Sırtım da fena halde ağrıyor." dedi.

• Hekîm; "Ey zayıf ihtiyar, bu da ihtiyarlıktandır." dedi. Hasta; "Ne yersem yiyeyim, hazmedemiyorum." dedi.

• Hekîm; "Mide zayıflığı da ihtiyarlıktandır." dedi. Hasta; "Nefes alırken sıkıntı çekiyorum." dedi.

• Hekîm; "Evet" dedi. "Nefes darlığı da ondan. Zaten insan ihtiyarlayınca yüzlerce illet gelir çatar."

• İhtiyar kızdı da; "Ey ahmak!" dedi. "Lafın hep bu mu? Sen bir tek cevaba saplandın kaldın. Hekimlikte yalnız bu sözü mü öğrendin?

3095 • Ey çatlak kafalı adam! Aklın, vicdanın sana bildirmedi mi ki, her derdi veren Allah, o derdin dermanını da vermiştir.

• Ey ahmak eşek! Senin aklın da kıt, hekîmlik bilgin de kıt. Ayağın kısa olduğundan ilerleyememişsin. Yeryüzünde kalakalmışsın."

• Hekîm de ona karşılık verdi de dedi ki: "Ey altmışını aşmış kişi! Bu öfken, bu hiddetin de ihtiyarlıktan.

• Bütün huyların, sıfatların, bedeninin bütün cüz'leri, her uzvun zayıf düşer; kendini tutamazsın, sabrın azalır.

• İşte ihtiyarlık böyle olur: iki çift söze bile dayanamaz; haykırır. Bir yudumcuk bir şey bile içemez; kusuverir.

3100 • Ancak ilahî aşkla mest olan ihtiyar başka türlü bir ihtiyardır. Onun içinde tertemiz bir mânevî yaşayış vardır.

• Hakk'ın mesti olan ihtiyar, görünüşte ihtiyardır, iç yüzü ise bir çocuk gibidir. Gerçekte peygamber de, velî de ihtiyarlamayan birer rûhtan ibaret değil midir?[604]

[604] Bu tercümeyi yadırgamayınız; şerhlerden çıkardığım mânâ ile açıkladım. Mevlâna Hazretleri Dîvan-ı Kebîri'mde şöyle buyurmuştur: "Rûhun genç olunca, bedeninin çöküşünde, ihtiyarlayışta gamın yeri yoktur."

• Peygamberler ve velîler sağlık, âfiyet ve mutlulukla iyi ve kötü kişilerin gözlerine batmasalardı, bir takım alçak kişiler niçin onlara haset ederlerdi?

• Onlar "yakîn bilgisini" bilmeselerdi, onlara karşı bu tiksinme, bu hasetler, bu kin gütmeler hiç olur mu idi?

• Onlara dil uzatan, kötülük eden aşağılık kişiler, kıyamette neye uğrayacaklarını bilselerdi, kendilerini keskin kılıcın üstüne nasıl atarlardı?

3105 • Eğer o velî sana gülerse, onu öyle görme; onun gönlünde yüzlerce kıyamet gizlidir.[605]

• Cennet ve cehennem de velîlerin cüz'üdür. Yani onun râzı oluşu, cenneti, incinmesi de cehennemi getirir. Sen ne düşünürsen düşün, velî o düşüncenin üstündedir.

[605] Ârifler kıyameti ikiye ayırmışlardır: Zahirî kıyamet; cesetlerin hayat bulup mezarlardan kalkmasıdır. Bir de batınî kıyamet vardır ki; o da eşyanın yani varlıkların Hakk'la kaim olması, yani eşyanın kendi varlıklarından, benliklerinden sıyrılması, Hakk'ta yok olmasıdır. Velîler her an gönüllerinde varlıkların fanî olduklarını ve Hakk'la kaim olduklarını müşahede kılarlar. Bu çeşit nice bin kıyamet velîlerin içlerinde kopup durmaktadır. Bu yüzdendir ki, velînin dış görünüşü bazan iç görünüşünü maskeler.

491

• Her ne düşünürsen düşün, hepsi de yok olup gider. Düşünceye gelmeyen ise, ancak Allah'tır.

• Bu gönül evinin içinde kimin bulunduğunu biliyorsanız, bu gönül sahibinin kapısı önünde ettiğiniz terbiyesizlik nedendir?[606]

[606] Nebilerin ve velîlerin gönülleri Cenab-ı Hakk'ın tecellîgahıdır. Bir kudsî hadisde şöyle buyurulmuştur: "Beni yerler ve gökler içine almadı, fakat mümin ve müttakî kulumun kalbi beni içine aldı."

• Ahmaklar insan yapısı mescide saygı gösterirler de, gönül sahiplerinin gönüllerini kırmaya çalışırlar.

3110 • Ey eşekler! insan yapışı olan mescid mecazdır; yok olup gider. Ermişlerin gönüllerinden başka hakikî mescid yoktur.

• Velîlerin gönüllerindeki mescid, herkesin secde yeridir. Orada sadece Allah vardır.

• Bir Allah adamının, yani bir peygamberin veya velînin gönlü incinmeyince, Allah hiç bir kavmi rezil ve rüsvay etmemiştir.

• Bazıları peygamberlerle cenk etmeye kalkıştılar. Onların bedenlerini gördüler; onları basit insan sandılar.[607]

[607] Evet; peygamberler de velîler de insan idiler. Fakat peygamberlere ilahî vahiy geliyordu. Kur'an-ı Kerîm'in Kehf Sûresi'nin şu anlamda olan 110. ayeti bu hakikati beyan buyurmaktadır: "Habîbim! Onlara de ki: Ben de sizin gibi bir insanım. Şu kadar ki, bana vahiy geliyor."

• Sende de önce gelen ve Hakk'ı inkar edenlerin ahlakı var. Onların başlarına gelenler senin de başına gelebilir; niçin korkmuyorsun?

3115 • Onlarda neler varsa sende de vardır. Mademki onlardansın, ilahî azaptan nasıl kurtulabilirsin?

Babasının cenazesi önünde feryad eden bir çocuk ile Cuha'nın hikâyesi

• Bir çocuk babasının tabutu önünde inliyor, ağlıyor, elleriyle kendi başına vuruyordu.

• Diyordu ki: "Baba, seni nereye götürüyorlar? Seni toprağa gömecekler.

• Seni dapdaracık, gamlarla, kederlerle dolu bir eve götürüyorlar. Orada ne halı serilidir, ne de hasır.

492

• Ne geceleyin orada bir ışık var, ne de gündüzün bir dilim ekmek... 0rada ne yemek kokusu var, ne de yemekten eser.

3120 • O evin ne kapısı var, ne damına bir yol var, ne de sıkışınca sığınacağın, dert yanacağın bir komşu var.

• Babacığım! Halkın sevgi ile, saygı ile öptüğü gözlerin o kapkaranlık yaslı yerde ne yapacak?

• Gittiğin yer amansız bir ev; daracık bir yer. Güneş de görmez; orada ne bet kalır, ne de beniz."

• Babasını kaybeden çocuk böylece, o evin yani mezarın vasıflarını sayıp döküyor, iki gözünden de kanlı yaşlar akıyordu.

• Çuha babasına dedi ki: "Babacığım! Vallahi bu cenazeyi bizim eve götürüyorlar!"[608]

[608] Çuha: Aptal olarak tanınmış, fakat çok zekî, akıllı, hazır cevap bir adamdır. Gazneli Mahmud zamanında yaşadığını, ona nedim olduğunu yazanlar da vardır. Pek güzel fıkraları olan bu zat, devrinin sanki bir çeşit Nasreddin Hocası'dır.

3125 • Babası Cuha'ya; "Aptallaşma!" dedi. O da; "Baba çocuğun saydığı vasıfları dinle!" dedi.

• "Bir bir sayıp döktükleri hiç şüphe yok ki bizim evin vasıflarıdır.

• Ne hasır var, ne ışık var, ne yemek; ne kapısı mamur, ne avlusu, ne de damı!"

• İnsanda da buna benzer, bu çeşit yüzlerce benzeyiş, yüzlerce iz, sembol vardır. Fakat dünya işlerine dalmış, vicdanı nasırlaşmış azgınlar bunları nereden görecekler, nasıl bileceklerdir?

• Allah'ın güneşinin nûru ile aydınlanmayan, karanlıklara dalmış gönül evleri de vardır.

2130 • O gönül evleri, Yahûdilerin canı gibi, dar ve karanlıktır. Sevgi bağışlayan Allah'ın zevkinden, mânevî lûtfundan mahrumdur.

• Böyle bir gönülde ne güneşin nûru parlar, ne sahası genişler, ne de kapısı ma'rifete ve hakîkate karşı açılır.

• Senin için böyle bir gönülden, mezar daha iyidir. Sen şimdi gel de karanlıklar içinde kalmış, nûrsuz, daracık gönlünün mezarından çık, kurtul!

• Aslında sen ölü değilsin! Sen bir dirisin ve bir dirinin oğlusun. Senin bu dapdaracık gönül mezarın nefesini daraltmadı mı? Yani böyle daracık bir gönülle nefes alamaz bir hale gelmiyor musun?

493

• Sen vaktinin Yûsuf'usun Gökyüzünün güneşisin. Şu beden kuyusundan, şu karanlık dar zindandan çık, güzel yüzünü göster!

Yûnus(a.s.)'ın balık karnından kurtuluşunun sebebi ve rûhun nefisten halâsı

3135 • Senin Yunus gibi olan rûhun, balık karnı gibi olan bedeninde türlü sıkınlılar içinde kavruldu, pişti. Onun Allah'ı teşbih etmekten başka kurtuluş yolu yoktur.

• Eğer Yunus (a.s.) balığın karnında Hakk'ı tesbih etmemiş olsaydı, kıyamette ölülerin dirileceği güne kadar orada mahbus kalırdı. O zindandan çıkamaz, kurtulamazdı.[609]

[609] Yunus Peygamber, kavminin iman etmemesine kızarak onları terketmiş ve deniz kıyısına gitmiş. Orada kendisini bir balık yutmuş ve balığın karnında kırk gün, kırk gece kalmış. Allah'a yalvarmış, onu tesbîh etmiş; bunun üzerine balık onu bir kıyıya çıkarmış. Kur'an-ı Kerîm'de bir çok yerlerde bu vak'a anlatılmaktadır. Saffât Suresi'nin 133-144. ayetlerinde bu vak'a açıklanır ve; "Eğer tesbîh etmeseydi kıyamet gününe kadar balığın karnında kalırdı." diye buyurulmaktadır.

• Hz. Yunus, ettiği tesbih bereketiyle balığın karnından kurtuldu. Teşbih nedir? "Ben sizin Rabbiniz değil miyim?" gününün belirtisi, delili...[610]

[610] Teşbihin manası tenzihtir. Yani Cenab-ı Hakk'ı Allah'lık vasfına yakışmayacak vasıflardan berî kılmaktır. Allahü Teâla rûhlara; "Elestü bi-Rabbiküm?" (=Ben sizin Rabbiniz değil miyim?" diye sormuş; onlar da: "Bela" (=Evet) demişlerdir, İşte bu "evet" deyiş bir nev'î tesbîh ve takdis idi ki, Hakk'tan başka "Rab" ve mabudu reddettiği cihetiyle Cenab-ı Hakk'ı şan ve vahdâniyete lâyık olmayan şerik (=ortak), nazîr (=benzer) bulunması vehminden tenzih ediyordu.

• Eğer senin rûhun o can tesbihini unuttu ise, şu balıkların teşbihini dinle!

• Gönül gözü ile Allah'ı hisseden, yarattığı eserlerde O'nun kudretini, yaratma gücünü gören Allah'a mensuptur. O'nun dostudur. O vahdet denizini müşahade eden de, o denizin balığıdır.

3140 • Bu dünya da denizdir. Beden de o denizin balığıdır. Rûh ise ilahî nûru görememiş, perde arkasında kalmış Yunus gibidir.

• Beden balığı içinde mahbus olan rûh, Allah'ı tesbih ederse, balıktan kurtulur. Yoksa balığın karnında sindirilir, yok olur gider.

• Bu denizde can balıkları çoktur. Sen görmüyorsun, ama onlar senin etrafında uçuşup duruyorlar.

494

• O balıklar kendilerini sana çarpıyorlar. Gözünü aç da onları açıkça gör!

• Sen can balıklarını açıkça göremiyorsan, elbette onların tesbihlerini işitmişsindir.[611]

[611] Şöyle bir hadîs-i şerîf vardır: "Söylenmesi kolay, fakat değeri çok iki kelime vardır ki; 'Sübhanallahi ve bi-hamdihî' ile 'Sübhanallahi'1-azîm' kelimeleridir." Hz. Yunus'un tesbîhi de; "Lailahe illa ente sübhaneke innî küntü mine'z-

zalimîn" (=İlahî senden başka mabud yoktur. Seni tenzîh ve takdis ederim. Ben hakîkaten nefsine zulmedenlerden oldum." Hz. Yunus'un şu itirafı hepimizin gönlünün tercümanıdır. Biz de günahlarımızı itiraf ile Cenab-ı Hakk'ı tevhîd ve tesbîh etmeli ve fırsat buldukça bu tesbîhi söylemeliyiz. Sûfîler tesbihi; "kavlî", "kaibî" ve "fi'lî" diye üçe bölmüşlerdir: Kavlî tesbih: Dil ile yapılan teşbihtir. Her namazda okuduğumuz; "Sübhaneke Allahümme ve bi-hamdike.." duasından sonra "Sübhanallahi ve'1-hamdü lillahi ve lailahe illallahü vallahü ekber ve la havle ve la kuvvete illa billahi'1-aliyyi'l-azîm" gibi dualar.

Kalbî tesbih: Kalbi, Cenab-ı Hakk hakkında yanlış itikatlardan temizlemektir. Fiilî tesbih: Davranışlarını, hareketlerini Allah'a layık olmayan şeylerden temizlemek. Bu harekatını muhafazaya sabretmek. Tesbihin rûhudur. Gerçek tesbîhi yaşamaktır.

3145 • Senin işittiğin tesbihlerin rûhu sabretmektir. Sen de başına gelen musibetlere, belalara sabret ki, en doğru dürüst tesbih budur.

• Hiç bir tesbih sabır derecesine varmamıştır. Sabret ki, sabır, ferahlığın neşenin anahtarıdır.

• Sabır, sırat köprüsüne benzer; cennetse öbür taraftadır. Her güzelin yanında çirkin bir lala vardır.

• Laladan kaçarsan güzeli de göremezsin. Çünkü lala güzelden hiç ayrılmaz.

• Ey hafif bir şeyden kırılan sırça gönüllü! Sen sabrın zevkini, hususiyle Hakk'a kavuşmak için çekilen sabrın, sıkıntının tadını ne bilirsin?

3150 • Yiğit bir adamın zevki, savaşta ileri atılmaktır. Korkak ahlaksızın zevki ise, başka şeyde, başka taraftadır.

• Onun beden zevkinden başka, ne dini vardır ne zikri! Onun düşüncesi, belden aşağıya indirilmiştir.

• Öyle bir ahlaksız göklere kadar yükselse, ona önem verme; ondan korkma! Çünkü belden aşağı duygunun dersini almıştır.

• Onun sesi yukarılardan gelse bile, o belden aşağıya, aşağı duygular yönüne yönelir.

495

Bir bedevînin çuvala kum doldurması ve bir filozofun da onu kınaması

3176 • Bir bedevî, devesine buğdayla dolu büyük iki çuval yüklemiş, götürüyordu.

• Kendisi de iki çuvalın ortasına oturmuştu. Yolda birisi onu söze tuttu.

• Bedevîye yurdunu sordu, onu konuşturdu. Bu soruşturma ile güzel sözler söyledi, hoş ifadelerde bulundu.

• Ondan sonra bedevîye dedi ki: "Bu iki çuvalda ne var, söyle bakalım?"

3180 • Bedevî; "Çuvalın birinde buğday, öbüründe insanın yiyeceği olmayan kum var." dedi.

• Adam; "Ne diye kum yükledin?" deyince bedevî "Buğday çuvalı tek kalmasın, kum çuvalı ona denk olsun diye." cevabını verdi.

• Adam; "Akıllılık etseydin de buğdayın yarısını bu çuvala, yarısını da öbür çuvala koysaydın daha iyi olmaz mı idi?

• Hem çuval hafifleşirdi, hem devenin yükü azalırdı." dedi. Bedevî; "Aferin ey akıllı ve hür fikirli filozof!" dedi.

• "Böyle ince düşünce, böyle güzel görüşün varken sen nasıl oluyor da çıplak haldesin, yaya yoruluyorsun?"

3185 • O iyi kalpli bedevî, filozofa acıdı da onu devesine bindirmek istedi.

• Tekrar ona dedi ki: "Ey hoş sözlü filozof! Birazcık kendi halinden bahset!

• Sende bu akıl, bu düşünce varken, sen ya vezirsin ya padişahsın. Kendini gizleme, doğru söyle..."

• Filozof; "İkisi de değilim." dedi. "Ben halktan biriyim, işte halime ve elbiseme bak da ne olduğumu anla..."

• Bedevî; "Kaç deven, kaç öküzün var?" diye sordu. Filozof; "Ne bu, ne o vardır? Bizi deşme, bu soruları çok uzatma!.." dedi.

3190 • "Bâri dükkanındaki eşyan, varın yoğun nelerdir; onları söyle!" dedi. Filozof; "Bizde ne kan, ne de mekan var." dedi.

• Bedevî; "Öyle ise paranı pulunu sorayım!" dedi. "Sen yapayalnız gidiyorsun, herkese hoş nasihatlarda bulunuyorsun.

• Herhalde dünyadaki bakırları altın haline getirecek kimya sendedir. Akıllı, bilgili adamların incileri yığın yığındır."

496

• Filozof; "Ey Arap kavminin efendisi! Vallahi bütün varım yoğum bir akşam yemeğinin karşılığı bile değildir.

• Yalın ayak, çırçıplak koşup duruyorum. Kim bir dilim ekmek verirse oraya gidiyorum.

3195 • Bu fazîlet, bu hikmet ve bu hünerden ancak hayal ve baş ağrısı elde ettim."

• Bu sözler üzerine bedevî, filozofa; "Çekil yanımdan, benden uzaklaş da senin şomluğun, uğursuzluğun benim de başıma yağmasın, beni yoksul bırakmasın!" dedi.

• "O uğursuz hikmetini benden uzaklaştır!" dedi. "Senin sözlerin zamane halkına şom gelen sözlerdir.

• Ya sen o tarafa git, ya ben bu tarafa gideyim. Yahut sen önden yürü, ben geri kalayım." dedi.

• "Bir çuvalımın kum, öbürünün buğday dolu olması; senin hikmetinden daha iyidir.

3200 • Benim ahmaklığım, pek kutlu bir ahmaklıktır. Gönlüm ilahî lûtuflarla, mânevî azıklarla doludur. Canımda da Allah'tan çekinme ve onun emirlerine uyma isteği var.

• Sendeki eşkıyalığın, azgınlığın azalmasını istiyorsan; çalış çabala da sendeki hikmet, felsefî düşünceler azalsın.

• Tabiattan ve hayalden doğan hikmet, felsefî düşünceler; celal sahibi Allah'ın nûrunun feyzinden doğan hikmet değildir.[612]

[612] Kur'an-ı Kerîm'de Bakara Sûresi'nin şu mealdeki 269. ayetinde; "Bir kimseye hikmet verilmişse, ona bir çok hayır verilmiştir." diye buyurulmuştur. Bu hikmet; akıl yorarak zan ve vehimlerden hasıl olan hikmet değildir. Bu hikmet; Kur'an'dan ve hadîsten kaynaklanan hikmettir. Tasavvuf görüşleri, duyguları; bu hikmetten kaynağını alır. Sufî; akıl yolu ile değil, gönül ve aşk yolu ile hakîkate ulaşır. Abdurrahman Camî hazretleri; "Yunan hikmeti felsefesi; heva ve hevesin mahsulüdür. Halbuki müminlerin hikmeti; Peygamber'in emir ve buyruğu olan şeylerdir." buyurmuştur.

• Dünya hikmeti, felsefe; zannı, şüpheyi artırır. Fakat din hikmeti insanı göklerin üstüne çıkarır, ötelere yüceltir.

• Ahir zamanın zeki filozofları, İblis huylu bilginleri kendilerin! önce gelenlerden üstün gördüler.

497

3205 • Onlar hileler öğrenerek ortaya atıldılar. Dine aykırı fikirler ile Hakk bilginlerini üzdüler. Onlar, ne akıl almaz işler, düzenler peşinde koştular!

• Asıl kâr ve mânevî kazanç iksiri olan sabrı, bağışlamayı, hoşgörürlüğü, cömertliği yok ettiler.

İbrahim Edhem hazretlerinin deniz kıyısında gösterdiği kerâmetler

3210 • Derler ki; İbrahim Edhem hazretleri bir yolculuğu esnasında deniz kıyısında oturmuştu.

• O can padişahı hırkasının sökülen bir yerini dikiyordu. O sırada ansızın oraya bir emîr geldi.

• O emîr, İbrahim Edhem hazretleri vaktiyle sultan iken, maiyyetinde bulunmuştu. Onu tanıdı, saygı ile önünde yere kapandı.

• Onun hırkasını dikmesine, şeklinin, suratının, huyunun ve yaşayış tarzının değişmiş olmasına şaştı kaldı.

• "Böyle büyük bir saltanatı bıraktı da, herkesin gidemeyeceği dar ve zor bir yolu, dayanılmaz yoksulluğu seçti.

3215 • Yedi iklimin padişahlığını terketti de, geldi buralarda dilenciler gibi kendi hırkasını dikecek hale geldi." diye düşünüyordu.

• İbrahim Edhem hazretleri onun düşüncesini anladı. Çünkü şeyh arslana benzer, gönüller ise onun ormanı gibidir.

• Şeyh, ümit gibi, korku gibi gönüllerde gezer dolaşır. Dünyanın sırları ona gizli değildir.

3225 • Şeyh İbrahim Edhem hazretleri iğnesini hemen denize atıverdi. Sonra yüksek sesle balıklara seslenerek iğnesini istedi.

• Her birinin ağzında birer altın iğne olmak üzere Allah'ın yarattığı yüzbinlerce balık

• Hakk'ın denizinden baş çıkardılar; "Ey şeyh, Hakk'ın iğnelerini al!" diye seslendiler.

• İbrahim Edhem hazretleri o emîre yüzünü çevirdi de "Ey emîr!" dedi. "Gönül mülkü, gönül sultanlığı mı iyi, yoksa şu hakîr dünya padişahlığı mı?

• Şu gördüğün hal zahirî bir belirti, önemsiz bir kerامettir. Bu hiç bir şey değildir. Eğer batma, iç yüze geçecek olursan, bunun yirmi mislini görürsün."

498

3336• O emîr, balıkların İbrahim Edhem hazretlerinin isteğini yerine getirmek için denizden baş çıkardıklarını görünce, kendisinde bir vecd hasıl oldu.[613]

[613] Vecd: Bulmak demektir. Sûfîlerce; "insanın kalbinde mânevî bir neşe; tarif edilmez, mânevî bir zevk bulmak." manasına gelir. Bir de "tevâcüd" vardır ki; "Vecde gelmeğe, mânevî neşeyi bulmaya çalışma." anlamına gelir. Dervişlerin zikrederken iki tarafa sallanmaları bir "tevacüd"dür.

• "Ah!" dedi. "Balıklar bile pîrleri, velîleri tanıyor, İlahî dergahtan kovulan kişiye yûh olsun!

• Balıklar bile pîri tanıyorlar da biz tanımıyoruz. Biz onlardan uzak ve bu devletten mahrum kalmışız. Biz şakî, onlarsa saîd (=mutlu)..."

• Şeyhin karşısında yer öperek oradan ayrıldı. Harap bir halde ağlaya ağlaya yola düştü, içinde mânevî bir uyanma duyuyordu.

• Gönül kapısının açılması yüzünden aşka düştü, deli divane oldu.

Gönül sahibi erlerin huzurunda gönlünüzü koruyun;sakın içinizden onları inkar yoluna sapmayın!

3218• Ey mânevî bilgilerden bir şey elde edemeyenler! Gönül sahibi erlerin huzûrunda gönlünüzü koruyun! Sakın içinizden onları inkar yoluna sapmayın!

• Beden ehli olanlara göre edep ve terbiye; zahire, görünüşe bağlıdır. Çünkü Allah gizli şeyleri onlara göstermez, örter.

3220 • Gönül ehli olanlara göre edep batınîdir, içe bağlıdır, içi gözetmededir. Çünkü onların gönülleri gizli şeyleri görür.

• Sen ise aksine hareket ediyorsun. Gönül gözü kör olanların yanına, yüksek makamda bulunduklarından ötürü, edeple, saygı ile geliyor, kapı dibinde pabuçlukta oturuyorsun.

• Gönül gözleri açık olan velîlerin karşısında ise edebi, terbiyeyi bırakıyorsun. Bu yüzdendir ki, şehvet ateşine odun oluyorsun.

• Mademki anlayışın kıt, hidayet nûrundan mahrumsun, doğru yolu bulamıyorsun; sen git de mânâ körlerine karşı kendine çeki düzen ver: Tıraş ol, yüzüne pudra sur, süslen dur!

• Gönül gözü açık olanların karşısında ise yüzüne kir ve pislik sür ve sonra şu kokmuş halinle nazlanmağa kalkış!

499

3232 • Mademki mânâ bağına bir adım bile atamıyorsun, hiç olmazsa o mânâ bağlarından gelen kokuyu ara, o kokuyu içine çek de nezlen, mânevî hastalığın geçsin!

• Böylece o koku seni mânâ bağı tarafına çekip götürsün! O koku; gözüne, gönlüne fer olsun, sana irşad yolunu göstersin!

• Görmeyen gözünü görür bir hale getirsin, gönlünü "Sîna göğsü" eylesin![614]

[614] Sîna Dağı'nda Hz. Mûsa'ya Hakk tecellî etmiş, bu tecellînin şevkiyle dağ parçalanmış, Hz. Mûsâ da bayılmış, düşmüştü. Göğsün Sîna oluşu, idrakten âciz günahkarların ilahî duygulara ulaşması, hidayete ermesidir.

• Bu mânevî koku sebebiyle Yâkub Paygamber'in oğlu Yûsuf (a.s.); "Şu gömleğimi götürün, babamın yüzüne sürün!" demişti.[615]

[615] Bu beyitte Yûsuf Sûresi'nin 93-96. ayetlerine işaret var.

3235 • Yine bu mânâ kokuşu için azîz Peygamber Efendimiz; "Gözümün nûru namazdır." diye buyurmuştu.[616]

[616] peygamberiniz (s.a.v.) namaza durduğu zaman, mânevî bir koku alırmış da onun için; "Namazda gözüm nûrlanır." diye buyurmuştur.

• Bizde bulunan beş duygu da birbirine bağlanmıştır. Çünkü bu beş duygu, bir asıldan bir kökten gelmektedir. Beşi de ilahî bir armağandır.

• Bu beş duygudan birinin kuvveti, diğerlerinin de kuvveti olur. Her biri geri kalanların sâkîsi olur. Onları besler, onlara kuvvet verir.

• Gönül gözünün sevgiliyi görmesi, aşkı artırır. Gözdeki görüş de sıdkı, gerçeği çoğaltır.

• Doğruluk, gerçeklik her duygunun uyanıklığıdır. Böylece, zevkin onlara hoş gelmesini sağlar.

Ârifin gaybı gören nûr ile duygularının aydınlanması

3240 • Hakk yolunda yürüyenlerden biri, duygularından birinin bağı çözülür de biraz mânâya vâkıf olursa, diğer duygularında da değişiklik olur.[617]

[617] Duygularımızdan birinin bağının çözülmesi demek; hakikat kokuşu almaya başlamamız, gözümüzden gaflet perdesinin kalkması, kulağımızın ötelerden gelen mânâ sesini duyması gibi, rûhanî duyguların gelişmesidir. Bu hususta Hakk'ın inayetine mazhar olan Hakk yolcusunun, mesela gözünden gaflet perdesi kalkarsa, onun bütün duyguları Hakk'a yönelir. O, meyhânede bile olsa, dinlediği şarkılarda ezel âleminin özlemini duyar. Halbuki aynı şarkı, sarhoşların nefsanî duygularını uyandırır. Bu konuyu daha iyi anlamamız için bir misal verelim: Daha hayatta iken Hakk'ı manen bulmak ve O'nun varlığını gönlünde hissedebilmek için Hakk yoluna düşen, yani bir tarîkata giren kişi; bir mürşidden el alır, onun verdiği dersi yaparsa, o mürîdin gönlünde, kabiliyetine göre, mânevî bir neşe, bir zevk hasıl olur. Bu zevk onun gözündeki gaflet perdesini giderir, ona rûhanî kapılar açar. Bunun en canlı örneğini meşhur şairlerimizden merhum Necip Fazıl'ın hayatında görürüz. Arvasî hazretlerine intisap etmeden önce Necip Fazıl, başka şairler gibi şiirler yazıyor, bazı şiirlerinde nefsanî duygulara yer veriyordu. Kadınlara düşkünlük, içki, kumar gibi İslamî olmayan bir çok kusurları vardı. Fakat bir mürşide intisap edip de Hakk yoluna düştükten sonra, nefsanî duyguları, rûhanî duygulara çevrildi ve böylece bütün kötü huylarını terketti. Hakk'ı ve insanlığı terennüm eden güzel şiirler yazan Necip Fazıl, sonunda bir mürşid olarak hayata gözlerini kapadı.

Bu beyitle başlayan diğer beyitlerinde Hz. Mevlâna, duyguların aydınlanmasını ve bütün duyguların birleşmesini açıklayacaktır. Bu konuyu îbn Fârız hazretleri Ta'iyye-i Kübra adlı kasîdesinin 580-590 numaralı beyitlerinde açıkladığından, teberrüken o beyitleri tercüme ederek aldım: "Büyüklerin haber verdiklerine göre 'ahadiyet mertebesine' ulaşan, Hakk'ta fanî olan kâmil insanın her bir azası, diğer uzuvlarının vazifesini görür. Her şey O'ndan gelmektedir. Konuşan O'dur, bakan O'dur, tutan el de O'nun elidir; idrak de, işitme de O'ndandır. Bütün duygular O'nun emrindedir. Her şeyi O büyük varlığın gücünün, kudretinin atomları gibidir. Benim Hâlik'ım için benim bütün uzuvlarım dil olmuştur. Benim bütün bedenim görür; hakikatleri, manaları idrak eder. Benim bütün bedenim sanki O'nun sözlerini işitmek için kulak olmuştur. Benim her uzvum öteki uzuvların vazifesini üstüne alır. Benim her bir cüz'üm benim sahibimin emrini yerine getirmeye gayret eder. O zaman gözüm dile gelir; isteklerini halka arzeder; dilim O'nun isimlerinin, sıfatlarının medhini yapar; kulağım O'nun seslerini duyar; elim O'nun eli gibi iş görür. Benim kulağım adeta göz olur, parlar; O'nun sesini dinler. Gözüm öyle kulak olur ki; gördüğü şeylerde O'nun sesini duyar. O'na hitapta benim elim geniş bir dil olmuştur. Gözüm kulak, elim dil olduğu gibi, elim de, her şeyi gören göz olmuştur.

Her şeyim bir olmuştur; sıfatlarım, duygularım bir olmuştur. Öyle ki kulağım, gözüm, elim, dilim ötelerden gelen kokuyu almaya başlamıştır. Basîretim, mânâ gözüm, bedenim hiç bir uzuva mahsus değildir. Yani benim basiretim öyle tek bir kuvvettir ki; kulağım, gözüm, elim, dilim hepsi ondan güç alırlar. "Basar-ı basîret" dediğimiz öyle bir nûrdur ki, bütün uzuvlarımızda parlamaktadır. Her bir uzuv onun sayesinde idrak eder. Bu sebeple, benim bedenimde her bir uzvum adeta göz olmuştur; her şeyi görür."

500

• Duygulardan biri, duyulamayan şeyleri duydu, görülemeyecek şeyleri gördü ise; bütün duygulara gayb âleminin pencereleri açılır.

• Nasıl ki sürüden bir koyun sıçrar da derenin öte yanına atlarsa, onu gören sürüdeki başka koyunlar da birbiri ardınca o yana atlarlar.

• Sen de duygu koyunlarını güt, yaylaya gönder de; "Yaylağı yeşertti." yaylasında yay, otlat![618]

[618] Bu beyitte A'la Sûresi'nin 4. ayetine işaret edilmektedir.

• Orada, o mânevî mer'ada duyguların sümbül otlasınlar, reyhanlar yesinler de, hakikatler gül bahçesine yol bulsunlar.

501

3245 • Böylece senin her duygun duygulara peygamber olsun da, bütün duyguları çeksin, cennete götürsün.

• Gönüllerden geçen her şeyi anladığın için, başkalarının duyguları; senin duyguna dilsiz, dudaksız, hakîkatten de öte, mecazîden de öte sırlar söylesin.

• Çünkü bu hakîkat yorumlanabilir, mecazî olanı da vehimlenmenin, hayallere kapılmanın temelidir, esasıdır.

• Ayan olan, apaçık meydana çıkan nebîlerin ve velîlerin gördüğü bir hakîkat var ki; o hakîkat hiç yoruma gelmez.[619]

[619] Kur'ân-ı Kerîm'de her şeyin Allah'ı zikrettiği ve bazı kayaların Allah korkuşu ile yuvarlanıp düştüğü bildirilmiş, bunlar bazı bilginlerce mecaz sayılıp böyle yorumlanmıştır. Halbuki bunlar sûfîlerce aynî hakikattirler, yoruma gelmez. Zaten sûfîler, Kur'an'ı olduğu gibi kabul etmek, anlaşılmayan müteşabih ayetleri Allah'ın bilgisine havale etmek cihetini seçerler. Sûfîlere göre mutlak varlık olan "Allah", zatı iktizası ilmîdir. Bütün eşyanın hakîkatleri, ilminde sabit olmuş ve bu sabit oluş kâinatı meydana getirmiştir. Şu halde kâinat Allah'ın ilminde sabit olan hakîkatlerin tecellîsinden ibarettir. Bu ilimde sabit olan hakikatlere; "a'yan" (=apaçık meydanda olan) ve a'yan-ı sabite, bu âleme de; "a'yan âlemi" derler.

• Bütün nefsanî duyguların senin rahmânî duyguna, irfan ve idrakine kul olursa, gökler bile senin arzularına boyun eğer.[620]

[620] ibn-i Fârız hazretlerinin Kasîde-i Ta'iyyesi'nin şu 465. beytini hatırlatıyor:
"Hiç bir rûhânî gök yoktur ki, orada benim batınî nûrum, bir melek gibi, istediklerime hidayet etmesin."

3250 • "Dış âlem; bu madde âlemi kimindir? Kimin için yaratılmıştır?" diye bir fikir ortaya atılsa, bir dava çıksa, iç mânâ âlemi, ilahî rûh kiminse dış âlem de onundur.

• Bir saman denginin yüzünden bir kavga çıkarsa, tane kiminse, saman da ona aittir. Çünkü saman da tane sahibinindir.

• O halde gökyüzü kabuk ise, sen onun rûhu ve içi gibisin. Gökler zâhirdedir, görünürdedir ama, rûh zâhirdir, görünür; rûh ise gizlidir. Büyük yaratıcı böyle yaratmış. Beden elbisenin yeni; rûh da yen gizlidir. Bu yüzden ayağın kaymasın.

• Beden içinde gizlenen el gibidir.[621]

[621] Bu beyit de Füsüsu'l-hikem'in Nûh faslında geçen şu görüşleri hatırlatmaktadır: "Sen Hakk'ın sûreti ve Hakk da senin rûhun olduğu cihetle, sen Hakk için cismanî bir sûret gibisin. Hakk da senin bedeninin sûretini sevk ve idare eden bir rûh gibidir." Füsûsu'l-hikem, Tercüme: Nuri Gencosman, s. 55, 1990.

502

• Akıl rûhtan da daha gizlidir. Duygu, akıldan daha fazla, daha çabuk rûha yol bulur.

3255 • Bir hareket, bir kımıldama, oynama görünce onun diri olduğunu anlarsın. Fakat bu hareket arzuların, ihtirasların yönettiği hayvanî rûhtan mıdır, yoksa akıldan mı; bunu bilemezsin.

• İnsan uygun, ölçülü hareketlerde bulunursa, bakır gibi hareketi bilgi ile altın eylerse, yani uygunsuz hareketlerini uygun hale sokarsa,

• Yen içinde gizlenmiş elin, yani rûhun, normal uygun hareketlerinden onun aklî olduğunu anlarsın.

• Kendisine vahiy gelen rûh, akıldan daha gizlidir. Çünkü o; görünmez âlemdendir, o yandandır, ötelerdendir.[622]

• Hz. Ahmed(s.a.v.)'in mübarek aklı kimseye gizli kalmadı. Herkes o mübâreğin akıllı olduğunu biliyordu. Fakat vahyindeki rûhî, ilahî bilgisini her can anlayamadı.

5260 • Vahiy rûhuna, ledünnî ilme uygun hareketler de var, var ama onlar pek üstündür, pek yücelerdedir. Akıl onları kavrayamaz. Çünkü o üstün hakikatler mânâ âleminin ötelerindedir, akıl oralara ulaşamaz.

• İnsanın aklı, vahiy rûhunun uygun hareketlerini bazen delilik, kaçıklık gibi görür. Bazen da onlara hayran olur, şaşırır kalır. Çünkü bu yüksek hakîkatlerin anlaşılması için aklın da o dereceye yükselmesi, daha doğrusu aklın rûh olması gerekir.

• Hızır(a.s.)'ın vahiy rûhuna, ledünnî ilme dayanan bazı davranışlarından, yaptığı işlerden Hz. Mûsâ'nın aklı bulandı.

• Hızır'ın yaptığı bazı işler Hz. Müsa'ya uygun gelmedi. Çünkü Mûsâ peygamberdi, ama onda Hızır'ın hali, Hızır'ın sezişi yoktu.

• Bu yüksek hakikatler karşısında, bu gizli işlerde Kelîmullah olan Mûsâ'nın aklı bile körleşir kalırsa, ey akıllı fikirli geçinen kişi, söyle bakalım, fârenin aklı ne işe yarar?

3265 • Zahirî bilgi, taklitten doğan bilgidir; satılık mal gibidir. Bu bilgi sahibi, müşteri bulunca bilgisini satar.

• Fakat tahkik ilminin, yani gerçek ilmin müşterisi Hakk'tır. Onun satışı ve alışı daima parlaktır.

[622] Vahiy rûhu: ilham yolu ile her gönüle gelen bilgidir. Beden zâhir yani görünmektedir, fakat rûh gizlidir, görünmez. Akıl rûhtan da gizli olduğu gibi, "vahyin rÛhu", yani ilahî ilim, rûhtan da daha gizlidir.

503

• Gerçek ilim sahibi dudaklarını kapamış, sessiz durduğu halde, alış verişini kendinden geçmiş, mest bir halde yapar durur. Çünkü müşterisine hudûd yoktur; onun müşterisi Allah'tır.[623]

[623] Bu beyitte Tevbe Sûresi'nin şu mealdeki 111. ayetine işaret var: "Allah; müminlerden cennet mukabilinde nefislerini ve mallarını satın aldı. O müminler Allah yolunda düşmanlarla çarpışırlar, öldürürler, ölürler. Buna dair Tevrat'ta, incil'de ve Kur'an'da gerçek vaad verilmiştir. Allah'tan daha ziyade vaadine vefakar olan kimdir? Ey müminler! Allah ile yaptığınız alış veriş dolayısıyla sevininiz; işte bu alış veriş pek büyük bir fevz ve necattır."

• Âdem(a.s.)ın dersine de melekler müşteridir. O derse, şeytanlar ve cinler mahrem değildir.

• Ey Âdem! "Adları onlara haber ver!" dersini okut, Hakk'ın sırlarını, kıl yararcasına inceden inceye anlat![624]

[624] Bu beyitte de Bakara Sûresi'nin 31-33. ayetlerine işaret vardır. O ayetlerin meali şöyle: "Cenab-ı Hakk Âdem (a.s.)'a bütün varlıkların adlarını öğretti. Sonra o adların müsemmalarını meleklere gösterdi ve dedi ki: 'Bu şeylerin adlarını bana haber verin! Eğer hilafete layık olduğunuz davasında sadık iseniz...' (Çünki Cenab-ı Hakk meleklerine; 'Yeryüzünde bir halife yaratacağım.' dediği vakit, melekler o hilafete kendilerinin layık olduklarını arzetmişlerdi.) Bu ilahî teklif üzerine melekler dediler ki: 'Ya Rabbi! Seni tesbîh ve takdis ederiz, şânına layık olmayan şeylerden berî bulunduğumuzu itiraf eyleriz. Bize öğretmiş olduğundan başka bir şeyi bilmeyiz.' Cenab-ı Hakk buyurdu ki: 'Ey Âdem! Şunların isimlerini meleklere haber ver!' Vaktâ ki Âdem (a.s.) her şeyin ismini meleklere haber verdi. Allah meleklere dedi ki: 'Ben size demedim mi idi ki, ben hakîkaten göklerin ve yerin gaybını, yani herkesten gizli bulunan sırlarını ve hakikatlerini bilirim? Sizin açığa vurduğunuz ve gizlediğiniz şeyleri de bilirim.'"

• Allah insana ihtiyacı kadar uzuv vermiştir ve insan düşünceler ırmağı kenarında oturmuş, o da diğerleri gibi düşünüp durmaktadır.

3270 • Kısa görüşlü, daima renkten renge giren, kararsızlığa alışmış kişiler için,

• Fâreye benzer." demiştim. Çünkü onun yeri topraktır; geçim yeri topraktır.

• "Fâre bir çok yol bilir, fakat bildiği yollar hep toprak altındadır. O her tarafta toprağı oymuş, delik deşik etmiştir.

• Fâreye benzeyen nefis de, ancak lokma peşinde koşar, lokma kemirir. Zaten fâreye de ihtiyacını temîn edecek kadar akıl verilmiştir.[625]

[625] Bilginler aklı ikiye ayırmışlardır: Biri "akl-ı ma'aş", öbürü "akl-ı ma'ad." Akl-ı ma'aş: Dünyada hayatımızı sürdürmek için, yaşamamızı sağlamak için tedbirlere eren akıl. Akl-ı ma'ad: Döneceğimiz yer olan öteki âleme, ahiret işlerine eren akıldır. Cenab-ı Hakk bazı kullarına akl-ı ma'aş, bazı kullarına akl-ı ma'ad ihsan buyurmuştur.

504

• Çünkü Cenab-ı Hakk, hiç kimseye ihtiyacı olmayan, işine yaramayan bir şey bağışlamaz.

3275 • Eğer yeryüzünde yaşayanların yeryüzüne ihtiyaçları olmasaydı, âlemlerin Rabbi yeri hiç yaratmazdı.

• Eğer bu sallanan yeryüzü dağlara muhtaç olmasaydı, Allah o koskoca, heybetli dağları yaratmazdı.

• Eğer göklere de ihtiyaç olmasaydı, Allah yedi göğü yoktan var etmezdi.

• Güneş de, ay da ve şu yıldızlar da hiç ihtiyaç olmasaydı yaratılırlar mı idi?

• Şu halde varlıkların kemendi, ihtiyaçtır. Allah insana da ihtiyacı kadar uzuv vermiştir.

3280• Ey muhtaç olan kişi! Çabuk ihtiyacını artır da, Allah'ın cömertlik denizi coşsun, ikramlarda bulunsun!

• Şu yollara düşen dilenciler, şu dertliler, kederliler, şu belalara uğrayan kişiler halka ihtiyaçlarını söylerler; gelip geçenlerden merhamet dilenirler.

• İnsanların merhametleri uyansın, muhtaç olduklarını halk görsün diye körlüklerini, çolaklıklarını, hastalıklarını, dertlerini sergilerler, gösterirler.

• Bir dilenci "Ey insanlar! Benim malım var, anbarım var, sofram döşeli; bana ekmek verin!" der mi?

• Allah köstebeğe göz vermemiştir. Çünkü; toprak altında karanlık bir dünyada yaşadığı için, yiyip içmede göze ihtiyacı yoktur.

3285 • Köstebek gözsüz yaşayabilmektedir. Kara toprak içinde göze ne ihtiyaç vardır?

• O, hırsızlıktan başka bir şey için, topraktan dışarı çıkmaz. Allah onu hırsızlıktan kurtarsa, arındırsa, yani ona kötü huylarını terkettirse

• Ondan sonra o kanatlanır, bir kuş olur, melekler gibi gökyüzünde uçardı.

• Her vakit Allah'ın şükrü gülşeninde, bülbül gibi yüzlerce nağmeler çıkarır da derdi ki:

• "Ey beni çirkin sıfatlardan, yani köstebeklikten kurtaran ve ey cehennemi cennet haline koyan Allah!

3290 • Ey Ganî olan Allah! Sen bir küçük yağ parçasına, yani göze aydınlık ihsan edersin. Bir kemik parçasına, yani kulağa işitme hassası verirsin."

505

• Görmek ve işitmek gibi manaların, bedenle eşyayı anlayabilmenin de adları ile ne ilgisi vardır?

• Zaten söz yuva gibidir; mânâ ise kuş gibi. Beden ırmak yatağı; rûh da ondaki akar suya benzer.

• Rûhun sembolü olan su akıp gitmededir. Sen ise "Duruyor." dersin. O koşup gitmededir; sen ise "Oturmuş kalmış." dersin.

• Suyun derelerden, arklardan akıp gittiğini görmüyorsan, onun üstündeki yeniden yeniye yığılan şu çerçöp nedir? Hiç değilse onlara bak![626]

[626] Bir suyun üstünde yığılan çerçöp, suyun varlığını, akışını nasıl isbat ediyorsa, toprağın üstünde yeniden yeniye biten otlar da, toprakta suyun, rutubetin varlığını anlatmaktadır. Bedenimizdeki hareketler, kafamızdaki düşünceler ve hayaller de onları meydana getiren gözlerden gizlenmiş olan "rûh"un varlığını haber vermektedirler.

3295 • Ey insan! Senin çerçöpün de düşüncelerindir.! Her an sana dokunulmamış, alınmamış, kızoğlan kız, çeşitli şekillere bürünmüş düşünce gelir gider.

• Suyun yüzü de, düşünce ırmağı da akıp giderken, sevimli sevimsiz, güzel çirkin, bir çok çerçöpü de sürükler, onlardan bir türlü kurtulamaz. Tertipleyen öyle tertiplemiştir.

• Aslında hakîkat bahçelerinden akıp gelen bu ırmağın üstüne, gayb âleminin meyvelerinden kabuklar düşer.

• Sen o kabukların özünü, meyvesini suyun içinde ara! Çünkü o su hakîkat bağından gelmektedir. O meyvelerden bazıları kabz (acı), bazıları bast(tatlı)dır; bazıları insana yolunu şaşırtır, "dalalet"e sürükler, bazısı doğru yola, "hidayet"e ulaştırır.[627]

[627] Dikkat edilirse görülür ki, bu beyitlerde Hz. Mevlâna bazı benzetmelerle hakikati; hayatımızda karşılaştığımız acı tatlı her şeyin ilahî bir tecellî eseri olduğunu anlatmaktadır. Bedenimiz bir ırmak yatağına, rûhumuz da o İrmaktaki suya benzetilmiştir. O su hakîkat padişahının, yani Allah'ın hasbahçesinden, ezel bahçesinden gelmektedir. Fikirler, hatıralar, hayatta başımıza gelen şeyler, meyve kabuklarına; Allah'ın isimleri ve sıfatları da o kabukların özüne, içine teşbih edilmiştir. Ey talip! Ey hakîkat yolcusu! Ey Hakk âşıkı! Sen kendini bu hayat suyunun, bu rûh İrmağının kenarına oturmuş farzet! Önüne gelen kabukları yakala, kır, içine bak; içinden çıkan meyve acı mı, tatlı mıdır; ona bak! O meyve tatlı ise, senin hoşuna gitti ise, onu Hakk'ın "Bast" isminin bir tecellîsi bil! Eğer acı ise, sana sıkıntı ve üzüntü verdi ise, o meyve; "Kabz" isminin mazharı olmuştur. Eğer hayatta meşgalen ilim ise, bir şeyler öğrenmeye çalışıyor isen, bil ki Hakk'ın "İlm" isminin mazharısın. Eğer sakin tabiatlı, kızmaz, affeder bir tabiatın var ise, bil ki Hakk'ın "Halîm" ismini yaşıyorsun. Eğer herkese yol göstermek, yararlı olmak için çalışıyorsan; Hakk'ın "Hadî" ismini yaşıyorsun. Aksine nefse uymuş, sapıklığa düşmüş isen; Hakk'ın "Mudill" isminin tecellîsini yaşıyorsun demektir. Her şeyi buna kıyas et! Böylece sana gayb âleminden, o görünmez bahçenin meyvelerinden rûh ırmağı senin için neler getiriyor, onların hepsi sana, o padişahlar padişahının ezel bahçesinden gelen ve O'nun güzel isimlerinin ve sıfatlarının birer tecellîsidir. Böylece bil ki; hayatta başına gelen her şey, hep O'nun mübarek isimlerinin birer tecellîsidir. Bu sebeple O'nun gönderdiği her şeye râzı ol da; "Hoştur bana senden gelen / Ya gonca veyahud diken / Lûtfun da hoş kahrın da hoş." de!

• Eğer sen hayat suyunun (ruûh ırmağının) nasıl akıp gittiğini göremiyorsan, hiç olmazsa bir ırmağın kenarına otur da ırmağı seyret ve kendi ömrünün bir su gibi akıp gittiğini ve tükendiğini düşün! Şu nebatların, o sud'a sürüklenen kabukların, çerçöpün geçip gidişine bak; her şey gelip geçicidir.[628]

3300 • Eğer su fazla gelirse, kuvvetli akacak olursa, üstündeki bizi etkileyen düşünce kabukları da çabucak geçer gider.

• Bu ırmak pek hızlı akınca, âriflerin gönüllerindeki gam kasâvet de durmaz, çabucak geçer gider. Orada sudan başka, yani ilahî feyzden başka bir şey kalmaz.

Bir yabancının, bir hal bilmezin bir şeyhin aleyhinde bulunması ve mürîdinin de ona cevap vermesi

• Birisi bir şeyhi; "Kötü adamdır, doğru yolda değildir." diye suçladı.

• "Şarap içer, iki yüzlüdür. Habistir, pistir. Böyle bir adam müridlerini nasıl kurtaracak?" dedi.

3305 • Bir başkası da şeyhi kınayan adama; "Dikkat et, aklını başına al!" dedi. "Büyükler hakkında kötü zanda bulunmak doğru değildir."

• "Söylediğin huylar ondan uzak olduğu gibi, o da o huylardan berîdir. Bir sel suyu ile onun duruluğu bulanmaz.

• Bir Hakk adamına böyle bir iftirada bulunma; bu senin hayalinden doğmuştur. Sayfayı çevir, yani bu düşüncenden vazgeç!

• Söylediklerin gerçek değil ya, olsa bile, ey uçamayıp toprakta kalan kuş! Uçsuz bucaksız denizin pislikten korkuşu olur mu?"

[628] Büyük mütefekkir, şair, büyük insan, büyük mutasavvuf Şeyh Sadi hazretleri de aynen şöyle söyler: "Bir ırmağın kenarında otur da, suların nasıl akıp gittiğini gör. Ey gafil, senin ömrün de böyle akıp gitmektedir!"

3310 • Ateş îbrahim(a.s.)'a zarar vermez ve yakmaz. Kim Nemrud tabiatlı ise, ateşten o korksun![629]

[629] Hz. İbrahim Babil'de puthaneye girmiş, bütün putları kırdıktan sonra baltayı en büyük putun boyuna asmış. "Bunu kim yaptı?" denildiği vakit de; "Büyük put yapmış olmalı. Cevabını verebilirse ona sorun!" demişti. Bunun üzerine Hz. İbrahim'in yakılmasına karar verilmiş, çok büyük bir ateş yakıp içine atmışlardı. Fakat Cenab-ı Hakk; "Ey ateş; İbrahim'e karşı serin ve selamet ol!" (Enbiya Sûresi 69) emrini verdiği için İbrahim'i yakmadı. Günümüz şairlerinden merhum Asaf Halet Çelebi, İbrahim adlı şiirinde; "İbrahim / içimdeki putları devir / Elindeki balta ile / Kırılan putların yerine / Yenilerini koyan kim?" (Şiirler, s. 8) diye yazmıştır.

• İnsandaki nefis Nemrud gibidir. Akıl ve rûh ise, Allah'ın dostu Halil İbrahim misalidir. Rûh bulacağını bulmuştur; hakîkate ermiştir. Nefis ise, delil, yol gösterici aramaktadır.

• Yol gösterici, çöllerde yolunu kaybeden yolcuya lâzımdır. Çünkü o, her nefeste yolunu şaşırır.

• Allah'a ulaşmış olanlar için gönül gözünden, gönül ışığından başka delil, kılavuz yoktur. Onlar; delilden de yoldan da vazgeçmişlerdir.

• Eğer o Hakk'a kavuşan kişi delilden bahsetse, bu kendisinin delile muhtaç olduğundan değil, nefsi ile savaşa, aykırılığa düşenleri uyarmak içindir.

• Henüz konuşmasını beceremeyen bir çocuğa bir şey öğretmek, ona söz söyletmek için üstada kendi dilinden ayrılmak, kendi sözünü bırakmak gerekir.

3315 • Bu durumda çocuğun dilince konuşmak, onun anlayacağı derecede çocukça söz söylemek gerek ki senden bilgi alsın.

• Şu halde, bütün halk mürşidin çocukları sayılır. O mürşidin de öğüt verirken onların anlayacakları şekilde konuşması, onların anlayışlarına inmesi lâzımdır.

• Şeyhin mürîdi o küfürle, o sapıklıkla dopdolu kişiye dedi ki: "Kendini keskin kılıcın üstüne atma, aklını başına al; padişahla, sultanla kavgaya girişme!

• Havuz denize omuz vurur, onu küçük görürse, kendi varlığını kökünden söker atar.

• Şeyh kıyısı, ucu bucağı bulunan küçük bir deniz değildir ki, sizin pisliklerinizden pislensin.

3320 • Küfrün bile bir haddi, bir sınırı ve ölçüşü vardır. Fakat şeyhin, şeyhteki nûrun ne sınırı vardır, ne de ucu bucağı.

508

• Haddi hudûdu olmayan Allah'ın huzûrunda, mahdûd olan her şey; "lâ"da yoktur; "Allah"tan başka her şey fânidir.

• O'nun olduğu yerde ne küfür vardır, ne de iman. Çünkü O meyvenin içi gibidir. Küfür ve iman ise, o meyvenin rengine ve kabuğuna benzerler.[630]

[630] İman gaybe inanmak, küfür ise gaybı inkar etmektir. Manayı gören gönül gözleri açık kişiler, gördükten sonra, gaybe inanmalarına ihtiyaçları kalmaz.

• Bu fâni varlıklar, yani bütün kâinat, o sonsuz olan büyük yaratıcının yüzüne, leğen altında gizlenen mum gibi perde olmuştur.[631]

[631] Leğen, fanî olan kâinat Hakk'ın yüzüne perde olamaz. Onun gizlemesi, örtü olması fanî kişiler içindir. Hakîkati gören kişilere kâinat örtü olamaz.

• Bir bakıma bu fani bedenin başı, yani çürümeye mahkum olan bu görünen basımız, o hakîkat başının, görünmez olan mânâ başımızın bir örtüşüdür. Sonsuz olan o başa karşı, bu ten başı kâfir sayılır."[632]

[632] Kâfirin lügat manası; hakikati görmemesi, onun üstünü örtmesidir. Çiftçi tohumu toprak altında gizlediği için, kâfir sayılır. Bu fanî baş, felsefî düşüncelere dalar da, Hakk'ı, hakikati inkar ederse, mânevî başımızın perdesi olur.

3398 • O habis adam şeyh hakkında hezeyanlarda bulundu. Şaşı kişinin aklı, gözü gibi daima eğri görür.

• "Ben onu bir mecliste içki içenler arasında gördüm. Onda Allah'tan korkma, çekinme yok; o müflis bir adamdır.

3400 •Bana inanmıyorsan kalk, bu gece seni götüreyim de, şeyhin kötülüğünü kendi gözünle apaçık gör." dedi.

• O adam aldı müridi, gece bir pencerenin yanına götürdü. Ve; "Şimdi şeyhin ne mal olduğunu, kötülüğünü, işret edişini seyret." dedi.

• "Gündüzleri iyi görünen, gösteriş yapan şeyhin geceleri ne yaptığını gör. Gündüzleri Hz. Mustafa gibi görünür, geceleri Ebu-Leheb gibi olur.

• Gündüz onun adı Abdullah, geceleyin ise elinde kadeh "ne'ûzü bil-lah"dır."

• Mürid o şeyhin elinde dolu kadehi görünce, kendini tutamadı, içeri girdi: "Şeyhim sende de mi yalan var?

3405 • Sen demiyor mu idin ki, şeytan şarap kadehine hemencecik işeyiverir, onu pisler?"

• Şeyh cevap verdi de dedi ki: "Kadehimi öyle doldurdular ki, içine değil şeytanın sidiği, bir üzerlik tohumu bile sığmaz.

509

• Bir bak da gör; bu kadehe bir zerre bile sığar mı? Sözü yanlış anlamış ve aldanmışsın.

• Bu görünen kadeh ve bu şarap, bilinen şarap değildir. Bu kötü düşünceleri, bu ayıplamaları gaybı gören şeyhten uzak tut!"

• Ey boş şeyleri konuşan kişi! Şarap kadehi şeyhin kendi benliği, varlığıdır. Oraya şeytanın idrarı sığmaz.

3410 • Şeyh Hakk'ın nûru ile dudağına kadar doludur. O, beden kadehini kırmış, baştan başa nûr olmuştur.[633]

[633] Hz. Cüneyd demiştir ki: "Şarabın sâfiyeti ile kadehin rengi birbirine o kadar benzedi ki, birbirinden ayırdetmek o kadar zorlaştı ki, sanki; 'Şarap var kadeh yok.' yahut da; 'Kadeh var şarap yok.' dersin." Sahib bin Abdülvezîr'e isnad edilen bu şiir çok ârifanedir.

• Güneşin nûru, pislik üzerine düşmekle pislenmez; o yine aynı nûrdur.

• Şeyh dedi ki: "Bu elimdeki ne senin bildiğin şaraptır, ne de kadeh. Ey inkarcı, gel de buna bir bak!"

• Mürid geldi, şeyhin elindeki kadehi aldı. Onun saf balla dolu olduğunu görünce, müridi oraya getiren o Hakk düşmanı, şaşkınlığından kör oldu.

• O sırada şeyh de kendi müridine; "Git, bana şarap ara; şarap bul getir!

3415 • Çünkü bir hastalığım var; ağrıdan sızıdan ölecek gibiyim. Bu ağrıları gidermek için şarap içmek zorundayım."[634]

[634] Velîlerin şeriatça men' edilmiş, yasaklanmış şeyleri yapmaları, ya o maddeleri değiştirmek, etraftakileri imana getirmek, yahut da zarûret halinde oldukları içindir. Yoksa gösteriş için asla değildir.

• Zorlukta her pis şey temiz olur. Velîleri inkar edenlerin başına lanetle toprak yağsın.[635]

[635] Bu beyitte Bakara Suresi'nin 173. ayetine işaret var.

• O mürid meyhaneleri dolaştı ve şeyhe götürmek için her küpün içindekini tattı.

• Fakat bütün meyhanelerdeki şarap küplerinde şarap bulamadı. Çünkü bütün şarap küpleri balla dolmuştu.

• "Ey rindler! Bu ne hal bu ne iş? Hiç bir küpte şarap göremiyorum, bulamıyorum." dedi.

3420 • Bunun üzerine bütün rindler ağlaya ağlaya, ellerini başlarına vura vura şeyhin yanına geldiler.

• "Ey büyük Şeyh!" dediler. "Ayağının kuvvetliliğinden bütün şarapları bal oldu.

• Şarabı murdarlıktan döndürdüğün, bal yaptığın gibi rûhlarımızı da mânevî pisliklerden dondur, arıt!

Kamil insanın, şeyhin hakîkatini görmeyenin imandan haberi yoktur.

3325 • Kâfir kimdir? kâmil insanın, şeyhin, hakîkatini görmeyen, imanından haberi olmayandır. Ölü kimdir? Şeyhin rûhundaki yüksekliği, enginliği bilmeyendir.[636]

[636] kâfir, görmediği için inkara kalkışır. Allah hiç görünür mü? "O her şeyi ihata etmiştir." Muhit olan, yani ihata edilmiş bulunan, kendini ihata etmiş olanı nasıl ihata edebilir ki onu görebilsin?

• Denenmiştir ki; "Rûh" her şeyden haberi olmaktır. Kimin daha fazla haberi varsa, onun rûhu daha üstündür.

• İnsanların rûhu, hayvanların rûhlarından daha üstündür. Neden? Çünkü bizim rûhumuzun her şeyden daha fazla haberi var.

• Demek ki, meleğin rûhu da, bizim rûhumuzdan üstündür. Çünkü melekte "hiss-i müşterek" (=ortaklaşa duygu) yoktur. Bizi nefsanî isteklere götüren, bizi hayvanlaştıran beş duygudan onlar münezzehtir. Onlar sırf nûrdur.[637]

[637] "Hiss-i müşterek" (=ortaklaşa duygu); bizde mevcut bütün duyguların muhassalası (=bileşkesi)dir. Görünürde olan beş duygumuz onun casusları sayılır.

• Gönül sahibi olan, nefislerini yenmiş bulunan nebîlerle velîlerin rûhları da meleklerin rûhlarından yüksektir. Filozoflar bunun aksini söyleseler de sen hayreti, şaşkınlığı bırak!

3330• Bu yüzdendir ki melekler, Âdem(a.s.)a secde ettiler. Çünkü onun rûhu meleklerin rûhundan üstündür.

• Yoksa daha üstün olanın, kendisinden daha aşağı olana secde etmesini buyurmak, yerinde bir buyruk olmazdı.[638]

[638] Bu yüzden denilmiştir ki: "Meleklerin bilgisizleri, avamı müslümanların avamından, müminin havassı da meleklerin havassından yüksektir."

• Allah'ın lûtfu, adaleti; gülün dikene secde etmesini nasıl hoş görür?

511

• Rûh yükselince, üstünlükte ileri gidince, meleklerin ve akılların ulaşamayacağı makamı aşınca, artık her şey ona ram olur, her şey ona boyun eğer.

• Kuş da, balık da, insan da o yüksek rûha boyun eğer. Çünkü o arttıkça artmıştır. Öbürleri ise eksiklikte, azlıkta kalmışlardır.

3340 • Ey kâmil insanı, velîyi hor gören, yüzü yıkanmamış pis adam, ne yapıyorsun? Kiminle kavga ediyorsun? Kime haset etmektesin?

• Sen bir arslanın kuyruğu ile oynuyorsun; sen meleklere saldırıyorsun.

• Şer nedir bilmeyen, tamamıyla hayırdan ibaret olan şeyhe ne diye kötü söylüyorsun? Kendine gel de, o alçalışı kendin için yükseliş sayma!

• Kötü kimdir? işi insanları ateş gibi yakan bir haydud. Şeyh kimdir? Ezel denizinin ta kendisi.

• Ateş her zaman su ile korkutulur. Çünkü; onu söndürür, onun düşmanıdır. Fakat su yanmaktan, alevlenmekten hiç korkar mı? Sen de ezel denizi olan şeyhin karşısında ateş gibisin.

• Ayın yüzünde leke, ayıp görmeye, cennette diken toplamaya kalkışıyorsun.

• Ey gül değil de diken arayan kişi! Sen cennete girebilsen, orada kendinden başka diken bulamazsın!

• Güneşi balçıkla sıvamak istiyorsun, ayın ondördünde bir noksan, bir gedik, bir çatlak arıyorsun.

3350 • Dünyada parlayan, göz kamaştıran, nûrlar saçan güneş, bir yarasa yüzünden hiç gizlenir mi?

• Ayıpları kâmil insanlar, pîrler beğenmedikleri için ayıp sayılmıştır. Ayıpları, gizli şeyleri de onlar kıskanmışlar; "Açığa çıkarsa, insanlar rahatsız olurlar." diye düşünmüşlerdir de, o yüzden ayıplar gizlenmiştir.[639]

[639] Şarap içmek Hristiyanlık'ta ve Musevîlik'te ve başka dinlerde helal olduğu halde islamiyet'te haramdır. Hz. Peygamber Efendimiz ve sahabelerinden bazıları; şarap içmek haram sayılmadığı ve yani Cenab-ı Hakk tarafından yasaklanmadığı zamanlarda bile içki içmemişlerdir. Kendileri onu içmeyi ayıp saymışlar, nefislerine haram kılmışlardır.

"Ayıb"a gelince; Cenab-ı Hakk ayıpları bildiği için, bazı makbul kullarına; "Ayıbı bilmek kerametini" vermiştir. Hatta "kalplerden geçeni bilmek" ve "kabirlerde olup bitenleri görmek", yani kabirde bulunan ölünün; nimet içinde mi, azap içinde mi olduğunu bilmek, görmek, hassalarını da vermiştir, işte bu gerçek velîler böylece ayıbı bilmek ve görmek hassalarına nail oldukları halde, Allah'ın sırlarını muhafaza hususundaki gayretlerinden, o sırları kıskanmışlar; "Halk bilirse rahatsız olur, endi-şeye kapılır." diye kimseye söylememişlerdir. Gaybın "gayb" olmasını istemişlerdir. Eğer haber vermiş olsalardı "gayb" kalmazdı.

512

• Bari velîlere uzaktan olsun hizmet etmeye çalış. Şimdiye kadar uzak kalışından pişman ol. Hemen işe koyul![640] Hiç değilse onlar hakkında kötü zanda bulunma, iyi zanda bulun!

[640] Büyük velîlerden Abdullah Ensarî hazretleri dervişlerine demiş ki: "Her velînin bir sözünü ezberleyin; ona muvaffak olamazsanız, o mübareklerin isimlerini hatıranızda tutarsanız onlardan mânevî feyz alırsınız."

• Böylece o yoldan sana bir feyz rüzgârı gelsin. Sen onlara haset ederek, neden rahmet suyunun önünü kesiyorsun, bağlıyorsun?

• Uzakta bile olsan velîlere karşı alçak gönüllü, saygılı ol! O tarafa yönel, çünkü Kur'an'da; "Nerede olursanız olun, yüzünüzü o tarafa döndürün!" diye buyurulmuştur.[641]

[641] Bu beyitte Bakara Sûresi'nin 144. ayetine işaret var. Bu ayet, kıble değiştirilmesi hakkındadır. Kabe, puthane olduğu için müslümanlar önceleri namaz kılarken yüzlerini Kudüs'e çeviriyorlardı. Hicret'in ikinci senesinde Recep ayında "Benî-Seleme" yurdunda öğle namazı kılınırken, Kudüs'e karşı Peygamberimiz ashabıyla beraber namaza durdular. Farzı kıldırırken ikinci rekattan sonra, Kabe'ye dönülmesi, Hz. Peygamber'e namazda vahyolunmuştu. Bu ayet nazil oldu, Peygamber de yüzünü Kabe'ye çevirdi. Evliyalar bu teveccühün mânevî yönünü düşünürler; Hakk'a yönelmeyi kasdederler.

3355 • Bir eşek; "Hızlı yürüyeyim." derken çamura düşerse, kalkmak ve kurtulmak için uğraşır durur.

• Orada kalmak, oraya yerleşmek için düştüğü yeri düzeltmeye kalkışmaz. Çünkü oranın yaşanacak bir yer olmadığını bilir.

• Senin duygun, eşeğin duygusundan daha mı aşağı ki, gönlün, kötü huylar, günahlar, mânevî arzular çamurundan sıçrayıp kalkmıyor?

• Günah işlerken yorumlarda bulunuyor, kendini haklı çıkarmaya uğraşıyorsun da, gönlünü, seni alçaltan duygulardan çekip çıkarmak istemiyorsun.

• "Bu davranış benim için uygundur. Ne yapayım, elimden bir şey gelmiyor. Allah kerem sahibidir; acze düşmüş kulunun suçuna bakmaz." diyorsun.

3360 • Halbuki Cenab-ı Hakk işlediğin günahları bilmekte ve vicdanın seni suçlamaktadır. Ama sen kör sırtlan gibi gurura kapılıyor, suçlarını görmüyorsun.

• Sırtlan avlamak isteyenler; "Bu mağarada sırtlan yoktur. Dışarda aramalıdır." derler.

• Avcılar bu sözü söylerler de mağaranın ağzını kapatırlar. Sırtlan da; "Bunların benden haberleri yoktur." der.

513

• Yine sırtlan der ki: "Bu düşman benim burada olduğumu bilseydi;'Bu sırtlan nerede?' diye nasıl seslenir?"

Bir kişinin"Allah benim suçuma bakmıyor, işlediğim günahlara karşılık bana bir şey yapmıyor." demesi ve Şuayb(a.s.)'ın da ona cevap vermesi

• Şuayb Peygamber zamanında biri; "Allah benim bir çok ayıbımı ve günahımı gördü." diyordu.

• "Bende bu kadar günah ve cürüm gördüğü halde, Allah, lûtuf ve keremi ile benim kusuruma bakmadı."

• Hakk Teala; Şuayb(a.s.)'ın kulağına gizlilikle, gayb yolu ile fasîh bir dille buyurdu ki: "O adama cevap olarak de ki:

• 'Ben bu kadar günah ettim de Allah keremi ile beni suçlamadı, sorumlu tutmadı.' diyorsun.

• Ey aklı kıt adam, ey doğru yolu bırakıp çöllere düşen zavallı; sen aksine ve tersine söylüyorsun.

• Senin kaç kere cezanı verdim ama senin haberin yok. Baştan başa bağlısın; ayağından başına kadar zincirler içinde kalmışsın. Sen duygularının, nefsanî isteklerinin esiri olmuşsun, farkında değilsin.

3370 • Ey kara tencere! Kat kat isler içindesin. Bu is senin iç yüzünü karartmış.

• Senin gönlünde pas üstüne paslar var. Bu paslar öyle yığılmış ki, gönül gözün görmez olmuş, ilahî sırlara karşı perdelenmiş, kör olmuş gitmiş.

• O is, o kurum yeni bir tencereye vursa, arpa kadar bile olsa eseri o tencerede görülür.

• Çünkü her şey zıttı ile meydana çıkar. Kalaylı tencerenin beyazlığı üstünde o kara is, fena bir şekilde kendini gösterir.

• Fakat dumanın etkisi ile tencere kararınca, onun üstündeki kara lekeyi çabucak kim görebilir?

3375 • Demirci zenci olursa, duman onun yüzünde bir iz bırakmaz.

• Fakat beyaz tenli birisi demircilik ederse, dumanın tesiri ile onun yüzü kararır.

• O da günahın tesirini çabucak anlar da; 'Aman ya Rabbî!' diye ağlayıp sızlanmaya başlar.[642]

[642] Hz. Mevlâna Mesnevî'nin bir yerinde buyurur ki: "Sen bir günah işleyecek olursan, kendinde bir gam görürsen, bir vicdan azabı hissedersen, öyle bir hale maruz kaldığın vakit; derhal tövbe ve istiğfar et ki, o gam Allah'ın emri ile ve sana bir ihtar olarak gelmiştir."

• Fakat günah işlemekte ayak direr, kötülüğü adet ederse kalp gözüne toprak doldurmuş olur; o günahı görmez, vicdan azabını da hissetmez olur.

• Tövbe etmeyi hatırına bile getirmez. Günah onun gönlüne tatlı gelir. Derken derken de dinsiz olur gider.

3380 • O pişman oluş, o 'Ya Rabbî!' deyiş ondan gider; gönül aynasına beş kat pas çöker.

• Onun demir kalbini, kaskatı olan kalbini paslar yemeye koyulur, temelini de yok etmeye girişir.[643]

[643] Bir hadîs-i şerîfte; "Demir paslandığı gibi kalpler de paslanır." buyurulmuştur. "Ya Resülallah! Onun cilası nedir?" diye sorulunca; "Allah'ı zikretmektir." cevabı verilmiştir.

• Beyaz bir kağıt üzerine yazı yazarsan, o yazı, bakınca okunur.

• Yazılı bir kağıt üzerine yazarsan, yazdığın anlaşılmaz. Okunması güçleşir ve yanlış okunabilir.

• Çünkü mürekkebin siyahlığı üst üste gelince, iki yazı da körleşmiştir, manası kalmamıştır.

3385 • Eğer o kağıda üçüncü kere yazı yazarsan, onu kâfir kalbi gibi simsiyah edersin.[644]

[644] Peygamber Efendimiz bir hadîslerinde; "Hakîkaten bir kul bir günah işlerse, kalbinde siyah bir leke hasıl olur. Eğer istiğfar ederse, o leke cilalanıp zail olur. Eğer o günahı tekrar işlerse leke artar. Nihayet kalbi simsiyah olur." O karanlık, Hakk Teala'nın Kur'ân'da bahis buyurduğu; Mutaffifîn Sûresi, 11-14. ayetlerinde açıklanmıştır.

• Öyle ise her şeyin çaresini bulan Allah'a sığınmaktan başka ne çare vardır? Bakır gibi olan günahkarın ümitsizliğine iksir, Allah'ın rahmet nazarıdır.

• Ümitsizlikleri Hakk'a arzedin ve O'ndan rahmet ve hidayet ümidinde bulunun ki, devasız dertten, yani kalbinizin kararmasından, paslanmasından kultulasınız."[645]

[645] Cenab-ı Hakk Zümer Sûresi'nin 53. ayetinde; "Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyiniz!" diye buyurmuştur.

515

• Şuayb (a.s.) bu nükteli sözleri; "Allah kereminden ötürü benim kusuruma bakmıyor." diyen kişiye söyleyince, Peygamber'in rûhanî nefesinden onun gönlünde güller açıldı.

• Onun rûhu, göklerden gelen vahyi Şuayb(a.s.)'dan duyunca; "Günahlarımın cezasını verdi ise, belirtisi nerede?" diye sordu.

3390 • Şuayb Peygamber dedi ki: "Ya Rab! Bu adam sözümü dinlemiyor, günahlarının belirtisini istiyor."

• Cenab-ı Hakk buyurdu ki: "Ben suçları, günahları örterim; sırları söylemem, ama onun belalara uğradığına dair ancak bir belirtiyi söyleyeyim:

• Onun cezasını verdiğimin bir tek belirtisi şu: O kulluk vazifesini yapıyor, oruç tutuyor.

• Namaz kılıyor, zekat veriyor, daha başka işler yapıyor. Fakat hiç birinde, bir zerre kadar bile mânevî zevk bulamıyor.

• İbadetlerde bulunuyor, hayırlı işler işliyor ama bir zerre bile tat alamıyor.

3395 • İbadeti şeklen iyi, kulluğu güzel ama rûhu, manası güzel değil; cevizler çok iyi ama, içleri boş.

• İbadetlerin meyve vermesi için gönülde mânevî bir zevk lâzımdır. Çekirdeğin fidan vermesi için içli olması gerektir.

• İçi olmayan çekirdek hiç fidan verir mi? Cansız sûret, hayalden başka bir şey değildir."[646]

[646] işte edilen ibadetlerden ve yapılan işlerden zevk almak, mânevî bir heyecan duymak lâzımdır. Eğer zevk alınmıyorsa, Hakk'ın yaptığımız hareketlerden memnun olmadığını anlamamız ve hemen tövbe ve istiğfar etmemiz gerekmektedir.

Bir fârenin bir devenin yularından tutup çekmesi ve bu yüzden kendini üstün görmesi, gurura kapılması

3436 • Küçük bir fâre bir devenin yularını kapmış, eline almış, kurula kurula gidiyordu.

• Deve, kendi huyu, uysal tabiatı yüzünden, onunla yol alıp giderken fâre, kendi küçüklüğünü göremeden; "Ben bir pehlivanmışım, bir yiğitmişim." diye böbürleniyordu.

516

• Deve fârenin bu düşüncesini anladı; "Hoş, şimdi ben sana, seni gösteririm." dedi.

• Gide gide kocaman bir filin bile geçemeyeceği büyük bir nehrin kenarına geldiler.

3440 • Fâre orada durdu; şaşırıp kaldı. Deve; "Ey dağda, ovada bana arkadaşlık eden!" dedi.

• "Neden durakladın? Neden şaşırıp kaldın? Haydi, yiğitçe nehrin içine gir.

• Sen benim kılavuzumsun, öncümsün. Yol ortasında böyle şaşırıp kalma, susma!"

• Fâre; "Arkadaş!" dedi "Bu su pek büyük, pek derin bir su; boğulurum diye korkuyorum."

• Deve; "Dur bakalım suyun derinliği ne kadarmış?" diyerek hemen nehrin içine ayağını bastı.

3445 • "Ey kör fâre!" dedi. "Su diz boyu imiş, ne diye şaşırdın, aklın başından gitti?"

• Fâre dedi ki: "Nehir sana göre karınca, bize göre de ejderha gibidir. Çünkü dizden dize fark vardır.

• Ey hünerli deve! Su sana diz boyu ama, benim başımı yüz arşın geçmede."

• Deve; "Öyleyse;" dedi "bir daha terbiyesizlik etme ki; onun kıvılcımı ile bedenin ve canın yanmasın!

• Sen, kendin gibi fârelerle boy ölçüş; fakat fârenin deveye söylenecek bir tek sözü bile olamaz!"

3450 • Fâre; "Tövbe ettim, pişman oldum. Allah için olsun şu öldürücü, şu boğucu sudan beni geçir!" diye yalvardı.

• Deve ona acıdı da; "Haydi" dedi "sıçra da hörgücümün üstüne çık, otur!

• Bu sudan geçmek veya başkalarını geçirmek benim isimdir. Ben senin gibi yüz binlercesini geçiririm."[647]

[647] Bu hikâyede fâre; başından büyük işler görmeye kalkışan, kendini başkalarından üstün gören, böbürlenen bir kişinin sembolü olduğu gibi; deve de sabırlı, tecrübeli, olgun bir insanı göstermektedir. Mevlâna; hikâyeyi anlattıktan sonra, hikâyeden bir takım fikirler, duygular çıkarmaktadır. Bu münasebetle söylenen mübarek beyitlerin her biri, bir irfan deryasıdır.

517

• Ey gafil insan! Mademki peygamber değilsin, ötelerden haber alamıyorsun, sana uyanlar da yok; bu yolda haddini bil, geri kal! Büyük bir velînin arkasından yürü ki, bir gün nefsaniyet kuyusundan çıkıp Hz. Yûsuf gibi bir mânâ padişahı olasın.

• Mademki bir mânâ padişahı olamadın, hiç değilse sadık bir kul ol! Mademki gemici değilsin, gemi kullanmaya kalkışma!

3455 • Mademki alış verişten anlamıyorsun, bu işte olgun değilsin, yalnız başına dükkan açma! Nefsanî arzulardan elini yıka, temizle; sonra iyi işler hamurunu açmaya bak!

• "Dinleyin ve susun!" emrine kulak ver ve sus! Mademki Hakk'ta fani olup Hakk'ın dili olamadın; kulak kesil![648]

[648] Bu beyitte A'raf Sûresi'nin 201. ayetine işaret vardır.

• Söyleyeceksen bile soru tarzında söyle de, sözün bir şeyler öğrenmeye yarasın! Padişahlar padişahıyla hiç bir şeyi olmayan fakirler gibi, yoksullar gibi konuş!

• Kibrin ve kinin başlangıcı şehvetten, zenginliğe, dünyevî isteklere karşı duyulan aşırı sevgidendir. Bu aşırı arzuların gönüle yerleşip kalması, kök salması da adetten, alışkanlıktandır.[649]

[649] Şehvet kelimesi çoğu zaman cinsî istek anlamına kullanılırsa da asıl manası; nefsin istekleridir. Eski bilginler şehveti ikiye ayırmışlardır: Şehvet-i celiyye (=görünen şehvet) ve "şehvet-i hafiyye" (=görünmeyen, gizli kalan şehvet). Şehvet-i celiyye; zenginlik, iyi yaşamak, neva ve heves peşinde koşmak istekleridir. Şehvet-i hafiyye ise; herkesin medhini ve ta'zimini, kendisini üstün görmesini arzu etmek, yüksek mevkilere göz dikmektir. Bir hadiste şöyle buyurulmuştur: "Sizin için korktuğum şeylerin en korkuncu; riya ile şehvet-i hafıyyedir." Şehvetin celîsi de, hafîsi de elde edilince sahibine kibir verir. Biri çıkıp da ona nasihat verecek olsa, ona âdeta kin besler. Demek ki; kin de kibir de şehvetle başlıyormuş.

• Kötü huy alışkanlıkla kuvvetlenince, seni ondan vazgeçirmek isteyene kızarsın, kin bağlarsın.

3460 • Sen kil yemeye alışırsan, o kili yemene engel olan kişi, sana düşman görünür.[650]

[650] Kil: Bir çeşit yağlı çamura verilen addır. Sabun icad edilmeden evvel insanlar o çamuru sabun yerine kullanırlarmış. Bazı kişiler o çamuru yerler ve tiryakisi olurlarmış.

• Puta tapanlar bile alışkanlıkla puta tapmayı huy edindiklerinden, putun etrafında toplanırlar; onları yollarından ahkoyanlara düşman olurlar.

518

• İblis, önceleri melekler arasında büyük tanınmış, kendini üstün görmeye alışmıştı. Bu alışkanlığı yüzünden Âdem(a.s.)'ı hakîr, aşağı gördü de;

• "Benden daha üstün biri olamaz ki; benim gibi birisi ona nasıl secde eder?" dedi.

• Halkın başına geçmek, başkanlık etmek, ezelde yokluk panzehiri içen asil rûhlardan başkasına zehirdir.

3465 • Dağ yılanlarla dolu olsa bile, korkma; içerisinde zehirleri tesirsiz bırakacak panzehir de vardır!

• Başkanlık hevesi kafana yerleşince, kim seni kırarsa, seni o başkanlıktan vazgeçirmek isterse, o kişi sana eski bir düşman kesilir.

• Birisi huyuna aykırı söz söylerse, ona karşı içinde kinler belirir, ona karşı kin güdersin.

• "Beni huyumdan, düşüncemden vazgeçirmek; üstüme başkan kesilmek istiyor." dersin.

• Böyle adamın kötü huyu baş kaldırmasa, o huya aykırı şeylere neden kızar, ateş püskürür?

3470 • Başkanlık sevdasında olan kimsenin muhalifi dişli birisi olursa, onun yüzüne güler, nefret ettiği halde onu hoş görür. Böylece onun gönlünde yer kazanır.

• Çünkü kötü huyu kuvvetlenmiş, alışkanlık halini almış; bu yüzden de onun şehveti, maddeye olan düşkünlüğü karınca gibi iken, yılan olmuştur.

• Daha küçük iken "şehvet yılanını" nefsanî mücadele ile öldür, yoksa o büyür, başına ejderha kesilir.

• Ama herkes kendi şehvet yılanını karınca gibi küçük görür. Bu yanlış görüşten kurtulmak için, sen kendini bir gönül sahibinden sor!

• Bakır altın olmadıkça bakırlığını bilmez. Gönül de mânevî padişah olmadıkça hatalarını görmez, süflîliğini anlamaz.

3475 • Ey gönül! Sen de bakır gibi iksire hizmet et; sevgilinin ve gönül alanın cefasını çek!

• Gönül alan sevgili kimdir? İyice bil ki, onlar gönül sahibi olanlardır. Gece ile gündüz birbirinden nasıl çekinir ve ayrılırsa, onlar da dünyadan öyle çekinir, öyle kaçıp dururlar.

• Allah'ın has kullarını ayıplama, padişahı hırsızlıkla suçlama!

519

Gemide hırsızlıkla suçlanan bir dervişin kerâmetleri

• Bir gemide bir derviş vardı. Yükü ve eşyası yoktu. İyi huylarından, mertlik ve insanlıktan bir yastığa dayanmıştı.

• Gemide bir kese altın kayboldu. Derviş ise o sırada uyumuşun. Herkesi aradılar, biri de o dervişi gösterdi.

3480 • Ve; "Şu uyuyan fakiri de arayalım." dedi. Para sahibi, derdinden onu da uyandırdı.

• "Bu gemide" dedi "bir kese altın kayboldu. Herkesi aradık, sen de aranmaktan kurtulamazsın!

• Hırkanı çıkar, soyun da, sende halkın şüphesi kalmasın."

• Derviş; "Ya Rabbî!" dedi. "Şu adî kişiler senin kulunu suçlu buluyorlar, fermanını eriştir!"

• Dervişin gönlü kırılınca o anda denizin her tarafından

3485 • Yüzbinlerce balık başını çıkardı. Her birinin ağzında çok kıymetli iri bir inci vardı.

• Evet o denizden yüzbinlerce balık baş gösterdi. Her birinin ağzında bir inci vardı ama ne inci...

• O incilerden her biri bir memleket haracı değerinde idi. Allah tarafından gönderiliyordu. Ortak malı değildi. Kimsenin o incilerde hakkı yoktu.

• Derviş balıkların ağzından bir kaç inci alıp geminin ortasına attı. Kendisi de sıçrayıp havada iskemleye oturur gibi oturdu.

• Padişahların tahtlarına oturdukları gibi bağdaş kurmuş, havada oturuyordu. Gemi de onun önünde gitmede idi.

3490 • Gemidekilere seslenerek dedi ki: "Haydi gidin; gemi sizin olsun Hakk benim olsun! Bu fakir hırsız da sizinle beraber bulunmasın!

• Bakalım bu ayrılıktan kim zararlı çıkacak? Ben Allah'a yakın, halktan uzak olmakla hoşum.

• O, ne beni hırsızlıkla suçlar, ne de beni kusurlarımı açığa vuran birisinin eline bıkakır."

• Gemide bulunanlar; "Ey büyük varlık! Sana bu yüce makamı ne yüzden verdiler?" diye seslendiler.

• Derviş onlara yaptıklarını hatırlatmak için; "Yoksula iftira etmek, değersiz bir şey için Hakk'ı incitmek yüzünden verdiler." dedi.

520

• "Hâşâ, Allah korusun, yoksula iftira ettiğim için değil, mânâ sultanlarına saygı gösterdiğim için verdiler. Yoksullara karşı da hiç kötü zanna kapılmadım.

• O latîf ve nefesi hoş yoksullar yok mu; "Abese" Sûresi onları yüceltmek için geldi.[651]

[651] Abese Sûresi'nin nazil olmasına sebep; Peygamberimiz'in müezzinlerinden Abdullah bin Ümm-i Mektüm (r.a.) zaman zaman Resülullah Efendimiz'in yanına gelir; "Ya Resûlallah! Allah'ın sana öğrettiklerinden bana da öğret!" diye

yalvarırdı. Peygamber Efendimiz de; o saf adamı kırmaz, tatlılıkla bütün sorularına cevaplar verirdi. Bir gün Kureyş'in ileri gelenlerinden bir kaç kişi Peygamberimiz'in yanında bulunuyorlardı. Hz. Peygamber de; "Bunlar belki imana gelirler." diye ümide kapılmıştı. Bu sırada anadan doğma kör olan müezzin Abdullah ibn-i Ümm-i Mektüm yine geldi. Kör olduğu için Resülullah'ın yanında kimlerin bulunduğunu bilmiyordu. Bundan dolayı her vakitki ricasını tekrarladı. Misafirler yanında bu yersiz sorudan Peygamber'in canı sıkıldı. Başını öte tarafa çevirdi. Bunun üzerine Abese Sûresi'nin başında bulunan iki ayet nazil oldu. "Resülullah a'ma geldi diye yüzünü buruşturdu ve başını çevirdi." Hz. Mevlâna bu beyitte o ayetlere işaret etmektedir. Bu hadiseden sonra ne zaman Resülullah Efendimiz Abdullah ibn-i Ümm-i Mektûm'u görse; "Ey kendisi için Rabbim'in bana çıkıştığı zat, merhaba!" diye buyururlardı.

• Onların yoksulluğu dünyalık için, dünyaya sarılmak için değildir.

Dünyada Hakk'tan başka hiç bir şeyi olmadığından, onlar yoksulluğu benimsemişlerdir.[652]

[652] Fânî olan bütün varlıklar, zengin bile olsalar, sûfîler nazarında fakirdirler.

• Allah'ın yedinci gök hazînesine emîn kıldığı, o manen çok üstün olan kişileri, ben nasıl olur da suçlu bulurum, onlar; töhmet altına alırım?

• Suçlu görülen "nefis"tir; yoksa şerefli olan "akıl" değildir. Töhmet altındaki "duygu "dur; latîf "nûr" değil!

3500 • Nefis şüphecidir, onun başına vur! O ancak sopadan, vurulmaktan, dövülmekten anlar. O belge, delil, hüccet getirmekle yola gelmez![653]

[653] Hz. Mevlâna bu beyitte; "Nefis sufîstaî amed mîzeneş" diye buyurmuştur. "Sufistaî" (=sofist) kelimesi; Yunanca bir felsefî görüşü ifade eder. Biz burada bu felsefî görüşü şüpheci diye aldık. Çoğu tercümelerde de böyle alınmıştır. Bu görüşte olanlar her şeyden şüphe ederler. Derler ki: "Şaşı biri iki görür. Bir şeyden uzak olan, onu küçük görür. Gemide bulunan kimse kıyıdakilerini yürür gibi görür." Bunlar duygulanmızın bizi aldattıklarına inanırlar. Bunlara göre, eşyanın hakîkatini anlamak, tesbit etmek imkansızdır. Bu sebeple eşyanın hakîkatini inkar ederler ve dolayısıyla her şeyden şüphelenirler. Hatta şüphelerinden de şüphelenirler, istanbul'un ilk kadısı Hızır Bey'in oğlu ve Fatih'in hocası olan Sinan Paşa, gençliğinde nasılsa bu "sofistler" yani şüpheciler inancına kapılmış. Bir gün babası ile yemek yerken Hızır Bey; "Sinan! O derece sapıklığa düştün ki, şu önündeki sahanın bakır olduğundan şüphe edeceksin." demiş. Sinan da; "Evet; biz bakır gördüğümüz halde onun başka bir şey olması ihtimali vardır." deyince Hızır Bey sahanı yakalamış ve oğlunun başına vurmuş, ve; "Şimdi bakır olduğunu anladın mı?" demiş.

• Şüpheci mucizeyi görür, o anda hak olduğunu kabul eder. Sonra da; "O gördüğüm bir hayal idi." der.

• "O şaşılacak şey gerçek olsaydı, onun görünüşü, gece gündüz her vakit görülürdü, kaybolmazdı."

• Mucize manen temiz olan, kirlilikten arınmış bulunan kişilerin gözlerinde kalır. Hayvan gözünde onun ne işi var?

• O şaşılacak şey, yani mûcize, baş gözümüzdeki görme duygusundan utanır, arlanır; tavus kuşu daracık kuyuda durur mu?

3505 • Sakın bana; "Çok söylüyor." deme! Söyleyeceklerimin ancak yüzde birini söylüyorum; söylediklerim de kıl gibi çok ince konulardır.

Şeyhin önünde çok konuşan bir sûfîyi arkadaşlarının kınaması

3506 • Sûfîler bir sûfîyi kınadılar, ayıpladılar; sonra tekrar şeyhin yanına geldiler.

• "Ey bizim başımızın tacı efendimiz! Bu sûfîden canımız yandı, bundan bizim hakkımızı al!" dediler.

• Şeyh; "Ey sûfîler! Ne şikâyetiniz var?" diye sordu. Onlar da; "Bu sûfînin hiç çekilmez üç kötü huyu var:

• Söze başlayınca çıngırak gibi çan çan öter; susmayı bilmez; durmadan konuşur. Yemeğe oturunca yirmi kişiden fazla yer.

3510 • Yatıp uyuyunca Ashab-ı Kehf gibi uyanmak bilmez." diyerek şeyhin önünde gürültü patırtı ettiler.

• Şeyh, o şikâyet edilen sûfîye yüzünü döndürdü de; "Her hususta itidali, orta yolu gözet!" dedi.

• Bir hadiste "işlerin hayırlısı, orta olanıdır." diye buyurulmuştur. insanda bulunan "dört karışmış şeyin" ortalama olması yararlıdır.

• İnsan bedeninde bulunan "dört karışmış şeyden, yani kan, balgam, safra ve sudan" herhangi birisi artacak olursa, bedende hastalık başgösterir.

• Bazı huylarda, vasıflarda, arkadaşından üstün olma ki, o üstünlük arkadaşından ayrılmana sebep olmasın.

522

3515 • Hz. Mûsâ'nın sözü de ölçülü idi ama, o ölçülü söz bile Hızır(a.s.)'a fazla geldi.[654]

[654] Bu beyitte Hz. Mûsâ ile Hızır(a.s.)'ın aralarında geçen vak'alara işaret var. Kehf Sûresi'nin 60-87. ayetlerinde hikâye edilen hadiseler de kısaca şöyle: Hz. Mûsâ ile Hızır (a.s.) beraber yol arkadaşı olarak giderlerken, sahilde bir gemiye binerler. Gemi sahibi bunlardan para almaz. Fakat Hızır yolda geminin bir tahtasını koparır. Hz. Mûsâ; "Gemici bizden para almadı. Sen gemiyi sakatladın." dedi. Hızır (a.s.);"Sen benim yaptıklarıma ses çıkarmayacaktın." diye söylendi. Karaya çıktılar; orada bir kaç çocuk oynuyordu. Hızır onlardan birini tutup öldürdü. Hz. Mûsâ dayanamadı; "Günahsız çocuğu neye öldürdün?" dedi. Sonra bir köye girdiler. Köylüler bunları misafir etmedi. Orada yıkılmaya yüztutmuş bir duvar vardı. Hızır o duvarı tamir etti. Mûsâ yine dayanamadı sordu: "Hiç olmazsa bize yiyecek vermeleri karşılığında duvarı düzeltseydin?" dedi. Bunun üzerine Hızır; "Ya Mûsâ! Artık ayrılalım! Yaptıklarımın sebebini şimdi anlatayım. Geminin tahtasını koparmamın sebebi, onu gasbolunmaktan kurtarmaktı. Çünki sağlam gemileri zalim bir hükümdar gasbedecekti. O çocuğu öldürmekle; anasını, babasını kurtardım. Çünki oğlan sağ kalsaydı onları kâfir edecekti. Duvarı düzeltmem, altındaki defineyi kurtarmak içindi. Çünki o defîne iki yetimin hakkı idi." Hz. Mûsâ peygamberdi ama zahir ilmi vardı. Hızır ise ledün ilmine malikti.

• Bu fazlalık da Hızır'la arasının açılmasına sebep oldu. Hızır Hz. Mûsâ'ya; "Haydi git!" dedi "Sen çok söylüyorsun; artık ayrılalım."

• Ey Mûsâ gibi olan mürid! Çok söylüyorsun. Benden uzaklaş! Yoksa benimle beraber geleceksen dilsiz ol, kör ol, görme!

• Yok eğer gitmez, inadına oturursan; hakîkatte bence gitmiş, benden ayrılmış sayılırsın.

• Sen, senin gibi olanların ve senin sözlerine susamışların yanına git!

• Mânâ bekçisinin gaflet uykusuna dalmış olanlara faydası olur. Hakîkat denizinin balıklarının bekçiye ihtiyacı yoktur.

• Benlik elbisesi giyenler ve nefs-i emmârenin lokmasını yiyenler, yani manen kirli olanlar; nefislerini ve kalplerini temizleyecek mânevî temizleyicilere yönelirler. Fakat mânevî kirlerden arınmış, her şeyden temizlenmiş, bütün günahlarından soyunmuş rûhun süsü, Hakk'ın tecellîsidir.

3525 • Eğer tam olarak mânevî kirlerden temizlenemedin, bütün günahlardan soyunamadınsa, hiç olmazsa az günah işle; ben ve biz gibi benlik ifade eden sözleri az söyle; benlik davasında bulunma ki, bari orta yoldan gitmiş olasın!"

• Bunun üzerine mürid o şeyhe halini anlattı. Suçunun afvedilmesini niyaz etti.

• Dedi ki: "Şeyhim; orta yolu tutmakta hikmet var ama orta da, bir nisbete, herkesin kabiliyetine göredir.

523

• Irmağın suyu deveye göre azdır, fakat o su fâreye göre deniz gibidir.

• Birisi Kâbe'ye kadar yaya gider, öbürü mescide varıncaya kadar yorulur, kendinden geçer.

• Birisi ideali uğruna seve seve canını verir, öbürü bir ekmek verirken can çekişir.

3540 • Bu ortalama da sonu olan şeyler hakkındadır. Yani başı ve sonu olan şeylere göredir.

• Bir şeyin başı sonu olmalı ki, ortası düşünceye sığsın.

• Sonsuz olanın başı ve sonu yoktur. Artık onun ortası nasıl olabilir?

• Allah'ın 'Evvel' ve 'Âhir' isimlerinin anlamında hiç kimse bir belirti vermemiştir. Çünkü Allah ezelî ve ebedîdir. Sonsuz olduğu için de ortası yoktur. Allah'ın kelimeleri (sözü) hakkında; 'Ona denizler mürekkep olsa...' diye buyurulmuştur.[655]

[655] Bu beyit ile bundan sonraki beyitlerde Kehf Sûresi'nin şu mealdeki 109. ayeti ne işaret edilmektedir: "Eğer bütün denizler mürekkep olsa, Rabb'inin kelimeleri yazılmadan önce o denizler tükenirdi. O denizler gibisini imdada getirsen bile yine kifayet etmezdi. Yani o deniz kadar bir başka deniz eklense, yine tükenir, yazılmaz."

• Cenab-ı Hakk 'Yedi deniz tamamıyla mürekkep olsa da ilahî kelimelerin yazılıp bitmesine ümit ve imkan yoktur.' diye buyurdu.

3545 • Bağlardaki, ormanlardaki ağaçların hepsi kalem olsa, yine de bu ilahî kelimeler yazılıp tükenmez.[656]

[656] Bu beyitte de Lokman Sûresi'nin şu mealdeki 27. ayetine işaret edilmektedir:
"Yeryüzünde ne kadar ağaç varsa, hepsi kalem, denizler de mürekkep olsa ve bundan sonra yedi deniz daha mürekkep olup o denizlere katılsa, yine Allah'ın kelimeleri yazılıp tükenmez, şüphe yok ki Allah duyar ve görür."

• O mürekkeplerin, o kalemlerin hepsi tükenir, biter; fakat sayıya sığmayan söz yine kalır, bitmez."

"Çok uyuyor" diye ayıplanan sûfînin sözleri

• Bazan benim halim uyuyan adamın haline benzer, insanlarda ayıp arayan sapık biri, beni uyuyor sanır.

• Halbuki benim gözüm uyur, ama gönlüm uyanıktır, işsiz güçsüz gibi duruyorum ama, bil ki ben bir işteyim, bir güçteyim.

524

• Peygamber Efendimiz de "Gözlerim uyur, ama gönlüm âlemlerin Rabbi'ne karşı uyanıktır, uyumaz." diye buyurdu.[657]

[657] Hz. Mevlâna Hz. Peygamberimiz'in şu mealdeki hadîsine işaret buyurmaktadır:
"Gözlerim uyur, fakat gönlüm uyumaz." Cami'u's-Sagîr, c. I, s. 111.

3550 • Senin gözlerin uyanık, ama gönlün uykuda; benim ise gözlerim uyumuş, gönlüm Hakk kapısını açmada.

• Benim gönlümün bilinen beş duygudan başka, "hayal, düşünce, vehim, hafıza, müşterek his" gibi beş duygusu daha vardır. Dünya ve ahiret manzaralarını, gönüldeki duygum görmededir.[658]

[658] kâmil insanın fizikî duyguları ile beraber gönül duyguları da uyanmıştır. O her şeyin hakîkatini görür. Her şeyde Hakk'ın tecellîsini müşahede eder.

• Sen bana kendi mânevî güçsüzlüğünle bakma; gece, sana gecedir, ama aynı gece bana kuşluk vaktidir.[659]

[659] Gönlü uykuda olan kişiler için gecenin karanlığı ve uyku cismanî bir zindandır; bana ise bağ bahçedir. Çünki her şeyde ben Allah'ın kudretini, sanatını, yaratma gücünü görüyorum. Hz. Mevlâna Divan-ı Kebir'inde bir şiirinde; "Gece; sevgilinin güzelliğini örten bir duvak, bir yaşmak gibidir." diye buyuruyor.

• Sana zindan olan yer, benim için bağdır, bahçedir. Meşguliyetim, bir işe koyuluşum, kendimi bir işe verişim, bence her şeyden vazgeçişimin ta kendisidir. Çünkü ben Hakk'ı bulmuşum, O'nu zikrediyorum.

• Senin ayağın çamura saplanmıştır. Bana ise çamur, gül bahçesidir. Sana yas olan, matem olan, bana düğün ve dernektir.

3555 • Ben; yeryüzünde seninle bir yerde oturuyorum ama, öyle iken Zühal yıldızı gibi yedinci kat göğün üstünde koşmadayım.

• Aslında seninle oturan ben değilim, benim gölgem, benim gölge varlığımdır. Benim mertebem, düşüncelerin de üstündedir.

• Çünkü ben; düşüncelerden geçmişim, düşüncenin dışında, ötesinde dolaşmaktayım.

• Ben, düşüncenin emri altında değilim, o benim emrim altındadır. Çünkü binayı yapan mimar, binaya emir verir, binada buyruk yürütür. Bina, mimarın emri altındadır.[660]

[660] Basit insanlar düşüncenin emri altında kalır. Gerçek sûfî, kâmil insan ise; Hakk'ta fanî olduğundan, adeta bütün kâinatın aklının mümessilidir. Düşüncenin altında kalmak şöyle dursun, bütün düşünceler ondan doğmaktadır. Nasıl bina mimarın emri altında ise, bütün kâinatta olan biten şeyler de, onun emri altındadır. Her hadiseye, her şeye emir veren odur.

525

• Bütün insanlar; düşüncelerin esiri olduklarından gönülleri hastadır, gamlara düşmüşlerdir.[661]

[661] Madde peşinde koşan dünya işlerine dalan insanlar; düşüncelerini gerçekleştirmek için her çareye baş vururlar. Hırsla çırpınır, dururlar. Bu yüzden huzursuz olurlar, perişan olurlar. Onlar; adeta işlerinin, isteklerinin, düşüncelerinin hastalarıdır.

3560 • Düşüncelerin esiri olan halkın arasından sıçrayıp kaçmak, kurtulmak istersem; mahsustan kendimi düşünceye kapılmış gösteririm.

• Ben yükseklerde uçan kusa benziyorum. Düşünce ise bir sinektir. Sinek nasıl olur da bana yetişir?

• Ayakları kırılmış zavallılar bana ulaşsınlar, feyz alsınlar diye mahsustan yükseklerden aşağılara inerim.

• Ama bu kirli dünyadan, aşağılık sıfatlardan usanınca, utanınca, saf saf uçan kuşlar gibi uçuveririm.[662]

[662] Bu beyitte Mülk Sûresi(Tebareke)'nin 19. ayetine işaret var.

Doğruluğuna kendisi şâhit olan bir dava

• Eğer sen benim rûhuma aşina isen, sözümün dava olmadığını, mananın ta kendisi olduğunu anlarsın.

• Eğer; "Gece yarısı senin yanındayım." dersem sakın korkma; ben senin hısımınım, yakınınım, dostunum.

3575 • Yakınlarının seslerini biliyor, tanıyor isen; bu iki davanın manalı olduğunu anlarsın.

• Yanında olmak da, yakınında bulunmak da iki davadır. Ama iyi bir anlayışa göre, her iki dava da manalıdır, her iki dava da kendilerinin doğruluk şahididir.

• Sesinin yakından gelişi de şehadet eder ki, bu nefis bir sevgilinin yanından gelmektedir.

• Bir dost sesinin tatlılığı da, o azîz dostun gerçek dost olduğuna şâhittir.

• Fakat duygusuz olan, kendisine ilham gelmeyen ahmak, bilgisizliği yüzünden, yabancının sesi ile dostunun, yakınının sesini birbirinden ayırdedemez.

3580 • Bu ahmağa göre o akraba sesi, o dost sesi manasız davadan ibaret kalır; onun bilgisizliği inkârına sebep olur.

• Fakat gönlünde Hakk'ın nûrları bulunan akıllı bir kişi için, o ses mananın ta kendisidir.

• Ana dili Arapça olan biri Arap dili ile "Ben Arapça bilirim." dese

• Onun "Ben Arapça bilirim." demesi bir dava olmakla beraber, Arapça söylemesi o davanın doğruluğuna şehadet eden bir mânâ taşır.

• Yahut bir kâtip bir kağıda; "Ben kâtibim; yazı okuyabilirim. Ben değerli bir kişiyim." diye bir yazı yazsa

3585 • Bu yazı bir davadır. Fakat yazılan yazı da doğruluğuna şâhittir.

• Yahut da bir sûfî derse ki: "Sen dün gece rüyanda birini gördün; omuzunda bir seccade vardı.

• İşte o adam ben idim. Sana rüyada nazardaki faziletleri anlatmıştım."[663]

[663] Tasavvuf erbabınca bakışın çok önemi vardır. Gönlü masivadan temizlenmiş bulunan kâmil insan, bakış ile bir kimsenin gönlündeki şeyi anlar; bakışı ile ona feyz verir. Bir de temiz bakış anlamına gelen "safa nazar" vardır. "Gerçekten de Allah güzeldir, güzeli sever." *(*Câmi'u's-Sağîr, c. l, s. 58) hadîsi gereğince bir güzele, güzel, şehvetsiz bakmak, onda Allah'ın güzelliklerini seyretmektir.

• Bu sözleri dinle, kulağına küpe yap, aklına kılavuz et!

• Bu söz sana o rüyayı hatırlatır. Yeni bir mucize olur, değerli altın gibi olur.

3590 • Bu söz; bir dava, bir iddia gibi görünür. Fakat rüyayı görenin rûhu; "Evet" der ve davanın doğruluğunun şahidi olur.

• Hikmet mademki müminin kaybolmuş malıdır, onu kimden duyarsa duysun, ona inanır.[664]

[664] "Hikmet müminin kaybolmuş malıdır." (hadis).

• Mümin kendisini o hikmetin yanında bulunca, nasıl şüphe eder, nasıl yanılır?

• Susamış bir adama; "Bardakta su vardır, koş o suyu al, iç!" dersen

• Susamış kişi; "Bu bir davadır ey davacı! Çekil yanımdan, git!" der mi?

3595 • Yahut; "Bu gerçekten su mudur; içilebilir mi, saf su mudur? Bu husta bir delil göster!" mi der?

• Yahut bir anne, süt emen çocuğuna; "Gel yavrum; ben senin annenim!" dese

• Çocuk da; "Ey anne! Annem olduğuna dair bana bir belge göster de gelip sütunu emeyim, açlığım geçsin, rahat edeyim!" der mi?

527

• Kalbinde mânevî , ilahî zevk bulunan ve Allah sevgisi olan her ümmete peygamberin yüzü de mucizedir, sesi de.

• Peygamber dışardan seslenince, ümmetin rûhu içerden, gönülden secde eder.

3600 • Çünkü can kulağı bu çeşit güzel sesi, dünyada hiç kimseden duymamıştır, işitmemiştir.

• O garip, eşi bulunmaz, o latîf sesin zevkinden kendinden geçer de; "Ben kullarıma kendilerinden daha yakınım." sesini Hakk'ın dilinden duyar.[665]

[665] "Ben kullarıma kendilerinden daha yakınım." Bakara Sûresi 186.

Yahya(a.s.)'ın anasının karnında iken Îsâ(a.s.)a secde etmesi

• Yahya'nın annesi, çocuğunu doğurmadan önce Meryem'in yanına gitmişti de ona gizlice demişti ki:

• "Kat'î olarak görüyorum ki, senin karnında mânevî bir padişah vardır. O ulü'1-azm, her şeyi bilen bir peygamberdir.[666]

[666] Peygamberlerin kitab ve şerîat sahibi olanlarına "ulü'1-azm" denir, Îsâ Peygamber'e incil nazil olduğu için "ulü'1-azm" peygamberlerdendir. Yahya (a.s.) kitab sahibi olmadığı için Mûsâ (a.s.)'ın şerîatına tabî oluyor Tevrat'a göre hareket ediyordu.

3605 • Benim karnımdaki çocuk, senin karnındaki çocuğa secde etti de, onun secdesinden bedenime bir titreme düştü."

• Meryem de; "Ben de karnımdaki çocuğun secde ettiğini hissettim." dedi.

• Ahmaklar; "Böyle şey olmaz. Bu masalın üstüne bir çizgi çek!" derler. "Çünkü bu yalandır, yanlıştır."

• Çocuğunu doğururken Meryem akrabadan da, yabancıdan da uzakta idi.

• Çünkü; Hz. Meryem şehirden dışarı çıktı, doğurmadıkça şehre girmedi.

3610 • Ancak çocuğu doğurunca, onu kucağına alıp, soyunun, sopunun yanına geldi.

528

• Yahya'nın annesi onu nerede gördü de karnındaki çocuğun secde ettiğini ona söyledi?"

• Ufukların ötelerinde, bütün yeryüzünde olup biten işleri ancak Hakk'tan ilham alanlar bilir, görür.

• Yahya'nın annesi görünüşte uzakta bile olsa Meryem'in yanına gelebilir, onun gözüne görünebilir.

• Beden kafes kesilir, göz göz olur; her taraftan bir pencere açılırsa, gözleri kapalı bile olsa, o kişi dostu görür.

3615 • Ey zavallı kişi! Hz. Meryem'in baş gözü ile de, can gözü ile de görmediğini düşün; bundan ne çıkar? Sen bunun mânâ yönünü düşün; kıssadan hisse al!

3622 • Kardeşim, hikâye ölçeğe benzer. Mânâ da içindeki tanedir.

• Akıllı kişi, mânâ tanesini alır, alınıp götürülse bile ölçeğe bakmaz.

• Her ne kadar aralarında bir söz yoksa da, sen gül ile bülbülün arasında geçenlere kulak ver; bunlar için yazılan şiirleri oku!

3625 • Azîz dost! Mum ile pervanenin başından geçenleri, uydurulan hikâyeleri dinle de, sen söylenenlerin ötesine geç, manasını anla!

• Aslında bunlar arasında bir söz yok, macera yok, ama sözün sırrı var, manası var. Sen kendine gel de yükseklerde uç! mânâ yönüne var, baykuş gibi aşağılarda uçma!

Meyvesinden yiyenin ölmeyeceği bir ağacı arayış

3641 • Bir bilgin masal olarak dedi ki: "Hindistan'da bir ağaç vardır.

• Kim o ağacın meyvesinden yerse, ne ihtiyarlar, ne de ölür."

• Bir padişah bu sözü sadık bir dostundan işitti. O ağaca, meyvesine âşık oldu.

• Dîvan adamlarından bilgili birisini, o ağacı bulmak ve meyvesinden getirmek için Hindistan'a gönderdi.

3645 • Adam o ağacı bulmak için Hindistan'da ve çevresinde yıllarca dolaştı durdu.

• Bu istenen şeyi elde etmek için şehir şehir gezdi; ne ada, ne dağ, ne de ova bıraktı.

• O ağacı kime sordu ise, sorulan kimse onun sakalına güldü. "Böyle bir ağacı arayan delidir." dedi.

• Çok kimse de şaka ederek onun ensesine vurdular da; "Sen şu dünya dertlerinden kurtulmuş, muradına ermiş, saf bir kişisin." dediler.

• "Senin gibi gönlü temiz, saf bir kişinin bu araştırması boş olur mu? Laf olsun diye hiç arar mısın?"

3650 • Bu şekilde onunla alay etmeleri, eğlenmeleri de ona başka bir tokat oluyordu. Bu mânevî tokat, onu maddî tokattan daha çok sarsıyordu.

• Alay ederek onu övüyorlar; "Ey azîz varlık!" diyorlardı "Filan yerde çok ulu bir ağaç vardır.

• O ormanda yemyeşil, pek yüce, yaygın, her dalı kalın bir ağaç vardır."

• Padişahın adamı herkesten bir çeşit haber duyuyor ve o ağacı bulmak için çok gayret sarfediyordu.

• Adam Hindistan'da yıllarca dolaştı. Padişah da ona mallar, paralar gönderiyordu.

3655 • O gurbet diyarında bir çok yorgunluklara katlandı. Nihayet bıktı, usandı ve ağacı aramaktan âciz kaldı.

• Çünkü ona aradığından hiç bir iz görünmedi; boş bir haber peşinde koştu durdu.

• Böylece onun ümit ipliği koptu ve aradığını artık aramaz oldu.

• Geriye dönmeye, padişahın yanına varmaya karar verdi. Hem ağlıyor, gözyaşı döküyor, hem de durmadan yol alıyordu.

• Padişahın adamının ümitsizliğe düşüp memleketine dönerken yolda konakladığı yerde, kerem sahibi, kutupluğa ermiş bir şeyh vardı.

3660 • Garip adam ümitsiz bir halde; "Ben o kutbun huzuruna gideyim. Onu ziyaret ettikten sonra yine yola düşerim." dedi.

• "Belki onun duası benim yoldaşım olur. Çünkü gönlümün arzu ettiği şeyden ümîdi kestim."

• Gözü yaşlı olarak şeyhin huzuruna vardı. Bulut gibi gözyaşı yağdırıyordu.

• "Şeyhim!" dedi "acımanın ve esirgemenin tam zamanı. Ümitsizim; lütfetmenin, iyilik etmenin vakti bu saattir."

• Şeyh; "Açık söyle!" dedi. "Ne derdin var? Bu ümitsizlik nedendir? istediğin ne idi? Ne yapmak istiyordun? Neye yüz tutmuştun?"

3665 • "Padişahlar padişahı, bir ağaç bulmak için beni seçti." dedi.

• "Dünyada eşi pek zor bulunur bir ağaç varmış. Onun meyvesinde ab-ı hayat gizli imiş.

• O ağacı yıllarca aradım. Sarhoşların alayından, beni maskara yerine koymaktan başka hiç bir belirtisini bulamadım."

• Şeyh güldü ve ona dedi ki: "Ey gönlü temiz, saf kişi! Bu ağaç, bilgili kişilerdeki bilgi ağacıdır. Yani bilgi sahibindeki bilgidir.

• O bilgi ağacı, çok büyük, çok yüksek, çok yayvandır. Allah'ın uçsuz bucaksız, her şeyi kaplayan büyük denizinden meydana gelmiş bir 'ab-ı hayat'tır.

3670 • Ey hiç bir şeyden haberi olmayan kişi! Sen sûrete, görünüşe kapılmışsın da, bilgi ağacını bayağı ağaç sanmışsın. O yüzden de o ağacın dalından meyve koparamamışsın.[667]

[667] Sevgili Peygamberimiz Efendimiz; "Cennet ağaçlarından bir ağaca rasladığınız zaman, onun gölgesinde oturun ve yemişinden yiyin!" diye buyurmuş. Sahabeden birisi; "Ya Resülallah! Cennet ağacına biz hayatta iken nasıl rastlıyabiliriz? Yani bu hal bize bu dünyada nasıl mümkün olur?" diye sormuş. Peygamber Efendimiz de bu soruya cevap olarak; "Gerçek bir bilgine rastladığınız zaman cennet ağaçlarından bir ağaca rast gelmiş olursunuz." diye buyurmuş. Dikkat edersek, bu hadisle Resullah Efendimizin ilme ne kadar kıymet verdiği bir kere daha belirmiş olur.

• O bilgiye, bazen ağaç, bazen güneş, bazen deniz, bazen de bulut adı verilir.

• Aslında o tektir, fakat yüzbinlerce eseri var, yüzbinlerce belirtisi vardır. Belirtilerinin en değersizi, en aşağısı da ölümsüz bir ömürdür.

• O, bilgi olarak tektir, ama binlerce eseri, izi olduğu için, o tek bilginin sayısız adı var.

• Bir adam senin baban olur, ama o bir başka birinin de oğludur.

3675 • Bir başkasına kahırdır, düşmandır, başka birisine ise lutuftur, iyiliktir.

• Bir tek insan olduğu halde onun yüzbinlerce adı vardır. Onun bir vasfını bilen, diğer vasıflarına karşı kördür.

• Kim onu bir ad olarak ararsa, bir ada takılıp kalırsa, senin gibi ümitsizliğe düşer, perişan olur gider.

• Sen, bu ağaç adına ne diye sarılıp kalırsın, ne diye muradına eremiyor, talihsiz oluyorsun?

• "İlim (=bilgi) Hakk'ın sıfatlarındandır. Sen addan geç de sıfatlara bak: O sıfatlar seni zata götürsün, yani seni Hakk'a ulaştırsın.

3680 • Halkın ayrılığa, aykırılığa düşmesi ad yüzündendir, manaya ulaşan rahat eder.

Üzümü her biri başka bir adla tanıyan dört kişinin üzüm için kavgaya tutuşmaları

• Bir adam dört kişiye bir miktar para verdi. "Bu para ile işinize yarayanı alın!" dedi. Dört kişiden biri; "Bu parayı engür'e verelim." dedi.

• Öbür arkadaşı Arap idi. "Aksilik etme!" dedi. "Ben engür istemem, ineb isterim."

• Onlardan birisi Türk idi. "Ben ineb istemem, üzüm isterim." dedi.

• Rum olan bir başkası; "Bırakın bu lafları!" dedi. "Bu para ile istafil alalım." dedi.[668]

[668] "istafil" Rumca, "ineb" Arapça, "engür" Farsça üzüm demektir.

3685 • Derken dört kişi birbirleri ile çekişmeye, döğüşmeye başladılar. Çünkü adların anlamından haberleri yoktu.

• Onlar ahmaklıklarından, birbirlerine yumruk atıyorlardı. Çünkü bilgiden bomboş, bilgisizlikle dolu idiler.

• Orada çeşitli dil bilir, sır sahibi üstün bir er bulunsa idi onları uzlaştırır, barıştırırdı.

• Onlara derdi ki: "Ben bu para ile hepinizin istediğini alırım.

• Hiç bir ard düşünceye kapılmadan, hile yoluna sapmadan gönlünüzü bana verirseniz, bu paranız istediğiniz şeylerin hepsini yapar.

3690 • Bu paranızla dördünüz de muradınıza erersiniz. Dört düşman uzlaşır, birleşir.

• Sizin her birinizin sözü ayrılık belirtir, savaş doğurur; fakat benim sözüm uzlaştırır, birleştirir."

• Yazık ki; Türk, Rum ve Arab'ın kavgasından engür ve ineb şüphesi çözülemedi.

• Mânâ dillerini bilen bir Süleyman gelmedikçe, bu ikilik ortadan kalkmaz.

532

Hz. Süleyman'a Allah taraf metan peygamberlik verilince, o, bütün kuşların dilini bildi.

3700 • Süleyman(a.s.)'a Allah tarafından peygamberlik verilince bütün kuşların dilini bildi.

• Onun adaleti zamanında, ceylan kaplanla dost oldu, savaşı bıraktı.

• Güvercin, doğanın pençesinden emîn oldu. Koyun, kurttan çekinmemeye başladı.

• Süleyman Peygamber düşmanlar arasında arabulucu oldu, onları barıştırdı. Bütün kuşlar arasında birlik görüldü.

• Ey azgın gafil! Sen bir karınca gibi ne diye tane peşinde koşup durmadasın? Aklını başına al da Süleyman'ı ara, onu bul!

3705 • Madde peşinde koşana, yem arayana yem tuzak olur. Fakat Süleyman arayan, hem Süleyman'ı hem de yemi elde eder. Yani hakîkatı bulur.

• Şu ahir zamanda can kuşları (insanlar, halk) bir an için olsun birbirlerinden emîn değildir. Halk nefsanî gıdalar yüzünden birbirine düşmüşlerdir.

• Bizim devrimizde de bir Süleyman var; bizi barışa o kavuşturur, çevrimizi, cefamızı ancak o yok eder.

• Hiç bir ümmet yoktur ki, kendilerine Allah'ın rahmetini müjdeleyen, azabından korkutan bir peygamber gönderilmesin.

• Cenab-ı Hakk buyurdu ki: "Hiç bir ümmet yoktur ki o ümmette Hakk'ın halifesi, himmet sahibi, mânevî güce sahip bir üstün varlık bulunmasın."[669]

[669] Bu beyitte Fatır Sûresi'nin 24. ve isrâ Sûresi'nin 15. ayetlerine işaret var.

3710 • Vaktin Süleyman'ı can kuşlarının gönüllerini birleştirir ve onların gönüllerinde hiç bir toz ve pas bırakmaz. Hepsini safî ve berrak bir hale getirir.

• Onların gönüllerini ana gönlü gibi şefkatle doldurur. Peygamber Efendimiz; "Müslümanlar tek bir can gibidir." diye buyurmuştur.[670]

[670] "Müslümanlar kardeştir; takvadan başka aralarında bir üstünlük olamaz." manasında bir hadis vardır. Feyzu'l-Kadîr, c. VI, s. 271.

• Tek bir can oldular ama, Allah'ın Resulü yüzünden oldular. Yoksa her biri, diğerine mutlak düşmandı.

533

Peygamber Efendimiz'in kutluluğu yüzünden Ensar arasındaki düşmanlığın dostluğa çevrilmesi

3713 • Medine'de "Evs" ve "Hazrec" adlarında iki kabîle vardı. Bunlar; birbirlerinin kanını içecek can düşmanları idiler.

• Hz. Mustafa'nın feyzi ve müslümanlığın nûru ile onların eski kinleri yok oldu gitti. **3715** • O düşmanlar, önce bağdaki üzümler gibi, yani üzüm salkımındaki taneler gibi birbirlerine bağlı idiler; birbirlerinin kardeşi idiler.

• "Müminler kardeştir." sözünün tesiri altında kaldılar da, sıkılmış üzüm taneleri gibi ezildiler, bir oldular.[671]

[671]"Müminler kardeştir. Kardeşlerinizin arasını uzlaştırınız. Allah'tan korkun da Allah'ın merhametine ve rahmetine nail olun!" Hucurat Suresi 10.

• Salkımdaki üzümler görünüşte birbirlerinin kardeşidirler, fakat sıkılıp ezilince birleşirler, tek bir sıra olurlar.

• kâfir koruk ile mümin üzüm birbirine zıttır. Çünkü biri ekşi, biri tatlıdır. Fakat koruk olgunlaşıp da üzüm halini alınca, aradaki zıtlık kalkar, o da üzümün iyi bir dostu olur.

• Taş kesilen, ham kalan koruğu, Cenab-ı Hakk, ezelde kendisine iman tatlılığı verilmeyen kâfire benzetmiştir.

3720 • O ne kardeş olur, ne de bir tek can olur. O, kötülükte iğrenç bir dinsiz olur, kalır.

• O iğrenç dinsizin gönlünde gizlediği şeyleri, kaderin sırrını söyleyecek olursam, dünyada akıllar şaşar, anlayışlarda fitneler kopar, insanlar sapıklığa düşer.

• Hakikati göremeyen kör kâfirin sırrının söylenmemesi daha iyidir. Nasıl ki, cehennem dumanının irem Bağı'ndan uzak kalması daha hoştur.[672]

[672] İrem Bağı: Ad Kavmi'nden Şeddad'ın cennete benzesin diye Yemen'de yaptırmış olduğu bir köşk ile bahçenin adıdır. Buna "Direkli Köşk" adı da verilir. Bir kerpici altından, bir kerpici gümüşten imiş. Bahçesinde süt ile baldan dereler akarmış;derelerde çakıl taşı yerine inciler varmış.

• Ümitsiz olmamak gerekir. kâfir koruklara da Allah acır, onların içindeki istidadlı iyi koruklar, sonunda gönül ehlinin nefes ve terbiyesi ile müminlere karışır, bir tek gönül sahibi olurlar.

534

• Hepsi de üzüm olmaya koşarlar. Aradaki ikilik, yani korukluk ve üzümlük farkları ile beraber, kin ve kavga da kalkar.

3725 • Korukların hepsi de üzüm olunca, kabuklarını yırtarlar, birbirlerine karışır, şıra olurlar. Böylece "vahdet" (=birlik) hepsinin vasfı olur.

• Böyle birleşme derecesine ulaşmayana dostu da düşman olabilir. Çünkü bu kimsede ikilik vardır. Fakat vahdet (=birlik) mertebesini bulanlar bütün insanları kendilerinden sayarlar, kendileri gibi görürler. Hiç kimse de kendine düşman olup, kendisi ile savaşa girmez.

• Bütün varlıkların yaratıcısına, "küll"ün üstadının aşkına aferin; yüzbinlerce zerreye birlik vermiş, onları birleştirmiştir.

• İnsanlar, yollardaki toprak gibi dağınık idiler. Testi yapan üstadın eli onları topladı, bir testi haline getirdi.

• Fakat su ve çamurdan olan bedenlerin birleşmesi tam birleşme değildir. Rûhların birleşmesi ona benzemez.

3730 • Burada buna benzeyen şeyleri örnek olarak söylesem, aklın karışacağından, anlayışın dağılacağından korkarım.

Şimdi de bizi kurtaracak bir Süleyman vardır; fakat biz o Süleyman'ı göremiyoruz.

• Şimdi de bir Süleyman vardır; fakat biz uzağı görmek neşesine kapılmışız da önümüzde bulunan Süleyman'ı göremiyoruz.

• Uzağı görüş, yani yakını bırakıp uzağa bakış, insanı kör eder. O da, uyumuş bir kimsenin gözleri kapalı olduğu için önünü görmediği gibi, gaflet gözümüzü kapamış da önümüzdekini göremiyoruz.[673]

[673] Gaflet mânâ gözümüzü perdelediği için, bizde bulunanı, bize bizden yakın olanı göremiyoruz.

• Biz ince ve derin sözlere dalmışız ve onların düğümlerini çözme sevdasını tutulmuşuz.

• Düğümleri bağlayıp çözdükçe, soruyu cevabı artırıyoruz, sözü uzatıyoruz.

3735 • Tuzağın bağını gâh çözüp gâh bağlayan, böylece de tam hüner sahibi olan kuş gibi.

535

• O kuş, ovadan, çayır çimenden mahrum kalır. Ömrünü düğüm çözüp bağlamakla harcar.

• Düğüm çözmekte usta olduğu için, o hiç bir tuzakta kalmaz. Kalmaz ama, gün geçtikçe kanadı tutulur, uçamaz olur.[674]

[674] Bu ve bundan önceki iki beyitte geçen kuş; hakîkat yolcusunu, Hakk âşıkını göstermektedir. Hakk âşıkının Hakk'ı ve hakikati bulmak için felsefî problemlerle, ilmî teorilerle aklını fikrini yormasını, gönül yolundan değil de akıl yolundan hakîkate ulaşacağını sanmasını belirtiyor; didinmelerin boşa gideceğini ve aziz ömrün boş yere harcandığını açıklıyor.

• Ey Hakk âşıkı! Şu dünya hayatının karşına çıkardığı problemlerle, düğümlerle az uğraş da, aklının kolu kanadı kırılmasın.[675,]

[675] Karşılaşılan konuları mecazî ve batınî yorumlarla çözmeye çalışmak, aklı ve fikri yormak, beyhude uğraşmaktan ibarettir.

• Yüzbinlerce kuşun kolu kanadı kırıldı da yine kazâ ve kader tuzağı giderilemedi.

3740 • Ey harîs kişi! Nefislerine uyan kişilerin hallerini Kur'an'da oku da ğör! "Şehirleri delik deşik ettiler, fakat kaçacak yer bulabildiler mi?"[676]

[676] Bu beyitte geçen ayet, Kaf Sûresi'nin şu mealdeki 36. ayetidir: "Zamanları halkından na kadar çok kişiyi, yâ Muhammed, senin kavminden önce helâk ettik. Onlar Mekke kafîrlerinden daha kuvvetli ve şiddetli idiler. Şehirler arasında yol kesmişler, (Bazı ticaret için mal götürüp getirmişler ve çok kazanç sağlamışlardı.) Onlar ölümden veyahut ilahî kazadan sığınacak bir yer bulabildiler mi?"

• Ey dünya işlerine dalmış, dünyalık için birbirleri ile kavgaya tutuşmuş gafil kişiler, kavgacı kuşlar! Hepiniz de doğan gibi bir padişahın, yani kâmil insanın davet sesine kulak verin!

• Haydi şu çekişmeyi, şu ayrılığı bırakın da her yandan birliğe doğru yönelin, rûhunuz şad olsun!

3745 • Nerede olursanız olunuz, yüzlerinizi onun tarafına döndürün. O, sizi huzurdan men etmedi ki!

• Fakat biz kör kuşlarız, çok da terbiyesiziz. O Süleyman'ı, yani zamanın üstün insanını hiç tanımamışız.

• Baykuşların doğanlara düşman oldukları gibi, biz de velîlere düşman olmuşuz da, bu dünya harabesinde yerleşip kalmışız.

• Bilgisizliğimiz, körlüğümüz yüzünden Hakk'ın velîlerini hor görmek, onları incitmek istiyoruz.

• Halbuki bütün kuşlar (bütün Hakk âşıkları), Süleyman'ın, yani Hakk'ın nûru ile nûrlanmışlardır. Onlar hiç suçsuzun kanadını yolarlar mı?

536

3750 • Kanadını yolmak şöyle dursun, onlar âcizlere, güçsüzlere yem taşırlar. O kuşlarda, yani velîlerde ayrılık, kin güdüş yoktur; o kuşlar çok hoş kuşlardır.

• Bu Hakk kuşlarının yani velîlerin hüdhüdü (ilahî elçisi) yüzlerce Belkıs'ın yolunu açar, onları Hakk'a davet eder.[677]

[677] Belkıs: Yemen'de bulunan Saba şehrinin kraliçesi idi. Hüdhüd kuşu, Süleyman Peygamber'in davet mektubunu götürüp onun sarayına bıraktı. Belkıs da kalkıp Kudüs'e geldi, Süleyman (a.s.)'la görüştü.

• Onların kargası bile görünüşte kargadır ama, aslında himmet doğanıdır. "Gözü ne kaydı, ne şaşırdı." ayeti onun hakkındadır.[678]

[678] Bu beyitte Necm Sûresi'nin şu 17. ayetine işaret edilmektedir; "Muhammed'in gözü oradan ne kaydı, ne de onu aştı."

• Onların "lek lek" diyen leylekleri de zanni, şüpheyi tevhîd ateşi ile yakarlar.[679]

[679] Her şey canlı, cansız, bütün varlıklar Allah'ı zikretmektedir. Bunların zikri bazılarının sandığı gibi "hal dili" ile, yani hayalen öyle tasavvur edilir değil, kulakla duyulabilecek gerçek bir dil ile zikrederler. Kur'an'da da; "Siz onların tesbîhlerini anlamazsınız." diye buyurulduğu gibi Muhiddin Arabî de Füsûsu'l-Hikem'in Nuh faslında ve Fütuhât-ı Mekkiyye'nin 12. babında bu hususu açıklamaktadır. Mevlâna da Dîvan-ı Kebîr'inde bir gazelinde;

"Leylek kuşların şeyhidir. Onun leklek demesi nedir biliyor musun? Allahım! Hamd senindir, şükür senindir, mülk de senindir", demektir.

• Onların güvercinleri doğanlardan korkmazlar. Hatta doğanlar onların güvercinleri önünde baş kor, secde ederler.[680]

[680] Doğanlar madde dünyasının padişahları; güvercinler velîleri temsil etmektedir. Hükümdarlar zaman olur velîlerin önüne baş korlar.

3755 • Onların insanı hoş bir hale getiren, vecd ve heyecan veren, kendinden alan bülbüllerinin gül bahçesi, kendi gönüllerindedir.

• Onların papağanları, dünya papağanları gibi şekere düşkün değillerdir. Onlar şeker sevdasından kendilerini kurtarmışlardır. Çünkü ebedî şekeri kendi içlerinde bulmuşlardır.

• Onların tavus kuşlarının ayakları, dünya tavuslarının kanatlarından daha göz alıcıdır, daha güzeldir.

537

• Padişahların besledikleri papağanların sesleri, kuru bir sesten ibarettir. Halbuki Süleyman kuşlarının dili, yani Hakk âşıklarının sesi bambaşkadır.[681]

[681] İnsanların gönlünden gelmeyen süslü sözleri, boş bir sesten ibarettir. Fakat ilhamını gönülden alan, Hakk'ı gönülde hisseden kâmil insanın sesi sıcak, samimî, başka türlü bir sestir. Burada Mevlâna; manasız, kof, içi boş olan sözleri, kelimeleri hükümdarların beslediği papağanların sözlerine benzetiyor. Velîlerin konuşmalarını da Süleyman kuşlarının, yani Hakk âşıklarının konuşmaları olarak yorumluyor.

• Ey gafil! Sen kuşların sesini ne bileceksin? Çünkü sen bir an bile olsun Süleyman'ı görmemişsin.

3760 • Sesi insana mânevî zevk veren, insanı kendinden alan o kuşun (kamil insanın) kanadının etkisi, doğudan da dışarıdadır, batıdan da.

• O kuşun sesinin ahengi, "Kürsî"den yer altına kadar gider ve yer altından da tâ Arş'a kadar yükselir.[682]

[682] Kâmil insanın sesi bütün cihanı kaplar; sonsuzdur. Çünki onun sesi Hakk'ın sesidir. O Hakk'ta fanî olduğu için benlikten kurtulmuştur. Bu yüzden onun sesi beşerî değildir, kendine ait değildir.

• Bu Süleyman'a (insan-ı kâmil'e) uymadan uçan kuş, yarasa gibi karanlığa âşıktır.

• Ey kötü yarasa! Süleyman'a alış da ömür boyu karanlıkta kalma!

• Süleyman tarafına bir arşın gidecek olursan, sen de arşın gibi ölçü kutbu kesilir, her tarafı ölçer biçersin.[683]

[683] Böylece bütün mahlûkatın en mükemmeli olursun; her şeyin değerini biçebilirsin.

3765 • Süleyman tarafına topallaya topallaya, sürüne sürüne gitmeye çalışırsan, sonunda bütün topallıktan kurtulur, sürünmeyi bırakır, ayağa kalkarsın.

Tavuk tarafından büyütülen kaz yavrularının hikâyesi

• Seni kümesteki tavuk kanadının altında yetiştirdi. Sana dadı gibi o baktı. Ama sen kaz yavrususun.

• Senin anan hakîkat deryasının kazı idi. Fakat sana bakan, seni büyüten dadın, bu toprağa mensuptu, bu toprağın kulu idi ve bu kuru toprağa tapardı.

538

• Senin gönlünde denize karşı duyduğun özlem, canındaki o huy, o deniz sevgisi sana anandan gelmiştir.

• Gönlünde kuruluğa, şu kuru toprağa, dünyaya olan istek de seni büyüten dadından geliyor. Dadıyı bırak; çünkü onun niyeti kötüdür.

3770 • Sen dadıyı şu kuru toprakta bırak da yürü, kazlar gibi mânâ denizine dal!

• Eğer senin tabiatının anası seni sudan korkutursa, sen korkma; denize doğru koş![684]

[684] Eğer senin tabiatının anası, yani nefsin seni mânâ suyundan korkutursa, sen ona kulak asma; hakîkat denizine doğru koş, kendini o denize at!

• Sen kaz gibi, hem karada hem de denizde yaşayabilirsin. Sen kokmuş kümesli tavuk değilsin.[685]

[685] Hz. Mevlâna; insanı hem zâhir, hem de bâtın âleminde bulunmaya istidadı, kabiliyeti olduğunu anlatmak için, onu hem karada, hem denizde yaşayabilen kaz'a benzetiyor. insan tabiatını da, tavuğa teşbih ediyor. Tabiatın seni denize girmekten ve hakîkat deryasına dalmaktan korkutursa da, onu dinleme; hakikat denizine doğru koş, diyor.

• Sen Hakk'ın; "Âdemoğullarını yücelttik."[686] ayetinin padişâhısın. Hem karada, hem denizde gezebilirsin.

[686] Bu ve müteakip beyitte İsra Sûresi'nin 70. ayetine işaret edilmektedir.

• Kur'an'da; "Canla onları denizde taşıdık." buyurulmuştur. Sen de kara gibi olan tabiat âleminden, deniz gibi olan can âlemine koş!

3775 • Meleklerin kara tarafına, yani tabiat yönüne yolu yoktur. Hayvan cinsinin de denizden, yani rûh âleminden haberi yoktur.

• Ey insan! Sen beden bakımından hayvansın, rûh bakımından da meleklerdensin. Bu yüzden hem karada yürür gidersin, hem de gökyüzünde.

• İnsan, bu görünüşle, bu sûretle "Sizin cinsinizdenim." der, ama gönül bakımından "vahye kabiliyetli"dir.[687]

[687] Bu beyitte Kehf Sûresi'nin şu mealdeki 110. ayetine işaret var. "Habîbim de ki: 'Ben de sizin gibi insanım, fakat bana Allah tarafından vahyolunuyor.'"

• İnsan denilen şu varlık, topraktan yaratılmış bedeni ile yeryüzüne düşmüş, yeryüzünde dolaşır durur. Halbuki rûhu ile güzelim gökyüzünde dolaşmada.

• Ey oğul! Biz hepimiz su kuşlarıyız; bizim dilimizi tam olarak ancak deniz bilir.

539

3780 • Şu halde Süleyman denizdir, biz de kuşuz. Ebedî olarak Süleyman'da gezer dururuz. Onunla beraberiz, ondan asla ayrı düşmeyiz.[688]

[688] Biz bütün kâinatı kaplamış olan "ilahî rûh" içindeyiz; O'ndan ayrı değiliz. Bizde bulunan nefha ile O'nda yok olmuşuz. Her ne kadar o ilahî rûhdan haberdar değilsek de, biz O'nda yaşıyoruz, O'nda hareket ediyoruz. Böylece bizim daima Hakk'la beraber bulunuşumuz, O'nunla beraber yaşayışımız ile "seyr-i ma'a'llah" bir bir tecellî etmektedir. "Ol mahîler ki derya içredir deryayı bilmezler." (=Balıklar denizin içinde yaşarlar ama denizi bilmezler.) Biz de O'nda yaşadığımız halde, O'nu bilemiyoruz. Ârifler bize haber vermektedirler.

• Süleyman'la gel, ayağını bas ki, su, Davud'a yaptığı gibi sana da yüzlerce zırh yapsın![689]

[689] "Süleyman'la gel!" demek, Allah'ın lûtfuna ve ihsanına nail olarak, O'nu gönlünde hissederek "seyr-i ma'a'llah" hali ile, O'nunla beraber gel; ayağını hakîkat deryasına bas da su rüzgârın üzerinde yaptığı kırışıklarla Davud (a.s.)'a yaptığı gibi sana da zırhlar yapsın, seni o zırhlarla nefsanî arzuların hücumundan korusun.

• O Süleyman burada herkesin gözü önünde, fakat kıskançlık (ilahî gayret) sihir yapmada ve gözbağı olmadadır.[690]

[690] Burada "Süleyman"dan maksat; Cenab-ı Hakk'tır. "Ey insanlar! Nerede olursanız olunuz, Allah sizinle beraberdir." (Hadîd Sûresi 4) gereğince Cenab-ı Hakk; daima bizimle hâzır ve nâzır ve bize bizden yakındır. Fakat O'nun gayreti, yani kıskançlığı, göriinmesine mani olmaktadır.

• Bilgisizliğimizden gaflet uykusuna dalmışız ve boş şeylerle oyalanmamız yüzünden, O bizim gözümüzün önünde olduğu halde, O'nu görememekte ve ümitsizlikle dolaşmaktayız.[691]

[691] Mevlâna Divan-ı Kebir'inde; "Dostumuzla beraber oturmuşuz; onun yanındayız. Öyle olduğu halde dosta; 'Ey dost! Dost nerede?' diye soruyoruz." diye buyuruyor.

• Gök gürlemesi susuzun başını ağrıtır. Bilmez ki, o kutlu bulutlardan rahmet yağacaktır.

3785 • Susuzun gözü, akar suda kalmıştır. Gökten yağan yağmurun tadından haberi bile yoktur.

• O kimse himmet atını sebeplere doğru sürer de, sebepleri yaratandan perdelenir.

• Fakat sebepleri yaratanı apaçık gören kişi, nasıl olur da dünya sebeplerine gönül verir?

540

Hacıların çölde yapayalnız buldukları zâhidin kerâmetlerine şaşırıp kalmaları

• Çöl ortasında bir zahit vardı. Kendilerini hep ibadete veren (=abbâ-diye)ler gibi ibadete dalmış, kendinden geçmişti.[692]

[692] Abbâdiye: Kelimenin manasından da anlaşılacağı gibi, aşırı derecede ibadetle meşgul olanlar. Bunlar çeşitli kabilelerden gelen kişilerdir. Çölde yaşarlar ve ibadetle meşgul olurlarmış.

• Hacılar memleketlerinden kalktılar, zâhidin bulunduğu çöle geldiler ve o susuz çölde oturan zâhidi gördüler.

3790 • Zâhidin oturduğu yer susuz, kupkuru idi. Fakat kendisinin tabiatı yaştı, yumuşaktı. Sam rüzgârı ona ilaç olmuştu.

• Hacılar onun yalnızlığına ve çölün afetleri içinde selamette oluşuna, mutluluğuna şaşırıp kaldılar,

• Kum üstünde namaza durmuştu, ama kum da pek sıcaktı. Hem de tenceredeki suyu kaynatacak kadar sıcak.

• Görsen dersin ki; çayırlıkta, çimenlikte, güller arasında mest olmuş, kendinden geçmiş yahut da buraka, düldüle binmiş mutlu bir kişi.[693]

[693] Burak: Peygamber Efendimiz'in mîraç gecesinde bindiği söylenilen bineğin adı. Düldül: Bir katır adı. Mısır hükümdarı tarafından Peygamber Efendimiz'e hediye edilmişti. Hz. Peygamber, bir çok savaşlarda bindiği bu güzel beyaz katırı, Hz. Ali Efendimiz'e ihsan buyurmuştur.

• Yahut ayağını ipek halılara, yumuşak kumaşlara da basmış, çölün sam yeli ona seher yeli, saba rüzgârı gibi geliyordu.

3795 • Hacılar dervişin namazını ve duasını bitirmesini beklediler.

• O fakir kendinden geçti. Kendine gelince hacılardan gönül gözü açık biri,

• Zahidin ellerinden, yüzünden suların damladığını, elbisesinin abdest suyundan ıslandığını gördü.

• Ona; "Bu su nereden geliyor?" diye sordu. Zahit; "Gökten geliyor." demek ister gibi, elini kaldırıp gökyüzüne işaret etti.

• O gönül gözü açık kişi sordu ki: "Kuyu yokken, kuyudan çekecek ip mevcut değilken, istediğin zaman su geliyor mu?

3380 • "Ey din sultanı, ey ermiş kişi!" dedi. "Müşkilimizi hallet de, senin mânevî halin bizi yakîne, yani tam inanca götürsün.

541

• Bize sizlerden bir sır göster de, bellerimizdeki zünnarları koparıp atalım. Yani velîleri inkar ederken imana gelelim."

• Zahit gözlerini gökyüzüne çevirerek; "Allahım! Hacıların isteklerini yerine getir!" diye dua etti.

• "Ya Rabbî! Ben rızkımı gökten aramaya alıştım. Çünkü sen bana göklerden bir kapı açmışsın.

•Ey mekansızlık âleminde mekan göstermiş olan Allahım! 'Ey insanlar; sizin rızkınız gökyüzündedir!' diye buyurmuşsun."

3805 • Zâhidin bu münacatı, bu yakarışı sırasında gökyüzünde, su taşıyan fil gibi kocaman hoş bir bulut peyda oldu, belirdi.

• Sonra bardaktan boşanırcasına, yağmur yağmaya; çukurları, oyukları, mağaraları doldurmaya başladı.

• Bulut su tulumlarından boşanırcasına gözyaşı dökmede idi. Hacıların hepsi de tulumlarını açtılar.

• İşte bu şaşılacak işler yüzünden insanların bir kısmı bellerindeki zünnarları kesip atarlar; velîler hakkındaki yanlış düşüncelerini terkederler.

• Bir kısmının da bu şaşılacak şey yüzünden inancı artar. Allah doğruyu herkesten daha iyi bilir.

3810 • İnsanlar içinde bazıları da bu gibi kerametleri kabul etmediler. Onlar ham rûhlar olup ebedî olarak nasipsiz kaldılar. Bizim sözümüz de burada bitti.

ikinci Cildin Sonu

İÇİNDEKİLER

Birinci Cilt

İkinci Cilt

İkinci Cildin Sonu

Üçüncü Cildin Önsözü

Hikmetler, Allâh ordusudur. Allâh onlarla müridlerin rûhlarını kuvvetlendirir, ilimlerini bilgisizlik, adâletlerini zulüm ayıbından arıtır; cömertliklerini gösteriş, bilimlerini akılsızlık lekesinden temizler. Âhirete ait olup onlardan uzaklaşmış olan şeyleri, o hikmetlerle müridlerin anlayışlarına yaklaştırır, onlara anlatır. Zorlarına giden ibâdetleri, iyilikleri, çalışıp çabalamaları, onlara kolaylaştırır. Hikmetler peygamberlerin apaçık sözleridir, delilleridir. Peygamberlerin delilleri ise, âriflere mahsus olan Allâh sırlarını, O'nun kudretini haber verir. Dumandan meydana gelen şu yuvarlak gök kubbesine hakim inciden meydana gelmiş olan parıl parıl parlayan yıldızları, Rahmân'a mensup göğü çevirişini bildirir. Akıl nasıl topraktan meydana gelen şekillere, onların dış duyguları ile iç duygularına buyruk yürütüyorsa, bu rûhanî göğün dönüşü de, şu yuvarlak, şu dumandan meydana gelmiş göğe, parıl parıl parlayan şihablara, nûrlu kandillere, hoş kokulu rüzgârlara, yayılmış yerlere, akıp giden sulara buyruk yürütür.

Allâh kullarını bu hikmetlerle faydalandırsın, bu hikmetlerle anlayışlarını artırsın. Her okuyan, ancak aklı erdiği kadar anlar; her kulluk eden, gücü yettiği kadar, çalışabildiği derecede kulluk eder. Müftü fetvayı anlayışı miktarınca verir. Sadaka veren, gücü yettiği miktarda sadaka verir. Cömert, verdiği ne kadarsa o kadar bağışta bulunur. Bağış elde eden de, bağışta bulunan ne kadar verdi ise, o kadar elde eder. Çölde susayıp su arayan, denizlerin varlığını bilmekle beraber, suyu aramaktan geri kalmaz. Bu âb-ı hayatı kaybedenin de, dünya geçimi kendisini bu istekten alıkoymadan, sebeplerle ihtiyaçlar işini aksatmadan, dileği ile arasına engeller girmeden arayıp bulması gerek. Nefsinin dileğine uyan, rahat etmesine düşkün olan, usanıp vazgeçen, dünya geçimine düşen, kendisinden emin olmayan, zahmetlere katlanmayan; bu ledünnî ilme kavuşamaz. Bu ilme ancak, Allâh'a sığınan, dinini dünyasından üstün tutan kavuşur ve hikmet hazinesinden bir çok mal elde eder. O mallar ne eksilip tükenir, ne mirasçılara kalır. O kişi hikmet hazinelerinden nice nûrlar, kıymetli cevherler, vâridatlı akarlar ve çiftlikler almış olur. Hem de Allâh'ın bağışına şükrederek, takdirini yüce bularak, payına düşeni fazla ve üstün bilerek, Allâh'tan râzı, gönlü minnet hisleri ile dolu olarak takdir olunan yolda yürür. Dünya hazlarının aşağılığından, nefsanî arzuların kötülüğünden Allâh'a sığınan, kendisinin yaptığı az bir ibâdeti, kulluğu, iyilikleri çok gören, aksine başkalarının gerçekleştirdiği iyi işleri, ibâdeti, kulluğu az gören, az bulan kişinin bu kötü huylardan kurtulması için de Allâh'a sığınması gerekmektedir. Allâh'ın izin vermediği şeylerle benliğe düşüp kendisini beğenmekten, üstün görmekten Allâh'a sığınan kişi de bu hikmetlerden yararlanır, bu ledünnî bilgiye kavuşur. Hakk'ın kendisinden râzı olmasını isteyen kişinin bilmediğini; öğrenmesi, öğrendiğini de başkalarına öğretmesi gerekmektedir. Bilgili kişinin zihinsizlere, anlayışı kıt kişilere yumuşak muamele etmesi, ahmakların ahmaklığını görüp kendini beğenmemesi, onları horlamaması gerekir. Ey bilgili kişiler! Siz de evvelce onlar gibi idiniz. Bu zekâyı, bu anlayışı size Allâh lutfetti, ihsan etti. Allâh'ı mülhidlerin, yâni Allâh'ı inkar edenlerin sözlerinden, müşriklerin şirk koşmalarından, kusurluların kusur bulmalarından, benzetenlerin benzetişlerinden, düşünenlerin yanlış anlamalarından, vehme kapılanların vehimlerinden, çeşitli hayallerinden tenzih ederim.

İlâhî ve Rabbânî olan *Mesnevi* kitabının nazım ve tertibine muvaffak kılmasından ötürü hamdim ve yüce buluşum Allâh'a muhsustur. Başarı veren de O'dur, üstünlük veren de O; bağış da O'nundur, nimet de O'nundur. "Hele ilâhî nûru nefesleri ile söndürmek isteyenlerin inadına.." Ârif kullarına başarılar veren, ihsanlarda bulunan, güç ve nimet bağışlayan O'dur. "Kâfirler zorlasalar, inkar etseler bile Allâh yine kendi nûrunu büsbütün tamamlayacaktır. Kur'ân'ı biz indirdik, şüphesiz yine biz koruyacağız. *Kur'ân'ı* işittikten sonra onu her kim değiştirirse, günahı kendi boynuna. Allâh, şüphesiz her şeyi duyan, her şeyi bilendir."

Hamd, âlemlerin Rabbi olan Allâh’a mahsustur.

7

بسم الله الرحمن الرحيم

Ey Hakk’ın ışığı olan Hüsameddin! Üçüncü Deftere de başla!

• Ey Hakk’ın ışığı olan Hüsameddin! Üçüncü Defter’ini de getir yazmaya başla ki, bir şeyin üç defa yapılması sünnettir.

• Hastalığın yüzünden Üçüncü Defter’i geç yazmaya başladığın için özür dilemeyi bırak da, Allâh’ın sırlar hazinesini aç!

• Senin gücünü, kuvvetini veren Allâh’tır. Yoksa bedeninde duyduğun sıcaklık, atan damarlarından değildir.

• Şu güneş kandilinin de parlaklığı; fitilden, pamuktan, yağdan değildir. O göz kamaştırıcı parlaklık, Allâh’ın ona ihsan ettiği nûrdandır.

5• Her zaman şu başımızın üstünde duran gök kubbenin de çok yukarılarda duruşunun; direkle, iple ilgisi yoktur.

• Cebrail(a.s.)’ın da akıl almaz kuvveti, mutfakta pişen yemekten değildir. Yaratan ve kullarını seven Allâh’ın kuvvetindendir.

• Bunun gibi, Hakk’ın “abdal” olan has kullarının mânevî güçlerini, kuvvetlerini de; yemekten, tabaktan değil, Hakk’tan bil! [1]

1. Sûfîlere göre, dünyayı mânen idare eden ilâhî bir teşkilat vardır ki, bunların başında “kutub” bulunur. Bunlar 4000 kişilik yaşayan bir velîler topluluğudur. Bunlar gizlidir, hiç kimse bunları tanımaz, hallerindeki güzelliği bilmez. Bunların velî olduklarını kendileri de, halk da bilmez. Hakk dergâhında hâl ehli, komutan velîlerin sayısı 300’dür. Bunlara “ahyar” (hayırlılar) adı verilir. Bunların otuz, bir rivayete göre kırk tanesine “abdal” denir. Halka, bunların yüzü suyu hürmetine yağmur gönderilir; mahlûkata onların hürmetine rızık verilir. Ne zaman onlardan biri vefât ederse. Allâh onun yerine başka bir velîyi “bedel” kılar.

8

• Onların bedenlerini nûrla yoğurdular da, bu yüzden onlar, melekleri de geçtiler, rûhdan da ileri gittiler.

• Mâdem ki sen de her bakımdan üstün, pek büyük bir varlık olan Allâh’ın sıfatları ile sıfatlanmışsın, İbrahim Halil (a.s.) gibi hastalıkların ateşinden geç ve afiyet bul!

10• Ey su, toprak, ateş ve hava gibi unsurların mizacına kul, köle kesildiği Hüsameddin! O ateş, sana da İbrahim Peygamber’e olduğu gibi yakıcılığını kaybeder, esenlik olur.

• Her mizacın mayası, dört unsurdur. Fakat, senin mizacın her payenin, her derecenin üstündedir.

• Senin mizacın şu geniş, yayılmış âlemden birlik vasfını bir araya derlemiş, toplamıştır.

• Ne yazık ki, halkın anlayış sahası pek dardır. Halkın ilâhî sırları kavrayacak, içlerine sindirecek halleri yoktur. Onlarda bu mânâ lokmasını yutacak boğaz da mevcut değildir.

• Fakat ey Hakk’ın ışığı Hüsameddin! Doğru olarak, yerli yerinde verdiğin kararla senin helva gibi tatlı olan sözlerin tasa bile boğaz verir, ağız bağışlar.

15• Tûr Dağı, ilâhî tecelliye mazhar olunca, sanki boğaz sâhibi oldu. Şarap içti ve içtiği mânâ şarabına dayanamadı da,[2]

[2] Bu beyitte bazı âyetlere işaret var: Hz. Mûsâ, Cenâb-ı Hakk’a; “Yâ Rabbi; bana cemalini göster!” (A’raf 143) diye yalvardı. Cenâb-ı Hakk’tan; “Yâ Mûsâ! Sen beni hiç bir vakit göremezsin. Fakat dağa bak, eğer yerinde durursa, sen de beni görürsün.” (A’raf 143) cevâbını almıştı. Cenâb-ı Hakk dağa tecellî edince, dağ parça parça oldu. Mûsâ da kendinden geçerek düştü bayıldı. Bu beyitlerde Hz. Mevlânâ, sanki dağ mânâ şarabı içmiş de kendinden geçmiş diye mânâlandırıyor.

• Yarıldı, parça parça oldu. Dağın deve gibi oynadığını hiç gördünüz mü?

Sen bütün âlemi yiyen ve yenilenden ibâret bil! Hakk'la bakî olanların da Hakka yöneldiklerini ve Hakk'ın makbûlü olduklarını anla!

• Herkes, herkese bir lokma bir şey verir, bağışta bulunabilir, yemek yedirebilir, fakat, boğaz yâni istidat, kabiliyet bağışlamak ancak Allâh'ın işidir.

9

• Allâh; rûha da, bedene de boğaz bağışlar, yâni istidat verir. Senin de her uzvuna meziyetler, kabiliyetler ihsan eder.

• Sen; kendi kendini kontrol eder de, bazı hatalarından, kusurlarından kurtulursan; mânen arınır, temiz insan olursan; ey Hakk yolcusu, işte o zaman o iyiliklere, lutuflara nâil olursun!

20• Hakk'ın sırlarını ehli olmayan kişilere söylemez, artık şekeri sineğin önüne koymazsın!

• Allâh'ın büyüklüğünü, kudretini, yaratma gücünün sırlarını susam çiçeği gibi yüz dili olduğu halde susan, dilsiz gibi duran kişi duyabilir.

• "Su içsin de, yüzlerce ot bitirsin." diye, Allâh'ın lutfu, keremi toprağa görünmez boğazlar ihsan eder.

• Sonra topraktan yaratılan mahlûklara boğaz verir, dudak verir. Onlar da, topraktan biten otları arayıp otlarlar.

• Hayvan, toprağın otunu otlayıp semirince; insana lokma olur, ortadan kalkar gider.

25• Hayvan etini yiyerek beslenen insandan da rûh ayrılınca, insan toprağın kucağına düşer. Bu defa da toprak insanı yer.

• Ben, zerreler gördüm ki, hepsi de ağızlarını açmışlar, lokmalar bekliyorlardı. Eğer onların yediklerini söyleyecek olursam, bahis uzar gider.

• Ağaçların, bitkilerin yaprakları bile, O'nun nimetinden rızıklanmada. Yarattığı her varlığı düşünen, esirgeyen lutfu dadılara da dadılık etmede.

• Rızıklara bile O rızık vermededir. Çünkü, bir rızık olan buğday; rızıklanmadan, yâni gıdalanmadan, nasıl olur da boy atar, yetişir?

• Bu sözün şerhine son yoktur, söylemekle bitmez. Ben, bir parçasını söyledim, öbür parçasını da artık sen bil, sen anla!

30• Sen, bütün âlemi yiyen ve yenilenden ibâret bil! Hakk'la bakî olanların da Hakk'a yöneldiklerini ve Hakk'ın makbûlü olduklarını anla.

• Bu sûret âlemi, yâni üstünde yaşadığımız bu dünya ile bu dünyada bulunan bütün varlıklar dağılıp durmadadır. Mânâ âlemi olan o dünya ile, o dünyadakiler ebedî olarak kalacaklar.

• Bu dünyanın da sonu gelecektir, bu dünyaya âşık olanların da... O âlemdekiler ise, ölümsüzdür; onlara ayrılık yoktur. Hepsi de bir arada bulunmaktadır.

10

• Öyle ise, kerem sâhibi o kişidir ki, ölümsüz kalabilmek için kendisine âb-ı hayatı sunar.[3]

[3] Kerem sâhibi, yâni Allâh'ın ikramına, lutfuna kavuşmuş bahtlı kişinin kendine âb-ı hayatı, yâni ölümsüzlük suyunu sunması demek; fanîlikten kurtulması demektir. Allâh'ın lütfü ile ledün ilmiyle beslenen, daha doğrusu Hakk'ı bilmekle, yarattıklarına bakıp hayran olmakla, O'nu candan sevmekle insan; maddî sevgiden, dünya sevgisinden kurtulur. Böylece o, kendisine ölümsüzlük suyunu (âb-ı hayatı) sunmuş olur.

• Kerem sâhibi olanlar, temiz olarak kalanlardır. Onlar; yüzlerce âfetten, yüzlerce korkudan kurtulmuşlardır.[4]

[4] Temiz olarak kalmak; yüzlerce âfetten, yüzlerce korkudan kurtulmak için "Sübha-nallahi ve'1-hamdü li'llahi ve la ilahe illa'llahü va'llahü ekber, ve la havle ve la kuv-vete illa bi'llahi'1-aliyyi'l-azîm." tesbihine çok devam ve beş vakit namaz kılmanın gerektiğin; söyleyen ârifler var. Aynı zamanda bu beyitte Kehf Suresi'nin anlamı şu olan 46. ayetine işaret edildiğini yazmışlardır: "Mal ve evlat, dünya hayatinin süsüdür. İnsanların daima faydalanacakları ve âlemde şurup gidecek temiz hayırlar, Rabbinin nezdinde daha iyi, daha sevaplı, daha istekli şeylerdir."

35• Kerem sahipleri bin kişi bile olsa, bir kişiden fazla değillerdir. Onlar, hayallere dalanlar gibi sayı düşünmezler.[5]

[5] Bu beyitte, şu mânâya gelen bir hadîse işaret edilmektedir: "insanlar, bir tek adam gibidirler. Adamın başı ağrısa, bütün vücudu rahatsız olur. Gözü ağrısa, bütün vücudu şikayet eder, rahatsız olur." *(Cami'u's-Sagîr, c.* II) Ankaravî hazretleri; "Müminler binlerce olsalar bile, kardeş sayıldıkları için, bir varlık gibi düşünülmektedir." diye yorumlar.

• Yenenin de, yenilenin de boğazı, gırtlağı var. Galibin de, mağlubun da aklı var, kararı var.

• Allâh, Hz. Mûsâ'nın adâlet asasına öyle bir boğaz bağışladı ki, Mısır sihirbazlarının ortaya attıkları o kadar değneği ve ipi yuttu.

• Asa, o kadar değneği ve ipleri yuttuğu halde semirmedi. Çünkü kendisi de hayvan değildi, yiyişi de hayvan yiyişi değildi.

• Allâh, insandaki "yakîn"e, yâni tam inanışa da Mûsâ'nın asasına verdiği gibi mânevî bir boğaz verdi de, o boğaz, doğan her hâyali yedi yuttu.

40• Demek ki, görünen maddî mahlûklar gibi mânâların da boğazı var. Mânâların boğazlarına rızık veren de Allâh'tır.

• Öyle ise balıktan aya kadar her mahlûkun, her varlığın gıdasını sömürüp yemeğe yarayan bir boğazı vardır.[6]

[6] Yeryüzünden arşa kadar mevcut olan maddî ve mânevî bütün varlıklann Hakk'tan feyz aldıklarını anlatmak için, ağız ve boğaz kelimeleri kullanılmıştır. Âriflere göre her varlığın kendine has özel gıdası vardır. Ayânın gıdası varlık, cevherin gıdası a'raz, rûhların gıdası da bilgi ve irfândır.

11

• Canın boğazı, bedeni düşünmekten vazgeçince, beden düşüncesinden boşalınca, onun rızkı o vakit mânevî olur. Yâni, rûh beden kaydından kurtulunca rûhanî gıda alır.

• Nefsin boğazı vesveseden boşalınca; ululuk, mânevî üstünlük ve ilâhî ilham gönüle misafir olur.

• Fakat şunu iyi bil ki, Hakk yolunda yürümenin şartı mizacın değişmesidir. Yâni, insanda bulunan hayvanlık tabiatının insanlık tabiatına çevrilmesidir. Çünkü kötülerin ölümü, mizaçlarının kötü oluşundandır.[7]

[7] Mizacın değişmesi; dünya istekleri, nefsanî arzularla kirlenmiş olan rûhun ezeldeki temizliğine yüztutmasıdır. Kötü kişileri harap eden, öldüren kendi günahlarıdır. Günahkar, cehenneme ateşi kendisi götürür.

• İnsanın mizacı toprak yemeye alışırsa, yüzü sararır, rengi kötüleşir, hastalanır, düşkün bir hale gelir.[8]

[8] İnsanın toprak yemesi; toprakta yetişen bitkileri, meyveleri yiyen hayvanların etlerini yemesidir. Aslında insanın gıdası, yeryüzünde değildir, gökyüzündedir. İnsan asıl gıdasını bırakıp da yeryüzü gıdasına düşünce, yüzü sararır, hastalanır.

45• O topraktan biten şeyleri yiyen insanın kötü mizacı değişirse, çirkinliği gider, yüzü mum gibi parlar.

• Bir süt anne, süt emmeye alışmış çocuğun ağzını çeşitli mamalarla hoş bir hale getirir.

• Eğer çocuğu memeden keser, onu süt emmekten alıkorsa, onu gereği gibi beslemek için bu defa ona yüzlerce bağın, bahçenin yolunu açar.

• Çünkü anne memesi, o zayıf çocuğun gelişmesi için onu beslemiş, fakat o yavrunun binlerce nimetten gıda almasına, binlerce yemekten, ekmekten faydalanmasına perde olmuştur, engel olmuştur.

• Demek ki bizim yaşayışımız, gerçek hayata kavuşmamız, memeden kesilmeye, yâni nefsanî gıdalardan vazgeçmeye bağlıdır. Ancak, bu kesilme ile biz, mânevî gıdaları bulabileceğiz. Ey Hakk yolunun yolcusu! Azar azar sen de kendini nefsanî gıdalardan çekmeye çalış; sözün özü budur.

50• İnsanın ana karnında iken gıdası kandır. Kan damarından gelen gıda ile beslenmektedir. Kan pis bir şey iken o yavruya gıda olmuştur.[9]

[9] Dikkat edilirse anlaşılacaktır ki; Hz. Mevlânâ ceninin pis kokan daracık bir yer olan ana rahmindeki dünyasını, yalnız madde için çırpınan, bu yüzden çok sıkıntılar çeken mânevî ve rûhanî zevklerden habersiz yaşayan insanın dünya hayatına benzetmektedir.

• Çocuk, anasından doğup da kan içmekten kesilince, bu defa gıdası süt olur. Sütten kesilince de lokma yemeye başlar.

12

• İnsan, kemâle gelince, olgunlaşınca; lokmadan, yâni nefsanî gıdalardan kendini çekince, Lokman olur; gizli sevgiliyi açıkça istemeye koyulur.[10]

[10] 17. beyitle başlayan ve buraya kadar gelen bölümde kâinatın her zerresinin birbirini yiyen ve yenilenden ibâret olduğunu, canlı, cansız her şeyin istidat ve kabiliyetine göre başkalarını kendi varlığına aldığını, fakat onun da diğerleri tarafından yenildiğini, her eskiden bir yeni varlık doğduğunu, o varlığın zerrelerinin de başka varlıkların meydana gelmesine sebep olduğunu anlatmaktadır. Böylece kâinatın daimî bir oluş-bozuluş âlemi olup, yaratılışın daimî bulunduğunu, fakat bunun madde âleminde hüküm sürdüğünü, mücerred âlem olan bu mânâ âleminin ise bundan müteessir olmadığını bildirmektedir. Ziya Paşa merhum da, meşhur Terci ‘-i Bend'inin dördüncü bölümünde kâinattaki bu yiyen ve yenilenlere işaretle demektedir ki: “Zavallı ceylanlar arslanların işlerine lokma olurlar. Koyunu kurt parçalar. Suçu yokken sinek örümceğe gıda olur. Güvercini şahin avlar. Âciz bir varlık olan kaplumbağayı tavşancıl kuşu kapar. Zavallı güçsüz kurbağayı yılan yakalar, yutar. Hiç kabahati olmayan civcivi çaylak kapar. Fareyi de kartal yakalayıp yer. Küçücük serçeyi atmaca pençesine alır, helak eder. Sülün gibi güzel bir kuşu da doğan güçlü pençesiyle yakalar, götürür. Ne şaşılacak şeydir ki, yerde sürünen yılan zaman olur, havada uçan kuşu yakalar. Bazen de denizde yüzen balık havada uçan kuşa yiyecek olur. Yarattığı varlıklarda, gösterdiği sanat ve yaratma gücü, sanatında ve işlerinde akılların hayran oldukları büyük yaratıcıyı tamamıyla tenzih ederim. Kudreti karşısında akranına üstün gelenlerin âciz kaldıkları eşsiz varlığı tamamıyla tenzih ederim.”

Nasıl ki, ana karnındaki çocuk o pis kokulu, iğrenç yerde içtiği kana tama' ederek dünya nimetlerinden habersiz kalırsa; ıstıraplarla, kederlerle, bin türlü sıkıntılarla dolu bu dünya hayatının ötesinde, çok geniş, çok hoş, mânevî güzelliklerle dolu bir hayatın bulunduğundan insan habersiz yaşamaktadır.

• Ana karnındaki çocuğa birisi deseydi ki: “Dışarda pek düzgün, pek hoş bir dünya var.

• Enine boyuna geniş, kutlu yeryüzü var. Orada nice nimetler, nice sayısız yiyecek şeyler var.

55• Dağlar, denizler, çöller, bostanlar, bağlar, bahçeler, çayırlıklar, çimenlikler var.

13

• Çok yüksek ve ışıklarla dolu aydınlık bir gökyüzü, güneş, ay, yıldızlar ve suhâ yıldızı vardır.

• Güneyden, kuzeyden, doğudan, batıdan rüzgârlar esiyor. Bağlar, bahçeler gelinler gibi süslenmiş, sanki düğünler yapılıyor.

• Dünyanın şaşılacak güzellikleri, acayip halleri dille anlatılamaz ki... Sen ana rahminde, o karanlık yerde sıkıntılar, mihnetler içindesin.

• Ey çocuk! Sen, o daracık işkence yerinde çarmıha gerilmiş, kan emmektesin. Hapse düşmüşsün; pislikler, eziyetler içindesin.”

60• Çocuk kendi haline bakar, durumu gereği bir şikayette bulunmaz ve söylenen bu sözleri inkar ederdi, bu haberlere inanmazdı.

• “Bu söylenen sözler, olmayacak şeylerdir. Siz, çocuk kandırıyorsunuz, beni aldatıyorsunuz.” derdi. Çünkü kör bir kimse dahi, dünyanın bu kadar güzel, süslü olduğundan habersizdir.

• O körün, Yâhut ana rahmindeki çocuğun anlayışı, anlatılana benzer bir şey görmediği için, inkara sapıyordu. Böyle güzel şeylerin olacağına akıl erdiremiyordu.

• İşte dünyadaki insanların çoğu da böyledir, îlahî abdalların, yâni yaşayan seçkin velîlerin sözlerini, onların mânâ âleminden haberlerini inkar ederler.

• Hakk abdalı, onlara; "Bu dünya pek karanlık, pek dar bir kuyu gibidir. Bu dünyanın ötesinde ise, kokusuz, renksiz, hoş bir dünya vardır." der.

65• Fakat bu söz onların hiçbirinin kulağına girmez. Çünkü insanların dünya nimetlerine karşı duydukları tama' onlara pek büyük ve kalın perde olmuş da, Hakk'ı ve hakîkati onlardan gizlemiştir.

• Tama'; kulağı, söz duymaz bir hale kor. Garaz da gözü bağlar, insanı kör eder.

• Nasıl ki, ana karnındaki çocuk o pis kokulu iğrenç yerde içtiği kana tama' eder de,

• Tama'ı ona, bu dünyaya ait sözleri duyurmaz, onu bu dünyanın sözlerine karşı perde ardında bırakır, bedenindeki kanı, yâni anasının kanını gönlüne sevdirirse,

• Sen de ey zavallı insan, bu dünyanın güzelliğine tama' etmektesin de, bu tama' o sonsuz âlemin, o mânâ âleminin güzelliğine perde oluyor.

• Gururla dopdolu olan bu hayatın zevki, seni gerçek hayattan, doğruluk hayatından uzaklaştırmadadır.

14

• İyi bil ki, dünya malına aşırı düşkünlük, maddeye karşı duyulan tama' seni kör eder. Senden "yakîn"i, yâni tam inancı alır götürür de, seni şüphelere düşürür.

• Tama' yüzünden Hakk sana bâtıl görünür. Tama' yüzünden sende yüzlerce körlükler meydana gelir.

• Hakk yolunda yürüyen temiz insanlar gibi sen de tama'dan kaç, kurtul da, ayağını hakîkat dergâhının eşiğinin başına bas!

• O kapıdan içeri girebilirsen, şu dünya hayatının kötülüklerinden, iğrenç hallerinden kurtulursun, olgunlaşırsın da, dünyanın gamından da, neşesinden de dışarıya ayak atmış olursun.

• O zaman senin gönül gözün, can gözün aydınlanır. Hakk'ı, hakîkati görür, küfür karanlığından kurtulur, din ve îmân nûru ile parlar.

• Sen aklını başına al da, velîlerin öğütlerini canla başla dinle! Dinle de, üzüntüden, korkudan kurtul, mânevî rahata kavuş, eminliğe eriş!

Hırs ve tama'ları yüzünden fil yavrusunu yiyenlerin ve "Yemeyin" diye öğüt verenin öğüdünü dinlemeyenlerin hikâyesi.

• Belki işitmişsindir; Hindistan'da bir ârif, dostlarından beş on kişinin,

70• Uzun bir yolculuktan aç, çıplak olarak geldiğini gördü.

• Ârifin merhameti ve sevgisi coştu, onlara hoşça bir selam verdi. Onlara gül gibi güldü, açıldı.

• Ve dedi ki: "Herhalde mideniz bomboştur. Açsınız, sizler açlık kerbelasında bir çok zahmetlere, meşakkatlere, sıkıntılara düştünüz.

• Fakat ne olursa olsun dostlar; Allâh aşkına olsun, sakın fil yavrusu yemeyiniz.

• Şimdi gideceğiniz bu tarafta bir fil yavrusu vardır. Benim öğüdümü candan, gönülden dinleyin de, o fil yavrusuna dokunmayın.

75• Zaten gideceğiniz bölgede yolunuza fil yavruları çıkacaktır. Onları avlamayı gönlünüz pek ister.

• Çünkü onlar çok körpedir, çok sevimlidir, çok semizdir. Fakat anaları pusuya yatmış, onları gözetmektedir.

• Her ana gibi, ana fil de yavrusuna çok düşkündür. Gereğince yavrusunun arkasına düşer, inleyerek, ah ederek yüz fersah yol alır.

15

• Onun hortumundan ateşler çıkar, dumanlar tüter. Bu sebeple onun yavrusunu yemekten sakının."

138• Onlara öğüt veren kişi; "Öğüdümü dinleyin de gönlünüz ve canınız mihnetlere, zorluklara düşmesin." dedi.

• "Otları, yaprakları yeter bulun da, fil yavrularını avlamaya pek varmayın.

140• Ben vazifemi yaptım; öğüt verme borcumu ödedim. Öğüt dinlemenin sonu ancak selamettir.

• Ben sizi pişman olmaktan kurtarmak için elçi olarak geldim ve aldığım haberleri size ulaştırdım.

• Sakın ki, tama' sizin yolunuzu kesmesin; azık hırsı sizi kökünüzden söküp atmasın."

• Öğüt veren kişi bunları söyledikten sonra "Allâh hayırlar versin!" diyerek gitti ve o uzun yolda yolcular kıtlığa düştüler, fena halde acıktılar.

• Ansızın, yolda yeni doğmuş, semiz bir fil yavrusu gördüler.

145• O fil yavrusunun üstüne azgın kurtlar gibi üşüştüler. Onu kestiler, pişirdiler; tamamıyla yiyip ellerini yıkadılar.

• Yol arkadaşlarından birisi, fil yavrusunun etinden yemedi. Onlara da yememeleri için öğüt verdi. Çünkü, yolda kendilerine öğüt veren kişinin sözleri onun hatırında idi.

• O söz, adamın fil yavrusunu kebap edip yemesine engel oldu. Eski ve tecrübeli bir akıl, sana yeni bir taht bağışlar.

• Fil yavrusunu yiyenlerin hepsi uzanıp yattılar, uykuya daldılar. O aç adam ise, sürüyü bekleyen çoban gibi uyanıktı.

• O, birdenbire korkunç bir filin geldiğini gördü. Fil, önce o uyumayan bekçiye doğru koştu.

• Onun ağzını üç defa kokladı; ağzından filin yavrusunun kokusu gelmiyordu.

• Bir kaç kere etrafında döndü, dolaştı sonra gitti. Böylece o kocaman, korkunç fil, ona ziyan vermedi, onu incitmedi.

• Sonra, uyuyanların hepsinin de ayrı ayrı ağızlarını kokladı. Onların ağızlarından yavrusunun kokusu geliyordu.

• Çünkü onlar, filin yavrusunu kızartıp yemişlerdi. Fil de hemen onları paraladı, öldürdü.

16

• Böylece bir bir hepsini öldürdü. Onlardan ürkmüyor, korkmuyordu.

155• Yavrusunun intikamını almak için onların her birini havaya kaldırıp yere vurdu, param parça etti.

• Ey halkın başına geçip, kanını içen zâlim! Bu işten vazgeç de, halkın kanı seni savaşa düşürmesin, senden intikam almasın.

• Halkın malı, onların kanı gibidir. Bunu iyi bil ki, mal beden kuvveti ile elde edilir.

• Fil yavrularının anaları kin güderler; bu yüzdendir ki, fil, yavrusunu yiyenlerden intikam alır.[11]

[11] 69. beyitle başlayan ve bu beyitle sona eren fil hikâyesi çok meşhurdur. Abdurrahman Cami hazretlerinin *Nefehatü'l-Üns* adlı kitabında Ebu Abdullah Kalamisî hazretlerinin hâl tercemesinde (Lami'î merhumun tercümesi, s. 161-162) geçtiği gibi Demîrî'nin *Hayvanların Hayatı* adlı kitabında ve Avfî'nin *Cami'u'l-Hikayat* adlı kitabında da bulunmaktadır. Hz. Mevlânâ *Mesnevîsine* bu hikâyeyi almakla, bundan bazı mânâlar, ibret alınacak neticeler çıkarmaktadır.

Öğüt dinlemenin gerektiğini, yapılan kötülüklerin, işlenen günahların kokusunun çıkacağını, yâni belli olacağını haber vermektedir. Bu hikâye münasebeti ile Hz. Mevlânâ'nın ifade buyurduğu bazı nükteli sözler, hakîkatlar 159. beyitten sonra gelecek beyitlerde görülecektir. Bu hikâyedeki fil analarından maksat, velîler ve nebilerdir. Yavruları ise, onların mânevî evlâdı demek olan gerçek müslümanlardır. Bu yüzden o müslümanlara zulüm etmek, hattâ etlerini yemek gibi sayılan gıybetlerinde bulunmak, velîlerin intikamına uğramakla neticelenir.

• Ey rüşvet yiyen kişi! Sen, fil yavrusu yiyorsun. Sana düşman olan fil kökünü kazır, seni mahveder.

160• Ağzındaki haram lokma kokusu, hileciyi rezil eder. Çünkü fil, kendi yavrusunun kokusunu bilir.

• Yemen'deki ilâhî kokuyu Medine'de hisseden azîz Peygamberimiz, bendeki bâtıl kokuyu nasıl olur da duymaz?

• Hz. Mustafa (s.a.v.) Efendimiz, Yemen ile Medine arası gibi uzak bir mesâfeden rahmânî nefesi duyar da, bizim ağzımızdaki onu bunu çekiştirmeyi, onda bunda kusur görmeyi ve sair kötülüklerimizin, kötü huylarımızın kokusunu duymaz mı?

• Duyar, duyar ama bizden gizler; yüzümüze vurmaz. Çünkü bizim ağzımızdaki iyi kokular da, kötü kokular da göklere yükselmektedir.[12]

[12] Bu beyitte Fatır Sûresi'nin şu meâlde olan 10. ayet-i kerimesine işaret vardır: "Güzel sözler, Allâh'ın kabul dergâhına yükselir. Allâh, iyi amelleri mükafatlandırma makamına yükseltir, Yâhut iyi amel; güzel sözleri, duâları, zikirleri yücelere götürür." Allâh'ı anmak, duâ etmek, *Kur'ân* okumak gibi bütün güzel sözler, hadîsler, velîlerin ilâhî sözleri Allâh'a mânen yükselir, ibn-i Abbas hazretleri buyurmuştur ki:

"Farzları edâ ederken, Allâh'ı zikrederken, Allâh'ı zikreden kimsenin ameli, onun zikirlerini alır, Allâh'a yükseltir." Bu ayetten, sözün ancak amel ile zikir değeri kazanacağı, amelsiz sözün, yâni inandığını yaşamayanın sözünün zikir olmayacağı belirtilmiştir.

17

• Ey gâfil! Sen uyuyorsun; fakat, yediğin veya işlediğin bir haramın kokuşu, şu yeşil renkli gökyüzüne yükselir durur.

165• Senin çirkin, kötü nefeslerinle birlikte o haram kokusu göklere yükselir. Gökyüzünde o kokuları kontrol etmekle vazifelendirilmiş olan meleklere kadar gider.[13]

[13] Neden duâlarımız kabul edilmez? Bazı ârifler buyuruyorlar ki: Her bir huyun, her bir hareketin, her bir amelin kendine has mânevî birer kokusu vardır. Bu kokuları bazı melekler kontrolden geçirirler, inandığını yaşayan, iyi insan, tam müslüman olan kişinin duâsını Hakk'ın dergâhına ulaştırırlarmış. Aksine kötü huylu insanların niyâzlarını geri çevirirlermiş. Kötü huylar, günahlar yüzünden duâların yukarılara çıkmasına, Hakk'a ulaşmasına engel olurlarmış.

Yedi kat göğün her birinde bu vazife ile vazifelendirilmiş özel melekler bulunurmuş. Bu vazifeli melekler, şu yedi kötü huyun sahiplerinin duâlarının ilâhî dergâha yükselmesine mani olurmuş:

Birinci kat gökte bulunan vazifeli melekler; duâ eden kişi "hile" yapan, onu bunu kandıran bir kişi ise, onun istediklerinin kokusundan o kişinin hileci bir kişi olduğunu anlarlar, duâyı oraya sokmazlar, geri çevirirlermiş. İkinci kat göktekiler; "riyâ" sâhibinin duâsını; üçüncü kat gökte bulunanlar, gönüllerinde "kin ve nefret" bulunan kişilerin duâsını yukarılara bırakmazlarmış. Dördüncü kat gökte bulunan melekler de "kibir" sâhibinin, yâni kendini beğenen, başkalarında kusur, ayıp arayan kişinin duâsının yukarılara çıkmasına engel olurlarmış.

Beşinci kat gökte bulunanlar; "hased"i, altıncı kattakiler; "insafsızlığı" (merhametsizliği), yedinci kat gökte bulunan melekler de gözü doymayan, dünya malına karşı çok "harîs" olan kişinin duâsının yücelere yükselmesine engel olurlarmış.

• Kibir kokusu, hırs kokusu, tama' kokusu, şehvet kokusu, söz söylerken soğan kokusu gibi duyulur.[14]

[14] Daha önceki beyitlerin açıklamasında arzedildiği gibi, bizim iyi ve kötü, yaptığımız her işin kendine mahsus mânevî kokuları vardır, ibâdetlerin, iyiliklerin kokuları gül gibi, şebboy gibi kokarken, günahların kokuları soğan ve sarımsak kokuları gibidir. Ama, insan zalûm ve cehûl olduğu için ne yaptıklarının farkındadır, ne de onların kokularını duyar. Ama melekler ve ârifler, o kokuları duyarlar.

• Ağzı kokan kişi "Ben, ne zaman soğan yemişim? Ben soğandan da, sarımsaktan da titizlikle sakınırım." diye yemin bile etse;

• O yemin ederken pis kokan nefesi, onun ayıbını meydana çıkarır ve yanında oturanların burunlarına vurur.

• Sonunda, o kötü kokular yüzünden, ettiği duâlar reddedilir ve gönlün yanlış adım attığını dili ortaya koyar.

18

170• Öyle duâların cevâbı; "Sesinizi kesin!" hitabı olmuştur. Çünkü, her azgının cezası red sopasıdır.[15]

[15] Bu beyitte Mü'min Sûresi'nin 108. ayetinden lafzî iktibas vardır.

• Eğer sözün eğri, fakat anlamı doğru olursa, o eğri söz, Allâh'a makbûldür.[16]

[16] Çünkü Cenâb-ı Hakk, bizim sözlerimize değil, gönüllerimize bakmaktadır.

Velîlerin noksan yönlerini bulup sakın onları hor görmeyin, onları çekiştirmeyin!

• Yavrum! Velîler, Hakk'ın çocukları gibidir. Görünsünler görünmesinler, burada olsunlar olmasınlar, Hakk'ın onlardan haberi vardır.[17]

[17] Bu beyitlerde, şu meâldeki bir hadîse işaret vardır: "Halkın hepsi Allâh'ın ailesidir. Allâh'a en sevgili olanı da, ailesine en fazla faydalı olanıdır." *(Cami'u's-Sagîr, c.* I, s. 59) Gerçekten de bütün insanlar, hangi dinde, hangi mezhepte, hangi renkte olurlarsa olsunlar, hepsi de Allâh'ın verdiği rızıklarla beslenmektedir. Yalnız insanlar değil bütün canlı varlıklar, denizlerde yüzen balıklar, havalarda uçan kuşlar, yeryüzünde, dağlarda, ormanlarda dolaşan bütün yaratıklar, Allâh'ın açtığı sofrada lutuf, ihsan sofrasında karınlarını doyurmaktadırlar. Bu sebeple Allâh, "Razzak-ı Âlem" (Bütün Varlıkların Rızkını Veren)dir. Âdetâ her canlının rızkını temin eden aile reisidir. Bu Allâh ailesi içinde, Allâh'ın en sevgilisi de aileye en fazla yararı olanıdır. Bu yüzdendir ki, azîz Peygamberimiz Efendimiz bir başka hadîslerinde; "insanların en hayırlısı, insanlara hayırlı olandır." diye buyurmuşlardır. Ne mutlu o insana ki, mensup olduğu bu muazzam insanlık ailesinde büyük işler yapar, büyük hizmetlerde bulunur, bu kubbede hoş bir sada bırakır da Allâh'ın sevgilisi olur. Peygamberler, velîler ve insanlığa yararlı hizmetlerde bulunan bilginler, Allâh'ın çok sevdiği çocukları gibidir. Bu ifade, sembolik bir mânâ taşımaktadır. Yoksa, hristiyanların Hz. Îsâ'ya "Allâh'ın oğludur." demeleri gibi değildir. Çünkü bizim dinimizde "Allâh doğmadı ve doğurmadı." inancı esastır.

80• Sakın onların hatalarını, noksanlarını bulup, onları çekiştirmeyesiniz. Allâh, onların tertemiz canı için sizden intikam alır.

• Cenâb-ı Hakk; "Velîler, benim çocuklarım gibidir. Gariptirler, iş ve güçten ayrılmışlardır. Bu yüzden benim terbiyeme, benim yetiştirmeme muhtaçtırlar." diye buyurmuştur.

• "Onlar imtihandadırlar, denenmek için hor olmuşlardır. Yetim kalmışlardır. Fakat, içyüzlerinde onlar benim dostumdur, nedimimdir.

• Hepsi de benim tarafımdan korunmaktadırlar. Çünkü, hepsi de benim korumama arka vermişlerdir. Sanki onlar, benim cüz'lerimdir."

19

• Bu aba giyenler benim velîlerimdir; sakın ha sakın onları incitmeyiniz. Onlar yüzbinlerce olsalar da, hakîkatte bir kişi gibidirler. Çünkü; onların bedenleri yüzbinlercedir ama, hepsinde bir rûh, aynı ilâhî emanet bulunmaktadır.[18]

[18] Hz. Mevlânâ diğer bir beytinde buyurur ki: "Müminler çoktur, fakat imanları birdir. Müminlerin bedenleri sayışı çoktur, fakat rûhları birdir. Bir yerden gelmişlerdir." Velî; Allâh'ı seven ve Allâh tarafından sevilen kâmil insandır. Cenâb-ı Hakk iyi insanların velîsi olduğu gibi, onlar da Allâh'ın velîleridir. Bir kudsî hadîste Cenâb-ı Hakk; "Kim benim bir dostumu severse, beni sevmiş olur. Kim bir dostumu incitirse, beni incitmiş olur." diye buyurmuştur. Başka bir kudsî hadîste de: "Kim bir dostuma hıyanette bulunursa, benimle savaşa girişmiştir." buyurulmaktadır.

85• Eğer böyle olmasaydı, Mûsâ (a.s.) bir değnek ile Firavun'un altını üstüne getirebilir miydi?

• Eğer böyle olmasaydı, Nûh (a.s.) bir bedduâ ile doğuyu, batıyı nasıl olurdu da sulara boğabilirdi?

• Eğer böyle olmasaydı, ihsan ve kerem sâhibi Lût Peygamber, bir duâsı ile onların bütün şehirlerini muradlarına erdirmeden yerlere batırabilir miydi?

• Onların cennet gibi olan şehirleri Karasu Diclesi oldu; git de durumu gör!

• Bahsedilen bu Karasu, Şam civarındadır; Kudüs'e doğru gidersen yolda görürsün.

90• Hakk'a ibâdet eden yüzbinlerce peygamber ve velîlerden dolayı her yüzyılda nice azaplar oldu.

• Eğer onları söyleyecek olursam, söz uzar gider. Yalnız dinleyenlerin ciğerleri değil, dağlar bile kan kesilir.

• Dağlar kan kesilir, sonra tekrar donar ve eski haline döner. Sen, yaratılmış her şeyin bir anda yok olup tekrar varlığa döndüklerini göremezsin. Çünkü, körsün ve hakîkati görmekten uzak düşmüşsün

• Sen öyle acaip bir körsün ki, keskin bakışlı ve uzakları görür olduğun halde, devede ancak yükü görebiliyorsun; yâni, görünüşe kapılmışsın da, içyüzü, mânâyı müşahede edemiyorsun.[19]

[19] İnsan gaflettedir. Başkalarının hatalarını kılı kırk yararcasına görür de, kendi hatalarına karşı kördür. Dünyaya bağlı kişi, kendi menfaatine ait her şeyi çok iyi görür de, hakîkati görmez; o mânevî bir kördür.

• İnsanın hırsı dünyaya ait işleri, kendine yararlı olacak her şeyi, inceden inceye, kıldan kıla görür. Fakat ayı gibi maksatsız oynar durur. Yâni, dünyaya ait boş şeylerle uğraşır, Hakk'tan ve hakîkatten uzak kalır.

20

95 • Ey harîs kişi! Varlığını, benliğini kırıp yok et de, öyle sevin, oyna; oyna da, bir an önce kapanması için şehvet yarasının üstündeki pamuğu çek çıkar!

• Hakk yolunun yolcuları, raksı, oynamayı nefis savaşı meydanında kanlara bulanarak yaparlar. Yâni, onlar nefislerini yendikleri için kendilerinden geçerler de, rûhanî oyun, gönül oyunu, aşk oyunu oynarlar. Nefis zindanında kalan dünyalık âşıkları ise, nefislerinin hevâsına uyarak, sadece kendilerini göstermek için, bedenleri ile oynarlar. Bu yüzdendir ki sema', iyi kişilerin mânevî ve rûhanî oyunu, kötü kişilerin de sırf ten-lerine, bedenlerine ait bir oyundan ibârettir.

• Varlıklarının ellerinden yâni, benliklerinden kurtulunca el çırparlar; kendi noksanlarından, hatalarından sıyrılınca mânevî bir neşe duyarlar da oynamaya başlarlar.[20]

[20] İmam Aliyyü'r-Rızâ(M. 818)'nın şu sözünü bu beytin açıklanması münasebetiyle Firüzanfer merhum almış: "Cenâb-ı Hakk'ın dostlarına sunduğu bir mânevî şerbet vardır ki, onlar bu şerbeti içince kendilerinden geçerler, kendilerinden geçince coşarlar, coşunca tertemiz olurlar, tertemiz olunca erir giderler, eridiler mi ihlasa ererler, ihlasa erince ulaşırlar, ulaşınca dostlarına kavuşurlar, kavuşunca da sevgilileri ile aralarında ayrılık kalmaz." Bu hâl; "fena fillah" (=Allâh'ta mânen yok olma) halidir, "beka billah" mertebesine ulaşmıktır.

• Onların mutripleri, yâni çalgıcıları, gönüllerinden def çalarlar. Denizler bile onların coşkunluğunu görüp dalgalanır, köpürür, coşar.

• Ey gâfil! Sen görmüyorsun ama, Hakk âşıklarının coşkunluğu yüzünden dallar üstündeki yapraklar bile el çırpmakta, oynamaktadır.

100• Sen yaprakların el çırptığını göremezsin. Onların çıkardıkları neşe seslerini, zikirlerini, tesbihlerini duyamazsın; bunları duymak için can kulağı, gönül kulağı gerek, baş kulağı değil!

• Aklını başına al da, baş kulağını yalana, faydasız sözlere tıka; tıka da "can şehrini" aydınlanmış olarak gör!

• Hz. Muhammed(a.s.)'ın mübârek kulağı, dünyadaki bütün seslerin, sözlerin sırrını, içyüzünü duyduğu için Cenâb-ı Hakk *Kur'ân'da o* eşsiz varlığa; "Kulağın ta kendisi" diye buyurmuştu.[21]

[21] Bu beyitte Tevbe Sûresi'nin şu meâldeki 61. ayetine işaret var: "İçlerinden bazıları da Peygamber'e eziyet ediyorlar. 'O her söyleneni dinleyen bir kulaktır.' diyorlar. De ki:

'(O) sizin için bir hayır kulağıdır. Allâh'a inanır, müminlere inanır. Sizden hakîkaten inananlar için de (O) bir rahmettir. Allâh'ın Resûlü'nü incitenlere acı bir azap vardır.' "

• O azîz Peygamber; baştan başa kulaktır, gözdür. O mübârek yüzünden yenileşiriz, gençleşiriz. O bizim süt annemizdir. Biz de onun süt emer çocuklarıyız.

21

Her an canından bir miktar yokluğa gitmekte ve ömrün tükenmektedir.

• Ey gâfil insan! Fil yavrusunu kebap edip yiyen kişiler gibi sen de Allâh'ın kullarının etlerini yiyor, yâni onları çekiştiriyorsun. Onların bulunmadıkları yerlerde kötülüklerini söylüyor, günaha giriyorsun.[22]

[22] Ebu Hüreyre hazretlerinden rivayet edilmiştir ki: "Bir gün Peygamberimiz Efendimiz;

'Gıybet nedir, biliyor musunuz?' diye sordu. 'Allâh Resulü daha iyi bilir.' dediler. Peygamberimiz; 'Din kardeşini, onun hoşuna gitmeyecek şekilde yadetmesidir.' diye buyurdu. 'Eğer söylediğin din kardeşinde mevcut ise?' denildi. Peygamberimiz buyurdu ki: 'Senin söylediğin onda mevcut ise gıybet etmiş olursun; mevcut değil ise iftira etmiş olursun.'" *Kur'ân-ı Kerîm'de.* Hucurat Suresi'nin 12. ayetinin meâli şöyledir:

"Ey müslümanlar! Bazınız bazınızı gıybet etmesin. Sizden biri ölmüş kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? Halbuki, onu yemekten iğrenirsiniz." diye buyurulmuştur.

• Aklınızı başınıza alın; sizin ağzınızı koklayan Allâh'tır. Temiz olandan, doğru olandan başka o muayeneden kim canını kurtarabilir?

• Yazıklar olsun o kişiye ki, mezarda onun ağzını koklayacak olan ya Münker'dir veya Nekir![23]

[23] Münker, Nekir: Ölüye kabirde Rabbi'nden, peygamberinden, dininden, imanından sual soracak olan meleklerdir. Onların ağız koklaması, ölünün îmân ve itikadını, yaptığı işleri, işlediği günahları teftiş etmesidir. Kabirde sual haktır ve herkes için olacaktır. Bundan kurtuluş yoktur. Fakat kabir neresidir? Kabire girmeyen ölüler de bulunur. Mesela denizde boğulan bir kimsenin cesedini balıklar yer. Savaşta ölen bir asker gülle Yâhut bomba ile parça parça olur. Şüphesiz bunların kabri rûhlarının ilk ulaştıktan makamdır ki, sual orada olacaktır.

110• O büyük meleklerden ne ağız kokusunu, yâni dünyada edilmiş gıybet kokusunu gizlemeye imkân vardır, ne de bir ilaç bulup ağzı hoş bir hale getirmeye, yâni pis kokan ağzın kokusunu gidermeye zaman vardır.

• Orada günahkarın gizlenmek için hile yapması ve aklın fikrin de hile yoluna sapması mümkün değildir.

• Meleklerin topuzu onu bunu çekiştirenlerin başlarına ve arkalarına kadar iner ve yara açar.

• Her ne kadar sen Azrail'in gürzünü, sopasını göremiyorsan da, onun korkutan, titreten tesirine bak!

• Bazen Azrail'in gürzü, maddî olarak da görünür, fakat onu ancak can vermekte olan hastalar görür.

115• Can çekişmekte olan hasta; "Ey dostlar!" der. "Başımın üstündeki bu kılıç nedir?"

22

• Hastanın yanındakiler; "Biz bir şey görmüyoruz. Senin gördüğün hayal olmalı." derler. Aslında hayal değildir, göçme zamanıdır.

• Nasıl hayal olur ki? Şu baş aşağı dönmüş gök kubbe bile onun korkusundan maddî varlık olmaktan çıkmış da, bir hayal gibi olmuştur.

• O mânevî gürzler, kılıçlar, can vermekte olan hastanın gözüne görünür olurlar da, korkudan hastanın başı aşağı eğilir.

• Hasta bu gürzlerin, kılıçların kendisine çekildiğini görür, fakat düşmanının da, dostunun da gözü o şeyleri görmez.

120• O hastadan dünya hırsı gitmiş, gözlerinin görmesi keskinleşmiştir. O gözler, ölüm korkusundan ağlayıp kanlı yaşlar dökmesi gereken bir anda aydınlanmıştır.[24]

[24] Bu beyitte Kaf Suresi'nin şu meâldeki 22. ayetine işaret var: "Allâh ona; 'Andolsun ki sen, bundan gaflet içinde idin. Biz, senin gözünden perdeni açtık da bugün artık gözün keskindir.' dedi."

• Çünkü o hastanın sağlıklı iken kendini üstün görerek, hiddete kapılarak, yâni Nemrudluk ederek, ağlamayıp da can vermek üzre iken ağlaması, vakitsiz öten horozun ötmesine dönmüştür.

• Vakitsiz öten horozun başını kesmek gerek. Çünkü o, halkı vakitsiz ayağa kaldırır.

• Aslında her an canının bir cüz'ü ölüm halindedir. Her an can verme zamanıdır; her an canından bir miktar yokluğa gitmektedir ve ömrün tükenmektedir.[25]

[25] Şeyh Sadî hazretlerinin bir beytinin anlamı şudur: "Akıp giden bir derenin kıyısına otur da biraz düşün: O suyun hızla akıp gittiği gibi senin ömrünün de her an akıp gittiğini gözlerinle gör." Aslında bizler, anamızdan doğduğumuz günden beri her gün bir parça ölüyoruz, farkında olmadan her gün ölüme doğru yol almaktayız. Hakk'ın sayı ile bize verdiği nefesleri

harcıyarak, son nefesi verdiğimiz gün ölümle buluşacağız. Ölümün bizi nerede bulacağı, nerede beklediği de belli değil. Bu sebeple aklımızı başımıza alalım da, biz onu her yerde, her zaman bekleyelim. “Ölmeden evvel olunuz.” hadîsinin sırrına erelim. Nefsanî duygularımızı, dünyevî isteklerimizi öldürüp, asıl yaşamanın hayvanların yaşadığı gibi hayvanî rûhla değil, bizde bulunanla, bize üfürülenle beraber yaşayalım. Bir an için olsun, ondan ayrılmayalım. Allâh’a olan imanımızı kaybedersek, daima O’nun huzûrunda bulunduğumuza inanmazsak, O’ndan ayrı yaşadığımızı sanırsak, işte o zaman hayatın bizim için bir ölüm olduğunu bilelim. İkbâl hazretleri bir beyitinde; “Allâh’ı inkar eden imamın nazarında kâfirdir. Kendinde bulunanı inkar eden benim nazarımda kâfirin de kâfiridir.” demiştir. Hafız-ı Şîrazî de demiştir ki: “Bir an için olsun, kendinde bulunandan gâfil olan, o an kâfir olmuştur, fakat onun kâfirliği gizlidir.”

• Senin ömrün, bir altın torbaya benzer. Gece ile gündüz de altınları sayan iki kişidir.

23

125• O iki kişi ömür torbaşındaki altınları bilmeden, anlamadan sayar dururlar ve yokluğa atarlar. Sonunda ömür torbası boşalır. Hayatın anlamı ve nûru kalmaz.

• Eğer sen, bir dağdan durmadan bir şeyler alsan da, yerine bir şey koymasan, o koca dağ zamanla oyulur, eksilir, tükenir.

• Fakat, dünya işlerine de böyle sarılma; din işlerinden başka bir işle o kadar çok uğraşma!

• Çünkü, sonunda dünya işi bitmeden bırakıp gideceksin. Dünyadaki işlerin yarım ve ekmeğin de pişmemiş olarak kalacaktır.

130• Mezar yapmak; ne taşladır, ne tahta ile, ne de keçe iledir.

• Lekesiz bir gönülde, kendi iç temizlik âleminde, kendine bir mezar kazınan ve Allâh’ın benliği, büyük varlığı önünde kendi benliğini, küçük varlığını defnetmen, yok etmen gerekir.[26]

[26] Hz. Mevlânâ bu beyitlerde; “Mezar yapmak taşla, tahta ile değildir. Süslü, kubbeli gösteriş için yapılan mezarlar mezar değildir. Asıl mezar, kendi benliğini, Hakk’ın benliğine defnetmektir. Mevlânâ Dîvan-ı Kebîri’nde;

“Gönül de, can da, senin aşkının şehitleridir. Onlar, beden kabrinde yatmaktadırlar. Bu şehitlerin mezarlarına gel de, onları ziyaret et!” diye buyurmaktadır. Bundan çıkan mânâ şudur ki: “Ey Hakk yolcusu! Maddî varlığını, fânî olan benliğini terket de, Allâh’ın sana ihsan ettiği gerçek varlığını bul!”

• Allâh yolunda toprak olarak onun gamına gömülmeden, aşkının Mecnûn’u, güzelliğinin meftunu olman gerektir ki, nefsin O’nun mânevî nefesinden feyz alsın, yardımlar görsün.

• Mezarın üstüne türbe yapmak, kubbe kurmak, yüksek duvar örmek mânâ sahiplerince makbûl bir şey değildir.

• Diri iken atlaslara bürünmüş, ipekliler giymiş kişiye bir bak; giydiği atlas, ipek onun aklının elini tutuyor mu? Onun idrakine, anlayışına yardım ediyor mu?

135• Giydiği değerli, süslü elbiselerle gurura kapıldığı için onun canı Münker ve Nekir’in azabına uğramış, gamlı gönlünde ise gam akrebi yer tutmuştur.

• Onun dışardan görünüşü süslü püslü, fakat gönlü huzûrsuzdur, düşüncelere dalmıştır, inlemektedir.

• Eski püskü hırkaya bürünmüş birisini görürsün; o hırka içinde tatlı düşüncelere dalmış, şeker gibi sözler söylemede..

24

Dostların yanlışları, yabancıların doğrusundan daha iyidir.

• Peygamber Efendimiz’in sâdık dostu olan Bilal, ezan okurken “hayye” kelimesini Habeşli olduğu için Araplar gibi söyleyemez, “heyye” diye okurdu.

• Bazıları Peygamberimiz’e; “Ey Peygamber! islam binası yeni kurulurken böyle bir hatalı söyleyiş doğru değildir.” dediler.

• “Ey Allâh’ın nebîsi! Bilal’den daha düzgün sözlü bir müezzin bul!

175• Dinin daha başında, dînî düzen daha yeni kurulurken ezandaki bu çağrıyı yanlış okumak ayıptır.” dediler.

• Peygamber Efendimiz’in öfkesi coştu da, gizli kalan lutuflarından bir iki remiz söyledi.

• Dedi ki: “Ey münasebetsizler! Allâh’ın yanında Bilal’in ‘he’si, yüzlerce ‘hayye’den ve böyle dedikodudan daha iyidir.

• İşi çok karıştırmayın da, sırlarınızı açmayayım; evvelinizi ve ahirinizi söylemeyeyim.”

• Eğer sen iyi duâ etmesini bilmiyorsan, eğer senin duâda tesirli nefesin yoksa, git de özü sözü doğru kardeşlerden duâ iste!

Cenâb-ı Hakk’ın Mûsa(a.s.)’a; “Bana günah etmediğin bir ağızla duâ et!” diye buyurması

80• Cenâb-ı Hakk; “Ey Mûsâ! Bana günah etmediğin, kötü söz söylemediğin bir ağızla duâ et, sığın!” buyurdu.

• Hz. Mûsâ; “Benim öyle ağzım yok.” dedi. Hakk da buyurdu ki: “Öyle ise, bize başkalarının ağzı ile duâ et!

• Sen, bana başka birisinin ağzı ile yâni, başkasının ağzından “Allâh’ım!” diye yalvar, duâ et! Çünkü sen, başkasının ağzı ile günah etmediğin için o ağız temizdir, günahsızdır.

• Öyle hareket et ki, başkalarının ağzı gece gündüz sana duâ etsin.

• Sen, başka birinin ağzı ile kötü söz söylemediğin, günaha girmediğin için o başka birinin özür dileyen ve duâ eden ağzı yok mu, işte o ağız senin için günah etmediğin bir ağızdır.”[27]

[27] Peygamber Efendimiz; “Günah işlemediğiniz dillerle duâ ediniz!” diye buyurmuştur. Ashab; “Bize böyle diller lutfet, ey Allâh’ın Resulü!” demişler. Peygamberimiz de buyurmuş ki: “Bazınız bazınıza duâ etsin. Çünkü sen, onun dili ile kötü söz söylemedin; o da senin dilin ile günaha girmedi.” buyurmuştur. Kişinin yanında bulunmayan mümin kardeşine duâ etmesi, Allâh’ın makbûlü olur, başucunda bu işe memur edilmiş melek o kardeşine duâ ettikçe; “Amîn!” der. “Sana da duâ ettiğin gibi olsun!” ve “Kardeşin kardeşe gıyabında duâsı, reddedilmez.!” ve “iki duâ vardır ki, reddedilmez; o duâ edenlerle Allâh arasında bir perde yoktur: Biri, zulüm gören kişinin duâsı, öbürü de müminin mümin kardeşine gıyabında ettiği duâ.” hadîsleri bu beyitlerin anlaşılmasına yardımcı olurlar

185• Yâhut da kendi ağzını günahtan, kötü sözlerden arıt, temizle; rûhunu günah yükünden kurtar, çevik hale getir.

• Allâh’ı zikretmek, tertemiz bir haldir. O tertemiz hâl gelince, temizlik erişince; pis hâl, pislik yükünü toplar, dengini bağlar, dışarı çıkar gider.

• Zıtlar zıtlardan kaçar. Nasıl ki güneş doğunca gece dayanamaz, kaçar gider!

• Allâh’ın tertemiz adı, ağza gelince, yâni zikir başlayınca, ne pislik kalır, ne de gam ve keder.

Duâ eden kişinin “Allâh” demesinin Hakk’ın “Lebbeyk” demesi ile aynı olduğunun açıklanması

• Birisi, bir gece Cenâb-ı Hakk’ı zikrederek dilini, dudağını mânen tatlılaştırmak için; “Allâh, Allâh!” diyordu.

190• Şeytan ona dedi ki: “Senin ‘Allâh, Allâh!’ deyişine karşılık; ‘Lebbeyk!’ (=Ne istiyorsun kulum?) sesi nerede? Ey bu sözü çok söyleyen kişi! Ne vakte kadar böyle söyleneceksin?

• Cenâb-ı Hakk’tan sana bir cevap gelmiyor, sen bu sıkılmaz, bu utanmaz yüzünle daha ne zamânâ kadar “Allâh” deyip duracaksın?”

• Adamın neşesi kaçtı, gönlü kırıldı. Zikri bırakıp başını yastığa koydu ve uyudu. Rüyasında yemyeşil, çayırlık çimenlik bir yerde Hz. Hızır’ı gördü.

26

• Hızır (a.s.) o şaşkına dedi ki: “Ne diye zikirden geri kaldın? Allâh’ın ismini anmaktan ne diye pişman oldun?”

• Adam; “Ettiğim zikir karşılığında bana bir ‘Lebbeyk’ (=Buyur kulum!) diye bir cevap gelmiyor.” dedi. “Allâh’ın kapısından kovulacağım diye korkup durmadayım.”

195• Hızır dedi ki: “Senin ‘Allâh’ deyişin, bizim ‘Buyur!’ dememizdir. Senin o yalvarışın, yanıp yakılman da, bizim habercimizdir. Çünkü zikretmek arzusunu sana biz verdik.

• Senin; ‘İşim çok, zamanım yok, çok da yorgunum!’ demen, hilelere başvurman, ‘Allâh’ı gereği gibi zikredemiyorum.’ diye düşünmen, çâreler araman, bizim seni kendimize çekmemizden, ayağındaki dünya sevgisi bağını çözmemizdendir.

• Senin korkun, aşkın, bizim lutfumuzun kemendidir. Senin her ‘Yâ Rabbî!’ deyişin altında ‘Lebbeyk’ (=Buyur) deyişler vardır.

• Hakk bilgisinden haberi olmayan kişinin canı, bu duâdan uzaktır. Çünkü onun, ‘Yâ Rabbî!’ demesine izin yoktur; ona zikir zevki verilmemiştir.

• “Bir zarara, bir sıkıntıya uğradığı vakit, inleyip de Allâh’a yalvarmaması için, onun ağzına da, gönlüne de mânevî kilitler vurulmuştur.”

200• Cenâb-ı Hakk, Firavun’a yüzlerce mülk, mal verdi de; o, ululuk, büyüklük dâvâsına kalkıştı ve halka; “Ben sizin rabbinizim!” demeye başladı.

• O kötü yaratılışlı, mayası bozuk Firavun’un, Allâh’a yalvarmasın, sızlanmasın diye, bütün ömründe bir defa olsun başı ağrımadı.

• Allâh, Firavun’a şu dünyanın bütün mülkünü, saltanatını verdi de, ona dert, ağrı, sızı, gam, keder vermedi.

• Şunu iyi bil ki, sana Allâh’ı hatırlatan, seni inciten, gizlice Allâh’a yalvartan dert; dünya mülkünden, saltanatından daha iyidir.[28]

[28] Bir hadîs-i şerif meâli şöyledir: “Allâh bir kulunu severse, onu belaya uğratır. O kul, o belaya sabrederse, Cenâb-ı Hakk da onu seçilmiş kullanndan eder.”

• Dertsiz yapılan duâ; soğuktur, bir işe yaramaz. Fakat dertli iken, acı çekerken edilen duâ; gönülden kopar gelir.[29]

[29] Sapasağlam bir adamın duâsı ile dertli bir kimsenin inleyerek yalvarışı arasında çok fark vardır. Dertsiz adam usûlüne göre ellerini kaldırır, bir kaç kelime mırıldanır, kalkar gider. Fakat bir hasta; türlü izdırap içinde kıvranır, aldığı ilaçlar tesir göstermez. doktorların ve ilaçların tedavîsinden ümidini keser. Olanca ümidini Allâh’a hasreder. Böylece bütün kalbi ile; “Aman Allâhım!” diye canından yalvarır. Elbette bu duâ, başka türlü bir duâdır.

205• O dudak altından sesi çıkarman, o gizli niyâzın, o geldiğin ve gideceğin ezel âlemi, rûh âlemini düşünmen yok mu?

• İşte samîmi, saf ve hüzünlü bir sesle; “Ey feryadıma erişen Allâhım, ey tek yardımcım olan Allâhım!” demen gerçek duâdır.

• Kâinatta her şey O'nun sevgisinin esiri olduğu için köpeğin sızlanması bile Hakk'ın cezbesi, yâni O'nun çekişi iledir. Çünkü herhangi bir şeye rağbet edenin, ona yönelenin karşısında bir yol vurucu, bir engel vardır. Yâni, köpeğin vazifesi evi korumak, sürüyü beklemektir. Köpeğe bu vazifeleri engel olmasaydı, köpekler de Hakk'ın cezbesi ile dağlara düşerler, birer Mecnûn-ı ilâhî olurlardı.

• Ashab-ı Kehfin köpeği gibi ki, o cezbe sâyesinde leş yemekten kurtuldu da, pâdişahlar pâdişahınm sofrası başına oturdu.

• O köpek, Ashab-ı Kehfin dostluğunu seçtiği, onlarla beraber bulunmanın zevkine vardığı için, mağaranın kapısı önünde kıyâmete kadar çanaksız çömleksiz, rahmet suyunu içip merhamet yemeğini yer durur.

210• Köpek postuna bürünmüş, yâni görünüşte hor ve hakir, adı sanı olmayan nice kişiler vardır ki, perde arkasında, Ashab-ı Kehfin köpeğine verilen sevgi kadehinden içer dururlar.

• Oğlum, o kadehi elde etmek için can ver! Nefisle savaşa girişmeden, başına gelen belalara sabretmeden hiç üstünlük elde edilebilir mi?

• Bu sevgi kadehinden içmek için sabretmek, sıkıntılar çekmek, pek dayanılmaz bir mihnet ve meşakkat de sayılmaz. Sen de sabret ve sıkıntılara katlan ki, sabır; ferah ve neşenin anahtarıdır.

• Dünya pusasundan, yâni bedene ait arzu ve isteklerden sabretmeden, acılara katlanmadan, ihtiyatla hareket etmeden hiç kimse kurtulamadı. Çünkü sabır, ihtiyatın eli ayağı gibidir.

• Sen ihtiyatlı davran da, bu nefsanî istekler otundan yeme! Çünkü bu ot zehirlidir, ihtiyatla hareket etmek, peygamberlerin nûru, peygamberlerin gücü ve kuvvetidir.

Nefsin isteklerine uyan kişi saman çöpü gibidir. O, her arzu rüzgârının önüne düşer, savrulur.

215• Nefsin isteklerine uyan kişi, saman çöpü gibidir. O, her arzu rüzgârının önüne düşer, savrulur durur. Sebatlı, ihtiyatlı kişi ise dağa benzer. Bir dağ hiç esen rüzgâra değer verir mi?

• Her tarafta gulyabaniler, yâni sahte şeyhler var. Onlar seni çağırıp durmadalar ve sana; "Kardeş; yol mu arıyorsun? Yol işte burada, buraya gel!" diye seslenmedeler.[30]

[30] Gulyabani: Çöllerde yalnız başına giden kimsenin karşısına çıkıp onun yolunu vuran cin, Yâhut şeytanmış. Böyle bir yaratığın olmadığına dair bir hadîs-i şerif vardır.

"Yolcuların gördükleri, kendi vehimlerinin şahıs halinde karşısına çıkmasıdır." Hz. Mevlânâ burada gulyabani ile mânevî yol gösterme iddiasıyla onun bunun yolunu vuran şeyh ve mürşid taslaklarını anlatmak istiyor.

• Onların her biri; "Ben, bir yol gösterici ve kılavuzum. Gel, bu çok tehlikeli ve ince yolda ben sana arkadaş olayım." der.

• Aslında, seni çağıran o sahte şeyh ne kılavuzdur, ne de Hakk yolunu, hakîkat yolunu bilir. Ey Yûsuf! O kurt huylunun yanın a çok gitme, az git!

• Bu dünya sarayının yağlı, ballı tuzaklarına düşmemek, görünüşe aldanmamak ihtiyattır.

220• Çünkü bu fânî dünyanın ne tadı vardır, ne de tuzu. Dünya nimetleri ile, geçici güzellikleri ile bizi aldatır, sihir okur, kulağa üfler.

• “Ey nûr gibi apaydın kişi! Gel, bize misafir ol. Ev senindir, sen de benimsin.” der.

• Akıllılık, tedbir ve ihtiyat ona derler ki; “Midem rahatsızdır; dünya nimetlerinden daha fazla bir şey yiyemem, kendim de hastayım. Şu mezar gibi olan dünya beni hasta etti.” diyebilesin.

• Yâhut da; “Benim başım ağrıyor; sen bu ağrıyı geçirmeye bak. Halbuki isteklerinle beni daha çok rahatsız ediyorsun. Baş ağrımı artırıyorsun.” ya da; “Dayımın oğlu beni çağırdı. Ben oraya gidiyorum.” diye dünyayı aldatasın, başından savasın.

• Çünkü, bu dünya sana tatlı bir şerbet verecek olsa, ona zehir karıştırır, öyle verir. Bu yüzdendir ki, bedeninde yaralar açılır.

225• Sana, elli yâhut altmış altın verse bile, ey balık gibi gâfil olan kişi; o verdiği altınlar ettir. Seni avlamak için, onları oltasına takar da sana öyle uzâtır.

• Dünya sana bir şey verecek olsa, onu yalandan verir. Hilecinin sözü, içi çürümüş ceviz gibidir.

• O çürümüş cevizlerin takırtısı, yâni dünya nimetleri, dünyanın sana olan vaatleri, senin aklını çeler. Çünkü, yüzbinlerce akıl onun için bir akıl bile değildir, yâni dünya yüzbin aklı bile bir yola sokar.

• Senin gerçek dostun, senin hurcun ve kesen gibidir. Eğer sen Râmin isen, Vise’den başkasını arama![31]

[31] *Vise ve Ramin:* İran Selçukluları şairlerinden Fahreddin Esad tarafından yazılmış bir aşk hikâyesidir. Ramin adlı bir delikanlının Vise adlı bir kıza âşık oluşunu anlatan ve sekizbin beyitten meydana gelen bu eserin hicrî V. yüzyılda yazıldığı söyleniyor. Mevlânâ’dan ikiyüz sene önce yazılan bu hikâye, şark edebiyatında “Leylâ ve Mecnûn” gibi meşhur bir aşk hikâyesidir.

29

• Senin zâtın yâni özün, senin kendin, senin Vise’n ve sevgilindir. Senin dışında olanların hepsi de sana âfettir, baş belasıdır.

230• Tedbir ve ihtiyat ona derler ki: Dünya nimetleri, dünyaya ait zevkler, istekler hararetle seni dâvet ettikleri zaman; “Bunlar beni seviyor, bunlar bana hayran, hepsi de benim yüzümden sarhoş, hepsi de beni özlüyor.” demeyesin.

• Onların seni dünya ziyâfetine dâvetlerini, kuşlara çalınan ıslık bil! Avcı pusuda gizlenmiştir de, kuş gibi öter durur.

• Kurnaz avcı; “Bu sesi, bu ötüşü bu yapıyor.” diye ölmüş bir kuşu önüne koymuştur.

• Kuşlar, onu kendi cinslerinden sanıp etrafına toplanırlar. Avcı ise, onları yakalar ve derilerini yüzer.

• Ancak Allâh hangi kuşa tedbir ve ihtiyat duygusunu vermişse, o kuş, o yeme, o tuzağa aldanmaz.

235• İhtiyatsızlık, tedbirsizlik gerçekten de pişmanlık verir.[32]

[32] Bu beyitlerde geçen kuşları avlayan avcı, mürşidlik ve şeyhlik iddia eden, tasavvuf kitaplarından derlediği bazı sözleri ezberleyerek halka irfân sözleri söyleyip onları avlamak isteyen ikiyüzlü, sahte şeyhlerdir. Onların sözlerine kanmak ve kendilerini Allâh’ın velîlerinden sanmak, sonunda pişmanlık getirir.

Hurc ve kese: Hakk yolu yolcusunun mânevî kalbinin sembolü olup, onun içine konacak mânevî azık ile salık Hakk yolunda ilerleyebilecektir.

Tedbirsiz şehirli ile kurnaz köylünün hikâyesi.

• Ey kardeş! Geçmiş zamanlarda bir şehirli ile bir köylü tanışmışlardı.

• Köylü şehre gelince, o tanıştığı şehirlinin sokağına çadır kurar, ondan hiç ayrılmazdı.

• İki üç ay o şehirlinin misafiri olur, onun dükkanında, sofrasında otururdu.

• Köylünün neye ihtiyacı varsa, şehirli bedâvâ olarak onu yerine getirirdi.

240• Köylü, bir gün yüzünü şehirliye çevirdi de “Ey efendim!” dedi. “Sen hiç köye gelmez misin? Seyre seyrana çıkmaz mısın?

• Allâh aşkına, bütün çocuklarını getir. Şimdi tam gül mevsimi; ilkbahar.

30

• Yâhut yazın, meyve zamanı gel ki, sana ikramlarda bulunayım, hizmet edeyim.

• Soyunu sopunu, çoluğunu çocuğunu getir de, köyümüzde üç dört ay kal!

• Bahar mevsiminde köy pek hoş olur; çayır çimen kesilir; gönüller alan, gözler okşayan lâleler açılır saçılır.”

245• Şehirli onun bu ısrarlı dâvetinden kurtulmak için; “Geleceğim.” diye söz verdi. Bu sözün üstünden sekiz yıl geçti.

• Köylü her sene şehre gelip onda misafir olduğu zaman “Ne zaman geleceksin? Nerede ise kış geldi çattı?” derdi.

• Şehirli de “Bu yıl bize filan yerden misafirler geldi.” diye bahaneler bulurdu.

• “Gelecek sene mühim işlerden yakamı kurtarırsam, sizin tarafa koşup gelmek istiyorum.” derdi.

• Köylü; “Çoluğum çocuğum, senin çoluğunu çocuğunu bekliyor, ey kerem sâhibi!” diye karşılık verirdi.

250• Köylü; her yıl leylek gibi gelir, şehirlinin damına konardı.

• Ev sâhibi şehirli, her sene altınından ve malından misafiri için harcar ve onun üstüne sanki kol kanat gererdi.

• Nihayet son defada o cömertlik pehlivanı şehirli, tam üç ay köylünün önüne sabah akşam sofra kurdu, yedirdi, içirdi.

• Köylü, gördüğü ikramlardan utandığı için şehirliye; “Ne zaman sözünde duracaksın? Hani bana gelecek, misafirim olacakım? Hep beni aldatıyorsun.” dedi.

• Şehirli de; “Canım da, bedenim de sana gelmek, seninle buluşmak istiyor, istiyor ama, her şey ilâhî takdire bağlı. O bizi eviriyor çeviriyor; benim elimde bir şey yok ki!” dedi.

255• “İnsan yelkenli gemiye benzer. Rüzgârı estiren Allâh; gemiyi ne zaman, ne tarafa sûrecek bilinmez ki!”

• Köylü yine şehirliye yeminler ederek; “Ey kerem sâhibi! Çocuklarını al gel de, ikramı gör!” diyerek,

• Onun elini tuttu da; “Allâh için olsun, Allâh için olsun, Allâh için olsun, gayret et de çabuk gel!” diye üç kere yemin etti.

• Aradan on yıl geçti. Her yıl köylü bu çeşit yalvarışlarla, tatlı vaatlerde bulundu.

31

• Şehirlinin çocukları dediler ki: “Baba! Ay da yolculuk eder; bulut da, gölge de yolculuk eder.

260• Köylüye bir çok hakkın geçti. Onun için nice zahmetlere katlandın, masraflara girdin, sıkıntı çektin.

• O istiyor ki, sen de ona misafir olasın. Böylece o da, haklarının bir kısmını ödesin.

• Bize; “‘Babanızı kandırın da köye getirin.’ diye gizlice ricada bulundu.” dediler.

• Şehirli dedi ki: “Dediğiniz doğrudur fakat, ‘iyilik ettiğin kişinin şerrinden sakın!’ denilmiştir.

• Ben, dostluğumuz bozulur diye korkuyorum. Çünkü dostluk, son nefesin tohumudur. Yâni âhiret günü içindir, Allâh rızâsı içindir.”

414• Köylü öyle yaltaklandı, öyle yalvardı yakardı ki, şehirlinin kararı elinden gitti, şaşkına döndü.

415• Köylünün üst üste haber gönderişi ve köye dâvet edişi yüzünden, şehirli gaflete düştü; onun su gibi saf olan tedbiri bulandı.

• Bir taraftan şehirlinin çocukları neşe ile; “Baba; köye gidersek biz orada gezer oynarız.” deyip durmada idiler.

439• İhtiyatlı ve tedbirli olan şehirli; çok özürler diledi, şeytan köylüye çok bahaneler söyledi.

440• “Şimdi,” dedi. “Önemli işlerim var. Eğer köye gelirsem, işlerim alt üst olur.

• Pâdişah bana mühim ve nâzik bir iş buyurdu. Geceleri bile uyumuyor, benim bu işi başarmamı bekliyor.

• Ben pâdişahın buyruğundan dışarı çıkamam, pâdişaha karşı yüzü kara olamam.

• Her sabah, her akşam pâdişahın özel bir çavuşu geliyor, benden o işi bitirip bitirmediğimi soruyor.

• Revâ görür müsün ki, köye geleyim de sultanım verdiği işi bitiremediğim için bana yüzünü assın, kaşlarını çatsın, kızsın?..

445• Ondan sonra onun öfkesine nasıl dayanabilirim? Onun gözü önünden kaybolmak için, kendimi diri diri toprağa mı gömeyim?”

• O, bu çeşit yüzlerce bahaneler uydurdu, söyledi fakat, hileler Allâh’ın takdirine uygun düşmedi.

32

466• Allâh’ın kazâsı, takdîri gözleri perdelerse, câhil bir köylü, bilgili bir şehirliyi mat eder.

• Bu yüzdendir ki, binlerce tedbiri olduğu ve çok ihtiyatlı hareket ettiği halde şehirli, köylüye mat oldu ve köye olan o yolculuğunda beklenmedik âfetlere uğradı.

• Şehirli kendi dayanma gücüne pek güveniyordu. Gerçi tedbir ve sebat bir dağ gibi ise de, ilâhî takdirin, kazanın yardım seli, o koca dağı sürükledi, götürdü.

497• Şehirli işe başladı. Köye gitmek için hazırlandı, istek kuşu, köy tarafına doğru uçmaya başladı.

• Şehirlinin hanımı ve çocukları yol hazırlıkları yapmışlar, götürülmesi gereken eşyâyı azm öküzüne yüklemişlerdi.[33]

[33] Eskiden Anadolu’nun bazı taraflarında bilhassa doğu bölgelerinde eşyâyı öküze yükledikleri ve onları at ve eşek gibi kullandıkları olurmuş.

•Çocuklar sevinerek, koşa koşa köye gidiyorlar; “Köyde yemiş yiyeceğiz, müjde!” diyorlardı.

500• Bizim maksadımız, dileğimiz hoş bir çayırlık çimenlik, yeşil bir köydür. Biz şehir hayatından usandık, bıktık. Orada kerem sâhibi, gönüller alan yerde dostumuz var.

• O kerem sâhibi dost, binlerce özlemle bizi çağırdı. Her halde bizim için o yeşil köyde ikram ağaçları, bağış fidanları dikilmiştir.

• Biz; uzun süren kış mevsiminin zahîresini, azığını dostumuzdan alır, şehire getiririz.

• Belki de, cömert dostumuz bağını bahçesini de bize bağışlar ve kendi canında bize yer verir.

• Dostlar çabuk olun da şu köyden yararlanalım!” diyorlardı. Fakat, içlerinden akıl onlara; “Pek sevinmeyin, ferahlanmayın!” diyordu.

532• Şehirli ve çocukları hazırlıklarını bitirdiler, katırlara binip köye doğru sürdüler.

• Sevinerek hayvanlarını sürüyorlar; “Gezin, yolculuk edin de, ganimetler bulun!” diyorlardı.

33

536• Şehirli ile çocuklarının gündüzün güneşten yüzleri yandı, geceleyin de ay ile yol bulmayı öğrendiler.

• O zahmetli kötü yol, onlara güzel göründü. Köye gitmenin sevinci ile yol cennete dönmüştü.

562• Şehirli ve çocukları aldandılar, çıkın içinde altın var sanmışlardı da, köye doğru koşup duruyorlardı.

• Güle oynaya, o köylünün hile dolabına doğru çark vurarak koşuyorlardı.

• Köye doğru uçan bir kuş görseler, sabırsızlıktan elbiselerini yırtıyorlardı.

565• Köyden ve köylünün yanından gelen kimi gördülerse, onun yüzünü gözünü öpüyorlardı.

• Ve ona; “Sen, bizim dostumuzun yüzünü görmüşsündür. Bu sebeple sen, bizim canımızın canısın; sen, bizim gözümüzsün.” diyorlardı.

586• Sözü kısa kesiyorum. Köy göründü. Göründü ama, o köylünün köyü değildi. Şehirli başka bir yola saptı.

• Bir ay kadar köyden köye koştular. Çünkü gidecekleri köyün yolunu iyi bilmiyorlardı.

596• Şehirli ve çoluk çocuğu da, o yolda eziyetler çektiler, yorgunluklara katlandılar. Karada yaşayan kuşun, suda eziyet çektiği gibi sıkıntılar çektiler.

• Artık onlar köye de, köylüye de doymuşlardı. Hattâ, usta olmadan şeker yapmaya da karınları toktu.

• Bir ay sonra kendileri aç, hayvanları yemsiz, otsuz olarak köye ulaştılar.

• Köylüye bak ki, niyeti bozuk olduğundan dâvetli misafirlerine neler yaptı?

600• Bağa, bahçeye girip de bir şey yemesinler diye, gündüzün misafirlerinden yüzünü gizledi, onlara görünmedi.

605• Misafirler, köylünün evini sorup buldular, yakınları gibi kapıya koşuştular.

• Evdekiler kapıyı açmadılar. Şehirli, bu kabalıktan, bu kötü davranıştan çok üzüldü, deli gibi oldu.

• Fakat kızmanın, sert davranmanın sırası değildi. Kuyuya düşünce sert davranmanın ne faydası olur?

• Gecenin ayazında, gündüzün güneşin yakıcı harareti altında tam beş gün, beş gece kapının önünde kaldılar.

• Orada kalmaları gafletten ve eşeklikten değildi. Belki çâresizlikten, açlık ve susuzluk yüzündendi.

34

611• Şehirli, köylüyü gördükçe selam veriyor; “Ben filanım, adım da şu!” diyordu.

• Köylü; “Olabilir!” diyordu. “Yâni belki doğru söylüyorsun ama, sen kimsin, kirli bir kimse misin, temiz bir adam mısın; ben ne bileyim?”

• Şehirli; “Şu an kıyâmete benzedi. Kardeş kardeşten kaçıyor.” dedi.

• Köylüye anlatıyor, diyordu ki: “Ben o kişiyim ki, sen benim soframda tıka basa yemekler yedin.

615• Filan gün sana filan şeyi satın almıştım. İki kişiyi aşan her gizli şey etrafa yayılır.

• Aylarca bana misafir olmaz mı idin? Sayısız ihsanlarıma, keremlerime nâil olmaz mı idin?

• Bizim dostluğumuzun sırrını halk işitmiş ve öğrenmiştir. Boğaz nimet yiyince, yüzün utanması, kızarması gerekir."

• Köylü ise; "Saçma sapan ne söylenip duruyorsun?" diyordu. "Ben ne seni tanıyorum, ne adını biliyorum, ne de yerini."

• Beşinci gece havada bulutlar toplandı ve bardaktan boşanırcasına yağmur yağmaya başladı. Gök bile bu yağışa şaştı, kaldı.

• O yağmurun tesiri ile bıçak kemiğe dayanınca şehirli; "Ev sâhibini çağırın!" diye kapının halkasını vurmaya başladı.

620• Köylü yüzlerce ısrardan sonra kapıya geldi ve; "Ey babanın canı, ne var? Ne istersin?" diye sordu.

• Şehirli; "Ben eski haklarımdan vazgeçtim." dedi. Sana yaptığımı sandığım iyilikleri de terkettim.

• Ben şu beş gün içinde beş yıllık zahmet ve meşakkat çektim. Bu yakıcı sıcakta zavallı canım perişan oldu.

626• Ey sevgi güneşi batmak üzere olan dost! Sen benim kanımı bile döksen, helâl edeceğim.

• Şu yağmurlu gecede bize bir köşe ver de, kıyâmette sevap kazan, azık elde et!"

• Köylü; "Şurada bir kulübe var. Bahçıvan orada kurtları bekler, bekçilik yapar." dedi.

• "O koca kurt gelirse, onu vurmak için bahçıvanın elinde ok ve yay bulunmaktadır.

630• Sen de o zahmete katlanır, o vazifeyi yaparsan, yâni kurda bekçilik edebilirsen, orası senin olsun. Eğer o işi yapamazsan, dilediğin yere git!"

35

• Şehirli dedi ki: "Sana yüzlerce hizmet ederim. Yeter ki sen, hemen bana bir yer lutfet, o yayı ve oku da elime var.

• Ben uyumam, üzümleri beklerim. Eğer kurt gelirse, baş gösterirse, onu da okla vururum.

• Ey iki gönüllü, iki yüzlü adam! Allâh rızâsı için, bu gece bizi yağmur altında, çamur üstünde bırakma!"

• Köylünün bahsettiği yer boşaltılınca şehirli çoluk çocuğu ile o daracık, o kımıldanacak yeri bulunmayan kulübeye sığındı.

635• Oraya, sel korkusundan kaçıp bir bucağa sığınan çekirgeler gibi, âdetâ birbirlerinin üstüne yığıldılar.

• Bütün gece, hepsi de "Allâhım!" diyorlardı. "Bu bize layık, bu bize layık, bu hâl bizim layığımız.

• Bu alçaklarla dost olanlara, yâhut da insan olmayanlara iyilik edenlere, insanlık gösterenlere bu hâl layıktır."

645• Şehirli, elinde ok ve yay olduğu halde, bütün gece her tarafı dolaşıyor, kurt araştırıp bekçilik ediyordu.

• Halbuki asıl kurt, kıvılcım gibi ona sıçramıştı. O, kurt aramakta idi ama, asıl kurttan, yâni nefsinden haberi yoktu.

• Bir taraftan da, o pis kulübedeki her sivrisinek ve pire, birer kurt gibi şehirliyi ve çocuklarını ısırıyordu.

• İnatçı kurdun saldırışı korkusundan sivrisineği kovmaya fırsatı yoktu.

• Kurt bir zarar vermesin diye, gözetlemekten vazgeçmiyordu. Yoksa köylü, şehirlinin sakalını yolardı.

650• Böylece, hadden aşırı sıkıntı içinde, canları ağızlarına gelmiş bir halde beklerken, gece yarısı

• Ansızın tepeden saldırıp gelen bir kurdun karartısı göründü.

• Şehirli, yayını kurup bir ok attı ve hayvanı vurup düşürdü.

• Hayvan vurulup düşerken yellendi. Köylü o sesi duyup "Eyvah!" dedi, ellerini dizlerine vurdu.

• "Ey adam olmayan!" dedi. "Vurduğun benim eşeğimin sıpasıdır." Şehirli; "Hayır!" dedi. "O, dev gibi bir kurt.

655• Karartısına baksana! Kurt olduğu besbelli, şekli kurt olduğunu göstermekte."

• Köylü; "Hayır!" dedi. "Ardından çıkan yelin sesinden tanıdım. Onun yellenmesini, suyu şaraptan nasıl ayırdedersem öyle tanırım.

36

• Bahçede gezen sıpamı vurup öldürdün. Dilerim, bundan sonra rahat ve neşe yüzü görmeyesin!"

• Şehirli; "İyi bak!" dedi. "Şimdi gece! İnsan, geceleyin iyi göremez.

• Gece, insan yanılabilir. Herkes, geceleyin gördüğünü tanıyamaz.

560• Hem gece, hem gökte bulut var, hem yağmur yağmada. Bu üç karanlık, insanı adam akıllı yanıltabilir."

• Köylü; "O, bana aydın gün gibi apaçık; ben sıpamın yellenmesini tanırım." dedi.

• "Yolcunun yol azığını tanıdığı gibi, ben de sıpamın yelini o kadar iyi tanırım ki; yirmi yellenme arasında onun yellenmesini ayırdederim."

• Şehirli artık dayanamadı, birdenbire fırladı, köylünün yakasını tuttu;

• "Ey hileci ahmak!" dedi. "Sen hem esrar içmişsin, hem de afyon yutmuşsun.

665• Ey sersem adam! Üç karanlık içinde sıpanın yellenmesini tanıyorsun da, beni nasıl tanımıyorsun?

• Gece yarısı sıpasını tanıyan, nasıl olur da, on yıllık arkadaşını tanımaz, bilmez?"[34]

[34] Bu hikâyede Hz. Mevlânâ; köyde oturan, câhil, görgüsüz ve irfândan nasîbi olmayan köylünün hilesini, kötülüklerini anlatırken, akıllı bir insanı temsil eden şehirlinin tedbirsizliği, ihtiyata riayet etmemesi yüzünden başına neler geldiğini hoş bir şekilde hikâye etmektedir.

Söz vardır, keskin kılıç gibidir; söz vardır, ilkbahar mevsimi gibidir.

265 • Dostlarla konuşurken, çok dikkatli ve ihtiyatlı hareket etmelidir. Çünkü söz vardır, keskin kılıç gibidir; dostluğu keser, öldürür. Kalpte tedavisi imkansız yaralar açar. Kalp bahçesindeki yeşillikleri, sevgi çiçeklerini kış mevsimi gibi öldürür.

• Bir söz de vardır, ilkbahar mevsimi gibidir. Her tarafı süsler, güzelleştirir; sayısız yararlar sağlar.

37

Peygamber Efendimiz; "Kötüye karşı kötü zanda bulunmak, ihtiyat tedbiridir." diye buyurmuştur.

267 • Tedbir ve ihtiyat ona derler ki: "Kötüye karşı kötü zanda bulunasın; bu yüzden kötülükten kaçıp kurtulasın!

• Peygamber Efendimiz; "Kötüye karşı kötü zanda bulunmak, ihtiyat ve tedbirdir." *diye* buyurmuştur. Ey yersiz konuşan boşboğaz! Şunu iyi bil ki, Hakk yolunda ilerlerken her adımda bir tuzak var!

• Ovanın yüzü dümdüzdür, fakat her adımda bir tuzak vardır; korkusuzca hareket etme!

270 • Dağ keçisi; "Tuzak nerede?" diye koşar. Fakat koşarken tuzağa düşer, boğazından yakalanır.

• Ey keçi! Hani "Tuzak nerede?" diyordun; işte şuracıkta, gel de gör! Sen; ovayı görüyorsun ama, tuzağı, pusuyu göremiyorsun.

• Ey şaşkın! Pusu, tuzak, avcı olmadan ovada koyun kuyruğu bulunur mu?

• Yeryüzünde küstahça, pervasızca yaşayanlar olmuştu. Ey insan! Yaşadıkları yerlerde dolaş da, onların kemiklerim, kafataslanm seyret![35]

[35] Bu beyitte *Kur'ân-ı kerîm'in* Nahi Sûresi'nin şu meâldeki 36. ayetine işaret var:

"Yeryüzünde gezip dolaşın ve peygamberlerini yalanlayan; 'Onlara yalancısınız.' diyen küstahların sonunun ne olduğunu görün!"

• Ey Allâh'ın rızâsını kazanmış Hakk âşıkı! Mezarlığa gidince, onların kemiklerinden geçmişteki hallerim, nasıl yaşadıklarını sor!

275 • O gâfillerin, o kör sarhoşların, o mezar sarhoşlarmın aldanış, kibir ve gurur kuyusuna nasıl düştüklerini apaçık gör!

• Görür gözün var ise, körcesine yürüme; gözün görmüyorsa eline tedbir ve ihtiyat asasını al!

• Elinde tedbir ve ihtiyat asası yoksa, bir şey görüp de onun hakîkatini anlamaktan âciz isen; görmüş geçirmiş, gözü gönlü aydın bir zata uy!

• Tedbir ve ihtiyat asası bulamadınsa, bir şeyi görüp de onun hakîkatini anlamıyorsan; değneksiz, her yolun başında durma!

• Gözü görmeyen bir kimsenin adım atışı gibi ihtiyatla adım at ki, ayağın kuyuya düşmekten ve tasa çarpmaktan kurtulsun!

38

280 • Kör, bir kazâya uğramayayım diye, titreye titreye, korkarak, sakınarak adım atar.

Sebe'lilerin hikâyesi: onların nimete karşı azgınlık etmeleri; azgınlıklanndan, nankörlüklerinden başlarına gelenler.

282 • Sen Sebe'lilerin hikâyesini okudun mu? Yâhut okudun da sesten, söz-den başka bir şey duydun mu?

• Sebe’lilerin hikâyesini okudun da ondan mânâ çıkarmadınsa, bir dağa benziyorsun? Dağın da sesten haberi yoktur; dağın da aklı ve şuuru yok ki, o sesin hakîkatini anlasın, mânâ yönüne gitsin!

• Dağ kulaksız, akılsız olduğu için işitip anlamaksızın senin sesine ses verir; sen susunca, o da susar.

285 • Allâh, Sebe’lilere çok rahatlık ve huzûr vermişti. Yüzbinlerce köşkler, saraylar, bağlar, bahçeler bağışlamıştı.[36]

[36] Sebe’: Yemen’de Ma’reb denilen şehrin adıdır. Orası bir aralık Himyerî devletinin başkenti olmuştur. Civarındaki iki dağın arasında yapılan su bendi, yâni baraj dolayısıyla bağlık bahçelik ve çok mamur bir hale gelmişti. Bunların Allâh’ın lutuflarına, ihsanlarına karşı küfranda bulunmaları sebebiyle set yıkıldı, sular şehri harabe haline getirdi. Ahâlisinden bir kısmı boğuldular, bir kısmı etrafa dağıldı, bir kısmı da San’a’ya çekilip orasını hükûmet merkezi yaptılar.

364 • Sebe’liler heveslerine uymuş, ham kişilerdi. İşleri güçleri büyüklerin nimetlerine karşı, yâni nebîlerin ve velîlerin mânevî nimetlerine karşı nankörlükte bulunmaktı.

365 • Nimete karşı nankörlük; sana bağlışlarda, ihsanlarda bulunan kişi ile savaşmaya benzer.

• Sana iyilik eden kişiye dersen ki: “Ben, bu iyiliği istemiyordum, bu iyilik bana gerekmez. Ben, bu iyilikten hoşlanmıyorum, bilakis inciniyorum. Beni ne diye incitiyorsunuz?

• Lutfen bu yaptığın iyiliği benden uzaklaştır. Ben göz istemiyorum;

çabuk beni kör et!”

o Sebe’liler de; “Şehirlerimizi uzaklaştır, aramızı aç, kötülüğümüz bize daha hayırlı, güzelliğimizi gider; süsümüzü, püsümüzü al!” dediler.[37]

[37] Burada Sebe’ Sûresi’nin 15-19. ayetlerine işaret var.

39

• “Bu köşkleri, bağları, bahçeleri de istemiyoruz. Biz, ne güzel kadınlar istiyoruz, ne de emniyet, esenlik ve huzûr istiyoruz.

370 • Şehirlerimiz birbirlerine çok yakın düşmüş. Bu hâl bize uygun değil; içinde canavarlar dolaşan çöl, bizim için daha hoş, daha güzel.”

• insanların çoğu, Allâh’ın nimetlerini inkâr eder de yazın kışı ister, kış gelince de ondan hoşlanmaz.

• Bir hâle insan katiyyen râzı olmaz; ne darlığa râzı olur, ne de genişliğe.

• “Kahrolası insan, Rabbi’ne karşı ne kadar da nankördür!” Doğru yolu bulunca da, bir hâlde kalamadığı için, tutar Hakk’ı inkâra sapar.[38]

[38] Bu beyit ile bundan evvelki beyitin meâli câhiliyye şairlerinden meşhûr İmrü’l-Kays’ın şu anlamdaki kıtasından alınmıştır, “İnsan; yazın kışı ister, kış gelince de onu istemez, ondan hoşlanmaz. O, bir hâle râzı olmaz vesselâm. Geberesice insan, nimeti de inkâr eder.”

• İşte nefis böyle aşağıdır; nimetleri inkâr edicidir. O yüzdendir ki Cenâb-ı Hakk “Nefislerinizi öldürünüz!” diye buyurdu.[39]

[39] Bakara Sûresi’nin 54. ayetine işaret var.

375 • Nefis, üç köşeli dikendir. Her nasıl koyarsan koy, sana batar. Sen, onun yarasından nasıl kurtulabilirsin?

• Hevesten geçiş ateşi ile o diken gibi olan nefsi yak da, işi gücü hayır olan, güzel olan Allâh’ın lûtfuna ve keremine şarıl!

• Sebe’liler; “Bizim için vebâ, sabâdan, yâni seher vakti esen rüzgârdan daha iyidir.” diye isteklerinde sınırı aştılar.

• Onların iyiliğini isteyen nasihatçılar, nasihat vermek için geldiler; kötülüklerine engel olmaya uğraştılar.

• Fakat onlar, nasihat verenlerin kanlarını dökmeye kalkıştılar, kâfirlik ve kötülük tohumlarını ektiler.

Peygamber Efendimiz; “Kazâ gelince, en geniş alan darlaşır.” diye buyurmuştur.

380• Kazâ gelince, dünya darlaşır. Kazâ yüzünden helva bile tatlılığını kaybeder de, ağıza dert olur, zahmet verir.

• Hz. Peygamber Efendimiz: “Kazâ gelince, fezâ (en geniş alan), darlaşır. Kazâ gelince, gözler perdelenir, görmez olur.”

40

• Kazâ vaktinde göz kapanır da, göz ilâcını bile görmez olur.

• O atlının hilesi, yâni Hakk’ın kazâsı, günah tozu koparıp da gözü görmez hâle getirince, o toz, seni Allâh’a sığınmaktan ve O’ndan yardım istemekten uzaklaştırır.

• Ey Hakk yolcusu, sen, atlıya doğu git, toza dumânâ doğru gitme! Yoksa, o atlının kazâsı seni ezer geçer.

385 • Allâh, kurdun yediği koyuna, yâni mümine der ki: “Günah kurdunun kopardığı tozu gördün de ne diye melemedin? Yâni istiğfâr edip Hakk’a sığınmadın? Ne diye seslenmedin?

• Koyun, yâni hayvan tabiatlı kişi, günah kurdunun kopardığı tozu bilemedi; kendi aklına, bilgisine güvendi de, dünya nimetlerinden yararlanmaya daldı.

• Aslında, koyunlar bile kendilerine zarar verecek, onları paralayacak kurdu kokusundan tanırlar, bilirler ve ondan uzaklaşırlar.

• Hayvanlar bile akledirler, arslanların kokusunu duyarlar da otlamayı bırakır, dağılırlar.

• Sen de ey Hakk âşıkı! Allâh’ın öfke arslanının kokusunu alıca, günah yolundan geri don, Allâh’a yalvarmaya, yakarmaya, duâ etmeye başla!

390. Kâfirler ve münâfıklar, ilâhî kazâ kurdunun kopardığı tozu gördükleri hâlde dönüp imânâ gelmediler de, tozdan sonra kocaman mihnet ve ıstırap kurdu peydâ oldu, geldi onlara saldırdı.

• Akıl çobanımnı görmeyen ve onun öğütlerini hiçe sayan koyunları öfke ile paraladı.

• Akıl çobanı, onları kaç kere kurtuluşa çağırmıştı da, onlar gelmemişlerdi. Üstelik, çobanın gözüne gam ve keder toprağı saçmışlardı.

• Kendilerini kurtarmak için çırpınan çobana demişlerdi ki: “Haydi git! Biz senden daha iyi çobanız, ne diye sana uyalım? Bizim her birimiz birer emîriz, beyiz.

• Biz dostun adamı değil, kurdun lokmasıyız. Bizde ar yoktur, biz utanacak kişiler değiliz. Biz, ateşin odunlarıyız.”

• Onların beyinlerine bilgisizlikle imansızlık ve övünme, öyle bir yerleşmişti ki, bu huyda olanların yüreklerinde kargalar şom şom bağırır.

• Onlar, mazlûmlar için kuyu kazıp dururlardı. Sonunda, kazdıkları kuyuya kendileri düştüler, âh edip durmadalar.

• Yûsuf’ların derilerini yüzdüler ama, yaptıklarının cezasını birer birer buldular.

41

• O Yûsuf kimdir? Senin Hakk’ı arayan gönlündür. Fakat, ne yazık ki, bir esir gibi beden mahallesinde bağlanıp kalmıştır.

Sen, ötelerden, rûh âleminden gelen rûhu beden zindanında hapsetmişsin.

• Sen, bir Cebrail gibi olan rûhu, bir direğe, yâni bir bedene bağlamışsın; kanatlarını da yüz yerinden yaralamışsın, işlediğin günahlarla, rûhun yükselme kabiliyetini elinden almışsın.

400• Ona gereken gıdayı veremiyorsun. Bazen onun önüne kebap olmuş dana eti koyuyorsun, bazen de onu alıyor, içinde hayvanların yiyeceği bulunan samanlığa götürüyorsun.

• Ona diyorsun ki: "işte, bizim gıdamız budur!" Hâlbuki behey gâfil! Onun gıdası samanlıkta değildir, onun gıdası gökyüzündedir. Onun Allâh'la buluşmaktan başka gıdası yoktur.

• O belâlara uğramış da, bu işkenceden, bu imtihanlardan ötürü seni Allâh'a şikâyet ediyor:

• "Allâhım!" diyor. "Bu kocamış kurttan sana sığınırım. Bunun elinden beni kurtar!" Cenâb-ı Hakk kuluna "Sabret!" diye buyurur. "Nerde ise vakit geldi çattı.

• Seni anlamayan, senden habersiz olan nefisten senin hakkını alacağım, seni kurtaracağım. Âdil olan Allâh'tan başka kim adâlet gösterebilir?"

405• Rûh der ki: "Yâ Rabbi! Senin yüzünü görmeyeli sabrım tükendi, yok oldu.

• Ben, bu beden zindanında Yahudilerin elinde âciz kalmış bir Ahmed, Semûd kavminin hapishânesine düşmüş bir Sâlih'im. .

• Ey peygamberlerin canlarına saadet bağışlayan Allâh! Yâ beni oldur, yâhut beni yanına çağır, yâhut lûtfet, tenezzül et, sen gönlüme gel!

• Kâfirler bile senin ayrılığına dayanamıyor da 'Ne olurdu, ben de toprak olaydım!' der.[40]

[40] Nebe Sûresi'nin 41. ayetine işaret var.

• İmansızlar tarafında bulunan bir kâfir bile senden ayrı düşmeye dayanamaz iken, sana inananların, sana bağlananların senden ayrı düşünce hali nice olur?"

410 • Cenâb-ı Hakk buyurdu ki: "Ey pâk ve nezih olan rûh, evet öyledir! Sen bana âşıksın ve beden hapishânesinde mahbussun. Fakat bu sözleri dinle, sabırlı ol, saati gelince seni âzâd ederim.

• Sabah yakındır sus, coşkunluk etme! Ben, senin için çalışıp durmadayım, sen çalışma!"

Sen, köpekten de aşağı mısın?

287 • Bir köpeğe bir kapıdan bir lokma ekmek verilse, o kapıya bağlanır, o kapının minnetdârı ve hizmetkârı olur.

• O köpeğe eziyet edilse, ona bir şey verilmese bile, o kapıdan ayrılmaz, oranın muhafızı ve bekçisi olur.

• Âdetâ o kapının çavuşu olur, orada yerleşir kalır. Bir başka kapının çevresinde dolaşmayı nankörlük, küfür bilir.

290 • O mahalleye başka bir yerden bir garip köpek gelirse, hemen o mahalle köpekleri bir araya toplanır, gelen garip köpeğe havlarlar; onu edebe dâvet ederler.

• Ona derler ki: "İlk önce ekmeğini yediğin kapıya dön! Orada yediğin nimetlerin hakkı, senin gönlünü oraya bağlamandır!

• Haydi git! Vakit geçirmeden eski yerine git, orada nâil olduğun nimetlerin hakkını yerine getir!" diye ona bağırırlar, onu ısırırlar.

• Ey sana verilen mânevî yemekleri unutan kişi! Sen de gönül kapısından ve gönül sahipleri kapısından kaç kere âb-ı hayat içtin, gözlerin açıldı?

• Hatırlamıyor musun? O gönül ehlinin kapısından aldığın mânevî gıdalarla, mânevî zevklerle bir çok defa âdetâ mest olmuş, kendinden geçmiş bir hâlde ayrılırdın?

295 • Sonra hırsa kapıldın, bir şeylere kızdın, bağlı olduğun ilk kapıya önem vermez oldun. Kendi benliğinin etkisinde kalarak o kapıda kusurlar gördün de, başka kapıların çevresinde dolaşmaya başladın.

• Gösterişli ve tenceresi yağlı nimetler verenlerin kapılarına, artık yemekler için koşuyor, çanak yalayıcılık ediyorsun.

• Asıl besleyici yiyeceklerin, zenginliklerin kapısında değil, burada, ehl-i dil kapısında olduğunu bil ki, rûhun mânevî gıda ile güçlensin, ümitsiz işler burada düzene girsin, iyi olsun.

43

Hastaların her sabah Îsâ(a.s.)'ın ibâdet yerinin önünde şifâ ve duâ isteği ile toplanmaları.

• Hz. Îsâ'nın ibâdet yeri gönül ehlinin sofrası idi. Ey derde tutulmuş kişi, sakın bu kapıyı bırakma.

• Kör, topal, çolak, kötürüm, fakir halk her taraftan gelir, oraya toplanırlardı.

300• Bütün dertliler, sabahleyin Îsâ'nın ibâdet ettiği yerin kapısına gelir, onun nefesi ile hastalıklardan kurtulmayı umarak bekleşirlerdi.

• Hz. Îsâ, her sabah okuduğu evradını, yâni duâ kitabını okuyup bitirince, kuşluk vakti dışarı çıkardı.

• Çok dertlere, belalara uğramış kişilerin, zayıf ve bitkin bir hâlde ibâdet yerinin kapısı önünde oturarak, ümidle kendisini beklediklerini görürdü.

• Hz. Îsâ onlara; "Ey âfetlere, dertlere uğramış kişiler, Allâh, hepinizin de dileklerini kabul etti." derdi.

• "Haydi şimdi zahmetsiz, eziyetsiz olarak Allâh'ın affına, lutfuna ve keremine doğru yürüyün."

305• O hastaların hepsi de, dizleri bağlı develer gibi iken, dizlerinin bağları çözülmüş bir hâlde,

Hz. Îsâ'nın duâsı ile, koşa koşa neşeli bir hâlde evlerine giderlerdi.

• Sen de, başına gelen bir çok belaları, âfetleri denedin, din ve tarikat sultanlarının himmeti ile iyi oldun.

• Kaç kere topallığın düzeldi, rahatça yürür oldun, kaç kere rûhun gamdan ve mihnetten kurtuldu.

• Ey gâfil! Gaflete dalmışsın, kendini kaybetmemen için tutmuş, ayağına bir ip bağlamışsın.[41]

[41] Hz. Mevlânâ, bu beytinde tarihî bir hikâyeye işaret buyuruyor. Bizim Nasreddin Hoca gibi bazı fıkraları pek mânâlı olan, Hebennega adında, Araplar arasında yetişmiş bir ahmak adam varmış. Garip hareketleri ile pek meşhur olan bu zat, arada sırada kendini unutur, "Ben kimim?" diye ötekine berikine sorarmış. Kendini unutmamak için, bir çâre olmak üzere, ipten bir halka yapıp boynuna geçirmiş. Arada sırada o halkayı yoklar; "Ha benmişim." diye kendini bulurmuş. Bir gün uyumuş, kardeşi de o uyurken; onun boynundaki halkayı çıkarıp kendi boynuna takmış. Hebennega, uyanıp da halkasın! kardeşinin boynunda görünce: "Kardeşim, sen bensin, ama, ben kimim?" diye sormuş. Hz. Mevlânâ velîlerin bir çok lutuflarını, iyiliklerini gördüğü halde, onları unutup, nimeti inkar edenlere hitaben: "Bari ayağına ip bağla da, gördüğün iyilikleri unuttuğun gibi kendini de unutma", diyor.

44

310 • Şükretmeyişin, unutkanlığın, vaktiyle gördüğün kerem ve lutufları sana hatırlatmıyor.

• Çünkü, gönül ehlinin gönülleri senden incindiği, sana darıldığı için, o yol, o kerem ve lutuf yolu sana kapandı.

• Çabuk ol, onları bul. Onlardan af dile. Bulut gibi göz yaşı dök. Ağla da:

• Onların gül bahçeleri sana karşı açılıp saçılsın, önüne tatlı olgun meyveler dökülsün.

• Hem de onların karşısında don dolaş, Ashab-ı Kehfin köpeği ile kapı yoldaşı isen, yâni velîlerin dostu isen, kapı beklemekte bir köpekten de aşağı olma.[42]

[42] Eski bir yazma mecmuada. Molla Cami'ye ait şöyle bir kıt'a görmüştüm:

"Ey Allâh'ın Resulü! Ashab-ı Kehfin köpeği gibi ben de senin ashabının arasına karışsam da, cennete girsem ne olur? Ashab-ı Kehfin köpeği cennete girer de, ben nasıl cehenneme girerim? O Ashab-ı Kehfin köpeği, ben de senin ashabının köpeğiyim.

315. Köpekler bile mahallelerine gelen serseri köpeklere "İlk evden gönül bağını koparma." diye öğüt verirler:

• Kemik yemiş olduğun ilk kapıya sımsıkı sarıl. O nimetin şükrünü yerine getir. Hakk'ı gözet, o kapıdan ayrılma...

• İlk kapısına gitsin ve orada kurtuluşa ersin diye o serseri köpeği terbiye etmek için ısırırlar.

• Onu ısırırlar da; "Git, ey şaşkın köpek, velînîmetine isyan etme." derler.

• O kapıya halka gibi bağlan, o kapının çevik, atik bir bekçisi ol.

320 • Bizim vefâsızlığımıza örnek olma, vefâsızlık edip boş yere vefâsızlığı açığa vurma.

• Çünkü vefâlı olmak, köpeklere mahsus bir huydur. Sen vefâsızlık ederek köpeklerin adını kötüye çıkarma.

• Vefâsızlık, köpekler için bir leke, bir ayıp olduğu hâlde, sen nasıl oluyor da insan olarak vefâsızlık gösteriyorsun?

45

• Cenâb-ı Hakk da vefâ göstermekle övündü de "Bizden başka kim, ahdine vefâ gösterdi." diye buyurdu.[43]

[43] Tevbe Sûresi'nin 111. ayetine işaret vardır.

• Hakk'ın haklarını reddedene, saymayana karşı vefâlı olmak, iyi bil ki vefâsızlığın ta kendisidir. Hiç kimsenin hakkı Allâh'ın haklarından önce gelemez.[44]

[44] Hakk'ın hakları nelerdir? Onu bir bilmek, ona şirk koşmamak, emirlerine uymak, nehiylerini yapmamak. Allâh'ın haklarının en başında "tevhîd" gelmektedir. Yâni Allâh'ı şerîki, ortağı olmayan tek bir varlık olarak bilmek esastır. Lokman Sûresi'nin 15. ayetinde: "Ey insan, annen ve baban seni bilmeyerek Hakk'a ortak koşmak (=şirk etmek) husüsunda zorlarlarsa, onlara uyma, fakat, onlarla dünyada iyi geçin, onlara nezaketle muamele et", buyrulmuştur.

Allâh'ın üzerimizde olan haklarından sonra ana hakkı gelir.

325• Allâh’ın haklarından sonra ana hakkı gelir. Çünkü, kerem sâhibi olan Allâh, sen ana karnında iken ananı sana borçlu etmiştir.

• Allâh ananın bedeni içinde sana bir şekil vermiştir. Seni karnında taşıması için, ona sevgi ve şefkat bağışlamış, ona tatlı bir huy vererek onu seninle huzûra kavuşturmuştur.

• Böylece ana, seni kendisine yapışık, kendisinin bir parçası, kendisinin bir cüz’ü olarak görmüştür. Fakat dokuz ay geçince, Hakk’ın tedbîri, şaşmaz kanunu gereği, kendisine yapışık parça kendisinden kopmuş, ayrılmıştır.

• Cenâb-ı Hakk, akıl almaz binlerce sanat ortaya koydu. Binlerce fen yarattı. Hakk’ın sana olan sevgisi, ana sevgisi olarak belirdiği için anan seni çok sevdi. Seni bağrına bastı, esirgedi, sana şefkat gösterdi.

• Böyle olmakla beraber Allâh hakkı, ana hakkından öncedir. Ana hakkından ileridir. Kim bu hakkı bilmez ve tanımazsa eşektir.

330• Cenâb-ı Hakk anayı yarattı. Memesini de, sütunu de seni besleyecek tertipte halk etti. Daha önce de senin dünyaya gelmen, varlık kazanman için anayı, babayı birbirine eş etti.

• Ey ihsanı, lutufları, iyilikleri kadîm olan, yâni onlara ön olmayan Rabbim! Bildiğim bilmediğim nimetlerin hepsi de senindir.

• Allâh’ım sen, “Nimetlerimi hatırla, çünkü benim hakkım hiç eksilmez, tükenmez.” diye buyurdun.[45]

[45] İbrahim Sûresi’nin 34. ayetinde: “Ey insanlar, Allâh’ın size olan nimetlerini hatırlayın?.. Ve şükrünü edâ ediniz.” diye buyrulmuştur. Şeyh Sâdi hazretleri *Gülistan* adlı meşhur kitabında bu konuya temas ederek der ki: “Yaşayan mahlükatın nefes alması, hayatını uzâtır. Nefes vermesi de içine bir ferahlık verir. Şu hâlde bir nefes alıp vermede iki nimet vardır. Ve her nimete karşı bir şükür vâciptir. Bir nefeste böyle bir nimet mevcut olunca ve her nimet için de bir şükür lazım gelince, ilâhî nimetlerin sayılıp tüketilemeyeceği ve onların şükrünün yerine getirilemeyeceği anlaşılır. Mesela, bir adam bir nimete karşı “Elhamdülillâh” dese, o da mânevî bir nimet olduğu için, ona da bir şükür gerekir, ikinci, üçüncü, sonuna kadar şükürlerin herbiri de bir nimettir. Bu yüzdendir ki, onlara da birer şükür îcab eder. Demek ki insan, bir defa “Elhamdülillâh” demek nimetinin şükrünü ölünceye kadar yerine getiremez. O hâlde ne yapmalı? Aczini i’tiraf etmeli: “Yâ Rabbi, ben senin sonsuz olan nimetlerinin hepsine değil de bir tanesine bile şükretmekten âcizim” dememiz gerekiyor. Şeyh Galib merhum da *Hüsn ü Aşk* adlı eserindeki bir beyitte şöyle söyler: “Yarattığı varlıklara acıyıp da, nimetlerine karşı şükür ve hamd etmekten âciz kaldığını i’tiraf etmeye imkân veren Allâh’a hamdederim.”

• Ey insanoğlu! Bir sabah vaktinde ettiğim lütfü hatırla, sizi, Nûh’un gemisinde ve dedeleriniz sulbünde saklamış, korumuştum.

• Sizin aslınıza, atalarınıza tufandan, tufanın dalgalarından aman vermiştim.[46]

[46] Nûh Sûresi’nin 26. ayetine işaret vardır.

335 • Ateş huylu su, yüzünü kaplamıştı. Dalgaları yüce dağların başlarını aşmada idi.

• Suçlarınıza bakarak sizi reddetmedim. Dedenizin dedesinin dedesinde, onun bedeninde, onun dölünde sizi sakladım, korudum.

• Sen henüz yok iken, yâni daha dünyaya gelmemiş iken, seni dedelerinin dölünde sakladım. Sonra annenle babanın eş olması ile dünyaya getirdim. Şimdi sen, baş oldun. Yâni türlü merhalelerden geçerek insan olarak dünyaya geldin. Sana ayağımla nasıl varabilirim? Kendi iş yurdumu, kendi sanat yerimi nasıl kaybedebilirim?

• Sen nasıl oluyor da kendini dünya malına ve vefâsız olan fânî güzellere fedâ ediyorsun? Nasıl oluyor da kötü bir zanna kapılıp, çok vefâlı olan Rabbini bırakıp vefâsızlar tarafına gidiyorsun?

• Ben senin Rabbin olarak unutulmaktan da uzağım, vefâsızlıktan da. Benim yoluma düşersen, benim tarafıma gelirsen kötü zandan kurtulursun.

340 • Sen, kötü zannı karşında iki kat olarak eğildiğin kişinin yanına götür, yâni önünde eğildiğin zat hakkında kötü zanna kapıl da de ki: "Bu da benim gibi bir insandır. Ben ondan ne beklerim, ne umarım?

• Sen, bir çok tanınmış, güçlü, kuvvetli yoldaşlar, dostlar edinmişsin, şimdi sana onlar nerede? diye sorsam; "Ötelere geçip gittiler." dersin.

• Temiz, îmânlı, iyi dostun göklere yükseldi. Kötü dostun da yerin dibine göçtü.

• Sen ise, ara yerde yârsız, yardımcısız, tek başına kaldın. Kervandan artakalan ve sönmeye mahkum ateşe döndün.

• Ey yiğit dost, sen yukardan da, aşağıdan da münezzeh olarak eteğini, yâni emir ve nehy eteklerini tut.

345• O, ne Îsâ gibi gökyüzüne çıkar, ne de Kârûn gibi yerin dibine geçer.[47]

[47] Bu beyti okurken şu anlamda bir rubaî hâtıra gelir: "Hz. Îsâ, parasız olduğu için, fakir ve yoksul bir hâlde bulunduğundan mânen yükseldi, göklere çıktı. Kârûn dünyanın en zengin adamı olduğu hâlde akılsızlığından ötürü yere geçti. Eğer altın ve gümüşle her şey elde edilebilseydi, Hz. Îsâ, yere geçerdi, Kârûn da gökyüzüne çıkardı."

• Ölüm yüzünden sen, dükkanını, evini arkanda bırakıp gidince. O, mekân âleminde de, mekânsızlık âleminde de seninle beraberdir.

• Allâh bulanıklıklardan duruluk, yâni günahlardan sevâblar meydana getirir. Senin cefâlarına, vefâ ile karşılık verir.[48]

[48] Furkan Sûresi'nin, şu anlamdaki 75. ayetine işaret edilmiştir: "Onlar öyle bir toplumdur ki, Allâh, onların kötü amellerini iyi amellere ve günahlarını da sevâba tebdîl eder."

Allâh, bazen insanı sıkıntılarla, kederlerle, hastalıklarla imtihan eder. Onun olgunluğa ulaşmasını sağlar.

• Sen bir cefâda bulunursan, noksandan, hatâdan kurtulup kemâle, olgunluğa yönelmeni isteyerek, senin kulağını çeker, yâni Allâh terbiye için sana bir dert, bir belâ verir.

• Hakk yolunda okuduğun virdi, çektiğin tesbîhi terk edince zahmete, sıkıntıya düşersin, sana sebebi bilinmeyen bir iç sıkıntısı gelir, çatar.

350 • Bu sebepsiz üzüntü, bu iç sıkıntısı bir çeşit ihtardır. Bir çeşit terbiyedir. Devam edegeldiğin virdini bırakma, eski ahdini bozma demektir.

48

• Bu iç sıkıntısı, bu darlık bir zincir şeklini almadan; gönlünü bağlayan, sıkan şey sana ayak bağı olmadan önce virdine devam et.

• Ancak akıl ile anladığın o mânevî darlık, o iç sıkıntısı, o eziyet, Hakk'ın bu işaretlerini boş sanmaman için, duygunla duyulur bir hâle gelerek ortaya çıkar.

• Suç işlediğin zamanlarda gönlüne gelen darlıklar, duyulan iç sıkıntıları, yalnız hayatta iken seni perişan etmekle kalmaz, ölümünden sonra da onlar sana zincir olur.

• Burada bizim zikrimizden kaçınana, dar bir geçinme verir, onun geçinmesini güçleştiririz. Onu körlükle cezalandırırız.[49]

[49] Bu beyitte de Taha Sûresi'nin şu meâldeki üç ayetine (124-126) işaret var: "Bizim zikrimizden her kim kaçınırsa, onu kıyâmet gününde kör olarak haşrederiz. 'Yâ Rabbi, beni niçin kör olarak haşrettin, benim dünyada iken gözlerim görüyordu.' sözüne karşı Cenâb-ı Hakk buyurur ki: 'Öyle idin, fakat sana bizim ayetlerimiz geldi. Sen onları unuttun. Onun için bu gün sen de unutulursun.'"

355. Hırsız, insanların mallarını çalıp götürünce, bir sıkıntı, bir darlık gönlünü tırmalamaya başlar.

• Hırsız da; "Bu iç sıkıntısı, bu darlık nedir?" der. Ne olacak, senin şerrinden ağlayan mazlûmun iç sıkıntısı, onun göz yaşlarının tesiri.

• Bu iç sıkıntısına, bu darlığa pek o kadar aldırmazsa, onun hırsızlıktaki ısrarı rüzgârı, onun ateşini üfler, alevlendirir. Onu daha fazla yakar.

• Gönül sıkıntısı, gönül darlığı, polislerin sıkıştırması hâline gelir. Onun hırsızlığı mânâ hâlinde, gizli iken, duygu âleminde belirir, bayrak açmış gibi meydana çıkar.[50]

[50] Dikkat edilirse Hz. Mevlânâ bu beyitlerde vicdan azabı üzerinde durmaktadır. Gerçekten de insan, "nefsanî ben"in, yâni nefs-i emmâresinin, daha doğrusu içindeki şeytanın tesiri altında kalarak suç işler. Fakat insanda bulunan "rahmânî ben" de, yâni vicdan da dilsiz, dudaksız ona bir şeyler söyler. Onu suçlar, ayıplar, o zaman insanın içinde nefisle vicdanın savaşı başlar. Sonunda suçlu vicdaninin sesini dinlerse, yaptığına pişman olur. Doğru yola yönelir. Nice katiller görülmüştür ki, işledikleri büyük suçu, kimse görmediği hâlde, vicdanlarının etkisi altında kalarak gidip teslim olmuşlardır.

• Dert ve iç sıkıntısı, suçlu için zindan olur, çarmıh olur. Aslında, dert bir köktür. Kök dal budak verir. Çoğaldıkça çoğalır, arttıkça artar.

360. Kök gizli idi. Meydana çıktı, yâni bir ağacın kökü yere gömülmüş, gizli bir hâlde iken, dallarınının, budaklarının meydana çıktığı gibi, sen de duyduğun iç sıkıntısını ve ferahlık hâllerini birer kök say ki onların eserleri kendini gösterecektir.

49

• Sende bulunan kök, soysuz kötü bir kök ise, vakit geçirmeden onu sök at; sök at da o kötü kök, yeşilliğin arasında çirkin bir diken bitirmesin.

• İç sıkıntısı, gönül darlığı gelince, çâresine bak, yâni sebebi ne ise, o sebebi defet. Çünkü dalların hepsi kökten biter.

• İç rahatlığı, huzûr ve neşe düyunca, o rahatlığı, o huzûru sula, yâni o huzûru artırmaya çalış; mevye verince, o meyvelerden dostlara da dağıt.

Şunu bil ki; Cenâb-ı Hakk Peygamberin ashabını bile azarlamıştır.

421 • Şunu bil ki, Cenâb-ı Hakk, Peygamber'in ashabına iyi kötü, nice şeyler söyleyip, onları kaç kere azarladı.

• Çünkü bir kıtlık yılında davul sesi duyunca, hemen mescidden çıkmışlar ve Cuma namazını terk etmişlerdi.

• Başkaları daha önce davranıp ucuza almasınlar, o alış verişte bizden ziyâde faydalanmasınlar düşüncesinde idiler.

• Peygamber efendimiz namazda yapayalnız kaldı. Yanında dinine çok bağlı bir kaç kişiden başka kimseler yoktu.

425 • Cenâb-ı Hakk namazı bırakıp gidenlere; "Ticaret davulunun sesi, nasıl oldu da sizi peygamberin huzûrundan ayırdı?" diye buyurdu.[51]

[51] Bu beyitlerde Cuma Sûresi'nin 11. ayetine işaret vardır.

• Siz buğday almak için şaşkın ve telâşlı bir hâlde dağıldınız da, Hz. Peygamberi minber üstünde ve ayakta tek başına bıraktınız.

• Buğday almak için, yanlış, uygunsuz davranışların tohumunu ektiniz ve Allâh'ın Resûlünü dinlemeyerek onu mescidde bıraktınız.

• Hâlbuki onun sohbeti oyundan da hayırlıdır, maldan da. Dikkat et ki, buğday için kimi bıraktın da gittin? Gözlerini ovuşturarak gaflet uykusundan uyan.

• Cenâb-ı Hakk'ın "Herkesin rızkını veren benim, ben rızk verenlerin en hayırlısıyım." diye buyurduğunu, hırsınız yüzünden iyiden iyiye bilmediniz mi?

430 • O Allâh ki, buğdaya bile topraktan rızk verir. Onu yetiştirirken, sen insan olarak onun kulu olduğun hâlde, yeryüzünde seni nasıl aç bırakır? Nasıl olur da, senin kendisine olan tevekkülünü görmemezlikten gelir, bitirir?

50

• Sen, buğday yüzünden, yâni bedenini beslemek sevdâsına kapıldın da, sana gökyüzünden peygamberi vasıtasıyle mânevî gıdalar gönderen Allâh'tan ayrı düştün ve senin esas gıdanın gökyüzünde olduğunu unuttun.

Doğan kuşunun, kazları dere kenarından ovaya çağırması.

432 • Doğan kuşu, kazâ; "Sudan çık da ovaların şekerler yağdırdığını, yâni nimetler verdiğini gör." dedi.

• Akıllı kaz da, ona dedi ki: "Ey doğan kuşu, sen bizden uzaklaş. Su, bizim kalemizdir, eman yurdumuzdur. Neşemiz, sevincimizdir."

• Şeytan da doğan gibidir. Ey kazlar, sakın ha, su kalesinden, yâni îmân kalesinden, îmânlı kişilerin yanından pek az dışarı çıkın.

435 • Doğana, yâni şeytana da deyin ki; "Dön geri, dön. Elini başımızdan çek, ey aşağılık varlık.[52]

[52] Burada kaz, din deresinde yüzen îmân ehlini göstermektedir. Doğan kuşu; îmânlı kişileri din nehrinden dışarı çıkarıp sapıklık ovasına götürmek isteyen şeytandır.

• Biz senin dâvetini istemiyoruz. Dâvetin senin olsun. Ey kâfir, biz sana inanmayız. Senin sözüne kanmayız.

• Kale bizim olsun, şeker kamışlığı da senin olsun. Armağanını da istemiyoruz. Sen al, o senin olsun.

• Can tende bulundukça, rızık eksik olmaz. Ordu, oldukça elbette bayrak da bulunur."

Yeryüzü, gökyüzüne teslîm olmuştur da "Ben bir esirim; ne dilersen yağdır." demektedir.

447 • Âlemin bütün zerreleri, birbirine girse de kale kesilse, yâni çâre bulmaya çalışsa, yine gökten gelecek kazâya karşı hiçtir. Hiç...

• Şu yeryüzü gökten nasıl kaçabilir? Kendini gökten nasıl gizleyebilir?

• Gökten yağana karşı yeryüzü ne kaçabilir, ne bir çâre bulabilir, ne de sipere girip gizlenebilir?

51

450 • Güneşten onun üstüne ateş yağsa, yeryüzü o ateşe yüz tutmuştur. Ondan kaçmak şöyle dursun, o ateşe karşı yüzünü yerlere sererek, sessizce ona teslîm olmuştur.

• Çok yağmurlar yağsa da tûfan olsa, yeryüzündeki şehirleri yıksa, silse, süpürse;

• Yeryüzü, Eyüp (a.s.) gibi gökyüzüne teslîm olmuştur. "Ben bir esirim; ne dilersen yağdır." demektedir.

• Ey insanoğlu, sen de yeryüzünün bir cüz'üsün. Onun üstünde yaşıyorsun; sen de Allâh'ın buyruğuna, kazâ ve kaderine karşı gelme.

• "Sizi topraktan yarattık."[53] ayetini duydun, işittin. Demek ki, Allâh da senin toprak olmam istiyor, îlahî emre karşı gelme...

[53] Taha Suresi'nin şu meâldeki 53-55. ayetlerine işaret edilmektedir. "Allâh, öyle bir kudretli yaratıcıdır ki, yeryüzünü size beşik yaptı. Ve yollar açtı. Gökten yağmur yağdırdı. İşte biz o yağmur sebebi ile çeşitli bitkiler çıkardık. Onlardan yiyin, hayvanlarınızı otlatın. Gerçekten de bunlarda akıl sahipleri için bir takım hikmetler vardır. Sizi topraktan yarattık ve sizi, ölünce o toprağa geri veririz. Yine sizi ikinci defa olarak topraktan çıkarıp diriltiriz ve haşrederiz."

455 • Allâh buyurdu ki: "Ey insan, dikkatle bak da gör, senin topraktan yaratılmış bedenine, rûhumdan bir tohum ektim, seni yücelttim. Sen bu toprağın bir tozu iken, seni üstün bir varlık yaptım. Sana akıl verdim, aşk verdim.

• Sen bir hamle daha yap da, topraklığı, yâni tevazuu kendine sıfat, huy edin. Ben de, seni bütün yarattıklarımın üstüne emîr kılayım.

• Su, yüksekten aşağıya akar, sonra da aşağıdan yukarıya doğru yükselir, çıkar.

• Buğday, çiftçi tarafından toprağa atılır. Böylece yükseklerden gelir, toprağın altına girer. Sonra toprağın altından baş kaldırır, yükselir; dik, kuvvetli bir başak hâline gelir.

• Her meyvenin tohumu önce yerdedir. Yere girer, ondan sonra yerden başkaldırır, yükselir.

460 • Bütün nimetlerin asılları, gökten toprağa yağdı, toprağın altına girdi. Ondan sonra tertemiz cana gıda oldu.

• Bütün nimetler, gönül alçaklığı ile gökten yere indikleri için, diri ve yiğit bir insanın cüz'ü oldular.

• Böylece, senin cansız sandığın yağmur ve güneşin yetiştirdiği nimetler, insan tarafından yenildiği zaman şereflenirler de insanın sıfatları olurlar. Arşın üstüne neşeli neşeli uçarlar.

52

• Biz önce rûh âleminden, hayat âleminden bu aşağılık dünyaya gelmiştik; şimdi yücelere yükseldik, derler.

• Aslında cihânın bütün cüz'leri ve zerreleri, hareket hâlinde olsun, sükûn hâlinde olsun, içlerine düşen ilâhî aşkın tesiri ile çırpınıp durmada ve; "Biz Rabbimize dönüyoruz." demektirler.

465 • Cihân cüz'lerinin zikr ve tesbihleri, göklere bir uğultu düşürmüş ve oraları çınlatmıştır.

Kazâ ve kader gökten baş çıkarınca bütün akıllılar kör olur, sağır olur.

469 • Kazâ ve kader gökten baş çıkannca, bütün akıllılar kör olur, sağır olur.

470 • Kazâ gelip çatınca, balıklar kendilerini denizden dışarı atarlar. Yerde kurulmuş bir tuzak, havada uçan bir kuşu bile yakalar. Güçsüz bir hâle kor.

• Peri ve şeytan bile şişe içine girer. Hattâ Hârût kendi ayağı ile Babil'e gidip, başaşağı bir kuyu içine asılır.

• Kazâ ve kaderden, ancak kazâ ve kadere kaçan kurtulur. Hiç bir burç hattâ "ay "in güçlü hâli bile onun kanını dökemez.

• Sen kazâ ve kadere uğradıktan sonra, kazâ ve kaderden başkasına kaçar, sığınırsan, hiç bir hile seni ondan kurtaramaz.

Darvanlıların, fakirlere bir şey vermeden bağlardan bahçelerden meyve toplamak için hileye baş vurmaları.

• Herhâlde *Kur'ân* 'da Darvanlıların hikâyesini okumuşsundur. Onu okuduğun hâlde niçin hile yolunda yürüyorsun?[54]

[54] Kalem Suresi'nin 17-32. ayetlerinde geçen tarihî bir vak'aya işaret var: Darvanlıların bahçesi Yemen'de, San'a şehrine 12 mil mesâfede idi. Müthiş bir çölün ortasında bulunuyordu. Bu bağ, çok iyi kalpli sâlih bir kişiye aitti. Bu hayırsever insan mahsûlünü toplayacağı zaman kendisine ve ailesine yetecek kadar mahsûlü ayırır, fazlasını fakirlere verirdi. Bu yüzden Cenâb-ı Hakk, o bahçeye bereket ihsan ederdi. O sâlih kimse vefât etti. O ne kadar cömertse, oğulları o kadar hasis idiler. Onların hasislikleri sebebiyle bağları harap oldu. İşte Hz. Mevlânâ bunun hikâyesini; anlatıyor.

53

475 • Akrep iğneli bir kaç kişi, bir kaç fakirin rızkını çarpmak için hile yoluna saptılar.

• Bir kaç kişi, Ömer ile Bekir, geceleyin başbaşa vererek hileler düşündüler.

• O kötü kişiler, sırlarını Allâh anlayıp da fakirlere haber vermesin diye gizlice konuşuyorlardı.

• Çamur; çamur sıvayana hile yapmaya, el; gönülden gizli bir iş görmeye kalkabilir mi?

• Cenâb-ı Hakk: "Seni yaratan, düşüncenin, gizli konuşmanın, münâcâtının gerçek mi, yalan mı olduğunu hiç bilmez mi? Derdini, gönül hastalığını hiç anlamaz mı?" diye buyurdu.[55]

[55] Bu beyitte Mülk Suresi'nin 13-14. ayetlerine işaret edilmektedir.

480 • Seher vakti yola çıkanı gözü ile gören, ertesi gün onun nerede bulunacağını bilemez mi?

• Yolcunun yüzünü gideceği yöne döndüren, adımının sayısını sayan, nereye ineceğini, neye bineceğini elbette bilir.

• Sen şimdi kulağını gaflet kirinden temizle de, o dertlinin ayrılık derdini dinle.

• O gamlı kişinin sefâlet hikâyesini dinlersen, bil ki, ona zekât vermiş gibi olursun.

• Gönül hastalarının dertlerini dinler; ve sudan, topraktan yaratılmış canların ihtiyaçlarına kulak verir, onlarla ilgilenirsen, zekât sayılır.

485 • Onun hünerli, fakat yoksulluk dumanları ile dolmuş bir gönül evi vardır. Sen o fakirin derdini dinlemek sûretiyle, o dumanlı eve bir pencere aç ki duman çekilsin, gitsin.[56]

[56] İyilik; hem insanî vazife, hem de çok hayırlı ve uğurlu bir hareket. Bir şair ne güzel söylemiş:
"Çalış gamgînleri şad etmeye, şad olmak istersen.
Şevindir kalb-i nâsı gamdan âzâd olmak istersen."

• Senin onu dinleyişin, ona bir nefes yolu açar da, gönül evindeki o acı duman azalır.

• Ey Hak yolcusu, sen, yüceler yücesi "Rabb"e gidiyorsun. Elimizden tut, bize himmet et. Bizim derdimize çâre bul.

• Bu hâl; şöyle mi yapayım, böyle mi yapayım diye tereddüde düşüş, rûh için bir hapishânedir. Onu bir tarafa gitmeye bırakmaz.

• Dünya sevgisi, rûhu bir tarafa; âhiret düşüncesi ise onu öbür tarafa çeker. Her biri "Doğru yol benim yolumdur." der durur.

54

490 • Bu tereddüt, Allâh yolunun tuzağı, sarp yeridir. Ayağı yağlı olmayan, yâni nefse kapılıp da bu gibi sürüklenişlere kapılmayan kişi, ne mutlu kişidir.

• O tereddüde düşmeden doğru yolda yürür, gider. Sen de yol bilmiyorsan onun ayak izlerini bul da, o ize düş, yürü.

• Ceylanın izini izle de her şeyden kurtul, yürü; o iz vasıtasıyla miske ulaşırsın... Yâni velînin, kâmil insanın yolunda yürü de, ilâhî kokuları al.

• Ey kardeş, sen bu yürüyüşle ateşe bile gitsen, sonunda apaydın yerlere, ötelere, yüce âlemlere varırsın.

• Hakk'ın (Lâ tehaf), yâni "Korkma." hitabını duydun ya; artık ne denizden kork, ne de dalgalardan ürk.[57]

[57]Yunus Sûresi'nin 62. ayetinin meâli şöyle: "Biliniz ki, Allâh'ın velîleri için korku yoktur. Onlar, mahzun da olmayacaklardır."

495. Mâdem ki Allâh sana bir korku vermiştir, o korkuyu sen (Lâ tehaf=) "Korkma" emri bil de, korkma... Mâdem ki sana tabak gönderdi, ekmek de gönderir.[58]

[58]Şeyh Sa'di merhumun *Bostan'ında* şöyle bir fıkra var: "Pek fakir bir ailenin süt emer bir çocuğu vardı. Bir gün kadıncağız: 'Efendi, çocuğun dişleri çıktı, kendimiz ekmek bulamazken, ona nereden bulup yedireceğiz?' dedi. Kocası da: 'Merak etme hanım, dişi veren ekmeği de verir.' cevâbında bulundu.

• Korku, korkmayan kişinindir. Yâni "Hikmetin başı Allâh korkusudur." nüktesini bilmeyen kişi içindir. Gam, gussa, keder, Hakk kapısında dönüp dolaşmayan ve oraya sığınmayan bahtsızların nasibidir.[59]

[59] Şeyh Galip hazretlerinin şöyle bir beyti Mevlânâ'dan mülhem gibi:
"Aşkta keder neyler,
Gam halk-ı cihânındır."

Allâh'tan başka her şey, insanı yavaş yavaş ölüme doğru götüren şeylerdir.

505 • Allâh'ın lütf ettiği kârdan kâr edin, yararlanın, ama lutuflara karşı pek de şımarmayın, aşırı sevinç göstermeyin; çünkü, Allâh sevinip övünenleri sevmez.

55

• Size gelen dünya nimetlerinden yararlanın, bir miktar ferahlanın. Fakat şunu da bilin ki, dünya nimetleri; para, pul, mevki şöhret gibi aşırı derecede meşgul eden, gönlünüzü çelen bu şeylerin hepsi de sizi Rabbi'nizden uzaklaştırır.[60]

[60] Bu beyitte: "Seni Rabb'inden alıkoyan, meşgul eden her *şey* senin düşmanındır", hadîsine işaret vardır. Bu hadîs "Dünya nedir?" sorusunun kısa, veciz bir cevâbıdır. Yâni dünya denilen ve terk edilmesi tavsiye edilen şey; servet vesâire değildir. Her ne ki seni Rabb'inden alıkoyuyor ve Hakk'ı sana unutturuyorsa, işte dünya odur. Nitekim Hz. Mevlânâ da şu beytinde bu hakîkati ifade buyurmuştur:

"Dünya nedir? Dünya, Allâh'tan gâfil olmaktır. Yoksa zenginlik, kadın, çocuk, çoluk değildir.." Şu hâlde cennet arzusu, cehennem korkusu da insanı aşırı derecede meşgul ederse, onların düşüncesi de Allâh'ı unutturacak dereceye varırsa, onlar da dünya sayılır. Yunus Emre hazretleri ne güzel söylemiş:

"Cennet, cennet dedikleri
Bir kaç evle bir kaç hûri
İsteyene ver anları
Bana seni gerek seni."

• Ey Hakk yolcusu, sen Hakk'la sevin, Hakk'la neşelen, O'ndan başkası ile olma. Çünkü O bahar mevsimi gibidir. Başkaları ise kara kış ayı.

• Sen bir pâdişah olsan, senin malın, mülkün, orduların, tâcın, tahtın bulunsa; şunu iyi bil ki, Allâh'tan başka her şey, seni yavaş yavaş ölüme doğru götüren şeylerdir.

• Ey Hakk yolcusu, gamın, kederin varsa sevin, neşelen; çünkü gam buluşma tuzağıdır. İnsan gamlı olduğu zaman Hakk'a sığınır, Hakk'ı hatırlar. Sonra bu yolda alçak gönüllü olmak, alçaklarda dolaşmak, hor görülmek, mânen yükselmektir.

510 • Aslında gam ve keder bir hazînedir. Senin hastalığın ve başına gelen belalar, sıkıntılar da birer hazînedir. Fakat bu düşünce, çocuklara nasıl tesir eder? Bunun bir hakîkat olduğunu nasıl anlarlar?

• Çocuklar hakîkate akıl erdiremedikleri için, oyunun adını duyunca yaban eşekleri ile yarış ederek koşarlar.

• Ey kör eşekler, bu tarafta, yâni dünyada şehvet tuzakları kurulmuştur. Kahır ve ilâhî gazap gibi kan içiciler, pusuya yatmışlardır.

• Oklar uçuşup durmada, onları atan yay da, gayb âleminde gizlidir. Gençlere, ihtiyarlatıcı yüzlerce ok saplanmaktadır.[61]

[61] Şârih Ankaravî hazretleri, bu beyti şerh ederken, Yunan filozofu Eflâtun'un şu sözünü almış: "Felekler birer yaydır. Vak'a, hadiseler de birer ok. İnsan nişân alınan bir hedeftir. Allâh da, o okları atan okçu."

56

• Gönül ovasına adım atmak gerek. Çünkü bedenimizin mayası olan balçık ovasında açılıp saçılmaya, gönül ferahlığı elde etmeye, mânen yükselmeye imkân yoktur.

515 • Ey dostlar, gönül yurdu eminlik ülkesidir. Orada mânevî kaynaklar var, çeşmeler var. Orası güllük, gülistanlık; orada gül bahçeleri içinde gül bahçeleri var.

• Ey dünya gecesinin yolcusu, acele gönle doğru gel. Orada gez dolaş. Çünkü, gönülde yol yol mânâ meyveleri veren ağaçlar var. Orada bilgi ve duygu dereleri akmaktadır.

527 • Fakat her insanın evveli, ibtidâsı şekildir, sûrettir. Ondan sonra can gelir, gönül gelir ki, o da, insanın iç yüzünün kemâli ve güzelliğidir.

• Her meyvenin ibtidâsı şekilden, sûretten başkadır. Ondan sonra onun tadı, lezzeti gelir. Lezzet onun mânâsıdır.

• Önce çadır bulurlar, kurarlar da, sonra Türk'ü oraya misafir ederler.

530 • Ey Hakk âşıkı, kendi maddî şeklini, sûretini sen çadır, mânânı da Türk olarak kabul et; yine mânânı kaptan, şeklini de gemi olarak düşün!

Herkes bir sevgili uğruna çalışır, uğraşır, didinir durur.

538 • Acı söz, sevimli ve güzel dudaklardan çıkınca tatlılaşır. Gül bahçesinde diken göze batmaz; gönül çekici olur.

• Pek acı olan Ebûcehil Karpuzu'nu sevgili sunarsa, o insana hurma gibi tatlı gelir. Dar bir ev de, evdeki dost yüzünden, ova gibi görünür.

540 • Nice nazlılar, nâzeninler vardır; gül yanaklı, ay yüzlü bir güzele kavuşmak ümidi ile diken taşırlar.

• Ay çehreli sevgilileri için hamallığa katlanmış, ağır yükler altında kendini ezdirmiş, sırtı yara bere olmuş ne kadar insan vardır?

• Demirci geceleyin evine gelip ay yüzlüsünü öpmek için, gündüz kavurucu ateş karşısında, dumanlar içinde, demir döve döve kendi yüzünü kapkara eder.

• Esnaftan biri, geceye kadar dükkanında çarmıha gerilmiş gibi oturur durur. Ve bütün gün dükkana haps olup kalmak zahmetine katlanır. Bu sıkıntılar ona hoş gelir. Çünkü onun gönlünde bir selvi boylu yatmaktadır.

57

• Bir tâcir denizde, karada yolculuk eder. Kazancını artırmak için, memleketinden, yurdundan uzak düşer. Gurbet acılarını tadar. O bütün bu sıkıntılara, evinde oturan eşinin sevgisi ile katlanır.

545 • Kimin bir ölüye, yâni fânî bir varlığa sevdâsı varsa, o sevdâyı canlı ve diri varlığa kavuşmak için besler. Böylece fânî bir varlığı sevmek, aşka bir köprü olur da, onu ilâhî sevgiye ulaştırır.

• Bir dülgerin, yüzünü keresteye çevirip, onunla meşgul olması, ter dökerek onu işlemesi de, ay yüzlü bir güzele yararlı olmak içindir.

• Ey Hakk yolcusu, sen öyle bir diriye kavuşmak için, ona kavuşmayı umarak çalış, çabala ki, o gönül verdiğin diri, bir müddet sonra cansız bir hâle gelip toprağa gömülmesin.

• Hislerine kapılıp da bir saman çöpünü, yâni fânî bir güzeli kendine yakın bir dost olarak seçme. Çünkü ondaki sevgi ve yakınlık duygusu iğretidir. Sen kalıcı dostu ara.

• Eğer Allâh'tan başka senin gönül verdiklerinde vefâ ve bağlılık olsaydı, senin en vefâlı yakının olan annen ile babanın dostluğu nerede?

550 • Eğer Hakk'tan başka biri dayanmaya ve güvenmeye layık olsaydı, senin dadı ve lalana olan bağlılığın, dostluğun devam etmez mi idi?

• Senin süte, memeye olan alışkanlığın kalmadı; mektepten nefret ederdin, yâni tiksinirdin; o da geçti gitti.

• O dostluk, o alışkanlık onların varlık duvarlarına akseden ışıktı. O ışık güneşe döndü gitti.

• Hakk güneşinin ışığı her neye aks ederse, her neye düşerse, ey yiğidim, sen ona âşık olursun.

• Böylece, sevdiğin her varlıktaki güzellik Allâh'tan geliyor. Sen, her neye âşık olursan, o şey ilâhî sıfatlardan biri ile yaldızlanmış, nûrlanmış.

555 • Gönül verdiğin şeyin yaldızı, aslına gidip de o şey çirkinleşince, bakırı meydana çıkınca, yâni sevdiğin güzelliğini kaybedince, tabiatın ona doyar, ondan hoşlanmaz, onu boşlayıverir.

• Sevgilinin seni büyüleyen, o yaldızlı sıfatlarından, o yaldızlı güzelliğinden elini, ayağını çek; bilgisizlik yüzünden kalp bir madeni altın sanıp da hoş deme.

• Çünkü kalp şeylerdeki hoşluk, güzellik iğretidir. Görünüşte süslü püslüdür, ama altında süssüzlük, çirkinlik vardır.

• Fânî varlıklarda görülen güzellik, ilâhî güzelliğin iğreti olarak onlara aksetmesinden ibârettir. Akseden o nûr, günün birinde aslına geri dönecektir. Bu yüzden ey sâlik, iğreti güzelliklere bakma da, sen onun aslını, yâni o güzelliği vereni ara!

58

• Güneşin duvara düşen nûru, yine güneşe gider. Sen duvara düşen nûra değil de, o nûru düşürene, yâni güneşe git; sana layık olan odur.

560 • Mâdem ki oluktan su akmadı, yâni güzellerden vefâ görmedin; bundan sonra suyu, sen göklerden elde et.

Mecnûn'un Leylâ'nın mahallesinde oturan bir köpeği okşaması.

567 • Mecnûn bir köpeği okşuyor, öpüyor ve önünde âdetâ kendinden geçiyordu.

• Etrafında eğilip bükülerek dönüp dolaşıyor ve ona gül suyu şerbeti veriyordu.

• Boşboğazın biri; “Ey ham Mecnûn!” dedi. “Yaptığın bu çılgınlık nedir?”

570 • “Köpek her zaman pis şeyleri yer, ağzı da pistir. Kuyruğunun altını bile ağzı ile temizler.”

• Köpeğin bir çok ayıbını saydı, durdu. Allâh’ın yarattığı mahlûkların ayıbını gören, gaybları bilen Allâh’tan habersizdir.

• Mecnûn dedi ki: “Sen, baştanbaşa bir sûretten, bir şekilden, bir bedenden ibâretsin. İçeriye gir, yâni rûh âlemine dal da ona benim gözümle bak.”

• “Bu köpek, Allâh’ın çözülmez bir tılsımıdır. Yâni Allâh onun gönlünde sâhibine karşı duyduğu bağlılığın, sevginin ve vefânın hazînesini gizlemiştir. Sonra o, Leylâ mahallesinin bekçisidir.

• Sen köpek deyip geçme, onun himmetini gör. Gönlündeki, canındaki anlayışı seyret. İrfânına bak, kendisine neresini seçmiş, neresini yurt edinmiş.

575 • O benim gönül mağaramın mübârek yüzlü Kıtmir’idir. Hattâ o benim dert ve hüzün ortağımdır.

• Leylâ’nın mahallesinde oturan bir köpeğin bir kılını, ben nasıl olur da arslanlara değişebilirim?

. Ey köpeklerine arslanların kul köle olduğu azîz varlık, senin hakkında fazla söz söylemeye imkân yoktur, vesselâm.

• Ey dostlar, şekilden, sûretten geçer, mânâ âlemine girerseniz, orasının cennet ve gül bahçesinin içinde gül bahçesi olduğunu görürsünüz.

59

• Ey sâlik, kendi sûretini, mevhum benliğini kınp yakacak olursan, yâni bütün putların anası olan kendi nefsine tapmaktan kurtulursan, içindeki bütün putları kırmayı öğrenirsin.

• Bundan sonra, artık her sûreti, her putu kırar, Hz. Haydar gibi Hayber Kalesi’nin kapısını koparırsın.

592. Malı çalışıp didinen elde eder. Bir defineye rastlayan kişi, pek azdır.

• Nerede Hz. Mustafa ki, mübârek bedeni can olsun da, “Cenâb-ı Hakk ona Kur’ân’ı öğretti” sırrına ersin.

• Allâh ilmi, hakîkati beden ehlinin hepsine “Kalemle öğretti.” Cenâb-ı Hakk, keremini bağışlamada kalemi vasıta olarak yüceltti.

Gösterişten, yalandan, riyâdan ibâret yüzler de vardır.

601 • Gösterişten, yalandan, hile ve riyâdan ibâret yüzler de vardır. Böyle bir yüzün müslümanlardan gizli kalması daha iyidir.

• Öyle yüzler vardır ki, şeytanlar, sinekler gibi o yüze üşüşürler. Bekçi gibi orasını yurt edinirler, otururlar.

• Böyle kişinin suratını görünce, ya bakma, yâhut bakarsan hoşlanıp gülme.

• Böyle nûrsuz ve habîs yüzler için Cenâb-ı Hakk; “Alnının perçeminden yakalar, çekeriz.”[62] diye buyurmuştur.

[62] Alak Suresi, 16. ayet.

Akrabadan gelen kötülük can yakıcıdır.

623• Akrabadan, dosttan ve yakınlardan gelen bir cefâ, düşmanın üç yüz bin cefâsına bedeldir.

• Çünkü gönül, akrabanın ve dostların cevr edeceğine, cefâda bulunacağına inanmaz. Canı onun lutfuna ve vefâsına alışmıştır.

Benim kendimden bile haberim yok.

668 • Benim kendimden bile haberim yok. Gönlümde "Allâh"tan başka bir şey mevcut değildir.

60

669 • Dünkü yediğim yemek bile hatırımda yok, bu gönül hayretten, Allâh'ın yarattıklarına bakıp, yaratana hayran olmaktan başka bir şeyle şad olmuyor.[63]

[63] Hayret, hayranlık, şaşırıp kalma, Allâh'ın aşk ve şevkinden, güzel yaratma gücünden insanın hayran olup kalması, dünya, yıldızlar, dağlar, göller, mehtaplar, çiçekler, kelebekler, denizlerin dibinde yüzen renk, renk balıklar, hepsinde o büyük, eşsiz Allâh'ın sıfatı, güzelliği, kudreti sergileniyor. Bu yüzden Cenab-ı Peygamber "Allâh'ım sana karşı duyduğum hayranlığı arttır." diye duâ etti.

670 • Ben akıllıyım ama Hakk delisiyim. Bunu hatırla da, kendimde olmayışımı mazur gör.[64]

[64] Şeyh Sühreverdî hazretleri *Avatifü'l-Meârif* adlı eserinde: "Bazı kişiler, kendilerini Hakk delisi gibi göstererek nefsanî arzularına uyarlar. Çeşitli günahlar işlerler. Sonra, melamet hırkasına bürünerek, kendilerinin Hakk âşıkı olduklarını iddia ederler. Şunlara kanmamak gerek. Bunlar Hakk âşıkı değil, birer sapıktır."

• Birisi pis olan, haram olan hurma şerbetini içse de sarhoş olsa, şerîat onu mazur görür. Sözleri ve davranışları üzerinde pek durmaz.

• Sarhoşun ve esrar içenin, kadın boşaması ve bir şey satması doğru değildir. Kabul edilmez. Sanki o, çocukmuş gibi yaptığı affedilir.

• Eşsiz pâdişahın, yâni benzeri olmayan Allâh'ın mânevî kokusundan, ona karşı duyulan hayranlıktan, sevgiden gelen mestlik, mânevî zevk ise, şarabın verdiği sarhoşlukla kıyaslanamaz.[65]

[65] Şeyh Sâdi hazretleri bir beytinde şunları söylüyor: "Şarabın sarhoşluğu gece yarısına kadar sürer. Güzel yüzlü bir sakinin verdiği mânevî sarhoşluk kıyâmete kadar devam eder."

688 • Hakk aşkıyla mest olan kişi, nefsanî duyguların tesiri ile nasıl ayılır? Yâni duyduğu mânevî zevki nasıl bırakabilir? Hakk mesti, sur üfürülünceye kadar kendine gelmez.

• Hakk şarabı gerçekten vardır. Yalan değildir. Sense ayran içtin. Ayran içtin, ayran.

690 • Sen kendini Cüneyd-i Bağdadî veya Bayezid-i Bestamî gibi gösteriyorsun, sonra da tutuyor; "Ben o kadar sarhoşum ki, balta ile anahtarı birbirinden ayırdedemiyorum." diyorsun. Haydi yürü git.

• Ey hileci adam, damarındaki kötülüğü, tenbelliği, hırsı, tama'ı bu sersemlikle nasıl gizleyebilirsin?

• Kendini Hallac-ı Mansur gibi gösteriyorsun, hâlbuki Hallac, aşk ateşini, nefsinin pamuğuna düşürüp onu yakarken, sen şerîati yakan imansızlık ateşini, dostların inanç pamuğuna düşürüyor, onları felâkete sürüklüyorsun.

61

695• Kendini Hakk yolunun yolcularından sayma, sen yol kesenlerin dostusun, boş laflar, söyleme...

• Delilikten geri dur, akla doğru koş, iğreti kanat hiç insanı göklere uçurur mu?

• Sen kendini Hakk âşıkı gösteriyorun, hâlbuki kapkara bir şeytanla aşk oyununa girişmişsin.

• Kıyâmet gününde, sevenle sevileni birbirine bağlarlar da öyle ortaya çıkarırlar.

• Sen ne diye kendini aptallığa vuruyor, kendi kendinden geçmiş gösteriyorsun? Sen üzümün kanını içip de sarhoş değilsin. Sen bizim kanımızı içmişsin.

701• Sanatın, sanatkardan uzak olmayacağını sanarak, kendini Hakk'a yakın sanıyorsun.

• Şunu görmez misin ki: "Velîlere mahsus olan Hakk'a yakınlıkta yüzlerce kerâmet, yüzlerce akıl almaz hâller var."

• Demir, Dâvud(a.s.)'ın elinde mum gibi yumuşadı, senin elinde ise mum, demir gibi sertleşiyor.

Hakka yakınlık, kabiliyet ve istidat sebebiyle çeşit çeşittir.

• Yaratmak, rızk vermek sûretiyle olan Hakk yakınlığı umumîdir. Allâh bütün yarattıklarını sever. Onların rızkını verir. Onları gözetir. Onlardan uzak değildir.[66]

Kaf Suresi'nin 16. ayetinde: "Biz, insana şah damarından daha yakınız", diye buyrulmuş ve bütün mahlûkat için umumî, genel bir yakınlık olduğu bildirilmiştir. Evet, yaratan, her şeyi halk eden Allâh, yarattıklarından ayrı ve uzak değildir. Mesela; Süleymaniye Camii'ne gitsek, cami-i şerifin ne tarafına bakarsak bakalım, orada Mimar Sinan'ın sanatının üstünlüğünü, kemâlini görürüz. Bununla beraber Allâh'a yakınlığın çeşitleri ve dereceleri vardır. Hz. Mevlânâ, bir kaç örnek vererek bu hususu daha iyice anlamamıza yardımcı olmaktadır.

• Fakat nebilerle velîler, ayrıca, ilâhî aşkın ve rabbânî ilhamın da yakınlığına ermişlerdir. Bu sebeple onların yakınlığı başka türlü bir yakınlıktır.

705• Babacığım, Hakk yakınlığı çeşit çeşittir. Güneş dağa da, taşa da, altına da ışığını düşürür, vurur.

• Fakat güneşin altına öyle bir yakınlığı vardır ki, o yakınlıktan, söğüt ağacının haberi bile yoktur.

• Güneş, kuru dala da, yaş dala da yakındır. Güneş ikisinden de utanır, gizlenir mi?

• Fakat zamanı gelince olgun, lezzetli, güzel kokulu meyvelerini yiyeceğin yaş, taze dalın güneşe yakınlığı nerede?

• Kuru dalınki nerede? Kuru dal, güneşe yakınlığı yüzünden daha çok kurumaktan başka ne elde edebilir?

Çakalın boya küpüne düşüp boyanması ve çakallar arasında tavusluk dâvâsına kalkışması.

721 • Bir çakal boya küpüne düştü. Birazcık o küpte kaldı.

• Sonra postu boyanmış olarak çıktı. "Ben" dedi, "Göklerin tavus kuşu oldum."

• Onun boyalı tüyleri, hoş bir parlaklık elde etmişti. Güneş de o renklere vuruyor, parıl parıl parlıyordu.

• Tüylerini yeşil, kırmızı, penbe ve sarı renkte gördü. Gitti, kendini çakallara gösterdi.

725 • Hepsi de: "Ey çakalcık!" dediler. "Bu ne hâl? Baştanbaşa neşelere dalmışsın?

• O neşe sebebiyle bizden ayrılıyorsun. Bu ululanmayı, bu kendini beğenmeyi nereden getirdin?"

• Çakallardan biri onun önüne geldi ve “Ey filan!” dedi. “Yâ hile yapıyorsun, Yâhut da ermişlerden biri oldun?

• Minbere çıkıp, hoş laflar ederek, halkı kendine bağlamak için, hile yollarına sapıyorsun.

• Çok çalıştın, bir hâl elde edemedin, sonunda hile ile utanmazlığı ele aldın.”

766 • O renk renk olmuş çakal, kendisini kınayanın kulağına gizlice dedi ki:

• “Bir bana bak, bir de rengimi seyret. Hiç bir puta tapanın benim gibi güzel putu yoktur.

• Benim gül bahçesi gibi yüzlerce rengim var. Hoş ve güzel bir hâldeyim. Bana kafa tutma. Bana secde et.

• Benim süsümü, parlaklığımı, rengimi gör de, bana “Dünyanın varlığı ile öğündüğü kişi, dinin direği” lakaplarını ver.

63

770• Ben, Allâh’ın lutfuna mazhar olmuşum ululuğu, büyüklüğü anlatan bir levha hâlini almışım... Benim varlığımda Allâh’ın sırlarının şerhi vardır.[67]

[67] Çakaldan murad: Dış yüziinü süslemiş, güzel görünen, fakat iç yüzü yırtıcı olan, yâni çakallıktan kurtulmamış olan, hayırsız kişiyi temsil etmektedir. Sâlih insanların kıyâfetlerine bürünen, dilini şeyhlerin, âriflerin sözleri ile süsleyen; “Bana gelin, ben üstün bir varlığım, kâmil insanım, sizi hakîkate ulaştıracağım.” diye onu bunu kandıran sahte şeyhlerin sembolü. Bu hikâye, hâlinden memnun olmayan, Allâh’ın verdikleri ile kanaat etmeyen, takdirin dışına çıkarak, kendi nefsanî arzularına uyan, fakat bir türlü huzûra kavuşamayan insanların hâlini anlatmaktadır.

• Ey çakallar, aklınızı başınıza alın da, bana artık ‘çakal’ demeyin. Bir çakalda bu kadar güzellik bulunur mu?”

• Çakalların hepsi de, mum etrafında toplanan pervaneler gibi oraya toplandılar.

• “O hâlde ey elmasım, sana ne diyelim?” diye sordular. O da ‘“Müşteri yıldızına benzeyen erkek tavus kuşu’ deyin.” cevâbını verdi.

• Çakallar; “Peki ama” dediler. “Can tavusları, yâni üstün varlıklar gül bahçelerinde salınır, cilveler ederek nazlı nazlı gezerler.

775 • Sen de onlar gibi cilveler eder misin?” “Hayır.” dedi. “Çöle düşmeden, Sina’yı nasıl anlatabilirim?”

• “Tavus kuşları gibi ötüyor musun?” diye sordular. “Hayır ötemem.” dedi. “Öyle ise” dediler. “Ey yüce er, sen tavus kuşu da değilsin.

• Tavus kuşunun giyeceği elbise, yâni renk renk olan tüyleri kökten gelir; sen renkle, iddia ile ona nasıl benzersin?”

Geveze adamın birinin, her sabah bir kuyruk parçası ile bıyığını yağlayıp dostları arasında; “Şunu bunu yedim.” diye öğünmesi.

• Aşağılık bir kişi bir kuyruk parçası bulmuştu. Her sabah onunla bıyığını yağlardı.

• Zenginlerin yanlarına gider; “Ben bir toplantıda yağlı, ballı yemekler yedim.” derdi.

• Bıyıklarıma bakın der gibi de, eliyle bıyıklarını büker, düzeltirdi.

735 • “Bıyıklarımın yağlı bulunması, benim doğru söylediğimin şahidi, yağlı ve tatlı yediğimin delîlidir.” derdi.

64

• Karnı ise sessiz sedasız; “Allâh, yalancıların hilelerini yok etsin” diye söylenirdi.

• “Senin lafın, bizi açlık ateşine attı. O yağlı bıyıkların kökünden yolunsun, kopsun.

• Ey dilenci, senin çirkin lafın olmasaydı, bir kerem sâhibi çıkar, belki bize acırdı. Yemek verirdi.

• Eğer açlık ayıbını gösterseydin, yâni aç olduğunu gizlemeseydin, eğrilik yâni yalancılık yoluna sapmasaydın, belki bir hekîm çıkar, derdine devâ olurdu.

740 • Cenâb-ı Hakk; ‘Ey eğri kişi, eğri büğrü hareket etme. Kıyâmet gününde, doğrulara doğrulukları fayda verir.’ diye buyurdu.[68]

[68] Maide Suresi’nin 119. ayetine işaret eylemiştir

• Ey alçak adam, eğri büğrü yatma, neyin varsa göster. Artık doğru ol.[69]

[69] Hud Suresi’nin 112. ayetine işaret vardır.

• Ayıbını, kusurunu söylemiyorsun, bari sus; kendini hileden, gösterişten çek; bu kötü huylardan tamamıyle uzaklaş.”

748 • Bıyığını yağlayan adam, hileye saparak, devletliyim ve üstün bir insanım dâvâsına girişmişti. Midesi ise, aç kalmasına sebep olduğu için bıyığından nefret ediyordu.

• Allâh’ım, onun gizlediğini meydana çıkar, o bizi yaktı, yandırdı. Sen de onu rezil et, diyordu.

750 • Bedeninin bütün cüz’leri o hileci adama düşman olmuştu. Çünkü onların hakkını vermiyor, onları aç bırakıyordu. O bahardan söz ediyordu. Onlar ise kış içinde kalmış gibi idiler.

• Adam ihsanlardan, bağışlardan laf edip duruyor, fakat merhamet dalını kökünden söküyordu. Yâni tok göründüğü için, kimse ona acımıyordu. Tok görünüp, midesini aç bırakıyordu.

• Yâ doğru ol, ya sus. Kendinde olmayan bir şeyi iddia etme. Ondan sonra Hakk’ın rahmetini gör ve onu doya doya iç.

• Nihayet onun midesi ona düşman oldu da, gizlice duâ için el açtı.

• “Allâh’ım!” diye yalvardı. “Bu aşağılık adamı rezil et de, büyükler, iyi insanlar bize acısınlar, merhamet etsinler.”

65

755• Bütün yarattıklarını seven ve onlara acıyan Allâh, aç kalmış midenin duâsını kabul etti. İhtiyaçtan doğan yanıp yakılma, adamın içinden dışına vurdu.

• Cenâb-ı Hakk; “Ey insan, kötülük ediyorsan da, puta tapıyorsan da Mâdem ki beni gönlünde buldun ve bana duâ ettin, yalvardın, yakardın, ben seni mahzun bırakmam, duânı kabul ederim.” diye buyurdu.

• Sen duâya sımsıkı sarıl, yalvar, yakar; duâ, sonunda gulyabânî, yâni nefsin elinden seni kurtarır.

• Adamın midesi, kendini Hakk’a teslim edince, bir kedi geldi, onun bıyıklarını yağladığı kuyruk parçasını kapıp kaçtı.

• Evdekiler kedinin arkasından koştularsa da, kedi kaçtı. Adamın küçük oğlunun, babasının azarı korkusundan beti benzi attı.

760• O küçük çocuk, babasının bulunduğu topluluğa geldi. Durumu anlattı. O boş laflar eden adamın şerefini bir paralık etti.

• Çocuk o kalabalık içinde babasına dedi ki: “Babacığım, hani senin her sabah dudaklarını, bıyıklarını yağladığın o kuyruk vardı ya...

• Ansızın bir kedi geldi, onu kaptı kaçtı. Arkasından çok koştuk ama faydası olmadı.”

• Orada bulunanlar şaşırıp gülmeye başladılar, sonunda küçük düşen adama acıdılar.

• Onu yemeğe çağırdılar, doyurdular, ona merhamet yağdırdılar; sanki onun topraktan yaratılmış bedenine merhamet tohumu ektiler.

760• O da, kerem sahiplerinin, iyi insanların iyiliğini, şefkatim, acımalarını görünce, doğru olmanın zevkine vardı. Gurura kapılmaktan, kendini üstün görmekten vazgeçti. Doğruluğa kul oldu, köle oldu.

Hakk yolunda çok imtihanlar ve çok imtihan mihenk taşları vardır.

743• Eğer sen, doğruluktan bir kâr elde etti isen, küçük de olsa, mânevî bir kazancın varsa sakın ağzını açma, kendinden bahsetme, kendini üstün görme. Çünkü Hakk yolunda çok imtihanlar, çok imtihan mihenk taşları vardır.

• Bir çok hususta seni deneyen imtihan mihenk taşlarına bile imtihanlar vardır. Yâni seni imtihan eden kişilerin, senin mânevî değerini anlamak için seni mihenk taşına vuran mürşidlerin de imtihanları vardır. Onlar da her insan gibi Hakk'ın imtihanından geçerler.

66

745 • Cenâb-ı Hakk buyurdu: "İnsan, doğuşundan ölümüne kadar, her sene iki defa imtihan olur."[70]

[70] Burada Hz. Mevlânâ Tevbe Sûresi'nin 126. âyetinden ilham alarak: "İnsan doğuşundan ölümüne kadar her sene iki defa hastalık, sıkıntı, yoksulluk, sevdiklerimizden birisinin kaybolması gibi, çeşitli musibetlerle imtihan edilmektedir." diye buyurur. Azîz Peygamber Efendimiz (s.a.v.) de bir hadîslerinde şöyle buyurur: "Serveti kaybolmayan, bedeni hastalanmayan kulda hayır yoktur. Allâh, bir kulunu severse onu ibtila eder. Yâni bir derde mübtela kılar. Sonra ona sabretmesini öğretir."

• Babacığım, bu dünyada imtihan içinde imtihan vardır. Aklını başına al da,küçük bir imtihanla kendini satın alma. Yâni ufak bir imtihan geçirmekle kemâle erdiğini sanma.

Hârût ile Mârût'un hikâyesi ve onların Hakk Teâlâ'nın imtihanına karşı yiğitlik taslamaları.

801 • Hârût ile Mârût, göklerde, yerlerde gördükleri bütün eserlerde, Allâh'ın sanatını, yaratma gücünü ve kendilerinde zuhur eden kuvvet ve kudretini gördükleri, sezdikleri için hayran olmuşlar, pâdişahlar pâdişahının akıl almaz işlerinden, azar azar kahretmesinden ve o kahır içinde mutluluğun gizli bulunmasından şaşırmışlar, kendilerinden geçmişlerdi.[71]

[71] Hârût ile Mârût adlı iki melek, insan oğullarının kötülüklerini görüp Cenâb-ı Hakk'a şikayette bulunmuşlardı. İnsan denilen ve eşref-i mahlûk sayılan bu mahlûkların yeryüzünde hep günah işlediklerinden sızlanmışlardır. Allâh da onlara; "insanlardaki nefsanî duygular, şehvet sizde de olsa idi daha kötü olurdunuz, insanlardan daha fazla günah işlerdiniz" diye buyurdu. Fakat bu melekler kendilerine güvendikleri için Hakk'a isyan etmeyeceklerini, temiz kalacaklarını söylediler. Bunun üzerine Cenâb-ı Hakk, insanlara verdiği şehveti bunlara da verdi. Ve onları gökten yeryüzüne, Bâbil'e indirdi. Onlar Bâbil'de hâkimlik ederlerken, çok güzel bir kadın, bir iş için yanlarına geldi. Melekler kadını görünce hayran oldular. Hakk'a verdikleri sözü unuttular. Fakat kadın isteklerine uymak için bazı şartlar ileri sürdü: Yâ kocasını öldürüp kaatil olmalarını, yâhut puta tapmalarını, yâhut da şarap içmelerini şart koştu. Şarap içmeyi en uygun bularak şarap içtiler. Bunun üzerine kadın onlara; "Bir şartım daha var." dedi. "Siz her gece ism-i âzamı okuyup göğe çıkıyorsunuz, onu bana da öğretin." Onlar bu şartı da kabul ettiler. Ona ism-i âzamı öğrettiler. Kadın göğe çıktı. Yeryüzüne inip kirlenmek istemedi. Hakk da onu bir yıldıza çıkardı. Zühre Yıldızı işte bu kadınmış. Meleklere de dünya azabı ile âhiret azabından birini kabul etmeleri söylendi. Onlar da dünya azabını tercîh ettiler. Allâh'ın izni ile onlar Bâbil kapısına başaşağı asıldılar. Orada kıyâmete kadar azap çekeceklerdir. *Kur'ân-ı Kerîm'de* Bakara Suresi'nin 12. ayetinde bu iki meleğin Babil'e indikleri, halka sihir öğrettikleri, kendilerine müracaat edenlere sihir öğretmeden; "Biz Allâh tarafından size bir imtihan olarak geldik. Sihir öğrenip kâfir olmayın." dedikleri hikâye edilmektedir.

67

• Allâh'ın, içinde mutluluğu gizlediği kahır ve azabı böyle mest eder, şaşırtır, kendilerinden geçirirse, Allâh'a miracın, Allâh'a yükselmenin ve onu mânen bulmanın ne biçim bir mestlik vereceği düşünülmelidir.

• Hakkın içinde mutluluklar gizlediği kahır tuzağındaki yem, böyle bir mestlik verirse, ya onun ihsan sofrası, iyi öğüdü, ayırt etmeden bütün kullarının önüne cömertçe açtığı çeşitli nimetlerinin sofrası neler verir, neler lutfeder?

• Hârût ve Mârût mest olmuşlar, nefis ve şehvet kemendinden fırlamış kurtulmuşlar, âşıkçasına hay edip duruyorlardı.

805 • Fakat yürüdükleri Hakk yolunda, öyle bir pusu öyle bir imtihan vardı ki, onun fırtınası, dağı bile saman çöpü gibi kapıyor, kaldırıyordu.

• Hakkın imtihanı onları alt üst ediyordu ama, mest olanın böyle şeylerden haberi olur mu?

819 • Benim gibi sen de, şehvet sarhoşluğundan kendini kurtar. Şehvet mesti olanı, deve üstünde seyret.

820 • Dünyadaki bu şehvet sarhoşluğu da, meleklerin sarhoşluklarına karşı pek azdır. Çünkü dünyadaki şehvet sarhoşluğu cismânîdir, bedene aittir. Meleklerin sarhoşluğu ise rûhanîdir.

• Melek sarhoşluğu, şehvet sarhoşluğunu giderir. Çünkü erkeklik ve dişilik nedir? Bilmeyen melek nasıl şehvete kapılabilir?

• Ey gâfil sen tatlı su içmeyince acı su sana gözdeki nûr gibi hoş gelir.

• Gök şarabının bir damlası insanı şaraptan da vazgeçirir, sakîden de, dünya güzelliklerinden de...

• Artık sen düşün; meleklerin ve ilâhî celâlden, rabbânî tecellîden etkilenmeyen, pâk olan tertemiz rûhların mest oluşları kendilerinden geçişleri nasıldır?

825• O tertemiz rûhlar gök şarabının kokusuna gönül bağlamışlar da, dünya şarabının küplerini kırmışlardır.

• Ancak ümitsiz bir hâle düşenler, gök şarabından, bu ilâhî şaraptan uzak kalanlar, kâfirler gibi kabirlerinde gizlenerek rahmetten meyûs olmuşlardır.

• Onlar iki dünyada da ümitsizliğe düşmüşlerdi. Hadsiz, hesapsız dikenler ekmişlerdir. Yâni herbiri diken gibi ona buna batmış, insanları üzmüş, kötü işler işlemişlerdir.

68

• Yeryüzünde işlenen kötülükleri, zulümleri, günahları, dökülen kanları görünce Hârût ile Mârût mânevî mestliklerinden; “Yazıklar olsun.” dediler. “Keşke biz de yeryüzüne rahmet yağdırsaydık. Yâni yeryüzüne adâlet ve huzûr getirseydik.

• Şu günahlar ve zulümler yurdu olan dünyaya adâleti, sevgiyi, insafı, merhameti, ibâdet ve vefâyı yerleştirseydik.”

830• Onlar, bu sözleri söylediler ama, ilâhî kazâ ve kader de “Durun!” dedi. “Ayaklarınızın önünde pek çok görünmeyen tuzaklar var.

• Çünkü bu yolda ölenlerin saçlarından, kemiklerinden yollar kapanmıştır da, vahdet vadisine giden yolcular, ayak basacak yer bulamıyorlar.

• Yol baştan başa kemik, saç, sinir dolu. O yolda Allâh’ın kahır kılıcı nice varları yok etti.

• Cenâb-ı Hakk; “Allâh’ın lutfuna, inayetine kavuşmuş kullar, yeryüzünde yavaş yürürler.”[72] diye buyurdu.

[72] Furkan Sûresi’nin şu anlamdaki 63. ayetine işaret var: “Rahmân olan Allâh’ın has kulları yeryüzünde vakar ve tevazu ile yürürler. Onlara câhiller hitap edip de mânâsız bir söz söyleyince, aynı şekilde karşılık vermezler. ‘Selamette olunuz’ derler.” **Hz.** Mevlânâ da bir gazelinde; “Sana ‘Murâîsin’ derlerse, ‘Dediğinizin iki kat fazlasıyım’ de yürü. Eğer kızıp da sana sövmeye başlarlarsa onlara duâ et ve gönül hoşluğu ile gülerek git.” diye buyurur.

835 • Yalınayak bir kimse; bir dikenlikte durarak, dinlenerek, düşünerek, sakınarak, çekinerek yürüyebilir. Yâni hak yolunda yürüyen bir kişi, adım attığı yere dikkat etmeli, düşünerek gitmeli ki yürüyebilsin.

• Kazâ ve kader de bu sözleri söylüyordu. Ama Hârût ve Mârût coşkunluklarının perdesi arkasında gizlenmişlerdi. Kulakları da tıkanmıştı. Duymuyordu.

• Bu dünyada varlıklarından, benliklerinden kurtulanlardan başka herkesin gözleri kapalı, kulakları tıkalıdır.[73]

[73] Bakara Sûresi'nin 7. ayetine işaret var.

• Allâh'ın lutfundan, inayetinden, yardımından başka gözleri kim açabilir? Allâh'ın sevgisinden başka Hakk'ın öfkesini ne yatıştırabilir?

• Dünyada başarısız gayrete, cehde, çabaya kimse düşmesin. Doğru yolu Allâh daha iyi bilir. Yâni ibâdete sıkıca bağlanma. Onun semeresi olan müşâhede, Allâh'ı mânen bulma Allâh'ın yardımı ile olur. Allâh'ın yardımı ve lutfu olmayınca ibâdetler yorgunluktan ibâret kalır.

69

Firavun'un Mûsâ (a.s.)'ı rüyasında görmesi ve onun doğmaması için tedbirlere girişmesi.

840 • Firavun'un cehdi, uğraşması Allâh'ın yardımı olmadığı için başarısızdı. Her ne dikiyorsa, o sökülüyordu.

• Firavun'un buyruğu altında binlerce yıldız bilgini, rüya yorumcusu büyücüler vardı.

• Ona rüyasında Hz. Mûsâ'nın doğacağını, sonra mülkünü yakıp yıkacağını göstermişlerdi.

• Firavun rüyasını düş yoruculara ve yıldız bilginlerine söyledi. "Bu hayalin, bu uğursuz rüyanın hükmünü nasıl gidermeli?" diye sordu.

• Hepsi de; "Çâresine bakalım, yol kesenler gibi doğum yolunu vuralım." dediler.

845• Hz. Mûsâ'nın doğacağı gece Firavun'un kulları şu karara vardılar:

• O gün erkenden pâdişahın tahtı meydana kurulacak ve önünde toplantı yapılacaktı.

• Şehirde pâdişah adına tellallar çağrılmasını emrettiler.

• "Ey İsrâiloğulları!" denecekti. "Pâdişah filan yerde sizi huzûruna çağırıyor.

• Size perdesiz, örtüsüz yüzünü gösterecek, sevâba girmek için size ihsanlarda bağışlarda bulunacak."

• Çünkü İsrâiloğullan Firavun'a hiç yaklaşamazlardı. Firavun'un yüzünü görmelerine izin yoktu.

850 • Hattâ yolda Firavun'a rastlasalar; yüzü koyun yere kapanıp ona secde ederlerdi. Yasa böyle idi.

• Yasaya göre, hiç bir İsrâilli, vakitli vakitsiz Firavun'un yüzünü göremeyecekti.

• Yolda çavuşların sesini işitip de Firavun'un gelmekte olduğunu anlayınca, onun yüzüne bakmamak için yüzlerini duvarlara döndürürlerdi.

• İçlerinden birisi Firavun'un yüzünü görürse suçlu olurdu; başına en kötü işler, en ağır cezalar gelirdi.

• Onlar da, görmelerine imkân bulunmayan o yüzü pek görmek isterlerdi. Çünkü insan, men edildiği şeye düşkün olur.

855 • "Ey İsrâiloğulları! Meydan yerine yürüyün; pâdişahlar pâdişahını görmeniz, bağışını elde etmeniz ümidi var!"

70

• İsrâiloğulları bu müjdeyi işitince sevindiler. Çünkü, Firavun'u görmeyi çok istiyorlardı.

• Hileye aldandılar ve meydan tarafına koştular; hoş görünmek için kendilerini süslediler, yâni temiz ve yeni elbiseler giydiler.

867 • İsrâilliler bu dâvete pek sevindiler, coştular; erkenden meydana doğru koştular.

• Firavun onları hile ile meydana götürünce, o ter ü taze yüzünü onlara gösterdi.

• Gönüllerini aldı, lutuflarda bulundu, bahşişler verdi, vaadlerde bulundu.

870. Ondan sonra; "Canınız hakkı için, hepiniz bu meydanda bu gece yatın uyuyun!" dedi.

• İsrâilliler; "Emre uyarız; sen istersen, tamam bir ay burada otururuz." diye cevap verdiler.

• Firavun akşamleyin sevinerek döndü; "Bu gece" diyordu, "Ana karnına düşeceği gece idi. Şimdi bunların hepsi de kadınlarından uzaktır."

• Hazinedarı İmran da yanında idi. Onunla konuşa konuşa şehre geldiler.

• Firavun İmran'a; "Ey İmran! Bu gece sen burada yat; hanımının yanına gitme, onunla buluşma!" dedi.

875 • İmran; "Ben senin kapının eşiğinde yatarım, gönlünün istediğinden başka hiç bir şey düşünmem!" dedi.

• İmran da İsrâiloğulları'ndan idi, fakat Firavun'un canı ve gönlü gibi dostu idi.

• Firavun, onun isyan edeceğini, gönlünün korktuğunu yapacağını nereden bilirdi?

• Firavun yatak odasına gitti, İmran da orada, yâni Firavun'un sarayında kendisine ayrılan yerde yattı, uyudu. Gece yarısı karısı, İmran'ı görmeye geldi.

• Kadın, İmran'ın üstüne kapandı, dudaklarını öptü, geceleyin onu uykusundan uyandırdı.

880 • İmran uyanınca, kadın gözüne güzel göründü, dudak dudağa kadını öpmeye başladı.

• İmran karısına; "Gecenin bu vaktinde buralara kadar nasıl geldin?" diye sordu. Kadın; "Seni çok özledim de onun için geldim. Beni buralara Allâh'ın takdiri yolladı." dedi.

71

• İmran sevgi ile kadını kucakladı, o anda sevişmekten nefsini tutamadı.

• Onunla birleşti, emaneti ona teslim etti. Yâni Hz. Mûsâ'yı dünyaya getirecek tohumu ona verdi. Ondan sonra; "Ey kadınım! Bu iş küçük bir iş değil; bunu çok gizli tut!" dedi.

• Demir taşa vuruldu, ondan bir kıvılcım çıktı. O kıvılcım Firavun'a da, saltanatına da kin güdücü idi.

885 • İmran diyordu ki: "Ben buluta benziyorum, sen yeryüzü gibisin, Hz. Mûsâ da bitkidir. Bizi oynatan Allâh'tır.

• Satrançtaki şah misalidir ki, biz O'nun matı ve mağlubuyuz.

• Ey hanım! Üstün gelmeyi, yâni yutmayı, yenilmeyi, yutulmayı şahtan bil; bizden bilme ve bize hükümdarın emrini tutmadın diye çıkışma!

• Şu Firavun'un korktuğu şey var ya, o seninle birleşince meydana geldi, yaratıldı.

• Sakın bu hâli hiç kimseye açma, hiç kimseye söyleme, sana da, bana da zarar gelmesin!

• Ey benim nazlı karıcığım! İlerde senin gebe kaldığın meydana çıkınca, bunun tepkileri de olacak."

890 • Tam bu sırada meydandaki halkın naraları duyulmaya başladı; hava sesle, bağrışmalarla doldu.

• Firavun, korku ile yerinden sıçradı. "Bu gürültü ne?" diye yalın ayak koştu.

• “Meydandan koşup gelen bu sesler, bu gürültüler nedir? Dehşetinden cin de, şeytan da korkup kaçmada...”

• İmran; “Pâdişahımızın ömrü uzun olsun! İsrâiloğulları senin yüzünden neşeleniyorlar.

• Pâdişahlarının bağışından, lutuflarından bayram ediyorlar, seviniyorlar, oynuyorlar, el çırpıyorlar.” dedi.

895 • Firavun; “Bu olabilir ama, beni adam akıllı vehim ve endişe kapladı, düşünce bastırdı.

• Bu ses, benim rûhumu sıktı, sinirlerimi bozdu. Acı acı gamlardan, kederlerden âdetâ ihtiyarladım.”

• Firavun, bütün gece ağrısı tutmuş gebe kadın gibi bir yandan bir yana gidip geliyordu.

• Her an “İmran!” diyordu. “Bu naralar beni korku ile yerimden sıçrattı.”

72

• Zavallı İmran’ın cesareti yoktu ki karısı ile buluştuğunu söylesin.

900• Karışı îmran’dan gebe kalınca, gökyüzünde Mûsâ’nın yıldızı belirmişti.

903 • Gündüz olunca Firavun; “Ey İmran!” dedi. “Git de, o gürültünün, o sesin sebebi nedir, öğren!”

• İmran meydana koştu; “Pâdişahların pâdişahı uyuyamadı; bu geceki gürültü ne idi?”

• Her müneccimin başı açıktı, yakası yırtılmıştı. Yaslılar gibi hepsi de toprağı oyuyordu.

• Yaslılar gibi sesleri ses vermede, feryadları ortalığı tutmada idi.

• Saçlarını, sakallarını yolmuşlar, yüzlerini yırtmışlar, başlarına toprak saçmışlardı. Gözleri kan çanağına dönmüştü.

• İmran; “Hayrola?” dedi. “Bu feryad nedir? Bu hâl ne? Yoksa uğursuz yel, kötü bir nişân mı gösteriyor?”

• Müneccimler (=yıldız bilginleri) özür dilediler; “Ey emîr!” dediler. “Allâh’ın takdiri bizi esir etti.

910 • Ne yapmak gerekse yaptık ama, devlet karardı; pâdişahın düşmanı yaratıldı, ona üst oldu.

• O çocuğun yıldızı bu gece belirdi. Gökte o yıldız doğdu, bizi kör etti.

• O peygamberin yıldızı, gökyüzünde parladı. Biz de ağlamaya, yıldızlar gibi gözyaşları dökmeye başladık.”

• İmran, gönlü sevinçle dolu ama zâhiren; “Eyvahlar olsun!” diye elini başına vurdu.

• İmran öfkelenmiş, kendini öfkeden kaybetmiş gibi delicesine onların üstlerine yürüdü.

915. İşi bilmezlikten gelerek müneccimlere saldırdı, onlara pek kötü sözler söyledi.

• İçten sevinirken, neşeli iken; dıştan kendisini suratı asık, hiddetli ve gamlı gösterip, onlara tersine oyunlar oynadı.

• Onlara dedi ki: “Pâdişahımızı aldattınız; hainlikten, tamahtan vazgeçiniz!

• Pâdişahı bu meydana kadar sürükleyip, onun şeref ve heybetini hiçe saydınız!

• Ellerinizi göğsünüze koydunuz da; ‘Pâdişahı biz dertlerden kurtaracağız!’ dediniz, vaadlerde bulundunuz!”

73

920• Firavun da bu sözleri işitti de; “Ey hainler, ben de size aman vermeyeceğim, sizi astıracağım!” dedi.

• “Kendimi gülünç bir hâle soktum; oyuna gelip düşmanlara mallarımı kaptırdım, ziyana girdim.

• Bu gece İsrâiloğulları’nın hepsi de kadınlarından uzak kaldılar diye...

• Mal da tükendi, şeref de gitti, işe gelince, hiç bir şey olmadı. Kerem sahiplerinin dostluğu, yapacakları iyi işler bu mudur?

• Yıllardır paralar alıyordunuz, paha biçilmez elbiseler giyiyordunuz, memleketin gelirini rahatça yiyordunuz.

925 • Bu mu idi bulduğunuz çâre? Bu mu idi yıldız bilginiz? Siz bedâvâ yiyip içen, hilekar ve uğursuz kişilersiniz!

• Ben sizi parçalatır, ateşlere atar, burunlarınızı, kulaklarınızı, dudaklarınızı kestiririm!

• Ben sizi ateşe odun eder, yiyip içtiklerinizi burnunuzdan getiririm!”

• Müneccimler secde ettiler de; “Pâdişahım!” dediler. “Şeytana uyduk, şeytan bu sefer bizi alt etti!

• Yıllardır size hizmet ettik, nice belaları giderdik; yaptıklarımıza akıl da şaştı, fikir de...

930 • Bu defa bir şey yapamadık, ama anası gebe kaldı. Çünkü babasının erlik suyu anasının rahmine düştü.

• Düştü ama, ey büyük pâdişah, suçumuzu affettirmek için biz de o çocuğun doğacağı günü hesaplayalım!

• Bu fırsatı elimizden kaçırmamak için, biz de onun doğacağı günü hesap eder, o günü bekleriz!

• Ey verdiği karara akılların, fikirlerin kul köle olduğu pâdişah! Bunu da yapamazsak, o zaman bizi öldür

• Firavun, düşmana saplanıp öldüren kader okunun atılmaması için, gün gün dokuz ayı sayıp durmada idi.

• Dokuz ay sonra tahtını meydana kurdurdu ve tellallar çağırttı.

• Tellallar; “Ey İsrâil kadınları, çocuklarınızla meydana gidin! Hepiniz dışarı çıkın, evlerde hiç bir kadın kalmasın!” diye bağırıyorlardı.

940 • Geçen sene erkeklerin sırası idi, onların hepsi de elbiseler, altınlar elde etmişlerdi...

• Haydi ey kadınlar; bu sene devlet, saadet sizindir! Herkes ne dilerse elde edecektir!

74

• Firavun; kadınlara da elbiseler verecek, ihsanlarda bulunacaktır! Çocukların da başlarına sırmalı, süslü külahlar giydirilecektir!

• Hele bu ay içinde doğurmuş olanlar, hemen gidip pâdişahtan hazineler alsınlar!”

• Kadınlar çocukları ile dışarı çıktılar, sevine sevine Firavun’un çadırına kadar geldiler.

945 • Her yeni doğurmuş kadın hileden, kahırdan habersiz, şehirden dışarı çıktı.

• Kadınların hepsi meydana toplanınca, çocuklardan erkek olanlarını analarından aldılar.

• Bunların arasından Firavun’a düşman yetişmesin, memlekette karışıklık çıkmasın diye, ihtiyata uyularak erkek çocukların, o masumların hepsinin başlarını kestiler.

• İmran’ın karısı da Mûsâ’yı o meydana götürmüş, fakat durumu analayınca eteğini devşirip yavrusunu o hengâmede saklamıştı.

• O azgın Firavun, ebe kadınları casusluk etmek için evlere yollamıştı.

950. “Burada bir çocuk var. Anası vehimlenmiş, ürkmüş; bu yüzden meydana gelmemiş.” diye Firavun’a jurnal ettiler.

• “Bu mahallede güzel bir kadın var.” dediler. “Bir de çocuğu var. Fakat anası pek kurnaz, pek bilmiş bir kadın.”

• Bunun üzerine memurlar İmran’ın evine geldiler. Mûsâ’nın annesi, Allâh’ın emri ile çocuğu tandıra attı. Çünkü,

• Her şeyden haberi olan Allâh’tan, kadına; “Bu çocuk Halil İbrahim’in neslindendir.

• “Ey ateş, soğu bakalım!” emrinin etkisi, koruması yüzünden ateş bu çocuğa bir zarar vermez!” diye ilham geldi.

955. Kadın gönlüne gelen ilhama güvendi, çocuğu alevlerin içine attı. Ateş de, Mûsâ’nın bedenine tesir etmedi.

• Memurlar muradlarına ermeden geri döndüler. Fakat, gammazlar işi anladılar ve durumu öğrendiler.

• Firavun’dan birkaç para alabilmek için olup biteni memurlara anlattılar.

• “Ey memurlar, siz yine o eve dönüp, o evin her tarafını bir iyice arayın!” dediler.

• Mûsâ’nın anasına tekrar ilham olundu ki: “Çocuğu suya at; ümidini kesme ve saçını başını yolma!

690 • Çocuğu Nil’e at, Allâh’a güven! Ben seni ona yüzaklığı ile, mutluluk ile eriştireceğim!”[74]

[74] Bu vak’a, Kasas Sûresi’nin 6-14. ayetlerinde izah buyurulmuştur

Firavunda olan kötü ahlak, sende de var!

• Bu sözlerin sonu gelmez; Firavun ve müneccimlerin hilesi kendi ayaklarına, dizlerine dolaştı.

• Firavun dışarda yüzbinlerce çocuk öldürüyordu. Mûsâ ise içeride idi, evin baş köşesinde idi.

• O, kör gözlü olduğu hâlde kendisini uzak görüşlü zanneden Firavun çıldırmıştı da, hile ile, nerede yeni doğmuş bir çocuk varsa öldürmekte idi.

• İnatçı Firavun’un hilesi, âdetâ bir ejderha idi. Bütün dünya pâdişahlarının hilelerini yutmuştu.

965 • Fakat Hz. Mûsâ ondan daha zorlu çıktı; onu da, onun hilelerini de çekip yok etti.

• Firavun bir ejderha idi, Mûsâ’nın asası da, Allâh’ın yardımı ile bir ejderha oldu ve onu yuttu.

• El elden üstündür. Nereye kadar? Allâh’a kadar! Çünkü, son varılacak zat ancak O’dur!

• Çünkü Cenâb-ı Hakk, dibi ve kıyısı olmayan bir derya gibidir; bütün denizler, O’nun huzûrunda bir selden ibârettir.

• Hileler, tedbirler; ejderha olsalar bile “illallâh”a karşı hepsi “lâ” dır.

970• Buraya gelince sözüm yere başkoydu, yok oldu. Yâni susmak zorunda kaldım. Herşeyin doğrusunu en iyi bilen Allâh’tır.

• Ey dünya malı için çırpınan ve dünyaya tapan gâfil; Firavun’da olan kötü ahlak, tamamiyle sende de var! Sen de kibirlisin, sen de kendini beğeniyorsun, sen de mal ve şehvet peşinde koşuyorsun! Fakat senin ejderhan, yâni nefsin, âcizlik, yoksulluk kuyusuna düşmüş, güçsüz kalmış da Firavun gibi saldıramıyor, bir şey yapamıyor!

• Yazıklar olsun! Bu söylenilen sözlerin hepsi de senin hâllerin, senin kötü huylarındır; tutuyor, sen onları Firavun'un üstüne atıyorsun!

• Hâlbuki senin kötü hâllerinden, kötü huylarından söz edilse, canın sıkılır, hoşuna gitmez; başkalarından bahsedilse sana masal gibi gelir!.

76

• Mel'ûn nefis seni ne kadar harab ediyor; sana pek yakın olan nefsin, seni Allâh'tan nasıl uzaklaştırıyor!

975 • Senin nefis ateşini parlatmak için, Firavun'un ateşine atılan odun atılrnamaktadır. Yâni sen, onun gibi kuvvete, fırsatlara, servete mâlik değilsin. Eğer Firavun gibi güçlü olsaydın, sen de çok canlar yakardın!

Yılancının donmuş, uyuşmuş bir ejderhayı iple bağlayıp Bağdat'a getirmesi.

• Bir yılancı, efsunları ile yılan tutmak için dağlık yerlere gitti.

995 • O, karda kışta, dağlarda iri bir yılan arayıp durmada idi.

• Orada pek büyük bir ejderha gördü. Ejderha ölmüştü ama, şeklinden, yılancının gönlü korku ile doldu.

1003 • Yılancı, halkı hayrete düşürmek için o ejderhayı aldı, Bağdat'a getirdi.

• Zavallı, birkaç kuruş kazanmak için o direk gibi olan ejderhayı sürükleyip duruyordu.

1005 • "Ben size ölü bir ejderha getirdim ama, onu yakalamak için çok zahmetler çektim." diyordu.

• Yılancı onu ölmüş sanıyordu. Hâlbuki ejderha diri idi. Dikkatle bakıp onun canlı olduğunu anlayamamıştı.

• O soğuktan, kardan donmuş, kaskatı kesilmişti. Ölü gibi görünüyordu ama diri idi.

1030. Onu Bağdat'a kadar getirdi. Çarşıda dört yol ağzında bir gürültü koparmak, halkı başına toplamak istiyordu.

• Sonunda o yılanı aldı, Dicle Nehri kıyısında bir peykenin üstüne koydu ve kocaman bir ejderhanın getirilmiş olduğu haberi Bağdat içinde çalkalanmaya başladı.

• "Bir yılancı" diyorlardı. "Görülmemiş, kocaman bir ejderhayı avlayarak Bağdat'a getirmiş!"

• Yüzbinlerce ahmak toplandı. Onlar ahmaklıklarından onun gibi donmuş bir yılana av oldular.

• Ejderhayı görmeye gelen kişiler de, yılancı da, şehirde işini gücünü görmek için dağılmış olan halkın toplanmasını bekliyorlardı.

77

1035• Yılancı; "Seyre gelen halk çoğalsın da, eline geçecek para daha da artsın." diye düşünüyordu.

• Yüzbinlerce meraklı kişi toplandı. Onlar halka olmuşlardı. Herkes ayak parmaklarının uçlarına basarak boyunu yükseltiyor, ejderhayı görmek istiyordu.

• Kalabalıktan, heyecandan erkeğin kadından haberi yoktu. Kıyâmet günü gibi, halkın ileri gelenleri ile câhil ve avamdan olanları birbirine kanşmıştı.

• Yılancı yılanı sardığı kilimi kımıldattıkça, toplanan halk boyunlarını uzâtıyordu.

• Soğuktan donmuş, uyumuş olan ejderha, bir takım paçavraların, kilimin altında idi.

1040• Yılancı ihtiyatı elden bırakmamış, onu kalın iplerle, halatlarla bağlamıştı.

• Fakat, halkın toplanması beklenirken iyice zaman geçmiş ve Irak güneşi yılanın üstüne vurmuştu.

• Sıcak memleketin güneşi ejderhayı ısıtınca, onun bedenindeki soğukluk, uyuşukluk gitmişti.

• Ölü sanılan ejderha dirilmiş, kımıldanmaya başlamıştı.

• Ejderhanın kımıldanışı yüzünden de, halkın şaşkınlığı bir iken yüzbin oldu.

1045• Seyirciler, şaşkınlıktan naralar attılar. Ejderhanın kımıldanışını görünce, hepsi de bağırışarak kaçışmaya başladılar.

• O bağırışmalar arasında yılan iplerini, bağlarını kopardı. Kopan iplerin çatırtısı her taraftan duyuluyordu.

• O çirkin ejderha, kükremiş arslan gibi bağlarını kopardı ve örtülerinin altından sıynlıp çıktı.

• Ejderhanın korkusundan kaçışan seyirciler arasında, bir çok kişi ayaklar altında kaldı, ezilip öldü. Yere yıkılıp kalanlardan, ölenlerden yığınlar meydana geldi.

• Yılancı; "Ben; dağlardan, kırlardan ne getirmişim?" diye korkusundan olduğu yerde kaskatı kaldı, kaçamadı.

• Ejderha yılancıyı yuttuktan sonra, kendisini bir direğe sardı ve direği sıkarak yuttuğu yılancının kemiklerini kırdı.[75]

[75] Bu hikâyedeki yılancı; nefsin neva ve hevesine uyan, dünyalıktan başka bir şeyi düşünmeyen gâfil kişiyi göstermektedir. Ejderha ise; Hz. Mevlânâ'nın buyurduğu gibi "nefs-i emrnare"yi göstermektedir.

78

1053 • Ey insanoğlu; senin nefsin de bir ejderhadır! Ölmüş görünse bile ölmemiştir; günah işlemek için eline fırsat geçmediğinden ötürü, gamdan uyuşmuş bir hâlde, donmuş gibi beklemektedir!

1055 • Nefis güçlense, fırsat bulsa hemen Firavunluğa başlar; yüzlerce Mûsâ'nın, yüzlerce Hârun'un yolunu keser![76]

[76] Şu'ara Sûresi'nin 27'nci ayetinin meâli şöyledir; "Eğer Allâh kullarının rızıklarını genişletseydi ve insanlara her istediğini verse idi, insanlar yeryüzünde azar, isyan ederlerdi." Keza Peygamber Efendimiz (s.a.v.) bir hadîslerinde; "Allâh bir kulunu çok severse, sizin hastanızı çok su içmekten koruduğunuz gibi Allâh da o sevdiği kulunu dünya malına sahip olmaktan kurtarır." Hz. Ali de bir şiirinde; "Servet sâhibi olma, yüksek mevkilere geçmek için didinip durma; onları elde etmemen, günah işlememene sebeptir." diye buyurur.

• Nefis ejderhası; yokluğa, yoksulluğa, fakirliğe düşerse, küçük bir kuvvet hâline girer. Fakat mal mülk, yüksek mevki yüzünden nefis sivrisineği çaylak kesilir.

• Sen nefis ejderhasını ayrılık karları altında tut; aklını başına al da, onu güneşin altına getirme!

• Dikkat et ki, ejderhan donmuş bir hâlde kalsın; eğer o canlanırsa, sen onun bir lokması olursun!

• Onu mat et de, mat olmaktan, mânen ölmekten emin ol! Ona acıma; o, acımaya ve iyiliğe layık değildir!

1060. Çünkü üstün şehvet güneşinin harareti vurunca, o pis baykuş kanatlanır uçar!

• Onunla yiğitçe savaşa giriş de, buna karşılık Allâh, sana mânen kendisi ile buluşmayı ihsan etsin!

• Sen o nefse cefâ etmeksizin, riyâzatlar ve mücahede çektirmeksizin, onu uslu, vefâlı bir hâlde tutmayı mı umuyorsun?

1065. Her soysuz ve aşağılık kişiye nefsi zabtetmek nasib olur mu? Ejderhayı öldürmek için Mûsâ olmak gerek!

• Hz. Mûsâ'nın ejderha şekline giren asasından korktukları için, yüzbinlerce kişi kaçarken ayak altında kalmış, Hakk'ın takdiri ile ezilmişlerdi.

Arayan, sonunda aradığını bulur.

978 • İster yavaş gitsin, ister acele koşsun arayan elbette aradığını bulur.

• Ey Hakk yoluna düşen kişi, isteğine iki elinle sarıl! Çünkü istek, iyi bir kılavuzdur.

79

980• Topal da olsan, sakat da olsan, uyuklasan, edepsizce bile olsa, yine O'nun yolunda ol. O'na doğru sürün, O'nu, yâni Allâh'ı ara![77]

[77] Kulluk yolunda ibâdet ederken; "Namazın ve dinî vazifelerin faydalarına, erkanına riayetle yerine getiremiyorum, kıldığım namazdan, tuttuğum oruçtan mânevî zevk alamıyorum, kalp huzûru ile yapamıyorum." diye kulluk vazifesini yerine getirmekten, Hakk'a mânen ulaşmayı aramaktan geri kalma, yapabileceğin kadar yap! Allâh yolunda hızla mesâfe alamıyorsan, hiç olmazsa topallayarak ve sürünerek, düşe kalka Hakk'ı aramak yolunda yürü!

• Bazen söz söyleyerek, bazen susarak, bazen koklayarak her taraftan o hakîkat pâdişahının feyz kokusunu almaya çalış![78]

[78] Hz. Mevlânâ *Mesnevî'nin* diğer bir yerinde der ki: "Abdest alırken burnuna su çekerken, yüzüne su verirken; 'Yâ Rabbi, bana içinde türlü nimet bulunan cennetin kokusunu duyur!' diye duâ et ki, o koku senin rûhunu cennete çekip götürsün!"

• Yâkub (a.s.) oğullarına; "Yûsufu, haddinden fazla, yâni çok çok arayınız!" dedi.

• "Her duygunuzu, yâni gözünüzü, kulağınızı hep bu aramaya verin ve 'Onu bulacağız.' diye her tarafa koşun, her tarafta onu arayın!"

• "Allâh'ın rahmetinden ümit kesmeyiniz!" Yâni "Umutsuzluğa düşmeyiniz!" dedi. "Oğlunu kaybetmiş bir baba gibi her tarafa gidin, her tarafta onu araştırın!

985• Onu ağızla sorup soruşturun; dört yana kulak verip, onun sesini duymaya çalışın!

• Nereden güzel bir koku gelirse, onu koklayınız; ne taraftan o tanıdığın, o bildiğin kokusunu alırsanız o tarafa yürüyünüz!"

• Nerede birisinden bir iyilik, bir lutuf görürsen sevin, teşekkür et! Böylece, belki sen o lutfun aslına, kaynağına yol bulursun.

• Çünkü, bu dünyada gördüğün bütün bu hoşluklar, bu güzellikler, bu iyilikler; sonsuz bir deryadan sızıp gelmektedir. Sen cüz'ü bırak da, külle doğru yüz çevir; küllü ara, küllü bul![79]

[79] İbn-i Farız hazretlerinin Kasîde-i Ta'iyyesi'nin şu 242. beyti ile başlayan üç beytinde **Hz.** Mevlânâ'nın bu beyitlerinin açıklaması var:

"Kadınlarda olsun, erkeklerde olsun görülen bütün güzellikler, Hakk'ın güzelliğinden gelmektedir. Çünkü Cenâb-ı Hakk, bütün güzellere muvakkat bir zaman için kendi güzelliğinden vermiştir. Mecnûn'ların hepsi de Leylâ'larda parlayan Hakk'ın güzelliğinin âşıkıdırlar. Hakk'ın güzelliği maddeye aksettiği, maddede tecellî ettiği için, sevenler fânî güzelleri sevdiklerini sandılar da, o güzellikleri verenden haberleri olmadı. Aslında Hakk, kendini maddede perdeleyerek güzelliğini gösterdi. Kendi güzelliğini; düşürdüğü maddelerde gizlendi; çeşitli şekillere, çeşitli renklere büründü."

80

• Halkın didişmesi, çekişmesi hep güzellik içindir. Yapraksız bulunmanın güzelliği, süsü; Tûbâ ağacının nişânıdır. Yâni yoksulluk azığı, mutluluk belirtisidir.[80]

[80] Bir hadîs-i şerife göre cennetteki Tûbâ ağacının yaprakları yoktur. Onun süsü yapraksızlıktır. Çünkü yaprak ve meyve yerine mücevherlere, mânevî süslere, güzelliklere mâliktir. Saadetin sırrı, kötülükler içinde gizlenmiştir. Güzellikler de, çirkinliklerle perdelenmiştir. Zıtlar âleminde yaşamaktayız.

990. Halkın, hiddeti, öfkesi, savaşı uzlaşmak, barışmak içindir. Rahatı tuzağa düşürecek, yâni elde edecek olan rahatsızlıktır.[81]

[81] Barış isteyen savaşı göze almalı ve ona göre hazırlanmalıdır. Savaşa hazırlanmak için rahatsız olmalı, sıkıntıya katlanmalı ki barış rahatına kuvuşsun. Dinimiz; miskinliği, tenbelliği sevmez, didinmeyi, uğraşmayı emreder. *Kur'ân-ı kerîm'de;*

• Her tokat, okşamak için vurulur; her şikâyet insana şükretmeyi anlatır.[82]

[82] Kabahat eden bir kimseyi dövmek, Yâhut cezalandırmak, aslında onu iyiye doğru götürmek, hatalarından kurtarmak için onu sevmek ve okşamak gibidir. Her şikayet, elimizden kaçırdığımız bir nimet içindir. Bu sebeple şikayet, o nimete sahip olanı şükre götürür.

• Ey kerem sâhibi, sen cüz'den küllün kokusunu al! Ey hikmet sâhibi, sen de zıddın kokusunu, yâni kötülüklerden iyilik, mutsuzluklardan mutluluk kokusu al![83]

[83] Şu dünyada gördüğümüz her şey, her hadise Hakk'ın tecellisine mazhar olmuş bir cüz'den ibârettir. Bizim, o cüz'lerde küllün, yâni bütün varlıkları yaratan Hakk'ın sanatını, kudretini, yaratma gücünü görmemiz, yarattıklarında yaradanı bulmamız gerekir. Ne var ki, insan gâfildir, ilâhî kahrın içinde ilâhî lûtfün gizli olduğunu bilmez de, başına gelen musibetlerden, belâlardan sızlanır durur. O; şu hevâ ve heves dünyasının mânâya perde olduğunun farkında değildir.

1000 • Zavallı insan! Kendini gereği gibi bilemedi, tanıyamadı. Çok ötelerden, yücelerden, ezel âleminden geldi; bu noksanlar âlemine, bu kirli dünyaya düştü.[84]

[84] Zavallı insan; kendinin ne olduğunu anlayamadı! "Ahsen-i takvîm" olduğunu, yâni diğer bütün varlıklara olan üstünlüğünü bilemedi. O yüzden ömrünü fâni lezzetler, bedenî zevkler uğrunda harcadı durdu.

• İnsan kendisini ucuza sattı. O çok değerli atlas bir kumaş gibi idi; tuttu, kendini bir hırkaya yamadı.[85]

[85] İmam-ı Besta hazretlerinin şu mısraları bu Mevlânâ beytini açıklamaktadır: "insanın dünyada en fazla olan şeyi; kusurları ve noksanlarıdır. Ey bedenine hizmet eden; ne zamânâ kadar onun hizmetinde bulunacaksın? Yüzünü sende bulunan ilâhî emanete, rûhuna çevir de onun kusurlarını ikmale çalış! Çünkü sen, bedenin ile değil, rûhun ile insansın!"

81

Bu dünyada herşey senin cansız sandığın şeyler de canlıdır!

1011• Allâh seni bir avuç toprak iken nasıl insan yaptı? Bütün toprakları ve cansız sandığın şeyleri de böyle bilmek ve tanımak gerek.[86]

[86] *Kur'ân-ı kerîm'de* tsra Sûresi'nin 44. ayetinin meâli şöyle: "Cenâb-ı Hakk'ı tesbih ve takdis etmeyen hiç bir şey yoktur. Fakat siz, onların tesbihlerini anlamazsınız!" Cansız sandığımız varlıklar Hakk'ı tesbih ettiklerine göre canlı olmaları gerekir. Bugünkü ilim ve teknik *Kur'ân'ın* onbeş asır önce haber verdiği bir hakîkati ispat etmektedir. Bugün modern mikroskoplarla eşyânın zerrelerine bakıldığı zaman insanı şaşırtan görüntülerle karşılaşılmaktadır. Şöyle ki; kumların, toprakların, eşyânın herhangi madde olursa olsun, zerrelerine bakılınca atomlarının baş döndürücü bir hızla bir çekirdek etrafında döndüğü görülmektedir. Ayrıca sesi binlerce derece yükselten işitme cihazları ile karıncaların kendilerine mahsus sesleri duyulmaktadır. Şu hâlde bütün hayvanlar, bitkiler ve cansız sandığımız varlıklar kendilerine mahsus birer hayat ile diridir ve kendilerine mahsus bir dil ile Hakk'ı zikr ve tesbih etmektedirler. Muhiddîn-i Arabî hazretleri *Fütühat-ı Mekkiyye'si'nde,* "Ben, eşyânın tesbih ses-lerini duyuyorum." diye yazmıştır.

• Gördüğümüz cansızların hepsi de, bu yanda, yâni bize, bu âleme göre cansızdır, ölüdür. O yanda, hakîkat âleminde canlıdırlar. Burada susup duruyorlar; orada konuşmaktadırlar.

• Allâh onları o taraftan bizim tarafa gönderince, Mûsâ'nın asası gibi bize karşı ejderha olurlar.

• Dağlar, Hz. Dâvud'un sesine ses verir, onunla beraber ilâhî okur. Demir, onun avucunda mum gibi yumuşar.

• Rüzgâr, Hz. Süleyman'a hammal olur, onu taşır. Deniz, Mûsâ'ya söz 1015 söyler, onunla konuşur.

• Ay, Hz. Ahmed(a.s.)'ın işaretini görür ve ortasından ikiye ayrılır. Nemrud'un ateşi ibrahim(a.s.)'a gül bahçesi olur.

82

• Toprak, Karun'u ejderha gibi sömürür yutar. Hannâne direği akıl fikir sâhibi olur; Peygamber Efendimiz'den ayrı düşünce ağlar, inler.

• Taş, Hz. Ahmed(a.s.)'a selam verir. Dağ, Yahya(a.s.)'a söz söyler.[87]

[87] Hz. Ali; "Biz Mekke'de Peygamber Efendimiz'le beraber bir gün yürürken rastgeldiğimiz her ağaç, her taş Peygambere sesleniyor; 'Ey Allâh'ın Resulü, sana selam olsun!' diyordu." diye rivayet etmiştir. Yahya(a.s.)'ı da Yahudiler şehid etmek için takip ediyorlardı. Dağın biri; "Ey Allâh'ın Resulü; bana gel! Seni içime sokup saklayayım!" diye seslendi.

• Cansız gibi görünen varlıklar; "Biz" derler, "Duyarız, işitiriz, görürüz, bakarız; fakat sizin gibi namahremlere, yabancılara, anlayışsızlara karşı su-sup durmaktayız!

1020 • Ey gâfiller! Siz cansızlar tarafına gidiyorsunuz. Yâni altın, gümüş, mevki, şöhret peşinde koşuyorsunuz. Cansızların canına ve rûhanî olan diline nasıl mahrem olabilirsiniz, onların zikir ve tesbihlerini hangi kulakla dinleyebilirsiniz?

• Siz madde âlemim bırakınız, canlılar âlemine gidiniz de, âlemin cüz'lerinin tesbihlerini ve gürültülerini işitiniz!

• O zaman cansızların tesbihini apaçık duyarsınız da, Mutezile'nin yanlış yorum ve vesveselerinden kurtulursunuz!

• Senin gönlünde mânevî kandiller, yâni basîret nûru olmadığından, görmek ve mânâ çıkarmak için yorumlarda bulunuyor, te'villere başvuruyorsun.

• Mutezile inancında olanlar derler ki: "Cansızların tesbihinden maksat;zâhirî tesbih, yâni kulakla duyulacak tesbih değildir. Onları tesbih ediyor diye düşünmektir. Yoksa, 'Onların tesbihini duydum.' diye dâvâya kalkışmak da aslı olmayan bir hayaldir.

1025 • Belki onları gören ibret alır da; 'SübhanAllâh' diyerek Cenâb-ı Hakk'-ın noksan sıfatlardan berî olduğunu söyler.

• O cansız şey, sana Allâh'ı tesbih etmeyi hatırlatıyor, 'sübhanallâh' dedirtiyorsa, işte bu hatırlatış onun söze gelmesi, tesbihi sayılır."

• işte Mutezile inancında olanların te'vili, yorumları budur. Kendisinde hâl nûru, basîret nûru olmayan, yâni gönül gözü kapalı olan kişinin durumu başka türlü olmaz ki...[88]

[88] Mutezile inancında olanlar; "Tesbih etmek için rûh, ağız ve dil sâhibi olmak lazım ve konuşabilmek gerekir." diyorlardı. "Hayvanlarda konuşma olmadığı için tesbih yapamazlar; bitkiler ve cansızlar da öyle." göriişünde idiler.

83

• İnsan hissinden kurtulmadıkça, yâni duygusundan çıkmadıkça, onlara görünmez âlem yabancıdır. O, dünyayı aklına getirmez; o, dünyaya ait herşeyden habersizdir.

Düşünceleri, endişeleri silip süpürmek için hayret gerekir!

1116 • Bir hayret gerek ki, düşünceleri, endişeleri silip süpürsün. Çünkü hayret; fikri de, zikri de alır götürür.[89]

[89] Hayret; Cenâb-ı Hakk'ın yarattığı eserlerin müşahedesinden Yâhut Rabbânî aşk ve şevkin akla üstün gelmesinden meydana gelen şaşkınlık. Hayretin fazlasına "heyecan" derler. Hayret gelip geçicidir ama, heyecan sürekli olur. Peygamber Efendimiz; "Yâ Rabbi; sana karşı olan hayretimi artır!" diye duâ buyururdu.

• Dünya işlerinde bilgi bakımmdan çok ilerde olan, hünerleri olan kişi maddî yönden ileridir; mânâda, mânâ âleminde gerilerde olabilir.

• Cenâb-ı Hakk, *Kur'ân-ı kerîm'de* "geri dönenler" diye buyurdu. Bu geri dönüş, bir sürü koyunun mer'adan ağıla dönmesi gibidir.[90]

[90] "Geri dönenler": Bakara Sûresi'nin 155. ve 156. ayetlerinde insanların korku ile, açlıkla, mal ve can noksanlığı ile imtihan edilecekleri haber verilmektedir ve bir musî-bet uğrayınca, başa bir felâket gelince; "Biz, Allâh dostuyuz; gerisin geri O'na döneceğiz." diyenlerin müjdelenmesi emredilmektedir. Hz. Yâkub sevgili Yûsuf unu kaybedince; "Vah, Yûsuf a yazık oldu!" demedi de; "Muhakkak ki biz Allâh içiniz ve O'na dönücüyüz." dedi.

• Fakat sürü ağıla dönünce, giderken en önde olan keçi en geride kalır. Bunun gibi sûrette, şekilde ileri olanlar, mânâda geri bulunanlardır.

1120 • Ağıla dönüşte geride kalan o topal keçi, sürü otlak yerine giderken suratı asıkları bile güldürecek bir hâlde öne düşer.

• Bu toplum, yâni Hakk âşıkları, neden topal olup sûrette geri kalırlar? Neden övünmeyi, iftiharı bıraktılar da utancı, arı kabul ettiler; bunları boş yere yapmadılar.

• Hacca gidenler içinde kırılmış ve dikenlerden yaralanmış ayaklarla yürüyenler bulunur. Çünkü sıkıntılardan, izdırablardan, acılardan neşeye, ferahlığa gizli yol vardır.

84

• Hakk yolunun âşıkları, gönüllerinden maddî ilimleri çıkarmışlar, atmışlardır. Çünkü, maddî ilimler Hakk yolunda bir işe yaramaz![91]

[91] Bu beyti okuyunca; "Hz. Mevlânâ bizi ilimden men ediyor; bilgisizliğe teşvik ediyor." diye yanlış bir düşünceye kapılmamalı, ilim, uygarlığın temelidir. Azîz Peygamberimiz; "ilim Çin'de dahi olsa arayınız!" diye emrederken Mevlânâ bizi ilimden men edemez. Mevlânâ'nın bahsettiği, insanın Allâh yolunda ilerlemesine engel olan, işe yaramaz bilgilerdir. O bilgiler, Hakk yolunda birer engeldir. Gönlünü dağınık nakışlardan, gereksiz hayallerden, düşüncelerden temizlemeyen bir kimse nasıl olur da ilâhî feyiz ve mânevî huzûru bulur? Şirazlı Hafız hazretleri "Gönlünü gereksiz, dağınık nakışlardan, hayallerden temizlemeden nasıl olur da ilâhî feyze kavuşabilirsin?" diye yazmıştır.

Hakk yolu için Hakk'tan gelen, yâni aslı Allâh tarafından olan bir bilgi; "ledün ilmi" gerekir. Çünkü, her cüz' aslına, külle yol gösterir, kılavuzluk eder.

1125 • Her kanat, geniş bir denizi aşabilir mi? Allâh ilmi olmalı ki, insanı Allah'a götürsün![92]

[92] ibn-i Farız hazretleri Kaside-i Ta'iyyesi'nin 286. beytinde buyurur ki:"Ben sana ilmi verdim. Eğer sen, onun sana açılmasını istersen benim yoluma gir, benim şerîatimi takip et!"

• iş böyle iken, sonunda gönülden silinecek, atılacak ilmi adama ne diye öğretiyorsun?

• Ey Hakk yolunun yolcusu; bu fânî dünyada baş olmaya, öne geçmeye heves etme; topal ol, geri kal da, Hakk'a dönüşte önde bulun!

• Ey nâzik, zârif dost; geride, en ileride gidenlerden ol! Turfanda meyve de ağaçtan ileridir, ağaçtan öncedir![93]

• Görünüşte meyve ağaçtan sonra meydana gelirse de, aslında o öncedir, ileridir. Çünkü ağaçtan maksat meyvedir.

85

1130• *Ey sâlik; sen de melekler gibi; "Bizim bilgimiz yok!" de.*[94] *Bu sözü söyle de; "Ancak senin öğrettiğin bilgiyi biliriz." ayeti elini tutsun, yardımcın olsun*

[94] Bakara Sûresi'nde buyurulduğu üzere Cenâb-ı Hakk meleklere; "Ben, yeryüzünde bana halîfe olacak birini yaratacağım." haberini vermiş, melekler; "Yâ Rabbi; yeryüzünde fesat çıkaracak, kan dökecek bir mahlûk mu yaratacaksın? Biz seni hamd ile tesbih ve takdis ediyoruz." demişler ve Allâh'tan; "Ben sizin bilmediğiniz şeyi bilirim." cevâbını almışlardı. Sonra Hz. Âdem yaratıldı ve ona bütün mahlükat ve eşyânın adları öğretildi. Sonra o eşyâ meleklere gösterilip; "Bana halîfe olmaya layık iseniz, şunla-rin adlarını bana haber verin!" buyuruldu. Bu teklif üzerine melekler; "Yâ Rabbi; seni tenzih ve takdis ederiz. Biz, bize öğretmiş olduğundan başka bir şey bilmeyiz. Gerçekten sen hem bilensin, hem hakimsin!" dediler. (Bakara Suresi 32) Sonra Hz. Âdem'e o eşyânın adlarının meleklere söylenmesi emredildi. Âdem (a.s.) da onları meleklere bild'rdi. Bunun üzerine Allâh meleklere; "Ben size; 'Göklerin ve yerin gaybını ve sizin açığa vurduğunuzu ve gizlediğinizi bilirim.' demedim mi?" dedi ve onlara Âdem'e secde etmelerini emretti.

• Eğer şehirde tanınmıyorsan; ad, san sâhibi değilsen üzülme, kaybolmazsın. Allâh, kullarının hâllerim, ne olduklarını daha iyi bilir.[96]

[96] Şöhretin âfet olduğu bir hadîs-i şerifte beyan buyurulmuştur. Bu yüzden Hakk âşıkla-nnın çoğu kendilerini gizlemişlerdir. Hattâ sevdiklerini dahi gizlemişlerdir. Mesela îbn-i Farız hazretleri Kaside-i Ta'iyyesi'nin 127. beytinde;

"Eğer bana; 'Kimi seviyorsun?' diye sorsalardı ve ben de onun ismini açığa vursay-dım; 'Bir menkîbeden bahsediyor, Yâhut da ona biraz delilik vurmuş.' derlerdi." Hz. Mevlânâ'nın *Dîvan-ı Kebîri'nm* V. cildindeki, 2127 numaralı mübârek şiirinin şu beytini, ki Muhiddîn-i Arabî hazretleri de bu beyti çok sevmiş, *Füsüsu'l-Hikem'imn* Fass-ı Muhyî'sine almıştır, aynı konuyu:

"Halk yanında aşıldığım gerçekleşti; herkes benim âşık olduğumu anladı. Anladı ama, kime âşık olduğum bilinemedi." şeklinde ifade eder.

[95] Hz. Peygamber ümmî idi. Yâni, okuma yazma bilmiyordu. Fakat, ilâhî talim ve zeka, akıl kanatları ile yükselmişti. Ey ilim ve hünerleri ile gurura kapılan zavallı; mânâ âleminde işe yaramayan bilgilerini unutacak olursan. Peygamber Efendimiz gibi akıl ve irfân nûru ile dolarsın, mânen yükselirsin. Tarikat yolunda yürüyenin hocası kimdir? Mevlânâ Camî hazretleri şu mısraında belirtiyor:

"Onun muallimi aşktır; sessizlik köşesi de mektebidir." Şu beyit de bu konuya yakışır:

"Ârif olmak ister isen bilgisizlik dersi al. Bildiğinden geçmeyen irfâna olmaz aşina"

86

• Hani o tanınmayan kimsenin bilmediği bir yıkık yer var ya, orada korunmak için gömülmüş bir hazine vardır.

• Hazineyi hiç bilinen yere korlar mı? işte tıpkı bunun gibi, feraha kavuşma, kurtulma da, hastalıklar da, meşakkatlar da, sıkıntılar da gizlidir.

1135 • Burada hâtıra bir çok şüpheler, tereddütler gelebilir. Ama iyi at, köstekleri kırar, kendini kurtarır. Yâni olgun bir derviş, nefsanî bağlardan kendini kurtarır, doğru yolu bulur.

• Allâh'ın aşkı zorlukları yakıp yandıran bir ateştir. Nitekim, gündüzün nûru da, her türlü hayâli siler, süpürür, yok eder.

• Ey Allâh'ın makbûlü, rızâsını kazanmış kişi, bu gibi soruların cevâbını o soruların geldiği yerden, yâni Hakk'tan niyâz et!

• Gönlün köşesiz köşesi, Allâh'a giden bir caddedir. Onun nûru da, doğuşu, batışı olmayan bir ay'dandır.

• Ey mânâ dağı, ey Hakk âşıkı! Sen bir dilenci gibi ne diye o yandan, bu yandan sesin yankısını, aksini arar durursun?

1140. O mânâ sesini, derde düşünce iki büklüm olup “Yâ Rabbi!” diye yalvardığın taraf yok mu, işte o tarafta ara!

• Sen dertlerle kıvrandığın, ölümle yüz yüze geldiğin zaman, O’na, o tarafa yönelirsin; fakat derdin geçince, ölüm korkuşu kalmayınca o tarafa yabancı olursun.

• Mihnet ve ıztırap içinde kıvranırken Allâh’ı ararsın, mihnet geçince;

“O’na giden yol nerede?” diye sorarsın.

• Bu hâl, Allâh’ı gereği gibi bilmemenden ileri geliyor. Halbuki, Cenâb-ı Hakk’ı seksiz şüphesiz bilen, tanıyan kişi daima O’nu zikreder, O’ndan ayrı düşmez. Yâni, mihnetin gitmesi ve afiyetin gelmesi, Hakk’ı şüphesiz tanıyan kimsenin her vakit O’nu zikretmesi içindir.

• Cenâb-ı Hakk’ı şüphesiz tanıyan kişi; mihnette de, afiyette de Allâh’ı zikreder. Fakat, gaflet içinde bulunan böyle değildir. Gaflet perdesi bazen açılır, o zaman Allâh’ı hatırlar ve zikreder. Bazen de mânen gözünün önüne perde gerilir, Allâh’ı zikretmez olur. Bu da, kulun gafletinden, akıl ve idrakinin eksikliğindendir..

87

• Evlâdım! Sen aklı, hüneri sat; hayranlığı, şaşkınlığı satın al! Küçük görülmeye, değersiz sayılmaya bak; horluğa yürü! Böylece mânâya yönel;yoksa dünyalık kazanmak için, ticaret maksadı ile Buhara’ya gitme!

• Biz, ne diye bu derece söze daldık? Hikâye söyleyeyim derken ken-dimiz hikâye olduk gitti.

• Böylece ben maddî varlığımdan kurtuldum, yok oldum, masal oldum. Bari mânen yalvararak, inleyerek secde edenlerin arasına katılayım![97]

[97] Müslümanlar için beş vakit namaz farz olup da gece namazı sünnet hâline gelince, Resûl-i Ekrem (s.a.v.) ashabının kalkıp namaz kılıp kılmadıklarını teftiş için gece vakti evlerini dolaşmış ve evleri *Kur’ân* okamakla ve zikir ve tesbih sesleri ile an kovanı gibi uğuldar bir halde bulmuştu.

• Hakk’ı arayanlar için bu söylenilen sözler hikâye değildir. Sâdık ve merhametli olan mânâ dostunun huzûrunda durumu anlatmaktır.

1150• Hakk’a asi olan Nazır bin Harîs *Kur’dn’a;* “Öncekilere ait masallardır.” dedi. Bu sözü nifak, iki yüzlülük belirtisi oldu.[98]

[98] Nazır bin Harîs: Kureyş’in ileri gelenlerinden ve müslümanlığın şiddetli düşmanla-nndan idi. Ticaret için tran’a gitmiş, orada Rüstem ve tsfendiyar masallarını öğren-mişti. Hz. Peygamber *Kur’ân* okuyup da peygamberlerine inanmayan eski kavimlerin nasıl helak olduklarını anlatırken; “Muhammed size eski masalları söylüyor; gelin, ben size daha iyilerin; anlatayın!” diye halkı başına toplar ve onlara iran mitlerini anlatırdı. Sonra Bedir Savaşı’nda öldürüldü.

• Geçmiş ve gelecek zaman, sana göredir. Senin iki ayrı zaman sandığın geçmiş zaman ile gelecek zaman, Hakk’ın nazannda birdir. Yâni devam edip giden bir geniş zaman vardır.”

[99] insanlar; zamanı mazi, hâl ve istikbal, yâni geçmiş zaman, bulunduğumuz zaman, bir de gelecek zaman diye üçe ayırırlar. Dikkat edilirse hâl denilen şimdiki zaman yoktur. Çünkü, şimdi dediğimiz an da mazi olmuştur. O zaman mazi ile gelecek zaman kalır. Bunlar da, biz zavallı yaratıklara göredir; Hakk’a göre zaman yoktur. O’nun geçmiş zamanı ve gelecek zamanı yoktur; daima akıp giden bir zaman vardır.

• Bir kimse; bir başkasının babası, bizim oğlumuz olur. Yezid’in altında olan dam, Amr’ın üstünde bulunur.

• Damın altta, üstte oluşu, o iki adama göredir. Hakîkatte dam tek bir şeydir!

1155• Bu söz de; onun misli, yâni eşiti değil, bir örneğidir.[100]

‘^Bir şeyin “misli” demek, onun aynı, tıpkısı demektir. “Misal” (=örnek) ise, onu azıcık hatırlatan demektir. “Ali arslan gibidir.” dediğimiz zaman, Ali’nin tamamıyla arslan olması gerekmez.

• Ey hakîkata susamış kişi! Allâh’ın bu şeker denizinin ne kıyışı var, ne de kenarı! Bu sebeple ağzını kapa; burası dere kıyısı değil!

88

Kadri yüce Kur'ân sonsuza kadar yaşayacaktır. Çünkü onun koruyucusu Allâh'tır.

1197• Allâh'ın lutfu, Muhammed Mustafa(s.a.v.)'e vaadetmişti ki: "Sen ölsen de *Kur'ân* ve İslam dini ölmez!

• Senin kitabını, senin mûcizeni Ben yüceltirim! *Kur'ân'a* bir şey katılmaya, Kur'ân'dan bir şey eksiltmeye ben engel olurum!

• Ben, seni iki dünyada da korurum. Sözlerini kınayanları terkeder, onları hor ve hakir bir hâle koyarım!

1200• Kimsenin *Kur'ân'a bir* harf ilave etmeye ve bir harf eksiltmeye gücü yetmeyecektir! Sen Ben'den daha iyi bir koruyucu arama!

• Senin şeref ve şanını günden güne artırırım. Senin adını altın ve gümüş üstüne bastırırım!

• Senin için mescidler, minberler ve mihrablar yaptırırım! Sevgi yüzünden sana öyle lutuflarda bulunurum ki, senin kahrın benim kahrım olur. Yâni senin sevdiğin benim sevdiğim olur; senin sevmediğin de benim sevmediğim sayılır!

• Şimdi senin adını korkudan gizli anıyorlar, namaz vakti gelince gizli namaz kılıyorlar.

• Lanetlenmiş müşriklerin korkusundan, dinin yer altında gizleniyor.

1205• Ben ufukları minarelerle dolduracağım, onun üstünden senin şerefli adını insanlara duyuracağım. Sana asi olanların iki gözünü kör edeceğim!

• Kulların şehirler alacaklar, mevkiler bulacaklar; senin dinin yerden göklere kadar bütün dünyayı kaplayacaktır!

• Ey Mustafa! Sen dininin, hükmünü kaybedip ortadan kalkacağından korkma. Biz onu kıyâmete kadar bâki kılacağız!

• Ey Bizim büyük peygamberimiz! Sen sihirbaz değil, sâdık bir peygambersin, Allâh'ın elçisisin, Mûsâ ile aynı vazifeyi paylaşmışsın!

• *Kur'ân* senin için peygamberin asası gibidir; kâfirlikleri, küfür inançlarını ejderha gibi yutar!

1210• Sen toprak altında yatmış uyumuşsan, söylediklerini, yâni hadîsi ve *Kur'ân'ı,* Mûsâ'nın asası gibi bil!

• Senin dinine kasdedenler, senin *Kur'ân* ve hadîslerine el uzatamayacaklardır. Ey peygamberlerin şahı; için rahat olarak mübârek bir uyku ile uyu!

• Sen mezarında uyur gibisin, fakat nûrun göklere vurmuş, seninle savaşa girişecekler için savaşa hazırlanmış!

• Felsefecinin din aleyhinde söylediği sözlere, senin yay gibi olan nûrun oklar yağdırır, onu susturur!"

• Cenâb-ı Hakk vaadettiğini, hattâ daha fazlasını yaptı. Hz. Peygamber mübârek hücresinde uyudu, fakat bahtı ve ikbali uyumadı!

Gönül gözü uyur mu?

1222 • Şu dünyada baş gözü açık, fakat gönül gözü uykuda nice kişiler vardır.

• Gönlü uyanık olan kişi, baş gözünü kapasa bile ona yüzlerce basîret gözü açılır.

• Eğer sen gönül ehli değilsen, uyanık ol, daima uyanık bulun da, Allâh'tan gönül iste; bunun için çalış, çabala!

1225• Eğer gönlün uyanık ise korkma! Baş gözü ile uyumaya bak, bir hoşça uyu! Artık senin gözünün önünden ne yedi kat kaybolur, ne de altı yön!

• Hz. Peygamber buyurmuştur ki: "Benim gözlerim uyur, ama gönlüm hiç uykuya dalmaz!"[101]

[101] ; "Benim iki baş gözüm uyur ama, gönlüm uyumaz!" hadîsine işaret var.

• Bekçi uyumuş, yâni baş gözü uykuya dalmış, ama pâdişah, yâni gönül uyanık ya, sen ona bak! Gönül gözü açık olduğu hâlde uyuyanlara canım fedâ olsun!

• Ey mânâ eri, gönül uyanıklığını anlatsak, binlerce *Mesnevî'ye* sığmaz!

Ayrı ayrı yanan kandillerden hep aynı ışık gelir!

1255 • Etrafa solgun ışıklar saçan bu kandiller ile, içindeki yağı yakan fitil başkadır. Yâni ayrı ayrı maddelerden yapılmıştır. Fakat ışığı, verdiği aydınlık birdir. Başka aydınlık değildir; ötelerden gelen ışıktır. Yâni Allâh'ın ışığıdır, Allâh'ın nûrudur!

• Eğer içlerinde yağ yanan kandillere bakacak olursan, gerçeği anlayamaz, şaşırır kalırsın. Çünkü onların, aynı ışığı etrafa yaydıkları hâlde sayıları bir değildir, ikilik vardır.

90

• Fakat ayrı ayrı yanan kandillerden gelen aynı ışığa, aynı nûra bakarsan, ikilikten de, sonu olmayan sayıdan da kurtulursun.

• Ey varlığın özü olan insan! Mümin ile ateşe tapanın, Yahudi'nin ayrılığı, aykırılığı hep bakış ve görüş yüzündendir. Mânâya değil de şekle, sûrete bakmaktan ileri gelmiştir. Yâni, dinlerin dış yüzleri, sûretleri, şekilleri,ibâdet tarzları, mabedleri ayrıdır ama, hakîkatları birdir. Bir kısmı Allâh'ın takdir buyurduğu hidayet yolundadır, bir kısmı dalalet yolundadır. Her iki yol da, Hakk'ın çizdiği yoldur.[102]

[102] Al-i İmran Sûresi'nin 19. ayeti; "Allâh'ın indinde, Allâh'ın katında din; İslam'dan ibârettir!" diye buyurmaktadır. Gerçekten, Hz. Âdem'den bizim sevgili Peygamberimiz Efendimiz'e kadar bütün peygamberlerin tebliğ ettikleri din birdir. Hepsi de Allâh'ın varlığını ve birliğini bildirmişlerdir. Aralarındaki cüz'î farklar zamanın îcabı ve ümmetlerin istidadı dolayısıyledir. Fakat Yahudiler olsun, mecusîler olsun bu nükteyi farkedemediklerinden sapıklığa düşmüşlerdir. Bu sapıklığa düşüş de Hakk'ın takdîridir. Ziya Paşa merhum bu hakîkati sezmiş de; "Birdir nazar-ı Hakk'ta mecûsî ile müslüman." demiştir.

Filin nasıl bir hayvan olduğu ve şekli husûsunda ihtilaf edilmesi.

• Bir fil karanlık bir ahırda bulunuyordu. Hindliler onu halka göstermek için getirmişlerdi.

1260 • Fili görmek için o karanlık yere bir çok kişi toplanmıştı.

• Karanlıkta fili gözle görmeye imkân olmadığı için, herkes ellerini sürüyor, o şekilde onu anlamaya çalışıyordu.

• Meraklılardan birinin eline filin hortumu geçti. O adam; "Fil bir oluğa benziyor!" dedi.

• Başka birinin eli filin kulağına dokundu. Fil ona yelpazeye benzer zannını verdi.

• Birisi elini filin ayağına sürdü. O adam da; "Filin şeklini direk gibi gördüm." dedi.

1265 • Birisi de elini filin sırtına koyduğu için; "Bu fil taht gibidir." dedi.

• Böylece herkes filin bir yerine dokundu; neresine dokundu ise, onu nasıl sandı ise, fili ona göre anlatmaya çalıştı.

• Onların sözleri; dokunuşları, sanışları yüzünden birbirine aykırı düştü. Birisi ona "dal" dedi, öbürü "elif" adını taktı.

91

• Eğer onların her birinin elinde bir mum, yâni hidayet nûru bulunsa idi, sözlerindeki ayrılık, aykırılık olmazdı.

• Duygu gözü, elin avucuna benzer, insanın avucu, filin her tarafını birden kavrayabilir mi?

Deniz ve üstündeki köpükler

1270• Denizi gören göz başkadır, köpüğü gören göz başka. Sen köpüğü gören gözü bırak da, denizi gören gözle bak!

• Gece gündüz dalgaların hareketi denizdendir. Köpükler de denizin üstünde belirip oynamadadır, fakat ne şaşılacak şey ki, sen, her zaman köpüğü görüyorsun da denizi göremiyorsun?[103]

[103] Şiddetli bir fırtına sırasında dalgalar ve köpükler denizin yüzünü kaplar, insan bakınca dalgaları ve köpükleri görür de, denizi göremez. Halbuki, o dalgalar ve köpükler denizden hasıl olmuştur. Fırtına dinince onlar kaybolur da, deniz meydana çıkar. Bütün varlıklar da, varlık denizi olan Allâh'dan zuhûra gelmiş dalgalar ve köpükler gibidir. Varlık fırtınası onları coşturmuş ve asıl deniz görünmez olmuştur. Ne vakit o fırtına diner, yâni bütün varlıklar yok olursa, o vakit denizden başka bir şey kalmayacaktır. *Kur'ân'da* beyan buyurulduğu üzre kâinatın yok oluşundan sonra Cenâb-ı Hakk; "Bugün mülk kimindir?" diye soracak. Cevap verecek hiç kimse bulunmadığı için yine Allâhu Zülcelâl; "Tek ve Kahredici olan Allâh'ındır!" (Mü'min Sûresi, 16) cevâbını verecektir.

• Biz insanlar, deniz üstünde dolaşan gemilere benziyoruz. Bazen birbirimize yaklaşıyor, bazen uzaklaşıyoruz. Bazen de birbirimize çarpıyoruz. Parlak bir denizde olduğumuz hâlde, gözümüz bulanık olduğundan, bizi hareket ettiren denizi göremiyoruz.

• Ey beden gemisinde uykuya dalan kişi! Beden gemisini hareket ettiren suyu, yâni rûhun seni hareket ettirdiğini anladın; bir de suyun suyunu, yâni rûhu da hareket ettiren ilâhî irâdeyi anlamaya çalış!

• Suyun bir suyu vardır ki, onu sürüp götürüyor; dağlardan derelere, ırmaklara dolduruyor; onları çekip çeviriyor, denizlere doğru koşturup duruyor. Rûhun da bir rûhu vardır ki, onu hareket ettirir![104]

[104] Suyun suyundan maksat, ilâhî irâdedir. Nitekim Cenâb-ı Hakk; "Biz, her şeye sudan hayat verdik!" (Enbiya Sûresi, 30) diye buyurmuştur. Rûhun rûhundan maksat da, ilâhî hayatın mazharı ve Allâh'ın ilk yarattığı varlık olan "Muhammedî nûr"dur ki, o nûr; bütün varlıkları hidayete, doğruluğa çağırır.

1275 • Hakîkat güneşinin bütün varlıklara can suyu (hayat) verdiği sırada Mûsâ nerede idi, Îsâ nerede idi? Yâni onlar daha dünyaya gelmemişlerdi.

92

• Cenâb-ı Hakk sayısız varlıkları yarattığı zaman Âdem ve Havva nerede idiler?

• Cenâb-ı Hakk'ı denize, suya benzetmek sûretiyle söylediğimiz sözler kusurludur, sonu yoktur. Noksan olmayan, kusurlu olmayan söz ise o taraftadır; yâni Hakk'tandır, hakîkattandır.

• Eğer kâmil bir insan ötelerden bahsederse, onun sözlerini aklın kabul etmediği için ayağın sürçer, kayar; fakat hiç söylenmese de, ondan bilgisiz kalacağın için vay hâline![105]

[105] Gerek *Kır'ân'da,* gerek hadîslerde muhkemât ve müteşâhibât denilen iki anlatış şekli vardır. Muhkemât; açık ifadelerdir, onları herkes anlar. Fakat muteşabihatı; benzetmelerle anlatılmaya çalışılan, yorumlarla, te'villerle açıklanan hususları herkes anlayamaz. Bu işe akıl erdirmeye çalışanlar biraz anlar gibi olurlar. Mesela;

"Sen atmadın, Allâh attı!" (Fetih Sûresi, 15), Hudeybiye Anlaşması hakkında nâzil olan ayette "Habîbim; sana bey'at edenlerin elleri üstünde Allâh'ın eli vardır!" gibi ifadeler insanı şaşırtabilir. Allâh'ın eli olur mu ki "Allâh attı", "Elleri üstünde Allâh'ın eli vardır?" Allâh maddeden münezzehtir. Burada "el" sözü "müteşâbihât" (mânevî benzetmelerdir. Bunları yorumlayarak anlamaya çalışırız. Burada "el" kelimesine "güç, kudret" mânâsı verdiler de; "Allâh'ın kudreti, kuvveti onların kudreti üstündedir." dediler.

• Ey genç! Kâmil bir insan sana Cenâb-ı Hakk'tan bir misal, bir örnek ile bahsetse, hemen o örneğin sûretine yapışır kalırsın, o sûreti hakîkat sanırsın.[106]

106 Peygamber Efendimiz Mirâç'tan bahsederken; "Rabbimi en güzel bir sûrette gördüm. Ellerini sırtıma koydu; onların serinliğini göğsümde hissettim ve evvelkilerin de, sonrakilerin de bilgilerini öğrendim." buyurmuştur, işte bu hadîs de "müteşâbihât'tandır. Bunu işiten bir gâfil; onun sûretine, dış yüzüne bağlanır kalır. Allâh'ı, iki eli bulunan güzel bir insan şeklinde vehmeder ve îmânını kaybeder, şirke düşer.

1280 • Senin, ot gibi ayağın yere bağlı. Tam inanca ulaşmadığın için bir rüzgâr esince başını sallar durursun.

• Fakat senin akıl ayağın yoktur ki, sûretten mânâya gidesin; Yâhut da rûhunun ayağını bu beden balçığından kurtarasın!

• Ayağını beden balçığından nasıl kurtarabilirsin ki, yaşayışın bu balçık içindedir, o balçıktandır. Bu yaşayıştan vazgeçmek çok zordur.

• Ey zavallı! Sen yaşayışı Hakk'tan bulursan, o vakit hiç bir şeye aldırış etmezsin; dünyadan da, balçıktan da kurtulursun.

• Süt emen bir çocuk, memeden ayrılıp sütten kesilince mama yer; dadıyı bırakır.

1285 • Sen topraktan biten daneler gibi yeryüzü sütüne bağlanmışsın; bu sütten kesil de gönüller gıdasını al!

93
"Gerçek akl"ı bulmaya çalış!

1286 • Ey ötelerden gelen perdesiz nûru kabul edemeyen; hiç olmazsa harflerde, kelimelerde gizlenmiş bir nûr olan "hikmet" sözlerini duy, içine sindirmeye çalış!

• Ey benim canım! Sen kelimelerin içine gizlenmiş olan hikmet nûrunu kabul edecek olursan, perdeler arkasına gizlenmiş olanı da perdesiz görürsün !

• O vakit, bir yıldız gibi göklerde dolaşırsın, hattâ gökyüzü olmadan neliksiz niteliksiz mânevî bir yolculuğa çıkarsın!

• Aslında sen, yokluk âleminden varlık âlemine geldin. Kendine gel de söyle bakalım; nasıl geldin? Mest olarak geldin değil mi?

1290 • Geldiğin yollar hatırında kalmadı ama, sana bir işaret vereceğiz, söyleyeceğiz:

• Şimdiki aklını fikrini bırak da ondan sonra aklet; yâni bir çürük diş gibi seni rahatsız eden aklını at da gerçek akla ulaş! Bu başındaki kulakları da tıka; gönül kulağını aç, hikmetlere kulak ver; hakîkî kulak kesil!..

• "Yokluk âleminden varlık âlemine gelirken hatırında kalmayan yollar hakkında sana bir şey söyleyeceğim." demiştim. Hayır, söylemeyeceğim! Çünkü sen hâlâ hamsın; Hakk yolunun baharındasın, o yolun Temmuz'unu henüz görmemişsin!

• Ey kerem sâhibi dinleyiciler! Bu dünya bir ağaca benzer; biz de o ağacın üzerinde bulunan yarı ham meyveleriz!

• Ham meyveler dallarına sımsıkı sarılırlar. Çünkü, hamlık mertebesinde meyve, köşke ve saraya layık değildir.

1295 • Fakat meyveler olgunlaşınca, tatlılaşınca, dudakların ısıracağı hâle gelince, artık düşmeye hazırdırlar ve dallara pek gevşek sarılırlar.

• İnsanın ağzı da o mânevî ikbâl ve saadetten tatlılaşınca, dünya mülkü ona mânâsız ve soğuk gelir.

• Bir şeye sımsıkı sarılmak taassuptur, hamlıktır. Ey Hakk yolu yolcusu; sen henüz olgunlaşmadın! Böylece, ana karnındaki çocuk gibi oldukça, işin kan emmektir; yâni zahmet ve sıkıntı çekmektir.

• Söylenecek bir şey daha kaldı ama, onu sana bensiz olarak Rûhu'l-Kudüs (melek) söylesin![107]

[107] Rûhu'l-Kudüs yâni Cebrail (a.s.) ancak peygamberlere gelir, başkasına gelmez. Fakat insanlara gelen bir ilham var ki o, ya bir melek veya bir şeytan tarafından olur.

Mesela durup dururken ve hiç hatırda hayalde de yokken insanın aklına bir şey geliverir. Eğer o şey hayır ve iyiliğe aitse "melek ilhamı"dır; şerre ve kötülüğe dairse "şeytan ilhamı"dır.

94

• Hayır, hayır! Ne ben söyleyeyim, ne de başkası; kendi kulağına yine kendin söyle! Ortada ne ben varım, ne de benden başkası! Zaten sen de bensin; ey benim canım efendim![108]

[108] Bu beytin anlaşılması zordur. Hakk âşıkının kalbi Allâh'ın nûru ile aydınlanınca, kendisi "fena fi'llah" derecesinde bulunduğu için, yâni Hakk'tan başka bir şey görmediği için söyleyen de, dinleyen de Hakk olur. Hele bunun ilerisi bulunan "baka bi'llah" mertebesine yükselince; kendisine bazen "cem"', bazen "fark" hâlleri galebe eder. Cem' hâlinde her şeyi, hattâ kendi sözünü dahi Hakk'tan işitir. Fark hâlinde ise sen, ben, biz kayıtları bulunur. Bu muğlak bahis, benim gibi bir âciz tarafından değil, kâmil bir velî tarafından ifade olunabilir. Mevlevî büyüklerinden Esrar Dede'nin şu rubaîsi bu hâli anlatmaktadır:

"Ben ben dediğim, ben dediğim sensin hep
Canım dediğim, ten dediğim sensin hep
Manend-i kudûm sîne-gûbân oldum
Ten nâ tene nâ ten dediğim sensin hep"

1300. Bu rüyâya benzeyen uykuya dalınca kendinden geçer, fakat yine kendinden kendine gelmiş olursun; yâni uyuduğun zaman kendinden kalkar, kendine gidersin!

• Kendinden duyar, işitirsin de, filan kişi rüyada sana gizlice bir şey söyler sanırsın.

• Azîz dost! Sen, tek bir kişi değilsin; sen, bir âlemsin! Sen derin ve çok büyük bir denizsin![109]

[109] Hz. Ali; "Ey insan; sen kendini ufak, değersiz bir varlık mı sanıyorsun? Sen, küçük bir varlık değilsin; sen, büyük bir âlemsin!" buyurmuştur. Gerçekten de bugün ilim isbat etmiştir ki insan, maddî yönünden bile vücudundaki hücreler sayışı ile dünya nüfusundan fazla bir âlem, mânevî bütüne gelince kâinatın özü. Şeyh Galib hazretleri; "Hoşça bak zâtına kim zübde-i âlemsin sen!" demişti. Bütün kâinat bir âlem-i ekber, insan âlem-i asgar ve kâinatın fihristi... İnsanda her şey var...

• Ey insan-ı kâmil! O senin muazzam varlığın, belki dokuz yüz kattır; dibi, kıyısı olmayan bir denizdir. Yüzlerce âlem, o denizde garkolup gitmiştir.

• Bu konuyu anlatmak; uyanıklığın da, uykunun da elinde değildir." Zaten bu dünya ne uyanıklık, ne de uyku yeridir! Zanna kapılarak, kıyaslar yaparak insan-ı kâmilden dem vurma, sus; doğru bilen ancak Allâhü Teala'dır.

1305 • Sen sus da, anlatılamayan, açıklanamayan bu sırları, onu bilen ve anlatan âriflerden duy!

95

• Sen ağzını kapa, söz söyleme de, insanlığın gerçek güneşi olan kâmil insana yönel! O kitaba yazılmamış, kimseye söylenmemiş sözleri, o söylesin, ondan öğren!

• Sen söyleme de, o hakîkatleri sana rûh söylesin! Nûh'un gemisi varken yüzmeyi bırak!

Hz. Nûh ve oğlu Kenan

1309 • Hz. Nûh; "Ey oğul; gel! Babanın gemisine bin de, tûfan dalgalarından kurtul, boğulma!" demişti.

1310 • Oğlu Kenan; "Hayır!" demişti, "Ben yüzmeyi öğrendim, senin dininden başka bir dine inandım!"

• Nûh (a.s.); "Aklını başına al, yapma!" demişti. "Bu, belâ tûfanının dalgasıdır; buna karşı yüzme bilmek hiç bir işe yaramaz!

• Bugün, Allâh'ın kahır rüzgârı esmektedir. Kahır rüzgârı, Hakk dininden başka dinin inanç mumunu söndürür!"

• Kenan; "Hayır!" demişti. "Ben senin gemine girmem! Şu yüksek dağa çıkarım; o dağ, her zarardan beni korur!"

• Nûh; “Yapma evlâdım!” dedi. “Bu zamanda o dağ, bir saman çöpüdür. Allâh bugün, dostlarından başkasına aman vermez!” Kenan;

• “Ben ne zaman senin nasîhatini dinledim? Sen, benim, senin dininden olduğumu sanıyorsun.

• Senin sözlerin asla bana hoş gelmemiştir. Ben iki dünyada da senden ayrıyım, uzağım!” dedi.

• Nûh; “Yapma yavrum; nazlanacak gün değildir. Gerçekten de Allâh’ın ne ortağı vardır, ne de benzeri!

• Şimdiye kadar yapacağını yaptın, fakat bu zaman nâzik zamandır. Bu dergâhda, yâni ilâhî huzûrda kimin nazı geçer?” dedi.

• Allâh’ın önüne ön yoktur; yâni, Allâh kadîmdir, O’ndan önce hiç bir varlık gelmemiştir! Ezelde de doğmamıştır, doğurulmamıştır. Ebedde de ne babası, ne oğlu, ne de amcası vardır!

1320 • O doğurmamış ve doğmamış olan Allâh, çocukların nazım nasıl çeker? Babaların niyâzını nasıl dinler?

• Ben, anadan doğmuş değilim ey ihtiyar! Baba da değilim ey genç, sen de pek salınma!

96

• Ben koca değilim, şehvetim de yok hanım; artık nazı, nazlanmayı bırak!

• Burada alçalmaktan, kulluktan, ihtiyaçtan, çâresizlikten başka hiç bir şeyin değeri yoktur!

• Kenan; “Baba!” dedi. “Bu sözleri yıllardan beri söylemektesin; şimdi de tekrar ediyorsun. Sen çok câhilsin, bilgisizlikte perişan olmuşsun!

1325 • Bu sözleri ne zamandan beri herkese söylüyor ve soğuk cevaplar işitiyorsun.

• Senin bu soğuk sözlerin, benim kulağıma şimdiye kadar girmedi; hele şimdi hiç girmez. Çünkü büyüdüm, bilgi sâhibi oldum.”

• Nûh (a.s.); “Evlâdım!” dedi. “Bir defa olsun babanın öğüdünü dinlesen ne kaybedersin?”

• Baba, böylece güzel, tatlı öğütler veriyor, baba sevgisi ile diller döküyordu. Oğlu da ağır, sert, terbiyesizce karşılık veriyordu.

• Ne Hz. Nûh Kenan’a nasîhat vermeye doyuyor, ne de o nasîhatlar, o terbiyesiz oğlunun kulağına giriyordu.

1330 • Onlar böyle konuşurlarken kocaman bir dalga geldi, Kenan’ın başından aştı; onu aldı götürdü, boğdu.[110]

[110]Bir hadîs-i şerifte; “Benim şerîatim, Nûh’un gemisine benzer. Her kim ona tutu-nursa kurtulur ve her kim ondan aynlırsa boğulur.” diye buyurulmuştur. Kenan’ın babasının gemisine girmediği için boğulduğu gibi, İslâmiyet gemisinden ayrılanlar da sapıklık, günah dalgaları arasında boğulacaklardır.

• Nûh (a.s.) dedi ki: “Ey sabır ve hilm sâhibi Allâhım! Benim eşeğim öldü, yükünü de sel götürdü.”‘[111]

[111]Mevlânâ’nın böyle bir tâbiri kullanması, şöyle bir vak’ayı hatırlatıyor: Azerbaycanlı biri eşeğine çanak çömlek yüklemiş, dağ kenarındaki patikada gidiyormuş. O sırada hava bozmaya, şimşekler çakmaya başlamış. Eşek dağdan yuvarlanmış, üstündeki çanak çömlek kırılmış. O sıkıntı içinde çok kuvvetli, göz kamaştıran bir şimşek çakınca Azerbaycanlı dayanamamış; “Eşeğimi mürdettin, yükümü dürdettin; şimdi de çerağın yakıp meni arısen, özüm hurdayım!” demiş.

• Nûh (a.s.) dedi ki: “Allâhım! Ehlimin ıyalimin tûfandan kurtulacağını bir çok defalar vaadetmiştin!

• Ben de saf bir kişiyim, senin vaadine gönül bağlamıştım. Şimdi neden benim evlâdımı sel kapıp götürdü?”

• Cenâb-ı Hakk buyurdu ki: “O senin ehlinden, soyundan değildi! Görmüyor musun, sen îmân nûru ile aksın, bembeyazsın; o küfür yüzünden mosmor olmuştur?

97

1335• Dişe kurt düşünce, artık o diş diş değildir. Ey usta, o dişi çıkarıp at!

• Çıkart da, onun yüzünden bedenin rahatsız olmasın! Diş senin dişin, ama artık ondan vazgeç!

• Nûh (a.s.); “Allâhım!” dedi. “Sen’in zâtından başka herşeyden bezdim, usandım. Sende fânî olan, senden ayrı değildir.

• Yâ Rabbi, seninle benim nasıl olduğumu sen bilirsin! Yağmurların çimene verdiği feyzin yirmi katını sen verirsin!

• Yoksul kişi seninle diridir, seninle neşelenir; vasıtasız, engelsiz senden gıda alır!

1340• Ey kemâl sâhibi Rabbim! Ne seninleyim, ne de senden ayrıyım! Neliksiz, niteliksiz, sebepsiz, illetsiz ben seninleyim!”[112]

“[2] Eski ârif şairlerden birisi;

“Allâh adamları, haşa, Allâh değildir fakat; Allâh’dan da ayn değillerdir!” diye yazmıştır.

• Ey bütün iyi sıfatların sâhibi olan Allâhım! Sen, bir hayat denizisin;biz de senin lutfunla yaşayan balıklarız!

• Sen bir düşünceye sığmadığın gibi, sebeple (illetle) de izah edilemezsin!

• Bu tufandan önce de, her olayda sana seslendim, derdimi açtım, bu tufandan sonra da yine sana hitab edeceğim, sesleneceğim!

• Ey yepyeni sözler ilham eden, ey eski sözleri de söyleten Rabbim! Ben seninle konuşuyorum, onlarla değil!

1345• Âşık, gece gündüz sevgilinin çadırının kurulmuş olduğu yerde bırakılan çerçöpe, süprüntülere söz söylemez mi?

• Yüzünü, göçüp gitmiş kervandan, sökülmüş çadırdan arta kalan çerçöpe döner. Görünüşte bu böyledir ama, aslında şair o sözleri kimlere söyler, o öğmeler kimleredir?

• Şükürler olsun; o tufanı gönderdin de onunla o süprüntüleri sürdün süpürdün!

• Çünkü onlar kötü süprüntülerdi; ne sesleniyorlardı, ne de sesimize karşılık veriyorlardı.

• Ben öyle kalıntılar isterim ki, ben söyleyince onlar, dağ gibi, sesime ses versin, karşılık versinler!

98

1350• Sesime ses versin de, ikinci kere senin adını duyayım! Ben, senin cana safa veren adına âşıkım![113]

[113] istedim ki, ben Allâh deyince, karşımda bulunan okum da benim sesime ses versin, onlar da benim gibi Allâh desinler. Böylece, o mübârek nâmın, benim sesim ile, bir de onların sesi ile işiteyim.

• Her peygamber, senin güzel adını ikinci defa duymak için dağı severdi”[114]

[114] Mûsâ(a.s.)’ın Tür dağını sevdiği gibi Azîz Pcygamberinriz Efendimiz de Mekke civarındaki Hira dağını severdi. Hattâ daha peygamber olmadan önce oraya gider, birkaç gün yalnız başına orada kalırdı. Medine’de bulunduğu senelerde de arada sırada Uhud dağına gider, civarında medfün bulunan Hz. Hamza ile Uhud Harbi’ndeki şehitleri ziyaret ederdi. Hattâ; “Uhud bizi sever, biz de onu severiz!” mânâsınagelen bir hadîs-i şerif vardır. Keza, Kudüs civarındaki dağlar, Hz. Dâvud Zebur okuduğu zaman onun sesine ses verirlerdi. Necip Fazıl merhum da; “Dağlarda Şarkı Söyle” adlı şi-irinde der ki:

“Uzasan, göğe ersen,
Cücesin şehirde sen,
Bir dev olmak istersen,
Dağlarda şarkı söyle!”

• Peygamberlerin sesine ses vermeyen o alçak, üstünde ot bitmeyen taşlık dağ fareye yakışır; orası bizim yurdumuz olamaz!

• Ben söyleyeyim de, o dağ bana dost olmasın, benim sesimi tekrarlamasın, sesim sessiz kalsın!

• Allâhım; öyle bir dağı yerle bir etmen daha iyi! Mâdem ki dost olmadı, onu ayaklar altında çiğnetmen gerekir!”[115]

[115] Buradaki dağ; Nûh’un dâvetim kabul etmeyen, küfürde inat eden oğlu Kenan’ı temsil etmektedir.

l355 • Cenâb-ı Hakk buyurdu ki: “Ey Nûh! Istersen boğulanların hepsini dirilterek yeniden topraktan çıkarayım!

• Bir Kenan için senin gönlünü kırmam, fakat şu hâli sana bildirmek istedim ki, Allâh'ı inkar eden bir oğul, senin ehlinden değildir; o, artık senin oğlun sayılamaz!"

• Nûh; "Hayır, hayır!" dedi. "Eğer irâdene uyarsa beni de onlar gibi tüfana garket; ben senin kazana râzıyım!

• Allâhım! Sen beni her zaman sulara boğsan, hoşuma gider. Çünkü senin emrin, buyruğun, takdirin candır; can gibi onu bağnma basarım!

• Ben kimseye bakmam; bakacak olsam bile o baktığım bahânedir. Çünkü ben, aslında sana bakıyorum; her yerde, her şeyde gördüğüm yalnız sensin Allâhım!

99

1360• Allâhım! Her şeyde ben, senin sanatına âşıkım; başıma gelen belalara, acılara, ıstırablara sen verdiğin için sabrediyorum! Yine senden geldiği için lutuflarına, ihsanlarına, iyiliklerine şükrediyorum! Ateşe tapan kâfirler gibi nasıl seni görmez de yarattığına, ortaya koyduğun sanat eserine âşık olurum?

• Bu bir gerçektir ki, Allâh'ın sanatına, yaratma gücüne âşık olan, üstün bir varlıktır. Gönlü uyanık, gözü aydın bir kişidir, fakat sadece Allâh'ın sanat eserine, yarattığı güzele âşık olan kimse de, hakîkati görememiş bir kâfirdir!"[116]

. [116] Azîz Hüdayî hazretleri Cenâb-ı Hakk'a hitaben; "Hoştur bana senden gelen, ya gonca Yâhut diken/ Lutfun da hoş, kahrında hoş" demişti. Şirazlı Sâdi hazretleri de;

"Ben, Hakk yarattığı, O'nun eseri olduğu için dünyada gördüğüm her şeyi seviyorum." demişti.

Hz. Mûsâ ve Firavun.

1067 • Firavun, Mûsâ'ya dedi ki: "Ey Kelîm; neden halkı öldürdün? Neden onlara korku saldın?

• Halk senin yüzünden bozguna uğradı, kaçışırken ayaklar altında ezildi.

• Bu yüzden insanlar sana düşman oldular. Erkeklerin de, kadınların da kalplerinde sana karşı kin var.

1070• Sen halkı kendine dâvet ediyor, çağırıyordun; iş tersine döndü. Artık halkın sana aykırı davranıştan başka bir çâresi kalmadı.

• Ben de senin şerrinden geri çekiliyorsam da, kafamda bir plan kuruyorum; hile ile sana karşılık vereceğim!

• Beni aldatabileceğini ve kendi kölelerinden başka bir kimsenin sana uyarak arkandan geleceğini gönlünden çıkar!

• "Bir iş ettim, halkın gönlüne korku saldım." diye ululanma, gurura kapılma!

• Buna benzer yüzlerce iş yapsan, sonunda yine de rezil olur, horlanırsın; halk seninle eğlenir ve gülüşür.

• Senin gibi nice hileci, düzenbaz kişiler vardı; sonunda onların hepsi 1075 de, bizim Mısır'ımızda rezil olup gittiler."

100

Mûsâ(a.s.)'ın Firavun'a cevâbı.

• Mûsâ (a.s.) dedi ki: "Ben, Allâh'ın emrine, Allâh'ın işine karışmam! O'nun emri ile kanımı dökseler korkum yok!

• Ey akılsız Firavun! Ben bu dünyada rezil olmaya, hor görülmeye, fakat Allâh'ın yanında, Allâh'ın nazarında şerefli ve değerli olmaya hem râzıyım, hem de bu hâle şükrederim!

• Halka karşı hor hakîr olayım, benimle alay etsinler, bana gülsünler ama; Hakk'a karşı makbûl olayım, sevgili olayım, O beni istesin, beğensin; bu hâl bana yeter!

• Bunu da söz olsun diye söylüyorum. Yoksa, biliyorum ki yarın kıyâmette Allâh, seni yüzü karalardan edecek!

1080 • Üstünlük, yücelik O'nundur; O'nun has kullarınındır. Bunun belirtisini, Âdem'le îblis'in hikâyesini oku da, orda gör!

• Hakk'ın büyüklüğünün, kudretinin nasıl sonu yoksa, O'nu anlatmanın da sonu yoktur! Bu yüzden ey Firavun; dilini tut, yaprağı çevir! Yâni, konuyu değiştir!"

• Firavun Mûsâ'ya dedi ki: "Yaprak, bizim buyruğumuz altında; şu anda hüküm ve hakem divaninin defteri de benim emrimdedir. Ben ne istersem o olur!

• Bütün Mısır halkı, beni hükümdarlığa getirmiş! Ey Mûsâ! Sen, onların hepsinden daha akıllı mısın ki beni beğenmiyorsun?

• Ey Mûsâ! Sen kendini beğenmişsin, bundan vazgeç; kendini görme, kendinle böbürlenme!

1085 • Ben dünyanın bütün sihirbazlarını toplar ve şehirlilere senin bilgisizliğim gösteririm!

• Ama bu. bir iki günde olacak iş değil; bana bu Temmuz sıcağında kırk gün mühlet ver!"

• Mûsâ (a.s.); "Bunun için bana izin yoktur!" dedi. "Ben emir kuluyum;sana mühlet vermeye memur değilim!

• Sen hükümdarsın; benimse dostum yok! Ben Hakk'ın buyruğuna uymuşum, hüküm vermekte benim hakkım yok!

• Ben sağ oldukça seninle canla başla savaşacağım! Ben Allâh'ın kuluyum; yardımla, yardımcı ile benim işim yok!

• Allâh'ın hükmü, takdiri gelinceye kadar seninle uğraşacağım! Yâni, dâvette bulunacağım! Düşmanı düşmandan ancak Allâh ayırır!

101

Firavun'un Hz. Mûsâ'ya cevap vermesi ve Mûsâ(a.s.)'a vahiy gelmesi.

• Firavun; "Hayır, hayır!" dedi. "Bana mühlet vermen gerek. Bu hususta bahâne bulma; beni az aldat!"

• O sırada Cenâb-ı Hakk Hz. Mûsâ'ya; "Firavun'a uzun bir mühlet ver ve ondan korkma!" diye vahyetti.

• "Gönül rızâsıyla ona kırk gün mühlet ver de, o çeşit çeşit hileler düşünsün dursun!

• Çalışsın, çabalasın; ben uyumuyorum ki! Sen ona; 'Hızlı yürü!' de. Fakat, yolu Ben tutmuşum, ben kapamışım!

1095• Onların bütün hilelerini birbirine katar, kırar geçiririm; artırdıkları hileleri ben eksiltirim!

• Onlar su getirirlerse, ben getirdikleri suyu ateşe çeviririm; hoş ve tatlı bulduklarını tatsız ve hoşa gitmez bir hâle sokarım!

• Onlar birbirlerine sevgi bağları ile bağlanırlarsa ben, o bağları koparır, kırar dökerim! Onlara hayallerine, vehimlerine gelmeyecek şeyler yaparım!

• Sen korkma; Firavun'u uzun bir mühlet ver! Ona de ki: 'Asker topla, ordu kur; yüzlerce hile düşün!'"

• Mûsâ (a.s.) dedi ki: "Emir geldi! Haydi git; sana mühlet verildi. Ben, yerime gidiyorum. O vakte kadar bizden kurtuldun."

1100• Hz. Mûsâ yola düştü. Ejderha olan asası da, bilgili bir av köpeği gibi peşinde gidiyordu.

• Av köpeği gibi kuyruğunu sallıyor, ayaklarının altındaki taşları eziyor, kum hâline getiriyordu.

• O ejderha; taşı, demiri sömürüp yutmada, demiri açıkça çiğneyip ufalamada idi.

• O, havalarda uçmada, burçlara yükselmede idi. Rumlar da. Gürcüler de, herkes ondan korkar ve kaçardı.

• Deve gibi ağzından köpükler saçıyordu. O köpüklerin bir damlası kimin üstüne düşse, o kişi cüzzam hastalığına tutulurdu.

1105• Dişlerinin gıcırtısı ödleri koparıyor, kara arslanlarının canları bile elden gidiyordu.

• Allâh'ın o seçilmiş kulu olan Hz. Mûsâ kavminin yanma gidince, ejderhayı boğazından yakaladı ve o korkunç ejderha yine asa oldu.

102

• Mûsâ asaya döndü de dedi ki: "Ne şaşılacak şeydir? Peygamberliğimiz, bizim için güneş kadar açık ve parlak; düşmanlar içinse gece kadar karanlık...

• Acaba Firavun'un ordusu bu âlemin, kuşluk vaktinin güneşi ile doluluğunu nasıl olur da göremiyor?

• Gözleri açık, kulakları açık ve bu parlak zekaları ile beraber hakîkati görüp işitmiyorlar! Allâh'ın gözleri bağlamaktaki gücüne, kudretine hayranım!

1110 • Ben, onların gafletine şaşıyorum; onlar da benim peygamberliğime, Hakk'a dâvet edişime şaşıyorlar. Onlar, bir baharın yetiştirdiği dikenlerdir; ben ise, o baharın çimeniyim, yaseminiyim!

• Ben, onlara imanla, ilâhî aşkla dolu nice kadehler sundum. Fakat gördüm ki, onların önünde onlara sunduğum mânâ şarabı dondu, taş kesildi.

• Hakîkat bahçesinin güllerinden bir demet yaptım, onlara götürdüm. Verdiğim güllerin her biri diken oldu. Onları Hakk'a çağırmak için döktüğüm tatlı diller, onlara söylediğim tatlı sözler zehir oldu, iğne oldu...

• Onlara sunduğum mânâ şarapları, götürdüğüm hakîkat bahçesinin gül demetleri, kendi benliklerinden, varlıklanndan geçenlerin canlarının nasibi idi; kendinde olanlara, kendilerine tapanlara bu kadehler, bu demetler nasıl nasib olur?

• Bizim yanımızda, uyurken uyanık (yâni, dünyaya karşı uykuda, ahirete karşı uyanık) olan bir kişi gerek ki, uyanıkken rüya görsün![117]

[117] Peygamberler, velîler öyle kimseler isterler ki, dünyaya karşı uykuda, âhirete karşı uyanık bulunsun! Bundan maksat; onların dünya işlerini tamamıyla terk etmeleri değildir. Dünyaya ait işlerini yaparlarken bile âhireti unutmamalarıdır. Öyleleri, uyanık iken de, bazılarınca ancak rüyada görülebilecek şeyleri, mesela misal ve berzah âlemlerini müşahede edebilirler. Aziz Peygamberimiz Efendimiz; "Benim gözüm uyur, kalbim uyumaz!" buyurmuştur. Başka bir hadîste de; "insanlar uykudadır; ancak öldükleri vakit uyanırlar!" diye buyurmuştur. Böylece; "Ölmeden ve ecel gelmeden evvel olunuz!" hadîsine uyarak şu gölge varlıklanndan geçmiş olanlar, uyku ve gaflet âlemi olan dünyada uyanmış bulunanlardır.

1115 • Halkın düşüncelere dalması, bu hoş uykunun düşmanıdır. Uyumadıkça, bu fânî dünyaya ait düşünceler halkı rahatsız eder. Onu, düşüncelerle bağlanmış bir esir hâline getirir. Aklını başına al da, dünyaya ait düşünceleri terket, dünyaya göz yum da hakîkati bul!

103

Sihirbazları çağırmak için Firavun'un şehirlere adamlar göndermesi.

1157• Hz. Mûsâ döndü gitti. Firavun yalnız kalınca, Mısır'ın bütün akıl danışılacak adamlarını, karar verilecek kişilerini yanma çağırdı.

• Mısır'ın çevresinde bulunan bütün sihirbazların. Mısır pâdişahının, o Mısır sarrafının yanında toplanmasına karar verdiler.

• Adamlar; "Bizim de sihirbazlanmız var!" dediler. "Hem de sihirde tektir. Bütün sihirbazlar onlara uymadadır!"

• Firavun, sihirbazları toplamak için etrafa bir çok adamlar yolladı.

1160• Her nerede ünlü bir sihirbaz varsa, onun yanma on tane dâvetçi gönderdi.

• iki genç vardı ki, sihirde pek ileri gitmişlerdi. Onların sihirleri aya bile tesir ederdi.

• Onlar, aydan, apâşikâr, herkesin gözü önünde süt sağarlardı. Bir yere gidecekleri zaman, küplere binip giderlerdi.

• Ay ışığını kumaş şeklinde gösterirler, acele ölçer, biçer, satarlardı.

• Onları kumaş diye alan ve karşılığında gümüş para veren müşteri, işin hakîkatini anlayınca hayıflanır, elini yüzüne gözüne vurur dururdu.

1165• O iki sihirbazın aydan süt sağmak, ay ışığını kumaş diye satmak, küplere binerek yolculuk etmek gibi yüzbinlerce sihirleri vardı. Hem de bu sihirleri kendileri icad ederlerdi. Sihir yapmakta başkaları onlarla yarışamazdı.

• Onlara; "Şimdi, Firavun sizden bir çâre istiyor." diye haber geldi.

• Haberciler; "Pâdişahın sarayına Mûsâ ve Hârun adlarında iki fakir geldi ve hükümdara meydan okudu.

• Onların, bir asadan başka hiç bir şeyleri yok; fakat o asa, Mûsâ'nın emri ile ejderha oluyor.

• Bu durumda pâdişah da, ordusu da çâresiz, âciz kaldılar; bu iki kişinin elinden feryada başladılar.

1170• Sihirbazlıkta buna bir çâre bulmak, bu iki sihirbazın elinden can kurtarmak gerektir." dediler.

• Haberciden bu haberi düyunca, o iki sihirbazın gönüllerine hem bir korku, hem de bir sevgi düştü.

104

• Hz. Mûsâ'nın mânevî gücünü hissettiler de şaşırıp kaldılar; başlarını dizlerine koydular, düşünmeye başladılar.

• Nasıl ki sûfînin ders hanesi dizidir, zoru çözmek için iki diz âdetâ sihirbazdır.[118]

‘‘8 Tasavvuf erbabı bir meseleyi hâlletmek, bir karara varmak için diz çöker ve dizlerine doğru eğilip kalbine yönelir, murakabeye varır. Cenâb-ı Hakk'tan bir işaret niyâz eder. O sırada kalbine her ne ilham olursa, ona göre hareket eder. Şu hâlde iki diz, dervişler için, helâl sihir yapan bir sihirbaz olur. Sihrin helâli, yâni haram olmayan sihir, dinleyenlere sihir gibi tesir eden bir söz demektir. Bir hadîs-i şerifte;

"Söz vardır ki, insana sihir gibi tesir eder." diye buyurulmuştur.

• Bu iki sihirbaz, bu haberi alınca şaşırdılar ve annelerine; "Anne gel;

babamızın mezarı nerede, bize göster!" dediler.

1175. Anneleri yol gösterdi, onları babalarının mezarına götürdü. Onlar; Firavun'un isteğinden ötürü mânen güçlenmek için üç gün oruç tuttular, bir şey yemediler.

• Sonra; "Baba!" dediler, "Firavun, korkusundan ötürü bize haber gönderdi.

• Firavun'un iki kişi yüzünden gönlü daralmış, ordusunun önünde şeref ve haysiyeti zedelenmiş.

• O iki adamın ne silahı varmış, ne de ordusu; bir asadan başka bir şeyi yokmuş. Ama, asa da müthiş bir şeymiş, kıyâmetler koparıyormuş.

• Sen, görünüşte toprak altında uyumadasın, ama aslında doğrular alemine, hakîkat âlemine gitmişsindir.

1180. Canım baba! Eğer onlann yaptıkları sihirse, bize haber ver; Allâh'tan gelen bir hâl ise, onu da bize bildir!

• Bildir de secde edelim, yalvaralım; Allâh'ın lütfü ile kusurlarımızdan kurtulalım, iyi insan olalım!

• Biz ümitsizleriz; çünkü haram olan sihirle uğraşıyoruz. Ama şimdi bir ümit geldi, erişti. Biz, rahmet kapısından kovulmuşuz, Hakk'ın keremi bizi tekrar o kapıya çekti, getirdi."

• Babaları rüyada onlara; "Evlâdım!" dedi. "Buna açık cevap vermem mümkün değildir.

• Apaçık söylememe izin yok ama, bu sır benden uzak değil! Gözümün önünde...

1185 • Ama size belirti göstereyim de, bu gizli şey size görünsün, belirsin!

• Ey gözümün nûrları! Oraya varınca, Mûsâ'nın yattığı yeri öğreniniz!

105

• O ma'rifet, hikmet sâhibi uyurken ondan korkmayın; onun asasını almaya çalışın!

• Asayı çalabilirseniz, ona gücünüz yeterse, bilin ki o adam sihirbazdır;
sihirbaza çâre bulmak da sizin elinizdedir.

• Eğer gücünüz yetmezse, asayı alamazsanız, bilin ve anlayın ki o güç, o kuvvet ona Allâh'tan gelmektedir. O, Allâh'ın peygamberidir ve insanlara doğru yolu göstermektedir.

1190• Dünyayı doğudan batıya kadar Firavun kaplasa, savaş zamanı, Cenab-ı Hakk yine Mûsâ'yı üstün kılar ve Firavun tepetakla olur.

• Ey babalarının canları! Bu gücün belirtilerini söyledim ya, buna göre davranın! Allâh, herşeyin doğrusunu daha iyi bilir!

• Yavrularım; bir sihirbaz uyuyunca, onun sihri hilesi tesirini kaybeder, bir şey yapamaz!

• Çoban uyuyunca kurt aman bulur, rahat eder. Çünkü çoban uykuya dalınca, onun gayreti, cabası yatışır.

• Fakat bir hayvanın çobanı Allâh olursa, kurt ona nasıl yaklaşabilir, oraya nereden yol bulur?

1195• Bir sihri Allâh yaparsa, o sihir, gerçekten haktır; o gerçek şeye sihir demek yanlış olur!

• Ey babalarının canları yavrular! Bu kesin bir belirtidir! O peygamber, maddeten ölse bile, Allâh yine onu yüceltir, kadrini üstün kılar!"

1215• O ölü sihirbaz; "Babalarının canı yavrularım!" diye cevap verdi. "Sihirbaz uyuyunca, onun sihri hiç bir şey yapamaz, hiç bir şeye gücü yetmez!"

• Her ikisi de bu sözleri duydular ve babalarının mezarını öpüp, ayrıldılar. O güç işi, o büyük işi başarmak için, yâni Hz. Mûsâ ile uğraşmak için Mısır'a yöneldiler.

• O iş için Mısır'a geldiler; Mûsâ'yı, Mûsâ'nın evini aradılar.

• Garip bir tesadüftür ki, onların geldikleri gün Mûsâ, bir hurma ağacının gölgesinde yatmış uyumuştu.

• Mûsâ'yı soran kişilere hurmalığı gösterdiler: "O hurmalığa gidin; onu orada arayın!" dediler.

1220• Mûsâ'yı arayanlar hurmalığa gelince, bir ağacın altında uyumuş birini gördüler ki, o kişi, dünyanın en uyanık bir zâtı idi.

106

• Mûsâ, Allâh'a nazlanmak için iki baş gözünü kapamıştı, fakat arşın da fersin de (yâni göklerin ve yeryüzünün) hepsi onun gözlerinin önündeydi.

1129 • O iki sihirbaz, uzaktan Hz. Mûsâ'yı uzanmış ve uyumuş görünce, asasını çalmaya yeltendiler.

1130 • Sihirbaz kardeşler asayı çalmak için, uyanıp da görmesin diye Mûsâ'-nın arka taratma doğru yürüdüler.

• Azıcık ilerleyince, asa kımıldamaya başladı.

• Sonra kendiliğinden öyle bir hareket etti ki, sihirbazlar korkudan oldukları yerde donup kaldılar.

• Birden bire asa ejderha olup üzerlerine saldırdı. Sihirbazların ikisi de yüzleri sararmış hâlde kaçtılar.

• Kaçarlarken korkudan yüzü koyun düşüyorlar, her inişte sendeleyip yuvarlanıyorlardı.

1235 • Onlar bu hâlin bir semavî mûcize olduğunu anladılar. Çünkü; sihir-bazların hünerlerim, ne yapabileceklerini görmüşlerdi.

• Ondan sonra ishal oldular, şiddetli bir titremeye tutuldular. Ateşler içinde kaldılar, can çekişmeye başladılar.

• Hemen bu yaptıkları terbiyesizliğin özrünü dilemek için Hz. Mûsâ'ya bir adam gönderdiler.

• "Seni imtihan ettik." dediler. "Sana karşı hasedde bulunmasaydık, seni imtihan etmek bize düşer miydi?

• Ey ilâhî dergâhın haslarının hası olan azîz peygamber; biz Allâh'ın suçlu kullarıyız. Bizim bağışlanmamız, affedilmemiz için duâ et!"

1240 • Mûsâ (a.s.) onları affetti. Onlar da hemen sağlıklarma kavuştular, Mûsâ'nın önünde başlarını yere koydular.

• Hz. Mûsâ; "Ey kerîm kişiler!" dedi. "Sizleri affettim. Sizin bedeninize de rûhunuza da canım haram oldu."

• "Ey dostlar" dedi, "Ben sizi görmemiş olayım. Siz de özür getirmeyi bırakın; beni tanımayın, bana yabancı olun!

• Gönülden aşina, fakat Firavun'un hatırı için dıştan yabancı gibi be-nimle savaşa girişin."

• Bu söz üzerine sihirbazlar, yer öptüler ve gittiler. Çağırılacakları zamanı gözetmeye, fırsat kollamaya koyuldular.

1245 • Sihirbazlar Firavun'un huzûruna geldiler. Firavun, onlara pek değerli armağanlar verdi.

107

• Onlara vaadlerde bulundu. Peşin olarak da köleler, atlar, paralar, türlü zahireler verdi.

• Sonra onlara dedi ki: "Ey sihirde çok ileri gitmiş üstadlar! Eğer imtihanda galip gelirseniz,

• Size o kadar çok ikramlarda bulunacağım ki, vereceklerim, cömertlik perdesini yırtacaktır."

• Sihirbazlar dediler ki: "Senin gibi bir pâdişahın sâyesinde galip geliriz; onun da işi bitmiş olur.

1250• Biz bu sihir fenninde saflar yaran pehlivanlarız. Dünyada hiç kimse bu hususta bizimle boy ölçüşemez, adım atamaz."

• Mûsâ(a.s.)'ın anılması, onun Firavun'la uğraşması, hâtıraları eski devir-lere götürüyor. "Bunlar çok önce olup bitenlerin hikâyesi imiş." deniliyor; "Bugün ne Mûsâ var, ne de Firavun!" diye düşünülüyor.

• Mûsâ(a.s.)'ın adinin zikredilmesi, işi açıkça söylemekten kaçınmak, daha doğrusu işi gizlemek içindir. Yoksa ey temiz kişi, asırlarca evvel gelen Hz. Mûsâ'nın nûru, bugün senin yanında, sende bulunuyor.

• Ey Hak yokuşu! Gerçeği öğrenmek istiyorsan; Mûsâ da, Firavun da ölmediler; bugün senin içinde yaşıyorlar, senin varlığına gizlenmişler, senin gönlünde savaşlarına devam ediyorlar! Bu sebeple birbirine düşman bu iki kişiyi kendinde araman gerekir![119,]

[119] Muhyiddîn-i Arabî hazretleri buyumyor ki: “Benim rûhum, Mûsâ; aklım ise, Hârun’dur. Nefsim Firavun; ve nefsimin hevâ ve hevesi, Firavun’un veziri olan Haman’dır.” Kıssada geçen o ünlü iki sihirbaz; bizim vehmimiz, hayalimizdir.” Gerçekten de insanın rûhu, Mûsâ; aklı, Hârun (a.s.) gibidir. Nefis, Firavun; hevâ ve heves de Firavun’un veziri Haman’dır. *(Kur’ân-ı kerîm;* irfân=Mûsâ’nın asasıdır.) Firavun’un sihirbazları ise; evham ve hayalat ve Islam’a yöneltilen imansızca neşriyâttır. Onlara **karşı** koyacak olan da Kur’ân’ın mûcizeleridir.

• Mûsâ, kıyâmete kadar vardır. Gerçek müminlerin yüzlerindeki hep o nûr’dur, başka nûr değil; değişen ancak kandildir!

“Küfre râzı olmak küfürdür.” hadîsi ile; “Kazâ ve kaderime râzı olmayan, kendisine benden başka bir Rab arasın!” hadîsinin mânâlarının birleştirilmesi.

1362• Dün, bazı konularda konuşmasmı, fikir yürütmesini seven biri bana bir soru sordu.

108

• Dedi ki: “Kâfirliğe râzı olmak kâfirliktir.” Bu sözü Peygamber Efendimiz söylemiştir. Onun söylediği mübârek söz doğrudur, yerindedir.

• Yine Resûlullah buyurmuştur ki: “Her kazâya ve ilâhî takdire müslü-man olanın râzı olması gerektir.”

1365 • İyi ama, kâfirlik ve münafıklık da Allâh’ın kazâsı ve takdiri değil midir? Ben bu kazâya râzı olursam, günaha girmiş olurum.

• Eğer bu kazâya râzı olmasam, bu bir günah olur. O hâlde bu ikisinin arasında ne çâre vardır, kurtuluş yolu nedir?”[120]

[120] “Kâfirliğe râzı olmak kâfirliktir.” ve “Cenâb-ı Hakk buyurmuştur ki: ‘Her kim benim nimetlerime şükretmezse, verdiğim belaya sabretmezse, kazâya, yâni verdiğim hükme râzı olmazsa kendisine benden başka bir Rab arasın!’” hadîsleri vardır. Görünürde bu iki hadîste çelişki var sanılır. Çünkü, kâfirliğin de, îmânlı olmanın da yaratıcısı Allâh’tır. Nitekim; “Her şeyi yaratan Allâh’tır.” (En’am Sûresi, 102) ayeti ve daha başka ayetler de bunu açıkça göstermektedir. Buradaki kâfirlik, nefsanî arzulara düşerek kâfir oluştur.

• Ona dedim ki: “Bu kâfirlik; Allâh’ın takdiri iledir, ama Allâh’ın hükmü ile, Allâh’ın emir ve rızâsı ile değildir. Bu kâfirlik, yalnız kazâ ve kaderin eserlerindendir.”

• “Hocam; sen kazâ ve kaderi Hakk’ın bilgisi olarak bil de, müşkilin hâllolsun!”[121] Yâni bu kâfirlik; kâfire bu dünyada verilmiş, hükmedilmiş değildir. O, ezelde kâfirliğe mahkum edilmiştir.

[121] îmân eden kişinin “imanı”, kâfirin de “kâfirliği” burada verilmiş ve hükmedilmiş değildir. Allâh’ın takdirinin eseridir. Hakîm Senâî hazretleri buyuruyor ki: “Küfür de, îmân da; ‘Allâh birdir, şeriki ve nazîri yoktur.’ diye Hakk’ın yolunda koşar dururlar.” Şu hâlde ilâhî kazâ eseri olması itibariyle kâfirliğe râzı olmak, kâfirlik değildir. Onun kâfirliğine bu dünyada hükmedilmemiştir. Ezelde verilmiş ilâhî takdirdir.

• Ben, Allâh’ın hüküm ve takdiri gereği gelen kâfirliğe râzıyım. Fakat bu râzı oluşum; benim nefsimle olan savaşımın zayıf oluşundan, benim kendi kötülüğüm sebebi ile gelen kâfirliktir. Ben, bu kâfirliğe râzı değilim.

1370 • Zaten kâfirlik, kazâ ve kader yüzünden kâfirlik değildir. Sakın ha, burada Allâh’ın kâfirliğe râzı olduğunu söyleme!..

• Kâfirlik, bilgisizliktir. Kâfirliğe hükmetmek, takdir etmek, yâni onu var etmek; bilgidir, Hakkı’n bilgisidir. Yumuşaklık anlamına gelen “hilm” ile sevmek anlamına gelen “hilm”in ikisi de bir olur mu?

• Bir resmin çirkin olması, onu yapan ressamın beceriksiz, acemi olduğunu göstermez. Belki çirkinliği resmetmekteki maharetini, ustalığını gösterir.

109

• Hattâ ressamın gücünü, maharetini gösterir. Demek ki o, hem çirkinin resmini yapabiliyor, hem de güzelin resmini.[122]

[122] Bütün varlıklar, her şey, birbirine zıt şeylerden ibârettir. Mesela; sıcaklık-soğuk-luk, aydınlık-karanlık, akıllılık-delilik, güzellik-çirkinlik, müminlik-kâfirlik gibi. Bunların hepsi de Hakk’ın yaratışı eseridir. Içlerinde iyi olmayanlar, ressamın yaptığı çirkin resim gibidir. Bu hâl, ressamın yalnız güzel resim yapmakta değil, çirkin resim yapmakta da başarılı olduğunu

gösterir. Bunun gibi dünyada görülen çirkinlikler, kötülükler de yaratıcının gücünü, kuvvetini göstermektedir. Allâh yalnız iyilikleri halk edip kötülükleri yaratmamış olsaydı, hem iyiliklerin kıymeti bilinmezdi, hem de haşa; "Hakk kötülükleri yaratmağa muktedir değildir." gibi bir vehim mey-dana gelecekti. Böylece, küfür de îmân gibi Hakk'ın kazâsı eseri olduğundan ona da hoş bakmak gerekmektedir. Onun için; "Yaratılanı hoş gördük, yaratandan ötürü." denmiştir. Fakat kâfirliğin kâfirden zuhuru itibariyle onu hoş görmek kâfirlik olur. Bu konular çok derindir; anlaşılması gibi anlatılması da zordur. Ben, naçizane sayın okuyucularıma çeşitli şerhlerden aldığım görüşleri arzediyorum. Herkes anlayışına, sezişine ve Hakk'ın lütf ve ihsanına göre konuyu benimseyecektir. Bu konuyu, bir başkası da şöyle açıklamıştır: Cenâb-ı Hakk'ın her şeyin sonunu bilmesi "kader"dir. İnsanların iyilik veya kötülük yapacaklarını Allâh bilir, fakat bu bilgisi "cebredici, zorlayıcı" bir iş değildir. Yâni Allâh, o kişiye, yapacağını bildiği iyilik ve kötülüğü zorla yaptırmaz. Herkes yaptığı işi kendi irâdesi ile fakat Allâh'ın takdiri ile yapar. Kul da zanneder ki, yaptığı işleri kendisi yapıyor. Halbuki, o işleri ancak Allâh'ın takdiri ile yapmaktadır. Yâni o işi yaratan Allâh'tır, irâdeyi sarf eden kuldur. Hulâsa; cebr yâni zorlayış bâtıl olduğu gibi, "ta'vîz" yâni Allâh karışmaksızın yapış da bâtıl olur.

• Eğer bu bahsi gereği gibi açıklayacak olursam, bir çok sorular ve cevaplar akla gelir ve bahis uzar gider.

1375• Ben de, aşk nüktesinin zevkini kaybederim. Hakîkatleri anlatmak suretiyle yapmak istediğim hizmet başka bir kalıba girer; söz tasavvuftan çıkar, kelam bahislerine intikal eder.

Hayranlık duygusu düşünceye engel olabilir.

1376• Usta bir berberin dükkanına kır saçlı bir adam koşarak geldi:

• "Yiğidim;" dedi. "Sakalımdaki ağarmış kılları bir bir yol! Çünkü ben, yeni evlendim."

• Berber adamın sakalını tamamıyla tıraş ederek kılları önüne koydu ve;

"Benim bir işim çıktı, ben gidiyorum. Kılları sen kendin ayıkla!" dedi.

• İşte bu siyah kıllar soru, beyaz kıllar da, o kişiye verilmiş cevap. Din dertlisi olan ârifler böyle şeylerle uğraşmazlar.'[23]

[123] Burada kır sakallı kimse; dedi-kodu yapanlar, berber; kemâl ve irfân sâhibi kişidir. Sakalın tıraş edilmesi; ârifin kestirme cevâbını ifade ediyor.

110

1380 • Birisi, Zeyd'e bir sille vurdu. Zeyd de onu dövmek için üstüne atıldı.

• Silleyi vuran dedi ki: "Sana bir sual soracağım. Cevabını ver; ondan sonra sen de bana vur!

• Senin ensene sille vurunca 'şırak' diye bir ses çıktı. Şimdi burada size dostça bir sorum var:

• Ey büyüklerin kendisini öğdükleri er! Söyle bakalım; bu şırak sesi benim elimden mi çıktı, yoksa senin ensenden mi?"

• Silleyi yemiş olan dedi ki: "Ensemin acısı, o şırak sesinin nereden çıktığını düşünmek için bana imkân vermedi.

1385. Dertli olmadığın, acı duymadığın için onu sen düşün! Şunu iyi bil ki;

dertli olan, acı çeken kişide düşünce yoktur."[124]

[124] Gerçekten de insanın ayağına diken batsa, dikkati oraya gider de başka şey düşünemez. Fakat Hz. Mevlânâ burada itikad, inanç meselelerine ait çeşitli mezheblerdeki bilginlerin mübahase ve münaşakaları sırasında öyle bahisler açılmıştır ki, "Enseye vurulan sillenin şakırtısı; vuranın elinden mi çıktı, yoksa vurulan enseden mi zuhur etti?" suali kadar mânâsızdır. Hz. Mevlânâ bu fıkraları o boş mübahaseler, münasebetsiz görüşler münasebetiyle beyan buyurmuştur.

Kur'ân'a karşı duyulan sevgi.

1386 • Sahabenin rûhlarında Kur'ân'a karşı büyük bir iştiyak, aşın bir sevgi olduğu hâlde içlerinde Kur'ân'ı ezbere bilen, yâni hafız olanı pek azdı.

• Çünkü bir meyvenin içi olgunlaşınca derişi, kabuğu incelir, çatlar.

• Cevizin, fındığın, fıstığın, bademin bile içleri olgunlaşınca kabukları incelir.

• İmin de hakîkati artınca, bilgin kemâle gelince gurur ve benliği yok olur. Çünkü sevgiliyi, âşıkı yakar, yandırır.

1390 • Allâh'ın matlubu olan, yâni Allâh tarafından istenen ve sevilen Hz. Muhammed'in beşerî vasıfları, ilâhî vasıflara zıt düştüğü için vahiy ve nûr şimşeği Resûlullah Efendimiz'i yakardı.[125]

[125] Bir hadîs-i şerifte rivayet edildiğine göre: Haris bin Hişam; "Yâ Resulallâh, sana vahiy nasıl geliyor?" diye sordu. Peygamber Efendimiz -buyurdu ki: "Bazen çan sesi gibi gelir. Bu türlü geliş, bana şiddetli olur. Melek benden vahyi keser. Ben de onun dediğini hıfzetmiş olurum. Bazen melek bana insan şeklinde, sûretinde görünür ve bana ayetleri açık, belirli bir sûrette söyler." Resûlullah Efendimiz, birinci sûretteki vahiyde çok zahmet çekerdi. Âdetâ kendinden geçer, ikinci şeklinde onlar olmazdı. Hz. Mevlânâ'nın; "Vahiy şimşeği Resûlullah'ı yakardı." diye buyurması, birinci vahiy şekline işaret eder.

111

• Elbette kadîm olan, yâni kendinden önce hiç bir varlık bulunmayan Allâh'ın vasıfları tecellî edince, hadis olanın, yâni sonradan yaratılanın vasıflarını yakar, yandırır.

• Ashab arasında Kur'ân'ın dörtte birini ezberlemiş olanlar, yine ashab-dan; "Onlar büyük ve muhterem kişilerdir." diye medhini işitirlerdi.[126]

[126] Sahabenin bu hâli, hafızalarının güçsüz olduğundan değildi. Bir ayetin hükmü ile amel edip onun hikmet ve esranna tamamıyle vakıf olmayınca, diğer bir ayetin ezberlenmesine çalışmazlardı. Bir rivayete göre ashab, onar ayetten fazlasını öğren-mezlerdi. O ayetleri öğrenip ezberledikten sonra o ayetlerin emrettiklerini yaşadıktan sonra diğer ayetleri öğrenirierdi.

Şeyh ibn-i Ata hazretlerine; "Kur'ân'dan ne kadar okuyorsunuz?" diye sormuşlar, "Ondört sene evveline kadar günde bir hatim inerdim. Ondört seneden beri ise Enfal Sûresi'ne gelebildim." cevâbını vermiş, ibn-i Ata hazretlerinin ondört senede Kur'ân'ın ancak üçte birini okuyabilmesi, okuduklarının mânâlarını iyice anlamak ve hükümleri ile amil olmak, ytei okuduklarını uygulamak, onları yaşamak içindir.

• Kur'ân'ın sûretini, yâni kelimelerini, sözlerini böyle derin mânâları ile bir araya getirmek, onları gereği gibi mânâlandırmak ancak mânevî bir sultan olan Hz. Peygamber ve onun kâmil varisleri için mümkündür.

• Böylece Kur'ân'ın derin mânâsı ile kendinden geçiş hâlinde, edep kollamak, harekesine ve okunuş şartlarına uymak şaşılacak şeydir.[127]

[127] Kur'ân'm derin mânâsıyla meşgul olanlar tecvid ve kıraat usulleri ile pek meşgul olmazlar. Yâni, "ayn"ı çatlatarak, "kaf"ı patlataratk; şekle pek dalmazlar. Onlar, mânânın derinliklerine dalarlar.

1395• İstiğna mertebesine ermiş, dünyevî her şeye doymuş, hiç bir isteği kalmamış, her şeye boş verme hâline gelmiş olanlar için niyâza, yalvarıp yakarmağa düşmek, yuvarlak bir şeyi uzun bir şeyle bir araya getirmek gibi iki zıddı birleştirmek demektir.

• Değnek zaten körlerin sevgilisidir. Kur'ân'ın mânâsını bırakıp kelimelerini ezberleyenler de, "Kur'ân sandığı", "Kur'ân mahfazası" olabilirler.[128]

[128] **Hz.** Mevlânâ; Kur'ân'ın mânâsını bırakıp da tecvid usulü ile okumakta titizlik gösterenleri, değnekle yttruyen körlere, hafız olan körleri de Mushaf mahfazasınabenzetiyor.

• Körlerin sözleri Mushafın harfleri ile, hikâyelerle, korkutuluşlarla dopdolu sandıklardır.

• Elbette, Kur'ân dolu bir sandık, bomboş bir sandıktan iyidir.

• Yükten ve eşyâdan bomboş olan bir sandık da; farelerle, yılanlarla, ak-replerle dolu olan sandıktan daha iyidir.[129]

[129] Yukanki beyitler dikkatle okunursa görülecektir ki; Mevlânâ Kur'ân ehlini (Kur'ân okuyanları) bir takım derecelerc ayırmıştır. Birinci derecede olanlar; Kur'ân'm hem dış yüzünü, kelimelerini doğru okuyan ve mânâsını bilen mutlu kişilerdir, ikinci de recede olanlar; Kur'ân kelimelerini, sözlerini bilip de esrar ve hakîkatinden gâfil olanlar. Üçüncü derecede olanlar; Kur'ân'ın yalnız lafızlarını, kelimelerini hıfzetmiş ve Mushaf çekmecesi gibi kalmış olanlar. Dördüncü derecede olanlar; Kur'ân'da ta-mamıyle boş, ne dışım ne içini bilmeyenler ve boş sandık gibi olanlar. Beşinci derecede olanlar da; Kalpleri Kur'ân'dan boş, fare ve yılan gibi yanlış f8sid fikirler, yanlış itikadlarla dolu olanlardır.

112

1400 • Hulâsa, candan arzu ettiği sevgilisine kavuşunca, kılavuz olan, yâni vasıta olan kadın, âşıkın gözüne soğuk görünmeye başlar.[130]

[130] Sûfi; hakikî sevgilisi olan Allâh'ı daha ölmeden önce mânen bulur, onda fânî olursa Hakk'ı bulmaya yardımcı olan, vasıta olan bilgi, ona soğuk görünmeye başlar.

• Ey güzel varlık; dileğine eriştin ya, seni gâyene ulaştıran bilgi artık senin işine yaramaz; bu hususta bilgi istemek âşıka çirkindir!

• Mâdem ki gökyüzünün damlarına çıktın, oralarda geziniyorsun, artık merdiven aramak mânâsızdır, soğuktur.

• Hayra ulaştıktan sonra, sizi hayra götüren yola tekrar düşmek mânâsızdır. Ancak bir dosta Yâhut başkalarına bir şeyler öğretmek, yardımcı olmak maksadı ile o yolda yürünür.

• Saf ve parlak bir aynaya cila vermeye kalkışmak, bilgisizlikten ileri gelir.

1405 • Pâdişahın huzûruna kabul edilmiş ve huzûrda oturmuş bir kimsenin pâdişahtan mektup beklemesi, elçi araması çirkin bir şeydir.

Bir âşıkın sevgilisinin yanında aşk mektubu okumaya kalkışması, sevgilinin de bu hâli beğenmemesi.

• Bir kişiyi, sevgilisi yanma çağırdı, karşısına oturttu. O da tuttu, daha önce sevgilisine yazdığı mektubu cebinden çıkardı, okumaya başladı.

• O mektupta aşkla yazılmış beyitler vardı. Övgüler, medh u senâlar vardı. Feryadlar, sızlanışlar, şikayetler, yanışlar, yalvarışlar vardı.

• Sevgilisi dedi ki: "Eğer bu yazdıkların benim içinse, birbirimize kavuştuğumuz şu değerli zamanda bunlarla uğraşmak, bunları okumak ömrü tüketmektedir.

• Şu anda ben senin yanındayım, karşındayım; sen mektup okuyorsun. Bu davranış âşıklık belirtisi değildir."

113

1410 • Âşık; "Evet;" dedi. "Sen benim yanımdasın, karşımdasın ama ben istediğim zevki, dilediğim gibi sende bulamıyorum ki!

• Şimdi sana kavuşmuşum, senin yanındayım ama seni bulamıyorum. Geçen sene sende gördüğüm hâli, tatlılığı, güzelliği göremiyorum. Sanki senin yanında sana hasretteyim.

• Ben geçen sene senin güzelliğinin çeşmesinden tertemiz, tatlı bir su içmiştim. Gözümü, gönlümü o su ile tazelemiştim.

• Şimdi çeşmeyi görüyorum ama, su yok. Yoksa suyumun yolunu yol kesen bir haydut mu kesti?"[131]

[131] Bu beyitlerde Hz. Mevlânâ, Hakk'ta yok olmayan, fena mertebesine ulaşamayan âşıkın tam mânâsıyla benlikten kurtulamadığım, nefsanî arzulardan yakasını sıyıramadığını anlatıyor, İbn-i Fârız hazretlerinin meşhur Kasîde-i Ta'iyyesi'nden alınan bu beyitler şu hâli çok güzel anlatmaktadır:

"Sen bende fânî olmadıkça, beni seviyor olamazsın ve benim sûretim sende tecellî etmedikçe, sen fena bulamazsın. O hâlde, seviyor gibi görünmeyi bırak ve kalbini başka bir yöne çevir ve bu şekilde hatayı kendinden uzaklaştır."

• Sevgili; "Öyle ise," dedi, "Ben senin sevgilin değilim. Ben Bulgar şehrindeyim; sen ise, Kotu ilindesin.[132]

[132] Bulgar: Ural Dağları'nın güneybatısındaki ovada kurulmuş bulunan ve Bulgar Türkleri'nin başkentliğin; yapmış olan ve güzelleri ile ün kazanmış bir şehir. Kotu oraya çok uzaklarda bulunan bir belde olarak bilinir.

1415 • Ey yiğit! Sen bana değil, benim aşkımdan doğan hâle ve mânevî zevke âşıksın. Halbuki hâl geçici bir şeydir; her zaman elde bulunmaz.

• O hâlde senin istediğin sevgili bütünü ile ben değilim. Bende senin istediğin, aradığın şeyin bir kırıntısı, küçük bir cüz'ü var.

• Ben senin için sevgili değil, sevgilinin evi gibiyim, îstek ve sevgi nakde, yâni paraya karşı olur; paranın saklandığı sandığa değildir.'[33]

[133] Bu hikâyede hangi iş olursa olsun, zevkine dalmayıp, sözü ile geçinen kişilerin hâllerine işaret edilmektedir. Ziya Paşa'nın; "Ayînesi iştir kişinin, lafa bakılmaz." mısraı buraya uygun düşer.

Bu hikâyede çok derin mânâlar gizlenmiştir. Şöyle ki: Âşık, Hakk sevgisine ulaşınca, o sevgi vasıtasıyla ona çeşitli hâller gelir; gönlü uyanır, hiç kimsenin almadığı mânevî zevki alır. Aşk; ona gönül verir, onu kendisine dost edinir. Şiirde demek istiyor ki: "Sen, fânî güzelliklere takılıp kaldığın, gerçek varlığın nakdini, cevherini göremediğinden beri ben senin sevgilin değilim. Değişik hâllerle karşına çıkan fanî görüntülere takılıp ölümsüz olan gerçek sevgiliyi bulamadığın için, esas merkezden, kaynaktan gelen sevgiden mahrum kalmışsın." Hikâyede geçen nakd-para; mânevî zevklerin getirdiği hâlleri, heyecanları gösteriyor. Aşk ise; ilâhî sevginin sembolüdür. Sandık da, sevgili değil de sevgilinin evidir.

114

Sevgili, gerçek sevgili ancak Allâh'tır.

• Gerçek sevgili; tek olan, benzeri olmayan sevgilidir. Senin bu dünyaya gelişin de O'ndandır, gidişin de O'nadır. Sen, O'ndan geldin, O'na gideceksin.

• O'nu bulunca, artık başkasını beklemezsin. O hem apaçık meydandadır, hem de gizlidir, görünmez.

1420 • Gerçek âşık, hâllerin emîridir; hâllere hakimdir. O; hâle kapılıp kalmaz, hâle mahkum olmaz. Aylarda, yıllarda o ay gibi nûrlu, parlak olan üstün varlığa kul, köle olmuşlardır.[134]

[134] Bu beyitte, hakîki âşıkın, maşuktan ayrı olmadığına işaret var. Hakîkî âşık kimdir? Hâllerin emîri olan kişi. Hâl nedir? Hâl; uğraşmakla, çalışmakla elde edilemeyen, ancak Allâh tarafından sevdiği kuluna bir armağan olarak verilen bir keyfiyyet (bir oluş, bulunuş hâli), has kulun kalbine ötelerden gelen hâl, kabz-bast, zevk ve şevk gibi nefsanî sıfatlar meydana çıkınca kaybolur. Gerçek âşık kalbe gelen hâllerin hepsine hakimdir. O, ilâhî ismin mazharı, Mutlak Varlık'ın aynası olup hâle bağlı değildir. Çünkü kendisi Hakk'ta fânî olmuştur. Bu mertebeye erişmiş kişi; ayların, yılların esiri değildir. Çünkü zaman kaydından kurtulmuş, Allâh'ın izni ilc zamanı hükmü altına almıştır. Hakk âşıkı Hakk'ta fânî olmadan önce "mestlik" ve "ayıklık" hâlleri arasında gider ve gelir. "Mahv", ve "sahv" gibi birbirini tamamlayan bu hâllerin biribirini takip etmesi (telvin=çeşitli hâllere düşmesi), nefsinin yok olması son bulur. Yâni, sûfinin benliği (enaniyeti) tamamen yok olduğu zaman ki, bu hâlde Hakk âşıkı zaman ve mekandan münezzeh olan Allâh ile mânen bir olur.

• O söyleyince, hâl, onun buyruğu altına girer. O isteyince, gölge varlık olan bedenleri can hâline getirir.

• Hakk yolunda oturup kalmış, hâli beklemekte olan kişi, işin sonuna varmamıştır.

• Hâle hakim olan kâmil insanın eli, hâl kimyasıdır. Elini oynatınca bakır, onun sarhoşu olur, yâni altına çevrilir.

• Kâmil insan dilerse, ölüm bile tatlılaşır; diken ile neşter onun elinde nergis ve beyaz gül olur.

1425 • Hâle bağlı kalan insan ise, hâl gelince yücelir, yükselir; hâl gelmeyince eksilir, aşağılara düşer.[135]

[135] Sufiler gelip geçici olan zevk ve neşeye "hâl" derler. Hâl devam etmez. Devamlı olan neşeye "makam" derler. Hâl ehli olanlar da bazen "inbisat" (=rûhî rahatlık), bazen "inkıbaz" (=rûhî sıkıntı) ile hâllerim değiştirirler.

115

• "Sûfi", "hâle" kavuşup değeri arttığı için "vaktin oğlu" olmuştur. Yâni, geçmişi geleceği düşünmez, bulunduğu vaktin gereğini yapar. Fakat "sâfî" olan kişi, "vakf'ten de, "hâl"den de kurtulmuştur.'[136]

[136] Tasavvuf ehli arasında "sûfî" ve "sâfî" denilen kimseler vardır. Sûfi, vaktin oğludur, yâni vakit neyi gerektiriyorsa onu yapar. Sûfiden yüksek olan "sâfî" ise, hâlden ve vakitten kurtulmuştur, ilâhî tecellîye mazhar oluşunun farkına varmış, kendisini tam mânâsıyla arındırmış, Hakk'ta fânî olduğu için vakit ona tabi olmuştur.

• Hâller, vakitler onun azmine, dileğine; onun isteğine uyarlar ve onun Îsâ'nın nefesine benzeyen nefesi ile diridirler.

• Sevgili âşıkına dedi ki: "Sen; benim âşıkım değil, hâl âşıkısın; hâl ümidi ile benim etrafımda dolaşıp duruyorsun.

• Bir an eksilen, bir an kemâl bulan hâl; Halil îbrahim(a.s.)'ın mabudu değildir. Çünkü batmaktadır.[137]

[137] En'am Sûresi'nin 74-76. ayetlerine işaret edilmektedir.

1430• Bazen batan, bazen şöyle, bazen böyle olan şey; gönül bağlanacak güzel değildir.

• Bazen hoş, bazen nahoş olan, bir zaman su, bir zaman ateş olan; böylece değişip duran varlık;

• Ayın burcudur ama ay değildir. Görünüşte güzeldir, fakat güzelliğinden ve kendini yaratandan haberi bile yoktur.'[138]

[138] Dünya işlerine dalmış gâfil insan da; "Rûhumdan ona üfürdüm." sırrına mazhar olmuş üstün bir varlıktır ama, ne yazık ki kendi benliğini, nefsanî arzularını öldürerek Hakk'ta fânî olamadığından, yeryüzünde Allâh'ın bir halîfesi olarak yaratıldığından haberi bile yoktur, tnsan şeklinde bir hayvan gibi yaşamakta, yaptığı kötülüklerle bazen hayvanlardan bile aşağı düşmektedir. "Ayın burcudur ama, ay değildir." Hakk'ın tecellisine mazhar olmuştur ama, haşa Hakk değildir; fânî bir varlıktır.

• Gönlü tertemiz olan "sûfî" kişi, vaktin oğludur, ama babası imiş gibi vakti avucu içine almıştır. Onu sımsıkı tutmuştur.

• "Sâfî" olan kâmil insan ise, tamamıyla Allâh'ın aşk denizine batmıştır. Aslında o, kimsenin oğlu (yâni kimseye bağlı) değildir. Vakitlerden de, hâllerden de kurtulmuştur.

1435 • O, doğurmayan bir nûra batmıştır. Doğmamak, doğurmamak ise Allah'ın vasfıdır.

• Eğer diri isen, git de böyle bir aşkı ara! Yoksa sen, çeşitli (değişip duran) vakitlerin kulusun, kölesisin.

• Sen kendi şeklinin, bedeninin çirkin ve güzel olmasına bakma da, kendinin aşkına ve isteğine bak!

116

• Ey azîz varlık! Sen kendinin hakîr, yâhut zayıf olmasına değil de, kendi himmetine, kendi gayretine bak![139]

[139] "İnsanın kıymeti himmeti ile ölçülür." Himmeti, yâni yardım ve iyiliği ne kadar yüksekse, kendisi de o kadar yüksektir. Bu yükseklik ise, imanın kemâlinden ileri gelir. Çünkü: "Himmetin yüksekliği imandandır."

• Sen ne hâlde olursan ol, istekten vazgeçme ey susamış, dudakları kurumuş kişi, durmadan su ara![140]

[140] Hz. Mevlânâ bu beyitlerle bizi ümitsizliğe düşmekten, karamsar olmaktan alıkoymak istiyor. Çünkü Allâh'ın lutuf ve kereminden ancak kâfirler me'yus olurlar. Başka bir *Mesnevi* beytinde de şöyle buyurur: "Topal, aksak, uyuz ve terbiyesiz bir hâlde bile Allâh yolunda sürün ve O'nu iste, O'nu ara!" Bunlardan şu anlaşılıyor ki;ne kadar âciz, günahkar olursak olalım; "Benim gibi asi ve günahkar bir mahlûkun Allâh'a yaklaşması nasıl mümkün olur?" dememelidir. O'nun rahmetini, mağfiretini ve hidayetini ümit ederek, elden geldiği kadar yolunda bulunmalıdır. Allâh'ın insandan râzı oluşu, onu sevişi nerede ve nede olduğu bilinmez ki... Yakın zamanlarda vefât eden Ladikli Ahmed Ağa adındaki ermiş kişi, aç bir köpeği doyurduğu için o dereceyi bulmuştu. Allâh'ın bazen ehemmiyetsiz, cüz'î bir şeyle, mesela; yürekten bir ah çekmekle merhamet denizi coşar. Ne demiş şair: "Ne kadar mücrim isem kesmem ümid / Kereminden ki odur bahr-i muhît."

1440. Susuzluktan kurumuş olan o dudak, sâhibinin çeşme başına erişeceğine şahitlik eder.

• "Dudakların kurumuş olması, bu ıztırap, bu çırpınma; seni bize ulaştıracaktır." diye suyun gönderdiği müjdeli bir haberdir.

• Bu arayış, mübârek ve kutlu bir harekettir. Bu candan isteyiş, Allâh yolundaki bütün engelleri kırar döker.

• Bu isteyiş, isteklerinin anahtarıdır; senin ordundur, sancakların ve zaferlerindir.

• Bu isteyiş, sabaha karşı horozun; "Sabah oluyor." diye ötmesine benzer.

• Aletin yoksa, yâni Hakk'a yaklaşmak için iyi işlerin, ibâdetin yoksa da, ümitsizliğe kapılma, yine de istekte bulun! Allâh yolunda ibâdete ihtiyaç yoktur; yalvarış, yakarış ibâdete yol açar.[141]

[141] Bir hadîs-i şerifte; "Cenâb-ı Hakk sizin sûretlerinize ve amellerinize bakmaz; belki kalplerinize ve niyetlerinize bakar." diye buyurulmuştur.

• Evlâdım; her kimi Allâh talibi (=Allâh'ı isteyen) görürsen, onun dostu ol, onun önünde saygı ile eğil!

• Allâh'ı isteyenlerin, Allâh dostu olanların komşusu olursan, sen de Hakk'ı isteyenlerden olursun, onların sâyesinde sen de nefis savaşını kazanırsın.

117

• Eğer bir karınca Süleymanlık isteğinde bulunursa, şaşma; onun isteğini hor görme! Sen ondaki himmete, gayrete, cesarete imrenerek bak![142]

[142] Böylece sen de günahkar, küçük, kusurlu bir varlık, bir karınca bile olsan Süleymanlık isteğinde bulun!

• Elinde mala, sanata ve hünere dair ne varsa, onları isteyerek, düşünerek, çalışarak elde etmedin mi?'[143]

[143] Mesela sen, bir kuyumcusun; bir çok da sermayen var. O sanatı ve o serveti nasıl elde ettin? Kuyumcu olmayı düşünmek ve onu istemekle çalışmakla değil mi? Bu sebeple halis bir istekte bulunmaktan ve içten Cenâb-ı Hakk'a yalvararak, duâ ederek çalış ki, isteğine ulaşasın.

Dâvud (a. s.) zamanında bir adamın; "Allâhım; bana eziyetsiz, helâl bir rızık ver!" diye duâ etmesi.

1450 • Dâvud Peygamber zamanında bir adam vardı. Bu adam, her bilginin, her ahmağın yanında;

• "Yâ Rabbi! Bana zahmetsiz, eziyetsiz bir zenginlik ver!" diye duâ ederdi.

• "Allâhım!" derdi. "Mâdem ki sen beni tenbel, çalışmaz, gevşek bir hâlde yarattın,

• Sırtı yaralı, zayıf eşeklere; atların, katırların taşıdığı yük vurulmaz ki!

• Mâdem ki beni tenbel yarattın, rızkımı da tenbellik yolundan, yâni çalışmadan, didinmeden ihsan et!

1455• Ben tenbelim, varlık âleminde gölgede, senin ihsan ve cömertliğinin gölgesinde yatmış, uyumuşum.

• Tenbeller ve zahmetsizce yaşamaya alışmış olanlar için galiba başka türlü bir rızık takdir etmişsin ki, onlara çalışmadıkları hâlde rızıkları geliyor.

• Kimin ayağı varsa gider rızkını arar; ayağı olmayana, yâni çalışacak hâli bulunmayana sen acı!

• Rızkı, o mahzun kişinin yanına götür; ve yeryüzünün her tarafına yağmur yağdır!

• Yeryüzünün ayağı olmadığı için senin cömertliğin, bulutları ona doğru iki kat hızla sürer, götürür.

1460 • Çocuğun ayağı olmadığı, yâni daha yürümeye başlamadığı için, anası başı ucuna kadar gelir ve yiyeceğini yedirir.

• Ben zahmetsizce, yorulmadan, ansızın gelecek bir rızık istiyorum. Benim yalvarıp yakarmadan ve istekten başka bir çalışmam yok!"

• O tenbel adam uzun zaman bu duâyı ederdi. Sabahtan akşama kadar, akşamdan da ertesi gün kuşluk zamanına kadar bu duâda bulunurdu.

• Halk da onun sözlerine, onun ham tama'ına, onun işsizliğine, güçsüzlüğüne gülerdi.

• Diyorlardı ki: "Acaba budala ne söylüyor? Yoksa birisi ona esrar mı içirdi de onun aklını başından aldı?

1465 • Rızk elde etmenin yolu, zahmet çekmektir, yorulmaktır. Allâh herkese bir sanat, bir istek vermiştir; herkes bir iş peşinde koşmaktadır."[144]

[144]Necm Suresi'nin 39. ayetinde; "insana çalışmasından başka bir şey yoktur." diye buyurulmuştur. Bütün canlı varlıklar gibi insan da, rızkını elde edebilmek için çalışmak zorundadır. Hikâyede adam çalışmadan rızık elde etmek istiyor. Rızıklar çeşitli olduğu gibi, çalışmalar da çeşitlidir. Bu adam ise, duâ etmek sûretiyle rızkını elde etmek istiyor. Onun duâsı ve isteği de bir çeşit çalışma idi. Onun için, ilerde görüleceği gibi, rızkı ayağına geldi. Fakat bu çeşit çalışma, taklit edilecek bir çalışma değildir. Çalışmadan, sırt üstü yatarak; "Yâ Rabbi, rızkımı gönder!" diye duâ etmek, haşa, Allâh'ı kendisine vekil-i harç tayin etmek gibidir, insan Allâh'tan çalışacak kuvvet, mukabilinde doyuracak ücret istemeli. Ondan sonra, yiyeceğini "helâlün minallâh" olarak besmele ile yemelidir. Hz. Mevlânâ'nın bu hikâyeyi anlatması, halkı tenbelliğe teşvik için değil, candan yapılan duânın kabul edileceğini; anlatmak içindir.

• O sıralarda pâdişah, buyruk sâhibi, Allâh'ın peygamberi, hünerler sâhibi Dâvud (a.s.)'dı.[145]

[145] Dâvud Peygamber Benî-İsrail'den Îşâ'nın oğludur. Hz. Îsâ'dan 1086 yıl evvel doğmuştur. Kudüs ve Suriye'nin bir bölümündeki halkın üzerinde bir hükümdar idi. Oğlu İşalum babasına isyan etti ve kardeşi Âmenum'u öldürdü. Sonra da, babasıyla giriştiği savaşta öldürüldü. Hz. Dâvud'a peygamberlik verildi ve *Zebûr* indirildi. Sesi gâyet güzel olduğu için *Zebûr* okuduğu zaman dağlar akis yapar, kuşlar başına üşüşüp cıvıldaşırlardı. Milattan 1001 sene evvel vefât ederek yerine küçük oğlu Süleyman (a.s.) geçti. Yahudiler Hz. Dâvud'u peygamber değil, Benî-İsrail hükümdarı olarak kabul ederler.

• Bunca büyüklüğe, naza, yüceliğe sahipken Cenâb-ı Hakk onu peygamber seçmişti.

• Onun mûcizeleri sayısızdı. Allâh'ın ona olan lutuf ve ihsanı dalgalar gibi birbiri ardınca geliyordu.

1470 • Hz. Âdem'den bu zamâna kadar onunki gibi güzel ve organon sesine benzer, muhteşem bir ses kimseye nasip olmamıştı.

• Her bir va'z edişinde onun güzel sesi, iki yüz kişiyi kendinden geçirir, öldürürdü.

• Arslanlar, ceylanlar o ilâhî okurken onu dinlemeye geliyorlardı. Bu hayvanlar Dâvud'un güzel sesi ile öyle mest oluyorlardı ki, ne yırtıcı arslanlar ceylanlara saldırıyor, ne de ceylanlar arslanlardan kaçıyordu.

• Dağlarla kuşlar, onun güzel sesine ses vermede idiler. Dâvud onları ibâdete çağırdığı zaman; dağlar da, kuşlar da onunla beraber Allâh'ı tesbih etmekte, inleyip feryada başlamakta idiler.

• Dâvud(a.s.)'ın bunun gibi daha yüzlerce mûcizeleri vardı. Yüzünün nûru, hem hiç bir cihete, yöne sığmaz, hem de her tarafı nûrlandırırdı.

1475 • Bu kadar yüceliğe, güce mâlik iken Allâh, onun bile rızkını çalışmaya bağlamıştı.

• Bu kadar yüceliğe sahip iken zırh örmedikçe, zahmet çekmedikçe rızkı gelmiyordu.[146]

[146] Dâvud (a.s.) hükümdarlık yaptığı sıralarda tebdil-i kıyâfet ederek halk arasında dolaşırmış. Ve; "Dâvud nasıl bir adamdır, ondan memnun musunuz?" diye halka sorarmış. Cenâb-ı Hakk iki meleği insan sûretinde gönderdi. Dâvud onlara da sorunca; "Dâvud çok iyi adamdır. Fakat, devletin hazinesinden ailesine ve yakınlarına yedirmese daha iyi olacak." dediler. Dâvud hatasını anladı ve Cenâb-ı Hakk'tan kendisini devlet hazinesinden maaş almaktan kurtarmasını niyâz etti. Bunun üzerine kendisine zırh yapması öğretildi. Buharî'de şu hadîs var: "Hiç bir kimse elinin emeği ile yediği yemekten daha hayırlı bir yemek yememiştir. Allâh'ın peygamberi Dâvud (a.s.) da hükümdar olduğu sırada elinin emeği ile kazandığından yerdi." Ebû Hureyre hazretlerinden rivayet edilen bu hadîs, *Medârik Tefsiri'nde* geçen yukarıdaki bilgiye uygun düşmektedir.

• Ey zahmetsiz rızık isteyen tenbel! Sen böyle bayağı, perişan hâlde çalışmadan, kokmuş evine kapanmış, feleğin kahrına uğramış kalmışsın!

• Böylece bahtı ters dönmüş olan kişi, alış verişte bulunmadan eteğini kârla doldurmak istiyor.

• "Bu kadar insan arasından böyle bir ahmak ortaya atılmış da; 'Gökyüzüne merdivensiz çıkayım.' diyor."

1480 • Diye onunla alay ediyorlardı. Birisi; "Rızkın erişti; müjdeci geldi. Hemen git, al!" dedi.

• Başka birisi de gülerek; "Ey köy ağası!" diyordu. "Gelen hediyeden bize de ver!"

• O ise; halkın böyle ayıplamalarına, alay etmelerine bakmıyor, duâsını ve yalvarmasını eksiltmiyordu.

120

• Sonunda; "Boş anbarda peynir arıyor!" diye şehirde adı çıktı ve böylece tanınmış bir kişi oldu.

• O dilenci kişi, ham bir tama'a kapılmıştı da örnek oldu. Fakat o, istekten de, yalvarıştan da vazgeçmedi.[147]

[147] Azîz Peygamber Efendimiz (s.a.v.) bir hadîslerinde buyurmuşlardır ki: "Cenâb-ı Hakk, duâda ısrar edenleri sever. Cenâb-ı Hakk'tan bir şeyi ısrarla istemek, isteyen için istediği şeyden daha iyidir." Şeyh Sa'dî hazretleri *Gülistan* kitabinin başında buyurur ki; "Günahkar kullardan biri, kabulü ümidiyle ellerin; açar, duâ eder, yalvarır fakat Allâh; onun duâsını kabul etmez. O kul tekrar duâ eder, Allâh yine kabul etmez. Kul üçüncü defa ellerin; açar, duS ve yalvarmaya başlar. Bu sefer Cenâb-ı Hakk buyurur ki: 'Ey benim meleklerim; kulunum ısrarla yaptığı duâyı kabul ettim ve istediğini verdim. Çünkü, bir kulumun uzun uzadıya duâ edip inlemesinden utanırım.'" Şeyh Sa'dî hazretleri bu fıkradan sonra: "Allâh'ın lutuf ve keremini gör ki, günaha giren kuldur fakat, haya eden Allâh'tır." demektedir.

1485. Nihayet, o tenbel adam bir gün kuşluk vaktinde yine ağlayıp inleyerek, bu çeşit duâlar edip dururken,

• Birden bire ona bir öküz koşup geldi. Boynuzu ile kapıya vurup kilidini kırdı.

• Öküz küstahcasına evin içine girdi. Adam da hemen sıçrayıp kalktı, onun ayaklarını bağladı.

• Durmadan düşünmeden ve aman vermeden hemen öküzün boğazını kesti.

• Öküzün boğazını kesince, çabucak derisini yüzsün diye kasabı çağırmaya gitti. Meğer o öküz kasabın imiş.

2310.O öküzün sâhibi onu gördü de; "Ey haksızlıkla, zulümle benim öküzümü aşıran!" dedi. "Sen bana borçlusun!

• Ey ahmak, ey hileci! Neden benim öküzümü kestin? İnsafa gel, söyle!”

• Adam dedi ki: “Ben Allâh’tan nzık istiyordum ve kıbleyi niyâzlarımla, yalvarışlarımla süslüyordum. Yâni, kıbleye dönerek duâ ediyordum.

• Uzun zamandan beri ettiğim o duâ kabul edildi; öküz geldi. Ben de, rızkım ayağıma kadar geldiği için onu kestim, işte sana cevap!..”

• Bu cevap üzerine öküzün sâhibi öfkelendi, adamın yakasına yapıştı;yüzüne de birkaç defa yumruk attı.

2315. “Gel ey zâlim ahmak!” diye onu çeke sürüye Dâvud Peygamber’in huzûruna götürdü.

• “Ey azgın; soğuk delili bırak, aklını başına al da, kendine gel!

121

• Bu söylediklerin de ne? Bu ne biçim duâ? Ey edepsiz, âlemi bana da güldürme, kendine de!” diyordu.

• Adam; “Ben” dedi, “Duâlarımı Allâh’a ettim; o duâlarda, o yalvarışlarda çok zahmet çektim.

• Ben iyice biliyorum ki, duâ kabul edildi. Ey ısrarla duâların kabul edildiğine inanmayan kişi; sen git, başını taşa vur!”

2320• Öküzün sâhibi; “Ey müslümanlar; buraya gelin, toplanın da şu değersiz adamın söylediği saçmaları dinleyin..

• Ey müslümanlar, Allâh rızâsı için söyleyin! Duâ benim malımı nasıl olur da onun eder?

• İş böyle olsaydı, bütün âlem bir duâ ile mal ve mülk sâhibi olurdu.

• Duâ ile ele bir şey geçseydi, kör ve dilenciler muhteşem ve muazzam birer bey olurlardı.

• Çünkü onlar gece gündüz duâ ederler, Allâh’ı överler, yalvarırlar, yakarırlar. ‘Allâhım!’ derler. ‘Bize rızık ver, mal ver, bizi yoksul bırakma!

2325• Sen vermezsen, kimsecikler bize bir şey vermez. Ey kapalı kapıları açan Allâh; şu ihtiyaç düğümünü sen aç, sen çöz!’

• Körlerin kazanç yolları yalvarıştır, sızlanıştır; fakat onlara acıyan insanların bağışından da ellerine bir dilim ekmekten başka bir şey geçmez.”

• Halk; “Bu müslüman doğru söylüyor.” dediler. “Bu ettiği duâlardan bahseden ise zâlimdir.

• Bu duâ, nasıl mal,ve mülk sebebi olabilir? Bu şeriatte görülmüş müdür?

• Yâ satın almak, ya biri tarafından hediye olunmak veya vasiyetle Yâhut mirasla, Yâhut da buna benzer bir şeyle mülk sâhibi olunur.

2330• Bu yeni şeriat, hangi kitabda yazılıdır? Bu sebeple ya öküzü geri ver, yâhut da hapishâneye git!”

• Öküzü kesen adam yüzünü göğe kaldırdı da; “Yâ Rabbi! Benim duâ edişimi, senin de onu kabul buyuruşunu senden başka kimse bilmez.

• Allâhım, o duâyı benim gönlüme sen verdin; gönlümde yüzlerce ümit uyandırdın.

• Yâ Rabbi! Bu suç yüzünden bu azgın adam bana; ‘Kör dilenci!’ dedi. Bu ne iblisçe bir kıyaslama!

• Ben ne zaman kör dilenci duâsı ettim? Yaradandan başkasından ne zaman bir şey istedim?

122

2360 • Kör bilgisizliğinden ötürü halktan bir şey umar, bense yalnız senden umarım. Çünkü her güç şey, senin lutfunla kolaylaşır.

• O beni kör sandı ama, asıl kendi kör. Çünkü candan yalvarışımın, gönlümün temizliğini göremedi.

• Benim şu körlüğüm, aşkın verdiği körlüktür. ‘Sen bir şeyi seversen, o sevgi seni kör eder, sağır eder.’ derler. Bu körlük, işte o körlüktür.[148]

[148] Azîz Peygamberimiz Efendimiz (s.a.v.) bir hadîs-i şeriflerinde şöyle buyurmuşlardır: “Bir şeye karşı olan sevgin, o şey hakkında seni kör ve sağır eder ve ondaki çirkinliği göremez ve aleyhinde söylenilen şeyleri işitemezsin.”

• Ben; Allâh’tan başkasına karşı körüm, fakat Cenâb-ı Hakk’ı mânen müşahedede gözüm açık. Zaten aşk da bunu ister, bunu diler.

• Allâhım; Sen ki görücü ve bilicisin, beni körlere katma! Ey âşıkların çevresinde döndükleri Yüce Varlık! Ben de senin lutfun çevresinde dönmedeyim.

2365 • Sen Yûsuf-ı Sıddîk’a bir rüya göstermiştin de, o rüyanın çevresinde döndü dolaştı.

• Bana da lutfun bir rüya gösterdi. Elbette o hadsiz hesapsız duâlarım oyun değildi.

• Halk benim sırlarımı bilmiyor da, sözlerimi hezeyan sanıyor.

• Hakları da var; gizli şeyleri gereği gibi bilen, gaibleri örten Allâh’tan başka kim gayb sırlarını bilir?”

2369 • Hasmı dedi ki: “Amca, ne diye yüzünü göğe doğru çevirmişsin? Bana döndür de doğru söyle!

2370 • Hileler yapıyor, halkı aldatmak istiyorsun; aşktan ve Allâh’a yakınlıktan söz açıyorsun.

• Sen gönlü ölmüş birisin. Hangi yüzle yüzünü göklere çeviriyorsun?”

• Bu hadise yüzünden şehre ve halk arasına bir gürültü düştü. O müslüman da yüzünü yere koydu, yâni secdeye kapandı.

• “Allâh’ım!” diyordu. “Beni rezil etme; eğer kötü bir kul isem bile sırrımı meydana çıkarma!

• Sen de biliyorsun ki, uzun gecelerde yüzlerce duâ ve yalvarışla hep seni çağırdım.

2375 • Bu duâların halk nazarında, halk yanında değeri olmasa bile, sana karşı parlak bir çerağ gibidir.”

123

• Dâvud Peygamber evinden dışarı çıkınca, o adamları gördü ve; “Ne var, ne oluyor?” dedi.

• Dâvâcı; “Ey Allâh’ın Peygamberi!” dedi. “Senden adâlet isterim. Benim öküzüm bu adamın evine gitmiş.

• Bu da tutmuş onu kesmiş. Ona sor, öküzümü ne diye kesmiş anlaşılsın.”

• Dâvud Peygamber o fakir kişiye; “Ey kerem sâhibi!” dedi. “Sen bu muhterem zâtın malını ne diye telef ettin?

2380 • Dikkat et; saçma sapan şeyler söyleme! Delil getir de bu dâvâ görülsün, bu iş bitsin.”

• Adam; “Ey Dâvud!” dedi. “Tam yedi senedir gece gündüz duâ ediyor;

• ‘Yâ Rabbî; helâl ve zahmetsiz bir rızık istiyorum.’ diye Allâh’a niyâzda bulunuyordum.

• Erkek kadın herkes benim nasıl yalvardığımı, yakardığımı bilir. Hattâ çocuklar bile benim bu halimi söyler, anlatırlar.

• Kime istersen sor; zorlamadan hemen söyleyiversin.

2385 • ‘Bu yamalı hırka giyen yoksul neler söylüyor? Nasıl duâ ediyor?’ diye halktan hem açık sor, hem de gizli.

• Böyle candan yapılan duâlardan, niyâzlardan sonra ansızın eve bir öküz girdiğini gördüm.

• Rızk için değil de Allâh tarafından duâmın kabul edilişi sevinci ile gözlerim karardı.

• 'Gaybı, bütün gizli şeyleri bilen Allâh, duâmı duydu ve kabul etti.' diye şükretmek için tuttum, o öküzü kestim."

• Dâvud (a.s.) dedi ki: "Bu sözleri bırak da, bu dâvâda şeriate uygun bir delilin varsa onu söyle.

2390 • Revâ görür müsün ki delilsiz bir hüküm vereyim de şehirde asılsız, bâtıl bir sünnet, âdet icad edeyim?

• Öküzü sana birisi mi bağışladı, satın mı aldın, yoksa mirasa mı kondun? Ekine nasıl sahip çıkıyorsun; yoksa onu sen mi ektin?

• Amca, kazanmak da ekin ekmeye benzer. Ekmeyince mahsûl senin olmaz.

• Her ne ekersen onu biçersin. Ekip biçtiğin senin olur. Yoksa ettiğin bu haksızlık, bu zulüm senin aleyhine çıkar.

124

• Git de bu müslümanın malını ver! Eğri büğrü laf etme! Git borç bul, öküzün bedelini öde! Boş yere konuşma!"

2395 • Fukara adam Hz. Dâvud'a; "Pâdişahım, beni haksız görenler ne söylerlerse, sen de onu söylüyorsun." dedi.

• Sonra secdeye kapandı da; "Ey benim gönlümdeki ateşi bilen Allâh! O ateşi Dâvud'un gönlüne de düşür!

• Gönlümde ne varsa, Dâvud'un gönlüne de onu ver! Ey benim lutuf sâhibi Allâhım! O ateşi benim gönlüme sen saldın!"

• Bu sözleri söyledi ve hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı. Öyle ağladı ki, Dâvud'un yüreği yerinden oynadı.

• Dâvud (a.s.); "Ey öküzünü isteyen!" dedi. "Bugün git; bu dâvâyı bugün bırak, bana mühlet ver!

2400 • Ben halvet yerine gideyim, namaza durayım da, bu halleri, bu sırları bilen Cenâb-ı Hakk'tan sorayım.

• Ben namazda Rabbim'e yönelirim; O'nun iltifatına alışmışımdır. 'Namaz gözümün nûrudur.' sırrı zuhur eder; gözlerim nûrlanır, içim açılır.

• Namazda, içimde duyduğum rahatlıktan, mânevî zevkten ötürü rûhumun penceresi açılır da, oradan vasıtasız olarak Allâh'tan haberler gelir, ilham gelir.

• Allâh'ın ilhamı, feyz yağmuru, rahmeti, nûru, ezeldeki kaynağımdan ve hakîkatimden gelir, penceremden evime girer.[149]

[149] Bir kudsî hadîste; "Namazı benimle kulum arasında ikiye böldüm: Kulum için de istediği verilecektir." buyurulmuştur. Fatiha Suresi'nin "El-hamdü li'llahi Rabbi'l-âlemîn"den "İyyake na'büdü ve iyyake nesta'în" ayetine kadar olan kısmı, Cenâb-ı Hakk'a aittir. Çünkü hamd ve senâyı, kulluk itirafını ifade eder. "İhdine's-sırata'1-müstakîm"den "Ve le'd-dallîn"e kadar olan bölümü de kula aittir. Çünkü doğru yolda yürüme, sapıklığa düşmeme niyâzı vardır. Bu sebeple; "Kulum için istediği verilecektir." vaadi gereğince usûlüne göre kılınan namaz, gönlü başka taraflara kaydırmadan okunan Fatiha'da çok müjdeli ilhamlar vardır. Gözde nûr, gönülde mânevî bir sürür hasıl olur.

• Penceresi olmayan bir ev, cehennem gibidir. Ey Allâh'ın kulu! Dinin aslı, temeli mânevî pencere açmak ve oradan tevhîd ve hidayet nûru alarak gönlü, gözü aydınlatmaktır.

2405 • Yol açmak için ormana az kazma vur! Sen gel, himmet kazmasını nefis duvarına vur da gönle mânevî bir pencere aç!

125

• Yoksa sen bilmiyorsun ki, şu gördüğün güneşin gözü kamaştıran nûru, önünde perde bulunmayan bir hakîkat güneşinin aksidir.

• Bu güneşin ışığını sen de bilirsin ki, hayvanlar da görür. O halde *Kur'-an-ı Kerîm'de;* "İnsanoğullarını yücelttik; yâni diğer varlıklardan üstün kıldık."[150] diye buyurulmasınm sebebi nedir? Senin kendini hayvanlardan ayırman gerekmez mi?

[150] İsra Suresi, 70.

• Ben nûrlara batmış bir güneşim. Kendimi nûrdan ayırdedemiyorum.

• Namaz kılmaya, o halvete, yalnızlık yurduna gidişim de, halka yol göstermek içindir."

• Dâvud (a.s.) bu çeşit söylemekte, halkın aklını, fikrini yakmaya kalkışmakta idi.[151]

[151] Yâni; vahdet sırlarına, hakîkate karşı anlayışsız oldukları için, bu sözlerden halk şaşırıyor, çıldıracak dereceye geliyordu.

• O esnada arkadan biri; "Ben Allâh'ın birliğinden şüphe etmem!" diyerek Dâvud'un eteğini çekti.

• Bunun üzerine Dâvud kendine geldi, sözü kısa kesti; dilini tuttu ve halvete çekildi.

2415 • Halvet evinin kapısını kapadı. Kabul edilecek bir duâ için acele mihraba koştu.

• Allâh ona ne gösterdi ise tam gösterdi. İntikama layık olan kişinin kim olduğunu anladı.

• Ertesi gün bütün dâvâcılar geldiler, Dâvud Peygamber'in önünde saf oldular.

• Evvelki gibi iddia tekrarlandı; dâvâcı o fakir hakkında bir çok kötü sözler söyledi.

• Hz. Dâvud öküz sâhibine; "Sus, bu fakiri kötülemekten ve bu dâvâdan vazgeç! Öküzünü bu müslümana helâl et, iş bitsin!" dedi.

2420• "Ey gâfil, Mâdem ki Allâh senin gizli şeylerini örttü, sen de artık sus da Allâh'a yaptığın günahları gizlediği, örttüğü için şükret!"

• Öküz sâhibi; "Eyvahlar olsun!" dedi. "Bu nasıl hüküm, bu nasıl adâlet? Benim için yeni bir şeriat mi kurmak istiyorsun?

• Senin adalelinin şöhreti, ünü o kadar yayılmıştır ki, onun güzel kokusundan yerler, gökler o latîf hoş kokulara bürünmüştür.

126

• Fakat bana edilen bu kötülükler, kör köpeklere bile edilmedi. Bu zulümden taşlar, dağlar bile yarılmıştır."

• O, halka karşı da bu çeşit sözler söylüyor, herkesi kendine acındırıyordu. "Haydi gelin; şimdi zulüm çağıdır, haksızlık çağıdır." diyordu.

2425 • Ondan sonra Dâvud o adama; "Ey inatçı kişi!" dedi. "Çabuk, bütün malını mülkünü ona bağışla!

• Yoksa işin fena olur. İşte sana söylüyorum; yaptığın bütün kötülükler, zulümler meydana çıkar."

• Adam başına toprak saçtı, elbisesini yırttı; "Her an zulmü arttırıyorsun." diye sızlandı.

• Bir müddet böylece kötü sözler söyledi. Derken Dâvud (a.s.) onu tekrar huzûruna çağırdı.

• Dedi ki: "Ey bahtı kör kişi! Bahtın olmadığı için zulmün yavaş yavaş ortaya çıktı.

2430 • Senin gibi bir eşeğe ot ve saman bile verilmez, yazıktır. Öyle olduğu halde sen, hâlâ yüksek mevkie geçmek, baş sedire oturmak istiyorsun.

• Haydi git; oğulların da, eşin de onun kulu kölesi, cariyesi oldu. Bundan fazla söz söyleme!"

• Adam bu sözleri düyunca deli gibi oldu. îki eli ile göğsüne taş vuruyor, ne yapacağını bilemediği için yukarı, aşağı koşuyordu.

• Halk da, adamın gönül sırlarını bilmediğinden, onunla beraber Hz. Dâvud'u kınamada idi.

• Mazlûmu öldüren ve zâlime tapan câhil halk, pusudan çıkan köpekler gibi Dâvud(a.s.)'a saldırdılar.

2440 • O insanlar, yüzlerini Dâvud'a çevirdiler de; "Ey seçilmiş peygamber!" dediler. "Ey bizi esirgeyen, bize şefkatli davranan...

• Bu davranış, bu hareket sana yakışmaz; bu apaçık zulümdür! Bir günahsızı hiç bir suçu yok iken kahrettin...

• Dâvud (a.s.); "Dostlar, bu adamın gizli tuttuğu sırrın açığa çıkması zamanı geldi." dedi.

• "Hepiniz kalkın, şehrin dışına çıkalım. Çıkalım da, gizli sırrı anlayalım.

• Filan ovada büyük bir ağaç vardır. Dalları çoktur, gürdür, birbirine bitişmiştir.

127

2445 • O ağacın gölgesi geniş bir yeri kaplamıştır; kökü de sağlamdır. Yalnız onun dibinden bana kan kokusu geliyor.

• O hoş ağacın dibinde kan dökülmüştür. Bu kötü talihli kişi, orada efendisini öldürmüştür.

• Allâh'ın hilmi, şimdiye kadar o cinâyeti örtmüştür. Fakat sonunda, bu kaltabanın şükretmeyişi,

• Öldürdüğü efendisinin çoluğunu, çocuğunu ne nevruzlarda, ne bayramlarda görüp yardımda bulunmaması,[152]

[152] Eğer efendisinin ailesine yardım etseydi, belki yapmış olduğu cinâyet örtülü kalacaktı. Çünkü Cenâb-ı Hakk Hud Sûresi'nin 114. ayetinde: "İyilikler, hayırlı ameller; günahları, kötü amelleri giderir." diye buyurmuştur. Peygamber Efendimiz de bir hadîslerinde; "Her kötülük arkasından bir iyilik yapın ki, o iyilik o kötülüğü mahveder." demiştir.

• O fakirleri, bir lokma ile olsun aramaması, eski hakları aklına bile getirmemesi, o sırrı açığa vurdu.

2450 • Bu lanetlenmiş adam, şimdi de onun oğlunu bir öküz için yere vuruyor.

• Allâh onun günahını örtmede idi, fakat kendisi kendi eli ile günahın üstündeki perdeyi kaldırdı."

2472 • Halk şehirden dışarı çıkıp o ağaca doğru giderken Hz. Dâvud dedi ki: "Şu adamın ellerini arkasına sıkıca bağlayın ki,

• Onun cürmünü, günahını meydana çıkaralım da, adâlet bayrağını oraya dikeyim."

• Ondan sonra o katile Hz. Dâvud; "Köpek herif!'" dedi. "Sen bu adamın atasını öldürdün, sen onun kölesi idin. Bu yüzden onun kanına girdin.

2475• Efendini öldürüp malını aldın. Allâh, onun halini bana açıkladı.

• Senin karın da onun cariyesi idi. O da öyle bir efendiye cefâ etmişti.

• Ondan doğan erkek-dişi bütün çocuklar, öldürülen kişinin mirasçısı olan bu adamın mülküdür.

• Sen kölesin, senin bütün kazancın, malın, mülkün onun mülküdür. Şeriat, adâlet istiyordun; işte şeriat! Bak nasıl, iyi mi?

• Sen, burada efendini zarı zarı inleterek öldürdün. Efendin sana; 'Aman yapma, beni öldürme!' diye yalvarmıştı.

128

2480 • Öldürdükten sonra gördüğün korkunç bir hayal yüzünden, bıçağını da hemen toprağa gömmüştün.

• İşte efendinin başı senin bıçağınla beraber toprak altında. Haydi kazın, eşin burasını!

• Bu köpeğin adı da, bıçağının üstünde yazılıdır. Efendisine böyle bir hile yaptı, böyle bir kötülük etti."

• Dâvud(a.s.)'ın dediği gibi yaptılar; toprağı kazdılar, bıçakla başı buldular.

• Hakîkat meydana çıkınca halk arasına bir velvele düştü. Önce itiraz edenlerin hepsi de Dâvud'a inandılar.

2485 • Ondan sonra Dâvud, hak arayan kaatile dedi ki; "Gel ey adâlet isteyen; o kara yüzünle adâleti al!"

• O adamın, efendisini öldürdüğü bıçakla öldürülmesini emretti. Kaatilin hilesi, onu, Allâh'ın ilminden nasıl kurtarabilirdi?

• Allâh'ın hilmi, zâlim ve kaatillerin cezasını bir müddet bırakır, ama zulüm haddini aşınca, onu meydana çıkarır.[153]

[153] İbrâhim Sûresi'nin 42. ayetinde buyrulmuştur ki: "O zâlimlerin yaptıklanndan Allâh'ı gâfil sanma. Onların cezasını, gözlerin korkudan şaşırıp kalacağı bir güne bırakmaktadır."

2492 • O kâtilin gizli sırrı meydana çıkınca, Dâvud(a.s.)'ın mûcizesi iki kat olarak kendisini gösterdi.

• Bütün halk başlarını açtılar, yüzlerim secde için yere koydular.

• "Bizim hepimizin kalp gözleri körmüş." diyorlardı. "Senden yüzlerce mûcizeler görmüşlük.

2501• Bütün mûcizelerinin en kuvvetlisi ise, daimî olarak bir zindelik, dirilik bağışlamandır.

• Cümle mûcizelerinin rûhu; ölüye ölümsüz bir can bağışlaman, yâni sapıklığa düşmüş bir kimseyi hidayete kavuşturmandır."

• O zâlim kâtil öldürüldü de, bir cihân dirildi. Halkın her biri, bu mûcize üzerine yeniden Allâh'a kul oldu.

129

Hz. Mevlânâ bu hikâyenin ihtiva ettiği hakîkatleri bizzat kendisi şöyle yorumlamaktadır:

İnsanın nefsi,öküzün sâhibi kaatile benzer; öküzü kesen de akıldır. Hz. Dâvud; Hakk'ın Yâhut Hakk'ın yerine kaim olan, ve O'nun emirlerini, nehiylerini halka hatırlatan şeyhin sembolüdür. Zâlim; onun yardımı ile öldürülebilir. Çalışıp kazanmadan hesapsız mânevî zevk, onun himmeti ile elde edilebilir. İnsan; onun sâyesinde devlete erişir, mânen zenginleşir.

• Ey sâlik; hevâ ve hevesine, şehvanî isteklerine karşı gelerek senin en büyük düşmanın olan nefsini oldur de, cihânı dirik! O nefis, efendisini öldürmüştür; sen onu kendine kul, köle yap!

2505• Haberin olsun ki, hikâyede geçen öküz dâvâcısı senin nefsindir. O; kaatil olduğu halde kendisini efendi yapmıştır, büyük adam yerine koymuştur.

• Öküzü kesen ise, senin aklındır. Sen git de, beden öküzünü keseni inkar etme!

• Ne yazık ki, akıl; dünyaya esir olup kalmıştır da daima Allâh'tan zahmetsizce tabak tabak nimet ister, zevk diler.

• Onun zahmetsizce rızıklanması neye bağlıdır? Kötülüklerin aslı olan, menbaı olan öküzü öldürmeye bağlıdır.

• Nefis; "Benim öküzümü nasıl oldu da öldürdün?" der. Çünkü "nefis öküzü" bedenin şekli ve sûretidir.

2510• Efendinin oğlu olan akıl rızıksız kalmış da, "kanlı nefis" efendi olmuş, öne geçmiş, kendisine uyulan kişi sayılmış.

• Zahmetsiz rızık nedir, biliyor musun? Rûhların gıdası ve peygamberlerin getirdikleri haberler, mânevî rızıklardır.

• Fakat bu zahmetsiz rızkı elde etmek de, öküzü kurban etmeye bağlıdır. Ey yerleri kazıp define arayan kişi; defîne, öküzün, yâni bedenin içindedir!

130

Kan uyumaz, kaatilleri tutar!

2488 • Kan uyumaz, cinâyet gizli kalmaz. Kaatili aramak ve bulmak arzusu her insanın gönlüne düşer.

• Kıyâmet gününün sâhibi olan Allâh'ın adâleti, şunun bunun gönlün-den baş gösterir.

2490 • Gül bahçesinden güller, tarlalardan ekinler fışkırır gibi; "Filan ne oldu? Hali nedir? Onu kim öldürdü?" düşüncesi gönüllerden baş kaldırır, akıllardan fışkırır.

• Bu sorular, bu araştırmalar, gönüllerin izdırabı, olaylardan bahsediş;
hep o kanın kaynamasıdır.

Herkes günahlarını örten perdeleri bu dünyada kendi elleri ile yırtar.

2452 • Kâfir olsun, fâsık yâni ahlaksız kişi olsun, bu zamanda, bu kötülükler âleminde günahlarını örten perdeleri kendi elleri ile yırtarlar.

• Zulüm, haksızlık can sırları arasında örtülü iken, zâlim tutar, onu halkın gözü önüne serer.

• Der ki: "Bana bakın da görün; benim boynuzlarım var. Cehennem öküzünü, yâni cehennemlik kişiyi apaçık seyredin..."

2455 • Ey zulmeden kişi! Senin elin ayağın, gönlünde saklı olan şeye, bu dünyada da şahitlik eder.

• "Neye inanıyorsan onları söyle, gizleme!" diye (senin için) iç varlığın, bir memur gibi başına dikilir.[154]

[154] Eskiden liselerde ders kitabı olarak okutulan Şekip Tunç Bey'in *Rûhiyat Dersleri* kitabında Amerikalı bilginlerden William James'in şöyle bir paragrafını hatırladım:"Dinlerin bahsettiği 'Kiramen Katibin' yâni iyiliklerimizi, kötülüklerimizi yazan melekler gibi, bizim iç varlığımız, rûhumuz yaptığımız her şeyi kaydetmektedirler." Hz. Mevlânâ *Dîvdn-ı Kebtr'mdeki* bir şiirinde;

"Burada gizli birisi var; kendini yalnız zannetme!" diye buyurmaktadır.

• Hele hiddete kapıldığın, kızgın olduğun, dedikodu yaptığın zamanlarda senin sırrını kıldan kıla ortaya koyar.

• Ettiğin zulümler, cefâlar, birer memur gibi başına dikilirler de; "Haydi", derler. "Ey el, ey ayak; yaptıklarını açığa vur, gizleme!"

131

• Senin sırlarının şahidi, bilhassa hiddete kapıldığın, coşup köpürdüğün, kızarak intikam almaya kalkıştığın zaman, senin irâdeni elinden alır da, gizlediğin her şeyi açığa vurur.[155]

[155] insan hiddete kapıldığı zaman, yalnız yüzünün hatları değil, huyu da değişir. Güzel yüzlü bir insanın hiddete kapıldığı zaman yüzüne bakınız; o güzellik gidecek, köpek gibi saldırgan, çirkin bir insan karşınıza çıkacaktır. Bazı insan da böyle köpürdüğü anda kendini kontrol edemez de, bütün sırları ortaya döker. Bazısı da kendi kahramanlığından, becerikli oluşundan bahsederken heyecana kapılır da, kendi kusurlarını ortaya döker. Onun için Ragip Paşa; "Şecaat arzederken merd-i kıptî sirkatin söyler." (=Çingene cesaretim anlatırken hırsızlığını ortaya koyar.) demiştir.

2460• O Allâh ki, sır sancağını ovaya dikmen, yâni sırları meydana çıkarman için senin "iç varlığım" senin başına memur olarak gönderir.

• Mahşer gününde de, sırlarını açığa çıkarmak için Allâh, başka memurlar gönderir. O memurları yaratmaya da O'nun gücü yeter.[156]

[156] Yasîn Sûresi'nin şu meâldeki 65. ayeti bu hakîkati bildirmektedir: "Kıyâmet gününde günahkarların ağızlarının üstüne mühür basarız. Onların işledikleri günahları bize elleri söyler, ayakları da şehadet eder." diye buyrulmuştur.

• Ey zulümle, kinle tanınmış, bilinmiş kişi! Senin mayan, hakîkatin ortada; şahide hacet yoktur!

• Kötülükle tanınmana, bilinmene ne hacet; zaten senin içinin kötülüğünü davranışların, onu bunu kıran, yakan, yandıran tabiatın her şeyi açığa vuruyor.

• Senin nefsin; "Geliniz, beni görünüz; ben, cehennemlik biriyim!" diye her an yüzlerce kıvılcım saçmaktadır.

2465• "Ben, cehennem ateşinin cüz'üyüm; külle, yâni aslım tarafına gitmedeyim, nûr değilim ki, 'Mutlak nûr' olan Hakk'a yöneleyim."

Zâlim ve mazlûm

2434 • Saman çöpü gibi nefsaniyetinin rüzgârına kapılmış kişi, zulmedenle zulme uğrayanı, yâni mazlûmu nasıl ayırdedebilir?

• Ancak kendi zâlim nefsinin basını kesen kişi zâlimle mazlûmu ayırdedebilir.

• Yoksa içindeki zâlim nefse alet olan kişi, çılgınlığından her mazlüma düşman olur.

• Köpek; daima perişan kıyâfetli dilenciye, fakire saldırır. Gücü yeterse, onu ısırır, yaralar.

132

• Utanmak; arslanlara mahsustur, köpeklere değil. Şunu bil ki, arslan komşularından av kapmaz.

Mesnevî-i Şerif'in tamamlanması için Hz. Mevlânâ'nın Cenâb-ı Hakk'tan yardım isteğinde bulunması.

1490. Ey gönlümdeki istekleri, doğacak çocuk gibi oynatıp duran Rabbim! Mâdem ki şu Mesnevî'nin tamamlanmasını istiyorsun,

• Onun yazılmasını kolaylaştır, yol göster, beni başarıya ulaştır. Mûsâade et de, kitap tamamlansın. Eğer başarımı istemiyorsan, bu isteği benden al, beni Mesnevî ile meşgul etme!

• Senin irâden, senin yardımın olmadan gece gündüz şiir söylemeye, kaafiyeler bulmaya kimin gücü yeter?

• Ey her şeyi bilen Allâhım! Şiir de, cinas da, kafiyeler de korkudan senin emrine kul, köle olmuşlardır.[157]

[157] Isra Sûresi'nin 44. ayetinde; "Allâh'ı hamd ile tesbih ve takdis etmeyen hiç bir şey yoktur. Fakat ey insanlar; siz onların tesbihini iyi anlayamazsınız." diye buyurul-muştur. Şiir de, cinas da, kafiye de, "şey" kelimesine dahil oldukları için, onların da Allâh'ı tesbih etmeleri gerekir. Bu münasebetle Hz. Mevlânâ bütün varlıkların, eşyânın hâl dili ile Hakk'ı tesbih ettiklerini ifade buyurmaktadır.

Allâhım! Sen, her şeyi seni tesbih eder bir hale koymuşsun!

1495 • Sen herşeyi seni tesbih eder bir hale koymuşsun, ister ayırdedecek aklı fikri olsun, ister olmasın; her şey senin noksan sıfatlardan arî olduğunu tesbih etmektedir.[158]

[158] Temyîz sâhibi, ayırdedecek aklı fikri olan varlıklar; melekler, cinler ve insanlardır. Temyiz sâhibi yâni aklı fikri olmayanlar da; hayvanlar, bitkiler ve cansız sandığımız mahlükattır ki, onlar da kendilerine mahsus bir dil ile Hakk'ı tesbih ederler. Bir beyitte şöyle denilmiştir: "Allâhım; seher vakti ötüşen kuşlar, hususî dille seni zikrederler."

• Fakat her şey seni ayrı bir çeşitte tesbih eder. Her birinin halinden, tesbihinden öbürünün haberi bile yoktur.[159]

[159] İnsanlar, kendilerinden başka olan varlıkların tesbihini anlamadıkları gibi, onlar da, insanların ve bir sınıf diğerinin tesbihinden habersizdir. Mevlânâ V. cilt *Mesnevî'nin* 2558 numaralı beytinde; insanların çeşit çeşit inançlarda

olduklarını anlatırken şöyle buyurur: "Her biri öbürünün halinden habersizdir. Çünkü önlerinde başı sonu olmayan pek geniş bir mülk vardır."

133

• İnsanlardan bazıları (mesela Mutezile mezhebinde olanlar) cansız sandığımız varlıkların tesbihini inkar ederler. Halbuki o cansız varlıklar, Cenâb-ı Hakk'ı tesbihte pek ileri gitmişlerdir; tesbih etmede ustadırlar.

• Yetmiş iki milletten her birinin öbüründen haberi yoktur da, bu yüzden birbirlerinin tesbihlerinden şüphe ederler.[160]

[160] peygamber Efendimiz'in; "Ümmetim 73 fırka olacak; 72'si cehennemlik, biri cennetliktir." dediği rivayet edilir; ona işarettir.

• Konuşan iki insan, insan oldukları halde birbirinin halini bilmezse, duvar, kapı gibi cansızların hali nicedir? Onların tesbihini nasıl bilir, nasıl anlar?

1500• Benim, konuşan bir varlığın bile tesbih edişinden haberim olmazsa, gönlüm konuşmayan bir varlığın tesbihini nasıl bilir?

• Sünnînin, cebrînin tesbih edişinden haberi yoktur; cebrîye de sünnînin tesbih edişi tesir etmez.[161]

[161] Sünnîler; ehl-i sünnet ve'1-cemaat denibn müslümanlardır. Bunlardan Hanefî mezhebinde olanlar "Ebü Mansur el-Matürîdî"yi; şafiîler, mâlikîler, hanbelîler "EbO Hasan el-Eş'arî"yi itikadda imam tutmuşlardır. "Cebrî"ler ise, "Cahham ibn-i Safvan" namında birinin itikadında olanlardır. Sünnîler ile cebrî itikadları arasındaki başlıca fark: Sünnîler; "Kullarda bir cüz'î irâde vardır. Kul o irâdeyi kullanır. Cenâb-ı Hakk dilerse, onu yerine getirir, dilerse getirmez." derler. Cebrîler ise; "Kulda hiç bir irâde yoktur. Allâh neyi dilerse, kul onu yapar." itikadını beslerler.

• Sünnînin özel bir tesbih edişi vardır, fakat cebrînin de ona zıddolmak üzre başka bir tesbihi vardır. O da ona inanır, ona güvenir, onu uygular.

• Bu (yâni cebrî inancında olanlar), sünnî kula, irâde-i cüz'îyyeye inandığı için "Sapıktır, yolunu kaybetmiştir." der, ama onun da sünnînin halinden; "Kum!" (=Kalk!) emrinden haberi yoktur.'[62]

[162] Bu beyitte; Müddessir Sûresi'nin 1-3. ayetlerine işaret var. Peygamberimiz bir ör-tüye sanlarak yatarken şu meâldeki ayetler geliyor: "Ey bürünüp sarınan Peygamber, kalk! Artık kâfirleri azapla korkut, Rabbini büyük tanı." Hz. Mevlânâ burada Peygamber Efendimiz'e; "Kalk, Allâh'ın azabıyla korkut!" emrinin verilmesini, Peygamber'de bir cüz'î irâdenin bulunduğunu belgelemek için söylüyor ve "cebrî"lerin bunu bilmedikleri için insanlardan irâdeyi kaldırdıklarını anlatıyor.

• Sünnî de der ki: "Cebrînin dinî inançlardan ne haberi var?" Böylece iki taraf da birbirine itiraz eder. Çünkü Allâh'ın takdiri onları birbirleri ile savaştırmıştır.

134

1505 • Bu sûretle her birinin aslım, mayasını, inancını meydana çıkarır; cins olanı olmayandan ayırdeder.

• İster bilgin olsun ister bilgisiz, ister asil rûhlu olsun ister bayağı, herkes kahrı lutuftan ayırdetmeyi bilir.

• Fakat, kahırda gizlenmiş lütfü, Yâhut da lutfun gönlünde gizlenmiş kahrı[163]

[163] Şeyh Rızâ Neccar hazretleri bir beytinde şöyle söyler:

"Muhtefîdir ayb u noksan içre sırr-ı mağfiret. Perde-i bâtında zahir oldu Settaru'1-Uyüb"

(Mağfiret sırrı ayıplarınuz, hatalarımız, noksanlarımız, günahlarımızın içinde gizlenmiştir. Ayıpları, hataları örten, gizleyen Hakk, bâtın perdesinden kendisini gösterir.)

• Az kişi bilir, anlar. Meğer o kişi, gönlünde "can mihengi" bulunan Allâh dostu, ârif bir insan ola![164]

[164] Bir hadîs-i şerifte de; "Cennet istenilmeyen şeylerle, cehennem ise arzu edilen şeylerle çevrilmiştir." buyurulmuştur ki; "Hoşa gitmeyen şeylerle, yâni Allâh yolunda mücadelelere atılan, sıkıntılara katlanan kimse cennete girecek, hoşa giden, nefsin istediği şeyleri yapan cehenneme gidecektir." demektir, işte bu hadîs de, kahırda lutuf, lutufta da kahır giz.li olduğunu bildirir.

Hz. Ali buyurmuştur ki: "Tenzîh ve takdis ederim o Allâh'ı ki. rahmetinin genişliği dostlarına karşı şiddetli bir azap şeklindeazabının şiddeti de düşmanlarına karşı rahmetinin genişliği sûretinde gürülmüştur. Fakat bunu ancak Allâh eri olan bir ârif anlar."

• Allâh dostu olan âriflerden başkaları bu iki şeyden, yâni "lutufta kahrın, kahırda da lutfun gizli olduğundan" şüphe içindedirler. Bunlar, yuvalarında tek kanatla uçup hakîkate ulaşmak isteyen kuşlara benzerler.

Bilginin iki kanadı, şüphenin ise tek kanadı vardır. (“Zan” ile “yakîn’e örnek)’”[165]

1510• Bilginin iki kanadı vardır, şüphenin bir kanadı. Zan kusurludur, zanna düşmek sonu gelmeyen bir uçuştur.

[165] “Zan”, bir şeyi bilmekte şüpheli olmak; “yakîn” ise, o şeyi tamamıyle ve hakîkati ile bilmektir. Mesela; “Şu zat Ahmet Efendi mi?” sualine; “Evet, odur.” cevâbı “ya-kîn”dir. Bunu diyen kimse Ahmet Efendi’yi tanıyor, şüphesiz biliyor demektir. Aynı suale; “Odur, sanırım.” cevâbı ise zandır. Bu cevâbı verenin Ahmet Efendi’yi gereği gibi tanımadığını bildirir.

Bu sebeple “yakîn” ilminin çifte kanadı vardır; sâhibini uçurur. “Zan” ise yakîne nisbetle tek kanatlı bir kuş gibi kalır.

135

• Tek kanatlı bir kuş, çabucak tepetaklak düşer. Kendini toplayıp uçmaya çalışsa bile nihayet iki adım, Yâhut biraz daha fazla uçabilir.

• Zan kuşu, düşe kalka “Yuvaya ulaşırım.” ümidi ile tek kanat uçar.

• Zandan kurtulur ve ona “yakîn ilmi” yüz gösterirse, o tek kanatlı kuş iki kanatlı olur.

• Ondan sonra doğru yolda yürür; ne yüzüstü düşer sürünür, ne de eğri büğrü uçar.[166]

[166] Mülk Sûresi’nin şu meâldeki 22. ayetine işaret vardır: “Şimdi yüzükoyun sürünerek giden mi daha çabuk hidayete ermiştir, doğru yolda dosdoğru yürüyen mi?” Bu ayetteki “yüzükoyun sürünerek giden” Islamiyet’e yanaşmayanlar, Yâhut ondan ayrılanlardır. “Hidayete erişen”den maksat da, halis müslüman olanlardır.

1515• Cebrail gibi şüphesiz, hilesiz, dedikodusuz iki kanadını da açar ve uçar.

• Eğer bütün âlem halkı ona; “Sen Allâh yolundasın, doğru dindesin.” dese,

• O, onların sözleri ile neşelenip böbürlenmez. Onun asil rûhu, tek olan rûhu, bu sözleri söyleyenlerin dostu olamaz.

• Eğer herkes ona; “Sen sapıksın, kendini dağ sanıyorsun, ama saman çöpü gibisin.” deseler,

1520• Hattâ denizler, dağlar dile gelseler de ona; “Sen sapıklığa yoldaş oldun.” deseler,

• O kimse söyleyenlerin kötülemesinden şüphe duymaz. Ve onların kininden, düşmanlıklarından üzülmez.

• O kimse zerre kadar hayale kapılmaz, kötüleyenlerin sözlerinden rahatsız olmaz, elem duymaz.

Halkın üstün görmesi, rağbeti yüzünden birisinin vehme düşerek hastalanmasına örnek:Bir öğretmen hikâyesi.

1522• Bir okulun çocukları, öğretmenden eziyet çekmişler, çalışmaktan bıkmışlar, usanmışlardı.

• Öğretmeni zor durumda bırakmak ve okula gitmemek için birbirleri ile danışıp görüştüler.

• “Öğretmene bir hastalık gelmiyor ki bir kaç gün okuldan uzaklaşsın da,

136

1525•Biz de okulda hapsolup kalmaktan, daralmaktan ve derse çalışmaktan kurtulalım. Hoca mermer kaya gibi yerinde durmaktadır.”

• İçlerinden en zekileri şuna karar verdi: “Hoca, neden böyle sararmışsın?” diyecekti.

• “Hayrola, betin benzin yerinde değil. Bu hâl ya soğuk algınlığından, Yâhut sıtmadan.

• Benim bu sözlerimden hoca birazcık vehme kapılır.” dedi. “Sen de bu sûretle bana yardım edersin kardeşim..

• Okulun kapısından girince; ‘Hayrola üstad!’ de ‘Bu haliniz ne?’

1530 • Benim sözlerimden kapıldığı vehim azıcık daha artar. Vehme kapılan akıllı kişi bile deli gibi olur.

• Bizden sonra üçüncü, dördüncü, beşinci çocuk da bu çeşit sözlerle hocanın hastalığından üzüntü duyduğunu, gamlandığını söyler.

• Otuz çocuk bu haberi verirse, otuzu da aynı sözleri söylerse hastalık gerçekleşir.”

• Çocukların hepsi de; “Aferin ey zeki çocuk!” dediler. “Bahtın daima yaver olsun!”

• Aralarından birisi bile aykırı düşüncede bulunmadı; hep birlikte kararlarından dönmemek üzre ahdettiler.

1535• Ondan sonra elebaşı olan çocuk, birinin gamazlamaması için hepsine yemin ettirdi.

• O zeki çocuğun buluşu hepsinden üstündü. Çünkü onun aklı, bütün çocukların aklından daha ileri idi.

• Güzelliklerin nasıl birbirlerinden farkları, üstünlükleri varsa, insanların akıllannda da fark vardır.

• Hz. Ahmed (s.a.v.) de bir hadîslerinde; “Erkeklerin güzelliği dillerinde gizlidir.” diye buyurmuştur.[167]

167 peygamber Efendimiz bir hadîslerinde; “Erkeğin de güzelliği dildedir. Yâni, güzel söz söylemektedir.” diye buyurmuştur. *(Cami'u's-Sagîr, c.* I, s. 90) Mutezile inancında olanlara göre; herkesin aklı birdir. Akıllarda üstünlük, aşağılık yoktur. Akıl üstünlüğü görgü ve bilgiden meydana çıkar. Sünnîlere göre akıllarda üstünlük ve aşağılık vardır ve bu aynlık yaratılıştandır. Mevlânâ Mutezile inancını reddetmektedir, fakat sûfilerin kabul ettikleri gibi “ilâhî aklı” (=küllî aklı) kabul etmekte, cüz'î aklı, “akl-ı ma'aş” denilen ve dünya işlerinde işimize yarayan akıl ile hakîkate varamayacağımızı eserlerinin çeşitli yerlerinde tekrarlar.

• Akıllardaki fark, (yâni bazı insanların çok akıllı, bazısının az akıllı olması) yaratılıştandır. Bu meselede, sünnîlerin görüşlerini uygun bulmak gerek.

1540• Bu görüş, Mutezile mezhebinde olanlann görüşlerine aykırıdır. Çünkü onlar, yaratılışta akılların eşit olduğu, yâni herkesin aynı derecede akıllı olduğuna inanırlar.

• Onlar derler ki: “Deneme ve öğrenme, aklı hem çoğaltır, hem azaltır. Böylece, birisi öbüründen daha bilgili olur.”

• Mutezile'nin bu görüşünün aslı yoktur, hatalıdır. Çünkü o zeki çocuğun herhangi bir meslekte denemesi olmadığı halde verdiği kararın,

• O küçük çocukta beliren düşüncenin, hocalarını rahatsız etmek için aldığı tedbirlerin, tecrübe görmüş ihtiyar bir kişi kokusunu bile alamamıştır.

• Zaten fıtrî aklın, yâni yaratılıştaki aklın o üstünlüğü, fazlalığı çalışma ile, çabalama ile, düşünce ile elde edilen akıl üstünlüğünden elbette dahaiyidir.[168]

[168] Hz. Ali Efendimiz buyurmuştur ki: “Ben aklı iki türlü gördüm: Biri tabiî, fıtrî, Allâh vergisi akıl; öbürü semaî akıl.” Yâni biri yaratılışta verilen akıl, diğeri işiterek elde edilen akıl. Tabiî akıl olmayınca, istemekle edinilen aklın faydası yoktur.

1545• Okuyucu sen söyle; Allâh'ın verdiği ayaklarla yürümek mi daha iyidir, yoksa bir topalın rahvan yürümeye kalkışması mı?

• Sabah oldu; çocuklar bu düşüncelerle evlerinden okula geldiler.

• Hepsi beğendikleri düşünceyi ortaya atan arkadaşları gelsin diye okulun dışında beklemeye başladılar.

1550• O zeki çocuk geldi. Hocaya selam verdi ve; “Hayrola!” dedi. “Yüzünüzün rengi sapsarı.”

• Hoca; “Ben hasta filan değilim. Ağrım sızım yok. Sen git, yerine otur. Böyle saçma sapan söyleme!”

• Hoca böyle söyledi, hastalığı kabul etmedi. “Bir şeyim yok.” dedi. Ama kötü bir vehim tozu da gönlüne kondu.

• Bir başka çocuk geldi, o da böyle söyleyince hocadaki o az vehim artmaya başladı.

• Böylece o vehim arttıkça arttı. Hoca da kendi hâline şaştı kaldı.

1562• Hoca, vehim ve korku ile kendini hasta hissetti. Kalktı, abasına burünüp evinin yolunu tuttu.

138

• Hem gidiyor, hem de; “Neden karım benim hastalığımı anlamadı; hasta hasta beni okula gönderdi?” diye içinden karısına kızmıştı. “Zaten o beni az seviyor. Ben bu perişan halde iken hatırımı sormadı.

• Rengimin solgunluğunu bana haber bile vermedi. Zaten benim kusurlu, ayıplı varlığımdan kurtulmak istiyor.

1565• O, kendi güzelliğinin, kendi cilvesinin sarhoşu olmuşken ben bir leğen gibi damdan aşağı düştüm. Yâni bütün kusurlarım, ayıplarım ortaya döküldü.”

• Bu düşüncelerle eve geldi, sertçe kapıyı açtı. Çocuklar da hocalarının peşinde takılmışlardı.

• Karısı; “Hayrola, neden böyle erken geldin? Allâh korusun da, başına kötü bir şey gelmesin?” dedi.

• Hoca; “Kör müsün?” dedi. “Yüzümün rengine bak, halime bak! Yabancılar bile benim halime acıyorlar, benimle ilgileniyorlar da,

• Sen, evin içinde olduğun halde nefretten, ikiyüzlülüğünden ötürü yandığımı görmüyorsun, halime bakmıyorsun.”

1570•Karısı; “Hoca Efendi, senin bir şeyin yok. Bu endişen mânâsız ve saçma bir vehimden ibâret.” dedi ise de

• Kocası kızdı; “Ahlaksız kadın!” dedi. “Hala inat ediyorsun. Bendeki şu değişikliği, şu titreyişi görmüyor musun?

• Sen körsen, sağırsan, benim ne suçum var. Ben kendi derdime düşmüşüm; hastalıktan perişan bir hale gelmişim.”

• Karısı; “Hoca, ayna getireyim de yüzüne bak!” dedi. “Bak da benim suçsuz olduğumu anla!”

• Hoca; “Yürü git!” dedi. “Ayna da yere batsın, sen de yere bat. Daima benden nefret etmedesin, kin gütmedesin; benimle inatlaşmadasın.

1575• Çabuk benim yatağımı ser de yatayım. Çünkü başım ağırlaştı.”

• Kadın duraklayınca Hoca; “Ey düşman!” diye bağırdı. “Sana yakışan söz budur işte; çabuk ol!”

• Zavallı yaşlı kadın yatağı getirdi. “Çâre yok, söz dinlemesi imkansız. İçi vehim ateşi ile dolu.” diye söylendi.

• “Eğer hasta olmadığını söylesem, beni suçlu bulur. Söylesem, vehim yüzünden gerçekten hastalanacak.”

• Kötü zan, kötüye yoruş, hasta değilken, gam ve kederi yokken bile insanı hasta eder.

139

1580• Peygamber Efendimiz’in şu mübârek hadîsini kabul etmek bizlere farzdır: “Yalandan hastalanırsanız, gerçekten hasta olursunuz.”

• Kadın içinden; “Doğrusunu söylesem; ‘Hasta değilsin!’ desem; ‘Bu kadının kötü bir niyeti var; o da yalnız kalmak arzusunda;

• Beni evden dışarı atmak istiyor. Yapacağı kötülük için bana masal okuyor.’ diyecek.”

• Kadın hocanın yatağını yaptı. Hoca da yatağa düştü; ah etmeye, feryad etmeye başladı.

• Çocuklar da orada oturdular, gizlice yüzlerce kederle, üzüntü ve vicdan azabı içinde ders okumaya başladılar.

1585• "Bütün bunları biz yaptık; bizler zindana atılacak çocuklarız. Yaptığımız iş kötü oldu. Biz de kötü yapanlardan olduk." diyorlardı.

• O zeki çocuk dedi ki: "Arkadaşlar; dersinizi yüksek sesle okuyunuz!"

• Çocuklar seslerini yükselterek okumaya başlayınca yine o zeki çocuk; "Arkadaşlar, bizim sesimiz hoca efendiye zarar veriyor." dedi.

• "Sesimiz hocamızın başının ağrısını artırdı. Birkaç para için bu baş ağrısını çekmeğe değer mi?"

• Hoca dedi ki: "Bu çocuk doğru söylüyor. Haydi, kalkın gidin; başımın ağrısı arttı?"

1590• Çocuklar yere kapandılar, yer öptüler: "Ey kerîm hoca efendi;" dediler. "Hastalık da, korku da senden uzak olsun!"

• Sonra yem derdine düşmüş kuşlar gibi dışarı çıkıp evlerine doğru koştular.

• Onlara anneleri kızdılar; "Bugün okul günü olduğu halde siz oyunla meşgulsünüz." dediler.

• Özür getirip; "Ana; dur, bağırma!" dediler. "Bu suç bizim suçumuz değildir."

• "Allâh'ın takdiri ile hocamız hastalandı, dertlere düştü." dediler.

1595• Anneleri; "Sözleriniz hile ve yalandır." dediler. "Siz bir tas ayran için yüz yalan uydurursunuz.

• Yarın sabah biz hocanızın yanına gidelim de, hilenizin aslını öğrenelim." dediler.

• Çocuklar da; "Buyurun gidin; bizim yalan mı, doğru mu söylediğimizi anlayın!" dediler.

• Sabahleyin çocukların anaları, hocanın evine geldiler. Hoca ağır bir hasta gibi uykuya dalmıştı.

140

• Örtündüğü yorganların çokluğundan terlemişti. Başını bağlamış, yüzüne yorganı çekmişti.

1600 • Yavaş yavaş ah etmede, inlemede idi. Kadınların hepsi de "La havle" diyerek şaşıp kaldılar.[169]

[169] "Lâ havle" (bir hadîsten alınan bir parça): "Sana cennet kapılanndan bir kapıya kılavuzluk edeyim mi? 'La havle ve la kuvvete illa bi'llahi'l-aliyyi'l-azîm'i tekrar et." *(Câmi'u's-Sağîr, c.* **I,** s. 196) Herşeyi yaratmada Allâh'tan başkasında güç ve kuvvet yoktur. Bu bazen hayret ve şaşkınlık karşısında kullanılır

• "Hayrola hoca efendi!" dediler. "Bu baş ağrısı nedir? Yemin ederiz ki, bizim bu durumdan haberimiz yoktu."

• Hoca; "Benim de bundan haberim yoktu." dedi. "Bu çocuklar, benim hastalığımı bana haber verdiler.

• Ben, derdimden habersiz derse dalmıştım. İçimde böyle ağır bir hastalığın bulunduğundan habersiz idim.

• Bir insan, bir işe canla başla sarılırsa kendi hastalığını, ağrısını, sızışını duymaz, görmez olur."

1605 • Bilindiği gibi Mısır kadınları Yûsuf (a.s.)'ın güzelliğine daldılar da kendilerinden geçtiler, kendilerini unuttular.

• Onlar kendilerinden öyle geçtiler ki, ellerini kestiler, doğradılar. Çünkü, güzellik karşısında şaşıran rûh, ne önünü görür, ne de ardını.

• Savaşlarda ne kadar yiğitler görülmüştür ki, elleri, ayakları kesildiği halde

• Elini, ayağını kesilmemiş, yerinde sanarak savaşı bırakmaz, sürdürür gider.

• Sonunda görür ki eli gitmiş, bir hayli de kan kaybetmiş de haberi bile olmamış.

Beden, rûhun elbisesine benzer; bu el, rûhun elinin yeni; bu ayak da, rûhun ayağına giydiği mest.

•Bilmiş ol ki beden, elbiseye benzer. Sen bu elbiseyi okşayıp durma; git de bu elbiseyi giyeni ara![170]

[170] Bedene gönül verenler, bir güzelin elbisesini sevenler gibidir. Çünkü beden, rûhun elbisesi yerine geçmiştir. Bu yüzdendir ki, fânî olan elbiseyi sevmekle kalma, onu giymiş olan rûhu ara ve onu sev.

141

• Bu elbiseyi giyen ve bu elbise içinde gizlenen rûha, bedeni tanımak, onunla meşgul olmaktan ziyâde Allâh'ı bir bilmek, bir tanımak hoş gelir. O rûhun, bedenindeki görünen el ve ayağa benzemeyen, görünmeyen bir başka türlü eli, bir başka türlü ayağı vardır.

• "Rûhun nasıl eli ayağı olur?" diye kafanı yorma. Rüyada el ayak görürsün; onlarla bir şey alır, bir yerlere gidersin; işte gördüklerini gerçek bil, saçma sapan sanma!

• Sen öyle bir kişisin ki, sende bedensiz bir beden var. Öyleyse bedenden dışarı çıkmaktan, candan olmaktan; yâni, bedenden canın çıkmasından korkma!

Cüz'î aklın (istidlalin) vehim ile zan âfetidir.

1558• Cüz'î aklın âfeti vehimdir, zandır. Çünkü cüz'î akıl, tam inanç olan "yakîn" ve bilgiden mahrum olduğu için karanlıkları yurt edinmiştir; aydınlıktan kaçmıştır.

• Yerde yarım arşın enliliğinde bir patika yol olsa, insan onun üstünde vehime kapılmadan rahatça yürür.

1560• Ama, yüksek bir duvarın üstünde eni iki arşın olan bir yol olsa, orada korkarak, çarpılarak, eğrilerek yürürsün.

• Belki de kalbinin vehim ile çarpmasından, bedeninin korku ile titremesinden düşersin.İyice bak da vehim korkuşu ne imiş anla!

Dağda yalnız başına yaşayan bir dervişin hikâyesi: Yalnızlıktaki tat: "Ben, beni zikredenin yanındayım, onunla beraber dururum, benimle uzlaşanla uzlaşırım." kudsî hadîsinin açıklaması için Hz. Mevlânâ şu ruba'î beytini almış:

Herşeyle olsan da, bensiz olunca herşeyden mahrumsun. Eğer hiç bir şeyin olmasa, benimle olunca herşeysin, yâni herşey senindir.

1614• Bir derviş bir dağı yurt edinmişti. Yanında hiç kimse yoktu. Yalnızlık onun arkadaşı, en yakın dostu olmuştu da, ondan hiç ayrılmıyordu. Onunla beraber yatıyor, onunla beraber kalkıyordu.

142

• Allâh tarafından ona mânevî nimetler ihsan edildiği, sevgi şarabı sunulduğu için o, erkeklerin de, kadınların da sözlerinden bezmişti, usanmıştı.

• Dervişin bulunduğu dağda ağaçlar vardı, meyveler vardı; sayısız dağ armutları vardı.

• O derviş; "Yâ Rabbi! Sana ahdim olsun, sana söz veriyorum ki, ben bu meyvelerden toplamayacağım."[171]

[171] Bu dervişin Mısır'da yetişmiş Hz. Cüneyd ve daha başka büyük velîlerle görüşmüş olduğu ve Hicret'in 340 (miladî 951) senesinden sonra vefât ettiği Mevlânâ Camî hazretlerinin *Nefehatü'l-Üns'ünde* yazılıdır. Adı geçen derviş, bir eli kesik olduğu halde sepet (=zenbil) örer, onunla geçinirdi. Bu yüzden hiç bir şeye el uzâtıp koparmamak üzre yemin etmiş, sonra yalnız başına yaşadığı ormanda gördüğü meyveler ona ahdini unutturmuş, onlardan bir kaç tane koparıp yemişti. O esnada yeminini hatırladı. Elindeki meyveleri, ağzında yemek üzere olduğu meyveleri çıkardı attı, tövbe ve istiğfar etti. Çok geçmeden süvari ve piyâde bir kaç kişi oralarda peyda oldu. Bunu yakaladılar, emîrlerinin yanına götürdüler. Orada derviş gibi yakalanmış bir kaç kişi daha vardı. Onlar dağlarda eşkıyalık ediyorlardı. Emîr şeyhi de onlardan sandı, hepsinin eli ile ayaklarının kesilmesini emretti. Şeyhin bir elini kestiler, sıra ayağına gelince; "Allâhım; elim yemînime sâdık olmadığım, onunla meyve kopardığım için kesildi. Ayağımın ne suçu var?" diye yalvardı. O sırada emîrin maiyyetinde bulunanlardan biri şeyhi tanıdı ve emîre tanıttı. Emîr atından atladı, şeyhi kucaklayıp sağlam elini öptü ve ağlaya ağlaya affını niyâz etti. Şeyh: "Onu (hakkımı) sana elim kesildiği zaman helâl ettim. Afvedilecek bir suç yok; suç benim." dedi. İşte Şeyh-i Akta' bu zattır. Bu zat ömrünü inzivada, halvette geçirirdi.

Halvet nedir? Halvet; insanların bulunmadığı bir yerde oturup Hakk ile meşgul olmaktır. Halvet belirli veya belirsiz bir müddet için olur. Belirli bir müddet için hâlvete girenlerce bu süre çoğu zaman kırk gün olduğundan, dervişler bu halvete "erba'în" derler. Ramazan'ın son on gününde camilerde yapılan "i'tikaf" da bir çeşit halvet demektir ve sünnettir. Hattâ camiye erken gidip de namaz vaktini bekleyen kimse i'tikaf niyeti ile camiye girerse, onun orada oturması da i'tikaf olur.

Şu da var ki "halvet"; ağyardan, yabancı olanlardan ayrılmakla olur. Hz. Mevlânâ bunu anlatmak için; "Halvet yardan değil, ağyardan olur. Kürk baharda değil, kış mevsiminde giyilir." diye buyurur. Bir kimse halvete girip de Allâh'tan başka şeylerle meşgul olsa, onun halvette oturup uyuklaması halvet olmaz. Hz. Muhyiddîn Arabî *Fütühat'mda* buyuruyor ki: "Biri, halvete giren birisine; 'Beni halvetinde hatırla.' dedi. Halvet sâhibi; 'Seni hatırlarsam Allâh ile halvet etmemiş olurum.' cevâbını verdi. Halvet sülûke başlandığı, yâni dervişlik yoluna ilk adım atıldığı zaman ve bir de ortasında yapılır. Kâmil olanlara, halktan kaçınmaktan ziyâde onlarla beraber bulunmak, onları irşad etmek gerekmektedir.

• Rüzgârın düşürdüğü meyvelerden başka ağaçlardan meyve koparmayacağım.

• Kazâ ve kaderin imtihanları gelinceye kadar derviş ahdine vefâ gösterdi, sözünde durdu.

143

• Beş gün rüzgâr armut düşürmedi. Dervişin de açlık ateşinden sabrı tükendi.

• Bir dalın uçunda bir kaç armut gördü. Yine sabretti, kendini geri çekti.

• Bir aralık rüzgâr esti, dalı aşağı doğru eğdi. Bu hâl dervişin nefsini uyandırdı, onları koparmaya zorladı.

• Açlık, zayıflık, kazâ ve kaderin kuvvetli çekişi, zâhidi ahdine vefâsız bir hale soktu.

• Armut dalından armutları koparınca; ahdini, nezrini, kendi kendine verdiği sözü unutmuş oldu.

• Fakat, o anda Cenâb-ı Hakk'ın onu edebe dâveti görüldü. Sanki görünmez bir el, onun gözlerini açtı, kulağını çekti.

• Oralarda yirmiden fazla hırsız vardı. Onlar çaldıkları şeyleri bölüşürlerdi.

• Birisi durumu şihneye (polis müfettişine) haber vermişti. Silmenin adamları hemen oraya üşüştüler.

• Orada yakaladıkları hırsızların hepsinin de sol ayakları ile sağ ellerini kestiler. Böylece bir gürültüdür koptu; feryad ü figan arşa yükseldi.

• Yanlışlıkla zâhidin de eli kesildi. Ayağını kesecekleri sırada:

• Muhteşem bir atlı çıkageldi. Cellada; “Ey köpek, yaptığın işe bak!” diye bağırdı.

• “Bu Allâh’ın seçkin kullarından, Allâh abdallarından filan şeyhtir. Onun elini ne diye kestin?”

• Cellâtlık eden bunu işitince üzüntüden elbisesini yırttı, şihnenin yanına koşup durumu anlattı.

• Şihne yalın ayak koşarak geldi ve “Allâh şahidimdir ki, kim olduğunu bilmiyordum.” diye özür diledi.

• “Ey kerem sâhibi ve cennet ehlinin başı! Bu çirkin işten ötürü suçumu bağışla, bana hakkını helâl et!” diye yalvardı.

• Şeyh dedi ki: “Ben bu başıma gelenin sebebini biliyorum ve kendi günahımı da tanıyorum.

• Ben, Allâh’ın adına ettiğim yemini bozdum. O’nun adâleti de benim sağ elimi kestirdi.

• Ben, kötü olduğunu bildiğim halde ahdimden döndüm. Bunun kötülüğü elime geldi.

144

1690• Ey şıhne! Bizim elimiz de, ayağımız da, içimiz de, dışımız da dostun hükmüne fedâ olsun![172]

[172] Şeyh böyle söylemekle kazâya, Allâh’ın takdirine râzı olduğunu ifade ediyor. Mânevîyatın büyüklerinden Harîs Muhasibi buyurmuştur ki: “Allâh’ın takdirine râzı olmak; kazâ ve kadere gönülden teslim olmaktır.” Cüneyd-i Bağdadî hazretleri ise şöyle buyuruyor: “Kul ne vakit Rabb’inden râzı olur?” diye bana sordular. Şu cevâbı verdim: “Nimet gibi musibet de onu sevindirdiği zaman!” Hulâsa, Allâh’ın kahır ve celâlini de, lutuf ve cemali gibi hoş görmek ve şikayet değil, hamd ü senâda bulunmak Allâh’tan râzı olmanın belgesidir. Aziz Hüdaî hazretleri ne güzel söylemiş:

“Hoştur bana senden gelen,
Yâ gonca gül, yahud diken,
Yâ hil’at u yahud kefen,
Lutfun da hoş kahrında hoş.”

• Elimin kesilmesi benim kaderimmiş; hakkımı sana helâl ediyorum. Bunu sen, bilmeden yaptın; bu işte senin suçun yok!

• Benim halimi bilen, elimin kesilmesine ferman verendir. O’nun emrine karşı gelecek kişi neredthough?”

• Nice kuş var ki uçar, yem arar. Sonunda boğazı, onun boğazının kesilmesine sebep olur.

1703• Dağda yalnız başına yaşayan zâhidin de eli, boğazı yüzünden, yâni ahdini, verdiği sözü bozarak ağaçtan armut kopardığı için kesildi. Böyle olduğu için elini kestirenden şikayetçi olmadı.

• Halk arasında adı “Şeyh-i Akta’” (Eli kesilen Şeyh) olarak kaldı. Boğazdan gelen âfetler, onu halka bu adla tanıttı.

1705• Birisi onu otlardan, sazlardan yapılmış bir gölgelikte ziyaret etti. Gelen kişi, şeyhi iki eli ile zenbil örerken gördü.

• Şeyh ona; “Ey canımın düşmanı (yâni, ey istemediğim halde sırrıma vakıf olan kişi)” dedi. “Bu kuytu gölgeliğe neden seslenmeden, haber vermeden girdin?

• Neden izin almadan hemen yanıma geldin?” Adam; “Fazla sevgimden, fazla özleyişimden.” deyince

• Şeyh gülümsedi de; “Peki!” dedi. “Öyle ise gel, fakat ey Hakk dostu;bu sırrı gizle! Sakın benim iki elimle zenbil ördüğümü kimseye söyleme!

• Ben ölmedikçe bu sırrı ne bir eşine dostuna, ne bir sevgiliye, ne de aşağılık bir adama söyleme!”

1710• Ondan sonra başkaları da kulübenin penceresinden bakıp şeyhin iki elle zenbil ördüğünü gördüler.

• Şeyh “Allâhım; bu işin hikmetini sen bilirsin!” dedi. “Ben bu kerâmeti gizlemeye çalıştım, sen açığa çıkardın.”

• Cenâb-ı Hakk’tan ona ilham geldi ki: “Elinin kesilmesi işinde, sana inanmayan bir kaç kişi vardı.

• Senin için; “Hakk yolunda gösterişçi olduğu için Allâh onu insanlara karşı rezil etti.” diyorlardı.

• Ben seni inkar edenlerin kâfir olmalarını ve sapıklığa düşmelerini, kötü zanna kapılmalarını dilemem.

• Ben de şu kerâmetini açığa vurdum: Tek elli olduğun halde iş gördügün zaman o sakat eli canlandırdım; sen çalışırken iki el sâhibi oldun.

• Böylece de o kötü zanna kapılan biçârelerin, göklerden sürülmemelerini, yâni huzûrumdan kovulmamalarını sağladım.

• Zaten ben bu kerâmetlerden önce de seni kendi zâtımla teselli ettim.

• Ben sana bu kerâmeti onlar, yâni sana kötü zanda bulunanlar için verdim. Bu hidayet kandilini, onlar için sana ihsan ettim.

• Sen bedenin ölümünden korkmak, bedenin cüz’lerinin dağılmasından ürkmek derecesini aşmışsın.[173]

[173] Bu cildin yukarıda geçen 1613 numaralı şu beyti aynı fikri ne güzel ifade eder: “Sen bedensiz bir beden sâhibisin. Öyle ise, bedenden canın çıkmasından korkma!”

• Başın ve ayağın bedenden ayrılması vehmi, korkusu senden uzaklaştı. Vehmi bırakmak, senin için güzel bir kalkan oldu.

Eğer gönlünde göklere yükselmek isteği varsa, mânâ kanadını aç, yüksel!

• Allâh, herkesi bir iş için yaratmıştır. Herkesin gönlüne bir işle uğraşma arzusunu koymuştur.

• Gönülde bir istek olmadan el ayak nasıl hareket eder? Çerçöp su akmazsa, rüzgâr esmezse nasıl gider?

• Eğer gönlünde yükselme isteği varsa, devlet kuşu (hüma) gibi kanadını aç, yüksel..

• Gönlün gökyüzünü değil de, yeryüzünü arzu ediyorsa haline ağla, feryad et, sızlan! Çünkü sen, hayvanlar gibi, yeryüzüne mensup değilsin.

146

Sen işin sonunu başlangıcında gör; işin sonunu gören kuyumcunun gerekenleri söylemesi.

• Akıllı kişiler önceden ağlarlar; bilgisizler ise işin sonunda başlarına vururlar, hayıflanırlar.

• Sen işin başlangıcında sonunu gör de, kıyâmet gününde pişman olma!

• Birisi bir kuyumcuya geldi; “Altın tartacağım; bana bir terazi ver!” dedi.

162• Kuyumcu; “Efendi yürü git, bende kalbur yok!” dedi. Adam; “Benimle alay etme de teraziyi ver!” diye cevap verdi.

• Kuyumcu; “Dükkanda süpürge yok!” dedi. Adam; “Yeter, yeter artık; alayı bırak!” dedi.

• “Benim istediğim teraziyi ver; kendini sağır gösterme, her tarafa sıçrama, yâni mânâsız, rast gele konuşma!”

• Kuyumcu; “Sözünü işittim; sağır değilim.” dedi. “Sözlerimi mânâsız sanma.

• Terazi istediğini duydum, işittim ama, görüyorum ki sen, eli ayağı titreyen bir ihtiyarsın, bedenin zayıf, ellerin titriyor.

1630• Altının külçe halinde değil; ufak ufak kırıntılar halinde. Tartarken elin titreyecek, altın kırıntıları dökülecek.

• Sonra diyeceksin ki; ‘Efendi, bir süpürge getir de altınlarımı toz toprak içinde süpüreyim, kırıntıları bulayım.’

• Süpürüp, süprüntüler bir araya gelince de “Bir kalbur istiyorum.” diyeceksin.

• Ben, işin sonunu önceden gördüm; sen buradan başka yere git, vesselâm!”

Herşey Hakk’ın takdiri ile olur; kazâ ve kader bağı gizlidir, görünmez.

1639• Cenâb-ı Hakk buyurdu ki: “Ben gönüle her zaman bir başka dilek veririm. Her nefeste gönüle bir başka dağ vururum, yâni bir yanıklık, bir dert düşürürüm.”

1640• Her sabah yeni bir işte, yeni bir güçteyiz. Herşey ancak bizim istediğimiz, bizim dilediğimiz gibi olur.

147

• Bir hadîs-i şerifte buyurulmuştur ki: “Gönül, ovada şiddetli bir rüzgârın önüne düşmüş bir tüye benzer.

• Rüzgâr onu her tarafa uçurur; gah sağa, gah sola götürür. Onu yüzlerce çeşit yöne sürer.”

• Bir başka hadîste de buyurulmuştur ki: “Şu gönlü, ateş üstündeki kazanda kaynayan su gibi bil!”

• Gönülde her zaman başka bir karar vardır. Fakat bu karar, bu dilek gönülden gelmez; bir başka yerden, Hakk’ın irâdesinden gelir.

1645• Öyle ise ne diye gönlün kararına inanır da, sonunda utanacağın, pişman olacağın bir ahidde bulunursun?

• Fakat bu da ilâhî bir buyruğun, kaderin hükmündedir. Önünde kapıyı görürsün de, ondan sakınamazsın, çekinemezsin.

• Uçan kuşun tuzağı görmeyip ona yakalanması, helak olması şaşılacak şeydir,

• Asıl şaşılacak şey; kuşun hem tuzağı hem mıhı gördüğü halde, ister istemez ona tutulmasıdır.

• Gözü açık, kulağı duyuyor, tuzak da önünde; yine de kanat çırpa çırpa varır, tuzağa düşer.

Kazâ ve kader tuzağının eseriyle, belirtisiyle görünen, kendisi gizli olan bir şeye benzemesi.

1650• Büyük bir adamın oğlunu yırtık pırtık elbiseye bürünmüş, baş açık, yalın ayak, belalara uğramış bir halde görürsün:

• Uygunsuz bir kadının sevdâsı ile yanıp tutuşuyor, elbiselerini, malını mülkünü satmış,

• Ev bark satılmış, elindeki avucundaki gitmiş, adı kötüye çıkmış, hor ve hakîr olmuş, düşmanlarının istediği gibi baş aşağı düşmüş...

• Bu kişi bir zâhidi gördü de; "Ey büyük zat; Allâh aşkına bana bir himmette bulun!" diye yalvardı.

• "Çünkü ben, çok kötü bir duruma düştüm. Malı mülkü, nimeti elden kaçırdım.

1655• Bir himmette bulun da, şu halden kurtulayım; içine düştüğüm şu kara belâ çamurundan sıçrayıp çıkayım!

148

• Halktan da, ermişlerden de şunu niyâz ediyorum: Beni kurtarın, beni kurtarın, beni kurtarın!"

• Eli ayağı tutar halde ve bağlı değil, başında da kendini zorlayacak kimse yok; hürriyeti elinden alınmış, demir zincire vurulmuş da değil!

• Bu kişi hangi bağdan kurtulmak istiyor, hangi hapishâneden çıkmak arzusunda?

• Bu adam; ilâhî takdirin bağından, gizli kazâ ve kader hapishânesinden çıkmak için çırpınıyor! Onun zavallı halini herkes anlayamaz; tertemiz candan başka kimsecikler onun bileğindeki gizli kelepçeyi, ayağındaki zinciri göremez![174]

[174] Hollandalı meşhur filozof Spinoza (1632-1677) *Etika* adlı eserinde; kötü huyla-nmızın, ihtiraslarımızın bileklerimize geçirdiği görünmez kelepçelerden, ayakla-rımıza vurduğu zincirlerden bahseder.

1660• O kazâ ve kader bağı gizlidir, görünmez; fakat bu görünmez bağ, insanı mahveder, perişan eder. Bu yüzdendir ki, bu hâl zindandan daha beterdir.

• Çünkü; bir demirci o demir zinciri kırabilir, birisi tünel kazârak zindandan kaçabilir.

• Ne şaşılacak şeydir ki, kazâ ve kaderin bu gizli bağını demirciler bile kıramaz, âciz kalır.

• O gizli bağı ancak Hz. Ahmed (s.a.v.) görebilir de; "Boynunda hurma lifinden bir ip var!" buyurur.[175]

[175] Burada Peygamber Efendimiz'in amcası olan Ebû Leheb; Peygamberimiz'in en azgın düşmanlarından olmuş, karışı ile beraber Efendimiz'e yapmadıkları hakaretler, kötülükler kalmamıştır. Tebbet Sûresi bu münasebetle nâzil oldu. Ebû Leheb'in karısının boynundaki ipi ve sırtındaki odunu Peygamber Efendimiz'den başkası göremedi. Çünkü bu ip günah ipi, sırtındaki yük de günahın mânevî yükü idi. Kureyş kabilesi-nin en zenginlerinden olan Ebû Leheb'in karısının sırtındaki odun, bizim bildiğimiz odun değil, günah odunudur; onu herkes göremez!

• Ebû Leheb'in karısının sırtında odun dengini gördü de ona; "Odun hamalı kadın!" diye buyurdu.

Açlık, canlılar için bir âfettir.

1694• Nice kuş vardır ki, açlığının yüzünden dam kıyısında kafes içinde mahpustur.

1695• Nice balık vardır ki, su içinde emandadır; boğazının hırsı yüzünden oltaya takılır, avlanır.

149

• Nice namuslu kadın vardır ki, boğazının ve aşağı duygularının etkisi altında kalmıştır da rezil rüsva olmuştur.[176]

[176] İnsan için en büyük tehlike bu iki uzuv(organ)dur. Bundan dolayı hadîs-i şerifte;

"Her kim bana bıyığı ile sakalı arasını, bir de bacakları arasını muhafaza etmeyi taahhüd ederse, ben de ona cenneti tekeffül ederim. Yâni cennete girmesine kefil olurum." diye buyurmuştur. Bıyık ile sakal arası ağızdan kinayedir. Mevlânâ'nın büyük oğlu Sultan Veled demiştir ki: "Erkeklik uzvu ile boğaz beni şaşırtmış ve deli etmiştir. Her kim bu ikisinden geçer, yâni onları muhafaza ederse, o büyük bir adamdır."

• Nice iyi huylu, bilgili kadı vardır ki, boğazı yüzünden rüşvet almış; lekelendiği için yüzü sararmıştır.

• Hârut ile Mârut bile o şehvet şarabını içmişler, o şarap yüzünden göklerin kapışı onlara kapandı da, artık göklere yükselemediler.

• Bayezid-i Bestamî, namaz kılmak husûsunda kendisinde bir isteksizlik görünce boğaz derdinden kaçındı.

1700• O çok akıllı, çok ârif velî; namaza karşı duyduğu isteksizliğin sebebini düşündü, bunu fazla su içmekte buldu.

• "Mâdem ki beni namazdan alıkoyuyor, bir sene su içmeyeyim." diye ahdetti ve öyle yaptı. Allâh da ona bu hususta sabır ve tahammül ihsan etti.[177]

[177] Bir sene su içmemek demek, ağzına hiç su koymamak değildir. Kana kana su içmek yerine, hoşaf gibi, ayran gibi şeylerle yetinerek, sıcak bir memlekette su içmek zevkinden Allâh rızâsı için kendini bir sene mahrum etmesidir. Yaşamak için suya ihtiyacımız vardır.

• Onun bu önemsiz gayreti, cabası din içindi; o yüzden de mânevî sultan oldu, âriflere kutub kesildi.

Firavun sihirbazlarının elleri ile ayaklarının kesilmesine aldırış etmemelerinin sebebi.

1721• Firavun, sihirbazları öldürmekle korkutuyordu.

• "Ellerinizi, ayaklarınızı çaprazlama olarak kestiririm; sonra astırırım!" diyordu.[178]

[178] Bu tarihî vak'a Şu'ara Sûresi'nin 44-51. ayetlerinde anlatılır. Hüseyin Vaiz tefsîrinde diyor ki: "Firavun'un emri ile sihirbazların sağ el ve sol ayakları kesildikten sonra onları astılar. Hz. Mûsâ onlar için ağladı. Cenâb-ı Hakk o şehitlerin mânevî makamlarını Hz. Mûsâ'ya gösterdi.

• Firavun, bu sihirbazların korkacaklarını, vehme, vesveseye kapılacaklarını, şüpheye düşeceklerini sanıyordu.

150

• Onların bu korkutmalarla titreyeceklerini, vehimlere düşeceklerini, can baş kaygısına kapılacaklarını sanıyordu.

1725• O bilmiyordu ki, sihirbazlar; bütün vehimlerinden, şüphelerinden, korkularından kurtulmuşlar; gönül nûru, îmân nûru penceresinin önüne oturmuşlardı.

• Kendi gölge varlıklarını, kendi gerçek varlıklarından ayırdetmişler ve o gölge varlığı fedâ etmek için çevikleşmişler, çabukça sıçramışlardı.

• Bu madde âleminde çeşitli hâdiseler yüzünden felek havanında yüz kere dövülüp, un ufak olsalar bile,

• Maddî varlıklarının ötesine geçmiş, asıllarını, kendi öz varlıklarını görmüş, anlamış olduklarından; onlar vehmin teferruatından az korkmakta idiler.

• Aslında, bu dünya bir rüya gibidir. Ey Hakk yolcusu! Rüyada görülen hayalleri gerçek sanıp zanna kapılma; rüyada bir el kesilse bu korkulacak bir şey değildir!

1730• Rüyada bıçak senin başını keserse ne çıkar? Hem başın yerindedir, hem de ömrün uzun olacaktır![179]

[179] Rüya gören kimsenin haline, durumuna göre, ya aynen yâhut da aksine zuhûr eder. Sâlih bir kimsenin rüyası aynen vaki olur, yâni görüldüğü gibi çıkar. Halkın rüyası aksine zuhûr eder. Mesela; rüyasında ağlamışsa güler, ölmüşse yaşayacaktır. Hastalanmışsa sağlıklı bulunacağını gösterir.

• Rüyada bedenini ikiye biçilmiş görsen de, bedenin kesilmemiştir, sapasağlamdır; uyanıp kalkınca hasta bile olmadığını anlarsın.

• Hulâsa, rüyada bedenin bir parçasının kesilmesinden, hattâ iki yüz parça edilmesinden korkulmaz.

• Maddesiyle, şekli ve sûreti ile var gibi görünen bu dünya için Hz. Peygamber Efendimiz; “Uyuyan kişinin gördüğü bir rüyadır.” diye buyurdu.[180]

[180] peygamber Efendimiz’in sahabelerinden Cabir bin Abdullah hazretleri buyuruyor ki: “Ben bir gün Peygamber Efendimiz’in yanında idim. Oraya Resûlullah Efendimiz’in huzûruna nûrlu yüzlü biri geldi. ‘Ey Allâh’ın Resulü, dünya nedir?’ diye sordu. Peygamber Efendimiz; ‘Uyumuş bir kimsenin rüya görmesidir.’ diye cevap verdi. O nûrlu yüzlü kişi; ‘Dünya ile âhiretin arası ne kadardır?’ diye bir soru daha sordu. Resûlullah Efendimiz de; ‘Göz kapayıp açacak zaman kadardır.’ diye buyurdu. Bu defa o zat;’’Dünyada ne kadar durulur?’ dedi. Peygamber Efendimiz de; ‘Bir kervandan, bir kafileden ayrılmış bir kişinin ayrılması kadardır.’ diye buyurdu. Sonra o nûrlu yüzlü kişi gitti. O gidince Resûlullah Efendimiz; ‘Bu soruları soran Cebrail (a.s.)’dı. Sizi dünyada kanaatkar yaşamak, âhirete rağbet etmek sûretiyle müminleri uyarmaya geldi.’ diye buyurdu.”

151

• Dünyanın rüya olduğunu sen bir bilgi olarak duydun, taklitle kabul ettin de, papağan gibi hiç heyecan duymadan; “Dünya bir rüyadır.” diyorsun. Halbuki ârifler; peygamberin haber verdiği bu hakîkati kendileri gördüler, ona göre bu habere uyarak yaşadılar.

1735 • Sen yalnız geceleri uyumuyorsun ki, gündüz de uykudasın, rüya gö rüyorsun. Sen aslında bir gölge varlıksın; gölge teferruattandır. Asıl olan ay ışığıdır yâni sen de dahil, kâinat, bütün varlıklar gölge gibidir; asıl var olan Cenâb-ı Hakk’tır.[181]

[181] Bir hadîs-i şerifte; “insanlar hayatta iken uykudadırlar; öldükleri vakit uyanırlar.” diye buyurulmuştur. Bu sebeple insanların mevcudiyetleri, yaşayışları rüya gibidir. Yâhut, insanlar gölge varlıklardır; asıl var olan Allâh’tır. Bir ârif şair;

“Bir hab u hayal imiş bu âlem
Bu hab u hayale olma hürrem”

(Bu âlem bir uyku ve hayalden ibâret imiş. Aklını başına al da, bir hayal için neşelenme!) diye yazmış. Bir şair de;

“Varlığa ben seninle agahım
Var olan Sen’sin ancak Allâhım!”

diye Hakk’tan başka hiç bir şeyin olmadığını ifade etmişlerdir.

• Ey dost! Sen uykunu da, uyanıklığını da uyuyan bir kimsenin rüya içinde rüya görmesi gibi bil!

• O rüya gören kişi, uyumuşum zanneder. Halbuki, ikinci bir uykuda bulunduğunun farkında değildir.[182]

[182] “İnsanlar, hayatta iken uykudadırlar.” hadîsi gereğince bizler; kendimizi uyanık zannettiğimiz zamanlar aslında uykudayız. Geceleri şu fânî varlığımız uykuya dalınca bu uyku ikinci uyku, yâni uyku içinde uyku oluyor, ama biz farkında değiliz.

• Bu dünya hayatının bir rüya olduğunu anlar da, gönül gözünü açarak etrafına bakarsan, her an işte, her an yaratmakta olan Allâh, senin beden testini kırarsa üzülme,çünkü onu istediği zaman yine yaratır!

• Bu inançta olmayan mânâ körlerinde ise, her adımda kuyuya ve çamura düşmek korkusu vardır. O zavallı binlerce korku ile yol alır.

1740 • Hakîkati gören ârif ise, yolun enini boyunu görür. Bu yüzden de çukuru, kuyuyu bilir.

• Yürürken her adımda ayakları, dizleri titremez. O her gam ve endişe ile yüzünü ekşitmez.

152

• İman nûru ile gözleri aydınlanan sihirbazlar dediler ki: “Ey Firavun; kalk, ne yapacaksan yap! Biz her sesten, her gulyabaniden korkacak değiliz![183]

[183] İmânâ geldikleri için Firavun tarafından işkence ile öldürülen, elleri ve ayakları kesilerek asılan sihirbazlar Firavun’a bu şekilde seslenerek işkence ve ölümden korkmadıklarını belirtiyorlar. Allâh’a karşı duyulan aşkın ve imanın neşesi ile seve seve ölümü göze alan bu şehitler, bana, darağacına asılırken kendini öldürenlere; “Beni öldürün; çünkü benim ölümümde hayat vardır!” diyen Hallac-ı Mansur ile ilâhî aşkı uğruna diri diri derisi yüzülen Seyyid Nesimî hazretlerini hatırlattı. Rivayete göre derisi yüzüldükten sonra ayağa kalkan, yüzülen derisini omuzuna atarak cesaretle, imanla beş on adım daha yürüyen, sonra düşen Seyyid Nesimî ne büyük bir kahramandır. Rûhun ölümsüz olduğuna inanan Sokrates de baldıran zehrini korkmadan, titremeden içmişti.

• İstersen, bizim beden hırkamızı yırt, parçala; onları yeniden dikecek birisi var, Allâhımız var! Zaten bu kirli bedenden soyunmak, çıplak kalmak bizim için daha iyidir!

• Ey merhametsiz Firavun! Biz, beden elbisesinden çıkıp elbisesiz kalırsak, gerçek sevgiliyi çıplak olarak, daha güzel karşılarız.

1745 • Ey ilham nedir bilmeyen ahmak Firavun! Şu kirli bedenden soyunmaktan ve bedene ait hoş olmayan mizaçtan, kötü isteklerden sıyrılmaktan daha güzel hiç bir şey yoktur!”

Katırın, “Ben yürürken çoğu zaman yüzükoyun düşüyorum; sen ise pek az düşüyorsun.” diye deveye şikayette bulunması.

1746• Katır deveye; “Ey güzel yoldaş!” dedi. “Yokuş olsun, iniş olsun, en dar yolda bile,

• Güzelce gidiyorsun; hiç düşüp kapaklanmıyorsun. Ben ise, yolunu şaşırmış kimseler gibi tepe taklak oluyorum.

• Yol ister kuru olsun, ister çamurlu olsun, ben her zaman yüzükoyun düşüyorum.

• Bunun sebebinin ne olduğunu anlat da, ben de nasıl yaşamam gerektiğini öğrenmiş olayım.”[184]

[184] Bu hikâyede katırdan maksat; ahlaksız, geçimsiz ve dikkatsiz kimsedir. Deveden murad da; yumuşak tabiatli, iyi huylu, herkesle iyi geçinen, güzel ahlak sâhibi kişidir. Nitekim bir hadîste “Müminler, yumuşak ve yavaş tabiatli olurlar; güzel yürüyen ve çekince gelen deveye benzerler.” diye buyurulmuş ve deve methedilmiştir. Bu hikâye Şems-i Tebrizî’nin *Makalât’ında* da vardır.

153

• Deve; “Benim gözüm senin gözünden daha parlaktır.” dedi. “Bundan başka bir de ben, yüksek yerden bakmadayım.

• Yüksek bir dağa çıkınca, oradan patikanın sonunu rahatça görürüm.

• Cenâb-ı Hakk, gözüme bütün yolların iniş ve çıkışını gösterir.

• Ben her adımı görerek atarım. Onun için sürçmekten, düşmekten kurtulurum.

• Sen ise, üç adımdan ötesini göremezsin. Daneyi görürsün de, tuzağı göremezsin

1755• Bir yere konmakta, oturmakta, inmekte, yürümekte; kör bir adamla gören bir adam bir olur mu?”[185]

[185] Ra’d Suresi’nin 16. ayetine işaret edilmiştir.

İnsanın gelişmesi.

1756• Cenâb-ı Hakk ana karnındaki çocuğa can verince, onun mizacına göre, körpe bedenini besleyecek, kuvvetlendirecek cüz’leri, gıdaları çekip alma gücünü de ona verir.

• Minicik, o küçük yavru, bedeninin nelere ihtiyacı varsa, nelerle beslenecekse, onların cüz'lerini ananın kanından çeker alır da, bedeninin nescini, yapısını onlarla dokur.

• Allâh, kırk yaşına kadar insana kendini besleyecek gıda cüz'lerini çekme hırsını, iştihasını verir, însan da, böylece gelişir durur.

• Ana karnında iken pek minicik olan çocuğun rûhuna cüz'leri çekmeyi öğreten, o tek Pâdişah, yâni Allâh, nasıl olur da cesedin dağılmış cüz'lerini çekip bir araya getirmeyi, onu yeniden yaratmayı bilmez?[186]

[186] Hacc Sûresi'nin şu meâldeki 5. ayeti modern anatomi bilgisini doğrulamaktadır. "Ey insanlar; eğer öldükten sonra dirilmekten şüphede iseniz (bilin ki,) biz sizi (önce) topraktan, sonra nutfe (sperma'dan), sonra alaka (embriyo), sonra yaratılışı belli belirsiz bir çiğnem et parçasından yarattık ki, size (kudretimizi, yaratma gücümüzü) açıkça gösterelim. Dilediğimizi belirtilmiş bir süreye kadar rahimlerde tutuyoruz. Sonra sizi bir bebek olarak dünyaya getiriyoruz. Sonra güç (ve kabiliyetinize) ermeniz için (sizi büyütüyoruz), içinizden bazısı (henüz çocukken) öldürülüyor. Bazısı da ömrün en kötü çağına (ihtiyarlığa) itiliyor ki, bilir kişi iken bir şey bilmez hale gelsin. (Çocukluğundaki gibi çevrece ve akılca güçsüz bir duruma düşsün), yeryüzünü de (kışın) kurumuş, ölmüş görürsün. Fakat biz onun üzerine (bahar mevsiminde) suyu indirdiğimiz zaman titreşir, kabarır ve (bitkilerden, meyvelerden) her güzel çiftten bitirir." Behçet Kemâl merhumun şu beyti de bir ayet tercümesi gibi:
"Büyütenin bir damla pıhtıyı insan diye
Gücü yetmez olur mu ölüyü diriltmeye"

154

1760 • Bu zerreleri bir araya toplayan, sana hayat kabiliyeti veren ilâhî güneş idi. O, gıdasız olarak da senin varlığının cüz'lerini, zerrelerini toplayıp bir araya getirir.

• Sen uykudan uyanınca Cenâb-ı Hakk uyku sebebi ile gitmiş olan aklı, fikri, duyguyu hemen çağırır, sana geri verir.

• Buna kıyas ederek bil ki, sen öldüğün zaman da onlar kaybolmaz. Allâh "Geri gelin!" diye buyurunca, hemen gelirler.[187]

[187] Zümer Sûresi'nin şu meâldeki 42. ayetine işaret var: "Allâh; (ölenin) ölümü zamanında, ölmeyenin de uykusu esnasında rûhlarını alır. Bu sûretle hakkında ölümü hükmettiği (rûhu) yanında tutar, diğerini belirli bir vakte kadar (yâni eceli gelinceye kadar) salıverir, bedenlerine gönderir. Şüphesiz, bunda düşünen bir toplum için ibretler vardır."

Üzeyir(a.s.)'ın çürümüş eşeğinin parçalarının Allâh'ın izni ile Üzeyir'in gözü önünde tekrar toplanması ve dirilmesi.

1763• Ey Üzeyir! Eşeğine bak, dikkat et ki, çürümüş ve etleri dökülmüş.[188]

[188] Bu hadise *Kur'ân-ı Kerîm'de* Bakara Sûresi'nin 258-259 ayetlerinde anlatılır. Rivayete göre Babil Hükümdarı Necet Nassar, Kudüs ve havalisini Yahudiler'den almış, tahrip etmiş, sağ kalanları esir ederek Babil'e götürmüş. Hz. Üzeyir de esirler arasında idi. Babil İbranîlerin eline geçince esirler serbest bırakıldı. Üzeyir (a.s.) eşeğine binip Kudüs'e doğru yola çıktı. O harap olmuş köye uğradı; evler harap olmuş, fakat bağlar ve bahçeler olduğu gibi duruyordu. Meyve zamanı idi. Biraz incir toplayıp yedi. Üzüm koparıp sıktı, suyunu içti. Sonra bir duvara yaslanıp; "Allâh burasını ölümden nasıl diriltecek?" demişti. Allâh da onu yüz sene müddetle öldürdü, sonra diriltti. Öldüğü vakit kaç yaşında ve ne şekil ve sûrette idi ise, tekrar o halde dirilmişti. Allâh Üzeyir'e bir melek gönderdi ve Üzeyir'e; "Burada ne kadar müddet kaldın?" diye sordu. Üzeyir de; "Bir gün yâhut bir günün bir kaç saati." dedi. Melek;"Hayır; yüz sene kaldın!" dedi. Sonra ölmüş, çürümüş merkebin kemiklerini onun gözü önünde diriltti. Mevlânâ bu hadiseyi anlatıyor. Tafsilat için tefsirlere bakınız.

• Onun dağılmış olan cüz'lerini, başını, kuyruğunu, iki kulağını, ayaklarını senin gözün önünde bir araya getirecek, birleştireceğiz.

1765• Görünürde el yok, fakat ölmüş eşeğin cüz'leri bir araya geliyor, birbiri ile birleşiyor; dağılmış parçaları toplu bir hale geliyor.

• Şu ilâhî kudrete, şu yama yamamak sanatına bak! İğnesiz olarak eski parçaları diker, tamir eder.

155

• Diktiği zaman ne iplik var, ne iğne! Şaşılacak şey şu ki, dikişleri diken terzi bile görünmüyor.

• Ey Üzeyir! Gözünü aç, haşri ve yeniden dirilişi apaçık gör de, kıyâmet gününün geleceğinde bir şüphen kalmasın!

• Darmadağın olmuş, etrafa saçılmış cüz'leri nasıl bir araya topladığımı gör de, ölürken hayata önem verip titremeyesin!

1770• Uyuduğun vakit, bedenin bütün duygularının yok olmayacağına emin olduğun için, uykuya hazırlanırken korkmazsın, endişe ve telâşa kapılmazsın.

• Uykun gelince, duyguların dağılır, yıkılır gider. Sen de harap, perişan bir hale gelirsin ama, duyguların yok olacaklar diye titremezsin.

Bir şeyhin, oğullarının ölümüne ağlamaması.

1772• Bundan önce hakîkat yolunu gösteren bir şeyh vardı. O yeryüzünde yaşıyordu ama, göğe mensup bir çerağ gibi etrafına nûrlar saçıyordu.

• O, insanlara yol göstermek için gönderilen peygamberlere benziyordu. Halkı irşad ederek, onlara cennetlerin kapılarını açıyordu.

• Resûl-i Ekrem Efendimiz buyurmuştur ki: "Mânen ilerlemiş ve insanlara hakîkat yolunu gösteren şeyh, toplum içinde bir peygamber gibidir."

1775 • Bir sabah evinin halkı ona "Ey iyi huylu şeyh; sen neden böyle taş yüreklisin?" dediler.

• "Biz senin oğullarının ölümünden, onlardan ayrılmamızdan ötürü bileğimiz bükülmüş olarak ağlayıp feryad ediyoruz.

• Sen neden ağlamıyorsun, neden feryad etmiyorsun? Ey büyük insan; yoksa senin gönlünde acıma duygusu yok mudur?

• Yüreğinde merhamet yoksa, biz senden ne umabiliriz; senden ne bekleyebiliriz?

• Ey yol gösterici olan şeyhimiz! Bizim ümidimiz sende; bizi bu fânî dünyada perişan olmaya, şaşkın bir halde yaşamaya bırakmayacağınızı umuyoruz.

156

1780 • Mahşer gününde, Allâh'ın hüküm tahtı kurulup bezenince, o zor günde bizim şefaatçimiz sensin.[189]

[189] Şefaat: Bir kimsenin yaptığı bir suçun affını istemektir. "Allâh'ın izni olmayınca O'nun indinde kim şefaat edebilir?" (Bakara Sûresi, 255) buyurulmakla beraber nebîler, velîler ve sâlih kişilerin şefaat etmelerine izin verecektir. Peygamber Efendimiz buyurmuşlardır ki: "Ümmetimin sâlih kişileri benim şefaatime muhtaç olmazlar. Hattâ onlar başkalarına şefaat ederler." Yine Peygamberimiz buyurmuşlardır ki:

"Benim şefaatim, ümmetimden büyük günah işlemiş olanlar içindir." Cenâb-ı Hakk cümlemizi şefaate nâil olacak kişilerden eylesin, amîn!

• Kabir gecesinin gündüzü olan kıyâmet gününde, biz senin ikramını ummaktayız.

• Hiç bir suçlunun aman bulamayacağı o günde, bizim ellerimiz senin eteğindedir."

• Şeyh kendisine; "Taş yürekli misin?" diye soranlara dedi ki: "Benim merhametim yoktur sanmayın! Ben şefkatle, merhametle dolu bir gönüle sâhibim.

• Bütün kâfirler Allâh'ın verdiği nimetleri inkar ettikleri, imânâ gelmedikleri halde, biz onların hepsine acırız.

• Değil kâfirlere, ben, köpeklere bile acırım, onları bile hoş görürüm. Bilmem ki halk ne diye taş atarak onları sızlatıyor, inletiyor?

• Beni ısıran köpeği bile hor görmem, ona duâ ederim: 'Yâ Rabbi!' derim. 'Sen onu bu ısırma huyundan vazgeçir!

• Yâ Rabbi! Şu köpeklerin taşlanmamaları için insanlara saldırmak, ısırmak düşüncesini onlardan al!' derim."[190]

[190] Merhametin, acımanın affedilmeye sebep olduğu çeşitli hadîslerde beyan buyurul-muştur. Şu hadîs onlardan biridir: "Allâh'ın yarattığı varlıklara acımayan kimseye, Allâh da acımaz, acıyanlara Allâh da acır. Ey müslümanlar; siz yeryüzündekilere acı-ymız ki, gökyüzünde bulunanlar da size acısınlar!" Acımak, yalnız insanlara değil, bütün varlıklara karşı olmalıdır. Hayvanlara, böceklere, kuşlara hattâ bitkilere bile acımalıdır. Bir köpeğin sıcak bir günde hararetten dili sarkmış olduğu halde bir kuyu başında dolaştığını gören bir fahişenin (talihsiz kadın); pabucuyla kuyudan su alıp köpeğe içirdiği için affedildiği, bir hadîste ifade edilmiştir.

1814• Soruyu soran, şeyhe; "Peki!" dedi. "Mâdem ki herkese acıyorsun, şu halde bu sürünün etrafındaki çoban gibisin.

1815• Ecel celladı oğullarını vurup öldürdükçe, ne diye kendi evlâdına ağlamıyorsun, sızlamıyorsun?

• Acımanın tanığı gözyaşlarıdır. Neden gözlerin yaşlı değil, neden ağlamıyorsun?"

• Şeyh, bu soruları soran karısına yüzünü çevirip dedi ki: "Hanım, kış mevsimi Temmuz ayı gibi değildir. Yâni benim gözyaşlarım donmuş değildir. Fakat Allâh sevgisinin ateşi, onları kurutmuştur.

• Çocuklarımın hepsi ölseler de, yaşasalar da, onlar, gönül gözümden kaybolmazlar.

• Onları gözümün önünde belirli bir şekilde görüyorum. O halde neden yüzümü senin gibi üzüntüden tırmalayayım, yırtayım?

1820• Çocuklarım maddî olarak benden ayrıldılar, zamanın deveranından dışarı çıktılar ama, onlar benimle beraber bulunuyorlar, benim etrafımda oynayıp duruyorlar.

• Ağlamak; çok acı duymaktan, sevdiklerinden ayrılmaktan ileri gelir. Ben ise azîz evlatlarımla beraberim, onlarla kucaklaşmaktayım.

• Halk onları rüyada görebilirler; ben ise, onları uyanık iken apaçık görüyorum.

• Ben bir an için olsun kendimi bu dünyadan gizlerim, his yapraklarını beden ağacından silker dökerim. O zaman yavrularımla beraber bulunurum. Yâni his âleminden kurtulur, kendi gönlüme sığınır, bu sûretle bâtın âlemini ve oranın acayip hallerini müşahede ederim. O zaman yavrularımla da beraber olurum."

Bedene ait duygular, nefsanî düşünceler, rûhumuzun mânevî yüzünü çerçöp gibi kaplamıştır.

1824• Azîz dost! Şunu iyi bil ki, duygu aklın, akıl da rûhun esiridir.

• Rûh, esiri olan aklın bağlı elini çözünce, akıl, en zor ve karışık işleri kolayca yapabilir.

• Bedene ait duygular, nefsanî düşünceler; berrak, duru bir su gibi olan rûhumuzun yüzünü çerçöp gibi kaplamıştır.

• Aklın eli, o çerçöpü bir yana atarsa o zaman su, aklın önünde belirir, meydana çıkar.

• Derenin yüzündeki çerçöp, su kabarcıkları gibidir. Onlar bir yana gidince su belirir.[191]

[191] Bunun gibi, bu sûret âlemini, bu dünya nimetlerini; idrak eden duygularımızdan kurtulursak, o zaman hakîkat âlemi meydana çıkar. Bu halin aksine hisler galeyana gelince akıl, mantık (sağduyu) susar. Hislerin, duyguların kaynaşması rûhumuzun saf, duru, tertemiz suyunun üstüne çerçöpün toplanması demektir. Bu beyitlerde akl-ı selim ile duyguların savaşı anlatılmaktadır.

• Allâh; aklın bağlı olan elini çözüp de o çerçöpü temizletmezse, nefsanî isteklerimizin, aşağı duygularımızın çöpleri çoğalır da, rûhumuzun tertemiz ve saf olan mânâ suyu gür ve temiz olur.

1830• Nefsanî isteklerin çöpleri, her an suyun yüzünü kaplar. O zaman hevâ ve heves (nefs-i emmâre) gülmeye, akıl da ağlamaya başlar.

• Takva, yâni Allâh'ın emirlerine karşı gelmekten çekinip kaçınma, hevânın (nefs-i emmârenin) iki eli bağlanınca Hakk Teala aklın iki elini çözer. [192]

[192] Takvâ: Çekinmek, sakınmak demektir. Allâh'ın emrine karşı gelmekten, yapma dediğini, men ettiğini yapmaktan çekinip sakınan kimseye "muttakî" derler. Takva sâhibi olan bir mümin, nefsanî isteklerine uymaz. Bu sûretle, "nefs-i emmâre"nin elleri bağlanmış olur. Öyle olunca da, Cenâb-ı Hakk aklın iki eli demek olan "ilm" (bilgi) ve "amel" (ibâdet) kuvvetini serbest bırakır.

• O zaman akıl; seni idare etmeye başlar, senin kumandanın olur. Önce sana hakim olan duygular; senin mahkumun olur, senin buyruğun altına girer.

• "Gayb âleminin sırları candan baş göstersin." diye uykusu gelmeyen duyguları uykuya yatırırlar.

• Aklı hakim ve hisleri mahkum olan kişi; uyanık iken de rüya görür, bazı müşahedelerde bulunur, kendisine göklerin kapıları açılır.

Şeyh kime derler?

1783 • Hz. Peygamber buyurmuştur ki: "Kıyâmet gününde suçluları, günahkarları hiç ağlar ve inler halde bırakır mıyım?

• Ben, canla, başla asilere şefaatçiyim. Ben sonunda da onları ağır işkencelerden kurtarırım.

1785 • Suçluları, büyük günah işleyenleri ne yapıp yapıp ilâhî azaptan halas ederim.

• Ümmetimin sâlihleri, iyi olanları zaten kurtulurlar. O azap günü, onların benim şefaatime ihtiyaçları olmaz.

• Hattâ onlar bile suçlulara şefaat ederler; onların bile sözleri geçer, hükümleri yürür.

• Hiç bir suçlu, başkasının suçunu yüklenmez; ben de yüklenmem! Fakat Allâh; onların yüklerini alır, onları hafifletir.

159

• Ey genç; günah yükü olmayan kişi şeyhtir! Yay gibi, Hakk onu eline almıştır! Ondan gelen her şeyi kabul etmiştir.

1790• Şeyh kimdir? Şeyh; pîr, ihtiyar, yâni saçı sakalı ağarmış kişi demektir. Fakat ey yanlış düşüncelere kapılan; bu beyaz kılın anlamını bil![193]

[193] Üç çeşit şeyh vardır:

1) Bilgi bakımından şeyh olanlar; islam alimleridir.

2) İbâdet ve kulluk yönünden şeyh olanlar; tekkelerin şeyhleri, mutasavvıf ihtiyarlardır.

3) Mevkî bakımından şeyh olanlar; Araplar arasındaki kabilenin başında bulunan şeyhtir.

Bir evvelki beyitte geçen mecazî olarak "yay gibi Hakk'ın eline aldığı şeyh": Bir kudsî hadîse göre; çok nafile namaz kılarak Hakk'a yakın olan şeyhler "Hakk aleti olurlar." Onlar atmaz, Hakk atar. Halbuki "farzlarla yetinerek" Hakk'a yakın olanlar "Hakk'ın eli" olurlar.

• Siyah saç, onun benliğinin sembolüdür. Saçların ağarması, şeyhin benliğinden, varlığından kurtulmasını gösterir. Saçı sakalı bembeyaz olunca, onun varlığından, benliğinden bir kıl bile kalmamıştır, demektir.

• Bu yüzdendir ki, herhangi bir kişinin varlığı, benliği kalmayınca o pîr olmuş, şeyh olmuş demektir. Onun ister saçı siyah olsun, ister kır, önemi yoktur.

• O siyah saç; insan vasfıdır, insan sıfatıdır. Nefsanî arzulara bağlılığı gösterir. Söylediğimiz kıl, sakal bıyık kılları; söylediğimiz saç, baştaki saç değildir.

• Hz. Îsâ beşikte iken daha genç yaşına gelmeden; "Biz şeyhiz, biz pîriz" diye bağırdı.[194]

[194] Meryem Sûresi'nin 27-33. ayetlerine işaret vardır.

1795 • Oğul! Eğer bir kişi bazı beşerî vasıflarından, nefsanî duygularından kurtulur da bazıları kalırsa, o kâmil bir şeyh olmaz; sadece seneleri saymış, yaşlı bir insan olur.

• Bizim bedene ait vasıflarımızdan, beşerî duygularımızdan, siyah bir kıl (yâni, bizim nefsanî isteklerimizden biri dahi) kalmamış ise, işte o kişi Allâh'ın makbûlü bir şeyhtir.

• Fakat; bir kimse sadece yaşlansa, ihtiyarlasa, saçı sakalı da ağarsa, bembeyaz olsa, o ne şeyhtir, ne de Allâh'ın has ve makbûl bir kuludur.[195]

[195] Büyük mütefekkir Jean Jacques Rousseau (1727-1778); "Çok yaşayan, seneleri sayan değil, hayatı hisseden, duygulu olan kişidir." demiştir. Bir düşünür de şöyle yazmıştır: "Gerçekten birbirine bağlı bir çift için gençliğin elden gidişi, ihtiyarlık bir felâket değildir. Birlikte ihtiyarlama tatlılığı, birlikte kılınan namazlar, birlikte tutulan oruçlar, ihtiyarlama açısını unutturur."

160

• Bir kimsede beşeriyet sıfatlarından bir tek kıl bile kalsa, o kişi arşa, göklere mensup değildir. Yâni, Allâh'ın has kullarından değildir; rastgele bir insandır.

Allâh; nebîleri ve velîleri âlemlere rahmet olarak dünyaya getirmiştir.

1804 • Allâh; nebîleri ve velîleri âlemlere rahmet olarak dünyaya getirmiştir.

• Velî, halkı Hakk'ın özel dergâhına çağırır; Allâh'a da; "Yâ Rabbi, bunları kurtar!" diye duâ eder.

• Bu yüzden halka bıkmadan, usanmadan nasihatta bulunurlar. Bu nasihatlarını dinlemeyen, kabul etmeyenler için de; "Yâ Rabbi! Sen acı, rahmet kapısını bunlara kapatma!" diye yalvarırlar.

• Halkın merhameti cüz'îdir; himmet sâhibi velîde ise küllî merhamet vardır.

• Cüz'î merhamete erişen kişi, Hakk'ın küllî rahmetine ulaşınca rahmet denizi kesilir ve yol gösterici olur.

• Ey Hakk yolcusu; sen, cüz'î bir rahmetsin! Küllî rahmete katil ve küllî rahmeti (insan-ı kâmili) yol gösteren bil; onun izinden yürü!

1810• Cüz'î rahmete ulaşan ve o mertebede kalan; küllî rahmet deryasının yolunu da, ne olduğunu da bilemez; her kuyuyu denize benzetir, her kuyuyu deniz sanır.

• Hakk denizinin yolunu bilmeyen nasıl yol alır, halkı denize nasıl ulaştırır?

• Hakk yolcusu sel gibi, dere gibi coşarak, koşarak denize akar gider. Ona ulaşınca, onda yok olur.

• Bu hale gelmeden, onun halkı Hakk'a çağırışı taklittir; apaçık Hakk'ın ilhamı ile, Hakk'ın gücü ile değildir.

Kör bir ihtiyarın *Kur'ân*'ı yüzünden okuması ve *Kur'ân* okurken gözlerinin görmesi.

1835 • Fakir bir şeyh, günlerden bir gün kör bir ihtiyarın evinde bir mushaf gördü.

• Temmuz ayı idi. Şeyh ona misafir oldu. Böylece her iki zâhid, birkaç gün beraber bulundular.

• Şeyh kendi kendine "Burada mushafın ne işi var; bu derviş kör?" dedi.

161

• Bu düşünce ile aklı karıştı. "Burada bu kör dervişten başka kimse de yok!" diyordu.

• "Burada kör derviş yalnız bulunuyor. Duvarda da mushaf asılı duruyor. Ben, ev sâhibime bunun sebebini soracak kadar sersem ve bunak değilim.

1840• Acaba sorsam mı? Hayır; susayım, sabredeyim de muradıma ereyim."

• Bu merak ve sıkıntı içinde birkaç gün sabretti, sonunda iş aydınlandı. Çünkü sabır, ferah ve neşenin anahtarıdır.

1855• Kör bir ihtiyarın evinde, duvarda bir mushafın asılı bulunmasını merak eden misafir sabretti. Sonunda o zor iş açıklandı.

• Bir gece yarısı *Kur'ân* sesi işitti ve uykudan sıçrayıp kalktı, şu şaşılacak hali gördü:

• Kör ev sâhibi *Kur'ân'ı* yanlışsızca okuyordu. Artık sabredemedi ve kör adamdan o hali sordu.

• "Körlerin gözleri görmediği halde, nasıl olur da *Kur'ân'ı* okuyorsun? Nasıl oluyor da satırları, harfleri görüyorsun?

• Hem de eğilmişsin, okuduğun satıra bakıyorsun; elini ayetlerin harfleri üstüne koyuyorsun?

1860• Okudukça parmağını yürütüyorsun, harflere bakıyorsun; herhalde onları görüyorsun?"

• Kör adam misafir şeyhe dedi ki: 'Ey insan bedeninin ne büyük bir san'at eseri olduğunu bilmeyen kişi! Bu hâli, Allâh'ın yaratma gücü ve kudreti için çok mu görüyorsun da şaşıyorsun?

• Ben, Allâh'a yalvardım da; 'Ey kendisinden yardım dilenen Rabbim!' dedim. 'Bir kimse canına ne kadar düşkünse, ben de *Kur'ân* okumaya öylesine düşkünüm.

• Hafız da değilim; okuyacağım zaman gözlerime kesintisiz bir nûr ver!

• Rabbim! Mushafı elime aldığım zaman gözlerimi bana geri ver de, ayetleri apaçık, duraklamadan, yanlışsız okuyabileyim!'

1865• Allâh'tan bana bir ses, bir nida geldi: 'Ey *Kur'ân* âşıkı! Ey ibâdet eden, iyi işler yapan, insanlara yararlı olan; ey her zahmette, her dertte bizden ümidini kesmeyen kulum!

• Senin güzel bir zannın, hoş bir ümidin var ki, onlar sana her an; 'Daha da yüksel, daha da yücel!' demektedirler.[196]

[196] Bir müslüman için Allâh'a güzel zanda bulunmak, O'ndan ümit kesmemek gerekir. Yâni, istediğini vereceğini ve günahlarını affedeceğini ummak lazımdır. Çünkü bir hadîs-i şerifte şöyle buyurulmuştur: "Ben, kulumun zannına göreyim; bana karşı ne zannederse, onu yaparım."

162

• Ne zaman Kur'ân okumayı istersen, Yâhut dinî kitapları okumayı dilersen,

• Ey üstün varlık; kitabı eline alınca onu rahatça okuman için gözlerini, yâni görme yeteneğini sana geri vereceğim!'

• Dediği gibi de yaptı. Okumak için *Kur'ân'ı* açtığım zaman

1870 • Her şeyi bilen, hiç bir işten gâfil olmayan o büyük varlık, o ulu pâdişah,

• O eşsiz, o benzeri olmayan sultan; görüşümü bana geri verir. O vakit ben, gece karanlığını gideren bir çerağ gibi olurum."

• İşte bu yüzdendir ki velî, Hakk'a takdir buyurduğu bir şey için itirazda bulunmaz. Çünkü Allâh ne alırsa, ona karşılık bir ihsanda bulunur.[197]

[197] Bu beyitte Al-i imran Sûresi'nin şu meâldeki 68. ayetine işaret edilmiştir: "Allâh, müminlerin dostu ve koruyucusudur."

• Bağını yakarsa, sana bağ doluşu, bol bol üzüm ihsan eder; sana yas içinde düğün bağışlar.

1875 • Kaybettiğimiz büyük ve değerli bir şey bile olsa, Mâdem ki bize karşılık olarak ihsanlarda bulunuyor, şu halde itiraz etmek bizden gitti.

• Mâdem ki bana ateşsiz bir hararet geliyor, şu halde ateşimi söndürse de râzıyım. Yâni Hakk, Mâdem ki bana sebepsiz lutuflarda bulunuyor, "sebep" elden kaçarsa râzıyım.

• Çerağsız, mumsuz aydınlık verdikten sonra çerağın, mumun sönmüş;ne diye feryad ediyorsun?

Lokman'ın sabrı

1842 • Lokman; tertemiz, nûrlu yüzlü Dâvud(a.s.)'ın yanına gitmiş, onun demirden halkalar yaptığını görmüştü.[198]

[198] Lokman Sûresi'nin 11-12. ayetlerinde adı geçen Hz. Lokman hakkında çeşitli rivayetler var. Hz. Dâvud'un veziri olduğunu söyleyenler de var. Peygamber mi, değil mi tam anlamıyla bilinemiyor. Bazıları onun simsiyah bir köle olduğundan söz ederler. Bir gün Hz. Dâvud'un zırh yaptığını görmüş. Ne olduğunu bilmediği halde beklemiş, sormamış. Hz. Dâvud zırhı bitirdikten sonra; "Güzel bir harb elbisesi oldu." diye açıklayınca, müşkilini halleden Hz. Lokman'ın; "Sabr ve sükut (=konuşmamak), ne kadar büyük fazîlet ise, ondan faydalanan da o kadar azdır." dediği söylenir.

• O yüce pâdişah, yaptığı çelikten halkaları birbirine takıyordu.

163

• Lokman, zırh yapma sanatını az görmüştü. Bu işe şaştı kaldı; vesveseleri de arttıkça arttı.

1845• "Acaba bu neye yarar? Kat kat halkalarla ne yapıyor? Kendisinden sorayım mı?" diye hatırından geçirdi.

• Sonra kendi kendine; "Sabretmek daha iyidir." dedi. "Çünkü sabır, insanı maksadına çabucak ulaştıran bir kılavuzdur.

• Bir şeyi sormayınca, o şey sana daha çabuk açılır. Sabır kuşu, bütün kuşlardan daha hayırlı uçar.

• Eğer sorarsan, istediğin daha geç hasıl olur. Kolay bir şey, senin sabırsızlığın yüzünden zorlaşır."

• Lokman bir zaman sustu, seyretti. Hz. Dâvud da işini bitirdi.

1850• Sonunda, yaptığı zırhı sabırlı Lokman'ın karşısında giyindi.

• "Yiğidim! Bu zırh, insanı savaşta yaralanmaktan koruyan bir elbisedir." dedi.

• Lokman; "Sabır, iyi bir şey; her yerde insana sığınak olur. Her gamı, kederi giderir." dedi.

• Ey filan! "Ve'l-asr Sûresi"nin sonunu dikkatle oku da gör: Allâh; sabrı Hakk'la beraber andı, sabrı Hakk'a eş etti.[199]

[199] Bu beyitte, şu meâldeki Asr Sûresi'ne işaret var: "İkindi vaktine andolsun ki, insan ziyandadır. Ancak inanan ve iyi işler, ibâdet ve iyilikler yapanlarla birbirlerine hakla, doğru söz söylemekle ve sabretmekle tavsiyede bulunanlar müstesnadır." Sabır hakkında bir çok ayetler bulunduğu gibi bir çok hadîsler de vardır. Birkaç hadîs alalım: "Sabır güzeldir, fakat fakirlerde olursa daha güzel olur.", "Kim kendini sabretmeye zorlarsa, Allâh onu sabretmeye muvaffak kılar.", "Sabır, imanın yarısıdır."

1854• Cenâb-ı Hakk, yüzbinlerce kimya, yâni tesirli, faydalı devalar yarattı, fakat insanoğlu sabır gibi faydalı bir devâ görmedi.

Bazı velîler vardır; Allâh'ın kazâ ve kaderine râzıdırlar da "Yâ Rabbi; bu hükmü değiştir!" diye yalvarmazlar.

1878• Şimdi de, dünyada hiç bir şeye itiraz etmeyen, Hakk yolcularının hikayesini dinle.[200]

[200] Ârifler ve velîleri iki kısma ayırmışlardır: Bir kısmı "duâ ehli"dir; musibetlerin, felâketlerin, dertlerin, belaların defedilmesini Cenâb-ı Hakk'tan istekte bulunurlar, duâ ederler. Bir kısmı da "teslim ehli"dir; başa gelen kazâ ve kader, belalara, musîbetlere Allâh'tan geldiği için teslim olmuşlardır.

164

• Velîlerden duâ ehli olanlar başkadır. Onlar, bazen duâları ile iyiliği dilerler, yâni mutluluğa sebep olurlar; bazen de söğerler, yâni felâketi dâvet ederler.

1880 • Velîlerden başka bir grup tanırım ki, onların ağızları duâya kapalıdır; onlar hiç duâ etmezler.

• O büyük insanlar, Allâh'ın hükümlerine râzı olmuşlardır. Başa gelen ve gelecek kazâyı defetmeyi aramak, yâni duâ etmek; onlara haram olmuştur.

• Allâh'ın o has kulları; kazâda, başa gelen bir felâkette ayrı bir zevk bulurlar. Kazâdan, beladan kurtulmayı dilemek ve duâ etmek onlara âdeta küfür gelir.

• Cenâb-ı Hakk onların gönüllerine öyle bir hüsn-i zan (=güzel zan) vermiştir ki, onlar, hiç bir gam ve hiç bir musibet yüzünden matem elbisesi giymezler.[201]

[201] Bu inançta olan velîler mihneti kendilerine nimet, zahmeti de rahmet bilirler. Çünkü, başına gelenlerin Hakk'ın takdiri olduğunu bilirler de Aziz Hüdayî hazretleri gibi;

"Hoştur bana senden gelen,
Yâ gonca gül, yahud diken,
Yâ hil'at ü yahud kefen,
Lutfun da hoş, kahrın da hoş." derler.

Yâhut da Fuzulî gibi bütün istekleri gönüllerinden atarlar, başa ne gelirse ona râzı olurlar.

"Bütün emelleri gönlünden eyleyüp ib'ad,
Ne verseler ana şakir, ne kılsalar ana şad" derler ve Allâh'tan daha çok dert ve ıztırab isterler. Yine Fuzulî gibi;

"Az eyleme inayetini ehl-i derdden
Yâni ki çok belalara kıl mübtela beni"

diye Allâh'a yalvarırlar. "Hikmet; müminin kaybettiği bir nesnedir, nerede bulunursa bulunsun, onu alınız." diye buyuran sevgili, azîz, canımızın canı Peygamber Efendimiz(s.a.v.)'in emrine uyarak şunu arzetmek istedim: Büyük Rus romancılarından Dostoyevski sara illetine mübtela imiş. Bazen kendini kaybeder düşer, çırpınır dururmuş. Bazı yaralar alırmış. Ağzından burnundan köpükler gelirmiş. Sara nöbeti geçip de kendine gelince; "Allâhım; beni daha çok hırpala, daha çok ıztırap ver! Seni seviyorum; senin verdiğin ızdırabları, acıları da seviyorum." diye yalvarırmış.

Bühlül'ün dervişe soruşu.

1884• Bühlül bir dervişe; "Ey derviş; nasılsın, ne haldesin? Durumunu bana anlat!" dedi.[202]

[202] Bühlül: Abbasî halifelerinden Hârun Reşîd devrinde Bağdat'ta yaşamış, hazırcevap ve güldürücü, fakat çok derin mânâlı sözler söyleyen ârif bir kişi.

165

1885• Derviş şöyle cevap verdi: "Dünyanın işi daima muradınca giden bir adam nasıl olur?

• Seller, dereler onun dileğine göre akarlar; yıldızlar o nasıl isterse öyle hareket ederler.

• Hayat ve ölüm ona birer çavuş olmuşlardır da, sokak sokak dolaşıp onun dileğini yerine getirirler.

• İstediği yere başsağlığı haberleri ulaştırır, istediği yere de gözaydınlığı tebrikleri yollar.

• Hakk yolunda yürüyenler, O'nun adımına uyanlar, O'nun istediği şekilde yürürler. O yoldan geri kalanlar da, O'nun tuzağına düşerler.

1890• O'nun rızâsı ve emri olmadıkça dünyada hiç bir ağız gülemez.

• Bühlül; "Pâdişahım!" dedi. "Doğru söyledin. Zaten bunun nûru, feri senin yüzünde görünmektedir.

• Ey gerçek velî; sen böylesin, hattâ yüz misli daha fazla haldesin. Fakat sözlerini açıkla; daha açık anlat, güzel güzel bildir!

• Öyle anlat ki, sözlerin faziletli olanların da olmayanların da kulaklarına gidince kabul etsinler.

• Öyle bir anlat ki, sözlerinden herkes; üstün insanlar da basit insanlar da yararlansın, faydalansın.

1895• Söz söyleyen kemâl sâhibi olursa, konuşmaları ile, hali ile önünüze ma'rifetler, hakîkatler sofrasını sererse, onun sofrasında her çeşit mânevî yiyecek bulunur.

• O sofrada hiç bir misafir aç kalmaz; herkes orada arzu ettiği, sevdiği mânâ yemeğini bulur.

• *Kur'ân-ı kerîm* gibi yedi kat mânâsı vardır; onda bilgili, seçkin insanlara da, bilgisiz, basit insanlara da nasip vardır."[203]

[203] Bir hadîs-i şerifte; "Hakîkaten *Kur'ân-ı kerîm'in* zahirî ve bâtınî mânâsı vardır. Bâtınî mânâsı da yedi katına kadardır." diye buyurulmuştur. Yâni *Kur'ân'ın* anlayanlara göre ve gittikçe derinleşmek üzre yedi mânâsı beyan buyurulmuştur. Bazılarına göre de *Kur'dn'da* yapılması emredilen ve yapılmaması istenen Allâh'ın emirlerine uyulursa mükafat vaadedilen, uyulmazsa mücazat edileceği bildirilen, hükmü katî olan, mecazı ihtiva eden ayetlerle peygamberlere ait kıssalar kastedilmiştir.

• O derviş; "Şu hakîkat herkesçe anlaşılmıştır ki, dünya Allâh'ın emrine boyun eğmiştir, râm olmuştur.

• Cenâb-ı Hakk'ın kazâsı ve hükmü olmayınca ağaçtan bir yaprak bile düşmez.

166

1900• Allâh; 'Gir! demeyince ağzında bulunan lokma bile boğaza doğru yol bulmaz.

• İnsanın görünmez yuları gibi olan, insanı çekip götüren istek ve arzular da, varlık sâhibinin emrine, irâdesine bağlıdır.[204]

[204] Bu beyitte Hûd Sûresi'nin şu meâldeki 56. ayetine işaret vardır: "Hareket eden hiç bir insan ve hayvan yoktur ki, Allâh onu alnı saçından tutup dilediği, irâde eylediği tarafa çekmesin. Rabbim hakîkaten doğru bir yolda hareket eder."

• Yerlerde, göklerde bir zerre bile O'nun hükmü olmadıkça kanat çırpıp uçamaz.

• Allâh'ın kadîm ve ezelî fermanı olmadıkça hiç bir şey olmaz. O'nun kudreti ve yaratma gücü anlatılamaz; anlatmaya uğraşmak da hoş değildir.[205]

[205] Âriflerden birisi şöyle buyurmuş:

"Eğer kâinattaki bütün varlıklar binlerce sene Allâh'ın kudret sıfatı, yaratma gücü üzerinde düşünselerdi, en son acz ve za'flarıni itiraf ederek; 'Yâ Rabbi; senin hakkında bir şey bilmediğimiz şimdi anlaşıldı.' diyeceklerdi." Peygamber Efendimiz de bir münacaatında;"Ey güzellik ve ululukta. Rahmân ve Rahîm sıfatları ile muttasıf olan ve öylece bilinen Rabbim! Sen, her kusur ve noksandan münezzehsin, seni tam hakîkatinle ve sânına yaraşır bir irfânla bilemedik." diye buyurmuştur. Hakk'ın kudretini anlatmaya uğraşmak hoş değildir. Çünkü bir ârif aynen şöyle buyurmuştur: "İnsanın Allâh'ı idrak etmekten âciz olduğunu idrak etmesi, en büyük ve hakîkî bir idraktir." Peygamber Efendimiz; "Seni, tam hakîkatinle idrak edemedik." dedikten sonra biz aciz insanlar ne söyleyebiliriz?

• Ağaçların yapraklarını tamam olarak kim sayabilir? Sonu olmayan varlık, Allâh, nasıl anlatılabilir?[206]

[206] Şairicıımizden birisi;
" Akıl biliyor ki var bir Allâh
Mahiyeti anlaşılmıyor... ah!" diye yazmıştır.
"Ta'rîfe gelir mi hiç Mevla,
Ta'rîfine gitmemektir evla."

1905 • Şu kadarını işit ve anla ki, hiç bir şey Allâh'ın emir ve irâdesi olmayınca vukua gelmez!"

167

Allâh'ın takdiri kulun rızâsıdır.

1906• Allâh'ın takdiri, kulun rızâsı olur. Kul ilâhî takdire râzı olur, onun hükmüne uyar. Yâni, Cenâb-ı Hakk ne takdir etmişse kul ona râzı olur.

• Bu; zorlama değil; bir karşılık, bir sevap umarak da değil; kulun gönlü, tabiati bunu hoş görür.

• Kendisi için azıcık bir şey bile dilemez ve tatlı yaşayışın tadının peşine de düşmez. Yâni, maddî yönden mutlu olarak yaşamayı da istemez.

• Her kimde ezelî emre uyma huyu varsa, ölüm ve hayat onun için birdir.

1910• Artık o, hazîne ve defîne için değil, Allâh için yaşar. Ağrı, sızı, zahmet, mihnet, hastalık korkusundan ölmez; Allâh rızâsı için ölür.

• O kâmil insanın imanı, Allâh rızâsı içindir; cennet için, ağaçlar için, dereler için değildir.[207]

[207] Yunus Emre hazretleri;
"Cennet cennet dedikleri,
Birkaç evle, birkaç hûri,
İsteyene ver anları,
Bana seni gerek seni." demedi mi? Rabi'atü'l-Adeviye hazretleri de; "Yâ Rabbi! Ateşinden korkarak Yâhut cenneti umarak sana kullukta bulunmadım. Ben, Sen'i bulmak, sana kavuşmak için ibâdet ettim." diye Hakk'a yalvarmıştı. Ebû Hazim Medenî hazretleri ise; "Ben, cehennem azabından korkarak Rabbim'e ibâdet etmekten utanırım. Çünkü o vakit, korkmazsa iş görmeyen kötü bir köle gibi olurum. Keza, cennet için ibâdette bulunmaktan da utanırım. Çünkü o zaman ben, ücreti verilmezse çalışmayan amele gibi olurum." diye buyurmuştu. Rivayete göre büyük sûfi Amr bin el-Fariz hazretleri can vermek üzre iken. Şeyh Burhaneddin ibrahim yanına gitmiş ve selam vermiş, ibn-i Fariz selamını almakla beraber; "Yâ İbrahim! Senin velîlerden olduğunu sana müjdelerim." dedi. Şeyh Burhaneddin İbrahim; "Bunu nereden çıkardın?" diye sordu, İbn-i Fariz; "Ben ölürken velîlerden birisinin yanıma gelmesini Hakk'tan niyâz etmiştim; sen geldin. Anladım ki sen de onlardansın." Şeyh Burhaneddin diyor ki: "Cennet ibn-i Fariz'a göründü. Onu görünce rengi attı ve ah ederek şu beyti okudu:

'Allâhım! Sen'in indinde (=yanında) benim derecem bu ise, ben ömrümü boşuna harcamışım!' Ben; 'Efendim bu makam cennet makamıdır, çok yücedir.' dedim. Şeyh hazretleri; 'Yâ İbrahim! Rabi'atü'l-Adeviye bir kadın iken cehennem korkusu ve cennet arzusu ile değil, ancak Hakk'ın cemalini görmek, Hakk'a kavuşmak için ibâdet ettiğini söylemişti. Bu makam, o makam değildir.' dedi. Ondan sonra gülerek rûhunu teslim etti. Muradının hasıl olduğunu gülüşünden anladım." Rivayet ederler ki; bir gün Rabi'atü'l-Adeviye hazretleri bir elinde su dolu bir kova, bir elinde de ateş dolu bir kürek ile hızlı hızlı gidiyormuş. "Yâ Rabi'a! böyle acele ile nereye gidiyorsun?" diye soranlara; "Bu ateşle cennet köşklerini yakmaya, bu su ile de cehennemi söndürmeye gidiyorum. Böylece müminlerin cennet zevki ve cehennem korkusu ile yaşamalarını önlemek istiyorum." diye cevap vermiştir.

168

• Candan müslüman olan bir kâfirin kâfirliği terketmesi de, Allâh sevgisi içindir. Yoksa; "Cehenneme gideceğim, ateşe atılacağım." diye korktuğu için değildir.

• İnsan-ı kâmilin huyu, ezelden böyle gelmiştir. Bu huy; riyâzatla, çalışmakla, araştırma ile kazanılamaz.

• O; Allâh'ın rızâsını görünce güler, kazâ ve kaderin hükmü ona şekerle yapılmış helva gibi gelir.

1915•Dünya, huyu ve yaratılışı böyle olan bir kulun emir ve fermanına uymaz mı?

• Durum böyle olunca, bu kul ne diye; "Allâhım; başıma gelen bu felâketi, bu belayı, kazâyı sen değiştir!" diye yalvarsın, ne diye duâ etsin?

• Kendi ölümü de, çocuklarının ölümü de ona helva gibi tatlı gelir. Çünkü bütün bunlar, Allâh rızâsı içindir.

• Çocuklarının ölümü, o vefâlı insana, fakir bir ihtiyara kadayıf nasıl tatlı gelirse öyle tatlı gelir.

• Öyle ise neden duâ etsin? Ancak, lutuf sâhibi Allâh'ın rızâsını duâda görürse, o başka...[208]

[208] Olgun mümin, nefsanî öfkelerinden, cismânî arzularından kurtulup Hakk'la bakî olduğu için her hususta Hakk'ın hükmüne râzı olmuştur. Kahır da, lutuf da onun için bir olmuştur. Bu mertebeye gelen insan bir şeyin olması veya olmaması için niçin duâ etsin? Herşey Hakk'tan geldiği için duâ etmek, Hakk'ın emrine, takdirine karşı gelmek gibidir. Fakat Allâh'ın rızâsının duâ etmelerinde olduğu görülürse, o vakit Allâh'a yalvarırlar. Nitekim; Eyyûb Peygamber senelerce hasta yattığı halde; "Yâ Rabbi! Bana şifâ ver!" diye duâ etmemişti. Sonra Allâh'ın rızâsının duâ etmesinde olduğunu anlayınca; "Yâ Rabbi! Bana hastalık geldi. Sen ise merhametlilerin merhametlisisin." diyerek hastalıktan kurtarılmasını niyâz etti.

1920• O doğru yolu bulmuş kâmil insanın duâsı da, şefaati de kendi merhametinden ötürü değildir; Allâh'ın ilhamı iledir.

• O büyük insan ilâhî aşkın çerağını gönlünde yaktığı an, kendi merhametini de yakmış, yandırmıştır.

• Sanki onun sevgisi, ilâhî aşkı vasıflarına, huylarına cehennem olmuştur da onun bütün vasıflarını, huylarını yakmış, yok etmiştir.

169

Şeyh Dakûkî ve kerâmetleri.

• Ezel katipleri Dakûkî'ye hoş bir hâl, hoş bir başlangıç yazmışlardır. Çünkü o hem Hakk âşıkı idi, hem de kerâmet sâhibi kâmil bir insan idi.[209]

[209] Dakûkî namındaki velînin kim olduğu, nerde yaşadığı bilinmiyor. Ancak, Hz. Mevlana'nın gençken tahsil için gittiği Haleb'de, 1247'de Hama'da vefât eden Bağdadlı Abdülmümin bin Muhammed'in Dakûkî diye anıldığını duyduğu tahmîn edilmektedir. Hattâ Mevlânâ'nın Abdülmümin'le görüşmüş olması ihtimal dahilindedir.

1925• Yeryüzünde yaşıyordu, ama sanki o gökteki ay gibi idi. Nefislerinin karanlık gecelerinde yürüyenlerin gönülleri, onun nûru ile aydınlanırdı.

• Bir yerde az otururdu. Bir köyde iki günden fazla kalmazdı. "Bir evde iki gün kalırsam" derdi, "Oranın sevgisi gönlümde alevlenir.

• Eve barka aldanmaktan, onlara bağlanıp kalmaktan çekinirim de;

'Haydi ey nefsim!' derim, 'Kâr elde etmek için yola düş.'[210]

[210] Kâr elde etmek, zenginleşmek, maddî zenginlik, maddî kazanç değildir. Tamamiyle mânevî kazanç, kemâle ulaşmak, noksanlardan kurtulmak, mânen kâr elde etmek anlamına gelmektedir.

• İmtihanda başarı elde etmek için, gönlümü hiç bir yere alıştırmam, hiç bir yere takılıp kalmam."

1930• Şeyh Dakûkî gündüzleri yolculukla geçirirdi, geceleri de namaz kılardı. Kalp gözü, doğan kuşu gibi pâdişaha karşı acıktı.

• O, kötü huylu oldukları için değil de, kendisini tamamiyle Hakk'a vermek için halkla ilgisini kesmişti. Erkeklerden de, kadınlardan da ayrılmıştı. Bu ayrılış da ikilik yüzünden, yâni halkı ve Hakkı ayrı ayrı gördüğünden değildi.

• Halka şefkat gösterirdi, onlara su gibi yararlı idi. Suçlulara hoş bir şefaatçi idi. Duâsı da Allâh tarafından kabul edilirdi.

•İyiyi de, kötüyü de esirgerdi, insanlara anadan da babadan da daha şefkatli idi.

1945• Bunca takvası ile, bunca evradı ile, bunca ibâdeti ile, yine de Allâh'ın has kullarını arardı, onları görmeye giderdi.

• Zaten seyahatlerinin asıl maksadı da bu idi. Bir an bile olsun, bir Allâh adamı ile buluşmak ve onunla konuşmak arzusunda idi.

• Yolda giderken durmadan şu niyâzda bulunurdu:"Yâ Rabbi! Sen beni has kullarınla buluştur, onlarla dost et!

170

• Yâ Rabbi! Ben gönlünüm tanıdığı o has kullarının kuluyum, kölesiyim.

• Ey canımın canı, canımın Allâh'ı! Tanımadıklarımı da, benim gibi perde arkasında kalmış kuluna merhametli kıl."

1950•Cenâb-ı Hakk da ona derdi ki: "Ey büyük velî, bu ne aşktır? Bu ne hararettir? Bu ne kanılmaz susuzluktur?

• Beni seviyorsun, benim sevgime kavuşmuşsun, başka ne arıyorsun? Ne istiyorsun? Allâh seninle beraber iken, insanı ne diye arzu ediyorsun?"

• Dakûkî dedi ki: "Ey sırları bilen Rabbim! Gönlüme yalvarış, niyâz kapısını sen açtın.

• Ben sırlar denizinin ortasında oturmuştum, ama, testinin suyundan da, yâni ilâhî sırlara aşina olan büyük velîlerin himmetinden de, ümidimi kesmem iştim.

• Ben, Dâvud peygamber gibiyim, doksan koyunum var, öyle iken arkadaşımın bir koyununa da tama' ediyorum.[211]

[211] Bu beyitte Sad Sûresi'nin 21-25. ayetlerine işaret edilmiştir. Hüseyin Vaiz bu ayetlerin tefsîrinde diyor ki: "Bu kıssayı şerîat ve akıl kabul etmeyecek bir şekilde tefsîrciler açıklamışlardır. En doğru olanı şudur ki: Urba ismindeki bir kimse bir kadını sevmiş, onu almak istemişti, vermediler. Sonra Dâvud (a.s.) 99 karısı varken, o kadını istedi ve nikahla aldı.

1955• Allâh'ım, senin aşkındaki hırs, iftihar edilecek, övünülecek bir mertebedir. Senden başkasının aşkına düşüp harîs olmaksa noksanlıktır, ayıptır."

1973• Allâh rahmet eylesin Dakûkî demişti ki: "Doğu ile batı arasında, yâni rûhanî âlemle maddî âlem arasında nice yıllar yolculuk ettim.

• Allâh'ın aşkı ile aylarca, yıllarca yolculuk ettim. Geçtiğim yollardan haberim bile yoktu. Hakk'ın yarattıklarına, kudretine, sanatına hayran olarak nice yerler dolaştım, durdum."

1975• Biri ona; "Yalın ayak, dikenlere, taşlara basarak gidiyorsun." dedi. Dakûkî; "Ben gördüklerime hayran olmuşum, kendimde değilim, şaşırmışım kalmışım." diye cevap verdi.

• Sen yere basan, dikenler ve taşlar üzerinde yürüyen, bu ayakları görme, çünkü âşık gerçekten de gönül yurdunda sefer eder, sanki gönüle basar da yürür.

• Gönül; yolu, menzili, konak yerini, yolun kısalığını ve uzunluğunu ne bilir? Çünkü o, rûhu okşayan, ona ihsanlarda lutuflarda bulunan arda, Hakk'ın mesti olmuştur.

171

• Uzunluk, kısalık, bedenin sıfatlarıdır. Rûhların seyri, gidişi ise, bedeninkine benzemez, bir başka çeşittir.

• Ey sâlik! Sen babanın erlik tohumundan, akıl ve şuur sâhibi oluncaya kadar bir çok değişiklikler geçirdin, durumdan duruma yolculuk ettin, fakat bu yolculuk vaktinde ne adım attın, ne konakladın, ne de kona-göçe geldin.

1980• Bedenimiz yolculuğu rûhumuzdan öğrenmiştir. Rûhun gezip yürümesi; keyfiyetsiz, neliksiz ve niteliksizdir.

• Şimdi Dakûkî de bedenle gezmeyi bırakmıştır da, mânevî bir keyfiyete bürünüp gizlice gitmektedir.

• Dakûkî dedi ki: "Bir gün kâmil bir insanda sevdiğim Allâh'ın nûrlarını göreyim diye özlem içinde idim.

• Ben bir damlada denizi, bir zerreye sığan güneşi görmek istedim. Adım adım bir deniz kıyısına vardım. Gün gitmişti, akşam olmuştu.

1985• Birdenbire uzakta yedi mum gördüm. O kıyıya, mumların bulunduğu yere doğru koştum.

• O yedi mumun her birinin nûru pek hoş bir şekilde gökyüzüne kadar yükselmişti.

• Şaşırdım kaldım, hattâ bu hale, şaşkınlık bile şaşırdı. Hayret dalgası aklın başını aştı.

• Bunlar ne çeşit mum? Bunları kim uyandırmış, kim parlatmıştı? Bu kadar parlak oldukları halde, halkın gözleri nasıl oluyordu da bu mumları göremiyordu?

• Aydan daha parlak olan bu mumların karşısında halk, nasıl oluyordu da başka kandil aramakta idi.[212]

[212] Sarih ismail Ankaravî Hazretlerine göre bu yedi mum, velîlerin en ileri gelenlerinden olan ve yaşayan abdalları, yedileri göstermektedir. Dakûkî onların maddî varlıklarını görmeden önce rûhaniyet ve nûraniyetlerini görmüştür. Çünkü dünya ile âhiret arasında âlem-i misal denilen bir âlem vardır. Dünyada bulunan her şeyin orada bir misali, benzeri vardır. O misal çoğu zaman başka sûrette görünür. Mesela: Bilgi;orada süt, aşk; şarab, bilginler; meyveli ağaç, velîler de; parlak mum olarak görünür. Görülen rüyaların çoğu bu misal âlemindendir. Kemâl sâhibi insanlar, o âlemi o rüya halinde; seçkin kişiler ise uyanık gibi görebilirler.

1990• Halkın gözlerinde ne şaşılacak bağlar var ki; dilediğini doğru yola getiren Rabbim, onların gözlerini bağlamış da, bunları görmüyorlar' diyordum.

172

•Yine baktım gördüm ki: O yedi mum, tek bir mum oldu da, onun nûru, gökyüzünün yenini, yakasını yırtarak, daha yücelere yükseliyordu.

• Derken o bir mum; yine yedi mum oldu, benim hayranlığım ve mestliğim arttıkça arttı.

• Mumların birleşmesini dil ile anlatmağa imkân yoktu. Birleşmeyi açıklamak, ne dile sığar, ne söze gelir.

• Gözün bir an içinde, bir kerre görüp anladığını, dil yıllarca anlatamaz.

1995• Aklın anlayışının bir an içinde gördüğünü, anladığını kulak yıllarca dinlese, anlayamaz.

• İnsanın zahiren gördüğünü, bâtınen aklı ile idrak ettiğini anlatmanın sonu yoktur. Ey sâlik, sen kendine doğru git ve her şeyi kendinde bulmaya çalış, sen öyle bir âlemsin ki, ben sana layık olan senâyı ifadeden âcizim.

• Bu mumlar; Cenâb-ı Hakkın, akıl almaz büyüklüğünün bazı belirtileri midir, nedir? diye, o mumlara doğru koşarak biraz daha ilerledim.

• Nihayet kendimden geçtim, aklım başımdan gitti, harab ve perişan bir halde idim; hızlı koştuğum için düştüm, yerde kaldım.

• Bir zaman bu halde, kendimden geçmiş, aklım başımda olmaksızın yerlere serildim, toprak üstünde uzandım kaldım.

2000 • Derken yine aklım başıma geldi. Kalktım, yürümeye başladım. Yürüyordum ama, ne başım vardı, ne de ayağım; sanki başsız ve ayaksız yürüyordum.

• Bir de baktım ki, o yedi mum, nûrlu yedi insan oldu. Onların nûrları gök kubbeye kadar yükseliyordu.

• Onların nûru karşısında günün aydınlığı, duman gibi kalıyordu. O yedi insanın nûru, bütün nûrları, aydınlıkları silip süpürüyordu.

• Sonra o yedi nûrlu insan, birdenbire yedi ağaç şekline girdi. O ağaçlardaki yeşilliğin güzelliğinden gözüm neşelendi, içim açıldı.

• Yapraklarının çokluğundan dalları görünmüyordu. Sonra meyvelerinin bolluğundan yapraklar görünmemeye başladı.

2005• Her ağacın dalı, göklere yükselmiş, sidreyi aşmıştı. Hattâ sidre de ne oluyor? O dallar imkân âlemini bile aşmış o âlemin dışına çıkmıştı.

• O ağaçlardan her birinin kökü, yerin dibine varmış, öküzden, balıktan daha aşağılara kol atmıştı.

• Köklerinin yüzleri, dallarının yüzlerinden daha da güzeldi, akıl, onların bu güzellikleri, bu acaib halleri yüzünden alt üst olup gitmişti.

173

• Olgunluktan yarılan, çatlayan her meyveden su gibi nûr şimşekleri çakmakta idi.

• Bu daha şaşılacak şeydi ki: Ovadan, çölden yüzbinlerce halk geliyor, o ağaçların bulundukları yerden geçip gidiyordu.

2010• Sıcaktan bunalmış halk, bir gölgelik bulmak arzusu ile can verirlerdi; o zavallılar, kilimden, keçeden gölgelik yapıyorlardı da;

• Yanı başlarında bulunan ağaçların gölgelerini hiç mi hiç görmüyorlardı. Böyle görmeyen hasta gözlere yüzlerce yazıklar olsun.[213]

[213] Şöyle bir hadîs-i şerîf vardır: "Dünya, âhiret ehline haramdır. Âhiret de, dünya ehline haramdır. Dünya ve Âhiret de, Allâh ehline haramdır." ***Cami'u's-Sağîr c.*** II, s. 14.

• Allâh'ın kahrı, böyle gözleri mühürlemiş ki, onlar "Ay"ı görmesinler de çok küçük bir yıldız olan Süha'yı görsünler.

• Bunlar bir zerreyi görürler de güneşi görmezler. Fakat yine de Allâh'ın lutfundan ve kereminden ümit kesilmez.

• Oradan geçen kervanlardaki insanlar, aç ve azıksız oldukları halde ağaçlardan dökülen olgun meyveleri göremiyorlar. Yâ Rabbi, bu nasıl bir iştir? Nasıl bir sihirdir?[214]

[214] Buradaki ağaçlardan maksat; alimler, âriflerdir. Meyveler; onların sözleri, kervanlar; şerîat ve tarikat adamlarıdır, işte dervişlik yoluna düşenler, cennet ağaçları gibi olan ârifleri görmezler de, alim taslaklarına, ârif mukallitlerine giderler. Onlardan yararlanmak isterler. Mârifet ve hakîkate susuz oldukları halde, onların meyveleri sayılan sözlerinden yararlanırlar.

2015 • Hakkın bu nimetleri varken, halk çürümüş elmaları topluyor, gıdasızlıktan boğazları kurumuş halde porsumuş meyveleri yağmalamak için birbirlerine giriyorlar.

• Halbuki nûr ağaçlarının dallarındaki her yaprak; 'Ne olurdu, bizi bilselerdi!' deyip duruyor.[215]

[215] Yasin Sûresi'nin 25. ayetine işaret var.

• Her ağaçtan; 'Ey bahtsız kişiler, bize gelin, bize gelin!" diye sesler gelmede.

• Fakat Allâh'tan ağaçlara; 'Biz onların gözlerini bağladık, hayır, onlar için sığınacak yer yoktur.' diye nida gelir.[216]

[216] Kıyâme Sûresi'nin 10-12. ayetlerine işaret var.

• Eğer onlara birisi: 'Şu tarafa gelin de şu ağaçlardan, yâni velîlerden mânen faydalanın, saadetler devşirin' dese;

2000• Hepsi birden; "Bu miskin sarhoş, Allâh'ın takdiri ile çıldırmış.

174

• Bu miskinin beyni, sonu gelmez hülya, ve riyâzatla soğan gibi çürümüş' derler.[217]

[217] Velîleri tanımak, peygamberleri bilmekten güçtür. Çünkü peygamberler, insanları Hakk'a dâvete memur edilmişlerdir. Onlar kesin olarak bilinirler. Velîler ise böyle değildir. Bu sebeple onlar, peygamberler gibi vazifelerini söylemezler. Hele onların bir de örtülü olanları vardır ki: "Benim velîlerim; kubbelerim, yâni gökler altında gizlidir. Onları benden başka kimse bilmez." kudsî hadîsi gereği bu büyük zatları Allâh'tan başka kimse bilemez.

•.Halkı velîlere çağıran kişi de, şaşırıp diyor ki: 'Yâ Rabbi, bu hâl nedir? Halkın gözlerindeki bu perde nedir? Halkın bu sapıklığa düşmesi neden?'

• Çeşit çeşit halk, yüzlerce akılla, fikirle mânâ tarafına, Hakk tarafına bir adım bile atıp gidemiyorlar.[218]

[218] A'raf Sûresi'nin 179. ayeti ile Bakara Suresi'nin 7. ayetine işaret var.

• Halkın akıllı ve zeki geçinenleri de hep birden böyle güzel bir bağı, nûr ağaçlarının salındığı bu eşsiz bahçeyi görmez olmuşlar da inkar ediyorlar, onların bu azgınlığına, bu isyanına bakıyorum da şaşırıyorum.

2025• Yoksa ben mi delirdim, ben mi şaşırdım? Şeytan başıma bir şey mi vurdu!

• Her an gözlerimi oğuşturuyorum da; 'Hayale mi kapıldım? Rüya mı görüyorum.' diyorum.

• Fakat bu nasıl rüya olur ki, ben ağaçların yanına gidiyorum, ve onların meyvelerinden yiyorum. Buna nasıl inanmayayım?

• Sonra yine inkar edenlere bakıyorum, bu mânâ bahçesinden, bu rûhanî bağdan haberleri yok.

• Halbuki o inkarcıların hepsi de, yoksulluk ve ihtiyaç içinde kıvranıyorlar, onlar yarım koruk için can verecek derecede fakir oldukları halde;

2030• Bir ağaç yaprağının özlemi ve hırsı ile derin derin ah edip dururlarken..

• Bu halkın milyonlarcası, o ağaçlardan ve o meyvelerden kaçıyorlar. Tekrar ediyorum; 'Acaba ben kendimde değil miyim, acaba ben bir hayal dalına mı tutunmuşum?'

2035• Peygamberler; kötü kişilerin birlikte yalanlamalarına baktılar da, peygamber oldukları halde, onların bile içlerine bir şüphe, bir zann düştü.

• Şüpheden sonra onlara, bizim yardımımız geldi. Sen de halkı inkar edenleri terk et de, can ağacına çık, yâni velîlere yaklaş.

175

• Can ağacının meyvelerinden ye, kimin nasibi ise, kime müsaade edilmişse ona da ver deniyordu. Böylece her an ona bu çeşit sihirler öğretiliyordu.

• Hiç bir şeyi duyamayan, anlayamayan halk ise; 'Tuhaf şey bu dâvet sesleri sizden geliyor?' diyorlardı. 'Çünkü ovada ne ağaç var, ne meyve.

• Bir kara sevdâya tutulmuş abdalların sözlerinden bıktık, usandık. Yakınınızda bağ, bahçe var, sizler için sofralar yayılmış, diyorlar. Hani, nerede sofralar

2040• Gözlerimizi ovuyoruz da bakıyoruz ki, burada bağ, bahçe yok; yakıp kavuran kuru bir çöl, Yâhut da zor, sarp bir yol.

• Şaşılacak şu ki bu kadar uzun dedi-kodu, nasıl olur da asılsız olur? Peki bağ, bahçe varsa nerede?'

• Ben de o inkar edenler gibi, daima bu görüntüler, bu haller şaşılacak şey diyordum. Allâh'ın san'atı neden bu çeşit bir mühür vurdu? Ne diye gözlerim görmez etti?"[219]

[219] Velîler hakkında halkın görüşü üç türlüdür: Bir kısmı Allâh'ın velîlerini tamamıyla inkar eder. Bunlar ilâhî yardımdan mahrum kalmış zavallılardır. Bir kısmı, eski devrelerde gelmiş velîlerin kerâmetim kabul eder. Kendi zamanındaki velîlere inanmaz. Üçüncü kısım ise; evliyanın kerâmetim tasdîk etmekle beraber zamanındaki velîyi kabul etmez. Bu üçüncü gruba dahil olanlar için büyük bir ârif demiştir ki: "Gönül sâhibi velîler çekilip gittiler de, aşk şehri boş kaldı deme. Bugün de cihân Şems-i Tebrîzî gibi velîlerle doludur. Fakat Mevlânâ gibi bir Hakk âşıkı nerede?"

2045• Ey Dakûkî, hızlı yürü git, fakat kendine gel de sus, etrafında duyup anlayan kulak kıtlığı varken, ne vakte kadar söylenip duracaksın?

• Dakûkî dedi ki: "Bahtım yüzüme güldü. Daha ileri vardım. O yedi ağacın hepsinin de bir ağaç olduğunu gördüm.

• Her an bir ağaç yedi ağaç olmakta, sonra yedi ağaç tekrar bir ağaç haline gelmekte idi. Bu durumda şaşkınlıktan ne hale geldim, ben de bilmiyorum.

• Sonra o ağaçların namaz kıldıklarını gördüm. Onlar cemaat gibi saf olmuşlar, namaza durmuşlardı.

• Bir ağaç imam gibi öne geçmiş, öbürleri onun arkasında kıyam halinde idiler.

2050• Ağaçların namazdaki insanlar gibi kıyamları, rukü'a varmaları, secdeye kapanmaları, beni büsbütün duygulandırdı, şaşırttı.

176

• Ağaçları bu halde görünce, Cenâb-ı Hakk'ın *Kur'ân'daki;* **'Yıldız da, ağaç da secde eder.'**[220] ayetini hatırladım.

[220] Rahmân Sûresi'nin 5- 6. ayetlerine işaret edilmektedir.

• Bu ağaçların ne dizleri, ne de belleri var. Öyle olduğu halde bunlar nasıl oluyor da namaz kılıyorlar? Bu ne biçim namazdır, ya Rabbi?

• Diye şaşkınlığımı belirtirken; 'Ey nûrlu Dakûkî! Sen hala bizim işlerimize şaşıyor musun?' diye Hakk'tan bir ilham geldi.

• Bir zaman sonra o ağaçlar, yedi kişi oldular, hepsi de tek olan, benzeri bulunmayan Allâh'ın huzûrunda diz çökmüşlerdi.

2055• Gözlerimi ovuşturdum ve o yedi arslan kimlerdir? Dünyada ne iş tutarlar? diye baktım.

• Sonra yol aldım, onlara doğru yürüdüm, yanlarına yaklaşınca, uyanık bir gönülle selam verdim.

• Onlar; 'Ey Dakûkî! Ey büyüklerin kendisi ile övündükleri, baş tacı olan kişi, biz de sana selamlar ederiz, mutluluklar dileriz.' dediler.

• Kendi kendime; 'Beni nasıl oldu da tanıdılar?' dedim. Bundan önce beni hiç görmemişlerdi.

• Gönlümden geçeni çabucak anladılar da, birbirlerine bakışmaya başladılar.

2060• Gülerek bana cevap verdiler: 'Ey azîz!' dediler, 'Bu sır şimdi sana da gizli midir?

• Allâh'ın aşkı ile hayrete düşmüş olan bir gönüle, sağın, solun yâni bütün dünyanın sırları nasıl gizli kalır?'

• Ben yine kendi kendime; 'Bunlar hakîkate ermişler, hakîkat âlemine ulaşmışlar, a'la, fakat bu sûrete ait adı, bu sûrete ait harfi nasıl biliyorlar?' dedim.

• İçlerinden biri; 'Velî bir adı bilmezse, bilmiş ol ki, o bilgisizliğinden değildir, istiğrak halinde, yâni kendinden geçmiş bir halde bulunuşundandır.'[221]

[221] İstiğrak: Velîlere has bir haldir ki, bu hale gelince velînin Hakk'ın müşahedesi ile kendini ve bütün varlıkları kaybetmesidir, istiğrak halinde olanların bazıları, kendilerini bilmemekle beraber, şerîatın kurallarından hiç bir şeyi terk etmezler, şerîatten kıl kadar ayrılmazlar. Bunlara "mahfuz" denilir. Allâh onları, dîninin erkanından bir tekini bile terk etmekten

muhafaza buyurmuştur. Şeyh Sadî hazretleri istiğrak halinde bulunduğu halde, namaz vakti olunca, abdest alır, namazını kılardı. Şeyh-i Ekber hazretleri de, bir mescitte imamlık ederken, kendisinde istiğrak vaki olmuş, o halde iken de imamlık vazifesini yerine getirmişti.

177

• Ondan sonra; 'Ey temiz dost, biz namazda sana uymak istiyoruz.' dediler.

2065• Ben de; 'Peki!' dedim. 'Ancak bir zaman müsaade ediniz, mühlet veriniz, benim zamanın devrine ait zorluklarım var.

• Sizin tertemiz sohbetinizle, toplu dostluğunuzla, o zorluklar çözülsün. Üzüm bile topraktan tek başına değil, salkım halinde çıkar. Bir arada sohbetlerle yetişir ve üzüm üzüme bakarak korukluktan kurtulur.

• İçi özle dolu, sağlam bir tohum, kereminden, lutfundan ötürü kara toprakla dost olur. Onunla sohbet eder, konuşur, görüşür.

• O kırmızı veya sarı rengi, kokusu kalmayıncaya kadar kendini toprakta mahv eder. Böylece benliğini yok eder de, gerçek varlığını bulur.

• Tohum tohumluktan çıkıp toprak içinde yok olunca, gönlündeki darlık (=kabz) hali kalmaz. Kol kanat açar, ferahlığa (=bast) ulaşır, ilerler.[222]

[222] Kabz hali: Maddî hiç bir sebep yok iken, gönlün mânevî bir sıkıntıya uğraması, insanın sebepsiz olarak içinde bir sıkıntı, üzüntü, bir melal duyması. Bast hali: Yine maddî bir sebep yok iken, gönlün bir ferahlık içinde bulunması, insanın kendini mutlu hissetmesi, mânevî zevkler içinde olması.

2070• Böylece o tohum, aslı olan toprağa karşı, benlikten kurtulup, kendinden geçince, onun tohumluk sûreti gider, onda mânâ cilvesi başlar.'

• 'Ferman senindir.' diye baş eğdiler. Bu baş eğmelerinden öyle bir hararetlendim, gönlümde öyle bir sıcaklık hissettim ki;

• Bir müddet o seçilmiş kişilerle mürakabeye daldım, kendimden geçtim.

• O müddet içinde, rûhum, zaman kaydından kurtuldu. Zaten zaman, genci ihtiyarlatır.

2084• 'Bu sözün sonu yoktur. Ey Dakûkî! Namaz vakti geldi, çabuk ol, ileri geç, bize imam ol.

2085• Ey cihânın eşsiz velîsi, bize iki rekat namaz kıldır da, zaman değerlensin, seninle süslensin.

• Ey gözleri nûrlu imam, haydi namazı kıldır, kendisine uyulan imamın gözlerinin nûrlu olması gerektir.'"

2176• Nihayet Dakûkî imam olarak namaza durdu.

• Yediler, o büyük velîler onun arkasında namaza durdular, işte çok güzel bir cemaat, işte seçilmiş bir imam.

178

• Onlar namazda iken denizden; "imdad, imdad!" sesi duyuldu ve Dakûkî'nin gözü, ister istemez deniz tarafına düştü.

• Dalgalar arasında kazâya uğramış, belalara düşmüş, hali kötüleşmiş bir gemi gördü.

2180. Hem gece idi, hem hava bulutlu idi, hem de dalgalar pek büyüktü. Bu üç karanlıkla beraber, batma, boğulma korkusu vardı.

• Azrail gibi sert ve korkunç bir kasırga kopmuştu, soldan, sağdan dalgalar kabarmakta idi.

• Gemidekiler korkudan bitmiş, erimişlerdi. Feryadları göklere yükseliyordu. Feryad ederek ellerini başlarına vuruyorlardı. Kâfiri de, dinsizi de, hepsi imânâ gelmiş, kendilerini Allâh'a vermişlerdi.

• Zavallılar, o korkulu zamanda, Allâh'a yüz türlü yalvarışta, yakarışta, candan, gönülden ahidlerde bulunuyorlar, adaklar adıyorlardı.

2185 • Ömürlerinde yüzlerini bir kere bile kıbleye çevirmemiş olanlar; başlarını açmışlar, secdeye kapanmışlardı.

• Onlar dostlarını, dayılarını, amcalarını, hattâ babalarını, annelerini bir daha görmekten ümitlerini kesmiş bir halde idiler.

• Kötü bir adam, can çekişirken korkudan nasıl takva sâhibi olursa, fırtınaya tutulmuş gemide bulunanlardan zâhidler de, fâsıklar da o anda takva sâhibi olmuşlardı.[223]

[223] İnsanların hali hep böyledir. Selamette ve sağlıklı oldukça, Allâh çoğunun hatırına bile gelmez. Fakat bir belaya, bir felâkete uğradıkları zaman; "Aman Allâh'ım!" demeye mecbur olurlar. En azgın dinsizlerin hastalık halinde "Aman Allâh'ım!" diye inledikleri çok görülmüştür. Cenâb-ı Hakk *Kur'ân-ı Kerîm'de* Ankebût Sûresi'nin 65. ayetinde şöyle buyurur: "Onlar, gemiye binince, Allâh'a karşı dinlerini halis kılarak ona duâ ederler. Cenâb-ı Hakk onları selametle karaya çıkarınca da, hemen Allâh'a şirk, yâni ortak koşarlar."

2208• Dakûkî gemide kopan kıyâmeti görünce merhameti coştu, gözyaşları akmağa başladı.

• "Yâ Rabbi!" dedi, "Onların yaptıklarına bakma, ey lutfu sonsuz olan pâdişah, sen, ellerinden tut, onları kurtar.

2210• Ey kudretli eli denizlere de, karalara da erişen Rabbim! Sen onları selamete ve hoşça rahatlıkla kıyıya ulaştır.

• Ey ebedî kerem sâhibi, merhamet sâhibi, o kötü kişilerden, bu kötülüğü gider.

• Ey bedâvâ olarak yüzlerce göz ve kulak ihsan eden, ey rüşvet almadan akıl, fikir bağışlayan!

179

• Kullarına verdiğin nimetlere şükretmedikleri, çok yanlış işler yaptıkları halde onlara hak etmedikleri bağışlarda bulunan Rabbim!

• Ey büyükler büyüğü, bizim büyük günahlarımızı lutfunla affetmeye gücün yeter.

2215• Allâh'ım! Biz hırs ve şehvet yüzünden kendimizi yaktık, yandırdık, böyle olmakla beraber, duâ etmesini ve mağfiret talep etmesini yine senden öğrendik.[224]

[224] Bakara Sûresi'nin 186. ayetinin meâli şöyle: "Habîbim! Kullarım sana beni sorunca haber ver ki, işte ben muhakkak yakınımdır. Bana duâ edince, ben o duâ edenin dâvetine uyarım."

• Bize duâ öğretişinin, âcizlik ve zavallılık karanlığına daldığımız zamanlar etrafımızı duâ çerağları ile aydınlatışının hürmetine, sen bunları kurtar."

• O anda Dakûkî, merhametli, şefkatli analar gibi böyle duâlar ediyordu.

• İki gözünden yaşlar akıyor, kendisinde olmaksızın ettiği duâlar gökyüzüne yükseliyordu.

2281• Fırtınaya tutulmuş, batmak üzere olan gemi kurtulup, dilek yerine gelinceye kadar, o velîler cemaatının namazı tamamlandı.

• Onların içine de bir fısıltıdır düştü; "Baba" diyorlardı, "aramızdaki bu garip adam da kim?"

• Her biri, öbürüne gizlice birşeyler söylüyorlardı. Fakat Dakûkî'nin arkasında olduklarından görünmüyorlardı.

• Her biri; "Böyle bir duâyı ne gönlümden geçirdim, ne de dilimle söyledim." diyordu.

• Birisi: "Galiba imamımız derde düştü ve böyle lüzumsuz bir duâda bulundu." diyorlardı.

• Öbürü de; "Ey dostlar!" dedi. "Bana da öyle geliyor, öyle görünüyor."

• Gevezenin birisi de; "Onun gönlü daraldı da, o yüzden Allâh'ın kazâsına, irâdesine itiraz etti." dedi.[225]

[225] Velîlerden bazıları mutlak teslimiyet halinde bulundukları için, bir belanın defi hakkında duâ etmeyi Allâh'ın takdirine karşı gelmek gibi sayarlar. Dakûkî'nin imam olduğu cemaat de böyle olduklarından, geminin kurtulması için duâ etmesini hoş görmediler. Ve Dakûkî'yi bırakıp savuştular.

• Dakûkî der ki: "O kerem sahipleri ne diyorlar? diye arkama, dönünce;

• Onlardan hiç birisini orada göremedim, hepsi de yerlerinden gitmişti.

2290• Ne solda bir adam var, ne sağda, ne yukarıda bir kimse var, ne aşağıda. Benim keskin gözüm, onların hiç birini göremedi.

• Onlar sanki birer inci idiler de eridiler, su oldular. Ovada da ne bir ayak izi vardı, ne de bir toz yükseliyordu.

• Bir anda onların hepsi de Allâh'ın kubbelerine gizlenmişlerdi. Acaba onlar, hangi bahçeye gitmişlerdi?[226]

[226] Bir hadîste Cenâb-ı Hakk: "Benim velîlerim, kubbelerinim altında gizlidir. Onları benden başka kimse bilmez." buyrulmuştur. Bu muhterem kişilere "mesturîn" (=örtülmüşler) adı verilir, hattâ velîler bile onları bilmezler.

• 'Cenâb-ı Hakk, bu insanları, benim gözümden nasıl gizledi?' diye şaşırdım kaldım.'

• Balıkların derine dalıp görünmedikleri gibi, onlar da Dakûkî'nin gözünden öyle gaib oldular; Gizlenip gittiler.

2295• Dakûkî, yıllarca onların özlemini çekti. Ömrü boyunca onların sevgisi ile gözyaşı döktü.

2301• Ey Dakûkî! dere gibi yaş döken gözlerinle onları ara, aklını başına al, onları görmekten ümidini kesme.

• Aklını başına al, onları ara ki, aramak; devletin, saadetin direğidir. Gönüldeki uyanıklık, huzûr, mânevî zevkler, aradığına olan bağlılıktan, sevgiden ileri gelir.

• Bütün dünya işlerinden vazgeç, dünyalık sevgisini gönlünden at da, o üveyik kuşu gibi, canla başla 'Ku-ku'(=Nerede-nerede) diye gerçek sevgiliyi ara.

• Ey gaflet perdesi ile gözü kapanmış kişi, şu ayete iyi bak: Cenâb-ı Hakk 'Bana duâ ediniz ki kabul edeyim.' diye buyurdu."[227]

[227] Mümin Sûresi'nin 60. ayeti: "Bana duâ edin, beni çağırın ki size icabet edeyim." meâlindedir.

2305• Kimin gönlü illetlerden, yâni hastalıklardan temizlenmiş ise, onun duası celâl sâhibi Allâh'ın huzûruna kadar gider.

Cüz' küll'den ayrılınca gaib olur.

934 • Hz. Peygamber buyurmuştur ki: "Ey ashabım! Ey ümmetim! Ben size bir babadan daha şefkatli ve merhametliyim."[228]

228 *"Oğula baba nasıl acırsa, onu nasıl korursa, ben de size öyle acır, sizi öyle korurum." şeklinde bir hadîs-i şerif vardır.* Feyzü'l-Kadîr. c. *II.*

• Hepiniz benim cüz'lerimsiniz. Neden cüz'ü küli'den ayırıyorsunuz?[229]

[229] Bütün varlıklar, bütün kâinat Muhammedi nûrdan yaratıldığı için, **Hz.** Muhammed (s.a.v) bir küll, diğer varlıklar, küllden meydana gelmiş cüz'lerdir. Onun için, ondan ayrılanlar için kurtuluş yoktur.

• Bir cüz', küll'den ayrılınca, hiç bir işe yaramaz, bir uzuv bedenden kesilince murdar olur.

• Küll'den ayrılan cüz', tekrar küll ile birleşmedikçe ölü kalır, candan haberi olmaz.

• Küll'den ayrılan cüz', hareket etse bile, bu hâl onun diriliğini göstermez. Çünkü yeni kesilmiş bir uzuv (organ) da kımıldar, oynar.

• Cüz', küll'den ayrılınca, bir tarafa gider, gaib olur. Fakat küll, onun ayrılması ile noksan kalmaz.

Ermişlerin hırsı rûhaniyet yönündedir ve bu hırs makbûl bir hırstır.

1956• Ermişlerin şehveti, hırsı, Hakk canibine ve rûhaniyet yönünedir. Aşağı duygulara yönelenlerin şehveti ve hırsı ise, kötü ve utanılacak bir şeydir.

• Erlerin hırsı, mânâya, yücelere doğrudur. Ahlaksızların hırsı, dünyaya, dünya nimetlerine yönelmiştir.

• Birinin hırsı erkekliğinin kemâlindendir, öbürünün hırsı ise rezalettir, soğuk bir şeydir.

• Burada, pek gizli bir sır vardır ki, onu anlamak için Hz. Mûsâ bile yola düştü, Hızır(a.s)'a gitti.[230]

[230] Hz. Mûsâ'da "makbûl hırs" bulunduğu için, bilgi sâhibi olmak maksadıyla ve Hızır'ın bilgisinden yararlanmak arzusu ile onun yanma gitmişti. Halbuki kendisi "kelîmullah" sıfatını kazanmış büyük peygamberlerden idi. İşte buradaki sırrı, basît ve görgüsüz insanlar anlayamaz. Hz. Peygamber (s.a.v) Efendimiz; "Yâ Rabbi! Sana karşı duyduğum hayranlığı artır." diye niyâzda bulunur, Hakk'ı müşahede hususundaki hayranlığının artmasını arzu ederdi.

1960• Sen de suya kanmamış bir susuz gibi ol, Allâh için olsun, elde ettiğin ile yetinme, daima daha fazlasın! iste.

• Allâh'ın dergâhının sonsuz durakları vardır. Sen de, bulunduğun makamı baş, sadır sayarak ona bağlanıp kalma, senin sadrın Hakk yoludur. O yola düş, daima ilerlemeye bak.

• Ey kerem sâhibi, sen bu makbûl hırsı, Allâh'ın Kelîmi'nden, (Hz. Mûsâ'dan) öğren, öğrenmeye duyduğu aşırı istekten ötürü, bak Kelîm hazretleri ne diyor:

182

• "Bunca makama sahip olduğum, yüce bir peygamber bulunduğum halde, kendimi görmüyor, kendime varlık vermiyorum. Bu yüzden Hz. Hızır'ı aramaktayım."

• Hz. Mûsâ'nın Hızır'ı aramağa kalkışması üzerine kavmi ona çıkıştılar da dediler ki: "Ey Mûsâ, sen kendi kavmini bırakmışsın, mübârek bir zâtın izine düşmüşsün; galiba senin başın dönmüş.

1965 • Sen korkudan, ümitten kurtulmuş, büyük bir peygambersin. Daha ne kadar dolaşacak, ne vakte, nereye kadar arayıp duracaksın?

• Aradığın sende, bunu, sen de bilirsin. Ey gökyüzü kadar yüce peygamber, yeryüzünde bu kirli zeminde ne kadar dolaşacaksın?

• Fazla kınamayın, güneşle, ayın yolunu kesmeyin (Hz. Mûsâ; peygamberlik ayı, Hızır (a.s.) da; ledün ilmi, güneş sayılmakta)

• "Ben zamanın sultanı, bir velî olan Hızır ile sohbet için iki denizin birleştiği yere kadar gideceğim.[231]

[231] Kehf Suresi'nin 60-65. ayetlerine işaret var.

• Hızır'ı, hakîkate ulaşmak için, kendime bir sebep kılacağım, ona ulaşıncaya kadar gideceğim, nice zamanlar yol aşacağım.

1970 • Himmet ve azîmet kanatları ile yıllarca uçacağım, yıllar ne demek? Binlerce yıl geçse bile onu arayacağım.

• Bu binlerce uçup gitmem, onu bulmağa değmez mi? Sevgilinin aşkı, ekmek aşkından aşağı mıdır?

Bütün bu telvînler, bu renkten renge girişler, zamanla belirirler, zamandan kurtulan renkten renge girişten yakasını sıyırır, kurtulur.

2074 • Bütün bu telvînler, renkler, renge boyanışlar, hep zamandan peyda olur. Zamandan kurtulan renkten renge girişten kurtulur.[232]

[232] Telvîn: Sûfîlere göre bir halden başka bir hale geçmektir. Bazıları bu hali eksiklik saymış, bazıları da telvîn sâhibinin bir imtihan geçirdiğini, bu hale düşenlerin terakkî ettiklerini, ilerlediklerini iddia etmişlerdir. Hz. Mevlânâ'nın burada bahsettiği "telvîn", eksiklik, hatalı olmak mânâsına gelmektedir. Bir de "temkin" var ki, tam inanca kavuşmuş, şüphelerden kurtulmuş, doğru yola düşmüş, huzûra ermiş ve bu halde sabit kalmış bahtlı kişinin halidir.

• Bir an, zamandan kurtulur, zamâna bağlı kalmazsan, sende keyfiyet (nelik) kalmaz. O vakit keyfiyetsiz (neliksiz) olan Hakk'ın mahremi olursun.

• Zamâna, vakte bağlananlar; zamansızlığı, zaman ötesini bilmezler. Zaman bağından kurtulmak, zamansızlığa ulaşmak için, hayrete düşmekten, şaşırıp kendinden geçmekten başka yol yoktur.

• Bu araştırma âleminde, herkesi, zamanın özel bir tavlasına bağlamışlardır.

• Her tavlanın başına da bir memur koymuşlardır. Kimse onun izni olmadan, bulunduğu, bağlandığı tavlayı terk edemez. Yine memurun müsaadesi olmadan, orasını özleyen kişiye oraya girme izni verilmez.[233]

[233] İnsanların her birine, meleklerden bir koruyucu tayin edilmiş olduğu, Tarık Suresi'nin şu meâldeki 4. ayetinde beyan buyurulmuştur: "Bekçisi, muhafızı olmayan hiç bir nefis yoktur." Hz. Peygamber Efendimiz de bir hadîslerinde:

"Sizden hiç biri yoktur ki, ona şeytandan ve melekten bir arkadaş verilmiş olmasın." diye buyurmuştur. Sahabeden birisi: "Yâ Resûlallâh, sana da böyle bir arkadaş verilmiş midir?" deyince, Resulullah Efendimiz; "Evet, bana da, şeytan verildi. Fakat Allâh bana yardım etti. Benim şeytanım, huzûrumda müslüman oldu, onun için ben onun şerrinden korunuyorum." diye buyurdu.

• Bir tavlada bağlı olan kişi, kendi yerinden ayrılıp, başka tavlaya gitmek hevesine kapılsa,

2080 • Hemen ahır memurları, aramağa başlarlar; onu bulur, yularının ucundan tutarlar, çeke çeke eski yerine getirirler.

• Ey kurnaz kişi, seni koruyanları görmüyorsan, sen kendine, kendi dileğine, isteğine bak. Yapma gücün, irâden senin elinde mi?

• Sen bir şey yapmak istiyorsun, elin ayağın da tutuyor. Öyle olduğu halde, neden bir mahpus gibi o şeyi yapamıyorsun?

• Sen, seni koruyanı inkar ediyorsun da, dilediğin şeyden seni alıkoyana, nefsin korkutuşları diyorsun.[234]

[234] Bu husus *Kur'dn-ı Kerîm'm* birkaç yerinde bildirilmiştir; onlardan bazı ayetler şöyle: Ra'd Sûresi'nin şu anlamdaki 11. ayeti: "insan için meleklerden takipçiler vardır. Onu Allâh'ın emri ile önünden ve ardından korurlar." Kaf Sûresi'nin 18. ayeti:

"İnsan bir söz telaffuz edince onu yazmaya hazır muhafızlar vardır." İnfitar Sûresi 10-12. ayetler: "Ey insanlar, hakîkaten sizin üzerinize tayin edilmiş muhafızlar vardır. Onlar Allâh indinde büyüktür. Sizin amellerinizi yazarlar. Sizin yaptıklarınızı bilirler."

Baş gözü körlüğü gibi gönül gözü körlüğü de var.

2089 • Kör adam, yürürken önündeki pislikten sakınamaz. Çekinmenin, kaçınmanın temeli gözün görmesidir. Göz, kör olunca başa neler gelir?

184

• Gerçekten de kör olan kişi, yürür geçerken pisliği görmez. Bu yüzden pisliğe sürünebilir, bulaşabilir. Allâh'tan dilerim, hiç bir müminin gözü kör olmasın.

• Baş gözü kör olan kişi, görünen pisliklere bulaşır, kirlenir; fakat gönül gözü kör olan, gizli pisliklere düşer.

• Görünen pislikler su ile temizlenirler; görünmeyen, gizli olan içte bulunan pislik ise, su ile temizlenmek şöyle dursun, arttıkça artar.

• İçteki pislikler belirince, onları göz yaşından başka bir şeyle yıkamak, temizlemek mümkün değildir.

• Cenâb-ı Hakk kâfire; "Pis." dedi. O pislik onun dışında değildir ki.[235]

[235] Tevbe Sûresi'nin 28. ayetine işaret var

2095 • Kâfirin dışı temizdir, görünen pisliğe bulaşmamıştır. Ama, pislik onun huyunda ve inancındadır.

• Görünen pisliğin kokusu yirmi adımlık yerden duyulur, içteki pisliğin kokusu ile Rey şehrinden Şam şehrine kadar gelir.

• Hattâ göklere çıkar da, Cennet kapılarının ve hurîlerinin genzine kadar gider.[236]

[236] "Adam çekiştirenlerin ağızlarının kokusundan, gökteki melekler elem duyarlar." diye bir hadîs rivayet edilir.

• Bu söylediğim söz de senin anlayacağın derecededir. Ben, doğru anlayan kişilerin hasretiyle ölüyorum.[237]

[237] Hz. Mevlânâ *Mesnevî'nin* V. cildinde bir münasebetle buyurur ki: "Kime söyleyeyim, gönlü diri bir zat nerede? Âb-ı hayata doğru koşan kişi hani?" Velîlerin, söylediklerinden daha anlamlılarını söylemeyişleri, onları anlayacak kimselerin bulunmadıklarındandır. Bu sebepledir ki azîz Peygamber Efendimizin: "insanlara, akıllarının ereceği derecede söz söyleyiniz." hadîsine uyarlar da, dinleyenlerin anlamayacakları hakîkatleri söylemekten çekinirler.

• Anlayış su gibidir. Beden testidir. Beden testisi, nefsanî arzular yüzünden kırılınca, içindeki su, akıl, zeka dökülür gider.

2100 • Bu beden testisinin beş tane büyük deliği vardır. Anlayış suyu onlardan akıp gittiği için, beden testisinin içinde ne su kalır, ne de anlayış suyunun esası olan ve hakîkat göklerinden yağan akıl karı kalır.[238]

[238] İnsan testiye benzetilmiştir. Beş delik de beş duygunun sembolü olup, onlar da iki göz, iki kulak ve bir ağız. Hakk yolunda yürüyen derviş için, beden testisini nefsanî taşlarla kırmaktan, beş duygu musluklarını anlayışsız kişilere açmaktan sakınmalıdır.

• "Gözlerinizi haram şeylere karşı sımsıkı kapayın."[239] emrini işittiğin halde, ey mümin, adımını doğru atmadın.

[239] Nûr Sûresi'nin 30-31. ayetlerine işaret edilmiştir.

185

• Mânâsız söz söylemen ağız yolu ile senin anlayışını alır, uzaklara götürür. Kulak ise; kum gibidir. Senin suya benzeyen anlayışını içer.

• Böylece başka deliklerin de, yâni öteki duyguların da senin gizli anlayış suyunu çeker, alırlar.

• Denizden bile, yerine koymamak şartıyle su alsan, nihayet o denizin yerini çöl yapmış olursun.

2105 • Vakit geçti, yoksa denizden alınan suların yerine denize dökülen suları da anlatırdım.

• Harcandıktan sonra, harcanan sulara karşılık, denizlere nereden su gelir; söylerdim.

• Yüzbinlerce canlı mahlûk denizden yer ve içerler. Bulutlar da boş durmaz, denizlerden yukanlara su çeker, dururlar.

• Sonra deniz, harcadıklarının karşılığını elde ediyor, o karşılıkların nereden geldiğini ancak akıl ve fikir sâhibi olanlar, bilir.

Hüsameddin Çelebi'ye övgü.

2110 • Ey Hakk ziyası, cömert Hüsameddin, gökler de, unsurlar da senin gibi mânevî bir pâdişah doğurmadı.

• Senin benzerin olmadığı için, sen can âleminde, gönül âleminde nadir olarak gelirsin. Bu yüzdendir ki, can da, gönül de, senin gelişine karşı, bir şey yapamazlar da utanır kalırlar.

• Nice defalar, ben geçmiş zamanlarda gelmiş kâmil insanlardan, velîlerden söz açtım, onları övdüm ama, bütün övgülerimde hep sen vardın, o medihlerden maksadım hep sendin.

• Zaten duâ, çıktığı evi, kendi evini bilir. Sen kimi anarsan an, kimi översen öv, gönlünde kim varsa, duâ ve medh u senâ ona ait olur.

2115• O övüşler, sana lâyık değildir. Senden utanırlar. Fakat fakîr elinde ne varsa onu sunar, Allâh da onu kabul eder.

• Allâh âciz kişinin aczini hoş görür, körün gözünden akan iki damla yaş kafîdir.[240]

[240] "Allâh hiç bir kimseye gücünün yeteceğinden fazlasını yüklemez." (Bakara Sûresi, 286) ayeti gereğince her nefise gücünün yettiği kadar vazife verilmiştir. Mesela: Ayakta durmaktan âciz bir hasta, Yâhut özürlü; yerde, ona da gücü yetmezse yattığı yerde namazını kılar. Bunun gibi her nimete karşı bir şükür vacibdir. İnsan nâil olduğu bir nimet üzerine "el-hamdülillah" dese, onu demesi de bir nimet olduğu için yeni bir şükür gerekir. Hulâsa bir kimse ömrü boyunca bir kere "el-

hamdülillah" demenin şükrünü, yaşadığı müddetçe ifa edemez. Onun için şükürden aczini itiraf etmek, en büyük şükür yerine geçer, işte görmeyen bir kimsenin; "Yâ Rabbi, görme nimetinden mahrumum. Belki zahirî temizliğe riayet edemiyorum, kusurumu, aczime bağışla." diye gözünden iki damla yaş akması kafidir.

186

• Ey adı güzel Hüsameddin, ben seni kısaca andım. Kısaca övdüm. Bu güzel övüşü, kuş da bilir, balık da..

• Hasetçilerin âhı ona dokunmasın, onun hayaline karşı diş bilemesinler diye gizlice ve kısaca övdüm.

Aslında bütün övgüler ve güzellikler Hakka aittir.

2122 • Tahiyyat'ta sâlih kişilere selam verirken, bütün peygamberler medh edilmiş olur.

• Testilerde sular bir leğene bulaşınca onların suları nasıl birleşirse, bütün medh u senâlar, bütün selam ve duâlar da birbirine karışmış olur.

• Hakîkatte çeşitli mahedlerde, çeşitli dillerle övülen, birden fazla değildir. Dünyada mevcut bütün mezheplerde övülen, hep Allâh'tır. Bütün mezhepler, bütün dinler bu hususta birdir.

2125 • Bil ki her övüş, her medh u senâ, Hakk'ın nûruna ve onun lutfunun kemâline aittir. Sûretlere, şahıslara yapılan medh u senâ eğretidir.

• Övgüye layık olmayanı kim övebilir? Fakat Allâh'ı değil de, Allâh'ın yarattıklarını övenler yollarını şaşırmışlardır.[241]

[241] Bir adamı cömertliğinden ötürü överler. "Filan kişi gerçekten cömerttir." derler. Halbuki o adam, arada bir vasıtadır, hakîkatte veren de, verdiren de Allâh'tır. Bu sebeple medh ü senâ araya girene değil, Hakk'a aittir. Bu gerçeği göremeyenler, asıl verdireni bırakıp, vereni medh etmekle hataya düşerler.

• Bir duvarın üzerine bir nûr düşer. O nûr duvarın değildir. Duvar o nûru aksettiren bir ayna gibidir. Güzellerde görülen güzellik de onların değildir. Muvakkat bir zaman için onlara lütf edilmiş olan ilâhî güzelliktir.[242]

[242] Şeyh Ömer b. Fariz (K. S.) meşhur eserinde şöyle buyurur:

"Her güzelin güzelliği, sevgilinin güzelliğinden eğreti olarak alınmıştır. Hattâ bütün güzellerin güzelliği, Hakk'ın güzelliğinin aksidir."

187

• Bir gölge varlık olan fânî güzel, aslına geri dönünce, ona gönül veren onu kaybettiği gibi, ona güzelliği veren, o nûru aksettiren mânevî ayı, yâni Allâh'ı hissedemez de, onu övmekten geri kalmış olur.[243]

[243] Güzelliğine hayran olduğumuz bir güzeldeki güzellik de, duvara aksetmiş ay nûru gibidir. Allâh'ın cemîl (=güzel) isminin aksinden ibârettir. O güzellik aslına geri dönünce, hayran olunan o güzel varlık, karanlıkta kalmış duvara benzer, kimse yüzüne bakmaz olur. Neyzen Tevfik merhumun şu beyti çok düşündürücüdür:

"Değil yüzlerce, yüz binlerce, milyonlarca varlıklar
Senin hep gölgeni sevmiş, yüzünden bî-haber kalmış."

• Yâhut da bir "ay", karanlık bir gecede gökte dolaşırken, bir kuyu içine aksini düşürür. Adamın biri ay nûrunu kuyunun içinde görüp başını kuyuya doğru eğerek, kuyuda gördüğü aksi ve suya düşen ay ışığını, medh u senâ etmesi gibi olur.

2130 • O adam bilgisizliği sebebiyle yüzünü ters çevirmiş, yâni gökte ışıklar saçan ayı bırakmış da kuyudaki aksini övmeye başlamışsa da, aslında yine ayı medh etmiş olur.

• O kimsenin övdüğü aydır. Ayın aksi değildir. Ama, bu olay yanlış olursa, yâni yaratıcı değil de, yaratılan medh edilse, bu medih küfür ve isyan olur.

• O sapık kişi yolunu azıtmıştır. Çünkü, ay yukarılarda, gökyüzünde parlamaktadır. O ise yeryüzünde kuyulara düşmüş ayı aramaktadır.

• Bu yüzdendir ki halk, şu güzeller yüzünden perişan olmuş gitmiştir. Gerçek güzeli, bırakmışlar da Hayale şehvetlenmişler, sonunda pişman olmuşlardır.

• Çünkü bir hayale karşı şehvet duygusuna kapılmıştır da, yâni fânî olan bir güzele gönül vermiştir de, Hakk'tan, hakîkatten çok uzaklara düşmüştür.

2135• Fakat, ümitsizliğe kapılma ey mecazî âşık! Hayale karşı olan meylin, temiz kalmış aşkın sana kanat olursa, o kanatla uçar, hakîkate yükselirsin...

• Ama, hayale şehvetlenir de, ona boyun eğersen, iffet ve izzet kanadın dökülür topal kalırsın; o hayal de senden kaçar, gider.

• Aklını başına al da, şehvete esir olma, kanadını koru da, o gönül çekiş kanadın seni cennetlere götürsün.

• Şehvetlerine düşkün olanlar, kendilerini içki içerek zevk ve safa ile yaşıyorlar, sanırlar. O zavallılar, bir hayal üzerine düşerler, kanatlarını kendileri yolarlar da, hakîkate doğru uçamazlar.

188

• Bu nükteyi başka bir yerde anlatmak sana borcum olsun, ey *Mesnevî'yi yazan* Hüsameddin Çelebi, şimdi bana mühlet ver, yoruldum, halim yok, artık susayım.

Dakûkî hazretlerinin Yediler'e imam oluşu.

2140 • Dakûkî, namaz kıldırmak için onların önüne geçti. O yedi velî, atlas bir kumaş gibi idi, Dakûkî de o kumaşın sırması oldu.

• O mânâ pâdişahları saf olup, o meşhur imama uydular.

• Onlar tekbîr getirip namaza girince, kurban gibi bu dünyadan çıkıp gittiler.[244]

[244] Kesilen kurban, nasıl şu fena âleminden ayrılırsa, onlar da öyle oldular.

• Ey imam, namaza başlarken Allâhuekber demenin mânâsı şudur: "Allâh'ım, biz senin huzûrunda kurban olduk."

• Kurban keserken Allâhuekber dersin işte, öldürülmeye layık olan nefsi kurban ederken de bu söz söylenir.[245]

[245] Bir hadîste beyan buyurulduğu üzere, Peygamber Efendimiz kurban kestikleri vakit;

(Bismillahi ve'llahu ekber..) "Ben hakîkaten yüzümü gökleri ve yeri yaratan Allâh'a dosdoğru çevirdim. Ben müşriklerden değilim, benim namazım, kurbanım, hayatım ve mematım Allâh içindir." buyururlardı. Bu duâyı namaza duracakları vakit de ederlerdi. İşte onun için Hz. Mevlânâ da "Namaza başlarken 'Allâhu ekber' demek hakîkatte nefsi kesmek için tekbîr getirmektir." diyor.

2145 • O esnada beden İsmail, can da Halîl İbrahim gibidir. Can, bu semiz bedenin hevâ ve hevesini kesmek için tekbîr getirince

• Beden şehvetlerden, hırslardan kurtulur, namazda "Bismillahirrahmânirrahîm" demekle kurban olur gider.

• Namaz kılanlar, kıyâmette olduğu gibi, Allâh'ın huzûrunda saflar halinde dururlar, sorguya, hesap vermeye, yalvarmaya koyulurlar.[246]

[246] Büyük sofilerden Ebû Saîd Harraz hazretlerine; "Namaza nasıl durulur?" diye sormuşlar. O da; "Kıyâmette, Allâh'ın huzûrunda çıkıp duracağın gibi. Öyle bir duruş ki, senin ile onun arasında tercüman bulunmayacak. O sana bakacak ve soracak, sen de ona cevap vereceksin ve öyle bir pâdişahlar pâdişahının huzûrunda bulunduğunu bileceksin." diye buyurmuş.

• Namazda gözyaşı dökerken ayakta durmak, kıyâmet günü dirilerek, kabirlerden kalkıp mahşer yerinde Allâh'ın huzûrunda ayakta durmağa benzer.

• Cenâb-ı Hakk; "Sana verdiğim bu kadar mühlet içinde ne yaptın? Ne kazandın, ve bana ne getirdin?" diyecek.

189

2150• Ömrünü ne ile, ne işlerle, ne gibi ibâdetlerle, ne iyilikler yaparak harcadın, bitirdin? Sana verdiğim rızkı, kuvveti, gücü ne ile yok ettin?

• Gözünün nûrunu nerede tükettin? Beş duygunu nerelerde kullandın?

• Gözünü, kulağını, aklını, irâdeni, bileğini, arşa ait olan bütün bu kuvvetlerini, neye, nerelere harcadın da onlara karşılık, bu dünyada neyi satın aldın?

• Sana kazma gibi, bel gibi el, ayak verdim. Onları sana ben bağışladım;onlar ne oldular?"

• Allâh'ın huzûrunda bunun gibi derde dert katan yüz binlerce haberler, sualler gelir.

2155• Namazda kıyamda iken, kula gelen bu sözlerden kul utanır, utancından iki büklüm olur rukúa varır.

• Utancından ayakta durmağa gücü kalmaz, ruküda: "Subhane rabbiye'l-azîm" diyerek Allâh'ın noksan sıfatlardan berî olduğunu söyler.

• Sonra o kula Hakk'tan ferman gelir; "Başını kaldır da sorulan sorulara cevap ver." denir.

• Kul utana utana başını rukúdan kaldırır; fakat, dayanamaz; o günahkar, utancından yine yüz üstü yere kapanır.

• Ona tekrar; "Secdeden başını kaldır da, yaptıklarından haber ver." diye ferman gelir.

2160• O bir kere daha utanarak başını kaldırır ama, dayanamaz yine yılan gibi yüz üstü düşer.

• Cenâb-ı Hakk; "Tekrar başını kaldır da söyle, yaptıklarını kıldan kıla, birer birer senden soracağım" diye buyurur.

• Allâh'ın heybetli hitabı, onun rûhuna te'sir ettiği için, ayakta duracak gücü kalmamıştır.

• Bu ağır yük yüzünden ka'deye varır, dizleri üstüne çöker. Cenâb-ı Hakk ise; "Haydi söyle, anlat." diye buyurur.

• "Sana nimet vermiştim, nasıl şükrettiğini söyle; sana sermaye vermiştim, onunla ne kâr elde ettiğini göster."

2165• Kul yüzünü sağ tarafına döndürür, peygamberlerin rûhlarına ve meleklere selam verir.

• Onlara niyâzda bulunur da der ki: "Ey mânâ pâdişahları, bu kötü kişiye şefaat edin, bu günahkarın ayağı da, örtüsü de çamura battı."

190

• Peygamberler selam veren kula, derler ki: "Çâre ve yardım günü geçti, gitti. Çâre dünyada olabilirdi, orada hayırlı işler yapmadın, ibâdet etmedin, öğünler geçti.

• Ey bahtsız kişi, sen vakitsiz öten bir horoz gibisin; git, bizi üzme, bizim kalbimizi kırma."

• Kul yüzünü sola çevirir, bu defa akrabalarından yardım ister, onlar da ona; "Sus." derler.

2170 • "Ey efendi, biz kimiz ki sana yardım edelim, elini bizden çek de kendi cevâbını Allâh'a kendin ver." derler.

• Ne bu taraftan, ne o taraftan bir çâre bulamayınca, o çâresiz kulun gönlü, yüz parça olur.

• O herkesten ümidini kesince, iki elini açar, duâya başlar.

• "Allâh'ım, herkesten ümidimi kestim. Evvel ve ahir kulunun başını vuracağı, sığınacağı sensin; senin rahmet ve mağfiretine son yoktur."

• Namazdaki bu hoş işaretleri gör de, sonunda, kesin olarak işin böyle olacağını anla...

2175 • Aklını başına al da namaz yumurtasından civciv çıkar, yâni namazdan mânen yararlan, yoksa dane toplayan bir şey öğrenememiş kuş gibi, Allâh'ın büyüklüğünü düşünmeden yere başını koyup kaldırma.

Bilgisizin sonunda göreceğini, akıllı önceden görür.

2196. Hz. Mustafa (s.a.v), o kutup, o pâdişahlar pâdişahı, o temizlik denizi bize ne doğru buyurmuştur:

• "Bilgisizin sonunda göreceği şeyi, akıllılar önceden görürler." işlerin sonu başlangıcında bilinmez, görünmez ama, akıllı, işin sonunu önceden görür. Suça batansa, suçunda ısrar eden ise, en sonra görür.

• İşlerin sonu gizlidir. Fakat sonunu, akıllı da apaçık görür, bilgisiz de...

2200 • Ey inatçı, gizli şeyi görmüyorsan bari ihtiyatı elden bırakma, onu sel'e verme...

• İhtiyat dediğin nedir? Dünya işine karşı kötü zanda bulunmak, zaman zaman, ansızın gelebilecek belaları görmek.

191

İhtiyatlı kişinin düşünceleri.

2202 • Derler ki: Ansızın bir arslan geldi, adamın birini kaptı, ormana çekti götürdü.

• O adam, ormana doğru çekilip götürülürken ne düşündü ise, ey din üstadı, sen de onu düşün.

• Kazâ ve kader arslanı bizi ölüm ormanına doğru çekip götürüyor. Halbuki canımız dünya işleri ile, sanatla oyalanmaktadır.

2205• Nitekim halk da, boğazına kadar acı suyun içine batmış gibi yoksulluktan ödü kopar.

• İnsanlar yoksulluktan, fakirlikten korkacakları yerde, o yoksulluğu yaratandan, yâni Allâh'tan korksalardı, çekinselerdi, onlara yer yüzünde defineler, hazîneler belirirdi.[247]

[247] Cenâb-ı Hakk *Kur'ân-ı Kerîmde* "Dünyada gezen her canlının rızkını vermek Allâh'a aittir." (Hûd Sûresi, 223) diye buyurmuştur ve yaratıklarının rızkını vereceğini müjdelemiştir. Allâh'ın vereceğini vaadettiği rızk için endişeye kapılmak, gam ve kedere düşmek yersizdir. Sebebine teşebbüs ederek, her çâreye baş vurarak, Hakk'ın vaadini beklemek gerekir.

• Halkın hemen hepsi de, gam korkusundan, gamın ta kendisi olmuş, varlık kaygısı ile yokluğa düşmüşlerdir.[248]

[248] Hakk'ın lutfunu onlar vasıtasıyla bekleyen halk bilmezler ki, o seçkin kişiler de kendileri gibi Allâh'ın fazlı ve keremine muhtaçtırlar. Onlara da veren, hattâ kalplerine ilham ederek verdiren de Allâh'tır. Yâni yalnız halk değil, velîler de birer insandır, onlar da Hakk'ın lutfuna ve inayetine muhtaçtırlar.

Kendinde olmaksızın edilen duâ bambaşkadır.

2219 • Kendinde olmaksızın, istiğrak halinde edilen duâ, bambaşkadır. O duâ; duâ edenin kendinden değildir, kendinde bulunanın duâsıdır. Daha doğrusu, o duâ, gönülde bulunan Hakk'ın sözleridir.[249]

[249] Namaz kılarken ağlamak, niyâzda bulunmak, gereken ayetleri okuduktan sonra duâ etmek namazı bozmaz mı? Mevlânâ bu soruya cevap veriyor: "İstiğrak halinde, kendinden geçmiş bir halde duâ etmek başka türlüdür." diye buyurur. "Böyle duâ onlardan değil, onların dilinden çıkmış Allâh kelamıdır." diye yorumluyor. Nitekim İmam Şafiî hazretleri; "Namazda edilen duâ kat'î olarak namazı bozmaz." diye buyurmuştur. İmam Ebû Hanîfe ise; "Namazda okunan ayetler dışında; 'Bana şöyle bir elbise ver, yâhut filan kadını nikah et' diye dünya istekleri, maddî arzular otursa, namazı bozar. Fakat 'Yâ Rabbi, beni bağışla, bana merhamet et.' diye ilâhî duâlara benzer duâlar namazı bozmaz." fikrinde bulunmuştur.

192

• Aslında o duâyı, Allâh etmektedir. Çünkü duâ eden kul, kendinde olmadığı için aradan çıkmıştır. O duâ da Allâh'tandır, kabul edilişi de Allâh'tandır.

• Kendinde olmaksızın edilen duâda kul aradan çıktığı için, artık mahlûk vasıta değildir. Bu yüzdendir ki bu yalvarıştan bedenin de haberi yoktur, rûhun da haberi yoktur.

• Allâh'ın has kulları, merhametli ve halimdirler, işleri düzeltmekte ilâhî ahlaka sahiptirler.

• Onlar şiddet zamanlarında, çok zor olan devrelerde, sıkıntılı vakitlerde rüşvet almaksızın, insanlara acırlar, yardım ederler.

• Haydi ey belalara uğrayan kişi, Allâh'ın bu has kullarını ara. Daha büyük felâketler gelip çatmadan onları bul, bu buluşmayı kendine bir ganîmet bil, bir kazanç say.

Tilkileri ayakları kurtarır; onlar kendilerini kuyrukları kurtardı sanırlar.

2227 • Avda, tilkileri ayakları kaçırır, kurtarır. Onlar, aldanırlar da kendilerini kuyrukları kurtardı sanırlar.

•İnlerine giderler de; "Canımızı bu kurtardı." diye, kuyruklarını severler, kuyrukları ile oynarlar.

• Ey tilki, ayağını taştan ve kesikten koru, ey aç gözlü, ayak olmayınca, kuyruğun ne faydası var?

2230 • Biz de tilkilere benzeriz, velîler ise, bizi yüzlerce kötülüklerden, intikamlardan kurtaran ayaklar durumundadırlar.

• Kurnazlıklarımız, hîlelerimiz ise kuyruğumuza benzer; sola, sağa döner, kuyruklarımızla oynar dururuz.

• Zeyd ile Bekir şaşırsın kalsın diye deliller getirmeye uğraşırız, hîlelere baş vururuz. Böylece kuyruğumuzu sallarız.

• Halkın bize, bizim işlerimize şaşırıp kalmasını isteriz. Hattâ tama' elimizi Allâh'lık sevdâsına bile atarız.[250]

[250] Bilgiçlik taslayarak, faziletli ve üstün bir varlık olduğunu sanarak, halkın saygı göstermesi, hattâ tapınırca sevmesini; isteyen sahte mürşide işaret var.

• Böylece efsunlar okuyarak, yâni bilgiçlik taslayarak gönüller elde edelim deriz de, kendimizin çukura düştüğümüzü hiç görmeyiz.

193

2235 • Ey kaltaban, sen nefsine uymuşsun, aşağılara düşmüşsün, günah kuyusundasın. Başkalarını irşad sevdâsından vazgeç de kendi kusurlarını gör, kendini ıslah et, kendini düzelt.[251]

[251] Kendi tam mânâsıyla Muhammedî bir yolda olmadığı halde, herkese namazdan, oruçtan bahseden, mânen halkı tedavî etmeğe gayret sarfeden. Halbuki kendisi mânen hasta olan sahte şeyhi kastediyor.

• Günah kuyusundan kurtulup da güzel, hoş bir bahçeye varabilirsen, o vakit başkalarının eteğinden tut, onları da senin bulunduğun yere çek, kurtar.

• Ey dört unsurun, beş hissin, altı yönün, yâni tabîat âleminin esiri, sen bulunduğun yeri pek sevmişsin, başkalarını da, oraya çekip almak istiyorsun.

• Ey eşeğe kul olan eşekçi gibi, eşeğin ardına dost olmuş kişi! Güzel öpülecek bir yer bulmuşsun, bizi de oraya götür.[252]

[252] Hz. Mevlânâ bu beyitlerle, nefis eşeklerine kul olan, hırs ve şehvet peşinde koşan, dünya varlığı ve yüksek mevkiler için çırpınan, bununla beraber, kendi halim görmeden, halkı irşada kalkan sahte şeyhlerle alay etmektedir:

"Kendisi muhtac-ı himmet bir dede, Nerde kaldı gayriye himmet ede."

• Mâdem ki dostunun, yâni Hakk'ın kulluğu sana nasîb olmadı, şahlığa meyi etmen nereden çıktı?[253]

[253] Hersekli Ârif Hikmet Bey'in ârifane bir beyti vardır:
"Hakka kul olmakta buldum devlet-i hürriyeti
Ihtiyarımla esaret geldi, kendimden bana."

Gerçekten de insanın şerefi, üstünlüğü; Allâh'a olan bağlılığı, ibâdet ve kulluğu iledir. Yoksa bir kaç kişiyi başına toplayıp, onlara büyüklük taslamak, başkanlık etmek değildir.

2240• Halkın sana, ne de hoş, ne de üstün bir kişi demesini istiyorsun, sen bu isteğinle rûhunun boynuna bir kiriş takıyorsun.

• Ey tilki gibi hîleci kişi, bu hîle kuyruğunu bırak da, gönlünü, gönül sâhibi birisine vakfet.

• Arslana sığınırsan kebabın eksik olmaz. Ey tilki, leşe doğru az koş.

2261• Ben gönül sâhibi bir ârifim, başka birine ihtiyacım yok, Hakk'a ulaşmışım diye böbürleniyorsun.

• Senin bu halin bulanık suyun, "Ben suyum, niçin yardım arayacakmışım?" demesine benzer.

• Nefsanî isteklerle kirlenmiş gönlünü, sen temiz, günahsız bir gönül sandın da gönül ehlinden, velîlerden kendini çektin, ayırdın.

194

• Dünyada yemek, içmek için yaşayan, süt ve bal sevdâsına düşen, nefsanî arzulara bulaşmış olan gönlünün, gerçekten gönül sayılmasını revâ görür müsün?

Cenâb-ı Hakk; "Biz daima gönüle bakarız." diye buyurdu.

2243 • Ey gönül, sen bir cüz'sün, ne vakit küllînin tarafına yönelir gidersen, yâni kâmil bir insana sığınırsan, o zaman sen, Allâh'ın sevdiklerinden olursun.

• Cenâb-ı Hakk; "Biz daima gönüle bakarız, su ve çamurdan ibâret olan sûrete, şekle değil." diye buyurdu.

2245 • Sen; "Bende de gönül var." diyorsun, diyorsun ama; gönül arşın üzerinde olur, halbuki sen, aşağılardasın, aşağılıklarda bulunmadasın.[254]

[254] Her göğüste bir kalp vardır. Kan dolaşmasına hizmet eder. Onu pompalar. Fakat insanın mânevî kalbi, yâni gönlü, bir yumruk büyüklüğündeki et parçacığı değildir. Bu kalp hayvanlarda da var. Belki kalp denilen gönül mânevîdir. Maddî değildir. Allâh'ın tecellî yeri olan gönül, onun maneviyetidir. Yere göğe sığmayan Allâh orada bulunur. Hz. Bestamî; "Arş ile onun ihtiva ettiği şeyler, bir ârifin gönlü köşe-sinden birine konsa, ârif onları hissetmez." demiştir. Ve bu söz ile, ârifin gönlünün ne kadar geniş olduğunu anlatmıştır.

• Kara balçıkta da su bulunduğunu herkes bilir. Fakat o su ile abdest alınmaz ki.

• Balçığın içinde su vardır, vardır ama, o balçığa yenilmiş, balçıkta kaybolmuştur. Sen de gönlüne; "Bu da gönüldür." diyemezsin. Çünkü senin gönlün de kirli emellere, şehvete, hiddete, mevkî hırsına, dünya isteklerine mağlub olmuş, onlar arasında kaybolup gitmiştir.

• Göklerden de üstün olan gönül, "abdal"ın, Yâhut peygamberlerin gönülleridir.

• Onların gönülleri çamurdan, yâni kirli isteklerden, günahlardan arınmış, temizlenmiş, saf bir hâl almıştır. Mânevî neşeleri arttıkça artmış, coşmuştur. Her iyi işe yarar olmuştur.

2250 • Çünkü onlar, balçığı bırakmışlar, tertemiz bir hâl almışlar, gelmişler ve hiddet denizine kavuşmuşlar, böylece balçık zindanından kurtulmuşlar, Hakk'ın denizine karışmışlardır.

• Dikkatle bak da gör ki: Şu bizim can suyumuz, balçıktan yaratılan şu beden içinde mahpus kalmıştır. Ey rahmet denizi bize acı, ve bizi şu çamurdan kurtar.

195

• O rahmet denizi sana der ki: "Ben, seni kendime çekiyorum ama, sen benliğe kapılıyorsun 'ben de hoş bir suyum, sâfî bir suyum' diye laf ediyorsun.

• Bu lafın, seni benden mahrum ediyor, o vehmi, o benliği bırak da bana gel, bana karış.

• Balçığın içindeki su, denize gitmeyi, aslına kavuşmağı ister ama, balçık suyun ayağını sımsıkı tutmuştur. Onu kendine çeker, bırakmaz.

2255• Eğer su, yâni rûh, ayağını balçığın elinden, yâni bedeninden kurtarırsa balçık kurur, su da hür ve bağımsız bir hale gelir.[255]

[255] Hz. Mevlânâ'nın şeyhi Seyyid Burhaneddin Tirmîzî hazretlerinin şu meâldeki kıtası anlamlıdır: "Rûhun çıkış yeri Allâh'ın arşının nûrudur. Halbuki rûhumuzun kafesi olan beden, üzerinde yaşadığımız yeryüzü toprağındandır. Ahdi ve imtihanları kabul etmek için Allâh, bu iki zıt varlığı bir araya getirmiş, birbirine alıştırmıştır. Bu durumda rûh ötelerden gelmiş bir gariptir. Beden kendi vatanındadır. Onun için kendi evindeki köpek gibi azgındır. Allâh'ım, garip, mahzun, kimsesiz, vatanından ayrı düşmüş olan rûha acı, merhamet et."

• Suyun balçık tarafından geri çekilmesi, bırakılmaması, yâni bedenin rûhu hakîkat deryasına gitmekten alıkoyması nedendir? Senin bedeni besleyen, nefsanî arzuları artıran, halis şarabla, çeşitli mezelere rûşen oluşundandır.

• Böylece dünyada gerek mal, gerek mevkî, gerek ekmek, rızık, bunlara karşı duyulan şiddetli arzu, ihtiras ile çırpınır durursun.

• Bunları elde edince de, her biri seni sarhoş eder, elde edemediğin, yâhut elden kaçırdığın zaman da, kedere kapılır, sersemleşirsin.

• O keder sersemliği, şunu belirtmektedir ki, elde edemediğin şey, seni sarhoş etmektedir, bu hâl kötü bir haldir.

2260• Gerçek bir insan olmak için mal, mevkî, yemek, içmek gibi şeylere gerektiğinden fazla düşme ki, onların kölesi olmayasın.[256]

[256] "Haberin olsun ki mal, mülk, sâhibi için vebaldir. Çünkü âhirette hesabını verecektir. Ancak zarurî ve lüzumlu olan vebal değildir." Şunu bilmeli ki, malın, zenginliğin vebal olması, gönülde yer tutmasındandır. Yoksa helâl kazanılan, zekâtı ve sadakası verilen, kalp ve gönülde bulunmayan mal ve servet böyle değildir. "Helâl mal, sâlih bir kimse için iyidir." hadîsi de var.

• Servete, mala, mevkîye âşık olan gönül, ya bu balçığa, bu kapkara suya yenilmiş, alt olmuştur.

• Yâhut da, hayallere kapılmıştır. O hayallerin karanlıklarında, dedikodu için onlara tapar, durur.

196

• Gönül, o nûr deryasından başkası olamaz. Gönül hem Allâh'ın nazargahı olsun, hem de kör olsun, hakîkati göremesin; bu olamaz, bu mümkün değildir.[257]

[257] "Bir kalbe nûr-ı ilâhî dahil olursa, inşirah bulur, genişler." diye bir hadîs vardır. "Bunun alameti nedir?" diye sorulunca Peygamberimiz Efendimiz; "Dünyadan uzaklaşmak, âhirete yönelmektir. Bir de ölüm gelmeden evvel hazır bulunmaktır." diye buyurmuştur.

2270 • Allâh'ın nazargahı olan gönül, yüzbinlerce uyanık, ileri giden Yâhut gafletten geri kalan kişilerdeki gönül değildir. O gönül, bir tek üstün olan kişide bulunur. O hangi mutlu kişidir? Hangi mutlu kişi?

• Sen, sendeki gönül kınntısmı bırak da, asıl sağlam bir gönül ara, ara da, sendeki kırıntı da onun himmeti ile dağ gibi olsun.

• Gerçek gönül sâhibi bu varlık âlemini kaplamıştır; lutfundan, cömertliğinden altın saçıp durmaktadır.

• O gönül sâhibi, Hakk'ın selamından, dünya halkına selametler, esenlikler saçmaktadır.

• Kimin eteği sağlamsa, kim îmân sâhibi, hulus sâhibi ise, kim eteğini açmışsa; o gönül saçışını o kişi elde eder.

2275 • Senin eteğin niyâzdır, yalvarıştır, Allâh ile daima mânen beraber oluştur. Aklını başına al da, o eteğe kötülük taşlarını, günah taşlarını koyma.

• Kötülük taşlarını koyma, o taşlar yüzünden eteğin yırtılmasın da, gerçek velîlerin feyzi ile elde edilen zevkleri kaybetmeyesin ve sahte mürşidlerin sözleri ile baş başa kalmayasın.

• Sen çocuklar gibi, altın gümüş sandın da eteğini şu dünyadaki değersiz taşlarla doldurdun.

• Fakat senin, altın, gümüş, hayal ettiğin şeyler ne altına benzer, ne gümüşe. Onlar senin doğruluk eteğini yırttı. O yüzden gamın, kederin arttı.

• Akıl el atıp, eteklerini tutmadıkça, çocuklar taşın taş olduğunu nereden görecekler?

2280 • İnsan akılla pîr olur. Yâni kâmil insan olur. Yoksa saçın, sakalın ağarması ile, yaşlı ihtiyar olur. Pîrlik, ezelî bir tali' eseridir. Bunun saçla ilgisi yoktur.

197

Hz. Yûsuf'un rüyası

2334• Hz. Yûsuf; güneşin, ayın ve onbir yıldızın kendisine secde ettiklerini rüyasında görmüştü.[258]

[258] Yûsuf Sûresi'nin 4. ayetine işaret edilmektedir

• Yûsuf(a.s)'ın, gerçek rüyaya güveni vardı. Bu yüzden o, kuyuda iken de, zindanda bulunduğu zamanlarda da, hep gördüğü rüyanın gerçekleşmesini bekliyordu.

• Rüyasına güveni olduğundan ötürü, o, köle gibi satılmasından ve Züleyha yüzünden kınanmasından, çekiştirilmesinden kederlenmiyor, gamlanmıyordu.

• O gerçekten rüyasına güveniyordu. Rüyası mum gibi önünde parlıyordu, onun önünü aydınlatıyordu.

• Kardeşleri Yüsuf'u kuyuya attıkları zaman, kulağına Allâh'tan ses geldi: "Ey yiğit, sen bir gün mânevî pâdişah olacaksın da, sana ettikleri bu cefâyı, kardeşlerinin yüzüne vuracaksın"[259]

[259] Bu beyitte de Yûsuf Sûresi'nin 89-90. ayetlerine işaret var.

2340 • Hz. Yûsuf'a kuyuda iken seslenen göze görünmüyordu ama, gönül söyleyeni belirtisinden tanımıştı.[260]

[260] Abdülkadir Geylanî (K.S) hazretleri, bir gün: "Yâ Abdülkadir, seni ibâdetten, yâni namaz kılmaktan, oruç tutmaktan, zekât vermekten affettim." diye gaibden bir ses duydu. Bu sesi söyleyen, görünmüyordu. Fakat Geylanî hazretleri bu sesi düyunca "Defol, ya mel'un!" diye karşılık vermişti. Şeytan hemen meydana çıkmış;

"Söyleyenin iblis olduğunu nereden anladın?" diye sormuş. Hz. Gavs Abdülkadir Geylânî de; "Beni ibâdetten alıkoyanın senden başkası olmayacağını anladım. Çünkü, ben değil, peygamberler bile ibâdetten affedilmemiş, alıkonmamıştır." diye cevap vermişti.

• Bu sesten, Yûsuf'un rûhuna bir güç, bir rahatlık, bir huzûr geliyordu.

• Halîl îbrahim'e ateş nasıl gül bahçesi olmuşsa, bu mübârek ses yüzünden kuyu da, Hz. Yûsuf a bir gül bahçesi, bir dost meclisi halini aldı.

• Yûsuf (a.s), bundan sonra ne türlü cefâlara uğradı ise, o sesin vermiş olduğu kuvvetle, güçle, o eza ve cefâlara dayanıyordu.

• Onun gibi o, (Elestü bi-rabbiküm) "Ben sizin Rabbiniz değil miyim?" sesinin mânevî zevki de her müminin gönlünde ta kıyâmete kadar vardır.

2345• Bu yüzdendir ki, müminler ne belalara itiraz ederler, ne de Cenab-ı Hakk'ın "yap, yapma" buyruğundan sıkılırlar.

198

• Acılık tadı veren, Hakk'ın emir lokmasını bile, rûhanî zevkle, gül reçeli gibi yerler, içlerine sindirirler.[261]

[261] Büyük velî Eşrefoğlu ne güzel söylemiş:
"Eşrefoğlu Rumî yârı,
Sevenlerin budur kârı,
Ol dost için ağuları,
Şeker gibi yutmak gerek."
(Eşrefoğlu! Allâh'ı sevenler, onun verdiği zehri, şeker gibi yutarlar.)

• Fakat rahmânî zevkten mahrum olan kişi, kazâ ve kader lokmasını inkar eder de gül reçeli bile yese, isti'dadına aykırı düştüğü için sindiremez, kusar.[262]

[262] "Ben sizin Rabbiniz değil miyim?" hitabına inanmayan, Allâh'ın kazâ ve kaderini inkar eden ve başına gelen belalara teslimiyet göstermeyen kişi ise, ma'ruz kalacağı belaları hazm etmez; inkar ve i'tiraz sûretiyle bir takım herzeler kusar.

• Her kim, ezel gününde bir rüya gördüyse, yâni Cenâb-ı Hakk'ın; "Ben sizin Rabbiniz değil miyim?" hitabından rûhunda bir hâtıra kaldı. Bu dünya gecesinde gönül gözü ile hoş bir sûret görebildi ise, o kişi ibâdetler yolunda mest olur, gider.[263]

[263] Büyük şair ve mutasavvıf tbni Fariz hazretleri Kasîde-i Hamriye'sinin ilk beyti ile bu hakîkati ne güzel anlatır: "Daha üzüm çubuğu yaratılmadan önce, sevgilinin yadı ile, şarab-ı mânevîyi içtik, kendimizden geçtik."

• Hayat yükünü, bu ibâdet çuvalını, sarhoş deve gibi yorulmaksızın, şüpheye düşmeksizin, acı ve ıztırab duymaksızın, çeker götürür.

2350 • Gerçek varlığa inancının köpüğü, ağzının etrafında bulunup, onun mestliğine, gönlünün yanıklığına tanıklık eder.

• Bu mânevî zevkin etkisi ile deve kuvvetlenir de, arslana döner, seve seve hayatın ağır yükü altında kendisini ezdirir. Az yer, az içer.

• Dişi deve de isteği ile yüzlerce zahmet çeker, aç kalır, susuz kalır. Bu aşk ile bir dağ, ona kıl teli gibi görünür.

• Fakat elest âleminde, böyle bir rüya görmeyen bu dünyada ne velîlere kul olur, ne de mürîd.

• Olsa bile gönlünde yüzlerce tereddüd vardır, bir an şükür etse bile, bir sene şikayette bulunur.

2355 • Din yolunda, tam inanca ermeyerek yüzlerce tereddüdle ileri doğru bir adım atarsa, öbür adımı geriye doğru gider.

199

Kur'ân-ı Kerîm, sebeplerden ziyâde Müsebbibü'l-Esbab olan Allâh'a tevekkül etmeyi tavsiye eder.

2513• Dün gece biraz bir şey yemiştim; yemeseydim söz yularını, senin anlayışının eline tam verirdim. Yâni konuyu daha çok açıklardım.

• Aslında, dün gece biraz bir şey yemiştim demem de masal, çünkü her ne gelirse ondan, o müsebbibü'l-esbab olan Allâh'tan geliyor.

2515• Gerçeği gören gözlerden güzel bakmayı öğrendin ise; yâni nebîlerden, velîlerden bakmak, görmek dersini aldınsa, ne diye sebeplere göz dikip kalıyorsun?

• Sebepler üstünde başka sebepler de vardır. Sen, zahirî, görünen sebeplere bakma, bâtınî ve hakîkî sebeplere bak.

• Peygamberler sebepleri gidermek için geldiler. Mûcizelerini Zuhal yıldızına kadar çıkardılar.

• Sebepsiz olarak denizi yardılar, ekin ekmeden buğday yığını buldular.[264]

[264] Hz. Mûsâ, asası ile Şap Denizi'ne vurmuş, açılan oniki yoldan, tsrailoğulları karşı sahile geçmişti. Âdem (a.s) yeryüzüne inince, buğday mahsûlü bulmuş, onunla karnını doyurmuştu. Sonra o tohumları ekmiş biçmişti.

• Onların çalışmaları ile kumlar un oldu, keçinin yünü çekilince ibrişim haline geldi.[265]

[265] İbrahim (a.s), bir kıtlık zamanında un getirmek için bir dostuna bir adam göndermiş, istenilen kimsede un bulunamadığı için, giden adam boş dönmüştü.İbrahim (a.s), aile efradını avutmak için çuvalı kumla doldurmuştu. Kadınlar çuvalı açınca, has ve beyaz bir un buldular. Onunla ekmek yaptılar. İbrişim meselesi de Hz. Mûsâ'nın hareminde vaki oldu. Keçileri ona ibrişim vermişti.

2520 • Kur'ân-ı Kerîm, sebeplerden ziyâde, müsebbibü'l-esbab olan Allâh'a tevekkül etmeyi tavsiye eder. Zahiren fakîr olanın yüceliğinden, zahiren yüce olan Ebü Leheb ve onun gibi imansızların helakinden bahseder.

• Ebabîl kuşları iki üç taş atar, kalabalık bir Habeş ordusunu kırar, geçirir266

226Habeş valisi Ebrehe'nin ordusu, Ebâbil kuşları tarafından bozguna uğratılmıştı.

• Havada uçan kuşların attıkları taşlar, ordudaki filleri delik deşik etti.

• Kesilmiş bir ineğin kuyruğunu, öldürülmüş adama vur ki, o anda dirilsin, kefenden çıksın.

200

• Boğazı kesilmiş, ölmüş adam yerinden sıçrasın, kalksın da, kanını dökenlerin kanını istesin.[267]

[267] Bir adam öldürülmüş, kaatili meçhul kalmıştı. Hz. Mûsâ ilâhî vahiy ile bir sığırı kurban ettirdi, onun kuyruğu ile ölmüş adama vurunca, ölü dirildi, kaatilini haber verdikten sonra tekrar öldü.

2525 • Böylece, *Kur'ân'ın* başlangıcından sonuna kadar bütün ayetleri, illetleri, sebepleri giderir.[268]

[268] Dünya sebepler âlemi olduğu için sebepler tamamıyle terk edilemez. Mesela; kuyudan su çekeceğiz, bunun için kova ve ip lazımdır. Onlar bulunur da suyu çekecek kimse bulunmazsa, su yine çıkmaz. Bunun gibi sebeplere tesiri veren Cenâb-ı Hakk'ın irâdesi ve takdiri olmayınca, hiç bir sebep ve illet bir iş göremez, işte sebeplere güvenmeme, Allâh'a tevekkül ve dayanma da bu demektir. Hz. Mevlânâ *Dîvan-ı Kebîr'inde*

"Müsebbibü'l-esbabı (=sebepleri hazırlayanı yâni Hakk'ı) bulmak ümidi ile, ben sebepler kervanının yolunu kestim." diye buyurmaktadır.

• Bu sebep ve müsebbib konuları, işi uzatıp duran akıl ile, keşf ve hâl edilemez. Sen candan hulus ile Allâh'a kulluk et ki bunun hakîkati sana açılsın.[269]

[269] Bir hadîs-i şerifte buyurulmuştur ki: "Bir kimse, bildiği ile kulluk ederse, Allâh ona, bilmediği ilmi ihsan eder."

Felsefeci akla bağlanmıştır. Sûfi ise aklın aklına yâni akl-ı külle güvenir.

• Felsefeci akılla anlaşılır şeylere bağlanmıştır. Sûfi ise aklın aklına, yâni akl-ı külle güvenmiştir.

• Akıllının aklı olan akl-ı küll içtir. Ey felsefeci, senin aklın ise kabuk gibidir. Hayvanın midesi daima kabuk arar.

• İç arayan, yâni hakkı, hakîkati isteyen kabuktan, yâni akla ait maddî bilgiden yüzlerce defa usanmıştır. İç temizlere helâldir, temizlere helâl.

2530 • Kabuktan ibâret olan akıl, bir işi yüzlerce delil ile ancak anlayabilir, fakat akl-ı küll, doğru olduğunu bilmediği yola, hiç adımını atar mı?

201

• Akıl baştan başa defterler karalar, yâni kitaplar yazar. Aklın aklı ise ufukları, ay nûrları ile doldurur.

• Aklın aklı; aktan, karadan, kağıt ve mürekkeble eser yazmaktan kurtulmuştur. Çünkü onun ayının nûru, rûha ve gönüle akseder.

• Bu kara ve aktan, yâni yazılmış kitaplardan şereflenenler, değer kazananlar varsa, onlar da Kadir gecesi gibi olan ve bir yıldız misali parlayan akl-ı küllin ilhamı eseridir.

• Dağarcığın ve kesenin değeri, içindeki altındandır. Altınsız dağarcığın ve kesenin hiç değeri yoktur, ilâhî bilgiden ve irfândan boş olan kitaplar; içi boş keselere benzerler.

2535• Nasıl ki bir et yığınından ibâret olan bedenin değeri de candandır, canın değeri de canandandır.

• Eğer can, îmân nûru olmaksızın diri olsaydı, hiç kâfirlere Cenâb-ı Hakk "Ölüler" der miydi?[270]

[270] Bu beyitte Zümer Sûresi'nin şu 30. ayetine işaret var: "Habibim, muhakkak sen de öleceksin onlar da öleceklerdir." Ârifler, ölümü ikiye ayırmışlardır. l- Sûrî ölüm, 2- Mânevî ölüm. Bu ayette Hz. Peygambere hitaben "Sen de öleceksin, onlar da öleceklerdir." diye buyrulması Sûrî ölüm itibariyledir.

• Ey kendisinde söylemek ve etrafa yararlı olmak vasfı bulunan kişi! Haydi söyle ve yaz ki, bu hâl, bilgi arkını açsın da, bizden yüz yıllarca sonra geleceklere, irfân ve îmân suyu götürsün.

• Her devirde söz söyleyici, halkı irşad edici vardır, vardır ama, geçmiş zamanlarda gelenlerin iyi sözleri, fikirleri, görüşleri, bugün hayatta olanlara ve söz söyleyenlere yardım eder.[271]

[271] Hz. Mevlânâ da *Mesnevî-i Şerîf'te* Şeyh Attar'ın, Hakîm Senâî'nin, Beyazid-i Bestamî hazretlerinin ve daha başkalarının sözlerini nakil ederek, kendi beyanatını teyîd eder.

Nefsi yenmek için bir mürşide, bir şeyhe uymak gerekir.

• Çalışıp çabalamakla, can gıdasını nasıl elde edeceksin? Onu ancak, sana bir şeyhin himmeti bağışlar.

2545 • Nefis, şeyhe uyduğunu, şeyhle beraber adım attığını görünce, ister istemez senin buyruğun altına girer.

• Şeyh senin dostun olunca, akıl o vakit köpek nefsini yener.

202

• Nefis yüzlerce gücü, kuvveti ile, yüzlerce hüneri ile, ma'rifeti ile bir ejderhadır. Şeyhin yüzü, ona karşı göz çıkaran zümrüddür.[272]

[272] Zümrüd taşınırı, yılan gözünü kamaştırıp görmez bir hale getirdiği söylenir.

2550 • Nefis Allâh velîsinin huzûrunda bulunursa, onun yüz arşın uzunluğundaki dili kısalır, yâni kötülüğe cüreti kalmaz.

• Nefsin yüz dili vardır, her dilinde yüz çeşit lügati vardır. Onun hîlesi, masalı anlatılamaz ki...[273]

[273] Nefsin çeşitli dil bilmesi ve bir çok lügat sâhibi oluşu; çeşitli renklerde, çeşitli diller konuşan dünya milletlerinin her birisinin dilini anlamasını ifade etmektedir.

• Nefsin sağ elinde tesbîh ve *Kur'ân* vardır. Ama yeninde ise hançer ve kılıç saklıdır.[274]

[274] Bir taraftan kendisini sûfîve imanlı gibi gösteren nefis, fırsat bulunca türlü günahlar cinayetler işler.

2555 • Onun mushafına, onun gösterişine bakma, kendini onunla sırdaş ve dost yapma.

• Nefis, seni abdest almak için havuza götürür, sonra seni iter, havuzun dibine atar.

• Akıl; nûrlu ve iyilik isteyen Allâh'ın bir armağanı iken, karanlıklar diyarındaki nefis, ona nasıl galib gelir?

• Çünkü senin aklın bedende garîbdir. Nefis ise kendi evindedir, köpekler de kendi kapılarında heybetli birer arslan kesilirler.[275]

[275] Mevlânâ *Dîvan-ı Kebîr'de,* bir gazelinde:

"Bu aşk rûh gibi, bu balçıktan yaratılmış bedende gariptir." diye buyurdu. Aşk, akıl, rûh bütün bunlar, mânevî ve ulvî varlıklar oldukları için, süfîî olan, topraktan yaratılmış bulunan bedende garip ve yabancı gibidirler. Nitekim Burhaneddin Tirmîzî Hazretleri de:

diye başlayan bir kıtasında: "Rûh gurbettedir, beden ise kendi vatanındadır. Allâh'ım, garip, mahzun ve vatandan ayrı düşmüş olan rûha acı, merhamet et." diye yalvarır.

• Sabret ki; arslanlar, yâni Hakk'ın kâmil kulları, ormânâ, yâni cennete gitsinler. Onların ne kadar üstün varlık olduklarını, bu kör köpekler, yâni nefsine uymuş kişiler anlayacaklardır.

2560 • Bilgisiz, görgüsüz kişiler, nefsin ve bedenin hîlesini ne bilsinler? Nefis, ancak mürşidin himmeti ile, gönüle gelen ilâhî ilhamla kahr olur.

203

• Nefise ancak kendi cinsinden olan yar olur. Senin şeyhin nefis dostluğundan uzaktır.

• Çünkü şeyh, huyunu değiştirmiştir. O, süflî arzulardan, nefsanî isteklerden kurtulmuştur. Allâh, her kimi, kalp makamına eriştirmiş ise, o kimsede, beden cinsiyeti, şehevâtı duyguları kalmaz.

• Kalb makamına, gönül durağına ulaşanlardan başka herkes, bedenlerde pusuda olan kötü huylar, nefsanî istekler yüzünden illetlidirler. Çeşitli mânevî hastalıklara yakalanmışlardır; elbette illet illetle dost o-lur.[276]

[276] Halkın her birinde, bir türlü mânevî hastalık vardır. Maddî hastalıklar, sakatlıklar görülür. Mânevî hastalıklar ise görülmez. Mânevî hastalık gizli olduğu için sâhibi de fark etmez. Meğer ki mânevî doktor olan kâmil insan o hastalığı teşhîs ve tedavi etsin. Aynı hastalığa tutulmuş olanlar birbirine yar olurlar.

• Her aşağılık kişi, Dâvud'luk, yâni mürşidlik dâvâsına kalkışabilir. Hakkı bâtıldan ayırdedemeyenler de böyle yalancı ve iki yüzlü kişilere aldanıp, ona uyarlar.

2565• Ahmak kuş, bir avcıdan kuş sesi duyar da, ona doğru uçar gider.

• O şeyhlik dâvâ eden, yâni etrafına kendini mürşid ve şeyh olarak tanıtan kişi, kendi malı olan şeyle, başkasından naklettiği şeyi fark edemeyen bir sapıktır. Aklını başına al da, üstün bir insan, mânâ adamı sanılsa bile ondan kaç.

• Onun görüşüne göre, korunulmuş hür kişi ile, bağlanmış esir bir kişi birdir. O yakîne erdim, tam inanca vardım dâvâsında bulunsa bile, şüphe içindedir.

• Böyle bir kişi zekadan ibâret olsa bile, mâdem ki onda ayırdediş hassası yoktur, o bir ahmaktır.

• Ey sâlik, dikkat et! Böyle bir kimseden ceylanın arslandan kaçtığı gibi kaç; ey bilgili yiğit, sakın onun yanına gitme.

Îsâ(a.s.)'ın ahmaklardan dağa kaçması.

2570• Meryem oğlu Îsâ sanki bir arslan, kanını dökmek istiyormuş da ondan kaçıyormuş gibi, bir dağa kaçıyordu.

• Birisi de onun arkasından koşarak yetişti ve; "Hayrola, kuş gibi niçin kaçıyorsun; arkanda kimse yok?" diye sordu.

• Hz. Îsâ o kadar hızlı koşuyordu ki, acelesinden, adamın sorusuna cevap veremedi.

204

• Adam bir müddet onun arkasından koştu, peşini bırakmadı ve Hz. Îsâ'ya kuvvetlice bağırarak dedi ki:

• "Allâh rızâsı için birazcık dur. Böyle hızlı kaçışın bana dert oldu.

2575 • Ey kerem sâhibi, arkanda ne arslan var, ne düşman, ne de bir korku, bir ürküntü; bu tarafa doğru kimden kaçıyorsun?"

• Hz. Îsâ; "Yürü git." dedi. "Benim ayağımı bağlama. Ben bir ahmaktan kaçıyorum, bırak da kaçıp kendimi kurtarayım."

• Soran adam dedi ki: "Nefesi ile körleri, sağırları, iyileştiren Mesîh sen değil misin?"

• Îsâ "Evet, benim." dedi. Adam "Peki!" dedi. "Gizli sırlara, efsûnlara sahip o mânâ pâdişahı, sen değil misin?

• O efsûnu bir ölüye okuyunca; ölü, av bulmuş arslan gibi dirilir sıçrayıp kalkar."

2580 • Hz. Îsâ; "Evet." dedi, "O söylediğin de benim." Adam; "Çamurdan kuşlar yapıp canlandıran sen değil misin?" dedi.

• Îsâ; "Evet." dedi. Soran tekrar; "Ey temiz rûh!" dedi. "Mâdem ki her ne ister isen yapıyorsun? O halde kimden korkuyorsun?

• Bu çeşit mûcizelerin olduktan sonra, dünyada kim senin kulların arasına katılmaz? Kim sana kul, köle olmaz?"

• Îsâ (a.s.) dedi ki: "Bedeni eşsiz, örneksiz yaratan rûhu daha önce halk eden Hakk'ın zâtına yemin ederim ki;

• Onun tertemiz zatının, tertemiz sıfatlarının hürmeti için gökyüzü bile yenini yakasını yırtmış ona kul köle olmuştur.

2585 • O efsunu, o en yüce, en ulu ism-i a'zamı sağıra, köre okudum; kulağı açıldı, gözü gördü.[277]

[277] İsm-i a'zam: Allâh'ın en büyük ismi demektir. Bu ismin ne olduğu kesin olarak bilinmemektedir. "Allâh" ve "Huve" isimleri ism-i zat oldukları için belki de ismi a'zam bunlardır. Ârifin biri şu mânâda bir kıta söylemiştir: "Müridin biri; 'Şeyhine Allâh'ın 99 isminden hangisi ism-i a'zamdır?' diye sormuş. Şeyh şu cevâbı vermiş: 'Allâh'ın isimlerinden hangisi küçük olabilir? Onun bütün isimleri, ism-i a'zamdır.'" Bu sebeple hangi isimle duâ edilirse tesiri görülür, fakat o ismi okuyacak ağız ister.

Rivayet ederler ki: Hz. Ali bir ağaç altında oturuyormuş, biri gelmiş, fakîr halinden şikayet etmiş. Hz. Ali yerden bir avuç kum almış, bir şey okumuş, kumun üzerine üfleyerek fakire uzatmış, fakir kumların altın tozu olduğunu görünce: "Yâ emîr, ne okudun, Allâh aşkına bana da öğret." demiş. Hz. Ali de Fatiha Sûresi'ni okuduğunu söyleyince, fakîr hemen, bir avuç kum almış, Fatiha Sûresi'ni okuyup üflemişse de avucundaki kumlar olduğu gibi kalmış. Hz. Ali; "İkimiz de Fatiha'yı okuduk, ben okuyunca kumlar altın oldu. Sen okuyunca olmadı. Çünkü bendeki ağız sende yok." diye buyurmuş.

• Kayalık bir dağa okudum; dağ çatladı, yarıldı, hırkasını göbeğine kadar yırttı.

• Ölmüş bir adamın cesedine okudum, üfürdüm; cesed dirildi, kalktı. Hiç bir şey olmayana okudum; meydana geldi, bir şey oldu.

• Fakat ahmakın gönlüne okudum, hem de sevgi ile, şefkat ile, yüz binlerce kerre okudum, bir dermanı, bir faydası olmadı.

• O ahmak bir mermer kaya kesildi de, ahmaklık tabîatından dönmedi, çorak bir kum oldu da ondan bir ot bitmedi."

2590• Soruyu soran adam, "Peki" dedi ism-i a'zamın başka şeylere etkisi, tesiri olduğu halde, ahmaka tesir etmemesinin hikmeti nedir?

• Onlar da hasta bu da hasta; onlara devâ oluyor da buna neden devâ olmuyor?"

• Îsâ (a.s.) dedi ki: "Ahmaklık, Allâh'ın bir kahrıdır. Hastalık, körlük kahır değildir; bir ibtila, yâni bir belaya uğrayıştır.

•İbtila, belaya uğrayış bir hastalıktır, belaya uğrayan kişiye acırlar, ama ahmaklık öyle bir hastalıktır ki başkalarını yaralar, incitir."

• Ahmak adama vurulan "dağ" Allâh mührüdür. O mühür üzerine hiç bir el bir çâre bulamaz.

2595 • Hz. Îsâ'nın kaçtığı gibi, sen de ahmaktan kaç, ahmakla sohbet, konuşup görüşmek, nice kanlar dökmüştür.

• Hava suyu nasıl yavaş yavaş çeker, buharlaştırırsa, ahmak da onun gibi sizden bir şeyler çalar, rûhen sizi yoksul bırakır.

• Senin hararetini çalar, soğukluk verir, seni mermi taşı üstüne oturmuş kişiye döndürür.

Sebe'lilerin ahmaklığı ve Peygamber nasihatlerinin kendilerini etkilememesi.

2600• Hatırıma Sebe'lilerin hikâyesi geldi. Ahmaklık yüzünden, seher rüzgarı onlara sam yeli oldu.

• Sebe, çocuklardan duyduğun masallardaki gibi pek büyük bir şehirdi. Çocuklar masal söylerler, eğlenirler, masallarda nice sırlar, nice öğütler vardır.

• Masallar arasında alaylar vardır, saçma sapan sözler bulunur. Fakat sen yıkık yerlerde defîne aramaya bak.

• Sebe şehri pek büyük, pek geniş bir şehirdi. Fakat büyüklüğü bir tepsiden fazla değildi.[278]

[278] Sebelilerin hikâyesi bu cildin 281 numaralı beyti ile başlayan bölümde evvelce geçmişti. Sebelilerin hali, yaşayışları Kur'ân-ı Kerîm'de Sebe Sûresi'nde anlatıldığı şekilden başka bir şekilde, halk arasında, çocukların ağzında masal olarak anlatılan şekli vardır. Mevlânâ da halk arasında anlatılan masalları almış da; "Sebe şehri pek büyük ve geniş bir şehirdi, fakat bu büyüklüğü bir tepsiden fazla değildi." diye bir ütopi, hiç bir yerde bulunmaz bir şehir gibi alaylı ifadeler kullanır. Bu

masallardan derin mânâlar çıkarıyor. Âdetâ Swift (1667-1745) adlı İngiliz edîbinin Gullier Seyahatleri'ndeki cüce memleketi hatırlatmaktadır. Hz. Mevlânâ bu masallardan derin mânâlı hakîkatler çıkarmaktadır. Zaten dikkatle okunacak olursa, masallarda ciddî mânâlar bulmak mümkündür. Masal söylerken "bir varmış bir yokmuş" diye başlarlar. Bu sözler bizim dünyamızı ve halimizi hulâsa olarak anlatmaz mı? Bugün var gördüğümüz kimse, yarın yoktur. Bizim de vaktiyle birçok şeyimiz varmış. Yurdumuz, Bosna'dan Basra'ya kadar uzanırmış. Avrupa hükümdarları, sıkışınca Osmanlı pâdişahlarına sığınırlarmış. Barbaros Hayreddin Paşa Fransız donanmasını Marsilya'da teftîş edermiş.. Ne oldu? "Bir varmış, bir yokmuş.."

2605 • O şehir pek ulu, pek büyük ve çok uzun idi. Pek sağlamdı, ama sağlamlığı, bir soğan sağlamlığı kadardı.[279]

[279] Böbürlendiğimiz hayatımızın, varlığımızın, her şeyimizin eğreti olduğunun far-kında değiliz. Amerika'da dahil dünyanın bazı bölgelerinde görülen küçük devletleri yere seren zelzeleler, ağaçları köklerinden söküp atan kasırgalar, en mamur şehirleri soğan kabukları gibi savurduğu halde, yine âcizliğimizi, zavallılığımızı anlamayız, bu âfetlerden ders almayız.

• O şehirde on şehir halkı toplanmıştı, ama hepsi de yüzü yıkanmamış üç kişiden ibâretti.

• Orada sayısız adam, sayısız mahlûk vardı, ama hepsi de ham ve hazır yiyici üç kişiden ibâretti.[280]

[280] Bu hikâyeyi yorumlayan sarihler diyorlar ki: Buradaki Sebe şehri insan bedeninin sembolüdür. Ahalisinden maksat, insanda rûhanî ve cismânî kuvvetlerdir. Onlara hakim olan üç kişiyi de Hz. Mevlânâ alaylı bir şekilde açıklıyor. Bizim medeniye-timizin de, hayatımızın da ne kadar zayıf insanlarla dolu bir yaşayıştan ibâret olduğunu belirtiyor.

• Cânâna koşmayan, sevgiliye kavuşmaya çalışmayan, sevgiliyi bulmak için uğraşmayan canlar binlerce de olsa, onlar hakîkatte yarım bedenden ibârettir, bu yüzdendir ki halkı ancak üç kişiden ibârettir.

• O üç kişiden biri, gözü kör olduğu halde çok uzağı görürdü. Süleyman'ı görmez de, karıncanın ayağını görürdü.

2610 • Öbürünün kulağı keskin idi. Ama adam akıllı sağırdı. Yâni çok sağır olduğu halde çok fazla işitirdi. Sanki bir hazîne idi. Ama içinde bir arpa ağırlığında bile altını yoktu.

207

• Üçüncüsü çıplak ve her tarafı acıktı. Fakat elbisesinin etekleri çok uzundu.

• Kör olan kişi; "işte şuracıkta atlı askerler geliyor." dedi. "Hangi milletten, kaç kişi olduklarını görüyorum."

• Sağır; "Evet." dedi. "Ben de seslerini duyuyorum, gizli açık ne konuşuyorlarsa hepsini işitiyorum."

• O çıplak paniğe kapıldı da; "Gelirler de uzun eteğimi keserler diye korkuyorum." dedi.

2615• Kör "işte!" dedi. "Yaklaştılar, kalkın, yaralanmadan, bağlanmadan kaçalım, kurtulalım."

• Sağır; "Evet, gürültü gittikçe yaklaşıyor, arkadaşlar" dedi.

• Çıplak; "Eyvanlar olsun." dedi. "Onlar, tama' ederler de, eteğimi keserler, ben onlardan emîn değilim."

• Şehri bıraktılar, dışarı çıktılar, bozgun halde korku ile bir köye sığındılar.

• Acıkmışlardı. O köyde semiz bir kuş buldular. Fakat zerre kadar eti yoktu. O kadar zayıf idi.

2620• O kuş ölmüş, kurumuş, kargaların gagalamasından kemikleri bile incelmiş, iplik gibi olmuştu.

• Arslanlar, avını nasıl yerlerse, onlar da o kuşu, öyle yediler, öyle semirdiler ki, her biri kamı tok bir fil gibi oldu.

• O kuşu yeyince, her üçü de pek büyük üç fil oldu.

• O üç genç, üçü de öyle şişmanladılar ki, şişmanlığı, iriliği yüzünden her biri dünyaya sığmıyordu.

• O kadar şişmanlıkları ve iri endamları ile beraber, süzüldüler, kapının çatlağından geçtiler.

2625• insanların ölüm yolu da, gizli, görünmez bir yoldur. Göze görünmez, çünkü mahalsiz, mekansız, yeri olmayan bir yoldur.

• işte bak şuracıkta; biribiri ardınca kervanlar, o gizli kapının çatlağından geçtiler.

• Sen, o çatlağı kapıda ararsan bulamazsın, pek gizlidir ama, bunca insanı gelin evine güveği götürür gibi o çatlaktan geçirip götürürler.[281]

[281] Kapı çatlağından maksat; ölümdür. Ölümün ne olduğu görülüp bilinemediği halde, onunla birçok zifaf yapılmaktadır. Zifaf, gelini güveyinin evine götürmek demektir. Gelin süslenip kocasının evine gittiği gibi, insanlar da techîz ve tekfin edilip âhirete yolcu edilir.

208

Çok uzağı gören kör, çok iyi işiten sağır ve uzun elbiseli çıplağın Mevlânâ'ya göre mânâsı.

2628 • Yukarıda bahsedilen sağır, hayattan çok şeyler uman, çok şeyler isteyen, bir türlü gözü doymayan insanı göstermektedir. O başkalarının ölümünü duyar da, kendi öleceğini hiç aklına getirmez.

• Uzağı gören kör de; hırsı temsîl etmektedir. O halkın ayıbını kıldan kıla görür, mahalle mahalle dolaşır, onları söyler.

2630 • Onun kör gözü, başkalarının ayıbını, kusurunu aradığı halde, kendi ayıbının bir zerresini bile görmez.

• Çıplak eteğini kesecekler diye korkar, durur. Halbuki çıplak bir adamın eteğini nasıl keserler? Çıplak bir adamın eteği olur mu?

• O çıplak; dünyaya tapan bir müflistir. Soyulacağını düşünerek korkular içinde yaşar. Halbuki çıplak olduğu için hırsızların soymasından korkmaması gerek.

• O dünyaya çıplak geldi, çıplak gidecektir. Öyle iken, hırsız korkuşu ile yüreği kan ağlar.

• Ölümü vaktinde yanında bulunanlar, yüzlerce feryâdlarla ağlaşırlarken, o, hayatta iken hırsızlardan boş yere korktuğunu anlar da, caninin o mânâsız korkusuna gülmeye başlar.

2635 • Zengin ölüm sırasında altınının bulunmadığını, yâni servetin artık kendisine ait olmadığını, zeki bir kimse de hünersiz ve ma'rifetsiz bulunduğunu idrak eder.

• Hayattaki bu mal korkuşu; eteğine saksı kırıntıları doldurup kendini mal sâhibi sanan, onları gâib edeceğinden korkan, onların üstüne titreyen çocuğun korkusuna benzer.

• Eğer o süslü saksı kırıklarından bir parçasını alırsan, çocuk ağlar; aldığın parçayı geri verirsen güler.

• Bilgi sâhibi olmadığın için, çocuğun ağlamasına, gülmesine bir değer verilmez.

• Câhil kodaman kişi de, eğreti olan malı mülkü, kendi malı mülkü sandığı için, o malın üstüne titrer, çırpınır durur.

2640• Rüyasında kendisini mal, mülk sâhibi görür. Bir hırsızın çuvalını kaçırıp götüreceğinden korkar.[282]

[282] Dünya hayatı rüyadan ibâret olduğu gibi, dünyada servet sâhibi olmak da, rüyada define bulmak gibidir. Eskiden söylenmiş bir beyit vardır:

"Bir kefendir akibet, sermaye-i şah u geda, Pes buna mağrur olan, Mecnûn değildir de nedir?"

Evet, dilencinin de pâdişahın da sermayesi, sonunda bir kefendir. Bu durumda dünya malıyla mağrur olan deli değil de nedir? "Mal sâhibi, mülk sâhibi, hani bunun ilk sâhibi?" derler. Ne kadar nükteli ve mânâlı bir sözdür. Mal, mülk elden ele geçer, Ahmed'den Ali'ye, Ömer'den Bekir'e intikal eder. O servet de, mezara götürülebilecek bir kaç metrelik bezden, yâni kefenden ibârettir ki, o da cesetle beraber çürür gider.

209

• Ölüm meleği, zengin bir kimsenin kulağını çekmek sûretiyle, hayat rüyasından onu uyandırınca, gerçekten sâhibi olmadığı bir mal için, hayatta iken çektiği hırsız korkusuna güleceği gelir.

• Bu dünyanın aklına, bu dünyanın bilgisine sahip olan bilginlerin de bilgileri üstüne titremeleri, kendilerim çok bilgili insan saymaları da buna benzer.

• Bu çeşit bilginler için, Cenâb-ı Hakk; “Bilmezler.” diye buyurmuştur.[283]

[283] Rum Sûresi 6-7. âyetlere işaret var.

• Bunların her biri, kendisinde bilgi var zannına kapılır da, bilgiyi bir hırsız çalacak diye korkar.[284]

[284] Nabî merhum der ki: “İlim kıyışı olmayan bir denizdir. Orada alim geçinen câhildir.”

2645 • O, “Halk gelip beni meşgul ediyor, zamanımı alıyor.” der. Halbuki onun faydalı bir zamanı yoktur.

• “Halk beni işten alıkoyuyor.” der. Halbuki kendisi boğazına kadar işsizliğe, tenbelliğe gömülmüştür.

• işte, böyle bir bilgin, uzun etekli çıplağa benzer. O, eteğimi halkın elinden nasıl kurtarayım diye, korku içindedir.

• O zâlim bilgin, bilgilerden yüzbinlerce üstünlük elde etmiş, bir hayli bilgi sâhibi olmuş da, kendi rûhunun, kendinde bulunanın hakîkatini bilmiyor.

• O, her cevherin hassasını bilir de, kendi cevherini bilip bildirmede sanki bir eşektir.[285]

[285] Filozoflar insanı; “Söz söyler, gelişir, irâdesi ile hareket eder, iki ayağı üzerinde yürür bir hayvandır.” diye târif ederler, insanı böylece maddî yönden bilmek; onun hakîkatini bilmemek ve insanı hayvan gibi görmektir. Halbuki insan maddeten hayvanlara benzer ama, mânâ yönünden büyük bir âlemdir. Görünüşte âlem-i suğra (=küçük âlem); mânâda âlem-i kübra(=büyük âlem)dir. Kâinatın özü, bütün varlıkların hulâsasıdır. Sûreti ve mânâsı ile ahsen-i takvîm(=en güzel yaratılmış varlık)tır. “Rûhumdan ona üfürdüm.” sırrına mazhar olmuştur.

210

2657 • Sebe’lilerin asılları, yâni ilâhî ilimdeki a’yan-ı sabiteleri kötü olduğu için, dünyada Allâh’ı bulma, Allâh’a kavuşma sebepleri olan kulluk vazifelerini, insanlık vazifelerini yapmaktan ürkerlerdi, kaçarlardı.

• Mutlu yaşamaları için Cenâb-ı Hakk onlara bunca mal, mülk, bağ, bahçe vermişti. Sağdan soldan lutfedilen bunca nimet onların huzûrla yaşamaları içindi.

• Meyveler çokluğundan yerlere dökülür, yolun geçitlerim daraltırdı.

2660• Dökülüp saçılan meyveler yolu kaplar, yolcu nereden geceyim diye şaşırır kalırdı.

• Birisi, başına bir sepet alsa da ağaçların altından geçse, meyveler silkinmeden sepeti doldururdu.

• O meyveleri bir insan değil, rüzgâr silkerdi. Pek çok kişinin etekleri meyvelerle dolardı.

• Meyve hevenkleri, salkımları dallarından yerlere kadar sarkar, gelenin geçenin başına ve yüzüne değerdi.

• Altının çokluğundan, külhancı bile beline altın kemer kuşanırdı.

2665 • Köpekler tok olduklarından ekmeği yemezler, çekinirlerdi. Ovadaki kurtlar bile yiyecek bolluğundan mide fesadına uğramışlardı.

• Şehir de, köy de hırsızdan ve kurt ürküntüsünden emîn olmuştu. Gece kocaman kurttan korkmaz olmuştu.

• Sebe’lilere on üç peygamber gelmiş; yollarını kaybetmiş, sapıklığa düşmüş olanlara doğru yolu göstermişlerdi.

2670 • Peygamberler onlara dediler ki: “Nimetleriniz çoğaldı, fakat şükrünüz nerede? Eğer sizdeki şükretmek gücü uyudu ise, zorlayın, onu uyandırın.”

• Akla uygun olan da, nimet verene şükretmektir. Edilmeyecek olursa ebedî olarak öfke kapışı açılır.

• Aklınızı başınıza alınız da, Allâh’ın lutuf ve keremini görünüz. Bir şükretmeye karşılık, bu kadar nimeti Allâh’tan başka kim verir.

• Allâh size baş bağışlar, şükür olarak da secde ister. Ayak bağışlar, şükür olarak oturmanı ister.[286]

[286] Şükrün dil ile yapılanı olur, hâl ile, gönül ile yapılanı olur. “Elhamdülillâh; eş-Şükrülillah” şükrün dil ile söylenilenidir. Dilsiz şükür, hâl şükrü her uzuva, yâni organa göredir. Ârifler şöyle söylemişlerdir: “Başın şükrü secde etmektir.

Ayağın şükrü, ibâdet için oturmaktır ve ibâdet için yürümektir. Camiye giderken yürüyüşümüz şükür sayılmaktadır. Gözlerin şükrü, ibret alınacak şeylere bakmak, Allâh'ın yarattığı eserlerde, onun sıfatını, kudretini, yaratma gücünü görmektir. Haram ve nehy ettiği şeylere bakmamak da, gözün şükrü sayılır. Kulakların şükrü, onlar vasıtasıyle haber dinlemek, iyi şeyler, hikmetler işitmek. *Kur'ân* ve ezan duymak, şerre, kötü sözlere kulak vermemektir."

211

• Peygamberlerin bu öğütlerine karşı, Sebe'liler dedi ki: "Bizim şükrümüzü gulyabani aldı götürdü. Bu yüzden biz şükürden usandık, nimetten bezdik.

2675• Bize bol nimet verişinden o kadar bıktık ki, bize ne ibâdet hoş gelir, ne de suç işlemek.

• Nimetleri de istemiyoruz, bağı, bahçeyi de; biz mutluluk ve rahat yaşama sebeplerini bile dilemiyoruz."

2700• Peygamberler, Sebe'lilere demişlerdi ki: "Biz Allâh'ın mânevî hekîmleri ve şakirdleriyiz, Şap denizi bizi görünce yarıldı, yol oldu."

• insanın kalbindeki hastalığı, nabzını yoklayıp anlayan tabîat hekimleri ise bambaşkadır.

Peygamberler ve onların varisleri olan velîler gönül hastalarını başka türlü tedâvi ederler.

• Biz nabız tutmadan, vasıtasız olarak gönüle bir hoşça bakarız. Allâh'ın verdiği seziş dolayısıyle bizim görüşümüz pek yücedir.

• O hekimler, hastaya gıda verirler, meyve verirler; böylece hayvanî rûh, onların ilaç ve gıda tedâvisi ile bedenle beraber canlanır, kuvvetlenir.

• Biz ise iş hekimleri, söz hekimleriyiz. Biz hastalanmıza ilaç vermeyiz. Bize ilham veren, Allâh'ın celâl ve büyüklük nûrunun aksidir.

2705• Hastaya deriz ki: "Şöyle bir iş, sana yararlıdır, böyle bir iş ise zararlıdır. Zararlı olan iş senin Allâh'a giden yolunu keser."

• Bu çeşit söz, seni ileri götürür, bu çeşit söz, seni yaralar.

• O hekîmler hastalığı anlamak için hastanın idrarına bakarlar. Halbuki, bize delil olan hastalığın anlaşılması için yol gösteren, Allâh'ın yüce vahyidir.

• Biz kimseden tedavî ücreti almayız, emek karşılığı bir şey istemeyiz. Bizim ücretimiz Hakk'tan gelir; bu da bize yeter.

212

• Haydi iyileşmez hastalıklara tutulanlar, bize gelin, bizim ilacımız hastalar için birebirdir.

2710• Sebe'liler dediler ki: "Ey mânevî hekîmlik dâvâsında bulunanlar, hekîmlik bilginizin ve faydalı ilaçlarınızın delili nedir?

• Siz de, bizler gibi yemeye, içmeye ve uyumaya bağlısınız; siz de, bizim gibi şehirde ve köyde dolaşıp duruyorsunuz.

• Siz de balçıktan yaratıldınız, siz de şu balçık tuzağındasınız. Hâl böyle iken nasıl olur da gönül zümrüd-i ankasını avlayabilirsiniz? Yâni Hakk'a yakın olabilirsiniz?

• Mevkî hırsı, reislik sevdâsı sizi peygamberlik dâvâsına salmış, bu yüzden kendinizi peygamber sanıyorsunuz.

• Böyle laflara ve yalanlara kulak verip de aldanmak istemiyoruz."

2715• Peygamberler dediler ki: "Bu inkârınız, sizin mânevî hastalığınız yüzündendir. Çünkü mânevî hastalık, insana körlük verir. Görüşe engel olur, perde olur.

• Bizim dâvetimizi duydunuz, fakat elimizdeki şu hidâyet cevherini görmüyorsunuz.

• Bu cevher, yâni imânâ dâvet, kimin gönül gözünün kapalı, kimin gözünün açık olduğunu anlamak için, halka bir imtihandır. Bu sebeple, onu, gözlerin önünde dolaştırıp duruyoruz.

• Kim 'Cevher nerede?' derse, bu soruşu, cevheri görmediğine ve körlüğe mahpus olduğuna delildir.

• Güneş dile gelse de sana 'Kalk gündüz oldu, sıçra ve inat etme' dese;

2720 • Sen **de** ona; 'Ey güneş, gündüz olduğuna dair, hani şahid?' desen, güneş sana 'Ey kör adam, git de Allâh'tan göz iste.' cevâbını verir.

• Apaydın bir günde mum arayanın, bu arayışı, onun körlüğünü bildirir.

• Eğer sen sabah ve gündüz olduğunu görmüyorsan, gündüz olduğunda şüphen varsa, daha sabah olmadı sanıyorsan; bil ki, perde arkasındasın.

• Hiç olmazsa süs da Allâh'ın lutuf ve ihsanını bekle, bu çeşit sözlerle körlüğünü âleme yayma.[287]

[287] Spinoza "Hakk'ı ve hakîkati idrak edemeyenin vazifesi, susup oturmaktır." diye *Etika'sında* bu hususu belirtmiştir.

• Ey gündüzü arayan, dileyen kişi; gündüz ortasında "Gündüz nerede?" demen, kendini âleme rezil etmendir.

213

• Ey akıllı, fikirli kişi, hastalığın geri gelmemesini istersen, bu mânevî hekîmin önüne, paranı pulunu saç ve başını yere koy.

2730• Mânevî hastalık hekîmlerinin, yâni velîlerin gönüllerini ederseniz, kendinizi görür, halinizi bilir ve durumunuzdan utanırsınız.

• Bu gönül körlüğünün giderilmesi, halkın elinde değildir. Fakat bu hekîmler, Allâh'ın lutfu ve keremi ile hidâyet yolunu gösterirler.

• Bu mânevî hastalıkların hekîmlerine candan, gönülden kul olursan Allâh'ın lutfuna ve feyzine yol bulursun.

Sebe'lilerin peygamberleri töhmetli bilmesi.

2733• Sebe'liler; "Sizin bütün bu sözleriniz hîle ve riyâdır. Nasıl olur da Allâh Zeyd'den, Bekir'den, yâni insandan kendisine vekil tayin eder?

• Her pâdişahın elçisinin kendi cinsinden olması gerektir. Balçıktan yaratılmış insan nerede, gökleri yaratan Allâh nerede?

2735• Biz eşek beyni mi yedik ki sizin gibi sivrisinekleri devlet kuşu denilen hümâya sırdaş bilelim?

• Devlet kuşu nerede, sivrisinek nerede? Balçık nerede, Allâh nerede? Zerrenin gökteki güneşle ne ilgisi var?

• Bu ne biçim ilgi, bu ne çeşit alaka! Buna hiç akıllı bir insan inanır mı?

• Ey bizi kandırmaya çalışanlar, ey peygamberlik dâvâsı edenler, sizin haliniz şuna benzer: Tavşanın biri; 'Ben ay'ın elçisiyim, onunla eşim.' demişti.

• Fil sürüsünün korkusundan bütün hayvanlar, kaynak başına gidemez olmuşlardı.

2740• Hepsi de o dupduru saf kaynak suyundan mahrum kalmışlardı. Korkularından kaynaktan uzaklaşmışlardı. Fillerle uğraşmaya güçleri, kuvvetleri yoktu. Bu yüzden hileye baş vurdular.

• İhtiyar bir tavşan ay'ın ilk gecesi, dağ tepesinden fillere doğru şöyle bağırdı:

• 'Ey fil pâdişahı, ay'ın on dördüncü gecesi gel de kaynağın içinde sözümün doğruluğunu gör.

• Ey fillerin pâdişahı, ben ancak bir elçiyim, başka bir şey değilim. Elçiler ne bağlanır, ne esir edilir, ne sövülür, ne de onlara kızılır.'

214

• Ay diyor ki: 'Ey filler, buradan gidin, kaynak bizimdir. Buradan dağılın, uzaklasın, başka bir yere gidin.

2745• Yoksa, sizi kör ederim.' Ben pâdişahın sözünü, size söylüyorum, ben böylece günahı boynumdan attım.

• Bu kaynağı bırakıp gidin de ay'ın kılıcı ile paralanmaktan kurtulun, emin olun.

• Bu haberin doğruluğunun belirtisi de şu ki: Bir fil, su içmek için kaynağa gelince, kaynaktaki ay titremeye başlar.

• Ey fillerin pâdişahı, filan gece gel de kaynakta bu belirtiyi gör.'

• Ay'ın on beşi olunca, fil pâdişahı su içmek için kaynağa geldi.

2750• Gece vakti hortumunu suya sokunca, su dalgalandı. Ay da oynamağa, titremeye başladı.

• Ay kaynakta titreyince, fil tavşanın verdiği habere inandı."

• Ey peygamberler, biz o ahmak fillerden değiliz ki ay'ın oynaması, titremesi bizi korkutsun.

• Peygamberler ise; "Eyvahlar olsun." dediler. "Bizim candan, gönülden verdiğimiz öğütler, sizin bağlarınızı kuvvetlendirdi, sizi büsbütün imansızlığa bağladı."

Peygamberlerin, onların kınayışlarına cevap vermeleri ve örnek göstermeleri.

• "Ne yazık ki, derdinize devâ olarak verilen ilaç size can alıcı bir zehir kesildi.

2755• Cenâb-ı Hakk öfke perdesini gerdi de, bu çerağ, yâni öğütlerimiz gözlerinizdeki karanlığı artırdı.

• Sizin gibilerden biz nasıl bir reislik, bir başbuğluk isteriz? Bizim reisliğimiz, gökten bile üstündür."

2900• Sebe'liler Cebrîler gibi deliller getirerek peygamberlere dediler ki: 'Ey nasîhat verenler, yeter artık; şu sözleriniz iyi ama, bu köyde sizi duyacak, anlayacak bir adam bile yoktur.

• Allâh bizim gönüllerimizi kilitlemiştir. Onun için, sizin sözleriniz oraya girmiyor. Hiç kimse yaratanın yarattığını değiştiremez.

• O ilâhî ressam resmimizi böyle yaptı. Bu şekil, bu sûret dedikodularla, öğütlerle değişmez.

215

• İstersen, bir tasa yüz yıl boyunca; 'La'l ol!' de, eskiyip yıpranmışa da yüz sene durmadan; 'Yeni ol, yenileş!' de sen.

• Toprağa 'Su huyunu al, ona dön, onun gibi ol!', suya da 'Bal ol, süt ol!' desen, ne fayda!

2905• Gökleri yaratan da o, göklerdekileri yaratan da o; suyu, toprağı, yeryüzünü ve yeryüzünde bulunanları da yaratan O...

• Göklere dönmeyi takdir etmiş; ona saflık vermiş, suya duruluk, toprağa bulanıklık, kara yüzlülük, bir tohumu bitirip geliştirme kabiliyeti ihsan etmiş.

• Bu durumda nasıl olur da, gökyüzü çamurlaşır, çamur da, saf ve duru

bir hâl alır?

• Cenâb-ı Hakk, yarattıklarının her birine bir şey ihsan etmiş, her birine ayrı bir yol çizmiştir. Nasıl olur da bir dağ uğraşarak, çalışarak bir saman çöpü olur?”

Peygamberlerin cebrîlere cevapları.

• Peygamberler; “Evet.” dediler, “Allâh öyle vasıflar yarattı ki, onları döndürmenin, değiştirmenin imkanı yoktur.

2910• Allâh bazı arızî vasıflar da yarattı ki, onları terk etmek mümkündür. Herkesin nefretini kazanan kişi, o vasıfları terk eder, kötü huylarından vazgeçerse, herkesin sevgisini kazanır, herkes ondan râzı olur.

• Tasa ‘Altın ol!’ desen, bu söz boş bir sözdür. Ama bakıra ‘Altın ol!’ desen bunun yolu vardır.

• Kuma ‘Çamur ol!’ desen, olamaz. Fakat toprağa; ‘Çamur ol!’ desen, onun ıslanıp çamur olması mümkündür.

• Allâh öyle hastalıklar vermiştir ki, onların çâresi yoktur. Onlar da topallık, yassı burunluluk, körlük gibi şeylerdir.

• Öyle hastalıklar da vermiştir ki, baş ağrısı, ağız, yüz çarpıklığı gibi, bunların çâresi vardır.

2915• Allâh, bu ilaçları insanları iyileştirmek için yarattı; bu dertler de, ilaçlar da boş yere yaratılmış değildir.

• Aslında hastalıkların, dertlerin, illetlerin çoğunun çâresi vardır, adam akıllı ararsan ele geçer.”

• Sebe’liler dediler ki: “Ey ‘peygamberiz’ diyen kişiler, bizim bu derdimiz, devâ kabul eden dertlerden değildir.

216

• Siz yıllardır bu efsûnu okudunuz, bu öğütleri verdiniz, fakat her nefeste derdimiz arttı, bağımız kuvvetlendi.

• Hastalık ilaçla geçen bir hastalık olsaydı, hiç olmazsa bir zerresinin geçmesi gerekirdi.

2920• İnsan şeker hastası olursa, çeker ve su gelmez. Hasta, denizleri içmiş olsa; tuzsuzluğu geçmez, çünkü, içindeki su başka yere gider.

• Nihâyet el ayak şişer, içilen sular bir türlü susuzluğu gidermez.”

Peygamberlerin tekrar onlara cevap vermesi.

• Peygamberler dediler ki: “Ümitsizlik, kötü Şeydir. Allâh’ın üstünlüğüne, rahmetine hudut yoktur.[288]

[288] Bu beyitte Yûsuf Sûresi’nin 87. âyetine işaret var.

• Böyle ihsan sâhibinden ümit kesmek yakışmaz. Siz ellerinizle, onun rahmet halkasına yapışın.

• Nice işler vardır ki, önce güç görünür. Sonra o güçlük açılır, o zorluk geçer, gider.

2925• Ümitsizlikten sonra, nice ümitler kör olur. Karanlığın arkasından nice güneşler doğar.

• Farz edelim ki siz taş kesilmişsiniz, kulaklarınız da, gönülleriniz de kilitlenmiş.

• Sözümüzü kabul edip etmemenizle bizim bir işimiz yok; bizim işimiz Hakk'a teslîm olmak, buyruğuna uymaktır.

• Bize bu kulluğu, yâni peygamber olmayı, size Hakk'tan hakîkatten haber vermeyi o emretti. Söylediklerimiz onun emridir. Kendimizden, kendiliğimizden değildir.

• Bizim hayatımız, onun emirlerini yerine getirmek içindir. Eğer kumluğa ekin ek dese, tereddüt etmeden ekeriz.[289]

[289] En'am Sûresi'nin 162-163. âyetlerine işaret var.

2930• Peygamberlerin rûhlarının Allâh'tan başka dostu yoktur. Sözlerine halk inanmış, inanmamış; peygamberlerin bu işte bir ilgileri bulunmaz. Onlar sadece Hakk'tan haber verirler.

217

• Peygamberlerin yaylıkları tebliğin, haber verdikleri hakîkatlerin ücretini Allâh verir. Biz peygamberler, dost için yâni Hakk uğruna halk gözüne çirkin görünürüz, yâni onlara düşman yüzlü oluruz.[290]

[290] Şuarâ Sûresi'nin 109. âyetine işaret var.

• Biz Hakk kapısında yorulanlardan, usananlardan değiliz ki, yolun uzaklığı yüzünden her yerde durup kalalım.

• Gönlü mahzun olan, usanıp bıkan o kişidir ki, sevgilisinin ayrılık hapsine düşmüştür.

• Halbuki bizim sevgilimiz, bizim dilediğimiz canan bizimle beraberdir. O, rahmetini saçıp durmada ve canımızda ona şükür etmektedir.

2935• Bizim gönlümüzde bir lale bahçesi, bir gülşen, bir gül bahçesi vardır. İhtiyarlık, solgunluk, perişanlık oraya girecek yol bulamaz.

• Biz daima ter ü tazeyiz, genciz, güzeliz, şiriniz; daima güleriz, nazlıyız, naziğiz.

• Bizce yüz yıl ile bir saatlik zaman birdir. Uzun yol, kısa zaman bize göre yoktur.[291]

[291] Sûfilerce "tayy-i mekân" ve "tayy-i zaman" diye iki hareket vardır. Tayy-i mekân; bir an içinde, en uzak bir yere gidebilme gücüdür. Tayy-i zaman ise; bir an içine bir çok senelerin vakalarını sıkıştırmak kudretidir. Allâh zaman içinde zaman halk eder. Mirâç'ta olduğu gibi, Peygamber Efendimiz amcazâdesi Ümmü Hanî'nin evine gitmiş orada dinlenmek için uzanmışlardı. O anda Mirac'a dâvet buyuruldu. Önce Kudüs'e kadar götürüldü. Oradan göklere çıkarıldı. Cennet ve cehennemi gördü. Allâh'ı görmek şerefine nâil oldu. Yeryüzüne döndüğü zaman yatmış olduğu yerin sıcaklığı henüz geçmemişti. Göklerde dolaşmasını bir tarafa bıraksak bile, Mekke'den Kudüs'e kadar, o zamanın vasıtaları ile bir ayda gidilebilirdi. İşte "tayy-i mekân" böyle uzak zamânâ muhtaç hareketlerin bir an içinde oluvermesidir. Bizim gördüğümüz rüyalar, bunun küçük ve basit bir örneğidir.

• O uzunluk, kısalık bedenlere göredir. Canda, uzunluk ve kısalık hiç olur mu?

• Ashab-ı Kehf üç yüz dokuz yıl uyudu da, bu müddet onlara, gamsız kedersiz bir gün gibi geldi.

2940• Rûhları, yokluktan, bedenlerine geri dönünce, yâni uyandıkları zaman; o uzun müddet onlara bir gün kadar göründü.[292]

[292] Çünkü onların rûhları, bize yok gibi gelen ervah âlemine gitmişti. Bu dünyanın üç yüz senesi, o âlemin bir günü kadardı. Kehf Sûresi'nin 25. âyetinde "Mağaralarında üç yüz dokuz sene kalıp uyudular." denmektedir.

•Rûhlar âleminde gece, gündüz, ay, sene bulunmayınca, orada ihtiyarlık, tokluk ve usanmak olur mu?

218

• Yokluk gülistanında, insan kendinden geçer, oradaki sarhoşluk, Allâh'ın lûtuf şarabının verdiği mestliktir.

• Bir şeyi tatmayan, onun lezzetini bilmez. Pislik böceği, gül kokusunu duyar mı?

• Allâh’ın lûtuf şarabı ve onun verdiği zevk vehme sığmaz; vehme sığaydı, vehme sığan şeyler gibi o da yokluk olur, giderdi.

2945• Cehennem nasıl olur da, cenneti aklına getirir? Çirkin bir domuzda güzel bir yüz bulunur mu?

• Ey yol arayan kişi! Aklını başına al da, böyle bir mânevî lokma ağzına kadar gelmiş iken, kendi elinle boğazını sıkma, yâni bu lokmayı kaçırma.

• Biz sarp yolları aştık ve bize uyanlara Hakk yolunu kolaylaştırdık.”[293]

[293] Cenab-ı Peygamber, masum bir nebî iken sabahlara kadar namaz kılmaktan ayakları şişmiş, onun üzerine Taha Sûresi nâzil olmuştu. Onun ilk âyeti; “Meşakkat verilsin diye sana *Kur’ân’*\ indirmedik.” Niçin bu kadar ibâdetle meşgul olduğunu soran sahabelerine şöyle cevap vermişti: “Ben Allâh’a ibâdetle şükranda bulunan bir kul olmayayım mı?” Onun kâmil varislerinden bulunan Hz. Mevlânâ da çok ibâdet ve riyâzatla meşgul olurdu. Sebebini soranlara: “Bize nisbeti olanlar için çalışıyoruz.” derdi, işte bu sebepledir ki, bu beyitlerde Hz. Mevlânâ müridlerine; “Biz bu yolu kolaylaştırdık.” diye buyuruyor. Gerçekten de *Mesnevî-i Şerif* Hakk’tan, hakîkatlerden bahseden bir kitap olmakla beraber, mânâca çok yüksek hakîkatlere de temas ederken, mevzulara göre kullandığı ifade, diğer tasavvuf kitapları gibi anlaşılması güç değildir. Herkes istidâdı nisbetinde ondan bir şey anlar, dolayısıyla istifade eder. Kimi hikâyelerini dinler zevk alır, kimi kıssanın hissesinden feyz alır, yâni hikâyelerin ötesinde bulunan hakîkatlerin sırrına erer.

• Sebe’ kavmi peygamberlerine dediler ki: “Siz kendinizce uğurlusunuz, ama bizce uğursuzsunuz, bize zıtsınız, aykırısınız.

• Bizim rûhlarımızda üzüntü yoktur. Siz geldiniz, sözlerinizle bizim rahatımızı bozdunuz, bizi gama, kedere, sıkıntıya soktunuz.

2950• Biz, birbirimizle uzlaşmış, birlik halinde yaşıyorduk. Sizin kötü haberleriniz yüzünden birlik bozuldu. Aramızda, yüzlerce ayrılık, aykırılık belirdi.

• Biz önce şeker yiyen develer gibi neşeli idik, sizin yüzünüzden ölümü düşünen baykuşlara döndük.

• Nereye bir gam masalı yayılmışsa, nerede kötü bir ses duyulmuşsa, dünyanın neresinde bir kötüye yoruş varsa, nerede bir kötüye dönüş, çarpılmış azab duyulursa;

• Hepsi de sizin hikâyelerinizden, sizin kötüye yoruşunuzdan meydana gelmiş; hırsınız, düşkünlüğünüz hep gam koparmada, azap duyurmadadır.”

219

2955• Peygamberler dediler ki: “İyiye, kötüye yoruş, sizin canınızın içindedir. Yâni sizinle beraberdir.”

• Tehlikeli bir yerde yatıp uyumuş olsan, bir ejderha da baş uçundan sana doğru gelmeye baslarsa;

• Seni seven, sana acıyan biri de, ‘Çabuk kalk, yoksa ejderha yutacak.’ diye seni uyandırırsa;

• Sen ona ‘Neden kötüye yoruyorsun?’ der misin? Yormak da ne? Kalk da ne olduğunu apaçık gör.

• Sana acıyan o kişidir. Ben seni kötü yollara düşmekten alıkoyuyor, kurtarıyorum da, selâmet sarayına götürüyorum.”

2960• Peygamber gizli şeyleri bilir, bu yüzden o dünya halkının görmediği şeyleri görmüştür.

• Eğer bir hekîm “Sana koruk yeme, onun yenmesi, seni rahatsız eder, hastalık getirir.” derse;

• Sen ona “Neden rahatsız eder?” deyip, sana öğüt vereni suçlar mısın?

3077• Bu yüzdendir ki, Peygamberler, imansızların imâna gelmediklerinden üzülerek; “Şuna buna ne vakte kadar vaaz vereceğiz, nasihat edeceğiz?” dediler ve bunu hatırlarına getirdiler.

• “Ne vakte kadar boş yere soğuk demir döveceğiz? Ne zamânâ kadar sadece bedenden ibâret olan bu sapıkları, doğru yola getirmek için nefes tüketeceğiz?”

3081• Bunu böyle bil, bil ama ihtiyat ve gayret atını da ok gibi sür. Yâni dâvette kusur etme, çünkü, Allâh “Emirlerimi tebliğ et, bildir.” diye buyurdu. Onun emrinden dışarı çıkmaya imkân yoktur.

Bir hırsıza “Gece yarısı bir duvarın dibinde ne yapıyorsun?” demeleri, hırsızın da “Burada davul çalıyorum.” demesi.

2799• Şu örneği duy, şu fıkrayı dinle: Gece yarısı becerikli bir hırsız, bir duvarın dibini delmeye uğraşıyordu.

• Ev sâhibi hasta idi; yarı uyuyor, yarı uyanık, yavaş yavaş bir “tik, tik” sesi duyuyordu.

220

• Dama çıktı, başını aşağıya eğdi de ona; “Babalık!” dedi, “Orada ne yapıyorsun?

• Hayrola gece yarışı ne işe koyulmuşsun? Kimsin sen?” Hırsız; “Ey yüce kişi ben davulcuyum.” dedi.

• Hasta “Peki orada ne yapıyorsun?” deyince, hırsız; “Davul çalıyorum.” dedi. “Hani davulun nerede?” deyince,

• Hırsız dedi ki: “Davulun sesini yarın duyarsın, ‘Eyvahlar olsun, amanın’ derken, kulağına gelir.”

2805• Yukarıda Sebe’lilerin peygamberleri inkâr ederken anlattıkları tavşan masalı da yalandır, doğru değildir, uydurmadır. Sen o uydurma masalın sırrını da anlayamadın.

Tavşanın gökteki “ay”dan, elçi olarak file haber getirmesini inkâr ettiler ya, işte o uydurma masalın sırrı, hakîkati;

• Hikâyede geçen tavşandan maksat, bil ki hayasız, yüzsüz şeytandır. O da senin fil gibi güçlü olan nefs-i emmârene elçi olarak gelmiştir.

• Böylece o ahmak nefsi, Hızır(a.s.)’ın içtiği ab-ı hayattan mahrum etti.

• Sen ise o masala ters mânâ verdin ve küfür söyledin; o halde Hakk’tan gelecek cezaya hazır ol.

• Kaynağın saf berrak suyunda ay’ın titrediğini, oynadığını ve tavşanın filleri korkuttuğunu söyledik.

2810• Evet, tavşanla filin, fil ile suyun hikâyesini, fillerin suda titreyen ay’dan korktuklarını anlattık.

• Ey ham körler, bu ay halkın ve halkın ileri gelenlerinin kul oldukları ilâhî ay’a nasıl benzer?

• Ay nedir? Güneş nedir? Gökler nedir? Akıl nedir? Nefis nedir? Melek nedir? Bunların hepsi de onun yarattığı, hepsi de onun emrinde..

• Hattâ güneşin, güneşinin güneşi de nedir? Bu sözü nasıl söylüyorum? Yoksa uykuda mıyım? Sayıklıyor muyum?

• Ey yol sapıtmış kişiler, pâdişahların öfkesi yüz binlerce şehri alt üst etmiştir.

2815• O öfke sebebiyle dağ bile yarılır, yüz parça olur; güneş de değirmen eşeği gibi döner, durur.

221

• Velîlerin öfkesi bulutu kurutur, gönüllerin öfkesi ise âlemleri yakar, yıkar.

• Ey kefensiz ve yıkanmamış ölüler, Lût kavminin şehir ve kasabalarını görün, onların yere geçtiklerini düşünün.

• Zaten fil de ne oluyor ki? Üç tane uçan kuş o fillerin kemiklerini kırdı, ezdi.

• Kuşların en zayıfı ebabildir. Ebâbil kuşları, fillerin derilerini bir daha yama kabul etmez şekilde yırttı.

2820• Nûh tufanını duymayan, Yâhut Firavun’un ordusu ile Hz. Mûsâ’nın savaşını işitmeyen kim vardır?

• Rûh gibi olan Hz. Mûsâ onları kırdı geçirdi, sularda boğdu. Su da, onları zerre zerre parçaladı.

• Sâlih(a.s.)'in kavmi olan Semûdluların ahvalini ve Hûd(a.s.)'ın peygamber olarak gönderildiği Ad kavmini, şiddetli kasırgaların nasıl mahvettiğini duymayan var mı?

• Bir kerecik olsun gözünü aç da bak; savaşta filleri bile öldüren, filler gibi güçlü kahramanları düşün, onlar neredeler, ne oldular?

• Öyle güçlü filler, öyle zâlim pâdişahlar, temiz insanların gönül öfkelerinin altında taşlanıp duruyorlar.

2825• Zaman geçince, daima mânevî karanlıklardan mânevî karanlıklara gidiyorlar; zâlimlere ne bir yardımcı var, ne de bir acıyan. Çünkü onlar, bu kubbede hoş bir sada bırakmadılar.

• Yoksa siz iyi namı, kötü namı işitmediniz mi? Herkes, hakîkati gördü de siz görmediniz mi?

• Siz görülmüş şeyi hiç görülmemiş sayıyorsunuz ama, ölüm, gözlerinizi iyice açacaktır.

• Öyle farzet ki, dünya güneş ve nûr ile doludur. Sen kör gibi karanlığa, küfür ve günaha doğru gidersen;

• O ilâhî nûrdan nasibsiz kalırsan, kerem sâhibi olan ay'a, yâni velîye karşı penceredeki kamış olursun.

2830• Sen güneşten (yâni imandan) çıkmışsın da küfür ve isyan kuyusuna girmişsin, bunda rûhanî âlemlerin ne kabahati var?

• Bir rûh, kurtluk sıfatında kalacak olursa, Yûsuf'un yüzünü nasıl görebilir? Söyle?

• Dâvud (a.s.)'ın sesi (Zebur okuyuşu) dağlara, taşlara tesir etti de, o taş yürekliler o güzel sesleri duyamadılar.

222

• Her zaman akıl ve insafa aferinler olsun, çünkü hidâyete vasıta olan, insanı doğru yola ulaştıran onlardır. Allâh doğru yolu daha da iyi bilir.

• Ey Sebe'liler, o büyük ve yüce peygamberlere inanın ve rûhu kendine kul etmiş olan Cenâb-ı Hakk'a da îmân edin.

2835• Peygamberleri gerçek bilin, onlara inanın; onlar bu madde dünyasına doğmuş mânâ güneşleridir. Kıyâmet azaplarından sizi kurtaracak onlardır.

• Onları gerçek bilin, onlara inanın, onlar parıl parıl parlayan ay gibidirler. Ötelere, mahşer yerine varmadan önce, sizi temin eden, sizi nûrlandıran onlardır.

• Peygamberleri tasdîk edin, onları gerçek bilin. Onlara inanın. Çünkü onlar, imansızlık karanlığının nûrlar saçan îmân kandilleridir. Kendilerine ikramda bulunun... Saygı gösterin; onlar ümit kapılarının anahtarlarıdır.

• Sizden bir haber, bir menfaat, bir karşılık beklemeyen peygamberleri gerçek bilin de sapıklığa düşmeyin, başkalarını da azdırmayın.

• Bırak şu Arapça'yı; Farsça söyleyelim; ey balçıktan yaratılmış olan, sen, o güzeller güzelinin uşağı ol, yâni Hakk'ın kulu ol.

2840• Kendinize gelin de, o mânevî pâdişahların, Allâh'ın birliğine şehâdet ettiklerini işitin; gökler bile onları gerçekledi, onlara inandı.

İhtiyatın anlamı ve ihtiyatlı kişinin hali.

• Yâ önce gelip geçen kavimlerin hallerine bakın, ibret alın, Yâhut sonradan gelenlere doğru ihtiyatla uçun.

• İhtiyat nedir? îki tedbîrden hangisi seni tehlikeye düşmekten alıkoyacaksa onu yapmaktır.

• Birisi sana; “Gideceğin şu yedi günlük yolda, hiç su yoktur. Ancak ayakları yakan kum vardır.” dese,

• Başka birisi de; “Bu söz yalandır, yolda her gece akan bir çeşme göreceksin.” haberini verse;

2845• İhtiyat odur ki; yanına su alır, susuz kalmak korkusundan kurtulur, ve doğru hareket etmiş olursun.[294]

[294] Cenâb-ı Hakk *Kur'ân-ı Kerîm'de;* Bakara Sûresi'nin 197. âyetinde: “Âhiret yolculuğu için azık tedarik ediniz. Azıkların en hayırlısı takvadır.” diye buyurmaktadır. Bilindiği gibi takva; Cenâb-ı Hakk'tan çekinmek, korkmak. Onun yap dediğini yapmak, yapma dediğini yapmamaktır. Allâh'tan korkmak, cehennemden korkmak değildir. Allâh'ın sevgisini kaybetmekten korkmaktır. Bize çok lutuflarda bulunan Rabbimizi sevmek, onun sevgisini kaybetmemek için, emirlerine uymak, nehiylerinden kaçınmak gerekmektedir. Bir beyitte denilmiştir ki: “Âşıkların yolunun azığı kederdir, göz yaşıdır ve âhdır. Yol işte böyledir. Haydi bakalım, bismillah, kimin yolculuğa niyeti vardır.” Eşrefoğlu Rumî hazretleri de:

“Ol dost için ağuları,
Şeker gibi yutmak gerek.” diye buyurmuştur.

223

• Eğer yolda su varsa, taşıdığın suyu döker, tazesini içer ve kabını doldurursun, fakat ya yolda su yoksa; eyvahlar olsun susuz yola düşene...[295]

[295] Bütün insanların kaçınamayacakları bir yolculuk vardır. Hergün bu âhiret yolculuğuna çıkanlar var. Biz de muhakkak bir gün çıkacağız. Allâh ve peygamberi bu zorunlu yolculuğun sonunda, bir âhiret âlemi, âhirette azap ve nimet olduğunu haber vermiştir. Bu sebeple bizim de o yol için azık hazırlamamız, yâni ibâdet etmemiz ve elimizden geldiği kadar fakirlere yardımda bulunmamız gerekir. Bu yapacağımız şeyler ihlâs ile olursa, o yolda ve gidilecek yerde işimize yarar. “Sonumuz topraktır.” diyen inkârcılar gibi aldanır da yol hazırlığı yapmazsak, halimiz ne olur? Biz bu yolun sonunda başka bir âlem var, bir âhiret var, diye hazırlıklı olmakla ne kaybederiz? Fakat inkârcılar gibi “yok” diye gideriz de, ya var çıkarsa, o vakit büyük felâket, musîbet bizim içindir. Hz. Ali buyurmuştur ki: “Hekim ile müneccim; 'Âhiret ve mahşer yoktur.' dediler, ben de; 'Haydi işinize gidin, eğer sizin dediğiniz doğru ise, ben hiç bir şey kaybetmiş olmam, fakat benim inandığım gerçekleştiği zaman sizin vay halinize' dedim.”

• Ey Allâh'ın halîfesi olan ademoğulları! insaflı olun, doğru hareket edin de, kıyâmet günü için ihtiyatlı bulunun.[296]

[296] “Hani Rabbin meleklere; 'Muhakkak ben yeryüzünde, bir halîfe yaratacağım.' demişti. Melekler de; 'Biz seni hamdinle tesbih ve seni takdîs edip dururken dünyada bozgunculuk edecek, kanlar dökecek kimse mi yaratacaksın?' demişlerdi.” (Bakara Sûresi, 30) âyeti gereğince Hz. Âdem yeryüzünde halîfe olarak yaratılmıştır. Halîfe, birinin namına hareket eden demektir. Etten ve kemikten bir külçe olan bu fânî mahlûk Allâh'a nasıl halîfe olur? İnsanın kendinde bulunan ilâhî emanet dolayısıyla, yaratıcı ile gizli bir ahdi vardır. Haşa insan Allâh değildir, Allâh olamaz, fakat Allâh'tan da ayrı değildir. Cenâb-ı Hakk; “Ey kulum, sen nerede olursan ol, ben seninle beraberim.” (Hadîd Sûresi, 4) demiyor mu? İnsan benliğinden kurtulur, nefsanî isteklerinden tamamıyla yakasını sıyırırsa ve *Kur'ân* ahlakı ile ahlaklanıp kâmil insan mertebesine ererse, o zaman maddî varlığı ile değil mânevî varlığı ile Hakk'ın halîfesi olmaya hak kazanır. Mevlânâ şu beyitlerde bu hakîkate işaret etmiştir:

“Şu anlaşıldı ki, biz şu görünen bedenden ibâret değiliz; bunun ötesinde biz, Allâh ile beraber yaşıyoruz.”

“Şu bedenimiz, şu insan şeklinde görülen maddî varlığımız, bizim gerçek varlığımızın perdesi, yüz örtüşüdür. Aslında biz bütün secde edenlerin kıblesiyiz.”

224

Bize insanlığımızı kaybettiren en büyük düşmanımız şeytandır.

• O düşman yok mu? O düşman sizin atanıza da kin güttü de, onu yasaklanmış ağacın meyvesinden yemeye teşvîk ederek bulunduğu yüksek makamdan (yâni cennetten) zindana (yâni yeryüzüne) sürgün ettirdi.

• O gönül satrancının şahı olan Hz. Âdem'i mat etti de, onu cennetten çıkardı, birçok âfetlere maruz bıraktı.

2850• Şeytan birkaç yerde Hz. Âdem'le savaşa girdi. Haysiyetini, şerefini kırmak, onu küçük düşürerek yüzünü sarartmak için oyunlar yaptı, nihâyet onu yere yıktı.

• Şeytan Âdem gibi bir pehlivana böyle yaptı. Ey ademoğulları, şeytanı gevşek ve güçsüz sanmayın.

• O hasetçi şeytan, bizim anamızın babamızın şeref tacını, süslü elbiselerini el çabukluğu ile çalıverdi.

• Onları çıplak, hor ve hakîr bir hale getirdi de. Âdem (a.s.) yıllarca, zârî zârî ağladı.

• Döktüğü göz yaşlarından bitkiler bitti. Hakk'a karşı gelenler, isyan edenler defterine yazıldım diye, ağladıkça ağladı.

2855• Hz. Âdem gibi büyük bir varlık, şeytan yüzünden saçını, başını yolarsa, onun hîlesini sen kıyas et...

• Ey balçığa tapanlar, yâni balçıktan yaratılmış bedenlere gönül verenler, şeytanın şerrinden sakının ve onun başına "la havle" kılıcı ile vurun.[297]

[297] insana şeytanın vesvesesi girecek otursa; "Kudret ve kuvvet ancak Allâh'ındır." demek olan mânâsını bilerek, ihlâsla;

"Lâ havle velâ kuvvete illâ billâhilaliyyilazîm" diye söylerse, o vakit şeytan def olur gider.

• Ondan sakının, o sizi pusudan görüp durmada; ama siz onu göremezsiniz.

225

• Avcı, yâni şeytan; dünya hırsı, para sevgisi, yüksek mevki arzusu, hiddet ve şehvet yemlerini saçar durur. Yemler meydandadır. Fakat bu yemlerin başımıza getireceği felâketler gizlidir; o görünmez.

• Nerede yem görürsen ondan sakın, sakın ki tuzağa düşmeyesin. Kolun kanadın bağlanmasın.

2860• Şeytanın saçtığı yemlere kapılmayan kuş, hîlesi tuzağı olmayan hakîkat sahrasından gıdalanır, orada yem yer.

• Hakîkat sahrasından gıdalanan kuş, aldığı mânevî gıdayı yer de, şeytanın tuzağından kurtulur, böylece onun kolu, kanadı bağlanmaz.

• Bir kuş, bir duvarın üstüne kondu. Onun gözü, tuzaktaki yemi gördü.

• O kuşun bir gözü, hakîkat ovasında idi. Bir gözü de, dünya hırsından ötürü şeytanın saçtığı yemlerde idi.

• Şeytanın saçtığı yemlere düşen bakışı ile hakîkat sahrasına olan bakışı arasında savaş başlar. Yemlere bakan bakışı üstün gelirse akıl, irfân ve sağduyu başından gider.

2865• Başka bir kuş ise; bu tereddüdü bıraktı, yeme bakmadan vazgeçti, hakîkat ovasına uçtu, gitti.

• Ne mutlu ona! Neşeli bir halde kanat çırptı da, sonunda nefsanî duygularından kurtulmuş, hürriyete kavuşmuş, üstün varlıklara imam oldu.

• Ona uyan kişi de kurtuldu. Eminlik, hürriyet makamına geçti, oturdu.

• Çünkü onun gönlü ihtiyatlı kişilerin pâdişahı oldu da, bu yüzden gül bahçesi, çimenlik onun durağı haline geldi.

• İhtiyat ondan râzı, o da ihtiyattan râzıdır, işte, sen de bir karara varacaksan, bir şeye sarılacaksan böyle yap...

2870• Ey hırslı kişi, çok defa hırs tuzağına düştün, kaç defa boğazını kesilmeye verdin.

• Sonra tevbe etmişsin; tövbeleri kabul eden Allâh, tevbeni kabul etti de seni sevindirdi.[298]

[298] Bu beyitte Şûrâ Sûresi'nin şu meâldeki 25. âyetine işaret var: "O kullarının tevbesini kabul eden, kötü hareketlerin; tevbe ile bağışlayan, ne işlerseniz bilendir." Cenâb-ı Hakk'a tevbesini bozanlar ve günahlarını tekrarlayanlar hakkında da Allâh'ın af ve mağfiretini değiştireceğine dair İsra Sûresi'nin şu meâldeki 8. âyetine işaret var: "Tevbe ederseniz, Rabbinizin sizi esirgeyeceğini umabilirsiniz; eğer tekrar fesâda düşerseniz, o da sizi cezalandırmaya döner."

226

• Cenâb-ı Hakk buyurdu ki: "Tevbenizi bozarsanız, biz de azaba döneriz; biz yapılan işleri, o işlere uygun karşılıklarla eş eyledik."[299]

[299] Bu beyitte Zilzâl Sûresi'nin 7-8. âyetlerine işaret vardır.

• Çünkü birinin esini alıp yanıma getirirsem, eşi de arkamdan koşa koşa gelir.

• İnsanların yaptıkları amelleri, işleri; eseri ile, yâni cezası ile, karşılığı ile eş yarattık; eş gelince, öbür eşi de gelir ulaşır.[300]

[300] Yâni yaptığınız amel hayır ise, karşılığı mükafattır. O da beraber gelir. Keza yaptığınız amel şer ise; karşılığı mücazattır ki, o da birlikte gelir. Rahmân ve Rahîm olan Allâh, onu affetsin ve işlerini mukaddes buyursun.

2875 • Bir saldırgan bir kadının kocasını yakalayıp götürse, karışı onun arkasından çıkar gelir, esini arar.

• Sonra bir kere daha bu tuzağa geldiniz, yâni günah işlediniz, tevbenin gözüne, bir kere daha, toprak saçtınız.

• Tövbeleri kabul eden Allâh, tekrar şeytanın düğümünü çözdü de, sizi nefsin hîlesinden kurtardı. “Kendinize gelin, bu tarafa gitmeyin.” dedi,

• Fakat yine unutuş pervanesi uçup geldi, canınızı, tekrar günah ateşine doğru çekti götürdü.

• Ey pervane gibi günah ateşine koşan insan, suç işlemekte olduğunu unutma, yaptıklarının karşılığını göreceğinden şüphelenme. Hakk’a doğru yükselmek için ibâdetlerle kazandığın kanatlar, günah ateşinde yanmış, rûhanî zevklerin, gönül neşen yok olmuştu. Sen şimdi aklını başına al da, şu yanmış yakılmış kanatlarına bak.

2880• Günah tuzağından bir kere kurtulunca, bunun şükrü; bir daha o tuzak bulunan yere gitmemen, onun etrafında hiç dolaşmamandır.

• Tuzaktan kurtulma nimetine karşı şükür edersen, Allâh sana tuzaksız, düşman korkuşu olmayan bir rızık verir.

• Sizi o tuzaktan azat etmesi, en büyük bir nimettir. Hakk’ın o nimetini yad ile şükretmen gerek.

• Başına gelen nice belalarda; “Allâh’ım!” dedin. “Beni şu tuzaklardan kurtar.” Hem de kaç kerre dedin.

• “Kurtar da, sana şöyle hizmet edeyim, ibâdet edeyim, şeytanın gözüne toprak saçayım.” dedin, sonra bu sözleri unuttun, tevbeyi bozup boyuna günaha girdin.

227

Her kış köpeklerin “Yaz gelince kendimize kışın barınmak için bir ev yapalım.” diye ahdetmelerinin hikâyesi.

2885• Kış gelince, sokak köpeği bir köşeye büzülür, kışın soğuğu onu öyle ezer, öyle perişan bir hale getirir ki:

• “Bu soğuktan kurtulmam için, sığınabilecek taştan bir ev yapmam gerek.” diye kendi kendine söylenir. “Bu küçük gövdeme elbette bir kulübe yapabilirim.”

• “Yaz gelince, dişimle, tırnağımla çalışayım, kış için bir taş ev kurayım.”

• Fakat yaz gelince; gelişir, kemikleri canlanır, derisi gevşer, hoşlanır.

• O kendisini koskocaman görür de; “Ey efendi, bu iri yarı vücutla sen hangi eve sığabilirsin?” der.

2890• Sağda, solda yiyecek bulur, semirir, tembelliğe dalar; karnı tok, sırtı pek, kendine güvenmiş bir halde, bir gölgeye çekilir, yatar, uyur.

• Gönlü ona; “Amca!” der, “Gel kendine bir ev yap!” “Fakat iyi ama, bu kalıpla ben, eve nasıl sığabilirim, söyle?” diye cevap verir.

• Ey insanoğlu, sen de bir belaya, bir derde düştüğün zaman, hırs kemiklerin büzülür, incelir, sen de küçülür, kalırsın.

• O zaman, kendi kendine günah ıztırablarından, belalardan kurtulmak için tevbeden bir ev yapayım da, kışın orada barınayım, dersin.

• Fakat, dertten, beladan kurtulunca; hırsın artar da, köpek gibi sen de ev yapmak sevdâsından vazgeçersin.

Nimete şükretmek, nimetten daha hoştur.

2895• Nimete şükretmek, nimetten daha hoştur, şükür seven kimse, şükrü bırakır da nimet tarafına gider mi?

• Şükretmek nimetin canıdır. Nimet ise deri gibidir, kabuk gibidir. Çünkü seni, dostun kapısına ancak şükür götürür.

• Nimet insana, gaflet verir. Şükretmek ise uyanıklık getirir. Sen aklını başına al da, şükür tuzağı ile nimet avla.[301]

[301] İbrahim Sûresi'nin 7. âyetinde şöyle buyurulur: "Eğer nimetlerime şükrederseniz, onu size mutlaka artırırım. Eğer nimetlerimi görmemezlikten gelir, şükretmez iseniz, benim azabım hakîkaten çok şiddetlidir." Bir hadîs-i şerifte duyurulmuştur ki: "İnsanlara teşekkür etmeyen, Allâh'a şükretmemiş sayılır." Şiblî Hazretleri de buyurmuştur ki: "Şükür, nimeti değil, nimeti vereni görmektir."

228

• Şükür nimeti, gözünü doyurur, seni bey yapar da fakirlere yüzlerce nimet saçarsın.

• Sen Allâh'ın yemeğinden, yemişinden doyuncaya kadar ye, karnın doysun, aç gözlülüğün de geçsin; şunun bunun kapışını çalıp artık bir şey istemeyesin.

Velîler birbirlerini özlerler, ararlar ve anarlar.

2296• Ey gâfil, sen dersin ki; "Bir velî Allâh'a ulaşmış, Allâh ile mânen beraber iken, nasıl olur da yine insanı anar, onu zikreder."

• Ey zavallı! Sen onları insan gördün, yâni onların maddî varlıklarını, bedenlerini gördün, onları rûh olarak göremedin. Onların mânevî yönlerini anlayamadın.

• Ey ham kişi, sen onları da sâir insanlar gibi etten ve kemikten ibâret bir varlık olarak görüyorsun.

• Mel'ün İblis de, Âdem'in yaratılışını görmüş; Cenâb-ı Hakk'ın "Âdem'e secde ediniz." emrine karşı; "Ben ateşten yaratıldım. Âdem ise balçıktan yaratıldı." demişti. Sen de velîleri, şeytanın Âdem'i gördüğü gibi görüyorsun. Onların mânevî yüzünü göremiyorsun.

2300• Şeytanca olan gözü bir an için kapa da, şeytanca görüşünden kurtul; ne zamânâ kadar yalnız sûreti, şekli, dış görünüşü görüp duracaksın?

2758• Güneşi zerre gibi gören gözünüze yazıklar olsun.

• Eşi ve benzeri olmayan Hz. Âdem'i, İblis'in gözü balçıktan başka bir şey olarak görmedi.

2760• İblisçe bakış, Hz. Âdem'in baharını, ona kara kış gösterdi. Çünkü, yurdu neresi ise, o oradan baktı da öyle gördü.

• Nice devlet, nice saadet vardır ki bazen saadetten mahrum kişinin kârşısına çıkar da, o kişide kabiliyet olmadığı için, ondan geri döner gider.

• Nice sevgili vardır ki, tanınmadan, bir bahtsızın karşısına çıkar da, o gâfil onunla aşk oyununa girişmez.

• Göze bu yanlış görüşü veren bizim bahtsızlığımızdır. Gönlü, halden hale çeviren kötü kazâ ve kaderimizdir.

229

• Taştan yontulup yapılan put size kıble oldu da, bu yüzden lanetin, körlüğün gölgesinde kaldınız.

Siz, kendinize, kendi sıfatınıza âşık olduğunuz için Allâh'ın yarattıklarına bakmıyorsunuz.

2765• İnancınıza göre taştan yonttuğunuz put, Allâh'a eşit oluyor da, akıl ve rûh sâhibi bir kâmil insan, neden Hakk'ın sırdaşı ve peygamberi olamıyor?

• Ölmüş sivrisinekler gibi olan putlar, devlet kuşuna ortak oluyor da, diri bir insan nasıl oluyor da, pâdişahlar pâdişahına sırdaş olmaya layık görülmüyor?

• Yoksa cansız put, sizin elinizden çıktığı için, sizin yontup yaptığınızdan ötürü mü, Allâh'a ortak olmaya layık bulunuyor? Allâh'ın yarattığı canlı sivrisinek Allâh'a sırdaş olmaya değer.

• Siz kendinize; bencilliğinizden ötürü kendi sanatınıza âşıksınız. Allâh'ın yarattıklarını göremiyorsunuz. Zaten yılanların kuyruklarına yılan başları yakışır.

• Ne o kuyrukta bir devlet, bir nimet vardır, ne o başta bir rahatlık, bir sağlık vardır.

2770 • Yılanın kuyruğu kıvrılır, başının etrafında döner, dolanır. O iki dost birbirine layıktır.[302]

[302] Bu yılan başı ile kuyruğundan maksat: Helâl, haram demeyip servet kazanmış olan zenginler ile, onların servetleridir. Zenginler ve mevkî sâhibi zâlimler ile onların kuyrukları etrafında bulunanlar.

Kaderin hükmü her şeyi uygun olarak yerli yerine koymuştur.

• Eğer hoşça dinleyecek ve anlayacak olursan, Hakîm Gaznevî *îlahî-name* adındaki eserinde şöyle buyurur:[303]

[303] Mevlânâ'nın Hakîm Gaznevî diye andığı, mutasavvıf, büyük şair, bir rivâyete göre 576/1180, bir rivâyete göre 535/1140 senesinde vefât eden Hakîm Senâî'nin meşhur eseri *İlahî-name* Gölpınarlı merhum tarafından Türkçe'ye tercüme edilmiştir. *İlahî-nâme* Hakîm Senâî'nin *Hadîkatü'l-Hadîka* adlı eserinden kendisinin seçerek ortaya koyduğu bir eserdir. Yâni *Hadîka'mn* bir adı da *İlâhî-nâme'dir.*

230

• "Kaderin hükmüne karşı pek boşboğazlıkta bulunma. Eşeğin gövdesi, eşeğin kulağına layıktır.

• Organlar bedenlere uygundur. Sıfatlar da canlara göredir.

• Her canın sıfatı, o canı yaratan Allâh tarafından ona tam uygun olarak verilmiştir.

2775 • Sıfatı, cana eş eden Allâh, bil ki; göz gibi, yüz gibi o sıfatı cana uygun halk etmiştir.

• Güzellerdeki, çirkinlerdeki sıfatlar da, onların canlarına, huylarına uygun düşmüştür. Hakk'ın yazdığı harfler hep güzeldir, hep uygundur, hep yerindedir.

• Ey Hüseyin! Katibin elindeki kalem gibi, insanın gözü de, gönlü de Allâh'ın iki parmağı arasındadır.[304]

[304] Allâh kalpleri istediği gibi çevirir. Bu sebepledir ki Peygamber Efendimiz; "Ey kalpleri ve gözleri çeviren Allâh, beni dinin üzerinde sabit kıl." diye duâ ederdi. Hadîsi rivâyet eden Hz. Enes buyuruyor ki: "Ben; 'Yâ Rasûlallâh, sana ve getirdiğin din hükümlerine îmân ettik, bizim için âhirette korkar mısın?' diye sordum. 'Âdem evlâdının kalpleri, Allâh'ın parmaklarından iki parmak arasındadır, o kalpleri dilediği gibi çevirir' diye buyurdu."

• Lutuf ve kahır parmakları arasındaki gönül kalemi, bu parmaklar yüzünden bazen sıkıntıya düşer, bazen feraha çıkar.

• Ey gönül kalemi! Allâh'ın büyüklüğünü, kudretini seziyor isen, bak
da gör. Sen kimin parmakları arasındasın; bu senin için ne büyük bir şereftir.

2780 • Senin bütün davranışların, bütün hareketlerin bu parmaklardandır. Başın ise lutuf, kahır, hidâyet, sapıklık yollarının geçtiği dört yol ağzındadır.

• Senin bazen doğru, bazen eğri hareketlerin; bu harflere benzeyen hallerin, o ezel katibinin yazıp bozmasından meydana gelir. Senin bir şeye teşebbüsün veya vazgeçişin de onun irâde ve takdiriyledir.

• Niyâz ve duâdan başka kurtuluş yolu yoktur. Bu halden hale girmekten, bu değişip durmadan, her kalemin, yâni her gönülün haberi yoktur.

• Bu halden hale girişleri, bu değişişleri bilse bile, kendi haddince bilir, kendi kabiliyetine göre bilir, iyilik ve kötülük yapmasında da insan, kendi kadrini ve kendi istidat ve kabiliyetini gösterir.

• Sebe'liler daha evvel anlatılan tavşan ve fil hikâyesini örnek aldılar, ama ezele kadar hîle karıştırdılar. Ezelî sırrı bilemediler. Çünkü onların peygamberlere karşı bu kadar inkâr ve ısrar göstermeleri, ezelî sır gereği idi.

231

Herkes Cenâb-ı Hakk'ın yaptığı işler hakkında örnek getiremez.

2785• Örnek getirmek; Allâh'ı, ay'a, kaynağa benzetmek ve bunlarla ilâhî dergâha ta'rîzde bulunmak sizin haddiniz midir?

• Örnek vermek, misal getirmek Allâh'a layıktır, gizli açık şeyleri bilmek de ona mahsustur.

• Sen bir şeyin iç yüzünü, sırrını ne bilirsin? Başın kel iken tutarsın saçtan, yüzden örnek getirirsin.

• Hz. Mûsâ bile elindeki değneği, asa görmüştü ama, o asa değildi; ejderha idi. Yere atılanca ağzını açtı, hakîkatinin ne olduğunu söyledi.[305]

[305] Tâhâ Sûresi'nin 17-21. âyetlerinde bu hadise anlatılmaktadır.

• Mûsâ gibi mânevî bir pâdişah, bir değneğin sırrını bilmemiş iken, sen, nasıl olur da bu tuzaktaki yem danelerinin, (yâni seni avlamak için kaderin karşına çıkardığı mecazî sevgililerin) sırrını bilirsin?

2790• Hz. Mûsâ'nın gözü bile örnekte yanılırsa, senin gibi bir fare boş yere bu işe nasıl girişebilir?

• Senin o örneğini Allâh bir ejderha şekline kor da, verdiği cevapla seni paramparça eder.

• Lânetlenmiş şeytan da bir örnek getirdi: "Beni ateşten, Âdem'i topraktan yarattın; ateş, topraktan üstündür, ben de Âdem'den üstünüm." dedi de, kıyâmete kadar Hakk'ın lânetine uğradı.

• Kârûn da, inada düştü de bu çeşit örnekler getirdi. Sonunda tahtı ile, tacı ile yerin dibine battı.[306]

[306] Kasas Sûresi'nin 76-77. âyetlerinde bu hadise vardır.

• Senin bu örneklerini, karga ile baykuş gibi bil. Onların uğursuzluğundan binlerce ev bark yıkıldı, yerle bir oldu.

2795• Nûh (a.s.) çölde sudan uzak bir yerde gemi yapıyordu. Örnek getiren yüzlerce kişi de onunla alay ediyordu.

• "Su kuyusu bile olmayan bir yerde gemi yapıyor, bu ne ahmak adam, ne şaşkın kişi." diyorlardı.

• Hz. Nûh ise şöyle diyordu: "Bu iş Allâh'ın emri ile oluyor. Bu alaylı sözlerle bir işim aksamaz."

232

Gaflet hastalığı insanı hak ve hakîkatin düşmanı yapar.

2677 • Peygamberler dediler ki: "Gönülde bir gaflet illeti peyda olur. Bu illet yüzünden, insan hakîkatin düşmanı kesilir.

• Bu gaflet hastalığı yüzünden, Allâh'ın verdiği nimet tamamıyla illet olur. Hastalıkta yenilen yemek insana nasıl kuvvet verir?

• Ey günah işlemekte ısrar eden, direnen kişi, senin karşına nice hoş şeyler gelir, gelir ama, onların hepsi de sana kötü görünür. Saf, duru su senin gözünün önünde bulanır, içilmez olur.

2680• Sen bütün bu hoş şeylere düşman oldun da, bu yüzden neye el atarsan, o şey sana kötü görünür, kötü olur.

• Sana hayat olan, dost olan kişi, gözüne hor hakîr görünür.

• Sana yabancı olan kişi, senin nazarında çok büyük ve muhterem sayılır.

.• Bütün bunların hepsi de, gönlündeki gaflet hastalığının tesiridir. Bu hastalığın zehri, bütün bedene, bütün uzuvlarına yayılır.

• Önce, bu illeti defetmek gerek. Çünkü, insanda bu illet bulundukça şeker bile ona pis görünür.

2685• Karşına çıkan her güzel şey, her iyi şey sana çirkin görünür. Kötü gelir. Hattâ âb-ı hayat elde etsen, sana ateş görünür.

• Birer mânevî hastalık olan gaflet ve kibir gibi kötü huylar ölümün ve onunla bununla didişmenin kimyası, yâni sebebidir. Bu kötü huylar insanı mânen öldürür de, o kişi artık Hakk'ı ve hakîkati aramaz olur.

• O hastalık sende bulundukça, gönlü dirilten can gıdasını yersen, o gıda bedenine gelince kokar, leş kesilir.

• Nazlarla, niyâzlarla avlanan, yâni gönülleri kazanılan azîz varlıklar sana yaklaşsalar, o azîz varlıklar sana bayağı görünürler.

• Akıllı bir kimse, başka akıllı bir kişi ile dost olunca aralarındaki sevgi gün geçtikçe artar.

2690 • Fakat nefsin aşağılık nefislerle tanışması, sevişmesi, iyice bil ki her an sevgiyi azaltır.

• Çünkü nefsanî arzular peşinde koşan dostların nefsi, tanışmada bir maksat, bir fayda gözetir. Onu bulamayınca dostluğunu çabucak bozar.

233

• Eğer dostunun yarın âhirette senden nefret etmesini istemez isen, bir akıllı kişi ile, bir akılla dost ol.[307]

[307] Zuhruf Sûresi'nin 67. âyetinin anlamı şöyledir: "Dünyada nefsanî dost olanlar, kıyâmet gününde birbirlerine düşman olacaklardır. Takva sahipleri müstesna."

• Nefsanî arzulara boyun eğmiş, nefsin zehirleri ile hastalanmış isen, eline ne alırsan al, o da hastalanır, illet kesilir.

• Eline bir mücevher alsan, taş olur; birine gönülden bağlansan, o sana düşman kesilir, seninle kavga eder.

2695• Kimsenin söylemediği, duymadığı bir nükte duysan, onun üzerinde akıl yorsan, onu anlasan, o nükte sana tatsız, zevksiz mânâsız gelir.

• Onu anladığın halde, zevkine varmadığın için, "Ben bunu çok işittim, artık eskidi. Arkadaş, sen bana bundan başka bir şey söyle" dersin.

• Bir başka taze, yepyeni bir şey duyduğunu farzet. Ertesi gün ondan da bıkar, ondan da nefret edersin.

• Sen sendeki hastalığı gidermeye bak. Hastalık geçince, her eski söz, sence, yeni bir söz olur.

• O eski söz, yepyeni dallar, budaklar verir. Yüzlerce meyve hevenkleri bitirir, yetiştirir.

Sabır ve sükut ilâhî rahmete sebep olur.

2725• Sabır ve sükut ilâhî rahmete sebep olur. Belirti ve şahit arayışın, hastalık eseridir.

• "Susun." âyeti[308] emrini kabul et ki sevgiliden susmanın karşılığı canına bir lutuf gelsin

[308] A'raf Sûresi, 204.

• Fazla sözü sat da, yerine can bağışlamayı, mevkî peşinde koşmamayı, fakirlere bol bol sadaka vermeyi satın al.

• Böyle yap da, Allâh'ın lutfu seni övsün, senâda bulunsun. Gök bile senin insanî mertebene haset etsin.

Öğüt verenleri dinlemek gerekir.

2669• Ey öğüt verenlerin sözünü dinlemeyen! Nereye gidersen git, uğursuzluk seninle beraberdir.

• Farkında değilsin, senin sırtında nefs-i emmâre yılanı dolaşıyor. Sana öğüt veren kişi, yâni velî senin sırtındaki yılanı damdan görüyor, sana haber veriyor.

• Sen seni yılandan kurtarmak isteyen kişiye "Sus" diyorsun. "Beni vehme düşürme, gamlandırma." Adam da; "Peki" diyor, "Sen o sözü söylemedim say."

• Yılan senin boynunu sokunca, senin bütün neşen, zevkin acılaşır.

• Sen o zaman öğüt verene dersin ki: "İnsana böyle mi haber verilir? Neden yenini yakanı yırtarak feryad etmedin?

• Yâhut bana damdan bir taş atsaydın da, tehlikenin gerçek olduğunu bildirseydin."

2975• O da "İyi ama sen benim sözümden inciniyordun." Sen de alay edercesine dersin ki: "Beni adam akıllı sevindirmek böyle mi olur?"

• Öğüt veren "Ben yapacağım insanlığı yaptım, seni bu tehlikeden kurtarmak istedim.

• Fakat sen kötülüğünden, öğüdümün değerini bilmedin, öğüdümden büsbütün azdın, beni incitmeye koyuldun."

• Zaten, aşağılık ve kötü insanların huyu böyledir. Onlara iyilik edince kötülük etmeye kalkışırlar.

• Nefsin isteklerine sabrederek, onun belini bük, onu hırpala, âciz bırak. Çünkü o, kötüdür. Kötüye iyilik etmeye gelmez.

2980• Bir kerem sâhibine iyilik edersen değer, o her bir iyiliğe karşılık yedi yüz iyilikte bulunur.

• Alçak birisine cefâ edersen, sana çok vefâlı bir kul olur.

• Kâfirler Allâh'ın nimetlerine karşı çakal olurlar. Fakat cehennemde "Yâ Rabbi!" diye yalvarmaya başlarlar.

Âhiret âleminde cehennemin, dünya hayatında zindanın, yâni zahmet ve meşakkatin yaratılmasının sebebi.

2983 • Kötü kişiler, cefâya düştükleri zaman kirlilikten kurtulurlar, temizlenirler. Vefâ görünce, cefâcı olurlar.

• Bu yüzdendir ki, cehennem günahkarların kulluk yeri, temizlenme yeri, mescidi olmuştur. Nitekim, eve ve insanlara alışmamış yabanî kuşun yeri tuzaktır.

235

2985• Alçak kişinin, hırsızın ibâdet yeri de zindandır. O da zindanda iken Allâh aklına gelir, Allâh'ı zikreder ve orada temizlenir.

• Aslında insanın yaratılmasından maksat, kulluk etmek, ibâdet etmektir. Bu yüzdendir ki cehennem, kulluktan kaçınan kötü kişilerin ibâdet yeri olmuştur.[309]

• İnsan her işi yapabilir, fakat yaratılışındaki esas maksat, onun Allâh'a kulluk etmesidir.

• "Ben insanları ve cinleri ancak bana ibâdet etsinler diye yarattım." âyetini oku da anla ki: insanların yaratılmasından maksat ibâdetten başka bir şey değildir.[310]

[309] Nûr Sûresi'nin şu meâldeki 65. âyetine işaret vardır: "Bana ibâdet etmekten kibirlenenler hor ve hakîr bir halde cehenneme gireceklerdir."

• Kitaptan maksat, hangi konuda yazılmışsa, o konunun gerektirdiği fenni, hüneri öğretmektir; ama dilersen o kitabı başının altına kor, yastık da yapabilirsin.

2990• Fakat o kitap aslında yastık olarak kullanılmak için yazılmamıştır. Okunmak için yazılmıştır. O kitaptan maksat bilgidir, irfândır, yol göstermek, insana faydalı olmaktır.

• Sen kılıcı çadır kazığı, yâhut mıh olarak kullanırsan, zafer yerine düşmânâ yenilmeyi tercih etmiş olursun.

• İnsanların yaratılmasından maksat, onların Hakk'ı bilmesi ve ona ibâdet etmesidir. Fakat her insanın kabiliyetine göre bir ibâdet yeri, bir ibâdet şekli vardır.

• Kerem sâhibi olan kişi, Allâh'ın lutuf ve ihsanına karşı şükrederek ibâdette bulunur. Kötü kişi ise, yoksulluk, hastalık zamanında; "Aman ya Rabbi!" diye duâya başlar.

• Şu halde, kötü kişilerin başlarına vur da yere baş koysunlar; kerem sahiplerine de ikramda bulun da meyveler versinler, iyiliklerde bulunsunlar.

2995• Şüphesiz Cenâb-ı Hakk, cehennemi kötü kişiler için, cenneti de iyi kişiler için ibâdet yeri (mescid) olarak yarattı.

• Hz. Mûsâ, o iç ağrısı gibi herkesi rahatsız edici olan kavim (yâni İsrailoğulları), kendilerini başka kavimlerden üstün görmesinler, başları eğilsin diye; Kudüs kalesinin kapısını ufak, alçacık yaptırmıştı.

[310]Zâriyât Sûresi'nin şu meâldeki 56. âyetine işaret var: "Ben cinni ve insanı ancak kulluk etsinler diye yarattım."

236

• Çünkü onlar zorba kişilerdi, dik başlı kişilerdi, onlara o alçacık kapı, yalvarış, baş eğiş yeri oldu, cehennem kesildi.

Cenâb-ı Hakk hükümdarları, Allâh'a boyun eğmeyen zorbaları yola getirmekle vazifelendirmiştir. Nasıl ki Hz. Mûsâ, Benî İsrâil'in secde edercesine eğilerek girmeleri için Kudüs kalesinin duvarına küçük ve alçacık bir kapı açtırmıştı.[311]

[311] Bu başlıkta Bakara Sûresi'nin 58. âyetine işaret vardır. Âyette; "Beyt-i Mukaddes'in kapısından secde ederek girin." diye bir emir var. Secde edercesine girmek hususunu aydınlatmak gerekir, insanın o dar kapıdan geçebilmesi için eğilmesi, yere sürünmesi, secde etmesi gerekiyor. Bunun için de kendini küçük görerek o kapıdan geçmek lazımdır. Aslında o kapı, aşk ve insanlık kapısıdır. Kendini küçültmek, gururu, şehveti, şöhreti, mevkî hırsını, zengin olmak sevdâsını, hiddeti ve bütün kötü huyları terk ederek alçak gönüllü olmak, âdetâ küçülmek icâb ediyor. Kendini büyük görenler, dünyayı kendileri yaratmış gibi böbürlenerek yürürler; kendilerini büyük, üstün insan sananlar, o kapıdan geçemeyeceklerdir.

2998 • Allâh pâdişahları etten ve kemikten küçük bir kapı olarak yarattı.[312]

[312] Pâdişah etten, kemikten nasıl kapı olabilir? Burada da mecazî bir ifade var: Allâh kapısına göre, daha doğrusu Hakk'a nisbetle pâdişahlar küçük bir kapı sayılıyor. Ne yazık ki insanlar, Allâh kapısını bırakıyorlar da, pâdişahların, zenginlerin, yüksek mevkilerde bulunanların kapılarını çalıyorlar, imam Muhammed Bakır hazretleri;

"Biz, yurdumuzun kapışıyız." diye buyurmuştu. Yâni bizim yurdumuza ancak bizden geçilir, demek istemişti. Nitekim Peygamber Efendimiz de; "Ben ilmin şehriyim, Ali de kapısıdır." diye buyurmuştu. Fransız ediplerinden Andre Cide'nin *Dar Kapı* adlı romanında, bu konu işlenmiştir. Herkes bu dar kapıdan geçemez. Bu kapıdan geçmek için kâmil insan olmak lazımdır.

• Dünyadaki insanlar, Allâh'a secde etmeye düşmandırlar da, tutarlar pâdişahlara secde ederler.

3000• Allâh, kokmuş et yığınını, bu beden pisliğini, onlara mihrap yaptı. O mihrabın adı da beydir, pâdişahtır.

• Ey dünyada mevkî sahiplerinin, zenginlerin karşısında yerlere kapananlar, sizler Hakk'ın dergâhına, o yüksek kapıya layık değilsiniz. Temiz olanlar şeker kamışı gibi mânevî şekerle doludurlar, siz içi boş birer kamışsınız.

237

• O zâlim köpeklere, bu alçaklar baş eğerler, onların huzûrunda yerlere kapanırlar. Fakat arslan gibi olan velîler, o köpeklere meyl etmezler.[313]

[313] Namık Kemâl merhum, meşhur kasîdesinde: "Köpektir zevk alan, sayyâd-ı bî-insafa hizmetten." (İnsafsız avcıya hizmet eden, o hizmetten zevk alan köpektir.) demişti. Hırsız zenginlere, yüksek mevkilerde bulunup ona buna zulm edenlere hizmet edenleri, köpeğe benzetmiştir.

• Fare tabiatlı olan insanların beği, kedi gibi hayvan tabiatlı olur. Fare kim oluyor ki arslanlardan korksun?[314]

[314] Fareler arslandan korkmazlar, fakat kediden titrerler. O huyda olan insan şeklindeki mahlûklar da Allâh'tan korkmazlar. Fakat yüksek mevkilerde bulunanlardan, zenginlerden, kuvvetli zâlimlerden korkarlar.

• O fare huylu kişiler, Allâh'ın nûru ile nûrlanmış, âdetâ Allâh'ın güneşi olmuş velîden korkmazlar da, Allâh'ın kedilerinden, köpeklerinden korkarlar.

3005• Birer hakîkat güneşi olan velîlerin virdleri: "Rabbimiz yücelerden yücedir." sözüdür. Bu ahmaklara yaraşan vird ise, Allâh'ı -haşa- yarattıklarına benzeterek, aşağı sıfatlarla övmektir.

• Fare nasıl olur da arslanlardan, yâni velîlerden korkar? Arslanlardan korkanlar, göbeklerinde misk bulunan ceylanlardır. Yâni gerçek bilginlerdir.[315]

[315] Fâtır Sûresi'nin 28. âyetinin mânâsı şöyle: "Allâh'tan kulları içinde ancak alimler korkar." Maddî yönde ilerlemiş, ordinaryüs prof. olmuş, fakat ârif olmamış bir kimse Allâh'tan korkmaz, gerçek alim, hakîkati gören ârif korkar. Bir hadîste; "Ben Allâh'ı en iyi bileninizim ve Allâh'tan en çok korkanınızım." diye buyurulmuştur. Keza "Hikmetin başı Allâh korkusudur." diye bir hadîs de vardır.

• Yürü, git; kâse yalayan mânâ yoksulunun yanına var. Onu kendine efendi yap, nimet veren say; böylece kendin gibi mânâ fakirine, sahte mürşide kul ol, köle ol.

• Bitir artık, uzun uzadıya anlatırsam beğler kızarlar, hem de anlattıklarımın kendilerinde bulunduğunun farkına varırlar.

• Sözün özü şudur ki: "Ey kerem sâhibi, alçak olanlara iyilik etme, kötü davran da baş eğsinler.

3010• Kerîm olan kimse tutar da alçak nefsine ihsanda, iyilikte bulunursa, nefis mayası bozuk alçaklar gibi o da nimeti inkâr eder.

• İşte bu yüzdendir ki dertli olanlar, mihnete düşenler “Yâ Rabbi! Yâ Rabbi!” diye yalvarırlar, şükrederler de, nimete ulaşanlar azgın olurlar, ona buna hileler ederler.

• Azgınlar, altın sırmalarla işlenmiş değerli kaftanlara bürünen beylerdi. Kaba aba giyen hasta ise, şükreder durur.

238

• Şükür; maldan, mülkten, nimetlerden, zenginlikten doğmaz. Şükür; dertten, kederden hastalıklardan meydana gelir.[316]

[316]Alak Sûresi’nin 6-7. âyetlerinin mânâsı şöyle: “Ama, insanoğlu kendini müstağnî sayarak azgınlık eder. Ey insanoğlu, dönüş şüphesiz Rabbinedir.” Evet insan zenginleşince, her istediğini yapacak bir hale gelince, istekleri artar. Nefsin dilediği her şeyi yapmaya kalkar. Halbuki belâya ve hastalığa uğrayan kimse; “Elhamdülillâh, bugün dünden daha iyiyim.” der ve şükreder.

Sûfînin boş bir sofraya duyduğu aşk.

3014 • Bir sûfî bir gün çivide asılı bir sofra gördü. Onu görünce vecde geldi. Sema etmeye ve heyecanla elbisesini yırtmaya başladı.

• “İşte yiyeceği olmayanın yiyeceği, işte kıtlıklara, dertlere devâ!” diye bağırıyor, naralar atıyordu.

• Onun dumanı başından tütüyor, coşkunluğu arttıkça artıyordu. Bütün sûfîler de ona uydular, coştular, köpürdüler.

• “Kih kih” gülüyorlar, “hay hay” diyorlar, kaç kere mest oluyorlar, kendilerinden geçiyorlardı.

• Boşboğazın biri sûfiye: “Çiviye asılmış bir sofra; içinde ekmek bile yok; böyle olduğu halde bu coşkunluk, bu hay huy da ne oluyor?” diye sordu.

• Sûfi ona “Haydi yürü işine git.” dedi. “Sen mânâsız bir kalıptan, bir şekilden ibâretsin. Sofrada ‘ekmek yok’ diyorsun. Durma, koş varlığı ara. Çünkü sen âşık değilsin.”[317]

[317] Hakk âşıklarına göre şu dünya, var gibi görünen bir yokluk; Allâh, yok gibi sanılan bir varlıktır. Sûfilere göre şu dünyadaki görülen her şey bir gölge varlıktan, bir hayalden ibârettir. Her şey sadece Hakk’ın bir aynası, bir tecellî yeridir. Aslında Allâh’tan başka hiçbir şey yoktur. Midhat Buharî hazretleri: “Var olan sensin ancak Allâh’ım” demişti. Mevlânâ bu konuya temas etmektedir. Nitekim *Dîvan-ı Kebîr’in* 499 numaralı şiirinde şöyle buyurmuştur:

“Sen kendi varlığından yok ol, çünkü senin varlığından beter bir cinâyet yoktur.

3020• Ekmek olmasa bile, ekmeğin aşkı âşıka gıdadır. Sevgide sâdık olan kişi, varlığa bağlı değildir.

• Âşıkların varlıkla işleri yoktur. Âşıklar sermayesiz kâr elde ederler.

• Kanatları olmadığı halde dünyanın etrafında uçarlar. Elleri yok iken topu meydandan kaparlar.

239

• Mânâdan koku alan o velî, eli kesilmiş olduğu halde zenbil örerdi.

• Âşıklar yokluk âleminde çadır kurmuşlardır. Yokluk gibi tek bir renge boyanmışlardır, bir olmuşlardır.

3025• Süt emen çocuk, yemeğin tadını ne bilir? Perinin gıdası da sadece kokudur.[318]

[318] Periler, yâni cin denilen görünmeyen mahlûklar “tayyibe” ve “habîse” olmak üzere ikiye ayrılmış, iki taifenin de gıdası koku imiş. Tayyibe olan perîler, güzel kokularla, habîseler de kötü kokularla gıdalanırlarmış.

• Fakat insan oğlu o kokunun gıda olduğunu nasıl anlar? Çünkü huyu, perinin huyuna zıttır.

• O perinin kokudan aldığı zevki, sen yüz batman güzel yemekte bulamazsın.

İlâhî neşe Hakk kokusunu Hz. Yûsuf'un yüzünde ve kokusunda bulmak Yâkub peygambere mahsustur. Yûsuf'un kardeşleri de bundan mahrumdur, başkaları da.

3030• Yûsuf'un yüzünde Yâkub'un gördüğü güzellik, nûr kendine mahsustu. Onu görmek, Yûsuf'un kardeşlerine nasib olmamıştı.

• Bu, yâni Yâkub, Yûsufun aşkından kendini kuyuya atar, o yâni kardeşleri Yûsuf a olan kinlerinden ötürü onu kuyuya atarlar.

• Yûsuf'un güzel yüzünün mânevî sofrası, kardeşlerinin önünde bomboştu, ekmeksizdi. Fakat aynı sofra Yâkub'un önünde iştah veren çeşitli yemeklerle dolu idi.

• Yıkanmamış yüz, yâni mânevî kirlerden temizlenmemiş kişi, hurilerin yüzlerini, yâni ilâhî güzellikleri göremez. Bu sebeptendir ki Peygamber Efendimiz; "Namaz ancak temiz olarak, yâni abdestli olarak kılınabilir." diye buyurdu.

• Canların gıdası aşk, bu yüzdendir ki, açlık, ayrılık, şiddetli arzu ve şevk, rûhu canlandırır, güçlendirir onu besler.

3035• Hz. Yâkub da Yûsuf'a acıkmıştı. Yâni onu çok şiddetle arzu ediyordu. Ekmek kokusu, yâni Yûsuf'un gömleğinin kokusu. Mısır gibi uzak bir memleketten ona gelip ulaşıyordu.

240

• Halbuki gömleği alıp, koşarak götüren kardeşi Yehuda, gömlek yanında olduğu halde o kokuyu alamıyordu.

• Gömleğin bulunduğu yerden yüzlerce fersah uzakta olan Yâkub ise o kokuyu alıp durmada idi.

• Nice irfânsız bilginler vardır ki, bilgiyi ezberlemişlerdir, ama o bilgiden yararlanamazlar. Çünkü onlarda aşk yoktur, Allâh sevgisi yoktur.[319]

[319]Abdullah bin Mesûd hazretlerinden şöyle bir hadîs rivâyet edilmiştir: "Allâh, bir kimsenin yüzünü nûrlandırsın ki, benim sözümü işitir, onu zabteder, ezberler ve rivâyet eder. Çünkü bilgi sâhibi vardır ki, işitip öğrendiğini gereği gibi anlamaz ve çok ilim sâhibi vardır ki: O ilmi kendinden daha çok bilen ve anlayana nakleder."

• Halbuki onun sözlerini duyan, bilgisiz kişilerden, avamdan bile olsa özü doğru ise, o sözlerden hakîkat kokusunu, gerçek bilgi kokusunu alır.[320]

[320] Bazı alimler vardır ki, bilgisi, istediğini, okuduğunu, işittiğini ezberlemiş olmaktan ibârettir. Bazı hafızların *Kur'ân'ı* sözleri ile bilip ezberledikleri, mânâsından haberleri olmadığı gibi, bu bilginler hadîs rivâyet eden hafızası kuvvetli hadîsçilere benzer. Bunların rivâyet ettikleri hadîsleri fakîhler şerh eder, açıklarlardı.

3040 • Yûsuf'un gömleği, esircinin elindeki câriye gibi, gömleği götürenin elinde eğreti bir maldır.

• Câriye esircinin elindedir. Fakat ona yar olmaz, çünkü o müşteriye satılacaktır.[321]

[321] Esirci elindeki câriyeden yararlanamaz, onu satar. Müslümanlık namına söz söyleyen ve neşriyât yapan bazı kimseler de islâmcılık ederler. Yâni İslâm dini alışverişi ile para kazanmaya çalışırlar. Böylelerine İslâm'dan ziyâde İslâmcı demek daha uygundur.

• Rızk vermek Allâh'ın işidir. Allâh herkesi bir yola koymuştur. O adama o yoldan başka yol yoktur.

• İyi güzel bir hayal, ona bağ, bahçe olmuştur. Çirkin bir hayal de şunun bunun yolunu vurmuştur.

• O öyle bir Allâh'tır ki, bir hayalden cennet bağ ve bahçesini, bir hayalden de cehennemi yaratmış, orasını yanıp, erime yeri halk etmiştir.

3045• Peki onun gül bahçelerinin yolunu kim bilir? Külhânları nerede? Kim tanır? Yâni onun cennetinin ve cehenneminin yolunu kim bilir?

• Gönül gözcüsü gaflete dalmıştır da, durmadan birbirini takip ederek gelen ve insanların gönüllerine girerek onları meşgul eden ve Hakk'tan alıkoyan bu hayallerin, canın hangi yanından geldiğini görememektedir. Yâni o hayaller, canı cennete mi götürecektir, cehenneme mi?[322]

[322] Bu beyitleri gereği gibi anlamak için *Mesnevî'nin* VI. cildinde 2770 numaralı beyitle başlayan bölümden birkaç beytin tercümesini buraya almak, bu konuyu daha iyi anlatacaktır. "Halkın idraki Hakk'ın görünmez mânâ denizinin kabarmasından, alçalmasından ne anlar? Onların anlayışları ilâhî hakîkatlerin tecellîsinden habersizdir. Bilmezler ki, bu mamureler, bu şehirler, bu yapılar onun çölünden belirdi. Pâdişahlık, sultanlık, vezirlik hep ondan geldi. O yokluk çölünden, şu görünen âleme özlemler duyulur. O âlemden bu âleme, bölük bölük, çeşit çeşit varlıklar gelip durmada, o çölden her akşam, her sabah kervan üstüne kervan geliyor. O âlemden gelenler; "Biz geldik." diyorlar. "Sıra bizim, yaşamak nöbeti bizim. Artık siz gidin." diyerek yerimizi yurdumuzu alıyorlar. Çocuk akıllanıp, akıl gözünü açınca, baba acele pılısını pırtısını topluyor, arabaya yüklüyor. O âlemden bu âleme bir ana cadde var; oradan buraya geliyorlar, buradan oraya gidiyorlar, iyice bak, dikkat et de gör, biz otururken gidiyoruz. Haberimiz yok. Biz yeni bir yere gidiyoruz. Fakat gittiğimizi görmüyoruz. Aklını başına al da, sermayeni bugün için değil, ilerde bir şey yapmak için biriktir, hazırlan. Ey yolculuğu seven kişi, yolcu ona derler ki, yolu düşünür, varacağı yeri hesaplar. Aklı hep ilerdedir. Gönül perdesinin arkasında da, yorulmadan, usanmadan zaman zaman hayal sürüleri gelip durmada. Bu hayaller, bu düşünceler hep bir kaynaktan, bir yerden gelmeseydi, nasıl oturdu da hepsi gönüle yol bulup erişirdi! Düşüncelerimizin orduları, bölük bölük susamış bir halde gönül kaynağına doğru koşuyorlar. Onlar testilerini doldurup giderler, bazen meydana çıkarlar, kendilerin) gösterirler. Bazen gizlenirler izlerini kaybettirirler." *Mesnevî-i Şerif,* c. 6, s. 2770-2783. Burada Kâf Sûresi'nin şu meâldeki 15. âyetine işaret var:

"Biz ilk yaratışta yorulduk mu? Hayır; onlar yeniden yaratılmaktan şüphe etmektedir."

241

• Eğer gönül gözcüsü o hayallerin nereden doğduğunu ve geldiğini görmüş olsaydı, yâni o hayallerin rahmânî mi, nefsânî mi olduğunu bilselerdi, hoşa gitmeyen her hayalin yolunu kapatırlardı, onları içeri bı-rakmazlardı.

• Yokluk geçidine, Hakk'ın gözetleme yeri olan oraya, casus nasıl ayak atabilir?[323]

[323] Fecr Sûresi'nin 14. âyetinde şöyle duyurulmuştur: "(Habîbim), senin Rabbin hakîkaten gözetlemededir." Hiç bir şey onun gözünden gizli kalamaz. Olaylar nefsimize ait olsun, etrafımızda ceryan etmiş olsun, Hakk'ın gözetlemesinden geçmektedir. Böyle ilâhî gözetleme yerine hangi casus ayak atabilir? İnsan kendisinden meydana gelen, hoş olmayan hayallerin geldiği yeri bilsin de, orayı likasın, emniyette kalsın. Kendisini kurtarsın.

• Ey dost, kör bir adam gibi Hakk'ın lutuf eteğine yapış, yapış da kurtuluşa er; işte körün kurtulmak için gözü görene yapışması böyle olur.[324]

[324] Gözü görmeyen bir adam, gözü gören bir kişinin eteğinden tutar. Onun yardımı ile düşüp kalkmaksızın selamete ulaşır. Ey Hakk âşıkı, sen de Allâh'ın lutuf ve keremine sarıl ki, seni gözü açık bir kılavuza ulaştırsın.

3050• Allâh'ın emri ve fermanı onun eteği demektir. Ondan korkmayı ve çekinmeyi kendisine can edinen kişinin iyi bir bahtı vardır.

• İnsanlardan bazıları çayırlıkta, çimenliktedirler. Dere kıyısındadırlar. Bazıları da onların yanları başlarında oldukları halde azap içindedirler.

242

• Azapta olan "Bunların zevki, neşesi nedendir?" diye şaşırır, kalır. Safada olanlar da "Bunlar kimin hapsine düşmüşler, perişan olmuşlar?" diye hayret ederler.

• Safa içinde olan, cefâ içinde olana der ki: "Kendine gel, ne diye bu kupkuru yerdesin? Burada çeşmeler var. Ne diye sararıp solmuşsun? Burada yüzlerce devâ var.[325]

[325] Fakat bu sözleri söyleyen kimse, Cemal tecellîsine mazhar olduğu için ibâdet ve insânî vazifelerden zevk almış ve Allâh'a ibâdetin her şeyin devası olduğunu bilmiştir. Onun için o zevki almamış olana, hayret eder ve ona öğütlerde bulunur. "Gel buraya gel!" der. "Çektiğin sıkıntılardan kurtul. Burada çimenlik var, safa var, akan sular var."

• Arkadaş, gâfil olma bu çimenliğe gel." der. Fakat öbürü; "Canım efendim, gelemiyorum." diye cevap verir.[326]

[326] İmânlı kişilerle imansız kişiler aynı yerde bulundukları halde, birbirlerine karışamıyorlar. Rahmân Sûresi'nin 19-20. âyetlerinde beyan buyurulduğu gibi; "Aralarında bir engel var, birbirine geçip karışamıyorlar." 19. âyette geçen iki denizden bu mânâyı çıkarıyorlar. Has kullarla, günahkarlar, maddî yönden, şekil itibariyle birbirlerine benziyorlar ama, inanç yüzünden ayrı oldukları için birbirine karışamıyorlar.

Bir bey ile, namaza pek düşkün olan ve namazda Cenâb-ı Hakka niyâzdan zevk alan kölesinin hikâyesi.

3055 • Bey’in biri hamama gitmek istedi. Kölesine “Sungur!” diye seslendi. “Uyan, başını yastıktan kaldır.

• Tası, peştemali, kili câriye Altun’dan al da hamama gidelim.”

• Sungur hemen tası, peştemali aldı, beyle beraber yola düştü.

• Yolda bir mescid vardı. Sungur’un kulağma ezan sesi geldi.

• Sungur namaza pek düşkündü; “Benim ey kuluna lutuflarda bulunan beyim!” dedi.

3060 • “Sen şu dükkânda birazcık otur, sabret, ben de mescide gideyim, namaz kılı vereyim.”

• Sungur mescide girdi. Biraz sonra namaz bitti, duâ edildi. Cemaat de, imam da mescidden dışarı çıktılar.

243

• Sungur kuşluk vaktine kadar mescidde kaldı. Bey onu epey bir zaman bekledi, gözetledi.

• Sonra; “Ey Sungur, neden dışarı çıkmıyorsun!” diye bağırdı. O da; “Ey benim hünerli beyim! Beni bırakmıyor.” karşılığını verdi.

• “Ey yüzü nûrlu efendim, biraz daha sabret. Şimdi geliyorum. Beni beklemekte olduğunu biliyorum, unutamadım.”

3065• Bey yedi defa bağırdı ve bekledi. Sonunda Sungur’un bu davranışından usandı, âciz kaldı.

• Sungur’un cevâbı hep; “Ey muhterem beyim, beni bırakmıyor ki dışarı çıkayım.” sözü idi.

• Bey; “Mescidde kimse kalmadı, seni kim bırakmıyor? Seni orada kim tutuyor?” diye sordu.

• “Seni dışarda bağlayan, yok mu? Beni de içeriye o bağladı.

• Seni mescide sokmayan, dışarda bırakan, alıkoyan var ya, işte o beni de mescidde tutuyor, dışarıya bırakmıyor.

3070• Sana bu tarafa adım attırmayan, benim de dışarı adım atmama engel oluyor.”

Kazâ ve kader kilidini Allâh’tan başkası açamaz.

3073• Kader kilidi çok büyüktür. Onu ancak Allâh açar. Bu sebeple sen ona teslîm ol. Onun rızâsına sarıl.

• Kâinâtın her zerresi anahtar olsa, yine bir işe yaramaz. Çünkü kazâ ve kader kilidini Allâh’tan başkası açamaz.

3075• Sen tedbirini, yâni kazâ ve kadere karşı gelmeyi unutursan, bir işe sarılmayı, bir karara varmayı bırakırsan, kendi pîrinden o genç bahtı elde edersin.[327]

[327] Dikkat edilirse Hz. Mevlânâ, her fırsatta kader üzerinde durmakta, bu konuyu sık sık tekrar etmektedir. Çünkü bu devirde olduğu gibi o devirde de İslâmî olmayan;

Mutezile, îsmailiye, Batiniyye gibi sapık inançlarla itikatları sarsılan müminleri, uyandırmağa çalışmaktadır. Mevlânâ’nın bu beyitlerini de yanlış yorumlamamak gerekir. Nitekim büyük bir Mevlevî şairi olan ve Hz. Mevlânâ’dan dörtyüz sene sonra gelen Şeyh Galib hazretleri de, aynen Mevlânâ gibi;

“Tedbîrini; terk eyle, takdîr Hüda’nındır, Sen yoksun, o varlıklar hep vehm ü gümânındır.”demişse de bu; “Çalışmayı, sebebe teşebbüs etmeyi terk edin.” demek değildir. Hani son devirde yetişen bir dîvan şairinin yazdığı gibi:

“Hakk’a tefvîz-i umûr et, ne elem çek, ne keder, Gelir elbette zuhûra, ne ise hükm-i kader.”

(Bütün işlerini Hakk’a bırak, üzülme kaderin hükmü ne ise o başına gelecektir.) diye düşünmek, islâmî bir düşünce değildir. Çünkü Cenâb-ı Hakk; “Çalışmaktan başka, insan için bir çıkar yol yoktur.” diye buyurmuş ve bizi didinmeye ve uğraşmaya teş-vîk etmiştir. Bize irâde-i cüz’iyye vermek lutfunda bulunmuştur. Çalışacaksın, uğraşacaksın ondan sonra Allâh’ın takdiri ne ise o tecellî edecektir, tşte o takdire boyun eğmeli, o takdiri hoş karşılamalı. “Neden böyle oldu?” Yâhut; “..olmadı.” diye üzülmemelidir. Hakk’ın kararma tam teslim olacaksın. Nitekim Hz. Mevlânâ da bu beyitten bir kaç beyit sonra 3081 numaralı beyitle âdetâ bu konuya açıklama getirmektedir. “‘Kaderim böyle imiş’ diye miskince durma, ihtiyat ve gayret atını ok gibi sür. Yâni çalış, gayrette kusur etme.” diye buyurmaktadır. Âriflerden birinin söylediği şu söz, bu konuya ışık tutacaktır: “Takdîr-i ezel, gayrete âşıktır.”

244

• Kendini, kendi benliğini unutursan seni yad ederler, anarlar; kul olursan o vakit seni azad ederler.

3079 • Dişlerin keskinliği; midenin gücünden, hararetinden meydana geldiği gibi, halkın uğraşması, çalışması, sağa sola koşması, hep Allâh'ın kazâ ve kaderi îcabıdır.

3080. Nefs-i küll insanın cüz'î nefsini etkiledi de, olacaklar oldu. Balık kuyruğundan değil, başından kokar. Yâni başlangıçta levh-i mahfûzda ne yazıldı ise o gerçekleşecektir.[328]

[328] Ârifler diyorlar ki: Allâh, önce küllî aklı yarattı. Ondan da küllî nefsi halk etti. Gerek küllî aklın, gerekse küllî nefsin dereceleri vardır. Bu yüzdendir ki; insanın davranışlarında görülen iyilik, Yâhut fesat küllî nefsin, daha açıkçası, kazâ ve kaderin tesiri iledir.

. Bunu böyle bil, bil ama, ihtiyat ve gayret atını da, ok gibi sür. Yâni gayrette kusur etme. Çünkü Allâh, Peygamber'e; "Emirlerimi tebliğ et (=bildir.)" diye buyurdu. Onun emrinden dışarı çıkmaya imkân yok.

• Sen iyilerden misin, kötülerden misin? Bu ikiden hangisisin? Yâni ezelde kötü mü yazıldık, iyi mi yazıldık? Bilmiyorsun. Bunu anlayıncaya kadar, görünceye kadar çalış, çabala.

• Ticaret malını bir gemiye yüklerken, bu işi Allâh'a tevekkül ederek yaparsın.

• Sen, bu ikiden hangisi olacağını, yâni yolculukta boğulup gidecek misin? Yoksa, kurtulacak, gideceğin yere varacak mısın? Bilemezsin.

245

3085• "Kimim? Neyim? Ne olacağım? Bunları bilmedikçe gemiye binmem, deniz yolculuğuna çıkmam." dersen;

• "Bu yolda kurtulacak, sağ, esen kalacak mıyım? Yoksa batıp boğulacak mıyım? îki halden hangisindeyim? Bunu bana açıkla, bildir.

• Ben bu yola şüphe ile girdim. Başkaları gibi kuru bir ümide kapılıp yola çıkmam." diyecek olursan;

• Böyle kuruntularla, hiç bir iş yapamazsın, ticaret edemezsin. Çünkü bu iki husus, gayb âlemindendir. îkisi de gizlidir.[329]

[9] Sadreddin Konevî hazretleri, üvey babası Muhiddîn Arabî hazretlerinden naklen buyuruyorlar ki: "Şeyh bana dedi ki: 'Mağripten diyar-ı Rum'a geleceğim ve sahilden gemiye bineceğim sırada, Allâh bu seferin neticesini bana keşf ettirmeyince gemiye binmeyeyim dedim. Ve Hakk'a gönülden teveccüh ettim. Allâh, bana bu yolculuğumda ne olup biteceğini, hattâ anneni alacağımı ve senin ne mertebeye vasıl olacağını bana bildirdi. Ondan sonra kalp huzûru ile gemiye bindim.'" Sûre-i Mutaffifîn'de 18-21. âyetlerde şöyle buyurulmaktadır: "Ebrârdan olanların amel defterleri illiyyîn denilen makamdadır, illiyyînin ne olduğunu sana ne bildirdi? Orada olanlar yazılı kitaplardır ki onları melekler görürler." Şeyh-i Ekber hazretleri Sadreddin Konevî'ye naki ettiği keşf sırasında: "Bahs edilen kitabı müşahede eyleyen Allâh'ın yakınlarının mertebelerim seyr kıldım." demiştir.

• Korkan, nâzik, şişe canlı olan tâcir, ne kâr edebilir, ne de ziyan.

3090• Hattâ ziyâde eder, kazançtan mahrum kalır. Ancak gönlünde aşk ateşi bulunan kimse, nûra kavuşur.

• Çünkü bütün işler, ümitle, ihtimal ile başarılır. Sen de din işini daha üstün tut, onu seç de kurtul.

• Burada ümitten başka şeyle kapının açılmasına izin yoktur. Her şeyin doğrusunu en iyi bilen Allâh'tır.

Mukallidin imanı korku ile ümiddir.

• İnsanların boyunları çalışıp, çabalamaktan ipek gibi incelse bile, gene insanı her çeşit sanata çağıran ümiddir, ihtimaldir.

• Sabahleyin dükkana giden, bir rızık ümidi ile, bir şey elde etmek ihtimali ile koşar, gider.

3095• Ey mukallit, belki senin rızkın yoktur. Belki mahrumiyet alın yazındır. Öyle olduğu halde, neden dükkana gidiyorsun? Neden çalışma gücünü kaybetmiyorsun?

246

• Bil ki ezelde sana bir rızık verilmemiştir. "Bu ezelde mahrumiyet korkuşu nasıl oluyor da, yiyeceğini, içeceğini elde etmek için çalışıp çabalamanda seni âciz ve güçsüz bir hale sokmuyor?"

• Böyle bir soru sorsalar dersin ki; "Evet, çalıştığım halde ber şey elde edememek korkusu var, var ama, tenbellikte bu korku daha da fazla. Belki rızkım çalışmama bağlı idi, çalışmasam onu elde edemem.

• Çalışmaktaki ümidim daha ziyâde, tenbelliğimde daha fazla tehlike görüyorum."

• O halde ey kötü zanna kapılan kişi, ne diye din işlerinde ziyan etmek korkuşu eteğini tutuyor?[330]

[330] Bazı insanlar vardır ki, ibâdet hususundaki tenbelliklerine bir bahâne bulmak için;

"Ben galiba âhiret nimetlerinden ezelden mahrum edilmiş ve hisseme şakîlik düşmüş bir kimseyim. Öyle isem burada uğraşmanın ve ibâdet etmenin bana ne faydası olacaktır?" derler. Hz. Mevlânâ; "Benim mânevî kaderim böyle imiş." diyenlere sesleniyor da diyor ki: "Dînî işler, ibâdet hakkında söylediklerim, niçin dünya işlerinde tatbik etmiyorsun? Mesela; bir dükkancı olarak, müşteri gelip gelmeyeceğini ve kazanç olup olmayacağını düşünmüyorsun da, sabahleyin erkenden dükkanını açıp müşteri bekliyorsun. Halbuki bu işte kazanmak ümîdi olduğu gibi iflas etmek tehlikesi de vardır. Çünkü rızk, ezelde Hakk tarafından taksim edilmiştir. Öyleyse dünyaya ait işler hakkındaki hareket tarzını, din işlerinde de ortaya koysana." 3093 numaralı beytinin üstündeki başlıkta "mukallit" (=taklitçi) ile "muhakkik" (=hakî-katli) kelimelerinin de mânâsı şöyle: Muhakkik dinin bütün emirlerim ve onlardaki hikmetleri, hakîkatleri bilerek ibâdet etmek isteyen kişi. Mukallit de bu hakîkatleri bilmeden taklit eden kişi. Ehl-i sünnet inancına göre mukallidin de imanı sahihtir, doğrudur, fakat mânevî zevk almaz.

3100 • Yoksa bu pazarımızda alış-verişte bulunan peygamberlerle velîlerin ne karlar elde ettiklerini görmedin mi? O pazar, dünya pazarı değil, din pazarıdır.

• Onlara, bu pazardaki dükkana gitmekten, yâni dünya malı verip, ahiret nimeti almaktan ne defineler yüz gösterdi ve pazarda nasıl ticaret edip kazandılar.

• Ateş Hz. İbrahim'e ayak bileziği gibi mütî oldu. Deniz, Mûsâ(a.s.)'a hamal oldu.

• Demir Dâvud'a itaat ederek elinde mum gibi yumuşadı. Rüzgâr Hz. Süleyman'a kul, köle oldu.

247

Peygamber Efendimiz bir hadislerinde; "Allâh'ın hakîkaten bir takım gizli velîleri vardır. Onların saçları bakımsızlıktan keçeleşmiş, yüzleri kirlenmiştir. Bir emîrin yanına girmek isteseler, kendilerine müsaade edilmez. Uzun zaman görünmeseler, onları kimse aramaz. Bulunsalar toplantılara çağırılmazlar. Hastalansalar yoklanmazlar, ölseler cenazelerine gelinmez. Onlar yeryüzünde bilinmezler ama,gökyüzünde meşhurdurlar." diye buyurmuştur.

3104• Peygamberlerin ve velîlerin tanınmışlarından başka bir velîler topluluğu vardır ki, onlar çok gizli hareket ederler. Şu görünen halk, onları nasıl tanıyacak?

• Bütün yücelikler onlardadır da, yine kimsenin gözü bir an bile olsa, onların bu yüceliğini görmez.

• Onların kerâmetleri de, kendileri de ilâhî haremde gizlidirler. Onların adlarını abdal bile işitmemiştir.[331]

[331] Abdal: Dünyayı mânen idare eden ve yaşayan seçkin velîlerin 40 tanesine bu ad verilir. Halk arasında "Kırklar" diye yad edilen velîler grubu.

• Ey din işlerinde tenbellik eden taklitçi, yoksa sen, seni "gel" diye o tarafa çağırıp duran Allâh'ın keremlerim bilmiyor musun?[332]

[332] Bu beyitte Yunus Sûresi'nin 25. âyetine işaret var.

• Âlemin altı yönü de, onun lütfü, onun keremi eseridir. Her ne tarafa baksan, her neyi görsen, o şey, onun varlığını, büyüklüğünü, yaratma gücünü sana bildirir.

• Bir kerem sâhibi sana; "Ateşe gir!" dese, düşünmeden hemen gir, sakın; "Beni yakar." deme.

3333• Velîler mânâ güneşinin bekçileridir, insanlar arasında Allâh'ın sırlarını bilen onlardır.

Mâlik oğlu Enes hazretlerinin peşkirini ateşle dolu tandıra atması ve peşkirin yanmaması.

3110• Mâlik oğlu Enes'den rivâyet edilmiştir: Bir kimse ona misafirliğe gitmişti.

248

• O misafir hikâye etmiştir ki: "Enes hazretleri yemekten sonra peşkirinin sararmış, solmuş, kirlenmiş olduğunu görür.

• Hizmetçi kıza; "Şu kirli ve bulâşık peşkiri, bir an için olsun tandıra atıver." dedi.

• Anlayışlı kız hemen peşkiri, ateşle dolu tandıra attı.

• Misafirlerin hepsi de bu işe şaştılar, peşkirden dumanlar çıkacağını, yanıp kül olacağını bekliyorlardı.

3115 Bir müddet sonra hizmetçi kız, kirlerden temizlenmiş, beyazlaşmış peşkiri tandırdan çıkardı.

• Orada bulunanlar; "Ey azîz sahabî!" dediler. "Bu peşkiri nasıl oldu da ateş yakmadı, üstelik bir de onu temizledi?"

• Enes dedi ki: "Hz. Mustafa (s.a.v.) bu peşkire çok defa alnını, ağzını sildi de ondan."

• Ey ateşten ve azaptan korkan gönül, öyle bir el, öyle bir dudak sahibine yaklaş ki;

• O el ve ağız, peşkir gibi cansız bir şeye böyle bir yücelik, böyle bir şeref verirse, bir âşıkın rûhuna neler verir, ne feyizlerde bulunur?

3120. Allâh Kâbe'nin taşını, toprağını kıble yaptı. Ey can, sen de çalış, çabala, iyi işler yap da, mânâ erlerinin ayağının toprağı ol.

• Sonra misafirler o hizmetçi kıza; "Biz, bütün bu şaşırtıcı halleri gördük, sen de bu işin içindesin, sen de bize halini söylemez misin?" dediler.

• "O peşkiri efendinin emri ile hemen götürüp ateşe attın, haydi diyelim ki efendin sırları biliyordu, ya sen

• Ey hanım kız, böyle değerli bir peşkiri, 'Bu nasıl olur?' demeden hemen götürüp ateşe attın?"

• Hizmetçi kız dedi ki: "Kerem sâhibi kişilere güvenirim, Allâh'ın has kullarından çok şey ümit ederim.

3125. Peşkir de ne oluyor? Bana böyle; 'Atıl şu ateşe.' diyeydi, hiç düşünmeden kendimi atardım.

• Ona olan güvenim öyle kuvvetlidir ki, istese hemen kendimi ateşe atarım. Çünkü benim Allâh'ın has kullarına çok, pek çok itimadım var.

• Kerem sâhibi, sır bilir her ere güvenim var. Bir peşkiri değil, basımı bile ateşe atarım.

• Kardeşim, sen de kendini böyle bir güven iksîrine ulaştır. Erkeğin hakîkati, imanı, kadının hakîkatinden, imanından az değildir.

249

• Bir erkek kalbi, kadının kalbinden aşağı ise, o kalp işkenbeden de bayağıdır."

Aklını başına al da güvenini, gücünü, kuvvetini artır.

3298• insanın gücü, kuvveti, yapma isteği elinden alınınca, ölünce hiç bir şey yapamaz olur. Bu sebeple aklını başına al da ömür sermayesini ecele kaptırma.

• Senin gücün, kuvvetin, kâr elde edeceğin sermayendir. Güçlü, kuvvetli bulunduğun zamanı değerlendir, fırsatı kaçırma.

3300• İnsan "Biz insan oğlunu yücelttik."[333] âyetinden yararlanmıştır da, cüz'î irâdesinin dizginini aklının eline vermiştir.

[333] İsra Sûresi 70.

Yolda kalıp su bulamadıklarından bunalmış, gönüllerini ölüme vermiş, ölümlerini bekleyen, kendilerinin de, develerinin de dilleri dışarıda kalmış olan bir kervan halkının yardımına Peygamber Efendimizin yetişmesi.

3130• Çölde Arap kervanı susuz kalmıştı. Yağmursuzluktan su tulumları kurumuştu.

• Çölün ortasında kalmışlar, susuzluktan öleceklerini anlamışlardı.

• Ansızın iki dünyada darda kalanların yardımına koşan Hz. Mustafa (s.a.v.) efendimiz, onlara yardım etmek için teşrif buyurdu.

• Orada çok kalabalık bir kervan gördü. Kervan halkı o uzun yolda kızgın kum üstünde kalmıştı.

• Develerinin susuzluktan dilleri sarkmıştı. Halk ise, kumlar üzerinde öteye beriye dağılmıştı.

3135• Resûlullah, onlara acıdı ve buyurdu ki: "Haydi, çabuk kalkın, bir kaçınız, şu kum yığınına doğru koşsun.

250

• Orada bir zenci var. Devesine binmiş, efendisine tulumla acele su götürüyor.

• O siyah köleyi, devesi ile beraber, istese de istemese de alın, benim yanıma getirin."

• O su arayıcılar, kum yığınına doğru gittiler. Biraz sonra, Peygamber Efendimizin haber verdiği zenciyi gördüler.

• Siyah bir köle bir deveye binmiş hızla gidiyordu. Efendisine su ile dolu bir tulumu armağan olarak götürüyordu.

3140. Ona; “insanların övüncü, kâinatın hayırlısı Hz. Peygamber şurada seni istiyor.” dediler.

• Köle; “O kimdir? Ben onu tanımıyorum.” dedi. “O ay yüzlü, şeker huylu peygamberdir.” dediler.

• Ve Peygamberimizin bütün iyi huylarını mümkün olduğu kadar, anlattılar. Zenci; “Anlattığınız galiba sihirbaz şair olacak.

• Sihir yaparak halkın bir kısmını kendisine bağlamış, ben onun yanına bir arşın kadar bile yaklaşmam.” dedi.

• Bunun üzerine köleyi ve deveyi çeke çeke kervanın bulunduğu yere götürmeye başladılar. O sövüp sayıyor, bağırıp çağırıyordu.

3145 • Onu o azîz peygamberin huzûruna getirdiler. Peygamber Efendimiz;

“Onun tulumundaki sudan için ve kırbalarınızı doldurun.” diye buyurdu.

• Hepsi, o tulumdan su aldılar, develere varıncaya kadar, herkes o sudan içti.

• Herkes kırbasını o tulumdan doldurdu. Gökyüzündeki bulut bile bu mûcizeye gıbta etti, şaştı kaldı.

• Bunu kim görmüştür ki, bir tulumdan bunca cehennemin yanışı soğusun, susuzluğu giderilsin?

• Bunu kim görmüştür ki, bir tek tulumdan bunca kırba, ağızlarına kadar su ile dolsun?

3150. Zaten o su tulumu, bir perde idi. Yâni bir sebepti. Çünkü o tuluma dolan tükenmez su, Allâh’ın kerem denizinden gelen bir dalga idi.

3161 • Kervan halkı Peygamber Efendimizin mûcizesine hayran oldular da;

“Ey lutuf ve ihsanı deniz kadar geniş olan Hz. Muhammed, bu hâl nedir?” dediler.

• Küçük bir su tulumunu mûcizene perde ederek, hem Arab’ı, hem Kürd’ü suya gark ettin.” diyorlardı.

251

• Hz. Peygamber buyurdu ki: “Ey köle, senin suyundan aldılar diye şikâyete başlayıp, iyi kötü söylenmemen için su tulumuna bak; o boşalmamış, dopdolu.”

• Siyah köle Peygamberin mûcizesi karşısında şaşırdı, kaldı. Mekânsızlık âleminden, onun gönlüne îmân geldi.

3165• Köle gökten bir çeşmenin aktığını gördü. Onun tulumu gökten gelen ilâhî feyzin coşkunluğuna örtü olmuştu.

• Gözlerinin önünden bütün gaflet perdeleri yırtıldı, sıyrıldı da, o gayb âleminin çeşmesini apaçık gördü.

• O anda kölenin gözleri yaşlarla doldu. Efendisini de, yurdunu da unuttu, gitti.

• Elsiz, ayaksız kaldı. Allâh onun canına tatlı bir titreme saldı, kendini kaybetti.

• Tekrar işini ve vazifesini yapsın diye Hz. Peygamber onu kendine getirdi. “Ey faydalar elde eden köle, kendine gel de, yola düş, susuzlara suyunu götür.” diye buyurdu.

3170• “Şimdi hayret zamanı, şaşkınlık zamanı değildir. Asıl seni şaşırtacak hâl, ilerde karşına çıkacaktır. Sen, hemen yola düş, hızlı gitmeye bak.”

• Köle Hz. Mustafa’nın ellerine yüzünü sürdü. O mübârek elleri âşıkcasına öptü, öptü, öptü.

• Resûlullah, mübârek elini onun yüzüne sürdü ve onu ebedî saadete eriştirdi.

• O Habeşî, o zenci köle, beyazlaştı, gece gibi simsiyah olan yüzü, ay’ın on dördü gibi aydınlandı. Gündüz gibi nürlandı.

• O siyah köle, güzellikte, olgunlukta Hz. Yûsuf gibi oldu. Peygamber Efendimiz ona; “Haydi köyüne git de, hali anlat, haber ver.” diye buyurdu.

• Köle elsiz, ayaksız bir hale gelmiş, mest olmuştu. Gidiyordu ama, elini ayağından ayırdedemiyordu.

• Kervandan ayrıldı, dolu tulumla efendisinin yanına geldi.

• Efendisi onu uzaktan beyazlaşmış görünce şaşırdı, şaşkınlığından köyün halkını çağırdı.

• "Su tulumu bizim tulumumuz." dedi. "Deve de bizim deve. Fakat zenci yüzlü köle nereye gitti?

• Uzaklardan gelen bir ay gibi, yüzünün nûru, gündüzün ışığına vuruyor, onu aydınlatıyor.

252

3180 Bizim kölemiz nerede? Yolu mu şaşırdı? Yoksa onu, kurt mu yaraladı?"

• Köle karşısına gelince ona; "Sen kimsin?" diye sordu. "Bir Yemenli misin? Yoksa Türk müsün?

• Köle nerede? Onu ne yaptın? Doğrusunu söyle; hîleye kalkışma."

• Köle dedi ki: "Senin köleni öldürmüş olsaydım, kendi ayağım ile kanımı döktürmek için sana nasıl gelebilirdim?"

• Efendi; "Peki benim kölem nerede?" diye sordu. Köle; "işte burada, senin kölen benim." dedi. Allâh'ın lutuf eli, benim yüzümü ağarttı, parlattı.

3185.Efendi; "Hey!" dedi. "Sen ne söylüyorsun? Kölem nerede? Doğru söylemekten başka çâren yok. Yoksa benim elimden kurtulamazsın."

• Köle dedi ki: "Senin o köle ile aranda geçen sırları sana bir bir anlatayım, hem de hiç birisini saklamadan hepsini söyleyeyim.

• Beni satın aldığın andan şimdiye kadar aramızda geçenleri sana anlatayım.

• Bilesin ki; ben oyum. Her ne kadar benim gece gibi kapkara olan bedenimden, göz kamaştırıcı bir sabah doğmuşsa da, ben rûhî varlığımla aynı köleyim.

• Bedenimin rengi değişti ama, tertemiz olan rûhun ne rengi vardır, ne unsurlara bağlıdır, ne de toprağa mensûb olur.

Sebepleri görüyorsun da, sebebi, sebep edenden, yâni sebepleri yaratandan gaflettesin.

3151 • Su kaynayınca buhar olur. Buhar ise soğuyunca yine su olur.

• Hattâ Cenâb-ı Hakk bu hikmetlerin, bu sebeplerin dışında, yokluktan da sular coşturur.[334]

[334] *Burada Bakara Sûresi'nin 60. âyetine işaret var.*

• Sen çocukluğundan, aklın ermediği için sebepleri görüyor, sebeplere yapışıyorsun

• Sebepleri görüyor da, sebebi sebep edenden, yâni sebepleri yaratandan gaflettesin. Sebepleri yaratan, perde olan sebeplere takılıp kalıyorsun.

253

3155 • Sebepler gidince, başına vurmaya; "Aman ya Rabbi!" demeye koyulursun.

• Cenâb-ı Hakk da buyurur ki: "Haydi yürü, sebep tarafına git, ne acâib şey; sen, beni yarattığını sebepler için andın!"

• O vakit kul; "Bundan sonra hep sana bakacağım, sebepler tarafına bakmayacağım." der.

• Allâh o kula; "Ey tevbesinde ve ahdinde gevşek olan, seni tekrar sebepler âlemine gönderirsem yine sebeplere yapışırsın." diye buyurdu.[335]

[335] *En'am Sûresi'nin 27-28. âyetlerine işaret etmektedir.*

• "Fakat ben senin ahdini bozmânâ bakmam, sana acırım, benim acımam boldur. Ben rahmet etrafında döner, dolaşırım.

3160• Şu anda beni yad ettiğin için, ben senin kötü ahdine bakmam, seni bağışlarım. Keremimden sana dilediğini veririm."

Sen can ol da, canı can yolundan tanı.

3190• İnsanı yalnız şekil olarak, maddî varlık olarak görenler, yalnız bedeni tanıyanlar hakîkati kaybederler. İnsanda bulunanı anlayanlar, hayat suyunun hakîkatini içenler ise, her şeyi bırakırlar, içe yönelirler.

• Rûhu tanıyanların sayılarla işleri yoktur. Onlar neliksiz, niteliksiz, sayıya sığmayan hakîkat denizinde gark olmuş gitmişlerdir.

• Sen can ol da; canı can yolundan tanı; görüş ehli, basîret ehli ol; kıyas oğlu olma.[336]

[336] *Canı can yolunda tanımak nasıl olur? insanın ölmeden evvel ölmesi, yâni bütün nefsanî isteklerden kurtulması, kâmil insan olması gerektir, insanın önce kendinde bulunanı tanıması, onun yardımı ile canından cana, can verene gitmesi lazımdır. "Kendini bilen Allâh'ını bilir." hadîsi gereğince, kendini hakkıyla tanıyan, Hakk'ı tanımış olacaktır, ikbâl hazretleri:*

"Allâh'ı inkâr eden, hocanın nazarında kâfirdir. Kendini inkâr eden, bence kâfirin kâfiridir." Kendinde bulunanı bilmek çok önemlidir.

• Melek ile akıl bir cevherden, bir mayadandır. Fakat ilâhî hikmet yüzünden görünüşte iki oldular, iki sûrete büründüler.

254

• Melek kuş gibi kanat sâhibi oldu. Akıl ise kanatları terk etti, irfân nûruna büründü, yüceldikçe yüceldi.[337]

[337] Melekler ile akıl, nûranî bir cevherden yaratılmış, melek Allâh'a ibâdetle ve kâinatı tedbîr ile meşguldür. Akıl ise insan bedenini tedbîr ile vazifelenmiştir.

3195 • Şüphesiz ki melek ile akıl, birbirinin yardımcısıdır. Her ikisinin de hakîkati bir olduğu için birbirine arka oldular.

• Melek de, akıl da Hakk'ı bulmuştur. Her ikisi de Âdem'e yardımda bulunmuş, her ikisi de Âdem'e secde etmiştir.[338]

[338] *Bir hadîste: "Cenâb-ı Hakk kendi nûrundan aklı yarattı; sonra ona 'Gel!' dedi, geldi. Sonra ona; 'Git!' dedi, gitti. Sonra ona; 'Sen kimsin, ben kimim?' dedi. Akıl;*

'Sen benim Rabbimsin, ben senin zayıf bir kulunum.' dedi. Hakk buyurdu ki: 'Ey akıl! Senden daha azîz bir varlık yaratmadım.' Cenâb-ı Hakk, sonra ateşten nefsi yarattı. Ona; 'Gel!' dedi. Nefis bu emre uymadı. Sonra Cenâb-ı Hakk: 'Ben kimim, sen kimsin?' dedi. Nefis; 'Ben benim, sen sensin.' dedi. Sonra onu cehennem ateşinde yüz sene yaktı. Sonra ona; 'Ben kimim, sen kimsin?' dedi. Evvelki gibi; 'Ben benim, sen sensin.' diye cevap verdi. Sonra Allâh ona açlıkla ceza verdi. Sonra yine sordu; 'Ben kimim, sen kimsin?' dedi. Nefis dedi ki: 'Sen Rabbimsin, ben de senin zayıf bir kulunum.' Bu sebeple Cenâb-ı Hakk ona orucu farz kıldı." diye buyurulmuş-tur. Nefsi cehennem ateşinden yarattığı için cehennem azabı ile yola gelmedi. Fakat açlık tesiri ile Allâh'ın Rabb oluşunu ve kendi kulluğunu itiraf etti. Akıl ise, melekler gibi nûrdan yaratılmıştı. Bu sebeple, melekler gibi Allâh'a itaat eder ve Allâh'ın halîfesi olan Âdem'e yardımcı ve sacid (=secde eden) oldu.

• Nefis ile şeytan ta ezelden bir oldukları için, şeytan Âdem(a.s.)'a düşman olmuş, haset etmiştir.

• Âdem'i sadece topraktan yaratılmış beden olarak gören, onun hakîkatini göremeyen şeytan, Âdem'den ürktü ve kaçtı. Onu emîn bir nûr halinde gören melek ise, karşısında eğildi, secde etti.

• Melek ile aklın gözleri Âdem'i görüp nûrlandı; şeytan ile nefsin gözleri ise, Âdem'i çamurdan başka bir şey görmedi.

3200 • Bu anlatış şimdi buza saplanmış merkep gibi burada kaldı. Nasıl ki yahudiye incil okunmazsa, bu konu herkese anlatılamaz, açıklanamaz.

• Şia'ya Hz. Ömer'den bahsedilir mi? Sağırın yanında saz çalmak ne ise yarar?

• Fakat köyün bir köşesinde, bu konuyu anlayacak bir kişi varsa, bu ettiğim hay huy biter.

• Dinlemeye layık olan, dinlemeye hak kazanan kişiye taşlar, kerpiçler, bile dile gelir de gerekeni apaçık anlatırlar, söylerler.

255

Allâh, gökte ve yerde a'yân ve a'râzdan her ne yaratmışsa ve vermişse hepsini de ihtiyaca karşılık vermiş ve yaratmıştır. Onların bir şeye muhtaç olduklarını söylemeleri, Cenâb-ı Hakk'ın vermesine sebeptir ki; "Allâh bunalan kişinin duâsını kabul eder." buyurulmuştur[339]

[339] Neml Sûresi'nin 59-62. âyetlerine işaret var. A'yan ve a'raz Allâh'ın yarattıklarından göze görünenler ve görünmeyenler olarak anlatılabilir.

• Daha beşikte küçücük bir çocuk iken Îsâ'yı konuşturan, Hz. Meryem'in derde düşüşü ve candan yalvarışı idi.

3205 • Meryem'in cüz'ü, parça buçuğu olan Îsâ, Meryem'in dili ile değil kendi dili ile, fakat onun için söz söyledi. Ey insan, senin cüz'ünün cüz'ü de gizlice söz söyler.[340]

[340] Yâsin sûresinin 65. âyetine işâret edilmektedir.

• Ey kul; kıyâmette el, ayak, senin yaptıklarına şahit olacaklardır. O halde neden Hakk'ı inkâr ediyor, onun yasakladığı kötü işlere, günahlara el atıyor, ayak diriyorsun?

• Sen sözü ve açıklanan konuları anlamaya kabiliyetli değil isen, o vakit, söz söyleyenin sözü, senin anlayışsızlığını hisseder, görür ve susar.[341]

[341] Bir hadîs-i şerifte; "Cenâb-ı Hakk dinleyenlerin gösterecekleri ilgiye, dikkate göre söz söyleyenin kalbine hikmet telkîn eder" diye buyurmuştur. Mesnevî'nin birinci cildinde 2379 numaralı beyit şöyle:

"Dinleyici hakîkati arayıcı ve hakîkate susuz ise, konuşan ölü bile olsa dili açılır, zevkle konuşur." Yine birinci cildin 3087 numaralı beyti de şöyle:

"Dinleyen cemaatı uyku bastıracak olursa, söz değirmeninin taşlarını su götürür." diye buyurulmuştur.

• Bu dünyada bulunan her şey, ihtiyaç sahipleri için yaratılmıştır. Bu yüzden arayan, aradığını bulur.

• Hakk Teala gökleri bile ihtiyaçları gidersin diye yaratmıştır

256

3210 • Nerede bir dert varsa, devâ oraya gider. Nerede bir yoksul varsa, rızık oraya gider.

• Nerede bir zor soru varsa, cevap oraya gider. Nerede bir gemi varsa, deniz oraya gider.

• Ey hakîkat yolcusu, sen su arama; susuz kal, susuzluğu elde et ki gökten yağmur yağsın, yerden sular fışkırsın.

• Pek küçük ve boğazı nâzik çocuk doğmadıkça, onun sütü, anasının memesinden nasıl gelir?

• Şu yokuşlara çık, şu inişlere in, yürü, koş da susa, yâni insanlık uğruna uğraş, yorul!

3215 • Ondan sonra bal arısı kümesi gibi, havada uçuşan bulutlardan, akan derelerin şırıltısını işit ey ölü er![342]

[342] "Gök gürlemesi, Allâh'ın meleklerinden bir melektir. Yanında ateşten kamçıları vardır. Bulutları, Allâh dilediği tarafa onlarla sevk eder." hadîsinde, gök gürlemesinin bir melek olduğu anlaşılmasın. Çünkü meleklerin bir kısmı ibâdetle memur oldukları gibi, bir kısmı da dünya işlerinin yürütülmesi ile vazifelendirilmiştir.

• Senin suya olan ihtiyacın, onlardan, yeşilliklerden daha az mı ki suyun önünü keser, onlara akıtırsın.

• Suyun kulağından tutar, arklar açarak onları ekinlere doğru çekersin. Ekinlerin yeşermesini dilersin.

• İçlerinde bir çok hakîkat ve irfân cevherleri gizli olan can ekinleri için de kevser suyu ile dolu rahmet bulutları var.

• Susuz kal, susa da, “Onları Rableri suya kandırsın.” hitabı gelsin; böylece senin de mânevî susuzluğun gitsin. Allâh doğrusunu daha iyi bilir.

Kâfir bir kadının, süt emen çocuğu ile Mustafa(s.a.v.)’ın huzûruna gelmesi, çocuğun, Peygamber Efendimizin mûcizelerinden olarak Îsâ (a. s.) gibi dile gelip söz söylemesi.

3220 • Peygamberimizin mûcizesi ile simsiyah yüzü beyazlanan kölenin köyünden bir kâfir kadın imtihan için kalktı, Peygamberimizin bulunduğu yere vardı.

257

• Kucağında iki aylık bir çocuk ile, başı örtülü olarak peygamberimizin yanına geldi.

• Çocuk; “Ey Allâh’ın elçisi!” dedi, “Allâh, sana selam söyledi, işte biz de kalktık, sana geldik.”

• Kâfir ana; “Sus!” diye öfke ile çocuğu azarladı, “Peygamber hakkındaki bu tanıklığı senin kulağına kim söyledi?

• Ey küçük çocuk, bunu sana kim öğretti ki bir bebek olduğun halde dilin böyle açıldı?”

3225 • Çocuk dedi ki; “Önce Allâh, sonra da Cebrail. Ben sözde Cebrail’e uyuyorum.”

• Anası; “Cebrail nerede?” diye sordu. Çocuk; “Başının üstünde, görmüyor musun? Başını kaldır da bak.

• Cebrail senin başının üstünde durmuş, bana yüz türlü kılavuzluk etmede.”

• Anası; “Sen onu görüyor musun?” diye sorunca, çocuk; “Evet başının üstünde ay’ın on dördü gibi parlıyor.

• Bana Peygamber(s.a.v.)’in vasıflarını öğretiyor. Böylece beni bu aşağılıktan yüceltiyor.”

3230 • Bunun üzerine Peygamber; “Ey süt emen yavru, adın nedir söyle? Ve benim buyruğuma uy!” diye buyurdu.

• “Hakk yanında adım Abdülazîz, ama, şu bir avuç kişi, beni Abduluzzâ diye çağırıyorlar.

• Sana bu peygamberliği veren Allâh hakkı için, ben Uzza’dan arınmışım, bezmişim, ondan pek uzağım.” dedi.

• İki aylık çocuk, ay’ın on dördü gibi parlamış, kemâl sâhibi büyük insanlar gibi söz söylüyordu.

• Anda, cennetten latîf bir koku erişti, çocuk ile anası o kokuyu aldılar.

2335 • Her ikisi de; “Yaşarsak, o mânevî mertebeden düşer, belki yine kâfir oluruz.” dediler ve bu mânevî kokuyu duya duya can verdiler.

• Hakk’ın övdüğü bir insanı, canlı da, cansız da, yüzlerce defa “doğrusun, gerçeksin” diye tasdîk eder.

• Allâh’ın koruyup sevdiği bir kimseye, kuş da, balık da gözcü ve bekçi olur.

258

Bir tavşancıl kuşunun Peygamber Efendimizin pabucunu kapıp havalanması; pabucu ters çevirince içinden bir kara yılanın düşmesi.

• Tam bu sırada Hz. Mustafa (s.a.v.) Efendimiz yücelerden bir ezan sesi duydu.

• Su istedi, abdest tazeledi. Elini, yüzünü soğuk suyla yıkadı.

3240 • Her iki ayağını da yıkadıktan sonra, ayakkabılarını giyeceği sırada, bir tavşancıl kuşu geldi, pabucunun tekini kaptı.

• Özü sözü güzel Peygamber tam elini pabucuna uzatmıştı ki, bir tavşancıl kuşu geldi, pabucunun tekini kaptı.

• Kuş yel gibi havalandı, Yâhut da havalara götürdü. Sonra pabucu ters çevirdi, içinden bir kara yılan düştü.[343]

[343] Rivâyete göre, pabucun içinden yılanın düştüğünü görünce Peygamber Efendimiz şu hadîsi söylediler: "Bu hâdise, Allâh'ın bir kerâmetidir ki, onunla bana ikramda bulundu. Yılanın sokmasından beni korudu. Allâh'ım iki ayak üzerinde yürüyenlerin ve karnı üstünde sürünenlerin şerrinden sana sığınırım." Dikkat edilirse bu hadîs-i şerîfle Peygamber Efendimiz iki ayak üzerinde yürüyen insanın, hislerine uyunca yılanlaştığını, biz gâfillere anlatmak istiyor.

• Evet pabucun içinden bir kara yılan düştü. Allâh'ın yardımı ile tavşancıl kuşu. Peygamberin iyiliğini istemişti.

• Sonra o tavşancıl kuşu, pabucu geri getirdi. Ve; "Buyur giy de namaza git." diye yavaşça Peygamberin önüne koydu.

3245 • Kuş; "Bu küstahlığı sana zarar gelmesin diye zora düştüm de yaptım, hislerime kapıldım, edep hududunu aştım." dedi.

• Küstahça adım atanın, zora düşmeden nefsin hevâsına uyup kendini haklı çıkarmak için kendi kendine fetva verenin, böylece işlediği günahı uygun bulanın, kendini temize çıkaranın vay haline!

• Peygamber (s.a.v.) ona teşekkür etti. "Biz bunu cefâ sanıyorduk, halbuki vefânın ta kendisi imiş." diye buyurdu.[344]

[344] Mesnevî'nin V. cildinin 1521 numaralı şu beyti, yukarıdaki beytin mânâsını tamamlıyor:
"Bu dünyada, halkın cefâsının sana verilmiş gizli bir altın hazînesi olduğunu bilse idin, cefâdan kaçar mı idin?"

259

• "Pabucumu kaptığın vakit canım sıkılmıştı, halbuki sen benden gamı gidermişsin, ben ise boş yere gama düşmüştüm.

• Her gizli şeyi, Allâh bize gösterir ama, gönül o sırada kendi hali ile meşgul idi."[345]

[345] Cenâb-ı Hakk, peygamberleri gayba ait bazı gizli işlerden haberdar eder. Fakat bu biliş daimî değildir. Şeyh Sa'dî hazretleri Gülistan'da buyurur ki: "Adamın biri, oğlunu kaybetmiş olan Yakub(a.s.)'a der ki: 'Ey kalbi aydınlık ve akıllı ihtiyar! Yûsuf'un gömleği kokusunu Mısır'dan gelirken duydun da, neden Kenan diyarında ve yanı başındaki kuyuda onun varlığını hissetmedin?' **Hz.** Yâkub: 'Bizim halimiz, çakan şimşek gibidir, bazen görünür, bazen kaybolur.' cevâbını verdi."

3250 • Tavşancıl kuşu; "Gaflet senden uzaktır." dedi. "Benim o yılanı görmem de senin görüşünün, bilişinin, senin nûrunun bana vurmasıdır.

• Havada uçarken, pabucunun içindeki yılanı görmem; ey Hz. Mustafa, benden değil, bu görüş bana senden aksetti."

• nûrlu kimsenin aksi de, nûrludur. Karanlıkta kalanın aksi ise, alimi tamamıyla külhan gibi gösterir.

• Allâh kulunun, Allâh adamının nûrunun aksi, insanı baştan aşağı nûrlandırır, Allâh aşkından habersiz kişinin aksi ise körleştirir.

• Ey can, herkesten ne aksediyor, bunu bil ve gör de, hangi cinsin yanında oturmak istersen, git, onun yanında otur.

Kaybettiğin bir şey için sakın üzülme; iyi bil ki, o kaybettiğin şey, başına gelecek bir beladan seni kurtaracaktır.

3256 • Ansızın hiç beklenmeyen kötü bir iş, bir belâ gelip çatınca aklını başına al da, yeise düşme, paniğe kapılma, cesur ol, iyi zanda bulun, iyiye yormaya çalış.

• Başkalarının o belalı işin korkusundan benizleri sararsa bile, sen kâr zamanında da, zarar zamanında da gül gibi gül, tebessüm et.

• Dikkatle bak, gör ki: Gülün yapraklarını bir bir koparsan da, o yine gülmeyi bırakmaz, yapraklarının da rengi solmaz.

• Gül sana der ki; "Dikenle beraber bulunduğum için, neden gama düşeyim? Kendimi kedere salayım? Zaten gülmeyi, o kötü huylu dikenin arkadaşlığına katlandığım için kazandım, onun yüzünden elde ettim."[346]

[346] Hz. Mevlânâ bir rubaisinde şöyle buyurur: "Arkadaşı ile hoş geçinen arkadaşsız kalmaz, müşterisi ile uzlaşan tâcir de iflas etmez. Ay geceden ürkmediği, karanlıklardan kaçmadığı içindir ki nürlandı, ışık saç-maya başladı. Gül de o güzel kokuyu diken ile hoş geçindiği için kazandı."

260

3260 • Allâh'ın takdiri gereğince, bir şey kaybedersen üzülme, şunu iyi bil ki o kaybettiğin şey senden bir belayı giderir.

• Tasavvuf nedir? diye bir büyüğe sordular. "Sıkıntı, gam ve keder zamanında gönlün ferah, huzûr içinde olmasıdır." cevâbım verdi.[347]

[347] Sûfi büyükleri tasavvuf kelimesin; türlü türlü târif etmişlerdir. Târifteki bu çeşitliliğin sebebi, soranların kabiliyeti ve anlayışlarının farklı olmasındandır. Mesela;

Şeyh Ebu Muhammed el-Cerîrî: "Tasavvuf her türlü iyi ahlak ile ahlaklanıp, her nevî kötü ahlaktan uzaklaşmaktır." demektedir. Hz. Cüneyd-i Bağdadî ise; "Tasavvuf öyle bir haldir ki, onda beşeriyet ahvali yok olur, gider." diye târif etmiştir. Hz. Mevlânâ bu beytinde tasavvufun, işlediği konuya ait bir yönünü belirtmiştir ki, o da Şeyh Galib merhumun; "Âşıkta keder neyler, gam halk-ı cihânındır." görüşüdür.

• Cenâb-ı Hakk: "Kurt gelse de, koyunu yese bile kaybettiğiniz şeyler için mahzun olmayınız." diye buyurdu.[348]

[348] Hadîd Sûresi'nin 22-23. âyetine işaret edilmektedir

• Çünkü başa gelen o belâ, büyük belaları giderir; o ziyan daha çok ziyanlara engel olur.

3340• Aslında bir ziyana uğramak, bir çok ziyanları giderir. Bizim bedenlerimiz de, mallarımız da, canlarımız da fedâ olsun. Çünkü biz, can ile var olduk, can ile yaşıyoruz. Biz candan ibâretiz.[349]

[349] Yâni canımıza gelecek belâ, bedenimize, malımıza gelir. Nitekim, evlerde bardak, fincan gibi şeyler kırılınca; "Ziyanı yok, gelecek belayı def eder." derler ki, doğru bir sözdür. Onun için insan bir musîbete, bir belaya uğrayınca, onun daha büyük bir felâketten eman olduğunu düşünmeli ve kazâya râzı olmalıdır.

• Pâdişahların huzûrunda bir gazaba, öfkeye uğrayınca malım verir, canım kurtarırsın.

• Bunu bildiğin halde, kazâya, kadere karşı neden bilgisizlik malını, mal sâhibinden yâni Allâh'tan kaçırmaya çalışıyorsun?[350]

[350] Yoksullara sadaka vermek de, malım verip basını kurtarmak gibidir. Sadaka hakkında bir çok âyet ve hadîs-i şerîf vardır. Mesela; Bakara Sûresi'nin 261. âyeti gibi. Bazı hadîsler de şöyle: "Sadaka belayı defeder ve ömrü uzâtır." "Sadaka vermek, Allâh'ın öfkesini teskîn eder." "Sadaka imansız gitmeyi önler."

261

Bir adamın Hz. Mûsâ'dan hayvanların, kuşların dillerini öğrenmeyi istemesi.

• Mûsâ peygambere, genç bir adam "Bana hayvanların dillerini öğret." dedi.

"Hayvanların ve canavarların sözlerini duyayım da, onlardan dinime ait işlerde ibret alayım, Çünkü ademoğullarının dilleri, tamamıyla ekmek, su, şan, şeref ve gösteriş konuları üzerindedir.[351]

• Belki hayvanların başka bir dertleri vardır, belki bu dünyadan göçme zamanında bizim bilmediğimiz bir kurtuluş tedbîri düşünmektedirler."

3270• Hz. Mûsâ o adama dedi ki: "Sen bu hevesten vazgeç, çünkü, onların dilinden anlamanın, önünde sonunda bir çok tehlikeleri vardır.

• Sen ibret almayı, uyanıklığı sözden, harften, dudaktan, değil, Allâh'tan iste."

Hz. Mûsâ onu men ettiği için, adam konunun daha da üstüne düştü. Hırsı iyice arttı. Zaten insan men edildiği şeyin üzerine daha çok düşer.

• Adam; "Yâ Mûsâ!" dedi, "Senin nûrun dünyaya aks edince, her şey senin yüzünden kadrini, kıymetini buldu.

• Ey cömert er, beni bu muradımdan mahrum etmek, senin lutfuna uygun düşmez.

3275•Bu zamanda, Hakk'ın halîfesi sensin bana engel olursan çok üzülür, yaslara bürünürüm."

• Hz. Mûsâ; "Yâ Rabbi!" dedi, "Bu saf adamı, galiba mel'ün şeytan aldatıyor.

• Eğer istediğini öğretirsem ona ziyanı dokunacak, öğretmesem gönlüne kötü düşünceler gelecek."

• Cenâb-ı Hakk buyurdu ki: "Yâ Mûsâ, öğret, çünkü biz lutuf ve keremimizden hiç bir duâyı reddetmeyiz."

[351]Yaratılmış olanların en şereflisi, en üstünü oldukları halde insanlar mala, mülke, yüksek mevkîye, yiyeceğe, içeceğe, şehvete, şöhrete kendilerim kaptırmışlardır da, faziletten, iyi huydan, iyi huylu olmaktan bahsetmez olmuşlardır. Halbuki hayvanlar, Allâh'ın kendilerine verdiği iç gözü ile hareket ederek, insanlar kadar zâlim olmamakta, yeryüzünü kanla, haksızlıkla kirletmemektedirler. Bu yüzdendir ki büyük Alınan filozofu Schopenhauer "insanları anladıkça, hayvanlara karşı duyduğum sevgi artıyor." demiştir.

• Mûsâ "Yâ Rabbi!" dedi. "Sonra pişman olacak, ellerini ısıracak, elbisesini yırtacak.

• Kudret, gücü yetmek, herkesin harcı değildir. Âciz olmak, bunalıp kalmak, Allâh'ın has kulları için en iyi bir sermayedir.

• Bu yüzdendir ki, fakirlik (yokluk) ebedî bir iftihar, bir övünme olmuştur. Çünkü eli bir şeye erişmeyen kişiler, kendilerini zühd ve takvaya vermişlerdir."

3286• Cenâb-ı Hakk; "Ey Mûsâ!" diye buyurdu. "Sen onun dilediğini ver, onun irâde ve ihtiyar elini çöz de, istediğini yapsın."

3290• "Yâ Mûsâ, o adamın eline bir kılıç ver. Onu âcizlikten kurtar. Kurtar da, ya Allâh uğruna savaşsın gazı olsun, ya da yol keşsin, eşkiya olsun.

• Çünkü insan, istediğini yapabilmesi yüzünden (Kerremna=) 'Biz ona ikramda bulunduk, onu yücelttik.' sırrına erdi. Fakat, insanların yarısı yılan, yarısı bal arısı oldu.

• Müminler bal arısı gibi, bal madeni kesildiler, kâfirler ise yılana döndüler, zehir madeni oldular."

3301• Mûsâ (a.s.) ona yine acıdı da, öğüt verdi: "istediğin şey senin yüzünü sarartacaktır.

• Bu sevdâdan vazgeç, Allâh'tan kork. Şeytan seni aldatmış, o, seni tuzağa düşürmek için bu hevesi, sana ders olarak vermiş,

• Adam; "Hiç olmazsa kapı önünde yatıp duran, ev bekçiliği eden köpek ile kümes hayvanlarının dillerini öğret."

• Mûsâ peygamber dedi ki: "Aklını başına al, istek senin, ötesini sen bilirsin; haydi git dilediğin oldu. Artık ikisinin de dilini anlayacaksın."

3305• Adam sabahleyin; "Bakalım sahiden dillerini öğrendim mi?" diye denemek için kapı eşiğinde durup bekledi.

• Hizmetçi kadın, sofra örtüsünü silkelerken bir parça bayat ekmek yere düşer.

• Horoz bu ekmek parçasını hemen kaptı. Köpek horoza “Sen bize zulm ettin.

• Çünkü sen buğday tanesini de yiyebilirsin, halbuki ben yem yiyemem; yerimde, yurdumda tane yemekten âcizim.

• Ey neşeli neşeli öten horoz, sen buğday da yiyebilirsin, arpa da, başka yemleri de. Bense onları yiyemem.

263

3310• Sonra tutuyorsun, bizim nasibimiz olan şu bir parça ekmeği de kapıyor, köpeklerin hakkını yiyorsun.”

• Horoz köpeğe “Süs!” dedi. “Gam yeme, buna karşılık Allâh sana başka şeyler verir.

• Ev sâhibinin atı sakatlanacaktır, yarın doya doya et yersin. Pek hüzünlenme, kendini üzme.

• Atın ölümü köpeklere bayram olacak, onlar sokak sokak dolaşmadan, yorulmadan birçok rızk elde edeceklerdir.”

• Ev sâhibi bu sözleri duyunca hemen atı sattı. Köpeğe karşı horoz yalancı çıktığı için yüzü sarardı. Utangaç bir duruma düştü.

3315• Ertesi gün horoz yine ekmeği kapınca, köpek ağzını açtı da:

• “Ey yalancı horoz!” dedi. “Bu yalanlar ne zamânâ kadar sürecek? Zâlimsin, yalancısın, hiç de yüzünde nûr yok.

• ‘At sakatlanacak’ demiştin, hani? Sen yalancı körün birisin, hiç bir doğru sözün yok.”

• Bu işten haberi olan horoz; “At sakatlandı ama,” dedi, “Başka yerde sakatlandı.

• Ev sâhibi atı sattı, ziyandan kurtuldu. O ziyanı, atı satın almış olanlara yükledi.

3320• Fakat yarın katırı sakatlanacak, köpeklere nimet var, ziyâfet var.”

• O haris adam çabucak katırı da pazara götürüp sattı, gamdan da, ziyandan da kurtuldu.

• Üçüncü gün köpek horoza dedi ki: “Ey yalancılar beği olduğu herkese davulla, dümbelekle duyurulan! Vaadin nerede kaldı?”

• Horoz; “Hemencecik katırı da sattı. Fakat yarın kölesi korkunç bir hastalığa tutulacak.

• Kölesi ölünce yakınları köpeklere de, dilencilere de ekmek dağıtacaklardır.”

3325• Adam bu sözü duyar duymaz, kölesini de götürdü sattı. Ziyandan kurtulduğu için neşesinden yüzü parladı.

• Şükürler etti, sevindi; “Dünyada başıma gelecek üç felâketten de kurtuldum.” dedi.

• “Horozla köpeğin dillerini öğrendiğimden beri, kötü kazâ ve kaderden kendimi kurtardım.” diyordu.

264

• Ertesi gün umdukları boşa çıkan, bu yüzden hayal kırıklığına uğrayan köpek, öfkeye kapıldı da: “Ey saçma sapan herzeler yiyen horoz!” dedi. “Hani söylediklerinin hiç birisi doğru çıkmadı.

• Senin yalanın, hilen ne vakte kadar sürecek? Sen yalandan başka bir söz söylemez misin?”

3330 • Horoz; “Haşa” dedi. “Ben de yalan söyleyemem. Benim cinsimden olan öbür horozlar da. Biz yalancılıktan uzağız.

• Biz horozlar müezzinler gibi doğru söyleriz, doğru haber veririz. Güneşi gözetler, vaktin gelmesini bekleriz.

• Üstümüze taş örtseler, bizi yer altında, kapkaranlık bir zindana kapatsalar, biz yine içten içe güneşi bekleriz, vaktini haber veririz.

• Allâh biz horozları, insanlara namaz vaktini bildirmek için armağan olarak vermiştir.

3335• İçimizden biri vakti bildirmekte yanılır da vakitsiz öterse (yâni vakitsiz ezan okursa), bu ötüş, onun basının kesilmesine sebep olur.[352]

[352] Hz. Mevlânâ bir gazelinde diyor ki: "Horozlar seher vaktinde; 'Ey gâfil insan, kalk, namaz vakti geldi. Namaz kıl!' diye seslenirler. Sen hayat sarhoşu olduğun için bu sesin mânâsını bilmiyorsun, bu sesin ne dediğini kalbi uyanık ârif olanlar anlar."

• Vakitsiz; 'Haydin felaha' dememiz, kanımızı mubah kılar.

• Suç işlemeyen, yanlıştan arınmış horoz ise, ancak vahye mazhar olan can horozudur.[353]

[353] "Can horozunu" Cebrail (a.s.) diye yazanlar olduğu gibi, insan-ı kâmildir diyenler de var

• Adamın kölesi, onu satın alan kişinin yanında düştü, öldü. Böylece alan adam, çok ziyana girdi.

• O açıkgöz efendi malını kaçırdı, kaçırdı ama, şunu iyi bil ki, bu davranışı ile o kendi kanına girdi."

3343 • Horoz söylenmeye devam ediyordu: "Yarın da ev sâhibi ölecek, mirasçısı feryad, figan ederek öküz kurban edecek.

• Yarın ev sâhibi ölünce, sana bol bol yiyecek gelecek.

3345 • Köy de, halk da, ileri gelenler de kurban etleri, lalangalar ve çeşitli yemekler yiyecek.

• Köpeklere de, dilencilere de kurban edilen öküzün eti ve koca koca somunlar dağıtılacak.

265

• Atın, katırın, kölenin ölümleri, bu ham adamın, bu aldanmış kişinin başına gelecek kötü kazanın siperi ve kalkanı idi.

• Fakat o, malın ziyanından ve zarara uğramak derdinden kaçtı, malını çoğalttı ama, kendisi, kendisinin kanına girdi."

3366• O alçak adam da, horozun laflarına kulak kabarttı. Ve ondan kendi öleceğine dair sözler duydu da;

• Bu sözleri duyunca, bedenine bir ateş düştü, hemen koşa koşa Hz. Mûsâ'nın kapısına gitti.

• "Yâ Mûsâ kelîmullah!" dedi. "Feryadıma yetiş, beni ölümden kurtar." diye korkusundan yüzünü yerlere sürdü.

• Hz. Mûsâ buyurdu ki: "Atı, katırı, köleyi sattığın gibi, git, kendini de sat da kurtul! Madem satış işinde usta oldun, bu sefer de yine öyle yap! Bu bedeni sat, yâni bu beden kapısından sıçra çık kurtul!

3370• Hadi müslümanlara ziyan ver, keseni, dağarcığını iki kat doldur!

• Sana şimdi bahtının aynasından görünen bu kazâyı, bu takdiri ben kerpiçte, yâni iç aynasında müşahede etmiş, vak'a olmadan evvel sezmiş, görmüş, seni uyarmıştım.

• Akıllı kişi, işin sonunu, gönül gözü ile önceden görür. Bilgisi az olan kişi ise, sonunda, o iş olup bitince farkına varır."

• Adam yine; "Ey iyi huylu peygamber! Lütfet, yaptıklarımı başıma kakma, yüzüme vurma." diye feryad ediyordu.

• "Ben iyiliğe layık bir adam değilim. Ancak öyle yapabildim. Başka türlü yapmak elimden gelmedi. Sen benim değersizliğime iyi bir karşılıkta bulun, lütfet."

3375• Hz. Mûsâ; "Ey oğul, ok yaydan fırladı. Okun geriye dönüp tekrar yaya girmesine imkân yoktur. Yâni Allâh'ın takdiri, Allâh'ın verdiği hüküm geri dönmez.

• Ancak lutuf sâhibi Hakk'tan dilerim ki, ölürken îmânlı gidesin,

• Çünkü imanını kendine yoldaş edersen, sen mânen diri demeksin, imanlı ölürsen bakîsin, ölümsüzsün."

• Tam o sırada adamın hali değişti. Midesi bulandı, tas getirdiler.

3380• Dört kişi onu aldılar, evine götürdüler, adamın ayakları birbirine dolaşıyordu.

• Seher vaktinde Hz. Mûsâ: "Yâ Rabbi! Onun imanını alma, onu imansız götürme." diye Allâh'a yalvardı.

266

• Diyordu ki: "Yâ Rabbi, ona karşı büyüklüğünü göster, onun günahını bağışla. O yanıldı, şaşkınlıkta bulundu, haddini aştı.

• Ona; 'Bu ilim senin harem değil.' dedim, sözümü dinlemedi. Onu başımdan savıyorum sandı.

• Ey kullarını görüp gözeten, kullarını seven, onlara acıyan Allâh'ım! O gâfil denize girdi.. Fakat su kuşu değildi. Boğuldu gitti. Sen onu affet." diye yalvardı.

3390• Cenâb-ı Hakk buyurdu ki: "Ona imanını bağışladım. Hattâ ya Mûsâ! İstersen şimdi onu diriltirim.

• Hattâ hattâ senin yalvarışın hakkı için, şimdi yer altındaki bütün ölüleri diriltirim."

• Mûsâ dedi ki: "Yâ Rabbi, bu dünya fânî, ölümlü bir dünya. Sen onu, öbür dünyada dirilt, çünkü öbür dünya aydınlık ve ebedî olan dünyadır."

İnsanın cüz'î bile olsa, irâdesinin, yâni yapma gücünün bulunması, onun güvenini artırır da, yaptığı ibâdetten, kulluk ve iyiliklerden mânevî bir zevk alır.

3287• İhtiyar, yâni insanın cüz'î bile olsa yapma gücünün bulunması ibâdetin, kulluğun tuzudur. Yâni lezzetidir. Yoksa bu gökyüzü de dönüyor, dönüyor ama, kendi dileği ile değil.[354]

[354] Sünnet ehli; insanların cüz'î ihtiyara sahip olduklarına cebrî olmadıklarına inanırlar. İnsanların kendilerine "yap" diye emrolunan ibâdetleri, iyilikleri yapmaya güç leri yeter. Fakat nefsi ve şeytan ona mani olmaya çalışır. Onlar da Allâh'a sığınır da kurtulmaya gayret sarfederse kurtulur. Yâni nefsin hevâsından, kötülüklerden kurlu lur.

• Feleklerin dönüşünde ne sevap, ne de günah vardır. Çünkü onların irâdeleri yoktur. Hesap vaktinde kendi dileği ile, isteği ile yapılan işe dikkat edilir.

• Bütün âlem, her şey Allâh'ı tesbîh eder. Fakat irâde ve ihtiyarı olmadığından ücreti, sevâbı ettiği tesbihten başka bir şey değildir.

3295 • Halbuki Allâh'ın ilhamına mazhar olanlar, âb-ı hayatın ta kendisi kesilirler. Hevâ ve hevesinin güzel gösterdiği şeylere uyanlar ise ölüm zehri olurlar.

267

• İyilik edenler, kendi cüz'î irâdeleri ile iyilik ederler. Akıllarını kullanarak iyi işler yaparlar da, kendilerini korurlar. O yüzden övülürler, takdîr edilirler. Dünyadaki bu övüşler, bu beğenişler bu "Yaşasın, ne de güzel." deyişler hep irâde ve ihtiyar yüzündendir.

• İbâdetten pek hoşlanmayan kişiler, zindana atılınca; orada sûfîlikleri tutar. Muttakî olurlar, Hakk'ı çok zikrederler.

İnsanı hırstan kurtaracak şey; âcizlik, yokluk ve yoksulluktur.

3282• Zengin kişi, zenginliği yüzünden Hakk'ın huzûrundan sürüldü; çünkü gücü var, kuvveti var, her şeye gücü yetmektedir. Bu yüzden o sabrı bıraktı, kötülendi.

• İnsanı hırs ile, derdlerle dolu nefis belasından kurtaran, âcizliktir, yokluk ve yoksulluktur.

• Gam ve kederler olmayacak isteklerden doğar. Gülyabanîye, yâni şeytana av olan kişi, olmayacak şeyleri dilemeği huy edinmiştir.

3285 • Kil yemeye alışmış kimse, kili, yâni dünya nimetlerini arzu eder. O çaresiz kişi gülbeşekerden hoşlanmaz. Gülbeşekerci olan yoksulluğu sindiremez.

Riyâzatla bedenin ölmesi; rûhun dirilmesidir. Herkes dünyada olsun, âhirette olsun bir karşılık umarak bir şey verir.

3349 • Dervişlerin bu riyâzatları ne içindir? Çünkü bedene gelen eziyetler, sıkıntılar rûhların sağlığını temin eder.

• Bir Hakk yolcusu riyâzatta rûhun bekasını, ölümsüzlüğünü bulmasa, fazla oruç tutmak, fazla yorucu ibâdetlerde bulunmak sûretiyle, bedenini hırpalar, hasta eder mi idi?

• İnsanın rûhu, verdiğinin karşılığını görmese, Yâhut görmüş gibi verileceği bilmese, elini açar da cömertlik eder, ibâdette bulunur mu?

• Kâr kazanmak, faydalanmak ümidi olmadan veren ancak Allâh'tır, Allâh'tır, Allâh.

• Yâhut da Hakk'ın velîsidir, çünkü o da Hakk'ın ahlakı ile ahlaklanmış ve baştan aşağı nûr kesilmiştir.

268

• Zengin olan ancak odur. Ondan başka herkes fakirdir. Fakir, karşılıksız, "al" diyerek bir mal verebilir mi?

3355• Bir çocuk bile elmayı görmedikçe, elindeki kokuşmuş soğanı bırakmaz.

• Bütün bu alışverişler, bütün bu pazarlar, menfaat içindir, insanlar bir şeyi elde etmek ümidi ile dükkanlara geçmiş oturmuşlardır.

• Yüzlerce güzel malı müşteriye gösterirler; gönüllerinin içinden ise, gösterdiklerine karşılık, alacakları parayı ve edecekleri karı düşünürler.

• Ey din kardeşi, şunu iyi bil ki; dindaşından bir selam duyarsan, o selam bile bir menfaat karşılığı verilmiştir. Yâni biri sana selam verirse, onunla ahbab olayım ve ondan şu sûretle faydalanayım diye verir.

• Kardeşim, ister halktan, ister ileri giden kişilerden, bir menfaat düşünmeden bir selam verildiğini işitmedim vesselâm.

3360• Yalnız Allâh'ın selamında bir menfaat bir tama' yoktur. Aklını başına al da, halkın selamını ev ev, mahalle mahalle, köy köy ara.

• Ben gönlü uyanmış, ötelerden mânevî koku almış olan kişinin ağzından hem Hakk haberini aldım, hem de Hakk selamını duydum.[355]

[355] Burada Hz. Mevlânâ büyük bir velî ve Hakk âşıkı olan Şems-i Tebrîzî hazretlerim kasdetmektedir.

• Ben Allâh'ın selamını alırım ümidi ile velîlerin yanına gider, onları canla, gönülle dinlerim. Dinlerim de, onların candan daha tatlı olan sözlerinden, selamlarından Hakk'ın selamını duyarım.

• Çünkü o velî kendi varlığını tevhîd ateşine atmış, yakmış, yok etmiş olduğu için, onun selamı Hakk'ın selamı olmuştur.

• O kendisinden, kendi varlığından ölmüş, Rabbi ile dirilmiştir. Bu yüzdendir ki, Hakk'ın sırları, onun iki dudağı arasındadır.

3365 • Riyâzatla bedenin ölmesi, diriliktir. Bedene zahmet vermek, onu hırpalamak, rûhu ölümsüzlüğe ulaştırmaktır.

• Bu fânî dünya gerçek varlık dünyası değildir. Bu sebeple eğreti bir dönüşte fayda yoktur.

3395 • Bunu bilmiş ol ki, bedenden, maldan, mülkten kaybetmekte, ziyana uğramakta rûha fayda vardır, onu vebalden kurtarır.[356]

[356] İbn-i Mesûd hazretlerinden rivâyet edilen bir hadîs-i şerifte şöyle buyurulmuştur:

"Hiç bir müslümânâ, eziyet isabet etmez, Yâhut bir diken batmaz, Yâhut daha yukarısı bir belâ gelmez. Ancak o belâ, ağacın yapraklarını döktüğü gibi, o kişinin günahlarını döker." Bu hadîs, bu mübârek müjde ne hoştur. Çok ağır hasta müminler ve uzun zamanlar yataklarda serilip kalan zavallılar için ne büyük bir tesellîdir. Başımıza gelen belaların bizim için bir çeşit temizlenme, mânevî arınma müjdesi olduğunu bilmek, Hakk'a şükretmek kurtuluşumuzu sağlayacaktır.

• Sen de riyâzata canla, başla müşteri ol; çünkü bedenini Allâh yolunda hizmete verirsen, canını kurtarmış olursun.

• Eğer riyâzat sana, kendiliğinden, ihtiyarın dışında kalırsa, ey murada ermiş kişi, secdeye kapan, şükran borcu olarak fakirlere sadaka ver.[357]

[357] Riyâzâtın mümine kendiliğinden gelmesi, mümin riyâzata kendini alıştırırsa, kendini zorlamadan riyâzâtın getirdiği sıkıntılara katlanmayı kendine âdetâ zevk edinirse o riyâzat, mümin için âdetâ ilâhî bir lutuf olur. Bir de müminin hastalık icabı iştahtan kesilmesi, yemek yiyemez oluşu, bedenin yemeğe ve içmeğe düşmemesi, böyle bir hale uğraması, yaşamasını temin etmek, bedenine ve kendine zülm etmemek şartıyle az bir şeyler yemesi de; o kişinin ihtiyarinin dışında bir hareket sayılabilir

• Allâh o riyâzat isteğini sana verdi ise, şükret. Çünkü sen bir şey yapmadın, Hakk seni "Kün" (Ol) emri ile riyâzata çekti.

Çocuğu yaşamayan bir kadının ağlaması ve Allâh'a yalvarması. "Bu çektiğin riyâzatların karşılığıdır, senin için savaşların savaşları yerine geçer." diye ses duyması[358]

3399 • Bir kadın vardı. Her yıl bir çocuk doğururdu. Fakat çocuk altı aydan fazla yaşamazdı.

• Yâ üç aylık, ya dört aylık iken ölüp giderdi. Sonunda kadın; "Ey Allâh'ım!" diye feryad etti.

• "Bu çocuklar;" dedi. "Bana dokuz ay yük oluyor, üç ay da beni sevindiriyor; bana verdiğin nimet ebem kuşağından da tez geçip gidiyor."

• Kadın velîlerin de huzûruna gider, bu dertten şikâyet bulunurdu.

[358] Şöyle bir hadîs rivâyet edilmiştir: "Bir annenin çocuğu ölünce, yüce Allâh, melekle-rine; 'Kulumun çocuğunun rûhunu aldınız mı?' der. 'Evet' derler, Cenâb-ı Hakk;

'Onun kalbinin yemişini, hayatinin meyvesini, yâni gönül meyvesini kopardınız mı?' Melekler 'Evet' derler. Allâh Teala; 'Kulum ne dedi?' diye sorar, melekler;

'Sana hamd etti:'(Biz dünyada) Allâh'a teslim olmuş kullarıyız. Ve biz (âhirette de) ancak ona dönenleriz.' dedi, derler. O zaman Allâh Teala; 'Kulum için cennette bir ev yapın ve o evin adını da beytü'1-hamd (=hamd evi) diye koyun.' diye buyurur." Camiu 's-sagîr, c. l, s. 29.

• Böylece tam yirmi çocuk mezara gitti. Kadının canına yakıcı bir ateş düştü.

• Nihâyet bir gece rüyasında ona; yemyeşil, güzel, kusursuz ebediyyet yurdunu, cenneti gösterdiler.

3405• Neliğe, niteliğe sığmayan nimete cennet dedim. Çünkü orası nimetlerin de aslıdır. Bağ ve bahçelerin de toplandığı yerdir.[359]

[359] Cüneyd Bağdadî Hazretleri buyurmuştur ki: "Allâh'ın bir cenneti vardır. Onu velîler için hazırlamıştır. Orada huriler, köşkler, bal, süt gibi şeyler yoktur. Belki orada Allâh'ın cemaline bakılır." Bir hadîs-i kudsîde sâlih kullar için hazırlanan cennet nimetleri; "Gözler görmedik, kulaklar işitmedik ve hiç kimsenin hatırına gelmedik.." diye anlatılmıştır. Hz. Mevlânâ'nın; "Neliğe, niteliğe sığmayan nimete cennet dedim." diye buyurmasında bu hadîse işaret var.

• Yoksa göz görmedik nimetler için, bağ demek de doğru değildir. Cenâb-ı Hakk da gayb nûruna çerağ (=kandil) diye buyurmuştur.[360]

[360] Nûr Sûresi'nin şu meâldeki 35. âyetine işaret var: "Allâh, göklerin ve yerlerin nûrudur. O'nun nûrunun benzeri, sanki içinde çerağ bulunan bir hücredir."

• Cennete bağ, gayb nûruna çerağ denilmesi, ona misil (=eşit) değil, ancak bir örnektir. Bu söz, şaşırıp kalın, ondan bir koku alın diye söylenmiştir.

• Sözün kısası; kadın cenneti görünce mest oldu ve bu tecellî yüzünden kendinden geçti.

• Bu köşkün üstünde adının yazılmış olduğunu gördü. O inancı doğru olan kadın, orasının kendisine ait olduğunu anladı.

3410• Sonra ona dediler ki: "Bu nimet acılara katlananın, büyük ıztıraplara tahammül edenin, Hakk sevgisi uğrunda her şeyi fedâ edenindir.

• Çok hizmet etmen gerek ki, sen de bu mânevî ziyâfete, bu kuşluk kahvaltısına layık olasın.

• Sen ibâdette, Hakk'a ilticada tembel davrandın, buna karşılık da Allâh sana bu musibetleri verdi.

• Kadın; "Yâ Rabbi!" dedi. "Yüzyıl, hattâ daha da fazla bir zaman bana bu çeşit musibetleri ver, benim kanımı dok."

• Yavaş yavaş, adım adım, cennet bahçesinde ilerleyince, orada bütün çocuklarını gördü.

34l5• Kadın dedi ki: "Allâh'ım, çocuklarım benden kayboldular, fakat senden kaybolmadılar. Gaybı, gizli şeyleri gören iki gönül gözü bulunmayan kimse, gerçekten de insan değildir."

271

İç elbette kabuktan daha değerlidir.

3417• Her meyvenin içi, kabuğundan iyidir. Sen de şu bedeni kabuk, o gönülde yer verdiğin dostu, o sevgiliyi iç olarak bil.

• İnsanda pek güzel bir iç, bir cevher vardır ki, o da Allâh'ın insana nefh ettiği rûhdur. Eğer gerçekten insan isen, insan olmak istiyorsan, Allâh'ın sana verdiği o cevheri sende ara. Onu bulmaya çalış.

Hz. Hamza'nın zırhsız savaşa girmesi.

• Hz. Hamza, ömrünün sonlarında, düşman saflarına zırhsız girer, kendinden geçmiş halde savaşa atılırdı.

2420• Göğsü, kolları, bedeni açık, yâni zırhsız bir halde kendini düşman safına, kılıçların önüne atardı.

• Halk; "Ey peygamberin amcası! Ey saflar yaran arslan! Ey yiğitler pâdişahı! Sen Allâh'ın buyruğunda, 'Kendinizi tehlikeye atmayın.'[361] âyetini okumadın mı?

[361] Bakara Sûresi 195

• O halde neden savaş meydanında, kendini böyle tehlikeye atıyorsun?" diye sordular.

• "Sen genç iken, sağlam iken, gücün kuvvetin varken düşman safına zırhsız girmezdin.

3425 • Şimdi ihtiyarladın, zayıf düştün, belin büküldü ama, tedbirsiz olarak düşmânâ atılıyorsun.

• Hiç bir şeye aldırmıyorsun. Bir kılıç ve bir mızrakla savaşa giriyor, sanki kendini imtihana çekiyorsun.

• Kılıç duygusuzdur, ihtiyara saygı göstermez, acımaz; kılıçta, okta insanı ayırdetmek hassası yoktur."

• Bir şeyden haberleri olmayan dostlar, onun durumuna üzülenler, gayret ve sevgilerinden ötürü, ona böyle öğüt veriyorlardı.

• Hz. Hamza dedi ki: "Ben genç iken, ölümü bu dünyaya veda etmek gibi görürdüm.

3430• Ölüme doğru kim isteyerek gider? Ejderhanın önüne kim çıplak çıkâr?

272

• Fakat Hz. Muhammed'in nûru sâyesinde ben şimdi bu fânî dünyaya bağlı ve ona boyun eğen değilim.

• Ben duyguların ötesine çıkıyorum da, hakîkat şahının ordugahını, Hakk nûru ve askerleri ile dolu görüyorum.

• O ordugâhda çadırlar çadırlara bitişmiş, ipler iplere sarılmış. Allâh'a şükürler olsun ki beni gaflet uykusundan uyandırdı.

• Ölüm kimin gözünün önünde tehlike olarak görülürse 'Kendinizi tehlikeye atmayın.' âyeti onun içindir.

3435 • Fakat birisinin nazarında ölüm, hakîkat kapısının açılmasına sebep olursa, ona; 'Haydin, çabuk olun.' emri gelir.

• Ey ölümü görenler; uzaklasın, kaçışın, sakinin. Ey haşri, dirilmeyi görenler; çabuk olun, buraya koşusun.

• Ey Allâh'ın lutfunu görmüş olanlar; ferahlanın, içiniz rahatlasın. Ey kahrı görenler; siz de üzülün, dertlenin."

Oğul, herkesin ölümü kendi rengindedir.

• Kim ölümü Yûsuf gibi güzel gördü ise, canını fedâ etti. Ölümü kurt gibi gören sapıtır, doğru yoldan çıkar.

•Oğul, herkesin ölümü kendi rengindedir, insanı Allâh'a kavuşturduğunu düşünmeden ölümden nefret edenlere, ölüme düşman olanlara, ölüm korkunç düşman gibi görünür. Ölüme dost olanların karşısına da dost gibi çıkar.

3440 • Ayna beyaz yüzlü Türk'ün karşısında hoş renklidir. Siyah bir zencinin önünde ise, simsiyahtır.

• Ey ölümden korkup kaçan can, işin aslını, sözün doğrusunu istersen, sen ölümden korkmuyorsun, sen kendinden korkuyorsun.

• Çünkü ölüm aynasında görüp ürktüğün, korktuğun, ölümün çehresi değil, senin kendi çirkin yüzündür. Senin rûhun bir ağaca benzer. Ölüm ise o ağacın yaprağıdır. Her yaprak ağacın cinsine göredir.

• O yaprak iyi ise de, kötü ise de, senden bitmiş, çıkmıştır. Nasıl ki hoş olsun, hoş olmasın, senin gönlüne gelen, her hayal, her düşünce senden, senin kendi varlığından gelmiştir.

• Eğer sana bir diken batmış ise, bir dikenle yaralanmış isen, o dikeni sen dikmişsindir. Eğer ipekli elbise içinde isen, o kumaşı sen kendin dokumuşsundur.

273

Her işin tam olmamakla beraber bir karşılığı vardır. Bu yüzdendir ki yaptığımız iyilik de, kötülük de renk değiştirerek, şekil değiştirerek bir gün muhakkak karşımıza çıkacaktır.

• İyi bil ki, yapılan işin tam karşılığı yoktur. Hiç bir hizmet o hizmete mukabil verilen şeyin aynı değildir.

• İşçilerin aldığı ücret, ise benzemez. Çünkü iş a'razdır. Ücret ise, ölümsüz, yıkılmaz bir cevherdir.

• İş tamamiyle güçlüktür, zorluktur, alın teridir. Ücret ise gümüştür, altındır, tabak tabak nimettir.

• Sana bir yerden bir töhmet gelse, bilmiş ol ki, zulm etmiş olduğun bir kimse uğradığı mihnet içinde sana bedduâ etmiştir.

• Sen kendi kendine dersin ki; "Ben bir şey yapmadım. Kimse hakkında bir töhmette bulunmadım."

• Sen başka bir şekilde günaha girmiş, bir kötülük tohumu ekmişsindir. Ektiğin tohum nasıl olur da meyve vermez?

• Bir Müslüman secde Yâhut rukû edince, onun secdesi ve rukûu, âhiret âleminde cennet olur.

• Birinin ağzından Allâh'ı övme, hamd ü senâ çıkınca, Cenâb-ı Hakk o hamdi, o övgüyü cennet kuşu yapar.

• Senin elinden sadaka ve zekât verilince, o sadaka ve zekât cennet bağ ve bahçesi olacaktır.

• Senin sabır suyun, cennet ırmağı kesilir, cennette akan süt ırmağı da senin sevgindir, aşkındır.

• İbâdetten aldığın zevk, cennetteki bal ırmağıdır. Kendinden geçişin, mest oluşun da şarab ırmağıdır.

• Bu sebepler, o eserlere benzemez. Fakat Allâh bu sebeplerin yerine o eserleri nasıl getirdi? Bunu kimse bilemez.

• Bu sebepler, dünyada iken nasıl senin fermanın, buyruğun ve irâden meydana gelmişse, cennetteki o dört ırmak da senin buyruğuna, irâdene uyacaktır.

274

• Senin erlik suyun, senin emrindedir, îstersen akıtırsın, istersen akıtmazsın. Ondan meydana gelen soy sop da, senin emrine uyarlar.

• Senin yavrun, küçücük oğlun, etrafında koşup dururken sana der ki:

"Baba, ben senin anamın rahmine emanet olarak bıraktığın bir cüz'ünüm, senden kopmuş küçük bir parçayım."

• Dünyadaki güzel sıfatlar senin emrinde olduğu gibi, cennetteki ırmaklar da senin emrindedir.[362]

[362] Hz. Mevlânâ'nın bu güzel ve sembolik benzetmelerini okurken, gönlümüzün derinliklerinde uyuyan ve imanımıza saldırmak için fırsat kollayan felsefî düşüncelere ve aklî yorumlara yüz vermeyelim. Şunu iyi bilelim ki, cennetteki dört ırmağı -Muhammed Sûresi'nin 15. âyetinde bahsedilen- biz akıtmadığımız gibi, cehennem ateşini de, dünyadan oraya biz götürmüyoruz. Kur'ân'ın bildirdiği, peygamberin haber verdiği cennet de, cehennem de vardır. Yapacağımız ibâdetlerle,

iyiliklerle, Allâh'ın inâyetiyle cennete sahip olacağımız gibi, kötü huylarımızla, günahlarımızla da cehennemi boylayacağız.

• Cennetteki ağaçlar da, senin buyruğunu yerine getirirler. Çünkü o ağaçlar, senin dünyadaki iyi sıfatlarından, ahlakından yeşerdiler, meyve verdiler.

3470 • Bu güzel sıfatlar, bu dünyada senin buyruğun altında idiler, iyi huylarına, ibâdetlerine karşılık olarak verilen şeyler de, öteki dünyada, senin elinde olacaktır.

• Elinde bir mazlûm yaralandı, zulüm gördü ise, o zulüm cehennemde bir ağaç olur, ondan zakkum meyvesi husûle gelir.

• Sen hiddete kapılıp, gönüller kırdı, gönüllere ateş düşürdü isen, o ateş cehennem ateşinin mayası olur.

• Senin öfke ateşin bu dünyada insan yakardı. Ondan doğan cehennem ateşi de, orada seni yakar, yandırır.

• Senin hiddet ateşin, burada, insanlara kastederdi. Ondan doğan cehennem ateşi de, orada yine insana, yâni sana saldıracaktır.

3475 • Dünyada hiddete kapıldığın zaman ağzından çıkan yılan ve akreb gibi insan sokan sözlerin, orada yılan ve akreb olup senin kuyruğundan yakalayacaktır.

3480 • Hiddetin, kızgınlığın cehennem ateşinin tohumudur, mayasıdır. Aklını başına al da, o hiddet ateşini sondur. Çünkü o ateş, senin için bir tuzaktır.

275

• Bu öfke ateşi, ancak îmân nûru ile söndürülür. Çünkü bir hadis gereği, kıyâmette cehennem; "Ey îmânlı kişi, çabuk geç, çünkü senin nûrun bizim ateşimizi söndürüyor." diyecektir. Biz de nefsanî isteklerin ateşini söndürdüğü için o din nûruna, o îmân nûruna teşekkürler ederiz.[363]

[363] "Kıyâmet gününde cehennem, ey mümin, benim üstümden çabuk geç, çünkü senin nûrun, bizim ateşimizi söndürüyor, diyecektir." hadîsine işaret var.

• Nûrun yok iken, hiddete kapılmayan hilm sâhibi bir kişi isen, bilmiş ol ki; hiddet ateşin sönmemiştir, vardır, diridir. Fakat gülle örtülmüştür.

• İman nûru olmadan gösterilen hilm, bir yüz örtüşüdür. Bu ateşi, îmân nûrundan başka hiç bir şey söndüremez.

• İman nûrunu görmedikçe emîn olma, çünkü gizli olan ateş, bir gün olur ortaya çıkar.

3485• Nûru sen bir su gibi bil de, suyu elde et. Suyun oldukça da ateşten korkma.

• Su ateşi söndürür. Ateş de, huyu gereği suyun neslini, soyunu, sopunu, yâni su ile yetişen bitkileri, ağaçları yakar, yandırır.[364]

[364] Din nûru su'ya; insan tabîatındaki hiddet, öfke, gazab gibi kötü huylar da ateşe benzetilmiştir. Ateş bitkileri nasıl yakarsa, o kötü huylar da insanı cehenneme götürür ve yanmasına sebep olur. Su da ateşi nasıl söndürürse, dinin nûru, yâni dînî kurallara göre yapılan, candan, gösterişsiz ibâdetler, iyilikler, insanî hareketler de o kötü huyları öylece söndürür.

• Birkaç gün için olsun o su kuşlarının, yâni velîlerin yanlarına git de, seni alsınlar, âb-ı hayata kavuşturnsunlar.

• Su kuşları (yâni mânâ ehli velîler) ile karada yaşayan kuşlar (sûret ehli, dünyaya gönül verenler) dış görünüşleri ile birbirlerine benzerler. Ama rûh, maya bakımından su ve yağ gibi birbirlerine zıt düşerler.

• Her biri kendi aslına (yâni su kuşu suya, kara kuşu toprağa) kuldur, köledir. Ey sâlik, onlara karşı ihtiyatlı ol, çünkü onların dış görünüşleri birdir.

3490• Nitekim bu vesvese ile "elest demi"nden gelen vahiy, her ikisi de duygu ile değil, akılla anlaşılır. Fakat aralarında fark vardır.[365]

[365] İbn-i Mesûd hazretlerinden rivâyet edilen bir hadîs-i şerîfi buraya almadan geçemeyeceğim: "Ademoğullarına şeytanın vesvese vermesi de, ilham etmesi de vardır:

Şeytanın verdiği vesvese, şer ile korkutmaktır ve Hakk'ı inkâr ettirmektir. Meleğin ilhamı da hayrı, iyi işleri hatırlatmak ve Hakk'ın varlığına inandırmaktır. Meleğin ilhamını hisseden, onun Allâh tarafından olduğunu bilsin ve Allâh'a hamd etsin. Şeytanın vesvesesin; duyan da (Eûzu billâhi mine'ş-şeydânirracîm) diyerek şeytandan Allâh'a sığınsın." Bundan sonra peygamber efendimiz Bakara Sûresi'nin şu meâldeki 268 numaralı âyetini okumuşlardır: "Şeytan sizi, fakir olacaksınız diye korkutur, size cimriliği emreder. Allâh ise nafaka husûsunda size kendisinden bir yargılama ve bir bolluk vaad ediyor. Allâh ihsanı geniş olan, her şeyi hakkıyla bilendir."

276

• Şeytanın vesvesesi ile elest deminden gelen vahiy, her ikisi de gönül pazarının tellalıdır, bunlar kendi mallarını medheder dururlar.

• Sen de düşünceyi tanıyan bir gönül sarrafı isen, aklına geleni anla. İki fikirden hangisinin şeytanî, hangisinin rahmânî olduğunu bir esirci gibi ayırdet.

• Eğer şüpheye düşer de, bu iki fikri ayırdedemez isen (aldatmaca yok) acele etme, koşma.

Alış-verişte aldanmamanın çâresi.

• Sahabeden birisi Resûlullah Efendimize dedi ki: "Ben alışverişte her zaman aldanıyorum."

3495 • "Satanın da, satın alanın da hîlesi hep beni buluyor, hep gelip benim yolumu kesiyor."

• Peygamberimiz buyurdu ki: "Aldanmaktan korkuyorsan alacağın şeyi üç gün muhayyer olarak al, yâni üç gün beklet, sonra işine gelirse al.

• İyi bil ki, bir işte yavaş davranmak, gerçekten de Rahmân'dandır. Acele etmek ise lanetlenmiş şeytandandır."[366]

[366] Bir kişi Peygamber Efendimize; "Bana bir tavsiyede bulun." diye ricada bulunmuş. Resul-i Ekrem Efendimiz de; "Bir işte tedbirli bulun, sonunda hayır görürsen o işi iyi yap, sonundan korkarsan o işi yapma." diye buyurmuş, insan için her hususta teennî ile hareketin gerekli olduğunu anlatmıştır.

• Ey ihtiyatlı kişi, köpeğe bile bir lokma ekmek atsan, önce koklar da sonra yer.

• Köpek burnu ile koklar; biz de her şeyi inceleriz, aklımızla koklarız.

3500• Yeryüzü ile gökler bile Allâh tarafından yavaş yavaş tam altı günde yaratıldı.

• Yoksa Allâh yüzlerce yeryüzü ile yüzlerce gökyüzünü bir anda yaratabilirdi. O bir şeye "Kün" (=Ol) demekle o şey derhal var olur.

• O yüce Allâh, insanı yavaş yavaş tam kırk senede kemâl sâhibi eder.

• Yoksa Allâh'ın bir nefeste elli kişiyi yoktan var etmeye gücü yeter.

• Hz. Îsâ'nın bir duâ ile ölüyü hemen diriltmeye gücü yeter de;

277

3505• Îsâ'yı yaratanın yığın yığın insan yaratmaya gücü yetmez olur mu?

• Hakk'ın bu yavaş yavaş yaratışı, dilediğin bir şeyi yavaş yavaş, fakat devamlı ve sağlam bir şekilde yapmayı sana öğretmek içindir.

• Daima akan bir derecik ne pislenir, ne de suyu kokar.

• Bu yavaş ve ihtiyatlı hareket, insanı saadete ve devlete eriştirir.

• Bu yavaş ve ihtiyatlı hareket yumurtaya benzer, devlet ise kuşlar gibidir.

• Ey inatçı, kuş yumurtadan çıkar ama yumurtaya benzemez. Yâni yapılan işlere karşılık verilen cezalar da, işlere benzemez.

3510 • Sen de sabret ki, vücûdunun cüzleri, yâni senin elin, ayağın gibi uzuvların, yumurtalar gibi kuş çıkarsınlar, yâni faydalı işler, insanların işine yarar eserler meydana getirsinler.

• Yılanın yumurtası serçe yumurtasına benzerse de, birisinden yılan çıkar, öbüründen serçe.

• Ayvanın tohumu da elmanın tohumuna benzer, benzer ama, ey azîz dost, aralarında fark vardır.

• Ağaçların yaprakları da, uzaktan bakınca bir renkte görünürler, fakat verdikleri yemişleri ayrı ayrıdır.

• Yapraklara benzeyen bedenler de birbirlerine benzer. Fakat her rûh ayrı bir iş için yaşamaktadır. Yâni insanların bedenleri birbirine benzer ama, bedendeki rûhların kimisi iyi işler yapar, kimisi de kötü hareketlerde bulunur.

3515 • Halk çarşılarda, pazarlarda hep bir tarzda yürürler, dolaşırlar. Ama bazıları kazançlı oldukları için neşelidir. Bazıları da dertlidir, kederlidir.

• Bunun gibi, ölüme de hepimiz aynı görünüşte gideriz. Yâni hepimiz de sıramız gelince ölüp gideriz. Fakat yarımız ziyandadır, yarımız da pâdişahlar gibi gideriz.

Hz. Bilal'in sevinerek neşe ile ölmesi.

• Hz. Bilal zayıflıktan hilale, yâni yeni ay'a dönmüş, yüzüne ölümün rengi, ölümün gölgesi düşmüştür.

• Eşi onun bu halini görünce; "Eyvahlar olsun, evim yıkıldı." dedi. Bilal ona; "Hayır, hayır." dedi. "Evin yapıldı. Şimdi neşe ve sevinç zamanı.

278

• Ben şimdiye kadar, yaşayış yüzünden keder içindeydim, yasta idim. Sen ölümün nasıl bir yaşayış, nasıl bir şey olduğunu ne bilirsin?"

• Hz. Bilal hep bu sözü söylüyor, söylerken de yüzünde nergisler, güller, laleler açılıyor, yâni mübârek yüzü gittikçe nûrlanıyordu.

• Yüzünün parlaklığı, nûrlu gözleri, söylediklerinin doğru olduğuna tanıklık ediyordu.

• Gönül gözleri kör olanlar, sadece onun simsiyah olan dış yüzünü görüyorlar da, nûrunu göremiyorlar. Onun siyahlığı göz bebeğinin karalığı gibi idi. Ama o karalıkta, parıl parıl parlayan bir görüş nûru vardı.

• Yüzü kara olan kişi, mânen kör olan, hakîkati göremeyen kişidir. Gönül gözü açık olan kâmil insanın göz bebeği ise; ay'ın aynasıdır. Yâni orada, ilâhî aynada mânen Allâh görülür.

• Senin gözünün bebeğini, görüşü kuvvetli, gönül gözü açık olanlardan başka kim görebilir?

3525 • Hz. Bilal'i, kâinatın göz bebeği sayılan insan-ı kâmil Hz. Muhammed ve onun ashabından başkası göremedi. Onun gerçek rengini bilemedi, anlayamadı.

• Hz. Peygamber'den ve ashabından başkaları, o yüksek, o eşsiz göz bebeğinin (yâni Hz. Bilal'in) sıfatlarını, meziyetlerini tanımakta sadece peygamberi taklîd ettiler.

• Eşi Bilal'in hastalığının arttığını görünce; "Ey güzel huylu, ayrılık çağı geldi." dedi. Bilal "Hayır, hayır; buluşma çağı, kavuşma çağı." dedi.

• Eşi dedi ki: "Sen bu gece gurbete gidiyorsun, soyundan sopundan, yakınlarından ayrılıp kayboluyorsun." dedi.

• Bilal dedi ki: "Hayır, belki bu gece rûhum gurbetten, asıl vatanına kavuşuyor."

• Eşi; "Senin yüzünü biz nerede göreceğiz?" dedi. Bilal dedi ki: "Allâh'ın has kullarının arasında.

• Sen yücelere bakarsan, Hakk'ın has kullarının halkasını görürsün, onlar seninle beraberdir. Ama aşağılara, kirli âleme bakarsan göremezsin.

• Yüzük kaşında ışıklar saçan elmas nasıl parlarsa, âlemlerin Rabb'inden gelen nûrlar da o has kulların yüzlerinde öyle parlar."

• Eşi; “Yazıklar olsun.” dedi. “Bu ev yıkıldı.” Hz. Bilal “Sen ay’a, yâni rûha bak. Buluta, yâni bedene bakma.” dedi.

• “Çoluk çocuğum çöktü. Ev de dardı. Allâh, benim beden evimi, daha ma’mur, daha güzel bir halde yapmak için yıktı.”

279
Bedenin ölümle harab olmasındaki hikmet.

3535• “Ben, önceleri gökten yeryüzüne sürgün edilen Hz. Âdem gibi sıkıntılar, ıztırablar, gamlar içinde bunalmış biri idim. Şimdi ise rûhumun nesli doğuyu da doldurdu, batıyı da.

• Ben kuyuya benzeyen bu beden önünde yoksuldum, şimdi pâdişah oldum. Pâdişah için köşk ve saray gerek.

• Pâdişahlar için oturup, eğlenecek yerler; köşklerdir. Ölüye ev olarak, yurd olarak bir mezar yeter.

• Bu dünya peygamberlere dar geldiği için, onlar pâdişahlar gibi mekansızlık âlemine gittiler.

• Mânen ölmüş kişilere bu dünya geniş ve parlak göründü. Halbuki bu dünyanın dış görünüşü geniş, büyük; içi, iç yüzü ise gâyet dardır.

3540• Eğer dünya mânen dar ve ızdırap verici olmasaydı, bu sızlanmalar, bu feryatlar nedendir? Dünyada fazla yaşayanın neden beli bükülüyor? Neden iki büklüm oluyor?

• Uyku zamanında insanın rûhu hürriyete koştuğu, âzâd olduğu, ızdıraplardan, kederlerden, beden hapsinden kurtulduğu için nasıl sevinmektedir, buna dikkat et.[367]

[367] Fakir, yoksul bir kimse, yâhut elem ve ızdırap içinde inleyen bir kişi uyuyunca, bu yoksulluğunu, acılarını duymaz olur. Hattâ güzel güzel rüyalar da görebilir, işte o rüyalar, rûhun muvakkaten sıkıntılardan kurtulması ve şad olması demektir. Gece uykuya dalan yorgun vücutlar, yarın gündüz olduğu zaman tekrar yorulmak, çeşitli işler uğrunda çırpınmak için uyanacaklardır. Rûhlar hayatın acılarını, sessiz işkencelerini duyacaktır. Şehirlerde gürültüler başlayacak, yine ihtiraslar, kötülükler, entrikalar da insanlarla beraber uyanacaktır. Vücutlar şehvet duygularını, kötülük yollarını hissedecek, tatmîn edilmeyen arzular, içi kemiren ızdırab ile bitmez tükenmez istekler gönüllerde yine uyanacaktır. Birbirlerini çekemeyenler yine dedikodulara, çirkin kişiler küfürlere, hakaretlere başlayacaklar. Ayaklar günah yollarında koşacak, gözler ağlamak için uyanacak ve insan uyanınca uyku sultanlığını, dertsiz, kedersiz halini kaybedecek de, hayatın ve çalışmanın esiri bir zavallı olduğunu tekrar anlayacaktır.

• Uykuda iken zâlim, zulmetme huyundan kurtulur, zindandaki mahpus da, hapiste olduğunu belirli bir zaman için düşünmez olur.

• Bu geniş yeryüzü ve gökler bedenin çökmesi, yâni insanın ölmesi zamanında pek daralır.

• Gözümüz boyanıyor, aldanıyoruz da, dünyayı pek geniş görüyoruz. Halbuki âhiret âlemine göre, dünya çok dardır. Gülmesi ağlamaktan ibâret, övünmesi ar ve ayıptan başka bir şey değildir.

280
Dünya görünüşte çok geniş olmasına rağmen mânen dardır ve rûhumuzu sıkmaktadır. İşte uyku, rûhun bu darlıktan kurtuluşudur.

3545 • Bu dünya çok ısınmış, çok kızmış bir hamama benzer, orada nefes alamaz olursun, bunalırsın; rûhun da pek sıkılır.

• Halbuki hamam enlidir, boyludur. Fakat sıcaklığı yüzünden, sana dar gelir, canın sıkılır ve usanırsın.

• Dışarı çıkmadıkça gönlün ferahlamaz. O halde hamamın genişliğinden sana ne fayda olur?[368]

[368] Bunun gibi bir insan da, mânen dar ve sıkıcı âlemin dışına çıkmayınca, ferahlayamaz ve rahat edemez.

• Yâhut ey yolunu şaşırmış kişi, dar bir ayakkabı giyersin de geniş bir ovada yürümeye çalışırsın.

• O ovanın genişliği sana dar gelir, o ova sana zindan olur.

3550 • Fakat seni uzaktan gören kişi; "O, bu ovada lale gibi açılmış, yâni neşeli bir halde bulunuyor." der.

• O kişi bilmez ki; sen zâlimler gibi görünüşte gül bahçesindesin ama, rûhun sıkıntıdan feryad edip duruyor.

• Senin uykuya dalman, o dar ayakkabıyı ayağından çıkarmandır. Çünkü insan uykuda iken, rûhu beden hapsinden kurtulur, âzâd olur.[369]

[369] Rûh bedene bağlı oldukça sıkıntı içinde bulunur, insan uyuyup duygularının tesirinden kurtulunca, kendinden geçince, muvakkat bir zaman için âzâd olur, neşelenir. Bu hâl gamlı ve hüzünlü bir kimsenin uyuması ile gamını, kederini unutmasına ve onlardan kurtulmasına benzer.

• Azîzim; uyku, Ashab-ı Kehf gibi, dünyada Allâh'ın velîlerinin malı, mülküdür.

• Uyumadıkları halde onlar dünyada rüya görürler. Fakat o âlemin görünürde kapısı da yoktur.

3555 • Beden dar ve kasvetli bir evdir. Rûh da o evin içinde dertli, hasta, sakat, sanki iki büklüm olmuştur. Allâh, zamanı gelince, o evi pâdişahların sarayları gibi yeniden yapmak için yıkar.[370]

[370] Dervişlik yolunda birtakım şeylerden kendini mahrum bırakmak, riyâzat çekmek, nefisle mücahede etmek vardır. Bu yüzden dervişlerin bedeni zayıf düşer, bedenin zayıf düşmesi, o dar, sıkıcı evin yıkılıp, yerine rûha layık bir sarayı yeniden yapmak içindir.

281

• Bilal diyordu ki: "Ben de ana rahmindeki çocuk gibi bu dünyada iki büklüm olmuşum. Dokuz aylık oldum, artık buradan göçmem gerek.[371]

[371] Ölmek aslında yeni ve mânevî bir hayata doğmaktır. Onun için Hz. Îsâ; "iki defa doğmayan, meleküt âlemine giremez." diye buyurmuştur. Doğumun biri dünyada, ikincisi de âhirettedir. İkinci doğum; ya ölümle, yâhut ölmeden evvel, riyâzetlerle, nefisle mücadelelerle, nefsi öldürmekle olur. Âhiret âleminin genişliğine nisbetle dünyanın darlığı ana rahmi gibi kalır. Dünyadakiler de ana rahmindeki çocuklara benzer. Onun için Hz. Bilal kendini dokuz aylık, mânâ âlemine doğması gereken bir cenine benzetiyor.

• Eğer anamı, yâni bedenimi doğum ağrısı tutmasaydı, bu zindanda ateşler içinde kalacaktım.[372]

[372] Anasının ağrısı tutması, rûhun göçe hazırlanırken bedenin hırpalanması, ızdırap çekmesidir

• Bir anaya benzeyen tabîatım da, kuzunun koyundan doğması, yâni rûhun bedenden çıkıp ayrılması için ağrı çekmekte, doğum yolunu açmaktadır.

• Ey rahim, rûh kuzusunun yeşil bir ovada otlaması için doğum yolunu aç, aç ki bu kuzu büyüdü, yâni rûhun doğum zamanı geldi."

3560• Doğum ağrısı, gebe kadın için bir dert ise de, çocuk için zindanı yıkıp kurtulmaktır.

• Gebe kadın ağrımdan nasıl kurtulacağım diye ağlar. Fakat çocuğun kurtuluş zamanı geldi diye sevinir.

• Gökkubbe altında canlılardan, cansızlardan, hayvanlardan, bitkilerden ne varsa;

• Her birisi öbürünün derdinden habersizdir. Yalnız bilen, olgunlaşan kişiler, bunların dertlerini bilirler.[373]

[373] *Sully Prudhomme,* Kan Çiçekleri *adlı şiirinde, işgal altındaki vatan toprağında, bahar mevsiminde açan çiçeklere seslenir de; "Ey yurdumun çiçekleri!" der. "Düşman askerleri sizi çiğnerken hiç biriniz üzülmediniz. Toprak bu kadar kan içerken, güzelliğinizden, kokunuzdan hiç bir şey kaybetmediniz." Bahar mevsiminde, ırmak kenarlarında küme halinde uçuşan küçük sineklerin üzerinden geçen kırlangıç, sineklerden bir kaç tanesini yuttuğu halde, ötekiler neşeli neşeli uçuşurlar, hiç üzülmezler.*

• Kâmil bir insanın, eşyâyı ve bütün varlıkları bildiği kadar, onlar kendilerini bilmezler.

3565 • Amca, senin halini bir ârifin, bir gönül sâhibinin bildiği kadar, sen kendin bilemezsin.

282

Gaflet, gam, dert, tenbellik ve gönül karanlığı gibi ne varsa, hepsinin yere mensup ve aşağılık bir şey olan bedenden ileri geldiğinin beyanı.

3566 • Gaflet bedenden ileri gelir. Yâni bedene ait istekler, bizi Hakk'tan uzaklaştırır. Beden, rûh ölünce, yâni Hakk âşıkı bedenle ilgili nefsanî arzulardan kurtulunca mutlaka ilâhî sırları görür.

• Şu üzerinde yaşadığımız yeryüzü, dünya, gökyüzünden, hava boşluğundan kalkacak, ayrılacak olursa, benim için de senin için de ne gece kalır, ne de gölge.

• Nerede bir gölge ve gölgelik, nerede bir gece varsa, onlar hep göklerden ve aydan değil, yeryüzünden meydana gelmiştir.

• Duman hep odundan çıkar, kıvılcımlar saçan ateşlerden çıkmaz.[374]

[374] Bir kişi, ilâhî aşk ateşi ile yanarak parlak bir kor haline gelir de odunluktan kurtulursa, kendisinde nûrdan bir hâl peyda eder.

3570» Vehim yanlışlara düşer, yanılır; halbuki akıl ancak doğruya yönelir, doğruyu bulur.

• Her ağırlık, her usanç bedendendir. Rûh ise hafifliği yüzünden, rüyalarımızda olduğu gibi hep uçma halindedir.[375]

[375] *Sen de kendine bak. Eğer ibâdetler, iyilikler hususunda bir usanç, bir tenbellik varsa cismânîsin, yâni bedene bağlısın, yok, ibâdet hususunda istekli ve çevik isen rûhanîlerdensin. Kurtuluş yolun açıktır. Mânâ kanatlarını kuvvetlendir, uçmaya gayret sarfet, ötelere kanat aç, sonsuzluğa doğru yüksel.*

• Gerçekten de bütün eserlerin, herşeyin yaratıcısı Allâh'tır. Fakat her şeyin dış yüzüne bakanlar, kabukta kalanlar, illet ve sebepten başka bir şey görmezler.[376]

[376] *Her ne kadar sebepler de etkili ise de, o etki kendilerinden değildir. Sebeplerin yaratıcısı olan Allâh'ın emri iledir. Nitekim Hz. Mevlânâ bir* Mesnevi *beytinde der ki:*

"Kendinde gam ve keder görünce, tevbe istiğfar et. Gam ve keder kâinatın yaratıcısı olan Allâh'ın emri ile etkili olur."

3575 • Kabuktan kurtulmamış bir içe, ne hekimden, ne de bir ilaçtan fayda vardır.

• İnsanoğlu ikinci defa doğunca, yâni ana rahminden doğduğu gibi, kendi bedeni rahminden de doğup nefsanî arzulardan kurtulunca, illet ve sebepleri ayağının altına alır.

283

• Sebepleri ayağı altına alan kimsenin "illet-i ula" dîni ve mezhebi olamaz. "Cüz'î illet"de ona bir zarar veremez.[377]

[377] *Bazı filozoflara göre, herşeyin bir illeti, bir sebebi vardır. Zincir halkaları gibi birbirine bağlıdır. Bu yüzden ilk illet ve sebep saydıkları Akl-ı Evvel'e, bizzat Vacibü'l-Vücüd'a; "Illet-i ula" ve "Illetü'l-ilel", yâni sebeplerin sebebi derler. Bunların inancına göre Allâh dilediğini yapamaz. Gereken ne ise onu yapmaya mecburdur. Sünnet ehline göre ise; Allâh dilediğini yapar. Dilediğini yapmasında da tamamen serbesttir. Bu yüzden sebepleri, illetleri ayak altına almıştır.*

• Böyle bir kimse, ufuklarda güneş gibi gerçeklik (ihlâs gelini) ile birlikte uçar durur. Şekil, sûret artık ona bir duvak olmuştur.

• Hattâ o ötelerde, ufuklarda, göklerden de dışardadır. Rûhlar ve akıllar gibi mekansız bir âlemdedir.

3580 • Hattâ bizim akıllarımız, onun gölgeleridir. Gölgeler gibi onun ayaklarına kapanırlar.

• Müctehit, bir mesele hakkında nass tanırsa, bilirse, bir hükümde artık kıyaslamayı düşünmez.

• Fakat bir hükümde nass bulamazsa, o vakit kıyaslamaya baş vurur, onunla hükme varır.[378]

[378] *Müctehit;* Kur'ân'ı *ve çeşitli mânâlarını bilen, insanların örf ve adetlerine vakıf olup da, yaptığı kıyaslarda isabet eden kimsedir. Nass; kitap ve sünnet, yâni* Kur'ân *ve hadîsdir. Bir müctehit bir mesele hakkında hüküm vereceği vakit, onun hakkında bir âyet, yâhut bir hadîs bilirse onunla hükmeder. Nassı bilmez ve bulmazsa kıyas yapar. Yâni hakkında nass bulunan bir meseleye tatbîk eder, yâhut ümmetin icmaline göre içtihat eder. Mevlânâ buyuruyor ki: tnsan-ı kâmilin içtihat ve görüşü; peygamberimizin varisi sayıldığı için, onun fikri nass sayılır ve ona karşı akıl ve fikirle kıyas yapılarak itiraz edilemez.*

• Sen nassı, kudsî rûh olan Cebrail(a.s.)'in Peygamber efendimize getirdiği ilâhî vahiy olarak bil. Cüz'î aklın yaptığı kıyas bunun aşağısındadır.

• Akıl rûhtan, zeka ve anlayış elde etmiştir. Yâni rûh olmayınca, akıl da olmaz. Rûh nasıl olur da, aklın buyruğuna uyar?

• Rûh akla tesir eder de, o yüzden akıl bir karara varır, bir tedbîrde bu- 3585
lunur.

• Rûh, Nüh(a.s.)'ı tasdîk ettiği gibi seni de tasdîk etti, senin emrine uydu ise; nerede deniz, nerede gemi, nerede Nûh tufanı?

• Akıl kendisine beliren şuur ve zeka eserini, rûhun kendisi sanır. Ama güneşin ışığı, güneşin kendisinden iyiden iyiye uzaktır.379

[379]Güneşin bir maddî varlığı vardır. Bir de onun etrafına yaydığı ışığı vardır. Fakat aslında, ikisi de onun değildir. Yüz yıllardan beri ışık saçan güneşin kalbine bu bitmez, tükenmez ateşi, bu akıl almaz enerjiyi kim koydu? insandaki aklın da düşünmesine ve idrakine, rûh sebeptir, idrak ve şuur halinde kendini gösteren duyguların kaynağı da Hakk'ın nefh ettiği rûhtur. Eğer şuur ve idrakin tesiri yalnız rûhtan olsaydı, dünyada deli bulunmaması gerekirdi. Çünkü delilerin de rûhları vardır, ama idrakleri, akılları yoktur. Peygamber efendimiz bir hadîslerinde; "Kendini bilen Allâh'ı bilir." diye buyurdu, insanın kendini bilmesi, kendinde bulunanı bilmesi, idrak etmesidir. Nitekim Mevlânâ hayranlarından büyük mütefekkir şair Lahorlu İkbâl hazretleri:

*"Hakk'ı inkâr edene hoca 'kâfir' der, ben kendini inkâr edene kâfirin kâfiri derim." diye yazmıştır. 3586 numarada yukarıda geçen beyitte da rûhun **Hz.** Nûh'u tasdîk ettiği yazılmıştı. Yâni kendinde bulunanı Nûh (a.s.) tanıdı, onu peygamber olduğu için arındırdı. Sonra kendisine uyanları irşat vasıtasıyle, hadiselerin, ızdırapların tûfanından, nefsanî dalgalardan, şeytanî vesveselerden kurtardı. Ey Hakk âşıkı, sen de sana uyanları öyle kurlar. Ama, sende Nûh'un vasıfları olmazsa, rûhun sana inanmazsa ne hakla gönül ehline yol gösterebilirsin? O zaman deniz nerede, gemi nerede, Nûh tufanı nerede?*

284

• Bu sebepledir ki gerçek Hakk yolcusu, bir lokma ekmekle yetinerek riyâzat yapar ve böylece, güneşin ışığı gibi olan rûhun nûrundan aslına, yâni sıfatlardan zâtına ulaşır.

• Çünkü süflî âlemde bulunan nûr, gece gündüz her zaman yoktur. Güneşin nûru akşam olunca kalmaz.

3590 • Fakat nûrun aslına ulaşan, zat tecellîsine mazhar olan kişi, her zaman o nûra dalmış bir haldedir.

• Ne bir bulut onun yolunu keser, ne de nûru gurûb eder. O kişi, göğüsleri yakan, yandıran ayrılıktan kurtulmuştur.

• Böyle bir kimsenin aslı, göklerdendir. Yâhut da toprağa mensuptur. Allâh'ın lutfu ile bir cezbeye kapılmış, beşeriyetten rûhaniyete yükselmiştir.

• Çünkü hakîkat güneşinin tecellîsine toprağa mensup olanlar dayanamazlar.

• Eğer güneşin ışığı, her vakit toprağa vursa, onu öyle yakar ki, toprak meyve ve mahsûl veremez olur.

3595 • Daima su içinde bulunmak, balığın işidir. Yâni vahdet denizinde daima yüzen velîlerdir. Yılan ahlaklı kimseler, velîlerle yoldaşlık yapamaz.

• Fakat bu dünya dağında öyle hünerli, kurnaz yılanlar vardır ki, tarîkat denizinde balıklık etmeye kalkışırlar.[380]

[380] Kendini tarikat şeyhi sayan ve tarikat yolunda olduğunu sanan, öyle taklitçiler vardır ki, riyâ ile, hilelerle kendilerim üstün gösterirler. Halbuki onların kendileri birer yılan iken halka, vahdet denizinin balıkları gibi görünürler.

285

• Onların hîleleri, halkı çıldırtırsa da, denizden nefretleri, kendilerini halk arasında rezil eder.

• Vahdet ve hakîkat denizinde de, öyle usta balıklar vardır ki, onlar, büyüyle, yılanı balık yaparlar.

• Onlar, ululuk denizinin balıklarıdır ki, o celâl denizi onlara helâl sihirler öğretir.[381]

3600 • Olmayacak şey onların gücü ile olur. Uğursuzluk onların yanına gelince kuvvetli olur, uğurlu kesilir.

• Bu bahsi kıyâmete kadar söylesem yine bitmez, yüzlerce kıyâmetler kopar ve geçer de yine bu bahis tamam olmaz.

Şeyhin dilinden hikmetler coşunca dinleyenlerde ve müridlerde bulunması gereken edep!

• Bu sözlerim usananlara bir tekrarlamadır ama, bence tekrarlanan, tazelenip yeniden yaşanan ve böylece uzayan bir ömürdür.

• Mum, çakmaktan birbiri üstüne çakan kıvılcımlarla yanar, alevlenir. Toprak birbiri üstüne duran ışıklarla altın haline gelir, parlar.

• Binlerce isteklinin içinde bir usanan kişi bulunsa, elçi, elçilik yapmak istemez, gönlü soğur.

***3605** • Gönüldeki gizli sırları söyleyen bu gönül elçileri, isrâfil huylu dinleyici isterler.*[382]

[382] İsrâfil, sürü üflemeye memur bir melek. Bu büyük melek, yaratılışından beri, suru üflemek üzere Hakk'ın emrini bütün dikkati ile beklemektedir. Velîler de böyle İsrâfil huylu ve söylenilen söze dikkatli olan dinleyici isterler. Bu beyitten sonra gelen beytin başındaki "onlar", velîler demektir.

• Onlar pâdişahlar gibi yücedir. Onların ululukları vardır. Onlar dünya halkının kendilerine uymasını isterler.

286

• Onlara karşı, yâni velîlere karşı edep ve terbiyeni takınmazsan, onların elçiliklerinden nasıl faydalanabilirsin?

• Onların karşısında iki kat eğilmedikçe, emanetini nasıl olur da sana verirler?

• Yüksek bir makamdan gelmiş oldukları için her edebi de beğenmezler, her edep de onların hoşuna gitmez.

3610 • Onlar dilenci değillerdir ki, hizmetlerine karşılık senden birşey beklesinler, senin minnetinin altında kalsınlar.

• Fakat ey gönül, bunca rağbetsizliğe karşı yine de hakîkat sultanı olan Allâh'ın sadakalarını esirgeme, onlara da saç.

• Ey göklerin elçisi, sen, dinlemekten usanmış olanlara bakma; gaflette olanları uyandırmak için, dünyada atını sür, gitsin.

• Ne mutlu o Türk'e, yâni kâmil insana ki, çekinmeden, korkmadan konuşmasına devam eder ve atını ateşle dolu hendekten sıçratıverir. Yâni ölümü göze alarak çok tehlikeli bir iş olan hakîkatleri söylemeyi başarır.

• O, heyecanla, ilâhî aşkla atını öyle hızlı sürer, öyle şahlandırır ki, onu ötelere, göklerin üstüne çıkarmayı düşünür.

3615 • O yalnız Allâh'ı düşünür. Ne kimseyi görür, ne kimsenin hasedine bakar. Her şeyden gözünü yummuştur. Ateş gibi kuruyu da yakmıştır, yaşı da...

• Eğer niçin söyledin, diye bir pişmanlık duyar ve bu pişmanlık, ona bir ayıp olursa, o, o gece, o pişmanlığı ateşe atar, yakar.

• Kâmil insan bir işte sebat edince, ayak direyince, yokluktan pişmanlık baş göstermez. Çünkü, Allâh'ta fânî olmuş, yokluk mânâsına ulaşmış bir velîde pişmanlığın yeri yoktur.

Her hayvanın, düşmanını kokusundan tanıması ve ondan çekinmesi.

Kaçınılması, karşı durulması mümkün olmayan kişiye karşı düşmanlığa kalkışmanın da insanı zarara sokacağının, yoksulluğa düşüreceğinin bildirilmesi.

• At, arslanın kokusunu ve sesini tanır. O, hayvan olmakla beraber düşmanını tanımaması, bilmemesi pek nadirdir.

287

• Yalnız at değil, her hayvan düşmanını belirtisinden, gölgesinden, karaltısından tanır.

3620 • Yarasa, gündüz kanat çırpıp uçamaz. Hırsızlar gibi geceyi bekler, geceleyin meydana çıkar, avlanır, gıdalanır.

• Bütün canlıların en zavallısı, en yoksulu yarasadır. Yâni yarasa huylu olan insandır. O meydanda apaçık parlayan güneşin, yâni velînin düşmanıdır.[383]

[383] Burada hayvanlar, insanların sembolü olarak gösterilmiştir. Güneş velîyi temsîl etmektedir, yarasa da velîlere düşman olan, zayıf akıllı insanları göstermektedir. Yarasa, nasıl güneşin ışınlarına dayanamazsa, ona düşman olursa, bazı yarasa huylu kişiler de âriflere, velîlere öylece düşmanlık ederler.

• Yarasa, ne açıkça güneşle savaşa girip, yiğitlik gösterip yaralanabilir, ne de kinle, nefretle onu uzaklaştırabilir.

• Güneş zavallı yarasanın kendisinden rahatsız olduğunu, derde düştüğünü, kahrolduğunu görüp başını çevirse bile, bu hâl

• Güneşin üstün lutfunu, üstün olgunluğunu bildirir, yoksa yarasa ona nasıl engel olabilir?

3625 • Düşmanlığa kalkışacaksan, kendine uygun, kendi derecene göre birine düşman ol ki, gerektiği zaman onunla savaşa giresin, onu esir edebilesin.

• Damla, denizle nasıl savaşa girebilir? Girse, bu onun aptallığındandır. Sonunda, kendi saçını sakalını yolar.

• Velî ile savaşa giren kişinin hîlesi; saçtan, sakaldan ileri geçmez. O nasıl olur da, ay'ın odasındaki perdeyi yırtabilir?

• Hakîkat güneşine, yâni velîye düşmanlığa kalkışanlar şöyle çıkışırlar:

"Ey güneşler güneşi olan Cenâb-ı Hakk'a düşmanlık eden ahmak! Sen ne yaptığının farkında mısın?"[384]

[384] Bir kudsî hadîste: "Benim bir velîme, düşmanlık eden, çarpışmak üzere benim karşıma çıkmış olur." buyurulmuştur.

• Ey ahmak! Sen öyle bir güneşe düşmansın ki, onun ışığının pırıltısından, güneş de, yıldızlar da tir tir titrerler.

3630 • Aslında sen onun değil, kendinin düşmanısın. Sen kendini odun haline sokunca, Allâh'ın öfke ateşi seni yakmaktan geri durmaz.

• Ne şaşılacak şeydir ki: Seni yakmakla, ondan bir şey eksilmez, Yâhut da seni yaktığından ötürü üzülmez, gamlanmaz.

288

• Hakk'ın merhameti, acıması insanın acımasına benzemez. Çünkü, insanın huyundaki acımak da onun için ayrı bir derttir, insan acıdığı zaman üzülür, kederlenir, mahzun olur.[385]

[385] İnsanda merhamet yâni acımak vardır. Acımak ise, gam ve keder verir. Mesela bir fakirin aç ve çıplak haline acınır ve o halden hüzün ve keder duyulur. Allâh'ın rahmeti ise böyle değildir. Onda merhamet vardır. Fakat hüzün ve keder yoktur.

• Mahlûkun acıması, dertlerle, kederlerle karışıktır. Allâh'ın acıması ise gamdan, kederden münezzehtir.[386]

[386] "Kazâ ve kader îcabı, insanların bir kısmı cennette safa içindedir. Onlara bir şey yapılamaz. Bir kısmı da cehennemde yanmaktadır. Onlara da bir şey yapılamaz." Bu bir kudsî hadîs anlamıdır.

• Babacığım! Allâh'ın acımasını şöyle bil; o acıyış vehme sığmaz. Onun ancak eseri, belirtisi görülür.[387]

[387] Yâni vehm mesabesinde olan akıl-ı cüz'î, ilâhî rahmeti ancak eserinden anlar ve eserden müessire istidlal yolu ile Cenâb-ı Hakk'ın Rahîm ve Rahmân olduğunu anlar. Fakat bilginler ile âriflerin anlayışında fark vardır. Bilginler istidlal yolu ile, ârifler ise zevk ve vicdan yolu ile idrak ederler.

Bir şeyi örnekle, taklitle bilmek ile, o şeyin hakîkatini bilmenin farkı.

3635 • Allâh'ın acımasının eserleri, belirtileri, meyveleri meydanda olduğu için onları herkes görür. Fakat onların hakîkaterini, ne olduklarını, ondan başka kim bilebilir?

• Kemâl, olgunluk vasıflarının belirtilerini, mahiyetini, onların örneklerinden, belirtilerinden başka bir yol ile kimse bilemez.

3642 • Biri sana; "Allâh'ın peygamberi, o can nûru olan Nuh (a.s.)'ı bilir misin?" dese,

• Sen de "Nasıl bilmem! O ay yüzlü nûr, o güneşten de meşhurdur, aydan da.

• Hz. Nûh'u, küçük çocuklar, kitaplarda, yâni mekteblerde okurlar. İmamlar, mihraplarda ondan bahsederler.

3645 • Adı *Kur'ân-ı Kerîm'de* apaçık geçer, geçmişteki hikâyesini de anlatır dururlar."

• Doğru söyle, sen Nûh'un hakîkatini, mahiyetini bilmiyorsun ama, onu vasıfları yönünden, sana anlatılanlardan ötürü tanıyor, biliyorsun değil mi?

289

• Eğer desen ki; “Ey yiğit, ben Nûh’u ne bilirim! Onu, ancak onun gibi bir Hakk eri bilir?

• Ben topal bir karıncayım. Fili ne bilirim! Bir sivrisinek isrâfil’i nasıl bilebilir?”

• Bu sözün de doğrudur, yerindedir. Ey filan kişi, sen mahiyetini ve hakîkatini bilemezsin.

3650 • Amca! “işlerin iç yüzlerini bilmekte acze düşmek, câhil halkın halidir.” diye de kesin olarak bir şey söyleme.

• Çünkü işlerin iç yüzlerini bilmek, sırrın sırrına ermek olgun kişilerin gözlerinin önünde apaçıktır.

• Varlık âleminde, Hakk’ın sırrını bilmek, zâtını görmekten de daha öte bir şey var mı?

• O bile mahrem olanlardan gizli kalmazsa, artık bir şeyin iç yüzü, bir şeyin sıfatı nedir ki gizli kalsın?

• Akıl peygamberlerin ve velîlerin Allâh’ın zat ve sıfatlarına mahrem olmalarını inkâr eder; “Bu çok derin bir bahistir, bunu kabul etme.” der.

3655 • Zamanın kutbu da der ki: “Ey zayıf akıllı kişi, bu hâl senin halinden üstün olduğu için, sen buna olmayacak şey diyorsun.”

• Bugün gözünün önüne serilen şeyler, daha önce sana olmayacak şeyler görünmüştü.

• Allâh kerem buyurdu da; seni, duygularının on zindanından (yâni beşi zahirî, beşi bâtınî duygularından) kurtardı. Sen şimdi tepe ovasını, yâni akıl çölünü, kendine zulm hapishânesi yapma.

Nisbet ve ayrılık bakımından bir şeyde hem nefy, hem isbat birleşebilir.

3658 *• Birşey hem nefy edilebilir, hem de isbat; olunabilir. Bir şeyin iki yönü birbirine aykırı olunca, onda nisbet de iki türlü olur.*[388]

[388] *Mesela; bir kişi bildiği bir konunun alimi, bilmediğinin de câhilidir. Şahıs bir olduğu halde nisbet bakımından o kişi hem alimdir, hem de câhildir. Yâni nefiy ile isbat aynı kişide toplanmıştır.*

• “Attığın zaman sen atmadın.”[389] âyetinde de, iki nisbet var. Hem nefy var, hem isbat, ikisi bir arada.

290

3660 • Habîbim, o taşları sen attın, çünkü o taşlar senin elinde idi. Senin elinle atıldı. Fakat sen atmadın, çünkü o atma gücünü sana Allâh verdi.

• İnsanoğlunun gücü bir yere kadar varır, ondan öteye geçemez. Bir avuç taş ve toprak bir ordunun kırılıp bozulmasına nasıl sebep olur?

• Avuç senin avucundur, ama atış bizdendir, işte bu iki nisbetin nefyi de doğru, isbatı da.

• Peygamberlerin zıtları olan kâfirler de, peygamberleri -benzetmek gibi olmasın- kendi çocuklarını tanıdıkları, bildikleri gibi tanırlar, bilirlerdi.

• Münkirler onları yüzlerce delil ile, yüzlerce belirti ile kendi oğullarını tanıdıkları gibi bilirlerdi, tanırlardı.

3665. Fakat kıskançlıkları, hasetleri yüzünden bildiklerini gizlerler de, “Bilmiyoruz ki!” diye bilmemezlikten gelirlerdi.

• Cenâb-ı Hakk da bir yerde müşrikler için; “Nebileri bilir, tanırlar.” diye buyurdu. Bir kudsî hadiste; “Onları benden başkası tanımaz, bilmez.” diye buyuruldu.[390]

[390] *Sûfîlere göre peygamberlerin hem nebîlik, yâni peygamberlik, hem de velîlik olmak üzere iki yönleri vardır. Velîlikleri beşeriyetten fânî ve Allâh ile bakî olmaları yönüdür. Onları peygamber olarak herkes bilir, tanır, fakat velîlikleri bakımından tanınmazlar. O halde “Hem onu tanırlar, hem onları Allâh’tan başka kimse tanımaz.” ibaresinde nefy ve isbat mevcuttur.*

• “Onlar benim kubbelerinim altında gizlidirler. Onları Allâh’tan başka hiç kimse tanımaz, bilemez.” dedi.

• Nûh’u hem bilirsin, hem bilmezsin değil mi? işte bu konuyu, bu âyette ve hadiste açığa vurulan mânâ ile kıyas et.[391]

391 Hz. Nûh'u tarihî yönden hepimiz tanırız, Kavmini imânâ dâvet etmiş, çok uğraşmış; kabul eden çok az olmuş; beddua etmiş; tûfan olmuş; inanmayanlar, oğlu da dahil mahv olup gitmişlerdir. Bu Nûh'un tarihî yönüdür. Bir de Allâh'ın nazarında onun, Hakk'a yakınlığını tanımayız, bilemeyiz. Böylece tanımak ve tanımamak Nûh hakkında bizim anlayışımızla birleşiyor.

Dervişlerin hem yok, hem var oluşu meselesi.

• Birisi; "Dünyada derviş yoktur, eğer varsa, fakat tam mânâsıyle benlikten kurtulmamışsa, Hakk'ta fânî olmamışsa, o derviş, derviş değildir." dedi.[392]

392 Dervişlikten gâye, şu mevhum varlığı yok etmek, kendi varlığını Hakk'ta fânî eylemektir. Her derviş bu gâyeye ulaşamadığı için, dünyada gerçek derviş yoktur. Yâhut pek azdır. O gâyeye ulaşamamış bir derviş varsa o derviş hakîki bir derviş değildir.

291

3670• Çünkü gerçek derviş; sûreti, görünüşü dolayısı ile vardır. Fakat onun sıfatları, Allâh'ın sıfatlarında yok olmuştur.

• O, güneşe karşı yanmakta olan muma benzer, mumun alevi de var sayılır ama, güneşin önünde yok gibidir.

• Güneşin karşısında mumun alevi yok gibi görünmekle beraber, vardır. Çünkü ona bir parça pamuk tutacak olursan, alevi pamuğu yakar.

• Öyle ama, güneşin aydınlığı onun aydınlığını yok ettiği için, o sana aydınlık vermez. Güneşin karşısında onda artık alev yoktur. Çünkü güneş onun alevini yok etmiştir.

• İki yüz batman bala bir okka sirke döksen, balın içinde erir gider.

3675 *• O balı tattığın zaman, onda sirke tadı bulamazsın. Fakat tartarsan bir okka fazla gelir. Demek ki sirke, hem yok olmuştur, hem de vardır.*[393]

393 Sirkenin ekşiliği bal içinde yok olduğu gibi, hakîki bir dervişin de beşeriyet sıfatları ilâhî sıfatlarda yok olur. Fakat amel terazisi ile tartarsan, onun zâtı, yâni beşeriyeti durmaktadır. Bir dervişin Hakk'ta fânî olması, sıfatlarının değişmesidir.

• Bir arslanın önünde ceylan, korkusundan kendinden geçer, onun varlığı, arslanın varlığında yok olur, gider. Sanki onun varlığı, arslanın varlığında perde arkasına girer, görünmez olur.[394]

394 Getirilen misaller, fena fillah olan bir derviş ile Cenâb-ı Hakk'ın tamamıyle temsili değildir. Ancak bu işin başında olanlara, dervişlere anlatmak içindir, insanlar görmedikleri bir şeyi ancak misal ile mümkün olduğu kadar anlayabilirler. Misalde ise benzeyenle benzetilen tamamıyle aynı olamaz. Yâni benzeyen, benzetilene her yönden benzemez.

• Olgun olmayan kişilerin, Hakk'ın anlaşılması için ortaya attıkları bu benzetmeler, bu kıyaslar aşkın coşkunluğundandır. Edebi, terbiyeyi terk etmek değildir.

• Âşıkın nabzı, edebe ve terbiyeye uymaz. Aşkın heyecanı ile edepten dışarı atar, âşık kendini pâdişahın terazisinin gözüne kor.

• Dünyada âşıktan daha edepsiz kimse yoktur. Fakat aslında işin iç yüzüne bakarsanız, onun kadar da edepli kimse olamaz.[395]

395 Rivâyet ederler ki: Bir gün Peygamber Efendimiz Hz. Ali ile beraber oturmuşlar, hurma yiyorlarmış. Şaka olsun diye Peygamber Efendimiz yediği hurmaların çekirdeklerini, Hz. Ali'nin önüne sürmüş; "Yâ Ali, ne kadar çok yemişsin? Çekirdeklere baksana hep senin önündedir." diye buyurmuş. Hz. Ali de yine şaka yolu ile; "Yâ Resûlallâh!" demiş, "Siz hurmaları çekirdekleri ile beraber mi yediniz?" şakasını yapmış. Bu cevap âşıkla maşuk arasındaki cilveyi bilmeyenlere, adab dışı gibi görünür. Halbuki latîf şakalaşmadır.

3680 • Ey soylu, asil rûhlu kişi, bu edepsizlikle edebliliği nisbet bakımından birbirine uygun bil.

292

• İşin dış yüzüne bakarsanız, âşıkın davranışları edep dışı gibi görünür. Çünkü başında aşk dâvâsı vardır.

• Fakat iç yüzüne bakarsanız, dâvâ nerededir? O pâdişahın önünde, dâvâ da, âşık da yok olmuş gitmiştir.

• "Zeyd öldü." desen, bu cümlede Zeyd fail(=özne)dir. Ama hakîkatte fail değildir. Çünkü ölünün elinden bir şey gelmez.

• O dilbilgisi bakımından faildir. Yoksa hakîkatte mef'uldür. Çünkü onu ölüm öldürmüştür, yok etmiştir.

3685 • Nerede fail oluşu? O öyle kahrolur gider ki, bütün işler, iş görmeler ondan tamamıyle uzaklaşır.

Sadr-ı Cihânın töhmet altına alınan vekîlinin can korkusundan Buhara'dan kaçması. Sadr-ı Cihân'a karşı duyduğu saygının ve sevginin vekîli çeke-sürüye tekrar Buhara'ya götürüşü. "Can vermek âşıklar için kolay bir iştir." (Aşkın kudretine dair bir hikâye)

3686 • Buhara'da Sadr-ı Cihân'ın kulu bir töhmete uğradı, bir şeyle suçlandı, mevkiinden düştü, gizlenmeğe mecbur oldu.

• On yıl müddetle Horasan'da, Kûhistan'da (Deşt'de) başı boş bir halde gezdi, dolaştı.

• On yıl geçti; bu kadar ayrılık günleri yüzünden gücü kalmadı, özlem, iştiyak arttıkça arttı.

• Kendi kendine dedi ki: "Efendimin hasretine artık tahammülüm kalmadı. Sabır âşıkın ayrılık ateşini nasıl söndürebilir?"

3795 • Sadr-ı Cihân'ın ayrılığı, o âşıkın canına öyle tesir etmişti ki, gönlü param parça olmuştu.

• Kendi kendine dedi ki: "Kalkayım da onun bulunduğu Buhara'ya döneyim. Kâfir bile olmuşsam, yine imânâ geleyim.

• Tekrar oraya gideyim de, o iyi düşünceli olan Sadr-ı Cihân'ın önünde yerlere kapanayım.

• Ona diyeyim ki; 'Canımı senin önüne attım, istersen beni bağışla, beni dirilt, istersen koyun gibi başımı kestir.

• Ey ay yüzlü sultan, senin önünde kesilip ölmek, başka yerde dirilerek pâdişah olmaktan daha iyidir.

3800 • Ben bin kerre, belki de daha fazla denedim. Sensiz yaşamak pek acı, dayanılır gibi değil!'

• Ey benim dileğim, isteğim, sevgili! Sur üfürür gibi namelere başla da, beni dirilt. Yeniden hayat bulayım. Ey benim deve gibi olan bedenim! Çok artık, benim için neşe tamamlandı.

• Ey yeryüzü, döktüğüm aşk gözyaşlarını yut, bitir gayrı. Ey can! O tatlı suyu iç, bulanıklığı geçti, duruldu.

• Ey benim bayramım, yine döndün, bize geldin, merhaba! Ey seher rüzgârı! Ne de güzel estin, bize dostun kokusunu getirdin."

• "Ey dostlar!" dedi, "Ben gidiyorum. Elveda. Ben o emîre, emrine uyulan Sadr-ı Cihân'a gidiyorum.

3805 • Her an onun aşkı ile, onun ayrılığı ile yanıyorum, yakılıyorum. Ne olacaksa olsun, ben oraya gidiyorum.

• O bana karşı kalbini mermer gibi katı, merhametsiz kılsa da, benim canım yine de Buhara gitmek istiyor.

• Buhara sevgilinin yurdu, pâdişahımın şehridir; benim vatanım orasıdır. Âşıklarca; 'Vatanı sevmek imandandır.' hadisinin anlamı budur."

3812 • Onun iyiliğini isteyen ve ona öğüt veren birisi; "Ey hiç bir şeyden haberi olmayan!" dedi. "Aklın, fikrin varsa, bu işin sonunu düşün.

• Aklını başına al da, bu işin önüne ve sonuna bak, pervane gibi kendini ateşe atma, yakıp yandırma.

• Buhara’ya nasıl gidersin? Sen deli misin? Zincire vurulmaya, zindana atılmaya mı heveslisin?

3815 • Sadr-ı Cihân, sana olan öfkesinden, kininden ötürü demir çiğnemede, dişlerini gıcırdatıp durmadadır. O seni yirmi gözle aramaktadır.

• O seni kesmek için bıçak bilemektedir. O sanki kıtlıktan kalmış bir köpek, sen ise unla dolu bir torbasın,

• Allâh sana bir fırsat verdi de kurtuldun. Nasıl olur da tekrar zindana kendi ayağınla gidiyorsun? Sana ne oldu?

• Eğer sana on çeşit memur gelse de çağırsa, onlardan gizlenmen gerek, akıl bunu emrediyor.

294

• Halbuki hiç bir kimse de seni zorlamıyor; neden böyle önden ve arkadan yolun bağlandı?”

3830 • Âşık dedi ki: “Ey nasihatçi! Daha ne kadar söyleyeceksin? Sus, yetişir, öğüdü az ver; çünkü aşk bağı pek kuvvetlidir, kırılamaz.

• Benim aşk bağım, senin öğüdünle büsbütün pekişti, kuvvetlendi. Sen, değil, senin hocan bile aşkımı tanımamış, aşkın ne olduğunu bilmemiştir.

• Aşkın derdi artırdığına dair, İmam Ebû Hanîfe ve İmam Şafiî ders vermemişlerdir.

• Beni ölümle korkutma, ben zaten ağlayıp inlemedeyim. Ben zaten, kendi kanıma susamış biriyim.”

3860 • O kanlı göz yaşları döken âşık; yüreği çarpa çarpa, yana yakıla hızla Buhara’ya doğru yöneldi.

• Çölün kumları, ona ipek halı gibi geliyordu. Ceyhun Nehri’nin suları onun gözünde, küçük birikinti suya dönüşmüştü.

• Çöl ona gül bahçesi olmuştu. Gül gibi gülerek, düşe kalka gidiyordu.

3866 • Buhara’nın kenar mahallelerim, evlerini ve ağaçlarının karaltısını görünce, gönlündeki gam ve keder karaltısında bir aydınlık belirdi.

• Uzun müddet yere serildi, kendinden geçti. Onun aklı aşkın sır bahçelerine doğru aşıp gitti.

• Orada bulunanlar, onun başına ve yüzüne gül suyu serptiler, halbuki onun aşkının gül suyundan, onların haberleri yoktu.

• O bir gizli gül bahçesi görmüştü. Aşkın yağması onu bağlamış, varlığını almış gitmişti de, o yüzden kendinden geçmişti.

3872 • O âşık, Buhara’ya neşeli bir halde, o sevgilinin iline, eman yurduna gelmişti.

• Buhara’da onu her gören; “Burada durma, kimseye görünmeden buradan hemen kaç, oturma, dinlenme.

3875 • Pâdişah öfkeli. On yıllık kin ve intikamını almak için seni arayıp durmada.

• Allâh için olsun, Allâh için kendi kanına kendin girme. Sevgine ve sevgi dolu güzel sözlerine güvenme.

• Sen Sadr-ı Cihân’ın vekîli idin, yücelmiştin, güvenini kazanmıştın, usta bir mühendis idin.

• Hainlik ettin, cezadan kaçıp kurtuldun, nasıl oldu da tekrar geri geldin?

295

• O vakit yüzlerce hîle ile beladan kaçmış idin. Şimdi buraya seni ahmaklığın mı getirdi?

• Sen arslan arayan uğursuz bir tavşansın. Nerede zekan, nerede aklın, nerede anlayışın?

• Kazanın, kaderin bu çeşit yüzlerce ahkamı vardır. ‘Kazâ gelince, âlem daralır.’ derler.

• Sağda, solda yüzlerce kurtuluş yolu varken, kazâ yüzünden hepsi de kapanır, çünkü kazâ ve kader ejderha gibidir.”

• Âşık dedi ki: “Ben susuzluk hastalığına tutulmuş bir hastayım, su beni çekti, getirdi. Suyun beni öldüreceğini bildiğim halde, işte yine geldim.

3885 • Bu hastalığa tutulan, sudan kaçabilir mi? Yüzlerce defa ölse, yıkılsa, yeni bu böyledir. O hasta ölümü göze alarak, suya doğru koşar.

• Ellerim, karnım şişse bile, suya olan aşkım, bir türlü azalmıyor.

• Karnımın şiştiğini görenlere, ‘Bu nedir, bu hâl nedir?’ diye soranlara, ‘Ne olurdu’ diyorum. ‘Bütün bir deniz kanıma aksaydı, aksaydı da, daha çok şişeydim.’

• Bir tuluma benzeyen karnım, su dalgalarından patlasa da ölsem. Bu ölümüm benim için yine de güzel, tatlı bir ölümdür.

3890 • Elem def gibi, karnım da davul gibi şiş olduğu halde, ben gül gibi neşe ile su aşkının davulunu çalıp duruyorum.

• O Cebrail’e benzeyen sevgili, kanımı dökmüş olsa da, ben yer gibi yudum yudum kanımı içerim.

• Yeryüzü gibi, ana rahmindeki çocuk gibi kan içmekteyim. Âşık olalıdan beri bu halde bulunuyorum.

• Geceleri ateşteki tencere gibi kaynarım, coşarım. Gündüzleri de gecelere kadar kum gibi kan içerim.

• Hîleye baş vurarak, onun öfkesinden kaçtığım için şimdi pişmanım.

3895 • Ona söyleyin. Kızgınlıkla, benim sarhoş canıma ne yapmak istiyorsa yapsın. O kurban bayramıdır, âşık da sığır gibi, koyun gibi kurbanlıktır.

• Sığır yatsa da, bir şey yese de, kurban bayramında kesilmek için beslenir.

3900 • Ey kerîm dostlarım, rûhların haşrini, dirilmesini istiyorsanız, bu sığırı, yâni nefsi kurban ediniz.[396]

[396] Hz. Cüneyd buyurmuştur ki: “Nefislerinizi kurban ediniz. Biliniz ki nefis, Allâh ile aranızda büyük, kalın bir perdedir. Hayat ancak nefsin ölümündedir.” Şiblî hazretleri de buyurmuşlardır ki: “Nefis ölmeden rûh dirilmez. Âşıklar rûhun yaşamasını, nefsin ölümünde buldular.”

297

• Benim maddî varlığım da, şu görünen şeklini alıncaya kadar çeşitli merhalelerden geçti. Ben de cansız varlıktan öldüm, boy atıp gelişen nebat oldum. Nebat iken öldüm, hayvan şekli ile baş gösterdim.[397]

[397] Bu beyitlerde Hz. Mevlânâ maddî varlığımızın, bedenimizin; cansız sandığımız varlıklar, bitkiler ve hayvanlar âlemlerinde seyrini hikâye ediyor.

• Hayvanlıktan da öldüm, insan oldum. Artık ölüp azalmaktan, noksan düşmekten ne diye korkayım?[398] *[398] İnsanın yaratılış mayası topraktır. Yâni cansız sandığımız âlemdir. Oradan, yâni topraktan bitkiler yetişir, onu hayvan yer. İnsan hem bitkilerle, hem hayvan etleri ve ürünleri ile beslenir. Yâni insan yediği gıdalarla cansızlar ve bitkiler ve hayvanlar âleminde bulunduktan sonra insanlık âlemine gelir. Önce bulunduğu âlemlerden çekilmekle bir şey kaybetmiş olmaz. Belki yükselir, terakkî eder. Bu yüzdendir ki ölüm de, dünya âleminden âhiret âlemine geçmek ve böylece yeni bir terakkîye yükselmeye imkân bulmaktır. Şu halde ölümden korkmak yerine ölüme sevinmemiz gerektir. Hallac-ı Mansur da;*

“Muhakkak ki benim ölümümde hayat vardır.” dedi.

• Bir daha hamle edeyim de, insan iken öleyim, böylece de melekler alemine dahil olayım.

• Melek olduktan sonra da, benim için meleklik âleminden de geçmek, kurtulmak, ötelere gitmek gerekiyor. Çünkü Allâh’tan başka herşey yok olup gitmektedir.[399]

[399] “İnsan iken öleyim de melek olayım.” sözünü yanlış yorumlamayalım, insanda bulunan hayvanlık huylarından, hasetten, kinden, şehvetten kurtularak melek gibi lekesiz tertemiz olalım. Melekleşelim, kötü huylarımızdan arınıp zaten bizde bulunan meleklik sıfatına sahip çıkınca, tertemiz olarak aslımıza dönmek, onu bulmak, onda yok olmak gerekir.

3905 • Bir kere de meleklikten öleyim, kurban olayım da vehim ve hayale gelmeyen bir şey olayım.

• Şu maddî varlıktan kurtulur, yok olur, ‘Allâh’ta yok olmak’ mertebesine ererim ki, yokluk erganunu gibi ‘Gerçekten de biz dönüp ona varanlardanız.’ derim.[400]

[400] Bizim inancımızdaki yok olma, nihilistlerin inandıkları gibi birçok merhalelerden geçtikten sonra Nirvana’ya kavuşma, tamamıyle yok olma değildir. Müslüman inancındaki yokluk, rûhun benlikten, maddî varlıktan

kurtulması, dünyevî kirliliklerden arınması, böylece fena fillah mertebesine erişmesidir.

297

• Herkesin bildiği ve ne olduğu hakkındaki fikirlerin birleştiği 'ölüm' karanlıkta gizlenmiş âb-ı hayattır.

• Nilüfer çiçeği gibi git, bu hayal ırmağında yetiş, susuzluk hastalığına tutulmuş kişi gibi harîs ol, iştiha ile suyu, yâni ölümü ara.

• Su, susuzluk hastasının ölümü olduğu halde o, su arar ve sabredemez, içer. Doğruyu, hakîkati bilen ancak Allâh'tır.

3910 • Ey ayıp ve ar hırkasına bürünmüş, dönmüş âşık; sen, can korkuşu ile canandan, sevgiliden kaçıyorsun.

• Ey korkaklığından kadınların bile utandığı kişi! Gerçek sevgilinin kılıcına doğru yüzbinlerce rûh, el çırparak koşmaktadır.

• Sonsuz olan hayat nehrini görünce, kasedeki suyu, yâni şu fânî ömrünü, nehre kat, su hiç nehirden kaçar mı?

• Kasedeki su, nehir suyuna karışınca, orada kendi varlığından kurtulur da, nehir suyu olur.

• Böyle olunca, o kasedeki suyun vasfı, sıfatı yok olur da, zâtı kalır, artık bundan sonra o ne eksilir, ne kirlenir, ne de kokar.

3915 • Ben de ondan kaçtığım için pişmanım. Özrümü bildirmek için kendimi onun güzellik fidanına astım."

Canından vazgeçen âşıkın sevgilisine kavuşması.

• Bir top gibi başının, yüzünün üzerinde yerlere kapanıp secdeler ederek, yaşlı gözlerle Sadr-ı Cihân'ın bulunduğu yere gitti.

• Herkes, "Sadr-ı Cihân bunu yakacak mı? Yoksa asacak mı?" diye başları yukarıda bekliyordu.

• İşte o vakit, zaman bahtsız kişiye ne gösterirse, bu hor, hakir ahmağa da onu gösterdi.

• Bu, budala pervane gibi narı, nûru gördü de ahmakçasına ona atılıp canından oldu.

3920 • Fakat aşk mumu, diğer mumlar gibi değildir. Aydınlık içinde aydınlık, aydınlık içinde aydınlıktır.

298

• Ateşli mumların aksine aşk mumu, ateş görünür ama, baştan başa nûrdur, hoşluktan, güzellikten ibârettir.

4377 • O Buharalı âşık da, kendini pervane gibi buluşma mumunun ateşine atmıştı. Çektiği sıkıntılar, ızdıraplar, aşkından ötürü ona kolay gelmekte idi.

• Onun yakıcı ahi göklere yükseliyordu. Sadr-ı Cihân'ın gönlüne de bir merhamet, bir acıma duygusu gelmişti.

• Sadr-ı Cihân bir seher vakti kendi kendine dedi ki: "Ey tek, ey ahad olan Allâh! O bizim aşkımıza düşen, yanan, yakılan âşıkın hali acaba nicedir, nasıldır?

***4380** • O bir günah işledi, biz de onu gördük. Fakat o bizim merhametimizi iyice bilmiyordu, anlamıyordu.*[401]

[401] Bir hadîs-i şerifte buyurulmuştur ki: "Gecenin yarısı, Yâhut üçte ikisi geçince, Cenâb-ı Hakk buyurur ki: 'Bir istekli var mı ki istediğini vereyim? Bir istiğfar eden var mı ki günahını af edeyim? Bir duâ eden var mı ki, duâsını kabul edeyim?'" Bu hadîs, ilâhî merhametin sonsuzluğunu bildirmektedir. 'Sadr-ı Cihân da o merhametin mazharı olduğu için suçlu âşıkını af etmiş, hattâ onun ne halde, ne âlemde bulunduğunu merak etmiş.

• Suçlunun gönlü bizden korkar. Fakat o korku içinde yüzlerce ümit de vardır.

• Ben korkmayan, utanmayan bir edepsizi korkuturum. Fakat korkan bir kişiyi ne diye korkutayım?

• Soğuk tencere için ateş lazımdır. Kaynayan, coşan ve taşan tencereye ateş gerekmez.

• Emîn ve korkusuz olanları bilgi ile, yâni onların bildiği kabahatleri ile korkuturum, korkanları ise merhametim ile korkudan halas ederim.

4385 • Ben yamacıyım, yamanması gereken yeri yamarım. Yâni ben her şeyi yerine göre uygun yaparım. Herkese nabzına göre şerbet veririm."

4616 • Sadr-ı Cihân'ın yüzünü görünce, öyle bir hale geldi ki, sanki can kuşu, bedeninden uçtu gitti.

• Bedeni kuru bir dal gibi, tepeden tırnağa kadar buz kesildi.

• Buhurlarla tütsülediler, yüzüne gül suyu serptiler, fakat ne kımıldadı, ne de konuşabildi.

• Sadr-ı Cihân onun safran gibi sararmış gibi yüzünü görünce, onun yanına gitti.

299

***4620** • Dedi ki; "Âşık gönül ateşi ile sevgiliyi arar. Fakat sevgili gelince, âşık kendinden geçer."402*

[402] Bayezid-i Bestamî'ye sormuşlar; âşıkın varlığı, bakıyyesi dururken, gerçek sevgiliye ulaşmasına imkân var mıdır? Hz. Bayezid; "Hükümdarlar bir köye, bir şehre girince, orasını ifsad ve ahalinin ileri gelenlerim tezli] ederler (=alçatırlar), horlarlar." âyeti ile cevap vermiş, ilâhî tecellî, âşıkların gönül köyüne düşünce, orasını yakar, yıkar demek istemiştir.

4664 • Sadr-ı Cihân lutf edip, kerem buyurup, o âşıkı yavaş yavaş kendinden geçiş âleminden çekiyor, onu konuşturmaya uğraşıyordu.

• Pâdişah onun kulağına seslendi, dedi ki: "Ey fakir! Eteğini aç, sana saçmak için altın getirdim.

• Senin rûhun benden ayrı düştüğü için ızdırap içinde çırpınıyordu, imdadına koştum, geldim; nasıl oldu da ürküp kaçtı? Yâni bayıldı.

• Ey ayrılığımdan ötürü çok mihnet ve meşakkat çekmiş olan âşık! Kendine gel, geri dön."

4677 • Sadr-ı Cihân, o nefesi kesilmiş olan âşıkın elini tuttu da dedi ki: "Bu nefes kesilmişse, ben ona nefes bağışlarım da dirilir, kendine gelir.

• Mâdem ki bu ölü beden benimle diriliyor; hayat buluyor; bana yüz tuttuğu, bana yöneldiği için, o benim rûhumdur.

• Ben de onu bu can ile yüceltirim, ona bir can bağışlayayım da ihsanımı görsün.

4680 • Mahrem olmayan rûh, yâni hayvanî rûh dostun yüzünü göremez. Dostun yüzünü ancak o yandan, onun mahallesinden gelen asil rûh görebilir.

• Hoş olan, latîf olan içi derisinden ayrılsın diye, bu dosta kasap gibi üfledim.

• Ona, ey belalar yüzünden bedenini terk edip giden can; buluşmamızın kapısını açtık; haydi gel.

• Ey varlığımız yokluğuna, sarhoşluğuna sebep olan, ey varlığı varlığımızdan ibâret bulunan âşık![403]

[403] Allâh'ın yarattığı bütün varlıkların varlıkları, kendiliğinden değil, Allâh'ın varlığının feyzi iledir. Mevlânâ bunu anlatmak istiyor.

• Şimdi ben sana dilsiz, dudaksız yeniden yeniye eski sırları söylüyorum; dinle.

4685 • Çünkü bu bedene ait olan dudaklar, bu mânevî nefesten ürkerler, kaçarlar. Onun sırrı gizli ve mânevî bir ırmak kıyısında, yâni insanî ruhda kendini gösterir.

• Sen şimdi can kulağını aç da ‘Allâh dilediğini yapar.’ sırrını duymaya hazırlan.”

• Buluşma, kavuşma çağrışını duyunca, ölü gibi olan âşık yavaş yavaş kımıldamaya başladı.

• Bir âşık, topraktan da aşağı değildir. Toprak bile, saba rüzgârının işvesi ile, yâni tohum saçması ile yokluktan baş kaldırır, yeşil çimenlerle örtülür.”

4693 • Âşık sıçradı, neşeli, neşeli çırpındı, iki üç defa dönerek secdeye kapandı.

• Âşık Sadr-ı Cihân’a dedi ki: “Ey etrafında rûhun tavaf ettiği Hakk’ın zümrüd-i ankası! Şükürler olsun ki Kaf dağından geri geldin.[404]

[404] Bu ve bundan sonra gelecek beyitler, âşık tarafından Sadr-ı Cihân’a hitaben söylenilmiş ise de, hakîkatte muhatap, ezelî ve ebedî sevgili olan Allâh’tır.

4695 • Ey aşk kıyâmetinin isrâfili, ey aşkın aşkı, ey aşkın dileği!

• Bana ilk şeref armağanı olarak, kulağını ağzıma dayamanı isterim.

• Gönlüm tertemizdir, bu yüzden halimi bilirsin. Fakat ey kullar yetiştiren, ey kullarına lutuflarda, ihsanlarda bulunan sevgili, yine de sözlerimi duy!

• Ey tek, eşsiz Sadr-ı Cihân! Yüzbinlerce defa size halimi duyurmak istedim. Bu istek yüzünden aklım uçtu gitti.

• Nice zamandır, sözlerimi duymam, derdimi dinlemeni, o cana canlar katan gülüşlerini...

4700 • Benim eksik, artık sözlerimi işitmeni, benim kötülükler düşünen canımın işvesini düşünüp durdum, özleyip yattım.

4703 • Önce şunu duy ki; hizmetinden ayrıldığım andan itibaren, benim için ne evvel kaldı, ne de ahir. Ön de gözümden düştü, son da.

•İkinci olarak şunu işit ey sevgili Sadr-ı Cihân; çok aradımsa da sana benzer bir ikinci bulamadım, çünkü sen eşsizsin.

4705 • Üçüncü olarak şunu bil ki, senden ayrılıp uzaklaşınca, inancım sarsıldı da hıristiyanlar gibi; ‘Allâh üçün biridir.’ demiş gibi oldum. Yâni tek Allah’a inancı kaybettim de; ‘Allâh, Sadr-ı Cihân ve ben’ diye hıristiyanlar gibi yanlış bir üçlemeye kapıldım.

• Dördüncüsü:Bizim varlık tarlası ayrılık ateşi ile yanalıdan beri, dört unsurdan beş duygudan kurtuldum. Ve Sadr-ı Cihan’dan başka bir şey bilemez oldum.

301

• Her nerede, yeryüzünde toprak üstünde kan görürsen, hiç şüphe etme ki o kanlar bizim gözümüzden akmıştır.

• Benim sözlerim ve feryadım sanki gökgürültüsüdür. Bu sesler ve iniltiler yeryüzüne bulutlardan yağmur yağdırmasını, yâni göz yaşımın dökülmesini istiyor.

• Ben söylemekle ağlamak arasında çırpınmadayım. Yâ ağlayayım, ya söyleyeyim. Nasıl edeyim, ne yapayım bilmem ki...

4710 • Eğer söyleyecek olsam, ağlayamam. Fakat söylemezsem nasıl şükredebilirim? Seni nasıl övebilirim?

• Pâdişahım! Gözden gönül kanı akmada, bak ki gözlerimden neler akıyor?”

• O zayıf âşık bunları söyledi ve ağlamaya başladı. Öyle ki onun ağlayışına, aşağılık kişiler de, yüce kişiler de göz yaşı döktüler.

• Gönlünden öyle bir hay huy coştu ki, bütün Buhara halkı onun etrafına toplandı.

• O şaşırmış bir halde söylemekte, şaşırmış bir halde ağlamakta, şaşırmış bir halde gülmekte idi. Erkek, kadın, büyük, küçük herkes de bu hale şaşırmış kalmıştı.

4715 • Şehir halkı da onun gibi ağlamaya başlamış, kıyâmet günü gibi erkek, kadın birbirine karışmıştı.

• Yeryüzü, gökyüzüne; "Eğer kıyâmeti görmedinse işte gör." diyordu.

• Akıl da şaşırmış kalmış da; "Bu nasıl aşk? Bu ne hâl? Acaba onun ayrılığına mı daha fazla şaşmalı, buluşup kavuşmasına mı?" diyordu.[405]

[405] Mesnevî'nin *uzun hikâyelerinden biri olan bu hikâye, III. cilt* Mesnevî'nin *210. sayfasından 270. sayfasına kadar uzamakta ve burada toplu olarak okuduğunuz bu hikâye, orada 60 sayfada dağınık bir şekilde bulunmaktadır. (Nicholson Baskısı.)* Mesnevî'nin *diğer hikâyelerinde olduğu gibi, bu hikâyenin de tasavvuf yönünden büyük önemi vardır, şöyle ki: Buhara hükümdarı Sadr-ı Cihân; Cenâb-ı Hakk'ı, vekîli de Hakk'ın suçlu kulunu göstermektedir. Kul bir suç işlemiştir. Efendisini sevmektedir. Fakat onun merhametinin sonsuzluğundan haberi yoktur.*

"Ne kadar mücrim isem kesmem ümit Kereminden, ki odur bahr-i muhît,"

(Allâh'ım ne kadar suçlu olursam olayım, senin kereminden ümidimi kesmem.) diye şair gibi düşünememiştir. Korkmuş kaçmıştır. On sene çeşitli yerlerde dolaşmış, çok ızdırap çekmiş, çile doldurmuş, çok sıkıntılara katlanmış. Fakat Hakk'a karşı duyduğu sevgiyi kaybetmemiş, sonunda o sevginin etkisi ile yola düşmüş. Hakk'a olan sevgisi onu tekrar çeke çeke huzûr-ı ilâhîye götürmüştür. Kul Allâh'ını sevdiği gibi, Allâh da suçlu kulunu sevmektedir. Bu hikâye ilâhî aşkın kudretini göstermesi bakımından dikkatle okunmağa değer..

302

Ayrılık; ah ayrılık

3690• Bu topraklar, sudan ayrılınca çoraklaşır. Irmaklardan, derelerden ayrı kalan, uzak düşen sular da sararır, kokar, bulanır, kapkara olur.

• Hayat veren, cana can katan rüzgâr, dostlardan ayrılıp kapalı bir yerde kalırsa kokar veya kesilir; ateş, ocağından ayrılırsa söner, kül haline gelir, savrulur, gider.

• Cennet gibi yemyeşil olan bağlar, bahçeler sulardan ayrı düşünce, sararır, solar, yaprakları kurur, dökülür, bir hastalık yurdu olur.

• Her şeyi anlayan, idrak eden akıl bile dostların ayrılığı ile yayı kırılmış okçu gibi şaşırır, kalır.

• Cehennem bile ayrılık yüzünden gençlik çağına hasret çeken ihtiyarın titrediği gibi titrer, yandığı gibi yanar, kavrulur.

3695 *• Kıvılcım gibi çakıp yakan, yakıp yandıran ayrılığı kıyâmete kadar anlatsam, onun dehşet ve şiddetinin ancak yüzbinde birini anlatabilirim.*[406]

[406] *Ayrılık acısını Hz. Mevlânâ kadar kim duymuştur?* Mesnevî'ye *ayrılıklardan şikâyetlerle başlamadı mı? İşte bir başka* Mesnevi *beytini hatırlayalım:* Mesnevî'nin *V. cildinin 4113 numaralı şu beytine bakalım:*

"Senin yüzünü gören kişiye acı, seni gören nasıl olur da, senin çok acı olan ayrılığına katlanabilir?" Bir Dîvan-ı Kebîr *beytinde de şöyle buyurur:*

"Dünyada ayrılıktan daha acı bir şey yoktur. Bana ne yaparsan yap, râzıyım, şikâyet etmem, fakat beni ayrılığa düşürme." Dîvan-ı Kebîr, *2020.*

• Öyleyse onun yakıcılığını anlatmaya kalkışma. "Yâ Rabbi, beni ayrılıktan sen kurtar, sen kurtar!" diye duâ et. Bu kadar yetişir.

• Dünyada ne ile neşeleniyor, seviniyorsan, o neşelendiğin zaman ondan ayrılığı bir düşün bakalım.

• Senin sevindiğin şeylere, senden evvel gelen birçok kişiler sevindiler, sonunda o şey ellerinden çıktı, rüzgâr gibi geçip gitti.

• O şey senin elinden de çıkar, ona gönül verme; o senden kaçmadan önce sen ondan kaç...

303

Hz. Meryem yıkanmak için çıplak bulunduğu bir sırada Rûhu'l-Kudüs'ün insan şeklinde görünmesi ve Meryem'in ondan korkarak Allâh'a sığınması[407]

[407] Rûhu'l-Emîn, Rûhu'l-Kudüs; Cebrail(a.s.)'in lakapları. Bu hadise de pek güzeldi. Meryem Suresi'nin 16-33. âyetlerinde var.

3701• Hz. Meryem, cana canlar katan, pek güzel birisini gördü. Çıplaktı, yapayalnızdı. Gördüğü Gönüller kapan birisi idi.

• Rûhu'l-emîn Cebrail, Meryem'in karşısında yerden biter gibi belirmişti. Ay gibi, güneş gibi doğuvermişti.

• Doğudan güneş doğarken, yerden nikahsız, örtüsüz bir güzel belirmişti.

• Meryem çıplak bulunduğu için, kötülükten korktu. Bütün vücudu titremeye başladı.

3705• Gördüğü kişi öyle bir güzeldi ki, eğer Yûsuf (a.s.) onu görmüş olsaydı, kendisini görüp de, şaşkınlıkla ellerini kesen kadınlar gibi, o da hayranlıktan elini keserdi.[408]

[408] Hz. Mevlânâ bu beyit ile Kur'an'da. Sûre-i Yûsuf'da anlatılan bir hadiseye işaret buyuruyor. Kölesin; sevdiği için Mısır kadınları Züleyha'yı kınamışlardı. Züleyha da onları saraya dâvet etti. Önlerine yemiş tabakları ve bıçaklar koydurdu. Sonra;"Buyurun, yemişleri soyun, yeyin" diye ricada bulundu. Onlar ikram edilen yemişleri soymakla meşgul iken, Hz. Yûsuf'u çağırdı. Yûsuf (a.s.) yanlarına gelince, şaşırdılar, Yûsuf'un güzelliği karşısında kendilerinden geçtiler. Âdetâ sarhoşa döndüler. Bu hayranlık, bu şaşkınlık içinde iken, yemiş soyuyoruz diye ellerini, parmaklarını kestiler de, farkına varmadılar. "Haşa, bu insan değil, gökten inmiş bir melek." dediler.

Mevlevî şairlerinden Mesnevî-i Şerîf'in hepsini manzum olarak Türkçe'ye tercüme eden Nahîfî merhumun şöyle bir beyti vardır:

"Göz gördü, gönül sevdi seni ey yüzü mâh'ım Kurbanın olam var mı benim bunda günahım."

• Cebrail (a.s.) gül gibi yerden bitmiş, karşısına dikilmişti. Gönülden baş gösteren hayâl gibi belirmişti.

• Hz. Meryem kendinden geçti, kendinde olmadığı halde "Allâh'a sığınayım" dedi.

• O tertemiz kadının adeti idi; bir şeyden âciz kalınca, ürkünce, korkunca hep Allâh'a sığınırdı.

• Dünyanın gelip geçici bir âlem olduğunu görmüş, ihtiyata uyarak Allâh'a sığınmayı adet edinmişti.

304

3710• Böylece o, Allâh'a sığınmanın, ölünceye kadar kendisine bir kale olmasını sağlamıştı.

• Allâh'a sığınmaktan daha iyi bir kale görmemişti. O kaleyi kendisine yurt edinmişti.

3768 • Allâh'ın lutuf ve kerem örneği olan Cebrail (a.s.), Meryem'e dedi ki:

"Ben Hakk'ın eminiyim, benden korkma.

• Allâh'ın yüceltti̇ği kimselerden baş çevirme, Allâh'ın hoş mahremlerinden çekinme."

3770 • Cebrail hem bu sözleri söylüyor, hem de söylerken dudaklarından çıkan tertemiz nûrlar göklere yükseliyordu.

• "Sen benim varlığımdan korkuyor, yokluğa, görünmez âleme kaçıyorsun; senin kaçmak istediğin o yokluk âleminde, ben mânevî bir pâdişahım, bayrak sâhibiyim.

• Zaten hakîkatte benim aslım, yokluk âlemindedir. Senin önünde duran benim şeklim, sûretim, gölge varlığımdır; benim zâtım değildir.

• Ey Meryem, şu anlaşılması zor olan şeklime bir bak! Ben hem hilal, gibiyim, hem de gönülde bir hayalim, yâni göz ile görülmede hilale benzerim, kalplerde ise hâyali andırırım.

• Senin gönlüne yerleşmiş bir hayal gibiyim. Nereye gitsen, nereye kaçsan, ben seninle beraberim.

3775 • Ancak gelip geçici ve aslı olmayan bir hayal değilim.

• Ben Allâh'ın nûru ile doğmuş gerçek sabahım, benim gündüzümün etrafında hiçbir kimse dolaşamaz.

• Ey İmran'ın kızı! Aklını başına al da 'La havle' diyerek Allâh'a sığınma; çünkü ben havl ve kuvvet sâhibi olan Allâh'ın emri ile buraya geldim.

• Hakîkatte benim asıl gıdam 'La havle'dir. Hem de onun lafzı, sözü söylenmeden önce, nûru benim gıdam olmuştu.

• Sen benden Allâh'a sığınıyorsun. Ben ise ezelde, o sığındığın Hakk'ın yarattığı bir varlığım.

3780 • Ben senin o sığındığın yerim ki, seni bir kaç kerre kurtardım. Sen 'Eûzübillah' diyorsun, hakîkatte o 'Eûzü' benim.

• Tanımazlıktan beter bir âfet yoktur. Sen dostunun yanında olduğun halde, ona muhabbet etmesini, sevmesini bilmiyorsun.

305

• Sen dostu yabancı sanıyorsun; sevince, neşeye de gam adını takıyorsun."

Bakışlar ve anlayışlar.

3712• Bazı bakışlar vardır; ok gibi ciğerlere saplanır, akılları yakar, yandırır.

• Pâdişah da o bakışlara köle olur, askerleri de. Pâdişahlar pâdişahı akıl bile, o bakışlara dalar da, aklı başından gider.

• Yüzbinlerce pâdişah, o bakışın kulu kölesi olmuştu. Yüzbinlerce dolunayı, o bakışlar eritmiş, hilal haline getirmişti.

3715• Zühre yıldızının bile, güzellik husûsunda o bakışlara söz söylemeye gücü yoktu. Aklı küll Cebrail, onu görünce susar kalırdı.

• Ben ne söyleyebilirim, o beni susturdu. Söylemeye gücüm kalmadı.

• Ben, o hakîkat ateşinin, aşk ateşinin dumanıyım. Ona, belgeyim, delilim. Pâdişahtan uzak düşenlerin sözlerine güvenilemez.[409]

[409] Hz. Mevlânâ bu beyitlerde bakışların ilâhî gücünden bahsediyor. İnsan Allâh'ın tecellîsine en güzel bir şekilde mazhar olduğu için değer kazanmıştır. "Ben o hakîkat ateşinin dumanıyım, ona belgeyim, benim varlığım, onun varlığına şahiddir. Bir şeyler söylüyorum, ama sözlerime pek güvenmeyiniz. Çünkü ilâhî aşk ile kendimden geçmiş bir haldeyim. Pâdişahlar pâdişahından, güzeller güzelinden ayrı düşenlerin sözlerine pek güvenilemez." Yukarıki beyitlerde hep, bakışların insanı mânen kendinden alıp götürdüğünü anlatmaktadır. Hz. Mevlânâ *Mesnevî'nin* bir başka beytinde yine bu konuya temas eder. *Mesnevî'nin* V. cildinin 960 numaralı beyti şöyle:"Yüzünde benini, kaşlarını, akîk gibi dudaklarını görünce, sanki Cenâb-ı Hakk ince bir tül perdesi ardından tecellî etmiş gibi idi."

• Zaten hakîkat güneşine, âlemi kaplayan yüzünden başka bir delil, bir belge yoktur.

• Gölge de kim oluyor ki, ona belge olsun? Gölge varlık, güneşe karşı aşağılık bir hale

[410]Gölge varlık, insanda bulunan Allâh'ın emanetinin yanında nedir? Gölge Öldüğü için yerlere seriliyor, ayak altında çiğneniyor.geliyor, yerlere seriliyor, ayaklar altında çiğneniyor; bu ona yeter.[410]

3720• Bu ululuk, ona delil olarak yetişir, o bütün anlayışlardan ilerdedir. O anlatılamaz ki..

306

• Bütün insanların anlayışları, topal eşeklere binmişlerdir, o ise ok gibi uçup giden bir rüzgâra binmiştir.[411]

[411] Ârif bir şairin şu kıtası ne kadar mânâlıdır"Eğer kâinatta bulunan bütün insanlar, binlerce sene Allâh'ın yaratma gücünün, sanatının, kudretinin sıfatı, niceliği üzerinde düşünselerdi, en sonunda aczierini, zavallılıklarını anlayarak; 'Yâ Rabbi! Senin hakkında birşey bilemediğimiz şimdi anlaşıldı.' diye itirafta bulunurlardı."

• Eğer o kaçarsa, kimse o pâdişahın kendisine değil, tozuna bile erişemez. Fakat başkaları kaçarlarsa, önlerine geçer, yollarını keser.

• Bu âlemde bütün anlayışlar durup dinlenmezler. Ömür; meydanda koşma, çalışma didinme zamanıdır. Oturup zevke, içkiye dalma zamanı değildir.

• Birinin anlayışı, doğan kuşu gibi uçmaktadır. Öbürünün anlayışı ise ok gibi mesâfeleri delip geçmededir.[412]

[412] Bu beyitlerde isti'dad, kabiliyet ve ilâhî tecellîlerin insanlarda çeşit çeşit oluşuna işaret var.

3725 • Bir üçüncüsü, yelkenli gemi gibidir. Bir dördüncüsü ise her vakit geri kalır.

• Bu anlayış kuşları, uzaktan bir av görünce hep birden o tarafa uçarlar.

• O av görünmez olunca, şaşırırlar, baykuşlar gibi viranelere dağılırlar.

• O av tekrar görünsün diye, bir gözü kapalı, bir güzü açık olarak beklerler.

• O avın, mânevî zevkin, bast hâlinin görünmesi geçince usanırlar da; "O gördüğümüz av mı idi, hayal mi idi?" derler.

3730 • Uygun olanı şu ki, az bir zaman da olsa, onların bast haline girip, bu yüzden güç ve kuvvet elde etmeleridir.[413]

[413] insanın içinde bazen sebepsiz bir neşe, bir rahatlık duyulur, insan mutlu olduğunu hisseder. Tasavvuf ehli bu hali "bast hali" (=rahatlık hali) diye tâbir ederler. Beyitlerde geçen "Av"; "bast hali"nin ifadesidir. "Av"ın kaybolması ise "bast hali"nin gidip, yerini "kabz" (=sıkıntı) haline terk etmesidir. "Kabz"ın devam etmesinden sıkılırlar da, evvelce duydukları "bast hali" "Acaba hayal mi oldu?" derler. "Bast hali"nde büyük mânevî bir zevk vardır. Fakat, herkesin devamlı olarak ona dayanınası mümkün değildir. "Kabz hali", o mânevî sıkıntıyı gidermek için, dervişi bir müddet rahat ettirir. Âdetâ onu, yeni bir "bast"a hazırlamak içindir.

307

Geceler rahmet hazinesidir.

• Eğer geceler olmasaydı, insanlar, hırstan, tama'dan çırpınırlar, yanar, yakılırlardı.

• O vakit herkes, aşırı kazanç sevdâsını düşer, çok kâr elde etmek için bedenlerini fazla yorarlar, yakar, yandırırlardı.

• İşte bu yüzdendir ki, halkı az bir zaman için olsun, didinmeden, hırstan kurtarmak için, gece rahmet hazînesi gibi gelir, çatar.

• Ey Hakk yolcusu, sana bir iç sıkıntısı (=kabz) gelirse, bil ki bu hâl senin hayrınadır. Üzülme, me'yüs olma.

3735 • Çünkü, sen bast(=ferahlık) halinde iken varını, yoğunu harcıyorsun; bu harcamaya karşılık bir gelir gerek.[414]

[414] "Kabz" kalbe gelen mânevî bir sıkıntıdır. "Bast" ise bunun zıttıdır. Sufîler diyorlar ki: "Kabz ve bast halleri, sevgi makamına ulaşan velîlerde hasıl olur." Büyük velîlerden İbn-i Ataî hazretleri diyor ki: '"Bast hali'nde nefis ferahlandığı için, ondan zevk duyar. 'Kabz'da ise nefs için bir zevk yoktur. Bu sebeple 'kabz', 'bast'tan daha iyidir." Hz. Mevlânâ da; "Ey sâlik, 'kabz' senin iyiliğine, selametine ulaşmaya sebeptir." buyuruyor.

• Dünyada daima yaz mevsimi hüküm sürseydi; bağlara, bahçelere, daima güneşin sıcaklığı vursa idi,

• Bağlarda ve bahçelerdeki bitkileri kökünden öyle yakardı ki, onlar bir daha tazelenip, topraktan baş kaldıramazlardı.

• Kara kış asık süratlıdır ama, şefkatlidir, merhametlidir. Halbuki yaz güler yüzlüdür, fakat yakıcıdır, kavurucudur.

• Sana da kabz (=darlık), sıkıntı gelince, o darlıkta, o sıkıntıda sen bastı (=ferahlığı) gör, gençleş, şevin, yüzünü alnını buruşturma.[415]

[415] Bu sebeple "kabz" Allâh'ın bize bir lütfü, ihsânı olmaktadır. Biz hiç hasta olmasaydık, daima sağlıklı bulunsaydık sıhhatin kadrini bilemezdik. Nitekim eski şairlerimizden birisi: "Olmayınca hasta, kadrin bilmez adam sıhhatin." demiş. Yâni insan hasta olmayınca, sıhhatin kıymetini bilmiyor. Nitekim Sâib ismindeki Tebrîzli bir şair:

"Daima sıhhatte olmak kadar kötü bir dert yoktur. Şarabın acılığı daima tatlı yemekten iyidir." demiştir.

3740 • Çocuklar gülerler; bilginler ise ağır başlı ve asık süratlı olurlar. Eski bir şark inancına göre, aşk ıztırabının kaynağı karaciğerdir. Neşe, sevinç de akciğerden gelir.

308

• Çocuğun gözü, eşek gibi maddî yiyeceklerde, dünyaya ait isteklerdedir. Akıllı kişilerin gözleri ise âhiret işlerinde, son hesaplardadır.

• O çocuk gibi gâfil olan kişi, ahırdaki otu lezzetli bulur, yâni dünya nimetlerinden hoşlanır, onların zevkine varır. Olgun kişi ise ahırdaki hayvanların kasap eliyle kesileceğini, yâni çeşitli gıdalarla beslenen bedenlerin sonunda mezarlarda çürüyeceğini düşünür.

• Bir adı da Mümît (=öldürücü) olan Cenâb-ı Hakk'ın bize verdiği çeşitli yiyecekler, aslında acıdır. Maksat bizi semirtmektir. Sanki o, bizim etimizi tartmak için bir terazi koymuştur.

• Sen, Hakk'ın verdiği mânen öldürücü olan nimetlerini yeme de Muhyî (=diriltici) olan hikmet otunu otla. Çünkü Allâh o otu, karşılığında senden bir şey beklemeden, sadece bir bağış olarak sana lutfetmektedir.

3745 • Ey gâfil kişi! Cenâb-ı Hakk'ın Kur'ân'da*;* 'Hakk'ın verdiği rızıktan yiyin." diye buyurduğu rızkı, sen hikmet sanmadın da ekmek sandın.

• Allâh'ın verdiği rızk; mertebesine, anlayış ve seziş kabiliyetine göre, hikmet ve ma'rifettir. O yiyenin sonunda boğazında durmaz, seni öldürmez.

• Bu bedene ait olan ağzı kaparsan, sende mânevî ve rûhanî bir ağız açılır da, o ağızla ilâhî sırlar ve ma'rifetler lokmalarını yersin.

• Eğer sen şu beden şeytaninin sülünden kesilirsen, Hakk'ın mânevî sofrasına oturursun da, nice akıl almaz nimetler yersin.[416]

[416] Hz. Mevlânâ yiyip içmeği, hususiyle helâl, haram demeyerek mideyi doldurmayı; şeytandan süt emmeye benzetiyor ve; "O şeytan sütünden nefsini keser isen, sana türlü nimetler verirler." buyuruyor.

• Bu konuyu "Türklerin et yemeği" gibi yarı pişmiş anlattım. Tamamını Hakîm Gaznevî'den dinle.[417]

[417] Eski Türkler, eti biraz kaynamağa başlayınca ateşten indirip yediklerinden, o türlü yemeklere Türk kaynatması denirmiş. Mecazen tam îzah edilememiş konularda kullanılırmış. 1180 / 576 tarihinde Gazne'de vefât eden büyük velî Hakîm Gaznevî (Hakîm Senâî)'yi Hz. Mevlânâ pek sevmiştir. Onun eserlerinden bazı beyitler almıştır. *Mesnevi* yazılmadan evvel Mevlânâ'ya bağlı olanlar, Hakîm Senâî'nin *Hadîkasının* çok okurlarmış.

3750 • Bunu, o gayb hakîmi, o âriflerin onunla övündükleri Hz. Hakîm Senaî, *İlâhîname* adlı eserinde anlatır:

• "Ey Hakk yolunda yürüyen kişi! Gam ye, keder ye de, gam artıran, seni derde sokan dünya ehlinin, namerdin ekmeğini yeme. Çünkü akıllı adam, sonunda neşe bulunan gamı yer, çocuk ise zehirleneceğini bilmeden şeker yer.

309

• Neşe, sevinç şükrü, gam bağının yemişidir. Aslında ferahlık, rahatlık rûh için bir yaradır. Gam ise, mânevî yaralarımızın merhemidir.[418]

[418] Gam ve kederin, insanın gelişmesi için yararlı olduğu görüşü, kederlerin, neşe getirdiği fikrine Mevlânâ'da çok rastlanır. Mesela V. cilt *Mesnevî'mn* 3678-3679 beyitlerinde aynı duygu belirtilmiştir:

"Gam fikri neşenin yolunu keserse, sakın üzülme. Çünkü gönüle gelen gam, sana başka neşeler hazırlamaktadır."

"Gam, yeni bir neşe, yeni bir sevinç gelsin diye, gönül evini sıkıca süpürür." Mevlânâ *Dîvan-ı Kebîr'de* aynı konuya değinir. Mesela şu beyit ne kadar anlamlıdır:

"Gamdan, ızdıraptan daha tatlı, daha mübârek bir şey olamaz. Gamın karşılığı sonsuzdur."

• Bu sebeple, gamı görünce, onu candan aşk ile kucakla, çünkü o, sevinç müjdecisidir. Şam şehrini iyice seyretmek, için, ter dökerek Rüvbe tepesine çık da oradan bak.

• Akıllı kişi, üzümde şarabı görür, âşık da yokta, yoklukta varı, varlığı görür.

3755 • Geçen gün hamallar, bir yük için, "Sen çekme, arslan gibi ben çekip götüreyim" diye kavga ediyorlardı.

• Neden? Çünkü o zahmette, o yük altında ezilmede bir kâr, bir fayda görüyorlardı da, onun için yükü birbirinden kapıyorlardı.

• Allâh'ın vereceği ücret nerede, züğürt bir adamın vereceği ücret nerede? Allâh sana ücret olarak mânevî bir hazîne, sevap verir. Yükünü taşıyacağın kişi ise birkaç kuruş verir.

• Allâh'ın vereceği altın hazînesi, sen ölüp toprak altına girsen de, o seninle beraberdir. O, varislere kalacak mal değildir.

• Allâh'ın sana verdiği o ecir hazînesi, cenâzenin önünde gider de, kabirde, o garib ve kimsesiz olduğun daracık yerde senin arkadaşın olur.

3760• Ölüm günü için şimdiden öl de, ölümsüz bir aşkla kapı yoldaşı ol.[419]

[419] Bir hadîs-i şerifte şöyle buyurulmuştur: "Ölüm gelmeden, ona hazırlan ve kendini kabirde bulunanlardan say."

310

• Allâh yolunda nefsi ile savaşan bir kişi; karşılaştığı zorluklara, sabrederse; çalışıp çabalama perdesi arkasında, sevgilinin nar çiçeği gibi yüzünü görmede, ikiye ayrılmış, murada ermiş sahiplerini; yâni neşe ve huzûru müşahede etmektedir.

• Gam ve keder, çalışıp, çabalayan kişinin önündeki aynaya benzer. O aynada hakîkati gören göz, gam ve kederin zıttı bulunan neşe ve huzûru görür.

• Nasıl, bir hastalık sağlığın zıttı ise; zahmetten, eziyetten sonra, onun zıttı olan zevk ve neşe yüz gösterir.

• Bu iki hali, bu iki vasfı, eline bak da, elinde gör; avucunu yumduktan sonra mutlaka açarsın.

3765 • Avucun daima yumulu kalsa, Yâhut da, daima açık kalsa da yumamasan, bu çok üzücü bir hastalık olur.

• Avucunu açıp yummak halinde; insanda bir çeşit ilâhî tecellî olan kabz ve bast halinin ifadesi vardır.

Bütün kötülükleri bizim nefsimiz hazırlıyor.

3783 • Sevgili Allâh'ımızın lütfü eseri olarak bize tatlı yemişler veren fidan, biz hırsızlık edersek bize dar ağacı olur.

• Sevgilimizin zülfü böyle misk kokulu iken, biz akılsızca davranırsak, bize zincir olur.

3785 • Allâh'ın lütfü, ihsânı, Nil Nehri gibi akıp gidiyor. Fakat biz, Firavun ahlaklı olursak, o nehir bize kan kesilir.

• Bize kan görünen o su; "Ben suyum, dikkat et, beni dökme! Ey inatçı adam, ben Yûsuf um, gafletinden sana kurt gibi görünüyorum."

• Görmüyor musun? Senin yumuşak huylu temiz dostun, menfaatine dokununca, onunla zıt olunca yılan gibi olur.

• O dostun eti, yağı değişmemiştir. Onun öyle kötü görünmesi senin görüşünden başka bir şey değildir.

311

Bir sevgilinin, garib âşıkına; "Gezdiğin şehirlerden hangi şehri daha güzel buldun? Hangi şehir daha kalabalık, daha büyük? Hangi şehrin nimetleri daha bol? Hangi şehir daha ziyâde iç açıcı?" diye sorması.

3808• Bir sevgili, âşıkına; "Yiğidim!" dedi. "Sen seyahate çıkmış, gurbette bir çok şehirler görmüşsündür.

• Onların içinde hangi şehir daha güzeldi?" Âşık; "Sevgilinin bulunduğu şehir." diye cevap verdi.

3810• "Pâdişahımız yaygısını nereye yaydı ise, orası iğne gözü kadar dar olsa bile, bizim için geniş bir ovadır.

• Nerede ay gibi parlak yüzlü güzel bir Yûsuf varsa, isterse kuyunun dibi olsun, orası bizim için cennettir."

Başımızdaki gizli memurlar.

3821 • Aslında her insanın yanı başında gizli bir memur, gizli bir yönetici vardır. Öyle olmasaydı, insan, saldırıcı bir köpeğe benzeyen tabiatına esir olur mu idi?[420]

Her zaman olduğu gibi Hz. Mevlânâ görüşlerini, düşüncelerini ya *Kur'an'dan* bir âyete dayar, Yâhut da hadîsten ilham alarak bizi uyarır. Bu beyitlerde de Mevlânâ Cenab-ı Peygamberimizin şu hadîsine işaret etmektedir: "Sizden herbirinize yakın olmak üzere cinden (şeytan) ve melekten birer memur başınıza dikilmiştir." Zâlimlerin memuru, başında bulunan yöneticisi şeytandır ki; onu zulme, kötülüğe zorlar, iyi insanların gizli memurları ise bir melektir ki; onu iyiliğe, doğru harekete teşvîk eder. Bu şeytan ile melek bizim dış yöneticimiz. Nefis ile vicdan da iç yöneticimizdir. Allâh bizi iç ve dış düşmanların şerrinden korusun.

• Kıymetini bilmediği sevgilinin kızgınlığı, kötülük yapan kişinin rûhuna oturmuş da, onu kötülüğe, günahkar olmaya sevk etmiştir.

• O gizli memur, içinde gizlendiği kişiye vurur ve "işkencesine memur edildiğin zavallıya vur, döv!" diye onu sıkıştırır, zorlar, işte benim feryadım, şikâyetim hep o gizli memurdandır.

• Kimi harap olmuş, ziyânda görürsen bil ki, görünüşte yapayalnız da olsa, hakîkatte o ziyâna bir memurla sürüklenir gider.

3825• Eğer o kimsenin, o gizli memurdan haberi olsa idi, pâdişahlar pâdişahı olan Allâh'a sığınır ve Allâh'ın huzûrunda feryad ederdi.

312

• Hakîkat pâdişahının huzûrunda, başına toprak saçarak, Allâh'ın lutfu ile o korkunç şeytandan kurtulurdu.

• Ey karıncadan da daha aşağı olan kör! Sen kendini pek büyük gördüğün için, o başındaki memur şeytanı göremiyorsun.

• Bu yalancı kol kanada (yâni dünya varlığına, zenginliğine) aldandın, gurura kapıldın ama, bu kol ve kanat seni vebale sürükledi."

• Kanat, sâhibini hafifletir, yücelere çeker, fakat çamura bulanırsa ağırlaşır ve sâhibini uçamaz hale sokar, yerde bırakır.

Âşıkların ölümü çeşit çeşittir.

3834 • Âşıklara her zaman bir ölüm var. Âşıkların ölümü bir çeşit değildir.

• Bir âşık, Allâh yolunda insanları hidâyete götüren yüzlerce cana sahip olduğu halde, onların hepsini bir anda fedâ eder.[421]

[421] Fuzulî merhumun şu beyti, Mevlânâ'nın beytine benziyor:
"Bin can olaydı kâşki ben dil şikestede,
Ta her biriyle bir kez olaydım fedâ sana."
(Vekilim gönlü kırılmış olan bende, bin can olsaydı da, her biri ile sana ayrı, ayrı fedâ olsaydım.)

• Âşık her fedâ ettiği cana, on karşılık alır: Kur'an'ı aç da; "Bir hayıra on sevap var."[422] âyetini oku.

[422] En'am Sûresi'nin 60. âyetine işaret var.

• Eğer o güzel yüzlü sevgili kanımı dökecek olursa, neşe ile dönerek, zevkimden oynayarak, canımı onun yoluna saçarım.

• Ben denedim, fânî olan bu maddî yaşayışımdan şunu anladım ki; benim ölümüm, yaşamaktır, ben bu yaşayıştan kurtulunca, ebedî hayata, ölümsüzlüğe kavuşacağım.

• Ey güvendiğim dostlarım! Beni öldürün, öldürün çünkü ölümde gerçekten de benim için hayat içinde hayat vardır.[423]

[423] Bu beyit Hallac-ı Mansûr hazretlerinindir. Mevlânâ konu ile ilgili olduğu için buraya almış.

3840 • Ey nûrlu yanaklı, ey parlak yüzlü, ey beka, ey ölümsüzlük rûhu, rûhumu kendine çek! Bana karşı kavuşma cömertliğini göster.

• Öyle bir sevgili var ki, sevgisi gönlümü yakıp kavuruyor. O dilerse, gözlerime ayak basar, gözlerimin üstünde yürür.

• Arapça daha güzel ama, sen Farsça söyle, çünkü aşkın daha başka yüzlerce dili var.

313

• O güzellik kokusu, gelip etrafına yayılınca, o dillerin hepsi de şaşırır kalır.

• Artık susayım, çünkü gönül el'an söylemeye başladı. Sen kulak kesil, dinle. Allâh doğruyu herkesten daha iyi bilir.

3845 • Âşık tevbe edince, işte sen o zaman ondan kork, çünkü gerçek âşık, sevgide çok ileri gittiğinden, tevbeden bile tevbe eder de, Hallac-ı Mansûr gibi ölümü göze alarak, darağacında mahvolma dersi verir.

Âşıklara ders veren sevgilinin güzelliğidir.

3847 • Âşıklara ders veren sevgilinin güzelliğidir. Âşıkların dersleri, defterleri, ezberleri de sevgilinin yüzüdür.

• Onlar görünüşte sessizdirler. Ağızlarını kapamış, susmaktadırlar. Fakat, gönüllerinden birbiri üstüne attıkları naralar ta ilâhî arşa, ezelî sevgilinin tahtına kadar yükselir durur.

• Onların dersleri ızdıraptır, fitnedir, oyundur, dönüş ve titreyiştir. Onlar fetva kitaplarını da okumazlar.

3856 • Kim yalnızlıkta basîret ve görüşe yol bulursa, o artık bilgilerle, hünerlerle yücelmeği dilemez.

• Rûhun güzelliği ile arkadaş olan, onunla bir kâseden aşk şarabı içen bir kişi, artık haberlerden, bilgilerden derde düşer.

• Görüş bilgiden üstün olduğu içindir ki, bu dünyada, halk nazarında tatlıdır, sevimlidir.

• Çünkü halk, dünyayı gözleri ile görmektedir. Dünya onlara, peşin olarak verilmiştir. Âhireti ise, onlar, veresiye ve ortada bulunmayan bir şey olarak sayarlar.

Âşık öldüren mescit ile ölümünü arayan bir âşıkın hiçbir şeye aldırış etmeden o mescide konuk oluşu.

3922 • Ey değerli kişi, bir hikâye söyleyeyim de dinle! Rey şehrinin kenarında bir mescit vardı.

• Hiç kimse yoktu ki, orada gecelesin, yatsın da korkudan ödü patlayıp ölmesin, oğlu o gece yetim kalmasın...

314

• Orada ne kadar garip ve yoksul kişi yatmıştı ki, sabahleyin yıldızların battığı gibi mezara götürülmüştü.

3925 • Ey sâlik, sen de bunu iyice anla, kendine gel, sabah geldi çattı, uykuyu kısa kes! Yâni ecel sabahı gelmiştir, gaflet uykusunu bırak!

• Herkes diyordu ki; "O mescitte güçlü periler vardır. Orada yatanı kör kılıçla kesip öldürüyorlar.

• Bazıları da; "Orada büyü var, tılsım var." diyorlardı. Hayatın düşmanıdır. Can almayı gözetip durmadadır.

• Başka birisi de; “Bu mescidin kapısının üstüne ‘Ey misafir, burada sakın kalma.

• Eğer sana canın lazımsa, canını seviyorsan, gece burada yatma, yoksa ölüm burada senin için pusu kurmuştur.’ diye levha koymalı.” diyordu.

3930 • Bir başka kişi de diyordu ki: “Geceleri kapısına kilit takın, bir gâfil gelip yatmak isterse müsaade etmeyin.”

• Nihâyet bir gece, oraya bir garip misafir geldi; bu misafir, o mescidin şaşılacak şöhretini duymuştu.

• Mescit hakkında söylenilen sözlerin doğru olup olmadığını denemek istiyordu. Çünkü o çok yiğit, ölümden korkmayan, canına doymuş bir kişi idi.

• O misafir kendi kendine dedi ki: “Ben bu yaşa, bu bedene pek aldırış etmem. Hazîneden bir tane gitmekle, hazîne bir şey kaybetmez. Yâni maddî beden yok olmakla, bir hayvanî rûh eksilmekle, Hakk’ın ölümsüz olan rûhlar hazînesinde bir eksiklik olmaz.

• Şu görünen bedenim giderse gitsin. Ne önemi var? Ben bedenden ibâret değilim ki! Benim ölümsüz olan bir rûhum vardır. O bakî oldukça mânevî sûretlere bürünür, nûranî neşe ile neşelenir.

3935 • Cenâb-ı Hakk beni yarattı ve bana rûhundan üfürmek lutfunda bulundu. Ney gibi olan bedenden ayrılınca, Hakk’ın nefesi, üfürüğü olarak kalırım.[424]

[424] Hicr Sûresi’nin 29. âyetine işaret var.

• Yeter ki Hakk’ın üfürüğü, nefesi bu bedene tekrar gelip ulaşmasın da, böylece o şerefli, ilâhî inci pek dar olan ten sedefinden kurtulsun.

• Allâh; ‘Ey gerçek müminler, ölümünüzü dileyin.’[425] diye buyurdu. Ben de gerçek bir mümin yüzünden Hakk’ın emrine uyar, canımı fedâ ederim.”

[425] Cuma Sûresi’nin 6-7. âyetlerine işaret var.

315

• Halk ona dediler ki: “Aklını başına al da burada uyuma, yoksa, o can alıcı seni posa gibi eziverir.

• Garip olduğun için hali bilmiyorsun, bu mescitte kim gece yatar, uyursa ömrü sona erer.

3940 • Bu bir tesadüf değil, biz de bunu defalarla gördük. Bütün akıllılar da defalarca gördüler.

• Kim bu mescidi bir gece yurt edindi ise, gece yarısı ona öldürücü bir hüner sundular.

• Birden yüze varıncaya kadar, nice ölenleri gözümüzle gördük. Bunu birisinden duyup da rivâyet etmiyoruz.

• Peygamber Efendimiz; ‘Din nasihattir.’ diye buyurmuştur. Nasîhat mânâ bakımından hainliğin zıttıdır.

• O nasîhat dostlukla, doğruluktur. Doğru söylemez, aldatırsan hain olursun, insan kılığına girmiş köpeksin.

3945 • Ey misafir! Seni sevdiğimiz için bu nasihati veriyoruz. ‘Bu mescitte yatma’ diyoruz. Sen de, sözümüzü dinle, akıl ve insaftan ayrılma.”

• Âşık dedi ki: “Ey öğüt verenler, ben yaptığımdan pişman değilim, ben yaşamak istemiyorum, ben hayata doydum.

• Ben yaralanmayı arayan, yaralanmayı isteyen, yersiz yurtsuz bir tenbelim. Tenbel bir serseriden doğruluk, yollu-yordamlı gidiş bekleme.

• Fakat lokma peşinde koşan, rızk arayan tenbel değilim. Ben hiç bir şeye itmeden ölüm arayan bir tenbelim.

• Ona buna avuç açan, gelip geçenlere kendini acındıran tenbel dilencilerden de değilim. Ben dünya nimetlerine takılıp kalmadan, âhirete uzanan bir köprüden hızla geçen bir tenbelim.

3950 • Şehirlerde dükkan dükkan dolaşan, sadaka dilenen tenbel bir dilenci de olamam. Ben mevhum varlığından sıçrayıp kurtulan ve bir hakîkat madenine ulaşan bir tenbelim.

• Kuşa, kafesi bırakıp uçmak nasıl hoş, nasıl tatlı geliyorsa, bana da ölmek, bu dünyadan göçmek, öyle hoş, öyle tatlı geliyor.

• Kafeste bulunan bir kuş, kafesi ile beraber bahçeye götürülse, orada bulunan gülleri, ağaçları görür.

• Bu sırada kafesin dışındaki kuşlar, uçuşur dururlar. Kafesteki mahpus kuşa hoşça hürriyet hikâyeleri söylerler.

• Kafesteki kuş onları duyar, o güzelim yeşilliği görür de, ne iştihası kalır, ne sabrı, ne kararı.

3955 • Belki ayağındaki bağ çözülür diye, kafesin her deliğinden başını dışarıya çıkarır durur.

• O kuşun gönlü de, rûhu da dışarı çıkmak arzusunda iken, kafesin kapısını açacak olursanız, ne hale gelir?"

3993 • Ona dediler ki: "Haydi yiğitlik taslama, yürü, bu sevdâdan vazgeç. Birçok canlar alan bu mescitte yatma; elbisen de, canın da burada rehin kalmasın.

4080 • Ey kerem sâhibi misafir, yiğitlik etme, var işine git! Ölümünle, bizi ve mescidimizi töhmet altında bırakma.

• Düşmanın biri, düşmanlığından ötürü, bir söz söyler, bir alçak da yarın bize, bir iftira ve şüphe ateşi atar.

• 'O misafiri zâlimin biri boğdu da, kurtulmak için onu mescide attı.' der.

• 'Mescit öldürdü bahanesini buldu, suçu mescide yükledi. Zaten mescidin adı kötüye çıkmış, bu bahâne ile kendini kurtarmak için bu işi yaptı.' diyebilirler.

• Ey yiğit, ey canı pek misafir, bizi töhmet altında bırakma! Zaten düşmanların hîlesinden emin değiliz.

4085 • Aklını başına al, inat etme, bu ham sevdâyı pişirmeye kalkışma; Zühal Yıldızı arşınla ölçülemez.

• Senin gibi bir çokları bahttan, talihten söz ettiler; sonunda tel tel, tutam tutam sakallarını yoldular.

• Haydi git, bu dedikoduyu kısa kes; kendini de, bizi de vebale sokma."

• Misafir dedi ki: "Ey dostlar, ben bir 'La-havle' ile ürküp kaçacak şeytanlardan değilim.

• Çocuğun biri tarlada bekçilik ediyordu. Bir küçük defi vardı, onu çalar, kuşları kaçırırdı.

4090 • Kuşlar, o küçücük defin sesinden ürküp kaçarlar, tarla da kuşların zararından, dane toplamalarından kurtulurdu.

• İyilik sever, kerem sâhibi bir sultan olan Gazneli Mahmud o taraflara gelmiş, koskoca çadırını o tarlaya yakın bir yere kurmuştu.

• Gökteki yıldızlar kadar çok, parlak, saflar yaran, ülkeler alan ordusu ile oraya kondu.

• Orduda bir deve vardı. Ordunun nöbet davulunu onun sırtına yüklemişlerdi. O horoz gibi hep önde giderdi.

• Giderken gelirken, nöbet davulunu, gece gündüz hep o devenin sırtında çalarlardı.

4095 • Sırtında kocaman ordu davulu bulunan o deve, çocuğun beklediği tarlaya girdi. Çocuk da deve ekinleri yemesin diye küçük defini çalmaya başladı.

• Akıllının biri çocuğa; 'Def çalıp durma.' dedi. 'Deve bu sese alışıktır. Onun sırtında gece gündüz davul çalıyorlar.

• Çocuğum, bu küçük defin sesi ona göre nedir ki? O, pâdişahın senin definin yirmi misli olan, nöbet davulunu taşıyor.'

• Ben 'La' (=yokluk) kılıcı ile kurban olmuş bir âşıkım. Benliğini yok etmiş, Hakk'a kavuşmuş olan rûhum da dert, belâ davulunun çalındığı yerdir.

• Benim başıma gelen dertlere, ızdıraplara, bu gözlerimin gördüğü belâlara karşı, sizin beni korkutmanız, tarladaki çocuğun küçük definin çıkardığı sese benzemektedir.

4100• Ey arkadaşlar! Ben hayallere kapılıp ürkecek, korkacak ve bu yolda duracaklardan değilim.

• Ben İsmail peygamberin yolunda olanlar gibi, ölümden korkup çekinmem. Belki de İsmail (a.s.) gibi başımdan da, tenimden de kurtulmuşum.

• Ben gösterişten, riyâdan vazgeçmişim, 'De ki: Gelin!' âyeti, benim rûhuma 'gel' demiştir."[426]

[426] En'am Sûresi'nin 151. âyetine işaret ediliyor.

4212 • Yücelikler dileyen, o garip dedi ki: "Ne olursa olsun, gece bu mescitte yatacağım.

• Ey mescit, benim için Kerbela bile olsan, sen benim isteklerimin kabul edildiği bir Kâbe yerine geçeceksin.

• Ey seçilmiş er, sen beni bırak da, Hakk sevgisi uğruna ölümü göze alan Mansûr gibi ipimle oynayayım, yâni ben de sevine sevine ölüme gideyim.

4215 • Siz öğüt vermekte Cebrail bile olsanız, Halîl İbrahim ateşe atılırken Cebrail'e; 'Eğer yardım Allâh'tan değil de senden ise, o yardımı istemem.' dediği gibi, ben de sizin yardımınızı istemem.[427]

[427] Halîl İbrahim hazretlerini Nemrud ateşe attırdığı sırada, Allâh'ın emri ile Cebrail (a.s.) yetişmiş: "Yâ ibrahim, bir arzun var mı? Yâni seni ateşten kurtarmak isterim." deyince Cenab-ı İbrahim; "Bu teşebbüs senden ise, istemem." cevâbını vermiştir.

318

• Ey Cebrail yürü, işine git! Ben tutuşmuşum, yanıyorum. Benim öd ağacı gibi, anber gibi yanmam yakılmam, bence daha iyidir.

• Ey Cebrail! Beni ateşe atarlarken yardıma koştun, 'Seni kurtarmaya geldik' dedin, kardeş gibi beni korudun.

• Ben ateşe atılmakta istekliyim, ben hayvanı rûh gibi ateşe girmekle artacak, eksilecek değilim."

4322 • Misafir bunları söyledikten sonra, mescidin içine girdi, yattı. Fakat ona uyku gelir mi? Hakk'ın aşk deryasına batmış bir kişi bir ırmakta nasıl uyuyabilir?

• Gam ve keder suyuna batmış âşıkların uykusu da, kuşların ve balıkların uykusu gibi olur.

• Misafir gece yarısı korkunç bir ses işitti. "Ey fayda arayan kişi, sana geleyim mi?" diyordu.

4325 • Bu korkunç ses, beş kere tekrarlandı. Misafirin korkudan yüreği kopuyor, ödü patlıyordu.

4346 • "Bu ses, bayram davulunun sesi, ne diye korkayım? Tokmağı yiyen davul, o korksun."

• Ey gönülleri olmayan boş davullar, can bayramından payınız, ancak tokmak yemektir.

• Kıyâmet bir bayramdır. Dinsizler de o bayramın davuludur. Biz de gül gibi açılıp gülen bayramın halkı gibiyiz.

4351 • Kendi kendine de; "Ey gönül, aklını başına al, titreme." dedi. "Bu sesten ancak gerçek imanı olmayan kişiler ölmüşlerdir.

• Hz. Ali gibi, ya ülkeyi alırım, ya canım bedenimden gider."

• Böyle diyerek yattığı yerden sıçrayıp kalktı ve “Ey yiğit er!” diye bağırdı. “Ben hazırım; sen de gerçekten yiğit isen gel, ben buradayım. Seni bekliyorum.”

• Onun bu seslenişinden tılsım bozuldu. Her taraftan oluk oluk altın akmaya başladı.

4355 • O kadar altın döküldü ki, mescidin kapısının bile kapanıp açılmayacağından misafir korktu.

• Ondan sonra o cesur arslan kalktı, dökülen altınları, sabaha kadar dışarıya taşımaya koyuldu.

• Dışarı taşıdıklarını yere gömüyor, tekrar torba ile mescide giriyordu.

319

• O canı ile oynayan yiğit, sesten korkup kaçanların körlüğüne karşılık, defînelere sahip oldu.

• Bu hikâyeyi işiten kör kişinin ve Hakk’tan uzak, altına tapan her gâfilin hatırına, şu görünen -aslında sarı yılan olan- altın gelmiştir.

4360 • Çocuklar saksıları, çömlekleri kırarlar, kırıklarını eteklerine doldururlar, onlara altın adını takarlar.

• Oyun oynarken o parçalara altın adını taktıkları için, ne vakit altın deseler, çocuğun hatırına saksı kırıkları gelir.

• Halbuki hikâyede benim bahsettiğim altın, Hakk’ın darphanesinde basılmış mânâ altınlarıdır. Onların kalıbı, kesadı olmadığı gibi hiç eksilmezler, ebedîdirler.

• Bu altın öyle bir altındır ki, dünya altınları bile parlaklığı, güzelliği ondan almışlardır.

• Gönlü zenginleştiren o altın, o mânâ altını, parlaklıkta ay’dan bile üstündür.

4365 • O mescit, sanki bir mum idi. O misafir de pervane. O pervane huylu kişi, canı ile oynadı. Mumun ateşine atıldı.

• Ateş pervanenin kanadını yaktı ama, aleve atılması pek mübârek, pek kutlu geldi de, ona daha güzel bir başka kanat ihsân edildi.

• O bahtı kutlu misafir, bir ağaçtan ateşin parladığını gören Mûsâ’ya benziyordu.[428]

[428] Hz. Mûsâ Şuayb(a.s.)’a çobanlık ettikten sonra, onun damadı olmuş, karısı ile beraber Mısır’a gitmek üzere yola çıkmıştı. Eymen vadisine gelince, hava soğudu. Ateş yakmak istedi ise de tutuşturacak bir şey bulamadı. Derken uzakta bir ağaçta bir ateş gördü. Oradan kor parçası almak üzere ağaca doğru gitti ve orada ilâhî tecellîye mazhar oldu. Kendisine peygamberlik verildi. Ve Firavun’u imânâ dâvete memur edildi. Bu hadise Kasas Sûresi’nin 29-30. âyetlerinde izah edilir. “Ağaçtan; ‘Ben Allâh’ım.’ sesi geliyordu.” *Gülşen-i Râz* sâhibi Şebüsterî der ki:

“Bir ağaçtan; ‘Ben Hakk’ım.’ sesi gelmesi caiz oluyor da bir insandan, bir âriften bu ses neden esirgeniyor?”

• Hz. Mûsâ hakkında, Allâh’ın lutuf ve yardımı pek fazla idi. Onun ateş sandığı, aslında nûr idi.

• Oğlum, sen de Allâh adamını, velîyi görünce, onda beşeriyet ateşi var sanıyorsun.

320

4370 • Sen, onu kendin gibi biliyor, kendi nefsine kıyas ediyorsun. Kendi noksanından ötürü, onda beşeriyet sıfatı görüyorsun. Boş zannın ateşi ve dikeni bu yandadır.

• Mûsâ’nın ağacı da, o mânâ ışıkları ile dopdolu. Sen o parlayana ateş deme, nûr de. İlahî nûr adını ver.

• Bu dünya nimetlerini, varlıklarını terk etmek, maddeyi ayak altına almak insana ateş gibi yakıcı görünür. Fakat Hakk yolcuları o ateşe ehemmiyet vermediler, yollarına devam ettiler; sonunda gördüler ki, o ateş değil, nûr imiş[429]

[429] İşte kâmil insan da böyledir. O da önce ateş gibi görünür. Sonunda ilâhî bir nûr olarak etrafa nûr saçar, yol gösterir.

• Şunu iyi bil ki, dinin mumu olan velî, yüceldikçe yücelir, alevlendikçe alevlenir, din mumu, diğer mumlara benzemez. Bildiğimiz mumlar yandıkça eksilir, nihâyet yok olurlar.

• Bu maddî, zahirî mum nûr görünür, fakat sevgiliyi yakar; din mumu ise, görünüşte ateştir, fakat ziyâretçilere, dostlara gül, gülzar kesilir.

4375 • Bu zahirî mum, aydınlık vermek sûretiyle bir hoş iş görür. Fakat dinin mumu olan insan-ı kâmil ise vuslat zamanında gönlü aydınlatır.

• O pak ve ilâhî nûr ise, alev şeklinde olmakla beraber, ona ulaşanlar için nûr, uzakta kalanlara ise nardır.

Calinus bu dünya yaşayışına âşıktı. Çünkü onun hüneri ancak bu dünyada ise yarardı. Öteki âlemde bir ise yaramazdı.

3960 • Derler ki: Akılda üstün olan Calinus, bu dünya sevgisine kapılmış, ölümden korkarak, can vermek üzere iken de yaşamak arzusu ile demiştir ki:

• "Tek ölmeyeyim de, dünyayı yarı canlı bir halde, bir katırın kuyruğu altından görmeğe râzıyım."

• Sanki Calinus'un rûhunun kuşu, beden kafesi etrafında katar katar kediler görüyormuş gibi, uçmaktan, bedeni terk etmekten korkuyordu.

• Yâhut da, bu dünyadan başka her şeyi yok görmüş de, yoklukta bir haşrin, dirilip bir yerde toplanmanın gizli olduğunu görememişti.

321

• Calinus gibi bu dünyayı seven ve dünyadan ayrılmak istemeyenlerin hali; ana rahmindeki çocuğun haline benzer. Kerem ederler, çocuğu dışarıya çekerler, halbuki o, ana rahmine doğru kaçmaya çalışır.

3965 • Allâh'ın lutfu, çocuğun yüzünü, çıkacağı bu âleme doğru çevirir, o ise ana karnına sokuldukça sokulur, çıkmak istemez.

• Çocuk kendi kendine der ki: "Bu şehirden, bu ana yurdundan dışarıya çıkarsam, ayrılırsam, acaba böyle bir durağı, böyle bir makamı bir daha bulabilir miyim?

• Çıkacağım o havası bozuk şehire bir kapı olsaydı da, oradan şimdi içinde yaşadığım rahme bakabilseydim.

• Yâhut da kapı değil de, bir iğnenin deliği kadar bir görüş yeri olaydı da, oradan içinde bulunduğum rahim görünse idi.

• Ana rahmindeki çocuğun, rahmin dışında geniş bir âlemin bulunduğundan nasıl haberi yoksa, Calinus'un da ölümden sonra bir âhiret aleminin bulunduğundan haberi yoktu.

3970 • Çocuk bilmez ki; rahimdeki yaşlıklarda, rahimde aldığı gıda, dışarıdaki âlemin lutfundan, feyzindendir.

• Bunun gibi dünyadaki dört unsura da, mekânsızlık âleminden yüzlerce yardım gelir.[430]

430 Dört unsur bilindiği gibi; su, hava, toprak, ateş olup eski bilginlerin görüşüne göre bütün varlıkların esasını teşkil etmektedir. Bu görüş bugünkü âlemin de dolaylı olarak kabul ettiği bir görüştür. Bu dört unsur, bitmez tükenmez unsurlar olup görünmez âlemden yardımlar almaktalar. Mevlânâ *Dîvan-ı Kebîr'inde*

"Göklere ve yere âlem-i akıldan (yâni Hakk'tan) görünmez yardımlar gelmektedir," diye buyurmaktadır.

• Mahpus bir kuşun kafeste bulup yediği daneler, içtiği su da dışardaki bir bağın, bahçenin, tarlanın mahsûlüdür.

• Azîz peygamberlerin mübârek rûhları da, beden kafesinden göçüp kurtulurken, hakîkat bahçelerini, bağlarını görürler.

• Bu yüzdendir ki onlar, Calinus'a da aldırış etmezler. Bu âlemde onlar, ay gibi göklerde doğar, göklerde ışık saçarlar.

3975• Bu sözler, Calinus'a iftira etse de, benim cevâbım onun için değildir.

• Bu cevap, o sözü söyleyen ve kendinde nûrlu bir gönül bulunmayan kişi içindir.

322

• O kimsenin can kuşu, kedilerden, yâni rûhu kabzeden meleklerden, "Hele durun" sesini duyunca, delik arayan fareye dönmüştür.

• Bu sebeptendir ki, onun rûhu, fare gibi bu dünya deliğinde karar kılmış, bu deliği yurt edinmiştir.

• Bu dünya deliğinde binalar yapmaya kalkışmış, o delik ne kadarsa, o kadar bilgiler, hünerler, sanatlar elde etmiştir.[431]

[431] Halîl Edib Bey merhumun, yeni yaptırdığı bir ev için söylediği şu mânâlı kıt'ayı, Hz. Mevlânâ'nın bu beytinin daha iyi anlaşılması için buraya aldım:

"Bir misafire hanedir, dünya-yı dûn,
Anda bir kaşane de. virane de.
Bir onulmaz, çaresiz sevdâdayım,
Hane yaptırdım misafirhanede."

3980 • Bu dünya deliğinde, kendisine yarayacak, kadrini ve şerefini artıracak sanatları, hünerleri seçmiş, onları öğrenmiştir.

• Çünkü o dünyadan dışarı çıkmaktan ümidini kesmiş de, beden cesedinden kurtuluş yolu kendisi için kapanmıştır.

• Eğer o örümcekte, yâni dünyaya bağlanıp kalan gâfilde, zümrüd-i ankanın, yâni velînin huyu olsaydı, tükürüğü ile kendisine çadır kurar mı idi?

• O kişinin bulunduğu dünya kafesine, ecel kedisi pençesini atmıştır. O pençenin adı; derttir, baş dönmesidir, sıkıntıdır.

• Kedi ecelin, ölümün sembolüdür. Hastalık da onun pençesidir ki, kuşa ve onun kanatlarına uzanmıştır.

3985 • O kimse bucak bucak devâ ve şifâ arar durur. Ölüm kadıya benzer, hastalık da tanık gibidir.

• Bu tanık, yâni hastalık, kadıdan yâni ölümden, "Kadı seni mahkemeye çağırıyor." diye gelen bir habercidir.

• Kadı huzûruna çıkmaktan kaçmak için, haberciden mühlet istersin, kabul ederse ne a'la, etmedi mi, "Hayır" der, "Olmaz."

• Mühlet istemen ilaçlara baş vurman, çâreler aramandır. Beden hırkasına yamalar dikmek gibidir.

• Sonunda haberci, bir sabah, kızgın bir halde gelir, çatar: "Utanmıyor musun, bu mühlet ne vakte kadar sürecek?" der.

3990 • Ey hasetlerle dolu olan kişi, git, özrünü pâdişaha arzet! Mühleti ondan iste, o gün gelip çatmadan pâdişaha başvur.

323

• Atını karanlıklara süren, yâni hayatını gaflet ve günahlarla geçiren kişi, gönül nûrundan, ilâhî nûrdan tamamıyle ayrı düşer.

• O kişi, şahtan da kaçar, tanıktan da, yâni hastalıklardan, habercinin götürmek istediği yerden de kaçar. Çünkü, haberci onu mahkemeye, dolayısıyle ölüme çağırmaktadır.

• Sonunda onu, hiç ummadığı bir zamanda, ansızın yakalarlar, perişan bir halde, ite kaka sürükleyerek kadıya, yâni ölüme götürürler.

Mâdem ki arslan değilsin, ileri doğru adım atma.

3998 • Mâdem ki arslan değilsin, aklını başına al, ayağını ileri atma, çünkü ecel kurttur. Senin canın ise dişi bir koyun gibidir.

• Eğer sen, ilâhî vasıfları kazanmış abdal bir kişi isen ve senin koyunun arslan oldu ise, yâni nefsanî arzularını yenerek rûhunu arındırdı isen, emin olarak gel; ölümün başını eğmiş, sana yenilmiş, alt olmuştur.

4000 • Abdal kimdir? Varlığı değişmiş, Allâh'ın lutfu ile onun şarabı sirke olmuş kişidir.[432]

432Abdal denilen ermişler Allâh'ın çok sevdiği velîlerdir. Kötü ahlakları, iyi ahlakla değiştirdikleri için onlara "abdal" denilmiştir.

• Fakat sen dünya sarhoşusun, kendini arslan olacak bir yiğit sanıyorsun. Hattâ "arslanım" zannına düşmüşsün; aklını başına al da ileri atılma.

4008 • Ben cefâya uğrayıp, kemâle ereceği ve safa bulacağı zaman kaçan, sonra da mânevî safa, huzûr dileyen kişiye şaşarım.[433]

433 Çünkü sevgilinin cefâsı, kalpteki günah pasını siler, temizler. Cefâdan, beladan şikâyet etmek ise, o pasın kalmasını, belki artmasını istemektir.

"Yârin cefâsı, cümle safadır, cefâ değil.
Yâri 'cefâ kılar' diyen, ehl-i vefâ değil."

• Aşk bir dâvâya benzer, cefâ çekmek da tanıktır. Tanığı olmayan dâvâ kaybedilir.

4010 • Kadı senden tanık isterse, sakın ona incinme; cefâyı, kederi, ızdırabı güler yüzle karşıla. Onları bağrına bas da, hakîkat defînesini elde et.[434]

434 Defîne tılsımlı bir yılan tarafından korunduğu için, Mevlânâ; "Yılan gibi olan cevr ve cefâya katlanın ki, yâre kavuşasınız." demek istiyor.

324

• Ey oğul, senin başına gelen cefâlar, belalar sana değildir; sende bulunan kötü huylaradır. Sende bulunan kötülük sıfatının gidebilmesi içindir.

4017 • Anan sana kızınca; "Allâh canını alsın." der. Fakat onun istediği, senin değil de, sendeki kötü huyun ölümüdür.

• Edep ve terbiyeden kaçan kimseler, mertliğin de, mertlerin de, şereflerini, onurlarını çiğnemişlerdir.

4025 • Güzelce dövülmüş, ve elenmiş az miktardaki tatlı badem; acı badem içine giren, acı bademlerin içine karışan çok miktardaki bademden daha hoştur.

• Bademin acısı ve tatlısı görünüşte birdir, ayırdedilemez. Kusur şunda ki, onların şekilleri, görünüşleri bir ama, gönülleri bir değil; birisi acı, birisi tatlı.

• Allâh'a inanmayan kişinin gönlünde korku vardır. Çünkü o, öbür dünyanın, yâni âhiretin halinden şüphe eder; zanla, şüphe ile yaşar durur.

• Onun da bir yolu vardır. Orada koşar durur. Fakat o yol bir hakîkat menzile varamaz. Gönlü kör olan kişi adımı korka korka atar.

• Yolcu gideceği yolu bilmezse, nasıl yol alabilir? Korku ile, dertlerle ve gönül almalarla dolu olarak gider.

4030 • Birisi; "Hey yolcu! Dikkat et, bu tarata yol yoktur." derse, korkusundan hemen orada durur.

• Fakat gönlü ile hakîkati duyan ve yolu bilen kişinin kulağına hiç böyle hay huylar girer mi?

• O halde, ey sâlik, sen böyle deve yürekli, yâni korkak insanlarla yoldaşlık etme! Çünkü darlık ve korku vaktinde onlar işe yaramazlar.

Nefis ile şeytan.

4053 • Nefis ile şeytan aslında ikisi de bir idiler. Yâni bir bedende yaşıyorlardı. Fakat kendilerini iki gösterdiler.

• Nitekim, melek ile akıl da beraber idiler. Hakk'ın hükmü yüzünden iki şekle büründüler.[435]

[435] İç âlemimizde nefis, kötülük; akıl, iyilik; dış âlemimizde ise şeytan, kötülük; melek, iyilik sembolleridir. Bu itibarla aslında bir olan nefis ile şeytan, akıl ile melek ilâhî hikmet sebebi ile ikişer sûret olmuşlardır.

325

4055 • Ey insan, senin içinde öyle korkunç bir düşman var ki, o, akla engel, cana ve dine düşmandır.[436]

[436] O düşman da nefis ile şeytandır. Hattâ nefis şeytandan da daha korkunçtur. Çünkü şeytan bizim dışımızda, haricimizdedir, nefis ise içimizdedir.

• O düşman, bir an kertenkele gibi saldırır, sonra kaçar. Bir deliğe gizlenir.[437]

[437] Bir hadîs-i şerifte buyurulmuştur ki: "Şeytan, insanın kalbini; dişler, kalp sâhibi Allâh'ı zikr ederse döner, bir tarafa siner. Yine o kalp sâhibi Allâh'ı unutursa, şeytan kalbi dişlemeğe, yâni vesvese vermeğe devam eder." Bu sebeple şeytanın vesvesesinden kurtulmamız için, Allâh'ı hatırlamak ve ona yalvarmak lazımdır.

• İnsanın gönlüne girip yerleşen şeytanın gönülde birçok mânevî delikleri vardır. Allâh'ı zikredince, o deliklerden birine girer, gizlenir, de sahibine vesvese veremez olur. İnsan dünya işlerine dalarak Allâh'ı anmaz olursa o deliklerden başını uzatır, dışarı çıkar.

• Şeytanın insandan gizlenmesine "sinsi sinsi gizlenmek" dediler. İşte onun gönüldeki deliğe girmesi, bu sinsi gizlenmesidir.

• Şeytanın sinmesi, büzülmesi kirpinin büzülmesine benzer. Kirpi büzülür, sonra gagasını çıkarır, sonra yine çeker; işte o da öyle yapar.

• Cenâb-ı Hakk şeytana; "Sinsi sinsi gizlenen!" diye buyurdu. Çünkü onun davranışları dikenli kirpinin başına benzer.[438]

[438] Nâs **Suresine işaret var.**

• İnsafsız avcı korkusundan, kirpinin başı, zaman zaman dikenleri arasına çekilir, gizlenir.

• Kirpi fırsatını bulunca da, başını dışarı çıkarır, bu çeşit hîle ile yılanı bile alt eder.

• Eğer iç âleminde nefs-i emmâre senin yolunu vurmasaydı, yol kesiciler, yâni şeytanlar sana nasıl el uzatabilirlerdi?

• Ayrıca seni kötülüklere sevk eden şehvetten, o güçlü, gizli memur yüzünden gönül; hırsa, tama'a, âfete esir olmuştur.

4065 • Zavallı insan, o gizli memur olan şehvetin yüzünden hırsız oldun, ayartıldın, iyi huylarını kaybettin, kendini berbat ettin de, dışardaki insafsız memurlar, şeytan ve kötü huylar da seni büsbütün kahretmeye yol buldular.

• Azîz Peygamberimizin şu hadîsinden ders al: "Düşmanların en korkuncu, en zâlimi, senin içinde bulunan nefsindir."

• Bu nefis düşmanının atıp tutmasına kulak verme, ondan kaç; çünkü inadında, ısrarında, ayak direyişinde o, İblis'e benzer.

326

• Seni dünyaya yöneltir, gönlüne dünya sevgisi, mal, mülk sevdâsı kor da, âhiretteki sonsuz gıdayı sana kolay gösterir.

• O nefis, sana ölümü bile ehemmiyetsiz gösterirse, bu işe şaşılmaz. Çünkü o, büyüsü ile bunun gibi yüzlerce işler yapar.

4070 • Büyü, bazen bir saman çöpünü hîle ile, sanatla dağ yapar. Bazen de bir dağı saman çöpü haline getirir.

• O nefis ve şeytan, çirkin olan şeyleri, hîle ile güzelleştirir. Bazen de güzelleri, güzellikleri çirkinleştirir.

• Sihrin yâni büyünün hali budur. Efsunlar okur, üfürür. Hakîkateri değiştirir.

• Bazı zaman insanı eşek gösterir, bazı zaman da eşeği tam bir adam haline kor.

• İşte böyle bir büyücü, senin içinde gizlidir. O da şeytan gibi vesvese veren nefsindir. Onun vesveselerinde gizli bir sihir vardır.

4075 • Fakat sihir ve büyücülerin bulunduğu dünyada, öyle mânevî büyücüler (yâni velîler) vardır ki, onlar nefsin büyülerini bozarlar.

• Oğul, bu taze ve tesirli zehirin bulunduğu ovada panzehir de bitmiş ve gelişmiştir.

• Panzehir, yâni velî sana "Gel" der, "Beni siper edin. Çünkü ben sana zehirden fazla hayırlıyım.

• Nefis ile şeytanın sözü büyüdür, seni yıkar, harab eder. Benim sözüm de bir çeşit büyüdür. Ama, onun büyüsünü bozar, seni kurtarır."

• Peygamber Efendimiz de; "Sözde sihir gibi, büyü gibi bir tesir ediş vardır." diye buyurmuştur.

Mal ile beden kar gibi erir gider.

4103 • Hz. Peygamber Efendimiz; "Verilen bir şeyin karşılığının geleceğini bilen, bu dünyada bağışta bulunur, cömertlik gösterir." diye buyurdu.

• Verilen bir şeye gelecek yüzlerce karşılığı gören, hemen cömertliğe, ihsâna başlar.

4105• Herkes malını vererek kâr elde etmek için, çarşı ve pazarlardaki dükkanlarına bağlanmışlardır.

• Altını kesesine koymuş, kâr elde etsin de, bağışta bulunsun diye ısrarla bekler durur.

327

• Kumaş satan kişi, elindeki kumaşın daha fazla para getireceğini görünce, o kumaşa olan sevgisi soğur, onu hemen elinden çıkarmak ister.

• Fakat kumaşının fazla para getireceğini görmese, ona bağlanır, elinden çıkarmak istemez.

• Bir bilgin de, başka bir ilmi, hüneri ve sanatı, şeref ve meziyet husûsunda kendinin bilgisinden üstün görmedikçe onları tahsîle heves etmez.

4110• Candan daha azîz bir şey olmadıkça, can azîzdir. Fakat candan daha azîz bir şey elde edilince, canın adı bile anılmaz.

• Çocuk, çocuk kaldıkça, yâni bir kız çocuğu büyüyüp çocuk doğuracak yaşa gelmedikçe, onun oyuncağı cansız bebektir.

• Bu düşüncelere düşmek, bu hayallere kapılmakta birer bebektir. Sen çocuk kaldıkça bu bebeklere ihtiyacın vardır.

• Bir rûh, çocukluk halinden çıkar da erginleşirse ve Hakk'la mânen buluşma mutluluğuna ererse, artık o çocukça duygulardan, düşüncelerden kurtulmuş olur.

• Bu sırları anlayacak mahrem yok ki, konuyu üstü örtülü olarak değil de, duyduğum gibi apaçık söyleyeyim. Onun için sustum. Allâh, hakîkatine uygun olanı daha iyi bilir.

4115• Mal ile beden, kar gibi erir, gider. Fakat onlar, Allâh yolunda harcanirsa, Allâh, onlara alıcı olur. *Kur'an'da.;* "Allâh cennet karşılığında satın aldı." diye buyurulmuştur.[439]

[439]Tevbe Sûresi 111

• Kar gibi eriyip giden mal, senelerin harap ettiği, çökerttiği beden ve mevkî hırsı, şöhret, şehvet gibi dünyaya ait olan şeylerin, size paradan, yâni malınız ve

bedeninizin mânevî karşılığı olan cennetten üstün görün-mesi, şüpheler içinde kıvranarak, tam imânâ kavuşmadığınız içindir.

• Ey aşağılık kişi! Sendeki bu zan, ne şaşılacak bir haldir ki; yakîn, tam inanç bahçesine hiç uçamıyor.

• Aslında her zan ve şüphe, yakîne, tam inanca susamıştır, insan da, şüphe arttıkça, tam inanca ulaşmak için daha çok çırpınır, kol kanat açar, uçmaya çalışır.

• Zan bilgiye ulaşınca, kanadı ayak olur da, o kişinin bilgisi tam inancı koklar.

328

4120 • Çünkü imtihanlarla, denemelerle dolu olan dervişlik yolunda, bilgi, tam inançtan aşağı; zandan üstündür.[440]

[440] Zan; şüphe ile bilgi arasında bir inançtır. Bilgi; şüphe ile tam inanç arasında bir şey bilmektir. Yakîn; tam inancı ifade eder. Onda şüphe yoktur. Yakîn sûfilerce üçe ayrılır: Ilme'l-yakîn, Ayne'l-yakîn, Hakke'l-yakîn. Kâbe'nin Mekke'de olduğunu bilmek ilme'l-yakîndir. Mekke'ye gidip Kâbe'yi görmek ayne'l-yakîndir. Kâbe'nin mecazî olarak Allâh'ın evi olduğunu düşünmek, bilmek Hakke'l-yakîn sayılıyor.

• Şunu bil ki: Bilgi, yakîn tam inancı ister. Tam inanç ise görmeyi, apaçık ulaşmayı arar.

• Ey bilgili kişi, bilgi seni müşahedeye, görüşe götürür. Dünyadakiler, tam inanca ulaşsa idiler, daha burada iken cehennemi görürlerdi.

• Zandan hayal doğduğu gibi, yakînden de, yâni tam inançtan da müşahede, görüş doğar.

• Ben zandan da, tam inançtan da kurtulmuşum, yükselmişim. Benim kınanmaktan, ayıplanmaktan başım ağrımaz. Ben kararımdan, azmimden dönmem.

• Ağzım onun helvasını tattı. (Yâni rûhumun ağzı onun güzelliğinden mânevî tatlar, zevkler aldı.) Ben o helvayı yedim de, gözüm aydınlandı, onu görür gibi oldum.

Ben Hakk'ı mânen görür gibi oldum.

4128• Bu yüzdendir ki ayağımı korkmadan, cesaretle atarım. Çünkü ben mânâ evime, asıl makamıma gidiyorum. Bu yolda ayağını titremez, ben körcesine gitmiyorum, bilerek gidiyorum.

• Allâh güle bir şey söylemiş de, onu güldürmüş. Benim gönlüme de söylediği şeyle, gönlümü gülden yüzlerce kerre daha gülücü bir hale getirdi.[441]

[441] Bu beyitler Hakk'ın kudretini, yaratma gücünü, güzelliğini sezen bir velînin duyduğu mânevî neşeyi, zevki, ilâhî sevinci aksettirmektedir. Dünya işleri ile ağırlaşan duygularımızla, hakîkate tıkanan kulaklarımızla, perdelenen gözlerimizle, biz Mevlânâ'nın bu beyitlerini nasıl anlayacağız? Evvela bize bizden yakın olan Allâh'ımıza yalvaralım; bize bu hakîkatleri anlayacak güç versin, sonra Mevlânâ'nın rûhaniyetine sığınalım, demek istediğini bizim gönlümüzün kulağına fısıldasın, bizi uyarsın. Çünkü biz adâletsizliğin, zulmün hüküm sürdüğü bir dünyada perdeler arkasında kalmışız da, mânâ âleminden habersiz yaşıyoruz.

329

4130• Selviye bir iş etti, bir tecellî ile boyunu dümdüz etti. Nergisle beyaz gül de ondan feyz aldılar.[442] [442] Bir yukarıdaki beyitte Mevlânâ gülün, bu beyitte de nergisin Hakk'tan feyiz aldıklarından bahsediyor. Bu *Mesnevi* beyitleri bendenize *Dîvan-ı Kebîr'de* gül ve nergis için Mevlânâ'nın söylediği şu meâldeki rubaileri hatırlattı: "Ey gül sen, gül bahçesinin güzelliğine hayran oldun da, onun için mi gülüyorsun? Veya aşk bülbüllerinin ötüşleri mi seni güldürüyor? Yâhut, gizli sevgilimin bağındaki gül gibi mi açılıyor ve gülüyorsun? Galiba, sende ona benzer bir şey var. Bu yüzden neşeleniyor, gülüyorsun.", "Ey gözsüz ve ağızsız nergis, sende bir dalgınlık, bir hayranlık var. Sanıyorum ki sen, yeşillik gelinlerinin yüzlerin; hayranlıkla seyrediyorsun. Hayır ben yanıldım, sen bahar gelinlerinin güzel yüzlerinde, benim örtünmüş, kendini gizleyen sultanımın güzelliğini seziyor da, ona hayran oluyorsun."

• Bir şey, onun bir feyzi, şeker kamışının canını da tatlılaştırdı, gönlünü de. Şu kara topraktan yaratılan(insan)a da Çin'deki Çiğil şehri dilberlerinin güzelliğini verdi.

• Bir güzelin kaşını büyüleyici yapan, bir dilberin yüzüne gül rengi veren, onu nar çiçeğine döndüren ilâhî feyz,

•İnsanın diline yüzlerce sihir kuvveti verdiği gibi, bir madene de fazla lutuflarda bulundu, halis altın oluş kabiliyeti bağışladı.

• Hakk'ın silah deposunun, yâni kenz-i mahfî(=gizli hazîne)nin kapısı açılıp da, Hakk'ın isim ve sıfatlarının mazharı olan güzellerde, çeşit çeşit şekillerde onun tecellîleri ortaya çıkınca, güzellerin gözlerinin bakışları, gamzeleri oklar atmaya başladı.

4135• İşte bütün bunları yapan görünmez sevgili, benim de gönlüme bir ok attı, beni âşık yaptı, sevdâlara saldı. Beni şükretmeye de âşık etti, şekerler yemeye de, yâni rûhanî zevkler almaya da.

• Ben öyle birine âşıkım ki, herşey onundur, herşey onun yaratığıdır. Benim aklını da, canını da, onun bir kuluna kul olmuştur. Yâni velîlerinden birinin müridi olmuştur.

• Ben atıp tutmak sûretiyle söz söylemiyorum, kuru laf etmiyorum. Bir söz söylesem bile su gibi söylerim de, ölüm ateşini söndürmede sıkıntı çekmem.

• Ben nasıl bir şey çalabilirim ki, hazîneyi koruyan o; ben nasıl kuvvetli olmam ki, dayandığım, güç aldığım o.

• Sırtı güneşten kızışan kişi, sert yüzlü olur. Onun ne korkusu bulunur, ne de utancı.

330

4140• Hiçbir şeyden çekinmeyen hakîkat güneşinin yüzü gibi, onun yüzü de düşmanı yakar ve perdeleri yırtar.[443]

[443] Buradaki güneşten maksat, hakîkat güneşidir. Sırtı kızışan da, onun tecellî nürlarına mazhar olan talihli kişidir. Böyle bir kişi kimseden korkmaz. Belki onun varlığı düşmanlarını yakar ve gaflet perdelerini yırtar.

• Dünyada her peygamber mehabetli idi. Yalnız başına olduğu halde, pâdişahların ordularını alt etti.

• Peygamber bir korkuya, bir gama düşüp de yüz çevirmedi. Tek başına imansızlar âlemine, şirk âlemine karşı durdu.

• Taşın da yüzü pektir, gözü pek. O dünyalar doluşu kerpiçten korkmaz.

• Çünkü kerpiç, kerpiççinin yaptığı kurumuş bir çamur parçasıdır. Taş ise Allâh'ın sanatı ve kudreti ile sertleşmiştir.

4145• Koyunlar, hesap edilmez derecede çok olsa da, onların çokluğundan kasap korkar mı?

• Ey insanlar! Siz hepiniz, birbirinizin sürüşü ve çobanısınız. Peygamber ise hepinizin çobanıdır. Halk sürü gibidir. Peygamber ise onun güdeni.[444]

[444] Bu beyit; "Hepiniz de çobansınız, hepiniz de sürünüzden sorumlusunuz." hadîsine işaret etmektedir. *Camiu's-Sagîr,* c. II, s. 79.

• Çoban sürüsü ile uğraşmaktan korkmaz. Fakat onları sıcaktan ve soğuktan korur.

• Çoban eğer sürüye kahırla bağırsa bile, bil ki; bu bağırış bütün sürüyü sevdiğindendir.

Her an yeni bir baht, yeni bir tecellî var!

• Her an yeni bir baht, yâni yeni bir tecellî kulağıma diyor ki: "Eğer seni gamlandırırsam bile, sen gamlanma.

4150• Ben seni kötü gözlerden, kötülerin nazarından gizlemek için gamlandırırım, ağlatırım.

• Kötülerin gözünü senin yüzünden çevirmek için, gam ve kederle, senin huyunu acı ve sert bir hale getiririm.

• Sen benim rızâmın ve sevgimin avcısı değil misin? Sen beni aramıyor musun? Emrime uyan, benim düşkün bir kulun olmadın mı?

331

• Bana kavuşmak için çâreler aramıyor musun? Sen benden ayrı da kimsesizsin, beni ararken de kimsesizsin.

• Senin derdin bana kavuşmak için derman (çâre) arıyor. Dün çekmiş olduğun yanık ahı, içten gelen feryadını işittim.

4155• Seni bekletmeden geçeceğin yolu ve yol uğrağını göstermeye benim gücüm yeter.

• Böylece zamanın ve hayat şartlarının getirdiği ızdıraplardan, endişelerden, çalkantılardan kurtulursun ve bana kavuşma hazînesine ayak basarsın.

• Fakat varılan yerin tatlılığı, lezzeti yolculuğun zahmetleri, sıkıntıları ile ölçülür.

• Ne kadar gurbet acıları çeker, mihnetlere, zahmetlere uğrarsan, şehrinden, akrabandan o derece lezzet alır, zevk bulursun.

Allâh'a inanan kişinin, belalara uğrayınca çırpınarak kaçması, sabretmemesi, tencerede kaynayan nohudun ve başka yiyecek şeylerin sıçrayarak dışarı çıkmaya çalışmalarına benzer.

• Tenceredeki nohuda bak, ateşten canı yanınca nasıl yukarı doğru sıçramaya başlar.

4160• Tencere kaynamaya başlayınca, nohut, yukarılara doğru sıçramaya, yüzlerce coşkunluk göstermeye koyulur.

• "Niçin beni ateşlere salıyorsun? Madem beni satın aldın, ne diye bu hallere uğratıyor, benim canımı yakıyor, beni horluyorsun?"

• Evin hanımı da, nohuda kepçe ile vurarak der ki: "Hayır, iyice kayna, adam akıllı piş de, ateşten sıçrayıp kaçmaya kalkışma.[445]

[445] Mevlânâ *Dîvan-ı Kebîr'inde* 44 numaralı şiirinde şöyle buyurur:

"Bazen ateşin üzerinde, toprak tencere gibi kaynar dururuz, coşarız. O ise birşeyler düşünerek fazla taşmayalım diye, başımıza kepçe ile vurur. Dostun huyu böyledir."

• "Ben seni hor gördüğümden, istemediğimden, sevmediğimden ötürü kaynatmıyorum. Bir tat, bir lezzet elde edesin de;

332

• Gıda haline gelesin, yenesin, cana kancasın diye kaynatıyomm, yoksa seni mihnetlere salmak, seni horlamak için değil.

4165• Sen bostanda su içtin, yeşerdin, tazeleştin. İşte senin o suları içmen, bu ateşe düşmene sebep oldu. Çünkü o su, bu ateş içindi. Bir müddet yedin, içtin, kendini besledin. Şimdi sevgi ateşi yeme ve içme ile elde edilen semizliği, hamlığı senden gidermeye uğraşıyor."

• Allâh'ın rahmeti, kahrını ve öfkesini geçmiştir. Bu yüzden de, birisini imtihan etmesi, belalara uğratması rahmetindendir. Çünkü onun kahrında gizli bir lutuf vardır.

• Var oluşumuz sağlansın, varlık sermayesi elde edilsin diye, rahmeti kahrından ileridir, üstündür.

• Etle deri bir tat almadan, yâni bedene ait zevklerden mahrum edilerek yetişmez, gelişmez. Onlar olmadıkça, yâni bedene ait nefsanî ve şehvanî istekler, dünya sevgisi insanda bulunmazsa, dostun aşkı (ilâhî sevgi) onları nasıl yakar, eritir,

yok ederdi? Böylece, nefse eziyet edilmeden, nefisle savaşa girişmeden Allâh sevgisi elde edilebilir mi idi?[446]

[446] İnsanda ikilik vardır. Melek tamamıyle rûhtan, mânâdan ibâret, insanda ise et var, şehvet var. İnsan kendinde bulunan şehveti, arzuları, dünya sevgisini terk ettiği zaman kâmil insan olur. Melek bu mücadeleden mahrumdur, işte bizim üstünlüğümüz bu nefisle savaş sûretiyle elde ediliyor. Bu beyitte Mevlânâ bu konuya temas etmiştir.

• İlâhî takdîr gereği sana belalar, kahırlar gelince, bu kahırlara gizli lutuflar olduğunu düşün de üzülme, bu kahırlar yüzünden, dünya sevgisini, zevk duyduğun her şeyi, Allâh yolunda fedâ edersin.

4170• Başına gelen kahırdan sonra, onun özrünü dilemek üzere içine girdiğin merhamet ırmağında, günahlardan, mânevî kirlerden temizlenerek ilâhî lutuflara kavuşursun.

• Ev sâhibi hanım dedi ki: "Ey nohut, bahar mevsiminde otladın, yetiştin; şimdi de zahmet, sana misafir oldu, misafire ikram et.

• Sen zahmet misafirini hoş tut da, sana teşekkürler ederek dönsün. Böylece hakîkat pâdişahının huzûrunda, senin ikramlarını, ihsânlarını söyleyesin.[447]

[447] Mevlânâ bir başka *Mesnevi* cildinde aynı konuyu dile getirir *(Mesnevi,* c. V, 1966-1967.):

"Rabbim uğradığım belalara karşı, lutf et de şükredeyim, geçip gidince de neden şükretmedim diye üzülmeyeyim. Onlara özlem duyarak çırpınmayayım. Böylece o asık suratlı derdi, hoş tut. Ona saygı göster. Onu incitme. Onun getirdiği acılığı şeker gibi tatlı say." Mevlânâ, *Dîvan-ı Kebîrin* altıncı cildinin 2675 numaralı şiirinde buyurur ki:

"Sevgiliden gelen cefâya karşı sakın suratını asma, onu neşe ile karşıla, ona hoş geldin de."

"Gamdan, ızdıraptan daha tatlı, daha mübârek bir şey olamaz. Onun karşılığı sonsuzdur." diye buyurur.

333

• Sonunda nimet yerine, sana o nimetleri veren gelsin; gelsin de, dünyadaki bütün nimetler sana haset etsin."

• Hanım nohuda diyordu ki: "Ey nohut, ben Halil İbrahim, sen de bıçak karşısında benim oğlumsun. Sıcağın önüne başını koy, çünkü rüyamda seni kurban ettiğimi gördüm[448]

[448] Saffat Sûresi'nin 102. âyetine işaret vardır.

4175• Heyecanlanma, gönlüne korkuyu sokma, kahır bıçağı önüne basını koyda, İsmail (a.s.) gibi senin boğazını keseyim.

• Başını keserim, fakat bu baş, o baş değildir. Bu baş, kesilmekten, ölmekten uzak olan bir baştır. Yâni bu baş, görünen maddî baş değildir.[449]

[449]Şîrazlı Hafız'ın şu beyti Mevlânâ'nın beytine ne kadar benziyor:

"Aşk yolu, çok şaşılacak bir yoldur. Çünkü bu yolda, dünyaya ait başı olmayanlar, başlarını verirler."

• Ey müslüman! Allâh'ın ezelî dileği, senin basının kesilmesi değildir. Senin ona teslîm olmandır. Bu sebeple ona candan teslîm olmayı iste, dile.

• Ey nohut, belalara uğra, kayna da, ne varlığın kalsın, ne de sen kal!

• Ekili bulunduğun bostanda, bir müddet ter ü taze durdun. Yeşiller giyinmiş olarak neşeli neşeli sallanarak güldü isen, sen şimdi gönül bahçesinin, can bahçesinin gülüsün.

***4180•** Ey nohut! Sen su ve çamur bostanından ayrıldın, fakat lokma oldun, dirilere karıştın, insanların bedenlerine girdin,*

334

• Gıda oldun, kuvvet oldun, düşünce oldun, yâni bitki olarak meydana gelmiştin; şimdi ormanlarda arslan ol, hayvanî rûh kazan, sonra insanî rûha hizmet et.[450]

[450] Bu bölümde yemek pişiren ev hanımı; mürşidin sembolüdür. Nohut da ona uyan mürîdi göstermektedir.

• Vallâhi, sen önce Hakk'ın sıfatlarından ayrıldın da geldin, tekrar çevikçe acele et, yine onun sıfatlarına dön.

• Ey nohut; sen buluttan, yağmurdan, güneşten, gökyüzünden geldin. Şimdi ise mücahedenle, nefsinle yaptığın savaşlarla ilâhî sıfatlardan feyz aldın, göklere yükseldin.

• Sen, yağmur ve sıcaklık tesiri ile yetişmiştin, şimdi Hakk'ın tertemiz sıfatlarına bürünüp gidiyorsun.

4185• Sen güneşin, bulutun ve yıldızların bir cüz'ü idin. Yâni onların terbiyesi ile yetişmiş idin. Şimdi insan lokması halinde can oldun, iş oldun, söz ve düşünce oldun.

• Bitkinin ölümünden, yâni hayvanların onları yemesinden, hayvanların varlığı meydana geldi. Böylece; 'Ey güvendiğim dostlarım, beni öldürün!' sözü de doğru çıktı. Bu söz Hallac'ın sözü idi.

• Mâdem ki bizim için, ölümden sonra, böyle bir yaşayış ve Hallac'ın;

'Şüphe yok ki ölümde hayat vardır.' sözü de gerçekleşti.

• İbâdet, zikir, tesbîh ve doğruluk meleklerin gıdası oldu da, onlar vasıtasıyle göklere mirâç etmeye yol bulmuşlardır.

• Nitekim yemek de insana gıda oldu da, insan cansızlıktan kurtuldu, canlandı."

Rûhlar kervan halinde alışveriş için hergün göklerden yeryüzüne gelmedeler.

4191• "Rûhlar kervan halinde, alışveriş için göklerden yeryüzüne inmedeler, sonra inegeldikleri yere dönmedeler.

• Durum böyle olunca; ey Hakk yokuşu, öbür âleme hoş bir halde kendi isteğin ile git, hırsızların dar ağacına gittikleri gibi acılarla, zorluklarla itilerek, kapılarak gitme.

• Seni acılıklardan temizlemek, kurtarmak için, sana acı sözler söylüyorum.

335

• Donmuş üzüm soğuk suya konursa, donukluğu gider. Ve o halden kurtulup tazeleşir.

4195• Acılıklardan, yâni sıkıntılardan, riyâzattan gönlün kanlarla dolarsa, o zainan bütün acılıklardan, kötü huylardan kurtulursun.

• Avcı olmayan köpeğin tasması yoktur. Ham olan kişinin ızdırap çekmeyen, olgunlaşmamış bir kişinin arkadaşlığı hoşa gitmez."

• Nohut sonunda; "Hanım!" dedi. "Mâdem ki iş böyledir. Hoşça kaynayayım, bu hususta sen de bana yardım et.

• Sen bu kaynayışta, benim mirâcım gibisin, bana kepçeyi vur. Ne de güzel vuruyorsun. Yâni ey mürşidim, ben değersiz müridini, iyi terbiye ediyorsun. Ben tam mânâsıyla sana teslim oldum.

• Ben file benziyordum, başımı parala, dağla da; Hindistan'ı ve o ülkedeki bağları, bahçeleri rüyamda göreyim, yâni ezel âleminden kokular alayım.[451]

[451] Anlattıklarına göre; filler vatanları olan Hindistan'ı rüyâlarında görürlerse sahiplerine isyan ederlermiş.

4200• Böylece kendimi, kaynamaya bırakayım ve mücahede kucağından hakîkate bir yol bulayım.

• Çünkü, insan, zenginleştikçe azar, rüya görmüş fil gibi azar, kudurur.

• Fil rüyâsında Hindistan'ı görünce azar, filciyi dinlemez, azgınlık eder. Yâni insan belalardan kurtulup da rahata kavuşunca Hakk'ı unutur, asî olur."

• Ev hanımı nohuda dedi ki: "Ben de bundan önce, senin gibi yeryüzünün cüz'lerinden, yâni parça buçuklarından idim.

• Ateş gibi yakıcı olan nefisle savaşa giriştim. Nefsanî duyguları yen menin zevkini tadınca, makbûl bir insan oldum. Tatlılaştım.

4205• Bir müddet yeryüzünde coştum, kaynadım; bir zaman da, beden tenceresine girdim, orada pistim, köpürdüm, taştım. Yâni minerallerden, bitkilerden

ve çeşitli hayvanî gıdalardan yararlanarak, çeşitli hallerden geçtikten sonra insana geldim.[452]

[452] Hz. Mevlânâ bu beyitlerde bizim maddî varlığımızın, bedenimizin geçirdiği safhaları, merhaleleri anlatıyor. Daha önce de bu konuya temas etmişti. (3901-3906 numaralı beyitleri lutfen tekrar okuyunuz) Tasavvuf terimlerinde "devriye" denilen hu maddî şekilden şekile girişler, bizi tenasüh (=rûh göçü) inancına götürmemelidir. Rûhumuz, Budistlerin inandıkları gibi bir bedenden başka bedene geçmez. Bu inanç İslamî değildir. Hz. Âdem topraktan yaratıldığı gibi, biz de bütün insanlar da toprak tan yaratıldık ve yaratılmaktayız. Çünkü anamızın babamızın yeryüzü nimetlerinden aldıkları gıdalar sonucu, onların tohumlarından yaratıldık. Yâni topraktan geldik. Ana rahminde dört aylık iken bize rûh âleminden birer rûh verildi, canlandık, minicik kalbimiz çarpmaya başladı. Zamanı gelince anamızdan doğduk, büyümeğe başladık. Hakk'ın takdir buyurduğu seneleri harcadıktan sonra, ölünce bizde bulunan her şey aslına dönecek. Yâni topraktan gelen maddî yönümüz, bedenimiz toprağa verilecek, rûh da öteki dünyada Berzah âlemine gidecek. Mezara terk edilen maddî varlığırnz, yine seyrine devam edecek. Şöyle ki: Etlerimiz küçük kurtlara yiyecek olacak, mezarımızda otlar bitecek, onları hayvanlar yiyecek ve tenimizdeki mineraller toprağa, gazlar havaya, hitkilere geçecek. Yine devir şaşmadan devam edip gidecek. Fakat kıyâmet gelince, sur üfürüldüğü zaman çürüyen, dağılıp giden çeşitli merhalelerde seyr eden cüz'lerimiz Allâh'ın emriyle bir araya gelecek. Ve rûhumuzun terk ettiği eski beden, ona geri dönecektir. Mevlânâ başka bir *Mesnevi* beytinde der ki:

"Rûh kıyâmet günü kendi bedenini tanır, defîne gibi, kendinin olan, kendine mahsus olan o yıkık yere gider." *(Mesnevi c.* V, 1774) Bu hadiseye akıl ermez, zaten akıl neye erer ki!. 6,5 yıl önce Galileo uzay mekiği havaya fırlatıldı. Kurşun hızı ile giden araç üç milyar yediyüz milyon kilometreyi arkasında bıraktı, Jüpiter'in yörüngesine girdi. Oradan fotoğraflar çekerek dünyaya gönderecek. 5 milyar ışık yılı uzaktaki yıldızlar keşfedilirken, aklımız bu sonsuzluğu idrak edebiliyor mu? Ana rahminde bir yavrunun yaratılmasına akıl ermeyince, insanın dağılmış cüz'lerinin tekrar yaratılmasına nasıl akıl erer? Behçet Kemâl merhum bir âyeti manzum tercüme etmişti:

"Büyütenin bir damla pıhtıyı insan diye;
Gücü yetmez olur mu ölüyü diriltmeye?"

336

• Bu iki kaynayış yüzünden duyguların gücü, kuvveti oldum. Anamın rahminde dört aylık iken bana rûh üflendi, böylece canlandım. Şimdi de seni terbiye ediyorum.

• Sen cansızlar âleminde iken, sana hâl dili ile derdim ki: 'O mertebeden koş, yüksel ki, insanlık mertebesine gelesin, mânâya mensup sıfatlar elde edesin.'

• Sen cansızlıktan kurtulup canlı olunca, bir kere de 'kayna' dedim, hayvanlıktan da geç, o dereceden, mertebeden yüksel.

• Bu nükteleri, bu gizli işaretleri yanlış anlayarak ayağının kaymamasını, sapıklığa düşmemeni Allâh'tan iste.

4210• Çünkü, Kur'ân'dan bile bazı kişiler yol şaşırdılar. O ip, yâni kurtarıcı olan Kur'ân yüzünden, hükümlerine uymadıkları için kuyuya düştüler.[453]

[453] Bakara Sûresi'nin 26. âyetine işaret var.

337

• Ey imânâ gelmeyen inatçı kişi! Sende yukarılara yükselmek arzusu olmayınca, Allâh'ın kurtarıcı, sağlam ipi olan *Kur'ân'ın,* haşa cürmü yoktur."

Bilmiş ol ki yeryüzünde işimize çok yarayan ateş, yakıcı bir rüzgâr gibidir. O asıl ateşin ışığıdır, kendisi değildir.

4219 • Hayvânî rûh gıda ile kuvvetlenir, güçlenir. Yediği gıda, topraktan geldiği için odun gibi yanar, yok olur. Yâni gıda yenilir, yok olur gider. Fakat beden ve hayvanı rûh, yenilen gıdanın yanışından kuvvet alır, güç alır.

4220• Eğer odunlar yakılıp ateş olmasalardı, ağaç olarak bırakılsalardı meyve verirdi. Sonuna kadar da gelişir kalırdı. Her şeyi geliştirir, güzelleştirirdi.[454]

[454] Hz. Mevlânâ'nın ağaçların yakılmasına gönlü râzı olmuyor da, diğer hususlarda ağaçların insanlara yararlı olmasını uygun buluyor. Zaten ağaçlar yanınca kül oluyorlar, havaya savruluyorlar, yok olup gidiyorlar, ama sanatkarların elinde o ağaçlar âdetâ ölümsüzleşiyor. Mesela; Konya'da Alaeddin Camii'nin minberi yüz yıllardan beri ayakta duruyor.

• Bilmiş ol ki; bu ateş yakıcı bir rüzgâr gibidir. O asıl ateşin ışığıdır, kendisi değil.

• Ateşin kendisi ve aslı, havadan da üstündür. O esirdedir. Yâni yeryüzünde görülen ateş, gözyüzünden de ötelerde bulunan ateş kürresinin gölgesi ışığıdır.[455]

[455] Dikkat buyurulsa; Hz. Mevlânâ her hadiseden ledünnî neticeler çıkararak bizi uyandırmağa çalışıyor. Sular nasıl asılları olan denize doğru akıyorlarsa, önlerine çıkan engelleri aşarak denize doğru koşuyorlarsa, ateş de aslı olan ve eski hukemaya, bil-ginlere göre ayın bulunduğu yerden çok ötelerde, havadan da hafif esîrin üstünde ateş kürresi mevcutmuş. Yeryüzünde bulunan yanan veya yanınayan bütün ateşlerin aslı, kaynağı, o ateş kürresi imiş; "Her ağacın içinde ateş gizlidir." denildiği gibi, ağaçta mahpus bulunan ateş, yanınaya başlaymca titreyerek, sesler çıkararak aslına gitmek için alev alev yanınaktadır. Ey insanoğlu, su, aslına doğru köpürerek, ağlıyarak, coşarak, başını taştan tasa çarparak koşarken, ateş alevlerini yukarılara doğru yükseltirken, sen asıl vatanını neden aramıyorsun, neden geldiğin yere gitmek için çırpınmıyor da, şu kirli dünyanın işlerine dalmış, duygusuzca yaşıyorsun?

338

• Bu yüzdendir ki; yeryüzündeki ateşler, ışıklar olduğu gibi durmazlar. Hep oynarlar, titrerler. Aslına gitmek için çırpınır dururlar. Sonunda tezce, yukarılara yükselirler, madenlerine giderler, asıllarına kavuşurlar.

• Ey insan! Senin boyun hep olduğu gibidir ama, gölgen bazen kısalır, bazen uzar.[456]

[456] İnsan kemâle gelince boyu artık uzamaz. Ama gölgesi, yâni tabîatının gereği yaptığı iyi ve kötü işlerle şereflenir, büyük insan olur, Yâhut kötülüklerle küçülür, şerefini zedeler.

4225 • Işığın bir yerde durduğunu kaldığını kimse görmemiştir. Kaynaktan gelen ışınlar, akisler ve vuruşlar, düştükleri yerde kalmazlar; çabucak dönerler, analarına giderler.

• Yâ Mevlânâ! Dilini tut, fitne ağzını açtı, yanlış anlaşılan sözlerden sakın! Her şeyin doğrusunu Allâh daha iyi bilir.

Konuyu anlamayanların kötü hayallere düşmeleri.

• Bu konu sona ermeden önce, hasetçilerden bir kötü kokulu duman geldi. Yâni bu konulara akıl erdiremeyenlerden yersiz bir itiraz, bir kınama ortaya atıldı.[457]

[457] Ermişlerin fikirlerini bazı ham kişiler, ya haset ettiklerinden, yâhut da bilgilerinin noksanından ötürü anlayamazlar. Yüksek hakîkatleri idrak edemedikleri için, susup oturmaları gerekirken, bilgisizce ve insafsızca yersiz kınamalardan, çekiştirmekten kendilerin; alamazlar. Bu her devirde görülmüştür. Yûnus Emre hazretleri bile; "Seni sigaya çeker bir Molla Kasım gelir." diye devrindeki câhil çekiştiricilerden şikâyette bulunmuştur. Mevlânâ'nın devrinde olduğu gibi, bugün de Molla Kasim'lar görülmektedir. Her bilgili kişide de hoşgörü yoktur. O, herkesin kendisi gibi düşünmesini, inanmasını ister. Kendi görüşlerine uymayan bütün fikirler, onlarca yanlıştır. Mesela; Mevlânâ'nın sema ettiğine inanmayanlar, asırlar boyu, Mevlevi derga-hlarındaki ayinlere itiraz edenler, ney, tanbur, rebab gibi çalgıların çalınmasından Mevlânâ'nın hoşlanmadığını ileri süren, ve tarihî hakîkatleri inkâr eden doçentler, profesörler zamanımızda da mevcuttur.

• Ben hasetçilerin çekiştirmelerinden incinmedim ama, bu itiraz, bu kınama tekmesinin saf gönüllü, samimî îmânlı bir kişinin aklını karıştırma-sından korkarım.

• Gazneli Hakîm Senâî hazretleri mânâya ait örneklerden bir şey anla-mayanları, perde arkasında kalanları anlatmak için güzel bir örnek vermiştir:

339

4230• Sapıklık yolunda olanlar, *Kur'an'da* sözden başka bir şey göremezlerse, onların bu sapıklığına şaşılmaz.[458]

[458] Mevlânâ'nın bahsettiği Hakîm Senâî'nin beyti şu:

"Nasıl ki; kör bir kişi güneşin ışığını görmez de sıcaklığını hissederse, câhil de *Kur'ân'ın* sözü üzerinde durur da, mânâya nüfuz edemez."

• Çünkü körlerin gözleri, nûrlarla dolu olan güneşin ışığından, sıcaklığından başka bir şey hissedemez.

• Abdalın biri ansızın eşek ahırından başını çıkardı da, her şeyi kınayan ihtiyar bir kadın gibi dedi ki:

• "Bu söz (yâni *Mesnevi)* değersiz bir eserdir. Onda ne var ki? Peygamberin hikâyesini mi, Peygambere uymayı mı anlatıyor?

• Velîlerin ulaştıkları makamlardan, onların kerâmetlerinden ve yüce sözlerinden bahis yok.

4235• Cenâb-ı Hakk'tan başka, her şeyden vazgeçerek, yokluk mertebesine ulaşmaktan ve Allâh'a kavuşmak için basamak basamak yukarılara doğru yükselmekten *Mesnevi'de* söz edilmemektedir."

• Her makamın, her mertebenin ve her menzilin anlatılış hududu da yok ki; bir gönül sâhibi onunla kanatlansın da ötelere uçsun, gitsin.[459]

[459] *Mesnevî'ye* itiraz eden kişi bunları söylemekle, kendi bilgisizliğini ortaya koymuştur. Çünkü onun yok dediği şeylerin hepsi *Mesnevî'de* mevcuttur. Fakat belirli bab ve fasıllar halinde değil, hikâyeler arasında, yeri geldikçe dağınık şekilde söylenmiştir.

• Allâh'ın kitabına da, yâni *Kur'ân'a* da bu sözler söylendi. Kâfirler, onu da böyle kınadılar.

• Dediler ki: "Bunlar, geçmiş zamanlarda gelen insanların hikâyeleri, eskimiş masalları, bunda öyle derin bahisler, hakîkatlere dair sözler yok.[460]

[460] En'am Sûresi'nin 25. âyetine işaret var.

4239• Küçük çocuklar bile bunu anlıyor, hoşa gidecek, gitmeyecek, yapılacak, yapılmayacak şeyleri anlatıyor.

• Yûsuf ve onun, büklüm büklüm, halka halka saçları anlatılmada, Yâkub ile Züleyha'nın gam ve kederleri söylenmektedir.

• Bunlar meydanda olan şeyler, bunları herkes anlar, bilir. Orada, aklın derinliklerinde kaybolacağı bahisler yok." Böyle itiraz edenlere karşı;

340

• Cenâb-ı Hakk da buyurdu ki: "Eğer bu sana kolay görülüyorsa, bu çeşit kolay, basit bir sûre söyleyiver."[461]

[461] Bakara Sûresi'nin 23. âyetine, İsrâ Sûresi'nin de 88. âyetlerine işaret edilmektedir.

• "Ey müşrikler! Cinlerinize, insanlarınıza, iş güç sâhibi olanlannıza söyleyin, bu çeşit bir âyet meydana getirsinler."

Hz. Peygamber Efendimizin; "Kur'ân'ın zahirî (yâni dış yüzü) mânâsı var, bâtınî (yâni iç yüzü) mânâsı var. Bâtınının da yedinci bâtına kadar bâtınî mânâsı var." hadîsinin açıklaması.

• *Kur'ân'ın* kelimeleri, bil ki görünür; bu görünen kelimelerin ve onlardan çıkan zahirî mânânın altında, pek güçlü, pek derin bir de bâtınî mânâ, iç mânâ vardır.

4245• O bâtınî mânânın altında da, bir iç mânâ daha vardır. Ondan sonra, bir üçüncü iç mânâ daha vardır ki, onu anlamakta akıllar kendini kaybeder.

• *Kur'ân'ın* dördüncü bâtınî mânâsını ise, eşi benzeri olmayan Allâh'tan başka kimse göremedi, anlayamadı.

• Ey oğul! Sen *Kur'ân'ın* görünen, bilinen zahir mânâsına, dış yüzüne bakma. Şeytan da Hz. Âdem'in dış yüzüne baktı, onun çamurdan yaratıldığını gördü. Ondaki iç yüzü, hakîkati göremedi.

• Kur'ân'ın dış yüzü bir insana benzer; insanın şekli, yüzü, boyu, posu görünür ama, rûhu gizlidir, görünmez.

• Bir kişinin amcası dayısı olsa da, onunla beraber yüz yıl ömür sürseler, yine de onun rûhî halinden bir kıl ucu kadar bir şey göremezler.

Peygamberlerin ve velîlerin dağlara gidip mağaralarda oturmaları, kendilerini gizlemek için yâhut halkın akıllarına çeşitli şeyler geleceğinden korktuklarından değildir. Mümkün olduğu kadar halkı dünyaya bağlanmamaya, doğru yola sokmak içindir.

4250• “Velîler, halkın gözünden gizlenmek için dağlarda otururlar.” diye söylerler.

341

• Halbuki, onlar halkın gözlerinin önünde iken de, yüzlerce dağın tepesine çıkmışlardır, adımlarını yedinci kat göğün üstüne bile atmışlardır.

• Onlar halka nazaran yüzlerce denizden, yüzlerce dağdan ötede iken, neden dağlara gider de gizlenirler?[462]

[462] Velîlerin bilinenleri, görünenleri vardır, bir de gizli olanları vardır. Velîleri zahiren halk tanır. Fakat o tanıyış tam değildir. Velînin gizlenmek için dağa, mağaraya ihtiyacı yoktur. Gizli velîleri Allâh’tan başka kimse bilemez ve tanıyamaz.

• Bir velînin gizlenmek için dağa kaçmasına ihtiyacı yoktur. Çünkü bir velînin izinde bir tay gibi koşan gökyüzü, yüzlerce nal düşürür de, yine ona yetişemez.

• Gökyüzü döndü döndü de, o canın izinin tozunu bile göremedi. Bu yüzden maddî renkli matem elbisesi giydi.

4255• Periler gizlidir. Ortada görünmezler. Fakat insan, mânâsı yüzünden perîlerden de daha gizlidir.

• Akıllı kişiye göre insan, gizli olan perilerden yüz kat daha gizlidir.

• Akıllıya nazaran insan bu kadar gizli olursa, gizlilik âleminde bulunan ve içi masivadan arınmış olan kâmil insanın ne kadar gizli olacağını sen düşün.

Velîlerle, velîlerin sözleri, Mûsâ’nın asası ile Îsâ’nın diriltici nefesine benzer.

• İnsan Mûsâ’nın asasına ve Îsâ’nın diriltici nefesine benzer.

• Müminin kalbi insaf ve adâlette bulunmak ve dünyayı süslemek, güzelleştirmek için Hakk’ın avucunda, iki parmağı arasındadır. Yâni Allâh’ın celâl ve cemal sıfatları arasındadır.[463]

[463] Buradaki iki parmaktan maksat, Hakk’ın Cemal ve Celâl sıfatlarıdır. Allâh dilediği kulun kalbini salaha, dilediğinin kalbini de fesada meyl ettirir.

4260• Mûsâ’nın asası, görünüşte bir değnekten ibâretti. Ama ağzını açınca, ejderha olduğu için bütün kâinat ona bir lokma olurdu.

• Hz. Îsâ’nın efsûnunu, harf ve sesten ibâret bilme. Şunu gör ki, ölüm bile ondan kaçıyordu.

• Efsûndaki o önemsiz, o değersiz sözlere bakma; onların te’sîri ile ölünün dirildiğine, sıçrayıp oturduğuna bak.

• Sen Mûsâ’nın o asayı kolayca bulduğuna bakma da, onunla denizi nasıl yardığını gör.

342

• Sen uzaktan kara bir otağ görüyorsun; yâni velîlerin sûretini, maddî şeklini görüyorsun, bir adım daha at da, o otağdaki orduyu, yâni velîlerin sıfatlarını, mânevî kudretlerini gör.

4265• Sen uzakta bulunduğun için, toz bulutundan, yâni insanın maddî varlığından başka bir şey görmüyorsun. Azıcık ileri gel de, o toz içindeki insanı, yâni onun maddî varlığını değil de o maddî varlıktaki mânâyı gör.

• Onun kaldırdığı toz, yâni kâmil insanın sözleri, davranışları gözleri aydınlatır; onun mânevî gücü, dağları bile yerinden söker.

• Hz. Mûsâ, çölün ta ortasından belirip gelince. Tûr dağı onun gelişi yüzünden oynamaya başladı.

"Ey dağlar ve ey kuşlar, Dâvud peygamberle beraber Allâh'ı yüceltiri, ilâhîler söyleyin."[464] anlamındaki âyetin tefsîri.

[464] Bu başlıkta Sebe' Sûresi'nin 10. âyetine işaret vardır.

• Dâvud(a.s.)'ın yüzü, Allâh'ın nûru ile parlamıştı. Dağlar onun Zebur okuyuşu ile inlemiş, feryada gelmişti.

• Dağ Dâvud'a arkadaş oldu. Her iki çalgıcı, yâni Dâvud ile dağ, Allâh'ın aşkı ile mest olmuşlardı.

4270• "Ey dağlar, Dâvud'la beraber ilâhî söyleyin, onun sesine, sesinizi katın." diye emir geldiği için, her ikisi de aynı perdeden çalmış ve söylemişlerdi.

• Cenâb-ı Hakk buyurmuştu ki: "Ey Dâvud, sen yerinden yurdundan ayrıldın, benim için dostlarından ayrı düştün."[465]

[465] Hz. Dâvud gönlünde ilâhî aşkı duyunca. Buda gibi, İbrahim Edhem hazretleri gibi, sarayını, kadınlarını, ihtişamlı hayatı terk etmiş, yalnız başına dağlara düşmüştü. Dağlarda yalnız başına *Zebur* okumağa başlamıştı.

• Ey garip kalan, tek kalan, ey esinden dostundan ayrılan! Ey kalbinde iştiyak, özlem ateşi tutuşmuş, alevlenmiş olan âşık,

• Sen çalgıcılar, okuyucular, eş dost mu istiyorsun? Kadîm ve ezelî olan Allâh dağları senin önüne getirmiştir.

• Dağlar, sana çalgıcılık ederler, ilâhîler söylerler, zurna çalarlar, rüzgârı estirirler, suları fışkırtırlar.

343

4275• Şunu iyi bil ki, ey gâfil kişi! Dağın inlemesi, feryad etmesi, mümkün olunca, velînin de dudaksız ve dişsiz olarak gönülden gelen iniltileri vardır.

• Bedenleri kötülüklerden, nefsanî duygulardan arınmış olan velîlerin cüz'lerinden, uzuvlarından gelen nefhalar, her an onların duygularının kulaklarına ulaşırlar.

• O velînin yanında oturanlar, o nefhaları duymaz ve işitmezler de, velînin kendisi duyar ve işitir. O ilâhî nefhaları, o nâleleri, o feryadları duymadan, işitmeden onların mevcut olduğuna inananlar, ne mutlu kişilerdir.

• O velî kendi gönlüne kapanır, kendi içindeki yüzlerce sözü duyar, fakat kendisi ile beraber oturan, o gizli sözlerden, o gönül konuşmalarından koku bile almaz.[466]

[466] İnsanın nefsi ile, kendi ile konuşması vardır. Bir kimse ağzı kapalı konuşur. Fakat bu konuşmayı hariçte bulunanlar, hattâ yanında oturanlar duyamazlar.

• Ey Hakk'a inanan ve Hakk'ı seven kişi, mekânsızlık âleminden, senin de gönlüne yüzlerce soru, yüzlerce cevap gelir durur.

4280• Sen gönlüne gelen o sesleri duyarsın; fakat başkaları kulaklarını sana yaklaştırsalar bile, o sesleri duyamazlar.

• Haydi diyelim ki, sen sessiz, harfsiz sözlerini duymuyorsun, işitmiyorsun. Sen düşündüğün, kendi kendinle baş başa kaldığın zaman, sessiz sadasız kendinle konuşuyor gibi değil misin? Bu durumda kendi içindeki sesleri mânâ kulağınla duyman sana bir örnek olmuyor mu? Şu halde nasıl oluyor da velîlere inanmıyorsun?

Kendi anlayışsızlığı yüzünden Mesnevî'yi kınayan hayvan.

• Ey kınayan köpek, havlayup duruyorsun *Kur'ân'ı* kınamakla hükmünden kendini kurtaracak mı sanıyorsun?

• Bu, kendisinden canınnnı ve kahır pençesinden imanını kurtaracağın bir arslan değildir. *Kur'ân-ı kerîm* kıyâmete kadar inkârcılara "Ey kendilerini bilgisizliğe fedâ edenler!" diye seslenir.

4285• Siz beni masal sanarak, kınama ve inkâr tohumunu ektiniz, durdunuz. Ama gördünüz ki, kınadığınız durup duruyor. Siz ise yok oldunuz, masal oldunuz.

344

• "Ben Allâh kelamıyım, Allâh'ın zâtı ile durmadayım. Ben rûhlar rûhu olan nebilerin, velîlerin gıdasıyım. Kusursuz, tertemiz, parlak bir yakutum.

• Ben hakîkat güneşinin size aksetmiş, vurmuş nûruyum. Ama o güneşten de ayrı değilim..

• Âşıktan, bilgisizlik ve gaflet ölümünden kurtarmak için kaynayan, coşan bir âb-ı hayatım.

4290• Eğer sizin hırsınız, tama'mız, bu kötü kokuyu etrafa yaymasa idi, Allâh sizin mezarlarınıza da o âb-ı hayattan bir yudumcuk dökerdi.

• Hayır, ben her kötü kınayış yüzünden gönlümü bulandırmam, Gazneli o Hakîm Senâî'nin sözünü, öğüdünü dinlerim:

Seyislerin ıslık çalmaları yüzünden tayın ürküp su içmemesi.

• Gazneli Hakîm Senâî buyurmuştur ki: "Bir kısrak ile tayı su içiyorlardı.

• Seyisler atlara; 'Haydi gelin, su için.' der gibi ıslık çalıyorlardı.

• Islık sesini duyan tay, başını kaldırıyor, ürktüğü için su içmiyordu.

4295• Anası; 'Yavrucuğum ne diye ürküyor, su içmiyorsun?' diye sordu.

• Tay; 'Şu adamlar ıslık çalıyorlar, bunların hep birden ıslık çalmalarından ürküyorum' dedi.

• 'Yüreğim titriyor, yerinden kopuyor. Onların hep birden ıslık çalmalarından korkmaya başlıyorum.'

• Anası dedi ki: 'Dünya kuruldu kurulalı böyle gelmiş, böyle gider, yeryüzünde hep böyle olmayacak iş yapanlar vardır.

• Benim akıllı yavrucuğum, sen işine bak, suyunu iç, onların kendi sakallarını yolmaları yakındır. Yâni onlar yaptıklarından pişman olacaklardır.

4300• Vakit dar, ömür kısadır, tertemiz su da akıp gidiyor. Aklını başına al da ondan ayrılmadan önce suyunu iç.

• Velîlerin sözleri âb-ı hayatla dolu, saf, dupduru bir ırmak gibidir. Fırsat elde iken ondan su iç de gönlünde mânevî bitkiler, çiçekler, güller a-çılsın.'"[467]

[467] Burada geçen "tay"dan maksat; Hakk yoluna yeni düşmüş dervişţir. Ana kısrak da; mürşidi göstermektedir. Allâh'ın kelamına, velîlerin sözlerine itiraz edenler, aklı ermeyen kişilerdir. Mürşid dervişine diyor ki: "Gönlünün yeşermesi, orada îmân ve aşk çiçeklerinin açması için, Allâh'ın ve velîlerin âb-ı hayat olan sözlerine kulak ver."

345

• Ey halinden haberi olmayan gâfil susuz! Biz velîlerin söz ırmağından âb-ı hayat içmedeyiz. Gel sen de bu sudan iç, hayat bul.

• Sen dünya işlerine gönlünü kaptırmış, mânen körleşmişsin de, bu suyu görmüyorsun. Hiç olmazsa testini getir de, körler gibi el yordamı ile bu ırmağa daldır.

• Mâdem ki bu ırmakta su olduğunu işittin, körleri taklît ederek iş görmek gerek.[468]

[468] Hz. Mevlânâ velîlerin sözlerin; ab-ı hayata, kendilerini de içinde âb-ı hayat akan dereye benzetmektedir. Burada buyuruyor ki: "Ey gâfil, Mâdem ki velîlerin deresinde su olduğunu işittin; göremezsen bile körler gibi destini getir, dereye daldır. Su bu-lunduğunu, testinin dolup ağırlaşmasından anlarsın."

4305• Suyu düşünen, su sayıklayan testini ırmağa daldır da, ağırlaştığını anla.

• Testinin ağırlaştığını anlayınca, onun su ile dolduğuna aklın erer, hakîkati anlarsın da gönül kuru taklitten kurtulur.

• Kör, ırmağın suyunu gözü ile göremese de, oraya daldırdığı testisinin ağırlaştığının farkına varınca, su olduğunu anlar.

• "Testi hafifti, ırmak suyu ile dolunca ağırlaştı." diye düşünür.

• Önceleri nefsaniyete uymuş, hevâ ve hevesle dolmuş olduğum için, her rüzgâr beni kapıp götürürdü. Fakat şimdi velîlerin sohbetleri ile ağırlaştım, artık her rüzgâr beni kapıp götüremez.

4310• Çünkü nefsine uymuş, aklı kıt kişileri her rüzgâr kapar götürür. Çünkü onların duyguları güçlü değildir. Onlarda bilgi ve rûhanî kuvvet ağırlığı yoktur.

• Kötü kişi; çapası olmayan gemi gibidir, uygunsuz rüzgârdan çekinir. Akıllı bir kişi için akıl gemi çapası gibidir. Onu hevâ ve heves rüzgârına kapılmaktan alıkoyar. Ey Hakk yolunun yolcusu! Sen de akıllı kişilerden, âriflerden, velîlerden bir çapa iste, bir yere bağlan da, şehvet rüzgârı seni sürüklemesin, perişan etmesin..

• Böylece insan, o cömertlik denizinin inci hazînesinden inciler elde ederse aklı, irfânı artar.

• Bunların yardımı ile gönlü aydınlanır, nûrlanır, bilgi ve irfân ile dolar. Hattâ gönlün gözü açılır, mânen yücelir.

4315• Çünkü gözlerde parlayan nûr, gönüllerin nûrudur; gönüllerden gelmektedir. Gönüller olmasa gözler de görmez olur.

346

• Gönül akıl nûrları ile nûrlanırsa, o nûrlardan iki göze de pay verir.[469]

[469] Bu beyit ile bundan önceki beyit *Mesnevi'nin* I. cildindeki 1126-1127 numaralı şu beyitleri tamamlamaktadır.

"Aslında senin kendi gözündeki nûr da, gönlün nürunun aksidir. Çünkü göz nûru, göklerin nürundan meydana gelir."

"Gönül nürunun nûru, Allâh'ın nûrudur. Allâh'ın nûru ise, akıl nürundan da, duygu nürundan da paktır, tamamıyla ayrıdır."

• Şunu iyi bil ki, göklerden yağan rahmet, aslında mânâ göklerinden, yâni Hakk tarafından kâmil insanların gönüllerine inen ilhamdan, "ledün ilmi"nden başka birşey değildir.[470]

[470] Kaf Sûresi'nin şu meâldeki 9. âyetine işaret var: "Gökten de bereketli su indirdik de onunla bahçeler, ekinler bitirdik." Büyük sûfilerden Alaeddîn Devle bu âyeti; "Göklerden feyz suyunu indirdik de onunla kalpleri cennet gibi dirilttik ve oralarda Allâh sevgisi daneleri bitirtik." diye tefsîr etmiştir. *Rûhu'l-Beyan* sâhibi, bereketli suların ekinler bitirmesi, rızk te'mini sebebini açıklarken şu beyti almış:

• Peygamberlerin izinde yürümek istiyorsan, hak bellediğin yola düş, ilerle; seni anlayamayan halkın kınamalarını rüzgâr say.

4320• Yol aşan, menzil alan velîler, köpeklerin havlamalarına hiç kulak asmışlar mı?

Benliğe kapılıp Hz. Âdem'e secde etmediği için şeytan, Allâh'ın huzûrundan kovuldu. Cenâb-ı Hakk'ın ona;"Defol git, insanlardan sana uyanları haram yollara düşür. Atlı ve yaya

yardımcılarınla onları şaşırt, ama benim gerçek kullarımı kandırmaya gücün yetmez."[471] diye buyurması.

4326• Ey Hakk âşıkı! Sen din yolunda, insanlık yolunda ilerlemek isteyince şeytan içinden seslenir.

347

• Sana; "Ey yolunu şaşırmış kişi!" der. "Düşün, aklını başına al da, dünya nimetlerinden kendini mahrum etme, o çok zahmetli ve sıkıntılı ibâdet yollarına düşme, hayatını kendine zehir etme. Din yolunda ilerlersen hastalıklara, fakirliğe esîr olursun.

• Dostlarından ayrı düşer, hor ve hakîr bir hale gelirsin. Sonunda din yolunda yürüdüğün için pişman olursun."

• Ey dervîş! Sen de, o melun şeytanın sesinden korkar, tam inancı, gerçek imanı bırakır, sapıklık yoluna düşersin.

4330• "Daha gencim, yarını var, öbür günü var." diye düşünürsün; "Önümüzde daha zaman var. O zaman içinde elbette din yolunu tutarım."

• Sağdan, soldan ölümün gelip çattığını görürsün, komşuların ölür, evlerinden feryadlar yükselir.

• Sen bu feryadları duyunca, can korkusuna kapılır da, tekrar din yoluna düşersin, dine sarılırsın, bir zaman kendini Allâh adamı yaparsın.

• "Bir daha ayağımı, din yolandan, insanlık yolundan çekmeyeyim" diye velîlerin eserlerinden yararlanırsın, bilgiden hikmetten mânevî silahlar kuşanırsın.

• Şeytan sana tekrar hîle ile seslenir de der ki: "Yokluk, yoksulluk kılıcından kork, bu yoldan geri dön!"

4335• Yine aydınlık kurtuluş yolundan sapar, kuşanmış olduğun bilgi, irfân ve hikmet silahlarını üstünden çıkarır atar, şeytana uyarsın.

• Yıllarca şeytana bir ses, bir bağırış yüzünden kul olursun, köle olursun, sapıklık karanlıkları içinde, dervişlik hırkanı sırtından çıkarıp atarsın.

• Şeytanların bağırışlarının heybeti, halkın ayağını bağlamış, boğazını sıkmıştır.

• Mezarlarda yatan imansız kişilerin rûhları, nasıl ilâhî nûrdan ümidsizliğe düşmüşlerse, halkın canı da, daha hayatta iken, ilâhî nûrdan öylece ümitlerini kesmişlerdir.

• Melun şeytanın sesinin korkusu, heybeti böyle tesirli olursa, ilâhî sesin heybeti nasıl olur?

4340• Doğan kuşunun sesinden soylu keklik korkar, sineğe, o korkudan pay yoktur.

• Çünkü doğan kuşu senin olamaz. Sinekleri ancak örümcekler avlar.

• Şeytan örümceği de senin gibi bir sineği avlar; çünkü o, sineğe göre korkunçtur, heybetlidir; kekliğe, kartala karşı değil.

348

• Şeytanların sesleri eşkiyaya, kötü kişilere çobanlık eder. Pâdişahın sesi ise velîleri korur, onların bekçisidir.

• Böylece birbirine uzak olan bu iki ses birbirine karışmaz. Tatlı denizden tuzlu, acı denize bir damla bile gitmez, karışmaz.[472]

[472] Tatlı denizden maksat nebîler ve velîlerdir. Acı deniz de, kötü insanlar, şerli varlıklardır.

İnsanın sırrı ağacın kökü gibidir.

4386• İnsanın sırrı, yâni ilâhî ilimdeki a'yan-ı sabitesi ağacın kökü gibidir. Bayraklar o kökten feyz alarak kupkuru gövdeden çıkar, yetişir.

• Yapraklar o köke göre yetişir, gelişir; yâni kök, ne cins ağacın kökü ise, yapraklar da o ağacın olur. Nefisler ve akıllar da öyledir. Onlar da a'yan-ı sabitelerine, levh-i mahfuzlarına, alın yazılarına tabidirler.

• Vefâ ağaçlarının, yâni velîlerin gökyüzünde öyle mânevî meyveleri yâni ilâhî hikmetleri, hakîkatleri bildiren güzel sözleri vardır ki, onların kökleri, yâni velîlerin mecazî varlıkları, bedenleri yeryüzündedir ama, meyveleri göklerde olup Hakk âşıklarına gökyüzü sofrasında ikram edilmektedir.[473]

[473] İbrahim Sûresi'nin 24-25. âyetlerine işaret vardır. Velîlerin güzel sözleri, mânevî meyveleri onların rûhlarıdır. Eserleri, mûcizeleri, kerâmetleri daima mânâ âleminde olup gökyüzü sofrasında ikram edilmektedir.

• Aşk yüzünden göklerde mânevî meyveler yetişir de, bir Hakk âşıkının gönlünde nasıl olur da yetişmez?

Gönülden gönüle pencere vardır.

4391• Gerçekten de, gönülden gönüle pencere vardır, iki insan birbirine gönülden bağlanınca, artık onlar, birbirinden ayrı değillerdir. Bedenleri birbirinden uzak düşse de gönülleri beraberdir.

• İki kandilin kapları birbirinden ayrıdır. Bitişik değillerdir. Fakat nûrları birbirine karışmıştır, birleşmiştir.

• Hiç bir âşık yoktur ki, sevgilisi onu aramadıkça, o sevgilisi ile buluşmayı dilesin.

• Fakat aşk, âşıkların bedenlerini zayıflatır, eritir, sevgilileri ise daha da güzelleştirir, geliştirir.

349

4395• Şu gönülde, sevgi şimşeği parlayınca, bilmiş ol ki, o gönülde sevgi var dır.[474]

[474] Kurnazın biri Hz. Ali'ye "Seni çok severim." demiş. Hz. Ali de o kişiye; "Yalan söylüyorsun." demiş. "Çünkü ben seni sevmiyorum, senin de beni sevmediğine kalbim tanıklık ediyor." cevâbını vermiş.. Evet, sevgiyi kalp doğrulamalıdır. Siz gerçekten birini seviyorsanız, muhakkak o da sizi sevmektedir. Kalbinizde birine karşı sevgi yoksa, onun sevgi iddiasına inanmayınız, çünkü yalandır.

• Senin gönlünde de Allâh sevgisi iki kat oldu, arttı ise, şüphe yok ki Allâh da seni seviyor demektir.[475]

[475] Peygamber Efendimiz bir hadîslerinde; "Kul Allâh'ını ne kadar severse, Allâh da onu o kadar sever." diye buyurmuştur.

.İki el olmadıkça, bir elle el çırpılmaz, bir elden el çırpma sesi çıkmaz.

• Susuz bir kimse; "Ey tatlı su, neredesin?" diye inler, feryad eder. Su da; "Ey susamış olan, ey su isteyen kişi, neredesin?" diye inler, ağlar durur.

• İçimize düşen bu susuzluk, suyun bizi istemesinden, bizi kendisine çekmesinden ileri gelmektedir. Çünkü Allâh bizi onun için, onu da bizim için yaratmıştır.

4400• Allâh'ın hikmeti, kazâ ve kaderi ile bizi birbirimize âşık kılmıştır. Biz suyu sevmekteyiz, su da bizi sevmektedir.

• Cihânın bütün zerreleri, o ezelî hüküm dolayısıyla çift çifttir. Her çift birbirine âşıktır.[476]

[476] *Dîvan-ı Kebîr'in* VI. cildinde 2674 numaralı gazeldeki şu beyit, bir *Mesnevi* beytine ne kadar benziyor:
"Cihânın her cüz'ü, her şey âşıktır. Her şey sevgili ile buluşmak için çırpınır durur. Her şey buluşma sarhoşudur."

• Kehribarın saman çöpünü dilemesi, çekmesi gibi, âlemde her cüz' de kendi çiftini, eşini dilemektedir.[477]

[477] Kâinatta mevcut bütün varlıkların -cansız sandıklanmız, bitkiler, hayvanlar ve insanlar- birbirini sevmesin; şu kudsî hadîsle açıklamışlardır: "Ben gizli bir hazîne idim, bilinmek istedim. Böylece beni bilsinler ve sevsinler diye varlıkları yarattım." Her şeyde onun tecellîsi bulunduğundan bütün sevgililer, ona aittir.

"Kendi hüsnün hüblar şeklinde peyda eyledin, Çeşm-i âşıktan dönüp sonra temaşa eyledin."

(Allâh'ım kendi güzelliğini, güzel çehrelere düşürdün. Sonra âşıkının gözünden kendi güzelliğini seyrediyorsun."

• Gökyüzü, yeryüzüne "Merhaba!" der. "Seninle ben kehribarla saman çöpü gibiyiz. Birbirimizi sevmekteyiz." diye söylenir.

350

• Akla göre gökyüzü erkektir, yeryüzü ise kadın; gökyüzünün attığını, verdiğini yeryüzü besler, yetiştirir.

4405• Yeryüzünün sıcaklığı kalmayınca, gökyüzü, güneş vasıtasıyla ona sıcaklık gönderir, ıslaklığı kalmayınca da yağmur yağdırır, onu ıslatır.

4409• Gökyüzü kadınını beslemek için, kazanç peşinde koşan erkekler gibi, yeryüzünün etrafında döner durur.

4410• Yeryüzü de o hanımlığı yapar. Cansızlar, bitkiler, hayvanlar gibi çocuklar doğurur, onları emzirmek ve beslemek için uğraşır durur.

• İş böyle olunca, yeryüzünü de, gökyüzünü de akıllı, şuurlu olarak bil. Çünkü onlar Allâh'ın koyduğu şaşmaz kanunlar gereği, akıllı insanlar gibi iş görürler.[478]

[478] İsrâ Sûresi'nin şu meâldeki 44. âyeti herşeyin canlı olduğunu bildiriyor. "Kâinatta bulunan herşey Allâh'a hamd ve tesbîh eder. Fakat siz onların tesbîhlerini anlayamazsınız." Birisinin tesbîh etmesi için hayatı ve şuuru olmak gerekir. Bu yüzdendir ki, her şey gibi gökyüzü de, yeryüzü de canlıdır. Kendilerine göre bir hayatı ve bir şuuru vardır. Nitekim Mevlânâ da bir *Mesnevi* beytinde şöyle buyurmuştur.

"Allâh cemali ile, fazl ve ihsânı ile nice cansızları kendinden haberdar ederken, celâli ile, kahrı ile, nice akıllı kişileri kör eder, onlara hakîkati göstermez."

• Bu iki güzel, yâni yeryüzü ile gökyüzü, birbirinden süt içmeselerdi, yâni birbirinden faydalanmasalardı, nasıl olur da, karı koca gibi birbirinin dileğine uyarlardı?

• Yeryüzü olmasaydı, güller nasıl olur da açarlar, güzel kokularını etrafa yayarlardı? Erguvanlar nasıl olur da boy atarlardı? Gökten yağmurlar yağmasaydı; gök, güneş vasıtasıyla yeryüzüne sıcaklık yollamasaydı, yeryüzü ne doğururdu?

• Dişinin gönlünün erkeğe meyi etmesi, her ikisinin de işinin tamamlanması, düzene girmesi içindir.

4415• Allâh dünyada hayat devam etsin, insan nesli kıyâmete kadar sürsün, var olsun diye, erkekle kadını birbirine sevdirmiştir.

• Her cüz'ün bir başka cüz'e meyli vardır. Her ikisinin birleşmesinden bir şey doğar.

• Gece ile gündüz de böylece birbirlerini kucaklarlar, sevgi ile birbirlerinin arkasından, birbirlerine koşarlar. Onlar görünüşte birbirlerinden ayrıdırlar ama, hakîkatte birdirler, insanlara faydalı olmak, onlara hizmet etmek husûsunda birleşmişlerdir.

351

• Gündüzle gece görünüşte birbirine aykırıdır. Birbirine düşman gibidir. Çünkü biri aydınlıktır, öbürü karanlıklara bürünmüştür. Fakat ikisi de hakîkatte bir iş görürler. Allâh'ın koyduğu şaşmaz kanun gereğince, hayatın şurup gitmesine hizmette bulunurlar.

• İşlerini, güçlerini tamamlayıp başarmak için, bu iki zıt varlık, birbirlerini hısım ve akraba gibi isterler. Birbirlerini bağırlarına basarlar.

4420• Çünkü gece olmasaydı, insan dinlenemez, güç, kuvvet bulamaz, gelirini sağlayamazdı. Geliri olmayınca da, gündüzleri neyi harcardı?

İnsan bedeninde bulunan unsurların kendi cinsleri tarafından çekilmesi.

4421• Yeryüzünün toprağı, insan bedenindeki toprağa seslenir de der ki: "Kafeslik ettiğin rûhu terk et de, toz gibi tozarak bizim yanımıza gel.

• Sen bizim cinsimizdensin, bizdensin, bizim yanımızda bulunman daha iyi olacak. Yeryüzünde kan döken, günahlar işleyen insan bedeninden kendini kurtar, aslına dön."

• Bedenin toprağı bu seslenişe cevap verir: "Evet." der. "Ben de aslıma dönmek isterim, ben de senin gibi ayrılıktan şikâyetçiyim, ben de senin gibi yorulmuş, usanmış, hasta düşmüşüm ama, ne yapayım ki ayağım bağlı, gelemiyorum."

• Yeryüzündeki sular da, insan bedenine verilmiş olan ıslaklığı, bedenin suyunu ararlar, onu isterler. Onu yanlarına çağırırlar. "Ey ıslaklık! gurbetten dön bizim yanımıza gel!" derler.

4425• Bedendeki sıcaklığı da esîr çağırır, onu dâvet eder. "Sen, ateştensin, artik insan vücûdunu bırak, aslına dön, yolunu ara!" diye seslenir.

• İnsan bedeninde bulunan unsurların insafsızca, ipsiz, halatsız çekişleri, kaçmak için onu hırpalamaları bedeni halsiz düşürür ve bedende yetmiş iki türlü illet baş gösterir.

• İllet yâni hastalık, unsurlar birbirlerini bıraksınlar, bu çekişme bitsin diye bedeni koparıp dağıtmak üzere gelir.

• Bu dört unsur; ayakları bağlı dört kuş gibidir. Bedene gelen hastalık, illet Yâhut ölüm, onların ayak bağlarını çözer.

• Onların ayakları birbirinden çözülüp ayrılınca, her unsur kuşu uçar, aslına gider.

352

4430• Bu asıllarla, ferlerin, cüz'lerin birbirlerini çekişi yüzünden, her an bedenimizde bir illet meydana gelir.

• Bu çekiş ve çekiliş bedendeki terkîbleri, birleşmeyi yırtıp atmak, ve her unsur kuşunu, çabucak aslına uçurmak içindir.

• Beden cüz'lerinin tezce asıllarına dönmek istemelerine, Allâh'ın hikmeti engel olur. Ecel gelinceye kadar onları toplu ve sağlıklı bir halde bulundurur.

• Allâh'ın hikmeti onlara; "Ey beden cüz'leri, daha ecel görünmedi. Ecel gelinceye kadar kanat çırpmaya ve uçmaya kalkışmanız, size fayda vermez." der.

• Her cüz' aslına ulaşmak ister. Artık sen de, bedende garîb olan bu rûhun bu aynlıktaki hali ne olur, onu düşün.

Rûhun da, rûh âlemine dönmeyi dilemesi, kendi vatanına gitmeyi istemesi, ayağını bağlayan bedene ait cüz'lerden kurtulmayı arzu etmesi.

4435• Rûh da bedenin cüz'lerine der ki: "Ey benim topraktan gelen, toprağa mensup olan cüz'lerim! Çektiğim gurbet açışı daha büyüktür, çünkü ben rûh âleminden gelmişim, arşa mensubum.[479]

[479] Mevlânâ'nın mürşidi Burhaneddin Tirmizî hazretleri'nin şu meâldeki bir kıt'ası çok düşündürücüdür: "Rûh gurbettedir. Beden ise kendi vatanında, yâni yeryüzünde yaşamaktadır. Allâh'ım, garîb ve vatandan ayrı düşmüş olan rûha acı, merhamet et."

• Bedenin meyli, yiyeceğe, içeceğe, yeşilliğe, akar sularadır. Çünkü onun aslı onlardandır.

• Rûhun meyli de mânevî hayatadır. Diri ve ebedî olan, kâinatı yaratan Allâh'tır. Çünkü mekânsızlık rûhu, onun aslıdır.

• Rûhun meyli, hikmete ve mânevî olan bilgi ve mârifete; bedenin meyli ise bağlara, bahçelere, üzümleredir.

• Rûh mânen yücelmek, yükselmek ister; beden ise kazanca, paraya, pula, yiyeceğe, içeceğe düşkündür.

4440 • O yücelmenin meyli ve o yücelmenin aşkı rûh tarafınadır. Bunun anlamını: "Allâh onları sever, onlar da Allâh'ı severler."[480] âyetini oku da anla.

[480] "Ben gizli bir hazîne idim, bilinmek istedim, beni bilsinler, sevsinler diye kâinatı, bütün varlıkları yarattım." anlamına gelen kudsî hadîs gereği, bütün varlıkların, kendi tabiatları gereği yemek, içmek, vesâire gibi bazı istekleri vardır, işte bütün varlıkların bu isteklerin) bir tarafa bırakarak. Yûnus Emre'deki;

"Cennet cennet dedikleri bir kaç evle bir kaç hûri, Isteyene ver anları, bana seni gerek seni."

diyerek Hakk'a yönelenleri Hakk da sever.

353

• Hülâsa; her kim Allâh'ı severse, isterse Allâh da ona rağbet eder, onu sever.

• Bunu anlatmaya, açıklamaya kalkışsam, *Mesnevi* seksen cilt de olsa, sonu gelmez.

• İnsan, hayvan, nebâtat ve canlı oldukları halde cansız sandığımız varlıklar, herşey bütün dileklerinden vazgeçip de yalnız birisini, yâni Allâh'ı dilerlerse, diledikleri de başka dileklerinden vazgeçip, kendine yönelen-lere âşık olur.

• Dileklerden, isteklerden vazgeçenler, bir tek dilek, bir tek istek peşinde koşarlar. O tek dilek, tek istek ise, yâni sevdikleri de onları çeker, cezb eder.

4445• Fakat âşıkların meyli, dilekleri onları zayıflatır, eritir; sevgililerin meyli ise, onları daha da güzel, daha da parlak bir hale getirir.

• Sevgililerin aşkı, onların yanaklarını parlatır, âşıkların aşkı ise, âşıkların canlarını yakar, yandırır.

• Kehribar hiç bir yalvarış, bir isteği yok görünen bir âşıktır. Saman çöpü ise, uzaktan ona koşar, buluşmaya çalışır.

4452• Akıl burada şaşırıyor; sevenle sevilenden hangisi hangisini çekti, getirdi; acaba bu mu onu çekti, yoksa o mu bunu çekti?

4453• Mâdem ki bilmiyorsun, sözü keş, dudaklarını kapa, gizli şeyi Allâh daha iyi bilir.

• Bu sözü, bundan sonra söylemeyeyim, gizleyeyim diyorum ama, beni de o çeken çekiyor, ben ne yapayım, ne edeyim bilmiyorum.

4455• Ey bir işe sarılan kişi, seni çeken kimdir? O sözü söylemeye seni bırakmayan kimdir?

• Bir yere gideyim diye yüzlerce defa karar verirsin, fakat seni gizli birisi bir başka yere çeker durur.

• Alıştırılmamış ham bir ata binen binici, üstündekini bilsin, anlasın diye, her tarafa dizgin çevirir durur.

354

• Terbiyeli, alışık at ise üstünde bir binici olduğunu bilir, bu yüzden de iyi yürür gider.

• O kalpleri halden hale çeviren Allâh, senin kalbini yüzlerce sevdâya bağlamış, sonra da o yüz sevdâ ve murattan birini olsun vermeyerek, kalbini kırmıştır.

4460• Mâdem ki Cenâb-ı Hakk, senin ilk karârının kolunu, kanadını kırdı, neden o; kol, kanat kıranın varlığına teslîm olmazsın.

• Mâdem ki onun takdîri, senin tedbîr ipini kopardı, neden onun takdîri doğru olmasın?

Allâh kuvvet ve kudretin yalnız kendisinde olduğunu anlatmak için, insanların karar verdikleri şeyleri bozar ve zıttını meydana getirir. Bazen de kararında direnin, yapacağı işin daha çok üstüne düşsün diye, o kararı önce bozmaz da sonunda bozar. Bu, insanı uyandırmak, aklını başına getirmek içindir.

4462• Yapacağın işler için iyice niyetlenir, yapmayı kurar, kararlaştırırsın. Bazen bu kararın Hakk'ın takdîrine uygun düşer.

• Başarıya ulaşınca gönlün başka bir şeye tama' eder, başka bir şeye niyetlenir, fakat bu niyeti sana veren Hakk, senin niyetini de, yapma gücünü de kırar; sende bir şey olmadığını, her şeyin ancak kendisinde bu-lunduğunu anlamanı ister.

• Eğer senin bütün isteklerini vermeseydi ve teşebbüslerinde seni büsbütün başarısız kılsaydı, gönlün ümitsizliğe kapılırdı da, emel tohumlarını ekemez olurdun.

4465• Eğer emel tohumunu ekmeseydin, yâni sende emel ve arzu bulunmasaydı, bütün emelleri gönlünden uzaklaştırmış olsaydın, Hakk'ı düşünmez olurdun da ona muhtaç, onun âciz bir kulu olduğunu unuturdun.

• Fakat âşıklar dileklerinden, isteklerinden vazgeçtiler de, mevlalarından haberdar oldular.

• Muratsızlık, isteksizlik cennete kılavuz olmuştur. Ey güzel yaradılışlı kişi! “Cennet insan tabiatına güç gelen, hoşa gitmeyen şeylerle kaplanmıştır.” hadisini işit.

355

• Bazen senin isteklerinin ayağı kırılmış gibidir. Yâni isteklerin kabul edilmez. Fakat öyle kişiler de vardır ki, bütün istekleri yerine getirilir.

• Sâdıklar, Allâh'a candan bağlı olanlar, kalpleri kırılmış, dilekleri kabul edilmemiş kişilerdir. Fakat Allâh'a âşık olanların kalplerinin kırılışı, isteklerinin kabul edilmemesi başka türlüdür. Onlar kalpleri kırıldığı için Hakk'a daha yakın olmuşlardır.

4470• Akıllı olanlar, Hakk uğurunda zoraki bir vazîfe gereği kırılır, dökülürler. Âşıklar ise, Hakk'ı sevdikleri için yüzlerce dilekle, yüzlerce istekle kırılmış, dökülmüşlerdir.

• Akıllı kullar Allâh'ın emrine, kazâ ve kaderine bağlı kullardır. Âşıklar ise, Allâh'ın kazâ ve kaderi ne türlü zuhûr ederse etsin, şeker gibi ondan lezzet duyarlar.

• “İstemeyerek, zorla gelin!” emri akıllıların yuları olmuştur. “Dileyerek, isteyerek gelin!” emri de âşıkların baharıdır.[481]

[481] Fussilet Suresi'nin 11. âyetine işaret var.

Hz. Peygamberin esirlere bakıp gülümsemesi ve; “Şaşarım o topluluğa ki, onları zincirlere, bukağılara vurmuşlar da çeke sürükleye cennete götürüyorlar.” diye buyurması.

4473• Peygamber Efendimiz, bir çok esir gördü, onları çekip götürüyorlardı. Onlar da feryad ediyorlardı.

• O esirleri bilen mânâ arslanı, esirlerin zincirlere vurulmuş olduklarını görünce, gizlice onları incelemeğe başladı.

4475• Esirlerin her biri öfke ile, gerçek peygambere karşı diş biliyor, dudak ısırıyordu.

• Fakat o kadar öfkeli oldukları halde, açıkça bir şey söylemeye cesaretleri yoktu. Çünkü onların her biri, on tonluk kahır zincirine vurulmuşlardı.

• Götürmeye memur edilen sahabi onları şehre doğru çekiyor, küfür ülkesinden alıp kahırla sürüklüyordu.

• Esirler kendi kendilerine diyorlardı ki: "Peygamber, ne fidye kabul ediyor, ne altın alıyor, ne de büyük bir zat çıkıp, bizim kurtulmamız için şefaat ediyordu.

356

• Ona, 'âlemlere rahmet' deyip duruyorlar ama, o âlemin boğazını, gırtlağını kesiyor."

4480 • Binlerce inkârla, kötü düşüncelerle yol alıyorlar, o mânâ sultanının yaptığı işleri kınaya kınaya gidiyorlardı.

4483• "Ona karşı biz âciz kalmışız, bu hâl bizim yanlış hareketimizden midir? Yoksa talihsizliğimiz icabı mıdır? Yâhut da büyüden midir, nedendir? Bilmiyoruz ki.

• Bahtı bahtımızı yırttı gitti; onun tahtı yüzünden tacımız, tahtımız baş aşağı oldu.

4485• Onun başarısı büyü yüzünden böyle gelişti ise, peki biz de büyüler yaptık; neden tutmadı?

• 'Doğru yolda değil isek kökümüzü kazıyın.' diye putlara da yalvardık, Allâh'a da...

• Bizimle ondan hangimiz Hakk yolunda? 'Doğru yolda isek, ona yardım et, onun yardımına koş.' dedik.

• Bu duâyı çok ettik. Lat, Uzza, Menat putlarının önünde secdeye kapandık.

• 'Eğer o doğru yolda ise, sen onu meydana çıkar.' dedik. 'Gerçek değilse sen onu bize karşı mağlub et.'

4490• Şimdi görüyoruz ki, ona yardım eyledi. Demek ki, bizim karanlık, onun nûr olduğu anlaşıldı."

• Sonra yine fikirlerindeki bu düşünceyi körleştiriyorlar, onu anmak bile istemiyorlar da, diyorlardı ki:

• "Bu düşüncemiz de bahtsızlığımızdan meydana geldi. Gönlümüzde onun doğru yolda olduğuna dair bir inanç peyda oldu."

• Onlar yine diyorlardı ki: "O da mağlup oldu ama, onun mağlup oluşu bizim mağlup oluşumuz gibi çirkince ve alçakça olmamıştı.

• Çünkü onun iyi bahtı, bozgunluğunda bile, ona el altından yüzlerce gizli neşe, ümit vermişti.

• O hiç bozguna uğramışa benzemiyordu. Ne gamı vardı, ne kederi. Ne de çarpınıp çırpınması."

• Müminlerin müminliklerinin belirtisi, gönüllerinin kırıklığı ve mağlubiyettir, alt oluştur. Fakat müminlerin alt oluşlarında bile bir güzellik vardır.

4500• Sen miski ve anberi kıracak olursan, dünyayı onların güzel kokuları ile doldurmuş olursun.

357

• Fakat, eşek gübresini kırarsan, evleri baştan başa pis koku ile doldurursun.

• Hz. Peygamber, yenilmiş bir halde Hudeybiye'den dönerken; "İnna fetehnâ" devletinin davulu çalındı.

• Hakk tarafından azîz Peygambere vahiy geldi ki: "Git, bu zafere erişemediğine gam yeme."

• Senin bozguna uğrayışında, gizli başarılar,'gizli fetihler vardır, işte şuracıktaki falan kale, filan yer senindir.

4505• Oradan çabucak dönünce, gerçekten de Benî Nadir ve Benî Kurayza denilen Yahudi kabîlelerinin başına neler geldi?

• Bu iki kale ve çevresindeki yerler teslîm oldu, ganimetlerden faydalar elde edildi.

• Öyle olmasa bile, sen şu topluluğa bak; onlar gamlar, kederler içinde, zahmetlere batmışlar, yine de Allâh'a âşıklar, ona gönül vermişler.

• Horluk, hakîrlik zehrini şükür gibi biliyorlar, gam dikenlerini de deve gibi otluyorlar.

• Hem de bunu gamdan, kederden kurtulmak için yapmıyorlar, gama uğradıklarından yapıyorlar. Bu horluk, bu aşağılanış, onlarca yücelere erişmek, rütbeler, mevkîler elde etmek oluyor.

4510• Bunlar kuyu dibinde oturmaktan şad olurlar da, saltanat tacı ile tahta nâil olmaktan korkarlar.

• Sevgili nerede âşıkın yanında bulunursa, orası yer altı bile olsa, gökyüzünün en üstüdür.

4520• Tutsak olarak götürülen esirlerden biri: "O âlemlere rahmet olan büyük varlık, bizi bağlı görünce neden güldü?" dedi.

• Hani onun huyları değişmişti. Neşesi ne bu dünya zindanından ve ne de bu zindandan âzâd olmasından değildi.

• Öyle ise düşmanlarının kahrına neden sevindi ve güldü? Neden bu fetih yüzünden gurura kapıldı?

• Bu durumda şunu anladık ki, bildik ki, o da her insan gibi hür değil, onun gönlü de, dünyadan başka bir şeyle hoşlanmıyor, dünyayı elde etmekten başka şeyle sevinmiyor.

4525• Yoksa mânâ âleminin ehli olanlar iyilere de, kötülere de şefkat gösterirler, merhamet ederler, onları esirgerler."

• O esirler, azîz Peygamberimiz aleyhinde birbirlerine gizlice bu sözleri söylüyorlardı, birbirleri ile bunları konuşuyorlardı.

358

• "Bizi götüren memur, bu sözleri duymasın." diyorlardı. Duyarsa bizi azarlar, sözlerimizi de o pâdişahın kulağına duyurur.

Peygamber Efendimizin esirlerin kınamalarını, dedikodularını duyması.

4528• Esirleri götüren memur bu sözleri duymadı ama, Hakk bilgisine sâhib olan Peygamberin kulağı duydu.

• Yûsufun gömleğini alıp götüren, gömleğin kokusunu duymadı ama, Hz. Yâkub çok uzaklardan o kokuyu aldı.

4530• Şeytanlar, göğün çevresinde dönüp dolaştıkları halde, gaybı bilen Levh-i Mahfûz'un sırrını bilmezler, işitmezlerdi.

• Hz. Muhammed (s.a.v.) yatmış uyumuş iken, gayb âleminin sırları gelip, o mübareğin baş uçunda döner dururdu.

4535• Hz. Peygamber, onların sözlerini anladı da buyurdu ki: "O gülümsemem savaş kazandığım, sizi tutsak halde götürdüğümden ötürü değildi.

• Onlar kim oluyordu ki, kendilerine üstün gelmiş olmakla sevineyim, güleyim! Ben savaşta direnecek olursam, ay yarılır, iki parça olur.

• Şimdi değil, hür olduğunuz, mevkî ve şeref sâhibi bulunduğunuz zamanlarda sizi böyle zincirlere bağlı halde görüyordum.

• Ey mal ve mülküne, soy ve sopuna mağrur olup, böbürlenen gâfil! Sen akıllı bir kişiye göre oluk üstendeki deve gibisin.

• Ben sırra bakmakta ve onda gizli bir âlem görmekteyim. Daha Âdem ile Havva dünyada yok iken, o gizli âlemde ben onları gördüm.

• Ey esirler, elest âleminde siz zerreler halinde iken, ayaklarınız bağlanmıştı. Baş aşağı alçalmış hor bir halde gelmiş idiniz, daha o vakitlerde sizi böyle görüyordum.

4545• Ben sizler daha sudan, topraktan yaratılmadan, bu sûrete bürünmeden evvel sizi baş aşağı olmuş mağlup bir halde görmüştüm.

• Sizi, şimdi bağlı esirler halinde görmedim ki halinize sevineyim. Ben sizi, devlet sâhibi olduğunuz zamanlarda, da böyle bağlı esirler olarak görüyordum.

• Siz Allâh'ın gizli bir kahrına uğramış, gizli bir kahırla bağlanmışsınız. Hem de nasıl bir kahır? İçine zehir karıştırılmış şeker yiyordunuz.

359

• Siz o zehiri neşe ile içiyordunuz. Ölümünüz gizlice gelmiş iki kulağınızı da tıkamıştı.

4550• Ben zafer kazanayım da, dünyayı ele geçireyim diye savaşmıyorum.

• Dünya leştir, pistir, kokmuştur, değersizdir. Böyle bir şeye ben nasıl olur da harîs olurum.

• Ben köpek değilim ki, leşin perçemini dişleyip koparayım. Ben ölü diriltmek, insanlara mânevî hayat vermek için gelmiş bir Îsâ'yım.

• Sizi helak olmaktan kurtarmak için, savaş saflarını yarıp durmadayım.

• İnsanların boğazlarını yüceleyim bana uyanlar çoğalsın diye kestirmiyorum.

4555• Bir alim, ellerinden halas olsun, kurtulsun diye birkaç boğazı kesiyorum."

4576• Peygamber Efendimiz, galip gelmişken bile, kendini Hakk'ın tuzağında mağlup olmuş gördü de;

• "Ben sizi ansızın bastırdım, zincirlere vurdurdum diye gülmedim.

• Sizi zincirlerle, bukağılarla, selviliğe, gül bahçesine çekip getirdiğim için güldüm.

4580• Sizi ağır zincirlere bağlı olarak, cehennemden almış da ta ebedî olan cennete çekiyordum."

Hz. Mustafa(s.a.v.)'in "Beni, Yûnus ibn Mettadan üstün tutmayınız." diye buyurması.

4512• Hz. Peygamber Efendimiz buyurdu ki: "Benim mirâcım Yûnus'un mirâcından üstün değildir.[482]

[482] Bu başlıkta geçen hadîs-i şerîf, *Künuzii'l-Hakâyık* adlı kitapta şu sûretle tesbît edilmiştir: "Hiç bir peygambere, ben Metta oğlu Yûnus'tan hayırlıyım demek gerekmez." *(Künüzü'l-Hakâyık, c.* II, s. 2003) Mevlânâ bu hadîsi mirâç hakkında kabul etmektedir. "Yûnus'un mirâcı balık karnında oldu. Bense göklere yükseldim. Fakat hakîkatte mekân yoktur, ikisi de aynıdır."

• Benim mirâcım gökyüzüne yükselmekle oldu. Onun mirâcı, denizin dibinde, balığın karnında oldu. Çünkü Allâh'ın yakınlığı mesâfe ile olmaz, hesaptan hariçtir."

360

• Allâh'a yakınlık, yukarılara çıkmakla, Yâhut aşağılara inmekle olmaz. Allâh'a yakın olmak, varlık hapsinden kurtulmakla olur.

4515• Yok olan kişiye, ne yukarı vardır ne de aşağı; yok olanın ne çabukluğu vardır ne geç kalışı. Ne uzaklığı vardır, ne yakınlığı.

• Allâh'ın yaratma tezgahı da, hazînesi de yokluktadır. Yâni Allâh, varlıkları yokluktan yaratır, sen ise, bu gölge varlığına aldanmış olduğun için, yokluk nedir, ne bilirsin?

• Bu yüzdendir ki, dünya varlığına, maddî devlete esîr olmuş kişilerin maddî varlıklarını kaybetmeleri, kırılıp dökülmeleri, mânâya inanmış kişilerin kırılıp dökülmelerine benzemez.

• Biz devlete erdiğimiz, şerefe ulaştığımız zaman nasıl neşelenirsek, onlar da aşağılık hale düşünce, ellerindekini kaybedince öyle neşelenirler."

Azgın, kahredicilik sıfatı ile görünürse de, aslında kendisi kahr olmuştur. Galip gelmiş, üst olmuş, yardım görmüş görünürse de, yenilmiş, esir düşmüş demektir.

4561• Hırsızın biri ev sâhibini kahr eder. Onun altınlarını çalar, o bu işle uğraşırken valinin adamları yetişir, onu yakalar.

• Hırsız hırsızlığa kalkışmasaydı, vali adamlarını ona yollar mı idi?

• Hırsızın ev sâhibinin altınlarını çalarak onu kahretmesi, kendi kahr oluşuna sebep oldu. Çünkü onun kahr edişi, kafasının kopartılması ile sonuçlandı.

• Hırsızın ev sâhibine üstün oluşu, ona bir tuzak oldu da, valinin adamları geldi, onu yakaladı, böylece o da cezasını buldu.

4565• Sen de halkla savaşarak onlara üstün gelmişsin, onların kanlarına bulaşmışsın ama;

• Allâh seni zincire vurdurup, çekerek, sürükleyerek götürmek için, o mazlûmları mahsustan bozguna uğratmıştır.

• Aklını başına al da, o ezilmiş, yenilmiş, bozguna uğramış kişilerin arkasından at sürme, yâni onları ezmeye devam etme ki, sen de ezilmeyesin, sen de perişan olmayasın.

• Akıl, bu üstün oluştan nasıl sevinebilir ki, o bu üstünlükteki bozgunu görmüştür.

361

4570• İleriyi gören göz, keskin gözdür. Çünkü Allâh, hidâyet ve basîret sürmesini onun gözüne çekmiştir.

• Hz. Peygamber Efendimiz "Cennetlik olanlar zayıf olmadıkları halde, huyları yüzünden, düşmanlıkta ve kendilerini korumada alt olan kişilerdir." diye buyurdu.[483]

[483] Hadîs-i şerîfin mânâsı şöyle: "Size cennet ehlini haber vereyim: Onlar, zayıf olmadıkları halde zayıflığı seçerler. Kendilerini korumaya ve düşmanına üstün gelmeye kalkışmazlar. Bir şeyin meydana gelmesi için Allâh'a yemîn etseler, Cenâb-ı Hakk onları yalancı çıkarmaz."

• Cennet ehlinin düşmanlıkta zayıf ve mağlup olmaları, noksanlarından, korkaklıklarından, dinlerinin zayıf oluşundan değildir. Bu hâl belki, ihtiyatlı ve kendileri hakkında kötü zanda bulunduklarından, yâni yaptıkları işleri beğenmediklerinden ileri gelir.

Ey taklitçi; körükörüne taklitten kurtul!

4589• Ey kulluk yolunda istemeyerek giden taklitçi! Çalış, çabala da kulluğuna karşı mânevî bir zevk, mânevî bir karşılık elde et de, ibâdet sahiplerine karşı sende bir gıbta, imrenme hasıl olsun.

4590• "İstemeyerek geliniz." emri kör taklitçiler içindir, "isteyerek geliniz." ise kalpleri dünya kirlerinden temizlenmiş ve hakîkate ulaşmış kişileredir.[484]

[484] Bu beyitte Fussilet Sûresi'nin şu meâldeki 11. âyetine işaret var: "Allâh onlara: isteyerek veya istemeyerek varlığa gelin dedi. Onlar isteyerek geldik dediler."

• Bu, Hakk'ı bir şey umduğundan, bir şey elde etmek istediği için sever. Öbürünün sevgisi ise, bir karşılık beklemeden, bir şey ummadandır.[485]

[485] Âriflere göre, yapılan ibâdetin iki türlü mükafatı vardır: Biri dünyaya aittir, öbürü âhiret içindir. Dünyaya ait olana "acil sevap"; âhirete ait olan da "ecîl sevap" denilir. "Acil sevap"; yapılan ibâdetten dolayı mânevî zevk ve iç rahatlığıdır. Evvelce duyulan ağırlık ve zorluklar gider, huzûr gelir. Bir kimse bu acil sevâba erişince; onu ibâdeti, ubûdete tahvîl eder. Ubûdete ulaşan kimse de kendisinden ilerde bulunanlara gibta eder. "Ecîl sevap" âhiretteki mânevî mükafattır.

• Bu taklitçi, dadısını süt emmek için sever, öbürü ise o görünmeyen güzele, o yüzünü örtmüş güzele gönül vermiştir, ondan başka isteği yoktur.

• Süt emen çocuk, dadısının güzelliğini bilmez ki, onda gönlünün arzu ettiği şey, yalnız süttür.

• Öbürü ise ancak dadıya âşıktır. Aşkta, tek bir dilekten başka bir ümidi yoktur.

4595• Şu halde Allâh'ı, ondan bir şey umarak, ondan korkarak seven, taklit defterinden ders okuyor demektir.

• Allâh'ı, ancak Allâh için seven nerede, bu nerede? Allâh'ı ancak Allâh için sevenin sevgisi, maksatlardan, garazlardan arınmış, dileklerden ayrı bir sevgidir.

• Fakat ister öyle sevsin, ister böyle sevsin, Mâdem ki bir kimse Hakk'ı istemektedir; Hakk'ın cazibesi, çekişi de onu alır, Hakk'a götürür.[486]

[486] Cenâb-ı Hakk'ı sevenler iki türlü sever: Birincisi bir şey ummadan, bir karşılık beklemeden sever, ilâhî zâtı menfaat beklemeden sever. Zata olan sevgi, sevginin en yüksek derecesidir:

"Sorsan bana izah edemem ben neyi sevdim, Bir anladığım varsa ancak seni severim."

İkinci sevgi, Cenâb-ı Hakk'ı bir lutuf ve kereminden, mesela rızık verdiğinden, kendisini yüksek bir mevkîye getirdiğinden sever. "Bu sevgi zata değil sıfatadır." Bunda bir menfaat bulunduğundan, birinci tür sevgiden aşağıdır. Fakat sevgisinde gönülden bir iştiyak varsa bu da makbûldür. Yeter ki candan ve gönülden Allâh'ı sevsin, ister rızık verdiği için, ister Allâh rızâsı için sevsin, yeter ki sevsin. Merhum Rıfkı Melül'ün rubaisi buraya uygun düşer:

"Yalnız ne çocuklar gibi vahî sevmek, Hem sade ne maddî ne ilâhî sevmek, Ömrümce süren tek ve uzun rüyada, Sevmek, sevmek namütenahi sevmek."

• Eğer Allâh'a gönül verenin sevgisi, Allâh'ın hayır ve keremine ulaşmak gibi, zattan gayri bir sebeple ise;

• Yâhut da Allâh'ı sevenin sevgisi, başka bir şey için değil de, Allâh'tan uzak düşmekten korkarak, doğrudan doğruya Hakk'ın zâtına ait ise;

4600• İkisinin de Hakk'ı araştırma zevki ötelerden gelmektedir. Bu sevgilerin her ikisi de Allâh'ın cezbesi, çekişi iledir. Bu gönül tutkunluğu, bu gönül veriş hep o ezelî sevgiliden gelir.

Sevilenin, âşıkı, onun bilmediği, ümit etmediği, hatınna getirmediği bir sûrette kendisine çekişi, bu çekişten, âşıkta boyuna şurup giden bir istekle, ümitsizlikle beraber korkudan başka bir belirti belirmemesi.

4601• Eğer sevilende âşık için gizli bir çekiş, gizli bir sevgi, onu isteyiş olmasaydı;[487]

[487] Fuzulî merhumun şu beyti Hz. Mevlânâ'nın bu beyti ile aynı görüştedir:

"Aşk odu evvel düşer ma'şuka, andan âşıka, Şem'i gör kim, yanmadan yandırmadı pervaneyi

(Aşk ateşi önce sevilene düşer, ondan da âşıka sıçrar. Muma bak da gör. Önce kendisi yandı, sonra pervaneyi yaktı.)

• Âşık, ayrılıktan sabırsız bir hale gelir miydi? Tekrar ona kavuşmak için yollara düşer mi idi?

• Sevilenlerin âşıklarına gönül vermeleri gizlidir, görünmez; fakat âşıkın gönül verişi yüzlerce davul ve zurna iledir.

4606• Dostu görmek, âşık için âb-ı hayatı içmek gibidir.

• Görülmesi, ölümü gidermeyen dost, sevgili değildir, dost değildir. Onun ne meyvesi, ne de yaprağı vardır.

• Ey sevgiliyi görmek için can atan mest! İş, o ise derler ki, sen o işte iken, ölüm bile gelip çatsa sana hoş gelir.

• Ey genç, gerçek imanın belirtisi şudur; o sırada ecelin gelip çatsa, yine de gözüne görünmez. Sen ölümü hoş bir halde karşılarsın. Ona hoş geldin, safalar getirdin dersin, bağrına basarsın.

4610• Ey benim canım! Senin imanın böyle değilse, imanın tam îmân, gerçek îmân değildir. Olgunlaşmamıştır. Yürü git; dinini ikmale, olgunlaştırmaya çalış.

• Sen hangi ise girişir de, o işi yaptığın sırada, ölüm bile göze görünmezse, işte senin sevdiğin iş, o iştir.

• Ürkmek, tiksinmek ortadan kalkarsa, o ölüm ölüm değildir. Görünüşte ölümdür ama, gerçekte bir evden bir eve göçüştür.[488]

[488] Bir hadîste şöyle buyurulmuştur: "Kâmil müminler ölmezler, fakat dünya evinden âhiret evine göç ederler."

• Tiksinmek gidince, ölüm, fayda veren bir şey olur. Şu halde, gerçekten de anlaşılmıştır ki, ölüm geçip gitmiştir.

• Gerçek sevgili, Hakk'tır. Bir de Hakk'ın; "Sen benimsin, ben de seninim." dediği kişi, yâni; "Bir kimse Allâh'ın olursa, Allâh da onun olur." hadisinde buyrulan kişi.

4621 • Ey sâlik! Sen Hakk âşıkısın, fakat Hakk da odur ki, gelince, yâni tecellî edince, sende kıl kadar bile varlık kalmaz.

• O bakışa, o tecellîye karşı, senin gibi yüzlercesi yok olup gitti. Hocam meğer sen kendini yok etmeye âşıkmışsın.

• Sen bir gölge varlıksın, fakat güneşe âşıksın; güneş gelince, gölge yok olur, gider.

364

Sivrisineğin Hz. Süleyman'a gelip, rüzgârdan şikâyet etmesi.

4624 • Bir sivrisinek bahçeden, çayırlıktan, çimenlikten uçup geldi. Süleyman peygamberden adâlet istedi.

• "Ey Süleyman!" dedi. "Âlemi adâletle idare etmedesin, şeytanlara da, insanlara da, cinlere, perilere de adâletle emirler vermede, adâletle işleri yürütmedesin.

• Kuş da, balık da senin adâletine sığınmışlardır. Dünyada senin fazîletinin, iyiliğinin ve kereminin arayıp bulmadığı bir kimse kalmış mıdır?

• Bize karşı da adâlet göster, bizim hakkımızı da koru. Çünkü biz çok zayıfız, perişanız, ağlayıp, sızlamadayız. Bağlardan, bahçelerden, gülden, gülistandan nasîbimiz yok.

• Her zayıfın zor işini sen çözer, düzene korsun. Zaten sivrisinek zayıflıkta örnek olmuş, söylenir durur.

• Biz zavallılıkta, zayıflıkta kırık kanatlı olmakta tanınmışız, sen ise lutufta, iyilikte, yoksullara yardımcı olmakla ün kazanmışsın.

4630 • Sen gücün, kuvvetin en sonuna varmışsın. Biz de zayıflığın, zavallılığın sonuna varmışız.

• İnsaf et, merhamet et, bizi bu gamdan kurtar. Ey eli Hakk'ın eli gibi olan Süleyman! Adâletini göster, bizim elimizden tut."

• Hz. Süleyman dedi ki: "Ey insaf isteyen, adâlet arayan! Kimden şikâyet ediyorsun? Kime karşı hak arıyorsun? Söyle!

• Kendini büyük görerek, sana zulüm eden, yüzünü tırmalayan o zâlim kimdir?

• Şaşılacak şey, zamanımızda bütün işler tam bir adâletle yürütüldüğü halde, seni rahatsız eden o zâlim, nasıl olmuş da hapse atılmamış, zincire vurulmamış?

4635 • Çünkü zulüm, bizim doğduğumuz gün ölmüştür. Zamanımızda zulüm eden, zulmü ileri götüren kimdir?

• Nûr meydana çıkınca, karanlık yok olur gider. Zulmün temeli de, aslı da, arkası, dayandığı yer de karanlıktır.

• İşte bak! Allâh'ın emri ile Beyt-i Makdis yapılırken, ustalar arasına karışan şeytanlar, bizim için çalışmada, kazanmada, bize hizmet etmedeler. Hizmetten kaçınanları ise zincirlere bağlanmış, bukağılara vurulmuştur.[489]

[489] Sad Sûresi'nin 36-38. âyetlerine işaret edilmektedir.

365

• Zâlimler şeytanların teşvîki ile, kışkırtması ile zulüm ederler. Onların zulümlerinin temelinde şeytan vardır. Şeytanlar ise bağlı, onlar bu durumda nasıl olur da zulümde, kötülükte bulunabilirler?

• Allâh bize devleti, kuvveti, gücü; halk bunalıp da göklere el açmasınlar, yalvarmasınlar, ağlamasınlar diye verdi.

4640 • Zulüm görenlerin, ağlayanların ahinin göklere yükselmemesi, gökyüzünün, Süha yıldızının muzdarip olmaması,

• Yetimlerin iniltilerinden, feryadlarından arşın titrememesi ve hiç kimsenin zulüm hastası olmaması, gönlünün incinmemesi için, Allâh bize dünya pâdişahlığı verdi.

• Göklere bir tek 'Yâ Rabbi!' sesi çıkmasın diye, dünya ülkelerinde fazîleti, vicdanı, adâleti esas tuttuk.

• Ey zulüm gören, canı yanan zavallı! Gökyüzüne bakma; bu zamanda senin yeryüzünde, bu fânî dünyada semavî bir hükümdarın vardır."

• Sivrisinek dedi ki: "Benim şikâyetim ve adâlet isteyişim rüzgârdandır. O iki elini de zulüm etmek için bize karşı açtı

4645 • Onun zulmünden dardayız, perişan bir haldeyiz. Ağzımız kapalı, yüre ğimiz kan ağlıyor."

• Süleyman dedi ki: "Ey güzel sesli varlık, Allâh'ın emrini candan, gönülden dinlemek gerek.

• Allâh bana; 'Ey adâlet sâhibi, hasmın, yâni şikâyet edenin sözünü, öteki hasım, yâni şikâyet edilen olmadıkça dinleme!' diye emretmiştir.

• İki hasım, yâni dâvâcı ile dâvâlı, hakimin huzûruna gelmeyince, hak ve hakîkat ortaya çıkmaz.

• Dâvâcı yalnız başına gelse, yüzlerce feryad etse, sakın ha, sakın onun düşmanını da dinlemeden sözünü kabul etme.'

4650• Ben Allâh'ın emrinden yüz çevirmen. Sen git, düşmanını da al, benim karşıma getir."

• Sivrisinek; "Sözün doğru, delîlin tam yerinde; benim düşmanım olan rüzgâr da senin hükmün, buyruğun altındadır."

• Hz. Süleyman; "Ey seher rüzgârı!" diye seslendi. "Sivrisinek senin zulmünden şikâyetçidir. Hemen buraya gel.

• Haydi hasmının karşısına geç de söyle, ona cevap ver. Dâvâsını reddet."

• Rüzgâr Hz. Süleyman'ın emrini düyunca, hızlı hızlı eserek geldi, sivrisinek de hemen kaçmaya davrandı.

366

4655 • Süleyman; "Hey sivrisinek! Nereye gidiyorsun?" dedi. "Dur da ikiniz hakkında buyruk yürüteyim, hüküm vereyim."

• Sivrisinek; "Ey pâdişahım!" dedi. "Ölümüm zaten onun yüzünden, bu günümün böyle karanlık olması onun dumanındandır.

• O gelince ben nasıl durabilirim? O benim kökümü kazır, beni yok eder gider."

• İşte Hakk'ın dergâhını arayan ve ona yakın olmak isteyen de böyledir. Allâh tecellî eyleyince, arayan yok olur.

• O vuslat, o kavuşma, ölümsüzlük içinde ölümsüzlük, varlık içinde varlıktır. Fakat önceden o varlık, yokluk içinde tecellî eder.

4660 • Nûr arayan gölgeler, nûr zuhur edince yok olurlar.

• Âşık başını verince, akıl kalır mı? Herşey helak olur, gider, ancak onun hakîkati, zâtı kalır.[490]

[490] Kasas Suresi'nin 88. âyetinden iktibas var.

• Hakk'ın zâtı huzûrunda, var da yok olur, yok da.. Yokluk da varlık. Zaten şaşılacak şey de bu ya![491]

[491] Hakk'ın varlığına nisbetle. eşyâda gerçek varlık yoktur. Çünkü Allâh ezelden de, ebedden de vardır. Eşyânın varlığı, Hakk'ın varlığı ile, Hakk'ın yaratmasıyla mevhum varlıklarını bulmuşlardır. Bu sebeple onlar yok demektir. Yokluk içinde iken, varlıkların varmış gibi görünmesi şaşılacak şeydir.

• Huzûrda akıllar elden gider, kalem de bu bahse gelince kırılır kalır.

İnsan gurûra kapılmamalıdır, âciz ve zavallı olduğunu bilmelidir.

4668 • Akılsız bir tavuk, bir deveyi misafir etmek için kümese götürdü.

• Deve tavuğun kümesine ayak basınca, kümes yıkıldı; damı, tavanı yerle bir oldu.[492]

[492] *Dîvaiı-ı Kebîr'dc* bulunan şu iki beyit, bu *Mesnevi* beyitlerini hatırlatıyor.

"Tavuk için öyle bir yuva yaptık ki; deve o uzun boyu ile oraya sığmaz. Tavuk akıldır. Bu yuvada senin bedenindir. Deve, sendeki aşkın boyu, poşu ile, endamı ile görünen güzel yüzündür."

367

4670• Tavuk kümesi, bizim aklınıız ve fikrimizdir, sâlih olan akıl ise, Allâh sevgisi ve Allâh'a yakın olma devesini istemektir.

• Deve başını, o tavuk kümesinin çamuruna, suyuna sokunca, orada ne toprak kalır, ne can kalır, ne de gönül kalır. Yâni tavuk gibi zayıf olan insan, Allâh'ın aşk ve tecellîsini dâvet edince; tavuğun ne kümesi , ne kendisi, yâni ne bedeni ne de rûhu dayanabilir.

• Aşkın üstünlüğü, faziletli insanı daha da üstünlüklere çıkarır. Bu üstünlüğe düşkünlüğü, gurûra kapılışı yüzünden de insan pek zâlim olur, pek bilgisiz kesilir.[493]

[493] Ahzab Suresi'nin şu meâldeki 72. âyetine işaret vardır: "Biz emaneti göklere. yere ve dağlara arz ettik, teklîf ettik de onlar bunu yüklenmeden çekindiler. Bundan endişeye düştüler, insana gelince, o tuttu bu emaneti sırtına yükledi. Çünkü o çok zulmedici ve çok bilgisizdir." Burada geçen "emanet" türlü türlü tefsîr edilmiştir. Taat ve ibâdet hükümleri, şerîate uyma, insana Allâh tarafından verilen namazı kılma, oruç vesair teklifler, lüzumsuz sözlerden kaçınma, kirliliklerden temizlenme diye de tefsîr edilmiştir. Akıl ve rûh olarak düşünenler de vardır. Bütün kâinat sevap ve ikab şartıyla, teklîf edilmiş olan bu emanetin kabûlünden çekindikleri halde, nefsine karşı zâlim ve emanetin kabûlünün neticesine, yâni başına neler gctireceğinden câhil olan insan, âcizliği ve zavallılığı ile beraber teklîfi kabul etti.

•İnsan câhildir, hele bu zor avlamada, büsbütün bilgisizdir. Çünkü bu öyle bir avlamadır ki, o zayıf insanın ilâhî emaneti yüklenmesi, bir tavşanın bir arslanı kucaklaması gibidir.[494]

[494] Necip Fazıl merhumun şu kıtası bu beyti ne güzel açıklıyor.

“Ben ki, toz kanatlı bir kelebeğim,
Ufacık gövdeme yüklü Kafdağı,
Bir zerreciğim ki arşa gebeyim,
Dev sancılarımın budur kaynağı.”

• O tavşan, eğer arslanı görmüş ve bilmiş olsaydı, onu nasıl kucaklardı?

4675 • İnsan bedenine karşı da, rûhuna karşı da zâlimdir. Fakat bedenine zulüm etmekle, adâletleri geçmiştir.

• Hakk’a götürmeyen bilgiler de, yâni insanın bilgisiz oluşu ona ustalık etmiş de, onu irfâna götürmüştür, insanın nefsine zulüm etmesi de, onu sapıklıktan kurtarmış; adâletlere, insanlığa doğru götürmüştür.

Aşk ve âşıklık.

4719• İki âlem de aşka yabancıdır. Aşkta yetmiş iki nûrlu delilik ve divanelik vardır.

• Aşk pek gizlidir. Ama verdiği şaşkınlık meydandadır. Ona rûh sultanlarının canları bile hasret çeker.

• Aşkın mezhebi yetmiş iki dinden ayrıdır. Pâdişahların tahtları onun gözünde tahta parçalarından başka bir şey değildir.

• Aşk çalgıcısı, sema esnasında şunu çalar: “Kulluk; hür olmamak, bağlı olmaktır. Efendilik de bir derttir, bir baş ağrısıdır.”

• Şu halde aşk nedir? Yokluk deryasıdır. Aklın ayağı orada kırıktır.

• Kulluk da, sultanlık da herkes tarafından bilindi, anlaşıldı. Fakat âşıklık, bu iki perdenin ardında gizli kaldı.

4725 • Keşke varlığın dili olsaydı da, var olanların perdelerim kaldırsaydı. Hakîkati anlatsaydı. Yâni var gibi görünenlerin gerçekte

• Var olmadıklarını, ezelî ve ebedî varlığın, ancak Allâh olduğunu herkese bildirseydi.

• Ey konuşan gölge varlık nefesi! Onun hakkında ne söylesen, her sözünle, bil ki onun üzerine bir perde daha örtmüş olursun.

• Varlık sırrını idrak etmenin âfeti, onun hakkında söylenen sözlerdir ve hallerdir. Kanı kanla yıkamaya imkân var mı?

• Ben Hakk âşıklarının sırlarına mahrem olduğum için, gece gündüz bu gölge varlık kafesi içinde hep ondan bahsedip duruyorum.

• Ey Hakk âşıkı! Çok mestsin, kendinden geçmişsin, pek dağınıksın. Ey benim canım, dün gece hangi yanına yattın? Hangi yanından kalktın?

4730 • Kendine gel, kendine! Öyle sert nefes alma, bu derin hakîkatlerden de pek bahsetme, kalk önce kendine bir mahrem ara.

• Âşıksın, mestsin, dilin açılmış; Allâh Allâh, oluk üstünde bir deve gibisin; yâni sen, çok tehlikeli bir durumdasın; hem âşıksın, hem mestsin, dilin sürçebilir.

• Dil, aşkın sırrından ve nazından bahsedecek olsa, gökyüzü; “Ey sırları güzelce örten Allâh, bu mest âşıkın sırlarını mahrem olmayanlardan gizle!” diye yalvarır.

• Aşkı gizlemek nedir? Ateşi yün içinde, pamuk içinde gizlemek... Sen ne kadar gizlesen, o, o kadar meydana çıkar.

• Aşkın sırlarını gizlemek istedikçe, o; “işte ben buradayım.” diyerek sancak gibi başını kaldırır ve kendini gösterir.

4735 • Bana inat olarak o iki kulağımdan tutar da; “Hey sersem!” der. “Beni nasıl örter ve gizlersin? Haydi gizle bakalım.”

• Ben de derim ki: “Her ne kadar coşmuş isem de, haydi git, sen can gibisin; hem aşikar, hem gizlisin.”

369

• Aşk der ki: “Benim tenim, yâni zâtım ve sıfatım ten küpünde mahpustur. Fakat şarap küpte nasıl köpürürse, ben de âşıklar meclisinde öyle köpürürüm.”

• Âşık da aşka der ki: “Birine rehin olmadan, sarhoşluk âfeti gelip çatmadan yürü, git.”

• Aşk der ki: “İçilmesi pek latîf olan şarap kadehinin içinde, ta akşam namazı vaktine kadar, gündüzün dostuyum, yâni ölünceye kadar bu fânî âlemi mânen aydınlatan, sevgi şarabı ile dolu olan kadehin dostuyum.

4740• Akşam gelip de, yâni ölüm kadehimi elimden alınca, ona; ‘Kadehimi geri ver, daha benim akşamım gelmedi, yâni ölüm gelmedi.’ derim.[495]

[495] Bu beyitlerde “fena”dan sonra gelen “beka”yı, yâni ölümden sonra gelen sonsuzluğu anlatan sembolik ifadeler var. Mevlânâ aşk ile âşıkı konuşturuyor. Aşkın sırlarını gizlemek istedikçe, o; “Ben buradayım.” diye başını kaldırıyor. Âşıkın iki kulağından tutar da; “Ey sersem beni nasıl örter ve gizlersin?” der. Âşık da aşka der ki: “Sen coşmuşsun, can gibi hem aşikarsın, hem gizli, yâni can, varlıkları canlandıran kemâliyle göründüğü halde, ey aşkın sırrı, sen de meydandasın ama, mahrem olmayan güzeller seni görmüyor.” Aşk da âşıka der ki:

“Benim tenim, yâni zâtım küpte mahpustur. Yâni benim zâtım ve sıfatım ten küpünde ve sûret zindanında mahpustur. Fakat şarap küpte nasıl köpürürse, ben de âşıklar meclisinde coşarım, kendimi açığa vururum.” Bunun üzerine âşık da aşka der ki: “Sarhoşluk âfeti gelmeden, yâni mest âşık seni keşf etmeden yürü, git.” Bu defa aşk âşıka der ki: “Ben içimi güzel kadehle akşam namazı vaktine kadar, yâni ölünceye kadar gündüzün, yâni hayatın dostuyum, akşam gelip de (ecel gelip de) kadehimi elimden alınca, ona ‘Kadehimi geri ver, daha benim akşamım olmadı, ben ölmedim.’ derim.”

• Hakîkat şarabını, aşk kaynatır, coşturur. Ve doğru sözlü, doğru özlü âşıka gizlice şakilik eden aşktır.

• Allâh’ın inâyeti ile aşka ulaşmayı dilersen, şarap can suyudur, sürahi de beden.

4745 • O mertebede sâkî de su kesilir, sarhoş da. ‘Bu nasıl olur!’ deme. Doğruyu en iyi bilen Allâh’tır.[496]

[496] Mutlak olan vahdet, Hakk tecellî edince sâlikin benliği ortadan kalkar. Bu hali de zevken duymuş olanlar anlar.

• Şaraba vuran parıltı, ışık; sâkînin ışığıdır. Şarap bu ışıkla coşar, oynar, köpürür, taşar.

• Gayri sen o şaşkına sor, şarabın bu halini ne vakit gördün?

• Düşünmeye ne hacet? Her bilen bilir ki, coşanı bir coşturan vardır.”

370

Uzun bir ayrılığa düşmüş ve pek çok imtihanlara ma’ruz kalmış bir âşıkın hikâyesi.

4749 • Bir genç, bir kadına çılgınca âşıktı. Fakat zaman bir türlü kavuşup, buluşmaya fırsat vermiyordu.

• Kadının aşkı, o genci çok hırpalıyor, perişan ediyordu. Âdetâ âşıka işkenceler çektiriyordu, bilinmez ki aşk, neden önce âşıka kin bağlar?

• Aşk neden önce kanlı kaatil gibi davranır? Her halde, gerçekten âşık olmayan kişi, bu sevdâdan vazgeçsin diye.

• O genç, kadına aracı olsun diye bir adam gönderecek olsa, giden adam, hasedinden buluşma yolunu kesen bir haydut kesilirdi.

• Sevgilisine bir mektup yazıp gönderse, o mektubu kadına okuyan kişi sözleri değiştirerek okurdu.

• Vefâsını bildirmek için, seher rüzgârını gönderse, o rüzgâr öfkeli olarak esmeye başlar, toz duman kaldırır, etrafı karartırdı.

4755 • Bir mektup yazdırsaydı da kuşun kanadına bağlasaydı, kuşun kanadı mektubun hararetinden tutuşur yanardı.[497]

[497] Hindistan'da yetişen islâm şairlerinden Feyzî merhum da bir beytinde:

"Eğer mektubu yazan kişi, kendi gönlündeki dertleri mektuba yazabilseydi, o mektubu götürecek postacı, o mektubu taşımakta güçlük çekerdi, taşıyamazdı." demişti.

• Allâh'ın gayreti, kıskançlığı çâre yollarını kapamış, düşünce ordusunun sancağını kırmıştı.

• Önceleri bekleyiş, onun gamının, kederinin yakın dostu olmuştu. Sonunda bekleyiş, bekleyiş düşüncesini de kırdı, mahvetti.

• O genç âşık bazen; "Bu aşk devasız bir derttir, bir beladır." diyordu. Bazen de; "Hayır, hayır, rûhumuzun gıdası, hayatımızın canıdır, bizi aşk yaşatıyor." diye söyleniyordu.[498]

[498] Meşhur Mevlevî şairlerinden Şeyh Galib hazretleri de *Dîvan'ında* aşka dair yazdığı şu beyitleri sanki Mevlânâ'dan almış gibi:

"Dert ve mihnettir, beladır adı aşk,
Bir marazdır, ibtiladır adı aşk,
Andadır raz-ı Âdem, sırr-ı vücüd,
Hiçtir, yoktur, bekadır adı aşk."

(Aşk nedir? Aşk, derttir, mihnettir, beladır. Bir hastalıktır, bir ibtiladır, vazgeçilmiş bir alışkanlıktır. Yokluk sırrı da, varlık sırrı da aşkta bulunmaktadır. Bu yüzdendir ki, bir bakıma göre o yoktur, hiçtir. Bir bakıma göre de ebedîdir, sonsuzdur.)

371

• Bazen onda bir varlık görünür; buluşmaya, görüşmeye çâre arardı. Bazen de yokluktan meyve yerdi, yâni âcizliğini, güçsüzlüğünü anlayarak, yokluk mertebesine erer, bir hiç olduğunu hissederdi.

4760 • Bu bedene ait huylar, tedbîrler, gayretler boş yere uğraşmalar ona soğuk gelince, onu hayattan bıktırınca, Allâh'ın lutfu ile sımsıcak birlik çeşmesi coştu, yâni sevgili ile buluşma arzusu onun gönlünde uyandı.

• Gurbette bulunmanın ızdırabıyla, acıları dost olunca, Allâh'ın verdiği mihneti, kederi seve seve kendine azık edince, azıksız olmanın verdiği mânevî azık, çâresizliğin çâresi koşarak geldi, ona güç oldu, kuvvet oldu.

• Onun düşünce başakları samandan, kabuktan kurtuldu da gece karanlığında gidenleri aydınlatan "ay" oldu, yol gösterici oldu.

• Ey sâlik! Susarken hâl dili ile söyleyen ne kadar dudu kuşları vardır. Rûhen tatlı, fakat ekşi suratlı ne kadar kişiler bulunmaktadır.[499]

[499] İşte o genç de onlardan olmuştu. Sâlikleri sözden ziyâde hali ile irşad ediyordu. Böyle hem susmuş, hem söyler nasıl olabilir? Bunu anlamak için bir mezarlığa git de orada az bir müddet sessizce otur. O mezarlardan dilsiz, dudaksız konuşanların seslerini içinde duy.

•Mezarlığa git de, orada birazcık sessizce otur. Oradaki dilsiz, dudaksız konuşanları, susmuş oldukları halde söz söyleyenleri gör.

4765 • Mezarlarda yatanların topraklarını bir renkte görürsün ama, onların mezarların ötelerindeki halleri bir değildir.

• Dirilerin de etleri, yağları birdir. Hepsinde de aynı et, aynı yağ vardır. Fakat onlardan bazıları gamlıdır, kederlidir, bazıları da sevinçlidir, neşelidir.

• Sen değil ölülerin, dirilerin bile sözlerini duymadıkça, onlarla konuş-madıkça, onların neşeli mi, kederli mi olduklarını ne bilirsin? Çünkü onların halleri senden gizlidir.

• Sözlerinden ancak bir "hay huy" duyarsın. Fakat yüz kat gizli olan sırlarını nasıl görür ve anlarsın?

• Bir olan sûretlerimizde, şekillerimizde bile birbirine benzemeyen, birbirine zıt düşen vasıflar vardır. Hepimiz de topraktan yaratıldık ama, ruhlarımız ayrı ayrıdır.

4770 • Bunlar gibi sesler de boğazdan çıkmak ve havayı dalgalandırmak bakımından birdir. Birdir ama, bazılarının sesleri dertlerle, kederlerle; bazı-larının sesleri nazlarla, işvelerle doludur.

372

• Savaş meydanlarında atların kişnemelerini, koşuşup uçarken kuşların cıvıltılarını duyarsın.

• Birisi kızgınlığından kişner, öbürü eşleri ile birleşme isteği ile cıvıldar. Biri çektiği zahmetten feryat eder, öbürü neşesinden.

• Fakat onların hallerini anlamaktan uzak olana, o sesler hep birdir.

• Ağacın biri balta yarası ile titrer, çırpınır; başka bir ağaç ise seher vakti esen rüzgârla hoş bir şekilde sallanır.

4775 • Bu işe yaramaz tencere (yâni insan) yüzünden çok yanıldım. Çünkü tencere, nasıl kapağı kapalı olarak kaynarsa, insan da içinden pazarlıklıdır.

• Herkesin kaynayışı sana “gel” der. Güzel, doğru, düzenli kaynayan, o kaynayışı ile seni çağırır. Sana “gel” der. Riyâ ile, gösteriş ile, yalancıktan kaynayan da sana “gel” der.

• Eğer insanları yüzlerinden tanıyan gözlerin yoksa, git de mânevî kokudan anlayan, kokuları ayırdeden bir dimağ elde etmeye çalış.

• Hakîkat gül bahçesinde dönüp dolaşan dimağ, ayrılıktan görmez olmuş Yâkub’larm gözlerini açar, aydınlatır.

• Oğlum, haydi sen o gönlü yaralı, hasta âşıkın halini söyle! Çünkü biz yine ondan uzak kaldık.

Âşıkın sevgilisini bulması, bir şeyi arayanın muhakkak onu bulacağının bildirilmesi.

4780 • O genç, tam yedi yıl sevgilisini aradı durdu. Kavuşma, buluşma hâyali ile zayıfladı, hayal gibi oldu.

• Bu bir hakîkattir ki, Allâh’ın inâyet ve lutuf gölgesi, kulunun başı üstündedir. Bir şeyi arayan sonunda onu bulur.

• Hz. Peygamber Efendimiz buyurmuştur ki: “Bir kapıyı çalınca, sonunda, o kapıdan dışarıya bir baş çıkar.”

• Bir kimsenin mahallesi kenarında oturursan, nihâyet o kimsenin yüzünü görürsün.

• Hergün bir kuyudan bir parça toprak kazsan, sonunda temiz suya erişirsin.

4785 • Sen istersen inanma, bunu herkes bilir: “Ne ekersen, günün birinde o ektiğini biçersin.”

373

• Çakmak taşını demire vurunca kıvılcım çıkmaması olur mu? Olsa bile nadir olur.

• Filan kimse, ekin ekti de mahsûl almadı. Filan kimse de sedef buldu, fakat içinde inci yoktu.

4790• Bu sözleri söyleyenin, o kötü zan sâhibi kişinin aklına yüzbinlerce peygamber, yüzbinlerce velînin ibâdetlerden yararlandıkları gelmez de;

• Tutar bu iki kişiyi örnek getirir, gönlünü karartır. Fakat bahtsızlık onun gönlüne böyle mânâsız düşüncelerden başka ne getirecek?

• Çok kimseler vardır ki neşeli neşeli ekmek yerken, bir lokma ekmek boğazında kalır da, ölümüne sebep olur.

• Ey bahtsız kişi! Sen de boğazında ekmek kalıp boğulan kişi gibi tıkanıp ölmemek için, ekmek yeme! Bu olur mu?

• Yüzbinlerce halk ekmek yer, onunla can besleyip, kuvvet bulur.

4795• Ezelden mahrum ve bir ahmak oğlu ahmak değilsen, böyle pek az olan, binde bir olan vak’aya neden bağlanıp kaldın?

• Bu dünya güneşin, ayın nûru ile dopdolu ve aydınlık iken, şu adam nadiren görülen vak'alara bağlanmış ve dünyayı bırakmış, başını kuyuya doğru eğmiş,

• "Eğer dünyada güneş ve ay varsa, aydınlık nerede?" deyip duran zavallı; başını kuyudan çıkar da etrafına bak.

• Bütün âlem, doğu ve batı, o nûrla nûrlanmış, fakat sen kuyuda bulunduğun için, o nûr seni aydınlatmıyor.

• Kuyuyu bırak da, köşklere, bağlara, bahçelere git; bu hususta inat edip durma; inat ve didişme uğursuzdur.

4800• Aklını başına al da; "Filan kimse, filan sene ekin ekmişti, fakat ekini çekirge yedi.

• O halde ben niçin ekeyim, çekirge tehlikesi vardır? Niçin elimdeki buğdayı tehlikeli bir yere serpeyim?" deme[500]

[500] Buradaki ekinden maksat; ibâdette bulunmak, hayırlı işler yapmak, insanî vazifelerde bulunmaktır.

• Ekin ekmeyi, yâni ibâdeti, insanlara iyilikte bulunmayı terk etmeyen kimse senin vehim ve tenbelliğine rağmen, amel defterini sevap ile doldurur.

• O genç âşık da, ümitle bir kapıyı çaldı durdu. Sonunda sevgilisine kavuştu.

374

• O âşık, bekçinin korkusundan gece vakti bir bağa girmiş ve orada, sevgilisini mum gibi, kandil gibi ışık saçar bir halde bulmuştur.

4805 • O sebebi yaratan, meydana getiren Cenâb-ı Hakk'a; "Şükür ya Rabbi." dedi. "Sen bekçiye rahmet et, sevgilimi bulmama sebep oldu."

• Yine o genç âşık diyordu ki: "Allâh'ım, sen bilinmez sebepler yaratmışsın, beni cehennem kapısından cennete götürmüşsün.

• Bu işi de, bir dikeni bile hor görmeyeyim diye yaptın, bu sebebi de bunun için halk ettin."

• Allâh ayağı kırılmış olana, kanat verir. Kuyunun dibinden bile bir kurtuluş kapışı açar.

• "Ey kulum! Sen ister ağaç üstünde ol, ister kuyu dibinde bulun; sen buna bakma, bana bak, beni gör. Kurtuluş yolunu açan benim." der.

4810 • Kardeşim, bu hikâyenin geri kalan bölümünü okumak, anlamak istersen, onu *Mesnevî'nm* dördüncü cildinde ara.

Üçüncü Cildin Sonu

375

Dördüncü Cildin Önsözü

Bu, fâideleri çok olan, yüce olan konakların en güzeline dördüncü göçtür. Bağlar, bahçeler gökgürültüsünün sesi ile nasıl sevinir, gözler nasıl rahat uyku ile uzlaşırsa, âriflerin, olgun insanların gönülleri de bu kitabı okuyunca öyle sevinir, öyle neşelenir. Rûhların huzûru, bedenlerin şifası, bu dördüncü göçtedir. Bu göç tam ihlâs sahiplerinin sevip istedikleri, yolcuların dileyip arzuladıkları gibidir. Gözlere nûrdur, ruhlara şifâdır. Devşirenlere yemişlerin en güzeli, en iyisi; dileklerin, isteklerin en hoşu, en büyüğüdür. Hastayı alır, doktoruna götürür. Âşıkı alır, sevgilisine ulaştırır. Hamdolsun Allâh'a ki, bu dördüncü göç, lutufların, ihsânların en büyüğüdür. Dileklerin, isteklerin en değerlisidir. Ülfet zamanını, buluşup konuşma

vaktini yeniler, mihnet ve ızdırap çekenlerin dertlerini ve kederlerini azaltır. Güç işlerini kolaylaştırır.

Bu dördüncü cilt, dağılmış bulutların arasından doğan güneşe benzer. Bizi görenlere, bizimle görüşenlere nûrdur. Arkamızdan gelenlere defîne! Allâh'a şükretmek için bize yardım etmesini yine ondan dileriz. Çünkü şükür, ele geçen nimetin değerini bilip, onu elden çıkarmamak ve daha fazlasını elde etmek için gayret sarfetmektir. Ancak Allâh'ın dilediği olur.

"Beni mahzun eden şeylerden biri de şu: Ben uyuyordum. Hava güzeldi. Rüzgâr da serin Serin esiyordu. Ben de o serinlikte dalmış kalmıştım."

376

"Neşe ağacına boz renkli bir güvercin konmuştu. O güvercin, güzel terennümlerle ağlaması ile beni çağırıncaya kadar dalakalmışım. Güzel güzel ötüyor, bu ötüşlerle ağlayıp duruyordu."

"O ağlamaya başlamadan, ben aşkımdan ağlamaya başlasaydım, 'Suada'ya sevgimden feryad edip ağlamaya koyulsaydım, pişman olmaz, teselli bulurdum."

"Fakat o, benden önce ağlamaya başladı. Beni de ağlattı. Evet, onun ağlaması beni de ağlattı da, ona dedim ki: 'Fazilet, bu işte önayak olanındır.'"

Allâh, korumada herkesten daha hayırlıdır. O merhametlilerin en merhametlisidir. Allâh Peygamberi Hz. Muhammed (s.a.v.) ve onun pek yüce olan soyuna, bütün peygamberlere ve şeriat sahiplerine rahmet etsin. Öyle olsun ey âlemlerin Rabbi!

377

Hz. Mevlânâ'nın Hüsâmeddin Çelebi'ye sevgi ile dolu hitapları.

1 • Ey Hakk ışığı olan Hüsâmeddin! Sen öyle üstün bir ersin ki, *Mesnevi* senin nûrunla aydınlandı, parlak bir hale geldi de, ay'ı bile geçti.

• Ey kendisinden bir çok şeyler umulan büyük insan, senin himmetinin, kereminin bu *Mesnevî'yi* nerelere kadar götüreceğini Allâh bilir.

• Bu *Mesnevî'nin* boynunu bağlamış, onu bildiğin yere çekip götürüyorsun.

• *Mesnevi* koşup gitmede ama, onu çekip götüren görünmüyor. Görünmüyor ama herkese değil, gönül gözü kapalı olan gâfillere görünmüyor.

5• *Mesnevî'ye* başlamaya sen sebep oldun; artarsa, uzarsa yine sen artırır, uzatırsın.

• Sen böyle istiyorsan, Allâh da böyle istiyor demektir. Çünkü Allâh, takva sahiplerinin dilediklerini verir.

• Önce sen kendi varlığını Allâh'a verdin, karşılık olarak da Allâh, varlığını sana verdi.[501]

[501] Bir hadîse işaret var: "Her kim Allâh için olursa, Allâh da onun için olur." Allâh için olmak; onun emirlerine uymak, "Yapma!" diye emrettiklerinden uzak durmaktır. Mümin Allâh'ın emirlerine tamamıyla uyarsa, onu çok zikrederse, gönlünde mânen onun varlığını duyar da, yalnız olmadığını anlar.

• *Mesnevî'nin* sana binlerce şükrü var. Sana duâlar etmek, şükretmek için avuçlarını açmıştır.

378

• Allâh *Mesnevî'nin* dili ile, eli ile sana şükrettiğini gördü de kerem etti. Lutuf buyurdu, keremini, lutfunu artırdıkça artırdı.

10 • Çünkü, şükredene, nimetin artırılacağı vaadedilmiştir. Nitekim secdenin karşılığı Allâh'a yakın olmaktır.

• Allâh'ımız bize; "Secde et de yakınlaş." diye buyurmuştur. Böylece bedenlerimizin secde etmesi, ruhlarımızın ona yakınlaşmasına sebep olmuştur.[502]

[502] Bu beyit de Alak Sûresi'nin 9-18. âyetlerine işaret edilmektedir.

• *Mesnevi* de artıyorsa, uzuyorsa, bu yüzden artıyor ve uzuyor. Yoksa çok sahifeli, büyük görünmek için, laf olsun diye değil.

• Biz seninle, üzüm asmasının yaz mevsiminden hoşlandığı gibi hoşuz. Hükmediyorsan haydi *Mesneviyi* çek götür; biz de çekip uzatalım.

• "Sabır; neşenin, rahata kavuşmanın anahtarıdır." sırrının emîri, beyi olan Hüsâmeddin, *Mesnevî'yi;* bu beyitler kervanını hacca kadar çek götür.

15. Hacc; bir evi yâni Kâbe'yi ziyâret etmektir. Evin sâhibini ziyâret etmek ise erliktir. Bu ziyâret her kula nasip olmaz.[503]

[503] Sağlık durumu yerinde olan, parası bulunan her müslümana hacca gitmek, Kâbe'yi ziyâret etmek farzdır ve bugün için hacc etmek kolaydır. Müşkil olan, her kula nasîb olmayan da Kâbe'yi değil, sâhibini yâni Allâh'ı mânen bulmaktır. Nice kişiler vardır ki, şekil ve sûret bakımından hacı olurlar. Fakat gönül haccı yapamazlar. Gönül hacısı olamazlar. Evin sâhibini ziyâret edemezler. Mevlânâ Dîvan-ı Kebîr'inde. *de bu konuya çok temas eder:*

"Eğer sevgilinin mânevî olan sûretini, yüzünü görseydiniz, ev sâhibi de siz olurdunuz, ev de siz olurdunuz, Kâbe de siz olurdunuz."

• Ey Hüsâmeddin, sen bir mânâ güneşisin, onun için sana "ziyâ" dedim. Bu iki söz; "hüsâm" ve "ziyâ" senin vasıflarındır.

• Bu Hüsâm (=kılıç) ile ziyâ ikisi de birdir. Çünkü, güneşin kılıcı ziyâdan olur.

• Nûr ayın vasfıdır, bu ziyâ da güneşin; sen bunu Kur'ân'dan oku.

• Babacığım, Kur'ân güneşe "ziyâ" adını taktı. Ay'a da "nûr" dedi. Buna dikkat et.[504]

[504] Bu ve bu beyitten önceki iki beyitte Yûnus Sûresi'nin 5. âyetine işaret var. Güneş ışık saçtığı için ziyâ kaynağıdır. Ay ışığını güneşten aldığı için nûr saçmaktadır. Burada güneş, kâmil insanın sembolü, ay da müridini göstermektedir. Hüsâmeddin Çelebi'ye "Hakk'ın Ziyâsı" demekle onu kutup olarak görmektedir.

379

20 • Güneş ay'dan daha yüce olduğundan, derece ve mertebe bakımından ziyâyı da nûrdan üstün bil.

• Hiç kimse hakîkat yolunu ay ışığı ile göremedi. Fakat güneş doğunca, o yol aydınlandı. Apaçık göründü.

30• Ey Hüsâmeddin, güneşin dördüncü kat gökten doğarak âlemi aydınlattığı gibi sen de bir mânâ güneşi olarak *Mesnevî'nin* dördüncü defterine nûrlar saç.

• Haydi sen de, güneş gibi bu dördüncü deftere nûrlar saç da beldeler, memleketler parıl parıl parlasın.

• Kim bu *Mesnevî'yi* masal diye okursa, onun için masaldır. Fakat kendisinin halini bu kitapta gören kişi de er kişidir.

Kalpazan, güneşi hiç istemez, güneş ona uğursuz gelir.

22• Güneş alınacak ve satılacak şeyleri daha iyi gösterir. Bunun için çarşılar, pazarlar gündüz açılır, kurulur.

• Böylece de kalp akçe ile geçer akçe, iyiden iyiye belli olsun, görünsün de, alışverişte herkes aldanmaktan korunsun.

• Güneşin ışığı, yeryüzüne tam olarak vursun da, alışveriş edenler için âlemlere rahmet olsun.

25• Fakat, kalpazan güneşi hiç istemez. Güneş ona uğursuz gelir. Çünkü güneş yüzünden kalp akçe geçmez olur.[505]

[505] Ahmed Haşim merhum, mensur bir yazısında, güneşin her şeyi açıkça göstermesinden şikâyet eder de, ay ışığını güneşe tercih eder. Çünkü güneş bütün çirkinlikleri olduğu gibi gösterir. Halbuki solgun ay ışığında, her şey şâirâne bir renge boyanır. Çirkinler ay ışığında güzel görünürler. Kötü manzaralar ay ışığında târif edilmez bir güzellik elde eder. Kâmil insan da güneş gibidir. Her şeyi açıkça görür. Kalpler de kötü duyguları bile sezer. Fakat açığa vurmaz, o da Cenâb-ı Hakk gibi ayıpları örtmeyi sever.

• Zaten kalp akçe sarrafın can düşmanıdır. Nitekim perişan kıyâfetli dervişe köpekten başka kim düşman olur?[506]

[506] Şaşılacak şeydir ki, köpekler, perişan kıyâfetli yoksul kişilere saldırırlar. Temiz giyinmiş, yeni elbiseler içinde bulunanlara ses çıkarmazlar. Çoğu zaman, dilenciler perişan kıyâfetli oldukları için köpeklerin saldırısına uğrarlar. Çünkü onlar o mahalleye yabancıdırlar.

380

• Peygamberler din düşmanları ile, Allâh'a inanmayanlarla savaşırlar. Melekler de, peygamberlerin başarıya ulaşmaları için: "Yâ Rabbî, sen esenlik ver. Onları koru." diye duâ ederler.

• "Allâh'ım" derler, "Nurlu bir kandil gibi olan bu peygamberleri hırsızların üflemesinden, nefeslerinden uzak tut da, onlar sönmesinler, nûr saçsınlar."

• Hırsız da nûrun, ışığın düşmanıdır, kalpazan da. Ey feryad edenin feryadına erişen Allâh! Bize yardım et. Bu ikisinin de, (yâni hırsızın ve kalpazanın) şerrinden bizi koru.[507]

[507] Bu beyitte geçen hırsız, bildiğimiz hırsız değildir. Tarîkat yolunu vuran mânâ hırsızlarıdır. Yâni velîlerin sözlerini çalıp, -içleri fesat dolu olduğu halde- onu bunu kandıran sahte şeyhlerdir. Kalpazan da şerîatin hükümlerini kendi çıkarlarına doğru çekip götüren, onlara İslam'a uymayan bâtınî mânâlar veren sahte mürşidlerdir.

Bekçiden kaçıp bilmediği bir bağa giren ve sevgilisini orada bulan âşıkın hikâyesinin tamamı.[508]

[508] Baş tarafı III. cildin 4749-4805 numaralı beyitleri arasında bulunan bu hikâyenin özeti şöyle: Bir genç, bir kadını çılgınca seviyormuş. Fakat zaman bir türlü kavuşup buluşmalarına fırsat vermiyormuş. Kadının aşkı o genci hırpalıyor, perişan ediyormuş. Kadına aracı olarak bir adam gönderecek olsa, giden adam hasedinden buluşma yolunu kesen bir haydut olurmuş. Sevgilisine mektup yazıp gönderse, yazılan mektubun sözleri kadına değiştirilerek okunurmuş. Âşık, sevgilisine bağlılığını, vefâsını bildirmek için seher rüzgârına ricada bulunsa, o tatlı, hoş seher rüzgârı öfkeli, kızgın bir halde, kudurmuş gibi esmeye başlarmış. Bir mektup yazsa da, kuşun kanadına bağlasa, mektubun hararetinden kuşun kanadı tutuşur, yanarmış. Bütün zorluklara rağmen o genç buluşma ümidini kaybetmedi, ibâdete başladı, insanlara iyilik etmek için çâreler aradı. Ümitsizliğe kapılmadan çalıştığı, hayırlı işlerde bulunduğu için Allâh da o gence acıdı, sevgilisine kavuşmayı nasîb etti. Sevgilisini arayan o âşık, bekçiden korkmuş, bir bağa girmişti. Orada sevgilisi ile karşılaştı.

40 • Sevgilisini arayan âşık bekçiden korkmuş, bir bağa gelmişti. Onu anlatıyorduk.

• Gamı ile sekiz seneden beri yanıp tutuştuğu o güzel, meğer o bağ içinde imiş.

• O sevgilinin gölgesini bile görmeye imkân yoktu. Zümrüd-i Anka gibi onun sadece adı vardı, kendisi yoktu.

• Onu nasılsa bir kere görmüştü ve ona gönül vermişti. Ancak görüşü, o görüştü.

• Ondan sonra ne kadar çalıştı, çabaladı ise de o sert huylu güzel bir türlü ona yüzünü göstermedi.

381

45 • Ne yalvarmasının bir çâresi olmuştu, ne mal, mülk vermesinin. O fidan boylu sevgilinin gözü toktu, tama'ı yoktu.

• Allâh; her san'ata, her istenen şeye âşık olan kişinin, o şeye ilk önce dudağını dokundurur, o işin, o şeyin ona tadını tattırır.

• Âşık tattığının zevkine varıp da, onu aramaya başlayınca bu defa ilâhî kazâ her gün ayaklarına bağ vurur ve önüne bir tuzak kurar.

• Âşık o işin peşine düşünce, bu defa kaderi ona kapıyı kapar da; "Haydi nikah parasını getir." der.

• Âşık olanlar aldıkları koku sebebi ile dönerler dolaşırlar. Her an ümide kapılırlar, ümitsizliğe düşerler.

50• Herkes bir ümide kapılmıştır. Sonunda bir gün olur ona bir kapı açılır.

• Ümit kapısını açarlar ama, yine kaparlar. O kapıya yönelmiş kişi de ateş kesilir, işin üstüne daha çok düşer.

• O genç de o bağa girince, ansızın ayağı bir define çukuruna batmış gibi oldu.

• Allâh o gence bekçi korkusunu sebep etti de, gece vakti onu o bağa koşturdu.

• Sevgilisini, elinde bir fener, bağın arkında yüzüğünü ararken görüverdi.

55• O anda zevk ve heyecandan Allâh'a şükrederek, bekçiye hayır duâlarda bulunmaya başladı.

• "Allâh'ım!" dedi. "Ben kaçışımla bekçiyi ziyâna soktum. Sen uğradığı ziyânın yirmi misli altını, gümüşü onun başına saç.

• Onu kötü huylardan, kötü kişilikten kurtar. Ben nasıl neşeli isem, sen onu da öyle neşelendir.

• Onu bu dünyada da mutlu et, kutlu hale getir. Öbür dünyada da onu fena insan olmaktan, köpeklikten kurtar.

• Yâ Rabbi! O kötü kişinin huyu, halkın daima belasını istemektir."

63• Böyle olmakla beraber âşık genç, o kötü huylu bekçiye hayır duâlar edip duruyordu. Çünkü o kötü kişi yüzünden böyle bir rahmete kavuşmuştu.

• Bekçi herkese zehir iken, ona panzehir olmuştu da, iştiyak çeken, özlem içinde kıvranan âşıkı sevgilisine kavuşturmuştu.

120 • O saf âşık, sevgilisini yalnız görünce, hemen onu kucaklamak ve öpmek istedi.

382

• O güzel ona; "Küstahlık etme, edebini takın, aklını başına al!" diye bağırdı.

• Âşık; "Yapayalnızız." dedi, "Kimsecikler yok, su akıp durmada, bir de benim gibi bir susamış var.

• Burada rüzgârdan başka kımıldayan yok. Kim var? Bu açılıp saçılmaya engel olan kim?" dedi.

• Sevgilisi; "Ey deli âşık!" dedi. "Sen gerçekten ahmakmışsın. Akıllı olanlardan işitmedin mi ki;

125 • 'Rüzgârı esiyor görünce bil ki, burada bir de onu kımıldatan, estiren biri var.' demişlerdir.

225 • Ben seninle görüşmeden, buluşmadan önce de, senin güzel yüzlü, fakat kötü huylu olduğunu biliyordum.

• Ben senin seninle buluşmadan evvel de kötülüğe alışmış, kötülükte ayak direyen bir inatçı olduğunu bilirdim.

228 • Sen beni çobansız bir kuzu gibi gördün de, beni gözleyen, koruyan yok sandın. Beni Allâh gözetmektedir.

• Âşıklar bakılmaması gereken yere bakarlar, yâni Hakk'ı bırakır da fânî güzellere gönül verirlerse, derde düşerler. O dert yüzünden de ağlarlar, inlerler.

232 • Ben bir kuzu ve oğlaktan da aşağı mıyım ki, arkamda bekçilik ve koruyuculuk eden bir çoban bulunmasın?

• Bir bekçim ve bir koruyucum var ki, pâdişahlık ona yaraşır. Bana esip gelen rüzgârı ceza mıdır, lutuf mudur, ancak o bilir.[509]

509 Bu beyitte ve bundan sonraki beyitte; Bakara Sûresi'nin 74. ve İbrahim Sûresi'nin 42. âyetlerine işaret vardır. Lutfen o âyetleri okuyunuz.

• O her şeyi bilen Rabbim, bana doğru esip gelen rüzgârın soğuk mu, sıcak mı, olduğundan bilgisiz değildir.

235 • Şehvetli, azgın nefis Hakk'a karşı sağırdır, kördür. Ben de gönül gözümle senin körlüğünü ta uzaklardan görmüştüm.

• Onun için de sekiz seneden beri seni, hiç sormadım, aramadım. Çünkü senin kat kat gafletle, bilgisizlikle dolu olduğunu gördüm.

301 • Senin gönül gözün kapalı olduğu için, Hakk nûrundan uzak düşmüşe benziyorsun. Çünkü burnunu günah pisliğine sokuyorsun.

383

• Ayrılıktan ötürü yanağın solmuş, yüzün sararmış. Ama sen kendin sararmış yapraksın; olmamış, olgunlaşmamış bir meyvesin.

303• Tencere ateşin dumanından kapkara olduğu halde, içindeki et kartlığı yüzünden çiğ kalmış, öylece duruyor. Yâni, ey âşık, sen aşk, ateşi ile iyice kaynamışsın ama, huyundaki hamlık sebebi ile hala pişmemişsin.

• Seni tam sekiz sene ayrılık ateşinde kaynattığım halde, hamlığın eksilmedi, münafıklığın gitmedi."

306• Âşık dedi ki: "Ben seni uysal mısın, temiz bir hanım mısın diye denedim; bu yüzden bana çıkışma.

• Ben seni denemeden de biliyordum ama, bir şeyden haber alış, o şeyi apaçık görüşe benzer mi?

• Sen bilinen, tanınan bir güzellik güneşisin. Ben o güneşi denemeye kalkıştı isem ona ne ziyân var?

• Sen bensin, benden ibâretsin. Ben her gün kârda mıyım, ziyânda mıyım diye kendimi sınamadayım.

310• Hakîkat düşmanları, onlardan mûcizeler meydana gelsin diye peygamberleri sınadılar.

• Ey güzel gözlerinden kem gözler uzak olasıca sevgili! Ben senin güzel yüzündeki nûr ile kendi gözümü sınadım.

• Bu dünya bir harabeye, bir yıkık yere benzer. Sen onun içindeki defîne gibisin. Definede seni aramaya kalktımsa bana incinme.

• Ben her zaman senin namusundan, iffetinden düşmanlara bahsetmek için laf edeyim diye küstahlıklarda bulundum.

• İstedim ki, dilim senin adını anarken, göz de sende gördüğü doğruluğa, namusa şahid olsun.

315 • Saygı yolunu vurdumsa, sana hürmette kusur ettimse, ey ay yüzlü sevgili, kılıç ve kefenle önüne geldim.

• Benim başımı ve ayağımı kendi ellerinle kes de, beni başkasına öldürtme. Çünkü ben bu ele aidim, başkasına değil.

• Yine ayrılıktan ve beni tekrar uzaklaştırmaktan bahsediyorsun, etme eyleme, ne dilersen yap da bunu yapma."

• Âşıka karşılık vermek üzere, sevgili ağzını açtı, dedi ki: "Ey kurnaz hileci, bizce senin halin gün gibi aydınlık ama, sence gece.

• Bu kapkara hileleri, adâlet gününde gözü açık olanların önüne ne diye getirirsin?

384

• Gönlündeki hilelerin, düzenlerin hepsi de bizim önümüzde.. Bize karşı rezil ve rüsvay olmada.. Hepsini de gün gibi görüp duruyoruz.

• Biz kulumuza acıdığımız için, onları örtüyorsak, sen de yüzsüzlüğü, hayasızlığı hadden aşırıyorsun.

• Ey soysuz! Özür dilemeyi babandan öğrensene. Âdem baban suç işleyince, hemen özür dileme, suçu kendi üstüne alma yoluna gitti. Kendini alçalttı.

325 • O sırları bilenin gücünü gördü de, iki ayağının üstünde durdu. Suçunun bağışlanmasını niyâz etti.

• Gam ve keder gölünün üstüne oturdu. Bahaneler bulup, daldan dala sıçramadı.

• Önünde ve arkasında azap meleklerini görünce; 'Rabbimiz, biz gerçekten de kendimize zulmettik.' dedi.

346. Ey âşık! Senin de suçun meydana çıktı. Artık suyu, yağı; yâni hile ve kurnazlığı bırak da, kırık ve dökük; harap bir hale gel.

352. Senin gibi benliğe kapılmış bir kişinin, benim gibi bir dostu imtihana kalkışması, denemesi doğru olur mu?"

Dünyada "mutlak olarak kötü" diye bir şey yoktur.

65 • Dünyada mutlak olarak kötülük yoktur. Şunu iyi bil ki: Kötü de, kötülük de nisbîdir, herkese göre değişir[510].

[510] Aslında bütün varlıklar, ilâhî isimlerin tecellîsine mazhar oldukları için birbirine zıt olan o isimlerin gösterdiği yollarda yaşarlar. Sözleri, işleri, huyları güzel olan kişiler, Allâh'ın Cemal, Hadî, Muizz (=izzet veren) isimlerim yaşarlar. Bunun zıttı olan yâni halleri, yaptıkları işler kötü olan sapıklar, zâlimler Hakk'ın Mudili, Celâl, Muzill (=zillete düşüren, hor ve hakîr eden) isimlerinin mazharıdırlar. Böylece bütün insanların yaptıkları işler, ilâhî isimlerin çeşitlerine göre bir şekil almıştır, ilâhî zâtı, çeşitli sıfatlarla donatan hikmet, onların o yolu tutmalarını gerektirmiştir. İbn Farız hazretleri Kasîde-i Taiyye'sinin şu 744 numaralı beytinde bu hakîkati bildirmiştir:

"Halkın yaratılması boş yere değildir. Yaptıkları işler doğru olmasa bile bunda bir hikmet vardır." Kur'ân-ı Kerîm'de Müminûn Sûresi'nin şu meâldeki 115. âyeti de bu konuya temas eder: "Bizim sizi boş yere bir oyun ve eğlence olarak yarattığımızı mı sandınız!" Yine Kur'ân-ı Kerîm'de Kıyâmet Sûresi'nin 36. âyeti de bu konuyu hatırlatır: "İnsan başıboş bırakılacağını mı sanır!"

385

66 • Dünyada hiç bir zehir, hiç bir şeker yoktur ki, birine ayak, öbürüne ayak bağı olmasın.

• Birine ayaktır, öbürüne ayak bağı; birine zehirdir, öbürüne sanki şeker.

• Yılanların zehri, yılanlara hayattır. Fakat insana nisbetle ölüm.

• Deniz suda yaşayan mahlûklara sanki bağ, bahçedir. Fakat karada yaşayanlara ölümdür.

70 • Ey gerçeği öğrenmek isteyen çalışkan er! Bu nisbeti, bu karşılaştırmaları birden al bine kadar say.

• Her hangi bir kişi, mesela Zeyd, birine göre şeytandır. Başka birine göre ise pâdişahtır. Sultandır.

• Birisi; "Zeyd pek doğrudur. Namuslu, üstün bir müslümandır." der. Öbürü; "Zeyd gebertilecek bir kâfirdir." diye konuşur.

• Zeyd bir kişidir ama, biri için öyledir. Şuna ise tamamıyla zahmettir. Tamamıyla ziyândır.

• Zeyd'in sana şeker gibi olmasını istersen, sen de ona, onu sevenlerin gözü ile bak.

75 • Sen de bir güzele kendi gözünle bakma. Arzu edilen, istenen kişiyi isteyenlerin, sevenlerin gözleri ile gör.

• O güzel gözlüye karşı, sen kendi gözünü kapa. Ona âşık olanların gözlerinden eğreti bir göz al da onunla bak.[511]

[511] Mecnûn'a; "Leylâ senin sevgine değecek kadar güzel bir hanım değil, çirkin, kara kuru bir şey." dediler. Mecnûn; "Leylâ'yı siz benim gözümle görünüz. O eşsiz bir güzel, dünyada onun kadar güzel biri olamaz." dedi.

• Ve hattâ gözü, bakışı o güzelin kendisinden al da, onun yüzüne, onun gözü ile bak.[512]

[512] Mehmed Akif merhum;
"Beşerin taptığı bir kendisinin heykelidir.
Lakin ilanı edilmez bu acayip aşkın."

• Böyle bak da, doymaktan da, usanmaktan da emin ol. Bu sebepledir ki azîz Peygamberimiz; "Kim Allâh için olursa, Allâh da onun için olur." diye buyurmuştur.[513]

[513] *Keşfu'l-Esrar'dan* alınan hadîs-i şerîfin mânâsı şöyle: "Kim kendini Allâh'a verirse, Allâh da lutfu ile, keremi ile onun yardımcısı olur."

386

• Cenâb-ı Hakk buyurdu ki: "Bana nafile ibâdetlerle yaklaşan kulumun gözü, eli, kalbi ben olurum da, böylece onun saadeti, mutluluğu felâketten kurtulur.[514]

[514] Bu beyitte şu kudsî hadîse işaret vardır: "Kulum, farzlardan başka nafile ibâdetlerle bana öyle yaklaşır ki, ben onun gözü olurum benimle görür, kulağı olurum benimle işitir, eli olurum benimle iş görür."

80. Kötü, istenmez bir şey bile olsa seni sevgiliye götürürse, o şey sevimlidir, güzeldir.

Vaaza başlayınca zâlimlere, merhametsizlere, imansızlara hayır duâda bulunan vaiz.

81 • Bir vaiz vardı. Vaaz etmek için kürsüye çıkınca, yol kesici eşkiyaya duâ ederdi.

• Elini kaldırır; "Yâ Rabbi!" derdi. "Kötülere, bozguncülara, eşkiyaya merhamet et. Onlara acı.

• Hayır sahipleri ile alay edenlerin hepsine, bütün kâfir gönüllülere, kiliselerde, mânâstırlarda bulunanlara sen merhamet et."

• O temiz kişilere, iyi huylu insanlara duâ etmezdi. Pis, ahlaksız, kötü kişilerden başkalarına hayır duâda bulunmazdı.

85 • Ona dediler ki: "Senin bu duâların alışılmış, işitilmiş duâlar değildir. Sapıklara hayır duâda bulunmak, büyüklük, asalet değildir.

• Vaiz dedi ki: "Ben onlardan iyilik gördüğüm için haklarında hayır duâda bulunmayı adet edinmişimdir.

• Onlar, bana karşı o kadar kötülüklerde bulundular. O kadar zulümler ve cefâlar ettiler ki, sonunda beni serden kurtardılar, hayra ulaştırdılar.

• Ben ne vakit dünyaya yöneldimse, dünya işlerine candan bağlandımsa, onlardan dayaklar yedim, eziyetlere uğradım, yaralar aldım.

• Yediğim dayaklardan, uğradığım belalardan, hakaretlerden Allâh'a sığınmaya, yalvarmaya başladım, böylece o kurt gibi zâlimler, beni doğru yola, Hakk yoluna getirdiler."

90 • Ey akıllı kişi, onlar benim doğru yolu bulmama sebep oldukları için, haklarında hayırlı duâlarda bulunmak boynumun borcu oldu.

387

Hakîkatte her düşman, bizim için bir dosttur.

91 • Kul, dertlerden, uğradığı zulümlerden, başına gelen belalardan, aldığı yaralardan sızlanır, feryad eder. Hastalıkların getirdiği ağrılardan, sızılardan Cenâb-ı Hakk'a yüzlerce şikâyette bulunur.

• Cenâb-ı Hakk da buyurur ki: Ağrı, sızı, dert, zahmet sonunda seni yalvaran, yakaran bir kul etti. Seni gafletten uyandırdı. Doğru yola düşürdü.

• Sen ağrıdan, sızıdan değil, asıl senin yolunu kesenden, seni bizim kapımızdan uzaklaştıran çeşitli nimetlerden, zenginlikten şikâyet et.

• Hakîkatte her düşman senin ilacın, kimyandır. Onun kötülüğü, zulmü seni faydalandırır. Seni içine kapanmaya, gönlünü bulmaya, "Aman Allâh'ım!" demeye zorlar.

95 • Bu yüzdendir ki, sen onun şerrinden ve zulmünden kaçar, yalnızlığa sığınırsın; Allâh'ın lutfundan yardım dilersin.

• Hakîkatte senin en yakın dostların, senin en belalı düşmanlarındır. Çünkü dostların tatlı dilleri ile seni oyalarlar. Hakk'tan uzak düşürürler.[515]

[515] Büyük mütefekkir, büyük şair Şirazlı Şeyh Sâdi hazretleri *Gülistan* adlı kitabının "Susmanın Faideleri"ne ait IV. bölümünde der ki:

"Dostların konuşmalarından azap çekerim, çünkü onlar, çirkin huylarımı güzel gösterirler. Kusurumu hüner ve olgunluk sanırlar, dikenimi gül ve yasemin yaparlar. Nerede o pervasız, küstah düşmanlar ki bana, benim ayıbımı, kusurumu gösterirler. Hatalarımı çekinmeden yüzüme vururlar."

• Hani porsuk adlı bir hayvan vardır. Dayak yedikçe şişmanlar, semirir. Dayak yedikçe daha iyileşir, sopa vuruldukça daha semirir.

• Müminin canı da porsuk gibidir. Hastalık, dert, mihnet ve izdıraplarla kuvvetlenir, semirir.

100 • Bu sebepledir ki peygamberler, dünyada yaşayan bütün insanlardan daha fazla zahmetlere düştüler, ızdıraplara katlandılar.[516]

[516] Nefsin acz ve ızdırap içinde bulunması, rûhun kuvvetlenmesine ve yükselmesine sebep olduğu için, peygamberler, velîler gibi büyüklerin hepsi de ibtilaya maruz kalmışlardır. Bir hadîste şöyle buyrulmuştur: "Belanın en şiddetlisi önce peygamberlere, sonra velîlere, sonra mânevî derecesine göre sair halka gelir." Hz. Mevlânâ da *Dîvan-ı Kebîrin* VI. cildinin 2675 numaralı şiirinde;

"Gamdan, ızdıraptan daha tatlı, daha mübârek bir şey olamaz. Karşılığı sonsuzdur." diye buyurmuştur.

• Onların başlarına gelen izdıraplara, belalara başkaları katlanamadıkları için, peygamberlerin canları bütün insanların canlarından daha üstün, daha büyük bir hale geldi.

102**.** Hayvan derisi, terbiye gördüğü sıralarda acı ilaçlarla belalar çeker, dertlere uğrar, ızdıraplara katlanır da sonunda "Taif derisi" gibi hoş bir hale gelir.

• Eğer onu o acı, o keskin ilaçlarla terbiye etmeselerdi, pis halde kalır, fena halde kokar dururdu.

• Sen de şu insan denilen mahlûku tabaklanmamış, terbiye edilmemiş, rutubetten nem kapmış, çirkinleşmiş, ağır kokulu, ham bir deri gibi bil.

105 • Sen ona, keskin ve acı ilaçları bolca sür de temizlensin, arınsın, güzel ve parlak bir hale gelsin.

• Bu acılara katlanmaya, yâni Allâh'tan dert istemeye gücün yetmiyorsa, sen istemeden Allâh sana bir dert, bir musîbet, bir ağrı sızı verirse, hiç olmazsa buna râzı ol. Ses çıkarma, şikâyet etme.[517]

[517] Bu sebepledir ki ârifler, dertten beladan şikâyet değil de, daha fazlasını isterler. Nitekim büyük şair Fuzulî Cenâb-ı Hakk'a yalvarırken:

"Az eyleme inâyetini ehl-i dertten,
Yâni ki; çok belalara kıl mübtela beni." buyurmuştur.

• Çünkü dosttan gelen belâ, musîbet sizi temizler, onun bilgisi sizin tedbîrlerinizden üstündür.

• Belaya uğrayan kişi onda safa görecek olursa, o belâ ona hoş gelir. Bir hastayı iyileştiren acı ilaç da hastaya tatlı gelir.[518]

[518] Başka bir şair de:
"Yarin cefâsı; cümle safadır, cefâ değil
Yari cefâ eder diyen ehl-i vefâ değil."

• Cenâb-ı Hakk'ın verdiği belalara, musîbetlere mağlup olduğu, yenildiği halde, kendini galip görür de; "Ey benim güvendiğim kişiler, beni öldürün." diye söylenir.[519]

[519] Nefsin zayıf olması rûhu kuvvetlendirdiği için, ârif nefsin zaafını yumn-i kuvvet görür. Hallac-ı Mansûr gibi; "Dostlar, beni öldürün, çünkü benim ebedî hayatım ölümümdedir." der.

Birinin Îsâ(a.s.)'dan;

“Dünyada bütün güç işlerin en gücü nedir?” diye sorması.

113 • Akıllı adamın biri, Hz. Îsâ’ya; “Varlık âleminde her şeyden daha güç, daha zor ne vardır?” diye sordu.

• Hz. Îsâ buyurdu ki: “Ey can, her şeyden güç, Allâh’ın gazabıdır. Çünkü o gazaptan cehennem bile su gibi titrer durur.”

115 • Adam; “Peki!” dedi, “Allâh’ın gazabından nasıl eman bulmalı?” deyince, Hz. Îsâ; “Kızdığın zaman kızgınlığını yenmekle.” cevâbını verdi.[520]

[520] Bir kudsî hadîste buyrulmuştur ki: “Ey ademoğlu, hiddete kapıldığın zaman beni hatırla, ben de gazaba geldiğim vakit seni hatırlayayım.”

• Kötü kişi, kızgınlık madenidir. Onun çirkin öfkesi, canavarları bile geride bırakır.

• O hünersiz kişi, huyundan vazgeçmedikçe, Allâh’ın rahmetinden nasıl ümitli olur?

• Her ne kadar, onların varlığı da (Hakk yarattığı için) bu âleme lazım ise de, bu sözü söylemek, onları büsbütün sapıklığa düşürmektir.

Rüzgârlar kendiliklerinden esmezler, onları kımıldatan ve estiren biri var.

126 • Hakk’ın tasarruf ve tedbîr yelpazesi, o rüzgâra dokunur, onu estirir durur.

• Rüzgârın, buyruğumuz altına giren bir cüz’ü bile, yelpazeyi sallamadıkça kımıldamaz, esmez.

• Ey aptal adam! Bu çok hafif esinti bile sen ve yelpazen olmaksızın esmez, meydana gelmez.

• Dudaktan çıkan hafif nefes rüzgârının bile esmesi, rûhun ve bedenin emrine tabidir.

390

130 • O nefesle bazen birisini över, birisine haber yollarsın, bazen de birini kınar, aleyhinde bulunur, söversin.

• Bunları gör de, öteki rüzgârların hallerini anla; akıllı olanlar, cüz’ü de küll’ü görürler.

• Allâh, rüzgârı bazen hoş kokulu, bahar rüzgârı yapar. Bazen de kış gelince, ondan o güzelliği alıverir.

• Allâh, rüzgârı Ad kavmine kasırga yapar. Hûd(a.s.)’a ise onu güzel kokulu bir halde estirir.

• Allâh, bir rüzgârı Sam yeli gibi zehirli bir hale getirir. Sabânın, seher yelinin esmesini de mübârek ve latîf kılar.

135 • Her rüzgârı ona kıyas edesin diye, Allâh sana da hafif bir nefes yeli ihsân etti, verdi.

• Nefes, lutufsuz, kahırsız söz haline gelmez. Bu söz ise bazı insanlara baldır, bazılarına ise zehir.

• Yelpaze sıcaktan rahatsız olan insanı rahatlatmak için sallanır. Fakat o sallanış kara sinekleri, sivrisinekleri kahreder.

• O halde Allâh’ın takdir yelpazesi, nasıl olur da imtihanlarla, ibtilalarla dolu olmaz?

• Mâdem ki cüz’î olan yelpaze ve nefes rüzgârı bile, ya bir şeyi bozmak veya bir şeyi düzene koymak için esmekte..

140. Ya bu poyraz, bu lodos, bu seher, bu batı rüzgârı nasıl olur da lutuflardan, nimetlerden, ihsânlardan uzak bulunur?

• Bir anbardan alınmış bir avuç buğdaya bak. O anbardaki buğdayların hepsinin, o avucundaki gibi olduğunu anla.

• Gökyüzünün, rüzgâr burcundan esip gelen bütün rüzgârlar, o rüzgâr koparanın yelpazesi sallanmadan, yâni Allâh'ın irâdesi olmadan nasıl eser!

• Harman başında dane savurmak için çiftçiler, Allâh'tan rüzgâr isterler.

• Evet buğday samandan ayrılsın da, ya anbara Yâhut kör kuyulara konsun diye rüzgâr isterler.

145 • Rüzgârın esmesi gecikince, bütün çiftçilerin Hakk'a yalvardıklarını, duâ ettiklerini görürsün.

• Doğum zamanında da böyledir. O doğum yeli, o doğum sancısı gelmezse; "Aman ya Rabbi, sen imdad eyle!" diye sesler gelmeye başlar.

• Eğer yeli Allâh'ın estirdiğini insanlar bilmeselerdi, ona niçin yalvarsınlar?

391

• Gemide bulunanlar da uygun rüzgârlar isterler. Hepsi de o rüzgârı Allâh'tan dilerler.

152 • Şunu herkes iyiden iyiye biliyor ki, rüzgârları âlemlerin Rabbi olan Allâh gönderiyor.

• Şu halde her aklı başında olan, iyiden iyiye düşünür de bilir ki: Her hareket edenin bir hareket ettiricisi var. Yâni her oynayan şeyin bir oynatıcısı var.

• Eğer sen o oynatanı gözünle görmüyorsan da, eserlerini açığa vurduğunu gör; onun varlığını anla.

155 • Beden de, can ile kımıldadığı halde, sen canı görmüyorsun ama, bedenin hareket ettiğinden ötürü, onun varlığını anlıyorsun.

Karısını bir yabancı erkek ile yakalayan sûfi.

158 • Sufînin biri, gündüz evine geldi. Evin bir kapısı vardı. Yâni savuşacak başka bir kapısı yoktu. İçerde karısı bir kunduracı ile beraberdi.

• Kadın nefsinin hilelerine uymuş, bir kunduracıya kul köle kesilmişti. O bir göz evde, o tek odada sevgilisi ile buluşmuştu.

160 • Kuşluk vakti sûfi gelip de hızlı hızlı kapıyı çalınca, ikisi de şaşırdı. Çünkü ne, bir hileye baş vurmak imkanı, ne de kaçıp kurtulma yolu vardı.

• Sûfînin o vakitlerde dükkanını bırakıp eve gelmek hiç adeti değildi.

• O, karısının bazı davranışlarından şüphelenmiş, onu kontrol için o gün vakitsiz olarak eve gelmişti.

• Kocasının hiç bir vakit, işini bırakıp da eve geleceğini kadın tahmin etmiyordu. Bu yüzden onun içi rahattı.

• Onun bu itimat ve kıyası, kazâ ve kader yüzünden doğru çıkmadı. Allâh suçları örter ama, gereken cezayı da verir.

165 • Bir kötülük edince, bir günah işleyince, ondan kork; çünkü kötülük ekilen bir tohumdur. Allâh onu yeşertir, meydana çıkarır.

• Bir kaç zaman, belki yaptığına pişman olur, utanırsın diye, o günahı örter, gizler.

• Hz. Ömer halife olduğu zamanlarda, bir hırsızı cellada, ceza memuruna verdi.

392

• Hırsız; "Ey emîr!" diye bağırdı. "Ben bu suçu ilk defa işledim."

• Hz. Ömer; "Haşa." dedi, "Allâh ilk suçta kahrını yağdırmaz, ceza vermez."

170. Allâh, üstün lutfunu belirtmek için, defalarca suçu örter, sonunda adaletini göstermek için cezalandırır.

• Böylece de, her iki şifâlının meydana çıkmasını, lutfunun müjdeleyici, kahrının da korkutucu olmasını sağlar.

• Kadın defalarca bu kötülüğü işlemiş, kocasını aldatmıştı da, böylece, bu kötü iş onun kolayına gelmeye başlamıştı.

• Zayıf akıllı, düşünemiyordu ki, su testisi her zaman ırmaktan sağlam dönmez.

• Fakat bu defa ilâhî kazâ onları, ölüm, münafığı nasıl sımsıkı yakalarsa öyle yakalamıştı.[521]

[521] Ani ölüm mümin için hayırlıdır. Çünkü o her vakit tevbe ve istiğfar halindedir. Ve ölüme hazır bulunur. Münafık olan kişiye anî ölüm felâkettir. Çünkü hazırlığı yoktur. Bu sebeple daima günahlardan tövbe ve istiğfar etmeli, yarın ederim diye geciktirmemelidir. Bir hadîs-i şerifte şöyle buyurulmuştur: “Yarın iyi işler yaparım, öbür gün tövbe ederim, diyen helak olmuştur,” (Zümer Sûresi 54. âyete işaret var.)

175 • Münafığa anî ölüm gelince, onun için ne kurtuluş yolu, ne kurtaracak bir arkadaşı, ne de eman vardır. Can alıcı melek de onun canına el uzatmıştır.

• Kadın da kendilerine safa yurdu iken, birdenbire cefâ yurdu kesilen o odada oynaşı ile bu belaya uğradı da âdetâ ikisi de kuruyup kaldılar.

• Sûfi gönlünden; “Ey kâfirler!” diyordu. “Size kin güdüyorum ama, biraz daha sabredeyim.

• Bir müddet bilmemezlikten geleyim de, herkes bu çan sesini duymasın. Yanî herkes bu rezaleti bilmesin.” diyordu.

182 • O evde, kadının adamı gizleyeceği ne bir kovuk vardı, ne de bir aralık, ne de yüksek bir yer.

• Ne bir tandır vardı ki; oynaşını orada gizlesin, ne de bir çuval vardı ki; önüne çeksin de onu perde yapsın.

186 • Kadın hemen kendi çarşafını adamın üstüne attı. Erkeği kadın kılığına soktuktan sonra kapıyı açtı.

• Fakat çarşafın altındakinin erkek olduğu, oluk üstündeki deve gibi besbelli idi. Adam rezil olmuş gitmişti.

393

• Sûfi onu görünce şaşırdı da; “Bu nedir? Ben bunu asla görmemiştim. Bu kimdir?” diye söylendi.

• Kadın; “Şehrin ileri gelenlerinden bir hanımdır. Malı, mülkü, bahtı, devleti var.” diye cevap verdi.

• Yabancı biri bilmeden girivermesin diye kapıyı kapamıştım.”

190 • Sûfi; “Hanımın bir isteği var mı? Arzusunu canla başla yerine getirmeye hazırım.” dedi.

• Karısı; “Bize akraba olmak istiyor, iyi bir hanım görünüyor ama, içinin nasıl olduğunu Allâh bilir?

• Kızımızı habersizce görmek istedi ama; ‘Kız..

• Nasıl olursa olsun, ben onu candan, gönülden gelinliğe kabul edeceğim.’ dedi.

• Bir oğlu var, şehirde benzeri yok. Güzel, yakışıklı, zeki; işi, kazancı da yerinde.”

195 • Sûfi; “Biz fakir, yoksul kişileriz. Halimiz perişan, elimiz dar. Hanımın ailesi ise mal ve mülk sâhibidir.

• Evlenmede eşitlik şarttır. Kapı kanadının biri ağaçtan, biri fil dişinden.

• Nikahta eşitlik gerek. Yoksa sıkıntı başlar. Geçim olmaz.” dedi.

• Kadın dedi ki: “Ben de bu özürleri söyledim, ‘Bu iş olmaz.’ dedim. O hanım ‘Hayır’ dedi. ‘Ben çeyiz arayanlardan değilim.

• Biz mala altına doymuşuz. Zenginlikten usanmışız. Bizde halk gibi hırsa düşmek, para, pul, mal ve mülk toplamaya kalkışmak yok.

200 • Bizim istediğimiz şey, kapalılık, iffet, temizlik, durgunluk, iki dünyada da kurtuluş bunlarla olur.'"

• Sûfi yine fakirliklerini, yoksulluklarını söyledi. Özürler getirdi. Gizli kalmaması için bunları tekrar tekrar anlattı.

• Kadın; "Ben de tekrar tekrar söyledim, çeyizimiz olmadığını iyice anlattım." dedi.

• "Fakat onun inancı dağdan bile kuvvetli, yüzlerce yoksulluk olsa şikâyeti yok.

• 'Benim tek istediğim şey namustur. Sizden dilediğim doğruluktur, himmettir.' deyip duruyor."

205 • Sûfi dedi ki: "Zaten çeyizimizi, malımızı, mülkümüzü açıkça gördü. Hala da açık olarak görüyor.

394

• Ancak bir kişinin barınacağı daracık bir ev, öyle dar bir evimiz var ki, orada bir iğne bile gizli kalmaz.

• Hele kapalı olduğumuzu, namusumuzu, iffetimizi, dine bağlılığımızı o bizden daha iyi biliyor.

• Kapalılığımızı, namuslu oluşumuzu önünde de sonunda da bizden daha iyi biliyor.

• Biz yoksuluz. Kızımızın çeyizi, hizmetçisi yoktur; ama iffeti, doğruluğu temizliği vardır.

2l0 • Kızın namuslu olduğunu anlatmak babaya şart değildir. Zaten bu hâl aydın bir gün gibi meydanda, görünüyor."

Allâh'a Semî' (=işiten), Basîr (=gören) demekteki maksat.

215 • Cenâb-ı Hakk, görüşü her an seni korkutucu olsun diye, kendisine "Basîr" (=her şeyi çok iyi gören) dedi.

• Çirkin ve kötü sözlerden dudaklarını kapatasın diye, kendisine "Semî"' (=her şeyi çok iyi işiten) dedi[522].

[522] Bu beyitte Yûnus Sûresi'nin şu meâldeki 61. âyetine işaret var: "Ne yerde, ne gökte zerre ağırlığında bir şey Rabbimden uzak ve gizli kalmaz." **Hz.** Mevlânâ, *Dîvan-ı Kebîr'in* I. cildinin 188 numaralı şiirinde aynen şöyle buyurur:

"Burada gizli birisi var. Kendini yalnız sanma, onun kulağı pek hassastır. Her şeyi çok iyi işitir. Sakın kötü söz söyleme."

• Korkasın da fesat çıkarmayasın, bozgunculuğa ait şeyler düşünmeyesin diye, Allâh kendisine "Alîm" (=her şeyi çok iyi bilen) dedi.

• Bu adlar, bizim adlarımız gibi Cenâb-ı Hakk'a verilmiş adlar değildir. Çünkü zenciye de kâfûr adını korlar.[523]

[523] Zenciye verilen kâfûr, o zencinin adı olur, sıfatı olmaz. Allâh'ın adları öyle değildir. Allâh'ın 99 güzel isimlerinden bir tanesi onun İsm-i Azam'ı, Hakk'ın en büyük adı olup, diğerleri onun sıfatlarıdır.

• Allâh'ın isimleri, sıfatlardan meydana gelmiştir. Allâh'ın sıfatları ise kadîmdir. Yâni önüne ön yoktur, "îllet-i ula" örneği gibi saçma, sakat bir şey değildir.

395

220 • Öyle olmasaydı, sağıra "duyan", köre "ziyâ-aydın" adları verilmesi gibi alay olur, maskaralık sayılırdı.

• Utanmaz, hayasız birine; "Mahcûb" (=utangaç), çirkin ve kara yüzlü birine; "Sabîh" (=güzel) adı, tanımak için rastgele konmuş adlardır.[524]

[524] İnsanlara konan adlarda mânâ düşünülmez. O adı yaşayıp yaşamadığı hesaba katılmaz. Zayıf, çelimsiz bir kişiye "Arslan" adı konulabiliyor. Bu beyitte şu hadîse işaret var:

"Hakîkatte Rabbiniz haya ve kerem sâhibidir. Bir kul ona karşı ellerini kaldırıp duâ edince, o elleri boş bırakmaktan, yâni kulun istediğini vermemekten haya eder."

• Yeni doğmuş küçük bir çocuğa; "Hacı", yâhut soyunda var diye;

"Gazi" lakabını korsun.

• Bu adları, bu lakapları övmek için korlarsa, konulan kişilerde de o sıfatlar yoksa bu adlar, doğru konulmuş olmaz.

• Bu hâl, alay etmek, maskaralıkta bulunmaktır. Yâhut da deliliktir. Cenâb-ı Hakk'ın zâtı, zâlimlerin söylediklerinden, ona isnad ettiklerinden pak ve münezzehtir.[525]

[525] Allâh'ın güzel isimlerinden her biri, Allâh'ın sıfatlarından birini bildirir.

Dünya külhan gibidir;
takva, Allâh'tan çekinmek ve korkmak da hamama benzer.

238 • Dünya istekleri, nefsanî arzular, hamamların ısıtılması için odun ve tezek gibi şeylerin yakıldığı yer olan külhana benzer. Dindarlık, takva hamamı; dünya isteklerini, nefsanî arzuları yakarak ısınır, parlar.

• Fakat dindar kişiler, dünya isteklerinin, şehvetlerinin yakıldığı bu külhanda safa ve zevk içindedirler. Çünkü onlar, hamama girmiş, yıkanmış, temizlenmiş, arınmışlardır. Onların külhanda yanacak, kötü huyları kalmamıştır.

240 • Dünya isteklerine, şehvete esir olmuş zenginler, yakmak için külhana, hamamcıya tezek, süprüntü taşıyan hamallar gibidir.

• Cenâb-ı Hakk, takva hamamı ısınsın, kızsın diye zenginlere hırs vermiştir. Onların dünya malı ile gözleri bir türlü doymaz.[526]

[526] "Ahmaklar olmasa, dünya harap olurdu." diye bir söz vardır. Ârif bir şairin şu kıtası bu konuyu açıklar:

"Bir misafirhanedir, dünya-yı dûn,
Anda bir kaşane de, vîrane de,
Bir onulmaz çâresiz sevdâdayım,
Hane yaptırdım misafirhanede."

Evet dünyanın güzel binalarla, süslerle süslenmesi; ahmakların yerinde olmayan hırsları ile olmuştur. Fakat bu hırs ve hevesten Allâh'tan korkanlar yararlanır. Kötü insanların kötülükleri, çirkinlikleri doğurduğu için, onları gören kemâl sahipleri o yollara düşmezler, Allâh'ın emrine daha sıkı yapışırlar, işte takva hamamının ısınması bu demektir.

• Ey Hakk yolunda yürüyen kişi, sen şu külhanı bırak da, hamama git. Külhanı terk etmeyi, hamama girmenin ta kendisi bil.

• Külhanı terk etmeyen, orada kalan kişi, külhanı yakmakla meşgul olan sabırlı ve ihtiyatlı kişinin hizmetçisi gibidir. Ona yakacak taşır, durur.

• Hamama girip yıkananın temizliği, onun tertemiz ve güzel yüzünden belli olur.[527]

[527] Fetih Sûresi'nin 29. âyetinde Hakk'tan çekinen, hayırlı işler yapan, ibâdetle meşgul olan sahabeler hakkında buyrulmuştur ki: "Secde izinden meydana gelen belirtiler onların yüzlerindedir." Gerçek müminlerin yüzlerindeki nûr, hamamda yıkandıkları, temizlendikleri için değildir. Yâhut da fazla secde ettikleri için secdenin bıraktığı bir iz değildir. Gönüllerinin temizliğinin, imanlarının, iç rahatlıklarının yüzlerine vurmuş nûrudur.

245 • Külhandakiler de; yüzlerindeki, elbiselerindeki dumandan, isten, kirli tozdan, kurumdan apaçık anlaşılır.[528]

[528] Rahmân Sûresi'nin 41. âyetinde; "Günahkarlar yüzlerinden tanınacaktır." diye buyrulmuştur. Gerçekten de kötü işler peşinde koşan zavallıların hali yüzlerinden ayırdedilir. Gece gündüz içen alkolik bir adamın yüzüne bakılınca, hemen anlaşılır. Öyle güzel yüzlü hanımlar vardır ki, poker masalarında harcadıkları gecelerin karanlığı yüzlerine düşmüştür. Yorgun ve mutsuzlukları yüzlerinden okunur.

• Kirli işlerle uğraşan günahkarların yüzündeki kirleri görmüyorsan, hiç olmazsa, kokusuna dikkat et. Çünkü koku; gözü görmeyen kişiye değnek olur, yol gösterir.

• Koku da alamıyorsan, onu söze getir, konuştur, yeni sözden eski sırrı anla.

• Altın babası olan külhancı, konuşmaya başlayınca; "Geceye kadar yirmi küfe tezek taşıdım." der.

• Bunun gibi senin mal, para kazanmaya olan hırsın, dünyada ateş gibidir. Onun her alevi yüzlerce ağız açmıştır.

250 • Akla göre bu altın, hırs ateşini alevlendiren hoşa gitmeyen tezek gibidir.

• Ateşten söz eden, yâni sıcaklık veren güneş, hayvan gübresini kurutur, ateşe layık tezek yapar.

• Hırs külhanına yüzlerce kıvılcım düşsün diye, o taşı altın yapan da yine güneştir.

397

• “Zengin oldum, mal mülk topladım.” diyen kişinin sözü de, aslında ‘Bu kadar pislik topladım, taşıdım.” demektir.[529]

[529] Bu beyitler yanlış anlaşılmasın. Kimseye muhtaç olmamak için çalışmak, mal mülk sâhibi olmak bir suç değildir. Bilakis bir meziyettir. Zengin fazla vergi verecektir. Fabrikasında bir çok kişilere iş bulacaktır. Hayırlı işler yapacaktır, “İnsanların hayırlısı, insanlara hayırlı olandır.” hadîsinin sırrına erecektir. Suç olan; dünya malına gönlünde yer vermek, sadaka vermemek, vergi kaçırmak, Allâh’ı unutmak, dinî ve insanî vazifesini yapmamak, paraya tapmaktır. Paranın yeri cüzdandır. Gönül değildir. Merhum Mehmed Emin Yurdakul ne güzel söylemiş:

“Altın sarı bir yılandır, vicdanları ısırır,
Lakin hayat kavgası için bu silaha muhtacız.”

• Bu sözü söyleyen kişi rezil rüsvay olur ama, külhandaki gâfiller bu sözlerle avunurlar, kendilerini zengin olmayanlardan üstün görürler.

255 • “Sen akşama kadar altı kefe tezek taşıdın ama, ben zahmetsizce yirmi küfe taşıdım.” derler.

• Ama dünya hırsı peşinde koşan, külhanda doğup da, temizlik nedir görmeyen, bilmeyen kişiyi misk kokusu incitir, hasta eder.[530]

[530] Karaborsacıların, vicdansızca çok para kazanan tâcirlerin, fabrika sahiplerinin yaptıkları ticaret eşkiyalığı, bundan başka bir şey midir? Onlar da halkı soymakla, topladıkları paralarla oyalanırlar. Tevbe Suresi’nin 35. âyetine işaret vardır. Lutfen ayete bakınız.

Güzel koku satanların çarşısında güzel kokudan, misk kokusundan hastalanan, bayılan debbağın hikâyesi.

257 • Birisi güzel koku satanların çarşısına varınca kendinden geçti, yere düştü, bayıldı.

• İyi huylu, güzel kokular satanlardan gelen ıtır kokusu, adamın başını döndürdü, olduğu yere düşüp kaldı.

• Tam yarım gün yol geçidinde hiç bir şeyden haberi olmaksızın bir leş gibi yattı kaldı.

260• O zaman halk onun başına toplandı, derdine derman aramaya başladı.

• Birisi elini onun kalbine götürüyor, atıp atmadığını anlamak istiyordu. Öbürü yüzüne gül suyu serpiyordu.

• Gül suyu serpen bilmiyordu ki, onun başına ne geldi ise gül suyundan geldi.

398

• Biri ellerini, başını ovalamada idi. Öteki ateşi düşsün diye ıslanmış saman getirip göğsüne sürüyordu.

• Birisi öd ağacı ile şekeri karıştırıp tütsülüyordu. Bir başkası elbisesini soyup onu hafifletiyordu.

265 • Başka birisi nasıl atıyor diye nabzını tutuyordu. Bir başkası da eğilmiş ağzını kokluyordu.

• Şarap mı içmiş, esrar mı çekmiş, afyon mu yutmuş anlamak istiyordu. Halk onun kendinden geçişi yüzünden şaşırıp kalmıştı.

• Derken; “Filan kişi misk yağcılar çarşısında baygın düştü, yatıyor.” diye yakınlarına haber yolladılar.

• Neden kendinden geçti, ne oldu da leğeni damdan düştü, yâni rezîl ve perişan oldu; kimse bilmiyordu.

• O düşüp bayılan debbağın gürbüz, anlayışlı bir erkek kardeşi vardı. Hemen koşa koşa geldi.

270 • Yeni içinde bir parça köpek pisliği vardı. Halkı yararak kardeşinin başı ucuna geldi.

• "Ben onun neden bayıldığını biliyorum." dedi. Sebebi bilince iyileştirmek kolaydır.

• Sebep belli olmazsa güçtür. Bu hastalığın ilacı nedir? Bunda yüzlerce ihtimal var.

• Ama sebebini bilirsen, iş kolaylaşır. Sebepleri bilmek bilgisizliği giderir.

• Kendi kendine dedi ki: "Şu köpek pisliğinin kokusu, onun beynine, damarlarına, iliğine kat kat olarak işlemiştir.

275 • Çünkü o rızkını elde etmek için her gün sabahtan akşamlara kadar pisliğe gömülmüş olarak, pis kokular içinde debbağlık yapmaktadır.

• Tıp ilminde üstad sayılan büyük hekîm Calinüs da böyle demiş:

'Hastaya neye alışmış ise, neyi huy edinmişse onu ver.

• Çünkü onun hastalığı, alışkanlığına aykırı şeylerdendir. Bu sebeple hastalığının ilacını, onun alıştığı şeylerde ara.'

• Bu adam da pislik çeke çeke, pislik böceğine dönmüştür. Pislik böceği elbette gül suyundan bayılır.

• Onun ilacı köpek pisliğidir. Çünkü o, ona alışmıştır. Onunla uğraşmayı adet edinmiştir. Huy edinmiştir."

289 • Bayılan debbağın kardeşi vereceği ilacı görmesinler diye hastanın başında toplanmış olanları oradan uzaklaştırdı.

399

290• Gizli bir şey söylüyormuş gibi, başını debbağın kulağına yaklaştırdı. Ve elindeki pislikten, bir parçasını, onun burnuna koydu.

• Debbağın pis beyninin ilacını köpek pisliğinde gördüğü için, onu elinde ezmişti.

• Burnunun içine köpek pisliği konan baygın adam, bir az zaman geçince kımıldamaya başladı. Halk bu hali görünce, "Bu şaşılacak bir efsun." demeye başladı.

• Diyorlardı ki: "Bu adam bir efsun okudu da, baygının kulağına üfledi. Efsun, ölmüş gitmiş adamın imdadına yetişti."

• Mayası bozuk kişilerin kımıldanması, kötülük, günah yüzündendir. Zinadan, bakıştan, göz süzüşten, kaş oynatıştan harekete gelirler.

295 • Öğüt miski, öğüdün hoş kokusu kime fayda vermiyorsa, o muhakkak kötü kokulara alışmıştır.

• Allâh'a şirk koşanlar, ta önceden pislik içinde doğdukları için Cenâb-ı Hakk, onlara "necis" (=pis) dedi. Çünkü onlar, mânevî pislik ve sapıklık içinde doğmuşlardır.[531]

[531] Bu beyitte Tevbe Sûresi'nin şu meâldeki 28. âyetine işaret var: "Allâh'a şirk koşanlar pistir. Bunun için bu yıldan sonra onlar Kâbe'ye yanaşmamalıdır."

• Ta önceden pislik içinde doğan pislik kurdu, hiç mi hiç anber kokusuna alışmaz.

• Ona nûr serpintisi rastlamamıştır. O kabuklar gibi özsüzdür. Gönülden mahrumdur. O tamamıyla bedeni ile yaşamaktadır.[532]

[532] Burada şu hadîse işaret var: "Hakîkaten Allâh, halkı yokluk karanlığından yarattı. Sonra hidâyet nûrundan onların üzerine serpti, kimlere o nûrdan isabet eyledi ise, o kimseler hakîkaten hidâyete erdi. Her kimseye de isabet etmedi ise o kimseler de, hakîkatten uzak sapıklığa düştüler." *(Camiu's-Sagîr,* c. I, s. 58.) Bu hadîsten cebir inancı çıkarılmamalıdır. Maide Sûresi'nin 15-16. âyetlerinde: Kitap ehline nûr, her şeyi beyan eden kitap gönderildiği, Allâh'ın bu sûretle kendi rızâlığını, doğruluk yolunu tutanları hidâyete eriştirdiği bildirilmiştir. Allâhu Teala A'raf Sûresi'nin 157. âyetinde Kur'ân'a "Nûr" demektedir. Bu takdirde hadîsteki karanlık, sapıklık; nûr da Hakk'ın buyruğu olmaktadır.

• Eğer Cenâb-ı Hakk, serptiği nûrdan ona birazcık olsun verseydi. Mısır'da olduğu gibi gübre içinde yumurtadan çıkan civciv gibi olurdu.[533]

[533] Mısır'da tavuk yumurtasını sıcak gübre içine korlar. Günde bir kaç defa çevirirler, üç hafta sonra civciv çıkarmış.

300• Hem de kümeste beslenen, adî tavuk değil de, bilgi, anlayış, irfân kuşu olurdu.[534]

[534] Yâni ilâhî nûr serpintisinden hisse isabet eden, tabiat gübresinde yetişse de aldığı nûr feyzi ile ilim, irfân, akıl ve izan sâhibi olur.

400

Pis şeylerle, temiz şeyler uzlaşmaz.

282 • Ey güvenilir kişiler! Pis şeylerle, temiz şeyler uzlaşmaz. Pislere, temiz şeyler layık değildir.

• Kâfirler, peygamberlere gelen vahiylerin güzel kokusu ile çarpıldılar. Kendilerini kaybettiler de; "Sizin yüzünüzden uğursuzluğa uğradık." diye bağırmaya başladılar.[535]

[535] Yasin Sûresi'nin 18. âyetine işaret var: "Dediler ki: 'Doğrusu biz sizin yüzünüzden uğursuzlandık.'"

• Diyorlardı ki: "Sizin bu sözleriniz, bize zahmet vermede, bizi hasta etmektedir. Sizin öğütlerinizi iyiye yormuyoruz.

285 • Eğer susmaz da, açıkça öğüde başlarsanız, hemen sizi taşlarız.

• Biz aslı olmayan saçma şeylerle semirmiş kişileriz. Kendimizi öğüt dinlemeye alıştırmamışız.

• Bizim gıdamız yalandır, laftır. Olmayacak şeylerdir. Sizin haber verdiğiniz şeyler midemizi bozuyor.

• Siz, bizim hastalığımızı yüz kat daha artırmadasınız. Siz akla ilaç olarak afyon veriyorsunuz."

Kazâ gelince göz kör olur.

330• Bir an bile doğruluk durağından başka bir durakta durma, çünkü insana göz gibi bir lala, bir terbiyeci bulunamaz.

• Gözü görmeyen bir kişi, öğütle temizlense bile, her an sürçer, düşüp pisliğe bulanır.

• Ey adam, sen gözü görmez bir kişi değilsin, fakat kazâ gelince göz görmez olur.

• Gözü gören bir kişinin, kazâ neticesi, bir kuyuya düşmesi için ömürler gerek.

• Fakat kazâ zaten körün yoldaşıdır. Çünkü düşmek onun tabiatıdır, huyudur.

335• O pisliğe düşer de, o kokunun ne olduğunu bilmez. "Bu koku benden mi çıkıyor? Yoksa bir pisliğe bulaşmak eseri mi?" der.

• Birisi köre misk serpse, onu da bir dostun bir lutfu, eseri değil de kendinden bilir.

401

• Şu halde, ey gözleri gören kişi, başındaki parlak iki göz, senin için yüz anadan ve yüz babadan daha faydalıdır.[536]

[536] Hz. Mevlânâ bu cildin 3403 numaralı beytinde şöyle buyurmuştur: "Göz elin ve ayağın kılavuzudur. Basılacak yeri de o görür, basılmayacak, tutulmayacak yeri de."

• Hele gönül gözü yok mu? O, bu baştaki gözden yetmiş kat daha üstündür. Çünkü bu iki duygu gözü, onun nimeti ile geçinmekte, onun harmanından döküntü, başak toplayan fakire benzer.[537]

[537] Gönül gözü, bu başımızda bulunan mezara girdiğimiz zaman yeri toprakla dolacak olan göz değildir. Çünkü bu baş topraktan geldi toprağa girecektir. Mevlânâ, bir *Dîvan-ı Kebîr* beytinde şöyle buyurur. "Sizin iki başınız vardır. Biri dünyaya ait toprak baş, öbürü göğe ait tertemiz, rûhanî baştır."

• Yazıklar olsun ki, tarikat yol kesicileri oturmuşlar, dilime yüzlerce düğüm vurmuşlardır.

340• Ayağı bağlı olan nasıl rahvan gidebilir? Büyük, ağır bir bağdır bu. Beni mazur gör.[538]

[538] Mevlânâ hazretleri bazı anlayışsız kişiler yüzünden hakîkati daha açık söylemediği için bu ve gelecek beyitleri dinleyenlerden özür diliyor ve; "Tarikat düşmanları her tarafta oturmuş olduklarından onların varlığı benim dilimi bağlamıştır. Çünkü yabancılara, bu konulara akıl erdiremeyenlere, hakîkat sırları açıklanamaz." diyor. Nitekim Yûnus Emre hazretleri, devrindeki câhil kişilerden çekinmiş de:

"Derviş Yûnus bu sözü eğri büğrü söyleme,
Seni sîgaya çeken bir Molla Kasım gelir." diye buyurmuştur.

• Ey gönül! Bu söz kırık, dökük bir halde geliyor, çünkü söz incidir. Onları yabancılardan kıskanmak ise, değirmen gibidir. Kıskançlık değirmeni, o hakîkat incilerini kırıp öğütür.

• İnci öğünür, ufalanır da, gözü ağrıyan hastalara sürme olur.

• Ey inci! Kırılıp ezildiğin için, acınma, başına vurma, kırılıp ufalma yüzünden parlayacaksın. Apaydın göz nûru olacaksın...

• İşte böyle, kırık, dökük ve kapalı söylemek gerek. Allâh sonunda onu düzgün ve anlaşılır bir hale sokar. Çünkü Allâh ganîdir.

345• Buğday da başağından ayrıldı, öğünüp, un oldu. Zayi olmadı. Ekmek olarak ekmekçi dükkanına geldi.

• Hz. Âdem'in gerçek oğulları olanlar, babaları gibi: "Rabbimiz, gerçekten de, biz kendimize zulüm ettik." diye söylenirler.

• Sen ihtiyacını anlat; utanmaz, sert yüzlü şeytan gibi delil getirmeyi bı-rak.[539]

[539] Bu beyitlerde **Hz.** Âdem'le şeytanın davranışlarına işaret var. Bilindiği gibi **Hz.** Adem işlediği bir suç yüzünden sorguya çekildiği zaman, o suçu kendi üstüne alarak: "Ey Rabbimiz! Biz nefsimize zulüm ettik." dediği halde, şeytan; "Yâ Rabbi, beni azdırışın hakkı için." diyerek, kendi sapıklığına Allâh'ı sebep göstermişti. Hz. Adem, edebi sebebi ile affedilmiş, şeytan da edepsizliğinden ötürü Hakk'ın dergahından sürülmüş, lanetlenmiş oldu.

402

• Yüzsüzlük şeytanın ayıbını örttü ise, sen de git, mücadeleye giriş, çalış, çabala, sertleş.

350 • Ebû Cehil, Hz. Peygamber(s.a.v.)'den, bu kin güden Oğuz Türk'ü gibi bir mûcize istedi.

• Fakat Allâh'ın siddîki olan Hz. Ebubekir mûcize istemedi. "Bu yüzün sâhibi doğrudan başka bir söz söylemez." diye buyurdu.

Bir Yahudi'nin Hz. Ali'ye; "Eğer Allâh'ın seni koruyacağına güveniyorsan, kendini şu yüksek yapının üstünden aşağı at." demesi; Hz. Alinin de ona cevâbı.

353 • Allâh'ın nasıl büyük görüleceğini ve onun üstün kudretini bilmeyen bir inatçı bir gün Hz. Ali'ye dedi ki:

• "Ey akıllı kişi, sen şimdi pek yüksek bir köşkün üstünde, pek yüksek bir damda bulunuyorsun. Allâh'ın seni nasıl koruyacağını da biliyorsun."

355 • Hz. Ali; "Evet." dedi, "O bizim varlığımızı çocukluğumuzdan beri korur, hem de o, ganîdir."

• Yahudi dedi ki: "Öyle ise Allâh'ın seni koruduğuna güvenerek, kendini damdan aşağı at bakalım.

• Kendini at aşağı da, bana da senin tam inanç sâhibi olduğuna dair bir fikir, bir kanaat gelsin."

• Emîr ona dedi ki: "Sus, defol git de bu küstahlık yüzünden canın belaya uğramasın..

• Bir kulun bir belaya uğrayarak, kendini tehlikeye atarak Allâh'ı imtihana kalkışması kuluna yaraşır mı?

360 • Ey bilgisiz ahmak, bir kul edepsizliği yüzünden Allâh'ı nasıl imtihan etmeye kalkışır?

403

• O imtihan Hakk'a yakışır, çünkü o her an kullarını imtihana çekmektedir.[540]

[540] Mülk Sûresi'nin şu meâldeki 2. âyetine işaret var: "O hanginizin daha güzel amel ve harekette bulunacağını imtihan etmek için, ölümü de, hayatı da takdir eden ve yaratandır."

• Böylece de Allâh, bizim bizi apaçık görmemizi, içimizdeki gizli inancı bilmemizi sağlar.

• Hz. Âdem; 'Yâ Rabbi işlediğim suç ile seni imtihan ettim.' dedi mi?

• 'Allâh'ım senin hükmünün derecesini anlamak istedim.' gibi bir söz etti mi? Bu söz kimin haddidir? Böyle bir cür'et kimde var?

365• Senin aklın çoktan başından gitmiş, çok sersem bir halde olduğun için, özrün de günahından beterdir.

• Bu sonsuz gökkubbeyi yüceltmiş olan Allâh'ı sen nasıl imtihan edebilirsin?

• Ey kendi hayrını, şerrini bilmeyen zavallı, önce kendini imtihan et de sonra başkasına sıra gelsin.

• Sen, kendini imtihan edecek olursan, başkalarını imtihan etmekten vazgeçersin.

377 • Eğer bir zerre kalkar da, dağı tartmaya girişirse, o dağ yüzünden, terazisi kırılır, parçalanır.[541]

[541] Ziyâ Paşa'nın şu beyti akla gelir:
"İdrak-i meâlî bu küçük akla gerekmez.
Zira bu terazi o kadar sikleti çekmez."
(Yüksek hakîkatler bu küçük akılla idrak edilemez. Çünkü akıl terazisi o ağırlığa dayanamaz.)

379• Allâh adamı, akıl terazisine sığmayacağı için o akıl terazisini parçalar."

Bir velîyi denemeye kalkışmak saygısızlıktır.

380 • Bir velîyi imtihan etmeye kalkışmayı, ona hükmetmeyi saygısızlık bil de, böyle bir mânevî pâdişah üzerinde hükmetmeyi deneme.

• Hiç resimler, resimleri yapanı imtihan edebilir mi? Böyle bir ressama, buyruk yürütebilir mi?[542]

[542] Bazıları Allâh'ın velîlerini imtihan etmeye kalkışırlar. Kâmil insan mertebesine ermiş bir velîde Hakk'ın kudreti tecellî ettiğinden, onu imtihan etmek, haşa Hakk'ı imtihan etmek sayılır. Evet velî, haşa, Allâh değildir ama, bir ârif şairin dediği gibi:

"Allâh adamları yâni velîler, haşa Allâh değillerdir. Fakat Allâh'tan da ayrı değillerdir." Tam tecellîye mazhar oldukları için, onları deneyenler, bilmeden Hakk'ı denemek isteyen gâfillerdir. Bütün varlıklar birer resim farzedildiği takdirde, onları yaratan Allâh (c.c.) çok değerli eşsiz bir ressam olur. Resimler, resmi yapanı imtihan edebilirler mi?

404

• Eğer, Allâh'ın yaptığı nakış mesabesinde olan bir kimse, imtihanla bir şey öğrenmek istedi ise, ondaki bu görüşü, bu isteyişi ona, onu yaratan vermedi mi?

• Büyük ressamın bilgisindeki resimlere karşı, bu çizdiği naçiz resmin ne değeri vardır?

• Ey Hakk yolcusu, sana bir velîyi imtihan etmek vesvesesi gelirse, onu bir talihsizlik bil. O bahtsızlık, o kötü tali' sana gelip çatmış, senin boynunu vurmuştur.

385 • Kendinde böyle bir vesvese sezince vakit geçirmeden Hakk'a dön, tövbe et, hemen secdeye kapan.

• Secde yerini akan göz yaşlarınla ıslat ve "Allâh'ım sen beni bu şüpheden kurtar." diye niyâzda bulun.

• Allâh'ı imtihan etmek diledin mi, işte o zaman senin din mescidin keçiboynuzları ile dolmuştur. Yâni yıkılmaya, harap olmaya mahkumdur.

Mescid-i Aksa ve keçiboynuzu hikâyesi. Süleyman(a.s.)'dan önce Hz. Dâvud'un mescidi yapmayı düşünmesi.

388 • Hz. Dâvud, Mescid-i Aksa'yı taşla yapmaya karar verince, üzüntülerle zorluklarla karşılaştı.

• Cenâb-ı Hakk ona; "Bu karardan vazgeç." diye vahyetti. "Çünkü, o mescit senin elinle yapılmayacaktır.

390 • Ey seçilmiş kişi, Mescid-i Aksa'yı senin yapman bizim takdirimizde yoktur."

• Dâvud peygamber dedi ki: "Ey sırları bilen Rabbim, benim suçum nedir ki, 'Bana mescit yapma!' diyorsun?"

• Cenâb-ı Hakk buyurdu ki: "Senin suçun yoktur. Ama sen kanlar dökmüşsün, mazlûmların kanlarını boynuna almışsın. Senin yüzünden çok insanlar kan ağladı.

• Çünkü senin sesinden sayısız insan can verdi. O güzel ses, sayısız insanı avladı, öldürdü.

• Senin sesin, o can alıcı güzel sesin, bir çok insanın kanına girmiştir."

395 • Hz. Dâvud dedi ki: "Allâh'ım ben senin mağlûbundum, senin aşkın ile mest olmuştum. Elim senin kuvvet ve kudretinle bağlı idi.

• Pâdişaha mağlup olan kişiye acınmaz mı? Mağlup olan kişi, yok olmuş değil midir?"

• Cenâb-ı Hakk buyurdu ki: "Bu mağlup oluş, öyle bir yok oluştur ki; bu yok oluş, mutlak bir yokluk değildir. Yâni vara nisbetle yokluk değildir. Bunu iyice anla.

406 • Mescid-i Aksa senin çalışmanla ve senin gücün ile meydana gelmeyecek ama, oğlun Süleyman yapacak.

• Ey hikmet sâhibi! Oğlunun yaptığı, senin yaptığın demektir. Bil ki, Allâh'a inananlar, ezelden beri, yâni önüne ön olmayan zamandan beri aynıdır, birdir."

467• Hz. Süleyman, Kâbe gibi temiz ve Mina vadisi gibi mübârek olan Mescid-i Aksa'nın yapımına başladı.

• Onun yapısında güzellik ve süsler görülmekte idi. Sair binalar gibi donuk, yakışıksız değildi.

470• Yapıda kullanılmak üzere dağdan çıkarılan her taş, dile geliyor; "Önce beni götürün." diyordu.

• Hz. Âdem'in yoğrulduğu balçık gibi, o yapının her kerpiçinden nûr parladı.

• Taşlar, taşıyanlar olmadan, kendi kendilerine yuvarlanarak geliyorlardı. Binanın duvarları da, kapıları da canlanmada idi.

• Cenâb-ı Hakk buyurdu ki: "Cennetin duvarları bile, dünya binalarının duvarları gibi cansız ve çirkin değildir."[543]

[543] Ankebût Sûresi'nin 64. âyetini tefsir edenlerden bazıları; "Âhiretten murat cennettir, cennette ise asla ölü ve cansız bir şey yoktur." demişlerdir.

• Bedenin duvarı ve kapışı canlı ve hakîkatten haberli olunca, ev de diri olur. Çünkü o pâdişahlar pâdişahının evidir.[544]

[544] Mescid-i Aksa bir ibâdet yeri, ilâhî bina olarak yapıldığı için taşlar, dağlardan kopuyor, kendi kendilerine yuvarlanarak geliyorlar, mescidin duvarlarında yerlerini alıyorlardı. Bu yüzden duvarları, kapısı konuşan, duyan taşlardan yapıldığı için, mescid de diri idi. Çünkü pâdişahlar pâdişahının evi olacaktı. Yâ insan bedeni ilâhî bir bina değil midir? Bir kutsî hadîsin haber verdiği gibi; yerlere göklere sığmayan Allâh, kendisine inanan, kendisini seven kulunun gönül mescidindedir. İnsanın et ve kemikten olan bedeni Mescid-i Aksa'nın taş duvarlarından aşağı olur mu? Bizim bedenimizdeki her hücrenin bilinçli, canlı bir hayatı olduğuna ve Allâh'ı zikr ettiğine göre, Mescid-i Aksa gibi bizim bedenimiz de diridir. Çünkü bizim içimizde, gönlümüzde de pâdişahlar pâdişahının Mescid-i Aksa'sı, gönül mescidi vardır. Nabî merhum ne güzel söylemiş:

"Beden bina-yı ilâhî, rûh nefha-i tekrîm,
Kuva vedîa-i kudret, havas vaz-ı hakîm,
Bu kârhanede bilsem neyim, benim nem var."

(Beden; Allâh yapısı, rûh; Allâh'ın bir nefhası, mânevî üfrüğü, bir ışığı, bizdeki güç; Allâh'ın bir armağanı. Hislerimiz de onun lütfü, ihsânı. Bu dünyada neyim, benim neyim var.)

406

• Cennette; ağaç da, meyve de, duru su da cennettekilerle konuşur, söyleşir.

475 • Çünkü cenneti aletle yapmamışlardır. Orası amellerden, iyi, yararlı işlerden, niyetlerden yapılmıştır.

• Dünya binaları ölü olan su ve çamurla yapılmıştır. Âhiret binası, diri ibadetlerle bina edilmiştir.

• Bu dünya yapısı aslına benzer. Dağınıklıklarla doludur, bozuk düzendir. O âhiret yapısı ise temelli olan bilgiye ve ibâdete benzer.

• Cennetteki sedirler, köşkler, taçlar, libaslar cennetliklerle konuşur, sorular sorar, cevaplar verir.

• Cennetin döşemesi, döşemeci olmaksızın döşenmiştir. Cennet evi süpürücü olmaksızın süprülür.

480 • Sen şimdi bir de gönül evine bak. Dünya hayatinin girdiği gam ve kederlerle, gönül evi kirlenince, perişan olunca, ev de başka süpürücü olmaksızın, tövbe ile süpürülmüş ve temizlenmiş olur.[545]

[545] Bir hadîste, Allâh'ı zikr edince gönüllerin cilalandığı, istiğfar ile günahlardan temizlendiği haber verilmiştir.

• Cennetteki tahtlar, koltuklar, kimse taşımadan yürür giderler. Cennetin kapıları da o kapılar üstündeki halkalar da çalgı çalarlar, şarkı söylerler.

• Gönülde de, ölümsüzlük yurdu olan cennetin diriliği var. Var ama ne fayda, onun nasıl olduğunu, duyulan mânevî zevki dile getiremiyor, söyleyemiyorum.

• Süleyman (a.s.), her sabah kulları irşad için mescide girince;

407

• Bazen sözle, bazen nağme ile, bazen sazla, bazen de işle, yâni rukü ederek, namaz kılarak hareketleri ile öğüt verirdi.

485 • İşle, hareketle, ibâdet ile verdiği öğüt, inandıklarını, söylediklerini kendisi yaşadığı için, sözlerden daha fazla halka yararlı olurdu. Çünkü sağırlar da, onun öğütlerini kulakları ile değil, gözleri ile duyarlardı.

• Bu çeşit öğütte, emir verir gibi bir hâl de yoktur. Bu yüzden halka daha çok tesir eder.

Gerçek yokluk, Hakk'ta yok oluştur. .

398• Yok olan, kendi fânî varlığından kurtulan, var olanların en iy isidir.

• Böyle kişi, Hakk'ın sıfatlarına nisbetle, Hakk'ın sıfatlarından bakınca yoktur. Fakat hakîkatte o, fena içinde bekadadır. Yâni ona yoklukta varlık verilmiştir.

400 • O kâmil insan olduğu ve tam mânâsıyla Hakk'ta yok olduğu için, bütün rûhlar onun dileğine uyarlar, bütün bedenler onun buyruğuna girerler.

• Cenâb-ı Hakk buyuruyor ki: "Bizim lutfumuzun mağlubu olan, irâdesiz, ihtiyarsız ve âciz kalmış değildir. Belki sevgimizle daha güçlenmiş, dilediğini yapar hale gelmiştir.

• Zaten dilediğini yapmanın sonu da insanın bu mertebeye gelmesi, dilediğini yapmanın yok olması, böylece bütün emelleri, istekleri gönlünden uzaklaştırmasıdır.

• Yâni insanın yapma gücünün Allâh'ın irâdesinde kaybolmasıdır."

• Sonunda varlığından, benliğinden geçip yok olmasaydı, dilediğini yapmaktan bir tat alamazdı.

• Dünyada bir lokmanın, bir şerbetin lezzeti, tadı, lezzetten kesilmenin fer'i, parça buçuğudur. Yâni insan, maddî lezzetlerden kesilmedikçe mânevî lezzeti bulamaz.

405 • Maddî ve fânî tattan, lezzetten kurtulan kişi, gerçi tadın tesirinde kalmaz, bütün tatlara aldırış etmez bir hale gelir ama, kendisi tat kesilir, kendisi bizzat lezzet olur.

408

İlâhî bir nefha oldukları, aynı yerden geldikleri için bütün insanların rûhları kardeştir, birdir.

408 • Müminler çok sayılıdır ama, imanları birdir. Bedenleri de ayrı ayrıdır, çok sayılıdır, fakat rûhları birdir. Kardeştir. Çünkü aynı yerden gelmişlerdir.

• insanda öküzün, eşeğin anlayışından başka bir akıl, başka bir anlayış vardır. Hayvanlardaki candan başka bir can vardır.[546]

[546] Daha önce de arzedilmişti. Rûhu, "hayvanî" ve "insanî, sultanî" diye ikiye ayırmışlardır. Hayvanî rûh, bedeni hareket ettiren bir kuvvettir. Ona "hayvanî rûh" derler. Bu rûh hayvanlarda da vardır, insanlarda da. Fakat insanlarda ayrıca, ilâhî emanet olan "insanî veya sultanî" bir rûh vardır ki, bu rûh hayvanlarda yoktur. Aklı da; "akl-ı meaş" ve "akl-ı mead" diye ikiye bölmüşlerdir. "Akl-ı meaş" dünya işlerine eren akıl, "akl-ı mead" ise âhireti idrak eden akıldır.

410 • Bunun gibi peygamberlerde, velîlerde de diğer insanlardaki candan, akıldan üstün başka bir can vardır. Başka bir akıl vardır. Çünkü, onlar insanlar arasından seçilmiş değerli varlıklardır.

• Hayvanî rûhlarda birlik yoktur. Çünkü onlar, ilâhî nefhadan mahrumdur. Sen bu birliği, insanî rûhta ara. Hayvanî ve nefsanî rûhta arama..

• Hayvanî rûh ekmek yese, insanî rûhun karnı doymaz. Keza bir yük taşısa, öteki ağırlık duymaz, bu yükten haberi bile olmaz.

• Hattâ insanî rûhun ölümüne hayvanî rûh sevinir, insanî rûhun bir şeyi elde edemediğini görürse, hasetinden ölüm derecesine gelir.

• Kurtların, köpeklerin herbirinin canı ayrı ayrıdır. Bir olan can, Allâh arslanlarının canlarıdır.[547]

[547] "Allâh arslanları": Velîler, kâmil insanlar, ermiş kişilerdir. Kurt ve köpek gibi olan uygunsuz kişilerin rûhlarında, ayrılık, birbirlerini çekememek, birbirlerine haset etmek, birbirleri ile çekişmek vardır. Hakk erleri ise böyle değildir. Onların rûhlarında öyle bir birlik, bir kardeşlik, öyle bir sevgi vardır ki; anlatılamaz, İbn Fariz hazretleri bir beyitlerinde aynen şöyle buyurur:

"Bizde sevgi yolundaki nesep, yakınlık ana ve babadan gelen nesepten daha fazladır."

415 • "Allâh arslanlarının rûhları" diye, rûhu cemî, yâni çoğul olarak söyledim; bu söyleyişim beden, gölge varlık yönündendir. Yoksa insanlardaki rûh, rûh âleminden gelmiş olup, birdir.

409

• Gökteki güneşin nûru da birdir ama, evlerin pencerelerinden içeri girdiği zaman yüzlerce nûr olur.[548]

[548] Mevlânâ'nın bu beyitlerindeki; "Bütün insanların rûhları birdir. Güneşin nûru, evlerin pencerelerinden içeri girdiği gibi.." ifadelerinden aynı rûhun bütün insanlarda bulunduğu mânâsı çıkarılmamalıdır. Mevlânâ; "Bütün insanlar, tek bir rûhu taşıyorlar." demek istemiyor. Bütün insanlar aynı yerden gelen rûhları taşıyorlar. Bütün insanların rûhları kardeştir, demek istiyor. İslamî olmayan inançlara kapılmamamız için bu meseleyi açıklamak gerekiyor:

Cenâb-ı Hakk elest bezminde tek bir rûha değil, rûhlara seslendi. "Ben sizin Rabbiniz değil miyim?" Rûhlar da; "Evet, Rabbimizsin." diye cevap verdiler. Bu soru ve cevap, Allâh ile rûhlar arasında bir mîsak, bir sözleşme idi. Elmalılı Hamdi Yazır merhum tefsirinde: "Bu mîsak, Hz. Âdem'le beraber bütün insanların mîsakı idi." (c. III, s. 2330). Bu sorularda, bu cevaplarda teklik yoktur, çokluk vardır. "Ben Âdem'in yaratılışını tamamladığım ve ona kendi rûhumdan üfürdüğüm zaman." (Hicr Sûresi 29) âyetini de yanlış tefsir etmemelidir. Bu rûh yalnız Hz. Âdem'e üflenmemiştir. İbn Hazım hazretleri de bu hususu şöyle açıklıyor: Meleklerin Hz. Âdem'in önünde secdeye varmalarını emretmeden önce, Allâh Hz. Âdem'in neslinden gelecek bütün torunlarını yaratmıştır. Hz. Âdem'den bu ana kadar, dünyaya gelmeyen rûhların, melekler tarafından dünyada bulunan bütün anaların rahimlerindeki ceninlere nakledilmeden önce, berzahta, göğün en yakın yerinde bulunduklarını, kıyâmete kadar sıra beklediklerini yazmaktadır. Allâh her an işte ve güçtedir. Her an yaratmakta, her an öldürmektedir. Şu anda, dünya yüzünde çeşitli renklerde, çeşitli milletlerde ve memleketlerde kaç bin çocuk doğmakta, kaç bin kişi de mezarlığa götürülmektedir. Hz. Mevlânâ; "Güneşin nûru birdir ama, çeşitli pencerelerden içeri girdiği zaman, bu nûr yüz nûr olur." demesi bizi şaşırtmamalı. Nitekim Mevlânâ kendisi de bu benzetişlerde hataya düşmeyelim diye 419. beytinden sonra, bizi uyarmakta; "Dünyada birbirinin aynı olan, birbirine eş olan yoktur ki, sana örnek vereyim." diye buyurmaktadır. Eğer Allâh'ın Hz. Âdem'e nefhettiği rûhun hakîkati bir olsa idi, her hangi bir adamın bedenindeki rûhun, başka bir adamın bedenindeki rûhun aynı olması gerekirdi. O zaman birinin bildiğini ötekinin de aynen bilmesi icab ederdi. Rûhun hakîkati, güneşin ışığı gibi olsa idi, kâmil insanın rûhu ile kusurlu bir insanın, zâlimin rûhunun bir olması gerekirdi. Hz. Mevlânâ başka bir *Mesnevi* cildinde bu hususu; yâni bütün insanların ruhlarının bir olmadığını şöyle açıklar:

"Rûh, kıyâmet günü, kendi bedenini tanır, defîne gibi kendinin olan, kendine mahsus bulunan o yıkık yere girer. Her rûh, kendi bedenini tanıyacak, o bedene girecektir. Kuyumcunun rûhu, nasıl olur da terzinin bedenine girer! Alimin rûhu, alime

gidecektir. Zâlimin rûhu da zâlime. Sabah vakti kuzu anasını, koyun kuzusunu nasıl tanırsa, Allâh ilmi de, bedenleri tanıma husûsunda, ruhlara böyle bir bilgi vermiştir. Ayak karanlıkta bile olsa, kendi ayakkabısını tanırken, bir rûh kendi bedenini nasıl tanımaz? *(Mesnevi,* c. V. 1775-1779.)

Bu beyitler, hem bütün insanların aynı tek bir rûhu taşımadıklarını ifade ettikleri gibi, bazılarının safça inandıkları, islâmî olmayan "tenasüh" (=rûh göçü) inancını da reddetmektedir. Şu anda, benim damarlarımda rahmetli babamın kanı dolaşıyor ama, onun rûhu bende değildir. Çünkü babamın da, benim de ayrı ayrı rûhlarımız vardır. Şu anda babamın rûhu berzah âlemindedir. Benim rûhum da, şu fânî bedende mahpus olup, kurtulmak için beden binasının yıkılmasını beklemektedir.

410

• Fakat evlerin arasındaki duvarları kaldıracak olursan, hepsinin nûru bir olur.

• Evlerin temelleri yıkılınca, müminler, tek bir kişiye dönerler.

• Bu sözlerden ayrılık doğar, müşkiller belirir. Çünkü bu benzetiş, onun tıpkı eşi, benzeri değil, ancak ona bir örnektir.[549]

[549] Hz. Mevlânâ benzetmelerinde insanın hataya düşeceğini anlamış da; "Bu benzetiş onun işi değil, ancak ona bir örnektir." diye buyuruyor. Gerçekten de bir iki beyit yukarıda: "Gökteki güneş nûru birdir. Ama evlerin pencerelerinden içeri girince, bir nûr yüzlerce nûr olur." dediği zaman bütün insanların bedenlerindeki rûhun bir olduğu ifade edilmiş gibi oluyor. Halbuki bütün insanların ruhlarının ayrı ayrı olduğunu ve herkesin kendine has bir rûhu bulunduğunu, Hz. Mevlânâ'nın kendisinin haber verdiğini 416 numaralı beytin açıklanmasında gördük. Bir de var ki; güneşin nûru birdir. Pencerelerden içeri girince, bu nûr yüzlerce oluyor demekle; ilâhî zatının nûrunun bir olduğunu, fakat sıfatlarının nûrunun sayısız olduğunu, kötülerin "mudill" (=sapıtıcı), iyilerin "hadî" (=doğru yola götürücü) sıfatlarının tecellîsine maz-har olduklarını da bildirmiş olabilir. Doğrusunu Allâh bilir. Bu konuda ne kadar kafamızı yorsak işin içinden çıkamayız. Çünkü rûhun niteliğini, özünü, nasıl ve ne zaman yaratıldığını insanlar bilmeyecektir. Allâh insanlara bu bilgiyi vermedi. Fakat şu bir gerçektir ki; rûh bedene göre kadîmdir. Yâni önce yaratılmıştır. Beden rûha göre sonra yaratılmıştır. Rûh insan bedeninde ilâhî bir cevherdir. Sonunda geldiği yere, ruh âlemine dönecek, aslına kavuşacaktır. Burhaneddin Tirmizî hazretleri, bir kıtasında şöyle buyurur:

"Rûhun mebdei, arş-ı ilâhî nûrundandır. Yeryüzünün toprağı ise bedenin aslıdır. Ahdi ve imtihanları kabul etmek için, Allâh, onları barıştırmış, birbirine alıştırmıştır. Şu halde rûh gurbettedir. Beden ise kendi vatanındadır. Allâh'ım garîb, mahzun ve vatandan ayrı düşmüş olan ruha acı."

420 • Arslan ile cesur bir insan arasında, maddî yönden, beden bakımından sonsuz farklar vardır.

• Ey bakışı, anlayışı hoş olan kişi, örnek getirildiği zaman benzeyiş, benzetiliş, cesur oluş, yiğitlik bakımındandır. Birlik ve benzerlik buradadır.

• O cesur adam, nihâyet yiğitlik bakımından arslana benzer. Başka yönden değil.

• Bu dünyada, her bakımdan birbirinin eşi olan, birbirinin aynı olan iki şey yoktur ki onu sana tam bir örnek olarak göstereyim.

• Böyle olmakla beraber, noksan bir örnek ele alayım da, aklı uğradığı hayretten biraz olsun kurtarmış olayım.

425 • Geceleri, karanlıktan kurtulmak için, her evde kandil yakarlar.

• O kandil, şu bedene benzer. Işığı da can gibidir. Ama kandil, fitile şuna buna muhtaçtır.

411

• Gerçekten de bu duyguların altı fitilli kandili gibi olan bedenimiz, uykuya, yemeye, içmeye de muhtaçtır.[550]

[550] Altı fitilli duyguları şöyle açıklıyorlar: l. Yemek, içmek, 2. Uyumak, uyanmak, 3. Bir yerde bulunmak ve nefes almak, 4. Bedenin hareket etmesi, Yâhut hareketsiz kalması, 5. Nefsanî hareket, şehvet peşinde koşma ve sükûn gibi, gam, keder, zevk ve neşe halleridir, 6. Yiyip içtiğini hazm etmesi, sonra def etmesi.

• Hayvânî rûh yemeden, içmeden, uyumadan yarım nefes alacak kadar bile yaşamadığı gibi, yalnız yiyip içmekle de yaşayamaz.[551]

[551] Bilindiği gibi, insanda iki rûh vardır. Biri hayvanlarda da bulunan "hayvânî rûh". biri de, Hakk'ın yalnız insanlara lutf ettiği "insanî rûh", Yâhut "sultanî rûh"dur. Hayvanî rûh, bedenimizin canlılığını, maddî varlığımızın hareketini sağlayan rûhtur. Bedenimizin yemeye, içmeye, uyumaya, nefes almaya ihtiyacı vardır. Ama, Allâh'ın lutfu ve ihsânı olmasa, yediğimiz yemekler, içtiğimiz sular, ne işe yarar? Onun koyduğu şaşmaz biyoloji kanunları, akıl almaz yardımları olmasa idi biz nasıl yaşayabilirdik? Mide etten bir torba olduğu halde içine giren çeşitli gıdaları, etleri, kılçıkları, hattâ kemik kırıntılarını erittiği halde, kendisini eritmiyor. Kalbimiz ta ana rahminde çarpmaya başlıyor. Bütün hayatımız müddetince de çarpıp duruyor. Neşeli ve kederli anlarımızı bizimle beraber yaşıyor. Bazen hızlı hızlı çarpıyor. Bazen yavaşlıyor. Ona bu dayanma gücünü, kudretini, kanı kendi kendine pompalama yeteneğini kim veriyor? Bu yüzdendir ki Şeyh Sâdi hazretleri; "Bedenin beslenmesini, kudret ve kuvvetini, sadece yemekten ve içmekten bilme. Aslında onu Hakk'ın lutfu ve ihsânı beslemektedir." diye buyurmuşlar.

• Yağsız ve fitilsiz onun yaşaması mümkün olmadığı gibi, yağla ve fitil ile de vefâsı yoktur.

430 • Çünkü, onun yağa ve fitile muhtaç olan nûru, ölüm aramaktadır. Nasıl yaşayabilir ki, sabah olup da ortalığın aydınlanması onun ölümüdür.

İnsanın bütün duygularının da bekası yoktur; onlar da bedeni gibi fanîdir.

431 • İnsanın bütün duyguları da kalmaz, geçer, gider. Çünkü o duygular, mahşer gününün nûru karşısında yok olur, giderler.

• Fakat atalarımızın duygu nûrları, can nûrları ot gibi tamamıyla yok olmamıştır.[552]

[552] İnsanın ot gibi doğup bir müddet yaşadıktan sonra öleceğini ve hayatın bundan ibâret olup, ikinci bir dirilmenin mümkün olmayacağına inanan müşrikler; "Biz ölüp de bir toprak ve bir yığın kemik olduğumuz vakit mi, biz gerçekten dirilmiş olacağız. Bizden önce gelen atalarımız da mı dirilecekler?" (Saffat Sûresi 16, 17) diyorlardı. Mevlânâ bu beyitte bu âyete işaret ediyor. Atalarımızın ruhlarının fânî olmakla beraber, tamamıyla yok olmadıklarını isbat etmek için bu beyti söylemiş.

412

• Ama o rûhlar, güneşin nûruna karşı, görünmez hale gelen yıldızlar ve ay gibi, sanki yok olmuşlardır.[553]

[553] Güneşin nûrunun karşısında ay ve yıldızların görünmemekle beraber, var oldukları gibi, gerçek varlığın üstünlüğü ile fena bulan, yok olan "mecazî varlık" da tamamıyla yok olmuş değildir. Tamamıyla yok oluş (=Nihilizim) İslâmî bir inanç değildir. Bu Budistlerin inancıdır.

442 • Bu yüzdendir ki, dünyadan göçmüş olanlar da yok olmamışlardır. Fakat Allâh'ın sıfatlarına dalmışlar, fânî olmuşlardır.

• Hepsinin de sıfatları, Allâh'ın sıfatlarında, güneşin karşısındaki yıldızlar gibi belirsiz kalmışlardır.

• Ey inatçı, buna Kur'ân'dan bir delil istiyorsan: "Onların hepsi de karşımızda hazır." âyetini oku.[554]

[554] Bu beyitte Yasin Sûresi'nin şu meâldeki 51-53. âyetlerine işaret var: "Şura üfürülmüştür. Bakarsın ki onlar kabirlerinden kalkıp, Rablerine doğru koşup gidiyorlar. Şöyle demişlerdir: 'Eyvah bize... Uyuduğumuz yerden bizi kim kaldırdı? Bu ba's, bu diriliş, çok esirgeyici Allâh'ın vaadettiği şey, gönderilen peygamberler, meğer doğru söylemişler. Bir tek sayhadan başkası değildir. Artık onların hepsi de karşımızda hazırdır.'"

445 • Hazır olanlar, iyi bil, iyi gör ki, yok olmamışlardır. Bunu iyice gör de, rûhların olumsuzluğunu, adam akıllı iyice anla.

• Hakk'ı mânen görmekten, ona kavuşmaktan men edilmiş, perde arkasında kalmış rûhlar, azaptadır. Hakk'a mânen ulaşmış, gördüğü her şeyde Hakk'ın kudretini, san'atını, yaratma gücünü sezen rûhlar ise ölümsüzdür. Perdelerden kurtulmuşlardır.[555]

[555] Allâh, hâşâ maddî bir varlık değildir ki onu görmek, ona kavuşmak mümkün olsun. Bu görme ve kavuşma, tamamıyla mânevî bir hâldir. Hakk'ın yarattığı eserleri hayretle müşahede ederek onun yaratıcısını düşünmek, onu mânen bulmak, mânen görmektir. Cehennem ehli hakkında Mutaffifîn Sûresi'nin 15. âyetinde; "Şüphesiz ki, onlar o gün Rablerini görmekten katiyyen mahrumdurlar." Kıyâmet Sûresi'nin 22-25. âyetlerinde ise: "Yüzler vardır, o gün ter ü tazedir. Rablerini göreceklerdir. Yüzler vardır ki, o gün asıktır. Kendilerine bel kemiklerin) kıracak çok belalı bir iş yapılacaktır." diye buyurulmuştur.

• Bu hayvanî duygu kandilinden maksadın ne olduğunu sana söyledim. Bunu duy da bu hayvanî duygu ile röh arasında bir birlik arama.

• Ey kardeş, sen vakit geçirmeden hemen rûhunu ibâdetle, iyi işlerle arındır da, Hakk yolu yolcularının kuvvetli rûhlarına ulaştır. Onların ara-sına katil.

• Senin yüz tane kandilin olsa, onlar yanmış da olsalar sönmüş de olsalar, ayrıdırlar; bir olamazlar.

413

450• Onun içindir ki, bizimle konuşup görüşenler, ayrılık dolayısıyla hep savaştadırlar. Nebîlerin arasında bir savaş olduğunu kimse duymamıştır. Kimse işitmemiştir.

• Çünkü peygamberlerin rûhları birer güneşti. Bizim duygularımızın nûru ise kandildir, mumdur, dumandır.

• O kandil ve mumlardan biri ölür, yâni söner, öbürü sabaha kadar yanar. Biri yağı tükenmiş olduğu için fersiz kalır. Diğeri ise parladıkça parlar.

• Hayvanî rûh, gıda ile yaşar; yaşayışı rahat da olsa, sıkıntılı da olsa bir gün ölür, gider.

• Bu kandil, yâni hayvanî rûh çerağı sönüp giderse, komşunun evi karanlıkta kalmaz. Yâni sâlih olan kişinin, insanî rûh kandili sönmez.

455• Mâdem ki o Hakk âşıkının, o arınmış kişinin gönül evinin kandili duruyor, nûrlar saçıyor, şu halde her evin duygu kandili ayrı ayrıdır.

• Bunlar hayvanî rûh için söylenen birer örnektir. Rabbânî rûh için örnek değildir.

• Gece Hindistan'da ay doğunca, her pencereye nûru vurur, akseder.

• Yüzlerce eve vuran o nûru, sen bir nûr say. Çünkü ay bâtınca, bütün evlerin nûru kalmaz. Hepsinin ışığı birden söner.

• Güneş ufuk üzerinde parladıkça, onun nûru, her evde konuktur.

460• Fakat can güneşi bâtınca, bütün evlerin nûru kaybolur.

• Bu benzetiş de, nûra bir örnektir. Yoksa ona eş, denk değildir. Sana doğru yolu gösterir ama, düşmanın da yolunu keser.

465• İnsanın gerçek varlığına ait bilgileri temsil eden serkeş ata, irfân gemi olmaksızın binme. Akıl ve dini kendine kılavuz et ki; kurtuluşa eresin.

• Bizim anlatmaya çalıştığımız bu bahsi, sen pek basit görme ki, bu yolda sabretmek gerekir; nefs için de zorluklar vardır.

Arılar ve insan.

435• Çıplak bir adam, arıların sokmasından kurtulmak için suya atlarsa..

• Arılar suya dalmış adamın başı üstünde dolaşır dururlar. Başını sudan çıkarınca onu affetmezler, hemen sokarlar.

• Su Allâh'ı zikrediş, anıştır. Arı ise, bulunduğumuz zaman içinde, şu kadının veya şu erkeğin hatırlanmasıdır. Şehvete kapılmamızın sembolüdür.

414

• Aklını başına al da, Allâh'ı anış suyuna dal, nefesini tut. Sabret de, eski düşüncelerden, eski vesveselerden kurtul.

• Ondan sonra da sen, tepeden tırnağa kadar, o saf, tertemiz suyun tabiatine bürünürsün.

440 • Öyle bir hâle gelirsin ki, o şer arısı, o günah arısı senden çekinir, kaçar.

• Ondan sonra, istersen sudan uzaklaş, uzaklaşsan bile iç yüzden yine o suyun huyuna sahipsin, hakîkatte o sudan ayrılmamış sayılırsın.

Hz. Osman'ın halîfeliğinin ilk hutbesi.

487 • Hz. Osman halîfe olur olmaz, halka bir şeyler söylemek için hemen koşup minbere çıktı.

• Bütün kâinatın varlığı ile övündüğü Peygamber Efendimizin minberi üç basamaklı. Hz. Ebûbekir halîfe olunca, minberde ikinci basamağa otururdu.

• Hz. Ömer halifeliği zamanında müslümanlığa, dine saygı göstermek için ve alçak gönüllü oluşundan ötürü o da üçüncü basamağa oturdu.

490 • Hz. Osman devri gelince, o mübârek tâli'li halîfe, minberin son basamağına kadar çıktı ve orada oturdu.

• Boşboğazın biri Hz. Osman'a dedi ki: "Senden önce gelen iki halîfe, Resûlullah'ın yerine oturmadılar.

• Sen mertebe bakımından onlardan üstün olmadığın halde neden onlardan üstün olmak sevdâsına düştün?"

• Hz. Osman buyurdu ki: “Eğer üçüncü basamakta dursaydım, Hz. Ömer’e benziyorum diye bir vehim hasıl olurdu.

• İkinci basamağa çıkmaya kalkışsaydım da orada otursaydım, bu defa da ‘Kendisini Hz. Ebûbekir’e benzetiyor.’ diyebilirlerdi.

495 • Minberin üstü ise, Hz. Mustafa’nın yeridir. Beni o peygamberler sultanına benzetmek kimsenin vehmine gelmez.”

• Ondan sonra, kalbi Allâh sevgisi ile olan Hz. Osman, hutbe okunacak yere oturdu, ikindi vakti yaklaşıncaya kadar, dudaklarını kapadı, sustu.

• Halîfe’nin o uzun sükûtu, sessizliği sırasında kimsenin, “Haydi söyle.” demeye, Yâhut mescitten dışarı çıkıp gitmeye gücü ve kuvveti yoktu.

• Halkın bilgisiz ve görgüsüz olanlarına da, bilgili ve görgülü bulunanlarına da bir heybet düşmüştü. Mescidin içi de, damı da Allâh’ın nûru ile dolmuştu.

415

• Gönül gözleri açık olanlar, o ilâhî nûru görüyorlardı. Bu görüşten mahrum olan körler de, o güneşin hararetini duyuyorlardı.

500• Körün gözü de noksansız bir güneşin doğduğunu hararetinden anlar.

• Fakat bu hakîkat güneşinin harareti gözü açar da, aydınlattığı şeyleri aynen olduğu gibi gösterir.

• Bu güneşin hararetinde bile başka bir hâl vardır: O hararetle gönüle bir genişlik bir rahatlık gelir.

• Kör, evveline evvel olmayan Hakk nûrunun hararetini duyunca, ferahlanır da; “Gözüm açıldı, görmeye başladım.” der.

• Ey gerçek dost, bu hararetle, sen kendinden geçmiş, mest olmuşsun fakat senin duyduğun bu hoş mânevî zevk ile, ilâhî nûrları görüş arasında hayli yol vardır.

505• Güneşten körün nasîbi bu kadardır. Bunun yüz kat fazlası da olur. Her şeyin doğrusunu en iyi bilen Allâh’tır.

• İlahî nûru tam mânâsıyla görmüş kişinin halini anlatmak hiç kimsenin, hattâ büyük İslâm mütefekkiri EbQ Ali Sinâ’nın bile işi değildir.

• İsterse yüz kat daha kuvvetli, olsun bu dil sâhibi ne oluyor ki; eli ile görüş perdesini açmaya kalkışsın...

• O perdeye dokunanın vay haline, Allâh’ın kılıcı eli kesiverir.

• Hattâ el de nedir ki; bilgisizlikle, gurûra kapılıp baş çekmeye kalkışanın başını keser, koparır.

510• Bunları da sana, söz olsun diye söyledim. Yoksa böyle bir dil sâhibinin eli nerede, kendi nerede ki; esrâr perdesine yaklaşabilsin de onu açmaya çalışsın.

• “Zandan, şüpheden arınmış, temizlenmiş göz ile gereksiz yere gevezelik eden, konuşan dil arasında yüz binlerce yıllık yol vardır.” desem, yine de az söylemiş olurum.[556]

[556]Kitaplara, kurallara bağlanan, bu uğurda ilmî mübaheselere girişenler, hakîkate ulaşamazlar. Kuru ilimle uğraşan bilginler zandan, şüpheden kurtulamamışlardır. Eski şairlerden birisi: “Zan budur ki, zandadır erbab-ı fen dahi.” demiştir. Müşahede mertebesine varmış ve hakîkati görmüş olan ehl-i dil ile kuru ilimle uğraşan ehl-i ilim arasında yüz binlerce yıllık mesâfe vardır. Bu hikâyede Hz. Osman’ın hâl ehli, gönül ehli oluşu yüzünden onun sükûtu, sözle öğüt verenlerden daha tesirli olmuştur.

• Aman, sakın ha gökyüzünün nûrundan ümidini kesme. Cenâb-ı Hakk dilerse. İlâhî nûr, bir an içinde sana da ulaşıverir.[557]

[557]Bu beyitte kuru ilimle uğraşan, müşahede mertebesine uzak düşen kişiye hitap vardır: Ümidini kesme, candan halisâne isteklerden geri durma ki, ilâhî irâde, gerçekleştiği takdirde, sana da, müşahede nûru bir an içinde ulaşır. Fikret merhum ne güzel söylemiş:

“Göz yumma güneşten ne kadar nûru kararsa,
Sönmez ebedî her gecenin gündüzü vardır.”
“Şu mavi gök size bir gün acır melül olma.”

Ay ve güneş nasıl karanlıkları giderirse, Hakk'ın mânevî yıldızları olan peygamberlerin ve velîlerin rûhları da gönülleri öyle aydınlatır.

• Hakk'ın kudreti her anda yıldızlardan madenlere, yüzlerce tesirler göndermektedir.[558]

[558] Eski insanların inancına göre, toprak altında bulunan maden filizleri, yâni altın, gümüş, bakır ve başka maden damarları, güneşin, ayın ve yıldızların tesiri ile meydana gelmiştir. Bu sebepledir ki Abdurrahmân Cami hazretleri; "Halis altın dediğin, nedir? Güneşin tesiri ile renk peyda etmiş topraktır." diye yazmıştır.

515 • Gökyüzünün yıldızları, yâni ay ve güneş karanlıkları giderirler. Hakk'ın mânevî yıldızları, yâni peygamberlerin ve velîlerin rûhları ise Hakk'ın sıfatlarına mazhardır. Bu sebeple daha tesirlidir.[559]

[559] Gökyüzü yıldızlarından maksat, güneş ile ay vesâir yıldızlardır. Hakk'ın mânevî yıldızları ise nebîlerin ve velîlerin rûhlarıdır.

• Ey Hakk'tan yardım dileyen kişi, güneşin tesiri beş yüz yıllık yolu alarak gökten yeryüzüne geliyordu.[560]

[560] Güneşin yeryüzünden beş yüz yıllık yol kadar uzakta olduğu belirtiliyor. Eski kozmoğrafya bilgisi. bu günün yeni ölçümlerine göre hesaplanırsa, aynı kapıya çıkar. Onbeş milyar ışık yılı uzaklıkta güneşler keşf edildi. Fezanın sonsuzluğuna akıl erer mi? Altı buçuk sene önce gökyüzüne atılan Galileo uydusu kurşun hızı ile giderek, Jüpiter (=Müşteri yıldızı)'nın yörüngesine girdi.

• Zuhal yıldızına yeryüzü üçyüzbin beşyüz yıllık mesâfede olduğu halde, tesiri her an görünüp durmada.

• Allâh, dilerse güneş doğunca gölgenin yok oluşu gibi, Zuhal'in uğursuz tesirini de yok eder. Güneşe karşı gölge ne kadar dayanabilir ki...

• Yıldızlar gibi pırıl pırıl parlayan tertemiz velîlerin rûhları da yeryüzündeki tesirleri gibi gökyüzündeki yıldızlara bile yardım ederler. Çünkü ilâhî tecellîye mazhar olan velîlerin rûhları batmaz. Nûr saçar, fânî yıldızları nûrlandırır.

417

520• Görünüşte, göklerdeki yıldızlar, bizim varlığımıza, sağlığımıza sebeptir ama, hakîkatte Hakk'ın tecellîsine mazhar olan varlığımız, bâtınımız, bizde bulunan mânevî iç, yalnız yıldızların değil, gökyüzünün bile varlık sebebi olmuştur.[561]

[561] Cenab-ı Peygambere Hakk Teala tarafından: "Yâ Muhammed, sen olmasaydın felekleri yaratmazdım." diye buyrulmuştur. Bu hitap Peygamber Efendimizin şahsında bütün insanlara hitaptır. Bu hakîkati İbn Fâriz hazretleri Kasîde-i Tâiyye'sinin şu 465 numaralı beytinde ne güzel ifade buyurmuştur:

"Benim bâtınî varlığımın nûrundan başka semavî bir küre yoktur. Orada bir melek vardır ki; benim irâdem ile hidâyet ve rehberlik eder."

Hakîmler; "İnsan küçük âlemdir." derler. Allâh hakîmleri ise; "İnsan büyük âlemdir." derler. Çünkü o hakimlerin bilgileri, insanın dış görünüşüne göredir. Bilgileri o kadardır. Allâh hakîmlerinin bilgileri ise hakîkatte insanın küçük varlığına, insanın bâtınına, iç yüzüne göredir. Bu görüşün anlatılması.

• Ey insan, sen görünüşte maddî varlığınla "küçük bir âlem"sin. Fakat mânen, gerçek varlığınla, "büyük bir âlem"sin.[562]

[562] Hakîm: Hikmetle uğraşan, akıl yolu ile hakîkati bulmaya çalışan bilgin, islâm filozofu da diyebiliriz. Onlar insanın sadece maddî varlığını görerek, insanda kâinatı oluşturan bütün maddelerin varlığını müşahede ederek, insana "Kâinatın fihristi." âdetâ "küçük bir âlem" demişlerdir. Halbuki hakîki îmân yolu ile, gönül yolu ile arayan "Allâh hakîmleri" insanın mânevî varlığının büyüklüğünü sezmişlerdir. O sebeple insana "büyük âlem" demişlerdir. Hz. Ali;

"Ey insan, sen kendini ufak, küçük bir varlık sanıyorsun, halbuki sende bütün kâinat gizlenmiştir." diye buyurdu. Şeyh Galip hazretleri de insana; "Hoşça bak zâtına ki, zübde-i âlemsin sen." (=Kendine iyi bak, kendini tanı. Sen bütün âlemin, hulâsası, özüsün.) dediği zaman bu görüşü dile getirmiştir.

• Görünüşte bir ağacın dalı, meyvenin aslı, temelidir. Çünkü yemiş dalda bulunur, dalda olur. Fakat hakîkatte, o dal, o meyve için var olmuştur.

• Meyve elde etmeğe meyli, bir ümidi olmasaydı, bahçıvan hiç ağaç diker mi idi?

418

• Öyle ise görünüşte meyve, ağaçtan meydana geliyor da, hakîkatte o ağaç meyve çekirdeğinden doğmuştur.

525 • Bu sebepledir ki. Peygamber Efendimiz; "Hz. Âdem de ve bütün peygamberler de benim arkamda, benim sancağımın altındadır." diye buyurmuştur.[563]

[563] Bu beyitte Hz. Mevlânâ, şu hadîs-i şerîfe işaret etmektedir: "Hz. Âdem ve ondan maadâ bütün peygamberler benim sancağım altında olacaklardır. Fakat ben bununla öğünmem."

• O hüner sâhibi bu yüzdendir ki: "Biz sonra gelenler en ileri gidenleriz." diye buyurdu.[564]

[564] "Hattâ ben evvel gelici ve evvelkileri geçiciyim." diye bu geç kalmayı ve onları geçmeyi, mübârek kendi zâtına tahsîs etmemiş, ümmet-i merhûmenin de sâyesinde bu mânâya dahil olduklarını beyan buyurmuştur. Bu sebeple Hz. Mevlânâ bundan sonra gelecek beyitleri. Peygamber Efendimizin dilinden haber verecektir.

• Peygamberimiz buyurmuştur ki: "Ben görünüşte maddî bakımdan Âdem'in neslinden gelmiş isem de, mânâ bakımından, ben Âdem'in anasının da anasıyım.[565]

[565] Çünkü kâinatın yaratılışı sebebi Peygamber Efendimiz idi. Nitekim azîz Peygamber Efendimiz tarafından: "Ben peygamber idim, daha o zaman Âdem, su ve çamur arasında idi." buyrulmuştur. Hz. Âdem bedenlerimizin babası, Hz. Muhammed (s.av.) de rûhlarımızın babası sayılmaktadır. Çünkü her şeyden evvel "Rûh-i Muhammed" yaratılmıştı.

• Meleklerin Âdem'e secde etmeleri, benim yüzümden, yâni Âdem'de benim nûrumu gördükleri içindir. Âdem, benim sebebimle yedinci kat göğe çıkmıştır.

• Öyle ise, ağacın meyveden doğduğu gibi, mânâ bakımından babam da benden doğmuştur.

530 • Düşüncenin evveli amelde, yâni yapılan işte son olarak geldi. Hele önüne ön olmayan, ezelî olan zamanı sıfat edinmiş düşünce olursa..

• Hâsılı bir an içinde gökten yeryüzüne nice kervanlar gelip gitmede.[566]

[566] *Mesnevî'yi* şerh edenler şöyle yorum yapıyorlar: Göklerden maksat ilâhî sıfatlar âlemidir. Kervanlardan maksat ise birkaç türlü yorumlanmıştır. Önce bütün eşyanın, varlıkların, bir an içinde yokluğa gidip tekrar var olması, Yâhut da bütün insanların rûhları kastedilmektedir. Milyarlarca nüfusu olan şu dünyanın üstünde yaşayan insanların rûhları dünyaya gelir, bir taraftan da âhirete giderler. Yâhut ilâhî feyizler kervanıdır ki, mânâ göklerinden âriflerin gönüllerine gelirler.

• Bu yol, bu kervana uzun değildir. Hakk'ın inâyetine mazhar olan kişiye kurtuluş çölü uzun olur mu?

• Gönül her an Kâbe'ye gider, gelir. Allâh'ın lutuf ve ihsânıyla beden de gönlün huyunu huy edinmektedir.

419

• Yolların uzunluğu, kısalığı bedene göredir, îlahî âlemde uzunluğun kısalığın yeri olur mu?

535• Allâh, bedeni değiştirince, fersaha, mile bakmadan yürür, gider.

• Bu zamanda yüzlerce ümid var. Lafı bırak da hemen Hakk âşıklarına yaraşır şekilde adımını atmaya bak.

• Gözlerini kapayınca, kendini Hakk'a giden bir gemide yatmış, uyumuş bulursun. Uyumuşsun ama, geminin yol alması ile sen de durmaz, gemi ile beraber yol alırsın.

"Benim ümmetim Nûh'un gemisine benzer, o gemiye giren kurtulur, girmeyen boğulur, gider." hadîsinin tefsiri.

• Bu sebepledir ki, Peygamber Efendimiz buyurmuştur ki: "Ben hayat şartlarının getirdiği felâketlere, tûfanlara karşı, başa gelen belâlara karşı bir gemiyim.

• Ben ve ashabım Nûh'un gemisine benzeriz. Kim bu gemiye el atar, binerse kurtulur."

540• Sen şeyhle beraber oldukça, çirkinlikten, kötülükten uzak kalır, gemiye binmiş gibi olur, gece gündüz Hakk'a doğru yol alırsın.

• Canlar bağışlayanın rûhanî himayesi altında, gemide yattığın halde ilerlersin.

• Zamanın peygamberi demek olan ve peygamberlerin vârisleri sayılan velîlerden ayrılma; kendi hünerine, kendi bilgine pek güvenme.

• Arslan bile olsan kılavuzsuz yola çıkma; gurûra kapılır, kendini görür, yoldan çıkar, sapıtır, aşağı bir hale düşersin.

• Aklını başına al, kendine gel de, ancak şeyhin kanatları ile uç, uç da şeyhin yardımını gör; mânevî ordusunu seyret.

545• Zaman olur şeyhin lutfunun dalgası sana kol kanat kesilir. Zaman olur kahrının ateşi hamal olur, seni taşır.

• Onun kahrını, lutfunun zıttı bilme; dikkatle bak da, tesîr bakımından kahrı ile lutfunun birbirinin aynı olduğunu gör, anla.

• Şeyh bir zaman seni toprak gibi yeşertir, bir zaman da seni rüzgârla doldurur, şişirir, büyütür.

• Ârifin bedenine cansız toprağın huyunu verir de, onda neşeli ma'rifet gülleri ve hakîkat nesrinleri bitirir.

• Fakat o yetişen gülleri, nesrinleri ancak şeyh görür. Başkaları görmez. İçi tertemiz olan kişiden başkası cennetin kokusunu alamaz ki...

550. İçini sevgiliyi inkârdan kurtar da, sevgilinin gül bahçesinden gelen fesleğen kokusunu duy.

• Peygamber efendimiz nasıl Rahmân'ın kokusunu Yemen'den aldı ise, sen de benim sevgilimin cennet kokusunu al.[567]

[567] Bu beyitte "Ben hakîkaten Yemen tarafından gelen rahmânî bir nefes duyuyorum." hadîsine işaret var. Buradaki "rahmânî nefes"ten murat Yemenli Veysel Karanî hazretleri olduğu söylenmiştir. Hz. Mevlânâ'nın "Benim sevgilimin cennet kokusunu duy." sözünden maksat, kâmil halîfesi Hüsâmeddin Çelebi olduğunu sarih Ankaravî hazretleri yazıyor.

• Mirâç edenlerin safında durursan yokluk bir burak olur, seni alır, göklere doğru yüceltir.

• Bu mirâç seni yeryüzünden ay'a kadar yükseltecek mirâç değildir. Belki kamışın şekere kadar olan mirâcıdır. Yâni Hakk âşıkının zevksizlikten kurtulması ve gerçek zevki bulma mertebesine ulaşmasıdır.

• Bu mirâç, bir dumanın göğe doğru çekilmesi değildir. Ana karnındaki ceninin doğup büyümesi, duygu ve bilgi derecesine mirâcıdır.

555 • Yokluk kır atı ne de hoş bir buraktır. Sen gerçekten yok oldunsa, benlikten kurtuldunsa, yâni ölmeden önce öldünse, seni alır, hakîkî varlık durağına götürür.

• Dağlar, denizler o yokluk burağının ancak tırnağına dokunabilirler. O öyle koşar ki, duygu dünyasını bile ardında bırakır.

• Ey Hakk yolcusu, gemiye bin, yâni şeyhin sohbetine gel. Orada ayağını topla, edeple otur. Yürüyüp giden can gibi can sevgilisine yürü.

• Rûhlar yokluktan nasıl koşup geldilerse, sen de öyle, elsiz, ayaksız, evveline evvel olmayan âleme kadar yürü, git.

• Eğer dinleyen, gaflet uykusunda olmasaydı, can kulağı da açık bulunsa idi, sözdeki kıyas perdesini yırtardın ya..

560. Ey gökyüzü, o söyleyenin sözleri üzerine inciler saç; ey dünya sen de onun bulunduğu âlemden utan, hayâ et.

• Ey gökyüzü, o sözler üzerine inciler saçacak olursan, incilerin yüz kat artar. Cansız bedenin görüş, söyleyiş sâhibi olur.

• O saçtığın incileri, kendin için saçmış olursun. Çünkü sermayen; maddî, mânevî servetin yüz misli artar.

Belkıs'ın Saba şehrinden Süleyman(a.s.)'a hediyeler göndermesi.

563• Belkıs'ın hediyesini kırk deve taşıyordu. Yükleri tamamıyla kerpiç şeklinde dökülmüş hâlis altındandı. Böyle bir hediyenin geldiğini haber alan Süleyman peygamber, yollara altın ve gümüş yaydırmıştır.

• Hediyeyi getiren kervan Hz. Süleyman'ın bulunduğu alana girince, gördüler ki, yerler hep halis altınla döşenmiş.

565• Altın yüklü kırk deve ile kırk konaklık yol aldıkları için, altın onların gözlerine değersiz görülmeye başlamıştı.

• "Defalarca getirdiğimiz bu altınları, aldığımız mahzene geri götürelim. Biz ne olmayacak sevdâya kapılmışız, ne olmayacak bir iş yapıyoruz?" diye söylendiler.

• Toprağı bile altın olan böyle bir yere, hediye olarak altın getirmek aptallıktır.

• Ey kendini, kendi aklını beğendiği için onu hediye olarak Allâh'a götüren kişi! Allâh'ın huzûrunda, senin zavallı aklın, yolun toprağından daha değersizdir.

• Hediyenin değersizliği orada belli olunca, altın yüklü kırk deveyi getiren elçiler utandılar da, geri dönmeyi düşünmeye başladılar.

570• Sonra yine içlerinden bazıları dediler ki: "Hediye ister değerli olsun, ister değersiz olsun, o bizi ilgilendirmez, biz emir kuluyuz.

• İster altın olsun, ister toprak; gönderilen hediyeyi götürüp yerine vermemiz gerekir. Emredenin emrini yerine getirmemiz lazım.

• Eğer Süleyman'ın fermanı ile; 'Bu hediyeyi geri götürün, Belkıs'a geri verin.' derlerse, o zaman geri götürürüz."

• Süleyman o hediyeyi görünce güldü ve dedi ki: "Ben sizden ne vakit hediye istedim?

• Ben size, 'Bana hediye verin.' demiyorum. Belki iyi işler yapın, iyi insan olun da kendiniz hediye almaya hak kazanın, hak edin.

575• Bana gayb âleminden eşi, benzeri olmayan öyle hediyeler geliyor ki, insanların onları istemeye, elde etmeye akılları, hayalleri bile yetmez.

• Sizler yer altındaki bir madeni altın yapan bir yıldıza, güneşe tapıyorsunuz. Aklınızı başınıza alın da, yüzünüzü o güneşi yaratan Allâh'a döndürün.

422

• Siz mânevî değeri çok yüksek olan insanlık rûhunu hor görerek, gökteki güneşe tapıyorsunuz.

• Güneş, Allâh'ın emri ile bizim aşçımız olmuştur. Ona Allâh demek aptallıktır.

• Güneş tutulacak olursa, ne yapabilirsin? Onun yüzündeki karanlığı ondan nasıl giderebilirsin?

580 • 'Güneşten o karanlığı gider, yine ışıklarını ona ver.' diye Hakk'ına başvurmaz mısın?

• Eğer seni gece yarısı öldürecek olsalar, o vakit güneş nerede ki, ona yalvarasın, ağlayıp ondan aman dileyesin.

• Başa gelenler de, çok defa geceleyin olur. Senin mabudun o vakit ortada yoktur.

• Eğer küçüklüğünü anlar da, samîmî olarak candan ve gönülden Allâh'ın huzûrunda eğilirsen, yıldızlara tapmaktan kurtulur, Hakk'ın mahremi olursun.

• Hakk'ın mahremi olunca da ben sana ağzımı açar, hakîkat ve ma'rifet saçarım da, gece yarısı bir güneş görürsün.[568]

[568] Gece yarısı güneş görmek, Allâh'ın o vakitki tecellîsine mazhar olmaktır. Çünkü Cenâb-ı Hakk'ın; "Gecenin yarısından fecrin zamanına kadar, istiğfar eden var mı? Mağfiret edeyim. Bir şey isteyen var mı? İstediğini vereyim, ihsân edeyim." diye nidâ ettiğini, yâni seslendiğini bir hadîs bildirmiştir.

585. O güneşin tertemiz rûhtan başka doğuş yeri yoktur. Onun doğuşu için de, gece ile gündüzün farkı yoktur.

• Gerçek gündüz, onun doğduğu zamandır. O tecellî edince, parlayınca gecenin geceliği kalmaz.

• Zerre, güneşin karşısında nasıl görünür? Nasıl görünürse bu güneş de, peygamberlere ve velîlere karşı öyledir.

• Parlayan, ışık saçan bu bildiğimiz güneşin gözü, velîler güneşi karşısında kamaşır, şaşırır kalır.

• Bunun gibi arşın hudutsuz nûruna karşı, bu güneşi de bir zerre gibi görürsün.

590 • Cenâb-ı Hakk gözüne kuvvet ihsân edince, bu görünen ve göz kamaştıran güneşi hor, hakîr ve kararsız bir halde görürsün.

614 • Hz. Süleyman; "Ey utanan elçiler!" dedi. "Geri dönün, altınlar sizin olsun. Bana gönül getirin, gönül..

• Bu yollara döşenmiş altınları da alın. Kendi altınlarınıza katın. Körlüğünüzü anlayın da, o altınlardan katırın kuyruğunun altına kilit vurun."[569]

[569] Eskiden zenginler, kısrakları gebe kalmaması için onların arkalarına, kuyruklarının altına altın kilit takarlarmış.

Hz. Süleyman'ın elçilerin gönüllerini alması.

• Hz. Süleyman; "Ey elçiler!" dedi, "Ben de sizi tarafımdan elçi olarak Belkıs'a gönderiyorum. Hediyelerinizi reddedişim, sizin için onları kabulden daha iyidir.

• Sizler Belkıs'a varınca, burada şaşılacak neler gördünüzse hepsini söyleyin, altınlar döşenmiş o ovayı anlatın.

655• Anlatın da, bizim altına tama'nnız, altında gözümüz olmadığını ve o altınları, onları yaratan Allâh'tan getirdiğimizi bilsin. Çünkü kâinatta ne varsa, hepsi Allâh'ındır. Bizim hiç bir şeyimiz yoktur.

• Allâh dilerse, yeryüzünün bütün toprağı altın ve değerli inci olur.

• Biz altından vazgeçmişiz. Bizim pek çok san'atımız var. Biz topraktan yaratılanları baştan başa altın yaparız. Yâni topraktan yaratılan insanları, imânâ getiririz. Onları altın gibi değerlendiririz.

• Biz ne vakit sizden altın dilendik? Biz sizi altın yapan, mânâ kimyacısı yâni kâmil insan haline getirmedeyiz.

660• Kâmil insan olmak için Saba meliki bile olsa, ondan, o dünya mülkünden vazgeçin. Balçıktan kurulmuş şu âlemin dışında nice mülkler var."

Süleyman(a.s.)'ın Belkıs'ın imânâ gelmesi için elçilerin tez gitmelerini emretmesi

718• Süleyman peygamber de savaşacağı yerde, Belkıs'ın ordusunu, adamlarını kendisine çekti. Onları yanına dâvet etti.

• "Ey azîzler, ey yüce kişiler!" dedi. "Çabuk geliniz ki, cömertlik denizi coştu, kabardı, dalgaları kıyıya vuruyor.

720• Onun kabaran dalgaları her an kıyıya inciler atmaktadır.

424

• Ey Hakk yolunun yolcuları, ey doğru yolu bulanlar, size 'Haydi gelin!' diyoruz. Çünkü şimdi cennetin kapıcısı olan Rıdvan, cennet kapısını açtı."[570]

[570] Rıdvan: Cennetin hem müdürü, hem kapıcısının adıdır. Bu bir melektir. Rıdvan kelimesinin mânâsı; râzı olmaktır. Burada ince bir nükte vardır. Bir kula cennetin kapısını açacak olanın, Allâh'ın kulundan râzı olması gerekmektedir. Çünkü cennete girebilmek; ancak Hakk'ın rızâsı, fazlı ve keremidir. "Oradaki nimet ve Hakk'ı görüş de, kulun taat ve ibâdetine göredir." demişlerdir. "Cennet, Hakk'ın bahçesidir. Ârif ise onun bahçıvanıdır."

• Hz. Süleyman dedi ki: "Ey elçiler, Belkıs'a gidin de, onu bu dine inandırın.

• Ona çabucak buraya gelmesini söyleyin, çünkü gerçekten de Allâh selâmet yurdu olan cennete çağırmaktadır.

781 • Ey Belkıs! Kendine gel, aklını başına al, yoksa, bu iş kötüye varır. Ordun sana düşman olur, senden yüz çevirir.

• Sarayının kapıcısı, perdecisi kapını kökünden söker. Senin canın sana can düşmanı olur.

798 • Belkıs; cin ve şeytan askerlerini bir tarafa bırak, çünkü onlar benim emrime canla başla uyarlar. Bizim hükmümüzle saflar yararlar.

• Ey Belkıs; önce tacdan ve tahttan vazgeç, çünkü sen beni bulunca bütün mülk ve devlet, bütün sultanlık senin olur.

800 • Benim yanıma gelince de, anlayacaksın ki, sen bensiz hamamdaki bir nakıştan, bir resimden ibâretmişsin."

Süleyman(a.s.)'ın Belkıs'a; "Senin imânâ gelmeni istemem ancak Allâh rızâsı içindir." demesi.

8l2. "Ey Belkıs! Haydi gel, ben seni doğru yola çağıran bir peygamberim. Ecel gibiyim, ben şehvete esir değilim. Şehveti öldürürüm.

• Benim şehvetim bile olsa, şehvete hükmederim. Bu yüzden ben, şehvetin esiri ve güzel bir yüzün kölesi değilim.

• Hz. İbrahim ve bütün peygamberler gibi, bizim aslımızın aslı, put kırandır.

815 • Ey gâfil, biz puthaneye, yâni putlara tapılan yere gitsek, biz puta secde etmeyiz, put bize secde eder."

425

845• Süleyman'ın dâveti Saba ahalisine, seher rüzgârının lale bahçesine gelmesi gibi oldu.

• Bedenler rûhlara kavuşma gününü buldu. Çocuklar ise, asılları olan ana ve babalarının yanlarına döndüler.

• Ümmetler içinde gizli olan "aşk ümmeti", etrafını kötü kınamalar kaplamış cömertliğe benzer.

• Rûhların gizlenmesi, bedenler yüzündendir. Bedenlerin izzeti ve yüceliği ise rûhlarındandır.

859• Hz. Süleyman Saba'daki kuşlara doğru, bir ıslık çalınca, onların hepsini buyruğu altına aldı.

860• Cansız, kanatsız, yâhut da balık gibi doğuştan sağır ve dilsiz olan kuştan başka, bütün kuşlar onun ıslığının sesini duydular, uçup geldiler, ona bağlandılar.

• Belkıs candan ve gönülden Süleyman'a gitmeye karar verdi, îçine bir ateş düştü, neden bir an önce ona gidemedi diye hayıflandı ve geçen zamanına acıdı.

• Âşıklar nasıl adı, şöhreti, arı, hayayı unuturlarsa, Belkıs da tıpkı onlar gibi maldan, mülkten vazgeçti.

• O nazlı köleler ve güzel cariyeler, onun gözüne porsumuş, kokmuş, çürümüş soğan gibi görünmeye başladı.

865• Bağlar, köşkler, dereler, ırmaklar Süleyman'a olan aşkı yüzünden ona külhan gibi görünmede idi.

869• Belkıs, hiç bir mala, hiç bir hazîneye, hiç bir değerli şeye acımıyordu da, yalnız tahtına acıyordu.

• Süleyman, Belkıs'ın gönlünden geçenleri anladı. Çünkü gönlünden onun gönlüne bir yol açılmıştı.

• Karıncaların bile seslerini duyan, işiten Süleyman, elbette uzaktakilerin gönüllerindeki feryadı, figânı duyar.

• Gerçekten de Süleyman, her şeyi fedaya hazır olan Belkıs'ın insanlık hali, tahtına olan bağlılığını uzaktan gördü, anladı.

• Belkıs tahtına neden böyle bağlanmıştı? Tahtını tacını neden bu kadar çok seviyordu? Bunun sebebini söyleyecek olursam, söz çok uzar gider.

875• Bu kalem de taht gibi duygusuzdur. Yazanın cinsinden değildir, değildir ama, kendisi ile yazı yazan kişiye de arkadaştır, eştir.

878 • O tahtın büyüklüğü, ağırlığı haddinden fazla idi. Onu Saba'dan Kudüs'e taşımaya imkân yoktu.

• O kocaman taht, pek ince, san'atkârâne işlenmişti. Bedenin uzuvları gibi parçaları birbirine bitişmişti. Ayrılınca kırılabilirdi.

• Süleyman; "Bugün böyle ama, sonunda taç da, taht da ona soğuk gelecektir.

884 • Fakat bütün bu zorluklarla beraber, yine de onun tahtını şimdilik getirmek gerek." dedi.

885 • "Getirmeli de, bizimle buluştuğu zaman üzülmesin, o çocukça dileği yerine getirilmiş olsun.

• Bizce o taht değersiz bir şeydir ama, Belkıs'a göre çok azîzdir. Çok kıymetlidir. Getirelim de hûriler sofrasında bir de şeytan bulunsun.

• Hırkası ile çarığı, sonradan Ayaz'a nasıl ibret oldu ise, o nazlı tahtı da onun canına ibret olsun.[571]

[571] Ayaz: Gazneli Sultan Mahmud'un sâdık, vefâlı sevgili kölesinin adıdır. Saraya satıldığı zaman giymekte olduğu aba ile çarıkları husûsî bir odada saklar, ara sıra oraya girip onlara bakar. Eski halini hatırlarmış. İsmini hatırlayamadım, tanınmış bir Fransız generali, bir fırıncının oğlu iken yükselmiş, tanınmış bir kumandan olmuş. Bir çok zaferler kazanmış. Bu da babasının hamurlu eski önlüğünü hususi bir gardropta saklar, zaman zaman değerli mevkilere geçmiş olan oğularını çağırır, gardrobu açar; "Ben bu gömleği giyen fakir bir fırıncının oğluydum, sakın kendinizi bir şey sanmayın." dermiş.

• Ona bakar da neye gönül vermiş olduğunu anlar, nerelerden nerelere geldiğini bilir."

903 • Cin taifesinden bir ifrit, Hz. Süleyman'a dedi ki: "Sen, yerden kalkmadan, ben hüner gösterir, Belkıs'ın tahtını alır getiririm."

• Süleyman'ın vezîri Asaf ise; "Allâh'ın ism-i âzam kuvveti ile ben o tahtı bir anda buraya getiririm." dedi.

905 • İfrit büyüde üstad idi ama, taht Asaf in ism-i âzamı okuyuşu ile bir anda Kudüs'e geldi.

• Belkıs'ın tahtı o anda hazır oldu. Ama ifritin hüneri ile değil, Asafın kerâmeti ile oldu.

• Hz. Süleyman, hem bunun için; "Allâh'a hamdolsun." dedi, hem de;

"Âlemlerin Rabbi'nden gördüğüm, bunun gibi yüzlerce lutuf ve ihsân yüzünden hamd olsun."

• Sonra Süleyman tahta baktı da dedi ki: “Evet, ey ağaçtan yapılmış taht! Sen ancak ahmakları aldatırsın.

• Nakışlarla süslenmiş ağacın, taşın, önünde nice ahmak baş kor, secdeye kapanır.

1041• Kalk, ey Belkıs, kalk da, pâdişahlığı seyret. Hakk denizinin kıyısında inciler topla.

• Kız kardeşlerin, senden önce dünya varlığını ayak altına almış, Hakk âşıkı kadınlar yüce göklerde oturmakta, sen ise bu fânî dünyanın tacını tahtını seviyor, pâdişahlık sevdâsında bulunuyorsun. Aslında sen pis bir leşe gönül vermişsin.[572]

[572] Bu beyitte de: “Dünya cîfe, yâni kokmuş bir şeydir. Onun üstüne üşüşenler de köpeklerdir.” hadîsine işaret var.

• Ey Belkıs, göklerde bulunan kızkardeşlerine, o pâdişah ne bol bağışlarda bulundu, hiç biliyor musun?”

Duygu gözünü bırak da, Rabb’e mensup bir gönül gözü ara.

591• Cenâb-ı Hakk, öyle bir kimyagerdir ki, onun kimyası dumana vurmuş da, onun tesiri ile duman bir yıldız, yâni güneş haline gelmiştir.

• Onun öyle görülmemiş bir iksiri vardır ki, yarı aydınlık bir karanlığa vurmuştur da, karanlığı güneş yapıvermiştir.

• Hakk öyle şaşılacak bir san’atkârdır ki, bir tecellîsi ile Zuhal yıldızına bu kadar hassalar vermiştir.

• Ey Hakk âşıkı, artık sen öteki can yıldızları ile can cevherlerini bununla kıyasla da anlamaya çalış. Yâni velîlere, kâmil insanlara neler lutfetmiştir, anla.

595• Duygu gözü güneşe bakamaz, güneşin zebunudur; kamaşır kalır. Sen Rabbine mensup bir gönül gözü ara, onu bul.

• Bul da o bakışın karşısında, kıvılcımlar saçan güneşin ışıkları baş eğsin, zebun olsun.

• Çünkü o bakış nûr bakışıdır. Güneş ise ateştir. Ateş nûrun karşısında karanlıktan ibârettir.

428

Mağribli Şeyh Abdullah hazretlerinin kerâmetleri ve nûru.

• Mağribli Şeyh Abdullah demiştir ki; “Ben altmış yıldır gece nedir? Görmedim.

• Ben altmış yıldır, ne gece, ne de gündüz hiç bir sebeple karanlığa düşmedim.”

600 • Sûfiler de onun sözünü doğruladılar. “Gece onun arkasında ve onun nûru ile yol alırdık.” dediler.

• “Dikenlerle, çukurlarla dolu çöllerde ayın on dördü gibi nûr saçar, bize kılavuz olurdu.

• O; gece vakti yüzünü arkasına çevirmeden ‘Sakın!’ derdi. ‘Çukura geldik, sol tarafa doğru eğil.

• Biraz sonra da sağ tarafa meylet, eğil ki, önümüzde diken var.’ diye bizi uyarırdı.

• Gündüz olunca, biz onun ayağını öperdik. Ayakları gelin ayakları gibi latîf ve yumuşak idi.

605 • Onun ayaklarında, ne topraktan bir eser vardı, ne de çamurdan. Ne dikenden yaralanmıştı, ne de taştan bir zarara uğramıştı.

• Allâh, Mağribî’yi “maşrık” (=doğu, güneşin doğduğu yön) haline getirmişti. Batıyı, doğu gibi nûrlar saçan yer haline getirmişti.

• Bu güneşler güneşinin nûru, aşk meydanının öyle bir atıdır ki, halkın ileri gelenlerinin gününü de o korur, geri kalanlarının gününü de...

• O yüce nûr, yâni kâmil insanın varlığından meydana gelen o ilâhî nûr nasıl korumaz ki, binlerce güneşi meydana getiren odur.

• Ey Hakk yolunun yolcusu, sen ejderhalar, akrepler arasında, yâni seni Hakk yolundan alıkoyan, acılar, kederler, sıkıntılar, günahlar arasında, o kâmil insanın nûru ile korkmadan emin olarak yürü, git...

610. O tertemiz nûr, senin önünde yürür de, her yolkeseni paramparça eder.

• “Allâh kıyâmet gününde peygamberini utandırmaz.” âyetini gerçek olarak bil, nûr, onların önlerinde yürür durur.[573]

[573] Bu beyitte Tahrîm Sûresi’nin 8. âyetine işaret var: “Kıyâmet günü, Allâh peygamberleri ve îmân edip onunla beraber olanları rüsvay etmeyecek, nûrları önlerinde ve sağlarında koşarak; ‘Ey Rabbimiz!’ diyecekler. ‘Bizim nûrumuzu tamamla. Bizi yarlığa; şüphesiz ki, sen her şeye hakkıyla kadirsin.’”

429

• O nûr kıyâmette daha da fazlalaşır, artar ama, deneyip anlamak için o nûru Allâh’tan burada da isteyin.

• Çünkü Allâh hem bulutlu havada, hem de karanlıkta can nûru bağışlar, o nûr ile hidâyete erişilir. Allâh istenen şeye yol göstermeyi herkesten daha iyi bilir.

Kil yiyen bir adamın, bir attârın kilden olan tartısını yemesi.

625• Kil yemeye alışmış olan biri, bir attar dükkanına gidip kelle şeker almak istedi.

• Hileci ve iki yüzlü olan attarın terazisinin dirhemi, taş yerine kilden idi.

• Attar dedi ki: “Şeker almak istiyorsun ama, benim terazimin tartısı, dirhemi kildendir.”

• Müşteri; “Ben şeker almak istiyorum, terazinin dirhemi ne dursa olsun önemi yok, beni ilgilendirmez.”

• Kendi kendine de dedi ki: “Taş da nedir ki? Kil yemeye alışmış kişi için kil, altından daha değerlidir.”

630• Bir kılavuz kadın, evlenmek isteyen bir gence demişti ki: “Oğlum, ben sana ay gibi bir gelin buldum.

• Pek güzel bir kız olmakla beraber, o iffetli kız bir helvacının kızıdır.”

• Genç dedi ki: “Öyle ise daha iyi, helvacının kızı muhakkak ki daha tatlı olur.”

• Kil yiyen müşteri attâra dedi ki: “Senin de dirheminin kilden oluşu, iyi mi iyi. Çünkü ben kil yerim ve kili pek severim.

• Attar şeker tartmak için terazinin dirhem gözüne taş yerine kil koydu.

635• Öbür gözüne de kilin ağırlığınca şeker koymak için kelle şekerini eli ile kırıyordu.

• Şeker kıracak çekici olmadığı, şekeri eliyle kırdığı için, iş ağır gidiyordu; müşteriyi bekletiyordu.

• Attarın yüzü öbür tarafa dönük olduğundan, müşteri dayanamayarak hırsızlamasına terazideki kilden koparıp yemeye başladı.

• Attarın ansızın dönüp görmesinden korka korka sessizce kilden çalıyor, yiyordu.

430

• Attar kil meraklısının kilden çalıp yediğini gördüğü halde, kendini meşgul gösteriyor, o tarafa bakmıyor ve kendi kendine; “Ey yüzü sararmış kişi, daha fazla çal.” diyordu.

640 • Sen benim kilimi çalıyor, yiyip bitiriyorsun; ye, afiyet olsun ama, aslında sen kendi yanından et koparıp yemedesin.

• Sen benden korkuyorsun ama, bu korkun senin eşekliğinden; ben de az kil yersin diye senden korkuyorum.

• Ben şeker kırmakla meşgulüm ama, sana fazla şeker verecek kadar da ahmak değilim.

• Tartınca alacağın şekerin ne kadar olduğunu görür de, kimin ahmak olduğunu, kimin olmadığını anlarsın."

Kuş ve yem.

620 • Yeme aldanan kuş, kanadı açık olarak damdadır ama, o tuzağa düşmüştür.

• Değil mi ki, gönlünü canla başla yeme vermiştir. Sen onu tuzağa tutulmamışsa bile, tuzağa tutulmuş bil.

• Kuşun yeme bakışları, kendi ayağını bağlamak için birer düğüm gibidir.

• Yem ona der ki: "Ey kuş, sen şimdi bana hırsızlama bakıyorsun ama, hele sen sabret, asıl ben seni çalıyorum.

• O hırsla bakışın seni benim ardıma düşürdü. Bilmiş ol ki, ben senden gâfil değilim."

644 • Kuş o yeme bakmakla hoşlanır. Yem de uzaktan onun yolunu vurur.

645 • Kuşun yeme baktığı gibi, sen de bir güzele bakıyorsan, göz zinasından zevk duyuyorsan, sen kendi kendine kötülük yapıyorsun. Kendini zarara sokuyor, âdetâ kendi yanından kopardığın eti, kebap edip yiyorsun demektir.[574]

[574] Nûr Sûresi'nin 30. âyetinde şöyle buyurulmuştur: "Habîbim, müminlere söyle ki, harama karşı gözlerini kapasınlar." Şibiî hazretleri bu âyeti: "Baş gözünü haramlardan, gönül gözünü de masivadan, yâni Allâh'tan başka her şeyden kapatsınlar." diye tesfir etmiştir. Bu konu hakkında yazılmış bir beytin anlamı şöyle: "Bedene arız olan bütün âfetler, tevbesini bozan gözün zinâsından ileri gelir. Belâ okuna hedef olmamak için, sedef içindeki inci gibi harama karşı gözünü kapa."

• Güzellere uzaktan bu bakış ok gibidir. Zehire benzer. Bu bakışla nefsânî isteğin artar, sabrın tükenir.[575]

[575] Bu beyitte şu meâldeki bir hadîse işaret var: "Bakış, şeytanın oklarından zehirli bir oktur." Fakat bu bakış kötü bakışa işarettir. Yoksa dinimizde güzele güzel bakmak günah değildir. Günah olan çirkin bakış, nefsanî istekle, şehvetle bakıştır. Peygamberimiz (s.a.v.); "Allâh güzeldir, güzelliği sever." diye buyurmuştur. Mevlânâ, yine *Mesnevî'mn* VI. cildinin 3181. beytinde;

"Güzel yüzlüler, Allâh'ın güzelliğinin birer aynasıdır. Onları istemek, onları sevmek Hakk'ı istemenin, Hakk'ı aramanın yankısıdır. Onlarda Hakk'ın düşünülmesidir." buyurmuştur. Şeyh Sâdi hazretleri de:

"Kim demiş ki güzele bakmak hatâdır? Güzel yüzlüleri görmemek, güzellere bakmamak hatadır." Yunan filozofu Eflâtun da; "Çıplak kadınlar, namuslu erkeklerin nazarında taştan birer heykeldir." demiştir.

• Dünya malı zayıf kuşların, âhiret mülkü de üstün kuşların tuzağı.

• Hattâ pek büyük bir mülk olan âhiret tuzağı öyle büyük bir tuzaktır ki, onunla en büyük kuşlar avlanır.[576]

[576] Bu beyitteki kuş, insan sembolüdür. Yem-tuzak dünya ve dünya malını göstermektedir. Dünya malı sonunu düşünmeyen, ileriyi göremeyen zayıf akıllı insanların tuzağıdır. Âhiret de dînî vazîfesini yapan şerefli insanların tuzağıdır. Şu halde dünya da, âhiret de insanlar için birer tuzak oluyor. Dünyaya gönül verenler, dünya tuzağına düşüyorlar. Cennete ve cennet zevklerine ulaşmak için ibâdet edenlerler de âhiret tuzağına düşüyorlar. Aslında ne dünya sevgisi, ne de cennet sevgisi değil de Hakk sevgisi insanı kurtaracaktır. Büyük din alimleri kendilerini üstün gören kişiler, cehennem korkusu, cennet zevki için ibâdet ederlerse, Allâh sevgisinden zevk almazlarsa onlar tuzağa düşmüş oluyorlar. Yûnus Emre hazretleri:

"Cennet cennet dedikleri, bir kaç evle bir kaç hûri,
İsteyene ver onları, bana seni gerek seni."

demedi mi! Rabiatü'l-Adeviyye hazretleri, insanlar cehennem korkusu ve cennet zevki için kulluk etmesinler diye, cehennem ateşini söndürmek, cennet köşklerini de yakmak istemişti.

650• Ey dünya mülküne sahip olanlar, siz mülkün sâhibi olduğunuz halde, aslında o mülkün kulu kölesiniz. Gerçekten mala sahip olan; helak olmaktan kurtulan, mala, mülke esir olmayan kişidir.

• Ey şu dünyaya gönül veren, onun esiri olan kişi; sen tersine olarak, esir olduğun halde, kendine; "Dünyanın beyi, emîri!" dedirtiyorsun.

432

• Aslında sen, bu dünyanın kulusun, rûhun da dünya mahpusu. Ne vakte kadar, kendini dünyanın sâhibi, efendisi sanacaksın?

Bir pâdişaha yâhut milletin başında en yüksek bir makamda bulunana hitap.

561 • Pâdişahların oturdukları taht denilen koltuk tahtadan yapılmış bir tuzaktır. Ey zavallı üstüne oturup kurulduğun yeri, başköşe sanıyorsun ama, aslında mânâ bakımından kapı dibinde, pabuçlukta kalakalmışsın, haberin yok.

• Sen kendi sakalına, bıyığına bile hüküm yürütemiyor, söz geçiremiyor, pâdişahlık edemiyorsun. Senin dışında bulunan iyiye, kötüye şuna, buna nasıl pâdişahlık edeceksin? Yâni sakalına, bıyığına; "Dur, uzama, olduğun gibi kal!" diyemiyorsun?

• İşte baksana sakalına sözün geçmedi de, istemediğin halde ağarmaya başladı. Ey gâfil kişi, aklını başına al da, hiç olmazsa ağarmış sakalından utan.

• Mülk sâhibi odur ki, huzûrunda secde edene ve gönlünde dünya sevgisi bulunmayana, yüzlerce mânevî mülk bağışlar. Onu üstün insan yapar.

665 • Fakat, Allâh'a edilen bir secdenin mânevî zevki, sana yüzlerce dünya devletinden daha hoş gelir.

• Ağlayıp inlemeye koyulur; "Mülkler istemiyorum, pâdişahlık istemiyorum, bana o secdedeki devleti ver. Bu bana yeter." demeye başlarsın.[577]

[577] Bu beyit bendenize, *Dîvan-ı Kebîr* (c. I, nu: 207'deki) şu beyitleri hatırlattı:

"Allâh, bitmez, tükenmez cömertliği ile bana hesapsız mülkler verse, ne kadar gizli hazîneleri varsa onları önüme koysa, ben ona candan secde ederek yüzümü toprağa korum da derim ki: 'Bunların hepsinden filânın (yâni senin aşkın) benim için daha değerlidir."

433

• Dünya pâdişahları, yüksek mevkilerde bulunanlar, bulundukları makamın hırsı ile benliğe kapıldıkları için, kulluk şarabının kokusunu alamamışlar, duyamamışlardır.

• Eğer duysalardı, Allâh'a kul olmanın pâdişahlıktan üstün olduğunu anlarlar da, İbrahim bin Ethem hazretleri gibi durmadan, dinlenmeden başları dönmüş, şaşkın halde tacı tahtı birbirine vururlar, pâdişahlığı bırakır, giderlerdi.

• Fakat Cenâb-ı Hakk bu dünya nizamı devam etsin, insanlar hükümetsiz kalmasın diye, dünyayı idare edenlerin gözlerini, ağızlarını mühürlemiştir. Onlara makamlarını sevdirmiştir.

670• Böylece de onlara, taç, taht tatlı gelir; "Halktan vergi alalım da, haraç alalım d,a onları idare edelim." derler.

• Ey gâfil hükümdar, haraç ala ala kumlar sayısınca altın toplasan, sonunda ölüp gidersin, altınlar arkada kalır.

• Devlet ve hükümetle altınlar, servet, âhiret seferinde rûhuna yoldaş olmaz. Altını ver de, sana hakîkati gösterecek sürme satın al.

• Sürme al da, gör seyret ki, bu dünya dar ve derin bir kuyudur. Hz. Yûsuf gibi, o kuyuya sarkıtılan ipi, elde edip kurtulmak gerek.

• Kuyudan çıkıp dama yükselince, rûhun; "Müjde!" desin, "İşte bana bir kul."[578]

[578] Bu beyitte Yûsuf Suresi'nin 19. âyetine işaret var.

675• Kuyuya bakan göz, akisler görür. Tersine şeyler seyreder. Bunların en değersizi de taşın altın görünmesidir.

• Oyun oynar çocuklar, oyuna dalarlar da, çanak, çömlek kırıntıları onlara, altın ve mal görünür.

• Allâh'ın ârifleri kimyacı olmuşlardır. Onların nazarında altın ve gümüşün değil, onların çıktığı madenlerin bile değeri, kıymeti kalmamıştır.

Dervişin rüyası

678• Dervişin biri dedi ki: "Ben rüyamda Hızır'ı görenleri gördüm.

• Onlara; 'Helâl olan, hiç bir vebali bulunmayan rızkı nereden ve nasıl elde edeyim?' dedim.

680• Beni aldılar, dağlara götürdüler. Dağlardaki ormanda yabanî meyve ağaçlarını silktiler.

434

• Ve dediler ki: 'Allâh bu meyveleri bizim himmetimizle senin için tatlılaştırdı.

• Haydi, rahat rahat yemene bak. Tertemiz; helâl, hesabı da yok. Baş ağrısı da yapmaz. Taşıma sıkıntısı olmadan, yukarı aşağı koşmadan, çalışmadan elde edilen bir rızık.'

• O rızıkları yiyince, sözlerimde öyle bir feyz, öyle bir tesir hasıl oldu ki, kalbimden hikmet menbaları kaynadı, sözlerimin verdiği zevk, akılları hayran bırakmaya başladı.

• 'Ey âlemlerin Rabbi!' dedim. 'Bu bir imtihan, sen bana bütün halktan gizli bir ihsânda bulun.'

685 • Bu niyâz üzerine, güzel, ârifane söz söyleme kabiliyeti benden gitti. Onun yerine hoş bir gönül elde ettim. Öyle mânevî zevkler duydum ki, bu zevklerin tesiri ile nar gibi çatladım, yarıldım.

• Dedim ki: 'Cennette benim şu içimde duyduğum sevinçten başka bir şey yoksa bile..

• Bana başka bir nimet arzusu gelmezdi. Ben de bu zevki bırakıp cevizin, şeker kamışının tadına dalmazdım.'

• Kazancımdam elde ettiğim paradan bir kaç altın kalmıştı, onları sımsıkı cübbemin yenine dikmiştim.

• O esnada fakir bir kişi, odun yüklenmiş olarak, yorgun argın bir halde ormandan çıkageldi.

690 • Kendi kendime dedim ki: 'Ben rızık peşinde koşmaktan kurtulmuşum, bundan sonra, bana rızık için gam yemek yoktur.

• Allâh'ın lutfu ile onu bunu tiksindiren yabanî meyveler, bana hoş gelmektedir. Sanki bana özel bir rızık kapısı açıldı.

• Ben Mâdem ki karın doyurma derdinden kurtuldum. Cübbemin yenine diktiğim şu bir kaç altını bu fakire vereyim.

• Vereyim de, iki üç günceğiz olsun rızık bakımından hoş bir hale gelsin.'

• O benim gönlümden geçen düşünceyi anladı. Çünkü onun mânâ kulağı Hakk nûru ile nûrlanmıştı.

695 • Şişe içindeki bir çerağ gibi, her düşüncenin sırrı onun gözü önünde idi.

• Hiç bir gönül ondan gizli olmadığı için içten geçenler, ondan saklanamıyordu. O sanki gönüllerde sırların emîri olmuştu.

435

• O şaşılacak er düşüncemin cevâbını dudak altından vermeye başladı.

• O diyordu ki: 'Mânevî pâdişahlar hakkında böyle mi düşünürsün? Onlar, sana zevk vermeseler, sen zevki nasıl bulursun?'

• Ben onun sözünü iyice anlayamadım. Ama azarlayışı gönlüme dokundu, içime yerleşti.

700• Derken arslan gibi bir heybetle yanıma geldi. Sırtındaki odun yükünü yere koydu.

• Onun odunları yere koymasındaki halin heybeti ile, benim yedi uzvum titremeye başladı.

• 'Yâ Rabbî!' dedi, 'Eğer senin duâsı makbûl ve izleri mübârek has kulların varsa..

• Onların hakkı için, onların yüzü suyu hürmetine, lutfunun kimyası bir iş etsin de, şu anda dilerim, bu odun dengi altın olsun.'

• Bunu derdemez, gördüm ki, odunlar altın oldu. Bulundukları yerde ateş gibi hoş bir şekilde parıl parıl parlıyorlar.

705• Ben bu hali görünce kendimden geçtim. Uzun zaman o halde kalmışım, kendime gelince, o şaşkınlığım geçince.

• O zat dedi ki: 'Allâh'ım, o has kulların çok kıskançtırlar, şöhretten, tanınmaktan kaçınırlar.

• Yâ Rabbî, sen hemen bu altınları yine odun dengi haline getir. Eskisi gibi onları yine odun yap.'

• O anda, parıl parıl parlayan altın dalları, yine odun haline girdi. O zâtın bu işine akıl da şaştı kaldı, göz de..

• Ondan sonra odun yükünü yüklenip yanımdan ayrıldı. Acele acele şehre doğru gitti.

710• O mânâ pâdişahının arkasından gitmek; zorda kaldığım, anlayamadığım bazı konuları sorup cevap almak istedim.

• Onun heybeti beni âdetâ bağladı. Donup kaldım; çünkü Allâh'ın has kulları huzûruna varmak için herkese yol yoktur."

• Eğer birisi, can ve baş vererek yol bulursa, bu onların merhametindendir. Onların çekişindendir.[579]

[579] Şeyh Galip der ki:
"Varanlar asitan-ı evliyaya,
Bütün dâvetlidir Galib safaya,
Sakın sûrette kalma aldanırsın,
Kovmazlar yoksa gelmezler sanırsın.'
(Evliyaların kapısına varanların hepsi oraya çağrılmışlardır, dâvetlidirler. Oraya gidemeyenlerin kendi arzuları ile oraya gitmediklerini sanırsan aldanırsın. Velîlerin gönülleri onları istemedikleri için oradan hoşlanmıyorlar.) Velîlerin bir çekme, cezbetme hassası, bir de defetme, kovma hassası olduğundan bahsederler.

• Gerçek bir erin, bir Hakk âşıkının sohbetine yol buldu isen, sen bu başarıyı Allâh'ın bir yardımı, bir ganimet bil.

• Pâdişah'ın yakınlığına erdiği halde, hiçten bir sebeple, yakınlık mertebesi ile birlikte yolunu kaybeden ahmağa dönme..

724 • Haydi ey mânevî devlet ve mutluluk isteyen Hakk âşıkı! Nefsine uyup velîyi terk etme. Zaman kaybetme, çabuk ol, bu an feyz zamanı, hakîkat kapısının açılacağı zamandır.

İbrahim Edhem hazretlerinin tacını, tahtını terk edip gitmesi.

726 • Sen de çabuk İbrahim Edhem hazretleri gibi pâdişahlıktan vazgeç de, onun gibi sonsuz, ölümsüz bir pâdişahlık bul.

• O pâdişah gece vakti sedirine yatmış uyuyordu. Bekçiler de dam üstünde bekliyorlardı.

• Ama pâdişah bekçilerin hırsızları, kötü kişileri uzaklaştırmaya çalışmalarını istemiyordu.

• Çünkü o kendisinin adâlet sâhibi bir hükümdar olduğunu biliyordu. O yüzden gönlü rahattı. Bir şey olmayacağından, kendisine bir kötülük gelmeyeceğinden emindi.

730 • Muratların bekçisi; istekleri, dilekleri koruyan adâlettir. Geceleri damlarda sopalarını vurarak dolaşan bekçiler değildir.

• İbrahim Edhem hazretlerinin dam üstünde dolaşan bekçilerin seslerinden, Yâhut güzel çalınan bir rebabın nağmelerinden maksadı, iştiyak çekenler gibi "Ben sizin Rabbiniz değil miyim?" hitabının hatırlanması, hayal edilmesi idi.[580]

[580] Sûfî büyükleri derler ki: "Ezelde Cenâb-ı Hakk rûhlara; 'Ben sizin Rabbiniz değil miyim?' diye hitap etti. Onlar da; 'Belâ' yâni evet diye cevap verdiler. Fakat o hitabın mânevî zevki ve lezzeti rûhlarda sabit kaldı. Dünyaya geldiklerinde ne vakit güzel bir ses işitseler, o ezeldeki hitabın lezzetini hatırlarlar. Musikîden zevk alınmasının sebebi budur.

437

• Zurnanın ağlayışı, davulun inleyişi, birazcık kıyâmet gününde çalınacak olan Sûr sesine benzer, însanın gönlünde uyuyan hâtıraları uyandırır.

829• O adı, sanı iyi pâdişah geceleyin tahtı üzerinde iken, damda bir takırtı, bir hay-huy işitti.

• Sarayın damında sert sert adımlar atıldığını duydu. Kendi kendine "Bu-na kim cesaret edebilir?" dedi.

• Sarayın penceresinden; "Kim o? Bu insan olamaz, bu saatte peri olmalı." diye bağırdı.

• Hiç bir yerde görülmemiş bir sürü insan damdan başlarını eğdiler de;

"Geceleyin kaybettiğimiz şeyi arıyoruz." dediler.

• İbrahim; "Ne arıyorsunuz?" diye sordu. "Develerimizi arıyoruz." dediler. İbrahim; "Kendinize gelin." dedi, "Dam üstünde deve aranır mı?"

• "Sen de.." dediler. "Saltanat tahtı üzerinde oturup, Allâh'ı bulmayı nasıl arıyor ve umuyorsun?"

835• İşte bu hadiseden sonra olan oldu. Hiç kimse İbrahim Edhem hazretlerini görmedi, o peri gibi, insanlara görünmez oldu.

• Onun mânâ yönü gizli idi. Ama gölge varlığı halkın önünde idi. Zaten halk sakaldan, hırkadan başka ne görebilir ki?

• O kendi yakınlarının ve halkının gözünden kayboldu. Anka kuşu gibi dünyaca meşhur oldu.

• Bütün âlem, canı Kaf dağına varan kuştan, yâni velîlik mertebesine eren kâmil insandan bahseder durur.

Unutulmayan musikî nağmeleri.

733• Hikmet sâhibi kişiler; "Biz" derler, "Hoşa giden bu musikî nağmelerini gökyüzünün ve gökyüzünde bulunan yıldızların dönüşünden aldık.

• Halkın tanburla çaldığı, ağızla söylediği sesler, gökyüzünün dönüşünden çıkan seslerdir."

735• Müminler derler ki: "Cennetin rûhanî tesiri ile bütün çirkin sesler güzelleşir.

• Biz hepimiz, bütün insanlar, Âdem'in cüz'leriyiz. Biz cennette iken o nağmeleri dinlemişiz. Rûhumuza sindirmişiz.

438

• Balçıktan yaratılmamız bizi bir şüpheye düşürdü. Ama yine de hatırımızda o nağmelerden, o güzelliklerden bir şeycikler var."

• “Fakat” derler, “Mihnetler toprağı ile yoğrulduktan sonra, bu yüksek, bu güzel, bu hafîf nağmeler, nereden, nasıl o mânevî zevki ve neşeyi verecek?”

742 • Demek ki, güzel ses dinlemek, âşıkların gıdasıdır. Bu güzel, bu hoş sesleri dinleyişte buluşma, kavuşma hâyali vardır. Yâni ezeldeki ilâhî huzûru ve o tatlı hitabı hatırlama zevki mevcuttur.[581]

• Gönüldeki hayaller, güzel sesle gelişir, hattâ o hayaller, güzel ses yüzünden sekillere bürünür.

[581] Yâni güzel ses duyulunca, onun aslı bulunan cennet sesleri, ilâhî hitap hatırlanır.

Susuz bir adamın, su sesi duymak için dereye ceviz atması.

745 • Dere derin bir yerde akıyordu. Susamış bir adam da orada bulunan bir ceviz ağacına tırmanmıştı. Ağacı silkeliyordu.

• Ceviz ağacından suya cevizler düştükçe, sudan ses geliyordu. Hem de suyun üstünde küçük dalgalar, kabarcıklar görünüyordu.

• Akıllı bir kişi bu hali gördü de; “Ey yiğit!” dedi. “Bırak şu işi, cevizler seni daha fazla susatır.

• Suya bir çok ceviz düşüyor ama, su senden uzakta ve pek derindedir.

• Sen zorlukla aşağıya ininceye kadar, derenin suyu cevizleri daha da uzağa götürür.”

750 • Ağaçtaki adam dedi ki: “Benim ağacı silkmekten maksadım, ceviz toplamak değildir. Görünüşe bakma da maksadımı anlamaya çalış.

• Maksadım suyun sesinin gelmesi, onu işitmem, hem de su kabarcıkları seyretmemdir.”

• Susuz kişinin daima havuzun etrafında dönüp dolaşmaktan başka dünyada ne işi olabilir?

• Hacının işi nasıl Kâbe’yi tavaf etmekse, susamış kişinin işi de ırmağın kenarında dolaşmak, suyun sesini duymaktır.

• Tıpkı bunun gibi, ey Hakk ziyâsı Hüsâmeddin Benim de bu *Mesnevî*’den maksadım sensin.

439

755• *Mesnevi,* dalları, gövdesi ve kökü ile tamamıyla senindir. Onu sen kabul etmişsin.

• Pâdişahlar, iyiyi de kabul ederler, kötüyü de. Bir şeyi onlar kabul edince de artık reddedilmez.

• Mâdem ki bir fidan diktik, ona su ver. Mâdem ki onun mânâlarını açtık, dilimdeki bağı çöz de, daha derinlere ineyim.

• *Mesnevî’nin* sözlerinden maksadım; senin sırrındır. Onu meydana getirmekten maksadım senin sesini duymaktır.

• Bence senin sesin Hakk’ın sesidir. Haşa seven, sevgiliden ayrı değildir.

760• İnsanların rûhları ile Rableri arasında keyfiyetsiz (=neliksiz, niteliksiz) kıyasa gelmez bir birleşme vardır.[582]

[582] “İmam namazda rükûdan kalkarken; ‘Semi’a’l-llahu li-men hamide’ (=Allâh kendisine hamdedeni işitir.) der ki, bu söz imam lisanından söylenmiş Allâh kelamıdır.” diye bir hadîs vardır. Yâni Allâh kulunun dili ile, ‘Semi’a’l-llahu li-men hamide’ der. Enfal Sûresi’nin 24. âyeti de bu konuya ışık tutar: “Bilin ki, şüphesiz Allâh kişi ile kalbi arasına girer.”

• Fakat ben; “Nâs” (=insanlar) dedim, “Nesnas” (=maymuna benzeyen bir mahlûk) demedim. Bence rûha, rûh olanı tanıyan kişiden başkası insan değildir.

• İnsan, adam olan kişidir. Nerede adam? Sen insanların mânevî başını görmedin ki, sen kuyruk gibi geri kaldın.[583]

[583] Genceli Nizamî hazretlerinin şu beyitleri bu hakîkati ne güzel anlatıyor:

“Etrafında gördüğün kişilerin hepsi insan değil, pek çoğu kuyruksuz öküz ve eşektir. Bu devirde insanlardan ma’rifeti, zamandan da insanları almış götürmüşlerdir, insan gönlünde irfân ve dünyada ise irfân sâhibi kalmamıştır.”

• “Attığın vakit sen atmadın, ancak Allâh attı.” âyetini okumuşsun ama sen, bedensin, ayrılık âleminde, madde âleminde kalmışsın; rûha inememişsin.[584]

[584] Bu beyitte Enfal Sûresi’nin 17. âyetine işaret var.

440

Edep; edepsizlerin kabalıklarına sabretmektir.

771 • Ey müslüman! “Edep nedir?” dersen, bil ki edep; edepsizlerin her işine, kabalıklarına, kötü sözlerine sabretmekten ibârettir.[585]

[585] Şeyh Sâdi hazretleri:

“Edep Allâh’ın nûrundan bir tacdır. Onu başına koy, nereye gidersen git, huzûr bulursun.” “Edebi edepsizlerden öğren.” diye bir söz vardır. Aslında kötülüklere sabretmekle insan, mânen yıkanır, temizlenir. Mevlânâ’nın bir beytini şöyle nazmen tercüme etmişler:

“Şâyet rastlamasaydık bizler edepsizlere, Affetmenin zevkini kim verirdi bizlere.”

• Kimi; “Filanın tabiatı pis, huyu kötü.” diye şikâyet ediyor görürsen..

• Bil ki, bu şikâyet eden kötü huyludur. Çünkü o kötü huylunun kötülüğünü söylemektedir.

• Çünkü güzel huylu kişi, kötü huylulara tahammül eden, onların kötülüğünü görmeyen ve söylemeyen kişidir.

775 • Ama şeyh birinin kötülüğünü söyler, birinden şikâyet ederse, bu şikâyet Hakk’ın emri iledir. Kızgınlıktan değildir.

• Şeyhin kötülükten, kötülerden şikâyeti, şikâyet değildir. Peygamberlerin şikâyeti gibi huyun güzelleşmesi, rûhun ıslahı içindir.

• Bil ki, peygamberlerin tahammülsüzlüğü, Hakk’ın emri iledir. Yoksa onların yumuşak tabiatleri (=hilimleri) kötülerin yüklerini de çeker. Yâni onların zulümlerine katlanır.

• Peygamberler, kötülüklere tahammül ede ede tabiatlerini değiştirmişler. Nefsanî huylarını yok etmişlerdir.. Tahammülsüzlük göstermeleri Allâh’ın emri iledir.

Kâinatta her şey, her hâdise Hakk’ın emri ile onun koyduğu değişmez kurallar gereği olmaktadır.

783 • Başa gelen büyük felâketlerle insanlar imtihan edildikleri zaman, yer-yüzündeki, gökyüzündeki bütün zerreler Allâh’ın orduları olurlar da onun emrini, buyruğunu yerine getirirler.[586]

[586] Bu beyitte Fetih Sûresi’nin 7. ve Nemi Sûresi’nin de 37. âyetine işaret var. Ordular nasıl kumandanlarının emrinde ise, yeryüzünde ve göklerde bulunan bütün varlıklar, bütün zerreler, yıldızlar, gökler, insanlar, hayvanlar, bitkiler, dağlar, dereler, denizler ve denizlerdeki bütün varlıklar hepsi Allâh’ın emrindedirler.

441

• Rüzgârların Âd kavmine ne yaptığını görmedin mi? Suyun tufanda nasıl coştuğunu, her tarafı kapladığını, dağları aştığını işitmedin mi?

785• O kin denizinin, yâni Kızıldeniz’in Firavun’a neler yaptığını, şu yeryüzünün Kârûn’u yuttuğunu..

• Ebabil kuşlarının Fil Ashabı’na neler ettiğini, bir sivrisineğin Nemrud’un başını nasıl yediğini..

• Dâvud (a.s.) eli ile taşı kaldırıp atınca, taşın altiyüz parça olup bir orduyu kırıp geçirdiğini..

• Hz. Lût’un düşmanları üstüne taş yağdırdığını ve onları kapkara suyun içinde dalgaların yuttuğunu, boğulup gittiklerini bilmiyor musun?

• Dünyada senin cansız sandığın şeylerin, Allâh’ın emri ile peygamberlere nasıl yardım ettiklerini söylersem..

790• *Mesnevi o* kadar büyür ki, o derece hacimli olur ki, kırk deve bile onu taşıyamaz, âciz kalır.

• Bir el, kâfirin aleyhinde tanıklık etmek için, Allâh'ın askeri olur. Emrine boyun eğer.

• Ey işde, güçte Hakk'ın emrine uymamayı kendine ders yapmış kişi! Şunu bil ki, sen de Hakk'ın ordusu içindesin.

• Senin cüz'lerinin cüz'leri bile, yâni bedeninin zerrelerinin, hücrelerinin her biri Allâh'ın ordusundandır. İki yüzlülük ediyorlar da, şimdi sana uymuş gibi görünüyorlar. Eğer Allâh, onların sana karşı gelmelerini isterse, her biri senin düşmanın olur.[587]

[587] *Dîvan-ı Kebîr'm* VI. cildin 2821 numaralı gazeli bu *Mesnevi* beytinin aynı gibi:

"Sen bedenin her zerresinden bir feryâd duy. Bir inilti işit. Çünkü sen büyük bir şehirsin, hem de bir şehir değil, belki binlerce şehirsin. Senin bedenindeki cüz'lerin, hücrelerin hepsi susuyorlar ama, senin gizli şeylerin; görüyorlar ve çalışmalarını senden gizlemiyorlar. Onlar bütün gün; 'Gel bakalım senin neyin var.' diye coşuyorlar."

• Allâh göze, onu; şu kulumu rahatsız et derse, göz ağrısı senden yüz türlü intikam alır.

442

795 • Eğer dişe Allâh, bir ceza verdirse, görürsün ki diş senin acı acı kulağını bükmeye başlar. Senin canına okur. Seni cezalandırır.

• Tıp kitabını aç da, hastalıklar bölümünü oku. Oku da beden askerlerinin neler yaptıklarını gör.[588]

[588] Hz. Mevlânâ'nın devrimle, yâni bundan yedi yüz sene önce, insanlar mikroskopu bilmiyorlardı. Bedenimizdeki zerrelerden, yâni hücrelerden, kestiğimiz saçlarımızı, tırnaklarımızı tamir eden, beden askerlerinden kimsenin haberi yoktu. Mevlânâ bunları nasıl bildi? Bu biliş ve seziş bir kerâmet değil midir?

• Mâdem ki her şeyin canının canı Allâh'tır. Canının canına düşmanlıkta bulunmak hiç kolay olur mu? Bu bir çeşit delilik değil midir?

Aslında sen eşi olmayan tek bir varlıksın, sen kendinin güzelisin.

801 • Resim ister pâdişah resmi olsun, ister zengin bir adam resmi olsun, resimden ibârettir. Rûhsuzdur, can zevkini tadamaz.

• Onun süsü, güzelliği başkaları içindir. Boş yere gözünü, ağzını açmıştır.

• Ey zavallı! Sen başkaları ile uğraşarak kendini harcamışsın. Başkalarını, kendinden ayırdedememişsin. Yâni başkaları ile senin arandaki farkı anlayamamışsın.

• Sen hangi makama, hangi mertebeye geldinse; "İşte ben buyum, işte ben aradığımı buldum." diyorsun. Ama Allâh'a yemin ederim ki, sen kendini bilemiyorsun. Sen kendin sandığın gibi değilsin, kendini bulamadın.

805 • Bir zaman için, halktan ayrılsan, yalnız kalsan, kendini bulmak için insanlardan ayrı yaşasan, boğazına kadar gam ve kedere, endişeye batarsın.[589]

[589] İnsanlarla beraber yaşamanın zorlukları yanında, herkesten uzak inziva hayatı da kolay değildir. Onun için Yahya Kemâl merhum;

"Ülfet belalı şey, fakat uzlet sıkıntılı,
Bilmem nasıl geçirmeliyim son beş-on yılı."

diye yazmıştı. Ama Hakk âşıkları yalnızlıktan hoşlanırlar. Çünkü uzlet Hakk âşıklarına vatan, dünya âşıklarına gurbettir.

• Halktan ayrıldığın için acı duyan sen misin? Bu nasıl olur da, sen olabilir? Aslında sen eşi olmayan, o tek varlıksın, sen kendinin güzelisin? Ve kendinin sarhoşusun.[590]

[590] Aynaya baktığın zaman, aynada gördüğün sen misin? Hayır, aynada gördüğün senin sûretin, dış yüzündür. Sen aynada gördüğün sûretin ötesindesin. Hz. Mevlânâ *Dîvan-ı Kebîr'* inde der ki:

"Aynaya bak, kendini gör, gördüğün sen misin? Söyle bakalım, senin ötende kim var?" Senin gerçek varlığını sana gösterecek ayna, kâmil insandır. Ey zavallı, halktan, insanlardan ayrı düştüğün için üzülen, sıkılan senin sûretindir. Senin gerçek varlığın yalnız değildir ki. Bu hususta Mevlânâ'mız ne buyurmuş:

“Burada gizli birisi var, kendini yalnız sanma.” Gerçekten de sende hakîkat-i insâniye denilen bir iç vardır ki, o, ilâhî zat ve sıfatın mazharıdır. Tek olan o hakîkat, yabancılardan hoşlanmaz, zevk almaz. Ondaki mânevî zevk ve lezzet kendisinin hoşluğundan, kendinde bulunan güzelliğindendir. Çünkü kendinde bulunan odur. İlâhî nefhâdır.

Mevlânâ bir rubaîsinin ikinci beytinde şöyle buyuruyor:

“Bu perdenin arkasında ne kadar güzellikler var? Benim gerçek varlığım da oradadır. Ey akılları ermez kişiler, ben, kendi kendime âşık olmak istiyorum.”

443

• Sen kendinin kuşu, kendinin avı, kendinin tuzağı, kendinin sadrı, kendinin döşemesi, kendinin damısın.[591]

[591]‘ Sen öğrenmek istediğin konuyu, akıl tuzağında avlar, hafıza kuvveti ve belleme gücü ile onu bağlarsın. Hakîkat-i insâniye itibarıyla kendinin sadrı, şerefli yeri, nefsanî yönünle döşemesisin; rûhuna ve aklına göre kendinin damısın. Herşey senin bedeninde mevcuttur. Kendini bil ve hakîkatini anla, gerçekten de senin başkalarına muhtaç bulunmayan bir cevher olduğunu idrak et. Şeyh Galip hazretleri: “Hoşça bak zâtına kim zübde-i âlemsin sen.” diye yazmıştı.

• Cevher, kendi kendine, kendi başına var olan şeydir. Cevherle var olan ve onun furû’u bulunan da a’razdır.[592]

[592] Bu cevher ve a’râzı anlamak için, bir iki misal verelim: Cisimler cevherdir. Onların rengi ve kokusu gibi var olan furûları a’razdır. Gül cevherdir. Rengi, kokusu a’razdır.

• Sen Ademoğlu isen, onun gibi otur, ne olduğunu bilerek yerine kurul ve bütün soyunu sopunu kendinde gör. Yâni senden şu anda ve gelecekte mey dana gelecek halleri gör. îyi ve kötü işleri, eserleri düşün.

810• Su küpünde ne vardır ki nehirde olmasın, evde ne vardır ki şehirde bulunmasın?

• Bu dünya küp gibidir. Gönül ise sanki derenin suyu. Bu dünya, aynı zamanda bir odaya benzer. Gönül ise, şaşılacak şeylerle dolu bir şehirdir.

444

Güneş balçık ile sıvanabilir mi?

816. Hz. Muhammed de, Ebû Cehil de putlara tapılan yere gitmişti. Fakat birinin gidişi ile öbürünün gidişi arasında büyük fark vardır.

• Biri puta tapılan yere girince, putlar ona secde ederler. Öbürü girince, o, putların önünde başını yere kor.

• Bu şehvetler dünyası, bir puthanedir. Peygamberler de, kâfirler de bu puthanede bulunurlar.

• Fakat şehvet, pak ve temiz kişilerin, yâni peygamberlerin ve velîlerin kuludur. Şehvetin ateşi altın gibi saf ve temiz olan varlıkları yakamaz.

820. Kâfirler kalp akçe gibidirler. Temiz ve pak olan erler ise altın gibi olmuşlardır. Bu iki grup da şehvet âlemi olan dünya potasının içindedirler.

• Kalp olan potaya girince hemen kararır, simsiyah olur. Fakat altın potaya girince onun altınlığı meydana çıkar.

• Altın potada, hoş bir halde elini sallar, ayağını basar, ateş içinde güler, durur.

• Bedenimiz, bu dünyada bize yüz örtüşü olmuştur. Bizim, gerçek varlığımız ise deniz gibidir. Biz, üstümüzdeki bu çerçöpün, bu saman yığınının altında gizliyiz.[593]

[593] Hz. Mevlânâ *Dîvan-ı Kebîr’inde* buyurur ki:

“Bu görünen şeklimiz, bir yüz örtüşüdür. Bütün secdelerin kıblesi, biziz.” *Dîvan-ı Kebîr, c.* III, 576.

• Ey bilgisiz kişi, din pâdişahının, yâni velînin, dış yüzüne, dış görünüşüne bakıp da, onu çamurdan yaratıldı diye hor görme. Lanetlenmiş İblis de Hz. Âdem’e böyle bakmıştı.[594]

[594] Bu beyitte A’raf Sûresi’nin 12. âyetine işaret var. Mevlânâ da şu *Dîvan-ı Kebîr* bey-tinde bunu ifade buyurmuştur:

“İblis de Âdem’in şekline, dış yüzüne takıldı kaldı. Halbuki o Hakk’tan ayrı değildi.”

825 • Peygamberlerle velîlerin rûhları, mânâları güneş gibidir. O parlak ve sönmez güneşi, bir avuç balçıktan ibâret olan bedenle sıvamak nasıl mümkün olur? Söyle bana.[595]

[595] Hz. Ali (k.v.)’nin şu beyitleri de insanın üstünlüğünü haber vermektedir:

“Ey insan, senin ilacın sendedir. Fakat bilmiyorsun, derdin de yine sendedir. Ama görmüyorsun. Sen öyle açık ilâhî bir kitapsın ki, harfleri ile gizli şeyler aşikâr oldu, meydana çıktı.”

445

• Nûrun üstüne yüz kere toz, toprak atsan, yine nûr kaybolmaz. Baş gösterir, görünür.

• Saman nedir ki, suyun yüzünü örtsün? Balçık ne oluyor ki, güneşi gizlesin de, göstermesin.

Ey âşıklar! İlâhî aşk şarabının içilmesi size mahsustur.

840• Aşkın sesi gelince ölmüş rûhlar kanat çırpmaya, ölüler beden kabrinden baş kaldırmaya başladılar.

• Gökyüzünden Hakk’tan bir nidâ, bir ses geliyor diye birbirlerine müjde verirler.

• Bu öyle bir nidâ idi ki; onun tesiri ile, inançlar güçleşiyor, gönüllerin dalları ve yaprakları yeşeriyordu.

• Aşktan gelen o dâvet nefesi, İsrafil’in sürü gibi ölüleri mezarlarından kurtardı.

• Ey Hakk yolcusu, bundan böyle, sen mutlu olmaya bak. Allâh daha iyi bilir ya, rahatsızlık devri geldi, geçti.

849• Ey âşıklar, ilâhî aşk şarabının içilmesi size mahsustur. Siz Hakk ile bâkîsiniz. Yâni ölümden kurtuldunuz. Ölümsüzlük sizindir.

• Ey gönüllerinde aşk derdi olmayanlar, kalkın âşık olun. İşte Hz. Yûsufun kokusu gelmekte, hemen koklayın, o kokuyu alın.[596]

[596] Hz. Mevlânâ başka bir *Mesnevi* cildinde buyurur ki:

“Canların gıdası aşktır. Bu yüzdendir ki açlık, ayrılık, şiddetli arzu, şevk rûhu canlandırır, güçlendirir, onu besler. Hz. Yâkub da Yûsuf a acıkmıştı. Yâni onu çok şiddetli arzu ediyordu. Ekmek kokusu, yâni Yûsufun gömleğinin kokuşu, Mısır gibi uzak bir yerden gelip ona ulaşıyordu.”

446

• Ey kâmil mürşid, sen de gel. Süleyman’a mensup olan kuş dilini söyle ve her kuşun ötüşü gibi öt...

• Madem Allâh, seni kuşlara gönderdi. Her kuşun ötüşünü de sana öğretmiştir.

• Cebre inanan kuşa, cebr dili ile söyle, kanadı kırılmış kuşa da sabırdan bahset.

• Sabr eden kuşu hoş gör, bağışla. Anka kuşuna Kaf dağının güzelliklerini haber ver.

855 • Güvercine, doğan kuşundan sakınmasını emret. Doğana da hilmi anlat ve zulümden kaçma tavsiyesinde bulun.

• nûrdan nasîbini alamayan yarasayı, nûr ile tanıştır, ışıkla birleştir.

• Kavgacı kekliğe barışı öğret. Horozlara sabah vaktinin belirtilerini göster.

• Böylece hüdhüdden, kara kuşa kadar bütün kuşlara yol göster. Allâh doğruyu daha iyi bilir.

866 • Aşk öfkelenip saldırıya geçince, güzel şeyleri göze çirkin gösterir.

• Aşkın gayreti, kıskançlığı, zümrüdü bile insanın gözüne pırasa gibi değersiz gösterir. “Lailahe illallâh” kelimesinin anlatmak istediği mânâ da budur.

• Ey sığınacak, kurtulacak yer arayan kişi. “Lailahe illa hüve” (=0ndan başka, yâni Hakk’tan başka sevilecek yoktur) sözünün mânâsı budur. Bu hale gelince, ay bile sana kararmış bir gömlek gibi görünür.

881 • Can vahdet(=birlik)ten baş gösterince, onun nûru karşısında, bedenin ışığı söner, gider.

• Denizlerin dibinden inci çıkıp da eline geçince, denizin üstündeki köpükleri, çerçöpü hor görürsün.

• nûrlar saçan güneş, doğup yükselince, akrep kuyruğunda kim yurt edinir?

İbret ile baksana, bizler, nereden, nereye geldik.

889 • Allâh ibret almamız için toprağı da, meniyi yâni erlik suyunu da, kan pıhtısını da, bizim gözümüzün önünde bulundurur. Bize demek ister ki:

447

• "Ey niyeti bozuk kişi! Şimdi bunlardan tiksiniyorsun değil mi? Bir de bunlara bak da, düşün ki, ben seni nerden nereye getirdim.[597]

[597] Bu beyitte Tarık Sûresi'nin şu meâldeki 5-6. âyetlerine işaret var: "Şimdi, insan hangi şeyden yaratıldı, ibretle baksın; o atılıp dökülen bir damla sudan yaratılmıştır."

• O zamanlarda sen, bunlara âşık gibi idin. O zamanlar bedenindeki maddî unsurların geçirdiği değişiklikler sırasında, bugünkü insanlığını inkâr ediyordun da, bir damla pıhtıdan nasıl olur da bir insan yaratılır diye şüpheye düşüyordun.

• Benim bu keremim yâni seni insanlık mertebesine getirişim, o vakitki inkârım gidermek içindi. O vakitler sen henüz toprakta devrediyordun.[598]

[598] Âciz bir topraktan bir insan vücuda getiren ilâhî kudreti düşün de, o kudretin yine toprak olmuş bir bedeni yeniden halk edebileceğine îmân et, öldükten sonra tekrar dirilmeyi inkâra kalkışma. Behçet Kemâl merhum;

"Büyütenin bir damla pıhtıyı insan diye,
Gücü yetmez olur mu, ölüyü diriltmeye?"

diye bir âyeti tercüme etmişti.

• Senin yeniden hayata getirilişin, evvelki inkârına karşı reddedilemez bir delil oldu. Fakat senin inkâr hastalığın ilaçtan da kötü oldu.

• Toprağın bu işi yapmasına imkân var mı? Erlik suyu hiç düşmanlıkta bulunur da inkâra düşer mi?[599]

[599] Ey öldükten sonra dirilmeyi inkâr eden kişi, sen toprak ve erlik suyu derecesinde iken böyle bir düşünceye ve böyle bir inkâra gücün yetmiyordu. Çünkü toprakta ve erlik suyunda böyle bir düşünce olamazdı. Sen o devirleri geçip insan mertebesine geldikten ve akla sahip olduktan sonra haşrı inkâra kalkıştın. Bir kere eski hâllerini düşünsene. Bu beyitte de Yasin Sûresi'nin 77-79. âyetlerine işaret var.

895• Ey dirilmeye inanmayan kişi, sen toprak ve tohum âlemlerinde iken gönlün de yoktu, başın da yoktu. O yüzden düşünceyi de inkâr ediyordun, inkâr edişi de.

• Cansızlar âleminde iken insan olacağını inkâr ediyordun. Cansızlıktan kurtulup, insan olunca, haşrı, dirilmeyi inkâra kalkıştın.

• Senin bu halin kapıyı çalıp da içerdeki ev sâhibinden; 'Ev sâhibi evde yok.' cevâbını alan kişiye benzer.

• Kapıyı çalan, bu 'yoktur' sözünden, ev sâhibinin içerde bulunduğunu anlar da elini kapının halkasından çekmez."

• Senin inkâr edişinden de, şu anlaşılır ki, Allâh, cansızlarda da yüzlerce hünerler gösteriyor. Canlılar yaratıyor.[600]

[600] Sen toprak halinde iken, seni sıra ile; meni, et ve kemik haline getirmiş, sonra da insan yapmıştır. Böyle iken senin haşrı inkâr edişin, haşrı ispat etmektedir.

448

900 • Ey inkârcı! Balçığın, inkâr doğurmasına kadar (insanın aslı, maddesi bile yokken nihâyet sudan, topraktan erlik suyu haline gelip, duygu ve görgü sâhibi oluncaya kadar) yaratıcının, nice hünerleri, nice sıfatları meydana geldi.[601]

[601] İnsan Suresi'nin 1-2. âyetlerine işaret edilmektedir.

• Zaten bedenin aslı olan balçık bile “inkâr etmiyorum.” deyip duruyordu. Ama yalnız o ev sâhibi gibi bağırıyor, ev sâhibi kendi evinde olduğu halde; “Ev sâhibi evde yok” diyordu.

• Ben bunun açıklanmasını, yüz türlü söyler, yüz türlü örnekler verirdim ama, mânâsı ince ve derin olan sözlerden akıllar sürçer, anlayışlar şaşırır diye korkuyorum.

Peygamber efendimizin süt annesi Hz. Halîme’nin Mustafa aleyhisselâmı sütten kesince kaybetmesi ve bulması.

915. Sana Hz. Halîme’nin gizli sırlarla dolu hikâyesini söyleyeyim de, gönlün gamdan kederden kurtulsun.

• Halîme validemiz, Hz. Mustafa’yı sütten kestikten sonra, onu fesleğen gibi, gül gibi eline aldı.

• O pâdişahlar pâdişahını büyük babasına teslim etmek için iyi, kötü her şeyden, herkesten sakınmakta idi.

• O emaneti Mekke’ye getirince, kaybolmasın diye korkusundan Kâbe’nin yanına gitti. “Hatîm”in içine girdi.[602]

[602] Hatîm: Kâbe’ye bitişik kısa bir duvardır ki, bu duvarla Kâbe arasındaki yer de Kâbe’den sayılır. Kureyşliler, Kâbe’yi tamir ettikleri vakit paraları yetişmediği için o kadar küçük arsayı hariçte bırakmışlardı. Yeri belli olsun diye kısacık bir duvar çekmişlerdi. Sonra onun içinde Kureyş’in eşrafı oturur, orasını şerefli bir yer olarak kullanırlar. Şimdi de o duvar mevcuttur. Orası Kâbe’den sayıldığı için hacılar Kâbe’yi tavaf ederken hatîmin dışından dolaşırlar.

• Derken Halîme validemiz, havadan bir ses işitti: “Ey hatîm!” diyordu. “Bugün senin üzerine pek büyük bir güneş doğdu.

920 • Ey hatîm, bugün sana cömertlik güneşinden yüz binlerce nûr gelmektedir.

• Ey hatîm, bu gün sana pek büyük bir sultan geldi, kondu.

• Ey hatîm, şüphe yok ki, bugün sen, yeniden yücelere mensup canların konağı olacaksın.

449

• Tertemiz insanların rûhları, iştiyaktan sarhoş olarak, her taraftan bölük bölük sana geleceklerdir.”

• Halîme, bu sesten hayran kaldı. Çünkü ne önünde bir kimse vardı, ne de arkasında.

925• Altı yönde de kimse olmadığı halde, ses devam ediyordu; o sese, o nidâya canlar fedâ olsun.

• O güzel sesin sâhibini araştırmak için, Hz. Mustafa’yı kucağından yere bıraktı.

• Bu sırları söyleyen pâdişah nerede diye her tarafa göz gezdirdi.

• “Yâ Rabbi!” diyordu, “Sağdan, soldan böyle latîf; böyle yüce bir ses geliyor. Acaba bu sesi çıkaran nerede?”

• Kimseyi görmeyince, şaşırdı kaldı. Ümitsiz bir hale düştü. Bedeni söğüt dalı gibi titriyordu.

930• Tekrar, o akıllı, fikirli çocuğun bulunduğu yere geldi. Fakat Hz. Mustafa’yı bıraktığı yerde bulamadı.

• Gönlü şaşkınlıktan şaşkınlığa düştü. Bulunduğu yer, gam ve kederle karardıkça karardı.

• Evlere doğru koştu, “İnci tanemi kim aldı götürdü?” diye feryâda başladı.

• Mekkeliler; “Bilmiyoruz, hattâ orada bir çocuk bulunduğundan haberimiz bile yoktur.” dediler.

• Halîme o kadar çok göz yaşı döktü, o kadar çok feryad etti ki hâline, onu görenler de ağlaştılar.

935• Göğsünü döve döve öyle candan, öyle içi yanarak ağladı ki, onun ağlamasına uyarak, gökteki yıldızlar bile onunla beraber ağlamaya başladılar.

• İhtiyar bir adam, sopasına dayana dayana Halîme'nin yanına geldi de;

"Sana ne oldu? Başına ne geldi?" diye sordu.

• "Gönlüne öyle bir ateş düşürmüşsün ki onun alevleri bizim de ciğerlerimizi dağlıyor."

• Halîme "Ben Ahmed'in güvenilir süt ninesiyim." dedi. "Onu büyük babasına vermek üzere getirmiştim.

• Hatîmin yanına gelince bir takım sesler duydum. Sırlar işittim.

940• Havadan, yukarlardan gelen sesleri duyunca, çocuğu kucağımdan indirdim, oracıkta bıraktım.

450

• Gelen ses kimin sesi, göreyim dedim. Çünkü ses pek hoştu, pek çekici idi.

• Fakat ne etrafımda bir kimseyi gördüm, ne de bir an için olsun,o ses kesildi. O tatlı ses durmadan geliyordu. Fakat sesin sâhibi görünmüyordu.

• Gönlüm şaşkınlıkla, hayretle dolu olarak geriye dönünce, çocuğu bıraktığım yerde göremedim. Eyvahlar olsun bana."

• İhtiyar; "Kızım, sen meraklanma." dedi. "Ben sana bir pâdişah göstereceğim.

945 • O dilerse, çocuğun halini sana söyler. Çünkü o çocuğun gittiği ve bulunduğu yeri bilirim."

• Halîme; "Ey güzel sesli, hoş sesli ihtiyar! Canım sana fedâ olsun.

• Haydi o görüş sâhibi pâdişahı göster de, çocuğun halinden haber alayım." dedi.

• İhtiyar, onu Uzza'nın yanına götürdü. "Bu put;" dedi, "Gaibleri haber vermede denenmiştir.

• Kaybettiğimiz binlerce şeyi onun yardımı ile bulduk. Ona koşup gelip kulluk edince yitirdiklerimizi buluyoruz."

950 • İhtiyar puta secde etti de; "Ey Arabın efendisi, ey cömertlik denizi!" dedi.

• "Ey Uzza! Çok lutuflar ettin de biz, bir takım tuzaklardan kurtulduk.

• Sana saygı göstermek, tapmak Arap için bir vazifedir. Sayısız ikramların yüzünden Arap kavmi senin önünde baş eğmektedir.

• Saad kabilesinden olan Halîme, sana ümit bağladı. Ümitli olarak senin gölgene sığındı.

• Onun Muhammed adında küçük bir çocuğu kaybolmuştur."

955• İhtiyar adam, Muhammed adını söyler söylemez, bütün putlar hemen baş eğip secdeye kapandılar.

• "Ey ihtiyar!" dediler, "Bu Muhammed'i ne biçim arayış? Biz onun yüzünden yer yüzünden kalkacağız, silineceğiz.

• Onun yüzünden baş aşağı olacağız, taşlanacağız. Onun yüzünden saygımız kalmayacak, çok şeyler kaybedeceğiz.

• İnsanların hevâ ve heveslerine uydukları bilgisizlik devrinde, bazen bizden gördükleri hayaller, kendi içlerinden işittikleri sesler...

• Onun devri gelince, o hayaller, o sesler yok olup gidecektir. Çünkü su görününce teyemmüm bozulur.

451

960• Ey ihtiyar bizden uzaklaş, fitne ateşini alevlendirme, kendine gel, Ahmed'in gayreti ile bizi yakma..

• Ey ihtiyar, Allâh rızâsı için çekil git de, kazâ ve kader ateşine bizimle birlikte yanmayasın.

• Bu âdetâ ejderhanın kuyruğunu sıkmaktır. Bu ne çeşit haber getiriştir?

• Bu haberden denizin de gönlü şaşar, madenin de; bu haberden yedi kat gök titrer.”

• Taşlardan bu sözleri duyunca, o gün görmüş ve çok yaşamış ihtiyar, şaşkınlıktan elindeki sopayı attı.

965• O sesin heybetinden, o sesin korkusundan tir tir titremeye, dişlerini birbirine vurmaya başladı.

• Çıplak bir adamın kış günü titremesi gibi titriyor: “Ey ölüm neredesin? Gel, gel de beni bu dertten kurtar.” diyordu.

• Halîme ihtiyarın bu halini görünce büsbütün şaşırdı. Ve ne yapacağını unuttu, bilemez oldu.

• “Ey ihtiyar.” dedi, “Kederliyim, mihnet içindeyim ama, şaşkınlıklar içinde, şaşkınlıklara düşmüşüm. Büsbütün şaşırıp kalmışım.

• Zaman olur, bana rüzgâr hutbe okur. Zaman olur taşlar ediplik eder. Söz söyler.

970• Rüzgâr harflerle söz söyler; dağ, taş ise hâl dili ile eşyânın hakîkatini anlatır.

• Bazen gayb erleri, gökyüzünün yeşil giyinmiş melekleri, çocuğumu kaparlar.

• Kime sızlanayım, kime şikâyet edeyim. Ben şimdi yüz gönüllü sevdâlılara döndüm.

• O çocuğun gayreti, gördüğüm sırları söylemekten dilimi bağladı. Ancak; ‘Çocuğum kayboldu.’ diyebiliyorum.

• Şimdi başka bir şey söylesem, halk beni deli diye bağlar. Zincire vurur.”

975• İhtiyar ona; “Halîme!” dedi. “Şükür secdesine kapan ve yüzünü tırmalama.

• Gam yeme, sen onu kaybetmezsin. O öyle büyük bir varlıktır ki; bütün dünya onda kaybolur gider.

• Her zaman onun önünde, ardında korumaları için yüz binlerce bekçi ve muhafız vardır.

452

• Görmedin mi? Çocuğun adı anılır anılmaz, o hünerli putlar nasıl tepe taklak oldular.

• Bu an, yeryüzünde acâyip bir zamandır. Ben çok ihtiyarladığım halde, böylesini görmedim.”

983 • Mustafa’nın büyükbabası, Halîme’nin halk arasında ağlayıp bağırdığını duyunca..

• Sesi bir millik yerden duyulacak kadar, bağırıp feryat ettiğini işitince..

985 • Abdülmuttalip işi anladı, göğsünü döve döve o da ağlamaya başladı.

• Yüreği yanarak, gamlı bir halde Kâbe kapısına geldi. “Ey gece ve gündüzün sırlarını bilen Allâh!” diye yalvardı.

• “Kendimde bir hüner göremiyorum ki, benim gibi âciz bir kulun seninle sırdaş olsun.

• Kendimde bir hüner göremiyorum ki, bu kuvvetli kapıda makbûl olayım.

• Ne başımın bir değeri var, ne de secdemin. Ne göz yaşlarımla bir devlet açılır, ne bir baht güler.

990 • Fakat ey kerem sâhibi Allâh, o eşsiz incinin yüzünde senin lutuf belirtilerini gördüm.

• Ahmed bizden ama, bize benzemiyor. Biz hepimiz hakîriz, değersiziz. O mânâ kimyası...

• Onda gördüğüm şaşılacak şeyleri, ben ne dostta gördüm, ne de düşmanda.

• Birisi yüz yıllarca nefsi ile savaşsa, o çocuğa verdiğin üstünlüklerin belirtisini bile bulamaz.

• Onda senin inâyetini apaçık görürüm. O senin sonsuz denizinin bir incisi...

995 • Ey gaybı ve halleri bilen Allâh, ben onu sana şefaatçi getiriyorum. Onun hürmetine, onun durumunu bana bildir."

• Hemen Kâbe'nin içinden; "O şimdi sana yüzünü gösterir." diye bir ses geldi.

• "O bizden yüzlerce devlet, saadet, nasip almıştır. Yüzlerce melek onu korumadadır. Bizim de korumamız altındadır.

• Onun dış yüzünü bütün dünyaya tanıtacağız ama, iç yüzünü, bâtınını herkesten gizli tutacağız.

453

1018• Yeryüzü ile gökyüzü, bizim gibi bir çiftten böyle bir mânevî pâdişah doğdu diye gülmekte ve sevinmektedirler.[603]

[603] Eski bilginler göklere; "aba-i tis'a" (=dokuz baba), yeryüzüne de "anâsır-ı erba'a" dedikleri dört unsura yâni toprak, su, ateş ve havaya da "ümmühat-ı erba'a" (=dört ana) adını vermişlerdir. Yeryüzündeki, toprak, bitkiler, hayvanlar ve insana da "me-vâlid-i tabiiyye" yâni tabiatın doğurdukları diyerek onları gökyüzü ile yeryüzünün çocukları sayarlardı. Gökyüzü erkek, yeryüzü de kadın olarak tasavvur edilirdi. Hz. Mevlânâ *Mesnevî'nın* III. cildinde bu konuya temas etmiştir:

"Gökyüzü, kadınını beslemek için kazanç peşinde koşan erkekler gibi yeryüzünün etrafında döner durur. Yeryüzü de ev hanımlığı yapar. Cansızlar, bitkiler, hayvanlar gibi çocuklar doğurur. Onları beslemek için uğraşır durur, iş böyle olunca, yeryüzünü de, gökyüzünü de, akıllı ve şuurlu olarak bil. Çünkü onlar, Allâh'ın koyduğu şaşmaz kanunlar gereği akıllı insanlar gibi iş görürler. Bu iki güzel yâni yeryüzü ile gökyüzü, birbirinden süt emmeselerdi, karı koca gibi nasıl olur da birbirlerinin dileğine uyarlardı."

(Mesnevi, c. III, 4409, 4412.)

• Hz. Muhammed'in aşkı ve şevki ile gökler gonca gibi açılmış, toprak da süsen misali ter ü taze olmuşlardır.

1030• Ey Abdulmuttalib, senin torunun henüz çocuk huylu ama, iki âlem de, yâni dünya ve âhiret de onun için yaratılmış, ona kul ve köle olmuştur.

• Biz, dünyayı onunla dirilteceğiz. Gökyüzünü ona kul köle edeceğiz."

• Abdulmuttalib dedi ki: "Ey gizli sırları bilen Rabbim! Şimdi o nerededir? Bize o doğru yolu sen göster."

• Kâbe'nin içinden ona, şöyle bir ses geldi: "Ey o aklı başında olan çocuğu arayan kişi!

• O filan vadide, filan ağacın altındadır." Bunun üzerine o iyi bahtlı ihtiyar hemen yola düştü.

454

Toprak

1002. Bizim, bu toprağa sevgimiz vardır. Çünkü her yaptığımıza râzı olmuş. Önümüzde diz çöküp oturmuştur. Bazen ayağımızın altında ezilmektedir.

• Bazen ondan öyle resuller pâdişahı meydana getiririz. Bazen de onu vahdet şâhı karşısında deli, divane yaparız.

• Biz o topraktan yüz binlerce seven, yüzbinlerce sevilen kişi yaratırız. Hepsi de feryad ederler, sızlanırlar, birbirlerini arayıp dururlar.

1005. Bizim işimize candan râzı olmayan İblis'in körlüğüne rağmen bizim işimiz gücümüz yaratmaktır.[604]

[604] Toprak bu engin muhteva ve zenginliğine rağmen hep tevazu ve mahviyetin remzi olmuş ve hep dudaklarını ayaklarımızda gezdire gelmiştir. Merhum Âşık Veysel meşhur şiirinde şöyle der:

"Koyun verdi, kuzu verdi, süt verdi,
Yemek verdi, ekmek verdi, et verdi,
Kazma ile dövmeyince kıt verdi,
Benim sâdık yârim kara topraktır.

Ademden bu yana neslim getirdi,

Bana türlü türlü meyve yetirdi,
Her gün beni tepesinde götürdü,
Benim sâdık yârim kara topraktır."

• Biz nimeti âciz, mütevazi kişilere verdiğimiz için toprağa bu fazileti ihsân ettik.

• Toprağın dış yüzü hoşa gitmez. Karanlık renklidir. Ama içinde pek parlak şeyler vardır.

• Onun dış yüzü, iç yüzü ile savaşa girişmiştir, îç yüzü inciye benzer. Dış yüzü tasa.

• Dış yüzü; "Biz ancak buyuz." der. îçi; "iyi bak, benim iç yüzümü gereği gibi tanımaya çalış." der.

l0l0. Dış; "Bizim içimizde hiç bir şey yok." diye inkârda bulunur, îç yüzü ise; "Sabret de sana nelerimiz var gösterelim." der.

• Dışı içi ile savaştadır. Şüphesiz ki sabırlı oluşundan ötürü, Allâh'ın yardımını elde eder, durur.

• Biz bu somurtmuş kara topraktan güzel yüzler yaratırız da, toprağın gizli gülümsemesini meydana çıkarırız.

455

• Çünkü toprağın dış görünüşü gamdır, kederdir, ağlayıştır, içinde ise yüz binlerce gülüşler vardır.

• Biz sırları keşf ederiz. Bizim isimiz bir takım gizli şeyleri topraktan meydana çıkarmaktır.[605]

[605] Toprağın dış yüzüne bakılınca, somurtmuş bir yüz gibi, gamlı ve kederli görünür, fakat ondan yetişen türlü türlü renk renk çiçekler ve meyveler âdetâ neşeli bir yüzde görülen tebessüm gibidir. Hakîkatte ise o tebessümler, toprağın bâtınında, iç yüzündeki neşe eserleridir ki, Cenâb-ı Hakk, o gizli neşeleri çiçekler, meyveler ve güzel yüzlü insanlar ve hayvanlar, denizlerin diplerinde görülen renk renk balıklar, vesâire sûretinde meydana çıkarır.

1015• Hırsız çaldığı malı inkâr ederse de, polis onu sıkıştırır ve çaldığını meydana çıkarır.

• Bu toprak da Allâh'ın gizli hazînesinden lutuflar ihsânlar, nice üstünlükler, meziyyetler çalmış, içinde saklamıştır. Biz de onu sıkıştırır, belalara uğratır, çaldıklarını söyletiriz.[606]

[606] Hz. Mevlânâ başka bir *Mesnevi* cildinde buyurur ki:

"İçi özle dolu sağlam bir tohum kereminden, lutfundan ötürü kara toprakla dost olur, onunla sohbet eder, konuşur, görüşür. O tohum, kırmızı veya sarı rengi, kokusu kalmayıncaya kadar, kendini toprakta mahveder. Böylece benliğini yok eder de, gerçek varlığını bulur."

"Toprak hayat bakımından o kadar büyülü bir muhtevaya sahiptir ki, o bu iç ve dış zenginlikleri ile her zaman yekpare bir canlı kabul edileceği gibi, onun bir kimyahane, bir fizik araştırma merkezi, bir canlı biyoloji laboratuarı olduğunu söylemek de mümkündür." (Fethullah Gülen, *Sızıntı Dergisi,* Haziran 1996 sayısı.)

• Bu toprağın nice şaşılacak çocukları var. Fakat Hz. Ahmed (a.s.) hepsinden de üstün.

1020• Ey güzel toprak, Mâdem ki senin dış yüzün iç yüzünle savaşmakta, çekişmektedir.

• Kim de Allâh için kendi kendisi ile, kendi nefsi ile savaşa girişirse, sonunda onun özü, yâni hakîkati, rengin, kokunun, şekil ve görünüşün düşmanı olur.

• Karanlığı, nûru ile savaşan yâni nefsanî istekleri ile rahmânî istekleri birbiri ile çarpışan kişinin can güneşine zeval yoktur.

456

• Nefsi ile savaşan, Hakk uğrunda imtihana katlanan kişinin ayakları altına gökyüzü sırtını kor, onu yüceltir.

• Senin dış yüzün karanlıklardan feryâd ettiği halde, iç yüzün gülistân içinde gülistân olur.

1025 • Nûr söndüren soğuk kişilerle uzlaşmasın, dost olmasın diye, dış yüzün, yüzünü ekşiten sûfîler gibi suratını asmıştır.

İnsanların çoğu, ahiren düşünmeden dünya hayatinin zevklerini yeter bulmakta ve dünyaya dört elle sarılmaktadırlar. Halbuki kendi cinslerinden olan ve rûhanî âlemde mutlu yaşayan rûhlar: "Ne olurdu dünyada yaşayan kardeşlerimiz bizim halimizi bilselerdi." diye bağırıp durmaktadırlar. Dünyadakiler onların mânevî devletlerinden, mutluluklarından habersizdir.[607]

[607] Başlıkta bulunan âyet-i kerîme meâli: "Ne olurdu kavmim bizim halimizi bilselerdi." Yasin Sûresi'nin 26. âyetinden alınmıştır. Hz. İsâ'ya ilk îmân eden kişi olarak bilinen ve imanı yüzünden şehit edilen Habib Neccar'ın bir temennisidir.

1045• Bir köpek köyde kör bir dilenciyi gördü, üstüne saldırdı, hırkasını yırttı.

• Kör, köpeğe dedi ki: "Şu anda senin arkadaşların dağda av peşinde koşmadalar.

• Senin cinsinden olanlar, dağda yabanî eşek tutmada, sense köyde kör bir adamı yakalamadasın."[608]

[608] Köre saldıran köpek, körleri yâni câhilleri avlayan sahte şeyh sembolüdür. Yaban eşeği, evliyânın elde ettikleri nûr-ı ilâhîyi ve Allâh'a yakınlığı ifade etmektedir.

• Ey Hakk'ın rızâsından nefret eden sahte şeyh! Sen başına bir kaç kör kişi toplamış, acı suya benziyorsun.

1050• "Bunlar benim müritlerim, ben ise acı bir suyum, bunlar beni içerler de kör olurlar." diyorsun.

• Sen kendi suyunu ledün denizinden (bahr-ı ilâhîden) tatlılaştır, acı suyu şu körlere tuzak yapma.

• Kalk Allâh arslanlarını, yâni velîleri gör de, sen de onlar gibi, yaban eşeği avla. Sen nasıl oluyor da köpek gibi, kör yakalıyorsun?

• Yaban eşeği de nedir ki? Onlar, dosttan başkasını avlamaktan uzak olan arslanlardır. Hepsi de arslandır, arslan avcısıdır, nûr sarhoşudur.[609]

[609] Büyük velîler, Hakk'ın uğrunda avdan vazgeçmiştir. Her şeyi terk etmişler, dünyada serveti, âhirette cenneti düşünmez olmuşlar, Hakk'ın yarattığı güzellikler, ilâhî cemal karşısında hayran olup kalmışlardır.

• Hattâ pâdişahın avlanmasını seyrederken, avı da bırakmışlardır, ilâhî cemale, Hakk'ın yarattığı güzelliklere ve güzeller güzeline hayranlıkla adetâ can vermişlerdir.

1055• Sevgili onların cinsinden olan kuşları avlamak için, onları ölü kuş gibi eline almıştır.[610]

[610] Kuş avlamak isteyenler, ölü bir kuşu tuzağın yanına korlar. Kuş ötüşü taklidi yaparlar. Kuşlar o sesi işitince ve ölü kuşu görerek onun yanına gelirler. Böylece ökse veya kapana tutulur. Cenâb-ı Hakk da doğru yolda yürümeye kabiliyetli kullarını, velîleri vasıta yaparak avlar.

• Ölü kuşun, kavuşmak da elinde değildir, ayrılmak da. "Kalp iki parmağın arasındadır." hadîsini okumuşsundur. Yâni ölmüş kuşun, kavuşma ve ayrı düşme hususunda irâdesi kalmamıştır. Çünkü ölüdür. O tamamıyla Hakk'ın kudret eliyle şekillerini alır.

• Kim onun ölü kuşuna av olursa, yâni irâdesi ve her şeyi Hakk'ın emrine bırakmış kâmil bir velîye av olursa, görür ki; pâdişaha av olmuştur; pâdişah onu avlamıştır.

• Her kim, bu ölü kuştan, yâni mürşidden baş çevirir ise, gerçek avcı olan Hakk'ın kudret elini asla bulamaz.

• Ölü kuş der ki: "Benim inkâr edenler nazarında pis oluşuma bakma. (Pâdişah beni korumayı sever.) Sen ona bak.

1060• Aslında ben pis değilim, beni pâdişah öldürmüştür. Ben görünüşte ölüye benzerim ama, ölü değilim.

• Bundan önce, ben kendi kanatlarımla uçuyordum. Şimdi ise irâdemi, nefsanî arzularımı öldürdüm. Kendimden kurtuldum. Âdil olan Allâh'ın emri ile hareket ediyorum. Aslında ben ölmeden evvel öldüm.

• Benim fânî hareketim, bedenimden çıktı, gitti. Fakat şimdiki hareketim, kımıldayışım ölümsüzdür. Çünkü onun eliyledir, ondandır.

• Benim hareketime karşı, kim eğri bir harekette bulunursa, anka kuşu bile olsa, onu ağlata, inlete öldürürüm.

• Kendine gel de, gerçekten diri isen, beni ölü görme. Gerçekten bir kul isen, benim pâdişahın avucunda bulunduğumu gör.

458

1065• Hz. Îsâ, Allâh'ın kulu iken, Hakk'ın lutuf ve keremi ile ölüyü diriltti. Bense Îsâ'yı yaratanın avucundayım.
• Allâh'ın avucunda oldukça, ben nasıl olur da ölü kalırım? Îsâ'nın elinde bile olsam buna imkân yok.
• Ben de zamanın bir Îsâ'sıyım, benim nefsimden kim can buldu ise, o ölümsüzdür. Ebedî kalır.
• Ölü Hz. Îsâ'nın nefesi ile dirildi. Ama yine öldü. Benim gibi vaktin Îsâ'sına can veren ise şad olur, ebedî kalır.
• Ben de kendi Musa'mın elinde yâni, bende bulunanın elinde asa gibiyim. Fakat benim Musa'm gizlidir. Meydanda olan benim.
1070• Ben müslümanlara deniz köprüsü, Firavun'a da ejderha olurum. Yâni ben, islâmlara hizmet eder, onları belâ denizinden kurtarır, Firavun gibi olan nefsi hevâdan halas ederim.
• Ey oğul, bu asayı yalnız bir asa olarak görme. Allâh'ın kudret elinde olmasa hiç bir asa böyle olmaz. Yâni insanın beden asası Allâh'ın kudretli elinde olmasa bir hiçtir, bir et ve kemik yığınıdır, insanda bulunan, bütün ma'rifetler, hünerler, icadlar hakîkatte insanın değildir.[611]

[611] "Sendedir mahzen-i esrâr, muhabbet sende,
Sendedir mâden-i envâr-ı fünûn sende,
Gizli gizli dahi vardır, nice hâlet sende,
Ma'rifet sende, hüner sende, hakikat sende,
Hoşça bak zâtına kim zübde-i âlemsin sen:"

• Tûfan dalgası da, asâ kesildi ve sihirbazlara taparcasına hürmet eden Firavun'ların gösterişlerini, gücünü yuttu.
• Eğer Allâh'ın asalarını yâni, kahır vasıtalarını sayacak olursam, bu zamanımız Firavun'larının yolunda gidenlerin hilelerini meydana çıkarırım.
• Çıkarırım ama, bu zehirli tatlı ottan yâni dünya nimetlerinden bir kaç gün daha otlamaları için onları bırakıyorum. Hakk'ı yerine getirmeyi Allâh, ihmal etmez. Belki ıslah olurlar diye onlara mühlet verir.
1075• Eğer Firavun gibi olanların yüksek mevkî peşinde koşmaları, yaptıkları kötülükler olmasaydı, cehennem nasıl gelişirdi; nereden beslenirdi?
• Ey zaman kasabı, onları önce besle, semirt de sonra kes, çünkü cehennem köpeklerinin azığı kalmamıştır.[612]
[612] "Aşk fabrikasında kâfirin bulunması da gerek! Ebu Leheb olmasaydı ateş kimi yakardı?" Şirazlı Hafız.

459

• Dünyada düşman ve düşmanlık olmasa idi, insanlardaki hiddet, öfke ölür, yok olur giderdi.
• Cehennem de hiddet ve öfke gibidir. Ona da bir düşman gerek ki, yaşayabilsin. Yoksa Allâh'ın merhameti onu söndürür.
• Böylece de, kahırsız, kötülüksüz lutuf kalırdı. O zaman pâdişahlığın kemâli belirir mi idi?
1080• O imansızlar, öğütçülerin anlattıkları şeylere, gösterdikleri örneklere aldırış etmediler, bıyık altından güldüler.
• Ey pis inkârcı, istersen sen de gül, gül ama, bakalım ne kadar yaşayacaksın?
• Ey gönülleri sevgi ile dolu Hakk dostları, size karşı bugün açılan bu öğüt ve irşat karşısında niyâzda bulunun, yal varın, sevinin; çünkü bu kapı, ancak sevenlere açılır.

• Soğan olsun, sarımsak olsun, Hakk bahçesinde her sebzenin ayrı ayrı yerleri vardır.
• Bu sebzelerden her biri kendi cinsi ile, kendi bulunduğu yerde olgunlaşmak için kökleri ile nem kapar, su arar durur.
1085• Ey velîleri seven kişi! Sen safran çiçeğinin yanı başındasın, safran ol da, sarımsak ve soğan gibi başka cinslerle uzlaşma.
• Ey Hakk âşıkı, ölünceye kadar ma'rifet suyunu iç. İç de sonunda ilâhî tecellî cilvesini tat.
• Ey safran tabiatlı sâlik, şalgam tabiatlı ham kişilerin dostluğu ile kendini alçaltma, sen onlardan değilsin.
• Hakk bahçesinde her sebzenin yeri ayrıdır. Sen bir taraftasın, şalgam tabiatlılar da başka bir taraftadırlar. Çünkü Allâh'ın yeryüzü geniştir.
• Yeryüzü öyle geniş ki, orada yollara düşen dev de kaybolur, peri de.
1090• O denizde, o çölde, o dağlarda vehimler ve hayaller bile yol alamaz. Yâni misal âleminde de bu dünyada olduğu gibi denizler, ovalar ve dağlar vardır.[613]

[613] Zâtın mânevî olarak sûretler ve şekiller halinde hariçte göründüğü âleme "misal âlemi" derler. Bu ismin verilmesinin sebebi, rûhlar âleminde bulunan her ferdin, cisimler âleminde bürüneceği mümessili bu âlemde zahir olmasından ötürüdür. "Âlem-i misal"e; "âlem-i berzah" da derler. Bu mertebe, gayb ve şehadet âlemleri arasında bir fasıladır, İbn Abbas hazretleri; "Misal âleminde de dünyada olduğu gibi bir Kâbe mevcut olduğu gibi, benim gibi de bir İbn Abbas vardır." diye buyurmuşlardır.

• Bu dünya yüzünde görülen bu çöl, bu ova, misal âleminin çöllerinde, ovalarında deniz üstündeki kıla benzer.
• Misal âleminde öyle durgun sular vardır ki akışları gizlidir. O sular, akan sulardan daha taze, daha hoştur.
• Onlar can gibi, rûh gibi içten içe akarlar, akışları da gizlidir, yol alan ayakları da.
• Ey hutbe okuyan, su üstüne yazı yazma, yâni herkesin anlamayacağı sözü söyleme, sözü kısa kes, çünkü dinleyen uyudu.

Ey Belkıs, ölüm gelip çatmadan uyan, kalk!

1096 • Ey Belkıs, ölüm gelip yakana yapışmadan önce dileyerek, isteyerek kalk.
• Ölüm gelince senin kulağını öyle çeker ki, hırsız gibi can çekişerek polisin önüne varırsın.
• Bu eşeklerden ne vakte kadar nal çalacaksın, yâni halktan vergi alacaksın. Buraya gel de nal yerine lâl elde et, yâni Süleyman'ın diyarında hikmet, ma'rifet kazan.
• Kız kardeşlerin yâni îmân ve salah sâhibi olan kadınlar, ebedî bir sultanlık elde etmişlerdir. Sen ise burada fânî ve değersiz bir hükümet sâhibisin.
1100 • Ne mutlu o kişiye ki, bu yüzden bu hükümetten vazgeçti, çünkü ecel, bu yurdu yıkar, pâdişahlığı da bozar.
• Ey Belkıs! Kalk gel de din sultanlarının mülkünü gör. Din pâdişahlarının pâdişahlığını seyret.
• O sultanlar, görünüşte dostlar arasında nağmelerle deve sürüyorlar, devecilik yapıyorlar ama iç âlemlerinde, mânâ gül bahçelerinde oturmuşlar, zevk ve safa ediyorlar.
• O mânâ sultanları, nereye giderlerse gitsinler, oturdukları gül bahçeleri de onlarla beraber oraya gider. Fakat o bahçe, halkın gözünden gizli kalır.[614]

[614] İrlandalı bir şâirin oğlu olan Oskar Wilde: "İnsan içindeki zindanı her yere beraber götürür." diye yazmıştır.

• O bahçelerin meyveleri; “Bizi toplayın, yiyin.” diye o sultanlara yalvarırlar. Âb-ı hayat onların yanlarına gelir de, ne olur, bizim suyumuzdan iç diye niyâzda bulunur.

461

1105 • Gökyüzü, onlara seslenir de der ki: “Gel de güneş gibi, ay gibi, kolsuz kanatsız, benim içimde dolaş.”

• Bu hale gelince, yâni kâmil insan olunca, ayaksız olarak rûh gibi yürür gidersen, lokma çiğneme zahmeti olmadan, yüzlerce mânevî lokmalar yersin.[615]

[615] Kâmil insanın edeceği sefer ve dolaşma mânevî olduğu için, onun seferi ayaksız ve kanatsızdır. Yiyeceğin lokmaları da mânevî olduğu için, ağızsız, çiğnemeksizin yersin.

• Bir gemiye binince, ne gam timsahı gemine çarpar, ne de ölüm döşeğinde can verdiğin zaman ölümden kötüleşir, çirkinleşirsin.
• Dervişin yolunda cem’ mertebesine varınca, hem pâdişah sen olursun, hem ordu; hem baht olursun, hem iyi baht da sen olursun.[616]

[616] Denize dalmış olan kimse sudan başka bir şey görmediği gibi, cem’ mertebesine varanların da her şeyi, hattâ kendisini bile haktan ibâret görür. Fakat bu bir haldir, o hâl geçince, Hakk Hakk’tır, eşyâ da eşyâdır.

• Fakat, sen iyi baht da olsan, güçlü bir pâdişah da olsan, tali’, senden ayrı bir şey olduğu için, bir gün senden ayrılır, devlet ve ikbâl başkasına gider.
1110 • O zaman sen dilenciler gibi muhtaç bir halde kalırsın öyle ise ey seçilmiş kişi, sen kendin bir devlet ol, kendin baht kesil.
• Ey mânâ eri, kendi bahtın sen ölünce, yanı kendin baht kesilince, bunlar senden nasıl ayrılır gider?
• Ey huyları güzel kişi, senin zâtın, senin mülk ve malın olunca kendinden nasıl ayrılırsın?

Süleyman(a.s.)’ın, Cenâb-ı Hakk’ın vahyi ile Mescid-i Aksa’yı yapması, meleklerin, şeytanların, perilerin ve insanların da apaçık yardımda bulunmaları.

1113 • Hz. Süleyman’a; “Ey Süleyman, Belkıs’ın ordusu namaz kılacak, Mescid-i Aksa’yı yap.” diye vahiy geldi.
• Süleyman (a.s.), mescidin temelini atınca, cinler, insanlar geldiler, orada çalışmaya başladılar.
1115 • Bir kısmı, aşkla, canla başla isteyerek, bir kısmı kulluk eder gibi istemeyerek, zoraki ise girişti.

462

1136 • Peygamberlerin yapılarında hırs yok da, o yüzden daima parlaklıkları artmaktadır.
• Zengin ve kerim olan kimseler, bir çok mescitler yaptırmışlardır. Fakat o mescitlerden hiç biri Süleyman (a.s.)’ın yaptırdığı Mescid-i Aksa namını almamıştır.
• Her an izzeti, yüceliği artıp duran Kâbe’nin yüceliği, Hz. İbrahim’in ihlâsından ileri gelmiştir.
• O mescidin üstünlüğü, toprağından ve taşından değildir. Yapıcısında hırs yoktu, çekişme yoktu da, bu üstünlük o yüzden meydana geldi.
1140 • Ne onların kitapları başkalarının kitapları gibidir. Ne mescitleri başkalarının mescitlerine benzer. Ne malları mülkleri, başkalarının mallarına mülklerine..
• Ne edepleri başkalarının edebine benzer, ne öfkeleri, azapları başkalarının öfkesine ve azabına benzer. Onların uyumaları da başkadır, kıyaslamaları da başka, sözleri de başka.

• Onların her birinin ayrı bir mânevî parlaklığı vardır. Rûh kuşları, başka bir kanatla, nûrdan kanatlarla uçmaktadır.
• Gönül onların halini andıkça titrer, durur. Onların işleri bizim işlerimizin kıblesidir.
• Onların tavukları, yâni canlarının kuşları akıl almaz güzellikler altın gibi parlak hayırlar meydana getirir. Onlar beşeriyet karanlığı içinde, hakîkat sâhibinin nûrunu müşahede ederler.
1145• Ben, o üstün varlıkların iyiliklerini, ne kadar söylesem, anlatamam, sözlerim yine de noksan kalır.
• Ey kerim olan kişiler, Mescid-i Aksa'yı yapınız, çünkü Süleyman geldi.
• Bu mescidin yapılışında, devlerden, perilerden kafa tutanlar, baş kaldıranlar olursa, onların hepsini melekler zincire vururlar.
• Bir dev, bir an için olsun hileye saparsa, başına şimşek gibi bir kamçı vurulur.
• Sen, Süleyman gibi nefsine hakim ol da devler, köşk ve saray yapıl ması için yardımcı olsunlar, taş kessinler.
1150• Süleyman gibi hilesiz, vesvesesiz ol ki cinler, devler, senin emrine uysunlar, feryadını dinlesinler.

463

• Şu gönül senin için Süleyman yüzüğüdür. Aklını başına al da çok dikkatli ol, ihtiyatlı hareket et de o yüzüğü şeytana kaptırma.[617]

617Şimdi İsrâillilerin bayraklarında bulunan, iç içe iki üçgen resmedilmiş olan yüzük taşını ihtiva eden **Hz.** Süleyman'ın uğurlu yüzüğü.

• Yüzüğü kaptırırsan, şeytan o yüzükle daima sana Süleyman'lık eder, durur.
• Ey gönül! O Süleyman'lık, bütün yaratıklara hükmetme gücü yok edilmiş değildir. Senin başında ve gönlünde Süleyman'lık edecek güç vardır.
• Şeytan da bir aralık Süleyman'lık eder, eder ama, her dokumacı nasıl olur da atlas dokur.
1155 • Şeytan da Süleyman gibi elini oynatır ama, ikisinin arasında çok fark vardır.
1265 • Şeytan Süleyman'ın yüzüğünü hile ile elde edince, kendisine Süleyman adını koydu. Devleti elde
etti, memleketi buyruğu altına aldı.
• İdareyi ele alan şeytan, görünüşte Süleyman gibi işler görüyordu ama, onun iç yüzü şeytanlığı dışına vurmada idi.
• Halk; "Bu Süleyman'da temizlik, nûr yok; Süleyman'dan Süleyman'a fark var." diyordu.
• O uyanıklığa benziyordu, bu ise derin uykuya benziyor. Ebu'l-Hasan lakaplı iki vezîr arasındaki fark gibi.
• O şeytan diyordu ki: "Allâh, bana benzer, benim şeklimde bir şeytan yaratmıştır.
1270 • Allâh o şeytana, benim sûretimi, benim şeklimi vermiştir. Sakın o sizi aldatmasın.
• Eğer; 'O Süleyman benim.' diye dâvâya kalkışırsa, görünüşüne, bana benzer oluşuna bakmayın, aldanmayın."
• O şeytan, hile ile halkı aldatmak için böyle söylüyor ama, anlayanların gönlüne bu sözün aksi vuruyordu.
1275 • Şeytanın seslendiği kimselerden aklı başında olanlar, kendi kendilerine; "Ey eğri sözlü, ters söylüyorsun, ters gidiyorsun, diyorlardı.
• Böyle tersine gide gide cehenneme ve cehennemin de aşağılarının en aşağılarına gideceksin.
• Eğer gerçek Süleyman pâdişahlıktan uzaklaştı ise, yine de onun altında bir saadet, bir mutluluk ayı parlamaktadır.

464

• Sen onun yüzüğünü çalmışsın ama, yine de zemheri gibi donmuş kalmış bir cehennemsin..

• Biz pâdişahlık ve saray gibi zâhirî şeylerle bu sahte Süleyman'a baş eğmek, baş yere koymak değil, bir hayvan tırnağı bile koymayız.

1280 • Bilgisizlikle, gafletle onun karşısında yere baş koyacak olsak, yerden bir el çıkar, bize engel olur."

• Şeytan, adını Süleyman peygamber koymakla ancak; çoluk çocuk gibi aklı ermez kişileri kandırmıştı.

Şehvet zinciri insanları çeker götürür.

1116 • Halk da cinlere benzer, şehvet onları dükkana, alışverişe, mahsûl elde etmeye, yiyeceğe, içeceğe çeken, götüren bir zincirdir.

• Bu zincir korkudan, şaşkınlıktan yapılmıştır. Sen şu halkı zincirsiz görme, çünkü bütün insanlar görülmez zincirlere vurulmuştur.[618]

[618] Panteist Spinoza da. *Etika* adlı eserinde; "Biz kendimizi hür sanıyoruz. Halbuki ellerimizde ihtiraslarımızın, kötü huylarımızın görünmez zincirleri vardır. Bileklerimize görünmez kelepçeler takılmıştır." demektedir.

• O zincir, onları kazanca, ava, madene, denize doğru çeker, götürür.

• Yine o korku, insanları iyilik ve kötülük yönüne doğru çeker, Cenâb-ı Hakk Kur'ân'da: "Boynunda hurma lifinden örülmüş bir ip var." diye buyurdu.[619]

[619] Ebu Leheb'in karışı Ümmü Cemil hakkında nâzil olan Leheb Sûresi'ne işaret var.

1120• Cenâb-ı Hakk; "Biz insanların boyunlarına birer ip bağladık. O ipi onların ahlakından, huylarından meydana getirdik." diye buyurdu.[620]

[620] Bu beyitte de Yasin Sûresi'nin şu meâldeki 8. âyetine işaret var: "Hakîkatte biz, onların boyunlarına öyle demir halkalar geçirdik ki, bunlar çenelerine kadar dayandı. Şimdi onlar, kafaları ve burunları yukarı kaldırılmış haldedirler."

• Hiç bir pis, kötü yâhut temiz, iyi kişi yoktur ki, yaptığı işlerin yazıldığı defter boynunda asılmamış olsun.[621]

[621] Bu beyitte de İsra Sûresi'nin şu meâldeki 14. ve 17. âyetlerine işaret var: "Her insanın amelini boynuna astık. Kıyâmet gününde dünyada yaptıklarını apaçık bir kitap olarak ona sunarız."

• Ey şehvet peşinde koşan kişi, senin kötü işlere olan düşkünlüğün, hırsın ateşe benzer. Simsiyah olan kömür ateş rengine girince güzelleşir, yâni kötü işlerin sana kötü görünmez.

465

• Kömürün karanlığı ateşte gizlenir, ateş sönünce karanlık meydana çıkar.

• Kömür senin hırsından ateş haline geldi. Ateş halinde göründü. Hırs geçince, kömür, yine eski halinde kara kara görünür.

1125 • O zaman, kömürün, ateş halinde görünmesi, işin güzelliğinden değildi. Hırs ateşindendi.

• Hırs ve şehvet, senin yaptığın kötü işi süslemiş, sana hoş göstermişti. Hırs gitti, yaptığın iş kapkara meydana çıktı.

• Şeytanın süslediği ekşi otu, ahmak kişi; olmuş, kemâle ermiş sebze sanır.

• O ahmak kişinin canı, o olgunlaşmış sandığı otu yemek istese dişleri kamaşır.

• Şeytan gibi olan hırsın, o tuzağı yem gibi gösterdi.

1130 • Hırsı, din işinde hayırlı işte ara. Bu işlere harîs ol. Bu işler zaten güzeldir. O işlerde hırs kalmasa, o işlere harîs olmasan da zaten onlar güzeldir. Güzel yüzlüdür.

• Hayırlar, kendiliklerinden güzeldir. Onların güzellikleri, başka bir ışığın vuruşundan meydana gelmez. Hırsın ışığı, harareti kalmasa da, hayrın ışığı kalır.

• Dünya işine karşı duyduğun hırsın parlaklığı geçince o iş sönmüş, harareti gitmiş kömüre döner.

• Çocukları oyuna karşı duydukları hırs aldatır da, gönüllerinde, zevk yüzünden eteklerini bükerek ata binmiş vehmine kapılırlar.

• Fakat çocuğun birisinden, o kötü hırs geçince, diğer çocuklara gülesi gelir.
1135 • "Ben ne yapmışım, ne işlere girişmişim? Meğer hırsın aksi yüzünden sirke bana bal görünmüş." der.

Bir şâirin hikâyesi: Pâdişahın şâire ihsânda bulunuşu; Ebu'l-Hasen adındaki vezirin o ihsânı artırması.

1156 • Şâirin biri, elbise sâhibi olmak, değer kazanmak, mevkî elde etmek ümidi ile pâdişaha bir şiir getirdi.
• Pâdişah, kerem sâhibi idi. Şâire bin altın verilmesini ve başka ihsânlarda bulunulmasını emretti.

466

• Veziri "Bu azdır." dedi. "On bin altın ver de sevinerek çekilip gitsin.
• Onun gibi değerli bir şâire, senin gibi eli deniz kadar cömert olan bir pâdişahın on bin altın vermesi bile azdır."
1160 • Vezir pâdişaha "Harmanın onda biri şâire verilsin." diye geçmiş pâdişahların ihsânlarına dair hikâyeler söyledi, hikmetlerden bahsetti.
• Pâdişah da, şâire on bin altın ve haline uygun elbiseler verdi. Şâirin gönlü şükürlerle doldu taştı.
• Şâir; "Bu fazla lutuflar, ihsânlar, kimin gayreti ile oldu? Pâdişaha beni kim övdü, üstün gösterdi?" diye sordu, soruşturdu.
• Ona dediler ki: "Adı da, huyu da kalbi de Hasen (=güzel) olan vezir Fulâneddin'in tavsiyesi ile oldu."
• Bunun üzerine şâir, adı gibi huyu da güzel olan vezire de uzun bir kasîde, yâni övgü şiiri yazdı. Vezirin konağına götürdü, sonra ona döndü.
1165 • Pâdişahın şâire verdiği elbiseler, dilsiz, dudaksız olarak pâdişahın 1utuflarını, ihsânlarını öğüp durmada idi.
• Bir kaç sene sonra, şâir yine fakirleşti, yoksul hale düştü.
• Kendi kendine dedi ki: "Darlık zamanında denenmiş olan kerem sahibini tekrar denemek yararlıdır.
• Yine ihtiyacımı, önce denediğim bir kapıya götürmeliyim, yâni oraya gidip halimi arz etmeliyim.
1185 • Şâir bir kerre daha bir ihsân elde ederim sevdâsı ile o ihsân sâhibi padişaha geldi.
• Şâirin hediyesi ne olur? Yeni bir şiirini alır götürür, ihsân sâhibine adeta rehin bırakır.
• İhsân sahihleri yüzlerce kerem ve cömertlikle, altınları yığarlar, şâirleri beklerler.
• Onlarca güzel bir şiir, yüz top kumaştan daha iyidir. Hele deniz dibinden inci çıkaran, yâni o vakte kadar söylenmemiş söz bulup söyleyen bir şâirin şiiri olursa...
1191 • İnsan, zenginleşir de pâdişah gibi ekmek için çalışmaya ihtiyacı kalmazsa, artık şöhrete, ada, sana ve şâirlerin medhine, övüşüne âşık olur.
• İster ki şâirler; kendisinin aslını, faziletini, soyunu, sopunu övsünler, lutfunu ihsânını anlatmak için kürsüler, minberler kursunlar.

467

• Diler ki; debdebesi, altın bağışlaması, söylensin dursun da anberler gibi etrafa kokular salsın.
• Allâh bizim sûretimizi, kendi sûreti üzere halk etti. Bizim ahlakımızı, kendi sıfatlarınca yarattı. Onun için bizim vasfımız, huyumuz, onun vasfından ders alır.[622]

622 Bir hadîs-i şerifte; "Allâh Âdem'i kendi sûreti gibi kendi sûretinde yarattı." buyurulmuştur. Buradaki sûretin, sıfat mânâsına geldiği beyan buyrulmuştur. Çünkü Allâh şekilden, sûretten münezzehtir, insan Allâh'ın sıfatları ile yaratılmıştır, demek isteniyor. Şöyle ki; Allâh işitir, görür, yâni Semî'dir, Basîr"dir. İnsan da o vasıflarla yaratılmıştır. Yoksa hâşâ; "Âdem'in yüzü Allâh'ın yüzü gibidir." demek değildir.

1195• O her şeyi yaratan Allâh şükretmemizi, onu övmemizi ister. Bu yüzdendir ki, insanoğluna da övülmeyi sevmek huyunu verdi.[623]

623 Sebe Sûresi'nin 13. âyetinde; "Ey Dâvud hânedânı siz Allâh'a şükür için çalışın. Kullarımdan hakkıyla şükreden azdır." diye buyrulmuştur. Hz. Peygamberimiz de; "Allâh kendisine hamd olunmasını sever." diye buyurmuştur. *Kur'dn-ı Kerîm* de; "Âlemlerin Rabbi Allâh'a hamd olsun." diye başlamıştır.

1200• Şâir daha önce kendisine fazlasıyla ihsânlarda bulunan pâdişahın yanına gitti. Götürdüğü şiirde, hem pâdişaha teşekkür ediyor, hem de ihsânın, iyiliğin ölmediğini, kerim insanların bulunduğunu belirtiyordu.

1207• Şâir geçen sene aldığı bahşiş ve ihsânı umarak yazdığı şiiri pâdişaha götürdü.

• Bu şiir, önceki ihsânın ümidi ile yazılmış inci gibi çok anlamlı mısralarla dolu bir şiirdi.

• Pâdişahın adeti, şâirlere bin altın vermekti. "Bu şâire de bin altın verilsin." dedi.

1210• Ne yazık ki bu defa o cömert vezir yoktu. Çünkü o azîz varlık mutluluk burağına binmiş dünyadan göçüp gitmişti.

• Onun yerine yeni bir vezir gelmişti ama, çok merhametsiz, çok cimri idi.

• "Pâdişahım!" dedi. "Bizim bir çok masrafımız var. Bir şâire söylediği bir şiire karşılık bu kadar ihsânda bulunulamaz.

• Ey ganimetler elde etmiş yüce pâdişahım! Ben şâiri bin altının onda birinin dörtte biri olan yirmi beş altınla râzı ederim." dedi.

• Oradakiler vezire "Eski vezir zamanında bu gönüller alan pâdişah şâire on bin altın vermişti." dediler.

468

1215• İnsan şeker yedikten sonra nasıl olur da kamış çiğner? Sultanlıktan sonra nasıl dilencilik eder?"

• Vezir "Ben onu öyle sıkar, sıkıştırırım ki, beklemekten çâresizliğe düşer, hasta olup inler.

• O canından bıkar da, ona yoldan toprak alıp versem, o kara toprağı, bahçedeki gül yaprağı gibi kapar, gider.

• Bunu bana bırakın, bu işte ben ustayım, ateş bile olsa yatıştırmasını bilirim."

1220• Pâdişah; "Peki." dedi. "Ferman senindir. Ne istersen yap. Ama yine de onu şevindir, çünkü bizim iyiliklerimizi söylemektedir."

• Ondan sonra vezir şâiri bekletmeye başladı. Onu beklete beklete kış geçti, yaz geldi, güz oldu.

• Şâir, ihsân bekleye bekleye ihtiyarladı. Vezirin tedbiri onu mahvetti, perişân etti.

• Şâir; "Altın vermeyeceksen bari bana söv de canım senin elinden kurtulsun, ben de kalkıp gideyim." dedi.

1225 • "Bekleyiş beni öldürdü. Bari 'defol git' de de, şu zavallı can, rehin olmaktan kurtulsun.."

• Ondan sonra vezir, o bin altının onda birinin dörtte biri olan yirmi beş altını verdi. Şâir de şaşırdı, pek derin düşüncelere daldı:

• "Önce verilen ihsân, bekletilmeden, hemen verilmişti, hem de pek çoktu. Şimdiki ise geç verilmekle beraber bir deste dikenden ibâretti."

• Şâire dediler ki: "Allâh rahmet eylesin, o cömert vezir dünyadan göçüp gitti.

• İhsânlar onun yüzünden kat kat artmıştı. Onun zamanında bahşişlerde böyle yanlışlık olmazdı.

1230• Şimdi ise o gitti, ihsânı, iyiliği de beraber aldı götürdü. Aslında o ölmedi, rûhen yaşıyor ama, kalpler duygusuzlaştı. Dünyada lutuf öldü, ihsân öldü.

• O cömert akıllı vezir, bizi bırakıp gitti. Yerine fakirlerin bile derilerini yüzen biri geldi.

• Ey şâir! O parayı al da geceleyin kaç, git ki bu vezir seni yakalar. Seninle kavgaya, çekişmeye girişir.

• Biz bu az ihsânı da, yüzlerce hile ile ondan koparabildik. Bizim çalışmamızdan senin haberin bile yok."

469

• Şâir yüzünü onlara döndürdü de dedi ki: "Ey merhametli, şefkatli dostlar! Bu kötü huylu nereden geldi? Bana söyleyin.

1235• Bu elbise soyanın adı nedir?" Orada bulunanlar; "Adı Hasan." dediler.

• Şâir; "Yâ Rabbi!" dedi. "Ey din gününün Rabbi! Ne yazık o vezir ile bu vezirin adı, nasıl olmuş da bir olmuş?

• Onun adı da Hasan idi ama, kaleminin bir işareti ile, cömert tabiatlı yüz vezir meydana gelirdi.

• Bu da Hasan ama, bu adamın çirkin sakalından yüz tane halat örmek mümkündür.[624]

[624] iki vezirin adları bir fakat meşrepleri, tabiatları tamamıyla birbirine zıt. Şeyh Sâdi hazretleri bir şiirinde:
"Her gözü, kulağı, ağzı olan Âdem değildir. Nice şeytanlar vardır ki; ademoğlu kılığında görünürler. Gerçek Âdem, ahlakı güzel olan kişidir. Yüz güzelliği, daha başka süsler, dünyadaki fânî nakışlara benzer." diye buyurmuştur.

• Bu pâdişah, böyle bir vezirin sözünü dinleyecek olursa, kendini de, devletini de ebedî olarak rezil etmiş olur.

Herkesin; bütün mahlûkların muhtaç oldukları, sığındıkları eşsiz ve çok büyük varlık "Allâh" (c.c.)

1169• Sibeveyh adındaki bir bilgin, "Allâh" kelimesinin anlamını anlatırken; "Bütün mahlûkat (Hakk'ın yarattığı bütün varlıklar) muhtaç olunca ona sığınırlar." demiştir.[625]

[625] "İnsan, Allâh'a su ve hava kadar muhtaçtır." Dr. A. Carrel.

• "Muhtaç olduğumuz şeyleri sana bildiririz. Onları senden isteriz, senden elde ederiz." derler.

• Yüz binlerce akıllı kişi derde uğradıkları, belaya düştükleri zaman, ağlayıp sızlanarak, o her hali bilen, dünyada konuşulan bütün dilleri anlayan, eşi, benzeri olmayan Allâh'ın dergâhına yönelirler.

• Hiç bir deli ve divane yoktur ki gitsin âcizliğini, zavallılığını bir cimriye söylesin de, ondan bir şey istesin.

470

• Akıllılar, binlerce defa, dertlerine o kapıdan derman eriştiğini görmeselerdi, hiç o kapıya giderler mi idi?

• Dalgalar arasındaki bütün balıklar, yücelerde olan bütün kuşlar..

1175 • Fil, kurt avlanan arslan, kocaman ejderha, karınca, yılan..

• Hattâ toprak, rüzgâr, su ve ateş hem kışın, hem baharda ondan güç ve kuvvet alırlar.

• Şu gökyüzü "Allâh'ım beni bir an bile, şu bulunduğum yerden aşağı düşürme, benim şerefimi alçaltma." diye yalvarır.[626]

[626] Gökyüzünün derinliği, Cenâb-ı Hakk'ın kudretlinin ve yaratma gücünün bir belgesidir.

• Benim direğim, dayanağım senin korumandadır. Senin gözetimindedir. Bütün gönüller senin elinde durulmuştur.

• Şu yeryüzü; “Allâh’ım, sen beni su üstüne bindirdin de öyle bıraktın. Beni titretme, hareketsiz bırak.” diye sızlanır durur.[627]

[627] Şeyh Sâdi:
“Yeryüzü sıtma titremesi gibi titremeden âciz kaldı da, onun eteğine dağlardan kazık çakıldı.” diye buyurdu.

1180. Bütün mahlûkat keselerini onun lutfu, ihsânı ve nimetleri ile doldurmuşlardır. Hepsi de başkalarının dileklerini yerine getirmeyi ondan öğrenmişlerdir.

• Her peygamber “Sabretmek, namaz kılmak, başarı elde etmek için yardım isteyin.” diye ondan ferman getirmiştir.

• Peygamberlerin hepsi de; “Aklınızı başınıza alın da, dileğinizi ondan dileyin, başkasından değil.” demişlerdir. Su denizdedir, kuru derede su aramayın.

• Eğer, başkasından bir şey dilersen, verecek olan Allâh’tır. Çünkü senin eline cömertlik meylini veren yine odur.

• Emrine uymayanı bile altınlara boğar, Kârûn yaparsa, emrine uyan ona yüz tutar, yalvarırsa ne yapmaz?[628]

[628] Kârûn’u Lidya Kralı Krezüs ile karıştırırlar. *Kur’ân’ın* haber verdiği Kârûn; Hz. Musa’ya haset eden bir zengin adam. Altın hazînelerinin anahtarlarını zor taşıdığı bildirilir. Bir fahişeye bir kaç altın vererek Mûsâ’nın kendisi ile zina ettiğini söyletmek istedi. Fakat kadın vicdanına göre hareket etti, hakîkati söyledi ve Kârûn’un verdiği altınları gösterdi. Bunun üzerine Hz. Mûsâ’nın duâsı ile Kârûn ve hazîneleri yere geçti. Buna işaret olmak üzere şu rubaî söylenmiştir: “Îsâ parasızlıktan ötürü, göğe çıktı, Kârûn akılsızlıktan yere geçti. Eğer altın ve gümüşle bir kişi insan olsaydı, Îsâ yere geçer, Kârûn da gökyüzüne çıkardı.”

471

İhsân, iyilik.

1201• İhsân sahipleri ölür, fakat ihsânları kalır. Lutuf ve kerem meydanında at sürenler, ne mutlu insanlardır.

• Zâlimler de öldüler ama, zulümleri kaldı, hile yapan kötü insanın vay haline.

• Peygamber efendimiz; “Dünyadan çekilip gittiği halde, kendisinden iyi bir eser kalmış olan kişi, ne mutlu kişidir.” diye buyurmuştur.

• İhsân eden kimse ölür, fakat ihsânı ölmez. Daima yâd edilir. Allâh’ın yanında din ve ihsân küçük bir şey değildir.[629]

[629] “İnsanların iyiliklerimizden söz etmelerini istiyorsak, iyilik yapmalıyız.” demişlerdir. “Her türlü kötülüğü yapmaya muktedir iken, kötü bir şey yapmayan da iyilik yapmış demektir. Halbuki iyilik yapma kabiliyetinde olup da iyilik yapmayan insan da suç işlemiştir.” diyenler de vardır.

1205• Kendi öldüğü halde isyânı, zulmü yaşayan kişinin vay haline; öyle bir kişiyi ölmekle kurtulur sanma.

Firavun ve veziri Hâmân.

1240• Firavun, Hz. Mûsâ’nın güzel sözlerini işitince kaç defa yumuşadı ve onun tekliflerim kabule meyil etmişti.

• Çünkü Mûsâ’nın sözleri öyle eşi, benzeri olmayan sözlerdi ki; güzelliğinden, taş bile duysa ondan süt fışkırırdı.

• Fakat Firavun durumu veziri Hâmân’a danışınca, kin gütme huyuna sahip olan..

• Hâmân ona derdi ki: “Şimdiye kadar pâdişah idin, şimdiden sonra yamalı hırka giyen bir adama kul mu olacaksın?”

• Bu söz mancınıkla atılan taş gibi gelir, Firavun’un sırçadan yapılma kalbine çarpardı.

1245• O güzel sözlü Kelîmullah’ın, yâni Mûsâ’nın yüz günde yaptığını, o bir an içinde yıkar, giderdi.

• Ey gâfil insan! Senin aklın da, hevâ ve hevesine esir olmuş bir vezir gibidir. Senin bedenin de îmân yolunu, Allâh yolunu keser, durur.[630]

[630] Akıl bizi bazen hakîkat yolundan alıkor. İlâhî aşka ve imânâ karşı, aykırı vesveseleri içimizde uyandırır. Bu sebeple Fuzulî hazretleri:
“Ben akıldan isterim delâlet.
Aklım bana gösterir dalâlet.”

(Ben akıldan bana yol göstermesini isterim, akıl beni felsefe yolu ile sapıklığa götürür.) demiştir. Necip Fazıl merhum da : “Akıl bir çürük diş, at kurtulursun.” diye yazmıştır.

472

• Bir Hakk dostu, bir Allâh adamı sana öğüt verir. Fakat beden şehrinde bir eşkiya olan aklın, onun sözlerini tesirsiz bırakır.
• Akıl sana der ki: “Sana söylenen bu sözler, yerinde söylenmiş sözler değildir. Kendine gel de yerinden, yurdundan olma, bu söz makbûl değildir. Aklını başına al, deli olma.
• Eyvahlar olsun o pâdişaha ki: “Veziri bu adamdır. Her ikisinin de yeri kin dolu cehennemdir.”
1250 • Ne mutlu o pâdişaha ki, zor bir işle karşılaşınca Asaf gibi bir veziri onun yardımcısı olur.[631]

[631] Hz. Süleyman’ın veziri olan Asaf hem tedbîrli, hem akıllı, hem de kerâmet sâhibi idi. Belkıs’ın kocaman tahtını bir anda Yemen’den Kudüs’e getirmişti.

• Adâletli bir pâdişah, Asaf gibi tedbîrli ve hayır sever bir vezire dost olursa, nûr üstüne nûr budur işte.
• Süleyman peygamber gibi bir pâdişahla Asaf misâli bir vezirin birlikte bulunması, nûr üstüne nûr, anber üstüne anber olur.
• Fakat pâdişah Firavun, veziri de Hâmân gibi olursa her ikisi de kötü bahttan kurtulamaz.
• Böyle bir devlet, birbiri üstüne yığılmış karanlıklar gibi olur. Ne akıl onlara yar olur, ne de kıyâmet günü devlete erişirler.
1255 • Ben kötülerde, adam olmayan nekeslerde kötülükten başka bir şey görmedim. Sen gördünse benden ona selam götür.
• Bedendeki rûh pâdişahtır. Akıl da onun veziri gibidir. Fesatçı, bozuk akıl, rûhu şaşırtır, kötülüklere doğru götürür.
• Akıl meleği Hârût gibi olursa yüzlerce kişiye büyü öğretir.[632]

[632] Hârût, arkadaşı Mârut ile beraber, birer melek oldukları halde insan kılığında Bâbil’e indirilmişti. O vakit Bâbil’de büyücülük çok yaygınmış. Bunlar büyücülerin yaptıkları büyülere karşı, insanlara büyü öğretiyorlardı.

• Ey rûh sultanı sen, cüz’î aklı değil de, küllî aklı kendine vezir yap.[633]

[633] Cüz’î akıl insanların aklı, “küllî akıl” bütün akılların menbaı sayılan ve Hakk’a râci olan akıldır. Bir de aklı: “akl-ı meâş” (=dünya işleri ile uğraşan akıl), bir de “akl-ı meâd” (=âhiret işlerine eren akıl) diye ikiye ayırırlar.

• Hevâ ve hevesi, (nefs-i emmâreyi) kendine vezir yaparsan, tertemiz canını namazdan da alıkor, niyâzdan da.

473

1260• Çünkü nefsanî arzuların, hevâ ve hevesin gözü açtır. O yalnız, içinde yaşadığın hali görür. Akl-ı meâd ise din gününü, kıyâmet gününü düşünür.
• Aklın iki gözü de işin sonuna bakar. Âhiret gülünü elde etmek için, dünya dikenlerine katlanır, onun zahmetini çeker.[634]

[634] Bu beyit bendenize Hz. Mevlânâ’nın şu rubaîsini hatırlattı:
“Dostla anlaşmayan. çekişen dostsuz kalır, Alıcıları, müşlerileri ile iyi geçinen tüccar iflâs etmez. Ay gecenin karanlığından ürkmediği. ondan şikâyet etmediği için nûr saçıcı oldu. Gül de güzel kokusunu dikenle arkadaş olduğu onun acılarına katlandığı için elde etti.”

• Aklın dikenin zulmüne tahammül ederek beklediği gül, öyle bir güldür ki; ne solar, ne dökülür. Koku almayan her burun o gülden uzak olsun. Çünkü koklamaya layık değildir.
• Babacığım, eğer senin aklın varsa, bir başka akıl sâhibi ile, yâni mürşid ile, dost ol da işlerini onunla danışarak yap.
• İki akılla, pek çok belâlardan kurtulursun, ayağını göklerin ta üstüne korsun.
1273• Hak ile bâtılı, iyi ile kötüyü ayırt edene oyun edilemez. Hele anlayışı, aklı gizli şeyleri gören biri olursa.
• Mânevî devlet sâhibi olanların gözüne hiç bir büyü, hiç bir hile, hiç bir şeytanlık perde çekemez.

Hz. Süleyman'ın Mescid-i Aksâ yapıldıktan sonra

her gün kullukta bulunması ve orada ibâdette bulunanlara doğru yolu göstermesi, mescide gelmesi, mescitte otlar, kökler bitmesi.

• Süleyman (a.s.) her sabah, Mescid-i Aksa'ya gelir, tam bir ihlâs ile Allâh'a ibâdet ederdi.

• Mescitte yeni bir ot bittiğini görür, o ota; "Adın nedir? Neye faydan vardır?" diye sorardı.

474

• "Sen ne ilacısın? Nesin, adın nedir? Kime zararın, kime faydan dokunur?"

1290 • Her ot, yaptığı işi, adını söyler; "Ben filan kişiye canım, hayatım. Filan kişiye de zehirim, ölümüm.

• Buna zehirim." derdi, "Öbürüne şeker. Adım da kader levhasında şöyle yazılıdır."
• Hekimler de Süleyman'dan o otu öğrenirler. Bilgi sâhibi olurlar. Mesleklerinde bilgili, ve kendilerine uyulan kişiler olurlardı.
• Böyle böyle kitaplar, yazdılar. Bedenleri hastalıklardan tedâvi ettiler.
• Bu yıldız bilgisi, bu hekimlik, peygamberlere olan vahiyler gibidir. Onlar yol göstermeselerdi. Akılla duygu nereden bunlara yol bulacaktı?
1295• Cüz'î akıl, bir şeyden hüküm çıkaracak akıl değildir ki, o akıl ancak fen sâhibinden bilgi alır, buna muhtaç olur.
• Bu cüz'î aklın, öğrenmeye ve anlamaya gücü yeter ama, bunu da ona sâhibi öğretir.
• İyi bil ki, bütün san'atlar, vahiyden meydana gelmiştir. Ondan sonra akıl, onları ilerletti.
• Dikkat et de gör ki, bizim aklımız hiç bir san'atı usta olmadıkça öğrenebiliyor mu?
• Akıl, hile ile kılı kırk yarar ama, hiç bir san'at elde edemez.
1300• Eğer san'at bilgisi, bu akılla olsa idi, elbette ustasız olarak bir san'at öğrenebilirdi.
1309• Allâh "akl-ı küll" için; "Gözü ne kaydı, ne yanıldı." diye buyurdu.[635]

[635] Burada "akl-ı küll"den maksat Hz. Muhammed(s.a.v.)'dir. Necm Sûresi'nin 16-18. âyetlerine işâret var. "Akl-ı küll" Allâh'ın kudretinden, "akl-ı evvel"den sonra ortaya çıkan akıl mertebesidir. "Arş-ı a'zam", "Cebrail", "Hz. Muhammed'in nûru" da denir. "Akl-ı küll", "akl-ı evvel"den sonra gelen bir mertebe olduğu için ârifler;
'"Allâh'ın ilk yarattığı şey akıldır.' hadîsi ile 'akl-ı evvel'e işaret edilmiştir." derler. Mirâca çıktığı zaman azîz Peygamberimiz, asıl görmek istediğine bakmış, gözünü ondan ayırmamıştır. "Akl-ı cüz'î" asıl görüleceği bulamadığı için, gözü kaymış, her tarafa bakmaktan kendini alamamıştır.

1314• Senin sevdân yüzünden, her an gönül Mescid-i Aksa'sında türlü türlü kuruntulardan yeni yeni otlar biter.

475

1315• Ey Hakk yolcusu, Süleyman'ın Mescid-i Aksa'da yeni yeni biten otlara gösterdiği saygıyı, sen de gönül Mescid-i Aksa'sına gelen çeşitli düşüncelere göster, onlara saygılı davran, onların hakkını ver. Onlardan ilham al, onları reddedip geçme...
• Çünkü ayağının altında duran şu yeryüzünün halini, onun üstünde biten çeşit çeşit otlar, bitkiler haber verirler.[636]

[636] Bir ârif şâir demiştir ki:
"Yeryüzünde biten her ot; 'O tektir, O'nun ortağı yoktur.' diye söylenip durur." Büyük mütefekkir Sâdi hazretleri de:
"Ağaçların, bütün bitkilerin yaprakları, gönlü uyanık kişinin nazarında, Allâh'ın ma'rifetini, san'atını, yaratma gücünü anlatan birer defter gibidir." Yine Sâdi hazretleri:
"Her neyi görüyorsan hepsi de Allâh'ın zikri ile coşkun bir haldedir. Lâkin bu mânâyı ancak mânevî kulağı olan işitir. Allâh'ı yalnız gül dalı üstündeki bülbül tesbîh etmez. Gülün her dikeni Hakk'ın tesbîhi için bir dildir."

• Yerde şeker kamışı mı bitmiş, yoksa adi kamış mı? Her yerin tercümanı orada biten ottur.
• Gönül tarlasının bitkileri de düşüncelerdir. Düşünceler gönül sırlarını açar, gösterir.
• Eğer bir mecliste, bir toplulukta, bana söz söyletici bir kişi bulursam, hakîkat bağında gönül bahçesinde yüz binlerce gül bitiririm.
1320• Fakat mecliste söz öldüren bir densiz kişi bulunursa nükteler, güzel buluşlar, gönülden hırsız gibi kaçar, giderler.
1355• Hz. Süleyman âdetince sabah karanlığında mescide gitti.

• Her gün olduğu gibi, o gün de o pâdişah mescitte yeni bir ot görmek için her tarafı aradı.
• Otların herkesten gizli olan sırlarını, o tertemiz gönül gözünün görmesini dilemekte idi.

476

1373 • Derken Hz. Süleyman bir köşede başak şeklinde yeni bir bitkinin çıkmış olduğunu gördü.

• O ot görülmemiş, yemyeşil, ter ü taze bir ot idi. Yeşilliği göz kamaştırıyordu.
• O ot hemen Süleyman'a selam verdi. O da selamını almakla beraber onun güzelliğine şaştı kaldı.
• Süleyman dilsiz, dudaksız; "Söyle bakalım senin adın nedir?" diye sordu. Ot da; "Ey cihân pâdişahı!" dedi. "Benim adım keçiboynuzu'dur."
• Süleyman; "Senin ne hassan var?" diye sordu. "Ben nerede bitersem, orası yıkılır, gider." diye cevap verdi.
• "Benim asıl adım Harrub'dur. Bittiğim yer de harap yerdir. Ben şu balçık âleminin yıkıcısıyım."
• Bunun üzerine Süleyman ecelinin geldiğini ve âhirete yol göründüğünü hemen anladı.
1380 • Dedi ki: "Ben sağ kaldıkça şüphe yok ki, bu mescide, dünya âfetlerinden biri, bir yıkıntı, bir çöküntü gelmez.
• Ben sağ oldukça, bedenim yaşadıkça, Mescid-i Aksa nasıl olur da yıkılır, harap olur?
• Şu halde, şüphe yok ki mescidimizin yıkılması, ancak bizim yıkılmamızdan, bizim ölümümüzden sonra olur.
• Aslında şu gönül bir mescittir. Beden orada secdeye kapanmıştır. Nerede mescit, yâni böyle gönül varsa, kötü huylu bir arkadaş onun keçiboynuzudur. Yâni gönlün harap olmasına sebep olur.
• Eğer senin gönlünde kötü bir arkadaşın sevgisi belirirse, bil ki. bu sevgi, gönül mescidinin yıkılmasına sebep olacaktır. Kendine gel de ondan kaç; onunla az konuş.
1385» Öyle kötü bir dostun sevgisini gönlünde tutma, onu kökünden sök at. Çünkü o baş verir, boy atarsa seni de, mescidini de yıkar.
• Ey Hakk âşıkı: Eğrilik, kötü huy, senin keçiboynuzundur. Ne diye çocuklar gibi emekliyerek, eğriliğe gidiyorsun?
• Kendinden yana çıkma, kendini suçlu say, kendini suçlu görmekten korkma, suçlu olduğunu onun huzûrunda itiraf et ki; Cenâb-ı Hakk sana ilham ettiği mânevî dersleri kesmesin.
• "Ben bilgisizim, bana bir şeyler öğret." demen, böylece insaf sâhibi olman, kendini, üstün görmekten, az olan bilgisi ile ululanmaktan, yücelik taslamaktan elbette iyidir.

477

Dünyada daha mezar kazma san'atı yok iken bir karganın Kabil'e mezar kazma san'atını öğretmesi.[637]

[637] Hz. Havva ilk defa Kabil'i ve İklima adındaki kızını doğurdu. Sonra Habil isimli oğlunu ve ikinci kızını dünyaya getirdi. Bunlar büyüyünce Hz. Âdem Kabil ile doğan kızı, Habil'e, Habil ile doğanı Kabil'e vermek istedi, İklima daha güzel olduğu için Kabil babasının hükmüne uymadı. Kavga başladı. Sonra Kabil kardeşi Habil'i öldürdü.

1301 • En adi, en bayağı bir san'at olan mezar kazma san'atı; nereden akla, fikre gelirdi? Nereden hile ile, düşünce ile elde edilebilirdi?
• Eğer Hz. Âdem'in oğlu Kabil'de bu düşünce olsaydı, öldürdüğü kardeşi Habil'in cesedini başında taşımazdı.
• Öldürülmüş, kan ile toprağa bulaşmış cesedi; "Nereye saklayayım, nasıl yok edeyim?" der mi idi?
• O sırada Kabil, bir karganın gagasında ölü bir karga bulunduğu halde hızla uçarak geldiğini gördü.
1305• O karga, havadan indi, Kabil'e mezar kazma san'atını öğretti.
• Gagası ve ayakları ile yerden toprak kazdı. Ölü kargayı çabucak kazdığı çukura gömdü.
• Üstünü toprakla örttü. Karga Allâh'ın ilhamı ile bilgi sâhibi olmuştu.

• Kabil; “Vay benim aklıma.” dedi. “Fende bir karga bile benden üstünmüş.”
1310 • Has kulların nûru; kaymayan, yanılmayan akıldır. Karga akıl ise ölülere mezar kazma ustasıdır.
• Karga arkasında uçan rûhu, sonunda mezarlığa götürür.
• Aklını başına al da, kargaya benzeyen nefsin peşine düşme. Çünkü o, seni bahçe tarafına değil mezarlığa götürür.
• Eğer gideceksen, gönül ankasının peşine düş de, o seni kalp Kaf dağına ve gönül Mescid-i Aksa’sına götürsün.
1321 • Herkesin uyanışı, kendisini çeken, cezbeden ne tarafta ise o tarafadır. Ama gerçek kişi yalancı çekişe benzemez.
• Sen bazen yolunu şaşırır. Sapıklığa gidersin, bazen de doğru yolda yürürsün. Fakat ne seni sürükleyen ip meydandadır. Ne de çekip götüren güç.

478

• Sen kör bir deve gibisin. Boynundaki yular, seni çeker, götürür. Fakat sen, o yulara bakma, onu çekip götüren gizli ele bak.
• Eğer yularla birlikte çeken de görünseydi, senin için bu âlem aldanma yurdu olmazdı.
1325 • Kâfir, bir köpeğin ardına düşüp kendini görseydi, şeytana maskara olduğunu anlasaydı;
• O nefis köpeğinin arkasından rezil bir kişi gibi nasıl giderdi? Gitmezdi ve o kâfir nefse uyuşundan hemen ayağını çekerdi.
• İnek, eğer kasapların kendisini keseceğini bilseydi, onların arkasına düşüp kasap dükkanına gider mi idi?
• Onların avuçlarından kepek yer mi idi? Onların yüze gülmelerine aldanır da onlara hiç sütünü verir mi idi?
• İnek kendisine ot verilmekten maksadın, kendisini semirtmek olduğunu bilseydi, verilen otu yer mi idi?

Bu dünyanın direği gaflettir ve kötü, uygunsuz işlerimizin sonu pişmanlıktır.

1330 • Bu dünyanın direği gafletten ibârettir. Devlet nedir? “Dev” (=kuş) sözü ile, “let” (=dayak) sözü.
• Dünya devletinin yâni maddî dünya varlığının evveli; koşup didinme, sonu; dayak yemektir. Bu dünya harabesinde devlet sâhibi olmak için eşekçesine ölmekten başka bir şey yoktur.
• Yapacağın bir iş ki sonunda pişman olacaksın, o pişmanlık başlangıçta olsaydı, sen o işin peşinde koşar mı idin?
• O işi kazâ ve kadere uygun şekilde yapalım diye, Hakk onun musîbet olduğunu bizim rûhumuzdan gizledi, örttü.[638]

[638] “Allâh bir kula musîbet vermeyi dileyince, o kulu çârelere karşı kör eder.” Hadis. *Cami’u’s-Sağîr,* c. I, s. 15.

• İlâhî kazâ, hükmünü meydana getirince, göz açılır ve o işten pişmanlık duyulur.
• Bu pişmanlık da kazâ ve kaderin başka bir hükmüdür. Onu bırak da sen Hakk’a ibâdet et.
1340 • Pişman olmayı adet edinirsen, yâni yaptığın işlerden boyuna pişman olur durursan, bu pişmanlıktan daha ziyâde pişman olursun.

479

• Böylece ömrünün yarısı perişânlıkla, yarısı da pişmanlıkla geçer, gider.

• Bu düşünceyi, bu pişmanlığı bırak da, daha iyi bir hâl, daha iyi bir dost, daha iyi bir iş ara.
• Elinde daha iyi bir iş yoksa, pişmanlığın neye? Neyi kaybettin de pişman oluyorsun?
• Biliyorsan, iyi yola sarıl. Yâni doğru yola düş. Bilmiyorsan, gittiğin yolun kötü olduğunu nasıl anlayacaksın?
1345 • İyiyi, doğruyu bilmeyince, kötü yolu bilmezsin ey yiğit! Zıttı zıttı ile görebilirsin.
• Bunu düşünmekten vazgeçmiyorsan, bunalıyorsan, bu kötü düşünmeyi terk edemiyorsan, o vakit günah işlemekten de âciz kalıyorsun demektir.
• Mâdem ki âciz kaldın, pişmanlık nedendir? O âcizliği de bir araştır, o kimin çekişi ile geliyor.
• Dünyada bir kadir, gücü yeter biri olmadıkça, hiç kimse ne bir âcizi görmüştür, ne de böyle bir şey olur; bunu sen böyle bil.

Örtülen, gizlenen ayıplar, hatalar.

1332 • Sen sımsıkı, dört elle sarılır da bir işin üstüne hırsla düşersen onun ayıbı, kusuru, o işi sevdiğin için sana gizli kalır.
• Allâh o işin ayıbını senden gizlediği için sen o işle uğraşır durursun.[639]

[639] Hz. Mevlânâ bir başka *Mesnevi* cildinde *(Mesnevi, c.* I, 1996-1995);
"İnsanlarda ayıptan başka hiç bir şey görmeyene ayıplar olsun. Gayb âleminden gelen temiz rûh, aynı yerden gelen kardeşlerde nasıl olur da ayıp görür? Ayıp hiç bir şey bilmeyen kişiye göre ayıptır. Fakat her şeyi hoş gören, olduğu gibi kabul eden Cenâb-ı Hakk'a karşı ayıp değildir."
Bu beyitlerle Cenâb-ı Hakk'ın ayıp şeyleri, kötülükleri hoş gördüğü akla gelmemeli. Eğer öyle olsaydı, ayıpları gidermek için Allâh, peygamberler göndermezdi. Allâh her şeyin aslını ve sonunu çok iyi bildiği için, bizim ayıp sandığımız şeylerin arkasında ne iyiliklerin, ne güzelliklerin gizlendiğini ancak o bilir. Settarü'1-uyüb" (=ayıpları örtücü) olmasının sebebi, günahkar da olsa onun kullarını sevmesinden ve belki günahlarımıza tevbe ederiz, ayıpları bırakır, düzeltiriz diye bize bir zaman bırakmasından, mühlet vermesindendir. Yoksa Allâh haksızlık yapan, ayıp işler işleyen kötüyü, cezalandırmayı ihmal etmez. Bize düşen vazîfe, ayıbı mümin kardeşte değil, kendimizde aramaktır.

480

• Bunun gibi hararetle, hırsla sarıldığın her düşüncenin ayıbı da senden gizli kalmıştır.[640]

[640] Sevdiğimiz insanların da ayıplarını, kusurlarını göremeyiz. Gözümüz sevgi bağıyla öyle kapanmıştır ki, onların kusurlarını meziyet olarak görürüz.

1335 • Onun ayıbı, çirkinliği sana görünseydi, rûhun ondan ürker de doğudan batıya kadar kaçardı.
1349 • Sen arzu ettiğin her şeyin, her işin ayıbından habersizsin, perde ardındasın.
1350 • Eğer o arzunun ayıbı ve noksanı sana görünmüş olsaydı, rûhun o arzudan ürker, kaçardı.
• Eğer Allâh, o işin ayıbını ve zararını sana göstermiş olsa idi, hiç kimse seni sürükleye sürükleye o tarafa götüremezdi.
• Senin her hangi bir işten hoşlanmayışının, nefret edişinin sebebi o işin ayıbının meydanda oluşundandır.
• Ey her sırra vakıf ve kelamı latîf olan Allâh, kötü bir işin ayıbını bizden gizleme.
• İyi işi de bize ayıplı gösterme ki, onu işlemekten soğumayalım.

Gül bahçesinde Cenâb-ı Hakk'ın kudretini, san'atını, yaratma gücünü düşünen sûfi.

• Sûfinin biri, mânevî neşe bulup, içinin açılması, gönlünün ferahlaması için, güllerle dolu bir bahçeye gitmiş, bir köşeye çekilmiş, yüzünü dizine koymuş, sûficesine murakabeye dalmıştı.

• O sûfi murakabe esnasında gönlüne kapanmış, derinlere dalmıştı. Anlayışsız bir kişinin, onun uyur gibi halinden canı sıkıldı da;
1360 • "Ne uyuyorsun?" dedi. "Gözünü aç da güllere, üzüm çubuklarının haline, çiçek açmış ağaçlara, yeşermiş çimenlere bak.

481

• Allâh'ın emrini duy. Cenâb-ı Hakk Kur'ân'da 'Allâh'ın rahmet eserlerine bakınız.' diye buyurmuştur. Sen de başını dizinden kaldır da, şu rahmet eserlerine yüzünü çevir."[641]

[641] Burada Rum Sûresi'nin şu meâldeki 50. âyetine işaret var: "Allâh'ın rahmet eserlerine bak. Yeryüzünü, ölümünden sonra nasıl diriltti? Şüphe yok ki o, ölüleri de her halde tekrar diri itecektir. O her şeye hakkıyla kadirdir."

• Sûfî; "Ey kendi hevâsına kapılmış kişi." dedi. Allâh'ın en güzel eseri gönüldür. Gönüldedir. Dışarıda bulunanlar ise ancak eserlerin eserleridir.
• Bağlar, bahçeler, çiçekler, güller, bütün yeşillikler canın ta içindedir. Dışarda gördüğün güzellikler, onların akar sularda görünen akisleri, hayalleri gibidir.
• Su içinde görülen o ağaçlar, suya akseden hayalî bir bağdır. Onlar suyun güzelliği ile, berraklığı ile oynar dururlar.
1365 • Asıl bağlar, bahçeler, çiçekler, meyveler gönüldedir. Ama onların hoş akisleri, hayalleri, şu topraktan meydana gelen, şu balçığa vurmuştur.
• Eğer bu dünyada gördüğün, bağlar, bahçeler, gönül âlemindeki neşe selvisinin aksi olmasaydı, Cenâb-ı Hakk bu hayal âlemine 'aldanma yurdu' demezdi.[642]

[642] Bu beyitte Al-i İmran Sûresi'nin şu meâldeki 185. âyetine işaret var: "Herkes ölümü tadar. Yaptıklarınızın karşılığı muhakkak kıyâmet gününde tastamam verilecektir. O vakit kim o ateşten uzaklaştırılıp cennete sokulursa, artık o muhakkak muradına ermiş olur. Bu dünya hayatı aldanma metaından başka bir şey değildir."

• Bu aldanış, gönlü tam mânâsıyla ilâhî tecellîye mazhar olan kâmil insanın kalp ve rûhundan akseden hâyali, hakîkat sanmaktan ileri gelir.
• Bütün bu aldanan kişiler gördükleri hayalin güzelliğine dalarak, "burası cennettir" zannına kapılmışlar da bu aksi seyre gelmişlerdir.
• Onlar bağların, bahçelerin aslından (yâni velîlerden) kaçıyorlar da bir hayale bağlanıp kalıyorlar.
1370 • Bir gün bu gaflet uykusu sona erip de uyanınca (yâni ölüm gelip çatınca), gözleri açılıp hakîkati görürler. Görürler ama, son nefeste o görüş ne işe yarar, ne faydası var?
• Bu yanlış görüşe kapılanlar, kıyâmete kadar mezarlıkta "Eyvahlar olsun" diye feryad edip dururlar.

• Ne mutlu o kişiye ki, ölümden önce öldü de, onun rûhu bu bağın hakîkatinden koku aldı.

482

Aklını başına al da, benliğe kapılma; "Rabbimiz, biz nefsimize zulmettik." de ve Hakk'ın takdirine boyun eğ, ona uy!

• Ey yüzü nûrlu kişi, büyük babandan, yâni Hz. Âdem'den ders al. O İblis gibi benliğe kapılmadı da "Rabbimiz, biz nefsimize zulmettik." diye buyurdu.
1390 • Hz. Âdem, şeytan gibi, Allâh'a; "Ben senin takdirin gereği emrine uymadım." demedi, işlediği suça bahâne aramadı. Hile bayrağını yüceltmedi.
• Fakat İblis Allâh ile bahse girişti. "Benzim kıpkırmızı idi. Onu sen sararttın. Yâni ben, güzel, şerefli bir melek idim, beni sen çirkinleştirdin, beni sen kötüleştirdin." dedi.
• Rengim, senin verdiğin renktir. Beni boyayan sensin, suçumun temelini de sen attın, beni uğradığım âfete sen uğrattın, benim yüzüme lanet damgasını vuran da sensin."

• Ey Hakk yolunda yürüyen kişi, aklını başına al da; "Rabbim, sen beni aldattın, sen beni azdırdın." âyetini oku (cebrî inancına kapılma), pek öyle eğri, büğrü söyleme.
• Ne vakte kadar cebr ağacına çıkacaksın da, kendi ihtiyarını, cüz'î iradeni, yapma gücünü bir tarafa atacaksın, onu inkâr edeceksin?
1395 • O iblis ve onun soyu sopu gibi, sen de, Allâh ile bahse girişmede ve savaşmadasın.
• Eteklerini toplayıp isteye, dileye gönül hoşluğu ile isyana koşuyor, günahlar işliyorsun, sonra yaptığın kötülükleri ilâhî takdire dayıyorsun. Bu işler zorla olur mu?
• O kadar istekle, kim kötülüğe, yol azıtmaya gider? Kim günaha koşar?
• Yirmi kişi sana nasîhat etse, öğüt verse, o işin kötülüğünü söylese, sen o yirmi kişi ile de savaşa girişirsin.
• "Doğru yol ancak budur. Adam olmayanlardan başka kim beni kınayabilir?" dersin.
1400 • Cebr altında olan ve zorla iş yapan kişi, nasıl böyle söyler? Yolsuz bir insan nasıl böyle savaşır?
• Nefis yollarında yürürken irâden elindedir. Dilediğini, hoşuna gideni yaparsın. Fakat aklının ve vicdanının istediği şeyde direnir; "iradem elimde değil, ihtiyarım yok ki yapayım." dersin.

483

Zeki olmak, akıllı geçinmek iblis'in yoludur; aşk ve kulluk da Âdem'indir.

1402 • İyi talihli ve insan olan kişi bilir ki; zeki olmak, akıllı geçinmek iblis'tendir. Aşk ve kulluk da Âdem'dendir.
• Şeytan gibi zeki olanlar, denizde yüzenler gibidir. Koca bir denizde yüzen kimsenin kurtulması nadirdir. Nihâyet batar, boğulur; yâni aklına güvenip şerîat gemisine binmeyenler, sonunda helak olurlar.
• Sen yüzmeyi bırak, kendini beğenmekten vazgeç, kini terket! Yüzdüğün su dere, ırmak değildir; denizdir! Bu deniz, aslında kazâ ve kader denizidir!
1405 • Hem de öyle bir deniz ki; sınırsız, pek derin; kıyısı, dibi, sığınacak yeri yok! Bu deniz öyle büyük bir deniz ki; yedi denizi bile bir saman çöpü gibi kapar, mahveder![643]

643Biri, Hz. Ali Efendimiz'e kazâ ve kader sırrından sormuş. Hz. Ali de; "O konu derin bir denizdir; içine girme!" diye buyurmuştur. Zekasına güvenip o denizde yüzmeye çalışanlar "cebrîlik" ve "kaderîlik" gibi konularla uğraşanlar, nihâyet o denizin dibini boylarlar. Tehlikeden korunmak için ilâhî aşka sarılmak gerekir.

• İlahî aşk, seçkin müminler için bir gemi gibidir. Bu gemiye binenler; âfete, felâkete pek uğramazlar; çoğu zaman da kurtuluşa ererler.[644]

644 Hûd Sûresi'nin 43'üncü âyetine işaret vardır.

• Ey Hakk yolcusu! Sen; aklı, zekayı sat da hayranlığı satın al! Çünkü zeki olmak, akıllı olmak; bir fikir yürütmekten, bir zanna kapılmaktan ibârettir! Halbuki hayranlık; Hakk'ın güzelliğini, kudretini, san'atını görmek, şaşırıp kalmaktır!
• Aklı, Hz. Mustafa huzûrunda kurban et ve "Allâhım bana yeter!" de!
• Nûh'un îmân etmeyen oğlu Kenan gibi îmân gemisine binmekten kaçınma! Onun akıllı ve zeki olan nefsi; "Dağa çıkar kurtulursun; su, oralara kadar çıkamaz!" diye onu kandırmıştı da,
1410 • O da; "Sağlam, yüksek bir dağın üstüne çıkar kurtulurum; ne diye Nûh'un minnetini çekeyim!" demişti.
• Ey Kenan gibi olan sapık; nûr gibi olan kâmil insanın minnetinden nasıl kaçar kurtulursun! Allâh bile ondan râzı olmadadır; onun minnetini çekmektedir!

• Nasıl olur da bizim canımız O’nun minnetini çekmez? Allâh bile o kâmil insanın şükrünü ve minnetini makbûl saymıştır![645]

[645] Hasan-ı Basrî hazretleri şöyle bir hadîs rivâyet etmiştir: “Kıyâmet günü bir kul Allâh’ın huzûruna getirilecek, dünyada bir insanın başka bir insandan özür dilediği gibi, Cenâb-ı Hakk da o mümin kulundan özür dileyecek de. diyecek ki: Ey kulum;
Celâlim hakkı için, senden (dünya nimetleri indimde hakîr olduğu için) dünya nimetlerini esirgemedim! Fakat, sana keremler ve faziletler hazırladığımdan dolayı vermedim; seni dünyada yoksul bıraktım. Şu saflar arasında dolaş; benim rızâm için seni dünyada yedirmiş ve giydirmiş kim varsa, elinden tut, o senindir! Allâh’ın keremine dikkat buyurulursa, bir kuluna dünyada rızkını veriyor, âhirette de; “Az vermiştim.” diye özür diliyor!

• Ey hasetle dolu olan, ey böbürlenip duran kişi! Sen, kâmil insanı ne bilirsin? Allâh; onun kulluğunu, gayretini kabul etmiş, ondan râzı olmuştur.

• Keşke Kenan yüzme öğrenmemiş olsaydı da, Nûh’un minnetine katlansaydı, gemiye girmeyi düşünseydi!

1415 • Keşke o, küçük çocuklar gibi bilgisiz olsaydı da, onların analarının eteklerine sarıldıkları gibi Kenan da babasının lutuf ve keremine sığınsaydı!

• Yâhut da, kitaplardan öğrenilen, rûhla ve gönülle ilgili olmayan “naklî bilgi” ile bilgin olmuş ve onunla gurura kapılmış olmasaydı da, bir velîden vahiy bilgisi kapsaydı!

• Böyle bir nûr varken sen, eline bir kitap alıp onunla meşgul olursan, ilhama erişmiş olan rûhun seni azarlar!

• Zamanın kutbu olan “kâmil insan”ın sözlerine karşı “naklî bilgi”yi, su varken teyemmüm etmek gibi bil!

• Hakk yolunda yürürken aklı, zekayı bir tarata at da, kendini abdal yap ve bir kâmil insana uy; onun izinde yürü! Kurtuluşu, ancak bu abdallıkla bulabilirsin!

1420 • Babacığım; insanların mânevî pâdişahı olan Peygamber Efendimiz bu yüzden; “Cennetliklerin çoğu abdal kişilerdir!” diye buyurdu.[646]

[646] “Cennet ehlinin çoğu ebleh ve saf kişilerden ibârettir!” hadîsine işaret edilmiştir.

• Akıl ve zeka sana kibir ve gurur verir. Abdal ol da, gönlün düzelsin, huzûra ersin!

• Abdallık dediğim, halka iki kat maskara olan kişinin ahmaklığı değildir. Bu abdallık; “Hû”ya karşı, yâni O’na, Allâh’a karşı hayran olmak, **O’**na karşı hayrete düşmek ve abdallaşmaktır!

485

• Hz. Yûsuf’un güzelliğini görünce hayran olan ve şaşkınlıktan ellerini kesen Mısırlı kadınlar bu abdallığa düşmüşlerdir[647]

[647]Yûsuf Sûresi’nin şu meâldeki 31. ve 32. âyetlerine işaret var: “Züleyha, onların gizliden gizliye yaptıkları dedikoduları işitmişti. Kendilerine dâvetçi yolladı. Onlar için rahatça yaslanacakları bir yer, bir de sofra hazırladı. Onlardan her birine birer bıçak verdi ve Yûsufa da; ‘Çık karşılarına!’ dedi. Şimdi, onlar bunu görünce kendini büyük bir varlık olarak tanıdılar. Hayranlıklarından ellerini kestiler ve dediler ki: ‘Allâh’ı tenzih ederiz; bu bir beşer, bir insan değildir! Bu, çok şerefli bir melekten başka bir şey değildir!’ Züleyha dedi ki: ‘işte; beni kendisi hakkında ayıpladığınız, şu gördüğünüz kişidir!’”

• Aklı, dostun aşkında kurban et! Çünkü bütün akıllar, dostun bulunduğu taraftadır! Çünkü rûhların da, akılların da çıkış yeri Hakk’tır! Bu sebeple aklı, Hakk’ın aşkında kurban et!

1425 • Akıllı olanlar, akıllarını dostun bulunduğu yere, ötelere göndermişlerdir! Bu dünyada kalan akıl ise, sevgiden haberi olmayan, sevmeyen, sevilmeyen, ahmak olan akıldır!

• Allâh’ın büyüklüğü, san’atı, güzelliği ve yaratma gücü ile hayrete düşer de, şaşkınlıkla aklın başından giderse, o zaman, saçının her teli bir baş olur, bir akıl kesilir!

• Ötelerde, sevgilinin yanında beyin, düşünce zahmeti çekmez! Ötelerde bulunan mânâ ovaları, bahçeleri de hep beyinler bitirir, akıl fikir üretir!

• Bu fânî dünya ovalarını bırakır da, ötelerdeki ovalara varırsan, nükteler işitirsin! O bağa girersen, aşk fidanının hakîkat suyuna kanar, boy atar, gelişirsin!

• Hakk’ın yolunda, şanı şerefi bırak, yol göstericin, yâni mürşidin kımıldamayınca sen de kımıldama; tamamıyla ona uy!

1430 • Bir kimse bu yolda başsız kımıldanırsa, o kuyruk olur! Yâni, mürşidsiz hareket ederse, hiç olur! Onun kımıldanışı, akrebin kımıldanışına benzer.
• O akrep; eğri büğrü gider, geceleri de görmez; çirkindir! İşi gücü de temiz kişileri sokmak ve dalamaktır.
• O akrebin başını ez; onun içindeki istekler hep budur! Huyu daima insan sokmaktır!
• Bu sebeple bu işin hayırlısı, onun başının ezilmesidir! Çünkü onun canının kırıntısı, o uğursuz bedeninden kurtulmuş olur.
• Delinin elinde bulunan silahı al da, adâlet ve barış seven insanlar senden râzı olsunlar!
1435 • Delinin elinden silahını alamazsan, hiç olmazsa onun elini bağla; yoksa, o silahlı deliden yüzlerce zarar gelir!

486

Mayası kötü kişilerin bilgi, mal, mülk, mevkî sâhibi olmaları, onları etrafa zararları dokunan daha da kötü kişiler haline sokar! Bu durum, eşkiyanın eline kılıç vermek gibidir!

1436 • Mayası bozuk bir adama ilim ve fen öğretmek, yol kesen bir hayduda kılıç vermek gibidir.
• Sarhoş bir zencinin eline kılıç vermek, adam olmayanı bilgilendirmekten daha iyidir!
• Kötü kişilere verilen bilgi, mal, mülk, yüksek mevkî, başkanlık; halk için fitne olur!
• Kendilerini idare eden delilerin elinden kılıçları almak için savaşmak, müminlere farz olmuştur!
1440 • Mayası bozuk idarecinin canı delidir! Elindeki kılıç da, sanki bedenidir! Bu sebeple o kötü huylunun elinden kılıcı al!
• Yüksek mevkîleri ele geçiren ahlaksızların, bilgisizlerin yaptıkları kötülükleri, yüzlerce arslan bir araya gelse yapamaz!
• Yüksek bir mevkîye gelmeden, üstün bir makama ulaşmadan önce o bilgisiz kişinin ayıpları, kusurları gizlidir fakat; bir fırsat bulunca, yâni makama oturunca güçlenir! Onun kötü huyu, yılanı yuvasından dışarı çıkarır da, onu bunu sokmak için ovaya doğru süzülür!
• Bilgisiz, merhametsiz, kötü buyruklar veren birisi pâdişah olursa, onun hükmü altında bulunan ülkelerde bütün ovalar, kırlar yılanlarla, akreplerle dolar.
• Adam olmayan ahlaksızın biri mal mülk elde eder, yüksek mevkîye çıkarsa, o kişi, kendi rezilliğini kendisi istiyor demektir!
1445 • O câhil kişi, ya nekeslik eder, kimseye bir şey vermez, Yâhut da cömertliğe kalkışır, halka bir sürü ihsânlarda bulunur.
• O, sanki satranç oynuyormuş gibi, şahı vezir hanesine kondurur. Ahmak kişinin ihsânı işte böyle olur!
• Hüküm ve hükümet sapık bir kişinin eline geçerse, o, eline mevkî geçti sanır ama; aslında o bir kuyuya düşmüş olur.
• Kendisi yol bilmediği halde kılavuzluğa kalkışır ve onun çirkin rûhu dünyayı yakar yandırır.
• Yokluk yolunun çocuğu, o bilgisiz, sahte şeyh pîrlik etmeye kalkışırsa, kendisine uyanları düşkünlük ve felâket gulyabanisi yakalar!

487

1450 • “Gel de sana hakîkat ay’ını göstereyim!” der; halbuki o nûrsuz kişi, ay’ı asla görmemiştir!
• Ey ham kişi! Sen, ayın aksini, hayalini suda bile görmemişsin; nasıl olur da kendisini başkasına gösterebilirsin?
• Ahmaklar başa geçmişler, mevkî sâhibi olmuşlar; akıllılar kilim altına bu yüzden başlarını çekmişler, gizlenmişlerdir.

“Ey elbisesine bürünen!” âyetinin tefsiri.

1453 • Bu yüzden Cenâb-ı Hakk Peygamber Efendimiz’e; “Ey elbisesine bürünen, ey kötü kişilerden ürken, kaçan; kilimden dışarı çık!”
• Başını kilimin içine çekme, yüzünü örtme! Çünkü dünya, başı dönmüş, sapıklığa düşmüş bir bedendir! Sen ise akılsın; kalk görün de, sapıklık cihânı senin nûrunla aydınlansın!
1455 • Ey Azîz Peygamber! Dâvâya kalkışanların münasebetsiz sözlerinden sıkılıp gizlenme! Çünkü senin parıl parıl parlayan vahiy nûrun var![648]

[648] Rivâyete, müşrikler toplanıp Hz. Muhammed için kahin, sihir yapan ve şâir denilmesi teklifinde bulundular. Fakat bu sıfatların hiç biri Peygamber Efendimiz’de bulunmadığı için karar vermeden dağıldılar. Bu toplantı ve sözlerden üzülen Azîz Peygamberimiz, eve teşrif buyurup; “Beni örtün, beni örtün!” diyerek yattılar. Hatice validemiz üstlerine bir kumaş örttüler, işte o sırada Müzzemmil Sûresi’nin 1-4. âyetleri nâzil oldu.

• Ey büyük zat; geceleyin kalk! Sen bir mum gibisin; mum, geceleri ayakta durur!
• Senin ışığın olmayınca, parlak gündüz bile kararır, gece olur; sana sığınmadıkça arslan, tavşana esir olur!
• Ey Mustafa (s.a.v.); bu safa denizinin kaptanı ol! Çünkü sen, o denizin ikinci bir Nûh’usun![649]

[649] Bir hadîs-i şerifte; “Benim şerîatim, Hz. Nûh’un gemisi gibidir; ona tutunan kurtulur, ondan ayrılan ise bu hayat fırtınasında boğulur!” diye buyurulmuştur.

• Akıllı kişiler için her yolda, hususiyle deniz yolunda bir kılavuz lazımdır.
1460 • Kalk da, yolu vurulmuş kervanın haline bak; her taraf kaptanlık iddiasında bulunan gulyabanilerle dolu.

• Sen vaktin Hızır’ısın ve her geminin kurtuluşu sendendir! Çünkü her geminin imdadına koşansın; artık Hz. Îsâ gibi yalnız yürümeyi bırak!
• Sen; bu topluluğun önünde, rûh âleminde, gökteki güneş idin ve oralara nûr saçıyordun! Şimdi, halk arasından çekilmeyi, gizlenmeyi, yalnızlığı bırak!
• Yalnız kalmanın zamanı değildir; topluluk arasına gel! Doğru yolu göstermek Kaf dağına benzer; sen de, o dağın hümasısın!
• Dolunay, geceleri gökyüzünün baş köşesinde yürür durur; köpeklerin havlamaları yüzünden yürüyüp gezmekten kalmaz!
1465» Kınayanlar, senin dolunayına karşı havlayan köpeklere benzerler; senin yüce makamına karşı havlar dururlar!
• Bu köpekler, “Susun!” buyruğuna karşı sağırdır; akılsızlıklarından senin dolunayına karşı havlarlar![650]

[650] *A’raf* Sûresi’nin 204. âyetine işaret edilmiştir.

• Ey hastalara şifâ olan Azîz Peygamberimiz Efendimiz, “Susun!” buyruğuna karşı sağır olanlara kızıp da körün değneğini elinden alma; körün değneğini bırakma!
• “Körün elinden tutana Hakk’tan yüzlerce sevap vardır, yüzlerce ecir vardır!” diye buyurmadın mı?
• “Körün elinden tutup onu kırk adım götüren kişi bağışlanmıştır; doğru yolu bulmuştur!” diye buyurmuşum.[651]

[651] Bir hadîs-i şerifte; “Bir kişi, kör bir adamı kırk adımlık bir yere çeker götürürse, Allâh’ın affına nâil olur; geçmiş günahları affolunur.” diye buyrulmuştur.

l470• Öyle ise, şu fânî dünyadaki körler topluluğunun ellerinden tut da, onları katar katar hakîkate doğru götür!
• Doğru yolu gösterenin işi budur! Sen de doğru yolu gösterensin; ahir zamanın yasına neşesin!
• Ey takva sahiplerinin imamı; bu hayale kapılanları tam inanca doğru götür!
1478• Kalk; o korkunç suru sen üfür de, topraktan binlerce ölü baş kaldırsın![652]

[652] Sur; İsrafil'in üfürmeye memur olduğu bir alet. Bu; ağzı geniş, üflenecek yeri dar bir boru şeklindedir. Birinci defa üflenişinde dünyada ne kadar canlı mahlûk varsa hepsi ölecek, ikinci üflenişinde tekrar dirilecektir. Hz. Muhammed (s.a.v.) de mânevî bir İsrafil'dir.

• Sen Mâdem ki vaktin İsrafil'isin, hemen kalk da, kıyâmetten önce bir kıyâmet kopar!

489

1480 • Ey güzeller güzeli; "Kıyâmet nerededir?" diyene kendini göster de; "işte kıyâmet benim!" de!
• "Hani kıyâmet nerede?" diye soran dertli insan; bir bak da gör: Bu kıyâmet yüzünden yüzlerce âlem meydana gelmede, âlemlere âlemler katılmada![653]

653Sûfilere göre kıyâmet üç türlüdür: Birincisi tabîî ölümdür, ikincisi ihtiyarî ölümdür, yâni ölmeden evvel ölmek, kalbin ebedî olarak diri kalması için yeni bir yaşama. Üçüncü kıyâmet "fena fi'llah" mertebesine erdikten sonra "beka bi'llah" mertebesinde hakikî bir hayata kavuşmaktır.

• "Kıyâmet ne vakit?" diye soran kişi bu zikrin ehli olmazsa, ey Peygamberler Sultanı, ahmaklara verilecek cevap susmaktır!
• Ey benim canım; duâmız kabul olunmazsa, Allâh'ın göklerinden gelen cevap susmaktır!
• Yazıklar olsun; harman devşirme zamanı geldi ama, gün geçti, akşam oldu! Bahtımız yüzünden gündüz geçti gitti!
1485 • Vakit dar; bu söz de o kadar sonsuz ki, bir ömür bile bu söze dar gelir!
• Ey yiğit; vakit dardır ama, halkın anlayışı vakitten yüz kere daha dardır!
• Ahmaklara verilecek cevap susmaktan ibâret olunca, sözü ne diye uzatıp duruyorsun?
• Allâh'ın rahmetinin kemâli ve kerem deryasının dalgalanması yüzünden her çorak yere yağmur yağıyor, her susuz yer su buluyor!

"Cevap vermemek de cevaptır!" sözü, "Ahmağa verilecek cevap susmaktır!" sözünü pekiştirir. Bu iki söz, "Pâdişah ile Kölesi" hikâyesinde açıklanmıştır.

1490 • Bir pâdişah vardı. Onun da bir kölesi vardı. Bu kölenin aklı ölü, ama şehveti diri idi.
• O köle; pâdişahın önemsiz gibi gördüğü bazı küçük, ince hizmetlerini bırakır, onlar hakkında kötü zanlara, kötü düşüncelere dalar, fakat bu kötü zanlarını, kötü düşüncelerini doğru ve yerinde sanırdı.
• Pâdişah kölenin kötü huyunu anladı da; "Onun aylığını azaltın; karşı gelirse, adını kölelerin defterinden silin gitsin!" dedi.

490

• Kölenin aklı kıt, hırsı fazla idi. Aylığının azaldığını görünce öfkelendi, sertleşti.
• Aklı olsaydı, bu işi ölçer biçerdi de, suçunu görür, kendini affettirmeye çalışırdı.
1563 • Köle; nazlı ve nâzenin pâdişaha hışımla, benlikle, kinle dolu bir mektup gönderdi.
1717• Köle; mektup yazmadan önce aşçıbaşının yanına gitti de; "Ey cömert pâdişahın aşçısı!" dedi.

• “Aylığımdan kesilen bu parayı ondan da uzak görüyorum, onun himmetinden de; cömertliğinden de uzak görüyorum.”
• Aşçı dedi ki: “Kesilen paranın bir hikmeti vardır; bu, ne onun hasisliğindendir, ne de elinin darlığından!”
1720 • Köle; “Vallâhi” dedi. “Bu emir pâdişahın değildir; pâdişahın yanında eski ve halis altın toprak gibi değersizdir!”
• Aşçı on delil gösterdi fakat, köle hırsından hiç birini kabul etmedi.
• Kuşluk vakti ücreti azalınca bir hayli söylendi, kötü sözler sarfetti, fakat hiç bir faydası olmadı.
• “Siz” dedi. “Bunu mahsus yapıyorsunuz!” Aşçı; “Olamaz!” dedi. “Biz emir kuluyuz!”
1727 • Köle; kızgınlıkla, dertle bir köşeye çekildi ve pâdişaha öfke ile bir mektup yazdı.
• Mektupta, pâdişahı övdü, onun cömertliğinden bahsetti.
• Mektubunda diyordu ki: “Ey dileği olanların dileklerini yerine getirmekte avucu denizden de, buluttan da cömert olan pâdişah!
1730• Bulut verir ama, ağlaya ağlaya verir; senin avucun ise her zaman gülerek nimet sofraları kurar!”
• Mektubun görünüşü övüştü ama, bu övüşlerde öfke görünmekteydi.
1865 • Kölenin mektubunu adâlet sâhibine götürdüler; okudu fakat cevap vermedi.
• Onun derdi yalnız yiyecek. Ahmağa verilecek en iyi cevap da susmaktır!
• Onun ayrılık derdi, buluşup kavuşma derdi hiç yok; teferruata bağlanmış, asl’ı hiç aramıyor!

491

• O ahmağın biridir; bizlik ve benlik derdi ile ölmüş gitmiştir! Mide ve teferruat gamından kurtulup aslı düşünecek vakti yok!
1891• O; kendi egoizminin, bencilliğinin kurbanı olmuş da, mektubuna cevap alamadığı için çok üzülmüş, perişân hale gelmişti.
• Diyordu ki: “Acaba pâdişah neden cevap vermedi? Yoksa, mektubu götüren bana kızdı da, bir hainlik edip mektubu götürmedi mi?
• Belki mektubu gizledi de, pâdişaha göstermedi. Zaten o ikiyüzlünün biri; saman altından su yürütüyor!
• Denemek için ikinci bir mektup yazıp da hünerli, akıllı, insaflı başka bir elçi bulup onunla yollasam daha iyi olacak!”
1895• Bilgisizliğinden ötürü hiçbir şeyden haberi olmayan köle, bazan padişahı, bazan aşçıyı, bazan da mektubu götüreni suçluyordu.
1935• Kötü zanlara kapılmış olan köle, ikinci bir mektup yazdı. Bu mektup; kınamalarla, feryad ü figanlarla, şikâyetlerle dolu idi.
• “Pâdişaha bundan önce bir mektup yazmıştım; acaba o mektup yol buldu da oraya ulaştı mı?” diyordu.
• O güzel yüzlü pâdişah bu mektubu da okudu ama, yine cevap vermedi, onun sızlanmalarına aldırmadı.
• Pâdişah, onun mektuplarına aldırmamakta idi. O da, birbiri üstüne pâdişaha tam beş mektup gönderdi.
• Nihâyet, mabeynci, “Pâdişahım” dedi, “Onun kusuruna bakmayınız; o da sizin kölenizdir! Bir cevap yazarsanız fena olmaz, yerinde olur!
1940•Bir köleye lutuf ve inâyetle bakacak olursanız, pâdişahlığınızdan ne eksilir?”
• Pâdişah dedi ki: “Mektup yazmak kolay; kolay ama, köle ahmaktır! Ahmak adam da çirkindir ve Allâh’ın huzûrundan kovulmuştur!

• Onun suçunu, kusurunu bağışlarım ama, hastalığının bana da bulaşmasından korkuyorum!”
• Bir uyuz, yüz kişiyi uyuz eder; hele hele şu beğenilmeyen pis ahmaklık uyuzu olursa...
• Akılsızlık uyuzuna kâfir bile tutulmasın; onun uğursuzluğu bulutu bile yağmuru bırakmaz!
1945 • Onun şomluğu yüzünden, bulut yağmur yağdırmaz; onun baykuş gibi uğursuz oluşundan, bir şehir harap olur!

• O ahmakların uyuzluğu yüzünden, Nûh Tufanı âlemi kahrile sildi süpürdü.
• Hz. Peygamber buyurmuştur ki: “Ahmak kişi düşmanımızdır, yol kesen gulyabanimizdir![654]

[654] “Ahmak kişi benim düşmanım, akıllı kişi de benim dostumdur!” diye bir hadis rivâyet ederler.

• Akıllı olan kişi ise, bizim canımızdır; onun rûhu ve kokusu, bizim reyhanımızdır!” (Hz. Mevlânâ) buyuruyor ki:
• “Akıllı adam bana sövse bile, ben ona râzıyım. Çünkü akılda, bana feyz veren Allâh’ın feyzi vardır. Aklın sövmesi, sâhibini çirkin işten dolayı azarlamasıdır!
1950 • Aklın, sâhibine olan o çıkışması faydasız olmaz; ona misafir olan yemeksiz kalmaz!
• Ahmak, ağzıma helva verecek olsa, o helva beni hasta eder, bana hararet verir.”

Mustafa (a. s.): “Allâh melekleri yarattı, onlara akıl verdi; hayvanları yarattı, onlara şehvet verdi; insanları yarattı, onlara hem akıl verdi, hem şehvet verdi. Kimin aklı şehvetinden üstün olursa, meleklerden daha yücedir; kimin şehveti aklından üstünse, o, hayvanlardan da aşağıdır!” diye buyurmuştur. Bu hadîsin açıklanması[655]

[655] “Ademoğlu acayip bir macundur; meleklik ve hayvanlıkla yoğrulmuştur! Eğer hayvanlığa meylederse, ondan da aşağı olur; melekliğe meylederse, ondan da üstün olur!”

1497 • Bir hadîste bildirilmiştir ki: Allâh, âlemdeki varlıkları üç çeşit olarak yarattı.

• Yarattıklarından bir kısmına akıl verdi, bilgi verdi, cömertlik verdi. Bunlar meleklerdir; bunlar, Allâh’a secde etmekten başka bir şey bilmezler!
• Mayalarında hırs yoktur; hevâ ve heves yoktur! Bunlar, baştan başa nûrdur; Allâh aşkı ile diridirler, Allâh aşkı ile yaşarlar!
1500• Yarattıklarından diğer bir kısmı bilgisizdir, hayvan gibi; ot yer, otla semirir!
• Onlar, ahırdan ve ottan başka bir şey görmezler; kötülüklerden, aşağılıklardan, iyiliklerden, yüceliklerden haberleri yoktur!
• Allâh’ın yarattıklarından üçüncü kısmı ise insanlardır, ademoğullarıdır! Bunlar; yarı yaratılışları bakımından melektirler, yarı yaratılışları bakımından da eşektirler!
• İnsan; yaratılışı gereği, eşek olan yarısı ile aşağılıklara, belden aşağı duygulara meyleder. Melek olan öbür yarısı ile de başı göklere yönelir, yücelikler arar, akla uygun şeylere kendini verir.[656]

[656] Hz. Mevlânâ buyuruyor ki:
“Bazan melekler, bizim mânâ üstünlüğümüzü, rûhî temizliğimizi kıskanırlar; bazan da beşerî zaafımızdan, kötülüğümüzden şeytan bile kaçar!”

• Hakk'ın yarattıklarından ilk iki kısım, yâni meleklerle hayvanlar, zıtlarla uğraşmaktan, savaşmaktan uzak, rahat ve huzûr içinde, kendi normal hayatlarını yaşamaktadırlar. Fakat üçüncü kısım, yâni insan ise, iki zıt huy sâhibidir: Hem tertemiz vicdan sâhibidir, melektir, hem de hayvan! Bu yüzden de aklı ve şehveti ile uğraşıp durmaktan azap içindedir.

1505 •İnsanlar da imtihan edilip kısımlara ayrılmışlardır. Bunların hepsi de insan şeklinde, insan kalıbında olmakla beraber ayrı ayrı üç kısımdır:

• İnsanların bir kısmı tamamıyle kendi kendilerinden geçmişler, Hz. Îsâ gibi göklere çıkmışlar, meleklere karışmışlardır.

• Onlar, görünüşte insan kılığındadır fakat, mânâ bakımından Cebrail kesilmişlerdir. Onlar; öfkeden, hevâ ve hevesten, nefislerinin isteklerine uymaktan, dedikodudan kurtulmuşlardır.

• Onlar riyâzattan, zâhidlikten, nefisleriyle giriştikleri savaştan halas olmuşlardır. Sanki onlar, insanoğlundan doğmamışlardır.

• İnsanların bir kısmı da insan şeklinde, insan kılığında eşek hayatı yaşarlar. Onlar baştan başa kin, öfke ve şehvet kesilmişlerdir.

1510• İnsan olarak, bunlarda da meleklik, Cebraillik huyu vardı; vardı ama, beden evleri pek dardı. Pek büyük ve yüce olan meleklik huyu o dar eve sığmadı.

• Cansız olan kişi zaten ölmüştür. Ama yaşadığı, insan kılığında dolaştığı halde canı, meleklik vasfını, meleklik huyunu kaybetmiş kişi ise, insan şeklinde eşektir!

• Hakk'ın insana lutfettiği meleklik huyunu taşımayan can bayağıdır, aşağıdır! Bu söz gerçektir; bu sözü sûfi söylemiştir![657]

[657] Tasavvufta "mutasavvıf, sûfi, sâfî" diye üç derece vardır. Mutasavvıf, tasavvuf ilmini bilen kişidir. Sûfi, tasavvuf ilmini bilen, aynı zamanda zevken yaşayandır. Sâfî ise, vakit ve hâl kaydlarından kurtulmuş velîlerin en büyükleridir.

• Meleklik huyunu kaybederek hayvanlaşan insan, bütün hayatı boyunca hayvanlardan daha fazla can çekişir, didinir durur. Çünkü o, hayvanların bile yapamayacağı akıl almaz ince işler, kötülükler etmiştir.

• İnsan şeklindeki bu hayvanın yaptığı hileleri, şeytanlığı, kötülükleri diğer hayvanlar yapamaz![658]

[658] Bir şâir insanın kötülüğünden o kadar ürkmüş ki; "Aksim Âdem diyü mir'ata nazar eyleyemem." (Aynaya bakınca hayalim; insan şeklinde gördüğüm için aynaya bakamıyorum.) demektedir.

1515• Altın işlemeli kumaşlar dokur, denizlere dalar, dibinden inciler çıkarır.

• Geometri bilgisinin, astronominin, hekimlik ilminin, felsefenin en inceliklerini bilirler.

• Bilirler ama, bunlar hep bu dünyaya ait bilgilerdir. Bunlar, insana yedinci kat göğün üstüne çıkacak yolu göstermezler.

• Aslında bütün bu bilgiler, ahır yapma bilgileridir! Bu bilgilerle, ahırda öküzün, devenin rahat yaşaması sağlanır!

• Bu aptallar; hayvanlar birkaç gün daha rahat geçinsin diye ahır yapma san'atını öğreten bu bilgilere gizli şeyler, ince hünerler adını takmışlardır!

1520• Allâh yolunu ve o yolun varılacak menzillerinin bilgisini bu ahır yapanlar bilmezler! Allâh yolunun bilgilerini ancak, gönül ehli olan ârifler, akılları ile değil de gönülleri ile bilirler![659]

[659] Hz. Peygamber Efendimiz; "Yâ Rabbî; faydası olmayan ilimden sana sığınırım!" diye münacaatta bulunmuştur.

• Demek ki Allâh, şu latîf hayvanın mayasını akıl ve şehvetle yoğururken, bir de onu, dünyada işine yarayacak faydalı bilgilerle eş-dost etti.

• Allâh; dış yüzü insan, iç yüzü hayvan olanlar için; "Onlar hayvanlar gibidir!" diye buyurdu. Çünkü, uyanıklığın uyku ile ne münasebeti vardır?

495

• Hayvânî rûh sâhiblerinde, ancak gaflet uykusu bulunur. Bu nevi insanlarda birbirine aykırı duygular vardır.
• Uyanıklığa gelince; hayvânî uyku kalmaz, duygusundaki aykırılığı, o vakit gönül levhinden okur.
1525• Uykuya dalan kişinin, uyandığı zaman uykuda iken rüyada gördüklerinin aksini görmesi gibi,
• Onlar, aşağılık hayvan huylu kişilerdir. Daha doğrusu, insan kılığında hayvanlardır; hattâ o hayvanlardan da daha aşağıdırlar. Onları terket, onlarla dost olma; "Ben, batanları sevmem!" de!

"Kalplerinde hastalık olanlara gelince; Kur'ân onların kalplerindeki kötülüğü artırır!" ve; "Allâh Kur'ân-ı Kerîm'deki misallerle çoğunu azdırır, çoğunu da doğru yola götürür!" âyetlerinin tefsiri.

1527• Çünkü; hayvânî rûha sahip olan kişinin, yâni hayvanlıkta kalmış insanin kötü huylarını değiştirmeye, nefsi ile savaşmaya istidadı vardı ama, nefsanî arzularına uyması yüzünden bu istidat yok oldu gitti.
• Halbuki bildiğimiz hayvanın nefsi ile savaşıp huylarını değiştirmeye istidat ve kabiliyeti olmadığı için, hayvanlıkta kalmasının özrü meydandadır.
• Hayvanlıkta kalmış insanın hakîkat kılavuzu olan istidadı gittikten sonra, o insan hangi gıdayı yerse yesin, o gıda eşek beyni olur ve onu sersem yapar.
1530• Zihne açıklık ve uyanıklık veren "belâdür" adlı ilacı bile alsa afyon yerine geçer, onun kalp illetini ve akılsızlığını artırır.
• İnsanların bir kısmı da vardır ki, içlerinde daimî olarak savaş vardır; nefisleri ile akılları çarpışır durur. Bunlar, bir bedende yarı insan, yarı hayvan olarak ömür sürerler.
• Bu yüzdendir ki; bu kısımda bulunan insanların ahirleri (=sonları) yâni hayvânî rûhları, hayvanlıkları rûh âleminden gelen evvelleri (önleri) yâni tertemiz olan insanî rûhları, insanlıkları gece gündüz savaşmaktadır.[660]

[660] İnsanlardaki bu iç savaş (vicdan ile nefsin savaşı) Yâhut "nefs-i emmâre" ile "nefs-i levvame"nin savaşını Şîrazlı Hafız ile Fransız dram yazarı Racine ayrı ayrı dilde, fakat aynı rûh, aynı duygu ile ne güzel ifade etmişlerdir:
"Bilmiyorum ki, benim bu hasta gönlümde birisi mi var? Ben susuyorum, o içimde bulunan durmadan benimle savaşmakta ve feryat etmektedir." "Mon Dieu quel guerre Crucl: Je sent deux homme en moi!" (Allâhım; ne acımasızca bir savaş; içimde birbiriyle çarpışan iki insanın olduğunu hissediyorum!) İnsandaki bu iç savaşı Mevlânâ âşıkı Pakistanlı ikbâl hazretleri *Esrar-ı Hodi (Benliğin Sırları)* adlı eserinde daha güzel bir şekilde açıklamışlardır: "İnsanda biri Rahmâni ego (insanî rûh=ilâhî ben), bir de nefsanî ego (hayvânî rûh=nefsanî ben) olmak üzere iki ego (=ben) vardır. Bunlar, her insanın içinde savaşmaktadırlar. Bunlardan hangisi üstün gelirse bizim şahsiyetimiz ona göre belli oluyor, 'insanî ego' üstün gelirse, insan oluyoruz; 'nefsanî ego' galip gelirse insan şeklinde hayvan olarak yaşıyoruz."

496

Aklın nefis ile savaşı, Mecnûnun devesi ile savaşına benzer: Mecnûn'un sevdâsı Leylâ'yadır, devenin sevdâsı ise yavrusuna! Nitekim Mecnûn da dedi ki:"Bindiğim devenin sevdâsı arda gitmek, yâni onun istediği geride bıraktığı yavrusuna;

benim sevdam da ileriye, Leylâ taraf madır. îkimiz de sevdâlıyız ama, sevdâlarımız ayrı!"[661]

[661] Bu başlıkta adı geçen Mecnûn, insanî rûhu temsil ediyor. Ezeldeki sevgilinin Mecnûn'u ve onun âşıkıdır. Deve ise, nefsin, hayvânî rûhun sembolüdür; o da yavrusu gibi olan hevâ ve hevesinin, nefsanî isteklerinin peşinde koşmaktadır.

1533• Akıl ile nefis. Mecnûn ile dişi devesine benzer; Mecnûn yol almaya, ileri gitmeye uğraşır, deve ise geri geri gitmek ister!

• Mecnûn ileriye gidip Leylâ'ya kavuşma sevdâsındadır; dişi deve ise geriye dönüp yavrusunun yanına koşmak diler!

1535• Eğer Mecnûn bir an gâfil bulunsaydı, deve döner, geri giderdi.

• Mecnûn'un bedeni aşkla, sevdâ ile dolu olduğu için, kendinden geçmekten başka çâre kalmadı.

• Mecnûn'un aklı, kendisini gözetecek, koruyacaktı ama; Leylâ'nın sevdâsı onda akıl bırakmamıştı, onun aklını kapıp gitmişti.

• Fakat deve de onu çok iyi kolluyor, gözetiyordu. Pek de çevik idi; yularının gevşediğini görünce,

• Mecnûn'un kendinden geçtiğini, dalıp gittiğini anlıyor, yüzünü geriye döndürüp yavrusuna doğru yol almaya koyuluyordu.

1540• Mecnûn kendine gelince, devenin, önce bulundukları yerden fersahlarca geri gitmiş olduğunu anlıyordu.

• İki üç gün bu halde yürüdüler. Mecnûn, sanki yıllarca yol almış gibi şaşkınlığa düşmüştü.

• Mecnûn yâni akıl, sonunda; "Ey deve (yâni nefis)!" dedi. "İkimiz de âşıkız fakat, aşklarımız birbirine zıt, birbirine aykırı! Demek ki biz, birbirimizle yol arkadaşlığı yapmaya layık değiliz!

• Senin sevgin de, yuların da bana uygun değil! O halde senden ayrılmam gerek!"

• Bu iki yol arkadaşı; Mecnûn (akıl) ve deve (nefis) birbirinin yolunu vurmaktadır. Onun için, bedenden inmeyen ve onu yâni "ten devesi"ni terk etmeyen "rûh", yolunu şaşırır!

1545• Senin rûhun, "arş"ın yâni "Hakk"ın ayrılığı ile yoksulluğa düşmüş; bedenin dikenlere yâni nefsanî duygulara kapıldığından bir dişi deveye dönmüştür!

• Rûhun yücelere yükselmek için kanat çırpmada; bedense, pençeleri ile yere sarılmakta, ondan ayrılmak istememektedir!

• Ey doğduğu yeri ölürcesine seven, oraya yapışıp kalan deve (yâni beden)! Sen benimle bulundukça, rûhum gerçek sevgiliden, Leylâ'dan uzak kalıyor!

• Mûsâ kavminin yıllarca Tih Çölü'nde kaldığı gibi, benim de, seninle bu hallerde ömrüm geldi geçti.[662]

[662] Mâide Sûresi'nin 24. âyetinde beyan buyurulduğu üzere İsrailoğulları Hz. Mûsâ'ya itaat etmediklerinden, kırk sene Tih Çölü'nde kalmaya mahkum olmuşlardı. Burada, Mecnûn'un Leylâ yurduna gitmek isterken devenin yavrusu yüzünden geri gitmesi ve bu yüzden Mecnûn'un Leylâ'ya ulaşamaması ve sürekli onunla uğraşıp durması Benî İsrail'in Tih Çölü'nde dolaşmasına benzetilmiştir.

• Ey beden! Bu yol, Hakk'a kavuşmaya, iki adım kadar yakındı. Fakat sen, araya girdin, beni şaşırttın. Ben senin hile oltana takıldım kaldım da, bu yüzden altmış yıldır sevgiliye kavuşamadım![663]

[663] Birisi, Şiblî hazretlerine; "Yâ Şeyh! Kul ile Allâh arasında ne kadar mesâfe vardır?" diye sormuş. Hz. Şiblî; "O mesâfe iki adımdır." demiş. "Onları geçince Hakk'a vasıl olursun. Bu iki adımın biri dünya, ikincisi de âhirettir. Nihaî hedef olarak Allâh'a ulaşmayı düşünenler, dünyadan da, âhiretten de geçmelidirler."

1550• Yol yakındı ama, ben pek geç kaldım. Ey beden devesi; senin sırtında dolaşmaktan usandım, bıktım!"

• Sonunda Mecnûn (yâni dertli rûh) ayrılık ateşinde o kadar çok yandı ki, dayanamıyorum diye kendini beden devesinin sırtından fırlattı attı.

• O geniş çöl Mecnûn'a dar geldiği için bunaldı da, kendini taşlık bir yerde deveden aşağı attı.
• Yiğit Mecnûn kendini öyle hızla ve sertlikle taşlığa attı ki, bedeni âdetâ ezildi.
• Kendini aşağıya öyle bir atışla attı ki, Allâh'ın kazâsı ile ayağı da kırıldı.
1555• Ayağını bağladı ve; "Top olurum da, onun çevgeni[664] önünde yuvarlanır giderim." dedi.

[664] Eskilerin oynadıkları oyun; spor. Ağaçtan yapılmış, ortası delik bir yuvarlak top gibi bir şey, "çevgen" denilen ucu çengelli bir sopa ile at üstünde oynarlarmış. O sopa ile atı koşturarak topu çevirirlermiş. Allâh'ın takdirine tabî olmak, çevgenin önünde bir top gibi yuvarlanmaktır. Mevlânâ, başka bir *Mesnevi* beytinde; "Topal, aksak, uyuz bir şekilde, terbiye noksanı ile de olsa, Allâh yolunda sürüne sürüne bir çevgen önündeki top gibi O'na doğru koş!"• İşte bu yüzdendir ki, sözleri yerinde ve güzel olan hekim, korkarak, beden devesinden inemedi.

• Mevla'nın aşkı nasıl olur da Leylâ'nın aşkından az olur; O'nun çevgeni önünde top olup yuvarlanmak elbette iyidir!
• Ey Hakk yolcusu! Sen top ol da, O'nun çevgenin önünde sıdk ile, candan bağlılıkla, vurula vurula, yuvarlana yuvarlana git!
• Bu yolculuk, Hakk sevgisinin çekişi ile olur. O yolculuk ise, bizim deve sırtında gidişimizden ibârettir!
1560• Bu çeşit bir yolculuk, bambaşka bir yolculuktur; her kula nasip olmaz! Bu yolculuk; cinlerin çalışmaları ile de olmaz, insanların çalışmaları ile de elde edilemez!
• Bizim elimizde olmayan bu çekiliş, herkesin çekişme benzemez! Aslında bu çekiliş ve bu çekiş, Ahmed(a.s.)'ın üstünlüğü, O'nun çekişidir; O'nun lutuf ve ihsânıdır![665]

[665] Hakk'a ulaşmak için, Hakk âşıklarının cüz'î irâdelerim kullanarak nefsi ile yapılan savaşlara "seyri ilAllâh", yâni Allâh'a gidiş denir, ilâhî cezbe olan nev'ine "seyri billah", yâni Allâh ile gidiş denir. Birincisi kulun irâdesi ile, çalışmakla, çok ibâdet etmekle olur. İkincisi ise irâdesizdir. Birincisine ibâdetle gidilir, ikincisine çekiş ile gidilir. Elbette çekilerek gitmek, yürüyerek gitmekten daha hayırlıdır. Bu sebeple; "Allâh'ın cezbesinden bir cezbe, insanın iradî olan nefsanî savaşlarından daha iyidir!" demişlerdir.

499

Beden mektubunu da, gönül mektubunu da okumak kolay değildir!

1564• Ey Hakk yolu yolcusu! Senin bedenin, bir mektup gibidir; ona dikkatle bak! Pâdişaha (yâni Hakk'a) layık olup olmadığını anla da, onu, ondan sonra yerine gönder!
• Bir köşeye çekil, kendi içine kapan; mektubu, yâni kendini aç da oku bakalım! İçindeki sözler pâdişaha layık mıdır? (Yâni peygamberlere ve velîlere?)
• Eğer o mektuptaki yazı (yâni senin bedenindeki huylar) velîlere layık değilse, o mektubu parçala, yırt at da, başka bir mektup yazma çâresini ara!
• Fakat, beden mektubunun açılmasını ve okunmasını kolay sanma! Öyle olsaydı, herkes, gönül sırlarını kolayca, apaçık görürdü!
• Kapalı bir mektup gibi olan bedeni açmak, içindeki yazıları, yâni insanın huyunu, iç durumunu anlamak ne kadar güçtür! Bu; olgun kişilerin, âriflerin işidir; âşık oynayan çocukların işi değildir!
• Hepimiz de, fihrist (içindekiler) bölümünü yeter bulmuşuz; hırsımıza, hevâ ve hevesimize kapılıp gitmişiz![666]

[666] İlim, zahirî ve bâtınî olmak üzere ikiye ayrılır. Birincisi, ikincisinin fihristi mesabesindedir. Biz; fihristte, yâni içindekilerde yazılı olan fasıl başlarını, konuların adlarını okumakla yetiniyoruz da, kitabın içindeki bahislerden habersiz kalıyoruz. Sonra, bilmek, öğrenmekten ibâret değildir. Onu yaşamak, hayatımıza tatbik etmek gerekmektedir.

1570• O içindekiler, yâni fihrist, halka bir tuzaktır; asıl mektup da öyle sansınlar diye yazılmıştır!

• Mektubu aç! Bu söze karşı yüzünü döndürme; doğrusunu Allâh daha iyi bilir!
• O giriş yeri (o içindekiler), dil ile söylemeye benzer; sen, asıl gönül mektubunun yazılarını okumayı dene!
• Bak bakalım; içinin yazışı, gönül mektubun, söylediğin söze uygun mu? İşin, iki yüzlü münafığın işine dönmesin!
• Pek ağır bir çuvalı yüklenip götürürken içinde ne olduğunu anlamak. ona bakmakla, çuvalın ağırlığı eksilmez!
1575• Âhirete götürmekte olduğun ibâdet çuvalında acı tatlı nelerin var? Bak da, yüklenip götürmeğe değerse yüklen götür!
• İçinde değerli bir şey yoksa, çuvaldaki taşları boşalt, kendini de bu saçma işten, bu utanılacak yükten kurtar!

500

• Aklını başına al da, çuvalına taşları değil, sultanlara, pâdişahlara sunul-ması gereken değerli şeyleri doldur![667]

[667] Bu beyitte, Haşr Sûresi'nin 18'inci âyetine işaret vardır. Aklımızı başımıza almak, kendimizi hesaba çekmektir. Tasavvufta, "Ben bugün ne yaptım?" diye insanın kendini muhasebece çekmesi, şer işlediyse istiğfar etmesi gerekmektedir. Peygamber Efendimiz; "Âhirette hesaba çekilmeden evvel, kendi kendinizi hesaba çekiniz!" diye buyurmuştur. Keza Bakara Sûresi'nin şu meâldeki 197. âyetine işaret var:
"Âhiret yolculuğu için rızık tedarik ediniz!" Merhum ve mağfur hocam Tahirü'l-Mevlevî hazretlerinin şu kıt'asını okuyalım:
"Eli boş gidilmez gidilen yere,
Rabbim, boş gelmedim; ben suç getirdim,
Dağlar çekemezken o ağır yükü,
İki kat sırtımda pek güç getirdim."

Kocaman sarıklı bir din aliminin hikâyesi: Birisinin, alimin sarığını kapıp kaçması, onun da; "Sarığı aç da, ne götürdüğünü gör!" diye bağırması.

1578• Bir fakîh, yâni din alimi, bez parçalarını toplamış, sargının içine doldurmuştu.
• Böylece de bir meclise, bir mescide girince, sargının pek büyük görünmesini sağlamıştı.
1580• Eski elbiselerden bez parçaları kesmiş, onlarla sargının dış yüzünü süslemişti. Bulabildiği kirli paçavraları da, eze büze sargının içine sokuşturarak onu büyütmüştü.
• sargının dış yüzü, görünüşü cennet elbisesine dönmüştü ama, içi münafığın içi gibi kirli idi, rezildi, çirkindi.[668]

[668] Bu hikâyede koca kavuklu fakîhden maksat, taç, hırka giyerek şeyhlik dâvâsında bulunan, kıyâfetleri ile şeyhlere, velîlere ait sözler söyleyerek onu bunu kandıran sahte mürşitlerdir. Onlar, kıyâfetleri ve sözleri ile saf müminleri aldatırlar. **Hz.** Mevlânâ *Mesnevînin* bir başka yerinde; "Bunların dış yüzleri, kâfir mezarları gibi süslüdür; içerisinde ise Allâh'ın kahrı bulunmaktadır!" diye buyurur. *Mesnevî* şârihi Ankaravî hazretleri de, bunlar hakkında şu anlamda beyitler yazmıştır: "Başlarındaki sarık kubbe gibi kocaman ama, kafalarının içinde habbe büyüklüğünde dinleri yok./ Onlar elbiseyi, giyim kuşamı seviyorlar. Görünüşte herkesin imdadına koşan Hızır (a.s.) gibi ama, içleri, insanların en acımaz, zâlim kişisidir." M.1868 / h. 1285 senesinden sonra vefât eden, Eyyüb'deki Hâtûniyye Tekkesi'ne gömülmüş olan mevlevî şeyhlerinden Mesnevîhan Hüsameddin Efendi, bu gibi kişiler hakkında; "şeyh-i pösteki" tâbirini kullanmıştır.

501

• Böylece; parça parça kirli bezler, paçavralar, yünler, pösteki parçaları sarığın içine gömülmüştü.
• Bu gösterişli kıyâfetle, geçim elde etmek için sabahleyin erkenden medresenin yoluna düşmüş gidiyordu.
• Alaca karanlıkta, elbise soyan bir hırsız, yolda durmuş, hünerini göstermek için uygun birisini beklemekte idi.

1585• Fakîhin başındaki süslü, kocaman sarığı görünce dayanamadı. Satarak yararlanmak için onu kaptı, koşmaya başladı.
• Fakîh, hırsızın arkasından; “Oğul!” diye bağırdı. “Sarığı aç da öyle götür!
• Böyle, dört kanatla uçarcasına götürdüğün o armağanı aç da içine bak!
• Önce onu aç, sonra elinle yokla! Ne olduğunu anla da, istersen götür; onu sana helâl ettim!” dedi.
• Hırsız, kaçarken sarığı çözdü. Çözer çözmez de, yola yüz binlerce parça dökülüp saçıldı.
1590• O kocaman sarıktan, hırsızın elinde kala kala bir arşın kadar eski bir bez parçası kaldı.
• Hırsız, bu bez parçasını da yere vurup; “Ey ayarsız kişi; bu hile ile beni isimden gücümden, kazancımdan alıkoydun!” dedi.
• Fakîh; “Evet!” dedi. “Hile yaptım, seni aldattım ama; daha önce, öğüt yolu ile seni uyardım; ‘Sarığı çöz de öyle götür!’ dedim.”
• Dünya da bunun gibi bir hoş açılıp saçılmıştır ama, bağırıp vefâsızlığını da söylemiştir.

Dünyanın; hâl dili ile dünya ehline, dünyaya tapanlara öğüt vermesi, kendisinden vefâ umanlara vefâsızlığını göstermesi

• Ey üstad! Bu kevn ü fesad, yâni oluş ve bozuluş dünyasında “kevn”, yâni oluş, hiledir; “fesat”, yâni bozuluş da dünyanın ağızsız, dilsiz nasîhati, öğüdüdür. [669]

[669]Kevn olmak, fesat bozulmak demektir. Dünya da her an olup sonra yok olma halin-de olduğundan, dünyaya “kevn ü fesad” âlemi denmektedir. Rüdekî ismindeki Buhara-lı şâirin şu anlamda bir kıt’ası vardır: “Zaman bana bağımsızlık veren bir nasîhatta bulundu. Zaten zamânâ dikkatle baksan, nasihatten ibâret olduğunu görürsün. Dedi ki: Mesut görünen insanların haline gibta etme de, kendi haline şükret! Çok kimse vardır ki, senin halinde olmayı ister!” Urfalı Nabî merhum da şöyle bir beyit söylemiştir:
“Senden ednayı görüp şükr ile demsaz olmak, Senden a’lalara reşk eylemenin merhemidir.”
(Durumu senden kötü olan insanların haline bakıp Allâh’a şükretmek, senden üstün olan kişilere haset etme kötü huyunu tedavi eder.)

502

1595• Kevn (=oluş), yâni varlıklar, dünya nimetleri derler ki: “Ey insanoğlu; bana bağlan ki, ben kutluyum, güzelim!” Fakat fesat (=bozuluş) da der ki: “Git, benden uzaklaş; bana bağlanma ki, ben hiç bir şey değilim, fânîyim.
• Ey ilkbaharın güzelliklerini görüp dudağını ısıran, hayran olup kalan kişi! Bir de sonbaharın sararmış halini, soğukluğunu seyret!
• Gündüz nûrlar saçan güzel güneşin parlak yüzünü görünce, bir de akşam batışı zamanında onun yorgun, hasta, kanlara bulanmış ölümünü de hatırla![670]

[670] Bu beyit, Rızâ Tevfik merhumun Akşam Garipliği şiirinden şu kıt’ayı hatırlattı:
“Mağribi yakmıştı firkat ateşi,
Yuvaya dönmüştü her kuşun eşi,
Dağlara yaslanıp batan güneşi,
Yaralı, hastadır; yorgundur sandım!”

• Geceleyin gökyüzünde dolunayı gördün, tatlı parlaklığına, solgun nûrlar saçışına hayran oldun. Bir de onu ay sonunda zayıf düşmüş, incelmiş, can vermekte iken, onun dolunay haline olan hasretini düşün! Bütün varlıklar böyle olduğu gibi insan da böyledir. Onun da güzel hali, olgun hali, sonra çöküşü vardır!
• Bir çocuk, güzelliği ile herkesi hayran bırakır, fakat seneler geçip de ihtiyar bir bunak haline girince, etrafındakilere yük, halka da rezil olur!

1600• Gümüş bedenli güzeller gençliklerinde seni avlarlarsa da, onların ihtiyarlık yüzünden pörsüdüklerini, buruştuklarını, pamuk tarlasına dönen bedenlerini de seyret!
• Ey yağlı ballı, nefis yemekleri görüp onlara imrenen! Kalk; ayak yoluna git de, o yemeklerin artıklarını gör!
• O pisliğe de ki: "Senin o güzelliğin, tabakta durduğun zamanki o hoş, o güzel kokun, tadın, tazeliğin nerede?"[671]

[671]Derler ki, meşhur Abbasî Halifesi Hârun Reşid, pek akıllı nedimi Behlül'e; "Gel; insan içine gir de, halk senin irfânından faydalansın!" diye bir teklifte bulunmuş. Behlül; "Hele bir danışayım." diye dışarı çıkmış ve ayak yoluna, helaya girmiş. Bir müddet sonra Hârun'a; "Danıştım; müsaade etmiyorlar!" demiş. Hârun; "Kim müsaade etmiyor?" diye sorunca, Behlül; "Heladakiler!" cevâbını vermiş. Hârun'un; "Ne diyorlar?" sorusuna da; "'Biz nefis yemeklerdik; insanın içine girdik de böyle olduk! Sakın ha insan içine girme; sen de bizim gibi olursun!' diyorlar." cevâbını vermiş.

• O sana der ki: "O saydığın şeyler birer yemdi. Ben de, o yemin tuzağı idim. Sen gelip tuzağa düşünce yem gizlendi.
• Nice parmaklar vardır ki, ustalar, o parmakların düzgünlüğüne, güzelliğine gıbta ederler. Ama, zaman gelir, herkesin beğendiği o parmaklar, titremeye başlar, iş yapamaz olur!
1605• Can gibi ve nergis bakışlı, mahmur bir göz görürsün ki, sonunda görmez olur! O güzel gözden sular akmaya başlar!
• Arslanların safında yürüyen arslan gibi bir yiğit görürsün; gün gelir o yiğit, fare gibi birine mağlup olur!
• Çevik, ileriyi gören, üstün kabiliyetli bir san'atkar, sonunda kart eşeğe döner!
• Misk kokuları saçan, akıllar çelen kıvırcık saçlar, sonunda boz bir eşeğin kuyruğuna döner!
• Bütün bu şeylerin, ilk güzelliklerine, hoş hallerine bak; sonra da onların nasıl bozulduklarını, ne hallere girmiş olduklarını gör!
1611• "Dünya hileleri ile beni aldattı; yoksa, benim aklım onun tuzağından kaçabilirdi!" demeye kalkışma!
• Ey boynundaki altın gerdanlıkla, sırmalı kayışla öğünen, kendini üstün gören! Bir gün gelir ki, o gerdanlık, boynuna takılan kölelik zinciri olur![672]

[672] Tahirü'l-Mevlevî hocamızın şu kıt'ası buraya uygun düşmüştür:
"Şimdi boynundaki altın halka,
Gün gelir gerdanına lâle olur,
Şimdiki sırma hamayil yerine,
Dikkat et, boynuna zencir vurulur!"

• Böylece, dünyanın bütün cüz'lerini say dök; hepsinin de önceki hali ile sonraki halini göz önüne getir!
• Kim işin sonunu daha iyi görüyorsa, o daha mutludur! Kim daha fazla dünya ahirini görür, ona bağlanırsa, o da, Allâh'tan çok fazla uzaktır!
1615• Güzelliği ile övünen, ay gibi parlak olan her güzelin yüzüne bak; fakat, önceki halini gördükten sonra sonunu da düşün!

Birbirine zıt, birbirine aykırı iki ses.

1622• Dünyadan, birbirine zıt, birbirine aykırı iki ses gelmektedir. Acaba, senin bu iki sesten hangisini kulağın duyacak, hangisine istidâdın var?

• Gelen seslerden biri, Allâh'tan korkan, günahlardan sakınan kişileri diriltir, bir araya toplar! Öbür ses ise, kötü kişileri aldatır![673]

[673] Kevn ü fesad, yâni olmak ve bozulmak âlemi bulunan dünyanın iki sesi vardır: Biri kevnin, varolmanın sesidir. Bu; insanı aldatır, dünya hayatına meylettirir, maddî varlıkları, dünya nimetlerin; insana sevdirir! Diğeri, bozulmanın, fena bulmanın sesidir ki, insanı uyandırır!

• Dünyadan gelen bir ses; "Ey bana düşkün olan kişi!" der. "Ben, diken çiçeğiyim! Çiçeğin ömrü az olur; çiçek solar, dökülür! Bense, diken dalı olarak kalırım!"

1625• Diken çiçeğinin çiçeği; "Ey çiçek toplayıp satan kişi!" diye seslenir. "Gel, beni al; ben, buradayım!" Diken çiçeğinin dikeni ise; "Sakın ha; bizim yanımıza gelmeye kalkışma!" der.

• Bu seslerden birini kabul edince, öbürünü duymazsın bile. Çünkü seven kimse, sevdiğinin zıttı olan şeylere karşı âdetâ kör olur, sağır olur!

• Sesin biri; "işte buracıktayım, yanındayım!"; öbür ses ise; "Sen benim sonuma bak!" der.

• '"Hazırım, buracıktayım!' demem; güzelliğimi, rengimi, kokumu göstermem hileye, yeme, tuzağa benzer! Ey Hakk âşıkı; sen, sonraki şekli önceki aynada gör! Yâni, bir güzelin ihtiyarlığındaki çirkinliğini düşün de, tuzağa düşme!"

• Bu iki çuvaldan birine girersen, yâni kevn ü fesad seslerinden birine kulak verirsen, öbürünün zıttı, yabancısı olursun![674]

[674]Bu iki ses birbirinin zıttıdır. Biri insanı dünyaya meylettirir, dünyayı sevdirir;
öteki dünyadan nefret ettirir. Onlardan hangisine kulak verirsen, öbüründen mahrum kalırsın. Bir hadîste de şöyle buyurulmuştur: "Dünya, âhiret ehline haramdır; âhiret de dünya ehline haramdır!" Başka bir hadîs-i şerifte de; "Dünya ve âhiret, ortak iki eş gibidir. Birini ne kadar hoşnut edersen, öbürünü, o kadar çok kızdırırsın!" buyurulmuştur.

1630• Ne mutlu o kişiye ki, Hakk erlerinin akıllarının, kulaklarının duyduğu bu sesi önceden işitir!

• Gönül evini hangi ses boş bulursa, o ses gelir, o eve yerleşir! Gönül sâhibine de, o sesten başka ses çarpık ve şaşılacak bir şey görünür.

• Dünyada her şey, bir şeyi çekmektedir: Küfür kâfiri, doğruluk doğruyu çeker![675]

[675] Nûr Sûresi'nin 26. âyetine işaret vardır.

• Dünyada kehribar da var, mıknatıs da. Sen; demir kırıntısı veya saman çöpü olursan, bunlardan birisinin çekişine kapılırsın!

505

1635• Ancak, demir kırıntısı isen, seni mıknatıs çeker; saman çöpü isen kehribar etrafında döner dolaşırsın.

• İyi insanlara, hayırlı kişilere dost olmayan, şüphesiz, kötülerin yanında yer alır, onlara komşu olur!

1640• Sen; gaflet ve bilgisizlik karanlığı yüzünden bir kişiyi tanıyamazsan, dikkat et, bak; o kişi, kendisine kimi imam edinmiş, kime uymuş? Böylece, onu anlarsın.

Ârifin Allâh'ın nûru ile gıdalanmasının ve "Ben, Rabbim'e konuk olurum; O, beni doyurur, suya kandırır!" hadîsinin açıklanması

1649• Bu dünyada ve ona gönül verenlerde de iş yok; her ikisi de vefâsızlıkta gönül birliği etmişlerdir!

• Dünyadan doğan, dünyanın oğlu yâni dünya zenginlikleri dünya gibi vefâsızdır; sana yüzünü döner, sana yüz tutar ama o, yüz değil, arkadır!

• Öbür dünyanın ehli olanlarsa, bulundukları dünya gibi lutufta, keremde, ahdinde durmada ayak direrler, sözlerinden dönmezler!

• İki peygamberin birbirine zıt oldukları, birbirlerinin mûcizelerini kapıp aldıkları görülmüş müdür?

• Öbür dünyanın meyvesi nasıl porsur, çürür? Aklın sevinci kedere dönmez ki! Yâni; “akl-ı ma’ad”ın sevinci keder nedir bilmez!

• Nefis, ahdinde durmaz, vefâsızdır. O yüzden öldürülmesi gerekir! O, aşağılıktır, yöneldiği yer de alçaktır![676]

[676] Nefis, bazan yola gelmeyi ve itaat yoluna girmeyi taahhüd eder. Bu taahhüdü, bir emelinin oluşundan duyduğu yorgunluk üzerine yapar; “Bu işi bir daha yapmayacağım!” diye ahdeder. Fakat o yorgunluk, o tokluk geçince, verdiği sözü, ettiği ahdi unutur, yine nefsanî arzulara boyun eğer.

1655• Ölüye mezarın, kefenin layık olduğu gibi, bu alçaklar topluluğu da nefislere layıktır!

• Nefis, zeki, akıllı ve ince işlerden anlar ise de, kıblesi dünya olduğu için, sen, onu ölü bil!

• Allâh’ın vahiy suyu, bu ölüye erişince, o ölü topraktan bir diri baş kaldırır.

506

• Hakk tarafından sana ilham gelmeyince, o, yüzüne sürdüğün “Ömrü artsın!” dileğine kanma!

• Ey Hakk yolcusu! Bir ad, san ara ki, gözden düşmeyesin! Öyle bir güneş ışığı ara ki, batıp gitmesin![677]

[677] Adanalı Ziya merhumun şu kıt’ası bu konuya ait:
“Her peri simaya bakmaz, dîde-i nadîde-bîn,
Her sevâd-ı zülfe bağlanmaz dil-i sevdâ-karin,
Afitab-ı hüsn-i huban akıbet eyler ufûl,
Ben muhibb-i La-yezal’im lâ-ühıbbü’1-âfilîn”
(Âriflerin gözü her peri yüzlüye bakmaz; gerçek sevdâlı olan, her zülfe gönlünü kaptırmaz. Çünkü, güzellerin güzellik güneşi sonunda batacaktır. Ben, zevali olmayan, ebedî olarak var olan sevgiliyi seviyorum; ben, batanları sevmem!)

1664• Sabahın nûru gecenin karanlığını yutmakla artmadı; o gece nasılsa, yine öyle kaldı.

• Fazlalık, zatta değil eserdedir; zat için artmak ve eksilmek yoktur!

• Cenâb-ı Hakk’ın, âlemi yaratmakla ne yaratışı çoğaldı, ne gücü kuvveti arttı; zaten evvelden olmayan, şimdi de yoktur![678]

[678] Allâh, kâinatı yaratmakla bir fazlalık kazanmadı. Nitekim onları yaratmasaydı da bir eksiklik olmayacaktı. **Hz.** Cüneyd’in meclisinde; “Allâh vardı; O’nunla beraber hiç bir şey yoktu!” hadîsini okumuşlar. Hz. Cüneyd; “Hala da öyle olduğu gibi.” demiş ve bütün varlıkların Hakk’tan ibâret olduğunu, yâni O’nun yarattığı “vücüd-ı mümkin”den ibâret olduğunu işaret etmiştir. “Evvelden olmayan, şimdi de yoktur!”a gelince, bütün mümkinat ezelde ilâhî âlemde tasavvur-ı ilâhîde mevcut idi. İlmiyyet halinden ayniyyet haline geldi. Fakat, Allâh’ın malumu olmayan hiç bir şey yoktur! Bu sebeple ezelde olmayan, bugün de mevcut değildir. Şeyh Mağribî de;
“Nasıl olur da insan Sen’den başkasını görebilir; çünkü Sen’den başka bir şey yoktur!” demiştir.

• Fakat, halkın yaratılması ile eserler çoğaldı. Bu iki çoğalış arasında fark vardır.

• Eserlerin çoğalması da, gerçek yaratıcı olan Hakk’ın zuhûrudur.

• Bu sûretle sıfatları, yaratma gücü zahir olur, görünür.[679]

[679] Aziz Hüdaî hazretleri;
“Zuhûru perde olmuştur zuhûra,
Gözü olan delil ister mi nûra?” diye buyurmuştur.

• Bir zâtın fazlalaşmasına gelince; bu, onun sebeplere bağlı ve sonradan meydana gelmiş olduğuna delildir.

507

“Hz. Mûsâ, içinde, gönlünde bir korku duydu. Ona; ‘Korkma!’ dedik. ‘Gerçekten de sen daha yücesin!’” âyetinin açıklanması

1670• Hz. Mûsâ, kendi kendine dedi ki: “Sihir de halkı hayran eder. Halkın sihir ile mûcizeyi ayırdedecek gücü yok ki, ben ne yapayım?”

• Cenâb-ı Hakk buyurdu ki: “Halkta ayırdediş duygusunu meydana getiririm; ayırdedemeyen aklın gözlerini açarım!”

• “Onlar deniz gibi coşup köpürüyorlar ama, ey Mûsâ, sen üstün olursun; korkma!”

• Mûsâ'nın devrinde büyü ile övünülürdü. Asa, yılan olunca, büyücüler utandılar.
• Herkes, güzellik ve cazibe dâvâsı güder! Ölüm, cazibelerin mihenk taşıdır! Yâni, bu kubbede hoş bir sada bırakıp bırakmadığı ölümle belli olur![680]

[680] Şöyle bir kıt'a vardır:
"Yâdında mı doğduğun zamanlar,
Sen ağlar idin gülerdi âlem,
Bir öyle ömür geçir ki olsun,
Mevtin sana hande, halka matem."
(Doğduğun zamanı hatırlıyor musun? Sen doğduğun zaman ağlıyordun; etrafında bulunanlar da bir çocuk meydana geldiği için gülüyorlardı. Sen, şimdi dünyada öyle temiz, öyle yararlı bir insan olarak yasa da, ölürken sen rahat, gülerek rûhunu Allâh'a teslim et, etrafta bulunanlar da; 'Değerli bir insan kaybettik.' diye ağlasınlar.)

1675• Sihir(=büyü) de geçti gitti, Hz. Mûsâ'nın mûcizesi de. Her ikisinin de varlık damından leğenleri düştü; yâni ne oldukları meydana çıktı.
• Sihir leğeninin sesi, lânetten başka bir şey bırakmadı. Din leğeninin (mûcizenin) sesi yücelikten başka bir akis meydana getirmedi.
• Mâdem ki mihenk taşı erkekten kadından gizlidir, ey kalp olan; gel, safa gir de ondan sonra laf et!
• Evet; mihenk meydanda olmadığından senin için tam laf zamanıdır. At, tut ki, seni el üstünde gezdirsinler.
• Kalp para büyüklük taslar da, her an; "Ey ayarı tam altın!" der. "Ben, senden hiç değersiz olur muyum?"

508

1680• Altın ona cevap verir, der ki: "Evet kapı yoldaşı! Fakat, mihenk taşı geliyor; imtihana hazırlan!"[681]

[681] Bu bölümde geçen kalp paradan maksat, sahtekar mürailer, sahte şeyhler; halis altın da hakikî mürşidin sembolüdür.

• Bedenin ölümü, sır ehli için, Allâh tarafından bir hediyedir. Çünkü Azîz Peygamberimiz Efendimiz; "Ölüm, Cenâb-ı Hakk'la buluşmaktır!" diye buyurmuştur. Bu sebeple halis altına makastan ne ziyan gelir?
• Kalp olan, ne olduğunu ve sonunu önceden görseydi, sonradan kararacağına önceden kararırdı.
• Yüzü önceden kararınca iki yüzlülükten de, kötülükten de uzak kalırdı.

• Kalp kişi, üstünlük kimyası dileseydi, yâni kâmil bir mürşide bağlansaydı, aklı zevkinden üstün olurdu; yâni riyâkarlıktan kurtulurdu.
1685• Halini anlardı, zavallılığını idrak ederdi de, gönlü kırılırdı. Bu yüzden kırıkları, sarıp sarmalayan bir çıkıkçıyı karşısında görür, onun lutfuna ererdi.[682]

[682] Bir kudsî hadis-i şerifte Cenâb-ı Hakk; "Ben, benim için kalbi kırık ve mahzun olanların yanındayım!" diye buyurmuştur.

• O iki yüzlü kişi işin sonunu görür, kırılırdı; derken kırığı o anda bağlanır, sarılırdı, düzelir giderdi.
• Allâh'ın fazlı ve keremi bakırları iksire doğru sürdü götürdü. Fakat, bakır olduğu halde üstündeki yaldız sebebi ile altınlık dâvâsında bulunanlar, Allâh'ın bir kereminden mahrum kalır!
• Ey altın suyuna batmış olan bakır (yâni, sahte mürşid); ettiğin irşad dâvâsından vazgeç! Çünkü, sana gelen müşteriler (müridler) hep böyle gözü kapalı kalmazlar.
• Dünyada olmasa bile, âhirette, mahşerde onların gözlerini açarlar ve senin yapmış olduğun gözbağcılığını rezil ü rüsvay ederler![683]

[683] Mahşerde herkesin gözleri açılacak, sırlar ve hakîkatler ayan beyan görülecek, dünyada irşad dâvâsında bulunmuş olan sahte şeyhlerin kalp para gibi oldukları meydana çıkacaktır.

1690• İşin sonunu görmüş olanlara bak ki onlar, büyük velîler olup rûhların hasret kaldığı, gözlerin gibta ettiği üstün varlıklardır.
• Bir de, yalnız bugünü, içinde bulundukları zamanı görenleri seyret: Bu içleri bozuk kişiler, ezelde hakîkatle ilgileri kalmamış olup asıldan başları kesik doğmuşlardır!

• Yalnız içinde bulunduğu zamanı gören, bilgisizliktedir, zan ve şüphe içindedir. Onun için ister gerçek sabah olmuş, ister yalancı sabah, ikisi de birdir.

• Ey genç; yalancı sabah yüz binlerce kervanın mahvolmasına sebep olmuştur.[684]

[684] Burada, "yalancı sabah" mukallit, sahte şeyhlerin, "gerçek sabah" da gerçek mürşidlerin sembolüdür.

• Mahiyetini, ayarını, değerini takdir edemeyenleri aldatmayacak para yoktur; eyvahlar olsun mihenk taşı olmayan, mikyası olmayan cana!..

Peygamberlik dâvâsına kalkışana dâvâdan vazgeçmesi için ısrar ve peygamberlere uymasını emrediş.

1695• Ebu Müseylemetü'l-Kezzab; "Ben, gerçekten Ahmed'im!" demişti. "Onun dinini fen ve san'at ile vurup kıracağım!"[685]

[685] Arabistan'da Yemame'de peygamberlik dâvâsına kalkan bu yalancı peygamber, Peygamber Efendimiz'e; "Peygamber-i Yemame'den Peygamber Muhammed'e!" diye bir mektup göndermişti. "Dünyanın yarısı senin , yarısı da benim olsun!" diyordu. Peygamber Efendimiz cevâbında; "Yeryüzü Allâh'ın mülküdür; onu dilediğine verir!" buyurmuştu. Hz. Ebûbekir devrinde öldürüldü.

• Ebu Müseyleme'ye de ki: "Pek ululanma; kendini üstün görme! İşin önüne değil, sonundaki lanete bak; yâni yalancı olduğun için herkes senden nefret edecektir!

• Topluma yol göstermek hırsına kapılıp öne düşme; bir kılavuzun gerisinden gel ki, mum senin önünde gitsin, yolunu aydınlatsın!

• Mum, aya benzer; gidilecek yolu gösterir. Gittiğin tarafta yem mi var, tuzak mı var, bunu bildirir.

• Sen istesen de, istemesen de mumun aydınlığında doğan kuşunun (yâni gerçek mürşidin) izi ile karganın (sahte mürşidin) izini görür, ayırdedersin!

1700• Fakat mumun yoksa yanılırsın; çünkü bu kargalar, hile ile ak doğan seslerini öğrenmişlerdir!

• Bir kişi hüdhüdün ötüşünü öğrenmiş olsa da, onda, hüdhüd uçarken toprak altındaki suyu görüşü gibi bir sır ve Saba ülkesinin haberi ne gezer!

• Taklit edilerek çıkarılan iğreti sesi, asıl gerçek sesten, öz sesten ayırdet; pâdişahların başlarına koydukları taçları, hüdhüdlerin taçlarından ayrı bil.[686]

[686] Fuzulî merhumun şu beyti bu hakîkati ifade etmektedir:
"Eylesen tütîye ta'lîm-i edâ-yı kelimat,
Sözü insan olur amma, özü insan olmaz!"
(Papağana kelimeleri söylemeyi yâni konuşmayı öğretsen, onun sözü insan sözüne benzer ama, özü yine papağan olarak kalır!)

• Şu utanmaz taklitçi şeyhler de dervişlerin sözlerini, âriflerin nüktelerim taklit ederler; onların güzel sözlerini dillerine dolamışlardır.

• Önce gelip geçen ümmetler hep kayayı öd ağacı, yâni bâtılı hak sandılar da, o yüzden yok olup gittiler.

1705• O yok olup giden ümmetlerin de ayırdediş duyguları vardı ama; hırs ve tamahları onları kör ve sağır etmişti!

• Gözleri hasta olup da görmeyenler, Allâh'ın rahmetinden, iyi insanların merhametinden uzak değillerdir, fakat "hırs körleri"ne karşı getirilecek bir özür yoktur!

• Pâdişahların çarmıha gerdikleri adama da elbette acınır, fakat kendini haset çarmıhına geren kişi hoş görülmez!

• Ey balık, yâni dünya deryasında hırsla çırpınan kişi; işin sonunu gör, oltaya bak! Fakat senin pis boğazlığın, işin sonunu görme gözünü bağladı.

• İki gözünü aç da, önü de gör, sonu da; kendine gel! Lanete uğramış, Hakk kapısından kovulmuş iblis gibi tek gözlü olma!
1710• Tek gözlü o kişidir ki, içinde bulunduğu zamandan başka zaman görmez; onun, hayvanlar gibi, geçmiş ve gelecek zamandan haberi yoktur!
• Öküzün iki gözünü kör etmenin diyeti, bir gözün diyetidir; çünkü, öküzün gözünde yücelik yoktur!
• Öküzün iki gözü, öküzün yarı değerincedir; çünkü, onun iki gözünün dayandığı, güvendiği yer ancak senin gözündür! Sen olmasan, öküz, iki gözü ile de bir iş göremez!
• Ama, bir insanoğlunun gözünü kör edersen, kanun değeri ona yarı değerini vermek gerektir!
• Çünkü insan, tek bir gözü ile de, bir dostunun yardımı olmaksızın iş görebilir!
1715• Eşeğin gözü, önü görüp sonu görmediği için iki gözü olsa bile, tek gözlü sayılmaktadır!

511

Aşağı yaradılışlı insanların yaptıkları işlerde parlaklık yoktur!

1732• Senin bütün işin gücün nûrsuz, çirkin! Çünkü senin yaradılışın, nûrdan uzak düşmüş; ilk yaradılışta Hakk'ın nûru dağıtılırken sana nûr isabet etmemiş, düşmemiş!
• Aşağı yaradılışlı insanların yaptıkları işlerde parlaklık, hayır yoktur; onların yaptıkları iyilikler, taze meyve gibi bozulur gider!
• Dünyanın parlaklığı da onun yüzünden solar; çünkü o, oluş-bozuluş dünyasına mensuptur!
1735• Öven kişinin gönlünde kin olursa, onun övgüsünden gönüller hoşlanmaz!
• Ey gönül; önce kinden, nefretten, pislikten arın, temizlen de sonra Hamd Sûresi'ni oku!
• Senin dilinde övüş var, içinde ise sövüş; dile gelen söz ise, şeytanlıktır, hiledir, efsundur, iki yüzlülüktür!
• İşte bu yüzdendir ki, Cenâb-ı Hakk; "Ben; görünüşe değil, içe, gönle bakarım!" diye buyurdu.

Şerefini korumak için methiyeler yazan, övdüğü kişiye teşekkürler eden, fakat içinden gam, keder kokusu gelen, hırkasının eskiliğinden de o teşekkürlerin yalan olduğu, boş laftan başka bir şey olmadığı anlaşılan methiyenin hikâyesi.

• Birisi eski bir hırka ile Irak'dan geldi. Dostları; "Ayrılık zamanında ne haldeydin? Ne acılar çektin? Ne mihnetlere uğradın?" diye sordular.
1740• "Evet!" dedi. "Ayrılık acı idi ama, yolculuk da pek hoştu, pek mübârek idi; bana müjdeler veriyordu.
• Çünkü, Bağdat'daki halîfe bana on kat elbise verdi. Ona yüzlerce meth ü senâlar olsun!"

• Halîfenin ihsânını saydı döktü; şükürler etti, methiyelerde bulundu. Yaptığı teşekkürler haddini, ölçüsünü geçince.

• Dinleyenler; "Sırtındaki hırkanın hali, senin yalan söylediğine tanıklık etmede." diye söylendiler.

512

• "Bedenin çıplak, başın açık; yoksulluk ve ihtiyaç ateşine yanmış yakılmış bir haldesin. Bu teşekkürlerde bulunmayı ya birisinden çaldın, Yâhut da birinden öğrendin!

1745• Senin beyine ettiğin teşekkürün belirtisi nerede? Başında ve ayağında bulunması gereken nişâneleri, belirtileri var mı?

• Dilin, o pâdişahı övüp duruyor ama; bütün bedenin ondan şikâyetlerde bulunuyor!

• O cömertlik pâdişahını, o bağış sultanını övüyorsun; bir ayakkabın, bir şalvarın bile yok!"

• Metheden kişi; "Onun verdiklerini ben fukaraya dağıttım!" dedi. "Yoksa, o pâdişah bağışlamakta kusur etmedi.

• Onun bağışlarını aldım; hepsini de yetimlere, yoksullara dağıttım!

1750• Mal verdim, karşılık olarak uzun ömür aldım! Ben, yoksullar için kendimi harcarım; benim çok temiz, sevgi ile dolu bir yüreğim var!"[687]

[687] Bu beyitte **Hz.** Peygamber Efendimiz'in şu hadîsine işaret var: "Sadaka, belayı geri çevirir ve ömrü artırır."

• "Peki!" dediler. "O mal mübârekmiş ki, hayra sarfedilmiş, harcanmış! Peki ama, senin içindeki bu yanış ne; başından aşan yoksulluk ateşinin bu dumanı ne?

• Senin içinde, diken gibi seni dağlayan yüzlerce dert, yüzlerce keder var. Dertler, kederler nasıl olur da mutluluğun habercisi olurlar; kederli bir adama nasıl olur da neşenin müjdesini verirler?

• Gelip geçenleri, olup bitenleri anlayışın doğru ise, hani sevgi belirtisi nerede; nerede ihsânın, ihsâna râzı oluşun belirtisi?

• Diyelim ki, dağıttığın mal gitti. Onu verene gönlün ile meylin nerede? İyiliğin sevinci nerede? Sel akıp gitti ise, yatağı nerede?

1755• Simsiyah, cana can katan gözlerin vardı; haydi diyelim ki, o güzellik geçti gitti. Peki, gözün şimdi neden sevimsiz?

• Ey ekşi suratlı kişi; nerede o gönül temizliğinin belirtisi? Süs; senden eğri büğrü sözlerin, yalanların kokusu geliyor!

• Mal mülk bağışlamanın yüzlerce belirtisi olur; yapılan iyi işlerin yüzlerce görüntüsü göze çarpar!

• Mal; bağışlamakla, ihtiyacı olanlara vermekle, görünüşte elden çıkar gider ama, onu verenin gönlüne yüzlerce mânevî hayat gelir!

• Allâh'ın yarattığı yeryüzüne, yâni Allâh tarlasına temiz, sağlam tohum ekilsin de, o bitmesin; imkân var mı?"

513

Hamd ediş; ârifi, kapkaranlık beden kuyusundan çeker çıkarır!

1760• Eğer Allâh'ın yeryüzü bahçelerinde başaklar bilmezse, salkımlar yetişmezse; "Allâh'ın yeryüzü geniştir!" denilebilir miydi?[688]

[688] Bu beyitte Nisa Sûresi'nin 97., Ankebût Sûresi'nin 59., Zümer Sûresi'nin 10. âyetlerine işaret var.

• Fânî ve gelip geçici olan bu yeryüzü, çeşitli ekinler, meyveler, çeşitli mahsûller vermekten vazgeçmezse, yeryüzünden daha çok geniş olan mânâ âlemi nasıl olur da mahsûl vermez?

• Bu dünya toprağının mahsûlü hadsiz hesapsızdır. Bir tanenin bile en az mahsûlü yedi yüzdür. Buna dikkat et de, öbür tarafın mahsûlünün ne kadar olacağını anla!
• Bir ârifin Allâh'a karşı ettiği hamd doğrudur; çünkü, onun eli ayağı ettiği hamde şahittir!
1765• Allâh'a ettiği hamd ü senâ; ârifi, kapkaranlık beden kuyusundan çeker çıkarır; dünya zindanının ta dibinden alır kurtarır!
• Sırtındaki takva elbisesi ile yüzündeki dostluk nûru, onun, Hakk'a hamdettiğinin belirtisidir!
• O; şu iğreti ve fânî dünyadan kurtulmuş, akar su kenarlarında ve gül bahçelerinde yurt edinmiştir! Gül bahçesi, ârifin gönlüdür; orada irfân çeşmeleri daimî olarak akar durur!
• Onun oturduğu, yurt edindiği, konakladığı yer; yüce dileğinde gizlenen baş köşedir, oradaki tahttır!
• Orası, öyle bir sıddıkıyetin, bağlılığın gerçek makamıdır ki, doğruların hepsi de orada ter ü taze, neşeli, sevinçli yüzlerinden belli olarak bulunmaktadırlar![689]

[689] Kamer Sûresi'nin son âyetleri olan 54., 55. âyetlere işaret var.

1770• Ârif ve kâmil kişilerin Allâh'ı hamdedişleri, övüşleri; gül bahçesinin bahar mevsimine hamdetmesine, ona şükranlarını arzetmesine benzer! Bu hamdin, bu şükrün; bahçede yüzlerce belirtisi görülmekte, yüzlerce alameti sezilmektedir!
• Baharın geldiğine kaynaklar da şahittir; fidanlar da, çayır çimenler de şahittir; gül bahçesi de, o renk renk açan çiçekler de...
• Görünmeyen ve eşsiz olan bir güzelin güzelliğine, sedefte inci gibi her tarafta binlerce şahit vardır!

514
Gönül evinin gizli komşuları da var.

1773 • Ey gâfil, ey yalancı adam; içindeki fesatlık ve kötülük kokusu nefesinden duyulmakta! Derdin, kederin başında, yüzünde apaçık görünmektedir!
• Bitmez tükenmez bir savaş yeri olan dünyada, koku alanlar, kokudan anlayanlar da var! Kendine güvenip herkesi aptal sanma, hay huy etmeye kalkışma![690]

[690] Ziyâ Paşa merhum;
"En ummadığın keşfeder esrar-ı derûnun,
Sen herkesi kör, âlemi sersem mi sanırsın?" diye yazmıştı.

• "Gül reçeli yedim." diyorsun ama, nefesinden sarmısak kokusu geliyor. Sana; "Sus!" diyor. "Saçma sapan söyleme!"
• Şu insan gönlü pek büyük bir eve, bir konağa benzer. Bu acaip gönül evinin gizli komşuları da vardır.
• O komşular pencere aralıklarından, duvardaki deliklerden gönül sırlarını dinlerler, gizli şeyleri anlarlar!
• Onlar ev sâhibinin hiç bilmediği, hiç ummadığı bir delikten bakarlar; evde ne var, ne yok görürler!
1780• Kur'ân'dan okuyup öğrensene; "Şeytan ile şeytan topluluğu insanların hallerinden gizlice haber alırlar!"[691]

[691] Bu beyitte A'raf Sûresi'nin 27. âyetine işaret var. Lütfen *Kur'ân'a,* bu âyetin tefsirine bakınız!

• Onlar öyle bir yoldan koku alırlar ki, insan o yolu bilemez! Çünkü o yol, duygu ile bilinmez, duyulmaz; şu bilinen şeylere hiç benzemez!
1784• Ey dini ve inancı güzel olan kişi; şeytanlar bile yaratılışlarındaki o kabalıkları ile, kötülükleri ile bizim gizli tuttuğumuz sırları, düşüncelerimizi biliyorlar!

• Onlar; içimize hırsızlar gibi gizlice girerler, haberimiz olmadan gönül evinden bir çok şeyler çalarlar. Bu yüzden, biz de onların hırsızlıklarından zarar görür, perişân oluruz.
• Bunlar, bizi her an aldatıyorlar, bizi ziyana sokuyorlar; içimize uzanan deliklerden, aralıklardan, pencereden bakar gibi iç yüzümüzü gözetliyorlar!
• Kaba, kötü, hain şeytanlar bu işleri becerirken, dünyadaki aydın rûhların, âriflerin, gönlü uyanık kişilerin neden gizli hallerden haberleri olmasın?

515

• Gökyüzünün üstüne çadır kurmuş olan rûhlar, insanların gizli şeylerini, kalp sırlarını bilmek hususunda şeytanlardan aşağı mı olurlar?
• Şeytan, hırsızlar gibi, görünmeden göğe çıkmaya kalkışır da yakıcı şihablarla taşlanır, gökyüzünden kovulur!
1790 • Bir haydut, savaşta nasıl baş aşağı yere düşerse, göğe çıkan şeytan da şihabın vuruşu ile gökyüzünden tepe taklak yuvarlanır.[692]

[692] Hicr Sûresi'nin 16-18. âyetlerine işaret var. Yaz geceleri gökyüzüne bakılacak olursa, arada sırada parlak cisimlerin kaydıkları görülür. Halkın; "Yıldız kaydı" diye adlandırdığı bu ateşli yıldız kırıntılarına "şihab" diyorlar. Astronomi bilginlerine göre, fezadaki yıldızlardan harap olanların parçaları imiş. Alimlerin bu şekilde tahmin ettikleri yıldız kırıntı ve döküntüleri semaya çıkan şeytanların gökten kovulmaları için atılan yanan taşlar imiş. Bunu *Kur'ân* haber veriyor. Bizim de böyle inanmamız gerekir. Fennin haber verdiği bilgi ile *Kur'ân'ın* haber verdiği bilgi arasında çelişme yoktur. Şihabın harap olmuş ve parçalanmış bu yıldızların enkazı olabileceği gibi, parçalarının şeytanları taşlamak, kovmak için kullanılması mümkündür.

• Allâh'ın makbûlü olan kullara, gönüllerin beğendiği ruhlara haset ettiği, onları kıskandığı için şeytanları gökyüzünden baş aşağı atarlar![693]

[693] Bugün, ilimin ve fennin ışığı altında sonsuzluğu anlaşılan feza, gökyüzü, Allâh'ın makbûl kullarının mekanıdır. Hz. Îsâ da gökte bulunmaktadır. O makama şeytanların çıkmaya çalışmaları, o makbûl rûhları kıskandırır. Bu yüzden şeytanlar gökyüzünde bulunmaktan, çalabildikleri gizli haberleri kendi adamları bulunan kahinlere, büyücülere bildirmekten men edilmişlerdir. Gaybı bilmek Allâh'a mahsustur ama, Allâh bazı kullarına bildirirse, onlar da Hakk'ın inâyeti ile bilirler.

• Sen de çolaksan, topalsan, körsen, sağırsan, ne olursan ol da, bu yüksek ve büyük rûhları kendinle kıyas ederek senin gibi sanma!
• Utan; gevezelik etme! Can çekişme; çünkü bedeninin yanında yöresinde onu gözeten, ondaki sırları anlayan çok casus var!

İlâhî hekimler; müridin yahut yabancı birisinin yüzünden, sözünden, gözlerinin renginden din ve gönül hastalıklarını anlarlar; hattâ gönüllere de yol bulurlar, içten geçeni anlarlar! Çünkü onlar, gönüllerin casuslarıdır; onlarla oturunca doğrulukla, temiz gönülle, kötü düşünceleri içinizden atarak oturun!

1794• Bu beden hekimleri pek bilgililerdir; senin hastalığının ne olduğunu senden daha iyi bilirler!

516

• Senin halini, idrarına bakar anlarlar; sen, hastalığını onlar kadar bilemezsin!
• Hem nabzının atışlarından, hem yüzünün renginden, hem de nefes alıp verişinden sendeki her çeşit hastalığı anlarlar!
• Beden hekimleri böyle olunca, Allâh'ın hekimleri olan velîler nasıl olur da ağızla, dille söylemeden, sendeki hali, mânevî hastalığı anlamazlar?
• Gönül hekimleri de, senin nabzının atışından, gözünden, yüzünün renginden hem sendeki yüzlerce hastalığı anlarlar..

• Zaten, beden hekimleri hekimliği yeni öğrenmişlerdir; hastalığı da ancak böyle belirtilerle anlarlar!
1800 • Allâh'ın hekimleri olan ârifler, uzaktan senin adını duyarlar da, varlığının ta içine, derinliklerine inerler; senin mahiyetini, ne olduğunu anlarlar.
• Hattâ, sen doğmadan yüzlerce sene önce onlar, senin hallerini bilirler, görürler!

Bayezid-i Bestamî hazretlerinin yıllarca önce Ebu'l-Hasan Harkanî'nin dünyaya geleceğini müjdelemesi; onun sûretini, maddî şeklini, huyunu, ahlakını bir bir bildirmesi, tarih yazanların da Şeyh Harkanî'yi beklemek üzere o haberi kaydetmeleri.

• Bayezid-i Bestamî'nin Ebu'1-Hasan-ı Harkanî doğmadan önce onun hallerini, nasıl mânen gördü, bunu anlattı; bu hikâyeyi her halde duymuşsundur.
• O takva pâdişahı Bayezid bir gün müritleri ile beraber ovadan geçip gidiyordu.
• Birden bire, Rey şehri yöresindeki Harkan köyü tarafından ona çok hoş bir koku geldi.
1805 • Orada durdu; birisini pek özlemiş, göreceği gelmiş gibi inledi. Rüzgârla gelen o hoş kokuyu içine çeke çeke kokladı.
• O güzel kokuya âşıkmış gibi içine çekti. Sanki onun rûhu, rüzgârdan şarap içmiş gibi mest oldu, kendinden geçti.
1810 • Bayezid hazretlerinde mestlik belirtileri görününce, onu uyandıran biri, o anda şeyhe sordu.

517

• Dedi ki: "Sizde anlayamadığımız bir hâl var. Beş duygudan da, altı yönden de dışarda olan bu hoş haller nedir?
• Yüzün bazen kızarıyor, bazen sararıyor; bazen de beyazlaşıyor. Bu hâl nedir, neyi haber veriyor?
• Sen, bir şey kokluyorsun, havayı içine çekiyorsun, fakat görünürde gül yok! Şüphe yok ki bu koku gaipten ve hakikî güllerin açtığı gül bahçesindendir.
• Ey her kendini bilen, tanıyan kişinin dileği olan velî; her an sana gayb âleminden bir haber gelmede, bir mektup ulaşmada!
1815• Her an Yakub gibi, senin burnuna da mânevî bir Yûsuf un şifâ kokusu erişmektedir!
• Mest olduğun o testiden bize de bir katrecik olsun dök; o gülistandan bize de birazcık söz aç; o güllerden bize de koklat!
• Ey yüce varlık, ey yüce güzellik; bizim dudaklarımız kupkuru iken senin yalnızca, tek başına içmene bizler alışmamışızdır; bizim böyle huyumuz yok! Sana bir feyz varid olunca bize de pay verirdin!
• Ey gökyüzünde uçar gibi dolaşan ve ötelerden çabucak gelen azîz varlık; içtiğin mânâ şarabından bir yudumcuk olsun, bize de sun!
• Bu zamanda mânevî meclislerin senden başka emîri yoktur! Ey ârifler sultanı; bizleri de gözet!
1820 • Bu mânevî şarabı gizlice içmek nasıl mümkün olabilir; içildiği gizlenebilir mi? Zaten şarap, içeni rezil rüsvay eder!

• Zaten bu öyle bir mânevî koku ki, dünyada yüzbinlerce perde onu gizleyemez!
• Bu kokunun keskinliğinden bütün ovalar, kırlar, bu koku ile doldu. Hattâ, ova ne demek, kırlar ne demek; bu koku gökleri bile doldurdu, dokuz göğü geçti!
• Bu sır küpünün ağzını samanla, balçıkla sıvamaya uğraşma; bu şarap öyle açık, öyle meydanda ki, gizlenmesi mümkün değil!
1825 • Ey gizli şeyleri bilen, gizli şeyleri söyleyen; lutfet, seni avlayanı, seni büyüleyeni açıkça bize söyle!" dedi.
• Bayezid dedi ki: "Peygamber Efendimiz'e Yemen tarafından gelen koku gibi, bana şaşılacak bir koku geldi.
1834• Şu taraftan bana bir dost kokusu geliyor; bu köyden, mânevî bir padişah yetişecektir!
• Bu kadar yıl sonra, burada bir pâdişah doğacak, göklere çadır kuracaktır!

518

• Onun yüzü, Hakk'ın gül bahçesinin gülleri gibi açılıp saçılacak, mânevî bir gül olacak; makamca benden de üstün olacak, beni geçecek!" dedi.
• Müridin biri; "O büyük zâtın adı nedir?" diye sordu. "Adı Ebu'l-Ha-san'dır!" dedi. Kaşının, çenesinin ne şekilde olduğunu târif etti.
• Boyunu, rengini, şeklini, saçını, yüzünü bir bir anlattı.
• Onun iç huylarını, mânevî sıfatlarını, yolunu, yerini, makamını, varını yoğunu hep açıkladı.
1847 • Hz. Bayezid'in haber verdiği tarihi yazdılar ve onun sözleri ile tarih sahifesini süslediler.
• Tam o vakit, o tarih gelince, o mânevî pâdişah doğdu ve mânevî saltanat bahsini kazandı.
• Bayezid'in ölümünden yıllarca sonra Ebu'l-Hasan doğdu.
1850 • Bayezid-i Bestamî hazretleri Şeyh Ebu'l-Hasan'ın huyları hakkında ne söyledi ise aynen çıktı. Lutfuna, ihsânına, elinin açıklığına, darlığına dair ne dedi ise çıktı.
• Bayezid'in önünde levh-i mahfûz ona kılavuzluk ediyordu. O levh neden korunmuştu; yanlıştan![694]

[694] Levh-i Mahfûz: Mukadderatın, yâni olacak bütün hadiselerin kayıtlı bulunduğu bir levhadır ki, *Kur'ân'da* Burûc Sûresi'nde bahsolunmuştur. Gönül gözü açık olan büyük velîler, oraya bakıp hadiselerin nasıl olabileceğini görebilirler, işte Hz. Bayezid de, en büyük velîlerden olduğu için, Levh-i Mahfûz'daki müşahedesi gereğince, kendisinden bir buçuk asır sonra doğacak Ebu'1-Hasan-ı Harkanî'nin doğumunu, ahlak ve faziletlerini haber vermiş, zamanı gelince dediği gibi de olmuştu. Çünkü bir kimsenin kılavuzu Levh-i Mahfûz olursa, onun yanılmak ihtimali yoktur!

• Bu ne yıldız bilgisidir, ne remil; ne de rüya yoruşudur! Bu, Hakk'ın ilhamıdır; doğruyu en iyi bilen de Allâh'tır![695]

[695] Yıldızların birbirine yaklaşıp uzaklaşmasından bir takım hükümler çıkarmaya "ilm-i nücum" (=yıldız ilmi) derler. Bu işte uğraşanlara müneccim derler. Bir de namaz vakitlerini aya ve güneşe göre tesbit edenlere "muvakkit" derler. Bu sebeple Fuzulî merhum;
"Şeb-i yeldayı müneccimle muvakkit ne bilir,
Mübtela-yı gama sor kim geceler kaç sa'at?"
denmiştir. Bir de kum ve kağıt üzerine bir takım çizgiler, noktalar çizip koymaktan meydana gelen şekillerden istikbali keşfe çalışan bir ilim vardır ki ona "ilm-i remil (=remil ilmi) ve onunla uğraşanlara "remmal" (=remilci) derler. Bir de "ilm-i ta'bîr" (=yorum ilmi) vardır ki, görülen rüyalardan bazı şeyler anlayabilmektir. Bunlardan çıkarılan hükümlerin bazan tahakkuk ettiği görülür. Rüyayı yorumlayan sâlih bir kişi ise, isabeti daha ziyâde olur. Fakat bu üç ilmin ortaya koyduğu nihâyet zan ve tahmini geçmez. Fakat "ilâhî ilham" ve "Levh-i Mahfûz"un müşahedesi ise böyle velîlerin "yakîn" makamından olduğu için doğrudur. Mevlânâ, Bayezîd'in ve emsali velîlerin keşif ve ihbarlarının böyle olduğunu haber veriyor.

519

• Sûfiler, halktan bunu gizlemek ve onların karşı gelmelerini önlemek için, ilâhî ilhama "gönül vahyi" demişlerdir.
• Ey Hakk yolcusu; sen de istersen ona "gönül vahyi" de! Zaten Allâh adamlarının gönlü, Hakk'ın nazar ettiği yerdir. Gönül uyanık olunca, oraya gelen ilham, nasıl olur da yanılır?

1855 • Ey kâmil insan! Sen; Allâh'ın nûru ile baktığın için yanılmaktan kurtulmuşsun!

1924 • Gerçekten de tam bir kâmil insan olan Bayezid-i Bestamî'nin kendisinden yıllarca sonra doğacak Ebu'l-Hasan Harkanî'nin doğumu ile ilgili gayb hükmü nasıl gerçekleşti ise, Allâh'ın hükmü de Levh-i Mahfûz'da kayıtlara göre öylece meydana çıkar.

1925 • Bayezid'in buyurduğu gibi, Şeyh Ebu'l-Hasan dünyaya geldi, büyüdü, kemâle erdi. Sonra Bayezid'in haber verdiği şeyleri halktan duydu.

• Bayezid demişti ki: "Ebu'l-Hasan benim müridim olacak; her sabah kabrime gelip benden ders alacaktır!"

• Ebu'l-Hasan da dedi ki: "Evet; ben de şeyhi rüyamda gördüm ve rûhundan bu sözü duydum.

• Her sabah, Bayezid'in kabrini ziyaret eder, kuşluk vaktine kadar huzûrunda bulunurdu.

• Yâ şeyhin hâyali gözünün önüne gelir, ona gereken şeyleri söylerdi, Yâhut da arada söz ve ses olmaksızın gönülden seslenir, böylece Ebu'l-Hasan'ın müşkili hallolurdu.

1930• Kış mevsiminde bir gün, mânevî bir neşe içinde kabri ziyarete geldi. Kar yeni yağmış, mezarların üstünü örtmüştü.

• Kar, kat kat yığılmış, bayrak gibi boy atmış; kabirlerin üstü kubbe kubbe olmuştu. Bu hali görünce Ebu'l-Hasan hazretlerinin neşesi gitti, canı sıkıldı.

• Tam bu sırada mânen diri olan Bayezad-i Bestamî'nin mezarından bir ses geldi; "Ben buradayım; bana gel!" diyordu.

• "Bu tarafa gel!" diyordu. "Sesime koş, dünya karlarla dolsa, kar kesilse bile, sen benden yüz çevirme!"

• İşte Ebu'l-Hasan'ın hali, o günden beri latîf, hoş bir hâl aldı. Önce Bayezid'in haber verdiği ve kendisinin sonradan duyduğu şaşılacak şeyler gerçekleşti, onları görmeye başladı.[696]

[696] Büyük velîlerin mezarlarında mânevî bir hayat ile diri oldukları, âyet ve hadislerle doğrulanmıştır. Mesela, Al-i İmran Sûresi'nin şu meâldeki 169. âyeti bunu haber vermektedir: "Allâh yolunda öldürülenleri sakın ölüler sanma; bilakis onlar, Rabblerinin yanında diridirler, Rabbleri indinde rızıklanmaktadırlar." denildiği gibi bir hadîste de; "Müminler ölmezler; dünya evinden âhiret evine göç ederler!" buyurulmuştur. Bu sebeple velîlerin kabirlerini ziyaret edip rûhlarından himmet ve şefaat istemek caizdir. Bu hususta taassup göstermeğe mahal yoktur. Bir hadîs-i şerifte de aynen şöyle buyurulmuştur: "İşlerinizde âciz ve şaşkın kalırsanız, kabirlerinde diri olanlardan yardım dileyiniz!" Ancak kabirleri ziyaret ederken tapınırcasına sarılıp öpmek, ağlayıp döğünmek, aşırı sevgi göstermek günahtır; insanı şirke götürür!

520

Sûfinin rûhuna ve gönlüne gelen mânevî Allâh yemeğinin azalması.

1856• Bir sûfi, yoksulluktan nasıl olur da şikâyet eder, gamlara, kederlere kapılır? Çünkü yoksulluğun kendisi ona dadı olur, yiyecek içecek olur![697]

[697] Çünkü yoksulluk icâbı, yemek azlığı ile beden zayıflar; bedenin zayıflığı rûhun kuvvetlenmesine sebeptir. Onun için; "Açlık Allâh yemeğidir!" denilmiştir. Çünkü nefs, yokluk ve sıkıntı çekmekten hoşlanmaz; cennete ise hoşlanılmayan şeylerle girilir. Şiblî hazretleri buyurmuştur ki: "Ne zaman aç kaldımsa, gönlümde hikmetten açılmış bir kapı buldum." Ebû Süleyman Daranî hazretleri de; "Açlık, Allâh'ın hazînelerindendir. Allâh, dilediği ve sevdiği kimselere açlığı verir." demiştir.

• Çünkü cennet, hoşa gitmeyecek şeylerden meydana gelmiştir! İlâhî merhamet de gönlü kırıkların, âciz olanların payıdır.[698]

[698] "Cennet, nefsin hoşlanmadığı şeylerle çevrilmiştir!" diye bir hadîs rivâyet ederler. Fukaralık ve bilhassa açlık ise, nefsin hoşlanmadığı şeylerin en başında gelir. Fakir ve muhtaç bir kimsenin kalbi kırık ve üzgündür. Şu kudsî hadîs bu hakîkati açıklamaktadır: "Cenâb-ı Hakk buyurur ki: 'Ben, benim için kalbi kırılmış, mahzun olmuş kullarımın yanındayım!'"

• Mevkîinin yüksekliği ve servetinin çokluğundan azarak âcizlerin başını yaran, gönlünü kıran kimseye ne Allâh acır, ne de halk!

1860 • Ne mutludur o sûfi ki, rızkı azalır ama, onun adî boncuğu da inci kesilir, kendisi ise bir mânâ denizi olur!

• Allâh'ın bazı has kullarına verdiği mânevî rızıktan haberi olan kişi, Hakk'a yakın olma lutfu elde eder!
• Rûhun o mânevî gıdası eksilirse rûh, o noksanlık yüzünden titrer!
• Sûfi, o mânevî gıdanın eksilmesinden anlar ki, yanlış bir iş işlemiştir; rızâ yaseminliği dağılıp gitmiştir!
1840 • Bedene ait vasıflar, güzellikler beden gibi iğretidir; devamı bir saat kadar az olan şeylere gönül verme!
• Hayvânî rûhun huyu da, vasıfları da geçer gider; sen, göklerdeki rûhun vasfını ara!

521

• O ilâhî rûh, yeryüzünde yanan bir kandil gibidir; kandil yeryüzündedir ama, ışığı göklere vurur! Velînin de bedeni mum gibi yeryüzündedir fakat, nûru yedinci kat göğün üstündedir!
• Güneşin ışıkları, evlere, ovalara düşmüştür ama, kendisi dördüncü kat göktedir!
• Sen gülü, bahçelerde fidanında görürsün fakat, gülün kokusu, burnunun tavanındadır!

Rûhumuzdaki yücelikten, şereften bedenin nasibi yoktur; beden, can deryasının önünde bir damla gibidir!

1869• Gökleri ve yeryüzünü, Allâh'ın kudret ağacından yetişmiş bir elma gibi farzet!
• Sen de, o elmanın içine düşmüş küçücük bir kurda benzersin. Senin o elmanın ağacından da, onu yetiştiren bahçıvandan da haberin yoktur!
• O elmanın içinde başka bir kurt daha vardır ki, onun rûhu, yâni velînin rûhu, elmanın dışında bayrak açmıştır; o, elma ağacını da, bahçıvanı da yakından tanımaktadır!
• Onun hareketi elmayı yarar; çünkü elma, onun bu yarma hareketine karşı koyamaz!
• Onun hareketi, perdeleri yırtar; o, görünüşte küçük bir kurt ama, mânen büyük bir ejderhadır![699]

[699] Elmanın içine düşmüş olan birinci kurt, bilgisiz, basit halkı; ikinci kurt ise, peygamberleri, velîleri göstermektedir. Onlar da maddî varlıkları ile gök elması içinde iseler de, bazen bir ejderhadan da kuvvetlidirler; onların gücüne elma dayanamaz, yarılır!

• Çakmak taşını demire vurunca, sıçrayan kıvılcım, çok zayıf olarak meydana çıkar.
• Önce o güçsüz kıvılcımı pamuk; "Hoş geldin!" diye karşılar, bağrına basar; ona dadılık edip besler. O zayıf, güçsüz kıvılcım pamukla beslenince kuvvetlenir, çıkardığı alev dilini göklere doğru uzatır!
• İnsan da, önce yiyip içmeye, yatıp uyumaya bağlıdır, fakat sonunda meleklerden üstün bir varlık olur!

522

• İşte doğuşta çok güçsüz ve zayıf olan kıvılcım, pamuk ve kükürdün yağını yiyip içmenin ve yatıp uyumanın yardımı ile gelişir, güçlenir de mânevî nûru, Süha yıldızını bile geçer!

• Sonra mânen gelişir, kâmil insan vasfını kazanır da, karanlık tabiat alemini aydınlatır; rûha nisbetle demir tomruk gibi olan beden kaydını iğne ile yavaş yavaş, usanmadan uğraşarak koparır atar!
• Ateş de; su, hava ve toprak gibi beden âlemindendir. Rûhumuz gibi mânevî yönü yoktur; rûha mensup değildir!
1880• Rûhumuzdaki yücelikten, şereften bedenin nasibi yoktur; beden, can deryasına nisbetle bir damla gibidir!
• Beden, rûhun feyzi ile günden güne gelişir, artar ama, rûh onu bırakıp gidince bedene bir bak bakalım ne hale gelir?[700]

[700] *Mesnevî'nin* birinci cildindeki şu beyitlerde rûhun bedene seslenişi ne güzel ifade buyurulmuştur:
"Beden de güzelliği ile avunur, nazlanır durur. Çünkü rûh; onda gücünü kuvvetini, kolunu kanadını gizlemiştir. Rûh bedene seslenir de der ki: 'Sen de kim oluyorsun ey süprüntülük! Bir-iki gün benim ışığımla dirilip yaşadın; halbuki işven, nazın cihana sığmıyor! Dur hele; senden bir ayrılayım, sen halini o zaman gör! Ey gâfil; senin için yanıp tutuşanlar, sen ölünce çabucak senin mezarını kazarlar, bir an önce seni evinden atarlar. Sonra seni, yılanlara, karıncalara gıda olman için toprağa gömerler. Sen hayatta iken çok defa senin önünde ölüme râzı olan yok mu, işte o cesedinin pis kokusundan burnunu tıkar!" *Mesnevi,* **I,** 3268, 3271.

• Bedeninin, ancak bir-iki arşın boyu vardır, fakat rûhun ta göklere yükselir, gökleri dolaşır!
• Ey yüce kişi; rûhun tasavvurunda, düşünmesinde Bağdat'tan Semerkant'a kadar yol, yarım adımdan ibârettir!

523

• Gözlerinin yağı iki dirhem ağırlığında olduğu halde, onun rûhunun nûru, yâni görme kuvveti, göklere kadar her tarafı kaplar!
1885 • Gözdeki o nûr, göz olmadan da uykuda rüya görür. Fakat göz, o nûr olmayınca bir harabeden, bir yıkıntıdan başka ne olabilir?
• Rûh, bedende saçına sakalına, bıyığına aldırış bile etmez! Fakat beden, rûh olmayınca pis pis kokan bir leştir!
• Bu bedenimiz, hayvânî rûhun iş-güç görmesine verilmiş bir izin belgesidir; sen, mânen ilerle de insanî rûhu gör!
• Sonra insanlık sûretinden de geç, bir takım gereksiz dedikoduları bırak da, ta Cebrail'in can deryasının kıyısına kadar git!
• Buraya ulaşınca, Ahmed(s.a.v.)'ın rûhu; "Sus; sakın sırları açığa vurma!" diye dudağını ısırarak sana işarette bulunur; Cebrail de senin bu mertebede Hakk'a yakınlığını anlar da edeben geri geri gider.
1890 • Ve sana der ki: "Bir yay boyu ilerlersem, o kadarcık sana gelirsem hemen yanarım!"[701]

[701] Mirâç gecesinde Hz. Peygamber Sidre-i Münteha'dan ileriye gitmiş ve Cebrail orada kalmıştı.

Süleyman(a.s.)'ın küçük bir kusuru yüzünden rüzgârın ters esmesi.

1897 • Rüzgâr, bir gün Hz. Süleyman'ın tahtına ters esti. Süleyman; "Ey rüzgar" dedi. "Ters esme!"
• Rüzgâr da; "Ey Süleyman!" dedi. "Sen de çarpık yürüme; çarpık yürüyünce, benim de ters esmeme kızma!"
• Allâh; ders alalım da insafa gelelim, doğruluktan ayrılmayalım, birbirimize haksızlık yapmayalım diye, teraziyi biz insanların arasına koydu.
1900• Cenâb-ı Hakk buyurmuştur ki: "Sen, terazide tartılacak şeyi eksiltirsen, ben de, sana verdiğimi eksiltirim; bana karşı doğru olursan, ben de sana öyle olurum!"
• Rüzgâr ters estiği için Süleyman'ın başındaki tacı da eğrildi. Böylece onun sultanlığı sarsıldı, aydınlık gündüzü gece gibi karardı.

• Hz. Süleyman; “Ey taç!” dedi. “Başımda eğri durma! Ey sultanlık güneşi olan taç; başımda doğru dur, başka yöne meyletme!”

524

• Süleyman eliyle tacı doğrulttukça taç yine eğilmekteydi.
• Tam sekiz defa tacı doğrulttu; taç da eğrildi. Süleyman dedi ki: “Ey taç; bu hâl nedir? Artık eğrilme!”
1905 • Taç tekrar dile geldi de; “Ey güvenilir, inanılır kişi!” diye cevap verdi. “Sen beni yüz kere doğrultsan, yine doğrulmam! Sen eğri gittikçe ben de eğrilirim!”
• Bunun üzerine Hz. Süleyman içini düzeltti, gönlüne gelen nefsanî istekleri gönlünden attı.
• Süleyman doğrulunca taç da doğruldu ve istediği gibi başında durdu.
• Bu defa Hz. Süleyman, tacı kendi isteği ile eğriltti, fakat taç eğri durmadı; kendiliğinden doğruldu ve tam tepesinde karar etti.
• O büyük Süleyman, sekiz defa tacı eğriltti, taç yine de başında doğruluyor, doğru duruyordu.
1910 • Derken taç dile geldi de; “Ey pâdişahım!” dedi. “Övün; Mâdem ki kanat açtın, çırpındın, kanatlarındaki tozu toprağı silktin, artık mânâ alemine yüksel!
• Buradan ileri gitmeme; bu işteki gayb perdelerini, gizlilik perdelerini yırtmama izin yok!
• Elinle ağzımı kapa da beğenilmeyecek, sevilmeyecek bir söz söylemeyeyim!
• Sana da dertten, kederden, gamdan ne gelirse, onları kimseden bilme, kendinden bil!”
1918• Ey gâfil; sen de dışındakilerle kötü olmuş, onlarla uğraşıyorsun da, içindeki en büyük düşman olan nefsinle dost olmuşsun, onunla hoş geçiniyorsun!
• Senin asıl düşmanın nefsin olduğu halde sen onu şekerle besliyor, sonra tutuyor, dışında bulunan herkesi töhmet altına alıyor, onları suçluyorsun!
1920• Sen de Firavun gibi körsün, kör gönüllüsün; bu yüzden can düşmanınla hoş geçiniyorsun da, suçsuzları aşağılamaktasın!
• Ne vakte kadar Firavun gibi suçsuzları öldüreceksin de, suçla, suçlularla dolu olan bedenini okşayacaksın?
• Aslında Firavun’un aklı, başka pâdişahların akıllarından üstün ve fazla idi; fakat Allâh’ın hükmü, takdiri, onu akılsız ve gönlü kör bir hale getirmişti.

525

• Allâh bir kimsenin gönül gözüne, gönül kulağına mühür vurursa, o kişi Eflâtun bile olsa hayvanlaşır!

Rûh, nûrdan gayri bir şeyle beslenemez!

•İnsanı doyuracak asıl sofra ve mânevî yemek akıldır; ekmek ve kızartma değildir! Rûhun gıdası da akıl nûrudur!

• insan için nûrdan başka gıda yoktur; rûh, onun gayrisi ile beslenemez!

• Bu yeryüzü yiyeceğinden ve içeceğinden azar azar kendini çek! Çünkü bunlar, eşek gıdasıdır; hür insanın, nefsinin isteklerinden kendini kurtarmış gerçek erin gıdası değildir!

• Bu maddî yiyecekleri, eşek gıdasını azalt da. asıl gökyüzü gıdasını almaya kabiliyet kazan; böylece nûr lokmaları yemeye hazırlan!

• Zaten şu ekmeğin ekmek oluşu da, o nûrun vuruşundandır; şu canın can oluşu da, o canlar caninin feyzindendir!

• Bir defa olsun, o nûr yemeğinden yiyebilirsen, ekmeğin başına da toprak serpersin, tandırın başına da!..

• Akıl ikidir: Birincisi çalışarak, uğraşarak kazanılan akıldır; onu, okuldaki çocuk nasıl çalışarak bir şeyler öğrenirse, bilgi elde ederse, sen de öylece çalışarak öğrenir, elde edersin.
• Kitapla, hocadan bellemekle, düşünce ile, okuyup ezberlemekle meânîye ait, başka güzel dokunulmamış bilgiye ait şeyleri elde edersin
• Böylece aklın başkalarından üstün olur ama, onları ezberlemek de sana ağır gelir.
• Geze dolaşa, ezberleyici bir levh gibi olursun, fakat Levh-i Mahfûz olan, bunlardan geçen kişidir!
• Öbür akıl ise, Allâh ihsânıdır; O'nun kaynağı can içindedir, gönül içindedir!
• Bilgi suyu gönülden kaynayıp coşunca, o su; ne kokar, ne eskir, ne de bulanıp sararır!
• Kaynağının yolu bağlı ise de ne gam; o zaten her an gönül evinin içinde kaynar durur!
• Tahsille, okumakla elde edilen akıl, ırmaklara benzer; yataklarından akar, ovaya öyle ulaşır.

526

• Onun aktığı yol bağlanınca, olduğu gibi kalır, akamaz olur; sen, kaynağı kendi içinde, kendi gönlünde ara!

Bir adamın, birisi ile danışıp görüşmesi, onun da; "Bu işi sen başkasına danış; çünkü ben, senin dostun değilim!" demesi

• Adamın biri, bir türlü karar veremediği bir konu hakkında, kat'î karara varmak, tereddütten kurtulmak için birisine danışarak onun fikrini almak istedi.
1970» Danışmak istediği kişi dedi ki: "Bana güvenerek, bana danışmak için başvuruşun hoşuma gitti. Ama ben, senin dostun değilim ki! Sen benden başkasını bul da, danışacağını ona danış!
• Ben, sana düşmanım; bana danışma! Düşmanın vereceği akıl ile başarıya ulaşılmaz!
• Git; sana dost olan birini ara! Dost, şüphe yok ki, dostun hayrını ister!
• Ben düşmanım; benim gibi birisinden sana fayda gelmez! Ben; eğri büğrü yürürüm, sana düşmanlık ederim!
1976• Dostlarla oturan kişi, külhanda bile olsa, gül bahçesinde oturuyor sanılır.
• Fakat bahçede düşmanla beraber oturan kişi, külhanda oturuyor gibidir!
• Aklını başına al da, benliğe kapılarak dostu küçük görme, onu incitme ki, o dost, sana düşman olmasın!
• Senin sevdiğin Rabb'inin yarattığı bütün mahlukata (insanlara, hayvanlara, bitkilere), ya Allâh rızâsı için, yâhut da kendi canının rahat etmesi, huzûr içinde yaşaması kasdı ile iyilikte bulun, onları sev![702]

[702] Eski şâirlerimizden biri;
"Çalış; gamgînleri şâd etme, şâd olmak istersen,
Sevindir kalb-i nâsı, gamdan âzâd olmak istersen."
(Eğer sen neşeli olmak, şad olmak istiyorsan, gamlı, kederli insanları bul, onları neşelendir; sen gamdan âzâd olmak istersen, kederli insanları sevindir, onları memnun et!) demiştir.

527

1980 • Böyle yap da, gözün her şeyde dostu görsün; gönlünde ona buna kin besleyerek içini karartma, kendini çirkinleştirme![703]

[703] İyiliğe karşı herkes teşekkür duygusu duyar, iyiliği edene dost olur; minnettarlık duyar. Bu yüzdendir ki, iyilik eden, gönül kazanan kişi, herkesin dostudur, herkes onu iyi karşılar. Kimseye kötülük etmediği ve düşman kazanmadığı için düşman yüzlü, düşmanlıkla bakan gözler görmez. Bir atasözü; "iyiliğe iyilik etmek her kişinin kârıdır; kötülüğe karşı iyilik etmek, er kişinin kârıdır." anlamını taşır. Öyle bir zamanda yaşıyoruz ki, iyilik etmek şöyle dursun, kimseye kötülük etmemek de iyilik sayılmaktadır.

• Fakat, birisine düşmanlık edince, ondan çekin; seni seven bir dosta git, ona danış!"

• Kendisine danışılan kişi dedi ki: "Benim eski düşmanım olduğunu bilirim.

• Fakat akıllı bir adamsın, bir mânâ erisin; aklın, seni eğri büğrü gitmeye bırakmaz!

• Halbuki kötü huyun düşmandan intikam almak ister, fakat akıl, nefse vurulmuş demir bağ olur, onu bırakmaz!

1985• Akıl nefsin üstüne yürürse, onun intikam almasına engel olur, onu geri çevirir! Akıl, akıllı kişinin iyi ve kötü bütün işlerini ayarlayan bir polis, bir müfettiş gibidir!

• Allâh'a inanan akıl, adâlet sâhibidir; bir polis müfettişi gibi gönül şehrinin bekçisidir, hâkimidir!

• Onun, kedi gibi, aklı uyanıktır; onun korkusundan hırsız nefis, fare gibi delikte kalır.

• Her nerede fare öteye beriye saldırırsa, orada kedi yoktur, varsa bile kedinin resmi vardır, yâni bulunan hantaldır, bir işe yaramaz![704]

[704] **Hz.** Mevlânâ bu beyitlerde insanın aklını polis müfettişine, kediye benzetmiş; nefs ve şeytanı da kedinin korkusundan delikte saklanıp kalan fareye benzetiyor.

• Bedendeki inanan akıl ve vicdan, kedi değil aslandır; hem de arslanları bile yıkan, aileden bir arslandır!

1990• Onun kükreyişi; yırtıcı hayvanlara hakim olur, onları sindirir; nârası da, otlayan hayvanlara engel olur!

• Fakat bir şehir hırsızlarla, soyguncularla dolu olursa, ister polis bulunsun, ister bulunmasın müsâvîdir. Bir akıl, bir vicdan da, beden şehrini nefsin hevâ ve hevesinden ve şeytanın vesvesesinden koruyamazsa, onun varlığı ile yokluğu birdir!

528

Birisinin, Hz. Peygamber'e, yaşlı ve tecrübeli kumandanlar varken Hüzeyl Kabilesi'nden bir genci kumandan yaptığından ötürü itirazda bulunması.

• İmansızlarla savaşmak ve müslümanların haklarını korumak için Resûl-i Ekrem Efendimiz bir ordu gönderiyordu.

• Hüzeyl Kabilesi'nden bir genci seçti, orduya kumandan tayin etti.

2030 • Peygamber Efendimiz, zafer kazanacak bir orduya kumandan olarak o genci seçince;

• Kötü niyetli biri, hasedinden dayanamadı da itiraz etti; "Onun emirliğini kabul etmiyoruz!" demeye başladı.

2047 • O adam; "Hayır, hayır ey Allâh'ın Resûlü!" dedi. "Güngörmüş ihtiyardan başkasını ordu emîri tayin etme!

• Ey Allâh'ın Resûlü; bir genç, arslan oğlu bile olsa, orduya bir ihtiyardan başkası kumandan olmamalı!

• Hem de, sen kendin; 'Uyulacak kişi, ihtiyar ve tecrübeli olmak gerekir!' diye buyurmuştun ki, o sözün, bu tayinin doğru olmadığına şahittir![705]

[705] Cenab-ı Peygamber'in böyle buyurmaları, ihtiyarların çok yaşamış olduklarından değil, görmüş geçirmiş, bir çok tecrübede bulunmuş olduklarındandır. Genç bir kişi de, herhangi bir işte tecrübe ve ihtiyat sâhibi olduktan sonra, o işte ihtisası olmayan bir ihtiyardan şüphesiz üstündür.

2050 • Ey Allâh'ın Resûlü! Şu orduya bak; içlerinde kumandan tayin ettiğin gençten daha yaşlı, daha tecrübeli bunca kişi var!"
2081 • Şeker huylu olan Hz. Peygamber'e karşı o Arab'ın dedikodusu haddini aşınca,
• O "Ve'n-necmi" (=Andolsun o yıldızlara...) Sûresi'nin sultanı, o "Yüzünü ekşitti..." sûresinin pâdişahı, o saygısızca konuşan kişiye, dudağını ısırarak; "Yeter artık; sus!" dedi.[706]

[706] Bu beyitte 53. Necm Sûresi ve 80. Abese Sûresi'ne işaret var.

529

2160 • Peygamberimiz buyurdu ki: "Ey yalnız görünüşe bakan, görünüşü gören kişi! Sen; onu genç, hünersiz, ma'rifetsiz görme!
• Ne kadar saçı sakalı ağarmamış adam vardır ki, ihtiyardır ve tecrübe sâhibidir; ne kadar da ak sakallı vardır ki, gönlü kazan gibi simsiyahtır.[707]

[707] Büyük Fransız mütefekkiri Jean Jacques Rousseau; "Çok yaşayan, seneleri sayan kişi değildir; çok yaşayan, genç olmasına rağmen hayatı, hakîkati hisseden kişidir!" diye yazmıştır.

• Onun aklını, defalarca denedim. O genç, yaptığı işlerde ihtiyar gibi tecrübeli olduğunu gösterdi."
• Oğul; ne kadar siyah sakallı gençler vardır ki onlar, akıl ve idrak yönünden tecrübeli ihtiyarlar gibidir! Ne kadar da ak sakallı kişiler vardır ki, onların akılları dönmüş, gönülleri de zift gibi simsiyahtır!
•İblis'ten daha ihtiyar kim var? Ama, değil mi ki aklı yok, hiç bir işe yaramaz!
2165 • Bir çocuk düşün: Îsâ nefesli olsun, gurur ve hevesten arınmış bulunsun; ona, nasıl çocuk diyebilirsiniz?
• Gözü kapalı, kısa görüşlü bir kişiye göre saç ve sakalın ağarmış olması, olgunluk delilidir.
• O taklitçi, delilden başka bir şey bilmez de, o yüzden durmadan delillerle, delillerin alametleri ile yol arar!
• "Sen, bir iş başarmak istiyorsan, ihtiyar birisini seç!" dedim; "O tedbirlidir, akıllıdır!" demek istedim.
• Fakat, taklit perdesinden kurtulmuş olan bütün varlıklar, Hakk'ın nûru ile görür!
2170• Onun tertemiz yüzü; delil olmadan, kendisine bir şey anlatılmadan, deriyi yarar, özü ortaya kor!
• Ancak, dışa bakan, görünüşe kapılan kişinin gözünde kalp akça ile geçer akça birdir! Sepetin içinde, yâni gönülde ne bulunduğunu, o ne bilir?
• Nice altın vardır ki, hasetçi hırsızlardan korunsun diye, isle, dumanla karartılmıştır!
• Nice altın suyuna batırılmış yaldızlanmış bakır da vardır ki, aklı kıt kişiler, ona kapılırlar!
• Biz de, bütün dünya balkının, bütün insanların içyüzlerini, gönüllerini görürüz de dış yüzlerine bakmayız bile!

530

2178 • Ey Hakk yolcusu; çalış çabala da, akıl ve din pîri ol; "akl-ı küll" gibi herkesin, herşeyin bâtınını, içyüzünü gör!
• O güzelim akıl yokluktan çıkıp yüz gösterince, Allâh ona nûrdan bir hil'at, bir şeref elbisesi giydirdi, binlerce ad verdi![708]

[708] "Allâh'ın ilk yarattığı akıldır." hadîsi gereği, bütün yaratılmışların evveli "küllî akıl"dır. Peygamber Efendimiz "şerîf-i akıl"dır. Buna "akl-ı evvel" de denir. "Akl-ı nazarî", "akl-ı amelî", "akl-ı müktesep", "akl-ı bilfiil", "akl-ı müstefad", "akl-ı münfeal", "nûr-ı kalp", "rûh", "nefs-i natıka", "levh-i kalem", "rûh-ı kudüs", gibi isimler alır. Sehi ibn Abdillah Tüsterî demiştir ki: "Aklın bin ismi vardır. Her isminin de bin ismi yâni mertebesi vardır."

2180• O nefesi güzel aklın en değersiz adı şu: "O, hiç kimseye muhtaç değil-dir!"
• Mânevî bir varlık olan akıl, görünürde bir şekle bürünse de yol gösterse, gündüz bile, onun nûruna karşı kapkaranlık kalırdı.[709]

[709] Hasan Şazelî demiştir ki: "Eğer velîlerin kalplerindeki nûr görünse, o nûrun doğuşundan güneşin ışığı, ayın nûru kararırdı. Velîlerin kalpleri nûruna, güneşin ve ayın aydınlığı nisbet edilirse, güneş gurûb ve küsûf olur. Velîlerin nûru ise, ne batar, ne de tutulur!"

• Ahmaklık da bir şekle bürünüp meydana çıksa, gecenin karanlığı onun yanında gündüz gibi apaydın kalırdı.
• Çünkü ahmaklık; geceden daha karadır, geceden de karanlıktır! Fakat böyle olduğu halde ışıktan rahatsız olan kötü huylu yarasa, tutar karanlığı satın alır!
• Ey Hakk yolcusu! Sen de yavaş yavaş gündüzün nûruna, yâni hakîkat nûruna alış; yoksa yarasa gibi nûrsuz, pîrsiz kalırsın!
2185• Yarasa, nerede bir zorluk varsa orayı sever; nerede bir velînin çerağı yanarsa, nerede bir saadet nûru parlarsa oranın düşmanıdır!

Tam akıllı ile yarım akıllının, tam adam ile yarım adamın ve hiç bir şey olmayan mağrur kötü kişinin belirtileri.

2188• Akıllı o kişiye derler ki; elinde, bilgisizlik karanlıklarını aydınlatacak bir meş'ale vardır, o meş'ale ile öne düşer, Hakk yolu yolcularına kılavuzluk eder.
• O öne düşen, aslında, kendi nûrunun peşine düşmüştür; o, kendinden geçmiş bir halde, kendisine uymuştur.

531

2190• O, kendisine inanmıştır! Ey Hakk yolunun yolcuları; siz de onun rûhünun feyz almış olduğu nûra inanın!
• İkincisi, yâni yarım akıllı olan da, bir akıllıyı kendine göz edinmiş, yâni akıllı kişiyi kendi gözü gibi bilmiş, ona uymuş kişidir.
• Kör kendini yedip götüren kişinin elini nasıl tutarsa, o da elini, o akıllıya vermiş, onunla görür hale gelmiştir; onunla çevikleşmiş, yüceleşmiştir[710].

[710] Burada, yarım akıllının tam akıllıyı tutması, bir Hakk âşıkının, kâmil bir insanın gerçek bir mürşide uyması, ona bağlanması demektir.

• Bir arpa ağırlığında bile aklı olmayan eşek gibi bir kimse ise, hem kendisinin aklı yoktur, hem de bir akıllıya uymaz!
• Az çok bir yol da bilmez, fakat böyle olduğu halde yine de, bir kılavuzun arkasına düşmekten utanır.
2195• O bitmez tükenmez çölde ümitsiz olarak, bazen topallaya topallaya, bazen de koşa koşa gider durur.
• Bir mumu, bir kandili yoktur ki, önünü görsün; hattâ yarım bir mumu bile yoktur ki, ondan bir nûr dilensin!
• Aklı yoktur ki, diri gibi, diri bir insan gibi nefes alsın, yâni dirilikten dem vursun! Yarım akıllı da değil ki, kâmil bir akıllının önünde, kendini ölü sansın, yâni ölü gibi ona uysun![711]

[711] Derler ki: "Şeyhin huzûrunda mürit, ölü yıkayıcısı karşısındaki ölü gibi olmalıdır!"

• O akıllıya karşı tam bir ölü haline gelsin de, (yâni candan, halis müridi olsun da), oturduğu yerden daha yücelsin, yükselsin, olgunlaşsın!
• Ey aklı noksan olan kişi! Özü sözü diri bir akıllıya sığın da, ona ölü gibi teslim ol!
2200• Böyle olmayan kişi, diri değildir ki, Hz. Îsâ'ya hemdem olsun; ölü de değildir ki, Îsâ'nın ölüleri dirilten nefesi ile dirilsin!
• Onun kör rûhu, her tarafa adım atar, sıçrar durur ama, yine de kurtulamaz!

Başsız kalmak, birlikten ayrılmak, birliği bozmak kişi için de, toplum için de felâkettir!

1994• Bir ordunun esası, şüphesiz ki, başında bulunan kumandandır! Çünkü başında emîri bulunmayan toplum, başsız beden gibidir!

532

• Ey gâfil! Senin bu olup gidişin, bu perişân oluşun, bir çıkış yolu bulamayışın, emîrini terketmiş ve başsız kalmış oluşundandır!
• Tembellikten, hasislikten, benlik-bizlik dâvâsına düşüp gurura kapılmaktan ötürü, kendi başında bulunanı başından atmak, onun yerine kendin geçmek istiyorsun!
• Yükten kaçan katır gibi, başını alıp dağlara gidiyorsun!
• Katırın sâhibi; "Ey sersem; nereye gidiyorsun? Her taraf kurtlarla dolu!" der!
• "Şimdi bir an gözümün önünden kaybolursan, her taraftan karşına azılı bir kurt çıkar!
2000 • O kurtlar, senin kemiklerini şeker gibi yerler! Artık hayat nedir, yaşamak nedir, göremezsin![712]

[712] *Muâz* bin Cebel hazretlerinin rivâyet ettiği bir hadîs meâli: "Şeytan, insan için, koyunu kapan kurt gibidir; kurt nasıl sürüden ayrılan koyunu kaparsa, şeytan da toplumdan ayrılan insanı yoldan çıkarır!"

• Bunu bir tarafa bırak, benim verdiğim ot ve arpadan mahrum kalacağını düşün; yanan ateşe odun atılmazsa, ya söner, ya da kül olur gider!"

Nefs katırlarını terbiye etmek kolay değildir!

• Kâmil mürşit müridine diyor ki: Kendine gel; benden kaçma, ağır yük yüklememden çekinme! Senin canın, yâni mânen yaşamanın sebebi benim!
• Sen de bir katır gibisin; hem de nefsin aklına üstün gelmiştir! Ey kendine tapan, yâni nefsinin isteklerine uyarak hayvanlar gibi yaşayan gâfil; sende, insanlıktan çok hayvanlık sıfatı vardır! Hüküm, üstün gelenindir! Bu sebeple sana, insan değil, hayvan denilmek gerekir!
2005 • Mustafa (s.a.v.), cefâ ile dolu nefis katırlarını korumak, bakmak, onları yola getirmek için Hakk'ın bir imrahoru idi.
• Cenâb-ı Hakk; "Gelin; yeminizi suyunuzu azaltayım da, sizi terbiye edeyim!" diye buyurdu. Resûl-i Ekrem de; "Ben, baş çeken hayvanları alıştırırım; ben, at terbiyecisiyim!" dedi.[713]
[713] Burada En'am Sûresi'nin 151. âyetine işaret var.
• "Hayvan gibi olan nefslerini terbiye edinceye kadar, o katırlardan çok tekmeler yedim."

533

• Nerede azgınları yola getirmeye uğraşan, onları terbiye etmeye çalışan biri varsa, o, çok sıkıntılar çekecek, tekmeler yiyecektir; başka çâre yok!

• Sözün kısası; belanın en fazlası, en şiddetlisi peygamberlere gelir çatar! Çünkü vahşi hayvanları terbiye edip de insan haline getirmek çok büyük bir beladır!

2010• Ey terbiyesiz nefs atları; yolsuz yordamsız yürümedesiniz! Sözüme uyun da, yorga yürüyün, yavaş yürüyün; böylece de bir pâdişahın bineği olun!

• Cenâb-ı Hakk buyurdu ki: "Ey Azîz Peygamber; onlara; 'Gelin!' de. 'Ey edep ve terbiyeden ürken katırlar; gelin!' de!

• Ama, ey Büyük Peygamber! Onlar senin dâvetine uymazlarsa, gelmezlerse kederlenme; bir iki temkinsizin, bir iki düşüncesi kıt kişinin yüzünden onlara kin gütme, onlara darılmaya kalkışma![714]

[714]Tevbe Sûresi'nin şu meâldeki 128. âyeti Azîz Peygamberimiz'in ne kadar büyük bir varlık olduğunu belgelemektedir: "Andolsun; size kendinizden öyle bir peygamber gelmiştir ki, sizin sıkıntıya uğramanız ona çok ağır ve güç gelir! **O;** size çok düşkündür, sizi çok sevmektedir. Allâh'a inananları esirgeyicidir, bağışlayıcıdır!"

• Onlardan bazılarının kulağı bu 'Gelin!' sözüne sağırdır; her hayvanın başkaca, kendine has ahırı vardır!

• Bazıları da bu ' Gelin!' sözünden ürküp kaçarlar; her cins atın bir ayrı tavlası var!

2015• Bazılarının da Kur'ân'daki bu kıssalardan canları sıkılır; çünkü her kuşun ayrı bir kafesi vardır!"[715]

[715] Bir hadîs-i şerifte şöyle buyurulmuştur: "Altın ve gümüş madenleri gibi insanlar da çeşitli tabiatta yaratılmışlardır; kimi altın gibi üstün, kimi gümüş gibi ondan daha aşağı, kimi bakır, kimi demir misali yaratılmışlardır."

İnsanların çeşitli görüş ve müşahedeleri, hissi gözdedir!

• Melekler de mânen aynı seviyede değillerdir; birbirlerine benzemezler de! Bu yüzden, gökte saf saf olmuşlardır.
• Çocuklar da bir okula koşarlar. Bir okul içinde olmakla beraber sınıfları ayrıdır; ayrı ayrı ders okurlar.
• Doğuda bulunan insanların da, batıda bulunan insanların da çeşitli duyguları vardır, fakat çeşitli görüş ve müşahedeleri aynı gözle hissederler!

534

• Eğer yüz binlerce kulak saf olup dizilseler, onlar, yine de gören bir göze muhtaç olurlar!

2020 • Sonra kulakların da, can sırlarını, ilâhî kelamı, peygamber buyruklarını işitmekten başka bir vazifesi vardır.

• Yüz binlerce göze, bunları duymaya yol yoktur, hiç bir gözün işitmekten, hiç bir kulağın da görmekten haberi yoktur!

• Sen, böylece, her duyguyu bir say; hiç biri öbürünün işini göremez!

• Beş dış duygu ile beş iç duygu on saf olmuş, meleklerin saf saf oluşu gibi kendi mertebelerinde durmaktadır![716]

[716] Beş dış duygusu ile beş iç duygu şunlardır: Dış duygular: l) Görme 2) işitme 3) Tatma 4) Koklama 5) Dokunma duyguları. Bâtınî olan iç duygularına gelince, onlar da şunlardır: l) Anlama 2) Vehmetme 3) Hayal kurma 4) Düşünme 5) Belleme, ezberleme.

• Din safından kendini bilgili ve üstün görerek baş çeken kişi benliğe kapılınca, kendi bulunduğu saftan daha gerilere gider, bulunduğu mertebeden aşağı düşer!

2025 • Ey yol gösteren kâmil insan, ey Azîz Peygamber Efendimiz'in varisi mürşit! Sen "Geliniz!" sözünü az söyleme; daima halkı dâvet et! Bu söz, istidadı olan kimselere pek yararlıdır; âdetâ mânevî bir kimyadır.

• Eğer bakır san'atlı bir kişi senin sözünden ürker kaçarsa, yine de o sözü, o kimyayı ondan esirgeme!

• Onu birinci dâvetinde, onun büyücü nefsi sağırlık eder de sözüne kulak vermezse, ikinci sözün ve dâvetin yararlı olabilir!

• "Ey Allâh'ın kulları! Gelin, gelin!" diye halkı doğru yola çağır; çünkü Allâh, kullarını dârüsselam olan cennetine dâvet etmektedir!

• Ey kendini üstün gören kişi; benlikten, baş almak sevdâsından vazgeç de, kendisine uymak için bir baş ara!

İnsanların rûhları beden zindanında mahpustur;o zindanın anahtarı da kendi ellerindedir!

2032 • İnsanlara bak ki, gözlerini nasıl karanlık bürümüş; fânî bir meta'ı elde etmek için nasıl kendilerini kaybetmişlerdir!

535

• Hepsi de kendilerini beğenmişler, hırs ve tamah yüzünden darmadağın olmuşlardır. Allâh'tan ve Allâh'ın emirlerinden ayrılmışlar, birbirlerine düşmüşlerdir. Rûhları ölmüş de, yalanla, hile ile, iki yüzlülükle yaşıyorlar!

• Şaşılacak şeydir ki, onların rûhları zindanda mahpus, o zindanın anahtarı ise kendi ellerindedir!

2035 • Bu hâl şuna benzer ki; bir kişi, ayağından başına kadar pisliğe batmış bulunuyor, eteğinin yanından ise bir akarsu geçiyor. Öyle iken, o adamın, yanı başındaki akarsuda yıkanıp temizlenmek aklına bile gelmiyor.[717]

[717] Bir hadîste; "Sizden birinin evi önünden bir ırmak geçse, kendi de her gün beş defa o ırmağa girip yıkansa, onda kir kalır mı?" diye buyrulmuş; "Kalmaz, ya Resûlullah!" demişler, "işte, namazınız o ırmak gibidir. Günde beş vakit namaz kılmakla, o ırmağa girip yıkanıyorsunuz!" buyurulmuştur.

• Aradığı ile yan yanadır ama, yine de dayanacak, huzûr bulacak bir kişinin yanına varabilmeyi, rahat edeceği bir evin önünü arar; ne sabrı vardır, ne de kararı!

• Allâh'ın nûru gizlidir. Gönüllerin araması da O'nun varlığına şahittir. Çünkü gönül; yalan yere, olmayan bir şeyi aramaz! Gönül, boş yere bir sığınak düşünmez!

• Eğer dünya hapsinden kurtuluş olmasaydı, gönüller o mahpustan ürkmez ve kurtulmak istemezdi!

• Ey sapık kişi! İnsanın başına gelen sıkıntı, ıztırap; "Bir mürşit ara, bir yol bul!" diye insanı çeker götürür!
2040 • Gerçeğe varan, Hakk'a giden bir yol vardır; vardır ama, gizlidir! Sanki pusuya girmiştir; bulmak için durmadan, dinlenmeden, delicesine aramak gerek! Böyle arayan bu yolu bulur.
• Dağınıklık, pusudaki topluluğu arar; sen, hem şu arayıp isteyenin, yâni talip olanın yüzünü, hem aranıp istenenin, yâni matlubun yüzünü gör![718]

[718] Bu kesret âleminde dağınık gibi görünen varlıklar, bir asıldan, "kün" (=ol) emri ile meydana gelmişlerdir. Âlemde dağınık halde bulunuyorlar, hakîkatte ise vahdet âleminden sonra geldikleri gibi mânen topludurlar ve her biri Hakk'ın mazharı ve aynasıdırlar.

• Bağlardaki, bahçelerdeki ölüler, yâni ölü gibi olan ağaçlar; tomurcuklarından, köklerinden sürmüşler, canlanmışlar, ibretle bak da, onlara dirilik veren o eşsiz, o tek varlığı anla!
• Şu zindandakilerin gözleri her an kapıda; müjde verecek biri olmasaydı hiç böyle olur muydu?

536

Ağaçların sararmış yapraklarına bakma da, olmuş elmalarını devşir!

2051 • O ağaçların sararmış yapraklarına bakma da, olmuş meyvalarını devşir![719]

[719] Burada ihtiyarlar ağaca, sararmış yüzler sonbahar yapraklarına benzetilmiştir. Tecrübeli ve ihtiyatlı olmaları da, elmalara benzetilmiştir.

• Zaten onun sararmış yaprakları, boş yere mi sarardı? Onlar, elmaların olgunluğunun, kemâle geldiğinin belirtileridir!
• Bir ihtiyarın sonbahar yaprağı gibi olan sararmış yüzü, ağarmış saçları, onun aklının olgunluğunu haber vermektedir.
• Yeni çıkmış yemyeşil yapraklar ise, o ağacın meyvelerinin ham olduğunun belirtileridir.
2055 • Her şeyden vazgeçiş, azıksızlık azığı, âriflik belirtisidir. Altının sarılığı, sarrafın yüzünü güldürür, benzini kızartır!
• Gül yanaklı, bıyığı sakalı yeni terlemiş olanlar, ma'rifet okulunda henüz yazı öğrenmeye başlayanlardır!
• Onların yazdıkları harfler düzgün değildir; eğri büğrüdür! Bedenleri çevik olsa, hızlı koşup dursalar bile, akılları azdır, fikirleri tembeldir!
• İhtiyar çabuk adım atamasa bile aklı, iki kanat elde etmiştir; göklerde dolaşır, yücelere uçar!
• Buna dair örnek istiyorsan, Hz. Cafer'e bak; Allâh, el ayak yerine ona, iki kanat ihsân etti!
2060 • Altından, yâni ihtiyar ârifin renginden bahsetmeyi bırak! Bu söz, herkes tarafından anlaşılamaz; onu anlamak hususunda şu gönlüm, cıva gibi heyecanla titremektedir!

Susmak, söylememek ne güzel şeydir!

• Sanki içimde, susmanın pek değerli bir şey olduğunu bilen hoş sözlü yüz kişi var da, onların hepsi ellerini dudaklarına götürmüşler, "Bu bahsi bırak, sus!" diye bana işaret ediyorlar.
• Evet; susmak denizdir, söz söylemekse ırmağa benzer, seni deniz yâni mânâ âlemi arıyor. Sen ne diye dereyi aramadasın, yâni dünya işlerine ait dedikodular peşine doğru koşmadasın?

537

• Mânâ denizlerinin işaretlerinden baş çevirme; sen de onun gibi sus, sözü bitir, bahsi kes! Cenâb-ı Hakk, doğruyu herkesten daha iyi bilir!
• Haberler görüşlerin yerine geçer, fakat hazır olup da gören için değil! Onlara faydası yoktur; bulunmayanın, görmeyenin işine yarar!
• Görüşe ulaşan kişiye, artık haberler gerekmez; onun işine yaramaz!
• Çünkü, sevgili ile düşüp kalkmaya başlayınca, artık kılavuza lüzum kalmaz!
• Görenlere haber vermek, yanlış bir iştir; bu hâl, gafletimize ve irfânımızın noksanlığına delâlet eder!
• Görenlerin karşısında susmak, sana fayda verir; "Kur'ân okunurken susun, dinleyin!" emri bu yüzden gelmiştir![720]

[720] A'raf Sûresi'nin 204. âyetine işaret var.

• Eğer mürşit sana; "Söyle!" diye buyurursa, söyle; fakat az söyle, uzatma!
• Eğer; "Uzat!" diyecek olursa buyruğuna uy, fakat utanarak, edebe riâyet ederek konuş!
2075• Şimdi ben de, bu güzel Mesnevi yazılırken, Hakk ziyası Hüsameddin'e, tıpkı öyle söylüyorum!
• Ben, irşada ait bir bahsi kısa kesersem, Hüsameddin, yüz çeşit bahâne ile beni söyletmeye çalışıyor.

• Ey Celâl sâhibi Allâh’ın ziyası olan Hüsameddin; hakîkati gördüğün halde neden söz istiyorsun?
• Senin bu isteğin, galiba, ezelî sevgiliye olan fazla sevgiden ileri geliyor! Bir Arap şâirin sâkîye; “Bana şarap ver ve ‘Bu şaraptır!’ de!” demesi gibi.[721]

[721] Hz. Mevlânâ’nın bu beytinin ikinci mısra’ına aldığı Arapça mısra’ın kime ait olduğunu bilemiyoruz. Şarih Ankaravî de, Arapça aslını *Mesnevi* şerhine koymuş. Teberrüken Mevlânâ’nın sevdiği bu beytin ben de aslını aldım.
“Sâkî; ‘Bu şaraptır!’ diye bana şarap içir; açıkça içmek imkanı varsa, sakın sen gizlice içirme!”

• Onun kadehi şu anda senin ağzındadır, fakat kulak da; “Kulağın payını ver!” demektedir![722]

[722] İçki içenlerin kadeh tokuşturmalarının sebebi, demek ki, o neşeden kulağın da hissesi olsun içinmiş!

2080 • Ey kulak; senin payın, sevgiliye dair olan sözlerden coşmak, mest olmaktır! İşte sana coşkunluk ve mestlik verecek sözler! Fakat kulak “Ben bundan daha fazlasını istiyorum; benim düşkünlüğüm, bundan fazla!” diyor!

“Beka” küpündeki mânâ şarabı çok kuvvetlidir!

2095 • Sen, o kuvvetli mânâ şarabıyla mest olan kişiye bak; satranç oyunundaki vezir gibi eğri büğrü yürümeye başladı.

• Genç bir kişi, o kuvvetli şarabı içince, yol ortasında bir ihtiyar gibi düşer kalır.
• Beka (Elest küpünün şarabı), öyle adî bir şarap değil ki, sarhoşluğu bir gece sürsün![723]
[723] Sadî hazretleri bir seferinde; "Şarabın sarhoşluğu gece yarısına kadar sürer; sâkînin sarhoşluğu kıyâmete kadar devam eder!" diye yazmıştır.
• Ashab-ı Kehf, o mânevî şarabı içti, o mezeden yedi de tam üç yüz dokuz yıl aklını kaybetti.[724]
[724] Sûre-i Kehf in 9-10. âyetlerinde açıklandığına göre, Dakyanus adlı bir zâlimin zulmünden kaçan ve Allâh'a inanan, putlara tapmak istemeyen yedi kişi, köpekleri ile beraber bir mağarada 309 yıl uyumuş kalmışlardı.
• Mısır'daki kadınlar, o beka şarabından bir kadeh içtiler de ellerini, parmaklarını kesip doğradılar.
2100• Mısır sihirbazları, Hz. Mûsâ'nın mûcizesinden mest oldukları için darağacını sevgili sanmışlardı.[725]
[725] Şu'ara Sûresi'nin 49-50. âyetlerine işaret var.
• Cafer-i Tayyar hazretleri de Elest şarabının mesti olduğu için kendinden geçti de elini ayağını fedâ etti.[726]
[726] **Hz.** Cafer, Mûte Savaşı'nda iki eli kesilmiş iken, kesilen kolları ile İslâm sancağına sarıldığı halde yetmiş yerinden yaralı olarak şehit oldu. Peygamber Efendimiz;
"Cenâb-ı Hakk, Cafer'e kesilen kollarına bedel iki kanat ihsân etti." Diye buyurmuşlardır.

Bayezid-i Bestamî ve müritleri.

2102• Mânevî yokluk sâhibi o büyük velî Bayezid-i Bestamî hazretleri, bir gün müritlerinin yanına geldi de; "İşte Hakk, bende tecellî etti!" dedi.

• "Benden başka ilah yoktur; bana ibâdet edin!" dedi.[727]
[727] Bu sözü söyleyen, Bayezid değil Cenâb-ı Hakk idi, Bayezid'in dilinden söylemiş idi. Nafile namazlarla kul Allâh'a mânen çok yakın olunca, o dereceye gelen velîlerin dilinden Hakk söyler. *Gülşen-i Râz* sâhibi Şeyh Mahmud Şebüsterî; "Bir ağaçtan "Enelhakk" sözünün çıkması hoş görülür de, ezelî saadete ulaşmış bir velînin ağzından duyulması neden hoş görülmez?" diye buyuruyor. Şebüsterî bu sözü ile Hz. Mûsâ'nın Medyen'den Mısır'a gelirken bir ağaç üstünde nûr gördüğüne ve ağaçtan;
"Yâ Mûsâ; âlemlerin Rabbi olan Allâh benim!" sesini duyduğuna işaret ediyor. Kasas Sûresi, 30.
• O hâl geçip de sabah olunca müritler Bayezid'e; "Sen, böyle söyledin; bu doğru değildir!" dediler.
• Bayezid hazretleri dedi ki: "Eğer bir daha böyle sözler söylersem, beni, o anda hemen bıçaklayın, öldürün!"
• Allâh bedenden münezzehtir; benimse bedenim var! Böyle bir söz söylersem, beni öldürmek gerek!
• O varlık ve benlik kaydından kurtulmuş olan Bayezid, böyle vasiyet edince müritleri keskin birer bıçak hazırladılar.
• Bayezid hazretleri, o gece yine o tecellî şarabından mest oldu. Yapmış olduğu vasiyet de hatırından çıktı gitti.
• Tecellî şarabının mezesi geldi, onun aklı âvâre oldu; sabah ağardı, mumu çâresiz kaldı, işe yaramaz oldu.
2123• Kendinden geçmiş hale gelince, yine o sözleri söylemeye başladı.
• Hayret ve şaşkınlık seli aklını kaptı götürdü de, daha önce söylemiş olduğu, insanı şaşırtan sözlerin daha fazlasını, daha kuvvetlisini söyledi.
• "Cübbemin içinde Allâh'tan başkası yoktur! O'nu yerde ve gökte niçin arıyorsunuz?" dedi.
• Müritlerin hepsi de deli divane oldular; şeyhlerinden aldıkları emir üzerine keskin bıçaklarla ona saldırıp bedenini bıçaklamaya başladılar.
• Her biri, Girdekuh mülhidleri gibi çekinmeden, kendi şeyhlerine pervasızca bıçak saplıyorlardı.
• Fakat, şeyhe bıçak saplayanın bıçağı ters dönüyor, kendisini yaralıyordu.

• O hünerli şeyhin bedeninde bıçak zararlarından eser yoktu. Müritleri ise yaralanmışlar, berelenmişler, kana bulanmışlardı.
• Kim onun boynuna bıçak sapladıysa, kendi boynunun kesilmiş olduğunu gördü ve inleyerek can verdi.

540

• Kim şeyhin göğsüne bıçak sapladı ise, kendi göğsü yarıldı ve öldü.
• Müritlerin içinde, o büyük velînin mertebesinden haberi olanlar ise, onu yaralamaya yeltenmediler.
• Onu azıcık tanıyanın irfânı, elini bağladı da, canını kurtardı. Yoksa, o da ne yaptığını bilmeden kendini yaralayacaktı.
• Sabah olunca, eksilen, yâni bazısı ölen ve bazısı ağır yaralı olarak bulunan o müritlerin evlerinden feryatlar, figanlar yükseldi.
2135• Şeyhin huzûruna binlerce erkek ve kadın gelip dediler ki: "Ey dünya ve âhireti bir gömleğe sığdıran büyük velî!
• Senin bedenin de diğer insanların bedenine benzeseydi, onların bedenleri gibi bıçaklarla yaralanır, harab olurdu.
• Kendinde olan bir kişi, kendinde olmayan, kendisinden geçmiş bir kişi ile karşılaşınca ve ona bıçakla saldırınca, kendine saldıran öldü gitti, kendi gözüne diken batırdı.
• Ey kendinde olmayanlara zülfikar vuran; sen, o kılıcı kendi bedenine vuruyorsun; aklını başına al!
• Çünkü kendinden geçmiş, kendi benliğini tamamıyle aşmış kişi; maddî varlığından kurtulmuş, yok olmuştur! Emindir, kurtulmuştur; ebedî olarak eminlik yurduna, yerleşmiştir![728]

[728] Hz. Mevlânâ bu konuyu, yâni Hakk âşıkının yok olmasını, fena fillah mertebesine ermesini şu rubaîsinde çok güzel izah buyurur:
"Bir kul, kendi benliğinden mutlak sûrette, kesin olarak fânî olmadıkça, onun için tevhîd, Hakk'la mânen buluşmak, Hakk'ta yok olmak imkansızdır! Tevhîd; hulul değildir! Tevhîd, benlikten kurtulmak, varlığından sıyrılmak, yok olmak demektir! Yoksa, mânâsız sözlerle bâtıl, Hakk olmaz!"

2140• Onun maddî şekli, sûreti yok olmuştur. O, âdetâ bir ayna halini almıştır! O aynada başkalarının yüzlerinden, başkalarının hayallerinden başka bir şey yoktur!
• Sen, aynaya tükürecek olursan, kendi yüzüne tükürmüş olursun; yumruk vuracak olursan, kendine vurmuş olursun!
• Orada çirkin bir yüz görürsen, gördüğün sensin; Îsâ'yı Yâhut Meryem'i görürsen, yine o sensin!

541

• Varlığını yok etmiş, benliğinden kurtulmuş kişi ne budur, ne de odur! Belki; senin mahiyetini, senin ne olduğunu sana gösteren bir aynadır!
• Bahis buraya dayanınca, söz dudakta düğümlendi, yâni dudak yumuldu ve konuşmaz oldu ve kalem de kırıldı.
2145• Şu anda heyecanlısın; gönül uyandı, güzel sözler söyleme fırsatı ele geçti ama, sen, dudaklarını kapa ve daha fazla söz söyleme! Doğru yola götürmeyi elbette Allâh daha iyi bilir!

Ey vahdet zevki ile kendinden geçen Hakk âşıkı! Damın kenarındasın; dikkatli ol, aşağı düşmeyesin!

• Ey vahdet zevki ile kendinden geçen, mest olan âşık! Damın kenarındasın; ya orada kımıldamadan, hareketsiz otur, konuşma, sus; Yâhut da aşağı in ki, ayağın kayıp da düşmeyesin!

• Ey Hakk âşıkı; sen ne zaman görünmez, gerçek sevgilinin aşkı ile mânevî bir zevke erer, mest olursan, o hoş zamanı, yüksek bir damın kenarı gibi bil!

• O hoş zamanda, yâni tecellîye mazhar olduğun vakit kork ve o mutlu anı, o mesut zamanı bir define gibi gizle, açığa vurma!

• Açığa vurma da, sevgi üstüne, neşe üstüne bir belâ gelip çatmasın! O gizlilik yerine, o pusuya korka korka git; vuslatın kıymetini bil, hicrandan kork ve uyanık ol![729]

[729] Hz. Mevlânâ bu beyitte; "Vaslın kıymetini bil, hicrandan kork!" diye buyuruyor. Bazıları da sevgililerine kavuştukları halde hasret içindedirler; "Ben, ta senin yanında bile hasretim sana!" derler. Şirazlı Hafız merhum, güle âşık olduğu söylenen bülbülün sevgilisine kavuştuğu halde ağlamakta, inlemekte olduğunu iddia etmektedir:
"Bir bülbül, gagasına güzel renkli bir gül yaprağı almış, o vuslat nimetine eriştiği halde hazin hazin ağlıyor, tatlı tatlı feryat ediyordu. 'Sevgiline kavuştuğun halde bu feryad ü figanın, bu gözyaşlarının sebebi nedir?' diye sordum. Dedi ki: 'Sevgilinin cilvesi beni ağlatıyor, feryat ettiriyor!'"

542

2150• Hoşluk, mutluluk zamanında o neşenin geçip gitmesinden korkarsın. İşte bu hâl, o gizlilik damının, o gayb damının kenarından öteye gitmektir!

• O gizlilik damının kenarını ve oradan düşme tehlikesini sen görmüyorsun ama, rûhun görüyor; onun için tirtir titriyor!

• Ansızın gelip çatan her belâ, insana sevinç damının kenarında iken gelir çatar!

Şarap, edepsiz kişiyi daha da beter edepsiz eder!

2156• Şarap, her yerde ve herkeste şer meydana getirmez, kötü iş işletmez ama, edepsiz kişiyi daha da edepsiz eder![730]

"Bed-mâye olan anlaşılır meclis-i meyde,
İşret güher-i âdemi temyîze mihenktir."
(Mayası bozuk olan kişi şarap içtiği zaman ne olduğu anlaşılır; şarap, insanın cevherini ayırdeden bir mihenk taşıdır!)
Bir batılı yazar da aynen şöyle söylüyor:"Şarap, aklın kontrolünü kaldırır. Böylece, ayık iken gizlediğimiz ayıplar meydana çıkar."

• Şarap içen akıllı kişi ise, aklının parlaklığını daha da artırır; fakat kötü huylu ise, onu bütün bütün huysuz eder!

• Fakat, insanların çoğu kötü olduğundan, ahlak bakımından beğenilmeyecek bir halde bulunduklarından, o kötü huyu artıracak olan şarabın içilmesi herkese haram edilmiştir!

Göl ile balıkçıların biri tam akıllı, biri yarım akıllı, üçüncüsü ise hiç bir şey olmayan, kendini beğenmiş, ahmak, gaflete düşmüş üç balığın halleri ve sonları

2204 • Bir kaç balık avcısı, bir gölün yanından geçtiler ve orada balıkları gördüler.

• Balıkçılar, ağ getirmek için koştular. Balıkların akılları başlarında idi, işi anladılar.

•İçlerinden akıllı olanı yolu tuttu, o güç, zor aşılır yolu, ister istemez aştı.

• Kendi kendine dedi ki: "Bunlarla danışmayayım; muhakkak ki bunlar, gücümü kuvvetimi gevşetirler, beni zayıf düşürürler.

• Bunların boğazlarına düşkün olmaları, yem yiyecek sevgisi, tembellikleri, bilgisizlikleri bana da sirâyet eder.”[731]

[731] Müslümanlıkta danışma farzdır. Hakkında kesin bir hüküm olmayan dünya işlerinde, dostlarla danışma emredilmiştir. Fakat, danışacağınız kişinin iyi bir insan olması gerekmektedir.

• Danışacaksan bir diri ile danış ki, seni de diriltsin; ama böyle bir diri nerede?

2231 • O akıllı balık kendi kendine dedi ki: “Arkadaşlara danışmadan, onların fikirlerini almadan, denize bir yol bulayım.”

2235 • O çekingen balık, göğsünü ayak edindi de, o tehlikeli duraktan nûr denizine kadar gitti.[732]

[732] Beyitte geçen tehlikeli durak yeri; heva ve hevesle, kötülüklerle, haksızlıklarla dolu dünyadır. Nûr denizi ise; vahdet denizini, Hakk ve hakîkat denizini göstermektedir.

• Ardına köpek düşmüş olan ceylan gibi. O ceylan, can korkusundan bedeninde tek bir damar, birazcık güç kaldıkça koşar durur.

• O balık, gölden yüzdü gitti. Uzak bir yola, geniş bir yola düştü, denizin yolunu tuttu.

• Çok zahmetler çekti fakat, sonunda eminlik yurduna, selamet diyarına kavuştu.

2240• Kendini uçsuz bucaksız denize attı. O, öyle bir denizdi ki, onun kenar ve kıyısını bu gözle görmeye imkân yoktu.

• Derken, balıkçılar ağı getirdiler. Yarım akıllı balık bunu gördü, ağzının tadı kaçtı.

• “Eyvah!” dedi. “Ben fırsatı kaçırdım; nasıl oldu da akıllı arkadaşa yoldaş olmadım!

• O, ansızın gidiverdi ama, o gidince benim de hızla ardına düşüp gitmem gerekirdi.

2267 • O iyi arkadaş denize kavuştu, gamdan kurtuldu; bense, öyle iyi bir dostu kaybettim!

• Ama, şu anda onu düşünmeyi bırakayım da, kendi kendime bir çâre bulayım. Ben, şimdi kendimi ölü göstereyim!

• Suyun üstüne çıkayım; karnımı yukarı döndürüp sırtımı suya çevireyim de öyle durayım!

544

2270 • Su üstünde saman çöpü nasıl akar giderse, ben de öyle akıp gideyim; yüzme bilen balık gibi yüzmeyeyim!

• Kendimi ölmüş göstererek suya bırakıvereyim; ölümden önce ölmek, azaptan emin olmaktır!”

• Balık dediği gibi yaptı; sanki ölmüş gibi karnını yukarıya çevirdi. Su, onu bazan aşağıya alıyordu, bazan da yukarıya atıyordu.

2275 • Tutmak isteyenlerin hepsi de hayıflanıyorlardı; “Yazık!” diyorlardı. “En iyi balık ölmüş!”

• Onların hayıflarını duyan balık ise seviniyor; “Oyunum işe yaradı; kılıçtan kurtuldum!” diyordu.

• Usta bir balıkçı onu tuttu; “Tüh, yazıklar olsun; ölmüş!” diye onu yere itti.

• Balık; sıçraya sıçraya gitti, gizlice kendini suya attı. O ahmak balıkçı ise, orada bocalayıp duruyordu.

• O aptal balık, canını kurtarabilmek için sağa sola sıçrıyordu.

2280 • Derken, balıkçılar ağ attılar; balık ağ içinde kaldı. Böylece ahmaklık, onu ateşin üstüne attı.

• Ateş üstünde, bir tavanın içinde ahmaklığı yüzünden yanmaya, kızarmaya mecbur oldu. Allâh’a ve O’nun peygamberlerinin getirdiği dine inanmayanlar da, ahmaklıklarından, cehennemde böyle olacaklardır!

• O, yakıp kavuran ateşin harareti ile yanıp yakılırken akıl ona; “Sana bir haberci ve halden korkutucu gelmedi mi?” diyordu.

• Ahmak balık; o işkencenin, o belanın içinde, âhirette kâfirlerin diyecekleri gibi; "Evet, geldi!" diyordu.[733]

[733] Bu beyitte Hz. Mevlânâ Mülk (Tebareke) Sûresi'nin 6-9. âyetlerine işarette bulunmaktadır.

• Yine o balık diyordu ki: "Bu boyun kıran mihnetten, bu işkenceden, yâni tava içinde kızarmak azabından kurtulsam,

2285 • Denizden başka bir yeri yurt edinmem; gölde, gölcükte yurt tutmam!

• Uçsuz bucaksız olan nûr denizini ararım, esenliğe ulaşırım; orada ebedî olarak sağlıkla, selametle ömür sürerim."

Abdest alırken, abdest duâlarının yerinde okunması gerekir!

2213• Abdest alırken her uzuv için ayrı bir duâ okunacağı hadîste buyurulmuştur.[734]

[734] Abdest alırken niyet etmeden, Allâh'ı anmadan acele alınan abdest gerçek abdest değildir. Nitekim Resûlullah Efendimiz bir hadîslerinde; "Bir kimse abdest alırken Allâh'ı yadederse, bedeninin hepsi pak olur. Allâh'ın ismini zikretmezse, bedeninin ancak su gören, yâni ıslanan yeri temizlenmiş olur." diye buyurmuşlardır. Müminin namaza hazırlanırken abdest üzerinde dikkatle durması gerekmektedir. Çünkü, abdestin mânevî yönü de vardır. Şöyle ki: Biz, abdest alırken kurallara uyarak üçer defa uzuvlarımızı yıkamakla eldeki, yüzdeki, kollardaki, ayaklardaki tozlar gider ama, içteki tozlar, kirler, günahlar nasıl gider? Elimizi gönlümüze uzatıp orayı yıkayabilir miyiz? İç temizliği, Allâh'ı anarak, ona yalvararak âdetâ O'nunla söyleşerek, yâni gönül abdesti alınarak temizlenir. Mesela, buruna su verilirken;

"Yâ Rabbi; bana cennet kokusunu duyur!", yüz yıkanırken; "Yâ Rabbi; yüzlerin ağarıp kararacağı kıyâmet gününde, benim yüzümü ak eyle ve nûrlandır!" Sağ kol yıkanırken; "Yâ Rabbi; amel defterimi sağ tarafımdan ver", sol kol yıkanırken; "Yâ Rabbi; amel defterimin sol tarafımdan verilmesinden ve beni zor bir hesaba çekmenden sana sığınırım!", başa mesh edilirken; "Yâ Rabbi; başımdan aşağıyı rahmetinle kapla!", kulağa mesh ederken; "Yâ Rabbi; Hakk sözü dinleyip tam mânâsıyla o Hakk söze uyan kullarından et!" Dikkat buyurulursa, Azîz Peygamberimiz'in bu duâları insanı mânen yıkamakta, arındırmaktadır. Bu duâları bilmiyorsak üzülmeyelim; abdest alırken Hakk'ı düşünerek niyâzda bulunmak, "Amentü billahi..." okumak, onunla beraber olmak gerekir, içimizi, gönlümüzü arındırmasını niyâz etmeliyiz, işte abdestin rûhî ve mânevî yönü budur. Nitekim su bulunmayan yerde teyemmüm edilir, sanki tozla toprakla mânen abdest alınır, insan tozla nasıl temizlenir. O temizlik, tamamiyle rûhîdir. Mümin teyemmüm ederken, sanki su ile yıkanmış gibi kirlerden arındığını tahayyül edecek ve tertemiz bir gönülle Hakk'ın huzûruna çıkacaktır.

• Buruna su verirken. Ganî olan, yâni çok zengin, her şeyi mevcut olan Allâh'tan cennet kokusu istenir.

2215 • Ey mümin; sen, gönülden Allâh'a yalvar da, o koku seni alsın, cennete götürsün! Gül kokusu, gül bahçesinin kılavuzudur![735]

[735] İnsan bazen etrafında koku olmadığı halde koku alabilir, işte bu koku mânevî kokudur. Bazen Peygamber Efendimiz'e salat selam getirirken gül kokusu hissedilir. Bu kokular tamamiyle mânevî ve rûhî kokulardır.

• Pislikten temizlenirken de sözün; "Yâ Rabbi; Sen, beni şu pislikten arıt!" sözü olsun! Arkanı yıkarken:

• "Yâ Rabbi! Benim elim; ancak buraya kadar uzandı, burasını yıkadı, temizledi. Fakat elim, rûhumu, gönlümü temizlemekten, yıkayıp arıtmaktan âcizdir.

• Allâhım! Adam olmayanların canları bile lutfunla adam oldu; canlara ulaşan ve onları can yapan ancak Sen'in lutuf ve kerem elindir!

• Ben aşağılık, günahkar bir kulunum; benim başarabileceğim temizlik, ancak bu kadardır! Ey kerem sâhibi Allâh; elimin ulaşamadığı yerlerin, içimin, gönlümün temizliğini de sen lutf et!

2220 • Allâhım! Ben dış yüzümü pislikten arıttım, temizledim; iç pisliklerden de bu naçiz dostunu Sen yıka. Sen arıt!"

Tutulan bir kuşun; "Geçmiş gitmiş zamanına pişman olma, içinde bulunduğun vaktin kıymetini bil, bundan yararlanmaya çalış; pişmanlıkla vaktini geçirme!" diye vasiyette bulunması.

• Geçmişe acımak, geçmişe özlem duymak yanlış bir iştir; giden geri gelmez! Onu yâdetmek de boş şeydir![736]

[736] **Hz.** Mevlânâ bu konuya daha önce de temas etmişti.
"Ey arkadaş! Sufî, bulunduğu vaktin oğludur; 'Bu iş, yarın olsun, yarına kalsın!' demek, tarîkat anlayışına uymaz!" *(Mesnevi,* c. I, 133) Şeyh Sadî de aynı fikirdedir:
"Ey Sadî! Dün geçip gitti; yarın da şu anda mevcut değildir! Sen; ikisinin arasındaki,
bulunduğun vakitten yararlan!" Ömer Hayyam da;
"Geçmiş eyyamı sakın yadetme,
Gelecekten dahi feryad etme,
Her iki devri unutmuş olarak,
Hoş geçir halini, berbat etme!" demiştir.

2245 • Kuşun biri, hile ve tuzakla yakalanmıştı. Kuş, kendini yakalayana dedi ki: "Ey efendi!

• Sen hayatında bir çok sığır ve koyun yemişsindir; bir çok deve de kurban etmişsindir!

• Sen onların etleri ile bile doymadın, benim bedenimle de doymazsın!

• Beni serbest bırak da, sana üç öğüt vereyim; vereyim de, bil bakalım akıllı mıyım, aptal mıyım?

• O üç öğüdümün birincisini senin elinde vereyim, ikinci öğüdümü samanla karışık balçıktan yapılmış damının üstünde vereyim.
2250 • Üçüncüsünü de ağacın üstüne konunca söylerim. Sen, bu üç öğüt yüzünden mesut olursun!
• Elinde iken vereceğim öğüt şudur: Olmayacak şeye, kim söylerse söylesin, inanma!"
• Kendini yakalamış olanın eli üstünde iken o değerli öğüdü söyleyince âzâd oldu, uçtu, duvarın üstüne kondu.
• "Bir de geçmiş gitmiş şeye gam yeme! Bir şey senden geçip gittikten sonra, onun hasretini çekme!"
• Ondan sonra dedi ki: "İçimde on dirhem ağırlığında çok kıymetli, eşi bulunmaz bir inci vardır!
2255• O inci, seni de, çocuklarını da devlete ve saadete kavuştururdu!
• Fakat, kısmetin değilmiş; dünyada eşi bulunmayan o inciyi kaçırdın!"
• Bunun üzerine avcı, gebe kadın doğururken nasıl feryat ederse, tıpkı onun gibi feryat etmeye koyuldu.
• Kuş; "Sakın geçmiş bir şeye gam yeme! demedim mi?" dedi.
• "Mâdem ki inci elinden gitti, neden gam yiyorsun? Sözümü anlamadın mı; Yâhut sağır mısın?
2260 • Sonra, bir de sana; 'Olmayacak şeye sakın aldanma!' demedim mi ?" dedi?
• A arslanım; benim kendim üç dirhem gelmez bir serçe kuşu iken, içimde on dirhemlik inci nasıl bulunabilir?"
• Adam kendine geldi de; "Pekiyi!" dedi. "Haydi, o üçüncü öğüdü de söyle!"
• "Evet!" dedi kuş: "Öbür öğütleri tuttun da, Üçüncüsünü sana bedâvâ söyleyeyim, öyle mi?
• Gaflet uykusuna dalmış bir bilgisize öğüt vermek, çorak bir yere tohum ekmektir!
2265 . Ahmaklığın, bilgisizliğin yırttığı şeyi, artık yama tutmaz! Ey öğütçü; oraya hikmet tohumu pek ekme!"

548

Aklın olmayınca gaflet, senin hakimin olur;seni istediği yere çeker götürür!

2290 • Aklın olmayınca, gaflet ve unutuş senin amirin olur; sana düşmanlık eder, tedbirini, yaptığın işleri bozar!
• Zavallı pervane, aklının azlığından ötürü, ateşin hararetini de, yakışını da, sesini de yâdedemez!
• Fakat, ateş kanadını yakınca tövbe eder; eder ama, hırs ve unutkanlık onu yine ateşe atar!
• Bir şeyi kavramak, anlamak, öğrenmek, hatırlamak aklın işidir! Akıl, bunların derecelerini yükseltir!
2296 • Pişman oluş, azabın, zahmetin sonucudur; yoksa parlak bir aklın yüzünden değildir!
• Zahmet, azap, mihnet, hastalık ve saire geçince, pişmanlık da yok olur gider! Bu sebeple o tövbe, o pişmanlık, bir avuç toprağa bile değmez!
• O pişmanlık, gam ve keder karanlığı içinde yükünü bağlar gider; gam ve keder gidince, tövbe ve pişmanlık da unutulur! Gündüz gelince kimse geceden bahsetmez!
• O gam karanlığı gidip de hoşluk, rahatlık gelince, ahmağın gönlünden, o derdin doğurduğu pişmanlık da geçer gider!

2300• Ahmak tövbe eder, bir şeyi yapmamaya azmeder; fakat ihtiyar ve tecrübeli akıl; “Dünyaya döndürülseler, yaptıklarını yine yapmaya koyulurlar!” diye bağırır durur!

Vehmin, aklın zıttı oluşu ve akılla savaşıp durması;vehim de akla benzer ama akıl değildir!

2301 • Ey Hakk yolcusu! Akıl, şehvetin zıttıdır; şehvete esir olmuş kişiye akıllı deme!

• Şehvet dilencisi olan kişide bulunana “Akıl” değil, “Vehim!” de! Vehim, altın gibi olan akılların kalbidir!

• Vehim ile aklın ne olduğu, kıymeti mihenksiz bilinmez; her ikisini de çabucak mihenk bulunan yere götürüp dene!

• Akıl ile vehmin miyar ve mihengi Kur’ân ile Peygamber’in halleridir! Bunlara kıyaslanınca, akıl mı, vehim mi olduğu belli olur. Zaten mihenk taşı kalp olanlara “Gelin!” diye meydan okur!

2305 • “Gel!” der kalpa; “Gel de, benim yüzümden ne hale girdiğini gör! Çünkü sen, ne benim inişimin ehlisin, ne de çıkışımın!

• Bir testere aklı ikiye bölse, ateş içinde akıl, özelliğini korur; yine altın gibi güler durur!”

Akla sahip olan Mûsâ (a. s.) ile vehme sahip olan Firavun’un konuşmaları.

• Vehim, dünyaları yakan Firavun ve ona benzeyenlere; akıl da, rûhları aydınlatan Mûsâ ve Mûsâ gibi olanlara mahsustur!

• Hz. Mûsâ Firavun’u Hakk’a dâvet ederken, yokluk yoluna düşmüş, yâni tevazu ve mahviyet göstermişti. Firavun ona; “Kimsin?” diye sorunca

• Mûsâ; “Ben akılım!” dedi. “Ben, Allâh’ın elçisiyim, Allâh deliliyim; insanı sapıklıktan kurtarır, aman veririm!”

2310 • Firavun; “Hayır!” dedi. “Sus; hay huy etme! Kimin nesisin, eski adın ne; onu söyle!”

• Mûsâ; “Ben O’nun toprağındanım; yâni, Allâh beni topraktan yarattı. Asıl adım da; ‘Allâh’ın âciz kulu’dur!

• O’nun, o bir olan Allâh’ın kulunun oğluyum; O’nun kulları tohumundanım; halayıkların rahimlerinden doğmuşum!

• Aslım topraktan, balçıktandır; Allâh balçığa can verdi, gönül ihsân etti!

• Topraktan yaratılan şu bedenimin dönüp varacağı yer topraktır! Ey korkunç adam; senin gideceğin yer de yine topraktır!

2315 • Bizim de, baş çeken asîlerin de aslımız, mayamız topraktır; buna yüzlerce delil var!

• Bedenin topraktan yardım görmektedir; boynun, topraktan biten gıdalarla eğilip doğrularak, dönüp durarak beslenmektedir!

• Rûh gidince beden de yine toprak olmakta; o korkunç mezarda çürüyerek toprağa karışmaktadır![737]

[737] Rivâyet edilir ki Hz. Ömer; kıyâmet, mahşer konuşulunca pek üzülmez de, mezardaki durum onu çok korkuturmuş. Mezardan bahsedilince rengi sararırmış. Bunun sebebini sormuşlar. Demiş ki: “Mahşerde bir çok halk vardır; belâ. ıztırap herkese gelince, insan teselli bulmasa bile, kabrin yalnızlığı ayrı bir ıztırap verir.” Fuzulî de;
“Anup tenhalığı kabr içinde feryad eyleme zinhar,
Tarîk-i ünsi tut kim her avuç toprak bir insandır!” demiştir.

• Sen de toprak olup gidersin, biz de toprak olur gideriz! Senin gibiler de toprak olur giderler; ne sen kalırsın, ne de mevkîin kalır!"
• Firavun dedi ki: "Bundan başka senin bir adın daha var; o ad, sana daha çok yaraşır!
2320 • Senin adın 'Firavun'un kulu'dur; çünkü senin bedenin, önce, Firavun'un nimetleri sâyesinde, onun nimetleri ile beslendi, gelişti![738]

[738] Hz. Mûsâ'nın babası İmran, Firavun'un saray memurlarından idi; Firavun ona işaret ediyor.

• Hem de düşman azgın, pek zâlim, kötü davranışları yüzünden bu vatandan kaçmış bir hain!..
• Sen; kanlı, gaddar, Hakk tanımaz bir kulsun; Öteki sıfatlarını bu huylara göre kıyas eyle!..
• Gariplikte hor hakîr, yoksul, çırçıplak; sonra da ne bize şükreder, ne hakkımızı tanır!"
• Mûsâ; "Haşa!" dedi. "O pâdişahlar pâdişahı ile efendilikte hiç kimse ortak olamaz!
2325» Allâh birdir; mülk sâhibi oluşta birdir! Ona eşit yoktur! Kullarına O'ndan başka sahip bulunmaz!
• Yarattıklarına O'ndan başkası sahip olamaz; helak olacak bir kişiden başkası O'nunla ortaklık dâvâsına girişemez!
• Beni nakşeden, bana bu sûreti veren de O'dur; bir başkası bu yaratma dâvâsına kalkışırsa, zâlimdir!
• Ey Firavun! Senin, benim kaşımı bile yapmaya gücün yetmez; nasıl olur da beni yarattığını söyleyebilirsin?
• Aslında gaddar da sensin, azgın da sen! Çünkü, Allâh'a şirk koşuyorsun, ikilik, yâni ortaklık dâvâsına kalkıyorsun!
2330. Eğer ben bir memuru yanlışlıkla öldürdüysem, onu nefsim için bir oyun ve bir iş için öldürmedim!
• Ben ona bir yumruk vurdum, düştü ve öldü. Zaten kendisinde ilâhî bir rûh bulunmayan o kişi can verdi.
• Ben, bir köpek öldürdüm; sen ise peygamber oğulları olan Benî İsrâil'den yüzbinlerce suçsuz, kimseye zararı olmayan çocukları öldürttün!
• Onların kanları, hep senin boynundadır! Bakalım bu kan yüzünden başına neler gelecek?

551

• Beni öldürmek için Yâkub(a.s.)'ın soyundan gelen bütün çocukları öldürttün.
2335 • Allâh, seni kör etti de, beni seçti; senin hayalinden geçirmediğin hileler, başaşağı oluverdi.!"
• Firavun; "Bunları bırak!" dedi. "Hiç şüphe yok ki, benim sende hakkım var; tuz ekmek hakkı bu mudur?
• Beni halkın önünde horlayasın, gönlümün aydınlık gününü kara bir güne çeviresin; hak bu mudur?"
• Hz. Mûsâ dedi ki: "Hayrı işleyip şerri terketmekte beni dinlemezsen, kıyâmetteki halin bundan çok daha beter olacaktır!
• Sen, bir pirenin acısına dayanamıyorsun; âhirette yılan sokmasına nasıl tahammül edeceksin?
2340 • Görünüşte ben, senin yaptığını yıkıyorum, yâni senin Allâhlık dâvânı baltalıyorum ama; aslında senin gibi bir dikeni gül bahçesi haline getirmeye çalışıyorum."
2360• Firavun dedi ki: "Hakîkaten usta bir sihirbazsın; bu memleket halkını ikiye ayırdın!
• Gönlü bir olan halkı sen, ikiye ayırdın! Öyledir; büyücülük dağa, taşa bile tesir eder, onları bile yakar yıkar!"

• Hz. Mûsâ dedi ki: “Ben, ilâhî vahye dalmışım; Allâh’ın adı ile büyücülük hiç görülmüş şey midir?
• Büyücülüğün temeli gaflettir, kâfirliktir; Mûsâ’nın rûhu ise din meş’alesidir!
• Ey çirkin adam; ben nasıl olur da büyücülere benzerim? Mesih bile nefesime gıbta eder!
2365 • Ey kötü kişi; ben büyücülere nasıl benzerim? Kitaplar bile benim rûhumdan nûr alır!
• Sen, kendi hevâ ve hevesini kanat edinmişsin, onunla uçuyorsun; bu yüzden de hakkımda bu çeşit zanna düşüyorsun!
2423 • Beni, senin gibi bir beye, bir pâdişaha göndermesi de, her şeyden haberi olan bir gönderenin bulunduğuna delildir!
• Böyle bir ilaç, yâni benim mûcizem, böyle bir onulmaz yarayı, yâni küfür yarasını iyileştirmek için uygundur!
2425 • Sen bundan önce bir takım rüyalar görmüştün. O rüyalar, Allâh’ın beni seçip göndereceğini sana haber veriyordu.

552

• Elime asayı alacağımı, elimden nûrlar görüneceğini ve senin o küstah boynuzunu kıracağımı bilmiştin!
• Bunun için Cenâb-ı Hakk sana türlü türlü korkunç rüyalar göstermişti.
• O rüyalar, gönlündeki azgınlıklara, kötülüklere uygundu. Bunlar, seni sana bildirmek için haline yaraşır rüyalardı.
• O rüyalar, Allâh’ın hüküm ve hikmet sâhibi olduğunu, derman kabul etmez yaralarını iyileştirdiğini bilmen için sana gösterildi.
2430• Sen ise, körleştin, sağırlaştın da, o rüyaları ağır uykudan meydana geliyor diye kendi isteğine göre yorumladın!
• Rüyanı anlattığın hakim ve yıldız bilginleri, zeka nûru ile onu doğru olarak yorumladılar ama, tamahlarından hakîkati sana söylemediler!
• Sana dediler ki: ‘Uyanıklığına bir gussa ve keder gelmesi devletinden, pâdişahlığından uzak olsun!

• Çeşitli yiyeceklerden yâhut sindirilmesi zor yemeklerden bozulan tabiat, insana karışık rüyalar gösterir!’ dediler.
• O hakim gördü ki; sen öğüt istemiyorsun, yumuşak huylu değilsin; sertsin, kan içicisin!
2435 • Pâdişahlar, memleketin iyiye doğru gitmesi için kan dökerler ama, merhametleri öfkelerinden fazladır!
• Pâdişahın Allâh’ın ahlakı ile ahlaklanması gerek; Rabb’in merhameti, rahmeti gazabından üstündür![739]

[739] “Halkın rahat etmesi için, başta bulunan kralların filozof, hakîm olmaları gerekir!” Eflâtun.

• Pâdişahın şeytan gibi hileye kapılıp öfkesine alet olmaması, öfke ile lüzumsuz kan dökmemesi gerek!
• Ama, zayıf tabiatlı insanların yumuşaklığı da pâdişaha layık değildir! O çeşit kişinin yumuşak huylu oluşundan karısı da ahlaksız olur, cariyesi de!
• Halbuki sen, gönlünü şeytan evi haline sokmuşsun; kinini kendine kıble edinmişsin!
2440 • Keskin boynuzun çok ciğer deldi ama, benim asam da senin o küstah boynuzunu kırdı!
• Dünyada sadece bedenleri ile yaşayanlar, yâni rûhanî hayattan nasibi olmayanlar, rûhanî hayat yaşayanların din ve îmân kalelerine saldırdılar!

553

• Bu saldıranların maksadı; rûhanîlerin bulunduğu âlemden, mânâ aleminden yeni bir er gelmesin diye, gayb âleminin kapısını, gizlilik geçidini tutmaktır, orasını ele geçirmektir!
• Mânâ gazileri, rûhanî erler, savaşta gevşek davranırlarsa, imansızlar, Allâh'ı inkâr edenler saldırıya geçer!
• Ey kötü huylu Firavun, ey imansız kişi! Gayb gazileri hilmleri, yumuşak tabiatları yüzünden sana hücum etmediler!
2445 • Sen ise, gayb erlerinden bu dünyaya kimse gelmesin diye gayb geçitlerine saldırdın!
• Bu tarafa gayb âleminden bir kişi gelmesin diye, gizlilik geçidi olan ana rahimlerine, ata bellerine pençe attın; zulümle geçidi tutmak istedin!
• Sen; Allâh'ın nesillerin, soyların üremesi için açtığı yolu, yâni ana rahmini nasıl tutabilirsin, nasıl kapatabilirsin?
• Ey inatçı Firavun! Sen, gayb âleminin geçitlerini kapattın ama, sana körlük vermek için yine de bir yiğit er çıktı!
• İşte o çıkan yiğit benim; senin dileğini kırıp dökeceğim, senin adını, şanını yok edeceğim!
2450 • Haydi var git, geçitleri sıkıca tut; bir müddet daha kendi bıyıklarına gül, yâni hilelerinle oyalan!
• Kader gelip çatınca çekinmek, kaçınmak faydasızdır! Kader, gözleri kör eder; bunu bilesin diye kader, bıyığını tel tel yolar!
• Senin bıyığın, yâni saltanatın mı daha güçlüdür, Ad Kavmi mi? Şehirler, onların nefeslerinden titrer dururdu!
• Sen mi daha çok inatçısın, yoksa Semûd Kavmi mi? Varlık âlemine onlar gibisi gelmedi!
• Bu çeşit yüzlerce örnek getirsem, gene de sen sağırsın; işitirsin de işitmemezlikten gelirsin!
2455 • Artık söylediğim sözlerden tövbe ettim; sözsüz olarak sana bir ilaç hazırladım!
• Onu iyileşmemiş yarana koyayım da, iyileşsin; Yâhut yaran da, sakalın da sonsuza kadar yansın, yakılsın!
• Ey düşman adam! Böylece bilesin ki, her şeyden haberi olan bir kudret sâhibi var; O, her şeye layık olanı verir!
• Ne vakit doğru olmayan bir iş, bir kötülük işledin de hemen ardından lâyıkını görmedin?

554

• Ne vakit gökyüzüne, yâni Allâh'a iyi bir amel gönderdin de arkasından O'nun gibi bir iyilik görmedin?
2460 • Eğer sen görüp gözetsen, dikkatli ve uyanık olsan, her an yaptığın işlerin karşılığını görürsün!
• Bekleyiş halinde olup dikkat etsen ve şerîat ipini yakalasan, kıyâmetin gelmesine ihtiyaç kalmaz ve sen hayır ve şer ne işledinse mükafat ve mücazâtını dünyada iken görürsün!
• Gizli kapaklı sözü, gerçek olarak anlayan, bilen bir kişiye açık söz söylemeye hacet yok!
• Bir belâ sana, aptallığından ötürü gelir çatar; çünkü gizli kapaklı şeyleri anlamadın gitti!
• Kötülükten gönlün kararır ve bulanırsa, onun bir azap başlangıcı olduğunu anla; şaşkınlığın lüzumu yoktur!
2465 • İşlediğin günahtan tövbe ve istiğfar et; yoksa gönlündeki o bulanıklık ve karalık, ok olur da, korkusuzluğunun cezası olarak sana saplanır!

• Eğer günah cezasının oku sana değmediyse, Allâh'ın lutuf ve keremi ile müsamaha buyurmasındandır!
• Eğer sana aydınlık bir gönül gerekse, görüp gözetmeyi elden bırakma! Çünkü her işin sonunda bir şey doğar, başına bir şey gelir![740]

[740] İnsanın yaptığı işler, hayır ve şer olmak üzere iki türlüdür. Hayır ve şerrin karşılığı âhirette görülür ama, onların başlangıcı olarak her iki halin eserleri burada da hissedilir. Mükafaatın başlangıcı, kalpte mânevî bir neşe; ceza başlangıcı da kalpte neşesizlik duyulur. Bu hâl, "bast" ve "kabz" halidir.

• Himmetin bundan fazla olursa, bu görüp gözetme, bu murakabe feyzi ile işin yücelir!

Mûsa(a.s.)'ın Firavun'a; "Benden bir nasîhat kabul et; karşılık olarak dört fazîlet al!" demesi, Firavunun da "O dört fazîlet nedir?" diye sorması

2509 • Hz. Mûsâ Firavun'a dedi ki: "Benden bir öğüt duy ve öğüt gereğince hareket et de, karşılığında dört fazîlet, dört iyi huy sâhibi ol!"
• Firavun sordu: "Ey Mûsâ; o bir öğüt nedir? Onu bana anlat, açıkla!"
• Hz. Mûsâ cevap verdi: "O bir şey şudur: 'Allâh'tan başka mâbud yoktur!' diye açık olarak Hakk'ın birliğini kabul et!

555

• O tek olan, o eşsiz olan Allâh, göklerin, göklerdeki yıldızların, yeryüzünde insanların, şeytanların, perilerin, cinlerin, kuşların yaratıcısıdır!
• Denizin, ovanın, dağın, çölün yaratıcısı odur; mülkünün sınırı, zatının benzeri yoktur!"
• Firavun dedi ki: "Ey Mûsâ! Bu inanca karşılık olarak bana vereceğin o dört şey nedir; onları söyle!
2515• Söyle de o güzel vaadin yüzünden kâfirliğimin çarmıhı gevşesin!"
2528• Mûsâ (a.s.) dedi ki: "O dört lutfun birincisi bedeninde daimî bir sağlık ve afiyet bulunur!
• Tıp bilgisinde adları geçen bütün hastalıklar bedeninden uzak kalır!
2530 • İkincisi; öyle bir uzun ömür elde edersin ki, ecel bile senin ömrünün uzunluğundan çekinir, sana yaklaşamaz!
• Sağlıkla geçen uzun bir ömürden sonra, muradına ermeden dünyadan gitmezsin!
• Ölümün de seni acılarla, ıztıraplarla canından bıktıracak bir hastalıktan olmayacak; süt emen bir çocuğun sütü istediği gibi sen de ölümü zevkle, kendi isteğin ile karşılayacaksın!
• Ölümü ararsın, istersin ama, ağrılardan, sızılardan, hastalıktan bunalıp istemezsin de, beden evinin harabesinde bir define görürsün de o yüzden istersin!
• O defîneyi görünce, onu elde etmek için, eline kazmayı alırsın da hiç düşünmeden kendi beden evini yıkmaya koyulursun!
2535 • Çünkü, beden evini defineye perde olmuş görürsün de, şu bir tek buğday gibi olan bedeninin yüzlerce mânâ harmanına engel olduğunu açıkça anlarsın!
• O yüzlerce harmanı elde etmek, yâni ebedî nimete ulaşmak için o beden tanesini yakarsın. Böylece Allâh adamlarının yaptıkları işe uyarsın; bedenden kurtulursun!
2568 • Firavun; "Yeter, ey Mûsâ!" dedi. "Üçüncü vaadi de söyle! Heyecanla gönlüm eridi gitti!"

• Hz. Mûsâ buyurdu ki: “O üçüncüsü şu: Dünyada ve âhirette düşmandan arınmış devlet ve saltanata erişirsin; her türlü korkudan kurtulur, emniyet içinde yaşarsın!

556

2570 • Öyle bir devlet ve hükümet ki, bugünki mülkünden daha geniş, daha büyüktür! Şimdiki devletin savaşla ayakta duruyor, o devlet ise ebedî barış içindedir!

• Kendisi ile savaş halinde bulunduğun Allâh, sana bunca mülk ve devlet verirse; barış halinde sana neler vereceğini, nasıl bir nimet sofrası kuracağını düşün!

• O kerem sâhibi Allâh, senin cefâna karşı, bunları ihsân etti; vefâlı olunca, seni nasıl görüp gözeteceğini artık sen hesab et!”

• Firavun; “Ey Mûsâ!” dedi. “Dördüncüsü nedir? Çabuk söyle; çünkü sabrım kalmadı, hırsım arttı!”

• Mûsâ; “Dördüncüsü” dedi, “Genç kalırsın; saçların katran gibi simsiyah durur, yüzün ise erguvan gibi pespembe kalır!”

2581 • “Ne yüzüne ihtiyarlık buruşukluğu gelecek, ne de selvi gibi olan boyun iki kat olacak!

• Ne senden gençlik kuvveti eksilecek, ne de dişlerin ağrıyıp çürüyüp dökülecek!

• Ne kadınların erkeklerden nefretlerine sebep olan gevşekliği, ne de kadına yaklaşamamak derdini görürsün!”

2595 • Mûsâ (a.s.) böylece Firavun’un imânâ gelmesi halinde elde edeceği ilâhî keremleri saydı döktü ve; “Allâh’ın birliğine, benim de peygamberliğime inan da devletin, saadetin bulanmasın!” dedi.

• Firavun dedi ki: “Yâ Mûsâ; iyi vaadlerde bulundun ve güzel sözler söyledin ama, müsaade et, ben bunları iyi bir dosta danışayım!”

Mûsâ(a.s.)’ın söylediklerini Firavun’un karısı Asiye’ye danışması ve fikrini öğrenmesi.

• Firavun, Hz. Mûsâ’nın sözlerini karısı Asiye’ye açtı. Asiye de; “Ey gönlü kararmış kişi; bu vaadleri canla başla kabul et!” dedi.

• “Bu sözlerde pek büyük lutuflar var, yardımlar var! Ey iyi huylu pâdişah; çabuk, vakit geçirmeden bunlara evet de!

• Ekim zamanı geldi; hem de ne faydalı ekim!” Asiye bu sözleri söyledi de ağlamaya başladı; coştukça coştu.

2600• Sıçrayıp yerinden kalktı: “Ne mutlu sana; güneş, senin başına taç oluyor!” dedi.

557

• “Bu sözleri duyduğun yerde nasıl oldu da; ‘Evet; yüzlerce aferin!’ demedin?

• Bu sözler güneşin kulağına değseydi güneş; bu sözlerin kokusu ile mest olurdu, kendinden geçerdi de, baş aşağı yere inerdi.

• Hiç bilmiyor musun ki bu sözler ne vaaddir, ne lutufdur; Allâh’ın şeytanı affetmesi, onu gözetmesi, yoklaması gibi bir şeydir!

2605• O kerem sâhibi Allâh seni öyle bir lutfa çağırdı ki, şaşılacak şey; nasıl oldu da neşenden yüreğin erimedi!

• Evet, yüreğin nasıl oldu da erimedi? Eriseydi, her iki dünyadan da bir nasip, bir tat alırdın!

• İnsanın yüreği Allâh için erirse, o insan, şehitler gibi iki dünyanın lutfunu elde eder!
• Gaflet sebebi ile bu kör oluşunda da bir hikmet var! Bu körlük gerek; gerek ama, bu körlük ne vakte kadar sürecek?
• Hayat sermayesinin birdenbire uçup gitmesi ve dünyaya bağlanarak maddî geçimimizi sağlamamız için gaflet, hem hikmet hem nimettir![741]
[741] Halil Edip Bey'in şu kıt'ası fânî dünyaya bağlılık gafletimizi ne güzel ifade ediyor:
"Bir misafirhanedir dünyayı dûn,
Anda bir kaşane de, vîrane de, ,
Bir onulmaz, çâresiz sevdâdayım,
Hane yaptırdım misafirhanede"
Eğer Cenâb-ı Hakk bizi gaflete düşürmeseydi, dünya bu hale gelmezdi, medeniyet olmazdı. Hiç ölmeyecek gibi dünyaya bağlanmamız, yarın ölecekmişiz gibi dine kendimizi vermemiz gerekiyor.
2610• Fakat, onulmaz bir illet haline gelecek kadar aşırı bir gaflet, rûha, akla zehir olacak kadar da olmamalı!
• Zaten böyle bir alış verişte kim bulunabilir? Bir gül veriyorsun da, karşılığında bir gül bahçesi alıyorsun!
• Bir taneye karşılık yüzlerce bahçe ve habbe kadar bir altına karşılık sana yüzlerce altın madeni veriliyor!
• 'Kim Allâh'ın olursa, Allâh da onun olur!' hadîsindeki 'kim Allâh'ın olursa' o habbeyi vermek, 'Allâh da onun olur' ise karşılığını almaktır![742]
[742] Hadîsin meâli şöyledir: "Her kim herhangi bir şeyi Allâh rızâsı için yaparsa, karşılığında Allâh da ona mânevî zevkler verir!"
• Çünkü bu zayıf ve fânî olan varlık, ezelî ve ebedî olan Allâh'ın varlığından meydana gelmiştir!

558

2615• Fânî bir varlık kendisini bakî bir varlığa teslim edince, o da bakî ve ölümsüz olur![743]
[743] Fânî olan beşerî varlığın Allâh'a teslim olması, ölümsüzlüğü bulması kulun haşa Allâh olması değildir. Çünkü sonradan yaratılmış olan bir varlık, ezelî ve ebedî olan bir varlığa (Hakk'a) kavuştuğu zaman kendi varlığını kaybeder. Maksadı tamamıyla ifade edemeyen bir benzetme ile denilmiştir ki: "Denize düşen bir damlanın varlığı kalmaz, denizde mahvolur gider." Elmalılı merhum tefsirinin Mirâç bahsinde (s. 3151) bu konuya temas etmiştir:
"Renk âleminden mücerred olan Mirâç kıssasını vecde müstağrak olan bana sorma! Katre, ben bir katre iken derya oldum. Bilmem ki Peygamber ne oldu?" Ancak bu makam düşünülürken "hulul ve ittihad" lekesinden sakınmak, "Sübhane'llezî" tenbihinden gaflet edilmemek gerekir!"
• Rüzgâr ve topraktan korkan ve bu ikisi yüzünden helak olan katre gibi; çünkü rüzgâr onu kurutur, toprak da emer!
• Fakat o katre, aslı olan denize sıçrayabilse, güneşin hararetinden de kurtulur, rüzgârdan ve topraktan da...
• O katrenin görünen varlığı denizde mahvolur ama, zâtı ve hakîkati daimî olarak kalır![744]
[744] İşte "Kim Allâh'ın olursa, Allâh da onun olur!" bu demektir ve bu sıfatlarını Hakk'ın sıfatlarında, zâtını Hakk'ın zâtında fânî kılmak ve mahvetmektir. Bundan "hulul" mânâsı çıkmaz! Çünkü hulul için bir hâl, bir mahal, yâni bir girecek ve girilecek yer olması lazım. Hakk'ta fânî oluşta, fânî varlık kalmayacağı için ikilik yok demektir.

• Ey katre; kendine gel de, pişman olmaksızın varlığını Hakk'a ver! Ver de; bir katreye karşılık denize kavuş, o uçsuz bucaksız deniz ol!
2620• Kendine gel; varlığını bu yüceliğe fedâ et, denizin avucuna gir de telef olmaktan kurtul!
• Denizin katreyi arzu etmesi, onu istemesi gibi bir devlet, bir saadet kimin eline geçmiştir?
• Allâh için olsun, Allâh için çabuk bu alış verişi yap; bir damla ver, karşılığında incilerle dolu denizi al!
• Allâh için olsun, Allâh için hiç oyalanma; çünkü bu söz lutuf denizinden geldi.
• Bu alış veriş; aşağılık, süflî bir mahlûkun yedinci kat göğe çıkması gibidir; bu lutuf içinde lutuftur! Hattâ bu lutuf ile, lutuf bile kaybolur gider!

2625• Kendine gel, aklını başına al; nasılsa şaşılacak, acaip bir teklif olmuş; hiç bir istekli, bunu aramakla bulamaz!”
• Asiye’nin bu teşvikleri üzerine Firavun dedi ki: “Bunu Haman ile de konuşayım, ondan da bir akıl alayım. Çünkü pâdişahın vezirlerin reyini de alması gerek!
2653• Bir de Haman ile danışayım, onun görüşünü öğreneyim. Çünkü mülkün dayanağı odur, her şeyi bilen odur!
2705• Haman, Firavun’un cinsinden idi; Firavun onu seçmiş ve vezirliğe getirmişti.
2723• Firavun Haman’ı yalnız görünce, Hz. Mûsâ’nın kendisine söylediklerini bir bir açıkladı.
• Rahmetten uzaklaştırılmış Haman, Firavun’un anlattıklarını duyunca feryat etti, ağladı; külahını, sarığını yerlere vurdu.
2725• “Olmayacak şeyleri pâdişahın yüzüne karşı böyle küstahça nasıl söyledi?” diyordu.
• “Sen, bütün dünyayı emrinin altına almışsın; bahtının yardımı ile de, işini altın gibi geçer bir hale getirmiş, kudretli bir pâdişahsın!
• Doğuda, batıda bulunan bir çok pâdişahlar, zor görmeden sana haraç veriyorlar.
• Ey pek büyük pâdişah; dünya pâdişahları, senin kapının eşiğini sevinerek öpüyorlar!
• Düşmanın atı, bizim atımızı görünce sopa, kamçı olmaksızın döner kaçar!
2730• Şimdiye kadar herkesin mabudu idin, herkes sana secde ediyordu. Bundan sonra kulların en değersizi, en hakîri mi olacaksın?
• Bir hükümdar, tutsun da bir kulunun kölesi olsun; binlerce defa ateşte yanmak daha hoştur!
• Bu söylenenlerin hiç birisi olamaz! Ey Çin pâdişahı; önce benim boynumu vur da, gözüm bu alçalmayı, bu perişanlığı görmesin!
• Yeryüzü gökyüzü olacak, gökyüzü de yerlere döşenecek; şimdiye kadar böyle bir şey olmamıştır, görülmemiştir; şimdiden sonra da olmasın ve görülmesin!
2735• Kölelerimiz, kapı yoldaşlarımız olacaklar; bize tabi olanlar, bize gönül verenler de gönüllerimizi yaralayacak!

560

• Düşmanların gözleri aydın olacak da, dostlar kör olacaklar; sonra da mezarın dibi bize gül bahçesi kesilecek!”
2771• Haman bu kötü ve sapık sözleri ile Firavun’un yolunu kesti; devlet ve mutluluk lokması Firavun’un ağzına kadar gelmiş iken, Haman âdetâ onun boğazını keserek yutmasına engel oldu.
• Haman, Firavun’un harmanını yele verdi, yâni imânâ gelmekten onu mahrum bıraktı. Hiç bir pâdişahın böyle bir veziri olmasın.

Mûsâ(a.s.)’ın, Haman’ın sözlerinin tesiri ile Firavun’un imânâ gelmesinden ümidini kesmesi.

• Hz. Mûsâ; “Ben, lutuflar ettim, cömertlikte bulundum, fakat Allâh sana bunları nasib etmemiş!” dedi.
2773 • Gerçek olmayan pâdişahlığın ne eli vardır ne deyneği, yâni ne aslı vardır ne de fürû’u!
• Hırsızlama olan bir pâdişahlıkta ne gönül vardır, ne rûh, ne de göz!
• Halkın verdiği pâdişahlığı halk, borç para gibi yine senden geri alır!

• İğreti pâdişahlığı mülkün sâhibine, Allâh'a ver ki, O sana gerçek pâdişahlık ihsân etsin!

Yapılmak yıkılmaktır; topluluk dağınıklıktır! Düzgünlük, sağlamlık kırılmaktadır! Murad muradsızlıkta, varlık yokluktadır! Her şey bunlara benzer; öbür zıtlar ve eşler de bunlar gibidir!

2341 • Birisi geldi, bir yeri bellemeye koyuldu. Ahmağın biri de dayanamadı, bağırmaya başladı.
• "Bu yeri ne diye belliyorsun; toprağı ne diye yarıp darmadağın, perişan ediyorsun?"
• Adam; "Ahmak!" dedi, "Yürü, işine git! Benimle uğraşma, sen yapılmayı yıkılmada bil!
• Yeryüzü kazılarak, alt üst edilerek çirkinleştirilmeseydi, yıkılmasaydı, nasıl gül bahçesi ve buğday tarlası haline gelirdi?

561

2345 • Düzeni alt üst olmasaydı, nasıl olurdu da gül bahçesi tarla, bostan haline gelirdi?
• İçi iltihaplı yara, neşterle deşilmedikçe nasıl iyileşir ve nasıl kapanır?
• İlaçla kanın, balgamın, safranın, iliğin temizlenmezse, hastalık nasıl geçer, nasıl şifâ bulur?
• Terzi elbise yapacağı kumaşı parça parça keser. 'Neden kesiyorsun?' diye bir kimse terziye çıkışabilir mi?
• 'Bu kıymetli atlası neden parçaladın? Ben parçalanmış kumaşı ne yapayım?' der mi?
2350• Her eski binayı yeniden yapabilmek için önce onu yıkarlar!
• Böylece dülgerin de, demircinin de, kasabın da işi yapmaktan evvel yıkmaktır!
• Helile ve Belile'yi de havanda döğerler, un ufak ederler. Eski hali yok olur ama, bedenin yapımını sağlar, kabız illetini defeder!
• Buğday değirmende öğütülüp ezilmeseydi, nasıl ekmek olurdu da sofralarımızı süslerdi?"

Öküz Bağdat şehrinden ne anlar?

2373• Nice kişiler bulundukları memleketten uzaklara, ta Şam'a, Irak'a kadar gitmişlerdir. Fakat, kendi gönüllerindeki küfür ve nifakı da oraya taşıdıkları için, gittikleri yerlerde küfür ve nifaktan başka bir şey görmemişlerdir!
• Çok kimse vardır ki, ticaret maksadı ile Hindistan'a, Herat'a kadar gitmiş, oralarda alış verişten başka bir şey görmemişlerdir!
2375• Niceleri vardır ki, Çin'e ve Türkistan'a gitmiş, oralarda hile ve tuzaktan başka bir şeyle karşılaşmamıştır!
• Gezip dolaşan kişi renkten, kokudan başka bir şey görmezse, yâni gördüklerinin dış yüzünde kalırsa, isterse bütün dünyayı dolaşsın, hep bunu görür: Kendi nasılsa, her tarafı öyle görür!
• Mesela öküzün biri, ansızın Bağdad'a gelir ve şehri bir baştan öbür başına kadar dolaşır.
• Bağdat şehrindeki hoşlandığı nimetlerden yalnız kavun, karpuz kabuklarını görür!
• Öküzle eşeğin seyrine layık olan şey, ya yola dökülen saçılan samandır, Yâhut yolların kenarında biten çayır çimendir!

2380• Kurumuş, kadid olmuş et parçası gibi tabiat mıhına asılıp kalmış kişinin canı, sebeplere bağlanmıştır; bundan ötesini göremez!
• Ey baş köşede oturan ulu kişi; sebeplerin kalktığı ova, Allâh'ın geniş yeryüzüdür!
• Allâh'ın geniş yeryüzü de her an sûret değiştirir, mevsimler oluşturur!
• Şekilden şekile girer de rûh, yaşadığı o geniş yeryüzünde yeniden yeniye, apaçık başka bir âlem görür!

• Fakat sen, bir sıfata bürünür de donar kalırsan, bulunduğun yer cennet olsa, orada cennet ırmakları aksa, orası sana kupkuru, çirkin bir ova gibi görünür! Onun için bir yere yapışıp kalmamak, daima ileri doğru gitmek ve yaşadığı günü bir gün evvelinden daha iyi yaşamak, kemâle ulaşmanın gereğidir!

İnsanın her duygusu, ayrı şeyler duyar; başka duyguların duyduklarından da haberi yoktur! Her usta san'atkarın başka sanatkarların san'atlarında acemi olmaları ve o san'attan haberleri olmamaları gibi... Bir duygunun öbür duyguların gördükleri işten haberi olmaması, öbür duyguların olmadığına delil olamaz! Her duygu, öbür duyguları inkar eder görünür ama, buradaki sözü ile; "O duygunun, öbür duygulardan haberi yoktur!" demek isteniyor!

2384• Senin dünyayı görüşün, anlayışın kişiliğine göredir; pak ve tertemiz olan velîleri görüp tanımana, senin kirli duyguların engel olmaktadır!

• Bir zaman duygunu apaçık görüş suyuyla yıka, arıt; şunu bil ki, sûfilerin çamaşır yıkamaları da böyledir![745]

[745] Göz bir namahreme kötü niyetle bakınca, kulak bir dedikodu duyunca, dil kırıcı, acı söz, küfür söyleyince kirlenir. Molla Cami hazretleri şöyle buyurur: "Gözün bir namahreme bakmak sûretiyle cünüb olunca o gözü, nedamet, pişmanlık ağlaması ile guslettir de, temizlensin!"

• Sen kirli duygulardan temizlenirsen, gözündeki gaflet perdesini kaldırırlar, pak ve saf olan velîlerin rûhları, sana kendilerim duyururlar, hissettirirler!

563

• Bütün âlem nûr olsa, güzellik olsa, o güzellikten ancak gözün haberi olur. Diğer uzuvlar ve hisler onu müşahede edemez![746]

[746] Göz, görmek için yaratılmıştır; kulak da işitmek için. Fizikî bir güç, bir müdahale bile onu vazifesinden alıkoyamaz. Birisi gözümüze yumruk atsa, göz sipere girer, yara almaz ama, yumruk gözümüzden kıvılcım çıkartır, ışıklar saçar. Aynı yumruğu kulağımıza vursalar, kulaktan sesler gelir.

• Mesela gözünü kapatarak bir güzelin; "Saçını, yanağını iyice gör; yakından müşahede et, anla!" diye kulağı ona yaklaştırsan...

• Kulak sana der ki: "Ben güzeli göremem ama, güzel seslenirse o sesi duyarım!

2390 • Ben bilginim ama, kendi bilgimde bilginim. Benim hünerim, ancak sözü ve sesi duymaktır!"

• "Ey burun; aklını başına al da, gel şu güzeli bir gör!" desen; "Bu istediğin şeyi burun yapamaz; onun harcı değildir!

• Burun; "Misk olursa, gülsuyu olursa kokusunu alırım!" der. "Benim hünerim budur, bilgim budur; ben bunu haber veririm!

• Ben, o baldırı gümüş renkli olan güzelin yanağını nasıl görebilirim? Sen bana gücümün yetmediği bir şeyi buyurma!"

• Doğru olmayan his ise, eğriden başka bir şey göremez; önüne ister eğriyi getir, ister doğruyu, o hep eğri görür!

2395 • Hocam; şaşı bir göz biri iki gördüğü için hakîkati görmekten alıkonmuştur!

• Ey eğri görüşlü kişi; bana kendi gözünle bakma da, biri iki görme!

• Bir an kendini terket ve bana benim gözümle bak da, varlık âleminin ötesinde, geniş bir âlem gör!
• Varlıktan da kurtul, addan da, sandan da... Aşk içinde aşkı seyret vesselâm.
2400 • Bil ki, beden hapsinden kurtulunca kulağın da göz olabilir, burnun da...
• "Âriflerin her kılı bir göz olur." diyen tatlı dilli pâdişah doğru söylemiştir.[747]

[747] Beyitte geçen tatlı dilli pâdişahtan muradın, ya Hakîm Senâyî Yâhut Attar hazretleri olduğunu şârih Ankaravî hazretleri yazmaktadır.

2641 • Peygamberlerin ve velîlerin gözleri, deniz kadar geniştir; o genişlik dolayısıyle dünya ve âhiret onlara bir kıl gibi görünür!

564

• Binlerce gökyüzü o gözlere girecek olsa, uçsuz bucaksız denizin karşısındaki kaynağa döner!
• Velînin gözü, bu fânî âlemden ve bu âleme ait şeylerden vazgeçtiği için gayb âlemini görür de, o yüzden herkes tarafından öpülür durur!
• Hakîkati duyacak, anlayacak bir tek kulak bile bulamıyorum ki, o güzel gözlerden bahsedeyim, onlara ait gizli sırlar söyleyeyim!
2645 • O büyük velînin, o övülmüş erin yüzünden, gözlerinden süzülüp gelerek damlayan gözyaşını Cebrail (a.s.) bile kapardı!
• O hoş huylu, o faziletli velî, izin verirse, Cebrail o katreyi kanadına, ağzına sürerdi![748]

[748] Şeyh Attar hazretleri *Makalat-ı Ervah* adlı eserinde buyurur ki: "Cüneyd-i Bağdadî hazretleri bir gün yolda giderken gökten meleklerin indiğini ve yerden bir şeyler kaptıklarını gördü. Onlardan birine; 'Kaptığınız şey nedir?' diye sordu. Melek şöyle cevap verdi: 'Allâh'ın makbûl bir kulu buradan geçerken ilâhî bir iştiyak ile ah etti ve gözlerinden yaşlar damladı. O sebeple Hakk'ın mağfiret ve rahmetine nâil oldu. Biz, o yaşları kapışıyoruz!'"

Dağların, taşların bile görür gözleri, işitir kulakları vardır!

2402 • Göz, gerçekten de önce göz değildi; onun görme gücü yoktu! Çünkü bütün beden, ana rahminde bir et parçasından ibâretti!
• Oğul; sen bir yağ parçasını görme sebebi sanma! Görme hassası, Allâh'ın o ufacık yağ parçasına bir ihsânıdır! Öyle olmasaydı insan, rüyada bir şey göremezdi! Çünkü insan gözü kapalı uyurken gözsüz olarak rüya görür.
• Peri de, şeytan da görür ama, ikisinde de ne göz vardır, ne de gözdeki yağ parçası!

2405 • Zaten nûrun yağ parçası ile bir ilgisi yoktur, fakat merhamet sâhibi, sevgi ihsân eden Allâh, ona bu ilgiyi sağlamıştır!
• Âdem topraktan yaratılmışken, hiç toprağa benzer mi? Cinler ateşten yaratıldılar ama, onların da ateşle bir ortaklığı yok!
• Perinin aslı ateştir, fakat dikkat edersen ateşe hiç benzemez!
• Kuş da havadan yaratılmış olmakla beraber havaya benzer mi? Cenâb-ı Hakk, aralarında bir uygunluk olmayan şeylere bir uygunluk vermiştir!

565

• Bu fer'lerin asılları ile münasebeti var, bu uygunluğu vermişlerdir ama, bu nisbet niteliğe sığmaz!
2410 • Âdemoğlu, ayak altında çiğnenen değersiz topraktan yaratılmıştır! O, toprağın oğludur, fakat bu oğulun, babası olan toprakla nasıl ilgisi olur?
• Bir ilgi varsa bile akıldan gizlidir; nasıl olduğuna akıl ermez! Akıl, bu münasebetin izini nereden bulacak?
• Eğer Allâh rüzgâra gözsüz bir görüş vermeseydi. Ad Kavmi'nin inananları ile inanmayanlarını nasıl ayırdedebilirdi?
• İnananı inanmayandan, düşmandan nasıl ayırdedebilirdi; şarabı kabından nasıl farkederdi?
• Nemrud'un yaktığı ateşin kendisine göre gözü olmasaydı, İbrahim (a.s.)'ı; "Hoş geldin!" diye ağırlar mıydı, onu yakmamak için teklifte bulunûr muydu?
2415 • Nil nehrinde o ilâhî nûr, o göz olmasaydı, o görüş bulunmasaydı, Kıbtî ile Sıptî'yi hiç seçebilir miydi?[749]

[749] Mısır halkından bir bölümü Kıptî diye adlandırılır. Bunlar, Hz. Mûsâ'ya, dolayısıyla Allâh'a inanmayanlardı. Sıptî ise, Hz. Mûsâ'yı ve getirdiği dini kabul edenler idi. Nil nehri, onlar, yâni Sıptîler için güzel, duru su nehri gibi görünürken Kıbtîlere kan gibi görünüyordu.

• Dağların taşların görür gözleri, işitir kulakları olmasaydı, Dâvud (a.s.) Zebur okurken onun sesine ses verirler miydi, onunla dost olurlar mıydı?
• Eğer şu yeryüzünün can gözü olmasaydı, Kârûn'u nasıl sömürüp yutardı?
• Eğer Hannane direğinin gönül gözü olmasaydı, o eşsiz peygamberin ayrılığını nasıl görür, inlerdi; nasıl ağlardı?
• Kırık taşların, çakılların gözleri olmasaydı, avuç içinde dile gelip Efendimiz'in peygamberliğine nasıl tanıklık ederlerdi?
2420 • Ey akıl; kanatlarını aç da, "Yeryüzü ağır bir depremle sarsılınca..." sûresini oku![750]

[750] Bu beyitlerde Zilzal Sûresi'nin 1-8. âyetlerine işaret var.

• Yeryüzü, kıyâmet gününde iyiliğe ve kötülüğe dair tanıklık edecektir! Görmeseydi, görmediği şeylere nasıl şahitlik edebilirdi?

• Yeryüzü, kıyâmet gününde halini, haberlerini ve sırlarını bize söyleyecek; onda kendine has bir görüş bulunmasaydı, bunları nasıl yapabilirdi?

566

İnsanın topraktan yaratılmış bedeni, iyi bir demire benzer! Bu demirden ayna yapılabilir; bu aynada, dünyada da, cennet, cehennem, kıyâmet ve bunlardan başka şeylerin hayalen değil, gerçekten görülmesi mümkündür!

• Ey insan; topraktan yaratılmış olduğun için, senin varlığın da demir gibi kapkara, paslı bir bedenden ibâret! Onun için, kendini Allâh'ın zikrinin nûru ile cilalandır, cilalandır, cilalandır!..

2470 • Gönlün güzel şekillerle, sûretlerle dolu bir ayna olsun; orada, her yanda gümüş bedenli bir güzel görünsün!

• Demir; kapkara, nûrsuz olmakla beraber, silinince, cilalanınca ondaki pas gider!

• Bir ayna, demirden de olsa, cilalanınca, yüzü parlar, güzelleşir; orada şekiller, sûretler görülür.

• Topraktan yaratılmış olan beden de, etten ve kemikten ibârettir; kabadır, kesiftir! Ama sen, onu da, Allâh'ı zikrederek cilala, o da demir gibi cila kabul eder![751]

[751] Zikir, Cenâb-ı Hakk'ı anmak demektir. Ârifler bunu üçe ayırmışlardır: l- Dil ile zikir 2- Kalb ile zikir 3- Hakikî zikir, l- Dil ile zikir, Allâh'ın isimlerinden birini zikretmektir. 2- Kalb ile zikir, zikrin yalnız dilde kalmaması, zikredilen isim sâhibinin kalbde hazır olduğunun zevken bilinmesidir. Kalbî zikirde dudaklar kapalıdır, kalpte isim zevken tekrarlanır. 3- Zikr-i hakîkî de; zikredenin, zikredilenin ve zikrin birleşmesidir ki, bu hâl târif ile değil, ancak zevk ile ve mertebeye ulaşmakla bilinir. Azîz Peygamber Efendimiz bir hadislerinde; "Her şeyin cilası vardır; kalbin cilası da Allâh'ı zikretmektir!" diye buyurmuşlardır. Bu sebeple kalbin pasının giderilmesi ve orada Hakk'ın tecellîsini görmek isteyenler Allâh'ı zikir ile meşgul olmalıdırlar. Mevlânâ Cami hazretleri buyurur ki: "Vakitli vakitsiz, yâni her vakit "Lailahe illallâh" demeyi kendine vird edinirsen, buna kendini alıştırırsan, Hakk'ın nûru zuhur ederek senden benlik ve varlık karanlığını uzaklaştırır! Yerde ve gökte Allâh'ın varlığına kimseyi ortak bulamaz olursun, senin müşahede gözüne Allâh'ın mânevî varlığından başka hiç bir şey görünmez! Rûhunun kulağı; "Allâh'tan başka bir varlık yoktur!" sesini her taraftan duyar! Fakat hevâ ve hevesle bu makama gelinmez! "La"dan geçmeyince "Hû"ya erişilemez! Büyüklerden bazıları da "İsm-i Celâl"i; yâni Allâh mukaddes kelimesin; vird edinmişlerdir. Yâni tekrar etmeyi tavsiye etmişlerdir. Cüneyd-i Bağdadî, Seriyyi Sakatî, Şeyh-i Ekber Muhiddîn-i Arabî ve Mevlânâ... Bu büyükler "Allâh" kelimesini zikirle yetişmişlerdir. Nitekim mevlevîler de hep ism-i celâli vird edinmişlerdir. Bu zevke varış, kemiyetten ziyâde, keyfiyyettedir. Yâni, çok çok zikirden ziyâde, duyarak, Hakk'ı zikrederken O'ndan başka hiç bir şey düşünmemek "La mevcude illallâh" (=Allâh'tan başka bir varlık yoktur!) sırrına ermekle olur, Hakk'ı mânen gönülde hissetmekle olur.

• Onu cilala da, orada gizlilik âleminin (gayb âleminin) şekilleri yüz göstersin; oraya hurilerin, meleklerin akisleri vursun!

567

2475 • Allâh, onunla gönül aynasını parlatsın diye sana "akıl cilası" vermiştir!

• Ey namaz kılmayan kişi! Sen; gönül cilacısı olan aklı bağlamışsın, kendi nefsanî duygularına uymuş, hevâ ve hevesin (şehvetin) iki elini de açmış, onu serbest bırakmışsın!

• Eğer şehvetin elleri bağlanmış olsaydı da cilacı olan aklın ellerini açsaydın, onu bağlardan kurtarsaydın,

• Cilalanmış demir gibi pastan, kirden arınmış olan gönül, gayb âleminin aynası olurdu da, bütün sûretler orada görünürdü!

• Zavallı sen ise; gönlünü kararttın, paslandırdın! işte; "Yeryüzünde bozgunculuğa çalıştılar!" âyetinin gerçek mânâsı budur![752]

[752] Mâide Sûresi'nin 33. âyetine işaret var.

2480 • Şimdiye kadar böyle yaptın, bari bundan sonra yapma; suyu bulandırdın, daha fazla bulandırma!

• Gönül şehrinin suyunu bulandırma ki, durulsun da, orada ay'ı, yıldızları dolaşır halde göresin!

• Çünkü insanlar, ırmağın suyuna benzerler; su bulanınca, dibini göremezsin!

• Irmağın dibini ara; dibi mücevherlerle, incilerle dolu! Su ise, berrak ve durudur; kirlilikten uzaktır; sakın o ırmağı bulandırma!

• İnsanların rûhları havaya benzer; tozlarla karışırsa, o hava gökyüzüne perde olur, gökyüzünü göstermez!

2485 • Tozlu, kirli hava güneşin görünmesine perde olur ama, toz yatışınca, saf, temiz bir hale gelir![753]

[753] İnsanın rûhu, esasen berrak bir su, tertemiz, saf hava gibidir. Fakat işlediğimiz kötü işlerle, günahlarla bulanınca, suçlarla tozlanınca, kirlenince hiç bir şey görünmez olur. Maneviyat incilerini ve hakîkat nûrlarını görebilmek için o suyu durultmak ve suyu tasfiye etmek lazımdır. Tövbe ve gözyaşları ile kirlilikler giderilebilir. Allâh, merhametlilerin en merhametlisidir.

"Ger günahım Kûh-ı Kaf olsa ne gamdır ey Halîl,
Rahmetin bahrine nisbet innehû şey'ün kalîl."

(Günahım Kaf dağı gibi olsa da yine üzülmem. Çünkü günahım Allâh'ın rahmet denizine nisbetle çok az bir şeydir.)

Cenab Şahabeddin merhum da bir münâcâtında Cenâb-ı Hakk'a niyâzda bulunûr da der ki:

"Doludur af ile sebûyı sema,
Cürm ile pür lekeyse rûy-i zemîn,
Aç sebû-yı semaya bir mecra,

Beşeriyyet bütün temizlensin."
(Gökyüzünün testisi af ile doludur; yeryüzü ise günahlarla, suçlarla lekelenmiş, kirlenmiştir! Allâh'ım; gökyüzü testisini aç, yeryüzüne dök de bütün insanlar kirlerden arınsınlar, kurtulsunlar, temizlensinler!)

568

"Ben bir gizli hazîne idim, bilinmeyi arzu ettim!" kudsî hadisinin tefsiri

2540• Evin, yâni varlığın temelini yık da, bulacağın "Yemen'in akîki" ile yüzbinlerce ev yapmak kabildir!

• Define, evin altındadır; onu bulmak için, evi yıkmaktan başka çâre yoktur! Bu yüzden evin yıkılacağını göze al; zararlı çıkacağını düşünme ve durma!

• O defineden elde edilecek para ile güçsüz, zahmetsiz binlerce ev yapılabilir.

• Zaten, zamanı gelince bu beden evi, nasıl olsa yıkılacaktır; o zaman, altındaki define de apaçık meydana çıkacaktır!

• Yalnız, o vakit o ecel ile yıkılacağı için defîne senin olmaz! Çünkü rûh için olacak o gayretler, o uğraşmalar, evin senin didinmen ile yıkılmasına karşılık verilen bir ücrettir!

2545 • Bir kimse çalışmazsa, onun ücreti yoktur! Çünkü insan için ancak işlediği hayırlı işin ücreti, yâni sevâbı vardır!754

[754] Bu beyitler şunu anlatmak istiyor: insanın bedeninin altında mânevî bir defîne gizlidir. O defineyi elde etmek için bedenin yıkılması, yâni riyâzatlarla ve nefisle savaşla zayıflayıp harap olması gerekmektedir. Bu sûretle insan, fânî bir varlığa bağlanmaktan kurtulur; yâni "Ölmeden önce ölünüz!" hadîsinin sırrına erer. İhtiraslarını, nefsanî duygularını öldürerek tabiî ölümü beklemeden Hakk'ta fânî olur. Rabbânî bir define olan bakî hayata kavuşur. Zaten bu fânî vücudumuz ecel gelince yıkılacaktır, fakat bu yıkılış, sâhibine bir şey kazandırmaz.

• Ondan sonra elini ısırır da; "Yazıklar olsun!" dersin. "Böyle bir ay, bulut altında gizli imiş!

• Ben iyiliğim için söylenen sözleri tutmamışım, beden evini kendim yıkmamışım! Ecel geldi, bu binayı yıktı! Böylece defîne de gitti, ev de gitti; elim de boş kaldı!

• Aslında, sen beden evinde kiracı idin; satın almadın ki; o ev senin mülkün değildir!

• Bu beden evinin kira müddeti de ecel gelinceye kadardır. Bu müddet içinde o evde bir şeyler yapasın, faydalı işler ortaya koyasın diye sana kiralanmıştır!

2550• Sen bu beden dükkanında eskicilik yapıyorsun; halbuki senin dükkanının altında iki maden gömülüdür![755]

[755] Dükkandan maksat da insan bedenidir. Eskicilik yapmak, basit dünya işleri ile uğraşmak, rızk temin etmektir. O iki madenden diğeri ise bir takım ilaçlarla hastalıklardan kurtulmaya çalışmaktır. Hakk'ın zat ve sıfatlarının tecellîsine mazhar olmaktır!

569

• Bu dükkan da, kiralık bir yer gibi iğretidir. Acele et; kazmayı eline al, onun dibini, temelini kaz!

• Kaz da; kazarken kazmayı ansızın madene vurasın! Böylece, gizli hazîneyi elde ederek hem dükkandan, hem eskicilikten, pabuç yamamaktan kurtulasın!

• Yamacılık nedir? Ekmek yemek, su içmektir! Bu mayalarla eski hırkanı yamar durursun!

• Çünkü bu beden hırkası her an eskimekte, yırtılmaktadır! Sen yiyip içmekle onu tamir ediyorsun, yamıyorsun!

2555• Ey muradına ermiş pâdişah oğlu; kendine gel de şu yamacılıktan utan!

• Bu dükkanın dibini, temelini biraz kaz da, o iki madenin yüzünden başın yücelsin!

• Bu kazma işini, ev kirasının müddeti bitmeden yap; yoksa kira müddeti sona erer, sen de ondan bir fayda elde edemezsin!

• Derken, dükkan sâhibi seni dükkandan çıkarır; bu dükkanı da, o defîne yüzünden, maden yüzünden yıkar gider!

• Sen de, hasretle bazen başına vurursun; bazan da sakalını yolarsın!
2560 • "Yazıklar olsun!" dersin. "Bu dükkan benim elimde idi, fakat ben kördüm ve bu yerden faydalanamadım!"
• Yazıklar olsun; varımızı yoğumuzu rüzgâr götürdü! Kullara da, kıyamete kadar hasretlere düşüp eyvahlar demek kaldı!"

İnsanın kendi anlayışına, düşüncesine aldanarak, gurura kapılarak peygamberlerin bilgisi olan gayb bilgisini istememesi.

• Ev yâhut dükkan sâhibinin çıkardığı kiracı der ki: "Ben evin içinde güzel nakışlar gördüm de, onun aşkı ile kararsız bir hale düştüm!
• Evdeki defineden haberim yoktu! Yoksa kazma elimden düşmezdi; uğraşır, muhakkak defineyi bulurdum!
• Ah, o zaman kazmanın hakkını verseydim de, evi kazsaydım; şimdi gamdan ve kederden kurtulmuş olurdum!
2565 • Gözümü evin dış yüzüne, süslerine, nakışlarına bağladım da, çocuklar gibi görünüşün, gösterişin esiri oldum; gönlümü de onlara verdim!

570

• Hakîm Senâî hazretleri ne güzel söylemiş: "Sen çocuksun; bulunduğun ev de nakış ve resimlerle dolu!"
• Hz. Senâî *İlâhîname* adlı eserinde çok tavsiyelerde bulunmuş; "Kendi varlığından geç; onu yık, harab et, tozu dumana kat!" demişti!

Hz. Peygamberin; "Safer ayının çıktığını kim müjdelerse, ona cennet müjdesi vereceğim!" diye buyurması.

2585 • Ahir zaman Peygamberi Hz. Ahmed(s.a.v.)'ın sonsuzluk âlemine göç edişi Rebîulevvel ayındadır. Bunda ihtilaf yoktur.
• Resûlullah Efendimiz'in gönlü bu göç zamanını haber alınca, can u gönülden o vakte âşık oldu.
• Safer ayı gelince; "Bu aydan sonra âhirete göç edeceğim!" diye sevindi.
• Her gece, bu kavuşmanın iştiyakı ile sabahlara kadar; "Ey Yüceler Yücesi yol arkadaşım!" der dururdu.
• Buyurdu ki: "Safer ayının çıkıp gittiğini bana kim müjdelerse;
2590 • 'Safer geçti, Rebîulevvel girdi!' derse, ben de ona cennet müjdesi veririm, şefaatçi olurum!"
• Derken, Ukâşe geldi; "Safer çıktı gitti!" dedi. Peygamber de; "Ey ulu arştan; cennet senindir!" diye buyurdu.
• Ashabdan başka biri geldi; "Yâ Resûlallâh; Safer çıktı!" deyince Hz. Peygamber; "O müjdeyi Ukâşe aldı!" diye buyurdu.
• Hakk erleri bu dünyadan göçmekten sevinirler; bu çocuklar, yâni çocuk gibi gâfil olanlar ise, burada kalmaktan memnun olurlar!
• O suyun tadını tatmayan kör kuşa, acı ve tuzlu su kevser gibi gelir; yâni bu dünyaya bağlı ve âhiret nimetlerinden gâfil bulunanlar da o kör kuş gibi, dünya ve içindekileri öyle lezzetli bulurlar!

Zenci ile ayna

2490 • Bir zenci, kendi yüzünü aynada çirkin görüp aynaya tükürmüştü!
• Tükürmüştü de demişti ki: "Sen ne kadar da çirkinmişsin; sana layık olan budur!" Ayna dile gelmiş de; "Ey kör, aşağılık kişi!" demişti. "Bende gördüğün çirkinlik, senin kendi çirkinliğindir!

• Şu yaptığın terbiyesizliği bana değil, kendi çirkin suratına yapmış oldun! Sen; kendi çirkin yüzünü kirlettin! Bu pislik bana bulaşmaz; çünkü ben, parlak, lekesiz bir aynayım!"

Pâdişahın doğanı ile kocakarının hikâyesi

2628 • Bir akdoğanı bir kocakarıya versen; kocakarı, iyilik olsun diye, doğanın tırnaklarını keser![756]

[756] *Mesnevî'nin* II. cildinde 1131 numaralı beyitle başlayan bölümde de buna benzer bir hikâye geçmişti. Hz. Mevlânâ burada doğan kuşunu velîlere, nebîlere benzetmektedir. Onların kadrini bilmeyenleri de kocakarı olarak göstermektedir.

• Halbuki doğan, asıl o tırnaklarla iş görür; onlarla avlanır! Kocakarı ise, körcesine onun tırnaklarını kesiverir!
2630• "Anan nerede imiş ki, bakmamış da tırnakların bu kadar uzamış?" der.
• O pis kocakarı, kuşun tırnağını, gagasını, kanadını keser; sevgi gösteriyorum diye ona bu kötülükleri yapar!
• Ona, hamurdan yapılmış tutmaç verir. Doğan hoşlanmayınca kadın kızar; sevgiyi, şefkati unutur da,
• Der ki: "Ben senin için tutmaç pişirdim; sen ise, büyüklük taslıyor, haddini bilmiyor, bu yemeği beğenmiyorsun!
• Sen, başına gelen belaya, zahmete layıkmışsın; nimet ve saadet sana nasıl yaraşır?
• Eğer hamurdan hoşlanmadınsa, bari bunu iç!" diye tutmacın suyunu verir.
• Aslında, tutmaç suyu, doğanın yaradılışına uymaz! Bunu da içmeyince, kocakarı büsbütün kızar.
• Öfke ile sıcak çorbayı onun başına döker. Haşlanan kuşun tüyleri dökülür, başı kel olur.
• Canı yandığı için gözyaşları döker; içinden de, gönüller aydınlatan pâdişahın lutfunu hatırlar.
• Pâdişahın yüzünden yüzlerce olgunluklar, şerefler elde etmiş, lutuflar görmüş o nazlı, cilveli gözlerinden yaşlar döker.

2640 • "Gözü ne kaydı, ne haddini aştı." Sırrına mazhar olan o doğanın, (yâni nebî ve velîlerin gözleri) o kargaların açtığı yaralarla dolar; güzel göz kem göz yüzünden dertlere uğrar![757]

[757] Bu beyitte, Necm Sûresi'nin 17'. âyetine işaret edilmiştir. "Güzel göz, kem göz yüzünden dertlere uğrar!" sözü ile Mevlânâ, nazar değmesine işaret etmektedir. Hasan Basrî hazretleri; Kalem Sûresi'nin 51-52. âyetlerinin nazar değmesi için bir devâ ol-duğundan bahsetmektedir. Gözlerin, bakışların iyi veya kötü tesirleri vardır. Bu sebeple göz değmesi, bir gerçek haldir.

Çocuğu tehlikeli bir durumda olan bir kadının Hz. Ali'den çâre araması

2657 • Bir kadın Murtaza'nın (Hz. Ali'nin) huzûruna geldi de dedi ki: "Küçük çocuğum dama çıktı ve su oluğunun üstüne kaydı.
• Çağırsam gelmez; oralara kadar elim de yetişmez! Bıraksam yere düşeceğinden korkuyorum!
• Aklı ermez ki 'Tehlikeden kaç, yanıma gel!' diyeyim de, dediğimi anlasın!
2660 • El ile işaret etsem, anlamaz; kötülük şurada ki, anlasa bile dinlemez!
• Ona süt vereceğimi hatırlattım, göğsümü gösterdim, fakat o benden gözünü, yüzünü çevirdi.
• Ey azîz varlıklar; Allâh rızâsı için bu dünyada da, öteki dünyada da elimizi tutan sizlersiniz!
• Çabucak derdime derman olun ki, gönül meyvemi kaybedeceğim diye kalbim tirtir titriyor!"
• Hz. Ali buyurdu ki: "Dama başka bir çocuk çıkar da, çocuk, kendi cinslerinden bir çocuğu orada görsün!
2665 • O vakit çocuğun, oluğun üstünden dam tarafına gelir; çünkü cins, daima kendi cinsine âşıktır!"
• Kadın, Hz. Ali'nin dediğini yaptı; çocuk, kendi gibi bir çocuğu görünce, koşa koşa ona doğru geldi.
• Oluğun üstünden dama geldi. Her cins, kendi cinsinden olanları çeker, bunu böyle bil!
• Çocuk, öbür çocuğun yanına geldi ve aşağı düşmekten kurtuldu.
• Peygamberler de, kendi cinslerinden olan insanları oluktan, yâni kötülüklerden, imansızlığa düşmekten kurtarmak için insan cinsinden olarak gönderilmişlerdir!

2670 • Bu yüzdendir ki Peygamberimiz; "Ben de sizin gibiyim; sizin eşitinizim!" diye buyurdu. Böylece, doğru yola çağırılan insanların kendi cinsinden olan insanların tarafına gelmelerini ve kurtulmalarını sağladı.[758]

[758] Kehf Sûresi'nin 110. âyetine işaret var.

• Aynı cinsten oluşun, şaşılacak bir çekiş gücü vardır; nerede bir şey arayan, dileyen varsa, onu çeken de aynı cinsinden biridir!
• Hz. Îsâ ile Îdris (a.s.) kendilerini çok riyâzata vermişler, melekler gibi yemez içmez bir hale geldiklerinden, sanki onlarla aynı cinsten olmuşlar gibi, göklere yükselmişlerdi!
• Ama Hârût ile Mârût beden cinsinden oldukları için, gökyüzünden yeryüzüne sürüldüler![759]

[759] İnsanlar, riyâzat ve mücahede ile letâfet peyda ettikçe melekleşirler! Hârût ile Mârût, melek oldukları halde kibirlendiler ve beşeriyet tabiatı kazandılar.

• Allâh'ı inkar edenlerin en kötü huylarından biri de hasettir!
2674 • Kâfirler, şeytanla aynı cinsten olduklarından rûhları, şeytanların çırağı kesildi; âdetâ onlara talebe oldu!
• Kâfirler, şeytanlardan yüz binlerce kötü şeyler öğrendiler, kötü huylar edindiler; hakîkati görmemek için akıl gözlerini, gönül gözlerini âdetâ dikmişler, onları körleştirmişlerdi!
• O kâfirlerin kötü huylarından en hafifi hasettir! O haset, İblis'in bile boynunu vurmuştur!

• O köpeklerden hasedi, çekememezliği öğrenmişlerdir, kin öğrenmişlerdir de; insanların ebedî devlete ve saadete ermesini istememişlerdir!
• Kimde sağdan soldan bir yücelik, üstünlük görürlerse, hasetlerinden âdetâ kulunç illetine tutulurlar ve hastalanırlar!
• Çünkü, harmanı yanan her bahtsız kişi, kimsenin mumunun yanmasını istemez!
2680 • Ey hasetçi! Aklını başına al da, sen de bir olgunluk, bir kemâl, bir yücelik elde et de başkalarının olgunluğunu kıskanma; o yüzden kendini gam ve kedere kaptırma![760]
[760] İmam Şafi'î hazretleri "Dünyada en huzûrsuz, en bahtsız kimse, haset eden ve kin tutan kişidir!" diye buyurmaktadır.
• Allâh'tan, bu hasetten kurtulmayı, bu hasedi gidermesini niyâz et de, Allâh; seni bu bedenden, yâni hasetçilik huyundan kurtarsın!
• Sana içten içe bir oyalanma, bir gönül meşguliyeti versin de, bundan sonra dışardaki insanlarla uğraşmaktan ve herkesin ayıbını görmekten seni çekip kurtarsın!

574
Öyle bir şarap bul ki, onun sarhoşluğunun sonu gelmesin!
2683 • Cenâb-ı Hakk bir yudumcuk şaraba öyle bir hassa vermiştir ki, onu içip sarhoş olan kişi, iki âlemin de derdinden, endişesinden kurtulur![761]
[761] Baudelaire'in Şarabın Rûhu adlı şiirinde denilmiştir ki: "Şişenin içinde mahpus duran şarap dile gelmiş de; 'Ey insanoğlu!' demiş. 'Beni meydana getirmek için çok uğraştın! Üzüm bağlarında beni yetiştirdin, kemâle gelince topladın; beni mahzenlerde beklettin, ezdin, suyumu çıkardın. Benim için çok ter döktün, yoruldun! Ben de senin bu emeklerine karşılık nankör olmayacağım: Beni dertli bir insan içince, derdinden kurtulacaktır; beni bir dilenci içerse, o kendisini kral sanacaktır!'"
• Allâh, bir avuç ota, yâni esrara öyle bir hassa vermiştir ki, onu yiyen, kendinden geçer gider!
2685 • Allâh, uykuya da öyle bir hâl vermiştir ki, uyuyan kimsenin aklından dünyayı da, âhireti de çeker alır!
• Allâh, Mecnûn'u bir deri yüzünden, yâni Leylâ yüzünden öyle bir hale soktu ki, düşmanını dostundan ayrıdedemez oldu.[762]
[762] Aşkın hakikîsi ve mecazîsi vardır. Hakikî aşk, Allâh'a karşı duyulan hayranlık ve sevgidir. Mecazî aşk, bir insana karşı duyulan aşktır, ikincisi birincisi gibi nezih ve ulvî değilse de, iffeti muhafaza etmek şartıyla onun da faydası vardır. Çünkü, âşıkı tek bir kişiye bağlar, onu bir çok bağlardan kurtarır; onun nazarında sevdiği varlıktan başkası yoktur. Böyle bir âşık, kâmil bir mürşidin irşadı, yol göstermesi ile mecazî aşkını köprü olarak geçer de, gerçek sevgiliye ulaşır. Mecnûn; son zamanlarında yalnız dostunu ve düşmanını değil, kendini, hattâ sevgilisini tanıyamayacak hale gelmişti; Leylâ'yı kendinde görmeye, yâni kendini Leylâ sanmaya başlamıştı!
• Hakk'ın senin aklını, idrakini, anlayışını elinden alacağı bu çeşit yüzlerce şarabı vardır!
• Nefsi sarhoş edecek, onu azdıracak öyle kötülük şarapları vardır ki, o korkunç nefis düşmanını bunlar yoldan çıkarır!
• Aklı mestedecek, mutluluk şarabı da vardır ki, akıl onun neşesi ile ötelere, ulaşamayacak duraklara varır!
2690 • İlâhî şarap ile mestolan ve Arş'a yükselmek isteyenin aklının önüne gök kubbesi çadırı çıkıp da engel olmak istese, onu bile söker atar, yoluna devam eder!
• Böyle olmakla beraber ey gönül! Kendine gel, aklını başına al da; her sarhoşluğa aldanma! Çünkü Hz. İsa Tanrı sarhoşudur; eşekse arpa sarhoşu!
575
• Bu çeşit şarabı sen, bu küplerde, yâni kâmil insanlarda gerçek mürşitlerde ara, bul da; onun sarhoşluğunun sonu gelmesin! Adî şarabın sarhoşluğu gece yarısına kadar sürer; bir mürşidin sunduğu mânevî şarabın sarhoşluğu ise ölünceye kadar devam eder!
• Her sevilen varlık, her sevgili, şarapla dolu küpe benzer; fakat, o şarapların bazısı tortuludur, bazısı ise inci gibi saf ve berraktır!

• Ey şarap cinsini iyi bilen, tanıyan kişi! Kendine gel, ihtiyatla tat da, katkısız şarap bul; o, her şeyden arınmış şarab-ı tahûr olsun![763]

[763] Şarab-ı tahûr'dan içmiş olanlar, yâni ezel ve ebed sakîsinin şarabını içenlerin sarhoşluğu kendilerini ötelere götürür; Fuzulî gibi;
"Öyle sermestem ki idrak etmezem dünya nedir?
Ben kimem, sakî olan kimdir, mey ü sahba nedir?" derler.

2695 • Saf veya katkılı olan şarap; her ikisi de sarhoşluk verir ama, şarab-ı tahûrün sarhoşluğu seni Tanrı'ya kadar çeker götürür!
• Böylece, düşünceden de kurtulursun; vesveseden de, hilelerden de! Akıl bağı olmaksızın, sarhoş deve gibi coşarsın, vecde gelir, oynarsın!

Peygamberler rûh ve melek gibi saf ve masumdurlar.

2697 • Peygamberler, rûh ve melek gibi saf ve masum oldukları için, Peygamber Efendimizin Cebrail'i çektiği gibi, gökteki melekleri çeker, yeryüzüne indirirler.
• Rüzgâr, aslında ateş cinsindendir, onun dostudur; pek sevişirler. Rüzgâr olmasa ateş yanmaz, kararır, söner. Bu yüzdendir ki birbirine zıt görünen bu dostlar, durmadan göklere yükselirler, göğün yolunu tutarlar.
• Boş bir testinin ağzını sıkıca kapatsan da havuzun ortasına, yâhut bir derenin içine bıraksan,
2700 • Kıyâmete kadar, dibe batmaz. Hep suyun üstünde durur. Çünkü içinde havadan başka bir şey yoktur.
• İçindeki havanın meyli göklere doğru olduğu için, testiyi de batmaktan, suyun dibine gitmekten alıkoyar.
• Peygamberlerin cinsinden olan asıl rûhlar da, bu kirli yeryüzünde kalmak istemezler, gölgeler gibi çekile çekile arkalarından giderler, göklere doğru yönelirler.[764]

[764] Şöyle bir hadîs rivâyet edilmiştir. "Ben Allâh nûrundanım, kâmil müminler de benim nûrumdandır."

576

• Çünkü kâmil müminlerin akılları, nefislerinden üstündür.
• Aklın yaratılışta melek cinsinden olduğunda şüphe yoktur.
• Nefsin hevâ ve hevesi de düşmanlarına üstündür. Üstündür ama, nefis aşağılık cinstendir. Aşağılık âlemine gider.
2705 • Kıbtî kötü Firavun'un cinsindendi. Sibtî ise kelîmullah olan yâni Allâh'la konuşan Mûsâ'nın cinsinden.
• Firavun ile veziri Haman, her ikisi de cehennem gibi yakıcı idiler, ikisi de nûrun zıttı idiler. Her ikisi de cehennem gibi gönül nûrundan nefret ediyorlardı.
• Çünkü cehhennem kıyâmet gününde üstünden geçecek, îmân ehline diyecektir ki: "Ey mümin çabuk geç ki, senin nûrun, benim ateşimi söndürüyor".
27l0 • Ey mümin çabuk geç. Çünkü, nûrun eteğini çekti sürüdü mü, benim ateşimi söndürüyor.[765]

[765] Bu beyitte şu hadîse işaret var: "Cehennem, kıyâmet günü, üstündeki sırattan geçen îmân ehline 'Yâ mümin çabuk geç, çünkü senin nûrun benim ateşimi söndürdü.' diyecektir."

. Cehennemlik olan da nûrdan ürker, kaçar. Çünkü o, cehennem huyludur.[766]

[766] Bu gün de aramızda yaşayan imansız kişiler, İslam'ın nûruna tahammül edemedikleri için imânâ, dine ait eserleri okumadan, tetkîk etmeden gözlerini kapayıp İslam'dan şikâyet etmiyorlar mı? Dinin nûru tesiri ile kalplerindeki küfür ateşinin söneceğinden korkmuyorlar mı?

• Bir mümin, cehennemden sakındığı kadar, cehennem de ondan çekinir.
• Çünkü müminin nûru, cehennem ateşi cinsinden değildir. Hakîkat nûrunu arayan ve bulan bir mümin, gerçekte ateşin zıttıdır.

• Hadîste buyurulmuştur ki: “Bir mümin cehennemden kurtulmak için, Allâh’a yalvarınca...
2715• Cehennem de ‘Yâ Rabbî, filan kişiyi benden uzaklaştır!’ diye candan ve gönülden istekte bulunûr.”[767]

[767] Hz. Mevlânâ’nın bahsettiği hadîs-i şerîf şudur: “Mümin, ‘Allâh’ım bana cehennemden aman, onun ateşinden beni koru’ diye duâ edince, cehennem de ‘Yâ Rabbi! Beni o duâ eden kulundan kurtar, onu benden uzaklaştır!’ dileğinde bulunûr.”

• Bu hâl, cinsin cinsi çekişidir. Şimdi sen kendine bak, kâfirlikten misin, dinden misin? Kimin cinsindensin?

577

• Gönlün Haman’a doğru akıyorsa Haman cinsindensin, yok Mûsâ-(a.s.)’ya doğru giderse, noksan sıfatlardan berî olan Allâh’a mensubsun.
• Eğer ikisine de meylin varsa, ikisine de gönlün kayıyorsa, nefsin ve aklın birbirine karışmış demektir.
• Bu durumda içinde bir savaş var demektir. Çünkü nefis ile akıl çarpışmaktadır. Kendine gel, aklını başına al da, aklı üstün getir, nefsini yen, ez!
2720 • Savaş dünyasında düşmanın bozulduğunu görmek kadar insana zevk veren birşey yoktur. Bu neşe, bu zevk insana yeter.[768]

[768]“Düşmanların düşmanı, senin içinde olan nefsindir.” hadîsi gereğince, insan için en büyük düşman kendi nefsidir. Çünkü sâhibini dünya cezası ve Âhiret azabı çekecek hareketlere sevk eder. Böyle büyük bir düşmanın yenildiğini görmek sevinilecek bir haldir.

Nefsini alçak gören kişi mutludur.

2746• Nefsini alçak gören kişi ne mutludur. Dağ gibi kendini üstün gören kişinin de vay haline.
. Şunu iyi bil ki, bu kibir, ululanma, kendini herkesten üstün görme hali, öldürücü bir zehirdir. Ahmaklar bu zehirli şarabı içerek sarhoş olurlar.
• Bahtsızın biri zehirli şarap içerse, neşe ile bir an başını sallar.
• Sallar ama biraz sonra da, zehir hayatına tesir edip, ölüm gelip çatar.
• Pâdişahın biri, bir pâdişaha galip gelirse, onu ya öldürür Yâhut zindana attırır.
• Fakat aynı pâdişah bir düşkün yaralıyı, zavallı bir dertliyi bulursa, yarasına merhem kor, ona ihsânda bulunûr.
• Kendini üstün görmek, pâdişah olduğu için kibirlenmek bir zehir olmasaydı, o galip pâdişah mağlup ve esîr olmuş pâdişahı, suçu olmadığı halde niçin öldürürdü?
• O düşkün dertliye kendisine bir hizmette, bir kullukta bulunmadığı halde neden iyilik ediyor, ona acıyor? Bu iki duruma bakıp kibirin nasıl bir zehir olduğunu anlaman mümkündür.
2755• Yol kesen, asla bir yoksulu soymaz. Bir kurt, ölü kurdu hiç ısırmaz.

578

• Bir takım kötü kişilerin elinden kurtarabilmek için Hızır (a.s.) gemiyi deldi, sakatladı.[769]

[769] *Kur’ân-ı Kerîm’de* hikâye buyurulduğuna göre: Mûsâ (a.s.) ile Hızır (a.s.) arkadaş olmuşlar ve bir gemiye binmişlerdi. Gemiciler bunlardan para almadıkları halde Hızır, gemiden bir tahta koparmış, gemiyi sakatlamıştı. Bunun sebebi gemiyi tahrîb etmek değil, ilerde bekleyip sağlam gemileri zabt eden zâlim bir hükümdarın zulmünden kurtarmaktı.

• Mâdem ki kırık olan, dökülen, perîşan olan kurtuluyor, sen de kırıl dökül, perîşan ol. Kurtuluş, selamet yokluktadır. Haydi, sen de benlikten, varlıktan kurtul, yokluğa doğru git.
• İçindeki madende birazcık altın yâhut gümüş bulunan bir dağ, kazma yaraları ile paramparça olur.

• Kılıç, boynu olan kişinin boynunu keser. Gölge ise yerlere serilmiştir. Boynu ve bedeni olmadığı için onun yaralanması ve kesilmesi de yoktur.
2760 • Ey sapık kişi! Büyüklük taslamak, gurûra kapılmak neft ile ateş gibidir. Böyle bir ateş üstüne nasıl gidiyor, kendini ateşe atıyorsun?
• Dikkatle bak da gör, yerle bir olan, hiç oklara hedef olabilir mi?
• Yerden başını kaldırıp, varlık gösteren, böbürlenen kişi ise, oklara hedef olur, çâresiz oklar yer, durur.

“Bizlik, “benlik” merdiveni.

• Bu “bizlik” ve “benlik” yâni kibirli olmak, büyüklük taslamak, halkın merdivenidir ki, o merdivene çıkanlar, bir gün gelir oradan yuvarlanırlar.
• Kim merdivenin daha üstüne çıkarsa, o daha ahmaktır. Çünkü çok yukardan düşenlerin kemikleri daha beter kırılır.
2765 • Yüksek merdivenden yuvarlanmak ve kemikleri kırılmak kibir ve kendini büyük görmenin cezasının bir cüz’üdür, parça buçuklarıdır. Aslında bu yükseliş. Firavun gibi Tanrı’ya şirk koşmak, ortaklığa girişmektir.
• Sen ölümden önce ölüp ilâhî lutufla tekrar dirilmedikçe, ülkede pâdişahlıkta, onunla ortak olmaya kalkışan azılı bir düşman olursun.

• Fakat onun lutfu ile, onunla dirilirsen o varlık zaten onundur. Bu tam birliktir. Nasıl olur da ortaklık olur? Böylece şirk ortadan kalkar.

579

• Bunun ne demek olduğunu amellerin, işlerin aynasında ara. Çünkü dedikodu ile bunu anlayamazsın.[770]

[770] Hicr Sûresi’nin 99. âyetinde: “Sana yakîn (=ölüm) gelinceye kadar da Rabbine ibâdet et!” diye buyurulmuştur. Ne zaman yakîn gelirse Hakk ile dirilmenin ne demek olduğu o zaman anlaşılır. Çünkü zevkiyyattandır. Sözle, târif ile anlaşılmaz.

• İçimde bulunan bu mebhase (=bu konuya) ait sırları açığa vursam, pek çok ciğer kan olur.
• Artık susayım, aklı olanlara bu kadarı yeter. Ben iki kere seslendim.
2770 Eğer köyde adam varsa, yâni dinleyenler arasında anlayan varsa yetişir.

Arap emîrlerinin, Hz. Mustafa (s.a.v.)’ya gelip; “Mülkü bizimle paylaş da ortada kavga bulunmasın.” diye teklîf edişleri

2779 • Arap emîrleri bir araya geldiler. Peygamberin huzûruna varıp çekişmeye başladılar.
• Peygamberimize dediler ki: “Sen de bir emîrsin, bizim her birimiz de birer emîriz. O halde, bu memleketi bölüştür, sen de payını al.
• Her birimiz kendi payına râzı olsun. Sen de bizim payımızdan el çek.”
• Peygamberimiz efendimiz buyurdu ki: “Emîrliği bana Hakk verdi, baş olmayı, mutlak devleti bana Allâh bağışlamıştır.
• Bu zaman Ahmed’in zamanıdır. Aklınızı başınıza alın, emrine uyun, hilafına hareket etmekten sakının.”
• Gelen emîrler dediler ki: “Biz de ilâhî kazâ ile buyruk sâhibiyiz. Allâh takdir etmeseydi biz nasıl emîr olurduk; bizim emîrliğimizi de Hakk vermiştir.”
2785 • Peygamber Efendimiz buyurdu ki: “Cenâb-ı Hakk bana sonsuz bir devlet verdi. Size ise, emîr oğlu emîr doğmanızdan ötürü eğreti emîrlik verdi.
• Benim emirliğim kıyâmete kadar sürer, eğreti emîrlik ise geçip, gidiverir.”

• Emîrler dediler ki: “Ey emîr! Fazla söyleme, sen üstünlük dâvâsındasın. Delilin, belgen nedir?”
• O anda ilâhî bir kahırla bir bulut gelip yağmur yağdırdı, seller akıp etrafı doldurdu.

580

• Pek korkunç bir sel, şehre yöneldi. Selin şehre yüz tuttuğunu görünce, şehir halkı feryat ve figanla kaçışmaya başladılar.
2790 • Hz. Peygamber buyurdu ki: “Zan ve şüphenin ortadan kalkması ve hakîkatin meydana çıkması için imtihan vakti geldi. Siz de gerçek mülk sâhibi iseniz, şu seli durdurun.”
• Her emîr imtihana girdi. Seli durdurmak için mızrağını suya attı.
• Cenab-ı Mustafa da mûcize gösteren ve fermanını kabul ettiren asasını suya bıraktı.
• Coşkun ve inatçı selin hızlı akan suları, emîrlerin attıkları mızrakların hepsini de çerçöp gibi kaptı götürdü.
• Bütün mızraklar kayboldu. Peygamberin asası ise etrafı gözeten bir gözcü gibi kımıldamadan suyun üstünde duruyordu.
2795 • O mübârek asanın himmeti ile o büyük ve coşkun sel başka tarafa dönüp gitti.
• Emîrler büyük mûcizeyi görünce Allâh’ın Resûlünün doğruluğunu tasdîk ettiler.
• Ancak kinleri, hasetleri fazla olan üç kişi inatlarından ötürü imânâ gelmediler de, Peygamberimize “Büyücüdür” dediler, “Kahindir” dediler.
2800 • Onların adlarını hızlı ve coşkun akan ölümün seli aldı, götürdü. Peygamberimizin ise adı da duruyor, devleti de...
• Bütün müslüman memleketlerinde onun adına hergün beş defa nöbet vuruyorlar. Bu kıyâmet gününe kadar böyle şurup gidecektir.

Kâinatta cansız hiçbirşey yoktur. Herşey harekettedir.

2820 • Allâh, kerem ve lutfu ile cansız sandığımız şeylere de akıl verir. Kahrı ile de, canlı ve akıllı olanların, aklını alır.
• Evet lutfu ile cansızlarda akıl belirir, kahrı ile de akıllılardan akıl kaçar, gider.
• Hakk’ın lutfu, Nil nehrine idrak ve şuur verir, onu akıllı bir hale koyar. Kahrı ile de akıllı bir insan olan Hz. Âdem’in oğlu Kabil’in aklını alır. Onu ahmak hale getirir. Kardeş katili yapar.

581

• Akıl Hakk’ın emri ile bir tarafa yağmur gibi yağar, faziletli, îmânlı kişiler yetişir; başka bir yerde bulunanların akılları ise, Hakk’ın haşmetine, öfkesine uğrar da orada bulunan şehvetine esir olmuş, hiddetine kapılmış insanların başlarından kaçar, gider.
• Görmez misin? Bulutlar güneş, ay ve gökyüzünde yükseklerdeki yıldızların hepsi de bir nizam üzere hareket ederler.
• Bu sayısız yıldızların her biri, vaktinde doğar, doğuş zamanları ne geri kalır, ne de önce olur.
2825 • Bu hali nasıl oldu da, peygamberlerin mûcizelerinden bilmedik, anlamadık? Onlar taşa ve asaya bilgi verdiler, onları akıllı hale soktular.
• Bunları gör de öbür cansızları asa ile, taş parçası ile kıyas et.[771]

771 İsra Sûresi’nin 44. âyetinin meâli şöyledir: “Hiç bir şey hariç değil, her şey Allâh’ı tesbîh eder. Fakat siz onların tesbîhlerini anlamazsınız.”

• Taş parçalarının azîz Peygamber Efendimize ve asanın da Hz. Mûsâ'ya itaat etmeleri, emirlerine uymaları diğer cansız sandığımız bütün varlıkların Hakk'ın emrine nasıl boyun eğdiklerini haber verirler.
• Onlar derler ki: "Biz Allâh'ı biliyoruz ve ona itaat ediyoruz. Biz rastgele yaratılmış boş şeyler değiliz.
• Biz hepimiz Nil nehrine benzeriz. O nehir olduğu halde batırıp boğacağı Firavun ile İsrâiloğullarını ayırt etti.
2830 • Bizi de, Kârûn'u yutarken bilgi ve akıl sâhibi olan yeryüzü gibi, anlayışlı bil.
• Resûlullah'ın işaretini görünce onun emirlerine uyarak hemen yarılan ve gökyüzünde iki parça halinde görülen ay gibi tanı.
• Nerede bir ağaç ve taş varsa, Hz. Mustafa'yı görünce apaçık selam vermişti ya. İşte cansız tanıdığın her şeyin de canlı olduklarını böyle bil, böyle tanı."[772]

[772] Dünyada mevcut her şeyin atomlarının bir çekirdek etrafında döndüklerini ilim haber veriyor. Canlı olmayan hareket eder mi?

Bir mümin ile bir filozofun konuşmaları.

2833 • Dün biri dedi ki: "Kâinat sonradan yaratılmıştır. Şu gökyüzü de fânîdir. Mirasçısı da Allâh'tır."
• Bir filozof; "Kâinatın sonradan yaratıldığını ne biliyorsun?" dedi. Yağmur bulutun sonradan yaratıldığını nasıl bilir?

2835 • Şu değişip duran âlemde sen bir zerre bile değilsin, böyle iki güneşin sonradan yaratıldığını ne bilirsin?
• Pislik içine gömülmüş kurtcağız, yeryüzünün önünü sonunu nasıl bilecek?
• Bunu, yâni âlemin sonradan yaratıldığını babandan işitmişsin de, ahmaklığından ötürü bu düşünceye saplanıp kalmışsın.
• Âlemin sonradan yaratıldığına dair delilin nedir? Onu söyle, sus; fazla söylemeye kalkışma."[773]

[773] Kelam bilginleri ile filozoflar arasında âlemin hudûs ve kıdemi hakkında zaman zaman uzun mübahaseler, tartışmalar olmuş, kitaplar yazılmıştır. Sünnet ehli, yâni Peygamberin tam yolunda olan bilginler âlem yok iken ilâhî bir karar ve emirle var olduğuna, yâni sonradan yaratıldığına inanmışlardır. Filozoflar ise, kâinatın kıdemini, yâni ezelden beri mevcut olduğunu ve ebede kadar mevcut olacağını iddia ederler. İki taraf da dâvâsına delîl, belge göstermeğe çalışır, aynı şekilde delil ve belge ister. Yukardaki beyitlerde sualler böyle bir düşünceyle sorulmuş ve iddialar böyle bir görüşten hareketle ortaya konmuştur.

• Nakleden dedi ki: "Bir gün iki kişinin de bu derin konuya daldıklarını, bahse giriştiklerini gördüm.
2840 • O iki kişinin çekişmeleri sırasında halk da başlarına toplanmıştı.
• Ben de onların arasına katıldım. Hallerini görmek, sözlerini duymak için durdum, bekledim.
• Biri diyordu ki: 'Bu âlem fanîdir. Hiç şüphe yok ki bu yapının bir yapıcısı var'.
• Öbürü: 'Bu âlem kadîmdir, yâni evveline evvel yoktur. Bu yapının yapıcısı da yoktur. Varsa bile o kendisidir'.
• Mümin dedi ki: 'Gece ile gündüzü getirip götüreni, bütün mahlukatın rızkını veren Allâh'ı inkar ediyorsun'.
2845 • Filozof dedi ki: 'Delil göster, delilsiz bir söz dinlemem. Taklîde ancak ahmak olan kapılır.
• Haydi bakalım, delil göster, dünyada delilsiz bir söz, bir vehim dinlemem, hem kabul etmem.'
• Mümin dedi ki: 'Red edilmez delil, canımın içinde gizlidir.
• Senin gözün zayıf olduğu için hilali (=yeni ayı) göremiyorsun. Fakat ben görüyorum, bana kızma.'

• Dedikodu uzadıkça uzadı. Halk da şu yıldızlarla süslenmiş gökyüzünün, şu kâinatın önüne sonuna hayran kaldılar.

583

2850• Mümin dostum dedi: 'içimde red edilmez bir delil var. Gökyüzünün sonradan yaratıldığına dair red edilemez bir delil...

• Tam inancım var. Belirtisi de şu; tam inanç sâhibi ateşe bile girse aşıklardaki aşk sırrı gibi ona bir ziyan gelmez, yanmaz, yakılmaz, ben bu sırrı söyleyemiyorum. Çünkü bu sır dile gelmez.[774]

[774] Filozoflar dört unsuru (=yâni ateş, hava, su ve toprağı) bizzat müessir bilirler de;
"Ateş bizzat yakar, su kendiliğinden boğar." derler, îmân ehli ise "Dört unsurdaki kuvvet Allâh'ın irâdesi iledir. Cenâb-ı Hakk murad etmedikçe ne ateş yakar, ne de boğar. Nitekim ateş İbrahim(a.s.)'i yakmadı ve su Mûsâ (a.s.) ile Benî İsrâil'i boğmadı." diye düşünür ve inanırlar. Bu inancı sağlam olan (=yakîn sâhibi) ateşe girecek olursa, Allâh'ın inâyeti ile yanmaz fikrindedirler. Nasıl ki Rufaî dervişleri ve şeyhleri ateşte kızdırılmış demiri yalarlar ve yanmazlar. Buraya merhum hocam, efendim Tahirü'l-Mevlevî merhumun bir hâtırasını *Mesnevi* şerhinden olduğu gibi alacağım: "Taşkasap semtinde eskiden Karanohut mescidi vardı. Ahmed Efendi ismindeki bir Rufaî şeyhi Perşembe geceleri orada Rufaî ayini icra ederdi. Kendisi Mülkiye Mektebi'nde kapıcı idi. Yüzelli kuruş aylığı vardı. Onunla çoluk çocuğunu geçindirdikten başka, mukabele gecesinde yemek yapar, gelen fakîr fukarayı doyururdu. Molla Güranî Camii'nin önündeki sıra dükkanlar arasındaki kahvehanede bir sabah Rufaîleri ateşin yakmadığından bahis açılmış, kahvehanedekilerden bazıları bunun hokkabazlık nev'inden olduğunu, yoksa ateşin mutlaka yakacağını söylemişler. Orada bulunan Şeyh Ahmed Efendi "Bakalım yakar mı yakmaz mı?" diye kalkmış. Bitişik simitçi dükkanının yanmakta olan fırınına girmiş ve bir müddet ateşin içinde oturmuş. Sonra itiraz edenlerin ricası üzerine fırından dışarı çıkmış. Kendisinin yanmadığını, hattâ beyaz cübbesinin renginin dahi sararmadığı görülmüş. Ben Ahmed Efendi'ye yetiştim. Evi bizim sokağın alt tarafında olduğu için ka-pımızın önünden geçerdi. Rast gelince elini öper, hayır duâsını alırdım. Ben fırına girdiğini görmedim. Fakat babamdan işittim. Zaten şeyhin kerâmeti mahallece meşhur idi." *Şerh-i Mesnevi,* Tahirü'l-Mevlevî, c. XIII, s. 737.

• Bendeki bu sır yüzümün sarılığından, vücudumun zayıflığından başka bir şeyle anlatılamaz.

• Kanlı göz yaşlarının yanaklara doğru akması, Allâh'ın güzelliğine delildir.'

2855• Filozof; 'Halka delil olan bu şeyleri ben delil saymam.' dedi.

• Mümin dedi ki: 'Kalp akçe, geçer akçe ile bahse girişse de, geçer akçe sen kalpsın, ben geçer akçeyim. Bu yüzden benim değerim senden üstündür dese;

• Son imtihan ateştir. Bu ikisi ateşe düştüler mi, onların halis mi, kalp mı olduklarını,

• Halkın ileri gelenleri de, basit olanları da anlar. Herkes şüpheden kurtulur.

• Ey benim canım! Gizli olan geçer akçe ile kalp akçenin imtihanı, ateş ve su iledir.

584

2860 • Sen ve ben her ikimiz de ateşe girelim. Bu işe şaşırıp kalanlara ölümsüz bir delil, bir belge olalım.

• Yahud sen ve ben, ikimiz de denize atlayalım ve bu tereddüd içinde bulunan insanlara hak ve hakîkat delili olalım.'

• Böyle yaptılar. Ateşe atladılar. Her biri kızgın ateşin alevleri içine kendini attı.

• 'Allâh vardır.' diyen ve bu dâvâya girişen kurtuldu. Öbür haramzade ise ateş içinde yandı, gitti."

• Ham ervahın kömürlüğünün büsbütün artması için bu bildirişi, bu haberi günde beş defa minarelerden seslenen müezzinden duy.

2865 • O mübârek adı, asır geçtiği halde ecel ve ölüm ateşi yakmamıştır. Hayatında nasıl yüce, yüksek ve muhterem ise hâlâ da öyledir.

• Her devirde zaman bu çeşit bahse girişenlerden, inkar edenlerin yüzbinlercesinin perdesini yırtınıştır.

• Müminle filozofun bahse girmeleri sürüp gitmede. Mûcizeler göstermede, cevap vermede gerçek olan, doğru olan galip gelir.

• Anladım ki; "Kâinatın evveli vardır. Bu gök kubbe sonradan yaratılmıştır." diyen haklıdır.

• İnkar edenlerin getirdikleri delillerin daima yüzleri sararmıştır. Yâni zayıf ve illetlidir. O inkarın doğruluğuna nerede belirti vardır?

2870 • Allâh’ı inkar edenlerin övüldüğü bir minare dünyanın neresinde vardır ki, inkar edenlerin doğruluğuna belge olsun?

.Dünyanın neresinde bir minber vardır ki, oraya çıkan bir hatîb bir inkarcının zamanını yad etsin, övsün?

• Haydi sen şu yukarıda anlatılanı mûcize sayma. Yeni, bir de güneş gibi apaydın olan, adına “Ümmü’l-Kitab” denilen yüz dilli Kur’ân’a bak.[775]

[775] Hz. Peygamberin en büyük ve daimî mûcizesidir. Onun Ümmü’l-Kitap (=kitapların anası) olması, bütün şerîatlerin hulâsası, yüz dilli olması da birçok ilimlerin kaynağı oluşudur.

• Onun bir harfini eksiltmeğe, yâhut fazlalaştırmaya kimsenin cesareti yoktur.

• Üstün kişiye dost ol ki, üst olasın, değer kazanasın. Ey azgın, aklını başına al da, alt olmuşlarla, sapık fikirli kişilerle dost olma!

• O inkarcı hiç düşünmez ki, nerede görünen bir şey varsa, o gizli hikmetlerden büyük yaratıcının yaratma gücünden, san’atından haber vermektedir.

585

2880 • İlaçlarda faydanın gizli olduğu gibi, her görünen şeyin de faydası gizlidir.

“Biz gökleri, yeri ve ikisi arasında bulunan her şeyi, ancak adâleti, hikmeti, hakkı ve hakîkati meydana koymak için belli bir süreye göre yarattık.” âyetinin tefsîri[776]

[776] Bu başlıkta Ahkaf Sûresi’nin 3. âyetine işaret var. O âyetin tefsîri yapılmaktadır.

• Hiç bir ressam var mıdır ki, yaptığı resmi, hiç bir fayda beklemeden, ancak resim yapmak için yapsın?[777]

[777] Bu beyitleri okurken, bazı İslam düşmanlarının “İslam inancında resmin yasaklandığı” görüşünü çürüttüğü hâtıra gelmektedir, İslam resmi yasaklasaydı, Mevlânâ’nın bahsettiği gibi resimler yapılmazdı. Minyatürler olmazdı. Halılarda, kilimlerde güzel çiçek resimleri, ağaç, hayvan resimleri bulunmazdı. Müslümanlıktaki resim şehveti tahrik edecek çıplak resimler ve namaz kılınırken secde edilen taraflarda resim bulunmasıdır. Bir de Mevlânâ bu beyitlerde günümüzün san’at nazariyelerine işaret etmektedir. Bilindiği gibi san’atta iki görüş vardır: Biri san’at san’at içindir, biri de san’at toplum içindir. Bu iki görüşten birincisinde san’atkar bir gâye gütmez, sadece san’at için san’at görüşü hakimdir. Ötekinde topluma yararlı konular seçilir. Aslında iki görüş de bir yerde birleşir. San’at san’at için diyenlerde de meşhur olmak, kendi san’atını sevmek ve başkalarına sevdirmek gâyesi var. Şu halde hepsi Mevlânâ’nın görüşüne varır.

• Belki misafirlerin ve büyüklerin seyretmeleri için ve bu yüzden gönülleri ferahlasın, kederden kurtulsunlar diye yapar.

• Çocukların sevinmesini, dostların o resimlere bakarak geçmiş gitmiş dostları hatırlamasını ister.

• Hiç bir testici yoktur ki, içine su konmasını düşünmeden, testisini sırf testi yapmak için yapsın.

2885 • Hiç, bir kaseci kaseyi ancak kase olsun diye yapar mı? Hayır; içinde yemek yenilmesi, yâhut yemek konması için yapar.

• Hiç bir hattat, yalnız güzel yazı yazmak için, hüner göstermek için yazı yazar mı? Yazdıklarını okusunlar diye yazar.

• Görünen nakış, resim, gayb âlemindeki resmi ve nakşı belgeler. Ona delalet eder. O da bir başka gayb sûretinden meydana gelmiştir. Yâni bir başka görünmeyen nakış ve resim için var olmuştur.[778]

[778] **Hz.** Mevlânâ bu beyitlerde hiçbir san'atkarın duyamadığı bir hakîkati ortaya koymaktadır. Şöyle ki;bir ressam güneşin batışını gösteren bir tablo yapmayı düşünse, o tablo önce onun kafasında düşünce olarak belirir. Sonra çalışır, uğraşır, insanları büyüleyen çok güzel bir gurûb tablosu meydana gelir. Güneşin bulutları kan rengine söküşü, sonra yaralı hasta bir insan gibi batışı o tabloda görülür, his edilir. Bu tabloyu ona kim yaptırdı, fırçayı onun eline kim verdi? O tabloda görülen güzelliği ona kim ilham etti? Yalnız resimde değil, bütün güzel san'atlarda, san'atkarlara o şaheserleri ibda' ettiren güzeller güzeli Hakk'tır. San'atkar farkına varmadan içinde uyanan bir arzu ile eserine sarılır, uğraşır durur. Eserini meydana getirir. Onu hayranlıkla seyr eder. Yaptığı heykele âşık olanlar da var. Bütün bu duygular, uğraşmalar nereden geliyor? Mutasavvıflara göre, ezel âleminin güzelliklerinin rûhların hatınnda kalan kırıntılarıdır. O kırıntılar şaheser halinde onun rûhunda, gönlünde mevcuttu. Onu çok eski bir hâtıranın yadı olarak ortaya koyduğunun farkında değildir. Dede Efendi'ye de Bach'a da o ahenkleri hatırlatan ondan başka kim olabilir? Eflâtun'un ideler âlemi diye tasavvur ettiği bu görüşler, hep ezel âleminin hâtıralarda kalan kırıntılarıdır.

586

• Yapılan, ortaya konan eserlerin faydalarını görüşüne, anlayışına, idrakine göre; üçüncüye, dördüncüye, onuncuya kadar say.

• Oğlum bunlar, satranç oyununa benzer. Her oyunun faydasını ondan sonrakinde gör.

2890 • Bu yaratılmış şeyleri, bu güzel san'at eserlerini, bu san'at oyununu, gizli oyun için ortaya koydular. O da öbürü için, öbürü de filan için... (Gizli oyun, san'atkara o eseri yaptıran gizli elin oyunu. Aslında yapan yaptıran hep odur.)

• Böylece gözünü altı cihete, altı yöne çevir, dikkatle bak ki, karşındakini mat edinceye kadar oynayacağın oyunları gör.

• Merdiven çıkarken birinci basamağa, ikinciye çıkmak için ayağını basıyorsun.

• İkinci basamağı da üçüncüye yükselmek için; bil ki, böylece basamak basamak daha dama kadar çıkarsın...

• Yemek yersin kuvvetlenirsin, güçlenirsin, bedeninde meni hasıl olur. Meni de soy sop elde etmek, gönlü, gözü aydınlatman içindir.

2895 • Fakat, kısa görüşlü adam, görünenden, başkasını görmez. Çünkü onun aklı, yeryüzündeki çayır, çimen gibi bulunduğu yerde kalır, o ötelere bakamaz, gezip tozamaz.

• Bir otu çağırmışsın, çağırmamışsın ne çıkar. Onun ayağı toprağa balçığa takılıp kalmıştır, kalkıp gelemez ki...

• Çağırdığın ot başını sallasa da o sallanış senden değildir, rüzgârdandır. O sallanışa aldanma...

587

• Bitkilerin başları seher vaktinde sallanır durur. Onlar kendilerini sallayan rüzgâra derler ki: "Bizi uyandırdığın için sana teşekkür ederiz. Hakk'ın emrini duyduk. Ona inandık," derler. Ama ayakları "Biz bağlıyız, seni dinlemiyoruz bizi boş yere sallama, rahat bırak." derler.

• İşte ayağı bağlı ot gibi olan insan da Hakk yolunu bulamadığı için nasıl hareket edeceğini bilemez. Aşağılık kişiler gibi sürünür, körcesine tevekkül ederek yürür, durur.

2900 • Yalnız sıkıştığı zaman, savaşta Allâh'a tevekkülden ne çıkar? Bu hâl tavla oynayanların tevekkülüne benzer.

• Fakat donuk ve sönük olmayan görünüş sahipleri gaflet perdelerini yırtarak ileriyi görürler, onlara perde yoktur.

• Böyle görüş sâhibi olan kişi on yıl sonra gelecek, olacak bir şeyi şu anda kendi gözleri ile görür.

• Böylece de herkes, görüşüne göre gizli şeyleri -hayır olsun şer olsun- gelecekte olacak şeyleri görür.

• Böyle bir kişi için önde ve arkada engel kalmamıştır. Gözü her tarafı, her şeyi görür. Gayb levhasını okur.

2905 • O kişi geriye bakacak olursa varlığın başlangıcından beri neler oldu ise, ne işler gelip geçti ise hepsi ona yüz gösterir.

• Yeryüzündeki meleklerin, babamız Hz. Âdem'in halîfe olup olmaması husûsunda yüce Tanrı ile bahse giriştiklerini duyar, görür.
• Yine o kişi, geleceğe bakınca da mahşerde neler olacaksa, hepsini bir bir görür.
• Demek ki o, arkaya bakınca aslın aslına kadar görüyor, ileriye bakınca da iyi kişilerle kötü kişilerin ayrılacağı güne kadar ne olacaksa, hepsini görüyor.
• Herkes gönlü ne kadar aydın ise, ne kadar cilalanmışsa, gayb âlemini, gizli şeyleri o kadar görür.
2910 • Kimin gönlü daha fazla cilalanmışsa o daha fazla görür. Görünecek şeyler ona daha fazla görünür.
• Eğer sen; "Kalbindeki bu temizlik, bu safvet, bu parıltı Allâh'ın lutfu ve keremidir." dersen, gönlünü nürlandırmaktaki bu başarı da yine onun ihsânıdır.
• Şunu iyi bil ki; o çalışmak, o duâ da senin himmetin miktarıncadır.
• Senin çalışmanın derecesine göredir. Çünkü insan ancak çalıştığını elde eder.

588

• Himmeti veren ancak Allâhtır. Hiç bir aşağılık, adî insanda pâdişahlık himmeti bulunmaz.
• Allâh'ın bir kimseyi bir işe ayırması, bir adamı bir işe koşması, o işe vermesi, o kişinin dileğine, isteğine; bir şey yapışı da, irâde sâhibi oluşuna engel değildir.
2915 • Fakat Allâh bahtı kara bir şakîye bir zahmet, bir meşakkat verince, o bahtı kara kişi verilene sabretmeyip yükünü küfür ve isyan yönüne götürür.
• Talihli ve temiz rûhlu olan bir kişiye de Hakk bir musîbet, bir belâ verince, o kimse başına gelene sabır, hattâ şükrederek yükünü daha da yakına götürür. Yâni o Hakk'a daha ziyâde yakın olur.[779]

[779] Sufîlere göre; a'yan-ı sabitede her mevcudun Allâh'ın ilmindeki sûreti, istidatları dili ile Hakk'tan talepte bulundu. Cenâb-ı Hakk da onlara isteklerine göre saidlik (=iyi insan olma), yâhut şakîlik (=kötü insan olma) vasfını ihsân etti. Diğer bir deyimle a'yan-ı sabitede her insanın ne olacağı, Allâh'ın malumu olduğu ve ilm-i ma'luma tabi bulunduğu için o ilim ve a'yan-ı sabitenin mahiyetine göre hilkat ihsân olundu. Bu konu ile ilgili olarak bazıları der ki: "İnsanlarda cüz'î irâde vardır. Kul bir şeyin meydana gelmesi için o irâdeyi sarf eder. Cenâb-ı Hakk dilerse muvaffak kılar, isterse kılmaz." Öteden beri halli için uğraşılmış, lakin bir türlü içinden çıkılmamış olan bu meseleyi pek kurcalamamak ve mutlak teslimiyet halinde olmamız gerekiyor.

• Gönülleri kötü duygularla, fesatla dolu olan kişiler, savaşta can korkusundan kaçma sebeplerini ele alırlar, onlara yapışırlar.
• Cesur olan kişiler işe; savaşta can korkusundan düşman saflarına saldırırlar.
• Rüstem gibi yiğitleri, korku ve gam ileri götürdü. Gönülleri korku ile dolu kişilerse, korkudan kendi kendilerine ölürler.[780]

780 Büyük İngiliz dram muharriri Şekspir: "Cesur adam hayatında bir defa ölür, korkak adam ise her gün ölür." diye yazmıştır.

2920 • Belâ ve can korkusu mihenk taşı gibi olmuştur. Yiğit er, onunla korkak kişiden ayrılır.

Hz. Mûsâ ve Firavun hikâyesinin sonu.

2802• Ey Firavun! Eğer aklın varsa sana lutuflarda, ihsânlarda bulundum. Yok insan değil de insan şeklinde eşek isen, eşeğe sopa getirdim.
• Böylece seni bulunduğun ahırdan çıkaracağım, sopa ile kulağını, başını kanlara bulayacağım.

589

• Çünkü bu dünya ahırında senin cefâların yüzünden eşekler de, insanlar da rahat değillerdir. Eman bulamamışlardır.

2805 • İşte bak; sevimsiz ve terbiyesiz olan her eşeği terbiye etmek için bir asa getirdim.
• O seni kahretmek için bir ejderha olur. Çünkü sen de yaptığın iş, edindiğin huy yüzünden kendin bir ejderha kesilmişsin...
• Sen aman vermez bir dağ ejderhasısın, ama benim asam, bak da gör ki, bir gök ejderhasıdır.
• Bu asada cehennemden bir tat var. Kendine gel de: "Küfür karanlığından, îmân aydınlığına kaç." diye sana sesleniyor.
• "Yoksa benim dişlerimin arasında kalırsın. Kimse seni benim kahrımdan kurtaramaz."
1810 • "Allâh'ın cehennemi nerede?" demeyesin diye, bu bir asa iken şimdi ejderha oldu, gitti.
3576 • Bu beden ağacı Mûsâ'nın asası gibidir. Mûsâ'ya; "Onu elinden at!" diye emir gelmiştir.
• "At da onun hayrını, şerrini gör. Ondan sonra da yine Hakk'ın emri ile onu al."
• Mûsâ onu yere atmadan önce asadan yâni sopadan başka bir şey değildi. Fakat Hakk'ın emri ile yine eline alınca güzelleşti, inceldi.
• O asa önce kuzulara, koyunlara, ağaçlardan yaprak düşürmek için kullanılırdı. Derken Firavun'u ve teb'asını şaşırtan bir mûcize oldu.
3580 • Firavun'a uyanların başlarına hakim kesildi. Sularını kana çevirdi. Elleri ile başlarını dövmelerine sebep oldu.
• Onların tarlalarına, ekinlerine çekirgeler yüzünden kıtlık düştü, ölüm düştü.
• Hz. Mûsâ, işin sonunu görüp, duâya konuldu ve dedi ki:
• "Bu toplum düzelmeyi, doğru yola gelmeyi istemiyor. Peki bütün bu gayretler, bu mûcizeler ne içindir?"
• Allâh'tan emir geldi ki: "Nûh peygambere uy. O işin sonunu görmeyi bırak.
3585 • İşin sonunu görmezlikten ve bilmezlikten gel, Allâh'ın emrini bildir." buyurulmuştur. Bu emir boşuna değildir.[781]

[781] Bu beyitte Maide Sûresi'nin 67. âyetine işaret var.

• Senin bu ısrarının hikmeti şu ki: Onların inatları ve direnmeleri meydana çıkmaktadır.[782]

[782] Senin onu imânâ dâvette ısrarın ile "Hadî" isminin, onların inkarı ve inadı yüzünden "Mudill" (=Saptıran) isminin tecellîsi zuhur eder.

• Böylece de hidâyet ve dalaletin, yâni doğru yolu bulmanın yâhut sapıklığın Hakk'tan olduğu açıkça bilinir, anlaşılır.
• Çünkü varlıktan maksat, Allâh'ın isimlerinin ve sıfatlarının tecellî etmesi, zuhûra gelmesidir. Böylece de insanları nasîhat ve azdırmakla denemek gerek.
• Şeytan insanları azgınlık yoluna düşürmek için uğraşıp duruyor, şeyh ise onları doğru yola götürmeğe uğraşıyor.
3590 • Bu dertli işler, bu musibetler üst üste geldikçe Nil nehri de kıbtîler için baştan başa kan kesiliyordu.
• Sonunda Firavun kendisi Mûsâ(a.s.)'ın huzûruna gidip yalvarmaya başladı, iki büklüm oldu, yerlere kapandı.
• "Ey pâdişah!" dedi. "Bizim söz söylemeye yüzümüz yok. Bizim yaptıklarımızı sen bize yapma.
• Fermanına uydum, emrini kabul ettim. Uğrunda parça parça olayım, yüceliğe alışmışım; beni hor tutma.
• Ey emîn olan Mûsâ! Haydi dudağını merhametle kımıldat da, şu ateşli ağız kapansın."
3595 • Mûsâ; "Yâ Rabbi!" dedi. "Firavun beni aldatıyor, ama seni aldatamaz.

• Onun hilesini kabul edeyim mi? Yoksa o hilenin aslını bilmesi için ben de ona bir hilede mi bulunayım?
• Çünkü her hilenin aslı bizdedir. Yeryüzünde olan her şeyin aslı göktedir."
• Cenâb-ı Hakk buyurdu ki: "Yâ Mûsâ! O köpek hile yapmaya değmez. Sen onun önüne uzaktan bir kemik at.
• Haydi asanı kımıldat. Topraklar çekirgelerin yok ettiklerini yeniden versin.
3600• Çekirgeler hemen yansın kavrulsun, simsiyah olsun da halk Allâh'ın değiştirme gücünü görsün.
• Çünkü benim sebeplere ihtiyacım yoktur. O sebepler hakîkati örtmek için birer perdedir.

591

3616 • Ey Mûsâ, bu sözün sonu yoktur! Sen dudaklarını oynat ki yeniden çayır, çimen, tarla, ekin yeşersin."
• Mûsâ öyle yapınca, emre uyunca, o anda yeryüzü sünbüllerle, iri taneli başaklarla doldu.

Cenâb-ı Hakk'ın Mûsâ(a.s.)'a; "Ey Mûsâ! Ben yaratıcı Hakk Teala'yım, seni seviyorum." diye vahiy eylemesi

2921 • Cenâb-ı Hakk Mûsâ'nın gönlüne vahyetmek süretiyle buyurdu ki: "Ey insanlar arasından seçilmiş olan er, ben seni seviyorum."
• Hz. Mûsâ "Ey kerem sâhibi Allâh, beni sevmene sebep olan huyum nedir? Söyle de o huyumu daha fazla artırayım, o huyun daha çok üstünde durayım." diye sordu.
• Cenâb-ı Hakk buyurdu ki: "Yâ Mûsâ, sen ana kucağındaki bir çocuk gibisin. Anası kızsa, azarlasa bile çocuk yine anaya sarılır.
• O çocuk anasından başka bir kimsenin varlığını bile bilmez. Sanki dünyada yalnız anası yaşamaktadır. Anasının sevgi şarabını içmiş ve ondan mahmur olmuş, sarhoş olmuş, kendinden geçmiştir.
2925 • Anası ona bir tokat vursa, ağlar, ama yine ona gelir ve ona sokulur. Yine onun etrafında döner, dolaşır.
• Anasından başka kimseden yardım istemez. Tamamıyla hayrı da şerri de odur.
• Yâ Mûsâ! Senin gönlünde de hayır ve şer husûsunda bizden başka kimse yok. Başka yerlere dönüp bakmıyorsun bile.
• Sence çocuk olsun, genç olsun, ihtiyar olsun; benden başkası taş ve kerpiç gibidir.
• Sen ya Mûsâ! Sanki 'Yalnız sana ibâdet ederiz, yalnız senden yardım isteriz.' âyetinin mânâsını yaşıyorsun..."
2930 • "Yalnız sana ibâdet ederiz" sözünde mânâyı tek bir varlığa yöneltmek düşüncesi vardır ki, o da riyâyı gidermek içindir.
• "Yalnız senden yardım isteriz" sözünde de mânâyı tek bir şeye vermek, yardım ve başarıyı ancak Allâh'tan beklemek ve istemek duygusu vardır.

Bir pâdişahın nedîmine kızması, birisinin şefaat ederek bağışlamasını dilemesi, pâdişahın da şefaati kabul ve nedîmi af etmesi. Fakat nedîmin; “Niçin benim için şefaatta bulundun?” diye şefaatçiyi incitmesi.

2933 • Bir pâdişah nedîmine kızdı. Onu öldürmek istedi. Yaptığı uygunsuz işin cezasını vermek için kılıcını kınından çekti, çıkardı.

• Hiç kimsede söz söylemeye, bağışlanması için araya girmeye cesaret yoktu.

• Yalnız pâdişahın yakınları arasında İmâdülmülk adlı biri vardı. O **Hz.** Mustafa (s.a.v.) gibi şefaatçi idi.

• Sıçrayıp yerden kalktı. Yere kapanıp nedîmin affını diledi. O anda pâdişah kılıcı elinden bıraktı.

• Pâdişah; “Şu nedîm şeytan bile olsa;” dedi, “Onu af ettim, iblislik etti ise bile suçunu örttüm.

• Madem araya sen girdin, suçlu yüzlerce zarar yapmış olsa yine râzıyım.

2940 • Bence senin öyle bir üstünlüğün, öyle bir değerin, öyle bir kadrin var ki, senin hatırın için yüzbinlerce kızgınlığım olsa onları yatıştırırım.

• Senin yalvarışını hiç red edemem. Çünkü sen mânen bana çok yakın olduğun, âdetâ sen ben olduğun, ben de sen olduğum için, senin yalvarışın, aslında benim yalvarışımdır.[783]

[783] Mevlânâ bir rubaisinde şöyle buyurur:
“Ne ben benim, ne sen sensin, ne de sen bensin. Hem ben benim, hem sen sensin, hem sen bensin. Ey Hutenli güzel! Seninle öyle bir haldeyim ki anlıyamıyorum. Ben mi senim, sen mi bensin?”

• Yeryüzü ile gökyüzü birbirine vurulup parçalansa idi, yine şu adam intikam almamdan kurtulamazdı.

• Eğer kâinatın her zerresi onun için şefaatçi olsaydı, yine başını kılıçtan kurtaramazdı.

• Ey İmâdülmülk! Bu sözlerle ben seni minnet altına almıyorum, senin yüceliğini anlatmak, izzet ve şerefini belirtmek istiyorum.[784]

[784] *Mesnevi* şârihi merhum Ankaravî hazretleri buyuruyor ki: “Bu hikâyede pâdişahtan murad Allâh’tır, İmâdülmülk de Peygamber Efendimizdir. Hakkında şefaat edilen nedîm, Allâh’ın has kullarından bir kulu temsîl etmektedir.

2945 • Ey vasıfları, huyları bizim vasıflarımıza, huylarımıza gömülmüş, ey varlığı bize vermiş olan İmâdülmülk! Zaten bu işi ben yaptım, sen yapmadın.

• Bu işi sen yapmadın; sana ben yaptırdım. Çünkü ben kendimi sana vermemişim, sen kendini bana vermişsin.

• ‘Attığın zaman sen atmadın.’ sırrına erişmişsin, varlığını bir köpük gibi dalgalara vermişsin.

• Sen “la” (yâni bende fânî) oldun. Artık “illa” makamında karar et. Yâni benimle bakî ol. Şaşılacak şu ki, sen hem esîr, hem de emirsin.

• Ne verdi isen pâdişah verdi, sen vermedin. Var olan ancak odur. Allâh doğru yola hidâyeti daha iyi bilir.”

2950 • Yaralanmaktan, belaya uğramaktan kurtulan nedîm ise, kendisini kurtaran şefaatçiye incindi, onu sevmekten vazgeçti.

• Bu özü sözü doğru kişiye darıldı. Ona tamamıyla küstü. Selam bile vermemek için yüzünü duvara çevirdi.

• Kendisine şefaat edene yabancı oldu. Halk bu ise şaştı kaldı. Hakkında masallar, hikâyeler söylendi.

• “Eğer bu adam deli olmasaydı, canını kurtaran bir kişiden nasıl olur da dostluğu keserdi?” diyorlardı.

• “O onu tam boynu vurulacağı sırada kurtardı. Böyle bir kimsenin değil kendisinin, atının bastığı yere toprak olması gerekirdi.

2955 • Halbuki bu tersine hareket etti. Ondan vazgeçti. Bîzar kaldı. Kendisine hayat bağışlayan bir kişiye, böyle büyük insana kin gütmeye başladı.”

• Ara bulmak isteyen biri, onu ayıpladı da “Sana iyilik edene neden kemlik ediyorsun, cefâ ediyorsun?” dedi.
• “O temiz duygulu insan, o iyilik sever dost tam boynun vurulacağı sırada canını satın aldı, seni kurtardı.

• O sana kötülük bile etmiş olsaydı, ondan ürkmek, kaçmak gerekmezdi. Halbuki o temiz ve iyi dost sana iyilik etti.”
• Nedîm kendisini kabahatli bulan, ayıplayan kişiye dedi ki: “Dünyada pâdişah için, candan bol ne vardır? Neden bırakmadı ki benim canım da pâdişahıma fedâ olsun. O ne diye şefaatçi olarak ortaya girdi?
2960 • O anda, beni öldürmek isteyen pâdişahla, yâni Hakk ile, öyle bir halde idim ki, aramıza seçilmiş bir peygamber bile giremezdi.[786]

[786] Burada şu hadîse işaret vardır: “Benim Allâh ile öyle bir vaktim olur ki, o yakınlık harîmine, ne Allâh’a yakın olan meleklerden biri, ne de peygamberlerden biri giremez, yâni ben Allâh’a öyle mânen yakın olurum ki aramıza ne bir melek, ne de peygamber giremez.”

• Ben pâdişahımın kahrından başka bir rahmet istemem, o pâdişahımdan başkasına sığınamam.
• Ben pâdişahı sevdiğim ve ona yöneldiğim için, ondan başkasını yok saymışım.
• Pâdişah eğer kahırla başımı kesse, canımı alsa, bir cana karşılık bana yüzlerce can bağışlar.
• Benim işim gücüm başla oynamak, baş fedâ etmek, kendimden, kendi varlığımdan geçmektir. Pâdişahlar pâdişahının işi ise, baş bağışlamak, can bağışlamaktır.
2965 • Pâdişahın eliyle kesilen bir baş, iftihara, övgüye layıktır. Başkasına uyup giden, başkasına eğilen baş da utanılacak bir baştır.
• Pâdişahın kahrı ile kararan, zifiri karanlık olan bir gece, yüz binlerce bayram günü olmayı kendine ayıp sayar, utanır.
• Pâdişahı gören kişinin, onun etrafında dönüp dolaşması, kahrın da üstündedir, lutfun da. Bu hâl küfürden de yücedir, dinden de.[787]

[787] Bir mümin, tam mânâsıyla ilâhî tecellîye mazhar olursa, onun nazarında Hakk’ın kahrı ile lutfu müsavi olur. O ermiş kişi, o mutlu kişi Hakk’ın kahrı ile lutfunu müsavî görür. Çünkü başına ne gelirse onu Hakk’tan bilir de:
“Hoştur bana senden gelen,
Ya gonca gül yâhut diken,
Lutfun da hoş, kahrın da hoş.” der.

• Dünyada bu hali, yâni Allâh ile kulu arasındaki sevgiyi anlatan bir söz söylenmemiştir. Çünkü bu hâl çok gizlidir, çok gizlidir.
• Çünkü bu güzel isimler ve sözler, Hz. Âdem’in mübârek dilinden söylendi.
2970 • “Alleme’l-esma’e” (=Âdem’e isimleri öğretti) âyeti, Âdem(a.s.)’a imam olmuştu, yâni Âdem’in rûhuna mânevî hoca olarak, onu bilgilerle doldurmuştu. Ama bu ilâhî öğretiliş harflerle değildi, ilhamla idi.

• Âdem başına balçıktan bir külah giyince, o cana mensup olan isimlerin yüzü karardı. Yâni Âdem balçığa bürünerek insan şekline girince, o rûhanî, ilâhî isimler, ağızdaki et parçası anlaşılamaz hale gelmişti.
• Mânâ balçıkta görünsün diye, yüzünü harf ve söz örtüsü ile örttü.
• Bu yüzdendir ki; söz bir cihetten, bir yönden mânâyı açıklarsa da, on yönden de örter, gizler.[788]

[788] Bir takım derin ve engin mânâlar vardır ki, onlar sözle ifade edilemez. Onlar sözle değil, zevken, şevken, halen anlaşılır, duyulur. Hakîm Senâî hazretlerinin son nefesini vereceği sırada şu meâldeki beyti söylediği rivâyet edilir: “Yazdıklarımdan, söylediklerimin hepsinden pişman oldum. Çünkü sırf, sözde mânâ bulunmaz. Mânâda ise söz olmaz. Mirâçta da harfsiz, sözsüz, sessiz olarak Allâh Hz. Mustafa’ya seslendi.”

Putları kırdığı için ateşe atılmak üzere iken Halil İbrahim hazretlerine Cebrail(a.s.)'ın "Bir isteğin, bir hacetin var mı?" diye sorması, Halil İbrahim'in de, "Var, var ama senden bir şey istemiyorum." diye cevap vermesi

2974 • Ben vaktin Halil'iyim, şefaatçi ise Cebrail gibidir. Ben kazâ ve belâ gelip çattığı zaman, ondan kurtuluş yolunu göstermesini istemem.
• O şefaatçi, Cebrail'den de edep öğrenmemişti. Cenâb-ı Hakk "Halil yine ne dileğin var?" diye sormuştu.
• Halil (a.s.) tam ateşe atılacağı sırada Cebrail gelmiş ona; "Bir dileğin varsa, sana yardım edeyim, yoksa çabucak çekilip gideyim." demişti.
• İbrahim (a.s.) Cebrail'e; "Hayır bir muradım yok, sen aradan çekil." demişti. Hakîkat meydana çıktıktan sonra vasıta yersizdir, gerekmez.
• Şerîat sâhibi olarak gönderilmiş olan peygamberler, bu dünya hayatını yoluna koymamız ve âhiret hayatına hazırlanmamız için bize ilâhî mesajlar ulaştıran birer hat, birer bağ gibidirler. Sanki onlar müminlerle Allâh arasında birer vasıta olmuşlardır.[789]

[789] Gerçekten de gizli vahyi duyan nebîler, başkalarına duyurmak için vasıta, Allâh ile kulları arasında birer hat, birer bağ gibidirler. Dervişlikte bir "fena fi'r-Resûl" (=peygamber sevgisine dalma, yok olma) mertebesi vardır ki müridin "fena fi'ş-şeyh" (=şeyhte yok olma) mertebesinden yükselmesi, doğrudan doğruya Allâh'ın Resûlünden feyz alıp, onda yok olması demektir. Fakat bu mertebelerin de üstünde "fena fi'llah" (=Allâh'ta yok olma) derecesi vardır ki, Hakk âşıkının Hakk'ta fânî olmasıdır.

596

• Her gönül, gizli vahiy duysa idi, dünyada harfler, kelimeler, sesler, sözler olur mu idi?[790]

[790] Harfsiz, sessiz, sözsüz, gönül yolu ile konuşmalara Mevlânâ'nın *Dîvan-ı Kebîr'*-inden alınan şu beyitler ne güzel örnektir:
(*Dîvan-ı Kebîr c.* 3 No: 1540.)
"Gel de birbirimizle candan konuşalım! Kulaklardan, gözlerden gizli olarak söyleşelim! Gül bahçesi gibi dudaksız, dişsiz gülelim! Düşünce gibi dudaksız, dilsiz görüşelim! Akl-ı evvel mertebesinde, Hakk'ın varlığının idraki içinde dünyanın sırrını ağzımız kapalı olarak sonuna kadar söyleyeyim. Hiç kimse kendisi ile apaçık sesle konuşamaz. Mâdem ki hepimiz biriz, dilsiz, dudaksız gönüllerimizden birbirimize seslenelim. Sen nasıl olur da eline; "Tut!" dersin? O el senin midir? Mâdem ki ellerimiz bir, o ellerle birbirimizle içten konusalım. Ellerimizin bir olduğundan bahsedelim. El, ayak gönlün hareketini bilir, dilimiz susarak, gönlümüz titriyerek söyleşelim."

2980 • O şefaatçi, Hakk'ta fânî olmuş ve elden ayaktan geçmiştir. Yâni o fark makamında olduğu için, Hakk'ın kahrı ile lutfunu ayırdetmektedir. Ben ise daha ince düşünüyorum. Hakk'ın lutfunu da kahrını da bir görüyorum, ikisini de Hakk'ın bir tecellîsi olarak biliyorum.
• Onun yaptığı işte, pâdişahın işidir. Ama zayıf olmamakla beraber yaptığı iş, bana pek kötü görünür.
• Bilgisizlere, hakîkatten haberi olmayanlara lutfun ta kendisi olan hareket nazlı büyük kişilere kahırdır.
• Demek ki, gerçeği bilmeyenlerin, aradaki farkı görmeleri için belalara uğramaları, zahmet çekmeleri gerek.

597

• Ey dost! Mânâyı anlamaya vasıta olan şu harfler, ermiş kişilere diken gibi olur.[791]

[791] Çünkü uzakta bulunanlar, harfler ve kelimeler vasıtasıyla mektuplar yazıp maksatlarını bildirirler. Fakat huzûrda bulunanlar için müşahedeyi bırakıp da, böyle harf ve kelime ile meşgul olmak sıkıcı bir haldir.

2985 • Öyle ise o tertemiz rûhun tortulardan kurtulması, anlayışlı bir hale gelmesi için, bir çok belalar çekmesi, zahmetlere, ızdıraplara katlanması gerek.
• Ama bazıları bu sebepten, harflerden, sözlerden büsbütün sağır olurlar, bazısı da saf ve yüce bir hale gelirler.

• Bu harf ve söz belası, Nil suyu gibidir. Temiz kişilere su, kötü kişilere kandır.
• Kim sonu daha iyi görürse, o daha mesuttur, daha mutludur. Kim ise daha sıkı sarılır, daha fazla ekin ekerse, daha çok mahsûl elde eder.
• Kim bu dünyanın mahşer günü için bir ekin tarlası olduğunu bilirse, burada çok eker, orada çok mahsûl kaldırır.[792]

[792] Hz. Mevlânâ bu beyit ile "Dünya âhiretin tarlasıdır." hadîsine işaret etmiştir. Evet, dünya âhiretin tarlasıdır. Burada ne ekilirse, öbür tarafta o biçilir. Arpa eken arpa, buğday eken buğday biçtiği gibi hayırlı işler yapan mükafat, şer eken mücazat biçer.

2990 • Hiç bir mukavele (=sözleşme), bağlantı yoktur ki, mukavele yapılmış olmak için yapılmış olsun. Her mukavele bir kazanç elde etmek için yapılır.[793]

[793] Dünya da, dünya olmak için değil, âhiret tarlası olarak yaratılmıştır. Cenâb-ı Hakk, Zariyât Sûresi'nin 56. âyetinde "Ben cinleri de, insanları da ancak bana kulluk etsinler diye yarattım." diye buyurur.

• Dikkat edecek olursan görürsün ki, hiç bir inkar eden yoktur ki, onun münkirliği sadece münkirlik etmek için olsun.
• Belki o münkirlik, haset edilen düşmanı kahretmek, yahud üstünlük elde etmek, kendini göstermek içindir.[794]

[794] Bir kimse için câhildir, birşey bilmez gibi inkarda bulunmanın sebebi, ya ona haset edilmesinden, yâhut bir alime birşey bilmez denilmekle, kendi bilgisinin ondan üstün olduğunun anlatabilmek istenilmesindendir.

• Üstünlük elde etmek de bir başka ümitledir. Yâni maaşının artması hırsından gelir. Mânâlar olmaksızın, şekillerin, sûretlerin tadı tuzu yoktur.
• Sûretten maksat mânâ olduğu için birine "Bunu niçin böyle yapıyorsun?" diye sorar durursun. Çünkü sûretler, şekiller zeytin yağı gibidir. Mânâ da, ondan meydana gelmiş ışıktır.

598

2995 • Eğer sûret, ancak sûret için ise, niçin demek neden lazım gelirdi?
• Bu niçinlik, bir fayda elde etmek içindir. Bundan başka bir şey için, niçin demek kötüdür.
• Ey emîn olan kişi! Ne sebeple fayda aramadasın? Bunun faydası ancak budur, başka bir şey değil.[795]

[795] Mâdem ki "niçin" demekle bir şey öğrenmek faydası arıyorsun, o halde sormanın da bir faydası olur demektir.

• Gök ehli ile, yer ehlinin şekilleri ancak bu şekiller içinse, bunlarda bir hikmet yoktur.
• Eğer bunları yaratan, bir hüküm ve hikmet sâhibi yoksa, bu tertîp, bu nizam, bu intizam nasıl olmuştur? Bir hüküm ve hikmet sâhibi varsa, yaptığı iş, nasıl boş olur? Ayıp olur?
3000 • Doğru yanlış bir maksadı yokken, hiç bir kimse ne hamama bir resim yapar, ne de bir şey boyar.

Mûsâ(a.s.)'nın Cenâb-ı Hakka "Neden halkı yarattın? Sonra da onları helak ediyorsun?" diye sorması ve kendisine cevap gelmesi.

• Mûsâ (a.s.) dedi ki: "Ey soru hesap günü olan kıyâmetin sâhibi Rabbim! Bir şeyi güzel bir şekilde yapıyorsun, yaratıyorsun, sonra tutup onları yıkıyorsun, bozuyorsun.
• Erkek olsun, dişi olsun, cana canlar katan güzeller yaratıyorsun, sonra da onları öldürüyorsun, yıkıyorsun; neden böyle yapıyorsun Rabbim?"
• Cenâb-ı Hakk buyurdu ki: "Yâ Mûsa! Biliyorum ki, sen bu soruyu inkardan, gafletten yâhut da heva ve hevesine uyduğun için sormuyorsun.
• Yoksa hoş görmez, edebe sokardım, azap ederdim; bu soru yüzünden seni incitirdim.

3005 • Fakat sen bizim işlerimizdeki hikmeti, sonsuzluk sırrını anlamak istiyorsun.
• Böylece de bunu halka duyurmak, her ham kişiyi pişirmek, oldurmak istiyorsun.
• Bu hikmeti sen de biliyorsun, biliyorsun ama, işi halka anlatmak için soruyorsun.

599

• Çünkü bu soru ilmin yarısıdır. Hiç bilmeyen, bu bilgiden dışarda kalan herkeste, bu soruyu sorma gücü yoktur.
• Gül de diken de topraktan ve sudan yetiştiği gibi soru da, cevap da bilgiden doğar.
3010 • Tatlı bir meyve de, acı Ebu Cehil karpuzu da nemden, rutubetten hasıl olduğu gibi, sapıklık da, doğru yolu buluş da bilgisizlikten meydana gelir.
• Nefret de, sevgi de tanıdık bir kimseye karşı duyulur. Hastalık da, sağlıklı ve güçlü olmak da, yediğimiz gıdalardan meydana gelir.
3015 • Cenâb-ı Hakk buyurdu ki: "Ey akıllı Mûsâ, Mâdem ki sordun, gel de cevabını dinle.
• Ey Mûsâ! Sen yere bir tohum ek de, bunun sırrını anla ve insafa gel."
• Mûsâ ekin ekti. Ekin bitti, yeşerdi, başaklandı, güzel, düzgün bir hale geldi.
• Orağı aldı, ekini biçti. O sırada gaybdan, gizli âlemden kulağına bir ses geldi.
• Cenâb-ı Hakk buyurdu ki: "Yâ Mûsâ! Niçin ekin ekiyorsun? Yetişince, olgunluğa ulaşınca, onu biçiyorsun..."
3020 • Mûsâ "Yâ Rabbi!" dedi, "Burada buğday da var saman da. Onun için biçiyorum.
• Buğday saman anbarına layık değildir. Saman da buğday anbarında çürür. Yok olur gider.
• Bu ikisini birbirine karıştırmak hükmüne uymaz, onları eleyip ayırmak gerek."
• Cenâb-ı Hakk buyurdu ki: "Yâ Mûsâ! Sen bu bilgiyi kimden öğrendin de onunla harman meydana getirdin?"
• Hz. Mûsâ dedi ki: "Yâ Rabbi! Bu ayırdetmeyi bana sen verdin." Cenâb-ı Hakk da buyurdu ki :"O halde nasıl olur da bende ayırdetme bulunmaz?
3025 • Allâh'ın yarattığı kullar arasında tertemiz rûhlar da var, günah tozlarına bulanmış rûhlar da var.
• Balçığa batmış sedef durumunda olan bedenlerin de hepsi bir değildir, birinde inci var, öbüründe boncuk.
• Buğdayları nasıl samandan ayırmak gerekse, bu iyi ve kötü rûhları da birbirinden ayırdetmek gerek.

600

• Bu cihân halkı, bu insanlar hikmet hazîneleri gizli kalmasın, meydana çıkarılsın diye yaratılmışlardır."
• Cenâb-ı Hakk "Ben gizli bir hazîne idim." diye buyurdu. Bunu duy da kendinde bulunanı gizleme, onu maddî varlığından ayırdet. Uğraş, meydana çıkar.[796]

[796] Bu beyitte şu kudsî hadîse işaret edilmektedir. "Ben gizli bir hazîne idim. Bilinmek istedim. Bilineyim diye halkı yarattım."

Hayvanî rûhla cüz'î akıl, vehim ve hayal ayrana benzer, bakî olan rûh ise bu ayranda gizli olan yağa.

3030 • Ayran içinde yağ nasıl gizli ise, doğruluk cevheri yâni ilâhî rûh da yalanda yâni fânî olan bedende öyle gizlidir.

• Senin o yalanın bu fânî, bu geçici bedendir. Doğruluk cevheri ise, Rabbine mensûb olan o ilâhî rûhdur.

• Bu beden ayranı yıllardan beri meydandadır. Apaçık görünmektedir. Can yağı ise bedende, onun içinde fânî ve gizli bir haldedir.

• Sonunda Allâh ayranı yayıkta çalkayacak makbûl bir kulunu elçi olarak gönderir.

• Bende gizli bir benin bulunduğunu bileyim, anlayayım diye, o makbûl er, o seçilmiş kişi, o yayığı bilgi ile, hünerle çalkalar durur.

3045 • Nefisle çetin savaşlara girmek, insanlara çok yararlı olmak için çalışmak, didinmek gerek ki ayran içindeki yağı versin.

• Ayranın içindeki yağ, görünüşte yok gibidir. Varlık sancağını kaldıran, yâni göze görünen, ayrandır.

• Sana var gibi görünen, deridir, bedendir. Yok gibi görünen de senin aslın olan rûhdur.[797]

[797] Yâni ayrandan istenen tereyağdır. Tereyağının yanında ayran deri ve kabuk gibi ehemmiyetsiz kalır. Öyle iken yağ görünmez de, ayran ortada kalır. Eski âriflerden birisi de "Dünya var gibi görünen bir yokluk, Allâh da yok gibi görünen bir varlıktır." demiştir.

• Ayran yağ tutmamış ve eskimiştir. Onun yağını almayınca, sakın onu harcama.

• Aklını başına al da, o ayranı bilgi ile ve el değiştirerek çalkala da içinde gizlemiş olduğu yağı meydana çıkarsın..

601

3050 • Sarhoşların yalvarıp şarap istemeleri, sakînin varlığını gösterdiği gibi, fânî olan bu bedenin de hareketleri ve davranışları ile, bakî olan rûhun mevcud olduğunu göstermektedir.[798]

[798] Varlıklar sadece görünenlerden ibâret değildir. Görünmeyen, fakat az çok hissedilen şeyler de vardır. Mesela bedenimiz kendini tahrîk ve idare eden bir rûhun bulunduğunu bize sezdirmektedir. Çünkü rûhun ilişkisi kesilince, bedenin hareketsiz kaldığını görüyor ve böylece de bedeni idare eden bir rûhun bulunduğuna vicdanen inanıyoruz.

Bayrağın dalgalanması, gözümüzle görmediğimiz gizli bir rüzgârın varlığından haber vermektedir.

• Bayrağın üstündeki arslan resminin oynaması, gizli bir rüzgârın varlığından haber vermektedir.

• Rüzgâr esmeseydi, bayraktaki cansız arslan, nasıl sıçrardı, nasıl havada oynardı?

• Bayrak üstündeki arslanın oynamasından, esen rüzgârın seher yeli mi,

• Yâhut lodos mu olduğunu anlarsın. Bu inanış, o gizli rüzgârı anlatır.

• Bu beden de o bayraktaki arslan şekline benzer. Düşünce zaman zaman onu oynatır durur.

3055 • Doğudan gelen düşünce seher rüzgârı gibi latîfdir. Batıdan gelen düşünce ise, lodos rüzgârı gibi veba neşreder.[799]

[799] Yâni bedeni hayırlı işlere sevkeden fikir saba rüzgârına, şerre teşvîk eden fikir de lodos rüzgârına benzer. Bir hadîs-i şerifte: "Ben saba rüzgârı ile düşmanı yendim. Ad kavmi de lodos rüzgârı ile helak oldu." buyurulmuştur,

• Bu düşünce rüzgârının doğusu başka bir doğudur, yine o düşünce rüzgârının estiği batı tarafı, o taraftan yâni nefis ve şeytan yönündendir.

• Ay cansızdır, onun doğuşu da cansızdır. Halbuki gönlün doğusu ise canlar canına candır.[800]

[800] Allâh'ın tecellîsi oraya olur. Cenâb-ı Hakk rabbânî rûhun canı, rabbânî rûh da hayvanî rûhun canı olduğu için Mevlânâ Allâh'a "Canın, canının canı!" demiştir.

• İçi aydınlatan güneşin doğuşu yok mu? Gündüzün doğan şu bildiğimiz güneş iç âleminin güneşinin ancak kabuğudur.

• Çünkü gölge varlık olan şu beden, rûh ışığından mahrum kalınca ona artık ne gündüz görünür, ne de gece..

602

3060 • Fakat beden olmaz da rûh olursa, gece gündüz olmasa da iş yine düzeninde gider.

• Nitekim göz uyurken, ay güneş olmadığı halde rüyada, ayı da görür güneşi de. Onun gibi rûh da, ay ve güneşin nûruna muhtaç olmaksızın, başka aylar ve güneşler müşahede eder.

• Bizim uykumuz da ölümün kardeşi. Bu sebeple sen bu kardeşi gör, bu kardeşten öbür kardeşi anla.[801]

[801] Bir hadîs-i şerîfte: "Uyku ölümün kardeşidir. Cennet ehli uyumaz, ölmez de." buyurulmuştur. Çünkü uyuyan kişi bir nev'î ölü gibidir. Zümer Sûresi'nin 42. âyetinde bu konuya işaret edilmiştir.

• Ey taklitçi! Sana birisi rüya ölümün fer'idir dese de, gerçeğe ulaşmadıkça, tam inanç elde etmedikçe bu sözü duyma, işitme.

• Rûhun uykuda öyle şeyler görür ki, onları uyanıkken yirmi yılda göremezsin.

3065 • Gördüğün o rüyanın yorumlanması için, ömürler boyunca aklı fikri yerinde büyüklerin yanına koşarsın.

• "Bu rüyanın tâbiri, yorumu nedir, söyle!" dersin, böyle bir sırra fer' demek köpekliktir.

• Bu söylediğiniz rüya halkın gördüğü rüyadır. Hakk erlerinin rüyası ise Hakk'ın kulunu sevdiğinin ve yakınlığının ta kendisidir.

• Fil olmalıdır ki, gece uyuyunca rüyasında Hindistan'ı görebilsin.

• Eşek rüyasında Hindistan'ı göremez. Çünkü orası onun vatanı değildir ve oradan ayrılıp gurbete düşmemiştir.

3070 • Rûh fil gibi çok büyük bir varlık olmalı ki, rüyasında ateş gibi koşsun, Hindistan'a kadar gitmeyi, yâni rûhlar âlemine geri dönmeyi başarsın.

• Fil uyanıkken Hindistan'ı ister. Gece uykuya dalınca bu istek, bu zikir rüyasında şekle bürünür.

• "Allâh'ı zikr ediniz!" emrine uymak her külhanbeyinin işi değildir. "Geriye dön!" buyruğunu dinlemek de her kalleşin ayağının harcı değildir.[802]

[802] *Kur'ân-ı Kerîm'de* Ahzab Sûresi'nin 41 ve 42. âyetlerinde; "Ey îman edenler, Allâh'ı çok zikredin, onu sabah akşam tesbîh edin!" diye buyurulmuştur. Zikr-i kesîr (=çok zikir), kalbî zikir demektir ki, Allâh'ı bir an bile kalbinden çıkarmamak demektir. Cenâb-ı Hakk hatırda bulundukça o kişi daimî zikirde sayılır. Kuşeyrî hazretleri "Allâh'ı çok zikredenler.." âyetine açıklarken "Allâh'ı çok seviniz.." mânâsı vermiştir. Çünkü bir hadîste "Bir kimse bir şeyi severse onu çok çok zikreder." diye buyurulmuştur.

603

• Ama sen yine de ümitsizliğe düşme, rüyasında Hindistan'ı gören fil gibi olmaya bak. Fil değilsen bile fil olmaya çalış.

• Cenâb-ı Hakk'a candan gönülden yönelen kişilere, gökyüzü kimyagerleri olan velîlerden her an gelen feyzleri gör, onlardan gelen mübârek kurtuluş seslerini duy.

3075 • Onlar sonsuz gökyüzü boşluğunda şekiller düzerler, benim için de, senin için de hayırlı işler görürler.

• Yenleri, yakaları misk kokan erleri görmüyorsan ey yarasa gözlü kişi; bari uğradığın mânevî zararı, ziyanı gör.

• Her an senin anlayışına bir şey dokunûr, bir zarar gelir; dikkat et de kör civan toprağından yeni bir ot bitir.

• Edhem oğlu İbrahim de rüyada örtüsüz, perdesiz olarak gönül Hindistan'ını gördü de...
• Kendisini dünyaya bağlayan servet, saltanat zincirlerini kırıp sarayını terk ederek görünmez oldu.
3080 • O uykudan sıçramış kalkmış, cezbeye kapılmış, deli divane olmuştu. İşte bu hâl hakîkat Hindistan'ını görüşünün belirtisi idi.
• Bu hale gelen kişi, tedbîrlerin kararların başına toz toprak saçar, zincirlerin halkalarını kırar, geçer.
• Nitekim Peygamber Efendimiz (s.a.v.) gönüllerdeki nûrun belirtisinden bahsederken: "Gönülde Hakk nûru belirince, gönül yalan yurdu dünyadan uzaklaşır da, sevinç, mânevî neşe yurdu olan âhirete bağlanır." diye buyurdu.[803]

[803] İbn-i Mesûd Hazretlerinden rivâyet edilmiştir ki, bir gün Peygamber Efendimiz Zümer Sûresi'nin şu meâldeki 22. âyetini okudu: "Allâh'ın İslam için gönlüne bir inşirah, bir rahatlık verdiği, İslam'ı ona sevdirdiği kimse, gerçekten de Rabbi'nden gelen bu nûra nâil olmuştur." ve ilave etti; "Nûr, kalbe dahil olunca kalp genişler, ferah bulur." Orada bulunanlar "Yâ Rasûlallâh! Bunun belirtisi nedir?" diye sorarlar. Peygamber Efendimiz buyurdular ki: "Dünyadan uzaklaşmak ve âhirete yaklaşmaktır."

Bir şehzade ile Kabil'li büyücü kadının hikâyesi.

3085 • Bir pâdişahın yiğit bir oğlu vardı. O delikanlı hem iyi silah kullanmasını biliyor, hem de iyi huylu idi. Onun dış yüzü de, iç yüzü de hünerlerle süslenmişti.

• Pâdişah rüyasında oğlunun ansızın öldüğünü görür. Âlemin temizliği, duruluğu gözlerine bulanık görünmeye başladı.
• İçine düşen evlat sevgisi ateşi onu yaktı, yandırdı. Ateşin kızgınlığından göz yaşları bile kurudu.
• Pâdişah dertle, gamla o kadar doldu ki, ah etmeye bile gücü kalmadı.
• O kadar üzgündü, kalbi o kadar acılarla dolmuştu ki, ölümü diler oldu. Bedeni işten güçten kaldı. Çalışamaz hale geldi. Fakat daha yaşayacak zamanı olduğu için uykudan uyandı.
3090 • Allâh acıyanların en acıyanı olduğu için, çok acı duyan kullarının yardımına yetişir. Pâdişah uyanıp da aklı başına gelince öyle sevindi ki, ömründe hiç böyle sevinç hissetmemişti.
• Kederden ölecek hale gelen, ölümü isteyen pâdişah, bu defa da sevinçten ölecekti. Canla bedeni, ölümle hayat arasında birbirine zıt hallerde sanki zincirlere vuruldu, bağlandı.
• Ömür mumu, gam nefesi ile de söner, sevinç nefesi ile de. İşte sana, şaşılacak bir hâl. (Çok güldüğümüz zaman da gözümüzden yaşlar dökülür, ağlarız.)
• İşte insan bu iki ölüm arasında diridir. Bu iki ölüm arasında yaşamaktadır. İki ölüm arasında boyunduruğa vurulmuş yaşayışı, çok gülünç bir şeydir.[804]

[804] Eskiler birşeyin lüzûmundan fazlasına "ifrat", gerekli olandan azlığına da "tefrît" derlerdi. Bunların ikisi de zararlıdır. Peygamber Efendimiz; "İşlerin hayırlısı ortasıdır." diye buyurmuşlardır. Bunun gibi çok fazla sevinmek ve çok fazla üzülmek da sağlığa zararlıdır. Büyük bir şair, değerli insan, aynı zamanda Mevlevî Şeyhi olan Tokadîzade Şekîb Bey, oğlunun vefâtına dayanamadı, kendini öldürdü. Allâh rahmet eylesin. Piyango bileti isabet edenlerden de fazla sevinçten ölenler çoktur.

• Rüya gören, önce çok üzülen, uyanınca da çok sevinen pâdişah kendi kendine dedi ki: "Allâh'ın takdiri ile gelen bu sevince rüyada oğlumu ölmüş görme gammı sebep olmuştur."[805]

[805] Evet gam; sürûra, neşeye yol açar. Bu sebepledir ki Mevlânâ *Mesnevî'sinde* de, *Dîvan-ı Kebîr'inde* de ızdırabı, gamı Allâh'ın lutfu olarak ifade buyurmuşlardır:
"Gamdan, ızdıraptan daha tatlı, daha mübârek bir şey olamaz. Karşılığı sonsuzdur."

(Dîvan-ı Kebîr, c. *VI, 2675)*
Dostlardan, düşmanlardan gelen cefâlar, gamlar, ızdıraplar içinde şöyle buyuruyor:

“Dünyada halkın cefâsı ile mânevî bir altın hazînesinin gizlice sana verildiğini bilseydin şikâyet etmezdin.” *(Mesnevi, c.* V, Beyit 1521) Başka bir ârif şair de:
“Gönlümün gamlı olduğuna seviniyorum. Çünkü gamın gelmesi neşenin gelmesine sebeptir. Kur’ân’daki zorluk kelimesinin hemen arkasında kolaylık vardır. Ben Allâh’ın bu sözünün verdiği haberden çok mutluyum.”

605

3095• Ne şaşılacak şey? Bir şeyin bir yüzü ölüm, öbür yüzü ise hayat ve rızk.
• Bir şey bir hale göre ölüm, aynı şey diğer bir yönü ile hayatın gıdası ve devasıdır.
• Bedenin sevinci çeşitli gıdalarla beslenmesi, gelişmesi, dünyaya bağlanan kişi için kemâldir, olgunluktur. Âhireti düşünen kişiye ise noksanlıktır, yok olup gitmektir.
3100 • Rüyada oğlunun öldüğünü gören pâdişah düşünceye daldı da, “Bu gam geldi geçti, ama rûhum bu çeşit şeylerden mahzun oldu, kötü zanna düştü” dedi.
• “Böylece kader ayağıma bir diken batırırsa, gül solup gidince o dikenin verdiği acının, gülden bir hâtıra olması gerek.”
3113 • Gördüğü ölüm rüyası üzerine pâdişah, soyu sopu devam etsin diye oğlunu evlendirmek istedi.
• “Eğer bir doğan, yâni oğlum âhirete giderse, onun yavrusu yâni torunum, babaşından sonra bir doğan olur.” diye düşündü.
3115 • Bu doğan kuşu buradan çekilip gider, sûreti görünmez olursa, onun mânâsının, gerçek varlığının yavrusunda kalmasını istedi.
• Onun içindir ki, uyanık olan o büyük mânâ pâdişahı Mustafa (s.a.v.) “Çocuk babasının sırrıdır.” diye buyurmuştur.
• Bu mânâ dolayısıyladır ki halk, çocuklarına kendi sıfatlarını öğretirler.
• Onların bedenleri toprağa girip gözden kaybolunca, bu sıfatlarla bu mânâların dünyada kalmasını dilerler.
• Allâh, istidadı olan her çocuğun olgunlaşması için, akıl almaz hikmetine bağlı olarak çocuklarının iyi yetiştirilmesi gâyesi ile babalara ciddî bir hırs ve arzu vermiştir.

606

3120 • Pâdişah soyunun sürüp gitmesi için, oğluna iyi huylu, terbiyeli, güzel bir kız bulmayı düşündü.
• Soysuz bir pâdişahın soyundan gelmiş bir kız değil, tertemiz soydan gelmiş bir kız alayım.
• Pâdişah dediğin zaten tertemiz kişidir. Bütün kötü huylardan kurtulmuş, hür olan da O’dur. O ne aşağı duygularının esîri, ne de boğazının ve hırsının esiridir. Fakat halk hakîkati görememiş de, tutmuş hırslarının esîri olanlara pâdişah adını takmış. Bu, tersine bir görüştür. Zenciye kafur adını taktıkları gibi bir şey.
• Halk kanlar içen çöle kurtuluş yeri; pis, kötü kişiye de kutlu insan adını verir.
3125 • Şehvet, öfke, emel esiri olan kişiye beyefendi, yâhut büyükler büyüğü, vezîr adını takmışlar.
• O ecel esirlerine halk, şehirlerde kentlerde “ulu beyler” adını vermişlerdir.
• Yüksek mevkîye geçmiş, baş köşeye kurulmuş kişiye “vezîr, bakan, başbakan” derler ama, onun canı pabuçluğun yanıbaşında alçalmış, yâni mala, mülke, mevkîye esir olmuştur.
• Pâdişah bir zâhidi akrabalığa seçince, bu haber saray kadınlarının kulaklarına erişti.

Pâdişahın oğluna, zâhid bir dervişin kızını almasını saray kadınlarının kınaması, onların bu akrabalıktan utanmaları.

• Şehzadenin annesi her halde aklının eksikliğinden olacak; "Evlenmede akıl bakımından da, adet ve töre bakımından da eşitlik gerek." diye konuştu.
3130« "Sen cimriliğinden ötürü kurnazlık ediyorsun, oğlumuzu bir yoksulla akraba yapıyorsun."
• Pâdişah; "Tertemiz, suçsuz bir kişiye yoksul demek yanlıştır." dedi. Onun gönlü zengindir. Gönül zenginliği, Allâh'ın sevdiği kuluna bir ihsânıdır.[806]

[806] Hz. Mevlânâ *Mesnevî'mn* ikinci cildinin 588. beytinde şöyle buyurmuştu:
"Allâh'ın has kullarını dâvet ettiği kanaat ziyâfetinden uzak kalan kimse, pâdişah bile olsa dilenci gibi aç gözlüdür." Demek ki, kanaat Allâh'ın has kullarına verilmiş bir huydur. Bu huy herkeste bulunmaz.

607

• Böyle kişi Allâh'a olan güveni yüzünden kanaat bucağına kaçar, dilenci gibi nekesliğinden, tenbelliğinden değil.
• Kanaat ve takva dolayısı ile olan darlık, bir takım aşağılık kişilerin yoksul oluşlarından ayrıdır.
• Cimri; bir zerre, bir tane kadar altın bulsa başını verir, kanaat sâhibi fakîr ise; altın hazînesi bile olsa, şerefi uğruna bırakıverir.
3135 • Hırsından ve tama'ından her haram şeye atılan, onu elde etmeye çalışan pâdişaha, büyük adamlar "dilenci" demişlerdir.
• Şehzadenin anası dedi ki: "Nerede çeyiz olarak vereceği şehirler, kaleler; nerede sâhibi olarak saçacağı inciler, altınlar?"
• Pâdişah karısına kızdı da "Haydi işine git!" dedi, "Kim din gamını seçer, Allâh rızâsı için kederlenirse, Allâh başka gamları ondan alır, onu sevindirir."
• Nihâyet pâdişahın görüşü üstün geldi. Oğluna mayası güzel, temiz soydan gelmiş bir kız aldı.
• Güzellikte gerçekten benzeri yoktu. Yüzü kuşluk güneşinden daha da parlaktı.
3140 • Kızın yüzü gibi, ahlakı da anlatılamayacak derecede güzeldi.
3144 • Nihâyet temiz kişinin soyundan gelmiş o kızla, şehzadenin nikahı kıyıldı.
• Kader bu ya akıl ermez. O civarda büyücü bir kadın vardı. O da güzel şehzadeye gönül vermişti.
• O Kabil'li ihtiyar kadın şehzadeye öyle bir büyü yaptı ki, o büyüye Babil büyücüleri bile haset ettiler.
• Şehzade o çirkin koca karının âşıkı oldu. Güzel gelinden de vazgeçti, düğünden de.
• Doksan yaşındaki o kokmuş kadının ayakkabılarını öptü, durdu, ihtiyar kadın şehzadenin ne aklını bıraktı, ne de fikrini.

608

3150 • Şehzade tam bir yıl ona esir oldu. Tam bir yıl o kokmuş ihtiyar kadınla yaşayış, şehzadeyi tüketti, onu ekin gibi biçerek zayıflattı, âdetâ yarı canlı bir hale getirdi.
• Başkaları onun eriyip gitmesinden ızdırap içinde idiler. O ise büyünün verdiği sarhoşluktan ötürü kendinden bile haberi yoktu.
• Dünya pâdişaha zindan olmuştu. Şehzade ise hısım ve akrabalarının ağlamalarına gülüyordu.
• Pâdişah bu hale çok üzülüyordu. Çâresiz kalmıştı. Gece gündüz kurbanlar kestirip fakirlere dağıttırıyor, muhtaç olanlara sadakalar, zekâtlar veriyordu.
3155 • Babası her çâreye baş vuruyordu. Fakat şehzadenin ihtiyar kadına olan aşkı gittikçe artıyordu.

• Pâdişah bu işte bir ilâhî sır olduğunu, bundan sonra yalvarıp yakarmaktan başka bir çâre bulunmadığını iyice anladı.
• Secdeler etmekte; “Yâ Rabbi! Ferman senindir. Hakk’ın mülkünde, Hakk’tan başka kim ferman sâhibi olabilir?” diye yalvarmaya başladı.
• “Ey rahmeti bol, esirgeyişi sonsuz olan Allâh’ım!” diyordu. “Bu zavallı oğlum öd ağacı gibi yanıyor, ona acı, onun yardımcısı ol.”
• Pâdişahın; “Yâ Rabbi, ya Rabbi!” demesi, feryad etmesi üzerine, yoldan pek usta bir büyücü çıkageldi.
3165 • Pâdişah o usta büyücüye: “Oğlum elden gitti, mahvoldu.” dedi. Büyücü de: “Ben ona bir derman olarak, onu kurtarmak için çıkageldim.” dedi.
• “Şu büyücüler içinde ona denk olacak yoktur. Ancak ben pek hünerliyim, onunla başa çıkabilirim” dedi.
• “Allâh’ın emri ile ben Hz. Mûsâ’nın avucu gibi onun büyüsünün kökünü kazırım.
• Çünkü bu bilgi bana ötelerden, Hakk’tan geldi. Ben büyüyü, büyücülere çıraklık ederek öğrendim.
• Ben koca karının büyüsünü bozmak için geldim. Şehzadenin beti benzi sararıp, solmasın diye eriştim.
3170 • Seher vakti mezarlığa git, orada duvarın yanında beyaz bir mezar vardır.
• Kıbleye karşı orasını kaz da, Allâh’ın gücünü ve san’atını gör.”
• Bu hikâye çok uzundur. Sen ise dinlemekten usandın, onun için fazlasını bırakarak hulâsasını söyleyeceğim.

609

• Büyücü mezardan çıkardığı o sımsıkı düğümleri çözdü de, şehzadeyi mihnet ve meşakkatten kurtardı. Şehzade kendine geldi. Bir çok mihnetlerden, kederlerden sonra babasının sarayına koşup gitti.
3175 • Babasının karşısında yere kapandı, yeri öptü. Koltuğuna bir kılıç, bir de kefen almıştı.
• Pâdişah şenlikler yapılmasını emretti. Şehirliler sevindiler, o ümitsiz, muradına ermemiş olan gelin de sevindi, neşelendi.
• Sanki dünya yeni baştan dirildi, parladı. Ne de şaşılacak şey! O acılarla, ıztıraplarla dolu gün de bir gündü, bugün de bir gündür, ama ikisi de birbirine benzemez.
• Pâdişah ona öyle bir düğün yaptı ki, köpeklerin bile önüne şeker şerbeti konulmuştu.
• Büyücü ihtiyar kadın kederden öldü. Çirkin yüzünü de, kötü huyunu da Azrail’e teslîm etti.
3180 • Şehzade; “O ihtiyar kadın nasıl oldu da benim aklımı, görgümü çaldı?” diye hayretlere düşmüş, şaşırıp kalmıştı.[807]
[807] Peygamber Efendimiz bir hadîslerinde buyurmuştur ki: “Kıyâmet gününde dünya ak saçlı, gök gözlü, dişleri kazma gibi bir koca karı sûretinde getirilecektir. Onu kim görse iğrenecektir. Halka görünecektir. Mahşer ehline şöyle denilecektir. ‘Bunu tanır mısınız?’ Halk ‘Onu tanımaktan Allâh’a sığınırız’ diyeceklerdir. Onlara denilecektir ki ‘İşte bu iğrendiğiniz koca karı dünyadır, siz onunla övünürdünüz, onu elde etmek için savaşırdınız.’” Buradaki koca karıdan maksat dünya, şehzadeden murad da dünyaya aldanmış olanlardır. Onlar âhirette dünyayı korkunç ve çirkin bir koca karı şeklinde görünce, “Böyle bir sûret böyle bir varlık bizi nasıl oldu da kendine bağladı?” diyeceklerdir.
• Şehzade gerdeğe girince, güzellerin güzellik yolunu vuracak, onları gölgede bırakacak ay parçası gibi bir gelin gördü.
• Aklı başından gitti. Yüzü üstü yere yıkıldı. Tam üç gün kendine gelemedi.
• Üç gün üç gece kendinden geçmiş bir halde kaldı. Halk onun baygın yatışından üzüldü.
• Gül suları ile, ilaçlarla kendine geldi. Yavaş yavaş iyiyi kötüyü ayırdetmeye başladı.
3185 • Bir sene sonra pâdişah söz arasında “Oğlum” dedi. “O eski sevgiliyi bir hatırla bakalım

• O seninle yatanı, o yatağı bir hatırla; bu kadar da vefâsız, bu kadar da acı bir dost olma..”

610

• Şehzade; “Bırak baba!” dedi. “Ben gurur yurdunun, aldatma diyarının kapısından kurtuldum. Sürûr ve neşe yurduna yöneldim.”

• İşte bir mümin de ilâhî nûr tarafına yol bulup, gaflet karanlığından kurtulunca, aynen şehzade gibi olur.

• Ey Hakk yolu yolcusu! Ey kardeş! Bil ki, hikâyede geçen şehzade sensin. Bu köhne dünyada yeniden doğmuşsun.

3190• Kabil’li büyücü ise, bu dünyanın sembolüdür. O nice erleri renge ve kokuya esir etmiştir.

• Dünya seni bulanık şehvet nehrine düşürünce “Kul eüzü..” sûrelerini oku üfle.[808]

[808] Medîne civarında yaşayan Lebid adındaki bir yahûdînin kızları, Peygamber Efendimizin ele geçirdikleri birkaç tel mübârek saçlarını bebek gibi bir sûret üzerine bağlamışlar, birşeyler okumuşlar, liflemişler. Zervan kuyusunda bir taşın altına gizlemişlerdi. Bu büyü ile Resûlullah Efendimiz rahatsız oldu. Sonra Cebrail (a.s.) “Kul eüzü...” sûrelerini getirdi ve büyünün yerini haber verdi. Hz. Ali gidip o büyüyü kuyudan çıkardı. Büyünün üstünde onbir düğüm vardı, iki sûrenin âyetleri de onbir idi. Her bir âyeti okudukça düğümün biri çözüldü. Böylece Peygamber Efendimiz büyünün tesirinden kurtuldu. Bu iki sûreye Muavezeteyn denir. Ashabdan birinin rivâyetine göre “Allâh’a sığınmak isteyenler, bu iki sûreden daha faydalı bir duâ edemediler.” hadîsi de vardır.

• Üfle de bu dünya büyüsünden, onun verdiği ıztıraptan kurtul; sabahı yaratan Allâh’a sığın.

• Bu yüzdendir ki, Cenab-ı Peygamber dünyaya “büyücü” dedi. Çünkü dünya efsunlarla âdetâ halkı büyüler, kuyuya atar.

• Ey Hakk yolcusu! Dikkat et, dünya denilen kokuşmuş ihtiyar kadının kuvvetli büyüsü vardır. Onunla pâdişahları bile esir etmiştir.

3195• İçte, gönülde de onun üfürüp büyü yapan büyücüleri vardır. Büyü düğümlerini düğümleyen, üfleyen, bizi dünyaya ve dünya nimetlerine bağlayan odur.

• Gerçekten de bir büyücü kadın olan dünya, pek bilgili kadındır. Onun büyüsünü çözmek herkesin harcı değildir.

• Eğer akıllar onun düğümünü çözebilseydi, yâni insanlar akılları ile dünyanın hilelerinden kurtulabilselerdi, Allâh peygamberleri gönderir mi idi?[809]

[809] İnsanda akıl vardır. Akıl insanı tehlikelerden korumağa çalışır, fakat onun da yanıldığı olur. Mesela insan için yiyecek, içecek, giyecek ve barınacak yer lazımdır. Fakat bir kap yemeği, bir kat elbisesi, bir-iki odalı evi olan bir adam, ekmeğini iki üç çeşide, elbisesini birkaç kata, evini de üç dört odaya çıkarmak hevesine kapılır. Akıl da bunu caiz görür. “Tuzlunun yanında bir ekşi bulunmalıdır ki; iştah açsın, üstüne bir tatlı yemelidir ki, ağza tat versin. Yazlık, kışlık, günlük, bayramlık birkaç kat elbise almalıdır ki, halk ayıplamasın. Kendin için, çocuklar için, gelecek misafir için birer oda olmalıdır ki, rahatsız olmayasın.” der. O adam aklının da haklı gördüğü bu hevesi, bu isteği gerçekleştirmeye çalışır. Helâl, haram demeyerek ve türlü yollardan eline geçirdiği paralarla daha iyi, daha rahat yaşamayı düşünür. Bunun için didinir durur. Kanaatkar olmadığı için her çâreye baş vurur. Düşünemez ki; evim diye benimsemiş olduğu meskenin asıl sâhibi, mülkün sâhibi olan Allâh’tır. Kendisi orada bir kiracı, Yâhut birkaç günlük bekçi durumundadır. Mülk sâhibinin onu ne kadar oturtacağını bilmez. Belki de ertesi gün rûhunu bedeninden, bedenini de evinden çıkaracaktır, işte bunun gibi gâfilce hevesler, dünya büyücüsünün büyü düğümleridir. O düğümleri çözmek her aklın kârı değildir, işte bunun için Cenâb-ı Hakk insanları dünyanın büyüsünden kurtarmak için peygamberler göndermiş ve kitaplar indirmiştir.

611

• Ey Hakk yolcusu, aklını başına al da düğüm çözen bir nefes ara! “Allâh dilediğini işler.” âyetinin sırrını bilen bir ârif bul.[810]

[810] “Allâh dilediğini işler.” İbrahim Sûresi’nin 27. âyetinin sonudur. Bu beyitte lafzen iktibas var.

• Dünyanın büyüsü, balık gibi seni oltasına takmıştır. Hikâyede geçen şehzade, bir yıl onun oltasında kaldı. Sense altmış yıldır onun oltasındasın.

3200 • Altmış yıldır, o oltanın zahmetini, acısını çekiyorsun; ne hoş bir halin var, ne de sünnete uygun bir yaşayışın var.

• Kötü işler işlemedesin, kötü bahtlısın. Çünkü ne dünyada hoş, iç rahatlığı ile yaşayabiliyorsun, ne de günahlardan kurtulabilmişsin.

• Dünyanın üfürmesi, büyü düğümlerini pekiştirdi, artık eşsiz olan tek yaratıcının üfürmesini bekle.

• Onun üfürmesini iste de, o eşsiz yaratıcı sana “Rûhumdan ona üfürdüm.” desin de, dünyanın büyüsünden seni kurtarsın. Sana “Yücel” diye buyursun.
• Hakk’ın nefhasından başka birşey dünya büyüsünün üfürüğünü yakamaz. Çünkü büyü üfürüğü, kahır üfürüğüdür. Öteki sevgi, lutuf üfürüğüdür.
3205 • Allâh’ın rahmeti kahrından üstündür, ileridir, ileriye ulaşmak istiyorsan, yürü. İlerlemiş, ilâhî rahmete kavuşmuş birini ara.
• Böylece mânen tertemiz insan ol da, hurilerle evlendirilmiş kişilerin mertebesine eriş. Ey kendisine büyü yapılmış pâdişah! Senin için kurtuluş yolu budur.
• Dünya koca karısı senin yanında oldukça ve sen onun işvelerine kapılıp kaldıkça, ne onun ağı, tuzağı çözülür, ne büyü düğümleri..

612

Aklını başına al da, nefsine uyma, kendinden yana çıkma!

• Ümmetlerin hidâyet nûru olan Hz. Muhammed (s.a.v.) Efendimiz dünya ve âhiret için “Bu dünya ile, o dünya birbirini zarara sokan iki ortaktır.” diye buyurmadı mı?[811]

[811] Bu beyitte şu hadîse işaret var: “Dünya ve âhiret iki ortak gibidir. Birini ne kadar hoşnut edersen, öbürünü o kadar kızdırırsın.”

• O halde dünyayı sevmek, ona kavuşmak, âhiret âleminden kopmak, ondan ayrılmaktır. Bu bedenin daima sağ ve esen oluşu da rûhun hastalığı demektir.
3210• Bir geçit yeri olan dünyadan ayrılmak insana zor gelir, insanın temelli olarak kalacağı asıl yurdundan ayrılmanın bundan daha zor olacağını bil!
• Şekilden, sûretten, resimden ayrılmak sana zor geliyor. Yâ o resmi yapandan, güzel sûretler, bedenler halk edenden ayrı düşmek ne kadar zor olacaktır?
• Şu mihnetlerle, dertlerle dolu olan aşağılık dünyanın ayrılığına sabredemeyen dost! Allâh ayrılığına karşı nasıl dayanabiliyorsun? Sabredebiliyorsun?
• Şu kara suyu, yâni dünyayı bile terk etmeye sabredemiyorsun. Âb-ı hayat olan ilâhî feyz çeşmesine nasıl sabredebilirsin?
• Şu kara suyu içmedikçe pek rahat edemiyorsun. İyi kişilerden ve onların içtikleri kaynak suyundan ayrılınca halin ne olur?[812]

[812] İnsan Sûresi’nin 5. âyetine işaret var.

3215• Eğer Vedûd olan, merhamet bağışlayan, sevgi veren Allâh’ın güzelliğini bir an için olsun görebilsen, canını da, bedenini de aşk ateşine atarsın.
• Allâh’a yakın olanların ululuğunu, ihtişamını görseydin, bu dünyadaki yiyip içmeyi cîfe (=pis) görürdün de herkesin imrendiği şeylerden iğrenirdin.
• Kendinden geçmeğe çalış, çabala da kendini daha çabuk bul. Allâh doğru yolu daha iyi bilir.
• Aklını başına al da her zaman kendine eş olma, yâni nefsine uyma. Kendinden yana çıkma. Her zaman inat ederek benlik dâvâsına kalkışma, eşek gibi balçığa düşme.

613

3220 • Bu sürçme gözünün iyi görmemesindendir; gözün kör gibi, inişi yokuşu göremiyor.
• Velîlerin sözlerini Yûsuf(a.s.)’a ait gömleğin kokusu gibi kendine destek edin. Çünkü onların sözleri gömlek kokusu gibi gözü aydınlatır, eşyânın hakîkatini gösterir.
• O gizli ilâhî lutuflar, alındaki o nûr, peygamberlerin gözlerini uzağı görür bir hale getirmiştir.
• O yanağın, o yüzün nûru seni cehennem ateşinden kurtarır, aklını başına al da, iğreti nûru ve fânî güzelliği yeter bulma.

• O iğreti nûr, gözü ancak içinde bulunduğu zamanı görür bir hale getirir. Bedeni, aklı ve rûhu da uyuz olmuş gibi huzûrsuz eder.
3225 • O iğreti nûrun görünüşü, dış yüzü nûrdur. Hakîkati ise nardır. Eğer sen gerçek nûru istiyorsan, o eğreti nûrdan iki elini de çek.
• Yalnız içinde bulunduğu hali gören, sonu göremeyen göz ve rûh sâhibi, nereye giderse gitsin, zaman zaman yüz üstü düşer.
• Bu çeşit insanlar içinde uzağı gören olsa bile, hünersizdir. Görür ama uykuda, rüyada görülen uzaklar gibi hayalden ibârettir.
• Irmağın kıyısında dudakların kupkuru, susuz bir halde yatmış uyumuşsun da, rüyanda su aramak için saraya doğru koşup durursun.
• Kendi görüşüne âşık oluyor da uzakta gördüğün saraya doğru koşuyorsun.
3230 • "Rüyada benim gönül gözüm görür, ben şüphe perdelerini yırtmış kişiyim." diye arkadaşlarına laf edersin.
• "İşte şu tarafta su gördüm, haydi koşup oraya gideyim." dersin. Halbuki senin gördüğün su değil, seraptır.
• Böylece her adım attıkça, mânen âb-ı hayattan daha çok uzaklaşır ve aldatıcı şarap tarafına koşa koşa yaklaşırsın.
• İşe girişin, işe sarılışın sana kadar gelmiş, ulaşmış olan hakîkat suyuna tam bir perdedir.
• Nice kişiler vardır ki, ulaşmak istedikleri yerden kalkarlar, bir başka yere gitmek için yola düşerler.
3235 • Fakat gaflete dalmış, uyumuş bir kişinin ne görüşü bir işe yarar, ne de lafı. Onun görüşü de, lafı da ancak bir hayaldir. Ondan el çek, yâni söylediklerine kulak verme.
• Uykun varsa bile Hakk yolunda uyu, yoldan kalma. Allâh için olsun, Allâh için olsun, Allâh yolunda uyu.

614

• Allâh yolunda uyurken belki kâmil bir yolcu rastlar da, seni gafletten, uykudaki hayallerden kurtarır.
• Uyumuş, gaflete dalmış bir kimsenin düşüncesi kıl gibi ince de olsa, fayda yok. Çünkü, o incelikle beraber, yine de hakîkat mahallesinin yolunu bulamaz.
• Uyumuş kimsenin düşüncesi, ister iki kat olsun, ister üç kat, yine de yanlış içinde yanlış, yanlış içinde yanlıştadır.
3240 • Mesela dere kenarında yatmış bir kimseye çekinmeden dalgalar gelir çarpar da, o yine rüyasında, uzun çöllerde dolaşır durur.
• Uyumuş bir kimse, rüyasında, susuzluktan yanar, yakılır. Halbuki dere kenarında yatmış olduğu için, su ona şah damarından daha yakındır.

Bilmiş ol ki, sağır kulak ile dilsizlik bir âfettir.

3035 • Cenâb-ı Hakk bazan lutuf eder de, vahyi arayıp duran, ötelerden ses duymak isteyen sevdiği bir kulunun kulağına, Hakk'ta fânî olan bir velînin sözünü ulaştırır da ona hakîkati duyurur.
• Müminin kulağı bizim vahyimizi kavrar. O çeşit kulak, insanı Allâh'a dâvet eden Peygamber Efendimizin yakını ve varisidir.
• Nasıl ki, çocuğun kulağı da anasının sesindedir. Anasının sesi ile, sözleri ile kulakları dolar. Sonunda o da söz söylemeğe başlar.
• Fakat çocukta anlayan kulak yoksa, anasının sözlerini işitmediği için dilsiz olur.

• Bu hep böyledir. Anadan doğma sağır olan, dilsiz kalır. Söz söyleyen kişi, anasının sözlerini duyan kişidir.
3040 • Bilmiş ol ki, sağır kulak ile dilsizlik bir âfettir. Öyle bir kişi ne bir söz duyar, ne de ona bir söz öğretilir.
• Bir şey öğrenmeden söz söyleyen ancak Hakk'tır. Çünkü onun sıfatları her türlü sebeplerden münezzehdir.
• Yâhut Âdem (a.s.) gibi Allâh ona ana, baba, dadı perdesi olmaksızın söz söylemesini öğretmiştir.
• Yâhut Îsâ (a.s.) gibi merhamet veren, sevgi bağışlayan Allâh'ın yardımı ile, doğar doğmaz söz söylemiştir.
• Böylece de o babasız doğuşunun zinadan olmadığım, tertemiz olduğunu, soyunda bir bozukluk bulunmadığını anlatmak, töhmeti gidermek için, o beşikte yatan bir çocuk iken söz söyledi.

615

Ölüme açılan kapıların gıcırtıları.

3102• Ölümün sonsuz, sayısız sebepleri var. Biz onların hangisinin yolunu kapayabiliriz ki?
• Gerçekten de çok can yakan, çok korkutan, ısırıcı olan ölüme açılan yüz pencere, yüz kapı var. Her birisi açılırken gıcır gıcır gıcırdamaktadır.
• Fakat mal mülk peşinde koşan, dünya hırsına düşen kişinin kulağı, hırsı yüzünden, ölüm kapılarının o acı gıcırtılarını duymamaktadır.
3105• Bedenlerdeki dertler, çeşitli hastalıklar düşmanların cefâsı, dostların vefasızlığı, ölüm kapılarının gıcırtılarıdır.
• Ey dost! Sen tıp ilminde hastalıkların adları bulunan fihristi bir gözden geçir de bak ki, ne kadar ateşli, korkunç hastalıklar var. Bunlar bizi ölüme götürmektedir.
• Bütün hastalıklardan bu beden evine yol vardır. Her iki adımda bir içi akreplerle dolu bir kuyu, yâni hastalıkların getirdiği acılarla, kederlerle dolu kuvvetlerle karşılaşılır.
• Başımıza gelen belaların rüzgârı çok sert esmede, ömrümüzün mumu ise sönmek üzere; çabuk olalım, çabuk davranalım da ömrümüzün mumundan bir başka mum uyandıralım, bir başka mum elde edelim.
• O iki mumdan birini rüzgâr söndürürse, barî öbürü ile yolumuza devam edelim.
3110• Biz de hayatın sırrına eren ârif gibi yapalım: Ârif bu noksan ve hatâlarla dolu beden mumundan, beden gibi kör bir kandilden kurtulmak için gönül kandilini uyandırır.
• Biz de öyle yapalım da günün birinde bu kandil ansızın sönerse, onun yerine can kandilini koyalım, can kandilini uyandıralım.

Halkın çoğunun ölüp gittiği bir kıtlık yılında, kendisi fakir ve iyali çok olduğu halde, sevinç içinde gülüp duran bir zâhidin hikâyesi.

3242• Bir kıtlık yılında bütün halk ağlaştığı halde, zâhidin biri gülüyordu.

• O zâhide “Gülünecek zaman değildir.” dediler. “Kıtlık, açlık müminleri kırıp geçiriyor, onların köklerini söküyordu.

616

• Rahmet bize gözlerini yumdu. Bizi görmüyor. Ova keskin güneş altında yandı, kavruldu.

3245 • Bağ ve bahçe de kavruldu, gitti, üzümler de. Ne yeryüzünde nem var ne de gökyüzünde.”

• Halk kıtlık azabından, sudan ayrı düşmüş balıklar gibi, onar onar, yüzer yüzer ölüp gidiyordu.

• “Sen müslümanlara acımıyor musun? Müminler birbirinin hısımıdır. Onların yağları da, etleri de aynı tek bir bedendir.[813]

[813] Bir hadîs-i şerîfte; “Müminler bir vücut gibidir ki, başı ağrıyacak olsa tekmîl vücudu ağrır, gözü ağrıyacak olsa yine tekmil vücudu ağrır.” diye buyurulmuştur.

• Bedende bir uzvun ağrısı, sızışı bütün bedenin ağrısı, sızışıdır. Bedenin sağlıklı, rahat yâhut hasta, rahatsız olduğu zaman da böyledir. Yâni bir uzuv rahatsız ise, bütün beden rahatsızdır. Rahatsa, bütün beden rahattır.”[814]

[814] Bâtılı yazarlar, eski Yunan ve Latin edebiyatının yetiştirdiği büyük şairlerin insanî yönüne hayran olurlar. Acaba hangi edîp, hangi şair büyük İslâm mütefekkiri Şeyh Sadî Hazretlerinin şu üç beytinin sırrına ermiştir:
“İnsanoğulları aynı vücudun uzuvlarıdır. Çünkü aynı cevherden yaratılmışlardır. Felek bir uzva elem getirse, öbürlerinin huzûru ve rahatı kalmaz. Ey başkalarının başına gelen felâketlerden üzülmeyen kişi! Ben sana nasıl insan diyebilirim?”

• Zâhid; “Bu hâl sizin gözünüze kıtlık görünüyor. Ama benim gözüme göre şu yeryüzü cennet gibi güzel.

3250 • Ben ovanın her tarafında, her yerde tabla kadar boy atmış buğday başakları görüyorum.

• Seher rüzgârı ile başaklar hoş bir şekilde dalgalanmakta, ova yemyeşil pırasadan daha yeşil görünmektedir.

• Gördüklerimin hayal mi, yoksa hakîkat mi olduğunu denemek için, onlara elimle dokunuyorum. Gördüğüm ve dokunduğum şeylerden elimi ve gözlerim! çekebilir miyim?

617

• Siz beden Firavun’unun dostlarısınız. Ey bayağı insanlar! Ey zavallılar! Onun için Nil nehri size kan görünüyor. Yâni Nil nehrinin Firavun ve Firavun’a bağlı olanlara kan renginde göründüğü gibi, size de mânevî bolluk, kıtlık görünüyor.

• Çabuk akıl Mûsâ’sına dost olun da, kan nehrinin duru ırmak suyu olduğunu görün.

3255• Babana karşı bir kabahat yaptığın zaman, baban seni azarlayınca, o zaman baban senin gözüne köpek gibi saldırıcı ve ısırıcı görünür.

• Baban köpek değildir. Bu, cefânın, derdin tesiridir. Aslında babanın seni azarlaması, senin iyiliğin içindir. Cefâ öyle bir merhameti, acıyışı sana köpek gibi göstermektedir.

• Yûsuf(a.s.)’ın kardeşlerinde haset ve öfke bulunduğu için, Yûsuf(a.s.)’ı kurt gibi görüyorlardı.

• Fakat babanla barışır, uzlaşırsan, o kızgınlık gider. Köpeklik de ortadan kalkar, baba da insana dost olur.

• Aslında bütün âlem akl-ı küll (=Allâh’ın ilk yarattığı, akl-ı evvel) mertebesinden sonra ortaya çıkan akıl mertebesinin sûreti, görünüşüdür. O ‘Kul’ (=de) buyruğuna uyanların, bütün insanların hepsinin de babasıdır.[815]

[815] Akl-ı küll, Allâh’ın ilk yarattığı akl-ı evvelden sonra gelen bir şube olan akl-ı küll =tüm akıl= Allâh’ın bilgisidir. Bütün varlıklar bu bilgi ile var olmuştur. Her var olanı, var olacağı vakit, var olacağı kadar zaman ve mekân dahilinde meydana getirir. Bütün varlıklar Hakk’ın bilgisinde mevcuttur ve onun kudret, hikmet ve lutfunun, onun yaratıcılığının delilleridir. Zâtı ile her şeyden münezzeh olan Allâh, hikmetini, kudretini, yaratma gücünü, san’atını, lutfunu, kahrını, adâletini bu varlıklarla açığa vurur. Bu bakımdan gönül gözü açık olan kişi, her yerde, her şeyde O’nun kudretini müşahede eder. Beyitte de, “Söyle!” diye çevrilen arapça “Kul” olarak geçen bir emirdir. *Kur’ân’da* bir çok âyetlerde geçen “Kul” (=de) buyruğuna uyanlar bütün varlıklardır. Kimisi sözle, kimisi sesle, kimisi de varlıkları ile Hakk’ın kudretini, büyüklüğünü, yaratma gücünü söyleyip duruyorlar.

3260• Birisi ‘akl-ı küll’e karşı nankörlüğü artırır, emrini dinlemezse bütün âlem ona köpek gibi saldırıcı görünür.
• Bu baba ile iyi geçin, emirlerine uy. Asîliği bırak da balçık bile sana altın görünsün.
• Böyle olunca, içinde bulunduğun zaman kıyâmet halini alır da, yeryüzü ile gökyüzü, sana karşı başka şekle bürünür.
• Ben bu ‘akl-ı küll’ babası ile daima uzlaşmış bulunduğum için, bu dünya gözüme cennet görünüyor.

618

• Bu yüzden ben bu dünyada her zaman yeni bir şekil, yeni bir güzellik görüyorum. Yepyeni şeyler seyrettiğimden ötürü usancım, bezginliğim dökülüp gidiyor.
3265 • Dünyayı nimetlerle dolu görüyorum. Kaynaklardan durmadan tatlı, coşkun sular akıyor.
• Suların sesi kulağıma geliyor; hatırımı, gönlümü alıyor, beni mest ediyor.
• Dallar tevbe edenler gibi neşeli neşeli uyanmada, yaprakları da şarkı söyleyenler gibi el çırpmaktadır.
• Şemsin aynası keçe kılından parıldayıp görünmekte, ayna kendisini gösterirse nice olur, ben ne yapabilirim?
• Ben gördüklerimin binde birini söyleyemiyorum. Çünkü her kulak şüphe ile doludur, tıkanmıştır.
3270 • Benim söylediklerim vehme göre müjdedir. Fakat akıl der ki: ‘Müjde ne demek bu benim hâlimdir.’”

Üzeyir(a.s.)’in oğullarının, kendisinden babalarının ne olduğunu sormaları, onun da:“Evet onu gördüm, buraya geliyor.” demesi. Oğullarından bazılarının onu tanıyıp kendinden geçmeleri, tanımayanların ise “Bu bize müjde verdi, kendinden geçme de ne oluyor?” demeleri.

• Üzeyir’in oğulları yolda giderken babalarına rastlamışlardı da, ondan babalarını sormuşlardı.
• Oğulları ihtiyarlamışlardı, babaları ise gençti. Ansızın babaları karşılarına çıkıvermişti.
• Ona; “Ey yolcu!” dediler, “Bizim babamız Üzeyir’den haberin var mı?
• Birisi bize dedi ki: ‘Sizin çok sevdiğiniz ve güvendiğiniz o büyük varlık siz bugün ümitsiz ve perîşan bir halde iken karşınıza çıkacak, onu göreceksiniz.’”
3275• Üzeyir; “Evet, o benden sonra gelecektir.” dedi. Çocuklarından biri bu müjdeyi işitince çok sevindi.
• “Çok yaşa ey müjdeci!” diye bağırdı. Öbürü ise Üzeyir’i tanıdığı için kendinden geçti.

619

• Müjdeden söz edene; “Ey sersem!” dedi, “Müjdenin yeri mi? Haberimiz olmadan bir şeker madenini bulmuşuz, yâni babamıza kavuşmuşuz.”[816]

[816] *Kur'ân-ı Kerîm'de* Bakara Sûresi'nin 259. âyetinde işaret edildiği üzere; Üzeyir(a.s.)-'ı, Cenâb-ı Hakk Ashab-ı Kehfi (üçyüz küsür sene uyuttuğu gibi yüz sene uyutmuştu. Bedeni yüz sene uyuduğu için yaşlanmadı. Genç olarak kaldı. Halbuki çocukları, torunları çok yaşlanmışlardı. Onlar yolda giderken babaları ile karşılaştılar, babalarından babalarının ne olduğunu sordular. Çocukların babalarını tanıma husûsunda zanna düşmeleri, vehme kapılmaları münasebeti ile. Mevlânâ vehim ile aklı karşılaştırmaktadır.

• Bu haller vehme göre müjde, akla göre ise kavuşma ve buluşmadır. Çünkü vehmin gözü perdelidir. Hakîkati göremez.

• Böyle haberler kâfirler için dert, müminler için müjde olur. Gönül gözü açık kişi için de buluşmanın ta kendisidir.

3280• Çünkü gönül gözü açık olan âşık, bulunduğu halin, hakîkatin mesti olmuştur. Şüphesiz bu hâl küfürden de, imandan da yücedir.[817]

[817] Küfürle îmân insanın iki sıfatıdır. Bu iki sıfat inkar ve kabul ile kendini gösterir. Birisi yok der, öteki var der. Fakat insan îmânda ileri gider, îmânın ta kendisi olursa, bu makamda küfrün adı bile anılmaz olur. Bu duruma gelen kişinin, îmân artık sıfatı değildir. Çünkü o îmândan ibârettir. Daha ileri varır, varlıktan tamamıyla geçerse akıl hudûdunu da aşar, cezbeye girer. Mevlânâ bir rûbaisinde şöyle buyurur:

Kâfirlikten, müslümanlıktan da ötede bir ova vardır. O ovanın ortasında bizim aşkımız ve sevdâmız bulunmaktadır. Ârif olan kişi oraya varınca başını yere kor, secdeye varır. Çünkü orada ne kâfirlik vardır, ne de müslümanlık." Bu bir cezbe ve heyecan halidir. Hakk yolcusu yol alırken bu çeşit zevklere, bu çeşit sezişlere düşebilir. Bu hâl kemâl hali değildir. Çünkü bu hâle düşen kişi, varlığından tamamıyla geçmiş, akıl hudûdunu aşmıştır. O halde kalırsa irşâd mertebesinden çok uzaklara düşer. Halbuki Hakk yolunda ilerleyenler, kendisini kurtarmak, bu ledünnî zevklerde kalmaktan ziyâde etraflarında bulunanlara da hakîkati anlatmak, vâris-i Muhammedî olarak onlara doğru yolu göstermek zorundadırlar. Resûl-i Ekremin sıfatları ile sıfatlanmak, o mübareğin ahlakına bürünmek gereklidir. Bu hale düşen müridi, mürşidinin kurtarması, onu amel ve teklif dairesine sokması lazımdır. Bu sebeple Mevlânâ 3287. beyitten sonra aklın önemi üzerinde durmaktadır. *Dîvan-ı Kebîr'den* alınan şu beyitler de bu hali vecîz bir şekilde anlatmaktadır:

"Ey pâdişahım, senin küfrüne karşı îmân dediğin de kim oluyor? Gökleri aşan zümrüd-i anka bile sana karşı ancak bir sinektir. Âb-ı hayata benzeyen îmân da, kara toprağa benzeyen küfür de, her ikisi de senin ateşine karşı çerçöptür. Îmân canın bir sıfatıdır. Bu can da, nefes alıp vermekle candır. Fakat gönül denizde gark olunca nefes almanın mânâsı kalır mı? Gece küfürdür, îmân ise bir mumdur. Güneş doğunca îmân küfre der ki: 'Yeter artık, burada bizim isimiz kalmadı, geçtik gittik.'"

620

• Küfür de, îmân da, ikisi de onun kapıcısıdır. Çünkü o içtir; küfürle îmân, ikisi de kabuktur.

• Küfür kurumuş ve içinden ayrılmış kabuk gibidir, îmân ise, içteki lezzetli kabuk gibidir. Yâni kabuğun lezzetlisidir.

• Kuru kabukların yeri ateştir. Kabuk daima can içi ile, özle hoştur.

• Bir meyvenin içi, o hoşluktan yücedir. Zaten tat da ondan meydana gelir.

• Bu sözler, halkın aklınca onların anlayacağı şekilde söylendi. Geri kalanı ise gizlendi gitti.

• Ey töhmetli kişi! Senin aklın altın kesintisi, altın döküntüsü gibidir. Kesinti ve döküntü üstüne ben nasıl damga vurayım?

• Aklın yüzlerce önemli ise dağılmış, binlerce isteğe, binlerce mal ve mülk kaygısına bölünmüş.[818]

[818] Ey vehme kapılmış kişi! Sende kırık ve dökük bir akıl var ki, yüzlerce, binlerce şeye dağılmış, bu akıl ile benim tevhîde dair sözlerimi nasıl anlarsın?

• Bu cezaları, bu kırıntıları aşk ile toplamak ve eritip sikke haline getirmek gerek ki, Semerkand ve Şam şehirleri gibi hoş bir hale gelesin..

3290 • Aklını parça, parça küçük küçük zanlardan, şüphelerden arındırır, onları derler toplarsan, sana pâdişah damgası vurulabilir.

• Ey ham kişi, ağırlıkta bir miskali geçersen pâdişah senden altın bir kadeh yapar.

• Ey kavuşmayı, buluşmayı isteyen, o altın kadehin üstüne hem pâdişahın adı, hem lakapları kazınabilir.

621

• Sonunda da sevgilin sana hem ekmek, hem su, hem mum olur. Hem güzel, hem meze, hem şarap olur.

• Kendini derle topla ki "Topluluk rahmettir." Toplan, toparlan da ne var ne yoksa, sana onları söyleyebileyim.[819]

[819] “Topluluk, cemaat rahmettir, ayrılık azâbtır.” diye bir hadîs vardır, insanlar toplum halinde yaşamak üzere yaratılmıştır, insanlar ihtiyaçlarını aralarında bölüşmüşlerdir. Çiftçi buğdayı yetiştirir. Değirmenci onu öğütür, un haline getirir. Fırıncı unu yoğurur ekmek yapar; yiyeceğimiz ve giyeceğimiz şeyler için ne kadar insan çalışır, ter döker. Bir de kimsesiz, tek başına bir adada kalmış bir insan düşününüz. Bunun yaşama ihtiyacını temin için ne kadar zahmet çekeceği düşünülürse, toplum hayatının faydaları daha iyi anlaşılır.

3295• Çünkü söz söylemek inandırmak içindir. Şirkin canı ise Hakk’a inanmaktan uzaktır.

• Dünyanın olmayacak işlerine bölünmüş can, yüzlerce sevdânın ortasında kalakalmıştır.

• Artık ona bir şey söylememek daha iyidir. Zaten ahmaklara verilecek cevâb susmaktır.

• Ahmaklara verilecek cevâbın susmak olduğunu biliyorum ama, ilâhî takdir, beni öyle mest etmiştir ki, ben istemediğim halde o mestlik ağzımı açtırıyor, beni konuşmaya zorluyor.

• Sen istemesen de, aksırırken, esnerken şu ağız açılır ya, tıpkı onun gibi ben de ağzımı açıyor, konuşuyorum.

“Ben günde yetmiş defa istiğfar ederim.” hadîsinin açıklanması[820]

[820] Azîz ve masum olan Peygamberimiz(s.a.v.)’in kendisinden günah sadır olması imkansız olduğu halde, günde yetmiş defa Allâh’tan mağfiret dilemesi hakkında bir çok görüşler vardır. “Onun istiğfarı ümmetin günahları içindi.” diyenler olmuş; “Hergün yetmiş, yâhut yüz derece yükselirdi. Evvelce bulunduğu mertebe, yükseldiği mertebenin altında olduğu için orada bulunmayı bir nev’i günah sayar ve istiğfar ederdi.” fikrini yürütenler de olmuştu. Nitekim Hz. Mevlânâ, Şems hazretleri ile ilk buluştukları zaman, Şems’in Peygamberimizle Beyazid-i Bestamî’yi mukayese eden sualine Mevlânâ; “Peygamber Efendimizin her mertebede istiğfar etmesinin sebebi, bir evvelki bulunduğu mertebenin istiğfarı olduğu.” cevâbını vermiş Şems’i şaşırtmıştı. “Halkı irşad ile meşgul olmak bir nev’î ibâdet ise de, o meşguliyet kalbin önüne gerilmiş ince bir perde gibi olup, Hakk’ın müşâhedesine mânî olacağından, ondan mağfiret niyâz ederlerdi.” fikrinde olanlar da var. Mevlânâ da aynı fikirdedir.

3300• Halka doğru yolu göstermek isteği ile konuşmaya, onların önüne gerçekleri saçıp dökmeye çalışmam bir çeşit ibâdet olduğu halde, bu konuşmalar beni Hakk’tan ayırdığı için, ben de Peygamber (a.s.) gibi günde yetmiş defa tevbe ediyorum.

622

• Fakat içinde bulunduğum mânevî mestlik, bana tevbemi unutturur. Elbiseleri soyan beden sarhoşluğu gibi, mânevî mestlik bana tevbemi bozdurur, yine beni konuşturur.

• Eski tarihi belirten Allâh’ın hikmeti, ilâhî sırları bilen bilgine mestlik verir.

• Gizli sır; “Yazılan yazıldı, kalem de kurudu,” kaynağından bir su gibi coşar, davul ile bayrakla meydana çıkar.

• Ey insanlar! Allâh’ın hudutsuz olan rahmeti her zaman akıp durmada, fakat siz onu anlamıyorsunuz. Uyumuş kalmışsınız.

3305 • Dere kenarında yatmış uyumuş kimsenin elbisesi, derenin suyunu içtiği, yâni ıslandığı halde, uyuyan, rüyâsında serap arar.

• Belki ilerde su vardır ümidi ile koşar durur. Bu düşünce ile yoldan çıkar, sudan uzaklaşır.

• “Orada su var” der. Fakat buradaki sudan uzaklaşır, hayale kapılıp hakîkatten ayrılır.

• Bunlar, yâni dünya ehli uzağı görürüz sanırlar, ama rûhları uykudadır. Yâni hakîkatten gâfildirler. Ey hakîkat yolcuları, bunlara acıyınız!

• Ben susuzluğun uyku getirdiğini görmedim. Fakat akılsızın susuzluğu uyku getirir.

3310 • Hakîkatte akıl Allâh tarafından ilham edilendir. Utarid’in getirdiği akla akıl denemez.[821]

[821] Yedi gezegenin, yeryüzü küresi üzerinde bizzat tesir icra ettiğini eski devir hukemâsı kabul etmişlerdi. O hukemânın inancına göre bir çocuk, dört yaşına basıncaya kadar hiss-i aklî ile yaşar. Dört yaşına gelince Utarit yıldızının terbiyesinde bulunûr ve onun verdiği akıl ile harekette bulunûrdu.

Cüz'î akıl, mezara kadar olan şeyleri görür, öbür kısım da velîlerle peygamberleri taklit eder.

• Cüz'î aklın ileriyi görüşü mezara kadardır. Fakat gönül sâhibinin, ârifin aklı ise sûr üfürülünceye kadar ne olacaksa görür.

• Bu cüzî akıl mezardan, topraktan ileriye geçemez. Bu ayak şaşılacak şeylerin bulunduğu alana, yâni Arasât'a ulaşamaz.

• Ey Hakk yolcusu! Sen bu ayaktan da, bu akıldan da ayrıl. Onlardan vazgeç de gaybı, gizli âlemi gören bir göz ara ve böylece dileğini elde et.

623

• Hocaya muhtaç olan, kitaba bağlanan bir kimse Mûsâ (a.s.) gibi koynundan nasıl nûr bulabilir?[822]

[822] Hz. Mûsâ'nın mûcizelerinden biri de elini koynuna sokup çıkarınca, elinden göz kamaştıran bir nûr neşretmesi idi ki, bunun meydana gelmesi doğrudan doğruya Allâh'ın bir ihsânı idi. Kimseden öğrenilemezdi.

3315• Bu görüş, bu akıl insana ancak baş dönmesi verir. Öyle ise görüşü bırak da beklemeye bak.

• Söz söylemekle mânevî yükselme beklemeyin, Allâh'ın feyzini bekleyen kişi için dinlemek, söylemekten iyidir.

• Bellemek, belletmek de bir çeşit şehvettir. Allâh yolunda her çeşit şehvet hâyali bir puttur.[823]

[823] Öğretmek, irşâd etmek esas itibari ile güzel bir harekettir. Fakat; "Hoca ne güzel ders okutuyor." denilmesini nefs arzu eder ki, bu da bir çeşit şehvettir. Halbuki Hakk yolunda bu gibi hevâ ve hevesten geçmek gerekir. Çünkü o heveslerin her biri yolcu için birer puttur. Bu gibi meyi ve heveslere mutasavvıflar şehvet-i hafîyye (=gizli şehvet) adını vermişlerdir. "Gizli şehvet ve riyâ şirktir." diye bir hadîs de vardır. Öğretmek ve öğrenmek Allâh rızâsı için olursa bir ibâdettir. Fakat ne çok biliyor, ne iyi öğretiyor, ne güzel anlatıyor desinler diye olursa, öğretme ve öğrenmede o ibâdette nefsin arzu ve iştahlarını Hakk'a ortak kılmak olur ki, bu gizli şirk sayılmaktadır. Bu sebeple bu emelden vazgeçmeyenler susmalıdır. Sırf Allâh rızâsı için öğretenler ve öğrenenler bu şirkten kurtulurlar.

• Allâh'ın fazlı ve keremine her boşboğaz yol bulsa idi, Cenâb-ı Hakk bu kadar peygamber gönderir mi idi?[824]

[824] Akla güvenenler, filozof geçinenler; "İnsanın aklı hakîkati bulmak için kafîdir. Peygamberlere, kitaplara lüzûm yoktur." derler. Düşünmezler ki o güvendikleri akıl ile buldukları bu düşünce sapıklığın ta kendisidir. Çünkü akıl ancak yaratılmış şeylere erer. Onun dışına çıkılınca şaşırır durur. Şu gökyüzünün esrarını akıl idrak edemez. Milyonlarca ışık yılı uzakta yıldızlar keşf ediliyor. Sayısız yıldızın birbirine çarpmadan yörüngelerinde dönüp durmasını akıl idrak edebilir mi? Üstünde bulunduğumuz şu dünyanın samanyolunun küçük bir gezegeni olduğu, dönüp durduğu halde denizlerin yere, boşluğa boşalmaması, şehirlerin; insanların, düz bir yerde yaşıyormuş gibi görünmesine akıl erer mi? Dünyanın yuvarlak oluşu, ve güneşin etrafında hızla dönüşünden aklımızın haberi var mıdır?

• Cüz'î akıl şimşeğe, şimşek parıltısına benzer. Çakıp hemen sönen bir parıltı ile Vahş şehrine gidilemez.[825]

[825] Vahş Afganistan'da bir şehrin adı.

3320• Şimşek ışığı yol göstermek için değildir. Belki "Ağla, yağmur yağdır!" diye buluta verilen bir emirdir.

• Bizim aklımızın şimşeği de ağlamamız içindir. Kendimizin fanîliğini, yokluğunu anlayarak, ilâhî susuzlukta beka bulmak, var olmak özlemi ile gözyaşı dökmemizdir.

624

• Çocuğun aklı; "Kitapla meşgul ol!" der. Fakat çocuğun kendi kendine kitaptan bir şey öğrenmesi mümkün değildir.

• Hastanın aklı da onu hekime çeker, götürür. Ama aklı kendisine ilaç olamaz.

Resûlullah Efendimiz "Ne mutlu nefsini alçaltana!" diye buyurdu.

• İşte bak şeytanlar da göklere yükselmek isterler. Kulaklarını gökyüzü sırlarına kapatırlar.

3325 • O sırlardan birâzını kaparlar. Fakat sonunda şihaplar (gökyüzü taşları) çabucak onları gökyüzünden sürerler.

• Onlara derler ki: "Aşağılara, yeryüzüne gidin; oraya bir peygamber gönderilmiştir. Ne istiyorsanız ondan elde edebilirsiniz."

• Eğer değer biçilmez inciyi arıyorsanız "Evlere kapılarından giriniz.", yâni peygamberin vârisleri olan velîlerin kapılarını çalınız.[826]

[826] Bakara Sûresi'nin 189. âyetine işaret var.

• Velînin kapısını çal ve kapı önünde dur, bekle. Çünkü gökyüzü damına çıkmak için size yol yoktur.

• Hem sizler bu uzun yollara düşmekle, dilediğinizi elde edemezsiniz. Yâni sizler için gökyüzüne çıkıp oraların sırlarını öğrenmeye gerek yoktur. Çünkü biz sırların sırrını topraktan yaratılmış insanlara vermişiz.

3330 • Hain değilseniz "kâmil insan"ın huzûruna geliniz. Boş kamış gibi olsanız, onun himmet ve sohbeti ile şeker kamışı gibi olursunuz.

• O kâmil insan sizin topraktan yaratılmış vücûdunuzdan yeşillikler, mânevî güzellikler bitirir. O kişi Cebrail'in bindiği atın tırnağından değersiz değildir.[827]

[827] Benî İsrâil'i takîb için Firavun ve ordusunu Kızıldeniz'de sevke memur olan Cebrail(a.s.), o gün bir kısrağa binmişti ki, o kısrağın tırnağının bastığı yer yeşeriyordu. Cebrail'in atında böyle bir feyz bulunûrken Allâh'ın halîfesi olan kâmil insanda da, ne kadar feyizler bulunacağı düşünülmelidir.

• Sen de bir Cibrîl'in atına toprak olursan yeşerirsin, yeni bir yaşayışa erer, gençleşirsin.

3335• İlâhî sırları bilenlerin yanma emîn ve ihlâslı olarak gelirseniz, doğan kuşu gibi başınıza geçirilen külahtan kurtulursunuz.

625

• Başa geçirilen külah gözü örter, kulağı tıkar. Doğan o külah yüzünden miskinleşir, çâresiz kalır.[828]

[828] Hz. Mevlânâ gaflet içinde olan kişiler başı külahlı gözü kapalı doğan kuşuna benzetiyor.

• Doğanın gönlü kendi cinsine doğru meyi eder de, bu yüzden o külah ile gözlerini örterler.

• Kendi cinsinden ayrılıp pâdişaha dost olunca, doğancı külahı onun başından çıkarır, gözlerini açar. Yâni bir Hakk yolcusunun Hakk'a ulaşma meyli hasıl olunca, mürşidi onun gözündeki gaflet perdesini kaldırır ve hakîkat göklerini ona gösterir.

• Cenâb-ı Hakk da gözetleme yeri olan göklerden cüz'î akılları, başlarına buyruk olduğu için şeytanları sürer çıkarır.[829]

[829] Şeytanlar olanların iç yüzünü bilmek için, gökten sır çalmak istiyorlardı. Cüz'î akıl da ârif kişinin tavassutu olmaksızın, kendi kendine maneviyata vukuf peyda etmek emelinde idi. Cenâb-ı Hakk şeytanın da, cüz'î aklın da arzusunu neticesiz bıraktı.

3340• Aklını başına devşir, baş olma, başkan olma sevdâsına pek kalkışma. Çünkü senin gönül ehli bir ârifin talebesi olmaya istidadın var.

• Çabuk ol. Gönüle git gönüle. Sen gönlün cüz'üsün. Kendine gel kendine, sen adâlet sâhibi bir pâdişahın kulusun.

• O adil pâdişahın kulu olmak pâdişahlıktan hayırlıdır. Çünkü: "Ben Adem'den daha hayırlıyım." sözü, şeytanın sözüdür.

• Ey kötü huylarının zindanında hapsolan kişi! Âdem'in tevazu kulluğu ile şeytanın ululanmasını, kendini üstün görmesini müşahede et, ayırdet de Âdem'in kul oluşunu seç.[830]

[830] Şeytan; "Ben Âdem'den daha hayırlıyım." demekle büyüklük taslayıp ilâhî emirlere karşı geliyordu. Bu yüzden lanetlendi ve Hakk'ın dergâhından kovuldu. Hz. Âdem ise yaptığı hatayı kendi nefsine yükleyerek; "Ey Rabbimiz, kendimize yazık ettik, eğer bizi bağışlamazsan, bizi esirgemez isen her halde en büyük zarara uğrayanlardan oluruz." (A'raf Sûresi, 23) dediği için affedildi.

• Allâh yolunun güneşi olan Resûlullah Efendimiz: "Ne mutlu nefsini alçaltan, kendini küçük görene!" diye buyurmuştur.

3345• Tûbâ'nın gölgesini gör de, o gölgede rahatça uyu, o gölgeye baş koy. Baş çekmeye kalkışma, dal uykuya.

• Nefsini hor görme tübasının gölgesi hoş bir yataktır. Orası temizliğe ulaşmaya istidadı olan kişiye hoş bir uyku yeridir.

• Eğer bu gölgeden ayrılır da benliğe doğru gidersen, çarçabuk azgın sapık olur, hidâyet yolunu kaybedersin.

"Ey insanlar, Allâh'ın ve Resûlullah'ın önüne geçmeyin." âyetini anlatış

• Mâdem ki peygamber değilsin, ümmetten ol; Mâdem ki pâdişah değilsin, teb'adan ol.

• Susarak yürüyen âriflerin izine düş, sen de süs; kendiliğinden bir karara varma, zahmete düşmeğe kalkışma.[831]

[831] Mevlânâ bu iki beyti Hakîm Senâî'den almış.

• Bir mürşidin, bir üstâdın gölgesi altında onun emrine uyarak, susarak yürü.

• Yoksa istidâd sâhibi olsan, kabiliyetin bile bulunsa, olgunluk dâvâsına kalkışırsan değişir, çarpılır gidersin.[832]

[832] Dîvan şairlerimizden Nefî'nin şu beyti aynı fikri terennüm ediyor:
"Akla mağrur olma, Eflâtun-ı vakt olsan dahi, Bir edîb-i kâmili gördükte tıfl-ı mekteb ol." Bir kâmil edîbin yanında mekteb çocuğu olmak ne güzel şeydir?

3350 • Sır bilen, her şeyden haberi olan üstâddan baş çeker, kafa tutarsan körleşirsin, istidâttan da mahrum kalırsın.

• Şimdilik ayakkabı dikiciliğe, yâni irfân elde etmeğe bak. Sabırlı ol. Yoksa yamacılıkta kalırsın, yücelemezsin.

• Yamacılarda, eskicilerde sabır ve hilm bulunsaydı hepsi de bilerek yeni ayakkabı diken üstâdlardan olurlardı.

• Çok çalışır, çok didinirsen nihâyet usanır da sen kendin: "Meğer, akıl bir ayak bağı imiş" dersin.[833]

[833] "Akıl erlerin ayak bağıdır. Onların ayaklarını bağlar." demişler. Bu beyitten sonra gelen kendini felsefeye vermiş adam, Firüzanfer'e göre büyük İslâm filozofu Farabî imiş. Nitekim Fransız mütefekkiri Ernest Kenan'ın Paris'te basılan İbnü'r-Rüşd'e ait eserinin 146. sayfasında İbn-i Rüşd'ün sözünden aldığı kısımda aynen şunları yazmış: "İnsanın yaratılışından maksat; rûhu, duyguya üst etmektir, insan bunu elde edince bu üstünlük onu cennete sokar. Ama bu mutluluk pek nâdir olarak yüz gösterir, daimî düşünceye dalmak, lüzumsuz şeylerden vazgeçmek, fakat yaşamak için gereken şeyleri de bırakmamak şartıyla, büyük kişiler yıllardan sonra ihtiyarlıklarında bu mutluluğa erişirler. Bir çok kişi bu saadeti ancak ölürken elde eder. Çünkü bu olgunluk, cismânî olgunlukla hemen hemen daima zıttır. Farabî ömrünün sonuna kadar boş yere büyük mutluluğa kavuşmayı beklemiş, sonunda da eceli gelince; "Bu mutluluk;" demiştir, "meğer vehim ve hayalden doğmuş bir şeymiş." Böylece Farabî aklî mutluluğu reddetmiş, rûhî mutluluğu üstün görmüştür. Fahr-i Razi hazretleri de öleceği zaman insâfa geldi de: "Akılların attıkları adımların sonu ayak bağıdır. Akıllarına güvenerek uğraşan alimlerin çalışmalarının sonu sapıklıktır. Bedenlerimiz, bedenlerimizden dolayı vahşet içinde." dedi. Bedeni duygulardan mahrum etmediler. O halde ona sır açtılar da, bu nefis ve nefsin dilekleri ona vahşet göründü. Nitekim Hz. Mevlânâ bu cildin 1407 numaralı beytinde şöyle buyurmuştur:
"Aklı ve zekayı sat da, hayranlığı satın al. Çünkü zeki olmak, akıllı olmak bir zanna kapılmaktan ibârettir. Halbuki hayranlık yaratıcının güzelliğini, kudretini, sıfatını görmek, şaşırıp kalmaktır." Şuna dikkat etmemiz gerek. Büyüklerin beğenmedikleri, âciz gördükleri akıl, akl-ı maaştır. Dünya işlerine ait akıl. Akl-ı mead rûhî akıl değildir. Akl-ı mead, makbûl olan akıldır, hayranlıktır, sevgidir. Bu hususu merhum şair Necib Fazıl Kısakürek de; "Akıl bir çürük diş, at kurtulursun." diye ifade etmiş.

• Kendini felsefeye vermiş, filozof olmuş adama benzersin. O da ölüm günü aklı çok âciz ve faydasız görmüştü.

3355• O vakit garazsız olarak hakîkati itiraf etmişti. "Biz" demişti, "Zekâmıza, aklımıza güvendik, olmayacak yerlere at sürmüşüz. Boş yere saçma sapan şeylerle uğraşmışız.

• Gurûra kapıldık, kendimizi üstün gördük, aldandık da Hakk erlerinden yüz çevirdik, hayal denizinde yüzdük, durduk.
• Rûh denizinde yüzmeğe çalışmak, çırpınıp durmak o kadar boşmuş. O denizde Nûh'un gemisine binmekten başka çâre yoktur."[834]

[834] Bir hadîs-i şerifte: "Benim şerîatim yâhut sünnetim tufandaki Nûh gemisi gibidir. Ona tutunan kurtulur. Tutunmayanlar boğulur gider." diye buyrulmuştur. Bazı bilginler aklı, düşünceyi kurtuluş sanarak onunla yürürler. Şerîat ve sünnet-i Muhammedîye'ye önem vermemişlerdir, İbn-i Sinâ'nın *Şifâ Kitabı* bu düşüncelerle doludur. Bu yüzden sûfîler bu kitabı kınamışlardır. Nitekim Şeyh Ömer Sühreverdî demiştir ki:
"Ben bu filozof zümresine kaç defa dedim ki: 'Siz *Şifâ Kitabı'nı* düstûr olarak alıyorsunuz. Ona göre düşünüyor ve hareket ediyorsunuz. Böylece uçurumun kenarına geliyorsunuz'. Bizim bu uyarmamızı zayıf gördüler de, ehemmiyet vermediler. Bizse Cenâb-ı Hakk'a sığındık, o da bize kafî geldi. Sonra onlar Aristo dini üzere öldüler, bizse Mustafa'nın dini üzerinde yaşamaktayız."

• Peygamberlerin pâdişahı şöyle buyurmuştur: "Bu küll denizinde, yâni bütün âlemi kaplayan vahdet denizinde kurtuluş gemisi, ancak benim."
• Yâhut o kurtuluş gemisi benim can gözüme vâris olan, can gözümü elde eden, gerçek olarak benim yerime bana halîfe olan kişidir."
3360• Hz. Muhammed (s.a.v.) Efendimizin yolunda olan bizler, o denizde Nûh'un gemisi gibiyiz, bunu böyle bil de, ey yiğit gemiden yüz çevirip ayrılma.
• Hz. Nûh'un imansız olarak boğulan oğlu Kenan gibi; "Dağa çıkar da kurtulurum." deme. *Kur'ân'dan* "Bugün kurtulan yok!" âyetini dinle.[835]

[835] Hûd Sûresi'nin 42-47. âyetlerine işaret edilmiştir.

• Gözündeki gaflet bağından ötürü bu kurtuluş, bu îmân gemisi sana küçük ve alçak, düşünce dağı ise çok yüksek görünüyor.
• Aman sakın bu alçak, bu küçük gemiyi hor görme, Allâh'ın bu gemiden hiç mi hiç ayrılmayan fazlına lutfuna bak.
• Kenan huylu, isyankar rûhlu bir kimse gibi düşünce dağının (aklın) yüksekliğine, o üstünlüğüne bakma, ona güvenme; ilâhî kahır denizinin dalgası onu alt üst ediverir.
3365• Ey gâfil! Sen Kenan gibi isen, bana inanmazsın. Bunun gibi sana yüzlerce öğüt versem, yine de sözüme kulak vermezsin.
• Kenan'ın kulağı bu sözleri nasıl duyacak? Çünkü bu kulakları Allâh mühürlemiştir.[836]

[836] Bakara Sûresi'nin şu meâldeki 7. âyetinde şöyle buyurulmuştur: "Allâh, onların kalplerine de, kulaklarına da mühür basmıştır. Gözlerinin üzerinde de perde vardır. En büyük azâb onlarındır."

• Öğüt Hakk'ın mührünü nasıl deler de geçer? Sonradan var olan, nasıl olur da ezelî hükmü, başka bir hale döndürür bozar?
• Fakat belki sen Kenan huylu değilsin, bu ümitle sana güzel, hoş bir söz söyleyeyim:
• Sonunda sen de bunu ikrar ve idrak edeceksin ya, barî şimdiden kendine gel de son günü, yâni âhireti bugünden gör.
3370 • Aklını başına al da, işin sonunu bugünden görmeğe çalış. Hakîkati, Âhireti görecek gözünü gafletle körleştirme.
• Sonu gören mesûd olur. Böyle kişinin Hakk yolunda yürürken hiç bir zaman ayağı kaymaz, sürçmez, tökezlemez.
• Her an ayağının kaymamasını, sürçüp düşmeyi istemiyorsan, kâmil bir insanın ayağının bastığı toprağı gözüne sürme olarak çek de, gözün aydınlansın, hakîkati görsün.
• Kâmil insanın ayağı tozunu gözüne sürme et de, şu edepsizin, yâni dünya sevgisinin başına vur, defet gitsin.
• Çünkü bu çeşit çıraklıkla, bu çeşit yoksullukla sen iğne bile olsan, Hz. Ali'nin kılıcı Zülfikâr kesilirsin.
3375 • Allâh'ın sevgilileri olan velîlerin ayaklarını bastıkları toprağı, sürme et de, o sürme hem gözünün perdelerini yaksın, yaşartsın, hem de gözüne görüş versin, aydınlatsın..

• Deve gözü nûrlansın diye diken yer. O yüzden gözü nûrlar saçar. Her yeri iyi görür."[837]

[837] Burada devenin diken yediğinden ötürü, gözünün nûrlanması mecazî bir anlam taşır. Diken yemek gibi zor olan başımıza gelen felâketlere sabır ve tahammül etmek, kolay olmayan ibâdetleri yerine getirmekte insanın mânen gözünü açmasına işaret vardır. Çünkü bir beyit evvel; "Allâh'ın makbûl olan kullarının ayaklarını bastıkları yerleri sürme gibi gözüne çek. O sürme hem gözü yakar, hem de parlatır." denilmişti. Velîlerin ayak toprağını göze çekmek, onların izinde yürümek ve gittikleri yola gitmektir.

Katır ve deve.
Katırın deveye; "Ben yolda yürürken yüzüstü düşüyorum, sen ise düşmüyorsun, bunun sebebi nedir?" diye sorması, devenin de ona cevap vermesi.

3377• Katırın biri, bir gün bir deve ile buluştu, îkisi de bir ahıra düştüler.

• Katır deveye dedi ki: "Ben tepede, düzde, pazarda, köyde çok defa yüz üstü düşüyorum.

• Hele dağ başından aşağı doğru inerken, korkumdan tepe taklak oluyorum.

3380• Sen yüz üstü az düşüyorsun, bunun sebebi nedir? Yoksa senin azîz canında bir devlet, bir saâdet mi var?

• Ben her zaman tepe taklak oluyor, tepem üstüne yuvarlanıyorum. Dizlerimi yerlere vuruyorum. Ağzımı, dizimi kana buluyorum.

• Düşünce; palanım, yüküm baş aşağı oluyor, her zaman katırcıdan dayak yiyorum, yaralanıyorum.[838]

[838] Bu hikâyede deve; halîm selîm olan mümini; katır da gâfil ve asî olan kişileri göstermektedir.

• Akılsız bir kişi gibi o da aklının kıtlığından beni dövmemek için tevbe ettiği halde, tevbesini bozar ve yeniden günah işler.

• İrâdesinin zayıf oluşundan tevbesini bozan kişi, zamanede İblis'in maskarası olur.

3385 • Yükü ağır, yolu taşlık olan topal at gibi, her an tepesi üstüne düşer.

• O ters huylu kişi tevbesini bozduğundan gaybdan, gizlilik âleminden başına yumruklar iner de başı yaralanır, berelenir.

• Sonra gevşek kararı ile yine tevbe eder, fakat şeytan "Tüh sana!" der demez, yine tevbesini bozar.[839]

[839] Tahrîm Sûresi'nin 8. âyetinde; "Ey îmân edenler! Tam bir sıdk ve ihlâs ile tevbe ederek Allâh'a dönün." diye buyrulmuştur. Bir hadîste de; "Tevbe nedâmetten ibârettir." diye buyrulmuştur. Gerçekten pişman olan kimse günahı bir daha işlemez. Fakat insan zayıf bir mahlûktur. Tevbe ettiği halde günah işlemektedir.

"Gönlümde günah işlemeye istek var,
Dildeyse gezer tevbe ile istiğfar."

Tevbeyi üçe ayırmışlardır:

1- Avâmın, câhil kişilerin tevbesi: Bunlar günahlarından tevbe ederler.

2- Havâssın, yâni has iyi insanların tevbesi: Bunlar da gâfil bulunmaktan tevbe ederler.

3 Ermişlerin tevbesi: Bunlar da yaptıkları ibâdetle övünmekten tevbe ederler. Benim gibi avâmın da aşağısında bulunanlar için her vakit tevbe ve istiğfar etmek; "Aman ya Rabbi, nefsime mağlubum, beni affet ve nefsimin şerrinden beni kurlar." diye yalvarmak gerekir. Bir hadîs-i şerîfte: "Bir günah işleyince hemen bir iyilikte bulunun ki, o iyilik o günahı mahveder." buyurulmuştur. *Camiu's-Sagîr* adlı hadîs kitabında; insanların amellerini kayd eden meleklerden günahları kaydeden meleğin, günah işlendikten altı saat sonra kaydettiği, bu mühlet içinde belki tevbe eder diye beklediği belirtilmektedir. Bu sebeple tevbemde duramıyorum yine günah işliyorum, bu yüzden tevbe etmeyeyim dememeli, daima tevbe ve istiğfar etmelidir. Allâh lutfeder de bir daha tevbe bozulmaz.

• O tevbeyi bozan gâfilin aklı çok zayıf iken, kibri, kendini herkesten üstün görmesi de o derece fazladır. O Allâh'a ulaşanları bile hor görür.

• Ey deve! Sen kâmil bir insana benziyorsun, yüz üstü az düşüyorsun, burnunu yere az vuruyorsun.

3390• Sende ne var ki, böyle bir âfete uğramıyorsun, sürçmüyorsun, yüz üstü az düşüyorsun?”
• Deve dedi ki: “Her saadet, her kutluluk, Allâh’tandır; Allâh vergisidir. Ama benimle senin aranda çok fark var.
• Ben yaratılış bakımından senden üstünüm, başını yukarılarda, iki gözüm, yüceleri görüyor, yüce görüş sâhibi için zarardan eman vardır.
• Ben dağın başında iken eteğini görüyorum, her çukuru, her düzü inceden inceye görüyorum.”
• Kâmil insan da, ecel gününe kadar, başına gelecekleri bilir, görür.
3395 • O iyi huylu kâmil insan, yirmi yıl sonra ne olacağını görür ve bilir.
• Hattâ o Allâh’tan korkan, sakınan er, yalnız kendi halini görmez. Batıdakilerin de doğudakilerin de ne olacaklarını görür.

• Onun gözünde ve gönlünde Allâh’ın nûru yurt tutar. Neden mi? Vatan sevgisi yüzünden. Çünkü ilâhî nûrun vatanı, tecellî ettiği yer kâmil insanın gönlüdür.
3400• “O Allâh’ın nûru ile görür.” hadîsi boş söz değildir. Allâh’ın nûru gökleri bile deler geçer.[840]

[840] Bu beyitte şu meâldeki bir hadîse işaret var: “Müminlerin kavrayışından çekinin, çünkü mümin, Allâh’ın nûru ile bakar.”

• Yürü git senin gözünde o nûr yok. Sen hayvanlık duygusuna bağlısın.
• Gözünün az görüşü yüzünden ancak ayağının ucunu görebilirsin. Hem sen zayıfsın, hem de kılavuzun zayıf.
• Göz elin ayağın kılavuzudur. Basılacak, tutulacak yeri de o görür. Basılmayacak, tutulmayacak yeri de..
• Bundan başka, bir de benim gözüm daha parlaktır, sonra benim yaratılışım da temizdir.
3405• Ben helâl belden gelmişim, zinadan, sapıklıkların belinden gelmemisim.
• Sen ise şüphesiz zinadan olmuşsun. Çünkü eşek ile kısrağın yavrususun. Yay kötü olursa ok da eğri fırlar.”
• Katır; “Ey deve! Doğru söyledin” dedi, bunu söylerken de gözleri yaşlarla doldu.
• Bir müddet ağladı. Sonra devenin ayaklarına kapandı da; “Ey kulların Rabbi olan Allâh’ın seçilmiş kulu!” dedi.
• “Eğer lutfedip ihsânda bulunup da, beni kulluğuna kabul etsen, ne ziyan edersin?”
3410• Deve dedi ki: “Mâdem ki karşımda kusûrunu ikrar ve itiraf ettin, yürü artık; zamanın âfetlerinden, musîbetlerinden kurtuldun.
• Sen insafa geldiğin ve hakkı kabul ettiğin için, beladan, musibetten kurtuldun. Şimdiye kadar düşman idin, şimdi Hakk dostlarına katıldın.
• Kötü huy eğreti idi, yaratılışta sende yoktu. Yaratılışları kötü huylu olanlardan inat ve inkârdan başka bir şey gelmez.
• Kötü huyu eğreti olan kişi, kötülüğünü ikrar eder, tevbe etmeye koşar.
• Hz. Âdem gibi onun da mânevî sürçmesi eğreti ve önemsizdi. Onun için hemen tevbe etti.

3415• Şeytanın suçu, yâni kendini üstün görerek Âdem’e secde etmemesi, onun mayasında vardı. Bu yüzden kadri yüce tevbeye yol bulamadı.
• Yürü, sen şimdi kendinden de, kötü huyundan da, cehennemin alevinden ve yırtıcı canavarın dişlerinden de yâni cehennemdeki korkunç azaplardan da kurtuldun.
• Yürü ki, işte şimdi, mânevî devleti elde ettin. Kendini ölümsüzlük tahtına ulaştırdın. Çıktın o tahtın üstüne oturdun.

• “Kullarımızın arasına gir.” buyruğunu elde ettin. “Cennetime gir.” müjdesini aldın.[841]

[841] Bu beyitte Fecr Sûresi’nin 29-30 âyetlerine işaret var.

• Kendini Allâh’ın has kulları arasına katarak doğru yolu buldun, gizli bir yoldan ebedî cennete girdin.

3420 • Bize “Doğru yolu göster.” dedin; “ Allâh da senin elini tuttu. Seni nimetleri sonsuz olan cennete kadar götürdü.

• Ey azîz varlık! Önce sen nar idin, şimdi nûr oldun. Ekşi koruk idin; üzüm oldun. Kuru üzüm haline geldin.

• Bir yıldız gibi idin, şimdi güneş gibi parlak oldun. Bu sebeple şevin, neşelen. Allâh doğru yolu daha iyi bilir.

Hüsâmeddin Çelebi’ye hitap.

• Ey Hakk’ın ziyası olan Hüsâmeddin! Kalk kendi balını al da süt havuzuna dök.[842]

[842] Süt havuzundan maksat Hakk âşıkının tertemiz olan gönlüdür. Bal da kâmil mürşidin feyzinin sembolüdür.

• Kat karıştır da, o sütün tadı bozulmasın. Tatlılık denizinden büsbütün tat bulsun, tadı artsın, çoğalsın.

3425 • O süt havuzuna, yâni Hakk yolcusunun tertemiz olan gönlüne kâmil bir insanın mânevî balı karışarak tatlılaşır ve gerçek yolu bulup da “Elest denizine” kavuşursa, artık o her çeşit bozuluştan kurtulur, artık hiç bir âfete uğramaz, saflığını kaybetmez.

• O havuz, bal denizine bir yol bulunca, hiç bir âfet ona tesir edemez.[843]

[843] Müminin tertemiz olan gönlü; bal denizine, hakîkat denizine (=derya-yı vahdete) yol bulur. Hz. Mevlânâ’nın bu konu üzerinde söylediği şu beyit ne güzeldir:
“Hakîkat denizine yol bulmuş olan ve o su ile dolan küpün önünde ırmaklar diz çökerler.” *Mesnevi, c.* IV, 23.

633

• Ey Allâh arslanı! Arslan gibi bir kükre de, o kükreyiş yedinci kat göğe ulaşsın.

• Dünya zevklerine dalmış, dünya nimetleri ile doymuş, herşeyden bezmiş usanmış canın, bu mânevî zevkten ne haberi olur? Fare, arslanın kükreyişini nasıl tanıyacak?

• Kendi hallerim, ulaştığın mânevî dereceleri, duyduğun rûhanî zevkleri altın suyu ile yaz da, gönlü mânâ denizi olmuş; mayası, yaratılışı iyi olan herkes okusun, anlasın, yararlansın.

3430• Cana can katan bu sözler, Nil suyu gibi lutuftur. Allâh’ım sen bu latîf sözleri, Kıbtî huylu olanlara kan olarak göster.

Kıbtî (Mısırlı) ile Sibtî (İsrâilli)

• İşittim ki, bir Kıbtî susuzluktan bunalarak bir Sibtînin evine geldi.

• Dedi ki: “Ben senin dostunum ve akrabanım, bugün sana bir işim düştü.

• Çünkü Mûsâ büyücülük etti, bir efsun okudu, Nil suyu bizim için kan haline girdi.

• Sibtîler Nil’den duru, saf su içiyorlar, fakat o su göz bağı ile Kıbtî’ye kan olmuştur.

3435• Kıbtî kavmi işte şuracıkta susuzluktan ölüp gidiyor. Bu ya kendi bahtsızlığından, yâhut kendi kötülüğünden.

• Kendin için bir tas su doldur da, şu eski dost senin suyundan içsin.

• O tası kendin için doldurursan kan olmaz; tertemiz, saf, duru, tortusuz su olur.
• Ben sana tabî olarak, sana uyarak içmiş olayım. Tabî olan kişi, tabî olduğu kişinin lutfu ile gamdan kurtulur."
• Sibtî; "Ey benim canım! Ey benim cihânım efendim!" dedi. "Sana kulluk edeyim, hatırını gözeteyim, dediğini yapayım, ey benim iki gözüm!
3440• Senin dileğine uyayım da, sevineyim. Senin kulun olayım da hür bir adam gibi isteklerden kurtulayım."
• Sibtî tası Nil'den doldurdu. Kendi ağzına dayadı yarısını içti.
• Sonra tası; "Sen de iç!" diye su isteyene doğru uzattı, su simsiyah kan oldu.
• Sonra tası tekrar kendi tarafına doğru eğince kan, su oldu. Kıbtî bu hale karşı kızdı, köpürdü.

634

• Öfkesi geçinceye kadar oturdu. Sonra Sibtî'ye dedi ki: "Ey büyük kılıç, yâni ey başarılı insan!
3445 • Ey kardeş! Bu düğümün çözülmesine, yâni bu sırrın anlaşılmasına çâre nedir?" diye sordu. Sibtî dedi ki: "Bu suyu muttakî olan, yâni Allâh'tan korkan, sakınan kişi içer.
• Muttakî de, Firavun'un yolundan ayrılıp, Mûsâ gibi olandır.
• Mûsâ'ya uy, Mûsâ'nın kavminden ol da bu suyu iç, ay ile barış dost ol da ay ışığını gör."
3494 • Kıbtî, "Benim hakkımda duâyı sen et." dedi. "Çünkü gönlümün karanlığı, günahımın fazlalığı yüzünden bende duâ edecek ağız yoktur.
• Sen duâ et ki, belki onun tesiri ile şu gönlün kilidi açılır, benim gibi çirkine de, güzeller arasında bir yer hazırlanır.
• Çarpılmış, kötüleşmiş, yolunu kaybetmiş kişi senin yüzünden yeniden güzelleşir, iyileşir, doğru yolu bulur. Bir iblis yeniden melek olur.
• Yâhut da kurumuş hurma dalı, Hz. Meryem'in elinin kutluluğu ile misk kokar, yeşerir, meyve verir.[844]

[844] Bu beyitte Meryem Sûresi'nin 22-25. şu meâldeki âyetlerine işaret vardır: "Meryem, Rûhü'l-Kudüs'ten gebe kalıp doğum zamanı gelince, 'Bana şimdi ne diyecekler? Keşke ölüp gitsem unutulsaydım da, başıma bu iş gelmeseydi.' diye bir sahraya gitmiş ve orada bir kuru hurma ağacına yapışmıştı. Kendisine 'Ağacı silk de kuru hurma ağacından yaş ve taze hurmalar dökülsün!' diye ses geldi. Hz. Meryem ağacı silkince hakîkaten hurmalar döküldü."

• Bunun üzerine Sibtî hemen secdeye kapandı: "Ey apaçık olanı da, gizli bulunanı da bilen Allâh'ım!" dedi.
• "Kul senden başka kime el açsın, yalvarsın? Duâ da sendendir, onu kabul etmek de sendendir.
3500 • Allâh'ım hem önce gönlümüzü, duâya meyl ettirirsin, hem de sonunda duâların karşılığını verirsin..
• Evvel de sensin ahir de sensin. Biz arada hiçten de hiçiz. Hem de öyle bir hiç ki, anlatışa bile sığmaz."
• Sibtî böyle candan duâ ederken sonunda leğeni damdan düştü, yâni vahdet sırlarını açığa vurduğu için kendinden geçti, bayılıp düştü.
• Sonra tekrar kendine geldi ve duâsının kabul edildiğini gördü. "Çünkü insan ancak çalıştığını elde eder."
• Sibtî duâ ederken Kıbtî'nin gönlünden ansızın bir nârâ koptu. Öyle bir kükredi ki:

635

3505• "Haydi çabuk!" dedi. "Bana imânâ gelmek için yardım et. Ne diyeceğimi, ne edeceğimi söyle. Söyle de bir an önce kâfirlik zünnârımı koparıvereyim.
• Benim rûhuma bir ateş saldılar. Benim gibi bir İblis'i canla, başla okşadılar. Lutuflarda, ihsânlarda bulundular.

• Ben senin dostunum, seni görmeden duramam. Allâh'a hamdolsun, sonunda dostluğun elimden tuttu, beni hidâyete sevk etti.
• Senin sohbetlerin can kurtaran bir kimya idi. Ayağın gönül evinden eksik olmasın.
• Sen gülleri solmayan, ölümsüz olan cennet bağındaki fidandan bir dal idin. O dalı tutunca, beni çekti, cennete götürdü.[845]

[845] Bu beyitte şu hadîse işâret var: "Cömertlik cennet ağaçlarından bir ağaçtır; dalları dünyaya sarkmıştır. O ağacın bir dalına tutunanı, o dal cennete çeker götürür. (Nekeslik, hasislik) cimrilik de cehennem ağaçlarından bir ağaçtır. Onun da dalları dünyaya sarkmıştır. Kim o dallardan birine tutunursa o dal onu cehenneme atar." *Camiu's-Sağîr, c.* II, s. 31.

3510• Sanki beni coşkun bir sel kaptı da, cömertlik denizinin kıyısına kadar götürdü.
• Ben su içmek için o sele doğru gittim. Orada bir hakîkat denizi gördüm. O denizden kile kile inci elde ettim."
• Sibtî bir tas su doldurup "Al şimdi iç!" diye Kıbtî'ye uzattı. Kıbtî dedi ki: "Bırak sular artık gözüme hor görünür oldu, kıymeti kalmadı.
• 'Allâh müminleri satın aldı' sırrından bir şerbet içtim ki, onun feyzi ile mahşere kadar susuzluk yanıma uğramaz.[846]

[846] Bu beyitte Tevbe Sûresi'nin şu meâldeki 111. âyetine işaret vardır: "Hakîkaten Cenâb-ı Hakk cennet karşılığında müminlerin nefislerini ve mallarını satın aldı."

• Derelere, çeşmelere su veren Allâh, benim içimde öyle bir kaynak coşturdu.
3515• Yanıp kavrulan, su isteyen ciğerim, öyle bir hale geldi ki, himmetinle öyle mânevî sular içtim ki, dünya çeşmelerinden akan sular artık benim için hor, hakîr oldu.
3529• Ben îmân edeyim de, bu kan tûfanından bir su içeyim diyordum.
• Allâh'ın beni değiştireceğini, beni bizzat bir mânevî Nil haline getireceğini nereden bilebilirdim?
• Benim gözünüm önünde, bir Nil nehri akıp gitmektedir. Ama başkalarının görüşüne göre ben yine oyum; aynı adamım."

636

Velîlere hor bakma ve hakîkate ulaşamayanların gizli sırları, ilâhî hikmetleri anlayamadıklarını bil, ona göre davran!

3448 • Velîlere, Allâh'ın has kullarına karşı duyduğun öfke yüzünden karanlıklar içinde kalmışsın. Gözlerin hiç bir şey görmüyor.
• Öfkeni yatıştır, çevrendeki karanlıklar dağılsın. Gözlerini aç, görme mutluluğu ile sevin. Hakk'a inanan dostlardan ibret al. Bu yolda ilerle, üstâd ol.
• Dağ nasıl olur da iğne deliğinden geçer? Meğer ki, o dağ iplik gibi incelsin, yalın kat olsun.
• Dağ gibi olan küfrünü, günahlarını candan tevbe ederek, göz yaşları dökerek erit, saman çöpü haline getir. Suçları bağışlanmış, örtülmüş olanlann kadehini bulup içindeki feyz şarabını hoş bir halde zevkle çek gitsin.
3457. Sen kendini ekmek yiyor, su içiyor sanıyorsun. Halbuki sen ömür törpüsü yiyor, yılan zehiri içiyorsun.
• Gönlünü, varlıklara can veren Allâh'ın buyruğundan çekip alan canı, ekmek nasıl düzeltir, onun ne işine yarar?
• Sen *Mesnevî'yi* sadece okumak Yâhut yalnız dinlemekle istifade edebileceğini mi sanıyorsun? Ondan feyz almak için önce îmân sâhibi olmak, sonra onun ettiği tavsiyeleri tutmak ve *Mesnevî'yi* yaşamak gerekmektedir.
3460 • Yâhut yüksek hakîkatler, ilâhî hikmetler, gizli sırlar kolayca kulağma girer, ağzına, aklına geliverir mi sanıyorsun?

• Bu hikmetleri, bu hakîkatleri duysan bile bunlar sana masal gibi gelir, kabuk görünür. Tanelerin lezzetli olan içlerini göremezsin.[847]

[847] Yüksek hakîkatleri anlamak herkesin kârı değildir. Nasıl ki, müşrikler Kur'ân'ın hakîkatini anlamadılar da "Eskilerin masalları.." dediler. Nitekim bu mevzûyla ilgili olarak şöyle bir beyit söylenmiştir:
"Kur'ân gelini, gönül şehrini, kötü huylardan, kalabalıktan kurtulmuş görürse, işte o zaman yüzündeki örtüyü kaldırır."

637

• Sanki güzel bir dilber başını yüzünü bir örtü ile örtmüş de, senin gözünden gizlenmiş gibidir.
• Senin ahmakça inadından ötürü Kur'ân sana *Şehname* yâhut *Kelîle ve Dimne* gibi, masal kitabı gibi gelir.[848]

[848] *Şehname,* İran şairi Firdevsî'nin şaheseri. Bütün dünya dillerine çevrilmiştir. Efsanelerle, mitlerle dolu. Ölümsüz eserlerden *Kelîle ve Dimne* de Hind hakîmlerinden Beydaba'nın hayvanları konuşturmak sûretiyle ortaya koyduğu şaheserlerdendir. Bu da *Şehname* gibi ölümsüz eserlerden sayılmaktadır.

• Allâh'ın yardım sürmesi gözü açacak olursa, sen o zaman hakîkat ile mecazı ayırdedebilirsin.
• Yoksa burnu koku almayan bir kişiye, misk de fışkı da birdir.
• Kur'ân okumaktan maksat kendini usançtan, elemden kurtarmaktır.
• Allâh'ın kelâmı ile, şeytanın verdiği vesvese, gam ve keder ateşini yatıştırmak, derde devâ bulmaktır.
• Gönüldeki vesveselerin hepsinin de yok olup gittiğini bilsen, gönül de o zaman hakîkat gülistanına yol bulur.
• Çünkü Hakk kelamının sırrından bir koku almış olan kimse, bağlarda, bahçelerde, ırmak kıyılarında uçar, durur.
• Sen zanneder misin ki, velîlerin mânevî yüzleri bizim gördüğümüzün aynı olsun.
• Peygamber Efendimiz bile; "Müminler nasıl oluyor da benim hakîki yüzümü göremiyorlar?" diye hayrette kalmıştı.
3475 • "Nasıl olur da halk yüzümdeki nûru göremiyor? Halbuki o nûr doğu güneşinden daha parlaktır.
• Eğer nûrumu görüyorlarsa bu şaşkınlık nedir?" demişti. Vahiy geldi ki, bu hakîkat yüzü gizlidir.
• Allâh'ı inkar edenlerin, o mübârek yüzü bedâva görmemeleri için, sana ay olarak görünse bile, o halka göre buluttur.
• O has şarabı bayağı kişiler içmesinler diye, sende yemdir, ama halka karşı tuzak gibidir.
• Cenâb-ı Hakk buyurdu ki: "Onlar sana bakarlar." Fakat hamam duvarlarındaki resimlere benzerler, bakarlar da görmezler.[849]

[849] Araf Sûresi'nin şu meâldeki 198. âyetine işaret var: "Eğer onları doğru yolu göstermeğe çağırırsanız, duymazlar. Onları sana bakar görürsün, halbuki onlar bakarlar da görmezler."

638

Ey sûrete, resme tapan; kendine gel!

3480 • Ey sûrete, resme tapan! O taptığın resmin ölü gözleri de sana bakıyor görünür.
• Ona karşı onun huzûrunda terbiyeni takınırsın, edebli görünürsün, fakat "Neden bana aldırış etmiyor? iltifatlarda bulunmuyor?" dersin.
• "Bu güzel resim neden sorularıma cevap vermiyor? Neden verdiğim selamı almıyor?" diye hayıflanırsın.
• "Ben ona karşı yüzlerce defa secde ettiğim halde, neden o lutfedip başını, sakalını oynatmıyor" dersin.[850]

[850] Ey gâfil! Sen insan şeklindeki mahlûkların karşısında yerlere kapanmaktan vazgeç de, gerçek mabud olan Hakk'a yönel, ona secde et.

• Cenâb-ı Hakk da görünüşte böyle kul sıfatlarından münezzehtir. Göze görünmez, iltifatlarda bulunmaz, hâşâ baş sallamaz. Ama yapılan ibâdet karşılığında insan gönlüne târif edilmez mânevî bir zevk verir.
3485 • Bu mânevî zevk yüzlerce baş sallamaya değer, işte akıl ile can da böyle baş sallar.
• Çalışır çabalar, akla kulluk edersen, aklın vereceği karşılık şudur: Seni daha fazla doğru yola götürür. Doğru yola ulaşma sebeplerini artırır.
• Cenâb-ı Hakk görünüşte sana baş sallamaz, ama seni baş olanlara baş yapar.
• Allâh sana gizlice öyle bir şey verir ki, dünya halkı sana karşı yerlere eğilir.
• Adî bir taşa bir hüner, bir değer vermiş, onu altın yapmıştır da, halkın gözünde azîz ve muhterem kılmıştır.
3490 • Bir katre su, Allâh'ın lutfu ile inci olur. Altından ziyâde değer kazanır.
• Şu insan bedeni topraktan yaratılmış olduğu halde, Cenâb-ı Hakk ona, kendinden bir şey, bir parlaklık verdi de, insan o parlaklık ile dünyayı kaplamakta, âlemi zabt etmekte, akıl almaz işler başarmakta, mânevî bir ay gibi parlamakta üstad oldu.
• Kendine gel, şu hükümdarlar şu yüksek mevkilerde bulunanlar şu buyruk sahipleri birer tılsımdır. Sanki onlar, ölü birer resimdir. Fakat onların ihtişamlı görünüşleri ahmakları aldatmaktadır.[851]

[851] Şair Eşref merhum: "Vükela kabrine heykel dikerek şöyle yazıp," mısra'ıyla başlayan kıtasında şöyle demişti:
(Vefât eden vekîllerin yâni o devrin bakanlarının mezarları üstüne birer heykel dikelim ve şöyle yazalım: 'Bunların memlekete hizmet ettiklerini sanmayın. Öldüler de kıymetleri anlaşıldı demeyin. Bunlar yaşarken de böyle birer heykel idiler.' Böyle hayırsız, beceriksiz bir vekîl ölürse onun için 'Öldü de millete hizmet etti." deyin.)

• O resimler bakar ve göz kırpar gibi görünürler, ahmaklar onlara birer varlık verirler de, onları kendilerine yol gösterici edinirler.

Cenâb-ı Hakk buyurdu ki:"Ey insan ben sana kafiyim, sana yeterim."

3516 • Allâh kulları için kafî oldu. "Kaf, Ha, Ayın, Sad" sırrı tecellî etti de, vaadinin gerçek oluşu meydana çıktı.[852]

[852] Meryem Sûresi'nin başında bulunan bu harflere çeşitli mânâlar verilmiştir. Bu gibi harfler birer sır olarak kalmıştır. Bazıları kendilerine göre mânâ vermişlerdir. "Kaf" harfine Kafî, "Ha" harfine Hadî gibi tahmini mânâlar vermişlerdir. Doğrusunu Allâh bilir.

• Cenâb-ı Hakk buyurdu ki: "Ey insan! Ben kâfiyim, yeterim, bir başkasının yardımını vasıta kılmaksızın sana bütün haberleri, hem de sebepsiz olarak veririm."
• Ben kâfiyim, yeterim; ben sana ekmeksiz tokluk, ordusuz, askersiz beylik veririm.
• Bahar olmaksızın sana nergis ve nesrin veririm. Kitapsız, üstadsız sana bilgi veririm, san'at öğretirim.
3520 • Ben sana kafîyim, sana ilaçsız sağlık veririm. Mezarı, kuyuyu meydan haline getiririm.
• Mûsa'ya bir asa ile öyle bir cesaret ve kuvvet veririm ki, bütün bir âleme kılıçlar vurur.
• Mûsâ'nın eline öyle bir nûr, öyle bir güç veririm ki, güneşe bile tokat atar.
• Bir değneği, yâni Mûsâ'nın asasını yedi başlı öyle bir ejderha yaparım ki, ne dişi bir yılandan doğmuştur, ne erkek yılanın tohumundan gelmiştir.
• Ben Nil suyuna kan karıştırmam, gücümle onun suyunu kan haline getiririm.
3525 • Senin neşeni de, Nil suyunu kana döndürdüğüm gibi, gam haline getiririm de neşelerin bulunduğu tarafa yol bulamazsın.

• Sonra tekrar imanını yenilersen, imânâ kavuşursan yine Firavun'dan yüz çevirirsin,
• Allâh'ın rahmet Mûsâ'sının karşısına gelmiş, kan olarak akan Nil nehrinin onun feyzi ile tekrar su olduğunu görürsün.

640

• Allâh'a olan imanını kaybetmedikçe, ona olan mânevî sevgi bağını gönlünde sakladıkça; zevk Nil'i, neşe Nil'i hiç bir zaman kan olmaz.

Gözümüzde şaşılacak bir perde var da;o yüzden hakîkati göremiyoruz.

3532 • Nasıl ki bu dünya, peygamberin gözünde Cenâb-ı Hakk'ı tesbîh etmekte, onu noksan sıfatlardan tenzîh etmeye dalmış gitmiş canlı bir varlık. Bize göre ise cansız, duygusuz bir dünya..
• Peygamberin gözünde bu dünya aşkla, iyilikle, güzellikle dopdolu. Başkalarının gözünde ise ölü ve cansızdır.
• Gökler de, yeryüzü de onun gözünde Allâh'ı tesbîh ederek hızlı hızlı hareket halinde dönmede, o kerpiçten, taştan bile mânâlı sözler, nükteler duymaktadır.
3535 • Duygusuz insanlara ise, bu dünya tamamıyla dönmüş, ölmüş görünmekte. Ben bu anlayışsız insanların gözlerindeki perdeden daha şaşılacak bir perde görmedim.
• Bütün mezarlar bizim gözümüzde bir. Fakat velîlerin gözlerinde, o mezarların her biri ya cennetten bir bahçe, ya cehennemden bir çukurdur.
• Halk; "Peygamber neden zevkli ve neşeli görünmüyor, neden güler yüz göstermiyor?" derlerdi.
• Peygambere yakın olan has kişiler ise: "Ey ümmet, ey müminler!" derlerdi. "O sizin gözünüze öyle görünüyor."
• Bir an için peygambere bizim gözümüzle bakın da: "Hel etâ" deki gülüşleri seyredin.[853]

[853] Burada İnsan Sûresi'nin şu meâldeki 11. âyetine işâret var: "Allâh büyünün şerrinden onları korumuş, yüzlerine bir güzellik, gönüllerine bir sevinç vermiştir."

Kadın ve armut ağacı

3544• Bir kadın, abdal kocasının gözü önünde oynaşı ile sevişmek ve birleşmek istedi.
• Kocasına; "Ey talihli kişi!" dedi, "Ağaca çıkayım da armut toplayayım."
• Ağaca çıkıp da yukardan kocasına bakınca ağlamaya başladı.

641

• Kocasına dedi ki: "Ey ahlaksız rezil adam, senin üstüne kapanan o erkek kimdi?
• Sen onun altına bir kadın gibi yatmışsın, meğerse sen çok namussuz bir kişi imişsin."
• Kocası; "Senin galiba başın dönmüş de böyle görüyorsun; burada benden başka kimse yok."
3550 • Kadın; "Ardında uyuyup kalan o kalpaklı adam kim?" diye tekrar tekrar soruyordu.

• Kocası “Ey hanım! Şu ağaçtan in. Kafan karıştı. Galiba sen bunadın.” diye söylendi.
• O ağaçtan inince, kocası ağaca tırmandı. Kadın da orada gizlenmiş olan oynaşını kucağına çekti.
• Adam ağaçtan bakıp “Ey fahişe!” dedi, “Maymun gibi üstüne çıkan o adam kimdir?”
• Kadın “Burada benden başka kimse yok. Senin başın döndü. Halt etme, saçmalama!” dedi.
3555 • Kocası kadına bu sözü bir kaç defa söyledi ise de; “Kadın bu hayalet, bu görüntü armut ağacından olacak.” dedi.
• “Ben de armut ağacından bakınca öyle olmayacak ters, yanlış bir şey görmüşüm, ey kaltaban!”
• Aşağı in de bak, burada benden başka kimse yoktur. Görülen bu hayaller hep armut ağacındandır.”
• Şaka ve latîfe bir şey öğretmeye yarar. Onu ciddî olarak dinle, güldürücü fıkranın hikâyenin dış yüzünde kalma.
• Gerçek olan, ciddî olan her şey alaycılara göre alaydır. Fakat böyle alaylı fıkralar akıllı kişilere göre gerçektir, ciddîdir. Derin mânâlar taşır.
3560 • Sağ duyusu olmayanlar, tembeller, böyle armut ağacı ararlar. Ama bu armut ağacından, yâni varlık ve benlik vehmi ağacından o armut ağacına, yâni hakîkat ağacına uzun bir yol vardır.
• Bu armut ağacı insanın varlık ve benlik vehmidir. Sen bu vehim ağacından in de yürü. Senin gözün, kamaşmış, yüzün allak bullak olmuş.
• Bu hâl benliktir, varlıktır. Bu benlik ve varlık kaldıkça göz ters görür, şaşırır.
• Bu armut ağacından inince, yâni benlik vehmini terk edince ne düşüncenin eğriliği kalır, ne gözün, ne de sözün..

642

• O zaman görürsün ki, bu armut ağacının dalları, yedinci kat göğe kadar yükselmiş bir baht ve saadet ağacı halini almıştır.
3565 • Armut ağacından inince, yâni benlik vehminden geçip alçak gönüllü olunca, Allâh’ın rahmeti o ağacı değiştirir.
• Gösterdiğin bu alçak gönüllülükten ötürü, Cenâb-ı Hakk gözüne, doğru görmek hassasını ihsân eder.
• Eğer doğru görebilmek kolay bir hâl olsaydı, Hz. Mustafa (s.a.v.) Efendimiz, o hali Allâh’tan diler mi idi? “İlâhî bize her şeyi olduğu gibi göster.” diye duâ eder mi idi?
• Peygamber efendimiz şöyle duâ etmişti: “Yâ Rabbi! Göklerde olsun, yeryüzünde olsun her zerre sence nasılsa, bize öyle göster. Bize hakkı hak olarak göster ve ona uymamızı kolaylaştır. Yâ Rabbi! Bâtılı da bâtıl, yâni eğriyi eğri olarak göster, ondan çekinmemizi sağla.”
• Ondan sonra git, o armut ağacına yine tırman, üstüne çık, çünkü o ağaç artık “Kün” (=ol) emri ile gelişmiş, yemyeşil olmuştur.
3570 • Sen Mûsâ tarafına yönelince, yâni kâmil bir mürşidin terbiyesi altına girince, o benlik ağacın Mûsa(a.s.)’a tecellî nûru görünen ağaç gibi olur.
• Ateş gibi görünen tecellî nûru, o ağacı yakmaz, yeşertir, çok güzel bir hale getirir. Dalları da; “Gerçekten de hiç şüphe edilmesin ki; ben Allâh’ım!” diye seslenir.
• O ağacın gölgesi altında senin bütün dileklerin yerine getirilir, işte ilâhî kimyada böyle olur.
• O vakit senin benliğin de helâl olur, varlığın da. Çünkü o varlıkta, o benlikte Celâl sâhibi olan Hakk’ın sıfatlarını görürsün.
• Eğri ağaç doğrulur. Hakk’ı gösterir bir hale gelir. Kökü sabittir de dalları budakları göklerdedir.

Halkın canı da yayılıp otlayan bir kuzu gibidir.

3605 • Yayılıp otlayan kuzu gibi, halkın canı da hem yer, hem de kendisini yerler.

• Kuzu otlayıp yayıldıkça, kasap yâni cehennem; "O bizim için otlayıp semiriyor." diye sevinir.

• Sen de yiyip içmede, cehennem gibi oburluk ediyorsun, ama farkında olmadan kendini cehennem için semirtmektesin.

643

• Asıl kendi işini, vazîfeni düşün! Sen dünyaya sadece mezardaki kurtlara yem olacak bedenini beslemek için gelmedin. Bir gün de hikmet çayırında, fazîlet otlağında otla da, o aydın ve güçlü gönül şevinsin, gelişip güzelleşsin.

• Fakat bedenin yemesi, bu hikmet rızkına engeldir. Çünkü rûh mânevî rızık peşinde koşan tâcir gibidir. Halbuki beden, sadece maddî yiyecekler aradığı için onun yolunu keser.

3610 • Yol kesici beden, odun gibi yanar kül olursa, tâcirin yâni rûhun mumu, o zaman yanar, aydınlanır.

• Ey insan! Hakîkatte sen şuurdan, akıldan ibâretsin. Geriye kalan her şey aklını örten, vicdanını gizleyen bir örtüdür. Bu sebeple kendini, gerçek varlığını kaybetme, saçma sapan şeylerle uğraşma.[854]

[854]İnsan ancak mânevî varlığı ile, kendinde bulunanla insandır. **Biz**, sadece hayvanlar gibi et ve kemikten ibâret değiliz. Bizde Hakk'ın emaneti bir nûru var. **Biz** içimizdeki mânevî güçle, aşkla, imanla gözden gizlenmiş olan gerçek sevgiliyi aramaktayız. Etimizle, kemiğimizle biz gölge bir varlıktan ibâretiz. Nitekim **Hz.** Mevlânâ başka bir *Mesnevi* cildinde şöyle buyurmuştu:
"Kardeşim, sen akıldan ve düşünceden ibâretsin. Geriye kalan bir yığın kemikten ve kıldan başka bir şey değildir." *Mesnevi, c.* II, 277.

• Şunu iyi bil ki, bedene ait her arzu, her şehvet şaraba ve afyona benzer. Aklın perdesidir. Akıllı kişi onun tesiri ile şaşkınlaşır.

• İnsanı yalnız şarap ile sarhoş olur, aklı gider sanma. Bütün şehvetler, yâni şehvete dair ne varsa onlar, insanı bir çeşit sarhoş eder. Hepsi de gözü ve kulağı bağlar.

• İblis bir melekti, şarap içmekten uzaktı. Ama onu, kendini üstün görmesi ve imansızlığı sarhoş etmişti.

3615 • Sarhoş ona derler ki, olmayan şeyleri görür; bakır, demir ona altın görünür.

Nefis Firavun gibidir, onu fazla doyurma da azmasın!

3621• Nefis bir Firavun'dur. Sakın onu şımartma, fazla doyurma da eski kafirliği aklına gelmesin.

• Riyâzat ateşi olmaksızın, nefis yola gelmez. Ondan kurtulamazsın. Demir kızıp ateş haline gelmedikçe sakın onu dökmeye kalkışma.

644

• Bilmiş ol ki, beden aç kalmadıkça Hakk'a doğru yönelmez, boyun eğmez, kafa tutar; onu tok iken yola getirmek soğuk demiri döğmek gibidir.[855]

[855] Şura Sûresi'nin şu meâldeki 27. âyetine işaret var: "Eğer Allâh, bütün kullarına eşit olarak bol rızık verseydi, yeryüzünde muhakkak ki taşkınlık ederler, azarlardı."

• Bu gölge varlık olan beden ve onun içinde gizlenen nefis ister ağlasın, ister inim inim inlesin. Aklını başına al da ona inanma, o Müslüman olmaz.

3625 • Nefis, kıtlık zamanı Mûsâ'nın huzûrunda yerlere kapanıp yalvaran Firavun'a benzer.
• İnsan ihtiyaçtan, sıkıntıdan kurtulunca azar. Hani eşeğin yükünü alınca çifte atması gibi. • İşi yoluna girince ağlayıp inlediğini unutur gider.

Yabancı bir şehre yerleşip, kendi şehrini unutan adam

3628 • Bir adam yıllarca bir şehirde yaşasa, hattâ orada doğsa, büyüse, bir zaman için uyusa, uykuya dalsa, rüyasında;
• Kendini iyi kötü şeylerle dolu bir şehirde görür de, kendi şehri hatırına bile gelmez.
• "Ben orada idim, yâni asıl kendi memleketimde idim, şimdi oturmakta olduğum o yeni şehir, benim şehrim değil, nasılsa buraya gelmiş, buraya bağlanmışım." demez.
• Demesi şöyle dursun, o kendini daima bu yeni şehirden imiş, orada doğmuş, oraya alışmış sanır.
• Ne şaşılacak şeydir ki: Rûh da doğup yurt edindiği gayb âlemini, o eski vatanını unutup, bu fânî dünyaya kapılıp kalmıştır.
• Çünkü bulutun yıldızları örttüğü gibi, bu dünya hayatı ve bu dünyaya bağlılık onu rüya gibi kaplar, kavrar da o eski vatanını, o eski şehrini hatırına bile getirmez.
• Hele o bunca şehirler gezmiş, bunca yollar çiğnemiştir de, daha tozları bile onun üstünden silkinmemiştir.[856]

[856] Beyitte geçen şehirler, insanın maddî varlığının geçirdiği safhaların, mertebelerin sembolüdür. Ruhumuzun kafesi olan şu bedenimiz, ana rahminde küçük bir insan yavrusu olmadan önce, minerallerde, bitkilerde ve hayvanlarda seyrederek insan şekline girdi. Anamızın, babamızın içtikleri sulardan, yedikleri sebze ve meyvelerden ve etlerden geçerek ana rahminde insan haline geldi. Dikkat etmek lazımdır ki, bu değişiklikler, bu çeşit merhaleler rûha ait değildir, bedene aittir. Bazıları bu devrin, bu değişişlerin rûha ait olduğunu sanarak Mevlânâ'nın tenâsübe inandığını öne sürerler. Tenâsüb islamî bir inanç olmadığına göre, Mevlânâ tam Muhammedi yolda bir velî olduğu için elbette tenasüh inancını reddedecektir. Lütfen V. ciltte bulunan 1772-1795 numaralı beyitleri dikkatle okuyunuz.

645

3635• Ne yazık ki, insan başından geçenleri bilmek için sıkı bir araştırmaya girişmemiştir. Gereği gibi çalışarak gönlünü arıtmamıştır. "Ben bu dünyaya nereden geldim?" diye hiç düşünmemiştir.
• İnsan dünya sevgisinden, nefsanî isteklerden arınan gönül gözünü açmalı da, sırlar penceresinden baş çıkarıp bakmalı, evveli ve ahiri; yâni önü sonu görmeli, nereden geldiğimizi, nereye gideceğimizi düşünmeli.

İnsanın yaratılışının başından itibaren geçirdiği halleri, yaratılış menzilleri[857]

[857] *Mesnevî'mn* üçüncü cildinin 3901-3906. beyitlerinde de aynı konu işlenmişti. Bu bahis süfilerin inancından "devr"i anlatmaktadır, insanın bedeni, yâni maddesi içtiği sulardan, yediği bitkilerden, meyvelerden, etlerden meydana gelir. Bunlar da eskilerin cemad adını verdikleri cansız maddeler, su ve mineraller, sonra bitkiler, ve hayvan eti; bunların hepsi Mevalid-i selase (=Üç çocuk) denilen cansızlar, nebatlar ve canlılar âleminde gelmeden önce ise tabîatler ve unsurlar âleminde, yâni kuruluk, yaşlık, soğukluk, sıcaklık ve toprak, su, hava ve ateştedir. Unsurlara gelmeden gökler de daha önce Hakk bilgisindedir. Cansızlar unsurlara, canlılara döner, canlılar bitkileri yerler; insan ise bunların hepsini yer. İnsanın maddesi erlik tohumu, meni haline gelmeden önce, âlemin cüz'lerinde dağınık bir haldedir. Ana ve baba çocuğun maddesini unsurlardan toplar. Çocuk ana rahminde de cansızlar, bitkiler ve hayvanlarla beslenir. Ana karnında bunların hepsi hulâsa olarak vardır. Yalnız bu devrin, tenasüh ile hiç bir ilgisi yoktur. Tasavvufta ve islam dininde tenasüh, yâni rûhun cesetten cesete geçişi bâtıl bir inançtır. (Bu hususta daha geniş bilgi almak isteyenler Şefik Can'ın, *Mevlânâ, Hayatı, Şahsiyeti ve Fikirleri* adı ile Ötüken Yayınevi'nce yayınlanan kitaba bakabilirler.)
Küllî rûh bütün zerrelerde mevcuttur. Rûh-ı cemadî, cansız sandığımız maddelerin atomlarında, proteinleri etrafında döndürüp durmaktadır. Onlar da canlıdır. Varlıklarını sürdürmektedirler. Bitkilerde gelişmek, büyümek ve üremek; canlılarda duymak, hareket etmek sûretiyle kendilerini gösterirler, insanî rûh ise çeşitli halleri yaşayan, çeşitli menzillerden geçen bedende; anlamak, söylemek, düşünmek vasıflarını gösterir. Bir latîfe-i Rabbânî olan insanî rûh, insan öldükten sonra da bakîdir ve kıyâmete kadar Berzah âleminde kalacaktır.

3637• insan önce cansızlar ülkesine gelmiştir. Cansızlardan bitkilere düşmüştür.

• Yıllarca bitkiler âleminde ömür sürmüştür de, cansızlar ülkesindeki savaşları hatırına bile getirmemiştir.

• Bitkiler âleminden canlılar, hayvanlar âlemine gelince de, bitkiler âleminde yaşamış olduğunu unuttu.

646

3640 • Fakat bitkilere karşı, yeşilliklere karşı hususiyle ilkbaharda çiçekler açılınca meyli artar.

• Çocukların analarına olan meyli gibi, ama o bu meylin; bu ana sütüne olan özlemin sırrını bilmez.[858]

[858]Ana karnındaki cenin, anasının kanı ile beslenir. Dünyaya gelince de o kan süte çevrilir. İşte çocukların meme emmeğe olan meyli, evvelce sütü kan halinde gıda olarak içmiş olmasındandır. Ana rahminde damardan kan olarak çocuğu besleyen gıda, çocuk dünyaya gelince damardan akıp geldiği halde kana karışmayan, kanlı olmayan süt, Allâh'ın kudretinin, yaratma gücünün şaşırtıcı bir örneğidir.

• Bu her yeni müridin yüce bahtlı şeyhini sevmesine benzer.

• Bu müridin cüz'î aklı, küllî akıl mesabesinde bulunan, kâmil mürşiddendir. Bu gölgenin hareketi, o gül daimin hareketi yüzündendir.

• Nihâyet gölgesi, kendinde yok olur gider de gönlünün neden şeyhine meyi ettiğinin sımni anlar.

3645• Ey bahtlı kişi! Bu ağaç sallanmazsa, daimin gölgesi nasıl oynar? Her şeyi çok iyi bilen yaratıcı bu defa tutar, onu hayvanlık âleminden, insanlığa doğru çekmeye başlar.

• Böylece, insanın maddî varlığı iklimden iklime, yâni ülkeden ülkeye, mertebeden mertebeye geçerek, bilgili, yüce bir hale gelir.

• Geçirdiği halleri, aklının uğradığı çeşitli mertebeleri, şuuru hatırlayamaz. Zaten son geldiği yerden de ileri gidecektir. En son aklı da değişecektir.

• Sonunda bu hırsla, istekle dopdolu akıldan da kurtulur. Yüz binlerce şaşılacak akıl görür.

3650• Gerçi uyumuştur. Yâni dünyaya gelmiştir. Önceki hallerini unutmuştur. Ama, onu bu unutkanlığında hiç bırakırlar mı?

• Yine onu uykusundan uyandırırlar, uyanınca o da önceki haline acı acı güler.[859]

[859]Bir hadîste; "insanlar uykudadır. Ölünce uyanırlar." diye buyurulmuştur. Bu dünyada bulunmak, yâni uyumak, iyi, kötü bir takım hadîselere maruz kalmakta rüya görmektedir. Bu rüya âlemi, ömrün nihâyetine kadar sürer. O nihâyet gelip de, ölüm vaki olunca, rüyadan ötelere intikal edilmiş olur. Ötelere, hakîkat âlemine gidenler,
gerek evvelce kendilerinin, gerekse başkalarının verdikleri nasîhatlara karşı gülerler.

• "Rüyada gördüğüm o gam, o keder ne idi? Nasıl oldu da doğru düzen halleri unuttum?

• Nasıl oldu da, o gamın, o illetin bir rüyadan, bir aldanıştan, bir hayalden başka bir şey olmadığını bilmedim?" der.

647

• Dünya da böyledir. Uyuyan bir kişinin gördüğü bir rüyaya benzer. Rüya görenin gördüğü şeylerin devam edip gideceğini sandığı gibi, dünyada gaflet uykusunda bulunanlar da dünyanın şurup gideceğini sanırlar.[860]

[860] Hz. Cabir'den rivâyet edilmiştir ki: "Ben bir gün Hz. Peygamberi ziyarete gitmiştim. Oraya beyazlar giyinmiş, beyaz yüzlü bir zat geldi. Peygamberimize selam verdi. Peygamberimiz de selamlarını aldılar. O gelen zat; 'Dünya nedir?' diye sordu. Hz. Peygamber; 'Uyuyan bir kişinin rüya görmesi gibidir' buyurdu. O zat; 'Bir insan dünyada ne halde bulunûr?' dedi. Peygamberimiz Efendimiz; 'Yükünü hazırlayıp kervanı bekleyen kişi gibidir.' buyurdu. O zat; 'Dünyada karar müddeti ne kadardır?' diye sordu. Peygamberimiz; 'Yolcunun kervandan ayrılıp ona yetişmesi kadar.' diye buyurdu. O zat; 'Dünya ile âhiret arasında ne kadar zaman vardır?' dedi. Efendimiz de;
'Gözü kapayıp açma zamanı kadardır.' diye buyurdu. Biraz sonra bu soruları soran beyazlar giyinmiş zat kalktı, gitti. Bunun üzerine Hz. Peygamber buyurdular ki:
'Bana sorular soran bu zat Cebrail (a.s.) idi. Sizi dünyadan soğutmak için bu sualleri sordu.'"

3655 • Derken ansızın ecel sabahı gelir, çatar. Onu zan ve hile karanlığından kurtarır.

• Ecel gelip de onu hayat uykusundan uyandırınca, yerini yurdunu görür. Kendisini gamlara kaptırdığına, kederlere battığına güler.

• Şu dünya uykusunda gördüğün iyi-kötü ne varsa, mahşer günü birer birer meydana çıkar.

• Bu dünya uykusunda ne yapmış isen, onlar uyanınca sana görünürler.[861]

[861] Bu beyitte Zilzal Sûresi'nin şu meâldeki 7 ve 8. âyetlerine işaret edilmektedir: "işte kim zerre miktarınca bir hayır yapıyor idiyse, onun sevâbını, kim de zerre kadar şer yapıyor idiyse, onun cezasını görecektir."

• Sakın bu dünya rüyasında yaptığın işlerin kötü olmadığını, bunların yorumunun bulunmadığını sanma. Yâni Mâdem ki, bu dünya uykudan ve orada yaptığımız işler de rüyadan ibârettir. Şu halde yapılan kötülüklerin cezası yoktur zannetme.

3660• Ey esire zulmeden! Şu dünya rüyasında senin gülüşün, uyanacağın mahşer gününde ağlama ve iç çekme halinde yorumlanacaktır.

• Rüyadaki ağlayışını, dert ve gam ile inleyişini ise, uyanınca sevinmekle yorumlarlar.

• Ey Yûsufların derilerim paralayan! Yâni zavallılara zulmetmiş olan zâlim! Şu ağır uykudan kurt olarak kalkacaksın.

• O zaman kötü huyların birer kurt olur da, kızgınlıkla sana saldırırlar, uzuvlarını parçalarlar.

648

• Kısastan sonra ölürsün ama, ölümünden sonra da, o kan uyumaz. "Artık ben öldüm, kurtuldum." deme.

3665 • Bu dünyanın kısası, âlemin nizamı için bir çâredir. Âhiretteki kısasa göre bir oyundur, bir oyuncaktır.[862]

[862] Bir kimse haksız yere birini öldürürse, onu da kısas gereği öldürürler. Fakat katil idam edilmekle beraber, âhiretteki cezasından kurtulmaz. Öldürülen kişi âhirette hakkını aradığı takdirde öyle bir azaba uğrar ki, ona nisbetle dünyada verilen ceza, kısas oyuncak gibi olur.

• Bu yüzdendir ki, Cenâb-ı Hakk dünyaya oyun dedi. Çünkü bu dünyadaki ceza, âhiretteki cezaya göre bir oyundur.[863]

[863] Bu beyitte Hadîd Sûresi'nin 20. âyetine işaret edilmektedir. Bir hadîste de şöyle buyurulmuştur: "Sizin bu dünyadaki ateşiniz cehennem ateşinin yetmiş cüz'ünden bir cüz'dür." Demek ki, cehennem ateşi bizim bildiğimiz dünya ateşinden yetmiş kere fazla yakıcı imiş. Allâh cümlemizi böyle bir şiddetli ateşten muhafaza buyursun.

Cehennemlikler açtır; "Yâ Rabbi rızıklarımızı bollaştır!" diye Cenâb-ı Hakk'a yalvarırlar, sızlanırlar.

3668• Bu sözün sonu yoktur. Ey Mûsâ, artık o eşekleri bırak, dünya çayırlığında otlayıp dursunlar.

• Otlasınlar da, o güzelim otlar onları semirtsin, şunu da bil ki; cehennemde bizim kızgın ve azgın kurtlarımız lokma beklerler.

3670 • Aç kurtlarımızın ulumalarını duyuyoruz, şu eşekleri onlara yedirelim, olsun bitsin.
• Dudaklarınızdan çıkan o hoş nefesinizin kimyası, o mânâlı, o güzel öğütlerimiz bu eşekleri adam etmek istedi.
• Sen çok çağırdın, nefes tükettin, lutuflarda bulundun, cömertlik ettin. Fakat bu eşeklerin talihleri yokmuş, adam olmak onlara kısmet değilmiş.
• Artık onların üstlerine nimet yorganını ört de, onlar çabucak gaflet uykusuna dalsınlar.
• Dalsınlar, uyusunlar da, uykudan sıçrayıp kalkınca görsünler ki, mum sönmüş, yâni istidatları kalmamış, sakî de yâni hakîkati onlara bildiren peygamber de çekip gitmiş.
3675 • Onların azgınlığı sana hayret verdi, şaşkınlığa düşürdü. Fakat onlar ceza günü azgınlıklarının hasret şarabını içeceklerdir.

649

• Bizim adâletimiz ortaya çıkınca, her çirkin iş yapana, kötülükler edene layık olduğu cezayı verir.
• Apaçık görmedikleri pâdişah, gizlice onlarla beraber yaşıyordu.[864]

[864] Bu beyitte Hadîd Sûresi'nin şu meâldeki 4. âyetine işaret var: "Nerede olursanız olun, O (yâni Allâh) sizinle beraberdir." Rûhu ve aklı nasıl gözlerimiz görmüyorsa, Hakk'ı da her yerde hazır ve nazır olduğu halde göremiyoruz. Mevlânâ *Mesnevinin 5.* cildinin 3340 numaralı beytinde aynen şöyle buyurur:
"Şunu öğrendin ki biz, şu görünen bedenden ibâret değiliz. Biz bu bedenin ötesinde Allâh ile beraber yaşıyoruz." Keza *Dîvân-ı Kebîr'in* birinci cildinin 188. numaralı gazelinde:
"Burada gizli birisi var, kendini sakın yalnız zannetme." diye buyurulmuştur.

• Bizde bulunan akıl ve rûh gibi onlar da bedenimizde bizimle beraberdirler ama, gözlerimizin onları görmesine imkân yoktur.
• Ey insan! Sen onu göremezsin ama, o sana senden daha yakındır. O senin hareketlerini, durumunu görmektedir.

Allâh, Akıl ve İnsan.

3680 • Ne şaşılacak şey ki, o aklı yaratan da, seninle beraberken, sen bu beraber oluşu kabul etmiyorsun.
• İnsan akıldan gaflet eder de, yâni akıldan haberi olmadan kötülüklerin etrafında döner dolaşır ve bir kötülükte bulunûr. Ondan sonra akıl onu kınar, ayıplar.
• Sen akıldan gâfil, habersiz olduğun halde, akıl senden gâfil değildir. Onun seni kınaması, ayıplaması aklın var olduğunu ve seninle beraber bulunduğunu göstermez mi?
• Aklın olmasaydı, senden haberi bulunmasaydı, bu kınayışla seni hiç tokatlar mı idi?[865]

[865] Bizde bulunan, yaptığımız kötü işleri kınayan, levm eden "nefs-i levvame" ile, bizi kontrol altında tutan vicdanımızı Mevlânâ'nın akıl yolu ile izahı bizi şaşırtmamalı. Bizim aklımız "akl-ı cüz'î"dir. Küllî akılın nûru vurunca akıl da, nefs-i levvame de, vicdan da kaybolup gider. Bütün melekelerimiz, idrakimiz ondandır. Onun nûrunun tecellîsindendir.

• Senin nefsin de akıldan gaflet etmeseydi öyle bir delilikte bulunûr mu idi? Ve bu pis işlere girişir mi idin?

650

3685 • Şu halde sana göre aklın bir usturlaba benzer, varlık güneşinin yakınlığını onunla bilir, anlarsın.[866]

[866] Usturlab: Eskiden yıldızlara bakan ve onları inceleyen müneccimlerin kullandıkları bir alet. Onunla yükseklik alırlar, vakit tayin ederlerdi.
"Şeb-i yeldayı müneccimle muvakkit ne bilir?
Mübtelayı gama sor kim geceler kaç saat."

• Aklın sana yakınlığı anlatılamaz. Keyfiyete sığmaz. Akıl ne sağda, ne solda, ne öndedir, ne de arkadadır.
• Ey gâfil kişi! Aklın bile sana yakınlığı, aklın bile sendeki varlığı, keyfiyetsiz, anlatılamaz bir halde iken, o yolda akıldan bile bahsedilemezken, Hakk'ın sana yakınlığındaki keyfiyetsizlik daha yücedir.
• Parmağının oynaması, ne parmağın önündendir, ne ardından, ne sağından, ne de solundandır.
• Uyku ve ölüm halinde o uyanış, o kımıldanış parmaktan gider, uyanınca yine gelir. Uyanan parmak sana yine dost olur, hizmet eder.
3690• O hareket ediş, o uyanış parmağına hangi yoldan geliyor? Uyuyan parmağının sana hiç bir faydası yoktur.[867]

[867] Eskiler hareketleri makul (=akla uygun olan) ve gayr-i makul (=akla uymayan) diye ikiye ayırmışlardı. Makul hareketler aklın, gayr-i makul hareketler de hissin hareketleridir. Bu iki hareket de aklın ve duyguların varlığına işarettir.

• Gözünde ve göz bebeğinde olan görüş nûru altı cihetten de gelmiyor, acaba altı cihetten de ayrı hangi yoldan geliyor.[868]

[868] Altı cihet, altı yön; ön, arka, sağ, sol, alt, üst taranandır. Göz nûru bu cihetlerden gelmediğine göre rûh yolundan geliyor.

• Madde âlemi olan, halk âlemi cihetlidir. Mânâ âlemi yâni emir âlemi ise bil ki cihetsizdir, yönsüzdür, yansızdır.[869]

[869] Bu beyitlerde Hz. Mevlânâ, aklın insan bedenine, maddî olarak ulaşıp ayrılmadığını, rûhun da bedende neliksiz, niteliksiz olarak tasarrufta bulunduğunu, yâni hakim olduğunu izah etmektedir. Cenâb-ı Hakk'ın âlemle ve insanla olan beraberliği de bundan daha üstün bir tarzda, neliksiz, niteliksiz olduğu anlatılmaktadır.

• Güzelim emir âlemini cihetsiz, yönsüz bil. Emir âlemi cihetsiz olunca, onun sâhibi bulunan Allâh elbette büsbütün cihetten münezzehtir.
• Akıl emir âleminden bulunduğu için cihetsiz olunca, elbette her şeyi iyice bilen Allâh akıldan da üstün akıl, candan da üstün candır.
3695 • Şu kâinatta hiç bir mahlûk, yâni yaratılmış yoktur ki, Allâh'a muhtaç olmasın. Onunla ilgisi bulunmasın. Ey amca, o ilgi de keyfiyetsiz yâni neliksiz niteliksizdir.

651

• Çünkü rûhta ne kavuşma vardır ne de ayrılma. Fakat zann ayrılmaktan, kavuşmaktan başka bir şekilde olacak ilgiyi anlayamaz.
• Sen ayrılmaktan, buluşmaktan ayrı bir kılavuzun izine uy. Ama kavuşma ile ayrılmadan başka bir kılavuz, bir delil aramak da susuzu kandırmaz, hastayı rahatlatmaz.[870]

[870] Her yaratılmış varlığın, hususiyle rûhun Cenâb-ı Hakk'la beraberliği olmakla beraber, o ilgi keyfiyetsizdir. Rûhun bedene olan alakası da böyledir. Yâni nasıl olduğu târif edilemez.
"Târife gelir mi hiç Mevla?
Târifine gitmemektir evla." Zan ve tasavvur bunu takdir edemediği için "Rûh ya bedene dahil ve ona bitişik, Yâhut hariç ve ayrıdır." Hattâ birisi; "O'na ne bitişiktir, ne de ayrıdır. Belki o bağlılık keyfiyetsizdir." dese anlamaz, hayrete düşer.

• Asıldan uzak isen, onu mânen bulamıyorsan, yakınlığa doğru durmadan iz ara. Erlik damarın seni sonunda buluşma durağına götürür.
• Bu mânevî ilgiyi, bu bağlılığı akıl nasıl anlayabilir ki, çünkü o, ayrılığa, buluşmaya bağlıdır.
3700• Bu sebepledir ki Hz. Mustafa (s.a.v.) Efendimiz bize: "Allâh'ın zâtını pek aramayın. Allâh'ın zâtından pek bahsetmeyin." diye vasiyette bulunmuştur.[871]

[871] İbn-i Abbas hazretlerinden rivâyet edilen şu hadîsler bu konuyu aydınlatmaktadır:
"Her şeyi düşünün, fakat Allâh'ın zâtını düşünmeyin." Keza "Allâh'ın yarattığı bütün varlıkları ibretle düşünün, fakat Hakk'ın zâtını düşünmeye kalkışmayın. Çünkü helak olursunuz. Yâni yoldan çıkar, sapıklığa düşersiniz." hadisleri ile îbn-i Ömer haz-retlerinin; "Allâh'ın lutfettiği nimetleri düşünün, fakat Allâh'ın zâtını düşünmeyin." *Gülşen-i Raz* sâhibi Şeyh Mahmud Şebüsterî hazretleri demiştir ki: "Allâh'ın nimetlerim düşünüp şükr etmek, sülük yolununun sırrıdır. Fakat Hakk'ın zâtı hakkında şöyle mi, böyle mi diye düşünmek günahtır."

• Esasen Allâh'ın zâtını düşünmek, gerçekte zata bakmak, zâtı düşünmek değildir.
• Çünkü düşünenin zannı ve düşüncesi ancak yola bağlıdır. O zann ve düşünce ile Allâh arasında ise yüz binlerce perde vardır.[872]

[872] Peygamber Efendimiz; "Allâh'ın nûrdan ve karanlıktan yetmiş bin perdesi vardır. Eğer onlar açılacak olsa, Allâh'ın nûru ve bakışı kendisine ulaşanı yakardı."

• Herkes bir perde ile örtülmüştür. "Hakk'ın hakîkatine ulaştım, Yâhut ulaştığım odur." diyen, bir vehme kapılmıştır.

• Hz. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) bu yüzden bu vehmi giderdi. Yanlışa düşmemizi önledi.

3705• Vehminde edepsizlik bulunan kimseyi, Rabb baş aşağı eder.

652

• Baş aşağı oluş, aşağılara doğru gidiştir. Halbuki böyle olan kişi, kendini yükseliyorum sanır.

• Zaten sarhoşun yapabileceği de budur. Onu kör biri ayırdedemez ki...

• Allâh'ın şaşılacak kudretini, yaratma gücünü, yarattığı sayısız garîb mahlûkları düşünün de, onun yüceliği karşısında kendinizi kaybedin.

• Onun san'atına karşı hayran olarak sakalını, bıyığını kaybeden kişi kendi haddini bilir. San'at sâhibine dair söz bile etmez.

3710• Bir kul candan ve gönülden; "Allâh'ım ben seni gereği gibi şanına layık bir şekilde öğemem." demekten başka bir şeyi yapamaz. Çünkü ona dair söz sayıya da sığmaz, sınıra da.

İskender-i Zülkarneyn ve Kaf Dağı.

3711 • Zülkarneyn Kaf dağı tarafına gitti. Dağın zümrüt gibi saf olduğunu gördü.[873]

[873] Zülkarneyn Yemen hakimlerinden birinin adıdır. Hz. İbrahim devrinde yaşadığı söylenir. Çoğu bunu Makedonyalı Büyük İskender'le karıştırırlar, ikisi ayrı ayrı kişilerdir. Kaf dağı ilâhî kudretin bir sembolü olsa gerektir.

• O dağ, bütün dünyayı çepçevre kuşatmıştı. Zülkarneyn o muhteşem dağın büyüklüğüne, benzeri olmayışına şaştı kaldı.

• Sen bir dağ isen, öbür dağlar nedir? Senin büyüklüğüne karşı onlar birer oyuncak.

• Kaf Dağı dedi ki: "O dağlar benim damarlarımdır. Güzellikte, büyüklükte hiç biri benim gibi olamaz.

3715 • Her şehirde benim gizli bir damarım vardır. Dünyanın her tarafı benim damarlarıma bağlıdır.

• Cenâb-ı Hakk bir şehire deprem vermek isteyince bana emreder, ben de oradaki damarımı oynatırım.

• Şehirdeki zelzelenin korkunç oluşu, kahırla oynattığını o damara bağlıdır.

• Cenâb-ı Hakk yeter deyince damarım durur. Duruyor görünürüm ama, ben daima işte güçteyim.

3730• Zülkarneyn Kaf dağını söz söyler, söz incilerini deler bulunca, ona dedi ki:

653

• "Ey sözler söyleyen, ey her şeyden haberi olan dağ; ne olur, bana Allâh'ın sıfatlarını söyle."

• Kaf dağı; "Haydi yürü işine git" dedi. Allâh'ın sıfatları söze sığmaz anlatmaya gelmez ki.

• Yâhut kalemde o güç, o cesaret yoktur ki, kendi başına Allâh'ın sıfatlarını sayfalar üstüne yazsın, onlardan haberler versin.

• Zülkarneyn; "Ey değerli bilgin!" dedi. "Allâh'ın sıfatlarından, onun şaşılacak vasıflarından küçük bir bahis de olsa, birazcık anlat."

3735• Kaf dağı “işte!” dedi, “Şuracıkta üç yüz yıllık yol genişliğinde bir bölgeyi Allâh karlı dağlarla doldurmuştur.
• Sayısız birbiri üstüne yığılmış dağlar vardır ki, onları örten karlar üzerine durmadan yeni karlar yağar.
• Bir kâr dağı, öbür kâr dağının üstüne çökmekte, karın soğukluğu, ta yerin dibine kadar işlemektedir.
• Hakk’ın kudreti ile, o uçsuz bucaksız, o büyük ambardan zaman zaman kardan bir dağ gelip, karlı dağın üstüne düşmektedir.
• Ey pâdişahım sen merhametinle böyle karlı dağları birbiri üstüne yığmasaydın, içi ateşle dolu dünyamızın yanar dağlarından fışkıran lavlar gibi olan cehennemin harareti, bütün dünyayı yakar yandırırdı.
3740 • Şunu bil ki, Allâh akıllıların seziş ve anlayış perdelerinin tecellî ateşi ile yanmaması için, gâfilleri karlı dağlar gibi soğuk yaratmıştır.
• Eğer karlar yağdıran bilgisizliğin ışığı durmasaydı, Kaf dağı bile, iştiyak ateşi ile yanar giderdi.[874]

[874] Meşhur velîlerden Mâlik b. Dinar Hazretleri bir gün çarşıda dolaşırken biri ona;
“Burada senin ne işin var, ne yapıyorsun?” diye sormuş O da; “Gaflet celb ediyorum.” cevâbını vermiş. Çünkü bazı zamanlarda gaflet ve oyalanmak da lazımdır. İlâhî tecellî devam edecek olursa, ârifin vücudu yanarmış. Nitekim Azîz Peygamber Efendimiz mânevî hâl üstün gelince **Hz.** Ayşe’ye “Ey pembecik kadın, bana bir şeyler söyle!” diye buyurur. Konuşulunca beşeriyet haline dönermiş.

Ateş, Hakk’ın kahrından bir zerredir.

• Zaten ateş de Hakk’ın kahrından bir zerredir. Kötü kişileri korkutmaya yarar bir kamçıdır.
• Allâh’ın kudret ateşi bu kadar korkunç olduğu halde lutfunun serinliği, kahrından üstün, kahrından ileridir.

654

• Bu ilerilik, mânâ bakımından neliksiz niteliksiz bir ileriliktir. Yoksa ileri geçen de, geri kalan da ikiliğini bir görmek gerek.
3745 • Eğer sen, bu hakîkati görmediysen bu senin noksanındandır. Anlayışsız oluşundandır. Çünkü bütün insanların akılları, Allâh’ın ilim madeninden bir arpa miktarındadır.
• Ayıp ve noksanı din âyetlerine yükleme, ayıbı ve kusuru kendinden bil. Balçıktan yaratılmış kuş bunu nasıl anlayabilir? Din göklerine erişebilir?
• Kuşun uçup dolaşacağı yer yüce havalardır. Çünkü onun gelişmesi şehvettendir, nefis hevâsındandır.
• Öyle ise sen “Evet”, “Hayır” demeyi bırak, hayran ol, şaşırıp kal da önüne ilâhî rahmetten bir binek gelsin.
• Bu şaşılacak şeyleri anlamakta acze düşer de “Evet” dersen, bu senin için bir tekliftir, bir zahmettir.
3750 • Eğer “Hayır” diyerek inkara kalkışırsan, bu inkar senin yolunu vurur. Allâh’ın kahrı da, o inkar sebebi ile gönlünün hidâyete bakacak penceresini kapatır, sana hakîkati göstermez.
• O halde Hakk’ın yarattıklarına karşı hayran ol, sasır kal, yaratıcının kudretini, san’atını gönlünde hisset, bu yeter; şaşırıp kal da, Allâh’ın yardımı her taraftan sana gelsin, ulaşsın.
• Şaşırıp kalıp da kendi varlığından geçersen hâl dili ile: “Yâ Rabbi bizi doğru yola götür.” demiş olursun.
• Bu iş büyük bir iştir. Hakîkat yolları zor bulunûr ama, sen onun sevgisini kaybetmekten korkar, titrer de ona sığınırsan, o güç iş yumuşar. O zorluk sana kolay görünür.

• Çünkü işin zorluğu, büyüklüğü inkar edenler içindir. Sen aczini itiraf edersen senin için o zorluk, o güçlük lutuf ve ihsân olur.

Karıncalar ve kalem

3721• Küçük bir karınca kalemin kağıt üstüne bir şeyler yazdığını gördü, gitti. Bu sırrı öbür karıncalara söyledi.
• "O kalem kağıda şaşılacak şeyler yazdı. Fesleğen gibi, susam gibi, gül gibi acaib şeyler yaptı." dedi.
• Karıncanın biri dedi ki: "O san'atı yapan parmaklardır. Bu kalem iş görmekte esas değil, fer'dir."

• Üçüncü karınca; "îş ne parmaktan ne de kalemden geliyor." dedi. "iş asıl koldan geliyor. Çünkü zayıf parmaklar, onun zorlaması ile kalemi tutuyor ve yazdırıyor."
3725 • Bu görüşler, bu konuşmalar böylece uzadı gitti. Karıncaların beyine kadar ulaştı. Karınca beyinin birazcık anlayışı vardı, zeki idi.
• Karıncaların beyi dedi ki: "Bu hüneri sûretten, görünüşten bilmeyin. Çünkü uyuyan Yâhut ölen bir kişinin böyle şeylerden haberi bile yoktur."
• Sûret, görünüş elbiseye asaya benzer. Cansızdır, akılsızdır, oynamaz, hareket etmez.
• Allâh'ın lutfu ve ihsânı olmayınca, bu aklın bu gönlün cansız kalacaklarından karınca beyinin haberi yoktu.
• Allâh bir an için olsun, akıldan yardımını kesecek olsa, her şeye eren akıl, abtallıklar etmeye başlar.

Cebrail (a.s.)'ın Hz. Peygamber Efendimize, kendisini melek sûretiyle göstermesi, yedi yüz kanadından biri görününce ufku kaplaması ve güneşi görünmez hale getirmesi.

3755 • Hz. Mustafa (s.a.v.) Efendimiz Cebrail'e: "Ey azîz dost!" diye buyurdu. "Nasılsın? Ne şekildesin? Yaratıldığın sûretle...
• Kendini bana apaçık göster de, seni öyle göreyim, seyredeyim".
• Cebrail dedi ki: "Yâ Rasûlallâh! Bulunduğum sûrette, beni görmeğe dayanamazsın, însan olarak sende o güç yoktur. Çünkü insan hissi zayıftır, yufkadır."
• Hz. Mustafa: "Melekût âlemindeki sûretinle kendini göster de, şu beden kendi duygusunun ne kadar zayıf, ne kadar güçsüz olduğunu görsün, bilsin." diye buyurdu.
• İnsanın bedenindeki duygusu, bedene ait hissi çok zayıftır, sakattır. Çok noksanı vardır. Ama bâtınında, özünde de pek büyük bir huy, çok güçlü gizli bir iç vardır.[875]

[875] Nisa Sûresi'nin 28. âyetinde buyurulmuştur ki: "Allâh ağır teklifleri sizden hafifletmek ister, zaten insan zayıf olarak yaratılmıştır." Kalem Sûresi'nin 4. âyetinde ise;
"Hiç şüphe yok ki, sen büyük bir ahlak (huy) üzerindesin." diye buyurulmuştur.

3768 • Peygamber Efendimiz isteğinde ısrar edince, Cebrail kendisini birazcık gösterdi. O öyle heybetli idi ki, dağ bile onu görse parçalanırdı.

• Sadece bir kanadı bütün dünyayı, doğuyu da batıyı da, kaplamıştı. Hz. Mustafa (s.a.v.) o heybeti görünce, o heybeti ona verenin büyüklüğünü ve gücünü düşününce, kendinden geçti, bayıldı, düştü.

3770 • Cebrail (a.s.) Resûlullah Efendimizin geçirdiği hali, yâni gördüğü heybet ve büyüklük karşısında kendinden geçtiğini görünce, insan şekline girerek geldi. O mübareği kucaklayarak ayılttı.

• Cebrail'in gücü, kuvveti ve mehabeti yabancılar içindir. Bu iltifat ise dostlara mahsustur.

3786 • Hz. Ahmed(s.a.v.)'in Cebrail'i görmeğe dayanamayan dünyevî hissi, bedene ait duygusu şu anda Medîne-i Münevvere'de toprağın altında yatmaktadır.

• Fakat o saflar yaran, bütün kâinata üstün gelen mübârek mânevî varlığı ise, asla değişmeksizin Hakk'a çok yakın olarak doğruluk makamında bulunmaktadır.

• Bozulanlar, değişenler bedene ait duygular huylardır. Değişme yeri bedendir. Ölümsüz olan rûh ise, parlak güneştir.

• O güneş gibi parlak olan rûh, hiç değişmez, hiç başka şekle dönmez. Çünkü o, doğuya da batıya da ait değildir. O başka yere aittir. O ötelerden gelmiştir. O onundur.

3790 • Güneş hiç zerre yüzünden kendinden geçer mi? Mum pervane sebebi ile aklını, yâni nûrunu kaybeder mi?[876]

[876] *Hakîkat-i Muhammediye* doğuya, batıya mensüb olmayan öyle bir güneştir ki;
Cebrail de dahil olmak üzere bütün kâinat ona nisbetle bir zerre gibi kalır. Öyle olduğu halde, bir güneş bir zerre yüzünden nasıl olur da kendinden geçer. *Mevlîd* sâhibi Süleyman Çelebi hazretleri Peygamberimizden bahsederken: "Bir aceb nûr, kim güneş pervanesi." Yâni Peygamber Efendimiz öyle acaib, öyle parlak bir nûr idi ki, şu güneşimiz o nûrun pervanesidir.

• Hz. Ahmed (s.a.v.) Efendimizin bedeninin, mübârek rûhu ile gizli bir ilgisi vardı. Ama bu değişme sadece bedene aitti, rûha ait değildi. Bunu böylece bil.

• Hastalık gibi, uyku ve ağrı gibi sıfatlar hep bedene aittir. Rûhun bu sıfatlarla ilgisi yoktur. Rûh bu sıfatlardan temizlenmiştir.

• Rûhun vasfını söyleyemem, söylemiş olsam bütün kâinat sarsılır, depremler olur.

657

• Beden tilkisi bir an için perişan oldu ise de, her halde can arslanı uyumuştur.[877]

[877] Tilkiden maksat; Peygamber Efendimizin maddî varlığı, bedenidir. Arslandan murad ise. Peygamberin rûhanî ve mânevî varlığıdır.

3795 • Uykudan tamamıyla münezzeh olan can arslanı, o esnada tecellîye mazhar olmuştu. İşte sana, hem yumuşak, hem de korkunç ve heybetli bir arslan.

• Arslan kendini öyle uyumuş gösterir ki; şu köpekler, onu artık ölmüş gitmiş sanırlar.

• Yoksa âlemde zayıflardan, âcizlerden bir şeyler kapmaya kim cesaret edebilirdi?

• Hz. Ahmed (s.a.v.) de o bakışla kendinden geçti ama aslında varlık denizi köpük sevgisi ile coştu, köpürdü.

3800 • Hz. Ahmed (s.a.v.) Efendimiz eğer hakîkat-ı Muhammediye'nin o akıl almaz kanadını açsa idi, Cebrail ebedî olarak kendinden geçer, bir daha kendine gelemezdi.

• Peygamber efendimiz (s.a.v.) Mirac'a çıkarken Cebrail'in son durağı olan Sidre'yi geçince;

• Cebrail'e; "Haydi ardımca uç!" diye buyurdu. Cebrail de, "Yâ Resûlallâh, sen yürü git, ben senin eşidin değilim. Buradan ilerisi için ben seninle beraber gelemem." cevâbını verdi.
• Resûlullah Efendimiz tekrar buyurdu ki: "Gel ey gökyüzü perdelerini yakıp yandıran! Gel, ben uçacağım yerin yücesine ulaşmadım."
• Cebrail dedi ki: "Ey benim güzel nûrlu arkadaşım, buradan ötesine geçmek için bir kerecik olsun kanat çırpsam, kolum, kanadım yanar gider."
3805 • Bu hikâyeler insana şaşkınlıklar içinde şaşkınlıklar verir. Daha has kulların hallerini görünce, has kullar kendilerinden geçerler.
• Buradaki her kendinden geçiş bir oyundan ibârettir. Senin kaç canın var? Burası can pazarıdır.[878]

[878] Burada has kul Cebrail(a.s.)'ı, daha has kul da Hz. Peygamberi göstermektedir. Has olanlar daha has olanlara hayrandır. Daha has olanlar da has kulların haline karşı hayrettedirler. Ama daha has olanların hayreti kemâline ulaşmadan öncedir. Hastan olanların hayranlığı ise sonradır.

• Ey Cebrail! Sen yücesin, üstünsün ama ne pervanesin, ne de mum.

658

• Mum uyandı da pervaneyi çağırdı mı, pervanenin canı yanmaktan çekinmez.[879]

[879] Melekler akıl mertebesinde oldukları için, aşk ateşine atılan insan-ı kâmil değildirler. Nitekim Mirâç gecesinde Sidretü'l-Münteha'da Cebrail'in;
"Ger geçem bir zerre denli ilerü,
Yanardım baştan ayağa ey ulu!" demesine karşılık. Peygamber Efendimiz;
"Çün ezelden bana aşk oldu delîl,
Yanar isem ben yanarım ey halîl!" buyurmuş ve ilerlemişti.

3836 • Hz. Ahmed(s.a.v.)'in zâhirî varlığı, sûreti, âlemi mânen aydınlatmadan, nûrlu yüzünü göstermeden önce, onun vasıfları, huyları her kâfirin muskası olmuştu.
• "Böyle bir zat vardır. Acaba ne vakit gelecektir?" derlerdi. Hz. Muhammed'in mübârek yüzünün hâyali ile gönülleri titrer, yürekleri çarpardı.
• Secde ederek; "Ey insanların Rabbi! Onu bir an önce karşımıza çıkar." diye duâ ederlerdi.
• Hz. Muhammed'in adı ile fetih dilerler, düşmanlarını bu sûretle alt ederler, baş aşağı getirirlerdi.
3840• Her nerede onlara karşı korkunç bir savaş çıksa, Ahmed(s.a.v.)'in yardımı onlara erişirdi.
• Nerede iyi olmaz, geçmez bir yara, bir hastalık belirse, o azîz Peygamberimizin hatırlanması ona şifâ veren bir ilaç olurdu.
• Yahudiler yolda giderken Hz. Mustafa'nın şeklini, görünüşünü, resmini düşünürlerdi. Gönüllerinde, kulaklarında, ağızlarında da vasfı vardı.
• Resûlullah Efendimizin şekil ve şemailim her çakal hiç bulabilir mi? Belki onların bildikleri ve buldukları, onun mübârek şeklinin fer'i olur, bir hayal edilebilir.
• Hz. Peygamberin sûreti, bir duvarın yüzüne vursa, duvarın gönlünden gönül kanı damlar.
3845 • Onun mübârek sûreti, duvara öyle kutlu gelir ki, duvar bile hemen iki yüzlülükten kurtulur.
• Temiz ve pak kişilerin bir yüzlü oluşlarına karşı duvarın iki yüzlü oluşu, onun için ayıptır.

659

• Ama kâfirler Hz. Peygamberi gözleri ile görünce bütün yüceltmeyi, bütün bu sevgiyi sanki rüzgâr aldı, götürdü.

Çakmak taşı ile demir, ateşi doğurur.

3760 • Bu beden taş ile demire benzer. Fakat yaptığı iş bakımından çakmak gibidir.

• Taş ile demir ateşi doğurur. Fakat ateş, bu ana ve babadan işkenceler içinde doğar, kahırlar yağdırarak dünyaya gelir.

• Ateş bedenin bir sıfatıdır. Fakat yine de bedeni kahredicidir. Alevler saçıcıdır.

• Ama bedende de, Hz. İbrahim'e benzeyen öyle gizli bir alev vardır ki, onun yüzünden ateş burcu kahrolur, söner.[880]

[880] Hz. İbrahim'i Nemrud ateşe atmıştı. Fakat ondaki îmân nûrunun tesiri ile, Nemrud'un ateşi sönüvermişti. Bir hadîste şöyle haber verilmiştir: "Müminler sırat üstünden geçerlerken cehennem; 'Ey mümin çabuk geç senin nûrun benim ateşimi söndürüyor' diyecektir."

• Bundan dolayı hünerler sâhibi Peygamber: "Biz ileri gidenlerin son gelenleriyiz." diye buyurdu.[881]

[881] Bir hadîste "Biz sonra gelmişiz, fakat evvelkileri geçmişiz." diye buyurulmuştur. Bu evvelkiden maksadın ne olduğu iki türlü açıklanmıştır. Bir görüşe göre İslam'dan önce gelen din ve şerîatlara tabi olanlardır ki, ümmet-i Muhammed onların hepsinden üstündür, îkinci görüşe göre de hayvanlar, bitkiler ve cemadata varıncaya kadar olan mahlûklardır ki, insanın yaratılışı bunlardan sonradır, insan son geldiği halde bunların hepsini geçmiştir.

3765 • Görünüşte bu ikisi de; yâni çakmak ve taş ile demir, örs ile çekiç zebunudur ama, huy, sıfat bakımından onlar, demir madenlerinden daha üstün, daha kuvvetlidir.[882]

[882] Çakmak demirine o hassayı vermek için onu ateşte kızdırırlar, su verirler. Örsün üstüne koyup çekiçle döverler. Sûrette örs ile çekicin zebunudur. Fakat o demir, çakmak taşma vurulunca çıkacak kıvılcım ile bütün bir dünyayı yakmak kuvvetini elde eder.

• İnsan da sûreti, dış yüzü ve yaratılışı ile dünyanın fer'idir, yâni parça buçuğu. Eti ile kemiği ile diğer varlıklar gibidir. Fakat sıfat, meziyet bakımından onu dünyanın aslı olarak bil.[883]

[883] İnsan bütün yaratılmış olan varlıkların sonunda gelmiştir. Topraktan yaratıldığı için âlemin fer'idir. Fakat âlemin yaratılışından maksat insandır ve bilhassa Peygamber Efendimizdir. Nitekim bir hadîste "Yâ Muhammed, sen olmasaydın felekleri yaratmazdım!" diye buyurulmuştur.

• İnsanın dışı, bir sivri sinekten yaralanır ama, içi yedi kat göğü kaplar, kavrar.

Pâdişahın heybeti fenalıklara, kötü işlere engel olur.

3772 • Pâdişahlar tahtlarına oturdukları zaman, tahtların etrafında ellerinde kılınçlar bulunan çavuşlar nöbet tutarlar, heybetleri ile halkı korkuturlar.

• O çavuşların ve korucuların ellerinde sopalar, mızraklar, kılıçlar vardır. Arslanlar bile o iri yarı koruyucuların heybetinden korkarlar da, tir tir titrerler.

• Çavuşların sesinden, ellerindeki değneklerden canlar ürker, heybetlerinden herkes kaçar.

3775 • Bütün bunlar, bu heybetli görüntüler, halkın ileri gelenlerinin de geri kalanlarının da, bu geçitlerinde pâdişahlar pâdişahından haber almaları içindir.

• Bu büyüklük, bu heybet halkın kibiri ve kini terk etmesi içindir.

• Bu sûretle onların benliğini, birliğini kırar geçirir. Yalnız kendini beğenen nefsin, az fitne çıkarmasını, az kötülük etmesini sağlar.

• Pâdişahın kahrını, gücünü herkes anlar da şehir emin olur.

• Böylece de nefisteki o dilekler, o istekler ölür. Pâdişahın heybeti fenalıklara, kötü işlere engel olur.

3780 • Fakat pâdişah kendine has özel meclisine gelince, orada o heybet kalır mı, o mecliste kısasla, yâni misilleme ile adam öldürülür mü?

• O has mecliste hilim içinde hilim vardır. Orada rahmet coşar, köpürür. Orada çengten, neyden başka bir şeyin coşup köpürmesini duyamazsınız.

• Korkutucu sesler çıkaran davul ve kös savaş meydanlarında çalınır. Has nedimlerle işret zamanı çeng sesleri duyulur.
• Hesap divanı, yâni gereken kişilerin hesabına bakılması halk içindir. Peri yüzlü güzeller ise, işret meclislerinde bulunûrlar. Şakilik ederler.
• O zırh ve miğfer ancak savaş içindir. Şu ipekli elbiselerle sazlar ise işret meclislerinin kurulduğu yerlere yakışır.
3785• Ey cömert kişi! Bu sözün sonu yoktur. Artık sözü kes. Doğru yola götürmeyi Allâh daha iyi bilir.

Yumuşak söyle, doğru sözden başka bir söz söyleme.

3810• İçinden sözler alıp saçtığın; söz tulumunun ağzını kapat. Olmayacak, söylenmeyecek sözlerin dağarcığını açma.
• Cüz'leri henüz yeryüzünden vazgeçmemiş kişiye, şu fânî dünyanın nimetlerinden kendini ayıramayan zavallıya, bu hak sözler ters gelir, saçma görünür.
• Ey garip olarak onların evlerine konmuş dostum, onların gidişlerine uy, aykırı davranma.
• Ey onların yurtlarına misafir olan dost! Diledikleri, istedikleri şeyi ver, onları râzı et.
• Pâdişaha ulaşıncaya kadar, ey Rey şehrinde olan kişi! Mervli ile hoş geçin.
3815 • Ey Mûsâ! Zamanın Firavun'una karşı yumuşak söz söylemek, yumuşaklık göstermek gerek.
• Kaynayan yağa su dökersen ocağı harap edersin. Tencereyi de.
• Yumuşak söyle. Doğru sözden başka bir söz söyleme, yumuşak sözlerle vesveseler satmaya kalkışma.
• İkindi vakti oldu. Sözü kısa keş. Ey asrın sâhibi, yâni vaktin kutbu olan kişi! Asrında yaşayanları gaflet uykusundan uyandır.[884]

[884] "Asr" kelimesinin iki mânâsı vardır. Hz. Mevlânâ "asr" kelimesini iki mânâda kullanmıştır. Birinci mânâ ikindi zamanı, ikinci mânâ da yüz senelik zaman. Mevlânâ gibi Yavuz Selim devrinin en büyük alimi İbn-i Kemâl hazretleri. Yavuz Selim'in vefâtı münasebetiyle yazdığı mersiyesinde; "Şems-i asr idi, asırda şemsin / Zilli memdûd olur, zamanı kasîr." (Yâni Yavuz Sultan Selim gibi büyük bir zat asrının güneşi idi. İkindi vakti güneşin gölgesi uzun olur ama, zamanı kısadır.) demekle Yavuz Selim hazretlerinin yedi sene gibi az zaman içinde çok işler yaptığını ifade etmişlerdir. Hz. Mevlânâ vaktinin kutbu demekle her halde Hüsameddin Çelebi'yi kast etmektedir.

• Toprak yemeye alışmış bir kişiye; "Şeker daha iyi, daha güzel." de. Zararlı bir yumuşaklık gösterip, ona toprak verme.
3820 • Harfle, sesle alışverişin yok. Onlara aldırış bile etmezsin. Onlardan çok üstünsün ama, can sözünde can bahçesisin.
• Sözle olan bildiriler, uyarılar şeker kamışı tarlasına korkuluk olarak dikilen eşek başı gibidir ki, nice kişiyi diken olup dalamıştır.[885]

[885] Bir tarlaya konulan eşek başı korkuluğu, şekle bağlananları kendi tarafına çekerek, şeker kamışını kuruttuğu gibi bizim *Mesnevî'miz* de bir şeker kamışı tarlası farz edilirse, oradaki fıkralar, hikâyeler korkuluklara benzetilebilir, hakîkati görmeyen kişiler onlarla oyalanıp özden irfândan mahrum kalırlar.

• Bunun gibi sûrette kalan nice kişiler *Mesnevî'yi* fıkralardan, hikâyelerden ibâret sanırlar. Bu zanları yüzünden döğüşte yenilmiş koç gibi geri geri giderler.
• Harfin görünüşünü, sözün duyuluşunu mânâ bağına, o güzel bahçeye dikilmiş eşek başı bil.[886]

[886] Şeyh Sâdi hazretleri bir tarlaya korkuluk olarak eşek başı diken tarla sâhibine der ki: "Zavallı eşek sağlığında kuyruğunun altına konan sinekleri kovmaktan âciz iken, ölmüş gitmiş olan eşeğin kuru kafası senin tarlanı nasıl korur? işte kuşlar o kuru kafadan korktukları gibi, irfân sâhibi olmayanlar da kuru kafalara takılıp kalırlar."

• Ey Hakk ziyası Hüsameddin! Şu eşek başını getir de o kavun karpuz tarlasına dik.

3825 • Eşek, derisi yüzüldüğü yerde ölüp gitti. Sen de onun başını getir dik de, bostana başka bir gelişme sağlasın.

• Ey Hüsameddin! Harfleri, kelimeleri bir araya getirerek şekil, sûret meydana getirmek bizden, onlara rûh vermek de senden. Hayır, yanlış söyledim, bu da senden o da senden.

• Ey apaçık görünüp duran güneş! Göklerde daima Mahmudsun, öğülmüşsün. Yeryüzünde de ebedî olarak oğul.

• Oğul de, yeryüzündekiler yüce göklerdekilerle bir gönüllü, bir kıbleli olsunlar.

• Ayrılık kalksın, ikilik şirki yok olsun. Göklerdekilerle yeryüzündekiler bir olsunlar. Zaten mânevî varlık da vahdetten, birlikten ibârettir.

3830• Benim rûhum senin rûhunu tanıyınca, görüp geçirdikleri şeylerin aynı şeyler olduğunu hatırlarlar.

• Onlar yeryüzünde Mûsâ ile Hârun gibi birleşir, sütle bal gibi birbirlerine katılırlar, bir olurlar.[887]

[887] Mevlânâ kendisini Mûsa'ya, Çelebi hazretlerini de Hârun'a benzetiyor. Bir evvelki beyitte geçen "Benim rûhum senin rûhunu tanıyınca, herkes birlik(=ittihad) mecrasını hatırlar." demekle rûhlar âlemindeki birliğe (=vahdete) işaret buyuruyor.

• Fakat azıcık da olsa tanır bilir de, bu dostluğu bu tanıdıklığı inkar ederse, bu inkar onun için birliği örten bir perde olur.

• Böyle azıcık da olsa tanımış olanlardan çoğu, sonra yüz çevirip inkara kalkışınca, o hakîkat ayı, yâni insan-ı kâmil onun inkarından şükür etmeyişinden kızdı da, evvelki tanıdıklığı ve onun mânevî zevkini de ondan aldı.

• Bu yüzdendir ki bazı kötü rûhlar, Hz. Muhammed'in mübârek rûhunu tanımadılar ve onu inkara kalkışmakta ayak direDiler.

3835 • Bunların hepsini okudun ya: "Onun eşidi yoktur." âyetini bir daha oku da eski kâfirin inadını, ısrarını bil, anla.[888]

[888] Bu beyitte Beyyine Sûresi'nin 1-8. âyetlerine işaret edilmektedir.

663

Her çirkin ve kötü kişinin hatırı için yüzündeki ayıbı gizleyen ayna, gerçek ayna değildir.

3848 • Kalp bir altın, ateşi görünce hemen kararır. Kalp; yâni ayarsız, bozuk, iki yüzlü olan kişi de, tertemiz bir gönüle hiç yol bulabilir mi?

• Kalp, mihenk taşına olan iştiyakını söyler durur. Böylece de kendisine uyanları şüpheye düşürür.

3850 • Adam olmayan bir gâfil onun hilesine kapılıp gider. Zaten bu şüpheye her bayağı kişi de baş gösterir.

• "Eğer bu, tertemiz, hâlis geçer akçe olmasaydı hiç mihenk taşını ister mi idi?" diye düşünür.

• O kalp, mihenk taşını ister ama, kendisinin kalplığını meydana çıkaracak mihenk taşı değildir.

• Ama kalpın kalp olduğunu gizleyen, açığa vurmayan mihenk ne mihenktir; ne biliş, anlayış nûrudur.

• Çirkin ve kötü kişinin hatırı için yüzündeki ayıbı gizleyen ayna;

3855• Gerçek ayna değildir. O münafıktır. Elinden geldikçe bu çeşit aynayı arama.

• Ey Hakk'ı ve hakîkati arayan kişi! Sen iki yüzlülükten arınmış, doğru gösteren bir ayna ara, ara da o aynada kendini olduğun gibi gör. Artık bu cildi de burada bitir. Her şeyin doğrusunu, uygununu Allâh daha iyi bilir.[889]

[889] Nicholson baskısında bulunmayan bu beyit. *Mesnevi* şârihi ismail Ankaravî hazretlerinde var.

Dördüncü Cildin Sonu

6

Beşinci cildin önsözü ve zarûri bir açıklama

Ondan yardım dileriz, ona güveniriz. Gönüllerin anahtarları onun yanındadır. Yarattıklarının en hayırlısı Muhammed(s.a.v)'e, bütün aline ve ashabına rahmet niyaz ederiz.

Bu, *Mesnevi* ciltlerinin ve manevî anlatışların beşincisidir. Bu kitap şunu anlatır:

Şeriat bir muma benzer, ışık tutar, yol gösterir. Mumu ele almakla yol aşılmış olmaz. Ama o ele alınmadan da yola düşülemez. Şerîatin ışığında, yola düşüp gitmeye başladın mı, işte bu gidişin tarîkattir. Maksadına ulaştın mı, o da hakîkattir. Bunun için "Hakikatler meydana çıksaydı, şerîatler batıl olurdu." denmiştir. Nitekim bir bakır, kimya ilmi ile altın haline gelse, yahut aslında altın olsa, onun için kimya bilgisine ihtiyaç hasıl olmaz. Yani bakırın kimya ilmine göre iksir ile muamelesine artık lüzum yoktur. Kimya ilmi şerîattir. Bu ilme göre, bakırın iksir ile muamele görmesi de tarîkati ifade etmektedir. İşte bu sebepledir ki: "Kılavuzla varılacak bir yere ulaştıktan sonra, tekrar kılavuz aramak çirkin bir şeydir. Fakat kılavuzla varılacak yere ulaşılmadan kılavuzu bırakmak da kötüdür." demişlerdir.

Hasılı şeriat, hocadan yahut kitaptan kimya ilmi öğrenmeye benzer. Tarikat ise, kimya ilmine göre iksirin elde edilmesi ve bakıra sürülmesidir. Hakikatte kimyanın tesiri ile bakırın altın olmasıdır. Kimya ilmini bilenler, "Biz bu bilgiye sahibiz." diye sevinirler. Bu ilmi tatbik edenler, iksiri bakıra sürenler de; "Biz herkesin yapamadığı böyle işler yapıyoruz" diye memnun olurlar.

Hakikati bulanlar ise; "Biz, altın olduk, kimya bilgisinden kurtulduk, iksiri de bakıra sürmekten vazgeçtik. Bizler Allâh'ın hür kullarıyız, hiç bir şeyle bağlı değiliz." diye, hakikati buldukları için mutlu olurlar. Her zümre elde ettiği şeyle sevinir, övünür. Herkes kendi gittiği yoldan memnundur.

Yahut da şeriat tıp bilgisi öğrenmeye benzer. Tarikat, tıp bilgisine göre ilaç almak, perhîze riâyet etmektir. Hakîkat ise, ebedî olarak sağlık ve huzur bulmak, dolayısıyla tıp ilminden de, onun tatbîkatından da kurtulmaktır. İnsanoğlu şu yaşayıştan geçip, ölüp gidince, şeriat ve tarikat ahkamı onun üstünden kalkar. Fakat hakîkat kalır. Şöyle ki, o kişi hakîkate ulaşmışsa; "Ne olurdu, kavmim, Rabbimin beni bağışladığını ve beni ağırlananlardan kıldığını bilselerdi." diye naralar atar. O kişi hakîkate ulaşmamış ise; "Keşke bana kitabım verilmeseydi, şu hesabımı hiç öğrenmemiş olsaydım. Keşke ölüm işimi bitirmiş olsaydı. Malım bana hiç bir fayda vermedi, gücüm benden yok olup gitti. Bir şeyim kalmadı." diye bağırır, feryad eder. Şeriat ilimdir. Tarikat bildiğini tatbik etmek, yapmak, amel etmektir. Hakîkat ise, Allâh'a vasıl olmak, ulaşmaktır. Kim Rabbine kavuşmayı arzu ediyorsa, o işi yapsın, Rabbine yaptığı ibadete hiç kimseyi ortak etmesin. Allâh'ın rahmeti yarattıklarının en hayırlısı Muhammed (s.a.v)'e, aline ashabına olsun.

Mesnevî'nin beşinci cildinin önsözü, eski deyimle "dîbacesi" burada bitti. Bazı hususların açıklanması gerekmektedir:

Bu mukaddimede, şeriat, tarikat ve hakîkatten bahsedilmektedir. Bunlar çeşitli benzetmelerle anlatılmaya çalışılmaktadır. *Şeriat* yol gösteren bir muma, bir ışığa benzetilmektedir. "Şerîati ele almadan da yola düşülemez, "diye şerîatin önemi

üzerinde durulduktan sonra, şerîatin ışığında yola düşüp gitmenin *tarikat* olduğu, şerîatin aydınlattığı tarikat vasıtasıyla, maksada ulaştığımız zaman *hakîkat'e* vardığımız belirtilmektedir. "Hakikatler meydana çıksaydı, şerîatler batıl olurdu." "Kılavuzla varılacak bir yere ulaştıktan sonra, tekrar kılavuz aramak çirkin bir şeydir. Fakat kılavuzla varılacak yere ulaşılmadan kılavuzu bırakmak da kötüdür." gibi bazı ifadeler insanı düşündürmektedir.

Hakîkate ulaştıktan sonra, şerîati ve emirlerini, modası geçmiş bir lamba gibi kaldırıp atacak mıyız? Şerîatin kılavuzluk ettiği yere, hakîkate yarınca, şerîati aramamız çirkin bir hal mi olacak? Hakîkate yarınca şerîati bırakacak mıyız? Bir Şârih Türkçe yaptığı şerhte bu konuyu, kendi anlayışına göre şöyle yorumlamış:

"İradî ölümle Hakk'ta fanî olan insan-ı kâmil taat, ibadet, kulluk külfetlerinden kurtulmuştur." İradî ölümle Hakk'ta yok olan kimse, "Ölmeden önce ölünüz" hadîsinin sırrına ermiş, mutlu kişidir. Böyle bir kişi şerîatin emrettiği ibadeti, kulluk vazîfesini bırakacak mı? Artık namaz kılmayacak, oruç tutmayacak, Cenâb-ıHakk'ı zikretmeyecek midir? Hayır, böyle bir kişi Hakk'a daha çok yaklaşacak, şerîatin emirlerine, sevgi ve iştiyakla daha çok bağlanacaktır.

Eşsiz büyük, bütün peygamberlerin sultanı efendimiz Hz. Muhammed (s.a.v.) hakikatlerin hakîkatine ulaşmış olduğu halde, sabahlara kadar namaz kılıyor, fazla ibadetten mübarek ayakları şişiyordu. Buraya konu ile ilgili olduğu için Kuşeyrî hazretlerinin meşhur Risale'sinden bir iki cümle almayı yararlı buldum. Doktor Abdülhalîm Mahmud ile Muhammed Şerifin 1966 senesinde Mısır'da bastırdıkları *Kuşeyri Risale*si'nin 240. sahîfesinde bulunan, şeriat ve hakîkat hakkındaki görüşlerini arzediyorum: "Şeriat nedir? Şeriat, gerçek bir kul olmak için gerekli şeyleri yapmak, Cenâb-ıHakk'ın emirlerini titizlikle yerine getirmektir. Hakîkat, Hakk'ın büyüklüğünü, kudretini, eserlerini, sanatını hayranlıkla müşahede etmektir. Hakîkat tarafından tutulmayan, kabul edilmeyen hiç bir şey şerîatte makbul değildir. Şerîate bağlı olmayan hiç bir hakîkat de kabul edilemez. Aslında Hakk'a ibadet etmek şeriat, yarattıklarında onun sanatını, kudretini müşahede etmek, onu gönülde hissetmek de hakikattir."

Hucvirî hazretleri de Keşf ü'l-Mahcub (9. baskısı sahîfe 498)'da: "Şerîat ile hakîkat arasında fark görmeyiz. Aslında ikisi de birdir. Yani şeriat hakîkattir. Hakîkat de şerîattir." diye yazmaktadır. Yunus Emre hazretleri de:

"Şeriat, tarikat yoldur varana,

Hakîkat, ma'rifet bundan içeru."

demedi mi?

Bu görüşleri öz olarak ifade etmek istersek, şu neticeye varırız: Bu hal, şerîatin rehberliğinde, tarikat yolunda yürüyerek hakîkate ulaşmak, Hakk'ı idrak etmenin, onu manen gönülde bulmanın zevkine varmaktır. Candan, severek, ibadetle Hakka daha yakın olmaktır.

Bu konu üzerinde fazla durmamın sebebi, tasavvufî bazı konuları yanlış anlayanlar, yanlış görüşlere kapılanlar var. Şeriat *Kur'an'ın* emirleri, Peygamberimizin yoludur. Tam İslâmî ve Muhammedî bir yolda yürüyen Hz. Mevlana şerîati bırakınız der mi?

Tasavvufa dair yazılmış bulunan kitapları okuyarak zevk alan, sohbetlere devam eden bazı kardeşlerimiz vardır ki, gönüllerinde bir uyanıklık, ruhlarında azıcık bir manevî neşe duyunca, benliğe kapılmakta, kendilerini üstün görmeye

başlamaktadırlar. Bunlar şeriat hükümlerine sımsıkı sarılan, muntazaman namaz kılan, oruç tutan, hacca giden kardeşlerini hor görmekte, onları avamdan saymakta, hatta yobazlıkla, gericilikle suçlamaktadırlar.

Bu kişiler, ne yazık ki nefislerinin esîri olmakta, kendilerini hakîkat ehli sanırken, benlikleri yüzünden Hakk'tan uzaklaşmaktadırlar. Öte tarafta şeriat emirlerine sımsıkı sarılan, şekilde kalıp ruha inemeyen, kıldıkları namazlarla, yaptıkları ibadetle gurura kapılan, îmanlarını taklitten tahkîke götüre-meyen sûfî kardeşlerimiz de, tarikat erbabına yukarıdan bakmakta, onları doğru yolda görmemekteler. Yedi asır önce Yunus Emre hazretlerini korkutan Molla Kasım'lar bugün de mevcuttur. Böylece yüzyıllardan beri devam eden "şeriat ehli" geçinenlerle, "kendilerini tarikat ehli" sayanlar arasındaki çekişme, günümüzde de devam edegelmektedir. Bu iki görüş de, Muhammedî ve tam İslâmî görüş değildir. Bunlar, aynı imanı taşıdıkları halde neden birbirlerini hoş görmüyorlar, sevmiyorlar? Ne şerîate sımsıkı sarıldıklarını sanarak şekilde kalan, hakîkate ulaşamayan kardeşlerimizin tarikat erbabını hor görmeleri doğrudur; ne de tarîkatçi geçinen kişilerin kendileri gibi olmayanları beğenmemeleri yerindedir. Bugün azîz milletimizi laik-antilaik, yani laik olanlarla, laik olmayanlar diye ikiye bölmek, birbirine düşürmek isteyen kötü niyetli kişiler var. Dindar kardeşlerimizi de şerîatçi ve tarîkatçi diye bölersek halimiz nice olur? Elhamdülillah hepimiz müslümanız. Hepimiz Peygamberimizin yolundayız.

Nimetullah Kirmanî hazretleri, üzerinde durduğumuz konuyu şu kıt'asında özetlemiş:

"Din ilmini bilmek şeriattır. Şerîati yaşamak, yani şerîatin emrettiği şeyleri yerine getirmek tarikattır. Allâh rızası için ihlâs ile şeriatı ve tarikatı bir araya toplamak da hakikattir."

Şeyh Sadi hazretleri de Bostan adlı kitabında bu konuya temas etmiştir.

"Tarikat, insanlara hizmet etmekten, yararlı olmaktan başka bir şey değildir. Derviş hırkası giymekle, tesbîh çekmekle, namaz kılmakla insan tarikat ehli sayılmaz."

Aziz okuyucularım, bu konu üzerinde sizi hayli yorduktan sonra şunu arzetmek isterim ki: "Ben Kur'an'ın kuluyum, kölesiyim. Ben Hz. Muhammed'in ayağının bastığı yerin toprağıyım." diyen Hz. Mevlana, nasıl olur da; "Hakikatler meydana çıksaydı, şeriatlar batıl olurdu. Kılavuzla (yani şeriatla) varılacak bir yere ulaştıktan sonra, tekrar şerîati aramak çirkin bir şeydir." diyebilir? Bu sözler, tam Muhammedî yolda olan Mevlana'nın meşrebine aykırıdır. Bu sebeple, bu önsöz Mevlana tarafından değil, kötü niyetli başka birisi tarafından yazılıp beşinci cildin başına sonradan konulmuş olabilir. Mevlana'yı gözden düşürmek için üşenmeden nasıl sahte bir yedinci cilt uydurmuşlarsa, bu önsözü de öyle uydurmuş olabilirler. Nitekim Konya'da Mevlana türbesinde, camekan içinde teşhir edilen en eski ve en güvenilir Mesnevî'deki bütün ciltlerin önsözlerinin (dîbacelerinin) etrafında o devrin tanınmış Selçuklu sanatkarları tarafından yapılmış tezhipler varken, beşinci cildin dîbacesinde tezhîp yoktur. Yazı itibariyle de ayrı olduğu ve başka bir hattat tarafından yazıldığı apaçık olarak görülmektedir. Aynı zamanda yazılar edebî yönden, üslup bakımından zayıftır. Muhteva itibariyle de Mevlana'nın görüşlerine uymamaktadır. Nitekim Mevlana'nın eserleri üzerinde en çok duran, Mesnevî'yi şerh eden, Dîvân-ı Kebîr'i ve diğer eserlerini dilimize kazandıran değerli alim Abdülbakî Gölpınarlı merhum da 1974 senesinde Başbakanlık Kültür Yayınları arasında

bastırılan Mesnevî *ve* Şerhi adlı kitabının V. cildinin 9. sahîfesinde aynen şöyle yazmaktadır:

"Bu dîbace (yani önsöz) tezhîpsiz bir kağıda yazılmıştır. Yazısı metnin yazısından ayrı, bu nesih, hicrî VIII-IX. belki de X. asır-ı hicrînin neshi. *Mesnevi* ciltlerinin hepsinde dîbace var; bu cildin de bir dîbacesi olduğu muhakkak. Fakat ayrı ve yeniyazı ile (Mevlana'dan sonraki asırlara ait bir yazı ile) yazılmış olan bu dibace, (V. cildin dîbacesi) sonradan bulunduğu için mi yazılıp cilde eklenmiştir? Yoksa sonradan biri tarafından mı yazılmıştır? Bu hususta kesin bir söz söylememize imkan yok."Bu konuda karar vermelerini sayın okuyucularınım kanaatlerine, inançlarına, vicdanlarına bırakıyorum. Sözümü burada kesiyorum. Her şeyin doğrusunu en iyi bilen Cenâb-ıHakk'tır vesselam.

11

Hüsameddin Çelebiye övgü

• Yıldızların nûru olan şah Hüsameddin, *Mesnevî'nin* beşinci cildine başlanılmasını istemektedir.

• Ey Hakk'ın ziyası cömert Hüsameddin! Ey beşerî kirliliklerden kurtulanların üstadlarının üstadı.

• Eğer halkın gözleri, hakikati görmekten perdeli olmasaydı, açık olsaydı, anlayışlar, idrakler dar ve zayıf olmasaydı.

• Seni çok manalı olarak bütün meziyetinle, bütün yüceliğin ile, sana layık bir şekilde methederdim. Seni övmek için kullandığım kelimeleri beğenmez, seni hakkıyla anlatacak başka sözler, başka ifadeler arardım.

5 • Fakat doğan kuşunun lokmasını yunt kuşu yutamaz. Burada yapılacak şey, yağa su karıştırmak, satıhta kalmak, derinlere inmemek, işi idare etmek, herkesin anlayacağı kadar söylemektir.

• Manevî zindanda bulunanlara, şehvetlerinin, maddî arzularının esiri olanlara seni methetmek, övmek yazıktır. Ben o methi, o övgüyü, velîlerin bulundukları toplantıda söylerdim.

• Dünya ehline seni methetmek, seni anlatmak, boş yere nefes tüketmektir. Bu övmeler, dünya ehline bir fayda sağlamaz, onlara zarar verir. Bu sebeple ben seni, aşk sırrı gibi gizledim.

12

• Övmek; bir insanın iyi vasıflarını, güzel huylarını ortaya koymaktır. Perdeyi yırtarak onun meziyetlerini açığa çıkarmaktır. Güneş ise ne anlaşılmaya muhtaçtır, ne de tarif edilmeye.

• Güneşi öven, kendini övmüş olur. “İki gözüm de aydındır. Çapaklı değil, ağrımıyor.” demek ister.

• Dünyayı aydınlatan, hayat veren güneşi kusurlu görmek, onu kınamak da: “İki gözüm kördür, karanlıktır, kötüdür.” diye kendini kınamak gibidir.

• Âlemde muradına ermiş, mana güneşine haset eden kişiye sen acı, şefkat göster, onu bağışla.

• Bir adam, gözlerden güneşin ışığını gizleyebilir mi? Onun her günkü tazeliğini pörsüdüp, soldurabilir mi?

• Yahut onun hadsiz, hesapsız nûrunu eksiltmeye ve bulunduğu yüksek mevkîden onu düşürmeye gücü yeter mi?

• Manevî büyüklere haset ederek, onları küçültmek isteyenlerin hasedi, kendileri için ebedî, sonsuz bir ölüm olmaz mı? Bu yüzdendir ki; “Her haset edenin hasedi, onun yaptığı iyilikleri, ibadeti yakar.” denmiştir.

• Ey Hüsameddin, senin manevî üstünlüğün, akılların erebileceği dereceyi çoktan geçti. Akıl senin büyüklüğünü anlamakta âciz kaldı.

• Gerçi akıl seni anlamakta âciz kaldı ama, yine de âcizcesine anlatması gerek.

• Çünkü bütünü ile anlaşılamayan bir şey atılıvermez.

• Bulutlardan dökülen şiddetli yağmurun hepsini içemezsin ama, içmekten de vazgeçemezsin.

• Eğer sırların özünü ortaya dökemiyorsan, hiç olmazsa, özün kabuklarından olsun anlat da, anlayışları, idrakleri tazele.

• Sözlerim sana göre kabuklardan ibarettir. Ama o kabuklar, başka anlayışlara göre tamamıyla güzel bir içtir, özdür.

• Gökyüzü arşa göre aşağılardadır. Fakat şu toprak yığını olan yeryüzüne göre ise çok yükseklerdedir.

• Senden sonra “Vah zamanında yetişemedik.” diye hasret çekmemeleri için, ben şimdiden senin iyi huylarını, meziyetlerini, vasıflarını söyleyeyim de, onlar seni tanımaya yol bulsunlar.

• Ey Hüsameddin, sen Hakk’ın nûrusun, Hakk yoluna düşenlerin ruhlarını çeker, Hakk’a götürürsün. Halk ise, şüphe ve vehim karanlıklarında, zanlar içindedir.

13

• Sendeki o hoş, o ilahî nûru, şu gözsüz, görüşsüz kişilerin sürme gibi gözlerine çekmelerinin şartı, o nûrun değerini, üstünlüğünü bilmeleri, o nûru yücelemeleridir.[1]

[1]Ankaravî hazretleri bu beytin şerhinde şöyle bir menkibe anlatmaktadır: “İki kardeş mürşit aramak için yola düşmüşler. Bir çok yer gezdikten sonra Mısır’da siyahî bir şeyhe derviş olmuşlar. Kardeşlerden biri manen terakkî etmiş, öbüründe bir feyz eseri görünmemiş. Feyz alıp ilerleyen kardeş ‘Kardeşim’ demiş, ‘Şeyhimiz cuma gecesi teheccüd namazına kalkar ve boy abdesti alır. Bu defa suyunu sen ısıt.’ der. Kardeşi de suyu ısıtır. Şeyh onu görünce gülümser ve; ‘Önceki küstahlığını affettik.’ der. Mürid;’Küstahlığım ne idi?’ diye sorar. Şeyh şu cevabı verir: ‘Benden el aldığın sırada; o kadar yer dolaştık, sonra geldik bir kalın dudaklı zenciye mürîd olduk, demiştin. işte o sözün şimdiye kadar ilerlemene mani olmuştu.’ Ondan sonra feyz gelir.”

• O nûru, kulağı, gözü keskin, istidadı olan bulur. Çünkü o istidat sahibi fare gibi karanlığa âşık değildir.

• Yarasa gibi gözleri zayıf olduğu için, ancak karanlıkta dönüp dolaşabilir. Nasıl olur da iman meş'alesini tavaf edebilir?

• Dinin, imanın nûrundan nasip almamış ve karanlıkta kalmış olanlara gizli, manalı sözler, nükteler tabii bir bağ olur da, o bağdan kurtulup kâmil bir mürşidin hakîkatini göremezler.

• Böyle bir kişi, kendi hünerini dokumak, söylemek için gözlerini güneşe açamaz.

• Hurma ağacı gibi göklere yükselemez de, köstebek gibi yerlerde sürünür. Yeri delik deşik eder. Yani ancak adî ve maddî meselelere aklı erer.

30 • Bizde insan olarak aklımızı öldüren, çarmıha geren dört vasıf vardır. Onlar da; şehvet, hırs, çok istekte bulunmak, yüksek mevkî peşinde koşmaktır.

"Dört kuş al, onları yanında topla." âyetinin tefsîri.

• Ey idraki güneşe benzeyen, güneş akıllı kişi, sen vaktinin Halil'isin. Şu yol vuran, bizi insanlıktan alıkoyan dört kuşu kes, oldur.

• Çünkü bu kuşların her biri, karga gibi, akılların, akıl gözlerini oyar.

• Bedene ait dört huy, dört sıfat, Halil İbrahim'in kestiği kuşlar gibidir. Onların boğazlanması, cana yol açar.

14

• Ey Halil! İyiden, kötüden kurtulmak için, onların başlarını kes de, Hakk yolunda yol alan ayaklar, engelden kurtulsun.

35 • Küll sensin, bu sıfatlar senin cüz'lerindir. Onların ayaklarının bağım çöz. Zaten o ayaklar senindir. Senin kötü huylarının ayaklarıdır.

• Sen o kötü huylardan kurtulunca, âlem senin yüzünden can yurdu kesilir. Yani çok üstün bir hal kazanır. O zaman bir atlı yüzlerce orduya destek olur.

• Çünkü bu beden, dört huyun durağı olmuştur. O huyların adları, fitneler çıkaran, hileler kuran dört kuştur.

• Eğer halkın ölümsüz olarak diriliğine kavuşmasını istiyorsan, bu uğursuz dört kuşun başlarını kes.

• Sonra da onları, bir başka çeşit dirilt ki, artık onlardan insanlara zarar gelmesin.

40 • O yol kesen manevî dört kuş, halkın gönlünde yurt edinmiştir.

• Ey Allâh'ın halîfesi olan Hüsameddin Çelebi, bu devirde gönüller emîri olduğun için,

• Şu diri dört kuşun başlarını kes de, hayatları fanî olan insanları ebedî hayata, ölümsüzlüğe kavuştur.

• Bu kuşlar; kaz, tavus, karga ve horoz idi. Bunlar insanlardaki dört huyu gösteriyordu.[2]

[2] Tavus, şöhreti; kaz, hırsı; karga, sonsuz emeli; horoz, şehveti göstermektedir.

• Kaz, hırstır. Horoz da şehvettir. Mevkî, makam tavusa benzer. Karga ise, insanlardaki bitmez, tükenmez istekler, dileklerdir.

45 • Karganın emeli, sonsuz olmak, yahut uzun bir ömür sürmektir. Bunu umar durur.

• Kaz hırsı temsil eder. Kuru, yaş ne bulursa yere gömer.

• Onun boğazı bir an için olsun durup dinlenmez. "Yiyiniz" emrinden başka hiç bir ilahî emre kulak vermez.

• Bir yağmacı gibidir. Bulunduğu evi kazar, çabuk çabuk dağarcığını, yani kursağını doldurur.

• İnci veya nohut tanesi, ne bulursa iyi, kötü demeksizin dağarcığına atar.

50. Başka bir yabancı gelip de ortak olmasın diye, yaş, kuru ne bulursa çuvalına doldurur.

15

• Vakit dardır. Fırsat pek az. Oysa korku içindedir, durmadan ne bulursa acele acele koltuğuna sıkıştırır.

• Karşısına bir başka yağmacının çıkmayacağı hususunda, padişahına bile güveni yoktur.

• Fakat mümin, o yaşayışa güvenir, Allâh'a itimat eder de, bu yüzden dünyadaki rızkını yavaş yavaş teennî ile toplar.

• O rızkının kesilmeyeceğinden ve kendisine ayrılmış bir şeyin, bir yağmacı tarafından yağma edilmeyeceğinden emindir. Öyle bir yağmacıdan korkmaz. Padişahın düşmanı kahredeceğine inanmıştır.

55 • Kapı yoldaşlarının gelip de ona zahmet vermeyeceklerini, elindekileri almayacaklarını bilir. Onlardan da emniyet içindedir.

• Padişahın teb'asını adaletle idare ettiğini de görmüştür, inanmıştır ki, kimse kimseye zulüm edemez.

• Şüphesiz acele etmez, gönlü rahattır. Çünkü nasîbinin kaybolmayacağından emindir.

• Pek yavaş davranır, sabreder. Gözü toktur. Eline geçeni başkalarına ihsân eder.

• Çünkü yavaş davranış, bu ihtiyatlı hareket, Allâh'ın nûrudur. Acele etmek de şeytanın kışkırtmasındandır.

60 • Çünkü şeytan onu yoklukla, yoksullukla korkutur. Onun sabır beygirini keser, öldürür.

• Kur'ân'dan duy; şeytan başa gelecek kötülükleri söyler, seni çetin bir yoksullukla korkutur.

• Böylece de sen acele, ile helal haram demeyip toplarsın. Ne adamlığın kalır, ne ihtiyatın, ne de sevap düşünmen.

393 • Bu sözler, bu anlatış; hırs kazınındır. Halil Peygamber(a.s.)'dan öğren, o hırs kazı öldürülmeye layıktır.

• Bu hırs kazında, bundan başka hayırlar, şerler var ama, bazı sözleri söyleyemeyeceğimden korktuğum için, onları geçiyorum.

Yol kesen dört kuştan "Şöhret Tavusu."

395 • Şimdi ad, san için, şöhret için cilveler eden süslü kanatlı, renkleri göz alıcı tavusun anlatılmasına geldik.

16

• Onun bütün uğraşması, halkı hayır yönünden olsun, şer yönünden olsun, bir çeşit avlamak, kendisi ile meşgul etmektir. Ama sonucunu ve faydasını o da bilmez, haberi bile yoktur.

• Tuzak gibi, haberi olmadan av tutar; tuzağın, av tutmaktan maksadın ne olduğunu bilmesine imkan var mı?

• Aslında tuzağın av yakalamaktan ne faydası, ne de zararı vardır. Bu yüzdendir ki, ben onun böyle boş yere av tutmasına şaşarım.

• Ey kardeş, sen de dostları artırdın. İki yüz güzelle dost oldun. Sonra onları terk ettin, hepsinden vazgeçtin.

400 • Doğduğun günden beri işin bu, sevgi tuzağı ile onları avlarsın.

• Bu avlamaktan, bu kalabalıktan, bu baş olmaktan el çek, hiç bunlarla bir şey ördün, bu yüzden bir şey elde ettin mi?

• Ömrünün çoğu gitti. Gün akşama yaklaştı. Sen ise hala halkı avlamakla uğraşıyorsun.

• Birini tuzağa düşür, öbürünü tuzaktan azad et, derken aşağılık kişiler gibi başka birini avla.

• Derken yine birini salıver. Bir başkasını ara. İşte hiç bir şeyden haberi olmayan çocukların oyunu.

505 • Gece gelip çatar. Senin tuzağında bir av bile yok. Tuzak senin için bir bağ ve baş ağrısından başka bir şey değil.

• Demek ki sen hayatın müddetince kendini avladın durdun. Kendini hapsettin, maksada erişmekten de mahrum kaldın.

• Dünyada böyle kendi kendini avlayan, bizim gibi bir tuzak sahibi ahmak var mıdır?

• Basit insanların, aşağılık kişilerin avladığı av domuzdur. Bu avın tehlikesi, zahmeti çoktur ve etinden bir lokma bile yemek haramdır.

• Avlamaya değer şey, ancak aşktır. Ama o herkesin tuzağına nasıl düşer?

410• Meğer ki kendin gidip onun avı olasın. Kendi tuzağını bırakıp onun tuzağına düşesin.

• Aşk hafifçe kulağıma diyor ki: "Av olmak, avcılıktan daha hoştur.

• Bana karşı aptal ol, aldanma, gurura kapılma. Güneş olmaktan vazgeç de, zerre ol.

• Benim kapımda otur. Evsiz barksız ol. Yani şunun bunun kapısına baş vurma. Mumluk davasına kalkışma, pervane ol.

• Böyle ol da dirilik tadı al, kulluktaki gizli sultanlığı seyret!"

415 • O vakit, dünyada tersine çakılmış nallar, yani ters verilmiş unvanlar vardır. Mesela tahtına, tacına esir olmuş kişilere padişah adı verildiğini duyarsın.[3]

[3] IV. cilt *Mesnevî'nin* şu beyitleri aynı fikri ifade buyurmaktadır:

"Padişah zaten bu temiz ve salih kişidir. Hür olan da odur. Ne şehvetinin esiridir, ne de boğazının. Fakat halk, aksine olarak esirlere padişah adını taktılar, hani siyahî zencilere kafur adını taktıkları gibi." *Mesnevi,* c. IV, beyit no: 3123-3124.

• Boğazına ipler takılmış, kendi dar ağacının tacı olmuş kişiye, bir yığın halk toplanmış; "Taç, taht sahibi padişahımız!" diyor.

Hakîm ve Tavus Kuşu. Hakîmin birinin, gagasıyla güzel kanatlarını yolup atan ve kendini kel ve çirkin bir hale sokan bir tavus kuşu görüp hayretle; "Kendine acımıyor musun?" demesi ve tavus kuşunun da; "Acıyorum ama, bence can kanattan değerlidir. Bu kanatsa benim canıma düşmandır." diye cevap vermesi.

536 • Ovada bir tavus kuşu, kendi gagası ile kendi tüylerini yoluyordu. Hakîmin biri oralarda gezmeye çıkmıştı.

• Hakîm; "Ey tavus!" dedi, "Böyle güzel tüylerini nasıl oluyor da kökünden yoluyorsun?

• Bu süslü kanatları yolup çamura atmaya gönlün nasıl razı oluyor?

• Hafızlar senin kanatlarını, tüylerini değerli, üstün görüyorlar, beğeniyorlar da onları mushaf arasına koyuyorlar.

540 • Halk havalanmak, serinlemek için senin kanatlarından yelpazeler yaparlar.

• Bu ne nankörlüktür, bu ne saygısızlıktır? Seni süsleyenin, o renkleri verenin, o tüyleri nakışlarla güzelleştirenin kim olduğunu bilmiyor musun?

• Yahut biliyorsun da, nazlanmak için mi o tüyleri yoluyorsun?

• Fakat nice naz vardır ki, o naz suç olur. Kulu padişahın gözünden düşürür.

• Nazlanmak, nazlanana şekerden daha tatlı gelirse de, şekeri az çiğne. Yani nazlanmayı ara sıra yap ki, yüz türlü tehlikesi vardır.

545 • Niyaz, yani yalvarış yolu emin bir yoldur. Sen nazı bırak da, niyaz yoluna git.

• Nice nazlananlar vardır ki, kol kanat çırparlar. Ama işin sonunda bu nazlanış, nazlanana suç olur.

553 • O kanatları yolma ki, onlar bir daha yerine yapışmaz. Ey güzel yüzlü, yasa düşüp yüzünü yırtma.

• Kuşluk güneşine benzeyen o güzelim yüzü yırtmak, yanlış bir iştir.

• Öyle güzel bir yüzü yaralamak, berelemek güzelliği inkar etmektir. Ay bile onun ayrılığından ağlamaktadır.

• Sen yoksa yüzünün ne kadar güzel olduğunu görmüyor musun? Bırak bu inatçılığı, bu düşünmeyi, bu ayak diremeyi.

19

574 • Ey tavus, kanadını yolma! Gönlünü bu işten çek, çünkü bir savaş için düşmanın bulunması şarttır.

• Düşman olmadıkça savaşmanın imkanı yoktur. Şehvet olmayınca da ondan kaçınma emrine uyman mümkün değil.

• Bir şeye meylin ve isteğin yok iken, onu yapmamak sabır olmaz. Düşman olmayınca, senin orduya ne ihtiyacın var?

• Aklını başına al da, kendini hadım etmeye kalkışma. Çünkü iffet ve temiz kalma, şehvet varken olur.

• Heva ve heves, nefsanî duygular olmasaydı, onlardan sakınmak emredilmezdi. Şehvet olmasaydı, iffet ve temizlik olur mu idi? Ölülerle savaşıp gazilik elde edilir mi?

610 • Hırsa ve tama'a düşüp kanaat yüzünü tırmalama, kibire kapılarak, kendini büyük görerek, huşu ve huzû'un, yani kendini küçük görme huyunun çehresini yırtma.

• Yine böylece hasislikle cömertliğin yüzünü, iblisliğe kalkışıp secdenin güzel çehresini tırmalama.

• Ey tavus, o sonsuzluk cennetini süsleyen, o yollar alan kanatları yolma.

• Tavus kuşu bu öğütleri duyunca, önce öğüt verenin yüzüne baktı. Sonra da hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı.

• Öyle uzun uzun, dertli dertli ağladı ki, orada bulunanlar da ağlamaya başladılar.

615 • “Neden kanatlarını yoluyorsun?” diye soran da, cevapsız kaldı. Sorduğuna pişman oldu. Üzüntüsünden o da ağlamaya başladı.

• İçinden de, “Ne diye soruyu boş yere sordum? Gamlarla, kederlerle dolu imiş. Ben bu sorumla, onu coşturdum. Derdine dert kattım.” diyordu.

• Tavusun yaşlı gözlerinden toprağa damlayan yaşların her damlasında, yüzlerce cevap vardı.

641• Tavus, ağlaması bilince dedi ki: “Haydi işine git, çünkü sen kokuya ve renge kapılmışsın.

• Şunu görmüyor musun? Bu kanatlar yüzünden bana her taraftan yüzlerce bela gelmede.

• Nice merhametsiz acı, bu kanatlar için, bana her tarafta tuzaklar kurmadalar.

• Nice okçular yine bu kanatlar için bana ok yağdırıyorlar.

645 • Mademki bu kazadan, bu beladan ve bu fitnelerden kendimi korumaya gücüm yetmiyor;

• Çirkin ve tiksinti verir bir hale girmem, benim için daha iyi. Böylece şu dağda, şu ovada beladan kurtulmuş olurum.

• Ey yiğit, kanatlarımın rengi ve güzelliği, bana kendimi beğenme, üstün görme sebebi olmuştur. Kendini beğenmek ise, sahibine yüzlerce bela getirir.”

Hünerler, ma’rifetler, zenginlik, dünya malı; tavus kuşunun kanadı gibi, insanın canına düşmandır.

• “Nice hüner ve ma’rifet vardır ki, ham kişiyi öldürür. Helak eder. Çünkü o kişi hırs ve tama’ ile tuzaktaki yemi görür de, tuzağı görmez.

• Dilediğini ihtiyarına sahip olmak, ‘Sakının.’ emrine uyup kendini zapt eden kişiye iyidir.

650• Sende takva, yani kötülükten çekinme, nefsini haramdan koruma gücü yoksa, mal, mülk ve yüksek mevkî sahibi olmak arzusunu içinden at. İradeni, yapma gücünü terk et gitsin.

• Benim de cilvelendiğim şey, dileğimi bana yaptıran o kanatlardır. Onun için hayatıma kastetmiş olan, başıma bela kesilen o kanadı yoluyorum.

• Sabırlı kişi, kanadını yok sayar da, kanatları onu kötülüklere düşürmez.

• Sabrı bulunan kişiye kanadın, yani mal ve mülkün ziyanı yoktur. Ona; ‘Kanadını yolma, sana zararı yok ki.’ de. Çünkü ona bir ok atılsa, yani şeytan bir vesvese verse, sabır kalkanını ona karşı tutar.

• Fakat bu süslü kanatlar, benim düşmanımdır. Çünkü sabredemiyor, onlarla cilveleniyorum.

655• Sabredebilseydim, kendimi koruyabilseydim, bu huylar bana kılavuz olsaydı, benim irademden, yapma gücümden büyüklüğüm artardı. “

Yol kesen dört kuştan uzun ömür isteyen karga. İbrahim Halil(a.s.)’ın kargayı öldürmesi, bunun bir müritte bulunan kötü, helak edici sıfatlardan hangisinin giderilmesine işaret olduğu.

765 • Bu sözün sonu yoktur, bitip tükenmez. Ey Allâh’ın Halil’i, sen kargayı ne diye öldürdün?

• Allâh’ın emrini yerine getirmek için değil mi? Peki Allâh’ın emrindeki hikmet ne idi? Onun sırlarını biraz açmak gerek.

• Kara karganın “gak, gak” diye ötmesi, onun dünyada çok uzun bir ömür istemesindendir.

• O da iblis gibi, büyük ve eşsiz Allâh’tan kıyamete kadar yaşamayı istemektedir.

• İblis: “Ya Rabbi, bana kıyamet gününe kadar ömür ve mühlet ver!” dedi. Keşke “Rabbimiz, tövbe ettik.” deseydi.

770 • Tövbesiz ömür, can çekişmekten, ibarettir, insanı yaşayan ölü haline sokan ölüm ise Allâh’tan habersiz olmaktır.

21

• Allâh ile olunca, Allâh ile beraber yaşayınca ömür de hoştur, ölüm de. Fakat Allâh’sız olan, Allâh’ı bulamayan kişiye ise ab-ı hayat bile ateştir.

• Şeytanın, Allâh’ın huzûrunda uzun ömür isteyip af dilememesi, lanetinin tesiri idi.

• Allâh’tan başkasını istemek, istenen şeyin artması zannını verir ama, bu istek, hakikatte artmasını istediği şeyin tamamiyle eksilmesini dilemektir.[4]

[4] Yunus Emre hazretleri bir ilahîsinde Cenâb-ıHakk’a şöyle niyazda bulunmuştu:

“Cennet cennet dedikleri,

Bir kaç köşkle bir kaç huri,

İsteyene ver anları,

Bana, seni gerek seni.”

• Hele toplum içinde yaşadığı halde, insanı sevdiklerinden ayıran, onu yabancılığa daldıran ömür yok mu? Bu adeta arslanın huzûrunda tilkilik taslamaya benzer.

775 • Bana daha fazla ömür ver ki, daha çok geri gideyim, mühletimi artır ki, daha ziyade alçalayım.

• Şeytanın ve ona bağlı olanların uzun ömür istemeleri, Allâh'ın lanetine hedef olmaları içindir. Çünkü onlar yaşadıkça günaha girerler. Ve Hakk'ın lanetine hedef olurlar. Kendi hakkında lanet arayan da kötü bir mahluktur.

• Hoş ömür, Allâh'a yakın olmak için can beslemektir. Uzun seneleri sayan karganın ömrü ise leş yemeye, fışkı yemeye yarar.

• Karga dua eder de der ki: "Bana fazla ömür ver de, fazla pislik yiyeyim. Bana daima onu ver ki, benim yaradılışım pek kötüdür."

• Eğer o kokmuş ağızlı karga, pislik yiyici olmasaydı, "Ya Rabbi, beni kargalık tabiatından kurtar." diye yalvarırdı.

Yol kesen dört kuştan şehvet horozu. İbrahim(a.s.)'ın horozu kesmesinin, müridin batınındaki kötü ve helak edici sıfatlardan hangisinin giderilmesine işaret olduğunun beyanı.

940• Horoz, şehvete pek düşkündür. O zehirli ve kötü şarapla sarhoştur.

22

• Eğer şehvet, soyu üretmek için lazım olmasaydı, Hz. Âdem ondan utandığı için kendini hadım ederdi.

• Lanetlenmiş şeytan ilahî dergahtan kovulunca ve kendisine kıyamete kadar, insanları azdırmak için mühlet verilince, Cenâb-ı Hakk'a dedi ki:

"Ey herkesin rızkını veren Allâh'ım, insanı avlamak, doğru yoldan sapıtmak için senden büyük bir tuzak isterim."

• Allâh, ona altını, gümüşü ve at sürülerini gösterdi. "Bunlarla insanları avlayabilirsin." diye buyurdu.

• Şeytan, "Çok güzel." dedi. Ama suratını da ekşitti. Sıkılmış turunç gibi dudaklarını sarkıttı.

945 • Sonra Cenâb-ı Hakk o aç gözlüye, o ahlaksıza, çok değerli altın madenleri, görülmemiş inci, elmas yığınları armağan etti de...

• "Ey lanetlenmiş, şu tuzakları da al." diye buyurdu. Şeytan da; "Ey güzel yaratıcı!" dedi. Ben senden bunlardan daha fazlasını, daha başka şeyler istiyorum."

• Bunun üzerine şeytana yağlı, ballı şeyler, nefis yiyecekler, çeşitli meyveler, değerli şaraplar, kat kat elbiseler, ipekli kumaşlar ihsân edildi.

• Şeytan dedi ki: "Ya Rabbi, insanoğlunu azdırmam, onların ellerini, kollarını bağlamam, onları kötü yollara sürüklemem, onların hürriyetlerini ellerinden alıp köleleştirmem için, bu verdiklerinden daha fazlasını, daha tesirlisini istiyorum.

• Sana gönüllerini vermiş, senin sevgin ile mest olmuş kişiler, o Hakk âşıkları, bu verdiklerinle yoldan çıkmazlar, benim tuzağıma düşmezler, benim bu bağlarımı koparır çıkarlar.

950 • Bana öyle kuvvetli bağlar, öyle tuzaklar ver ki, o tuzakları kurarak, sana gönüllerini vermiş, gerçek sevdiklerin ile seni sever gibi görünenleri birbirinden ayırdedeyim.

• Ey taç taht sahibi büyük padişah, insanı baş aşağı düşürecek, adam akıllı aldatacak, onu hayvanlaştıracak, başka bir tuzak istiyorum." dedi.

• Cenâb-ıHakk, insanın aklını başından alan şarabı, nağmeleri ile insanı baştan çıkaran ceng çalgısını onun önüne koydu. Şeytan gülümsedi ve yarı memnun göründü.

• Sonunda Allâh, erkeklerin akıllarını, sabırlarını alan kadın güzelliğini şeytana gösterdi. Kadın güzelliğini görünce..

• Parmaklarını şıkırdatarak oynamaya başladı. "Ya Rabbi! Bana onu ver, onu. Onun yüzünden ben muradıma kavuştum." dedi.

• Şeytan aklı, fikri alan, kararsız hale getiren mahmur gözleri görünce..

• Gönül alan gözlerini, o tertemiz yanaklarını, gönlü çörek otu gibi yakan yandıran yüzlerini..

960 • Yüzlerindeki benlerini, başlarını, akîka benzeyen dudaklarını seyredince, ince bir tül perde arkasından, Hakk'ın cemali, güzelliği parladı sandı.

• Kadınlarda o cilve ve edayı, Hakk'ın ince bir tül perdesi ardından tecellîsini andıran o güzelliği seyredince, şeytan duramadı, sıçradı, yerinden kalktı, hemen oynamaya başladı.

İmansız obur misafir.

64 • Bir takım müşrikler akşam vakti mescide gelip. Peygamber efendimize misafir oldular.

• Dediler ki: "Ey bütün dünyadaki insanları manen misafir eden padişah, biz buraya sana misafir olarak geldik.

• Yiyeceğimiz, içeceğimize yok. Sonra biz çok uzaklardan geldik. Burada tanıyanlarımız da yok. Haydi keremini, ihsânını göster, nûrlar saç, yani faziletinden, kereminden ihsân et. Biz garipleri sevindir, gönüllerimize neşe nûrları saç."

• Peygamber Efendimiz sahabelerine; "Ey dostlar!" diye buyurdu. "Bunları pay edin, evlerinize götürün, ikramlarda bulunun, çünkü siz, benimle bir huydasınız. Benim ahlakımla dolusunuz."

74 • Ashabdan her biri bir misafir seçti, götürdü. Aralarında eşi, benzeri olmayan, iri yarı biri vardı.

• Onun pek iri bir bedeni vardı. Bu fil gibi cüsseli adamı kimse alıp evine götürmedi. Kadehteki tortu gibi mescitte kalakaldı.

• Kimsenin götürmediği o iri adamı Hz. Mustafa (s.a.v.) aldı, götürdü. Peygamberimizin sürüde yedi baş süt verir keçisi vardı.

• Keçiler yemek vakti sağılmak için evde idi.

• Kıtlık babası gibi olan o iri misafir, sofrada ekmeği de, yemeği de, o yedi keçinin sütünü de tamamıyla yedi ve içti.

• Bütün ev halkı öfkelendi. Çünkü hepsi keçi sütü umuyorlardı.

80 • O obur adam karnını davul gibi şişirdi, on sekiz adamın yiyeceğini yalnız başına yedi.

• Yatma zamanı gelince bir odaya girdi. Hizmet eden kızcağız kızgınlığından kapıyı üstüne kilitledi.

24

• Dışardan kapının zincirini taktı. Çünkü ona pek kızmış, pek dertlenmişti.

• Misafirin gece yarısı dışarı çıkması lazım geldi. Sabaha kadar karnı ağrıdı.

• Yatağından fırlayıp kalktı. Kapıya doğru koştu. Elini kapıya götürünce, onun kapalı ve zincirli olduğunu anladı.

85 • Kapıyı açmak için o obur hileci, çeşit çeşit hileler yaptı, uğraştı, durdu. Fakat kapıyı açamadı.

• Sıkıştıkça sıkıştı. Oda kendine dar gelmeye başladı. Şaşırdı kaldı. Ne dermanı vardı, ne rahatı.

• Çare olmak, sıkıntısını unutmak üzere uyumak için kıvrıldı, uyudu. Rüyasında kendini bir viranede, yıkık bir yerde gördü.

• Hatırında yıkık bir ev vardı. Rüyada da kendine orası göründü.

• Kendisini, tenha bir yıkık yerde görünce, oracıkta abdestini bozuverdi.

90• Uyanıp da yattığı yeri pislik içinde görünce, utancından deli gibi oldu.

• “Bu çeşit pislik toprakla bile örtülemez.” diye içinden kendi kendine kızdı, köpürdü.

• “Uykum, uyanıklığımdan beter, burada yiyor, orada pisliyorum.” dedi.

• “Bu gece bir geçse de, kapının açılmasını duysam.” diye beklemeye başladı.

95« Bu bekleyiş böyle pislik içinde görünmemek için, kapı açılınca ok yaydan fırlar gibi kaçmak içindi.

• Sabahleyin Hz. Mustafa (s.a.v.) geldi. Oda kapısını açtı. O yolunu kaybetmiş adama yol verdi.

• Mustafa (s.a.v.) kapıyı açtı. Fakat o belalara uğramış kişi görüp de utanmasın diye kendisini gizledi.

• Peygamber Efendimizin gizlenmesi, mübarek yüzünü, sîretini ona göstermemesi, misafirin dışarı çıkıp serbestçe gitmesi içindi.

101 . Misafir kaçtı gitti. Fakat bir kendini bilmez, pislik bulaşmış yatağı aldı, utanmadan Peygamberimizin huzûruna getirdi.

• Sanki “Bak!” diyordu, “Misafirin ma’rifetini gör.” âlemlere rahmet olan Peygamber efendimiz, gülümsedi.

• “Bana o su kabını getir, hepsini kendi elimle yıkayayım.” diye buyurdu.

25

110 • Hücrede bulunanların hepsi de yerlerinden fırladılar ve dediler ki: “Bizim tenimiz de canımız da sana kurban olsun.”

• “Sen bırak da pisliği biz yıkayalım. Bu iş el işidir. Gönül işi değildir.

• Biz sana hizmet etmek için yaşıyoruz. Hizmeti sen yaparsan biz neyiz? Yani biz ne işe yararız?”

• Hz. Peygamber buyurdu ki: “Bana olan sevginizi biliyorum. Fakat bunu şimdi benim yıkamamda bir hikmet var.”

115•Hücredekiler, Peygamberin bu sözünü düyunca, bu işteki sır meydana çıksın diye beklemeye başladılar.

• Peygamberimiz o pisliği canla, başla yıkamakta, Allâh’ın emrine candan uymada idi. Bu işi gösteriş için yapmıyordu.

• Çünkü mübareğin gönlü, “Bunları sen yıka.” diyordu. Bu işte kat kat hikmetler var.

• O imansız misafirin kendisine armağan edilmiş küçük bir putu, bir muskası vardı. Boynuna takıyordu. Onun kaybolduğunu anlayınca kararı kalmadı.

• Kendi kendine dedi ki: “Bu değerli armağanı haberim olmaksızın, yattığım odada bırakmış olmalıyım.”

120 • Yaptığı kötü işten utanıyordu ama, boynuna astığı muska puta olan hırsı utancını giderdi.

• Putunu aramak için koştu geldi. Hz. Mustafa’nın odasında putunu gördü.

• Gördü ama kendisinin pislediği yatağı, Allâh’ın kudret eli olan Hz. Mustafa’nın bir hoşça, adeta zevk duyarak yıkadığını gördü.

• Putu hatırından çıktı. Kendine bir cezbe geldi. Yenini yakasını yırttı.

• İki elini yüzüne, başına vuruyor, kafasını kapı ve duvara çarpıyordu.

125 • Öyle vuruyor ve çarpıyordu ki, yüzünden ve yarılmış kafasından kanlar akıyordu. âlemlere rahmet olan sevgili Peygamber Efendimiz onun bu haline acıdı.

• Kendinden geçmişti, naralar atıyor ve başına toplanan halka; “Ey ahalî! Benden sakının, çekinin.” diyordu.

• Başına vuruyor; “Ey akılsız baş!” diyordu. Göğsüne vuruyor; “Ey nûrsuz göğüs!” diye bağırıyordu.

• Secdeye kapanıyor; “Ey yeryüzünün küll’ü, şu aşağılık cüz’ senden utanmaktadır.” diyordu.

• “Ey yeryüzü, sen bir küll olduğun halde Allâh’ın emrine uyuyor, ona boyun eğiyor, onun aşkı ile dönüp duruyorsun; ben senin üstünde yaşayan bir cüz’ iken zulüm ediyorum, kötülükte bulunuyor, azıyorum.

130• Sen küll iken Allâh’a karşı hor, hakîr oluyor, ondan titriyorsun. Ben cüz’ iken ona, emirlerine karşı geliyorum. “

• Her an yüzünü göğe kaldırıyor; “Ey cihanın kıblesi, sana bakacak yüzüm yok!” diye feryad ediyordu.

• Onun cezbe hali, titremesi, çırpınması hadden aşınca, Hz. Mustafa (s.a.v.) o kâfiri kucakladı, bağrına bastı.

• Onu okşayarak rahatlattı. Gözünü açtı. Ona Hakk’ı ve kendini tanıttı.

168 • O Arap, Hz. Peygamberin, o mânâ padişahının lutuflarından, alçak gönüllü oluşundan şaşırdı kaldı.

• Nerede ise deli olacaktı. Aklı nerede ise uçacaktı. Hz. Mustafa’nın akıl eli tuttu, onu çekti, kendine getirdi.

170 • Hz. Peygamber ona; “Bu tarafa gel.” diye buyurdu. Adam ağır bir uykudan uyanır gibi, uyandı, o tarafa geldi.

• Peygamber Efendimiz ona; “Bu tarafa yani kendine gel, aklını başına al, bu tarafta senin için işler vardır. “

• Yüzüne su serpti, adam söyleyecek hale gelince; “Ey Allâh’ın birliğinin şâhidi, bana kelime-i şehadet öğret de..

• Allâh’ın birliğine iman ve senin peygamberliğini tasdîk ettikten sonra çıkıp gideyim. Ben bu varlıktan usandım, artık imanın sonsuz sahrasına varayım.”

161 • Mustafa (s.a.v.) o adama önce imana gelmesini söyledi. O da kabul etti.

• O mübarek şehadet kelimesini, yani “Lailahe illallâh Muhammedün Resülullah” demesi, bağlanmış düğümleri çözdü.

• İmana geldi. Hz. Mustafa; “Bu gece de bizim misafirimiz ol.” diye buyurdu.

• Müslüman olan o adam dedi ki: “Vallâhi nerede olursam olayım, nereye gidersem gideyim, ebede kadar senin misafirinim.

165 • Ben ölü idim, beni diriltin. Artık ben senin azadlı kölenim. Senin kapıcınım. Zaten dünya da, Âhiret de senin şefaat sofranın misafirleridir.”

27

277 • O gece Arap, Peygamberin misafiri oldu. Bir keçiden sağılan sütün ancak yarısını içti. Ağzını sildi. Sofradan çekildi.

• Peygamber Efendimiz; “Süt iç, yufka ekmeği ye.” diye üstüne düştü ise de; “Vallâhi ben gerçekten de doydum.” dedi.

• “Bunu ne ağız yapmak, ne utanmak sıkılmak, yahut gösteriş yapmak için söylemiyorum. Ben dün gece doyduğumdan daha fazla doydum.”

280 • “Bu kandil, bir damla zeytinyağı ile nasıl oldu da doldu?” diye bütün ev halkı şaştı kaldı.

• “Bir ebabil kuşunun gıdası, böyle bir filin karnını nasıl doyurdu?” diyorlardı.

• “Fil vücutlu adam, sivrisinek kadar yiyor.” diye fısıldamaya başladılar.

• Kâfirlik hırsı, kâfirlik vehmi baş aşağı olunca ejderha, bir karınca gıdası ile doydu, gitti.

Ağlamak da bir zevktir, bu yüzden çok ağlayınız.

134 • Bulut ağlamayınca, yani yağmur yağmayınca, yerdeki çimenler nasıl güler? Çocuk ağlamayınca anasının sütü nasıl coşar?

• Bir günlük çocuk bile, yolunu bilir, “Ağlayayım da şefkatli dadım yetişsin gelsin.” der.

• Sen bilmiyor musun ki, dadıların dadısı olan “Kerîm Allâh” ağlamayınca, bedavaca sütünü az verir.

• Cenâb-ıHakk; “Çok ağlayın.” diye buyurmuştur. Bu söze kulak ver de, Allâh’ın ihsânı ve kerem sütü aksın.[5]

[5] Bu beyitte Tevbe Sûresi’nin şu mealdeki âyetine işaret var: “Onlar, işledikleri günahların karşılığı olarak, az gülsünler, çok ağlasınlar.” Peygamber Efendimiz de bir hadîs-i şerifte şöyle buyurmuştur: “Benim bildiğim; eğer siz bilseydiniz, az güler çok ağlardınız.”

• Bulutun ağlayışı, güneşin harareti dünyanın, dünyadaki hayatın direğidir. Bunlar bükülmüş iki ip gibidir. Sen de bu iki ipe iyi sarıl.

• Güneşin yakışı, bulutun ağlayışı olmasaydı; cisimle a’raz nasıl gelişirdi.

140 • Bu hararetle, bu ağlayış temel olmasaydı, bu dört mevsim nasıl olur da ma’mur bir hale gelirdi?

• Güneşin sıcaklığı, dünya bulutlarının ağlayışı, dünyanın ağzını tatlılaştırıyor, dünyayı güldürüyorsa,

• Öyle ise, sen de akıl güneşini yak, parlat; gözlerinden bulut gibi yaşlar saç.

• Küçük bir çocuk gibi, sana da bir ağlar göz gerekir. Şerefini ve manevî zevkini yok eden ekmeği az ye.

Beden azığı ve şeytan.

144• Beden gece gündüz, ekmekle gelişmekte, dallanıp yapraklanmaktadır. Ama can dalı da onun yüzünden yapraklarını dökmekte, güz mevsimine girip sararmaktadır.

• Beden azığı hemen can azığını keser, bunu azaltmak öbürünü çoğaltmak gerek.

• "Allâh'a borç verin." buyrulmuştur. Sen de bu beden azığından borç ver. Yani yiyeceğini mümkün olduğu kadar azalt ki, karşılığında gönlünde hakîkat çimenleri yetişsin.

• Borç ver, şu beden lokmasını azalt da, sana hiç bir gözün görmediği yüz belirsin, görünsün. Yani fakirlere zekat ve sadaka ver, az ye demektir.

• Beden kendisini fazlalıklardan, içindeki pislikten boşaltırsa, manevî misklerle, kıymetli incilerle dolar.

• Şu pislikten kurtulup da pak olunca, beden "Hakk, sizi kirlerden temizlemeyi diler." sırrından faydalanır.[6]

[6] Burada Ahzab Sûresi'nin 33. âyetine işaret edilmektedir.

150 • Ama şeytan seni korkutur. "Sakın ha, sakın." der, "Bundan pişman olursun, hüzne düşersin.

• Bedeninden bu hevesleri, arzuları atar, giderirsen çok pişman olursun, çok gamlanırsın.

• Şunu ye, bu sıcak bir ilaçtır. Sana çok yarar. Faydalanman, iyileşmen için de şunu iç...

• Hem şu niyetle iç, bu beden ruhun bineğidir. Zayıf düşerse, onu taşıyamaz. Beden neye alışmış ise onu vermek doğru bir harekettir.[7]

[7] Şeytan bazen insanı Hakk sûretinden görünerek yoldan çıkarır. Mesela Hz. Peygamber; "Nefsin senin binitin, hayvanın gibidir. Ona tatlılıkla muamele et."; yine bir hadîste; "Güçlü bir mümin, Allâh'ın nazarında zayıf bir müminden daha hayırlı ve sevgilidir." hadîsleri ile, sen de ye, iç kuvvetli ol da, Allâh'ın indinde değer kazan buyurmuş. Bu hadîs sağlıklı yaşamamızı emrediyor ama, şeytan başka türlü yorumlar, iyi bir düşünce, sağlıklı bir bedende bulunûr, "ilim ikidir; beden ilmi, din ilmi."; önce beden sağlıklı olsun ki, din düşünebilsin.

29

• Sakın açlığa alışma, sağlığın bozulur, beyninde, kalbinde yüzlerce illet meydana çıkar."

155• O alçak şeytan, insanı bu çeşit korkutur. Halka yüzlerce efsun okur.

• Şeytan senin hasta nefsini aldatmak için tedavî husûsunda kendini Calinus gibi gösterir.[8]

[8] Bergamalı bir Yunan hekimi. Felsefe ve tıp ilminde çok ileri gittiği için Calinus'dan bahsedilir.

• "Bunun sana faydası vardır, seni dertten, gamdan kurtarır." Hz. Âdem'e de bu gıdayı yedirmek için o mel'un böyle söylemişti.

164 • Cennet çevrilmiştir. Nelerle çevrilmiştir? insanın istemediği hoşlanmadığı şeylerle, çünkü Âhiret ekini onlarla gelişir, biter, çoğalır.[9]

[9] "Cennet tabiata hoş gelmeyen, cehennem de nefsanî duygularla çevrilmiştir." hadîsine işaret var.

• Şeytan hile ve zekadan yüz türlü efsun okur da, yoldan çıkarmak istediği kişi ejderha bile olsa onu kafese koyar.

• İnsan akarsu bile olsa, onu tutar, bağlar. Zamanın en akıllı adamı bile olsa, onu aldatır, sonra onun haline güler.

• Aklını bir dostun aklı ile dost et de, “İşleri danışarak yaparlar.” âyetini oku. Ona göre iş yap.[10]

Biz bu dünyaya ruh âleminde Rabbimize verdiğimiz sözü tutmak, şahitliğimizi yerine getirmek için geldik.

174 • Bizler kaza ve kader hakiminin şu dehlizinde, yani şu dünyada; “Ben sizin Rabbiniz değil miyim?” sorusunun cevabına; “Evet Rabbimizsiniz.” cevabını verdiren bir ahitte bulunduğumuz, bu ezel davasının görülmesi, gerçekleştirilmesi için bulunuyoruz.”

[10] Bu beyitte de, Şûrâ Sûresi’nin 36-39. âyetlerine işaret edilmektedir. “ A’raf Sûresi’nin 172. âyetinde bildirildiği gibi, Allâh ruh âleminde bütün insanların ruhlarına, nefislerine karşı olanları şahit tutarak; “Ben sizin Rabbiniz değil miyim?” diye sorduğu zaman, onlar da; “Evet, Rabbimizsin, şahit olduk.” demişlerdi. Kaza ve kader hakimi, Cenâb-ıHakk’ı; dehliz ve koridor da dünyayı göstermektedir. Bu beyitte bu âyetin tefsiri var.

30

• Madem ki ezelde biz “Evet” dedik, işte ezelde verdiğimiz bu sözün, bu “Evet” deyişimizin, bu dünyada başımıza gelen musibetlerle imtihanını vermekte, bu dava için şahitlik etmekteyiz. Yani bizim bu dünyada yaptığımız işlerimiz, hareketlerimiz, sözlerimiz, dertlerimiz, kederlerimiz, sabırlarımız ezel davasına getirdiğimiz şahitlerdir.[12]

[12] Yani ezeldeki ikrarımıza, “Evet” deyişimize sadık kaldığımızı, yahut kalmadığımızi bu dünyadaki işlerimiz ispat edecektir. Sıdk ve ihlâs ile “Lailahe illAllâh Muhammedün Resulullah” dersek, bunu namaz kılmak, oruç tutmak, zekat vermek, kudretimiz olduğu zaman hacca gitmek gibi amellerle te’yit edersek, o vakitki ikrarımıza sadık kaldığımıza hükmedilecektir.

• Neden ezel hakiminin mahkeme koridorunda susup duruyoruz. Biz buraya şahitlik etmeye gelmedik mi? Neden Muhammedî emirlere uyarak, insan gibi yaşayarak, şahitliğimizi yerine getirmiyoruz?

• Ey şahit, ne zamana kadar mahkeme koridorunda bekleyip duracaksın? Vakti gelmişken şahitlik vazîfeni yap. Bu iş bitsin, gitsin. Bu pis, bu sıkıcı koridorda hapis olup kalmak hoşuna mı gidiyor? Aksilik yapma, aklını başına al, şahitliğini bir an evvel yerine getir. Kurtul, çık git.

• Seni buraya şahitlikte bulunman, inat etmemen, inkara düşmemen için çağırdılar.

• Halbuki sen, inadından şu daracık yerde, şu pis karanlık koridorda oturmuş, elini sadaka vermekten, yoksullara yardımdan esirgiyor, dilini Allâh’ı zikretmekten alıkoyuyor, dudaklarını yumuyorsun.

180 • Ey şahit, senden beklenen şahitliğini yapmadıkça bu koridordan nasıl kurtulursun? Yaşadığın zamanın kıymetini bil. İş başarma zamanı geçmeden iş yap, kurtul.

• Haydi bir an önce şahitlik vazifeni yap. Bu senin için kardır, inadı, inkarı bırak da kurtul ve koşarak git. işi uzatıp durma. Bu sıkıcı yerde eğlenme.

• İster yüzyılda, ister bir anda, madem sonunda şu emaneti vereceksin, hemen şimdi ver de kurtul.

Namaz da, oruç da bütün görünen ibadetler, iyilikler de içte iman nûruna şahitlik ederler.

183 • Bu namaz da, oruç da, hac da, Allâh yolunda savaş da hep insanın ezeldeki sözleşme inancının şahitleridir.

• Zekat vermek, dostlara armağanlar sunmak, hasetten vazgeçmek, içteki gizli şeye, ezel sırrına şahitlik etmektir.

31

185 • Misafir davet etmek, doyurmak, iyiliklerde, ihsânlarda bulunmak; "Ey büyükler, biz de sizin gibi doğru dürüst müslümanız, biz de Allâh'ımıza verdiğimiz sözde duruyoruz, biz de sizin gibi iç temizliğimizi belirtiyoruz." demektir.

• Hediyeler, armağanlar, bir şey sunuşlar kime veriliyor ve sunuluyorsa ona; "Ben de seninleyim, seni seviyorum." diye şahitlikten ibarettir.

• Bir kimse mal ile, yahut başka türlü bir vasıta ile hayra çalışırsa, o çalışma; "İçimde, gönlümde cömertlik ve iyilik severlik cevheri vardır." demektir.

• Benim içimde, takva ile cömertlikten ibaret bir cevherim vardır ki, bu zekat ve bu orucun ikisi de ona şahittir.

• O oruç der ki: "Allâh'ım, bu kişi helal lokmayı bile senin emrine uyarak yemedi. Susuzken su içmedi, bu kişi nasıl olur da harama el atar?"

190 • Verdiği zekat der ki: "O çok sevdiği kendi malından ayrıldı, yoksula verdi. Bu adam, eline fırsat düşünce nasıl olur da hırsızlık yapar?"

• Fakat bu işleri, bu iyilikleri, gösteriş için, insanları aldatmak için yapıyorsa, o iki şahit, Hakk'ın ilahî adalet mahkemesine kabul edilmezler.

Avcının kuşlara yem saçması, onun merhametinden değildir.

192• Avcı kuşlara yem saçarsa, bu onun merhametinden, cömertliğinden değildir. Onları avlamak içindir.

• Oruç ayında yemek bulamayan kedi de oruç tutar. Tutar ama, onun orucu gaflete dalmış bir kuşu avlamak içindir. Bu yüzden kedi kendini uyur gibi gösterir.[13]

[13]Bunun gibi bazı liyakatsiz kişiler de, riya ve hile yolunda yürürler. Halkı avlamak, kendilerini değerli bir insan göstermek için bir köşeye çekilip halvette, i'tikafta gösterirler.

• Böyle gösteriş sahibi riyakarlar, yüzlerce kişiyi gerçek müslümanlar hakkında kötü zanna düşürüp, cömert kişilerle, oruç tutanların adını da kötüye çıkarırlar.[14]

[14] Bundan dolayı arifler arasında şöyle bir söz vardır: "Taşlayan bizdendir, taşlatan değildir." Yani bizde görecekleri şerîate, insanlığa aykırı hareketleri ayıplayanlar, bizi kusurlu bulanlar bizdendirler. Onları bizim kusurlarımızı görüp söyledikleri için severiz. Fakat uygunsuz hareketlerde bulunanlar, tenkit edilenler, ayıplananlar suç işledikleri için bizden değildir.

32

195• Ama Allâh'ın lutfu ve keremi sonsuzdur. Eğri işlerle uğraşanı da sonunda bütün pisliklerden arıtır, tertemiz eder.

• Hakk'ın rahmeti, o kötülüğü aşmış, ayın ondördüne vermediği nûru ona vermiştir.

• Allâh onun amelini, uğraşmasını, bir kötülüğe karıştırmadan yıkar, arıtır, rahmeti onu bu hatalardan temizler.

• Böylece de Allâh'ın günahları örttüğü meydana çıkar. Başına geçirdiği mağfiret miğferi onun kirliliğini gizler, göstermez.[15]

[15] Günah işleyen kişi, günahının bağışlanması için el açıp yalvarırken farkına varmadan Cenâb-ıHakk'a pek yakın olur. Günah dolayısıyla da olsa bu yakınlığı Cenâb-ı Hakkda istediği için, Cenâb-ıPeygamberimiz İbn Abbas'dan rivâyet edilen bir hadîste şöyle buyurur: "Eğer siz günah işlemez olsaydınız, Allâh başka bir kavim halkederdi. Onlar günaha girerlerdi, Allâh'a yalvarırlardı, Allâh da onları affederdi." Bu hadîsi de yanlış yorumlamamalı. Allâh bizim günah işlememizi istemiyor. Ona candan gönülden yalvarmamızı, ona yakınlaşmamızı istiyor. Allâh günah işleyen bir kulunun duasını kabul eder de, günah işlemeyen bir kulunun duasını kabul etmez mi?

Suyun bütün pislikleri temizlemesi, Cenâb-ı Hakk'ın da suyu yıkaması, kirlilikten arıtması.

99 • Yeryüzündekilerin pisliklerini temizlemek için gökyüzünden yağmur yağdırır.

• Su bir yerde uzun müddet durgun bir halde kalırsa, pislenir, kokar. Öyle bir hale gelir ki, duygu ondan iğrenir, onu istemez.

• Sonra Cenâb-ıHakk, o kirlenmiş suya acır da, o suyu buharlaştırır, yağmur olarak denizlere yağdırır, böylece de lutfu ve keremi ile suyu su ile yıkar, yine tertemiz su haline sokar.

• O su ertesi yıl, eteğini sürüyerek gelir. Birisi ona; "Ey su sen nerede idin?" diye soracak olursa, der ki: "Hoşluklar, temizlikler denizinde idim.

• Ben burada, yeryüzünde kirlenmiştim, pistim, gökyüzüne çıktım, yine temizlenip geldim de, yağmur halinde toprağa yağdım."

• Su kirli insanlara seslenir de der ki: "Ey kirliler, ey pisler, haydi bana gelin, çünkü ben Allâh huyu ile huylandım. Yani Cenâb-ı Hakk candan ihlâs ile tevbe eden kulunu nasıl günah ve pisliklerden temizlerse, ben de öyle maddî pislikleri temizlerim.

33

205 • Ey kirli kişi senin pisliğini, çirkinliğini kabul ederim. Seni reddetmem, ben şeytanı bile melek gibi tertemiz bir hale sokarım.

• Ben yeryüzünde kirlenince, tekrar oraya, bütün temizliklerin asıl kaynağı olan tarafa, göklere giderim.[16]

[16] Su yeryüzünde kirlenince, Allâh'ın lutfu ile buharlaşıyor, gökyüzüne çıkıyor, orada arındıktan, tertemiz olduktan sonra yağmur halinde yeryüzüne geri dönüyor. Yeryüzünde kirlenen insan da, göklere yükselmek, orada temizlenmek istiyor. Muzdarip bir şairin şu kıtası ne kadar manalıdır:

"Bu zehir buğulardan yüksel çok uzaklara,

Yukarı havalarda git temizle kendini,

Ve berrak semaların o ilahî nûrunu,

Bir âb-ı hayat gibi içiver kana kana."

• Yeryüzünde kirlenmiş olan hırkamı soyunûrum. Onu başımdan çıkarır atarım. Hakk bana yine temiz bir elbise ihsân eder.

• Onun işi budur. Benim işim de bu. Âlemlerin Rabbi âlemleri süsler, çirkinlikleri güzelleştirip kirlilikleri lutfu ile temizler."

• Bizim şu kirlenmemiz, pislenmemiz olmasaydı, suya bu işi, bu temizleme yetkisini, bu emri nasıl verebilirdi?[17]

[17] Cenap Şehabeddin merhumun Münacaatındaki şu kıta aynı konuyu terennüm etmektedir:

"Doludur af ile sebû-yi semâ,

Cürm ile pür lekeyse rûy-i zemîn,

Aç sebûy-i semaya bir mecra,

Beşeriyyet bütün temizlensin."

Merhum şairin rûhundan af dileyerek bugünki Türkçeye çevirirsek şöyle olur:

Yeryüzü, suçlarla, günahlarla kirlenmişse de, gökyüzünün, yani Hakk'ın destisi af ile doludur. Allâh'ım gökyüzü destisini aç, o rahmet ve merhamet suyuna yol ver, yeryüzüne dök de insanlık temizlensin.

210 • Suyun hali ve temizlenecek kimse araması, altın keselerini çalmış birisi; "Züğürt var mı? Varsa nerede?" diye her tarafa koşup duran kişinin haline benzer.

• Su yeni bitmiş, yerden baş kaldırmış çayır, çimene, ekine yağar. Yahut da yıkanmamış bir yüzü yıkar, temizler.

• Yahut elsiz, ayaksız gemiyi hamal gibi başının üstünde taşır, denizlerde yürütür.

• Suda yüzbinlerce ilaç gizlidir. Çünkü bütün ilaçlar onun feyzi ile yetişen bitkilerden elde edilir.

• Her incinin canı, her tanenin gönlü, bir eczâhâne gibi ırmakta akar durur.

35

Kullanılmış, kirlenmiş suyun Allâh'tan yardım dilemesi.

215 • Su yeryüzü yetimlerini besler, susuzluktan kuruyup kalmış olan susuzların ayaklarının bağlarını çözer, onları yürütür.

• Arılığı, duruluğu kalmayınca, kirlenip bulanınca, su da bizim gibi yeryüzünde kirlendiği için huzursuz olur, şaşırıp kalır.

• İçten içe feryada başlar. "Ya Rabbi!" der. "Sen bana ne verdinse, onların hepsini dağıttım, hepsini verdim; şimdi ben yok yoksul kaldım.

• Sermayemi, elimde bulunan her şeyi temize de döktüm, pise de. Ey sermaye veren padişah, bana daha da fazlasını ihsân et."

• Bu feryadlar, bu yalvarışlar üzerine Cenâb-ı Hakkbuluta der ki: "Onu hırpalamadan hoş bir yere götür." Güneşe de; "Çabuk onu hararetinle göklere doğru çek götür." diye ferman buyurur.

220 • Onu çeşit çeşit yollara sürer. Onu göklerde temizledikten sonra bazen yağmur, bazen kar, bazen de dolu halinde yeryüzüne yağdırır. Sonunda onu kıyısı olmayan, sınırsız olan denize ulaştırır.[18]

18Hareketsiz kaldığı için bozulmuş, kirlenmiş suları Cenâb-ı Hakkbol yağmur suları ile seller halinde harekete geçirir. Onları asılları olan denize ulaştırır. Sonra güneş buharlaştırır, onları göklere yükseltir. Göklere çeker. Tozdan, topraktan, kirlerden temizlenmiş buhar haline gelmiş su, yine yağmur halinde yeryüzüne düşer. Bu semboller, Cenâb-ıHakk'ın salaha kavuşturmak istediği günahkar kullarına karşı gösterdiği merhameti ve sevgiyi ifade etmektedir.

• Burada bahsedilen sudan maksat velîlerin ruhudur. Onlar sizin manevî bulanıklıklarınızı yıkar, temizler.

• Yine o ruh, dünya ehlini, yani yeryüzündekileri yıkamakla bulanır ve kirlenirse, tekrar arş-ı a'laya, ona paklık veren Allâh'a geri döner.[19]

19Peygamber Efendimize insanları küfürden, riyadan, kötülüklerden temizleme hassası verilmiş olduğu gibi, onun varisleri olan velîlere de bu hassa verilmiştir. Velîler halkı temiz hale getirmek için onlarla temaşa mecbur olduklarından, kendilerinde de beşeriyet vasıfları galebe eder. Onlar da Cenâb-ıHakk'a yönelirler, tasfiye niyaz ederler.

• Yine o taraftan eteğini sürükleyerek gelir. Uçsuz bucaksız denizin temizliklerini anlatır, yeryüzündekilere ders verir.

• Peygamber efendimizin halkla karışıp da mübarek rûhuna ağırlık basınca; "Ey Bilal, sesinle bize bir huzur ver." diye buyurduğu gibi, su da bulanınca yine o yolculuğu arar.[20]

20 Peygamber Efendimiz manevî hal galebe edip de vaaz ve teblîğ yapamaz bir hale gelince, Ayşe validemiz; "Ey Hümeyra, bana lakırdı söyle." diye buyururdu. Onun konuşması ile beşeriyet haline geri dönerdi. Beşeriyet hali galebe edince, bu defa Hz. Bilal'e; "Ey Bilal, bizi rûhlandır, bizi rahatlaştır." emrini verirdi. Onun güzel sesini dinlerken mânâ âlemine yükselirdi.

225 • "Ey sesi hoş, nağmesi hoş Bilal, ezan okunacak yere çık da, bir ezan oku." diye buyurur.

• "Ruh sefere çıktı, beden ise ayaktadır. Namaz bitince, ruh seferden dönmüş olur. Onun için sağma soluna selam verir."[21]

21 Sular temizlenmek için buhar halinde göklere yükseldikleri gibi, bir mümin de manen temizlenmek için namaza durur. O da su gibi göklere yükselmek ister. Bu yüzdendir ki Azîz Peygamber Efendimiz; "Namaz müminin miracıdır." diye buyurmuştur. Şu halde müminin namaza durması, onun ötelere, mânâ âlemine sefere çıkması ve Hakk'ın huzûruna varması sayılır. Namazı bitirmesi göklere doğru yaptığı seferden dönmesi sayılır. Seferden dönen bir kimse, ailesine dostlarına selam verdiği gibi, namazı kılan mümin de namazı bitirince iki tarafına selam verir.

• Sözde verdiğim şu örnek, konuyu anlatmak için bir vasıtadır. Halkın anlaması için de vasıta şarttır.

235 • Suyun pislikleri temizlemesi, bitkilere feyiz vermesi, onun gönlünün Hakk lutfu ile dopdolu olduğuna şahittir.

Dışarda görünen işin, söylenen sözün gönülde olana, içteki nûra şehadet etmesi.

236 • Bir insanın yaptığı işi ve sözü onun gönlünün şahididir. Sen bu ikisine bak, o kişinin içi nasıldır? Onlardan anla.

• Ey hekim, mademki senin sırrın, yani görüşün ve hastalığı teşhis edişin, içe kadar gidemiyor, o halde sen hastanın çıkardığı idrara bak da hastalığın ne olduğunu anla...

• İş ve söz hastanın idrarı gibidir. Bedeni iyileştirmeye çalışan hekîme bu bir delil olur.

• Ruh hekîmi olan kâmil insan ise, bir kimsenin rûhuna girer ve rûh yolu ile onun imanına kadar varır.

240 • Onun ise söze bakmaya ihtiyacı yoktur. Onlardan sakının, onlar gönüllerin casuslarıdır.[22]

[22] Bu beyitte **Hz.** Mevlana şu mealdeki hadîse işaret etmektedir: "Velîler gönül casuslarıdır. Gönlünüze girerler. Sırlarınıza aşina olurlar. Onlarla oturduğunuz zaman içinizi temizleyerek ihlâs ile oturunuz."

• Bu işi ve sözü, dere gibi daha denize ulaşmamış kişilerde ara.

36

Arif bir kişinin gönlündeki ilahî nûr bir iş yapmadan, bir söz söylemeden, kendini halka gösterir, belli eder.

242 • Bir arifin haddi aşan nûru ile kırlar, çöller dolmuştur.

• Onun manevî güzelliği, şahitlere, sözlere, cömertliğe aldırış bile etmez.

• O ilahî incinin nûru dışa vurunca, şu birbirine eklenen, şu birisi öbürünü belirten şahitleri artık aramaz.

245 • Artık, sen öyle bir ariften iş ve söz şahidi arama, iki cihan da gül gibi onun yüzünden açılmıştır.

• Bu şahitlik nedir? Gizli bir hakikati meydana çıkarmaktır, ister sözle olsun, ister işle, ister bunlardan başka bir şey ile...

• Çünkü maksat, cevherin sırrını meydana çıkarmaktır. O vasıf bakîdir. Bu a'raz ise geçicidir.[23]

[23] Eski tasavvuf erbabı arasında "cevher" ve "a'raz" diye iki deyim vardır. Mesela gül cevherse, onun kokusu, rengi a'razdır. Beyitte geçen cevherden maksat ruhtur.

• Mihenk taşına sürülen altının taşta bıraktığı iz, kalmaz. Fakat şüphe yok ki altın, adı iyi olarak kalır.

• Bu namaz, bu nefisle savaş, bu oruç da kalmaz geçer, gider. Fakat onları hulûs ile yerine getirenin ruhu, namazcı, oruççu, gibi iyi adlarla, vasıflarla kalır.

250 • Ruh böyle işler gösterdi, böyle sözler söyledi, ilahî emir mihengine kendini sürttü.

• Benim inancım doğrudur, sözüm ve yaptığım iş inancımın şahididirler. Fakat şahitler yalan mı, doğru mu söylüyorlar? Yani ibadetim gerçek bir ibadet midir, gösteriş midir? Sözlerim doğru mudur, değil midir?.. Bu yüzden bunlar şüpheli şahitlerdir.

• Bilmiş ol ki şahitlerin tertemiz olmaları gerektir. Senin davan, şahitlerin gerçek şahit olduklarını ispata bağlı.

• Söz şahidinin sözünün gerçek olması, iş şahidinin ahdinde durması gerek.

• Çünkü söz şahidi eğri söz söylerse, iş şahidi eğri yolda yürürse kabul edilmez.

255 • Sözde de, işte de bir aykırılık olmamalı ki, bu şahitlerin şahitliği kabul edilsin.

37

• Ey insanlar, sizin çalışmanız, ayrı ayrı, aykırılıklar içindedir. Gündüz dikiyorsunuz, gece söküyorsunuz.

• Sözleri birbirine uymayan şahitleri kim kabul eder? Meğer ki Allâh, lutfu ile merhameti ile bir yumuşaklık göstersin, kabulüne hükmetsin.

• Şahidin gerçek şahit olduğu anlaşılınca, onun sözü kabul edilir. Gerçekliği anlaşılmazsa yerinde sayar, durur.

260 • Ey inatçı, sen ayak diredikçe, onlar da ayak direrler. Ey riyakar, sen onların yok olmalarını bekleye dur, onlar da senin helakini bekliyorlar.[24]

[24] Bu beyitte Secde Sûresi'nin 28-30. âyetlerine işaret vardır.

Peygamberin irfan sofrasından başka bir sofraya gidenin, boğazını kemik yırtar ve deler.

266• Bu seçilmiş irfan sofrasından başka bir sofra seçen kişinin boğazını kemik yırtar ve deler.

• Kim Peygamberin sofrasından başka bir sofraya giderse, bil ki şeytan onunla bir kâseden yemek yer.

• Kim onun komşuluğundan kaçarsa, şüphe yok ki, şeytan ona komşu olur.

• Kim onsuz uzak bir yola giderse, şeytan onun yol arkadaşı olur.

270 • O kimse asil kanlı bir ata da binmiş olsa, ay'a haset eder. Çünkü şeytan onun terkisindedir.

• Onun nazlı, nâzenîn karısı ondan gebe kalsa da bir çocuk doğursa, o çocuk şeytan soyuna karışır, soyda ona ortak olur.

• Ey şefkatli dost, *Kur'an'da* Cenâb-ı Hakk, şeytana onların hem mallarına, hem evlatlarına ortak ol, diye buyurmuştur.[25]

[25] İsra Sûresi'nin şu mealdeki 61-65. âyetlerinde deniliyor ki: "Şunu da hatırla ki, biz meleklere; 'Âdem'e secde edin.' demiştik. Onlar da secde etmişlerdi de, iblis secde etmemiş; 'Ben balçıktan yarattığın kişiye secde eder miyim?' demişti. Yine dedi ki:

'Benden şerefli kıldığın bu Âdem de kim oluyormuş? Bana haber ver. Eğer bana kıyamete kadar zaman verirsen, andolsun onun zürriyetini birazı müstesna olmak üzere muhakkak kendime bend ederim.' Cenâb-ı Hakkda ona; 'Defol git.' dedi. 'Artık onlardan kim sana uyarsa, şüphesiz ki cehennem hepinizin cezasıdır, tastamam bir ceza.. Onların içinden, gücünün yettiğini sesinle yerinden oynat. Onlara karşı atlılarınla, piyadelerinle savaş aç, yaygara çıkar. Onların mallarına, evlatlarına ortak ol. Onlara davetlerde bulun. Şeytan onlara aldatıştan başka ne vaadeder? O benim gerçek kullarım yok mu? Senin onlar üzerinde hiç bir hakimiyetin yoktur. Onlara vekîl olarak Rabbin yeter.'"

38

“Şeytanım benim elimde müslüman oldu.” hadîsine göre, ruhun gıdası olan nûr, rûha eş ve dost olmak için, velîlerin bedenlerine gıda olur.

287 • Ey imanın lafını yeter bulan! Yani dili ile “Lailahe illAllâh Muhammedün Resûlullah” diyen kişi. İman aslında büyük bir nimettir; büyük manevî bir gıdadır.

• Ey oğul, iman lokması can gıdasıdır, göz gıdasıdır. Ama bedenin de o gıdadan nasîbi, payı vardır.

• Beden şeytanı o gıdayı yemesiydi, Resûlullah Efendimiz; “Benim şeytanım müslüman oldu.” diye buyurmazdı.

290 • Şeytan ölüyü dirilten o iman lokmasından yemeseydi, o şarabı içmeseydi, nasıl olur da müslüman olurdu?

• Şeytan, yani beden körcesine, sağırcasına dünya âşıkıdır. Bir aşkı diğer bir aşk keser, unutturur.[26]

[26] Bir güzelin aşkından kurtulabilmek için başka bir güzel sevmek gerekir. Bunun gibi dünyaya olan sevgiden, bağlılıktan, nefs ü hevaya tabî olmaktan kurtulabilmek için gönülde Allâh’ın aşkı ve şevki bulunmalıdır.

• Beden tam inanç yurdunun gizli evinde, sevgi şarabı tadarsa, ilahî aşk, yavaş yavaş onun gönlüne yerleşir.

• Ey karnını doyurmaya harîs olan beden! Yavaş yavaş aşağılık duygularını terk et de, mânen yüksel, bunun yolu da, gıdanın değiştirilmesi, yani nefisten ziyade, bedenin isteklerinden daha çok ruhun gıda almasıdır.

• Ey gönül hastası, ilaca sarıl. Yapılacak tedavinin özü, mîzacı değiştirmekten ibarettir.

295 • Ey yemeye, içmeye rehin olup hapse düşen. Eğer çocuk gibi sütten kesilmeye dayanırsan, yakında kurtulursun.

• Gerçekten de açlıkta bir çok manevî yemekler vardır. Ey açlıktan tiksinen, o yemekleri araştır, bulmaya çalış.

• Nûr ile gıdalan da, göz gibi ol. Ey insanların hayırlısı, meleklere uy.

• Melekler gibi, Allâh’ı tesbîh ve yüceltmeyi kendine gıda edin de, onlar gibi zahmetten, eziyetten kurtul.[27]

[27] Meleklerin gıdası Allâh’ı tesbîh etmektir. Yemek, içmek ve yediklerini def etmek ezasından kurtulmuşlardır. Onlar manevî varlıklardır.

• Allâh dünyaya, bütün canlıların yararlandığı ne de hoş bir sofra yapmıştır. Ama bu sofra aşağılık kişilerin gözlerinden gizlidir.

39

Beden ehlinin, can gıdasını inkar etmeleri ve aşağılık yiyeceklerin, âdi yemeklerin üstüne titremeleri.

301 • Dünya, türlü türlü nimetlerle dolu bir bağdır. Fare ile yılan ve bunlar gibi olanların, bunların tabiatında bulunanların kısmeti yine topraktır. Yani bunlar manevî sofradan nasiplerini alamazlar.

• İster kış olsun, ister yaz; onların yiyecekleri topraktan gelen gıdalardır. Fakat sen ey insan, kâinatın emîrisin. En üstün bir varlıksın. Öyle olduğu halde neden yılan gibi topraktan gelen gıdaları yiyorsun da, ruhanî gıda olan gök sofrası aramıyorsun?

• Tahtanın içindeki küçük kurt, tahtayı yer de; "Kimin böyle lezzetli helvası var?" diye mırıldanır.

• Pislik böceği de, pislikler içinde iken, dünyada ondan başka gıda aramaz.

Münacaat; yalvarış, yakarış.

305 • Ey eşi ve benzeri olmayan Allâh, mademki âyet ve hadîs gibi güzel ve hikmet dolu sözlerle kulağımıza küpe taktın. Bu sözleri bol bol saç.

• Kulağımızı tut da aşk ve muhabbetinin arı duru şarabıyla mest olan ermişlerin bulunduğu meclise çek, götür.

• Mademki bize dinin hakîkatinden bir koku duyurdun, tamamıyla neşelendirmeden önce şarap küpünün ağzını kapama.

• Ey kendisinden fazl ve kerem istenilen Allâh, erkek de, kadın da manevî gıdalarını senin lutfunla bulurlar.

• Ey duaları daha edilmeden önce duyan, muratları istenmeden veren Allâh! Gönüle her an yüzlerce pencere açarsın...

310 • İnsanın yüzüne, yazıdan bir kaç harf nakş ettin. Taş gibi katı olan gönüller, o harflerin tesiri ile mum gibi yumuşadı.

• Akıl ve şuur fitnesi olmak üzere insan yüzüne tersine "nun" gibi bir kaş, "sad" gibi bir göz, "cim" gibi bir kulak verdin.[28]

[28] Güzellerin kaşlarını tersine dönmüş "nun" harfine, gözlerini "sad" harfine, kulaklarını da "cim" harfine benzetmiş, böylece sanki Cenâb-ı Hakkonların yüzlerine bu harfleri yazmış da, gönüller bu harflerin tesiri ile mum gibi yumuşuyor. O güzelliklere hayran oluyor. Nicholson şerhine şu iki beyti koymuş:

"Şu dünyada gördüğümüz her şey (her güzellik) ruh âleminin güneşinin aksi, parıltılarıdır. Yani her şeyde Hakk'ın güzelliğinin kırıntıları var. Adeta bu cihan o ezelî sevgilinin, saçı, yanağı, beni, kaşı gibidir. Her şey kendi yerinde iyidir, güzeldir."

• İlâhî akıl, o harfler yüzünden, ince eleyip, sık dokumaya koyuldu. Ey yazısı güzel edîb, bunları boz![29]

[29] Bir Arap şairi şu manaya gelen şiirinde demiştir ki: "Allâh'ım sen şu dünyadaki güzelleri, bizim için bir fitne, bir ızdırap kaynağı olarak yaratmış, sonra da; 'Kullarım haberiniz olsun, onlardan sakının!' demişsin. Allâh'ım senin sıfatlarından biri 'cemil'(=güzel)dir. Sen güzel olduğun gibi, güzeli sevdiğini de sevdiğin Resûlün haber veriyor. O halde kulların nasıl âşık olmazlar?"

• Allâh’ım sen her an yaratmaktasın, her an yokluğa, her zevke, her düşünceye göre bir güzel hayal resmi yapmadasın, yani herkes bir sûretin âşıkıdır. Çünkü meyledilen şeyler, Allâh tarafından süslenmiştir. Güzel yaratılmıştır.

• Hayal levhine görülmemiş gözler, yanaklar, yüzler, tenler çizmedesin.

315 • Ben yokluğa âşıkım, vara bakıp sarhoş olmam. Çünkü yokluk sevgilisi daha vefalıdır.[30]

[30] Allâh bir şeyin meydana gelmesini isteyince, yokluğa; “Kün”(=ol) deyince o şey derhal var olur. Hakk’ın emrine itaat etmekte “yokluk” ondan meydana gelen şeylerin hepsinden de vefalıdır.

• Akla o yazıyı, o okuttu. O resimleri o öğretti. Böylece de o tedbirlerin, dürülüp devşirilmesini istedi.

Levh-i Mahfûz ve herkesin günlük nasîbi ne kadarsa o Levh’ten o kadarına akıl erdirmesi, Cebrail(a.s.)’ın her gün o Levh’ten bir şey anlamasına benzer.

317 • Cebrail her sabah Levh-i Mahfûz’dan feyz aldığı gibi akıl da, her sabah Levh-i Mahfûz’dan ders alır.

• Yokluğa elsiz, parmaksız yazılmış yazıları gör. Öyle yazılar ki, kara sevdalılar bile o kara yazıları görünce şaşırır kalır.

41

• Herkes bir hayale kapılmış, o hayalin maskarası olmuş, yine o hayal şevki ile ve define bulmak için köşeyi, bucağı kazma ile delmeye kalkışmış.

320 • Birisi bir hayale dalmış, tanınmış bir kişi iken, tutmuş dağdaki madenlere yönelmiş, onları işlemeye kalkışmıştır.

• Öbürü bir inci avlama hayali ile denize dalar. Kumlara yapışık istiridyeleri bıçakla yarıp içinde bulduklarım boynunda asılı torbaya doldurmak için bir çok sıkıntılara katlanır.

• Bir başkası papaz olmak için kiliseye, manastıra kapanır. Bir başkası ise hırsla çiftçilik tarafına gider.

• Levh-i Mahfûz’da mukadder olan hükümlerden birinin hayali ile bir yol kesen kişi bakarsınız şakîlikten kurtulur. Yine o hayalin şevki ile bir hastanın yarasına merhem olur.[31]

[31] Tanınmış büyük velîlerden Fudayl ibn İyaz hazretleri, ilk zamanlarda şakîlik edermiş. Bir kadına da gönül vermişti. Bir gece onu görmek için dolaşırken, bir müslümanın okuduğu Sûre-i Hadîd’in şu mealdeki 16. âyetini (“İman edenlerin, Allâh’ı ve Hakk’tan ineni zikr için kalplerinin saygı ile yumuşaması zamanı gelmedi mi?”) duyunca pek üzülmüş sonra tevbe ederek velîler arasına girmiştir.

• Birisi peri çağırmaya koyulmuş, gönlünü, aklını kaybetmiş, öbürü ise yıldızlardan ahkam çıkaracağım diye yıldız ilmi ile uğraşır.

325 • Bu gidişler, içteki renk renk hayaller yüzünden, dış yüzde de çeşit çeşit, birbirine aykırı görünür.

• Bu ona bakıp; “Ne yapıyorum, ne iş işliyorum?” diye hayrette. Bir şaraptan her tadan, öbürünün yaptığını boş bulmada.

• Bu hayaller, birbirine aykırı olmasaydı, dış yüzde bu görünen gidişler, nasıl olurdu da, birbirine aykırı görünürdü?

• Can kıblesini gizlemişlerdir de, o yüzden herkes yüzünü bir başka tarafa çevirmiştir.

Birbirine aykırı gidişler ve çeşitli didinişler, karanlıkta kıblenin ne tarafta olduğunu arayanların haline ve denizin dibinde inci arayan dalgıçların durumuna benzer.

• Halkın hâli namaz kılmak için karanlıkta kıbleyi arayan ve kestirdikleri bir yöne doğru namaza duranların haline benzer.

42

330 • Ama sabah vakti, kıble yüz gösterince, belli olunca, kim yolunu şaşırmıştır, meydana çıkar.

• Yahut dalgıçlar gibi hepsi denize dalar. Her dalgıç acele, eline ne geçerse onu toplar.

• Cevher ve kıymetli inci ümidi ile şunu bunu torbasına doldurur.

• Uçsuz bucakız denizin dibinden çıktılar mı, baha biçilmez inciye kim sahip olmuştur, meydana çıkar.

• Birinin küçücük bir inci, öbürünün ise çakıl taşı ve boncuk çıkardığı belli olur.

335 • İşte onları uyandıracak, kahredici ve kötülükleri açığa vurucu imtihan, yani mahşer de böyle gelir, çatar.[32]

[32] Karanlıkta kıble diye bir tarafa yönelenlerin, ortalık aydınlanınca namaza durdukları yönün kıble olmadığını, inci avcılarının torbalarına doldurdukları şeylerin bazen çakıl taşı çıktığı gibi, dünyadaki yaptıkları işleri, amelleri beğenenler yaptıkları işlerin hiç de beğenilecek iş olmadıklarını mahşerde göreceklerdir. Zümer Sûresi’nin 55-56. âyetlerine işaret var.

Pervane ve mum.

336 • Böylece her toplum, dünyada pervaneler gibi bir mumun etrafında kanat çırpar, dönüp durur.

• Herkes kendini bir ateşe atar. Kendi mumunun etrafında döner durur.

• Alevinden ağacın daha da yeşerdiği tali’li, bahtı yaver Mûsâ’nın ateşini umar durur.

• Herkes o ateşin lutfunu, faziletini duymuştur da, hepsi de her kıvılcımı o ateş sanır.[33]

[33] Hz. Mûsa bir Kıptî'yi öldürmüş, onun için Mısır'dan Medyen'e kaçmıştı. Orada on sene Şuayb(a.s.)'a çobanlık etmiş, damadı olmuş, yıllar geçtikten sonra sıla için Mısır'a gitmek istemiş, yolda Sîna Vadisi'ne gelince hava soğumuş, çalı çırpı toplamak ve ısınmak için çare aradığı sırada uzakta bir ateş görmüş. Taha Sûresi'nin 15. âyetinde beyan buyrulduğu üzere, ateşe doğru giderek oradan kor almak, yahut bir yol gösterici bulmak istiyordu. Halbuki gördüğü ateş değildi, ilahî tecellî ona o andaki muradı gereği, ateş şeklinde göründü. Mûsâ peygamberlikle şereflendi. Mısır halkını davete memur oldu. Şirazlı Hafız bir beytinde der ki: "Eymen Vadisi'ndeki ateşi arzu eden yalnız ben değilim, Mûsâ bile oraya kor parçası almak için gelmişti."

340 • Ebediyet sabahının nûru doğup da her tarafı aydınlatınca, yani kıyamet kopunca, her biri etrafında döndüğü nûrun ne biçim bir mum olduğunu görecektir.

43

• Fakat kim o zafer mumunda kanadını yakmış ise o mum o kişiye seksen tane hoş kanat verir.

• Nice pervaneler, gözlerini yumarak kötü bir muma atılmışlar, kanatlarını yakarak onun dibine düşmüşler.

• Kanatlarının yanmasından pişmanlığa düşer, yanıp yakılarak, çırpınır ve gözlerini bağlamış olan hevâ ve hevesin yüzünden ah eder durur.

• Mum ise; "Ben zaten yanmışım." der, "Seni yanmaktan, cefa ve elemlere düşmekten nasıl kurtarabilirim?"

• Mum ağlaya ağlaya der ki: "Ben kendim yanmış yakılmış iken, artık başkalarını nasıl aydınlatabilirim?"

"Yazıklar olsun o kullara ki" âyetinin tefsiri.

346• O; "Haline baktım da gururlandım, halini geç gördüm." der.

• Mum yanmış, bitip sönmüş, şarap tükenmiş, gönüller alan sevgili ise bizim eğri görüşümüzden, çirkin bakışımızdan utanç dalgaları arasında kalmış.[34]

[34] Ziya Paşa'nın Terkîb-i Bendi'nde bulunan şu beyti hatırlamadan geçemedim:

"Canan gide, rindan dağıla, mey ola rîzan.

Böyle gecenin hayır umulur mu seherinde."

• Faydalar, zararların ta kendisi olmuş, sen de o vakit dünyadaki gaflet körlüğünden Allâh'a şikâyet edersin.

• Ama kendilerine inanılan, inanç sahibi olan, kulluk eden, Allâh'a güvenen kardeşlerin ruhları ne güzeldir.

350 • Herkes bir tarafa yüz tutmuş, yönelmişken, o azîz varlıklar, taraf ve yönden münezzeh olan Allâh'a yönelmişlerdir.

• Her güvercin bir tarafa doğru uçar. O azîz ruhlar ise, yönsüzlük yönüne, yani mekansız ve cihetsiz olan, Allâh'a doğru uçarlar.

• Biz ne hava kuşuyuz, ne de ev kuşu. Bizim yiyeceğimiz madde dâne değildir.[35]

[35] Gerçek müslüman, mümin ve ibadetli olan azîz ruhlar, öyle manevî güvercinlerdir ki, bildiğimiz güvercinler gibi, dâne ile değil, Allâh'ın nûru ile beslenirler.

• Onun için bizim dikili elbisemiz, yani rûhumuzu elbise gibi kaplamış olan gölge varlığımız yırtılmış, rûhumuz serbest kaldığı için rızkımız bol bol gelmededir.

44

Gerçek sûfî

354 • Sûfî'nin biri iç sıkıntısından cübbesini, elbisesini yırttı. Yırttıktan sonra da ferahladı.

362 • Oğlum, rûhen ferahlamak, huzûra kavuşmak istiyorsan, o sûfînin cübbesini yırttığı gibi, sen de şu gölge varlığını yırt ki tortudan kurtulasın ve gönlünde safiyet meydana gelsin.

• Sûfî, bulanıklıktan kurtulmayı, saf olmayı, tortusuz olmayı, her bakımdan temiz olmayı isteyen kişidir. Yoksa sûfîlik sof, aba, yamalı cübbe giymek ve ağır ağır yürümek değildir.

• Bu alçaklara göre sûfîlik, sof, kaba elbise giymekten ve oğlancılıktan ibarettir, vesselam.

365 • Temiz olmanın, iyi bir insan olmanın, bu kubbede iyi bir nam bırakmanın hayali ile renge bürünmek de iyidir, ama..

• O hayal ile onun aslına gitmek, asıl'a ulaşmak gerekir. Yoksa hayale tapanlar gibi renkte ve şekilde kalırsın.

• Hayal, güzellik otağının çevresine gitmene engel olan gayret çavuşudur.

• O her arabanın yolunu "Yol yok!" diye keser. Karşına çıkan her hayal sana "Dur!" der.

• Ancak kulağı keskin, aklı fikri yetkin kişiyi durduramaz. Çünkü o, Allâh ordularının yardımına, yani velîlerin nazarına ve himmetine sığınmış ve bu sayede coşup köpürmüştür.

370 • Böyle kişi, hayallerden ürkmez, çavuşa padişahın okunu gösterir, yol alır gider.

• Allâh'ım; bu başı dönmüş gönüle bir çare bul, bir yol göster. Bu yay gibi iki büklüm olmuş ihtiyar kullarına birer himmet oku bağışla.

İlahî güzellik

• Allâh'ım, ariflerin, velîlerin Mansûr gibi yüce kişilerin içtikleri o gizli kadehten, o ilahî aşk şarabından bir yudumcuk yeryüzüne serptin.

45

• O bir yudumcuk şarap, yeryüzünde bulunan bütün güzellerin saçlarına, yüzlerine sıçradı. Hâlâ onların yüzlerinde, saçlarında, bakışlarında o aşk şarabının belirtisi, mahmurluğu var. Padişahlar bile bu yüzden, o topraktan yaratılmış olan güzelleri, güzellikleri severler, öper ve koklarlar.[36]

[36] İbn Fârız hazretleri Kasîde-i Taiyye'sinin 242. beytinde:

"Dünyada görülen her yakışıklı gencin ve güzel kadının güzelliği hep Hakk'ın iğreti verilmiş güzellikleridir."

• Yüzlerce gönül vererek gece, gündüz öpüp durduğun, kokladığın topraktan yaratılmış o bedende, onun güzelliğinin bir kırıntısı, bir zerresi var. Sen onu öpmedesin, onu koklamadasın.[37]

[37] Abdülkerim Cîlî hazretleri *İnsan-ı Kâmil* adlı kitabındaki bir beyitte buyurur ki:

"Bütün kemal, bütün güzellikler, onun toplu güzelliğinden dağılmış hardal taneleridir."

375 • Toprağa karışmış bir yudumcuk ilahî aşk şarabı seni velîye döndürürse, onun karışmamış olanı sana neler etmez.[38]

[38] Hz. Mevlana *Dîvan-ı Kebîr'in* III. cildinin 1135 numaralı beytinde şöyle buyurur:

"O nasıl bir şaraptı ki, Mûsâ peygamber onu büyücülere verince, onlar sarhoş oldular. Kendilerinden geçtiler. Ellerini ayaklarını kırdılar. / Mısır'daki kadınlar, Yûsuf'un güzelliğinin sarhoşu oldular da, kınalı parmaklarını parça parça doğradılar. / Ashab-ı Kehf gençlerinin halini gör, onlar bu ilahî aşk şarabından içtiler de, tam üçyüz dokuz yıl harap halde mest olup, yatıp uyudular. / İbrahim Edhem hazretleri hangi şaraptan içmişti de, kendinden geçmiş, tacı tahtı bırakmış, memleketinden kaçmıştı. / Bayezid bu şaraptan içince 'Kendimi noksan sıfatlardan tenzîh ederim.' dedi. Aynı şaraptan Hallac-ı Mansûr içince 'Ben Hakk'ım' diye bağırdı. Darağacına çıktı. O şarabın kokusunu aldılar da sular, tertemiz bir hale geldiler. Sonra sarhoşlar gibi secdeler ederek, dereler halinde ağlaşarak denizlere doğru koşmaya başladılar."

• Herkes kerpiç gibi topraktan olan bir güzelin karşısında yenini, yakasını yırtıyor, halbuki o kerpiç, yani güzel, ilahî güzelliğin sadece bir yudumcuğunu içmiş.

• Allâh'ım; ay'da, güneşte, koç burcunda güzelliğinden bir zerrecik var. Zühal'de de, güzelliğinden bir yudumcuk var.

• Güzelliğinin o bir yudumcuk şarabına şarap mı dersin, yoksa şaşılacak bir kimya mı dersin. Ona bir temas ile, bir sürtünme ile bu kadar değer kazanıyor, bu kadar güzellikler meydana geliyor.

46

• Ey hünerli kişi, ona sürtünmeyi, temas etmeyi, canla, gönülle iste. İste ama, ona da; "Ancak temiz olanlar dokunabilir."

380 • O güzellikten altında, la'l'de, incilerde bir zerrecik, bir yudumcuk var. Şarapta da, mezede de, meyvelerde de, o bir yudumcuk var.[39]

[39] Hz. Mevlana *Dîvan-ı Kebîr'in* V. cildinin 2336. numaralı şiirinde:

"Onun sevgisi, onun kudreti karşısında bütün gönüller kendinden geçmiş, tir tir titremede. O titreyişin bir zerresi cıvaya dönmüş de titreyip duruyor. Kullarına gösterdiği yumuşaklık, o lutuf var ya, işte o yumuşaklıktan bir parçacığı sincabın postuna düşmüş de öyle hoş bir hal almış." demektedir.

• İnsanı şaşırtacak kadar güzel olan dilberlerin yüzlerinde de, o güzellikten bir zerrecik var. O ilahî güzellik şarabının saf olan aslı nasıldır? Onu sen düşün.

• O bir yudumcuk güzelliği, o güzellik şarabını, balçıktan yaratılmış bedenlerde, çamurla karışmış olduğu halde, sen onları hırsla, çok şiddetli arzu duyarak dilinle yalayıp duruyorsun. O şarabı, çamura karışmamış, saf bir halde görünce ne hale geleceksin.

• Ölüm vaktinde, o temizlik, o güzellik yurdunu, ölümle bu bedenden, bu beden kerpicinden ayrılınca...

• Geriye kalan ve kokmaya başlayan bedeni çabucak götürür, mezara gömersin. O nasıl olmuş da, böyle iğrenç bir hale gelmiştir? Böyle çirkinleşen bu beden, Hakk'ın nûru ile beraberken ne halde idi, onsuz ne hale geldi? diye düşün bakalım.[40]

[40] *Mesnevî'nin* birinci cildinde bulunan 3270 ve 3271 numaralı beyitler aynı konuyu terennüm etmekte:

"Ey güzel varlık, senin için yanıp tutuşanlar, sen ölünce, çabucak senine mezarını kazarlar. Bir an önce seni evden atarlar. Sonra seni, yılanlara karıncalara gıda olmak üzere toprağa gömerler. Sen hayatta iken, çok defa senin önünde ölüme razı olan yok mu? İşte o, cesedinin pis kokusundan burnunu tıkar."

385 • Ruh, şu kokmuş ceset, şu iğrenç leş olmaksızın, sana güzelliğini şöyle bir gösterse, o kavuşmanın, o müşâhedenin hoşluğunu, letafetini ben söyleyemem anlatamam.

• Evet, ruhun ay'ı, beden bulutu olmaksızın ışık saçar. Bu yüceliği, bu güzelliği hiç kimse anlatamaz.

• Şerbetlerle, şekerlerle dolu o mana mutfağı, yani ruh âlemi ne kadar güzeldir. Padişahlar bile o mutfağın kaselerini yalar, dururlar.

• O din ovasının harmanı, ne kadar güzeldir? Çünkü bütün dünya harmanları, oranın başak toplayıcılarıdır.

• O gamsız, ömür deryası ne kadar da güzeldir. Yedi deniz, yani okyanuslar, ömür deryasının bir çiğ tanesidir.

390 • "Elest" sakîsi, yani Allâh, bu süflî çorak toprağa, yani yeryüzüne bir yudumcuk aşk şarabı saçmıştır da...

• O çorak toprak, o yüzden coştu, verimli hale geldi. Biz de o coşkunluktan meydana geldik. Fakat ey, ruhların sakîsi olan Allâh, biz pek tenbelleştik, bize o aşk şarabından bir yudumcuk daha ihsân et.

• Eğer bu yokluktan şikâyet câizse, yerinde ise, inledim, feryad ettim. Câiz değilse, bunu söylememek gerekse, dudaklarımı yumdum, sustum.[41]

[41] Halit Fahri merhum "Âyinden Sonra" adlı şiirinde şöyle seslenir:

"Biz bu varlıktan usanmış, nâdimiz,

Ey nihâyetsiz karanlık mâverâ

Allâh'ın lutfunu ve kahrını herkes bilir. Herkes Allâh'ın kahrından kaçar, lutfuna sığınır. Fakat Allâh kahrını lutfu içinde, lutfunu da, kahrı içinde gizlemiştir.

420• Bir derviş başka bir dervişe; "Cenâb-ıHakk'ı nasıl gördün, söyle?" dedi.[42]

[42] Allâh'a inananlar arasında; "Allâh görülür mü, görülmez mi?" diye bir tartışma, münakaşa vardır. Mutezile taifesinden olanlar görüşün ihâta olduğuna inanırlar da, bütün varlıkları ihata etmiş bulunan Hakk'ın ihata edilemeyeceğine yani görülemeyeceğine inanırlar. Hz. Mûsâ'ya Cenâb-ıHakk'ın "Sen beni göremezsin." buyurduğu âyetini esas tutarak, görülemeyeceğine inanmışlardır. Onlara karşı ehl-i sünnet olanlar, görüşün ihata demek olmadığını söylemişler, "Ayın ondördüncü gecesinde ay'ı gördüğünüz gibi Rabbinizi göreceksiniz." hadîsini esas tutarak Hakk'ın görülebileceğine inanmışlardır. Cennette Allâh'ın görülmesi, oradaki hayatın icabından olan bir gözle olacaktır diye, fikir var. Çünkü fanî olan bir göz, bakî olan bir cemale bakamaz. Onun için Cenâb-ı Hakkkullarına cemalini görebilecekleri gözler ihsân edecektir.

• Derviş; "Keyfiyetsiz, yani neliksiz, niteliksiz gördüm ama, bir şeyler söyleyebilmem için onu kısa bir örnekle anlatayım.

• Onu şöyle gördüm: Sol tarafında bir ateş vardı. Sağ tarafında ise bir kevser ırmağı.

• Sol tarafında, dünyayı yakıp yandıracak büyük bir ateş, sağ tarafında ise güzel bir ırmak vardı.

• Bir takım kişiler, o ateşe el uzatmış, bir kısım insanlar da kevsere ulaşacağız diye, sevinçler içinde mest olmuşlar.

425 • Fakat bu hal her kötü kişi ile her iyi kişiyi şaşırtacak, pek aykırı, pek acâib bir oyundu.

• Kıvılcımlara, ateşe doğru giden kişi, suyun ortasından başını çıkarıyordu.

• Suya doğru giden de, hemen kendini ateş içinde buluyordu.

• Kim sağ tarafa ve tatlı suya gidiyorsa, sol taraftaki ateş içinden baş gösteriyordu.

• Fakat ateşler içinde sol tarafa gidense, sağ taraftan baş gösteriyordu.

430 • Bu halin, bu görünüşün sırrını pek az kişi anlıyor, bu yüzden de o ateşe pek az kişi atılıyordu.

• Ancak şanlı olan, başına devlet kuşu konan kişi, suyu bırakıyor, kendini ateşe atıyordu.[43]

[43] Buradaki ateşten maksat, dünyadaki ibadetler, iyiliklerdir. Bunlar alışmamış olanlara çok zor, ateş gibi gelmektedir. Bu ateş onları yakar, yandırır. Sudan murat da dünyanın zevk ve safası, nefsin heves ve hevasıdır. Dünyada iken su gibi hoş görünen şeyler tarafına gidenler Âhirette cehennem ateşine, dünyada ateş gibi görünen şeylere yönelenler de Âhirette cennete gideceklerdir.

• Halk eldeki hazır zevki sevmiş, ona gönül vermiş, bu aykırı görüntülere, bu oyuna akıl erdirememiş, bu yüzden aldanıp gitmiştir.

• Hırslarına uyup aklanmış olanlardan pek çoğu, saf saf, bölük bölük hızla ateşten kaçıp suya doğru koşmadalar.

• Sonunda da ateşten baş çıkarmadalar. Ey hiç bir şeyden haberi olmayan kişi, bu hallerden, bu görünüşlerden ibret al.

49

435 • Ateş hal dili ile; 'Ey akılsız ahmaklar!' diye bağırır. 'Ben sandığınız gibi ateş değilim. Tatlı suları olan makbul bir kaynağım.

• Ey gözsüzler! Sizin gözlerinizi bağlamışlar. Bana gelin, kıvılcımlardan kaçmayın.

• Sen de Halil gibi aklı başında bir er isen, bil ki ateş, sana sudur. Sen de o ateşin pervanesi.'

• Pervanenin rûhu seslenir de der ki: 'Keşke, yüzbinlerce kanadım olsaydı da...

440•Bu aşk sırrını anlamayanların, bilmeyenlerin gözlerinin, gönüllerinin körlüğüne rağmen, amansız halde, bu aşk ateşinde yanıp kavrulsaydı.

• Bilgisiz kişi, eşeklikten ötürü, bana acır; bense Allâh'ın inâyeti ile, hakîkati gördüğüm için ona acırım.'

• Hele şu bahsettiğim, aşk ateşi, bütün tatlı suların ruhudur. Fakat bilgisiz pervanenin işi, bizim ışığımızın aksinedir. Çünkü pervane, ateşi nûr görür. Ona atılıp yanar. Arifler ise ateşi nar olarak görür ve ona atılıp yanmakla nâra ulaşır.

• Evet, pervane, ateşi nûr olarak görür. Ona atılıp yanar. Gönül de, ateşi nar olarak görür. Ona atılarak nûru bulur.

• Kim Halil'in suyundan gelmiştir? Onun meşrebindedir? Bunu göresin, anlayasın diye Cenâb-ı Hakk'ın böyle oyunları vardır.

452 • Ben Firavun değilim ki, Nil suyuna (yani dünya hazlarına, dünya nimetlerine) doğru gideyim. Ben, Halil İbrahim meşrep olduğum için ateşe gidiyorum.

• O ateş değildir. Duru saf bir sudur. Öbürü, yani dünya zevkleri ise hile ile su şeklinde gösterilmiş ateştir.

• Ey iyi işleri, iyi hareketleri caiz gören, uygun bulan sevgili Peygamber Efendimiz ne güzel söylemiş: 'Aklının bir zerresi, senin için namaz ve oruçtan hayırlıdır.'

• Senin aynana cila olsun ve onunla edeceğin ibadetler dolayısıyla kalbe safa gelsin diye sana akıl verilmiştir.

• Fakat ayna kökünden bozulmuşsa cila tutmaz, tutsa bile pek zor olur. Uzun zamanda cilalanabilir.

• Cila kabul edecek seçilmiş güzel bir aynaya ise, azıcık bir cila yeter."

50

Mutezile; "Cüz'î akıllar, asılda birdir. Bu çokluk, birbirinden farklı oluş, öğrenmek ve tecrübe etmekle, yani denemekle elde edilir." derler. Halbuki onların görüşlerinin aksine, akılların birbirinden farklı oluşu yaratılıştandır.

• İyi bil ki akıllardaki bu ayrılık, mertebe ve derece bakımından yerden göğe kadardır.

460 • Akıl vardır, güneş kadar parlaktır. Akıl vardır, zühre yıldızından da aşağıdadır, yıldız akmasından da.

• Akıl vardır, sarhoş kandili gibidir. Akıl vardır, ateşe benzer, parıl parıl parlayan bir yıldız gibidir.

• Çünkü akıl, gaflet bulutu önünden kalkınca, Hakk'ın tecellîsini gören, bir nûr kesilir de, diğer akıllara faydalar verir.

• Ne yazık ki, cüz'î akıl, aklın adını kötüye çıkarmıştır. Dünyaya karşı beslenen şiddetli arzu, insanı Âhiret muradından mahrum bırakır.

• O, yani tam akıllı olan kişi, kendisi av olduğu için, avcının güzelliğini görmüştür. Cüz'î akıl sahibi ise, avcılığa kalkıştığı için, av yakalamak derdine düşmüştür.

465 • O, yani akl-ı küll sahibi, kulluk ede ede, kendisine kulluk ediliş derecesine yükselmiş, niyaz ehli iken, naz ehli olmuştur. Öbürü ise kendisine kulluk edildiği için şımarmış, üstünlüğünden ters yüz geri gitmiştir.

Hile ile harekete kalkışma; Allâh hileciyi muvaffak etmez.

• Hayal ve hile ile harekete kalkışma, çünkü ganî olan Allâh hileciyi muvaffak etmez.

• Eğer hile yapacak olursan, iyi bir hizmet yolunda, hayırlı bir yolda, yolunu şaşırmışlara yardım husûsunda hilede bulun da ümmet içindeki peygambere benze..

470 • Hileden kurtulmak için, hileye başvur. Bedenden ayrılıp tek kalmak için hile yap.

• Bir hile yap da, en aşağı bir kul ol. Kendini aşağı gör de, o şekilde yürü, git. Kendini aşağıladığın derecede yükselirsin, manevî efendi olursun.

51

• Ey ihtiyar kurt, tilkiliğe kalkışma, hileyi bırak, tilkilikle efendilik elde edeceğini umma.

• Ama pervane gibi koş, ateşe atıl, aşk oyununu, bir menfaat gözetmeden cömertçe, tertemiz olarak oyna, kurtul.[44]

[44] İbadetini, iyiliklerini yalnız Allâh rızası için yap. Yoksa cehennemden kurtulacağım, cennete gideceğim diye değil. Bayezid-i Bestamî hazretleri iki defa hacca gitmişti. Bir gün biri ona: "Ne mutlu sana ki, iki defa hacc etmek imkanı bulmuşsun." demiş. Bayezid bu sözden hoşlanmış, gurura kapılmış, bunun üzerine o adama; "O iki haccı sana iki akçeye satayım, alır mısın? diye sormuş. Adam; "Canla, başla." demiş, iki akçeyi vermiş ve o iki haccı almış. Bayezid hazretleri de o iki akçe ile ekmek almış, köpeklere dağıtmış böylece nefsin hoşlanmasından kurtulmuş. Hakk âşıkı, büyük şair ibn Fâriz hazretlerinin meşhur Kasîde-i Taiyye'sinin 171-172. beyitleri ne kadar derin manalıdır:

"Ben Hakk'ı fakr ile, yoksullukla aradım. Fakat onun fakrı beni zengin ettiği için, hem fakrı, hem de zenginliği terk ettim. / Fakirliği de, zenginliği de terk etmem beni şereflendirdi. Fazilete ulaştırdı. Fakat ben onun uğruna şerefi de, fazileti de terk ettim."

• Zorbalığı, gücü, kuvveti bırak da, ağlayıp, inlemeye sarıl. Ey yoksul kişi, Allâh'ın merhameti, acıması inilti ile elde edilir.[45]

[45] Hz. Mevlana bir rubaîsinde şöyle buyurur:

"İnle ki senin bu iniltilerini işiten bir komşu vardır. Bu komşu sana, şah damarından yakın olan birisidir. Ağla ki çocuğun ağlaması dadısının merhametini uyandırır. Her ne kadar ruh çocuğunu terbiye eden büyük terbiyeci, seni sevdiği için istediklerini yerine getirse de, sen yine inle, ağla çünkü ağlamak aşkı besler."

475 • Zorda kalmış, içi yanmış susuzun ağlayıp inleyişi samimîdir, candandır. Soğuk, yapmacık, yalan olan inilti ise sapıklara mahsustur.

• Yûsuf'un kardeşlerinin ağlayışları hile idi. Çünkü onların içleri hasetle, illetle dolu idi.

52

Köpeği açlıktan ölen ve dağarcığı ekmekle dolu olduğu halde köpeğine bir lokma bile vermeyen, sonra da köpeği ölünce ona ağlayan, şiirler söyleyen, başına yüzüne vuran bedevînin (çöl Arabının) hikâyesi.

• Bir bedevînin köpeği ölüyordu. Sahibi ise, ağlıyor, yağmur gibi göz yaşı döküyor ve; "Vay benim başıma gelenlere!" diyordu.

• O sırada oradan bir dilenci geçiyordu. Adam; "Neden ağlıyorsun? Kimin için feryad edip duruyorsun?" diye sordu.

• Bedevî dedi ki: "iyi huylu bir köpeğim vardı, işte yolun ortasında ölüyor.

480 • O gündüzleri bana avcılık, geceleri bekçilik ederdi. Keskin gözlü idi. Avı yakalar, hırsızı kaçırırdı."

• "Hastalığı ne idi? Yaralanmış mı idi?" diye dilenci sorunca, bedevî; "Onu açlık zayıflatmış, bu hale getirmişti." dedi.

• Adam; "Bu hastalığa, bu ölüme sabret ki, Allâh sabredenlere kaybettiklerinin karşılığını bağışlar.

• Sonra da; "Ey hür kişi!" dedi. "Elindeki şu dolu dağarcığında ne var?"

• Bedevî; "Dün geceden artan ekmeğim, azığım, yiyeceğim var. Bu dağarcığı, bedenimi güçlendirmek için taşıyorum." dedi.

485 • Adam; "Köpeğe niçin ekmek ve yiyecek vermiyorsun?" dedi. Bedevî;

"Benim o kadar merhametim yok.

• Yolda parasız ekmek ele geçmez ama, iki gözden akan yaş, bedavadır." dedi.

• Dilenci şaşırdı da; "Ey hava ile dolu tulum! Sen insan değil misin? Toprak başına... Demek ki sence ekmek, göz yaşından daha iyi, daha değerli.

• Göz yaşı, aslında kandır. Fakat gam ve keder yüzünden su haline gelir. Topraktan meydana gelen ekmek, ağlayarak, boş yere kan dökmeye değmez,"

• O Bedevî şeytan gibi bütün varlığını hor ve hakir hale getirmişti. Bu bütünün cüz'ü de ancak aşağılık ve bayağılık bir şeydir.[46]

[46] Yani bir bütünün hepsi ne ise, cüz'leri öyle olur. Yüce bir küllün, bir bütünün cüz'leri de yücedir. Bayağı, sûflî bir bütünün cüz'leri de bayağı olur. Bedevînin bedeni kendisine göre bir bütündür, külldür. Oradan çıkan gözyaşları da, onun cüz'leridir. Bu yüzden onun döktüğü göz yaşları değerli değildir. Kendisi gibi sunîdir.

53

490 • Ben, varlığını o lutuf sahibi, o cömert Allâh'tan başkasına satmayan kişiye kulum, köleyim.[47]

[47] Tevbe Sûresi'nin 111. âyetine işaret edilmektedir. Allâh bazı kullarına mecazî olarak müşteri çıkar. Onlardan hayatlarım ve mallarım satın alır. içte insan kendini satacaksa Allâh gibi bir müşteriye satmalı ki yaptığı alışverişte hayır görsün. Yoksa ona buna yaltaklanarak, bana faydası dokunsun vehmine düşmek, insanlık haysiyetine ve şerefine indirilmiş bir darbedir. Tevbe Sûresi'nin bahsedilen âyetinin meali şöyle: "Şüphesiz ki Allâh, müminlerin canlarını ve mallarını kendilerine cennet vermek mukabilinde satın almıştır."

• Böyle bir arif ağlarsa, gökyüzü de onunla beraber ağlar. Feryad ederse gökyüzü de; "Aman ya Rabbi!" diye feryad eder.

• Dua ederken kırık bir gönülle Allâh'a el aç. Allâh'ın lutuf ve ihsânı, kırık gönle doğru uçar, gelir.

• Kardeşim, bu daracık kuyudan, bu aşağılık dünyadan kurtulmak istiyorsan yürü, durmadan, dinlenmeden aşk ateşine doğru git.

İnsana, kendini görüp beğenen, kendi gözünden daha tehlikeli kem göz olamaz. Ancak gözü Hakk nûru ile değişmiş ve "Benimle duyar, benimle görür." sırrına ermiş, varlığı varlıksız bir hale gelmiş ise, o başka.

• Tavus kuşu gibi süslü kanatlarını görme, çirkin ayaklarını gör de, kem göz sana pusu kurmasın, yani kendi kendine nazarın değmesin.

• Kem gözlerin, yani kötü gözlerin tesiri ile dağ bile yerinden oynar. *Kur'ân'dan* "Gözleri ile seni yerinden oynatacaklardı."[48] âyetini oku.

[48] Kalem Sûresi'nin 51-52. âyetlerine işaret edilmektedir.

500 • Dağ gibi güçlü olan Hz. Ahmed(s.a.v.)'in yağmursuz ve çamursuz bir yolda giderken, kem göz yüzünden mübarek ayağı kaydı.

• Resûlullah Efendimiz; "Bu kayma nedendir? Ben bu hali sebepsiz saymıyorum." diye buyurdu.

• Nihâyet âyet geldi de; "O hal sana müşriklerin kötü gözünden erişti." diye hikmet bildirildi.

• "Eğer nazar değen senden başkası olsaydı, o anda ölür giderdi.

• Fakat benim koruyuşum geldi de, eteğini çekti. Şu kayman durumu sana belirtmek içindi."

54

505 • Ey saman çöpünden daha aşağı olan kişi! Sen ibret al da, o dağa bak, kendi hünerini göstermeye kalkışma.

"Az kaldı ki kâfirler, seni gözleri ile yere düşürecekler, helak edeceklerdi."[49] âyetinin tefsîri

[49] Kalem Sûresi'nin 51. âyetinden lafzen iktibas var.

• Ey Allâh'ın Resûlü! O toplumda öyle kişiler vardır ki, kem gözleri ile akbabaları bile eritir, yok ederler.

• Nazari arından, kükremiş arslanların bile kelleleri yarılır da, inlemeye başlarlar.

• Deveye ölüm gibi nazar eder, arkasından kölesini gönderir.

• “Git, o devenin iç yağından satın al.” Köle deveyi yolda düşmüş, sakatlanmış görür.

510• Yürük atla baş başa koşan o devenin başını, hastalıktan kesilip gitmiş görürsün.

• Hiç şüphe yok ki, kem gözden, hasetten gökyüzü bile dönüşünü değiştirir.

• Su gizlidir, dolap meydanda, onu çeviren suyun tesiri gizlidir. Fakat dolabın dönmesinde asıl tesir eden sudur. Bunun gibi, nazarı değen kimsenin gözündeki tesir de, aslında kaza ve kaderin hükmüdür.

• Kem gözün ilacı, iyi gözdür, iyi göz, iyi görüş, kem gözü ayağı altında ezer, yok eder.

• İyi göz, iyi görüş; Allâh’ın rahmetinin, kahrından daha üstün oluşundandır. Rahmettendir. Kem göz ise, kahırdan, lanetten ileri gelir. Yani iyi görüş Hakk’ın rahmetinden olduğu için, kem göze galip olur. Bir kudsî hadîste: “Rahmetim gazabımı geçmiştir.” diye buyrulmuştur.

515• “Allâh’ın rahmeti kahrından üstündür.” Bu yüzdendir ki, her peygamber, zıttı bulunan düşmanlarına üstün gelmiştir.

• Çünkü o, rahmetin sonucudur. Zıttı olan çirkin suratlı ise, kahrın sonucudur.

55

• Kazın hırsı bir kattır. Kibir ve gururun ise tam elli kat. Şehvet hırsı yılandır. Mevkî hırsı ise ejderha.

• Kazın hırsı; boğaza, şehvete, aşağı tarafa düşkünlüktür. Fakat yüksek mevkilerde bulunma hırsında, bu aşağı duyguların tam yirmi misli toplanmıştır.

• Mevkî sahibi, Firavun gibi Allâh’lıktan dem vurur. Allâh ile ortaklık ümidine düşen, nasıl olur da bağışlanır?

520 • Âdem’in ehemmiyetsiz bir kusuru, karnına ve şehvetine düşkünlüktendi. İblisin suçu ise, kendini üstün görmektendi.

• Bundan dolayı Hz. Âdem hemen istiğfar etti. Lanetlenmiş şeytan ise, gurura kapılması yüzünden, tövbe etmeye tenezzül bile etmedi.

• Boğaza, şehvete düşkünlük de elbette kötüdür. Ama, bu mevkî hırsı gibi değildir.

• Eğer bu mevkî hırsının kökünü, dallarını söylemeye girişirsem, bir başka defter bulmak gerek.

525 • Şeytanlık, lügatte, baş çekmektir, baş olma hırsı manasına gelir ki, bu sıfat lanetlenmiştir.

• Sofranın etrafına yüz kişi oturur, yemek yer de, başkan olmak isteyen, iki kişi dünyaya sığmaz.

• Birisi öbürünün yeryüzünde kalmasını istemez. Padişah, padişahlığına ortak olur diye, babasını bile öldürür.

• Şu sözü duymuşsundur: “Padişahlık kısırdır.” demişlerdir. Padişahlık arayan korkusundan hısım ve akrabalarım bile keser, atar.

• Çünkü padişahlık kısırdır. Onun çocuğu, hısım ve akrabası yoktur. Hatta o, ateş gibidir. Neye dokunsa yakar.

530 • Padişah ateş gibidir. Neyi bulur, kime çatarsa onu yakar, parçalar. Hiç kimseyi bulamazsa kendi kendini yer.

• Sen de hiç ol da onun dişinden kurtul. Onun demirci örsüne benzeyen gönlünden az merhamet um.

• Ama hiç olunca örsten korkma, her sabah vaktinde “mutlak yokluktan ders al.[50]

[50]”Fakr ve fena mertebesinde bulunan ne bir şeye malik, ne de kimseye kul, köle olur.” denilmiştir. Yani böyle bir kişinin ne malı vardır, ne de benliği kalmıştır. Malı olsa bile, o malın, gönlünde yeri ve gözünde değeri yoktur, işte bu fakr (yokluk) halinden her sabah ders alır ve aldığın dersi tatbik edersen, kimseden korkun olmaz, “iflas etmiş olan, Allâh’ın emanetindedir. Tam bir emniyet içindedir.” diye bir söz vardır. Böyle bir kimsenin çalınacak, alınacak bir şeyi yoktur ki, artık hırsızdan ve zalimden korkusu bulunsun.

56

• Allâh’lık, celâl sahibinin libasıdır. O libası kim giyerse ona vebal olur.

• Taç onundur. Bizim hakkımız ise kulluk kemerini kuşanmaktır. Haddini aşanın vay haline.

535 • Sendeki o tavus kanadı, yani mal, mülk, yüksek mevkî gibi şeyler, senin için bir imtihandır. Bunlara kapıldın mı, Allâh’a şerîk olmaya, onun gibi noksan sıfatlardan münezzeh olduğunu davaya kalkışırsın.

547 • Nazlanmadaki hoşluk, bir an için sana yücelik verse, seni yüceltse bile ondaki gizli korku seni yakalar.

• Yalvarıp yakarma seni zayıflatır ve hakîr gibi gösterirse de gönlü ayın on dördü gibi parlak bir hale getirir.

• Mademki ölüden diri çıkarıyor, o halde ölen kişi manen dirilir, hakikati bulur.

550 • Mademki Allâh, diriden ölü çıkarıyor, dilediği takdirde, senin diri olan rûhundan ölü nefsini çıkarır ve onu öldürür.

• Ey Hakk yolcusu, sen ölmeden önce ol de, hiç bir şeye muhtaç olmayan, her şeyi yaratan Allâh, şu ölüden bir diri çıkarsın.

• Kış olursan, baharın gelişini, neler çıkardığını görürsün. Gece olursan, gündüzün oluşunu kendin seyredersin.

Nefs-i mutmainnenin saflığı ve temizliği bir takım düşüncelerle bulanır. Nitekim aynanın üzerine bir yazı yazsan, yahut nakış yapsan da sonra silsen, temizlesen, o yazının veya nakısın aynanın yüzünde eseri kalır.

557 • Bedende “nefs-i mutmainne”nin yüzünü, düşünce tırnakları tırmalayıp yaralar:

Vaktiyle bir derviş bir kervana katılmış, yaya olarak gidiyormuş. Bir boğazda karşılarına çıkan haydutlar, kervanı durdurmuş, yolcuları soymaya başlamışlar. Sıra dervişe gelince, alınacak bir şeyi olmadığını gören haydut; “Defol!” diye onu kovmuş. O da bir ağaç altına oturmuş. Çubuğunu çekiştirmeye başlamış, soyulanlardan birisi dervişin bu haline kızmış; “Sen ne duygusuz bir adammışsın, soyulan bu kadar yolcu kan ağladığı halde, sen keyif ediyorsun.” diye çıkışmış. Derviş de; “Bırak beni kardeşim, bütün ömrümce sürdüğüm fakirliğimin bir kaç dakika olsun zevkini çıkarayım.” cevabını vermiş.

57

• Sen kötü düşünceyi zehirli tırnak gibi bil. Bu tırnak derinleştikçe canın yüzünü tırmalar.

• Düşünce; çözülmesi zor düğümleri çözmeye çalışır ama, bu altın bir kaba süprüntü koymaya benzer. Yani akıl gibi çok kıymetli ilahî bir armağanı dine, imana aykırı düşüncelerle meşgul etmeye benzer.

560 • Ey işin sonuna varan kişi. Sen o düğümü çözülmüş say. Yani uğraştığın meseleyi halledilmiş kabul et. Zaten bu düğüm, boş keseye vurulmuş sağlam bir düğümdür.

• Düğümleri çözmekte, meseleleri halletmekte sen üstad, pîr olmuşsun. Bir kaç düğüm daha çöz de Hakk’ın takdirini kazan.

• Asıl çözülecek bir düğüm vardır ki, boğazımıza tıkanıp kalmıştır. O düğüm de şudur: Sen çerçöp gibi adî bir mahluk musun? Yoksa iyi tali’li, ezelî saadete mazhar olmuş birisi misin?

• Eğer insan isen, bu zor düğümü çöz, insan nefesli isen, nefesini buna harca.

• Sen kendini mana âlemindeki varlıkları da bildin say, cisimlerle beliren varlıkları da bildin say. Bundan ne çıkar? Sen asıl kendi haddini bil, çünkü bundan kaçıp kurtulmaya imkan yok.

565 • Ey toprak eleyen, yani dünyadaki şeyleri ilim kalburundan geçiren kişi. Sen kendi haddini bilirsen, hududu, nihâyeti olmayan bir âleme ulaşırsın.

• Ömrün “mahmul” yani, nahivdeki, “mübteda” (=özne) ve “mevdu” yani, “haber” (=tümleç) derdi ile geçti. Gönül gözün açılmadı, hayatın duyduğun ve işittiğin şeylerle geçip gitti.

• Sonucu olmayan, bir iz bırakmayan her delil boştur. Sen kendi sonucuna bak.

• Sen yapanı ancak yapılan şeylerle gördün, îktiranî kıyasla kanaat ettin.[51]

[51] Eski mantıkçıların bir deyimi: Bir kıyasta neticenin aynı, yahut zıttı aranmazsa o kıyasa “iktiranî” denir. Mesela; Cisim, mürekkeptir, yani bir çok şeyden meydana gelmiştir. Her mürekkep de bir varlıktır, desek, bunun neticesi “Cisim muhdestir. Yani yaratılmış bir varlıktır.” demek gerekirken, sözde bu netice veya aksi aranmamıştır.

• Filozof davasında vasıtaları çoğaltır durur. Halbuki Hakk’ın kalbi temiz kulu, onun aksine, vasıtalara, delillere bakmaz bile...

58

570• Sûfî, Hakk’ı tanımak ve bilmek için delillere baş vurmaz. Delillerin, vasıtaların Hakk ile kul arasında bir perde olduğunu bilir. Bu sebeple, delillerden de perdeden de kaçar. Delillerle bildirilenin peşine düşer. Ve başını yakasının içine çeker.[52]

[52] Sûfî Hakk'ı tanımak için eserden, o eseri yaratana yönelmez de, yaratanı gönlünde duyar. Sonra eserlerine bakarak hayran olur. Eski deyimle: Eser'den müessir'e değil, müessir'den eser'e gider.

• Filozofa göre duman ateşin varlığına bir delildir. Ama, bizim için dumanı görmeden, o ateşe atılmak daha da hoştur.

• Hele Hakk'a yakınlıktan ve sevgiden meydana gelen bu ateş, bize dumandan daha yakındır.

• Demek ki; canı aldatan hayallere kapılıp, dumana doğru gitmek, bu yüzden candan olmak pek kötü bir şeydir, pek bahtsızlıktır. Yani bize şah damarımızdan daha yakın olan cananı bırakıp, bir takım hayallere kapılıp gitmek, bahtsızlıktır.

Allâh; "Sabrediniz." diye buyurdu.[53]

[53] Al-i İmran Sûresi'nin 200. âyetine işaret var. Arifler bu âyeti, şöyle yorumlamışlardır: Ey nefisleri ile savaşa giren müminler, ibadet meşakkatlerine sabrediniz. Nefsanî arzuların terki husûsunda nefsinize üstün geliniz. Onu mağlup ediniz, günahlardan kaçınınız.

581 • Allâh; "Sabrediniz." diye buyurdu. Bir istek olmalı ki, ondan yüz çeviresiniz.

584• Ey Hakk yolcusu, sen de sabretmek zahmetine düşmedikçe, o zahmete katlanmadıkça, karşılığında bir hayır ve mükafaat elde edemezsin.

• Ne hoştur o şart, ne güzeldir o gönüller açan, canlara can katan karşılık.

Hakk âşıkının ibadetinin, amelinin, iyiliklerinin sevabı, karşılığı Hakk tarafından verilir. Bu da Hakk'ın kendisidir. Canlara can katan karşılık.

586• Âşıkların sevinçleri de, kederleri de Hakk'tır. Hizmetleri de, hizmetlerine karşılık aldıkları da Hakk'tır.

59

• Bir âşık, sevgilisinden başkasına bakacak olursa, o gerçek âşık değildir. Onun aşkı boş bir sevdadır.

• Aşk öyle bir ateştir ki, alevlenince, sevgiliden başka ne varsa hepsini yakar, yandırır.

• "La" kılıcı, "aşk-ı Hakk"tan gayrisini keser, siler, süpürür. Bir bak da gör, "La"(=yok)dan sonra ne kaldı?

590 • Ancak "illallâh" (=Allâh kaldı). Hepsi de gitti, yok oldu. Ey ikiliği eşliği, ortaklığı yakıp yandıran büyük aşk, şad ol, yaşa![54]

[54] *Mesnevî'nin* I. cildinde 23. beyit şöyle der:

"Ey bizim sevdası hoş olan, güzel olan aşkımız. Ey bizim bütün manevî hastalıklarımızın, dertlerimizin tabîbi, sevin, şad ol."

• Hakîkatte önce gelenler de, sonra gelenler de onun yarattıkları olmak bakımından, hep o idi. Ancak şaşı göz, biri iki görür.

• Şaşılacak şey; acaba onun parıltısının, tecellîsinin aksinden başka bir güzellik olur mu? Bedeni harekete getiren candan başka bir şey midir?

• Canı olmayan bedeni, yağla balla beslemeye kalksan, boş yeredir. O artık hoş bir hale gelmez.

• Bu hali, o canlar caninin elinden bir kadeh içip de neşe ile bir gün olsun, ruhanî hayat yaşamış olan bilir.

595 • Ama, gözü o güzellik yüzünü görmeyene, yani insanî ruhun nûrunu görmeyene, şu duman, yani hayvanî ruh, can görünür.

598 • Tatlı su görmemiş ve içmemiş olan bir kuş, acı ve tuzlu su içinde neşe ile kanat çırpar, durur.

• Zıt olan, zıt olan şeyle tanınır, insan yarayı görünce, onu iyileştirmek için çaresini arar.

600 • Hasılı "Elest ülkesinin" kadrini hilesin diye, dünya hayatı öne sürülmüştür.

• Buradan kurtulup oraya varınca, ölümsüzlüğün tatlı âleminde, Allâh'a teşekkür eder, durursun.

• Orada, dersin ki, "Meğer dünyada toprak elemiş, faydasız şeylerle uğraşmış da, bu tertemiz âlemden kaçıp durmuşum.

• Yazıklar olsun ne olurdu, daha önce ölseydim de, o balçık âleminde çektiğim zahmetler, ızdıraplar, ölüm korkusu daha az olsaydı."

"Ölümünü, ölmeden önce isteyen iyi kişi ise, iyiliğe ulaşmaya acele eder. Kötü kişi ise, kötülüğünün daha az olmasını diler." mealindeki hadîs-i şerifin tefsîri.

• Bu yüzdendir ki, her şeyi bilen Peygamber Efendimiz: "Her kim ölür de, ruhu bedenini bırakıp giderse.

605 •Bu ölüme, bu göçüşe hayıflanmaz, hayırlı işleri az yaptığına, çok günah işlediğine ve ömrünü boş yere harcadığına üzülür, durur."

• Ölen; "Keşke." der. "Bundan önce ölseydim da kurtulsaydım."

• Eğer o, kötü kişi ise; "Kötülüğüm, daha az olurdu." İyi kişi ise; "Evime, yurduma bir an önce kavuşmuş olurdum." der, dururdu.

• Ölen o kötü kişi der ki: "Haberim yokmuş, meğer ben gafilmişim, her an günaha girerek, Allâh'ımla arama perde üstüne perde geriyormuşum.

• Eğer bundan daha evvel, dünyadan geçip Âhirete gitseydim, günahlarım az olacağı için, perdelerim de az olurdu."

Hârût ile Mârût'un Bâbil kuyusunda mahpus olduklari gibi, "akıl" ve "ruh" da, su ve çamurdan yaratılmış olan beden kafesine hapsedilmişlerdir.

620 • Hârût ile Mârût gibi olan iki temiz melek; "akıl" ile "ruh" şu dünyada korkunç bir kuyuda bağlanıp hapsedilmişlerdir.

• Süflî, yani aşağılık ve şehvetle dolu bir âleme düştüler de, suçları yüzünden, bu dünya kuyusuna bağlanıp hapsedildiler.

• Büyüyü de, büyüyü bozan şeyi de iyiler, kötüler bu iki melekten öğrenirler.

• Ama, onlar önce kendilerine baş vuran kişiye öğüt verirler. "Bizden büyü öğrenme, bu sevdadan vazgeç." derler.

• "Ey filan, biz bu büyüyü, seni belaya uğratmak ve imtihan etmek için öğretiriz." diye öğüt verirler. Yani, bunu öğrenenler fitneye düşecekler ve belaya uğrayacaklardır, derler.

61

625 • İmtihan edilmek için insanın ihtiyarı, yani yapma gücü elinde olmalıdır. Şart budur. Güç elde olmadıkça, dilediğini yapmak mümkün olmaz.[55]

[55] Cenâb-ı Hakk insanlara, velev ki cüz'î olsun, bir irade vermiştir. Bu yüzden;

"Büyüyü öğrenip tatbik ederek kendi iradenle kendini belaya uğratma." nasîhatini ederlerdi. Bazı bilginler Hârût ve Mârût Hikâyesi'ni İsrailiyattan, yani uydurma olduğunu yazmışlardır. Meşhur tefsîrcilerden Kadı Beydâvî bu hususta şunları yazmış:

"Bu kıssanın eskilerin remzlerinden olmak ihtimali vardır. Bu iki melekten murad:

"Rûh-ı insanî" ile "akıl"dır. Yeryüzüne inmeleri, ruh ile aklın "alem-i envar"dan Âdem tabîatine inmeleridir. Zühreden maksat; "nefs-i emmare"dir. Meleklerin ona âşık olmaları, akıl ile ruhun nefse boyun eğmelerin; gösterir. Kıyamete kadar azap çekmeleri de, bedende nefs-i emmare ile uğraşıp durmalarının sembolüdür." İşte Beydâvî hazretleri Hârût ve Mârût hikâyesini böyle yorumlamıştır.

• İstekler, uyumuş köpeklere benzer. Onlarda hayırlar, serler gizlidir.

• Güçleri ellerinde olmadığından bunlar, odunlar gibi yerlere yatmışlar, susup uyumuşlardır.

• Fakat ortaya bir leş atılınca, sanki köpeklere "hırs sûru" üflenmiş olur.

• Sokakta bir eşek öldü mü, uyumuş yüzlerce köpek uyanır.

630 • Gaipte gizlenmiş olan hırslar, onların yenlerinden, yakalarından baş çıkarırlar.

• Leş başında köpeklerin her tüyü, ayrı bir diş kesilir. Köpeğin kendisi de hile ile kuyruk sallamaya başlar.

• Köpeğin yarı belinden aşağısı hile, yukarısı öfke. Şu hali ile köpek; odun bulmuş zayıf bir ateşe benzer.

• Mekansızlık âleminden ona şuleler erişince, alevlenir de, dumanı göğe yükselir.

• Bu bedende de, bu çeşit yüzlerce köpek var. Onların hepsi de yatmış uyumuşlar. Dışarıda avlayacak avları olmadığından içerde gizlenmişlerdir.[56]

[56] insanlarda bulunan kötü huylar, insanların içlerinde uyumuş kalmış köpeklere benzetilir. Hırs, şehvet, hiddet, haset gibi kötü huylar, kapışacak bir şey görmeyince sinerler. Zamanı gelince uyanırlar, havlamaya, ısırmaya başlarlar. Terbiyeli, kibar görünen bir kişi kızdığı zaman, onun kibarlığı gider, kızgın bir köpek halini alır.

635 • Yahut insanlardaki kötü duygular, doğan kuşlarına benzerler. Onların gözleri küçük külahlarla kapatılmıştır. Bu yüzden bir av avlama sevdası ile yanıp tutuşurlar.

• Külahlarının başlarından alınmasını ve avı görmelerini beklerler. O vakit dağın etrafında döner, dururlar.

62

• Hastanın şehveti yatışmış olur. Çünkü onun aklı, fikri sağlıkta ve afiyettedir.

• Ama hasta ekmeği, elmayı, kavunu, karpuzu görünce, onları yeme arzusu ile midesine dokunma korkuşu savaşa girişir.

• Eğer hasta sabreder de, caninin istediği şeyleri yemez ise, onları görmesi de kendisine fayda verir. Onların hayali ile tesellî bulur. Heyecana düşüş tabiatini şevke getirir.

640 • Sabredemezse, hastanın o yiyecekleri görmemesi iyidir. Okun zırhsız adamdan uzak olması elbette daha iyidir.

Kendi kusurlarını, noksanlarını görmek elbette iyi bir şeydir.

656 • Ben çocuk gibiyim. Yahut fitnelere düşmüş bir sarhoşa benziyorum. Elime geçecek kılıca, yani mala mülke, yüksek mevkîye layık da değilim.

• Aklım olsaydı, kötülüğe engel kesilseydi. Kılıç elimde üstünlük aleti olurdu.

• İnsana güneş gibi nûr saçacak bir akıl lazımdır ki; doğru yolda, Hakk yolunda kılınç vurabilsin.

• Mademki yolumu aydınlatacak, bana doğru yolu gösterecek aklım yok, ne diye silahımı kuyuya atmayayım?

660 • Kılıcı ve kalkanı kuyuya atmalıyım. Bunlar benim elimde kalırsa düşmanımın silahı olacaktır.[57]

[57] Yani zengin, yahut yüksek bir mevkide bulunûrsam, şeytanın şaşırmasına, nefsimin arzusuna uyacağım için, onlar bana düşman yerine geçecekler.

• Madem gücüm yok, yardımcım, dayanacağım yer de yok; kılıcımı atmazsam, düşmanım onu elimden alacak, bana vuracak.

Kendini beğenmeyen, bu yüzden kendinden kaçmak isteyen adam.

668 • Damarlarım attıkça, canım bedenimde kaldıkça kaçmadayım, însanın kendinden kaçıp kurtulması hiç kolay olur mu?

• Başkasından kaçan, ondan uzaklaşınca, ondan kurtulunca, kaçmayı, bırakır, olduğu yerde durur.

670 • Ben ise hem kendimin düşmanıyım, hem de kendimden kaçıp kurtulmak istiyorum. Kaçarken, kendimi de beraber götürdüğüm için kendimden kurtulmamın imkanı yok. Bu yüzdendir ki, benim işim kıyamete kadar durmadan kaçmaktır, kaçmak.

• İnsanın gölgesi, kendisine düşman olursa, o adam ne Hindistan'da emin olabilir, ne de Hotin'de.[58]

[58] İnsanın gölgesi, gölge varlığı olan bedenidir. Şu görünen maddî varlığımız, bedenimiz, hırs, şehvet, hiddet gibi kötü huylarımızın, nefsanî arzularımızın kaynağı olduğu için, ilahî emanet olan gerçek varlığımıza, ruhumuza düşmandır. Aralarında temiz, tükenmez, ölümümüze kadar sürecek bir savaş vardır. Gölge varlığımızı, nereye gitsek, Hindistan'a yahut Hotin'e gitsek, beraber götürdüğümüz için, ondan kurtulamıyoruz. Biz ancak ölmeden evvel ölürsek, yani ecelimiz gelmeden evvel, kötü huylarımızdan kurtulur, gerçek varlığımızı bulursak o zaman gölge varlığımızdan halas olacağız. Azîz Peygamber Efendimizin; "Ölmeden evvel olunuz." hadîsinin sırrına inerek, "nefs-i emmare"yi öldürmek; ruhu, aklı ve gönlü diriltmek için, gölge varlığa yani bedene ait nefsanî arzuları öldürmektir. Hz. Mevlana bir başka *Mesnevi* cildinde bu konuyu şu beyti ile açıklamıştır. Hz. Mûsâ'nın davetine uyan, imana geldikleri için Firavun tarafından işkencelerle öldürülen, sihirbazlar hakkında:

"Kendi gölge varlıklarım, kendi gerçek varlıklarından ayırdetmişler ve gölge varlıklarım feda etmek için çevikleşmişler, çabukça ölüme sıçramışlardır *Mesnevi,* c. III, beyit nü: 1726.

Gündüz vakti yıldızların güneşte yok oldukları gibi, Hakk'ın varlığında yok olan kendi şerrinden de, hünerinden de kurtulan, eman bulan, kendilerinden geçen kişilerin sıfatları. Zaten yok olana ne afet korkusu vardır, ne zarar korkusu.

672 • Bir kişi, kendinden geçer, bu yokluğa ulaşır, yokluk o kişiye manevî bir süs, bir lutuf olursa, o kişinin Hz. Muhammed (s.a.v.) gibi gölgesi olmaz. Yani o kişi gölgeye benzeyen mevhûm varlığından, daha doğrusu "gölge varlığından" kurtulur.

• "Yoklukla övünürüm" hadîsinin manevî süsü, yokluktur. Yokluğa ulaşan, mumun şûlesi gibi gölgesiz bir hale gelir.

• Mum baştan ayağa kadar şuledir. Gölge onun çevresine uğrayamaz.

575 • Mum, mumu dövenin isteğine uyup kendinden de, gölgeden de kaçtı, şûleye ve nûra sığındı.

• Mumcu, muma; “Seni yanıp, yakılıp yok olman için dövdüm.” der. Mum da mumcuya; “Senin arzuna uyarak yandım, yakıldım. Ağlayarak yokluğa kaçtım, yokluğa sığındım.”[59]

[59] Dikkat edilirse mum, başkalarına kendini feda eden, kendisi için değil de, toplum için yaşayan kâmil insanın sembolüdür. Sanki o yok, olmak için yaratılmıştır, İran şairlerinden Şehriyar’ın şu beyti bu hali ne güzel anlatır:

“Karanlıkta kalmış olanları aydınlığa kavuşturan mum, kendisinin yanıp yakılmasından hiç korkar mı? O kendisinin ağlayarak, eriyerek, yanarak yok olmasına karşılık topluma yararlı olmaktadır.”

• Şu ölümsüz ışıklar ebedîdir. Fanî olan mumun ışıkları gibi iğreti değildir.

• Mum tamamıyla yanıp yok olunca, artık onun ne eseri, ne belirtisi, ne maddî varlığı, ne de ışığı kalır.

• Karanlığı gidermek ve aydınlatmak için ateş, mum şeklinde kendini gösterir.

680 • Beden mumu ise, şu görünen mumun aksinedir. Bedenin gücü, isteği azaldıkça can mumu canlanır, can nûru artar.[60]

[60] Hz. Mevlana, Hakk âşıkını muma benzetiyor. Mum nasıl yanmak sureti ile etrafını aydınlatırsa, Hakk âşıkı da böyledir. Şu fark ile ki, mum yanıp bilince, şûlesi, alevi kalmaz. Aydınlığı, ışığı da kalmaz. Fakat “Fena Fi’llah”, Hakk’ta fanî olma saadetine erişenin ise nûru arttıkça artar. Hz. Mevlana bu cildin gelecek bir beytinde bu konuyu ifade buyurur:

“Mum, alevi ile kendini yiyerek, kendini yok ederek etrafındakileri aydınlatır, onların nûrunu artırırsa, kâmil insan da onun gibi kendini feda eder.”

• Can nûru gelip geçici, sönüp gidici nûrlardan değildir. Beden mumunun nûru ise geçip gidicidir. Çünkü can mumunun nûru Hakk’tandır. Hakk’ın nûrudur.

• Can nûrunun alevi, baştanbaşa nûrdur. Bu yüzden yok olmak ondan uzaktır.

65

Ay ve bulut.

• Bulutun gölgesi yere düşer, düşer ama, o gölge ay’la beraber olmaz, onunla düşüp kalkmaz.

• Ey iyilik isteyen Hakk âşıkı! Kendinden geçip Hakk’ta fanî olmak, bulutsuz bir hale gelmektir. Kendinden geçiş âleminde, sen ay’ın ön dördü gibi olursun.

685 • Ama rüzgar eserek bu bulutu şurup getirirse, ayın nûru gider. Ancak bir hayal kalır.

• Bulut perdesinin yüzünden, ayın nûru zayıflar. Ayın ön dördü iken, yeni hilalden daha zayıf bir hale gelir.

• Bulutun, yahut tozun perdelediği ay, bir hayal gibi görünür, îşte beden bulutu bizi hayal düşüncesine sürer.

• Ayın lutfuna, keremine bak ki; “Bulutlar bizim düşmanımızdır.” demesi ayrı bir lutuftur.[61]

[61] Burada ay’dan maksat Cenâb-ı Hakk’tır. Bulut ve toz da, ay’ı görmemize engel olan, perde olan benliğimiz, nefsimizdir. Biz benliğimize, nefsimize mağrur ve mağlup olunca, onlar, ayı görmemize perde oluyorlar. Onun için Cenâb-ı Hakk nefsin heva ve hevesi (bulutlar) bizim düşmanımızdır, diye buyurmuş.

• Ay, buluta aldırış etmez toza da, toprağa da. O göklerde nûr saçarak döner, durur. Yani bulut ve toz aya kadar yükselip onu perdelemez. Ancak bizim gözümüzün önüne bir perde olur. Ay çok yukarılarda, buluttan, tozdan habersiz, döner durur. Işıklar saçar.

690• Bizim asıl düşmanımız, buluttur; hem de can düşmanı. Çünkü ay'ı bizim gözümüzden o gizler.

• Bu perde cennet hurmasını bile cadı, kocakarı haline getirir. Ayın on dördünü, yeni doğmuş aydan daha ışıksız bir halde gösterir.

• Ay, yani Hakk Teâlâ bizi şeref ve izzet kucağına oturttu. Ve bizim düşmanımıza kendi düşmanım dedi.

• Bulutun parlaklığı, güzelliği, hakikatte ay'dandır. Ama her kim buluta ay derse, o pek sapıktır. Pek yol yitirmiştir.[62]

[62] Sûfîlerce "Hemeost" (=her şey O'dur), "Hemeezost" (=her şeyi O yaratmıştır) diye iki deyim vardır. Bu beyitte geçen "ay", bulutu hoş bir şekilde gösterince, buluta ay dersek sapıklığa düşeriz. Yani bulutun güzelliği aydandır. Ama bulut ay değildir. Her şeyi Cenâb-ı Hakk yaratmıştır. Her şeyde onun san'atı, güzelliği görülmektedir. Bu sebeple; "Her şey O." diyemeyiz de; "Her şey O'ndandır." deriz. "Her şey O'dur." diyenler. Panteist (=Vahdet-i Mevcut) inancında olanlardır. Bu inanç islâmî değildir. Bazıları islâmî bir inanç olan "Vahdet-i Vücud"u, "Vahdet-i Mevcut"la karıştırırlar. Her şeyde O'nun tecellîsi var ama, her şey O değildir. Güneş, duvarı parlak bir şekilde göstermektedir. Çünkü güneşin ışığı duvara vurmuştur. Duvar; "Ben güneşim." diye bilir mi? Güneş batınca ne ışık kalır, ne de parıltısı. "Hemeezost" (=Her şey O'ndan-dır) inancında; her şeyde, her zerrede Allâh'ın kudreti, sanatı ve yaratma gücü görülmektedir. Fakat hiç bir şey -haşa- Allâh değildir.

66

• Ayın nûru buluta vurunca, onun kapkara yüzünü aydınlatır. Kendi nûru ile ağartır.

695 • O zaman bulut, ay ile bir renktedir. Devlete kavuşmuştur. Ama, bulutta ay ışığı iğretidir.

• Kıyamette güneş de kalmaz, ay da. O zaman göz, bütün nûrların aslı ile meşgul olacaktır. Kamaşacaktır.

• Bütün bunlar, insanın gerçek temelli mülkü ile iğreti mülkü bilmesi; fanî, gelip geçici kervansaray olan dünya ile ebedî karargah olan Âhireti ayırdetmesi içindir.

• Süt nine bir çocuk için iğretidir. Üç dört günlüktür. Ey anne; sen bizi kucağına al.[63]

[63] Buradaki süt nineden maksat, bizi nimetleri ile beslediği için tabiat âlemidir. Anneden murad da Hz. Hakk'tır. O Rabbü'l-alemîndir. Cümle âlem balkının bir bir gerçek terbiyecisi odur. Ey gerçek terbiyeci, bizi sen vasıtasız koru, himaye et de, sebepler ve vasıtalar perdesi gönül gözümüzden uzak olsun.

• Ben ayın güzelliğini, başka bir şeyde seyretmek istemem. Çünkü başka bir şeye bağlanmak, halkı öldürmüştür, mahvetmiştir.

• Yahut da bulut Hakk yolunda yok olur da, artık ayın yüzüne perde olmaz.

• Ancak kendini peygamberlerin ve velîlerin bedenleri gibi yoklukta gösterir.

705 • Öyle bir bulut, perde olmaz. Belki mana bakımından perdeyi yırtar da faydalı olur.

• Apaydın seher vaktinde yağmur yağar ama, yücelerde bulut yoktur.[64]

[64] Buradaki buluttan maksat, nebîlerin ve velîlerin mübarek cisimleridir ki, "hakîkate ayna" perde olmuştur. Onlar belki o perdeleri giderirler, kaldırırlar. Çünkü onların hepsi de Hakk'ta yok olmuşlardır.

• O bulutsuz yağmurun yeri sulayışı. Peygamberin bir mücizesi idi. Bulut yoklukta gökyüzünün rengini almıştı.

• O bir bulutlu ama, onda bulut huyu kalmamıştı. İşte âşıkın bedeni de sabırla bu hale gelir.

• Bedendir ama, onun bedenliği yok olmuştur, değişmiştir. Ondan renk de gitmiştir, koku da.

67

712 • Ey Hakk âşıkı, kendine gel! Dudu kuşlarının önündeki şekere benzeme. Zehire benze de, ziyandan kurtul!

• Yahut Allâh ve velîler tarafından beğenilmek için, kendini dünya köpeklerine leş gibi murdar göster.

• Hazîne ve defineleri mamur yerlerde oturanların hırslarından korumak için, yıkık yerlere gömerler.

• Ey can! Sen hem lokmasın, hem de lokma yiyen. Aklını başına al, hem yiyorsun, hem de yiniliyorsun.

Allâh'tan gayrı her şey hem yer, hem de kendisi yenir. Çekirge avlamaya uğraşan bir kuşun, ardında bulunan, onu avlamayı gözeten aç doğandan haberi bile yoktur. Ey Âdemoğlu! Sen yiyor, avlanıyorsun ama, sen de seni yiyecek olandan gafil olma! Eğer seni yiyecek olanı suret gözüyle göremiyorsan, ibret gözü ile bak ki, bu bakışla inşallâh suret gözün açılır.

719 • Bir kuşcağız, küçük kurtları avlamakta idi. Kedi fırsatım buldu, onu kapıverdi.

• O zavallı, küçük kurtları avlarken, kendini avlayacak kediden habersiz bulunduğu için, kurtları yedi. Fakat kendisi kediye yenildi.

• Hırsız, kumaş çalmaya çalışır, fakat çaldığı kumaşın sahipleri polis memuru ile onun peşindedir.

• Hırsızın aklı, evdeki eşya ve kapının kilidi ile meşgul olmakta, polisten seher vaktinde "ah" edeceğinden gafil bulunmaktadır.

• O kendi sevdasına o kadar dalmıştı ki, kendisini arayanı, kendisin; yakalamak isteyeni unutmuştu.

• Evet, çayır çimen su içer, hava alır ama, bir hayvan da onu otlar, yer.

725 • O, ot hem yiyen, hem yinilendir. Allâh'tan başka bütün varlıklar da böyledir.

68

• Allâh, sizi doyurur fakat, kendisi yemez. O ne yenir, ne de yer. O et ve deri değildir ki![65]

[65] Burada En'am Sûresi'nin şu mealdeki 14. âyetine işaret var: "Allâh'tan başka yerleri ve gökyüzünü yaratan, kullarını yedirip doyuran, fakat kendisi yemeyen birisi var mı; onu dost edineyim? De ki: 'Ben müslüman olanların ilki olmaya ve müşriklerden olmamaya memurum.'"

• Yiyen ve yinilen bir mahluk, pusuya girmiş bir yiyiciden nasıl emin olabilir?

• Yenen şeylerin emin olmaları, sonunda mateme girmelerine sebep olur.

• Ey Hakk yolcusu! Sen git de, yimeyen ve yinilmeyen Allâh'ın kapısına sığın.

• Her hayali, bir başka hayal yer durur. Her düşünceyi de, bir başka düşünce otlar, yer.

Seni rahatsız eden bir hayal var, sen o hayalden kurtulamıyorsun.

730 • Sen bir hayalden kurtulamıyorsun. Uyuyamıyorsun, adeta o hayal seni yiyor. Uyuyabilsen, sıçrayıp o hayalden kurtulacaksın.

• Düşünce, bal arısıdır. Uykun ise su gibidir. Uyanınca başına yine arılar üşüşür.

• Nice hayal arısı uçar durur. Seni kah bu tarafa, kah o tarafa çekerler, sürüklerler.

• Bu, hayal yiyen nesnelerin en hakîkî, en aşağısıdır. Diğerlerini celal sahibi olan Allâh bilir.

• Kendine gel de, o kaba, seni hırpalayan, yemeye çalışan hayaller sürüsünden "Biz seni koruruz" diye buyurmuş olan Allâh tarafına kaç.[66]

[66] Yani bir düşünceyi, başka bir düşünce giderir. Nitekim, bizi rahatsız eden sabit bir fikirden kurtulmak için aklımızı başka bir fikre takmalıyız. Bir iş hakkında şöyle yapayım diye düşünürken, onun aksi bir fikir gelir. Gelen fikir önceki fikri bozar. Arılar çıplak bir adama bela olurlar. Onu sokmak isterler. O adam suya girse, arıların hücümundan kurtulur. Fikirler de arı sürüsüne benzer, insanın kafası düşünmeden duramaz. Fakat uyuyunca, suya girmiş kimsenin anların saldırısından kurtulduğu gibi, o da düşüncelerin hücümundan kurtulur. Fakat uyanınca fikirler onun başına yine arılar gibi üşüşürler.

Zariyat Sûresi'nin 50. âyetinde: "O halde habîbim de ki: 'Hepiniz Allâh'a kaçın. Hakîkatte ben sizi o azaptan kurtarırım.'" diye buyrulmuştur. Firar, kaçmak tasavvuf mertebelerinden bir mertebedir ki, halktan yani insanı bıktıran, usandıran dünya hayatından Allâh'a kaçmak, Ona sığınmaktır. Şazelî tarîkatinin büyüklerinden Ebü Muhammed Abdüsselam hazretleri şöyle dua edermiş: "Ya Rabbi! Bazı dervişler, senden, mahlûkatını tashîr etmeni, yani mahlukatın kendilerine uymalarını isterler. Sen de mahlûkatını onlara tabî kıldın. Bunu yaptığından dolayı senden razı oldular. Ya Rabbî! Ben senden, halkı benden nefret ettirmeni ve gönüllerinin, yüzlerinin benden çevrilmesini istiyorum. Bu suretle benim senden başka sığınacak yerim olmayacak, güvendiğim yalnız ve yalnız sen olacaksın."

69

735 • Eğer gerçekten koruyucu olan Allâh tarafına kaçamıyorsan, bu korumayı elde etmiş olan kâmil insanın yanına git.

• Elini pîrden başkasına verme, çünkü Allâh, o elin tutucusu ve koruyucusudur.

• Senin ihtiyar aklın çocukluğu huy edinmiştir. Nefsin civarında bulunduğundan bu huyu kazanmıştır. O perde arkasındadır.

• Olgun bir aklı, aklını dost edin de, aklın kötü huyundan vazgeçsin.

• Elini kâmil insanın eline verince, yiyicilerin, kötü hayallerin, kötü düşüncelerin seni yiyip duranların ellerinden kurtulursun.

740 • Allâh “Hakk’ın eli onların ellerinin üstündedir.” diye buyurdu ya, işte senin elin de o bîat ehlinin eli olur.[67]

[67]Hicretin altıncı senesinde Hz. Peygamberimiz 1500 ashabı ile umre yapmak, Kabe’yi tavaf etmek üzere yola çıktı. Hudeybiye denilen yerde konaklamışlardı. Mekkeliler Hz. Peygamberi mizi ve ashabım şehre sokmamaya karar verdiler. Peygamberimiz de;

“Ölmek var, dönmek yok.” buyurdu. Harp etmek üzere ashabına bîat teklîf etti. Bir münâfık müstesna, hepsi bîat ettiler. Bunun üzerine Mekkelilerle bir anlaşma oldu. Bu hadise Fetih Sûresi’nin 10-18. âyetlerinde anlatılır.

• Her şeyi bilen, her şeyden haberi olan, hikmet sahibi pîrin eline, elini verirsen, kurtulursun.

• Ey mürid! Ey Hakk yolunun yolcusu! Elini verdiğin pîr, vaktinin peygamber varisidir. Onda peygamberin nûru apaçık görünmektedir.

• O kâmil pîre bîat etmekle, sen de Hudeybiye’de bulunmuş, Peygambere bîat eden sahabelerden olursun.

• Cennetle müjdelenen on kişiden olursun. Saf altın gibi halis bir hale gelirsin.

745 • Ey Hakk yolu yolcusu! Sen o kâmil pîre candan ve gönülden uyarsan, onun dostu ve maiyyeti olursun. Çünkü insan kimi sever, dost olursa, onunla bile olur, ona eş olur.

• “Bu dünyada da, öbür dünyada da kişi, sevdiği ile beraber olur.” Bu söz, bütün güzel huyların sahibi olan Hz. Ahmed’in hadîsidir.[68]

[68]Gerçekten Peygamber Efendimiz (s.a.v.) bütün güzel huyların sahibidir. Şeyh Sadi hazretleri ne güzel yazmış:

“Kemali ile en yüksek derecelere ulaştı. Mübarek cemali ile karanlıkları aydınlattı. Onun bütün huyları güzel oldu. Onun âline ashabına salât ü selam getirin.”

70

• Hz. Peygamber buyurdu ki: “Kişi sevdiği ile beraberdir. Gönül dilediğinden ayrı olmaz.”[69]

[69] “İnsan dostlarının dinindedir.”, “insan sevdiği ile beraberdir.” hadîsleri rivâyet edilmiştir.

• Her nerede tuzak ve yem varsa, orada az otur. Ey zayıflara, zavallılara zulmeden, git de zayıfları ve zavallıları yakalayanları gör!

• Ey âcizleri, zavallıları yakalayan genç, şunu bil ki; el elden üstündür.

750 • Ne şaşılacak şey ki; sen hem zebunsun, âcizsin, hem de zebunların elini tutmaya çalışıyorsun. Hem açsın, hem de avlamayı diliyorsun.

• Onların önlerine, arkalarına set olmasa, düşmanı göremezsin ama, o düşman apaçık ortada...[70]

[70] “Onların önlerine de set koyduk, ardlarına da; gözlerini perdeledik, onlar göremezler.” Yasin Sûresi, 9.

• Avcılık hırsı, insanı kendisinin avlanacağından habersiz bir hale getirir. Erlik gösterir ama, kendisi korkaktır, yüreksizdir.

• Ey Hakk âşıkı! Sen, istek hususunda bir kuştan da aşağı olma. ihtiyatlı hareket et. Serçe bile yem toplarken önüne ve ardına dikkat eder.

• Serçe yemin bulunduğu yere gelince, önüne, ardına bakar. Bakar, döner, dolaşır.

755 • “Acaba” der, “Önümde, ardımda bir avcı var mı? Varsa onun korkusundan bu lokmadan vazgeçmem gerek.”

• Sen *Kur’ân’daki* kötülüklerin, kötü kişilerin kıssalarım dikkatle oku. Esinin, döşlünün ölümünden ibret al.[71]

[71] Bir hadîs-i şerifte; “Vaaz ve nasîhat için ölüm kafidir.” diye buyrulmuştur. Aklı başında olanlar için, başkalarının ölümü, en büyük bir ibrettir. Ölüm lisan-ı hal ile insana der ki: “Bunlar nasıl öldülerse, bir gün sen de onlar gibi olacaksın. Bu sebeple mal ve yüksek mevkî hırsına düşüp de dünya ve Âhirette zarara uğrama. Haram, helal demeyerek toplamaya çalıştığın mal, varislerine kalacak. Geçmiş olduğun yüksek mevkî de başkalarına geçecektir.”

• Cenâb-ı Hakk *Kur’ân’da* anlatılan asî kavimleri ok, mızrak, kılıç gibi alet olmaksızın helak etti. O kudretli, eşsiz Allâh, bütün yarattıklarına olduğu gibi, ne halde olursan ol, sana da senden yakındır.

• Allâh, elsiz ve gürz denilen ezici savaş aleti olmaksızın azap eder. Şunu bil ki; Allâh elsiz, aletsiz adaleti yerine getirir.

• “Allâh varsa nerede?” diyenler bile, bir belaya, bir hastalığa uğrayınca “Aman ya Rabbi!” diye feryad ederler.

760 • “Bir Allâh bulunması ve bize hakim olması, akıldan uzak ve şaşılacak bir şeydir.” diyenler de, böyle bir felakete düştükleri zaman gözyaşı dökerler de; “Ey bize, bizden yakın olan Allâh, varsın!” derler.

Münacaat, Hakk’a yalvarış.

780• Ey toprağı altına çeviren, bir başka toprağı da insanların babası yapan Allâh!

• Allâh’ım; senin işin her şeyi değiştirmek, yeniden yaratmak, ihsân ve lutuflarda bulunmak; benim işim ise yanılmaktır, unutmaktır, hata etmek, suç işlemektir.[72]

[72] Sûfîlere göre Allâh dilerse, “ayn-ı sabitim” yanı, bilgisindeki sureti değiştirebilir. Buna; “a’yân-ı sabitenn değiştirilmesi” derler ki; kerametlerin en yükseğidir. Allâh’a yakınlaşmış, gölge varlığından sıyrılmış, Hakk varlığında var olmuşlardan birisi dilerse, a’yânı değiştirebilir.

• Benim yanılmamı, unutmamı bilgiye çevir. Ben baştan aşağı öfkeyim, beni sabırdan, bilimden ibaret kıl.

• Allâh’ım sen, çorak toprağı, yani onda yetişen buğdayı ekmek haline getirirsin. Cansız ekmeği can haline sokarsın.

• Ey yolunu şaşırmış canı insanlara kılavuzluk yapan, ey yolunu kaybetmiş kulunu peygamber eden![73]

[73] Beyitte geçen “şaşırmış can”, “yolunu kaybetmiş kul” gibi sözler; Peygamber Efendimize işarettir. En ahlaksız bir muhitte, en kötü insanlar arasında yetişmiş büyük Peygamber tahsîli olmadığı halde, yolunu yordamım bilmediği halde, Hakk’ın lutfuna, ihsânına nail oldu. Hakk’tan aldığı vahiy ile peygamber oldu. Onlara yol gösterdi. Şeyh Sadi hazretleri şöyle buyuruyor: “Hz. Muhammed bir yetim, bir inci idi ki, okumak bilmezken Allâh’ın verdiği ilim ve irfanla bir çok milletin kütüphanesini yıkadı. Yani onların bilgilerini, inançlarım ibtal etti.”

785 • İlahî! Yeryüzünün bir kısmım gök yaparsın. Yeryüzünde ise âlemi süsleyen, nürlandıran nice yıldızlar halk edersin.[74]

[74] Bir kişi dünya lezzetlerine dalarsa ve Allâh’tan gafil bulunûrsa, onun gönlü çabucak ölür ve daha kendisi hayatta iken manen ölü halinde gezer. **Hz.** Peygamber Efendimiz;

“Ölülerle beraber bulunmaktan sakının.” diye buyurmuş, “Ölüler kimlerdir?” sualine;

“Dünya ehli olanlardır.” cevabını vermiştir.

72

• Kim bu dünyada ab-ı hayat elde ederse, ona ölüm başkalarından daha çabuk gelir, çatar. Yani kim bu dünyada nefsanî arzularından kendini arındırırsa, gölge varlığından kurtulursa “Ölmeden evvel olunuz.” hadîsinin sırrına erer de, başkalarından, tabiî ölümle öleceklerden önce ölür.

• Şu âleme, gönül gözü ile bakan görür ki, burada her an yeniden yeniye bozulup düzelen şeyler var.

• Beden hırkasının iğnesiz, ipliksiz dikilmesi, varlıkların şekilden şekle, halden hale girmesinden, her şeyi kaplayan, altın haline getiren iksirin tesirinden başka bir şey değildir. Yani Cenâb-ı Hakk’ın kudretinden, yaratma gücünden başka bir şey değildir.

• Ey insan! Sen de doğduğun günden önce ya ateş, ya toprak, yahut da hava idin. Yani unsurlar mertebesinde idin.

790 • Eğer o halde kalaydın, bu yüceliğe nasıl ulaşacaktın?

• Seni şekilden şekle sokanın yüzünden ilk varlık kalmadı. Onun yerine Cenâb-ıHakk, evvelkinden daha iyi bir varlık verdi. Yani maddî varlığın, bedenin, çeşitli unsurlardan geçerek kemale erişti. Olgunlaştı.

• Böylece yüz binlerce varlığa büründün. Her büründüğün varlık, ilkinden daha iyi idi. Yani cansızlar, bitkiler, hayvanlar âleminden devrederek insanlık mertebesine ulaştın.

• Bunları değiştirip duran Allâh’ın her an işte ve güçte olduğunu gör de, vasıtaları bırak, zaten vasıtalar yüzünden, vasıtalara bağlandığın için ondan, asıl hakikatten uzaklaştın.

Vasıtalar, sebepler ve hayranlık.

• Her nerede vasıta fazla olursa, vuslat, ona kavuşma kaybolur. Vasıta ne kadar azalırsa, kavuşma zevki o kadar çoğalır.

795 • Her şeyi sebeplerden biliyorsun. O yüzden Hakk’a karşı hayranlığın azalıyor. Halbuki hayranlığın, o şaşırıp kalman, seni Allâh’ın huzûruna ulaştıracaktır.[75]

[75] Manevî zevklerin en üstününün “hayret” olduğu söylenir. Bu hayret; müşahede neticesinde husûle gelirmiş. Hayret şaşmak, şaşırmak, kalbe gelen bir tecellî, bir seziş sebebi ile Hakk âşıkının düşünemez, muhakeme edemez bir hale gelmesidir. Burada ince bir mesele var: Bizi hayret içinde bırakan bir varlığa yönelmek, ona hayran olmak insanı küfre, imansızlığa götürür. Halbuki onu yaradanı düşünmek, ona hayran olmamız gerekir. Bu sebepledir ki, azîz Peygamber Efendimiz; “Ya Rabbi! Sana karşı olan hayranlığımı artır.” diye dua buyurmuştur. Hz. Mevlana’da; “Din işi, hayret etmek ve şaşırıp kalmaktır. Ve dostun mest ve müstağrakı olmaktır.” diye buyurmuştur.

73

• Bu varlıkları, yokluktan bulduğun, yani yoktan yaratıldığın, yoktan var olduğun halde, ne diye yokluktan yüz çeviriyor ve çekmiyorsun?

• Ey köstebek! Şimdiye kadar, geçirdiğin yokluklardan, ne ziyân gördün ki, bu gölge varlığa yapışıp kaldın?[76]

[76] Bir insanın maddî varlığı, insanlık âlemine gelinceye kadar, bir çok merhale geçirmiş ve her merhaleden, fanî oldukça daha mükemmel bir merhaleye geçmiş ve o geçişlerde zarar değil, kar edilmiştir. O halde, bu son, mevhum varlığı da ifna etmeli ki, "beka billah" (=Allâh'ta bakî olmak) derecesine çıkabilir.

• Mademki, geçirdiğin hallerin ikincisi, birincisinden daha iyidir. Yokluğu ara ve insanı halden hale değiştiren Allâh'a yönel.

• Ey inatçı! Varlığın başlangıcından şimdiye kadar, yüz binlerce haşr ve neşr gördün.

800 • Farkında olmaksızın, senin maddî varlığın, hiç bir şeyden haberi yok gibi görünen cansızlar âleminden gelişip boy atan bitkilere, bitkilerden dertlerle, imtihanlarla dolu hayvanlık âlemine geldin.

• Sonra bu hayvanlık mertebesinden, akıl, fikir, iyiyi kötüden ayırdediş varlığına geldin. Bundan sonra da bu beş duygu ile, altı yönün dışına varır, tabiat âleminden kurtulursun.

• Bu ayak izleri hakîkat denizinin kıyısına yani, insaniyet mertebesine kadar gitti. Bu mertebenin ötesinde, vahdet denizinde, ayak izleri yok oldu.

• Çünkü karada, insanın kendini koruması için köyler vardır, yurtlar vaidır. Kervansaraylar vardır. Yani yaşadığımız şu suret âleminde, menziller vardır. Herkes nereden nereye gittiğini bilir. Hakîkat denizine ulaşmayan bu menzillerde dolaşır durur. Fakat hakîkat denizi mertebeleri manevîdir. Ancak ma'rifet nûru ile bilinir.

• Hakîkat denizinin konakları ise, deniz coşup dalgalanınca, denizin artık ne alanı vardır, ne de tavanı...

805 • Deniz konaklarının bir özelliği de şudur ki: Onların ne izleri, belirtileri görülür, ne de adları vardır.[77]

[77] Büyük okyanuslarda, konaklayacak adalar, menziller yoktur. Vahdet denizi yanında okyanuslar, bir damla kadardır. Onun kıyısında ayak izleri görülse de, dahilinde hiç bir iz bulunamaz. Oraya girebilen denizde kaybolur, o denizden başka bir şey göremez. Mutasavvıflar yazdıkları kitaplarda, ilahî mertebelerden "varlık menzilleri" diye bazı manevî derecelerden bahsederler. Keza seyr-i sulukta da, "seyrü ilAllâh" (=Allâh'a seyr), "seyrü ma'Allâh" (=Allâh'la beraber seyr), "seyrü fillah" (=Allâh'ta seyr) gibi bir takım makamlardan bahsederler. Fakat o mertebeler ve makamlar maddî değildir, tamamıyla manevîdir.

74

• Bitkiler âleminden ruh âlemine kadar, bu iki durak arasında bunun gibi yüzlerce geçit var. Yüzlerce durak var.

• Bir çok yokluklardan sonra bu varlıkları gördüğün halde, bedenin kalmasını isteyerek, neden bu fanî varlığa, yani bedene yapışıp kaldın?

• Haydi ey karga! Şu canı ver de doğan ol. Allâh'ın şekilden şekile, halden hale döndürmesine karşı, sen de canınla, başınla oyna. Yani ey karga huylu dünyaya gönlünü kaptırmış olan kişi, bu boş sevgiyi bırak da Hakk'a layık bir kul ol!

• Yeniye el aç, eskiyi ver. Çünkü her yılın geçen yıldan üç kere daha üstündür, daha fazladır.

810 • Eğer hurma fidanı gibi, meyve saçıcı, bağışlayıcı olmazsan var, eskiyi eski üstüne koyup anbara doldur. Yani Allâh'ın sana lütfettiği nimetleri ihtiyacı olanlara vermezsen, sen ibadet anbarına çürümüş, porsumuş mahsulleri cimriliğinden ötürü yığ.

• O köhne kurumuş şeyleri körlere armağan götür.

• Fakat yeniyi görmüş olan, senin çürümüş, kokmuş mallarım satın almaz. O Allâh'a av olmuştur. Senin tuzağına tutulmaz.

• Ey acı sel! Nerede kör kuş varsa, bölük bölük senin başına toplanır.

• Böylece de acı sudan körlükleri artar. Çünkü acı su, tuzlu su körlüğü artırır.

815• Ehl-i dünyanın, yani dünyaya gönül verenlerin, bu yüzden gönül gözleri kördür. Çünkü onlar şu balçıktaki, yani cismaniyetin acı, tuzlu suyunu içerler.

• Mademki dünyada gizli bir ab-ı hayatın yok, acı tuzlu suyu iç de, körlüğün artsın.

• Ey gönül gözü kapalı bulunan kişi! Bu halde de sen beka, ebedîlik istiyorsun. Anılmayı diliyorsun. Halbuki sen, zenci gibi yüzünün kara olmasına sevinmedesin.

• Zenci, zenci olarak doğduğu için, asıl rengi siyah olduğundan kara renkten hoşlanır.

• Ama günün birinde güzelleşir, yüzü hoş bir hale gelir de sonra yine kararırsa, buna bir çare aramaya, yine beyazlaşmaya çalışır.

820 • Uçan bir kuş, uçamaz hale gelse de yeryüzünde kalsa, üzülür, gamlara, kederlere düşer, ağlayıp inlemeye başlar.

• Tavuk ise, bir çeşit kuş olduğu ve onun da kanatları bulunduğu halde, göklerde uçmak bilmediği ve o zevki tatmadığı için, yeryüzünde neşe ile yürür, yem toplar, koşar durur.

75

• Çünkü, tavuk, kanadı olduğu halde uçucu değildir. Öbürü ise uçan kuştur. O tabiatta, o kabiliyette yaratılmıştır.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.); "Üç kişiye acırım." diye buyurdu; "Biri toplumun şerefli, üstün kişisi iken aşağılık bir hale düşen, birisi de toplumun zengini iken yoksul olan, bir diğeri de, bilgisizlere oyuncak olan bilgin."

• Hz. Peygamber Efendimiz buyurdu ki; "Zengin iken fakir düşen kişiye acıyın.

• Azîz ve itibar sahibi iken hakîr olan, aşağılık olana ve seçilmiş değerli bir bilgin iken, cahiller arasında kalan kişiye de acıyınız."[78]

[78] Tanzimat devri şairlerinden Şinasî merhum;

"Bedbaht ona derler ki elinde cühelanın, Kahrolmak için kesb-i kemal-i hüner eyler."

(Bilgisiz kişilerin elinde kahr olmak için bilgi öğrenen, kemal sahibi olan kişi, bahtsız kişidir.)

825 • Peygamberimiz buyurdu ki: "Eğer taş gibi, dağ gibi duygusuz değilseniz bu üç kişiye acıyınız.

• Bu üç kişiden biri başkan iken, en yüksek mevkîde bulunûrken, her şeyini kaybeden, aşağılara düşen kişidir. Öbürü parasız kalan zengindir.

• Üçüncüsü de, dünyada ahmaklar, bilgisizler arasında kalan ve onların alayları ile karşılaşan bilgindir.

• Üstün bir insan iken, aşağılık bir hale düşmek, şerefli iken hor ve hakîr görülmek, bedenden bir uzvun kesilmesine benzer.

• Bedenden kesilen bir uzuv, biraz kımıldar, titrer, sonra ölür. Yüksek makamda bulunan düşerse, eskisi gibi biraz gürlerse de, sonra söner gider.

• Ruhlar âleminde, elest kadehinden sevgi şarabı içen kişinin, bu dünyada onun bir mahmurluk hali vardır. Başı döner durur.[79]

[79] İbn Farız hazretleri:

"Biz dünyada daha üzüm yaratılmadan önce sevgilinin aşkı ile ezelde şarap içtik, mest olduk." beyti ile başlayan meşhur Hamriyye Kaside'sini Hakk âşıklarına sunmuştur.

76

• Pis olan ve dünya samanlığında bekçilik yapmak için yaratılan köpek asıllı bir kişide, padişahlık hırsı ne gezer?

• Günaha girmiş olan tevbeye çalışır, yolunu kaybeder, durur.

Bir ceylan yavrusunun eşekler ahırmda mahpus olması, eşeklerin o garible kah itip kakarak ve ısırmakla, kah eğlenmekle alay etmeleri; gıdası olmayan kuru saman yemeye mecbur kalması. Bu hallerin hepsi dünya, şehvet ve heva erbabı arasında kalmış bir halis kulun sıfatıdır. Resülullah (s.a.v.) Efendimiz "İslâm garip olarak başladı, yine garip olarak biter. Garip olanlara ne mutlu!" buyurmuştur.

(Evet; Hakk Peygamberi doğru söylemiştir.)

• Bir avcı, bir ceylanı avladı. Acımadan da onu eşek ahırına hapsetti.

• Öküzlerle, eşeklerle dolu olan ahıra, o güzel, nazlı ceylanı zalimcesine kapattı.

835 • Ceylan şaşırmıştı. Ürkerek korku ile her tarafa kaçıyordu. Avcı gece yarısı geldi, eşeklerin önüne saman döktü.

• Öküzlerle eşekler, acıktıkları için o samanı şeker gibi yiyorlardı.

• Ceylan ürkerek bazen o tarafa, bazen bu tarafa kaçıyor, saman tozundan, dumandan yüzünü çeviriyordu.

• Bir kimseyi, zıttı olan bir kişi ile beraber bırakırsanız, onu ölüm azabına uğratmış olursunuz.

• Süleyman (a.s.) demişti ki: “Hüdhüd gitmeye mecbur olduğuna dair, kabul edilemeyecek bir özür getirmezse;

840 • Onu ya öldürürüm, yahut da ona azap ederim. Hem de sayıya sığmayacak kadar, çetin bir azap.”

• Ey güvenilir, inanılır kişi, bilir misin, o azap nasıl bir azaptır? Onu kendi cinsinden olmayan başka bir kuşla aynı kafese koymaktır.[80]

[80]Neml Sûresi’nin 20-21. âyetlerine işaret edilmektedir.

• Ey insan! Sen de bu beden yüzünden azaptasın. Çünkü kuş gibi olan ruhun, başka bir kuşla (hayvanî ruh kuşu ile) aynı kafese hapsedilmiştir.

• Ruh doğan kuşu gibidir. Tabiatlar, kötü huylar ise kargaya benzer. Doğan gibi olan ruh, karga ve baykuşlardan yaralanır, dağlanır.

908 • Göbeği misklerle dolu olan ceylan, günlerce eşeklerin ahırında işkence çekmekte idi.

• Karaya vurmuş balık gibi can çekişmekte, çırpınıp durmada idi. Sanki pislik ile misk, bir hokkaya, bir kutuya konmuştu.

910 • Eşeğin biri diyordu ki: “Bu hayvanların babasında, yani ceylanda padişahların, beylerin huyu var. Susun, onu rahatsız etmeyin.”

• Başka bir eşek, ceylanın dolaşıp durmasına bakıp alay ederek; “Bir inci elde etmiş, onu nasıl olur da ucuza satar.” diyordu.

• Bir başka eşek de; “Söyleyin ona, bu naziklikle, bu kibarlıkla gitsin, padişahın tahtına çıkıp otursun.”

• Bir başka eşek de çok yemişli, midesi ekşimişti. Ceylanı saman yemeye çağırdı.

• Ceylan başını çevirdi de; “Git ey eşek!” dedi, “iştahım yok, halsizim.”

915 • Eşek; “Evet.” dedi, “Halini görüyorum, nazlanıyorsun, yahut utanıyorsun da, onun için çekmiyorsun.”

• Ceylan; “O saman senin gıdan.” dedi, “O gıdadan senin bedenin dirileşir, yenileşir.

• Ben çayırlığın arkadaşıyım, duru suların aktığı ırmak kıyılarında, bağlarda, bahçelerde, gezer dururum. Avunur eğlenirim.

• Kaza ve kader bizi azaba düşürdü ama, o huy, o güzel tabiat hiç geçer gider mi?

• Yoksul olduysam bile, nasıl olur da yoksulca hareket ederim? Yoksul yüzlü olurum. Elbisem eskidi ise, ben yeniyim.

920• Ben sünbülü, laleyi, reyhanı bile binlerce nazla, istemeyerek yerdim.”

• Eşek; “Evet.” dedi, “Sen laf ede dur. Laf et. Garip ilde boş ve saçma şeyler, çok söylenir.”

• Ceylan dedi ki: “Zaten göbeğim sözlerime şahitlik etmede, öd ağacına, anbere bile minnet etmemektedir.

• Ama kokuyu alacak burun nerede? Pisliği seven eşeğe bu koku haramdır.

• Eşek yolda giderken, başka bir eşeğin pisliğini koklar. Ben bu eşek topluluğuna, nasıl misk sunabilirim?

925 • Bu yüzdendir ki, o şefaat sahibi Peygamber; 'islâm dünyada gariptir.' remzini buyurdu.[81]

[81] Bu beyitte şu hadîs-i şerîfe işaret edilmektedir: "islâm, garip olarak başladı, yakında yine garip olacaktır. Garip olanlara ne mutlu, garip olanlara ne mutlu, garip olanlara ne mutlu."

• Çünkü onun mübarek zatı, meleklerle beraber, onlarla dost olurken, akrabaları bile kendisinden kaçarlardı.[82]

[82] Nitekim Resulullah Efendimizin amcası, amcasının oğlu, en yakın akrabası bile Hz. Peygamberin en amansız şiddetli düşmanı olmuşlardı. Nuh ve Lut peygamberlerin eşleri, kocalarına düşman olmuşlardı. Bestamî gibi bir zatın geleceğini haber verdiği ve "Mânen benden üstündür." dediği Şeyh Ebu'l-Hasen Harkanî hazretlerinin karısı, o mübarek zatı sevmez, çekiştirir dururdu.

• Halk ona bakar, onu kendi cinslerinden sayarlardı ama, ondaki mübarek kokuyu duymazlardı.

• Öyle muhterem bir zat, sığır postuna bürümüş arslan gibidir. Uzaktan görürsen gör, fakat postunu almaya kalkışma.

• Postunu almaya kalkışacaksan, beden öküzünden vazgeç, çünkü o arslan huylu velî, beden öküzünü parçalar.

• O arslan huylu velî, öküzlük tabiatını başından sıyırır, çıkarır, senden hayvanlık huyunu çeker, alır.

• Sen öküz bile olsan, Hakk'ın lutfu ile arslan olursun. Fakat öküzlükten hoşlanıyorsan, nafile arslanlığı arama..."

Sultan Muhammed Harzemşah'ın, ahalîsi tamamıyla Rafızî olan Sebzvar şehrini savaşla alması, ahalisinin eman istemesi, Harzemşah'ın da; "Bu şehirden Ebûbekir adında birini bana getirin, size eman vereyim." demesi.

845 • Muhammed Harzemşah, ahalisi sapık kişilerden ibaret bulunan Sebzvar şehrine savaş için gitti.

• Orduları Sebzvar'ı sıkıştırdı. Askerleri düşmanları kırdı, geçirdi.

• Ahalî Harzemşah'ın huzûrunda yerlere kapandılar. "Kulağımıza küpe tak!" (yani "Bizi köle olarak kabul et. Canımızı bağışla!") diye aman istediler.

79

• "Sana istediğin kadar haraç verelim, vergi verelim. Her mevsimde vergimizi artıralım.

• Ey arslan tabiatlı hükümdar! Bizim canımız senindir. Bir kaç gün bizde emanet kalmasına müsade et!" dediler.

850 • Harzemşah; "Bana Ebûbekir adlı birini getirmezseniz, canınızı kurtaramazsınız." dedi.

• “Ey Hakk’tan ürkmüş, batıla bağlanmış kişiler! Ebûbekir adındaki birini bana armağan olarak getirmezseniz;

• Ey aşağılık kişiler! Sizi ekin biçer gibi biçerim. Sizden ne haraç alırım, ne de söyleyeceğiniz masalı dinlerim.”

• Bunun üzerine; “Böyle bir şehirden Ebûbekir adlı birini isteme.” diye Harzemşah’ın yoluna bir çuval altın getirdiler.

• “Sebzvar şehrinde Ebûbekir nasıl bulunur? Nitekim dere içinde kuru kerpiç bulunmaz.”

855 • Harzemşah altına bakmadı. Ondan yüz çevirdi de; “Ey imansız kişiler!” dedi, “Bana Ebûbekir adlı birini armağan olarak getirmedikçe..

• Getirdiklerinizin bana hiç bir faydası yoktur. Çocuk değilim ki, altın ve gümüş karşısında hayran kalayım.”

• “Bu harap şehirde Ebûbekir adlı bir kimse var mı?” diye tellal çağırdılar.

• Üç gün, üç gece aradılar, taradılar, sonunda zayıf, hasta bir Ebûbekir buldular.

860 • Buldukları kişi yolcu imiş, Sebzvar şehri yolu üstünde olduğu için uğramış ve hastalanıp bir harabe köşesinde bitkin, perişan bir hale gelmişti.

• O yakın bir köşede, uyuya kalmıştı. Onu görür görmez; “Aman çabuk ol!

• Kalk, padişah seni istiyor. Şehrimiz senin yüzünden kılıçtan kurtulacak dediler.”

• Adam; “Gücüm olsaydı, yürüye bilseydim, gitmem gereken yere giderdim, böyle kalmazdım.

• Ben hiç bu düşman şehrinde kalır mıydım? Yürür dostların şehrine giderdim.” dedi.

865• Bir tabut getirdiler, Ebûbekir’i kaldırıp üstüne yatırdılar.

• Hamallar onu yüklenip Ebûbekir adında birisinin bulunduğunu görsün diye, Harzemşah’ın huzûruna getirdiler.

80

• Aslında bu dünya bir Sebzvar şehridir. Allâh adamı burada kaybolmuştur. Akılsız, fikirsiz sayılmıştır.

• Harzemşah da Cenâb-ı Hakk’ı temsîl etmektedir ki, o büyük Rabb, rezil insanlardan saf ve halis bir gönül ister. Doğru özlülük ister.

“Allâh sizin sûretlerinize bakmaz, gönlünüze bakar.”

• Peygamber Efendimiz; “Allâh, sizin sûretlerinize bakmaz, gönlünüze bakar. Bu sebeple bir gönül sahibini arayınız.” diye buyurdu.[83]

[83] Bir hadîs-i şerifte buyurulmuştur ki: "Hakîkaten Allâh Teala, sizin sûretlerinize ve amellerinize bakmaz. Belki kalbinize ve niyetinize bakar.

870 • Cenâb-ı Hakk; "Ben secdenin şekline de bakmam, altın bağışlamana da. Ben sana bir gönül sahibinin gözü ile bakar, görürüm." diye buyurdu.

• Sen kendi gönlünü gerçek gönül sandın da, gönül sahibi arifleri aramayı bıraktın.

• Gönül öyle bir varlıktır ki, şu yedi kat gök gibi, yedi yüz gök orada kaybolur, görünmez olur.

• Bu çeşit gönül kırıntılarına, gönül döküntülerine gönül deme' Sebzvar'da Ebûbekir'i arama!

• Gönül sahibi, altı yüzlü ayna gibidir. Allâh, altı yöne de o aynadan bakar.[84]

[84] Altı yön; sağ, sol, üst, alt, ön, arka'dır. İnsan-ı kâmil, Allâh'ın kendi işlerini onun vasıtasıyla gördüğü dünyanın gözüdür. Allâh her şeyden münezzehtir. Bunu anlatmak için Muhiddîn-i Arabî hazretleri *Futuhat-ı Mekkiyye* 'sinde; "İnsan-ı kâmil Allâh'ın göz bebeği gibidir." diyor.

875 • Ama altı yönde bulunanlara, Allâh o gönül sahibi, yani kâmil insan olmadıkça bakmaz.

• Eğer Cenâb-ı Hakk, birinin istediğini reddederse, o gönül sahibi için reddeder. Kabul eyleyecek olursa, yine o gönül sahibi için kabul eder.

• Cenâb-ıHakk, o olmadıkça hiç kimseye nimet vermez. Ben Hakk'a ulaşan, kavuşan kişinin halinden pek az bir şey söylüyorum.

• Allâh iyiliği, ihsânı, bağışı onun avucuna koyar da, acıdığı kişilere, onun avucu ile verir.

81

• O gönül sahibinin avucu ile, Allâh'ın rahmet denizinin bağlantısı vardır. Fakat o bağlantı, o birleşme neliksiz niteliksizdir, münezzehtir ve anlatılamaz bir kemal halindedir.

880 • Bu öyle bir bağlantı, öyle bir birleşmedir ki, anlatılamaz, tarif edilemez. Bunu söylemeye ve anlatmaya çalışmak, boş yere zahmete katlanmaktır, boş yere kendini yormaktır.

• Ey zengin! Sen Allâh'ın huzuruna yüz çuval altın götürsen, Cenâb-ı Hakk buyurur ki: "Ey getirdiği yükler altında iki büklüm olan kişi. Bana gönül getir, gönül..."[85]

[85] Lütfen *Dîvan-ı Kebîr'm* VI. cildinin 3104. gazelinde bulunan şu iki beyti dikkatle okuyalım:

"Allâh'ın huzuruna altın dolu binlerce keseler götürsen, Cenâb-ı Hakk: 'Bize bir şey getirmek istiyorsan, kazanılmış bir gönül getir.' diye buyurur."

• Eğer o gönül senden razı ise, ben de senden razıyım. Ama gönül senden yüz çevirmişse, ben de senden yüz çeviririm.

• Ben sana bakmam, gönüle bakarım. Ey can! Armağan olarak bana gönül getir.[86]

[86] Bu beyitte Şu'ara Sûresi'nin 88-89 numaralı şu mealdeki âyetlerine işaret var: "O günde ne mal fayda eder, ne de oğullar, meğer ki Allâh'a tamamen sâlim bir kalp ile gelenler ola." Bağdatlı Ruhî şu beyti ile bu âyete işaret etmiştir:

"Sanma ey hace ki, senden zer ü sîm isterler,

Yevm-i lâ-yenfaû'da kalb-i selîm isterler."

• Gönül, seninle nasılsa ben de öyleyim. Cennetler anaların ayakları altındadır. Evlatlar, annelerinin gönüllerini kırmazlar, onlara saygı gösterirlerse, onların hürmetine cennete gireceklerdir."

885 • Halkın anası da, babası da, aslı da gönüldür. Ne mutlu o kişiye ki, bedene bakar da gönlü görür.[87]

87 Kâmil bir insan, bedene baktığı zaman, bedenin ötesinde bulunanı, yani insanın hakîkati olan gönlü görür. Yunus; "Bir ben vardır bende, benden içerü." dediği zaman Hakk'ı mı kastetti? Gönlü mü kastetti? İkisinin bir olduğunu düşünenler de var: Bu yüzdendir ki ana, baba ve bütün insanların bedenleri, yani gölge varlıkları, öz değildir, birer kabuktur, deridir. Hepsinin ötesinde "o" yani gönül vardır. Bazı ariflere göre de, gönülden maksat, peygamber varisi olup Hakk'ta fanî olan kâmil insandır.

82

• Sen dersin ki: "Allâh'ım işte şuracıkta, sana gönlümü getirdim ya.." Cenâb-ı Hakkda sana; "Ey kulum!" diye buyurur. "Böyle gönüllerle şehir dopdolu, böyle gönül herkeste var.

• Sen bana âlemin kutbu olan gönlü getir, işte insanın canının canının canının canı, o gönüldür."[88]

88 Bu beyitte; "canlar canının canının canı" diye tavsîf edilen can, aslında Resulullah Efendimizin ve onun doğrudan doğruya varisi olan en büyük gavsın mübarek ruhudur. Sarih Ankaravî hazretleri anlaşılması ve anlatılması zor olan bu beyti şu şekilde açıklıyor: "ilahî nefha olan can, hayvanî ruhun canıdır. Ve kudsî ruh da ilahî nefha olan ruhun canıdır. Rûh-ı a'zam (en büyük ruh) yani Allâh da, ilahî nefhanın ve kudsî ruhun canı gibidir. Bu sebeple rûh-ı a'zamın mazharı olan mübarek gönül, kutuplar kutbunundur. O da en büyük gavstır. ilahî tecellîlere nazargah olan ancak odur. 'Can-ı can-ı can-ı Âdem' demekten murat, kutuplar kutbunun gönlüdür."

• O gönüller sultanı olan Allâh, nûrla, hayırla dopdolu olan gönlü beklemektedir.

• Sen günlerce Sebzvar şehrinde dolaşsan, gezsen, yine o çeşit bir gönül bulamazsın.

890 • Sonunda solmuş, canı pörsümüş, çürümüş bir gönül bulur da, onu teneşir tahtasına yatırıp Hakk'a doğru götürürsün.

• "Padişahım!" dersin, "Sana gönül getirdim, Sebzvar'da bundan daha iyi gönül olamaz."

• Cenâb-ı Hakk da sana buyurur ki: "Ey küstah, burası mezarlık mıdır ki, ölü bir gönül getiriyorsun?

• Yürü git, padişah huylu bir gönül getir. Öyle bir gönül getir ki, "varlık Sebzvar'ı" onun yüzünden amana kavuşsun.

• Sanki o gönül, bu dünyada gizlenmiştir. Çünkü karanlık aydınlığın zıttıdır. İkisi bir arada bulunamaz.

895 • Cenâb-ı Hakk'ın bütün rûhlara: "Elestü bi-Rabbiküm" (=Ben sizin Rabbiniz değil miyim?) diye seslendiği günden beri, tabiat Sebzvar'ı o gönüle düşmandır. Bu düşmanlık, ona mîras kalmıştır.

• Çünkü o gönül sahibi, doğan kuşu gibidir. Bu dünya ise kargalar şehridir. Bir cinsten olmayanın, kendi cinsinden olmayanı görmesi, onu yaralar. Gönlünü dağlar. Aynı şehirde oturan dinsizlerin, imanlı kişileri sevmemeleri, onların aleyhinde uğraşmaları da bu yüzdendir.

• İnsan kendi cinsinden olmayanla uyuşmuş gibi görünürse de, o hal sahici değildir. Bir çeşit münâfıklık, iki yüzlülüktür. Onun uyuşmuş gibi görünmesi, bir menfaat, bir şey elde etmek içindir.

83

• O münâfık evet dese bile, bu onu tasdîk ettiğinden, gerçek bildiğinden değildir. Öğüt verenin öğüdünü kısa kesmek içindir.

• Çünkü bu leş arayan aşağılık karganın, yüz binlerce, kat kat hilesi vardır.

900• Münâfıklığı, yani iki yüzlülüğü kabul ederse kurtulur. Münâfıklığı kendisine fayda verecek bir doğruluk olur.

• Çünkü o muhterem gönül sahibi, bizim dünya pazarımızda, doğru yola sokmak, ıslah etmek için ayıplı olanları satın alıcıdır.[89]

[89] Allâh adamları gerçek mürşitler, sefîh, kusurlu kişiler arasında Hakk yoluna düşmeye istidatlı olanları seçer, onları ıslah ederek hakîki insan haline getirir. Konya hocaları; "Mevlana'nın dervişleri, bir takım kusurlu, çok içki içen, kötülükler yapan ahlakı zayıf kişiler." diye Mevlana'da kusur aramışlardır. Hz. Mevlana da onların bu çeşit yermelerine şu cevabı vermiştir: "Benden el alanlar, bana uyanlar salih kişiler, çok iyi ve faziletli insanlar olsalardı, onların bana değil, benim onlara mürid olmam, onlara uymam gerekirdi."

• Ey Hakk yolcusu, eğer sen, cansız, yani taş ve kaya gibi ruhsuz, duygusuz değil isen, gönül sahibini ara. Eğer hakîkat sultanına zıt tabiatta değilsen gönülle ayın cinsten olmaya bak. Yani bir gönül sahibi bul, tavsiyelerini can kulağı ile dinle.

• Gösterişi, yüzüne gülüşü, dalkavukluğu hoşuna giden kişi, sence senin dostun ama, o Hakk'ın dostu değildir.

• Senin huyuna uyan arzu ve tabiatına göre yaşayan kişi sana velî, hatta peygamber görünür.

905 • Yürü nefsanî istekleri bırak da, manevî bir koku al, o güzelim anber kokusunu duymaya çalış.

• Heva ve hevesine uyar, şehvet peşinde koşarsan, beynin kokmuş olur. Burnun manevî güzel kokuları almak hassasını kaybederse, o zaman misk ile anber kokusu belki sana kötü, hiç işe yaramaz hale gelir. Manevî kokular almak istiyorsan, bir velîye uy.

935 • Velî görünüşte insandır ama, onun içinde insanların kötü huylarını yiyen, yok eden manevî bir arslan gizlidir.

• O arslan yani velî, kabiliyetli bir müridi güzelce yer, yani onu kötü huylarından arındırır. Tortusunu süzer, onu saf bir hale getirir.

• O Hakk yolcusu, aşk derdi yüzünden, yani Allâh'a karşı duyduğu aşk derdi ile, bütün dünyevî ve cismanî dertlerinden kurtulur, ayağını Sühâ yıldızının üstüne kor.

84

"Biz insanı en güzel bir sıfatta yarattık. Sonra onu en aşağıların aşağısına attık." âyetleri ile "Kimi yaşatır, ömrünü uzun ödersek, onu kocatır, güzelliğini ve gücünü kuvvetini azaltırız." âyetinin tefsiri.

962 • Hz. Âdem güzellik timsali idi. Melekler ona secde etmişlerdi. Fakat Âdem'den bu güzellik, bu üstünlük alınınca;

• "Eyvahlar olsun!" dedi, "Varlıktan sonra yokluk." Cenâb-ı Hakkda ona manevî bir dil ile buyurdu ki: "Suçun şu; sen çok yaşadın!"

• Cebrail onu saçından tutup; "Cennetten, bu ebedîlik yurdundan çık, şu güzeller topluluğundan ayrıl!" diye, çekip sürüklemeye başladı.

965 • Hz. Âdem; "Peki!" dedi, "O şereften, o üstünlükten sonra bu alçalmanın sebebi nedir?" diye sordu. Cebrail de; "O üstünlük Allâh'ın bir ihsânı idi. Düşüşün, alçalman da onun adaletidir." cevabım verdi.

• Âdem; "Ey Cebrail!" dedi, "Sen Allâh'ın emrine uyarak bana secde etmiştin. Şimdi nasıl oluyor da, beni cennetten kovuyorsun?

• Sonbaharda yapraklar ağaçlardan ayrılıp nasıl dökülürse, benden de bir imtihan yüzünden, şu güzelim elbiseler bedenimden uçup gidiyor.

• Onun yanakları bir vakitler ay gibi parlaktı. Şimdi ihtiyarlıktan kertenkele sırtına döndü.

• O parıl parıl parlayan saçlarla güzelleşen baş, ihtiyarlık zamanında çirkinleşti. Saçları döküldü, dazlak oldu.

970 • O naz ve edalarla salınan ve mızrak gibi dümdüz olan boy, ihtiyarlıkta yay gibi büküldü, iki kat oldu.

• Lale renk, safrana döndü. Arslan gücü gitti, kadınlar gibi güçsüz kaldı.

• O bir pehlivanı güreşte hile ve oyunla koltuğunun altına alırken, şimdi yürütmek için onun koltuğuna giriyorlar.

• Bu haller hep gam belirtisi, pörsüyüp soluş belirtisidir. Bunların her biri de ölümün yaklaştığını haber veren elçiler, habercilerdir.

85

"Onu aşağılıkların en aşağısına reddettik, ancak Allâh'a inanan ve iyiliklerde bulunanlar müstesna. Onlara sonu olmayan ve eksilmeyen ecir vardır." âyet-i kerîmesinin tefsîri.

• Fakat Allâh'ın nûru, insanın hekîmi olursa, ona ihtiyarlıktan, hararetten bir eksiklik gelmez.

975 • Onun gevşekliği ve zayıflığı sarhoşun gevşekliğine benzer. O gevşeklikte bile güçlü ve kuvvetlidir. Bu yüzden Rüstem bile onu kıskanır.[90]

[90] İmanlı, iyilik sever kişiler, muhtaçlara yardım edenler ihtiyar olurlarsa da, dış görünüşlerine zayıflık, güçsüzlük gelse de, iç yüzleri kuvvet ve güzellik elde eder. O gevşeklik için iranlı meşhur kahramanlardan Zaloğlu Rüstem bile onu kıskanır.

• Ölürse bile kemikleri zevke gark olur. Bütün varlığı zerre zerre manevî şevk nûru ile parlar, durur.

• Kendisinde ilahî nûr bulunmayan kişi, sonbaharın alt üst ettiği meyvesiz bağ gibidir.

• Öyle bir bağda gül kalmaz. Kara dikenler kalır da, o bağ saman yığını gibi sararır ve mahsülsüz bir hale gelir.

• Ya Rabbi! O bağ ne kusurda bulundu ki, şu güzelim elbiseden soyundu?

980 • O kendini beğendi, kendini gördü de, o yüzden bütün güzelliklerini kaybetti. Süslü elbiselerinden soyundu. Ey hayatta bir çok imtihanlar geçiren kişi! Kendini görmek, kendini beğenmek öldürücü bir zehirdir.

• Aşkı ile bütün âlemin ağladığı güzelin ne suçu vardı ki, şimdi bütün âlem onu kendinden uzaklaştırıyor, ondan iğreniyor?

• Suçu şu ki; süsü, güzelliği iğreti idi. Halbuki o; “Bu süsler, bu elbiseler, bu güzellikler benimdir.” diye davaya girişmişti.

• Cenâb-ı Hakk buyurdu ki: “Güzellik harmanı bizimdir. Güzellerin o harmanda ancak tane topladıkları, iyice bilinsin diye onu geri alıyoruz.

Bütün güzellikler, güçler, faziletler, ma’rifetler hep güzellik güneşindendir.

• O güzellik ve süslerin iğreti olduğunu, sadece varlık güneşinin bir ışığı bulunduğunu anlasın diye, o güzellikleri geri alıyoruz.[91]

[91] Güzelliği ile herkesi büyüleyen bir güzel, o güzelliğin kendisine ait olduğu vehmine kapılırsa, ihtiyarladığı zaman, evvelce yüzüne bakmaya doyamayanlar tarafından horlanmaya başlanır. O kadar çirkinleşir ki, kimse yüzüne bakmaz olur. Bunun sebebi o güzelliği ona verenden haberi olmayışıdır. Bilmiyor ki, o güzellikler onun değildir. Ezelî sevgilinin güzelliğinden aksetmiştir.

86

985 • Bütün güzellikler, kudretler, güçler, faziletler ve ma’rifetler hep güzellik güneşinden, yani Hakk’tandır. O güneşten ötelerden, bu tarafa gelmiş vurmuştur.

• O güneşin ışığı, yıldızlar gibi geri döner. Ve vurduğu şu beden duvarını terk eder, çekilir gider.

• Güneşin ışığı çekilip güneşe geri gidince, her beden duvarı karanlık ve simsiyah kalır.

• Güzellerin yüzlerindeki insanı şaşırtan güzellik, güzellik güneşinin üç renkli camından, yani; ruh, gönül, beden camından vuran nûrdur.

• Onun nûru, renk renk camlar, bize böyle çeşit çeşit göstermektedir.

990 • Renk renk camlar kalmayınca, o zaman bir renk olan nûr seni şaşırtır, hayran bırakır.[92]

[92] Üç renkli camdan murad: Ruh, kalp, bedendir. Ezelî güzelliğin güneşi, bunlar vasıtasıyla akseder. Ve geçtiği camın rengine göre olur. Kimi rahmânî ve hayrânî, kimi de nefsanî ve şehvanî bir güzele bakar. Bu renkli camlar ortadan kalkarsa, o zaman Allâh’ın bir renk olan nûru seni hayran eder.

• Nûru camsız görmeye alış da, cam kırılınca kör olmayasın. Yani şekle, sûrete, dış güzelliğe kapılma, o güzelliği vereni düşün. Güzeller olmaksızın, o güzeller güzelini gönlünde bulmaya çalış.

• Sen öğrenilmiş bilgiyi yeter buluyorsun, gözünü başkasının çerağı ile aydınlatmışsın.

• O da iğreti mala sahip çıktığını, gerçek bilgin olmadığını bilesin diye çerağını önünden kapıverir.

• Eğer sen gerçekten, Allâh rızası için çalışıp şükredersen gam yeme; çünkü Cenâb-ı Hakk sana onun gibi yüzlercesini ihsân eder.[93]

[93] Faydasız ve tatbik edilmeyen, yapılmayan, yaşanmayan bilgiler meyvesiz ağaca benzer, inandığını yaşamak, başkalarına da o manevî bilgileri haber vermek, öğretmek, Allâh'ın verdiklerine şükürdür. Bir hadîste: "Bir kimse bildiği ile amel ederse, yani inandığını yaşarsa, Allâh ona bilmediği ilmi ihsân eder." diye buyurmuştur.

995 • Şükretmedi isen, şimdi artık kan ağla, çünkü o güzellik, şükretmeyen kâfirden, yani nimeti inkar edenlerden geçti, gitti.

87

Şükredenlerle vefa sahiplerinin elde ettikleri kaybolmaz.

• Kâfir toplumun "işleri boştur", iman sahibi olanların ise "özleri düzgündür."[94]

[94] Bu beyitte ve 999 numaralı beyitte, Muhammed Sûresi'nin 1-2. ve 4-5. âyetlerine işaret vardır.

• Şükretmeyenleri, güzellik, hüner, ma'rifet terkeder, gider. O kadar ki, artık ondan bir iz bile görünmez olur.

• Hısımlık, yabancılık, şükür ve sevgi öyle bir gider ki, bir daha hatıra bile gelmez.

• Çünkü: "Kafirlerin yaptıkları, işledikleri boştur." âyetinin manası; muradına ermiş olanlardan, o muradın çıkıp gitmesi demektir.

1000 • Yalnız şükür ehli ile vefa sahiplerinin elde ettikleri kaybolmaz. Çünkü devlet, manevî zenginlik onların ardlarındadır.

• Geçip gitmiş devlet, nasıl olur da güç verir, kuvvet verir? İnsana güç ve kuvvet, gelecek devletten gelir.

1002 • Borç vermek emrine uy da, bu dünya devletinden borç ver. Yani gerekenlere iyilik et. ikramlarda bulun da, gözün yüzlerce devlet görsün...[95]

[95] Bu beyitte de Müzzemmil Sûresi'nin 20. âyetine işaret var.

• Bu dünyada yediğin ve içtiğinden bir miktarını hayrın için azalt ki, ilerde kevser havuzunu bulasın.

• Vefa toprağına bir yudumcuk döken kişiden, devlet avı nasıl kaçabilir?

1005 • Cenâb-ı Hakk böyle ahdine vefalı olan kullarının gönüllerini hoş eder. Özlerini düzgün bir hale getirir. Onlara verdiği şeyler yok olup gittikten sonra yine verir.

• Ey ecel, ey köyü yağmalayan zalim, bu şükrettiklerinden neler aldı isen, geri ver.

• Ecel aldıklarını geri verir ama, onlar kabul etmezler. Çünkü onlar, ruhanî nimetlerden, can nimetlerinden nimetlenmişlerdir.

• "Biz sûfîler" derler, "Hırkalarımızı atmışız, attığımız şeyi geri almayız.

• Biz verdiklerimizin karşılığını aldık, bizden ihtiyaç da gitti. Hırs ve garaz da.

88

1010• Acı, tuzlu, öldürücü sudan çıktık; arı, duru, kevser kaynağını bulduk.

• Bu dünyada, başkalarına yapmış olduğun vefasızlığı, hileleri, aşırı nazlanmayı;

• Yaptıklarına karşılık olarak, senin başına dökeriz. Çünkü biz dünyaya Hakk yolunda savaş için gelmiş ve şehit olmuş erleriz." derler.

• Sen de böylece bil ki, pak, tertemiz olan Allâh'ın yürekli ve yiğit öyle kulları vardır ki, onlar,

• Dünya yılanının bıyıklarını yolarlar, yani dünyanın hilelerini boşa çıkarırlar. Çadırlarını zafer burcunun üstüne çıkarırlar.

1015• Bu şehitler, yeniden gazi olmuşlardır. Bu esirler tekrar zafer kazanmışlardır.

• Yokluktan yine baş kaldırıp derler ki: "Eğer anadan doğma kör değil isen, işte bizi gör."[96]

[96] Aşk kılıcı ile şehit olan ve ölmezden evvel ölen biz sûfîler, "fena fi'llah" (=Hakk'ta yok olma) mertebesine eriştikten sonra tekrar, beşeriyet mertebesine dönüp, nefisle savaşmak için gazi olduk. Kaza ve kader tuzağına düşmüş olan bu esirler kendilerini kurtardılar. Tekrar nefislerine karşı zafer kazandılar, yokluktan baş kaldırarak ve beka-yı Hakk'la bakî olup ilahî vasıfları kazandıktan sonra, dünya aslına "Eğer anadan doğma kör değil isek, bizim batınımıza, hakîkatimize bak da ne sultan olduğumuzu gör." diye seslenirler.

• Gör de bil ki, yoklukta güneşler var. Burada sûret ehlinin yanında güneş gibi parlak olanlar; orada, Âhiret âleminde Sühâ Yıldızı gibi sönük ve değersiz kalırlar.

• Ey kardeş, yokluk âleminde varlık nasıl olur? Zıt zıttın içine nasıl gizlenebilir?

• Bil ki, Allâh; "Ölüden diri çıkarır." Çünkü abidlerin kulluk edenlerin ümidi yokluktadır.[97]

[97] Bu beyitte Al-i İmran Sûresi'nin 26-27. âyetlerine işaret var. Ölüden diri, diriden ölü çıkması çeşitli tefsirlere uğramıştır. Bazıları erlik suyundan insan yaratılması, yahut yumurtadan civciv çıkmasını ölüden diri çıkması gibi yorumlamışlardır. Diriden ölü de, insandan, hayvandan tohum çıkması, tavuktan yumurta çıkması gibi yorumlanır.

1020 • Tohumu tarlaya attığı için, anbarı boşalmış olan çiftçi; "Tohumun hepsini ektim." diye yokluk ümidi ile sevinmez mi?

• "Ektiğim tohum, yokluktan bitecek, başak verecek." der. Manayı biliyor, duyuyorsan düşün, anla!

• Sen de her an yokluktan anlayış, zevk, esenlikler, huzur, iyilikler, nimetler beklemektesin.

89

• Bu sırrı açmaya izin yoktur. Yoksa ben değersiz bir şehir olan Ebhaz'ı Bağdat haline getiririm.

• O halde yokluk, Hakk'ın sanatının hazînesidir. Her an oradan lutuflar, ihsânlar, keremler gelip durmaktadır.

1025 • Allâh, eşsiz örneksiz şeyler yaratıp durmadadır. Eşsiz ve ömeksiz şeyler yaratan da, o zattır ki, bir aslı, bir dayanağı olmadığı halde fer'i yaratır, izhar eder.

Yok gibi görünen ve hakikatte var olan âlemle, yok olduğu halde var görünen âlem.

• Cenâb-ı Hakk yoku, yüce ve ihtişamlı bir var olarak gösterdi. Var olanı da yok şeklinde belirtti.

• Denizi örttü de köpükleri meydana çıkardı. Rüzgarı gizledi de sana onun kaldırdığı tozu gösterdi.

• Toz, toprak minare gibi havada kıvrıla kıvrıla yükselir; toprak nasıl olur da, kendiliğinden yükseklere çıkabilir?

• Ey görüşü illetli olan kişi! Tozu, toprağı yükselmiş görürsün. Rüzgarı ise görmüyorsun. Bu görüş rüzgara delil olur, yani rüzgarın varlığını gösterir.

1030 • Dalgaların çıkardığı köpüklerin koşuştuğunu görürsün. Köpük kendi kendine var olmaz ki.

• Köpüğü gözünle görürsün, denizi köpük delaleti ile bilirsin, anlarsın. Bunun gibi düşünce gizlidir de konuşma, dedikodu meydandadır.

• Biz yok demeyi, var olduğuna ispat sanmışız. Demek ki yoğu gören bir gözümüz varmış.[98]

[98] Hz. Mevlana *Mesnevî'nin* VI. cildinin 640 numaralı beytinde şöyle buyurur:

"Söz de bir şeyi nefy etmek, bir şeyi isbat etmek içindir. Sen nefyi bırak da söze ispattan başla."

• Uykulu göz, hayalden, yok olan şeyden başka ne görebilir ki?

• Hasılı sapıklık yüzünden yolu şaşırmış, başımız dönmüş, şaşırıp kalmışız. Hakîkat gizli kalmış da hayal ortaya çıkmış.

90

1035 • Bu yoğu nasıl oldu da gözümüzün önüne koydu? O hakikati nasıl oldu da gözden gizledi?

• Aferin ey büyü yapan üstad! Hakikat âleminden yüz çevirenlere, şarap tortusu gibi kirli, bulanık olan dünyayı, insanlara saf, parlak olarak gösterdin.[99]

[99] Büyü: Sebebini halkın anlayamadığı, bir harekettir, bir iştir. Cenâb-ı Hakk'ın yarattıklarının hikmeti de anlaşılmadığından ötürü, Cenâb-ı Hakk'ı "büyü yapan üstad" diye anıyor. Gerçekten de Allâh, çeşitli varlıklar yaratmış, gözümüzün görmediği canlılar da var. Bunlara akıl ermez ki...

• Büyücüler tacirlerin gözleri önünde ay ışığını kumaşmış gibi ölçer, biçerler de satarlar, kar ederler.

• Büyücüler, böyle büyülerle, hilelerle para kazanırlar. Tüccarın parası elden gider. Kumaş ise hiç oluverir.

• Bu dünya bir büyücüdür. Biz de onun müşterisiyiz. Ondan ölçülmüş ay ışığı satın alırız. Böylece aldanır dururuz.[100]

[100] Dünyanın "daru'l-gurûr" yani, aldatıcı bir âlem olduğuna dair bir hadîs olduğu gibi, onun sehhare, gaddare bulunduğunu beyan eden bir başka hadîs de rivâyet ederler. Onun bekasız olduğunu, en belirli hakikatin ölüm olduğunu hepimiz bildiğimiz halde, ahbaplarımızın, komşularımızın ölüp gittiklerini gördüğümüz halde, yine o vefasız dünyaya aldanmaktan, kendimizi ölmeyecekmiş gibi sanmaktan kurtulamayız. işte bu gafletimiz onun büyüsü eseridir. Şair Eşref merhumun şu kıt'ası düşündürücüdür:

"Bize gurbet değildir dar-ı dünya, dar-ı ukba,

Mematı sevmemekte affolunmaz bir hatâmız var,

Düşünsek biz, ölümden korkmamak lazım gelir zira;

Yerin altında üstünden ziyade akrabamız var."

1040 • O büyücü, ay ışığından acele beşyüz arşın ölçer.

• Ey dünyanın kölesi olan insan! Büyücü senin gümüş paraya benzeyen ömrünü alır, para gider. Ortadaki hayalî kumaş yok olur. Kesen ise bomboş kalır.

• Ey dünyanın büyüsüne kapılan kişi! "Kul eûzü"yü okumak ve "Ya Rabbi! Lutfet, beni bu üfürüklerden koru, şu düğümlerden kurtar." diye yalvarmak gerek.

• O büyücü kadınlar, düğümler üstüne okurlar. Onların şerrinden sana sığınırım. Ey imdada yetişen Allâh, bana yardım et.

• Fakat ey azîz dost! Bu sûreleri, işinin, gücünün dili ile de, yani okuduğunu yaşayarak, iyi işler, ibadetler yaparak okumalısın. Çünkü söz dili gevşektir.

91

Ey Hakk yolu yolcusu! Senin üç yol arkadaşın vardır.

1045 • Yaşadığın şu zamanda, senin üç yol arkadaşın vardır. Birisi vefalıdır, sana bağlıdır. Diğer ikisi gaddardır; yani acımayan, insafsız; hep kötülük yapan iki dost.

• Vefasız ve gaddar olan yol arkadaşlarından biri, sana dost görünen kişidir. Diğeri dünya malı ve eşyadır. Vefalı olan üçüncüsü ise, senin ibadetin, iyi işlerindir.

• Mal, seninle beraber gelmez. Evden dışarı bile çıkamaz. Senin vefalı görünen dostun ancak mezarının başına kadar gelir.

• Ecelin gelip çattığı gün, dostun hal dili ile sana der ki:

• "Ben senin ancak mezarının başına kadar gelirim, mezarının başında birazcık dururum. Fakat bundan ötesine gidemem.

1045 • İbadetin, iyiliklerin, yaptığın iyi işler, vefalıdır. Onlar mezarının dibine kadar inerler, senden ayrılmazlar.

Mustafa (s.a.v.); “Sana diri olduğu halde, seninle beraber gömülecek bir dost gerek. O seninle gömülür, sen ölü olduğun halde, o diridir. İyi ise sana iyilikte bulunur. Kötü ise seni kötülüğe iter. Bu eş, dost senin yaptığın ameldir, iştir. Gücün yettiği kadar, işini gücünü düzelt.” hadîsinin anlatılması.

Allâh’ın Resulü pek doğru söylemiştir.

• Hz. Peygamber buyurdu ki: “Âhiret yolu için ibadetten, yapılan iyiliklerden, görülen iyi işlerden daha vefalı bir yol arkadaşı yoktur.

• Yaptığın iş, iyi bir işse, sana ebedî olarak dost olur. Kötü ise. mezarda yılanın olur, seni sokar.

• Fakat babacığım, doğruluk yolundaki şu iş, şu kazanç, nasıl olur da üstadsız elde edilebilir?

• Dünyadaki en değersiz kazanç bile bir üstad olmadan, bir yol gösteren bulunmadan kazanılamaz.

92

1055• Bir kazanç elde etmek için önce bilgi, sonra da, o bilgiyi yaşamak işlemek gerek. Böylece de iş bir zaman sonra, yahut ölümden sonra fayda verir.

• Ey akıllılar! Sanatlar elde etmeye bakın. Bunun için birbirinize yardım edin. Ama her sanatı ehli olan temiz, büyük bir kişiden öğrenin.

• Ey kardeşim! inciyi sedefin içinde ara. Hüneri de sanat ehlinden iste.

• Öğüt veren ruhanî, hayırlı kimseleri görürseniz, insaf edin, öğrenip, öğretmeye çalışın, çekinmeyin.

• Deri tabaklayan bir kişi, iş görürken kirli bir hırka giyse, bu hırka onun, zenginse zenginliğini, üstün bir insansa üstünlüğünü azaltmaz.

1060 • Bir demirci, demir döğerken yırtık, pırtık bir iş elbisesine bürünse, bu hal halk nazarında onun itibarını, değerini düşürmez.

• Öyle ise, sen de gurur elbiseni, kendini üstün görme kürkünü çıkar at da, bir şey öğrenmek için, tevazu libası giyin.[101]

[101] Dîvan şairlerimizden Nef’î merhum;

“Akla mağrur olma, Felatun-ı vakt olsan dahi,

Bir edib-i kâmili gördükte tıfl-ı mekteb ol.”

Hasan Basri hazretleri; “Tevazu, karşılaştığın her müslümanın senden üstün olduğunu kabul etmendir.” diye buyurmuştur.

• İlim öğrenmenin yolu söz iledir. Sanat öğrenmenin yolu ise iş iledir.

• Yokluk öğrenmek istiyorsan, bu da bir mürşitle sohbetle olur. Bu hususta ne dilin işe yarar, ne de elin.

• Yokluk ilmini can, ancak bir candan öğrenir. Bu, defterden okumak ve dilden söylemekle öğrenilemez.

1065• Hakk yolu yolcusunun gönlüne; "Ben de bu remzleri, bu incelikleri biliyorum." diye bir şey gelirse, o Hakk yolcusu, henüz remz bilme hünerini elde etmemiştir.

• Hakk yolu yolcusunun gönlü açılır, nûrlanırsa, o vakit Hakk Teala:

"Biz senin göğsünü açmadık mı? Batınını şerh etmedik mi? Ve ona kişilik vermedik mi?" diye buyurur.[102]

[102] İnşirah Sûresi'nin l. âyetine işaret ediliyor.

Mesnevî'nin VI. cildinin şu 23 numaralı beytinde aynı konu söylenmiş:

"İçinden denize bir yol bulan küpün önünde ırmaklar secdeye kapanırlar."

• Ey salik! Senin de gönlünü açtık, genişlettik, ferahlandırdık.

93

• Sen ise onu hâlâ dışarda arıyorsun, süt sağılan yer, sensin de, sen hâlâ başkalarının süt sağmasını bekliyorsun.

• Sende, senin içinde had ü kenarı olmayan, kıyısı bulunmayan bir süt kaynağı var. Ne diye hariçteki bir tulumdan süt almak istiyorsun?

1070 • Ey su çeken kişi, senin denize bir bağlanışın, bir gizli yolun var. Kuyudan su çekmekten utan.[103]

[103] Zariyat Sûresi'nin 20-21. âyetlerine işaret var.

• "Göğsünü açmadık mı?" sûresinde buyrulduğu gibi, senin gönlün açılmadı mı ki, nasıl oluyor da gönlünün açılmasını, bekliyorsun? Yalvarıp duruyorsun?

• Gönlüne in, gönlünün genişliğini gör de; "Görmezsin..." kınamasına uğrama.[104]

[104] Hadîd Sûresi'nin 4. âyetine işaret edilmektedir.

"O sizinle beraberdir." âyetinin tefsiri.

• Başının üstünde ekmek dolu bir sepet olduğu halde sen, hala kapı kapı dolaşıyor, bir dilim ekmek istiyorsun.

• Bir dilim ekmek için ne diye her kapıyı çalmadasın? Ekmek sepeti kendi başının üstünde. Sersemliği bırak, yürü. Gönül kapısını çal da, aradığın mana ekmeğini kendinden iste, kendinde bul.

1075• Bir dereye girmişsin, su dizine kadar çıkmış, sen ise gaflet içindesin. Kendinden haberin yok. Şundan, bundan su isteyip duruyorsun.

• Önünde de, arkanda da susuzluğunu giderecek, seni kandıracak su var. Fakat önünde de, arkanda da engeller var. Gaflet perdesi ile gözlerin kapalı da, suyu göremiyorsun.

• At binicinin altında, fakat binici; "At nerede?" diye altındaki atı arıyor. Biniciye; "Bu altındaki nedir?" diye sorsanız; ''Attır, ama at nerede?" diye şaşkınca cevap verir.

• "Kendine gel, altında görünen at değil mi?" "Evet" diyor, "Ama atı kim görmüş?" diye soruyor.

• Su, susuzluktan deli olmuş bir kişinin gözü önünde ve kendisi de su içinde, fakat adamın akıp giden sudan haberi bile yok.

94

• Bir kimse bir şeyin mesti ve âşıkıdır. O şey ise gözünün önünde iken hem onu görmüyor, hem de "Biz senin göğsünü açmadık mı?" müjdesinden haberi var.

1080• "İnci, denizin içinde olduğu halde deniz nerede?" diye soruyor. Sedefe benzeyen hayal, onun duvarı olmuştur.[105]

105 Eski şairlerimizden birisinin "Şu mâhîler ki derya içredir, deryayı bilmezler." mısra'ı derin manalıdır. Yani balıklar, denizin içinde yüzer dururlar, ama denizin ne olduğunu bilmezler.

• Onun; "Nerede?" diye sorması, ona perde olmuş, güneşin ışıklarına engel olan bir perde kesilmiştir.

• Onun kötü ve illetli olan gözü, kendi görüşüne perde olmuştur. "Ben gaflet perdesini kaldırırım." vehmine düşmesi de, kendisine bir set, bir engel teşkil etmiştir.

• Onun aklı, fikri de kulağını tıkamıştır. Ey Hakk'ın şaşkını, aklını Allâh'a ver.

"Bütün dertlerini bir dert yapanı, Cenâb-ı Hakk başka dertlerden kurtarır. Fakat dertlerini dağıtan, bir çok şeyleri kendine dert edinen kişiyi, hangi vadîde helak olacaksa Hakk, onu kayırmaz." hadîs-i şerif inin açıklanması.

• Sen aklını, fikrini çeşitli yerlere dağıtıyorsun, çeşitli şeyler üzerinde, kafa yoruyorsun. Halbuki o saçma sapan uğraşmalar, o boş yere konuşmalar, bir tere yaprağına bile değmez.

1085• Senin akıl suyunu, dünya sevgisi ve nefsanî arzular dikenlerinin kökleri emer, durur. Artık o, yani ömrünün ağacı, nasıl olur da kemal ve fazîlet meyveleri verebilir?

• Aklını başına al da, varlık bahçesinde sürmüş olan o kötü dalları kes, buda. Yani nefsanî ve şehvanî düşüncelerden, emellerden kurtul. Hoş ve faydalı sürgünlere, yani ruhanî, Rabbanî duygulara su ver. Onları besle, yeşert.

• O kötü dallar da, faydalı sürgünler de şimdi yeşildir. Ama sen sonuna bak, kötü dallar yok olur, gider. Sürgünlerden ise fazîlet ve kemal meyveleri biter.

95

• Bahçenin suyu, faydalı sürgüne helaldir, ötekine haram. Aradaki ayrılığı sen sonra görürsün, vesselam.

• Adalet nedir? Meyve ağaçlarına su vermektir. Zulüm nedir? Diken sulamaktır.

1090• Adalet bir nimeti yerine koymaktır. Her su emen kökü sulamak değildir. Yani hakkı hak sahibine vermektir. Müstahak olmayana vermek ise zulümdür.

• Zulüm nedir? Bir şeyi konmaması gereken yere koymak. Bu hal belaya kaynak olur.

• Hakk'ın nimetini cana, akla ver. İç ağrısına uğramış, manevî belalarla düğümlenmiş, sıkıntılarla dopdolu olan tabiata verme.

• Dünya gamlarının savaşını, bedenine yükle, o can çekişmeyi, o çırpınıp durmayı gönlüne uğratma. Yani dünya meşakkatleri ile bedenini uğraştır. Gönlünü ve rûhunu onlarla meşgul etme.

• Sen yük dengini, İsa'nın başına koymuşsun. Yani yükü, İsa gibi olan ruhuna taşıtıyorsun. Eşek gibi olan nefsini ise çayıra salmışsın, o da orada otluyor, geziyor, sıçrayıp yuvarlanıyor.

1095• Sürme kulağa çekilmez. Gönül işi de bedenden istenmez.

• Eğer sen, gönül isen, yürü, nazlan, hakaret çekme. Eğer sen bedenden ibaret isen, onu tatlılarla, çeşitli yemeklerle besleme, acı olan riyazata alıştır.

1103 • Hakîkat can gözüne, gönül gözüne görünür. Çalış, çabala da gönlün bulunduğu tarafa, bir gönül ehline, velîye gel.

• Eğer ayağın yoksa yuvarlana yuvarlana, sürüne sürüne gel. Gel de, her azı, her çoğu gör. Yani gönül yanına gel de, orada, noksanı olan kişiyi de, kâmili de gör.

"Yola düşersen, sana yol açarlar. Yok olursan, seni varlığa ulaştırırlar." beytinin manasını açıklama.

1105 • Züleyha her taraftaki kapıları kapattı ama, Yûsuf(a.s.)'da hiç bir hareket görünmedi.

• Kilit açıldı, kapı da açıldı. Yûsufa yol göründü, Allâh'a güvenerek sıçradı, kurtuldu.

96

• Bu tabiat âleminden harice çıkmak, kurtulmak için her ne kadar, bir çıkış yeri, bir kapı görünmüyorsa da, Yûsuf gibi çırpınıp, her yana koşmak gerek.[106]

[106] Bir bahar mevsiminde Meram Bağları'nda dolaşırken Mevlana ağaçlarda tomurcukların yaprak halinde açıldıklarını görüyor, tabiat âleminden, harice çıkmayı, kurtulmayı düşünüyor ve yaprağa soruyor:

"Ey yaprak! Elbette bir kuvvet buldun da, dalı yarıp çıktın. Ne yaptın da zindandan kurtuldun? Söyle, söyle de bu dünya hapishanesinden kurtulmak için biz de senin yaptığını yapalım."

• Koşmak gerek ki, kilit açılsın, kapı görünsün. Yersiz kaldığınız için size bir yer hazırlansın.

• Ey imtihanlara, ibtilalara uğramış kişi, sen bu dünyaya geldin. Geldiğin yolu hiç görüyor musun? Geliş yolunu bilmediğin gibi, gidiş yolunu da bilmezsin.

1110. Sen bir yerden, bir vatandan geldin. Geldiğin yolu hiç biliyor musun? Hayır, değil mi?[107]

[107] Hz. Mevlana *Dîvan-ı Kebîr'inin* 2927 numaralı gazeline şu beyitlerle başlıyor:

"Nereden gelmişsin, biliyor musun? Sen Hakk'ın hareminden gelmişsin. O ruhanî âlem, o güzellikler hatırına gelmiyor mu?"

• Bilmiyorsan, sakın "Yol yoktur." deme. Biz bu bilinmeyen, görünmeyen yoldan gideceğiz.

• Rüyada sevinç içinde sola, sağa gidiyorsun ya; o dolaştığın meydanın yolu nerede? Hiç biliyor musun?

• Gözünü kapa, kendini Allâh'a teslim et ki, o eski şehirde, sevdiğin vatanında kendini göresin.

• Fakat gözünü, nasıl kapayabilirsin ki, bu tarafta, bu dünya evinde, hoşuna giden çok şeyler var. Mavi, siyah sevda ile dolu yüzlerce mahmur göz, seni aldatmakta, gözünü bağlamaktadır.

97

• Zenginlik, büyüklük ve yüksek mevkilerde bulunmak ümidi ile, müşteri aşkından, yani seni satın alacak, sana değer verecek kimseler bulmak arzusu ile gözünü kapamak şöyle dursun, etrafına dört gözle bakıyorsun.

• Uyusan bile rüyada müşteri görüyorsun. Kötü baykuş, rüyada harabeden başka bir şey görebilir mi?

• Sen her an, müşteri isteği ile kıvranıyorsun. Fakat neyin var ki, satacaksın?. Hiç hiç...

Peygamberlik davasına girişen kişinin hikâyesi.

• Birisi; "Ben peygamberim, hatta bütün peygamberlerden de üstün bir peygamberim." diyordu.

1120 • Boynundan bağladılar; “Ben Allâh tarafından gelen bir elçiyim, diyor” diye padişahın huzûruna götürdüler.

• Ahalî karınca ve çekirge gibi, onun başına toplandı; “Bu ne hile, bu ne tuzak?” diyorlardı.

• Bu adam; “Eğer yokluk âleminden elçi olarak gelmişse, biz de hep peygamberiz, hep yüceyiz.” diyorlardı. Çünkü hepimiz, yokluk âleminden gelmişiz.

• “Biz de oradan bu âleme garip geldik ey edepli kişi! Neden peygamberlik yalnız sana mahsus olsun?”

• “Siz de o âlemden buraya uyuyan çocuklar gibi geldiniz, yollardan menzillerden habersiz bulunuyordunuz.

1125 • Menzillerden uykuda ve sarhoş olarak geçtiniz. Bu yüzden sizin yoldan, yokuştan, inişten haberiniz bile yoktu.

• Ama biz hoş bir halde beş duygu ve altı yön âleminin ötesinden bu âleme kadar uyanık olarak geldik.

• Menzillerin aslını, esasını gördük. Çünkü kılavuzlarımızın her şeyden haberleri vardı. Yolu biliyorlardı.

• Peygamberlik davasına kalkışan kişi hakkında padişaha: “Ona işkence yaptır da bir daha böyle şeyler söylemesin.” dediler.

• Padişah, onun pek bitkin, pek zayıf olduğunu gördü. Nerede ise bir tokatla ölecek halde idi.

98

1130• Onu sıkıştırmanın, dövmenin, işkence yapmanın imkanı yoktu, çünkü sırçaya dönmüştü.

• “Ona hoşlukla söz söyleyeyim; ‘Ne diye inat ediyorsun, ne diye böyle büyük sözler söylüyorsun?’ diyeyim.

• Sertlik burada hiç bir işe yaramaz. Yumuşaklıkla, yılan bile ininden dışarı çıkar.” dedi.

• Halkı onun başından uzaklaştırdı. Padişah iyi bir adamdı. Zikri de, fikri de iyilikti.

• Onu bir yere oturttu. Yerini, yurdunu sordu. “Ne ile geçinirsin? Darda kaldığın zaman kime sığınırsın.” dedi.

1135• Adam; “Padişahım!” dedi, “Ben Darüsselam’danım. Oradan çıktım, yola düştüm. Bu melamet, bu kınanma yurduna geldim.

• Benim burada ne evim var, ne de benimle düşüp kalkan bir eşim, bir dostum. Bir balık denizden çıkar da, yeryüzünde av tutabilir mi?”

• Padişah, onunla şakalaşarak; “Bugün ne yedin, kuşluk yemeğin ne idi?” diye sordu.

• “İştahın var mı? Sabahleyin ne yedin? Sarhoş bir hale gelmişsin, atıp tutuyor, manasız sözler söylüyorsun.”

• Adam cevap verdi de dedi ki: “Taze yahut bayat ekmeğim olsaydı, peygamberlik davasına kalkışır mı idim?

1140 • Bir topluma karşı, peygamberlik davasında bulunmak, bir dağdan gönül ummak, gönül aramaya benzer.

• Hiç kimse, dağdan taştan akıl ve gönül aramaz. Onlardan zor bir nükteyi anlamayı, öğrenmeyi beklemez.

• Dağa ne söylesen, o da sana onu söyler. Alay edenler gibi, sanki seninle alay eder.

• Bu toplum nerede, haber vermek, öğüt dinletmek nerede? Cansız bir şeyden kim can umar? Kabristanda kim ölülere hitap eder?

• Ama sen bunlara kadından, altından haber versen, o vakit hepsi de gümüşünü önüne yığar, yere başlarını korlar.

1145• Onlardan birine; ‘Filan yerde bir güzel var, sana âşık olmuş. Seni çağırıyor.’ dersen, sana bu müjdeli haberden ötürü kul, köle olur.

• Eğer, onlara Allâh tarafından bal gibi bir haber getirsen de; ‘Ey sözüne sağlam kişi Allâh’a gel!’ desen;

• ‘Şu ölümlü dünyadan, nimet âlemine yürü. Madem ki ölümsüzlüğü elde etmek mümkün, yok olup gitme.’ diye öğüt versen.

99

• Kanına girmek isterler, başına kasdederler. Fakat bu gayretleri din için, mezhep için değildir.”

1226 • Padişah o adama; “Bari vahyinin ne olduğunu söyle, yahut peygamber olan ne elde eder? Ondan haber ver.” diye sordu.

• Peygamberlik iddiasında olan adam padişaha cevap verdi: “Ne vardır ki, peygamber onu elde etmesin. Hangi devlet vardır ki, peygamber ona erişmemiş olsun?”

• Tutalım öyle diyelim ki: “Nebî’nin kalbine gelen bu vahiy, Allâh’ın sırlarının hazînesi değildir. Fakat Allâh tarafından, arının gönlüne vahy olunan vahiyden de aşağı değildir ya...”[108]

[108] Ankaravî hazretleri vahyi şöyle tarif ediyor: “Cenâb-ı Hakk buyruklarını melek vasıtasıyla indirirse, ona vahiy derler. Meleği vasıta yapmadan gizli bir işaretle hakikatleri seçkin kullarının gönlüne duyurursa, sezdirirse ona ‘ilham’ adı verilir, ilham yalnız nebîlere mahsus değildir. Velîler ve salih kişiler de Allâh’ın bu lutfundan paylarını alırlar.”

• “Allâh bal arısına vahyetti.” âyeti gelince, onun vahiy evi tatlılarla doldu.[109]

[109] Nahl Sûresi’nin 68. âyetine işaret vardır.

1230• Arı azîz ve yüce Allâh’ın vahyi ile dünyayı mumla, balla doldurdu.

• İnsan hakkında Cenâb-ı Hakk, *Kur’an-ı Kerîmde;* “Biz insanı üstün bir varlık olarak yarattık, insanı yücelttik. Şerefli kıldık.”[110] diye buyurdu. Bu yüzden insan ruhen yükselmektedir, insanın değeri çok yüksektir. Çok yücedir. Hiç insana gelen vahiy, bal arısına gelen vahiyden aşağı olur mu?

[110] İsra Sûresi’nin 70. âyetine işaret edilmektedir.

• “Gerçekten biz sana Kevser’i verdik.” âyetini okumadın mı? Okumadı isen neden böyle kupkuru, susuz kaldın?’“

‘‘‘ Kevser Sûresi’nin l. âyetine işaret vardır.

• Ey hasta adam, yoksa sen Firavun musun ki, Kevser sana Nil gibi kan kesilmiş ve pislenmiş göründü.

• Tövbe et. Bütün düşmanlardan vazgeç, çünkü, onların kaplarında Kevser suyu bulunmaz.

1235 • Her kimin benzini Kevser’den sararmış görürsen, onunla arkadaş ol, onunla düş kalk, onun huyu ile huylan. Çünkü o, Hz. Muhammed huyu ile huylanmıştır.

• Böyle yap da Allâh için severlerden ol. Sen de o çeşit kişilerden sayıl, çünkü Hz. Ahmed(s.a.v.)’in ağacında yetişen elma, bu çeşit kişilerdedir.

100

• Kimi, Kevser içmediği için dudağı kuru görürsen, onu ölüm gibi, sıtma gibi düşman say.

• Hakk yolundan ayrılmış kişi, böyle bir kişi baban da olsa, anan da olsa, hakikatte o senin kanını içen bir düşmandır.

• Bu huyu, bu davranışı, Halîl-i Hakk, Hz. İbrahim’den öğren. Çünkü o, önce babasından bîzar oldu.

1240 • Böyle ol da Hakk’ın nazarında; “Allâh için sevmeyenler” arasına katıl, böyle yap da aşk gayreti seni kınamasın...

• Sen “Lailahe illallâh” (=Allâh’tan başka kulluk edilecek kimse yoktur) demedikçe hakîkate varan açık yolu bulamazsın.

Halkın, kendilerini ölümsüzlük ab-ı hayatına ve Hakka çağıran velîler ile anlaşamamalarının ve onlara düşman olmalarının sebebi.

1149• Mala, mülke sarılmaları yüzünden, belki bu sözleri işitmek onlara acı gelir.

• Eşeğin yarasına bir bez bağlasan da, o bez, yaraya yapışsa, orada kurusa, onu çekip almak istediğin zaman eşek,

• Canı yandığı için çifte atmaya başlar. Ne mutlu o kimseye ki, böyle bir hareketten çekindi, böyle bir işe girişmedi.

• Hele eşeğin elli tane yarası olursa ve her yarasına da bir bez yapışmış kalsa o eşeğin hali ne olacak? Başına kadar balçığa saplanmış gibidir.

• Mal, mülk, ev, bark bez gibidir. Bu hırs ise yaraya benzer. Kimin hırsı fazla ise, onun yarası da fazladır.

• Baykuşun evi yıkık yerdir, harabedir. O ne Bağdat, ne de Tebes şehirlerinin güzelliklerini, vasıflarını dinler.

1155• Padişahın doğan kuşu, yoldan gelerek, bu baykuşlara padişahtan yüzlerce haber getirse;

• Başkenti, oradaki eşsiz bağları, bahçeleri, dereleri anlatsa, yüzlerce düşman ona "Vah, vah!" derler.

• "Doğan kuşu saçmalıyor, eski masalları anlatıp duruyor, olmayacak şeylerle ne laflar düzüyor."

101

• Halbuki eskimiş, köhnemiş, ebedî olarak çürümüş olanlar, asıl onlardır. Yoksa o nefis, eskiyi yenileştirir, tazeleştirir.

• Eski ölülere can bağışlar. Onları diriltir. Akıl tacını başına kor. İman nûru lutfeder.

1160 • Ruh bağışlayan güzelden gönlünü esirgeme. O seni kıratın üstüne bindirir.

• Başını, taç bağışlayan o yüce erden çevirme! O (yani velî) gönlünün ayağındaki yüzlerce bağı çözüp, seni hürriyetine kavuşturacaktır.[112]

[112] Ey dünyada maddî zevklere, mal, mülk sevdasına dalmış olan insan! Velîlerin ruh bağışlayan sözlerine kulağını tıkama. Onların bahsettikleri masal değildir. Gerçek şeylerdir. Onların sözlerinde hayat vardır. Aşk vardır. Asıl kurtuluşun o mübareklerin sözlerini dinlemene ve onların gösterdikleri yolda yürümene bağlı. Onlar seni ilahî aşkın atına bindirerek, kirliliklerle, günahlarla, cinâyetlerle dolu olan bu fanî dünyadan kurtaracaktır. Mutluluk diyarına götüreceklerdir.

• Fakat bu hakikati kime söyleyeyim? Bütün köyde herkes ölü gibi; nerede bir diri? Ab-ı hayata doğru koşan kim var?

• Sen bir horluk, bir zorluk görür görmez aşktan kaçıyorsun. Sen, sadece aşkın adını biliyorsun, aşkı yaşamıyorsun.

• Aşkın yüzlerce nazı, yüzlerce ululuğu var. Aşk yüzlerce naza katlanmakla elde edilebilir.[113]

[113] Hz. Mevlana, bir rubaî beytinde şöyle buyurur: "Aşk ab-ı hayattır. Bu suya dal, bu suyun her damlası, başlı başına bir hayat denizidir."

1165 • Aşk vefalı olduğu için vefalı olan kimseyi satın alır. O vefasız adama bakmaz.

• İnsan bir ağaca benzer. Ahdi de ağacın kökü gibidir. Kökün gelişmesine çalışmak, onu sağlamlaştırmaya uğraşmak gerekir.

• Bozuk düzen ahid, çürümüş köktür. Böyle çürümüş kökün ağacı da meyve vermez.

• Ağacın dalları, yaprakları yeşil bile olsa, kök çürümüş olunca faydası yoktur.

• Aksine ağacın yeşil yaprakları bulunmasa da, kökü sağlamsa, sonunda ağaçtan yüzlerce yaprak baş gösterir, el açar.

• Bilginle gururlanma, ahdini hatırla, onu tutmaya bak. Çünkü bilgi kabuğa benzer. Ahid ise onun içidir, özüdür.

102

Kötü iş işleyen kimse, kötülükte ayak direr de, iyilik edenlerin elde ettikleri devleti, saadeti görünce, hasedinden şeytan kesilir. Hayırlı işlere engel olur. Harmanı yanan şeytan tabiatlı kişi, başkalarının da harmanlarının yanmasını ister. "Namaz kılarken, bir kulu namazdan men edeni gördün mü?"[114]

[114] Namaz kılan kul Hz. Muhammed(s.a.v.)'i; men etmek isteyen de Ebu Cehil'i ifade etmektedir.

• Ey nefsaniyete uymuş kişi, sen vefakarların faydalandıklarını görünce, şeytan gibi haset edersin.

• Mizaç ve tabiatı bozuk, hasta ruhlu kişi, başkasının iyi olmasını istemez bir kişi,

• Değil isen, dava kapısını bırak da vefa dergahına gel.

• Sende vefa yoksa, vefa etmiyorsan bari söylenme, sus. Çünkü sözün çoğu senlik benlik davasıdır.

1175 • Gönüldeki bu söz, gönlü geliştiren, uzlaştıran bir sözdür. Susmakla canların özü yüzlerce gelişmeye, büyümeye nail olur.

• Söz dile gelince harcanır gider. Çok harcama da o güzelim iç kalsın.

• Az söyleyen adamın derin bir düşüncesi, özlü bir fikri vardır. Fakat kabuğa benzeyen söz çoğalınca, öz kaybolur gider.

• Kabuk kalınlaşınca iç küçülür, zayıflar. Aksine iç kuvvetlendi, güzelleşti, anlaştı mı, kabuk incelir.[115]

[115] Kabuk kalınlaşınca için küçülmesi, zayıflaması; aksine iç kuvvetlenince kabuğun incelmesi halini; ceviz, badem, fıstık ispat etmektedir. Yani lüzumsuz konuşmalarla, yersiz davranışlarla, dış görünüşleri ile kendilerini üstün birer varlık olarak göstermeye çalışanların içleri zayıftır, perişandır. Dıştan kuvvetli, bilgili, varlıklı görünen bu zavallılar, aslında bilgisiz, değersiz varlıklardır.

• Hamlıktan kurtulup, gelişen şu üç meyveye, cevize, bademe, fıstığa bir bak.

1180• Kim isyan ederse, şeytan kesilir de, iyilerin ulaştıkları nimetlere, varlığa haset eder.

• Allâh'ın ahdine vefa ederse, Allâh da kereminden senin ahdini muhafaza eder, korur.

103

• Sen ise zavallı insan, Allâh'a vefalı olmaktan gözünü yummuşsun, vazgeçmişsin. Sen "Beni anın da, ben de sizi anayım." âyetini duymadın mı?[116]

[116] Bakara Sûresi'nin 159. âyetine işaret var.

• "Ahdime vefa edin!" âyetine kulak ver de, sevgiliden: "Ben de sizin ahdinize vefa edeyim." müjdesi gelsin.[117]

[117] Bakara Sûresi'nin 40 âyetine işaret var.

• Ey hakîkati anlayamamaktan üzülen, mahzun olan kişi! Bizim ahdimizde durmamazın, bizim borçlanmamızın anlamı nedir? Bu, kuru tohumu yere ekmeye benzer.

1185 • O ektiğin tohumdan, ne yeryüzü bir parlaklık elde eder, ne de yer sahibi zenginleşir.

• Kuru tohumu yere ekmenin manası şudur ki: "Allâh'ım bunun aslını yokluk âleminden sen dünyaya getirdin. Bana yine bundan lazım, bundan yine bana lutfet.

• Allâh'ım verdiklerini yedim, tohumu da bir nişane olarak getirdim. Toprağa verdim, bu nimetten yine bana ihsân et."

• Şu halde, ey bahtlı kişi! Kuru duayı bırak... Ağaç mı istiyorsun, tohum ekmelisin, tohum.

• Tohumun yoksa, Allâh yine çalışma duası sebebi ile sana öyle bir fidan lutfeder ki görenler; "Ne iyi çalışmış da, böyle bir fidana sahip olmuş." derler.

1190• Hz. Meryem de üzgündü, derdi vardı. Fakat tohumu yoktu, kudret ve sanat sahibi Allâh, o kuru fidanı yeşertti, meyve verdirdi.

• Çünkü o ulu ve temiz kadın, vefalı idi. Bu yüzden Allâh, o istemeden onun yüzlerce muradını verdi.

• Vefalı olan topluluk bu vefayı bütün âleme yaymışlar, vefa örnekleri göstermişlerdir.

• Denizler de onların buyruklarına uymuştur. Dağlar da, dört unsur da onlara kul, köle kesilmişlerdir.

• Keramet, inkar edenler apaçık görsünler de imana gelsinler diye, Hakk'ın bir ikramıdır.

1195• Aslında onlar, öyle gizli ikram ve ihsânlara nail olmuşlardır ki, ne akla hayale gelir, ne de söze sığar.

104

• Zaten iş, ebedî olan eksilmeyen, tükenmesine imkan bulunmayan ihsân ve ikramdır.

Münacaat = Yakarış

• Ey bize nimetleri ihsân eden, temkin, direnme gücü veren Allâh, halkı bu sebatsızlıktan kurtar.

• Direnmesi gereken işte bu iki büklüm olmuş nefse yardım et, onu doğrult.

• Sen kullarına sabır lutfet. Terazilerinin hayır kefesini ağırlaştır. Sen onları, halkı aldatanların düzenlerinden, hilelerinden kurtar.

1200 • Ey kerem sahibi! Sen onları hasetten geri çek de haset yüzünden, taşlanmış şeytan olmasınlar.

• İnsanlar, gelip geçici mal, çirkinleşecek, sonunda çürüyüp gidecek beden uğrunda hasetten yanıp duruyorlar.

• Padişahlara bak ki, haset yüzünden ordular çekip akrabalarını bile öldürüyorlar.

• Pislikle, kötülüklerle dolu, düzenbaz âşıklar, birbirlerinin kanına, canına kast ediyorlar.

• Vise'nin, Ramin'in, Hüsrev'in, Şirin'in hikâyelerini oku da bak ki, o ahmaklar, haset yüzünden neler yapmışlar.

1205 • Âşık da yok oldu, maşuk da yok oldu. Zaten kendileri de bir şey değillerdi. Aşkları da, hevesleri de bir şey değildi.

• Noksan sıfatlardan berî olan Cenâb-ı Hakk, yoku yoka vurur, âşık eder. Yoklukları birbirine vurur, böylece var olmayanları, birbirine sevdirir.

• Perişan aşığın gönlünde hasetler baş kaldırır. O ne yapacağını şaşırır. Böylece de Allâh, yok mesabesinde olan insanı çeşitli güçlüklere sokar, muztarip kılar.

• Erkeklerden daha merhametli, ince duygulu olan kadınlar ortak olunca, "kuma"lar hasetten birbirlerini yerler, çekişirler, kavga ederler.

• Bir de taş yürekli erkekleri düşün, haset yüzünden, onlar nerelere varırlar, ne hale düşerler, kıyas et!

1210• Şeriat latîf bir efsun okumasaydı, onları men etmeseydi, herkes, değil düşmanının, arkadaşının bile bedenini yırtar, onu paramparça ederdi.

105

• Şeriat, şerri defetmek için bir karara varır. Ve devi, şeytanı delil şişesi içine kapatır.

• Küstah ve edepsiz devi, yeminle, tanıkla, yemininden dönmesi ile ikna eder de onu şişeye sokar.[118]

[118] Hz. Süleyman(a.s.)'ın asrında bir dev isyan ederse, Hz. Süleyman o devi bir şişe içine hapsedermiş ve denize atarmış. Bu suretle halk onun şerrinden emin olurmuş. Hz. Mevlana bu beyitlerde bu hadiseye işaret etmektedir. Dev; nefs-i emmarenin ve şeytanın sembolüdür.

• Şeriat iki zıttı hoşnut eden bir terazi gibidir. Doğru ile eğriyi bir araya getirir.

• Bil ki, şeriat kileye, teraziye benzer, onun sebebi ile iki düşman da savaştan ve kinden kurtulur.

1215 • Terazi olmasaydı, o düşman hileye uğramak, aldatılmak vehminden nasıl kurtulur, çekişmekten nasıl vazgeçerdi?

• Şu halde şu vefasız, pis dünyada, hasetten, düşmanlıktan, cefa ve ızdıraptan başka bir şey yoktur.

• Cinler de, insanlar da hasede düştükten sonra, bu dünyada nasıl olur da ikbal, nasıl olur da devlet bulunur?

• Zaten o şeytanlar, eski hasetçilerdir. Onlar bir an bile yol kesmekten vazgeçmezler.

• İsyan tohumunu eken ademoğulları da, haset yüzünden şeytan kesilmişlerdir.

1220• *Kur'an-ı Kerîmi* oku da gör ki: İnsan şeytanları da, Allâh'ın çarpması ile şeytan cinsinden olmuşlardır.

• Şeytan birisini doğru yoldan çıkarmakta âciz kalınca, bu çeşit insanlardan yardım isterler.

• "Siz bizim dostumuzsunuz, bize dostlukta bulunun. Siz bizdensiniz, bizim tarafımızı tutun." derler.[119]

[119] Yukarıdaki üç beyitte Kur'an-ı Kerîm'm En'am Sûresi'nin şu âyetlerine işaret edilmektedir: "Böylece biz her peygambere insan ve cin şeytanlarını düşman yaptık. O şeytanlar aldatmak için birbirlerine yaldızlı laflar ederler." En'am Sûresi, 112. "Doğrusu şeytanlar, sizinle savaşmak için, dostlarına mutlaka telkinde bulunûrlar. Ey müminler! Eğer siz onlara itaat ederseniz, siz de Allâh'a ortak koşanlardan olursunuz." En'am Sûresi, 121. '

• Cihanda bir kimsenin yolunu kestiler, onu yoldan çıkardılar, azdırdılar mı, iki cinsten olan şeytanlar da sevinir, bayram yaparlar.

• Aksine, birisi imanla can verdi de, din hususunda derecesi yüceldi mi, iki çeşit şeytan da feryada, ağlayıp sızlanmaya koyulurlar.

1225 • Edep sahibi biri, bir kimseye akıl verdi mi, onu doğru yola getirdi mi, iki grup şeytan da haset dişlerini gıcırdatmaya başlar.

Bir aşığın sevgilisine ettiği hizmetleri, gösterdiği vefayı, uzun geceler yanının yatak görmediğini, uzun günlerde ise aç kaldığını, susuz kaldığını, çok ızdırap çektiğini anlatıp da; "Ben bundan fazlasını yapamıyorum, eğer yapılacak başka bir hizmet varsa haber ver, göster ne buyurursan yapayım. Hatta dilersen Halil (a.s.) gibi ateşe atılayım, Yunus (a.s.) gibi kendimi deniz canavarının ağzına atayım. Circis (a.s.) gibi yetmiş kere öldürülmem lazımsa öldürüleyim. Şuayb(a.s-) gibi ağlaya, ağlaya kör olmam gerekse kör olayım." demesi ve sevgilinin de ona cevap vermesi. Zaten peygamberlerin vefalarını, Hakk yolunda ölümü göze alarak canları ile oynamalarını saymaya imkan yoktur.[120]

[120] 1242. beyitten önce gelen yukarıdaki başlıkta. Secde Sûresi'nin 16. âyetine işaret edilmektedir. Başlıkta geçen peygamberlerden İbrahim (a.s.) putları kırdığı, onları hakîr gördüğü için Nemrut tarafından ateşe atılmıştır. Ateşin İbrahim'i yakmadığı 21. Enbiya Sûresi'nin 51-70. âyetlerinde ve başka sûrelerde anlatılır. Yunus (a.s.) kavminin iman etmemesine kızarak onları terk etmiş ve deniz kıyısına gitmiş. Orada kendini büyük bir balık yutmuş. Balığın karnında kırk gün, kırk gece

kalmış, orada ümitsizliğe kapılmamış Allâh'a yalvarmış, onu tesbih etmiş, bunun üzerine balık onu kıyıya çıkarmış. Kur'an-ı Kerîm'in bir çok yerlerinde bu vak'a anlatılmaktadır. Bilhassa 37. Saffat Sûresi'nin 144-149. âyetlerinde: "Eğer Allâh'ı tesbîh etmese idi, kıyamet gününe kadar, balığın karnında kalırdı." diye buyrulmaktadır. Circis'e gelince, Hz. isa'dan sonra gönderilen ve halkı İsa peygamberin dinine davete memur iken yetmiş kere şehit edilmiş, yetmiş kere dirilmiştir. Yetmişinci şehadetinden sonra bir daha dirilmemiştir. Circis hazretlerinin havariler zamanında yaşadığı ve Filistinli olduğu söylenir. Şuayb(a.s.)'a gelince; Kur'an-ı Kerîm'm 7. sûresi olan A'raf Sûresi'nde adı geçer. Medyen halkına peygamber olarak gönderilmiştir. Hz. Mûsâ Mısır'dan kaçınca onun yanına sığınmıştır. Onun sürülerine çobanlık etmiş, sonra kızlarından biri ile evlenerek ona damat olmuştur.

1242• Bir âşık, sevgilisinin huzurunda yaptığı hizmetleri sayıp döküyor ve ona diyordu ki:

• "Senin için şunları yaptım, bunları yaptım, bu aşk savaşı meydanın da kılıç yaraları aldım, oklara hedef oldum.

107

• Mal gitti, güç gitti, namus gitti. Senin aşkından nice muratsızlıklara uğradım.

1245 • Hiç bir sabah beni uyurken bulmadı, gülerken görmedi. Hiç bir akşam beni varlıklı karşılamadı. Daima yoksul olarak buldu."

• Ne acılar tattıysa, ne dertler çektiyse onları bir bir etraflıca saymakta idi.

• Bunları sevgilisinin başına kakmak için değil, aşkına yüzlerce şahit olarak sayıp duruyordu.

• Aklı olanlara bir işaret yeter de, artar bile. Ama âşıklardaki o susuzluk nasıl giderilebilir?

• Âşık yorulmadan, usanmadan sözünü tekrarlar durur. Hiç balık bir işaretle duru suya kanar mı?[121]

[121] Âşık bir balık gibidir. Sevgiliye karşı duyduğu duyguları ise duru su gibi temiz, deniz gibi engindir, sonsuzdur. Balık bir sözle suya kanmayacağı gibi, âşık da kendi sevgisini sonsuz olduğu için anlatmakla bitiremez. Balık nasıl daima suyun içinde bulunmakla neşelenir, yaşayışını sürdürürse, âşık da daima aşk duyguları içinde olmaktan, aşkı yaşamaktan, aşkı anlatmaktan bıkmayacaktır, bilakis zevk duyacaktır.

1250 • Âşık o eski derdi, temiz, tükenmez olan o aşk derdini, yüzlerce defa anlattığı halde; "Ne söyledim ki? Ben bir söz bile söylemedim." diye şikâyette bulunuyordu.

• Sanki bir ateş içine düşmüştü, yanıyordu. Fakat neden yandığını bilemiyordu. Ancak, o ateşin harareti ile mum gibi eriyor, ağlıyordu.

• Sevgilisi; "Evet." dedi. Doğru söylüyorsun, bütün söylediklerini yaptın, yerine getirdin ama, kulağını aç da şimdi beni dinle...

• Aşkın ve sevginin aslının aslı olan bir şey var ki, sen onu yapmadın. Bu yaptığın teferruattan, ayrıntılardan ibarettir." dedi.

• Âşık; "O bahsettiğin sevginin aslının aslı olan nedir?" diye sordu. Sevgilisi de; "Ölmektir, yok olmaktır." diye cevap verdi.

1255 • "Sen dediklerinin hepsini yaptın, fakat ölmedin, hala dirisin. Canı ile oynayan, aşk uğrunda ölümü göze alan bir âşık isen, hemen kendini öldür."[122]

[122] Fuzulî merhumun şu beyitleri bu hali anlatmaktadır:

"Aşık oldur kim kılur canın feda cananına,

Meyl-i canan etmesin, her kim ki kıymaz canına.

Canını canana vermektir, kemali âşıkın,

Vermeyen can, itiraf etmek gerek noksanına."

"Aşık o kimsedir ki, aşk uğruna canını cananına feda eder. Canına kıymayan kimse, sevgiliye meyl etmesin. Bu aşk işine girmesin. Âşıkın kemali, üstünlüğü canını canana vermektir. Canını vermeyen, sözle; "Seviyorum." diyen, noksanını, kusurunu itiraf etmelidir. "Şeyh Sadi hazretleri de, güle karşı ötüp duran aşkından, sevgisinden bahseden bülbüle der ki:

"Ey bülbül! Git de aşkı pervaneden öğren. Kendini alevin içine attı, yandı. Sevgilisi uğruna can verdi, sesi çıkmadı."

108

• Âşık sevgilisinin bu dokunaklı sözlerini duyunca, o anda uzanıp can verdi. Gül gibi gülerek, başı ile oynadı. Şikâyet etmeden, neşeli bir halde ölüp gitti.

• Arif kişinin zahmet nedir bilmeyen aklı ve canı gibi, o gülüş onda ebedî olarak kaldı.[123]

[123] Arifler, ilahî aşk ile sermest oldukları için, bu dünya hayatının başımıza mûsâllat ettiği belaları, kederleri, musibetleri güler yüzle karşılarlar. Bu sebeple onların akılları da, canları da, zahmet, meşakkat nedir bilmez. Onlar Allâh'ı, onun yarattığı bütün mahlükatı sevdikleri, insanî vazifelerini yerine getirdikleri, kimseyi kırmadıkları ve kırılmadıkları için ölümü korkmadan, endişeye kapılmadan, gülerek karşılarlar.

Ayın nûru iyiye de, kötüye de vurur. Temiz yerlere de, kirli yerlere de düşer. Fakat kirlenmeden temiz olarak yine aya döner.

• Ay'ın nûru, her iyiye, her kötüye vurur, ama hiç kirlenir mi?

• Ay'ın nûru, akıl ve can nûrunun Allâh'a dönüp ulaşması gibi, yine tertemiz halde ay'a döner, gider.

1260 • Ay'ın ışığı, yoldaki pisliklerin üzerine düşse bile pislenmez; temiz kalır. Çünkü temizlik onun vasfıdır, huyudur.

• Bu yüzdendir ki, iğrenç pisliklerden, kirliliklerden o nûr pislenmez, kirlenmez.

• Güneşin nûru da öyledir. "Geri dön!" emrini alınca, acele aslına döner.

• Güneşin nûru ne külhanlarda kirlenir, pislenir, ne de gül bahçelerinin güzel kokularından, renklerinden onda eser kalır.

• Gözün nûru da, nûr gören kimsenin varlığı da, kendi asıllarına geri döner. Fakat onların sevdası, ovalarda, çöllerde kalır.[124]

[124] Kâmil insan da kâinatın nûru gibidir. İyi, kötü her şeyin, hatta pisliklerin bile üzerine düşen, güneşin ışığı nasıl kirlenmeden aslına, yani güneşe geri dönerse, maddî varlığı ile dört unsur (su, hava, ateş, toprak) çamuruna batmış, dünya kirliliklerine bulaşmış insanın ruhu da Allâh'a döner. Cenâb-ı Hakk'ın; "Sen ondan razı, o da senden razı olarak Rabbine dön." (Fecr Sûresi, 28) emrini alınca, insan-ı kâmil de hızla aslına döner.

Bir bakıma, insanın ruhu da güneşin nûru gibidir. Ne zaman ki "Geri dön!" hitabını duyar, beşerî kirliliklerden, tabiatın pisliklerinden arınmış, pak ve temiz olduğu halde hızla kendi aslına geri döner. Ne tabiat külhanlarından onun üzerine bir leke, bir ayıp kalır, ne de neşe gülşenlerinden onda bir koku, bir renk bulunur. Yani şu dünya hayatının kirliliklerinden, gamlar, vehimler, kederler, onda bulunmaz. Yine bunun gibi, neşe ve meserret bahçelerinden de onda bir renk ve eser kalmaz. Gözün nûru, nûr gören kimseye ve aslına geri döner. Bu kâinatın gözü nûru gibi olan insan, bu madde âleminin ruhu, bu varlık sahrasının nûrudur. Bu yüzdendir ki, ruh gidince, yani aslına rücû' edince, çöl ve sahra, belki de yerler ve gökler kendilerini bırakıp giden rûhlarının ayrılık ateşine düşecekler, bu sevda ile ağlaşacaklardır.

109

Birisi arif bir bilginden: "Bir müslüman, namazda sesle ağlar, ah eder, feryad ederse namazı bozulur mu?" diye sordu. O arif bilgin de dedi ki: "Akan yaşın adı gözyaşıdır. Ancak o ağlayan ne görmüştür, ne için ağlıyor? Onu bilmek gerek. Eğer o Allâh aşkı ile ağlıyorsa, yahut günahlarına pişman olmuş da gözyaşı döküyorsa, namazı bozulmaz, hatta o namaz, daha da olgunlaşır, makbul bir namaz olur. Çünkü namaz; 'Gönül huzuru olmadıkça namaz değildir.' diye buyrulmuştur." Namaz kılan kişi, bedenindeki hastalıktan, yahut oğlunun ayrılığından ötürü ağlıyorsa, namazı bozulur. Çünkü namazın temeli bedeni, oğlu terk etmek, İbrahim (a.s.) gibi Hakk uğruna oğlunu kurban edip, Nemrud'un ateşine atılmaktır. Namazın kemali için bu lazımdır. Bu huyları benimsemesi için Mustafa (a.s.)'a da; "İbrahim'in şerîatine uy, İbrahim'de sizin için uyulacak güzel huylar, sıfatlar vardır." diye emir gelmiştir.[125]

[125] Bu başlıkta geçen; "Gönül huzuru olmadıkça namaz, namaz değildir." sözü şu hadîstir: "Kalp huzuru olmadıkça, namaz namaz değildir."

1265• Birisi müftüden gizlice sordu: "Bir adam namazda feryad ederek ağlarsa;

• Acaba o ağlayan adamın namazı bozulur mu, bozulmaz mı? Yahut da namazda gözyaşı döktüğü için, namazı caiz olur da, daha mı makbul ve mükemmel bir namaz olur?"

110

• Müftü; "Gözyaşı denen o yaş, ne için akıyor; o ne gördü, ne sebepten gözyaşı döküyor? Önce bunları bilmek gerek.[126]

[126] Müftü: Fetva veren kişiye derler. Fetva: Sorulan bir şeyin şerîate göre hükmünü bildiren söz, yahut yazıdır.

• Acaba gizli âlemlerden ne gördü de, o göz yaşları kaynağından akmaya başladı?

• O yakaran, yalvaran, hulus ile namaz kılan kişi ise, o âlemi görmüşse feryad edişi, ağlayışı yüzünden onun namazı daha kıymetli, daha makbul olur.

1270 • Fakat o ağlayış, bedene ait bir acıdan, hastalıktan, yahut matem yüzündense, ip koptu, iğ kırıldı demektir. Yani hiç bir işe yaramaz.

Bir mürid, hizmet etmek maksadı ile bir şeyhin huzûruna çıktı.-Bu şeyh kelimesi ile yaşça büyük, ihtiyar olanı değil, akıl ve marifet bakımından, anlayış bakımından üstün, büyük olanı kasdediyorum. Hz. İsa da çocuktu, çocuktu ama, beşikte konuştu. Yahya (a.s.) da çocukların mektebine gidiyordu. Bunların ikisi de çocuktu ama, ikisi de peygamberdi.- Mürid şeyhin huzûruna varınca, onu ağlar gördü. Kendisi de ona uyarak ağlamaya başladı. Şeyhin ağlaması durunca, mürid dışarı çıktı. Şeyhin halini ondan daha iyi bilen bir başka mürid gayrete gelip hemen arkasından koştu. Ona yetişti. Dedi ki: "Kardeş, Allâh için olsun, bunu sana söyleyeyim:'Şeyh ağlıyor, ben de ağladım.' diye aklına bir şey getirme sakın. Otuz yıl riyazat çekmek, hem de gösterişsiz riyazat çekmek, tehlikeli dönemeçlerden geçmek, timsahlarla dolu denizleri, arslanlarla, kaplanlarla dolu yüksek dağları aşmak gerek ki, şeyhin ağladığı gibi ağlayasın. Bütün bu zahmetlere, zorluklara katlanmakla beraber, o ağlayışı elde edememek de var. O makama erişebilirsen; «Yeryüzü bana gösterildi.» diye Cenâb-ı Hakk'a çok çok şükretmen gerek."

1271 • Bir mürid, pîrin huzûruna çıktı. Pîr ağlayıp feryad ediyordu.

111

• Mürid şeyhi ağlar görünce, dayanamadı, o da ağlamaya koyuldu. Gözünden yaşlar akmaya başladı.

• Bir dost, kulağı duyan bir dosta, alaylı, gülünecek bir şey söylerse, bir kere güler. Sağırsa o söze iki defa güler.

• Birinci gülüş, herkesi güler görerek, onlara uymak, onları taklit etmek içindir.

1275 • Sağır da, o anda, onlarla beraber güler ama, onun, gülenlerin neden güldüklerinden haberi yoktur.

• Sonra; "Neden güldünüz?" diye sorar. Sebebini anlayınca ikinci defa güler.

• Mukallit, yani taklit eden kişi sağıra benzer. Kendisinde bulunan sevinç, neşe, sağırın sevinci gibidir. Kendi içinin sevinci değildir. Taklit bir sevinçtir.

• Şeyhin manevî feyzi bir ışık gibi müritlere vurunca, müritlere manevî bir neşe gelir. Fakat bu feyz ve neşe müridin kendisinin değildir, şeyhten gelmektedir.

• Bu hal, su içinde bulunan sepetin su ile dolmasına benzer. Cama vuran ışığın parlaması gibidir. Bu hali kendilerinden sananlar, noksanlığa, hataya düşerler.

1280 • Sepet sudan çıkarılınca içindeki ırmak suyu akar gider, ve sepet boş kalır. Kenidisini su ile dolu sanan inatçı sepet de hatasını anlar.

• Cam da ay batınca, o parıltıların, o ışıklar saçan aydan olduğunu anlar.

• "Kalk!" emri, onun güzünü açınca, seher vakti gibi ikinci defa güler.

• Bu defa aklı başına gelir de, önce halkı taklit ederek güldüğüne, daha doğrusu kendi güldüğüne güler.

• Kendi kendisine der ki: "Bunca uzun ve uzak yollardan geldim, meğer hakîkat bu hakîkat imiş. Sırlar hep o sır imiş.

1285 • Ben o vadîde, kendimden uzak olarak, kendimi bilmeyerek, anlamayarak neşeleniyor, seviniyor körlüğümden, hamlığımdan,

• Ne hayaller kuruyordum, neler umuyordum. Halbuki ne çıktı? Tersi. Anlatışım, meğer bana ters ve yanlış şeyler gösteriyormuş.

• Yoldaki, çocuğun düşüncesi nerede? Olgun kişilerin düşüncesi nerede? Nerede onun hayal kurması? Nerede dosdoğru olan hakîkat?

• Çocukların düşünceleri, ya dadı olur, yahut süt. Ya kuru üzüm isterler, ya ceviz, yahut bağıra bağıra ağlarlar.

112

• O mukallit ince, derin bahislere girişir, deliller getirirse de, o illetli, hasta bir çocuğa benzer.

1290 • Delil bulmakta, zor mevzulara girmekteki derinleşmesi onu basîretten, gönül gözünden de mahrum kılar.

• Sırrının sürmesi olan hakîkati bırakmıştır da, zor konulardan söz etmeye koyulmuştur.

• Ey mukallit, Buhara'dan dön de, horluğa doğru yürü. Ancak bu suretle arslan bir er, gerçek bir insan olabilirsin.

• Sonunda kendi içinde bir başka Buhara görürsün. Öyle bir ledünnî Buhara ki saflar yaran erler bile, orada kurulan meclislerde, kendilerinden geçmiş bir halde, bir şey anlamaz bir hale gelmişlerdir.

• Haber çavuşu karada pek hızlı gider ama, denize varınca damarı kopar.

1295• O ancak karada "Onları yüklendik..." sırrına mazhardır. Gerçek adam yükleri denize yüklenendir.[127]

[127] Bu beytin birinci mısra'ında İsra Sûresi'nin 70. âyetinden iktibas vardır. Bir şehit velî Necmeddin Kübra hazretleri bu âyeti şöyle açıklamıştır: "Biz onları cismaniyetin karasından ve ruhaniyetin denizinden Rabbaniyet sahiline geçirdik."

• Ey vehme, sürete görünüşe kapılan kişi, koş; padişahın daha bir çok bağışları, lutufları, ihsânları vardır.

• O saf kalpli mürit de, taklit yönünden, o azîze, o şeyhe uydu da, çok ağladı.

• O mukallit de sağır adam gibi, ağlayan gördü de, sebebinden haberi olmadan ağlamaya başladı.

• Bir hayli ağladıktan sonra müsaade niyaz ederek, şeyhe ta'zîmde bulunarak dışarıya çıkınca, orada bulunan has ve gerçek bir mürit arkasından koştu ve ona yetişti.

1300• Deki ki: "Ey hiç bir şeyden haberi olmayan, bulut gibi ağlayan, bağışı ile insanları doğru yola getiren şeyhin ağlamasına uyarak ağlamaya koyulan kişi!

• Ey vefalı mürit, Allâh aşkına, Allâh aşkına, Allâh aşkına kendine gel, gerçi taklitten de faydalanırsın ama,

• Sakın; 'O mânâ padişahını ağlıyor gördüm de, ben de onun gibi ağladım.' demeyesin, bu münkirlik olur.

• Bilgisizlikle, taklitle zan dolu olan ağlayış, o inanılan, güvenilen üstün kişinin ağlayışına benzemez.

113

• Sen bu ağlayışı, o ağlarıyla kıyas etme. Bu ağlayışla o ağlayış arasında pek uzun bir yol vardır.

Her ağlayış bir değildir. Ağlayışlar arasında çok fark vardır.

1305 • O ağlayış, gerçek ağlayış, nefis ile tam otuz yıllık bir savaştan sonra elde edilebilir. Aklın oraya ermesine imkan yoktur. Akıl o makama varmaz.

• O makamla aklın arasında yüz konaklık yol vardır. Oraya giden kafileden aklın haberi var sanma, akıl bu hakîkati idrak etmekten âcizdir.

• Kâmil insanın ağlayışı, ne gamdandır, ne de neşeden; o ağlama, o göz yaşı dökme, bizim bildiğirniz ağlayış değildir. O bambaşka bir ağlayıştır. O ağlayışın güzelliğini, ancak ruh bilebilir; o ağlayışa binlerce gülüş kurban olsun.

• Onun ağlayışı da, gülüşü de öteki âlemin tesiri iledir. Çünkü o aklın kuruntularından, vehimlerinden beridir, kurtulmuştur.

• Onun gözünün yaşı bile, onun gözü gibidir. Görmeyen göz, nasıl olur da gören bir göze benzer?[128]

[128] Günümüzün şairlerinden biri:

"Ağlasam, mısralarımda sesimi duyar mısınız?

Gözyaşlarıma, elinizle dokunabilir misiniz?" diye yazmış...

1310 • Onun gördüğüne, elle temas etmek, dokunmak imkanı yoktur. O, aklın kıyaslaması ile anlaşılamayacağı gibi, duygu ile de bilinemez, anlaşılamaz. [129]

[129] İnsan-ı kâmilin gözü ne kadar mübarek ve şerefli ise, o gözlerden dökülen göz yaşları da öyle mübarek ve şereflidir. Hakîkati göremeyen, eserlerinde Hakk'ın nûrunu müşahede kılamayan gözlere, göz demek doğru değildir. Onlar, etten gözlerdir ki, deriye açılmış birer deliktir.

1330 • Onun ağlayışı da, gülüşü de, sözü de kendinden değildir. Bütün bunların hepsi de sadece Hakk'ın ilhamından ve ihsânındandır.

• Fakat ahmaklar, görünüşe kapılmışlar da bu yüzden bu ince hakikatler onlara pek gizli kalmıştır.

• Velhasıl, hakîkate erişmemişler, garaz yüzünden yerde, altta kalmışlar, itirazları yüzünden de, o ince şey kaybolup gitmiştir.

Yol afetleri içinde şehvetten beteri yoktur.

1365 • Şehvet isteği, gönlü sağırlaştırır, körleştirirse, eşeği bile ona Yûsuf gibi nûrdan yaratılmış, yakıcı bir ateş parçası olarak gösterir.

• Şehvet ateşi ile sarhoş olmuş ne kadar insan vardır ki, düşüşlerinin farkına varmazlar da, yine şehvet peşinde koşarlar. Kendilerini de mutlak nûr sanırlar.

• Ancak Allâh'ın seçkin kulu ve onun sevgisinin cezbesine kapılmış bendesi böyle değildir. O kul, Allâh'ın inâyeti ile doğru yola düşer ve tali'inin günah yaprağım sevaba çevirir, ateşten kurtulur.

• Böyle olan kul, o ateş hayali bilir; o hayalin, hakîkat yolunda iğreti olduğunu anlar.[130]

[130] Hakîkat yolcuları için, fani olan güzel çehreler, güzel endamlar "hayal-i nariye" (=ateş hayal)dir. Bu hayal hakîkat yolunda eğretidir. Hayal peşinde koşmak yolcuyu yolundan alıkor.

• Şehvet hırsı, çirkinlikleri bile güzel gösterir. Hakîkat yolcuları için yol afetleri içinde, şehvetten daha beteri yoktur.

1370• Şehvet yüzbinlerce iyi adı, kötüye çıkarmıştır. Yüz binlerce akıllı, fikirli adamı şaşkın bir hale getirmiştir, yolundan sapıtmıştır.

• O iğrenç duygu, bir eşeği Mısır Yûsuf u gibi güzel gösterirse, gerçek bir Yûsuf u nasıl gösterir?

• Şehvet yemeden, içmeden meydana gelir. Az ye, az iç, yahut da bir kadınla nikahlan da kötülüklerden kaç...

• Yedin, içtin mi, şehvet seni harama doğru çeker, götürür. Ele gireni elbette harcamak gerek.

1375 • Şu halde nikah, şeytanının seni şehvet belasına düşürmek için "La havle vela kuvvete illa billah"(=Allâh'tan başka kimsede kuvvet ve kudret yoktur)ı okumaya benzer.[131]

[131] "La havle ve la kuvvete illa billahi'1-aliyyi'l-azîm." (=Ulviyyet ve azamette tek olan Allâh'tan başka kimsede kuvvet ve kudret yoktur.) Bu mübarek hadîsin doksan dokuz illete deva olduğunu *Cami'u's-Sağîr* haber vermektedir.

• Mademki yemeye, içmeye düşkünsün, vakit geçirmeden bir kadınla evlen, yoksa kedi gelir, yağlı kuyruğu kapar, gider.[132]

[132] Kedi şeytanı ve nefsi temsil etmektedir. Yağlı kuyruk, irade-i cüz'iyyeyi göstermektedir.

Papağan, ayna, mürit ve mürşit.

1430 • Önüne bir ayna konan papağan, aynada kendi aksini görür, kendi yüzü ile karşılaşır.

• Aynanın arkasında bir adam gizlenmiş, güzel bir ifade ile edîbane sözler söyler.

• Papağancık, bu yavaşça söz söyleyeni, ayna içinde gördüğü papağan söylüyor sanır.

• Kendine söz söyleyen adamın, o eski kurdun hilesinden haberi bile olmaz. Böylece kendi cinsinden olan bir başka papağandan söz söylemeyi öğrenir.

• Söz öğreten ona ayna arkasından söz söylemeyi öğretir. Yoksa papağan kendi cinsinden olmayandan söz öğrenemez.

1435 • O hünerli kuş, söz söylemeyi öğrenir ama, sözünün manasından da, sırrından da haberi yoktur.

• Söz söylemeyi, bir bir insandan öğrenir. Fakat zavallı papağan insandan bir iki kelime öğrenmeden başka ne elde edebilir ki...[133]

[133] Fuzulî merhum: "

"Eylesen tûtîye talîm-i eda-yı kelimat,

Sözü insan olur ama, özü insan olmaz."

Yani; papağana konuşmayı öğretsen, insan gibi konuşur ama, insan olamaz diye buyurmuştur.

• Benlikle, noksanlarla, kusurlarla, günahlarla dolu olan mürit, papağan gibi velînin manevî beden aynasında kendini görür. Kendinden başka bir şey görmez.[134]

[134] Mürit istidadı, ruhanî kuvveti nisbetinde kendini, mürşid-i kâmilin manevî beden aynasında görür. Yoksa her mürit, mürşidinin bedeni aynasında kendini göremez. Bu Allâh'ın ayrı bir lutfu, ihsânıdır.

• Fakat söz söylenir ve hadiseler cereyan ederken. Aynanın ardındaki akl-ı küllü, nereden, nasıl görecek?[135]

[135] Akl-ı Küll: Allâh'tan ilk zuhur eden, fa'al kudrete "akl-ı küll" (=bütün akıl) demişlerdir. Allâh'ın kudretinden ilk önce ortaya çıkan akla; "akl-ı küll" dendiği gibi, "arş-ı a'zam", "Cebrail" ve "nûr-ı Muhammedî" denir. Peygamberlerin, kâmil mürşitlerin ruhu da "akl-ı küll"ün bir zerresi, bir cüz'üdür.

• O sanır ki, bu sözleri insan söylüyor. Halbuki bu başka bir sırdır. Onun bundan haberi bile yoktur.

116

1440 • Söz söylemeyi öğretir, öğretir ama, o sözleri öğreten, başı sonu olma-yan sırdır. O bu sırra aşina değildir. Yani o, bu sırrı bilemez. Çünkü o bir papağandır. Gizli sırları bilen, sır dostu değildir.[136]

[136] Mevlana ayna karşısında söz öğrenen papağanı, bir sembol olarak aldıktan sonra, sözü mürit ve mürşit bahsine getirdi. Noksanlarla, hatalarla dolu olan mürit, velînin beden aynasında ancak kendisini görüyor. Kendinden başka birisini göremiyor. Nasıl ki papağan, aynanın arkasında gizlenen öğreticiyi görmüyor ve bilmiyorsa, mürit de mürşidin ötesinde gizlenen "akl-ı küll"den habersizdir. Bu sebeple o, mürşidini her hangi bir insan gibi görüyor, söylediği sözleri bir insanın sözü olarak kabul ediyor. Bu hal müridin istidadının kifâyetsiz oluşundan, yetersizliğinden, benlikten kurtulmadığındandır. Mürit eğer günahlardan kurtulmuş olsaydı, o zaman mürşid-i kâmilin sözlerinin, mürşidin kendi sözleri değil, onun maddî varlığının ötesinden gelen ledünnî sözler olduğunu anlayacaktır. Müridler anlayışlı, hakîkate susuz olsalar, mürşit olanların karşısında öyle güzel şeyler söyler ki, coşku ile ne söylediğinden kendinin bile haberi olmaz. Ama yetişmemiş mürit, mürşidinin di-linden söz söylemeyi öğrenir. Fakat "kadîm sırrı" (=başı sonu olmayan sırrı) bilemez, öğrenemez. Burada mürit papağan gibidir. Ne işitirse onu söyler, taklitçidir. Bir de bu konuyu Ankaravî hazretlerinin şerhinden okuyalım: "Papağan, ayna içinde kendi aksini görüp onu kendi cinsi sanarak, arkada gizlenmiş olan öğreticiden habersiz olduğu gibi benlikle, günahlarla dolu olan mürit de kendisini kâmil mürşidin beden aynasında görür. Beşerî sûretini ol kâmilin bedeninin aynasında müşahede kılar. Ve onu kendi cinsi sanır. Fakat o beden aynasının ardında bulunan "akl-ı küll"ü görmez. Cüz'î akıl, küllî aklı nasıl görebilir ki? Mürit, mürşidinin söylediği sözleri, kendi gibi bir insanın sözleri sanır. Halbuki mürşid-i kâmilin sözlerinde gizli sırlar vardır. O

sözleri mürşide söyleteni, mürit idrakten âcizdir. Bu mertebede mürit, papağan gibi konuşan bir hayvandır. Nedîm-i ilahî, mukarreb-i Rabbani değildir."

• Halk da kuşların ötüşlerini taklit eder. Bu taklit ağzın, boğazın yapacağı bir iştir.

• Fakat kuşların dillerinden, kadri yüce, bakışı hoş Süleyman'dan başka kimse bir şey anlayamaz.[137]

[137] İnsanlar birer ilahî kuş olarak velîlerin sözlerini öğrenirler. Onların ağızlarından çıkan ilahî nefhaları, hakîkatleri ezberlerler. Fakat taklitte kalırlar, manalarına nüfuz edemezler. Bu sözlerin sırlarından haberleri olmaz.

• Nice kişiler dervişlerin sözlerini öğrenmişlerdir. Cami minberlerini, kürsülerini, sohbet meclislerini, Hakk dostları toplantılarını o sözlerle aydınlatmışlardır.

• Ya onların sözden başka nasipleri yoktur. Yahut da sonunda rahmete uğrarlar. Allâh'ın rahmeti, merhameti onlara yol gösterir.[138]

[138] Mevlana bu iki beyitte mürşitlerin sözlerin; öğrenen, o sözlerle heyecanlı sahneler yapan, fakat söylediklerini yaşamayan sahte mürşidlere temas ediyor.

117

Gönül sahibinin biri, bir köpek gördü. Köpeğin karnındaki yavrular havlamakta idi. "Köpeğin havlaması bekçilik etmek içindir. Halbuki ana karnındaki yavrular bekçilik edemezler. Sonra, köpeğin havlaması yardım istemeye, süt emmeye bunun gibi şeylere delalet eder. Ana karnında bunlara da ihtiyaç yoktur." diye şaşırdı kaldı. Kendine gelince, Cenâb-ı Hakk'a yöneldi, münacaatta bulundu: "Bunun te'vîlini (aydınlatmasını) Allâh'tan başka kimse bilemez." diye düşündü. Bunun üzerine, Cenâb-ı Hakk, o gönül erinin gönlüne şu cevabı duyurdu: "Bu hal hicaptan kurtulmadan, perdeden çıkmadan, gönül gözü açılmadan kendilerini görüş sahibi sananların, bu konularda söz söyleyenlerin halidir. Bu sanıştan, bu iddiadan, bu sözlerden ne bir kuvvet elde edilir, ne de bir yardım. Bunlar, sözleri ile de dinleyenleri doğru yola götüremezler, hakîkate ulaştıramazlar."[139]

[139] Gönül sahibi: Gönlü günahlardan temizlenmiş, manen gözü açılmış, yani mana âleminden haberdar olan ermiş kişi.

1445 • Birisi çilede iken uyudu. Rüyasında yol üstünde, gebe bir köpek gördü.[140]

[140] Çile, çihle: Kırk gün demektir. Kırk gün, yalnız başına bir odada bir yerde dünya meşguliyetin; çok azaltarak, az yiyerek, az içerek, az uyuyarak hep ibadetle meşgul olmak, kimse ile görüşmemek üzere riyazata girmektir. Hz. Mevlana kimseyi çileye sokmamıştır. Bu husûstaki rivâyetler sonradan uydurulmuştur. Mevlevîlik kurulduktan sonra adet olan çile bin gün dergahta hizmette bulunmak Mevlana zamanında yoktu.

• Ansızın, köpek yavrularının havlamalarını duydu. Halbuki yavrular, analarının karnında idiler, görünmüyorlardı.

• O sesler adamın pek tuhafına gitti. “Köpek eniği ana karnında nasıl olur da havlar?” diye şaştı kaldı.

• “Köpek yavrusu, anasının karnında havlar mı? Dünyada bunu kim görmüştür?”

• Uykudan uyanıp, kendine gelince, şaşkınlığı an be an artıyordu.

1450 • Çile çektiği yerde kimse yoktu ki, düğümü çözsün. Bu düğümün çözülmesini ancak Cenâb-ı Hakk’tan dilemek gerekiyordu.

118

• “Ya Rabbî!” dedi, “Bu anlaşılması zor meseleden, bu eniklerin havlamasından çilemde şaşırdım. Aklım bu hale takıldı, seni zikretmekten geri kaldım.

• Gönlümün kanadını aç da uçayım. Zikir bahçesine ve elmalıklarına konayım.”

• Bu yalvarışlar üzerine, ötelerden, hatiften ses geldi: Ana karnındaki bu eniklerin sesleri, bilgisizlerin laflarına benzer.[141]

[141] Hatif; bağıran, seslenen manasına gelir. Bilinmeyen yerlerden, gaibten işitilen ses.

• Onlar, hicaptan, perdeden dışarı çıkmamışlar. Onların gönül gözleri kapalı olduğu halde, boş yere söylenip dururlar.

1455• Ana karnındaki köpek eniğinin havlaması faydasızdır. O ne ava yarar, ne de gece bekçiliğine.

• Kurdu görmemiş ki onu kovsun, hırsız gelmemiş ki onu kaçırsın.

• İhtiras peşinde koşuşundan ve başa geçmek sevdasından gözleri görmez olmuş, fakat söz söylemede, laf etmede pek ileri.

• Müşteri havasına kapılmış, hararetli bir halde; fakat basiretsiz, sonunu düşünmede ayak diremede, işe girişmede.

• Ay’ı görmeden belirtisini söylemekte, sözleri ile köylünün yolunu şaşırtmakta, onu eğri yola sevk etmekte.

1460• Müşteriyi avlamak, mevkî sahibi olmak için ay’ı görmediği halde övmekte yüzlerce nişane, belirti vermekte.

• Zaten kâr veren müşteri tektir. Fakat onlar bu müşteri hakkında şüphe ve zan içindedirler.

• Bunlar hiç bir değeri olmayan müşterinin havasına kapılmışlar da asıl ve gerçek müşteriyi bilememişler, elden kaçırmışlardır.

• Bizim müşterimiz, “Allâh satın alır.” diye bildirilen müşteridir. Kendine gel de, her müşterinin derdine düşme, kurtul bu işten.[142]

[142] Bu beyitte Tevbe Sûresi’nin 111. âyetinden iktibas var.

• Seni arayan müşteriyi ara; senin başlangıcını ve sonunu bilen odur.

1465• Kendine gel, her müşteriye el atma, iki sevgili ile aşk oyununa girişmek kötüdür.[143]

[143] Fudayl ibn İyad hazretleri dört yaşında bir çocuğu kucağına almış, bir baba şefkati ile onu okşuyordu. Çocuk lyad hazretlerine dedi ki: "Babacığım beni sevmiyor musun?" Fudayl; "Evet." diye cevap verdi. "Allâh'ı da sevmiyor musun?" diye çocuk tekrar sordu. Fudayl tereddüdsüz yine; "Evet." dedi. Bu defa çocuk; "Senin kaç kalbin var?" diye sordu. Fudayl; "Her insanda olduğu gibi, benim de bir tane kalbim var." dedi. Bunun üzerine çocuk dedi ki: "Bir kalpte iki sevgi nasıl olur?" Fudayl küçük çocuğun bu arifane sorusunu, ilahî bir teblîğ, ruhanî bir ihtar olarak kabul etti de, ondan sonra gönlünü tamamen Allâh'a verdi. Hz. Mevlana da:

"Ya dostun rızasını alırsın, yahut kendi nefsinin hevasını sevgili edinirsin, İşin başka tarafı yoktur." diye buyurdu.

119

• O satın alsa bile ondan kâr elde edemezsin. Onda akla, fikre değer verme kabiliyeti yoktur.

• Onda yarım nal alacak para yok iken, sen tutuyor, ona satmak için yakut ve la'l gösteriyorsun.[144]

[144] Aslında bütün insanlar mana yönünden fakir ve âcizdirler. Şu halde sen, ne diye onlara yakut ve la'lden daha kıymetli olan ilahî hakikatleri ve marifetleri arzedersin? Hz. Mevlana bu hususta başka bir bölümde şöyle buyurur:

"Himmetli adamların öyle can sırları vardır ki, la'l madeninden daha fazla o sırları aşağı duygulu kişilerden saklarlar. Fakat ahmak adamların nazarında altın, candan da değerlidir. Padişahların yanında ise altını, canın ayaklarının altına saçarlar " *Mesnevi,* V, 2055.

• Şeytan nasıl kendisini taşlanmış bir hale getirmişse, hırs da tıpkı onun gibi, seni kör etmiş, her şeyden mahrum bırakmıştır.

• O azgın şeytan, Fil ashabı ile Lût kavmini nasıl taşlatmışsa onları da tıpkı öyle taşlatmış, helak etmiştir.

1470 • Sabredenler, müşteriyi bulurlar. Çünkü onlar her müşteriye koşmazlar.

• Kim o müşteriden, yani Allâh'tan yüz çevirirse, baht da, ikbal de, ebedîlik de ondan yüz çevirir, ondan kaçar gider.

120

Darvanlıların hikâyesi.

Onlar; "Babamız çok saf bir insan olduğundan bahçeden aldığı mahsulün çoğunu yoksullara verirdi. Üzüm oldu mu onda birini, kuru üzüm elde edildi mi onda birini, helva veya paluze pişirildi mi onda birini, ekin yığılınca onda birini, harman dökülünce onda birini, buğday samandan ayrılınca onda birini, buğday öğütülüp un haline gelince onda birini, yoğrulup hamur olunca onda birini, ekmek pişirilince onda birini yoksullara verirdi. Cenâb-ı Hakk bu yüzden o bahçeye, o tarlaya öyle bir bereket vermişti ki, bütün bahçe sahipleri, babamızın bahçesine muhtaç olurlardı.

Ondan hem meyve isterlerdi, hem para. Halbuki cömert babamız onların hiç birisine muhtaç olmaz." Ama oğulları, babalarının fakirlere verdiği onda birleri, bir bir görüyorlardı da, Allâh'ın o bahçeye ve o tarlaya verdiği bereketi görmüyorlardı.[145]

[145] Darvan: Yemen diyarında bir yerin ismi imiş. Bunlara ait bir hikâye *Mesnevî'nin* III. cildinde, "Darvanlıların Hikâyesi" diye geçmişti. *Kur'an-ı Kerîm'de.* 68. Kalem Sûresi'nin 17-33. âyetlerin de bu konudan bahsedilir.

• Salih, temiz bir Allâh adamı vardı. Olgun bir akla sahipli. işlerin sonunu bilirdi.

• Yemen yakınlarında bulunan Darvan köyünde otururdu. Sadaka verişi ve güzel huyu ile tanınmıştı.

1475• Onun küpü, yoksulların kâbesi gibidir. Bir şeyler umanlar, ihtiyacı olanlar hep ona gelirlerdi.

• Gösterişsiz ve riyasız olarak başak daha tarlada iken onda birini verir, buğday samandan ayrılınca da onda birini verirdi.

• Buğdaylar öğütülüp un olunca yine onda birini verirdi. Undan ekmek yapılınca onun da onda birini fakirlere dağıtırdı.

• Her gelirin onda birini verir, böylece de ekinden elde ettiğinin onda birini dört kerre fakirlere bağışlardı.

• O yiğit her zaman çocuklarının hepsine de vasiyetlerde bulunurdu:

1480• "Allâh aşkına, Allâh aşkına benden sonra hırsınıza uyup cimriliğe kapılmayın, yoksulların haklarını vermemezlik etmeyin.

121

• Onlara bu onda birleri verin de, ekininizi, meyvelerinizi Allâh korusun, hasılatı elinizde kalsın.

• Tahmîne ve şüpheye hacet yok ki, gelirlerin de meyvelerin hepsini, gayb âleminden gönderen, ihsân eden Allâh'tır.

• Gelir gelince yerine harcar, yoksullara haklarını verirsen, bu hareketle fayda dergahına girer, kârlı çıkarsın.

1485 • Köylü tohumunun çoğunu eker, azını yer, çünkü tekrar mahsul elde edeceğinden şüphe etmez.

• Kunduracı da, ekmeğinden artırdığı para ile deri alır, sahtiyan alır.

• 'Elime ne geçiyorsa, bunlardan geçiyor, kapalı rızkım bunlarla açılıyor.' der.[146]

[146] Çiftçi olsun, kunduracı olsun kazancının çoğunu, kendine kifâyet edecek yiyecekten fazlasını, kazancını temin eden şeye harcar. Sen de elde ettiklerini onun lutuf ve ihsânı bil de, onun yolunda harca. Yani Allâh rızası için yoksulları düşün. Biz aslında Âhiret çiftçisiyiz. Burada ne ekersek öte tarafta onu biçeriz. En'am Sûresi 'nin 160. âyetinde: "Kim bir hayırlı ve güzel amelle gelirse ona, on misli sevap verilir." diye buyrulmaktadır. Rivâyet ederler ki; bir gün Rabi'atü'l-Adeviye hazretleri evinde iki ekmeğin ihtiyaçtan fazla kaldığını gördü. Onları Allâh rızası için fakirlere verdi. Karşılığını beklemeye başladı. Bir zaman sonra varlıklı bir adamın hizmetçisi Rabia hazretlerinin evine on sekiz tane has ekmek getirdi. Rabia ekmekleri getiren adama; "Bu ekmeklerin ikincisini ne yaptın?" diye sordu. Adam şaşırıp kaldı, iki ekmeği yolda yediğini itiraf etti. Adam; "Bu ekmeklerin yirmi tane olduğunu nereden anladın?" diye sorunca Hz. Rabia su cevabı verdi: "Benim vaktiyle iki ekmeğim kalmıştı, onu sadaka olarak vermiştim. Cenâb-ı Hakk'ın en küçük bir iyiliğe karşı, on mislini vereceğini biliyordum, iki ekmeğe karşılık yirmi ekmek geleceğini biliyordum, iki ekmeğe karşılık yirmi ekmek geleceğini bildiğim için, noksan iki ekmeği sordum."

1490 • Çiftçinin tarlası, kunduracının meşini ancak bir perdedir. Rızkımızın aslı ise, her nefeste Allâh'tan gelmektedir.

• Ektiğin tohum bitmez, mahsul vermezse, ne yaparsın? Allâh'a yalvarmaktan, el açıp dua etmekten başka elinden ne gelir?

• Allâh'ın huzûrunda elini başına vurursun. Bu el, bu baş, bu yakarış, rızkı onun verdiğinin canlı şahitleridir."

Rızkın aslının aslı O'dur. Yani Allâh vermektedir. Rızık arayan da O'nu arar.

1495 • "Böylece bilir ve anlarsın ki, rızkın aslının aslı odur. Yani Allâh ver mektedir. Rızık arayan da, verici O olduğu için, O'nu arar.

122

• Rızkı şundan, bundan değil, O'ndan ara. Sarhoşluğu, yani Allâh sarhoşu olmayı da, esrardan, şaraptan değil, O'ndan iste.

• Zenginliği çalışarak, uğraşarak O'ndan iste. Defîneden, maldan isteme. Yardımı da O'ndan dile; amcadan, dayıdan dileme.

• Sonunda bütün bunları bırakıp gideceksin. Kendine gel de bir düşün. O zaman kimi çağıracaksın? Kimden yardım isteyeceksin?

• Şu anda O'nu çağır, O'ndan iste, geri kalanı bırak. Bırak da manevî cihan mülküne varis ol.

1500• Bir zaman gelecek ki; 'insan kardeşinden kaçacak, evlat babasından ürkecek.'[147]

[147] Ey hakîkat yolcusu, o gün gelip çatmadan, kıyamet kopmadan hakîkat padişahı ile dostluk kur da, o felaket gününde senin elinden tutsun. Bu beyitte Abese Sûresi'nin şu mealdeki 34-36. âyetlerinden lafzî iktibas vardır: "O gün insan, kardeşinden, anasından, babasından, kardeşinden, oğullarından kaçacaktır."

• O saatte, her dost düşman kesilecek, çünkü sen onları çok seviyordun. Aslında onlar senin putun idiler. Yoluna engel oluyorlardı.[148]

[148] Çok sevdiğimiz dostlarımız, gönül verdiklerimiz aslında bize put olmaktalar. Bizi Hakk yolundan alıkoymaktalar. Bu sebeple, bu dünyada aşırı sevdiğimiz dost, orda bizim en büyük düşmanımız olarak karşımıza çıkacaktır. Ancak Hakk aşığı, gerçek dostlar o gün de birbirlerine daha yakın dost olarak kalacaklardır. Çünkü *Kur'an-ı Kerîm'in* 43. Zuhruf Sûresi şu mealdeki 67. âyetinde bu husûsa işaret var: "Dostlar, o gün birbirlerine düşmandır. Takva sahipleri müstesnadır."

• Sen yüzünü resmedenden, yani yaratandan çevirmiştin de, bir resme dalmıştın. Onunla gönül eğlendiriyordun.[149]

[149] Gönlümüzü alıp götüren güzel yüzlü dostların esiri olmanın, onlara candan bağlanmanın ne kadar hatalı olduğunu Mevlana ne güzel ifade ediyor: "Yaratılanı değil, yaratanı bulmamız, onu sevmemiz, onu düşünmemiz gerekiyor.

• Bu sebeple, şu dünya hayatında sana zıt düşerler, senden yüz çevirirler, aykırı davranırlarsa, sana düşman olurlarsa;

• Kendine gel de; 'işte!' de, 'Şimdiden günüm aydın oldu. Yarın olacak şey, bugünden oluverdi.

1505• Bu dünyadaki dostlar bana zıt düştüler, sırt çevirdiler, kıyamette olacaklar şimdiden oldu.

• Günümü onlarla geçirmeden, ömrümü onlarla bitirmeden, ne olacaksa oldu. insanların ne oldukları anlaşıldı.

• Eğer bu hal olmasaydı, kusurlu kumaş satın almış olacaktım. Şükürler olsun ki, o kumaşın kusurlu olduğunu önceden anladım. Yani Âhiret gelmeden kusurlu şeyleri fark ettim de, onlardan kaçındım.

123

• Sermayem elimden çıkmadan işi anladım. Zaten sonunda o kumaşın ayıbı ve kusuru nasıl olsa meydana çıkacaktı.

• Mal da gidecekti. Ömür de gidecekti. Kusurlu bir kumaş uğrunda, malımı da verecektim, canımı da.’’[50]

[150] Yukarıdaki beyitlerde kusur kumaşı, bizi Hakk yolundan alıkoyan gönül verdiğimiz dostların sembolüdür. Onlar her hangi bir sebeple bize kızıp da bizi terk ederlerse, bize iyilik etmiş olacaklardır.

1514• Dostun sana düşmanlık eder. Hasedini, kinini dışarıya vurursa;

• Senden yüz çevirdiği için feryat etme. Kendini ahmak, cahil bir hale düşürme.

• Onun çuvalına girip yıpranmadığın, eskimediğin için Allâh’a şükret.Yoksullara ekmek ver.

• Doğru, sadık, ebedî bir dost aramak için onun çuvalından çıkıp kurtuldun, tez çıktın.[151]

[151] Ne mutludur, o kimseye ki, fâni dostların, sevgililerin tuzağından kendini kurtarır da, daha bu dünyada iken, ebedî dost ve gerçek sevgili olan Allâh’ı bulur.

• Ne nazlı, ne nâzenin sevgilidir O sevgili ki, senin ölümünden sonra bile sevgisi bir kat iken üç kat olur.

• O dost ya kadri yüce bir padişahtır; yahut da padişahın makbulü olan, şefaati kabul edilen bir varlıktır.[152]

[152] Hakîkî sevgili, ya Cenâb-ı Hakk’tır, ya nebilerden birisidir. Yahut da velîlerden biridir. Bunlardan başkasının hakîkat yolcusuna dostluğu olamaz. Bilakis onu yolundan alıkoyar.

1520 • Düzenbaz, hilekar, gösterişçi, yalancı dosttan kurtuldun. Ecel gelmeden, ölmeden evvel, onun düzenini, riyasını gördün.”

Kederlerin, üzüntülerin altında gizli bir hazîne vardır.

• “Dünyada halkın sana ettiği cefanın aslını bilsen, bütün kederlerin, üzüntülerin altında gizlenmiş bir altın hazînesi olduğunu görürdün.

• Halkı sana saldırtır, onları sana karşı cefakar ve kötü huylu bir hale getirir de, seni çaresiz bırakır, böylece yüzünü o tarafa çevirtir.[153]

[153] Halkın cefasından, zulmünden çaresiz kalan insan, Allâh'a yönelir. Bu sebeple halkın cefası, aslında, Allâh'ın bir lutfudur, ihsânıdır. Bu, ızdırap kılığında gelen bir saadettir. **Hz.** Mevlana kederlerin, ızdırapların ibtilaların bizim için bir nimet olduğunu *Dîvan-ı Kebîr'deki* bir şiirinde şöyle ifade buyurur: "Uğradığın derde, kedere razı oldun mu, hemen sana cennet kapısı açılır. Gam elçisi gelip kapını çalarsa, onu bir dost gibi karşıla, kucakla." *Dîvan-ı Kebîr,* 2675.

124

• Şunu iyi bil ki, bu dünyadaki fanî dostlar, sevgililer, sonunda hepsi de sana düşman olacaktır. Başkesen düşman kesilecektir.

• Halbuki sen, feryatlar içinde mezarda; 'Ya Rabbi, beni yalnız bırakma!' diye Allâh'a yalvaracaksın.[154]

[154] Bu beyitte Zekeriya Sûresi'nin 89. âyetinden lafzî iktibas vadır. Mezarda yalnız kalmak için ibadet etmek, insanlara faydalı olmak, iyi ve hayırlı işler yapmak gereklidir. Düşkünlere yardım etmek için hayatta olmak lazımdır. Bir ölü nasıl yardım edebilir? Varislerden ayırarak daha hayatta iken düşkünlere vakfetmek en akıllıca harekettir. Bırakılan sadaka, muhtaçların karınlarını doyurdukça, ölü mezarda rahat eder.

1525• Ey cefası, vefalıların ahitlerinden güzel olan Allâh'ım! Vefalıların tatlı vefaları da sendendir.[155]

[155] Allâh'ın cefası, bendesini edebe davet etmek içindir. Onun verdiği gamın, kederin, ızdırabın nice hikmeti vardır. Bu sebeple insanların vefasından, Allâh'ın cefası daha iyidir.

• Ey anbar sahibi! Şu sözleri aklından duy, işit: Buğdayını Allâh'ın yeryüzüne ısmarla.[156]

[156] Ey anbar sahibi, malik olduğun erzakı, Allâh yolunda sarf et. Yoksulları doyur, böyle yap da, buğdayın anbarda bozulmasın.

• Buğdayını yeryüzüne ısmarla da, hırsızdan emin ol, buğday bitinden de... Şeytanı da, nefsini de hemen öldür.

• Nefsanî olan zayıf aklın, seni her an yoksullukla korkutup durmakta. Ey erkek çakır kuşu, onu bir keklik gibi avla...[157]

[157] Gazalî hazretleri *İhyau Ulum* adlı eserinde: "Fakirlik korkusu yolu ile şeytan müminin kalbine girebilir." diye buyurmuştur. Gerçekten yoksulluk, herkesin kazanamayacağı zorlu, meşakkatli bir haldir. Arif bir zat Cenâb-ı Hakk'a; "Ya Rabbi, senden başka hiç bir şeyi olmayan ben, senden başka her şeyi olanlara öyle acıyorum ki!" diye yalvarmaktadır. Fakat böyle fakirlik bir saadettir. Böyle fakirliğe can fedadır.

• Muradına ermiş, azîz bir büyük sultanın doğanını bir keklik avlarsa çok ayıp olur." [158]

[158] Burada muradına ermiş azîz sultanın doğanından maksat; Hakk yolun da yürüyen kişinin aşkı ve imanıdır. Mevlana bundan evvelki beytinde, imanı çakır kuşuna benzetti. Keklik; yoksulluk korkusu, cimrilik, nefs ve şeytandır.

1530• O cömert adam oğullarına bu çeşit bir çok vasiyetlerde bulundu. Nasîhat tohumunu ekti ama, ektiği yer çoraktı, fayda etmedi.

• Öğütçü, yüzlerce defa çalışıp çabalasa, gayret sarf etse fayda yok. Dinleyende duyan, öğüdü kabul eden kulak gerek.

• Sen, yüzlerce lutuflarda bulunarak öğüt verirsin ama, öğüdün onun kulağına girmez.

125

• Peygamberlerden daha nasîhatçi, daha güzel söyleyen kim vardır? Onların nefesleri taşa bile tesir eder.

1535 • Dağ, taş bile onların sözlerini duydu. Sözleri dağa, taşa bile tesir etti de, bahtı kara kişinin bağı çözülmedi.[159]

[159] Ziya Paşa merhûm.

"Bî baht olanın bağına bir katresi düşmez,

Bâran yerine dürr ü gevher yağsa semadan." diye yazmış.

• Benlik, bizlik sevdasına düşen gönüller "Taştan katı." diye anlatıldı.[160]

[160] Bu beytin ikinci mısra'ındaki "Taştan katı." tabiri. Bakara Sûresi'nin 74. âyetinden alınmıştır.

Allâh'ın lutfu, ihsânı ve kudreti halkın lutfu ve ihsânı gibi kabiliyete bağlı değildir. Çünkü Allâh'ın lutfu kadîmdir, evveli yoktur. Kabiliyet ise sonradan meydana gelir. Allâh'ın lutfu ve ihsânı, Allâh'ın sıfatıdır. Kabiliyet ise mahlukun sıfatıdır. Kadîm olan, evveline evvel bulunmayan, sonradan meydana gelen şeye muhtaç değildir. Böyle olsaydı, sonradan meydana gelmenin imkansız olması gerekirdi.

• Bu gönlün doğru yolu bulmasının çaresi, insanı halden hale sokan Allâh'ın lütfunun, ihsânının tecellîsidir. Onun lütfunu ve ihsânını elde etmek için kabiliyet şart değildir.

• Belki kabiliyet şartı da, onun lutfu ve ihsânıdır. Lutuf ve ihsân ise içtir, özdür. Kabiliyet ise, kabuk, deri gibidir.[161]

[161] Allâh'ın lutfu ve ihsânı kabiliyete bağlı değildir, insanın kabiliyet ve istidadı da Cenab-ı Hakk'ın ihsânına bağlı değildir. Kabiliyetin şartı Allâh'ın feyiz ve ihsânıdır. Yani insana kabiliyeti ve istidadı o lütfeder. Bu sebeple, Allâh'ın lutfu özdür. Kabiliyet ise kabuk gibidir. Kabuk özden meydana gelir. Burada akla bir soru gelir:Büyük sûfîler "Allâh, insana kabiliyetine ve istidadına göre tecellî eyler. Onun lutfu ve ihsânı herkesin şahsî kabiliyetine göredir." derler. Böyle olunca yukarıdaki görüşe ters düşmez mi? Sorusuna karşı şöyle cevap verilir: Allâh'ın iki çeşit feyzi vardır: birisi "feyz-i akdes", öteki "feyz-i mukaddes"tir. "Feyz-i akdes" zat-ı ilahîden a'yan-ı sabite(=ilahî tecellînin kendini gösterdiği mahal)ye doğrudan doğruya gelen bir feyzdir. Yani ezelde a'yan-ı sabitede ilk alınyazımızın, Levh-i Mahfûz'un yazıldığı yerde gelen feyz; bu feyz her türlü kirliliklerden münezzehtir. Bu feyz, güneşten gelen, camlara vuran nûr gibidir. Feyz-i mukaddes ise herkesin ezelî istidadlarına göre a'yan-ı sabiteden ruhlar üzerine akseden feyzdir. Bu feyzin misali çeşitli renkli camlardan, oda içine düşen çeşitli renkli ışıklara benzer. Feyz-i akdes, yani çok mukaddes olan feyz, kabiliyet verir, istidad bağışlar. Bu feyzin gelebilmesi için kabiliyet ve istidad şart değildir. Kendisi, bizzat "feyz-i mukaddes" herkesin ezelî istidadına göre olur. Bu feyze göre kabiliyet ve istidat şart değildir, işte büyük sûfîlerin; "Allâh insana kabiliyet ve istidadına göre tecellî eder." demeleri, bu feyz-i mukaddese göredir. Mevlana'nın; "Kabiliyet şart değildir." diye buyurması feyz-i akdese nisbetledir. Aradaki soru farkı budur. Bu feyze, bu lütfa bu ihsâna nail olmak için kabiliyet şart değildir. Bilakis kabiliyet ve istidad bu feyz-i akdesten hasıl olur. Burada Şeyh Galib'in meşhur beytini hatırlamamak elden gelmez:

"Müstaid kıl yoğ ise lütfuna istidadım,

Sana güçlük mü var, ey şah-ı kerem mutadım.

"(Ey adeti lutuflarda ve ihsânlarda bulunmak olan Allâh'ım! Senin lütfuna, ihsânına istidadım ve kabiliyetim yoksa onları bana sen ver, senin için güçlük var mı?)

126

• İşte şuracıkta asa, Hz. Mûsa'ya yılan oluyor. Avucu da bir güneş gibi parlıyor.

1540 • Peygamberlerin böyle yüz binlerce mucizeleri vardır ki; bizim aklımıza, fikrimize sığmaz.

• Bunlar sebeplere bağlı değildir; Allâh'ın tasarrufunda, onun emri ile olmaktadır. Yok olanlara kabiliyet nereden geliyor?

• Kabiliyet, Hakk'ın yaratmasında şart olsa idi, hiç bir yok varlık âlemine gelmezdi.

• Arayanlar için, şu gökkubbenin altında kanunlar koydu, sebepler ve adetler yarattı, yollar açtı.

• Olan şeylerin pek çoğu, o adete göre meydana gelir. Fakat bazen de kudret, o adeti yırtar, kaldırır atar.

1545 • Hoşluk ve tatlılıkla dolu adet ve yol koydu ama, sonra da o adeti, o yolu mucize ile bozdu.[162]

[162] Allâh bu âlemde bir şeye, bir varlığa kabiliyetinin ve istidadının gereğine göre lutuflarda bulunmayı adet olarak koydu. Ve kendisinin feyzine ihsânına ulaşmak için, isteyenlere bu gökkubbenin altında nice yollar gösterdi. Dikkatle bakılacak olursa Allâh'ın işlerinden olan hadiselerin, vak'aların çoğu, bir takım kanunlara, adetlere göre cereyan etmektedir. Allâh'ın koyduğu şaşmaz kanunların ve sebeplerin dışında hiç bir hadise olmaz. Ancak bazen ilahî kudret ve Rabbanî irade, adetleri, usulleri, kanunları yırtar, kaldırır atar. imkansız görünen, yapılması kabil olmayan şeyi derhal zuhûra getirir. Kabiliyetsiz ve istidadsız olan bir kişiyi de en yüksek mevkîye çıkarır. Cenâb-ı Hakk bu dünyada adetleri, usulleri, yaşayış tarzlarını tatlı ve zevkli bir hale sokmuştur. Bu yüzden, âlem halkı, insanlar o lezzete meylederler. Kendi istidad ve kabiliyetlerine göre bir yola düşerler. Bir gaye peşinde koşarlar. Büyük nebilerin mucizeleri, adet ve usulleri, kanunları yıkar. Sebepleri yok eder. Böylece de Allâh'ın feyzinin, lutuf ve ihsânının sebeplere bağlı olmadığını insanların bilmesini ve iman etmesini ister. Cenâb-ı Hakk, peygamberlerin mucizeleri, velîlerin kerametleri ile kendi koyduğu kanunları bozmaktadır. Bazen nebîlerin mucizeleri ve velîlerin kerametleri yüzünden kendi usûlünü, adetlerini değiştirir. Bu suretle insanların Hakk Teala'nın işlerinin sebeplere bağlı olmadığını, onun feyz ve ihsânının sebeplere dayanmadığını bilmelerini ister: "Allâh, dilediğini yapar, dilediğine hükmeder." âyeti, Cenâb-ı Hakk'ın fiilinin, hikmetinin sebepsiz olmadığına delalet eder. "Allâh dilediğini hemen yapar." (Tarık Sûresi, 16) âyet-i kerîmesi ise, dilediğine şehadet eder. Hakk'ın işleri sebeplere bağlı olaydı, Cenâb-ı Hakk; "vücüd-ı mukayyed" (=sebeplere bağlı bir varlık) olurdu. Ve "Mücibün bi'z-zat" (=Kendisi bir şeyin yaratılmasına sebep) olmak lazım gelirdi ki, bu islâmî inanç değildir. Cenâb-ı Hakk, sebeplerden münezzehtir. O sebep değil, sebeplerin müsebbibi, sebepleri yaratandır.

127

• Sebepsiz olarak bize izzet, yücelik gelmez ama, kudret sebebi kaldırmaktan âciz değildir.

• Ey sebebe kapılan, sebepten dışarı çıkma, fakat sebebi yaratanı da yok sanmaya kalkışma.

Bu sebepler gözlere, görüşlere birer perdedir. Çünkü her göz, onun san'atını görmeye layık değildir.

• Sebebi yaratan Allâh, ne dilerse yapar, dilediğini meydana getirir. Mutlak olan kudret, sebepleri de yırtar, ortadan kaldırır.

• Fakat arayan muradına erişsin diye, çok defa yaptığı işleri sebeple yapar, sebeple yürütür.

1550 • Sebep olmazsa, mürid nasıl yol arayabilir? Şu halde yolda sebeplerin görünmesi lazımdır.

• Bu sebepler, gözlere, görüşlere birer perdedir. Çünkü her göz, onun san'atını görmeye layık değildir.[163]

[163] Sebepler, Müsebbibü'l-Esbab'tan gafil olan kimselerin nazarları üstüne perdedir. Bu perdeler, onların bizzat büyük yaratıcının, yüce sani'in san'atını görmesine mani olurlar. Çünkü her göz, o büyük ve eşsiz sani'in sanatını görmeye layık değildir. Bunlara bir nimet gelse, yahut bir felaket ve zahmet hasıl olsa, elbette onu sebepten bilirler. Çünkü müsebbibten, sebepleri yaratandan gafildirler.

• Sebep perdelerini yırtacak bir göz gerek ki, bu perdeleri kökünden söküp atsın, ortadan kaldırsın.

• Sebebi yaratanı mekansızlık âleminde görsün, çalışmayı, kazanmayı, dükkanı, saçma ve beyhude saysın.[164]

[164] O yüce eşsiz sani'in pek mükemmel, üstün san'atını görecek bir göz lazımdır ki, sebepleri, işleri, hadiseleri birer alet, birer vasıta olarak bile de, sebep perdelerini kökünden söküp ata. Asla, her hangi bir sebep onun gözüne perde olmaya,

eşsiz gerçek sani'i, san'atında müşahede ede... Böylece sebeplerden kurtularak, mekansızlık âleminde yalnız müsebbibi göre... "De ki: 'Her şeyi yaratan Allâh'tır.'" (Rad Sûresi, 16) âyetini düşüncelerine esas tuta!

128

• Babacığım, her hayır, her şer, sebebi yaratandan, Müsebbibü'l-Esbab'-tan meydana gelir; sebepler, vasıtalar diye bir şey yoktur.

1555• Bunlar, gaflet devri kısa bir müddet yürüyüp gitsin diye Hakk'a giden ana yolun üstüne düşürülmüş hayallerden başka bir şey değildir.

Âdem(a.s.)'ın, bedeninin ilk yaratılışında, Cenâb-ıHakk'ın Cebrail(a.s.)'a; "Git yeryüzünden bir avuç toprak al!" diye buyurması, bir rivâyete göre de; "Dünyanın çeşitli yerlerinden avuç avuç toprak al!" diye emretmesi.[165]

[165] Veheb ibn Münebbih'ten rivâyet edilen bir hadîse göre: "Cenâb-ı Hakk, kendisine halîfe olarak, yeryüzü toprağından Hz. Âdem'i yaratmak istediği zaman, yeryüzü, ademoğullarının Allâh'a isyan ederek cehenneme atılacaklarını düşünerek muzdarip oldu. Ağladı, sızladı, yer yer yarıldı. Irmaklar, nehirler kederli, muzdarip yeryüzünün gözyaşları olarak kıyamete kadar akacaklardır. Cenâb-ı Hakk Cebrail'i yerden toprak alıp getirmeye memur etti. Cebrail gökyüzünden yeryüzüne indi. Aldığı emir gereği yere yaklaştı, fakat yerin sızlanmasına, ağlamasına dayanamadı. Gökyüzüne eli boş döndü. Sonra Mikail, İsrafil bu işe memur edildiler. Onlar da Cebrail gibi yerin sızlanmasına, gözyaşı dökmesine dayanamadılar. Yeryüzünden toprak alamadan döndüler. Azrail (a.s.) yerin feryadına aldırış etmedi. Yeryüzünün çeşitli bölgelerinden beyaz, siyah, kırmızı, sarı renklerde avuç avuç topraklar aldı, emri yerine getirdi. Gözyaşlarına bakmadı. Acımadan yeryüzü toprağını alıp getirdiği için Cenâb-ı Hakk onu, canları almaya memur etti."

1556• San'at sahibi, hayırla, şerle imtihan etmek için insanı yaratmayı dileyince;[166]

[166] Bu beyitte Mülk Sûresi'nin şu mealdeki 2. âyetine işaret var: "Amelce hanginiz daha güzeldir diye, sizi imtihan etmek için, hem ölümü, hem hayatı yaratan odur. O azîzdir. Çok bağışlayıcıdır."

• Özü doğru Cebrail'e; "Git, yeryüzünden ödünç olarak bir avuç toprak al!" diye buyurdu.[167]

[167] Buradaki "ödünç al" tabirinden maksat, insan ölünce, mezarda bedeni çürüyünce muvakkaten ödünç alınan toprağın yine yeryüzüne iade edileceğine işaret var.

• Cebrail, âlemlerin Rabbinin emrini yerine getirmek için, ta yeryüzüne kadar geldi.

• O emir kulu, toprak almak için elini yere uzatınca, yeryüzü titredi, kendini çekti, toprak vermek istemedi.

129

1560 • Toprak dile gelip, yalvarmaya başladı: "Tek ve eşsiz olan yaratıcının hürmetine;

• Beni bırak, yürü git, canımı bağışla. Yörük yağız atının yularını benden çek, başka tarafa çevir.

• Benden yaratılacak insan, teklif çekişmelerine, tehlikeli didişmelere düşecektir. Allâh aşkına beni bırak, benden toprak alma.

• Allâh seni seçti, Levh-i Mahfûz'daki bilgiyi sana gösterdi. O lutuf hakkı için benden vazgeç.[168]

[168] Levh-i mahfûz: Korunmuş "levh" demektir. Değiştirilmekten, bozulmaktan, noksandan, fazlalıktan, yahut meleklerden başkalarından korunmuş olan "levh". Sırr-ı ilahî, her şey orada yazılıdır.

• Allâh'ın lutfu ile meleklere hoca oldun, daima Cenâb-ı Hakk'la konuşmaktasın.

1565 • Peygamberlerin de elçisi olacaksın, sen bedenin değil, vahiy canının canısın, hayatısın.

• İsrafil, bedenlere can verir, sen cana can verirsin. O yüzden israfil'den üstünsün.[169]

[169] Cebrail, peygamberlere, Allâh'ın vahyini taşımaktadır, ilahî vahiy ise, rûhlara hayat gibidir. Şu halde, bedenin hayatına sebep olan israfil'den, ruhun hayatına sebep olan Cebrail üstündür. Rivâyete göre, kıyamet kopacağı zaman, israfil sûru, yani dirileri öldürecek olan boruyu üfürecektir. Herkes ölecektir, ikinci üfürüşte, bütün ruhlar kendi bedenlerine girecektir. Böylece sorgu için herkes dirilecektir. Bu sebeple Hz. Mevlana israfil'i "bedenlere can verir" diye tavsif etmektedir.

• İsrafil, sûru üfürür, yalnız bedenlere can gelir, neşe gelir. Senin üfürmen ise canlara, can katar.

• Bedendeki canın canı, gönlün diriliğidir. Şu halde senin ihsânın, lutfun, israfil'in ihsânından üstündür.

• Mikail de bedenlere rızık verir. Senin çalışman ise, aydın gönlü rızıklandırır.[170]

[170] "Aydın gönlün rızkı" ilahî vahiyden hasıl olan ilim ve marifettir. Dört büyük melekten biri olan Mikail rızkların taksîmine, bulutların hareketine, rüzgarın esmesine, şimşek, yıldırım, yağmur gibi hadiselerin idaresine memurdur.

1570 • O eteğini kilelerle, bağışlarla doldurmuştur. Senin rızkın ise kileye, ölçüye sığmaz.

• Sen kahır ve şiddet sahibi Azrail'den de üstünsün. Çünkü rahmet, gazaptan üstündür, fazladır. Sen de buna benzersin.

• Arşı bu dört melek taşır, sen onların padişahısın. Hakikatte, uyanıklık bakımından dördünün de en yücesi ve en üstünüsün.

130

• Mahşer günü, arşı sekiz meleğin taşıdığını göreceksin. O zaman da, o sekiz meleğin en üstünü sensin."[171]

[171] Arş, cennetin veya göklerin en yüksek katına verilen ad. Bu kelimeyi başka çeşit yorumlayanlar da var. *Kur'an-ı Kerîm'in* El-Hakka Sûresi'nin şu mealdeki 17. âyeti bu konuyu beyan buyurmaktadır: "O gün, Rabbinin arşını sekiz melek üstlerinde taşır."

• Yeryüzü Hz. Cebrail'in iyi huylarını sayıp duruyordu. Ağlayıp yalvarıyordu. Çünkü kendisinden alınacak toprakla, yeryüzünde kan dökecek, günah işleyecek ademin çamurunun yoğrulacağını anlamıştı.

1575• Cebrail haya, utanç madeni idi. O gözyaşları, o yeminler onun yolunu bağladı.

• Yeryüzü, o kadar yalvardı, o kadar yeminler etti ki, Cebrail geri döndü; "Ey kulların Rabbi!" dedi.

• "Ben senin emrine karşı gelemem. Kendi dileğimi yapamam. Yerle benim aramda ne konuşmaların geçtiğini, ne göz yaşlarının döküldüğünü sen benden daha iyi biliyorsun.

• Ey her şeyi gören, bilen Allâh'ım! Senin mübarek adlarından öyle bir adı andı ki, o adın korkusundan yedi kat gök bile seyrini, dönmesini terk eder, durur.

• Adından utandım, sıkıldım, yoksa bir avuç toprak alıp getirmek kolay.

1580• Sen meleklere öyle bir kuvvet vermişsin ki, şu gökleri bile yırtar, parçalar."

İnsanların babası, Hakk'ın halîfesi, meleklerin secde ettikleri ve onlara hocalık eden Âdem(a.s.)'ın mübarek bedenini yoğurmak üzere bir avuç toprak alması için Cenâb-ı Hakk'ın Mikail(a.s.)'ı yeryüzüne göndermesi.

• Cenâb-ı Hakk Mikail'e; "Sen yere in de;" diye buyurdu. "Yeryüzünden çekinmeden, arslan gibi bir avuç toprak kapıver."

• Emir gereği, Mikail, yeryüzüne inip ondan bir avuç toprak kapmak için elini uzatınca;

131

• Yeryüzü korku ile titredi. Ondan kaçmaya başladı. Yalvarmaya, ağlamaya koyuldu.

• Gönlü yanarak, yalvardı, yakardı. Kanlı gözyaşları dökerek yeminler etti.

1585• "Lutuf sahibi, eşsiz Allâh aşkına, ki O kadri yüce arşı sana yükledi.

• Dünya rızıklarının ölçüsüne memursun, bütün canlı varlıklar rızıklarını senin mübarek elinden alırlar. Lutuf ve ihsân susuzlarına avuç avuç su verirsin.

• Bana eman ver, beni azad et, bak kanlı göz yaşlarına bulanarak seninle konuşuyorum.

• Melek Allâh'ın rahmetinin madenidir." Mikail; "Ben bu yaraya nasıl toz ekebilirim?" dedi.

• Mikail, Cenâb-ı Hakk'ın huzûruna, istenen şeyden, eli de boş yeni de boş olarak çıktı.

1595 • "Ey sırları bilen tek padişah; yeryüzü ağlayışı ile, sızlanışı ile, elimi kolumu bağladı.

• Göz yaşının, senin yanında büyük bir değeri vardır. Yeryüzünün göz yaşını görmemezlikten, feryadını işitmemezlikten gelemedim.

• Ah edişin, inleyişin, ağlayışın sence çok değeri vardır. O değerleri, o hukuku terk etmek, elden gelmedi.

• Sence yaşlı gözün pek değeri vardır. Artık ben nasıl inat edebilirim, nasıl dayanabilirim?"

Cenâb-ı Hakk'ın, Âdem(a.s.)'ın bedenine karıştırılmak üzere, bir avuç toprak alması için İsrafil(a.s.)'ı yeryüzüne göndermesi.

1620 • Allâh'ımız, İsrafil'e; "Git, yeryüzünden bir avuç toprak al da gel." diye buyurdu.

• İsrafil de hemen, yeryüzüne indi. Fakat yeryüzü, yine ağlayıp, inlemeye başladı.

• "Ey sur meleği, ey hayat denizi! Ölüler senin nefeslerinle dirilir, canlanır.

132

• Bir üfürüşte, sûrdan öyle kuvvetli bir ses çıkarırsın ki, çürümüş kemiklerden insanlar dirilir ve mahşer yerini doldururlar.

1627 • Sen rahmet mülküsün, acırsın, merhamet edersin; sen arşı taşımaktasın, ihsân ve lutufların kıblesisin.

1641 • Celal sahibi Allâh'ın, zat-ı pakinin Hakk'ı için bu kahrı, bu gazabı bana helal ve layık görme.[172]

[172] Buradaki kahır ve gazap, toprağa değil, toprağın bir cüz'ü olan, topraktan yoğrulacak insanoğullarına racidir.

1645• İsrafil, çabucak Hakk'ın huzûruna geri geldi. Yerle olan konuşmaları, olup biteni anlattı ve özür diledi.

• Dedi ki: "Allâh'ım, görünüşte 'Toprağı al!' diye emrettin ama, gönlüme aksini ilham ettin.[173]

[173] Bu beyitlerde Hakk'ın, iki çeşit emri olduğuna dair işaret var. Bu emirlerden biri "teklif emri" öteki ise "iradî emir"dir. Teklif emri, adından da anlaşılacağı üzere teklif edilen emirdir. Peygamberin ve velîlerin "Şunları yapın, bunları yapmayın." diye verdikleri emirlerdir, iradî emir ise Hakk'ın kulunun varlığından zuhûra getirdiği yahut murad ettiği emirdir. Eğer teklif emri iradî emre uyarsa, o iş olur.

• Kulağıma 'Toprağı al!' diye emir verdin, aklıma ise 'Alma!' dedin.

• Rahmet, gazabı geçmiştir, ondan üstündür; ey yaptığı işler yerinde ve güzel olan, örneksiz olan, iyi işler işleyen Rab!"

Cenâb-ı Hakk'ın Âdem(a.s.)'ın bedenim yoğurmak için bir avuç toprak almak üzere, işini çok iyi bilen, acımayan, şiddet sahibi bir melek olan Azrail(a.s.)'ı yeryüzüne göndermesi.

• Cenâb-ı Hakk, Azrail'e; "Çabucak yeryüzüne in, evham ve hayallere kapılmış olan toprağın halini gör.

1650 • O zayıf, zalim, korkak ihtiyarı bul, hemen bir avuç toprak al da gel!” diye buyurdu.

• Kaza ve kader çavuşu Azrail, emri yerine getirmek için hemen yeryüzüne indi.

• Toprak, adet edindiği gibi yine feryada, figana başladı. Ona bir çok yeminler etti.

133

• “Ey has kul! Ey arşı taşıyan; ey arşta da yeryüzünde de emrine uyulan büyük melek!

• Eşsiz olan, tek olan Rahman’ın rahmeti hakkı için, git; sana lutuflarda, ihsânlarda bulunan Allâh hakkı için bana dokunma.

1655 • Kendisinden başka mabud bulunmayan, huzurunda kimsenin gözyaşı dökmesi, sızlanması reddedilmeyen Allâh hakkı için.”

• Azrail; “Ben bu efsunlarla gitmem, bunlara kanarak aşikar emir sahi-binin emrinden yüz çevirmem.” dedi.

• Toprak; “O hilim sahibi olmayı, yumuşak davranmayı da emretti, ikisi de onun buyruğu; sen bilgi yolundan yürü de halîm ol, o emri tut!” dedi.

1660• “Yalvarmandan içim yanıyor, göz yaşlarından gönlüm kanla doldu.

• Ben merhametsiz değilim, belki o üç temiz melekten daha merhametliyim, dertli derdine onlardan fazla acırım.

1664 • Feryadından içim yanıyor fakat, Hakk bana başka çeşit bir lutuf öğretmedi.

• Gizli lutuf, kahırlar içindedir. Değer biçilmez akîkin pislik içinde oluşu gibi.[174]

[174] Bakara Sûresi’nin 216 numaralı şu âyetine işaret var: “Olur ki, bir şey hoşunuza gitmezken, sizin için o hayırlı olur. Ve bir başka şey de sevdiğiniz halde o, hakkınızda şer olur. Allâh bilir, siz bilmezsiniz. Gerçekten de bazen insan bir şeyi çok ister, bilmez ki o şey ilerde ona zarar getirecektir. Bazen de nefret ettiği bir şeyin içinde hayırlar, güzellikler gizlenmiştir. Bunu âciz insan ne bilsin?

• Hakk’ın kahrı, benim yüzlerce hilmimden, yumuşaklığımdan iyidir. Hakk’tan can sakınmak, can çekişmekten başka bir şey değildir.

• Onun en kötü kahrı, iki âlemin de hilminden iyidir. Ne güzeldir, âlemlerin Rabbi ve onun yardımı ve lutfu ne iyidir.

• Onun kahrında lutuflar gizlidir. Onun uğrunda can vermek, cana canlar katar.

• Aklını başına al da kötü zanını ve sapkınlığı bırak, mademki Cenâb-ı Hakk seni istiyor, başını ayak yap da koş.

1670 • Onun gel demesi, insana yücelikler verir. Manevî sarhoşluk verir, eş bağışlar, yaygılar yayar, sofralar kurar.

• Apaçık olan o yüce emri, hiç ama hiç bir surette dolaştırıp te’vil etmek elimden gelmez.”

134

• Hakîr ve kederli toprak, bütün bu sözleri duydu. Fakat o kötü zann, kulağına küpe olmuştu; ondan vazgeçemedi.

• Hakîr toprak, tekrar başka bir çeşit yalvarmaya, kendinden geçmiş gibi secde etmeye başladı.

• Azrail; "Hayır!" dedi, "Secdeden başını kaldır, kalk sana bundan bir ziyan gelmez. Ben sana başımı, canımı rehin vereyim.

1675 • Yalvarmayı düşünme, artık o merhamet ve adalet sahibi Hakk'tan başkasına yalvarma.

• Ben emir kuluyum, emri terk edemem. Onun emri denizden toz koparır.

• Kulağı, gözü, başı yaratanın emrinden başka bir şey yapamam; ne bir hayır söz dinlerim, ne de şer bir söz.

• Kulağım, O'nun sözünden başka sözlere sağırdır. O bana, tatlı canımdan da tatlı candır.

• Can, O'ndan geldi. O, can'dan gelmedi. O bedava olarak yüz binlerce can verir.

1680• Can da ne oluyor ki, ben onu kerem sahibinden esirgeyeyim? Pire de nedir ki, O'nun için yorganı yakayım!

• Ben O'nun hayrından başka hayır bitmem. O'ndan başkasına karşı sağırım, dilsizim, körüm.

• Kulağım, inleyenlere, feryad edenlere karşı sağırdır. Ben O'nun elinde bir mızrak gibiyim.

• Ahmakçasına mızraktan merhamet umma. Sen merhameti, mızrağı elinde tutan padişahtan um.

• Mızrağa, kılınca nasıl yalvarabilirsin? Onlar o büyük varlığın elinde esirdir, alettir.

1685 • O sanat bakımından Azer'dir, bense putum; o beni ne yaparsa ben o olurum.[175]

[175] Azer; *Kur'an-ı Kerîm'de* (6/74 âyetinde) **Hz.** ibrahim'in babasının adı olarak geçer; put yapmakta mahir idi.

• Beni sağır yaparsa sağır olurum. Hançer yaparsa hançer olurum.

• Eğer beni çeşme yaparsa, su veririm, su akıtırım. Ateş yaparsa ateş olur, hararet veririm."

135

Sana zulüm eden kişi hakikatte bir alettir. O bir alete benzer. Arif ona derler ki; her şeyde Hakk'ı görür, aleti

görmez. Görünüşte alete baksa bile, bu bakış bilgisizlikten değildir. Öyle icab etmiştir. Öyle gerekmiştir. Nitekim Allâh sırrını takdîs etsin Ebayezid hazretleri demiştir ki: "Ben bunca yıldır halkla konuşmamışım, halkın sözünü duymamış, işitmemişimdir. Halbuki halk, beni kendileri ile konuşuyorum, onların sözlerini dinliyorum sanır. Çünkü onlar söz söylenecek büyük zatı görmezler. Bence onlar, birinin sesine ses veren dağa benzerler. Duyan akıllı kişi sese bakmaz. Meşhur ata sözüdür: Duvar çiviye 'Niye beni yaralıyorsun?' der. Çivi de 'Bana değil, beni çakana bak!' diye cevap verir."[176]

[176] Bu başlıkta ismi geçen Ebayezid-i Bistamî hazretleri meşhur velîlerden biridir. Bistam'da doğmuş, hicretin 261. yılında (874-875) vefat etmiştir. Asıl adı Tayfur'dur. "Hakîkate ancak yoklukla erişilebilir, varlıkla erişilemez." diye buyurmuştur. Vefat ettikten sonra erenlerden biri, onu rüyasında gördü. "Ya Ebayezid, halin nicedir?" diye sordu. Bayezid cevaben dedi ki: "Bana; 'Ey pîr! Buraya ne getirdin? Ne ile geldin?' dediler, ben de cevaben dedim ki: 'Bir padişahın kapısına gelince ona ne getirdin demezler de, ne istersin, derler.'"

• "Beni yağmur yaparsa yağar; feyz, bereket veririm. Harmanlar mahsulle dolar, taşar. Beni ok yaparsa, gider bedene saplanırım.

• Beni yılan yaparsa, zehirlerim, onu bunu sokarım. Beni dost ederse hizmette bulunurum.

1690 • Ben onun iki parmağı arasında kalem gibiyim, ibadet safında tereddütlü değilim, şüphem yoktur. Hep ibadetteyim."

• Azrail, toprağı söze tuttu. Onu sözle oyalarken o eski köhne yeryüzünden bir avuç toprağı kaptı.

136

• Yeryüzünden kurnazca, sihirbaz gibi bir avuç toprağı kaptı. Yeryüzü o kadar çok sözle meşguldü ki, kendinden geçmiş gibiydi.

• Yeryüzünün müsaadesi olmadan aldığı bir avuç toprağı, kaçmak isteyen, ayakları gerisin geriye giden çocuğu nasıl zorla okula götürürlerse, öylece Hakk'ın huzûruna getirdi.

• Allâh; "Feryatlara kulak asmadan, gözyaşlarını görmeden toprağı alıp getirdiğin için, apaydın ilmim hakkına yemin ediyorum ki, seni bu halkın celladı yapacağım." diye buyurdu.

1695• Azrail dedi ki: "Ya Rabbi, insanlar bana düşman olur. Ölecekleri zaman onların boğazlarını sıkınca herkes bana düşman kesilir.

• Ey büyük Allâh'ım! Halkın benden nefret etmesini, tiksinmesini reva görür müsün?"

• Cenâb-ı Hakk; "Telaşlanma, ben sıtma, humma, kulunç, baş dönmesi, yaralanma gibi çeşitli sebepler halk ederim de, ölümü senden bilmezler.

• Onların gözlerini, senden çevirir de, daha çok üç misli, üç kat hastalıklara, sebeplere baktırırım."

• Azrail; “Ya Rabbi!” dedi, “Sen üstün, azîz bir varlıksın. Senin öyle kulların vardır ki; sebepleri yırtar atarlar.”

1710• Cenâb-ı Hakkbuyurdu ki: “Aslı bilen kişi, nasıl olur da arada seni görür?

• Kendini halktan gizlemişsin, ama hakikati olduğu gibi gören aydın gözlülerin karşısında sen de bir perdesin.

• Onlara ecel şeker gibi tatlı gelirken, artık onların gözleri maddî varlığa, zenginliğe, dünya devlet ve ikbaline karşı sarhoş olur mu?[177]

[177] Ölmeden evvel ölen ve ölümü korku ile değil, zevkle karşılayan, hatta ecel kendilerine şeker gibi tatlı gelen arif insanlar servete, şehvete, yüksek makamlara karşı ilgisiz görünürler.

• Bedenin ölmesi, onlara acı gelmez, çünkü onlar kuyudan, zindandan çıkıyorlar; çiçekli çayırlığa, çimenliğe gidiyorlar.[178]

[178] Dünya müminin zindanıdır. Ölüm bu zindandan kurtuluş demektir. Dünya zindanından kurtulup Âhiret sarayına giden mümin me’yus değildir. Halbuki dünyayı, maddî hayatı seven, dünya kendisine zevk yeri, neşe yeri gibi gelen insanlar için, ölüm bir felakettir.

• Bu kederlerle, ızdıraplarla dolu dünyadan kurtuluyorlar. Bir hiç olan, yok olan bir şeyin elden çıkması için kimse ağlamaz.”

137

Gözyaşları çok değerlidir.

• Günde beş kere kul; “Namaza gel de, gözyaşı dök, sızlan.” diye çağrılır, davet edilir.

1600 • Müezzinin; “Haydi felaha! Haydi kurtuluşa!” diye nida edişi var ya; işte o kurtuluş, bu ağlayış, bu sızlanıştır.

• Sen kimi gamla hastalandırmak istersen, onun gönlüne ağlayış yolunu kapatır, gözyaşlarını kurutursun. O ağlamaz hale gelir.

• Bu suretle, gözyaşı dökemediği için, belayı def’eden bulunmaz bela da, gam da, keder de gelir, gönle yerleşir. Çünkü artık onun sızlanma, gözyaşı dökme şefaatçisi yoktur.[179]

[179] Cenâb-ı Hakk, bir kimseyi kederlerle, vehimlerle, gönlünü hasta etmek isterse. onun yalvarmak, tevbe ve istiğfar etmek kapısını kapar. Gözyaşı dökmek imkanını elinden alır da, defedilmesi mümkün olmayan bela yağmuru üstüne yağmaya başlar.

• Allâh’ım! Birisini beladan kurtarmak ister isen, gönlüne sızlanmayı, yalvarmayı ihsân eder, gözyaşlarına yol açarsın.

• *Kur’ân-ı Kerîm’de* şiddetli, çetin azaba uğrayan ümmetler hakkında dedin ki:

1605 • “Onlar, tevbe ve istiğfardan geri kaldılar, ağlayıp sızlanamadılar ki, bela onlardan yüz çevirsin, savuşsun gitsin.”

• Ağlayamadıkları için gönülleri katılaştı. işledikleri günahlar, kendilerine ibadet gibi görünüyordu.

• İnatçı kişi, kendisini suçlu bilmedikçe, nasıl olur da gözleri yaşarır?

1617 • Ağlayıp sızlanmanın, Allâh'ın nazarında değeri, kadri, kıymeti vardır. Ağlayıp sızlanmadaki değer, başka nerede vardır?

• Ey ümit, sen şimdi belini sıkıca bağla; ey ağlayan, sen de kalk, durmadan gül.

• Çünkü büyük Allâh, üstünlük bakımından gözyaşını şehitlerin kanları ile bir tutmaktadır.

138

Ağlayıp sızlanmanın, gökyüzünden gelen belayı defettiğini, Yûnus (a.s)'ın kavminin hikâyesi ispat etmektedir. Hakk Teâlâ fail-i muhtardır. Dilediğini yapar, dilediğine hükmeder. Şu halde gözyaşı dökmenin, yalvarıp sızlanmanın insana faydası vardır. Halbuki filozoflar;"Allâh, tabiata ve sebebe göre iş görür, dilediğine göre iş görmez. Bu yüzden sızlanma ve ağlama, tabiatı ve hadiseleri değiştirmez." derler. [180]

[180] Başlıkta Cenâb-ı Hakk'ın "Fail-i Muhtar" olduğu bildirilmektedir. Sünnet ehlinin inancına göre, Cenâb-ı Hakk'ı bir işe mecbur edecek bir kuvvet yoktur. Allâh dilediğini yapar ve yaptığını mecbur olduğu için değil, ihtiyarı ile, dileği ile yapar. Şu halde Allâh Fail-i Muhtar'dır. Yani Allâh dilediğini, dilediği vakit, dilediği gibi yaratabilir. Bu başlıkta Yunus Sûresi'nin 98. âyetine işaret vardır.

1608 • Yûnus(a.s.)'ın kavmine bela gelip çattı. Gökten ateş dolu bir bulut ayrıldı.

• Şimşekler çakıyor, yıldırımlar taşları bile yakıyordu. Gök korkunç şekilde gürlemekte, herkesin beti benzi sararmakta idi.

1610• Onların hepsi de damda idiler. Vakit gece idi, gökyüzünden gelen bu bela, gece vakti gelip çatmıştı.

• Hepsi de damlardan aşağı indiler. Başları açık ovaya doğru koşuşmaya başladılar.

• Analar evlatlarını kendilerinden ayırdılar. Böylece hepsi, çağrışıp ağlamaya, feryad ve figana koyuldular.

• Akşam namazı vaktinden seher vaktine kadar, başlarına toprak serptiler.

• Hepsi de ağlaşıyorlardı, yalvarıyor, feryad ediyorlardı. Sonunda o inatçı kavme Allâh acıdı.

1615 • Ümitsizlikten, sabırsızca ah ve feryattan sonra, bulut yavaş yavaş dağılmaya başladı.

139

Cennette akan dört ırmak.

• Arş, ihsân ve adalet madenidir, kaynağıdır. Onun altında mağfiretle, yarlığamalarla dolu dört ırmak akar.[181]

[181] Muhammed Sûresi'nin şu mealdeki 15. âyetine işaret edilmektedir: "Müttakîlere (=sakınanlara) cennette tadı ve kokusu bozulmayan duru sulardan ırmaklar var. Tadı değişmeyen sütten ırmaklar var. içenlerin hoşuna giden, lezzet veren şaraptan ırmaklar var. Saf süzme baldan ırmaklar var."

Sevgi ırmağı, af ve mağfiret ırmağı gibi bunlara mecazî mana verenler de var. *Dîvan-t Kebîr'de* de Hz. Mevlana bu dört ırmağı hatırlatır. Mesela bir na'atının bir beyti şöyle:

"'Senin göğsünü açıp genişletmedik mi?' âyeti ile gönlümden dört ırmak aktı: Su ırmağı, şarap ırmağı, süt ırmağı, bal ırmağı."

Peygamber Efendimizin, miraç sırasında, cennette Tuba Ağacı'nın altından kaynağını alan bir nehir gördüğünü, bu nehirden şu dört ırmağın, bozulup kokmayan bir su ırmağının, tadı bozulup değişmeyen bir süt ırmağının, bir de halis süzme bal ırmağının, bir de insanlara neşe veren şarap ırmağının ayrılıp aktığını gördüğüne dair bir hadîs rivâyet edilmektedir.

• Bu dört ırmak; süt ırmağı, ebedî olan bal, şarap ve su ırmaklarıdır.

1630 • Bunlar, arştan cennetlere doğru akarlar. Bu dünyada da o ırmaklardan biraz birşeyceğiz görünür.

• Bu dört ırmağın burada görünen kolları bulanıktır, kirlidir. Neden bulanıktır? Ne ile kirlenmiştir? Acı yokluk zehri ile.

• Cennette akan o dört ırmaktan, yeryüzüne bir yudumcuk döktüler de, insanlar su, bal, süt, şarap yüzünden birbirlerine düştüler. Kimisi akan sulara sahip çıktı, onu başkasına kaptırmak istemedi. Kimisi bal peşinde koştu. Kimisi sütün hayranı oldu, kimisi de şaraba kendini verdi. Böylece insanlar arasında fitneler koptu, kavgalar çıktı.

• Yeryüzünde acınacak bir hayat süren, şu zavallı insanlar istediler ki; onların asıllarını arasınlar, bulsunlar da mutlu olsunlar. Fakat adam olmayanlar, dünyada bulanık akan ırmaklarla yetindiler, bunları kafi gördüler, asıllarını aramadılar, fakat;

• Merhamet sahibi Allâh, kereminden, lutfundan çocukları beslemek, onların gelişmelerini temin etmek için ötelerden süt verdi. Doğuran her kadının göğsünü süt çeşmesi yaptı.

140

1635• Gamı gidermek, düşünceyi defetmek, insana kuvvet ve cesaret vermek için şarap ırmağını üzüm suyundan akıttı.[182]

[182] "Bir gün şişenin içinde mahpus bulunan şarabın ruhu dile geldi de; 'Ey insanoğlu!' diye seslendi, 'Beni meydana getirmek için çok çalıştın, terler döktün, üzüm bağları yetiştirdin, üzümleri toplayıp sıktın, şırasını mahzenlerde beklettin. Bir çok uğraşmalardan sonra beni şarap haline getirdin. Ben senin bu uğraşmalarına, çalışmalarına karşı nankörlük etmeyeceğim. Beni içen hayatın acılarını, gamlarını, kederlerini unutacak, neşelenecek, gülecek. Bir dilenci bile beni içince kendini kral sanacaktır.'" Fransız şairi Baudaulaire.

• İnsanlara şifa, hastaların bedenlerine deva olsun diye bal arısının içini şifa şerbetine kaynak yaptı.[183]

[183] Bu beyitte Mevlana Nahl Sûresi'nin 68-69. âyetlerine işaret etmektedir: "Rabbin bal arısına vahyetti ki: 'Dağlarda, ağaçlarda, çardaklarda kovanlar yapın, petekler meydana getirin, sonra çeşitli meyvelerden yiyin. Rabbin yolunda itaat ederek yürüyün. Arıların karınlarından, çeşitli renklerde, insanlar için şifalı şerbetler çıkar. Bunda düşünen insanlar için ibretler vardır."

• Suyu da kirlerden temizlenmemiz, içip susuzluğumuzu gidermemiz için herkese ihsân etti, sundu.

• Böylece bunları görüp, asıllarını aramamızı, bulmamızı diledi. Fakat ey boşboğaz insan! Sen yeryüzüne dökülen yudumcukları yeter buldun.

Gözleri sebepleri görmeyen kullar da var.

1700 • Öyle kullar vardır ki, onların gözleri sebeplere takılmaz, sebepleri aşar. Allâh'ın lutfu ile perdeleri deler, geçerler.

• Sebeplerden kurtulmuş Müsebbibü'l-Esbab (=Sebepleri Yaratanı)'! bulmuş arif insandan Tevhîd-i Zat (birlik sürmesini) çekerler de, illetten de kurtulurlar, sebepten de..

• Onlar ne hummaya bakarlar, ne kulunca, ne de basura. Gönüllerine bu hastalıkların sebep olduğu düşüncesini sokmazlar.

• Çünkü bu hastalıkların her birinin ilacı vardır, ilacı olmayan hastalık, kaza ve kaderdir.

• Üşümenin devası, kürk giymek olduğu gibi, şunu iyi bil ki, her hastalığın muhakkak devası vardır.

1705 • Fakat, Allâh bir kimseyi dondurmak isterse, soğuk yüz kat kürkten bile geçer.

• Bedenine öyle bir titreyiş verir ki, ne elbise ile ısınır, iyileşir, ne de evle.

141

• Kaza ve kader gelince hekim aptallaşır, o ilaç da fayda verme husûsunda yolunu şaşırır.

• Ahmak kişiyi avlayan şu sebepler, nasıl olur da, gönül gözü açık olan kimseye perde olur?

• Gözü sağlam olursa, aslı görür. Fakat insan şaşı olursa aslı değil, fer'i görür.

Aslında ölüm kurtuluştur.

1715 • Padişahın adamlarından biri zindanın burcunu yıksa, zindanda bulunan kişinin gönlü, bu yıkılıştan incinir mi?[184]

184 "Beden evi yıkılırsa ağlama efendi, şunu iyi bil ki: Sen yaşıyorum sanıyorsun ama, bedeninde zindandasın. Zindandan kurtulur, beden kuyusundan çıkarsan Mısır'ın Yûsuf u olursun. Padişah olursun, başa geçersin." *(Dîvan-ı Kebîr)*

• "Yazıklar olsun, bu mermer taşı kırdı da canımızı, rûhumuzu hapisten kurtardı.

• O güzelim mermer, o muhteşem taş zindanın burcuna da yakışıyordu, ne de güzel uymuştu!

• Nasıl oldu da kırdı? Zindandakini de hapisten kurtardı. Bu suça karşılık onun elini kırmalı!" der mi?

• Hapisten çıkarılıp darağacına götürülen kişiden başka hiç bir mahpus böyle bir söz söylemez.

1720 • Birisini, yılanların zehirinden kurtarıp, şekerin bulunduğu yere götürseler, bu hal o adama hiç acı gelir mi?

• Can, beden kavgasından kurtulur; ayağı olmaksızın, gönül kanadı ile uçmaya başlar.[185]

185 Yine *Dîvan-ı Kebîr'in* 3172. şiirinde Mevlana:

"Ey bu daracık kafesten uçan, yükünü gökyüzünün üstüne götüren kişi!" diye ölüye seslenir.

142

• Hani zindanın kapısında hapis edilen adamın, geceleyin uyuyup da rüyasında gül bahçesi görmesi gibi.

• O adam der ki: "Allâh'ım beni tekrar bedene gönderme; tene döndürme şu gül bahçesinde gezip durayım."

• Cenâb-ı Hakk da; "Duan kabul edildi, artık bedene dönme." der. Allâh doğrusunu daha iyi bilir.

1725 • Bak bu çeşit rüya ne kadar hoştur, insan ölümü görmeden cennete gidiyor.

• Böyle bir insan, artık uyandığına, içi yanar mı? Hasret çeker mi? Kapının dibinde zincirlere vurulmuş olarak yaşamayı arzular mı?

• Eğer mümin isen, gerçekten inanmış bir kişi isen, nefis savaşı safına gir, çünkü senin meclisin, senin bulunacağın yer gökyüzündedir.

• Ey Hakk'ın kulu, göklere giden yolu bulmak ümidi ile kalk, mihrabın önünde bir mum gibi ayakta dur. İbadete başla.

• Başı kesilmiş mum gibi, bütün gece ağla; arayış, istek uğrunda sıcak gözyaşları dök; yan, yakıl!

1730• Fazla yemekten, içmekten ağzını kapa, dudağını yum, gökyüzü sofrasına koş.

• Her an ümidini gökyüzüne bağla. Oraya yükselmeyi düşün, söğüt ağacı gibi göklerin hevasına kapıl da oyna dur.

• Zaman zaman mana göklerinden sana, ruhanî yağmurlar, ilahî aşk ve şevk harareti gelmede, senin gönül rızkın arttıkça, artmadadır.

• Seni de oraya götürseler, bu işe şaşılmaz. Sen aczine, âcizliğine bakma; isteğine bak.[186]

186 Ey Hakk'ı ve hakikati arayan kişi! "Ben göklere layık değilim, ben âciz ve değersiz bir varlığım." diye düşünüp ümitsizliğe kapılma. Kendinde olan talep ve himmete bak. insanı gayeye ulaştıran taleptir, yani istektir. Bu talep aslında senden değildir. Sende bulunandandır. Bununla sen kendine layık olanı iste, çünkü her isteyici (talip) bir istenene (matluba) layıktır. Üsküdarlı Tal'at merhum ne güzel söylemiş:

"Zat-i Hakk'tan talep vuku'unda,

Sîneden masiva silinmelidir.

Her dua müstecab olur amma,

Talebin sureti bilinmelidir."

(Allâh'tan bir şey isteneceği zaman, gönülden, Allâh'tan başka her şey çıkarılmalı, yani insan tam manasıyla Allâh'a yönelmelidir. Allâh her duayı kabul eder ama, o duanın, o isteğin mahiyeti bilinmelidir.)

143

1735 • Çalış, gayret et de, bu istek artsın, artsın da gönlün şu beden kuyusundan çıksın, kurtulsun.

• Halk; "Filan zavallı öldü." der. Halbuki sen; "Ey gafiller, ben ölmedim, diriyim." dersin.

• Bedenim yapayalnız, yatmış, uykuya dalmış ama, gönlümde sekiz cennet açılıp saçılmış.

• Can gül ve nesrin bahçesinde uyumuş kalmış iken, bedenim bu pisliklere bulaşmış halde... Bu ne gamlı, ne acınacak haldir.

• Uyuyan canın, bedenden ne haberi olacak? Beden ister gül bahçesinde uyusun, ister külhanda.

1740 • Can parlak, lekesiz mana âleminde "Ne olurdu, kavmim bilselerdi?" diye nara atarak gezmekte, dolaşmakta.[187]

187 Yasin-i Şerîfin 26. ve 27. âyetlerinde aynen alınan bölüm: "Ne olurdu kavmim bilselerdi, Rabbimin beni bağışladığını ve beni cennetle ikram edilenlerden kıldığını." der.

• Eğer can, şu beden olmaksızın yaşamayı istemezse, gökyüzü sarayı kimin mekanı olacak?[188]

188 Bu beyit şu *Mesnevi* beytini hatıra getirdi:

"Sen bedensiz bir beden sahibisin. Bu sebeple canının bedeninden çıkacağından korkma." *Mesnevi,* III, 1613.

• Eğer can bu beden olmaksızın da yaşamayı dilemeseydi, "Sizin rızkınız gökyüzündedir." diye, Hakk tarafından vaadedilen, övülen manevî rızıklar, nimetler kime nasîb olacak?[189]

189 Zariyat Sûresi'nin şu mealdeki 22. âyetinden aynen alınmıştır: "Gökyüzünde ise rızkınız ve vaad olunduğunuz cennet vardır." Canımız, bedenimiz olmaksızın da yaşayacaktır. Gökyüzündeki nzkımızı, bazı tefsirciler yeryüzünde yaşadığımız zamana hasretmişler, yeryüzündeki rızık ve nasîbimizin gökyüzünde takdir kılındığını kasdetmişlerdir. Can bedenden çıkınca, gökyüzündeki rızkımızın aslını, menbaını bulacağını ifade etmişlerdir. Ama ölmeden evvel ölenler daha dünyada iken gökyüzü rızkından yararlanacaklardır.

144

Dünyanın yağlı, ballı nimetlerini yemek tehlikelidir. Bu dünya yemekleri, Allâh yemeğine engel olurlar. Nitekim

Peygamber Efendimiz; "Açlık, Allâh yemeğidir. Allâh gerçek müminlerin bedenlerini onunla diriltir, onunla yaşatır." diye buyurmuştur. Yine; "Ben Rabbime misafir olurum, o beni doyurur, suya kandırır." buyurmuştur. Cenâb-ı Hakk da;"Ferahlanarak rızıklanırlar." diye buyurmuştur.[190]

[190] Bu başlıkta bulunan ikinci hadîs *Cami'u's-Sağîr* adlı hadîs kitabında kayıtlıdır. Bu hadîs Savm-ı Visal'e dairdir. Şöyle ki; bir günün orucunu bozmadan, yani iftar etmeden ikinci gün oruca devam edenler hakkında söylenmiştir. Hadîsin meali şöyledir:"Bu günün orucunu iftar etmeden, ikinci günün orucuna eklemekten sakının, çünkü siz bu hususta bana benzemezsiniz. Gerçekten de ben Rabbime misafir olurum, o beni doyurur, suya kandırır. Siz gücünüzün yettiği kadar ibadette bulunun." Bu beyitte geçen açlığın, yoksulluk yüzünden, yahut nefse eziyet vererek fazla riyazat neticesi meydana gelen açlık olamadığını, her hususta olduğu gibi yemek ve içmek husûsunda i'tidalin islâmî esas olduğunu hatırlamamımız gerekir. "Ferahlatarak rızıklandırır." Al-i İmran Sûresi'nin 169-170. âyetlerinden alınmıştır.

• Bu ağır, kesif rızık kırıntılarından kurtulursan, yüce, latîf hafîf rızıklara kavuşursun.

• O manevî rızıklardan binlerce okka yesen, yine de peri misali, tertemiz tüy gibi hafif bir halde yürür gidersin.

1745• O yemek, sende ne yel yapar, ne kulunç, ne mide sancısı, karın ağrısı verir,

• Dünya yemeğinden az yersen karga gibi aç kalırsın, çok yersen miden ekşir, geğirmeye başlarsın.

• Az yersen huyun kötüleşir, kabalaşırsın, asabîleşirsin. Çok yersen şişmanlar, hantallaşırsın.

• Fakat Allâh yemeğinden, o lezzetli yemekten denizler kadar ye! Yine de hoş bir halde gemi gibi yüzer gidersin.

• Oruca sarıl, orucu terk etme, sabret; her an Allâh rızkını bekle.

1750• Çünkü O, yaptıkları yerinde ve güzel olan Allâh, tecellîsini bekleyenlere hediyeler verir, ihsânlarda bulunur.

145

• Tok adam ekmek beklemez, ekmeği geç mi gelecek, çabuk mu gelecek düşünmez.

• Fakat yemeği, ekmeği olmayan, her an; "Yemek nerede kaldı?" der, açlıktan yemeği gözler, bekler, araştırır.

• Sen beklemezsen, istemezsen, o yetmiş kat devlet ve ikbal nevalesi sana gelmez.

• Bu sebeple babacığım, sen göklerden gelecek mana yemeğini, ercesine bekle, bekle.[191]

[191] Hoca Ensarî hazretleri; "Hakk'ın tecellîsi vakit vakit gelir, fakat uyanık gönül gerek." diye buyurmuştur. Uyanık gönülle, sabırla beklemek gerek, Allâh bekleyenleri er geç sevindirir demek istemiştir.

1755 • Mânen acıkmış olan her aç sonra bir yiyecek bulur. Nihâyet devlet güneşi doğar, onu nûrlara garkeder.

• Himmet sahibi misafir, az yemek yerse, sofra sahibi ona daha çok ikramda bulunur, ona daha nefis yemekler sunar.

• Yalnız, yoksul ve hasis olan sofra sahibi başka. Ona söz yok; kerem sahibi rızık vericiye karşı kötü zanda bulunma.

• Ey güvenilen er, bir dağ gibi sen de başını kaldır, yücel de mana güneşinin ilk ışığı sana vursun.

• Baksana o ihtişamlı yüce dağın tepesi de, seher güneşini beklemektedir. 192

192 Bir dağ gibi himmetini yükselt ki, hakîkat güneşinin nûru, önce senin üstüne düşe ve seni aydınlata. Çünkü güneşin ilk ışıkları, ihtişamlı yüksek dağlara vurur. Ey Hakk talibi, sen himmetin;, gayretin;, hulüsunu ne kadar yükseltirsen, hakîkat sabahının güneşi ilk önce senin üzerine düşer. Seni nûrlandırır. Gerçekten de her kimin ki himmeti yüksek olur, bu denî dünyadan feragat kılarak ebedî hayata istekli olur. Hakk'ın nûrlarına, feyizlerine o daha ziyade müstaid olur. Rahmanî nûrlar, ilahî ışıklar, başkalarından önce onun üstüne düşer.

“Ne hoştu bu dünya, ölüm olmasaydı, ne hoştu dünya mülkü zeval bulmasaydı.” diyen ve bu çeşit sözler söyleyen gafil kişiye cevap.[193]

193 Bu başlıkta “Ne hoştu bu dünya.” sözlerini söyleyen gafil kişinin eski yunan filozoflarından Calinos olduğu söylenir. Buda'nın da buna benzer sözleri var. Kim olursa olsun Mevlana bu sözleri söyleyeni gafil kişi saymaktadır.

1760 • Biri; “Ne hoştu bu dünya ölüm olmasaydı, ölüm çıkıp gelmeseydi.” demekte idi.

146

• Başka birisi de diyordu ki; “Ölüm olmasaydı, ızdıraplarla dolu olan bu dünya çekilmezdi. hiç bir işe yaramazdı.

• Ovaya yığılmış, dökülmüş, danesi sapından ayrılmamış, ihmal edilmiş bir harmana benzerdi.”

• Bir çeşit manevî ölüm olan dünya hayatını, sen dirilik sandın. Tohumu çorak yere ektin.

• Ey ahmak kişi, yalancı akıl! Her şeyi aksi görür, tersi görür. Ölümü dirilik, diriliği de ölüm sanır.[194]

194 Bu beyitlerdeki ölüm, hiç kimseye faydası dokunmadan yaşayıştır. Böyle kişiler canlı gezen cenazelerdir. Yalancı akıl, insanı aldatan, hırsa, benliğe götüren akıldır. Böyle akıl bize her şeyi ters gösterir. Ölümü dirilik, diriliği de ölüm olarak gösterir. Yalancı akla “akl-ı kazib” dendiği gibi, “akl-ı meaş” da derler. Bu dünyada sadece bedeni ile yaşamak, kendini diri sanmak, Hakk'tan gafil olarak ömür sürmek, cismanî zevklere bağlanmak, aslında manevî ölümdür. Ey gafil, sen bu manevî ölümü dirilik sandın da ömür tohumunu çorak yere ektin. Ömrünü heva ve heves yolunda harcadın. Bu yüzden sen ölümü dirilik, diriliği de ölüm olarak görüyorsun. Hz. Mevlana *Dîvan-ı Kebîr'in* 3172 numaralı gazelinde “yalancı aklı”, “nazar-ı kâfir”i imansızlara ait bir görüş sayar.

“Ölüm hayattır. Yaşayış da ölümdür. Fakat imansız görüş, hadiseyi ters göstermektedir. Bu bedenden kurtulan canlar diridir. Peri gibi görünmez olmuştur.”

1765• Allâh'ım, sen bize her şeyi şu hile yurdu olan dünyada nasılsa öyle göster.[195]

195 Bu beyitte En'am Sûresi'nin 32., Ankebut Sûresi'nin 64., Hadîd Sûresi'nin 20., Muhammed Sûresi'nin 36. âyetlerine işaret edildiği gibi şu mealdeki hadîsi de içine almıştır: “Allâh'ım hakkı bize hak olarak göster. Bizim ona uymamızı kolaylaştır. Batıl olanı da batıl olarak göster ve ondan sakınmamızı nasip et. Allâh'ım, eşyayı bize nasılsa öyle göster.”

• Hiç bir ölü, öldüğüne yanmaz, hayıflanmaz. Azığının azlığına yanar.[196]

196 Bu beyitte de *Cami'u's-Sağîr'de* bulunan şu mealdeki hadîse işaret var: “Hiç kimse yoktur ki, ölsün de hayıflanmasın, öldüğüne pişman olmasın, iyilik etmişse;

‘Keşke daha fazla iyilik etseydim.’ der, nadim olur. Kötülük etmişse, ‘Keşke yapmasaydım.’ diye pişman olur.”

• Yoksa aslında o dar bir yerden, bir kuyudan kurtulmuştur. Bir ovaya düşmüş, bir devlete kavuşmuş, ferahlığa ermiştir.

• Bu yas konağından, şu daracık deve yatağından geniş bir ovaya geçmiştir.

147

• Orası doğruluk makamıdır. Yalan sayvan değildir. Orada hususî şarap vardır. Kişi onunla manevî mest olur, ayranla değil.

1770 • Orası öyle bir doğruluk makamıdır ki, o makama gelen, orada manen Allâh'a kavuşmuştur. Allâh'la beraber olmuştur. Bu ateş mahalli olan, mihnet ve ızdıraplarla insanı yakan, mahveden dünya balçığından kurtulmuştur.

• Aydın, mutlu bir yaşayışa ermedi isen, bir iki nefeslik ömrün kaldı sabret, insanca yaşa, mertçe ol.

İslâmî olmayan tenasüh inancını, yani ruh göçünü Mevlana reddediyor, "Her ruh kıyamet günü kendi bedenine girecektir." diye buyuruyor.

1772 • Bir hadîste buyrulmuştur ki: "Kıyamet günü her bedene 'Kalk!' diye emir gelir."

• Sûrun üfürülmesi; "Ey zerreler, ey çürümüş insanlar mezarlardan başlarınızı kaldırın!" diye Cenâb-ı Hakk'tan gelen bir emirdir.

• Sabah vakti uyanan her bedene, nasıl akıl ve düşünce gelirse, tıpkı bunun gibi topraktan baş kaldıran her bedene tekrar ruh gelecektir.

1775 • Ruh kıyamet günü kendi bedenini tanır, defîne gibi kendine mahsus olan, o yıkık yere girer.

• Her ruh kendi bedenini tanıyacak, o bedene girecektir. Kuyumcunun ruhu, nasıl olur da terzinin bedenine girer?[197]

[197] Hz. Mevlana gerek *Mesnevî'de,* gerekse *Dîvan-ı Kebîr'de* yeri gelince, maddî varlığımızın, yani bedenimizin geçirdiği safhaları anlatır: "Ben önce cansızlar âleminde idim, sonra bitkiler âlemine geldim. Bitkiler âleminden hayvanlar âlemine geldim. Hayvanlar âleminden de insana geldim." diye ana rahmine düşüşümüzden, insan haline gelişimize kadar, maddî varlığımızın geçirdiği safhaları anlatır ki, buna tasavvuf terimlerince "devriye" derler. Bazı kardeşlerimiz bu "devriye"leri manevî varlığımıza, ruhumuza da teşmil ederek, insan rûhunun çeşitli kalıplara gireceğine, ruhların başka bedenlere intikal edeceğine, tenasuha kail olmuşlardır. Tam Muhammedi inançta olan Mevlana, tenasühü, yani ruh göçünü reddetmektedir.

• Alimin ruhu alime gidecek, zalimin ruhu da zalime gidecek.

• Sabah vakti kuzu anasını, koyun kuzusunu nasıl tanırsa, Allâh ilmi de bedenleri tanıma husûsunda rûhlara böyle bilgi vermiştir.

148

• Ayak, karanlıkta bile olsa kendi ayakkabısını tanırken, ey sevgili! Ruh kendi bedenini nasıl tanımaz?

Kul haketmeden, layık olmadığı halde, lutuflarda, ihsânlarda bulunan Allâh'tan dilenen şeyler.

Allâh öyle bir Allâh'tır ki, insanlar ümitsizliğe düştükten, bunaldıktan sonra yağmur yağdırır. Nice uzaklıklar vardır, yakınlığa sebep olur. Nice kutlu suçlar vardır, tövbeye sebep olur. Nice kutluluklar vardır, kötülük isteğinden meydana gelir. Bütün bunlar "Gerçekten de Allâh'ın kötülükleri iyiliklere döndürdüğünün" bilinmesi içindir.[198]

[198] Bu başlıkta geçen; "Allâh öyle bir Allâh'tır ki.." Şurâ Sûresi'nin 28. âyetinden alınmıştır. Cenâb-ı Hakk'ın "Kötülükleri iyiliklere döndürdüğünün..." ibaresi Furkan Sûresi'nin 70. âyetinden alınmıştır.

1780 • Ey Allâh'a sığınan kişi! Sabah küçük haşırdır. Büyük haşrı onunla kıyas et.[199]

[199] İnsan her gece uykuya dalınca ölü gibi olur. Malından, mülkünden, sevdiklerinden alakasını keser. Hayal âlemine dalar. Sabah uyandığı zaman, sanki ruhu bedenine geri gelmiş gibidir. Aklı başına gelir. Düşünmeye başlar. Dünya meşguliyeti yine yakasına yapışır, işte bu uyanış, uyku âleminden dünyaya dönüş, hayata yeniden başlayış, "Küçük Haşır"dır. "Büyük Haşır"; insan öldükten sonra Ruhu âlem-i berzaha vasıl olur. Kıyamet sabahına kadar, o âlemde kalır, İsrafil'in sûru üfrülünce herkes uykudan uyanır gibi kalkarlar. Ruhlar, kendi bedcnlerine girer. Mevlana; "Bu iki uyanışı birbiriyle mukayese et." diye buyuruyor.

• Can nasıl balçığa doğru uçarsa, amel defteri, yaptığımız işlerin yazıldığı defter de sağa, sola öyle uçar.

• İyiliğe, kötülüğe dair dün ne yaptı ise, ne huy edindi ise, ne işler işledi ise, onların yazılı olduğu cömertlik, yahut nekeslik defterini insanın avucuna koyarlar.

• Kıyamet gününün seherinde, uykudan uyanınca, kula yaptığı hayır ve şer gelir çatar.

• Riyazatı huy edinmişse, uyandığı zaman yanına o gelir.

1785 • Dün hamlık etmiş, kötülükte, azgınlıkta bulunmuş ise, amel deferi, yas defteri gibi, sol tarafından verilir.

149

• Dün tertemiz bir hayat sürmüş, kötülüklerden çekinmiş, dindar olarak yaşamış ise, uyanınca değer biçilmez inciyi elde eder.

• Bizim uykumuz ve uyanmamız, ölümle mahşere iki şahittir.

• Küçük haşır bu büyük haşrı gösterir. Küçük ölüm de büyük ölümü hatırlatır.[200]

[200] Küçük haşır, uykudan uyanışı; büyük haşır ise, israfil'in sûru ile dirilmeyi, mahşerde toplanmayı; küçük ölüm, uykuya varışı; büyük ölüm dünyaya gözümüzü kapayışı, Azrail'in ruhumuzu alışını ifade ediyor.

• Buradaki amel defterlerimiz, hayalîdir, gizlidir. Büyük mahşerde ise o defterler, apaçık meydana çıkacak.

1790 • Bu hayal burada gizlidir. Eseri görünmez. Fakat bu hayal orada suretlere bürünür.

• Mühendise bak, yere tohum eker gibi gönlüne bir ev yapma fikrinin, hayalini kor.

• O hayal içten gelir, dışta belirir, bir ev olur. Adeta yerden tohumların baş kaldırdıkları gibi, dışarıya çıkar, görünür.

• Gönülde yer tutan her hayal, mahşer günü bir sûrete bürünüp görünecektir.

• O mühendisin gönlünde kurduğu hayali, tohum bitirme kabiliyetindeki bir yere ekilmiş, orada yeşermiş, yetişmiş bir nebat say.[201]

[201] Mühendisin tasavvurları gibi, mahşerde de insanlar mezarlarından baş kaldırdıkları zaman; "Halk niyetlerine, tasavvurlarına göre dirilecektir." hadîsi gereğince, gönüllerdeki niyetlere ve hayallere göre görünecektir. Yani insanın içindeki her bir hayal ve niyeti, mahşer gününde birer sûrete bürünerek meydana çıkacaktır.

1795 • Bu iki mahşeri, küçük mahşer ile büyük mahşeri hulasa ederek anlatmaktan maksadım, müminlerin kıssadan bir hisse almaları içindir.

Kıyamet gününün güneşi doğunca herkes topraktan hemen sıçrar kalkarlar.

• Kıyamet gününün güneşi doğunca, çirkin, güzel herkes hemen topraktan sıçrar kalkarlar.

• Herkes kaza ve kader dîvanına koşar. Geçer akçe de, kalp akçe de potaya girer. Yani kalpleri tertemiz müminlerle, kalpleri günahtan kirlenmiş muraî ve münâfıklar da imtihan potasına atılacaktır.

• Potaya atılan geçer akçe sevinçlidir, nazlanmaktadır. Kalp akçe ise eriyerek batmaktadır.

150

• Zaman zaman, an be an, imtihanlar gelir; gönüllerdeki gizli sırlar, bunlarda açığa çıkar, görünür.

1803 • Tehlike korkusundan gözler yuvalarından fırlamış, sonsuz azap yüzünden her göz on kaynak kesilmiştir.

• Amel defterleri, sol taraftan gelmesin diye gözler dikilmiş, herkes inleyip durmada.

1805 • Gözler, sağı solu kolluyor, gözlüyor. Amel defterinin sağdan verilmesi kolay değil ki..

• Bir kulun eline kapkara günahlarla, suçlarla, kötülüklerle dolu bir amel defteri verilir.

• Verilen defterin içinde ne bir hayır var, ne de yapılmış iyi bir iş var. Ancak iyi adamların, doğru özlülerin gönüllerinin incinmesi yazılı.

• O defter başından sonuna kadar, kötü işlerle, günahlarla, Hakk yolunda yürüyenlerle alay edişlerle, ıslık çalışlarla dolu.

• Hileleri, entrikaları, hırsızlıkları ve Firavun gibi “Ben”, “Biz” demeleri ile dolu.

1810 • O günahkar kişi, defterini okuyunca anlar ki, bilir ki, kendisi için zindandan başka göçecek yer yok.

• Hırsızlar gibi, darağacına doğru yürümeye başlar. Suç apaçık meydanda artık özür dileme yolu da kapalı.

• O binlerce delil, hüccet, o binlerce kötü söz pis bir çivi gibi ağzını mıhlamış, dudaklarını kımıldatamaz hale sokmuş.

• Çaldığı şeyler üstünde ve evinde bulunmuş, kendini temize çıkarmak için okuduğu masal dinlenmez olmuş.

• Cehennem ateşine doğru yürümeye başlar. Çünkü artık dikenin ateşten kaçmasına imkan yoktur.

Cehennem yolunda arkasına bakan günahkar adam.

1815• Hayatta iken onu kollayan görünmez melekler, polisler gibi, onun önüne arkasına düşerler; ite, kaka götürürler.

• Onu; “Yürü, ey köpek, kendi yurduna; cezanı göreceğin yere, cehennem kuyusuna!” diye sürerler. Ellerindeki mızraklarla dürterler.

151

• O belki cehennem kuyusundan kurtulurum diye her yol başında ayağını geriye çeker.

• Bekleyerek durur, susup dinler, bir ümide kapılıp yüzünü geriye çevirir, bakar.

• Sonbahar yağmuru gibi gözyaşı döker, ümidi kalmamıştır. Ondan başka elinden ne gelir?

1820 • Hep yüzünü geriye çevirir, Allâh’ın mukaddes dergahına, Hakk canibine yönelir.

• Derken nûr ikliminden Cenâb-ı Hakk’tan emir gelir; “Ey melekler! Ona deyin ki: ‘Ey çıplak tenbel! Ey ibadetlerden, iyiliklerden yoksul kişi...

• Ey kötülükler kaynağı! Ey şer madeni! Ne bekliyorsun? Ey şaşkın, neden yüzünü hep geriye çeviriyorsun?

• Ey Allâh’ı inciten, ey şeytana tapan kişi, senin amel defterin, elinde bulunan defterdir. Başka ne istiyorsun?

• Yaptığın işlerin, işlediğin günahların yazılı olduğu defteri gördün. Artık ne diye arkana bakıyorsun? Yaptıklarının cezasını gör.

1825 • Boş yere neden emekleye emekleye gidip duruyorsun? Böyle bir kuyuda, aydınlık ümidi olur mu?

• Senin ne görünüşte bir ibadetin var? Ne de gönlünde gizli iyi bir niyet var.

• Ne geceleri münacaatta bulundun, namaz kıldın, ne gündüzleri haramdan sakındın, oruç tuttun.

• Ne kimseyi incitmemek için dilini tuttun, ne de ibretle önüne arkana baktın.

• Önünde öleceğini düşünmeden, can çekişmem hesaba katmadan, ardında dostlarının senden önce ölmesinden başka ne vardı ki?

1830 • Ne yaptığın zulümlerden yana yakıla, coşarak bir tövbe ettin, ne de ağlayıp sızladın. Ey herkese iyi görünüp aslında kötü olan kişi! Senin kötülüklerden, hainliklerden başka neyin var?"

• Allâh'tan bu çeşit sert hitaplar gelir; öyle hitaplar ki, bu hitapları dağ duysa dayanamaz, beli bükülür, kamburlaşır.

1835 • Kul der ki: "Allâh'ım, ne buyurdu isen, ondan yüz kat daha beterim, yüz kat daha beterim, yüz kat daha beterim.

• Benim daha beter olan kötülüklerimi hilminle örttün. Yoksa yaptığım kötülükleri, işlediğim günahları sen bilirsin.

• Fakat benim nefsimle iç savaşımı, yaptığım işleri, hayırdan ve şerden ötede bulunan küfrümü, inanışımı, gittiğim yolu, hepsini, hepsini bilirsin.

• Âcizane niyazlarımı, yalvarışlarımı, benim yahut benim gibi yüzlerce kulun hayal ve vehmini bir tarafa bırakalım.

• Kendi doğru oluşuma, yahut isyanıma, günahlarıma, inatçılığıma bakmadım. Ben ancak ve ancak senin affına, lutfuna, keremine ümit bağladım.[202]

[202] Şinasî merhum bir münacaatında:

"Ne kadar suçlu isem kesmem ümid,

Kereminden ki, odur bahr-i muhît." demiştir.

1840 • Sen karşılık beklemeden, lutuflarda, ihsânlarda bulunursun. Bağıştan, lutuftan, keremden ibaretsin. Sen ey sebepsiz ihsânlarda bulunan, kerem kılan Rabbim! Benim bütün ümidim senin lutfuna ve ihsânına bağlanmıştı.

• Geri dönüp, senin şartsız, mutlak keremine, o sonsuz lutfuna bakıyorum, kendi yaptığım işlere bakmıyorum.

• O ümitle, yüzümü geri çevirdim, çünkü önceden de varlığı sen verdin.[203]

[203] Önceden verilen varlıktan maksat, daha biz dünyaya gelmemişken, ruh âlemindeki var oluşumuzdur. Biz bu görünen gölge varlığımızdan önce, ruh âleminde, ruhanî bir varlık sahibi idik.

• Bana bedava olarak, varlık elbisesi bağışladın, lütfettin. Ben de daima, o lutfa güveniyorum."

• Kul kendi suçunu, hatasını sayınca, günahlarını itiraf edince, o bağıştan, lutuftan ibaret olan Allâh da ihsâna başlar.

1845 • Cenâb-ı Hakkbuyurdu ki: "Ey melekler, onu tekrar benim huzuruma getirin. Çünkü o günahkarın gönül gözü reca ve niyazdadır.

• Suçlarına bakmadan, onu azad edelim, onu bağışlayalım, onun hatalarının üstüne bir kalem çekivereyim.

• Birisine birisinin kötülüğü zarar vermez, iyiliği de bir fayda temin etmezse, onu bağışlamak mubahtır.

• Keremimizle bir ateş, bir hoş ateş yakalım da, ne kadar suçu, kusuru varsa yansın, gitsin.

153

• Öyle bir ateş yakalım ki, alevindeki en değersiz bir kıvılcım bile, suçu da yaksın, hayrı da yaksın, ihtiyarı da.[204]

[204] Cebir, bir deyimdir. Kulda irade-i cüz'iyyenin ve ihtiyarın, yani yapma gücünün bulunmadığı, kulun,yaptığı işlerin, bütün hadiselerin, önceden Cenâb-ı Hakk tarafından takdir edilmiş olduğuna inanmaktır. Bu inanca "Cebir", bu inançta bulunanların mezhebine "Cebriye Mezhebi" deir. Bu mezhep sahiplerine göre, kul her şeyi; iyiliği, kötülüğü, hayrı, şerri Allâh'ın takdiri ile yapar. Kulun elinde hiç bir şey yoktur. Kul adeta bir fırıldak gibidir. Rüzgar ne taraftan eserse, o tarafa çevrilir. Yapan, yaptıran, eden ancak Allâh'tır. Bu inanca göre kul ibadet etmekte, günah işlemekte mecburiyet içindedir. Bu mezhebin zıttı olan kaderiyecilere göre ise, kul dilerse kendini hidâyete götürür. Dilemeyen de kendini sapıklığa sürükler. Sünnet ehli kadere inanır, Allâh insana cüz'î irade, ihtiyar, yapma gücü vermiştir. Kul gayret eder. Bu iradeyi iyi bir şekilde kullanırsa, Allâh da o fiili takdir eder, yaratır. "Takdir-i ezel gayrete âşıktır." demişlerdir. Sünnet ehli cebr inancında değildir. "Kul fiilinin yaratıcısıdır, istediği gibi hareket eder. Küfür, şer, hayır, zulüm, iyilikler, günahlar Allâh'ın takdiri ile değildir." diyen Mu'tezile, kaderi büsbütün inkar eder.

1850 • İnsan kalabalığının bulunduğu yere, bütün insanların yaşadığı yeryüzüne öyle bir şule, öyle bir merhamet alevi düşürelim ki, bütün cürümler, suçlar, günahlar dikenliği yansın, kül olsun, onun yerinde ruhanî gül bahçesi meydana gelsin.

• Biz dokuzuncu kat gökten: 'Sizin işlerinizi düzeltsin.' kimyasını gönderdik.[205]

[205] Bu beyitte, Ahzab Söresi'nin şu mealdeki 71. âyetinden iktibas var: "Allâh, size işlerinizi düzeltip muvaffakiyet versin."

• Artık o, ebedî ve daimî ilahî nûr karşısında insan oğlunun ihtişamı ve ihtiyarı nedir ki?[206]

[206] İnsanın iradesi, ihtiyarı, yani kulun kendi isteği ve düşüncesi ile harekelinin ebedî ve daimî olan ilahî nûrun karşısında ne kıymeti vardır? İnsan ilahî kudretin karşısında çok âciz ve zavallıdır. Nâbî merhumun dediği gibi:

"Âdem zebun-ı pençe-i kudret değil midir?"

• Onun emirler veren, nutuklar çeken, söyleyen uzvu, dili bir et parçasıdır. Gören göze ise küçük bir yağ parçası.

• Duyan kulağı iki parça kıkırdak; idrak eden, anlayan kalbi bir iki damla kandan ibaret...

1855 • Ey zavallı insan, sen bu kâinatın büyüklüğü, Allâh'ın kudret ve azameti karşısında nesin? Sen pisliklerle dolu bir kurtcağızsın. Fakat yine de dünyaya bir nam salmışsın, cihanda gürültüler koparmışsın.

154

Ayaz'ın çarığı ile postunu sarayda bir odada saklaması; sarayda çalışan arkadaşlarının, o odanın

kapısının sağlam ve kilitli olduğunu görerek odada defîne olduğunu sanmaları.

1857 • Ayaz, pek akıllı, fikirli olduğundan postu ile çarığını bir odaya asmıştı.[207]

[207] Eyaz yahut Ayaz; meşhur Sultan Mahmut Gaznevî(970-1030)'nin sadık ve güzel kölesinin adı. Bir gün Gazneli Mahmud ava çıkmıştı. Bir ahunun peşine düşmüştü. Atı ile ahuyu takip ederken, maiyyetinde bulunanlardan ayrılmıştı. Uzaklarda bir kaç Türkmen evi görmüştü. Oraya geldi, terlemiş ve susamıştı. Evlerden birinden su istedi. Genç Türkmen Ayaz karşısına çıktı. Sultan Mahmud'un kıyafetinden ve halinden padişah olduğunu anladı. Hürmetle onu selamladı: "Padişahım, bir az istirahat buyurun, bu civarda suyu çok latîf olan bir çeşme var. Babam şimdi oraya gitti. Oradan su getirecek, size takdîm ederim." dedi.

Sultan Mahmud atından aşağı indi. Ayaz konuşkan, tatlı dilli, hürmetkar bir gençti. Bir saat kadar padişahı oyaladı. Etrafın güzelliklerinden, kendi yaşayışlarından bahsetti. Sultan Mahmud bu gencin davranışlarından, konuşmalarından pek hoşlanmıştı. Bir aralık kalktı eve gitti, güzel, temiz bir kase içinde, soğuk bir su getirdi. Sultana takdim etti. Sultan suyu içti. Sudan pek hoşlandığını söyledi. "Fakat sen bana; 'Burada latîf bir çeşme vardır. Babam oraya su almaya gitti.' dedin. Sonra tuttun evden su getirdin, bunun sebebi nedir?" diye sordu. Ayaz bu soruya karşı dedi ki: "Padişahım yorgun ve terli olarak buraya geldiğiniz zaman, bendenizden su istediniz. O anda ben size bu soğuk suyu takdîm etseydim, o su size dokunurdu. Sizi konuşmaya tutarak terinizin kurumasını bekledim." Sultan Mahmud bu çocuk yaştaki Ayaz'ın akıl ve zekasını çok beğendi. Ailesini memnun ederek bu Türkmen çocuğunu saraya getirdi. Ayağındaki çarığı, sırtındaki postu çıkarıp ona ipekli elbiseler giydirdi. Mevlana bu hikâyeyi anlatıyor.

• Her gün, o boş odaya gider, kendi kendine; "Sakın kendini bir şey zannetme, gurura kapılma, sen şu çarığı giyerdin." derdi.

• Padişaha; "Onun bir odası var." dediler. "Oraya biriktirdiği altınları, gümüşleri ve altın dolu küpünü koymuş.

1860 • Hiç kimseyi oraya bırakmıyor. Her zaman kapısını kilitli tutuyor." dediler.

• Padişah; "Tuhaf şey." dedi, "O kölenin bizden gizlediği acaba nedir?"

• Bir beye; "Gece yarısı git, kapıyı aç, o odaya gir!" diye emir verdi.

155

• "Orda ne bulursan yağma et. Sırrım da, gizlediği şeyi de yakınlarına açıkla.

• Bizden bu kadar ikram gördüğü, sayısız lutuflara kavuştuğu halde gümüş ve altın biriktiriyor ve saklıyor gözü doymuyor.

1865 • O bize karşı vefa göstermede, 'Seviyorum' demede, coşkun bir yakınlık göstermede; bir taraftan da hile yoluna sapmada.

• Sevgi ile yaşayan, aşkta dirilik bulan bir kimsenin sevgiden yüz çevirmesi, aşka kulluktan başka bir işe girişmesi, küfürdür."

• O bey, gece yarısı otuz tane güvenilir kişi ile Ayaz'ın odasını açmaya gitti.

• Otuz kişi, meş'ale yaktılar, sevinerek odaya doğru yürüdüler.

• "Padişahın emri; bu odayı açacağız, her birimiz bir altın torbayı yüklenip çıkacağız." diyorlardı.

1870 • Onlardan birisi; "Hey gidi hey!" diyordu. "Altın da nedir? Akîkten, la'lden, gevherden haber ver.

• Padişah hazînesinin en has kulu o; hatta şimdi o padişahın canı mesabesinde.

• Böyle bir sevgiye karşı la'lin, yakutun, zümrüdün, akîkin sözü mü olur? "

• Padişahın onun hakkında kötü bir zannı yoktu. Ondan şüphelenmiyordu. Bu şakayı, onu imtihan etmek, sınamak için yapıyordu.

• Onu her türlü kötülüklerden temizliyordu. Ama yine de bir vehme kapılıyor, yüreği titriyordu.

1875 • “Allâh esirgesin!” diyordu. “Ya böyle bir şey çıkar da bundan incinirse? Onun mahcup olmasını hiç istemem.”

• “Bunu yapmamıştır ya, yapmışsa pek a’la yapmıştır. Onun yaptığı yerindedir. O bizim sevgilimizdir. Ona; ‘Ne dilersen yap!’ demek gerek.

• Vekîlim ne yapmışsa, ben yapmışımdır. O ben’im, ben de oyum, aslında ona ben perdeyim.”

• Sonra yine; “Hayır!” diyordu. “Böyle huylar ondan uzaktır. Böyle bir zan boş şeydir, hayaldir.

• Böyle bir şey Ayaz’dan uzaktır. Olmayacak şeydir. Çünkü o çok derin bir deniz gibidir, onun derinliği görülemez.”

156

O kusur arayan emîrin gece yarısı çavuşlarla gelip Ayaz’ın odasına girmesi, duvarda asılı bulunan çarıklarla postu görmesi, bunu hile sanıp odanın her tarafını kazdırması, şüphelendiği yerleri deşmesi, duvarları deldirtmesi, sonunda hiç bir şey bulamayıp utanması.

2050 • O güvenilir adamlar, odanın kapısına geldiler, defîne, altın, küpler dolusu mücevher bulacaklarını umuyorlardı.

• Yüzlerce hünerle, heves, merak ve istekle kilidi açtılar.

• Çünkü kapı iyice kilitlenmişti. Kilit de pek sağlamdı. Kilitler içinden seçilmişti.

• Ayaz bu odayı gümüşe, mala, ham altına düşkünlüğünden ötürü değil, bu sırrı halktan gizlemek için kilitlemişti.

• “Bazıları hakkımda yersiz kötü hayallere kapılır, bazıları da beni iki yüzlülükle suçlarlar.” diye düşünmüştü.

2066 • O kişiler yüz çeşit ümitle, hırsla odayı açtılar.

• Sinekler ekşimiş ayrana nasıl düşerlerse, onlar da birbirini ite kaka odaya öyle daldılar.

2069 • İçeri girenler sağa sola bakındılar, yırtık pırtık bir çarık ile eski bir pöstekiden başka bir şey göremediler.

• “Burası boş olamaz.” dediler. “Çarıklar işi gizlemek için bir perde.

• Keskin kazmalar getirelim de yeri kazalım, bakalım ne var?”

• Her tarafı kazdılar, eştiler, delikler açtılar, derin çukurlar meydana getirdiler. Her yanı arayıp taradılar.

• Kazdıkları çukurlar, onlara hal dili ile; “Ey kokmuşlar! Biz boşuz, bizde bir şey yok.” diyorlardı.

2074 • Sonunda bir şey bulamayınca, utandılar da, kazdıkları yerleri doldurmaya koyuldular.

2079 • Tozlar içinde, benizleri sarı, mahcup bir halde padişahın huzûruna vardılar.

• Padişah, mahsustan fikrini gizleyerek; “Söyleyin bakalım!” dedi, “Koltuklarınızda ne torba var, ne de altın...

157

• Paralarla değerli kumaşları gizlediyseniz, yüzünüzdeki neşe, sevinç belirtisi nerede?”

2086 • Kendilerine güvenilen ve arama vazifesi verilen adamların hepsi, ayın önündeki gölge gibi, padişahın önünde yere kapanıp özür dilediler.

• O kızgınlığın, o benlik davasının mazur görülmesini niyaz etmek üzere, huzûra kılıç ve kefenle gittiler.

• Utançlarından hepsi de parmaklarını ısırıyorlardı. Her biri; “Ey cihan padişahı!” diyordu.

• “Kanımızı dökersen helaldir. Helal ama, bağışlarsan, bu senin lutfun ve ihsânındır.

2090 • Biz, bize yaraşanı yaptık, işledik. Ey ulu padişah! Artık sen, ne emredersen o olsun!

• Ey gönülleri aydınlatan padişah! suçumuzu bağışlarsan, gece geceliğini, gündüz de gündüzlüğünü yapmış olur.

• Bağışlarsan ümitsizliğimiz gider; bağışlamazsan, bizim gibi yüzlercesi padişahımıza feda olsun!”

• Padişah dedi ki: “Bu yanıp yakılmayı, bu yalvarıp yakarmayı ben istemem; varın gidin, Ayaz’a yalvarın!

2109 • Ey Ayaz, suçlular hakkında gereken hükmü ver! Ey tertemiz olan ve kötülüklerden yüzlerce defa çekinen, sakınan er!

• Seni yüzlerce defa denemek için potaya koyup kaynatsam, yine sende bir hile bulamam.”

2113 • Padişah bu sözleri söyleyince Ayaz dedi ki: “Padişahım; bu lutuf ve ihsân, senin lutuf ve ihsânındır. Yoksa ben, ancak o çarık ile posttan ibaretim!”

2121 • “Ey Ayaz, şimdi gel de adalet göster! Dünyaya, az rastlanır bir adaletin temelini at!

• Suçluların, ölümü hak etmişlerdir, fakat yine de senin affını ve hilmini bekliyorlar.

• Bakalım merhametin mi galip gelecek, gazabın mı? Kevser suyu mu üste çıkacak, alev mi?

2133 • Ey Ayaz, bu işi çabuk bitir! Çünkü geciktirmek, bekletmek de bir çeşit intikam almaktır, öç alıştır."

158

• Ayaz; "Padişahım!" dedi. "Bütün ferman, emirler senindir. Güneş varken yıldız yok olur, görünmez.

• Zühre, Utarit, yahut yıldız akması ne oluyor ki güneş varken kendilerini göstersinler?

• Hırkamla postumdan geçebilseydim, hiç böyle ayıplanma, kınanma tohumu eker miydim?

• Yüzlerce hayallere kapılan hasetçiler arasında, odanın kapısına kilit vurmanın manası var mıydı?"

Padişahın, Ayaz'ı söyletmek için mahsus; "Bunca gamı, neşeyi cansız şeyler olan çarıkla pöstekiye karşı nasıl söylersin?" diye sorması

3251 • "Ey Ayaz, bir çarık parçasına böyle bir sevgi layık mıdır? Sen, bir puta âşık olmuşa benziyorsun!

• Mecnun gibi kendi Leyla'ndan yüzünü çevirmişsin de, bir çarığı kendine din iman edinmişsin.

• İki eski şeyi canla başla sevmişsin de, onları, odana asıvermişsin.

• İki eski püskü şeye ne vakte kadar yeni sözler söyleyeceksin; cansız bir şeye ezelî sırrı açacaksın?

3255 • Araplar gibi, sevgilinin çadırının kurulduğu yerde kalan döküntülere, aşkla uzun uzun sözler söyleyeceksin?

• Yoksa senin çarığın, Hz. Süleyman'ın veziri Asafın bir döküntüsü mü; pöstekin de, Hz. Yûsufun gömleği midir?

3351 • Ey Ayaz! Çarığın sırrını açıkla; bir çarık parçasına neden bu kadar çok düşkünsün?"

4035 • Sultan Mahmud bir gün dîvana gitti, bütün hükümet adamlarını divanda buldu.

• O nûr yüzlü padişah, cebinden bir inci çıkardı. Hemen vezirin avucuna koydu da;

• Dedi ki: "Bu nasıl bir incidir, değeri nedir?" Vezir; "Yüz eşek yükü altın değer!" dedi.

• Padişah; “Kır, döv bu inciyi!” deyince vezir; “Ben onu nasıl döver, kırarım; ben, senin hazinenin, malının iyiliğini isterim!” dedi.

• “Böyle paha biçilmez bir inciyi dövüp kırmayı, onu kaybetmeyi nasıl reva görürüm?”

4040 • Padişah vezirin sözünü beğenmiş göründü, ona bir elbise ihsân etti. O cömert padişah, inciyi ondan aldı.

4042 • Onu bir müddet sözle oyaladı; yeni hadiselerden, eski sırlardan bahsetti.

• Sonra inciyi sarayın perdecisinin eline verdi. “Bunu almak isteyen birisi çıkarsa, bu ne değer?” diye sordu.

• Perdeci; “Bu inci,” dedi. “Ülkenin yarısı değerinde. Allâh ülkemizi tehlikelerden korusun!”

4045 • Sultan Mahmud perdeciye de; “Bu inciyi kır, döv!” diye emir verdi. Perdeci; “Ey kılıcı güneş gibi parlayan padişah!” dedi. “Bunu kırmak, dövmek pek yazıktır, pek yazık!

• Bu incinin değerini bir yana bırak; şu parıltısına bak; gündüzün nûru bile ona uymada, sanki gündüze nûrunu o vermede!

• Bunu kırmaya nasıl elim varır, nasıl olur da ben padişahın hazinesine düşman olurum?”

• Padişah ona da elbise verdi, maaşını artırdı; onun aklını ve anlayışını övdü.

• Bir zaman sonra o inciyi, başka bir emîrin eline verdi, onu da denemek istedi.

4050 • O da ötekiler gibi söyledi. Herkes, incinin paha biçilmez değerinden bahsetti, övdü. Padişah kime inciyi verdiyse, kim incinin değerinden söz ederek geri verdiyse, onların hepsine elbiseler verdi, ihsânlarda bulundu.

Sonunda, incinin elden ele dolaşarak Ayaz’a gelmesi ve Ayaz’ın onlara uymaması

4054• Sultan Mahmud; “Ey Ayaz!” dedi. “Bu parlaklığı ile, bu güzelliği ile bu incinin değeri nedir, sen hiç söylemiyorsun!

• “Onun söyleyeceklerimden de fazla değeri var.” dedi. Padişah; “Öyle ise al şu inciyi, hemen kır, parça parça et!” dedi.

• Ayaz’ın yenlerinde taşlar vardı. Hemen o taşlarla inciyi kırdı, un ufak etti. Böyle hareket etmesi, padişahın emrine uyuşu, ona doğru görünmüştü.

4071 • Ayaz o değerli inciyi kırınca, beylerden yüzlerce feryad ü figan koptu.

• “Bu ne pervasızlık!” diyorlardı. “Vallâhi, bu nûrlar saçan inciyi kıran kâfirdir!”

• Halbuki o inciye değer vererek, onu kırmaktan çekinenlerin hepsi de, Sultan Mahmud’un inciden daha değerli olan buyruğunu kırmışlardı.

• İncinin değeri ile gözleri kamaşmıştı da, sevginin değerini görmemişlerdi.

4075 • Ayaz dedi ki: “Ey büyükler, ey ünlü kişiler! Padişahın buyruğu mu daha değerli idi, yoksa inci mi?

• Allâh aşkına söyleyin; sizce padişahın emri mi daha değerli, yoksa güzel inci mi?

• Ey inciye bakan, inciyi gören, fakat Sultan Mahmud’u görmeyen beyler! Siz ana caddeyi bırakmış, sapa yola düşmüşsünüz.

• Ben gözümü padişahtan ayırmam, müşrik gibi taşa yüz tutmam.

• Parlak, güzel bir taşı seçip padişahın buyruğunu yerine getirmeyen canda bir değer yoktur! O can, can incisinden habersizdir.

4085• Padişah, ihtiyar cellada; “Bu aşağılık kişileri huzurumdan uzaklaştır.” diye emir verdi.

• “Bu aşağılık adamlar, bu yüce makama layık değillerdir; onlar, bir taş için benim buyruğumu reddettiler.

• Bir taş parçası uğruna, bu bozguncular, buyruğumu çiğnediler.”

• Bunun üzerine merhametli Ayaz, sıçrayıp yerinden kalktı ve o ulu sultanın tahtının önüne koştu.

• Secde edip kendi boğazını tutarak; “Padişahım!” dedi. “Senin gibi bir sultanın sultanlığına, gökyüzü bile hayran olup kalmıştır.

4090 • Ey hüma, ey devlet kuşu! Devlet kuşları mutluluğu senden elde ederler! Her cömert kişiye cömertlik senden gelir.

• Ey kerem sahibi; dünyanın keremleri de, senin bağışına karşı yok olur, gider.

• Ey güzel padişah; kırmızı gül seni gördü de, utancından gömleğini yırttı.

161

• Senin affetmene karşı affın gözü tok; senin bağışlamana karşı bağışlama şaşırmış kalmış! Tilkiler senin affına sığınmışlar da, arslana üstün olmuşlardır.

• Senin buyruğuna karşı korkusuz olan, bağışlamandan başka neye dayansın?

4095 • Bu suçluların gafletleri, küstahlıkları, ey bağışlama madeni olan padişah, senin affının çokluğundan meydana geldi!

4150 • Affet; affetmek senin elindedir, senin sandığındadır! Sen; lutufta en ileri gidensin; herkes senden geridedir.

• Bütün benler, senin eteğine sarılmış; ben kim oluyorum ki, seninle beraber olayım, sana eşit olayım?

Ayaz'ın şefaat edişi, kendisini suçlu bilip bu suç yüzünden özür dilemesi; özür dilediğinden de kendisini suçlu bilmesi. Bu perişanlık, bu zavallılık, padişahın ululuğunu bilmekten ileri gelir: Çünkü bir hadîs-i şerifte; "Ben, Allâh'ı en fazla bileninizim; o yüzden de, Allâh'tan en çok korkanınızım!" diye buyurulmuştur. Cenâb-ı Hakk da; "Allâh'tan, ancak bilgili kulları korkar." diye buyurmuştur.[208]

[208] Başlıkta bulunan; "Allâh'tan, ancak bilgili kulları korkar!" âyeti. Fatır Sûresi'nin (35. sûre) 28'inci âyetinden aynen alınmıştır. Başlıkta geçen hadîs meali de aynen alınmıştır.

4153 • Ben kim oluyorum da, dostlukla, merhametle dopdolu olana acımayı öğretmeye kalkışıyorum? Bilgi ile dopdolu, hilim sahibine yol göstermeye girişiyorum?

• Ben, yüzbinlerce silleyi hak ettim; beni sillelerle ezsen, hakkın var.

4155 • Kim oluyorum da sana bir şey bildirmeye kalkışıyorum; yahut da, kerem, lutuf şartını hatırına getirmeye çalışıyorum?

• Senin bilmediğin yoktur; dünyada hatırında olmayan şey var mıdır?

• Sen bilgisizlikten berîsin; bilgin de, âlemde bulunan şeylerden herhangi birini unutmaktan uzaktır.

• Sen bir hiç olan beni adam ettin; o güneş gibi nûrlarla parlattın.

162

• Mademki sen beni adam ettin, yalvarırsam, kereminden yalvarışlarımı dinle!

4160• Benden meydana gelen yalvarışları da meydana getiren sensin!

• Bu yurt madem ki benim malımdan mülkümden bomboş, burada benim hiç bir şeyim yok; evde yaş kuru ne varsa hepsi senindir.

• Benden duayı su gibi akıtan sensin; sebatını da bağışla ve o duayı kabul et!

• Önce duayı gönlüme dolduran sensin, sonunda da duamı sen kabul et!

• Kabul et de; 'Alemin padişahı, kulunun hatırı için suçluları bağışladı.' diyeyim!"

Mahbûbiyyet mertebesine erişen, yani Allâh'a yakınlık makamına varan bir velînin terennümleri

(Mesnevî'yi yazdırırken Hz. Mevlana'nın ilahî aşkla kendinden geçişini anlatan bu beyitleri dikkatle okuyalım!)

1893 • Aklım, fikrim zayi olduktan sonra, nasıl şiir söylebilirim; nasıl kafiyeye riâyet edebilirim?

• Aşk dertleri içinde deliliklerim bir değil ki! Belki de bende, delilik içinde delilik, delilik içinde delilik var.

• Yoklukta varlığı göreli bedenim, gizli manalar yüzünden eridi gitti!

• Ey iktida ettiğim, kendisine uyduğum Hüsameddin! Zaten sen okuyorsun; ben okuyamam! Ben, Tur Dağı'na benzerim; sen de Mûsâ'sın; bu söylediklerim, yazdırdıkların da ses!

• Zavallı dağ; ses kimin sesidir, ne bilsin! Dağın boş olduğunu, onda kimsenin bulunmadığını ancak Mûsâ bilir.

1900 • Dağ, bilse bile kendi kadrince bilir. Ten, ruh güzelliğinden pek az bir şeye maliktir.[209]

[209] Yukarıdaki üç beyitte Tur Dağı'ndan, Mûsâ(a.s.)'dan bahsediliyor ve mecazî manalar çıkarılıyor. Şöyle ki: "Ey Hakk'a yakın olan Hüsameddin Çelebi; ben, bu beyitleri söylüyorum! Söylediklerimi sen yazıyor, sonra bana okuyorsun. Hakikatte bu söylediklerimi, ben söylemiyorum. Ben, Tur Dağı gibiyim; sen de Mûsâ(a.s.) gibisin. Bu anlatılan sırlar, vasıflar, dağa söylenen sözler, daha doğrusu dağ tarafından duyulan sesler gibidir. Zavallı dağ sesten anlamaz ve kimin sesi olduğunu da bilmez. Ancak Hz. Mûsâ bilir ki, dağ boştur ve orada kimse yoktur. Dağ konuşmadan da anlamaz, fakat kendisine seslenildiği zaman onu aksettirir.

Ey Allâh'ın velîsi Hüsameddîn; sen de bilirsin ki, benim maddî varlığım, bedenim konuşmaz, o da dağ gibi bomboştur! Aslında benim dilimden konuşan, beyitleri yazdıran sensin. Benim söylediğim sözler, senin bana akseden sözlerindir. Benim vücudum dağı bilir, kendi anlayışı kadar bilir; nasıl ki insan bedeninde ruhun letafetin; belirten nûr gibi bazı belirtiler vardır! Çünkü insan, maddî varlığının ötesindedir. Güzellikler de ötededir. Ben, ten gibiyim; sen de ruh gibisin. Bende olan letafet, güzellikler, ma'rifet hep senin letafet ve ma'rifetinin aksidir. Ben bir kuru bedenim^ benim varlığımda ne varsa, onların hepsi senindir. Bunun gibi dağa çarparak geri gelen ses, sada dağın sesi değildir; o dağa seslenenin sesidir."

163

• Sen dünyayı gözünün alabildiği kadar görürsün. Halbuki dünya nerede, sen neredesin? Ne diye bıyık buruyorsun, yani kendini üstün görüyorsun?

• Ariflerin bir vahdet ve ma'rifet sürmesi vardır; sen, o sürmeyi ara da, ırmağa benzeyen şu gözün deniz kesilsin.

• Zerre kadar aklım ve fikrim varsa, bir düşünmeliyim: Bu ne sevdadır, bu ne dağınık söz söyleyiştir?

• Aklım ve fikrim başımda yoksa, bunda benim ne günahım var?

1910 • Benim günahım yok ama, aklımı alan sevgilinin de günahı yok! Çünkü, bütün akıllıların aklı, Rabb'in huzûrunda ölüp gitmededir.

• Ey akıllara fitne salan, şaşırtan, fikirleri imtihanlara düşüren; akılların, senden başka sığınacak yerleri yoktur.

• Beni çıldırttığın demden beri, aklı hiç arzulamadım; beni süsleyip bezediğin zamandan beri, güzelliğe hiç haset etmedim!

• Senin sevdana düşüp çıldırmam, hoş ve iyi değil mi? Allâh sana hayırlar versin! "Evet, iyi!" de!

• İster Arapça söylesin, ister Rumca; nerede bir kulak, nerede bir akıl ki, o sözleri duysun, anlasın!

1915 • Onun sırlar şarabını içmek, her aklın kârı değildir; onun kulluk küpesi, her kulağa takılamaz.

• Bir kere daha delicesine geldim! Yürü, yürü ey can; çabuk bir zincir getir.

• Fakat, benim gönlümü alıp giden sevgilimin saçından başka yüzlerce zincir getirsen, hepsini kırar, parçalarım.

Varlık sahibi olmak, benliğe kapılmak insanın aklını başından alır.

1920• Varlık ve benlik, insanı adam akıllı sarhoş eder; aklını başından, utanmak duygusunu gönlünden alır.

• Varlığın verdiği sarhoşluk, bu pusudan çıkmıştır da, bizden önce gelenlerden yüzbinlerce insanın yolunu kesmiştir.

• Azâzil (=şeytan), bu sarhoşluğa kapıldı da; "Âdem neden benden üstün olsun; bana reîs olsun?" dedi de lanete uğradı, "iblis" oldu.

• "Ben hem meleklerin hocasıyım, hem de hoca oğluyum! Yüzbinlerce hünere kabiliyetim var, her şeyi yapmaya hazırım.

• Hüner ve ma'rifette kimseden aşağı değilim ki, hizmet etmek için düşmanın önünde el pençe divan durayım.

1925 • Ben ateşten doğdum; Âdem balçıktan yaratıldı; ateşe karşı balçığın ne değeri vardır?

• Ben âlemin en büyüğü, zamanın övülen kişisi iken o nerede idi?"

"Cinlerin babasını da dumansız bir ateşten yarattık." âyeti ile Cenâb-ı Hakk İblis hakkında; "Şüphe yok ki o, cin taifesindendi. Rabb'inin emrinden çıktı." buyurmuştur.[210]

[210] Bu başlıkta geçen birinci âyet. Rahman Sûresi'nin şu mealdeki 15'inci âyetidir:

"Allâh, cinlerin babasını dumansız ateşten yarattı." İkinci âyet ise Kehf Sûresi'nin 50'nci âyetinden iktibas edilmiştir. Âyetin meali şöyledir: "Yine hatırla: O vakit ki. Biz meleklere; "Secde edin!" demiştik de, hemen hepsi secde ettiler. Yalnız iblis cinden idi; Rabb'inin emrinden çıktı."

• Şeytanın can ateşi alevlenmede; o öyle bir ateştir ki, aslı gibi; "Oğul babasının sırrıdır." denmiştir.[211]

[211] "Oğul babasının sırrıdır!" Bir hadîs olduğunu söylerler.

• Hayır, yanlış söyledim: O ateş, Allâh'ın kahrıdır. Buna sebep göstermeye de hacet yoktur.

• Sebepsiz olan ve sebeplerle hiç bir münasebeti bulunmayan iş, ezelden beri daima olagelmiştir.

1930 • "Onun sebepsiz ve sebebe dayanmayan tertemiz sıfatına, ne sonradan yaratılan bir şeyin sebebi sığar, ne de sonradan meydana gelen şey!

• Babanın sırrı da ne oluyor? Babamız onun san’atı, onun kudreti. Sanat içtir, özdür; baba ise kabuktur.

• Ey beden fındığı! Bil ki senin dostun aşktır; canın onu arar, onu ister de, o yüzden kabuğunu kırar.

• Dostu kabuk olan günahkarın, cehennemliğin ise Allâh; “Derisini değiştiririz!” diye buyurur ve değiştirir.[212]

[212] Nisâ Sûresi’nin şu mealdeki 56’ncı âyetinden iktibas vardır: “Derileri yandıkça azap duysunlar diye, kendilerine değiştirerek başka deriler vereceğiz!” Bu beyit ile bundan evvelki beyitte, içe, öze kıymet veren ile içi ihmal edip dışa yönelen insanın hali anlatılmaktadır. “Fındık kabuğu” bedenimizdir; onun sevgilisi ise aşktır. Ruhumuz ise bedende mahpus olan “aşkı” aramaktadır; dostu bulmak için postu ihmal etmek gerekir!

• Ey insan! Senin mana putun, iç’in ateşe hakimdir; fakat dışın, derin, kabuğun ateşe ancak odun olur.

1935 • Ateşin gücü, içinde ırmak suyu olan tahta su kabının ancak dışına tesir eder.

• İnsanın sırrı, manası ateşten üstündür; hiç cehennemin Malik’i ateşten helak olur mu?[213]

[213] Malik; cehennemin kapıcısı ve azap meleklerinin reisidir, (bk. Zuhruf Sûresi, 77.) Malik nasıl ateşten helak olmazsa, insanın manası da cehennemle helak olmaz! Ateş, ancak deriyi yakar; ruhu yakamaz!

• Öyle ise sen de bedeni çeşitli gıdalarla semirtme; içini, ruhunu beşle, kuvvedendir de. Malik gibi sen de ateşin reîsi ol!

• Halbuki sen, deri üstüne deriye bürünüyor, post üstüne post giyiyorsun ve böylece de, pösteki gibi is içinde kalmışsın.

• Ateşin yiyeceği alaf, ot ancak deridir; Allâh’ın kahrı kibirin, gururun derisini yüzer.

1940 • Bu gururlanma, dış yüzün, derinin bir neticesidir. Bu sebeple mevkî, rütbe, mal, mülk kibirli insanların dostu olmuştur.

• Bu gururlanma nedir? Özden, içten gafil olmaktır; buzun güneşten gafil olarak donup kalması gibi.

• Fakat su, güneşten haberdar olunca buz kalmaz, çözülür, ısınır, erir.

• Özü, içi görmek; bütün bedeni hor hale getirmek, tamaha düşürmek, âşık yapmaktır. Çünkü; “Tamah eden alçalır.” denmiştir.

166

• Fakat içi görmeyen, deri ile, kabukla kanaat eder. “Kanaat eden azîz oldu, yüceldi!” bağı, onun zindanı olur.[214]

[214] Bu iki beytin açıklanması: Dışa, maddî görünüşe ehemmiyet vererek gurura kapılan kimse, özü ve manayı gördüğü zaman baştan ayağa tamah kesilir. Yani, içteki güzelliğe tamah eder; manayı ister, âşık olur, alçak gönüllü olur, hor hale gelir. Onun için; “Tamah eden alçalır!” hadîsi söylenmiştir. Bunun manası: Tamah eden hakîr olur, alçalır, küçülür, gururu terkeder, fakat içini görmeyen, mana âlemine nazar kılmayan kişi, dışta kalır, kabuk ve suretle kanaat eder. O zaman; “Kanaat eden azîz oldu, yüceldi!” hadîsinin manası ona zindan olur.

1945 • Burada izzet, yücelik kafırliktir, ateşe tapıştır; din bakımından alçalıştır. Taş taşlıktan çıkıp yok olmadıkça, cevher olup yüzüğe takılır mı?

• Sen hem hala bir taş gibisin, hem de; “Ben!” diyorsun, varlık güdüyorsun! Halbuki, senin yoksullaşmanın, benliği terketmenin, yok olmanın tam zamanı!

• Kibir, kendini üstün görüş, durmadan mevkî, rütbe, mal ve mülk arar; çünkü külhan, tezekle kızışır.

• Bu iki dadı, mevkî ile mal; deriyi semirtir, kalınlaştırır; içine yağ, et, kibir ve gurur doldurur.

• İçi göremeyenler, iç'in içine bakamayanlar, özü göremediler de o yüzden deriyi iç sandılar.

1950« Bu yolda önde giden, yol gösteren iblis'tir; çünkü mevkî tuzağına ilk düşen, avlanan odur.

• Mal yılan gibidir; mevkî ise ejderhaya benzer. Velîlerin gölgesi de, bu iki afete karşı zümrüttür.

• O zümrütten yılanın gözü kamaşır, görmez olur; yolcu da, onun şerrinden kurtulur.

• O reis, yani iblis, bu yola diken döşemiştir. Bu yüzdendir ki her incinen, iblis'e lanet okur.

• Yani; "Bu incinme, bu gam, bana onun kötülüğünden, hilesinden geldi; hilede, aldatmada ilk önayak olan odur!" demek ister.

1955 • Ondan sonra nice yüz yıllar geçti, niceleri gelip gitti; fakat herkes hep onun yoluna ayak bastı!

• Yiğidim; kim bir kötü çığır açarsa, halk da ondan sonra bu kötü çığıra, bu kötü yola körlüğünden düşerse,

• Bütün bu kötülüğü işleyenin hepsinin vebali, günahı, o yolu açanın boynundadır; çünkü o baştır, öbürleri kuyruk!

167

Mutlak Varlık yokları yaratır, yoklukta iş görür!

1960 • Mutlak Varlık yoklukları yaratır, yoklukta iş görür. Yokları yaratanın iş yurdu yokluk değil de nedir?[215]

[215] Vücûd-ı Mutlak (Mutlak Varlık) Allâh, yokları var edicidir, yok iken mevcut kılıcıdır. Bu sebeple Hâlık'ın iş yeri, yokluktan başka bir yer değildir. O, yokluktan sayısız varlıkları yaratmış, bu bilinmeyecek kadar çok mahlukatı zuhûra getirmiştir.

• Hiç kimse yazılmış bir kağıda yazı yazar mı? Yahut fidan dikilmiş bir fidanın yerine yeniden fidan diker mi?

• İnsan yazı yazmak için yazılmamış bir kağıt alır, ekilmemiş yere tohum eker.

• Sen de, ey kardeş; tohum ekilmemiş bir yer ol, hiç yazı yazılmamış beyaz bir kağıt kesil!

• “Nûn ve’1-Kalem” yazısı ile şereflen; o kerem sahibi de sana tohum eksin![216]

[216] 68’inci sûre olan Kalem Sûresi; “Andolsun ki, ‘Nun’a’ ve ‘Kalem’e’ ve yazdıklarına!” âyeti ile başlar. Ariflerden bazıları “nûn” harfini ilahî bilgi, ilim; “kalem”i de “akl-ı evvel” olarak yorumlamışlardır. Akl-ı evvel, hakîkat-i Muhammediye’dir. Hz. Mevlana bu beytiyle şunu ifade buyuruyor: “Sîneni, kalbini kötülüklerden temizle de, “yüksek kalem”in ve rOh-ı a’zamın hakikatleri ile, sırları ile şereflenesin. O kerem sahibi Allâh, vücudunun tarlasına aşk, muhabbet tohumu eksin de sen, O’nun eserlerini ve mahsûlünü müşâhede edesin!”

1965 • Bu paluzeden tatmamış ol, gördüğün mutfağı görmemiş ol![217] Çünkü bu paluze, insana sarhoşluk verir! Halbuki can verme zamanı gelip ölüm çatınca ah edersin.

[217] Paluze; eski Selçuklularda bir yemek adı (süzme aşure). Burada aşure, dünyanın lezzeti, mevkî ve mal mülk sevgisidir. Dünya nimetleri, nefis yemekler, tatlı meyvelerdir. Ey Hakk’ı arayan, Âhiret saadeti isteyen kardeş; sen kendini dünyanın nimetlerinden tatmamış say! Şunu bil ki, dünya zenginlikleri seni sarhoş eder, kulluktan uzaklaştırır! Bir şair ne güzel söylemiş:

(Yemediğin yemekleri yemişsin say; görmediğin güzellikleri görmüşsün say. Dünya mülkü devamsız olduğuna göre, sen, kendini bütün dünyayı ele geçirmiş say!)

• Fakat çirkinlik ve kötülükler denizinde boğulacak hale gelmedikçe, sığınacak yer bulunmadıkça, hakîkat gemisine binmek aklının ucuna bile gelmez.

168

1970 • Fakat yokluk denizine daldın da âciz kalınca, sevgi davasına düşer; “Rabbimiz; kendimize zulmettik!” demeye başlarsın![218]

[218] Bu beyitte A’raf Sûresi’nin 23’üncü âyetinden iktibas var.

• Şeytan der ki: “Hele şu ham kişiye bakın; şu vakitsiz öten kuşun başını kesin!”

“Allâhım; her şeyi nasılsa bize öyle göster!” hadîsi ile “Perde açılsaydı, bildiğimden ve gördüğümden fazla bir şey görmez ve bilmezdim.” sözünün açıklanması; “Kime kötü gözle bakıyor ve kimi kötü görüyorsan, bil ki, kendi varlık dairenden bakmakta; sen, kendin kötü olduğundan, onu da kötü görmektesin.” beytinin manası; “Eğri merdiven basamağının gölgesi de eğri olur!”[219]

[219] Bu başlıkta geçen “Perde açılsaydı, bildiğimden ve gördüğümden fazla bir şey görmez ve bilmezdim!” sözü Hz. Ali’nindir. “Eğri merdiven basamağının gölgesi de eğri olur!” mısra’ının manası: Bir kimse aslında eğri ise, onun görmesi, bilmesi de eğri olur; halbuki içi doğru olan, duyguları güzel olan bir kişinin eserleri de, işleri de, hareketleri de doğru ve güzel olur.

• Ey horozlar! Ötmeyi para için değil de, Allâh için ötenden öğrenin![220]

[220] Buradaki horozlardan murad, öğretici ve uyarıcı olan, halka ibadet zamanlarını bildiren kişilerdir.

1975 • Yalancı sabah gelir, fakat onu aldatmaz; yalancı sabah ona, iyilik ve kötülük âlemidir.[221]

[221] Bu dünyanın nimetleri, iyilikleri, fenalıkları, ıztırapları; yalancı sabahın bekasızlığı gibidir, iyilikler de, kötülükler de fânidir, gelir geçerler.

• Dünya ehlinin aklı noksan olduğundan, yalancı sabahı gerçek sabah sanırlar.

• Yalancı sabah bir çok kervanı şaşırtmıştır; kervancılar, o yalancı aydınlığı sabah sanıp yola düşmüşlerdir.

• Yalancı sabah halka kılavuz olmasın; çünkü yalancı sabah, nice kervanları yele vermiştir!

169

• Ey yalancı sabaha kapılan, aldanan! Sahici sabahı da yalancı görme![222]

[222] Ehl-i dünya olan riyakarlar, sahtekarlar yalancı sabah gibidir; bunların peşinden gitme, bunlara kapılma. Kâmil insanlar gerçek sabaha benzerler; onları noksan ve kusurlu görme; onları çekiştirme, onlar hakkında kötü zanda bulunma! *Kur'an-ı Kerîm'in* Hucurat Sûresi'nin 2'nci âyetinde şöyle buyurulmuştur: "Ey iman edenler! Zannın bir çoğundan kaçının; çünkü zannın bir kısmı günahtır!"

1980 • Sen kendin iki yüzlülükten, kötülükten aman bulmadınsa, ne diye kardeşin hakkında kötü zanda bulunuyorsun?

• Kötü zanda bulunanların işi, daima çirkin ve kötüdür. Böyle kişiler, dostları hakkında kendi kitaplarını okurlar.[223]

[223] Bu beyit ile bundan evvelki beyitte; "Sen kendin kötülükten kurtulmadınsa, ne diye onu kendine kıyaslayarak onun hakkında kötü düşünüyorsun; bu doğru değildir!" denmektedir. Bu, kötü işi işleyenlerin kârıdır; onların şanı, herkesi kötü görmektir! Dostları hakkında da, onlar kendi kitaplarını okurlar, yani kendi varlıklarının sahifesinde yazılı bulunan kendi kötülüklerini okurlar, kendilerini onlarda görürler!

• Eğriliklerde kalan, kötülükten kurtulmayan alçak kişiler, peygamberlere de; "Büyücü ve eğri adamlar!" dediler.

1993 • Bir belaya uğrayan, bir çok te'villerin, yorumların zahmetine katlanır da, o belanın zahmetine katlanmaz; "Bu bela neden geldi, ne kusur işledim?" diye araştırmaz![224]

[224] Başa gelen belanın sebepleri araştırılırsa, o sebepleri hazırlayan, yaratan Allâh'ımızın bir cilvesi olduğu meydana çıkar. Böylece belanın Allâh'ın bir lutfu olduğu düşünülür. "Allâh bir kulunu severse, onu belalara uğratır!" hadîs-i şerîfini bilince, başa gelen bela, insanın yüreğine su serper; bela, bela olmaktan çıkar, bir lutuf olur.

• Her şeyin akıbetini, sonunu düşünen, Yûsuf gibi, bu dünya zindanında bulunanların rüyalarını yorumlar, bu rüyaların neye delalet ettiklerini apaçık görür.

• Kendi rüyasını hayra yoramayan, başkalarının rüyalarını nasıl yorabilir?

• Sevdiğimi imtihan etmek maksadı ile yüz kere kılıç vursam, o sevgilinin sevgisi yine de eksilmez!

1998 • O bilir ki; o kılıcı ona vurmuyorum, kendime vuruyorum. Çünkü, hakîkatte ben, o'yum; o da ben!

170

Niyaz (=yalvarış); naz(=yalvarmayış)ın, yalvarmaktan uzak kalmanın zıddıdır! Fakat, hakikatte âşık ile maşuk, yani sevenle sevilen birdir! Nitekim aynada hiç bir sûret yoktur; sûretsizlik de sûretin zıddıdır! Fakat, hakikatte ayna ile sûret arasında birlik vardır. Bunu anlatmak uzun sürer; aklı olana bir işaret yeter!

• Mecnun ayrılık derdinden ansızın hastalandı.

2000 • Üzülme alevi ile kanı kaynadı. Nihâyet boğazı ağrıdı, tıkanıklık hastalığı belirdi.

• Tedavi etmek, ilaç vermek için hekim geldi. "Kan almaktan başka çare yok!" dedi.

• "Pis kanı defetmek için hacamat lazım!" dedi ve oraya hünerli bir hacamatçı geldi.

• Mecnun'un kolunu bağlayıp neşteri eline aldı. Bu sırada huyu aşktan ibaret olan âşık bir nara attı.

• "Paranı al da git; hacamat etmeyi bırak! Ölürsem öleyim; bu köhnemiş beden de varsın olsun!" dedi.

2005 • Hacamatçı dedi ki: "Kükremiş arslandan bile korkmazken, bundan ne diye korkuyorsun?

• Geceleri arslan, kurt, ayı, yaban eşeği gibi vahşi hayvanlar etrafında toplanıyorlar.

• Aşkının çokluğundan, kendinden geçişinden ötürü onlar, senden insan kokusu almıyorlar.

• Kurt da aşk nedir bilir, ayı da bilir, arslan da bilir! Aşka karşı kör olan, aşkı bilmeyen kişi köpekten de aşağıdır!

• Köpekte aşk damarı olmasaydı, Ashab-ı Kehf'in köpeği gönül ehlini arar mıydı?

2010 . Şöhret salmamışlardır ama, dünyada sûret bakımından ona benzeyen, onun cinsinden olan nice köpek vardır?[225]

[225] Köpek deyip geçmeyelim; bir çok güzel vasıfları bulunan köpek, Ashab-ı Kehf'e kapılanmakla bir büyük şeref kazanmıştır. "Köpekleri de, mağaranın giriş yerinde iki kolunu uzatıp yatmakta idi." (Kefh Sûresi, 18) âyeti ile köpek değer kazanmıştır. Onun sadakatini, ekmek yediği kapıya bağlılığını anlatan hikâyeler bir araya toplansa ciltlerle kitap olur.

• Halbuki sen, kendi cinsinden olan insanlardan bile bir koku almamışsın; kurttan, koyundan aşk kokusu, gönül kokusu nerden alacaksın?

• Aşk olmasaydı, varlık nerden olurdu? Ekmek nasıl olurdu da kendini sana verirdi; gelir, senin vücuduna katılırdı da, sen olurdu?[226]

226 Ey gafil! Basiret gözü ile bakabilsen, bütün eşyayı, varlıkları mazhar-ı aşk ve muhabbet bulurdun. Bütün varlıkları aşk ve muhabbetten zuhura gelmiş müşahede ederdin. Eğer ezelî muhabbet olmasaydı, kâinatın varlığı olmazdı. Arifler bilirler ki; varlıkların zuhuru, ezelî sevginin gereğidir. Bu, "hubb-ı zatî" dedikleri aşktır ki, Cenab-ı Hakk'ın zatı iktizası zuhura gelmiştir. Nasıl ki bir kudsî hadîste; "Ben gizli bir hazîne idim, bilinmemi istedim; halkı, bilinmem için yarattım!" buyuruldu. Bundan da anlaşılıyor ki, kâinat, bütün varlıklar ilâhî aşkla meydana geldi. Her birini kendisini yaratanın birliğine ve kemaline delil olarak halketti. Bu sebeple insanın varlığı, aşk ve muhabbete mazhar olmak için halkolundu. Fakat herkes kendinin kabiliyetine ve istidadına göre bir şeye âşıktır! Yalnız insanlar, hayvanlar değil, bütün varlıkların içine aşk kıvılcımı düşmüştür. Zerreler bile O'nun aşkıyla dönüp durmadadır. Mesela, senin ekmeğe sevgin olmasaydı, ekmek nasıl olurdu da kendisini sana sunardı. Mevlana *Dîvan-ı Kebîr'inde* (VI/2674 numaralı gazelinde);

"Alemin bütün cüz'leri, dünyada bulunan her şey âşıktır; her parçası, her cüz'ü buluşma sarhoşudur." diye buyurur.

• Ekmek kendini sana verdi, sen oldu! Neden böyle oldu? Aşktan, istekten! Yoksa, ekmeğin senin bedeninde can olmasına yol verirler miydi?

• Aşk, ölü ekmeğe bile can bağışlıyor; fanî olan canını sana katıyor, ebedîleştiriyor!"

2015 • Mecnun; "Ben, yaralanmadan korkmuyorum!" dedi. "Benim sabrım, tahammülüm taştan meydana gelmiş dağdan fazladır!

• Ben, hiç bir şeyden korkmayan, yersiz yurtsuz bir adamım; tenim yaralanmazsa rahat etmez! Yaralara aşığım; koşa koşa yaralanmaya giderim.

• Fakat vücudum Leyla ile dolu; içimde, Leyla'dan başka bir varlık yok! Bu sedef gibi olan bedenim, o incinin sıfatları ile dolmuştur![227]

[227] Mecnun; "Benim içim Leyla ile dolu!" derken, bu bahsin başlığında geçen;

"Sevenle sevilen birdir!" görüşü ifade edilmektedir.' Bunlar görünüşte ayrı ayrı varlıklardır; nasıl bir olurlar? Bunların birliği maddî yönden değildir, iki fanî gölge varlığın ötelerinde "O" vardır! Nitekim Mevlana bir *Dîvan-ı Kebîr* beytinde; "Sevgilim! Sen ve ben, iki ayn çehre, iki ayrı beden; fakat bir ruh olarak, evin önü açık sofasında oturduğumuz zaman, ne mutlu bir zamandır." diye buyurur. Hüsrev-i Dehlevî de şu beytinde aynı fikri söyler:

"Sevgilim! Ben sen oldum, sen de ben; ben beden oldum; sen de o bedende can oldun. Artık bundan sonra kimse; ben ayrıyım, sen ayrısın!' diyemez!" Seven ile sevilen maddî yönden birbirinden ayn görülüyorsa da, hakikatte birdirler. Çünkü seven de, sevilen de ezelî sevginin iki mazharıdır! Ruh âleminde kaynaklanan ilâhî sevgi, sevilende çekingenlik, naz ile zuhur etmiş; sevende niyazla, yalvarışla ken-dini göstermiştir. Bu yüzden ayrı görülürse de hakikatler bakımından birdir! Örnek olarak aynayı düşünelim: Ayna, yalnız başına iken, içinde hayal bulunmayan, sadece cilalı bir nesnedir. Aynaya bakınca, orada görülen hayal, ona bakan insanın asıl surelinin aksidir. Her ne kadar

biri aynanın içinde, biri dışarıda olmak üzre iki sûret varsa da, bu iki sûret aslında birdir, mânâ bakımından ayrılık yoktur!

172

• Ey hacamatçı; beni hacamat ederken neşteri ansızın Leyla'ya vurur, onu yaralarsın diye korkuyorum!

• Gönlü uyanık, aydın olan kişinin aklı bilir ki; Leyla ile benim aramda fark yoktur!"[228]

[228] Mecnûn-ı ilâhî olan âşıkların bedenleri, hakikî sevgili ile doludur! Nitekim Hallac-ı Mansur şehid edildiği zaman kanlar yere yayılınca; "Allâh Allâh!" yazısı meydana getirdi. Züleyha'dan bir gün kan aldılar. Kanı yere damlarken; "Yûsuf, Yûsuf!" diye seslendi. Mecnun .da; "Ey hacamatçı; beni hacamat ederken, korkarım ki neşteri Leyla'ya vurur, onu yaralarsın. Çünkü ikimiz bir olduk; biz ayrı değiliz." diyordu. Nitekim Fuzulî merhum da Leyla ile Mecnûn'un aralarında fark olmadığını, Mecnûn'un dilinden şöyle anlatır:

"Bende olan aşikar sensin!
Ben hod yokum, ol ki var, sensin!
Ger ben ben isem, nesin sen ey yar,
Ve ger sen isen, neyim men-i zar?"

(Bende görünen sensin, ben kendim yokum! Ne varsa sensin, eğer ben varsam, ben/ ben isem ey sevgili, o halde sen nesin? Eğer sen sen isen, feryad eden, inleyen ben neyim, kimim?) Gerçekten de gönlü uyanık, aydın olan akıllı kişi, akl-ı kâmil sahibi bilir ki, Hakk aşığı ile hakikî maşuk arasında fark yoktur. Evet Hakk âşıklarının da bedenleri fanidir, fakat gönülleri ilâhî vasıflarla dolu olduğu için bunlardaki mecazî vücut kalmamıştır. Bunlar, kendilerinde hakîkî sevgiliyi bulmuşlardır. Bu yüzden bunların kendi vücutlarına muhabbetleri, aynen hakiki sevgiliye duyulan muhabbet gibidir.

173

Bir sevgili âşıkına sordu: "Beni mi çok seviyorsun, kendini mi?" Âşıkı şöyle cevap verdi: "Ben kendimden ölmüşüm, seninle diriyim! Kendimden, kendi varlığımdan, kendi sıfatlarımdan geçmişim, yok olmuşum, seninle dirilmişim! Kendi bilgimi unutmuşum, senin bilgin ile bilgin olmuşum! Kendi gücümü kuvvetimi hatırdan çıkarmışım, senin gücünle güçlenmişim! Kendimi seversem, seni sevmiş olurum; seni seversem, kendimi sevmiş sayılırım!"

"Kimde yakîn, tam inanç aynası varsa, kendini görmüş olsa bile, hakikatte Allâh'ı görmüş olur." "Sıfatlarıma bürünüp halka görün; seni gören beni görmüş olur. Seninle buluşmak isteyen, seninle buluşan, benimle buluşmuştur." denmiştir. İşte bu, hep böyle gider![229]

[229] Bu başlıkta bulunan "Sıfatlarıma bürünüp halka görün;..." mânâsını taşıyan Arapça metin hakkında Şarih-i Ankaravî hazretleri; "Bu sözü Cenab-ı Hakk, Bayezîd-i Bestamî hazretlerinin kalb-i şerîflerine ilham eylemiştir. Bu *Fütûhât'ta* da böyle kaydedilmiştir. Fakat Cenab-ı Hakk, her sadık aşığına, insan-ı kâmile böyle ilhamlarda bulunabilir." diye yazmıştır.

2020 • Bir sevgili âşıkını sınamak için bir sabah vakti ona dedi ki: "Ey filan oğlu filan!

• Ey dertlere düşmüş âşık! Acaba beni mi daha fazla seviyorsun, kendini mi, doğru söyle!"

• Âşık dedi ki: "Ben sende öyle bir yok olmuşum ki, tepeden tırnağa kadar seninle doluyum."

• “Ey güzelim!” dedi. “Varlığımda, bir addan başka bir şey kalmadı. Vücudumda, senden başka bir varlık yok!

• Bu sebeple, sende, bir bal denizi olan senin varlığında sirke gibi erimiş, yok olup gitmişim.”

2042 • İnsan sevgilisinde yok olursa, bedeninden varlık vasfı gitmeye, başında manevî bir sarhoşluk vasfı artmaya başlar.

• Eğer insan isen, su arayan koyuncu gibi, durmadan şu toprak bedenini kaz da, suya kavuş!

174

• Fakat, içmeye elverişli duru su, Allâh’ın cezbesi erişirse, kuyu kazmadan da yerden fışkırır.

• Fışkırır ama, sen buna kulak asma; yavaş yavaş, azar azar kuyunun toprağını kaz, derinleştir![230]

[230] Bu beyitlerde, vahdet sırrını arayan kişi için sembolik ifadeler var. Ey irfana, hakîkate susamış olan kişi! Sen; bu topraktan yaratılmış bedeninin, gölge varlığının ötesine geçmeye çalış! Su arayan kişiler gibi bu toprak bedenini kaz, derinliklere in; bu bedenin pis olan toprak sıfatlarını, kötü hallerini ibadet, riyazat ve aşk kazması ile kaz da, mânâ suyunu bul, hakîkat ab-ı hayatından kana kana iç! Derler ki; bazan ilâhî bir lutuf ile Hakk’ın bir cezbesi gelip de kulunu kendine çekerse, kulun varlığı gerçek varlıktan yok olursa, hakîkat suyu, mânâ ab-ı hayatı uğraşmadan da, riyazat ve zahmet çekmeden de, kuyu kazılmadan da arayıcının varlığının derinliklerinden fışkırır ama, sen yine uğraş, sabırla yavaş yavaş kuyuyu derinleştirmeye gayret et! Çünkü, ter dökmenin, uğraşmanın ayrı bir zevki var!

• Kim zahmet çekerse, bir defîne elde eder. Kim çalışır çabalarsa, saadete, devlete ulaşır.

• Peygamber Efendimiz buyurdu ki: “Rükû etmek, secdeye kapanmak da varlık halkası ile Hakk kapısını çalmaktır!

• O kapının halkasını çalana, elbette devlet ve saadet başgösterir.[231]

[231] Bir hadîs-i şerîfte; “Namazda oldukça, pâdişahın kapısını çalmaktasın; çalana o kapı açılır!” denilmektedir. Başka bir hadîste; “Rükû ve sücûda melekût âleminin kapısını çalmaya devam ediniz!” diye buyurulmuştur. Başka bir hadîste de; “Kapıyı çalana kapı açılır; kapıyı çalan içeri girer!” müjdesi verilmiştir.

Hırslar coşunca sağduyu, akıl, mantık susar.

2055 • Himmetli adamların öyle can sırları vardır ki, onları la’l madeninden daha fazla dikkatle, alçak insanlardan gizlerler.

• Altın ahmakların nazarında candan değerlidir. Pâdişahların yanında ise canın ayağına altın saçarlar!

• Onlar da altın hırsı ile kızışmışlar, koşuyorlardı. Halbuki akılları onlara; “Böyle hızla gitmeyin, yavaş gidin!” diyordu.

• Hırs, boş yere seraba doğru koşar; akıl ise; “Dikkatle bak; o, su değil!” der!

• Hırs, üstün gelmişti, altın da onlara can olmuştu. Artık o anda, aklın feryadı duyulmaz olmuştu!

2060 • Bunların hırsları, gürültüleri, patırtıları yüz kat artmıştı. Aklın hikmeti gizlenmişti; işareti görünmez olmuştu.

175

• Böylece aldanma kapısına düşecekler, o vakit aklın, hikmetin ayıplamasını, kınamasını duyacaklardır.

• İnsan, tuzağın ipine ayağını kaptırıp düşünce, burnu kırılınca, o vakit nefs-i levvame ona elini uzatır.[232]

[232] Nefs-i levvame: *Kur’an-ı Kerîm’in* Kıyame Sûresi’nin şu 2. âyetinde; “Yine kasem ederim; pişman olan...” diye geçer. Bundan, nefs-i levvamenin yaptığı günahlardan pişman olan, kendi kendini levmeden, ayıplayan, kınayan nefis olduğu anlaşılıyor. İnsan, kendisini kötülüğe doğru sürükleyen, günah işlemeyi emreden nefs-i emmârenin tesirinden kurtulunca, nefs-i levvamenin tesiri altına girer. *Kur’an-ı Kerîm’de* nefis; insan, zat, öz, can mânâlarında kullanılmıştır. Aynı zamanda insanı kötülüğe, günaha doğru çekip götüren istek mânâsına geldiği gibi, insanın içinde bulunan şeytan anlamında da kullanılmıştır. Temizleniş ve kurtuluş merhalelelerine göre nefsin yedi hali vardır ki, buna “etvar-ı seb’a” denir. Etvar-ı seb’ayı şöyle sıralamışlardır: l- Nefs-i emmare: İnsana günah işlemeyi emreden nefis 2- Nefs-i levvame: insanı yaptığı günahlardan ötürü levmeden, ayıplayan nefis 3- Nefs-i mülhime: İbadet duygusu, iyilikler ilham eden nefis 4- Nefs-i mutmainne: Yaptığı ibadetlerin zevkin; alan, manen tatmin edilmiş nefis

5- Nefs-i raziye: Rıza kapısından giren, Allâh'tan razı olan nefis 6- Nefs-i marziye: Cenab-ı Hakk'ın kulundan razı olma hali 7- Nefs-i zekiye: Nefs-i safiye, özü günahlardan arınan nefis.

• Bu çeşit insanın başı bela duvarına çarpmadıkça, onun sağır kulağı gönlün nasihatin duymaz.

• Helva ve şeker hırsı, çocukların kulaklarını öğütlere sağır eder.

• Fakat şeker dokunup da çıban çıkarmaya başlayınca, nasîhatlere kulakları açılır.

Allâh'ın hilmi ve öfkesi.

2098 • Pâdişahlar pâdişahını, hâşâ, gafil sanma; O, herkesin ne yaptığını bilir. Yalnız, bildiğini dışarıya vurmasına hilmi mani olur.[233]

[233] Allâh'ı hiç kimsenin yaptığı işten, işlediği sevap ve günahlardan habersiz sanma! O, kulunun işlediği her şeyi görmekte ve bilmektedir. *Kur'an'da;* "Asla zalimlerin yapacağı şeyden Allâh'ı gafil sanma!" (İbrahim Sûresi, 42) "Allâh, bu işlediğinizden gafil değildir!" (Bakara Sûresi, 85) buyurulmuştur.

• O'nun bilgisine karşı burada kim şefaatçi olabilir? O'nun hilminden başka pervasızca kim şefaat edebilir?[234]

[234] Burada Bakara Sûresi'nin şu mealdeki 255. âyetine işaret var: "O'nun izni olmadıkça kim şefaat edebilir?"

2100 • Zaten günah, önce O'nun hilmi yüzünden işlenir, meydana gelir. Yoksa, O'nun korkusu varken kim suç işleyebilir?

176

• Nefsimiz, Allâh'ın hikmetlerinden ve kereminden sarhoştu, kendinde değildi. Şeytan, onun sarhoşluğundan yararlandı, külahını kaptı da, ona günah işletti.

• Hilim sâkîsi şarap sunmasaydı, şeytan, Âdem'le kavgaya girişir miydi?

• Meleklere ilim öğretildiği zaman, Âdem onların hocası idi, onların ayarlarını bildiren erdi.

2105 • Fakat cennette hilim şarabını içtiği için şeytanın bir oyunu ile yüzü sarardı.[235]

[235] Cenab-ı Hakk'ın Halîm oluşu ruh âleminde nefsimizi korkudan uzaklaştırmıştı. Nefsimiz ilâhî hilim şarabını içince kendinden geçti, şeytan meydanı boş buldu. Hilim sakîsi şarap sunmasaydı ve Hz. Âdem Hakk'ın hilmi ile sarhoş olmasaydı, şeytanın hilesine kapılır mı idi?

• O bela; sevgi veren, sevilen Allâh'ın bilgi incileri idi. Âdem, o belaya uğramakla anlayışlı, bilgin, çevik bir hale gelmişti.

• Yine Allâh'ın kuvvetli hilim afyonu, hırsız şeytanı, çalması için onun eşyasına doğru getirmişti.

• Akıl; "Benim sakîm sensin, elimden tut!" diye gelir, onun hilmine sığınır.

2124 • Halkı avlamak için "Elest ahdi"nden beri hilim dalı da var, öfke dalı da var; ikisi de var![236]

[236] İnsanın varlığında rahmet sıfatı da vardır, kahır, öfke sıfatı da vardır. Bu yüzdendir ki, bazan insandan lütuf ve kerem zahir olur, bazan da hiddet ve kin ateşi meydana gelir, yakar yandırır. insanları hırpalamak, tesir altında bırakmak için Elest ahdinden beri, hilim dalı ile hışım dalı hareket halindedir. Hakîm-i Mutlak olan Allâh, insanı bazan sevgi dalı ile, bazan da kahır dalı ile takdirini yerine getirtmek için kendi tarafına doğru çeker. Burada geçen "elestü" Arapça'da "Değil miyim?" mânâsına gelir. *Kur'ân-ı Kerîm'in* A'raf Sûresi'nin 172. âyetinde geçer. Cenab-ı Hakk'ın;

"Ben, sizin Rabbiniz değil miyim?" hitabına karşı rûhlarımızın; "Evet; Rabbimizsin, şahid olduk!" demeleri Elest ahdini ifade eder.

• Bu yüzden de, o apaçık "Elestü?" (=Değil miyim?) sözünde, o bir tek sözde hem hayır, hem de evet var.

• Çünkü bu söz, isbatı bildiren bir soru, fakat "leyse" (=değil) sözü de bu sorunun altında gizlenmiş.[237]

[237] "Elestü?" (=Değil miyim?) sözünde hem nefiy, hem de isbat karşılıklı bulunmaktadır. Çünkü "Ben, sizin Rabbiniz değil miyim?" demek, aynı zamanda "Ben, sizin Rabbinizim!" demek mânâsına gelir. Bunun gibi nefy mertebesinde olan mahlûka ait, kahır ve gazap sıfatları dahî lutuf ve merhamet sıfatlarına nisbetle gizlenmiş, lutuf ve merhamet sıfatları onlara nisbetle üstün görülmüştür.

• Bırak da bu karışık, ham anlatış kalsın. Olgun insanların, has kişilerin kasesini, anlamaz duymaz kişilerin önüne koyma!

177

• Kahır ile lutuf, seher vakti esen hafif rüzgarla insanları korkutan, kederlendiren vebaya benzer; birisi demiri çeker, öbürü saman çöpünü!

• Cenab-ı Hakk doğruları doğru yola, doğruluğa çeker, ulaştırır! Batıl olanlar, eğri kişiler de batılları, eğri kişileri, eğrilikleri çeker götürürler![238]

[238] Allâh'ın kahrı ve lütfü tecellî yönünden saba rüzgarı, veba hastalığına benzer. Bazan O'nun kahrı, mıknatıs gibi demir gibi gönülleri çeker götürür. Lütfü ise kehribar gibi, zayıf mahlukları çeker. Cemal mertebesine ulaştırır. Dikkat edilirse görülür ki, hak ve güzel olan şeyler, doğruları ve temiz kişileri kemale doğru çeker; doğrular ve pak olanlar, onun tarafına meylederler, onların cazibesine kapılırlar. Batıl ve eğri olanlar da, batıl ve eğri olanları kendi taraflarına cezbederler. Burada *Kur'ân-ı Kerîm'in* Nûr Sûresi 26. âyetine işaret var.

2130 • Mide helvayı severse, insanın canı helva ister; mide sirkeden hoşlanırsa, insan sirke arzular!

• Sıcak bir yere oturanın soğukluğu gider; aksine soğuk bir yere oturanın da harareti gider!

• Dost görürsen, içinde iyi duygular ve sevgi uyanır; hasmı, sevmediğin bir kimseyi görürsen sıkılırsın, öfkelenirsin!

Sen; varlığını kırar, iç olursan, iç âleminin destanını okursun.

2142 • Dünyada herkes şüpheci ve kusur arayıcı olduğu için, biz de iç yüzden değil, dış yüzden bahsedelim:

• Sen benlikten kurtulur, varlığını kırar iç olursan, iç âleminin destanını duyarsın!

• Cevizin kabuğu kırılırken ses çıkarır; fakat, içinde, yağında ses ne gezer?

2145 • Fakat cevizin içinin de bir sesi vardır; vardır ama o ses, kulağın duyacağı bir ses değildir. O ses, aklın kulağında gizlenmiştir.

• İçinde sevilen, hoş bir ses olmasaydı, kabukların çıkardığı sese kim katlanırdı?

• Sen, içi elde etmek için susarak kabuğun çıkardığı sese katlanıyorsun.[239]

[239] Dikkat buyurulursa Mevlana, buraya kadar beş beyitten beri bir ceviz sembolü üzerinde durdu. Bedenimizi ceviz kabuğuna, gönlümüzü de içine benzetti. Bu benzetişlerle bize demek istedi ki; "Eğer sen, şu gölge varlığını, heva ve hevesini, benliğini kırar da iç, öz mertebesine erişirsen, o zaman içe, ruh âlemine ait mânâ destanını gönül kulağıyla duyarsın, gönüle akseden ledünnî sesleri duyarsın! Yani, nefsaniyet ve hayvanlık mertebesinden geçip ruhaniyyet ve hakkaniyyet mertebesine ulaşır isen, o zaman ruhanî sözleri ve hakkanî haberleri harfsiz ve sessiz sedasız can kulağı ile duyarsın; adeta dilsiz dudaksız, içinden bir şey sana seslenir, insanın ruhu da, bu beden kabuğu içinde mahbusdur. Cevizin içinin de sesi olduğu gibi, bedende mahbus olan ruhun da sesi vardır. O ses, gönül sesidir; onu duymak için bu baştaki kıkırdak kulak değil, can kulağı lazımdır.

178

• Bir müddet için dilsiz, dudaksız ol! Kulağını da tıka, bir şey duyma! Ondan sonra gönülden gelen tatlı seslere, hoş seslere dost ol, arkadaş ol!

• Daha ne kadar zaman nazım nesir söyleyecek, sırrı açığa vuracaksın? Hocam; bir gün için olsun, şunu dene; dilsiz ol, sus!

"Bunca zamandır söylemeyi denedik; biraz da sabrı, susmayı deneyelim!" sözünü anlatış.

2150 • Bunca zamandır acı, sert, kabızlık verici yemekler pişirdin; bir kere de denemek için bir tatlı yemek pişir!

• Bir kul, kıyamette dirilir; eline kapkara amel defteri verilir.

• Yas mektupları gibi, üstü de, içi de, kenarları da kapkara; suçlarla dolu.

• Savaş yeri kâfirle dolu olduğu gibi, onun içi de baştan başa suçlarla, günahlarla dolu.

• Elbette pis, veballerle, suçlarla dolu olan böyle bir defter sağ taraftan verilmez, soldan verilir!

2155 • Mademki öyle, öte tarafa gitmeden, daha burada iken kendi defterine bir bak; sol eline mi yaraşır, yoksa sağ eline mi?

• Dükkanda, rafta sol ayağa giyilecek bir tek ayakkabı bulunsa, denemeden, onun sol olduğunu hemen anlarsın!

• Dükkanda sağ ayakkabı olmayınca, elbette sol olduğunu bilirsin. Arslanın sesi ile maymunun sesi açıkça anlaşılır.

• Me'yus olma; günü güzelleştiren, ona hoş kokular, güzel renkler veren Allâh'ın lutfu, ihsânı her solu sağ yapar.

• Her sola, O bir sağlık verir; O, acı denize duru tatlı suyu bağışlar!

2160 • Eğer sen sol isen, O'nun dergah-ı izzetinde sağ ol da, lütuflarını, ihsânlarını seyret!

• Ama sen reva görür müsün ki, günahlarla dolu bayağı amel defteri, sol taraftan dönsün de sağ taraftan gelsin?

• Suçlarla, zulümlerle, cefalarla dolu olan böyle bir defter, nasıl olur da sağ ele layık olur?

Sözü özüne uymayan, durumu söylediği söze, giriştiği davaya ters düşen bir kişiyi anlatış!Nitekim kâfirlere de; "Gökleri ve yeryüzünü kim yarattı? diye sorsan; "Elbette Allâh!" diyeceklerdir. İyi ama, gökleri ve yeryüzünü yaratan, duyan, gören, her şeyi bilen, her yerde hazır ve nazır olan, gözeten, gücü yeten bir Allâh'ın olduğunu bilen kişi nasıl olur da canını, malını taştan yontulmuş bir puta feda eder, nasıl olur da ona tapar?[240]

[240] Bu başlıkta geçen âyet, Ankebût Sûresi'nin şu mealdeki 61. âyetinden alınmıştır:
'"Gökleri ve yeri kim yarattı? Güneşi, ayı kim emre bağlı kıldı?' diye sorarsan, Elbette Allâh!' derler. O halde (Allâh'ın birliğini ikrar ettikten sonra) nasıl tevhidden çevriliyorlar?"

2163 • Bir zahidin pek kıskanç bir karısı, bir de huri gibi güzel bir cariyesi vardı.

• Kadın kıskançlığından kocasını gözetler, cariye ile yalnız kalmamasına dikkat ederdi.

• Kadın bir zaman onların her ikisini de gözetledi, yalnız kalmalarına fırsat vermedi.

• Allâh'ın hükmü ve takdiri gelince, gören gözeten aklın başı döner, sersemleşir, yok olur gider.

• Durmaksızın gelen Hakk'ın takdiri tecellî edince, akıl kim oluyor ki? Hakk'ın takdiri ile ay bile tutulur![241]

[241] "Kaza gelince, göz körleşir!" diye bir hadîs vardır. Eski şairlerimizden birisi
"Hakim-i hükm-i ezel infaz için takdîrini,
Selbeder erbab-ı aklın re'yini, tedbîrini."
diye yazmıştır. Evet; Cenab-ı Hakk takdirini yerine getirmek için insanın aklını başından alır, tedbirini bozar. "Gelir elbette zuhura ne ise hükm-i kader" demişlerdir. Bir başka hadîste de Peygamber Efendimiz şöyle buyurmuştur: "Allâh, kaza ve kaderini yerine getirmek istediği zaman, akıl sahiplerinin akıllarını başlarından alır!"

• Kadın, bir gün hamama gitmişti. Hamam tasını evde unuttuğu birden aklına geldi.

• Cariyeye; "Hemen" dedi. "Koş git; evimizden o gümüş tası getir!"

2170• Cariye bu sözü işitince, efendisi ile buluşabileceğini düşünerek adeta canlandı.

• Efendisi şimdi evde yalnızdır diye düşünerek sevine sevine eve koştu.

• Cariye; altı seneden beri efendiyi seviyordu, onunla evde yalnız kalmayı kolluyordu.

• Adeta uçarak eve vardı, efendiyi evde yalnız buldu.

• Şehvet, iki aşığı da öyle bir tutuşturdu ki, ihtiyatı elden bırakıp kapıyı kapamayı bile unuttular!

2175 • İkisi de neşe ile kucaklaştılar, birleştiler. O anda, sanki iki can bir oldu.

• O sırada hamamdaki kadının aklı başına geldi. "Nasıl oldu da bu kızı eve yolladım?" diye düşündü.

• "Adeta, pamuğu kendi elimle ateşe attım; güçlü koçu koyuna saldım!"

• Başındaki kili hemen yıkadı; aklı başından gitmiş gibi koşmaya başladı. Hem koşuyor, hem çarşafını başına çekiyordu.

• Cariye, can aşkıyla koşmuştu; bu ise korkudan koşuyordu. Aşk nerede, korku nerede; arada büyük fark var.

2180• Arif, her an pâdişahın tahtına kadar ulaşır; zahid ise, yürür yürür, bir ayda tam bir günlük yol alır![242]

[242] Hikâyede, uçar gibi efendisi ile buluşmak için eve koşan cariye, Hakk aşığı sembolüdür. Hamamdan eve korku ve telaşla koşan kadın ise zahidin sembolüdür. Zahid ile aşığın seyr ü sülûkünü buna göre kıyaslamamız gerekir. Aşk ile korku arasında dağlar kadar fark vardır. Âşık olanlar, kendi mertebelerinden Hakk tarafına, sevgi kuvveti ile hızla koşarlar, her an seyrederler, Hakk'a vasıl olurlar. Kalplerinde Hakk'ı bularak, nice ruhanî zevkler, ilâhî neşeler duyarlar. Abid ve zahid olanlar (ham sofular) ise, Allâh'tan korktukları için O'na yönelirler. Sevgiden ziyade korku ile Hakk'a doğru giderler. Korku, onlara yolu uzatır; onlar için, bir günlük yolu bir ayda almak zorluğu vardır. Yani, Hakk âşıklarının bir günde aldıkları yolu zahidler, ancak bir aylık ibadetle alırlar. Çünkü arif, aşkla koşmadadır; zahid ise korku ile yürümektedir.

181

Aşk ve korku

• Evet, arif, her an pâdişahın tahtına kadar ulaşır; zahid ise bir günlük yol almak için bir aya muhtaçtır! Fakat zahidin de şerefli bir günü vardır; vardır ama, onun günü nasıl olur da elli bin seneye eşit olur?

• Hakk yolunda çalışanın ömründe her gün, dünya yıllarının elli bin yılıdır.[243]

[243] Me'aric Sûresi'nin şu mealdeki 4. âyetinden alınmıştır: "Bu makamların her birine melekler ve ruh, miktarı elli bin yıl olan bir günde çıkar!" Âşık, ömrünün her gününde o kadar çok mertebeler, makamlar kateder ki, zahid ve abidler, âşıkların bir günde katettikleri makamları ancak elli bin yılda katederler.

• Akıllar bu sırra eremez, kapı dışında kalır. Vehmin ödünü patlatırsa, bırak patlatsın.

• Aşka düşen kişide, zerre kadar korku yoktur; aşk mezhebinde her şey aşka kurbandır!

2185 • Aşk, Hakk Teala'nın vasfıdır. Fakat korku; midesine ve şehvetine esir olmuş kulun sıfatıdır!

• *Kur'ân-ı Kerîm'de;* "Onlar Allâh'ı severler!" âyetini okudun ya, bu; "Allâh da onları sever!" müjdeli sözüne yakındır![244]

[244] Ma'ide Sûresi'nin şu mealdeki 54. âyetine işaret var: "Allâh onları sevecek, onlar da Allâh'ı sevecekler." Arif o kimsedir ki, kötü ahlaktan vazgeçerek, fanî sıfatlarını terkederek, ilâhî ahlakla ahlaklanıp Hakk tarafından sevilir.

• Şu halde, muhabbeti de Hakk Teâlâ sıfatı bil, aşkı da! Azîzim; korku, Hakk sıfatı olamaz!

• Hakk sıfatı nerede, bir avuç toprağın sıfatı nerede? Sonradan yaratılanın sıfatı nerede, tertemiz, önü sonu olmayan Hakk'ın sıfatı nerede?

• Eğer ben aşkın şerhini yapsam, aşkı anlatmaya kalkışsam ve buna devam etsem, yüz kıyamet kopar, yine de sözü tamamlanmaz.[245]

[245] *Mesnevî'nin* I. Cildi'nde; "Aşkı anlatmak, açıklamak için ne söylersem söyleyeyim, aşka gelince, aşkı hisse-dince, söylediklerimden utanırım! Yani, aşk öyle kutsal bir şeydir ki, anlatılamaz!" denilmektedir.

182

2190 • Çünkü kıyametin kopacağı bir zaman vardır; bu dünyanın bir gün sonu gelecektir, fakat Hakk şifalının sonu, hududu yoktur!

• Aşkın beşyüz kanadı vardır; her kanadı, arşın en yüksek yerinden yerin dibine kadar bütün kâinatı kaplar.

• Korkak zahid ayağı ile koşar; âşıklar ise şimşekten, rüzgardan daha hızlı uçarlar.

• O korkaklar, aşkın tozuna nasıl ulaşabilirler? Çünkü aşk derdi, gökyüzünü bile çökertir, döşeme yapar.

• Zahid bu makama ulaşamaz; ancak, lutuf ışığının yardımı ile bu cihandan, bu uygunsuz gidişten, yürüyüşten kurtulur, azad olur.

Mahşer günü her gizli şey meydana çıkar, her suçlu kendiliğinden rezil olur.

2205 • Ey günahlarla kirlenmiş kişi! Şimdi sen de insaf et; zulümle, günahla, kötülükle, küfür ve kinle dolu olan amel defteri sağ taraftan verilebilir mi?

• Kâfire; "Şu gökleri, şu halkı ve cihanı kim yarattı?" diye sorsan,

• Der ki: "Allâh yarattı; yaratmak Allâh'a layıktır, O'na mahsustur!"

• Fakat onun küfrü, günahları, o haddi aşmış sitemi bu çeşit ikrarına layık mıdır?

• O kötü, çirkin hareketler, günahlar, kusurlu işler bu çeşit doğru ikrarla nasıl bağdaşır?

2210• Yaptığı işi sözünü yalanlamakta, bu sûretle de o korku azabına layık olmaktadır!

183

• Mahşer günü her gizli şey meydana çıkar, her suçlu kendiliğinden rezil olur.

• El ayak dile gelir, Allâh'ın huzûrunda, onun kötülüklerine şehadet eder.

• El; "Ben, şöyle çaldım!" der. Dudak; "Ben, onun bunun ayıplarını şöyle sordum soruşturdum!" der.

• Ayak; "Ben, şehvete doğru koştum!" der. Edep yeri; "Ben, zina ettim!" diye söylenir.

2215• Göz; "Ben, harama baktım!" der. Kulak ise; "Ben, çok kötü sözler dinledim!" der.

• Böylece insan, baştan ayağa kadar yalan kesilir; çünkü, kendi uzuvları onu yalanlar, bütün yalanlarını meydana çıkarır.

• Şu halde, öyle hareket et, öyle işler yap ki, o hareketin, o işlerin "Dilsiz, dudaksız şehadet ederim!" demenin ta kendisi olsun.

• Böyle hareket et de, ey oğul, bütün bedenin, bütün uzuvların faydada, zararda sana şahitlik etsinler.

2220 • Kulun efendisinin arkasından gitmesi; "Ben, emir kuluyum; şu da benim efendimdir!" demesidir.

• Ömür defterini kararttınsa, önce yaptıklarına tövbe et!

• Ömrün geçti, yıprandı ise, soldu ise, şu anda kökü ihmal etme; kök susuz kaldı ise, onu hemen tövbe suyu ile sula!

• Ömrünün ağacının köküne ab-ı hayat dök de yeşersin.

• Geçmişte yaptığın bütün kötülükler, bu tövbe ile iyileşir, güzelleşir; geçen seneki zehir, bu yüzden şeker kesilir.

2225 • Cenab-ı Hakk günahlarını ve bütün geçmiş zamanlarda işlediğin kötülükleri iyiliğe çevirir, yaptıkların ibadet olur!

184

Süt memeden çıkınca bir daha dönüp memeye giremez. Nasuh tövbesi de böyledir. İnsan bir günahdan tövbe edince, bir daha o günahı aklına bile getirmez; değil yaptığını beğenmek, her an ondan nefret eder. Hatta nefreti artar ve o nefret tövbenin kabul edildiğine işarettir. Günah işlemek isteği, onca tatsız, lezzetsiz bir hale geldi, onun yerine nefret geçti. (Aşkı, başka bir aşktan gayri hiç bir şey geçiremez. Şu halde, neden o sevgiliden daha güzel bir sevgili aramıyorsun?) İnsanın gönlü, o tövbeden sonra yine o günaha meylederse, bu meyi, bu istek, tövbenin kabul edilmediğine alamettir. Böylece, tövbenin kabul ediliş tadı, o günahın zevkinin yerine geçmediğini gösterir. "Biz, onu en kolay yola hazırlarız." hükmü meydana çıkmamıştır; "Biz de, ona en güç olanı kolaylaştırırız." hükmü hala vardır![246]

[246] *Kur'ân'ın* 66. Tahrîm Sûresi'nin 8'inci âyetinde; "Ey insanlar! Cenab-ı Hakk'a nasuh tevbesi ile tevbe edin!" diye buyurulmaktadır. "Nasuh" kelimesi, halis tevbe ve geçmiş günahlara tamamıyle pişman olmak ve bir daha günah işlememeğe azmetmek mânâsına gelir. Yani, şöyle demektir: "Ey insanlar! Allâh'a öyle tevbe edin ki, tam bir pişmanlıkla halis bir tevbe olsun!" Böylece, nasuh tevbesi demek, "nasuh" isminde bir kişinin yaptığı tevbe demek değildir! Fakat halk arasında "nasuh" şahıslandırılmış, yani sanki "nasuh" isminde bir adam yaşamış da, o günahlarına pişman olmuş da, makbul bir tevbede bulunmuş gibi gösterilmiştir. Böylece "nasuh" hakkında çeşitli hikâyeler uydurulmuştur. Şems-i Tebrîzî hazretleri de *Makalat* adlı eserinde böyle bir hikâyeden bahsettiği gibi, Mevlana da *Mecalis-i Seb'a* adlı eserinin VI. bölümünde nasuh tevbesinden söz etmişlerdir. Fakat, şimdi okumaya başladığınız bu *Mesnevi* hikâyesini **Hz.** Mevlana büyük bir kudretle canlandırmış, halk arasında söylenen bu hikâyeyi kendi buluşları ve tatlı anlatış tarzı ile adeta yeniden ibda' buyurmuşlardır.

• Vaktiyle Nasuh adında bir adam vardı. Kadınlar hamamında tellaklık ederek geçinirdi.

• Yüzü, kadın yüzüne benzerdi. Tüyü tüsü yoktu. Erkekliğini daima gizlerdi.

185

2230 • Kadınlar hamamında tellaklık ederdi. Kötülükte, hilede pek ilerde, pek becerikli idi.

• Yıllarca tellaklık etti, hiç kimse onun halinden, sırrından bir koku almadı, şüphelenmedi.

• Çünkü sesi kadın sesine benzerdi, yüzü de kadın yüzüne. Fakat şehveti, pek güçlü ve uyanık idi.

• Çarşaf giyerek başını örter, yüzüne peçe takardı. Fakat şehvetli ve azgın bir genç idi.

• Bu sûretle o âşık, pâdişahların bile kızlarını ovar, yıkardı.

2235 • Tövbe eder, tellaklıktan ayrılmak isterdi, fakat kadın sevgisi, kâfir nefsi onun tövbesini bozdurur dururdu.

• Bu kötü ve çirkin işler gören kişi, bir arifin yanına gitti ve ona; “Dualarında bizi hatırla!” diye yalvardı.

• O arif adam, onun gizlediği sırrı öğrendi, fakat ayıpları örten Allâh’ın hilmi gibi, sırrı açığa vurmadı.

• Ariflerin dudağında kilit, gönüllerinde sırlar vardır! Dudağını kapamış, susmuştu ama, gönlü seslerle dolu idi!

• Hakk şarabını içen arifler, sırları bilirler fakat, onları örterler!

2240 • İşin sırlarını kime öğrettilerse, ağızlarını mühürlediler, dudaklarını diktiler.

• Arif tuhaf tuhaf güldü de dedi ki: “Ey kötü yaratılışlı kişi; eylediğin işten Allâh sana tövbe nasib etsin!”

• O dua, yedi göğü geçti, kabul edildi. Sonunda, o yoksulun işi yoluna girdi, düzeldi.

• Çünkü şeyhin duası, her duaya benzemez. Şeyh, Hakk’ta yok olmuştur; onun sözü Hakk sözüdür.

• Hakk kendisinden bir şey isterse, dilerse, kendi isteğini nasıl reddeder?

2245 • Celal sahibi Allâh, onu bu nefret edilen işten, bu günahtan kurtarmak için bir sebep halketti.

• Nasuh bir gün hamamda tas doldururken, pâdişahın kızının birinin kıymetli bir cevheri kayboldu.

• Onun küpesinin halkalarından bir cevher kayboldu ve onu bulmak için her kadın aramaya koyuldu.

• Hamamın kapısını sımsıkı kapadılar; herkesin bohçasını, eşyasını aramaya koyuldular.

• Herkesin eşyası arandı ama, cevher bulunamadığı gibi çalan da rezil olmadı.

2250 • Bunun üzerine herkesin ağzını, kulağını, bedenindeki delikleri aramağı düşündüler.

• O kıymetli cevheri aşağıda, yukarıda, her yandaki deliklerde arayacaklardı. .

• Birisi; “Genç ihtiyar kim varsa, anadan doğma soyunsun!” diye bağırdı.

• Sultanın hizmetçi kızları, o değerli cevheri bulmak için herkesi teker teker aramaya başladılar.

• Nasuh, korkusundan tenha bir yere çekildi; yüzü korkudan sararmış, dudakları gövermişti.

2255 • Ölümünü gözünün önüne getiriyor, yaprak gibi tirtir titriyordu.

• “Allâhım!” dedi, “Nice defalar tövbeler ettim, ahdler ettim, sonra onları bozdum!

• Ben, bana layık olanları işledim, sonunda bu kara sel, bu kara bela geldi, bana çattı.

• Aranma sırası bana gelirse, eyvahlar olsun; canıma ne çetin şeyler gelecek, ne belalara düşeceğim.

• Ciğerime yüzlerce kıvılcım düştü, yalvarmamda yanık kokusunu duy!

2260 • Böyle bir keder, böyle bir gam kâfirde bile olmasın! Rahmet eteğine sarıldım; merhamet, merhamet!

• Ne olurdu anam beni doğurmasaydı, yahut beni arslan parçalayıp yeseydi!

• Ey Allâhım! Sen, sana layık olanı yap! Çünkü beni, her delikten bir yılan sokuyor.

• Ne de taştan canım, ne de demirden yüreğim varmış; yoksa böyle dertlerle, böyle ıstıraplarla çoktan kan kesilirdim.

• Vaktim daraldı, bir an içinde pâdişahlık et, feryadıma yetiş!

2265 • Eğer bu defa da günahımı örtersen ne olur? Ben artık, her türlü yapılmayacak şeylerden tövbe ettim.

• Bir daha tövbemi kabul buyur da, tövbemi bozmamak için çok gayret sarfedeyim.

• Bu defa da bir kusurda bulunûrsam, artık bir daha tövbemi kabul etme, sözümü dinleme."

187

• Hem ağlayıp inlemede, yüzlerce damla gözyaşları dökmede, hem de; "Celladın eline, hain kişilerin ellerine düştüm." demede idi.

• Hiç bir frenk bu şekilde olmasın, hiç bir dinsiz bu hale düşmesin!

2270 • Kendine, kendi canına ağlayıp yanıyor; Azrail'i çok yakında, gözünün önünde görüyordu.

• O kadar; "Ya Rabbi, ya Rabbi!" dedi ki, kapı ve duvar da onunla beraber; "Ya Rabbi!" demeye başladı.

• O; "Ya Rabbi, Ya Rabbi!" derken, birden cevheri arayanların sesi duyuldu.

Aranma sırasının Nasuh'a gelmesi; "Herkesi aradık; Nasuh'u da arayın!" denmesi, Nasuh'un korkudan kendinden geçmesi; son derece sıkıştıktan ve daraldıktan sonra işin düzelmesi, açılması. Nitekim Resûlullah Efendimizin bir hastalığa yahut büyük bir sıkıntıya uğradığı vakit; "Zorlaş, şiddetlen; açılırsın, savuşursun!" diye buyurması.[247]

[247] Bu başlıkta geçen; "Zorlaş, şiddetlen; açılırsın!" bir hadîstir. *(Feyzu'l-Kadîr, s.* 516) İnsan bir hastalığa yahut büyük bir sıkıntı ve ızdıraba, çaresiz bir hale düşerse, Cenab-ı Hakk'ın beklenmedik bir anda bir kapı açtığını müjdeleyen bu hadîsi Hz. Ali rivâyet etmiştir.

• Bu ses; "Ey Nasuh! Herkesi aradık; sen de buraya gel!" diyordu. Bu sesi duyunca Nasuh, kendinden geçti, adeta bedeninden ruhu uçtu gitti.

• Çatlamış, harap bir duvar gibi yıkılıverdi. Aklı fikri gitti, cansız bir hal aldı.

2275• Aklı fikri başından gidince, sırrı o anda Hakk'a ulaştı.

• Varlıktan boşalınca, varlığı kalmayınca Allâh, onun can doğanını huzûruna çağırdı.

• Onun varlık gemisi muradına ermeden parçalanınca, rahmet deryasının kenarına düştü.

• Aklı başından gidince, canı Hakk'a ulaştı, işte o zaman, rahmet denizi coştu, köpürdü.

188

• Can beden ayıbından kurtulunca, sevine sevine aslına gitti.

2280 • Can doğan kuşuna benzer; ten ona tuzaktır! O; ayağı bağlı, kanadı kırık halde beden tuzağına düşüp kalmıştır.

• Aklı gidip ayağının bağı çözülünce, o doğan kuşu pâdişaha doğru uçar.

2287 • Canı helak eden o korkudan sonra; "işte kaybolan cevher!" diye müjdeler geldi.

• Korku gitti, "O kaybolan değer biçilmez cevher bulundu!" diye ansızın bir ses geldi.

• "Bulundu ferahladık. Müjdelik ver; gevheri bulduk." diyorlardı.

2290• Gürültüler, naralar, el çırpmaları, "Hüzün gitti." diye bağrışmalar hamamı dolduruyordu.

• Kendinden geçen Nasuh, tekrar kendine geldi. Gözleri aydınlandı; gözüne iyi günler, aydın günler göründü.

• Herkes, ondan helallik, hoşgörürlük istiyor, durmadan elini öpüyorlardı.

• "Hakkında kötü zanda bulunmuştuk; aleyhinde bulunmuş, seni çekiştirmiştik." diyorlardı.

• O pâdişahın kızma herkesten daha yakın olduğu için herkes, bu işi daha çok ondan ummuştu.

2295 • Nasuh, pâdişahın kızının has tellâkı idi; ona mahremdi. Hatta onlar, iki ayrı bedende tek bir ruh gibi idiler.

• "Sultana ondan daha yakın bir kadın yok! Cevheri çaldıysa o çalmıştır." demişlerdi.

• Hatta önce onu aramak istemişler, fakat saygı gösterdikleri için geriye bırakmışlardı.

• "Çaldı ise" diye düşünmüşlerdi, "Bir yere bıraksın da, bu zaman içinde kendini kurtarsın."

• Bu sebeple Nasuh'tan özür diliyorlar, helallik istiyorlardı.

2300 • Nasuh, onlara dedi ki: "Bu bana Allâh'ın lütfü, ihsânı; yoksa, ben dediğinizden beterim.

• Benden helallik istemeye, özür dilemeye hacet yok! Çünkü ben, dünyada yaşayan insanların en günahkarıyım!

189

• Bana isnad edilen kötülükler, benim yaptığım kötülüklerin yüzde biridir. Birisi hakkımda; "Kötü, fena!" dese, bu bir şüphedir, zandır. Ama ben, kendi kötülüğümü apaçık görüyorum.

• Kim bende birazcık kötülük görüyorsa ve biliyorsa, muhakkak ki o bildiği kötülük, yığın yığın günâhlarımın, pek çok olan kötülüklerimin binde biridir!

• Günahlarımı, kötülüklerimi bir ben bilirim, bir de kötülükleri örten Allâh bilir.

2305 • Önceleri, kötülükte iblis bana üstad olmuştu. Sonra ben o kadar günah işledim ki, iblis benim gözümde bir rüzgardan ibaret oldu.

• Bütün bu suçları, bu günahları Hakk gördü de görmemezlikten geldi. Günahlarım sebebiyle yüzümü sarartmadı, beni utandırmadı!

• Sonra Hakk'ın rahmeti, benim günahlarla yırtılan kürkümü dikti ve bana can gibi tatlı olan tövbeyi nasib etti.

2314 • Ya Rabbi, sana şükürler olsun! Beni ansızın gamdan azad ettin, kurtardın.

• Bedenimde her kılın bir dili olsa da, hepsi ile sana şükretse, yine de şükrünü yerine getiremez.

2317 • Bundan sonra birisi geldi, Nasuh'a dedi ki: "Pâdişahımızın kızı iltifat buyuruyor, seni çağırıyor.

• Ey tertemiz kadın! Pâdişahın kızı seni çağırıyor; hemen gel de başım y ika!

• Onun gönlü, senden başka tellak istemiyor. Başını kille yıkayacak, vücudunu ovacak başka bir tellakı arzu etmiyor."

2320 • Nasuh, kendisini çağıran kadına; "Git, git!" dedi. "Elim işten kaldı; senin bu Nasuh'un şimdi hastalandı.

• Koş; acele bir başkasını ara! VAllâhi benim elim işten kaldı."

• Kendi kendisine; "Günah başımdan aştı; gönlümden o korku, o yanış, o acı nasıl gider?" diye düşündü.

• "Ben bir defa öldüm de tekrar dirildim, dünyaya yeniden geldim. Ölümün de acısını tattım, yokluğun da.

• Gerçekten öyle hulusla tövbe ettim ki, canım tenimden ayrılmadıkça artık tövbemi bozmam."[248]

[248] Bu hikâyeden de anlaşılacağı gibi insan; yaptığı günahlardan ötürü ümitsizliğe kapılmamalı, hatalarım anlayıp candan ve gönülden bir daha işlememek üzre tevbe edip, Hakk'a sığınmalıdır. Peygamberimiz; "Allâh, tevbe edeni sever! Günahlarına tevbe eden, hiç günah işlememiş gibi olur!" diye buyurmaktadır. Tevbenin bir daha işlememek üzre yapılması gerekir. Yoksa; "Allâh affedicidir, acıyandır!" diye tevbeden sonra tekrar günah işlemek ve tekrar tevbe etmek uygun değildir. Çünkü Peygamber Efendimiz bir başka hadîslerinde aynen şöyle buyuruyor: "Günahından tevbe eden kimse, günah işlememiş gibi olur. Bir taraftan tevbe istiğfar, diğer taraftan günah işlemekte ısrar eden kimse ise, haşa, Cenab-ı Hakk'la istihza etmiş, Allâh ile alay etmiş gibi olur." *Cami'u's-Sagîr'de* bulunan bu hadîs, dikkat çekicidir. Mevlana'ya isnat edilen şu meşhur ruba'î de yanlış anlaşılmıştır:

"Gel, gel; her ne isen gel! Kâfirsen de, rindsen de, puta tapıyorsan da yine gel! Bizim dergahımız ümitsizlik dergahı değildir! Yüz kere tevbeni bozdunsa yine gel!" Bugünün insanının meşrebine uygun düştüğü için her törende, her yerde tekrar edilen bu ruba'î, Mevlana'nın *Divan'ında* yoktur, şüphelidir. Mevlana tam Hz. Muhammed'in yolundadır; ruba'î ise yukarıki hadîse aykırı düşmektedir.

190

Rahmet denizi coşunca yüz yıllık ölü mezardan çıkar.

2282 • Rahmet denizleri coşunca, taşlar bile ab-ı hayatı içer.

• Toprak döşeme atlas olur, altın sırma ile dokunmuş bir kumaş halini alır.

• Yüz yıllık ölü mezarından çıkar, mel'un şeytan, hurilerin bile kıskanacakları bir güzel olur.

2285 • Bütün bu yeryüzü yemyeşil olur; kupkuru dal çiçek açar, meyve verir!

• Kurt kuzu ile bir sofrada şarap içmeye başlar; ümitsizler hoş bir hale gelirler, izleri kutlu olur!

191

Oduncunun eşeğinin has bir ahırda Arap atlarının çok iyi bakıldıklarım görmesi ve onlar gibi mutlu olmayı dilemesinin hikâyesi. Bu münasebetle, Allâh'ın

mağfiretinden, inâyetinden, lütuf ve ihsânından başka bir şey istemenin doğru olmayacağının bildirilmesi. Siz mağfiretin zevkine varır, affedilmenin saadetini tadarsanız, yüz çeşit ızdırabınız da olsa, size tatlı gelir. Ayrıca, sizin çok arzu ettiğiniz denenmiş olan her devletin, her saadetin bir ızdırapla beraber olduğunu şimdi göremiyorsunuz. Nitekim, her tuzakta yem vardır, fakat tuzak gizlidir! Sen, bir tek tuzağa tutulmuşsun; öyle olduğu halde, o yemlerin hep senin olmasını istemekte; "Keşke oraya varsam, o yemlerin hepsini toplasam!" diye düşünürsün! O yemlerin tuzakta bulunduğunu aklına bile getirmiyorsun!

2361 • Bir saka vardı, bir de sırtı mihnetten çenber gibi iki büklüm olmuş eşeği vardı.

• Sırtında ağır yükten açılmış yüzlerce yara vardı. Ölüm gününe adeta âşıktı; ölümünü arayıp duruyordu.

• Arpa nerde, kuru otla bile karnı doymuyordu. Yük altında ezildiği için sırtında yaralar vardı. Bir yandan da sahibi onu demir bir şişle modullayıp duruyordu.

• İmrahor onu görüp acıdı. Eşeğin sahibi ile de dostluğu, tanışıklığı vardı.

2365 • Selam verdi, hal hatır sordu. Sonra; "Neden bu eşek iki büklüm olmuş?" diye sordu.

• Adam; "Benim yoksulluğumdan, benim kusurumdan bu ağzı dili bağlı yiyecek saman bile bulamıyor." dedi.

• İmrahor; "Onu birkaç gün için bana ver de, pâdişahın ahırında beslensin, kuvvetlensin." dedi.

• Adam, eşeği o merhametli kişiye verdi; o da, onu pâdişahın ahırına bağladı.

• Eşek, her tarafta bol gıda ile beslenmiş, tavlı, semiz, güzel, genç Arap atlarını gördü.

2370 • Onların ayak bastıkları yerler sulanmış, süpürülmüş; samanları, arpaları tam vaktinde veriliyordu.

• Atların kaşağı ile tımar ve gübre ile ovulduklarını, silindiklerini görünce dayanamadı. Başını yukarı kaldırdı da; "Ey büyük Allâhım!" dedi.

• "Diyelim ki ben bir eşeğim, ama senin mahlukun değil miyim? Neden perişanım, neden sırtım yara bere içinde, neden zayıfım?

• Geceleri sırtımdaki yaraların sızlamasından, karnımın açlığından her an ölümü arzu ediyorum.

• Bu atların halleri böyle mükemmel, gıdaları yerinde; peki, neden azap ve bela yalnız bana mahsus?"

2375 • Derken, ansızın savaş sesi duyuldu. Arap atlarına eğerler vuruldu, kemerler sıkıldı, muharebeye götürüldüler.

• Onlar düşmandan oklar yediler, yaralandılar; her yanlarına temrenler saplandı.

• Muharebeden geri dönünce, o Arap atlarının sağ kalanları bitkin, perişan bir halde ahıra girip yerlere yıkıldılar.

• Onların ayakları sağlam iplerle bağlandı; nalbantlar sıra sıra dizildiler.

• Sivri bıçaklarla yaralarını yarıyor, yaralarından temrenleri çıkarıyorlardı.

2380 • Eşek bunları görünce; "Ya Rabbi!" dedi. "Ben; fakirliğime, sıhhat ve afiyetime razıyım.

• O güzel gıdaları da istemem, o çirkin yaraları da; afiyet isteyen, kurtuluş dileyen dünyayı terkeder."[249]

[249] Bu hikâyede eşek; halinden memnun olmayan, Allâh'ın inâyetinden, lutuf ve ihsânından razı olmayan, gözü kendinden yukarılarda bulunanlara bakarak onlara haset eden bir kişiyi temsil etmektedir. Hakk, ezelde herkese bir şey nasip etmiştir, takdir buyurmuştur. Bununla kanaat etmeyen kişi, sonunda me'yus olacaktır. Hz. Mevlana'nın en son beytinde buyurduğu gibi; kurtuluş dileyen kişinin dünya malında gözü olmaması gerekir.

193

Bir insan tövbe eder, yaptıklarına pişman olur, sonra o pişmanlığı unutur da yeniden günah işlerse, yani deneneni tekrar denemeye kalkışırsa, ebedî olarak ziyana düşer. Tövbesinde direnmeye, pişmanlıkta güç sahibi olmaya, günah işlememekten bir zevk duymaya muvaffak olamazsa, dolayısıyla tövbesi kabul edilmezse, Allâh korusun, o insan köksüz ağaç gibi her gün biraz daha sararır, biraz daha kurur.

(Hz. Mevlana bu başlıktaki konuyu, tilki ve eşek hikâyesi ile bize açıklayacaktır.)

2326• Bir çiftçinin bir eşeği vardı. Bu eşeğin sırtı yara, karnı aç ve çok zayıftı.

• Gündüzleri ta gecelere kadar otsuz kayalıklarda yemsiz yiyeceksiz, yurtsuz, aç bî-ilaç dolaşır dururdu.

• Orada içecek sudan başka bir şey yoktu. Eşek, gece gündüz o keder yurdunda, o yas yerinde idi.

• O havali, oraları kamışlıktı, ormandı. Orada, bütün işi gücü avlanmak olan bir de arslan vardı.

2330 • Arslan bir erkek fille boğuşmuş, yorulup hastalanmış, ava çıkamaz olmuştu.

• Bir müddet o yorgunluk, o zayıflık yüzünden avlanamadı, yiyeceksiz kaldı. Onun artığı ile beslenen öbür canavarlar da, kuşluk kahvaltısı edemez oldular.

• Onlar, arslanın artığı ile geçindikleri için arslan hastalanınca, onlar da dara düştüler, aç kaldılar.

• Arslan bir tilkiyi çağırdı. "Git; benim için bir eşek avla!" diye emir verdi.

• "Çayırlıkta bir eşek bulursan git, ona dil dök; büyüleyici sözler söyle, kandır, buraya getir!

2335 • Eşeğin eti ile güçlenir kuvvetlenirsem, gider, bir başka av bulur, avlanırım.

• Ben pek azını yerim; artanını siz yersiniz. Ben de, bu sûretle, sizin de yiyeceğinizi elde etmenize sebep olurum.

194

• Benim için ya bir eşek ara, yahut bir öküz ara! Ne bulursan ona büyüleyici, kandırıcı sözler söyle!

• Onu güzel sözlerle, efsunlarla büyüle, aklını başından al; sonra çek buraya getir!"

2351 • Tilki arslana; "Emriniz baş üstüne!" dedi. "Hileler düzerek, kurnazlıklar ederek eşeğin aklını başından alayım.

• Hileler yapmak, büyüleyici şeyler söylemek benim san'atımdır; zaten işim gücüm masal okumaktan, onu bunu yoldan çıkarmaktan ibarettir!"

• Dağ başından dereye doğru koşmaya başladı. Derken, o zavallı zayıf eşeği buldu.

• Ona dostça bir selam verip yanına gitti. O saf zavallıya yaklaştı.

2355 • "Bu kupkuru ovada, bu taşlık, çorak yerde nasılsın, ne haldesin?" diye sordu.

• Eşek dedi ki: "İster gam içinde olayım, ister İrem bağında, dünya cennetinde bulunayım; kısmetimi Hakk vermiş, o yüzden daima Allâh'a şükretmekteyim.[250]

[250] İrem; Yemen'de Şeddad isminde tanrılık iddia eden efsanevi bir kralın yaptırdığı meşhur bahçenin adı; dünya cenneti.

• Dosta, hayır zamanında da şükrediyorum, şer zamanında da; çünkü kaza ve kaderin beterden beteri de var!

• Mademki rızkımızı taksim eden Allâh'tır, o halde şikâyet, nimeti inkardır, küfürdür; sabretmek lazımdır! Sabır; nimetin, lutufların anahtarıdır.[251]

[251] Burada, Zuhruf Sûresi'nin şu mealdeki 32. âyetine işaret var: "Dünya hayatında onların ma'îşetlerini bile aralarında onlar değil, biz taksim ettik!"

"Sabır; kurtuluşun, rahata kavuşmanın anahtarıdır. Takva, çekinmek ise, ebedî zenginliktir." (Hadîs)

• Dünyada Allâh'tan başka herkes düşmandır. Dost, ancak Allâh'tır! Şu halde, dostu düşmana şikâyet etmek, iyi bir şey değildir.

2360« Hakk bana ayran verirse, bal istemem; çünkü her nimetin bir gamı vardır."[252]

[252] Hakk'ı arayan talibe, Cenab-ı Hakk'tan başka herkes, hatta her şey düşman gibidir; dost, ancak Allâh'tır! Bulunduğumuz halden memnun kalmamak, mahrum kaldığımız nimetlerden sızlanmak, dostu düşmana şikâyet etmek gibidir. Dünyada her nimetin, yanı başında bir külfet, bir gam bulunmaktadır. Şu halde, gamla beraber bulunan bir nimet ile sonunda zahmet ve elem bulunan bir rahat ne işimize yarar? En iyisi, bize verilenle kanaat etmek ve halinden memnun kalmak, bizden daha yoksul olanları görerek durumumuza şükretmek bir vicdan borcudur. Tam mânâsıyla kendini Hakk'a vermiş ve Hakk'ta yok olmuş bir kişi, bir insan-ı kâmil, değil durumundan şikâyet etmek, o her halinden memnundur! Sevgili Allâh'ı ona ayran lutfetse, ona bal yerine geçer. O; hasta iken mesuttur, tehlike içinde mesuttur, hakaret altında mesuttur, can verirken mesuttur. O, insanlardan şikâyet etmez. O, arzularında mahrumiyet hissetmez, hiç bir şeyle yaralanmaz. Onun ne tamahı, ne öfkesi, ne de hasedi vardır. O, ölmeden evvel ölmüş kişidir. Mutasavvıfların kâmil insan düşüncesi, vasıfları böylece hulasa edilmiş oldu.

195

2382• Tilki dedi ki: "Hakk'ın emrine uyup helal rızık aramak farzdır.

• Bu âlem sebepler âlemidir; sebepsiz hiç bir şey elde edilemez. Şu halde, mutlaka istemek, aramak lazımdır!

• Cenab-ı Hakk; 'Allâh'ın fazlından rızık arayın!' diye emretti; buna uymak, kaplan gibi zorla çalıp kapmamak lazım![253]

[253] Cum'a Sûresi'nin şu mealdeki 9-10. âyetlerine işaret var: "Ey iman edenler! Cuma günü namaza çağırıldığınız zaman, hemen Allâh'ı zikretmeye gidin; alış verişi bırakın! Bu, belki sizin için daha hayırlıdır! Namaz kılınınca dağılın; Allâh'ın fazlından rızık arayın! Allâh'ı zikredin; ta ki umduğunuza kavuşasınız!" Peygamber Efendimiz de bir hadîslerinde; "Helal rızık istemek, farz olan ibadetten daha farzdır!" diye buyurmuşlardır.

2385 • Peygamber Efendimiz de rızık hakkında buyurdu ki: 'Ey yiğit; rızık kapısı kapanmıştır, kapıda kilitler vardır.

• O kilidin anahtarı, bizim çalışmamız, didinmemiz, gelip gitmemiz, kazancımızdır!

• Bu kapının anahtarsız açılmasına yol yoktur; istemeden almak, vermek Allâh'ın adeti değildir!'"[254]

[254] Yukarıki beyitlerde Peygamber Efendimiz'in şu hadîsine işaret var: "Rızıkların kapıları kilitlenmiştir; çalışmak, uğraşmak o kapıların anahtarlarıdır." "İstemeden ekmek, vermek Allâh'ın adeti değildir." mısra'ının mânâsı

da, yalnız dua etmek, istemek, yalvarmak değildir; buradaki istemek, uğraşmak, didinmek, ter dökmek anlamına gelmektedir. Necm Sûresi'nin şu mealdeki 39. âyetini unutmamalıyız:

"Hakîkaten insan için çalıştığından başka bir şey yoktur!"

• Eşek; "Bu senin dediğin, Allâh'a tevekkül, O'na güvenmenin zayıflığındandır. Yoksa, can veren ekmek de verir.

• Oğlum; pâdişahlık dileyen, zafer isteyen kimseye bir lokma ekmek az gelmez.[255]

[255] Benliğini yenerek dünyevî arzularına karşı zafer kazanan bir insan için, bir lokma ekmek yeter de artar bile! O, Allâh'ına öyle bir bağlanmıştır ki, öyle güvenmiştir ki, hiç bir şey onu yolundan alıkoyamaz. Nitekim Talak Sûresi'nin şu mealdeki 2-3. âyetlerinde; "Kim Allâh'tan korkarsa, Allâh ona bir çıkış yolu ihsân eder; onu hatır ve hayale gelmeyecek bir cihetten rızıklandırır! Kim Allâh'a güvenip tevekkül ederse, O kendisine yetişir!" diye buyurulmuştur.

2390 • Bütün vahşi hayvanlar, yırtıcı canavarlar bile rızıklarını bulmaktadır. Bunlar, ne kazanç peşindedirler, ne de rızıklarını ararlar.

196

• Rızık veren Allâh herkesin rızkını veriyor, herkesin rızkını önüne koyuyor.

• Kim sabrederse, rızkı gelir yetişir. Çalışma zahmetine düşmen, senin sabırsızlığındandır! "[256]

[256] Bütün hayvanlar, yırtıcı canavarlar bile rızıklarını bulmaktadır. Sanki bu hayvanlar, rızıklarını aramıyorlar da, rızıkları bunları arıyormuş gibi karşılarına çıkmaktadırlar. Herkesin rızkını Allâh, önüne getirmektedir; sanki Hakk'ın bütün canlı varlıkların önüne serdiği bir sofra var da herkes kudretince rızkını almaktadır. Ama bu demek değildir ki çalışmadan, didinmeden rızık gelsin, bizi arasın. Mehmed Akif merhum;

"Dolaş da yırtıcı arslan kesil behey miskin!
Niçin yatıp kötürüm tilki olmak istersin?
Elin kolun tutuyorken çalış, kazanmaya bak!
Ki, artığınla geçinsin senin de bir yatalak!" diye yazmıştır.

• Tilki; "Senin bahsettiğin tevekkül nadirdir; bu tevekkülü elde etmek, pek az kişiye nasip olur!

• Nadir olan, az bulunan şeyin etrafında dolaşmak, bilgisizlikten ileri gelir; herkes nereden pâdişahlığa yol bulacak?

2395 • Peygamber, kanaate hazîne demiştir; gizli hazineyi herkes elde edebilir mi?[257]

[257] Burada, Peygamber Efendimiz'in şu hadîsine işaret var: "Kanaat, bitmez tükenmez bir hazinedir!"

• Haddini bil de, yukarılarda uçma, uçma da kötülük çukuruna düşme!"

• Eşek dedi ki: "Bu sözü ters söylediğini bil; kötülük, cana tamahtan gelir.

• Kanaate ermekle hiç kimse canından olmadı. Hırs ile de hiç kimse sultan olmadı.

• Allâh ekmeği domuzlardan, köpeklerden bile esirgemiyor. Şu bulut ve yağmur, insanların kazancı değildir.[258]

[258] Bulutlar, yağmurlar Allâh'ın lutfu ve ihsânıdır; insanların kazandığı nesneler değildir! Domuzları ve köpekleri bile aç bırakmayan Allâh, insanları aç bırakır mı? Takdir edilen rızık, her ne mikdarsa, gelip sahibini bulacaktır! Rızkı elde etmek için de, insanın gayret sarfetmesi, çalışması yine Allâh'ın bir takdiridir.

2400 • Sen nasıl rızka düşkün, rızkı arayan bir âşık isen, rızık da rızık yiyene, yani sana âşıktır.

197

• Sen rızkın peşinde koşmasan da, o senin kapına gelir, Fakat sen, onun peşinde koşarsan, başına dert olur, sana ızdırap verir."[259]

[259] Hadîs-i şerifte şöyle buyuruluyor: "Rızık, kulun onu arayışından daha fazla kulu arar!" Hz. Mevlana, Peygamberimiz'in bu düşüncesini, ayrı bir *Mesnevi* cildinde şu beyitle beyan buyurur:

"Dünyada yalnız susuzlar su aramazlar; su da susuzları arar!"

2419 • Tilki; "Bu hikâyeleri bırak!" dedi; "Az bile olsa, elini kazanca at!

• Allâh sana el ihsân etmiştir; bir iş gör, kazan da, bir dosta yardım et!

• Kim bir kazanç elde eder, bir iş tutarsa, öbür dostlarına da yardımı dokunûr!

• Çünkü bütün kazancı bir kişi elde edemez; bir kişi hem dülger, hem saka, hem terzi olamaz!

• Dünya bu karar üzre kurulmuş, herkes yokluktan, yoksulluktan ötürü kendine bir iş seçmiştir.

• Ortada bedava sofraya oturup yemek yok; sünnet yolu, bir işe şarıl- \ mak, bir kazanç elde etmektir."

• Eşek; "Ben" dedi, "Dünyada da Allâh'a tevekkülden daha iyi bir ka-
2425 zanç bilmiyorum.

• Ben, dünyada Cenab-ı Hakk'a şükretmekten üstün bir kazanç görmedim. O'na şükrediş, rızkı da artırır."[260]

[260] Bu beyitte, İbrahim Sûresi'nin şu mealdeki 7. âyetine işaret var: "Hatırlayın ki, Rabbiniz şunu bildirmişti: Andolsun, şükrederseniz, elbette nimetlerimi artırırım! Andolsun, nankörlük ederseniz hiç şüphesiz, benim azabım cidden çetindir!"

• Aralarındaki konuşma uzadı gitti, ikisi de sorudan, cevaptan âciz kaldılar.

• Bundan sonra tilki eşeğe; "Kendinizi ellerinizle tehlikeye atmayın!" emrini verdi.

• "Çorak, taşlık bir ovada sabretmek ahmaklıktır!" dedi. "Allâh'ın dünyası geniştir.[261]

[261] Burada, Bakara Sûresi'nin şu mealdeki 195. âyetinden iktibas var: "Kendinizi tehlikeye atmayın!"

2430 • Buradan bir çayırlığa git; orada ırmak kıyısında yeşil otları otla!

• Cennetler gibi yemyeşil bir çayırlık... Orada, tâ bele kadar gelen çimenler var.

198

• Ne mutlu o hayvana ki, orada bulunûr, otlar; deve bile o çayırlarda görünmez, kaybolur.

• Orada, her tarafta bir kaynak fışkırıp akmakta; orada, hayvanlar emniyet içinde ve rahat otlamaktadırlar."

2467 • O eşek de çayırlığın rengini duydu, kokusunu aldı da, bütün kendine söylenen faydalı şeyler, deliller gönlünden kaçtı gitti.

Eşek her ne kadar çekindi ise de, sonunda tilki hile ile galip geldi, onu arslanın bulunduğu ormana çekip götürdü.

2516 • Tilki hilede ayak diredi; eşeğin sakalını tuttu, onu çekip götürdü.

2518 • Bir tavşan hile ile bir arslanı kuyuya atarsa, bir tilki nasıl olur da eşeği çekip çayırlığa götüremez?[262]

[262] Bu beyitte, *Mesnevî-i Şerif'in* I. cildinde geçen ve tavşanın hile ile arslanı kuyuya düşürmesi hikâyesine işaret var.

2564 • Arslan ona saldırsın da yaralasın diye, tilki eşeği dağa çıkardı, ormana götürdü.

• Eşek arslandan uzaktı, fakat arslan eşeği görünce, hırsından yaklaşmasına sabredemedi.

• Birden korkunç bir şekilde kükredi, fakat kımıldayacak gücü kuvveti yoktu.

• Eşek bu hali uzaktan gördü ve nalını alacakmış gibi ta dağın dibine kadar kaçtı.

• Tilki arslana dedi ki: "Ey pâdişahımız, kavga vaktinde neden sabredemedin?

• O aptal sana yaklaşsaydı, hafif bir saldırışla ona galip gelirdin.

2570 • Acele etmek şeytanın hilesidir; sabır ve tedbir ise Allâh'ın lutfudur.[263]

[263] Bu beyitte Peygamber Efendimiz'in; "Acele etmek şeytandandır; yavaş ve düşünerek iş yapmak ise Allâh'tandır!" hadîsine işaret vardır.

• Uzakta idi, saldıracağını anladı ve kaçtı. Senin de zayıf oluşun meydana çıktı. Yüzünün suyunu yerlerde döktü; yani, senin güçsüzlüğünü açığa vurdu."

• Arslan; "Kuvvetim yerinde ve kendimi zayıf düşmemiş sandım; bu kadar halsiz düştüğümü sanmıyordum." dedi.

• "Açlığım, ihtiyacım haddini aştı; açlıktan sabrım da, aklım da kaybolup gitti.

• Eğer elinden gelirse, bir kere daha aklını kullan, onu buraya tekrar getir.

2575 • Hile ile kandırarak onu tekrar buraya getirirsen, sana karşı çok minnettar olurum."

• Tilki; "Evet!" dedi, "Allâh yardım ederse, onun gönül gözünü mühürler, onu kör eder.

• Beni görünce korkmuştu, fakat korkusunu unutur. Bu da onun eşekliğinden uzak değildir!

• Fakat, onu kandırır da tekrar buraya getirirsem, yine acele ederek emeği boşa çıkarma!"

• Arslan; "Evet!" dedi. "Tecrübe ettim, anladım ki, pek hastayım, halsizim; nerdeyse bedenim dağılıp gidecek.

2580 • Eşek tamamıyle bana yaklaşmadıkça yerimden kımıldamam, kendimi uyur gösteririm."

• Tilki yola düştü; "Aman pâdişahım!" diyordu. "Sen bana yardım et de, aklı gafletle örtülsün.

• Eşek, her kötü kişiye kanmamak için tövbeler etmiştir!

• Onun tövbelerini hilelerimle bozayım; biz, aklın da düşmanıyız, aydın ahdin de!"

2600 • Sonunda tilki, vakit kaybetmeden yine eşeğin yanına geldi. Eşek; "Senin gibi dosttan çekinmek gerek." dedi.

• "Ey adam olmayan, insanlık bilmeyen tilki! Ben sana ne yaptım ki sen beni tuttun o ejderhanın yanına götürdün?

• Bana kin tutmana sebep neydi? Ey inatçı; buna senin yaratılışındaki kötülükten başka ne sebep olabilirdi?"

2612 • Tilki dedi ki: "O bir büyü, bir tılsımdı; senin gözüne arslan gibi göründü.

• Yoksa ben, beden bakımından cüssece senden zayıfım; öyle olduğu halde, gece gündüz rızkımı oralarda arıyorum.

• Eğer o çeşit bir tılsım yapmasalardı, her obur, her yiyici oraya koşar, orada rızkını arardı.

2615• Fillerle, ejderhalarla dolu aç bir dünya varken, öyle bir ova tılsımsız yemyeşil kalır mıydı?

• Zaten ben; 'Öyle korkunç bir şey görürsen, sakın korkma!' diyecektim sana!

• Fakat gönlüm, senin haline, korkup kaçışına acıdı da daldım; bunları sana söylemeyi unuttum.

• Seni, köpek açlığına tutulmuş, zavallı, yiyeceksiz kalmış bir halde gördüm de; 'Derdine bir derman olayım!' diye acele ettim.

• Yoksa, sana tılsımı önceden anlatırdım; görünenin arslan değil bir hayal olduğunu söylerdim!"

2620• Eşek dedi ki: “Ey düşman; önümden çekil, git! Çekil git de, ey hain; çirkin yüzlü, senin suratını görmeyeyim.

• Seni bahtsız bir hale sokan Allâh, çirkin yüzünü de pek iğrenç bir şekilde yaratmış.

• Bana hangi yüzle geliyorsun? Gergedanın derisi bile yüzün gibi kalın derili değildir.

• ‘Seni çayırlığa götüreyim.’ diyerek apaçık canıma kasdediyorsun!

• Azrail’in yüzünü gözlerimle gördüm; sonra da geldin, yine beni kandırmaya çalışıyorsun.

2625 • Ben; ister eşek olayım, ister eşeklerin en kötüsü, en kusurlusu olayım; nihâyet benim de canım var! Bunu nasıl feda edebilirim? Senin hilene nasıl kanarım?

• Benim gördüğüm o amansız, o müthiş arslanı çocuk görseydi, hemen ihtiyarlardı, kocalırdı.

• Arslanı görünce öyle korktum ki, o korkudan, o heybetten kendimi cansız, gönülsüz, perişan bir halde dağdan baş aşağı attım.

• O apaçık azabı görür görmez, korkudan ayağım bağlandı.

• Lutuflar, ihsânlar sahibi Allâh’a ahdettim; ‘Ya Rabbi, ayağımdaki şu bağı çöz!

2630 • Ey benim yardımcım, Allâh’ım! Bundan sonra ahdim olsun, nezrim olsun; kimsenin sözüne, vesvesesine kanmayayım!’

• O dua, o sızlanma, o niyaz sebebiyle Allâh, o anda ayağımın bağını çözdü.

• Yoksa o arslan, o korkunç erkek arslan, bana yetişseydi halim ne olurdu? Arslanın pençesi altında eşek ne hale gelir?

201

• Ey kötü arkadaş; o kükreyen arslan, yine beni kandırman için seni buraya gönderdi.”

Tilkinin eşeğe cevap vermesi.

2640 • Tilki; “Bizim saf gönlümüzde tortu yoktur; fakat, vehmin doğurduğu hayaller de küçümsenemez.

• Ey saf gönüllü! Bütün bunlar senin vehminden; yoksa, sana karşı gönlümde ne bir kötülük düşüncesi var, ne de bir hile var!

• Kendi çirkin hayaline kapılarak bana bakma; seni sevenlere karşı neden kötü zanda bulunuyorsun?

• Temiz, saf kardeşler hakkında iyi zanda bulun; zahiren onlardan cefa bile görsen, haklarında kötü düşünceye kapılma!

• Bu kötü hayal, bu kötü vehim, bu kötü zan meydana çıktı da, yüz binlerce dostu birbirinden ayırdı.

2645 • Şefkat gösteren, acıyan birisi sana cevretse, seni sınasa, akıllı isen onun hakkında kötü zanna düşmezsin.

2647 • O başına gelen şey kötü bile olsa, dostlar o hatayı affederler, hoş görürler.”

2817 • Eşek bir hayli çalıştı, tilkiyi başından kovdu, fakat köpek gibi acıkmıştı. Açlık kendisinden ayrılmıyordu; adeta ona eş olmuştu.

• Hırs üstün geldi, sabrı zayıfladı. Ekmek sevdası nice boğazları kesmiştir.

2820 • O eşek, açlığa esir olmuştu. “Bu, hile bile olsa, zaten açlıktan ölmek üzereyim.” dedi.

• "Hiç olmazsa şu açlık azabından kurtulurum. Yaşayış, hayat bu ise, ölüm bence daha iyi."

2870 • Tilkicik, eşeği ta arslanın yanına kadar götürdü. O yiğit arslan da, eşeği paramparça etti.

• O canavarlar sultanı karnını doyurduktan sonra susadı; su içmek için kaynağa gitti.

• Tilkicik o zamanı fırsat bildi ve eşeğin ciğerleri ile yüreğini yedi.

• Arslan kaynaktan dönüp eşeği yemeğe gelince, ciğerleri ile yüreğini aradı. Fakat ne yürek vardı, ne de ciğer.

• Tilkiye; "Ciğeri nerede, yüreği ne oldu?" diye sordu.

• Çünkü, canavarlara bu iki uzuv kötü gelmez; hatta bunları severler.

2875 • "Onun ciğerleri yahut yüreği olsaydı buraya bir daha gelir miydi?" dedi.

• O kıyameti, o korkuyu, o kaçışı, o dağdan atlayışı gördükten sonra onun burada ne işi vardı?

• Eğer eşeğin ciğerleri yahut yüreği olsaydı, yine kalkar bir kere daha senin yanına gelir miydi?"[264]

[264] Dikkat edildiyse Hz. Mevlana bu uzun hikâyede çeşitli konulara temas etti ve hayvanların ağzından bize ibret alınacak çok şeyler nakletti.

Kutup, insan-ı kâmil

2339 • Kutup, arslan gibidir; işi de avlanmaktır! Geri kalan bu halk ise, onun artığıdır![265]

[265] Buradaki kutup kelimesini velîlerin en başında olan "kutb-ı gavs" olarak değil, insan-ı kâmil olarak düşünmek gerekir. Kutup, istidad sahiplerine feyz verir; kendisi ise Hakk'tan feyiz almaktadır. Hakk Teala'dan rahmet ve mağfiret avlamak, arslanın işidir. Halk ise, onun etrafında bulunan ve onun artığı ile geçinen canlılardır! Onlar istidadlarına ve kabiliyetlerine göre kutbun Hakk'tan aldığı feyizden yararlanırlar.

• Gücün yettiğince kutbu razı etmeye çalış; onun isteklerini yerine getir ki, o kuvvetlensin de vahşi hayvanları avlasın.[266]

[266] Ey mürid! Elinden geldikçe kutbun rızasını almaya çalış ki, senin hidmetin ile o kutup güçlene, vahşi olan hayvanları avlaya! Vahşi hayvanlardan murad; ashab-ı dil (=gönül sahibi) olanların sohbetlerinden hoşlanmayan ham kişilerdir.

• O, zahmete düşerse, incinirse halk gıdasız kalır! Çünkü, halkın rızıklanması, aklın eli ile, aklın yardımı iledir.

• Halkın vecdi, manevî heyecanı, gönül gıdası ancak onun artığıdır. Gönlün eğer av istiyorsa, bunu göz önünde tut, düşün.[267]

[267] Kutbun zahmete düşmesi, incinmesi ile kendine tabi olanlar, ruhanî gıdadan mahrum kalırlar. Çünkü halk, beden gibidir; kutup ise bedeni idare eden akıl mesabesindedir. Halkın vecd hali, manevî heyecanı, onun gıdasının artığı gibidir.

• Kutup, akla benzer; halk ise tendeki uzuvlar gibidir. Bedenin terbiyesi, idaresi akla bağlıdır, aklın elindedir.

• Kutbun zayıflığı ten zayıflığından olur, rûh zayıflığından olmaz! Dayanıksızlık, çürüklük gemide olur, Nuh'ta olmaz![268]

[268] Çoğu zaman kutuplar maddeye önem vermediklerinden zayıf ve fakir olurlar, fakat ruh bakımından çok kuvvetlidirler. Onların kalplerinin murad ettiğini kimse değiştiremez. Onların bedenleri, gemi gibi dayanıksızdır; ruhları ise Nuh (a.s) gibi korkusuz ve sağlamdır.

2345 • Kutup o kimseye derler ki, kendi etrafında döner dolaşır; göklerse onun etrafında dönerler.[269]

[269] Kutup aynı zamanda değirmen taşının miline verilen addır. Değirmen taşı milin etrafında döndüğü gibi, gökler de onun etrafında döner. Kutup, kâinatın ruhu, özü olduğu için kâinat, gökler onun etrafında dönmektedir. Süflî olsun, ulvî olsun bütün âlem, onun idaresi altındadır, onun çevresinde döner. Melekler, onun izni ile hidâyet kılarlar. Kâmil insan, ilim ve ma'rifeti, vasıta olmaksızın Hakk'dan alır, halka dağıtır.

• Ona, has bir kul tam bir köle olduysa, gemisini tamir hususunda ona yardım et.

• Ona yardım edersen, bu yardım sana yarar, seni geliştirir; onu geliştirmez. Cenab-ı Hakk; "Siz Allâh'a yardım ederseniz, O da size yardım eder!" diye buyurdu.[270]

[270] Bu beyitte, Muhammed Sûresi'nin 7. âyetine işaret edilmektedir.

Allâh'a tevekkülün ne demek olduğunu anlatmak için bir zahidin tevekkül denemesi hikâyesi: Zahidin biri, rızık arama sebeplerini terkederek şehirden ve halkın geçeceği yerlerden uzaklaştı; hiç kimsenin uğramadığı, tanınmaz bilinmez bir dağın eteğine çekildi, rızkım beklemeye başladı. Sonunda aç kaldı. başını bir tasa koydu, uzanıp yattı ve kendi kendine dedi ki: "Ya Rabbi! Sen'in sebep yaratmana, rızık vermene tevekkül ettim, Sana güvendim; sebepleri bıraktım, buraya geldim. Sana güvenmenin sebepler meydana getirmesini göreyim!"

• Zahidin biri. Peygamber Efendimiz'in; "Kula rızık, kat'î olarak Allâh'tan gelir.

• İstesen de, istemesen de rızkın sana âşık olur da, koşa koşa gelir, sana ulaşır!" hadîsini duymuştu![271]

[271] Hz. Peygamberimiz bir hadîslerinde; "Sen rızkını aradığın gibi, rızkın da seni arar'" diye buyurmuştur.

204

• Bu düşünceyi denemek için o zahid sahralara düştü. Sonra bir dağın eteğine vardı, orada yatıp uyudu.

• "Rızkımın bana geldiğini göreyim de, rızık hakkındaki zannım kuvvetlensin!"

2405 • Bir kervan yolunu şaşırdı da geldi, o dağa düştü. Rızık denemesine kalkışmış olan zahidi, orada uyumuş, uykuya dalmış gördü!

• Birisi; "Bu adam neden böyle çölde, yoldan ve şehirden uzak bir yerde, çıplak bir halde yatıyor?

• Acaba ölü mü, diri mi? Çünkü, ne kurttan korkuyor, ne de düşmandan!" dedi.

• Kervan halkı başına üşüştüler, orasını burasını yokladılar. Zahid duymazlıktan geldi, hiç bir şey söylemedi.

• Ne kımıldandı, ne başını kaldırdı; o, denemeye daldığı için gözünü bile açmadı.

2410• Bunun üzerine; "Bu zavallı sıska adam açlıktan bayılmış, kendinden geçmiş!" dediler.

• Ağzına dökerek ona yedirmek için ekmekle bir çömlek yemek getirdiler.

• Zahid, rızkın insana muhakkak gelip yetişeceği hakkındaki vaadin, tevekkülün doğruluğunu anlamak için inadına dişlerini sıktı.[272]

[272] "Kim Allâh'a güvenip dayanırsa, Allâh kendisine yetişir!" (Al-i İmran Sûresi: 3) âyet-i kerimesinin gerçekleşmesini istiyordu.

• Kervan halkı acıdılar; "Bu zavallı tamamıyla bitmiş, açlıktan ölüm haline gelmiş!" dediler.

• Koştular, bıçak getirdiler; dişlerinin arasına sokup zorla ağzını açtılar.

2415 • Ağzına çorba döktüler, ekmek parçaları soktular, tıktılar.

• Zahid kendi kendine dedi ki: "Gönül, susuyorsun ama, sırrı biliyorsun ve kendini naza çekiyorsun."

• Gönül; "Biliyorum ama mahsus susuyorum!" dedi. "Biliyorum ki, canıma da rızık veren Allâh'tır, tenime de!"

• Bundan fazla deneme nasıl olur; rızık, sabredenlere ne hoş yetişiyor!

205

Bir devleti, bir nimeti haber veren kişide, o haber verdiği devletin yahut nimetin belirtisini, eserini, nûrunu göremez isen, onun mukallid olduğuna hükmetmen lazımdır! Bu hususta, bir deve hikâyesini örnek alıyoruz!

2440 • Birisi deveye; "Ey izi kutlu, mübarek varlık! Nereden geliyorsun?" diye sordu.

• Deve; "Senin mahallendeki o sıcak hamamdan geliyorum!" dedi. Adam; "Evet!" dedi. "Belirtisi dizinde görünmekte."

• İnatçı Firavun, Mûsâ'nın ejderhasını gördü de, yumuşaklık gösterdi, mühlet istedi.

• Akıllılar Firavun'un yumuşaklık göstermesine şaşırdılar da; "Daha fazla sert davranmalıydı. Çünkü o, din gününün sahibi idi." dediler.

• "Mucize ister ejderha olsun, ister yılan, nerede Firavun'un tanrılık gururu, nerede hışmı ve öfkesi?

2445 • Firavun tahta oturduğu zaman; "Ben sizin en yüce rabbinizim!" demekteydi. Bir kurtcağız için neden böyle yaltaklanıyor?[273]

[273] Firavun tanrılık davasına kalktığı zaman; "Ben, sizin en yüce rabbinizim!" demişti. Bu söz, Nazi'at Sûresi'nin şu mealdeki 24. âyetinde geçer: "Firavun; "Ben, sizin en yüce rabbinizim!" dedi."

• Nefsin hurma şarabı ile, çeşitli mezelerle sarhoş olmuş ise, şunu iyi bil ki, ruhun gayb âleminin, mânâ âleminin salkımını görmemiştir.

• Çünkü o nûru görenlerin alametleri vardır. Onlar, bir gurur, bir gösteriş evi olan bu dünyadan, bu aldanış evinden uzaklaşırlar.[274]

[274] Bu beyitte, Zümer Sûresi'nin şu 23. âyeti münasebetiyle söylenmiş olan aşağıdaki hadîse işaret var: "Allâh'ın islâm nûru ile kalbine genişlik verdiği kimse kalbi mühürlü, nûrsuz kişi gibi midir? Elbette o, Rabbi'nden bir hidâyet üzeredir! O halde, yazıklar olsun onlara; Allâh'ın zikrini terk eden kalpleri katılara! Onlar, apaçık bir sapıklık içindedirler!" Rivâyete göre Peygamber Efendimiz bu âyeti okuduktan sonra şu hadîsi buyurmuştur: "Nûr kalbe girince kalp açılır, genişler!" Bunun üzerine orada bulunan ashab; "Ey Allâh'ın Resulü; bunun alameti, belirtisi nedir?" diye sordukları zaman Peygamber Efendimiz buyurmuşlardır ki: "Şu aldanma ve gurur evinden uzaklaşmak, zevk ve neşe yurduna yönelmek, ölüm gelip çatmadan ölüme hazırlanmaktır!"

206

• Acı suyun çevresinde dönen, uçan kuş; tatlı suyu görmemiştir, tatmamıştır.

• Onun imanı taklitten ibarettir; canı, iman yüzünü görmemiştir.

2450• Mukallide yoldan da büyük bir tehlike vardır, yol kesen taşlanmış şeytandan da!

• Fakat Hakk nûrunu görünce emin olur, evindeki şüphe ve ızdırapları yatışır.

• Denizin köpüğü, aslı olan toprağa başvurmadıkça çalkanır durur.

• O köpüğün aslı topraktır; bu sebeple su da gariptir! Gariplikteyse ızdırap çekmekten, çırpınmaktan başka çare yoktur!

• Mukallidin gözü açıldı da o şekli gördü, o yazıyı okudu mu, artık şeytan ona bir daha el uzatamaz![275]

[275] Mukallid olan kimsenin kalp gözü açılınca, hakikatin nakşını görür ve okur; kalbinde şüpheler ve vehimler kalmaz! “Benim gerçek kullarım yok mu, ey şeytan; senin onlar üzerinde hiç bir hakimiyetin yoktur!” (İsra Sûresi, 65) âyeti gerçekleşir.

2470 • Mukallid, söz arasında yüzlerce delil gösterir, fakat onları kıyas bakımından söyler, açık bir tarzda görerek değil.

2480 • O mukallidin yüzlerce delili vardır, yüzlerce laf eder, ağzından yüzlerce söz çıkar, fakat söylediği sözler ruhsuzdur, cansızdır.

• Söyleyende can, kudret ve öz olmazsa, onun sözlerinin yaprağı nasıl meyve verir?[276]

[276] Şerîatte ve tarikatta taklitçi olan kimse, peygamberlerin ve velîlerin güzel sözlerinden bir çok örnekler vererek, deliller göstererek güzel konuşur, hoş laf eder. Onları, etrafında bulunanlara açıklar, yorumlar fakat, inandıklarını söylediklerini yaşamayan o taklitçinin sözlerinde asla ruh yoktur; onun sözleri gönüllerde, ruhlarda iz bırakmaz! Biraz uyanık olan kimseler o sözlerin ruhsuz, cansız olduğunu, gönülden söylenmediğini anlarlar, hissederler. Hakk’tan ve hakikatten bahseden kimsenin kalbinde ilâhî aşk ateşi, iman nûru yoksa, onun sözlerinde öz yoktur, ruh yoktur!

• Küstahça, insanlara yol gösterir, onları yola sokar ama, kendisi saman çöpünden bile fazla titrer.

• Sözü pek parlaktır, söz ebesidir, fakat sözünde de bir titreyiş gizlidir.[277]

[277] Mukallid, mürşitlik makamında ezberlediği evliya sözleri ile halkı kandırır, fakat sözünde titreyiş vardır, inandırıcılık yoktur!

207

Ten midesi, gönül midesi.

2474 • Mânâ arkadaşlarını yanına alıp güzeller diyarı olan Huten ovasına git de, orada karanfillerden, yaseminlerden, güllerden başka bir şeylerden yararlanma.

• Mideni reyhana, güle alıştır da, peygamberlerin elde ettikleri hakîkati, hikmeti elde et, onların manevî gıdalarını bul!

• Mideni şu samandan, arpadan vazgeçir; reyhan ve gül yemeye başla!

• Ten midesi, insanı samanlığa doğru çeker götürür; gönül midesi ise reyhanlığa ulaştırır![278]

[278] Ey hakîkati arayan Hakk âşıkı! Tenin, bedenin, maddî ve cismanî varlığınla, etinle, kemiğinle hayvandan farkın yoktur. Hakikati bulman için evvela hayvanî tabiatından kurtulman lazımdır! Bu sebeple midenin huyunu, alışkanlığım saman ve arpa yemekten vazgeçir de, reyhan ve çiçekler yemeye başla! Ten midesi seni samanlığa doğru çeker, fakat gönül ve can midesi gül ve reyhan taratma götürür. Nebilerin ve velîlerin manevî gıdasını almak istiyorsan, eşek nefsinin yediği saman ve arpa gibi yiyeceklerden vazgeç; nebilerin ve velîlerin gıdası olan ilim ve ma’rifet reyhanı ile beslen!

• Samanla, arpayla beslenen hayvan kurban olur; Hakk nûru ile gıdalanan da ***Kur’an*** olur!

• Varlığının yarısı misktir, yarısı da iğrenç pisliktir; aklını başına al da pisliği artırma, Çin miskini artır![279]

[279] Saman ve arpa mesabesinde olan cismanî gıda ile beslenen kişinin yaşayışı ten zevkine bağlıdır. Nihâyet, beklemediği bir gün ölüm bıçağı onun boğazına dayanır; böylece o, ölümün kurbanı olur. Fakat Hakk aşığı rûhunu Hakk’ın nûru ile beslediği için, onun kalbi hikmetten, bilgiden hoşlanır ve oradan nasibini alır. Böyle bir insan *Kur’ân’ın* sırrına mazhar olur; vahdet makamım bulur, kesret ve tefrikadan yakasını kurtarır. Ey ilâhî zevklere ve ruhanî rızıklara talip olan kişi! Senin varlığının yarısı misk gibidir; o tarafın akıl, ruh ve insanlık tarafındır! Öteki yarı kısmın iğrenç pislik gibidir; o taraf da maddî varlığın hiddetin, şehvetin kaynağı olan cismanî ve hayvanî tarafındır! Aklını başına alıp pislik olan hayvanî tarafını çoğaltma da, insanlık tarafını artır, insan ol!

2514 • Mideden vazgeçip gönüle doğru yürü de, Allâh’tan sana perdesiz, açık selam gelsin!

• Kendine çeki düzen vererek bir iki adım daha at da aşk, kulağını tutup sana; “Gel!” desin![280]

[280] Ey sahte tarikat yolcusu! Midene düşme; yalnız yemeyi içmeyi düşünme; can semtine, gönül tarafına git! Midenin değil, gönlün gıdasını, ruhun manevî rızkım düşün ve öyle bir makama ulaş ki, orada Cenab-ı Hakk’tan sana perdesiz ve vasıtasız selam gele ve Hakk senin gönlüne selam sıfatı ile tecellî ede! Yani, Hakk’ı gönlünde bulasın; seni aşkın eli tutup çeksin.

208

Kâmil ve Hakk'a manen ulaşmış gerçek şeyhin Hakk yoluna davete dair sözleri ile tasavvufa ait kitapları okuyup bilgi sahibi olmuş, güzel konuşmasını bilen fakat, söylediklerini yaşamayan, kusurlu kişilerin, sahte şeyhlerin sözleri arasındaki fark.[281]

2484 • Nûrlanmış şeyh, insana Hakk yolundan haber verir. Onun sözü de yüzü gibi nûrludur; söylediği sözlere nûru da katar, yol arkadaşı eder!

[281] Bu başlıkta ve bundan evvel geçen beyitlerde Hz, Mevlana tasavvuf ilminde hayli ilerleyen, tasavvufî bilgileri, terimleri iyi öğrenen, güzel konuşmayı bilen, etrafına bir çok safdilleri, temiz, imanlı kişileri toplayan mukallitlerden, yalancı şeyhlerden, sahte mürşitlerden bahsetti; onların hallerim çeşitli temsillerle, hikâye ve fıkralarla açıklığa kavuşturdu.

Günümüzde gerçek müritten çok, böyle sahte mürşitler, şeyhler çoğalmıştır. Temiz gönüllü, imanlı, açık yürekli Müslüman kardeşlerimiz Hakk yolunda ilerlemek, Peygamberimiz'in sünnetine tam uyarak taklîdî imanlarım, tahkîka götürmeye uğraşırken, ün yapmış böyle sahte şeyhlerle karşılaşabilirler. "Mürşidi olmayanın şeytan yolunu keser!" inancı, bir çok mümini mürşit aramaya sevketmektedir.

Gerçekten de hakikî bir mürşit bulmak, bir insan-ı kâmilin elinden tutmak, onun göstereceği yolda, Muhammedi yolda yürümek, elbette büyük bir bahtiyarlıktır. Fakat günümüzde böyle mükemmel bir mürşidi bulmak, ona uymak çok zordur.

Yüzyıllardan beri yetişegelen ve tam Muhammedi yolda yürüyen büyük velîlerin yazdıkları kitapları okumak için eskiden Arapça, Farsça bilmek gerekiyordu. Hamd olsun bugün, en tanınmış velîlerin şaheserleri Türkçemize tercüme edilmiştir. Kuşeyrî, Abdülkadir-i Geylanî, Ahmed er-Rufaî, Gazzalî, Muhiddîn-i Arabî, Mevlana, İmam-ı Rabbani hazeratının ve daha isimleri sayılamayacak kadar çok olan velîlerin kitaplarım ve bunların hayatlarından bahseden ansiklopedileri rahatça bulmak, okumak imkanı vardır. Fakat bu eserleri okuyanların çoğu, bu kitapların içlerine giremedikleri, daha doğrusu mânâ ve ruh bakımından bunları kolayca anlayamadıkları, içlerine sindiremedikleri için velîlerin Muhammedi olan görüşlerini, kendi meşrep ve istidadlarına göre yanlış tefsir etmekte, yanlış yorumlamaktadırlar. Bu Hakk yolunda, iman yolunda büyük bir tehlikedir, sapıklıktır. Eskiden Mevlevî dergahlarında Hz. Mevlana'nın *Dîvân-ı Kebîr'i* şeyh efendinin çekmecesinde kilitli olarak tutulurdu. Herkesin seviyesi o mübarek şiirleri anlamaya yetişemediği için, ayak kaydırılmasından korkulurdu. Muhiddin-i Arabî hazretlerinin *Füsüsu'l-Hikem'ı* de herkesin elinde dolaşmazdı.

Tasavvufî eserleri anlamak, ledün ilminden zevk almak için tedricî bir yetişme, ilerleme gerekirdi. Bu hususta gerçek mürşidlerin, kâmil insanların yol göstermesi icab ederdi. Hakk'a şükürler olsun bugün, velîlerin kitapları kütüphanelerimizi süslüyor, isteyen istediği kitabı kolaylıkla buluyor, okuyabiliyor fakat, anlayamıyor, hazmedemiyor. Anladıklarını yarım anlıyor, tam anladım sanarak sapık tevillerde bulunuyor, hatalara düşüyor ve imanı zedeleniyor.

Şiirlerini öz Türkçe söylediği halde Yunus Emre hazretlerinin ve Yunus Emre gibi tasavvufî şiirler söyleyenlerin ve yazanların şiirlerini okumak başkadır, onları anlamak, zevkine varmak başkadır. Bu bir seviye meselesidir; bu yetişmeye bağlı bir hadisedir, ilkokulda okuyan çocuğa lise kitaplarını okutmaya benzer.

Tasavvufî eserleri okuyanlar ve bunlardan yarım yamalak bir şey öğrenenler, eğer konuşma kabiliyetleri, insanları ikna etme güçleri varsa, herhangi bir zattan el aldıklarım, onun halifesi olduklarım iddia ederek şeyh olarak ortaya çıkmakta ve şöhret yolunu tutmaktadırlar. Bu türedi şeyhler, mürşit arayan temiz ve saf insanları başlarına toplamakta, onları doğru yola götürüyorum zannıyla dalalete ve İslâmî olmayan yollara sürüklemektedir. Bunlar, kendi sapık inançlarını ve bilgilerini üstün görerek namazına, orucuna düşkün Müslüman kardeşlerini "şeriatçı/yobaz" diye hor görmeye bile varmışlardır.

İşte Mevlana bu gibi yalancı, mukallid şeyhleri teşhir etmekte, onların yollarına gitmemeyi tavsiye etmektedir. Çünkü Hz. Mevlana tam Muhammedî yoldadır.

"Ben, sağ oldukça *Kur'ân'ın* kölesiyim!" diye buyurmaktadır.

209

• Gayret et, çalış çabala da ilâhî ol, nûra kavuş; senin sözün de onun nûru ile nûrlansın!

• Pekmez içinde ne kaynatılırsa kaynatılsın, pekmez tadım alır!

• Havuç, elma, ayva, ceviz; bunların hangisini pekmez içinde kaynatırsan ondan pekmez tadım alırsın.

• Bilgi de nûrla karışır, kaynaşırsa, inatçı ve kötü kişiler bile bilginle nûrlanırlar, aydınlanırlar.

• Ne söylersen o söz nûrlu olur, ışık verir. Çünkü gök, ancak tertemiz yağmur yağdırır.

2490 • Sen de gök ol, bulut ol, yağmur yağdır; oluk da yağmur gibi suları aşağı döker ama, bir işe yaramaz!

• Oluktaki su iğretidir, muvakkattir, gelir geçer. Halbuki bulutta ve denizdeki su, yaratılışında vardır!

• Düşünce ve endişe oluğa benzer; vahiy, keşif ve ilâhî ilham ise buluttur, göktür.

• Yağmur suyu, bahçeyi yüz türlü renkler ile süsler! Halbuki oluk, aktardığı su yüzünden komşuları birbirine düşürür, kavga çıkarır.[282]

[282] Lüzumsuz düşüncelerimiz, dünyevî endişelerimiz, içimize sindiremediğimiz bilgilerimiz oluğa, oluktan akan suya; peygamberlere gelen vahiy, ermişlere gelen ilham ve keşif de yağmura, ilâhî rahmete benzetilmiştir. Bağlar, bahçeler, ekinler yağmurla yetişir, bereket ve bolluk yağmurla olur. Oluktan akan su zararlıdır, faydalı değildir.

210

Sende Zülfikar'ı kullanacak kol var mı?

2502 • Diyelim ki, Hz. Ali'nin Zülfikar adlı kılıcı sana miras kaldı. Allâh Arslanı'nın kolu, kuvveti varsa sen de kendini göster![283]

[283] Zülfikar; Peygamber Efendimiz'in kılıçlarından birinin adıdır. Ağzı iki çatal olan bu kılıcı, Hz. Muhammed (s.a.v.), Hz. Ali'ye hediye etmişti. Hz. Ali'nin yiğitliği yüzünden bu kılıç meşhur olmuştur.

• Diyelim ki, Hz. İsa'dan bir dua öğrendin, o dua hatırında, unutmadın; ama, ey çirkin adam; İsa'nın ağzı nerede, dudağı, dişi nerede?[284]

[284] Diyelim ki, ölüleri dirilten İsa'nın nefesine maliksin, onun duası da aklında. Ey çirkin adam; sende Hz. İsa'nın ağzı var mı ki nefesinle ölü gönülleri diriltesin, onları muhabbet zevki ile canlandırasın?

2505 • Tutalım ki, İbrâhim gibi put kırdın; beden putunu onun gibi ateşe atabilir misin?

• Bir delilin, bir belgen varsa meydana çıkar, göster; o tahta kılıcı o delil ile Zülfikar haline getir!

• Seni kulluktan alıkoyan delil, sana Allâh'ın bir öfkesidir.[285]

[285] Ey sahte şeyh! işin gücün hep konuşmak, ezberlenmiş velî sözlerin; tekrar etmek;
sen, onları yaşamadığın için sözlerin ruhsuz, halkı irşad için yaptığın konuşmaları tatbik edemeyişin, yerine getiremeyişin Hakk'ın sana bir öfkesidir!

• Yolda korkanlara cesaret verdin, onları kuvvetli hale getirdin ama, sen hepsinden fazla korkmakta, hepsinden fazla titremektesin.

• Herkese tevekkül dersi veriyorsun ama, hırsından, havada uçan sivrisineğin damarını emiyor, kanını içiyorsun.

2519 • Kulağım tıka, efsunlara kanma; ancak o ihsân ve lütuf sahibi velînin efsununu dinle!

• O velînin efsunu, helvadan da tatlıdır! O öyle mübarek bir zattır ki, onun ayağını bastığı toprak bile yüzlerce tat sahibi olur, helva kesilir.

• Mânâ şarabı ile dolu koca küpler, onun dudaklarındaki ledün şarabından mayalanmıştır.

• Gerçek velînin mübarek dudaklarından dökülen hakîkat şarabını tatmayan, ondan uzak kalan kişinin canı, taklitçinin şarabının âşıkıdır.[286]

[286] Gerçek velîlerin sohbetinden hoşlanmayan, ham ruhlar, manen yetişmedikleri için taklitçi, sahte şeyhlerin güzel konuşmalarından seviyeleri gereği hoşlanırlar ve onları pohpohlarlar.

211

• Kör kuş tatlı suyu göremezse, acı suyun kaynağının etrafında dönüp dolaşmaktan başka ne yapabilir?[287]

[287] Hz. Mevlana'nın bu beyti, onun şeyhi ve mürşidi Seyyid Burhaneddin Tirmizî haz-retlerinin şu ruba'î beytini hatırlatmaktadır:
"Tatlı sudan haberi olmayan kuş, bütün yıl, gagasını acı suya daldırır durur!" Yani, taklitçilerin peşinde gidenler, kıyasa dayanan bilgi karanlığında kalanlar, hakîkat sahiplerinin, âşıkların manevî zevklerinden haberleri olmayanlar kasdedilmektedir.

• Can Mûsa'sı, gönlü Sina Dağı haline getirir, kör papağanların gözlerini açar.[288]

[288] Can âleminin Mûsa'sı, yani kâmil insan, ma'rifet şekerini tatmayan, yakîn lezzetinden haberi olmayan papağanların gözlerin; açar, Hakk'ı arayan kişinin, Hakk aşığının gönlünü Tür-ı Sina gibi münacat yeri eyler. Bu sûretle Hakk âşığı kendi gönlünde Cenab-ı Hakk'la buluşur, konuşur! Hatta Eşrefoğlu Rumî hazretlerinin buyurdukları gibi, Hakk aşığı için yalnız kendi gönlü değil, her yer Tûr-ı Sina kesilir!

"Âşıklar dost dîdarını kande baksalar göreler;
Mûsâ gibi münacata Tûr'u ta'yîn etmeyeler.
Tür ne hacet âşıklara, çün her yerde ma'şûk bile,
Daim münacat edeler, bir dem ayru olmayalar!"

2525 • Can Şîrîn'inin Hüsrev'i nöbete çağırmakta; hasılı, şehirde şeker de ucuzlamıştır.

• Gayb Yûsuf'ları ordu çekiyorlar, şeker denklerini getiriyorlar.

• Mısır'dan gelen develerin yüzleri bizim tarafa yönelmiş. Ey papağanlar; mutluluk, şenlik seslerini duyun!

• Şehrimiz yarın şekerle dolacak; zaten şeker ucuz ama, daha da ucuzlayacak.

• Ey tatlıya düşkün olanlar! Şeker içinde yuvarlanın; safralıların körlüklerinin inadına, papağanlar gibi şekerlere gömülün.[289]

[289] Bu beyitlerde geçen "Can-ı Şîrîn" ile Hz. Peygamber kasdedilmektedir. Hüsrev ise, her asırda bulunan aşk memleketinin şahı olan en büyük velîdir. Şehir, bu dünyanın sembolüdür; şeker ise hakîkat sırlarım göstermektedir. Gayb Yûsufları ile velîler ifade edilmektedir. Mısır, ulühiyet mertebesini; develer, ilâhî hediyelere nail olmuş velîleri; şenlik sesleri, velîlerin seslerini; atlıya düşkün olanlar, Hakk âşıklarım göstermektedir. Safralılar, inkarcılar, mânâ hastalarıdır.

212

2530• Şeker kamışını dövün; yapılacak iş, ancak budur! Canlar saçın, canlar fedâ edin; sevgili ancak budur![290]

[290] Ey mânâ şekeri arayanlar! Şeker kamışı gibi olan velîye hizmet edin, sohbetinde bulunun! Hakk'ı arayanların yapacakları iş, ancak budur! Bu yolda canlar feda edin;gerçek sevgiliden, Hakk'tan başka her şey boştur!

• Şimdi şehrimizde bir tek ekşi yüzlü kalmadı. Çünkü Şîrîn, Hüsrev'leri tahta oturttu!

• Meze üstüne meze, şarap üstüne şarap! Artık minareye çık da salâ ver; herkesi rûhanî sofraya, gök sofrasına çağır![291]

[291] Ey ruhanî mânâya talip olan! ilâhî aşkın şarabını içtin. Şimdi ilâhî meze üstüne meze, şarap üstüne şarap var! O ilâhî mezeyi yedikten ve şarabı içtikten sonra minareye çık sala ver; herkesi ruhanî sofraya çağır!

• Dokuz yıllık sirke bile tatlılaşıyor; taş ile mermer l'al oluyor, altın halini alıyor!

• Devlet gözü tam bir büyü yapmada; rûh Mansur oldu da "Ene'l-Hakk!" (=Ben Hakk'ım!) diye bağırmakta![292]

[292] Manevî devlet sahibi olan velînin gözü, insanı büyüler, başka bir insan yapar. Manevî saadete erişmiş olan kâmil insanın bakışı, ona yakın olanları cismaniyetten kurtarıp rûh mertebesine eriştirir ve ruh da ilâhî aşk ile kendinden geçip Mansur gibi; "Ben, Hakk'ım!" demeye başlar.

Adamın birinin korkudan yüzü safran gibi sararmış, dudakları morarmış, elleri ağaç yaprağı misali titreyerek kendini bir eve atması; ev sahibi;"Hayrola, ne oldu?" diye sorunca adamın; "Dışarıda eşekleri tutup götürüyorlar!" demesi. Ev sahibinin; "Peki a mübârek, sen eşek değilsin ya; ne diye korkuyorsun?" demesine karşılık da adamın; "İşe öyle sıkı sarılmışlar, öylesine girişmişler ki, korkarım bugün beni de eşek sanırlar da tutarlar!" demesi.

2538 • Adamın biri kaçtı, bir eve sığındı. Yüzü sapsarı idi; dudakları morarmış, rengi atmıştı.

• Ev sahibi; "Hayrola!" dedi, "ihtiyar bir adam gibi ellerin titriyor!

• Ne oldu? Neden kaçtın? Neden betin benzin böyle attı?"

213

• Adam dedi ki: "Zalim pâdişahı eğlendirmek için bugün dışarıda ne kadar eşek varsa yakalıyorlar."

• Ev sahibi dedi ki: "Ey amcasının canı; eşekleri yakalıyorlarsa bundan sana ne, ne üzülüyorsun? Sen eşek değilsin ya!"

• Adam dedi ki: "Bu işe öyle girişmişler, öyle ciddiye almışlar ki, beni de eşek diye yakalarlarsa şaşılmaz!

• Eşek tutmasına öyle bir gayretle girişmişler, işe öyle bir sarılmışlar ki, onların insanla eşeği ayırdedecek halleri kalmamış!

2545• Bir şeyi fark edemeyen kişiler başımıza geçerlerse, eşeğin sahibini de eşek diye alır götürürler!

• Fakat bizim şehrimizin pâdişahı, boş yere bir şey almaz, onun ayırdedişi vardır; o, her şeyi duyar, her şeyi görür!

• Adam ol da eşek tutanlardan korkma! Ey zamanının İsa'sı; sen, eşek değilsin, korkma![293]

[293] Gönül şehrinin pâdişahı boş yere bir şey almaz; o, her şeyi gören, bilen bir pâdişahtır! Şu halde ey hakikati arayan kişi; sen, insan ol da eşekleri yakalayanlardan, şeytanlardan, zalimlerden korkma! Çünkü sen eşek huylu değilsin! Ey Hakk'ın nûru ile nûrlanan kâmil insan; nefsanî mertebeden geçip ruhanî mertebeye ulaştığın için mücerred ruh kesilip zamanın İsa'sı olmuşsun! Sen, nefis eşeğine hakim olmuşsun;senin korkun kalmasın!

• Dördüncü kat bile senin nürunla doldu; haşa, vallâhi senin yerin ahır değildir ki;

• Ey insanoğlu; sen, bir iş için dünya ahırındasın! Halbuki, senin manevî değerin, kıymetin gökyüzünden de yücedir, yıldızlardan da!..

2550• İmrahor başkadır, eşek başka; her ahıra giren eşek değildir![294]

[294] İmrahor (=ahır emîri) ile ârifler, velîler kasdediliyor. Ehl-i dünya, nefsine esir olmuş kişiler de eşek sayılır, imrahorlar da eşek yüzünden ahıra girerler, muvakkat bir zaman kalırlar ama eşek olmazlar. Onun için, dünya ahırında bulunanların hepsi de eşek değildir! Eşek yaratılışlı olanlar, nefsine esir olmuş kişilerdir.

• Ne diye böyle eşeğin kuyruğuna yapıştık, ardına düştük? Sen gel, bize gül bahçesinden, yeni açılan güllerden bahset!

• Narlardan, turunçlardan, elma dallarından, şaraptan, sayısız güzellerden bahset![295]

[295] Fani dünyayı sevenleri, ona yapışıp kalanları eşeğin kuyruğuna yapışıp kalanlara benzetiyor. Manevî güzellikleri, fani olmayan narlara, turunçlara benzetiyor.

• Yahut dalgası bile inci olan ve incisi söz söyleyen ve gören denizden söz et!

214

• Yahut gül devşiren, altın, gümüş yumurta yumurtlayan kuşları anlat!

2555 • Yahut da kelebekleri besleyen, hem yüzüstü, hem sırtüstü uçan doğanlardan bahset![296]

[296] Sır âleminin doğanları, mürşidlerin sembolüdür! Bunlar, Hakk'ı arayan talipleri avladıkları için doğan kuşuna benzetilmişlerdir. Sırtüstü, yüzüstü uçmaları, Hakk ile kalbin sembolüdür. Altın yumurtlayan kuşlar, sıdk ve İhlâsın sembolü oluyor.

2560 • Allâh'ın yeryüzü sahası çok geniştir; orada her ağaç bir yerden baş kaldırmış, boy atmıştır![297]

[297] Allâh'ın yeryüzünün çok geniş olduğu *Kur'an-ı Kerim'de* bir çok âyetlerde geçer. Ezcümle Nisa Sûresi'nin 97, Ankebüt Sûresi'nin 56, Zümer Sûresi'nin 10'uncu âyetlerinde.

• Yeryüzünde bulunan bütün ağaçlardaki yapraklar, dallar; "Ne güzel mülk, ne geniş saha!" diye şükretmekteler![298]

[298] Yerden baş kaldıran her ağaç, her bitki, hatta bizim cansız sandığımız her şey, Allâh'ı tesbih etmektedir. *Kur'an-ı Kerim'de* bir çok âyetlerde bu hususa işaret vardır. Ezcümle Hadîd 57, Haşr 59; Saff 61, bilhassa 17'nci Isra Sûresi'nin şu mealdeki 44'üncü âyeti bu hususu etraflıca haber vermektedir: "Yedi gökle yer ve bunların içinde bulunanlar O'nu tesbih ederler; hiç bir şey hariç değil! Hepsi O'nu hamd ile tesbih ederler fakat siz, onların tesbihini anlamazsınız!" Bu âyet-i kerimeye ve el-Hacc Sûresi'nin 18'inci âyetine göre Cenab-ı Hakk'ı yalnız canlı ve şuurlu gördüğümüz mahlukların değil, bütün varlıkların, hayvanların, bitkilerin, hatta cansız sandığımız her şeyin zikrettiği meydana çıkmaktadır.

2534 • Güneş gökyüzünde elceğizlerini çırpmada, zerreler âşıklar gibi birbirleri ile oynamaktadır![299]

[299] Güneş, aydınlık olmayan loş bir yere pencereden düşünce, toz zerrelerinin havada uçuştuğu görülür. Bu toz taneleri birer zerredir. Zerre bugün, atom denilen, cismin bölünemeyen en küçük parçasıdır. Bu zerreler güneşe nisbetle nedir? Bu beyitte, gökyüzünün güneşi bizim aşkımızın, batınî zevkimizin tesiri ile ellerini çırparak devretmektedir. Zerreler, onun nûrunda âşıklar gibi oynaşmaktadır, demek istiyor.

• Gözler yeşillikten mahmurlaşmış; gül, dallar üstünde çiçekler açıyor![300]

[300] Âşıkların batınî gözleri, mânâ çayırlıklarının temaşasından mahmur oldu. Gül ağacı, bizim manevî zevkimizden neşelendi de dalları üstünde çiçek açtı.

Gökyüzüne basamak basamak uzanan gizli merdivenler var!

2556 • Cihanda, gökyüzüne kadar basamak basamak uzanan gizli merdivenler vardır!

215

• Her grubun, her topluluğun ayrı bir merdiveni vardır; her gidişin, her yürüyüşün başka bir göğü bulunmaktadır![301]

[301] Bu cihanda hakikati arayanlar, Hakk'a ulaşmak isteyenler için gizli ve manevî merdivenler vardır! Herkes başka başka merdivenlerden yukarılara doğru tırmanmaktadır. Böylece herkesin inancı, herkesin takip ettiği yol, derece derece son mert ebeye yükselmektedir. "Ne kadar insan varsa, Hakk'a doğru giden yolların adedi o kadardır!" diye söylemişlerdir.

• Her biri (her bir merdivenden çıkan) öbürünün (öteki merdivenlerden çıkanların) halinden habersizdir; çünkü başı ve sonu olmayan pek geniş bir mülk var!

• Bu; "O neden böyle hoş?" diye şaşırmış kalmış; o; "Bu neden böyle şaşırmış?" diye hayrette kalmış![302]

[302] Gerçekten, insanların her biri başka birinin halinden habersizdir. Herkes Hakk'ın kudreti, büyüklüğü karşısında şaşmış kalmıştır.

Ahdi ve tövbeyi bozmak, insanı belâya uğratır, hatta çarpar! Nitekim cumartesi günleri bir iş işlememeleri emredilen Yahudiler'le, İsâ'nın duası ile kendilerine gökten sofra inenler çarpıldılar. "Onlardan bazılarını maymun ve domuz haline soktuk!" Bu ümmette de gönül çarpılır; kıyâmette ise beden, gönlün kılığına girer! Bu halden Allâh'a sığınırız![303]

[303] *Bu başlıkta geçen insanın maymuna çevrilmesi hali. Bakara Sûresi'nin şu mealdeki 65'inci âyetinde beyan buyurulmuştur: "Gerçekten de siz bilirsiniz ki, Dâvud zamanında kavminiz cumartesi günü balık avından men' edilmiştiniz. içinizden bu emri çiğneyip geçenlere; 'Zelil ve hakir maymunlar olun!' dedik." Darvin, maymunlar fizikî bakımdan insana benzedikleri için; "insan maymundan geldi." diye bir görüş ortaya attı. Bir çokları da bu görüşe kapıldı.* Kur'an'ımız, *bu görüşün aksini haber veriyor: "Maymun insandan ayrıldı, yani insan maymun şekline sokuldu." Başlıkta geçen; "Beden, gönlün kılığına girer!" cümlesinin mânâsı; "Herkesin gönlü hangi sûrette ise, onun gibi, o sûrette haşrolur. Bir insan maymun tabiatlı ise, bedeni maymun şeklinde görünür." demektir.*

2591• Ahdi ve tövbeyi bozmak, sonunda insanı lanete uğratır!

• Cumartesi günleri iş yapmamaları emredilen Yahudiler, tövbelerini bozdular da çarpıldılar, kötü bir ölümle öldüler!

216

• Allâh o kavmi maymun şekline soktu; çünkü inat ettiler, Allâh ahdini bozdular!

• Bu ümmette beden çarpılması yoktur ama, ey akıllı kişi; gönül çarpılması vardır!

2595 • Bir adamın gönlü maymun gönlüne dönerse, bedeni de maymunun gönlünden daha aşağı olur!

• Ashâb-ı Kehf'in köpeğinin huyu güzeldi, fakat köpek sûretinde bulunuşu ona bir noksanlık verdi mi?

• Cumartesi günleri iş yapmamaları emredilenler, halk azabı gözleri ile görsünler diye zahiren çarpıldılar![304]

• Bu sebepledir ki, yüzbinlerce kişi tövbeyi bozdukları için iç âlemlerinde, iç yüzlerinde domuz ve eşek olmuşlardır![305]

[304] Yani onlar, halk görsün de ibret alsın diye maddeten çarpıldılar, insan bedeni maymun bedenine çevrildi ve görünüşte insan iken maymun oldular. Gerek bu beyitte, gerekse yukarıda geçen beyitlerde bir çok insanların tövbeyi bozdukları, insanlık vasıflarını kaybettikleri için şeklen hayvana çevirilmemişler, gönülleri, sîretleri hayvana çevirilmiştir. Onlar, görünürde insandırlar ama, iç yüzlerinde maymun, domuz, eşek olarak yaşarlar!

2609 • (Şeytan) "Filân yerde su ile dolu bir havuz vardır, kaynaklar vardır!" der. Böylece, insanı baş aşağı havuza atmaya uğraşır!

• O mel'un; o gönlü uyanık, kendine vahiy gelen Hz. Âdem'i bile kötülüğe düşürdü, şerre uğrattı!

• Hz. Âdem'in bir günahı bulunmazken, bir geçmişi yokken, bir haksızlık yapmamışken bile şeytan; bu kötülüğü yaptı!

Kötü yılan, kötü dosttan iyidir!

• Herkesin, her şeyin kendisine muhtaç olduğu, hiç bir şeye ihtiyacı bulunmayan Allâh'ın tertemiz zatına yemin ederim ki, kötü yılan, kötü dosttan iyidir![306]

[306] Bu beyitte, İhlas Sûresi'nin 2. âyetine işaret vardır.

2635 • Kötü yılan, insanın canını alır. Fakat kötü dost, insanı ateşe atar, yakar yandırır!

• İnsan, konuşmasa bile, kötü arkadaşından huy kapar! Gönül gizlice onun ahlakını alır, benimser; onun kötü ahlakını kendisine ahlak edinir!

217

• Doğruluktan nasibi olmayan, sermayesi bulunmayan arkadaş; sana gölgesini düşürür, senin sermayeni de alır gider![307]

[307] Bir mütefekkir; "Arkadaşlık, her zaman gölge veren bir ağaçtır!" diye düşünmüştür. Mevlana'ya göre doğruluktan nasibi olmayan kötü bir arkadaşın gölgesi bile zararlıdır! Bu sebeple arkadaşlığı devam ettirmenin biricik yolu, onu denemeye kalkmamalıdır. Arkadaşlığı, kötü havalarda ters dönen şemsiyeye benzetenler de vardır.

• Aklın sarhoş bir ejderha bile olsa, şunu iyi bil ki, kötü arkadaş onun zümrüdüdür; yani kötü aradaş, kötülüğü ile ejderhayı bile kaçırır!

• Fena arkadaş, aklının gözlerini kamaştırır, seni körleştirir; onun seni kınaması da, seni tâun hastalığının eline teslim eder!

Vehim âlemi, hakîkat yolunda ilerleyenlere büyük bir engeldir!

• Vehim âlemi, ümit ve korku hayali, yolcuya büyük bir engeldir!

• Bu nakışlar, hayalden doğan bu şekiller, bu görünüş, dağ gibi Halil'e bile zarar verir![308]

[308] Bu beyitte ve bundan sonraki beyitlerde Hz. İbrahim'in hayallere kapıldığına, görünüşlere aldandığına dair işaretler var. Bu husus, En'am Sûresi'nin 75-79. âyetlerinde beyan edilmektedir.

2650 • Cömert İbrahim bile, vehim âlemine düşünce yıldıza; "Bu benim Rabbim'dir!" dedi.

• Te'vil incisini delen o zat, yıldızı görünce öyle yorumladı.

• Gözleri bağlayan vehimle hayal, öyle dağ gibi kuvvetli olan büyük bir varlığı yerinden oynattı.

• Hz. İbrahim bile yıldızı yahut ayı görüp de; "Bu benim Rabbim'dir!" derse, kaz palazı ile eşeğin hali ne olur?

• Dağlara benzeyen akıllar, vehim denizlerinde, hayal girdaplarında garkolur!

2655 • Bu kötülük tufanı dağları bile aşarken, Nuh'un gemisine binenlerden başka kim kurtulur?

• Bu yakîn yolunun, gerçek inanç ehlinin yolunu kesen hayal yüzünden, din ehli yetmiş iki fırkaya bölündü.[309]

[309] Bu beyitte, şu mealdeki bir hadîs-i şerîfe işaret vardır: "Mûsâ'nın kavmi, kendisinden sonra yetmiş bir fırkaya bölündü; içlerinden bir fırka kurtulmuştur. İsa'nın yolunda olanlar, İsa'dan sonra yetmiş iki fırkaya ayrıldılar; içlerinden bir fırka kurtulmuş, yetmiş bir fırkası cehennemlik olmuştur. Benim ümmetim de benden sonra yetmiş üç fırkaya ayrılacaktır; bu yetmiş üç fırkadan tek bir fırka kurtulmuştur. Geriye kalan yetmiş iki fırkanın yeri cehennemdir!"

218

• Yüzbinlerce koskocaman gemi, vehim denizinde paramparça olmuştur!

2662 • Vehim başını döndürmüş, seni şaşkına çevirmişse, neden öbür vehmin etrafında dönüp dolaşıyorsun? Yani, sen kendi vehminden kurtulamadığın halde, irşad edeceğim kasdı ile neden başkalarının vehmi etrafında dönüp dolaşıyorsun?

Ben canla başla benlikten, bizlikten kurtulmuş birisini aramaktayım!

• Ben, kendi benliğimden âciz kaldım; sen neden benlikle dolu bir halde karşımda oturup duruyorsun?

• Ben, canla başla benlikten, bizlikten kurtulmuş birisini aramaktayım. Onu bulup da onun güzelim çomağına, çevgenine top olmak isterim!

2665 • Kim benliğinden, varlığından kurtulursa, bütün benlikler onun olur. Kendisine dost olmayan, kendi benliğini sevmeyen, herkesin dostu olur![310]

[310] Bu dört beyitte Hz. Mevlana, benlik üzerinde durdu. Gerek *Mesnevî'nin* bir çok yerlerinde, gerekse *Dîvan-ı Kebîr'de* ve gerekse diğer eserlerinde Mevlana, benliğin büyük bir afet olduğundan bahseder.

"Bir kul kendi benliğinden mutlak sûrette fani olmadıkça, onun için tevhîd, Hakk'a ulaşmak imkansızdır!" Başka bir ruba'îsinde;

"Senin varlığın, benliğin, kendini bir şey sanman düşüncesi sende bulundukça, sen hala puta tapmadasın!" buyuruyor. Yunus Emre hazretleri de;

"Al, gider benden benliği, Doldur içime senliği!"

der. Seyyid Nizam da bir şiirinde;

"Al bende benlik kalmasın,
Kimseler halim bilmesin,
Nam u nişanım kalmasın,
Pinhanın olayım Sen'in!"

der. Başka bir şiirinde de; "Ben; benliği bende yitirdim, seni buldum!" diye yazar. 16'ncı asırda yaşayan Bayramî tarikatinde olan Vizeli Kaygusuz Alaeddin de benlikten bahseden bir şiirinde şöyle der:

"Ben bu yolu böyle buldum,
Bana benlik hicab imiş!
Okudum, anladım, bildim,
Bana benlik hicab imiş!

Bize bizden yakındır Hakk,
Hep O'dur Fail-i Mutlak,
Arada benim nesnem yok,
Bana benlik hicab imiş!"

219

• Ayna nakışsız bir halde ise, üstünde bir şey, bir toz yoksa değer kazanır. Çünkü o zaman tertemiz olur da bütün nakışları aksettirir.

Gazninli Şeyh Muhammed Serrezî'nin hikâyesi

• Gaznin'de derin bilgili, adeta bütün bilgileri yutmuş bir zahid vardı. Adı Muhammed, kendisi Serrezî idi.[311]

[311] Şeyh Muhammed Serrezî'nin adı, Mevlana'nın *Fîhi Ma-Fîh* adlı eserinde, Sultanül'l-Ulema'nın *Ma 'arif* adlı kitabında da geçer. Hz. Mevlana'nın bu şeyhle görüşmüş olması ihtimali vardır.

• Her gece, üzüm kökünün dışarıda kalmış uçunu yer, onunla iftar ederdi.

• Varlık pâdişahından bir çok şaşılacak şeyler gördü, fakat maksadı pâdişahın cemalini görmekti.

2670 • O kendine doymuş velî bir dağ başına çıktı; "Ya Rabbi!" dedi. "Ya kendini bana göster, ya kendimi bu dağdan aşağı atacağım!"

• Ona gaibden bir ses geldi. Dendi ki: "Daha o lütfün, o ihsânın zamanı gelmedi. Aşağıya kendini atsan da ölmezsin; seni Ben öldürmem!"

• O aşkla, coşkunlukla kendini aşağı attı, derin bir suya düştü.

• O canına doymuş velî ölmedi; ölüme kavuşamadığı için de, haline ağlayıp feryad etmeye başladı.

• Çünkü bu yaşayış ona ölüm gibi görünmede idi; ölüm de, onun için hayat demekti. İş, onca tersine dönmüştü.

2675• O velî, gayb âleminden ölüm istiyordu. "Gerçekten de benim hayatım, ölümdedir!" diyordu.[312]

[312] "Gerçekten de benim hayatım, ölümdedir!" cümlesi, Hallac-ı Mansur'un;

"Ey güvendiğim kişiler; beni öldürünüz! Gerçekten de benim ölümümde hayat vardır!" beytinden alınmıştır. Zaten Hakk âşıkları; "Ölümde hayat, hayatta ölüm vardır!" demişlerdir. *Mesnevî'nin* I. cildinin 3934 numaralı şu beytini hatırlayınız:

"Ey güvendiğim kişiler; beni kınayın, ayıplayın ve öldürün! Gerçekten de benim ebedî hayatım ölümdedir!"

220

• O; ölümü yaşamak gibi kabul etmekte, canından olmaya gönül vermekte, kendi gönlü ile aynı dileği istemekte idi.

• Hz. Ali gibi, kılıç ile hançer ona reyhan kesilmiş, nergis ile nesrin onun can düşmanı olmuşlardı.

• Açıklığın da, gizliliğin de ötesinden, gaipten; "Yürü; sahrayı bırak, şehre dön!" diye tuhaf bir ses geldi.

• Velî; "Ey inceden inceye, kıldan kıla bütün gizliliklerimi bilen Allâh'ım!" dedi. "Şehirde ne hizmette bulunayım; söyle!"

2680 • Gaipten gelen ses; "Şehre git; nefsini alçaltmak için Abbas-ı Debs gibi dilen![313]

[313] Abbas-ı Debs: Dilencilikle meşhur bir yüzsüzün adı. Nişabur'da yaşadığı, kötü bir ad bıraktığı, âleme maskara olduğu söylenir.

• Bir müddet zenginlerden para topla da yoksullara dağıt!

• Bir müddet yapacağın hizmet budur!" Velî; "Baş üstüne; duydum ve itaat ettim, ey canımın sığındığı Allâhım!" dedi.

• O zahidle mahlukatın Rabb'i arasında bir çok sualler, bir çok cevaplar, bir çok maceralar oldu.

• Hem de öyle haller oldu ki, yeryüzü de, gökyüzü de nûrla doldu; bu sözler de destan oldu.

2685 • Fakat ben; "Her ham kişi sırları duymasın!" diye sözleri kısa kesiyorum.

221

Şeyhin bunca yıl sonra gaipten aldığı emirle çölden Gaznin şehrine gelmesi, zenbil gezdirerek dilenmesi, topladığını yoksullara dağıtması. ["Lebbeyk!" (=Buyur kulum!) hitabını duyan ve bu izzete eren cana mektup üstüne mektup gelir, haber üstüne haber gelir!] Nitekim, evin penceresi açılınca oradan içeriye güneş de girer, ay

ışığı da girer! Yağmur da içeri serper, mektup da atılır, daha başka şeyler de... Bunların ardı arkası kesilmez!

• Allâh'ın emrine uyan şeyh, şehrin yolunu tuttu. Gaznin şehri, onun yüzünün nûru ile nûrlandı.

• Bir grup halk ferahla, neşe ile onu istikbale çıktılar. Fakat o; kendisini karşılamaya gelenlere görünmeden bilinmez bir yoldan acele ile şehre girdi.

• Şehrin ileri gelenleri, âyânı hep birden kalktılar, onun misafir edilmesi, ağırlanması için köşkler hazırladılar.

• Şeyh; "Ben; buraya kendimi göstermeye, izzet, ikram görmeye gelmedim; horlanmaya, dilencilik etmeye geldim!" dedi.

2690 • Dedikodu etmeye niyetim yok; elimde zenbil, kapı kapı gezip dileneceğim.

• Ben, emir kuluyum; emir Hakk'tan geldi. Hakk, dilenci olmamı istedi. Bu sebeple ben, dilencilik edeceğim, dileneceğim, dileneceğim!

• Dilencilik ederken duyulmamış, işitilmemiş sözler söyleyecek değilim! En aşağı, en yüzsüz dilencilerin yolundan yürüyecek, onlar dilenirken ne söylüyorsa, ben de onları söyleyeceğim!

• Ben de onlar gibi söyleyeceğim, onlar gibi yüzsüzlük edeceğim ki, böylece hor görüleyim, zelil olayım, aşağılığa düşeyim! İleri gelenlerden, halktan da gönül kırıcı sözler duyayım, çeşitli hakaretlere uğrayayım!

• Hakk'ın emri candır; ben, O'nun emrine uymuşum! O, tamah hakkında; "Tamah eden alçaldı!" diye buyurdu.

2695 • Mademki din sultanı Peygamber Efendimiz; 'Kim tamah ederse, zelil oldu, alçaldı!' diye buyurdu, alçalmam için benden tamah etmemi istedi; bundan böyle kanaatin başına toprak!..

• O, alçalmamı istiyor! Artık nasıl olur da ben izzet ve şeref peşinde koşarım? O, benim dilenmemi emrediyor; nasıl olur da emirlik, beylik isterim?"

• Şeyh eline bir zenbil almış, sokak sokak, kapı kapı dolaşıyor; "Efendi;Allâh rızası için bir şey bağışta bulunmaya gücün var mı?"

• Şeyhin sırları Arş'tan da yüce idi, Kürsü'den de.. Öyle olduğu halde onun işi; "Allâh için, Allâh için bir şeyler verin!" demekti.

Şeyhin Hakk'tan gelen bir ilham ile bir gün içinde dört defa dilenmek için bir beyin evine gitmesi; beyin ağır sözlerle onu azarlaması, hakaret etmesi; buna karşılık şeyhin o beyden özür dilemesi.

• Şeyh bir gün, dört kere, bir yoksul gibi bir beyin evine dilenmeye gitti.

2750 • Elinde zenbili, dilinde; "Allâh için; canı yaratan sizden bir lokma ekmek istiyor!" sözleri oldu.

• Bey onu görünce; "Ey kötü kişi!" dedi. "Sana bir şey söyleyeceğim; yalnız, adımı nekese çıkarma, bana hasis deme!

• Bu ne yüzsüzlük, bu ne hayasızlık, bu ne çeşit iş? Bir günde tam dört defa geldin, bu kapıyı çaldın!

• Bu evde seninle ilgilenen kim vardır? Senin gibi küstah bir dilenci görmedim!

2755 • Bu çeşit yüzsüz, sırnaşık bir dilencilik meydana getirdin de, dilencilerin bile yüzlerinin sularını yerlere döktün, onların namusunu berbat ettin!

• Dilencilerin en kötüsü olan Abbas-ı Debs bile sana hizmetçi olamaz! Böyle şom nefis hiç bir dinsizde bile olmasın!"

• Dilenci şeyh dedi ki: "Beyim; susun! Ben, emir kuluyum! İçimdeki ateşi bilmiyorsun; bu kadar coşma!

• Kendimde ekmek derdi, ekmek hırsı görseydim, ekmek isteyen karnımı deşerdim!

223

• Yedi yıl bu bedenim aşk ateşi ile yandı kavruldu; ovalarda üzüm yaprağı yedim, onlarla geçindim!

2760• Kuru yahut taze yaprak yediğim için bedenimin rengi yemyeşil oldu!

Beyin şeyhin öğüdünü duyunca ağlaması; şeyhin özünün, gerçekliğinin beyin gönlüne aksetmesi, o yaptığı hakaretlerden, küstahlıktan sonra hazînesini şeyhe bağışlaması; şeyhin de;"Hakk'ın ilhamı, emri olmadan verdiklerini harcayamam!" diyerek bağışını kabul etmemesi.

2772 • Şeyh bu sözleri söyledi ve hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı. Gözyaşları, yer yer yanaklarından akmakta idi.

• Şeyhin hakîkati, doğruluğu beyin gönlüne aksetti. Zaten aşk, her an görülmemiş bir tencere kaynatır durur!

2777 • İkisi de yüz yüze gelip ağlamaya başladılar; bey de ağlıyordu, yoksul şeyh de...

• Bir saatten fazla ağladılar. Sonra bey ona; "Kalk ey büyük varlık!" dedi.

• "Hazîneden ne istiyorsan seç, al! Gerçi senin bunun gibi yüzlerce ihsâna, bağışa hakkın var, fakat ben sana bıraktım; sen ne dilersen al!" dedi.

2780 • "O senin gönlün neye meylederse, neyi arzu ederse seç, al! Zaten sana iki dünya da verilse azdır!"

• Şeyh dedi ki: "Bana böyle izin vermediler; 'Beğendiğin şeyi eline al!' demediler!"

• Bu sözleri bahane edip kalkıp gitti. Beyin ihsânı, candan yapılan, samîmî bir ihsân değildi. Zaten kabul etmeye mani olan da bu idi.

• Her ne kadar beyin özü doğru idi, hileden, öfkeden onda eser yok idiyse de, her doğru, şeyhin gözüne görünmezdi, her gerçeği kabul etmezdi.

2785• O; "Allâh bana; 'Git; dilenciler gibi dilen!' diye buyurdu." diyordu.

224

Gaipten şeyhe bir işaret, bir ses geldi. Dendi ki: "Şu iki senedir emrimize uyarak zenginlerden aldın,

yoksullara verdin. Bundan sonra ver,alma;elini hasırın altına sok! Biz, o hasırı Ebû Hüreyre'nin dağarcığı gibi yaptık; ne dilersen orada bulursun. Böylece dünyadakiler iyice anlasınlar ki; bu âlemin ötesinde başka bir âlem var! Orada, avucuna toprak alsan altın olur! O âleme ölü gelse dirilir! En büyük uğursuzluk, o âleme girince en büyük uğur haline gelir. O âleme küfür gelse iman olur; zehir girse panzehir kesilir! O âlem ne bu âlemin içindedir, ne de dışındadır;

ne altındadır, ne de üstünde! Ne bu âleme bitişiktir, ne bu âlemden ayrı! Neliksiz niteliksiz bir âlemdir o âlem! O âlemden her an binlerce eser, binlerce numune, örnek zuhur eder. Nasıl ki elin yaptığı sanat, gözün bakışı, dilin güzel söz söyleyişi elin, gözün, dilin ne içindedir, ne dışında; ele, göze, dile ne bitişiktir ne de elden, gözden, dilden ayrıdır;

akıllı kişiye bir işaret yeter![314]

[314] Bu başlıkta geçen Ebû Hüreyre (r.a.), sahabeden biridir. Kendisinden bir çok hadîs rivâyet edilmiştir. Ebû Hüreyre hazretleri buyurmuşlardır ki: "Hayatımda üç felakete uğradım: Birincisi; Peygamber Efendimiz'in vefatı; onun değersiz bir sahabesi, zelil bir hizmetçisi idim. İkincisi; Hz. Osman'ın *Kur'an* okurken şehid edilmesi. Üçüncüsü de; dağarcığımın kaybolması!"

Ebû Hüreyre hazretlerinin bu kadar ehemmiyet verdiği dağarcığı nedir? Hz. Mevlana da yukarıdaki başlıkta; "Velînin üstünde oturduğu hasırı 'Ebü Hüreyre'nin dağarcığı' gibi yaptık!" diye buyurdu. Bu dağarcık hikâyesini Ebü Hüreyre hazretlerinin kendi ağzından dinleyelim: "Resulullah Efendimiz'le bir savaşta idik. Halk acıktı. Hz. Resul bana; 'Yanında bir şey var mı?' diye buyurdu. 'Evet!' dedim. 'Dağarcığımda bir miktar hurma var!' 'Getir!' diye emretti; getirdim. Mübarek eliyle birkaç hurma çıkardı ve yanımızda bulunanlara dağıttı. Sonra bana; 'On kişi çağır!' dedi; çağırdım. Onlara da hurmaları dağıttı. Böylece onar kişi çağırarak bütün orduyu hurma ile doyurdu. Sonra dağarcığı bana verip; 'Elini, istediğin zaman içine daldır; avuçla, çıkar!' diye buyurdu. Resulullah Efendimiz'in zamanında yedim. Hz. Ebûbekir, Hz. Ö-mer zamanında da bu mucize devam etti. Hz. Osman şehid edildiği zaman evim yağma edildi; o sırada o uğurlu dağarcık da kayıplara karıştı."

2786 • O iş eri, yani Şeyh Serrezî, tam iki yıl dilencilik yaptı. Ondan sonra, Hakk'tan emir geldi.

225

• Bundan sonra; "Ver; fakat kimseden isteme! Biz, sana, bu kazanma yolunu gaipten ihsân ettik!

• Kim senden, birden bine kadar ne isterse istesin, elini hasırın altına sok, çıkar!

• Avucuna toprak alsan altın kesilecektir! Sen, bu zahmetsizce hazîneden ver, dağıt!

2790 • Senden ne isterlerse hiç düşünme ver! Bil ki Allâh, sana çoklardan da çok ihsânda bulunur!

• İhsanımızda ne tükenme vardır, ne azalma; bu ihsân yüzünden ne pişman oluruz, ne de hasret duyarız!

• Ey güvendiğim zat! Elini hasırın altına sok da, ihsânımız kötü gözlerden gizli kalsın!

• Hasırın altından avucunu doldur, beli kırılmış dilenci elinle ver!

• Bundan sonra, başa kakılmayan bitmez tükenmez ihsânımızdan ver; isteyenlere değerli inciler bağışla!

• Borçluları borçlarından kurtar; yeryüzünü yağmur gibi yeşert!"

• Şeyhin, bir yıl da işi gücü bu oldu. Din Rabbi'nin kesesinden altın dağıtır dururdu.

• Kara toprak avucunda altın olurdu. Onun yanında, cömertliği ile meşhur Tayy kabilesinden Hatem bile bir dilenci sayılırdı.

• Fakir bir kimse daha ihtiyacını söylemeden, Şeyh onun ne ihtiyacı olduğunu bilir, onun içinden geçeni anlardı.

2800 • O beli bükülmüş yoksulun gönlünden ne geçmiş ise, ona ne fazla, ne noksan olmamak üzre verirdi.

• Ona; "Amca; ne bildin ki o bu kadar istiyor, bunu düşünüyor?" dedikleri zaman

• Derdi ki: "Gönül evi bomboş; orada yabancı yok! Orası, sanki cennet gibi!

• Orada, Allâh aşkından başka bir şey görülmüyor; orada, O'nunla buluşmak hayalinden başka bir şey yok!

• Ben, gönül evini iyiden de, kötüden de sildim süpürdüm; evim Allâh aşkı ile doludur!

2805 • Orada, Allâh'tan başka ne görürsem bilirim ki, benim değildir; benden bir şey isteyen dilencinindir! Yani, gönlümün aynasında görünen hayal benim değildir; benim karşıma gelen dilenciye aittir! Çünkü benim gönlümde Allâh'tan başka bir şey yoktur!

226

• Bir suda hurma fidanı yahut hurmanın eğilmiş, hilal biçimine dönmüş dalı görünse, o akis, dışarıdaki fidanın, dışarıdaki dalın aksidir!

• Ey yiğit, durgun bir suda bir sûret, bir akis görürsen o, dışarıda bulunan kişinin aksidir!

• Fakat, suyun duru olması, içinde pisliğin bulunmaması için de, beden ırmağının kötü huylardan temizlenmesi şarttır!

• Suda bulanıklık, kirlilik, çerçöp kalmamalı ki, o suya insanın yüzü aksetsin, görünsün!

2810• Ey mânâdan yoksul zavallı, bedeninde toprakla karışmış sudan başka ne var? Ey gönül düşmanı, suyu topraktan, pislikten, çerçöpten temizle!

• Halbuki sen, her an uyku ile, yemek ve içmekle, şu hayat ırmağına daha fazla toprak serpmekte, bulanıklığım artırmaktasın!

• O suyun içinde bunlar yok da onun için dışarıdaki yüzler ona aksediyor, orada görünüyor!

• Halbuki senin için, gönlün temizlenmemiş; gönül evin şeytanla, maymunla, canavarlarla dolu!

28l5• Orada bir hayal baş gösterse, görünse, o hayalin hangi pusudan baş çıkardığını nereden anlayacaksın?

• İçteki hayallerin süpürülmesi, gönlün temizlenmesi için bedenin zahidlikle, riyazatla zayıflaması, hayale dönmesi gerekir!"

Kulluk et de, belki sen de âşık olursun!

2716• Allâh aşkı ile gıdalanan âşıka, yüzlerce beden, bir dut yaprağına değmez!

• Anlayışlı, kâmil insanın bedeni bambaşka bir şey olur; artık sen ona pek beden deme!

• Hem Allâh aşığı olmak, hem de O'ndan karşılık beklemek olur mu? Kendisine emniyet edilen Cebrail hırsızlık eder mi?[315]

[315] Hem Allâh'a âşık olmak, hem de Allâh'tan şunu bunu istemek Hakk aşığına yakışmaz! Nitekim Rabia-i Adeviye hazretleri Cenab-ı Hakk'a hitaben; "Allâh'ım! Sen'in izzetine ve celaline yemin ederim ki, cehennem ateşinden korkarak yahut cenneti isteyerek sana ibadet etmiyorum! Ancak Sen'in rızan, Sen'in aşkın için sana kulluk ediyorum!" diye münacatta bulunmuştur.

• O yaslara bürünmüş Leyla'nın âşıkına bile dünya saltanatı, ancak değersiz bir yaprak gibi göründü!

2720• Onun nazarında toprakla altının bir farkı yoktu! Altın da nedir ki? O aşk uğrunda canını bile tehlikeden esirgemiyordu!

• Arslan, kurt ve yırtıcı canavarlar bunu anlamışlardı da, akrabası gibi onun etrafında dolanmışlardı.

• Çünkü, Leyla'nın aşığı olan Mecnun aşkla dolmuş, hayvanlık huyundan kurtulmuştu. Aşkla dolunca, onun yağı, eti zehirli bir hal almıştı!

• Aklın şekerler dökmesi, ballar sızdırması canavarlara zehir olur! Çünkü, iyinin de iyisi, fenanın ve kötünün zıddıdır!

• Canavarlar, aşığın etini yiyemez; aşk, iyilerce de bilinir, kötülerce de!

2725 • Öyle düşünelim ki, canavarlar bir aşığı parçalayıp yese, onun eti canavarları zehirler, öldürür!

• Aşk, aşktan başka ne varsa yer yutar! İki dünya da, aşk kuşunun gagası önünde bir yem tanesinden ibarettir!

• Bir yem tanesi kuşu hiç yiyebilir mi? Samanlık, hiç atı otlayabilir mi?[316]

[316] Aksine kuş taneyi, at da samanı yer! Yukarıki beyitlerde hep mecazî ifadeler vardır. Aşk kuşu iki cihanda ne varsa onu yer, âşık da kendi sevgilisi uğrunda fani olursa, aşk onu yemiş sayılır! Aklın şeker dökmesi; bilgiyi, manevî güzellikleri yapması demektir. Akla ayak uyduran kimse; cismânî zevklerden, şehvetten uzak kalır. Aklın bu vasıfları hayvan huylu kişileri zehirler.

• Kulluk et de, belki sen de âşık olursun! Kulluk nedir? Kulluk da, ibadetle, iyi işlerle elde edilen bir kazançtır; yani lafla kulluk olmaz!

• Kul, köle; canla başla azad olmayı, kulluktan kurtulmayı diler! Âşık ise, ebedî olarak kullukta kalmayı ister; azad olmayı hiç istemez![317]

[317] Mevlana bir ruba'îsinde der ki:
"Ben; kul oldum, kul oldum, kul oldum! Ben kul, utanarak başımı önünde eğiyorum! Her kul azad edilince, kulluktan kurtulunca sevinir; halbuki ben, Sen'in kulun olduğum için seviniyorum!"

2730 • Kul vardır, daima elbise ister, bahşiş ister; âşıkın elbisesi ise sevgilinin yüzüdür, sevgili ile buluşmaktır![318]

[318] Kul vardır, karşılık beklemeden Allâh'ı, Allâh rızası için sever; fakat Allâh, bir kulunu sevmeyince, o kul Allâh'ı sevemez! Sevgi Allâh'tan gelince kul, ne cennet dileği, ne de cehennem korkusu ile ibadet eder! Bir kula ibadet zevkini veren Hakk'tır! Bir kul, yaptığı kulluktan, ibadetten zevk almıyorsa bilmelidir ki o. Allâh tarafından sevilmemektedir!

• Aşk söze sığmaz, istemekle anlaşılamaz, aşk bir denizdir ki dibi görünmez.

• Denizin katreleri, damlaları sayılamaz; buna imkan yoktur! Yedi deniz de, aşk denizinin önünde küçücük bir göl gibi kalır![319]

[319]Mevlana yalnız *Dîvân-ı Kebîr'inde,* değil. *Mesnevî'de* de yeri gelince böyle coşkun şiirler söyler. Şu mealdeki ruba'îsine dikkat buyurun: "Aşkta bütün dertlerin devası vardır! O**,** öyle bir buluttur ki, içinde yüzbinlerce şimşekler çakar! Benim içimde aşkın nûrundan bir deniz peyda oldu da, bütün kâinat orada boğulup gitti!"

2735 • Aşk, denizi bir tencere gibi kaynatır; aşk, dağı ezer, kum gibi ufaltır![320]

[320] **Hz.** Mevlana bir ruba'îsinde de;
"Deniz, Sen'in aşkınla coşar köpürür; kıyılarını hırçın dalgalarla döver durur! Bulutlar, Sen'in ayaklarına inciler saçar; Sen'in aşkınla yere bir yıldırım düştü, bu duman o yüzden yükseldi!"

• Aşk, gökyüzünü çatlatır, yüzlerce yarık açar; aşk, sebepsiz olarak yeryüzünü titretir!

• Pak, temiz aşk, Hz. Muhammed'e eş oldu, dost oldu. Allâh, bu aşk yüzünden Peygamber Efendimiz'e; "Sen olmasaydın bu gökleri, bu kâinatı yaratmazdım!" diye buyurdu.

• Hasılı, son söz şu ki: Hz. Muhammed aşkta, Allâh'ın habîbi, sevgilisi olmak hususunda eşsizdi. Bu yüzden Cenab-ı Hakk; onu peygamberler arasından seçti!

• Hakk onun hakkında; "Tertemiz aşk olmasaydı, sen benim habîbim olmasaydın hiç gökleri yaratır mı idim?" diye buyurdu.[321]

2740• Ben; aşkın yüceliğini, yüksekliğini anlayasın diye yüksek gökleri yücelttim!

• Gökten daha başka faydalar da gelir! Gök, yumurta gibidir; yeryüzü de civciv gibi ona tabidir, ona uymuştur!

[321] Şeyh Azîz Hüdayî hazretleri:
"Şu zatın ki ola meddahı Rahman,
Ne vech ile onu medh ede insan?"
(Allâh'ın övdüğü, medhettiği bir zât-ı şerîfi insan nasıl medh etmeye cesaret edebilir?) diye buyurmuştur.

229

• Aynı zamanda âşıkların hor görülmelerinden bir koku alsın diye, toprağı tamamıyla hor ettim, alçalttım, ayaklar altına serdim![322]

[322] Cenah-ı Hakk gökleri temiz aşk üzerine yüceltti de, aşkın yüceliğinin, sonsuzluğunun sembolü yaptı. Halbuki yeryüzünü, göğün aksine olarak alçalttı, ayaklar altına serdi. Böylece yeryüzü âşıkların hor görülmesini, aşk âleminde gururun, benliğin yeri olmadığını ve âşıkların değersiz, zelil, küçük görülmelerinin gerekliğini ortaya koydu.

• Aşkla bir yoksul nasıl değişir, yenilenir, tazelenir? Bunu anlaman için toprağa yeşillikler, tazelikler verdim!

• Şu yerinden kımıldamayan dağlar; sana âşıkların sebatını, aşklarında nasıl ayak direediklerini söyler dururlar!

2774• Aşkın hakîkati cansız dağlara bile tesir ederken, bilen ve anlayan bir kişinin gönlüne dokunsa şaşılır mı?

• Mûsâ'nın hakîkati, asâya ve dağa tesir etti; hatta o, sonsuz denizi bile tesiri altında bıraktı!

• Hz. Ahmed'in hakîkati ayın yüzüne tesir etti, ay ikiye bölündü; hatta güneşin bile yolunu kesti![323]

[323] *Rivâyet edilir ki bir gün, Hz. Muhammed (s.a.v.) Efendimiz, ikindi namazının vaktine yakın bir saatte istirahate çekilmişlerdi, uyumuşlardı. Uyandıkları zaman güneşin battığını ve ikindi namazının vaktinin geçtiğini gördüler. "Allâh'ım! Sen. güneşi tekrar doğdur!" diye dua ettiler. Güneş batmış iken tekrar halıdan göründü ve Peygamber'in namazını kıldıktan sonra güneş tekrar hattı. Hz. Mevlâna. hu beyitte bu mucizeye işaret buyurmaktadır.*

Açlık zahmeti, öbür zahmetlerden daha temizdir!

• Açlık olmasa bile, mideyi tıka hasa doldurmaktan, mide ekşimesinden sonra sende, yüzlerce hastalık baş gösterir.

2830 • Arlık zahmeti; hem güzellik, hem hafiflik, hem de ibadet, amel bakımından o, hastalıklardan cihette iyidir!

• Açlık zahmeti, öbür zahmetlerden daha temizdir; bilhassa, açlıkta yüzlerce fayda, yüzlerce hüner vardır!

• Şunu iyi bil ki açlık, ilaçların pâdişahıdır; açlığı canla başla benimse, onu hor görme!

• Bütün hastalıklar açlıkla iyileşir; bütün güzel yemekler, aç olmadıkça hoşa gitmez!

230

• Adamın birisi küflenmiş ekmek yiyordu. Başka bir adam; "Ne diye bu kadar iştah ile, bu kadar hırsla yiyorsun?" diye sordu.

2835 • Adam dedi ki: "Sabrın sonunda açlık iki misli arttı ve arpa ekmeği bile bana helva gibi oldu!

• Sabrettim, sabırlı oldum mu, dâimâ helva yemiş olurum!

• Fakat açlık, herkese zebun olmaz; herkes onu elde edemez! Bu açlık, hadden aşırı bir otlaktır; yani, açlık öyle ilâhî bir lutuftur ki, herkes onu elde edemez! Ancak Allâh'ın has kulları onun yüzünden manevî dereceler alırlar![324]

[324] Başkaları için korkutucu olan, onları çeşitli kötülüklere, günahlara doğru çekip götüren açlık; Allâh'ın makbul kullarım saadete ulaştıran, nefsaniyetten kurtuluşa çıkaran bir haldir. Şiblî hazretleri; "Ne zaman aç kaldımsa, kalbime hikmetten açılmış bir kapı buldum!" diye buyurmuştur. Bu sebeple velîler, daima çok yemekten sakınmışlar, az yemeyi ve açlığı medhetmişlerdir.

• Güçlü kuvvetli arslanlar gibi olsunlar da, nefislerini yensinler diye açlık, Allâh'ın has kullarına ihsân edilmiştir!

• Açlığı her değersiz, adî yoksula hiç verirler mi? Ot az değil ki, otu adam olmayanın önüne korlar!

2840• 'Ye!' derler. 'Sen, ancak buna layıksın! Sen, su kuşu değilsin; ekmekle beslenen kuşsun!'"[325]

[325] Ey hayvan tabiatlı varlık! Sen, ot yemeye layıksın; ruhânî ab-ı hayatın ehli değilsin! Sen, miden için yaşayan bir varlıksın; senin manevî gıdadan haberin yok!

Bir şeyhin müridinin kalbinden geçenleri bilmesi, onun hırsını anlaması, ona nasîhat vererek Allâh'ın emri ile bu öğüt yüzünden ona Allâh'ın tevekkül kuvvetini bağışlaması.

• Bir şeyh, müridi ile yola düştü, durmadan dinlenmeden bir şehre ulaştı. O şehirde ekmek sıkıntısı vardı.

• Gaflet yüzünden Hakk'a olan bağlılığının, güveninin azlığından müridin gönlünde her an açlık korkusu, kıtlık endişesi artmakta idi.

• Şeyh durumu anlamış, müridin gönlünden geçeni sezmişti. Ona dedi ki: "Ne vakte kadar bu elem ve ızdırap içinde çırpınacaksın?

• Ekmek derdi ile yanıp yakılıyorsun; sabır ve tevekkül gözünü yummuşsun!

231

2845 • Merak etme! Sen, o yüce nazeninlerden, Allâh'ın has kullarından değilsin ki, seni cevizsiz, kuru üzümsüz bıraksınlar!

• Çünkü açlık, Allâh'ın sevgili ve has kullarının gıdasıdır, rızkıdır! Böyle bir rızık, senin gibi ahmak bir dilenciye hiç nasip olur mu?

• Boş yere üzülme; sen, o üstün varlıklardan değilsin ki bu mutfakta ekmeksiz kalasın!"[326]

[326] Mürit, Cenab-ı Hakk'a karşı itimadı, güveni, tevekkülü az olduğu için kıtlık olan bir şehirde aç kalacağından korkuyor. Halbuki Allâh, ancak has kullarını açlıkla imtihan eder! Açlık, onları besler! Bir hadîs-i şerifte şöyle buyurulmuştur: "Açlık, Allâh'ın rızkıdır; onunla has kullarının canlarını besler, yaşatır!"

• Midesine düşkün bu değersiz oburlara bu dünyada, kase üstüne kase sunulur, ekmek üstüne ekmek verilir!

• Midesine düşkün böyle bir adam ölünce, ekmek onun üstüne düşer de ona der ki: "Ey açlık korkusundan kendini öldüren kişi!

2850 • İşte sen göçüp gittin, öldün; ekmeğin kaldı! Haydi kalk da, uğrunda can verdiğin ekmeği al bakalım!

• Kendine gel; Allâh'a tevekkül et, O'na güven de, açlık korkuşu ile elin ayağın titremesin! Senin rızkın, senin ona âşık oluşundan çok sana âşıktır!

• Rızkın sana âşıktır; o senin sabırsızlığım bilir de, emekleye emekleye sana doğru gelir. Ey rızkının geç kaldığından korkan zavallı!

• Sabrın olsaydı, rızkın gelir, âşıklar gibi sana sarılırdı!

• Açlık korkusundan ne diye böyle titriyorsun? Allâh'a tevekkül ile pekala tok yaşanabilir!

Cenab-ı Hakk, ekmek yiyenlere; "İsraf etmeyin!" diye buyurdu, fakat nûr yiyenlere; "Fazla yemeyin; kafî!" demedi!

2706• O büyük velî nûr içerdi; ona; "Ekmek yiyor!" deme!

• Kandilin yağını yiyen alev gibi o da etrafındakileri aydınlatır, onların nûrunu artırırdı.

• Cenab-ı Hakk, ekmek yiyenlere; "israf etmeyin!" buyurdu. Nûr yiyenlere; "Fazla yemeyin!" demedi.

• Maddî boğazımız belâlara, hastalıklara uğrayış boğazıdır; manevî boğazımız ise israftan da, ileri gidişten de eman bulmuştur!

İbret alınacak açgözlü öküz

2855 • Yemyeşil otlarla dolu bir ada vardı. Orada ağzının tadını bilen obur bir öküz tek başına yaşardı.

• O öküz; aksama kadar orada otlar, bütün otları yer, akan dereden sular içer, beslenir, iriyarı semiz bir hale gelirdi.

• Gece olunca; "Yarın ne yiyeceğim?" diye üzülür, dertlenir; derdinden, düşüncesinden ötürü zayıflar, kıla dönerdi.

• Sabah olunca ada yine yeşerir; çiçekli otlar, yemyeşil çayır çimen ta bele kadar boy atardı.

• Öküz oburluğu ile, öküz açlığı ile yeşilliğe dalar, aksama kadar ne varsa hepsini otlar, bitirirdi.

2860 • Yine semirir, irileşir, şişer; bedeni yağla, etle dolar, kuvvetlenirdi.

• Akşam olunca yine açlık korkusuna düşer, bu korku ile titremeye baş-lar, yine zayıflardı.

• "Yarın otlama vakti gelince ne yiyeceğim, ne edeceğim?" diye düşünür, üzüntüye kapılırdı. Senelerden beri bu obur öküzün bu hali sürdü gitti.

• "Bunca yıldır rahatça şu yeşilliklerde otluyorum; bu çimenlikte karnımı doyuruyorum!" diye düşünmezdi.

• "Hiç bir gün rızkım azalmadı; bu korku, bu içimin yanışı neden?" diye aklına getirmezdi.

2865 • Akşam olup da karanlık basınca o semiz öküz; "Eyvah, rızkım kalmadı!" der, yine zayıflardı.

• O öküz, nefsin sembolüdür. O adadaki otlarla, çiçeklerle dolu ova da, dünyayı göstermektedir. Nefis yemek, ekmek korkusu ile hep zayıflar durur!

• "Gelecek günlerde ne yiyeceğim; yarının rızkını nereden elde edece-ğim?" diye düşünür durur.[327]

[327] Bu beyit. Şeyh Sadî hazretlerinin şu beytini hatıra getirmektedir:
"Bu dünyada kıymetli ömrümüz şu düşüncelerle harcandı gitti: Yarın ne yiyeceğim? Kışın ne giyeceğim?"

• Yıllardır yedin, yiyorsun; yiyeceğin eksilmedi. Artık geleceği bırak da, biraz geçmişe bak!

• Yediğin içtiğin şeyleri hatırla; geleceği düşünme, geleceğe bakma da; az sızlan, az kederlen!

İçinde gönül nûru bulunmayan gönlü, gönül sayma!

• İçinde gönül nûru bulunmayan gönül, gönül değildir! Can olmadıktan sonra beden topraktan başka bir şey değildir!

• İçinde can nûru olmayan kandile, kandil deme; o, içine kirli, pis bir su konmuş bir şişedir!

2880• O şişe, o kap insan yapısıdır! Ama kandilin nûru, Allâh'ın ihsânıdır!

• Hasılı; kaplarda sayı olur, çokluk bulunûr ama, alevlerde, ışıkta ancak birlik vardır!

• Bir çok kandilin ışığım bir araya getirseler, yani bir yere, yanan bir kaç kandil koysalar, onların ışıklarında, nûrlarında sayı ve çokluk olmaz!

• O Yahudi, kaplar yüzünden, yani kapları ayrı ayrı görüp onlara takıldığı için müşrik olmuştur! O müminse; kapları değil, o kaplardan gelen nûru görmüş, birliği anlamıştır!

• Rûh'un gözü kaba takılır kalırsa, Şît ve Nuh'u iki görür; yani ikisi de ayrı ayrı peygamberdir ama, imanları, inançları birdir!

2885• Derenin suyu varsa, deredir; insanın canı, ruhu varsa insandır!

• Gördüklerinin çoğu insan değildir; sûretten ibarettirler, insan sûretine bürünmüşlerdir! Bunlar; ekmek ölüleri, şehvet kurbanlarıdır![328]

[328] Şeyh Sadî hazretlerinin şu iki beyti Hz. Mevlana'nın bu beytini açıklamaktadır:

"Her gözü, kulağı, ağzı olan insan değildir! Nice şeytanlar vardır ki, insan kılığında görünürler! Gerçek insan; ahlakı güzel olan kişidir! Yüz güzelliği, daha başka süsler, dünyada görülen fani nakışlara benzer!"

234

Acâip bir hale düşerek gündüzleri pazarda fenerle dolaşan bir rahibin hikâyesi[329]

[329] Bu başlıkta geçen "acâip hale düşmek", Hakk yolunda yürüyen, hakîkat yoluna giren kişilerin başlarına gelen haldir; cezbe hali! Bu hale düşene meczüb derler! Bu hale giren kişi, bazen üzüntü, bazen neşe halindedir. Fazla ibadete düşer, herkesten ayrı bir yaşayış halindedir. Bu hale düşmeye telvin (renkten renge girme) hali denir. Sonunda, Hakk yolu yolcusunda temkîn (bir yeri mekan edinmek) hali görülür. Telvindeki haller, arayıştan meydana gelir. Temkinde ise, gayeye ulaşma hali vardır. Salikte eski coşkunluk kalmaz, ağırlaşır, cezbeden kendine geliş, kendine dönüş hali başlar. Tecellîye nihâyet olmadığı için bazıları telvin halini temkinden üstün görmüşlerdir. Çünkü, telvinde arayış, çırpınış, ilerleyiş varken, temkinde duraklama mevcuttur.

Yine bu başlıkta geçen "gündüzleri pazarda fenerle dolaşan rahip"le Mevlana Diyojen'i kasdetmektedir. Milattan önce 324 senesinde Sinop'ta doğup Yunanistan'da ölen Diyojen'i Mevlana *Dîvan-ı Kebîr'inde* 441 numaralı gazelinde hatırlar:

"Dün, şeyh eline bir çerağ almış, şehrin etrafında dolaşıyor; 'insan şeklindeki şeytandan bıktım usandım; gerçek insan arıyorum, insan istiyorum!' diyordu. Ona dediler ki: 'Biz de çok aradık; bulunmuyor!' Diyojen onlara cevap verdi de dedi ki: **'O** bulunmuyor dediğiniz yok mu, işte ben de onu arıyorum, onu istiyorum!'" Diyojen'in, kendisine yardım etmek isteyen Büyük İskender'e; "Gölge etme; başka ihsân istemem!" demesi de meşhurdur.

2887 • Vaktiyle birisi vardı; gönlü aşkla, yanışla dolu idi. Gündüzleri eline bir fener alır, çarşıda pazarda gezer dolaşırdı.

• Boşboğaz biri ona dedi ki: "Böyle güpegündüz elinde bir fenerle her dükkanda ne arıyorsun?

• Mumla, fenerle gün ışığında ne arıyorsun? İnsanlarla alay mı ediyorsun?"

2890 • "Her tarafta ilâhî nefesle diri olan gerçek adamı, daha doğrusu gönlü ilâhî ma'rifetle dolu bir insan arıyorum!" diye cevap verdi.

• "Böyle bir adam var mı?" Bu sözü duyan birisi dedi ki: "Ey hür bilgin! Görmüyor musun; bu çarşı, bu pazar adamlarla dolu?"

• Elinde fener olan adam; “Ben” dedi, “İki yol ağzı caddede, hiddetlendiği, öfkelendiği zaman; hırsa, şehvete kapıldığı vakit kendine hakim olan, nefsanî isteklerini yenen kişiyi arıyorum!

• Öfkelendiği zaman, şehvete kapıldığı vakit kendisini tutan, sabreden adam nerede? İşte ben; sokak sokak, mahalle mahalle böyle bir insan arıyorum!

235

• Dünyada bu iki hale (hiddete ve şehvete) karşı koyan, dayanan, sabreden adamı bana gösteriniz; bugün ben, ona canımı feda ederim!”

2895 • Bu sözleri duyan birisi; “Pek nadir bulunûr bir şey arıyorsun. Fakat sen, galiba kaza ve kaderin hikmetinden gafilsin, bunlardan haberin yok; etrafına iyi bak!

• Sen aslı bırakmışsın, asıldan habersizsin; teferruata dalmışsın, fürü’a bakıyorsun! Biz insanlar, teferruattan ibaretiz; asıl olan kader hükümleridir![330]

[330] Bu beyitlerde, bundan sonra gelecek birkaç beyitte Hz. Mevlana kaza ve kader meselesine temas etmektedir. Gerek *Mesnevî’de-* gerek *Dîvan-ı Kebîr’de* ve diğer eserlerinde, yeri geldikçe Mevlana kaza ve kader meselesi üstünde durur. Tam Muhammedi yolda olan Mevlana, sapık inançlara, bilhassa kaderi inkar eden Mu’tezile inancına karşıdır. Çok ince olan, üzerinde fazla fikir yürütülmüş, anlaşılması ve anlatılması güç olan bu kader meselesini özetleyecek olursak;

Mu’tezile inancında bulunanlar kaza ve kaderi inkar ederler de, Sünnet Ehli’ni kaza ve kadere iman ettikleri için Cebrî inancında sayarlar. Hakikatin yolunun cebr-i evsat (=orta cebir) olduğunu kabul etmezler. Orta cebir nedir? Kulda cüz’î bir irade vardır. Kul, bu cüz’î iradeyi iyi yolda kullanırsa iyi yola düşer, iyi ve doğru gider. Çünkü, “Takdîr-i ezel gayrete âşıktır!” Fakat şu da muhakkak ki, hayrın da şerrin de halikı Allâh’tır! Bu sebeple kaza ve kadere iman etmek gerekmektedir. Aslında bizi hayra ve şerre götüren niyetleri, teşebbüsleri gönlümüzde uyandıran Hakk’tır! Nefse ayak uydurur, kötü yollara düşersek, başımıza gelen belaları, felaketleri biz kendimiz davet etmiş oluruz. Çünkü Nisa Sûresi’nin 79’uncu âyetinde; “Sana gelen her iyilik Allâh’ın lütfü, sana gelen fenalık da, kötülük de senin nefsinden, sendendir!” buyurulmuştur. Nitekim Mevlana’mız da;

“Senin üzerine gelen gamlar, kederler, ızdıraplar senin kendi korkusuzluğundan, senin kendi küstahlığındandır.” diye buyurmaktadır. Sünnet Ehli’nden ayrılan Mu’tezile taifesine akla dayandıkları için “akliyyün” (akıllarına güvenenler) denir. Bunların inancına göre kul; yaptığı işlerin yaratıcısıdır. Bunlara, kaderlerini kendilerinin yaptığına inandıkları için “kaderiyyeci” de denir. Ehl-i Sünnet inancı, bunun zıttı olan cebr-i evsat inancındadır. Bu inanca göre hadiselerin meydana gelmesi, hayır ve şer, insanın iradesine bağlı değildir! Her şey Hakk’ın takdiri ile olmaktadır! Ama insanda da cüz’î bir irade vardır! Sırr-ı Sakatî hazretlerine birisi hakkında; “Biz insanlar, hakikatte kapı gibiyiz; açılıp kapanmamız kendiliğimizden değildir! diye konuşmaktadır!” demişler. Sırr-ı Sakatî hazretleri; “Bahsettiğiniz adam ya kâmil bir ariftir, yahut sapık bir dinsizdir!” cevabını verdikten sonra; “O adam eğer şerîat adabı ile düşünüyor, Muhammedi yolda ise kâmil bir ariftir; eğer dinî tekliflerden, vazifelerden kendisini kurtarmak için böyle konuşuyorsa, imansız, zındıktır!” demiştir.

236

• Kaza ve kader, dönen gökyüzünün yolunu şaşırtır! Kaza ve kader, yüzlerce Utarit’i ahmaklaştırır![331]

[331] Utarit; Romalılar’ın Merkür, Eski Yunanlılar’ın Hermes adını verdikleri bir yıldız. Eski bir inanca göre bu yıldızın tesiri altında kalanlar çok akıllı ve zeki olurlarmış. Hz. Mevlana; “Yüzlerce akıllı ve zeki insanı kaza ve kader ahmaklaştırır!” demek istiyor. Eski şairlerimizden birisi de;

“Hakim-i hükm-i ezel infaz için takdîrini,
Selb eder erbab-ı aklın re’yini, tedbîrini!” demektedir.

• Çareler dünyasını daraltır; demiri, mermeri bile eritir, su haline getirir!

• Ey bu yolu adım adım adımlamaya karar veren kişi! Sen, hamın hamısın, hamın hamısın, hamın hamı![332]

[332] Bu beytin ifade ettiği mânâ şudur: Ey kendine güvenen kişi! “Ben şöyle yaparım, böyle yaparım!” diye hayat yolunda yürüyüp giden kimse! Şunu iyi bil ki, senin elinde tam bir kudret ve yapma gücü yoktur! Cüz’î iradenle sen; “Her şeyi başarırım!” diye düşünürsen, sen hamın hamı olursun! Kendisini bilmeyen gafil, sabah uyanınca; “Ben bugün şunu yapacağım, bunu edeceğim!” diye düşünür. Arif ise, uyanınca; “İnşallâh, Cenab-ı Hakk bugün bu işi yapmama izin verir!” diye düşünür.

2900 • Değirmen taşının dönüşünü görünce, gel de onu döndüren derenin suyunu seyret!

• Havaya yükselen tozu toprağı görüyorsun; tozu toprağı havalandıran, estiren rüzgarı da gör!

• Düşünce tencerelerinin kaynadığını görüyorsun; aklını başına al da, onu kaynatan ateşi de gör!

• Cenab-ı Hakk Eyyûb (a.s.)’a ihsânlarım hatırlatırken; ‘Ben, senin her kılına bir sabır verdim!’ dedi.

• ‘Ey Eyyûb! Kendine gel de, sabrına bu kadar bakma; sabrı gördün, bir de o sabrı vereni gör!’

2905 • Ne zamana kadar dolabın dönüşünü seyredeceksin? Başını çevir de, şu hızlı akıp akıp giden suyu da gör!

• ‘Onun hikmetlerini görüyorum!’ diyorsun ama, onları görüşün pek iyi belirtileri, alametleri vardır!

• Köpüğün dönüşünü şöyle bir gördün, ehemmiyet bile vermedin; hikmetler karşısında şaşırıp kalmak istiyorsan, denize bak!

• Köpüğü gören sırlar söyler; denizi görense hayran olur, kendinden geçer!

• Köpükleri gören niyetlerde bulunur; denizi görense, gönlünü deniz haline getirir!

237

2910 • Köpükleri, dalgaları gören, sayıya, hesaba, kitaba düşer; denizi görense iradesini terkeder!

• Köpüğü gören, dönüp dolaşmaya koyulur; çırpınır, durur. Denizi görenin içinde kötülükler kalmaz, temiz bir hal alır!”[333]

[333] Yukarıdaki dört beyitte, köpük ve denizden bahsedilmiştir. Burada geçen köpiiK, dünyada gördüğümüz eşyanın, maddî varlıkların, bir kelime ile görünen dünyanın ve o dünyadaki hadiselerin sembolüdür. Deniz ise, mânâ âleminin, ilâhî âlemin sembolüdür. Şu maddî dünyayı ve dünyaya ait hadiseleri gören kimse, onlar üzerinde takılır kalır. Hakîkat deryasının ne olduğunu gören, her şeyin Allâh’ın adı ve O’nun takdiri ile meydana geldiğini idrak eden kimse gönlünü ilâhî derya haline getirir, kendi tedbir ve tedarikinden vazgeçer. Halbuki hakîkat denizini görmeyen, hadiselerin sadece dış yüzlerini gören kişi, kaderini kendisinin hazırlayacağım sanır, sebeplere takılır, uğraşır, çırpınır durur. Halbuki basiret gözü ile işin iç yüzünü gören kimse, ilâhî iradeye kendisini bıraktığı için üzüntülerden kurtulur, içinde kötülük kalmaz, tertemiz bir hal alır.

Bir müslümanın bir mecûsiyi dine davet etmesi.

• Adamın biri bir mecûsiye; “Haydi gel, Müslüman ol; müminler arasına karış!” dedi.

• Mecûsi dedi ki: “Cenab-ı Hakk isterse imana gelirim; lütfü ihsânı çoğalırsa yakîn elde ederim, tam imana ererim; imanım kökleşir, kuvvetlenir!”

• Müslüman dedi ki: “Allâh senin imana gelmeni istiyor; canım cehennemin elinden kurtarman için senin mümin olmanı dilemektedir!

2915 • Ama kötü nefsin, o çirkin şeytan seni kâfirlik tarafına, ateşin yandığı tarafa doğru çekmektedir!”[334]

[334] Bir evvelki beyitte, *Kur’an-ı Kerîm’in* şu mealdeki âyetine işaret var: “Allâh, cennet evine çağırır ve dilediği kimseyi doğru yola iletir!” (Yûnus Sûresi, 25) ikinci beyitte de, Bakara Sûresi’nin şu mealdeki 268. âyetine işaret var: “Şeytan sizi: fakir olacaksınız diye korkutur; size cimrilik ve sadaka vermemekle emreder!” Bu iki âyetten anlaşılacağı üzere, başımıza gelen bütün fenalıklar, kötülükler nefsin elinden, şeytanın yüzünden; iyilikler, esenlikler de, Cenab-ı Hakk’ın lutfu ve ihsânı iledir! Bizim elimizde bir şey yoktur; dolambaçlı da olsa her şey, O’nun kaza ve takdiri ile zuhûra gelmektedir.

• Mecûsi dedi ki: “Ey insaflı kişi! Mademki nefsim ve şeytan üstün gelmekte, ben de onlara dost olurum, güçlü ve kuvvetli olanı severim, onun tarafım tutarım!

• Zaten galip olana, üstün gelene dost olabilirim, o tarafa düşerim, o tarafa meylederim! Çünkü, ancak galip olanın çekme gücü vardır!

238

• Cenab-ı Hakk benden tam bir bağlılık, sıdk, hulûs beklerken, nefsanî arzular ve şeytan beni o istekten uzaklaştırırsa, o isteğin bana ne faydası var?

• Nefisle şeytan kendi dileklerini yürüttükten, isteklerini yaptırttıktan sonra, Allâh'ın inâyeti, kahroldu, param parça oldu demektir!

2920 • Sen; bir köşk, bir saray yaptırdın, onu yüzlerce nakışlarla, resimlerle süsledin, yücelttin!

• O güzel köşkün hayır yurdu olmasını, bir mescit olarak kullanılmasını istedin; bir başkası geldi, orasını kilise yahut manastır bildi!

2927 • Bu vaziyette, elbette ev sahibi horluğa düşer, üzülür! Çünkü, onun istemediği bir şey olmuştur; horluk, çaresizlik gelip ona çatmıştır!

• Nefsin dileği olduktan sonra, artık; "Allâh dilerse olur!" demek; bir istihza, bir alaydan ibarettir!

2931 • Bir kimse, O'nun dileği olmadan O'nun mülkünde buyruk sahibi olsun; buna imkan yoktur!

• Birisi O'nun mülkünü ele geçirsin de, nefes almayı yaratan nefes bile almasın, bir kelime bile söylemesin; böyle şey olmaz!

• Eğer Allâh bir adamdan şeytanı sürüp kovmak diler de buna rağmen şeytan, her an o adamın derdini artırırsa,

• O şeytana kul olmak gerekir! Çünkü her yerde, her mecliste üstün çıkan, buyruk sahibi olan o!

2935 • Ben; "Aman şeytan bunu, bu imanı elimden almasın!" diye çırpınırken lutuf sahibi Allâh, nasıl olur da elimi tutmaz!

• Şeytanın dilediği oluyorsa, artık benim işimi kim düzene koyacak; benim halim nice olacak?

2605 • Tabiat bakımından, huy bakımından şeytan, ademoğlunun canının düşmanıdır; insanın helak olmasına sevinir, mahvolması onu mutlu eder!

• O, her adamın peşine düşer, onu hiç bırakmaz, ondan hiç ayrılmaz! Onun kötü huyu, çirkin tabiatı onu hiç bırakır mı?

• Çünkü onun kötü huyu, sebebi yokken tutar, onu zulme, düşmanlığa çeker götürür!

2937 • Haşa, Allâh hakkı için, Allâh neyi dilerse o olur; O, mekan âleminde de buyruk sahibidir, mekansızlık âleminde de!

• Hiç kimse O'nun mülkünde, O'nun emri olmadıkça bir kılı bile kımıldatamaz!

• Mülk, O'nun mülküdür; ferman, O'nun fermanıdır! O'nun yarattığı şeytan, O'nun kapısında en değersiz bir köpektir!

239

Sünnî müminin cebrî kâfire cevap verip kulun ihtiyarı olduğuna dair delil göstermesi, ihtiyarı isbât etmesi.

Sünnet öyle bir yoldur ki, peygamberler (hepsinin üzerine selamlar olsun!) o yolda yürümüş, o yolu ayakları ile çiğneyip açmışlardır! O yolun sağında cebir çölü vardır! O çöle düşen, kendinde ihtiyar olduğunu görmez, emir ve nehyi (yani bunu yap, bunu yapma buyruklarım) inkar edip te'vile, kendi görüş ve yorumlama yoluna sapar! Halbuki emir ve nehyin inkarından, emre uyanların yeri olan cennet ile emre

uymayanların ceza yeri olan cehennemin inkarı çıkar! Artık iş nereye varır, ben söyleyemem! Akıllıya bir işaret yeter! Yine o yolun, yani Sünnet yolunun solunda kader çölü bulunmaktadır! Bu yola sapan da, yaratanın kudretini, halkın kudretine mağlup olmuş bilir! Bundan da öyle fesatlar meydana gelir, öyle bozuk düzenler doğar ki, o cebrî mecûsi bunları sayıp dökmüştür![335]

[335] Bu başlıkta, sünnî müminin cebrî olan kâfire cevap verişi anlatılmaktadır. Bu Cebriye-Kaderiye bahsi, daha önce de geçmişti. Hatta Cebriye inancının Kaderiye -Mu'tezile inancının karşısında olduğu için, Ehl-i Sünnet inancından sayıldığı söylenmişti. Burada, Cebriye inancında bulunan kâfir sayılmaktadır. "Bu nasıl olur?" diye haklı olarak akla gelebilir. Evvelce de arzedildiği gibi Ehl-i Sünnet'in Cebriye inancı cebr-i evsat, yani orta cebr yoludur. Mümini kâfirliğe götüren, cebr yolu değildir! Cebriyeci ile Ehl-i Sünnet yolu olan orta cebir yolu arasındaki fark şudur:

Cebriye inancına göre, insanın cüz'î iradesi, yapma gücü tamamıyla elinden alınmıştır. İnsan, adeta cansız bir varlık sayılmış; böylece o, dinî tekliflerden, emir ve nehiyden kurtulmuş bir kukla yerine konulmuştur. Fakat Sünnet Yolu'nda orta cebirciler kaza ve kadere inandıklarından kendilerinde cüz'î bir irade bulunduğunu, kulun çalışması ve uğraşması sonunda, yine ilâhî takdir ile iyiye doğru gidebileceklerine inanırlar.

Cebriyecilerin inandıkları gibi mutlak olarak insanda irade ve ihtiyar olmasaydı, insanları doğru yola sevkeden peygamberlere lüzum kalmazdı. Başlıkta görüldüğü gibi Hz. Mevlana, orta yolun, yani Ehl-i Sünnet Yolu'nun, peygamberlerin ayakları ile düzlenip açıldığını söylemede; bu yolun sağında cebriyeciler, yani kulu bir kukla yerine koyan, insanda cüz'î irade ve ihtiyar olduğunu inkar edenlerin bulunduğunu; sol tarafında ise kaderiyeci, yani mu'tezile taifesinin bulunduğunu; kaderiyeci yani, mu'tezileler insanın kendi kaderini kendisinin hazırladığı, dolayısıyla mutlak irade ve iktidarın insanın kendisinde bulunduğuna inananların yoludur. Her iki inancın da İslâmî olmadığını, tehlikelerle dolu olduğunu açıklamaktadır.

2963 • Mümin; "Ey cebrî!" dedi. "Sen, söyleyeceklerini söyledin; şimdi beni dinle, ben de cevap vereyim!

240

• Kaza ve kader hususunda cebrî görüşüne göre nükteler söylüyorsun; şimdi macerayı dinle de, onun sırlarını benden duy!

2967 • Şüphe yok ki bizim bir ihtiyarımız, yapma gücümüz vardır! Duyguyu inkar edemezsin; bu, apaçıktır!

• Taşa hiç kimse; 'Gel buraya!' diyemez! Bir kerpiç parçasından hiç kimse vefa beklemez.

• Hiç kimse bir adama; 'Haydi uç!' diyemez! Yahut kör bir adama; 'Ey kör kişi; bana bak!' demez.

2973 • Emir ve nehiy, öfke, lutuf ve azarlamak ancak ihtiyarı olan kişiyedir.

• Zulümde de ihtiyarımız vardır, sitemde de! Ben, şu şeytandan, şu nefisten bahis açtım ya, zaten maksadım da bu idi.

2975 • İhtiyar, yani yapma gücü, cüz'î irade senin içinde oturmaktadır; o bir Yûsuf görmeden elini kesmez.

• İhtiyar, dilek nefistedir; dilediği şeyin yüzünü görür de, ondan sonra iş yapar.

• Köpek yatmış uyumuştur, ihtiyarı da kaybolup gitmiştir, fakat işkembeyi görünce kuyruğunu sallamaya başlar.

• At arpayı görünce kişnemeye başlar; kediye et gösterilince miyavlar.

• İhtiyarın, isteğin harekete geçmesine görüş sebep olur! Görüş, körük gibidir; ateşten kıvılcım çıkarır.

2981 • Birisine dilediğini arzedince, gösterince, o uykuda olan ihtiyar, istek, hemen gözünü açar.

• Melek de, şeytanın inadına, hayırları gösterir, gönle bir coşkunluk salar.

• Böylece, hayır işlemek hususunda ihtiyarın harekete geçer; bir şey gösterilmeden önce her iki huy da uykuda idiler.

• Şu halde; melek de, şeytan da ihtiyarın isteklerini harekete geçirerek, sana yapılacak şeyleri gösterirler.

2985 • İlhamlarla, vesveselerle sendeki hayır-şer dileği, bir iken on olur; on kişinin gücünü elde edersin.

241

• Ey azîz kişi! Namazın dışındaki işlerin helal olması için, namazdan çıkarken meleklere selam vermek gerekir.

• Yani; 'Ey melekler! İlhamınızla, güzelim duanızla bana namaz kılmak ihtiyarım verdiniz; size selamlar, teşekkürler!'

• Günah işledikten sonra da, tutar İblis'e lanet edersin; çünkü bu kötü yola, bu eğri yola onun yüzünden düştün.

• Bu iki zıt varlık, şeytan ile melek, gayb perdesi ardından gizlice sana şerri ve hayrı gösterirler, tavsiye ederler.

2990 • Fakat, gözünün önünden gayb perdesi kalkınca, seni hayra ve şerre sevkedenlerin yüzlerini görürsün.

• Burada, gizlenerek sana söz söyleyenlerin bunlar olduğunu, sözlerinden açıkça tanırsın.

• Şeytan; 'Ey tabiatına ve bedeninin isteklerine esir olan kişi! Ben; seni günah işlemeye zorlamadım; sadece günahı sana güzel, tatlı gösterdim!' der![336]

[336] Bu beyitte 14. İbrahim Sûresi'nin şu mealdeki 22. âyetine işaret var: Şeytan der ki:
"Şüphesiz Allâh, size sözün doğrusunu söyledi. Ben de size vaadettim ama, ben yalancı çıktım! Zaten benim sizin üzerinizde hiç bir hükmüm, nüfuzum da yoktu! Yalnız ben, sizi çağırdım; siz de hemen bana uydunuz, icabet ettiniz! O halde; kusuru bana yüklemeyin, kendinizi kınayın, kendinizi ayıplayın!"

• Melek de; 'Ben sana; Günahın verdiği zevk yüzünden gamın ve ıstırabın artar! demedim mi?' der!

• 'Filan gün böyle demedim mi? Cennetlerin yolu şu taraftadır! diye söylemedim mi?'

2995 • Melekler; 'Biz, senin can dostunuz; canına can katarız; senin atana ihlas ile secde edenleriz!

• Şimdi de sana hizmet etmek istiyoruz; hizmet edilmeye layık olman için, seni çağırıp durmadayız!

• Bu şeytanlar ise, atan Hz. Âdem'e düşman idiler; Secde ediniz! emrine uymadılar!

• Fakat sen; şeytana uydun da bizi bir yana attın, hizmetlerimizin hakkını tanımadın!

• Şimdi biz de meydandayız, onlar da meydanda; sözümüzden, sesimizden bizi tanı!'

242

3004 • Sözün hulasası şu ki: Şeytan ile ruh, her ikisi de insana şerri ve hayrı gösterirler; bunların her ikisi de ihtiyarın olduğuna delildir, belgedir!

• Bizde görünmeyen, gizli bir ihtiyar var; gönüldeki iki duygu belirince, birbirine zıt düşünce, ihtiyar harekete geçiyor!

• Akıl bakımından cebre inanmak, kadere inanmaktan daha beterdir; çünkü cebre inanan kişi, bu inançla kendi duygusunu da inkar ediyor demektir!

3010• Ey oğul! Kadere inanan hiç olmazsa duyguyu inkar etmez; zaten Allâh'ın işi duy güya sığmaz ki![337]

[337] Akıllı kişilere göre cebre inanmak, kaderiyeci olmaktan daha fenadır! Çünkü cebre inanan kişi ihtiyarı, cüz'î iradeyi bile inkar ederek kendisini cansız, duygusuz bir varlık yerine, bir kukla yerine koymaktadır! Bu inancın doğurduğu fenalıklar, Kaderiye inancının getirdiği kötülüklerden daha beterdir! Cebre inanan kimse, kendi varlığında bulunan cüz'î iradeyi, ihtiyarı reddettiği için yaptığı bütün kötülüklerden, işlediği günahlardan kendini temize çıkarmakta; "Benim elimde bir şey yok! Ben, cansız bir varlık gibiyim; ruhsuz bir kapı kanadı gibi açılıp kapanmaktayım! Yaptıklarımdan sorumlu değilim; Allâh neyi takdir buyurmuşsa, ben onu işlemekteyim!" demektedir. Böylece o, dolayısıyla Allâh'ın emirlerini, nehiylerini inkar etmektedir! Bu inanç, bu iman; "insanlar kendi fiillerinin

yaratıcısıdır!" diyen kaderiyeci, mu'tezile görüşünden daha fenadır! Çünkü kaderiyeciler, hiç değilse kendi varlıklarında hissi, duyguyu inkar etmezler. "Allâh'ın işi; duyguya sığmaz, hisse mensup olmaz! Benim işlerim ise hissidir!" derler ve bu görüşten hataya düşerler de; "Kendi fiilimi, işlediklerimi ben yaparım; Allâh karışmaz!" diye sapıtırlar!

• Büyük Allâh'ın fiilini inkar eden kimse, delilin delalet ettiği şeyi de inkar ediyor demektir![338]

[338] Burada geçen "delalet ettiği şey"den murad, Hakk Teala'dır. "Delîl", Allâh'ın yaptığı şeylerdir. Şu halde Allâh'ın işlerini inkar etmek, haşa, Allâh'ı inkar etmek gibi olur. Kaderiye-Mu'tezile inancında olanlar, Hakk'ın bazı işlerini kabul, bazılarını inkar ederler. Derler ki: "Hakk Teala hayrı halketti, şerri, zulmü, fesadı halk eylemedi! Bu gibi kötü işler, kulların yaptığı işlerdir!" Sünnet ehlinin; "Hayrihî ve şerrihî mina'llahi teala" (=Hayır da, şer de Allâh'tandır; O'nun takdiri iledir!) inancını Mu'tezile taifesinin tesiri altında kalarak "Hayrihî ve hayrihî mina'llahi Teala" (=Hayır da, hayır da Allâh'tandır!) şeklinde tevile kalkanlar bugün de çok görülmektedir. Burada imanımızın zedelenmemesi için üzerinde dikkatle durulması gereken bir mesele var: *Kur'an-ı Kerîm'in* şu âyetinde; "Sana gelen her iyilik Allâh'ın lutfudur; sana gelen her fenalık da kendi nefsindendir, kendindendir!" (Nisa Sûresi 79) diye buyurulmaktadır. Bu demek değildir ki, "Hayrı Allâh halketti, şerri de insanlar halketti!" Haşa, biz kim oluyoruz da şerri halkediyoruz? Her şeyin Hakk'tan olduğunu bazen unutuyoruz. Düşünmüyoruz ki, içimizde bulunan nefis-şeytan bizi günaha, kötülüklere teşvik etmekte, kalbimize çeşitli vesveseler düşürerek günahı tatlı göstermekte; şerri hoş ve süslü bir hale sokmaktadır! Rûhumuz, sağduyumuz, vicdanımız da iyiyi bize telkin etmekte ve bizim nefsin gösterdiği yola gitmememize gayret sarfetmektedir. İhtiyarımız, cüz'î irademiz iki yoldan birini seçecektir. "Hayır da, şer de Allâh'tandır!" dediğimiz zaman, bu durumu söylemek istiyoruz. Bu sırada hayra yöneldiğimiz zaman hayrın Allâh'tan geldiğine inanıyoruz da, nefsin tesiri altında kalıp, yine Allâh'ın takdiri ile şer taratma gidince şerrin Allâh'tan geldiğine inanmıyoruz. Âyette; "Senin nefsindendir!" diye işaret buyurulması, insanın cüz'î iradesinin, ihtiyarinin şeytanın, nefsin sözüne uyarak günah işlediğine işarettir.

243

• Kaderiyye inancında olan; 'Duman var, ateş yok; mum ışığı, mum olmaksızın da ışıktır!' demektedir!

• Cebriye mezhebinde olan ise, ateşi görüyor da, inkar etmek için; 'Ateş yoktur!' diyor!

• O kadar inkar yoluna sapmış ki, ateş elbisesini yakıyor da hala; 'Ateş yoktur!' diyor; elbisesini dikiyor da hala; 'iplik yok!' diye söyleniyor!

3015 • Sözün hulasası şu ki: Cebr davasını gütmek, sofistlik(=şüphecilik)tir! Bu yüzden bu hal, ateşe tapmaktan da beterdir![339]

[339] Bunlar, her şeyden şüphe ederler. Sofistlere, şüpheciler (sceptiqus) da denir. Kaynağım Eski Yunan felsefesinden alan şüphecilere göre akıl, hiç bir şey anlayamaz, her şeyden şüphe eder. "Bildiğimiz, gördüğümüz şeyleri duygularımızla biliriz!" derler. "Duygularımızsa, çok defa bizi aldatır. Şu halde; hiç bir şey hakkında kat'î bir karara varamayız!" diye düşünürler.

• Ateşe tapan; 'Alem vardır, Rabb yoktur! Rabb olmadığı için de. Ya Rabbi! diyene cevap verilmez!' der.

• Cebriye inancında olan kişi ise; 'Bu dünya hiç yoktur!' der. Sofist (şüpheci) ise tereddütler, şüpheler içinde kıvranıp durur!

• Cümle âlem; 'Şunu getirme, bunu yapma, bunu yap!' diye ihtiyarı ikrar eyler!

• Fakat Cebriye inancında olan; 'Emir ve nehiy diye bir şey yoktur!' diye söylenir durur! Ona göre, ihtiyar da yoktur; buna inanmak da hatadır!

3020 • Arkadaş! Duyguyu hayvan bile ikrar eder, fakat bunun delilini anlamak çok ince bir şeydir!"

244

İhtiyar dediğimiz, bir şeyi yapıp yapmama dileği gibi, vicdanî idrak ile biz çaresizliği, öfkeyi, hoşgörürlüğü, sıkıntı ve belaya sabır ve tahammül eylemeyi, tokluğu ve açlığı anlarız. Duygu ile sarıyı kırmızıdan, büyüğü küçükten, acıyı tatlıdan, miski pislikten ayırdederiz. Dokunmakla da yumuşağı katıdan yakıcı sütü sıcak

sütten, yaşı kurudan,duvarı ağaçtan ayırdetmiş oluruz. Şu var ki,vicdanî anlayışı inkâr eden, hissi ve duyguyu da inkar eder. Hatta daha da ileri gider. Şu hakîkat ki, vicdanî anlayış, yani iç duygular dış duygulardan daha da açık olarak duyulur. Dış duyguya engel olmak, duygunun meydaria geleceği yolu kesmek, bağlamak mümkündür. Fakat vicdanî anlayışı men etmenin imkanı yoktur. Akıllıya işaret yeter.

• Çünkü bizde ihtiyar olduğunu hissederiz. İhtiyarımız olduğundan ötürü, bize bir iş teklîf etmek güzel gelir.

• Amelce vicdanî anlayış, duygu yerine geçer. Bunların her ikisi de bir kapıya çıkar.

• Bu anlayışa “Yap!”, “Yapma!” diye emir vermek, onunla maceralara girişmek, sözler söylemek yerindedir.

• Güzelim; “Yarın bunu yapayım, yahut onu yapmayayım.” demen ihtiyarın varlığını isbat etmektedir.

3025 • Yaptığın kötülükten ötürü, duyduğun pişmanlıkta ihtiyarın olduğunu gösterir. Demek ki kendi ihtiyarınla pişman oldun, doğru yolu buldun.

3050• Deveci bir deveyi dövse, o deve dövene kin güder. Düşman olur.

• Deve kendini döven kişinin sopasına kızmaz. Döven kişiye kızar. Demek ki deve bile ihtiyardan koku alın.

3026 • Bütün *Kur’an* emirdir, nehiydir. Başa gelecek musibetlerden insanları uyarmaktadır. Mermer taşa emredildiğini kim görmüştür?

• Hiç bir bilen, hiç bir akıllı bunu yapar mı? Kerpice, taşa kızar da kin güder mi?

• “Ey ölüler, ey ellerinden bir şey gelmeyenler! ‘Böyle yapın, şöyle edin!’ dedim, neden yapmadınız?” der mi?

• “Ey eli bağlı, ayağı kırık köle! Haydi mızrağı eline al da, gel savaş.” der mi?

• Yıldızları, gökyüzünü yaratan Allâh, nasıl olur da bilgisizce emir ve nehiyde bulunur?

3032 • Ey cebrî, “Kulda ihtiyar yoktur.” diye aklınca Hakk’tan aczi giderdin ama, haşa ona bilgisiz, akılsız, ahmak dedin...

3033 • “Kader yoktur, kul dilediği ile, kendi ihtiyarı ile iş yapar.” demekte hiç olmazsa âcizlik yoktur. Olsa bile cahillik, âcizlikten beterdir.

3039 • Allâh’tan başkasında ihtiyar yoksa, ne hakla suçluyakızrvorsun[340]

[340] 3032 numaralı beyitte; “Hakk’tan aczi gidermek” sözü geçti. Bu ne demektir? Cebriye inancında olanlar derler ki: “Eğer biz kaderiye, (=Mu’tezile) inancında olanlar gibi düşünürsek, haşa Hakk’a acz ve zaaf isnad etmiş oluruz. Biz desek ki, bir kimsenin nefsi yahut şeytan o kimseyi isyana götürür. Onu kâfir eyler. Şöyle ki, o kimse Hakk’ın dergahına varmak ister, Hakk da o kimsenin mümin elmasım ister. Fakat şeytan o kimseyi mümin olmaya bırakmaz. Onu Hakk’a itaatten alıkor. Bu şekilde düşünür ve buna inanırsak haşa Cenab-ı Hakk’a acz ve zaaf isnad etmiş oluruz. Çünkü Hakk bir kulunun mümin olmasını isterken, Şeytan onu imandan alıkoymakta, böylece Hakk’ın kudreti nefis ve şeytanın kudretine mağlup olmaktadır. Haşa Hakk Teala âciz ve zayıf olmaktan münezzehtir.

• Nasıl oluyor da düşmana diş biliyorsun? Nasıl oluyor da onun günahını, suçunu görüyorsun?• Evin çatısından bir tahta düşsede, seni adamakıllı yaralasa;

• Çatıdan düşen tahtaya hiç kızar mısın? Ona kin besler misin?

• “Neden bana vurdu da elimi kırdı? O benim can düşmanımmış.” der misin?

Türkmen'in köpeği

2940 • Türkmen'in kapısında bir köpek olsa, o köpek oradan ayrılmaz, o kapıya yüz tutar, o kapıya baş kor yatar.

• Evdeki çocuklar, o köpeğin kuyruğunu çekseler, ses çıkarmaz, aldırmaz, onlara boyun eğer.

• Fakat yoldan bir yabancı geçse, ona erkek arslan gibi saldırır.

246

• Türkmen, köpeğine tutmaç suyundan verir. O da ona razı olur ve bekçilik yapar.[341]

[341] Tutmaç: Bir çeşit yemek. Un yoğrulup hamur yapılır. Açılır, küçük küçük kesilir. Ezilmiş sarmısak karıştırılmış yoğurtla pişirilir. Bizim tatar böreğine benzeyen bir Selçuklu yemeği.

2945 • İşte Allâh'ın yarattığı yüzlerce düşünce, yüzlerce hile öğrettiği de şeytan köpeğidir.[342]

[342] Şeytanın da halikı Allâh-u Teala'dır. Onda olan fikirleri, hileleri, düzenleri, kötülükleri de öğreten, insanların başına bela eden Hakk'tır. Çünkü bu bir gerçektir ki, bütün görünen ve görünmeyen varlıkların, bütün hallerin, işlerin yaratıcısı ancak odur. Çünkü 37. Saffat Sûresi'nin şu mealdeki 96. âyeti bir hakikati haber vermektedir: "Halbuki sizi de, yaptıklarınızı da Allâh yaratmıştır." diye buyrulmaktadır. Şeytan köpeği, yani şeytan, Türkmen'in köpeğinin sembolüdür. Daha doğrusu Türkmen'in köpeğinden maksat şeytandır.

• Allâh yüzlerin suyunu (yani şerefi, onûru, imanı) ona gıda etmiştir. iyinin de yüzünün suyunu döker, kötünün de; yani sanki Allâh iyinin, kötünün de imanını, şerefini şeytana gıda etmiştir. Ona uyan insanlığını, şerefini kaybeder, alçalır.

• Halkın yüzü suyu; imanı, şerefi, ona verilen tutmaç suyudur. Köpek şeytan içer, onunla gıdalanır.

• Kudret çadırının önünde, onun canı nasıl olur da Allâh'ın takdirine, hükmüne kurban olmaz? Sen söyle![343]

[343] Bütün varlıkların, Cenab-ı Hakk'ın takdirine boyun eğdikleri gibi, şeytanın canı da Hakk Teala'nın kudret çadırının önünde ilâhî hüküm için kurban olmuştur. Nâbî merhum ne güzel söylemiş: "Alem esîr-i dest-i meşiyyet değil midir?" Evet bütün âlem mukadderatın esiri olduğu gibi, şeytan da Hakk Teala'nın hükm-i şerîfine ve takdirine uymuştur. O da onun kapısına başını koymuştur. Fakat şunu da bilmeli ki, şeytan insan için yine ilâhî takdîre uyarak, çok azgın bir düşman kesilmiştir. O da azgınlıkta insanları şaşırtmakta bir emir kulundan başka bir şey değildir. Şu âyet-i kerîme bu hakikati beyan buyurmaktadır: "Şüphesiz şeytan, sizin için büyük bir düşmandır. Siz de onu düşman tanıyın. Cehennemlik olmanız için sizi kendi tarafına davet eder." (Fatır Sûresi, 6.)

• İyilerden de kötülerden de, sürü sürü insanlar, ellerini, kollarını yere döşemiş, köpek gibi o kapıya, yani Hakk'ın kapısına yönelmişlerdir. Ashab-ı Kehfin köpeği gibi, dünya mağarasının kapısına yatmışlar, Hakk'ın hükmünü, takdirini beklemektedirler.

2950 • Bütün insanlar, ulûhiyyet mağarasının kapısında köpek gibi yatmışlar, bedenlerinin her zerresi emir beklemektedir. Damarları atmakta, kulakları kiriştedir.

• Ey köpek şeytan, halk bu yola ayak basınca, onları bir bir imtihandan geçir, bakalım.

247

• Saldır, onlara engel ol, dikkatle bak; doğrulukta, bunların hangisi erkek (yani cesur), hangisi dişi (yani korkak) ayırt olsun, belli olsun.

• "Allâh'a sığınırım." sözü niçin söylenir? Köpek nefis kızıp saldırmaya başlayınca değil mi?

• Ey Hita Türkü! "Allâh'a sığınırım." demek, köpeğe bağır, onu azarla da yol açılsın demektir.

2955 • Rabbim köpeğe mani ol, yolu aç da çadırının kapısına geleyim, cömertliğinden yüksek mevkîinden, bir dilekte bulunayım.

• Türk, köpeğin saldırısından âciz kalırsa, bir şey yapamazsa, "Allâh'a sığınırım." demek ve feryad etmek yerinde değildir.

3034 • Türk kereminden konuğa; "Kapıma köpeksiz gel, yırtık hırka ile gelme!" der.

• Falan taraftan edeplice, yavaşça gel de, köpeğim sana ağzını açmasın, dişini göstermesin.

• Sen ise bu sözümün tam aksini yapıyor, kapıya geliyorsun. Elbette köpek seni ısırır, yaralar. Kulların, kölelerin geldikleri gibi gel de, çadır sahibinin köpeği yumuşak davransın, seni sevsin.

2957 • O vakit Türk de; "Ben de bu köpekten Allâh'a sığınırım, bu köpeğin yüzünden ben de yurdumda âciz kalmışım." der.

• "Ey misafir, sen bu kapıya gelemiyorsun ya, ben de, azgın köpeğin yüzünden kapıdan dışarı çıkamıyorum." der.

• Hal böyle olunca, artık Türk'ün de toprak başına, konuğun da. Çünkü bir köpek ikisini de yenmiş, ikisinin de boynunu bağlamış.

2960 • Haşa Allâh hakkı için, Türk bağırınca, köpek de kim oluyor? Erkek arslan bile olsa kan kusar.

• Ey kendini Allâh arslanı sanan zavallı; yıllar geçti, sen hala nefis köpeğine bir şey yapamıyorsun, ona karşı âciz kalmışsın.

• Bu köpek nasıl olur da, senin için av avlar? Sen kendin açıkça o köpeğe av olmuşsun.

Halkın ihtiyarı (yani yapma gücü, cüz'î iradesi) olduğuna, kaza ve kaderin ihtiyarı gidermediğine dair bir hikâye.

• Bir hırsız gece bekçisine dedi ki: "Efendim, yaptığım iş ile ben, Allâh'ın takdirini yerine getiriyorum. Yani alın yazıma göre yaşıyorum."

248

• Bekçi; "Ey benim iki gözümün nûru! Benim seni yakalamam da Allâh'ın takdiri iledir." dedi.

3060 • Birisi bir dükkandan bir turp aşırsa da; "Ey akıllı kişi, bu turpu çalışım da,, Allâh'ın takdiridir." dese;

• Sen de onun başına, iki üç yumruk vurur; "Bu da Allâh'ın takdiridir." dersen, turpu yerine koy!

3066 • Allâh'ın takdiri, hükmü, eğer sana özür oluyorsa, öğren de bana bir fetva ver.

• Benim gönlümde yüzlerce arzu, yüzlerce şehvet var. Fakat Allâh korkusundan elim bağlanmıştır.

• Kerem kıl, lutuf et, şu özürü bana öğret de, benim elimin, ayağımın bağını çöz.

• Bir sanatı, bir mesleği seçmiş, kendine iş edinmişsin, şu halde bir ihtiyarın var demektir.

3069 • Ey iş eri, ihtiyarın yoksa, sanatlar içinden o sanatı nasıl seçmişsin?

• Hislerin galeyana gelince, heva ve hevesin uyanınca, yirmi adamın ihtiyarını elde edersin.

• Dostun senin ufak bir menfaatine zarar verirse, içinde onunla çekişme ihtiyarı canlanır.

• Fakat Allâh'ın verdiği nimetlere şükretme zamanı gelince, ihtiyarın yok olur. Sen bir taştan da aşağı bir hal alırsın.

• Nihâyet cehennem de sana; "Bu yakışta beni mazur gör; ne yapayım, Allâh'ın takdiriyle seni yakıyorum." der.

3075 • Hiç kimse bu delil ile seni mazur görmez. Bu özür seni celladın elinden kurtarmaz.

• Dünya böyle kurulmuş, böyle gider. Bu âlemi gördün ya, o âlemin halini de bildin demektir.[344]

[344] Şu *Dîvan-ı Kebîr* beyti bu beyite ne kadar benziyor:

"Ne zamana kadar 'Bu dünya o dünya' deyip duracaksın. O dünyaya bak, onu bu dünya ile karışmış gör." *Dîvan-ı Kebîr, c.* V, nü: 2881.

249

Cebriye cevap verip ihtiyarı isbat edişe emir ve nehyin yani "yap, yapma" emirlerinin gerçek oluşuna, cebr inancında olan kişinin getirdiği özrün hiç bir şerîatte, hiç bir dinde makbul olmadığına, bu özürle yaptığı işin karşılığı olan cezadan kurtulamayacağına dair bir hikâye. Nitekim İblis de; "Rabbim, sen beni azdırdın, bu işte benim suçum yok." dedi ama, sözü kabul edilmedi. Az çoğa delalet eder.[345]

[345] Bu başlıkta geçen İblis'in; "Rabbim, beni sen azdırdın." demesi, A'raf Sûresi'nin 16. âyeti ile Hicr Sûresi'nin 39. âyetinden alınmıştır. Cebriye inancında olan, İblis'in günahı üstünden atmak için "Rabbim beni sen azdırdın." diye küstahlıkta bulunûrken, Hz. Âdem'in Havva validemizle birlikte yasaklanmış meyveden yedikleri için cennetten çıkarıldığı zaman; "Ey Rabbimiz, kendimize zulüm ettik. Eğer bizi bağışlamaz ve bize merhamet etmez isen muhakkak ziyan edenlerden oluruz." (A'raf Sûresi, 23) diyerek günahını itiraf etmiş, suçu kendi üstüne almıştı. Şeytan gibi; "Sen öyle istedin, öyle takdir ettin, ben de memnu' meyveyi yedim. Benim ne kabahatim var?" dememişti. Gerçekten de Âdem (a.s.) işlediği suçtan ötürü Cenab-ı Hakk tarafından kendisine: "Ey Âdem, sende o cürmü, halkeden ben değil miyim? Senin hareketin benim takdirim eseri değil midir? Mazeret için neden bunları söylemedin?" diye buyurduğu zaman. Âdem şöyle cevap vermiştir: "Ya Rabbi, senden korktum, çekindim ve böyle bir sözü sarf etmeyi edebe aykırı gördüm." demiş, Ve bu sebeple nihâyet Allâh'ın affına ve rahmetine mazhar olmuştu. Böylece İblis Hakk'a karşı; "Sen beni azdırdın." dediği için dergah-ı ilâhîden sürüldü. Âdem (a.s.) da edebe riâyet ettiği için affa ve mağfîrete mazhar oldu.

3077• Adamın biri ağacın üstüne çıkmış, ağacı şiddetle silkiyor, meyvelerini düşürüyordu. Hırsızlık yapacaktı.

• Bağ sahibi geldi de: "Ey alçak adam, Allâh'tan utanmıyor musun? Bu yaptığın nedir?" dedi.

• Hırsız dedi ki: "Allâh'ın bağından, Allâh'ın bir kulu, Allâh'ın lutfettiği hurmayı yerse;

3080 • Adîce utanmadan beni niye ayıplıyorsun? Ne diye kınıyorsun? Ganî olan Allâh'ın bütün kullarına lütfettiği nimeti neden kıskanıyorsun? Nekeslik ediyorsun?"

250

• Bağ sahibi hizmetçisine seslendi: "Ey Aybey! O ipi getir de bu şaşkına cevap vereyim." Sonra bahçe sahibi;

• Adamı ağaca sıkıca bağladı. Kuvvetli bir sopa ile arkasına, bacaklarına adam akıllı vurmaya başladı.

• Hırsız; "Allâh'tan utan!" dedi, "Bu suçsuzu inlete inlete, döve döve öldürüyorsun."

• Bağ sahibi; “Allâh’ın kulu, başka bir kulu, Allâh’ın sopası ile ne de güzel dövüyor.” dedi.

3085 • “Bu sopa Hakk’ın sopası; arka da, yan da Hakk kulunun arkası, yanı, bacağı; ben de onun bir kuluyum. Onun fermanının aletiyim.”

• Hırsız; “Ey kurnaz adam!” dedi, “Ben cebr inancını terk ettim. Tövbe ettim. Pişman oldum. Gerçekten de ihtiyar vardır, ihtiyar vardır, ihtiyar vardır.”

Biz birer gölge varlıktan ibaretiz, her şey onundur.

3087 • Kullardaki ihtiyarı, onun ihtiyarı var etti. Hakk’ın ihtiyarı toz bulutu altında gizlenmiş bir süvari gibi görünmüyor.

• Bizim ihtiyarımızı (yapma gücümüzü, cüz’î irademizi) Hakk’ın ihtiyarı meydana getirmiştir. Onun bize dilsiz dudaksız, içten emir vermesi, ihtiyarımıza dayanır, ihtiyarımız olduğuna delildir.

• İhtiyarı yok gibi görünen her mahlukta, gizli ve kuvvetli bir hükmeden vardır.

3090 • O böylece, avı kendisinde kuvvet yokmuş gibi avlar. Zeyd’in (her hangi bir kişinin) kulağını tutar, istediği tarafa çeker götürür.

• Hiç bir şeye muhtaç olmayan Allâh’ın san’atı, kudreti, hiç bir alet kullanmaksızın, onun ihtiyarını ona kemend yapar.

• Zeyd’i kendi ihtiyarı ile bağlar. Hakk da köpeksiz, tuzaksız onu avlar.

• O dülger tahtaya hakimdir; tahtayı yontar, istediği şekli verir. O ressam da güzelliğe hükmeder, güzel resimler yapar.

• Demirci demire hakimdir. Ondan çeşitli işler yapar. Mimar da aletlerine hükmünü geçirir.

251

3095 • Şaşılacak şey, görülmemiş hal de şudur ki, bütün insanların ihtiyarı birer kul gibi Hakk’ın ihtiyarına secde ederler.

• Cansız şeylere karşı kudretin, yapma gücün var, onlara hükmediyorsun, istediğin şekli veriyorsun. Fakat bu kudretin onlardaki cansızlığı giderebilir mi? Onları canlandırabilir misin?

• Allâh’ın kudreti de tıpkı bunun gibidir. Gücü, kudreti mutlaktır ama, kuldaki ihtiyarı gidermez. Aslında herkesin ihtiyarı yerinde iken, Hakk’ın kudret ve iradesi bütün ihtiyarların üzerine galiptir, kahirdir. Yani bütün ihtiyarlar, Hakk’ın mağlup ve mefhumdur.

• Hakk’ın kudretini, kuvvetini, dileyişini, bütün kemali ile söyle, bu ne cebr sayılır, ne de sapıklıktır.

• “Benim kâfirliğim, Allâh’ın dileği ile, takdîri iledir.” dedin ya, bil ki bu dilekte senin de dileğin, isteğin vardır.

3100• Çünkü kâfirliğin, sen istemedikçe olamaz. Hem kâfir olmayı istemiyorsun, hem kâfir oluyorsun. Bu ikisi birbirine zıt düşer, böyle şey olamaz.

3105• Çalış, Hakk’ın sevgi şarabını, kuvvet ve kudret şarabını iç de dinçlik kazan; o vakit kendinden geçersin, o vakit ihtiyarın kalmaz.

• O vakit bütün ihtiyar, o şarabın olur. Sen de tam bir ilâhî sarhoşluk içinde mazur sayılırsın.

• O vakit ne söylesen, o söz şarabın sözü olur. Neyi siler süpürürsen, onları şarap silmiş, süpürmüş sayılır.

• Hakk kadehinden şarap içerek mest olan kimse, adaletten, doğruluktan başka bir şey yapabilir mi?

3110• Bizim elimiz de ayağımız da, o tek olan, eşsiz olan, Hakk'ın şarabıdır. Yani şarapla kendinden geçmişler, sarhoş olmuşlardır. Onun verdiği güçle, kuvvetle hareket etmektedirler. Görünen eller, ayaklar değersizdir. Birer gölgeden ibarettir. Onlar bir işe yaramaz.[346]

[346] Dikkat edildi ise görülmüştür ki, şu yukarıda geçen beyitlerde Hz. Mevlana kuldaki cüz'î iradenin ve ihtiyar gücünün, Allâh'ın lütfû ve ihsânı ile kula verildiği bildirildikten sonra, tam mânâsıyla Hakk yoluna düşen Hakk sevgisi ile kendinden geçen mükemmel bir müslümanda, kâmil bir insanda, irade ve ihtiyar yok olmakta, o insanın her harekelinin, her davranışının, Hakk'ın emir ve nehyine uygun düşeceği beyan buyrulmaktadır.

"Allâh neyi diledi ise, o oldu." hadîsinin mânâsı. Yani dilek onun dileğidir, onun rızasıdır. Onun rızasını arayın. Başkalarının hışmından, gazabından, başkalarının sizi reddetmesinden gönlünüz daralmasın. "Hadîste geçen 'Oldu' sözü, mazîyi, geçmişi bildirir. Fakat Allâh'ın işlerinde geçmiş zaman, gelecek zaman yoktur, olamaz. Nitekim Allâh'a göre ne sabah vardır, ne de akşam." denmiştir.

3111 • Kulun; "Allâh neyi diledi ise o oldu." demesi; "O işle uğraşma, tenbel ol!" demek değildir. Çünkü "Takdir-i ezel gayrete âşıktır." demişler.

• Bu söz candan ve gösterişsiz olarak, ise daha iyi sarılmayı teşviktir. Hatta o hizmette daha fazla gayrette bulun, o işte daha da ehil ol, demektir.

• Sana; "Ey efendim, ne dilersen dile, işin iş, dilediğin şey, dilediğin gibi olacak." deseler.

• O zaman tenbellik etsen de caizdir. Çünkü ne dilersen, ne dersen o olacak...

3115. Fakat "Allâh, neyi diledi ise o oldu. Hüküm onun hükmüdür. Ebedî olarak, mutlak bu böyledir." deseler;

• Derhal yüz kişi imişsin gibi o işin etrafında kula yakışır şekilde dolaşmazsın. Ne diye o ise candan sarılmazsın?

3120 • Sen bu sözü ters anladın da gayreti bıraktın, tenbelleştin, bu hal anlayışına ters düştü, aklın karıştı.

• "Emir falan efendinindir." demek, ne demektir? Aklını başına al da ondan başkası ile az düş kalk.

• Emir onun emri olunca, o efendiden ayrılma, onun etrafında dön, dolaş. Düşmanı öldürecek, dostun canım kurtaracak odur.

• Mademki o ne dilerse onu bulacaksın, onun hizmetini seç, onu kaybetme.

• Yoksa; "Emir sahibinin etrafında dolaşma da, amel defterin kara yazılsın, yüzün de sararsın!" demek değildir.

3125 • Seni kızıştıran, ilâhî lûtfa ümitle koşturan, seni çevikleştiren, seni ar ve haya sahibi yapan te'vîl, haktır, doğrudur.

• Fakat seni gevşekleştiren, gevşek bir hale sokan, tenbelleştiren te'vîl, şu hakikati bil ki, te'vîl değildir. Seni kötü bir hale sürükleyen, seni değiştiren bir haldir.

• “Allâh ne dilerse o oldu.” hadîsi Hakk yolunda, koşturmak, kızıştırmak, ibadete teşvik etmek sûretiyle ümitlerim kaybedenlerin iki ellerinden tutmaktadır.

• *Kur’ân’ın* mânâsını yalnız *Kur’ân’dan* sor. Şehvetini, heva ve hevesini ateşe atmış, yakmış kişiden öğren.

• *Kur’ân’ın* mânâsını *Kur’ân* önünde kurban olmuş, benliğinden geçmiş, alçalmış, adeta ruhu, ayn-ı *Kur’ân* kesilmiş kişiden sor.

3130• Kendisini tamamıyla güle feda etmiş. Gül de yok olmuş. Yağı ister gül yağı olarak kokla, ister gül olarak kokla.

“Kalem, olacak şeyleri yazdı. O yazının mürekkebi bile kurudu.” hadîsi böyledir. Yani “Kalemin mürekkebi kurudu. İbadet ile günah bir değildir. Emin oluşla hırsızlık ediş bir değildir. Kalem yazdı, mürekkebi bile kurudu. Şükretmekle nankörlük bir değildir. Kalem bu yazıyı yazdı da mürekkebi bile kurudu.” demektir. Çünkü Allâh gerçekten de ihsân sahiplerinin ecrini yitirmez.[347]

[347] Bu başlıkta geçen hadîsin tamamı şöyle: “Senin başına gelen her şeyi kalem yazdı, mürekkebi de kurudu.” Bu hadîs de daha evvelki bölümde geçen “Allâh neyi diledi ise o oldu.” hadîsi gibi cebr inancını ifade etmez. Bilakis bu hadîste: itaat ve ibadete teşvik, günah ve kötülüklerden kaçınma emri vardır. Yani “Ey insan, kalem, Levh-i Mahfuz’da olacak şeyleri yazdı. O yazının mürekkebi bile kurudu. Levh-i mahfuzda doğrulukla hırsızlık bir değildir. Bu da yazıldı, şükür ile nankörlük bir değildir. Bu da yazıldı. Çünkü Allâh gerçekten de, ihsân sahiplerinin, iyilikte bulunanların ecrini zayi etmez.” Bu son cümle Tevbe Sûresi’nin 120. âyetinden alınmıştır.

3131• Bunun gibi “Kalem yazdı, o yazının mürekkebi bile kurudu.” hadîsinin te’vîli de seni en önemli bir iş ile uğraştırmak için bir teşviktir.

• Şu halde kalem, herkesin işine layık olan, uygun düşen mükâfâtı ve mücâzâtı yazmıştır.

254

• Sen eğer eğri gidersen, kalem de seni eğri yazar. Doğru gidersen, doğrulukta bulunursan, mutlu olursun.

• Zulüm edersen kötüsün, insanlıktan geri kaldın. Kalem öyle yazdı. O yazının mürekkebi bile kurudu. Adalette bulunursan muradına erersin. Kalem yazdı, o yazının mürekkebi bile kurudu.

3135. Elinle bir şey çalarsan kalem yazdı, mürekkebi kurudu demektir. Şarap içersen sarhoş olursun. Bunu da kalem yazdı. O yazının mürekkebi kurudu.

• Sen reva görür müsün ki, Hakk ezelde verdiği emir, yazdığı yazı yüzünden işten kalsın, hiç bir şey yapmasın?

• “İş benim elimden çıktı, ben artık bir şey yapamam. Benim yanıma bu kadar çok gelme, bana karşı bu kadar çok sızlanma.” desin.[348]

[348] Cenab-ı Hakk bir kere takdir edip bir daha etmezse, sıfatlarından muattal kalması gerekir. Halbuki Allâh Kayyum’dur. Her an bütün sıfatlarını ve fiillerini açığa vurur, gösterir. O her an takdir eder. Allâh her an iştedir, güçtedir. Her an yaratmakta, her an mahvetmektedir. Ra’d Sûresi’nin şu mealdeki 39. âyet-i kerîmesinde: “Allâh ne dilerse onu yapar. Bazısını mahveder, vücuda getirmez. Bazısını da vücuda getirir. Ana kitap (Levh-i Mahfuz) onun nezdindedir.” diye buyurur. Bunun gibi Furkan Sûresi’nin şu mealdeki 70. âyetinde bu konu beyan buyrulmuştur: “Meğer ki tevbe edip iyi amel ve hareketlerde bulunan kimseler ola. İşte Allâh bunların kötülüklerini iyiliklere çevirir. Allâh çok yarlığayıcı ve esirgeyicidir.” Eğer Cenab-ı Hakk yazdığını bozmasaydı, peygamberleri ve onların varisleri olan velîleri, insanların ıslahı için gönderir miydi? Bu yüzdendir ki; “Takdir-i Ezel gayrete âşıktır.” denilmiştir.

• “Kalem yazdı, yazının mürekkebi bile kurudu.” sözünün mânâsı;

“Benim yanımda adalet ile zulüm bir değildir.

• Hayırla şerrin arasını ayırdım, kötüyü daha da kötüden ayırdettim.” demektir.

3140 • Sende bir zerre kadar edep artsa, bu senin için dosttan gelen bir lütuftur. Rabbin bir ihsânıdır.

3145. Senin gayretin, çalışman, bir zerre artsa, Allâh'ın terazisinde bir ağırlıktır, bir kıymettir.

3151 • "Kalem yazdı, mürekkebi kurudu." sözü, hiç "Cefâlarla vefâlar bir olur." mânâsına gelir mi?

• "Aksine cefaların karşılığı cefadır." diye kalem yazmış, mürekkebi de kurumuş. Ve "O vefanın karşılığı da vefadır." diye kalem yazmış, mürekkebi de kurumuştur.

255

• Af vardır. Fakat ümit ışığının parıltısı, aydınlığı nerede ki, kulun takva sebebi ile yüzü ak olsun, nurlansın.

• Hırsız affedilse, canım kurtardığı için sevinir. Yoksa vezîr olmak, hazîne emini olmak hırsız için mümkün müdür?

3155• Ey din emini, ey Allâh adamı gel! Gel ki her taç ve her bayrak eminlikle belirdi, kendini gösterdi.

• Pâdişahın oğlu eğer babasına karşı hainlik ederse, şunu iyi bil ki, babası onun başını bedeninden ayırıverir.

• Fakat bir Hintli köle pâdişaha vefa gösterirse, devlet o köleyi "Çok yaşa!" diye alkışlar.

• Köle de ne ki; eğer bir kapının köpeği vefalı olsa, sahibinin gönlünde o köpeğe karşı yüzlerce razılık, yüzlerce memnunluk duygusu vardır.

• Bu yüzden köpeği sever, okşar, hatta ağzım bile öper. Eğer köpek yerine onun kapısında arslan bulunsaydı, ona neler yapmazdı.

3188• Her an sana gelip çatan bu dertler, bu belalar, senin yaptıklarının cezasıdır, karşılığıdır, îşte "Kalem yazdı, yazının mürekkebi bile kurudu." hadîsinin mânâsı budur.[349]

[349]Hz. Mevlana *Mesnevî'nin* başka bir yerinde aynı fikri beyan buyurmuştur:"Gamdan, fenalıklardan sana gelen her şey, senin kendi korkusuzluğundan, edepsizliğinden, küstahlığındandır." *(Mesnevi, c.* I, 189.) Eski şairlerimizden birisi de:"Hep çektiğim kendi cezayı amelimdir." (Bütün çektiklerim, başıma gelen bütün belalar, yaptıklarımın cezasıdır.) diye yazmıştır.

3161• Yol kesen, kervanları soyan, insanları öldüren Fudayl candan tövbe etti de, on adamdan üstün oldu. Bir velî oldu. Günahkârları ıslah etti. Doğru yola getirdi. Bu hâli de kalem yazmış, yazının mürekkebi bile kurumuştu.

256

Yoksul bir derviş, Herat'ta Horasan Amîdi'nin süslü püslü kölelerini gördü. Onlar Arap atlarına binmişler, altın sırmalı elbiseler giymişler, daha başka çeşit süslerle süslenmişlerdi. Derviş; "Bunlar hangi beylerdir? Nerenin pâdişahlarıdır?" diye sordu. Ona dediler ki: "Bunlar bey değil, Horasan Amîdi'nin köleleridir." Yoksul derviş, başını göğe kaldırdı da, "Allâh'ım!" dedi, "Kula bakmayı Amîd'den öğren."

Amîd, maliye işlerine bakan kişidir.

3165 • Herat şehrinde yoksul bir küstah vardı. Mevkîi yüksek bir köleyi gördü.

• Köle ata binmiş, ipek elbiseler giymiş, altın kemer kuşanmış gidiyordu. Yoksul yüzünü gökkubbesine çevirdi de dedi ki:

• "Allâh'ım kula bakmayı bilmiyorsan, neden şu lutuflar, ihsânlar sahibi efendiden öğrenmezsin?

• Allâh'ım köleye bakmayı, giydirmeyi, beslemeyi şu başımızda bulunan şehrimizin şu büyüğünden öğren."

• Yoksuldu, muhtaçtı, çıplaktı, yiyeceği yoktu, kışın soğukta tir tir titriyordu.

3l70. Kendinden haberi olmayan o zavallı, elinde olmaksızın, böyle bir cür'ette bulundu, böyle bir söz söyledi.

• Allâh'ın binlerce lutfuna ihsânına güveniyordu. Çünkü Hakk'ı gönlünde bulmuş, onun nedîmi olmuş, irfan sahibi bir kişi idi.

3174. Nihâyet günün birinde pâdişah, Amîd'i töhmet altına aldı. Elini ayağını bağlattı.

• O süslü püslü kölelere; "Çabuk efendinizin, defînesinin yerini gösterin!" diye işkenceler etmeye başladılar.

• Onlara; "Ey alçaklar onun sırrını bana söyleyin, yoksa boğazınızı, dilinizi kestiririm." diyorlardı.

• Tam bir ay onlara işkence yaptılar. Gece gündüz onları sorguya çektiler. Onları sıkıştırıyor, dertler içinde bırakıyorlardı.

• Sonunda onların hepsini paramparça ettiler, fakat içlerinden bir köle bile efendilerinin sırrını söylemedi.

• O yoksul derviş uykuda iken, hatiften, ötelerden şöyle bir ses geldi:

"Gel de, kul olmayı bunlardan öğren."

257

Başına gelen bütün felaketler, belalar senin kendi edepsizliğindendir.

3180• Ey Yûsuf'ların derilerini paralayan, eğer seni de bir kurt paralarsa, bunu kendinden bil.

• Sen bütün yıl kendi dokuduğunu giy, bütün yıl ektiğini biç.

• Bizim adetimiz, yolumuz, işimiz doğrudan, doğruluktan ayrılmaz, iyiliğe karşı iyilik, kötülüğe karşı kötülük veririz.

• Aklını başına al da, işini ona göre yap. Doğruluktan ayrılma. Çünkü Süleyman yaşamaktadır. Yok eğer sen şeytan isen, onun kılıcı keskincedir.[350]

[350] *Kur'an-ı Kerimde,* bir çok sûrelerde adı geçen Süleyman (a.s.) bir peygamberdir. Kendisine çok bilgi ve üstünlük verildiği, kuşların, hayvanların, hatta karıncaların dilinden anladığı zikredilir. Rüzgarların, şeytanların, cinlerin, devlerin onun emrinde olduğundan bahsedilir. Burada Hz. Mevlana'nın "Süleyman yaşamaktadır." diye buyurması, mânâ Süleyman'ını, insan-ı kâmili kasdetmektedir. Ey cebrî inancında olan kişi, aklını başına al da, insan isen iman yolunu seç. Sünnet yolunda yürü. Eğer şeytan isen mânâ Süleyman'ının kılıcından kurtulamazsın, demek istemektedir. Çünkü mânâ Süleyman'ı, yani insan-ı kâmil her devirde diridir. Sen melek sîret olursan ilâhî kahırdan kurtulursun.

3185• İnsan melek olunca, kılıçtan emin olur, artık onun Süleyman'dan korkusu kalmaz.

• Çünkü Süleyman'nın hükmü, tesiri şeytanadır, meleğe değil. Zahmet yeryüzündedir, topraktadır. Zahmet günah işleyenleredir. Gökyüzünde melekleşmiş insanlara zahmet yoktur, rahmet vardır.

• Çok boş olan mânâsız olan cebir inancıı terk et ki cebrin sırrının sırrını bilesin, anlayasın.

• Günah işleyenlerin, tenbellerin takılıp kaldıkları bu cebri terk et ki, can gibi olan o cebirden haber alasın. Yani orta cebr yolunda yürü de velîlerden haber al, hakîkate eriş.

• Ey kendisinin güzel ve üstün olduğunu sanan, sevgili olmaktan vazgeç de âşık ol! Yani gerçek sevgiliye kavuşmak istiyorsan, insanlar arasında sevilmeyi, makbul olmayı bırak da âşık ol, ebedî sürecek sevgiyi ve sevgiliyi ara!

3190• Ey mânâda geceden de dilsiz ve sessiz olan kişi. Sözlerine ne vakte kadar müşteri arayacaksın? Gönlün geceden de karanlık olduğu için, senin ruhsuz ve mânâsız sözlerin! kimse dinlemek istemiyor.

258

• Onlar senin hatırın için, anlamadıkları halde, senin karşında, senin sözlerine karşı başlarını sallar dururlar. Fakat senin de ömrün onların sevdası ile geçti, gitti.

• Sen bana hasetle kıvranma diyorsun ama, bir hiçin elden çıkmasına kim haset eder?

3195 • Nefsin vefâlı bir talebe gibi daima seninle beraberdir. Başka ne varsa yok oldu; nerede, neyi arıyorsun? Hepsi seni bırakıp gittiler. Yani etrafındaki basit insanlar, sana vefâlı talebe olamazlar. Sana vefâlı kalacak taleben, senin kendi nefsindir

• Başkasını bilgi sahibi etmek, yükseltmek için, kendini bilgisiz, kötü bir hale sokuyorsun. Sen başkalarını yetiştireceğim diye, kendini kendi nefsini ihmal ettin. Gereği gibi kendinle meşgul olmadın. Böylece kendini bilgisiz bıraktın, kötü huylu yaptın.

• Kendini bulup da, gönlün hakîkat cennetine ulaşınca, onunla birleşince, artık aklını başına al! Duyduklarını başkalarına da duyur! Duygunu, bilgini dök, boşalmadan korkma!

• Cenab-ı Hakk bu sebepledir ki, hakîkati başkalarına duyurması için peygamber efendimize: "Ey doğru sözlü, doğru özlü habîbim söyle!" emrini verdi. Söyle, çünkü bu hakîkat denizi bitmez, tükenmez bir deryadır.

• Yine "Susun!" diye emir verildi. Yani kendinize gelin de suyunuzu telef etmeyin, bağ susuz kalmıştır.[351]

[351] Bu beyitte A'raf Sûresi'nin 204. âyetine işaret vardır. Bu beyitte geçen "su", hakikati, aşk-ı ilâhîyi, manevî zevki ifade etmektedir. Bağ ise ruhun, gönlün sembolüdür. "Suyunuzu telef etmeyin!" demekle, "Hakîkati ve ilâhî aşkı bırakıp, boş laflarla, mânâsız sözlerle vakit geçirmeyin ve ruhunuz susuz kalmasın, onun ihtiyacı olan manevî zevki, ibadeti ve hakîkati ona verin, boş yere konuşmayın, susun!" denmek istenmiştir.

3200 • Babacığım bu sözün sonu yoktur. Bu sözü bırak da sonuna bak!

• Seni anlamayanların, sana karşı durmaları ve sana gülmeleri gayretime dokunûr. Üzülme, onlar âşık değiller ki...

• Senin âşıkların kerem perdesi ardında, senin için feryad ediyorlar. Zaman zaman haykırıyorlar, sen onları gör. Yani senin gerçek âşıkların gözünün önünde bulunanlar değildir. Senin gerçek âşıkların, ötelerdedir.

• Sen bu dünyanın maddî aşklarına, fanî âşıklarına bakma. Sen gayb âleminin âşıklarına âşık ol. Beş günlük âşıklara pek aldırış etme.

259

• Bu fanî âlemin âşıkları, hile ile seni kendilerine çekerler de yerler. Yıllardır çok küçük bir fâide görmedin, ufak bir manevî yardım almadın.

3205• Fanî varlıklar yolunda ne zamana kadar feryad edip duracaksın, gürültü edeceksin. Ayakların yaralandı, hala bir murada eremedin.

• Sağlık, hoşluk zamanında yüzüne gülenlerin hepsi de sana dosttur. Arkadaştır, dertli ve gamlı olduğun vakitte ise, Allâh'tan başka sana kim dost olur?

• Gözünün, dişinin ağrıdığı vakit feryada yetişen Allâh'tan başka kim senin elinden tutar?

Yine o cebrî kâfirin, kendisini İslâma davet eden, kendisine cebrîliği bırakmasını söyleyen sünnîye cevap vermesi. Sual ve cevabın karşılıklı olarak uzayıp gitmesi. Çünkü suali ve cevabı müşkil olan her şeyi ancak hakîkî aşk halleder. Kesip atar. Onun pervası yoktur. "Bu Allâh'ın bir fazlıdır. Onu dilediğine verir."

3210• Kâfir cebrî öyle hoş cevaba başladı ki, sünnînin mantıkı o cevaplardan şaşırdı, hayranlığa düştü.

• Fakat ben o verilen cevapları, sorulan sualleri açıklasam şu söyleyeceğim sözden kalırım.

• Ondan daha mühim söyleyeceğimiz öyle şeyler var ki, onlarla anlayışın daha iyi gelişir. Bu zor bahsi, bu karışık mevzûyu kavrayışın daha kolaylaşır.

• Ey inatçı kişi! Ben o bahise dair çok az konuştum. Bütün, az ile meydana çıkar, belirir. Bu sebeple az ve öz konuştum.

• Bu öyle derin bir bahistir ki, kıyamete kadar cebrîlerle kaderiyecilerin münakaşaları sürüp gidecektir.

3215• Hasmım alt etmekten, yenmekten âciz kalsaydın, onun mezhebine uyar, onun gittiği yoldan giderdin.

• Onlar da cevap vermekte âciz kalsalardı, bu kaypak ve bozuk yoldan ürker, kaçarlardı.

• Fakat bu gidişin böyle olması, böyle yürümesi lazımdır ki, onların hepsi de ortaya sürdükleri delillerle, kendi yollarının doğruluğuna kansınlar.

260

• Kimsenin, hasmının zor suallerini cevapsız bırakmaması, düşmanın devlet ve ikbalini görmemesi, ona yenilmemiş gibi görünmesi gerek ki...

• Peygamber Efendimizin asırlarca evvel haber verdiği bu görüş ve inanış ayrılığı, bu yetmiş iki mezhep, dünyada kıyamete kadar kalsın ve insanlar arasında bu çekişme sürsün gitsin.[352]

[352] İslâmiyet, Arabistan'dan çıkıp İran, Ortadoğu, Türkistan, Mısır, İspanya gibi çeşitli inançları olan çeşitli milletler arasına yayılınca, Zerdüşt mezhebi, Budizm, bilhassa Abbasîler döneminde Arapça'ya tercüme edilen Yunan filozoflarının etkisi ile İslâmî düşünceler arasına İslâmî olmayan düşünceler karıştı, işte Mu'tezile dediğimiz ve ehl-i sünnet inancına uymayan fırka bunlardan birisidir. Peygamber Efendimiz, bu hakikati asırlarca evvel sezmiş de; "Benim ümmetim benden sonra yetmiş üç fırkaya ayrılacaktır. Bunlardan tek bir fırka, ehl-i sünnet yolunda olanlar, kurtulacak, diğerleri sapıklıkta kalacaklardır." diye bir hadîs-i şerîfte bu hususu belirtmişlerdir. Bu hususu merak edenler, Şehristanî merhumun *Milel-i Nihal* adlı kitabına bakabilirler.

3220 • Çünkü bu âlem, karanlıklar ve gayb âlemidir. Gölgenin düşmesi için bir zemin lâzımdır. Yani bu cihan gerçek mânâdan mahrum kalmış, karanlıklara gömülmüştür. Ve hakîkat de karanlıklar içinde gizli kaldığından gayb âlemi de sayılmaktadır. Bu yoldan çeşitli düşüncelerin, sapık görüşlerin gölge düşüreceği zemin meydana gelmiştir.

• Böylece bu yetmiş iki fırka, kıyamete kadar kalır. Bu yüzden İslâm'a aykırı düşen bid'at yolunu tutanların dedikoduları da kıyamete kadar eksik olmaz.

• Bu çeşitli görüşler ve inanışlar yüzünden gerçek iman ve ilâhî aşk hazînesinin değeri artmıştır. Bu hal, hazînenin kapısı üstündeki kilitlerin çokluğundan bellidir.

• Ey sınanan Hakk âşıkı! İmanının ve aşkının büyüklüğü, izzeti, gayenin yüceliği; bu yolun sıkıntısından zahmetlerle dolu oluşundan, yolda aşılması, geçilmesi zor bayırların bulunmasından, yol kesicilerin pusu kurmalarından belli olur.

• Kabe'nin izzeti, yüceliği; onun yolunun sıkıntılarla dolu oluşundan, bedevilerin yol kesmelerinden, çölün uzayıp gitmesindendir.

3225 • Fakat iyi olmayan, makbul sayılmayan bir inancın, bir mezhebin yolunda bir tehlike, bir mânî, bir yol kesici bulunur mu?

• Bu yol, o yolun hasmıdır, düşmanıdır. Mukallit de iki yolun ortasında şaşırmış kalmıştır.

261

• Her iki yolun sâdıkları (yani cebriyeci ile kaderiyeci) bu yollardan birisine düşenler, gidişte, inanışta, birbirlerine zıt düşerler. Fakat her fırka kendi yolundan memnundur. Gittiği yolun doğru yol olduğuna inanır, o yolu beğenmiştir.[353]

[353] Müminûn Sûresi 53. ve Rum Sûresi 32. âyetlerde her fırkanın kendi yolunu beğendiği beyan buyrulmuştur: "Her dîn sahibi (her fırka) kendindeki dîne güvenmektedir." Her iki âyette de her fırkanın kendi dininden memnun olduğu, onu yeter bulduğu belirtilmektedir. Nasıl ki dünyada çeşit çeşit milletler varsa, çeşit çeşit mezhepler, çeşit çeşit yollar da var. Her mezhep sahibi, kendi inancını, başkalarının inancına göre hatalı olduğu halde doğru bilmiş ve bildiği yolda yürümüştür. Hz. Mevlana bu hususu şu elinizdeki cildin 2556 numaralı beyitlerinde ve devamında açıklamıştı. Lütfen o beyitleri okuyunuz. Bazı çirkinler kendilerin; güzel sandıkları gibi, bazı sapık inançlı kişiler de kendilerini doğru yolda sanmakta, inancım doğru bulmaktadır. "Sizin dininiz size, benim dinim bana." (Kâfirim Sûresi, 6) diye buyrulmaktadır.

• Yolunu doğru bulmayan, ikna edici cevap veremezse, inadından münâkaşaya girişir, kavgaya tutuşur. Bu dünya kurulalıdan, kıyamet gününe kadar böyle gelmiş böyle gider.

• "Bu cevabı, biz veremeyiz, bu bizden gizli kalmıştır ama, büyüklerimiz buna cevap vermeyi bilirler." der.

3230• Vesvesenin ağzını bağlayan ancak ilâhî aşktır. Yoksa vesveseyi kim bağlayabilir?

• Âşık ol, bir dilber ara, bir güzel bul! Dere dere dolaş, bir su kuşu avla! Yani ey hakikati arayan kişi, cebrîlerin, kaderiyecilerin münâkaşaları vesvesedir, sapıklıktır! Vesvesenin ağzını ancak ilâhî aşk bağlayabilir. Sen vesveseyi içinden atmak istiyorsan, ilâhî aşka şarıl, bir kâmil mürşit ara![354]

[354] Sevgili, dilber, su kuşu; mürşide işarettir.

• Yüzünün suyunu döken sudan, ne elde edebilirsin? Anlayışım körleştiren, yok eden anlayışla ne yapabilirsin? Yani ilâhî aşktan haberi olmayan, bilgili ve akıllı geçinen kişiden uzaklaş, o senin şerefini haysiyetini alçaltır. Böyle yalancı mürşit, senin ilâhî duygularını körleştirir, manevî ve ruhanî zevklerini yok eder.

• Senin şu aklının erdiği şeylerden başka, akıl edilecek, düşünülecek şeyler var. Onları topraktan yaratılmış bu baştaki akılla değil, gönül yolu ile ancak çok kıymetli baha biçilmez aşkla bulabilirsin.

• Şunu iyi bil ki, Allâh sende bulunan şu akıldan başka akıllar da yaratmıştır. Gökler, gökyüzünün sebepleri o akılla çevrilir, idare edilir. Yani gökyüzünde dönüp dolaşan, birbirlerine çarpmadan, ayrı ayrı yörüngelerde seyreden sayısız yıldızlar, hep o ilâhî akılla çevrilir, idare edilir.

262

3235 • Şu başta bulunan fanî akılla, sen ey gafil insan, dünyalık elde edersin, rızık kazanırsın; öteki akılla, göklerde kendine bir makam edinirsin.[355]

[355] Mevlânâ *Dîvan-ı Kebîr'inde:*

"Sizin iki başınız vardır: Biri dünyaya ait toprak baş, öbürü göğe ait tertemiz baş." diye buyurmaktadır.

• Aklım hiç bir şeye muhtaç olmayan, Allâh sevgisine kaptırırsan, ona verir, onun olursan, Allâh da sana, o aklın on mislini yahut yedi yüz mislini verir.

• Mısırlı kadınlar Züleyhâ'yı kınadılar, ayıpladılar. Ama Yûsuf u görünce akıllarını kaçırdılar da, koşarak Hz. Yûsuf'un aşk köşküne girdiler.[356]

[356] Bu beyitte Yûsuf Sûresi'nin şu mealdeki 31. âyetine işaret var: "Züleyha şehirdeki kadınların kendisin; ayıpladıklarını ve dedikodu yaptıklarını duyunca, onlara davetçi gönderdi. Onlar için dayalı döşeli bir sofra hazırladı ve her birine meyve kesmek için bıçak verdi. Sonra Yûsufa; "Karşılarına çık!" dedi. Kadınlar onu görünce şaşkınlıklarından ellerini kestiler."

• Ömür sâkîsi bir anda onların akıllarını aldı. Onlar ömürlerinin sonuna kadar akla doydular. Yani o Mısırlı kadınlar, ilâhî güzellik karşısında hayran kalarak akıllarını kaybettikleri, ellerini doğradıkları için Allâh bu fedakarlıklarına karşı onlara on misli, yedi yüz misli akıl ihsân etti de onlar, ömürlerinin sonuna kadar akla doydular.

• Celâl sahibi olan Allâh'ın güzelliği ise, yüzlerce Yûsuf un güzelliğinin aslıdır. Yûsufun güzelliğine hayran olarak elini kesen kadından da korkak olan kişi, haydi sen de dünyadaki bütün güzelliklerin aslı olan o güzelliğe, o güzeller güzeline kendini feda et.[357]

[357] Bu beyitte bütün güzelliklerin aslı olan Hakk'ın güzelliğine işaret edilmektedir. Nitekim İbn Fârız hazretleri meşhur Kasîde-i Taiyye'sinin 242. beytinde bu hakîkate temas eder:

"Dünyada görülen bütün yakışıklı gençlerin ve güzel kadınların güzellikleri, Hakk'ın güzelliklerinden onlara âriyeten verilmiştir."

3240 • Ey can, bu karışık zor bahsi ancak aşk keser. Kendilerim dedikoduya kaptıranların feryadına ancak aşk yetişir. Yani gerçek aşktan habersiz, gerçek aşkı yaşamayan, ilmî dedi-kodularla vakitlerini geçirenlerin yardımına ancak aşk yetişir.

263

• Aşk yüzünden söze hayret gelir, şaşırır kalır. Macerayı anlatmaya cesaret edemez, korkar. Yani hayretin verdiği zevk, âşıkı kendi içine kapanmaya zorlar. Layık olmayanlara, hakikati söylemekten çekinir.

• Bir cevap vermeye kalkarsa, dudaklarından bir hakîkat incisinin düşmesinden korkar.

• Ağzından bir inci düşmesin diye dudaklarını sıkıca yumar, ne hayırdan ne de şerden bahseder.

• Nitekim Peygamber'in dostu da demiştir ki: "Peygamber bize bir şey söylerken;

3245• O seçilmiş resul, o incileri saçarken, bizden huzur isterdi. Yüzlerce vakar, ağır başlılık dilerdi."

• Öyle ki sanki başında bir kuş varmış da, uçacakmış korkusu ile canın titrer.

• Güzel kuşun uçup havalara gitmesin diye yerinden bile kımıldamazsın.

• O humâ kuşu uçar diye nefes bile almazsın. Öksürüğün bile gelse, kendini sıkar öksürmezsin.

• O sırada birisi sana tatlı da söylese, acı da söylese parmağını dudağına götürür, "Sus!" diye işâret edersin.[358]

[358] Hz. Peygamber (s.a.v.) Efendimizin sahabesinin, mübarek Resûlumuzun huzûrunda başlarına kuş konmuş da onu uçurmak istemeyen kişiler gibi 'kımıldamadan, edeple oturduklarına dair bir hadîs olduğundan, Firûzânfer merhum *Mesnevi Hadîsleri* adlı kitabında bahsetmektedir.

3250• İşte o kuş hayrettir. Şaşırıp kalmaktır. O seni susturur. Tencerenin ağzını kapar, seni aşk ateşinde kaynatmaya başlar. Seni pişirir, olgunlaştırır, seni dedikodudan kurtarır.

Hakîkate köprü olan hadise.

3257• Hıristiyan gider, papaza bir yıllık suçlarını, günahlarını, yaptığı zinâları, kalbinden geçirdiği kötülükleri sayıp döker.

• Papaz, o günahkar hristiyanın günahlarını bağışlayınca, onun affını Allâh'ın affı bilir.

• Halbuki o papazın ne suçtan haberi var, ne adaletten ne de affetmekten. Fakat aşk ve iman pek kudretli bir sihirbazdır. Sevmek ve inanmak güzel şeydir.

264

3277. Aşk ayrılık vaktinde insanı hayale kaptırır, şekillere sûretlere sokar. Fakat seven gerçek sevgili ile buluşunca, o hayaller, o şekiller, o sûretler yok olurlar da, tasavvur bile edilemeyen, anlatılamayan hakîkat meydana çıkar.[359]

[359] Aşk ayrılık vaktinde insanı şekilden şekile sokar. Türlü mihnetlere, meşakkatlere düşürür. Bir mütefekkir: "Aşk dünyanın en tatlı mutluluğu ile en yakıcı acısından yaratılmıştır." diyor. Şeyh Galip hazretleri de:

"Dert ve mihnettir, beladır, adı aşk! Bir marazdır, ibtiladır, adı aşk!"

diye aşkın dertle, mihnetle dolu olduğunu, bir çeşit hastalık ve ibtilâ olduğunu belirtmektedir.

• Bu hâle düşen insan der ki: "Aklın da, fikrin de, ilâhî mestliğin de aslı, temeli benim. O şekillerde, resimlerde, hayallerde gördüğüm güzellik meğer bizim güzelliğimizin aksi imiş.

3280 • Uzun zamanlar benim güzelliğimin aksi ile, hayali ile uğraştın, oyalandın. Nihâyet benim zatımın müşâhedesinde, kendinde kuvvet buldun. Yani benim hayalimle çok meşgul oldun. Şimdi zatımın vasıtalardan ve örtülerden kurtulmasının kuvvetini kendinde buldun. Maşûkunun ben olduğumu müşahede kıldın, bu sûretle ilâhî aşk zuhura geldi. Hakîkî sevgili ayan oldu.

• Bu taraftan benim cezbem kendini gösterdi. Artık hıristiyan, arada papazı görmez olur.

• Halbuki, hıristiyan, papazın perdesinin ardından Allâh'ın lutfuna, ihsânına sığınıyor, affedilmesini niyaz ediyor.

• Bir taştan bir kaynak çıkıp aksa, taş o akarsuyun içinde gizli kalır.

Aşkın büyüsü.

1260. Aşk ve vehim yüzlerce Yûsuf meydana getirir. Aşk Hârut'tan, Mârut'tan daha üstün büyü yapar.

• İnsan sevgilisinin hatırası ile bir sûret tasarlar, o sûretin çekişi onu aşka dair dedikodulara sürükler.

• Sûretin önüne varır, yüz binlerce sır söylersin, dostun, dosta sır söylemesi gibi o sûretle, o hayalle söyleşir, durursun.

• Yeni ölmüş yavrusunun mezarına karşı, gönlü yaralı bir annenin konuşması gibi,

3265 • O cansız mezar diri gibi görünür de, ona candan, yürekten sırlar söyler.

• Zavallı, o toprağı diri ve canlı sanır. O toprak yığınının gözü, kulağı vardır zannına düşer.

• Onun nazarında, o mezar toprağının her zerresinin kulağı vardır, aklı vardır. Coştuğu, feryâd ettiği zaman onu duyar, anlar.

• O toprağı âdeta duyuyor, işitiyor sanır. Şu büyücü aşka iyi bak.

• Gönlü yaralı anne çocuğunun yeni mezarına zaman zaman gözyaşları ile kapanır, yüzünü gözünü sürer.

3270• Oğlu hayatta iken, o canım canına, o can yavrusuna asla böyle yüzünü gözünü sürmemiştir.

• Ölüye karşı beslenen aşk ebedî olamaz. Sen canına canlar katan, hiç ölmeyecek olan diriye âşık ol.

• O mâtemden bir kaç gün geçince aşkının ateşi yatışmaya başlar.

• Çünkü aşk geçip gitmiştir. Büyüsünü de beraber götürmüştür. Ateş sönmüş, ortada kül kalmıştır.

3275• Hakîkate ermemiş, mânâ yoluna düşmemiş bir gencin aynada gördüğünü, irfan sahibi bir pîr, bir ihtiyar, kerpice bakınca orada görür.

• Pîr; sakalı, saçı ağarmış kişi değildir. Pîr senin aşkındır. Pîr; ümitsizliğe düşmüş, yüz binlerce kişinin elinden tutan, onlara yol gösteren, onlara yararlı olan kâmil insandır.

• Hakikati idrak eden kişi der ki: “Ancak şimdi perdeleri kaldırabildim, güzelliği vasıtasız olarak ortaya koydum.”

Mecnûnun akrabalarının ona: “Leyla pek o kadar güzel değil, şehrimizde ondan daha güzel olanlar var. Sana bir tanesini, iki tanesini, hatta on tanesini gösterelim de içlerinden birisini seç, kendini de bizi de bu meraktan, bu dertten kurtar.” demeleri, Mecnûn’un da onlara cevap vermesi

3286• Ahmaklar, aşkın ne olduğunu bilmediklerinden ötürü Mecnûn’a dediler ki: “Leyla’nın güzelliği pek o kadar değil, onun az bir güzelliği var [360]

[360] Şeyh Attar hazretleri *Musîbetnâme* adlı eserinde, Harunu’r-Reşid’in Leyla’nın pek güzel olmadığını, ondan daha güzel kızların bulunduğunu Mecnûn’a söyleyince, Mecnûn’un Harun’a; “Benim gözümle bak da gör, Leyla ne kadar güzel!” dediğini hikâye etmektedir.

• Şehrimizde, ondan daha güzel yüz binlerce, gönül alıcı, ay parçası gibi güzeller var.”

• Mecnun dedi ki: Maddî bedenlerimiz, sûretlerimiz. görünür şekillerimiz birer testi gibidir. Güzellik de ilâhî bir şaraptır. Cenab-ı Hakk bana Leyla’nın görünen sûretinden şarap sunmaktadır.”

• Size Allâh onun testisinden şarap vermedi de, sirke sundu. O yüzden onun aşkı kulağınızı çekmedi, sizi sizden almadı.

3290 • Cenab-ı Hakk’ın kudret eli, bir vücut testisinden birine zehir sunar, ötekine bal lütfeder.

• Siz testiyi görüyorsunuz ama, içindeki şarabı göremiyorsunuz. O şarap temiz kalpli olmayan, uyanık gönüllü bulunmayan, hakikati sevmeyen, doğru ve namuslu olmayan göze görünmez ki:

. *Can* zevki, namuslu afîf kadınlar gibi kocasından başkasına bakmaz. Akrabasından başkasına görünmez.

• O manevî şarap, o ilâhî zevkte ehlinden, en yakınından başkasını görmez. Bu görüş her kula nasip olmaz. Şu bedenler; şu gölge varlıklar, şu kaplar, şu kadehler, çadırlar gibi o manevî şarabı örtmüşler, perde olmuşlardır. [361]

[361]Bu iki beyitte Rahman Sûresi'nin şu mealdeki 72. âyetine işaret var: "Çadırlarda yalnız kocalarına hasredilmiş huriler vardır." Mevlana can zevkini ve manevî şarabı kocalarından başkalarına bakmayan afîf kadınlara benzetiyor. "Bunlar ancak kendi ehillerine, en yakınlarına bakarlar." diye buyuruyor. Bu yüzdendir ki insanların çoğu bu manevî zevklerden mahrum kalmışlardır. Çünkü ruhanî zevk ve ruhânî şarap kaplar içinde gizli kalmıştır. Hicaplar, perdeler, çadırlar onları örtmüş, gizlemiştir. Onlar ehillerine kendilerine layık olanlara kendi mahremlerine yüz gösterirler.

3296 •Her nimetin, her mihnetin görünüşü, buna cehennemdir, ona cennet.

• Şu halde gördüğünüz bütün varlıklarda insan olsun, hayvan olsun, bitki olsun, cansız olsun; her şeyde gıda da var, zehir de var. Fakat siz onu göremiyorsunuz...

• Her beden, her cisim bir kâse gibi, bir testi gibidir. Onun içinde hem gıda vardır, hem de gönlü yakan zehir vardır.

• Kâse meydandadır, görünmektedir içindeki, gıda gizlidir. O kaseden ne yendiğini yalnız tadan, yiyen bilir.

3300 •Yûsuf un sûreti bir kadehe benzerdi. Babası o kadehten neşeler veren yüzlerce çeşit şarap içiyordu.

• Kardeşleri ise o kadehten zehirler içtiler. Bu yüzden onların öfkeleri, kinleri artıyordu.

• Züleyha da Yûsuf kadehinden başka türlü, şekerler yedi, aşkla bir başka çeşit afyon yuttu.[362]

[362]Hz. Mevlânâ *Mesnevî'nin* III. cildinin 3030-3031 numaralı beyitlerinde şöyle buyurur: "Yûsuf'un yüzünde Yâkub'un gördüğü güzellik, nûr kendisine mahsûstu. Onu görmek Yûsuf'un kardeşlerine nasib olmamıştı. Yâkub, Yûsuf'un aşkından kendini kuyuya atar. "Yûsuf'un güzel yüzünün mânevi şarabı Züleyhâyı başka türlü mest ettei. Onun şehvâni duygularını uyandırdı. O ilahi güzellik, yaratılışı yüzünden onun için nefsânî bir gıdâ oldu. Aynı güzellik Hz. Yâkub'a ruhânî, mânevî bir gıda oldu. Aynı güzellik kardeşlerinde kin ve nefret doğurdu. Aynı güzelliğin farklı tesirlerini irfân sahipleri çok iyi anlarlar. Çeşitli kadehlerle âriflere sunulan herkesin meşrebine ve istidadına göre çeşitli tesirler yapan, bu ilahi ve manevi güzelliklerin ötesinde Hüsn-i Mutlak'ın, Allâh'ın lutuf ve ihsanı var. Bir şair ne güzel söylemiş:

"Gönlümün şerhinde öyle bir Yûsuf oturmaktadır ki, onun güzelliğini ne Yâkub görmüştür, ne de Züleyha işitmiştir."

•Züleyha Yûsuftan Yakup(a.s.)'ın aldığı manevî gıdadan başka bir gıda aldı.

Bir testiden sunulan çeşit çeşit şaraplar içilmektedir. Böylece manevî şaraptan, gayb şarabından kimsenin şüphesi kalmayacaktır.

3305• Şarap gayb âlemindendir. Testi de bu cihandandır. Testi meydanda görünüyor. Fakat sunulan şarap pek gizlidir. Her göze görünmüyor.

• Bu şarap güzellere güzel gözle bakmayanların, kalpleri fesatlarla, şehvetlerle dolu olanların ve bu manevî şaraba mahrem olmayanların gözlerinden pek gizli kalmış. Fakat mahrem olanlara apaçık görünmektedir.[363]

[363] Gayb âleminden sunulan bu mânâ şarabı, bizim bildiğimiz şaraplardan değildir. Mevlana bir ruba'îsinde şöyle buyurur: "Bu bizim sarhoşluğumuz kırmızı şaraptan 'değildir. Bizim şarabımız aşk kadehinden başka bir yerde bulunmaz. Sen benim şarabımı dökmek için geldin, fakat ben görünmez bir şarabın mestiyim. Bu sebeple benim şarabımı görüp dökemezsin." Tebrizli Saib merhum da bir beytinde aynen şöyle söyler:

"Seni üzüm şarabının verdiği sarhoşluktan kurtaracak bir mânâ şarabına karşılık, iki cihanı verseler ucuza gelir."

Münacaat (=Hakk'a yakarış, yalvarış)

• Allâh'ım gözlerimiz mest bir hale geldi, bizi affet. Sırtımızdaki yük bizi çökertti.

• Ey kendini gizleyen Allâh'ım, o âleme de doldun, bu âleme de. Şark nûrunun üstüne de yüceldin, garb nûrunun üstüne de.

• Sen Rabbim, sırlarımızı açığa vuran bir sırsın. Duygularımızın ırmaklarını besleyen mübarek, manevî bir kaynaksın.

3310• Ey zatı gizli, atâsı, lütuf ve ihsânı açık olan Allâh'ım, sen bir ırmak gibisin, biz ise değirmen taşına benzeriz.

• Sen rüzgar gibisin, bizse toz gibiyiz. Rüzgar gizli, kaldırdığı toz meydanda, görülüyor.

• Sen baharsın, bizse sanki güzel, yemyeşil bağız, bahçeyiz. Bahar gizlidir, fakat lutufları, ihsânları bize bağışladığı çiçekler, meyveler meydanda..

• Sen Allâh'ım sanki cansın, bizlerse ele ayağa benzeriz. Elin tutması da, bırakması da ancak canın yardımı ile olur.

• Sen akıl gibisin, bizlerse dile benzeriz. Şu dil konuşmayı, anlatışı akıldan elde eder.

3359 • Sen neşeye, sevince benzersin, bizse tebessüm, gülüş gibiyiz. Biz ancak bize ihsân ettiğin kutlu sevincin lutfu ile güleriz.

• Bizim hareketimiz, her an senin varlığına şehadet getirmede, "Şehadet ederim ki, Allâh'tan başka Allâh yoktur." demektedir. Bu hal celal sahibi olan, sonsuz olan bir Allâh'ın varlığına şehadet etmektedir.[364]

[364] Bir şairimiz:

"Varlığım Hâlık'ımın varlığına şahiddir.
Başka burhan-ı kavî var ise de zaiddir."

(Yani Allâh'ım benim varlığım senin varlığına şehadet getirmektedir. Daha başka belgeler var ise de onları söylemek lüzumsuzdur.) Yalnız insan mı, her şey o büyük yaratıcının varlığına şehadet etmektedir.

"Yerden biten her ot her bitki; 'Allâh bir tanedir, onun benzeri, şerîki yoktur.' demektedir."
"Her şeyde onun âyeti var. Ve her şey onun tek olduğuna delalet eder."

269

• Değirmen taşının inleyerek dönüp dolaşması da akan suyun varlığına şehadet etmektedir.

• Ey benim vehmimden, dedi-kodularımdan münezzeh olan Allâh'ım! Benim de, senin varlığını ispat etmek için getirdiğim misallerin de başına toprak dökülsün.

• Kul sabredemez, seni güzel tasvirlerle över, meth ü senada bulunûr. "Her an canım sana kurban olsun, ben canımı senin ayaklarının altına serdim!" der.

3320 • Allâh'ı seven, fakat nasıl hitap edeceğini bilemeyen çoban gibi, o; "Allâh'ım!" diyordu, "Çobana gel, sana gönül veren çobanın karşısına gel![365]

[365] Bu beyitlerde *Mesnevî-i Şerifin* meşhur hikâyelerinden "Çoban ve Mûsâ" hikâye-sine işaret edilmektedir. Bu hikâye *Mesnevî'nin* II. cildinde 1720 numaralı beyitle başlar.

• Gel de, senin gömleğindeki bitleri ayıklayayım, çarığını dikeyim, eteğini öpeyim."

• Kimse aşkının derinliğinde o çobana eş olamadı. Ancak o Allâh'ı tesbîh etmeyi tenzih etmeyi ve ona nasıl hitap edileceğini bilmiyordu.

• Çobanın aşkı, gökyüzüne çadır kurmuştu. Can da o çobanın çadırına bir köpek kesilmişti.

• Allâh'ın aşk denizi coşunca, o âşık çobanın gönlüne vurdu. Onu coşturdu. Halbuki zavallı sen sadece o dalganın sesini duyuyor, onu hikâye ediyorsun.

3340• Artık anladın bildin ki, biz şu bedenden ibaret değiliz. Biz şu bedenin ötesinde Allâh ile beraber yaşıyoruz.[366]

[366] Bu beyitte "Her nerde bulunûrsanız bulunun Allâh sizinle beraberdir." (Hadîd Sûresi, 4) âyetine işaret var. Mevlana bir ruba'îsinde bu konuya temas eder de der ki:

"'Nerede bulunûrsanız bulunun, o sizinle beraberdir.' haberi Allâh'tan geliyor. Bu haber insanın gönlünü ümitle, neşe ile dolduruyor. Sen kendini tanımadığından ötürü, huzûra kavuşmadın. Eğer kendini tanısaydın, sende kimin misafir olduğunu bileydin, mutlu olurdun."

270

Bayezid hazretlerinin yaşadığı bir zamanda, bir kâfire; "Müslüman ol!" demeleri, onun da söze cevap vermesi.

3356 • Bayezid'in zamanında, ateşe tapan biri vardı. Temiz ve koyu bir müslüman, ona dedi ki:

• "Ne olur, müslüman olsan da selamete, kurtuluşa kavuşsan, şeref, uluk elde etsen."

• Ateşe tapan kişi; "Ey benim kurtuluşa ermemi murad eden!" dedi. "İman varsa ancak âlemin şeyhi Bayezid'de vardır.

• O imanı taşımaya, benim gücüm yetmez, o benim gayretlerimden, didinip uğraşmamdan çok üstün bir varlık.

3360 • Ben dine, imana tam inanmış değilim. Fakat onun imanına çok iman etmişim, inanmışım, ona hayranım.

• Onun herkesten üstün, çok latîf, çok nûrlu, çok yüce bir insan olduğuna inanıyorum.

• Her ne kadar ağzımda sağlam bir mühür varsa da, yani imanımı açıkça söyleyemiyorsam da, gizlice onun imanına inanıyorum.

• Yok eğer iman, sizin imanınız ise, ben o imanda yokum, benim o imana ne meylim var, ne de isteğim var.

• Birinin imana yüzlerce meyli olsa, istediği de olsa, imana gelmek istese, sizi görünce kaskatı kesilir, soğur, onda iman isteği, iman meyli kalmaz.

3365 • Mânâsı olmayan bir ad görmüş olur. Bu hal çöle kurtuluş yeri demeye benzer.

• Birisi sizin imanınızı görünce, iman getirmeye olan meyli, aşkı soğur gider.

3390 • Fakat Bayezid'in imanı, sıdkı yüzünden gönlümde, canımda ne hasretler uyandı.

3393 • İmanın bütün şartları Bayezid'in imanında var. Aferin bu çeşit tek arslana.

• Onun imanının bir damlası denize damlasa, deniz, o bir damla imanın içinde boğulur, kaybolur.

3395 • Nitekim, bir zerre ateş ormanlara düşse, bütün orman, o bir zerre ateş yüzünden yanar, kül olur.

271

3389 • Sizin imanınız riyadan, gösterişten ibaret. Gelip geçici bir inanç, çirkin sesli bir müezzin gibi sizin imanınızda yol kesici bir şey.

3403 • Fakat Bayezid hazretlerinin iman güneşi, o mübarek rûhunun doğuşundan doğar da yüz gösterirse,

• Bu değersiz dünya, bu süflî âlem, ta yerin dibine kadar hazîne kesilir, bütün yücelikler, ulvî âlem yemyeşil cennete döner.

3405 • Bayezid'in şu hakîr, değersiz topraktan yoğrulmuş bir bedeni var ama, onun her tarafı nûrlandıran, nûrdan da bir canı vardır.

• Asıl şaşılacak şeydir ki, topraktan yaratılmış olan beden mi Bayezid'dir, yoksa her tarafı nûrlandıran, nûrdan olanı, canı mı Bayezid'dir? Bu zor işte ben şaşırdım kaldım, amca doğrusunu sen söyle.

• Eğer o, yani Bayezid topraktan yaratılmış bir varlık ise, nasıl olmuş da yedi kat gök onun nûru ile dolmuş?

• Yok o yedi kat göğü nûra gark eden nûr ise, azîz dost, söyle bu bedende ne oluyor? Acaba o bu ikisinden hangisidir, o kimdir?"[367]

Çirkin sesli bir müezzinin kâfirler diyarında ezan okuması ve bir kâfirin ona hediye vermesi.

3367 • Pek çirkin sesli bir müezzin vardı. Kâfirler memleketinde ezan okurdu.

• Ona her ne kadar; "Bu çirkin sesle ezan okuma; çekişmeler, düşmanlıklar uzar gider." dedilerse de..

• O inat etti, söylenenlere aldırış etmedi. Ezan okumaya devam etti.

[367] *Mesnevî'yi* şerh eden tanınmış alimlerimizden İsmail Ankaravî hazretleri bu beytin şerhinde Sahib b.Abdülvezîr'in olduğunu söylediği şu mânâlı kıt'ayı nakletmiş: "Şarabın safiyeti ile kadehin inceliği o kadar birbirine karıştı ki; görünüşte sanki, bu hep kadehtir, şarap değildir. Yahut hep şaraptır, ortada kadeh yoktur dersin."

3370 • Halk umumî bir kargaşalıktan, bir fitne çıkmasından korkarken, elinde bir kat elbise ile kâfirin biri çıka geldi.

• Eski bir dost gibi o kâfir, müezzine elbise ile beraber mum ve helva da hediye getirmişti.

• Müezzini soruyor; "Nerede o müezzin?" diyordu. "Onun ezanı ve sesi insanın huzûrunu artırıyor."

• "Kendine gel!" dediler, "O çirkin sesten insana huzur mu gelir?" Kâfir dedi ki: "Onun sesi kiliseye kadar geldi.

• Benim pek güzel, pek meziyetli bir kızım var. Çoktan beri müslüman olmak istiyordu.

3375• Bunca din kardeşi ona öğüt verdi, fakat müslüman olma sevdası başından gitmedi.

• Gönlüne iman sevgisi, öyle bir yerleşmiş, öyle bir artmıştı ki, bu dert, sanki bir buhurdandı, ben de buhurdanda öd ağacı misali yanmakta idim.

• O, zaman zaman müslüman olmak için gayret sarf ettikçe, ben dert, azap içinde kalıyor, işkence çekiyordum.

• Ne yapacağımı, ne edeceğimi bilemiyordum. Elimde hiç çare yoktu. Nihâyet bu müezzin ezan okumaya başlayınca, onun sesi kiliseden duyulunca...

• Kızım; 'Bu çirkin ses nedir? Ne de kötü ses, kulağıma geldi beni mahvetti.

3380• Ömrümde şu manastırda, bu kilisede bu kadar çirkin, bu kadar kötü ses hiç duymadım.'

• Kızkardeşi; 'Bu ses ezan sesidir.' dedi, 'Bu, müslüman adeti, bu sesle müslümanları ibadete çağırırlar.'

• Kızım hemşîresinin söylediklerine inanmadı. Bir başkasına sordu, o da 'Evet, öyledir.' deyince;

• Gerçeği öğrenince inandı, içindeki iman sarsıldı, üzüldü, beti benzi sarardı. Böylece o müslümanlıktan soğudu.

• O müslümanlıktan kurtuldu, ben de işkenceden azaptan kurtuldum. Dün gece korkulu rüya görmeden, rahatça yattım, uyudum.

3385 • Onun çirkin sesinden rahata, huzûra kavuşmamın sebebi bu. Hediye getirdim, teşekkür etmek isterim, o müezzin nerede?"

• Müezzini görünce; "Lütfen şu hediyeyi kabul et. Beni dertten elemden, üzüntüden kurtardın, benim elimi tuttun.

• Bana öyle bir ihsânda, öyle bir lütufta bulundun ki, ölünceye kadar, beni kendine kul, köle ettin.

• Mal, mülk sahibi olsaydım, çok zengin servet sahibi bulunsaydım, ezan sesi çıkan ağzını altınla doldururdum." dedi.[368]

[368] Ezanın güzel sesle okunmasının çok ehemmiyeti vardır. Mevlana bu konu üzerinde durmaktadır. Gerçekten de güzel sesli bir müezzinin ezanı insanı başka bir âleme götürür. Başka bir ifade ile, güzel sesli bir müezzinin ezanı, sanki geldiğimiz ruh âleminden bize sesleniyor gibi bizi bizden alır, hasretini çektiğimiz mânâ âlemine götürür. Ruhumuza manevî bir ateş düşer. Ezan sesi bir çok gayr-i müslimi islâm dinine sokmuştur. Aya ilk ayak basan, Amerikalı Neil Armstrong Mısır'da okunan ezan sesinin tesiriyle müslüman olmuştur. Şeyh Sadi hazretleri de Mevlana'nın bu hikâyesine benzer bir hikâyeyi *Gülistan'ından* nakleder: Sancariye mescidinde bir çirkin sesli müezzin vardı. Şehrin emîri adamın gönlünü kırmak istemiyordu. Kendisin; çağırıp; "Bu mescidde müezzinlere beşer dinar veriyorlar, ben sana on dinar vereyim, başka bir yere git." diyor. Müezzin kabul ediyor, oradan gidiyor, fakat bir müddet sonra gelip emîre; "Sen benim hakkımı yedin, gittiğim mescidden başka bir yere gitmem için bana yirmi dinar veriyorlar." diyor. Emir gülüyor; "Yirmi dinarı kabul etme, onlar sana elli dinar da verirler." diyor.

Bir kadın kocasına; "Eti kedi yedi." dedi. Kocası kediyi terazîde tarttı. Kedi yarım batman geldi. Karısına; "Hanım!" dedi, "Et yarım batmandı, belki biraz da fazla idi. Yarım batman gelen bu et ise, kedi nerede? Kedi ise et nerede?" diye sorması.

3449 • Evcimen bir adam vardı. Karısı pek hileci, pek kötü huylu, kirli, pasaklı bir kadındı.

• Adam eve ne getirse, kadın onu yok ederdi. Adamcağız ses bile çıkarmazdı.

• Bir gün adam misafirini ağırlamak için yüzlerce sıkıntıya katlanarak et aldı, eve getirdi.

• Kadın keyif ehli idi. Boğazına da pek düşkündü. Eti kebap etti, şarap ile yedi, bitirdi. Kocası gelince, onu mânâsız sözlerle oyalamaya başladı.

• Adam; "Et nerede?" dedi. "Misafir geldi, misafire yemek çıkarmak, ikram etmek gerek."

• Kadın; "Eti şu kedi yedi. Eğer misafire muhakkak et ikram etmek istiyorsan kasaba koş, başka et al!" dedi.

3415 . Adam hizmetçisine; "Ey Aybey, teraziyi getir de, şu kediyi tartalım!" dedi.

• Terazi geldi, kediyi tarttı. Kedi yarım batman geldi. Bunun üzerine adam, ey hileci kadın!" dedi.

• "Et yarım batmandı, bir okka da fazlalığı vardı. Kedi de yarım batman geldi!

• Eğer bu yarım batman gelen kedi ise, söyle aldığım et nerede? Yok bu tarttığım et ise, kedi nerede? Onu ara, bul bakalım."

• Etrafa nur saçan büyük bir velînin gerçek varlığı bu ise, o ruh nedir? Yok eğer o bu ruhtan ibaret ise, görünen maddî suret, bu beden kimindir?

4320 • Azîz dostum, hayretler içinde, hayrette kaldım. Bu zor ve karışık meseleyi ne sen açıklayabilirsin, ne de ben. Bu ne senin işindir, ne de benim işim.

• Aslında her ikisi de odur. Yalnız ekinin aslı, tohumdur, tanedir. Saman çöpü ise, değersizdir, teferruattır.

• Allâh'ın hikmeti, bu zıtları birbirine bağlamış, birleştirmiştir. Ey kasap şu uyluk eti, o gerdanla beraberdir.

Ruh ve beden = Toprak ve su.

• Ruh, bedensiz iş göremez. Beden de ruhsuz olunca soğur, donar.

• Bedenin meydandadır, görünüyor, fakat ruhun gizlidir. Dünyadaki bütün işler, sebepler, birbirine zıt bu iki varlığın birleşmesi ile düzene girer. Çünkü ne ruh bedensiz iş görebilir, ne de beden ruhsuz parmağını bile kımıldatamaz.

3425 • Birisinin başına toprak saçsan, baş kırılmaz, suyu başına döksen, baş yarılmaz.

• Eğer sen su ve toprakla birisinin başını yarmak istiyorsan, su ile toprağı birbirine karıştırıp kerpiç yapman lazım.

• Başını yardın, kerpici bir tarafa attın mı, zamanla kerpiçteki su aslına gider. Her şeyin birbirinden ayrılma gününde de, kerpiçteki toprak da zamanla çözülür, dağılır, aslına, toprağa döner. Bunun gibi insan bedenindeki ruh zamanı gelince göklere yükselecek, beden de çürüyecek, dağılacak; aslına, toprağa karışacaktır.

275

• Allâh'ın zıtları birleştirmesindeki hikmet, birbirine uyanların niyazından, uymayanların da inadından meydana gelmektedir.[369]

[369] insanın vücudunda birbirine zıt unsurlar, tabiatlar mevcuttur. Dört unsur denilen; ateş, hava, su, toprak birbirlerine zıt unsurlardır. Bu sebeple bedende inat ve niyazdan çeşit çeşit haller zuhur etmektedir, insanın varlığında bulunan zıtlar sebebi ile insanlardan iyi, kötü tabiatlar meydana çıkmaktadır. Nihayet bu zıt varlıklardan oluşan bedenden ruh çıkınca cismanî izdivaç bozulur. Beden toprak olur, sonra Cenab-ı Hakk o bedeni tekrar diriltir. Böylece insanda bir çok ruhanî ve nuranî haller zuhur eder.

• Ondan sonra daha başka, öyle birleşmeler, öyle karışmalar olur ki, "Onları ne bir kulak duymuştur, ne de bir göz görmüştür."[370]

[370] Ruh beden zindanından kurtulunca, öyle latîf izdivaçlar, birleşmeler, öyle hoş karışmalar olur ki; "O ruhanî izdivaçtan meydana gelen güzellikleri hiç bir kulak duymamış, hiç bir göz görmemiştir!" demekle Hz. Mevlana Peygamber Efendimizin şu mealdeki hadîsine işaret buyurmaktadır: "Cenabı Hakk buyuruyor ki; 'Ahirette salih kullarıma gözün görmediği, kulağın işitmediği, duymadığı, insanın tasavvur edemeyeceği, gönlüne getiremeyeceği nimetler, güzellikler hazırladım.'"

3430• Kulak o güzellikleri duysaydı, artık kulak olarak kalır mı idi? Yahut başka sözleri duyabilir mi idi?

• Eğer kar ve buz güneşi görselerdi, buzluktan, karlıktan ümitlerini keserlerdi.

• Damarlarına, iliklerine kadar erirler, su kesilirlerdi de, “hava Davud’u” o sudan zırh yapardı.[371]

[371] Bu beyitte “Hava Davud’u, sudan, yani güneşi gören karların, buzların eriyerek meydana getirdiği dereden zırh yapardı.” sözünde güzel bir edebî san’at vardır. Şöyle ki;durgun akan bir derenin yüzünde meydana getirdiği halkalar gibi dalgacıklar görülür. Bu dalgacıkları Hava Davud’u meydana getiriyor ve o zırh yapıyor. Nitekim Şeyh Galib merhum da *Hüsn ü Aşk* adlı eserinde geçen şu beyitte, akan derenin yüzünde gördüğü dalgaları Hz. Mevlana gibi halkalara benzetmiş de :

“Cübare niçin vuruldu zincir?

Durmaz yine kimden oldu dilgîr?”

(Dereye neden zincir vuruldu? Kimden gönlü kırıldı da koşup duruyor?) diyerek hüsn ü ta’lil yapmış, tabiî bir hadiseden şairane sebep bulmuş.

• Akan su her ağacın canına derman olurdu. Her ağaç, onun oraya ayak basması ile, devlete, saadete kavuşurdu.

• Halbuki o donmuş buz, öylece donakaldı. Ağaçlara; “Bana dokunmayın.” demeye başladı.[372]

[372] Bu beyitte Taha Sûresi’nin 97. ayetinden lafzî iktibas vardır. Yukarıdaki beyitlerde geçen “kar” ve “buz” insan bedenini ve o bedendeki hayvanî vasıfları göstermekte;akan su ise, ruhanî su ve irfanın sembolüdür.

3435 • O buz gibi donup kalan adamın bedeni de ne bir şeyle uyuşup birleşir, ne de bir şey onunla uzlaşır. O ancak kendi nefsine uyar, kendi hırsının peşine düşer.[373]

[373] Bu beyitte şu mealdeki hadîse işaret var: “Mümin insanlarla uyuşur, uzlaşır, insanlarla anlaşmayan, uzlaşmayan ve kendisi ile uzlaşılamayan kişide hayır yoktur. Fakat insanların hayırlısı, insanlara en çok faydalı olanıdır.”

• O kar ve buzda zayi olmuş, kaybolup gitmiş değildir. Ciğerler onunla tazeleşir. Fakat o ne yeşilin çavuşudur, ne de yeşillik padişahı.[374]

[374] Burada yeşilliklerden murad, kalp bağında hasıl olan güzellikler, tazeliklerdir. Yeşillik padişahı, kalpde hasıl olan uyanıklık; yeşillik çavuşu, iyilikler ve güzellikler sembolüdür

Bir beyin kölesine; “Git şarap getir!” demesi, kölenin gidip bir testi şarap alması, yolda şarap testisi ile gelirken, ‘zevk veren şeylerden uzak kalmayı, iyiliği ve doğruluğu’ emreden bir zahidin taş atarak şarap testisini kırması. Beyin bunu duyunca zahidi cezalandırması. Bu vak’a Îsa (a. s.) zamanında oldu. O zamanlarda daha şarap haram olmamıştı. Fakat zahid Allâh’tan korkmakta ve halkı zevklerden alıkoymaya gayret sarf etmekte idi.

• İyi kalpli, neşeli, şaraba çok düşkün bir emîr (bir bey) vardı. Her çaresizin, her sarhoşun sığındığı bir kişi idi.

3340• Kalbi şefkatle dolu idi. Yoksulları severdi. Adaletten ayrılmazdı. Mücevherler, altınlar bağışlayan deryâ-dil bir adam idi.

• Erlerin padişahı, müminlerin emîri idi. Yol bilir, yordam bilir, sırdan anlar, dostlarını görür, gözetir bir insandı.

• Hz. İsa'nın zamanı idi. O emîr halkın gönlünü alırdı. Halkı az incitirdi. iyi bir insan, güzel, tatlı bir emîrdi.

• Bir gece ansızın bir misafir geldi. Bu vakitsiz gelen misafir de bir emîr idi. O da onun gibi hoş; iyi kalpli bir zat idi.

• Neşelenmek, birlikte hoş vakit geçirmek için şarap içmek istediler. O devirlerde şarap içilebilirdi, helal idi.

277

3445.• Şarapları azdı, emîr kölesine; "Git testiyi doldur, bize bütün gece içeceğimiz şarabı al getir!" diye emir verdi.

• "Şarabı kendisinde tortusuz, halis şarap bulunan falan rahipten al da, canımız ileri gelenlerin, eşrafın derdinden de kurtulsun, halkın derdinden de kurtulsun!

• O rahibin şarabının bir damlası, binlerce testi, binlerce küp şarabın yaptığını yapar!"

3454 • Köle iki testi aldı, yola düştü. Bir hoşça koştu, hemen rahiblerin manastırına vardı.

• Altın verdi, altın renkli şarap aldı. Sanki o taş verdi de karşılığında gevher satın aldı.

• Öyle bir şarap aldı ki, padişahların bile başlarını döndürür de sakînin, yani o şarabı dağıtanın başına altın taç koydurur.

• Öyle bir şarap aldı ki, o şarap fitneler koparır, kargaşalar çıkarır, kullarla padişahları birbirine katar.

3461 • O köle işte bu çeşit şarap almış, adı sanı güzel olan emîrin köşküne getirmekte idi.

• Köle yolda çok ızdırap çekmiş, belalar içinde kalmış, öfkeli, asabî bir zahidle karşılaştı.

• O zahid bedenini gönül ateşleri ile yakmış yandırmış, kalp evini Allâh'tan başka her şeyden silmiş süpürmüştü.

• Nice çaresiz mihnetler içinde kalmış, insafsız kederlere uğramış, gönlü yüz binlerce defa birbiri üstüne dağlanmıştı.

3465 • Onun gönlünde her an savaş vardı. Gece gündüz riyazatla yaşıyor, nefsanî duygularına göz açtırmıyordu.

• Yıllarca, aylarca yaptığı nefis mücadeleleri yüzünden kanlara batmış, topraklara bulanmıştı. Gece yarısı o köleyi görünce sabrı kalmadı.

• Zahid "Testilerde ne var?" diye sordu. Köle; "Şarap var." dedi. "O şarabı kime götürüyorsun?" diye tekrar sordu.

• Köle "Bu şaraplar, o büyük emîrindir." dedi. Zahid de "Allâh yolunda olan bir kişi zevk peşinde koşar, böyle iş işler mi?" diye söylendi.

• "Hem Allâh'ı şev, onu iste, hem de içkiye, eğlenceye düş. Bu şarap şeytanın şarabı, bunu iç, sonra da yarı akıllılık, yarı sarhoşluk!"

3493 • Zahid gayrete geldi, taş attı. Testileri kırdı. Köle de kırık testileri attı. Zahidden kaçtı.

278

• Köle emîrin yanma gidince, emîr "Şarap nerede?" diye sordu. O da emîre olup biten şeyleri anlattı.

Emîrin zahidin haddini bildirmek için hiddetle gitmesi.

3495 • Emîr öfkeden ateş kesildi, hemen yerinden doğruldu, köleye "Zahidin evi nerede, bana göster." dedi.

• "Göster de şu ağır gürzle onun başını ezeyim. O soyu bozuk akılsızın kafasını kırayım."

3503 • Emîr eline bir topuz alarak dışarı fırladı, gece yarısı sarhoş bir halde zahidin evine geldi.

• Hiddetinden, hışmından zahidi öldürmek niyetinde idi. Zahid korkusundan evde bulunan yük yığınlarının altına girdi, gizlendi.

• Yük yığınlarının altında bulunan zahid emîrin sözlerini işitiyordu.

3505 • Kendi kendine dedi ki: "Kötü sözler söyleyen şu adamın çirkinliğini, yüzüne karşı ancak ayna söyleyebilir. Çünkü aynanın yüzü pektir.

• Ayna gibi demirden bir yüz lazım ki, çekinmeden, mertçe sana; 'Şu çirkin yüzüne bir bak.' desin."

3517• Mahalle o öfkeli emîrin bağırış, çağırışı ile kapıyı tekmelemesinin sesi ile dolunca;

• Sağdan, soldan halk dışarıya fırladı: "Ey emîrimiz, büyüğümüz, efendimiz; şimdi affetme zamanıdır! Hoş görme, razı olma zamanıdır!" diye yalvardılar.

• "O düşünemiyor beyni işlemiyor. Ne yaptığının farkında da değil. Onun aklı çocukların aklından da kıt.

3520 • Zahidlik ve ihtiyarlık onu hırpalamış, zayıflatmış. Bitkin bir hale sokmuştu. Zaten o zahidlikten bir feyz elde edememişti.[375]

[375] Bazı zahitler kendilerini aşırı derecede ibadete verdikleri, geceleri sabahlara kadar namaz kıldıkları, bir çok günler oruç tutukları halde bir feyz elde edememişler, gönülleri açılmamış, kuru kalmıştır. Onlar dinî vazifeyi sadece namaz kılmakla, oruç tutmakla yerine getirdiklerine kani olmuşlar, insanî vazifelerden, yoksulları doyurmaktan, muhtaç olanlara iyilik etmekten uzak kalmışlardır, ibadetlerim sadece Allâh rızası için değil, gösteriş için yapmışlar ve kıldıkları namazlarla, tuttukları oruçlarla gurura kapılmışlar, başkalarını hor görmüşler, namaz kılamayanlara yukarıdan bakmaya başlamışlardır. Cennetin anahtarları yalnız kendinde imiş gibi başkalarını günahkar saymak, gerçek müslümanın yolu değildir, "insanların hayırlısı insanlara hayırlı olandır." diye buyuran azîz Peygamberimizin hadîsi unutulmamalıdır. Şeyh Sadi merhum buyurur ki: "Çocukluğumda babamla bir seyahate çıkmıştık. Bir misafirhanede geceledik. Sabahleyin erkenden babam beni namaza kaldırdı. Onunla beraber namazımızı kıldık. Bizden başka orada bulunan yolcular peykeler üzerinde uyuyorlardı. Ben sabah namazı kılmanın zevki içinde babama uyuyanları gösterdim. 'Şunlara bak!' dedim. 'Biz namaz kıldık, onlar mışıl mışıl uyuyorlar.' Benim bu sözüm üzerine babam: 'Oğlum Sadi! Keşke sen de onlar gibi uyusaydın da, bu sözü söylemeseydin.' diye cevap verdi."

279

• O zahid, çok zahmetler çekmiş, fakat sevgiliden bir hazîne elde edememişti. Adeta kalburla su taşımıştı. Çok işler görmüştü ama, karşılığını alamamıştı.

• Ya yaptığı ibadetler, çektiği riyazatlar onun harcı değilmiş, yahut da kader icabı henüz mükafat vakti erişmemiş...[376]

[376] Yukandaki beyitlerde, zahidin çok zahmet çektiği, çok ibadetle meşgul olduğu halde Hakk'ın lutfuna eremediği, Hakk'ın hazînesinden bir şey elde edemediği beyan buyrulmaktadır. "Zahid ibadete kendini bu kadar verdiği halde neden karşılığını bulmadı?" diye akla gelir. Kul alış verişte midir? İbadeti bir karşılık için yapıyorsa, o ibadet zaten makbul sayılmaz. Peygamberimiz bir hadîslerinde: "İşlerin mükafatı bir vakte merhun kılınmıştır." diye buyurmaktadır.

• Ya o zahidin çalışması, didinmesi, bir Yahudî'nin, bir imansızın çalışması gibi makbul sayıldı. Yahut çalışmasının karşılığını görmesi bir vakte bağlı kaldı.

3528 • O aslında yanlış bir yola düşmüştü. Onun yolu onu sevgiliye kavuş turmaz ki, onun tuttuğu yol ile sevgili çok uzaklarda kalmaktadır. Çünkü o kendisine kâmil bir insan aramıyor, kendisi baş olmak istiyor, şeyh olmak sevdasında.

• Zaman oluyor yaptığı ibadetin karşılığını beklediği için 'Ben hep zahmet mi çekeceğim, nasîbim hep ızdırap mıdır?' diyerek, haşa Allâh'a çıkışıyor, onunla didişiyor.

3530 • Bazen de; 'Herkes manevî dereceler kazanmış, muradına ermiş, göklerde uçuyor, bense kanatlarım kopmuş yerlerde sürünüyorum. Bahtı ile savaşa girişiyorum.'

• Herkes dünyevî varlıkların, mal ve mülkün esiri olmuştur. Renk ve kokuya, yani gösterişe, şatafatlı hayata tutulmuştur. Zahid bile bu dünya sevgisinden kendini kurtaramamıştır. İçi daralıp durmakta, zenginlere bakarak hayıflanmaktadır.

• İnsan şu daracık duraktan, şu utanılacak zulümlerle, kötülüklerle dolu, kirli dünyadan kurtulmadıkça, can çıkmadıkça huyu nasıl iyileşir? Gönlü nasıl açılır?

280

3549• Ey emîrim! Onun sert hareketini, sinirli halini hoş gör, affet! Onun derdine tali'sizliğine bak

• Ey emîr, öfkeyi yen, onu bağışla, affet de, Allâh da senin suçunu bağışlasın, günahlarını affetsin!

• Sen de gaflet yüzünden çok testiler kırmışsındır. Bununla beraber, affedilmekten de ümidini kesmemişsindir.

• Onu affet, bağışla da, her işin karşılığının verileceği kıyamet gününde sen de bağışlanasın, affedilesin! Çünkü kader her amelin, her hareketin, her iyiliğin, her kötülüğün değerini vermektedir. Hiç birisi zayi olmamaktadır."

Emîrin, şefaatçilere ve zahidin aff edilmesini rica eden komşularına; "Neden küstahlık etti, testimizi kırdı? Şefaat

kabul etmem, onun cezasını vermeye yemin ettim." diye cevap vermesi.

• "O kim oluyor ki, taş atıp bizim testimizi kırsın?" diye emîr söylendi.

• "Ben bir emîrim, erkek arslan bile benim mahallemden yüzlerce korku ile çekinerek geçmektedir.

3555 • Zahid neden bizim kölemizin kalbini kırdı? Neden bizi misafirler önünde mahcup etti?

• Kendi kanından daha değerli olan şarabı yerlere döktü, sonra korkak kadınlar gibi bizden kaçtı, gitti, gizlendi?

• Fakat o benim elimden canını kurtarabilir mi? Kuş gibi kanatlansa, havalarda uçsa, ben yine onun hakkından gelirim.

• Kahır okumla onun kanadını kırarım. Sonra tüylerini yolar, kolunu koparırım.

• Benden kaçıp da bir katı taşın içine girse, gizlense, o taşın içinden de onu çıkarır, yakalarım.

3560 • Ona öyle bir kılıç vururum ki, bütün kaltabanlara ibret olsun.

• Herkese gösteriş yaptığı, yobazlık ettiği yetmiyormuş gibi aynı şeyi bize de yapıyor. Şu anda onun cezasını vereceğim gibi, ona benzer, yüzlercesinin de cezalarını vereceğim."

• Şefaatçiler, emîrin hiddete kapılmasına, bağırıp çağırmasına karşılık bir çok defalar elini ayağını öptüler de;

• Ona dediler ki: "Ey emîr! Kin gütmek sana yakışmaz. Şarap döktü ise varsın döksün, sen şarap içmediğin zaman da hoş bir haldesin.

3565• Şarap sermayesini; neşe verme, sarhoş etme gücünü, senin lütfundan alır, akıp giden suyun letafeti, güzelliği de senin lütfuna, güzelliğine hasret çeker.[377]

[377] Emîr zahidi cezalandırmak istiyor, bağırıp çağırıyor ama, ne yapsa o bir insandır. insan ise büyük bir varlıktır, insanın ruhunda bulunan letafet, güzellikler, hariçte bulunan şaraba sermaye olur. Akıp giden duru derelerin letafeti, insanın manevî letafetine hasret çeker. Emîrin kendi gönlünde, ruhunda bulunan manevî güzellikleri bırakıp kendi dışında bulunan şaraptan zevk dilenmesi acınacak bir haldir. Çünkü insan ilahî bir nüshadır. Bütün güzellikler, iyilikler onun gönlündedir. Mevlana bir ruba'îsinde: "Ne arıyorsan onu kendi gönlünde ara!" diye buyurur.

"Ey insan, sen Allâh kitabının bir nüshasısın. Sen kâinatı yaratan kudretin güzelliğinin bir aynasısın. Dünyada ne varsa senden dışarda değil. Ne istiyorsan, ne arıyorsan, onu kendinden iste, kendinde ara!"

• Ey merhametli emîr, padişahlık et, bağışla! Ey kerem sahibi erin kerem sahibi oğlunun kerem sahibi oğlu!

• Her şarap bu boya posa, şu yüze göze köle olmuştur. Bütün sarhoşlar sana haset ederler.[378]

[378] Dünyada bulunan ve insanlara keyif ve neşe veren bütün şaraplar, ey insan, senin iç yüzündeki güzelliğin kulu ve kölesi olmuştur. Maddî şarapla mest olan kimselerin hepsi de, senin manevî mestliğine haset ederler.

• Sen gül renkli şaraba muhtaç değilsin. Gül rengini bırak, sen kendin gül rengisin.

• Ey Zühre'ye benzeyen yüzü, kuşluk güneşi gibi aydınlık olan varlık! En güzel renklerden sayılan gül rengi bile, senin renginin dilencisi sayılır.

3570 • Şarap küpte gizlice, senin güzel yüzünün iştiyakıyla, özlemi ile kaynar, köpürür, coşar.[379]

[379] Ey insan, dünyada görülen bütün renkler, güzellikler, senin iç yüzünün güzelliğinin, latîf gül renginin dilencisi kesilmişlerdir. Bu yüzden bütün güzellikler, senden bir şeyler dilenmektedir. Bütün güzelliklerin kaynağı sensin, her şey mana yönünden insanın âşıkı ve mestidir. Ey insan senin iç yüzünün, güzelliğinin hasretinden küp içinde mahpus bulunan şarap kaynar, coşar köpürür. Ey insan şarap senin manevî güzelliğine âşık olmuş, coşar dururken, sen kendi değerini görmez de nasıl olur da şaraba meftun olursun, ondan neşe dilenirsin?

282

• Ey insan! Sen baştan başa bir mana denizisin. Islaklığı ne diye istersin? Sen tamamıyla varlıktan ibaretsin, yokluğu ne diye ararsın?[380]

[380] Ey insan, sen büyük bir mana denizi iken nem mesabesinde olan eşyayı neylersin? Ona neden gönül bağlayıp onunla ilgilenirsin? Ey kâinatın özü olan insan, bütün varlıklar, senden ibarettir! Eşya sana nisbetle yok gibidir. Sen kendi hakîkatini arayacağın yerde, yok gibi olan maddî varlıkları neden istersin? Dünya varlıkları mal, mülk, çoluk, çocuk her şey bir seraptan ibarettir!

• Sen hoşsun, güzelsin, her hoşluğun, her güzelliğin de madenisin. Ne diye tutar da şaraba minnet edersin? Ondan neşe dilenirsin!

• Senin başında 'Biz insanoğullarını şereflendirdik.' tacı var. Boynunda 'Biz sana kevser ırmağını verdik.' gerdanlığı asılı.[381]

[381] Bu beyitte; "Biz gerçekten insan oğullarını şereflendirdik, onlara ikramlarda bulunduk!" (İsra Sûresi , 70) ayeti kerîmesi ile "Biz sana Kevser ırmağını verdik." (Kevser Sûresi, l) ayetinden lafzî iktibas, alıntılar var.

3575 • İnsan cevherdir, gökyüzü ise ona a'razdır. Her şey furü'dur, teferruattır, her şeyden gaye, maksat insandır.

• Akıl da, tedbîrler de, fikir de sana köle olmuştur, iş böyle olduğu halde, sen kendini neden ucuza satarsın!

• Ey insan, sana hizmet etmek bütün varlıklara, bütün mahlukata farzdır. Senin gibi bir cevher nasıl olur da a'razdan ihsan ister, lütuf bekler.[382]

[382] Ey kâinatın özü, zübdesi, ey bütün varlıkların hulasası olan insan; akıl düşünce, tedbirler, bunların hepsi senin kölen gibidir. Sen bütün kâinatın en şereflisi, en mükemmelisin. Sadi hazretleri; "Bulut, rüzgar, ay, güneş, gökler, sen eline bir lokma ekmek alasın da, gafletle yemeyesin diye çalışıp didinmektedirler. Bunların hepsi senin için, senin uğrunda Allâh'ın koyduğu kanuna göre çalışırken senin çalışmaman, vazîfe yapmaman insafsızlıktır!" diye buyurmuştur.

• Yazıklar olsun sana, kendinin ilahî bir eser, ilahî bir kitap olduğunu düşünmüyorsun da, kitaplardan bilgi elde etmek için uğraşıp duruyorsun. Manevî tatlılıkların aslı sende olduğu halde helvadan tat almak istiyorsun.

• Sen bir damla suda gizlenmiş bir ilim denizisin. Üç arşınlık bedeninde bir âlem gizlenmiş.[383]

[383] Hz. Ali:

"Sen kendini küçük bir şey zannediyorsun. Halbuki sende büyük bir âlem gizlenmiştir." diye buyurmuştur. Bir beyit evvel Hz. Mevlana "Kitaplardan bilgi elde etmek istiyorsun." diye buyururken insanın "nüsha-i kübra" ve "kitab-ı mübîn" olduğuna işaret buyurmuştu. Şu halde aradığını neden kendinde aramıyorsun da, insanların yazdıkları kitaplarda arıyorsun? Sen Allâh'ın kitabısın, onu bırakıyorsun da fani insanların yazdıkları kitaplarla meşgul oluyorsun demek istemişlerdi.

283

3580• Şarap nedir? Güzel ses, musikî, yahut bir güzelle buluşmak; bütün bunlar nedir ki, sen onlardan bir neşe, bir zevk, bir faide aramaktasın!

• Bu ne şaşılacak şey? Güneş, bir zerreden borç ister mi? Zühre yıldızı küçücük bir küpten bir kadeh şarap diler mi?

• Sen ne olduğu bilinmeyen bir ruhsun, niteliği bilinmez bir cansın. Keyfiyet, nitelik âlemine hapsedilmişsin. Sen bir güneşsin, bir ukdeye tutulup kalmışsın; yazık sana."[384]

[384]Yukarıdaki beyitlerde Hz. Mevlana insanı, bir manevî güneşe benzetiyor. âlem de o güneşin ışığı ile parlayarak oynaşan zerreler gibidir, insanın Allâh'tan feyz almayı düşünmeden dünyada fanî zevkler peşinde koşmasını, neşe aramasını güneşin zerreden borç istemesine benzetiyor. Güneş nasıl olur da zerreye muhtaç olur? İnsan ruhu, aslında keyfiyet ve kemiyetten (nicelik ve nitelikten) münezzeh, mukaddes bir emri ilahî ve rabbani bir nurdur. Fakat insanların çoğu ruhun yüceliğini, kıymetini bilmeyerek, onun hakîkatinden habersiz kalmışlardır. Bu sebeple o azîz can, o mukaddes varlık, o ilahî emanet, maddî zevke kapılmış, sadece bedeni ile yaşama sevdasındadır. Hiddetin, şehvetin, şöhretin, cismanî zevklerin hapishanesine düşmüştür. Nefis gıdaların, eğlencelerin meftunu olmuştur. Sanki mana güneşi, semavî bir hadiseye uyarak "ukdei zenb" (=günah düğümü) ile bağlanmış, tutulmuş, ışığını saçamaz olmuştur. Kula düşen vazîfe şudur ki: Kendi mertebesini bile! Kendi büyüklüğünden haberdar ola! Gelip geçici ve bir türlü tatmin edilemeyen zevklere esir olmaya! Neşeyi ne şarapta, ne de fanî sevgililerde aramaya! Her şeyi kendinde, kendi gönlünde araya! Bir şiirinde Mevlana aynı konuyu terennüm etmiştir:

"Puta tapanlar gibi sûrete, dış görünüşe bağlanmışsın, köle olmuşsun. Sen Yûsuf gibi güzelsin, fakat kendi içine bakamıyorsun. Allâh'a yemin ederim ki, sen aynada kendi iç güzelliğini görsen, kendine açık olursun, kimsenin semtine uğramazsın." *Dîvanı Kebîr,* 2826.

Emîrin yine onlara cevap vermesi.

• Emîr; "Hayır, hayır!" dedi. "Ben o şarabın dostuyum. Ben bu âlemin hoş zevkini yeter bulamam, ben bu zevkle doyamam, ben başka zevkler arıyorum.

• Ben yasemin gibi olmayı, bazen şöyle, bazen böyle eğilip bükülmeyi isterim. Kayalar gibi duygusuz ve hareketsiz kalmayı istemem.

284

3585 • Bütün korkulardan, bütün ümitlerden kurtulup söğüt ağacı gibi her tarafa, eğilip bükülmeyi arzu ederim.

• Söğüt dalı, nasıl rüzgar tesiri ile sağa, sola eğilirse, ben de onun gibi sağa, sola dönmeliyim, oynamalıyım.

• Ey hocam, şarabın verdiği neşeye alışan kişi, bu hoşluğu, bu zevki nereden beğenecek? Nereden alacak?

• Nebilerin mayaları Hakk zevkiyle, Hakk aşkıyla boğulmuş olduğu için, onlar bu dünyanın fanî zevklerinden, bu gelip geçici neşelerden vareste kaldılar. Kendilerini kurtardılar.

• Onların ruhları, öteki âlemin hoşluğunu, neşesini görmüşler, tatmışlardı da bu yüzden bu dünyanın güzellikleri, hoşlukları onlara oyuncak gibi

göründü.[385]

[385] Peygamberlerin ruhları, öteki âlemin ebedî olan güzelliklerini görmüş olduklarından, bu dünya zevkleri onlara boş, manasız, oyuncak gibi görünmekte. Bir kimse yaşayan bir güzele yar olsa, onunla görüşse, konuşsa; diriyi seven bir âşık nasıl olur da ölüyü sever? Onu kucağına alır, okşar. Gerçek sevgilinin yanında bu dünyanın güzelleri birer ölü mesabesindedir.

3590 • Diri bir güzeli seven kişi, ölüyü nasıl olur da kucaklar, sever?"

Ziyayı Delk'in boyu çok uzundu. Kardeşi Şeyhü'l-İslam Tac-ı Belh'in ise boyu çok kısa idi. Şeyhü'l-İslam, kardeşi Ziya'dan çok utanırdı. Ziya bir gün kardeşinin dersine geldi. Belh şehrinin bütün ileri gelenleri orada idi. Ziya, kardeşine saygı göstererek geçti bir yere oturdu. Şeyhü'l-İslam ise şöyle bir yarı kalktı, oturdu. Ona gereği gibi ehemmiyet vermedi. Bunun üzerine Ziya:

"Evet" dedi: "Boyun pek uzun, boyundan biraz çalman, yarım kalkarak boyunu tam göstermemen gerek."[386]

[386] Ziyayı Delk: Gazneli Sultan Mahmud zamanında yaşamış olduğu söylenir. Delkak diye çağrılan bu zatın gülünç fıkraları varmış. Zaten bu başlıkta geçen ve Hz. Mevlana'nın sekiz beyitle anlatacağı hikâye de onun hazır cevap ve nükteli sözler söyleyen bir kişi olduğunu göstermektedir. Biraz bizim Nasreddin Hoca'mıza benzer.

• Ziyayı Delk hazır cevap, tatlı sözlü bir kişi idi. Şeyhü'l-İslam Tac-ı Belh de onun kardeşi idi.

• Tacı Belh, Belh şehrinin Şeyhü'l-İslamı idi. Çok kısa boylu, ufacık cüsseli, adeta bir kuşa benzerdi.

285

• Şeyhü'l-İslam çok bilgili, meziyetli, üstün bir insandı ama, ağabeyisi Ziya, güzel söz söylemekte, hazır cevaplıkta ondan ilerde idi.

3475• Şeyhü'l-İslam çok kısa boylu idi. Ziya da haddinden fazla uzundu. Şeyhü'l-İslam kendini beğenmiş, pek kibirli, nazlı bir adamdı.

• Kendisi yüksek bir makamda olduğu için kardeşinin durumundan utanır, arlanırdı. Ziya ise sözü tesirli bir vaizdi. Vaazları ile halkı doğru yola götürürdü.

• Ziya bir gün kardeşinin dersine geldi. Toplantı yeri kadılarla, alimlerle, temiz kişilerle, Belh şehrinin ileri gelenleri ile dopdolu idi.

• Bu kalabalıkta Şeyhü'l-İslam, daha çok kibire kapıldı da kardeşine karşı, zoraki şöylece yarı kalkar gibi bir harekette bulundu. "Hoş geldiniz!" demeden yerine oturdu.

• Şeyhü'l-İslam'ın davranışından Ziya üzülerek dedi ki: "Çok uzun boylusun, bari o selvi boyundan bir azcık çal, boyunun hepsini gösterme."

Delkak'ın Seyyid Şah Tirmizî'yi mat etmesi.

2507• Padişah Delkak ile daima satranç oynardı. Delkak padişahı mat edince, padişah hemen kızardı.

• Bu yenilmeyi kibirine yediremez, “Tüh, tüh!” diye satranç taşlarını birbir Delkak’ın başına vururdu.

• “Ey kaltaban, al işte bu senin şahın!” derdi. Delkak da; “Aman aman!” der, bu hakaretlere tahammül ederdi.

3510• Padişah yine “Bir el oynayalım.” der. Delkak da kış mevsiminde çıplak bir adamın titrediği gibi tir tir titrerdi.

• Bir daha oynadılar, padişah yine mat oldu. Yine; “Tüh, tüh!” deme zamanı geldi.

• Delkak sıçradı, kaçtı bir köşeye sığındı. Padişahın korkusundan üstüne altı tane keçe çekti.

• Padişahın vuruşlarından kendini korumak için altına girdiği altı keçenin üstüne, yastıklar da koydu.

• Padişah; “Hey! Ne yapıyorsun?” dedi, “Nedir bu?” Delkak; “Ey seçilmiş padişahım!” dedi, “Tüh tüh bu, tüh tüh!

3515• Ey kızgınlığından ateşler püsküren padişahım, seninle keçe altından başka yerde nasıl konuşabiliriz?

286

• Sen satrançta mat oldun, ben de senin vuruşlarına mat oldum da, onun için keçelerin altından ‘Tüh tüh!’ diyorum.”

Defineler daima yıkık yerlerdedir.

3451 • Defineler, cevherler hiç ev içinde bulunur mu? Defineler daima viranelerde, yıkık yerlerdedir.

• Âdem’in mana hazînesi de, yıkık yere; onun topraktan yaratılmış bedenine gömülmüştü.

• Bu hal lanetlenmiş şeytanın gözünü bağladı da Âdem’in içindeki hakîkati göremedi.

• O toprağı hakîr gördü. Ona hor baktı. Fakat can, şeytana diyordu ki:

“Sen beni göremiyorsun, çünkü bu toprağım sana engel olmaktadır.”[387]

[387] **Hz.** Mevlana bir beyitlerinde şöyle buyurur:

“Senin harap olan beden köyünde, Allâh’ın gizli bir hazînesi bulunmaktadır. Aklını başına al da halife şehri olan Bağdat’ı sana verseler, karşılığında senin harap koyunu verme.”

Mustafa(a.s.)’ın bir aralık Cebrail(a.s.)’m geç görünmesi yüzünden, üzüntüye kapılıp, kendisini Hıra dağından aşağıya atmaya kalkışması, Cebrail(a.s.)’ın ona görünüp “Kendini atma, önünde kavuşacağın devletler, ilahî lütuf lar var.” demesi.

3535 • Mustafa (a.s.)'ı ayrılık derdi kaplayınca, bir müddet ilahî tecellîden mahrum kalınca kendisini dağdan aşağı atmaya kalkardı.

• Cebrail görünüp de; "Sakın kendini atma, 'Kün!' (=Ol) emri ile sana nice devletler takdir edilmiştir." deyince;

• Mustafa sükûnet bulur, kendini aşağı atmaktan vazgeçerdi. Sonra yine ayrılık derdi gelip çatınca;

• Yine gamdan, dertten bunalınca, kendini yine dağdan aşağı atmayı tasarlardı.

• Yine Cebrail kendini gösterip; "Ey eşi olmayan mana padişahı bunu, yapma!" derdi.

3540 • Perde açılıp da o inciyi gönlünde buluncaya kadar bu hal devam etti. Yani Hakk'ı gönlünde buluncaya kadar, ayrılıktan kurtuluncaya kadar bu hâl sürdü.

• Halk her çeşit mihnet uğrunda kendini öldürüp dururken, bütün mihnetlerin sebebi, aslı olan ayrılık ateşini nasıl çeksin, bu ateşe nasıl dayansın?

• İnsanların kendilerini feda etmelerine hayret edilir, şaşılır. Fakat her birimiz kendimizi bir huya feda etmişizdir. Yani kimimiz yüksek mevkîye, kimimiz dünya malına, kimimiz şehvete kendimizi kaptırmışızdır.

• Ne mutlu o kişiye ki, gerçek sevgiliyi gönlünde bulmuş, varlığını ona feda etmiştir.

• Aslında herkes, bu dünyada bir fennin, bir san'atın, bir işin fedaîsidir. Ömrünü o yolda harcar, o yolda ölür gider.

3545 • Dünyanın ister batı tarafında olsun, ister doğu tarafında bulunsun, bütün insanlar ölecektir. Böylece dünyada ne seven kalıyor, ne de sevilen; herkes ölüp gidiyor.[388]

• Hiç olmazsa hayatını ilahî aşk uğrunda harcayan o bahtlı adam, kendini öyle bir fenne, öyle bir hünere feda etmiş ki, o feda edişte, o ölüşte, o mahv oluşta yüzlerce hayat vardır.

• Hakk'a karşı duyulan aşkta, onu seven de, onun tarafından sevilen de ölümsüzdür, ebedîdir. Öyle bir sevgiye nail olanlar iki âlemde de dileklerine ermiş, iyi bir ad, san bırakmışlardır.

[388] Bütün dünyada maddî aşklar fanidir. Zamanı gelir ne âşık kalır, ne maşuk. Sayısız güzellikler öldü. Meşhur aşklar masal oldu. Şu basıp geçtiğimiz topraklarda ne güzeller yatmaktadır. Şeyh Sadi merhum bir beytinde:

"Basıp geçtiğin toprağa yavaş bas, çünkü o toprakta, bir çok gözler, yanaklar, kemikler vardır. Onları incitme." diyor, ince ruhlu bir şair de gelip geçici aşkı şu şiirinde ne güzel ifade etmiş, onu aynen tercüme ediyorum: "Bu dünyada bütün çiçekler soluyor. Bütün kuşların ötüşleri devamsızdır. Ben ebedî sürecek yazları düşünüyorum. Bu dünyada bütün insanlar dostluklarının ve aşklarının zevaline ağlarlar, ben ebedî sürecek sevgileri düşünüyorum." İşte şairin ebedî olarak sürmesini hayal ettiği sevgi "ilahî sevgi"dir. Mevlana'nın istediği sevgidir.

Ey hakîkat yolcusu, sen öyle bir aşkın peşinde koş ki, o aşk gelip geçici olmasın. Sonunda seni ye'se, ümitsizliğe düşürmesin. Allâh aşkının zevali yoktur. O aşkın âşıkı da, maşuku da ebedîdir.

• Ey benim kerîm olan büyüklerim, âşıklara acıyınız; onların şanı ölüp gittikten sonra da ölüme hazır olmaktır.[389]

[389] Âşıkların öldükten sonra tekrar ölüme hazır olmaları, onların daima nefsanî savaş içinde bulunmalarının sembolüdür. Ölmeden evvel ölen bahtlı âşıklar için her şey bitmemiştir. Onlar ikinci ölümleri için de hazırlanırlar. Bu dünyada seyr ü sülükünü tamamlamadan gidenlerin, Hakk'ı manen bulamayanların, öteki âlemde de seyr ü sülüklerini tamamlamaya çalışacaklarına dair haberler vardır.

"Ahiret yurduna gelince, şüphe yok ki, o hayatın ta kendisidir. Bunu bilmiş olsalardı..." ayetinin tefsiri. Yani o âlemin kapısı, duvarı, meydanı, suyu, testisi, meyvesi, ağacı her şeyi canlıdır. Söz söylerler, söz duyarlar, bu yüzdendir ki Mustafa(a.s.): "Dünya bir leştir, onu isteyenler de köpeklerdir." diye buyurdu. Ahiret âlemi de canlı, diri olmasaydı leş olurdu. Leşe pis kokusundan ve murdarlığından ötürü değil, ölü, cansız olduğundan leş derler.[390]

[390] Bu başlıkta geçen ayet Ankebut Sûresi 'nin şu mealdeki 64. ayetinden alınmıştır:

"Bu dünya hayatı bir eğlenmeden, bir oyundan başka bir şey değildir. Ahiret yurduna gelince; şüphe yok ki o, hayatın ta kendisidir, bunu bilmiş olsalardı." Evet insanlar, bunu bilmiş olsalardı, dünyayı, o ebedî, o ölümsüz hayata tercih etmezlerdi. İmam Ali(r.a.)'dan sormuşlar: "Dünya nedir?" Buyurmuş ki; "Dünya seni Allâh'tan alıkoyan her şeydir." Mevlana *Mesnevî'nin* bir yerinde: "Dünya nedir? Allâh'tan gafil olmaktır. Yoksa kumaş, para, ticaret etmek, kadın, çoluk çocuk sahibi olmak, dünya değildir."

3591• O dünya, zerre zerre diridir, canlıdır. Orada her zerre nükteler bilir, sözler söyler.

• Onlar ölü dünyada eğlenmezler, çünkü bu ot ancak hayvanlara lâyıktır.[391]

[391] Bu beyitte "Onlar" dediği kişilerle, peygamberler kastedilmektedir. Çünkü peygamberlere, hakîkat-i cihan malum olmuştur. Onlar hayvanlık sıfatlarını, insaniyet ve nûraniyetle değiştirmişlerdir. Onların gıdaları, ruhanî gıda olmuştur. Fakat ne yazık ki, insanların çoğu, Hakk'ı düşünmez olmuş, kendilerini aşırı derecede, dünya hayatına kaydırmışlar, ruhanî gıdadan habersiz yaşamakta, sadece güzel san'atların ruhlarında uyandırdığı bediî zevk kırıntıları ile yetinmektedirler. Ve çocuklar gibi dünya meta'ı ile eğlenmektedirler.

289

• Yeri yurdu gül bahçesi olan kişiler, nasıl olur da pis külhanda şarap içer, eğlenirler.

• Temiz ruhun yeri yücelik makamı, cennetlerin en yüksek yeri olan İlliyyin'dir. Küçük kurt da pislik içinde yurt edinir.

3595 • Hakk sevgisi ile mahmur olanlara, tertemiz ilahî içki sunulur. Şu gerçeği göremeyen kör kuşların nasîbi de bu acı sudur.

• Hıristiyanlar da peygamberlerin kiliselerde bulunan resimleri ile kanaat ederler. O resimler, onlara kafî gelir.

3600 • Bize göre ise manevî birer ay parçası olan peygamberler, o büyük varlıklar, apaydın ortadadır. O yüzden bizim onların resimlerine ihtiyacımız yoktur.

• O peygamberlerin birer sureti şu dünyada oturmuş, elçilik etmiş taat ve ibadetle meşgul olmuştur. Onların birer nakşı da ay gibi gökyüzünde parlamaktadır.

• O yüce nebilerin bu dünyada oturan maddî varlıkları etrafında bulunanlara nükteler söylemiş, manevî varlıkları ise Cenab-ı Hakk'la konuşmuş, onun enîsi, dostu olmuştur.

• Onun görünen kulağı bu sözü duyar, öğrenir, can kulağı ise "Kün!" (=Ol) emrinin sırlarını duyar ve o ilahî sırlara kapılır.

• Görünen gözü, baş gözü insanın şeklini görür. Can gözü ise, "Gözü ne kaydı, ne de haddini aştı." sırrını görür. Ona hayran olur.[392]

[392] Bu beyitte Peygamber Efendimizin miraçta Hakk Teala'nın cemaline hayran oluşuna ait Necm Sûresi'nin şu mealdeki 17. ayetine işaret var: "Gözü ne kaydı, ne de haddini aştı."

3605 • Görünen ayağı mescit safında bulunur. Mana ayağı ise gökyüzünün üstünde dolaşır, durur.

• İşte sen her cüz'ü böyle say; bu zamanla mukayyettir, vakit içindedir; o ise zamanın, vaktin dışındadır.[393]

[393] Burada maddî varlığımızın, bedenimizin ölünceye kadar, vakitle mukayyet olduğu, ruhumuzun ise vaktin dışında kaldığı beyan buyruluyor. Çünkü vakit denilen şey, bu süflî âleme mahsustur. Ulvî âlemde vakit yoktur. Bu sebeple ruh cesetten sıyrılınca, vakitten kurtulmuş oluyor. Beyitte geçen "Bu" cismaniyetin, "O" ise ruhaniyetin sembolüdür.

• Vakte bağlı olan şu beden, ecel gelinceye kadar vardır. Öbür bedense, ebediyete dost, ezele eştir.

290

• Kâmil insanın bir adı vardır. Fakat iki devletin sahibidir. Onun bir övülüşü ise, iki kıble imamı oluşudur.[394]

[394] İki devletten maksat dünya ve ahirettir. Kâmil insan, bütün iradesini Hakk'ın emrine verdiğinden, dünyası ahiret gibi olmuştur. Bu dünyada yaşarken öbür dünyayı görür. Öbür dünyada yaşar. Daha doğrusu, o Hakk'ta fanî olduğundan, her şeyde, her hadisede onu görür. Onunla yaşar. Her hareketi onun rızasına uygundur. Böylece o dünyanın da, ahiretin de sahibi olmuştur.

3613 • Kâmil insan kendi huylarının elbisesinden kurtulmuş, tek olmuştur. Ve canı beşerî kötülüklerden soyunarak, canına can katan sevgilisine kavuşmuştır.

3618• Hoş olmayan dost, şu toprak beden, onun kolunu kanadını bağlamıştı. Ama, o aslında çok yüce bir varlıktı.

3639 • Sevgilinin lütfu ve ihsanı yüzünden, ölümün acılıkları, insanın canına, şeker kamışından daha hoş, daha tatlı gelir.

• O şeker kamışından, deryaya bir toz uçsa, deryanın acılığı gider, baştan başa tatlılaşır.

• Ey emin dost, bunun gibi yüz binlerce hâller gelir. Sonra yine geldiği gibi gayb âlemine gider.[395]

[395] Bu beyitte Kaf Sûresi 'nin şu mealdeki 15. ayetine işaret var: "İlk yaratılışla bizi âciz mi bıraktı? Doğrusu onlar yeni bir yaratılıştan şüphe içindedirler." Bu ayeti kerîmeden mutasavvıflarca çıkarılan mana şudur: "Allâh her an işte ve güçtedir. Her an dünya üzerinde yüz binlerce çocuk doğmakta, yüzbinlerce insan ölüp gitmededir. Yine mutasavvıfların görüşüne göre, yaratılış daimîdir. Şöyle ki, her an dünyanın Allâh'ın iradesi ile yaratılıp, her an yine yok olduğunu, bir an önceki kâinatın, biraz sonraki kâinatın tamamıyla ayrı bir varlığa büründüğü anlatılmaktadır. Yani âlemin her an "Muhyî" (=Diriltici) isminin tecellîsi ile yenilendiği, yine her an "Mumît" (=Öldürücü) isminin tecellîsi ile yok olduğu belirtilmektedir. Böylece âlemin her an yenilendiği ve yaratılışın daimî olduğu, insanın da madde bakımından olduğu gibi mana yönünden de yeni bir hâlde bulunduğu ifade edilmektedir.

• Her günün hâli, dünki günün hâline benzemez. hâller ömür, zaman ırmak gibi akar, gider. Onu bağlayacak, akışını durduracak hiç bir şey yoktur.[396]

[396] Ömrün bir su gibi akıp gittiğini Şirazlı Hafız merhum şu beyti ile ne güzel ifade buyurmuş:

"Bir ırmağın kenarına otur da akıp giden ömrü seyret! Cihanın geçici ve fanî olduğuna dair bu işaret, bu misal bize kafidir."

Ömür çok kıymetlidir diyoruz, diyoruz ama, onu gereği gibi harcamıyoruz. Abdurrahman Camî hazretleri de: "Kıymetli ömrümüz gelip geçmekte, biz onun akıp gidişinden gafiliz, haberimiz yok. Yazıklar olsun, azîz ömrümüzden keder ve ızdıraptan başka bir şey elde edemedik. Ömrümüzü iyiliklerle, ibadetlerle geçiremedik."

291

• Her günün sevinci, bir başka çeşittir. Her günün düşüncesinin başka bir tesiri vardır.

• Ey genç, şu beden bir misafirhanedir. Her sabah o eve koşa koşa yeni bir misafir gelir.[397]

[397] İnsanın bedeni dolayısıyla gönlü misafir evine benzer. Çeşitli üzüntüler, düşünceler de o evde kalmaya gelen misafirler gibidir. Arif, beden evine gelen misafirlerden şikayet etmez. Neşeli ve gamlı düşünceleri iyi karşılar. Onları hoş görür, çünkü onlar tanrı misafirleridir. Biraz duracaklar, sonra gideceklerdir.

3645• Sakın; "Bu misafir bana yük olur, kalır." deme. Biraz kalır, sonra yine geldiği gibi gider, yokluğa karışır.

• O görünmeyen cihandan, gayb âleminden gönlüne gelirse, onu bir misafir say, onu hoş tut, güler yüzle karşıla.

Bir eve bir misafir geldi. Ev sahibinin karısının; "Yağmur yağmaya başladı, misafir gidemiyecek, bize yük olup kalacak." diye sızlanmasının hikâyesi.

3647 • Birisine beklenmedik bir konuk geldi. Ev sahibi onu çok iyi karşıladı.[398]

[398] Halil İbrahim hazretleri çok misafirperverdi. Gelen misafirleri sever, garip kişilerin gönlünü şad ederdi. Onun kapısı misafiri ağırlamak için daima açıktı. Halil ibrahim'in kapısı, kâfire de acıktı, mümine de. Emin kişiye de acıktı, hain kişiye de açıktı. O kim olursa olsun, bütün misafirleri güleryüzle karşılardı. Onları evinde ağırlar, izzet ve ikramda bulunurdu. O biliyordu ki, "Misafir istemeyen kişide hayır yoktur."

• Sofra kurdu, onu ağırladı. Ona ikramlarda bulundu, tesadüf bu ya, o gece onların mahallelerinde düğün vardı.

• Ev sahibi, gizlice karısına; "Hanım! "dedi, "Bu gece iki yatak ser.

3650• Bizim yatağımızı kapının yanma, misafirin yatağını da öbür tarafa ser."

• Kadın kocasına; "Ey benim iki gözümün nuru!" dedi, "Emrin baş üstüne, merak etme, misafire hizmet ederim, güler yüz gösteririm."

292

• Kadın iki yatağı da hazırladı. Kendisi de sünnet düğününe gitti. Orada uzun müddet kaldı.

• Azîz misafir, kadının kocası ile evde kaldı. Ev sahibi misafirine kuru, yaş çerezler, meyveler ikram etti.

• O iki azîz dost yediler, içtiler, iyiden kötüden başlarından geçenleri, gece yarısına kadar, birbirlerine anlattılar.

3655 • Uzun uzun konuşup dertleştikten sonra misafirin uykusu geldi. Gidip kapının yanındaki yatağa girip yattı.

• Kadının kocası utandı da, misafirine; "Canım kardeşim, senin için hazırlanan yatak oradaki şu yataktır." diyemedi.

• "Ey kerem sahibi dost, senin yatıp uyuman için öte tarafa döşek serdik." demekten çekindi.

• Böylece ev sahibinin karısına söylediği söz, ters oldu. Konuk öteki yatağa yatıp uyuyunca, kendisi de misafir için hazırlanan yatağa girdi.

• Tesadüf o gece de öyle şiddetli bir yağmur yağmaya başladı ki, bulutların çokluğu, gök gürlemeleri, şimşek çakmaları herkesi şaşırttı.

3660 • Kadın, düğünden dönünce, kocasmı kapı yanındaki yatakta, misafir amcanın da öte taraftaki yatakta yattığını sanarak...

• Çırıl çıplak soyundu. Yatağa girdi, kocası sandığı misafiri istekle bir kaç kere öptü.

• "Kocacığım!" dedi, "Hani bir şeyden korkuyordum ya, o korktuğum başıma geldi mi geldi, geldi mi geldi!

• Yağmur ve çamur yüzünden misafir, bize takılıp kalacak, beylik sabun gibi elden çıkmayacak. Yani değersiz sabun gibi işe yaramayacak.

• Bu yağmurda bu çamurda o nasıl gidebilir? Başın ve canın Hakk'ı için, o artık, bize yama.

3665 • Misafir, bu sözleri duyunca, hemen yataktan sıçradı, kalktı. "Hanım!" dedi, merak etme, beni bırak benim ayakkabılarım var. Ben çamurdan korkmam.

• Ben gidiyorum, Allâh size hayırlar ihsan etsin, yolculukta ruh bir an bile dinlenemez, rahat edemez.[399]

[399] Burada "Yolcu yolunda gerek." atasözü hatıra gelebilir. Fakat manevî yolculuk en doğru bir yorumdur. Hakk yolunun yolcuları, bir yere takılıp kalmazlar. Şu söz ariflerce meşhurdur: "Bu dünyada bir garip gibi yaşa, yahut da kendini yolcu farzet de, bir yere, bir şeye takılıp kalma." Bu sözün hadîs olduğunu söyleyenler de var.

293

• Yolcu bir an önce geldiği yere dönmeli, madenine (ezel âlemine), varıncaya kadar bir yerde eğlenmek, avunmak, dilenmek bile yolcunun yolunu keser."

• Kadın, o soğuk sözleri, o manasızlıkları söylediğine pişman oldu. Çünkü o eşsiz misafir bu sözlerden gücenmiş, yola düşmek üzere idi.

• Kadın; "Ey efendi! Ey sultanım, şaka ettim! Şakamı hoş gör!" diye yalvardı, diller döktü.

3670• Yerlere kapandı, secdeler etti, ağladı, sızlandı, fayda etmedi. Misafir onları üzgün ve hasrette bıraktı, kalktı gitti.

• Misafirin ayrılıp gitmesinden sonra, adam da kadın da yaslara büründüler. Çünkü onlar, o azîz mihmanın hakîkatini görmüşler, leğen altında kapandığı hâlde onun sönmeyen nûrunu müşahede etmişlerdi.[400]

[400] Beyitte geçen; “leğen altındaki mum”dan murat, misafirin manevî aydınlığını, nûrunu, perdesiz ve örtüsüz görmüş olduklarına işarettir. “Mum leğen altında kalınca söner.” Ermiş bir kimsenin manevî aydınlığı ise beden örtüsünün ötesinden de görünür. Burada leğen bedenin, mum ışığı da ruhun sembolüdür.

• Gerçekten de misafir, yola düşüp gitmeğe başlayınca, ova onun nuru ile cennet gibi aydınlanmıştı. Gece karanlığından sıyrılmıştı.

• Ev sahibi adam, başından geçen bu maceranın utancından, gamdan içine düşen vicdan azabından ötürü, kendi evini artık bir misafir evi yaptı.

• Gizli bir yoldan, her ikisinin de gönüllerine her zaman o misafirin hayali gelir de, onlara derdi ki;

3675• “Ben Hızır’ın dostuyum. Geldim, size yüzlerce lütuf hazînesi, yüzlerce cömertlik defînesi saçtım. Fakat siz bu hali anlayamadınız. Nasibiniz yokmuş, kısmetiniz değilmiş...”

Her gün gönüle gelen düşünce, o gün sabah vakti eve gelen misafire benzer. Gelen misafir ev sahibini rahatsız eder, huzursuzluk verir. Ev sahibi olmanın şanı, misafirini gözetmek, ağırlamak, ona ikramda bulunmak, onun nazını çekmek, onun sıkıntılarına katlanmaktır.

• Her gün bir eve nasıl bir misafir gelirse, senin gönül evine de her an bir düşünce, azîz bir misafir gibi gelir, konar.

294

• Ey benim canım efendim, sen düşünceyi, fikri bir adam farz et. Çünkü insan, düşünceyle insan sayılır, değerlenir, canlanır.[401]

[401] Bu beyitlerde Hz. Mevlana düşünceleri, bir eve gelen misafirlere benzetmektedir. Misafirler bir eve gelirler. Bir müddet kalırlar, sonra giderler. Misafir bir evde temelli kalmadığı gibi, düşünceler de, endişeler de gönlümüzde temelli kalmazlar, gelir, giderler. Üzüntüye kapılmaya gerek yok. Nitekim İnşirah Sûresi’nin 36. ayetlerinde: “Demek ki, zorlukla beraber bir kolaylık, muhakkak güçlükle beraber bir kolaylık var.” diye buyrulmuştur. Kederden gamdan sonra rahatlığın, kolaylığın geleceği müjdesi verilmektedir.

• Gam düşüncesi, sevinç yolunu keserse, üzülme; çünkü o gam, senin için sevinç ve neşe hazırlamaktadır.[402]

[402] Büyük bir yazar: “Gamdan, ızdıraptan mutluluk, doğar, çünkü neşe, mutluluk kederler içinde, acılar içinde gizlenmişlerdir.” demektedir. Gönül evini gam temizleyince oraya neşe ve sevinç gelecektir. Çünkü ızdırap insan için bir felaket değildir, bir lütuftur. İlahî bir nimettir. Bu cildin 1521 numaralı beytinde aynen şöyle buyrulmuştu: “Dünyada halkın sana verdiği cefanın aslını bilsen, bütün kederlerin, üzüntülerin altında gizlenmiş manevî bir altın hazînesi olduğunu görürdün.”

3680 • Gönül dalındaki sararmış, kurumuş yaprakları ayırır, daldan yeni ve yeşil yapraklar bitmesine yardım eder.

• Ötelerden yeni bir zevk gelsin diye, eski sevincin kökünü çeker çıkarır, kökünü kazır.

• Üstü yapraklarla, kurumuş dallarla örtülü, yeni kökü bitirsin, çıkarsın diye gam çürümüş, porsumuş olan eski kökü söker atar.

• Gam gönlünden neyi döker, neyi sökerse, karşılık olarak gerçekten de daha iyisini getirir.[403]

[403] Aslında başımıza gelen musibetler, büyük ızdıraplar bora gibi, fırtına gibi gelip geçici şeylerdir. Onlar kasıp kavurur, yıkar, döker; sonunda huzur ve rahatlık getirir. Şu bir hakîkat ki, gam bizi bizden alır, benliğimizin ötesine götürür, insanın ruhunda hayatın, gizli kuvvetin uyuduğu öyle derin yerler vardır ki, ancak gam, keder oralara kadar varır ve bizi uyandırır.

• Hele gamın, gerçek inanç ehlinin kulu, kölesi olduğunu idrak eden kişiye, gam daha fazla lütuflarda, ihsanlarda bulunur.[404]

[404] ızdırabın en çok nebîlere ve velîlere; sonra olgun kişilere, tam insanlara nasip olduğunu bilen muzdaripler gamdan, kederden manevî zevk duyarlar. Kemal sahiplerinin yeri gam viranesidir. Meyve olgun olursa, yere düşer, ham meyveler ağaçta sallanır durur.

3685 • Bulutlar, şimşekler aksilik yapmasalar, suratlarını asmasalar, gürlemeseler, ağlamasalar üzümler güneşin gülümsemesinden yanar, kavrulurlardı.

295

• Kutluluk, kutsuzluk; neşe ve keder gelirler, gönüllerimize misafir olurlar. Bunlar yıldızlara benzerler, burçtan burca konarlar. Işıklarını evden eve gönderirler, saçarlar.

• Saadet, mutluluk senin burcuna geldi, senin burcunda konakladı mı? Sen de onun gibi tatlılaş, çevikleş ki;

• O ay ile buluşunca, gönül sultanına senin namına teşekkürlerini arz etsin.[405]

[405] Hz. Mevlana başımıza gelen belaları, birer şahıs gibi kabul ediyor. Onlar Hakk'tan geldikleri için yine gönül sultanına yani Allâh'a geri dönecekler, bizim onları şikayet etmeden karşıladığımızı söyleyecekler, biz de böylece rıza kapısı (Allâh'tan razı olma kapısı)'ndan geçmiş olacağız.

• Hz. Eyyüb, tam yedi yıl belaya sabretti, razı oldu. Allâh'ın gönderdiği misafiri hoş tuttu.

3690• O sert ve çirkin yüzlü bela, Hakk'ın huzuruna dönünce, Hz. Eyyüb'ün şikayetlerini, sızlamalarını değil, yüzlerce çeşit şükürlerini Hakk'a arz ederdi.

• Bela Cenab-ı Hakk'a maruzatta bulunur, derdi ki: "Ey Allâh'ım! Ben Eyyüb'ün bütün sevdiklerini öldürdüğüm hâlde, senin emrinle o işleri yaptığım, onu çok hırpaladığım için sana olan sevgisinden ötürü, bir an yüzünü bile ekşitmedi.

• Allâh'a vefa gösterdi. Hakk'ın hikmetlerle dolu bilgisine ve takdirine inandı da, sızlanmaktan, şikayetten utandı. Başına gelen bela ile sütle bal gibi kaynaştı, karıştı."

• Ey Hakk yolu yolcusu, şunu bil ki, gönüle, her gün yeniden yeniye fikirler, üzüntüler gelir. Sen de onları güle güle karşıla.[406]

[406] Bu beyitlerde gönüllerimize gelen fikirleri, üzüntüleri ve kederleri, neşeleri azîz birer misafir gibi güle güle karşılamamız tavsiye buyruluyor. Bir misafire soğuk davranılmaz. *Dîvanı Kebîr'in* VI. cildinde bulunan 2675 numaralı gazel, bu *Mesnevi* beyitlerini açıklamaktadır. Bu gazelden yukarıdaki *Mesnevi* beyitleri ile ilgili bir kaç beyit alıyorum:

"Eğer gam elçisi sana gelirse, onu eski bir dost gibi karşıla! Zaten o sana yabancı değildir. Onunla aşinalığın vardır. Onu kucakla, sevgiliden gelen cefaya karşı sakın suratını asma! Onu neşe ile karşıla! Ona; 'Hoş geldin!' de. Onu güler yüzle, tatlı sözlerle karşıla da, gönül alıcı o eşsiz güzel, o latîf varlık, hoşa gitmeyen çarşafını üstünden atsın da güzelliği ortaya çıksın. Gam çarşafına bürünerek gelmiş olan o dilberin çarşafının uçundan tut! Asla bırakma, onun çarşafının kirliliğine bakma, o kirli çarşafın içindeki azîz varlık çok güzeldir. Güzellerin hepsi de çirkin görünsünler diye, kirli, pis çarşaflara bürünerek karşımıza çıkmışlardır. Şunu iyi biliniz ki; dünyada gamdan, kederden daha mübarek, daha kutlu bir şey olamaz. Onun karşılığı sonsuzdur."

296

• Ey benim hâlıkım, yaratıcım, sen beni belanın şerrinden muhafaza et, fakat onun yüzünden gelecek lütuftan, ihsandan da beni mahrum etme.[407]

[407] Başımıza gelen kederlerin, ızdırapların şerri de vardır, lütfu da vardır. Onların şerri, bize verdikleri zararlar, acılardır. O acılardan ve zararlardan Hâlık'ımıza sığınırız. Aynı zamanda kederlerimizin, ızdıraplarımızın gizli lütufları da vardır. Bilmediğimiz o gizli lütuflardan bizi mahrum etmemesini de Cenab-ı Hakk'tan niyaz ederiz.

3695 • Rabbim gördüğüm, uğradığım belalara karşı, lütfet de şükredeyim. Geçip gidince de neden şükretmedim diye hasret çekmeyeyim.[408]

[408] Bu beyitte Neml Sûresi'nin şu mealdeki 19. ayetine işaret vardır: "Rabbim, bana ilham et ki, hem bana, hem anama, babama ihsan buyurduğun nimetlere şükredeyim."

• O ekşi yüzlü, asık suratlı derdi, hoş tut. O ekşiliği şeker gibi tatlı say.

• Bulutun da görünüşte yüzü ekşidir. Ama çorak yerleri yok eder, oraları gül bahçeleri ile süsler.

• Gam fikrini, kederi, üzüntüyü gelip geçici bir bulut gibi kabul et de, o asık suratlıya karşı, pek o kadar surat asma.

• Belki de elde etmek için koşup durduğun o gevher, yani manevî saadet, onun elindedir.

3700• Kederler, ızdıraplar, sana manevî inciler getirmese de, eli boş olarak, senin karşına çıksalar bile, onlar senin tatlı huyunu artırmış olurlar.[409]

[409] Bu beyitte kederlerin bize gizli mutluluklar getirebileceği ifade edilmektedir. Bize bir fayda temin etmemiş gibi görünseler bile, biz onların acılarına tahammül ettikçe, insanî vasıflarımız artar, manen kuvvetleniriz. Böylece ızdıraplar bizi terbiye etmiş, bizi iyi huylu yapmış olur.

297

• Bir başka yerde, bu sabır ve tahammül huyunun sana faydası dokunur. Beklemediğin bir sırada, bir gün dileğine kavuşursun.[410]

[410] Allâh, acıyanların en acıyanı olduğu için, kullarını imtihan etmek üzere başlarına belalar yağdırırken, onların kalplerine gizli kuvvetler verir. Büyük felaket karşısında en zayıf bir insan bile bazen bir kahraman kesilir.

• Şunu iyi bil ki, senin sevinmene, gülmene mani olan kederler, ızdıraplar, kâinatı yaratan, büyük bir san'at sahibinin emri ile, onun hikmeti ile gelmişlerdir.

• Ey delikanlı, sana gelip çatana, bir musîbet, bir felaket deme; belki de sana felaket gibi görünen bir mutluluk yıldızıdır.

• Sen ızdırabı, bir cüz', bir fer' sayma da hayatın bir aslı, esası olarak kabul et ve maksadına ulaş.[411]

[411] Bir şair; "Dünyada bizim neşemiz neye benzer? Kasap dükkanında kuzunun oynamasına." diyerek, hayatın esasının ızdırap olduğunu belirtmiştir.

3705 • Sen ızdırabı hayatın aslı değil de, cüz'ü sayarsan, ızdırabı zararlı görürsen, gözünü asıl olana diker, onu bekler durursun. Hâlbuki;

• Bekleyiş, tat bakımından zehirdir. Ateşten daha şiddetlidir, yakar yandırır. Bu yüzden sen daima her an ölür durursun, yanar yakılırsın.

• Fakat sen ızdırabın bir alın yazısı olarak geldiğini ve hayatın aslı olduğunu kabul eder de, onu sevgi ile kucaklarsan, hem bekleyiş ateşinden kurtulursun, hem de huzura kavuşursun.

Nefsi ile savaşmamış, gölgede yetişmiş, aşk derdini çekmemiş, aşk elinden dağlanmamış, yalnız halkın kendisine secde etmesini, elini öpmesini, hürmetle ona bakıp, parmakla da; "İşte zamanımızda ermiş sufî budur." diye göstermelerini sağlamak için sufîlik yoluna girmiş bir kişinin gevşekliğinin ve yüreksizliğinin anlatılması.

• Sufînin biri orduya katıldı. Derken ansızın savaş belirtileri göründü.

• Sufî ordunun ağırlıkları ile çadırların yanında, zayıf kişilerle beraber kaldı. Atlılar, ta savaş yerine, düşman saflarına kadar atlarını sürdüler.

298

3740 • Savaştılar, zafer kazandılar, bir çok ganimetlerle geri döndüler.

• "Ey sufî gel, sen de bir armağan al!" diye ona da bir armağan takdim ettiler. Fakat o verileni geri verdi. Hiç bir şey kabul etmedi.

• "Neden öfkelisin?" dediler. "Ben savaşa girmedim, gazadan mahrum kaldım, gazilik sevabı alamadım." dedi.

• Sufî savaşa katılmadığı, savaşta hançer çekemediği için bu iltifattan, bu armağandan hoşlanmadı.

• Bunun üzerine; "Düşmandan esir aldık, hiç olmazsa, öldürmek için birisini de sen al!" dediler.

3745 • "Bu düşmanın başını kes de, sen de gazi ol!" dediler. Sufî bu sözden biraz hoşlandı, içi rahat etti.

• Sufî savaşa katılanların sevabını elde etmek için, o elleri bağlı esiri aldı, çadırın arkasına götürdü.

• Sufî çadırın arkasında, esirle bir hayli gecikti. Orada bulunanlar; "Bu zavallı, orada neden bu kadar geç kaldı?" diye söylendiler.

•İki eli bağlı esiri öldürmekte bu kadar gecikmenin bir sebebi olsa gerek?"

3750 • Birisi işi anlamak için gitti. Bir de ne görsün? Esir sufînin üstüne çıkmamış mı?

• Erkek nasıl dişisinin üstüne çıkarsa, o esir de arslan gibi sufînin üstüne çıkmış...

• Elleri bağlı olduğu hâlde hiddetle sufînin boğazını ısırıp duruyor.

• Esir dişleri ile sufînin boğazını ısırmada, sufî ise, kâfirin altına düşmüş, aklı başından geçmiş bir hâlde.

• Elleri bağlı kâfir, silahsız olduğu hâlde, onun boğazını bir kedi gibi yaralamış.

3755 • Esir onu yarı ölü bir hâle getirmiş, sufînin sakalı boğazından akan kana bulanmış.

3759 • Gaziler, bu hâle kızdılar, gayretleri kabardı, kılıçla derhal o kâfiri öldürdüler.

• Uyansın kendine gelsin diye de, sufînin yüzüne sular serptiler. Gül suları döktüler.

• Sufî kendine gelince, etrafındakileri gördü. Onlar da başına gelenleri ondan sordular.

299

• "Allâh Allâh... Ey azîz!" dediler, "Bu ne hâl? Neden aklın böyle başından gitti?

• Nasıl olur da, elleri bağlı, yarı ölmüş bir esir yüzünden aklın başından gitti?"

• Sufî dedi ki: "Onun başını keseceğim sırada bana kızgınlıkla öyle acaip bir şekilde baktı ki,

3765• Gözünü açtı, bana öyle bir bakışla baktı ki, aklım başımdan gitti.

• Gözünü hiddetle çevirip bana bakması, bana bir ordu gibi göründü. O bakış, ne korkunç bir bakıştı.

• Sözü kısa keselim, işte o bakıştan korktum, kendimden geçip yere yıkıldım."

• Etrafında bulunanlar ona; "Sende böyle bir yürek varken, sakın savaşa girişmeye heves etme.

• Eli bağlı esirin bakışından gemin parçalandı, battı.

3770 • Erkek arslanlar saldırınca, kılıçları düşman başlarını top gibi yere yuvarlar. Senin onların arasında ne işin var?

• Yiğitlerin savaşlarından senin haberin bile yok. Böyle bir hâlle nasıl olur da kan içinde yüzebilirsin?

• Boyunlara vurulan kılıçların şakırtısı, çamaşır yıkayan kadınların çamaşırları tokaçla döverken çıkarttıkları tak tak sesini hiç sayar.

• Nice başsız beden yerde ızdırap ile çırpınır, nice bedensiz baş, kan denizinde kabarcıklar gibi görünür.[412]

[412] Muharebe meydanında bir çok başsız beden yerlerde çırpınırken, bazı yerde de o kadar kan dökülmüştür ki, orası adeta kan deryası olmuştur da, bedensiz başlar, o kan deryasında kabarcıklar gibi görünmektedir.

• İnsanları yok eden yüzlerce yiğit, savaşta atların ayakları altında yok olur, gider.

3775 • Bir fareden korkup uçan bu akılla o savaş safına nasıl katılıp kılıç çekeceksin?"

3776 • Sen de, o sufî gibi eli bağlı olarak nefsinin altına düşmüş, alçalmışsın, kendinden geçmişsin.

• Yoldaki bir tepecikten âciz kalmışsın, hâlbuki o günde yüz binlerce dağ var.

• Bu kadarcık bir tepeden ürküp ölüye dönmüşsün, önündeki dağ gibi bayırları nasıl aşacaksın?

300

Allâh rahmet eylesin, Ayyazî'nin şehit olma ümidi ile yetmiş kere, zırhsız göğsü açık olarak savaşa girmesi, sonunda küçük savaşta şehit olmaktan ümit keserek "Büyük savaş"a (yani nefsi ile savaşa) girişmek için halvete çekilmesi, o sırada savaşçı gazilerin davulunun sesini duyunca nefsinin zincirini sürükleyerek savaşa girmeye kalkışması üzerine, bu dileği yüzünden Ayyazî'nin nefsini suçlamasının hikâyesi.

3780 • Ayyazî dedi ki: "Belki bir yara alırım ümidi ile tam doksan kerre, zırha bürünmeden, çıplak göğüsle savaşa girdim.[413]

[413] Başlıkta adı geçen Ayyazî'nin bir soy adı olduğu, asıl adının Ebubekir Ahmed b. Muhammed olduğu söyleniyor. *(Nefahatü'lÜns,* Lami'î Çelebi Tercümesi, s. 244.) Ebubekir Muhammed b. Ahmed isminde bir velîden kısaca bahsetmektedir. O belki de bu zattır. Başlıkta geçen küçük savaş, düşmanlarla yapılan savaştır. Büyük savaş ise nefis ile savaştır.

• Beni, beni öldürecek bir ok yerim ümidi ile, çıplak göğsümü oklara tuttum.

• Boğazından yahut can alacak bir yerden ok yemek ancak devlet sahibi şehide nasip olur.

• Tenimde ok yarası almayan bir yer kalmadı. Bu tenim ok yaraları ile bir kalbura döndü.

• Fakat oklar, beni öldürecek bir yerime gelmedi. Şehitlik bir baht işi, nasip işi; yiğitlik işi, akıl ve anlayış işi değil.

3785 • Şehitlik nasip olmayınca, acele halvete girdim. Çile çekmeye koyuldum.

• Bedenimi en büyük savaşa attım, kendimi riyazata verdim. Az uyudum, az yedim, az içtim zayıflamaya koyuldum.

• Kulağıma gazilerin davul sesleri geldi. Gaziler hızla savaşa doğru yürüyorlardı.

• Bir sabah vakti idi. Nefsim içimden bana seslendi, onun sesini can kulağı ile duydum.

• Nefsim bana; 'Kalk!' diyordu. 'Sabah vakti geldi. Yürü, kendini savaşa at.'

301

3790• Ona; 'Ey, habîs, ey vefasız nefis!' dedim. 'Sen neredesin? Sendeki bu savaş isteme meyli nerede?

• Ey nefis! Doğru söyle, bu istek, bu hile bir düzen olmasın? Yoksa kendini şehvete kaptırmış olan nefis ibadete, kulluğa yanaşmaz, bile.'

• Nefsime dedim ki: ‘Eğer doğru söylemez isen, senin üstüne atılırım, seni riyazatla daha fazla sıkıştırırım, daha fazla hırpalarım.’

• O anda nefsim, dilsiz dudaksız, sessiz sedasız güzel bir ifade ile içimden seslendi de;

• Bana dedi ki; ‘Sen beni her gün öldürüyorsun, canımı, imansızların canı gibi işkencelerle sürükleyip duruyorsun.

2795 • Hiç kimsenin benim çektiğimden haberi yok, sen beni uykusuz, yemeksiz bırakmakta, beni yavaş yavaş öldürmektesin.

• Savaşa girerim, can alıcı bir yara ile şu bedenden sıçrar, çıkar kurtulurum. Halk da benim yiğitliğimi, erkekçe can verişimi görür, beğenir.’

• Nefsime dedim ki: ‘Ey nefiscik, hem münâfık olarak, yani iki yüzlü yaşamadasın, hem de münâfıkça ölmedesin; sen nesin? Sen nasıl bir varlıksın?

• İki dünyada da müraîsin, gösterişçisin, yüze gülücüsün; iki dünyada da hiç bir işe yaramazsın.’

• Bu beden sağ oldukça, halvetten hiç çıkmamaya, başımı bile dışarı çıkarmamaya ahdettim.

3800 • Çünkü insan yalnız iken, yani halvette iken, bedeni ne yaparsa yapsın, onu ne erkek görsün diye yapar, ne de kadın görsün diye yapar.

• Halvetteki hareketi de ancak Hakk içindir. Oturup dinlenmesi de Hakk içindir, insanın halvette Allâh’tan başka niyeti olamaz.

• Bu savaş, büyük savaştır. O savaş küçük savaştır. Fakat her ikisi de Haydar ile Rüstem’in savaşıdır.”[414]

[414] Halvette nefisle yapılan savaş büyük savaştır. Hariçte düşmanlarla yapılan savaş, küçük savaştır. Fakat her iki savaş da Allâh’ın arslanı olan Haydar (Hz. Ali) ile *Şehname* adlı kitabın ünlü kahramanı Zaloğlu Rüstem’in işidir.

3805 • Yukarıda hikâyesi geçen eli bağlı esirin bakışlarından bayılan sufî ile Ayyazî gibi kılıçlara göğsünü siper eden sufî bir olur mu? Evet o da sufî, bu da sufî. Yazık o sufîye, o bir iğne ile ölmede; bu ise kılıçlara karşı durmada.

• Bakıştan korkan sufînin görünüşü sufîdir. Ama içi sufî değildir. O, cansız Rüstem gibidir. Bu çeşit sufîler yüzünden sofilerin adı da kötüye çıkmıştır.

302

• Balçıktan yoğrulmuş bedenin kapısına, duvarına Hakk gayrete gelmiş de, yüzlerce sufî resmi yapmıştır.[415]

[415] Hakk’ın hikmetinden bir şey sorulamaz. Edebe, imana aykırıdır. Nice kimseleri sufî süretinde yarattı. Onların görünüşleri sufî, iç yüzleri sufî değildir. Sufî olmadıklarının farkında olmayan sufîler de vardır. Onlar kendilerini sufî saymaktadırlar. Hâlbuki onlar, nakıştan, duvarlara çizilmiş cansız resimden ibarettir.

3810• Bir sufî de vardır, o savaş safına yaralanmak ümidi ile yirmi kere girer.

• O sufî savaş zamanında müslüman savaşçılarla beraber kâfirlere hücum eder. Müslümanlar geri dönerler de, o gerçek sufî geri dönmez savaşa devam eder.

• O yaralanır, yarasını sarar, yine hücum eder, savaşır.

• İnsan bir yara ile ölmez, diyerek yirmi yara alır. O bir yara ile can vermeye hayıflanır. Yiğitliği yüzünden caninin kolayca kurtulacağma üzülür.

Bir savaş eri, gümüş para ile dolu torbasından her gün bir kuruş çıkarır, bir hendeğe atardı. Nefsinden bir hırs, bir istek koptu, kendisini bir vesveseye kaptırdı. Nefsi ona diyordu ki: “Mademki bu paraları hendeğe atıyorsun, bari hepsini birden at da, bu eziyetten kurtulayım. ‘Bir şeyden tamamıyla ümit kesmek de iki rahatın biridir.’ demişlerdir.” O savaş eri, nefsine; “Bu rahatı da sana vermeyeceğim.” dedi.

3815• Birisinin elinde kırk kuruşu vardı. Her gece bir kuruşunu denize atardı.

• Böylece de nefsine eziyet etmek, her gün onu bir parça daha hırpalamak, sıkıştırmak, üzmek, onun can çekişmesini uzatmak isterdi.

• O müslümanlarla beraber savaşa gitti. Savaş sırasında ateş kesilmiş düşmandan yüz çevirmedi.

• Bir kere daha yaralandı, tekrar yarasını sardı. Belki yirmi defa bedeninde mızrak kırıldı, ok kırıldı.

303

• Bundan sonra gücü kuvveti kalmadı. Yere düştü aşkının büyüklüğü, doğruluğu gerçekliği yüzünden; “Allâh’ın has kullarının oturduğu en şerefli yere, en yüksek makama” ulaştı.[416]

[416] Bu beyitte Kamer Sûresi ’nin şu mealdeki 55. ayetine işaret var: “Takva sahipleri, Hakk meclisinde ve kudret sahibi, mülkü çok yüce olan Allâh’ın yanındadırlar.”

3820 • Doğruluk, Allâh’a bağlılık onun uğrunda can vermektir. Aklınızı başınıza alın da bu hususta yarışa girin. *Kur’an’dan:* “Allâh’a verdikleri sözde sadakat gösteren nice erler vardır.” ayetini oku.[417]

[417] Bu beyitte de Ahzab Sûresi ’nin 23. ayetine işaret var.

• Bütün bu ölümler, sadece suretin, fizikî bakımdan maddenin, bedenin ölümü değildir. Çünkü beden, sadece ruhun bir aleti, bir kafesidir.[418]

[418] Bütün ölümler, görünüşte, fizikî bakımdan bize aynı görünmektedir. Aslında ölümler bir değildir. Şöyle ki: Bedeni ölmeden önce nefsini öldürenler olduğu gibi, bedeni öldüğü hâlde nefsi ölmeyen ölüler de vardır. Rahat döşeğinde ölenler vardır, savaş meydanlarında şehit olanlar da var. Bu bu bakımdan ölümler çeşit çeşittir.

• Nice ham kişiler vardır ki, görünüşte kanlarını döktüler. Bedenlerini öldürdüler ama, nefislerini öldüremediler. Nefisleri diri olarak o tarafa kaçtı.

• Aleti kırıldı, yol kesen diri kaldı. Bindiği hayvan kanını döktü, öldü. Fakat onun binicisi olan nefis ölmedi.

• At öldü, yol alınamadı. Menzile varılamadı ama, o ham, çirkin ve şaşkın bir hâlde düştü kaldı.

3825 • Her kanını döken şehit olsaydı, öldürülen kâfir de kutlu bir şehit sayılırdı.

• Nice şehit olmuş güvenilir kişiler de vardır ki, onlar, dünyada ölmüş gibi görünen diri kişilerdir. Onlar adeta yaşayan ölülerdir.

• Yol kesen hayvanî ruh öldü. Kılıcı olan beden, o savaşı arayan erin elinde duruyor.[419]

[419] Bu beyit ve bundan önceki ve sonraki beyitlerde anlaşılması zor hususlar var. Mevlana buyuruyor ki: "Dünyada sevgi kılıcı ile Allâh yolunda şehit olmuş nice kişiler vardır ki, onlar adeta dünyada ölmüş gibi görünürler. Aslında onlar yaşayan ölülerdir. Onlar, 'Ölmeden evvel ölünüz.' hadîsinin sırrına mazhar olmuşlardır. Onlar daha hayatta iken nefislerini öldürmüşler. Onların yeryüzünde ölmeden önce hayvanî nefisleri ölmüş, insanî ruhları diri kalmıştır. Onlar ahirete diri olarak giderler." Hz. Ebubekir hakkında söylenen şu hadîs bu beyitlerin daha açık anlaşılmasında yardımcı olacaktır: "Bir kimse, yeryüzünde gezen bir ölü görmek isterse İbn Kuhafe'nin yani Hz. Ebubekir'in yüzüne baksın." O bir gerçek şehit idi. Daha yeryüzünde yaşarken "fena fîllah" (=Hakk'ta kendini yok etme) mertebesine ermiş idi. Bu sebeple Hz. Ebubekir'in nefsi ölü, gönlü, ruhu diri idi. Hz. Ebubekir gibi Hakk sevgisinin şehidi olan ve ilahî aşk kılıcı ile ölüp şehitlik mertebesine eren kâmil bir insanın ruhu nasıl yol kesici olur? Buradaki yol kesen ruhtan maksat; hayvanî ruh yani nefistir, can değildir. Beden bu yol kesen hayvanî ruhun kılıcı gibidir. Hayvanî ruh yani nefis yol kesince, onun kılıcı sayılan beden, savaş arayan erin elinde durmaktadır. Erden murat Cenab-ı Hakk'tır.

304

• Kılıç o kılıç ama, adam o adam değil. Fakat bu görünüş, bu suret seni şaşırtıyor.

• Nefis değişikliğe uğrayıp da ruh ölünce, bu beden kılıcı, lütuflar, ihsanlar sahibi Hakk'ın elindedir.

3830• O öyle bir yiğittir ki, onun bütün gıdası, tamamıyla derttir, elemdir. Öbürünün erliği ise, toza benzer, ortası boştur.

Bir habercinin bir cariyeyi Mısır halîfesine methetmesi ve bir kâğıda yapılmış resmini göstermesi. Halîfenin de o cariyeye âşık olması. Musul emîrinin cariyesi olan o güzel kızı alıp getirmesi için, halîfenin bir beyi büyük bir ordu ile Musul'a göndermesi; bu yüzden yapılan savaşta bir çok adamın öldürülmesi, bir çok yerin yıkılıp gitmesi.[420]

3831 • Bir haberci Mısır halîfesine, Musul padişahının huri gibi güzel bir cariyesi olduğunu söyledi.

• "Musul padişahının öyle bir cariyesi var ki, dünyada ona benzer bir güzel yok.

• Güzelliğinin haddi yok, anlatılamaz ki, işte resmi şu kâğıtta!"

• O büyük halîfe kağıttaki resmi görünce hayran oldu, şaşırdı da kadehi elinden düştü.

3835 • Hemen bir yiğitin emrine büyük bir ordu vererek Musul'a gönderdi.

305

• "Eğer o ay gibi güzel cariyeyi sana vermezse, onun sarayını yak, yık, altını üstüne getir." diye emir verdi.

• “Verirse, bir şey yapma, onlara dokunma; o ay yüzlü güzeli al, bana getir de yeryüzünde yaşarken, göklerde dolaşan ayı kollarımın arasına alayım.”

• Yiğit içinde binlerce kahraman bulunan ordu ile binlerce bayrakla, binlerce davulla Musul’a yürüdü.

• Tarlanın etrafında üşüşen çekirgeler gibi sayısız askerler, şehir halkını helak etmek maksadı ile oraya üşüştüler.

3840 • Savaş için her tarafa Kaf dağı gibi mancınıklar kuruldu, işlemeye başladı.

• Atılan oklar yaralar açıyor, mancınıklar taş yağdırıyordu. Savaşçıların havaya yükselttikleri tozlar içinde kılıçlar, bulutlardan çıkan şimşekler gibi parlıyordu.

• Tam bir hafta bu şekilde kanlar döküldü, taştan yapılmış kalenin burcu mum gibi yumuşadı, eridi, yerle bir oldu.

• Musul padişahı bu korkunç savaşı görünce içerden elçi gönderdi.

• “Bu kanlı savaşta, bir çok insan ölüp gidiyor. Müminlerin kanını dökmekteki maksadın nedir? Ne istiyorsun?

3845 • Muradın Musul şehrini almaksa, bu iş böyle kan dökemeden de olur.

• Ben şehirden dışarı çıkayım, gel şehire sen gir. Böylece mazlumların kanı akmasın.

• Yok maksadın mal ise, altın ise, mücevher ise bunları elde etmek, şehri almaktan da kolay.” diye elçi ile haber gönderdi.

• Musul padişahının elçisi, yiğit kumandanın huzuruna çıkınca, yiğit ona cariyenin resmini verdi.

• “Bu resme bak, ben bu kâğıtta resmi olan güzel cariyeyi istiyorum, hemen onu bana getir. Getirmezseniz de zorla alırım. Çünkü ben sizi mağlup ettim.”

3850 • Elçi geri dönüp de bu sözleri söyleyince, Musul’un o erkek padişahı; “Sarayımda bir resim eksik olmuş, ne çıkar, al istediklerini hemen götür.” dedi.

• “Ben Allâh’a inanan bir kimseyim. Puta tapamam. Putun puta tapanda bulunması daha iyidir.[421]

[421] Gerçek iman çağında, ben putperest olamam. Cariye put gibi güzel olduğu için, onu sevmek puta tapmak sayılır. Bir cariye uğruna asker çeken, bir çok insanın ölümüne sebep olan Mısır halîfesini, puta tapan birisi sayıyor. Cariyeyi, yani canlı putu ona layık görüyor. Gerçek müslüman Allâh’tan başka bir varlığa ibadet edemez. Eski şairlerimizden birisi: “Ben muhibbi layezalim, la uhibbü’l-âfilîn.” (Ben zeval bulmayanları, yok olmayanları severim. Batanları, yok olan, fanî olanları sevmem.) diye buyurmuştur.

306

• Elçi cariyeyi getirince, o yiğit kumandan görür görmez cariyeye âşık oldu.

3875 • O yiğit kumandan Musul’dan döndü. Mısır’a yöneldi. Yolda yeşillik ve ormanlık bir yerde konakladı.

• Onda cariyeye karşı duyduğu aşk ateşi öyle alevlenmişti ki, yerle göğü birbirinden ayıramıyordu.

• Çadırda o ay yüzlü ile buluşmaya kalkıştı. Onda ne akıl kalmıştı, ne de halîfeden korku.

• Bu vadide şehvet davul çalınca, senin akıl dediğin nedir? Ey turp oğlu turp!

• Yüzlerce halîfe o anda o kumandanın şehvet ateşiyle parlayan gözünde bir sinekten daha değersiz görünüyordu.

3880 • O zampara kumandan cariye ile birleşeceği sırada, ordugahta bir kıyamettir koptu. Müthiş bir gürültü, bir feryad yükseldi.

• Kumandan kılıcını kaptı, çadırdan fırladı, askerler arasına koştu.

• Kamışlıktan çıkan kara bir erkek arslanın ordugaha saldırdığını gördü.

• Dev gibi atlar, arslanın korkusundan ürkmüş, şahlanmıştı. Çadırlar yıkılmış, birbirine karışmıştı.

3885 • Erkek arslan, ormanın gizli bir yerinden çıkagelmişti. Azgın bir deniz dalgası gibi havaya yirmi arşın sıçramada idi.

• Yiğit kumandan, korkusuzca, kendine güvenen bir erkek arslan gibi, ordugaha saldıran kara arslanın karşısına çıktı.

• Bir kılıç vurdu, başını ikiye böldü. Sonra vakit geçirmeden, çadıra ay yüzlü güzelin yanma koştu.

• O hurinin yanına geldi. Arslanla çarpıştığı hâlde aleti hala dimdikti; onunla sevişme arzusu azalmamıştı.

3890 • O şirin yüzlü, o ay yüzlü güzel, onun erkekliğine, güçlülüğüne şaştı kaldı.

307

O kumandanın, yaptığı kötülükten, işlediği günahtan pişman olarak, cariyeye bu suçu halîfeye söylememesi için yemin verdirmesi.

3902 • Bir kaç gün hep böyle eğlendiler, zevk ettiler. Fakat sonunda kumandan işlediği büyük suçtan pişman oldu.

• “Ey güneş yüzlü varlık! Bu işe dair halîfeye hiç bir şey söyleme!” diye ona yemin verdirdi.

• Halîfe cariyeyi görünce güzelliğinden mest oldu. Sırlar açığa vuruldu.

3942 • Sonra halîfe o cariye ile birleşmek istedi. Bu maksatla onun yanına geldi.

• Sevgisini gittikçe artıran o güzelle yatmaya niyet etti.

• Fakat kaza ve kader, zevk yolunu bağladı.

3945 • O sırada halîfenin kulağına bir fındık faresinin çıkardığı hışırtı ve tıkırtı geldi. Bu tıkırtı yüzünden sevişme isteği, şehveti tamamıyla kaçtı, gitti.

• Bu ses, yılan sesi de olabilir diye vehme kapıldı. Çünkü hasır kuvvetlice oynamada idi.

• Cariye halîfenin gevşekliğini görünce, kahkahalarla gülmeye başladı.

• O kumandanın erliğini gücünü hatırladı. O yiğit arslan öldürdüğü halde gevşememişti, şehveti sönmemişti.

• Cariyenin kahkahası gittikçe artıyordu. Kendisini tutmaya çalışıyor, tutamıyordu. Dudaklarını kapayamıyordu.

3954 • Cariyenin gülmesi, bir türlü dinmiyordu. Nihayet halîfe bir türlü durmayan bu gülmelerden alındı, huysuzlandı.

• Hemen kılıcını kınından çekti; "Kaçık kadın, neden durmadan gülüyorsun, söyle?" dedi.

• "Bu gülüşünden gönlüme bir şüphe düştü. Beni aldatmaya kalkışma. Doğru söyle.

• Doğru söylemez, beni kandırmaya kalkışırsan, yahut tatlı bir bahane ile işi savuştururum dersen,

• Ben bunu anlarım. Gönlümde bunu anlayacak bir seziş, bir nur vardır. Söylenmesi gereken şeyi söylemen lazım.

• Bil ki padişahların gönüllerinde yüce bir ay vardır. Zaman zaman bu ay gaflet yüzünden bulut altına girer, gizlenir ama, o hep yerindedir.

308

3960 • Gezip dolaşırken bile gönülde bir ışık vardır. Fakat bu ışık hiddet ve hırs zamanında gizlenir, ama sönmez.

• O anlayış, o seziş şimdi, benim dostumdur. Yalana baş vurursan;

• Bu kılıçla başını keserim, bahanelerin işe yaramaz.

• Eğer doğruyu söylersen seni azad ederim. Allâh Hakk'ı için söz veriyorum; gönlünü kırmam, seni sevindiririm."

• Yedi *Kur'an'ı* birbirinin üstüne koydu. Yemin etti, sözünde duracağını söyledi.

Halîfenin; "Doğru söyle, bu gülüşün sebebini açıkla, yoksa seni öldürürüm!" diye ısrar etmesi, cariyenin de kılıç korkusu ile o sırrı halîfeye açması.

3965 • Cariye âciz kalınca hali anlattı. Yüzlerce kahramana bedel olan o kumandanın erkekliğini, gücünü anlattı.

• Yolda çadırdaki gerdeği, o sırada vukua gelen hâlleri bir bir halîfeye anlattı.

• Kumandanın arslan öldürüşünü, çadıra dönüşünü ve hiç gevşeklik duymadan kendisi ile birleştiğini söyledi. Şimdi;

• Bir fare tıkırtısından halîfenin gevşek düştüğünü gördüğü için güldüğünü açıkladı.

3995 • Padişah kendine geldi. Cenab-ı Hakk'tan affedilmesini niyaz etti. Suçunu günahını anladı. Yanlış yere bu cariye meselesi üzerinde ısrarla durduğunu itiraf etti.

• Kendi kendine dedi ki: "Ben başkalarına ne yaptı isem, ceza olarak geldi benim canıma döndü.

• Padişahlığıma güvenerek, başkalarının eşini elinden almak istedim. O iş benim başıma geldi. Başkasına kazdığım kuyuya kendim düştüm.

• Ben birisinin kapısını çaldım, o da geldi, benim kapımı çaldı.

4002 • Ben Musul padişahının cariyesini zorla elinden aldım, onu benim elimden hemen aldılar.

• O kumandan, benim emniyet ettiğim bir adamdı, lalamdı. Benim işlediğim hainlikler, onu bana hıyanet ettirdi.

• Kin gütmek, intikam almak vakti değildir. Ben kendi elimle kötü bir iş işledim.

309

4005 • O kumandana, şu cariyeye kin güder, kötülük edersem, bu yapacağım zulüm de başıma gelir, çatar.

• Musul padişahının başına gelen dert, boynumu kırdı, ben de hiç olmazsa başkasını kırmayayım, yaralamayayım.

• Cenab-ı Hakk bize yaptıklarımızın nasıl karşılığını göreceğimizi beyan buyurdu da: 'Eğer tekrar kötülüğe dönerseniz, biz de cezanızı vermeye döneriz.' dedi.[422]

[422] Burada İsra Sûresi'nin şu mealdeki 8. ayetinden iktibas vardır: "Olur ki bu ikinci azaptan sonra tövbe edersiniz de, Rabbiniz size merhamet eder. Ve eğer tekrar kötülüğe dönerseniz, biz de cezanızı vermeye döneriz."

• Burada ileri gitmenin faydası yok. Sabırdan, merhametten başka iyi bir şey olamaz.

4010 • 'Rabbimiz nefsimize zulmettik.' yanıldık, hatada bulunduk, senin merhametin pek engindir, sonsuzdur. Sen bize acı.[423]

[423] Bu beyitte A'raf Sûresi'nin şu mealdeki 23. ayetinden iktibas var: "Ey Rabbimiz, biz kendimize zulmettik, eğer bizi bağışlamaz ve bize merhamet etmez isen, muhakkak ziyan edenlerden oluruz."

• Allâh'ım ben, o kumandanı affettim. Sen de beni affet. Yeni günahımı ve eski suçlarımı bağışla."

• Sonra; "Ey cariye!" dedi, "Senden duyduğum bu sözleri hiç kimseye söyleme.

• Seni o kumandanla evlendireceğim. Allâh için olsun, Allâh için olsun bu hikâyeyi sakın kimseye söyleme.

• Söyle de, o kumandan yüzüme bakınca benden utanmasın. Çünkü o bana bir kötülük etti ise, yüz bin iyilik etti.

4015 • Ben onu defalarca denedim. Ona senden daha güzel kadınlar emniyet ettim.

• Onların hiç birisine dokunmadı. Şimdi bu olan şey, benim yaptıklarımın karşılığıdır, cezasıdır.”

• Sonra padişah, o kumandanı huzuruna çağırdı, içinden onu kahretmek düşüncelerini söktü, attı. Kalbinde ona karşı duyduğu hiddeti, kötü niyetleri öldürdü.

• Gönüle hoş gelen bir bahane buldu. “Ben” dedi, “Bu cariyeden hoşlanmadım.

• Sebebi de, oğlumun anası cariyeyi kıskandı, bu yüzden çok üzüldüm.

4020 • Oğlumun anasının bende yüzlerce hakkı var. O böyle üzüntülere, cefalara layık değildir.

310

• Kıskanıyor, yüreği kan ağlıyor. Bu cariye yüzünden perişan oldu, dayanılmaz acılar çekti.

• Bu durumda bu cariyeyi birisine vermem gerekiyor. Azîzim bunu sana vermem en doğru, en asaletli bir şey olur.

• Çünkü sen onu alıp getirmek için savaşa girdin, canınla oynadın. Onu senden başkasına vermem doğru olmaz.”

• Halîfe cariyeyi, kumandana nikahladı. Ona verdi. Böylece o, öfkesini, hırsını, şehvetini kırdı, geçirdi. Kendi nefsini yendi.

4025 • O halîfede erkek eşeklerin gücü yoktu, fakat peygamberlerin erliği vardı.

• Öfkeyi, şehveti, hırsı bırakmak erliktir. Peygamberlerin tabiatına, huyuna sahip oluştur.

Aşk, daima dalgalanan, coşup duran büyük, pek büyük bir denizdir.

3853 • Aşk bir denizdir. Gökler bu denizde ancak bir köpük gibidir. Aşk, insanı Yûsuf’un güzelliğine hayran olan, onun havasına kapılan Züleyha gibi şaşırtır.

• Göklerin dönüşünü aşk dalgasından bil. Aşk olmasaydı, dünya donar kalırdı.

311

• Aşk olmasaydı cansızlar, bitkilere girer de onlarda yok olur muydu? Büyüyüp yetişen nebatlar, kendilerini gıda olarak canlılara feda ederler miydi? Bitkiler adeta can olmak için kendilerini canlılarda yok etmektedirler.

• Aşk olmasaydı, ruh nasıl olur da o nefese feda olurdu da, onun esintisinden Meryem gebe kalırdı?[424]

[424] Arifler, Hz**.** Meryem'e üfürülen ilahî ruhtan mana çıkarırlar. Mevlana'nın *Fîhi Mafîh* adlı eserinde bulunan şu satırı dikkatle okursak bu hususta bir fikre varabiliriz:

"Vücudumuz Meryem gibidir. Bizim her birimizin içinde bir İsa vardır. Eğer aşk ızdırabı, büyük acılar bizde zuhur ederse, o zaman İsa'mız doğacaktır." demektedir. Şunu iyi bilmeliyiz ki, dünyada meydana gelen acayip hâllerin, insanı şaşırtan hadiselerin kaynağı ilahî aşkın sırlarıdır. Şu hâlde ilahî aşkın talibi olan kimse, can ve gönülden gece gündüz rahmanî nefhaları, ilahî esintileri beklemelidir. Ansızın bir gün perde açılabilir. Bu sebeple ümitli olmalıdır. Gaflete düşmemelidir. Bu mevzu'u daha iyi anlamamız için şöyle bir misal alalım: Bu bir hakikattir ki, nerede olursak olalım, etrafımızda dünyanın çeşitli yerlerinden gelen radyo dalgaları vardır. Bir radyomuz olur da açarsak, ne sesler duyarız. Bu sesler radyonun gücüne ve kuvvetine bağlıdır. Biz de kendi gönül radyomuzu açabilsek, ne ilahî nefhalar alacağız? Ne güzel sesler duyacağız? Bir arif şair ne güzel söylemiş:

"Ey ilahî aşkı arayan kişi, nice esintiler, nefhalar var! Fakat sen uykudasın, bu ilahî esintileri duymuyorsun, hissetmiyorsun. Çünkü sen masiva sarhoşusun, harap bir hâldesin. Gül kokusu geliyor, seher rüzgarı da esmekte ama, sen uykudasın, uyuyan kişinin bu ilahî lütuflardan ne haberi olacak?"

• Aşk olmasaydı, her şey yerinde buz gibi donar kalırdı. Her varlık, çekirge gibi uçar, sıçrar, aranır mı idi?[425]

[425] *Mesnevî'nin* şu yukarıdaki bir kaç beyitte geçen "aşk olmasaydı" kelimeleri ve ifade ettiği duygular, fikirler *Dîvanı Kebîr'in* 2674 numaralı gazelinden alınan şu beyitlerde aynen ifade buyrulmaktadır:

"Dünyanın her cüz'ü, her parçası âşıktır. Her parçası bir buluşma sarhoşudur. Fakat onlar sırlarını sana söylemezler. Çünkü sır layık olandan başkasına söylenmez ki! Eğer şu gökyüzü, şık olmasaydı, göğsü, gönlü böyle saf ve lekesiz olur mu idi? Eğer güneş de âşık olmasaydı, onun yüzünde bu parıltı, bu ışık bulunur mu idi? Yeryüzü ve dağ âşık olmasalardı, her ikisinin de gönlünden bir ot bile bitmezdi. Eğer deniz aşktan habersiz olsaydı, böyle dalgalanabilir mi idi? Elbet bir yerde donar kalırdı."

• O kemale, olgunluğa âşık olanlar, boy atan fidanlar gibi zerre zerre yüceliğe koşarlar, yükselirler.

312

• Onların bu koşmaları, yükselmeleri, Allâh'ın noksan sıfatlarından münezzeh olduğunu bildirmek içindir. Onlar Allâh'ı tesbih ederek, can için bedeni temizlemektedirler.[426]

[426] Bu beyitte geçen, "Allâh'ı tesbîh ederler" kelime-i mübarekeleri 57. Hadîd, 59. Haşr, 61. Saf surelerinin ilk ayetlerinin kelimeleridir. O ayetlerden birisi şöyle:

"Göklerde ne var, yerde ne varsa, hepsi Allâh'ı tesbîh ve tenzîh etmektedir. O mutlak galiptir. Yegane hüküm ve hikmet sahibidir." Haşr Sûresi , l.

İki canın birleşmesi neticesinde onlara gayb âleminden başka bir can gelir, aralarına katılır.

3892 • Bir iki canın yani erkekle dişinin birleşmesi neticesinde, onlara gayb âleminden başka bir can gelir, aralarına katılır.

• Kadının rahminde, erkeğin tohumunu kabul etmeye bir engel, bir hastalık yoksa, gayb âleminden gelen o can, o misafir, doğum yolu ile dünyaya gelir.

• Nerede olursa olsun, ister sevgi ile, isterse kinle, nefretle birbirini sevmeseler de, iki insan birleşti mi, bir üçüncüsü doğar.

3895 • Fakat o suretler, o şekiller, o çocuklar yalnız dünyada doğmazlar,onlar gayb âleminde doğarlar, o görünmez âleme gidersen, onları gözünle görürsün.[427]

[427] İyi kötü hareketlerimiz, sözlerimiz, düşüncelerimiz kaybolmamaktadır. Onlar er, geç bu âlemde, ve öteki âlemde şekil değiştirerek karşımıza çıkacaktır. Mevlana *Dîvanı Kebîr'de* de bu konuya temas eder:

"Hayatta iken beslediğin düşünce çocuklarının her birinin, senin ölümünden sonra geldiklerini, mezarının etrafında 'Baba!' diye çağrıştıklarını, dönüp dolaştıklarını görürsün." demektedir. Keza *Mesnevî'nin* ikinci cildinin 100 ve 101 numaralı beyitlerinde: "Bu dünya da durmadan doğurur, öteki dünya da! Her sebep anadır. Eseri de ondan doğan çocuktur. Fakat eser meydana gelince, o da sebep kesilir ve şaşılacak eserler meydana getirir." diye buyurmaktadır. Mesela, bir ağaç elde etmek için toprağa bir çekirdek eksek, o çekirdeğin toprağa ekilmesine sebep oluruz. Zamanı gelince o çekirdekten bir ağaç meydana gelir. Ağaç meyve vermeye sebep olur. Meyve canlıların beslenmesine sebep olur, beslenme bedenimizde kuvvete sebep olur. Meyveden gıdasını alan kişinin hareket etmesine, dünyada iyi kötü işler yapmasına sebep olur. Neticede bu cihanda yaptığımız işler, öteki cihanda sorgu suale, dolayısıyla ceza ve mükafata sebep olur. Bütün işler, birbirini takip eder, gider. Hiç bir şey, hiç bir hareket, iyi kötü hiç bir iş kaybolmamaktadır. Fakat bu hakikatleri görebilmek için aydınlık bir göz lazımdır. (Dîvanı Kebîr, *194)*

313

• Bu neticeler, senin eşinle sevişmenden, birleşmenden doğdu. Dikkat et, aklını başına al da, her karşına çıkanla, sana her yakınlık gösterenle birleşmeye can atma. Çünkü sana ne kötülük gelirse, iyi seçilmeyen dostundan, yakınından gelir.[428]

[428] "Sana bir mutluluk sırrı öğreteyim: Her kötü dosttan, uzaklaş, uzaklaş."

• Vaktini bekle, o soy, sopun muhakkak sana ulaşacağını, o ektiklerinin karşılığını göreceğini bil.[429]

[429] Bu beyitte 52. Tûr Sûresi'nin şu mealdeki 21. ayetine işaret vardır: "İman edip de soy sopları kendilerine tabî olanlar yok mu? Biz onların nesillerini de kendilerine kattık." Beyitteki soysop değildir, işlerimizin, hareketlerimizin soyu, sopu yani neticesi düşünülmüştür.

• Bunlar ibadetlerden günahlardan doğmuş, mana çocuklarıdır. Bunlar sebeplerle meydana gelmişlerdir. Her birinin kendine mahsus şekli, sözü ve mekanı vardır.

• Yaptığımız ibadetlerin, iyiliklerin eserleri, sonuçları güzel birer şekle bürünürler de, bulundukları hoş yerlerden bize seslenirler, derler ki: "Ey bizden haberi olmayan gafiller, bu âleme gelmekte acele edin. Buralara çabuk gelin...

3900 • Her kadının ve her erkeğin yaptıkları iyiliklerin neticelerinin manevî ruhu, gayb âleminde o görünmez öteki âlemde, onları beklemektedir. Bu sebeple oralara emekleyerek gitmeyin, adımınızı sıklaştırarak çabuk gidin.

Hiç kimseyi kadınlara mahrem sayma. Çünkü erkekle kadın ateşle pamuğa benzer.

3869 • Bir yüze, bir güzele âşık olanın; "Önünde de sed vardır, ardında da sed vardır. Bu sebeple, öyle adam, artık önünü ardını az görür."[430]

[430] Bu beyitte Yasin Sûresi'nin şu mealdeki 9. ayetine işaret var: "Biz, onların önlerine de bir sed koyduk, arkalarına da bir sed koyduk, böylece onları sarıverdik; artık görmezler."

• Kara baht, bir kara sinek gibi cana kastetmeye gelince, tilki, arslanı kuyuya düşürür.

• Kurnaz tilki, kuyuda aslı olmayan bir hayal göstermiş de, dağ gibi arslanı kuyuya atmıştı.

• Sen hiç kimseyi kadınlara mahrem sayma. Çünkü erkek ile kadın, ateşle pamuğa benzer.

• Hak suyu ile yıkanmış bir ateş gerektir ki, ergenlik çağına geldiği hâlde Yûsuf gibi, günaha girmekten, kirlenmekten kendini korusun.

• Selvi boylu, güzel Züleyha'dan kendini arslanlar gibi çeksin kurtarsın.

Hak nedir? Batıl nedir?

3907 • Bir adam, konuşmasını bilir birisinden; "Ey güzel sözlü kişi, hak nedir, batıl nedir, söyler misin?" diye sordu.

• O güzel sözlü kişi, kendisine soru soranın kulağını tuttu da, bu batıldır, yani yalan şeyler duyar, gözse haktır, gerçektir. Çünkü insan güzele yakın elde eder, asıl inanca kavuşur.

• Duymak görmeye nisbetle asılsızdır, batıldır. Ey emîn kişi, sözlerin çoğu da duyuşa dayanır.

3906 • Övmek, akıl gözü için bir tasvîr, bir anlatıştır. Fakat onun yüzünü görüş, gözün işidir. Kulağın işi değildir.[431]

[431] Hz**.** Mevlana IV. cilt *Mesnevî'nin* şu mealdeki 2019. beytinde: "Yüz binlerce kulak saf olup dizilseler, onlar yine de gören bir göze muhtaçtırlar." diye buyurmuştur.

3910« Yarasa, güneşten gizlenebilir, fakat güneşin hayalinden gizlenemez.

• Zaten korku, güneşin hayalini, onun gözünün önüne getirir de, o hayal, yarasayı karanlığa çeker.

• O nur hayali yarasayı korkutur da, onun karanlık geceye sarılmasına sebep olur.

• Sen de düşmanın hayali ve onun kötülükleri yüzünden dosta ve sevgiliye sarılmışsın.[432]

[432] Nasıl ki yarasa, güneşin nûruna dayanamazsa, ondan korkar, karanlıklara sığınırsa, nefsanî duygularını ve benliğini yenemeyen, kendini kötülüklerden temizleyemeyen, rahmani duygularla beslenemeyen kişi de, ilahî tecellîye tahammül edemez. Ondan korkar, kaçar. Bu sebeple insan kullukla, ibadetle, iyiliklerle nefsaniyetini temizlemedikçe ilahî tecellîye kavuşamaz.

• Ey Musa, sana gösterilen ilahî ışık, tecellî nurları dağa vurdu! Fakat o hayallere kapılmış dağ, senin hakîkatinin nûruna tahammül edemedi.[433]

[433] Bu beyitte A'raf Sûresi 'nin şu mealdeki 143. ayetine işaret vardır: "Vaktaki Musa, ibadet için tayin ettiğimiz vakitte geldi, Rabbi ona ilahî sözünü duyurdu. Musa dedi ki: 'Rabbim bana cemalini göster. Ne olur seni bir göreyim.' Rabbi buyurdu ki: 'Beni katiyyen göremezsin, fakat şu dağa bak, eğer o yerinde durabilirse, sen de beni görebilirsin.' Derken, Rabbi o dağa tecellî edince, onu paramparça ediverdi. Musa da bayıldı, yere düştü. Ayılınca dedi ki: 'Seni tenzîh ederim, tövbe ettim, ben sana iman edenlerin ilkiyim.'" Tûr dağında Hz. Musa'ya olan tecellîye işaret edilen bu beyitte, hayallere kapılanın ilahî tecellîye mazhar olamayacağı bildirilmektedir. "Sahibü'şşühud" yani görüş sahibinin manevî ve ruhanî zevkler duyduğu ilahî tecellîden, "sahibü'lhayal"in, yani hayal sahibinin haberi yoktur. Çünkü hayali müşahede, hakikati müşahedeye ters düşmektedir. Bir hakîkat de şudur ki: İstidad olmazsa, insan ilahî tecellîden nasîbini alamaz. Bu beyitte Hz. Musa, ilahî tecellîye mazhar olan insanı kâmili göstermektedir. Eşrefoğlu Rumî hazretlerinin beyan buyurdukları gibi, tecellîye istidatları olan ariflere Tûr dağının lüzumu yoktur:

"Aşıklar dost dîdarını kande baksalar göreler,

Musa'leyin münacaata Tûr'u tayin etmeyeler.

Tûr ne hacet âşıklara, çün her yerde maşuk bile,

Daim münacaat edeler, bir dem ayrı olmayalar!"

Bu şiirde geçen "..leyin", gibi; "bile", beraber; "kande", nerede manalarına gelir.

315

3915 • Aklını başına al da gurura kapılma. "Bende kabiliyet var, ben hakîkate ulaşabilirim." diye hayallere düşme! Bu yoldan hakîkate ulaşacağını umma.

3920• Çalış da, kulağının duyduğunu gözün görsün, batıl olan hak olsun.

• Ondan sonra kulağın da gözün huyunu, tabiatını elde eder. Yün gibi yumuşak iki kulağın kıymetlenir, gevher kesilir.

• Hatta bütün bedenin ayna gibi olur, her tarafın göz kesilir, gönül olur.

• Kulak bir hayal meydana getirir. Fakat o hayal cemale kavuşmaya, güzellikle buluşmaya kılavuzluk eder.

• Çalış da bu hayal genişlesin, artsın; Hakk yolcularına, Allâh âşıklarına yol göstersin, kılavuzluk etsin...

3926 • Farzet ki, bütün batı memleketlerini, doğu memleketlerini elde ettin; değil mi ki bütün bunlar sende kalmayacak, bu saltanat devam etmeyecek, hepsi geçip gidecek, sen bu maddî varlığı bir şimşek say, çaktı, söndü.[434]

[434] Baba Efdal'in şu ruba'îsi Mevlana hazretlerinin bu beyitini açıklıyor:

"Farz edelim ki, sen Süleyman peygamberin oğlusun. Rüzgarların üstüne çıkmışsın, tahtını rüzgar taşıyor, cihana hükmediyorsun. Farz edelim ki dünya, gece ve gündüz senin muradına göre dönüyor. Dikkatle bak ki, baban Süleyman öte tarafa ne götürdü? Sen ne götüreceksin?" Bizim Ziya Paşa'mız da ne demişti:

"Seyretti hava üzre denir tahtı Süleyman,
Ol saltanatın yeller eser şimdi yerinde."

316

• Ey gönlü uykuda olan kişi, ebedî olmayan saltanatı bir rüya bil...[435]

[435] "Gurur etme cihanın devletine,

Necatî, düşte sultan olmadın mı?"

Necatî ismindeki şairimizin bu beytinde geçen "düş" kelimesi rüya manasına gelmektedir.

• Cellat gibi boğazına sarılan debdebeyi, şan ve şöhreti ne yapacaksın?

Ahireti inkâr edenlerin "Biz bu dünyadan başka bir dünya görmüyoruz." demeleri ve delil olarak söyledikleri bu sözün zayıflığı.

3930 • Ahireti inkar edenin, delili her an şudur: "Eğer başka bir dünya olsaydı, onu görürdüm."

• Bir çocuk, aklı erecek şeyleri görmüyor, bilmiyor, bir akıllı, akıl hakkında bir şey söylemesin mi?

• Akıllı bir adam da, aşkın hâllerini görmez ve bilmezse, aşkın değeri, üstünlüğü eksilmez ki...

• Nitekim Yûsuf'un güzelliğini kardeşlerinin gözleri görmedi. Görmedi ama, o güzellik, babası Yakub'un gönlünden gizli mi kaldı?

• Musa'nın gözü, asayı bir sopadan ibaret gördü ama, gayb gözü de onu bir yılan, bir fitne bildi.

3935 • Baş gözü ile can gözü savaşta idi. Can gözü galip oldu. Üstün geldi de, reddedilmeyecek delil gösterdi.[436]

[436] Mevlana bir *Dîvan-ı Kebîr* beytinde: "Sizin iki başınız vardır. Biri dünyaya ait toprak baş, öbürü göğe ait tertemiz baş." diye buyurmuştur. Beyitte geçen gözler, bu başlara ait olsa gerek.

3936 • Musa'nın gözü, kendi elini tabiî el olarak gördü ama, can gözünün önünde o el, ışık saçıyordu, nur dağıtıyordu.[437]

[437] Bu beyit Taha Sûresi'nin şu mealdeki 22. ayetine işaret etmektedir: "Bir de diğer mucize olmak üzere, elini koynuna koy ki, kusursuz olarak bembeyaz (nurlar saçarak) çıksın."

• Bu konu kemal, olgunluk bakımından sonsuzdur. Ne kadar söylense tam anlatılamaz. Hakikatten haberi olmayanlara, manevî duygudan mahrum olanlara hayal gibi görünür.

• Çünkü hakîkat onların nazarında, belden aşağı duygu ve boğazdır. Onlar beden zevkini ve mideyi düşünürler. Onların yanında dostun sırlarını az söyle.

317

• Halbuki bizim nazarımızda, onların görüşlerinin aksine olarak, belden aşağı duygular ve boğaz hayaldir. Bu sebepledir ki, can, güzel yüzünü her an bize gösterir.

3940 • Kimin huyu, meşrebi şehvet ve boğazsa; "Sizin dininiz sizin, benim dinim de benim." ayeti sanki onun için nazil olmuştur.[438]

[438] Bu beyitte de Kâfirûn Sûresi'nin 6. ayetinden iktibas vardır.

Sırlar gizlenemez.

3952 • Ağlayış, gülüş, gönlün gama batması, sevince kavuşması... Bil ki bunların her birinin ayrı bir madeni ayrı bir kaynağı vardır!

• Her birinin ayrı bir mahzeni vardır! Ey kardeşim bil ki, neşenin de, kederin de mahzeninin anahtarı, bütün kapıları açan Cenab-ı Hakk'ın elindedir!

3969 • Allâh sırları meydana çıkarır. Bu sebeple kötü tohum ekme, çünkü ekilen tohum topraktan baş çıkaracak, bitecek, her şey belli olacaktır.

• Yağmur, bulut, hararet ve şu güneş topraktaki sırları meydana çıkarır.

• Yaprakların dökülmesinden sonra gelen şu ilkbahar, kıyametin varlığını ispat etmektedir.

• Bahar mevsiminde, o sırlar meydana çıkar. Şu yeryüzü ne yedi ise belli olur. Hiç bir şey gizli kalmaz.

• Toprağın yedikleri, ağzından, dudaklarından biter, çıkar, içinde ne varsa hepsi meydana çıkar.

• Her ağacın kökündeki sır, yediği şey, tamamıyla onda görünür.

3975 • Senin gönlünü yakıp yandıran, seni içten yiyen, hırpalayan her gam, içtiğin şarabın tesirindendir. Yani yaptığın işlerin, günahların yüzündendir.

• Fakat sen nereden bileceksin ki: O iç gamı, o baş ağrısı hangi şarabın tesiri iledir?

• Bu baş ağrısının, bu ızdırabın hangi ektiğimiz tohumdan meydana geldiğini, uyanık olan, akıllı olan anlar.

• Âdem topraktan yaratıldı. Toprağa benzer mi? Üzüm üzüm çubuğuna benzer mi?

3985 • Hiç bir maya asıl esere benzer mi? Bu sebeple çektiğin zahmetin, baş ağrısının da sebebi nedir? Aslı nedir? Açıkça bilmezsin.

318

• Fakat şunu iyi bil ki, başa gelen bu bela, bu ceza bir karşılık olarak gelmektedir. Bunlar asılsız değildir. Allâh hiç bir suçsuz kulunu incitmez.

• Her belanın ve cezanın bir sebebi, bir aslı vardır, işte o sebep, o asıl belayı çekip getirmektedir. Fakat başa gelen bela, aslına benzememektedir ama ondandır.

• Şu hâlde ey gafil, başına gelen bela, işlediğin bir günahın neticesidir. Sana vurulan bir tokat, bir şehvet yüzündendir.

• İbret almaz, ders almaz, o günahı anlamazsan bilmezsen bile, hiç olmazsa vakit geçirmeden ağlayıp sızlanmaya başla, af dile...

3990 • Yüzlerce defa secde et de: “Ey Allâh’ım!” de, “Bu gam, ancak işlediğim günahın karşılığıdır.

• Allâh’ım sen noksan sıfatlardan münezzehsin! Zulümden, sitemden berîsin, temizsin; hiç suçsuz bir kişiye dert verir misin? Gam verir misin?

• Ben ne suç işledim, katî olarak bilmiyorum ama, başıma gelen derdin sebebinin bir günah olduğunu biliyorum.

• Allâh’ım, sebebi nasıl örttü isen, lütfet, o suçu da ört, gizle...”

• Çünkü ceza suçumu ortaya kor, ceza yüzünden, benim kötülüğüm meydana çıkar.

4000 • Çünkü bir kötülüğün cezası, tabiatı, onun gibi olan bir kötülüğe uğramaktır. Suçun cezası, o suçun misli olur.

“Onların rızıklarını biz taksim ettik.” ayeti gereğince, Allâh birine eşeklerin gücünü, kuvvetini, şehvetini verir. Birine de peygamberlerin, meleklerin manevî gücünü, anlayışını, temizliğini ihsan eder. Çünkü: “Baştan şehvet duygusunu atmak büyüklüktür, fazilettir. Heva ve hevesi terketmek peygamberlere mahsus bir kuvvettir.” Şunu da bilmeli ki: Şehvete ait olmayan tohumların meyveleri ancak kıyamette devşirilir. Fakat şehvete ait olan tohumların meyveleri bu dünyada iken görülür.[439]

[439] Başlıkta geçen ayet Zuhruf Sûresi’nin şu mealdeki 32. ayetinden alınmıştır: “Rabbinin rahmetini onlar mı buluyorlar? Onların bu dünya hayatındaki geçim nzıklarını aralarında biz taksim ettik. Bir kısmını da derecelerle diğerinin üstüne çıkardık ki, bir kısmı, bir kısmını tutup çalıştırsın, Rabbinin rahmeti ise kâfirlerin topladıklarından daha hayırlıdır.”

4027 • Nefsanî ve şehvanî arzulardan kurtulmuş ve damarlarında eşek erliği, eşek gücü olmayan kişiye Cenab-ı Hakk “Büyük beylerbeyi” der.

319

• Allâh’tan uzak, onun kapısından kovulan bir diri olmaktansa, Allâh’ın sevdiği bir ölü olmak daha iyidir. Yani nefsanî isteklere uyarak, onun kapısından kovulan bir kişi olmaktansa temiz olarak ölmek daha hoştur.

• Şehveti terk etmiş, nefsanî arzularını yok etmiş olarak Allâh’ın nazarında sevgili bir ölü olmayı, sen gerçek bir erlik bil! Şehvete bağlanmayı, heva ve hevese uymayı da bir kabuk say! Sonuncusu insanı cehenneme götürür. Birincisi ise, cennetlere ulaştırır.

4030 • Cennetin hoşa gitmeyen şeylerle, mihnet ve meşakkatle çevrildiği, cehennemin ise neşe ile, kahkaha ile heva ve hevesle, şehvetle sarıldığı haber verilmiştir.[440]

[440] Bu beyitte şu hadîs-i şerîfe işaret edilmektedir: “Cennetin etrafı, hoşa gitmeyen şeylerle, mihnetle, ızdırapla; cehennemin etrafı ise şehvetlerle, heva ve hevesle çevrilmiştir.”

• Ey Hakk yolucusu, suretler, şekiller için bu kadar elem çekme! Hakîkati, manayı suretin, şeklin, maddenin verdiği baş ağrısı olmaksızın elde et.

4065 • Zahid, işin sonu nereye varacak, onu düşünür. Sorgu, hesap günü ne olacak diye gama düşer.

• Ariflerin ise başlangıçtan, ezelden haberleri vardır. Sonu düşünüp, gam ve kedere kapılmaktan kendilerini kurtarmışlardır.

• Arifte, önce korku da vardı, ümit de vardı. Fakat ezel gününden haberdar olunca, bu iki duygudan kendini kurtardı.

• O önce mercimek ektiğini bildiğinden, ne mahsul elde edeceğini anladı.

• O irfan sahibidir. Korkudan da kurtulmuştur, ürkmeden de. Hakk’ın kılıcı, hay ve huyu ikiye bölmüştür.

4070 • O da Allâh’tan korkardı, ümide kapılırdı. Korku yok oldu, ümit de meydana çıktı.

4060 • Fetih ve zafer, kime haber yollarsa, onun yanında, murada ermek de birdir, ermemek de.

• Sevgiliye kavuşmak ümidi kime destek olursa, o savaşmaktan korkar mı?

320

4062 • At arayan biri, arifin atını alıp götürmeye kalkışsa, o; “Al götür!” der. Bir at arifi Hakk yolundan alıkoyamaz.

• İnsanın, at ile akrabalığı olur mu? İnsanın atı sevmesi, onu koşturması, yarışta öne geçmesi içindir.

Gaflet ve unutma.

4096 • Gaflet, her zaman hürmetsizlikten, küstahlıktan meydana gelir. Hürmet, üstün görme, insanın gözünden görüşe engel olan hastalığı giderir de göz gerçeği görür.

• Gaflet ve kötü bir huy olan unutkanlık, hürmet ve saygı ateşi ile yanar gider.

• Onun heybeti, büyüklüğü, insana uyanıklık ve anlayış verir. Gönülden unutkanlık da, yanılma da çıkar gider.

• Yağma zamanı halkın uykusu kaçar. “Hırkamı çalacaklar.” diye kimse uyumaz.

4100• Hırkayı çaldırmak korkusu ile insanın uykusu kaçarsa, ya can korkusu varken, unutkanlık uykusu gelebilir mi?

• “Unutup işlediğimiz günahlardan ötürü, bizi suçlu sayma!” ayeti buna şahittir. Çünkü unutmak da bir bakımdan suçtur.[441]

[441] Bu beyitte Bakara Sûresi ’nin şu mealdeki 286. ayetinden iktibas vardır: “Allâh hiç kimseye gücünün yeteceğinden başkasını yüklemez. Herkesin kazandığı hayır, kendi yararına, yaptığı şer de, kendi zararınadır. Ey Rabbimiz, unuttuk, yanıldık ise bizi sorguya çekme; ey Rabbimiz, bizden evvel gelen ümmetlere yüklediklerin gibi, üstümüze ağır bir yük yükleme. Ey Rabbimiz, takat getiremeyeceğimizi bize taşıtma, işlediğimiz günahları sil, bağışla. Bizi yarlığa. Bizi esirge. Sen bizim mevlamızsın, artık imansızlar güruhuna karşı da bize yardım et.”

• Bu sebepledir ki, unutan bir kimse hürmette, saygıda kusur etmiştir. Hakk’ı her şeyden üstün görmenin kemaline ulaşamamıştır. Yoksa unutkanlık, ona nasıl hücum edebilirdi?

• Gerçi unutmak zarurî olarak, çaresiz gelir çatar. Fakat insanın da unutmamak için sebeplere sarılması elindedir.

• Çünkü insan Cenab-ı Hakk’a hürmette, tazîmde kusur işler, gevşeklik gösterirse, bundan unutkanlık, yanılma ve şaşırma meydana gelir.

4105 • Nasıl sarhoş, sarhoşlukla cinayetler yapar, sonra da; “Özrüm vardı, ben kendimde değildim, ne yaptığımı bilemiyordum.” derse...

321

• Ona derler ki: “Ey kötülük eden kişi, o içkiyi, sen kendi dileğinle içmedin mi?

• Kendinde olmayış, sana kendiliğinden gelmedi. Onu sen çağırdın. O dileği, ihtiyarı kendin meydana getirdin.

• Sarhoşluk, senin cehdin, senin gayretin olmaksızın gelseydi, can sakîsi senin ahdini korur, seni gözetirdi.

• Sana arkadaş olur, senin namına o özür dilerdi. Ben Allâh aşkı ile mest olanın küçücük suçuna, yanlışına kul olayım, köle olayım."

Affetmeler, bağışlamalar ve ayrılıklar.

4110• Allâh'ım, elde edilen her şey sendendir. Her şey senin lütfun ve ihsanındır. Bütün dünyada herkesin yaptıkları iyilikler, ihsanlar aslında senin iyiliklerin, senin ihsanlarındır. Affetmeler, bağışlamalar da senindir, sendendir. Böylece bütün âlemin af ve ihsanı senin af ve ihsanından birer zerredir.

• Aflar senin affını överler; "Ey insanlar, sakının, kimse ona eş olamaz'" derler.[442]

[442] Bu beyitte, insan Sûresi'nin l. ayeti ile, Hacc Sûresi'nin l. ayetlerine işaret vardır.

• Onların canlarını sen bağışla, onları huzûrundan da kovma, onlar, senin duyduğun manevî zevkin tadıdır!

• Senin güzel yüzünü görene merhamet et! O senin pek acı olan ayrılığını nasıl çeksin?

• Ayrılıktan söz ediyorsun, ne yaparsan yap da bunu yapma, ayrılıktan bahsetme![443]

[443] Hz. Mevlana *Dîvan-ı Kebîr'in* 2020 numaralı gazelinde aynen şöyle buyurur.

"Dünyada ayrılıktan daha acı hiç bir şey yoktur. Sen bana ne yaparsan yap, fakat ayrılığı düşünme, ayrılığı başıma bela etme."

4115 • Yüzbinlerce ölüm acısını çekmek bile, yüzünü görmemeye, senden ayrı düşmeye benzemez.

• Ey suçluların bile feryadına yetişen Allâh! Ayrılık acısını, erkeklerden de, kadınlardan da uzaklaştır!

• Sana kavuşmak ümidi ile ölmek bile hoştur. Çünkü senin ayrılığının acısı ateşten daha fazla yakıcıdır.

• Kâfir bile o kavurucu ateşin içinde; "Bana bir baksaydın cehennemde olduğuma ne gam çekerdim, ne de kasvet." der.

İmana gelen büyücüleri, Firavun öldürteceği zaman, onlar Hakk'a olan imanlarının sevgilerinin kuvveti ile seve

seve işkencelere ve ölüme katlandılar da “Zararı yok, biz Rabbimize döneriz.” dediler; bu ayetin tefsîri.[444]

[444] Bu başlıkta ve bu başlıktan sonra gelen beyitte Şuara Sûresi’nin şu mealdeki 50. ayetine işaret var: “Büyücüler, dediler ki: ‘Zararı yok, biz muhakkak Rabbimize döneceğiz.’“

4120• “Zararı yok!” narasını göklerde işitti. Bütün âlemi kaplayan, uçsuz bucaksız olan gökyüzü, o ses çevganının içinde bir top gibi kalmıştı.[445]

[445] Çevgan; ucu eğri bir sopa ki, onu oynayanlar, atları koşturarak topu onunla yakalamaya uğraşırlardı.

• Onlar; “Firavun’un vuruşu bize zarar vermez.” dediler. Allâh’ın lütfu başkalarının kahrından üstündür.

• Ey can gözü kör, ey insanları sapıklık, azgınlık yoluna süren kişi! Sırrımızı bilseydin, anlardın ki, bu işkenceli ölümle, biz kendimizi ızdıraptan kurtarıyoruz. Gerçek hayata kavuşuyoruz.

• Aklını başına al, bu tarafa gel, bu erganun, yani büyücülerin ruhları: “Keşke kavmim bilselerdi!” diye sesleniyor.[446]

[446] Bu beyitte de. Yasin Sûresi’nin şu mealdeki 26. ayetinden iktibas var. Habîb Neccar’ın nasihatlerine rağmen, kavmi onu öldürdüler. Onun ruhuna hitaben şöyle denildi: “Haydi cennete gir. Cevap olarak ruhu şöyle dedi: ‘Ne olurdu kavmim bilselerdi, tasdîk etselerdi.’“ (Yasin Sûresi, 26) Burada büyücüler Habîb Neccar’a benzetiliyor.

• Büyücüler Firavun’a hitaben diyorlardı ki: “Allâh’ın lütfu, ihsanı, bize de bir Firavun’luk, bir sultanlık verdi. Fakat bizim sultanlığımız, senin Firavun’luğun gibi fanî değildir, îman sultanlığı gelip geçici değildir.

4125• Ey Mısır ülkesine, bereket kaynağı Nil nehrine bakıp gurura kapılan Firavun! Başını kaldır da, bizim ölümsüz, ulu sultanlığımızı gör!

323

• Ey Firavun, eğer sen şu pis hırkadan, yani ruhumuzun kafesi olan bedenden vazgeçersen, senin ülkende akan Nil nehrini ruhanî Nil’de; can Nil’inde boğarsın, yok edersin.[447]

[447] Mevlana bedenimizi pis bir hırkaya benzetir. Etten, kemikten bir yığın olan bu beden, ruh ayrılınca iğrenç ve pis kokan bir şey olacaktır. *Dîvan-ı Kebîr’in* VII. cildinde 3172 numaralı gazelde şunları söylemektedir: “Ey bu daracık kafesten uçan varlık, ey manevî yükünü gökyüzünün ötelerine götüren ruh, bitli hırkayı kaldırdın, üstünden attın.” diye buyurur.

• Ey Firavun, aklını başına al da. Mısır ülkesinden el çek, can Mısır’ında, gönül Mısır’ında, yüzlerce Mısır var!

• Sen halka “Ben Rabbim!” deyip duruyorsun. Fakat bu iki kelimenin mahiyetini, ne olduğunu, ne manaya geldiğini bilmiyorsun.[448]

[448] Bu beyitte Naziat Sûresi’nin şu mealdeki 24. ayetine işaret var: “Ben sizin en büyük Rabbinizim.”

• Rabb olan, Rabblik ettiği, yetiştirip, büyüttüğü kişiden (yani Hz. Musa’dan) nasıl olur da korkar? Ben diyen, nasıl olur da bedene, cana bağlanır kalır?

•İşte bak, burada bizler “Ben” diyoruz. Çünkü biz benlikten, benden kurtulmuşuz. Belalarla, sıkıntılarla dolu olan benlikten vazgeçmişiz.

• Ey alçak Firavun! O “Ben” deyiş, sana uğurlu gelmedi ama, bize ulaşılmaz bir saadet, sonsuz bir devlet gibi geldi.

• Senin bu kin güden “Ben” deyişin olmasaydı, bize bu çeşit güzel bir devlet güneşi nereden vuracak, bu ulaşılmaz saadet nereden gelecekti.[449]

[449] Bizim hakîkî benliğimiz, enaniyet-i ezeliyemiz, yani ezeldeki benliğimizdir. Ezelden rûh âleminden gelen mânevî varlığımızdır. Şu görünen dış varlığımız, bedenimiz bir gölgeden ibarettir, insanın cismanî varlığı, yani bedeni itibariyle "Ben" demesi mecazîdir. Yani "Ben" dediğimiz zaman bedenimizi kastetmiyoruz, onun ötesinde bulunanı kastediyoruz. Nitekim mevlevî şairlerinden Esrar Dede:

"Ben, ben dediğim, ben dediğim Sen'sin hep,

Cânım dediğim, ten dediğim Sen'sin hep."

diye Allâh'a hitap ettiği zaman, bedenini kastetmiyordu, onda bulunana hitap ediyordu. Yunus da: "Bir ben vardır bende, benden içerü" demedi mi?

Bu yüzdendir ki insan gerçek varlığını, ezelden gelen "ben"ini düşünerek, Hallac-ı Mansur gibi "Ene'1Hakk" (=Ben Hakk'ım) derse ve maddî varlığının ötesinde bulunanı kastetse, "Nefahtü rûhî" (=Ruhumdan ona üfürdüm) sırrına mazhar olduğu için ariflerin nazarında küfre düşmemiş olur. Mevlana *Fîhi Mâfîh* adlı eserinde bu konuya temas eder de buyurur ki: "'Ene'l Hakk' (=Ben Hakk'ım) demeyi ârif olmayanlar, büyüklük taslamak, haşâ Allâh'lık iddia etmek sanıyorlar. Aslında "Ben Hakk'ım" demek, büyük bir alçak gönüllülüktür. Bunun yerine "Ene'l Abd" (=Ben Hakk'ın kuluyum) deseydi, o kimse bir kendi varlığı, diğeri Allâh'ın varlığı olmak üzere iki varlık olduğunu düşünmüş olacaktı. Halbuki, "Ben Hakk'ım" diyen kişi kendi varlığını yok etmiştir."

• Can vermek üzere olan büyücüler (Firavun'a) dediler ki: "Şükürler olsun ki biz şu fanî dünyadan, bu gurur evinden kurtuluyoruz. Şu darağacından sana sesleniyor, bir öğüt veriyoruz.

• Bizim asıldığımız şu darağacı, bizi göklere götüren, Allâh'ımıza kavuşturan 'Güç burağı'mızdır. Senin saltanat yurdun ise gururdan, gafletten ibarettir.

Bizim şu yeryüzündeki hayatımız, ölüm şekline bürünmüştür. Aslında bizler, yaşıyor gibi görünen ölüleriz.

4135 • Bizim şu hayatımız, yaşayışımız ölüm şekline bürünmüştür. Biz yaşıyor gibi görünen ölüleriz. Ölüm aslında bizim yaşayışımızın, hayatımızın kabuğu içinde gizlenmiştir. Bu sebeple biz ölümle dirileceğiz. Ölümümüzde hayat vardır.

• Nur, ateş gibi görünmekte, ateş de nur gibi kendini göstermektedir. Yoksa dünya hiç gurur yurdu, aldanma evi olur muydu?

• Kendine gel, acele etme; önce, şu benliğinden, maddî varlıktan kurtul, yokluğa dal. Ruhanî duygudan doğ, baş kaldır ve mana âlemini ışıklandır.

• Ezelden ruh âleminden gelen "Ben"den, benliğimizden gönül şaşırdı kaldı da, bu maddî varlığımız ona soğuk görünmeye başladı. Onun gözüne utanılacak bir şey, bir suç, bir ayıp gibi göründü.

• Can benliği benliğinden kurtulup da, "Ben"siz, benliğe kavuşunca, hoş bir hâl aldı. Böylece gerçek benliğini bulup da ruha safa ve letafet gelince, dünya benliğinden sıçradı, çıktı.

4140 • Böylece "Ben"den, benlikten kurtuldu da şimdi tam "Ben" oldu. Bu kedersiz "Ben"e, benliğe aferinler olsun.

• "Ben"den, benlikten kurtulmuş olan gerçek "Ben" kaçmada, benlik ise kendinden kaçan, benliksiz kalan asıl "Ben"i yakalamak istemektedir.

• Sen onu istedikçe, o seni istemez, fakat ölünce istediğin seni ister.

• Sen diri oldukça, ölü yıkayıcı seni yıkar mı? Sen istedikçe istediğin seni arar mı?

• Bu konuda akıl yol gösterebilseydi Fahrı Razî din sırlarını bilirdi.[450]

[450] Fahreddîn Razî hazretleri: Meşhur tefsir sahibi bir bilgin olup, h. 606 (m. 1210) senesinde vefat etmiştir. Hz. Mevlana'nın babası Sultanü'l Ulema Bahaeddin Veled hazretlerinin, Belh'ten hicretine sebep olduğunu bazı kitaplar yazarsa da bunun aslı yoktur. Çünkü Fahreddîn Razî, Sultanü'l Ulema'nın Belh'ten göçüşünden 12 sene önce vefat etmiştir.

4145 • "Fakat tatmayan anlamaz." demişlerdir. Bu sebeple onun aklı da hayallere kapılışı da, ancak onun hayretini artırdı. Yani Fahrı Razî aklî ilimlerde çok ileri gittiği hâlde ledün ilminde pek ileri gidememiş, mânâ ilminden zevk alamamış, hakikat nedir bilememiştir.

• Yukarıda etraflıca anlatılan "Ben", "Benlik" akılla nasıl idrak edilebilir? Nasıl düşünülür? O "Ben" ancak yokluktan sonra meydana çıkar.[451]

[451] Yukarıdaki beyitlerde iki "Ben" ve iki "Benlik"ten bahsedilmektedir. Birinci benliğimiz, eskilerin enaniyet-i ezeliyye dedikleri ezelden, ruh âleminden gelen "Ben"imiz benliğimizdir. İkinci "Ben" ve benliğimiz, şu maddî görünen bedenimizle ilgili enaniyet-i beşeriye yahut enaniyet-i nefsaniyemizdir. Yani beşerî benliğimizdir. Yukarıdaki beyitlerden birisinde "Ben"den, benlikten kurtuldu da, şimdi tam "Ben" oldu. ızdıraptan, kederden kurtulmuş; "Ben"e aferinler olsun denilmişti. Burada beşerî benlikten kurtulmuş, ezelden gelen "Ben"i bulmuş kişiyi kast etmektedir.

Ondan sonra gelen beyitte "Ben"den kurtulmuş olan gerçek "Ben", yani beşerî kirliliklerden kurtulmuş "Ben" kaçmakta, fakat beşerî benliğimiz onu takip etmektedir. Şeytanımız, temiz ruhumuzu rahat bırakmamaktadır. Onu tekrar lekelemek, beşerî kirliliklere bulaştırmak arzusu ile peşinden ayrılmamaktadır.

Ey hakikat yolcusu, ezelden gelen benliğin temiz kalmasını istiyorsan, kendi nefsanî niyetinle ve mecazî olan varlığınla kirli kaldıkça, onu istemekten vazgeçmelisin. Çünkü bu iki benlik birbirine düşmandır. Birisi rahmanîdir, birisi şeytanîdir. Sen mecazî varlığını temizleyebildin ise, o zaman o ebedî benliğe talip ol, yoksa o sana talip olmaz. O senden kaçar. Fakat sen bir vehim ve hayalden ibaret olan isteklerini öldürür de bir cenaze gibi olursan, senin aradığın seni arar. Sen benliğini öldürmeden evvel senden kaçar, o gerçek benlik sana gelir, seni ister; nasıl ki ölü yıkayıcı ancak ölmüş bir kimseyi yıkar. Nefsaniyeti öldürmemiş bir kimseyi, dünyevî isteklerle diri kalmış bir kişiyi hiç ölü sayar da yıkarlar mı? Enaniyet-i ezeliye, ezelden ruh âleminden gelen benlik, makbul benliktir, ikinci benlik olan enaniyet-i cismanîye; bedene ait olan bu benlik bizim Hakk'ı bulmamıza engel olan benliktir, işte yukarıda geçen beyitlerle Hz. Mevlana bu iki benliğin mücadelesini izah buyurmaktadır. Hakikat yolcuları bu ikinci benlikten şikayet etmişlerdir. Bundan kurtulmadıkça Hakk'ın bulunamayacağını söylemişlerdir. Bir şair: "Ben benliğimi, bende yitirdim, seni buldum." derken bir başka şair de:

"Ben bu yolu böyle buldum,

Bana benlik hicab imiş,

Okudum, anladım, bildim,

Bana benlik hicab imiş."

diye bu ikinci benlikten şikayet etmektedir.

• Bu akıllar, araştırma yüzünden, hulûl çukuruna ve ittihat uçurumuna düşer, îmanlar zedelenir.[452]

[452] Hulû ve ittihat İslamî olmayan bir inançtır. Hulûlün lugat manası, bir şeyin bir şeye girmesi demektir. Kelâmcılara göre haşa, Allâh'ın bir kula girmesi, bir kulda görünmesidir. Bu inançta olanlara "Hulûlî" denir. Bu inanç da, Hulûliye inancıdır. İttihad lugatta birleşmek demektir. Kelâmcılar haşa Allâh'ın kulla birleşmesine, bir olmasına "İttihad" diyorlar. Bunlara göre Allâh ile birleşen kulda kulluk kalmaz, haşa o Allâh sayılır. Bu her iki inanç müslümanlarca ve gerçek sufîlerce batıldır, sapıklıktır.

Cehennem ve Kevser

4165.Önceleri, ben kendini beğenmiş biri olarak baştan başa dertten ibaret idim, sonra padişahım lütfetti, beni bütün dertlilere deva kıldı.

• Kötülüklerle dolu, şerlerle dolu idim. Çok günahkardım, cehennemlik idim. Onun lütuf eli beni Kevser'e kavuşturdu, cennetlik etti.

• Cehennem kimi yakar, yandırırsa, ben o yanan uzuvları, cesette tekrar bitiririm, çıkarırım.

• Kevser'in işi nedir? Her yanan kişinin, yanmış uzuvlarını tazeleştirir, yeniden bitirir, tamir eder.

• Kevser'in her damlası, kereminden bir dellal kesilir de bağırır, der ki:

"Ben cehennemde yanan uzuvları tekrar bitirir, yerine getiririm."

4170. Cehennem son bahar soğuğu gibi insanı rahatsız eder. Kevser ise bahar gibidir. Gül bahçesi gibidir.

• Cehennem ölüme, mezar toprağına benzer. Kevser ise surun üfürülmesi gibidir, her şeyi diriltir.

• Ey cehennemde bedenleri yananlar, Allâh'ın lütfu, ihsanı sizi Kevser'e doğru çekmektedir.[453]

[453] Yukarıdaki beyitlerde Kevser'den bahsediliyor. *Kur'an-ı Kerîm'de* 108. sûre Kevser adı ile anılır. Kevser çeşitli manalarla anılır. Kevser, cennette bir havuzun adıdır. Hz. Peygamberin ümmeti, onun başına gelip içecektir. Çok hayır manasına gelir. Bir hadîse göre de; "Cennette bir nehirdir. Rabbim onu bana vaad etti. Onda pek çok hayır vardır. Suyu baldan tatlı, sütten beyaz, kardan soğuk, kaymaktan yumuşaktır. İki kenarı da zebercettir. Bardakları gümüştendir, ondan içen bir daha susuzluk duymaz." Bazılarına göre Kevser cennette bir havuzdur. Hz. Mevlana Kevser'i kâmil insanın sembolü olarak almaktadır. Kâmil insan şehvet cehenneminde yanan insanların uzuvlarını yeniden hayata kavuşturur. Necmeddin Kübra hazretleri de Kevser'i, muhabbet kadehi ile sunulan ma'rifete benzetir.

Münâcaat

• "Halkı benden faydalansınlar diye yarattım." sözünü ey daima diri, sonsuz olan Allâh'ım, sen lütfettin.

• "Ben onlardan faydalanayım diye değil." sözü, senin cömertliğindendir, bütün o noksanlar, o cömertlikle düzelir, tamamlanır.[454]

[454] Bu iki beyitte şu mealdeki kudsî hadîse işaret edilmektedir: "Cenab-ı Hakk, buyurdu ki; Ben halkı benden faydalansınlar diye yarattım. Ben onlardan faydalanayım diye değil."

327

4175 • Tenperest olan, sadece bedenlerini düşünüp, ruhlarını ihmal eden şu kullarını affet! Af denizinin affetmesi elbette yerindedir. Daha doğrudur.

• İnsanların affı ırmağa, sele benzer, hepsi de kendi denizine koşar, ona kavuşur.

• Ey padişahım aflar, bağışlama istekleri, duyguları her gece şu gönüllerden kopar, güvercinler gibi sana doğru uçarlar.

• Onları seher vaktinde tekrar uçurursun, sonra o afları tutar, gece gelinceye kadar, bu bedenlere hapsedersin.

• Akşam vakti bir kere daha aflar, o eyvanın ve damın aşkı ile kanat çırpıp uçarlar.[455]

[455] Akşam gelip de herkes uyumak isteyince ve bedenlerimizdeki uykuya kendini kaptırınca, bedenlerde mahpus bulunan aflar, Cenab-ı Hakk'ın lütuf ve ihsanının manevî damının ve balkonunun sevdası ile kanat çırparak bedenlerimizden uçarlar.

4180 • Allâh'ım aflar, bedene bağlanma ipini koparınca, sana, senin huzuruna gelirler, çünkü onlar, ikbal ve devleti yalnız sende bulmuşlardır.[456]

[456] Yukarıdaki beyitlerde ve aşağıki beyitte Bakara Sûresi'nin şu mealdeki 156. ayetine işaret edilmektedir: "Onlar, o kimselerdir ki, kendilerine bir bela geldiği zaman teslimiyet göstererek: 'Biz Allâh'ın kuluyuz, Allâh içiniz, yine ona döneceğiz.' derler.". Böylece ruhlar, aflar, beden ülkesinden bağlarını kopararak geldikleri yere dönerler.

• Ruhlar beden âleminden kanat çırparak yükselirler de başaşağı geri dönmekten emin olarak ruhlar âlemine uçar giderler. "Biz gerçekten ona geri dönenlerdeniz." derler.

• Derken, o kerem sahibinden bir gün onlara "Gelin!" emri gelir. O dönüşten sonra onlarda hırstan, gamdan bir şey kalmaz.

• Cenab-ı Hakk; "Ey insanlar, ey asil varlıklar, sürgün edildiğiniz bu dünyada çok ızdırap çektiniz, çeşit çeşit musibetlerle karşılaştınız, çok garip kaldınız, artık

benim kudretimi, değerimi bilin; kederlerle, acılarla, belalarla dolu o fanî cihanı terk edin, bana gelin!" diye buyurur.[457]

[457] *Kur'an-ı Kerîm'in* bir çok yerinde (Teâlev) "Geliniz!" diye geçen bu emirler, kulun Hakk'a varması, O'nunla haşa bir olması, O'nunla buluşması manasını taşımaz. "Her nerede bulunursanız bulunun, Allâh sizinle beraberdir." ayetinin haber verdiği gibi, O'nun hitabına mazhar olmuş insan denilen âciz varlığın gönlünde, O yok mudur? O'na gelmek, haşa O'nunla buluşmak değildir. Hak yoluna girmek, O'nun manevî varlığında kendini bulmaktır. O'na ne yüzle gideceğiz? Neler götüreceğiz? İnsan yalnız namaz kılarak, oruç tutarak, hacca giderek Allâh'ın sevgisini kazanmaz. Bir insanın kurtuluşu yaptığı ibadetlerle de olmaz, ibadeti yanlış anlıyoruz. Kulluk manasına gelen ibadeti yapmış olmak için, insanlara yararlı olmak, muhtaçların yardımına koşmak gerekmektedir. Çünkü büyük Peygamber Efendimiz; "İnsanların en hayırlısı insanlara hayırlı olandır." diye buyurdu. "Gelin!" ilahî davetine katılmak için benliği, şöhreti, kibri, şehveti, kini yok etmek gerekmektedir. **Hz.** Mevlana "Geliniz!" hitabından ilham alarak bir şiirinde şöyle buyurur: "Bütün kâinatın ve varlıkların yaratıcısından, O celâl ve cemal sahibi Allâh'tan, ruha çok tatlı bir hitabla 'Gel' denilince ruh nasıl olur da kanatlanıp uçmaz? Berrak bir denizden ayrılmış, kurak bir yere düşmüş bir balığın kulağına dalga sesleri gelirse, balık nasıl olur da hemen sıçrayıp asıl yurdu olan denize atılmaz?" *Dîvanı Kebîr,* c. III, 1353.

• "Benim ihsan ve lütuf ağacımın gölgesinde rahatça oturun, ayaklarınızı uzatın, rahatlayın.

4l85• Uzun yıllar, Hakk yolunda, insanlık yolunda, din yolunda yürüyen, ızdıraplar çeken ayaklarınızı, ölümsüz hurilerin kucaklarına, ellerine bırakınız.

• O merhametli huriler; 'Allâh âşıkları olan bu sufîler, nefis savaşından döndüler.' diye gözleri ile birbirlerine işaret ederler.

• Onlar derler ki: 'Bu tertemiz sufîler, güneş ışığı gibi, bir zaman toprağa ve pisliğe düştüler, fakat kirlenmediler.

• Fitnelerle, fesatlarla dolu kirli dünyadan geldiler ama, onlarda pislikten eser yok. Onlar gittikleri gibi tertemiz olarak geri döndüler. Nasıl güneşin ışığı pislik üstüne düşer de kirlenmeden yine aslına, güneşe dönerse, onlar da pislenmeden döndüler.

• Allâh'ım; kirli yollarda kirlenenleri, af fıratında yıkanılacak menbada lütfunla yıka, temizle!

• O uzun zamandan beri işlenen suçtan yıkansınlar da, temizlenenlerin safında namaza dursunlar.

• Hesaba, kitaba sığmayacak kadar ihsanlarla dolu olan o saflarda 'Bizler saf bağlayanlarız.' nûruna gark olsunlar."[458]

[458] Bu beyitte Saffat Sûresi'nin şu mealdeki 164-165. ayetlerine işaret edilmektedir:

"Biz melekler topluluğundan herkes için belli makam vardır. Gerçekten de biz saf bağlayanlardanız."

4195 • Söz bu hâlin anlatılmasına gelince, kalem de kırıldı, kâğıt da yırtıldı.

• Bu sonsuz hakîkat denizi bir kaba sığabilir mi? Bir arslanı bir kuzu nasıl kapıp götürür?

• Beşeriyet perdesinden dışarı çık, gönül gözündeki hicabları kaldır da şaşılacak padişahlığı gör.

• Allâh'ım; bunlara mal, mülk verdin, dünyayı sevdirdin, şimdi bunlar zenginlik sarhoşu oldular. Ve senin emrinin kadehini kırdılar. Elbette senin verdiğin ile sarhoş olanların özrü vardır. Hoş görülmeleri gerekir, çünkü onları sen sarhoş ettin.

• Aslında onların sarhoşluğu varlıklarından, zenginliklerinden değildir. Ey her şeyi tatlı olan, güzel olan Allâh'ım, onlar senin aşkının şarabıyla sarhoş oldular.

4200 • Ey padişahlar padişahı, onlar senin öz sarhoşlarındır. Onlar senden, senin sevginden sarhoş oldular. Onları sen mest ettin, bu sebeple onların günahlarını affet.

• Hitap ettiğin zaman senin hitabının lezzeti, manevî zevki, insanı öyle bir sarhoş eder ki, yüz küp şarap o sarhoşluğu veremez.

• Mademki sen beni sarhoş ettin, bana ceza verme; şerîat sarhoşa sarhoşken ceza vermeyi caiz görmez.

• Aklım başıma gelsin de o zaman benim cezamı ver, beni döv; ama, zaten benim aklım başıma gelmeyecek.

• Ey lutuflar, ihsanlar sahibi, senin sevgi şarabından içen ebedî olarak akıldan da kurtulur, cezadan da.

4205 • Onlar, o ilahî aşk şarabının mestleri, mestliklerinin verdiği yoklukta, ebedî olarak kalırlar, Allâh'ın sevgisinde yok olan bir daha ayılıp kalkamaz.

• Lütfun ve ihsanın gönlümüze der ki: "Yürü ey aşkımızın esiri olan, aşkımıza kapılan, yürü.

• Sen sinek gibi ayranımıza düştün, sarhoş musun? Ey sinek! Aslında sen sarhoş değilsin, sen şarabın ta kendisisin.

• Ey sinek! Akbabalar bile senin yüzünden sarhoş olurlar, çünkü sen bal denizinde at sürmektesin.[459]

[459] Yukarıdaki beyitlerde; "sinek", "akbaba", "bal denizi" gibi benzetmeler geçti. Hakk âşıkı dünyevî zevklerden uzak kalarak, ibadet ve riyazatla kendini zayıf düşürdüğünden, maddî bakımdan kuvvetsiz ve ilahî sevgiye harîs olduğundan sineğe benzetilmiştir. Fakat Hakk âşıkı olduğu için bir çok kuvvetli kişilere manevî bakımdan tesir etmekte, onlarda ruhanî zevkler uyandırarak, onları adeta mana sarhoşu yapmaktadır. Bu sebeple, senin gibi olan Hakk âşıkı manevî şarap olmaktadır. Bal deryası, ilahî aşk denizinin sembolüdür. Hakk âşıkı o denizde at sürmekte, bir çok kuvvetli kişiler ondan feyiz almaktadır. Akbabalar, cismanî ve şehvanî zevklere kapılmış, dünyaya tapanları göstermektedir. Fakat senin gibi zayıf olan Hakk âşıkı manevî gücü ile maddî yönden kuvvetli olan dünyaperestleri, akbabaları sarhoş etmektedir. Bu benzetiş Yunus Emre'nin; "Bir sinek bir kartalı kaldırdı vurdu yere." mısraını hatırlatmaktadır.

• Dağlar bile zerreler gibi senin sarhoşun olmuştur. Nokta da senin elindedir, pergel de, çizgi de![460]

[460] Bu beyitlerde Mevlana feyzi Rabbani ve aşkı ilahî şarabından bahsetmekte, Cenab-ı Hakk'a yahut Cenab-ı Peygambere hitap etmektedir. Bu hitaplar *Mesne*vi'nin birinci cildinde geçen şu 1809. beyitle başlayan beyitleri hatırlatmaktadır:

"Sabahın nuru parladı. Bizse senin mübarek nürundan bu sabah vaktinde Mansur şarabı içmedeyiz. Senin lütfun ihsanın, feyzin bizi böyle mest ettikçe, şarap da nedir ki, bizi neşelendirsin? Bizim ona ihtiyacımız yok. Şarap coşup köpürmede, bizim coşkunluğumuzun dilencisidir. Dönmekte olan gökyüzü, bizim aklımızın, düşüncelerimizin yoksuludur. Şarap bizim aşkımızdan sarhoş oldu. Biz ondan sarhoş olmadık. Beden bizimle dirildi. Biz onunla değil."

330

• Herkesin korktuğu, titrediği fitne, felaket, senden korkar, titrer. Dünyanın en kıymetli, en değerli incisi sence değersizdir, ucuzdur.

• Allâh bana beşyüz ağız verseydi de, ey can ve ey cihan, o ağızlarla ayrı ayrı seni anlatsaydım, övseydim.[461]

[461] "Bin can olaydı kâş-i mey dil-i şikestede,

Tahir biri ile bir kez olaydım feda sana!" Fuzulî.

• Halbuki benim bir ağzım var, o da, ey gizli sırları bilen Allâh'ım, işlediği günahlardan ötürü, utanmış, parça parça olmuş.

• Allâh'ım; benim ağzım senden utandı, kırıldı, döküldü ama, ademden yani yokluktan da kırık dökük olmadı ya. Bütün varlıklar, bütün insanlar senin emrinle "yokluk"tan çıkıp gelmedi mi?

• Bugün de, yüz binlerce kayıp eserleri, Allâh'ın lütfu ile, ihsanı ile yokluktan sıçrayıp çıkmayı beklemektedir.[462]

[462] Cenab-ı Hakk ademden, yani yokluktan kâinatı halk etti. Sayısız varlıklar, onun "Kün!" (=Ol) emri ile varlık sahnesine geldiler. Bu yaratılış, geçmiş, yahut bugün mevcut olan varlıklara münhasır değildir. Allâh her an iştedir, güçtedir. Her an dünya üzerinde yaşayan sayısız varlıklardan takdir buyurduklarını öldürmede, sayısız varlıkları da yaratmadadır. Yüz binlerce kayıp eserleri bilinmez varlıklar, onun lütuf ve ihsanı ile yokluktan çıkmayı beklemektedirler. Hal böyle olunca, Allâh'ım benim de bu kırık dökük ağzımdan, senin tarif ve tavsifine, senin meth ü senâna ait senin müsaadenle ruhanî sırlar çıkabilir.

Allâh'ım; başım senin aşkınla, senin özleminle dönmededir.

4215• Ey keremine kurban olduğum Allâh, başım senin aşkınla, senin özleminle dönmededir.

• Sana rağbetimiz, seni sevmemiz, özlememiz de bizden değildir. Senin dileğin, senin lütfundur. Nerede bir yol alan varsa, onu çekip götüren de senin cezbendir. Senin çekişindir.

331

• Toprak, rüzgar olmadan hiç tozar mı? Havaya yükselir mi? Deniz olmasa, bir gemi yüzer mi? Yol alabilir mi?

• Ab-ı hayatın kıyısında kimse ölmez. Ab-ı hayat, senin sevgi suyunun yanında, bulanık, tortulu bir su olarak kalır.

• Can dostları, ab-ı hayata doğru, yönelirler, bu sebeple ab-ı hayat, dostlar canının kıblesi olmuştur. Bahçeler, bostanlar su ile yeşerdikleri, su ile güldükleri gibi, Hakk âşıklarının, can dostlarının gönülleri, ruhları da senin ab-ı hayatınla dirilir, canlanır, gelişir, kemale erer.

4220• Hakk'ın aşk kadehinden ölümü içenler, ölmemişlerdir. Onun aşkı ile diridirler. Gönüllerini yaşamaktan da, hayat suyundan da çekmişlerdir.

• Senin aşk suyun, ab-ı hayatın lütfunla, kereminle elimize geçince, bizce, herkesin peşinde koştuğu dünyaya ait ab-ı hayatın artık kıymeti kalmadı.

• Derler ki: Ab-ı hayattan her can tazelik bulur. Ama sen, Allâh'ım, ab-ı hayatın da ab-ı hayatısın.

• Sen devamlı olarak her an bir ölüm verdin, sonra dirilttin, böylece senin kereminin nelere kadir olduğunu gördüm.[463]

[463] Bu beyitlerde "yok oluş", "var oluş" mevzuuna temas ediliyor. Kâinat bize değişmeden varlığını devamlılık içinde gösteriyorsa da, aslında ilahî kudretin tesiri ile her an bir yok olma, sonradan yeniden var olma hali mevcut. Bu hale mutasavvıflar "teceddüd-i emsal" diyorlar. Bu hal varlıkların her an yok olup sonra yenilenmeleri, yeniden yaratılmaları keyfiyetidir. Cenab-ı Hakk'ın "Muhyî" (=can bağışlayan, dirilten) mübarek sıfatının tecellîsi ile her şeyi, her an yeniden yaratmada, sonra "Mumît" (=öldüren, ölümü yaratan) isminin tecellîsi ile ölüme gitmede, yok olmadadır. Sonra tekrar varlık âlemine gelmektedir. Kaf Sûresi'nin şu mealdeki 15. ayetinde bu hale işaret edilmektedir: "Biz ilk yaratılışta acz mi gösterdik

ki, tekrar diriltmekten âciz olalım? Hayır onlar bu yeni yaratılıştan şüphe etmektedirler." Aynı zamanda Cenab-ı Hakk'ın esma-i hüsnası, güzel isimlerinin tecellîsi ile varlıklara bazen "Cemal", bazen "Celâl" isminin hakikati zuhur etmektedir. Şöyle ki, Hakk'ın "Cemal" ismi ile güzellik, hoşluk, dostluk, sevgi, barış, lutuflar, ihsanlar tecellî ederken, bazen "Celâl" ismi ile de korku, dehşet, fitneler, harpler, kıtlık, tabiî afetler zuhûra gelmektedir. Kâinat yaratıldığından beri devamlı olarak bu tecellîler sürüp gitmektedir. Bütün dünya tarihlerinin yazdığı Hz. Âdem'den bu ana kadar ve bizden sonra da kıyamete kadar olan iyi ve kötü bu vak'alar okunmakta ve okunacaktır. Bütün bunlar, bu iki ismi mübareğin tecellîsidir. Dünyada görülen hoşa gitmeyen harpler, karışıklıklar hakkında Şeyh Galip:

"Bildim ki bu cümle şûr u kavga,

Kavgayı seven bir afetindir."

(Bildim ki, bu karışıklıklar, bu kavgalar, kavgayı seven bir sevgilinin eseridir.) diye yazmıştır.

Şunu da bilmemiz gerekir ki: "Cenabı Hakk'ın yarattığı, tertip ettiği her şey güzeldir ve yerindedir. Bize göre kötü görünen şeyler aslında kötü değildir. Biz âciz kulları onun hükmüne akıl erdiremediğimiz için, Celal isminin tecellîsinde de Cemal, güzellikler bulunduğunu göremiyoruz. Acıların ötesinde bulunan tatlılığı fark edemiyoruz. Onun emri ile gelen felaketlerin, belaların içinde gizlenen saadetleri hissedemiyoruz. *Ma'rifetnâme* sahibi ne güzel söylemiş:

"Hep işleri faiktir,

Birbirine layıktır,

Neylerse muvafıktır,

Mevla görelim neyler,

Neylerse güzel eyler.

Deme şu niçin şöyle?

Yerincedir ol öyle,

Bak sonuna seyreyle,

Mevla görelim neyler,

Neylerse güzel eyler.

• Allâh'ım beni dirilteceğine öyle güvenim, öyle itimadım var ki, ölüm bana uyku gibi görünmededir.

4225 • Yedi derya her an bir serap olsa, yok olsa, ey suyun suyu, ey hayat veren azîz varlık, sen onları kulaklarından tutar, varlık âlemine çeker, getirirsin.

• Akıl ecelden titremede, aşk ise sevinç içinde, neşe içinde eceli beklemektedir. Taş, kerpiç gibi hiç yağmurdan korkar mı?

• *Mesnevî'nin* beşinci cildi olan, bu cild, can semasının burçlarında bir yıldız gibi parlamaktadır.

• Yıldızları tanıyan gemiciden başkalarının duyguları yıldıza yol bulamaz.[464]

[464] Hz. Mevlana *Mesnevî'nin* bu beşinci cildini, can göğünün burçlarında bir yıldıza benzetmektedir. Bilindiği gibi gökyüzünde sayısız yıldızlar vardır. Bunların bir kısmı bir araya gelerek "burç" dediğimiz takım yıldızlar olmuşlardır. Eskiden gemiciler, karanlık gecelerde bunlara bakarak denizlerde yollarını bulurlardı. *Mesnevi* de gönlümüzün, ruhumuzun göğünde bir yıldız gibi parlamaktadır. Ey hakîkat yolunu arayanlar, ey Hakk'ı gönüllerinde bulmak isteyenler! Bu parlak *Mesnevi* yıldızına uyun da doğru yolu bulun, bilgisizliğin karanlık gecelerinde bunalıp yolunuzu şaşırdığınız zaman *Mesnevî'yi* okuyun. *Mesnevi* size yol gösterecektir, mürşit olacaktır. Ancak yıldızları tanıyan gemicilerden başkalarının duyguları, yıldıza yol bulamadığı gibi, mana ile ilgisi olmayan, gönlünde Hakk aşkı ve hakîkat arzusu bulunmayan bir kimse de. *Mesnevi'den* faydalanamaz, bir fikre takılıp kalan, müsamahadan mahrum olan, başkalarının Rabbani görüşlerini sezemeyen, mutaassıpların *Mesnevî'ye* el uzatmamaları gerekir. Böyle kişilerin kendilerini *Mesnevî'ye* hazırlamaları için, gönül semasında dolaşan mana yıldızlarını tanıma bilgisi elde etmeleri, içlerinde bir ilahî ışık uyandırmaları, aşka saygı göstermeleri gerekmektedir. Hz. Mevlana buyuruyor ki: "Ne yazık ki bir çok insanlar, yıldızları sadece seyrederler, fakat onların kutluluklarından haberleri olmadığı gibi, birbirlerine yakınlıklarını da bilmezler."

• Başkaları yıldızları ancak seyrederler; ne kutluluklarından haberleri vardır, ne de kırandan. Yıldızların birbirlerine olan yakınlıklarından da onların haberi yoktur.

4230 • Geceleri, ta sabahlara kadar şeytanları yakan böyle yıldızlarla aşinalık et.

• O yıldızların her biri, kötü zanna kapılmış, şeytanı kovmak, defetmek için, gökyüzü kalesinden neft atar.[465]

[465] Bu beyitlerde Mülk Sûresi'nin şu mealdeki 5. ayetine işaret vardır: "Celalim hakkı için biz en aşağı semayı (kandil gibi ışık veren) yıldızlarla donattık. Bir de onları şihap (=akan yıldızlar) gibi ateş taneleri yaptık. O şeytanlara çılgın ateş azabı hazırladık." Bu hususta Hicr Sûresi 'nin 1618. ayetlerinde de beyan vardır: "And olsun ki, gökte burçlar yarattık, onları seyredenler için donattık. Onları, kovulmuş her şeytandan koruduk. Fakat kulak hırsızlığı yapan olursa, parlak bir ateş onu kovalar." Bazıları bu yakıcı gök şeytanlarının maddî olmadığını, manevî olduğunu tefsir etmişlerdir. Gökyüzü kalesinden atılan neft, velîlerin kalplerde uyandırdığı aşk ve hidayet şuurudur.

• Yıldızlar, şeytana karşı Akrep gibidirler. Fakat uğurlu Müşteri yıldızına yakın dostturlar.[466]

[466] Yukarıdaki beyitlerde burçların adlarını zikrederken Hz. Mevlana bazı sembolik işaretlerde bulunmaktadır. Şöyle ki şeytanları, yeryüzünden gökyüzüne çıkarmamak, semayı onların şerrinden korumak için, onların akan yıldızlarla taşlandığını haber verdi. Bir de Hakk yoluna girmek isteyen insanları gizliden gizliye, türlü maniler, vehimler, hayaller, hileler, iğfallerle aldatan, onları kötü zanna kaydıran şeytanlara da işaret etmektedir. Şeytanlar, süflî kuvvetler, habîs ruhlar; bunlar, gökten yere koyulmuşlardır. Sema onlardan korunmuştur. Şeytanları insan şeytanları, cin şeytanları diye ikiye ayıranlar da var. Bu sebeple, insan şeklinde aramızda dolaşan ve bizi kötü yollara çekip götüren şeytan insanları da hesaba katmamız gerekmektedir. Hz. Mevlâna'nın; "Şeytanları yakan yıldızlarla aşinalık et." diye buyurduğu kâmil insanlarla, velîlerle, mürşitlerle dost ol, onlardan uzaklaşma, nasıl yanan yıldızlar habîs ruhları, şeytanları yakıyorsa, velînin manevî kuvveti de yolunu şaşırmış, kötü yollara düşmüş sapıkların kötülüklerin; yok edecek, gönülleri ilim ve iman nurları ile dolduracaktır.

• Yay, şeytanı ok ile vurur, yere mıhlar. Fakat kova da meyveler ve ekinler için su ile doludur.

• Balık azgınlık gemisini kırar, parçalar. Fakat Öküz de dost için tarla sürer.

4235 • Güneş geceyi, Arslan gibi parçalarsa da la'l de ondan atlas elbise giyer.

334

• Yokluktan baş kaldıran her varlık, birisine zehir, öbürüne şekerdir.

• Dost ol, kötü huydan kendini kurtar da zehir küpünden bile şeker ye!

• Hz. Faruk'a zehir tesir etmedi, çünkü Hakk'la batılı titizlikle ayırışı, tiryakı ona şeker kesilmişti.[467]

[467] Rivayet ederler ki, Bizans imparatoru, Hz. Ömer'in halîfe olduğu bir sırada kendisine kıymetli bir çok hediyeler göndermişti. Bunlar arasında çok tesirli zehirle dolu bir de şişe vardı. Hz. Ömer şişeyi görünce; "Bu nedir? Bunun içinde ne var?" diye hediyeleri getiren elçiye sordu. Elçi de; "Bu çok kuvvetli bir zehirdir. Bir miskalini (bir buçuk gramını) bir düşmanına verirsen onu derhal öldürür." cevabını verince Hz. Ömer hemen şiyeyi açtı; "Benim nefsimden daha büyük düşmanım yoktur." diye zehiri içti, fakat zehir halîfeye tesir etmedi.

Beşinci Cildin Sonu

Altıncı Cildin Önsözü

Bu, Mesnevi'nin, manevî delillerin altıncı cildidir. Vehim ve şüphe karanlıklarını aydınlatan, zan ve şüphe hayallerini gideren, insanı tereddütlerden kurtaran bir ışığa benzer. Fakat bu ışığı hayvanî duygularla görmenin imkanı yoktur. Çünkü hayvanlık durağı aşağılıkların aşağısıdır. O duraktakiler, aşağılık âleminin süretini, yapsınlar, görüşünü ortaya koysunlar diye yaratılmışlardır. Onların duyguları ile anlayışlarına, o çizgiyi aşmasınlar diye bir daire çizmişlerdir.

"Yüce, üstün ve her şeyi bilen Allâh'ın takdiri böyledir." Yani Allâh onlara işleyecekleri işlerle bakıp, görebilecekleri yeri göstermiştir. Nitekim her yıldızın gökyüzünde belirli bir yeri ve bir işi vardır. Nasıl ki bir şehrin hakiminin hükmü yalnız o şehirde geçerse, dışarıya taşamazsa o yıldız da, ancak kendisine ait olan yerde, kendisine ait işi işler. Allâh bizi bir yerde kalmaktan, hapsolmaktan, gözlerimizi

kulaklarımızı mühürlemekten, perde altında bıraktığı kullara göstermediği şeyleri bize de göstermemekten korusun. Amin ya Rabbü'lalemîn.

337

بسم الله الرحمن الرحيم

Hüsameddin Çelebi'ye övgü ve hitap

• Ey gönüllerin hayatı Hüsameddin, çoktan beri, *Mesnevî'nin* bu altıncı cildinin yazılmasını istemektesin.

• *Hüsamî-name,* senin gibi çok bilgili bir insanın himmeti ile, gayreti ile dünyayı dolaşmakta, herkesçe tanınmaktadır.[268]

[268] *Hüsamîname, Mesnevî-i Şerif'in* lakabıdır. Hüsameddin Çelebi'nin bu mübarek kitabın yazılmasında büyük hizmeti geçtiği için *Mesnevi* bu lakapla da yad edilir. *Hüsamîname de* denilmekte ise de, en çok *Mesnevi, Mesnevî-i Şerif, Mesnevî-i Manevî* diye anılmaktadır.

• Ey manevî er, *Mesnevî'nin son* cildi olan altıncı cildi de sana armağan olarak sunmaktayım.

• Bu altı cilt *Mesnevi* ile, dünyanın altı cihetine nur saç da, onun etrafında dolaşmayan da. *Mesnevi'den* haberi olmayan da ondan nur alsın, nurlansın.[269]

[269] Altı cihet, her cisimde bulunan, sağ-sol, ön-arka, alt-üst yönlerine işarettir.

• Aşkın beşle, altı ile işi yoktur. Aşkın maksadı, ancak sevgilinin kendisini cezb etmesi, çekmesi, kendisini kendisinden almasıdır.[270]

[270] Beyitte geçen, "beş adet", beş duygunun sembolüdür. "Altı adet", altı ciheti göstermektedir.

338

• Belki bundan sonra bir izin çıkar da, söylenmesi gereken sırlar söylenir.

• Olabilir ki, ince, üstü kapalı olan bu sırlar, gizli kinayelerden kurtularak daha açık, daha anlaşılır bir tarzda ifade edilir.

• Sır, ancak sırrı bilene söylenir, bu sırdan anlayana açılır. Sır onu inkar eden kişinin kulağına söylenmez.[271]

[271] Bu beyit, bize ayrılıklardan şikayet eden ney'in ağzından söylenmiş olan;

"Benim sırrım, feryadımdan uzak değildir. Fakat her gözde onu görecek nur, her kulakta onu işitecek güç yoktur." *(Mesnevi, c.* I**,** beyit nu: 7.) beytini hatırlatmaktadır.

• Fakat "Yolunu şaşırmışları, doğru yola çağır." diye Hakk'tan bir emir gelince, ona uymak zorundayız. Artık bu davetin kabul edilip edilmemesi bizi ilgilendirmez.

• Nuh (a.s.), tam dokuzyüz yıl kavmini imana davet edip durdu. Fakat onun bu daveti kavminin inkarını artırdı.

• Fakat Nuh bıkmadı, davetten vazgeçmedi, sessizlik mağarasına çekilmeğe kalkışmadı.

• "Köpeklerin havlamasından kervan hiç yolundan kalır mı?

• Ay ışığının nurlandırdığı gecede, bedir halinde bulunan ay köpeklerin havlaması yüzünden yürüyüşünü hiç aksatır mı?" dedi.

• Ay ışığını saçar, geceyi nurlandırır, köpek de havlar durur. Herkes yaratılışına, tabiatına göre bir hizmette bulunur.

• İlahî takdir, herkese bir hizmet vermiş, herkesi yaratılışına göre bir derde, bir ibtilaya düşürmüş, bir işe lâyık görmüştür.

• Ay der ki: "Köpek o pis havlamasını bırakmıyorsa, bırakmasın, ben ayım, gökyüzünde dolaşmamı, nur saçmamı nasıl olur da bırakırım?"

• Sirke, sirkeliğini artırdıkça, şekerin de şekerliğinin artması gerek.

• Kendilerini Hakk yoluna davet etmelerine karşılık, Nuh'un kavmi, ona eza ve cefada bulunuyorlardı. Fakat Allâh'ın lütuf ve ihsan denizi, iyilikler ve tatlılıklar yağdırıyordu.

• Cenab-ı Hakk'ın cömertlik denizinden, Hz. Nûh'a lütuflar, ihsanlar geliyordu da halkın ona ettiği eza ve cefa, Hakk'ın iyilikleri yanında azalıyordu.

339

• Tek bir kişi olduğu halde bin kişiye bedel olan kimdir? O, Hakk velîsi ermiş kişidir. Hatta Allâh'ın o yüce kulu, yalnız bin kişiye değil, yüzlerce asrın yetiştirdiği bütün insanlara bedeldir.[272]

[272] *Mesnevi* şârihi Ankaravî hazretleri, bu beyiti açıklarken diyor ki: "Velî kimdir? Bazıları velîyi şöyle tarif etmişlerdir: 'Velî Hakk'ta fanî olmuş, fakat Hakk'la bakî kalmıştır.' Bu fikrin daha iyi anlaşılması için, hulul ve ittihat bataklığına düşerek inancımızı zedelemeden, Hakk'ı tenzih ederek diyebiliriz ki; 'Damla denize düşmüş,' yok olmuştur. Fakat deniz ile sonsuzluğa kavuşmuştur. Allâh'ın dostu olan velî tam manasıyla gönlünü Allâh'a vermiş, kendini isyandan bütün günahlardan temizlemiştir, kemal mertebesinde bütün insanları geride bırakmıştır, insanı kâmil olmuş, değeri her bakımdan diğer insanlardan üstün olmuştur. Böyle bir gerçek velî, Muhammedî hakîkate erişmiştir de, zaman ve mekan bağlarından kurtulmuştur. O, maddî bakımdan fanidir. Fakat mana bakımından, ruh bakımından bakîdir. Sanki bütün asırların, bütün âlemin kudret ve kuvveti velîde toplanmıştır."

• İçinden denize yol bulmuş olan küpün önünde ırmaklar diz çöker.[273]

[273] Bir su küpünün içine denizden bir yol bulunsa, daha doğrusu, bir küpün dibinden denizle bir bağlantısı olsa, rabıtası bulunsa, o küpün suyu bitmez, artık o küp denizle birleşmiştir. Burada küp hakikat denizinden yardım gören, irfan suyu alan velînin sembolüdür. Irmaklar, hakikat deryasını arayan dervişleri gösterir.

• Hele şu deniz, bütün denizler bu örneği, bu sözü duyunca;

25 • "En büyük ad en küçük ada eş oldu." diye utanırlar da, bu yüzden ağızları acılaşır.[274]

[274] En büyük ad, "İsmi a'zam" sahibi Hakk'ın, en küçük ad, değersiz, küçük görünen insan ile mana itibariyle eş olması, daha doğrusu hakîkat deryasında insanın yok olmasıdır. Bu yok oluş, denizler gibi geniş ve kuvvetli olan mana erlerini şaşırttı.

• Şu dünyanın öteki dünya ile birleşmesi sebebiyle, bu dünya, utancından sıçrar, yokluğa gider, yok olur.[275]

[275] Küpteki su, bir bakıma göre de bu dünyanın misali oluyor. Denizde öteki dünyayı, ruh âlemini ifade etmektedir. Daha doğrusu Hakk'ın, sevgili velîsini kendine çekip alması, velînin Hakk'ta fanî olması, yok olmasını göstermektedir.

• Bu hali anlatacak kelimeler kifayetsizdir. Söz bu mevzuda değersizdir. Düşünceyi, duyguları ifadeden âcizdir. Zavallı bayağı bir şeyin hassın hasıyla, güzelin güzeli ile ne münasebeti var?

• Karga o Rum bağında kendine has bir sesle bed bed haykırır. Fakat bülbül, karga haykırıyor diye, güzel ötüşünü azaltır mı?

• Onların her birinin; "Allâh dilediğini yapar..." pazarında ayrı ayrı alıcısı var.[276]

[276] Burada Âli İmran Sûresi'nin 40. ayetinden iktibas var.

30 • Dikenliğin gıdası ateştir, ilahî sevgi şarabıyla mest olmuş kişinin damağının gıdası gül kokusudur.

340

• Bir leş, biz insanlar için pistir, iğrençtir. Fakat domuza, köpeğe şekerdir, helvadır.

• Pisler, pisliklerini yaparlar ama, sular da pislikleri temizlemeye çalışır.

• Yılanlar zehir saçarlar, acıları bizi perişan eder ama,

• Bal arıları da, dağlarda, kovanlarda, ağaçlarda baldan şeker anbarları doldururlar.

35 • Zehirler zehirliklerini yaparlar ama, panzehirler de zehirlerin zehirliklerini giderir.

Zıtlar âlemindeki çarpışmalar, savaşlar.

36 • Dikkatle bakarsan görürsün ki, bu dünya, baştan başa savaştan ibarettir. Zerre zerre ile, adeta dinin imanın, imansızlıkla savaştığı gibi savaşır durur.

• O zerre sola doğru uçmaktadır. Öbür zerre sağa doğru gidip bir şeyler aramaktadır.

• Bir zerre yukarıya çıkmada, öbürü aşağıya düşmekte; durur gibi görünürler ama, onların savaşını, bu durgunluk âleminde gör.

• Onların görünen savaşları, gizli savaşlarından meydana gelmektedir. Bu aykırılığı gör de, o aykınlığı anla.

40 • Güneşte yok olan zerrenin savaşı ise ne hesap edilebilir, ne de anlatılabilir.

• Zerrenin kendisi de, nefsi de mahvoldu mu, artık onun savaşı, güneşin savaşıdır.

• Böyle olan bir kimsenin; "Biz ona dönücüleriz." sırrından ötürü, kendiliğinden hareketi de kalmamıştır. Sukutu da, duruşu da kalmamıştır.[277]

[277] Bu beyitte. Bakara Sûresi'nin şu mealdeki 56. ayetinden iktibas vardır: "Biz dünyada Allâh'ın teslim olmuş kullarıyız ve biz ahirette de ona dönücüleriz."

• Biz kendimizden geçtik de, senin denizine döndük. Biz asıl süt emilecek yerden süt emdik.

45 • Bizim savaşımız da, barışımız da ilahî nur içinde bulunmaktadır. Bunların hiç birisi bizden değildir. Biz Hakk'ın iki parmağı arasındayız. Bütün işleri yapan odur.[278]

[278] Bu beyitte şu mealdeki hadîsi şeriften iktibas vardır: "İnsanların kalpleri, Allâh'ın iki parmağı arasındadır. Onları istediği hale sokar." Bu iki parmağı Hakk'ın kahır ve lütfu ile izah etmişlerdir.

341

• Tabiatın savaşı, işlerin, hareketlerin savaşı, söz savaşı, maddeler arasında, cüz'ler arasında korkunç bir savaş meydana getirmektedir.

• Fakat bu âlem de, bu savaşla durmada, var olmadadır. Unsurlara bak da anla, hayat bir savaştan ibarettir.

50 • Halkın hilkatinin binası, zıtlar üzerine kurulmuştur. Aslında biz zarar bakımından da savaştayız, fayda bakımından da savaştayız.

• Hallerimiz birbirine aykırı düşmektedir. Te'sîr bakımından her biri öbürüne zıttır.

• Bana gelince, ben de her demde, her nefeste, kendi yolumu vurmadayım. Artık başkasıyla nasıl uyuşabilirim? Başkasının derdine nasıl çare bulurum?

• Dalgalar gibi birbiri ardından gelen hal ordularımı seyret. Her biri öbürü ile savaşta, öbürüne kin gütmede...

• Kendindeki şu müthiş savaşa bak. Başkalarının savaşı ile ne diye meşgul olup durursun?[279]

[279] Bir ârif-i billaha sormuşlar; "Herkes Muaviye'nin oğlu Yezîd'e hücum etmekte, onu Hz. Hüseyin'in şehîd edilmesine sebep olduğu için kınamakta, hatta küfür bile etmektedir. Siz bu hususta ne düşünüyorsunuz?"

"Ben içimdeki Yezîd'le meşgul oluyorum, asırlarca önce gelen Yezîd'le meşgul olacak zamanım yok." diye cevap vermiş.

55 • Meğer ki, Hakk seni bu müthiş savaştan çekip çıkarsın da, sulh dünyasında bir renge boyasın.

• O dünya, ancak ölümsüzlük dünyasıdır. Mamur bir dünyadır. Çünkü terkîbi birbirine zıt olan şeylerden değildir.

• Renksizlik, renklerin asıllarıdır. Sulhlar, barışlar da cenklerin asıllarıdır.

60 • Bu gamlarla dolu olan mekanın, dünyanın aslı o dünyadır. Her ayrılığın aslı da buluşmadır.

• Hocam, neden biz bu ayrılıklar içindeyiz? Birlik neden bu sayıları doğuruyor?

• Çünkü biz fer'iz; bu, birbirine zıt olan dört unsur, teferruatta kendi huyunu icad ediyor, meydana çıkarıyor.[280]

[280] Bu beyit bir evvelki beytin cevabıdır. Şöyle ki, biz insanız, bizim her birimiz müstakil bir cism-i vahittir. Öyle olduğu halde neden nefsimizle ihtilafa düşüyoruz. Tek bir vücutta çeşitli ihtilaflar neden meydana geliyor? Ondan sonra gelen beyitlerde bu suallerin cevapları şöyle: Dört unsurdan (su, hava, ateş, toprak) cismimiz birbirine zıt olan unsurlardan meydana geldiği için, zıtlar huylarını fer'in vücudunda meydana çıkarıyor.

342

• Fakat can cevheri, dört unsurdan meydana gelen maddî varlığımızın ötesindedir. Onun huyu bu değil, ululuk sahibi Hakk'ın huyudur.

• Peygamberin Allâh için ve Allâh uğrunda yaptıkları savaşlara bak! Bu savaşlar barışların asıllarıdır.

65 • O iki cihanda üstündür. Bu üstünlüğü dil anlatamaz. Bu üstünlük söze sığmaz ki.

Yaratıcının büyüklüğü

107 • Onun inciler saçan parıltısı karşısında, şu dünya güneşi, bir yarasaya benzer.

• Yedi mavi gök, onun kuludur, kölesidir. Bir haber çavuşu olan ay, onun derdi ile yanmadadır, erimededir.

• Zühre yıldızı bir şey soracağı zaman ona baş vurur. Müşteri yıldızı, can yarasını eline almış, onun huzurunda durmaktadır.

110 • Zuhal yıldızı, onun elini öpmek ister, fakat kendini bu saadete layık göremez.

• Merih yıldızı onun yüzünden bir çok defa elini, ayağını yaralamıştır. Utarit onun vasfında yüzlerce kalem kırmıştır.

• Bütün bu yıldızlar, müneccimle kavga eder dururlar. Ona; "Ey canı bırakıp da rengi seçen, renkle meşgul olan!" derler.

• Asıl can odur, biz hepimiz renkten ibaretiz, sayıdan ibaretiz. Onun her düşünce yıldızı, yıldızların canıdır.

***Mesnevi,* yüce Peygamberimizin incilerle, hakîkatlerle, sırlarla, bilgilerle dolu mana denizinin bir adası gibidir.**

66 • Irmak suyunu tamamıyla içmenin imkanı yok, yok ama, susuzluğu giderecek kadar içmemenin de imkanı yok.

• Ey hakîkati arayan kişi! Eğer sen mana denizine susamış isen. *Mesnevi* adasından o denize bir ark aç.

• Öyle bir ark aç ki, her an *Mesnevî'yi,* ancak ve ancak bir mana denizi olarak göresin.[281]

[281] *Mesnevî-i Şerîf hakikat* deryasında, mana denizinde bir şiir adasıdır. Ey hakîkati arayan kişi, sen bu *Mesnevi* adasından, öyle arklar, öyle yollar aç ki, bu mana denizi gelsin *Mesnevi* adaşını kaplasın, içine alsın. Bu suretle sen her an *Mesnevî'yı* bir mana denizi olarak göresin ve böylece Muhammedî duygularla, bilgilerle kendini bulasın.

343

• Rüzgar, ırmağın suyundan saman çöplerini temizleyince, suyun tek renkliğini mey dana'çıkarır.[282]

[282] Rüzgar aklın sembolüdür. Suyun üstündeki saman çöpleri, şüpheleri, vehimleri ifade etmektedir. *Mesnevî'nin* manası ırmak suyunu göstermektedir. Akıl rüzgarı, şüphe çöplerini sürüp götürünce, mana suyu tertemiz olarak görülür. Şüphe ve vehim çöpleri *Mesnevî'de,* geçen ve okuyucuları şaşırtan, şüphelere düşüren, bazı sözler, ibareler, hatta hikâyelerdir. Bu hikâyelerin ötesine geçince *Mesnevî'nin* içindeki hakîkat mercanı bulunur.

70 • Sen de ter ü taze mercan dallarını gör, can suyundan yetişmiş meyveleri seyret.

• Söz; harfi, sesi, nefesi bırakınca, hepsinden ayrılınca deniz kesilir.

• Söz söyleyen de, söz dinleyen de, sözler de her üçü de sonunda can olur.[283]

[283] *Mesnevi'*de harflerden, seslerden kelime ve sözlerden, hikâyelerden kurtulunca, bu perdeleri hakikatin yüzünden kaldırıp atınca, o zaman mana tamamıyla derya kesilir. Vahdet denizi meydana çıkar. Bu mutlak vahdetin ötesinde mertebe düşünülemez. Bu mertebede konuşan da, dinleyen de, harfler de, kelimeler de bir olur, mutlak vahdet tecellî eder.

• Ekmek veren de, ekmek alan da, tertemiz ekmek de suretlerden, şekillerden toprak kesilir.

• Fakat onların manaları, üç makamda ve mertebede hem birbirinden ayrı, hem de devamlı olarak bakî kalırlar, yok olmazlar.

75 • Suret toprak oldu, fakat mana toprak olmadı. Her kim "Oldu" derse ona de ki; "Hayır, olmadı."[284]

[284] Ekmek veren de, ekmek alan da, ekmek de görünüşleri, suret ve makam mertebeleri bakımından ayrı ayrıdırlar. Fakat hepsi de asılları itibariyle birdirler.

• Ruh âleminde bazen şekilden, sûretten kaçarak, bazen de sûrete, şekle bürünerek her üçü de bekler dururlar. Yani mükevvenat, bütün varlıklar; insan, hayvan, bitki ve cansız sandığımız varlıklar, hepsi Hakk'ın kudretli elinde olup, her şey onun emri ile mana âleminden suret âlemine ve suret âleminden mana âlemine döner, giderler.

• Hakk'tan; "Şekle bürün!" diye emir gelir. Şekle bürünürler, yine Hakk'ın emri ile şekillerden kurtulurlar, mücerret mana olurlar.[285]

[285] Melekût, yaratılmış olan bütün varlıklar, her şey onun kudretli elindedir. Onları istediği şekle sokar. Nitekim Yasin Sûresi'nin 83. ayetinde bu hakîkate işaret edilmiştir: "Her şeyin mülkiyet tasarrufu (kudreti) kendi elinde bulunan Allâh'ın şanı ne kadar yücedir, münezzehtir. Siz ancak ona döndürülüp götürüleceksiniz." *Dîvan-ı Kebîr'in* II. cildinin şu anlamdaki 900 numaralı gazelinde aynen şöyle buyrulur:

"Bilsen o âşıklarına ne nakışlar yapar, ne oyunlar oynar, yarattığı şekillerde, suretlerde görünür. Fakat kendisi can yolundan kaçar gider. Sen onu gökte ararsın, o ay gibi su içine düşer. Orada parıldar. Onu bulmak için suya girersin, bu defa göğe kaçar. Sen onu mekansızlık âleminde ararsan, izini mekan âleminde gösterir. Mekan âleminde onun peşinde koşsan, bu defa mekansızlık âlemine kaçar gider."

344

• Şu halde; "Halk da onundur, emir de onundur." ayetinin manasını anla! Halk, surettir, şekildir. Can yani ruh da emirdir. Can emre binmiştir.[286]

[286] Bu beyitte A'raf Sûresi'nin şu mealdeki 54. ayetinden iktibas var: "Rabbiniz, gökleri ve yeri altı günde yaratan ve sonra arşa hükmeden, gündüzü durmadan kovalayan gece ile bürüyen; güneşi, ayı, yıldızları, hepsini buyruğuna baş eğdirerek var eden Allâh'tır. Bilin ki yaratma da emir de O'nun hakkıdır. âlemlerin Rabbi olan Allâh Yüce'dir." Gözle görülen madde âlemine sufîler "halk âlemi" diyorlar. Buna "şehadet âlemi" de denir. Bir de bu beş duygumuzla idrak edemediğimiz bir âlem

vardır ki, buna da “emir âlemi” derler. Bu emir âleminin bir adı da “gayb âlemi”dir. Bu beyitte Hz. Mevlana halkı suret ve şekil olarak, ruhu da emir olarak almış ve bu görüşe uymuş.

• Aslında, binen de padişahın emrindedir, binilen de. Beden kapıda beklemekte, ruh da huzurdadır. Yani binen ruhtur, binilen de bedendir. Beden ilahî bir dergah olan bu dünyada, bu süfiî âlemde; can ise ruh âleminde, huzûr-ı ilahîdedir.

80 • Suyun testiye dolması istenince, padişah can ordusuna “Binin!” emrini verir. Yani Allâh’ın emrinde olan ruhların, bulundukları o ulvî âlemden, bu süflî âleme (dünyaya) gelmeleri istenince, Cenab-ı Hakk, ruh ordusuna; “Atlarınıza binin!” emrini verir. Onun koyduğu kanun gereğince, erkeklerle kadınlar birleşirler, çocuklar doğar, böylece ruhlar ten atlarına binerler.

81 • Sonra, Cenab-ı Hakk, ruhları yücelere çekmek diledi mi “Atlarınızdan inin!” emri gelir. Yani ten atlarına binmiş olan canları, süflî âlemden (dünyadan) ulvî âleme (ruh âlemine) davet için Allâh tarafından bu işe memur olanlar; “Atlarınızdan inin!” emrini verirler. Bu emir gereğince ruhlar ister istemez, beden atlarından inerler. Hakk’ın emri ile yine ruhlar âlemine varırlar, orada kalırlar.

• Bundan sonra söz incelecek, artık ateşi azalt, odunu azalt! Yani ruhların bedenlerden ayrılarak ulvî âleme varmaları, aslına kavuşmaları konusu, herkesin anlayamadığı bir konudur. Bu sebeple bu dönüş hakkında fazla söz söylememek gerekmektedir.

345

• Küçücük tencere kaynamasın; idrak tenceresi pek küçük, pek yufkadır. Yani herkesin idrak tencereleri bir değildir. Herkes bu konuya akıl erdiremez.

• Noksan sıfatlardan münezzeh olan Allâh, bir elmalık yaratmış, mana elmalarını, harf dalları, söz yaprakları arasında gizlemiş.

85 • Dala, yaprağa benzeyen şu ses, harf, şu söz, şu dedikodu perdesinden ötürü, elmanın kendisi görünmüyor ama, kokusu geliyor.

• Hiç olmazsa gelen kokuyu içine iyi çek, iyi kokla da seni alsın, aslına götürsün. Yani ey manayı, ruhanî zevki arayan kişi; harfler, sözler, sesler arasında gizlenmiş olan mana elmalarını göremiyorsan, hiç olmazsa o mana elmalarının güzel kokusunu içine sindir de, o koku seni alsın, mana elmalığına götürsün.

• Nezle olmamaya, iyi koku almaya bak; halkın soğuk nefesinden, idraksizlik rüzgarından kendini koru!

• Çünkü onların havası kıştan da soğuktur, iyice örtün, burnuna onların havası tesir etmesin, soğuk alma, hastalanma! Yani ey Hakk âşıkı, manadan zevk almayan, basit insanların, dar kafalı bilginlerin sohbetinden sakın! Onların davranışları, onların hevası, sözleri kıştan da soğuktur. Çünkü kışın soğuğu insanın bedenine tesir eder. Kalın giyeceklerle kışın soğuğu önlenir. Fakat nadanların, ukalaların, cahil, kendini beğenmiş, fena tabiatlı kişilerin zehirli sözleri insanın ruhunu üşütür, hasta eder. Bu yüzden bu gibi kişilerden uzak durmak gerekmektedir.

• Onlar, insan şeklinde cansız şeylere benzerler. Şişman tenleri donmuş gibidir. Nefesleri, karlı dağlardan esip gelen rüzgarı hatırlatır.

90 • Ey hakikati arayan kişi! Senin varlığın üzülünce, yeryüzü karlardan kefene bürününce, hemen Hüsameddin’in güneş kılıcını çek, yere vur! Yani ey Hakk âşıkı; senin varlığın, bedenin cahil halkın kar gibi soğuk olan sözlerinden müteessir olursa, Hüsameddin hazretlerinin güneş gibi parlak ve sıcak kılıcını çek, yani

Mesnevî'yi eline al, Hüsameddin'in güneş kılıcı olan *Mesnevi,* nefsanî hevanın, şehvanî duyguların, soğukluğunu giderecek, seni ısıtacaktır.

• Hemen doğudan, Allâh kılıcını çek, bu dergahı o doğu ile ısıt![287]

[287] Doğu *Mesnevî-i Şerif'in* sembolüdür. Allâh'ın kılıcı da *Mesnevî'de* bulunan derin manalı hakikatlerdir. Dergah hakikati arayanların vücududur.

• O güneş karlara vurunca, dağlardan ovalara seller akar.

346

• Çünkü o güneş ne doğudadır, ne de batıda. O gece gündüz, müneccimle harp eder durur. [288]

[288] Burada Nur Sûresi'nin 35. ayetine atıf yapılmıştır. Güneş insanlara hakikati gösteren *Mesnevi* nurunun sembolü olan mana güneşidir. Mana güneşi müneccimle kavga eder de, ona der ki: "Sen körlüğünden beni bıraktın da, sana doğru yolu göstermeyecek olan yıldızlarla uğraşıyorsun."

• Güneş, hal dili ile müneccime der ki: "Neden benden başka yıldızları alçaklığından, körlüğünden ötürü, kendine kıble yaptın? Onlarla meşgul oluyorsun? Gerçek yolu göstermeyen yıldızları, yol gösterici kıldın?

95 • Neden Hz. ibrahim'in, o enim kişinin *Kur'an'da* geçen: 'Ben batanları sevmem.' sözü hoşuna gitmedi.

• 'Güneş dürülüp, tortop olunca...' ayetini inkar ediyorsun? Çünkü güneş sence, en yüksek mertebededir.[289]

[289] Bu beyitte Tekvîr Sûresi 'nin şu mealdeki birinci ayetinden iktibas var: "Güneş duruIduğu zaman." Şeyh Sühreverdî'nin *Nur Heykelleri* kitabında 5. heykelin son kısmında şöyle yazar: "Güneş kâinatın besleyicisi, ışık saçıcısıdır. Karanlığın kahredicisi, gündüzlerin iş yapıcısı, göklerin reisi, yıldızlara ışık bağışlayan fakat onlardan karşılık almayan, acayip ve muazzam bir varlıktır. Allâh'lık şanı pek yüksek olan Allâh'ımızın tecelliyatı mazharlarının en büyüklerindendir. Bunları ibda' edenin şanı ne büyüktür." Bu vasıflara rağmen, Cenab-ı Hakk istediği zaman bu muazzam, bu akılları şaşırtan güneşi dürüp karartacaktır.

• Havanın değişmesin!, yıldızların tesirinden bilirsin de; 'Andolsun yıldıza, battığı zaman.' ayetinden hoşlanmazsın.[290]

[290] Bu beyitte Necm Sûresi'nin ilk ayetinden iktibas vardır. Aynı zamanda bu beyitte yıldız ilminin batıl olduğuna dair de işaret var.

101 • Fakat ey müneccim, yıldızların tesiri, sevgisi, canına işlemiş de o yüzden hakikati söyleyen dostun öğüdü, senin bir kulağından giriyor, öbür kulağından çıkıyor.

• Ey gafil, bizim öğüdümüz sana tesir etmediği gibi, senin öğüdün de bizi ilgilendirmez, bunu iyi bil!

• Meğer ki, göklerin anahtarlarına sahip olan dosttan, sana hususî bir anahtar ihsan edile!"[291]

[291] Göklerin anahtarları Zümer Sûresi 'nin 63. ayetinde geçer. Muhiddîn-i Arabî hazretleri; "Gayb hazînelerinin hayırların ve bereketlerin kapılarının anahtarlarına ancak Allâh maliktir. Allâh'ın güzel isimlerini çok zikr edenlere o kapılar açılacaktır." diye yazmıştır.

Birisinin, vaaz eden hocaya;"Burcun üstüne konmuş olan kuşun başı mı daha kıymetlidir, yoksa kuyruğu mu?" diye sorması.

• Birisi, bir gün vaaz eden birine dedi ki: "Minberde senden daha iyi, daha üstün söz söyleyen yok.

130• Ey akıllı kişi, sana bir sorum var; bu mecliste sualime cevap ver!

• Bir kale burcunun üstüne bir kuş konsa, o kuşun başı mı daha kıymetlidir, kuyruğu mu?"

• Vaaz eden dedi ki: "Yüzü şehre doğru, kuyruğu köye doğru ise, bil ki yüzü kuyruğundan daha kıymetlidir.

• Yok kuyruğu şehre, yüzü köye doğru ise, sen o kuyruğa kurban ol; o kuyruk, onun yüzünden daha kıymetlidir."

• Kuş yuvasına kadar kanadı ile uçar. insanların kanadı da himmettir, gayrettir.

135• Bir âşık hayra ve şerre bulanabilir, sen onun işlediği hayırlı ise, yahut yaptığı kötülüğe bakma! Sadece onun himmetine bak!

• Doğan kuşu, isterse bembeyaz olsun, eşsiz olsun; değil mi ki fare avlıyor, o bayağıdır.

• Fakat harabede yaşayan baykuş, padişaha gönlünü verirse, o doğan sayılır. Sen onun yaşadığı yere, görünüşüne bakma.

• Bir hamur teknesi boyundaki insan, gökten de üstündür, "esir"den de.

• Şu gökyüzü hiç; "Biz insanın kudretini yücelttik, şereflendirdik." ayetini duydu mu? Bu ayeti kim duydu? Dertlere düşmüş, gamlarla dolup taşmış insan duydu.[292]

[292] Bu beyitte İsra Sûresi 'nin şu mealdeki 70. ayetinden iktibas var: "Biz insanoğlunun kudretini yücelttik, şereflendirdik."

140• Güzelliği, aklı, sözleri, hevesi, hiç kimse yeryüzüne, gökyüzüne sundu mu? Gösterdi mi?

• Yüzünün güzelliğini görüşündeki isabeti, hiç gökyüzüne göstermeye, söylemeye kalkıştın mı?

• Oğlum, gümüş gibi bedenini, hamam duvarlarına çizilmiş resimlerin önüne giderek onlara gösterir misin?

• *O* hûri gibi olan resimleri bırakırsın da, yarı kör bir ihtiyar kadına karşı cilvelenirsin.

• Seni güzel resimlerden çekip alan ihtiyar kadında nasıl bir çekme gücü var ki, o güç resimlerde mevcut değildir?

145. Sen söylemiyorsun, ben söyleyeyim: "Seni kendine çeken güç, akıldır, duygudur, tedbirdir, candır.

• ihtiyar kadında, insan ile kaynaşan can var, hamamdaki resimlerde can yok.

• Hamam duvarındaki resim harekete geçse, derhal seni o ihtiyar kadından çeker, ayırır.”

Canın üstünlüğü

148. Can nedir? Hayırdan, şerden haberi olan, lütuf ve ihsana sevinen, zarardan üzülen, ağlayan bir varlık.

• Mademki canın sırrı ve mahiyeti insana hayrı ve şerri haber vermesidir;

şu halde kimin canı daha fazla duyuyor, haber alıyorsa, o daha canlıdır.

150. Ruhun tesiri bilgi ve anlayıştır, ötelerden haber alıştır. Anlayış, haber alış daha fazla ise, o daha fazla Allâh’a yakındır.

• Fakat bu gördüğümüz maddî âlemin ötesinde öyle haberler, öyle bilgiler vardır ki, bu canlar, o meydanda cansız kalır.

•İlk can Hakk’ın dergahına ulaştı. Canın canı ise Allâh’a mazhar oldu, Hakk’a kavuştu.

• Melekler de tamamıyla akıldan ve candan ibaret idiler. Yeni bir can geldi. Hz. Âdem yaratıldı, bunun üzerine melekler, bu yeni canın adeta bedeni kesildiler.

• Melekler Âdem’i görmek saadetine erince, ten gibi Âdem’in canına hizmetçi oldular.

155. Şeytan ise, başını o candan çevirdi, onunla bir olmak istemedi. Çünkü o ölü bir uzuv gibi idi.

349

Mühürlenen ağızlar

163• “Ağızlarına mühür basarız.” ayetinin manası budur. Bunu tanı, bunu bil! Yolcunun bunu bilmesi gereklidir, mühimdir.[293]

[293] Burada Yasin Sûresi ’nin şu mealdeki 65. ayetinden iktibas var: “O gün ağızlarının üstüne mühür basarız.”

• Bunu bil de, belki peygamberlerin sonuncusunun yolu hürmetine ağzından o koca, o güçlü mühür kaldırılır.

165• Peygamberlerin bıraktıkları mühürleri, Ahmed’in dini hürmetine açtılar, kaldırdılar.

• Açılmamış kilitler kalmıştı. “Gerçekten de biz açtık.” eliyle açtılar.

• Hz. Muhammed bu dünyada da şefaatçidir, o dünyada da... Bu dünya din dünyasıdır, o dünya ise cennetler dünyasıdır.

• Bu dünya onlara yol gösterir, o dünya onlara ay gibi olan yüzünü gösterir.

• Onun gizli ve aşikar adetleri: “Ya Rabbi ümmetime, kavmime doğru yolu göster, onlar gerçekten de bilmiyorlar!” diye dua etmekti.

170• Onun mübarek nefesi ile iki kapı da açılmıştır, îki dünyada da duası kabul edilmiştir.

• Ona benzer birisi ne gelmiştir, ne gelecektir. Bu sebeple o cömertlikte son peygamber olmuştur.

• San'atında pek ilerlemiş bir üstadı görünce; "Bu san'at sende bitmiştir, tamamlanmıştır." demez misin?

• Sen ey Peygamberim, mühürleri kaldırmada, kilitleri açmada sonsun, sonuncusun. Sen can bağışlayanlar dünyasında bir "hâtem"sin.

• Hâsılı Hz. Muhammed'in hadîslerindeki işaretler tamamıyla açıklık içinde açıklıktır. Açıklık içinde açıklıktır.

175• Onun mübarek ruhuna, kutlu gelişine, evladının zamanına da yüz binlerce salât ü selâm olsun.

• Onun bahtlı, devletli halîfesinin oğulları, onun can unsurundan, gönül unsurundan doğmuşlardır.

• ister Bağdatlı olsunlar, ister Heratlı, ister Reyli olsunlar; onlar kirli mizaçtan arınmış, onun mübarek soyundandır.

350

Münâcaat

210. Ey yüceler yücesi, ey şanı büyük ve yüksek olan Allâh'ım, önce bendeki bu cezri ve meddi sen meydana getirdin; yoksa bu gönül denizi sâkindi, durgundu.

• Bana bu tereddüdü, bu ikiliğe düşmeyi de sen verdin! Kereminle yine beni tereddütsüz bir hale getir!

• Ey feryada yetişen Allâh'ım, sen beni dertlere mübtela kılıyor, belalar veriyorsun. Senin verdiğin dertlerle en güçlü erkekler, kadınlar gibi güçsüz ve zayıf düşerler.

• Ya Rabb, bu derde düşüş, bu belaya uğrayış, ne zamana kadar sürecek? Bana gidilecek bir yol lütfet, on yol gösterme!

• Ben sırtı yaralı, zayıf bir deveyim; sırtımdaki bu yara, benim bir palan gibi olan dileğimden, cüz'î irademden (ihtiyarımdan) meydana gelmiştir.

215 • Sırtımdaki yük küfesi, kah ağır gelip beni bu yana çekmekte, kah öbür tarafa sürüklemektedir.

• Bu uygunsuz yükü sırtımdan al da, iyi kişilerin bahçelerini göreyim.

• Uyanık olarak değil, Ashabı Kehf gibi kendinden geçmiş, uykuya dalmış olarak ihsan bahçelerinden faydalanayım.

• Sağıma, soluma yatıp uyuyayım. Top gibi ihtiyarsız, dileksiz yuvarlanıp durayım.

• Ey kıyamet gününün, adalet gününün Rabbı olan Allâh'ım! Beni sağıma da dönersem sen dondur, soluma da dönersem sen dondur.

220 • Havadaki zerreler gibi, yüz binlerce yıl, iradesiz, ihtiyarsız uçuyordum.

• O hâli, o zamanı unuttum ama, şimdi bu dünyada uykuya dalıp kendimden geçmem, bana o âlemi hatırlatıyor; uyku bana o âlemden bir armağan olarak kaldı.

• Uykuya dalınca şu dört unsur çarmıhından kurtulurum, şu daracık yerden can yaylasına sıçrarım.

• Ey herkesin kendisine muhtaç olduğu, ey bütün hacetlerin bitirilmesi, ızdırapların giderilmesi için tek merci' olan Allâh'ım! Mazînin, geçmiş o güzel günlerin sütunu uyku dadısından tatmadayım.

• Bütün âlem, kendi varlığından, kendi ihtiyarından (dileğinden) kurtulmak için kendini sarhoşluğa vermekte, sarhoşluk âlemine kaçmaktadır.

351

225• Bir an olsun akıllılıktan kurtulmak için şarap içmek ayıbına düşüyor, çalgı gibi şeylere kendini veriyor.

• Herkes bilmiş ki bu varlık bir tuzak; dileğe düşmek, bir şeyler istemek fikrine kapılmak da bir cehennemdir.

• Bu sebeple herkes kendi kendinden kaçmak, kendi varlığından kurtulmak için kendini ya sarhoşluğa veriyor, yahut bir işe dalıp kendini unutmaya çalışıyor.

• Fakat sarhoşluğun geçince, nefsini tutar, yokluk âleminden çeker, eski haline getirirsin, yine aklını başına alırsın. Çünkü sen o akıldan kaçmak işine Allâh'ın izni olmaksızın çıkmışım.

Kurtuluş

230• Sonsuz göklerin boşluklarından geçip yükselmek, ancak doğru yolu bulma gücü ile olur.

• Hiç kimse yok olmadıkça, Hakk'ın kapısına varamaz. Benliğini terk etmeyen Allâh'ı bulamaz.

• Miraç; göklere doğru yükselme nedir? Şu yokluk. Hakk âşıkları için mezhep de, din de yokluktur.

243• Aslında bu fanî dünyanın malı, mülkü, atlası hızlı giden Hakk yolcusuna bir zincirdir.

• Dünya hırsına kapılan, altın zinciri gördü de aldandı. Canı bir kuyunun deliğinde kaldı, ovalara çıkamadı.

245• Dünyanın görünüşü cennet gibi güzel, fakat manası, içyüzü cehennem gibi yakıcı, şekil ve renk bakımından gül yanaklı bir güzel, içi zehirle dolu bir yılan.

• Müminlere, iman ehline cehennem ateşi zarar vermez. Böyle olmakla beraber cehennemden geçmek, cehennemi arkada bırakmak daha iyidir.

• Cehennem mümine bir zarar vermez ama, cennet elbette onun için daha hoştur.

• Ey anlayışları, sezişleri kıt olan kişiler, bu gül yanaklıdan sakının! 0nunla ülfetin, sohbetin sonunda cehennem vardır.

352

Bu âlem bir imtihan yeridir.

316 • Bu dünyanın nimetleri, zevkleri içine girip tatmadan, denemeden evvel pek güzeldir. Uzaktan pek hoştur.

• Uzaktan göze su gibi görünür, fakat yaklaşırsan onun serap olduğunu anlarsın.

• O çok ihtiyar, kokmuş bir kadın gibidir. Fakat cilvelerle kendisini yeni gelin gibi gösterir.

• Kendine gel de, yüzündeki allığa, kırmızı boyaya aldanma, onun zehirle karışık şerbetini tatmaya kalkışma.

• Dünyanın yemi meydandadır da, tuzağı gizlidir. Önce onun sana nimet verişi hoş görünür ama, sonu öyle değildir.

• Ey dünyanın maddî nimetleri peşinde koşan talip! Dünya nimetlerine ulaştın, ona kavuştun mu? Yazıklar olsun, eyvahlar olsun, sana. Bil ki, bu nimetlerin sonunda pişmanlık vardır, inlemek vardır, gözyaşı dökmek vardır.

• Beylik, vezirlik, padişahlık, aslında ölümdür, derttir, can çekişmedir.

• Yükünü başkasına yükleme, kendin yüklen; baş olmayı, yüksek mevkîde bulunmayı pek isteme, kimsenin gözüne batmadan fakirce yaşamak daha iyidir.

• Hz. Peygamber; "Eğer Cenab-ı Hakk'tan cenneti niyaz ediyorsan, kimseden bir şey isteme!" diye buyurdu.

• "Kimseden bir şey istemez isen, meva cennetine gireceğine, Hakk'ın dîdarını göreceğine ben kefîlim."

335 • Peygamberin sahabilerinden birisi, bu müjdeli hadîsi duyunca çok heyecanlandı, bu hadîsi yaşamak istedi. Bir gün ata binmişti.

• Kamçı elinden yere düşmüştü. Onu kimseden istemedi, kendisi attan indi, aldı.

• Allâh kimseye kötü bir şey vermez. Kulun neye müstaid olduğunu bilir. O istemese bile verir.

• Fakat Hakk'ın emri ile ister isen, yerindedir, doğrudur. Zaten bu çeşit isteyiş peygamberlerin yoludur.

353

Bizim yıldızımız hiç bir eve sığmaz.

115 • Her yıldızın yücelerde bir evi vardır. Bizim yıldızımız ise hiç bir eve sığmaz. Yani her insanın ruhu, can diyarı olan göklerde yer almış inci gibi parlayan bir yıldıza benzer, fakat ilahî hakîkate, nûr-ı Muhammediyeye mazhar olmuş, kâmil bir insanın ruh yıldızı, asla göklere sığmaz.

• Yeri yurdu yakan, nasıl olur da yere yurda sığar? Haddi, hududu olmayan nur, nasıl olur da sınırlanır, hadde girer?

• Bunu, zayıf ve sevdalı bir kişi anlasın diye bir örnek verir, bir şeye benzetirler.

• O söz, o örnek onun misli, onun eşidi değildir. Sadece bir örnektir. Donmuş kalmış akıl bunu anlasın diye, bir misal getirirler.

• Akıl keskin ama, ayağı gevşektir. Gönül yıkılmıştır, ama beden sağlamdır.

120 • Manaya değer vermeyen insanların akılları, dünyaya ait işlerde, zevklerde derin derin düşüncelere dalarlar da, şehveti terk etmek hususunda hiç bir şey düşünmezler.

• Dünyaya ait iddialarda, isteklerde onların kalpleri güneş gibi parlar, fakat ibadet ve takva vaktinde sabırları ve tahammülleri şimşek gibi çakar ve hemen söner.

• Bir bilgin de hünerlerle kendini gösterir, alimlik taslar, ama vefa ve dostluk vaktinde herkes gibi vefasızdır.

• Kendini görme zamanında cihana sığmaz, böbürlenir, fakat ekmek gibi boğazda ve midede kaybolur, gider. Yani dünyaya sığmayan o alçak kişi ekmek karşısında küçülür, kaybolur, gider.

• Fakat yine de, bütün bu vasıflar iyileşir, çünkü insan iyilik arayınca onda kötülük kalmaz. Yani iyilik arayan bir kişi, kötülükten kaçıyor, hoşlanmıyor demektir. Bu iyi bir haldir. Böyle bir insan kötülükten kurtulacak, iyiye doğru gidecektir.

125 • Benlik; kibir ve gurur sahibini meni (insan tohumu) gibi kokuşturur, pis bir hale sokar. Fakat o bir cana katılınca aydınlanır, hayat bulur. Yeni bir varlığın dünyaya gelmesine sebep olur. Benlik, kibir aslında meni gibi iğrenç bir şeydir, kötü bir huydur. Fakat o benlik sahibi, kâmil bir insanla bir müddet ülfet etse, onunla dostluk kursa ahlakını güzelleştirir, hayvanlık sıfatlarından kurtulur, insanlık mertebesini bulur.

354

• Her cansız olan şey, nebat olmaya yüz tutunca, onun baht ağacından hayat biter, yaşayışa kavuşur. Yani cansız sandığımız mineraller, su içinde eriyerek bitkilerin içine girerler. Nebatî hayata kavuşurlar, cansızken canlanırlar. Burada "cansız olan şey"le su ve toprak kasdedilmektedir. Su ve toprak mertebelerin en aşağısında bulunur ve cansız varlıklardan sayılır. Nebatlar ise, cansız varlıklardan mertebe itibariyle yüksektir. Hayvan mertebesi de bitki mertebesinden üstündür, "insan mertebesi" ise bütün varlıkların en üst mertebesidir. Toprağa ekilen buğdaydan ekmek yapılır.İnsan ekmeği yiyince, meni hasıl olur. Meniden insan

meydana gelir, insan ana rahminde iken ilahî bir emanet, bir ruhla canlanır. Böylece cansız varlıktan bitkiye, bitkiden hayvan mertebesine; en son insan mertebesine; çıkmış olur.

• Canlı olmaya yeltenen, daha çok canlanmak isteyen, her bitkiden, Hızır gibi abı hayat kaynağından, su içer. Yeryüzünde biten her bitki aslında canlıdır. Fakat daha çok canlanmak, daha yüksek mertebeye ulaşmak için insana gıda olur. İnsan vücudunda çeşitli merhalelerden geçer, sonunda ebedî hayata mazhar olur.

• Can da, canana kavuşmak isterse, eşyasını, pılını pırtısını sonsuzluk âlemine taşır. Böylece insan bedeni çeşitli mertebelerden geçip, ruha (ilahî emanete) kavuşunca, o bedene yerleşen ruh, cananını, aslını aramazsa hüsrana düşer. Gerisin geriye gider, insan mertebesinden hayvan mertebesine tenzil eder. Oradan da daha aşağılara, hayvandan da daha aşağı mertebeye düşer.

156 • Şeytan Cenab-ı Hakk'ın Âdem'e lütfettiği canı tanımadı. Çünkü onun canı yoktu. Hakk Âdem'e verdiğini ona vermemişti. O Hakk'ın emrine itaat ederek diğer melekler gibi Hz. Âdem'e secde etmediği için kırılmıştı.

• Her ne kadar Şeytan kırıldı ise de varlığını muhafaza etti. Kıyamete kadar insanları yoldan çıkarmaya çalışacaktır.

• Bir başka sır daha var, fakat o sırrı duyacak kulak nerede? O şekeri yiyebilecek, o şekere layık tûtî kuşu nerede?

• Has tûtîlere pek bol, pek değerli şekerler var. Ama bayağı tûtîler o taraftan yüz çevirmişler, bu nimetlere göz yummuşlardır. Yani yukarıdaki beyitlerde geçen hakikatleri, incelikleri herkes anlayamaz. Bu sırrı her kulak duyamaz, kalp gözü açık kâmiller, bu hakikatlerin derin manasını anlarlar ama, cahiller, ehliyetsizler, bu hakikatleri göremezler.

160 • Görünüşü derviş olan kimse bu ruhanî ihsanı, bu ilahî lütfu anlayabilir mi? Bu bir manevî haldir. Feûlün, fâilat değildir.

355

İman zevkine mani olan, doğruluğu zayıf düşüren, yüzbinlerce ahmakın yolunu kesen, pörsümüş, çürümüş gayretlerin kınanması.

Nasıl ki koyunlar, bir ahlaksızın yolunu keserlerdi de, yol sürü tarafından kapandığı için geçemezdi. O ahlaksız, çobana; "Acaba koyunların beni ısırır mı?" diye sorardı. Çoban da ona cevap olarak derdi ki: "Eğer erkek isen, yürekli isen bu koyunların hepsi sana feda olsun, kurban olsun. Fakat erkek değil isen, insan da değilsen, onların her biri sana bir ejderha kesilir." Başka bir ahlaksız da koyunları görünce, yüreksizliğinden hemen yoldan geri dönerdi. Çobana da bir şey soramazdı; sorsam koyunlar

benim korkaklığımı anlar, başıma üşüşür, beni ısırırlar diye düşünürdü.

183 • Ey Hakk ışığı Hüsameddin, ey ruhu aydınlatan, ey doğru yolu gösteren sultan; gel!

• *Mesnevi'yi,* insanı Hakk'a götüren geniş, ferah, manevî bir yol haline koy. Onun manası gizli olan hikâyelerini açıklığa kavuştur, onlara can ver.

• Can ver de *Mesnevî'nin* bütün harfleri akıl olsun, can kesilsin, ölümsüz can diyarına doğru uçsun, gitsin.

• Zaten onlar, senin himmetinle senin çalışmanla ruh âleminden geldiler, harf oldular. Harf tuzağına düştüler. O tuzakta mahpus kaldılar.

• Dünyada ömrün Hızır gibi cana can katsın, düşkünlerin ellerini tutsun, ölümsüz olsun.

• Hızır ve İlyas gibi, dünyalar durdukça dur. Böylece yeryüzü lütfunla gökyüzü haline gelsin.[294]

[294] Hızır (a.s.)'ın peygamber yahut velîlerden biri sayıldığına dair çeşitli rivayetler vardır. Hızır (a.s.)'a peygamberlerin tebliğe memur olmadıkları, ilahî hikmetlere ait bilgiler de verilmiştir. Bir rivayete göre; İlyas (a.s.) denizde, Hızır (a s) da karada felakete uğrayan kimselere yardım ederler. Hz.İsa ile İdris peygamberin gökte Hızır (a.s.) ile İlyas(a.s.)'ın yerde diri oldukları söylenir. Hızır ve İlyas her kurban bayramı arifesinde Arafat Dağı'nda buluşurlar.

• Kem gözlülerin nazarından korkmasam, lütfunun yüzde birini söylerdim.

356

190 • Fakat ben nefesi zehirli, kem gözden can yakan ne yaralar aldım.

• Onun için senin halini, ancak başkalarının hallerini anlatarak, remiz yolu ile söylüyorum.

• Bu bahane de gönüle ait bir hiledir. Bu yüzden gönlün ayakları çamura batmış kalmıştır.

• Yüzlerce gönül, yüzlerce can san'at sahibine âşık olmuştur da, kem göz yahut kötü kulak onların aşklarına engel olmuştur. Yani bu dünyada yüz binlerce insan Hakk'a âşık olmuştur da, onları çekemeyenler, onların aşkını anlamayan kötü kişiler, bu Hakk âşıklarına engel olmuşlardır.

• Bunlardan biri de Peygamber'in amcası Ebu Talip idi. Kınanmak, çekiştirilmek onun gözünü çok korkuturdu.

195 • Arapların; "Ebû Talip yeğeninin sözüne uydu da güvendiğimiz dinden döndü." diye dedikodu yapmalarından çekinirdi.

• Peygamber ona; "Amca!" dedi, "İnandığını söyle de, senin için Cenab-ı Hakk'a şefaatçi olayım."

• Ebû Talip; "İyi ama, duyulur." dedi. "İki kişi arasında geçen bir sır her tarafa yayılır.

• Ben Arapların diline düşerim. Bu yüzden onların yanında küçülürüm, hor görülürüm." dedi.

• Fakat Allâh ezelden lutfetmiş olsaydı, Hakk'ın çekişi ile beraber, bu kötü gönüllülük hiç olur mu idi?

200 • Ey yardım isteyenlere yardım eden Allâh! Şu iki boynuzlu, iki yönlü, habîs dileklerden bizi kurtar.

• Ben gönlün hilesinden, iki yüzlü isteklerinden öyle perişan bir hale geldim ki, feryad bile edemiyorum.

• Ben kim oluyorum? Bu ihtişamlı gökler bile, ihtiyar (=dilek) tuzağına katıldı da feryad etti. Yani Cenab-ı Hakk, ilahî emaneti, göklere ve yere teklîf etti. Emaneti almayı onların dileğine bıraktı. O zaman gökler, feryad ve figan dediler ki; "Ey kerim olan Allâh, bizi bu ihtiyardan (=dilekten) kurtar."

• Gökler; "Ey kerem sahibi Allâh!" dedi, "Bu iki taraflı ihtiyardan (=dilekten) beni kurtar, bana eman ver!

• Ey kerem sahibi Allâh, doğru yolun bir taraflı çekişi, iki yol arasında tereddüde düşmekten iyidir.

205 • Bu iki yoldan maksat sensin, fakat bu ikilik, bu iki yol arasında kalmak can çekişmektir.

357

• Bu iki yoldan da, sana gelmeye azmedilir, fakat savaş, eğlence meclisine benzer mi?

• 'Göklerle, yeryüzü, dağlar korktular da emaneti yüklenmekten çekindiler.' ayetini duy ve bunun anlatışını *Kur'an'dan* öğren.[295]

[295] Bu beyitte Ahzab Sûresi'nin 72. ayetine işaret edilmektedir.

• Bu ikilikte kalış 'Acaba şu mu iyidir, hayırlıdır, yoksa o mu?' diye tereddüde düşüş, gönülde savaş gibidir.

• Tereddütte kalış da, ikiliğe düşüş de bütün kudreti ile korku ve ümit birbirine saldırır, durur."

Allâh'ın kulu ol da, ona buna yük olma!

324 • Allâh'ın kulu ol da, yeryüzünde at gibi hür yürü! Seni cenaze gibi omuzda taşımasınlar.

• Allâh'ın lütuflarını, ihsanlarını inkar eden nankör, herkesin kendisine hamal olmasını ister; ölüyü mezara götürdükleri gibi, onu da omuzda taşımalarını arzu eder.

• Rüyada kimi tabuta konmuş götürülüyor görürsen, o kişi, yüksek bir mevkîye ulaşır, mertebesi yücelir. Aslında yüksek mevkîye çıkan, maddî yönden mertebesi yücelen bir kişi, halkın omuzuna yüklenmiş cenazeye benzer. Daha doğrusu, yüksek mevkîye çıkmış, itibar kazanmış bir kişi, aslında yüksek mevkîde değildir. Belki de o halkın sırtına yük olmuş bir cenazedir.

• Bu sebeptendir ki, o tabut, halka yüktür. Bu kendilerini halkın üstünde görenler ve kendilerini büyük sayan kişiler, halkın sırtına yük yüklerler. Kendileri de halka yük olurlar.

330 • Yüksek mevkiden, halka yük oluştan sonunda bıkarsın, nefret edersin. Sen bir şehre benziyorsun ama, aslında yıkık bir köysün.

• Şimdi bulunduğun yer, maddî varlığın, sana bir şehir gibi ihtişamlı görünürken, ona lanetler yağdır. Ondan kaç ve eşya dengini yıkık bir yere çevirme.

• Senin manevî yüzlerce bağın, bostanın varken, maddî varlıktan vazgeç, uzaklaş da sonunda bunalmayasın. Yıkık bir yere tapar olmayasın. Yani ey bu dünya viranesinde yüksek mevkîye, maddî varlığa sahip olan kişi, sen bu maddî varlığa güvenme, ondan nefret et! Çünkü senin, manevî ve ruhanî yüzlerce bağın, bostanın varken, maddî varlığın, yüksek mevkîin esiri olmayasın.

358

Gül fidanı nerede yetişirse yetişsin, yine gül fidanıdır.

178 • Gül fidanı nerede yetişirse yetişsin gül fidanıdır. Şarap küpü, nerede coşarsa coşsun içindeki şaraptır.

• Güneş batıdan baş gösterse de, güneşin ta kendisidir. Güneşten başka bir şey değildir.

180• Allâh'ım şu anda, sen kendi settarlığınla hataları ört de ayıp arayanlar, hatalarımızı araştıranlar, o ayıpları, hataları görmesinler.

• Hakk, eşi olmayan güneşe karşı, huyları kötü olan yarasanın gözünü bağlamıştır, dedi.[296]

[296] Bu beyitte geçen eşi olmayan güneş; her asırda bulunan vâris-i Muhammedî olan kâmil insanın, zamanın kutbunun sembolüdür. O manevî güneşin yıldızları da, o eşsiz güneşten nur alan, ilham alan, insanlara yol gösteren arifler ve velîlerdir.

• Bakışı eksik, görüşü kıt yarasanın gözleri, o güneşin yıldızlarını da göremez. Yani Allâh, yarasa tabiatlı insanların gözlerini eşsiz olan manevî güneşten bağlamıştır. Onlar manevî nurlar saçan mana güneşinden kaçarlar. Onlar mana güneşini görmedikleri gibi, mana güneşinin yıldızları mesabesinde olan bilginleri, arifleri de göremezler.

256 • Aslında maddî güzelliğe de itibar edilemez, çünkü yüz bir diken yarası ile sararır, solar.

• Tanınmış bir ailenin oğlu olmanın da önemi yok; o da, mala ve mülke güvenir de kendini büyük sanır.

• Nice büyük kişilerin oğulları vardır ki, kötülükler ederler de, bu kötülükleri yüzünden babalarına yüz karası olurlar.

• Hünerli, bilgili kişi iyidir ama, İblis'ten ibret al da ona pek değer verme.

260 • İblis'te bilgi vardı ama, din aşkı yoktu. O yüzden Âdem'in topraktan yaratılışını, dış yüzünü gördü de, onun hakîkatini göremedi.

• Ey emin kişi, ilmin inceliklerini bilirsin, ilimde çok ileri gitmişsin ama, bu yüzden gurura kapıldığın için, gaybı, gizlilikleri gören gönül gözün kapalı kalmıştır.

263 • Ey arif, senin birisini anlamak, tanımak için, onu bilen, tarif eden kişiye ihtiyacın yoktur. Çünkü sen doğan, parıl parıl parlayan bir nursun.

359

• İşin başı takvadır, Allâh'tan korkmaktır. Din de doğruluktadır. Her iki dünyada da kurtuluş ancak bunlarla olur.

290 • Bilmez misin, hayvan otla, samanla semirir; insan ise izzetle, şerefle semirir.

• İnsan yüceliğini duyup, işitmekle, şerefini anlamakla gelişir; hayvan, yiyip içmekle semirir.

344 • Ne yazık ki insanlar, bir şekle, bir sûrete gönül verirler. Sonunda usanırlar, pişman olurlar, o şekilden, o suretten vazgeçerler, nefret ederler.

• Böylece kapı kıran, duvar delen, adam öldüren, edepsizlik eden kişi de acılığa düştü, cezaya çarpıldı mı, evvelce duyduğu zevkten, istekten nefret eder. Yaptığına pişman olur.

345 • Pervaneler gibi tövbe eder ama, unutkanlık onları yine kötülüğe çeker, götürür.

• O günahkar, pervane gibi, ateşi uzaktan nur sanır da, yükünü bağlar, o tarafa koşar.

• Gelip de aleve düşünce kanadı yanar. Kaçar ama, yine çocuklar gibi kendini ateşe atar.

• Bir kere daha zanna, tama'a düşer, kendini o mumun alevine atıverir.

• Bir kere daha yanar ve geri sıçrar. Fakat gönlündeki hırs, onu yine unutkanlığa düşürür, sarhoş eder.

351 • Pervane, muma der ki: "Ey karanlık geceleri aydınlatan, ay gibi yüzü parlak olan, ey kendisi ile konuşana yalan söyleyen ve kendisini aldatanı yakan mum."

• Fakat yandığı halde, yine sızlanması, tövbesi, pişmanlığı aklından hatırından çıkar. Çünkü Allâh, yalancıların hilesini zayıf bir hale getirir, bozar.[297]

[297] Bu beyitte Enfal Sûresi 'nin şu mealdeki 18. ayetinden iktibas vardır: "Allâh, muhakkak ki kâfirlerin hilelerini zayıflatıp gevşetendir."

Bir yazı kendi kendine yazılır mı?

368 • Ey oğul, yazıyı bir yazıcının yazdığını düşünmek mi akla daha uygun düşer, yoksa yazıyı, bir yazarın yazmadığı, kendi kendine yazıldığını düşünmek mi akla uyar?

360

• Ey şüphelere düşen, Arap harflerinden "cim" harfine benzeyen kulak, "ayın" harfine benzeyen göz, "mim" harfine benzeyen ağız, nasıl olur da bir yazanı olmadan yazılır?

• Işık veren mum, yakanı olmadan mı yanar? Yoksa yakmasını bilen bir kişinin yakması ile mi yanar?

• Mademki Hakk'ın seni kahredeceğini ve senin başına mihnet topuzunu vuracağını bildin.

• Haydi sen de Nemrut gibi savaşarak, o topuzu durdurmaya uğraş, havaya ok yağdır.

• Moğol askerlerinin yaptığı gibi, sen de ölümü özlemek için göğe ok yağdır.

375 • Yahut elinden gelirse, ondan kaç, kurtul; fakat bir kere takdîrin eline rehin düşmüşsün; nasıl kaçabilirsin?

• Ey zavallı, ey âciz insan, sen, yoklukta iken bile, onun elinden kurtulamadın da, şimdi nasıl kurtulursun?

• Arzularımızla, isteklerimizle, biz Hakk'tan uzaklaşmakta, ondan kaçmaktayız. Adeta, onun adaletine karşı takvanın, (ondan çekinmenin, korkmanın) kanını dökmekteyiz.

411 • "Musul'a mı gitsem? Yoksa sihir öğrenmek için Babil'e mi gitsem?" der miyim?

• Demek ki iki iş arasında tereddüde düşmek, bir kudret sahibi olmak demektir. Yoksa böyle iki iş arasında bocalayanla alay etmek gerek.

• Kendi etrafında dön, dolaş, kendi suçunu gör. Hareketi kendinden bil, gölgeden bilme! Başkalarının kusurlarını göreceğin yerde, kendi kusurunu gör, başkalarını değil kendini suçla...

Hakk'ı inkar eden gönül, çakmağını yakmak ister ama, Hakk'ın eli çıkan kıvılcımı söndürür.

357 • Adamın biri geceleyin evinde bir ayak sesi duydu. Bir ateş uyandırmak için çakmağını eline aldı.

• O zaman hırsız da geldi, adamın karşısına oturdu. Adam çakmağını yaktıkça hırsız da onu söndürdü.

• Hırsız çakmağın kavını, ateşi sönsün diye parmağının ucu ile bastırıyordu.

361

360 • Ev sahibi, çakmağın kavının kendi kendine söndüğünü sanıyordu, hırsızın söndürdüğünü görmüyordu.

• Adam; "Bu kav ıslak olmalı ki yanar yanmaz hemen sönüyor." diye düşündü.

• Pek karanlıktı, o yüzden önünde oturan ve ateşi söndüren hırsızı göremiyordu.

• Hakk'ı inkar edenin gönlünde de böyle bir ateş söndüren var, fakat körlüğünden görmüyor.

• Bilen, duyan gönül, nasıl olur da dönen şeyi bir döndüren var, bunu bilmez?

365 • Nasıl oluyor da kendi kendine; "Gündüzle gece bir sahibi, bir getirip götüreni olmadıkça, nasıl gelir, nasıl gider?" demiyorsun.

• Ey zavallı, akıl erecek şeylerin etrafında dönüp dolaşıyorsun, gel bir de şu akılsızlığını seyret!

• Ey hünersiz kişi, söyle bakalım, evin bir yapıcısı, bir mimarı olmasını düşünmek mi daha akla uygundur, yoksa yapıcısı ve mimarı olmadan evin kendi kendine meydana gelmesini düşünmek mi akla uygun gelir?

371 • Güzel bir san'at eseri, kör bir çolak adamın elinden mi çıkar, yoksa maharetli, gözü görür, duygulu bir kişinin mi eseridir?

378 • Bu dünya bir tuzaktır, isteklerimiz o tuzağın yemi gibidir. Tuzaklardan, istek tuzaklarından kaç!

• Böyle davrandın mı, nefsanî isteklerden vazgeçtin mi, içinde yüzlerce ferahlık kapıları açılır; fakat aksine hareket eder de isteklerinden kopamazsan, fesatlıklara uğrarsın, rahatsız olursun, tedirgin olursun.

380 • Bu sebepledir ki Peygamber Efendimiz; "Müftüler doğru ve sağlam fetvalar verseler bile, siz yine gönüllerinize danışın." diye buyurdu.[298]

[298] Bu beyitte şu mealdeki bir hadîse işaret var: "Müftüler fetva verseler bile, sen kendinden fetva al, yani kendine danış!" Ancak bu hadîs bizi şaşırtmamalı, ihtiraslarına, nefsanî duygularına mağlup olmayan azim ve bilgi sahibi bulunanlar, kendi gönüllerine danışabilirler.

• Arzularından, isteklerinden vazgeç de, Allâh sana acısın. Kendin denedin, anladın ki ona karşı böyle davranmak gerek.

• Mademki kaçamıyorsun, onun takdîrinden kurtulamıyorsun, ona candan kullukta bulun, ibadet et de, hepsinden kurtul, onun gül bahçesine git!

362

• Her an kendini gözetirsen, kendini hesaba çekersen ey azgın kişi, lütuflara kavuşur, adaleti de, yüceliği de görürsün.

•İstersen perde altına gir, gözlerini yum, sen böyle yaptın diye, hiç güneş, güneşliğinden geçer mi? Işık saçmadan durur mu?

Takdîr haktır ama, kulun çalışması da haktır.

385• Beyler, hasetten coşup köpürdüler de, sonunda kendi sultanlarını bile kınamaya başladılar.

• Senin kölen bu Ayaz da otuz adamın aklı yok iken, nasıl olur da otuz beyin elbise masrafını alır, bu kadar parayı yer?

• Sultan Mahmud o otuz beyle avlanmak üzere ovaya, dağlara gitti.

• Sultan uzaklarda bir kervan gördü, beylerden birine; "O kervanın yanına git de.." dedi.

• "Sor bakalım, şu kervan hangi şehirden geliyor?"

390 • Bey kervanın yanına gitti, sorup geldi. "Rey şehrinden geliyormuş." dedi. Sultan; "Peki nereye gidiyormuş?" diye sorunca, cevap alamadı. Bey bir şey söyleyemedi.

• Bir başka beye, padişah; "Ey asil bey, git de sen sor bakalım, kervan nereye gidiyormuş?" dedi.

• O bey de, kervanın yanına gitti. Sonra dönüp geldi. "Yemen'e gidiyormuş." dedi. Sultan; "Peki kervanın yükü ne imiş?" diye sorunca o da cevap veremedi.

• Sultan Mahmud başka bir beye; "Sen git sor bakalım, yükleri ne imiş?"

• O bey de kervana gitti. Sonra döndü geldi. "Her cins eşya var, fakat çoğu Rey'de yapılan kaselerden." dedi.

395 • Sultan; “Peki bu kervan Rey’den ne zaman çıkmış?” diye sorunca o beceriksiz bey de şaşırıp kaldı.

• Böylece otuz emîrin de, hatta daha fazlasının da anlayışları kıt, akılları noksan çıktı.

• Bunun üzerine. Sultan Mahmud emîrlerine dedi ki: “Ben bir gün ayrıca Ayaz’ımı imtihan ettim. Size sorduklarımı ona da sordum.

• ‘Kervan nereden geliyor, git sor’ dedim; o gitti, size sorduklarımın hepsinin cevabını sorup öğrenmiş olarak geldi.

363

• Benim bir emrim, bir isteğim olmadan kervanın bütün halini, şüpheye düşülmeyecek bir şekilde bir, bir sordu ve öğrendi.

400 • Bu otuz emîr, otuz defada gidip gelerek ne öğrendilerse, o bir defada hepsini öğrenip geldi.

• Bunun üzerine emîrler sultana dediler ki: “Bu bir anlayış, bir zeka işi, bu Allâh’ın bazı insanlara lütfu ve ihsanı, çalışmakla elde edilecek bir şey değil.

• Karanlık gecelere nur saçan aya Cenab-ı Hakk parlak, güzel bir yüz vermiş. Güle de o hoş kokuyu o ihsan etmiş.”

• Emirlerin bu sözlerine karşı sultan dedi ki: “Şu hayat mücadelesinde insan, başarıya ulaşamamış, zarar etmiş, bir şey elde edememişse, bu hal onun gereği gibi çalışmamasından ileri gelmiştir. Eğer başarıya ulaşmış, kazanmış, kar etmişse, bu muvaffakiyet onun çalışmasından, çok gayret sarf etmesindendir.

• Yoksa Âdem Cenab-ı Hakk’a; “Rabbimiz, biz gerçekten de nefsimize, kendimize zulmettik.” der miydi?[299]

[299] A’raf Sûresi’nin 23. âyeti işaret edilmektedir.

405 • Hz. Âdem böyle demezdi de; “İşlediğim günah benim bahtımdan; kaderim böyle imiş, kaderim böyle olunca da tedbirin, çekinmenin ne faydası var?” derdi.

• İblis gibi; “Beni sen azdırdın, hem kadehimizi kırıyor, hem de bizi dövüyorsun.” derdi.[300]

[300] A’ raf Sûresi, 16.

• Evet, kaza ve kader haktır ama, kulun çalışması, tedbirli olması da haktır. Aklını başına al da iblis gibi tek gözlü olma.

• İki iş arasında tereddüde düşeriz. İhtiyarımız (=yapma gücümüz) olmasa bu tereddüt olur mu?

• İki eli, iki ayağı bağlı olan kişi, bu işi mi yapsam, yahut şu işi mi yapsam der mi? Demek ki bizde bir ihtiyar (=yapma gücü) var.

410 • Bu halde iken, iki işten hangisini yapayım düşüncesi akla gelir mi? Denize mi dalayım, havaya mı uçayım diyebilir miyim?

413 • Ey genç; kaza ve kadere az bahane bul. Nasıl oluyor da suçunu başkalarına yüklüyorsun?

• Zeyd kan döksün, kısasını Amr çeksin; Amr şarap içsin, Ahmed dayak yesin; böyle şey olur mu?

364

418 • Neye çalıştın da zararını, faydasını görmedin? Ne ektin de onu biçip devşirmedin?

• Candan, tenden doğan işin, hareketin çocuğun gibi gelir, senin eteğini tutar, yakana yapışır.

420 • Yaptığın işe gayb âleminde bir şekil, bir suret verirler. Hani hırsızlık için darağacı kurmazlar mı? Onun gibi...

• Darağacı hırsızlığa benzemez ama, gaybları bilen Allâh'ın meydana getirdiği şekil, bir misaldir.

• Hakk, şıhne(=emniyet müdürü)'nin gönlüne, adaleti yerine getirmek için şöyle bir şey yap, diye ilham ediyor.

• Böylece sen de biliyor, anlıyorsun; yoksa adalet sahibi suça uygun olmayan cezayı nasıl verir?

• Hakim(=yargıç) bile suça uygun cezayı seçerken, hakimlerin hakimi olan Allâh, nasıl hükmeder?

425 • Arpa ekersen, arpadan başka bir şey bitmez. Borcu sen aldın; borç veren, borcuna karşılık senden başka kimden rehin ister?

• Suçunu başkasına yükleme, aklını da, kulağını da yaptığın işin karşılığına ver.

• Suçu kendinde bul, tohumunu sen ektin. Bu sebeple Hakk'ın vereceği ceza ile, adaletle uzlaş.

• Düştüğün zahmetin, çektiğin acının sebebi kötü harekettedir. Kötülüğü, içine düştüğün felaketi bahttan değil, yaptığın işten bil![301]

[301] **Hz.** Mevlana:

"Kederlerden, sıkıntılardan başına gelen her şeyi, senin kendi korkusuzluğundan, küstahlığından bil!"

• Her şeyi bahttan bilmek, gözü şaşı eder. Köpeği samanlıkta uyutur, tenbel eder.

430• Ey genç kendi nefsini suçla da, adaletin verdiği cezayı az kına!

• Tövbe et, erkekçe başını yola koy; çünkü zerre ağırlığında hayır eden de karşılığını görür, şer işleyen de...[302]

[302] *Zilzal Sûresi* 'nin 7-8. ayetlerinden iktibas var.

• Nefsin efsûnuna az aldan, Hakk güneşi bir zerreyi bile örtüp kaybetmez.

365

• Ey etrafa faydalı olan kişi, şu madde âleminde zerreler bile şu maddî güneşin önünde, kaybolmaz görünürlerse,

• Elbette hatıra ve düşünce zerreleri, hakikatler güneşin önünde gizlenemeyecekler görüneceklerdir.

Kuş ve avcı

• Bir kuş çayırlığa uçtu, orada av için bir tuzak kurulmuştu.

• Avcı yere bir kaç tane yem atmış, kendisi de orada pusuya yatmıştı.

• Zavallı kuşu yakalamak için, kendisini otlarla, yapraklarla gizlemişti.

• Kuşcağız, onu tanımadan geldi, avcının etrafında dolaşmaya başladı.

• O avcıya, "Sen kimsin ki böyle yeşiller giymiş gelmiş, ovada bu vahşi hayvanlar arasına katılmışsın?" dedi.

440 • Avcı; "Ben dünyadan elini eteğini çekmiş bir zahidim, burada otlarla kanaat ediyorum, ot yiyerek geçiniyorum." dedi.

• "Ecelimi çok yakın gördüm de zahitliği, Allâh'tan korkmayı kendime din ve iman olarak seçtim.

• Komşunun ölümü, bana ders oldu. Vaaz edici oldu. Kazancımı, dükkanımı birbirine vurdu, yıktı, mahvetti.[303]

[303] "Komşunun ölümü vaiz olarak sana kafidir." hadîsine işaret var.

• Mademki sonunda yapayalnız kalacağım, bu sebeple kadın olsun, erkek olsun kimse ile düşüp kalkmamalıyım.

• Mademki sonunda mezara gireceğim, Cenab-ı Hakk'la yaşamaya alışmam lazım.

445 • Ey güzelim, değil mi ki, sonunda çenemi bağlayacaklar; çenemi az oynatmam, az konuşmam daha iyi.

• Ey altın sırmalı esvaplar giymeye, altın kemerler kuşanmaya alışmış kişi! Sonunda sana yensiz, yakasız, dikilmemiş gömlek giydirecekler.

• Yüzümüzü toprağa doğru çevirdim, çünkü aslımız odur. Ondan geldik, onunla yoğrulduk, ne diye başka vefasızlara gönül bağlıyalım?

• Bizim atalarımız, hısım ve akrabalarımız eskiden beri dört unsur, dört tabiat. Öyle olduğu halde biz tuttuk, iğreti akrabalara bağlandık.

• Uzun yıllar boyunca insanın vücudu, bu dört unsurla arkadaşlık etti, dostluk kurdu.

366

450 • İnsanın ruhu da ruhlar âleminden, akıl âleminden geldi. Ne yazık ki o da aslını, geldiği yeri unuttu.

• Ruh âleminde bulunan ve henüz şu kirli dünyaya gelip maddî varlığa bürünmeyen o tertemiz ruhlardan, akıllardan, dünyaya gelip tene yerleşen ruha: 'Ey aslını unutan vefasız.' diye mektup geliyor.

• Mektupta diyorlar ki: 'Ey geldiği asıl vatanını unutan vefasız, şu madde dünyasına geldin, beş günlük sefîl, uygunsuz dostlar buldun, eski dostlardan yüz çevirdin.

• Her ne kadar küçük çocuklar oyundan hoşlanırlar, oyuna dalarlarsa da, akşam olunca, büyükleri onları çeke çeke evlerine götürürler.

• Küçük çocuk oyun oynarken soyundu, hırsız da geldi, elbise ile ayakkabısını aldı, gitti.

455 • Çocuk oyuna öyle hararetle, öyle istekle dalmıştı ki, külahı da, gömleği de aklından çıkmış, gitmişti.

• Gece geldi çattı, çocuk oyundan da bir fayda görmedi, eve gitmeye de yüzü yoktu.

• 'Dünya hayatı ancak bir eğlence ve bir oyundan ibarettir.' ayetini işitmedin mi ki, kıymetli ömrünü boş yere harcadın, şimdi de korkuyorsun?[304]

[304] Ankebut Sûresi 64, ayrıca En'am Sûresi 32, Muhammed Sûresi 36, Hadîd Sûresi 20. ayetlere işaret var.

• Gecenin karanlığı bastırmadan, elbiseni ara, dedikodu ile vaktini harcama.

• İşte ben de ovaya düşmüş, halvete çekilmişim, çünkü halkı elbise hırsızı olarak görmüşüm.

460 • Ömrün yarısı gönül alan sevgilinin peşinde koşmakla geçti, yarısı da düşmanların dertleri ile harcandı, gitti.

• Din ve takva cübbesini arzularımız, ömür ve ibadet külahını da kederlerimiz aldı götürdü. Biz ise o küçük çocuk gibi oyuna dalmışız.

•İşte ecel gecesi çok yaklaştı, artık yeter, şu oyunu bırak, artık oynama, dönme!

• Haydi, tövbe atına bin de hırsıza yetiş, elbiselerini hırsızdan geri al.

• Tövbe atı acayip bir attır. Bu at, insanı şu süflî âlemden, şu alçak dünyadan alır, göğün en yüksek mertebesine çıkarır.

465 • Fakat atını da, elbiseni gizlice çalan hırsızdan koru, dikkatli ol!'"

367

478 • Kuş; "Hoca!" dedi, "Yapayalnız oturma, Ahmed'in dininde rahiplik iyi değildir.

• Peygamber rahipliği ümmetine yasak etti. Sen ne diye böyle bir bid'ate kapıldın?

480 • Cuma namazını kılmak, namazı cemaatle eda etmek, halka iyilik yapmalarını, Hakk'ın emirlerini yerine getirmelerini buyurmak ve kötülükten sakındırmak şarttır.

• Kötü huylu insanların zahmetlerini çekip sabretmek, bulut gibi halka faydalı olmak gerek.

• Babacığım, insanların hayırlısı, insanlara faydası dokunandır. Taş değilsen, taşla, kesekle neden arkadaş oluyorsun?[305]

[305] Bu beyitte şu hadîs-i şerîfe işaret vardır: "İnsanların hayırlısı, insanlara en faydalı olanıdır."

• Acınmış, Allâh'ın rahmetine erişmiş ümmetin arasında ol! Ahmed'in sünnetini bırakma, onun emirlerine tamamıyla uy, onun dışına çıkma."[306]

[306] Bu beyitte şu hadîsi şerîfe işaret vardır: "Ümmetim acınmış, rahmete mazhar olmuş bir ümmettir. Suçluları affedilmiş, yarlığanmış, tövbeleri kabul edilmiştir."

• Avcı dedi ki: "Aklı, anlayışı az olan kişi, akıllı adamın yanında taşa, kerpice benzer.

485 • Ekmek isteğine düşen, yalnız ekmek peşinde koşan, eşekten farksızdır. Onunla konuşup, görüşmek rahipliğin ta kendisidir.

• Çünkü Hakk'tan başka ne varsa hepsi mahvolur, gider. Her gelecek şey, bir müddet sonra gelir, olacak olur.

• Adam olmayan kişinin hükmü de, kıblesine benzer. O uluyu arayıp durma da... Sen de onu ulu say.

• Böyle kişilerle beraber olan, düşüp kalkan da rahiptir.

• Çünkü düşüp kalktığı adamlar da taştan, kerpiçten başka bir şey değillerdir.

• Hatta onlar taştan ve kerpiçten de beter varlıklardır. Çünkü taş ve kerpiç kimsenin yolunu vurmaz. Fakat bu kerpiç gibi olan kişilerden insana yüz binlerce afet gelir."

490 • Kuş adama dedi ki: "îşte yolda böyle bir yol kesici oldu mu, o vakit savaş farz olur.

368

• Arslan gibi olan mert kişi, halkı korumak, onlara yardım etmek ve düşmanla savaşmak için eminlik olmayan yere gelir.

• Yolcu, düşmanla yoldaş olunca, yeniden mertlik damarı o zaman kabarır, yiğitlik o vakit belli olur.

• O yüce Peygamber, kılıç peygamberi olduğundan, ümmeti de saflar yaran erlerdir, yiğitlerdir.[307]

[317] Bu beyitte şu hadîsi şerîfe işaret vardır: "Ben kılıçla gönderilmiş peygamberim."

• Bizim dinimize uyan, ileri atılıştır, savaştır,İsa dinine uyan ise dağa, mağaraya çekilmedir."

495 • Adam; "Evet." dedi, "Yardım görürse, güç ve kuvveti varsa kötülüklere karşı koymak, düşmanı tepelemek, ezmek gerek.

• Kuvvet olmayınca çekinmek daha iyidir, gücünün yetmeyeceği işten kaçmak, o işten sıyrılıp kurtulmak daha uygun bir harekettir.”

• Kuş; “İşe candan sarılmak gerek, yoksa insanın dostu eksik olmaz.” dedi.

• “Sen candan dost ol da, sayısız dost gör! Sen iyi dost olmazsın, dostsuz kalırsın, yardım da göremezsin.

• Şeytan kurttur, sen de Yûsuf’a benziyorsun, sakın Yakub’un eteğini bırakma.

500 • Kurt, çoğu zaman, sürüden ayrılıp yalnız başına giden kuzucağızı kapar.

• Sünneti, topluluğu bırakan kişi, bu yırtıcı canavarlarla dolu yerde kendi kanını dökmez de ne yapar?

• Sünnet yoldur, cemaat, topluluk da yol arkadaşı gibidir, însan yolsuz, arkadaşsız kalırsa, pek sıkılır, darlığa düşer.

• Aklın düşmanı olan kişi yol arkadaşı değildir. O elbiseni çalmak için fırsat kollamaktadır.

• O sana yol arkadaşı olur, seninle beraber gider ama, aşılması zor bir boğaza gelince seni soymak için fırsat kovalar.

505 • Yahut da cesur görünür, fakat hakikatte korkağın biridir, îş sarpa sardı mı, başa korkulu bir iş düştü mü, sana yoldan dönmek için ders vermeye kalkar.

• O, korkaklığından dostunu da korkutur. Böyle yol arkadaşını sen dost bilme, düşman bil!

369

• Bu yol tehlikelerle doludur. Bu yol insanın canıyla, başıyla oynayacağı yoldur. Her meşelikte, her sazlıkta yufka yüreklileri ürkütecek, geri çevirecek bir afet vardır.

• Din yolu, her kötü yaratılışlının gideceği yol değildir. Bu yüzden de o yol tehlikelerle dopdolu bir yoldur.

• Bu korkulu yoldaki imtihanlar, denemeler, unu kepekten ayıran elek gibi, yüreklileri yüreksizlerden ayırdeder.

510 • Bu yol nasıl bir yoldur? Yolcuların ayak izleriyle dolu bir yol. Yar nasıl bir yardır? Kararları ile sana merdivenlik eden, aklı ile seni yücelere çıkaran bir yar.

• Öyle düşünelim ki; sen ihtiyatla hareket ettin de kurt sana rastlamadı, seni kapmadı. Fakat topluluk olmadıkça, o ruhanî neşeyi bulamazsın ki.

• Yalnız başına bir yolda neşeli neşeli giden kişinin duyduğu sevinç, dostlarla, arkadaşlarla giderse, yüz misli artar.

• Her işi yavaştan alan, hantal tabiatlı eşek bile, dost ile beraber bulununca neşelenir, çevikleşir, kuvvet bulur.

• Kervandan ayrılıp yalnız başına yol almaya kalkışan eşeğe, o yol yüz misli uzar, onu yorar.

515 • O çölü, o ovayı yalnız başına aşıncaya kadar, modullanır, ne kadar sopa yer.

• O eşek sana der ki: ‘Bu sözü iyi dinle, eşek değilsen, böyle yalnız başına yola düşme!

• Yolu gözeterek yalnız başına güzel güzel yürüyüp giden, şüphe yok ki, arkadaşlarla dostlarla daha hoş gider, daha hoş yol alır.’

• Bu Hakk yolunda her peygamber, mucize gösterdi, arkadaşlar aradı.

• Duvarların yardımı, desteği olmasaydı, evler, ambarlar ayakta durabilir miydi?

• Her duvar, öteki duvarlardan ayrı olsa, tavan, havada direksiz, dayanaksız nasıl durabilirdi?

523 • Cenab-ı Hakk her cinsi çift yarattı. Bu yüzden bu neticeler, cemiyetten, toplum hayatından belirdi. Varlıklar çoğaldı.”[308]

[308] Bu beyitte Nebe Sûresi’nin 8. ayetine, Zariyat Sûresi’nin 49. ayetine işaret vardır.

370

• Böylece avcı söyledi, kuş söyledi. Bu mevzudaki konuşmalar uzadı gitti.

526 • Ondan sonra kuş; “Bu buğdaylar kimin?” diye sordu. Avcı; “Vasîsi bulunmayan bir yetimin.” dedi.

• “Bu yetim malını, beni emin bildikleri için bana emanet ettiler.”

• Kuş dedi ki: “Ben pek açım, pek perişanım, şu anda leş bile bana helal olur.[309]

[309] Bakara Sûresi’nin 173., En’am Sûresi’nin 145., Nahl Sûresi’nin 115. ayetlerine işaret var.

• Ey emin, ey zahid, ey muhterem kişi! Haydi izin ver, müsaade et de şu buğdaylardan yiyeyim.”

530 • Avcı; “Zaruret olunca, haramın bile helal olacağına dair fetva veren sensin ama, zaruret yok iken yersen, suçlu sayılırsın.

• Zaruret olsa da yememen daha iyi, ama yiyeceksen bari parasını ver.” dedi.

• Kuş o anda kendinden geçmiş, aklını kullanamaz hale gelmişti, iradesini kaybetmişti.

• O buğdayları yedi ama, tuzağa düştü kaldı. Başı derde girince kurtulmak için ne kadar Yasin okudu, ne kadar En’am okudu.

• Bela gelip çattıktan sonra, ağlamak, feryad, etmek, sızlanmak ne işe yarar. Bu ah ve feryad, tuzağa düşmeden önce gerekirdi.

535 • Hırsın kabardığı, hevesin coştuğu zaman; “Ey feryada erişen Allâh’ım!” demelisin.

• Basra’nın yıkılmasından, harap olmasından evvel, pişman olmak gerek. O pişmanlık belki de Basra’yı harap olmaktan kurtarırdı.

• Ölmeden evvel benim için feryad et, başına toprak saç, ölümden sonra ağlama, sabret!

• Ben felakete düşmeden, helak olmadan önce, bana ağla! Felaket tufanından sonra ağlamayı bırak!

540 • Şeytan yolunu vurmadan önce Yasin okuman gerek.

• Ey kervanbaşı, hırsızlar kervanın yolunu kesmeden, sen hayvanını sopa ile döv de yol alsın.

371

Bir kervancının, hırsızlar tacirlerin mallarını alıp götürünceye kadar susması. Ondan sonra bağırıp çağırmaya başlaması.

542 • Bir kervan bekçisi uyudu. Hırsız geldi, kervanı soydu. Aldığı malları da toprağa gömdü.

• Gündüz oldu. Kervandakiler uyandılar. Baktılar ki mal, eşya, gümüş, develer; neleri varsa hepsi çalınmış.

• Ona; “Ey kervan bekçisi!” dediler, “Eşyamız ne oldu? Pılımız pırtımız nereye gitti?”

545 • Bekçi; “Hiç beklenmedik bir zamanda, yüzleri örtülü hırsızlar geldiler. Gözümün önünde ne var ne yoksa hepsini alıp hızla buradan uzaklaştılar.”

• Kervan halkı; “Ey rüzgarla savrulmaya hazır kum tepesine benzeyen zayıf adam! Hırsızlar eşyayı toplarken sen ne yapıyordun? Sen necisin? Sen bekçi değil misin?” dediler.

• Bekçi dedi ki: “Ben bir kişi idim. Onlarsa silahlı, gösterişli, cesur bir sürü babayiğit!”

• Halk; “Peki!” dediler, “Senin hırsızlarla başa çıkacağına ümidin yoktu ise, ne diye bağırmadın, bizi uyandırmadın?”

• “Bağıracağım sırada” dedi, “Bıçak gösterdiler, kılıç çektiler, ‘Eğer susmaz isen, acımadan seni öldürürüz.’ dediler.

550 • O zaman ben de korkumdan bağıramadım ama, şimdi feryad edeyim, bağırıp çağırayım.

• O zaman korkudan nefes bile alamıyordum, öyle susmuştum ama, şimdi istediğiniz kadar bağırayım.”

• Şeytan insanı günaha sürükledikten, azîz ömrü yok ettikten sonra, “Eûzü” çekmenin de bir tadı tuzu yoktur, Fatiha okumanın da...

• Gerçi şimdi bağırıp çağırmak, tatsız tuzsuz bir şeydir ama, gaflet gerçekten ondan daha tatsız ve tuzsuzdur.

• Yine de sen, tatsız tuzsuz da olsa ağla, feryad et, sızlan, yan, yakıl; “Ey her şeyden üstün olan azîz Allâh’ım, düşkün, günahkar kullarına bir bak!” diye yalvar.

555 • “Ey Allâh’ım!” de, “Senin, zamanında da gücün yeter, zamanı geçince de, senden hiç bir şey eksilmez, hiç bir şey kaybolmaz. Sen her şeye vâkıfsın.

• Allâh'ım sen, 'Kaybettiğiniz şeylere hayıflanmayın!' diye buyuran padişahsın, dilediğin şey nasıl olur da olmaz?"[310]

[310] Hadîd Sûresi 'nin 23. ayetine işaret var.

Yakarış

562 • Gölgeni başımdan eksik etme; kararım kalmadı, kararım kalmadı, kararsızım.

• Ey servinin ve yaseminin kıskandığı güzel, senin gamından uyku gözlerimden bıktı, bîzar oldu.

• Layık değilim ama, ne olur bir an olsun bu dertlere düşmüş, gamlara dalmış bulunan değersiz kulunun hatırını sor!

565 • Yoklukta bir şeye layık olacak ne vardı ki, lütfun bu kuluna bir çok kapılar açtı.

• Kirli, uyuz bir avuç toprağı, keremin, lütfun insan şekline soktu. Sonra tuttu, duygu nûrundan meydana gelen on kıymetli cevheri, inciyi bu topraktan yaratılan varlığın koynuna koydu.

• Beş görünen duygu ile beş gizli duygu, cansız gibi sayılan meni ile birleşti, bunlarla insan haline geldi.

• Ey ilahî nur, senin lütfun, ihsanın olmaksızın yapılan tövbe nedir? O tövbenin sakalına gülmek gerek.

• Tövbenin bıyıklarını teker teker yolmak gerek, aslında tövbe gölgedir. Sense nurlar saçan aysın.

570 • Dükkanım da senin yüzünden yıkılıp gitti. Evimdesin, yüreğimi sıkmadasın, nasıl feryad etmeyeyim?

• Senden nasıl kaçabilirim ki, sensiz bir diri yoktur, sensiz hayat olamaz. Senin efendiliğin olmadıkça, kulun varlığı da yoktur.

• Ey canların aslı, kaynağı olan Allâh'ım, şu canımı al, çünkü sensiz candan usandım, sensiz canı ne yapayım?

• Ben deliliğe âşıkım, akıllı ve uslu olmaktan bıktım.

• Utanma ve haya perdesi yırtılınca, sırrımı apaçık söylerim. Ne zamana kadar bu sabır, ne zamana kadar bu ızdırap, bu titreyiş?

575 • Saçak gibi haya, utanma perdesi altında gizli kaldım. Birdenbire bana örtü olan, beni gizleyen şu yorganın altından fırlayıp çıktım.

• Ey dostlar, ey yol arkadaşlarım, sevgili yolları kesti! Bizler birer topal ceylanız, o ise avlanan bir arslan!

• Biz kan dökücü erkek arslanın elinde, avucundayız. Teslim olmaktan, onun yapacaklarına razı olmaktan başka bir çare var mı?

• O güneş gibidir; uyumaz, yemez, içmez. O ruhları da yemez içmez bir hale getirmededir.

• "Gel!" diyor, "Ya ben ol, yahut benim huyumla huylan da sana tecellî edeyim, sana görüneyim de benim yüzümü gör!

580 • Görmedi isen neden böyle deliye döndün? Senin aslın toprak değil midir? Neden dirilmeyi istiyorsun?

• Ötelerden, mekansızlık âleminden sana bir şeyler tattırmasalardı, can gözün o tarafa dikilir kalır mıydı?

586 • İradesini Hakk'a verenin, Hakk uğrunda her çeşit işten, güçten kesilenin işi iştir.

• İnsanların bir kısmı da çocuklar gibi, şu bir kaç günlük ömrü, göç gecesi gelip çatıncaya kadar oyunla geçirirler.

• Uyuyan birisi, uykunun elinden sıçrayıp yakasını kurtarınca, vesvese dadısı onu kandırmak için dil dökmeye başlar.[311]

[311] Bu beyti sadece, seher vaktinde, tatlı uykudan ibadet etmek kasdıyla uyanan bir kimseyi nefsinin yani şeytanın kandırmaya çalışması; "Kalkacaksın da ne olacak? Sabah namazını öğleye kadar kılarsın. Kalkarsan uykusuz kalacak, halsiz düşeceksin, gündüz başın ağrıyacak, rahatsız olacaksın, haydi canım yavrum yat, uyu!" diye dil dökmesi olarak düşünmeyelim. Kendini tamamıyla dünya işlerine vermiş bir kimsenin gaflet uykusundan uyanarak, aklını başına alması, Cenab-ı Hakk'a sığınması, böylece kendini manen temizlemeye uğraşırken, nefsinin onu kandırmaya çalışması yönünden de mütalaa edilebilir.

• Haydi, canım yavrum, uyu!.. Kimsenin seni uyandırmasına müsaade etmeyiz.

590 • Su sesini duyan susuz gibi, yerden kök sökercesine kendi kendini çekip uykunun kollarından ayırman lazım.[312]

[312] Uykuda iken kulağına su sesi gelen bir susuz kişi, nasıl sıçrar kalkarsa, insanın da ibadet vakti geldi, rahmet kapısı açıldı düşüncesine kapılarak, yerden kök söker gibi kendini uykunun kollarından kurtarması gerekmektedir. Gerçekten de aklı başında olan kişi seher vaktinin rahmet vakti, ihsan ve lütuf vakti olduğunu idrak eder de, yerden kök sökercesine kendini uykunun kolları arasından çekip çıkarır.

• Ben susuzların kulağına gelen su sesiyim, ben yağmur gibi gökten yağarım.[313]

[313] Su sesi ötelerden gelen sestir. Sevgi sesi, iman sesidir. Bu sesi bu baş kulağı duyamaz, bu ses insanın vicdanından gelen, ihsan ve lütuf sesidir. Ötelerden, vicdanlardan gelen sesler, mümini seher vaktinde ibadete çağırmaktadır. Bu ses, su sesi değil, aşk müezzininin okuduğu mana ezanının sesidir. Bu sesi mümine; "Uykudan uyan, çünkü sevgi uykudan hayırlıdır." demektir. Çünkü mümin seher vaktinde namaz kılarken, gönlünde sevgili Allâh'ını bulacaktır. Çünkü namaz, müminin miracıdır. Bu zamanda uyumak, büyük bir tali'sizliktir. Nasıl ki on iki aylık bir sene içinde Ramazan ayı müminlere rahmet ayı olarak gelmişse, yirmi dört saatlik bir gün içinde de, seher vaktinin bir kaç saati çok mübarektir. Çok uğurludur. Bu saatlerde Allâh'ın has kulları uyanmışlar, sevgililerini bulmuşlardır. Mevlana *Dîvan-ı Kebîr'deki* bir şiirinde şöyle buyurur:

"Git, gönül kapısında otur, bekle. Çünkü o gizli sevgili ya gece yarısı, yahut da seher vaktinde gelir."

• Ey âşık! Sıçra, ızdıraptan kurtul, hem susuzluk, hem su sesini duymak, hem de uyku... Bu nasıl olur?

Bir âşıkın, sevgilisinin verdiği söze uyarak, buluşma yerine gelmesi, sevgilisini beklerken orada uykuya dalması, sevgilisinin sözünde durarak buluşma yerine gelince, âşıkını uyur bulduğu için cebine ceviz doldurarak onu bırakıp gitmesi.

593 • Eski zamanlarda bir âşık vardı. Ahdinde duran, verdiği sözü tutan bir âşıktı.

• Yıllarca ay yüzlü sevgilisine gönül vermiş, ona kavuşmak için bekleyip durmuş, padişahına, daha doğrusu padişahlar padişahına kul, köle olmuştu.

595 • Arayan sonunda bulur. Çünkü rahatlık, huzur sabırdan doğar.

• Sevgilisi bir gün ona; “Bu gece gel!” dedi, “Senin için tatlılar hazırladım, yağlı yemekler pişirdim.

• Filan evde gece yarısına kadar otur, bekle! Sen aramadan, gece yarısı ben çıkar gelirim.” dedi.

• Adam bu müjdeli haberden ötürü, kurban kesti, fakirlere ekmekler dağıttı. Çünkü beklediği ay, artık bulutlar arasından çıkacaktı.

• Geceleyin, karar verdikleri o odaya gitti, oturdu. Sadık dostunun sözünde, vaadinde duracağını ümid ederek yana yakıla beklemeye başladı.

600 • Gece yarısından sonra sevgilisi, vaadinde durdu. Söz verdiği gibi çıkageldi.

• Fakat kendine gönül veren adamı uyuyor buldu. Onun yeninden bir parça kesti.

• “Henüz sen çocuksun, şunları al da oyna!” diye cebine bir kaç ceviz koydu.

• Âşık, seher vakti uyanınca hemen sıçradı, kalktı. Yeninin kesildiğini, cevizler konduğunu gördü.

• “Bizim padişahımız, baştan başa doğruluk, baştan başa vefadan ibarettir.” dedi. “Bizim padişahımıza ne geliyorsa, hep bizden, kendimizden geliyor.

605 • Ey uykusuz gönül, biz gerçek âşıklar emniyetteyiz. Çünkü bekçi gibi dam üstünde, elimizde bir sopa, onu yere vurarak beklemekteyiz.[314]

[314] Hakk âşıkları, eski devirlerde dam üstünde bekçilik yapan ve hiç uyumayan kişiler gibi, sabaha kadar uyumaz, geceyi ihya ederler, ibadetle vakitlerini geçirirler. Hakk âşıklarını, gönül verdikleri gerçek sevgili, uyur halde bulamaz. Onlar hep uyanıktırlar. Bir arifin şu beyti bu hali ifade e inektedir:

“Gerçekten de seven, nasıl uyuyabilir? Seven bir kimse için uykunun her çeşidi haramdır.”

• Cevizlerimiz kırıldı, şu değirmende öğütüldü, un oldu. Derdimizi ne kadar anlatsak azdır.

• Ey bizi kınayan, bu macerayı ne vakte kadar söyleyip duracaksın? Bundan sonra artık biz deliyiz. Bize az öğüt ver!

• Ben artık ayrılık sözünü duymak, işitmek istemiyorum. Bunu denedim, ne vakte kadar denemeye devam edeceğim?

• Coşkunluktan, delilikten başka ne varsa bu yolda insanı Hakk'tan uzak düşürür, yabancı hale sokar.

610 • Haydi, kalk, o delilik zincirini ayağıma vur! Çünkü ben tedbir zincirini kopardım attım.

• Fakat o devletli sevgilimin büklüm büklüm saçlarından başka iki yüz tane zincir getirsen ve zincirlere beni vursan, onların hepsini de kırar parçalarım.

376

• Kardeşim, aşk ile namus bir araya gelmez. Ey âşık, namusun kapısında durma![315]

[315] **Hz.** Mevlana bir beyitlerinde şöyle buyurur: "Aşk zevkine dalıp kendinden geçen kimse, addan, şöhretten ve namdan tamamıyla kurtulmuştur." Bir şairimiz de: "Ben şişeyi çaldım tasa, namusu ve arı neylerim!" demiştir.

• Soyunmamın vakti geldi. Şekli, sureti, nakşı bırakayım da baştan başa can olayım.

• Ey utanmanın ve düşünmenin düşmanı, gel, çünkü ben ar ve namus perdesini yırttım, attım.

615 • Ey büyücülükte canın uykusunu bağlayan, sen âlemde ne katı yürekli bir sevgilisin, ne merhametsiz bir yârsın!

• Gel, aşkın gönlünü hoş etmek için, sabrın boğazını yakala da sık!

• Ey gönlümüze konmuş, gönlümüzü yurt edinmiş dost, ben yanmadıkça, yakılmadıkça aşkın gönlü hiç hoş olur mu?

• Sen kendi evini yakıyorsan, yak; "Caiz değildir." diyecek kim var? Sana karşı koyacak kim bulunur?

• Ey mest arslan, şu evi bir hoş yak; âşıkın evinin yanık olması, harap olması daha iyidir, daha uygundur.

620 • Bundan sonra bu yanış benim için bir gaye, bir emel olacaktır. Çünkü ben bir mumum, mum ancak yanarak aydınlatır, ışık saçar.[316]

[316] Bir *Mesnevi* beytinde Hz. Mevlana aynen şöyle buyurur.

"Kandilin yağını yiyen alev gibi, o da bu yeyişle toplumun nûrunu aydınlatır." *(Mesnevi,* c. V, s. 2707) Bu *Mesnevi* beyitleri, muasır Azerî şairlerinden Şehriyar'ın şu güzel beytini hatırlattı:

"Etrafa ışık saçarak cemiyeti aydınlatan mumun yanıştan ne korkusu vardır? O kendini yakıp yandırırken, toplumu aydınlığa kavuşturmaktadır."

• Babacığım, bu gece uykudan vaz geç, bir gece olsun uykusuzların köyüne uğra!

377

• Şunlara bir bak, mecnun olmuşlar, deli dîvane olmuşlar, pervane gibi , sevgililerine kavuşmak için ölümü göze almışlar.[317]

[317] Şeyh Sadi hazretleri:

"Ey bülbül, git de aşkı pervaneden öğren, yandı, can verdi de ses çıkarmadı."

• Halkın aşk denizinde batmış gemisine bak. Sanki aşkın boğazı, bir ejderhanın boğazı olmuş.

• Gizli, görünmeyen, fakat gönüller kapan bir ejderha, dağ gibi kocaman akılları kehribar gibi kapmakta.

625 • Hangi atların aklı, ondan haber aldı ise tablalarını ırmağa döktü. Varını yoğunu aşkı uğruna feda etti.[318]

[318] Ferîdüddin-i Attar hazretleri bir derviş dilenci yüzünden dükkanını dağıttı, tablalarını ırmağa döktü.

• Yürü, yürü; bu ırmağın gerçekten de ne eşi vardır, ne de benzeri! Sen bu ırmaktan ebedî olarak çıkamazsın.[319]

[319] Burada İhlas Sûresi 'nden lafzî iktibas var.

• Ey yalancı! Gözünü aç da bir bak. Ne vakte kadar ben şunu bilmem, bunu bilmem diyeceksin?

628 • Gösteriş, yoksulluk vebasından kurtul, daima diri olan, daima yaratmakta bulunan Hakk'ın cihanına gir!

• Gir de, "Görmüyorum." sözü, "Görüyor." olsun. Şu "Bilmemeler." de "Biliyorum." kesilsin.

630 • Bir heyecanın seni sürüklediği mestlikten, kendini kaybetmekten geç de, mestlik bağışlayıcı, ilahî heyecan verici ol! Şu renkten renge girişten kurtul, onun istivasına gir, itidaline dahil ol![320]

[320] İstiva: iki şeyin, iki adamın müsavî eşit, denk olmasıdır. Buradaki manası heyecandan, coşkunluktan sükûnete dönmek, itidale kavuşmaktır. Nefsanî ve cismanî olan sarhoşluktan geçerek ilahî sevgi şarabından içip hakkanî, ruhanî mest olduktan sonra, sair dervişlere bu ruhanî mestliği bağışlayıcı ol! Bu renkten renge girişten kurtul, gerçek sevgilinin itidal mertebesine gir! Böylece temkin sahibi olasın.

638 • Mest olmuş bir kişinin gönlüne alay etme düşüncesi gelince, kendine "Bunu bilmem, şunu bilmem." demeyi huy edinir.

641• "Bu yok, o yok." sözünü bırak da, var olanı öne sur.

Mahmur Türk emîrinin seher vakti çalgıcıyı çağırması

• Şarap, sırlar küpünde şunun için coşar, köpürür: Her şeyden kim bîzar olmuş, vazgeçmişse o şarabı ancak o içsin.

• Allâh teala buyurmuştur ki: "İyi kişiler içerler."[321]

[321] "İyi kişiler içerler." ayeti, İnsan (Dehr) Sûresi'nin 5. ayetidir.

• Senin içtiğin şarap haramdır. Biz ise helalden başka bir şey içmeyiz.[322]

[322] Bu beyit Ferîdüddin Attar hazretlerine aittir.

• Çalış da yokluktan varlığa gel, var ol! Allâh şarabı iç de kendinden geç![323]

[323] Bu beyit Hakîm Senaî hazretlerinin *Hadîka'sından* alınmıştır.

643 • Cahil bir Türk, seher vakti uyandı. Şarabın verdiği mahmurlukla bir çalgıcı istedi.

• Can çalgıcısı, sarhoşların dostudur. Sarhoşun mezesi de odur, gıdası da, gücü kuvveti de odur.

645 • Çalgıcı, onları sarhoşluğa doğru çeker, götürür. Sonra yine sarhoşluğu onlar çalgıcının nağmesinden, nefesinden tadarlar.

• O Hakk şarabı, insanı o çalgıcıya, can çalgıcısına götürür. Bu ten şarabı ise, nağmeyi bu çalgıcıdan dinler.[324]

[324] "Hakk şarabı insanı, can çalgıcısına götürür." denilmektedir. Buradaki çalgıcıdan murad, ruhanî çalgıcıdır. Bu ten şarabı ise de, güzel sesleri bu çalgıcıdan dinler demekle, bildiğimiz şarabı içerek sarhoş olmuş cahil Türk'ün istediği cismanî çalgıcı kasdedilmiştir. Aslında Mevlana'nın "can çalgıcısı", "ten çalgıcısı" diye çalgıcıyı ikiye ayırması sembolik bir mana taşımaktadır. Şöyle ki musikî, karakterimize, huyumuza göre bize tesir eder. İyi karakterli, manaya düşkün bir insanı hoş nağmeler ilahî âleme yükseltirken, bedene ait zevklere düşkün kişiyi de aynı nağmeler cismanî zevklere, nefsanî arzulara götürür.

• Sözde ikisinin de adı birdir ama, bu hisle o his arasında fark vardır.

649 • Sözlerdeki birlik, hep yol kesici, insanı şaşırtıcıdır. Ateşe tapan bir insanla Allâh'a inanan bir müminin birliği, benzerliği ten bakımındandır.

650 • Bedenler, tenler, ağızları kapalı testilere benzerler. Sen testinin içinde olana bak, testiye bakma!

• O ten testisi, ab-ı hayatla doludur. Bu ten testisi ise ölüm zehiri ile doludur.

• İçindekine bakarsan, kurtuluş yolunu bulursun, kurtulursun; fakat sadece dışına bakarsan, sapıtırsın, yoldan çıkarsın.

• Sözü, kelimeyi şu beden gibi bil! Manası, ne olduğu can gibi onun içinde saklanmıştır.

• Ten gözü, daima teni görür. Can gözü ise, hünerlerle, meziyetlerle dolu olan canı görür.

657 • Allâh, Allâh... Arif bir kimse şaraptan bahsetse onu manasız sanma! Onun nazarında şarap bildiğimiz maddî şarap da değildir. Arif için hiç bir şey yok değildir. Her şeyin bir manası vardır.

• Senin anlayışın, şeytan şarabına benziyor. Rahman şarabına senin aklın ermez. Vehmin oralara kadar yükselmez.

• Bu ikisi, musikî ile şarap eştir, eşittir. O buna koşar gelir, bu ona koşar gider.

660 • Mahmurlar, çalgıcının nefesinden gıdalanırlar, çalgıcı da musikînin tesiriyle onları meyhaneye götürür.[325]

[325] Şarabın tesiri ile mahmur olmuş kişiler zaten meyhanede idiler. Çalgıcının onları tekrar meyhaneye götürmesi ne demektir? Burada iki meyhane var, birisi bildiğimiz şarabı içip mahmur olmuş kişilerin bulunduğu meyhane. Bu meyhanede çalgıcının çalgısı ve güzel ses ile gıdalanan, ruhen zevk duyan mahmurlar, bulundukları tabiî meyhaneyi bırakırlar. Ruhen yükselirler. Ruhları gönlün, hayatın tozlarından temizlenir, manevî heyecanla dalgalanır, musikînin gönlü okşayan ve ona ince zevkler veren şçfkate, merhamete, insanlığa götürür ve onu günahlarından arındırır, şifalı tesirlerle kişi kötülüklerden kurtulur. Temiz bir insan olur. Böylece "ten meyhanesinden" çıkar. Hakikat meyhanesi olan "can meyhanesine", aşk meyhanesine girer.

• Birinci meyhane, "ten meyhanesi", aşk meydanının başı, başlangıç noktası; o ikinci meyhane, "can meyhanesi" de aşk meydanının sonudur. Gönül bu aşk meydanının çevgeninin topu olmuştur.

• Tabiatta, tıynette ne varsa, kulak o taraftan gelen sesleri duyar. Başa safra vurunca, yanar, sevda olur.[326]

[326] İnsanda iki çeşit kulak vardır, insan saîd bir insansa, yaratılışı, tabiatı iyi ise onun kulağı mana kulağı kesilir. O hep ruhu yükselten, manevî sözleri duyar. Aksine tabiatı şakî ise, yaradılışı fena ise, onun kulağı da nefsanî sözleri işitir. Bedene ait sesler duyar. Böylece insanlığını kaybeder. Eski bir inanca göre safra başa vurunca, sevda kesilirmiş, sevda da akılsızlığı doğururmuş.

• Ondan sonra, bu ikisi de kendinden geçiş âlemine giderler. Orada baba ile oğul birleşir, bir olurlar.[327]

[327] Safra, sevdayı aşka çevrilince, çalgıcı da, çalgıcının güzel nağmeleri ile sermest olan mahmur kişi de, kendinden geçiş âlemine giderler. Kendilerini kaybederler. Beyitte geçen "baba" güzel sesler çıkaran "ruhanî çalgıcı"yı göstermektedir. "Oğul"dan maksat da çalgıcının güzel sesinden can şarabı içen mahmur kişidir. Her ikisi de kendinden geçerler de senlik-benlik ortadan kalkar. Müridlik, şeyhlik mertebesi bir olur. Mürid, şeyhinde yok olur.

380

• İşte böylece sevinç ile keder, neşe ile üzüntü barışıp birbirleri ile uzlaşınca, bizim cahil Türk de çalgıcıları uyandırdı.

665 • Çalgıcı uyutucu bir beyit okumaya başladı: "Ey yüzünü görmediğim sevgili! Bana bir kadeh sun!

• Sevgilim, sen benim yüzümsün, ben kendi yüzümü göremez isem, buna şaşılmaz, yakınlığın gayesi, sonu acaba ayrı mıyız, acaba bir miyiz, diye şüphe perdesinin arkasına gizlenmiştir.[328]

[328] Hüsrev Dehlevî'nin şu beyti bu hali anlatmaktadır:

"Ben sen oldum, sen de ben oldun. Ben ten oldum, sen can oldun. Bundan sonra kimse, ben ayrıyım, sen ayrısın diyemez."

• Sen benim aklımsın, seni göremezsem buna şaşılmaz. Birbirine benzeyen şeylerin çokluğu yüzünden seni göremiyorum.

• Sen bana şah damarından daha yakınsın, sana nasıl seslenebilirim? Ey diye sesleniş uzaklarda bulunan için kullanılır.[329]

[329] Burada şu ayete işaret var: "Biz sana şah damarından daha yakınız. (Kaf Sûresi, 16) Mevlana *Dîvan-ı Kebîr'inde:*

"Biz dostumuzla beraberiz, onun yanındayız, öyle olduğu halde dosta ey dost, dost nerede? deyip duruyoruz."

• Ben kıskançlığımdan ötürü, yanımdaki sevgiliyi gizlemek için dağlarda, çöllerde seni çağırıp duruyorum."

703 • Çalgıcı sarhoş Türk'ün huzûrunda nağme örtülerine gizlenen "elest sırlarını" söylemeye başladı.[330]

[330] Bu beyitte A'raf Sûresi'nin 172. ayetine işaret vardır.

• "Bilmem ki sen ay mısın? Put musun, bilmem benden ne istersin?

705 • Bilmem ki sana nasıl hizmet edeyim? Nasıl bir kullukta bulunayım? Susayım mı? Yoksa sözlerimle seni öveyim mi?

381

• Şaşılacak şey şu ki: Sen hem benden ayrı değilsin; hem de ben neredeyim, sen neredesin, bunu bir türlü bilmiyorum![331]

[331] Bu beyitte de; "Her nerede bulunursanız, bulununuz, Allâh sizinle beraberdir." (Hadid Sûresi, 4) ayetine işaret var. Hz. Mevlana da şu ruba'îsinde aynı konuya temas eder:

"Hakikatte senin ruhunla, benim ruhum birdir. Sen bende, ben de sende peyda olur ve saklanırız. Ben kendi kendime düşünür de derim ki: O benim midir? Senin midir? Çünkü ikimiz arasında 'ben' ile 'sen' yokuz."

• Bilmiyorum beni nasıl çekiyorsun da, bazen karalarda yürütüyor, bazen de kanlara buluyorsun."

• Böylece “Bilmiyorum”la söze başladı, “Bilmiyorum, bilmiyorum...” diye diye devam etti.

• “Bilmiyorum” sözü haddi aşınca, Türk’ümüzün sabrı tükendi.

710 • Öfkelenip yerinden fırladı, topuzunu çekti, çalgıcının başına dikildi.

• Bir çavuş, gürzü eliyle tuttu; “Zavallı bir çalgıcıyı öldürmek size yaraşmaz!” dedi.

• Emîr; “Sayısız tekrarları kafamı şişirdi, bari ben onun kafasını ezeyim de görsün.” diye söylendi.

• “Ey kaltaban, bilmiyorsan manasız şeyler söyleme, biliyorsan ne söyleyeceksen söyle.

• Ey ahmak, ne biliyorsan onu söyle, bilmiyorsan, ‘Bilmiyorum’ deyip durma.

715 • Ben ‘Neredensin, nerelisin?’ diyorum. Sen ‘Ne Belh’tenim, ne Herat’tanım.’ diyorsun.

• ‘Ne Bağdat’tanım, ne Musul’dan, ne Taraz’dan... ne, ne...’ sözü uzatıp duruyorsun.

• Nerelisin? Söyle de kurtuluver! Burada meramını söylememen aptallıktır.

• Yahut da sana ‘Ne içtin?’ diye soruversem, sen ‘Ne şarap içtim, ne kebab yedim.’ diyorsun.

382

• ‘Ne kavurma yedim, ne tirit, ne de mercimek yedim.’ diyorsun. Bunlardan bana ne! Ne yedin, ne içtinse onu söyle, yeter.

720 • Sözü geveleyip bu şekilde uzatmakta ne mana var?” Çalgıcı; “Benim maksadım gizli de onun için uzatıp duruyorum.” dedi.

• “Sen ‘Yok’ derken varlık senden kaçıyor. Varlıktan, var olandan bir koku alasın diye ‘Yok!’ dedim.

• Ben bu sazı ‘Bilmiyorum’la düzene soktum, akort ettim. Ölünce, ölüm sana yaşayışın sırlarını söylemesi gerek.

732 • Gürzü, topuzu kendine vur da, paramparça et. Çünkü ten gözü hakikatleri göremez, gerçeği duyamaz.

• Ey alçak adam, bende, benim hareketlerimde gördüğün benlik, senin benliğinin aksidir. Sen gürzü kendi kendine vurmadasın.

• Kendi aksini benim suratımda görmüş, kendinle savaşmak için coşmuş, köpürmüşsün.[332]

[332] Hz. Mevlana bu konuya *Fîhi Mâfîh* adlı eserinde temas eder: “Eğer sen kardeşinde bir kusur görüyorsan, o kusur, sende bulunan kusurun aksinden ibarettir. âlem, bir ayna gibidir. Bir şair:

“Oğlum, aynaya benzer dünya

Ne yaparsan o olur çehrenüma.”

Azîz Peygamber Efendimiz de: “Mümin müminin aynasıdır.” diye buyurmuştur. “Sen o kusuru kendinden uzaklaştır. Çünkü ondan duyduğun üzüntü, kendinden duyduğun üzüntüdür. Sen ondan incindiğin zaman, kendinden incinirsin.” *(Fîhi Mafîh,* s. 37) Şeyh Niyazi hazretleri:

“Halk içre bir aynayım, herkes bakar bir an görür,

Her ne görür, kendin görür, ger yahşî, ger yaman görür."

735 • Kendi aksini, kuyunun içindeki suda görüp de, düşmanı sanıp saldıran arslan gibi.[333]

[333] Bu beyitte *Mesnevî'nin* birinci cildinde geçen arslanı aldatan tavşan hikâyesine işaret edilmektedir. Orada arslan, kendi aksini kuyudaki suda görmüş, o aksi kendi düşmanı sanarak kendisine saldırmıştı. Hz. Mevlana şu beyitlerle, bu konuyu açıklamıştı: "Başkasında gördüğün zulümler, senin onlara akseden huyundan ibarettir. Senin nifak gibi, hayasızlığın gibi, zulmün gibi varlığın ve benliğin onlara aksetmiştir. O sensin, ona vurduğun zaman, yine kendine vuruyor, yine kendine lanet yağdırıyorsun. O kötülükleri kendinde aşikar olarak göremiyorsun. Görecek olaydın, başkalarına değil, kendine candan ve gönülden düşman olurdun. *(Mesnevi, c.* **I,** 1318) Mevlana *Fîhi Mafîh* adlı eserinde bu konuya temas ederek der ki: "İnsan kendi kelinden, çıbanından iğrenmez, yaralı elini yemeğe sokar, parmağını yalar, bundan iğrenmez, midesi bulanmaz. Ama başka bir kimsede bir azcık çıban ve ufacık bir yara görse, o yemeği artık yemez, iğrenir, insandaki kötü huylar da kellere ve çıbanlara benzer. Kendinde olduğu zaman, insan ondan iğrenmez, incinmez. Halbuki başka birinde ondan bir parçacık olsa, iğrenir. Nefret eder. Şu halde sen ondan ürktüğün gibi, o da senden ürker ve incinirse, onu hoş gör!

• 'Yok' demek, şühpesiz 'Var' demenin zıddıdır. 'Yok' diyorsun, 'Bilmem' diyorsun, böylece sen, bu zıtla zıttın zıddı olan varı ve varlığı birazcık olsun bilir ve anlarsın.

• Bu zamanda, zıdda 'Yok' demekten başka anlatış çaresi yok. Sen Allâh'a yok demekle onun varlığını belirtiyorsun. Bu dünya hayatında bir an bile yoktur ki, bizi şaşırtan, aklımıza çelme takan bir tuzakla karşılaşmayalım.[334]

[334] Varlıklar, herşey zıddı ile bilinir ve açığa kavuşturulur, insan bir şeyi 'Ben bilmiyorum' demekle mecazî olarak bilmeyi reddediyor da, hakîkî olarak, bilmediği, tanımadığı şeyin varlığını ikrar ediyor. Benlik sahibi insan bundan habersizdir. Reddederken ispat ettiğinin farkına varmamıştır. Hz Mevlana; "Bu zamanda, dünyada zıtta yok demekten başka bir anlayış çaresi yoktur." demekle var olduğuna yöneldiğimizi ifade buyurmaktadır. Mesela: "La ilahe" (=ilah yoktur) dediğimiz zaman batıl olan bütün mabudları reddediyor, onlara yoktur diyoruz. Sonra "illAllâh" (=ancak Allâh vardır.) diyerek Cenab-ı Hakk'ın varlığını ikrar ediyoruz.

• Ey akıllı, fikirli kişi, sevgiliyi örtüsüz, hicapsız görmek istiyorsan 'Ölmeden evvel öl; böylece kendi isteğinle ölümü seç de, seni sevgiliden ayıran perdeyi yırt at!

• Fakat bu ölüm, seni mezara götüren ölüm değildir. Seni değiştiren, seni insanlığa, aşka nûra götüren ölümdür."

"Kim yeryüzünde gezen bir ölü görmek isterse, Hz. Ebubekir'e baksın."

(Hadis)

742 • Ey sırları arayan kişi! Bu sebeptendir ki, Mustafa; "Sen, diri bir ölü görmek istiyorsan;" diye buyurdu.

• "Canı gökte yükselmiş, bedeni diriler gibi yeryüzünde yürüyen bir ölü...[335]

[335] Bu beyitte şu hadîsi şerîfe işaret edilmektedir:

"Kim yeryüzünde gezen bir ölüyü görmek isterse Ebubekir'e baksın."

• Bu anda onun canı yüceleri yurt edinmiş, o zaman onun ruhuna bu âlemden artık göç etmek yok!

745 • Çünkü Hz. Ebubekir ölmeden evvel ölmüş, bu âlemden göç etmişti. Bu hal akılla anlaşılmaz, ancak öldükten sonra anlaşılır.

• Göçmüş, fakat halkın göçtüğü gibi değil. Bir duraktan bir durağa göçe göçe, ta son durağa ulaşmış.[336]

[336] Bu beyitte şu hadîs-i şerîfe işaret vardır:

"Gerçek müminler ölmez, belki onlar bir evden başka bir eve göç ederler."

• Kim yeryüzünde apaçık yürüyüp gezen böyle bir ölüyü görmek isterse;

• Söyle ona, tertemiz Ebubekir'e baksın. O doğruluğu, iyiliği yüzünden ölmeden evvel ölmüş, mahşere varmış, haşr edilenlerin emîri olmuştur."

751 • Ahmed, bu dünyaya ikinci doğuş mertebesinde olarak gelmiş, onda yüz kıyamet zahir olmuştur.[337]

[337] Peygamber Efendimiz ölümden evvel ölümün en yüksek mertebesine varırken, yüzlerce kıyamet geçirmiştir. Ve her an bir kemal halinden, daha yüksek bir kemale geçmek suretiyle, insan kemaliyetinin ve bizim idrakimizin ulaşamayacağı en yüksek mertebesine ulaşmıştır. Onun için o, her an bir kıyamet ve bir ba'se, her an bir idrakten daha yükseğine geçiyordu. Dünyaya ikinci doğuşla gelmek nedir? Sufîlere göre iki doğuş vardır: l) Ana rahminden dünyaya geliş 2) Tabiat âleminden hakîkat âlemine doğuştur. Bu doğuş mecazî ve maddî hayatın sıfatlarını, arzularını öldürerek Hakk'ın sıfatını elde etmektir, işte Peygamber Efendimiz, bu âleme daha ana rahminden inerken, Allâh'ın lütfu ile bu manevî vasıflara sahiptir.

• Ondan kıyameti sorup dururlardı: "Ey yüzlerce kıyamet olan Allâh'ın Resulü! Kıyamete ne kadar zaman var?" derlerdi.[338]

[338] Kıyamet nedir? Kıyamet öldükten sonra dirilmek, mahşerde toplanmaktır. Dünyada yaptıklarından hesap vermektir. Kıyameti Surî ve Manevî olarak ikiye ayırırlar. Surî kıyamet, herkesin öldükten sonra dirilmesini ifade eder. Manevî kıyamet, madde ile, bedenle ilgisi olmayan ruhanî diriliştir. Suret kıyametini İsrafil'in sûru koparır. Manevî kıyamet, ruhanî diriliş ise, peygamberlerin, velîlerin daveti, haktan aldıkları vahiy ve ilham ile, ölü ruhları uyandırmaları, diriltmeleridir.

• O da hal dili ile derdi ki: "Ne tuhaf şey, birisi mahşerden haşri soruyor."

• İşte o güzel haberler veren elçi, bu yüzden, "Ey azîzler!" demişti, "Ölmeden önce ölünüz."

755 • Bunun gibi ölmeden önce ölmüşüm de, bu adı sanı o taraftan getirmişim.

• Şu halde kıyamet ol da, kıyameti gör, bu hal herşeyi görmede şarttır.

• İster nurlar olsun, ister karanlıklar; onlar olmadıkça, onların ta kendisi kesilmedikçe, onları tam olarak bilemezsin.

• Âkil oldun mu, bütün olgunluğu ile aklı bilirsin; âşık oldun mu, aşkın insanı ne hale soktuğunu, nasıl yakıp yandırdığını anlarsın.

• Bunu kavrayacak idrakin olsaydı, bu davanın kesin delillerini apaçık söylerdim.

Bütün dünyada herkes, her an can vermede, ölüp gitmededir.

761 • Bütün dünyada herkes, erkek olsun, kadın olsun her an can vermede, ölüp gitmededir.[339]

[339] Gördüğümüz bütün insanlar kendimiz de dahil her an ölüp gitmede olduğumuza göre etrafımızda bulunan insanların sözlerini bir vasiyet gibi, son söz gibi sayalım, bundan ibret alalım. Nefret, haset, kin gibi duyguları kalplerimizden söküp atalım. Yanıbaşımızda bulunan hısım ve akrabalarımızı da, ölüm döşeğinde can çekişiyormuş gibi düşünelim de, onlara bakarken biraz sonra bizi bırakıp kara toprakların altına gömüleceklerini tahayyül ederek, içimiz sızlasın. Ne şaşılacak şeydir ki, hepimiz, her an yanan bir mum gibi ömrümüzü tüketirken, her an can vermede, ölüme gitmede olduğumuz halde ölümü düşünmüyoruz. Ölüm hiç gelmeyecekmiş gibi yaşamaktayız. Aslında düşünürsek hepimiz, şu dünya zindanında sırasını bekleyen ölüm mahkumlarıyız. Hiç birimiz bu akibetten kurtulamayacağız. Kötümser olmayalım, dünyada neşe yok mudur? Vardır, vardır ama, neye benzer:

"Bu dünyada bizim neşemiz neye benzer? Kasap dükkanında kuzunun oynamasına."

• Onların söyledikleri sözleri, ölürken babanın oğluna söylediği vasiyetler say!

• Onların sözlerini vasiyet say da, bu yüzden sende ibret ve rahmet duyguları uyansın, nefret ve kin de kalbinden sökülüp atılsın.

• Hısım ve akrabana, ölüm döşeğinde can çekiştiriyorlarmış gibi, için yanarak bak!

765 • Gelecek şey gelmiş çatmıştır. Onu şimdi oluyor farzet. Dostu can veriyor say, yok olmuş bil!

• Kinin, garazın bu görüşlere engel oluyor, ibret almanı önlüyorsa, garazı, kini kalbinden çıkar at!

• Bu fena duyguları kalbinden atamıyorsan, ben âcizim, bir şey elimden gelmiyor diye ümitsizliğe kapılma. Bil ki âciz olanı, bir acze düşüren var.

• Âcizlik bir zincirdir. Birisi gelmiş, sana o zinciri vurmuş; gözünü açıp seni o zincirle bağlayanı görmen lazım.

386

• Ey yaşayış yolunu gösteren Allâh'ım, ben hürdüm; neden âcizlikle elim, ayağım bağlandı? Hangi günahımın esiri oldum? Bana acı, beni affet. Beni bu zincirden kurtar.

770 • Allâh'ım günah yollarında yürüdüm. Bu yüzden kahrına uğradım, hüsran içinde kaldım.

• Senin nasîhatlerine kulaklarım sağırdı, kendimi bir put kırıyorum iman yolundayım sanıyordum, meğer put yapıyormuşum haberim yok.[340]

[340] Ben; "Allâh'tan başka Allâh yoktur." diyerek bütün batıl tanrıları, ilahları inkar ederken, nefsaniyete uymuşum. Haberim olmadan sirke düşmüşüm de kendi nefsimi kendime put edinmişim. "Heva ve hevesini kendine tanrı edinen kimseyi gördün mü?" (Furkan Sûresi , 43) ayetinin işaret buyurduğu kişilerin, heva ve heveslerine tapanların zümresine dahil olmuşum.

• Allâh'ım; senin güzel eserlerini, san'atını, yaratma gücünü, büyüklüğünü mü düşünmek farzdır, yoksa ölümü düşünmek mi farzdır? Ölüm yaprakların sararıp döküldüğü son bahara benzer. Halbuki sen yaprakların köküsün, her şeyi sen yaratıyorsun. Her şey senin eserin. Ölüm de senin takdîrin.

• Ey gafil insan, zaten ölüm sen dünyaya ayak bastığından beri, davulcuğunu çalar durur. Fakat sesler, senin bir kulağından girer, öteki kulağından çıkar.[341]

[341] Şîrazlı Hafız merhum bir beytinde şöyle buyurur:

"Sevgiliye giden yolun menzillerinde (konak yerlerinde) nasıl dinlenebilirim, nasıl içim rahat edebilir ki? 'Çabuk yükleri bağlayın, kervan kalkacak.' diye kervancılar çan çalmakta, feryad edip durmaktadırlar.."

•İnsan ölüm döşeğinde can verme çağında "Ah ölüm." diye söylenir. Ey zavallı hasta, ölüm şimdi mi uyandırdı, seni kendine getirdi?[342]

[342] Hz. Mevlana bir *Dîvan-ı Kebîr* beytinde:

"Ölüm, yolda durmuş bekliyor, efendi ise gezip tozma sevdasında." *Dîvan-ı Kebîr,* c. II, nü: 823.

775 • Ölümün nara atmaktan boğazı yırtıldı. Dövmekten davulu patladı.

• Sen ise ne ecelin sesini duydun, ne de davulunu işittin, ince eledin sık dokudun. Ölümün ne olduğunu şimdi can boğaza gelince anladın, yazıklar olsun sana.

Hırsızlar bir adamın koçunu çaldılar, bununla da kanaat etmediler, hile ile adamın elbiselerini aşırdılar...

467 • Bir adamın bir koçu vardı. Boynuna bir ip bağlamış, onu çekip götürüyordu. Bir hırsız geldi, ipini kesip koçu çaldı.

• Adam durumu anlayınca sağa, sola koştu. Koçu aşıranı bulmak istedi.

• Sonunda koçunu çalan hırsızı bir kuyu başında gördü. Hırsız; "Eyvahlar olsun başıma gelenlere." diye bağırıp duruyordu, ağlıyordu.

470 • Adam; "Neden ağlıyorsun, feryad ediyorsun?" diye sordu. Hırsız; "Altın dolu kesem kuyuya düştü. Ne yapacağımı bilemiyorum.

• Onu kuyudan çıkarabilirsen, içindeki altınların beşte birini, gönül rızası ile sana veririm.

• Onu çıkarabilirsen, yüz altının beşte birini avucunda bil!" Bu sözü duyan adam; "Alacağım bu para tam on koç parası eder." diye düşündü.

• "Allâh, bir kapıyı kaparsa, ona karşılık on kapı açar. Koç elden gitti ise, bir deve ihsan eder." dedi.

• Elbiselerini çıkardı, kuyuya indi. Hırsız da onun elbisesini, nesi var nesi yoksa hepsini alıp kaçtı.

475 • Yolu köye çıkaracak bir tedbir gerek. Yoksa insana taûna benzeyen tama'ı getiren tedbire tedbir demezler.

• Tama', huyu fitne ve fesat olan bir hırsızdır. O hayal gibi her an bir başka şekilde, bir başka surette karşımıza çıkar.

• Onun hilesini, Allâh'tan başka kimse bilmez. Allâh'a kaç, Allâh'a sığın da, o hileciden, o alçaktan kurtul.[343]

[343] Bu hikâyede geçen hileci, huyu fitne, fesat olan hırsız şeytanın sembolüdür. Bir kimse şeytanın şerrinden Cenab-ı Hakk'a sığınmazsa onun hilesinden kurtulamaz Peygamberimizin şu mealde bir hadîsi vardır: "Şeytan hortumunu, insanoğlunun kalbi üzerine kor. İnsan Allâh'ı hatırlar, Allâh'a sığınırsa şeytan oradan uzaklaşır. Allâh'ı unutursa kalbini lokma eder.

Ne zamana kadar, bu mestlikten, bu kendini kaybetme halinden nazlanacaksın? Aklını yitirmişler çoktur.

631 • Ne zamana kadar, bu mestlikten, bu kendini kaybetme halinden, nazlanacaksın? Yeter artık, her sokağın başında bunca aklını yitirmiş var.

• Eğer iki dünya da (görünen şu âlemle, görünmeyen âlem) sevgilinin sermesti olan âşıklarla dolsa, bunların hepsi de bir sayılır, fakat o bir de hor sayılmaz.[344]

[344] Bu beyitte şu mealdeki bir hadîse işaret var: "Müminler bir kişi gibidir. Adamın başı ağrısa, bütün bedeni rahatsızlanır. Gözü ağrısa bütün bedeni rahatsızlanır, şikayet eder."

• Onların çokluğu da onlara zarar vermez. Onlar çok olmakla da horlanmazlar. Hor olan kimdir? Bedenine tapan cehennemlik!

• Eğer dünya, güneşin nuru ile dolup taşsa, o nurlu ışık, o sıcaklık hiç hor olur mu?

635 • Fakat bununla beraber, yine de, o yücelere çık, salın! "Çünkü Allâh'ın yeryüzü geniştir." Sana da ram olmaz.[345]

[345] "Allâh'ın yeryüzü geniştir." ayeti, Nisa Sûresi 97, Ankebut Sûresi 56. ayetlerinde geçmektedir. Beyitte bu ayetten lafzî iktibas var.

• Her ne kadar, bu mestilik, bu kendinden geçiş hali, yüce bir doğana benzerse de, kutluluk alanında yani hakîkat mertebesinde, ondan daha üstün olanları da var.

• Yürü, herkesten üstün olmada, ruh bağışlamada, bu kendinden geçişte, bu mest edişte bir İsrafil ol![346]

[346] Kıyamet kopacağı zaman İsrafil (a.s.) suru, yani dirileri öldürecek boruyu üfler. O zaman herkes ölecektir, ikinci üfleyişte, bütün insanlar dirilecek ve bütün ruhlar kalıplarına girecektir. Sorgu için herkes dirilecektir. *Kur'an'ın* bir çok yerlerinde bu hadiseye işaret vardır. Bazı ilahî nağmeler, güzel bir ezan sesi, ruhumuzu okşayan, bizi bizden alan musikî nağmeleri, erenlerin sohbeti, bizi beden zindanından çıkarıp aldığı, yukarılara götürdüğü için sûra bezetenler de vardır. Mevlana da; "Bir İsrafil ol da ruh bağışla!" diye buyururken aynı duyguya kapılmıştır.

389

Bir körün, Mustafa (a.s.)'ın evine gelmesi muhterem Ayşe validemizin körden kaçması, Peygamber Efendimizin de; "Körden ne kaçıyorsun? O seni görmüyor ki!" diye buyurması üzerine Hz. Ayşe'nin Peygamber'e cevap vermesi.

670 • Hz. Peygamberin yanına kör bir adam geldi de; "Ey herkesin gönül verdiği, herkesin candan aradığı, ey herkese yardım elini uzatan azîz peygamber!" dedi.

• "Ben su istiyorum, susuzum, bütün sular senin emrinde, sen su emîrisin, bana su lutfet, benim susuzluğumu gider!"

• O kör adam, kapıdan girer girmez, Hz.Ayşe görünmemek için hemen kaçtı.

• Çünkü o temiz kadın, kıskanç peygamberin bu husustaki hassasiyetini biliyordu.

• Kim çok güzelse, onun kıskançlığı da, o derece fazla olur. Çünkü kıskançlık nazdan fazla sevgiden doğar.

• İki dünyada da, Hz. Ahmed'in güzelliği gibi güzellik kimde var? Allâh'ın nuru, onu süslemede, güzelleştirmede.

• İki dünyada da nazlanmak ona yakışır, güneşten de yüzlerce kat nurlu olan, o yüce varlığa kıskançlık da layıktır.

• Ben nurlar saçan topumu Zuhal yıldızına attım. Ey yıldızlar yüzlerinizi çeviriniz.[347]

[347] Buradaki yıldızlar, akıllıları, bilginleri temsil etmektedir. Nûr-ı Muhammedî hepsine üstün gelmekte, hepsinin gözlerini kamaştırmaktadır. Bu sebeple onlara;

"Yüzlerinizi, gözlerinizi perdeler arkasına çekiniz, gizleniniz." denmektedir.

• Eşi benzeri olmayan ışığımda, nûrumda yok olunuz. Yoksa nûrumun karşısında, çok küçük düşersiniz, çok değersiz kalırsınız.

680 • Ben her gece keremimden, lütfumdan kaybolurum. Gider gibi görünürüm.

• Gider gibi görünürüm ki, siz de bir gececik olsun bensiz şu âlemde yarasalar gibi kanat çırpın!

• Tavus kuşları gibi, kendinizi gösteriniz, kanatlarınızı açınız. Gururdan sarhoş olunuz, kendinizi beğeniniz. Baş kaldırarak, kurularak yürüyün!

• Fakat arada sırada çirkin ayaklarınıza bakmayı da unutmayın. Ayaz'a çarıkları nasıl ışık tuttu, yol gösterdi ise, nereden geldiğini ona hatırlattı ise, siz de çirkin taraflarınızı görünüz de kendinize geliniz.

• Benlik yüzünden sola sapan cehennemliklerden olmayasınız diye, sizi doğru yola çekip götürmem için sabahleyin yine size yol gösteririm.

685 • Bırak bu sözü, bu söz uzundur. "Kün!" (=ol!) emrini veren, "Uzun söz söylemeyin!" diye buyurmuştur.[348]

[348]Bakara Sûresi, 117.

Mustafa(a.s.)'ın; "Gönlümdekini biliyor mu, yoksa söylenen bir sözü mü taklît ediyor?" diye Ayşe validemizi imtihan etmesi ve;

"Neden gizleniyorsun? Gizlenme! Kör adam seni görmüyor ki!" demesi.

• Peygamber Hz. Ayşe'yi imtihan etmek için; "O seni görmüyor ki, pek o kadar gizlenme!" diye buyurdu.

• Ayşe elleri ile işaret ederek, o beni görmüyor ama ben onu görüyorum, demek istedi.

• Bu öğüt vericinin sözlerinin teşbihlerle, örneklerle dolu olması, aklın, ruhun güzelliği yüzünden, onu kıskanmasından, onu kimseye göstermek iştemeyişinden ileri gelmiştir.[349]

[349] Güzeller, her zaman kıskanç olurlar. Yukarıdaki beyitlerde geçtiği üzere, güzellik nazla beraberdir. Akıl da ruhun güzelliğini kıskandığı için, onun daima örtülü olmasını ister. Nasıl ki arifler hakikati açıkça söylemezler, onu temsillerle, teşbihlerle, kinaye ve işaretlerle anlatırlar. işte Hz. Aişe'nin Cenab-ı Peygambere kör adamı işaret ederek verdiği cevap, kâmil insanın, velînin hakikati bir takım temsil ve işaretler ile bildirmesi gibidir. Burada kâmil insanın aklı Hz. Muhammed'e, ruhu da Hz. Aişe'ye benzetilmiştir. Kör adam ise, o derin manayı anlamaya âciz biridir. Buradaki kıskançlık, bizim hayatımızda geçen ve hasede benzeyen kıskançlık değildir. Bu kıskançlık, hakîkî aşkın maşuk tarafından yalnız kendisine hasredilmesidir, yalnız kendisine ihsan edilmesidir.

• Bu ruh, bu kadar gizli iken akıl neden onu fazla kıskanır?[350]

[350] İlahî bir emanet olan ruh, gizli bir hazînedir. Bu sebeple onun eşsiz güzelliğini gönül gözleri kapalı olanlar göremezler. Onun güzelliği perdeler arkasında gizlendiği halde, akıl yine onun üstüne titrer. Onun gizli ve örtülü kalmasını ister.

690 • Ey kıskanç huylu akıl, nuru yüzünde parlayan o güzeli kimden gizle-yebilirsin?

• Şu güneşte, yüzünü örtmeden dolaşır durur. Fakat pek üstün olan nuru, göz kamaştıran ışığı yüzüne örtü olmadadır.

• Ey kıskanç akıl, güneşin bile göremediği güzeli kimden gizliyorsun?[351]

[351] Mevlana bu beyitte geçen güneşle, bizim dünyamızı aydınlatan güneşi kastetmektedir. Bir evvelki beyitteki güneş ise, mana güneşinin sembolüdür. Mana güneşi, yüzünü örtmeden dolaşır. Onun üstün nuru, ona perde kesilmiştir.

"Zuhuru perde olmuştur zuhûra, Gözü olan delil ister mi nura?"

Onun üstün aydınlığı ona nur perdesi olmuştur. Herkesin gözünü kamaştırmaktadır. Gözlere görünmemektedir. Bizim dünyamızı aydınlatan güneş bile, nurlar saçan mana güneşini göremezken, ey kıskanç akıl, sen o üstün güzeli kimden gizliyorsun?

• Fakat bende öyle bir kıskançlık var ki, onu kendimden bile kıskanır, kendimden bile gizlemek isterim.

• Bu çok çetin çok güçlü olan kıskançlık ateşimin tesiri ile iki gözümle iki kulağım benimle cenge girişmiştir.[352]

[352] ilahî güzelliğe karşı duyulan aşırı sevgi, insanı kendi duygularına, uzuvlarına karşı kıskançlığa sürüklüyor. Esasen onu ve onun sevgisini layıkı ile idrak etmekten âciziz. ilahî sevgiyi gereği gibi idrak etmek için, vücudumuza ait olan şu beş beşerî duygulardan kurtulmamız lazımdır. Adeta o büyük varlığı duygularımızın ve zavallı idrakimizin ötesine geçirmemiz, Allâh'ın ihsan edeceği bir başka duygu ile, gönül duygusu ile ruhumuzun manevî sezişi ile anlamaya çalışmamız gerekir. Yani O'nu yine O'nunla, O'nun lütfü ile bulmamız lazımdır. Fakat Mevlana bir insanı kâmil, mana gözleri açık üstün bir varlık olduğundan, yukarıdaki beyitlerde şunu demek istiyor. Gerçek sevgiliyi çok kıskandığımdan ötürü onu müşahede ettikleri için iki gözümle savaştayım, keza o eşsiz sevgilinin sözlerini duyuyorsunuz diye iki kulağımla çekişiyor, kavga ediyorum. Bizlere gelince, söze gelmeyen, yani sözle tarifi mümkün olmayan ilahî aşkın hakîkatinin kendisi, kendisine adeta hicap olmuştur. Sözle açıklamaya çalıştıkça daha çok gizlenir. Biz de Yunus Emre hazretleri gibi;

"Senin kokun duydu canım, Terkin vurdu bu cihânın, Bilmezem söyle mekanın, Seni nerde isteyeyim?"

diyelim ve Allâh'tan yardım niyaz edelim.

695 • Ey can, ey gönül; mademki, sende böyle bir kıskançlık var, hiç olmazsa ağzını yum, söz söylemeyi bırak!

• Fakat susmadan da korkuyorum; susarsam, o güneş bir başka taraftan perdeyi yırtar, görünür, diye düşünüyorum.[353]

[353] Arif bir şair de şu mealde bir beyit söylemiş: "Hakkın güzelliği perdelenemez. Sen kapıyı kaparsan o pencereden başını çıkarır, güzelliğini açığa vurur."

392

• Susmakla sözümüz daha tesirli olur. Dilsiz dudaksız konuşmakla duygularımızı daha açık anlatabiliriz. Onu görünmekten kıskanır, men edersek, görünmeye olan meyli daha çok artar.[354]

[354] "Lisan-ı kal" (=ağzımızda bulunan dilimiz) sustuğumuz zaman "lisan-ı hal" (=gönül dili) hiç bir kelimenin ifade edemeyeceği hakikatleri, çok derin ve çok manalı şekilde açığa vurur. Daha doğrusu ağzımızdaki dilimizin konuşmaması, susması, gönül dilimizin konuşmasına imkan verecektir. Gönül dilimizin konuştuğu bildiğimiz kelimeler olmadığı için, daha doğrusu o başka bir dil konuştuğu için, onun manevî dili, bize, bizim fanî dilimizin konuştuğu sözlerden, kullandığı kelimelerden başka sözlerle, başka kelimelerle konuşacaklarından, onlar bize derin duygular, ifade edilmez ruhî zevkler verecektir. Esasen onun konuşması dilsiz, dudaksız olduğu için doğrudan doğruya gönle seslenecektir. Kulakların bile bu manevî seslenişten haberi olmayacaktır. "Sen hamuş ol, macerayı çeşmi giryan söylesin" (Sen sus, macerayı ağlayan göz söylesin.)

• Deniz coşunca, coşkunluğunu köpük halinde ortaya kor. Köpürüşü de: "Bilinmeyi sevdim, bilinmek istedim." sırrını açığa vurur.[355]

[355] Bu beyitte şu mealdeki kudsî hadîse işaret var: "Ben gizli bir hazîne idim, bilinmek istedim ve bilineyim diye halkı yarattım." Gerçekten de hakîkat deryasında, "gaybı hüviyyet" mertebesinde "Allâh vardı, onunla beraber hiç bir şey yoktu." hadîsi gereğince esma ve sıfatların Allâh'ın zatında örtülü, bilinmez bulunduğu ezel âleminde esma ve sıfat cevherleri gizli bir hazîne idi. Cenab-ı Hakk, bilinmek ve güzelliğini her şeyde göstermek ve kendi güzelliğini görmek için kâinatı yarattı, tik yaradılışta gökler ve felekler ulvî ve aydınlık idi. Toprak ise süflî ve güçsüzdü. Allâh'ın kudreti, her şeyi güzel yaratma gücü, süflî ve kuvvetsiz olan toprağın üstünde, yüksek zatına tam mazhar olacak bir varlık, bir halîfe olarak Âdem'i yarattı.

• Cenab-ı Hakk'tan, onun sayısız güzel eserlerinden bahsetmek, Hakk'ın kendi güzelliğini göstermekte olduğu pencereyi kapatmak gibidir. Bu hususta söz söylemek, onun hakîkatini göstermeye kalkışmak, o hiddet güneşini, o gerçek güzelliği gizlemek olur ki, buna imkan yoktur.

700 • Güle karşı bülbüller gibi öt, şakı; böylece onları oyala; onlara gülün kokusunu duyurma, hissettirme! Onların duygularını başka yöne çek!

• Onların kulakları ötüşlere takılsın kalsın da, akılları güle karşı uçmasın, gülü düşünmesin.[356]

[356] Yukarıdaki beyitlerde mecazî manalar vardır: "Gül" Cenab-ı Hakk'ı göstermektedir. "Bülbüller" de Hakk âşıklarının sembolüdür. Bu âşıklar, hakîkat gülünden ayrı düşmüşlerdir. Mürşidi kâmil Hakk âşıklarına o manevî gülden bahsetmekte, bazı sır ve manalar beyan etmektedir. Mürşid gönlündeki manevî gülden söz açar, Hakk'ı arayanları o manevî güle doğru götürmek ister. Fakat mürşidlerin güzel sözleri manevî gülü âşıklardan gizler. Çünkü âşıkların kulakları güzel sözlere takılır kalır da, onlar manevî gülün kokusunu alamazlar. Belki kabiliyetleri yoktur.

• Hele pek nurlu, pek parlak olan bu güneşin karşısında her delil, her iz, her kılavuz, hakikatte bir yol vurucudur.[357]

[357] Eserleri ile açıkça görünen, hissedilen Allâh'ın varlığını bir takım delillerle ispata çalışmak lüzumsuzdur. Bu gibi sözler, deliller, ispatlar Hakk yolunun yolcularının ayaklarına takılan taşlar, takozlar gibi birer engeldir.

393

Peygamber Efendimizin "Ölmeden evvel ölünüz." hadîsinin açıklanması. (Ey dost, dirilik istiyorsan ölmeden evvel ol! Çünkü İdris Peygamber, böyle öldü de bizden önce cennetlik oldu.)

723• Sen nice zamandan beri can çekişmekte, bela ve ızdırap görmektesin. Fakat hala perde ardındasın. Hala hakîkati sezemiyorsun. Anlayamıyorsun ki bizim için esas gaye, bizim için asıl olan şey, yaşamak değil ölmektir. Sen ise bir türlü ölemedin.[358]

[358] Arifler, ölümü dörde ayırmışlardır. Bu dört ölümden birine "beyaz ölüm" derler ki, bu ölüm açlığın sembolüdür, ikinci ölüm "kara ölüm"dür. Kara ölüm, halkın, etrafımızda bulunanların, gerek en yakınlarımızın, gerekse başkalarının eza ve cefalarına sabır ve tahammüldür. Üçüncü ölüm "kırmızı ölüm"dür. Bu da nefse muhalefeti, yani nefse yan çıkmamayı, nefsin isteklerine karşı koymayı temsil etmektedir. Dördüncü ölüm "yeşil ölüm"dür. Yeşil ölüm, benliği yıkmak, izzeti nefsi ayak altına almak, melamet hırkasına bürünmek, herkes tarafından kınanmak, hor görülmek, eski püskü giyerek gösterişsiz yaşamayı ifade etmektedir. Bu dört ölümden sonra, ebedî hayat damına çıkmak için yüz basamaklı bir merdiven tahayyül edilmiştir. Bu basamakların her biri bir kötü huyun ayak altına alınmasını, böylece kemale doğru, insanı kâmil olmaya doğru bir yükseliş mertebesini gösterir. Bu basamaklardan iki basamak noksan olsa, hakîkat damına çıkmak isteyen Hakk âşıkı, maksadına ulaşamaz. Hakk sırlarına mahrem olamaz.

• Ölmedikçe can çekişmen bitmez. Merdiven olmadıkça dama çıkamazsın.

725 • Yüz basamaklı merdivenin iki basamağı eksik olsa, dama çıkmak isteyen çıkamaz. Dama mahrem olamaz. Yani gerçek varlığı bulamaz. Ebediyet damına çıkamaz.

• Yüz kulaçlık ipin bir kulacı eksik olsa, kuyudaki suya nasıl ulaşılır? Kova nasıl olur da dolar?

• Ey emîr; son ağırlığı da koymadıkça bu gemi batmaz.

• Sen son ağırlığı asıl bil, ne yaparsa o yapar. Vesveseler, günahlar, azgınlıklar gemisini o batırır.[359]

[359] Yukarıdaki beyitlerde geçen "gemi" günahlarla, hatalarla dolu olan maddî varlığımızın, bedenimizin gemisidir. Kusurlu ve kirli olan beden gemisinin hakîkat ve aşk denizinde batması, kurtuluşa ulaşması, dolayısıyla Hakk'ta fanî olması için son ağırlığı beden gemisine koymamız gerekir. Son ağırlık benliği öldürmeyi temsîl etmektedir. Benliği öldürmek cümle ibadetlerin ve riyazatların aslıdır ki, gönlü nürlandırır. insanı Hakk'a kavuşturur. Benliği öldürme; ihtiyarî ölüm, ölmeden evvel ölmedir.

394

• Akıl gemisi batınca, insan gök kubbesinin güneşi kesilir.[360]

[360] Ecelimizle değil de, kendi isteğimizle ölmeden evvel kendimizi öldürmekle nefsaniyetten kurtuluruz. Akıl gemisi aşk ve hayranlık denizinde parçalanır batarsa, Hakk âşıkı o zaman gök kubbesinin güneşi kesilir. Hz. Mevlana bizi hakikat yolundan alıkoyan aklı beğenmez, "Sen aklı dost aşkında kurban et!" diye buyurur. *Mesnevî'nin* birinci cildinin 2329. beytinde de şöyle buyurur: "Aklın aşk ve hakîkat yolunda köstek olunca, o artık akıl değildir; yılandır, akreptir."

730 . Ölmeden evvel ölmediğin için can çekişmen uzadı. Uzayıp gitti. Ey Tıraz mumu sabahleyin sön, eri, yok ol![361]

[361] Tıraz; Türkistan'da güzelleri ile meşhur bir şehirdir. Oranın güzelleri etrafa nurlar saçan muma benzetilirdi.

• Bizim yıldızlarımız gizlenmedikçe, bil ki, dünyanın güneşi gizlidir.[362]

[362] Bu beyitte geçen yıldızlar, bizim beş duygumuzun sembolleridir. Dünyanın güneşi, aşk güneşi; hakîkat güneşi, can güneşidir. Hakîkat güneşi doğunca, yıldızlar mesabesinde olan duygularımızın gizlenmesi gerekmektedir. Daha doğrusu hakîkî aşk âleminde, biz aklımızı, fikrimizi, duygularımızı kaybedince can güneşi nurlar saçmaya başlayacaktır.

Ömrünü boş yere geçirmiş, tüketmiş, can verme çağında, o sıkışık zamanda tövbe edip suçlarının bağışlanmasını isteyen gafil kişiyi, her yıl aşure günü Antakya kapısında yas tutan Halep Şîası'na benzetiş.

Garip bir şair yoldan gelmişti de, "Bu feryad nedir? Kime yas tutuyorsunuz?" diye sormuştu.[363]

[363] Başlıkta geçen "Şîa" Arapça bir kelimedir. Hz. Ali'ye ve onun evladına uyanların mezheplerine "Şîa" ve bu mezhepte olanlara "Şiî" demişlerdir.

777 • Aşure günü, bütün Halepliler, Antakya kapısına gelirler, akşam oluncaya kadar, orada kalırlar.[364]

[364] Aşure günü. Muharrem ayının onuncu gününe verilen ad. Hicretin 61. yılının ilk ayı olan Muharrem'in onuncu günü, Hz. Hüseyin (r.a.) ve yanında bulunanlar Kerbela'da şehit edilmişlerdi.

• Erkek, kadın büyük bir kalabalık orada toplanır. Peygamber'in şehit edilen torununun ve onun ailesinin yasını tutardı.

• Aşure günü, şiîler, Kerbela vak'ası için ağlar, feryad ederlerdi.

780 • Peygamber soyunun Yezid'den Şimr'den gördüğü zulümleri, geçirdikleri imtihanı, çektikleri mihnetleri sayar, dökerlerdi.

• Naraları bütün ovayı, çölü kaplar. Seslere ses katardı.

• Garip bir şair, aşure günü, yoldan gelmişti. O feryad ve figanı duydu.

• Şehri bıraktı, kalabalığın bulunduğu tarafa gitti. O feryadın, o matemin sebebini anlamak istedi.

• "Bu gam nedir? Kime yas tutuyorsunuz?" diye soruşturmaya başladı.

785 • "Bu ölen her halde büyük bir reîs olacak; çünkü böyle bir kalabalık, rastgele bir kişi için olamaz.

• Bu ölen kişinin adını, lakaplarını bana söyleyin, ben buraları bilmeyen bir garibim, sizse buralısınız.

• İsmi ne idi? Ne işle uğraşırdı? Nasıl adam idi? Vasıflarını söyleyin de, onun iyiliklerine ait bir mersiye söyleyeyim.

• Ben şairim, bir mersiye yazayım da buradan bir azık, bir yiyecek elde edeyim." dedi.

• Bu sözleri duyanlardan birisi, şaire: "Sen deli misin? Yoksa sen şiî değilsin de ehli beyt düşmanı mısın?" dedi.

790 • "Aşure günü, şehit olan o büyük varlık için üç gün yas tutmanın yüz seneden daha değerli olduğunu bilmiyor musun?

• Mümin nazarında bu gussa, bu dert hiç değersiz olur mu? Bir mümin Hz. Muhammed'i ne kadar çok severse, onun ciğerparesi olan şehidi Kerbela Hüseyin(r.a.)'ı da o kadar sevmesi gerekir.

• Müminin nazarında, o tertemiz ruha matem tutmak, yüzlerce Nuh tufanından daha meşhurdur. "

O şairin Halep'teki şiîleri kınamak için bir kaç dokunaklı söz söylemesi.

• Şair; "Doğru" dedi, "Fakat Yezid'in devri nerede? Bu facia ne vakit olmuş? Bu haber buraya ne kadar geç gelmiş?

• Körlerin gözleri bile o kötülükleri, o faciayı gördü. Sağırların kulakları bile, Kerbela'da olup bitenleri işitti.

795 • Siz şimdiye kadar, uyuyor mu idiniz? Faciayı yeni mi duydunuz ki, yas tutuyor, elbiselerinizi yırtıyorsunuz?

• Ey uyuya kalanlar, ey gaflet uykusuna dalanlar, Hz. Hüseyin'e değil, asıl siz kendinize yas tutun.

• Hz. Hüseyin'in ruhu, Hakk'a mensup olan o yüce ruh beden zindanından kurtuldu. Ne diye elbiselerinizi yırtıyor, elinizi ısırıyorsunuz?

• Hz. Hüseyin ve etrafında bulunanlar, dini mübînin en ileri gelenleri, hükümdarları idiler. Onlar esirlik bağlarını kopardılar. Zincirleri kırdılar. Onlar için matem değil, mutluluk, neşe, sevinç vakti geldi.

• Onlar tomruğu, zinciri koparıp attılar, devlet sarayına uçup gittiler.

800 • Onların halinden zerre kadar haberin olsaydı, bilirdin ki bugün, onların saltanat günü, güzellik günü, padişahların padişahı oluşu günü.

• Haberin yoksa yürü git! Kendi haline ağla, feryad et. Çünkü sen ahirete göçmeyi, dirilip haşr olmayı inkar ediyorsun.

• Kendi yıkık gönlüne, yıkık dinine ağla, feryad et! Çünkü senin gönlün şu eski ve köhne dünyadan başka bir şeyi görmüyor.

• Eğer gönlün iyi insanların öteki âlemde kavuşacakları devlet ve saadeti görüyorsa, neden o tarafa yiğitçe yürümüyor? Niçin Hakk'a itimat ve tevekkül kılmıyor? Niçin kendini ona vermiyor? Neden kalbini manen zenginleştirerek hırs ve tama'dan kaçınmıyor?

• Nerede imanın yüzüne düşürdüğü nur? Nerede dinin sana lütfettiği mutluluk, Allâh'ın lütf ve ihsan denizine daldığın halde neden elin, avucun boş? Nerede cömertlik?

805 • Irmağı gören, susuzlardan suyu esirgemez; bilhassa Cenab-ı Hakk'ın feyz deryasını gören, lütuf bulutlarına nail olan kimse, muhtaç olanlara karşı iyiliklerde bulunur, cömert olur."

Cenab-ı Hakk'ın rızık verici olduğunu, rahmet hazînelerini göremeyen haris adam, büyük bir harman yerinde, o harmanın büyüklüğünü görmeyip bir tek buğday tanesini çalışarak, titreyerek acele ile götürmeye uğraşan bir karıncaya benzer.

• Karınca buğdaylarla dolup taşan hoş harmanları görmez de, tek bir buğday tanesinin üstüne titrer.

• Harmanda yatan o koskoca buğday yığınını görmez de, bir tek buğday tanesini hırsla, korku ile götürmeye uğraşır.

• Harman sahibi, onun telaşını, korkusunu görür de; "Ey körlükten bir şey görmeyen zavallı karınca!" der.

• "Sen bizim harmanlarımızdan ancak tek bir buğday tanesini görmüşsün de canla başla, o bir tek buğdaya sarılmışsın.

810 • Ey görünüşte bir zerre olan varlık! Zuhal yıldızına bak! Sen topal bir karıncasın, git de Süleyman'ı gör.[365]

[365] Ey madde itibarı ile değersiz ve küçük olan varlık! Göklere ve Zuhal yıldızına bak ki, Cenab-ı Hakk; "Rızkınız ve size vaad olunagelen şeyler; sevap, ikab, ahiret dönüşüne ait yazılmış şeyler, mukadderat göklerdedir." (Zariyat Sûresi , 22) diye buyurdu.

• Sen şu görünen bedenden ibaret değilsin. Sen manevî, ruhanî bir gözsün, bir görüşsün. Eğer sen, sende bulunanı, sende bulunan canı görebilsen, bedenden de, cisimden de kurtulursun.[366]

[366] Hz. Mevlana bizim gerçek varlığımızın şu tenden, bedenden ibaret olmadığını şu beyitte ne güzel ifade buyuruyor:

"Şunu bildik ki biz şu görünen tenden ibaret değiliz. Biz bu tenin ötesinde Allâh ile beraber yaşıyoruz. "Ey görünüşte topal bir karınca gibi zayıf olan insan, sen kendi maddî varlığını görmekten kurtulup da, canı görebilsen, bütün dikkatinle ona yönelir, onun fazîletlerini tamamlarsın. Şunu iyi bil ki, sen bedeninle insan değilsin; ruhunla, sende bulunan ilahî emanetle insansın. Şeyh Galib hazretleri de; "Hoşça bak zatına kim zübde-i âlemsin sen." demişti.

• Aslında insan gözden, görüşten ibarettir. Geriye kalan kısmı ettir, deridir. İnsanın gözü neyi görürse, değeri o kadardır.[367]

[367] Gerçekten de insan, hakikati gören, ebedî nuru gören gözü ile insandır. Üst tarafı ettir, kemiktir, deridir, insanın mana gözü neyi görürse, değeri o kadar artar. Demek ki insan hakikati gören göz demektir, insanın manevî kuvveti, görüşünün kuvveti ile ölçülür. His gözü, her şeyi gelip geçici olarak görür. Her şeyin sabit ve değişmeyen hakîkatinden habersizdir, göremez. Halbuki insan-ı kâmil o suret ve nakışların daimî olarak aslını müşahede eder,

• Bir küpün gözü hep denizde olsa, deniz su ile dolup taşsa, öyle güçlenir ki, bir küp olduğu halde dağı bile suya boğar.

• Küpün gönlünden denize bir yol açılmışsa, küp ırmaktan da üstün olur.[368]

[368] Hz. Mevlana daha önce de bu cildin 23 numaralı şu beytinde hakikat denizi ile birleşen kâmil insanı küpe benzetmişti:

"Denize yol bulmuş, deniz suyu ile dolmuş küpün önünde ırmaklar diz çökerler." diye buyurmuştu. Irmaklar hakîkat deryasına doğru koşan taliplerin sembolüdür. Yukarıdaki beyitlerde geçen "küp" kâmil insanın sembolüdür. Ermiş bir insanın gözü, hakîkat ve aşk deryasını gözlerse, deryadan ona yardım ve himmet gelir. Küçük bir varlık olduğu halde dağı suya boğar, insan gönlünden Hakk'a yol bulursa, Hakk sevgisi ile dolup taşarsa, hakikati arayan bir çok kişiler onun önünde saygı ile diz çökerler. Bir küp küçük varlıktır. Hakîkat deryasına gizli bir yol bulunca o deniz kesilir. Artık onu küp olarak görmemeli, sonsuz deniz olmuştur. Talipler ırmaklar gibi ona koşarlar. Ve can deryasında birleşince ikilik kalkar, bir olurlar.

815• Bu sebepledir ki, "Kul" (=söyle) denizin emridir. Bu emri Ahmed (a.s.) verse, gerçekte bu emir denizin, yani Hakk'ın emridir.[369]

[369] Ahmed(a.s.)'ın söylediği mübarek sözler de, onun kendi sözleri değildir. Hakîkat deryasının sözleridir. Çünkü Hz. Muhammed'in mübarek gönlü de hakîkat denizine yol bulmuş, onunla birleşmişti. Hakîkat deryasından onun gönlüne feyz ve yardım gelmekte idi. Cenab-ı Hakk tarafından vahiy edilen ve onun mübarek ağzından çıkan her söz hükm-i ilahî oldu. Onun lisanı şerîflerinden zuhûra gelen kudsî hadîsler de Allâh kelamı sayıldı,

• Hz. Peygamber Efendimizin sözlerinin hepsi, hakîkat denizinin incileridir. Çünkü onun mübarek gönlü, hakîkat denizi ile birleşmişti.

• Denizin bunca lütfu, ihsanı bizim küpümüzden meydana gelirse, bir balığın içine bir denizin sığmasına hiç şaşılır mı?[370]

[370] Bu beyitte geçen “küp” kelimesi Fahri âlem Efendimizi, balık da insan-ı kâmili göstermektedir. Hakîkat denizinin bir balığı sayılan bir velînin gönlüne bir derya sığarsa neden şaşmalı? Şu kudsî hadîs bu hususta bize bir fikir verir: “Ben yere göğe sığmadım, mümin kulumun kalbine sığdım.” denmektedir.

• Duygu gözü, gelip geçici şekle, nakşa kapılmış, donmuş kalmıştır. Sen onu geçip gidiyor görmedesin, halbuki o yerindedir, o geçip gitmiyor.

• Bu ikilik, şaşı gözün görüşünden doğar. Yoksa evvel, ahirdir. Ahir de evveldir.[371]

[371] Yukarıdaki misallerde geçen denize yol bulan kâmil insan ile hakîkat denizini, zahirî âlemle batınî âlemi ayrı görmek, şaşılıktan ileri gelir.

820 • Yukarıdaki beyitlerde geçen aklın alamadığı bilgiler, nasıl öğrenilir? Manevî, ruhanî dirilişten sonra bu anlaşılır. Sen maddî ölümden önce ol de dirilmeyi gör. Yoksa öldükten sonraki dirilmenin sözünü az et!

• Öldükten sonra dirilmenin şartı, önce ölmektir. Çünkü dirilmek, ölümden sonra olur.[372]

[372] Aklımızın ermediği hakikatleri nasıl öğrenebiliriz? Peygamber Efendimizin; “Ölmeden evvel olunuz!” emrine uyarak beşerî arzularımızdan, ihtiraslarımızdan kurtularak, ecelimiz gelmeden evvel manevî ölümle ölürsek, o manevî ölüm, ruhanî bir diriliş lütfedecektir. O ruhanî diriliş aklımızın ermediği bilgileri, vicdanî ve derûnî yol ile bize bildirecektir.

399

Yokluk insanları selamete, kurtuluşa kavuşturan sığınılacak bir yerdir.

822 • Cümle âlem yok olmaktan korktuğu için yollarını şaşırmışlardır. Aslında yokluk, insanları selamete, kurtuluşa kavuşturan bir sığınılacak yerdir.[373]

[373] Akif Paşa’nın Âdem Kasîdesi’nde;

“Var ise ondadır ancak, yok ise yoktur yok.

Rahat istersen eğer eyle temennay-ı adem.” denmektedir.

• Biz ancak batıl, sahte, yalancı ilmi terk ederek, gerçek ilmi bulabiliriz. Cismanî arzularla, şehvanî duygularla barışmayı bırakarak, hakîkî barışa ve huzura kavuşuruz.

• Gerçek varlığı ancak bu fanî varlığı terk etmekle bulabiliriz. Maddî arzularımızdan, şahsî menfaatlerimizden vazgeçmedikçe hakîkat elmasını yiyemeyiz.

825 • Ey en güzel yardımcı olan Allâh! Var gibi görünen, fakat aslında yok olan şu fanî âleme takılmış kalmış olan gözlerimi, görünmeyen gerçek âlemi görür bir hale getirmeye senin gücün yeter.[374]

[374] Bir arif; “Dünya var gibi görünen bir yokluk, Allâh yok gibi görünen bir varlıktır.” demiştir. Gerçekten de insanların gözleri, aslında yok olan, fanî olan bu hayal âlemini var gibi görmekte, gözümüze görünmeyen hakîkat âlemini de yok sanmaktadır. Hz. Mevlana bu yanlış görüşten Hakk’a sığınıyor ve ondan yardım niyaz ediyor.

• Bu yokluktan gelen, yok iken yaratılan göz, gerçek varlığın zatını tamamıyla görmez hale gelmiştir.

• Allâh’ın lütfu ile iki gözün görüşü değişir, nurlanırsa, bu düzenli dünyayı, kıyamet kopmuş da insanlar mahşerde toplanmışlar gibi görür.

• Mecazî ölümü tatmadan evvel anlayışları kıt olan ham kişilere, bu hakikatler noksan göründü. Bu sebeple bu gerçekleri hayatta iken görüp anlamak onlara haram oldu.[375]

[375] Peygamber Efendimiz; "İnsanlar uykudadır, öldükleri zaman uyanacaklardır, hakikati göreceklerdir." diye buyurmuştur. Bu sebeple ölmek üzere olan bir kişinin, hakîkati görmeye başlayacağı, bu sırada yapılan tövbenin ise yaramayacağı haber verilmiştir. Mana gözü uyanık olan kişiler, maddî ölümden önce de, hakikatleri, ayan beyan gördükleri bir gerçektir. Nitekim Peygamber Efendimizin azadlı kölesi Zeyd (r.a.) ibadet ve riyazatla gözleri nurlanmıştır da, daha bu dünyada iken mahşeri görmüştür.

400

839 • Bu fanî dünya pazarında, sermaye altındır. Öteki dünyanın sermayesi de aşktır. Ağlayan iki gözdür.

• Elinde parası olmadan pazara gidenin ömrü boşuna geçer. Pazardan eli boş döner.

• Kardeşim; sen nerede idin? Hiç bir yerde. Yemek için ne pişirdin? Hiç bir şey.

• Gerçek bir müşteri ol da, sana manevî bir şeyler vereyim. Haktan, hakikatten bahsedeyim. Ruhanî cevherlere gebe olan gönlüm, sana manevî la'ller, ilahî inciler doğursun.

• Onları alacak müşteri, gevşek, soğuk bile olsa, sen onu hak dinine davet et, çünkü böyle buyurulmuştur.

• Doğan kuşunu uçur, mana güvercinini, ruh güvercinini yakala! İnsanları Hakk'a davet ederken Nuh'un yolunu tut, yılmadan sabırla uğraş!

845 • Allâh aşkı için çalış, Allâh aşkı için hizmette bulun; halkın kabul etmesi ile, reddetmesi ile senin ne işin var?[376]

[376] Bir insana ne vazîfe takdîr edilmişse, şunu bunu düşünmeden o vazîfeyi sadakatle, canla başla yapması gerekir. Ramazan'da davul çalarak halkı sahur yemeğine uyandırmak vazifesi verilen bir davulcu, evde adam var mı yok mu bunu düşünmeden vazifesini yapmaktadır.

879 • Bu fanî dünya pazarında manevî altın kazanmak için müşteri mi istiyorsun? Allâh'tan daha iyi müşteri var mı?[377]

[377] Bu beyitte Tevbe Sûresi'nin şu mealdeki 111. ayetine işaret edilmektedir: "Şüphesiz ki Allâh, Hakk yolunda öldürmekte ve öldürülmekte olan müminlerin, canlarını ve mallarını kendilerine cennet verilmek mukabilinde satın almıştır."

880 • Senin nefsinin malından pis bir dağarcığı alır, karşılığında sana kendi nuru ile nurlanmış bir gönül aydınlığı verir.

• Gerçekten de fanî olan bu bedeni alır, hayalimizin ve vehmimizin idrak edemeyeceği, ulaşamayacağı bir sultanlık ihsan eder.

• Bir kaç damla gözyaşı alır, şekerlerin, balların bile haset ettiği cennette akan bir ırmak olan kevseri bağışlar.

• Sevdalarla, ızdıraplarla dolu olan ahları, feryatları alır; her ah'a, her feryada karşılık yüzlerce manevî yüksek mevkîler, faydalı makamlar verir.

• Gözyaşı bulutlarını sürüp götüren, ah rüzgarları yüzünden Halil İbrahim'e "Çok ah çeken" adını verdi.[378]

[378] Bu beyitte şu mealdeki ayete işaret vardır: "Gerçekten de ibrahim, çok ah çeken, merhametli ve yumuşak ahlaklı idi." (Tevbe Sûresi , 114) "Hz. ibrahim hakîkaten yumuşak huylu, bağrı yanık ve kendisini tamamen Allâh'a teslim etmiş bir kimse idi." (Hud Sûresi, 75) Çok âşık olanların da çok göz yaşı dökmeleri, ah etmeleri, yumuşak huylu olmaları, Cenab-ı Hakk'a tamamıyla teslim olmaları gerekmektedir.'

401

885 • Aklını başına al da, şu eşi benzeri bulunmayan, alışverişi durmayan şu dünya pazarında, eskileri sat da peşin mana sultanlığını elde et!

• Eğer sana, bir şüphe, bir endîşe, bir kaygı gelir de yolunu keserse, alış verişte bulunan peygamberleri düşün, onları kendine örnek edin.

• Padişahlar padişahı olan Allâh, onların bahtlarını öyle yüceltti, öyle artırdı ki, onların mallarını, mülklerini dağlar bile çekemez oldu.

831 • Halbuki dünya halkı, dünyaya bağlı kişiler, hakikat pazarlarında mana tüccarlarından bir şey almak istemezlerse, onlara gerçek müşteri bulunmazsa satış olur mu?

832 • Bazen alıcı olmadan da mallara bakılır. Sadece mala bakmakla iktifa eden o ahmağa, mal satılabilir mi? Zaten onun sizin manevî malınızı almaya kabiliyeti de yoktur.

Bir kişinin gece yarısı bir sarayın kapısı önünde sahur davulu çalması. O sarayın yanında oturan komşu, ona gece yarısı; "Seher vakti değil, bir de saray içinde kimse yok, bu davulu kimin için çalıyorsun?" demesi, davulcunun da ona cevap vermesi.

846 • Birisi bir kapının önünde sahur davulu çalıyordu. O büyük bir evdi, sahibi de, eşraftan, büyüklerden birisi idi.

• Gece yarısı aşkla, şevkle davulu çalarken, birisi ona dedi ki: "Ey bir karşılık, bir bahşiş, bir yardım bekleyen davulcu!"

• Önce şu davulu sahur vaktinde çal, gece yarısı, onu bunu rahatsız etmekte bir mana var mı?

• Ey davul çalmaya hevesli kişi, bir de şunu anla ki bu evde kimsecikler yok!

850 • Burada şeytandan, periden başka kimse yok. Zamanını ne diye boş yere harcarsın?

• Davulu birisi duysun diye çalıyorsan, duyacak kulak nerede? Anlamak için akıl gerek, akıl kimde var?"

402

• Davulcu; "Sen söyleyeceğini söyledin ya.." dedi. "Şimdi bu değersiz kuldan cevabını işit de şaşırıp kalma, üzüntüden kurtul!

• Şu saat, şu an, senin için gece yarısı ama, benim için mutluluk zamanı, eğlence, neşe zamanı.[379]

[379] Hz. Mevlana'nın *Dîvanı Kebîr'inde* şu mealde bir beyti vardır: "Git gönül kapısında otur, bekle, çünkü o gizlenen sevgili, ya gece yarısı gelir, yahut da seher vakti gelir."

• Her kırıklık, her üzüntü, benim için mutluluk oldu. Bütün geceler, gözüme gündüz kesildi.[380]

[380] Büyük bir zat, arif ve kâmil bir insanın vasıflarını anlatırken aynen şöyle söylüyor: "Kamil bir insan hasta iken mutludur. Tehlike içinde mutludur. Can verirken mutludur, hakaret görürken mutludur. Zemmedilirken, çekiştirilirken

mutludur. Kâmil insan, kimseden şikayetçi değildir. O arzularından mahrumiyet hissetmemiştir. Hiç bir şeyle yaralanmamıştır. Onun ne öfkesi, ne tama'ı, ne de hasedi vardır. O fanî varlığında Hakk'ı bulmuş onunla yaşamaktadır."

855 • Ey akıllı kişi! Ni1 nehrinin suyu, senin gözüne kan gibi görünür ama, bana öyle görünmez. Benim gözümde o kan değildir, sudur.

• Bildiğin demir, tunç, senin için demirdir, tunçtur. Ama Davud Peygamber'in eline gelince onlar yumuşar, mum kesilir.

• Sana göre dağ pek ağırdır, kocamandır. Cansız bir yığındır. Fakat Hz. Davud'un sesine ses katan usta bir çalgıcıdır.

• Sana göre küçük kırık taş parçaları susarlar, fakat Hz. Muhammed'in önünde fasîh bir dille Allâh'a hamd ederler.[381]

[381] Bu beyitte yüce Peygamberimizin malum mücizesine işaret var. *Mesnevî'nin* birinci cildinde, 2154 numaralı beyitten sonraki bölümde bu mucize anlatılır.

• Sana göre Medine'de Peygamber'in mescidindeki hurma kütüğü cansızdır. Ölü bir ağaç parçasıdır. Fakat o kütük Peygamber'e âşık olmuş, ondan ayrı düşünce ağlamaya, inlemeye başlamıştır.[382]

[382] Bu beyitte de Mescidi Nebeviyye'de Peygamberin hutbe irad ederken yaslandığı hurma kütüğünün, Peygamberden ayrı düşünce ağlamasına işaret vardır: *Mesnevî'nin* I. cildinin 2111 numaralı beytinden sonraki başlıkta bu konuya Mevlana yine temas etmiştir.

860 • Cihanın bütün cüz'leri, parçaları, bilgisiz halka göre ölüdür. Fakat Hakka karşı canlıdır. Bilgi sahibidir. Ona ram olmuştur.

• 'Bu evde kimse yok, burada ne diye davul çalıyorsun?' dedin.

• Bu halk Allâh rızası için altınlar harcarlar. Yüzlerce hayırlı eserlerin temellerini atarlar, mescidler yaparlar.

• Kendinden geçmiş, Hakk âşıkları gibi, pek uzun hac yollarına düşerler. Mallarını, bedenlerini harcarlar, Kabe'ye varırlar.

• Bunlar hiç; 'Kabede kimse yok.' derler mi? Ev sahibi evin içinde gizlenmiş cana benzer.[383]

[383] Hayli zahmetler çekerek Kabe'ye gelenler, "Biz malımızı, bedenimizi harcayarak buraya geldik. Biz bu boş ev için mi bu kadar sıkıntılara katlandık?" derler mi? Onlar bilirler ki hane sahibi evin içinde gizlenmiştir. Kabe dışardan onlarca görülmektedir. Ve tavaf edilmektedir. Bu evin dış yüzüdür. Hane sahibi nerede? Hane sahibi orada hazırdır. Fakat kendini gizlemiştir. Nasıl ki bizim şu maddî varlığımız, bedenimiz görünmektedir. Fakat içindeki ruh manevî gönlümüzde, bedenimizin ötesinde gizlenmiştir, görünmemektedir.

865 • Allâh nuru ile nurlanan kişi, dostun evini boş görmez, orasını dopdolu görür.

• Halbuki; içi adamlarla dolu, kalabalık nice saraylar vardır ki, işin sonunu görenlerin gözlerine bomboş görünür.[384]

[384] Fikret milyonlarca insanı barındıran İstanbul şehrine seslenmiş de:

"Milyonlar barındırdığın ecsad arasından,

Tek nasiye yoktur çıkacak pak ve dırahşan."

demiştir. Bedbin şair, milyonlarca nüfusu olan İstanbul şehrinde tertemiz, lekesiz bir insan-ı kâmilin bulunmadığına kanidir.

• Kimi istersen Kabe'de ara da, o hemen senin gözünün önünde belirsin.[385]

[385] Cenab-ı Hakk'ı, hane-i Kabe'de hazır gören kişi, her hangi bir kimseyi Hakk'ın huzurunda hazır bulur. Çünkü asla ne bir eşya, ne de bir kimse Hakk'tan halî ve uzak değildir. Bu sebeple o kimi istersen Kabe'de bulmak mümkündür.

Böylece suret Kabe'sinde, her kimi istersen bulmak mümkün olunca, manevî Kabe olan gönül evinde de, her kimi ister isen bulmak ve onun **Hz.** Hakk katında bulunan zatını ve sıfatını müşahede kılmak insana mümkün ve müyesser olur.

• Bütün varlıkların en güzeli, en üstünü olan kâmil insanın gönlü, nasıl olur da Allâh evi olmaz, bomboş bulunur?

• Başka insanlar, dünyevî ve uhrevî bir ihtiyaç için Kabe'ye giderler. Halbuki kâmil insan, daima orada hazır bulunur. Kâmil insan için Kabe'nin kapısı daima açıktır.[386]

[386] Kâmil insanın gönlü, Allâh evi, Kabe olmuştur. Bu sebeple daima Kabe'de hazır bulunmaktadır. Bu sebepledir ki, Mevlana *Dîvan-ı Kebir'inin* II. cildinin 648 numaralı gazeli şu mealdeki bir beyitle başlar: "Ey hacca gidenler neredesiniz, neredesiniz, sevgiliniz buradadır? Geliniz, geliniz!" Kâmil insanın gönlü Allâh evidir.

870 • Hacca gidenler, neden hiç bir ses duymadan, hiç bir cevap almadan, "Lebbeyk, lebbeyk." diye çağırırlar. Onlar durmadan "Lebbeyk" diyoruz diye düşünürler mi?

• Hakikatte hacca gidenlere şu "Lebbeyk" demeyi nasîb ediş, onlara bu lütuf ve ihsanda bulunuş, her lahza Allâh'tan gelen bir sestir.[387]

[387] "Lebbeyk"in lügat manası; "Buyrunuz efendim, ne emrin varsa onu yapmaya hazırım." manasına gelir. Hacca gidenler ihrama girince "Lebbeyk Allâhumme Lebbeyk" diye bağırırlar. Buna "telbiye" derler. Hacca gidenler, hiç bir ses duymadan, niçin "Lebbeyk" diyorlar? Hiç bir ses duymadan, bu cevap kimedir? İmamı Gazalî hazretlerine göre, onların "Lebbeyk"leri Hakk'tan gelen sesedir. İnsan, ruhunun derinliklerinden hulus ile, aşk ile "Lebbeyk" diyebilirse, bilmeli ki bu da onun imanlı gönlünün ötesinden, Hakk'tan gelmektedir. Kabe nihayet tarihî bir binadır. Tavla zarı şeklinde mütevazî küçük bir evdir. Ama onun manevî büyüklüğünü ancak kalp gözü açık olanlar görebilir. Hacc mevsiminde milyonlarca hacının göklere yükselen "Lebbeyk"leri Hakk'tan gelen manevî nidaya verilen cevaptır. İşte böyle manevî bir sesi, irfan erbabı duymaktadır. Duymayanlar da hac vazifesini yapmanın huzuru içinde kalben Hakk'a yönelmekle manevî bir zevke erişirler. Hz. Mevlana bu konuya *Mesnevî'nin* II. cildinin 1189-1190 numaralı beyitlerinde temas eder: "Kulun, 'Ya Rabb' sözüne Allâh'tan 'Lebbeyk' (=buyur kulum) cevabı geldikten sonra, kul nasıl olur da 'Ya Rab' demekte kusur eder? Fakat bu lebbeykler öyle bir lebbeyktir ki, onu işitemezsin. Ama baştan aşağı bütün vücudunda bunu tadabilirsin." Mevlana *Mesnevî'nin* III. cildinin 188 numaralı beyitlerinden sonraki başlıkta da: "Yalvaranın 'Lebbeyk' demesi, Allâh'ın 'Lebbeyk' demesinin ta kendisidir." demiştir. Lütfen *Mesnevî'nin* III. cildinin 194. beytini okuyunuz.

• Gece yarısı bir sarayın önünde davul çalan adam dedi ki: "Ben de kokusundan anladım ki, bu köşk, bu saray can meclisinin kurulduğu yerdir. Bu sarayın toprağı kimyadır.

• Ben bakır gibi değersiz olan varlığımı, ömrüm oldukça onun lütuf ve himmet kimyası ile altına çevirmeye uğraşıyorum. Kusurlarımdan kurtulup iyi insan olmaya çalışıyorum.

• Bu çeşit sahur davulu çalışımdan denizler coşacak, inciler saçacak, bağışlarda bulunacaktır.

875 • Halk Allâh yolunda savaşa katılırlar. Canlarını tehlikeye atarlar.

• Birisi belalara katlanmakta, Eyyüb'e benzer. Öbürü felaketlere sabretmekte Yakub'u hatırlatır.

• Yüz binlerce halk, mana susuzluğu içindedir. Suya muhtaçtır, yoksuldur. Allâh için ümide düşer, çalışır, çabalar.

• Ben de suçları bağışlayan Allâh için bu kapıda davul çalıyorum, benim de ümidim onda."

Bilal, Arabistan sıcağında, Mustafa (a.s.)'ın sevgisi ile "Allâh birdir, Allâh birdir." derdi. Efendisi imansızlık gayreti ile kuşluk zamanları, sıcağın çok arttığı çağlarda, güneş altında ona diken dalı ile vurur, işkence ederdi. Bilal'in teninde açılan yaralardan kan fışkırırdı. Fakat o kendisinde olmaksızın, ilahî aşkla yine de "Allâh birdir, Allâh birdir." derdi. Nitekim başka dertliler de ellerinde olmaksızın inlerler. Bilal, aşk derdi ile dolu idi. O yüzden dikenlerin derdinden kurtulmayı aklına bile getirmiyordu. Firavun'un Allâh'ın varlığını kabul eden sihirbazları, Circis Peygamber ve daha sayısız erler gibi kahramanca acılara katlanıyorlardı.[388]

[388] Hz. Bilal, Habeşli idi. Müslümanlığı kabul edince, köle olduğu için Yahudi olan efendisi tarafından çok cefalar gördü, işkencelere maruz kaldı. Peygamber Efendimizin emri ile satın alınıp azad edildi. Sesi pek güzeldi. Bu yüzden Resuli Ekrem Efendimiz ona müezzinlik vazîfesi vermişti. ilk ezanı okuyan odur. 641 senesinde Şam'da vefat etti.

Başlıkta adı geçen Circis Peygamber de Anadolu'da Kapadokya'da, Sivas-Kayseri havalisinde hükümdarlık eden bir zatın oğlu idi. Hıristiyanlığı kabul ettiği için 303 senesinde Romalılar tarafından izmit'te işkencelerle şehit edilmiştir.

888 • Bilal tenini dikenli kamçılara feda etmişti. Efendisi onu kendi inandığı yola getirmek için dövüp duruyordu.

• "Niçin Ahmed'i anıyorsun, sen kötü bir kölesin. Neden benim dinimi inkar ediyorsun?" diyordu.

• Kızgın güneş altında onu diken dalı ile döverdi. O da övünerek korkmadan "Allâh birdir." derdi.

• Sonunda bir gün Ebu Bekiri'sSıddîk hazretleri oradan geçiyordu. Onun "Allâh birdir." demesi kulağına geldi.

• Gözleri yaşla doldu. Gönlüne bir acıma ateşi düştü. Onun "Allâh birdir." demesi ona yabancı gelmedi. O sözden bir dost kokusu aldı.

• Ondan sonra bir gün Bilal'i yalnız gördü. Ona nasîhat etti: "Yahudilerden inancını gizli tut!" dedi.

• "Allâh gizli şeyleri bilir, itikadını gizle!" dedi. Onun üzerine Bilal; "Ey büyük insan, huzurunda tövbe ettim. Buyurduğun gibi inancımı bir daha açığa vurmayacağım." dedi.

406

895 • Ertesi gün Sıddîk hazretleri erkenden bir iş için acele oradan geçiyordu.

• Yine Bilal'in "Allâh birdir." demesini duydu. Dikenli dalla döğülüşünü, paralanışını gördü. Yine gönlüne bir ateş düştü.

• Ona tekrar nasîhat etti. O da, yine tövbe etti. Fakat Muhammed'in aşkı geldi, yine onun tövbesini bozdu, bitirdi.

• Bu çeşit tövbe edişi o kadar çoğaldı, o kadar tekrarlandı ki, tövbeden bıktı.

•İnancını büsbütün açığa vurdu. Bedenini belanın, ızdırabın kucağına attı. "Ey Muhammed! Ey tövbelerin düşmanı!" diye niyazda bulundu.

900 • “Ya Muhammed, tenim, damarlarım seninle dolu; bu bedene tövbe nasıl sığar?

• Bundan böyle tövbeyi gönlümden çıkarayım, kovayım. Fakat ebedî hayattan nasıl olur da tövbe edebilirim?

• Aşk kahredicidir. Ben de aşk tarafından kahredilmiş bir kimseyim. Ben aşkın acılığını şeker gibi tatlılaştırdım.

• Ey hızlı esen rüzgar! Ben senin önünde bir saman çöpüyüm. Nereye düşeceğimi ne bileyim?

• İster Hilal olayım, ister Bilal; ben koşuyor, senin güneşine uyuyorum.[389]

[389] Bilindiği gibi Hilal, yeni ay demek olduğu gibi, bu hikâyenin sonunda bahsedilecek olan, başka bir kölenin adı da Hilal’dir. Bu münasebetle aynı kelimenin iki manaya gelmesi ile burada bir “tevriye” sanatı yapılmıştır.

905 • Ayın yuvarlak, bedir halinde oluşu ile, zayıflayıp, eriyerek hilal haline gelmesinin ne ehemmiyeti var? O güneşin arkasına düşmüş gölge gibi koşar durur.[390]

[390] Burada Bilal ayın yusyuvarlak halde bulunuşunun bir timsali. Hilal de, ilerde hikâyesi gelecek olan zayıf kölenin sembolü olmaktadır. Fakat bu iki köle de hakîkat güneşi olan Muhammed Mustafa (a.s.)’ın âşıkıdır. Onun peşine düşmüşler, onun sevgisi ile koşup duruyorlar. Ay, ister ayın on dördü gibi olsun, ister Hilal halinde bulunsun, her iki halde de Hz**.** Muhammed’den nur almaktadır.

• Kazaya ve kadere karşı bir karara varmaya çalışan kişi, aczi karşısında gülünç vaziyete düşer.

• Hem bir saman çöpü olup rüzgarın önüne düşmek, hem de bir kararda durmayı istemek, kıyamet koptuğu zaman, işe güce kalkışmak; bu nasıl mümkün olur?

407

948 • Tenim diken yaralarından kalbura döndü ama, canım da bedenim de mutluluğun gül bahçesi haline geldi.

• Tenim o Yahudinin dikenleri ile, fakat canım seven sevilen Allâh’ın yerlere serilmiş, yakılıp yıkılmış, kendinden geçmiş bir mesti.

950 • Canıma bir can kokusu geliyor. Şefkatli, merhametli sevgilimin kokusunu alıyorum.”

• Mustafa miraçtan geldi. “Ne mutlu Bilaline, ne mutlu Bilaline.”[391]

[391] Peygamber Efendimiz miraçtan döndükleri zaman Bilal(r.a.)’a; “Ya Bilal cennette senin nalınlarının sesini duydum. Ne mutlu sana, ne mutlu sana.” diye buyurmuşlar. Beyitte bu müjdeli hadîse işaret edilmektedir.

• Ebu Bekiri’sSıddîk, bu samîmi ve imanlı itirafları duyunca, doğru sözlü, doğru özlü Bilal’den; onun tövbesinden ümidi kesti.

Hz. Ebu Bekir’in Bilal-i Habeşî’yi merhametsiz sahibinden satın alması.

• Ondan sonra Sıddîk, Mustafa (a.s.)’ın huzuruna çıktı. Ve vefalı Bilal’in halini anlattı.

• Dedi ki: "O felekleri ölçen, çevik kanatlı mübarek varlık, şu anda senin aşkına düşmüş, senin tuzağına tutulmuştur.

955 • Sultanın doğanı, o kuzgunların işkencelerine düşmüş, o büyük manevî defîne pisliklere gömülmüş.

• Kuzgunlar, doğana cevrediyorlar, sitemde bulunuyorlar. Suçsuz olduğu halde kanatlarını yoluyorlar.

• Onun cürmü, suçu ancak doğan kuşu olması; zaten Yûsuf'un da güzel oluşundan başka ne suçu vardı?

• Kuzgunların yerleri harabelerdir. Onun için de doğana, yahudi eziyeti ediyorlar.

• Neden o diyarı hatırlıyorsun? Yahut niçin padişahın köşkünü, kolunu, bileğini aklına getiriyorsun?

960 • Kuzgunların köyünde boşboğazlık ediyorsun. Bizi fitnelere, kargaşalara düşürüyorsun?

• Vehme ve sevdaya tutulmuş, kuzgunların yuvalarında dönüp dolaşıyorsun. Sonra, bu cennete 'yıkık yer' adını takıyorsun.

408

• Ey kötü huylu, senin başına o kadar vuracağız ki sonunda delilikten vazgeçecek, bu saçma sözleri bırakacaksın.

965 • Doğuya karşı onu çarmıha geriyorlar, çıplak bedenini dikenli dalla dövüyorlardı.

• Teninin yüz yerinden kanlar fışkırdığı halde o yine 'Allâh birdir, Allâh birdir.'.diyor, başını yere koyuyordu.

• 'Bu lanetlenmiş yahudilerden dinini gizle, sırrını sakla!' diye sohbetler ettim.

• Âşık olmuş, kıyamet kopmuş, ona tövbe kapıları kapanmıştır.

• Zaten hem âşıklık, hem tövbe, hem sabredebilmek; bu imkansız bir şeydir.

970• Tövbe küçük bir kurtcağızdır. Aşk ise ejderha gibidir. Tövbe halkın sıfatı, aşk ise Allâh'ın sıfatıdır.

• Gerçekten de aşk, kimseye niyazı ve ihtiyacı olmayan Allâh'ın sıfatlarındandır. Ondan başkasına âşık olmak geçici bir hevestir.[392]

[392] Bu beyitlerde aşk üzerinde duruldu. *Mesnevî'nin* bir çok yerlerinde geçen aşkı, anlatmaya ve tarif etmeye imkan olmamakla beraber, hiç olmazsa yanlış anlaşılmaması için bu konu üzerinde biraz düşünmek gerekir. Sayın okuyucularım bilirler ki aşk, mecazî ve hakîkî olarak iki yönden mütalaa edilmektedir:

Mecazî aşk, maddî ve cismanî aşktır. Yani insanların kadın, erkek birbirlerini beğenmeleri, sevmeleridir. Hakîkî aşk ise, Hakk'a karşı duyulan sevgidir. Daha doğrusu mecazî aşk, yaratılmışlara karşı duyulan aşk ve hakîkî aşk ise yaratana karşı duyulan aşktır. Mecazî aşk fanîdir. Gelip geçicidir. Hakîkî aşk ebedîdir. Sonsuzdur. Cenab-ı Hakk'ı sevmenin, onu düşünmenin, onu gönlünde hissetmenin zevki, bütün zevklerin üstündedir. Bu zevke erenler, ölümden de korkmazlar. Çünkü ölüm, Allâh'ı bileni, tanıyanı yok edemez. Çünkü bu bilmenin ve tanımanın mahalli gönüldür, ruhtur. Ruh ise ilahî bir emirdir. Ölüm onun halini değiştirir. Meşgale ve gailelerini sona erdirir. Bedene ait ızdıraplardan onu kurtarır. Daha doğrusu onu, beden kafesinde mahpus olmaktan kurtarır. Allâh'ı bilmeyenler, tanımayanlar sonlarının toprak olduğunu düşünerek korkarlarken, Allâh'ı sevenler, ölümle yok olmak şöyle dursun, ölümü bir kurtuluş, Allâh'a kavuşma olarak bilirler. Hatta ölüme seve seve giderler: "Benim ölümümde hayat vardır." derler. Bu hususta etraflıca bilgi almak isteyenler: Şefik Can'ın, Ötüken Yayınevi'nin bastığı *Hz. Mevlana* kitabında "Mevlana'da Aşk" bölümünü okusunlar.

• Çünkü mecazî aşk, dıştan süslüdür. Güzel görünür, dışı nur saçar, içi dumanla doludur.

• Nur gitti de duman meydana çıktı mı, mecazî aşk solar, donuverir.

• O mana güzelliği, döner aslına gider. Beden, ten kokmuş bir halde rezil ve rüsvay olur, kalır."

409

984 • Peygamber Efendimiz yukarıda anlatılan Bilal-i Habeşî'nin hikâyesini, Peygamber aşkını duyunca bir hoş oldu.İçi ferahlıkla doldu, Ebu Bekir de Peygamber Efendimiz'in hoşlandığını görünce, daha fazla söz söylemeye başladı.

• Mustafa gibi bir dinleyiciyi bulunca, bedenindeki her kıl, ayrı ayrı bir dil kesildi.

• Mustafa; "Peki!" dedi. Şimdi "Buna bir çare bulalım; ne yapalım?" Ebu. Bekir; "Bendeniz onu satın almak istiyorum." dedi.

• "Bilal'in efendisi olan Yahudi, ne paha biçerse, zarar ve ziyana bakmadan parasını verip onu satın alacağım.

• Çünkü Bilal, yeryüzünde Cenab-ı Hakk'a gönül vermiş, onun kulu kölesi olmuş, bu yüzden Allâh düşmanlarının hışmına uğramış, işkencelerine tabi tutulmuştur."

Mustafa(a.s.)'ın Ebu Bekir(r.a)'a; "Sen Bilal'e müşteri olunca muhakkak onlar şımaracaklar, senden çok fazla para isteyeceklerdir. Bu insanlığına, bu fazîletine beni de ortak et, benim vekilim ol, onların isteyecekleri paranın yarısını benden al!" diye ricada bulunması.

• Mustafa (s.a.v.) Ebu Bekir'e; "Ey çok sevap kazanmak, manevî derecelere ulaşmak isteyen azîz dost! Bu alışta ben de sana ortak oluyorum." dedi.

990 • "Benim vekîlim ol, müşteri ol, onu satın al, yarı parasını ben sana vereyim."

• Ebu Bekir; "Canla başla, size hizmette bulunmak isterim." dedi. Vakit geçirmeden hemen, o merhametsiz Yahudi'nin evine yollandı.

• Yolda giderken kendi kendine düşünüyor, "Çocukların elindeki inci, onlar kıymetini bilmedikleri için kolay alınır." diyordu.

1009 • Kapının halkasını çaldı. O Yahudi kapıyı açınca üzgün, kendinden geçmiş bir halde içeriye girdi.

• Kendinde değildi. Bilal'e yapılan işkencelerden ötürü, aklı başından geçmişti. İçi ateş dolu idi. Ağzından bir çok acı sözler çıktı.

• “Ey hiddetten gözü kararmış merhametsiz, bu Allâh dostunu nasıl dövüyorsun? İnsafsız adam, bu ne kin bu ne garaz?

• Eğer senin dinin imanın olsaydı, dinine bağlı olan bu Bilal’e zulüm etmeyi, işkencede bulunmayı reva görür müydün?

• Ey ebedî olarak kovulmuş, nefret edilmiş kişi, sen kendini bir insan mı sayıyorsun? İnsan kılığındasın ama, insan değilsin.”

1025 • Bilal’in sahibi olan Yahudi; “Eğer ona acıyorsan, ey iyilik etmeyi huy edinen kişi! Altınları ver, onu satın al!” dedi.

• “Ona gönlün yanıyorsa, onu benden al, parasız hiç bir şey olmaz, müşkillik, zorluk çözülmez.”

• Hz. Ebu Bekir; “Yüzlerce hizmette bulunur, Cenab-ı Hakk’a karşı da beş yüz kere şükür secdesine kapanırım. Benim güzel yüzlü, beyaz tenli, bir Yahudi kölem var.

• Onun teni bembeyaz. Fakat müslüman olmadığı için gönlü kapkara, sen siyah tenli fakat gönlü nurlu olan Bilal’i bana ver, ben de benim Yahudi olan kölemi sana vereyim.”

• Hz. Ebu Bekir, o büyük varlık, birini gönderip kölesini getirtti. Gerçekten de o Yahudi köle çok güzeldi.

1030• O köle o kadar güzeldi ki, onun güzelliği karşısında Yahudi şaşırıp kaldı. Taş gibi merhametsiz olan yüreği su olup aktı.

• Surete, maddî görünüşe tapanların hali budur. Taş gibi olan yürekleri güzel bir yüz görünce mum gibi eriyiverir.

• Ama yine de dayandı, inat etti. Ebu Bekir’in zaafını görünce razı olmadı. “Daha bir şeyler ver!” dedi.

• Hz. Ebu Bekir o Yahudi’nin aç gözü doyuncaya kadar gümüş verdi. Sonunda o harîs Yahudi razı oldu.

O Yahudi’nin bu alışverişte Hz. Ebu Bekir’in aldandığını sanarak gülmesi.

• Alışverişten karlı çıktığını sanarak, o taş yürekli yahudi bir kahkaha attı.

1035 • Hz. Ebu Bekir; “Ne gülüyorsun?” diye sorunca, Yahudi cevap yerine daha fazla gülmeye başladı.

• Sonra dedi ki: “Bu simsiyah köleyi satın almak için bu kadar üstüme düşmeseydin;

• Ben de inat etmez, ayak diremezdim. Onu verdiğin paranın onda biri ile satın alırdın.

• Çünkü o bence yarım pula değmez. Ama sen bağıra çağıra pahasını artırdın."

• Ebu Bekir hazretleri cevap verdi de dedi ki: "Ey ahmak, sen çocuk gibi, bir cevize karşılık, bana paha biçilmez bir inci verdin, haberin yok.

1040 • Bence o iki dünyaya değer, ben onun ruhuna bakıyorum, sen rengine bakıyorsun.

• O kızıl altındır. Fakat şu ahmaklar yurdunda oturanların hasedi yüzünden parıltısı kararmıştır.

• Cisimlerin yedi rengini gören baş gözü de, bu perde arkasında gizlenmiş o büyük ruhu göremez.[393]

[393] *Mesnevi'nin* II. cildinin, şu manadaki beytinde de Hz. Mevlana yedi renkten bahseder: "Böylece sabırla ve sebat ile, yani ayak direyişi ve dayanışı ile cisimlerin yedi rengini gören baş gözünden başka bir gönül gözü elde edersin." Biz renkleri baş gözüyle görüyoruz. Beyaz, siyah, mavi vesaire sayıyoruz. Arifler, baş gözünün gördüğü yedi rengin ötesindeki yedi rengi şöyle değerlendirmişlerdir: l. renk beyaz (islam), 2. renk sarı (iman), 3. renk, koyu mavi (ihsan), 4. renk yeşil (huzur, itminan), 5. renk açık mavi (îkan), 6. renk kırmızı (irfan), 7. renk siyah (hayranlık).

• Satışta biraz daha nekes davransaydın, onu almak için bütün malımı mülkümü verirdim. Daha da nekes davransaydın, nekeslikte ileri gitseydin, başkalarından bir etek dolusu altın alır, borca girerdim."

1059 • Ondan sonra mihnetin dişlerine, ızdırabın pençesine düşmüş, yaradan bereden, işkenceden hilale dönmüş Bilal'in elinden tuttu, yola düştü.

• Bilal, hasta ve bitkin bir halde idi. Peygamberimizin mübarek yüzünü görünce kendinden geçti, sırt üstü düşüp bayıldı.

• Peygamberi görünce kendinden geçti. Kendine gelince de sevincinden ağlamaya başladı.

• Peygamberimiz onu kucakladı. Kim ne bilir ki ona ne manevî bağışta bulundu. Ona neler ihsan etti?

1066 • O anda Peygamber Bilal'e öyle sözler söyledi ki, o sözler, geceye söylense, gece geceliğinden çıkıverir.

• Sabah gibi apaydın bir gün olurdu. Ben o sözleri ne anlatabilirim! Ne de söyleyebilirim!

412

Mustafa(a.s.)'ın Sıddîk(r.a.)'a; "Satın alma işinde beni de ortak et!' dememiş miydim? Neden yalnız sen aldın?" diye darılması, onun da özür dilemesi.

1075 • Peygamber Efendimiz; "Ey Sıddîk, 'Bu ikramda, bu iyilikte beni de ortak et!' demedim miydi?" diye buyurdu.

• Sıddîk hazretleri; "İkimiz de senin kapının köleleriyiz. Ben onu senin aşkınla azad ettim." dedi.

• Sen beni bir köle olarak kabul et. Senin mağara dostun değil miyim? Ben senden hiç mi, hiç azadlık isteyemem.

• Benim hürriyete kavuşmam, azad olmam nedir? Sana kul köle olmamdır. Çünkü sensiz yaşayış bana mihnettir, ızdıraptır. Ben sensiz hürriyeti ne yapayım?[394]

[394] Hz. Mevlana'nın olduğu söylenen şu ruba'î aynı fikri terennüm ediyor. Bu rubaîyi Hz. Mevlana'nın ruba'îleri arasında bulamadım. Fakat buraya almadan da geçemedim:

"Ben kul oldum, ben kul oldum, kul oldum. Utancımdan başımı önüme eğiyorum. Azad edilen her kul sevinir. Ama ben sana kul olduğum için seviniyorum ve azadlık istemiyorum."

Her şey, her varlık, ilahî aşkla hareket halindedir.

• Ben aşkın elinde, dağarcıktaki kedi gibiyim. Bir an yukarı çıkmadayım, bir an aşağı düşmedeyim.

• O beni başının üstünde döndürüp durmadadır. Ne aşağıda kararım vardır, ne de yukarıda.

910• Âşıklar, coşkun akan dehşetli bir sele düşmüşlerdir. Aşkın kazasına gönül koymuşlar, aşkın takdîrine razı olmuşlardır.

• Değirmen taşı gibi gece gündüz, döner dururlar. Ağlarlar, inlerler, bir kararları yoktur.

413

• Değirmen taşının dönmesi ırmağın akışına şahittir. Hiç kimse "Bu ırmak duruyor." diyemez,.

• Sen arktaki ırmak suyunu görmüyorsan, gel de değirmen taşının döndüğünü seyret. Gizli sevgiliyi göremiyorsan, onun esiri olan göklerdeki dünyaların dönüşünü seyret!

• Feleğin aşk yüzünden bir kararı, bir durup dinlenmesi yoktur. Ey gönül, sen de durup dinlenmeyi arama; yıldız gibi dön, dolaş!

• Hangi dala el atsan, aşk o dalı kırar. Neyi tutsan aşk o şeyi koparır.

• Kaderin her şeyi döndürdüğünü görmüyorsan, unsurların coşuşunu, dönüşünü seyret![395]

[395] Cansız sandığımız her maddenin zerrelerinin (atomlarının) dönüşünü bugünki ilim de ispat etti. Sanki her zerrenin kalbine ilahî aşk ateşi düşmüş, dönüp duruyor. Mevlana mikroskopun keşfedilmediği bir zamanda, bundan yedi asır önce bu hakîkati nasıl keşf etmiş ve beyan buyurmuş.

• O çerçöpün, o köpüklerin dönüşü, kadri yüce denizin coşup köpürmesindendir.

• Başı dönmüş hırçın rüzgarın gürlemesini seyret de, onun emrine uymuş olan deniz dalgalarının coşup köpürüşünü gör!

• Güneşle ay iki değirmen öküzü, dönüp dururlar, çevreyi korurlar.

920 • Yıldızlar da evden eve, burçtan burca koşarlar. Her kutluluğun, her kutsuzluğun bineği olurlar.

• Fakat gökteki yıldızlar bize çok uzakta olduklarından, duyguların da pek tenbel ve gevşek olmalarından ötürü onların hakîkatini bilemezsin.

• Bizim göz, kulak, akıl ve fikir yıldızlarımız da gece neredeler? Uyanıkken neredeler?

• Kimi mutluluktadır. Kimi sevdiği ile buluşmakta, gönül hoşluğuna ulaşmaktadır. Kimi de ayrılık mutsuzluğundan kendinden geçmiştir.[396]

[396] Burada Hz. Mevlana geceleyin biz uyurken, ruhlarımızın bazen hoş, bazen de hoş olmayan rüyalar gördüğüne işaret buyuruyor. Nitekim Mevlana bir başka *Mesnevi* beytinde bu hale işaret etmişti:

"Allâh'ım; sen her gece ruhları ten tuzağından kurtarır ve onu bağlayan levhaları, bağları koparırsın." diye buyurmuştur.

• Ay da gökyüzünde dönüp durdukça bazen yüzü kararır, bazen de nurlar saçar.

414

925 • Bazen balla süt gibi tatlı, hoş bahar olur; latîf, güzel yaz gelir. Bazen de ısırıcı soğuklar, dondurucu kar, suçluları cezalandırıyormuş gibi hükmünü icra eder.

• Bütün varlıklar, onun çevgeninin önünde bir top gibidir. Onun çevgenine, yani Hakk'ın takdîrine uyar, o çevgene secde ederler.[397]

[397] Bütün varlıklara "külliyat" denir. Bunlar dokuz gök, dört unsur (su, ateş, hava, toprak) mevalidi selase "üç mevlüd" (canlılar, cansızlar, bitkilerdir. Bunların hepsine birden eskiler, "külliyat" adını vermişlerdir. Bütün varlıklar bu külliyat içindedir. Hepsi de ilahî aşkla hareket halinde, dönüp durmaktadırlar.

• Ey gönül, sen de bu yüzbinlerce varlığın bir parçasısın, nasıl olur da onun hükmüne karşı kararsız bir hale gelmezsin?

932• Her şey büyük yaradanın aşkı ile kararsızdır. Buluta da öyle gitme, böyle git diye ateşten (şimşekten) kırbaç vururlar da derler ki:

• "Haydi, filan ovaya yağmur yağdır. Buraya yağdırma, kulağını aç, emri dinle!" diye kulağını bükerler.

• Senin aklın güneşten de üstün, ondan da fazla değil ya, bir fikre takılıp kalma. Daha ilerileri düşünmeye gayret et.

335 • Fakat ey akıl, adımını eğri atma da güneş gibi tutulmaya uğrama!

• Suçu az olunca, güneşin yarısını tutulmuş, yarısını tutulmamış, nurlar saçar, görürsün.

• Cenab-ı Hakk; "Kulum suçun ne kadarsa, seni o kadar tutarım, suça verilen ceza suç miktarıncadır." demek ister.

• "İster iyi olsun, ister kötü, ister açık işlensin, ister gizli, biz her şeyi işitiriz, görürüz."

• Babacığım, bunu bırak, fazla söyleme, işte bahar geldi. Bütün ihtişamıyla her tarafı uyandırdı, güzelleştirdi, nevruz oldu. Halk Allâh'ın lütfuna, ihsanına mazhar oldu. Ağızlarına tat geldi.

• Bizim gönül derelerimizde can suyu tekrar akmaya başladı. Padişahımız tekrar mahallemize geldi.

940 • Bütün varlıklar, mahmur oldu. İlahî aşk şarabıyla mest oldu. Biz bu gece elbiselerimizi, yani mecazî varlığımızı rehine vereceğiz.

• O cana canlar katan, la'l rengindeki can şarabının yüzünden la'l içinde la'l olduk, la'l içinde la'l olduk.

945 • Yine gönül aydınlandı. Meclis şenlendi, neşelendi. Kalk, nazar değmesin, bizim manevî neşemize kem göz dokunmasın diye ocağa üzerlik tohumu at, çörek otu at, yak onları...

415

• Ben şimdi ilahî aşkla mest olmuş varlıkların naralarını işitiyorum. Ey sevgili, ey cana canlar katan Allâh'ım; ben zaten ebedî olarak böyle olmasını istiyorum, bana bu lazım.

Aklını başına al da mecazî aşkın ötesine geç!

975 • Görmüyor musun, ayın nuru döner, aya gider. Duvara vuran ışığı aslına gidince, duvar simsiyah kesilir.

• Duvar nursuz kalınca, onda o güzellik, o ışık olmayınca sudan, topraktan başka bir şey değildir. O nursuz kalınca çirkinleşir, şeytana döner.

• Kalp altının üstündeki altın yaldız döner, madenine gider. Orada yerleşir.

• Yaldızı giden, süsünü kaybeden bakır da rezil, rüsvay olur. Duman gibi ortaya çıkar. Bu sebeple ona gönül verenin de yüzü kararır.

• Manen gözleri açık olanlar, altın madenine âşık olurlar. Bu yüzden aşkları her gün bir kat daha artar.

980 • Çünkü altın madeninin hasiyetini tefrîk ve temyîz hususunda ona kimse karışamaz. Altınlıkta ona ortak yoktur. Merhaba, ey katkısız, hilesiz, şüphesiz altın madeni! Yani her şeyin, her güzelliğin manevî madeni, kaynağı olan ve şerîki bulunmayan Rabbim! Sen esen kal! Sen var ol! Bizler yoktan ibaretiz.

• Kim kalp altını, has olmayan, karışık, hileli olan altını, yani mecazî güzelleri, fanî sevgilileri, altın madenine, yani güzeller güzeli, ebedî olan, benzeri bulunmayan Hüsni Mutlak'a, eş sayarsa, altın mekansızlık madenine dönüp gider.

• Âşık da, maşuk da (seven de, sevilen de) ızdıraptan, ölüm haline gelirler. İkisi de, suyu çekilmiş göldeki balığa dönerler.[398]

[398] Hz. Mevlana bu beyitlerde mecazî aşk ile hakîkî aşkı çeşitli sembollerle ifade buyurmaktadır. Altın madeni, güzeller güzeli olan Hüsn-i Mutlak'ın, Hakk'ın sembolüdür. Kalb gözleri açık olanlar, Hakk'a âşık olurlar da, aşkları zeval bulmaz. Her gün bir kat daha artar. Cenab-ı Hakk'ın yüceliğini, büyüklüğünü gereği gibi kimse anlayamaz. Cenab-ı Peygamber; "Allâh'ım biz seni layıkı ile anlayamadık." diye Hakk'a tazarru'da bulunmuştur. Kim maddî bir varlığa, fanî bir insana gönül verir de, ondaki gelip geçici güzelliği, Hüsn-i Mutlak'ın güzelliği ile karıştırırsa, hüsrana uğrar. Çünkü fanî bir varlıkta görülen güzellik ariyettir. Muvakkat bir güzelliktir. Zevalsiz değildir. O güzellik zamanla solacaktır. O zaman seven de, sevilen de aşklarının zevaline ağlayacaklardır.

416

• Allâh aşkı, Rabbe ait olan aşk, yücelik, kemal güneşidir. Emir, onun nurudur. Halk ise gölgelere benzer.[399]

[399] Beyitte geçen emir kelimesi, emir âlemini, mekanla ve zamanla ilgisi olmayan, Hakk'ın "Ol!" emri ile yaratılan "ruhlar âlemini" ifade etmektedir. Şu halde beyitte geçen "emir"den murat ruhtur. Nitekim; "Habîbim, sana ruhtan, ruhun hakîkatinden soruyorlar, de ki: 'Ruh Rabbimin emrindedir. Onun bildiği bir şeydir.'" (İsra Sûresi, 85) ayeti kerîmesi; "Dikkat ediniz ki, hem yaratmak, hem de emretmek Allâh'a mahsustur." (A'raf Sûresi, 54) ayetleri ile ruhlar âlemi kasdedilmişti. Bu

sebepledir ki, Rabbe ait olan aşk, kemal güneşi sayılmış, ruh da onun nuru olarak tavsif edilmiş. Maddî varlıklar, halk gölgeler gibidir.

1005 • “Ve’t-Tîn” Sûresi’ndeki: “Biz insanı en güzel şekilde yarattık.” ayetini oku. Ey dost şunu iyi bil ki, en değerli inci “can”dır.[400]

[400] Bu beyitte Tîn Sûresi’nin şu mealdeki 4. ayetine işaret vardır; “Biz insanı en güzel biçimde yarattık.”

•İnsan değer bakımından arştan da üstündür, insan, hayale, düşünceye sığmayacak kadar büyüktür.[401]

[401] Hz. Ali(k.v.)’nin; “Sen kendini küçük bir şey sanıyorsun, halbuki sende büyük bir âlem gizlidir.” düşüncesini açıklarken merhum Mehmet Akif şöyle yazar:

“Haberdar olmamışsın kendi zatından da hala sen,

‘Muhakkar bir vücudum’ dersin, ey insan, fakat bilsen,

Senin mahiyetin hatta meleklerden de ulvîdir,

Alem sende pinhandır, cihanlar sende matvîdir.”

• Bu baha biçilmez insanın gerçek değerini, hakîkatini söylesem, ben de yanarım, dünya da yanar.

317• İçinde ve yanında su olmadığı halde bazı kayaların kalbinden su fışkırdığı görülür.

• Hakk, o taşı kendine siper edinmiştir de, o taştan gök renkli su fışkırtmıştır.[402]

[402] Bu beyitte, şu mealdeki bir hadîs-i şerîfe işaret edilmektedir: “Allâhu Teala, kelamı Hakk’ı kendi kulunun dilinden söyler.” O kulun kendi iradesi, ihtiyarı yok iken, nice esrarı Hakk ona söyletir.

• Ey insanoğlu, senin gözünün kaynağından da, hiç eksilmeyen aralıksız, nur, ışık fışkırır durur.

320 • O nur, o ışık, ne yağdan meydana gelir, ne de deriden. O nur, perde arkasında gizlenen dostun îcadı, lütfu ve ihsanıdır.

• Kulak boşluğunda da çekici bir rüzgar vardır. Söyleyenin yalan olsun, doğru olsun, sözlerini duyar, anlar.

• O küçücük kemikteki rüzgar nasıl bir rüzgardır ki, söz söyleyenin sözlerini almada ve anlamadadır?

417•

• Aslında, kemik de, rüzgar da ancak bir perdedir, iki dünyada da Allâh’tan başka hiç kimse yok.

• Perdesiz, örtüsüz, duyan, işiten de O’dur. Söyleyen de O... Ey Allâh’a yalvararak sevap kazanan kişi, bunu böyle bil.

Na’t

Hz. Ebu Bekir’in dilinden Peygamber Efendimiz’e hitap

1079 • “Ey insanlar arasından Hakk’ın seçtiği eşsiz varlık! Bu seçilişle cihanı dirilttin. Halkın geri kalanlarını ileri götürdün. Bilhassa gerilerde kalan beni de öyle yaptın.

• Gençliğimde rüyalar görürdüm, güneş bana selamlar verirdi.

• Güneş beni yerden göğe çeker, yükseltirdi. Yükseklerde ona arkadaş olurdu.

• ‘Bu rüya, olmayacak şey, ben boş yere hayallere kapılıyorum.’ derdim. ‘Hiç olmayacak şey, bu hal benim halime uyar mı? Benim vasfım olur mu?’ diye düşünürdüm.

• Fakat seni görünce kendimi gördüm. Aferin bana, beni gösteren o güzel aynaya.

• Seni görünce, muhal olan olmayacak durum, bana hal oldu. imkansız gibi görünen şey, imkan dahiline girdi. Ruhum ululuklara gark oldu.

1085 • Ey kâinatın ruhu! Seni görünce, dünyaları aydınlatan güneşe karşı beslediğim sevgi söndü, güneş gözümden düştü.

• Gözüm senin lütfunla, ihsanınla yüce himmet sahibi oldu. Şimdi artık dünya nimetlerine hor gözle bakıyorum.

• Nur arıyordum, nurun nurunu buldum. Huri arıyordum. Hurilerin kıskandıkları huri, karşıma çıktı.

• Güzel, gümüş tenli bir Yûsuf arıyordum. Ben sende bir Yûsuflar ülkesi gördüm.

• Cennet peşinde idim. Nereden bulurum diye arayıp duruyordum, seni bulunca, senin her cüz’ün bana bir cennet gösterdi.[403]

[403] Cenneti ikiye ayıranlar var. Biri; “Cenneti Acile”; gelecekte yani ahirette Allâh’a inanan, has kullarının girecekleri cennettir. Herkes yaptığı iyi işlere, işlediği hayırlı amellere göre, istidadı nisbetinde bu cennette yerini alacaktır. Öteki cennet “Cenneti ‘Acile”dir. Acil cennet kıyamet kopmadan, ahirete gitmeden evvel, daha bu dünyada iken, yani hayatta iken, Cenab-ı Hakk’ın arif kullarına nasip ve müyesser kıldığı “ruhanî cennet”tir. Bu cennete nefislerine hakim olan, faydalı işler yapan insanlara yararlı olan, iyi insanların “Marifetu’llah” (=Allâh’ı bilme, tanıma) yolu ile girecekleri söylenmektedir. Allâh’ın has kullarına acele olarak, vakitsiz verilen cennettir.

1090• Seni övmem bana göredir, bana nisbetledir. Sen öyle yüksek, öyle eşsiz bir varlıksın ki, bu övmelerim, sana göre bir kınamadır, bir hicivdir.

• Bu övmeler, saf çobanın Hz. Musa'nın yanında Hakk'ı övmesine benzer.

• 'Senin bitlerini kırayım, sana süt vereyim. Çarığını dikeyim de önüne koyayım.' demesi gibi.

• Hakk onun kınamasını övüş saydı. Sen de bana acır da sözlerimi övüş sayarsan şaşılmaz.

• Ey akılların ve fikirlerin ötesinde bulunan Allâh, anlayışlarımızdaki kusurlarımızı affet, bize acı!

1095• Ey âşıklar! Her şeyi yeniden canlandıran, eski âlemden, hakîkat âleminden uğurlu haberler geldi. Saadetler ulaştı.

• Bu saadetler, o hakîkat âleminden geldi. O âlem, çaresizlere çare arar. Bu dünyamızda eşi bulunmayan yüz binlerce güzellikler, iyi şeyler orada vardır.

• Ey insanlar, müjdeler olsun, huzur ve ferahlık devri geldi, sıkıntı gitti. Darlık geçti, artık içiniz rahat etsin."

Bu dünyada fazîletli insanlara, iyi kimselere, üstün varlıklara daha fazla belalar gelir çatar.

1102• Her zerre, hal diliyle Hakk'ın birliğini söyleyip dururken, ey dost, sen beni nasıl susturuyorsun? Adeta vücüdumdaki her kılın dibinde bir davul çalan, vahdet sırrını haber veren var.

• O kötü huylu düşman, o imansız nefis, o kıskanç tabiatlı hain, öyle bir sağır olmuş ki, bu kadar davul sesine karşı yine de; "Ses nerede?" deyip duruyor.

• Bak şu reyhan çiçeği ne kadar da taze diye yüzüne reyhan çiçeği sürüyorlar da o, körlüğünden; "Bu eziyet de nedir ki?" demektedir.

1105 • Huri elini sıkar da, kör adam memnun olacağı yerde, şaşkın bir halde; "Ne diye bana eziyet ediyor, elimi acıtıyor?" diye elini çeker.

• "Bu çekme de nedir? Neden elimi çekiyorsun? Tenimi sarsıyorsun? Benden ne istiyorsun? Ben uyuyorum, bırak da daha güzelce dalayım, bir rüya göreyim." der.

419

• Rüyada arayıp durduğun güzel burada, senin karşında. Gözünü aç da, o uğurlu ay yüzlüyü gör!

• Fazîletli insanlara iyi kimselere, üstün varlıklara daha fazla bela gelir, çatar. Çünkü sevgili, güzellere daha fazla cilvelenir.[404]

[404] "İnsanların en zor, en şiddetli belaya uğrayanları peygamberlerdir. Sonra iyi insanlar, salih kişiler, sonra onlara benzeyenler ve benzeyenlere benzeyenlerdir." mealinde bir hadîs vardır. *(Feyzü'lKadir, c.* I, s. 519). Eski şairlerimizden birisi de:

"Erbab-ı kemalin yeri virane-i gamdır,

Hâk üzere düşer meyve, eğer puhte olursa."

(Kemal sahiplerinin yeri gam ve keder harabesidir. Meyve olgunlaşınca toprağa düşer, hamlara bir şey olmaz.)

• Her fırsatta O güzellerle şakalaşır, onlara latifeler eder. Fakat bazen gönülleri kör olanları da coşturur.

1110 • Fazîletli, iyi insanlara ızdıraplar vererek onları kendisiyle meşgul ettiği, o kendisine cezbettiği gibi, bazen gönlü kör gafillere de dert verir, keder verir. O zaman körlerin mahallesinden müthiş bir feryad kopar."

Hilal Allâh'ın halis kullarından biri idi. Gönül gözü açıktı. Taklit peşinde değildi. Kendini gizlemek için insanlara kulluk ederdi. Bu hal onun aczinden, zavallılığından değildi. Nitekim Lokman da, Yûsuf da görünüşte köle olmuşlardı. Hilal de bir beyin kölesi ve seyisi idi. Sahibi müslüman idi ama, gönül gözü kördü. "Kör de bilir ki, kendisinin bir anası vardır. Ama nasıldır? Vehmine, hayaline bile getirmez." Bu bilgisi ile anasını yüceltir, üstün görürse körlükten kurtulabilir. Çünkü "Allâh bir kuluna hayır ihsan etmek dilerse, onun gönlünde iki göz açar." O kul o gözlerle gizli âlemde ne varsa onu görür. "Bu yolu gönül diriliği ile elde et! Çünkü bu beden canlılığı hayvanlık san'atıdır."[405]

[405] Ebu Hüreyre hazretlerinden rivayet edilen bir hadîse göre, Hilal sahabeden Muğîre hazretlerinin kölesi idi. Bu da Bilal hazretleri gibi Habeşistanlı idi. Bu Hilal'in bir gün mescide girdiğini gören Peygamber Efendimiz: "Mescide cennet ehlinden bir kişi geldi. Onun duası bütün insanlar için hayırlı ve makbuldür." diye buyurmuştur. Acaba Mevlana'nın anlattığı Hilal bu Hilal mi di? Yahut başkası mı? Doğrusunu Allâh bilir, başlıkta geçen "Kör de bilir..." beyti Senaî hazretlerinin Hadîka'sından alınmıştır.

1111• Bilal hazretlerinin bazı hallerini duydun. Bazı vasıflarını işittin. Şimdi de Hilal'in zayıflığını dinle.

• *O* Hakk yolunda Bilal'i geride bırakmıştı. Kötü huylarından daha çok arınmıştı.

1150 • Hilal kaza ve kader icabı hastalandı. Vahiy ile durum Peygamber Efendimize bildirildi.

• Hilal'in hastalığından, efendisinin haberi yoktu. Çünkü onu değersiz buluyor, onun hiç bir işe yaramayacağını sanıyordu.

• Allâh'ın kendisine bir çok ihsanlarda, lütuflarda bulunduğu bu değerli kişi, tam dokuz gün ahırda yattı. Halinden hiç kimsenin haberi yoktu.

• Tam bir insan olan ve insanlara padişahlar padişahı kesilen, kendisini her yerde, uçsuz bucaksız deniz gibi yüzlerce akıllar kaplayan Hilal, kimsesizdi, hasta yatıyordu.

• Peygambere vahiy geldi, Allâh'ın merhameti tecellî etti. "Sana müştak olan, seni çok seven filan kişi hastadır." diye duyuruldu.

1155 • Mustafa (a.s.) kadri yüce Hilal'i görmek, ona geçmiş olsun demek için o tarafa doğru gitti.

• Hilal'in efendisi emîre, kâinatın sultanı olan Peygamber Efendimizin teşrîfini haber verdiler. O da neşesinden kendinden geçti, yerinden sıçradı.

• O emîr, sultanlar sultanının kendisi için geldiğini sanarak sevinçten ellerini çırptı.

1160 • Emîr odasından çıktı, aşağı indi, müjdeciye müjde olarak nerede ise canını vermeye hazırlanıyordu.

• Yer öptü, selam verdi. Yüzü neşeden gül gibi kızarmıştı.

• "Bismillah, evimizi şereflendirin de burası bir cennet kesilsin!" dedi.

• "Benim köşküm göklerden de yüce olsun, çünkü ben zamanın kutbunu gördüm."

• O muhterem Peygamber, adeta emîri azarlar gibi: "Ben buraya seni görmeye gelmedim." dedi.

421

1165 • Emîr; "Canım senin olsun." dedi. "Zaten can da nedir ki? Şu halde, emret, söyle bu geliş kimin için?

• Söyle de senin lütfuna mazhar olmuş o büyük zatın ayaklarına toprak olayım."

• Sonra emîre; "Arşı aydınlatan, gökleri nurlandıran Hilal nerede? Tevazudan ötürü yerlere düşmüş o ay ışığı ne oldu?" diye sordu.

• "O öyle bir padişah ki, köle kılığına girmiş, gizlenmiş; o bu dünyaya, dünya sırlarını anlamaya gelmiş.

• Sen ona bizim kölemiz, ahırcımız deme! Şunu bil ki define yıkık yerlerde, viranelerde gizlenmiştir.

1170 • Binlerce bedir halindeki ayın ayakları altına döşenmiş olan Hilal ne âlemde? Hastalığı nasıl oldu? Acaba o ne halde?.."

• Emîr; "Onun hastalığından haberim yok." dedi. "Yalnız bir kaç gündür ortalarda görünmedi.

• O atlarla, katırlarla düşer kalkar. O bir seyistir. Oturduğu yer de şu ahırdır."

• Peygamber onu görmek için ahıra girdi. Aramaya koyuldu.

• Ahır karanlıktı, pis, berbat bir halde idi. Fakat Hilal'i görünce, bu kötülüklerin hepsi ortadan kalktı.

1175 • O Allâh arslanı, oğlu Yûsuf'un kokusunu alan Yakup gibi, Peygamberin mübarek kokusunu aldı.

1179 • Hilal Peygamber Efendimizin kokusu ile uykudan uyandı. “Bu gübrelik içinde bu güzel koku nedir?” dedi.

• O atların, katırların ayakları arasından eşsiz Peygamberin tertemiz eteğini gördü.

• O üstün varlık ahırın köşesinden sürüne sürüne geldi. Yüzünü Peygamberin ayaklarına sürmeye başladı.

• Peygamber mübarek yüzünü, onun yüzüne koydu. Sonra başını, gözünü, yanaklarını öptü.

• “Ya Rabbi!” dedi, “Ne de gizli incisin? Ey arş garibi, nasılsın? Daha iyice misin?

• Hilal; “Uykusu kaçmış bir âşıkın yüzüne güneş doğarsa ne hale gelir?

1185 • Toprak çiğneyen bir susuzu, su başının üstüne alır da götürürse ne hal alır? Ne hale gelirse öyleyim.” dedi.

422

İnsan manen geri geri gitmemelidir.

1113 • Ey Hakk yolunda yürüdüğünü sanan kişi, gerçek Hakk yokuşu geri geri gitmez. Sen çok değerli olan mana incilerini bırakıyorsun da, maddî, dünyevî nesnelere gönül veriyorsun. Böylece de sen her gün bir az daha geri geri gidiyorsun ama, gafilsin; geri gittiğinden haberin yok.

• Şunun gibi birisine bir misafir geldi. Ev sahibi misafirin yaşını sordu.

• “Oğlum!” dedi, “Sen kaç yaşındasın, saklama, açıkça söyle?”

• Misafir; “On sekiz, on yedi, yahut on altı, yahut da ey kardeşciğim, on beş yaşındayım!” dedi.

• Ev sahibi; “Haydi bakalım ey şaşkın, biraz daha geri geri git de ananın karnına gir.”

Geri geri giden at.

1118 • Birisi bir beyden at istedi. Bey de; “Yürü, git de o güzel atı al!” dedi.

• Adam; “Ben o atı istemem.” dedi. Bey; “Neden istemiyorsun?” deyince, adam “O at, ileri gitmekte inatçı, huysuz; hep geri geri gitmek ister.

1120• Durmadan, geri geri gitmek sevdasında.” Bey; “Öyle ise” dedi, “Sen de ona ters bin; kuyruğunu eve doğru çevir! “

• Senin bu nefis atının kuyruğu da, şehvettir. Bu sebepledir ki, o kendini beğenen, kendisine tapan kişi hep geri geri gitmektedir.

• Nefsindeki şehvet, mademki aslında sana kuyruk oldu da seni çekip çevirmede, seni istediği tarafa götürmektedir. Ey hali, başka hale çeviren, sen de o şehveti, yani çok şiddetli arzuyu mana tarafına çevir de iyiye, kurtuluşa doğru git!

• Şehvetini yemeden içmeden kestin mi, o şehvet yüce, şerîf olan akıl tarafına yönelir, seni o tarafa doğru çeker götürür.

• Nasıl ki ağacın lüzumsuz bir dalını budayınca, kuvvet öteki dallara gider, öteki dallar canlanır, güzelleşir.

1125 • Sen de şehvet atının kuyruğunu o tarafa çevirince, geri geri gitse bile seni kurtaracak olan mana tarafına doğru gider, oraya dayanır.

423

• Binicisine ram olan, doğru yolda giden atlar, ne mutlu atlardır. Ne geri giderler, ne de huysuzluk ederler.

Ey Hakk'ın ışığı, Hakk dostu Hüsameddin, sen Hilal hikâyesinin bir kısmını yazdın; şimdi de dolunaya ait bir şeyler yaz!

1207 • Hilal hikâyesinin bir kısmını yazdın, şimdi de dolunaya ait bir şeyler yaz!

• O Hilal ile, ayın bedir hali birdir. Onlar ikilikten, eksilmeden uzaktır. Yani Hilal adındaki o siyah köle, manevî yönden ayın on dördü gibi parlaktır, nur saçıcıdır.

• O Hilal gökteki hilal gibi noksanlığı, küçülmeyi kabul etmez; görünüşte noksanlaşmak, eksilmek, yavaş yavaş dolunay olmak, kemale gelmektir.

1210 • Hilal yani yeni doğmuş ay, göklerde dolaşırken geceden geceye, yavaşlık hususunda ders verir: Üzüntünün, sıkıntının yavaş yavaş açılacağını gösterir.

• "Ey tez canlı, aceleci, ham kişi!" der, "Bir dama bile basamak basamak merdivenle çıkılır.

• Tencereyi bile ocakta yavaş yavaş ustaca kaynatmak gerekir." der. Delice kaynayan tencerenin pişirdiği yemekten hayır gelmez.

• Cenab-ı Hakk'ın gökleri bir kere "Ol!" demekle yaratmaya gücü mü yetmezdi?

• Neden yaratılış altı gün sürdü? Ey durumu öğrenmek isteyen kişi, Allâh'ın her günü de bin yıl kadardı.

1215 • Çocuğun yaratılışı neden dokuz ay sürüyor? Çünkü Hakk'ın adeti yavaş yavaş yaratmaktır.

• Neden Hz. Âdem'in yaratılışı kırk sabah sürdü? O balçığı yavaş yavaş insan haline getirdi.

Peygamber Efendimiz,İsa (a.s.)'ın su üstünde yürüdüğünü duyunca; "İsa'nın yakîni daha fazla olsaydı, hava üstünde yürürdü." diye buyurması.[406]

[406] Bu başlıkta bulunan hadîs Gazalî'nin *İhya-i Ulum* adlı kitabında aynen mevcuttur. Yakîn kelimesinin lügat manası; bir şeyi kat'î olarak bilmek demektir. Tasavvuf manası; delil aramadan, bir şeyi iman yoluyla bilmek, şüpheye düşmemek, hakikati tasdîk etmek.

1186 • Hz.İsa'yı Fırat nehri başı üstünde tutardı da, o abı hayat içinde batmaktan emîn olarak yürürdü.

• Peygamber Efendimiz, bunu duyunca; "İsa'nın yakîni daha fazla olsaydı, havayı binek edinir, emin olarak havada yürür giderdi." diye buyurdu.

• "Ben de miraç gecesi havaya bindim, havada yürüyüp gittim."[407]

[407] Buradaki havaya bindimden maksat; Burak'a bindim, yahut ilahî sevgi ile yükseldim, miraç gecesinde Hakk'la manen buluştum.

1192• Mahiyet ve keyfiyetten (=nelikten, nitelikten) kurtulan, keyfiyetsizliğin ebedî hayat yurduna ulaşan birisi nasıl olur?

• Mekansızlık âleminde, nelik ve nitelik bağışlarsa; bütün nelikler ve nitelikler, onun sofrasının etrafında köpekler gibi toplanırsa;

• Onlara neliksiz, niteliksiz olan Hakk'tan kemikler bağışlarsa, ne hale gelir? Cenabet iken sus, bu sûreyi okuma.

1195• Ey genç; keyfiyetten gusül edip tamamıyla yıkanıp temizlenmedikçe, *Kur''an* 'a el sürme.[408]

[408] Bu beyitlerde tamamıyla Hakk'a teslim olmayıp hadiselerde nedenler, niçinler, nasıllar arayanlar, köpekler gibi kâmil insanın sofrasının etrafında toplanırlar da kâmil insan onlara mekansızlık âleminden, nelikler, nitelikler bağışlar. Çünkü kâmil insan, Hakk'ın kendisine lütfettiği manevî güçle kendisine bağlı olanlara, kabiliyetleri ve durumlarına göre lazım olanları verebilir. Hakk'a teslim olmayıp da hadiselerde nedenler, niçinler, nasıllar aramak bir çeşit manevî kirliliktir. Bu şekilde kirli olanlar manevî cenabetten kurtulmamışlardır. Bütün bu manevî kirliliklerin en kötüsü de benliktir. Şairin birinin:

"Sen kendini benlikten tamamıyla kurtarmadığın müddetçe, ben seni cünüp (kirli) sayarım. Sen namaz kılamazsın." beyti, bu gerçeği dile getirmektedir. Gerçekten de nelikten, nitelikten kurtulmayan, kafasını nedenlerden, nasıllardan temizlemeyen kişiler için *Kur'an* okumak caiz olmadığı gibi, böylece mana kirlerinden arınarak tamamıyla manevî temizliğe, gönül temizliğine ulaşmayan müridin, *Kur'an* gibi gönlü temiz olan mürşidine de yaklaşmaması gerekmektedir. Bunlar birer yorumdur, te'vîldir. Vakı'a Sûresi 'nin 79. ayeti kerimesinde; "Ona dış ve iç pisliklerden temizlenenlerden başkası dokunamaz." diye emredilmiştir. Bu ayet-i kerimede kasdedilen kitap, Levhi Mahfuz ise, manen ona cismanî pisliklerden temizlenmeyenlerden başkası muttali olamaz, demektir. Eğer *Kur'an* kasdedilmişse "İnsanı kirleten olaylardan temizlenenlerden başkası el süremez." manası çıkarılmaktadır. Bu ayete göre apdestsiz olanın *Kur'an'a* el süremeyeceğine hükmetmişlerdir. Ama cünüp iken ne *Kur'an'a* el sürülebilir, ne de ezbere okunabilir.

• Ey mana sultanları, ister pis olayım ister temiz, dünyada bu ilahî sırlara ait sözleri okumayayım da neyi okuyayım?

• Sen bana diyorsun ki: "İlahî mükafata ermek için bu manevî kirliliklerden yıkanıp temizlenmedikçe, su bulunan havuza girme! Yani evvela gönül temizliği gerek.

• Fakat havuzun etrafında, çevresinde topraktan başka bir şey yok. Havuza girmeyen temizlenemez.[409]

[409] Bu beyitlerde geçen "havuz" kâmil insanın gönlüdür. Kâmil insanın gönlü ise ilahî sırlarla doludur. Ey hakikati arayan mürid, manevî kirlerden, pisliklerden yıkanıp temizlenmedikçe kâmil insanın abı hayat ve ilahî sır havuzu olan gönlüne girme. Fakat kâmil insanın gönlü, yani batınî yolu, topraktan yaratılmış olan ten ile, beden ile çevrilmiştir. O manevî havuza girip temizlenmek için, müridin önce kirliliklerden arınması gerek.

• Sular da Allâh'ın bu lütfu olmasa, her an pisleri, pislikleri kabul edip temizlemese;

1200 • Vay ona özlem çeken, vay ona ümit bağlayana, vay o kişinin sonsuz hasretine!

• Suyun bütün varlıklara yüzlerce lütfu vardır. Yüzlerce keremi vardır. Pisleri, pislikleri kabul eder vesselam.[410]

[410] Beyitte geçen sular, bildiğimiz su değildir. Kâmil insanların, velîlerin gönüllerindeki ilahî lütufları, ilahî nurları göstermektedir. Onların gönüllerindeki rabbanî lütuflar, ihsanlar, taliplerin kalplerini yıkar, nefislerindeki kirlilikleri giderir.

• Ey Hakk ışığı Hüsameddin! İlahî nur, hakikati görmeyenlerin şerrinden seni korur.

• Yarasalardan gizlenmiş güneş, ilahî nur ve onun yükselişi, senin gözcündür, bekçindir.

• Güneşin yüzündeki perde, ancak parıltısının çokluğundan, hararetinin, yakışının fazlalığındandır.

426

1205 • Güneşin perdesi de Allâh'ın nurudur. Ondan nasipsiz olan yarasadır, gecedir.

• Yarasa da, gece de güneşten uzakta, perde arkasında kalmışlardır. Bu yüzden ya yüzleri karadır. Yahut donmuş kalmışlardır.

Akan dereler fidanlara neler söyler?

1069. Sen de bilirsin, sen de tahmin edersin ki, o duru akan su çiçeklere, fidanlara neler söyler?

• Allâh'ın san'atı, âlemin bütün cüz'lerine efsuncuların nefesi gibi tesir eder.

• Ancak Allâh'ın tesiri, çekişi eserlerle, sebeplerledir. Allâh harfsiz, dudaksız yüzlerce söz söyler.

• Tesir ediş de kader icabı değil midir? Fakat nasıl tesir ettiğine akıl ermez.

Bir ihtiyar kadın çirkin yüzünün kıllarını yolar, allık sürerdi. Ama bir türlü beceremezdi, onun yüzü boyayı kabul etmezdi.

1222 • Doksan yaşında ihtiyar bir kadın vardı. Yüzü bumburuşuk, rengi safran gibi sapsarı idi.

• Yanağı, sofra altına serilen bezin baş tarafları gibi kırışıklı. Fakat onda hala koca hırsı, erkek isteği vardı.

• Dişleri dökülmüş, saçı süt rengine dönmüştü. Beli bükülmüştü, her duygusu değişmişti.

1225 • Koca isteği ve aşkı, şehveti, hırsı tamamdı. Kendini güzel göstererek erkekleri avlama ağı ve tuzağı paramparça olmuştu ama, onun erkek avlama hırsı sönmemişti.

• Aslında o, vakitsiz öten bir horozdu. Yolsuz, yolcusuz bir yoldu. Boş tencerenin altında yanan kızgın bir ateşti.

• İhtiyarlıktaki hırs Yahudiler'de bile olmasın! Allâh'ın bu hırsı verdiği kişi, ne kötü kişi, ne tali'siz kişidir!

• Köpek kocar da dişleri dökülürse, insanlara saldırmayı bırakır. Tezeğe, gübreye saldırır.

427

1230 • Şu ileri yaşlardaki ihtiyar köpeklere bak! Dişleri biraz daha keskinleşmede, yani çok yaşlı oldukları halde pîrlik hırsını atamıyorlar. Daha çok hırs sahibi olmuşlar. Gençlerden daha çok dünyayı seviyorlar.

• Kocamış köpeğin derisinden tüyleri dökülür. Sen bir de atlastan, ipekten süslü elbiseler giyen şu kocamış köpeklere bak!..

• Bu ihtiyarların belden *aşağı* duygulara, nefsanî arzulara, paraya olan aşkları köpek nesli gibi artmada.

• Böyle bir ömür cehennem sermayesi, kin ve gazap kasaplarına salhane...

• Çok ileri yaşlarda oldukları halde bu ihtiyarlara "Ömrün uzun olsun." denince gönülleri hoş olur. Memnun olurlar da gülerek ağızlarını açarlar.

1235 • Aslında bu ihtiyarlara uzun ömür dilemek, onlar için bir bedduadır. Fakat o, dünya hırsı yüzünden bu bedduayı dua sanır. Gözünü açmaz, kafasını bir türlü kaldırmaz.

• Eğer zavallı, ahiretten kıl ucu kadar bir şey görseydi; "Böyle ömür senin olsun." derdi.

Yine yüzüne allık süren o ihtiyar kadını anlatış!

1244 • Bir insan çok ihtiyarladı, kocadı da, Hakk yolunda bir er olamadı ise, onun adını "yaşlanmış koca karı" diye çağır.

• Onun ne sermayesi vardır, ne değeri, ne de sermaye kabul edecek hali.

• Ne hoş bir şey verebilir, ne de alır. Ne bir manası, anlamı var, ne de manayı anlayacak hali!

• Ne dili var ne kulağı, ne aklı var ne gözü! Ne kendinde, ne kendinden geçmiş, ne de bir düşünceye sahip!

• Ne niyazı, yalvarışı var, ne de nazlanacak güzelliği var! Soğan gibi kat kat olmuş, her katı da pis pis kokmada!

• Ne Hakk'a doğru yürümüş yol almış, ne o yola gidecek gücü kalmış o hayasızın, ne bir manevî yönü, yanışı var! Ne harareti, ne de ah edişi!

1268 • Yukarıda hikâyesine başladığımız o ihtiyar kadın, gelin gibi süslenip sokağa çıkmak istedi. O hafif meşrep kadın, güzel görünmek için kaşlarını yoldu.

• Aynanın karşısına geçti; yüzünü, yanağını, ağzını güzelleştirmeye ve kendine çeki düzen vermeye koyuldu.

428

• Yüzüne sevine sevine bir kaç kere allık sürdü. Fakat porsumuş suratı bir türlü boya tutmadı.

• O çirkin kadın bu işe çare düşündü. *Kur'an-ı Kerîm'in* aşır başlarındaki tezhiplerini kesti. Suratına yapıştırmaya başladı.[4]”

[411] Eskiden, elle yazılmış *Kur'an-ı Kerîm'in* her on ayetinin sahîfe kenarına altın yaldızlı boyalarla gayet güzel nakışlar yapılırdı. Şeklin içine de çok defa yine altın yaldızla "aşır" yazılırdı. Bunların hizasındaki ayete "aşır başı" denirdi. Sûre başları, *Kur'an'ın* ilk iki sahîfesi ve en sonu altın yaldızlarla, boyalarla süslenir.

• Yüzünün buruşuklarını örtmek, çirkinliğini gizlemek için. Bu suretle güzellerin başı olmak istiyordu.

• Güzelleşmek ümidi ile aşır başlarını yüzüne yapıştırıyordu. Ama çarşafını giyince, hareket haline geçince, yapıştırdığı yaldızlı kağıt parçaları yerlerinden kopup düşüyordu.

• Düşenleri yine alıyor, tükrükleyip yüzünün orasına burasına yapıştırıyordu.

1275 • Yine çarşafını başına örtünce, yapıştırdıklanmn hepsi de dökülüyordu.

• Çok çalıştı, çabaladı; onlar da boyuna düştüler. Kızdı da kâfir şeytana lanet yağdırdı.

• Şeytana lanet yağdırınca, şeytan karşısına dikildi de; "Ey kurumuş, kadît olmuş, utanmaz kadın!" dedi.

• "Ben bu senin yaptıklarını bütün ömrüm boyunca ne düşünmüşüm, ne de senin gibi bir hayasızdan başkasının böyle bir iş yaptığını görmüşüm.

• Sen kötülükte görülmemiş bir tohum ektin. Cihanda mushaf bırakmadın; kestin, doğradın.

1280 • Sen şeytan ordusunda, yüzlerce şeytana bedelsin. Ey kokmuş ihtiyar kadın, ey pis hırsız, beni bırak, bana ne diye lanet ediyorsun?

• Yüzün elma gibi kızarsın diye *Kur'an'dan* ne kadar aşır çaldın?

• Halktan iltifat görmek, menfaat sağlamak için velîlerin sözlerini ne kadar çok aşırdın.

• Fakat iğreti renk yüzünü kızartmadı, hurma ağacına bağlanmış dal hurma vermedi.[412]

[412] Kuru bir hurmanın dalını getirip hurma ağacına bağlamakla ondan meyve alınır mı? Bunun gibi velîlerin sözlerini ezberlemekle değil, onların vasıl oldukları hali kazanmak, onlar gibi olmak lazımdır, iğreti renk, süs çabuk düşer.

• Sonunda ölüm çarşafı gelip seni bürüyünce, yanağına yapıştırdığın senin olmayan yaldızlar, süsler düşer gider.

1285 • Öteki âleme göç zamanında, "Kalk, kalk!" sesi gelince, her şey biter, dedikodu hünerleri, güzel sözler, edebiyat artık kalmaz.

• Sessizlik âlemi gelir çatar, susmaya başlar. O âlemle uzlaşmayanın, ölümden korkanın vay haline!

• Bir denemeye giriş, bir iki gün olsun gönlünü kötülüklerden temizle! Günah kirlerini sil, ayna gibi tertemiz gönlünü kendine kitap edin! Oradaki ilahî sırları oku!

• Çünkü ilahî güzelliğe malik olan Yûsuf un gölgesine sığındı da, ihtiyar Züleyha, yeni baştan gençleşti.[413]

[413] Nefsine uyan Züleyha'yı ihtiyar olarak tavsif ediyor. Nefsaniyetten kurtulunca Züleyha gerçek güzelliği buldu. Günahkar bir insan da kemal sahibinin ülfetinden, yakınlığından manen faydalanır.

• Onun kocakarı soğuğuna benzeyen mîzacı temmuz güneşine döndü.

1290 • Dudağı kurumuş dal, Meryem'in gönlünün yatışı ile kutlu bir hurma ağacı oldu.

• Ey ihtiyar kadın huylu olan kişi, kaza ve kaderle ne zamana kadar uğraşacaksın, olan olmuştur. Aklını başına al da ömrün geri kalan kısmını Hakk'a ibadete sarf et!

•İster allık sür, ister mürekkep sür! Yüzünün güzelleşmesinin imkanı yoktur. Gönlünü güzelleştir de iki çirkin bir arada olmasın.

Geylanlı birisine dua ederken "Allâh seni evine barkına sağ ve salim kavuştursun." diyen dervişin hikâyesi.

1237 • Ekmeği çok seven bir dilenci adam, bir elinde zenbil, dilenirken Geylan'lı bir zengine rastladı.

• Ondan ekmek alınca çok sevindi de, dedi ki: "Ya Rabbi, sen bu iyilik seven kulunu evine, barkına sağ salim kavuştur!"

• Geylan'lı bu duaya kızdı da: "Ey sersem adam!" dedi. "Eğer ev, bark benim gördüğüm ev barksa, oraya Allâh seni kavuştursun."

1240 • Basit ve kusurlu insanlar her sözü söyleyeni hor ve hakîr bir hale sokarlar. Sözü kıymetli ve anlamlı bile olsa, o sözün kadrini düşürürler.

• Çünkü söz dinleyene göre söylenir. Terzi elbiseyi adamın boyuna göre biçer.[414]

[414] Bir kimse ne kadar güzel ve manalı söz söylerse söylesin, dinleyenler anlayışlı değilse o güzel sözler yanlış anlaşılır. Kötü bir şekilde yorumlanır. Bu sebepledir ki büyük Peygamber Efendimiz; "insanlara anlayışları derecesinde hitap ediniz." diye buyurmuştur. Geylanlının kızması bana Cuha'nın bir fıkrasını hatırlattı: Bir ölünün arkasında ağlıyorlarmış. "Nereye gidiyorsun, penceresi, kapısı olmayan yere mi gidiyorsun? O daracık yerde ne yapacaksın?" diye ağıt yakıyorlarmış. Cuha yanında bulunanlara; "Bu ölüyü galiba bizim eve götürüyorlar." demiş.

Zalimin malları da böyledir. Dışarda güzel görünür ama, içi zulüm görenlerin kanı ile ve vebali ile doludur.

1055 • Zalimlerin malları da böyledir. Dışardan güzel görünür. Herkesin dikkatini çeker ama, içi zulüm görenlerin kanı ve vebali ile doludur.

• Münafık gibi görünüşte oruç tutar, namaz kılar, içi ise otsuz, çimensiz kapkara topraktır.

• Gürleyip duran, fakat yağmur yağdırmayan bulut gibi, ne yere faydası vardır, ne bitkiye kuvvet verir, yeşertir.

• Hileli ve yalan vaadler gibi, önü parlak ve aydın görünür; sonunda rezil olmak, rüsvay olmak vardır.

Bir evden ne istedi ise “Yok!” cevabı alan bir dervişin hikâyesi.

1250 • Bir derviş bir eve geldi. Bir dilim kuru ekmek, yahut da taze nan istedi.

• “Burada ekmek ne arar? Şaşırdın mı sen? Burasını ekmek dükkanı mı sandın?” dedi.

• Derviş; “Hiç olmazsa biraz yağ ver!” dedi. Adam; “Burası kasap dükkanı değil!” dedi.

• Derviş; “Ey ev sahibi, hiç olmazsa birazcık un ver!” deyince, ev sahibi; “Burasını değirmen mi sandın?” dedi.

• Derviş; “Bari bir bardak su ver de içeyim!” dedi. Ev sahibi; “Burası ne dere, ne de çeşme!” dedi.

1255 • Ekmekten kepeğe kadar ne istedi ise ev sahibi “Yok!” dedi.

• Bunun üzerine o dilenci derviş, eve girip eteğini kaldırdı, evin içine apdest bozmak istedi.

• Ev sahibi; “Hey hey, ne yapıyorsun?” deyince, derviş; “Ey vicdansız adam, sus, bir şey söyleme!” dedi. “Bari içinde hiç bir şey bulunmayan bu yıkık yere, apdest bozayım da rahata kavuşayım, içim ferahlasın.

• Mademki burası yaşanacak yer değil, böyle eve ancak apdest bozulur.”[415]

[415] Burada Hz. Mevlana; “Bir kimsenin beden evi fazîletinden, bilgiden, ibadetten, insanlıktan, merhametten, güzel ahlaktan mahrum ise, o evde ilahî nur parlamıyorsa, o beden evi ancak çeşit çeşit gıdalarla beslenen seyyar bir apdesthaneden, bir heladan başka bir şey değildir.” demek istemektedir.

Kul ne halde olursa olsun, gerektiği zaman sıdk ile candan Allâh'a yönelirse affedilir.

1259 • Doğan değilsin av yakalayasın; padişahın elinden beslenmedin ki, avlamayı bilesin.

• Tavus kuşu değilsin ki, yüzlerce nakşın, süslü rengin olsun da, bakan gözler senden hoşlansın.

• Papağan değilsin ki sana şeker versinler, şirin sözlerini dinlesinler.

• Bülbül de değilsin ki, bahçelerde güllere karşı âşıkcasına ötesin, feryat edip şakıyasın.

• Hüdhüd değilsin ki, çavuşluk edesin. Leylek değilsin ki yüksek yerlerde yuva yapasın.

• Sen ne biçim bir varlıksın? Ne iş yaparsın, kimin işine yararsın ki seni satın alsınlar? Sen nasıl bir kuşsun? Seni ne diye yesinler?

1265 • Şu kıymet bilmeyenlerin dükkanından vazgeç de, değerin artsın! Allah'ın beğeneceği satın alacağı bir kul ol! Halkın değil de "Allâh'ın satın alır" dükkanına gel.[416]

[416] Burada Tevbe Sûresi'nin şu mealdeki 111. ayetine işaret var: "Allâh yolunda savaşıp düşmanları öldüren ve öldürülen müminlerin canlarını ve mallarını, Allâh, cennet kendilerinin olmak karşılığında satın almıştır."

• O kerem sahibi, eskiliğinden hiç kimsenin beğenmediği, herkesin kusurlu gördüğü, satın almadığı kumaşı satın alır.

432

• O hiç bir kalp parayı geri çevirmez. Çünkü onun satın almaktan maksadı kar etmek değildir.[417]

[417] Cenab-ı Hakk'ın kulu ne kadar günahkar olursa olsun, günahlarından tövbe edip, ona sıdk ile, samimiyetle iltica ederse, onu kabul eder. O affedicidir. Kerîm ve Rahîm olan Allâh, kulunun ayıplarına, kusurlarına bakmaz. Hiç kimse onun dergahından geri çevrilmez. O keremini göstermek için günahkar kulunu affeder. Burada Zümer Sûresi 'nin şu mealdeki 53. ayeti hatıra gelir: "Allâh'ın rahmetinden ümit kesmeyiniz. Çünkü Allâh bütün günahları mağfiret buyurur. Şüphesiz ki, o gafurdur, çok bağışlayıcıdır, çok merhametlidir."

Hasta adam, sufî ve kadı.

1293 • Birisi hastalandı. Hekime gitti; "Ey hünerli hekim, şu nabzıma bir bak!" dedi.

• "Nabızdan kalbin halini anlarsın. Çünkü nabızdan geçen damar kalbe ulaşır.

• Çünkü kalp içtedir, görünmez. Onun hali nabzın atışından anlaşılır. Çünkü nabzın kalple ilgisi vardır."

1322 • Hekim hastanın nabzını tuttu. Onun iyileşme ümidinin kalmadığını anladı.

• Ona dedi ki: “Gönlün ne isterse onu yap, bedenindeki bu eski hastalığın geçsin gitsin.

• Hatırına ne gelirse onu yap da sabır, perhiz, sana rahatsızlık vermesin.

1325 • Şunu iyi bil ki, sabır, perhiz bu hastalığa iyi gelmez. Canın neyi dilerse, gönlün neyi isterse onu yap!”

• Hasta; “Peki!” dedi, “Hayra karşı haydi sen git, ben de ırmak kenarında seyre gidiyorum.”

• Kendisine bir sağlık kapısı açılsın, iyileşsin diye gönlünün istediği gibi ırmak kıyısında gezinip duruyordu.

• Irmak kıyısında bir sufî oturmuştu. Elini yüzünü yıkıyor, temizlendikçe temizleniyordu.

1330• Hasta, sufînin ensesini gördü, içine bir sille vurmak isteği düştü.

• Boğazına düşkün sufînin ensesine bir tokat vurmak için elini kaldırdı.

• Hekim ona; “İçinden geleni yapmazsan, sana dert olur.” demişti.

• “Cenabı Hakk da; ‘Kendinizi ellerinizle tehlikeye atmayınız.’ diye buyurdu ama, şu adama bir sille aşkedeyim.”[418]

[418] Burada Bakara Sûresi’nin şu mealdeki 195. ayetinden iktibas var: “Ellerinizle kendinizi tehlikeye atmayınız.”

• Kendi kendine; “Vur bakalım!” diyordu. “Bu sabır, bu perhiz tehlikelidir. Başkaları gibi çekinme, bir iyice vur!”

1335 • Sufînin ensesine vurunca, enseden bir “Şırak” sesi çıktı. Sufî; “Hey hey! Ey ahlaksız adam! Ne yapıyorsun?” diye bağırdı.

• Sufî adama iki üç yumruk vurmak, sakalını bıyığını birbir yolmak istedi.

• İnsanlar, ilacı olmayan bir manevî hastalıktan muzdariptirler. Çaresizlik içindedirler. Şeytanın hilesine uyarlar da, birbirlerini hırpalarlar, silleler vururlar.

• Hepsi de suçsuzları incitmeye harîstirler. Birbirlerinin hatalarını, noksanlarını araştırır dururlar.

1483 • Sufî; “Bir sillenin kısası için başımı belaya sokmam doğru değil.” dedi.

• “Ben tevvekkül ve teslim hırkası giymişim. O hırka bana sille yemeği kolaylaştırıyor.” dedi.

1485 • Sufî düşmanını hasta ve zayıf görünce “Ben de düşmanca bir yumruk vursam..” diye düşündü.

• Sonra “Bir yumruk atarsam kalay gibi eriyip akıverecek, padişah da kısas emredecek, beni öldürtecek.

• Çadırı yıkılmış, direği kırılmış, bu zavallı yere düşmeye, yıkılmaya bir bahane arıyor.

• Şu ölü adam için kısasa razı olup, kılıç altına yatmaya değer mi? Yazıktır, doğrusu yazıktır.” dedi.

• Elini kaldırıp düşmanına vurmayınca, onu kadıya şikayet etmeyi düşündü.

1490 • Kadı, Hakk'ın terazisidir. Onun ölçüsü, tartısı şeytanın hilesinden kurtulmuştur.

• O birbirini çekemeyenlerin, birbiri ile uğraşanların makasıdır. O iki hışmın kavgasını da keser, dedikodularını da keser.

• Kadı yolunu sapıtmış en azgın kişileri yola getirir, kanunu ile fitneleri yatıştırır.

434

1507 • Sufî, kendisine sille vuranın yanına gitti, davacı gibi eliyle, eteğine sarıldı.

• Çeke çeke onu kadıya götürdü; "Bu eşeği bir eşeğe bindir de, halka göstererek rezil et!" dedi.

1534 • Kadı dedi ki: "Oğlum, önce sen durumu iyice açıkla! Meseleyi etraflıca anlat, ben de ona göre bir hükme varayım, müsbet menfî bir karar vereyim.

• Vuran nerede? Vurduğu yer neresi? Senin şikayet ettiğin adam hasta, perişan bir halde, adeta hayale dönmüş.

• Şerîat dirilerle, zenginler içindir. Mezarda ölülere şerîat hükümleri tatbîk edilebilir mi?[419]

[419] Bu şikayet edilen adam, ölmeden evvel ölmüş, varlığından geçmiş olduğundan, onun iradesinin kendinin olmadığı, Hakk'a raci olduğu anlatılıyor.

• Benlikten geçmiş, yoklukta başlarını vermiş kişilere gelince, onlar, mezarlıktaki ölülerden yüz kat daha ölüdürler."

1559 • Sufî; "Peki!" dedi, "Hiç bir suçum yok iken bu adamın bana sille vurmasını doğru buluyor musunuz?

• Ortada hiç bir suç yok iken, bu pis ayının sufîlere sille vurması reva mıdır?"

• Kadı suçluya; "Az çok bir şeyin var mı?" diye sorunca o; "Altı kuruştan başka param yok." dedi.

• Kadı; "O paranın üç kuruşunu kendin harca, üç kuruşu da hiç ses çıkarmadan ona ver!" dedi.

• O adam pek zavallı, perişan, hasta, zayıf. Ekmek, katık alması için üç kuruş ona kâfi.

• O sırada, hasta adamın gözü, Kadı'nın ensesine ilişti. Onun ensesi sufînin ensesinden daha güzeldi.

1565 • "Vurduğum sillenin cezası pek ucuz." diyerek Kadı'nın hoşuna giden ensesine vurmak için elini kaldırdı.

• Kadı'nın yanına gitti ve kulağına bir şey fısıldayacakmış gibi ona doğru eğildi. Derken ensesine kuvvetli bir sille aşketti.

• "Siz iki hasım olarak altı kuruşu bölüşün, ben de hırıltıdan, gürültüden kurtulayım." dedi.

• Kadı öfkelenince, sufî; “Hey!” dedi, “Şüphe yok ki senin hükmün adalete uyar. Hükmünde haksızlık, yanlışlık olamaz.

435

• Ey din kardeşi, kendine yapılmasını istemediğin şeyi kardeşine nasıl yapıyorsun.[420]

[420] Şu mealdeki hadîs-i şerîf çok manalıdır: “Kendi nefsine hoş gelen şeyleri, bir kimse din kardeşine layık görmese mümin olamaz.”

1570 • Sen bunu bilmiyor musun ki, benim için kuyu kazıyorsun ama, kazdığın kuyuya sonunda sen düşeceksin.

• ‘Kim bir kuyu kazarsa..’ hadîsini okumadın mı? Ey babasının canı, okuduğuna göre hareket etsene...

• Kaza ve kader, bu hükmün yüzünden, ensene bir sille vurdu.

• Eyvahlar olsun, öbür hükümlerin de böyle ise, senin başına, ayağına neler gelecek?

• Bir zalim kişiye acırsın... Sana üç kuruş harçlık lazım diye ikramda bulunursun.

1575 • Zalime acıyacak yerde, onun elini kesmen gerek.”

1577• Kadı; “Kazadan, kaderden gelen her silleye, her cefaya razı olmamız icab eder.

• Alnımın yazısına, başıma gelene razıyım. Yüzüm asıksa da gönlüm hoştur. Çünkü biliyorum ki, gerçek acıdır. Yani Levh-i Mahfuz’da ne yazılmışsa, onu yaşamaktayım. Bu yaşayışa razıyım.”

Sufînin kadıya bir kaç soru sorması.

1604 • “Mademki, altın bir madenden... Bu niçin faydalı da öbürü zararlı?” dedi.

• “Mademki bütün insanlar Hz. Âdem’den gelmiş ve çoğalmışlardır, neden aralarında farklar vardır? Neden bir kısmının akılları başlarında, bir kısmı da sarhoş?

• Mademki bütün ırmaklar tek bir denizden, dolayısıyla da hepsi de aynı kaynaktan çıkarak çeşitli merhalelerden geçtikten sonra yeryüzünde akıp geldikleri kaynağa doğru koşuyorlar, neden bu ırmağın suyu çok tatlı da, ötekininki zehir gibi acı?

• Bütün nurlar, varlık güneşinden meydana geldiği halde, neden gerçek sabah ile, yalancı sabah kendini gösteriyor?[421]

[421] Sabaha yakın bir zamanda tan yerinin ağarmasına “yalancı sabah” derler. Bu ağartıdan biraz sonra tan yeri yine kararır. Sonra tekrar ağarmaya başlar. Buna da “gerçek sabah” adı verilir. Arifler bunlardan manevî haller hissederler de “şems-i beka” (=varlık güneşi=sonsuzluk güneşi) ile Cenab-ı Hakk kasdedilir. Çünkü bütün nurlar varlık güneşinden meydana gelir. Gerçek sabah bütün peygamberleri ve velîleri göstermektedir. Yalancı sabah ise, nifak ehlini, riyakarları, hileci insanları, nefsanî isteklerine uymuş kişileri göstermektedir.

1610. Allâh, Hakk yoluna “Benim yolum” diye buyurduğu halde, neden bu ahde vefa eden sadık bir kişi oluyor da, öbürü yol kesici, şakî olarak baş kaldırıyor?

• Hür ve asil kişi ile, sefih ve ahlaksız bir kişi bir karından doğdukları halde, nasıl oluyor da ‘Çocuk babasının sırrıdır!’ hadîsi gerçekleşiyor.

• Bu kadar birbirine zıt, bin şekilde görünen ‘vahdeti’ (=birliği) kim görmüştür? Daima bir kararda olan bir varlıktan, nasıl oluyor da, yüz binlerce cünbüş, hareket meydana geliyor? Yani kâinatın zıtlarla dolu bir vahdet âlemi oluşu şaşırtıcı değil midir?”

Kadi’nın sufîye cevap vermesi.

• Kadı; “Ey sufî;” dedi, “Şaşırıp kalma, bu hali bir örnekle anlatayım da dinle:

• Âşıkların kararsızlığı, gönüller alan sevgilinin şaşmaz kararından ileri gelir.

1615 • Sevgili nazlıdır, kararında dağ gibi sebat eder, yerinde durur. Âşıklar ise yapraklar gibi titrerler.

• Sevgilinin gülüşü âşıklara gözyaşı döktürür. Zaferi, başarısı ise onların başarılarını yok eder.

• Bütün bu keyfiyetler, bu nedenler, niçinler, Hakk’ın sonsuzluk denizinin üstünde köpükler gibi oynaşır, durur.

• Onun zatında da, işinde de bir zıttı, bir ortağı yoktur. Bütün varlıklar, varlık elbiselerini, ondan almışlardır. Onları, o gidermiştir.

• Zıt, hiç zıttına varlık verebilir mi? Aksine zıt, zıttından kaçar. Ondan ayrı düşer.

1620 • Eş, ortak nedir? Misil, yani benzeri demektir, iyinin kötünün benzeri, misil, hiç kendine benzer, bir misil yaratır mı?

• Ey Allâh’tan korkup çekinen kişi, birbirine benzer, birbirine eş iki varlık olsa, yaratıcılıkta bu, nasıl olur da öbüründen üstün olur?

• Bir bahçede yapraklar sayısınca, birbirine eş ve zıt varlık olsa, onların hepsi de zıttı ve ortağı olmayan denizin köpüklerine benzerler.

• Denizin bu zıt görünüşlerini, bu sayısız tecellîlerini keyfiyetsiz olarak müşahede et; denizin zatına keyfiyyet nasıl sığar?

• Onun en küçük, en değersiz oyunu senin canındır. Canın ne olduğundan, nasıl olduğundan söz etmek doğru olur mu?

1625 • Bu varlık denizi öyle bir denizdir ki, her katresinde akıl ile can, bedene yabancıdır.

• Böyle bir deniz, neliğin, niteliğin, keyfiyyetin daracık sahasına sığar mı? Hakk'ın kudretinden ilk önce ortaya çıkan 'aklı küll' bile orada bilmeyenler arasına karışmıştır.

• Akıl cesede; 'Ey cansız!' der, 'Dönüp gideceğin denizden bir koku aldın mı? O hakîkat denizinden bize bir haber ver!'

• Ceset de akıla der ki: 'Gerçek olan şu ki, ben senin gölgenim, gölgeden kim yardım ister?'

• Akıl der ki: 'Burası öyle bir hayret makamıdır ki; burada anlayan, anlamayandan daha âciz kalmıştır. Daha küstah olmuştur.[422]

[422] Beyitte geçen "hayret makamı" şaşırıp kalma yeri, hakîkat mertebesinin ifadesidir. Hakîkat makamı öyle bir yerdir ki burada aklı eren, anlayan kişi, aklı ermeyen, bir şey anlamayandan daha âcizdir. Çünkü aklı ermeyen cahil kişi küstah ve edepsiz değildir, iddiası yoktur. "Ben Hakk'ı bildim, onunla aşina oldum." demez. Fakat akıllı ve bilgili geçinenlerin çoğu, bilgileri makbul oldukları halde benliğe kapılmışlar, kendilerini Hakk'ın zatını ve sıfatını bilmiş, onunla aşina olmuş sayarak böbürlenmişlerdir. Halbuki bu düşünceye kapılanlar bilmezler ki, akıl mahluktur. Ve aklın bütün düşündükleri ve idrak eyledikleri manalar dahi mahluktur. Hz. Ali (k.v.) hazretleri "Allâh'a yemin ederim ki, akla gelen her şey Hâlık'ındır. Senin değildir." diye buyurmuşlardır. Bu sebeple aklın her bildiği ve cümle müşahede kıldığı şeyler mahluktur. Bir kimse Hakk Teala'nın zatından veya sıfatlarından idrak ettiği manaya, "Bu Zatı Ilahî'dir" diye inansa, mahluka Halik sıfatı vermiş olacaktır. Halbuki Hakk'ı idrak edenler böyle söylememişlerdir. Böyle kişiler kendilerinin nasıl âciz bir mahluk olduklarını idrak ederler, bu kesret âleminin (=çokluk âleminin), hayır ve şer gibi birbirine zıt olan her şeyin, ancak Hakk'tan olduğunu müşahede kılmışlardır. "Neyi görüyorsam, onda ancak Allâh'ın kudretini, büyüklüğünü, sıfatını, yaratma gücünü görmekteyim." demişler ve hayran olmuşlar, hayret makamına varmışlardır.

• Burada ışıklar saçan güneş bile zerreye gölge gibi hizmet eder.'

• Ey sufî, aklını başına al da gönlünün kulağını iyice aç! Benim sözlerimi yanlış anlama, sana gerçekleri anlatmak istiyorum.

• Kader icabı sana bir felaket mi geldi? Bir şeyden yara mı aldın? Başına gökten bir bela mı erişti? Buna karşılık büyük bir mükafata kavuşacağını düşün ve bekle!..

438

• *O* öyle bir padişahtır ki, sana bir sille vurunca, bu silleden sonra sana, başına konacak bir taç, oturup yaşlanacağın bir taht bağışlayacaktır.

1640. Bütün dünya, onun nazarında bir sinek kanadı değerindedir. Bir silleye karşılık sonsuz bağışlarda bulunur.

• Boynunu dünyanın şu altın boyunduruğundan bir an önce kurtar da, sille satın almaya, sille yemeye bak!

• Peygamberler de başlarına gelen dertlere, belalara, musîbetlere sabrettiler de o yüzden yüceldiler, şereflendiler.

• Fakat ey genç, sen hazırlıklı ol, dikkatle onu, gelecek mükafatı bekle; gelince seni evde bulsun!

• Yoksa 'Geldim, evde kimseyi bulamadım.' der. Getirdiği kıymetli hediyeleri geri götürür."

Sufînin kadıya tekrar soru sorması.

1645. Sufî; "Ne olurdu, şu dünya kaşlarını hiç çatmasaydı!" dedi. "însanlara daima gülseydi, daima acısaydı!

• Her an ortaya bir acılık katmasaydı ve şekilden şekile girerek, insanı paralamasaydı!

• Gece gündüzün aydınlığını çalmasaydı! Nürunu talan etmeseydi! Kış zevk ve safa bahçelerini soldurmasaydı!

• Sağlık kadehi, hastalık taşı ile kırılmasaydı! Korku, emniyet ve güveni hırpalamasaydı!

• Kullarına lütfettiği nimetlerinde bir sıkıntı olmasaydı, cömertliğinden ne eksilirdi?"

1739 • sufî tekrar dedi ki; "Yardımı niyaz edilen Allâh, her şeye kadirdir. Bizim işimizi, isteklerimizi, ziyansız bir hale sokabilir.

1740. Ateşi güllük, bostanlık yapan, bunu da yapabilir? Kârımızı ziyansız bir hale sokabilir.

• Dikenden gül bitiren o kudretli varlık, bu kışı da bahar haline döndürebilir.

• Her selviyi göklere doğru, sere serpe yükselten, kederi ve ızdırabı da sevinç ve neşe haline sokabilir.

• Her şey onun lütfü ve ihsanı ile yokluktan kurtuldu, var oldu. Var ettiğini ebedî kılarsa, sonsuzluğa kavuşturursa, onun nesi eksilir ki?

439

• Şu tene can veren, dirilten, dirilttiğini öldürmezse, ziyana mı girer?

1745 • O kerim Allâh, kulunun niyaz ettiğini, dilediğini çalışmadan verse ne olur?

• Zayıf, zavallı kullarını, pusuda bekleyen nefsin, lanetlenmiş şeytanın hilesinden uzak tutsa, esiregese ne olur?"

Kadi'nın sufîye cevap vermesi.

• Kadı dedi ki: "insanın hoşuna gitmeyen, insana acı gelen ilahî emir olmasaydı, güzel, çirkin, değersiz taş, kıymetli inci bulunmasaydı!

• Nefis, şeytan, neva ve heves, zahmet ve meşakkat, didinmek, uğraşmak ve kavga olmasaydı!

• Ey utanmaz adam, sultan kullarını ne adla, ne lakapla çağıracaktı?

1750 • Nasıl; 'Ey sabırlı, ey hilim sahibi!' diyecekti? Nasıl; 'Ey yiğit kişi, ey hakîm!' diyecekti?

• Sabırlılar, doğrular, sadıklar, fakirleri doyuranlar; yol kesenler, ahlaksızlar olmadıkça, lanetlenmiş şeytan bulunmadıkça, nasıl anlaşılır? Nasıl belli olurdu?

• İlim ve hikmet, doğru yol ile eğri yolu belirtmek içindir. Her tarafa yol bulunsa idi, hikmet boş bir şey olurdu.

• Sen ise cismanî duyguların kaynaştığı, pis, kirli tabiatının istekleri uğruna iki dünyanın da yıkılmasını istiyorsun.

1755 • Ben biliyorum ki, sen temizsin, ham da değilsin, senin bu soruların halka gerçeği öğretmek içindir.

• Dünyanın çevri, cefası, bütün ızdıraplar, eziyetler, Hakk'a uzak düşmekten ve gafletten daha kolaydır.

• Çünkü cefalar, ızdıraplar, eziyetler, belalar, musibetler geçip gider de, Hakk'tan uzaklık ve gaflet, geçmez gitmez.

• Dünyanın en mutlu kişisi canı uyanık olan kişidir. Hakk'tan uzak düşen ve gaflet içinde bulunan insan, dünyanın en bahtsız insanıdır."

Mucizeler, kerametler.

1296 • Azîz dostum, her şey görünmez ki. Rüzgar da gizlidir. Onu tozların yükselişinde, yaprakların savruluşunda seyret!

440

• Rüzgar bazen sağdan eser, bazen soldan. Yaprakların oynayışı bu hali anlatır.

• Gönlün kendini kaybetmesi, mest olması neredendir? Nedendir? Bilmezsin ama, onun o halini mahmur gözlerde ara![423]

[423] Hakk yolunda yürüyenlerin içlerinde duydukları ilahî neşeyi, gönüllerinin kendinden geçmesinin sebebini anlamak ister isen, onların gözlerine bak! Gözleri manevî bir zevkle mahmursa, içlerindeki neşenin, huzurun ifadesini bulmuş olursun. Çünkü gönüllerde duydukları ilahî neşe, onların yüzlerinin, bakışlarının nurundan anlaşılır. Nitekim Fetih Sûresi 'nin şu mealdeki 29. ayeti: "Secde eserlerinin belirtileri yüzlerindedir." Hakk âşıklarının seher vaktinde, kimseye göstermeden kıldıkları namazların, yaptıkları ibadetin izlerinin yüzlerinden belli olacağı haber verilmiştir.

• Hakk'ın zatından uzaklarda bulunuyorsun ama, onun zatının vasfını, kudretini de peygamberlerden ve onların gösterdikleri mucizelerden öğrenebilirsin.

1300 • Gizli mucizeler, gizli kerametler, gizli manevî güzellikler o tertemiz insanı kâmilden gönle akseder. Bu manevî zevkler anlatılamaz ki...

• Çünkü pîrlerin, kâmil insanların gönüllerinde, hazır yüzlerce kıyamet vardır. En az belirtisi, onlara komşu olanları kendinden geçirmeleridir.[424]

[424] Gerçek velîlerde, Muhammedi yolda bulunan hakîkî mürşitlerde, bir kelime ile insanı kâmilde bulunan gizli ve manevî güçler, istidatlı müritleri dirilttiği için, kerametler kıyamet olarak gösterilmiştir. Kıyametlerin etkisi şudur ki, onlara yakın olan velî, onları diriltir, yeni bir insan yapar. Abdulhakîm Arvasî hazretlerinin, Necip Fazıl merhumu gerçek Necip Fazıl yaptığı gibi...

• Varını yoğunu kâmil bir insanın yanıma çekip götüren bahtlı kişiler, adeta manen Hakk'ı bulmuş, Hakk'a ulaşmış gibidirler.

• Onların mucizeleri cansıza bile tesir etmiş de, asa ejderha olmuş; deniz bölünmüş, yol olmuş; ay da ikiye ayrılmıştır.

• Senin ruhuna vasıtasız tesir ederse, gizli olarak seni Hakk'la rabıtalı yapar ve dolayısıyla onun tesiri ile manen Hakk'ı bulursun.

1305 • Onların cansız sandığımız varlıklara tesiri iğretidir, geçip gider ama, ruha tesiri daimîdir; boyuna sürer, birbirini takip eder durur.

• Mucizeler, cansız şeyden, görünmez olan gönüle tesir eder. O ekmek ne mutlu, ne mübarek ekmektir ki, onu yapacak nesne yok iken, hamuru bulunmazken yoğrulmuş, meydana gelmiştir.

• İsa(a.s.)'ın eksilmeyen sofrası ne hoştur! Ne hoştur bağı olmayan mey*vesi!*[425]

[425]İsa(a.s.)'ın eksilmeyen sofrası ile, mücizesiz olarak kalbe gelen ruhanî gıda ve manevî sofra düşünülmektedir, irfan, iman, aşk bu manevî sofranın yemekleridir. Meryem'in bağı olmayan meyvesi ile, Hz. Meryem'e vasıtasız olarak Cenab-ı Hakk tarafından ihsan buyrulan yiyecek hatıra gelmektedir. Ali imran Sûresi'nin şu mealdeki 37. ayetine işaret edilmektedir: "Zekeriya ne zaman Meryem'in bulunduğu mihraba girdi ise, onun yanında yiyecek buldu. 'Ey Meryem, bu yiyecek sana nereden geliyor?' diye sordu. O da; 'Allâh tarafından geliyor.' dedi." Bu beyitte Meryem'in bağı olmayan meyvesinden murat, gönüle mücizesiz, vasıtasız, Allâh tarafından lütfedilen manevî meyvedir. Ruhanî nzıktır.

•İnsan-ı kâmilin canından kopup gelen mucizeler, isteklinin (=talip=mürid) gönlüne hayat gibi tesir eder.

• Mucize denize benzer. Hatalı ve noksan bulunan kişiler de karada yaşayan kuşlar gibidir. Mucize denizde, ancak su kuşu helak olmaktan emindir.[426]

[426] Bu beyitte geçen noksan kişi iman ve irfan vadisinde ilerlemeyen, kusurlu ve hatalı insanlardır. Onlar, irfan denizine giremeyen kara kuşlarıdır. Su kuşu ise manevî zevki olan, iman ve irfan sahibi mürittir.

1310 • Mucize kabiliyetsiz, ehliyetsiz kişinin canını sıkar. Ona âcizlik verir. Fakat duygulu ve ehliyetli dosta kuvvet verir, kudret verir, canına güç bağışlar,

• Sen gönlünde, bu saadeti bulmuyorsan, her an görünen mucizeleri delil, rehber edinerek, işin iç yüzünü anlamaya çalış!

• Her büyücünün san'atı, büyüsü gibi, her ilacın da hassası gizlidir.

• Fakat onun yaptığı işe ve tesire bakınca, o her ne kadar gizli ise de onu meydana çıkarırsın.

1315 • Onda gizli olan kuvvet, iş halinde görünür, meydana çıkar, kendini gösterir.

• Bütün bunlar sana eserleri ile görünüyor, şu halde nasıl oluyor da eserleri ile görmüyorsun?

• Sebepler de, eserler de içten ve kabuktan ibaret değil mi? Araştırırsan hepsi de Allâh'ın eseridir.

• Bazı şeyleri eserleri yüzünden seviyorsun, peki neden eserleri bağışlayandan haberin yok?

• Bir hayale kapılıp halkı, güzelleri seviyorsun da, batının da doğunun da padişahını nasıl oluyor da sevmiyorsun?

1320 • Ey ulu kişi, bu sözün sonu yoktur! Dilerim bu manevî bilgilere karşı, beslediğimiz hırsın, arzunun sonu olmasın...

442

Ey suçsuzun başına vuran kişi! Karşılığını göreceğini düşünmüyor musun?

1339 • Ey suçsuzların başına vuran kişi! Karşılığını göreceğini, senin de kafana vurulacağını düşünmüyor musun?

1347 • Nerede sende Halil'cesine Allâh'a tevekkül? Nerede sende Kelîm'deki keramet?[427]

[427] Halil İbrahim(a.s.)'ı Nemrud ateşe attı. O Hakk'a tevekkülünden ötürü, Cebrail'den yardım istemedi. Musa Kelîmullah da deryada, kendisine yol buldu. Firavun'un şerrinden kurtuldu. Ey Hakk âşıkı, sende bu tevekkül, bu keramet yok iken neden benliğe kapılıp, kendini kurtulmuş, kemal sahibi olmuş sanıyorsun?

• Kılıcın İsmail'i kesmesin, Ni1 nehrinin dibini ana yol haline getirsin. Bunlar sende var mı, ey gafil?..

• Saîd bir kişi minareden düşse, elbisesine rüzgar dolar da parçalanmaktan kurtulur.

1350 • Sende o baht yok; o tevekkül, o inanca sahip değilsin; ne diye kendini rüzgarın önüne atıyorsun?

• Bu minareden tepesi üstüne düşen sayısız insanı seyret![428]

[428] Sayısız insan ihtiraslarına kapılmışlar da, mutluluk, şerafet mertebesinden "esfeli safilîn" aşağıların aşağısı olan aşağılık zeminine düşmüşler, kötü insan olarak ölüp gitmişlerdir.

• Sen ipte oynamayı gerektiği gibi bilemiyorsun, ayakların olduğuna şükret de, yeryüzünde yürü![429]

[429] "İpte oynamak" ve "Canbazlık"la Hz. Mevlana hakîkat yolunda yürüyen evliyayı kasdediyor. Onlar en zor işleri başarırlar. Ey derviş, sen onların gittikleri hakîkat yolunda gereği gibi ilerlediğine göre, yeryüzünde yürü, bunun nimetini ve şükrünü bil!

• Kâğıttan kanat yaparak dağdan uçmaya kalkışma, sevda yüzünden nice başlar gitti.[430]

[430] Hz. Mevlana bu beyitte kağıt kanat yaparak uçmaktan bahsediyor. Demek ki yedi asır önce de insanlar uçmayı denemişler. Firüzanfer merhum, bir kişinin kollarına kapı kanadı takarak, Nişabur Camii'nin yüksek bir yerinden uçacağım diye kendini aşağı attığından ve düşüp öldüğünden bahsediyor. Evliya Çelebi de Hezarfen Ahmed Çelebi'nin Galata kulesinden taktığı kartal kanatları ile Üsküdar'a kadar uçtuğunu yazar.

Aklını başına al da her şeyin sonunu düşün!

• Tuzağı gören kişi, ilk adımda durur. Yeme kapılmaz.

443

• İşin sonunu gören gözler, ne mutlu gözlerdir. Onlar bedenlerin çürüyüp dağılmasını seyreder, dururlar.

• Hz. Muhammed'in gözü de, sonu görmüş, daha bu dünyada iken her yönü ile cehennemi görmüş, inceden inceye seyretmişti.

• O mübarek, o eşsiz peygamber arşı, kürsîyi, cennetleri gördü de, gaflet perdelerini yırttı.

1360 • Gafletten kurtulmak istiyorsan, işin önüne bakma, sonuna bak!

• Sonuna bak da, bütün yokları var gör! Varları da duygularla hissedilen değersiz şeyler, adeta hayal mahsulü olarak bul!

• Eğer bunu yapamıyorsan, hiç olmazsa, bu dünyada aklı olan herkesin gece, gündüz yoku, yokluğu aradığını gör![431]

[431] Hz. Mevlana'nın şu beyti yokluğu ne güzel ifade buyurur:

“Biz yokuz, varlıklarımız, fanî suretler gösteren mutlak varlık olan sensin.” *Mesnevi,* c. I, nu: 602.

• Yoksulluğa düşüp de, cömertliği kim aramaz? Dükkanlarda kar elde etmeyi kim istemez?

• Tarlalardan mahsul almak istemeyen çiftçi var mı? Fidanlıklardan kim bir fidan ummaz?

1365 • Medreselere gidip de bilgi elde etmek istemeyen kim vardır? İbadethanelerde Allâh’ın lütfunu, ihsanını niyaz etmeyen bulunur mu?

Rahat etmek istersen, daha dünyada iken yokluğu ara, yokluğu iste!

• Akıllı kişiler, bu dünyada görünen şeyleri, var gibi görünen nesneleri arkalarına atmışlar, vardan yüz çevirmişler, yok olan şeyleri, görünmeyen gerçek varları aramakta ve onlara kul olmaktalar.

• Çünkü, Allâh’ın san’atının mahzeni ve kaynağı yokluktan başka yerde görünmez.[432]

[432] Şeyh ibrahim Efendi:

“Yokluk bir aynadır,

Varlık görülür andan.

Yokluktaki varı gör,

Ayine-i Âdem’den.”

diye yazmıştır. Akif Paşa da meşhur Âdem (=Yokluk) kasîdesinde şöyle yazar:

“Var ise ondadır ancak, yok ise yoktur yok.

Rahat istersen eğer, eyle temennay-ı adem.

Ne gam vü gussa, ne renc vü elem, ne bîm ü ümid!

Olsa şayan-ı cihan, can ile cuyayı adem.”

444

• Biraz önce de bu hususta söz açmıştık. Sen bu sözü de o sözü de bir gör, iki görme!

• Demiştik ki, her san’atın sahibi, san’atını göstermek için yokluğu arar.[433]

[433] Yine Âkif Âdem Kasîdesi’nde bir beyitte şöyle yazar:

“Arifan, yokluk ile etmede isbat-ı vücud,

Ben ise varlık ile eyledim inşay-ı adem.”

(Arif insanlar, varlığı, yoklukla isbat etmeye çalışıyorlar. Ben ise varlık ile yokluğu ortaya koydum.) Yokluk konuşu üzerinde düşünürken çok dikkatli olmamız gerek. Bizim inandığımız yokluk Nihilistlerin, maddeye bağlananların inandığı yokluk değildir. Onlar gerçekten yok olmayı, hiç olmayı düşünürken, bizler kötü huylardan, varlıktan, benlikten kurtulan yokluğu arıyoruz. Daha doğrusu biz yoklukta varlık arıyoruz.

• Mimar, bina yapılmamış bir arsa, yahut yıkılmış, tavanları çökmüş harap olmuş bir ev yeri arar.

• Saka, içinde su bulunmayan kap arar. Dülger de kapısı olmayan ev araştınr.

• Bir gayeye doğru giderken, daha doğrusu, hakikati araştırırken herkes önce yokluğa doğru koşar, sonradan yokluktan kaçar.[434]

[434] Bu beyitte geçen “yokluk”la, maddî gözlerimizle gördüğümüz için bizce âlem-i gayb olan yokluk âlemine işaret edilmiştir. O âlemin adı yokluk âlemidir. Ama aslında aynı varlık âlemidir. Bütün Hakk yolunda olanların, hakîkati arayanların

emeli, var gibi görünmeyen, fakat aslında var olan Allâh'ı idrak etmektir. Bu sebeple herkes gayb âlemine, Hakk'a doğru koşmaktadır. Sonra Hakk'ı idrak edememekten, onun adem-i vücudundan, yani yokluğu düşüncesinden kaçıp kurtularak onu bulmak ve onda yok olmak, "Fena fillah" mertebesine ermek ister. Fakat insan bu fanî âleme bağlanıp kaldığı için, varlık âlemini yokluk, yokluk âlemini yani bu dünyayı var gibi görmektedir. Bu yüzden de hayatın adını ölüm, ölümü de gölge varlık olarak ölü gibi yaşadığı halde hayat sanmaktadır.

• Mademki senin ümidin yokluktadır, neden ondan kaçıyorsun? Ümit bağladığın, uzlaştığın şeyle neden çekişiyorsun?

• Mademki ümidin o yoklukla uzlaşmış, yoktan ve yokluktan ne diye kaçıyorsun?

1375 • Ey azîz ruh, sen gizlice mana bakımından yoklukla anlaşmadınsa, ne diye yokluk pususuna yatmış bekliyorsun?

445

• Neyin varsa, gönlünü hepsinden çekmişsin de, gönül oltanı yokluk denizine atmışsın.

• Şu halde, oltana yüz binlerce av veren şu ümit denizinden ne diye kaçıyorsun?

• Senin ruhî gıdan olacak, sana hayat bağışlayacak şeye, ölüm adını koymuşsun. Şu büyücülüğe bak ki, hayat sana ölüm gibi görünüyor.

• O'nun san'atındaki sihir iki gözünü de bağladı da, can ihtiras kuyusuna rağbet etti, ona düştü.

1380 • Hakk san'atının büyüsü ile yani Allâh'ın yarattığı fanî güzellerin büyüsü ile bir hayale kapılmışsın da, kuyunun dışındaki devayı zehirlerle, yılanlarla dolu sanıyorsun.

• Bu yüzden zavallı insan, felaket kuyusunu sığınacak yer sanmıştır. Sonunda ölüm onu bu kuyuya atar, gider.

1447 • Sen şimdi içinde bulunduğun vücuttan, varlıktan kork! Aslında sen bir gölge varlıktan, bir hayalden ibaretsin; o hayalin de hiç bir şey değil, sen de hiç bir şey değilsin.

• Ne şaşılacak şey, hiç bir şeyi olmayan, hiç bir şeyi olmayana âşık olmuş; hiç var olmayan, hiç var olmayanın yolunu kesmiş.[435]

[435] Bu beyitlerde geçen "vücud" (=varlık)tan maksat, fena ahlakımızı, kötü huylarımızı, nefsanî arzularımızı temsîl eden bedenimiz, maddî varlığımızdır. Halbuki bu mecazî varlığımız, aslında var gibi görünen yokluktan ibarettir. Ey Hakk'ı ve hakîkati arayan kişi, sen şimdi içinde bulunduğun etten ve kemikten ibaret olan mevhum varlığından kork! Senin en büyük düşmanın odur. Sen onun içinde hapsedilmişsin, sen bu mecazî bedende hayallere kapılıyorsun, bir hayalden, bir vehimden ibaret olan varlığın hayal kuruyor. Aslında sen de yoksun, hayalin de yok. Gerçek varlık ancak Allâh'tır. O'ndan başka her şey var gibi görünmekte, ama gerçekte yoktur. Bu fanî âlemde hiç bir şey olmayan, hiç bir şey olmayana âşık olmuştur.

• Bu hayaller ortadan kalkınca, aklının ermediği şeyler sana apaçık görünür.[436]

[436] Edhem Pertev Paşa'nın şu tercüme beyitleri Hz. Mevlana'nın bu beytine tercüman olmuştur:

"Sıyrılıp ruh zulmet-i tenden,

Süzülüp eyledikte azm-i vatan,

O zaman hallolur bu şüphe ve zan,

Bilinir hasılı nedir mana!"

(Ruh beden karanlığından sıyrılıp, asıl vatanına, geldiği ruh âlemine süzülüp gidince, işte o zaman insan şüpheden ve zandan kurtulacaktır. Hakîkat ve manevî hayatın ne olduğu bilinecektir.)

1523 • Şu gölge varlığından, benliğinden kurtulunca, ne yaparsan "Attığın zaman sen atmadın!" sırrına erersin, emin olursun.[437]

[437] Bu beyitte Enfal Sûresi 'nin şu mealdeki 17. ayetinden iktibas var: "Habîbim, attığın zaman sen atmadın, fakat Allâh attı." böylece de varlığından, benliğinden kurtulan kâmil insanın yaptıklarının kendisinin olmadığı manası çıkarılmaktadır.

Sultan Mahmud ile Hindli kölenin hikâyesi.

1383 • Allâh rahmet eylesin, Şeyh Attar hazretleri, *Musîbetname* adlı kitabında Gazi Padişah Gazneli Mahmud'u anarak, onun hakkında çok nükteli, çok güzel şeyler yazmıştır:

• Anlattığına göre o büyük sultana, Hint savaşında elde edilen ganîmetten bir köle düşmüştü.

• Sultan Mahmud o köleyi kendine oğul edindi. Halîfe yaptı. Tahtına oturttu, orduya kumandan tayin etti.

• Hasılı o çocuk, o güzelim tahtın üstünde, o yüce sultanın yanında yer almıştı.

• O Hintli köle bu lütfa mazhar olduğu halde, yana yana ağlamakta, göz yaşları dökmekte idi. Sultan Mahmud ona; "Ey kutlu çocuk!" dedi.

• "Neden ağlıyorsun? Elde ettiğin devlet, şeref, büyüklük neden tatsızlaştı? Sen padişahlardan da üstünsün, padişahlar padişahı ile dost olmuşsun, aynı tahta oturmuşsun.

1390 • Sen bir tahtın üstünde oturuyorsun, vezîrler, askerler ay gibi, yıldızlar gibi saf saf olmuş dizilmişler."

• Çocuk dedi ki: "Benim yana yana ağlamamın sebebi şu ki; ben kendi yurdumda, kendi şehrimde iken annem,

• Beni her zaman seninle korkuturdu; 'Seni arslan Mahmud'un eline düşmüş göreyim!' derdi.

• Babam da annemin bu korkutmalarına kızar; 'Bu ne hiddet, bu ne kötü dilek!' diye söylenirdi.

• 'Çocuğuna başka bir beddua bulamıyor musun ki, böyle kötü, böyle kahredici dileklerde bulunuyorsun?

1395 • Hanım! Sen pek merhametsizsin, taş yüreklisin, bu sözlerinle sanki çocuğu yüzlerce kılıçla öldürmedesin.' diye sızlanırdı.

• Ben ise annemle babamın bu sözlerine şaşırır kalırdım... Gönlüme bir vehim, bir korku düşerdi.

• Acaba Sultan Mahmud, nasıl cehennem huylu, yakıcı, kırıcı bir adam ki ölümle, belalarla adı anılıyor? Kötülüklere, zulme örnek olarak gösteriliyor?

• Daima senin korkunla titrerdim; kereminden, insanlığından, büyüklüğünden gafil idim, haberim yoktu.

• Ey dünya padişahı, annem nerede? Gelsin de beni şimdi taht üstünde görsün!"

1400 • Ey gafil, anlayışsız kişi! Senin fakirliğin, yoksulluğun aslında senin Mahmud'undur. Cismanî duyguların seni daima Mahmud ile korkutmaktadır.[438]

[438] Beyitte geçen "fakirlik, yoksulluk" maddî fakirlik değildir. Manevî yoksulluk, ruhî fakirliktir. Bunlar "adem" (=yokluk), "fena" (=hiçlik) ile aynı manaya gelmektedirler. Maddî zenginlik duygusundan yakasını kurtarmak, ölmeden önce ölmek, "fena ender fena" (hiçlikte hiç olmak), daha doğrusu yoklukta yok olmaktır.

• Sen bu yüce Mahmud'un şefkatini, merhametini bilseydin "İşin sonu hayır ola!" derdin.

• Ey korkak gönüllü; yokluk, yoksulluk senin Mahmud'undur. Seni Mahmud'la korkutan, seni doğru yoldan çıkaran anneni, yani senin maddî menfaatini düşünen nefsini pek dinleme!

• Sen fakirliğe, yoksulluğa av olur, kendini ona kaptırırsan, o Hintli çocuk gibi kıyamet günü sevinç göz yaşları dökersin.

• Şu maddî varlığımız, bedenimiz, bizi besleyip yetiştirmede anamız gibidir. Fakat bu ana bize yüzlerce düşmandan daha çok düşmandır.

1405 • Beden hastalanınca, seni ilaç aramaya zorlar; kuvvetlenince de seni şeytanlaştırır.

Sabretmek insanın içini açar, gönlünü ferahlandırır.

• Sıkıntı ve kederlerle dolu olan bu bedeni, bir zırh olarak bil, o elbise yerine ne kışın bir işe yarar, ne de yazın.

448

• Balçıktan yaratılmış, çok fena huylu, çok harîs, çok aç gözlü bir varlık olan bedenimiz ile, göklerden, ruh âleminden gelen tertemiz, ilahî bir varlık olan ruhumuz, ezelî takdir gereği arkadaş olmuşlar, muvakkat bir zaman için şu dünyada beraber yaşamaktadırlar. Asıl ruhumuzun bu bayağı, kötü huylu, ahlaksız birisi ile arkadaş olması, onun yaptığı bütün huysuzluklara, kötülüklere ses çıkarmaması, onu sabretmeye alıştırdığı için iyidir. Çünkü sabır insanın içini açar, gönlünü ferahlandırır. Nitekim azîz Peygamberimiz Efendimiz de; "Sabır, ferahlığın anahtarıdır." diye buyurmuşlardır.

• Ayın karanlık geceden kaçmaması, sabretmesi, onu nurlandırır, aydınlatır. Gülün dikenin arkadaşlığına katlanması, sabretmesi de, ona çok güzel bir koku, latîf bir renk verir.[439]

[439] Hz. Mevlana şu güzel ruba'îsinde aynı düşünceyi ifade buyurmuşlardır:

"Dost ile anlaşan, dostsuz kalmaz, alıcı ile beraber olan tüccar iflas etmez. Ay gecenin karanlığından ürküp kaçmadığı için nur saçmaktadır. Gül dikenin cefasına katlandığı için güzel kokuya sahip olmuştur."

• Sütün ana karnında, kan içinde, pislik içinde sabretmesi, onu deve yavrusuna gıda yapmıştır.[440]

[440] Bu beyitte Hz. Mevlana; "Sütün ana karnında, kan içinde, pislik içinde sabretmesi" demekle Nahl Sûresi 'nin şu mealdeki 66. ayetinden iktibasda bulunmuştur:

"Gerçekten süt veren hayvanlarda da size bir ibret vardır. Size onların karnında, işkenbe pisliği ile kan arasında halis bir süt içiriyoruz ki, içenlerin boğazından afiyetle geçer." Allâh'ın kudretine hayran olmamak elden gelmez. Yavru ana rahminde iken göbeğinden ana kanıyla beslenmektedir. Zamanı gelip de yavru doğunca, ananın memesine, doğan yavrunun ihtiyacı olan bütün minaralleri, değerli gıdaları ihtiva eden özel bir süt gelmektedir. Ağız denilen bu süt, ana göğsünde bulunan her zamanki süt değildir. Çok besleyici olan bu husûsî sütü hangi kimyager, hangi eczacı meydana getirdi? Kan damarlarından geldiği halde bu sütte kan yoktur. Bu nasıl oluyor? Nasıl hazırlanıyor?

1410• Bütün peygamberlerin, kendilerine inanmayanların ezalarına, cefalarına katlanmaları, sabretmeleri, onları Hakk'ın has kulları yapmış, zaferler kazanmış manevî sultanlar haline getirmiştir.

• Kimin üstünde yeni bir elbise görürsen, bil ki o elbiseyi sabredip çalışarak elde etmiştir.

449

• Kimi çıplak, aç, zavallı, perişan görürsen, bu hale düşmesinin sebebinin sabırsızlık olduğunu bil! Sabretse, çalışsaydı bu hale düşmeyecekti. Onun bu perişan hali sabırsızlığının şahididir.

• Kim derde düşmüşse, kimin canı gussalar, üzüntüler içinde ise, mutlaka o uygunsuz, fena bir kişi ile arkadaşlık etmiştir.

• Arkadaşının cefalarına sabredip, onunla uzlaşsa idin, ona vefa gösterse idin, ayrılığı yüzünden başına vurmazdın.

1417 • Sabırsızlığı yüzünden, Allâh'tan başkasına gönül veren kişi, sonunda Hakk'tan ayrı düştüğü için, ızdıraplara, kederlere, acılara mübtela olur, iyilikten mahrum kalır.

2040 • Cahilin eziyetlerine sabret! Hakk'ın sana ihsan ettiği bilgi ile, akıl ile hareket et, onunla hoş geçin!

2041 • Kötülere karşı sabretmek, iyi insanları manen yükseltir, parlatır. Nerede bir gönül varsa, sabır o gönlü temizler, süsler, güzelleştirir.

2043 • Nuh kavminin imansızlık cevri, ve Nuh'un sabrı, Nuh'a ruh aynasının cilası oldu.

3976 • Başkalarını neşelendirdin, sabretmekle onları güçlendirdin, onları sabretmeğe teşvik ettin.[441]

[441]Dîvan şâiri merhum Nefî'nin şu beyti aynı görüşü ifade etmektedir:

"Çalış gamgînleri şad etmeye şad olmak istersen,

Sevindir kalbi naş-ı gamdan azad olmak istersen."

• Başkalarını neşelendirdiğin gibi, şimdi de erkekliğini, cesaretini hisset, kendini neşelendir, sabretmeyi düşünen aklını kendine ölçü yap, kılavuz edin!

• Sabır kılavuzu sana kanat olursa, canın, arşın ve kürsünün de üstüne çıkar, yücelir.

3979 • Hz. Mustafa'ya bak! Sabır ona Burak oldu da onu göklerin en yücesine çıkardı.

Hakk dostları ile sohbet halis altın gibidir.

1418 • Hakk dostları ile sohbet halis altın gibi kıymetlidir. Sen bu değerli şeyi, nasıl oluyor da, onun kıymetini bilmeyen hain, riyakar kişilere, kalpazanlara emanet ediyorsun?[442]

[442] Bir mürşidin sohbeti bizi uyandırır. Bizi velîlerin kitaplarından anlama seviyesine yükseltir. Çünkü kâmil insan Allâh'ın en güzel canlı bir kitabıdır. Bu canlı kitaptan dinlenen hakîkatler müridin gönül gözünü açar. Onu Hakk yoluna götürür. Seyranî merhum ne güzel söylemiş:

"Hakk yoluna gidenlerin,

Asa olsam ellerine.

Er, pîr vasfın edenlerin,

Kurban olsam dillerine."

Bir iranlı şair de:

"Bir iki kişi çok az zaman için bile olsa, bir araya gelip, Hakk'tan, hakikatten bahsederlerse, bulundukları yere gökler secde eder."

• Sen Allâh'ın huyu ile huylan da, sana verilen emanetler eksilmeden kalsın ve kaybolmaktan kurtulsun!

1420 • İnsan huyunu yaratanla anlaş, peygamberlerin huylarını besleyen, onları olgunlaştıran büyük varlıkla uzlaş, onun huylarını kendine huy edin!

• Sen ona bir kuzu verirsen, karşılığında o sana bir koyun sürüsü verir. Zaten her sıfatı besleyip geliştiren O'dur.

• Sen kuzuyu kurda emanet ediyorsun, kurdu boşuna yol arkadaşı yapma!

• Kurt sana tilkilik eder, seni aldatmak isterse, aklını başına al da aldanma; ondan iyilik gelmez.[443]

[443] Burada insanın iyi huyları kuzuya benzetilmiştir. Nefis şeytan, heva ve hevesine kapılmış kişiler de kurt olarak gösterilmiştir.

• Bilgisiz kişi, bir müddet seninle gönül arkadaşlığı etse bile, sonunda bilgisizliğinden ötürü, seni yaralar.

1431 • Tatlı sözlü bilgisizin dostluğuna aldanma, sözüne de pek kulak asma!

• O tatlı sözlü cahil, sana "Ey anasının canı, ey gözümün nuru!" der, fakat bu hoş sözlerin ötesinde ızdırap vardır, hasret vardır, acılar vardır.

Nefis anadır, akıl ise baba gibidir.

1433 • Cahil kişi, çocuğunu tatlı diller dökerek aldatan ana gibidir. O ana, babaya açıkça; "Çocuğum mektepten bıktı, usandı." der.

• "Başka bir hanımdan doğsaydı ona bu kadar cefada bulunmazdın, onu bu kadar sıkmazdın.

451

• Bu çocuğum, senden olmasaydı, bunu ben doğurmasaydım, yine anası bu sözü söylerdi." der.

• Kendine gel, bu anadan kaç, merhameti kendinin olsun! Babanın tokadı, onun helvasından daha tatlıdır.

• Nefis anadır. Akıl ise baba gibidir. Akla ayak uyduran, önce sıkıntı çeker ama, sonunda rahata kavuşur. Yüzlerce ferahlık bulur.

• Ey akıllar veren Allâh'ım! İmdada yetiş, her şeyi ancak sen dilersin, sen yaparsın, hiç kimse bir şey dileyemez ve yapamaz.

• İstek de sendendir, biz kim oluyoruz? Evvel de sensin, ahirde sensin.

1440 • Hem sen söyle, hem sen işit, hem sen ol! Biz bu kadar varlığımızla var gibi görünen yoklardan ibaretiz.[444]

[444] Hz. Mevlana *Dîvan-ı Kebîr'inde* şu aldığım beyti ihtiva eden gazellerinde, bu konuyu çok hoş bir şekilde ifade buyurmuştur:

"Bizim bedenlerimiz birer evdir. Ruhlarımız da o evlere ötelerden gelip konmuş birer misafirdir. Ey Allâh'ım! Biz yokuz. Tenlerimiz de, canlarımız da senin gölgenden ibarettir. Aslında tenlerimiz de, misafir olan canlarımızın canı da sensin."

• Allâh'ım bize emirler verdin, tekliflerde bulundun. Kullukta bulunmamızı diledin. Lütfet de secdeye rağbetimizi artır. Bize ibadet zevki ver! Cebir inancının tenbelliğinden bizi koru! Cebir tenbelliği ile şevkimizi söndürme![445]

[445] Cebr inancı *Mesnevî'nin* bir çok yerinde geçmişti. Bilindiği gibi cebr inancında olan kişi, her şeyi Cenab-ı Hakk yaptırıyor diye ibadette tenbellik eder. Hatta suç işlediği zaman da; "Benim elimde bir şey yok ki!" diye iblis gibi işin içinden çıkmak ister. Evet her şey Hakk'tandır. Amenna, fakat bizim de cüz'î de olsa bir irademiz vardır. Eğer böyle olmasaydı peygamberler gönderilmezdi. Yollarını sapıtmış insanlara kurtuluş yolları gösterilmezdi. Allâh'ın inayeti ile, ibadet ve gayretle, iyiliklerle, insanın kurtulacağı, iyi yolu bulacağı bir gerçektir. "Takdîr-i ezelin gayrete âşık olduğunu" unutmamamız gerekir.

• Cebir, kâmil insanların kolu, kanadıdır. Tenbellerin ise ayak bağıdır, zindanıdır.[446]

[446]Cebr Allâh'tan başka kimsede kuvvet ve kudret olmadığına, her şeyin, her hadisenin onun emri ile, onun takdiri ile olduğuna inanmaktır. Cenab-ı Hakk'ın iradesi dışında hiç bir şeyin meydana gelmediğini bilmektir, insanın kendi cüz'î iradesini gerek hayıra ve gerekse şerre yöneltmesi de, Hakk'ın irade ve ihtiyarından olduğunu anlamaktır. Bu çeşit cebre "Mahmud Cebr" (Beğenilen, makbul olan cebr) diyorlar. Kendi irade ve ihtiyarını tamamıyla Hakk'ın irade ve ihtiyarına bırakan kimsede, her şeyi yapan, halk eden Allâh'tır inancı yerleşir, bu inanç onu kurtarır ve felakete sürüklemeyebilir. Bu cebr, kâmil ve ariflere kol kanat olur. Onları daha çok iyilik yapmaya, kulluk etmeye teşvik eder. Fakat kendi varlığından kurtulmamış olanlara da cebr inancı zindan olur. Onları yoldan çıkarır. Bu cebre arifler "Mezmum Cebr" (=Makbul olmayan cebr) diyorlar.

452

• Bu cebir inancını sen Nil nehri gibi bil! İnanan kişiye su, inanmayan kişiye kandır.

• Kanat vardır, doğanları padişaha götürür. Kanat vardır, kuzgunları mezarlığa, leşe uçurur.

Dünyayı bırakıp geçip gitmiş olanlara ölüm sıkıntısı yoktur. Onlar için sadece hayatta iken fırsatı kaçırdıklarından, iyi işler, ibadetler yapamadıklarından ötürü üzüntü ve hasret çekmek vardır.

1450 • Bütün insanların en yücesi olan Hz. Muhammed (s.a.v.) Efendimiz, çok doğru söylemiştir: “Dünyadan geçip giden kişinin,

• Ölüm yüzünden bir derdi, bir üzüntüsü yoktur. Elindeki fırsatı kaçırdığından ötürü, yüzlerce kederi vardır.”

• O kendi kendine der ki: “Neden ölüme gereken önemi vermedim? Bütün nimetlerin, bütün servetlerin kaynağı olan ölümü, neden her zaman düşünmedim? Göz önünde tutmadım?

• Bütün ömrüm boyunca, şaşkınlığımdan, gerçeği göremediğimden ecel gelince kaybolup giden o hayallerin peşinde koştum. O hayalleri her zaman göz önünde tuttum.”

• Ölmüş gitmiş kişilerin hasreti, ölümden değildir. Neden? “Hayallere, nakışlara, suretlere kapılıp kaldık!” diye hayıflanırlar, üzülürler.

1455• “O nakışların, o görünüşlerin birer köpük olduğunu göremedik.” derler. Köpük nedir? Köpük denizin çırpınmasından doğar ve denizle beslenir.

• Deniz köpükleri kıyıya alınca, sen mezarlığa git de, o köpükleri, orada seyret!

• Denizin sahile bıraktığı köpüklere de ki: “Çırpınmanız, oynaşmanız, köpürmeniz, gürlemeniz, gezip tozmanız ne oldu? Neden sessizce kıyıda uyuyorsunuz? Deniz sizi yok olmanız için mi kenara attı?”[447]

[447] Denizin sahile bıraktığı köpükler, mezarlıklarda bulunan ölülerin cesetlerinin sembolüdür. Ariflerin nazarında, bu dünyada gördüğümüz her şey, canlı ve cansız sandığımız bütün varlıklar, insanlar, hayvanlar, ağaçlar, bitkiler bütün maddeler, denizlerde ve karalarda yaşayan bütün varlıklar, cisimler, hepsi hepsi vahdet deryasının köpükleridir. Esas var olan, daimî olan vahdet deryasıdır. Bu bahsin başlığından sonra gelen beyitlerdeki hadîsi şerîf şu mealdedir: “Hiç bir kişi yoktur ki, ölsün de pişmanlık duymasın, iyilik etmişse; ‘Ne olurdu daha fazla iyilik etseydim?’; kötülük etmişse; ‘Ne diye ölmedim de fazla kötülük ettim?’ diye nadim olur.” *Cami’u’s-Sagîr,* c. II, s. 127.

• Sahilde kumlar üzerinde sessizce uyuyan köpükler de sana dille, dudakla değil de, hal dili ile; “Bu soruyu bize sorma, denize sor!” derler.

• Köpüğe benzeyen nakışlar, şekiller, varlıklar, dalgaların coşması, oynaşması olmasa nasıl meydana gelir? Rüzgar esmeden, tozların yükseldiğini kim görmüştür?

1460 • Ey hakîkati arayan kişi, şekil, nakış tozunu gördün ya, rüzgarı da gör! Köpüğü gördün ya, köpüğü meydana getiren uçsuz bucaksız denizi de müşahede et.[448]

[448] Hz. Mevlana *Dîvan-ı Kebîr’in* VI. cildinin 2674 numaralı gazelinde bulunan şu beyitlerle bu hakîkatleri açıklar:

“Ağaçların dalları, yaprakları rüzgar esmeyince oynamaz. Saman çöpü de kehribar olmadıkça uçmaz. Saman çöpü bile rüzgar olmadıkça hareket etmezken, koca bir dünya nasıl olur da, bir oynatanı, bir hareket ettireni olmadan döner, durur?”

• Ey insanoğlu, bunları düşünerek müşahede et, gör! Çünkü sende işe yarayan ancak bu görüştür. Bu görüşten başka neyin varsa onlar, yağdır, ettir, iliktir, damardır, sinirdir.[449]

[449] Hz. Mevlana aynı düşünceyi *Mesnevî’nin* II. cildinde bulunan şu beyitle ifade buyurmuştur:

"Kardeşim, sen ancak düşünceden ibaretsin. Bu düşünceden başka neyin varsa, kemikten ve kıldan ibarettir."

• Ey insanoğlu, senin yağın mumları ışıklandırmaz, yani mum yapmakta kullanılmaz. Etin de şarap içenlere kebap yapılmaz.

• Bütün şu tenini, gövdeni baştan başa bakışta, görüşte yok et, erit! Bakışa git.bakışa!...

• Bir bakış var, bir kaç kilometrelik yolu görür, bir bakış da var iki dünyayı da görür. Padişahın yüzünü de görür.

1465 • Bu iki bakış arasında, yazılamayacak kadar çok fark var. Gözüne bakışını derinleştirecek, görüşünü kuvvetlendirecek irfan sürmesini ara! Gizli şeyleri Allâh daha iyi bilir.

Yokluk ve zikir

1466• Daha önce yokluk denizinin ne olduğunu anlattık. Bunları duydun ya, sen şimdi hep o denizde bulunmaya gayret et! Buna çalış![450]

[450] 1365 numaralı beyitten sonraki bölüme lütfen bakınız

• İş yerinin, eser ortaya koyma yerinin aslı, o yokluktur. Orada hiç bir şey yoktur. Oranın nişanı, belirtisi de yoktur. Orası bomboştur.

• Bütün ustalar, eser ortaya koymak, işlerini göstermek için kırık dökük yer isterler, yokluğu ararlar.

• Bütün sanatkarların, ustaların ustası olan, hiç bir şeye ihtiyacı bulunmayan, herkesin kendisine muhtaç olduğu Allâh'ın da yaratma yeri yokluktur.

1470• Nerede bu yokluk daha fazla ise, Hakk'ın işi ve yaratma yeri oradadır.

• Yokluk en yüce mertebe olduğundan ötürüdür ki, dervişler, o yoksul kişiler, oraya varmışlar, mükafatlarını almışlardır.[451]

[451]Hz. Mevlana, *Mesnevî'nin* bir çok yerlerinde "Yokluk" üzerinde durur. "Varlık ancak yoklukta görünür." diye buyurur. Bir *Mesnevi* beytinde:

"Varlık aynası nedir? Yokluktur. Eğer aptal değilsen, sen de öbür tarafa yokluk götür." der.

• Hele bedenini, malını yok etmiş derviş, hepsinden de ileridir. Fakat iş, beden yokluğundadır, dilencilikte değil![452]

[452] Beyitte geçen "beden yokluğu"; "ölmeden evel ölme" sırrına eren, cismanî arzularından kurtulan kişiye aittir. Yoksa yoksulluk fakirlik, dilencilik değildir. Nitekim Mevlana bir beytinde; "Dünya nedir? Dünya Allâh'tan gafil olmaktır. Kumaş, para, çoluk çocuk ve kadın değildir." diye buyurur. Azîz Peygamber Efendimiz de bir hadîslerinde; "Allâh'ım, zenginlikten olduğu gibi, fakirlikten, yoksulluktan da sana sığınırım." diye buyurmuşlardır. Buradaki fakirlik, lokma fakirliğidir. Allâh fakirliği değildir.

• Dilenci, malını mülkünü yemiş, maddî varlığını tüketmiş kişidir. Kanaat sahibi ise, Allâh'a güvenerek varlığına kıyan; bedenini, rahatını düşünmeden, iyilik için çırpınan insandır...

• Öyle ise ey hakîkati arayan kişi, artık dertten şikayet etme. Çünkü dert, insanı yokluğa götüren rahvan attır.[453]

[453] Bu beyitlerle Hz. Mevlana her var olanın, yani var gibi görünen her şeyin aslının yokluk olduğunu beyan buyurmaktadır. Hakk her şeyi yoktan yaratmıştır. Kim maddî varlığından fedakarlık yaparsa, tenini beslemekten, bedene ait zevklerden, benlikten kurtulursa, gerçek varlığı bulur, ilahî huzura kavuşur. Bu yüzdendir ki, Allâh'a tam manasıyla gönlünü veren kişi, geçimini sağlayacak maldan değil de fazlasından yüz çevirmiş, kendini cismanî arzuların esaretinden kurtarmış, hürriyete kavuşmuştur. Bunda da dinimiz itidali, orta yolu seçmiştir. Mehmed Emin merhumun dediği gibi:

"Altın, sarı bir yılandır, vicdanları ısırır. Lakin hayat kavgası için bu silaha muhtacız."

Dünyada dertten, maddî ihtiyaçlar içinde kıvranmaktan, huzursuzluktan şikayet ve feryad etme! Bunlar insanı yokluğa kurtuluşa götüren birer rahvan at gibidir.

1475 • Biz bu kadar söyledik, ötesini sen düşün. Eğer fikrinde bir durgunluk varsa, iyi düşünemiyorsan, Allâh'ı zikrederek fikrini uyandır, harekete geçir.

• Çünkü zikir, düşünceyi harekete getirir, sen zikri şu uyuşmuş düşünceye güneş yap da onu canlandır![454]

[454]"Mevleviler, esmayı (Allâh'ın isimlerini) zikretmek yerine aşk ve cezbeyi sülûkün esası olarak almışlardır." görüşünün gerçeğe uymadığını Mevlana'nın bu beyitleri açıkça göstermektedir. *Kur'an'ın* bir çok yerlerinde; "Beni zikredin, ben de sizi zikredeyim." (Bakara Sûresi, 152) Allâh'ı çok zikrediniz mealinde ayetler vardır. Hz. Mevlana tam Muhammedî bir yolda olan velî, ilk yapılan resimlerinde bile elinde tesbih olduğuna göre nasıl zikirden vareste kalır?

• İşin aslı cezbedir. Ama azîz dostum, çalışmayı, gayreti bırakıp sakın cezbeyi bekleme, cezbe kendi kendine gelmez.

• Çünkü çalışmayı, ibadeti, iyilik etmeyi bırakmak, nazlanmaya benzer. Hakk yoluna canını ve başını koyan bir kimse hiç nazlanabilir mi?[455]

[455] Hakk yolunda yürüyen kişinin Hakk'a ulaşması ve hakîkat makamına erişmesinin aslı cezbedir, ilahî cezbe nedir? Cenab-ı Hakk'ın bir kulunun gönlünü, ruhunu sevgi ile kendine çekmesidir. Kulunun kalbine sevgi ateşini düşürmesidir. Bu hale gelen bahtiyar kul, elinde olmadan cümle ağyar ve masivadan geçer, kendi mecazî varlığından kurtulur. Fakat kulun "Hakk'ın cezbesi gelsin, beni benden alsın." diye cezbeyi beklemesi doğru değildir. Mümkün olduğu kadar Hakk yolunda gayret sarf etmesi, ibadet etmesi, nefsiyle mücadelede bulunması, hiddetini, şehvetini yenmesi lazımdır. Kâh zikir ile, kâh hamd ile, kah şükür ile dinî ve insanî vazifelerini yaparak Hakk'ın sevgisini kazanmalıdır. Çünkü Allâh'ın cezbesi, kuluna olan sevgisinin derecesi nisbetinde tecellî edecektir.

• Oğlum, ne Allâh'ın lütfuna mazhar olacağını, ne de kahra uğrayacağını düşünme; sadece onun emirlerine uymayı, nehyettiği, yapma dediği şeylerden kaçınmayı göz önünde tut!

456

1480 • Derken, cezbe kuşu, ansızın beklemediğin bir zamanda, yuvasından sana doğru uçar gelir. Sabah olduğunu, nura kavuştuğunu görünce artık mumu söndür.[456]

[456] Buradaki mum, Hakk'ı bulmak için sarf edilen emek, külfet, zahmet ve ibadet sembolüdür. Yanlış anlaşılmamalı, cezbe kuşu gelince mumu söndürmekten maksat, artık ibadetten, namazdan niyazdan vazgeçmek değildir. Arifler ibadet ile ubûdiyyeti birbirinden ayırmışlardır, ibadet, bir vazife ile yapılan bir takım zahmet ve külfete bağlı olan hizmet ve vazifedir. Bu abidlerin, zahidlerin işidir. Ubûdiyyet ise, bir vazife sayılarak zoraki yapılan hizmet değildir. Hakk'a karşı duyulan sevgi ve zevkle canla başla yapılan kulluktur. Bu ibadet, âşıkların ibadetidir. Birinci ibadette korku esas olurken, ubûdiyyette aşk esastır. Çünkü bir âşıkın maşukuna hizmeti, bir zahmet değildir, bir zevktir. Bu sebeple beyitte geçen "Sabah olunca mumu söndür!" demek, Allâh'a kulluğu bırak demek değildir. Taklidî ibadeti tahkîka götür, zoraki ibadetten aşk ibadetine geç, anlamına gelmektedir.

• Gözler, örtülerden, perdelerden geçince, göreceği nur, O'nun nurudur. Bu görüşe mazhar olan, Hakk'ın nuru ile bakan mutlu kişi, derilere baktığı zaman içi görür.

• Hakk'ın nuru ile bakan kişi, zerrede ebediyet, sonsuzluk güneşini görür, katrede bütün denizi seyreder.[457]

[457] Beyitte geçen "Zerre" maddî varlıkların, "Sonsuzluk güneşi" ise Hakk'ın sembolüdür. Damla manasına gelen "katre", bir insanın vücudunu, bütün denizde Allâh'ın bütün isimlerini, vasıflarını kendisinde toplamış bulunan hakîkat mertebesini göstermektedir. Bir şeyde Allâh'ın kudretini, sıfatını ve yaratma gücünü seyretmek, zerrede güneşi görmeye; bir kimsenin katre-i vücudunda Hakk'ı isimleri ve sıfatlarıyla görebilmek, bir damla da denizi görmeye benzetilmiştir.

Abdurrahman Cami hazretleri; “Cihan, bizim sevgilimizin güzelliğini aksettiren bir aynadır.” demekte, İbrahim Gülşenî hazretleri de;

“Nedir bu katrelerde bahr-ı umman olduğun cana?

Nedir bu zerrelerde şems-i tapan olduğun cana?

Çü sensin zahir ve batın hakikatte olan mevcud,

Nedir bu nakışı gûnâ gûnde pinhan olduğun cana?” demiştir.

Gezen, dolaşan ölüler.

1538 • Tabiî olarak ölen kişi, bir yönden, bir defa. ölür, gider. sufîler ise, yüz yönden ölmüşler, yok olmuşlardır.

• Tabîî ölüm, insanı bir defada öldürür. Halbuki sufîlerin ölümü, üçyüz ölümdür. Bir öldürülmede sayısız kan bahası vardır.

1540 • Hakk, sufîleri defalarca öldürmüştür. Ama kan bahası olarak ambarlar dökmüştür.

• Bunların her biri Circis’e benzer. Altmış defa öldürülmüş, altmış defa dirilmiştir.[458]

Circis: Bir rivayete göre, Andolu’da Kapadokya’da (Kayseri-Sivas havalisi) doğmuş, 303’de İzmit’te şehit edilmiş bir Hıristiyan azîzi. Altmış defa öldürülmüş, altmış defa dirilmiştir.

• Adalet sahibi olan Hakk’ın sevgi kılıcı ile öldürülen kişi, şikayet şöyle dursun; “Vur, vur, bir daha vur!” diye yanar, sızlanır durur.

• Allâh’a yemin ederim ki, can bağışlayan Hakk’ın aşkıyla öldürülen, şehit edilen kişi, ikinci defa öldürülmeye daha çok âşıktır.

1545 • Bu sufî, görünüşte diri, mezarda değil ama, onun bütün duyguları ölmüş, sanki mezarlar onun vücudunda gizlenmiş.

• Mezarda ölü çok gördün, bir de ölüde mezarı gör, ey kör kişi!

• Bir mezardan senin üstüne bir kerpiç düşse kızar mısın? Akıllı kişiler, mezardan davacı olurlar mı?

• Ölüye kızıp kin gütmeye kalkışma, aklını başına al, hamamdaki resimle savaşa girişme!

1550 • Dirilerin hiddeti, Hakk’ın hiddetidir. Hakk’ın yarasıdır. Çünkü o kâmil insan Hakk’la diridir.[459]

[459] Hakk’la diri olmak ne demektir? Beşerî duygulardan kurtulmak, şehvetini, hiddetini yenmek, Allâh’tan gafil olmamak, ölmeden evvel ölmek, Hakk’ta yok olmaktır. Bu inançta olmayanlar, bu inancı yaşamayanlar, diri de olsalar, ölü gibidirler. Gafletle, benlikle, bilgisizlikle Hakk’ı unutan, dünyaya dalan, ahireti düşünmeyen kişinin cesedi, onun mezarı olmuştur. Hz. Peygamber Efendimizin şu hadîsi böyle kişileri anlatmaktadır: “Hakk’ı idrak eden alimlerden, ariflerden başka bütün insanlar ölüdür.”

Gülüşler, ağlayışların arkasına gizlenmiştir.

1579 • Şu gönlüm bağdır, bahçedir. Gözlerim de buluta benzer. Bulut ağlar, bağ bahçe sevinir, güler.

• Kıtlık yılında, gülen, neşelenen güneş yüzünden bağlar, bahçeler ölüm haline girerler, can çekişirler.

• *Kur'an-ı Kerîm'de;* "Çok ağlayın!" ayetini okumuşsundur. Okudunsa, ne diye pişmiş kelle gibi sırıtıp duruyorsun?[460]

[460] Bu beyitte Tevbe Sûresi'nin şu mealdeki 82. ayetinden iktibas vardır: "Artık az gülenler, çok ağlayanlar..." Peygamber Efendimiz de bir hadîslerinde; "Çok gülmek kalbi öldürür." diye buyurmuşlardır.

458

• Mum gibi gözyaşı dökersen, evin aydınlanmasına sebep olursun. Evin aydınlığı olursun.[461]

[461] Bu beyit çağdaş iran şairlerinden birisinin şu beytini hatırlattı: "Mum etrafı aydınlatırken kendi yanmasından, tükenmesinden korkmaz. Onun gayesi gözyaşı dökerek, kendini yok ederek cemiyeti nüra kavuşturmaktır." Hz. Mevlana da bir *Mesnevi* beytinde:

"Faziletli insan, mumun yağını yiyen alev gibi, kendini yer tüketir, cemiyetin nûrunu aydınlatır."

• Ey aptalca gülen kişi! Gülmenin zevkine vardın, bir de ağlamanın ne olduğunu anla! Onun da zevkine var!

1585. Cehennemi hatırlamak seni ağlatırsa, bil ki cehennem sana cennetlerden daha hoştur.[462]

[462] Hakk yolunda yürüyenler için, cehennemi düşünerek, ilahî azaptan korkarak ağlamak, cenneti düşünüp neşelenmekten, zevk almaktan daha değerlidir.

• Ey temiz kişi! Gülüşler, ağlayışların arkasına gizlenmiştir. Görmez misin? Defineyi viranelerde, harabelerde ararlar.

• Zevk, gamların, elemlerin içindedir. Gamların izini kayedenler, abı hayatı karanlıklar âlemine götürmüşlerdir.[463]

[463] Tasavvuf bakımından ab-ı hayat ledünnî bilgi, aşk ve irfan; Hakk'a kavuşmak, hakîkate ermek manalarına gelir. Hz. Mevlana bu iki beyitte şunu ifade buyurur: "Ey Hakk'tan gafil olan kişi! Aslında gülüşler, zevkler, neşeler, ağlayışların içinde gizlenmiştir.

• Hakîkat yolunda menzile varıncaya kadar, tersine çevrilmiş nal izleri var. Gözünü dört aç! ihtiyatla yürü, yolu şaşırma![464]

[464] Tersine çevrilmiş nal izleri ile, hakîkat yolcusunu şaşırtan gerçeğe aykırı olan görüşler kasdedilmektedir.

• İbret gözünü dört aç, sevgilinin iki gözünü de kendi gözlerine dost edin!

l590.*Kur'anı Kerîm'de;* "îşlerini birbirleri ile danışarak yaparlar." ayetini oku, sevgili ile anlaş, uzlaş, dost ol, nazlanarak "Uf!" deme![465]

[465] Bu beyitte Şura Sûresi 'nin şu mealdeki 38. ayetinden iktibas var: "îşlerini birbirlerine danışarak yaparlar."

• Hakîkat yolunda yürüyen yolcunun arkadaşı, dostu onun sevgilisidir. Hatta iyi bakarsan görürsün ki, yol da bir sevgiliden ibarettir.

459

• Öyleyse sevgililere, dostlara ulaşınca, susarak otur! Haddini bil! Başköşeye geçerek kurulma! Alçak gönüllü ol!

• Aklını başına al da cuma namazına bak; herkes camiye toplanmış, bir arada, bir düşüncede; fakat hepsi de susarak oturmakta.[461]

[461] Şu hadîste susmanın fazîletini ifade eder: "Susmak, alim için süstür, zinettir. Cahil için de bilgisizliğinin örtüşüdür."

• Neyin varsa, al da susmak yönüne doğru çek götür! Kâmil bir insan olmak istiyorsan sus, konuşma, gösterişten sakın![462]

[462] Hasan Basri hazretleri diyor ki: "Biz öyle kimselere yetiştik ki, onlar sahip oldukları bir hikmeti, sırf şöhret korkuşu sebebiyle saklar, kimseye açmazlardı. Onu açmış olsalardı, şüphesiz hem kendileri, hem de arkadaşları faydalanırlarda" Bir gün Hz. Ali (r.a.) Kûfe mescidine girdiği zaman, bir adamın orada bulunanlara bir takım şeyler anlatmakta olduğunu görmüş ve; "Bu nedir?" diye sormuş. "Bir adam konuşuyor." demişler. O da; '"Bu adam ben falancayım, beni tanıyın!'demek istiyor."

1595 • Peygamber buyurdu ki: "Sen, dostları, sıkıntılar denizinde yol gösteren yıldızlar bil!"[463]

[463] "Benim ashabım, dostlarım yıldızlar gibidir. Bunların hangisine uyarsanız hidayete erersiniz." hadîsine işaret var.

• Yüzünü yıldızlara dik, yol ara; söz görüşü bulandırır; sus söyleme!

• Sen iki doğru söz söyleyebilirsin. Ama onları bulanık, karışık, hoş olmayan sözler de takip eder.

• Ağzını açtın mı? Söylediğin sözleri yakalayamazsın; temiz, doğru sözlerin arkasından kötü, biçimsiz sözler de dökülür.

"Gerçekten de Allâh, vaaz edenlerin dillerine dinleyenlerin himmetlerince hikmet telkîn eder." hadîsi.

1656 • Birisi güzel söz söylüyorsa, bu güzel söz, dinleyenin canla, başla dinlemesinden, anlamasından ileri gelir. Öğretmenin ateşli ateşli ders vermesi, heyecanla bu işe sarılması, çocuğun kendisini derse vermesindendir.

• Yirmi dört makamdan çeng çalan çalgıcıyı dinleyen yoksa, çengi ona bir yük olur.

• Aklına ne yanık bir nağme gelir, ne gazel, ne de parmağını çalgı çalmak için oynatabilir!

• Eğer insanlarda, görünmez âlemden gelen haberleri duyacak kulak olsaydı, müjdeci peygamberlere gökyüzünden vahiy gelmezdi.

• İlahî sanatı gören gözler olmasaydı, ne gökyüzü olurdu, ne de yeryüzü gülerdi.

1661 • "Sen olmasaydın..." hadîsinin ifade ettiği mana, işin çok keskin, her şeyin aslını görür göz için olduğunu bildirmektedir.[469]

[469] Bu beyitte; "Habîbim, sen olmasaydın, bu kâinatı yaratmazdım!" kudsî hadîsine işaret edilmektedir. Kâmillerin en kâmili, nebîlerin en efdali olan, âlemlerin Rabbinin sevgilisi bulunan, Peygamber Efendimiz, kâmil insanlar arasında, ilahî san'atı ve o san'atı yaratan en büyük sanî'i, yaratıcıyı görmekte en keskin göze maliktir. Bu sebeple Cenab-ı Hakk sevgili Peygamberimize; "Senin mübarek varlığın olmasaydı, bu eflaki, bu kâinatı yaratmazdım, bütün kâinatın yaratılmasına senin şerefli varlığın sebep olmuştur. Çünkü her şeyin aslını, manasını keskin gözlerinle görüp anlamaktasın." diye buyurmaktadır.

• Fakat insanlar kadın aşkından, yemek sevdasından kurtulup da Hakk'ın san'atma nasıl âşık olacaklar?

• Yiyecek bir kaç köpek olmazsa, tutmaç suyunu yalağa dökmezsin. Yani herkese kabiliyetine göre kısmet verilmektedir.

• Yürü Ashab-ı Kehfin Hakk mağarasının köpeği ol da, diğer köpeklerden bu ayrılış, seni onların yalağından kurtarsın.

Türk'ün;

"Terzi benden bir şey çalamaz!" diye bahse girişmesi ve malını rehin olarak vermesi.

1665. Hikâyeci, terzilerin nasıl acımadan kumaş çaldıklarını, çaldıkları kumaşları nasıl gizlediklerini anlattı.

• O kalabalık içinde bulunan Hitâlı bir Türk, bu sözlerden, terzilere ait bir sırrın açığa vuruluşundan pek öfkelendi.

• Gece kıyamet günü gibi o sırları hakîkat ehline açıklamakta idi.

• Nereye gelir de, orada birbirleri ile çekişen, birbirlerinin sırlarını, ayıplarını açıklayan, gizli çamaşırlarını ortaya döken, iki düşmanı görürsen;

• O çekişme zamanını, korku ile anlatıp durdukları mahşer bil! O sırları açıklayan dudakları, boğazı da sur say!

1670. Allâh, öfke sebeplerini hazırlamış, o kötülüklerin ortaya dökülmesini takdir buyurmuştur.

• Hikâyeci ballandıra ballandıra terzilerin hainliklerini anlattı. Türk de hayli üzüldü, dertlendi.

• Sonra dayanamadı; "Ey hikâyeci!" dedi, "Sizin şehrinizde hilede, hainlikte en ileri giden, usta terzi kimdir?

• Hikâyeci; "Şehrimizde Ciğeroğlu adında bir terzi vardır. O el çabukluğunda ve hırsızlıkta herkesi geride bırakır." dedi.

• Türk; "Ben seninle bahse girerim ki, o benden değil kumaş, bir iplik bile çalamaz." dedi.

1675 • "Pek kendine güvenme, bu kadar yükseklerde uçma, senden daha açıkgözleri o mat etti!" dediler.

• "Haydi, yürü, aklınla bu kadar övünme! Onun hileleri karşısında, sen de şaşırır kalırsın. Kendini kaybedersin!"

• Türk, büsbütün kızdı; "O terzi benden ne eski, ne yeni hiç bir şey çalamaz, aşıramaz!" diye bahse girişti.

• Malına göz koyanlar, tama' edenler, onu daha da kızdırdılar, o da bahse girerek nesi varsa rehine verdi.

• "Şu, arap atımı rehine koydum. O terzi kurnazlıkla benden kumaş çalabilirse, atım sizin olsun." dedi.

1680 • "Eğer o terzi benden bir şey çalamazsa, sizden bu atla beraber bir at isterim."

• Üzüntüsünden ötürü, Türk o gece uyuyamadı. Hırsızın hayali ile savaşıp durdu.

• Sabah olunca atlas kumaşı koltuğunun altına aldı. O hilecinin pazar yerindeki dükkanına gitti.

• Selam verip dükkana girdi. Usta hemen yerinden kalkıp, selamını aldı. Onunla merhabalaştı.

• Türke haddinden fazla hürmet etti. Böylece onun gönlüne girdi. Ona kendini sevdirdi.

1685 • Türk terzinin bülbül gibi tatlı tatlı dil döktüğünü görünce, getirdiği İstanbul atlasını (ipek kumaşı) onun önüne attı.

• "Bu kumaştan savaş günü giymem için göbeğimden aşağısı geniş, yukarı kısmı dar, bir kaftan biç!" dedi.

• "Belden yukarısı dar olsun da, gözlere güzel görünsün, aşağısı geniş olsun da hareketimi kısmasın, ayağa dolanmasın."

• Terzi; "Ey sevimli kibar müşteri! Sana yüzlerce hizmette bulunayım.." deyip, elini gözünün üstüne koydu; "Emrin başım üstüne!" dedi.

• Sonra kumaşı ölçtü, ne kadar çıkacağını anladı. Ondan sonra da ağzını açarak, tatlı diller dökerek Türk'ü lafa tuttu.

462

1690 . Başka emîrlerin hikâyelerini anlattı. Onların lütuflarından, ihsanlarından, cömertliklerinden bahsetti.

• Hasislerden, onların kötü huylarından, cimriliklerinden uzun uzadıya hikâyeler anlattı. Emîri güldürmek için hayli dil döktü, tuhaf tuhaf sözler söyledi.

• Ateş gibi hızla makasını çıkardı, hem kumaşı kesiyor, hem de boyuna masallar anlatıp duruyordu.

Terzinin güldürücü sözler söylemesi;

Türk'ün kahkahalarla gülmesi. Bu suretle daracık, küçücük gözlerinin kapanması. Terzinin bu durumdan faydalanarak kumaşı çalmaya fırsat bulması.

• Anlatılan masallar yüzünden Türk öyle katıla katıla gülmeye başladı ki, gülerken daracık gözleri kapandı, görünmez oldu.

• O gülerken, terzi kumaştan bir parça calip dizinin altına sakladı. Bu işi Allâh'tan başka kimse görmedi.

1695. Allâh her şeyi görür, görür ama, onun güzel huylarından birisi de günahları, ayıpları örtmektir. Ancak haddi aşanın yaptığını ortaya kor, onu rezil eder.

• Terzinin anlattığı masalların hoşluğu, tatlılığı, Türk'ün giriştiği bahsi onun aklından çıkardı. Ona herşeyi unutturdu.

• Atlas nedir? Bahse girişmek nedir? Rehin nedir? Terzi ağabeyin anlattıkları ile Türk sarhoş oldu. Aklını yitirdi.

• Türk kendine gelince; "Allâh aşkı için gülünecek bir şey daha söyle! Sözlerin gönlüme, ruhuma gıda oldu." diye yalvardı.

• O düzenbaz, gülünecek bir masal daha söyledi. Türk öyle bir kahkaha attı ki, sırt üstüne yere yattı.

1700. Gafil Türk, o gülünecek masallardan hoş zevkler alırken, terzi de kumaştan bir parça daha keserek gömleğinin yakasından koynuna soktu.

• Hitalı Türk üçüncü defa; "Allâh aşkına gülünecek bir şey anlat!" dedi.

• Terzi bu defa önce söylediklerinden daha hoş, daha güldürücü bir masal anlattı. Türk'ü tam manasıyla avladı.

• At için bahse giren Türk'ün attığı kahkahalardan, gözleri yumulmuş, aklı başından gitmiş, şaşırıp kalmış, adeta sarhoş olmuştu.

463

• Terzi üçüncü defa kumaştan bir parça daha çaldı. Çünkü onun gülüşünden meydanı boş bulmuştu.

1705 • O Hitâlı Türk, dördüncü defa, o ustadan gülünç bir şey söylemesini isteyince;

• Terzinin gönlüne merhamet geldi de, artık hilesini, hırsızlığını başkalarına saklamaya karar verdi. Kendi kendine dedi ki:

• "Gülmeye ne kadar da düşkün; zavallının zararından, ziyanından haberi bile yok."

• Türk; "Allâh aşkına, bana bir masal daha söyle!" diye terziyi öpmeye koyuldu.

• Terzi; "Ey kendisi masal olmuş, varlıktan geçmiş kişi! Ne zamana kadar masal dinlemeyi deneyeceksin!" dedi.

1710 • "Senin kendi hayatinin masalından daha gülünç bir şey yoktur. Git de yıkık kabrinin başında dur, düşün![470]

[470] Mevlana bu hikâyeden derin manalar çıkarmaktadır. Şöyle ki, masallara kapılıp azîz ömrünü boş yere harcama, düşün ki şu kıymetli ömürden geçen her an bir daha geri gelmeyecektir. Geçen senelerle yıpranan, haraba yüz tutan varlığının kabri mesabesinde olan bedeninin viranesinde dur; düşün. Maddî ve manevî çöküşünün harabesinde düşünceye dal da, kendini yenilemeye, hatalarından kurtulmaya çalış.

• Ey şüphenin, bilgisizliğin kabrine baş aşağı düşen kişi, ne zamana kadar, masal dinleyip duracaksın?

• Ne zamana kadar, şu dünyanın işvesini tadacaksın? Ne başında aklın var, ne de ruhunda bir huzur var!

• Fena, zalim bir arkadaş olan şu dünyanın masalları, oyunları, senin gibi yüz binlerce kişinin şerefini, haysiyetini çaldı, aldı, götürdü.

• âlemin terzisi olan bu felek, hayat yolunda yürüyen binlerce kişinin ten elbiselerini, şaşkın, akılsız çocuklar gibi hem yırtar, hem diker.[471]

[471] Arif şairlerden birisi hayat hakkında şu kıt'ayı söylemiş:

"Gam yemekle, can çekiştirmek demektir bu hayat. Neşelenmek, zevk ümit etmek dahi beyhudedir. Nevbeti ömrü savan eslafa gıpta eylerim, Doğmayanlarsa, doğanlardan daha asudedir."

1715 • Feleğin hoşa giden, oyalayan halleri, bağları, bahçeleri, meyvelerle süslerse de, kış gelince bütün güzelliklerin yerinde yeller eser.

• ihtiyar çocuklar ise onun önüne oturmuşlar, kutluluğu, kutsuzluğu ile alay eder gibi ondan bir şeyler elde etmeye uğraşıyorlar."[472]

[472] Eskilerin "hırs-ı pîrî", ihtiyarlık hırsı dedikleri hali ifade buyuruyor, ihtiyarların dünya nimetlerine karşı duydukları hırs, gençlerden daha fazladır. Dilenciler gibi ömürlerinin akşamı yaklaştığı için çırpınır dururlar. Her geçene avuç açarlar, ihtiyar çocuklar, aç gözlü harîs dünya ehlinin sembolüdür, insanlar şanslarına veya şanssızlıklarına güvenerek daima felekten bir şeyler beklemekte, istediklerini elde edemeyince feleğe kızmakta, şanssızlıklarından şikayet etmededirler. Hayyam:

"Feleğe etme şeâmet isnâd, Ki onun tâli'i senden bed ter." demektedir.

464

Terzinin Türk'e: "Aklını başına al da artık sus! Bir başka gülünecek şey istersen kaftanın sonra sana dar gelir!" demesi.

• "Ey kahkahaların esiri olan manasız kişi! Artık bırak beni, geç! Bir güldürecek hikâye söylersem vay haline!

• Sonra kaftanın büsbütün daralacak. Kim kendine bu işi eder? Bu kötülüğü yapar?

• Gülme nedir? Bu işin aslını biraz bilseydin, güleceğin yerde kan ağlardın."[473]

[473] Peygamber Efendimiz; "Eğer benim bildiğimi siz bilseydiniz, az güler, çok ağlardınız." diye buyurmuşlardır. Başka bir hadîslerinde de; "Gülmeyi azalt, çünkü çok gülmek kalbi öldürür." diye müminleri uyarmıştır. Büyük mütefekkir Bergson; "Her kahkaha bir bardak kana bedeldir." derken, sanki Hz. Mevlana'nın; "Gülecek yerde kan ağlardın." fikrine aşina çıkmıştır. Başka bir mütefekkir de; "Sık sık gülen insanlar, çok kederli olup, kederlerini yapmacık bir neşe ile örtmek isteyenlerdir." demiştir. Gerçekten de gülmek, kahkaha atmak, göz yaşlarımızın maskesi olduğu da bir gerçektir. Yerinde gülmek elbette güzeldir. "Güzel bir gülüş, karanlık eve giren bir güneş ışığıdır." demişlerdir. Peygamber Efendimiz de daima tebessüm ederlerdi.

Boş gezenler, bir işle meşgul olmayanlar, masal ve hikâye peşinde koşanlar bu Türk'e benzerler. Aldatıcı, bizi üzen, hırpalayan fanî dünya da terzi gibidir. Şehvetler, kadınlar bu dünyanın terzinin anlattığı gülünç masallarıdır.

Bizim ömrümüz ise, sonsuzluk kaftanı, takva elbisesi dikilmek üzere terzinin önüne konan kıymetli atlas kumaştır.

1720. Gaflet terzisi, ömrün kıymetli kumaşını ayların makası ile parça parça kesti.

• Sen ise; "Benim tâli' yıldızım daima parlasaydı, hep kuvvetli olsaydı..." der, hep bunu istersin.

• Tali' yıldızının getirdiği uğursuzluklara pek kızarsın; onun cilvesine, kinine, başına getirdiği afetlere öfkelenirsin.[474]

[474] Bundan sonraki beyitlerde Mevlâna eski müneccimlerin inançlarına temas ediyor. insanlar çok eski zamanlardan beri yıldızlarla tâ-li'leri arasında bir münasebet olduğuna inanmışlardır. Hala da buna inananlar var.

"Hükemâ kavlin itimâd edemem, Hem de külli yalan deyip gidemem."

diye bu işin içinden çıkmaktan başka çare yok. Fakat Mevlana bundan sonraki beyitlerde; "Sen şu yıldızların tali'lerimiz üzerindeki oyunlarına, işvelerine bakma da, kendi aşkını bul, gönlünü ver, gerçek aşka şarıl!" diye buyurarak, bu inancı bir kenara atmıştır.

• Onun susmasından, kutsuzluklarından, sana kin beslemesinden pek incinirsin.

• "Niçin zevk, neşe Zühre'si oynamıyor?" dersin ama, onun kutluluğuna, oynayışına pek güvenme!

1725 • Yıldızın sana der ki: "Neşelenmem, gülmeni artırırsam, seni büsbütün aldatır, üzüntüye sokarım, borçlandırırım."

• Ey boş şeylerle uğraşan değersiz kişi, sen şu yıldızların tali'lerimiz üzerindeki oyunlarına, işvelerine bakma da, kendi aşkını bul, gönlünü ver, gerçek aşka sarıl!

1733 • Sen dünyamızın hoşa gitmeyen, insanı üzen bu inançlarını, bu vak'alarını görmemezlikten gel!

• Hayat pahalılığına, geçim zorluğuna, kıtlığına, korkuya, titreyişe bakma!

1735 • Şunu da gör ki, bütün acılıklarına rağmen, yine de dünyayı, hayatı çok seviyorsunuz. Onun için ölüyorsunuz. Ondan kendinizi çekemiyorsunuz.[475]

[475] Dünyada, hastalıklar, yoksulluklar, ayrılıklar, ölüm peşimizi bırakmadığı halde, hayatın hoş tarafları da var. Bizi yaratan kuvvet, hayatın devamını istediği için, bize dünyayı sevdirmiş. Oduncu ile Azrail hikâyesi malumdur. Bu efsaneyi Muallim Naci merhum manzum olarak şöyle tercüme etmişti:

"Bir fakir ihtiyar oduncu gider, Koca bir yük odun tedârik eder. Güç ile sırtına o bârı alır, Götürür hayli ter içinde kalır."

Oduncu hayattan, yaşamaktan bıkmıştır. "Azrail gelse de canımı alsa!" diye niyazda bulunmuş. O anda Azrail karşısına çıkar. "Beni çağırmışsın, senin canını almaya geldim!" deyince; "Şu yükü tut da sırtıma koyuver!" dermiş.

• Hayatın acılıklarını, ızdıraplarını Allâh'ın bir rahmeti, bir lütfü ve ihsanı bil! Merv, Belh saltanatını ise bir azap, bir felaket olarak bil!

• O İbrahim, ölümden kaçmadı. Ateşe atıldı da, yanmadı. Bu ibrahim[476] de yücelikten, şeref ve itibardan kaçtı. Tacını tahtını bıraktı. Aşk ateşine yandı.

[476] İki ibrahim'den birincisi putları kırdığı için Nemrut tarafından ateşe atılan tbrahim(a.s.)dır. Allâh'ın emri ile ateş onu yakmadı, ikinci ibrahim ise, Allâh'ın aşk ateşi ile yanarak, tacını, tahtını terk eden, derviş olan Edhem oğlu ibrahim'dir. Biri peygamber, biri velî. ikisi de Allâh'ın sevgili kullarından olan bu iki ibrahim hakkında, çok şeyler söylenmiş, çok şeyler yazılmıştır, ibrahim Edhem hazretlerine, hayatında en mesud, hazla dolu anı sordular. Şöyle anlattı; "Bir gün bir gemi ile gidiyorduk. Adamın biri şaklabanlık ediyor, şununla, bununla eğleniyordu. Etrafındakiler de gülmekten kırılıyorlardı. Nihayet bu adam, gemideki yolcular içinde en fazla hakaret edilecek, küçük düşürülecek, maskaralaştırılacak insan olarak beni buldu. Saçlarımdan tutup, başımı kaldırdı. Elini boynumun üzerinde bıçak gibi işleterek kesilen insan kafalarını misallendirdi. başımı yerlere kadar eğdi. Ve daha neler yapmadı. O kadar kişi arasında hakir ve müdafaasız olarak ben seçildiğim için en mesûd anım bu..." (Necip Fazıl Kısakürek, *Halkadan Pırıltılar, s.* 17.)

• Şaşılacak şu ki, ateş ibrahim'in birisini yakmaz da öteki ibrahim'i yakar. istek yolunda, böyle birbirinin aksi olan haller var.[477]

[477] ibrahim'den birisi Nemrud'un ateşine atıldı, yanmadı. Öteki ibrahim ise saltanatını bıraktı, ilahî ateşin içine düştü, yandı. Hakk'ı isteyenlerin yolunda, böyle birbirinin aksi olan ve insanı şaşırtan şeyler vardır.

Eziyete sabretmek, zahmete katlanmak, sevgilinin ayrılığına sabretmekten daha kolaydır,

1758 • Kadının biri kocasına; "Ey adamlığı bırakıp giden, ey insanlığa yanaşmayan kişi!" dedi. "Neden bana hiç bakmıyorsun? Ne vakte kadar bu horlukta kalacağım?"

1760. Kocası; "Ben seni aç bırakmıyorum, yoksul bir kişi isem de elim ayağım tutuyor." dedi.

• "Güzel karıcığım, yiyeceğini temin etmek, üstüne başına bakmak benim vazifem. Her ikisine de bakıyorum, bu hususlarda bir eksiklik yok!"

• Kadın gömleğinin kolunu gösterdi. Pek kaba idi, pek kirli idi.

• "Kabalığından, sertliğinden tenimi dalıyor, yiyor, kim birisine bu çeşit elbise alır?"

• Adam; "Hanım!" dedi, "Sana bir şey soracağım: Ben yoksul bir adamım, elimden ancak bu geliyor.

1765 • Bu gömlek kabadır, kötüdür. Beğenilir tarafı yoktur. Bunlar doğrudur. Sen haklısın. Fakat ey akıllı, düşünmeyi seven hanımım! Bir düşün bakalım;

• Bu mu daha kaba, daha çirkin, daha fena, yoksa seni boşamam mı? Bu mu sana daha kötü geliyor, yoksa ayrılık mı?"

•İşte ey "Böyle olsaydı, şöyle olsaydı.." diye hayatı kınayan kişi! Bela, yokluk, eziyet, mihnet de böyledir.

• Şüphe yok ki, hayatın zevklerini, hevayı, hevesi terketmek acı bir şeydir. Fakat bunlar, Hakk'tan uzak kalmanın acılığından iyidir.

• Din uğrunda savaşmak, oruç tutmak insana zor gelir, güç gelir ama, Hakk'ın kulu kendisinden uzaklaştırmasından, böyle manevî bir derde düşürmesinden daha iyidir.

1776 • Bunca zamandır kaynadın, coştun ama, ey kadîd olup kalan kişi! Yine de tatar aşı gibi yarı pişmiş bir haldesin.

• Bir ömürdür, Allâh'ın lütfuna ve ihsanına mazhar olmuşsun! Öyle olduğu halde Hakk'ın lütfunu ve ihsanını görmeyenlerden daha aşağılara düşmüşsün. Hala hiç bir şeysin!

• Ona talebelik eden kişi üstad oldu. Halbuki sen, ey inatçı kör! Günden güne geri gittin, geriledin.

• Anandan, babandan bir hayrın olmadığı gibi, gece ile gündüzden de ibret aldığın yok!"

Sufî ile papaz

1780 • Arifin biri, ihtiyar bir papaza; "Sen mi daha yaşlısın, sakalın mı daha yaşlı?" diye sordu.

• Papaz dedi ki: "Ben ondan önce doğmuşum, sakalım yok iken dünyayı görmüşüm, nice seneler yaşamışım."

• Arif dedi ki: "Sakalın ağarmış, eski halini terk etmiş, fakat kötü huyun değişmemiş, olduğu gibi duruyor."

• Sakalın senden sonra doğduğu halde, seni geçmiş, sen ise tirit sevdasında cismânî sevdaya düşmüşsün, olduğun yerde kalmışsın.

• Sen hala doğduğun renktesin, o renkten bir adım bile ileriye atamamışsın.

468

1789 • Ey akılsız kişi! Tih Çölü'nde kalan İsrailliler gibi, sen de akşama kadar koşup duruyorsun da, yine kendini koşmaya başladığın yerde görüyor, buluyorsun.

1794 •Bari hiç olmazsa, şimdi vücudunun her uzvuna, her cüz'üne sor, Hakk'ın nimetlerini, lutuflarını, ihsanlarını onlar sana söylesinler. Çünkü bu dilsiz gibi görünen uzuvlarının her birinin yüzlerce dili vardır.

1795 • Dünyaya rızık veren Hakk'ın nimetlerinin beyanı, anlatılması, zaman yapraklarının arasında gizlenmiştir.[478]

[478] Bitkilerin, ağaçların yaprakları Hakk'ın nimetini beyan eder, anlatır. Sayısız bitkilerin her yaprağı bir dil olup, gönlü uyanık kişilere, Hakk'ın keremini, lütfunu ve ihsanını söylemektedir. Fakat gönülleri paslı, kalpleri kararmış kişiler bunları duyamazlar. Şehy Sadi hazretleri şu beytinde bu hususu pek güzel bir şekilde anlatır:

"Gönlü uyanık kişilerin nazarında, bitkilerin her yaprağı, Hakk'ın ma'rifetini, ihsanını beyan eden, anlatan bir defterdir."

• Ey gafil, sen geceleri, gündüzleri hikâyeler, masallar arar durursun. Halbuki senin cüz'lerinin cüz'leri, sana senin masalını söylemedeler.[479]

[479] Hz. Mevlana *Dîvan-ı Kebîr'de* de bu konuya temas eder:

"Sen bedeninin her zerresinden bir feryad duy, bir inilti işit! Çünkü sen, büyük bir şehirsin, hem de bir şehir değil, belki binlerce şehirsin! *(Dîvan-ı Kebîr, c.* VI, 2821)

• Her cüz'ün yokluktan çıkıp geleli, neler görmüştür. Kaç neşe görmüş, kaç sevinç tatmıştır. Kaç keder, kaç ızdırap yaşamıştır.

• Çünkü hiç bir cüz’ sevinç olmadıkça, lezzet bulmadıkça bitip gelişmez. Aksine her cüz, ızdırap ile zayıflar, harap olur.

• Yokluktan çıkıp gelen cüz’lerin kaldı, fakat o neşe, o sevinç hatırdan çıktı gitti. Belki de çıkıp gitmedi de, beş duygu ile duyulmadan, vücudumuz yedi uzvu ile hissedilmeden gizlendi.[480]

[480] Beyitte geçen “Yedi uzuv” bazılarına göre: l. Düşüncenin yeri olan baş. 2. Gönlün yeri olan göğüs. 3. Nefis ve şehvetin sembolü olan karın. 4-5. İsteklerimize vasıta olan iki el. 6-7. Bizi gayeye doğru götüren iki ayak. Hz. Mevlana bu beyitte; ezelden geldiğimiz yerden, ruhumuzda kalan manevî neşe, sevinç hatırdan çıkıp gitmedi ama, duygularımızda gizlendi. Beş duygumuz ile topraktan bedenimize gelen yedi uzvun tesirinden kurtulunca ruh âlemine ait manevî zevk ve neşeye kavuşacağımızı müjdeliyor.

469

1800 • Bu hal şuna benzer: Yaz mevsiminde pamuk yetişir; zaman geçer, yaz gelir gider, hatırdan bile çıkar. Fakat pamuk kalır; gözümüzün önündedir.

• Yahut da kıştan meydana gelen buz gibi, buzu görürüz, önümüzdedir. Fakat kış gizlenmiştir, görünmez.

• Karşımızda duran o buz, bize çıkardığı zorluğun, üşütmenin, titremenin armağanıdır. Ama kış gizlenmiştir. Yazın bize bıraktığı hediyeler de çeşitli meyvelerdir.

• Ey genç, bunun gibi, senin her cüz’ünde, teninde Hakk’ın bir nimeti tek hikâyesi anlatılıp, durmaktadır.

• Doğuran kadınların kucaklarındaki çocukları, onların eşleri ile seviştiklerini gösterir.

• Her ağaç, çocuklarını emzirmektedir. Onların hepsi de Meryem gibi gizli bir padişahtan gebe kalmışlardır da, çocuk doğurmuşlardır.

1816 • Gördüğün gül, aslında coşup köpürerek söyleyen güldür. Ey bülbül; dili, ötmeyi bırak da, kulak kesil![481]

[481] Mevlana *Dîvan-ı Kebîr’in* bir ruba’îsinde güle seslenir de der ki: “Ey gül! Sen gül bahçesinin güzelliğine hayran oldun, onun için mi gülüyorsun? Veya aşk bülbüllerinin ötüşleri mi seni güldürüyor? Yahut gizli sevgilinin yanağındaki gül gibi mi açılıyor ve gülüyorsun? Galiba sende ona benzer bir şey var. Bu yüzden neşeleniyor, bu yüzden gülüyorsun?”

1819 • Yeniden yeniye gelen, Temmuz ayındaki buz gibi. Bu buz her an kış mevsiminin hikâyesini söyler;

• O soğuk yelleri, o zemheri rüzgarlarını, o dondurucu soğukları, tatsız günleri anlatır durur.

1821 • Herhangi bir meyvenin kış mevsiminde Allâh’ın lütfunun, ihsanının hikâyesini anlatması gibi.

• O meyve, güneşin gülümsediği zamanları, yeşillik gelinlerinin ona dokunmasını, onları örselemesini, yıpratmasını anlatır.

• Sende hal geçti gitti, cüz’lerin yadigar olarak kaldı. Ya ona sor, yahut da hatırlamaya çalış...

• Gam seni yakalarsa, çevik isen, derhal sıçrar, ümitsizlik deminden kurtulursun.

• Ona; “Ey hali, nimetleri, o yüceliği inkar eden gam!” dersin.

• “Eğer sen, her dem, kendini bahar mevsiminde imiş gibi hissetmiyorsan, mutlu ve neşeli değilsen, gül yığınına benzeyen bedenin neyin anbarıdır?”

• Gül yığını bedenindir. Düşünce de gül suyuna benzer. Gül suyu, gülü inkar ediyor, işte sana şaşılacak şey!

• Nimetleri inkar eden maymun huylulardan saman bile esirgenmez. Fakat peygamber huylu kişilere güneş ve bulut saçılır.

• O kâfirlik inadı maymunun adetidir. O hamd ve sena, o şükürler Peygamberin yoludur.

1830• Perdelerin yırtılması, maymun huylulara neler etti! Peygambere benzeyenlere ise, peygamberlerin yolunda yürümek ne faydalar verdi?

• Mamur yerlerde köpekler var, kuduzlar var. Yıkıklarda ise nur ve yücelmek defînesi var.

• Şu dönüş, ayın tutulmasından olmasaydı, bunca filozof yolunu kaybetmezdi.

• Akıllı ve zekî kişiler, bu yol kaybetme yüzünden, burunlarının ahmaklıkla dağlandığını gördüler.[482]

[482] Yukarıdaki beyitlerde görünüşlerin insanı aldattığı belirtilmektedir. Mamur yerler devlet ve servetle bedenleri mamur olan ehl-i dünya ve ehl-i hevadır. Yıkık yerler ise bedenleri dert ve mihnetle, külfetle, meşakkatle harap olmuş, ehl-i belaya işarettir. Bedenleri nimetlerle mamur olan kimselerin vücudlarında köpek sıfatları ve cismanî duyguları, hayvan huyları vardır. Bedenleri ızdırapla, mihnetle harap olan kişilerin vücudlarında izzet ve nur defînesi vardır. Onlar Hakk’ın verdiklerine razıdırlar. Her hallerinde hamd ve senada bulunurlar. Bazı akıllı kişiler, görünüşlerin ötesine geçemezler, aldanırlar. Hakikati bulamazlar. Onlar akıllarına güvenirler. Yolu şaşırırlar. Filozoflar ayın nurunu yalnız doğmakta, karanlığı da batmakta gördüklerinden ölümden sonraki hayatı akıllarına güvenerek inkar ederler. Yolu şaşırırlar. Burunlarının ahmaklıkla dağlandığını görürler.

Çalışıp çabalamadan rızık dileyen bir fakirin hikâyesi.

• Çaresiz kalmış bir müflis, derde düşmüştü. Hiç bir şeyi yoktu. Binlerce sıkıntı içinde çırpınıyor, adeta can çekişiyordu.

1835 • Namazlarında, dualarında; “Ey Allâh’ım! Ey kurdu, kuşu koruyan Rabbim!” diye yalvarıyordu.

• “Sen beni çalışıp yorulmadan yarattın.” diyordu. “Bu dünyada rızkımı da çalışıp kazanmadan lütfet!

• Başıma, beş gizli inci lütfettin. Ayrıca verdiğin beş duygu da gizli![483]

[483]Başta bulunan beş gizli inci, umumî manada “hiss-i müşterek” (=ortak duygu); bunlar; haya, vehim, hafıza, idrak, tefekkürden ibarettir. Gizli olan beş duygu da; görmek, işitmek, tat almak, koku almak, dokunma duygularıdır. Uyumadan rüya görmek: Buna sufîler; “Uyku ile uyanıklık arasında görülen rüya!”, “vakı’a” da derler. Bu kelimenin lügat manası olan “vak’a”, “hadise” ifadesini taşımaz, uyku ile rüya arasında görülen daha doğrusu uyanıkken görülen rüya manasına gelir.

• İhsanların, lütufların sayıya sığmaz. Utanıyorum, anlatamam, dilsizim, âcizim.

• Beni yaratan yalnız sensin, rızkımı da sen düzene koy!”

1840 • Yıllarca bu şekilde dualar etti. Niyazlarda bulundu. Çok yalvardı, yakardı, sonunda sızlanması işe yaradı.

1908 • Bir gece rüyasında gördü. Ama rüya nerede? Uyku nerede? Sufînin huyu uyumadan rüya görmektir.[484]

• Gaipten ona; "Ey gözleri uykusuzluktan yorulmuş kişi, kağıtçılarda misk kağıtları içinde bir kağıt ara!" dediler.[485]

[485] Eskiden güzel yazı yazmak için, üstüne harfler yazılan kağıtlara "misk kağıdı" denirdi.

1910 • "Senin komşun olan kağıtçıdaki kağıtları gizlice eline al! Bu kağıtlar arasında şu şekilde, şu renkte bir kağıt var. Onu al, gizlice bir yerde oku!

• Oğul kağıtçıdan, o kağıdı aşırınca, dışarı çık, kalabalıktan iyi, kötü kişilerden uzaklaş, bir yana çekil!

• O kağıdı yalnızca sen oku, aklını başına al da, okumak için kimse arama!

• Ama bu iş meydana çıkarsa da gam yeme, çünkü senden başkası o defineden yarım arpa bile alamaz.

1915 • İş uzarsa da sakın ümitsizliğe düşme; 'Allâh'ın rahmetinden ümit kesmeyiniz!' ayetini her an tekrarla!"[486]

[486] Bu beyitte Zümer Sûresi'nin şu mealdeki 53. ayetine işaret var: "Allâh'ın rahmetinden ümit kesmeyiniz. Çünkü Allâh, bütün günahları mağfiret buyurur, şüphesiz ki o Gafur'dur, çok merhametlidir."

• O müjdeci bu sözleri söyleyip, elini fakirin göğsüne koydu. "Haydi yürü, zahmet çek, sıkıntıya katlan!" dedi.

• O genç, gaip âleminden kurtulup kendine gelince, neşesinden, içinde duyduğu ferahlıktan ötürü dünyaya sığmıyordu.

472

1923 • Fakir adam, kağıtçının dükkanına geldi. Yer yer atılmış misk kağıtlarını yokladı.

• Hemen o yazılı kağıtlar gözüne ilişti. Hatifin söylediği alametler o kağıtta vardı.

1925 • Kağıdı koynuna soktu. "Hayırlı işler usta, ben artık gidiyorum." dedi.

• Tenha bir köşeye çekildi. Kağıdı okudu. Adeta şaşırdı kaldı.

• Bir definenin yerini gösteren, böyle bir paha biçilmez kağıt nasıl olmuştu da misk kağıtlarının arasına girmişti.

O fakirin defineyi bulduğu yer.

1939 • O kağıtta şöyle yazılmıştı. "Bil ki, şehrin dışında bir defîne var!

• İçinde bir şehidin mezarı bulunan, arkası şehre, kapısı dümdüz ovaya karşı bulunan bir kubbe var ya, oraya git!

• Arkanı o şehidin mezarına dön, dur! Yüzünü kıbleye çevir! Sonra yayınla bir ok at!

• Ey mesud kişi! Okun yaydan fırladı da, nereye düştü ise, orasını kaz!”

• O delikanlı, kuvvetli bir yay aldı. Oku havaya doğru attı.

• Hemen kazma kürek getirdi. Okunun düştüğü yeri kazmaya başladı.

1945 • Hem kendi yoruldu, hem de kazma, kürek körelmişti, gizli defineden de bir belirti görülmedi.

• Üşenmeden böylece her gün bir ok atıyor, fakat bir türlü definenin yerini bulamıyordu.

• Bu kazma işini kendine huy edindiği; durmadan orayı burayı kazdığı için, şehre bir dedikodu yayıldı. Halkın ağzına düştü.

• Pusuda yatan, fırsat gözleyen kişiler, bu hali padişaha haber verdiler.

• “Filan kişi, definenin bulunduğu yeri gösteren bir kağıt bulmuş!” diye söylediler.

1950• Adam bu işin padişah tarafından duyulduğunu öğrenince, teslîm olmak, kaderine rıza göstermekten başka bir çare göremedi.

• Padişahtan işkence çekmeden, götürdü, kağıdı onun önüne koydu.

• Dedi ki: “Bu kağıdı bulduğumdan beri defîne bulmak şöyle dursun, sayısız zahmetler, meşakkatler çekmişim.

473

• Defineden bir zerre bile elde edemedim, ama ben yılan gibi bir hayli kıvrandım, durdum.

• Bir aydır, dilim damağım acı, ağzımın tadı yok. Bunun ziyanı da bana haram oldu, kârı da...

1955 • Ey savaşlar kazanan, kaleler fetheden padişah! Senin bahtın, gücün, kuvvetin bu definenin perdesini yırtar, atar.”

• Padişah altı ay, belki de daha fazla ok attı. Yer kazdırdı.

• Nerde kuvvetli ve sert bir yay varsa bulduruyor, onunla ok atıyor, düştüğü yeri kazdırıyor. Her tarafta defîne arıyordu.

• Fakat eziyetten, dertten, sıkıntıdan, meşakkatten başka bir şey elde edememişti. Definenin, zümrüd-i anka gibi, ismi vardı cismi yoktu.

Padişahın defîneyi bulmaktan ümidini kesmesi, aramaktan yorulması.

•İş enine boyuna uzayıp gidiyordu. Padişah da defîneyi aramaktan bıktı, usandı.

1960 • Padişah, ovaları, çölleri yer yer kazdırmıştı. Sonunda tuttu, öfke ile kâğıdı adamın önüne attı.

• "Hiç bir işe yaramayan bu kağıdı sen al! Bu sana layık, çünkü senin işin gücün yok!

• Bu, işi gücü olan kişinin yapacağı iş değil. Gülü yakıp dikenin etrafında dolaşmak akıl kârı değildir!

• Demirden ot bitmesini bekleyen olabilir, ama bu hülyaya da pek az kişi kapılır.

• Bu iş için senin gibi yorulma bilmez biri gerek. Sen mademki yorulmuyorsun, onu git sen ara!

1965 • Bulamazsan bile sen hiç bıkmazsın, usanmazsın; bulursan o defîneyi sana helal ettim."

1975 • O belalı kâğıdı, padişah, o dertlere uğramış fakire geri verdi. O da düşmanlarından ve onların hırpalamalarından, zulümlerinden emin olarak gitti. Sevdalı bulunduğu işe adam akıllı sarıldı.

• Dertli, düşüncelere dalmış, kederi başından aşmış olarak, çalışma aşkını kendine yar edindi. Kendi yarasına kendisi merhem buldu.

474

1985• O, sevdalı, bundan önce de bir cevap alamamış, bir söz duymamıştı. Öyle olduğu halde ümitsizliğe düşmemiş, yıllarca duaya devam etmişti.

• O kabul edildiğini bilmeden dua edip duruyordu. Allâh'ın kereminden gizli bir "Lebbeyk!" sesini duymada idi.

1988 • Ona ne bir hatif seslenmişti, ne de bir haber gelmişti. Halbuki onun ümit kulağı, gönül kulağı "Lebbeyk!" sesi ile dolmuştu.

• Ümit, iman ona dilsiz dudaksız "Gel!" diyor, ve bu davet, onun gönlünden melali, üzüntüyü süpürüyordu.

2288 • O fakir; "Ey sırları bilen Allâh'ım!" dedi, "Bu define uğrunda ömrümü harcadım.

• Hırs ve tama' şeytanı beni hızlandırdı. İşi aceleye getirdi. Bende ne teennî kaldı, ne de çekinip sakınma kaldı.

• Tencereden bir lokma bile yemedim. Yalnız avucum siyahlandı. Ağzım yandı."

2295 • O define peşinde koşan adam; "Ya Rabbi!" dedi, "Bu didinmeden, bu uğraşmadan tövbe ettim, sana sığındım, kapımı sen kapadın, yine sen aç!

• Uğraşmadan, didinmeden vazgeçtim de yine dervişliğe, yine senin kapına döndüm. Allâh'ım koşuşmalarım gibi yaptığım dualar da işe yaramadı.

2336 • Çıplak bir halde gözyaşlarına battım, bende kapını görecek göz kalmadı.

• Allâh'ım, senin kapında o kadar çok ağladım ki, gözsüz kaldım. Bu gözsüz kuluna gözyaşı lütfet de, şu otlakta otlar bitsin, yeşillik meydana gelsin."

Hatifin defîne arayana seslenmesi, defînenin sırlarını bildirmesi.

2347 • O böyle dua edip dururken, Hakk'tan ilham geldi. Bu zorluklar açıldı, kolaylaştı.

• Ona dediler ki; "Hatif sana, sadece 'Yaya bir ok koy, at!' dedi, yayı adam akıllı çek demedi ki...

• 'Yayı var kuvvetinle çek!' demedi. 'Oku yaya koy, atıver!' dedi.

2350 • Sen boş yere kuvvet harcamada, yayı çok çekmede, ok atmaktaki hünerini göstermektesin.

• Sen şu sert, kuvvetli yayı bırak! Git rastgele bir yay al! Ona bir ok koy, atıver! Uzaklara uçup gitmesine bakma!

• Attığın ok, nereye düşerse, orayı kaz! Defineyi orada ara! Zoru bırak da candan yalvararak, sızlanarak altını ara!

• 'Hakk insana şah damarından daha yakındır.' Sen ise oka benzeyen düşünceni, uzaklara atmaya çalışıyorsun.[487]

[487] Bu beyitte Kaf Sûresi'nin şu mealdeki 16. ayetinden iktibas var: "And olsun ki, biz insanı yarattık ve nefsinin ona ne vesvese verdiğini de biliriz. Ve biz ona şah damarından daha yakınız." Bu yakınlık, uzaklığın zıttı olan yakınlık değildir, "İnsanın her halinden haberdarız. Her an kudretimiz elindedir." diye bilgi, tasarruf ve tedbir ifade eder. Ama tasarruf erbabı bu yakınlığı, insanın manen gönlünde Hakk'ı bulması diye yorumlar.

• Ey yayını çekip okunu atan kişi! O pek yakında, sen ise uzaklara ok atıyorsun.

2355 • Her kim ne kadar çok uzağa ok atarsa, böyle kıymetli bir defineden o kadar çok uzak kalır. Daha fazla ayrılır, daha fazla uzağa düşer.

• Filozof, aklına güvendi. Kendini düşünce ile doldurdu. Bırak koşsun gitsin, zaten defîne onun arkasında kaldı.

• Ona koş, git de, o ne kadar hızlı koşarsa gönlünden, gönül muradından o kadar ayrılır, uzaklaşır.

2369 • Nice ilim, nice akıl, nice anlayış, nice zeka vardır ki, hakîkat yolcusuna, gulyabani kesilir, yolunu vurur.

• Filozofların şerlerinden kurtulmak için, cennetliklerin çoğu ahmaktır.[488]

[488] Bu ve bundan sonra gelecek beyitlerde "Cennet ehlinin çoğu ahmaktır." hadîsine işaret edilerek, ilmi ile, aklı ile mağrur olanların Hakk yolunda ilerleyemedikleri, benliğe kapıldıkları, yolu şaşırdıkları ifade buyrulmaktadır. Gerçekten akıl, dünya işlerini görmekte işimize yarıyor ama, hakîkati düşünmekte bize ayak bağı olur. Akıllı ve zekî insan aklını kullanarak hakîkate ulaşamaz. Bu bir aşk ve iman işidir. Fuzulî ne demiş;

"Ben akıldan isterim delalet,

Aklım bana gösterir dalalet."

• Gururdan, kendini beğenmekten kurtul! Lüzumsuz, fazla şeyleri üstünden at da, her an Hakk'tan sana ilahî rahmetler yağsın.

• Akıllılık, kendini bir şey zannetmek, alçak gönüllü ve kırık kalbli olmanın zıttıdır. Anlayışlı, cin fikirli olmayı bırak! Hakîkat yolunda ahmaklığı kendine huy edin!

• Akıllı ve zekî olmayı hırs ve tama' tuzağı bil! Temiz kişi, ne diye şeytan gibi zeki olmayı dilesin?

476

• Akıllı ve zeki kişiler, bir san'atla iktifa etmişler; ahmaklar ise, san'atı görmüşler, o san'atta takılıp kalmamışlardır da, o san'atta san'atı yaradana ulaşmışlardır."

Şu üzerinde yaşadığımız dünya zıtlarla doludur.

1847 • "Cenabı Hakk, dilediğini yukardan aşağı indirir, alçaltır. Dilediğini de, yukarı kaldırır, yükseltir. Onun bu ikisinden başka hiç bir işi yoktur.

• Dostum yeryüzünün alçalışını, gökyüzünün yüceliğini gör! Bu ikisi olmadıkça, âlemin dönüşü olmaz.

• Şu yeryüzünün alçalışı, yücelişi de başka bir çeşit. Senenin yarısında çorak, donmuş bir halde, yarısında da yemyeşil, ter ü taze.

1850• Mihnetlerle, ızdıraplarla dolu olan zamanın alçalışı bir türlü, yücelişi bir türlü... Yarısı gündüz olarak geçiyor, yarısı gece.

• Zıtlarla karışmış, meze olmuş, uzlaşmış, mizacın yüceliği, alçalışı da şu: insan bazen sıhhatlidir, neşelidir. Bazen de hastadır, üzgündür.

•İlahî bir imtihan gibi insanların başına gelen savaş, sulh, kıtlık, bolluk dünyanın bütün bu hallerini böyle bil!

• Şu dünya, bu iki kanatla havada uçar. (Yani birbirine zıt, yukardan aşağı indiren, alçaltan, yukarlara çıkaran, yükselten iki kanatla.)

• Bütün insanlar, birbirine zıt olan bu hallerden bu ikisi yüzünden korku ile ümit arasında yaşar dururlar.[489]

[489] Beyitte geçen iki kanattan maksat, Cenab-ı Hakk'ın Hâfid, yukarıdan aşağı indiren, insanı alçaltan; Râfi', yukarı kaldıran, yükselten şereflendiren mübarek isimlerinin sembolüdür.

• Bu cihan, şimal rüzgarına benzeyen yaşayışla, sam rüzgarı gibi olan ölüm ve tekrar diriliş rüzgarlarına tutulup yaprak gibi titrer durur.

1855 • Nihayet İsa'mızın tek renge boyayan birlik küpü, yüzlerce renk küplerini kırar, geçirir.[490]

[490] Hz.İsa bir mucize göstermiş, bir boya küpünden istenilen, çeşit çeşit renklere boyanmış kumaşlar çıkarmıştır. Hz. İsa'nın küpten çeşit çeşit kumaşlar çıktığı gibi, vahdet küpünden de türlü türlü renk ve çeşitlerde varlıklar zuhur edeceğine işarettir.

• Çünkü o cihan tuzlaya benzer. Oraya ne girerse renksiz olur.[491]

[491] Hz. İsa'nın küpü gibi tuzla da, "mertebei vahdet"; (=birlik mertebesin)), yanı âlemi vahdeti göstermektedir. âlemi kesret (=çokluk âlemi) merteb'ei vahdet(=nur-ı vahdet)le bir renge boyanır. Kesret (=çokluk) ortadan kalkar, vahdet (=birlik) meydana gelir.

477

• Şu toprağa bir bak! Çeşit çeşit renkte bulunan insanları, mezarlarda bir renge boyamada.

• Bu görünen mezar, bedenlerin tuzlasıdır. Mana âlemine ait tuzla ise bambaşkadır. Bundan tamamıyla ayrı bir tuzladır.

• Mana tuzlası, manevîdir. Mana âlemindedir. O ezelden ebede kadar yenilikler içindedir.

1860 • Bu dünyada görülen yeniliğin zıttı eskiliktir. O yenilik ise zilsizdir, ortaksızdır, sayısızdır.

• Nitekim Hz. Mustafa'nın nurunun parlaklığı yüzünden yüz binlerce, karanlık, ışık oldu, aydınlandı.[492]

[492] Şeyh Sadi hazretlerinin Peygamberimiz hakkındaki şu manadaki kıt'ası ne hoştur:

"Kemaliyle en yüksek derecelere, yüceliklere ulaştı. Mübarek cemaliyle karanlıkları aydınlattı. Onun bütün huyları güzeldir. Ona, al'ine ve ashabına salat getiriniz."

• O büyük sultanın yüzünden yahudî, müşrik, hıristiyan, ateşe tapan hepsi bir renge boyandı.

• O sır güneşinin nurunda, yüz binlerce kısa, uzun gölge birleşti. Yani nur-ı Muhammedi her şeyi kapladı. Bütün varlıklar o nur içinde kayboldu.

• Ne uzunluk kaldı, ne kısalık, ne genişlik; çeşit çeşit gölgeler güneş tarafından yutuldular, yok oldular.

1865 • Fakat mahşerde tek renge boyanış, iyiye de apaçık görünür, kötüye de.

• Çünkü o dünyada manalar şekle, sûrete bürünürler; bu yüzden sûretlerimiz, huylarımıza uygun olur.

• O zaman mektupların yazıları meydana çıkar. Elbiselerin astarı yüz olur. Herkesin içi, dışına döner.[493]

[493]Yukarıdaki beyitte geçen mahşerdeki tek renge boyanış, mutlak vahdetin zuhuruna işarettir. Kıyamet gününde bütün gölgeler, bu dünyada hakikati örten bütün örtüler, perdeler ortadan kalkacaktır. Beyitte geçen mektuplar amel defterlerini; elbiseler de kadın olsun erkek olsun insan bedenlerini ifade etmektedir, "İnsanlar, kalplerindeki fikirleri, niyetleri üzerine dirileceklerdir." hadîsi gereğince, o gün bizim sûretlerimiz, şekillerimiz huyumuza, niyetimize uygun olacaktır. Şöyle ki bir insanın huyu hayvan huylarından hangisini taşırsa, o hayvanın şeklinde dirilecektir. Eğer hayvan huylarından kurtulmuş, temizlenmiş ise insan sûretinde haşr olacaktır, iyi düşünceler, hareketler, o ruhani âlemde meydana çıkacaktır, iyiliklerimiz kötülüklerimiz çeşitli şekillere bürünerek bizi karşılayacaktır. Mevlana *Dîvan-ı Kebîr'inde* de aynı konuyu tekrarlar. Mesela IV. ciltte 1940 numaralı gazelde"Ölümünden sonra, yaşarken kafanda taşıdığın her düşünce çocuğu mezarının etrafında 'Baba, baba!' diye dönüp dolaştığını görürsün. Güzel düşüncelerinden huriler ve gılmanlar doğmuştur. Çirkin düşüncelerinden koca şeytan.."

478

Şu dünyada yaşayan insanlar yüz renkli, yüz gönüllüdür.

1868 • Şimdi insanların sırları, gizli şeyleri, alacalı öküzün rengi gibi dışa vurmuş, gizlenemez olmuş. Çeşitli kanaat, çeşitli iman sahibi arasında söz iği, yüzlerce renkli iplik büküyor.[494]

[494] Hz. Mevlana sözü iğe; kanaatleri, düşünceleri, inançları ipliğe benzetmiştir. Söz söyleyen, iplik eğiren kimselerdir. Her kişi söz iği ile kendi içinde bulunan inanç, fikir ve niyeti eğirerek meydana getirmektedir. Herkes bir çeşit iplik eğirmektedir. Kendi düşüncelerini ortaya koymaktadır.

• Şu anda dünyada yaşayan insanlar, yüz renklidir. Yüz gönüllüdür. Böyle bir dünyada, bir renkli âlem nasıl bulunabilir?

1870 • Şimdi zencinin devri... Rum diyarına mensup olan beyaz renkli güzel gizlendi. Yani bulunduğumuz zaman, günahkarların, karanlıkta kalmış olanların zamanı... Beyaz yüzlü, nurlu kişiler gizlendi. Şimdi gece, güneş görünmüyor.

• Şimdi kurtların dolaştığı devirdir. Yûsuf kuyunun dibinde, şimdi kıptîlerin nöbeti... Firavun da padişah olmuş.

• Böylece kendilerini aldatmak maksadı ile gülen ve hiç kimseden esirgemeyen dünyevî rızıklarında, bir kaç gün için olsun bu soysuz köpekler, mukadder paylarını alsınlar. Yani dünya ehli, nefsine ve midesine düşkün kişilerden esirgenmeyen cismanî rızıktan kâfire de, imanlıya da, bütün insanlara ve hayvanlara verilmektedir.

• "Gelin!" emri verilinceye kadar, arslanlar orman içinde beklemedeler. Yani ölüm emri verilinceye kadar, ermişler, salih kişiler bu fanî dünyada beklemektedirler.

• "Gelin!" emri verilince, o arslanlar, bulundukları yerden hep birden çıkarlar. Cenab-ı Hakk, onlara perdesiz olarak gelirlerini harcayacaklarını gösterir.

Korkunç kurban bayramı olan kıyamet günü, müminlere bayram, inkarcı öküzlere de ölüm günüdür.

1875 • İnsanın cevheri, manevî ve ruhanî gücü, karayı da kapatır, denizi de. Alacalı öküzler, yani kötü düşünceli kâfirler ve fasıklar, o kurban bayramında boğazlanırlar.

479

• Korkunç bayram günü olan kıyamet günü, müminlere bayram günüdür. Öküzlere de ölüm günü.

• Bu suretle helak olan, apaçık delillerle helak olur; kurtulan da apaçık delillerle kurtulur.[495]

[495]Bu beyitte Enfal Sûresi'nin şu mealdeki 42. ayetine işaret var: "Kazasını yerine getirmek için Allâh böyle yaptı. Ta ki helak olan, apaçık bir delil gördükten sonra helak olsun, diri kalan da açık delilden sonra yaşasın."

• Böylece doğan kuşları padişaha doğru uçarlar; kuzgunlar da, mezarlığa giderler.

1880 • Çünkü dünyada, kemik ile gübre kırıntıları, kuzgunların yani nefsine uymuş kötü kişilerin ekmekleri, gıdaları olmuştur.

• Hikmet şükrü nerede? Kuzgun nerede? Gübrede yaşayan kurt nerede? Bağ bahçe nerede?

• Nefisle savaşmak, ahlaksız adamın işi değildir. Eşeğin ardında öd ağacı yakılmaz, eşeğe misk sürülmez.

1887 • Kıyamet günü adalet günüdür. Adalet demek, her şeyi yerli yerine koymak demektir. Ayakkabı ayağındır. Külah da başa aittir.

• Böylece her isteyen, muradına, isteğine erişir. Her şey kendine takdir ve tahsis edilen yerine varır.

• Her istek, isteyenden esirgenmez. Parlaklığın eşi güneştir. Suyun eşi bulut..

1890 • Bu dünya, Cenab-ı Hakk'ın kahır evidir. Eğer sen, yaptığın işlerle kahrı seçtinse, kahrı çek ve kahırdan şikayet etme.

• Kahrolmuşların kemiklerine, saçlarına bak! İlahî adaletin kahır kılıcı, karalarda da, denizlerde de hükmünü yürütür.

• Hakk'ın adaleti; herkesi, eşi ile çift yarattı. Fil fille, sivrisinek de sivrisinekle eş oldu.

• Cebrail'in ve Hakk'la aşina olan ruhların kabesi, kıblesi yedi kat göğün yüksek yeri olan Sidre'dir. Şehvetine düşkün ve midesine kul olanların kıblesi de sofradır.

• Arifin kıblesi, vuslat nurudur. Filozoflaşmış aklın kıblesi de hayaldir.

• Zahidin kıblesi, ihsan, lütuf ve kerem sahibi olan Allâh'tır. Tama' sahibinin kıblesi de altın kesesidir.[496]

[496] Bedbin Tevfik Fikret merhum insanda yüksek duygular şöyle dursun, vicdanın bile bulunduğundan şüphe ederek şöyle demişti:

"Varsa hatta beşerde bir vicdan,

Ya gümüştendir o ya altından."

• Mânâ sahiplerinin, olgun kişilerin kıblesi sabırdır, tahammüldür. Şekle, surete tapanların kıblesi de taşlardaki nakışlar, resimlerdir. Putlar ve heykellerdir.

1900 •İç âlemini, mana âlemini, ruh âlemini kendilerine yurt edinenlerin kıblesi, nimetler veren, lütuf ve ihsanlarda bulunan Allâh'tır, iç âlemine inemeyen, dışta kalan, görünüşe tapanların kıblesi de, kadının yüzüdür.

• Böylece, taze köhne, yeni eski, say dur. Saymaktan usanırsın. Sen şimdi yürü, git, işine bak!

• Bizim rızkımız, altın kasedeki şarap, o köpeklerin rızkı ise "Yal" dedikleri yere dökülen tutmaç suyu.

• Hangi huyu, hangi tabiatı verdikse, ona, o huya layık olanı veririz.

• Birisine ekmeğe âşık olmak huyunu veririz. Başkasına sevgilinin âşıkı olmak, mesti olmak tabiatını ihsan ederiz.[497]

[497] Bu beyitlerde Zuhruf Sûresi'nin şu mealdeki 32. ayetine işaret var; "Onların bu dünya hayatındaki geçim rızıklarını aralarında biz bulduk. Bir kısmını da derecelerine mertebelerine göre, diğerlerinin üstlerine çıkardık."

1905 • Huyundan hoşlanıyorsan, huyunu beğeniyorsan, ne diye huyundan kaçıyorsun?

İnsanın görme duygusu bazen gizli perdeyi deler geçer.

1921 • İnsanın görme duygusu bazen ibret sahibi olur da, gizli perdeyi deler, geçer.

• Böylece duyguları perdeyi aşınca, devamlı olarak görür, duyar.

1930 • Ve anlar ki; ova, çöl altın ile, para ile dolu olsa, Hakk'ın rızası olmadıkça oradan bir arpa miktarınca bile bir şey alınamaz.

•İnsan, durmadan, aralık vermeden yüzlerce cilt kitap okusa, Allâh takdir etmedi ise hatırında hiç bir şey kalmaz.

• Fakat, o kişi Allâh'a kulluk eder de, iyi ve insanlara yararlı olursa, bir kitap bile okumadan, kendi içinden, kendi gönlünden görülmemiş, duyulmamış nadir bilgiler elde eder.

481

1935 • Bil ki; yüce gökler, insanın idrak ettiği, akıl erdirdiği şeylerin aksidir. Gökler o akisten ibarettir.[498]

Akıl ve aşk

• Akıl, hiç ümitsizlik yolunu tutar mı? O tarafa koşmak için aşk lazımdır ki, başını ayak etsin de koşup gitsin.

• Hiç bir şeye aldırmayan aşktır, akıl değil.. Akıl, yararlanacağı, fayda elde edeceği şeyi arar.

• Aşk yılmaz, yanar, yakılır ve canını sakınmaz. Utanma ve sıkılma da bilmez. Değirmen taşmın altındaki buğday gibi, o da ezilir, belalara katlanır, sabreder.

• Öyle sert, çetin yüzlüdür ki, arkasını dönmez. O, gönlündeki faydalanma arzusunu, menfaatini öldürmüştür.

• Neyi var, neyi yoksa, ortaya kor, oynar, yutulur. Kar aramaz. Hakk' 1970 tan aldığı gibi, hepsini yine Hakk'a verir.

• Hakk, ona bu varlığı sebepsiz vermiştir. O cömert kişi de, sebepsiz olarak, Hakk vergisini, yine Hakk'a bağışlar.

• Çünkü fütüvvet sebepsiz olarak vermektir, bağışlamaktır. Her şeyi verip arınmaktır. Her şerîatin üstüne geçmektir.

• Çünkü şeriat; ya üstünlük arar, ya kurtuluş.. Varlıktan, benlikten temizlenenler, kurtulanlar ise halis kurbanlardır.

• Onlar, ne Cenab-ı Hakk'ı imtihana kalkışırlar, ne de kar ve ziyan kapısını çalarlar.

• Aşk derdine hiç bir yar, hiç bir dost yoktur. Âşıkın bu maddî dünyada bir tek mahremi bile bulunamaz.

• Âşıktan daha deli, dîvane kimse yoktur. Akıl onun sevdasına karşı kördür, sağırdır.

• Çünkü âşıkın deliliği, herkesin bildiği delilik değildir. Tıp bilgisinde aşk derdine deva yoktur.

[498]Bu beyitte şu hadîs-i şerîfe işaret var: "İlk yaratılan akıldır." Bu akıldan murad "akl-ı külldür, "akl-ı küll"e, "hakîkat-i Muhammediye", "nur-ı Muhammediye" de denir Dolayısıyla bu insanın hakîkatidir... Kâmil insanın ruhudur. Bu bütün varlıkların ilki ve esasıdır.

482

• Bir hekim bu çeşit deliliğe uğrasa, hekimlik defterini kanı ile, gözyaşı ile yıkar, yazıların hepsini silerdi.

• Bütün akılların hekimliği; aşka göre çizilmiş nakışlardan, suretlerden başka bir şey değildir. Bütün gönül alan güzellerin yüzleri, aşkın yüzüne bir perdedir. Çünkü ariflerin inancına göre, bütün dünyevî bilgiler, dünyada görülen bütün güzellikler aşkın gölgeleridir.

• Ey aşk yoluna düşen kişi, yüzünü kendine çevir, kendi yüzüne bak! Ey âşık, sana âşık olan ancak sensin, senden başkası değil.

Bir müridin şeyhinde yok oluşu.

1990 • Dama alışmış güvercini çağırma, kovma; o bir yere gidemez. Çünkü o, dama alışmıştır. Onun iki kanadı da alışkanlık sevgi bağı ile bağlanmıştır.

• Ey Hakk ışığı Hüsameddin, ister isen onu kov! Seninle konuştuğu gibi onun can kanadı bitmiştir.[499]

[499] Yukarıdaki beyitlerde Hüsameddin Çelebi hazretleri mürşidin örneğidir. Güvercin de müridin sembolüdür. Bir güvercin nasıl alışmış olduğu dama bağlı kalırsa, mürit de, şeyhine öyle bağlı kalır. Kovsa bile onun kapısından ayrılmaz. Bu hal müridin şeyhte fanî olmasını ifade etmektedir.

• Can kuşunu, sebepsiz yere kovsan da, yine o senin damının etrafında döner, dolaşır.

• Onun yiyeceği, içeceği, konacağı yer, hep senin damındır. Yükseklerde kanat çırpar ama, o senin tuzağının âşıkıdır.

• Ey gönüller fetheden ruh! Bir an için olsun, sana şükretmeyi inkar etme!

1995 • Daima kin güden aşk komiseri, o inkarcının göğsüne ayrılık ateşi ile dolu bir leğen kor da;

• "Tozdan vazgeç, ayın bulunduğu tarafa gel! Seni aşk padişahı çağırıyor, çabuk geri dön!" der.[500]

[500] Bu beyitlerde geçen bazı kelimelerin ifade ettikleri manaları düşünelim: inkarcı kişi kendi şeyhini anlamayan, onda kusur gören müridi göstermektedir. Ay, şeyhi ifade etmekte, toz, nefsanî ve cismanî arzulardır. Bu bölümde dikkat edilecek şey şu ki: Hz. Mevlana kendisini Hüsameddin Çelebi'nin yerine koyuyor. Onun müridi oluyor ve bize bir müridin şeyhinde nasıl yok olduğunu işaret ediyor.

• Ben kendinden geçmiş bir halde, güvercin gibi, bu damın, bu güvercinliğin etrafında kanat çırpmadayım.

483

• Ey Hüsameddin, ben aşk Cebrail'iyim. Sidre'm sensin. Ben hastayım, Meryemoğlu İsa sensin.

• O inciler saçan mübarek gönlünün mana denizini coştur. Bu gün şu hastanın halini hatırını sor!

2000 • Her ne kadar şu anda o, aşk buhranı içinde çırpınmadadır. Fakat sen artık onun oldun, manalarla dolu ruhanî deniz de onundur.[501]

[501] Burada Hz. Mevlana kendilerini âşık bir mürit yerine koyarak Hüsameddin Çelebi'yi mürşit sayıyor ve ona o şekilde hitaplarda bulunuyor. Ona iltica ediyor. Bu bölümlerde Mevlana ile Hüsameddin Çelebi bir oldu. Mevlana kendini onda kaybetti. Müridin şehyte fani olması gibi, şeyh de, müridinde fanî oldu. İkisi bir oldu.

• Zaten bu feryad, bu figan hep ondan gelen bir feryad. Allâh'ım sen gizli olanı koru![502]

[502]Buradaki feryad, figan Hz. Mevlana'nın mübarek dudaklarından dökülen, söylenen *Mesnevi* beyitleridir. Fakat bu beyitleri, yazan ve yazdıran Hüsameddin Çelebi'dir sanki...

Yazan da, söyleyen de ve yazdıran da öyle birleşmişler ki, aralarında bir kıl payı yer yoktur. O ruhanî maşuk ile rabbani mahbub ayrı değillerdir. Manen bir olmuşlardır.

• Bizim ney gibi iki ağzımız var. Bir ağzımız onun dudaklarında gizlenmiştir.

• Bir ağzımız da, size görünmede, size karşı feryad edip inlemede, havaya bir hayhuydur salmada.

• Fakat gönül gözü açık olan bilir ki, bu taraftan gelen feryad, bu baştan çıkan figan, o taraftan, o baştan çıkmadadır.

2005 • Bu neyin feryadı, inlemesi, onun nefsinden, onun üflemesindendir. Ruhun ızdırabı, acıları, hayhuyu da onun ızdırabından, onun hayhuyundandır.

• Ney onun dudakları ile dost olmasaydı, hemdem olmasaydı, dünyayı şeker gibi tatlı sesle doldurmazdı.[503]

[503] Ney, kâmil insanın sembolüdür. Şeker, ilahî marifeti, hakikatin sırlarını gösteriyor. Hz. Mevlana demek ister ki: "Hüsameddin Çelebi benim vücudumdan ibarettir. Bu vücuduna neyin feryad ve figanı Hakk'ın fazlı, nağmeleridir. Kâmil insanın vücudunun neyi, mana şekerleri ile cihanı doldurmada, ruhlara teselli sunmaktadır.

• Kiminle yattın? Hangi taraftan kalktın ki, böyle deniz gibi coşup köpürmedesin?

• Yahut da; "Ben geceyi Hakk'ın yanında geçirdim." hadîsini okudun da ateş denizinin içine daldın.

484

• Ey herkese örnek olan, uyulan Hüsameddin; "Ey ateş sön, yakma!" ayeti senin canını korudu.[504]

[504] Burada Enbiya Sûresi'nin şu mealdeki 69. ayetine işaret var; "Biz de dedik ki: 'Ey ateş, İbrahim'e karşı serin ve selamet ol, soğu!'"

2010 • Ey Hakk ışığı, ey din ve gönül Hüsam'ı; hiç güneş balçıkla sıvanır mı?

• Küçücük balçık parçaları, senin güneşini örtmek istiyor.

Hüsameddin Çelebi'ye övgüler.

2012 • Dağların gönlündeki la'ller, seni bildiriyor, senden haber veriyor. Bağlar, bahçeler de senin gülüşlerinle dolu.

• Senin insanlığının, müritliğinin vasıflarını anlayacak Rüstem nerede ki, senin sayısız meziyetlerinden bir küçüğünü söyleyeyim! Yüz harmanından bir arpa kadarını ona anlatayım.

• Ben kendimden geçtim, artık aklım başımda değil. Kendimi ortaya atacağım, kuyu nedir? Ben oraya çadır kuracağım.

• Ey Hüsameddin, o ateşli aşk şarabını bana ver. Ver de kendimi kaybedişimin ihtişamını seyret!

• Hikâyede geçen o fakir kişi, defineyi bulamadı. Ona söyle, beklesin! Fakat biz şu anda manevî şaraba, vahdet şarabına daldık, hakîkati bulduk.

• Ey fakir, hazîne aramaktan vazgeç de, şu anda artık Allâh'a sığın, onu ara! Benden yardım bekleme, ben yokluk deryasına batmış, kalmışım.

2020 • Benim artık size akıl verecek, yol gösterecek halim kalmadı; benim kendimden de haberim yok, sakalımdan da...

2028 • Denize doğru git, sen balık oğlusun, neden çerçöp gibi böyle sakalına düştün?[505]

[505] "İnsan balıkoğludur" demekle şunu kastediyor: Hz. Âdem hakîkat denizinin balığı sayılırsa, biz de onun neslinden gelmişiz.

• Çerçöp değilsin, bu senden uzak, sana inci bile haset ediyor. Senin hakîkat denizinde feyiz dalgaları arasında bulunman daha iyidir.

2030 • Bu deniz, hakîkat ve vahdet denizidir. Bu denizin eşi benzeri yoktur. Onun incisi de, balığı da dalgasından başka bir şey değildir.

• O denize eş olmak, ortak olmak imkansızdır. Böyle bir şey, o denizden de uzaktır. Tertemiz dalgasından da uzaktır.

485

• Onda ortaklık ve karışıklık yoktur. Fakat gerçeği görmeyen, şaşı kişiye ne söyleyeyim? Hiç bir şey söylemedim. Hiç bir şey söylemeyeyim.

• Mademki gerçeği görmeyenlerle beraberiz, şaşılarla beraber oturup kalkıyoruz; onlar gibi konuşmamız lazım.

• O birlik, vasıf bakımındandır, hal bakımındandır. Fakat söz meydanına ikilikten başkası gelmez.

2035 • Ya şaşı gibi, bu ikilik fikrini dinle, bu görüşten zevk al, yahut da ağzını kapa, güzelce sus!

• Yahut da nöbetle bazen sus, bazen söyle, şaşılar gibi davul çal, vesselam!

• Halden anlayan bir yakın kişi, bir mahrem gördün mü, can sırrını söyle, gül gördüğün için, bülbüller gibi öt!

• Hilekar ahlaksız birisini görünce sus, konuşma, bir sır küpü ol, kal!

• O ahlaksız, ilahî bilgiler soyunun düşmanıdır. Ondan sakın, onun önünde durma, yoksa onun bilgisizlik taşı, küpü kırar.

Şeyh Hasan Harrakanî'nin müridinin hikâyesi

2044 • Bir derviş, Ebu'l Hüseyin Harrakanî'nin şöhretini duyarak Talkan şehrinden yola çıkmıştı.

• O büyük şeyh, o gerçek velîyi görmek için dağları aştı. Uzun ovaları geçti. Sıdk ile, candan yalvarışlarla yol alıyordu.

• Yolda gördüğü eziyetler, çektiği sıkıntılar, zahmetler anlatılmaya değer ama ben kısa keseyim.

• O genç, yoldan gelip şehre girince, maksadına ulaşınca, o mana sultanının evini aradı, sordu, soruşturdu.

• Nihayet evi bulup, kapının halkasını çok hürmetle çalınca, şeyhin karısı kapıdan başını çıkardı.

• "Ey muhterem kişi!" dedi, "Ne istiyorsun, söyle?" Yolcu; "Şeyhi ziyarete geldim." diye cevap verdi.

2050 • Kadın bir kahkaha attı da dedi ki: "Bir şu sakalına bak, bir de göze aldığın yolculuğa ve çektiğin sıkıntılara bak!

• Senin yerinde, yurdunda işin yok mu idi ki, beyhude yere, boş yere yollara düştün?

• Bir ahmağı görmek arzusuna mı kapıldın? Yoksa yurdundan mı bıktın, usandın da kalktın buralara kadar geldin?

• Yoksa şeytan senin başına bir yular mı geçirdi de, seni yolculuk hevesine doğru çekti, götürdü?"

• Şeyhin karısı kötü laflar etti. Acı acı söylendi. Küfürler savurdu. Ben onun söylediklerinin hepsini söyleyemem.

2055 • Kadının alaylı gülüşlerinden, hesapsız ve yersiz konuşmalarından mürit, çok üzüldü, gamlara battı, dertlere düştü.

Gelen yolcunun; "Şeyh nerede? Onu nerede arayayım?" diye sorması, şeyhin karısının da, ters cevap vermesi.

• Yolcunun gözlerinden yaşlar akmaya başladı. “Ne olursa olsun, o adı tatlı mana sultanı nerede, söyle?” dedi.

• Kadın cevap verdi de dedi ki: “Aradığın adam, bomboş, bilgisiz, riyakar, düzenbaz bir kişidir. O ancak ahmakları kandırır. Tuzağa düşürür. Yolunu şaşırmışları, büsbütün yoldan çıkarır.

• Senin gibi yüz binlerce ham kişiler, tecrübesiz budalalar, onun yüzünden sapılmışlardır.

• Onu görmez de sağ ve selamet yurduna dönersen, sana daha hayırlı olur. Onu görüp de azgınlığa düşmemiş, sapıtmamış olursun.

2060 • O laf ebesidir. Çanak yalayıcıdır. Hazır sofraya konmayı seven, onun bunun sırtından geçinen yüzsüz bir kişidir. Onun yalancı şöhreti etrafa yayılmıştır.

• Onun bunun sofrasına konan bu yüzsüze kapılan kişi, gündüzleri işten güçten kalmış bir zavallı, geceleri de leş gibi uyuyan, ibadet nedir bilmez, bir günahkârdır.

• Bu halk yüzlerce ilmi, kemali bırakmışlar da hileye, riyaya, gösterişe kapılmışlardır, işte hal bu...

• Bunlar şerîati ve Allâh korkusunu arkalarına atmışlardır. Hz. Ömer nerede, gelse de şiddetle şerîatin emirlerini tatbik etse?

487

2066 • Şerîatin yapılmasını istemediği bütün kötülükleri, bunlar hoş görmekte günah saymamaktadırlar. Bu mubah görme inancı her tarafa bunlar tarafından yayıldı. Böylece her kalleş müfside, utanmadan işledikleri günahları hoş görme müsaadesi verildi.

• Nerede peygamberin yolu, nerede ashabının yolu? Nerede namaz, tesbih? Nerede onun edepleri?”

Şeyhi görmeye gelen müridin, şeyhi kınayan, söven, boş laflar eden karısını azarlaması.

• O genç mürit; “Yeter artık, sus!” diye, bağırdı. “Her şey açıkça görünmekte, senin kötülemene ne lüzum var? Ortalık ağardı, gece bekçisini ne yapayım?

• Allâh adamlarının nuru, doğuyu da tuttu, batıyı da.. Gökler bile şaşırdı da secdeye kapandılar.

2071 • Senin gibi bir iblisin saçma sapan sözleri, beni bu kapının toprağından hiç çevirebilir mi?

• Ben rüzgarın sürükleyip getirdiği bir bulut değilim ki, bir toz sebebi ile bu kapıdan döneyim?

2075 • O ölçüye sığmayan, o hesaba gelmeyen nur nerede parladı ise, orada küfür, iman kesildi. Şeytan da müslüman oldu.

• Kâmil insan izzete, yüceliğe mazhardır. O Hakk'ın sevgilisidir. O bütün melekleri de geri de bırakmış, ileri geçmiştir.

• Meleklerin Âdem'e secde etmeleri, Âdem'in onlardan ileri olmasındandır. Kabuk daima içe, öze secde eder.

2078 • Ey yaşlı kadın, sen Hakk mumunu söndürmek için üflüyorsun ama, hem sen yanıyorsun, hem başın yanıyor.

• Nasıl olur da deniz, köpüğün azından pislenir, nasıl olur da güneş, üflemekle söner?

2114 • Yürü, Allâh'a şükret ki, sen bu evin köpeğisin, yoksa ben şimdi sana yapacağımı yapardım."

488

Dervişin, şeyhin evinden dönmesi ve şeyhi halktan sorması; halkın da "Filan ormana gitti." diye haber vermesi.

2115 • Ondan sonra herkese, şeyhi sormaya, şeyhi her tarafta araştırmaya başladı.

• Derken birisi; "Bu diyarın kutbu, odun getirmek için ormana gitti." dedi.

• Düşüncesi kılıç gibi keskin olan o ateşli mürit, şeyhin muhabbetine kapılıp ormanın yolunu tuttu.

• Şeytan da aklına vesvese getiriyordu. "Böyle büyük bir velînin ahlakı zayıf bir kadınla beraber hayat sürmesi, ona yakışır mıydı?" diye düşünüyordu.

• "Dinin şeyhi" diyordu, "Ne diye böyle bir kadını evinde tutuyor, onunla düşüp kalkıyordu?

2120 • Zıt, nasıl olur da, zıttı ile beraber bulunur? Halkın imamı olan bir zat nerede, maymun nerede? Bunlar, nasıl oluyor da, birbirleriyle uzlaşırlar?" diyordu.

• Sonra dönüyor, ateşli bir "La havle" çekiyor; "Benim onun işine karışmam, onu kınamam kâfirliktir, kin güdücülüktür." diye düşünüyordu.[506]

[506] Lâ havle velâ kuvvete illa billahi'1aliyyi'lazîm' (=Ulviyet ve büyüklükte tek olan Allâh'tan başka kimsede kuvvet ve kudret yoktur.) sözü doksan dokuz hastalığın ilacıdır. Bu hastalıkların en küçüğü iç sıkıntısıdır." diye bir hadîs vardır. Bir şeye canı sıkılan, içi daralan müslüman bu yüzden "la havle" der.

• "Ben kim oluyorum da, Hakk'ın işlerine karışıyorum, neden içimden böyle şüpheler geliyor?" diyordu.

• Derken, şeyhin karısına karşı duyduğu kızgınlık, yine kabarıyor, nefsi tekrar hücuma geçiyordu. Bu yüzden gönlünden, kuyumcu potasından çıkar gibi hiddet dumanları yükseliyordu.

• "Şeytanın Cebrail ile ne münasebeti, ne yakınlığı olabilir ki, onunla konuşup, görüşsün, onunla yatsın, kalksın?"

2125 • "Azer nasıl olur da Halil ile düşer kalkar, onunla dostluk kurar. Yolkesen nasıl olur da, kılavuzla beraber bulunur? Onunla uzlaşır?"[507]

[507] Azer, İbrahim (a.s.)'ın babası (En'am Sûresi , 74) idi. Kendisi put yapardı, yaptığı putlara tapardı.

489

Müridin, muradını bulması, şeyhle ormana yakın bir yerde buluşması.

• O bu düşüncelere dalmış giderken, meşhur şeyh bir arslana binmiş olarak önüne çıkıverdi.

• Kükremiş arslan, o odunu taşımakta idi. O ermiş kişi de, odunların üstüne oturmuştu.

• Kamçısı da, Allâh'ın bir lütfu eseri olarak erkek bir yılandı, yılanı bir kamçı gibi eline almıştı.

2133 • O büyük velî, müridi uzaktan görünce güldü de, dedi ki: "Ey beni görmek için yollara düşen kişi, sen şeytandan o sözleri duymamış ol!"

• O büyük şeyh, gönlünün nuru ile, müridin aklından geçeni bildi. O nur ne güzel bir yol göstericidir.

2135 • O büyük varlık, o hünerli kişi, yolda, müridin gönlünden neler geçti ise, onları bir bir söyledi.

• Ondan sonra da, o güzel sözler söyleyen şeyh, kendi karısının inkarı hususundaki zor meseleyi anlatmak için ağzını açtı da, dedi ki:

• "Ben nefsimin hevasına kapılarak, şehvete boyun eğerek, o kadının cefasına, hakaretlerine katlanmıyorum. Bu şüphe, bu düşünce senin nefsinin bir hayali; bunun üzerinde durma!

• Ben sabredip o kadının hakaretlerine katlanmasaydım, onun yükünü çekmeseydim, bu erkek arslan, hiç benim yükümü çeker mi idi?

• Bizler, hakîkat yolunda ileri geçmek için hızlı giden, sarhoş, kendinden geçmiş develer gibi, Cenab-ı Hakk'ın ezelde bize yüklediği bu ağır yükü, şikayet etmeden, sızlanmadın çekip götürmekteyiz.

2140 • Ben Hakk'ın emrini, fermanını yerine getirmekte ham değilim ki, halkın beni kınamasını, çekiştirmesini düşüneyim.

• Bizim geri kalmamız da onun buyruğundadır, ileri gitmemiz de.. Canımız yüz üstü koşarak onu aramaktadır.

• Bizim bekar oluşumuz, evli bulunuşumuz, rahatı arzulayan nefsimizin isteklerinden değildir. Bizim canımız, bir zar gibi Hakk'ın elindedir, isterse tek atar, tek yaşatır; isterse çift atar, ölülük nasip eder.

• O ahmağın da nazını çekerim, onun gibi yüzlercesinin de ama, bu ne renk aşkındandır, ne koku sevdasından.

• Bu naz çekmeler, bu sıkıntılar, bizim talebemizin dersidir. Sen bizim ızdıraba katlanmamızın, zorluklarla yaptığımız savaşın ihtişamını düşün, nereye varmada?

2145 • Nereye mi varır? Yere bile yol olmayan bir yere. Allâh ay'ının gözleri kamaştıran nürundan başka bir şey bulunmayan yere.[508]

[508] Burada Nur Sûresi'nin şu mealdeki 49. ayetine işaret var: "Şimşeğin parıltısı nerede ise gözleri kamaştıracak." "Allâh ay'ı"ndan maksat ruh-ı a'zamın ilahî nurdur. Ayeti kerîmenin beyan buyurduğu üzere "Hakk'ın nûrunu, nas idrak edemez. O nûra kimse bakamaz."

• O nur her türlü vehimlerden, düşüncelerden uzaktır. O nurun nuru, nurun nuru, nurun nurudur.

• Kötü arkadaşla anlaşasın, uzlaşasın diye, sözü aşağıdan aldın.

• 'Sabır rahatlığın anahtarıdır.' sırrına ermek için, gülerek, hoşlanarak onun yükünü çek!

• Bu huysuz, ahlaksız kişilerin kötülüklerine dayanabilir, zahmetlerini çekebilir, onlarla uzlaşırsan, sünnetlerin nûruna erişirsin.[509]

[509] Hz. Mevlana'nın bir beytini birisi manzum olarak tercüme etmiş. Bu beyit buraya çok yakışacak: "Şayet rastlamasaydık bizler edepsizlere, Affetmenin zevkini kim verirdi bizlere."

2150 • Peygamberler, ahlaksız kişilerden çok eziyet çektiler. Bu çeşit yılanların elinde çok kıvrandılar.

• Suçları örten, günahları bağışlayan Cenab-ı Hakk'ın muradı, hükmü ta ezelden tecellî ve zuhur etmekti, görünmekti."

Velîlerin nuru, arif ve kâmil insan.

2080 • Görünüşe göre hüküm veriyor isek, bu aydınlıktan daha da fazla görünen nedir, söyle?

• Bu zuhûra karşı, bütün görünen şeyler, pek noksan, pek kusurlu...

• Kim Allâh mumuna "Püf" derse, kendi ağzı yanar; hiç mum söner mi?

• Senin gibi yarasalar, velîlerdeki Hakk nûrunu göremeyen mana körleri, dünyanın güneşten yetim kaldığına dair nice rüyalar görürler.

• Can denizinin öyle müthiş, öyle kuvvetli dalgaları olur ki, Nuh tüfanının dalgalarından yüz kere daha üstündür.

2085 • Fakat Kenan'ın gözünde kıl bitmişti de, yani gönül gözü kapanmıştı da, bu yüzden Nuh'u da, gemiyi de bıraktı. Kurtulmak için dağa tırmanmaya kalkıştı.

• Bunun üzerine küçük bir dalga geldi. Dağı da, Kenan'ı da hakaret ve ihanet derinliklerine attı.[510]

[510] "Nasıl Hz. Nuh'un oğlu hakikati görememiş, imansızlığı yüzünden boğulup gitmiş ise, Kenan tabiatlı, idraksiz kişiler de, devirlerindeki kâmil insanların hakîkatlerini göremedikleri için, gözlerim benlik ve gurur bağladığı için felakete sürüklenmişlerdi.

• Ay nûrunu saçar, köpek de havlar durur. Köpek ay ışığını otlak edinebilir mi?

• Geceleyin yol alanlar, ay ışığı ile arkadaş olanlar, köpeğin havlaması ile hiç yollarından kalırlar mı?

2090 • Arif şerîatin de, takvanın da canıdır. Ma'rifet geçmiş zamanlardaki zâhidliğin mahsulüdür.

• Zâhidlik; tohum ekmeye çalışmaktır. Ma'rifet ise; ekilmiş tohumun neticesidir.[511]

[511] Bu beyitlerde mecazî olarak bazı hakikatler ifade buyrulmaktadır: Şerîatin ve tarîkatin cesedi var, ruhu vardır. Şerîat dinin hükümleri, emir ve nehiyleri, yani yap, yapma emirleridir. Din adamlarının bildikleri şerîat, ruhsuz bir kalp gibidir. Onun ruhu Allâh'ı bilen arif kişidir. Arif kimdir? Hakk'ın zatını, esma ve sıfatlarını, kaza ve kaderin sırlarını bilen ve onları yaşayan kişidir. Bunlar ilahî ma'rifettir. Ârifi Billah'ın aşina olduğu ma'rifet ise, eskiden gelmiş kişilerin yaptıkları zühd ve takvanın mahsulüdür. Şerîatin özü, zübdesi zühd ve takvadır. Bu sebeple "Dünyayı, nefsanî arzuları terk etmek bütün ibadetlerin başında gelmektedir, denmiştir. Bunları bilmek değil yaşamak gerekir ki, bu da çok zordur. Zühd ve takva mertebesine gelen kişi, ibadet tarlasına tohum ekmekle meşgul olur, demektir. Ma'rifetullah dikilen mahsullerin elde edilmesidir.

• Demek ki; çalışmak ve iman beden gibidir. Bu uğraşmanın, bu tohum ekmenin canı ise, elde edilen hasat ve bitkidir.

• Doğruluğu emretmek de, doğruluk da odur, yani kâmil insanadır. Sırları açan da odur, açılan sırlar da o...

• Kâmil insan bugünümüzün de pâdişahıdır, yarınımızın da. Kabuk lezzetli ve tatlı olan içe, daima kul ve köle olmuştur.[512]

[512] İnsanî hakikat, bütün hakikatleri kendinde toplamıştır. Bir kâmil insan kendi hakîkatine ulaşınca kemal mertebesini bulur da, doğruluğu emreden de, doğruluk da o olur. Sırları açan da, açılan sırlar da o olur. Cenab-ı Hakk, bir kudsî hadîs ile "insan benim sırlarımdan bir sırdır." diye buyurmuştur. Kendi hakîkatini bulan insan ve mertebe-i kemale ulaşan irfan sahibi kişi, bizim bugünümüzün de, yarınımızın da padişahıdır. Kabuk gibi olan suret âlemi, daima, o mutlu kişinin lütuf ve lezzetli olan hakîkatinin kulu ve kölesidir.

2095 • Şeyh; "Ben Hakk'ım" dedi, ileri vardı ama, gerçeği göremeyen körleri de bozguna uğrattı.

492

• Kul benliğinden geçerse, kulun varlığı kalmazsa, kul Hakk'ın varlığında yok olursa, ne kalır? Bir düşünsene ey inkarcı![513]

[513] Zünûn-ı Mısrî hazretleri: "Hakk yolunda yürüyen bir kimsenin, kendi varlığı, benliği kendisi için vebal olur." diye buyurmuştur. Bu sebeple: "Ey insan, senin varlığın bile bir günahtır, diğer bir günah ona kıyas olunamaz." demişlerdir. Kendisi Hakk için, Hakk'ta kendisi için olan bir kimsenin hiç bir şeyi kalmadığı sebebiyle, o kimsenin iki cihanda da her hangi bir şeye olan nisbeti ve izafeti sahih olmaz. Varlık, mecazî vücüd ortadan kalkınca, hakîkî vücud kalır. "Ben benim" demeyip de "Ben Hakk'ım" diyen kişi, mecazî varlıktan kurtulmuş olduğu için ve hakîkî vücudu ile kaldığından, bu cüretli sözü söyleyen odur. Yani hakîkî varlığıdır. Kendisi değil, onun maddî varlığı aradan çıkmıştır. Mana yönü, hakkanî vücudu kalmıştır. Dikkat edilirse görülür ki, "La ilahe illAllâh"daki "La" (=yok) kalkarsa, geriye "illâllâh" kalır. Böylece de "La"nın sırrı, kulun vücüdunda zahir olmalı ki, o kulun bir vehimden ibaret olan benliği, enâniyeti yok olsun da geriye "illâllâh"dan, Allâh'tan başka bir şey yoktur, sırrı tecellî etsin. Bu zor konuya Hz. Mevlana bir ruba'îsi ile açıklık getirmiştir. "Bir kimse, kendi benliğinden mutlak surette fanî olmadıkça, onun için, tevhîd, Hakk'a ulaşmak, manen Hakk'ı bulmak imkansızdır. Tevhîd, hulûl değildir. Yani hâşâ Hakk'ın içine girmek değildir. Tevhîd benlikten kurtulmak, varlığından sıyrılmak, yok olmak demektir. Yoksa, boş ve manasız sözlerle batıl Hakk olmaz."

• Gözün varsa, aç da bak; "La" (=Yok) yok olduktan sonra geriye ne kalır?

2102 • Gökler, o büyük varlığın ay'ının kullarıdır. Şark da, garp da; cümlesi ondan ekmek dilemektedirler.

• Çünkü onun fermanında "Sen olmasaydın!" yazılıdır. Herkes onun nimetlerine muhtaçtır. Herkes onun rızk dağıtmasını bekler.[514]

[514] Burada Cenab-ı Hakk'ın Peygamber Efendimize dair şu kudsî hadîsteki iltifâtına işaret var; "Ya habîbim, sen olmasaydın, sen olmasaydın gökleri yaratmazdım." Peygamberimiz kâmil insan örneğidir.

• O olmasaydı, gökyüzü ne dönerdi, ne nûrlanırdı, ne de meleklerin yurdu olurdu.

2105 • O olmasaydı denizler heybetli olmazdı. îçlerinde ne balıklar yüzer, ne de padişahlara layık inciler bulunurdu.

• O olmasaydı, yeryüzünün, ne içinde kıymetli madenler, defîneler bulunurdu, ne de dışında yaseminler biterdi.

• Rızıklar bile onun rızkını yemektedir. Meyveler de onun yağmuruna susamışlar, dudakları kurumuştur.

• Aklını başına al, bu işteki düğüm, tersine düğümlenmiştir. Sana sadaka verene, sen de sadaka ver![515]

[515] Burada madde yönünden fakir olan, fakat mana yönünden çok zengin olan dervişlerle, maddî yönden varlıklı, mana yönünden fakir olan zenginler karşılaştırılıyor. Şu halde ey görünüşte zengin, manada fakir olan kişi, senin çok altının, gümüşün, ipek elbiselerin var. Bu hal, görünüşte fakir ve zayıf olan kişiler sebebindendir. Ey maddî bakımdan zengin, fakat mana fakiri olan kişi, şunu iyi bil ve manen zengin olan fakirlere zekat ve sadaka ver ki, gerçekte o zekat ve sadaka sana aittir.

493

"Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım." ayetindeki hikmet.[516]

[516] Bu başlık Bakara Sûresi'nin şu mealdeki 30. ayetinden aynen alınmıştır: "Bir zamanlar, Rabbin meleklere; 'Ben yeryüzünde bir halîfe yaratacağım' demişti."

• Bu yüzden de, pâdişahlığına bir ayna olsun diye, bir gönül sahibini kendine halife yaptı.

• Ona hadsiz, hesapsız ruhanî nur, manevî üstünlük, temizlik ihsan etti. Sonra da lütfettiği nüranî üstünlüğe mukabil, ona bir de karanlıktan, maddî ve cismanî bir zıt yarattı, karşısına koydu.

2155 • Biri beyaz, biri siyah iki bayrak dikti. Birisi Âdem, öbürü de yelkesen, yol azdıran iblis idi.[517]

[517] Bu bayraklardan biri; "Doğru yolun nûrunu gösteren bayrak"; öbürü, "Sapıklığın karanlığını gösteren bayrak". Beyaz bayrak Hz. Âdem'i, siyah bayrak da Iblis'i temsil etmektedir.

• Bu iki ordu arasında çok çetin ve kanlı savaşlar oldu, geçti, gitti.

• Böylece ikinci devirde Habil geldi. Onun pak ve temiz türünün zıttı Kabil oldu.[518]

[518] Habil ile Kabil Hz. Âdem'in iki oğludur. Maide Sûresi'nin 27-31. ayetlerinde beyan buyrulduğu üzere. Kabil İblis'e uyarak, kardeşini öldürdü.

• Bu şekilde adaletten, zulümden ibaret olan bu iki bayrak, devir devir Nemrud zamanına kadar geldi.

• Nemrud, ibrahim'in zıttı oldu. Ona düşman kesildi. O iki ordu, birbirine kin besledi. Savaştı, durdu.

2160 • Savaşın uzaması Nemrud'un hoşuna gitmeyince, ikisinin arasını ateş ayırdı.

• Hz. ibrahim ile Nemrud'un müşkili halledilsin, zorluk ortadan kalksın diye Cenab-ı Hakk ateşi, azabı hakem tayin etti.

• Devir devir, zaman zaman bu iki fırka Firavun ile şefkatli, merhametli Musa'nın zamanına kadar savaştı.

• Aralarındaki savaş, yıllarca sürdü, haddi aşıp, usanç verince de...

• Cenab-ı Hakk Musa'nın kavmi ile Firavun'un kavmi arasında denizi adeta hakem olarak koydu da, iki taraftan birisinin zaferi kazanmasını sağladı.

494

2165 • Mustafa (s.a.v.)'in devrine, onun peygamber oluşuna kadar bu böyle devam etti; bu defa da o mübarek, Ebû Cehil ile, o cefa ordusunun kumandanı ile savaştı.

• Allâh Semud kavmi için, bir haykırışı azap olarak yolladı, o korkunç feryad onların canlarını aldı.[519]

[519] Semüd kavmi, Hicaz'la Şam arasında bir bölgede otururdu. Bunları doğru yola getirmek için Hz. Salih peygamber olarak gönderildi. Bunlar Salih (a.s.)'ı dinlemediler. Bunun üzerine müthiş bir haykırış, korkunç bir feryatla helak oldular. Hûd Sûresi'nin 61, 68, 94. ayetlerinde bu hadise beyan buyrulmuştur.

• Ad kavmi için, hemen kalkan ve çok hızlı giden birini, yani rüzgarı vazifelendirdi.[520]

[520] Ad kavmi Hadramut ile Umman arası çölde yaşayan bir kavim. Bunlara Hûd (a.s.) peygamber olarak gönderilmiştir. Bu kavim de korkunç bir rüzgarla helak oldu.

• Karun'a da Cenab-ı Hakk, yeri musallat etti. Yer, halîm ve yumuşak tabiatlı olmakla beraber, ona kinlendi, yutuverdi.[521]

[521] Karun dünyanın en zengin kralı idi. Hazînelerinin anahtarlarını güçlü kuvvetli on beş kişi taşıyabiliyordu. Yoksullara acımadığından, hiç yardımda bulunmadığından, kendisinin de, hazînesinin de yer tarafından yutulduğu, yani kralın sayısız hazîneleri ile beraber yere battığı *Kur'anı Kerîm'in* Kasas Sûresi'nin 76-81. ayetlerinde anlatılır.

• Yerin yumuşaklığı, baştan başa hiddet, kahır kesildi. Karun'u da, hazînesini de aldı, içine çekti.

2170 • Lokma, yemek-içmek şu bedenin direği gibidir. Açlık kılıcına karşı ekmek, adeta bir kalkandır, bir zerredir.

• Hakk senin sevdiğin ve bedenin direği olan ekmeğe, bir kahredicilik verirse, nefes kesen hastalığı gibi, o ekmek senin boğazında kalır, seni boğar.

• insanı soğuktan koruyan şu elbiseye, isterse Cenab-ı Hakk zemheri soğukluğu verir de...

• Bu güzelim elbise, bedenine buz gibi soğuk gelir. Seni kar gibi üşütür, zarar verir.

• Öyle bir hale gelirsin ki, kürkten de kaçarsın, ipek elbiseden de; hatta onlardan kaçar, zemheriye sığınırsın.

2175 • Sen kuvvetli, iki kat değilsin; zayıfsın, yalın kat bir adam sayılırsın. Senin "Zülle" azabından haberin yok. Sen bir gafilsin.[522]

[522] Şârih Ankaravî hazretleri bu beyti şu şekilde açıklamış: "Ey gafil, sen iki kat da giysen yalın katsın, bu sebeple her şeyi bir sebebe dayıyorsun. Ekmeğin açlığı giderdiğini, elbisenin ısıttığını sanıyorsun, sebep arıyorsun. Müsebbibü'l-esbâbı, sebepleri halk edeni düşünmüyorsun. Hakikatte doyuran ekmek, ısıtan da elbise değildir. Her şey haktandır. Allâh isterse, ekmek doyurmaz, elbise de ısıtmaz. Zavallı senin zülle azabından haberin yok. Zülle azabı 26. Şuara Sûresi'nin 176-191. ayeti kerîmelerinde geçer. Şöyle ki; Medyenliler, gönderilen Şuayb (a.s.)'ın kavmine verdiği nasihatleri dinlememişler ve doğru bir peygamber isen bir mucize göster, göğün bir parçasını üstümüze indir demişler. Bunun üzerine yedi gün hiç rüzgar esmedi.

Şiddetli bir sıcak hüküm sürmeye başladı. Sonra ortalığı koyu bir sis, bir bulut kapladı, kaçmak istedikleri zaman üzerlerine ateş yağdı ve hepsi yandı.

495

• Şehre, köye Hakk'ın emri geldi. Buyurdu ki: "Ey duvarlar, evler, Hakk'a isyan edenlere gölge vermeyin..."

• Yağmura, güneşe mani olmayın." Bunun üzerine halk, peygamberlerinin yanına koştular.

• "Ey çok büyük varlık, ey ulu kişi!" dediler. "Biz mahvolduk." Bu hikâyenin gerişini *Kur'an'ın* tefsirinden aç oku!

• O eli hünerli kişi, asayı yılan yaptı ya; aklın, zekan varsa ibret olarak bu sana yeter.

2180 • Senin gözün var ama ey gafil, gördüğünü anlamıyor, bakıyorsun fakat göremiyorsun. Senin gözün adeta donmuş bir kaynak, küçük bir et parçası.

• Bu yüzdendir ki, insana düşünme gücü veren Hakk, *Kur'an'ın* bir çok ayetlerinde "Ey kul, ibretle bak demektedir.

• "Soğuk demiri döv!" demiyor, bunu istemiyor ama, "Ey demir, hiç olmazsa, Davud'un etrafında dön, dolaş!" diyor.[523]

[523] Soğuk demiri dövmek olmayacak bir işe girişmek demektir. Davud mürşidi kâmili göstermektedir.

• Tenin öldü ise israfil'in yanma kös, gönlün dönmüş ise, yürüyüp giden güneşin peşine kös![524]

[524] Burada gerek "İsrafıl"(a.s.) gerekse "Güneş" mürşidi, insan-ı kâmili göstermektedir.

• Kendini öyle olmayacak fena hayallere kaptırdın ki, nerede ise kötü zanna düşen sofist olacaksın.[525]

[525] Sofist kendini şüphelere kaptırmış kişi. Böyle düşünenlere göre, hiç bir şey hakkında kat'î hüküm verilemez.

2185• Sofistte kat'î karar verecek bir akıl yok ki... Bu yüzden duygudan da oldu, varlıktan da..[526]

[526] Eskiler sofistleri üç kısma ayırmışlardır, l-"Lâ edrî"; hiç bir şeyi anlamayan, hiç bir şeye akıl erdiremeyenler 2-"İnâdiye", bunlar; "Her şey yalandır, hiç bir şey yoktur!" inancında inat ederler 3-"İndiye", "Her şey bize göredir. Gerçeği bilmemize imkan yoktur!" derler.

496

• Kendine gel, aklını başına al, devrimiz söz geveleme devridir. Hakîkati söylersen halka rezil olursun.[527]

[527] Ey hakikati bilen, ilahî sırlardan haberi olan kişi, ledün ilminden bir şey söyleme; şimdi susmak, dudağı ısırmak devridir. Anlayışsızlara sır açıklanmaz. Eşyanın hakîkatini söylersen seni anlamazlar, ayıplarlar.

• "İm'an"; dikkatle bakmak, mânâsını anlamaya çalışmak demektir. Çeşmeden suyu akıtmak. Can da bedenden gidince adına "Revan" yani giden derler.

• Canı ten bağından çözüp, çayırlığa çimenliğe gönderen hikmet sahibi...

• Hikmet sahibi "insanî ruh, hayvanî ruh" diye canımıza iki ad taktı. Bunu ayırdedene aferin!

2190 • Böylece Cenab-ı Hakk; fermanına uyana, emrine göre hareket edene, dilerse gülü diken, dikeni de gül yapabileceğini anlatmış oldu.[528]

[528] Yukarıdaki beyitlerde “sebepler” üzerinde durmamızdan, insanî ve hayvanî ruhlardan bahsedildi. Bizler sebeplerle bir şeyin hakîkatine nüfuz edemeyiz. Sebep yoktur, Müsebbibü’l-Esbab (=sebepleri hazırlayan) vardır, insanî ruh *Kur’ân’da* bir kaç yerde geçen, bilhassa 15. Hicr Sûresi’nin şu mealdeki 29. ayetinde geçen; [Ona (yani Hz. Âdem’e) kendi ruhumdan üflediğim zaman.] bizim ölmeyecek, sonsuzluğa kadar yaşayacak ruhumuzdur. Hayvanî ruh, bütün hayvanlarda bulunan, ona canlılık veren ruhtur. O fanidir, beden ile beraber yok olur gider.

Kahredici rüzgar estiği zaman, müminleri kurtarmak için Hûd(a.s.)’ın mucize göstermesi.

2191 • Müminler o zararlı rüzgardan kaçmışlar, hepsi de bir dairenin içine oturmuşlardı.

• Rüzgar bir tufan gibiydi. Hakk’ın lütfü ve merhameti de, o korkunç rüzgar tufanının adeta gemisi olmuştu. Allâh’ın bu çeşit nice gemileri, nice tufanları var.

• Allâh dilerse bir padişahı gemi haline sokar, o padişah da hırsından kendini düşman saflarına vurur.

1295 • O şah’ın maksadı, balkının emin ve rahat olmasını sağlamak değildir. Memleket zabtetmektir.

• Değirmen beygiri de koşar durur. Onun maksadı, ancak sopa yemekten kurtulmaktır.

• O değirmen beygirinin, su çektiğinden, yahut susamdan yağ çıkardığından haberi bile yoktur.

• Öküz de arabayı çekmek, eşyayı götürmek için değil, dayak yiyip yaralanmak korkusundan işe koyulur, koşar.

• Hakk ona yalnız öyle bir acı korkuşu vermiştir de, o yüzden işler görür.

• Böylece her kazanç sahibi de, dünyayı ıslah etmek için değil, kendisi için çalışır.

2200 • Herkes derdine bir derman, yaraşma bir merhem arar. Bu yüzden de, âlem ayakta durur, işler yürür, gider.

• Hakk korkuyu bu âleme direk yapmıştır. Herkes korku yüzünden bir işe sarılmıştır.

• Allâh’a hamd ve senalar olsun ki, korkuyu yeryüzüne mimar yaptı. Yeryüzünü onunla düzene koydu.

• Bunların hepsi de iyiden, kötüden korkarlar; fakat hiç kimse yoktur ki, kendi kendinden korksun.

• Şu halde, hakikatte herkese hakim olan birisi var. O, duygularla duyulmaz, gözle görülmezse de, herkese çok yakındır.[529]

[529]‘Bu beyitte şu ayeti kerîmelere işaret var: “Biz ona şahdamarından daha yakınız.” (Kaf Sûresi, 16) “Her nerede bulunursanız bulunun, Allâh sizinle beraberdir “ (Hadid Sûresi, 4)

2205 • O bir gizli yerde, pusuda hissedilir ama, bu evin duvarları ile hissedilmez, duyulmaz.[530]

[530] Bu beden evinin hisleri ile, maddî varlığımıza ait duygularla Allâh hissedilemez.

• Hakk'ın hissedileceği, duyulacağı, anlaşılacağı duygu, bu cihanın duygusu değildir. O duygu ayrı bir duygudur. Ayrı bir görüştür.

• Hayvanın görüşü, o suretleri, o şekilleri görebilseydi, öküz de, eşek de zamanın Bâyezid'i olurdu.

• Bedene ruh bağışlamak lütfunda bulunan, onu bir ruh sahibi eden, gemiyi Nûh'a burak yapan Allâh'tır.

• Ey hakîkat nürunu arayan kişi, şunu iyi bil ki, Allâh dilerse her şeyi ters çevirir, geminin huyunu değiştirir de, onu tufan haline sokar.

2210 • Ey zavallı, düşünebilsen hissedersin ki, her anın seni felakete sürükleyen bir tufan olur. Sonra seni kurtarmak için bir gemi kesilir. Seni böylece andan ana, gama, neşeye ulaştırır durur.

498

• Önündeki gemiyi, denizi görmüyorsan, bütün vücudundaki şu ürpermeyi, şu titreyişi gör!

• Gözler korkunun aslını göremediğinden, insan çeşit çeşit hayallerden korkar.

• Sarhoş bir adam körün birine bir yumruk indirir. Kör kendisini deve tepti sanır.

• Çünkü o sırada, devenin sesini duymuştur. Körün aynası gözü değil kulağıdır.

2215 • Kör der ki: "Belki de bu bir taş idi. Şu çınlayıp duran kubbeden düş-tü."

• O da değil, bu da değil, şu da değil... Bunları içine korkuyu düşüren gösterir durur.

• Ey üzüntülere dalan kişi! Korku da mutlaka başkasındandır, titreyiş de... İnsan hiç başkasından korkar mı?

• O zavallı filozof, korkuyu vehim sanır ama, bu hakikati ters anlamıştır.

• Hakîkati, aslı olmayan hiç vehim olur mu? Gönül, doğru olmayan bir yola düşer mi?

2220 • Doğru olmasaydı, yalancı yalan söyleyebilir miydi? İki dünyada da yalan, doğrudan meydana gelir. Doğru olmasa, yalan belli olur mu?

• Yalancı doğrunun beğenildiğini, sevildiğini görür de, doğru sansınlar diye yalan söyler.

• Ey yalancı, senin söylediğin yalan, doğru yüzünden dinlenir. Nimete şükret de, doğruyu inkar etme!

• Filozofluk taslayandan mı bahsedeyim, onun sevdasından mı? Yoksa Hakk'ın kurtarıcı gemilerinden, günahkarları boğan deryalarından mı söz açayım?

• Şimdi, onun gemilerinden bahsedeyim; çünkü o bahis, gönüle öğüt verir. Küll'den bahsedeyim, çünkü cüz' küll'e dahildir.

2225 • Her velîyi sen Nuh yerine koy! Onu kaptan say! Cahil insanlarla görüşüp konuşmayı tufan bil![531]

[531] Yukarıdaki beyitlerde geçen "Hakk'ın gemileri" dinî vecibeleri, Hakk'ın ahkamını ifade etmektedir. Hakk'ın emirlerine uyan kurtulacaktır. Kült ile cüz', Hakk ile Hakk'ın yarattığı şeyler arasındaki ilgiyi göstermektedir. Şöyle ki, Hakk küli'dür, her şeyi o yaratmıştır. Her şey onunla kaimdir. Onun dışında kalan her şey bir vehimden, bir hayalden, bir görüntüden ibarettir, ilahî hakikat karşısında cüz'ler, nedir? Bir hiç.

499

• Erkek arslanla ejderhadan çok korkma da, bildiklerinden, akrabalarından çekin, kork!

• Onlarla buluşman ömrünü tüketir; onları anman, onları düşünmen, gaip âleminden kazandığını yitirir.

• Akrabalarının her birinin hayali, susuz eşek gibi, ten kabından fikirlerini sömürür, içer.[532]

[532] Dost ve akraba dediğin kimselerin hayali susamış eşek gibi, senin bedeninin kabından dinine faydalı olan fikri ve zikri şerbet gibi emerler. Bu suretle senin bedeninin kabında fikri ilahî ve zikri rabbânî şerbetini bırakmazlar. Bu sebeple onların susamış eşeklere benzeyen hayallerini kalp evine sokma!

• O söz getirip, söz götüren, ahlaksız akrabalarının hayali, ab-ı hayat denizinden bin müşkilatla elde ettiğin hakîkat çiğ tanelerini emer, kuruturlar.

2230 • Dallardaki suyun çekilmesinin belirtisi, dalların kuruması, oynamamasıdır.

• Her uzuv, ter ü taze daldır. Ne tarafa çekersen o tarafa eğilir.

• İstersen o ter ü taze dallarla sepet yaparsın, dilersen onu çenber yaparsın.

• Fakat o taze dalın suyu çekilip kuruyunca, dilediğin tarafa eğilmez.

2236 • Her fidanı yakan ateşi gördün ya, sen şimdi hayali yakıp yandıran, can ateşini de şey ret!

• Böyle bir ateş, candan alev alır, tutuşursa, ne hayali bırakır, ne hakikati; hepsini yakar, yandırır.[533]

[533] Bu beyitlerde iki ateşten bahsediliyor. Birisi bizim bildiğimiz dünyevî, tabiî ateş. Kuru fidanları yakıp yandıran ateş. Bir de can ateşi var. Bu ateş, fanilik ateşini yakan tevhîd ateşidir. Bu öyle bir ateştir ki, hayali de, hakikati de yakar, yok eder. Şeyh Galip hazretleri bu ateşten bahsederken; "Bir şûlesi var ki, şem'-i canın, Fânûsuna sığmaz âsumânın." diye yazmıştır. Evet, can mumunun bile öyle bir alevi var ki, göklerin fânûsuna sığmaz. Gökler onun alevine dar gelir. Candan alev alan ateş neler yapmaz.

Allâh'ın hakîkatlerinin hakîkatine git, kendini harca, yok ol!

2239 • Allâh'ın hakîkatlerinin hakîkatine git, kendini harca, yok ol! "Bismi"deki "elif" gibi ona karış, gizlen!

500

• O "elif" "Bismi"de gizlenmiştir, hem "Bismi"dedir. Hem "Bismi"de yoktur.[534]

[534] Arapça'da "Bismillah" kelimesindeki "Be" harfi edattır, "isim" kelimesinin başına gelince, "isim" deki "elif" yazıda yazılmaz. Okunurken de okunmaz. Edat ile kelime birbirine ulanır, "elif" kaybolup gider.

• Böylece bütün yok olup giden harfler, sıla için hazfedilince yok olur, gider.[535]

[535] Bu beyitte geçen "sıla" ulaşmak, yetişmek, vasıl olmak manasına geldiği gibi, mecaz olarak "Aşıkın maşukuna, sevgilisine kavuşması anlamına da gelir. Nitekim "Sıla-i rahim" insanın hısım ve akrabasını ziyaret etmek için bir kişinin bulunduğu gurbet diyarından, kendi vatanına gitmesidir. Bizler de ruh âleminden gelmiş garipleriz. Oraya dönüşümüz bir çeşit sıla-i rahimdir.

• O "elif" de sıla bitiştirmek içindir. "Be" ile "sin" birbirine bitişince, "elifin bulunmasına razı olmaz. Bu sebeple "elif" ortadan kalkar.

• Bu buluşmaya, bu kavuşmaya bir "elif bile sığmazsa, başka kavuşmalarda neler olur? Artık sözü kısa kesmem gerek.

• Bir harf bile "Be" ile "Sin" sesini ayırıyor. Artık burada susmak lazımdır. Hem de bu susmak, çok önemlidir. Çok lüzumludur.

2245 • "Elif" varlığından kurtulmuş, yok olmuştur, gizlenmiştir ama, "Sin" de "Be" ile yok olduğu halde durmadan hep onu söyler durur.[536]

[536] Arapçada "ad" (=isim) kelimesi Allâh'ın ismi manasına gelen "ismullah" iken; "Bir şeye Allâh'ın adıyla başlarım." dediğimiz zaman "ismullah", "Bismillah" olmaktadır. "İsim" deki "elif" harfi Allâh kelimesine bitişince; Arap harfleriyle "Biismillah" şeklinde değil de, "Bismillah" şeklinde yazılır, "İsim" kelimesinde "elif" harfi gizlenir, yok olur. Hz. Mevlana bu güzel örnek ile Hakk'ta kulun yok olmasını açığa vurmaktadır. Başlıkta geçen "Allâh'ın hakîkatlerinin hakikati" sıfatları ile zahir olan ve sıfatlarında batın olan, gizlenen zatıdır. Allâh'ın zatı her şeyden münezzeh olmakla beraber, sıfatlarında tecellî etmektedir. Bu sebeple Hz. Mevlana:

"Allâh'ın sıfatlarında zatını gör, bu görüşü gerçekleştir de, kendi varlığından geç, yok ol!" demek istiyor.

• "Attığın zaman sen atmadın!" ayeti, Peygamberimizin varlığı yok iken nazil olmuştur. "Allâh dedi ki:" sözü de onun, susmasından doğmuştur.[537]

[537] Bu beyitin birinci mısra'ında geçen "Attığın zaman sen atmadın" ayeti 8. Enfal Sûresi'nin şu mealdeki 17. ayetinden alınmıştır; "Attığın zaman sen atmadın, fakat Allâh attı." Beytin ikinci mısra'ında; "Allâh dedi ki:" sözü ile kudsî hadîslere işaret vardır. Bilindiği gibi, kudsî hadîsleri Peygamber Efendimiz, Hakk'ın ilhamıyla söyler, söyleyen Peygamberimizdir, fakat söyleten Allâh'tır. Bu yüzden kudsî hadîslerde "Allâh dedi ki:" sözü geçer. Gerek yukarıdaki ayette, gerekse kudsî hadîslerde Peygamber Efendimiz, Hakk'ın vahiy ve ilhamı içerisinde gizlenmiştir. Ayetle kudsî hadîs arasındaki fark şu ki: Ayet ezelîdir; sözü de, özü de Hakk'ındır. Mevlana;

"Her ne kadar *Kur'an* Peygamberimizin dudağından çıkıyorsa da, kim *'Kur'an* peygamberin eseridir' derse kâfir olur." diye buyurmuştur. Ayetlerin kelimeleri de, manaları da Allâh'ındır. Peygambere vahyedilmiştir. Kudsî hadîsin sözü Peygamberimizin, özü, ruhu Hakk'ındır. Diğer hadîslerin sözü de, özü de Peygamber Efendimizindir.

501

• İlaç durduğu müddetçe ilaç olarak kalır, tesir etmez. Fakat içilip, yok edilince hastalıkları giderir.

Dünya durdukça, insanlar yaşadıkça, Mesnevî'nin şiiri de yaşar durur, okunur, zevk alınır.

2248 • Ormanda ağaçlar kalem olsa, derya da mürekkep olsa, yine *Mesne*vî'ye son yoktur.

• Dünya var oldukça, insanlar yaşadıkça, *Mesnevî'nin* şiiri de yaşar durur, okunur, zevk alınır.

• Dünyada toprak kalmasa, balçık da kuruyup tozsa, *Mesnevî'nin* hakîkat denizi coşar, köpürür. Köpüklerinden kıyılarında yeni topraklar meydana gelir.

• Ormanlar da kalmasa, ağaçlar baş kaldırsa, bu defa da denizin içinde ağaçlar çıkar, ormanlar meydana gelir.

• Bu sebeptendir ki, o sıkıntıları gideren, o zorlukları, darlıkları açan Peygamberimiz; "Bizim denizimizden çıkanları söyleyin, size vebal yoktur." diye buyurmuştur.[538]

[538] Bu beyitte Peygamber Efendimizin şu mealdeki hadîsine işaret var: "Benden duyduğunuzu söyleyiniz. Ancak doğru olanları, benim söylediklerimi söyleyin. Söylemediklerimi söyleyenin yeri cehennemdir."

• Denizden çık, karaya dön, yüzünü kuruluğa, toprağa çevir! Oyundan, oyuncaktan söz aç; çocuğa bu daha iyidir.

• Çocuklukta, oyun oynaya oynaya, yavaş yavaş, çocuğun canı akıl denizi ile bildik olur. Yüzmeyi öğrenir.

2255 • Oyun görünüşte akla uymaz ama, çocuk oyunla akıllanır.

• Deli çocuk, nasıl oyun oynar? Cüz' lazımdır ki, küll'e dönsün.[539]

[539] Bu beyitlerde geçen çocuk, çocukça şeyler, oyunlar, oyuncaklar "cüz'î aklı", "aklı meaşı" temsil ederler. Bunlar "aklı küll"e, "aklı mead"a basamak basamak yükselen derecelerdir. Oyun ve oyuncaklar çocuğu yavaş yavaş kemale götürür.

502

Aslında defîne arayan kişi defîne aramadı, kendini aradı.

2257 • Öteyi beriyi kazarak defîne arayan o fakirin hayali, riyasız olarak "gel, gel" diyerek beni âciz bıraktı.

• Sen onun sesini duymazsın ama, ben duyarım; çünkü sırlar âleminde ben, onun sırdaşıyım.

• Sen onu defîne arayan biri sanma! Asıl defîne kendisidir. Dost manada, gerçekte, dosttan başka birisi olabilir mi?[540]

[540] Hz. Mevlana bir *Dîvan-ı Kebîr* beytinde şöyle buyurur:

"Benim canım, senin canın oldu. Senin canın da benim canım. Şu dünyada iki ayrı bedende bir canı kim görmüştür?"

Bu hususta ariflerden birisi der ki: "Kim kimi seviyorsa, o odur. Gerçek talip arayan, matlûbunda aradığındadır. Hakîkî âşık, sevdiğinde kaybolmuştur." Emîr Hüsrev Dehlevî de bu konuda şu beyti söylemiş:

"Ben sen oldum, sen ben oldun. Ben ten oldum, sen can oldun, artık bundan sonra hiç kimse, ben ayrıyım, sen ayrısın diyemez."

2260 • O her lahza, her an kendine secde eder. Secde ederken yüzünü görsün diye de önüne bir ayna koymuştur.[541]

[541] Benlikten kurtulmuş olan, kendini düşünmeyen âşık kendi çehresini müşahede eder de, gerçek varlığını teşkil eden gönlünde Hakk'ı ve onun sıfatlarını düşünmeye dalar. Hakk âşıkı, büyük velî, İbn Farız hazretleri de meşhur Taiyye-i Kübra kasîdelerinin 153-154 numaralı beyitlerinde Hz. Mevlana'nın bu mübarek beytini açıklamış gibidir:

"Biz ikimiz buluşma hali bakımından bir abid gibiyiz ki, her secdede, kendi öz hakîkatimize secde ediyoruz. Her diz çöküşte, bana kimse dua etmedi. Sadece ben, kendime dua ettim ve ben kimseye dua etmedim, ancak kendime dua ettim."

• Aynada kendi hakîkatini bir zerrecik, bir iğne ucu kadar görseydi, o yok olurdu da, ondan, bir hayalden başka bir şey kalmazdı.

503

• Hatta hem hayalleri yok olur, giderdi. Hem de kendisi yok olurdu. Bilgisi de, bilgisizlik içinde yok olur giderdi.[542]

[542]Bir şair Cenab-ı Hakk'a niyazda bulunarak diyor ki:

"Allâh'ım benim gözümden güzel çehrelerde kendi güzelliğini seyreden sen değil misin? Böyle olduğu halde, neden kendi güzelliğini benden gizliyorsun?" *Gülşen-i Râz* sahibi Şebüsterî hazretleri de ayna konusunda şunları söylüyor:

"Yokluk aynadır. âlem o aynada akis. İnsan da gözü gibidir. Ayna karşısında bulunan da, o göz içinde gizlenmiştir. Sen aynadaki aksini görürsün. Allâh o gözün nuru, göz bebeğidir. Allâh bu gözle, o göz bebeği olan nuru... Bu gözle kendi kendini görür. Bu işin aslına iyice bakarsan, anlarsın ki, gören de O'dur, göz de O, görünen de... Cihan insan olmuştur, insan da cihan. Bundan daha temiz, daha güzel bir beyan, bir anlatış da olamaz. Sen cihanı baştan başa bir ayna gibi gör. Her zerrede yüzlerce güneş parlamadadır." Bir başka şair de Cenab-ı Hakk'a niyazda bulunurken diyor ki:

"Öz hüsnünü kılmaya temaşa,

Bir ayna yaptın ismi eşya!"

(Allâh'ım sen kendi güzelliğini seyretmek için, bütün varlıkları, bütün yarattıklarını kendine ayna yaptın.)

• Bilgisizliğimizden ötürü; "Şüphe yok ki, benim, ben!" diyen bir başka bilgi baş gösterir meydana çıkar.[543]

[543] Bu beyitte 28. Kasas Sûresi'nin şu mealdeki 30. ayetine işaret var: "Ey Musa, ben âlemlerin Rabbi olan Allâh'ım!"

• "Âdem'e secde ediniz!" diye ses gelip duruyor. Bir an için olsun kendi hakîkatinizi gören siz Âdem değil misiniz?[544]

[544] Bu beyitte Bakara Sûresi'nin 30-36. ayetlerine işaret var.

2265 • Bu ses, meleklerin gözlerindeki şaşılığı giderdi de, yeryüzü onlara lacivert gökyüzünün aynı göründü.[545]

[545]Âdem gizli bir hazîne idi. Melekler şaşılıklarından ötürü, onun hakîkatini göremiyorlardı. Şaşılık zail olunca Âdem'in hakîkatini gördüler ve ona secde etiler. Taiye Kasîdesi'nin 476. beytinin manası şöyle: "Ve ben kendi içimde benim tecellî aynama secde edenleri gördüm. Kat'î olarak bildim ki; ben kendisine secde ettiğim Âdem'in ta kendisiyim."

• Bu ses; "Allâh'tan başka ilah yoktur!" dedi de, her şey yok oldu. Ancak, Allâh var olmakla, vahdet açılıp saçıldı.

• O dostun, o doğru yolu bulmuş sevgilinin kulağımızı çekmesi zamanı geldi.[546]

[546] Şerhlerde bu beyitte geçen "dost"u çeşitli yönden görenler var: Bir kısmı "Bu dost Hüsameddin Çelebi'dir." diyor, bazısı; "Peygamber Efendimizdir" diyor. Ankaravî hazretleri; "Dosttan murad Allâh'tır." diye yazıyor. Nicholson ise, dostu insan-ı kâmil olarak kabul ediyor.

504

• Kulağımızı tutup çeşmeye götürecek, "Ağzını burada bu su ile yıka da, halktan gizlediğimizi kimseye söyleme!" diyecek.[547]

[547] Çeşme, tevhîd çeşmesidir. "Ey talip, tevhîd sırlarını kimseye söyleme, hakîkat definesini gizli tut!" demek istiyor.

• Eğer sen gizli tutmaz da, söylemeye kalksan da, o meydana çıkmaz ki... Yalnız sen onu anlamayanlara açtığın için suçlu olursun.

2270 • Ben de işte şuracıkta, halkın etrafında dolaşıp duruyorum. Fakat aslını sorarsan, bu sözü söyleyen de benim, dinleyen de ben.[548]

[548] Ey benim sırlarımın hazînesine vakıf olan! Ben o hakîkat sırlarından gafil olan halkın etrafında dönüp dolaşıyorum. Bu sırları söyleyen de benim, dinleyen de ben.. "Ben söylüyorum, ben dinliyorum. Bu evde tek varlıktan başka bir şey yoktur." Mademki vahdet definesinin ne olduğunu bildin. Ve onu kendinde buldun. Sakın bunu nâ-ehillere söyleme. Bu defineden kimseye bahsetme.

• Sen o fakirin ve aradığı definenin dış yüzünden bahset! Bu halk, dünyevî eziyetlere, sıkıntılara alışmıştır. Sen onlara bu sıkıntıları anlat!

• Rahmet çeşmesi onlara haram kılınmıştır. Onlar öldürücü zehri, kadeh kadeh içip durmadalar.[549]

[549] Rahmet çeşmesi, ruhanî zevkler, ilahî sırlar çeşmesidir. Cahil kişiler, bu zevklerden ve sırlardan habersizdirler. Onlar, dünya malına dalmışlar, bu yüzden bir çok zahmetlere ve meşakkatlere düşmüşler, kendi içlerinde bulunan hakîkat definesinden, kanaat ve irfan hazînesinden habersiz, altın ve gümüş peşinde, yeme ve içme zevkine kapılmışlar, dünyayı kendilerine zehir etmişlerdir.

• Onlar eteklerine toprak doldurarak geliyorlar. Rahmet kaynaklarına döküyorlar. Bunları kurutmak, körletmek istiyorlar.

• Hakîkat denizinden yardım gören, su alıp veren bu kaynak, yani insanı kâmil, şu bir avuç iyi kötü kişinin çalışıp çabalaması ile kurur mu? Körleşir mi?

2275 • Ey beni kurutmak isteyenler, ben sizin için kurudum, akmayacağım ama, siz olmadan da ben ebediyete kadar, o vahdet denizine akıp gideceğim. Ben o denizle beraberim.

• İnsanlar istek bakımından ters tabiatlıdır. Güzelim şifalı suyu bırakırlar da toprak yerler.

• Halkın huyu peygamberlerin huyunun zıttıdır. Halk ejderhaya dayanır, ondan yardım bekler.

• Allâh'ın göze mühür basmasını, gözü kapatmasını, göze hakîkati göstermemesini bildin. Fakat neden gözünün kapatıldığını biliyor musun?

• Buna karşılık da, neye göz açtın? Neyi gördün? Şunu iyi bil ki, ona karşılık göz açtığın şeyler pek kötü şeylerdir.

505

2280 • Fakat lütuf ve inayet güneşi doğmuş, parlamış, meyus olanları, düşenleri sevindirmiş, keremlerde bulunmuştur.

• Böylece Cenab-ı Hakk fazlından ve merhametinden görülmemiş ve akıl almaz lütuflarda bulunmakta, kâfirliğin tâ kendisini, tövbe ediş, imana geliş haline sokmaktadır.

• O eşsiz cömert Allâh, halkın bahtsızlığını görüp, iki yüz sevgi ve rahmet çeşmesi akıtmıştır.

• O goncayı dikenle besler, kuvvetlendirir. Yılanı boynuzla süsler.

• Gece karanlığından gündüzü meydana getirir. Fakirin elinden zenginlik çıkarır.

2285 • Kumu Halil'e un yapar. Dağı Davud'a eş dost eder.[550]

[550] Halil İbrahim(a.s.)'ın bir mücizesine işaret edilmektedir. Halil ibrahim'in çuvallarına doldurduğu kum, un olmuştu.

• O karanlık bulutların altında yalnız başına kalan dağ, yüksek perdeden, alçak perdeden çeng çalmaya başlar.

• "Ey halktan bıkan, usanan Davud!" der. "Kalk halkı terk ettiğinin karşılığını bizden al!"[551]

[551]Hz. Davud'un insanlardan uzaklaşıp, dağlarda çeng çaldığına ve dağların onunla beraber ilahîler okuduğuna işaret var.

Sanki her gece bedenleri terk edip giden ruhlara Cenab-ı Hakk; "Ben sizin Rabbiniz değil miyim?" diye sormada, ruhlar da; "Evet, Rabbimizsin!" diye cevap vermede.

2298 • Her gece uykuya varınca, benim tedbirim, bilgim, hünerim, her şeyim batan bir gemi gibi denizin sularına gömülür.

• Ne ben kalırım, ne hünerim, ne de bilgim kalır. Bedenim ise hiç bir şeyden haberi olmayan bir leş gibi yerlere serilir.

2300 • O yüce pâdişah, her gece seher vaktine kadar ruhlara "Ben sizin Rabbiniz değil miyim?" diye sormada; ruhlar da "Evet, Rabbimizsin." diye cevap vermede.[552]

[552] *A'râf* Sûresi 'nin 172. ayetine işaret vardır. Bu ayeti çeşitli şekilde tefsir edenler var. *Mirsadü'l-İbâd* adlı eserin sahibi Şeyh Necmeddin Razî hazretlerinin bu ayeti açıklamasını hulasa olarak arzetmek istiyorum: "Ruh âleminde bütün insanların ruhları, Hakk'ın 'Ben sizin Rabbiniz değil miyim?' sorusunu duydular. Ve hepsi de; 'Evet' cevabını verdiler. Fakat ruhların daha yaratılışta tabiatlarının çeşitli oluşundan ötürü, Hakk'ın ayette bahsedilen sorusuna verdikleri ikrarı, karakterleri ve kabiliyetlerine göre değişik oldu. Şöyle ki: Sâbikûn nebî ve velîlerin ruhları, sevgi ateşi ile, candan iştiyakla 'Evet' dediler. 'Seni seviyoruz. Sana candan kulluk ediyoruz. Rabbimiz!' diye cevap verdiler. Ashabı meymene (=gerçek iman sahipleri) iman dili ile 'Evet' dediler. 'Kulluk ettiğimiz tek varlık sensin Rabbimiz!'. Ashabı meş'eme (=Hakk'a bağlı olmayan riyakarlar) gönülleri öfke ile dolu, gözleri ilahî ihtişama perdeli olan günahkarlar da, istemeyerek, esirler gibi zoraki 'Evet' dediler."

İşte dünyada imansız olan, kötülükler yaparak yaşayan insanların ruhları bunlardır. A'raf Sûresi'nin 172. ayetinin meali şöyle: "Rabbin âdemoğullarının sulblerinden zürriyetlerini çıkarıp da, onları nefislerine karşı şahid tutarak; 'Ben sizin Rabbiniz değil miyim?' diye buyurduğu vakit; 'Evet, Rabbimizsin, şahid olduk' demişlerdi. Bu şahit tutuşumuzun sebebi, kıyamet günü; 'Bizim bundan haberimiz yoktu!' dememeniz içindi."

• Fakat; "Evet, Rabbimizsin." diyen ve Allâh'a ikrar veren kullar nerede? Sanki herkesi sel götürmüş, yahut da hepsini bir timsah yemiş, hepsi de ölmüş gitmiş.

• Sabah vakti, gece karanlıklarının kınından parlak kılıcını çekince;

• Ve doğu güneşi, geceyi ortadan kaldırınca, karanlıklar timsahı bedenlerini meydana çıkarır.

• Biz de, o timsahın midesinden Yunus gibi çıkarız. Renk, koku dünyasına yayılırız. Yine günlük hayat başlar.[553]

[553] Yûnus (a.s.) bir peygamberdir. *Kur'an'da* bir çok yerde adı geçer. Ayrıca bir Sûrenin de adı Yûnus'dur. Yûnus'u bir balık yutmuştu. Balığın karnında üç gün kaldıktan sonra tesbihle meşgul olduğu için kurtuldu.

2305 • Halk da Yûnus gibi, kendilerini yutan gecenin karnında Allâh'ı tesbîh ettiler de, o yüzden rahatladılar.

• İnsanların her biri, seher vakti, gece balığının karnından çıkınca der ki:[554]

[554] Hz. Mevlana *Dîvanı Kebîr'de* seher vaktine dair şu beyti söylemiş:

"Bir çok seher vakitleri, müminin ibadet evinden içeri girer de; 'Ben mutluluk yıldızıyım, ne istersen benden iste! Muradını vereyim' der." *Ma'rifetname* sahibi de seher vaktinden bahsederken;

"Ref eder dildar vechinden nikahın vakti subh, Anı seyreyler o kim hüşyâr olur vakti seher."

(Sevgili yüzünden peçeyi, örtüyü seher vaktinde kaldırır. Uyanık olan onu seyreder.) diye yazmıştır.

• "Ey kerem sahibi Allâh! Sen o korkunç gecenin içine rahmet ve merhamet defînesini gömmüşsün. Geceye bu kadar çeşit tat ve güzellik vermişsin.

• Üstü pul pul, yol yol bir timsaha benzeyen gece, bizi dinlendirir, gözlerimizi, kulaklarımızı keskin bir hale getirir. Tenimizi çevikleştirir.

• Ey karanlık gece, mademki, sende sihirler gizlenmiştir, bundan böyle senin gibi birisi bizimle beraber oldukça, bize korkunç görünen şeylerden kaçmayız.

2310 • Musa gecenin koynunda bir ateş gördü. Halbuki o ateş değil, nur idi.Biz ise geceyi bir zenci saydık, halbuki o bir hûri çıktı.

2313 • Halkın gözünü bağlayan, sebeplerdir; başka şey değildir. Sebebin üstüne düşen ashabdan değildir.

• Fakat ashabı Hakk korudu, onlara kapı açtı. Başı, sadrı geçerdi.[555]

[555] Kim ki, sebepler üzerinde durur, o ma'rifet ve hakîkat sahibi değildir. Ma'rifet sahibine Hakk kapı açar. Onları ma'rifet sarayının en yüksek yerine geçirir.

Münacaat

2316 • Yokluk âleminde iken, bu cana kavuşmayı, bu bilgiyi biz neden hakk ettik, Allâh'ım?

• Ey her ağyârı, her yabancıyı yar edinen, herkesle dost olan! Ey dikene gül elbisesi bağışlayan Allâh!

• Allâh'ım, toprağımızı ikinci defa ele, keder ve ızdırap çöplerini ayıkla! Böylece hiç bir şey olmayanı bir daha kıymetlendir. Bir daha onu bir şey haline getir.

• İlk önce de, bu duayı sen emrettin, yoksa bir toprak parçasının dua etmek haddine düşer mi? Buna nasıl cesaret eder?

2320 • Ey yaptıklarına hayran olduğum, şaşırıp kaldığım Allâh'ım! Sen mademki dua etmemizi emrettin, ne olur, şu emrettiğin duayı da kabul buyur.

• Geceleyin anlayış, hissediş gemisi parçalanır, gider. Ne bir ümit kalır, ne korku, ne de yas. Çünkü uyku bir çeşit ölümdür.

• Ben geceleyin uykuya dalınca, Cenab-ı Hakk, beni rahmet denizine daldırır. Bakalım, ne lütuflarla, ne hünerlerle, beni doldurup tekrar hayata geri gönderecek; beni uykudan uyandıracak?

508

• Allâh'ım, hikmetinden suâl olunmaz. Birini celâl, ululuk nûru ile doldurursun. Öbürünü de, vehimlerle, hayallerle uğraştırırsın.

• Bende bir hüner, bir karar, bir tedbir olsaydı, her yaptığım, her giriştiğim iş kendi hükmümce olurdu. Her şeyi kendi isteğimle yapardım.

2325 • Gece uykuya dalınca, elimde olmadan aklım başımdan gitmezdi. Duygularım, yerli yerinde kalırdı, dağılmazdı.

• Uyurken de ruhumun nerelere gittiğinden, nerelerde konakladığından, kendimden geçişimden, şu veya bu şekilde imtihan edilişimden haberim olurdu.

• Bu düğümleri çözmek, bu meseleleri halletmek elimde olmadığı halde, dolayısiyle âciz bir varlık oluşum meydanda iken, bu kendimi beğenmem, kendimi bir şey zannetmem duygusu kimden geliyor?

• Gördüğümü görmemişim sandım. Bildiğimi bilmemişim farzettim. Bütün zenginlik, varlık rüyalarını bıraktım. Yoksulluğumu, zavallılığımı anladım da, yine senin kapına geldim. Sana yalvarıyorum Allâh'ım.

2332 • Böylece, ben kendimden geçtiğim zamanlarda bir hiç olurum. Aklım başımda iken de kederlerle, ızdıraplarla kıvranıp dururum.

• Artık böyle bir hiçe, hiç bir şey yükleme. Böyle kıvranıp durmaya, sakın devlet, mutluluk adını takma!

• Zaten beni iyileştirecek bir şeyim yok! Şu yüzlerce ızdırap sıkıntısı da bir şeyim var vehminden doğuyor.

2335 • Hiç bir şeyim yok, Allâh'ım! Sen bana lütuflarda bulun! Çok acı çektim, beni rahatlandır, rahatımı artır!

2338 • Gözyaşlarım kurursa, gözlerime Peygamberimizin yaşlar döken gözleri gibi, gözyaşı ihsan et![556]

[556] Bu beyitte şu hadîs-i şeriften iktibas var: "Ey benim Allâh'ım bana öyle ağlayan iki göz ver ki, kıyâmete kadar onlar gözyaşı döksünler."

• Âlemlere rahmet olan büyük bir Peygamber iken, çok yüce, eşsiz bir varlık iken, herkesi ileri geçmişken bile, o Hakk'ın cömertliğinden gözyaşı diledi.

2340 • Artık benim gibi eli boş, kâse yalayıcı, kusurlu bir yoksul, nasıl olur da gözyaşlarını iplik gibi akıtmaz?

• O mübâreğin gözleri bile gözyaşına meftûn olduktan sonra, benim gözyaşlarım yüzlerce ırmak olmalı.

509

• Peygamberimizin gözyaşlarının bir damlası, şu yüzlerce ırmaktan daha değerlidir. Çünkü o bir damla yüzünden insanlar da kurtuldu, cinler de..

• O cennet bahçesi bile yağmur isterse, şu pis çorak toprak nasıl istemez?

• Ey kardeş; ister kabul edilsin, ister edilmesin, sen elini duadan çekme!

2345 • Gözyaşı dökmek, o kadar değerlidir ki, ekmek bile, bu gözyaşına mani olursa, ondan elini çek!

• Kendine çeki düzen ver! Tenbelliği üstünden at! Ekmeğini gözyaşlarınla yoğur, gönlünün ateşinde pişir!

Biri müslüman, öbürü Hıristiyan, üçüncüsü de yahudi olan üç yolcunun hikâyesi.

2377 • Bir yahudi ile bir müslüman, bir de hıristiyan beraberce yolculuğa çıktılar.

• Aklın nefisle, Ehrimen'le arkadaş olması gibi, mümin de, yolunu şaşırmış iki sapıkla yol arkadaşı oldu.[557]

[557]Beyitte geçen Ehrimen, Zerdüşt mezhebinde şer kuvvetlerinin başı, yani şeytanı sayılır. Burada Mevlana yahudi ile hıristiyanı nefisle şeytana benzetmektedir.

2395 • Bu üç arkadaş da bir menzile ulaştılar. Varlıklı bir kişi, bu yolculara hediye olarak helva getirdi.

• Sevabına ererim ümidi ile ihsan sahibi, onlara sıcak ekmekle bir sahan bal helvası sundu.

2402 • O iki yabancı, oburluklarından mide rahatsızlıklarına tutulmuşlardı. Müslüman ise o gün oruçlu idi.

• Akşam namazı vakti, o helva gelince mümin çok acıkmıştı.

• O obur iki kişi; "Biz boğazımıza kadar tokuz. Bırakalım da bu helvayı yarın yiyelim." dediler.

2405 • "Bu gece sabredelim, yemeyelim, yarına saklayalım."

• Mümin; "Bu gece yiyelim, yarına bırakmayalım. Sabrın sırası değil!" dedi.

• Onlar mümine; "Senin böyle demekten maksadın, onu yalnız başına yemek istediğindendir." dediler.

• Mümin; "Ey dostlar!" dedi, "Biz üç kişiyiz. Mademki aramızda fikir ayrılığı var, helvayı paylaşalım.

• Kim isterse payına düşeni yesin. Yemek istemeyen de payını saklasın."

2410 • Yahudi ile hıristiyan; "Paylaşmaktan vazgeç; 'Pay eden cehennemdedir.' hadîsini hatırla..." dediler.[558]

[558] Burada "Haksız yere pay eden cehennemdedir." hadîsini hatırlatıyor.

• Mümin; "Buradaki 'pay eden' kendi hevasına uyup, kendi çıkarına göre haksız pay edendir. Allâh emrine uymayan, adaletten ayrılandır." dedi.

2414 • Onların maksatları, o müslümanın gam yemesi, o geceyi aç geçirmesiydi.

2415 • Onlara mağlup olmuştu. Bu yüzden razı oldu. Boynunu eğerek “Peki, arkadaşlar.” dedi, “Baş üstüne!”

• O gece yatıp uyudular. Sabahleyin kalkıp kendilerine çeki düzen verdiler.

• Her biri ağzını, yüzünü yıkadı. Kendi inancına göre virdini okudu.

• Bir müddet her biri, Hakk’tan lütuf dileyerek, kendi virdini okumaya koyuldu.

• Mümin olsun, Hıristiyan olsun, Yahudi olsun, ateşe tapan olsun, Zerdüşt mezhebinde bulunsun, herkes Cenab-ı Hakk’a yönelir, ona dua eder.

2420 • Hatta taşın, toprağın, dağın, suyun bile gizlice Allâh’a bir sığınışı, bir yakarışı, bir duası vardır.

• Bu sözün sonu yoktur. O üç dost, dostça yüzyüze geldiler.

• Birisi; “Herkes ne rüya gördü ise onu anlatsın.” dedi.

• “Kimin rüyası daha güzelse, bu helvayı o yesin, üst olan alt olanın payını alsın.”

2427 • Önce yahudi gördüğü rüyayı anlatmaya, geceleyin, ruhunun nerelerde dolaştığını söylemeye başladı:

• Dedi ki: “Rüyamda bir yola düşmüş gidiyordum. Yolda Musa karşıma çıktı. Kedi de rüyasında yağlı kuyruk görür.

• Musa’nın peşine düştüm. Ta Tûr dağına kadar gittik. Ben de nurdan görünmez oldum. Musa da, Tûr dağı da görünmez oldular.

511

2430 • O güneş yüzünden her üç gölge de yok oldu. Derken o mübarek nurdan bir kapı açıldı.

• O nurun içinden başka bir nur çıktı. O ikinci nur çok yükseldi, gökleri aydınlattı.

• O ikinci nurun ışığından ben kayboldum Musa da kayboldu gitti, Tûr dağı da...

• Ondan sonra gördüm ki, dağ yarıldı, üç parça oldu; çünkü ona Hakk nuru üflenmişti.

• Allâh’ın heybet sıfatı dağa tecellî edince, parçaları birbirinden ayrıldı, her parçası bir tarafa gitti.

2435 • Denize doğru giden dağ parçasından, zehir gibi acı olan deniz suyu tatlılaştı.

• Bir parçası yere düştü, yerden tatlı sular kaynadı. Deva çeşmeleri fışkırdı.

• Bu böylece, tertemiz vahyin kutluluğundan, o sular, bütün hastalara şifa kesildi.

• Öbür parçası, hızla uçtu, Kabe yakınına düştü. Arafat dağı oldu.

• Dağın parçalanışının sesinden kendimden geçtim. Kendime gelince, baktım ki, dağ yerli yerinde duruyor. Ne bir fazlalığı, ne de eksikliği...

2440 • Fakat Musa'nın ayakları altında buz gibi eriyor, ne çukuru kalıyor, ne de tepesi.

• Dağ heybetten yerle bir oldu. Tepesi etek oldu.

• Ben kendimden geçmişim, kendime gelince, gördüm ki. Tûr dağı da yerinde, Musa da yerinde.

• Dağın eteğindeki ova da, baştan başa yüzleri Musa'ya benzeyen halkla dolu idi.

• Ellerindeki asaları, Musa'nın asası gibi; hırkaları da Musa'nın hırkası gibi; hepsi de hoşça, salına salına Tûr'a gidiyorlardı.

2445 • Hepsi de ellerini duaya kaldırmışlar, hepsi de birden; 'Allâh'ım bana görün!' diye yalvarıyorlardı.[559]

[559] Burada 7. A'raf Sûresi'nin şu mealdeki 143. ayetine işaret var. "Musa kendisi ile konuşacağımızı vaad ettiğimiz zamanda gelince, Rabbi ona kelamını söyledi. Musa şöyle dedi: 'Rabbim, cemalini bana göster! Sana bakayım!' Allâh; 'Beni hiç bir zaman göremezsin, fakat şu dağa bak, eğer o yerinde durursa, sen de beni görürsün.' diye buyurdu. Nihayet Rabbi o dağa tecellî edince, onu yerle bir etti. Musa da (bu tecellîye dayanamadı) bayılarak yere düştü. Sonra ayılınca şöyle dedi: 'Allâh'ım seni tenzîh ederim. Tövbe ettim. Ben müminlerin ilkiyim.'"

512

• Derken yine kendime geldim. O baygınlık çabucak geçti. O halkın her biri bana başka surette göründü.

• Bunların hepsi de, Allâh âşıkı peygamberlerdi. Bu suretle bana peygamberlerin arasında fark olmadığını anlatıyorlardı.

• Sonra en büyük melekleri gördüm. Bunlar kardan yaratılmışlardı.

• Bunlardan başka Hakk'tan yardım dileyen, bir grup melek daha gördüm ki, onlar da ateşten yaratılmışlardı."

2453 • Ondan sonra hıristiyan söze başladı: "Rüyamda Hz. İsa'yı gördüm." dedi.

• "Onunla göğün dördüncü katına, dünya güneşinin bulunduğu yere çıktım.

2455 • Gök kubbelerinin insanı şaşırtan öyle acaipliklerini seyrettim ki, gördüklerimin dünyadaki şeylerle kıyaslanması mümkün değildir.

• Ey insanoğullarının iftihar ettiği varlık, herkes de bilir ki gökyüzünün güzellikleri, yeryüzünün güzelliklerinden üstündür.

2484 • Bunun üzerine hıristiyan da, yol arkadaşlarına dedi ki: "Herkes bilir ki çok yüksek olan gökyüzü, şu denî dünyadan, şu alçak yeryüzünden yüzlerce defa geniştir.

• Nerede gökyüzünün insanı şaşırtan genişlikleri, nerede yeryüzünün belirli köşeleri, bucakları?'

Müslümanın gördüğü rüyayı yol arakadaşları olan yahudi ve hıristiyana söylemesi; onların da hayıflanmaları.

2486 • Bundan sonra müslüman dedi ki: “Sultanım Mustafa (s.a.v) yanıma geldi.

• Bana dedi ki: ‘Onlardan biri Cenab-ı Hakk’la konuşmak mutluluğuna eren Musa ile arkadaş oldu. Tur dağına çıktı. Onunla aşk bahsine girişti.

• Öbürünü uğurlu İsa aldı. Dördüncü kat göğün üstüne çıkardı.

• Kalk, ey hepsinden geride kalmış, zarar görmüş kişi, hiç olmazsa o helvayı sen ye!..’“

2493 • Bu sözleri duyan, yahudi ile hıristiyan; “Yoksa helvayı yedin mi?” diye sordular.

• Müslüman; “O emrine uyulan büyük varlık, bana helvayı ye dedikten sonra, ben nasıl olur da onun emrine karşı gelirim?” dedi.

2495 • “Sen yahudisin, Musa’nın emrinden çıkabilir misin? Seni hoş bir şeye de çağırsa, hoş olmayan bir şeye de çağırsa mutlaka emrine uyarsın.

• Sen de hıristiyansın; hayır olsun, şer olsun Mesih’in emrinden dışarı çıkabilir misin?

• Ben bütün peygamberlerin kendisi ile iftihar ettikleri, övündükleri peygamberimin emrinden dışarı çıkabilir miydim? Emre uydum, helvayı yedim. Şu anda ben sarhoşum, aklım başımda değil.”

• Bunun üzerine onlar; “Vallâhi dediler, senin gördüğün rüya, gerçek rüya. Bu rüya bizim rüyamızdan yüz kere iyi.”

• Ey neşeli kişi, senin rüyan, rüya değil, uyanıklıktır. O uyanıklıkta bile eserini görüyorsun.

Örfleri, adetleri ayrı ayrı olan kişiler gerektiği zaman beraber yolculuk yapıyorlar, beraber yiyorlar, içiyorlar, birbiri ile zoraki kaynaşıyorlar.

2380 • Kuzgun, baykuş, doğan kuşu bir kafese düşebilir. Namaz kılan temiz huylu kişi ile, namaz kılmayan kişi hapishanede arkadaş, eş olabilirler.

• Doğulu, batılı, Maveraünnehirli kişiler aynı kervansarayda konaklar, geceyi geçirirler.

• Değersiz kişilerle şerefli yüce kişiler soğuk yüzünden, kar yüzünden günlerce bir kervansarayda beraber kalırlar.

• Yol açıldı, engel kalktı mı, birbirlerinden ayrılırlar, her biri bir tarafa gider.

• Akıl padişahı, kafesi kırınca, kuşların her biri bir tarafa gider.

2385 • Kafese düşmeden evvel, bulunduğu yeri hatırlayıp ve kendi cinsinin hevasına uyup geldiği yere sevinerek kanat çırpar gider.

• Kafeste iken, her an ağlaya inleye ah eder, kanat çırpardı ama, uçmaya yol bulamazdı; imkan da yoktu.

• Yol açılınca, her biri, nereyi yad ederek kanat çırpıyorduysa, oraya rüzgar gibi uçar, gider.

• Yad ederek ağladığı, ah ettiği yere uçar, fırsat bulunca o tarafa doğru yol alır.

514

• Yalnız etrafına bakma, kendi bedenine, tenine bak. Tende bulunan bu cüz'ler, bu unsurlar, nerelerden geldi de bedeninde toplandılar?

2390 • Bu unsurların kimisi suya mensup, kimisi toprağa, kimisi havaya mensup, kimisi ateşe, kimisi arştan gelmiş, kimisi ferşten gelmiş, kimisi Rum diyarından beyaz ve güzel.

• Her birisi geldiği yere dönmek ümidi ile kar korkusundan bu kervansaraya konmuş.

Deve, öküz, koç yolda bir deste ot buldular. Herbiri; "Bu otu ben yiyeceğim." dedi; bunun hikâyesi.

2457 • Bir deve, bir öküz, bir de koç yolda giderken bir demet ot buldular.

• Koç dedi ki: "Bunu aramızda pay edersek hiç birimiz, bununla doymayacak.

• İçimizde hangimiz, yaşlı ise, bu otu o yesin; bu daha doğru.

2460 • Çünkü yaşlılara hürmet Mustafa'nın sünnetlerindendir."

2474 • Koç öküzle deveye; "Arkadaşlar!" dedi, "Mademki böyle bir nimete konduk;

• Her birimiz, ömrümüzün başlangıcını söyleyelim, bakalım hangimiz daha yaşlı, bu anlaşılınca artık susalım."

• Koç; "Benim otlamaya başlayışım, İsmail'e kurban olan koçun zamanından başlar."

• Öküz; "Ben genç yaşta iken" dedi, "Âdem'in çift sürdüğü öküze eş olmuştum."

• İnsanların atası Âdem, yeryüzünü sürüyor, ekin ekiyordu ya, işte onun öküzü ile aynı boyunduruğa koşulmuştum."

• Deve, öküzle koçtan bu sözleri duyunca şaşırdı kaldı. Başını eğdi, yerden o ot demetini aldı.

2480 • Havaya kaldırdı, hiç bir şey söylemeden onu yedi de dedi ki:

• "Benim tarih söylememe hacet yok. Böyle kocaman bir gövdem, böyle uzun bir boynum varken...

• Herkes de bilir ki, ben sizden daha küçük değilim.

• Aklı olan herkes bilir ki, yaratılışım, tabiatım sizden üstündür."

515

Âlimin hayatı, âlemin hayatıdır.

2426 • Akıllı kişiler, ebedî olarak ölümsüzlüğe ermişlerdir. Bu sebeple onların varlığı ile bu âlem de mana bakımından ölümsüzdür.[560]

Hz. Mevlana bir başka *Mesnevi* beytinde buyurur ki:

"Bütün hayvanları insan için öldür. Fakat bütün insanları da bir akıllı kişi için öldür."

Hile, huyu bozuk, kötü insana mahsustur.

2465• Padişahın biri, camiye giriyordu. Çavuşlar, eli sopalılar halkı dağıtmak için dövüyor, yol açıyorlardı.

• İnsafsızca sopa vuran, birinin başını yarıyordu, öbürünün gömleğini yırtıyordu.

• O arada zavallının biri de, suçsuz olarak yoldan çekilip gitmesi için on sopa yedi.

• Yediği sopalardan kanlar içinde kalan birisi, yüzünü padişaha döndürdü de; "Görünüp duran, göz önünde yapılan şu zulmün gizlisini ne soruyorsun?" dedi.

• "Camiye giderken işlediğin hayır, bu zulüm olursa, acaba şerrin ne olur, ey azgın?"

2471 • Bir velîyi ahlaksız bir adamla başbaşa bırakmaktansa, kurda kaptırmak daha iyidir.

• Çünkü kurt çok kan dökücüdür, zalimdir ama, hiç olmazsa hilesi, düzeni yoktur.

• Kurdun hilesi, entrikası olsaydı, tuzağa düşer mi idi? Hile, entrika tamamıyla insan oğluna mahsustur.

Yaşlı insanlara hürmet, saygı kalmadı.

2461 • Ahlakın bozulduğu bu devirde halk, yaşlıları iki yerde sayıyor, öne geçiriyor.

• Ya ateş gibi sıcak yemeğe buyur diyor, yahut da bakımsızlıktan yıkılmaya yüz tutmuş, köhne bir köprüde ihtiyarı ileri sürüyor.

• Halk bir menfaat ummadıkça, kötü bir fikir gütmedikçe bir yaşlıya saygı göstermiyor.

2470 • Terbiyesiz, adi bir kişiden bir selam isteyip de, ondan zulüm görmeyen, hakarete uğramayan bir yaşlı yoktur.

2364 • Cahil ve ahlakı zayıf kişilerin yaptıkları hayırlar budur; artık şerlerini, kötülüklerini sen kıyas et!

Tirmiz padişahı Seyyid'in; "Kim filan işi görmek üzere Semerkand'a üç yahut dört günde gidebilirse, ona elbise, at, köle ve cariye, şu kadar altın vereceğim." diye tellal çağırtması. Delkak'ın bu haberi köyde duyması. Ata binip şehre gelerek padişahın huzuruna çıkması; "Ben bu işi yaparım." demesi.

2510 • Seyyid, Tirmiz padişahı idi. Maskarası da, her şeyi bilen Delkak idi.[561]

[561] Delkak, gülünç fıkraları ile tanınmış bir kişi olup Gazneli Sultan Mahmud zamanında yaşamıştır. Birazcık, bizim Nasreddin Hoca'mıza benzer.

• Seyyid'in Semerkand'da mühim bir işi vardı. O işi başaracak, becerikli bir adam aradı.

• "Kim beş günde gidip gelir, bu işi başarırsa, ona paralar vereceğim." diye tellal çağırttı.

• Delkak köyde idi. Bunu duyunca, atına bindi Tirmiz'e kadar koştu.

• Bindiği hayvanı öyle hızla koşturuyordu ki, yolda iki at sakatlandı, çatladı.

2515 • Nihayet yol tozlarına bulanmış bir halde saraya koştu. Vakitsiz olmakla beraber, padişahın huzuruna çıkmak istedi.

• Bütün dîvan fısıltılarla doldu. Padişah bile, bu vakitsiz ziyaretten meraklanıp vehime kapıldı.

• Bu haber şehre yayıldı. Şehirde bulunan herkes, zengini, fakiri ürktüler. Endişeye kapıldılar. “Acaba ne oldu? Ne biçim bir felaket geldi çattı?” diyorlardı.

• “Ya kahredici güçlü bir düşman mı başımıza bela oldu? Yoksa gizli bir âlemden öldürücü bir felaket mi geldi çattı?” diyorlardı.

• “Her halde büyük bir felaket geldi ki, Delkak köyden kalktı, yolda iki at çatlatarak acele şehre geldi.”

2520 • Halk; “Delkak neden böyle vakitsiz koşup geldi?” diye padişahın sarayına toplandı.

• Onun bu telaşı ve koşup gelmesi yüzünden Tirmiz şehrinde bir gürültü, bir heyecan koptu. Herkes endişeye kapıldı.

• Birisi elleri ile dizlerini dövüyor, öbürü korkusundan; “Eyvahlar olsun!” diye bağırıyordu.

• Gürültüden, fitneden, felaket korkusundan, herkes bir vehme ve bir hayale kapılmıştı.

• “Başımıza gelen bu felaket nedir? Ne olacağız?” diye herkes aklınca bir şey kuruyordu.

2225 • Delkak acele padişahın huzuruna girmek için çırpınıyordu. Padişah; “Hemen gelsin!” dedi. Delkak içeri girip yer öpünce padişah; “Hey ne var? Ne oldu?” diye sordu.

• Önce Delkak’a kim ne sordu ise, o asık suratlı adam, parmağını dudağına götürüyor onlara; “Sus!” diyordu.

• Onun bu davranışı, halkın vehmini bütbütün artırıyordu. Herkes onun bu haline şaşıp kalıyor, kara düşüncelere dalıyordu.

• Şimdi Delkak padişahın soruşu üzerine; “Ey kerem sahibi padişah! Bir an müsaade et ki nefes alayım.” diye işaret etti.

• “Nefes alayım da aklım başıma gelsin. Çünkü çok acaib bir âleme düştüm.” dedi.

2530 • Padişah biraz durdu, durdu ama; vehimden, zandan, meraktan boğazı da acıdı, ağzının da tadı kaçtı.

• Çünkü padişah Delkak’ı hiç bir zaman böyle heyecanlı görmemişti. Zaten ondan daha hoş nedîmi yoktu.

• Daima fıkra anlatır, şaka yapar, padişahı neşelendirir, güldürürdü.

• O padişahı öyle güldürür ki; padişah gülerken iki eliyle karnını tutardı.

• O kadar gülerdi ki, kahkahası onu terletirdi. Kahkahalardan yüz üstü yere yıkılırdı.

2535 • Bugün ise Delkak benzi sararmış, suratı asık, parmağını ağzına götürüyor; “Padişahım sus!” diyordu.

• Padişah ise ne bela gelip çatacak, nasıl bir felaketle karşılaşacağız diye vehimlere dalmış, hayallere kapılmıştı.

• Çünkü padişahın gönlü gamlara dalmıştı. Tasalara batmıştı. Harzemşah pek kan dökücü idi.[562]

[562] Harzemşah; 1200 tarihinde hükümdar olan, Horasan ve Afganistan'ı ele geçiren, Gazne'yi de zabteden bir Türk hükümdarı. Moğol istilasında Hazar Denizi adalarından birine sığınmış, 1220'de vefat etmiştir.

• O inatçı padişah, o taraflarda bulunan bir çok padişahı ya hile ile, ya da zorla öldürmüştü.

• Tirmiz padişahı da Harzemşah'tan vehimleniyordu. Delkak'ın bu davranışı ise, vehmini büsbütün artırıyordu.

2540 • "Çabuk söyle, hemen söyle!" dedi. "Ne var? Ne oluyor? Kimin yüzünden, telaşa kapıldın, bu hale geldin, perişan oldun?"

• Delkak; "Köyde duydum ki;" dedi. "Padişah, her ana caddenin başında tellal çağırtmış.

• Üç günde Semerkand'a gidip gelecek kişiye paralar bağışlayacağını demiş.

• Bu dileği yerine gelirse, saldığı haberden bir netice elde ederse, karşılığında hazîneler vereceğini vaadetmiştir.

• Ben de koşup sana geldim ki, bende bu işi yapacak güç yok. Bunu arzetmeye geldim. Benden böyle bir çeviklik gelmez. Hiç olmazsa bunu benden umma!"

2545 • "Bu gayrete, bu koşup gelişe lanet olsun!" dedi. "Şehre yüzlerce korku düştü, yüzlerce endişe yayıldı.

• Ey ham kişi! Bu kadarcık bir şey için otu da yaktın, otlağı da.."

2559 • Vezîr, araya girdi. "Ey daima hakîkati seven, haktan yana olan padişahım!" dedi. "Şu değersiz kulunun bir sözünü dinlemek lütfunda bulununuz!

• Delkak köyden şehre bir iş için geldi. Bir şey söyleyecekti. Fikrini değiştirdi, pişman oldu, söylemiyor.

• Sudan, yağdan bir söz açarak, eskiyi, yeniyi göstermeye, maskaralıkla söyleyeceği sözü gizlemeye çalışıyor. Dikkati başka yöne çekiyor.

2562 • Okunu gösterdi, kılıcını gizledi. Ona acımadan işkence etmek gerek."

2567 • Delkak bu sözleri duyunca; "Ey vezirim!" diye feryad etti. "Bu zavallının kanına girmeye kalkışma!

• Ey emîr, gönüle doğru olmayan nice zanlar, nice vehimler gelir, durur.

• Ey vezir! Bazı zanlar da suçtur. Zulüm doğru bir iş değildir. Hele âciz ve zavallı bir fakire karşı yapılırsa.

2570 • Padişah kendisini inciten kulunu bile suçlamaz, ceza vermez iken, sen kendini güldüren, eğlendiren kuluna ne diye ceza veriyorsun?"

• Vezirin bu sözleri padişaha hoş gelmişti. Bu hilenin açığa vurulmasını istiyordu.

• "Delkak'ı zindana atın, onun yaltaklanmasına, gösterişine pek kapılmayın!

• Davul gibi bomboş karnına vurun, vurun da bize davul gibi içinde ne varsa haber versin.

• Siz de Delkak'ı dövün de, zorundan içindeki sırları söylesin."

2581 • Delkak; "Padişahım!" dedi, "Yavaş ol, yumuşaklığın, affetmenin yüzünü çok tırmalama!

• Beni cezalandırmak ve intikam almak için acele etmeye ne lüzum var? Kuş değilim ki uçayım; zaten elinizdeyim.

• Hakk için verilen cezada acele etmek, doğru değildir.

• Fakat insan kendi hevasına, kinine uyar, öfkelenir, kızgınlığa kapılırsa, caymasın diye cezayı vermekte acele et!"

2607 • Delkak; "Beni serbest bırak demiyorum, işi araştır, sor, soruştur, aslını ara diyorum.

• Dikkat et de sabır ve teennî yolunu kesme; sabret, bir kaç gün düşün, sonra bir karar ver!

• Teennî ile, ağır davranmakla, gerçeği bulursun; beni cezalandıracaksan haklı olarak cezalandır."

Faziletten, üstünlükten, hünerden vazgeç; iş güzel huyda ve hizmettedir.

2500 • Sen de faziletten, üstünlükten, hünerden vazgeç, iş güzel huyda ve insanlara hizmettedir.

520

• Allâh bizi ve cinleri kendine ibadet edelim diye yarattı, iyi huylu oluşumuzu yaşayalım diye halk etti.

• Samirî, Hz. Musa Tûr dağında iken, hüner gösterdi, altından bir buzağı yaptı. O hüner onu Allâh kapısından kovdurdu.

• Karun kimyadan ne elde etti? Yer onu yuttu, derinliklerine çekip götürdü.

• Ebulhakem Ebu Cehil hünerinden akıllı oluşundan ne elde etti? Nankörlüğünden, imansızlığından tepetaklak cehenneme düştü.

2505 • Şunu bil ki hüner, ateşi apaçık görmektir. Yoksa dumanın tüttüğü yerde, ateş var, demek değildir.

Ham kişiler Sahte şeyhler

2547 • Sahte şeyhler, şu davullu, bayraklı ham kişiler gibi; “Bizim ötelerden, yokluk yurdundan haberimiz vardır. Biz yokluk yolunun ulaklarıyız.” diye bağırıp çağırırlar.

• Onlar dünyaya şeyhlik lafını yaymışlar, kendilerini Bayezid-i Bestamî sanmışlardır.

• Kendi kendilerini Hakk yolunda yürüyor sanmışlar, Hakk’a ulaştıklarını iddia etmişler, Hakk yurdunda meclis kurmuşlardır.

2550 • Damadın evi karmakarışık, kötülüklerle, şerlerle dopdolu. Kız tarafının bundan haberi bile yok.

• “İşin yarısı düzene girdi.” dediler. “Biz yapmamız gereken şartları yerine getirdik.

• Evleri süpürdük, temizledik, süsledik, bu hevesle adeta sarhoş olduk, hoş bir halde kalktık.” derler.

• “Peki ötelerden, o taraftan bir haber geldi mi?” “Hayır.” “O damdan bu yana bir kuş uçtu mu?” “Hayır.”

• “Birbirini takip eden haberlere, aralıksız yazılan mektuplara, onlar tarafından cevap verildi mi?”

2555 • “Hayır, verilmedi.” “Verilmedi ama, sevgilimiz bilir, çünkü mutlaka gönülden gönüle yol vardır.”

• “Peki bizi ümide düşüren sevgiliden niçin mektubunuza bir cevap gelmedi? Neden yol böyle bomboş?”

• Gizli, aşikar yüzlerce belirti var. Fakat yeter; bu kapının perdesini bundan fazla açma.

521

2564 • Onların bu saçma sözlerine kulak asma, onların titreyişine ve yüzlerinin rengine bak!

• Cenab-ı Hakk; “Niyetleri yüzlerinde görünür durur.” diye buyurdu.[563]

[563]Bu beyitte 51. Rahman Sûresi’nin şu mealdeki 41. ayetine işaret vardır: “Suçlular, yüzlerindeki alametten, belirtilerden tanınırlar.”

• Bu görünen şeyler, verdiği habere zıt düşüyor. Çünkü insan şerle yoğrulmuştur.

Sadaka belayı defeder.

2585 • insan, karşısındakinin yaptığına razı olursa, kızgınlığı geçer, intikam duygusu da yok olur gider.

• Yalancı iştiha, yalancı istek, insanı yemek yemeye sürükler, bu sürükleyiş yemek yemekteki zevkin geçeceği korkusundan doğar ki, asıl dert de budur.

• Yalancı istek değil de, gerçek istekse, o zaman acele yememek, yavaş yavaş, sindire sindire yemek daha iyidir. Böyle yenen yemek boğazda durmaz, mideye oturmaz, içe iyice siner.[564]

[564]Arifler; "Yemeye karşı duyulan isteğin yalancısı, gerçeği olduğu gibi, insanın hiddetinin, öfkesinin de yalancısı, gerçeği vardır." diye yorumlamışlardır, insan tabiatına anî olarak gelen nefsanî hiddet, intikam zevkinden ötürü hasıl olur, bunu sabır ve teennî ile bastırmak gerekir. Bir de hakkanî hiddet vardır ki, bu nefsanî hiddet gibi insanı rahatsız etmez.

• Sen beni kötü ve zararlı bir kişi olarak gördüğün için belayı defetmek, gidermek ümidi ile beni dövdürü- yorsun. Böylece herkese ders olsun, yeni bir bela gelmesin diye bela gediğini, bela yolunu kapatacaksın.

• O gedikten, o yoldan bir bela gelmesin diyorsun ama, kazanın ve kaderin o gediğinden başka daha nice gediği, nice yolu vardır.

2590 • Belayı gidermenin çaresi, sitem etmek, zulüm etmek değildir. Onun çaresi affetmektir, bağışlamaktır, kerem etmektir.[565]

[565]Bir ayeti kerîmenin meali şöyledir: "Cennet darlıkta, bollukta başkalarını besleyen, öfkelerini yenen ve insanların kusurlarını affeden takva sahipleri için hazırlanmıştır." (Ali imran Sûresi, 134) Bir hadîsi şerîf meali de şöyle: "Musa (a.s.) Cenab-ı Hakk'a; •Ya Rabbi, senin yanında en azîz kulun kimdir?' diye sordu. Cenab-ı Hakk da; 'intikama gücü yeterken hasmını affeden kimsedir.' diye buyurdu."

•Peygamber Efendimiz; "Ey yiğit!" diye buyurdu, "Sadakalar belayı defeder, kovar, hastalığını sadaka ile tedavi et!" diye buyurdu.

522

• Fakiri yakıp yandırmak, yumuşak yumuşak bakan gözü kör etmek sadaka değildir.

2595 • Şerîatte iyilik, bağış da var, ceza da var. Padişah baş köşeye geçer otu-rur. At da ahıra bağlanır.

• Adalet nedir? Her şeyi yerli yerine, kendi yerine koymaktır. Zulüm nedir? Bir şeyi yerine koymamak, yerinden başka bir yere koymaktır.

• Gazap, öfke, yumuşaklık, nasîhat vermek, hile yapmak, düzenbazlık, bunların hiç birisi boş yere karşımıza çıkmaz. Her şeyin bir hikmeti vardır. Cenab-ı Hakk'ın yarattığı hiç bir şey lüzumsuz, yersiz değildir.

• Bunların hiç biri, mutlak hayır değildir. Hayır değildir ama, hiç biri mutlak şer de değildir.

• Her birinin yerinde faydası var, yerinde de zararı... işte bu yüzdendir ki, ilim, bilgi elde etmek, vaciptir. Çünkü faydalıdır.

2600 • Fakir bir kişiye verilen nice cezalar vardır ki, sevap bakımından ek-mekten de iyidir, helvadan da.

• Çünkü helva vakitsiz yenince safra yapar. Helva yerine ona bir sille vurdun ise, bu sille onu kötülüğe düşmekten korur.

• Vaktinde bir yoksula sille vur, o sille, onu boynunun vurulmasından kurtarır.

• Aslında yaralanan, zarar gören kötü huydur. Sopa kilime, tozu yüzünden vurulur.

• Her padişahın meclisi de vardır, zindanı da. Meclis öz ve temiz kişiyedir. Zindan da ham kişinin yeridir.

2610 • Neden; "Yüz üstü sürünerek gitme." denmiş? Daima doğru yürümek gerek de, onun için böyle denmiş.[566]

[566] Bu beyitte Mülk Sûresi'nin şu mealdeki 22. ayetinden iktibas var: "Şimdi yüz üstü sürünerek giden mi daha iyi doğru yolu bulur? Yoksa yolda dosdoğru giden mi?"

Temiz kişilerle danış, onların fikirlerini sor!

• İyi kişilerle, temiz insanlarla, danış, görüş! Peygamber Efendimize bile; "Temiz kişilerle danış, onların fikirlerini sor!" emri verildi.

523

• "İşlerini danışarak, müşavere ederek yaparlar." ayeti bunun için nazil oldu. Çünkü danışarak yapılan işte, yanılmak, eğri bir iş görmek daha az olur.[567]

[567] Bu beyitlerde Âl-i İmran Sûresi 159. ayeti ile Şura Sûresi'nin 38. ayetine işaret var.

• Bu akıllar, nur saçan kandillere benzer. Yirmi kandil, elbette bir kandilden daha fazla ışık verir.

• Danıştığın kişilerin aralarında belki göklerin nûrundan nûr almış, yanmış, tutuşmuş bir kandil sahibi bulunabilir.

2615 • Bu dünyada, süflî ve ulvî âleme mensup kişiler birbirlerine karıştırılmış, hep birlikte yaşamaktadırlar. Fakat Hakk'ın gayreti, sevgisi, ortaya bir perde germiştir de, ulvî âleme mensup olanları gizlemiştir.

• Cenâb-ı Hakk; "Dünyayı gezip araştırın, bahtınızı deneyin, rızkınızı da arayın." diye buyurmuştur.[568]

[568]Bu beyitte Ankebut Sûresi'nin 20. ayetine işaret vardır.

• Meclislerde, Peygamberde bulunan bir akıl gibi bir akıl ara!

• Çünkü Peygamberden miras kalan, ancak budur. Bu çeşit akıl gizli şeyleri, önden de görür, arttan da.

• Bu kısa sözlerle anlatılamayacak olan o gözü, gizli şeyleri önceden gören gözü de, sen yine gözlerde ara!

2620 • İşte o büyük Peygamber de, rahipliği, insanlardan uzak düşmeyi, dağlara çekilip yalnızca ibadet etmeyi, bu yüzden men etti.

• insanlar, birbirleri ile buluşsunlar, görüşüp tanışsınlar diye rahipliği kaldırdı. Çünkü o görüş, o bakış bahttır, devlettir, ölümsüzlük iksiridir.[569]

[569]Peygamber Efendimiz; "İslamiyette rahiplik yoktur." diye buyurdu. Feridüddin-i Attar hazretleri; "Allâh adamları ile bir an sohbet etmek, yüz sene inzivada yaşamaktan daha iyidir." diye yazmıştır.

• Temiz kişiler arasında tertemiz biri vardır. Sultan, onun fermanının üstüne "Sah" çekmiştir.[570]

[570]"Sah" Arapça bir kelime olup, manası; "Bu doğrudur." veya "Doğrusu budur" idi. Eski yazma kitaplarda yanlışlar düzeltilince, düzeltilen kelime hizasına sahîfenin boş yerine "Sah" yazılırdı. "Düzeltildi", "Doğrusu budur" demek istenirdi. Fermanlara konan "Sah", o fermanın tasdik edildiğin; gösterirdi. Mevlana burada;

"Temiz kişiler arasında fermanı tasdik edilen kişi kutup, kâmil insandır." demek *istiyor.*

• O temiz kişinin duası kabul edilir, insanların, cinlerin en büyüklerinin içinde bile onun benzeri, eşi, dengi yoktur.

524

Kutbu (Gavsı) Allâh yüceltmiş, yaşayan insanların en üstünü kılmıştır.

• İster iyi olsun, ister kötü olsun, ister yerinde olsun, ister yersiz olsun, kutba karşı inat edenin Hakk'a getirecek bir belgesi yoktur, inatçı bu hususta hiç bir zaman haklı çıkmayacaktır.

2625 • Çünkü biz, onu yücelttik, üstün kıldık, özrü de, belgeyi de aradan kaldırdık.[571]

[571] Yunus Sûresi'nin 62. ayetinde şöyle buyrulur: "Biliniz ki Allâh'ın velîleri için hiç bir korku yoktur. Onlar mahzun da olmayacaklardır." Urefa-yı Mevleviye'den üstadım Midhat Buharî merhum **Hz.** Mevlana için yazdığı bir şiirde;

"Ben senin vasfına kadir değilim Mevlana,

Seni methetmededir Hz. Hakk Celle Ala."

(Ey Mevlana, senin vasıflarını yazmaya kadir değilim, elimden gelmez; sen bir velî olduğun için Allâh seni methetmededir.) beyti ile yukarıdaki ayete işaret etmiştir.

• Mademki, kıbleyi Cenab-ı Hakk açıkça ortaya koydu, bundan sonra başka kıble aramak yersizdir, kötüdür.

• Bu sebeple aklını başına al da kıble aramak için (yani kutbu aramak için) ne yüzünü çevir, ne de başını! Dönüp gideceğin yer de meydanda, konup kalacağın yer de meydanda...

• Bu gerçek kıbleden bir zaman gafil olunca, her batıl kıblenin maskarası olursun.

• Sana gerçek kıble ile batıl kıbleyi ayırdetmek duygusunu verene şükretmez isen, kabiliyetini kaybedersin.

2630 • Bu anbardan bir şey elde etmek, bir ihsana nail olmak niyetinde isen, seninle hemdert olanlardan hiç ayrılma!

• Senin elinden tutan, sana yardım eden dosttan ayrıldığın an, kötü bir arkadaşın derdine uğrarsın.

Hiç bir kâfire hor gözle bakma!

2451 • Hiç bir kâfire hor gözle bakmayınız! Çünkü müslüman olarak ölmesi mümkündür.

• Kâfir dediğin kişinin ömrü, nasıl sona erecek? Bundan bir haberin var mı? Ne diye ondan yüz çeviriyorsun?

525

Şehirli ile köylünün farkı.

2398 • İncelik, anlayış, edep şehirlidedir. Ziyafet çekmek, garipleri misafir etmek adeti de köylülerde bulunur.

• Cenab-ı Hakk, cömertliği, ziyafet çekmeyi, garipleri misafir etmeyi, köylülere vermiştir.

• Köylerde her gün, her gece Allâh'tan başka kimsesi olmayan yeni bir konuk vardır.

• Köylerde her gece yüceler yücesi Allâh'tan başka kimsesi bulunmayan yeni bir topluluk bulunur.

Farenin kurbağa ile arkadaş olması, ikisinin de ayaklarını uzun bir iple bağlamaları, karganın fareyi kaparak havalanması, kurbağanın da arkadaşına iple bağlı olduğu için yerle gök arasında kalıp bağırmaya başlaması ve kendi cinsinden olmayan bir hayvanla arkadaş oluşuna pişman olması.

2632 • Kaderleri icabı bir fare ile vefalı bir kurbağa dere kıyısında tanıştılar, birbirlerine yakınlık duydular.

• Her ikisi de bir buluşma vakti kararlaştırdılar. Her sabah belirli bir yerde bir araya geliyorlardı.

• Birbirleriyle dertleşiyorlar, gönüllerini vesveselerden, üzüntülerden, korkulardan kurtarıyorlardı.

2635 • Bu buluşmadan ikisinin de gönlü ferahlıyordu. Birbirlerine hikâyeler anlatıyorlar, başlarından geçenleri naklediyorlar ve birbirlerini can kulağı ile dinliyorlardı.

• Onlar ağızsız dilsiz konuşuyorlar, birbirlerine gönül sırlarını açıyorlar ve; “Topluluk rahmettir!” hadisinin manasını yaşıyorlardı.[572]

[572]Bu beyitte şu anlamdaki hadîse işaret var: “Topluluk rahmettir; ayrılık yani tefrika, müminlerin bölünmüş olmaları azaptır!” *(Feyzu'lKadîr,* III, 357)

• O civelek fare kurbağa ile buluşunca neşeleniyor, küçük, parlak gözleri ışıklar saçıyor, heyecanlanıyor, kurbağaya beş yıllık maceralarla geçen hayatının hikâyesini anlatıyordu.

526

2665 • Bu dostluk, bu söz anlatmakla bitmez ki! Fare bir gün kurbağaya; “Ey herkese akıl veren, akıl ışığı olan dost!” dedi.

• “İçim daralıp da sana bir sır söylemeye, dertleşmeye, senin fikrini almaya geldiğim zamanlar sen hep suyun dibinde bulunuyorsun.

• Ben dere kıyısına geliyorum, bağırıyorum çağırıyorum; ‘Ey dost; neredesin?’ diye haykırıyorum, sesimi sana duyuramıyorum. Sen, suyun içinde âşıkların feryadını işitmiyorsun!

• Ey yiğidim! Seninle görüşmeye doyamıyorum; bu belirli zamanlar bana kâfi gelmiyor!”

2686 • Fare; “Ey aziz yar, ey sevgili dost!” dedi. “Seni görmeden yapamıyorum, bir an bile duramıyorum.

• Senin ağır başlı halin, edan, davranışların beni büyüledi. Gündüz gözümün nuru, kazancım, herşeyim sensin; geceleyin kararım, neşem, uykum, hayalim, rüyam hep sensin!

• Vakitli vakitsiz kerem eder, lütuflarda bulunur, beni hatırlar, beni sevindirirsen bu senin çok iyi kalpli oluşundandır!

• Ey iyi kalpli dost; yirmi dört saatte bir buluşmak için kuşluk vaktini seçtin!

• Ben bu kadar az bir vakti yeter bulamıyorum. Ben, senin sevgine kapılmış, sana hayran olmuş kalmışım; halimi sana anlatamam ki! Görülmemiş, tuhaf bir haldeyim.

2690 • Ciğerim yanıyor, içim tutuşuyor. Sana bir kere değil, beşyüz kere susuzum; susuzluk hastası olmuşum!

• Ey efendim; senin benim gamımdan haberin bile yok! Ben bir dilenciyim; bana bak da, bana muhteşem güzelliğinin zekatını ver!

• Bu edepsiz dilenci bu lütfa layık değil ama, senin herkese dağıtılan iyiliklerin, ihsanın bundan fazladır, üstündür!

• Senin herkese gösterdiğin lütuf, ihsan bir sebep aramıyor, bir karşılığa dayanmıyor! Güneşin ışığı kirli yerlere, pisliklere de düşer!

• Güneşin ışığı üstüne düştüğü pisliklerden bir ziyan görmez; üstelik o pislik onun harareti ile kurur, yakacak haline gelir!

2695 • Zaman gelir o pislik, o tezek bir külhana girer, ışıklar saçarak yanar; hamamın kapısını, duvarını ısıtır![573]

[573] Pislikler güneşte kuruyup tezek olunca, ışık saçarak yanıyor. Adeta güneşten aldığını geri veriyor, faydalı işler görüyor. Pislik gibi huyları, davranışları kötü olan kişiler de kâmil insanların manevî ışığı ile aydınlanırlar, kötü huylarından

temizlenirler, yararlı insanlar olurlar. Bu beyitlerde Furkan Sûresi'nin 70'inci ayetine işaret var: "Allâh, onların kötülüklerini iyiliğe çevirir!"

527

• Hayvan pisliği iğrenç bir şeydi, pis kokardı. Şimdi kurudu, süslendi, güzelleşti. Güneş nasıl oldu da onu böyle büyüledi, bu hale soktu?

• Güneş yeryüzünün midesini ısıttı da, böylece yeryüzünün üstüne düsen pislikler kurudu, toprağa karıştı. Toprak da o tezekleri yedi bitirdi.

• O tezekler toprağın cüzleri oldu; onlardan bitkiler bitti, işte Allâh, kötülükleri böyle yok eder!

• Güneş, en kötü şey olan pisliğe bu ihsanlarda bulunursa, otlara nergislere, güllere, nesrinlere ne lütuflarda bulunur, neler verir!

2700 • Allâh, kendisine kullukta bulunan güllere ne vefalı davranır, onlara ne güzel renkler verir, ne hoş kokular bağışlar!

• Pisliklere, kötülüklere böyle hoş, böyle latif elbiseler giydirirse temiz kişilere, iyi insanlara neler bağışlar!

• Hakk, onlara gözlerin görmediği, dilin anlatamayacağı ihsanlarda bulunur; lugate sığmaz, kelimelerle ifade edilemez şeyler verir![574]

[574] Bu beyitte şu mealdeki kudsî hadîse işaret vardır: "Temiz, salih kullarıma gözün görmediği, kulağın işitmediği, hiç bir insanın hatırına gelmeyen şeyler hazırladım!" Şu ayeti kerimede de aynı müjdeli haber var: "Artık dünyada işledikleri salih amellere mükafat olarak kendileri için ne gözler aydınlatıcı nimetlerin saklandığını hiç kimse bilemez!" (Secde Sûresi, 17)

• Ey benim sevgilim; biz kimiz ki! Sen gel de güzel huyunla benim gönlümü aydınlat!

• Çirkinliğimize, kötülüğümüze bakma; biz, dağ yılanı gibi zehirle doluyuz!

2705 • Ben de çirkinim, bütün huylarım da çirkin! O beni diken olarak andı; ben nasıl gül olabilirim!

• Dikene gülün güzelliğinin ilkbaharını ver; şu yılana tavusun ziynetini bağışla!

• Çirkinlikte son derece ilerdeyim; fakat, senin lütfun da üstünlükte ve bağışta sonsuz!

• Ey boyuna selvinin bile hasret çektiği güzel! Bu ihtiyacı sonsuz olan kul, senin sonsuzluğuna muhtaç; lütfunu esirgeme, onu bırakma!

• Ben ölürsem, yine senin lütfun bana gözyaşı döker! Kerem sahibisin, ihtiyaçtan münezzehsin ama, bana yine sen ağlarsın!

2710 • Mezarımın başında çok oturursun; o güzel gözlerinden çok yaşlar akar!

528

• Mahrum oluşuma, zavallılığıma ağlar; mazlumluğuma gözyaşı dökersin!

• O lütuflardan birazcığını şimdi et; o sözleri şimdi kulağıma fısılda!

• Toprağıma söyleyeceğin sözleri, şu gamlı kulağıma söyle!

2726 • Ey kardeşim! Ben toprağa mensubum, topraktanım; sen ise sudansın ama merhamet padişahısın, lütuflarda bulunansın, dilekleri yerine getirensin!

• Öyle lütuflarda bulun, öyle ihsanlar et ki, vakitli vakitsiz huzuruna gelebileyim!

• Ben dere kıyısında seni can u gönülden çağırıp durmadayım. Fakat bana merhamet edip cevap bile vermiyorsun!

• Benim suya dalmama imkan yok! Çünkü yaratılışım topraktan; ben topraktan yetişmiş gelmişim!

2730 • Ya bir elçi gönder bana yardım et, ya bir belirti göster de sesimi sana duyursun!"

• Bu iki dost; fare ile kurbağa, bu işten bahsettiler; sonunda şöyle bir karara vardılar.

• Bir uzun ip bulacaklardı. İpin çekilişi, onlara sırrı açacaktı.

• Fare; "İpin bir ucunu seni çok seven bu kulun ayağına, öbür ucunu da senin ayağına bağlarız!" dedi.

• "Bu iple, iki ayrı beden olarak yaşayan sen ve ben, can bedenle nasıl birleşiyorsa öyle birbirimize karışalım, bir vücut olarak birleşelim!

2735 • Zaten şu bedenimiz de canımızın ayağına bağlanmış bir ipe benzer!"

• Can kurbağası kendinden geçmiş, suyuna dalmış, o hoş mavi âlemde "beden faresi"nden kurtulmuş iken,

• Beden faresi onu iple karaya doğru çeker. Bu çekişten can kurbağası ne acılar duyar, ne ıstıraplar çeker!

• Beyni kokmuş pis farenin bu çekmesi olmasaydı, kurbağa suyun içinde ne safalar sürecek, ne zevkler edecekti!

2740 • "Öyle yapalım; ipin bir ucu benim ayağıma bağlansın, öbür ucunu da sen kendi ayağına bağla!" dedi.

• "Böylece de bu kupkuru yeryüzünde ipi çekebileyim de, sen de derdimi anla, seni görmek istediğimi bil!"

• Bu söz, kurbağanın hoşuna gitmedi, içinden; "Bu pis fare beni bağlayacak!" diye düşündü.

529

2941 • Fare, doğru yolu bulmuş, kurbağa ile buluşmak için o aşk ipinin ucunu çekerdi.

• "Nasıl olsa ipin ucunu elime geçirmiş bulunuyorum!" diye devamlı olarak düşünür, bu düşünce ile gönlünü oyalardı.

• "Fırsat el verdi; ipin ucu nasıl olsa elimde!" diye gönlü, canı dostu görmek arzusu ile yanıyor, kendisini bu düşünceye o kadar çok kaptırıyordu ki, adeta elindeki ipe dönmüştü.

• Derken, birdenbire alaca karga süzülüp indi, fareyi yakaladı.

2945 • Karga havalanınca, suyun derinliklerinde bulunan kurbağa da fareye bağlı olduğundan, sudan çıktı.

• Fare, artık karganın gagasında idi; kurbağa da ayağından fareye bağlı olduğundan, havada sallanıp duruyordu.

• Bu hali görenler; “Karga nasıl bir hileye baş vurdu, nasıl kurnazlık etti de, suda yaşayan kurbağayı da avladı?” diyorlardı.

• “Karga suyun derinliklerinde bulunan kurbağayı nasıl oldu da kaptı; su kurbağası nasıl oldu da kargaya av oldu?”

• Havada asılı kalan kurbağa da diyordu ki: “Suda yaşamayan kirli hayvanlarla dost olanın hali budur, böyle olur!”[575]

[575]Bu hikâyede geçen “alaca karga” ölümün sembolüdür. “Ruh” kendisinin muhteşem bir sarayı olan “beden”den ayrı düşmek istemez. Bu yüzden ölümden korkar; yaşamayı, hem de uzun yaşamayı ister. Ölüm, hastalıklarla bedenimize saldırınca, tenimizi hırpalayınca, “ruh” tene bağlı olduğu için, ölümün geldiğini hissedince su kurbağası gibi titremeye başlar. “Su kurbağası”nın ruhumuzu ifade ettiği, “fare”nin de bedenimizin sembolü olduğu belli. Su kurbağası temiz bir varlıktır; fare ise hoşa gitmeyen, kirli bir hayvandır. Temiz bir varlığın kirli bir varlıkla dost olması, onu felakete, ölüme sürükler. Bu sebeple, ruhumuza aşina olmayan, daha doğrusu ruhumuzun hoşlanmadığı kişilerle dostluktan kaçınmamız gerekir

Buluşunca coşmak, çok konuşmak dostluk alametidir!

2638 • Buluşunca coşmak, çok konuşmak dostluk alametidir! Dilin tutulması, konuşmamak da birbirini sevmemek, anlaşmamak işaretidir!

• Sevgiliyi gören gönül nasıl olur da suratını asar, ekşitir; gülü gören bülbül nasıl olur da susar, ötmez!

2641• Dost dostla beraber oturunca, yüzbinlerce sır levhası bilinir, okunur!

• Dostun alnı “Levh-i Mahfuz”dur. Orada iki dünyanın da sırrı belirir, meydana çıkar![576]

[576] Levh-i Mahfuz: Mukadderat-ı ilahînin yazılı olduğu levha. “Korunmuş levha” manasına gelir. Değişebilmekten, bozulmaktan, noksanlıktan, fazlalıktan korunmuş levha. Hz. Mevlana, mecazî olarak “insan-ı kâmilin gönlü, alnı” olarak tavsif ediyor.

• Dost, gelişi ile Hakk yoluna kılavuzluk eder. Bu yüzden Mustafa aleyhisselam; “Sahabem yıldızlara benzer!” buyurdu.[577]

[577] Bu beyitte; “Benim sahabem yıldızlara benzer; hangisine uyarsanız, size doğru yolu gösterirler!” hadîsine işaret vardır. Hakîki dost, ilahî bir lütuftur! Burada Mevlana, gerçek dostu mürşit olarak düşünmüştür. Aslında dost; gönlümüzün sırdaşı, ruhumuzun engin ufkudur. Yahya Kemal merhum *“Ufuklar”* adlı şiirinde bu konu üzerinde durur. Peygamberler ki ilahî vahye mazhar olmuş kutlu varlıklardır, onlar da dostları ile mutlu olmuşlardır.

“Ma’nevî ufku çok engin olan peygamberler

Bahsin üstündedir, onlar, lakin

Hayli mes’üd idiler dünyada

Yaşıyorlardı havarileri, ashabıyla

Ne ufuklar, ne güzel ruh imiş onlar ya Rab!”

• Yıldız; kumlu çölde de yol gösterir, denizde de. Gözünü yıldızdan, yani mürşitten ayırma; kılavuz odur!

2645 • Gözünü onun yüzünden ayırma! Onunla bahse girişme; ona itiraz edip yoldan toz kaldırma!

• Çünkü yıldız, tozla gizlenir, görünmez olur! Gözle görmek, sürçen dilden daha iyidir!

• İlahî vahye mazhar olan o eşsiz varlık, söylediği zaman yoldan toz kalkmaz; bilakis o mübarek sözleri ile tozlar yatışır![578]

[578] Tozlar, müritlerde bulunan benlik, insanı Hakk yolundan alıkoyan günahları göstermektedir. Yukarıda geçen yıldız; gerçek dost, kâmil insanın sembolüdür. Nasıl yıldızlar çölde de, denizde de insanlara yol gösterir, kılavuzluk ederse, mürşit de yolunu şaşırmış günahkarlara yol göstermektedir.

Hz. Âdem, Allâh'ın vahyine, sevgisine mazhar oldu.

2648 • Hz. Âdem, Allâh'ın vahyine ve sevgisine mazhar olunca, sözü "Alleme'1esma'e" (=isimleri bildirdi.) sırrını açtı.[579]

[579] Bu beyitte Bakara Sûresi'nin 30-36. ayetlerine işaret var.

• Her şeyin adı ne ise o ad, gönül sahifesinden Hz. Âdem'in diline aktı; Âdem de bunları bildirdi.

2650 • Hz. Âdem'in dili gördüğünü söyledi; her şeyin hassasını, mahiyetini olduğu gibi açıkladı.

• Her şeye hangi ad yakışacaksa, hangi ad layıksa onu söyledi; ürkek ve ahlaksıza "arslan" adını takmadı, onu kahraman yapmadı!

• Hz. Nuh da dokuz yüz yıl dosdoğru yolda yürüdü, her gün ümmetine yeni bir öğüt verdi.

• Dinî konuşmalarını, vaazlarını hiç bir kitaptan, şerhlerden öğrenmemişti. Sözleri gönül kaynağından, canlar şerhinden geliyordu; keşifler menba'ından fışkırıyordu.

Hz. Nuh, bütün peygamberler, bütün velîler gibi ledün şarabı, Hakk sevgisi şarabı içmişti!

2655 • Hz. Nuh öyle bir şarap içmişti ki, o şarabı dilsiz bile içse bir hatip kesilir, söz menba'ı kaynar, köpürür, akardı!

• O şaraptan yeni doğmuş bir çocuk içse, fasih söz söyleyen bir edip olur, Hz. İsa gibi kâmil insanların hallerini dile getirirdi![580]

[580] İbn-i Farız hazretlerinin meşhur *Hamriyye Kasîdesi'nden* bir kaç beytin bu konuya çok uygun olduğu için tercemelerini aynen alıyorum: "Eğer o ilahî şarabın bulunduğu meyhaneye kötürüm bir kimseyi yaklaştırsalar, hemen yürümeye başlar; dilsiz bir kimseye o şarabın tadından bahsetseler dili açılır, konuşmaya başlar! Tedavisi imkansız olan bir hastayı, o Hakk şarabının üzümünü yetiştiren asma kütüğünün gölgesine bıraksalar hastalığından kurtulur! O ilahî şaraptan bir ölünün mezarına serpseler, o ölünün ruhu hemen geri gelir de, o ölü dirilir, kalkar!"

• O şarabın tadı damağında kalan dağ, Davud Peygamber'e yüzlerce gazel öğretti!

• Cik cik diye öten bütün kuşlar ötüşlerini bırakmışlar, Davud Peygamber'e uymuşlar, ona dost olmuşlardı!

• Demir, Hz. Davud'un elinin sesinden demirliğini kaybedip mum gibi yumuşarken nasıl olur da kuş onun hoş sesini duyup kendinden geçmez; buna şaşılır mı?[581]

[581] Bu beyitlerde Sebe' Sûresi'nin şu mealdeki 10'uncu ayetine işaret var: "Gerçekten Davud'a tarafımızdan bir fazilet verdik: 'Ey dağlar ve kuşlar; Davud ile beraber tesbih edin!' dedik. Ona demiri de yumuşattık!" Bir rivayete göre Hz. Davud'un sesi o kadar güzeldi, o kadar tesirli idi ki, o calip söylerken kurtlar kuşlar, bütün hayvanlar toplanırlar, onu dinlerlerdi. Esen rüzgar durur, akan dereler oldukları yerde kalırlar, onun sesine hayran olurlardı. Onun ahenkli gür sesini dinleyen yüzlerce kişi, sesin güzelliğine dayanamaz, ölürdü.

• Kasırga Hz. Süleyman'a hamal olmuş, onu sırtında taşımıştır!

532

2660 • Kasırga; Ad Kavmi'ni kırmış geçirmiş; fakat, Süleyman'a hamal olmuş, onu sırtında taşımıştır!

• Kasırga; her sabah, her akşam Süleyman'ın tahtını başının üstüne almış, tam bir aylık yola götürmekte idi.

• Kasırga; hem onu başının üstünde taşıyor, hamallık ediyor, hem de ona casusluk yapıyordu; ona gizli sözleri duyuruyor, gaipten haberler getiriyordu.

• Rüzgar; gizli bir haber duyunca hemen gelir, onu Sultan Süleyman'ın kulağına fısıldardı!

• Derdi ki: "Ey Süleyman, ey büyük sultan! Filan kişi şimdi şöyle bir söz söyledi!"[582]

[582] Bu beyitlerde Sebe' Sûresi 'nin şu mealdeki ayetine işaret var: "Süleyman'ın emrine rüzgarı verdik; sabahleyin bir aylık yol alırdı, akşam dönüşünde de bir aylık yol alırdı! Erimiş bakır madenini, ona sel gibi akıttık!"

Aşıklar daima namazdadırlar!

2699 • Bize doğru yolu gösteren, bizi kötülüklerden alıkoyan namaz, beş vakitte kılınır. Halbuki âşıklar, daima namazdadırlar!

• O gönüllerindeki aşk, başlarındaki ilahî sevgi ne beş vakitle yatışır, ne de beş yüz bin vakitle geçer gider![583]

[583] Bir evvelki beyitte Me'aric Sûresi 'nin şu mealdeki 23. ayetinden iktibas vardır:

“Namaz kılan o kimseler ki onlar, namazlarına devamlıdırlar (Onlar daima namazdadırlar)!” *Kur’an’ı* tefsir eden büyük tefsirciler bu ayeti şöyle açıklamışlardır: Namaz kılanlar, namazlarını hiç kaçırmazlar; yani bazı vakitleri kılıp bazı vakitlerini kılmamazlık etmezler; muntazaman beş vakitlerini kılarlar ve namazlara titizlikle devam ederler. Bize doğru yolu gösteren, bizi kötülüklerden kurtaran namaz günde beş vakit farz olundu; ama âşıklar, daima namazdadırlar. Onlar, kendilerini daima Cenab-ı Hakk’ın huzurunda hissederler. Onlar devamlı zikir ve müşahede içindedirler. Her şeyde, her hadisede Cenab-ı Hakk’ın kudretini, takdirini müşahede ederler. Hiç bir vakit, hiç bir an Allâh’tan gafil olmazlar. Âşıkların Cenab-ı Hakk’a karşı duydukları hayranlık, sevgi o kadar büyüktür, o kadar sonsuzdur ki, onların sevgisi ne beş vakitle yatışır, ne de beş yüz bin vakitle geçer. Bu sebeple onlar, daima sevgililerinin, yani Allâh’ın huzurundadırlar. Bu ayetten başka türlü mana çıkaranlar ve *Mesnevî’nin* bu beytini ters anlayanlar da görülmüştür. *Kur’an’ın* bazı ayetlerine nefsanî arzularına göre mana veren zavallılar, bu beyti de kendi çıkarlarına göre anlamışlardır. Onlara göre, beş vakit namaz kılmak cahil kişilere, onların ifadesi ile avama mahsustur. Tasavvuf zevkine ermiş görünen ve kendilerini beş vakit namazlarını kaçırmadan kılan müminlerden üstün gören bu kişiler; “Biz daima namazdayız; Hakk’ı her zaman düşünüyoruz! Hakk’ın huzurundayız; bizim beş vakit namaz kılmaya ihtiyacımız yoktur!” diyerek namazdan kaçmaktadırlar. Hz. Mevlana’nın bu beytini de kendi sapık görüşlerine misal olarak söylemekle, tam Muhammedî yolda olan bu büyük velînin ruhunu rencîde etmektedirler.

533

• “Beni az ziyaret et!” sözü, âşıklara göre değildir; gerçek âşıkların canları pek susuzdur![584]

[584] Burada şu hadîse işaret var: “Beni az ziyaret et de, sevgi artsın!”

• “Beni az ziyaret et!” sözü balıklara uyar mı? Onların canları, deniz olmadıkça yaşayamaz!

• Bu denizin suyu pek korkunçtur; ama, balıkların mahmurluğuna göre bir yudumcuktur![585]

[585] Yahya bin Ma’az hazretleri Bâyezîd hazretlerine yazdığı bir mektupta; “Ey Bâyezîd; aşk deryasından bir yudumcuk içip mestolan (benim gibi) bir kimse hakkında ne dersin?” diye sormuş. Bayezîd-i Bestamî hazretleri ona yazdığı cevabî mektubunda;

“Aşk şarabı haline gelen dünyadaki bütün denizlerin hepsini içtiği halde hala susuzluğundan feryad eden benim gibi bir kimse hakkında ne dersin?” diye sormuş.

• Bir an için ayrı düşmek, âşıka bir sene gibi gelir; bütün bir sene dosta kavuşmaksa, ona bir hayal gibi görünür!

2675 • Aşk susuzdur, susuzu arar; bunlar gece ile gündüz gibi birbirlerini kovalar dururlar!

• Gündüz geceye âşıktır; hem de çaresiz bir âşık! Fakat geceye bakarsan, o da gündüze, daha da fazlasıyla âşıktır!

• Onlar; birbirlerini aramaktan bir an bile vazgeçmezler; birbirlerinin arkasından koşar dururlar, bir an bile durup dinlenmezler!

• O bunun ayağına yapışmıştır, bu onun kulağını tutmuştur! Bu ona dalmıştır, o da bunun yüzünden aklını kaybetmiş, kendinden geçmiştir!

• Maşukun gönlünde ne varsa, hepsi de “âşık”tır; Azra’nın gönlünde hep Vamık vardır![586]

[586] Birbirlerini çok seven bir kız ile bir delikanlının hikâyesi olan *“Vamık ve Azra”* doğuda *Leylâ ile Mecnun* gibi meşhurdur. Bir kaç İranlı şair *Vamık ve Azra’yı mesnevi* tarzında yazmışlardır. Türk şairlerinden Lami’î’nin de bir *Vamık ve Azra’sı* vardır.

2680 • Âşıkın gönlünde de maşuktan başka bir şey yoktur; sevenle sevilenin gönlünü hiç kimse açamaz!

• Bu iki çıngırak, bir devenin boynuna takılmıştır. Artık bu ikisinin arasına; “Beni az ziyaret et!” sözü girer mi?

• Hiç kimse kendine; “Beni az ziyaret et!” der mi? Hiç kimse kendisine nöbetle, zaman zaman dost olur mu?

• O bir oluş, o birlik aklın alacağı birlik değildir; bunu anlamak, insanın ölümüne bağlıdır!

534

• Bu hali akılla anlamaya imkan olsaydı, hiç nefsi öldürmek vacip olur muydu?[587]

[587] Burada Bakara Sûresi'nin şu mealdeki 54. ayetine işaret vardır: "Yaradanınıza tövbe edin de, nefislerinizi öldürün!" Dikkat edildiyse yukarıdaki beyitlerde hep aşktan, âşık ile maşuktan, daha doğrusu ilahî sevgiden, seven ile sevilenden bahsedildi. Seven ve sevilen, aslında ikisi de birdir. Fakat bunlar aynı şeyin, sevgilinin çeşitli adlarıdır. Bazı büyüklerin görüşlerine göre varlık-yokluk, vahdet-kesret, yaratıcı-yaratılmış, köle-efendi aynı hakikatin çeşitli adlarıdır. Ariflere göre; "Her âşık bir maşuktur; her maşuk da bir âşıktır!" Aslında seven de, sevilen de Allâh'tır. Bu görüşleri, bu sezişleri Hz. Mevlana'nın buyurduğu gibi akılla anlamaya imkan yoktur. Bunları "vahdet-i vücûd"a inananların görüşleri olarak bilelim ve üzerinde fazla durmayalım. Bu bir duyuştur, seziştir; akıl bunu izah edemez! İbni Farız hazretleri'nin şu mısra'ı bu hakîkati ifade ediyor: "Şunu kat'î olarak biliyorum ki biz, (aşık ve maşuk) hakikatte biriz, ayrı değiliz!"

2685 • Akılların padişahı bu kadar merhametli iken nasıl olur da lüzumsuz yere; "Nefsini öldür!" derdi?

Sufî, vaktin oğludur; yani sufî "dün" ile, "yarın" ile ilgilenmez![588]

[588] Hz. Mevlana; "Sufî vaktin oğludur." görüşünü *Mesnevî'nin* birinci cildinin şu 133. beytinde söylemişti:

"Ey arkadaş, sufî bulunduğu vaktin oğludur. 'Bu iş yarın olsun, yarına kalsın.' demek tarikat anlayışına uymaz."

2714 • Etrafındakilere gümüş paralar dağıtan ihsan sahibi bir zengin, sufînin birine; "Ey ayaklarının altına kalbimi attığım, canımı döşediğim büyük zat!" dedi.

• "Ey padişahım!" dedi. "Bugün bir kuruş mu istersin, yoksa yarın sana üç kuruş mu vereyim?"

• "Dün yarım kuruş verseydin, bugün vereceğin paradan, yarınki yüz kuruştan daha fazla beni memnun ederdin!" dedi.

• "Peşin sille veresiye bağıştan daha iyidir! İşte başımı önüme eğdim; vur peşin silleyi!

• Hele silleyi vuran senin elin olursa, baş da onun sarhoşudur, sille de!

• Ey canımın canı, ey benim yüzlerce cihanım! Aklını başına al da, şu içinde bulunduğun zamanın kıymetini bil!

535

2720 • O ay gibi güzel yüzünü, gece yolcularından gizleme! Ey akıp giden su; şu dereden baş çekme!

• Lütfet de dere kıyısı, bu hoş, güzel akarsu yüzünden gülsün; dere kıyılarında yaseminler boy atsın!

• Uzaktan dere kıyısında neşeli neşeli sallanan yeşillikler gördüysen, bil ki orada su var!

• Yağmur gece yağarsa kimse görmez; çünkü herkes, herşey uykudadır!

2725 • Güzel, latif bir gül bahçesinin tazeliği, kimsenin görmediği bir yağmurun yağdığına delalet eder."

Gönül asla yalan söylemez!

2743 • İyi bir kimsenin gönlüne herhangi bir şey yüzünden bir kötümserlik gelirse, bu boş yere gelmez!

• O sezişi, o anlayışı Hakk'ın anlayışı bil; vehim bilme! Müminin gönlündeki nur, o anlayışı levhinden, Levh-i Mahfuz'dan okumuştur![589]

[589] Bir hadîs-i şerifte şöyle buyuruluyor: "Müminin ferasetinden, anlayış ve sezişinden sakının! Çünkü mümin, Allâh'ın nuru ile bakar, görür!"

2750 • Güzel huylu Yakup Peygamber de, kardeşleri Yûsuf için izin almak istedikleri zaman;

• Kardeşleri az bir zaman için müsaade alıp onu kırlara götürmek istedikleri vakit babalarına:

• "Baba; bir zarar gelir! diye düşünme! Bir iki gün ona izin ver de;

• Onunla beraber çayırda oynayalım! Bu davette biz, emin kişileriz; onu eğlendirmek, ona iyilik etmek istiyoruz!

• Bize neden emniyet etmiyorsun, neden Yûsuf'unu bizimle gezmeye göndermiyorsun?"

2755 • Dedikleri zaman Yakup; "Şunu biliyorum ki; onun benim yanımdan ayrılması gönlümü yakıyor; içime bir dert, bir mahzunluk getiriyor!

• Şu gönlüm beni hiç aldatmaz, hiç yalan söylemez! Çünkü gönülde, arş nurunun parıltısı var!"

• Yakub'un gönlüne gelen şey, bu işteki fesadın, kötülüğün kat'î bir delili idi fakat; kaza ve kaderden korunması mümkün değildi!

536

• İçine belirli şüpheler düştüğü halde, yine de Yûsuf'u gönderdi. Çünkü, kaza ve kader ne ise o olacaktı!

• Körün kuyuya düşmesine şaşılmaz; asıl şaşılacak şey, yol gören kişinin düşmesidir!

2760 • Şu kazanın, şu kaderin çeşit çeşit, renk renk işleri, gözbağları var: "Allâh ne dilerse o olur!"[590]

[590] Bu beyitte 3. Ali İmran Sûresi 'nin 40. ayetinden iktibas var: "Allâh dilediğini yapar!"

• Gönül, kaderin hünerini hem bilir, hem bilmez; mührünü basmak, hükmünü yürütmek için demiri bile mum gibi yumuşatır!

• Gönül der ki: "Mademki Allâh'ın takdiri böyle, O böyle olmasını istiyor, varsın olsun!"

• Kendisini bundan gafil tutmakta idi; bundan haberi yoktu! Can da takdirin ipi ile bağlanmış kalmıştı!

• O yüce kişi, yani Hz. Yakup bu işte mat olursa, bu mağlup oluş değildir; Allâh'ın takdirine uğramaktır![591]

[591] Bu beyitte peygamberlerin de ibtilaları olduğu, Yakub (a.s) gibi peygamber olduğu halde çok ıztırap çektikleri görülmektedir. Onların da rıza kapısından geçmek zorunda oldukları belirtilmektedir. Onlar masumdur; yani günah işlemezler. Onların da bir hikmet icabı, ubudiyet, yani kulluklarının gereği olarak çok acılar çektikleri bir hakikattir!

2765 • Bir bela, onu yüz beladan kurtarır; bir kere iniş, onu pek yükseklere çıkarır!

2770 • Halkın idraki, Hakk'ın görünmez mana denizinin kabarmasından, alçalmasından ne anlar! Onların anlayışları, ilahî hakîkatlerin tecellîsinden habersizdir!

• Bilmezler ki bu mamureler, bu şehirler, bu binalar, bu saraylar O'nun çölünden belirdi; padişahlık, sultanlık, vezirlik hep O'ndan geldi!

• O yokluk çölünden, şu görünen âleme özlemler duyulur; o âlemden bu âleme büyük büyük, çeşit çeşit varlıklar gelip durmada...

• O çölden her akşam, her sabah kervan üstüne kervan geliyor!

• O âlemden gelenler; "Biz geldik!" diyorlar. "Sıra bizim, yaşama nöbeti bizim; artık siz gidin!" diyerek yerimizi yurdumuzu alıyorlar!

2775 • Çocuk akıllanıp akıl gözünü açınca baba, acele pılısını pırtısını topluyor, arabaya yüklüyor!

537

• O âlemden bu âleme bir ana cadde var; oradan buraya geliyorlar, buradan oraya gidiyorlar!

• İyice bak, dikkat et de gör: Biz otururken gidiyoruz, haberimiz yok! Biz, yeni bir yere gidiyoruz fakat, kendimizi görmüyoruz!

• Aklını başına al da, sermayeni bugün için değil, ilerde bir şey yapmak için biriktir; hazırlan!

• Ey yolculuğu seven kişi! Yolcu ona derler ki, yolu düşünür, varacağı yeri hesaplar; aklı hep ilerdedir!

Hayaller ve düşünceler

2780 • Gönül perdesinin arkasından da yorulmadan, usanmadan zaman zaman hayal sürüleri gelip durmadadır.

• Bu hayaller, bu düşünceler hep bir kaynaktan, bir yerden gelmeselerdi, nasıl olurdu da hepsi gönüle yol bulup erişirdi?

• Bu hayallerimizin, düşüncelerimizin orduları, bölük bölük susamış bir halde gönül kaynağına doğru koşuyorlar.

• Onlar, gönül kaynağından testilerini doldurup giderler. Bazen meydana çıkarlar, kendilerini gösterirler, bazen gizlenirler, izlerini kaybederler.

• Sen, düşünceleri gökyüzünün yıldızları gibi bil; onlar, başka göğün etrafında döner dururlar![592]

[592] Bu beyitlerde Hz. Mevlana şu âlemin her an görünmez âlemden (=gayb âleminden) bu görünen âleme geldiğini, sonra bu görünen âlemden tekrar gayb âlemine gittiğini, sonra tekrar bu âleme döndüğünü ifade buyurmaktadır. Böylece âlemin

her an yeniden yeniye yaratıldığını anlatmaktadır. 50. Kaf Sûresi'nin şu 15. ayetine de işaret etmektedir: "İlk yaratma ile yorulup âciz mi kaldık ki yeniden yaratmayalım? Doğrusu, onlar, yeni bir yaratmadan şüphe içindedirler!" Gönül âlemimizin de böyle olduğu, yeni yeni düşüncelerin, yeni yeni hayallerin belirdiğini adeta oturduğumuz halde her an yeni bir âleme gittiğimizi bu gidişlerden haberimiz olmadığını ifade buyurmaktadır. Milyarlarca insanın yaşadığı şu dünya üzerinde her an yüzbinlerce çocuğun doğduğunun, her an yüzbinlerce kişinin öldüğünün de bu beyitlerde ifadesi vardır. Allâh, her an yaratmakta, her an öldürmekte; "Muhyî" ve "Mümît" isimlerinin tecellisi devam edip gitmektedir.

2785 • Kutlu yıldızı görünce, yani huzur içinde isen Allâh'a şükret, ihsanda bulun; kutsuz yıldızı görünce, yani başına bir felaket, bir bela geldiyse sadaka ver, tövbe et![593]

[593] Burada, fikirler yıldızlara benzetilmektedir. Düşüncelerinde iyilik ve mutluluk görülürse Allâh'a şükret, ihsanlarda bulun; "Allâh'a hamdolsun; kalbimin göğünde fikirler saadet, salah üzredir; mutluyum, huzur içindeyim!" de! Eğer fikirlerinde hata ve günah tarafına gidiş varsa fakirlere, yoksullara sadaka ver ve tövbe et!

538

• Ey benim Rabbim; biz kimiz ki? İmdadıma yetiş; benim talihimi sen iyiliğe çevir, kutsuzluğu Sen kutlu yap!

• Ruhu, mana ayının yüzünün nuru ile aydınlat; günahlar altında ezilen canım simsiyah oldu, nursuz ve ışıksız kaldı.

• Allâhım! Ruhumu tekrar hayallerden, vehimlerden, zandan kurtar! 0nu her an kuyu derdinden, ip zahmetinden halas et!

• Böylece de, şu zavallı dertli gönül senin güzel huyunun, merhametinin sayesinde kanatlansın, uçsun; şu balçıktan kurtulsun!

2790 • Ey Mısır azîzi, ey ahdinde duran kişi; mazlum Yûsuf senin zindanındadır!

• Haydi, onu kurtarmak için hemen bir rüya gör; çünkü Allâh, ihsan sahiplerini sever![594]

[594] Burada Ali İmran Sûresi'nin şu mealdeki 134. ayetinden iktibas var: "Allâh da güzel davrananları, iyilik edenleri sever!"

• Yedi tane zayıf ve hasta öküz, yedi semiz öküzü yiyor!

• Yedi kuru, bozuk başak, yedi taze yeşil başağı otluyor!

• Ey azîz; varlık Mısırı'nda kıtlık başladı! Padişahım; bu kıtlığa göz yumma!

2795 • Ey padişahım! Ben, senin zindanında kalmış bir Yûsuf um; beni kadınların elinden kurtar!

• Ben ötelerde, arş tarafında idim. Anamın şehveti, "İnin!" emri ile beni aşağılara, bu kirli dünyaya çekti, düşürdü![595]

[595] Burada da Bakara Sûresi'nin şu mealdeki 36. ayetine işaret var: "Derken, şeytan onların ayağını oradan kaydırdı, içinde bulundukları (nimet yurdundan) çıkardı. Biz de dedik ki: 'Birbirinize düşman olarak inin! Sizin yeryüzünde kalıp bir müddet yaşamanız lazım!'"

• O tam yücelikten, o yüksek mevkîden bir kadının hilesi ile rahim zindanına tıkıldım!

• Ruhumu yükseklerden, arştan bu süflî yere, bu dünyaya getirdi. Gerçekten de kadınların hilesi pek büyük!

• Her şey kadın yüzünden oldu; yeryüzüne inişim de kadın yüzünden oldu! Ben ruh idim; nasıl oldu da bedene girdim, beden oldum?

2800 • Ya bu zavallı, düşkün Yûsuf'un dertli dertli ağlamasını dinle, yahut gönlünü Yûsuf'a vermiş olan Yakub'a acı!

539

• Hz. Âdem gibi cennetlerden kovuldum; kardeşlerimden mi feryad edeyim, kadınlardan mı?

2814 • Allâhım; Sen hangi duyguya gayb âleminin yolunu açarsan, o duygu artık eskimez, yıpranmaz, ölmez!

• Mülk sahibi Sen'sin; duyguya öyle bir ihsanda bulunursun, öyle bir şey verirsin ki, o duygu öbür duygulara padişahlık eder!

Sultan Mahmud'un bir gece hırsızların arasına düşmesi, onların hallerini anlamak için; "Ben de sizden biriyim!" demesi.

2816 • Sultan Mahmud bir gece yalnız başına gezerken, bir sürü hırsıza rastladı.

• Hırsızlar ona; "Sen kimsin?" diye sordular. Sultan Mahmud; "Ben de sizlerden biriyim!" diye cevap verdi.

• İçlerinden biri; "Ey her zaman onu bunu aldatan, hileye başvuran dostlar; haydi, herkes hünerini, ma'rifetini söylesin!" dedi.

• "Herkes tabiatında, yaratılışında ne hüner varsa, şu gece vakti söylesin bakalım!"

2820 • Birisi; "Ey ma'rifetli kişiler!" dedi. "Benim hünerim iki kulağım!

• Köpek havladığı zaman, ne dediğini anlarım!" dedi. Öbürleri; "Bu hüner beş para etmez!" dediler.

• Başka biri; "Ey altın peşinde koşanlar, ey altına tapanlar!" dedi. "Benim bütün ma'rifetim gözlerimdedir!

• Gece karanlığında kimi görürsem, hiç şüphe etmeden onu gündüz tanırım!"

• Bir başkası; "Benim hünerim kolumdadır!" dedi. "Elimin zoru ile delikler delerim!"

2825 • Başka birisi de; "Benim ma'rifetim burnumdadır!" dedi. "İşim gücüm toprakları koklamaktır!

2832 • Hangi toprakta altın bulunmaktadır, hangi toprak değersizdir, hayrı yoktur; koklayarak bunları anlarım!"

540

• Hırsızlardan başka birisi de; "Benim hünerim pençemdedir; dağ tepesine kadar kement atabilirim!" dedi.

2836 • Bundan sonra hırsızlar Sultan Mahmud'a; "Ey güvenilir kişi; senin ma'rifetin, hünerin nedir?" diye sordular.

• Sultan; "Benim hünerim sakalımdadır!" dedi. "Onunla suçluları cezadan kurtarırım!

• Suçluları cellatlara verdikleri zaman, sakalımı oynatınca suçlular kurtulur!

• Sakalımı oynatınca, onları öldürmezler ve o düşünceden vazgeçerler!"

2840 • Hırsızlar sultana dediler ki: "Bizim reisimiz, kutbumuz sensin; çünkü mihnet gününde, felaket zamanında senin yüzünden kurtulacağız!"

• Ondan sonra hep beraber yola düştüler; o kutlu sultanın sarayına doğru yürüdüler.

• Derken, sağ taraftan bir köpek havladı. Köpek dilinden anlayan kişi; "Köpek diyor ki:" dedi. "Sultan sizinle beraber bulunuyor!"

• Öbürü de toprağı kokladı: "Burası dul bir kadının evinin toprağı!" dedi.

• Kement atmasını bilen de kement attı, hepsi o yüksek duvara çıktılar.

2845 • Toprak kokusundan anlayan, bir başka yerin toprağını kokladı. "Burası," dedi, "O eşi bulunmayan padişahın hazînesinin toprağı!"

• Delik delmesini beceren, duvara bir yumruk attı, duvar delindi. Her biri mahzenden işe yarar bir şey aşırdı.

• Hazîneden birçok altın, altın sırmalı kumaşlar, değerli mücevherler alıp gizlediler.

• Padişah, onların evlerini gördü, öğrendi. Her birinin şekli, adı, sığındıkları yer, gittikleri yol hep aklında kaldı.

• Padişah, onlardan kendini gizledi, geri döndü. Sabah olunca, başından geçenleri divanda vezirlerine anlattı.

2850 • Hemen açıkgöz, becerikli çavuşlar yolladılar; hırsızların herbirini yakalayıp bağladılar.

• Onları, elleri bağlı olarak divana getirdiler. Hepsi de can korkusundan tirtir titriyorlardı.

• Tahtın önünde durunca, geceki dostlarının ay yüzlü padişah olduğunu gördüler.

• Gece karanlığında kimi görürse gündüz hiç şüphe etmeden onu tanıyan hırsız;

• Padişahı tahtında oturuyor görünce; "Bu" dedi. "Geceleyin bizimle arkadaşlık eden adamdır!

2855 • Bunun sakalında o kadar hüner, o kadar ma'rifet vardı; bu tutulmamız da onun ma'rifeti, onun hüneri!" dedi.

Kötü gözü, ancak senin gözlerin mat eder!

2803 • Senin lütfunu, ihsanını gönderdiğin haberini, selamını duyunca,

• Kem göz değmesin diye ateşe çörekotu attım ama, çörek otuma da nazar değdi.

2805 • Önünde de sonunda da her kötü gözün kötülüğünü gideren, ancak ve ancak senin mahmur gözlerindir!

• Sultanım; kötü gözü ancak senin güzel gözlerin mat eder! O gözler, ne de güzel devadır!

• Hatta o güzel gözlerinden kimyalar elde edilir; o güzel gözler, kötü gözleri bile iyi gözler, uğurlu gözler haline getirir!

• Padişahın gözü gönül doğanının gözüne değince, doğan yücelir, pek himmetli, pek tesirli, pek kudretli bir göze sahip olur!

• O bakıştan öyle bir himmet, öyle bir kudret elde eder ki, artık erkek arslandan başka bir av tanımaz; yani gönül doğanı Hakk'ın bakışına mazhar olursa, akıl almaz güç kazanır, akıl almaz işler yapar!

2810 • Arslan da ne der ki: "O yüce mana doğanı hem senin avındır, hem de sen onun avısın! Yani; mana doğanı Hakk'ın tecellîsine kavuşunca O olur, ikilik ortadan kalkar!

• Senin peşinde uçan can doğanına, gönül doğanına bakışların bir kere ilişti de, bu suretle sonsuz lütuflarına nail oldu, akıl almaz güç kazandı.[596]

[596] Bu beyitlerde, ilahî tecellîye mazhar olan fenafillah mertebesine eren bir gönlün duyduğu tarif edilemez, anlatılamaz manevî zevkler ve heyecanlar gizlenmiştir.

542

Ârifin gözü, arifin bakışı.

2860 • Şunu iyi bil ki, arifin gözü, iki âlemde de insana eman verir! Herkes, en güçlü padişahlar bile onun yardımına muhtaçtır, ondan yardım görürler! Yani; Hakk'ın tecellîsine mazhar olmuş, Hakk'da kendini bulmuş olan arifin gözü, artık onun kendi gözü değildir!

• Gözü padişahtan hiç ayrılmayan, başkasına bakmayan, yanılmayan Hz. Muhammed, bu yüzden her yüreği yanana, her dertliye şefaatçi oldu.[597]

[597] Bu beyitte, Necm Sûresi 'nin şu mealdeki 17. ayetine işaret vardır: "(Hz. Muhammed'in) gözü ne kaydı, ne yanıldı!" Yani; Hakk'tan başka hiç bir şey görmedi.

• Dünya gecesinde güneş perde arkasına gizlenmişken, Hz. Muhammed'in mübarek gözü Hakk'ı görüyordu; ümidi O'nda idi.

• İki gözü de; “Biz senin göğsünü açmadık mı; seni ferahlatmadık mı?” ayetlerinin sürmesi ile sürmelenmişti; Cebrail’in bile görmeye dayanamadığını o görmüştü![598]

[598] Bu beyitte, İnşirah Sûresi’nin ilk ayetinden iktibas vardır.

• Hakk bir yetime sürme çekince, onu, doğru yola girmiş, eşsiz, nadir bir inci haline getirir!

2865 • Onun nuru; bütün incilerin, cevherlerin saçtığı ışıkları gölgede bırakır, onlardan üstün olur! Öyle isteyen kişiye, Hakk isteyici kesilir!

• Kulların halleri, ulaşacakları makamlar, dereceler, hepsi hepsi onun gözü önünde idi. Bu sebeple Cenab-ı Hakk o mübareğe; “gören şahit” adını verdi![599]

[599] Bu beyitte, Ahzab Sûresi’nin şu mealdeki 45. ayetine işaret vardır: “Ey Peygamber! Seni; bir şahit, bir müjdeci, bir uyarıcı olarak gönderdik!”

• Şahit aleti, keskin gözü ve dilidir. Onun keskin gözü, gece bile görür; sırlar ondan gizlenemez! Çünkü Peygamber Efendimiz; “Gözlerim uyur fakat, gönlüm uyumaz!” diye buyurmuştu.

• Binlerce davacı davaya kalkışsa, hakimin kulağı şahittedir!

• Hakimin hüküm vermekteki hüneri budur! Şahit, hakimlerin iki parlak gözüdür!

2870 • Şahidin sözü, gözü yerine geçer; çünkü o gözü ile garazsız olarak gizli şeyi görmüştür!

• Davacı da görmüştür ama, o garaza kapılarak görmüştür. Halbuki garaz, gönül gözüne perdedir!

543

• Hakk, senin zahid olmanı ister; böylece garazı bırakıp geçineni, müşahit olmanı arzu eder!

• Çünkü bu garazlar, göze birer perdedir; göze perde gerilince,

• İnsan şunu bunu, herşeyi görmez olur! Peygamber Efendimiz; “Sevdiğin şeyler, seni kör ve sağır eder!” diye buyurdu.

2875 • Bir kimsenin gönlüne güneşin nuru düşünce, onun için artık yıldızların değeri kalmaz!

• Sırları perdesiz olarak görür; mümin ile kâfirlerin ruhlarının ne makamda bulunduğunu seyreder!

Cenabı Hakk’ın insan ruhundan daha gizli bir şeyi yoktur!

2877 • Cenâb-ı Hakk’ın yeryüzünde ve yüce göklerde insan ruhundan daha gizli bir şeyi yoktur!

• Cenab-ı Hakk yaş-kuru her şeyi açıkladı da, ruhu; “O, Benim emrimdedir!” mührü ile mühürledi.[600]

[600] İsra Sûresi’nin 85. ayetinde Peygamber Efendimiz’e ruh sorulduğu zaman; “Ruh, Rabbim’in emrindedir!” diye cevap vermeleri buyurulmakta ve dolayısıyla ruha ait pek az bilgi verildiği bildirilmektedir. Ayet mealen şöyledir: “Sana ruhdan (ruhun hakîkatinden) soruyorlar. De ki: ‘Ruh, Rabbim’in emrindedir; O’nun bildiği bir şeydir! Size o ilimden ancak az bir şey verilmiştir!’“

• Şimdi o yüce kişinin, Azîz Peygamber Efendimiz’in gözü ruhu görünce, artık ona hiçbirşey gizli kalmaz!

2880 • Onun her kavgada şahitliği mutlaktır; o, kayda bağlı değildir! Sözü, her çeşit başağrısını giderir!

• Hakk’ın güzel adlarından biri de “Adl”dir; şâhit de O’nundur! Bu yüzdendir ki, dostun gözü adalet sahibi şahittir!

• İki dünyada da Hakk’ın baktığı yer gönüldür; padişahın nazarı güzeldedir, güzele bakar![601]

[601] Burada, şu mealdeki hadîse işaret vardır: “Gerçekten de Allâh güzeldir ve güzelleri sever!” Başka bir hadîste de şöyle buyurulur: “Muhakkak ki Allâh sizin sûretlerinize, mallarınıza bakmaz; ancak kalbinize ve amellerinize bakar!” *(Feyzu’lKadîr c.* II, s. 277)

544

• Hakk’ın aşkı, O’nun güzel sevmesi; bütün bu perdeleri kurmasına sebep oldu.[602]

[602] Bütün güzelleri ve güzellikleri yaratması, Hakk’ın güzelliğini izhara sebep oldu. Bu beyitte, yukarda geçen; “Allâh güzeldir, güzelliği sever!” hadîsine işaret vardır.

• Bizim güzel sevmemiz; Miraç gecesi Peygamber’le buluşunca, Hakk’ın; “Sen olmasaydın sevgilim, bu dünyayı yaratmazdım!” diye buyurması ile gerçekleşti!

2887 • Bilen, anlayan bilinen Allâh’tan pek ziyade niyazda bulundu. “Ey bizi sıcakta da, soğukta da gözeten, koruyan yaratanımız!” diye yalvardı.

• “Hayırda da, şerde de danıştığımız, başvurduğumuz Sen’sin; fakat gönlümüz Sen’in buyruklarından, işaretlerinden habersizdir!

• Ey bizi gündüz de gören, geceleyin de gören! Biz seni göremiyoruz; sebebi, görmemiz bize gözbağı olmuştur!

• Ey güzeller güzeli, yüceler yücesi, ey iyiliğin ta kendisi! Bu, Sen’in umulan, bilinen lûtfun idi. Çünkü ihsanın kemâli, tamamlanmasındadır!

• Ya Rabbî! Kıyamette de gözümüzün nûrunu artır; bizi kahredici kötülüklerden koru!

• Gece dostuna gündüzün ayrılık verme; yakınlığını görmüş, tatmış canı uzaklık ateşine yakma![603]

[603] Hz. Mevlana’nın; “Gece dostuna güzdüzün ayrılık verme!” diye niyazda bulunması, bendenize bir arifi billah olan ibn-i Fârız hazretlerinin şu rubâ’îsini hatırlattı: Ey gece beni ziyarete gelen sevgili; canım sana feda olsun! Ey gecenin insanı ürküten, korkutan vaktinde beni rahata kavuşturan sevgili; eğer bizim aynlığımız sabahın gelmesi ile başlayacaksa, o sabah ebedî olarak gelmesin, ağarmasın!” Bu rubâ’îyi Yıldızeli Müftüsü merhum pederim Mehmed Tevfik Efendi şu şekilde nazmen terceme etmişti. Bir hatıra-i rahmet olarak buraya aldığım için muhterem okuyucularımdan af dilerim:

“Ey gece teşrîf edip bu âşıkı dilşâd eden! Mûnisi camınsın, olsun sana bu ruhum feda. Çünki bu vuslat zamanı subh ile bulur zeval, Öyle bir subhu bize göstermesin aslâ Hüdâ!”

• Sen’den uzak düşmek ölümdür; hem de dertli, azaplı bir ölüm! Hele kavuştuktan, buluştuktan sonra gelen ayrılık, büsbütün ölümdür!

545

2895 • Sen'i göreni, görmemezlik azabına düşürme; ondan gizlenme! Yetişmis, serpilmiş, boy atmış yeşilliğe Sen su serp!

• Ben davranışlarımla Sana küstahlık etmedim; Sen de beni pek o kadar incitme, üzme!

• Yüzünü görmeye alışmış olanı, birdenbire büsbütün uzaklaştırma; ona acı!

• Sen'den başkasının yüzünü görmek, boğaza takılan bir zincirdir! Allâh'tan başka hiç bir şeyin aslı yoktur!

• Allâh'tan başka hiç bir şeyin aslı yoktur ama, bunlar bana var gibi görünüyorlar! Çünkü, aslı olmayan, aslı olmayanı, kendi anlayışına doğru çeker![604]

[604] Bu beyit; var gibi görünen, aslında bir hayalden ibaret olan bu dünya hayatının bir ifadesidir. Bir ârif de öyle söylemiş: "Dünya, var gibi görünen bir yokluk; Allâh, yok gibi görünen gerçek varlık!" Aslında, Cenâb-ı Hakk her zerre ile kendi varlığını bize haber veriyor, fakat; bizde idrak ve iz'an kıtlığı olunca, bu zavallı baş gözü ile O'nu görmeye çalışıyoruz. Bizim kendimiz, maddî varlığımız, aslı olmayan hayallerden ibaret olduğumuz için, aslı olmayan şeylere kapılıyoruz; onları kendimize çekiyoruz. Aslında hiç bir şey Hakk'tan halî değildir, hiç bir şey de batıl değildir!

Her şey;

yeryüzünde, gökyüzünde ne varsa, zerre zerre kendi cinsini kendine çekmektedir.

• Şu yeryüzünde, şu gökyüzünde ne varsa, zerre zerre her şey, kehribar gibi kendi cinsini kendine çekmektedir!

• Mide ekmeği çeker alır, eritir; ciğerdeki hararet de suyu çeker, sömürür.

• Güzellerin ruhları çeken, gönülleri büyüleyen gözleri de, gül bahçesindeki güllerin hoş kokularını, renklerini aramaktadır!

• Çünkü gözün duygusu renkten hoşlanır, renge takılır kalır. Burun ve beyin ise, güzel kokuları duyar!

• Ey sırları bilen Allâhım! Bu varlıkların birbirlerini çekmelerinden, cezbetmelerinden lûtfun ile bize aman ver; bizi bunların cazibesine kapılmaktan kurtar da, kendine doğru çek!

546

2905 • Ey bizim müşterimiz olan; Sen, birbirlerini cezbeden, çekip duran varlıklardan, her şeyden çok üstünsün! Bu âciz ve günahkar kullarını Sen çek, al; bu sana yaraşır! Onları, bu dünya mallarının câzibesinden halâs et [605]

[605] Burada Tevbe Sûresi'nin şu ayetine işaret edilmektedir: "Allâh; müminlerin mallarını ve canlarını cennet kendilerinin olmak üzre satın almıştır!"

• Kadir gecesinde bedir halindeki aya kavuşan bu âciz kul, buluta susamış susuz gibi, yüzünü padişaha doğru çevirdi.

• Zaten bu kulun dili de, canı da o padişahın idi. Her şeyi onun olunca köle, efendisi ile rahatça konuşur, sözleri ona hoş gelir!

• Ona dedi ki: "Ruhumuzun beden balçığında bağlanıp kaldığı gibi biz de isteklerimizin, arzularımızın zincirine vurulduk; kıyamet gününde bizim canımızın güneşi sensin!"[606]

[606] Bu beyitlerin yardımı ile şunu anlayacağız ki; kim didinip durmakta olduğumuz bu hayatta, bu dünya gecesinde ölmeden evvel ölür de hakikî padişahın, Hakk'ın varlığını hisseder, O'nu gönlünde bulur; bütün niyazı, yalvarışları hep O'na karşıdır.

Susığırı; ağzında ışıklar saçan bir cevherle gece karanlığında denizin derinliklerinden çıkar, ağzında taşıdığı cevheri deniz kıyısına bırakır, onun Işığında otlar, karnını doyururdu. Onu kollayan tüccar; pusudan çıkar, susığırının ışıklar saçan cevherden uzaklaştığı sırada o cevheri, balçıkla sıvar, onu karartır, örterdi. Sonra kendisi ağaca çıkar, gizlenir, beklerdi.[607]

[607] Başlıkta geçen susığırı hakkında *Hayvanların Hayatı* adlı meşhur eserin sahibi Damirî şunları yazmaktadır: "Kazvînî'ye göre susığırı; denizin derinliklerinde yaşar, zaman zaman karaya çıkar, otlar imiş. Güzel kokular saçan anber, onun pisliği imiş." (c.I, 193) Hicret'in altıncı asrında yazılan *Darabnâme* adlı kitapta ise; susığırının ağzında ışıklar saçan bir cevherle gece yarısı denizin derinliklerinden sahile çıktığı, ağzındaki cevheri yere koyup onun ışığında otladığı, hikâye edilmektedir. Bu hayvanın bir çok hayvanlar gibi, mesela zümrüd-i anka gibi hayalî olması ihtimali daha çoktur. Fakat Mevlana, bundan derin manalar çıkarmaktadır.

2922 • Susığırı; denizden bir mücevher çıkarır, çayırlığa koyar, onun etrafında otlar, karnını doyururdu.

• Geceleyin o mücevherin ışığında, acele acele sünbülleri, süsenleri otlardı, yerdi.

• Susığırının gıdası en güzel kokulu çiçekler, nergisler, nilüferler olduğundan onun pisliği anber olurdu.

• Bu böyle olursa, ilahî nurlarla gıdalanan bir kimsenin nasıl olur da dudaklarından insanı şaşırtan, büyüleyici sözler çıkmaz?

• Bal arısı gibi ilahî ilhamla beslenen bir kişinin evi, nasıl olur da balla dolmaz?[608]

[608] Nahl Sûresi'nin şu mealdeki 68. ayetine işaret edilmektedir: "Rabbin bal arısına şöyle vahyetti: "Dağlardan, ağaçlardan ve kurdukları çardaklardan evler yapın!"

• O susığırı getirdiği mücevherin nûrlandırdığı yerde otlar iken daldı da, mücevherden iyice uzaklaştı.

• Tâcirin biri, susığırının otladığı yerin, o çayırlığın karanlıkta kalması için mücevheri balçıkla sıvadı.

• Kendisi kaçtı, bir ağaca çıktı. Susığırı, güçlü boynuzları ile onu vurup öldürmek için aradı durdu.

2930 • Düşmanını boynuzlamak için o çayırlığın etrafını, belki yirmi defa döndü dolaştı.

• Düşmanını bulmaktan ümidini kesince, o erkek susığırı, mücevheri koyduğu yere geldi.

• Fakat o iri, şahane mücevherin balçıkla sıvandığını görünce, iblis gibi, o da balçıktan korktu, kaçtı.

• İblis bile balçığa karşı kör olur, sağır olursa, susığırı balçığın içinde çok kıymetli bir mücevherin olduğunu nereden bilecek, anlayacaktı?

• "İnin!" ilahî emri, canı, bu aşağı ve kirli yeryüzüne indirdi, düşürdü. Bu düşüş, kadınların aybaşlarında kirlendikleri gibi onu kirlendirdi de, bu yüzden namazdan, Hakk'a ulaşmaktan alıkoydu.[609]

[609] Burada, Bakara Sûresi'nin 36. ayetine işaret var.

2935 • Ey dostlar! Bu dertten kendinizi kurtarın; bu kirliliklerden, bu dedikodulardan çekinin; heva ve hevesinize, nefsanî arzunuza uymaktan kaçının! Çünkü nefsin isteklerine uymak, erkeğin hayız görmesidir!

• "İnin!" emri, canı, bu fanî bedene düşürdü. Bu sebeple, ötelerden, göklerden gelen bu paha biçilmez kıymetli inci, toprakta kirlendi kaldı.

• Bu hakîkati tacir bilir, susığırı bilmez; gönül ehli bilir, her toprak kazan bilmez! Yani; madde peşinde koşanlar, dünyaya tapanlar, bedenlere ait işlerle uğraşanlar, daha doğrusu suret ehli bilmez!

• Toprak bedeninin gönlünde bir mücevheri taşıyanın mücevheri ise, başka bir toprak bedenin sırrını söylemektedir![610]

[610] Şu maddî bedenimiz, su ve balçıktan yaratılmıştır, işte bu toprak bedenin gönlünde ilahî bir emanet, ruhanî bir mücevher bulunmaktadır. Bir mümin ibadetle, iyi ahlakla bedene ait süflî arzuları yener, maddî isteklerinden kurtulursa, o mümine adeta nûranî bir beden verilir de, temiz yaşayışı ile, iyi halleri ile, güzel ahlakı ile kendisini belli eder. Bu hale gelen mutlu kişiler, birbirlerinin cevherlerini tanırlar, başka bir toprak bedende gizlenen mücevheri sezerler. Şarihi Ankaravî hazretleri; "başka bir toprak bedenin sırrı" sözünü onun, topraktan yaratılmış bedeninin ötesinde beliren, kazanılmış ruhanî bir bedenin sırları olarak almada ve; "Bu hal, müminin içinde gizlenen manevî varlığının belirtileridir." demektedir.

Nitekim *Mesnevî'nin* III. cildinin 1613 numaralı beytinde; "Sen öyle bir kişisin ki, sende bedensiz bir beden vardır. Öyleyse bedenden dışarı çıkmaktan, yani bedenden canın çıkmasından korkma!" Bir başka Mesnevî beytinin manası şöyle; "Eğer can, beden olmaksızın da yaşamayı dilemeseydi, 'Sizin rızkınız gökyüzündedir.' diye Hakk tarafından vaad edilen, övülen manevî rızıklar kime nasip olacaktı?" *(Mesnevi,* V, 1742.)

• Fakat, Cenab-ı Hakk'ın sevdiği kullarına lütfettiği bu bağıştan, bu serpişten bir nûr elde edemeyen, böyle bir nûrla parlamayan toprak beden, nûrsuz göz, içinde inciler bulunan toprak bedenlerin sohbetini anlayamaz, onların sırlarını sezemez, nurlarını göremez![611]

[611] Bu beyitte, şu mealdeki bir hadîse işaret vardır: "Cenabı Hakk; halkı karanlıklarda yarattıktan sonra, onlara nûrunu saçtı, dağıttı. Bu nûr kime isabet ettiyse, kime düştüyse o kul hidayete kavuştu; kime isabet etmediyse yolunu şaşırdı, sapıklığa düştü." *(Feyzu'lKadîr, c.* II, s. 220)

İyi bir dost arayınız!

2950 • Ah, tabiatı bize uymayan dostun verdiği ıztıraplardan; ah, onların kalbimizde açtığı derin yaralardan! Ey ulu kişiler, ey büyük insanlar; aklınızı başınıza alın da kendinize iyi dostlar, uygun arkadaşlar arayınız![612]

[612] Bu beyitte şu mealdeki hadîse işaret var: "Yalnızlık fena arkadaştan, kötü dosttan hayırlıdır, iyi dost ise yalnızlıktan hayırlıdır!" *(Feyzu 'l-Kadîr,* c. VI, s. 372)

• Akıl da, güzel yüzdeki çirkin bir burna benzeyen ayıplarla dolu nefisten feryad etmektedir!

• Akıl ona der ki: İyi bil ki, aynı cinsten oluş meselesi su ve balçıktan yaratılmış olan beden yönünden değil, mana ve ruh bakımındandır!

• Kendine gel de, görünüşe kapılma, güzel sûrete tapma; öyle bir söz de söyleme! Aynı cinsten oluşu görünüşte, surette arama![613]

[613] Ne yazık ki ruhun güzelliği, bedenin güzelliği gibi kolaylıkla görülmemektedir. Allâh cümlemize sûrete takılan göz değil, sireti gören göz ihsan etsin de, aynı cinsimizden olanları kolaylıkla görelim ve sevelim. Çünkü güzellik, çoğu zaman, kusurları gizleyen bir örtü olmaktadır. Şeyh Sa'dî hazretlerinin şu beyitlerini ibretle okuyalım: "Her gözü, kulağı, ağzı olan insan değildir; nice şeytanlar vardır ki insan kılığında görünürler. Gerçek adam, ahlakı güzel olan kişidir; yüz güzelliği ve daha başka nakışlar, süsler dünyadaki fanî nakışlara benzer! Hayatta, uysal ve kafa dengi bir dosttan başka hiç bir şeyi kıskanmadım, özlemedim!"

549

• Suret, görünüş, insanın dış yüzü cansız şeylere, tasa, toprağa benzer. Cansız şeyin aynı cinsten oluştan haberi bile yoktur!

2955 • Can, karıncaya benzer; ten ise bir buğday tanesi gibidir! Can, onu her zaman bir taraftan bir tarafa çeker durur!

• Karınca bilir ki, o kendi cinsinden olmayan buğday tanesi yenecektir; onun bedenine karışacak, onun cinsinden olacaktır!

• Karıncanın biri, yolda bir arpa tanesine rastladı ve ona yapıştı. Başka bir karınca da bir buğday tanesi buldu, hızla onu sürüklemeye başladı.

• Arpa kendi kendine buğday tanesinin yanına yuvarlanmaz ama, karınca, evet, karıncanın yanına gelir!

• Arayanın gidişi kendisine değildir; o, buğdaya tabîdir! Buğday da kalkıp onun yanına gidemez! Karıncaya bak da gör; nasıl da dönüp kendi cinsinden olan karıncaya gelir!

2960 • Sen; "Buğday neden arpa tarafına doğru gidiyor?" deme! Gözünü aç da, onu zorla götüreni gör; giden, götürülen şeye bakma!

• Siyah bir karınca, siyah bir keçenin üstünde bir taneyi sürüklemektedir; karınca gizli, görünmüyor; ama götürülen tane meydanda!

• Akıl der ki: "Gözünü iyi aç da bak; tane bir götüren olmadıkça hiç kendi kendine gider mi?"

• Bu yüzdendir ki köpek, Ashab-ı Kehf'in yanlarına geldi, onlarla beraber mağarada uyudu kaldı. Suretler, şekiller birer tane gibidir; ruh ise karıncadır!

• Yine bu yüzdendir ki, Hz. İsa da gökte tertemiz meleklere karıştı; kafesler ayrı idi fakat, içindeki kuş yavruları aynı cinstendi!

2965 • Bu kafes meydanda görünüyor fakat, içindeki kuş yavrusu gizli; bir götüren olmadıkça kafes nasıl kendi kendine gider?[614]

[614] Hz. İsa, bedeni ile göğe yükseldi; ruhu ile (Ruhullah olduğu için) gökyüzünün latif ruhları olan tertemiz meleklere karıştı. Hz. İsa'nın ten kafesi meydanda idi, fakat içindeki kuş yavrusu (ilahî ruh) görülmüyordu. Kafesi bir götüren olmasaydı, kafes nasıl olurdu da kendi kendine göklere yükselebilirdi?

• Kendine aklı emîr olan, bey olan göz ne mutlu gözdür! O her şeyin sonunu görür, her şeyi bilir; o, ilahî nurla aydınlanmıştır!

• Çirkini, güzeli siz akılla ayırdedin; "Bu karadır!" "Bu aktır!" diyen göze güvenmeyin!

550

• Göz; pislikte biten, idrar birikintisinde yetişen yeşilliğe de aldanır! Akıl ona der ki: "O pisliği kendi gözünle değil de, bir de benim gözümle gör!"

• Yalnız isteği gören göz, kuş için bir afettir, felakettir! Halbuki tuzağı gören akıl, kuşu kurtarır!

2970 • Bir tuzak daha vardır ki, onu akıl da anlayamaz, göremez! İşte, gizli şeyleri gören vahy, ilahî seziş bu yüzden bu tarafa koşup geldi!

• Aynı cinsten olanı, aynı cinsten olmayanı akılla tanımak, bilmek gerek; hemen düşünmeden sûretlere, şekillere koşmak doğru değildir!

• Aynı cinsten oluş, ne benim için suretledir, ne de senin için! Hz. İsa insan şeklinde idi ama, melek cinsindendi!

Abdülgavs adında bir adamı perilerin kaçırıp götürmelerinin hikâyesi. Abdülgavs'in senelerce perilerin arasında kalması, yıllardan sonra şehrine, çocuklarının yanına dönmesi, fakat yıllarca perilerle beraber yaşadığı, onların huyu ile huylandığı ve mana bakımından gönlü onlarla bulunduğu için dayanamayıp yine perilerin yanına gitmesi.

2974 • Abdülgavs, peri cinsindendi; peri gibi dokuz sene gizlice kanat çırptı, uçtu![615]

[615] Peri; cin taifesinin kadınlarına, kızlarına verilen ad. Edebiyatta peri kelimesi, fevkalade güzel kızlara, kadınlara sembol olmuştur. Cinlerin var olduklarına inanmak zorundayız. Çünkü *Kur'an-ı Kerîm'de* bir çok ayetlerde, Buharî gibi en güvenilir hadîs kitaplarında cinlerin varlığından bahsedilmektedir. *Kur'an-ı Kerîm'de* bir de Cin Sûresi vardır. Gözümüz görmüyor diye bunları inkar edemeyiz; mikropları da gözlerimiz görmüyor! Hakk nelere kadir değildir; ne varlıklar yaratmıştır! Şimdilik mikropları gördüğümüz gibi cinleri görecek aletlerimiz yok diye onların varlıklarını inkar edersek *Kur'an'a* karşı gelmiş sayılırız. Cinler, ateşten yaratılmışlardır; latif varlıklardır. Onlar da insanlar gibi ilahî emirlerden, nehiylerden sorumludurlar; onların da müslümanı, hristiyanı, dindarı, dinsizi, iyisi, kötüsü vardır. Cinlerin imansızları şeytanlardır. Cinlerden bir grup gelip Peygamber Efendimiz'den *Kur'an* dinlemişler, müslüman olmuşlardır. *Kur'an-ı Kerîm'deki* 72. Cin Sûresi bu hadiseyi anlatmaktadır. Cinlerin insanlarla münasebette bulunanları olmuştur. Yaratılışları icabı onlar, çeşitli şekillerde insanlarla bağlantı kurmuşlardır. Hz. Mevlana Abdülgavs'in periler arasına karıştığından bahsetmektedir. Cinlerin insanlarla uğraşmaları, onları tesirleri altına almaları, onları anormal bir hale sokmaları, hasta etmeleri çok görülmüştür.

• Karısı başka bir kocaya vardı, ondan çocukları oldu. Kendi çocukları ise babalarını ölmüş biliyorlar, geceleri onun ölümünden bahsediyorlardı.

• "Acaba babamızı bir kurt mu kaptı, paraladı; eşkıya mı yolunu kesti, öldürdü? Yahut bir kuyuya mı düştü veya bir pusuya mı düşürüldü?" diyorlardı.

• Çocuklarının hepsi de kendilerini bu düşüncelere kaptırmışlar, babalarından ümit kesmişlerdi de; "Babamız sağdır!" demezlerdi.

• Dokuz sene sonra Abdülgavs ortaya çıktı, göründü. Fakat bu görünüş, muvakkat bir zaman sürdü; tekrar kayıplara karıştı.

• Dokuz sene sonra meydana çıkınca geldi; çocuklarına bir ay misafir oldu. Ondan sonra kimse onun izini bulamadı, nereye gittiğini bilemedi.

2980 • Kılıcın kesmesi ruhu bedenden nasıl alır götürürse, perilerle aynı cinsten oluş da, onu insanlar arasından aldı.

Bütün sevgiler, bize yapılan bütün iyilikler, aslında Hakk'ın bize olan sevgisinin, lütfunun eseridir! Başımıza gelen belalar, kederler de bizim yaptıklarımızın karşımıza çıkardığı ilahî kahırlardır!

2981 • Cennette bulunan bahtlı kişiler temizdirler, lekesizdirler; cennete lâyıktırlar, cennet cinsindendirler! Bu yüzden onlar; Allâh'ı severler, Allâh'a ibadet ederler! Çünkü Allâh da temizdir, Allâh da latîfdir!

• Hz. Peygamber Efendimiz; "Allâh'a hamd etmeyi ve cömertliği, dünyaya uzanmış cennet dallarından bil!" diye buyurmadı mı? [616]

[616]Bu beyitte Hz. Mevlana Peygamberimiz'in şu mealdeki hadîsine işaret etmektedir:

"Cömertlik cennet ağaclarından bir ağaçtır; dallarını dünyaya eğmiştir! Onun bir dalını tutanı bu dal, cennete götürür! Hasislik de cehennem ağaclarından bir ağaçtır; onun dalları da dünyaya eğilmiştir! Onun bir dalını tutanı bu dal, ateşe götürür!" *(Feyzu'lKadîr, c.* IV, s. 38)

• Bütün sevgileri, lütufları Hakk'ın sevgi ve lütfu cinsinden bil; başa gelen bütün kötülükleri, kahrı da O'nun kahırları cinsinden say![617]

[617]Bütün sevgiler, bize yapılan bütün lütuflar, aslında, Hakk'ın bize olan sevgisinin, lütfunun bir eseridir. Birisi bize bir lütufta mı bulundu, o lütuf Hakk'ın lütfudur! Birisi bizim canımızı mı sıktı, gönlümüzü mü kırdı, o gelen de Hakk'tandır; bizim yaptığımızın karşılığıdır! Gülün güzel rengi, hoş kokuşu Hakk'ın ihsanıdır, Hakk'ın lütfudur! Parmağımızı yaralayan diken de, O'nun kahrıdır! Her şey O'nundur; herşey O'ndandır! Ne ekersek, onu biçmekle meşgulüz!

• Saygısızlığı, saygısız kişi yapar; saygısız, saygısızla arkadaş olur! Çünkü akıl ve düşünce bakımından ikisi de bir cinstendir!

2992 • Aynı cinsten oluş nedir? Bir çeşit bakış, görüş; birbirini tanıyış! İki kişi aynı cinsten oluşla, birbirine yol bulurlar, birbirlerine kavuşurlar!

• Cenab-ı Hakk herhangi birisinde gizlediği o bakışı, o görüşü sana da verse, sen de onun cinsinden olursun!

• Teni, bedeni her tarafa çeken nedir? Bakıştır, görüştür! Hiç bir şeyden haberi olmayan nasıl olur da her şeyden haberi olanı çeker götürür?

2995 • Allâh bir erkeğe kadın huyu verirse, o erkek kadınlaşır, erkeklerle düşer kalkar!

• Bir kadına da erkek huyu verirse, kadın, erkek gibi olur; kadın arar, sevicilik eder!

• Hakk sana Cebrail'in sıfatlarını ihsan ederse, kuş yavrusu gibi havalarda kanat çırpar, yol ararsın!

• Yeryüzünden vazgeçer de, hep göklere bakarsın, gözlerini havaya açarsın! Artık yeryüzüne yabancı kesilirsin, gökyüzüne âşık olursun!

• Hakk sana eşeklik sıfatları verirse, yüz kanadın bile olsa, göklere yükselemezsin; gelir, ahıra konarsın!

3007 • Güzel huyu, her şeyden üstün tut; güzel huylularla düş kalk! Gülyağına dikkat et; gülle beraber olduğu için gül gibi kokmaktadır![618]

[618] Şeyh Sa'dî hazretlerinin şu kıt'ası Hz. Mevlana'nın bu beytini açıklamaktadır:

"Bir gün, dostlarımdan biri bana hamamda, eskiden sabun yerine kullanılan bir kil, bir çamur parçası verdi. Kile; 'Misk misin, yahut anber misin?' diye sordum. 'Gönlümü büyüleyen kokundan adeta mestoldum!' Kil; 'Ben, kıymetsiz bir kil parçası idim. Fakat, bir müddet gülle beraber bulundum ve onun güzel kokuşu bana sindi, içime işledi. Arkadaşımın güzel huyu, güzel kokuşu bende iz bıraktı. Yoksa ben, yine değersiz bir toprak parçasıyım!' dedi." *(Gülistan,* Dîbaçe)

553

• Mezarın toprağı bile, oraya defnedilen bir velî ile şereflenirse, o velîye gönül verenler onun mezarına yüzlerini sürerler, elleri ile onu okşarlar!

• Toprak bile temiz bir bedenin kendisine komşu olması yüzünden şerefleniyor, kıymetleniyor, değerli bir hâl alıyor; öpülüyor, okşanıyor!

3010 • Öyle ise sen de; "Önce komşu, sonra ev gerek!" de! Gönlün varsa yürü git, kendine bir gönül sahibi dost, gerçek bir sevgili ara!

• Velînin toprağında bile can huyu var, can kokuşu var! Bu yüzden, onun kabrinin toprağı, azîz kişilerin gözlerine sürme olur!

• Nice büyük kişiler var; kendileri toprağa düşmüşler, mezarlarında uyumaktadırlar! Fakat faydalı olmak, feyz vermek bakımından yüzlerce diriden daha değerlidirler!

• Gölgesini almış gitmiş, toprak altında gizlemiş; ama, toprağı gölge salmada; yüzbinlerce diri, onun mübarek gölgesine sığınmakta!

Bir adama, Tebriz polis müfettişinden aylık bağlanmıştı. Adamcağız bu aylığa güvenerek borçlanmıştı. Kendisine aylık veren polis müfettişinin ölümünden haberi

yoktu. Hasılı; onun borcunu hiç kimse vermedi, yine ölmüş olan polis müfettişi verdi.

Nitekim, Senaî hazretleri şöyle demiştir:

“Ölüp de rahata kavuşan ölmüş değildir; ölüp giden, daha yaşarken ölmüş kişidir!”

3014 • Dervişin biri borçlanmıştı. Civar illerden kalkıp Tebriz’e gelmişti.

• Dervişin dokuz bin altın borcu vardı. Tebriz’de Bedreddin Ömer adında bir polis müfettişi vardı.

• O Öyle bir müfettiş idi ki, sanki gönlü denizdi; sanki onun bedeninin her kılında bir Hatem vardı!

• Zenginliği, cömertliği dillere destan olan Hatem sağ olsaydı, dilenci olarak onun kapısına gelirdi! Kapısına gelirdi de, başını yerlere kor, onun ayağını bastığı yerin toprağı olurdu!

554

3020 • O garip derviş de, bu cömert müfettişten iyilik umarak kalkmış, Tebriz’e kadar gelmişti. Biliyordu ki bu iyi kalpli kişi; fakirleri, garipleri dost ediniyor, kendisine akraba sayıyordu.

• O garip; onun ne kadar eli açık olduğunu bildiği için onun kapısına varmış, onun sonsuz iyiliğine güvenerek hayli borçlara girmişti.

• O kerem sahibine güvenerek, daha onun lütfunu görmeden, ondan hiç bir şey almadan, onun ihsanına güvenmiş ve çok çok borçlara girmişti.

3106 • Hakk’ın sıkıntılara, dertlere düşürdüğü ve böylece onu imtihan ettiği garip kişi, borç korkusu ile dolu olarak, mutluluk diyarına, Tebriz’e geldi.

• Tebriz’e, gül bahçeleri yurduna vardı; ümidi gül bahçelerinde rahatça uykuya dalmış gibi idi.

• O mana sultanının yurdu, eşsiz yüce Tebriz’den, garip yolcunun ümidine aydınlık üstüne aydınlık düşmede idi.

• Hakk erlerinin, velîlerin oturup sohbet ettikleri bahçeleri görünce, o garip yolcunun ruhu neşelere gark oldu. Yûsuf’tan esip gelen tatlı rüzgardan, kavuşma, buluşma Mısır’ının kokusunu alan canı gülüp duruyordu.

3110 • Garip yolcu; “Ey devemi süren!” dedi. “Devemi çökert; ben ineceğim! Bana Hakk’ın ihsanı erişti; bana yardım geldi, lütuf geldi; yoksulluğum uçtu gitti!

• Çök ey devem, çok! İşler yoluna girdi, güzelleşti! Gerçekten de Tebriz, gönüllerin çöktükleri, dize geldikleri bir yurttur!

• Ey devem! Bahçelerin kenarlarında otla, karnını doyur! Gerçekten de Tebriz, bizim için güzelliklerin kaynağıdır, feyz yeridir! Lütuf ve ihsan yurdudur.

• Ey kervanbaşı; develerin yüklerini çöz, onları yüklerden kurtar! Burası Tebriz şehri, burası gül bahçelerinin diyarı! Burası bırakılamaz, başka şehre gidilemez!

• Bu gül bahçelerinde cennet güzelliği, cennet parlaklığı var! Bu Tebriz'de göklerin letafeti, göklerin aydınlığı, arşın ışığı var!

3115 • Her an göklerden, arşın yücesinden cana can katan ruhanî kokular, manevî ışıklar süzülüp gelmede, Tebrizlilerin üstüne saçılmaktadır!"[619]

[619] Hz. Mevlana hikâyeyi anlatırken Tebriz şehri gelince, sekiz beyitte de hep Tebriz'den bahsetti. Çünkü Tebriz, ona Şems'i hatırlattı. Şems hazretlerine bağlılığının derecesi, onun şehrini anlatırken ne kadar coştuğundan, adeta Tebriz şehri için bir kasîde yazdığından belli oluyor.

• O garip yolcu, müfettişin evini aradı. Halk; "O iyi insan, o dost bu âlemden göçtü gitti!" dediler.

• "O, evvelki gün bu fanî dünyadan sonsuzluk âlemine göç etti! Onun göçüşüne herkes ağladı, herkes üzüldü. Kadınların da, erkeklerin de yüzleri sarardı.

• O arş tavusu, arş tarafına uçtu; hatiflerden arş kokusunu alınca, arşa gitti!

• Gölgesi, halkın sığındığı yerdi. Fakat güneş, o gölgeyi acele dürüverdi.

3120 • Evvelki gün, o sessiz gemi bu kıyıdan kalktı! Zaten o azîz varlık, o büyük zat, bu gam yurduna çoktan doymuştu!"

• Garip yolcu bu haberi duyunca bir nara attı ve kendinden geçti, yerlere serildi! Sanki öldü; sanki, o da gidenin ardından can verdi, gitti!

• Hemen yüzüne su serptiler, gül suları serptiler. Yol arkadaşları, onun haline üzüldüler, ağladılar!

• Geceye kadar kendine gelemedi. Geceleyin yarı ölmüş bir halde canı, gayb âleminden dönüp geri geldi.

• Aklı başına gelince; "Allâhım!" dedi. "Suçluyum; ümidimi halka bağladım, dileğimi halktan umdum!

3125 • O zengin adam çok cömertti fakat, cömertlikte Sen'in eşin değildi!

• O, güllaç bağışladı; Sen, akılla dolu bir baş ihsan ettin! O, elbise bağışladı; Sen, ilahî bir bina olan bir beden, boy pos lütfettin!

• O, bana altın verdi; Sen, altın sayan el verdin! O, bana katır verdi; Sen, bana ona binecek, onu kullanacak akıl ihsan ettin!

• O zengin adam bana mum verdi; Sen, neşeli, aydın göz lütfettin! O, bana yiyecek verdi; Sen, ağız verdin, ağız tadı verdin!

• O, bana vazîfe verdi, maaş verdi; Sen, ömür verdin, yaşayış verdin! O, bana altın vermeyi vaadetti; Sen ise, cennette tayyibat (=temiz şeyler) vaadettin![620]

[620]Bakara Sûresi, 174.

3130 • O, bana ev verdi; Sen, bana yıldızlarla dolu gök verdin, çetişli nimetler yetiştiren yeryüzü verdin! Sen'in lütfettiğin şu dünya evinde o zengin de yaşadı, onun gibi çeşitli milletlerden yüzbinlercesi de yaşamakta, semirmekte!

• Aslında, onun verdiği altın da Sen'indir; altını o yaratmadı ki!.. Ekmek de Sen'indir; ekmeği ona veren de Sen'sin!..

• O cömretliği, o merhameti de ona Sen lütfettin, Sen verdin; cömertlik ettikçe onun neşesini, manevî zevkini de Sen artırdın!

• O zengin adamı, isteklerimin kaynağı, gayesi sandım; onu adeta kendime kıble edindim de, bütün istekleri vereni, asıl kıbleyi ihmal ettim!"

3247 • Bu sözün sonu yoktur! O garip, efendinin ölümüne çok ağladı; onun derdi ile çok dertlendi.

Tebriz şehri icra hakiminin o garibin borcunu bütün Tebrizliler'e pay etmesi, fakat çok az paranın toplanması üzerine, o garibin ziyaret için müfettişin mezarına gidip durumunu o cömert adamın ruhaniyetine yönelerek anlatması.

• O garibin borçlu olduğu duyuldu. Bu haber etrafa yayıldı, icra hakimi onun derdi ile dertlendi!

• Merhametli bir kişi olan icra hakimi; garibin borcunu para toplayıp ödemek üzere şehirde dolaşmaya, her yerde onun derdini anlatmaya başladı.

3250 • Bütün gayretine rağmen, şehir halkından para dilenen adamın eline ancak yüz dinar geldi.

• İcra hakimi geldi, durumu anlattı. Garip; onun iki eline yapışıp kalktı ve yine onun yardımı ile şaşılacak derecede ihsan sahibi olan müfettişin mezarına gitti.

3263 • Garip kişi de, o velînimetinin mezarına varınca ağlayıp sızlamaya, inleyip yanmaya koyuldu.

• Dedi ki: "Ey her yoksulun dayandığı, güvendiği büyük insan, ey yolda kalmışların imdadına yetişen yüce kişi!

557

3265 • Ey rızıklarımız yüzünden üzülen, gam yiyen, bizi hatırlayan; ey iyiliği, lütfu, ihsanı Allâh'ın rızkı gibi umumî olan; herkese erişen, herkesi kucaklayan!

• Ey yoksullara dost ve akraba olan; geçim derdinde, harcamada, borç ödemede onlara ana baba gibi yardım eden!

• Ey deniz gibi yakınlarına inciler ihsan eden; uzaktakilerine iyilik yağmurları yağdıran, armağanlar veren!

3275 • Sen, savaşta da ihsan ve kerem sahibi bir kişi idin ama, bin kişiye bedeldin; nimetler bağışlamakta, lütuflar saçmakta adeta yüzlerce Hatem idin!

3297 • Biliyordum ki Cenab-ı Hakk, o âlemde de sana ebedî sürecek bir başkanlık bağışladı!

• Senin, derya gibi geniş olan lütuflarla, ihsanlarla dolu bulunan eline güvendim de;

• Sağa sola tam dokuz bin riyal borç ettim! Ey azîz varlık; sen neredesin ki bu zorluklar ortadan kalksın, işler düzelsin, yoluna girsin?

3300 • Sen neredesin ki, çayır çimen gibi gülesin de; 'Onu da al benden, onun on mislini de al!' diyesin?

• Sen neredesin ki, ağlayan yüzümü güldüresin, efendiler gibi lütuflarda, ihsanlarda bulunasın?

• Sen neredesin ki, alasın beni, hazînene götüresin; beni borçtan, yoksulluktan kurtarasın?

• Sen verdikçe, lütfettikçe ben; 'Yeter, yeter!' diyeyim! Sen de durmadan, aralık vermeden ihsanlarda bulunasın, bağışını artırasın da; 'Bunu da al, hatırım için bunu da al!' diyesin!

• Senin gibi azîz bir varlık, bir cihan, nasıl olur da toprak altına sığar; bir gökyüzü nasıl olur da yere gömülür?

3305 • Allâh'a yemin ederim ki, böyle şey olmaz! Haşa, sen, ölmeden evvel de, bu kirli cihanın dışında idin, şimdi de dışındasın!

3324 • Dokuz bin dinar borcum var; elimden tutanım da yok! Bütün şehirden toplanan yardım, ancak yüz dinardan ibaret!

• Hakk, seni çekti aldı, ruh âlemine götürdü; ben bu âlemde, dert ve belaya düşmüş perişan bir halde kaldım! Ey mezarı bile hoş ve güzel olan azîz varlık; ben, ümitsiz olarak gidiyorum!

558

3330 • Ey muhterem kişi! Sen, Allâh'a kavuştun; bari ben de Allâh'a kavuşayım!"

O icra hakimi ile o borçlu garibin iyiliksever müfettişin mezarından dönmeleri, o gece icra hakiminin, rüyasında müfettişi görmesi.

3518 • Bu güzel hikâyenin de bir türlü sonu gelmiyor! Garip kişi müfettişin mezarından dönünce,

• İcra hakimi, o kimsesiz garibi kendi evine götürdü. O toplanan yüz dinarı, ondan mühürlü bir kağıt alıp kendisine teslim etti.

3520 • Yemek çıkardı, hikâyeler söyledi; garibin gönlünde yüzlerce ümit gülü açtı.

• İcra hakimi, kolaylığın güçlükten sonra geldiğini görmüştü. Garibe, buna ait hikâyeler anlattı.

• Vakit gece yarısını geçti. Hikâye söylerler, konuşup dururlarken, uyku onları aldı, ta can yaylasına kadar götürdü.

• İcra hakimi, rüyasında o iyi kalpli müfettişi, o kutlu insanı gördü; odanın baş köşesine geçmiş oturuyordu.

• İcra hakimine; "Ey iyi insan!" dedi. "Söylediklerini bir bir duydum, işittim!

3525 • Ancak, cevap vermeme izin yoktu; izinsiz konuşamam, dudağımı açamarn!

• Biz, işlerin nice olduğunu, nereye vardığını anladık da o yüzden dudaklarımıza mühür vurdular!

• Gizli şeylerin ortaya çıkmamasını; yaşayışın, insanların geçim hayatının yıkılmamasını böylece sağladılar!

• 'Gaflet perdesi tamamıyla yırtılmasın, mihnet tenceresi iyice kaynasın, pişsin!' dediler.

• Kulağımız kalmadı ama, biz baştan ayağa kulak olduk; her ne kadar dudağımızı kapamışız, susuyoruz ama, baştan başa söz kesildik![621]

[621] Yunus Emre hazretlerinin mezarlarda yatanlar için; "Ne söylerler, ne bir haber verirler." diye bir şiiri var. Aslında ölüler, ağızlarına toprak dolmuş, dillerini böcekler yemiştir ama, aslında onlar, hal dili ile çok şeyler söylemektedirler. Peygamber Efendimiz bir hadîslerinde; "Öldükten sonra başımıza neler geleceğini bilselerdi, ebediyyen kimse yemek yemez, ebediyyen kimse bir şey içmezdi!" diye buyurmuştur.

Mezarlarda bulunanlar, hal dili ile çok şeyler söylemektedirler. Onların ağızsız, sessiz sözlerini dinleyebilseydik, yukarıdaki hadîste işaret buyurulduğu gibi, ebediyyen yemeyi içmeyi canımız istemezdi.

559

3530 • Dünyada iken ne verdiysek, şimdi onları burada bulduk! Bu cihan, bir perdedir; asıl gerçek dünya, hakikî âlem o cihandır!

• Ekim günü; ektiğini gizleme günüdür, tohumu toprağa saçma günüdür!

• Hasat zamanı ise, tohumun kemale geldiği, bitip olgunlaştığı gündür!

• Şimdi benden, o misafirine, o garibe edeceğim iyilikleri duy; ben, onun geleceğini biliyordum, duyuyordum!

• Borçlu olduğunu da duymuştum; onun için bir kaç mücevher hazırlamıştım!

3535 • O mücevherler, onun borcuna yeter de artar bile! 'Azîz misafirim kederlenmesin, kalbi yaralı kalmasın!' diye bunları düşünmüştüm!

• Onun dokuz bin dinar borcu var; borcunu, bunların bir kısmıyla ödemesini söyle!

• Bu paranın bir çoğu da artar; söyle, onları da harcasın! Beni de duada unutmasın!

• Bu parayı ona kendi elimle vermek isterdim; bunu, vasiyetnameme, filan deftere de yazmışımdır!

• Ama, incileri ona gizlice vermeme ecel mühlet vermedi!

3540 • Onun borcuna verilmek üzre, la'l ve yakutu bir şeye sardım; üstüne de onun adını yazdım!

• Ben, onları filan kemerin altına gömdüm; benim, o dosta karşı duyduğum sevgi çok eskidir!

• Onların değerini, padişahlardan başkaları bilemez; o garip kişiye de ki: 'Satarken dikkat et, seni aldatmasınlar!'

560

Cafer hazretlerinin bir kaleyi tek başına zabtetmeye gelmesi, o kalenin padişahının Hz. Cafer'i alt etmek için veziri ile müşavere etmesi, vezîrin padişaha; "Kaleyi teslim et; bilgisizliğinden ötürü, hiddete kapılıp savaşa girme! Çünkü, bu zata Allâh tarafından kuvvet verilmiştir! Onun ruhaniyetinin görünmez, pek kalabalık bir ordusu vardır!" demesi[622]

[622] Caferi Tayyar (r.a.) hazretleri, Hz. Ali'nin kardeşidir. Ondan, on yaş büyüktü. Fakirleri çok sevdiği için, Peygamber Efendimiz ona; "Fakirler Babası" lakabını vermişti. Mute Savaşı'na katılmış, Haris oğlu Zeyd kumandasında savaşmıştı. Zeyd hazretleri şehid olunca, Cafer hazretleri, Peygamberimiz'in emri ile kumandayı eline almıştı. Savaşta Hz. Ali gibi, arslanlar gibi çarpışmıştı. Savaşta, önce sağ kolunu, sonra sol kolunu kaybetmiş, sonra şehid düşmüştü. Peygamber Efendimiz buyurdular ki: "Cafer'i gördüm; kesilen iki koluna karşılık, Cenab-ı Hakk, ona iki kanat ihsan etti de, cennete uçarak gitti!" Bu sebeple ona, "uçan adam" manasına gelen "Tayyar" lakabı da verilmiştir.

3029 • Cafer hazretleri, bir kaleye doğru ilerliyordu; sanki kale, onun susamış diline, damağına bir yudumcuk su idi!

• Tek bir atlı atını sürmüş, kaleye varmış dayanmıştı; kaledekiler korkmuşlar, kapıyı kapamışlardı!

• Kimsenin bu kahramanın karşısına çıkıp savaşmaya kuvveti, cesareti yoktu! Bir gemide bulunanlar, korkunç bir timsahla savaşı göze alabilir mi?

• Kalenin hükümdarı, yüzünü vezirine doğru çevirdi de; "Ey herşeyi sorup danıştığım kişi!" dedi. "Söyle; biz şimdi ne yapalım, ne çare edelim?"

• Vezir, şöyle cevap verdi: "Bunun tek çaresi; kibiri, gururu, harp hilesini bir tarafa bırakıp eline bir kılıç al, öbürüne de kefenini koy, onun huzuruna git!.."

• Padişah; "iyi ama," dedi. "Bu gelen tek bir adam değil mi?" Vezir; "Evet!" dedi. "Tek bir adam! Fakat, sen onu, tek bir adam gibi görme; onu gözünde küçültme!

3035 • Gözlerini aç da, şöyle, kaleye dikkatle bak; onun karşısında, korkusundan, cıva gibi titreyip durmada!..

• Atının eğerine öyle kendine güvenerek, öyle kuvvetle oturmuş ki, sanki bütün doğu tarafında bulunanlar da, batı tarafında bulunanlar da onunla berabermiş, ondan yanaymış!" gibi idiler.

• Birkaç kişi, fedaî olarak, atlarını sürdüler, kendilerini onun üzerine attılar!

• Hz. Cafer, her birini bir gürz darbesi ile yıktı; onları baş aşağı atlarının ayaklarına alıverdi.

• Hakk'ın kudreti, ona öyle güçlü, kalabalık, öyle kuvvetli topluluk vermişti ki, tek başına bir millete, bir ümmete hücum ediyordu!

3040 • Gözüm, o mana hükümdarının, o eşsiz kahramanın yüzünü görünce, sayıların çokluğu gözümden düştü; çokluk, manasını kaybetti!

• Yıldızlar çoktur, güneş ise birdir; birdir ama, güneşin önünde yıldızlar, darmadağın olurlar, görünmezler!

3044 • Topluluk, cemiyet sûret bakımından olursa, bir mana ifade etmez, faydasızdır! Aklını başına al da, Allâh'tan mana topluluğu, ruh topluluğu iste!

• Topluluk, cemiyet cisimlerin, bedenlerin çokluğundan meydana gelmez; şu cismimiz de, ismimiz gibi boş bir şeyden ibarettir!

Topluluğun, cemiyet halinde bulunmanın gücü. (Fareler ve kedi.)

3042 • Binlerce fare ortada dolaşsa, baş kaldırsa, kedi bu halden ne korkar, ne de bir tehlike sezer; aksine, memnun olur! Onları teker teker yakalar, yer; çünkü onlarda birlik ve topluluk yoktur!

• Nasıl olur da fareler toplanıp hep birden kedinin karşısına çıkarlar? Onlarda öyle yürek, öyle bir topluluk ruhu yoktur ki!

• Farenin gönlünde bir topluluk duygusu olsaydı, gayrete gelirdi de, birkaç fare bir araya toplanırdı!

• Fareler bir araya toplanırlardı da, birer fedaî gibi, göz açtırmadan kedinin üstüne atılırlardı.

• Birisi, kedinin gözüne pençe atar, onu körleştirirdi; öbürü, dişi ile kulağını ısırırdı!

• Bir başkası, keskin dişleri ile onun böğrünü delerdi! Böylece, kedinin, birleşmiş fareler topluluğundan kurtulması mümkün olamazdı!

3050 • Fakat, farenin canında, toplum fikri, cemiyet fikri yoktur! Bu sebeple fare, kedinin sesini duyunca ödü kopar, canı bedeninden fırlar!

• İsterse, farelerin sayısı yüzbin olsun; fare, kurnaz kedinin karşısında korkusundan cansız gibi durur, kalır!

• Allâh, mülkün sahibidir; hikmetinden sual olunmaz! Arslana öyle bir güç verir ki, tek başına olduğu halde, arslanlar topluluğunun kuvvetini kendinde hisseder de, yaban eşeği sürüsüne korkmadan saldırır!

• On çatallı boynuzları olan yüzbinlerce yiğit geyik, arslanın saldırışına karşı adeta yok olur gider!

Allâh'ın verdiği güzellik, Allâh'ın verdiği nur anlatılamaz!

3055 • Allâh, mülk sahibidir; dileyince güzellik mülkünü Yûsuf'a ihsan eder de, onu, ak buluttan süzülen latîf yağmura döndürür!

• Bir yüze bir yıldız parlaklığı ihsan eder de, bir padişah bir kıza kul olur, köle olur![623]

[623] Allâh'ın insan yüzüne düşürdüğü güzellikler uğrunda nice padişahlar tahtlarını, bahtlarını, hatta başlarını feda etmişlerdir. Allâh'ın bazı kullarına lütfettiği güzelliğin kuvvetine, kudretine hiç kimse karşı gelemez! O güzellik, sultanda da olsa, kölede de olsa tesirini bir gönüle düşürünce, o gönül sahibi aklını, fikrini kaybeder; mecnun olur, divane olur.

• Bir başka yüze de kendi nûrunu verir ki, o nur, gece yarısında bile herşeyi, her iyiyi ve her kötüyü görür, farkeder![624]

[624] Ankaravî hazretlerine göre, Hakk'ın kendi nûrunu verdiği yüzle Hz. Mevlana, Peygamber Efendimiz'i kasdetmektedir. Çünkü Resülullah Efendimiz'in mübarek yüzünün ve latîf cemâlinin nûru, gece yarısı bile parlar, eşyayı aydınlatırdı. O yüzden Süleyman Çelebi hazretleri; "Bir aceb nur kim güneş pervanesi" diye buyurmuştu. Güneş, o nûrun pervanesi olunca, o nûr neler göstermez ki! Nitekim, Hz. Aişe validemiz; "Biz Hz. Peygamber'in yüzünün nûrunda, karanlık gecelerde bile, ev içinde bulunan eşyayı görür ve bulurduk." buyurmuşlardır.

• Hz. Yûsuf'la Hz. Mûsâ da, Hakk'ın nûru ile nûrlandılar. O nûr, yüzlerinde de, yanaklarında da göründü; gönüllerinde, göğüslerinde de parladı.

• Hz. Musa'nın yüzü öyle parlak, öyle göz kamaştırıcı bir nûr saçtı ki, yüzüne bir nikâb, bir perde koymak zorunda kaldı.[625]

[625] Rivayete göre Hz. Musa, Tûr Dağı'ndan döndüğü zaman yüzü öyle nûlrlanmıştı ki, onun yüzüne kimse bakamıyordu. Gözler, o nûra dayanamıyordu. Bu yüzden Hz. Musa, o sıralarda yüzünü bir örtü ile örtüyordu.

3061 • Hz. Musa, Hakk'tan o kuvvetli, o tesirli nûru örtecek bir örtü istedi.

• Cenab-ı Hakk; "Ey Musa; sen o örtüyü kendi kiliminden yap! Çünkü o emin bir arifin elbisesidir!" diye buyurdu.[626]

[626] Beyitte geçen "arifin elbisesi''nden murad, Hakk'ı hakkıyla bilen, seven sufînin giydiği hırkadır. O hırkayı giyen, kötülüklerden kurtulmuş, emniyete kavuşmuştur.

3078 • Hasılı, Hz. Musa kendi hırkasından bir nikâb, bir örtü yaptı; o "safâ ayi"nın, yani Hakk'ın nûrunun ne kadar tesirli olduğunu anlamıştı.

• O hırkadan başka bir nikâb, bir perde yapsaydı, iki kat dağ bile olsa parçalanırdı!

3080 • Hakk'ın nuru, demir duvarlardan bile geçtikten sonra, o nûra karşı nikâb, perde ne işe yarar?

• O nikâb; heyecanlı, ateşli bir ârifin coşkunluk zamanında giydiği bir hırka idi.[627]

[627]Heyecanlı ve hararetli bir arifin niyaz vaktinde, yanıp tutuştuğu, ihlasla Hakk'a yalvardığı ve yakın olduğu zamanlarda beden hırkası, onun heyecanına, ateşli niyazlarına ne derece tahammül ettiyse, Musa (a.s)ın yüzüne nikab yaptığı sufilik, ariflik hırkası da öyle olmuştu. Görülüyor ki hırka, sufînin giydiği takva hırkası manasına gelmektedir. Nitekim Hz. Mevlana bir *Dîvanı Kebîr* beytinde bunu ifade buyurmuşlardır:

"Bu ten hırkası ile benim çok uğraşmalarım olmuştur; bir çok defalar, bu hırkayı kendi elimle yırtmışımdır!"

• O ilahî aşkın ateşine düştü, nûruna kapıldı da, Sâfura iki gözünü kaybetti.[628]

[628]Sâfura; Şuayb Peygamber'in kızı ve Hz. Musa'nın karısı idi. Gözlerinin güzelliği ile meşhur olan Sâfura'yı almak için Hz. Musa tam on sene Şuayb(a.s)'a hizmetçilik etti.

• Sâfura, vahye mazhar olan Hz. Musa'nın ilahî nûrlar saçan yüzüne, iki gözü ile bakmaya cesaret edemedi de bir gözünü kapattı, öteki gözü ile, Musa'nın yüzündeki nûra baktı; o nûru görür görmez bakan gözü kör oldu!

3085 • Ondan sonra sabrı tükendi; öbür gözünü açtı, baktı. O gözünü de o ilahî nûr uğruna harcadı.

• Kadının biri, Sâfura'ya; "O nergis gibi gözlerin elden gitti diye üzülmüyor musun?" diye sordu.

564

• "Üzülüyorum, sızlanıyorum ama;" dedi. "Yüzbin gözüm olsaydı da hepsini birer birer Musa'nın uğruna verseydim diye üzülüyorum, sızlanıyorum!

• Gözümün penceresi, ayın o parlak nûruna dayanamadı, yıkıldı. Fakat ay da, bir defîne gibi, geldi; viran olmuş, yıkılmış bu yeri yurt edindi!

3090 • Defîne, bu virâne, bu yıkık yer, evin önü mü idi, yoksa ev mi idi, hatırlamama imkan mı bırakır?"

Yûsuf (a.s.)'ın yüzünün nuru

• Sokaktan geçerken, Yûsuf'un yüzünün nuru, o civarda bulunan köşklerin, evlerin pencerelerinden, kafeslerinden içeriye vururdu, düşerdi.

• Köşklerde bulunanlar; "Belli ki Yûsuf gezmeye çıktı; şimdi buradan geçiyor!" derlerdi.

• Köşede bucakta oturanlar da, duvarlarda ışıklar, parıltılar görünce, Yûsuf'un oradan geçtiğini anlarlardı.

• Yûsuf'un geçtiği sokağa penceresi bulunan ev, onun oradan geçişinden şereflenir, nurlanırdı.

3095 • Aklını başına al da, evinin penceresini Yûsuf'un geçtiği sokağa aç; ve pencerenin önüne otur da, onu seyret!

• Âşık olmak demek, nur gelen tarafa pencere açmaktır! Çünkü gönül, gerçek dostun yüzü ile aydınlanır, nurlanır!

• Şu halde, daima, sevgilinin yüzüne bak; bu, senin elindedir! Beni iyi dinle babacığım; bu, senin elindedir!

• Gönüllere girmek için, kendine yol yap; başkalarını düşünmeyi bırak! Onları kendinden uzaklaştır, içinden kov!

3100 • Kötü huylardan kurtulunca, güzelleşince, güzeller güzeline ulaşırsın; gönlünde onun varlığını hissedersin de, kimsesizlikten kurtulursun!

• Onun nemi, yani güzelliğin nemi, can bahçelerini besler, geliştirir; nefesi, gamdan kasavetten ölmüş kişiyi diriltir!

• İnsana, sadece şu fanî cihanın nimetlerini vermez; mülkünü bağışlamaz. Daha yüzbinlerce çeşit manevî mülkler ihsan eder, sayısız lütuflarda bulunur!

565

Bir ırmağın suyunda ayın göründüğü gibi, insan da ne görürse, onun aksidir!

3134 • Kıyamet gününde herkese hakettiği cezayı verecek olan Allâh, bu beden balçığına akıl tohumunu ekerken biz nerede idik?

• Yokluktan, gökyüzünü meydana getirdi; şu toprağı, yeryüzünü bizim için döşedi, yaydı.

• Gökyüzünü yıldızlarla, kandillerle süsledi; dört tabiat unsurunda bulunan soğukluk, sıcaklık, yaşlık ve kurulukla insanı şaşırtan şeyler meydana getirdi!

• Bu gökyüzünde ve bu yeryüzünde nice gizli açık, insanı şaşırtan güzel, esrarlı mahlukat var, yapılar var, eserler var![629]

[629] Şu üzerinde yaşadığımız dünyada ve göklerin sonsuz yüceliklerinde akıl almaz, esrarlı varlıklar var! Fezada, on beş milyar ışık yılı uzakta güneşler keşfediyorlar. Şu zavallı aklımız, göklerin sonsuzluğunu idrak edemiyor! Ya yeryüzündeki yaratıklar? Gözümüzün görmediği mikroplardan alınız da, denizlerde yaşayan çeşitli renkte varlıklar, ormanlar, dereler, dağlar, denizler neler yok ki! Kâinat sayısız güzel eserlerle dolu bir müze gibi. Fakat, eserleri sergileyen, kendisini gizlemiş!

• Şu kâinatta yarattığı sayısız varlıklar arasında insan, yücelik ayetlerine mazhar olmuştur![630]

[630] Usturlab, Yunanca, güneş terazisi manasına gelmektedir. Bir dairenin dörtte biri şeklinde yapılmıştır. Onunla, güneşin yüksekliği ölçülür, yıldızların bulunduğu yerler gösterilirdi. Bu beyitte Mevlana; "İnsan; yücelik, üstünlük vasıflarının ölçüsüdür!" demek istiyor.

• Bir ırmağın suyunda ayın göründüğü gibi, insan da, ne görürse onun, yani Hakk'ın vasıflarının aksidir!

3140 • Usturlabında örümcek ağı gibi nakışlar var; ezel vasıfları bunlarla anlaşılır, bilinir![631]

[631]Usturlab'ın ibre vazifesi gören ipine "örümcek" adı verilmiştir. Usturlab nasıl güneşin ve yıldızların bulundukları yeri gösterirse, ilahî aşk da, mana güneşinin, sır yıldızlarının, insanın ezeldeki vasıflarının bir ölçüsüdür, miyarıdır. Hz. Mevlana, *Mesnevî'nin* birinci cildinin 110. beytinde; "Aşk, Allâh'ın sırlarının usturlabıdır!" diye buyurmuştur.

• Mana usturlabının örümceği; gayb âleminden, gizli gökten, can güneşinden dersler verir, onların durumunu anlatır!

• Örümcek de, doğru yol usturlabı da, bu işlerden anlayan, yıldızlar ilmini bilen kişinin eline değil, bilgisiz, tecrübesiz kişilerin eline düşmüştür![632]

[632] Yukarıda bahsi geçen usturlab aletini ancak müneccimler, yani yıldızlar ilminden anlayanlar kullanabilirler. Bu işlerden anlamayanların elinde usturlab tahtası hiç bir işe yaramaz! Bunun gibi, insan ve insandaki hakîkatleri kim anlayabilecektir? İnsanın ne olduğunu bilmeyen, anlamayan, cahil kişiler, ruh müneccimi olmayanlar, insanın mana usturlabını nasıl kullanabilirler? Müneccim, burada, peygamberleri ve onların varisleri olan insan-ı kâmili göstermektedir.

566

• Bu çeşit yıldız bilgisini Cenab-ı Hakk peygamberlere ihsan etti; gaybı görebilmek için, o âlemi görecek bir göz gerek!

• Yüzyıllar boyunca gelip geçenlerin hepsi, bu dünya kuyusuna düştüler; her biri bu kuyuda kendi aksini gördü!

3145 • Kuyuda sana görünen, bil ki, dışardadır; yoksa, hikâyede geçen arslan gibi, sen de kuyuya düşersin!

• "O kükremiş arslan, kuyunun dibindedir!" diye tavşan, arslanı kandırmıştı!

• "Kuyuya gir de, ondan öç al! Sen, ondan üstünsün; onun kafasını kopar!" dedi.

• O taklide uyan arslan da, böylece, tavşana maskara oldu; kendi hayalini görüp coştu, köpürdü.

• O diyemedi ki; "Şu görünen şekil, suyun beni bana göstermesidir; bu, bir hayalden başka bir şey değildir!"

3150 • Sen de bir düşmana kin beslersen, ey altı duyguya esir olan kişi; altı duygu da yanılır; yanlış işlere dalarsın![633]

[633] Beyitte geçen altı duyguyu, altı cihet, altı yön olarak da ifade ederler. Altı duygudan beşi, bilinen beş duygumuzdur; görmek, işitmek, tatmak, koklamak, lems (yoklama duygusu). Altıncı duygu, müşterek duygu denilen batınî duygu, iç duygusu, seziş duygusudur.

• Onda görünen düşmanlık duygusu, Hakk'tan aksetmededir; o Cenab-ı Hakk'ın kahr sıfatlarından türemiştir![634]

[634] Bizler, hepimiz, insan olarak günlük hayatımızda dostlarımızdan, akrabalarımızdan, yahut yabancı olan kimselerden bize gelen bazı kötülüklerin, menfaate dayanan veya dayanmayan haksız davranışların tesiri altında kalarak, bunu yapanlara gücenmekte ve kırılmaktayız, bu işi ondan bilmekteyiz. Halbuki bu hakaret, bu kahır, bize, işlediğimiz günahların karşılığı olarak Hakk'tan gelmektedir. Bize hakaret eden, kötülük yapan bir maşadır. Biz maşayı tutan gizli parmakları görmüyor da, maşaya kızıyoruz. Asıl suçlu bizim nefsimizdir. Böyle bir hakaret karşısında tövbe edip günahlarımızın affedilmesi için Hakk'a sığınmamız gerek. Boş yere kimseye darılmamamız, kendimize darılmamız lazımdır. Bir şairin şu anlamdaki kıt'ası ne güzeldir: "Düşmanın da, dostun da davranışlarını Hakk'tan bil. Çünkü düşmanın da, dostun da gönlü onun tasarrufundadır. Ok her ne kadar yaydan fırlar gelirse de, akıllı kişi yayı görmez oku attıranı düşünür."

567

• O düşman sandığın kişinin günahı, suçu sende bulunan günahın, suçun cinsindendir; o günahı, önce kendi gönlünden söküp atman, kendi içini yıkaman, tabiatından o kötü huyları gidermen gerek!

• Sendeki çirkin huy, sana ondan aksetti, ondan göründü. Çünkü o, sana bir ayna olmuştur!

• Ey güzel yüzlü kişi; aynada kendi çirkin huyunun aksini görür isen, sakın aynaya kızma, ona vurma!

Bu dünyada görülen şeyler; kötülükler, iyilikler hep o mekansızlık âleminin bir aksinden ibarettir!

3160 • Ey Hakk yolcusu; senin gönlünü mekansızlık âlemine, o ruhanî âleme bağlaman gerek! Burada zuhur eden uğursuzluklar, kötülükler hep o âlemin bir aksinden ibarettir!

• Bütün iyilikleri, lütufları Hakk'ın lütfü, Hakk'ın iyiliği olarak bil; bütün ihsanları O'nun ihsanı olarak kabul et! Bizde bulunan bütün duyguların bize duyurdukları, hissettirdikleri hoşluklar, güzellikler de, O'nun ihsanının, lütfunun bir aksidir![635]

[635] Bizde bulunan bütün duygulardan maksad; görme, işitme, koklama, tatma, dokunma gibi beş duygu ile, altıncı duygumuzun; bize duyurduğu, hissettirdiği her güzel şey; hoşumuza giden her şey, O'nun güzelliğinin, O'nun lütfunun akisleridir! Mesela; güzel bir manzaranın, bir yüzün, güzel bir tablonun, güzel bir eserin bize verdiği manevî bir zevk; O'nun manevî bir lütfudur. Bir musikî parçasının içimizde, gönlümüzde uyandırdığı hayranlık; O'nun bir ihsanıdır, lütfudur. Bir gülün rengi, kokusu; O'nun bize bir lütfudur. Ormanlar, akan dereler, çiçekli yaylalar, bağlar, bahçeler, denizler ve denizlerin içindeki renk renk balıklar, gökyüzünde parlayan sayısız yıldızlar, uçan kuşlar, gözümüzü okşayan kelebekler, hatta büyük sanatkarların ortaya koydukları şaheserlerden alınan manevî zevk, hepsi, hepsi O'nun ihsanının, lütfunun eserleridir. Yediğimiz nefis meyvelerin tadını, rengini, güzelliğini O verir; çok sıcak havalarda eserek yüzümüzü okşayan rüzgar da O'nun merhamet ve lütuf rüzgarıdır!

• Fena insanların sana yaptıkları iyilikler, kumlar sayısından fazla olsa, sen ölünce onlar seninle beraber ötelere gitmeyecektir; onlar senden sonra dünyada kalacaktır!

• Bir şeyin aksi, hayali gözde ne kadar zaman kalabilir? Ey eğri görüşlü kişi; bir şeyin aksini, hayalini değil, aslını görmeye çalış; aslını görmeyi kendine hüner edin!

568

• Hakk, niyaz ehline, kendisine çok yalvaran yakaran kullarına bir çok maddî ve manevî ihsanlarda bulunduğu gibi, bir de ayrıca onlara uzun bir ömür lütfeder!

3165 • O'nun nimeti de ebedîdir, sonsuzdur; nimet verdiği de! O, ölüleri bile diriltir; siz O'nu gönlünüzde her zaman hissetmeye, bulmaya, O'na yalvarmaya, niyazda bulunmaya çalışın!

• Hakk'ın lütfu, ihsanı sana can gibi karışır, seninle birleşir! O lütuf, sana öyle bir karışır, öyle bir yerleşir ki, adeta, sen o olursun, o da sen olur![636]

[636] "Cenabı Hakk'ın lütfu, ihsanı senin varlığına can gibi karışır; adeta, sen o olursun, o da sen olur." görüşü yanlış anlaşılmamalıdır; "hulul" ve "ittihad" sapık düşüncesine kapılmamalıdır! Mevlanamız; "Tevhid, hulul demek değildir; senin maddî varlıktan, benlikten kurtulman, yok olmandır!" diye buyurur. Buradaki görüş şöyle: "Hakk'ın lütfu, ihsanı senin içine işler; seninle ünsiyet ve ülfet kılar! O derece seninle dost olur ki, o lütuf sen olursun, sen de o ihsanın aynı olursun! O lütfu ve ihsanı kendi varlığında hisseder, sen de muhtaç olanlara lütuflarda, ihsanlarda bulunursun!" manası çıkartılmalıdır. Yoksa, fanî insan, haşa, Allâh olamaz!

• Ekmek yemeye, su içmeye iştahın kalmasa bile, o ikisi olmaksızın da, Hakk sana tertemiz manevî bir rızık verir!

• Semizliğin gitti, zayıfladınsa üzülme; Hakk, sana o zayıflıkta da. Ötelerden gizli bir semizlik ihsan eder, kuvvet verir!

• Çünkü Cenab-ı Hakk periyi güzel koku ile besler; kokuyu periye gıda etmiştir! Meleğe can gıdası veren de O'dur![637]

[637] Cenab-ı Hakk, perilere güzel kokulardan gıda ve kuvvet ihsan eder; her meleğe de can kuvvetini verir! Bu sebepledir ki melekler, Cenab-ı Hakk'ı tesbih ederlerken, manen beslenirler, gıdalanırlar, kuvvet bulurlar.

3170 • Can nedir ki, sen ona güveniyorsun, ona dayanıyorsun? Korkma; Allâh, seni can ile değil, kendi aşkı ile diriltir, canlandırır!

• Sen, O'ndan aşk iste, aşk hayatı iste; can isteme! Sen O'ndan, ruhanî gıda iste, ekmek isteme! Yani, sen, Allâh'tan hayvanî ruh isteme; ekmek, bu bedenin gıdasıdır, hayvanî ruhun rızkıdır; ilahî aşk ise canın rızkıdır! Ten rızkını istemekten can rızkını istemek elbette daha iyidir!

• Sen; şu halkı, dünyayı ve bütün yaratılmış şeyleri saf, duru bir su gibi bil; o temiz ve berrak suda büyüklük, kudret ve kuvvet sahibi Cenab-ı Hakk'ın sıfatları parlamaktadır!

• Bilgileri de, adaletleri de, lütufları da gökteki yıldızlar gibi akarsuyun içine aksetmiş, orada görünmektedir! Yani, göklerdeki yıldızlar saf bir suyun içinde nasıl görünürlerse, Hakk Teala hazretlerinin isimleri ve sıfatları da, bu yarattıklarının vücutlarında öyle görünmüş ve tecellî kılmıştır!

569

• Büyük padişahlar, Hakk'ın padişahlığının, maddî kudret ve kuvvetinin mazharları; faziletli kişiler ve arifler de, Hakk bilgisinin, manevî gücünün aynalarıdır!

3175 • Asırlar geçti; bu asır yepyeni bir asır; ay hep o ay! Fakat su, "ayın geceleri içine aksini düşürdüğü su" değil! Yani, ay aynı ay fakat, su başka bir su! Yüzyıllar boyu ne insanlar, ne mahlukat geldi, su gibi akıp gitti! Aynı ay, onlara aksetti, bizlere de aksediyor; kıyamet kopuncaya kadar, bizden sonra gelenlere de aksedecek!

• Adalet, o adalet; bilgi, o bilgi fakat; asırlar o asır değil! Milletler, o ümmetler, o ümmet değil![638]

[638] Bu beyitlerde Hz. Mevlana mana âleminin, adaletin, bilginin, faziletin değişmediğini, fakat madde âleminin durmadan değiştiğini ve değişmekte olduğunu açıklamaktadır. Gerçekten de asırlar boyu hayat yürüyüp gitmekte; şimdiye kadar bütün milletler de, ümmetler de fazilet, adalet, bilgi denizini muhafaza etmiş. Asırlar geçmiş, nesiller gelmiş gitmiş, yeni yeni insanlar dünya sahasında görünmüş fakat hepsi de, fazilete, adalete, bilgiye dayanmışlardır. Bu manevî değerler daima yaşamıştır ve yaşayacaktır!

• Asırlar asırları takip etti; hepsi de geldi geçti. Bu manalar, bu manevî değerlerse, hep yerli yerinde, hiç değişmeden oldukları gibi durmada![639]

[639] Yukarıki beyitlerde Hz. Mevlana aynı hakikati çeşitli misallerle izah buyurmaktadır. Hakk'ın her sıfatı ay gibidir; dünyada görülen varlıklar akan sular gibidir. Göklerde bulunan ay, saf bir dereye, nehire aksini düşürür. Nehrin suları akar gider, onun yerine yeni başka sular gelir; ay, o yeni gelen suyun içine de aksini düşürür. Ay, aynı aydır; fakat su, her an değişmekte, akıp gitmektedir, İlahî sıfatlarla dünyevî görüntüler, buna kıyas edilebilir. Asrımızda ve her asırda görülen adalet, Hakk'ın adl sıfatının tezahürüdür. Her asırda, her şeyde Hakk'ın adaleti tecellî etmektedir!

• Şu akıp giden ırmakta su kaç kere değişti fakat; ayın, yıldızların aksi hiç değişmedi; hepsi yerli yerinde duruyor!

• Şu anlaşılıyor ki; ayın, yıldızların yapıları, akıp giden suların üstünde kurulmamış; onlar gökyüzünün uçsuz bucaksız sahasında bulunuyorlar!

3180 • Bu vasıflar, bu sıfatlar manevî yıldızlardır! Şunu iyi bil ki, bunlar, manalar göğünde ışık saçarlar.

• Güzel yüzlüler, O'nun güzelliğinin aynasıdır; onları sevmek, onları yaratanın, Hakk'ı istemenin, Hakk'ı aramanın aksidir, düşünülmesidir!

570

• Zaten bu yüz, bu yanak, bu ben kaynağına, aslına gider; bir hayal, daima suda kalabilir mi?[640]

[640] İbni Farız hazretleri bir beytinde şu manada bu hakikati beyan buyurmuştur: "Her güzel erkekle, her güzel kadının güzellikleri, Hakk'ın güzelliğinden iğreti bir zaman için alınmıştır!"

• Bütün hayaller, düşünceler deredeki suya vurmuş akisler gibidir; gözlerini ovuşturup dikkatle bakarsan, görürsün ki hep O'dur![641]

[641] Mevlana bir rubaîsinde aynen şunları söylemiştir: "Bağda binlerce ay yüzlü güzeller, güller, misk kokulu menekşeler vardır; dereler içinde akıp giden sular var! Bütün bunların hepsi de bir bahane; aslında yalnız O, yalnız O vardır!"

Kamil insan

3187 • Onu, can olarak gör; ona; "can beyi" de! Onu beden, cisim olarak görme; onu, öz bil, iç olarak tanı; onu, etten ve kemikten ibaret sanma!

• İnsana, lanetlenmiş İblis'in gözü ile bakma; onun aslı, sadece topraktır sanma!

• Güneşin yol arkadaşına "yarasa" deme; kendisine secde edileni, secde eden sanma!

3190 • Bunlar, akislere benzer ama, akis değildir; bunlar, akis şeklinde Hakk'ın görünüşleridir![642]

[642] Kâmil insanın vücudunda zuhura gelen ilahî sıfatlar, Rabbanî vasıflar akislere benzer ama, onlar akis değildir; onlarda görülenler, ilahî tecellîlerdir!

• O, bir güneş görmüştür; cansız ve donmuş bir halde kalmıştır! O, gül bağı olmuştur; onun şırlağan yağı vasfı kalmamıştır![643]

[643] Susam yağı da denilen ve bitkilerden elde edilen şırlağan yağı içine, bir miktar gül yaprağı atarlarmış. Bir müddet güneşte bırakılınca, artık, susam yağlığından çıkar, gül yağı olurmuş. Burada, kâmil insanın vücudu hakîkat güneşinin tecellîsini görünce, onun cansızlığı, beşeriyet hali gidiyor, üstün bir varlık oluyor.

• Hakk abdalı da, geçici, fanî varlığını değiştirince, artık, halktan sayılmaz; bu bahsi geç, üzerinde fazla durma![644]

[644] Her devirde yaşayan üstün velilerin sayısı, dört bindir. Bunlar gizlidir; hiç kimse, onları veli olarak tanımaz! Onların kendileri de, kendilerini bilmezler! Bir de hal ehli, komutan veliler vardır ki, bunların sayısı üç yüzdür. Bunlara ahyar (hayırlılar) denir. Yaşayan velilerin kırk tanesine de abdal adı verilir. Kırklar adı ile anılanlar abdallardır.

571

• Birlik kıblesi nasıl olur da iki olur; toprak nasıl olur da meleklerin secde ettikleri bir varlık olur?

3196 • Teni, bedeni görmede, o sağır, dilsizler gibi, kendilerine doğru bir şey söylenince inkar edenlerden olma!

• Kâmil insana hizmet, Hakk'a hizmettir; kâmil insanı görmek, ilahî nuru görmek, ilahî nurla aydınlanmak demektir!

• Hele şu pencere yok mu; o, kendiliğinden ışık saçmada, kendiliğinden parlamadadır! Onun parıltısı, güneşin iğreti ışığından değildir! (Pencere, kâmil insandır!)

3200 • Pencereden vuran ışık, yine o güneşten vurmuştur! Ama o ışık, bilinen, tanınan yoldan, yani bizim bildiğimiz güneşten gelmemiştir; mana güneşinden gelmiştir! Yani Hakk'tan yahut Peygamber Efendimiz'den gelmiştir!

• Mana güneşi ile şu pencere arasında, yani kâmil insan arasında bir yol vardır ki, o yoldan pencerelerin, yani akılların, ruhların haberleri bile yoktur!

• Bir bulut gelse de göğü kaplasa, hakîkat güneşinin nuruna engel olamaz! O nur, bu pencereden yine parlar, yine nur saçar!

• Çünkü bu pencere ile güneş arasında, şu havadan ve altı yönden gelmeyen, başka yoldan gelen bir uzlaşma, bir dostluk vardır!

• Onu övmek, onu tesbih etmek; Hakk'ı övmek, Hakk'ı tesbih etmektir! Bu tabağın meyvesi, yani kâmil insanın nuranî olan varlığı, Rabbanî meyveler, ruhanî gıdalar bitirir, yetiştirir!

3205 • Bu manevî sepetten, tabaktan yol yol mana elmaları biter, yetişir. Onun adına sepet, tabak değil, ağaç desek, hata etmemiş oluruz.

• Bu sepete sen, elma ağacı diyebilirsin! Çünkü, ikisinin arasında gizli bir yol var! Yani kâmil insanın varlığından, çeşit çeşit manevî haller zuhur eder. Bu yüzden, sepete benzetilen kâmil insan ile, manevî meyveler veren elma ağacı arasında gizli bir yol vardır, gizli bir anlaşma vardır.

• Meyve veren bir ağaçtan ne biterse, bu sepetten de aynı çeşit meyveler biter.

• Öyleyse sen, bu sepeti bir baht ağacı olarak gör de, git, bu sepetin gölgesinde rahatça otur, dinlen!

572

• Azîz dost! Ekmek yendiği zaman insana yumuşaklık, rahatlık veriyorsa, ona neden ekmek diyorsun? Artık sen ona, "mahmude" de![645]

[645] Mahmude; insana mülayimlik veren bir ilacın adı. Kâmil insandan ilahî hassalar, ilahî kudret, Rabbani kuvvet zuhura gelince sen artık ona "insan" deme! Fakat, bu sözlerden peygamberlerin, kâmil insanların, velilerin, haşa, Allâh oldukları manasını çıkarılmamalıdır! Onlar, haşa, Allâh olmamışlar, ilahî sıfatları elde etmişlerdir! Anlayışı kıt olanlar böyle bir vehme kapılarak şirke düşerler ve imanlarını kaybederler. Çok dikkatli olmak gerek! Nitekim, arif bir şair;

"Allâh adamları, veliler, kâmil insanlar, haşa, Allâh değillerdir! Fakat, Allâh'tan da ayrı değillerdir!" diye yazmıştır.

3210 • Yolun toprağı gözü, canı aydınlatıyorsa, artık o toprağı sen sürme gibi gör, sürme bil!

• O nur, o ışık şu yeryüzünde doğuyorsa, ben, artık ne diye başımı güneşe çevireyim, göğe bakayım?

• Kâmil insanın beşeriyet hali ilahî nur, Rabbani tecellî ile yok olmuştur! Sen, artık ona "var" deme! Böyle ilahî bir nehire düşen kuru kerpiçte hiç kerpiçlik kalır mı?

3214 • Kendini isteyen, arayan kullarını Cenab-ı Hakk da istemekte ve aramaktadır; O, her şeye üstün gelmekte, her şeye hakim bulunmaktadır! O, insanların mecazî ve mevhum varlıklarını da, tamamıyla yok edebilir!

• Sakın iki deme, iki bilme, iki çağırma; iki diye seslenince, bu hale düşünce, sen, kulu efendisinde yok olmuş bil; bir damla, denize düştü ve yok oldu farzet!

• Efendi de, efendiyi yaratanın nurunda yok olmuştur, ölmüştür, gömülmüştür!

• Sen, bu efendiyi Hakk'tan ayrı görürsen, vahdet (birlik) inancını, birlik hakîkatini görmediğini ve her şeyi kaybettiğini bil!

• Gözünü de, gönlünü de şu maddî dünyadan ve balçıktan yaratılmış olan tenden, bedenden kurtar da, dışa bakma, içe bak! Bu kıble, tek bir kıbledir; iki kıble görme!

• Bu kıbleyi, yöneleceğin yeri iki gördün mü, tevhid görüşünü kaybedersin, yanar yakılırsın!

573

Biri iki gören, Kaş şehrindeki garibe benzer. O garibin adı Ömer'di. Bu yüzden Şiîler ona ekmek vermiyorlar, bu dükkandan o dükkana gönderiyorlardı. Bütün dükkanların Ömer'e ekmek satmamak bakımından bir olduğunu anlayamıyordu. "Ben yanlış söyledim; adım Ömer değil!" diyeyim de, tövbe edeyim. Şu dükkana gider, böyle dersem, yalnız o dükkandan değil, bütün dükkanlardan ekmek alabilirim. Fakat böyle demez de, yine adım Ömer olarak kalırsa, bu dükkandan başka bir dükkana gitsem, faydasız; hepsinden de ekmek alamam, ekmekten mahrum kalırım! Çünkü ben şaşıyım; dükkanları birbirinden ayrı sandım!"

3220 • Kaş şehrinde adın Ömer ise, ne kadar para verirsen ver, kimse sana ekmek satmaz!

• Bir dükkana gittin de, "Benim adım Ömer'dir! Kerem edin; bu Ömer'e ekmek satın!" deyince;

• Dükkancı; "Öbür dükkana git!" der. "Oradan alacağın bir ekmek, bendeki elli ekmekten daha iyidir!"

• Eğer o ekmek almak isteyen adam şaşı olmasaydı, biri iki görmeseydi; “Başka bir dükkan yok!” derdi.

• Gerçeği görmenin nuru parlasaydı da Kaş’da ekmek arayanın gönlüne vursaydı, Ömer, Ali olurdu![646]

[646] Adı bu bölümün başlığında geçen Kaş (Kâşân), Isfahan ile Tahran arasında dağlık bir bölgede bulunan bir şehrin adıdır. Bu şehirde oturanlar, çok mutaassıp Şiîlermiş. Bilindiği gibi Şiî, Şî’a/Şî’î mezhebinde olanlar, Hz. Ali’yi, Hz. Ebubekir, Hz. Ömer ve Hz. Osman’dan üstün görürler; “Hz. Peygamber’den sonra Hz. Ali’nin halîfe olmak hakkı idi.” diye düşünürler. Ebubekir, Ömer, Osman adlarını kullanmazlar; bu adları taşıyanları da sevmezler. Bu inançlarından İslam düşmanları, İslamlar arasına alevî-sünnî diye tefrika salanlar faydalanmakta, böylece müslümanlan birbirine düşürmektedirler, İran’da halk arasında anlatılan şu hikâye, Hz. Mevlana’nın anlattıklarını hatırlatmaktadır:

Bir Sünnî, Şiî inancında olmayan, sünnet ehlinden bir kişi. Kâşân yahut Kaş şehrine varmış. Ekmek almak istemiş, bir dükkana gitmiş. Adamın halinden garip olduğunu anlayan dükkancı, adını sormuş. Garip, adının Ömer olduğunu söyleyince, dükkancı;

“Benim ekmeklerim bayat. Sen, garip bir kişisin; on dükkan ötede daha taze ekmek var. Oraya git!” demiş. Adam o tarafa doğru giderken, yolladığı dükkan sahibine; “Ömer geliyor; ona taze ekmek ver!” diye bağırmış. Aç garip o dükkana varınca dükkancı; “Taze ekmek geldi ama bitti, kalmadı. Beş on dükkan aşağıdaki bakkala taze ekmek geldi; oraya git!” demiş. O da, dükkan sahibine; “Ömer geliyor!” diye seslenmiş. Adam, oradan da eli boş dönmüş. Bu şekilde akşama kadar bir çok dükkan dolaşmış. Ömer geliyor diye o dükkandan bu dükkana, bu dükkandan o dükkana koşmuş, fakat, ekmek alamamış. Aç ve perişan bir halde dolaşırken birisi haline acımış, yanına gelip; “Kardeşim!” demiş. “Sen bu şekilde ekmek bulamazsın! Buralarda seni tanıdılar; kenar bir mahalleye git! Adını soran olursa; ‘Adım Ali!’ de!” Adam oradan uzaklaşmış, kenar bir mahalleye varmış, ilk vardığı dükkandan ekmek istemiş. Dükkancı adamı garip görünce, adını sormuş. Adamcağız; “Adım Ali!” deyince, “Adına kurban olayım! Adın Ali ama, Ömer’e benziyorsun!” demiş.

574

3225 • Dükkancı, buradan öbür ekmekçiye; “Ey ekmekçi; şu Ömer’e ekmek sat!” diye bağırır.

• O dükkancı Ömer *adını* duyunca, ekmekleri ortadan kaldırır, adamı da uzak başka bir dükkana yollar.

• “Arkadaş!” diye de bağırır. “Şu Ömer’e ekmek ver!” Yani; “Sesimden ne demek istediğimi anla!” demek isterdi.

• O da, seni, bir başka dükkana yollar; hem de ekmek almaman için; “Ömer geliyor!” diye bağırır.

• Bir dükkanda adın Ömer olarak bilinince, yürü, bütün Kâşân’ı dolaş; ekmekten mahrum kalırsın!

3230 •Eğer bir dükkanda; “Benim adım Ali’dir!” dersen, oradan zahmetsizce, hatta parasız ekmek alabilirsin!

• Biri iki gören şaşı, ekmek bulmaktan, karnını doyurmaktan mahrum kalmaktadır! Halbuki, sen zavallı, biri on görüyorsun; sen nelerden, nelerden mahrum kalıyorsun!

• Kâşân şehri gibi olan şu dünyada, mademki şaşılığından ötürü Ali olamadın; Ömer gibi, bir şey elde edemeden dolaş dur!

• Bu yıkık manastırda, yani dünyada, eskiden olduğu gibi, şimdi de şaşı görenler, yeniden yeniye şaşı görmeye uğraşanlar var; ne yapalım? Haydi hayırlısı!

• Fakat, eğer sen Hakk’ı tanıyan iki göze sahip olabilirsen, iki dünyayı da dostla dolu görürsün!

3235 • O zaman, ümitle, korku ile dolu olan Kâşân’da, yani dünyada, oradan oraya gönderilmekten kurtulursun!

• Bu ırmağa aksetmiş, yani kâmil insanın varlığına aksetmiş mana gülleri, ağaçları görürsen, bunları her ırmakta, yani başka varlıklarda, sahte şeyhlerde olduğu

gibi hayal sanma! Çünkü kâmil insanda görülen ma'rifetler, hikmetler, sıfatlar boş değildir; onlar, ilahî tecellîlerdir!

575

• Kâmil insanın varlığı ırmağında gördüğün bu akisler yüzünden, Hakk seni hakîkate ulaştırır da, sen de mana meyveleri satarsın!

• Göz, bu ırmak suyunda şaşılıktan kurtulur, hür olur; akisler görür, sepeti hakîkat meyveleri ile dolar!

3242 • Her ırmağı, her dereyi de bir sanma, bir görme; bu ırmakta ayı gör, ona; "Ayın aksi!" deme!

3244 • Bu suyun derinliklerinden ay; "Ben ayım!" diye seslenir de; "Ben, ayın aksi değilim; seninle konuşan, seninle arkadaş olan benim!" der!

• Sakın bu ırmağı öbür ırmaklarla bir sanma, bir tutma; bu ay yüzlünün ışığını ayın kendisi bil; yani, kâmil insanın varlığı bil, hayali sanma!

İyilik edene, ihsanda bulunana teşekkür etmek, Allâh'a şükretmektir!

3254 • İyilik edene, ihsanda bulunana şükretmek, Allâh'a şükretmektir! Çünkü, aslında iyilik, ihsan Allâh'tan gelmektedir; iyilik duygusunu o kulun gönlüne koyan, Allâh'tır![647]

[647] İyiliğini gördüğümüz herhangi bir kişiye teşekkür etmek, yalnız medenî bir vazife değil, dinî bir emirdir! Çünkü Peygamber Efendimiz bir hadîs-i şerîflerinde şöyle buyurmuşlardır: "Kim insanlara teşekkür etmezse, şükürde bulunmazsa, Allâh'a da şükretmemiş olur!" Bazı kişiler her şeye teşekkür etmeyi lüzumsuz görmekte, gurura ve benliğe kapılarak yapılan iyilikleri teşekkürsüz bırakmaktadırlar. Bir kula teşekkür ederken, aslında Allâh'a şükrediyoruz.

• İyilik edene teşekkür etmemek de, Hakk'a şükretmemektir! Şüphe yok ki onun hakkı, Hakk'a ulaşmıştır; onun hakkı olmuştur!

• Nimetlerine, ihsanlarına nail olunca, Allâh'a şükret; lütfunu gördüğün kişiye de teşekkür et, onu an!

• Her ne kadar ananın sevgisi, rahmeti Allâh'tan geliyorsa da, anaya hizmet etmek, hem de yerinde bir hizmettir![648]

[648]Peygamber Efendimiz; "Cennet, anaların ayakları altındadır!" diye buyurdu. Rivayete göre, Cenab-ı Hakk, Hz. Musa'ya şöyle vahyetmiştir: "Anasına ve babasına itaat edip de bana isyan edeni ben, iyilerden sayarım; fakat, bana itaat ettiği halde anasına ve babasına isyan edeni de kötülerden sayarım!"

576

• İşte bu yüzdendir ki, Cenab-ı Hakk; "Peygamber'e salavat getirin!" diye buyurdu. Çünkü Hz. Muhammed, müminlerin dönüp başvurdukları büyük varlıktır![649]

[649] Bu beyitte; "Allâh ve melekleri, Peygamber'e salavat getirir. Ey iman edenler; siz de ona salavat getirin, tam bir teslimiyet ile selam verin!" (33/56) ayetine işaret vardır.

• Kıyamet günü Cenab-ı Hakk kula der ki: “Sana verdiklerimden bana ne getirdin; söyle!”

3260 • Kul; “Ya Rabbî!” der. “Sana canla başla şükrettim! Çünkü verdiğin ol rızıkların, o ekmeğin asıl sahibi Sen idin; onlar Sen’den geliyordu!”

• Cenab-ı Hakk kuluna şöyle hitapta bulunur: “Sen; sana iyilikte bulunana, sana ikram edene şükretmediğin, teşekkürde bulunmadığın için bana da şükretmiş sayılmazsın!

• Sen; sana ikramda bulunana teşekkür etmediğin için, ona zulmettin, sitemde bulundun! Benim nimetlerim sana, onun elinden ulaşmadı mı?”

Allâh, hiç bir peygamber göndermedi ki, çobanlık etmemiş olsun!

3281 • Hz. Musa’nın çobanlık yaptığı sırada sürüsünden bir koyun kaçtı. Onun peşinden koşan Allâh Kelîmi’nin tabanları kabardı.

• Gece bastırıncaya kadar onu araştırdı durdu. Sürü de gözünden kaybolmuştu; hiç bir şey göremiyordu.

• Sonunda koyun yavaşladı, yoruldu; bir yerde durdu kaldı. Hz. Musa onu yakaladı, tüylerindeki tozları, toprakları temizledi.

• Sırtına, başına elini sürüyor; anası gibi, onu sevgi ile, merhametle okşuyordu.

3285 • Çok asabî bir karakterde olan Hz. Musa’nın sevgiden, merhametten gözyaşından başka, yarım zerre kadar kızgınlığı ve öfkesi yoktu.

• Hz. Musa koyuna dedi ki: “Haydi bana acımadın, beni arkandan bu kadar koşturdun fakat; ne diye kendine bu kadar zulmettin, kendini yordun?”

• Musa’nın bu şefkat ve merhameti üzerine Cenab-ı Hakk, melekleri “Filan kişiye peygamberlik yakışmaz mı?” diye buyurdu.

• Muhammed Mustafa (s.a.v.) Efendimiz de; “Çocuk iken yahut geç iken, her peygamber çobanlık etmiştir!” diye buyurdu.

577

• Çobanlık etmeden, o imtihanı geçmeden, Cenab-ı Hakk, bu dünya önderliğini kimseye vermedi!

3290 • Birisi, o büyük varlığa. Peygamber Efendimiz’e; “Sen de çobanlık ettin mi?” diye sordu. “Bir zamanlar ben de çobanlık ettim!” diye buyurdu.[650]

[650] Hadis-i şerifin meali şu: “Allâh hiç bir peygamber göndermedi ki, koyunlara çobanlık etmesin!” Peygamber’e; “Sen de çobanlık ettin mi?” diye sordular. “Evet; ben de Mekke civarında çobanlık ettim.” diye buyurdular.”

• “Peygamberlerin vakarı, sabrı belli olsun” diye, Cenab-ı Hakk, onları nebî yapmadan önce çoban yapmıştır!

• Her emîrin, her başta bulunan büyüğün, buyruk sahibinin de, insanlara çobanlık ederken Hakk'ın emirlerini gözetmesi gerekir![651]

[651] Bu beyitte de, şu hadîse işaret edilmektedir: "Emîr, emri altındakilerin çobanıdır ve onlardan sorumludur."

• Her çobanın, sürüsünü güderken, Musa gibi halîm olması, maiyyetinde bulunanlara yumuşak davranması, akıl ve tedbirle bir işi görmesi lazımdır.

• Böyle hareket ederse, Cenab-ı Hakk ona, göklerin üstünde, yücelikler âleminde manevî, ruhanî bir çobanlık ihsan eder!

3295 • Nitekim peygamberleri de bu çobanlıktan aldı; onlara temiz kulların çobanlığını verdi.

O neredetir?

3306 • Gayb âleminde, görünmeyen gökte bir kuş, ruh-ı revan kanat çırpar, uçar; uçar ama, onun gölgesi yeryüzüne düşer! Yani, gölge varlık olan beden, yeryüzüne düşer!

• Beden; gönlün, ruhun gölgesinin gölgesinin gölgesidir! Beden, nasıl olur da, ilahî ayna, Rabbanî nur olan gönül mertebesine ulaşır?

• İnsan uyumaktadır; ruhu ise güneş gibi gökyüzünde parlamaktadır! Beden, yatakta yorgan altındadır!

• Ruh, aralanmış perde gibi boşluklarda gizlenmiş; beden ise, yorgan altında dönüp durmada!

3310 • Ruh; "Rabbim'in emrindedir!"; bu yüzden gizlidir. Bu sebepledir ki, ne kadar benzetmeler yaparsam yapayım, örnekler verirsem vereyim, bunu anlatamam![652]

[652] Bu beyitte, 17'nci Ahzab Sûresi'nin şu mealdeki 85'inci ayetine işaret var: "Ey Resûlüm! Bir de sana ruhun hakîkatinden soruyorlar. De ki: 'Ruh, Rabbim'in emrindedir; Rabbim'in bildiği bir şeydir! Size bu bilgiden az bir şey verilmiştir!"

578

• Acaba o şekerler yağdıran la'l dudakların nerede; o hoş, o güzel cevapların, o sırların nerede?

• Acaba o şekerler çiğneyen akik dudakların nerede; o bizim zor işlerimizin kilidinin anahtarı nerede? (Yani, her şeyi açan tatlı dilin nerede?)

• O Zülfikar gibi keskin sözlerin nerede? O akılları şaşırtan, kararsız hale getiren lafların nerede?[653]

[653] Peygamberimiz'in Hz. Ali'ye hediye ettiği, ağzının iki çatal olduğu söylenen kılıcın adı Zülfikar idi.

• Yuvasını arayan kumru gibi, ne zamana kadar "Ku, ku, ku" (=nerede nerede, nerede) deyip duracaksın?

3315 • Nerede olacak; o rahmet sıfatları nedere ise, orada olacak! Güç, kuvvet, nezahet, temizlik, anlayış, duyuş, görüş nerede ise, orada olacak!

• Nerede olacak; arslanın daima ormanda bulunduğu gibi, o da her zaman, gönlünün, düşüncesinin bulunduğu yerde olacak!

• Nerede olacak; erkeklerin de, kadınların da dert ve mihnet zamanında ümit bağladıkları yerde olacak![654]

[654] Erkek olsun, kadın olsun herkesin kederli oldukları zaman başvurdukları kapı Hakk'ın kapısıdır! Gönül kapısını, yalvarış ve yakarış kapısını sık sık çalsınlar diye, Cenab-ı Hakk, en çok sevdiklerine dert vermekte, keder lütfetmektedir. Müminin başına gelen felaketler, acılar, Hakk'ın çok sevdiği kullarına ihsan ettiği gizli davetiyelerdir. Bu davetiyeler, her kula verilmez!

• Nerede olacak; insan bir hastalığa yakalanınca, gözü ümit kanatlarını açar, sağlığa, sıhhate doğru uçar ya, işte orada olacak!

• Hoş olmayan bir şeyi, bir kötülüğü defetmek, bir felaketi atlatmak için başvurduğun, yalvardığın kapıda; harman savurmak, bir gemiyi götürmek için rüzgar beklediğin yerde olacak!

3320 • Gönlün işaret ettiği, dilin de; "Ya Hu! = Ey O!" (Var olan gerçek varlık O'dur = Lailahe illAllâh) diye dile getirdiğinin tarafında, yanında olacak!

• "Nerede, nerede?" demeden de o, Allâh ile beraberdir! Ne olurdu, biz de çulhalar gibi hep "mekik" deyip dursaydık da, hep O'nu arasaydık![655]

[655] Bu beytin birinci mısraı, *Dîvan-ı Kebîr'in* şu beytini hatıra getirmektedir: "Dostumuzla beraber oturmuşuz, onun yanında biz, öyle olduğu halde, dosta; 'Ey dost; dost nerede?' diye soruyoruz. Dostun mahallesinde bulunduğumuz halde, aklımızı kaybettiğimizden ötürü; 'Dost nerede, dost nerede?' deyip duruyoruz.

579

• Nerede o aklımız ki, mana âleminin doğusunu ve batısını görsün de, ruhlara yüzlerce çeşit nurlar saçılsın?

Su kabı sakanın elinde olmasaydı, kendiliğinden nasıl dolar, boşalırdı?

3332 nakşedenin • Nakışlar, resimler ister haberleri olsun, ister olmasın, hepsi de onları, yapanın elinden çıkar!

• Cenab-ı Hakk, anbean yarattıklarının düşünce sayfasına birşeyler yazar ve yazdıklarından bir kısmını siler!

• Bazen hiddeti, öfkeyi getirir, rızayı, hoşnutluğu giderir; cimriliği yollar, cömertliği uzaklaştırır!

3335 • Aklım, fikrim, zihnim akşam sabah bir an dahi bu yapıp silmeden halî değildir![656]

[656]Kâinatı ve bütün varlıkları yaratan Hâlık; nakışlar gibi, resimler gibi, bütün yarattıklarının gönüllerine, düşünce sayfalarına her an birşeyler yazar, her an yazdıklarını siler, yok eder. Mesela öfkeyi, aklımıza getirir, rızayı giderir; cimriliği getirir, cömertliği uzaklaştırır. Aklım ve fikrim bu yapıp silmelerden halî değildir! Böylece Cenab-ı Hakk, dilediğini mahveder, dilediğini de varlık sahasına getirir. 13'üncü Ra'd Sûresi'nin şu mealdeki 39'uncu ayeti bu hakîkate işaret etmektedir: "Allâh dilediği hükmü kaldırır ve yerinde bırakır veya değiştirir! Bütün kitapların esası, O'nun emrindedir!" (13/39)

• Testici testi ile uğraşır; onu yoğurur, şekil verir, yapar! Testi, yapıcısı olmadan, hiç kendi kendine genişler, uzar mı?

• Tahta, dülgerin eline sığınmıştır, ona tabî olmuştur! Öyle olmasaydı kesilir miydi, başka tahtaya eklenir miydi?

• Elbise; bir terzinin eline geçmeden, kendi kendine nasıl biçilir, nasıl dikilirdi?

• Ey akıllı kişi; su kabı sakanın elinde olmasaydı, kendiliğinden nasıl dolar, nasıl boşalırdı?

3340 • Sen de; her an, her nefeste dolmadasın, boşalmadasın! Şu halde, ey bilge; o eşsiz, o büyük yaratıcının san'at elindesin!

• Bir gün olur da gözündeki perde kalkar, sır bağı çözülürse, san'atın, san'atkarın elinde halden hale girmekte olduğunu anlarsın!

580

• Eğer gözün varsa, bir bak da gör! Fakat, kendi gözünle bak; ahmağın gözüyle bakma!

• Kulağın varsa, kendi kulağınla işit, kendi kulağınla duy! Ne diye sersemlerin, ahmakların kulaklarına kapılıyorsun; onların kulakları ile duyuyorsun?

• Taklide kapılmadan bakmayı, kendine huy, adet edin; kendi aklını koru, onu düşün!

Harzemşah, bir gün ordusunu dolaşırken, maiyyetindeki emirlerden birinin bindiği atı çok beğendi. Bu at, eşi pek az bulunan bir at idi. Onun güzelliğine, çevikliğine hayran oldu; gönlü ona bağlandı. Fakat Vezir İmâdülmülk, padişahı o attan soğuttu; padişah da, onun sözünü kabul etti. Onun at hakkındaki görüşünü, kendi görüşünden üstün buldu.

3345 • Bir emîrin pek güzel bir atı vardı; sultanın at sürüsünde ona benzer bir at yoktu!

• Emîr, bir gün o ata binip sultanın alayına katıldı. Harzemşah da o gün, tesadüfen, o güzel atı gördü.

• Atın çalımı, güzelliği, rengi, ihtişamı padişahı büyüledi. Gezmeden dönünceye kadar gözü, hep atta takıldı kaldı.

• Hangi uzvuna baksa o uzvu, padişahın gözüne, öbürlerinden daha güzel, daha hoş görünüyordu.

• Çevikliğinden, güzelliğinden, cana yakınlığından gayri, Allâh ona; başka atlarda pek az bulunur bir sıfat, tatlı bir görünüş, hoş bir eda vermişti.

3350 • Padişah, büyülenmiş gibi idi. “Bu nasıl at ki, benim aklımı çeldi? Bu nasıl bir iş?” diye şaşırdı kaldı, düşünmeye başladı.

3362 • Harzemşah, gezintiden dönünce, kendi yakınlarına duygularını açtı.

• Sonra, emîrden o atı hemen alıp getirmeleri için çavuşlar yolladı.

• Çavuşlar, ateş gibi koşup gittiler. Dağ gibi iri yarı olan emîr, bu istek karşısında pörsüdü; adeta yüne döndü.

581

3365 • Üzüntüden, dertten canı dudağına geldi, İmâdüddîn’den başka, derdine derman olacak kimseyi bulamadı.

• İmâdüddin, çok iyi kalpli idi; herkesin derdine derman olurdu. Her zulüm görene, her gamdan bunalana yardım eder, bayrağı altına alırdı.

• Büyükler arasında ondan daha muhterem kişi yoktu. Padişahın bile, bir peygamber gibi, sevgisini kazanmıştı.

• Tamah nedir bilmezdi. Asîl bir kişi idi. Zâhitti, ibadet ehli idi; geceleri kalkar, ibadet ederdi. Az yer, az içerdi. Hatem gibi cömert idi.

3370 • Hem can vermede cömertti, hem de mal vermede! O, yeni bir ay gibi gayb âleminden güneş isterdi.[657]

[657]Gayb âleminim güneşi ile Cenab-ı Hakk’ı kasdediyor. Geceleri kalkıp ibadet ediyor, gönlünde Cenab-ı Hakk’ı bulmaya çalışıyor, bir hilâl gibi O’ndan nûr almak, O’nun nûru ile parlamak istiyordu.

• O emîrdi ama, emirlikle hiç ilgisi yoktu. Emîrlik, ona zindan gibi geliyordu. Adeta, emirlikte garip kalmıştı. O emîr olduğu halde, fakirlerin, kimsesizlerin, zavallıların huyları ile huylanmıştı.

• Her ihtiyaç sahibine baba gibi idi. Padişahın sarayında herkese şefaat ediyor, her zararı def ediyordu.

• Kötüleri Hakk’ın hilmi gibi örterdi. Hasılı, onun huyu, halkın huyundan bambaşka idi. O, sanki, insan şeklinde bir melek idi.

• Kaç defa vezirliği bırakıp ibadet etmek, dağlara çekilmek istemişti de, padişah yüzlerce niyazla, onun bu inziva arzusunu önlemişti.

3375 • Her gün, her an, yüzlerce suçluya şefaat etse, padişah ondan utanır, şefaatini kabul ederdi.

• Atı elinden alınmak istenen emîr, adalet sahibi İmâdülmülk’ün yanına başı açık bir halde koştu, önünde yerlere serildi.

• Dedi ki: “Padişah, haremde neyim varsa alsın; neyim var, neyim yoksa hepsini yağma ettirsin!

• Fakat, bu ata dokunmasın! Bu at, adeta benim canım! Ey hayırlı dost! Bu at giderse, ben öldüm demektir!

• Bu at elimden çıkarsa, iyi biliyorum ki ben, artık yaşayamam!

3383 • İmâdülmülk; ağlaya ağlaya, gözlerini ova ova perişan bir halde sultânın huzuruna koştu.

• Dudaklarını kapadı, padişahın karşısında durdu. Kulların Allâh'a sırlar söylemesi gibi, sırlar söylüyordu.

582

3385 • Ayakta duruyordu ama, padişahın sırrını duyuyor, içinden şu niyazda bulunuyordu:

• "Ey Allâhım! O genç, o emîr eğri bir yol tuttu ise. Sen onu bağışla! Çünkü, Sen'den başkasına sığınmak doğru olmaz!

• Sen, sana layık olanı yap; onun suçuna bakma! O, her esir olan kullardan kurtarılmasını istemekte ama, asıl kurtarıcı Sen'sin; Sen onu bağışla

• Çünkü bu yaratılmışların hepsi, fakir olsun sultan olsun hepsi, hepsi de sana muhtaç!"

3439 • O zaman çavuşlar, çeke çeke atı, Harzemşah'ın huzûruna getirdiler.

• Gerçekten de, hem boy pos, hem güzellik ve eda ve hem de hızlı gitme bakımından böyle bir at, gökkubbe altında olamazdı!

• Görenin gözü onda kalıyordu. O şimşekten, aydan doğan ata selamlar, merhabalar!

• Ay gibi, Utarit yıldızı gibi hızlı gidiyordu. Sanki onun yediği arpa değil, kasırga idi!

3455 • O büyük padişah, bir an, o güzel ata hayranlıkla baktı. Sonra yüzünü İmâdülmülk'e çevirip de:

• "Ey vezirim!" dedi. "Bu at, çok güzel bir at, değil mi? Sanki bu at, yeryüzü atlarından değil, gökyüzünden, cennetten gelmiş bir at!"

• İmâdülmülk; "Ey padişahım!" dedi. "Gönlünün meyli, sana, şeytanı melek gibi gösteriyor!

• Ata dikkatle bakarsan görürsün ki, pek güzel, pek edalı, pek alımlı ama;

• Başı vücuduna uymuyor; başı kusurlu! Başı at başına değil de, öküz başına benziyor!"

3460 • Bu sözler, Harzemşah'a tesir etti; at, gözünden düştü, ona çirkin göründü.

• Alım-satımda garaz tellallık ederse, bir Yûsuf'u üç arşın beze satın alabilirsin!

3476 • Hayran olduğu atın kusurlu bulunmasını, beğenilmemesini, kınanmasını ilk defa duyduğu halde padişahın gönlü, ondan soğudu; at gözünden düştü.

• Sanki padişah kendi gözlerini bıraktı da, vezirin gözlerini aldı; kendi aklını dinlemedi de, onun sözünü dinledi.

583

• İmâdülmülk'ün sözleri, sadece bir bahane idi. Hakikatte Cenab-ı Hakk; at sahibinin yalvarışı, yakarışı yüzünden padişahın gönlünü attan soğuttu.

• Allâh; padişahın gözüne atın güzelliğini göstermemek için, kapıyı kapadı. Vezirin sözleri, at ile padişah arasındaki kapanan kapının çıkardığı seslerdi.

3480 • Cenab-ı Hakk, adeta, vezirin o sözünü, ayın siyah görünmesi için padişahın gözüne perde yaptı.

3504• Padişah; "Atı götürün; sahibine geri verin! Hemen beni bu zulümden, günahtan kurtarın!" dedi.

Yûsuf-ı Sıddîk'ın Allâh'tan başkasının yardımını istemesi;

"Beni efendine söyle, ben suçsuzum!" demesi yüzünden senelerce zindanda mahpus kalması![658]

[658] Bu başlıkta 12'nci Yûsuf Sûresi'nin 23-42'nci ayetlerinde hikâye edilen hususlara işaret vardır. Şöyle ki: Mısır azizinin hanımı Züleyha'nın Hz. Yûsufa gönül vermesi, Yûsufu çağırıp kapıları kapatarak onunla buluşmak istemesi, Yûsuf (a.s)ın bu kirli isteği reddetmesi ve kaçması, kaçarken Züleyha'nın Yûsufun gömleğini yakalayıp yırtması, gömleğin önden değil de arkadan tutulup yırtılması Hz. Yûsufun suçsuzluğunu isbat ettiği halde, söylentileri, dedikoduları yatıştırmak için Mısır azizinin Yûsufu zindana attırması, Yûsuf (a.s) zindanda iken iki kişinin gördüğü rüyayı tabir ettiği, yorumladığı için zindandan kurtulacağı ümidine kapılıp; "Efendine benim suçsuz olduğumu söyle; beni hatırlat!" demesi, bu yüzden Hz. Yûsufun, Hakk'ın takdirine razı olmayıp hapisten çıkmayı istemesi sebebiyle senelerce; tefsirlere göre yedi sene zindanda kalması hususuna atıf yapılıyor

3400 • Hz. Yûsuf da, vaktiyle zindandaki birine yalvararak, yakararak zindandan kurtulmak istemişti.

• Ondan yardım diledi. Dedi ki: "Buradan çıkınca, o padişahın sarayında işin yoluna girince;

• O azîzin huzurunda beni de hatırla; benim de şu hapisten kurtulmama yardımcı ol! Beni de hapisten çıkarsın!"

• Sıkıntı içinde kıvranan bir mahpus, nasıl olur da bir başka mahpusu kurtarabilir?

• Dünyada bulunan bütün insanlar, birer mahpustur, zindandadır; hepsi de, şu fanî dünyada ölümlerini beklerler!

584

3405 • Pek az bulunur, tek nadir kişi öyle değil! Onun bedeni zindandadır ama, ruhu Zûhal yıldızından da ötelerde, yedi kat göğün üstündedir![659]

[659] Burada "tek nadir kişi" ile "kamil insan" kasdedilmektedir! Kâmil insan; maddî varlığını kaybetmiş, gerçek varlığını Hâlikında bulmuştur. Ruhu yükselmiş, "a'lay-ı illiyyîn"e, en yüksek derecelere ulaşmış, bedeni dünya zindanında mahbus kalmıştır.

• Yûsuf, Cenab-ı Hakk'ı unuttu da, o hapisteki adamı yardımcı gördügünden cezasını çekti; tam yedi yıl zindanda mahpus kaldı,

• Şeytan, Yûsuf'u hatırlamayı, o adamın yadından çıkardı; söyleyeceği sözü de, aklından sildi, süpürdü,

• O güzel huylu, o güzel yüzlü böyle bir günah işledi de, adalet sahibi Allâh, onu yıllarca zindanda bıraktı!

• "Adalet güneşinin ne kusuru vardı ki," dedi, "Sen yarasa gibi karanlıklara düşüyorsun?

3410 • Aklını başına al! Denizle bulut ne kusur işledi de sen; kumdan, seraptan yardım istiyorsun?

• Halk yarasa tabiatındadır; hayal peşinde koşar! Fakat, ey Yûsuf, senin gözün açık; sen gerçeği görüyorsun!

• Yarasa, yaratılışı icabı karanlığa sığınabilir; ama, padişahın doğanınm| gözlerine ne oldu? Yani, hakîkat

sultanının doğanının gözleri görmüyor mu ki, hakîkati bırakıp karanlığa doğru gidiyor?"

• Ezel üstadı, Cenab-ı Hakk; bir suç yüzünden; "Bir daha çürümüş sopaya dayanmasın." diye ona ceza verdi, ders verdi!

• Fakat, bir taraftan da Yûsuf'u, hapiste kalışından ötürü; "Gönlü müztarip olmasın." diye, ona kendi sevgisini verdi; onu kendi ile meşgul etti!

3415 • Hakk, ona öyle bir sevgi, öyle bir manevî zevk, zindanla öyle bir ünsiyet verdi ki, gözünde ne zindan kaldı, ne karanlık!

• Zindan, dünyaya gelmeden evvel bulunduğumuz rahimden daha köü, daha karanlık, daha pis kokulu, daha kanlı bir yer değil ya!..

• Fakat Hakk, sana, rahimde kendi yönünden bir rahmet penceresi açınca o daracık, pis, karanlık yerde küçük bedenin her an gelişir, büyür!

• O rahim zindanında, kıyasa sığmaz bir zevkle, yere dikilmiş bir fidana benzeyen minik bedeninde duygular belirir!

• Alıştığın o rahimden, o pis yerden çıkmak, sana çok zor, çok fena gelir de, ananın kasığından geriye doğru kaçar durursun!

3420 • Duyduğun rûhanî zevki, dıştan değil de içten bil; köşkler, kaleler aramayı ahmaklık say!

• Görmez misin; birisi mescidin köşesine oturmuştur. Yoksul olduğu halde hayatından memnundur; manevî bir zevk içindedir! Öbürü, bağda bahçede suratı asık bir haldedir; muradına ermemiştir!

• Köşk; bir şey değildir, bir şeye yaramaz! Ey benim efendim; bedenini yık, harab et! Bilmez misin; defîne viranede, yıkık yerde bulunur!

• Görmüyor musun; şarap meclisinde sarhoş, çok içip de yıkılınca mutlu olmaktadır!

• Köşk nakışlarla, resimlerle süslüdür ama; ne olursa olsun! Sen onu yık, harab et de, o harabede dermeyi ara, bul; sonra o defîne ile onu yeniden yap!

3425 • Nakışlarla, resimlerle, hayallerle, düşüncelerle dolu olan bu beden binası yok mu; onda bulunan bu nakışlar, bu resimler, bu düşünceler, bu hayaller sevgiliyi bizden gizleyen birer perdedir! Bunlar, ona kavuşma defînesinin engelleridir!

• Gönlümüzde beliren suretler, hayaller, coşup duran duygular, fikirler içimizde gizli bulunan definenin, mana altınlarının, manevî, ruhanî parıltılarıdır!

• Şu şerefli, uğurlu, berrak, duru suyun üstünde hasıl olan köpükler, onun içindeki güzelliğine perde olmakta, onun letafetini gözümüzden gizlemededir! Yani, Hakk'ın sembolü olan berrak, duru suyun üstündeki köpükler, dünyada gördüğümüz varlıklar, bizi Hakk'tan alıkoymaktadır!

• Hakk'ın emaneti olan, çok kıymetli, paha biçilmez ruhumuzun güzelliğine, manevî coşkunluğuna da, şu tenimiz, bedenimiz perde olmada, onları bizden saklamaktadır![660]

[660]Şu beyit, yukarıdaki beyte ne kadar benziyor:

"Benim topraktan yaratılmış olan şu bedenim, ruhumun yüzüne perde olmuştur! Ruhumun yüzünden, bu perdeyi kaldırıp attığım zaman, ne hoş zamandır!"

• Halkın ağzında söylenip duran bir atasözü vardır: "Bize gelen bizden gelir!" Sanki, bizim için söylenmiştir.

3430 • İşte bu köpüğü seven, köpüğe tapan dünya susuzları, bu yüzden gerçek, saf, temiz sudan, hakîkat suyundan uzak düşmüşlerdir.

586

• Ey hakîkat güneşi; senin gibi bir kıblemiz, bir imamımız varken tutuyoruz da, geceye tapıyoruz, yarasalık ediyoruz!

• Lütfet de, bu yarasaları sen, bulunduğun tarafa uçur! Ey yardımı dilenen Rabbim; Sen, bunları yarasalıktan kurtar!

Sen; şu dönüp duran göklerin, dünyaların üstüne var da o gücü, kuvveti seyret!

2443 • Ay; bir gece içinde gökyüzü alanını aşar, bir gece içinde göğün bir yanından bir yanına gider!

• Ay bir gece içinde gökteki burçları dolaştığı halde sen, nasıl oluyor da miracı inkar ediyorsun?

• O dürr-i yetim (o eşi bulunmaz, tek inci) yüzlerce aya bedeldir; onun bir işareti ile ay ikiye bölündü.

• Şaşılacak şey şu ki; halk, onun büyüklüğünü anlayacak güçte olmadığı, zayıf duygulu olduğu için bu mucizeyi gösterdi, ayı ikiye yardı.

• Yoksa, şerîat sahibi nebîlerle ilahî haberleri insanlara ulaştıran resullerin, elçilerin işleri güçleri göklerin de, yıldızların da ötesindedir!

• Sen; şu dönüp duran göklerin, kürelerin, yıldızların, dünyaların ötesine var da, o gücü kuvveti seyret!

2449 • Sen; kuş yavruları gibi, yumurtanın içindesin; gök kuşlarının tesbihlerini işitemezsin!

Allâh'ın güzellik güneşi, ışığını nereye düşürürse, orası güzelleşir!

3451 • Allâh'ın lütuf güneşi, güzellik güneşi ışığını nereye düşürürse, orası nurlanır, güzelleşir; ister köpek olsun, ister at olsun yücelir, değer kazanır; Ashabı Kehf'in köpeğine döner!

• Hakk'ın lütuf ışığını da, aynı ışık olarak görme! O ışık; taşa da düşer, la'le de düşer; yani, ezeldeki istidada göre herkes o ışıktan ilahî feyze, tevfike mazhar olur!

• La'l, istidadı gereği, ondan define elde eder! Tasa gelince; o da, ancak ısınır, parlak görünür!

587

• Güneş, duvarın üstüne de düşer. Düşer ama, suyun üstüne düştüğü gibi duvarı parlatmaz; muztarip olan, çırpınan suyun üstündeki gibi ışıklar saçmaz!

Şeytana, iman incisini kaptırma!

3462• Canın bedenden ayrılışı sırasında şeytan, iman incisine tellal kesilir!

• Ahmak; imanını, o dar zamanda acele bir ibrik suya satar!

• Halbuki o görünen, su ibriği değildir; bir hayaldir! Şeytanın maksadı, su vermek değildir; kişiyi imanından etmektir!

3465 • Sen; şimdi sağlam iken, sağlığın ve neşen yerinde iken, zayıf düşmemişken bile, birçok gerçek, değerli şeyleri, hakikatleri, dini, imanı bir hayal için, şu dünya zevkleri için verip duruyorsun!

• Çocuk gibi, her an, iman madenindeki kıymetli inciyi satıyor, yerine ceviz alıyorsun!

• O sıkışık zamanda, o ölüm döşeğinde, o ecel gününün hastalığında halin böyle olursa, bu hal görülmemiş, şaşılacak bir hal değildir!

• Hayalinde bir suret, bir şekil belirmiştir; sen, onu gerçek sanıp beğenmişsin! Halbuki, bu cevize benzeyen hayalin içi boştur, çürümüştür!

• O hayal; başlangıçta bedir halindeki ay gibidir; fakat, sonunda erir, tükenir, hilale döner. Yani; dünya malı insana önce parlak görülür, sonra yok olmaya mahkumdur!

3470 • Bu dünya hayatının sonunu önceden görebilseydin, onun sonradan seni üzecek aldanışına kapılmazdın, ondan kurtulurdun!

• Ey hakîkati arayan kişi! Dünya; içi kof, çürümüş bir ceviz gibidir! Onu pek denemeye, imtihana kalkışma; onu uzaktan seyret!

• Allâh'ın sevdiği kullarının gözüne çektiği sürme ne biçim bir sürmedir ki, onun yüzünden can, yüzlerce perde arkasındaki hakîkati, gerçeği görür!

3475 • Kâinatın en büyüğünün ve bütün varlıkların en iyisinin, yani Peygamber Efendimiz'in mübarek gözü, dünyanın sonunu çok iyi görmüş de; "Dünya bir leştir; ancak köpekler ona isteklidir!" diye buyurmuştu.

588

Sözü, sırlar sarayının kapısının sesi olarak bil!

3482 • Sözü, sırlar sarayının kapısının sesi bil! Bu ses; kapının açılmasından mı geliyor, kapanmasından mı geliyor; buna dikkat et!

• Kapının sesi duyulur; fakat kapı görünmez! Kapı, duygudan dışardadır! Bu sesten anlarsınız, haberdar olursunuz da, kapıyı göremezsiniz!

• Hikmet çengi hoş bir ses çıkardığı zaman dikkat et bakalım; cennetin hangi kapısı açıldı?

3450 • Kötü bir ses mi geldi; bed bir söz mü işittin? Dikkat et bakalım; cehennemin hangi kapısı açıldı?

• Mademki kapısından uzaktasın, kapının sesini dinle! Gözleri kapıyı gören kişi ne mutlu kişidir!

• Görüyorsun ki sen; iyi bir insan oldukça, iyilik ettikçe ruhanî bir zevk içindesin, rahatsın; mutlu yaşamaktasın!

• Fakat, bir kusur işledin, bir kötülükte bulundun, birisine bir fenalık ettin mi; duyduğun o ruhanî zevk, o rahat yaşayış, o mutluluk gizleniverir!

• Kendi görüşünü bırakıp kötü kişilerin görünüşlerine uyma; çünkü bu akbabalar, seni, leşe çeker götürürler!

3490 • Nergis gibi gözlerini kapatıyor; "Ey efendi! Şu sopamı tut, beni yola götür; ben körüm!" diyorsun.

• Seni doğru yola yürütmesi için seçtiğin kişiye dikkat edersen, görürsün ki, o, senden daha fazla kördür!

• Sen; kör bir insan gibi elini uzat, Allâh ipine yapış! Cenab-ı Hakk’ın “yap” diye emrettiği, “yapma” diye nehyettiği emirlerinden başka bir şeyin etrafında dolaşma![661]

[661] Burada, şu mealdeki ayeti kerimeye işaret var: “Hepiniz, birlikte Allâh’ın ipine sımsıkı sarılın!” (Ali İmran, 103)

• Allâh ipi nedir? Nefsin isteklerinden kurtulmak, heva ve hevesi terketmek! Bu nefse uyuş, bu heva ve heves, Ad Kavmi’ne bir kasırga kesilmiştir!

Halk; nefsine uymuş, heva ve hevesine kapıldığı için zindana girmiştir!

• Halk; nefsine uymuş, heva ve hevesine kapıldığı için zindana girmiş, oturmuştur! Kuşun kanadı da, heva ve hevesi yüzünden bağlanmıştır!

589

3495 • Balık, heva ve hevesi yüzünden kızgın tavaya düşer; namuslu insanlar da heva ve hevese uymuşlar da, utanılacak hareketlerde bulunmuşlar şereflerini kaybetmişlerdir!

• Kanun adamının, polis müfettişinin hiddeti, öfkesi heva ve heves ateşinin alevidir! Çarmıha gerilmek, darağacına çekilmek korkusu da heva ve hevesten gelir!

• Yeryüzünde cisimlere, bedenlere, suçlulara hükmeden “dünya kanun adamı, polis müfettişi” olduğu gibi, can âleminde de hükmünü yürüten, emirler veren “mana polis müfettişi” vardır!

• Ruha, gayb âleminde işkenceler vardır! Ama sen, sıçrayıp dünyevî isteklerden kurtulmadıkça bunları göremezsin; bunlar gizli kalır!

• Kurtulunca, işkenceyi de görürsün, azabı da! Çünkü zıt, zıttı ile görünür!

3500 • Kuyuda, kara suyun içinde doğan, ovanın güzelliği ile kuyunun zahmetini ne bilsin?[662]

[662]Bu tabiat âlemi, bir kuyu gibidir. Nefsanî gıdalar da kara sudur. Ruh âlemi latîf bir ovadır. Bu tabiat kuyusuna düşen, bu kara su ile ünsiyet kılan kişi, ruh âleminin güzelliğini ve kendi içinde bulunduğu bela ve mihneti ne bilsin?

• Allâh korkusu ile nefsanî arzulardan kendini kurtarınca, Hakk Tesnîm’inden sana büyük bir kadeh sunulur![663]

[663]Bu beytin birinci mısraında, 79. Nazi’at Sûresi’nin şu mealdeki ayetine işaret var:

“Fakat, kim Rabb’inin makamından korktu, nefsini heva ve hevesten alıkoydu ise, işte, muhakkak ki cennet, onun varacağı yerin ta kendisidir!” (Nazi’at Sûresi , 40) Tesnîm; cennette akan bir çeşmenin adıdır.

• Heva ve hevesine uyma; şehvet yoluna düşme, o yolu bırak; Hakk’ın kapısına, Selsebîl’e gel![664]

[664]Selsebîl de cennette akan bir çeşmenin adı; heva ve hevesine uymayanlar, o bahtlı kişiler o çeşmeden içeceklerdir.

• Nefsine uyup ot gibi rüzgara tabî olma; onun esintisi ile eğilme! Arş gölgesi, gerçekten de şu fanî dünyada yapıp oturduğun kulübeden daha iyidir!

İlahî bir yapı olan beden, eşsiz bir mimarın eseridir!

3508 • Büyük bir mîmar, bedendeki uzuvları birbirine uygun, münasip yaratmıştır! Uzuv köşklerini, bir yerden bir yere götürülür tarzda kurmuştur!

590

• Köşklerin arasına balkonlar yapmış, bir taraftan bir tarafa sarnıçlar açmıştır![665]

[665] Mevlana; insan bedenini, o harika binayı anlatmaktadır. Ağız, burun, göz, sarnıçlara benzetilmiştir. Baş, iki kulak, iki ayak, iki el, iki kol da beden evinden çıkarılmış köşklerdir. Bunlar, adeta bir yerden bir yere gidip gelen, yürüyen köşklerdir. Beden köşklerinin ortasında, aşağısında, yukarısında balkonlar vardır.

3510 • insanların içlerinde ise, sonsuz bir âlem vardır. Bir kara çadır gibi olan bedeninin içine, gönlüne bu kadar çok geniş dünyalar sığdırılmıştır![666]

[666] Bu ilahî binanın en şaşılacak tarafı da, insanın içi ile ruhanî âleme mensup olmasıdır! Şu kara çadır gibi olan bedenimizin içine, bir çok âlemler sığdırılmıştır. Fikir âlemi, hayal âlemi, kalb âlemi, akıl ve ruh âlemi gibi.

• O, bazen ayı bir kabus gibi gösterir; bazen da, kuyunun dibini bahçe gibi seyrettirir!

• Gönül gözünün, celal sahibi Hakk Teala'dan, bazen kabz haline gelip daralması, bazen bast haline gelip ferahlaması ve böylece zaman zaman halden hale dönmesi; Allâh'ın, bize acımasındandır; bize helal, hoş bir büyü yapmasındandır!

• Bu sebeptendir ki, Mustafa (s.a.v.) Cenab-ı Hakk'tan; "Çirkini çirkin, hakkı hak olarak göstermesi"ni niyaz etti![667]

[667] Burada, şu hadîslere işaret var: "Allâhım! Bize, hakkı hak olarak göster!" "Allâhım! Bize, batılı batıl olarak göster!" "Allâhım! Her şeyi nasılsa, bize öyle göster!"

• Böylece; "Sonunda her şey açığa çıkınca, hakîkat belirince pişmanlık yüzünden sıkıntıya düşmeyelim, ızdırap çekmeyelim." diye düşündü.

Ebedî hayat, ölümsüzlük ölümün içindedir!

3568 • Allâhım! Uyanıklığı uykuda gizledin; gönülsüzlükte gönül alıcılığı sakladın!

• Hor ve hakîr görülen yoksulluk içinde gönül zenginliği gizlersin; devlet boyunduruğunu da yoksulluk zinciri gibi gösterirsin!

3570 • Zıttı zıttın içinde gizlersin; yakıcı suya da ateş hararetini verirsin!

• Nemrud'un ateşinin içine, Hz. ibrahim için hoş bir bahçe gizlemişsin! Harcamakla, yoksullara ihsanda bulunmakla bereket artar, gelir çoğalır!

• Bu sebepledir ki, kurtuluş ve saadet sultanı Mustafa; "Ey zenginler! Ey himmet sahibi olanlar; biliniz ki cömertlik kârdır, kazançtır." diye buyurmuştur.[668]

[668] Burada da şu hadîse işaret var: "Mal sadaka vermekle hiç eksilmez. Hayırlarda bulunmak, malı kaybolmaktan kurtarır."

• Mal, sadakalar vermekle hiç eksilmez; hayırlarda bulunmak malı kaybolmaktan, zayi olmaktan korur!

• Altın, zekat vermekle hiç eksilmez; fazlalaşır, artar! Namaz da insanı kötülükten, fenalıktan, çirkin ve iğrenç hareketlerden korur, kurtarır!

3575 • Verdiğin zekat, kesene bekçilik yapar, onu korur! Kıldığın namaz da sana çobanlık eder; seni kötülüklerden, kurtlardan kurtarır!

• Tatlı meyva yaprakta, dalda gizlidir; ebedî hayat, ölümsüzlük de ölümün içindedir!

• Gübre toprağa karışarak meyveye gıda olmuş; toprak da o gıda ile beslenmiş, meyveyi doğurmuştur!

• Varoluş, yoklukta gizlenmiştir! Secde ediş hamurunda da, secde ediliş yoğrulmuştur; yani, secde edilen de, secde eden de hep O'dur!

• Demirle taşın dışı karanlıktır! İçlerinde ise, bir nur vardır, bir ışık vardır; bir kıvılcımlar âlemi vardır!

3580 • Her korkuda binlerce eminlik mevcut; göz siyahında ne kadar çok aydınlık var!

• Ten öküzünün içinde bir şehzade bulunur! Defineyi bir viraneye, bir yıkık yere gömmüşsün; ten âleminde görülmemiş bir can âlemi gizli!

Bir padişahın ülkesini dolaşmaya çıkan üç oğluna; "Filan yeri iyi bir tertibe, düzene sokun; filan yere şu çeşit hakimler tayin edin! Ama, Allâh için, filan kaleye gitmeyin, onun etrafını dolaşmayın!" diye vasiyette bulunması![669]

[669]Çok uzun sürecek, hatta bu cildin sonuna kadar devam edecek ve bir türlü bitip tükenmeyecek bu hikâyede çok sırlar, çok hakikatler var. İnsan ruhunun ruh âleminden bu dünyaya inişi ve başından hayli maceralar geçişi temsîlî mahiyette ifade edilmektedir. Bu eserde dağınık olan hikâyeler bir yere toplandığı için, bu şehzadeler hikâyesine 3583 numaralı beyitle başlanıp 4872 numaralı beyitle sona ereceğine göre, burada hikâyeye başlandı. Arada geçen bölümler, hikâye bittikten sonra alınacaktır. Bu hikâyede salik, dünya üzerinde dolaşan bir yolcudur. Padişah da, akl-ı küll dolayısıyla Cenab-ı Hakk'ı göstermektedir. Üç şehzade, insanda bulunan en önemli üç melekeyi; nefs, akıl, ruh'u temsil etmektedir.

3583 • Bir padişahın üç oğlu vardı. Üçü de anlayışlı, duygulu, iyiyi kötüden ayırdedecek bir görüşe sahip idiler.

• Şehzadelerin her biri cömertlikte, savaşmakta, şanda, şerefte öbüründen üstündü.

3585 • Bir gün şehzadeler, babalarının huzurunda toplanmıştı. Sanki onlar, üç mum gibi, padişahın gözünün ışığı, gözünün nuru idiler.

3630 • Bu üç şehzade, babaları ile vedalaştıktan sonra, babalarının idaresi altında bulunan yurtlarını görmek, şehirlerini gezmek için yolculuğa hazırlandılar.

• Yurtlarının iyi idare edilip edilmediğini görmek, geçim işlerini, ekonomik durumu düzene koymak için memleketin şehirlerini, kalelerini gezeceklerdi.

• Padişahın elini öptüler; “Allâhaısmarladık!” dediler. Emrine uyulur, itaat edilir, kıymetli bir hükümdar olan babaları onlara dedi ki:

• “Gönlünüz nereyi, hangi şehri, hangi kaleyi görmek isterse oraya gidin! Allâh’ın emanetinde olarak, O’na güvenerek, korkmadan, neşe ile, rahat rahat, ellerinizi kollarınızı sallaya sallaya dolaşın!

• Yalnız; Hûş-rüba (Akılkapan) adlı kaleye girmeyin! Çünkü o kale, keder kalesidir, bela kalesidir! O kale, tehlikelerle doludur!

3635 • Allâh hakkı için, Allâh hakkı için, o Zatü’s-Suver Kalesi’nden uzak durun; o akıl kapan yerin tehlikelerinden korkun!

• O kalenin yüzü, arkası, burçları, tavanı, döşemesi hep güzel resimlerle süslenmiştir!

3650 • Evlatlarım, dostlarım; bu sözün sonu yoktur! Aklınızı başınıza alın da, o kaleye yanaşmayın; o kaledeki resimlere, süslere bakmayın!

• Kendinize gelin de, istekleriniz, hevesleriniz yolunuzu kesmesin; sonra kötülüğe düşer, ebedî olarak kurtulamazsınız!

• Tehlikeden sakınmak farzdır; benim bu garazsız sözümü dinleyin!

• Kurtuluş yolunu aramada zeka işe yarar; bela tuzağından uzak durmak, sakınmak gerekir!”

• Babaları onlara bu sözleri söylemeseydi, o kaleden sakınmalarını emretmeseydi,

3655 • O kale, hayallerine bile gelmeyecekti; gönülleri o tarafa meyletmeyecekti!

• Çünkü o kale, tanınmış bir kale değildi; ücra bir yerde, kalelerden ve yollardan uzak bir yerde idi.

• Babalarının; “Sakın o kaleye gitmeyin!” sözleri, onları gitmek, görmek hevesine düşürdü, o hayale sürükledi.

• Bu men ediliş, onlarda kaleyi görmek hevesini artırdı; “Oranın sırrını bilmek gerek!” diye düşündüler.

• Men edilen şeyi yapmayan kimdir? Çünkü insan men edildiği şeye haristir. Onun üstüne düşer.

3663 • Şehzadeler de; “Hizmetlerde bulunuruz, emrettiğin gibi hareket ederiz; başüstüne!

• Buyruğundan dışarı çıkmayız; senin gibi bir babanın, namlı bir padişahın lütfu ve ihsanından gaflet etmek küfürdür, kâfirliktir!” dediler.

3665 • Fakat, kendilerine çok güvendikleri için; “inşaAllâh” demeyi unuttular; Cenab-ı Hakk’ı tesbih etmediler.

Şehzadeler; “İnsan, men edildiği şeyin üzerine düşer!” hadîsi gereği, babalarının bütün vasiyetlerini, bütün öğütlerini ayaklar altına alarak, o men edilen kaleye gittiler ve bela kapısına düştüler. Kendilerini içten kaynayan, ayıplayan, levmeden nefsi levvameleri, onlara; “Size bir korkutan gelmedi mi?” diyordu. Onlar da ağlaya ağlaya; “işitseydik, yahut aklımız olsaydı, cehennemlikler arasına girmezdik!” diyorlardı.

3699 • Bu sözün sonu yoktur; şehzadeler, merak yüzünden, men edilen kaleye gitmek için yola düştüler.

• Hz. Âdem ve Havva validemiz gibi; “Meyvesini yemeyin!” denen ağaca doğru yürüdüler. Sanki, ihlas sahibi iyi kişilerin bulunduğu yerden çıktılar, uzaklaştılar da, söz dinlemeyen, nasîhat kabul etmeyenler arasına katıldılar.

• Babalarının; “Gitmeyin!” demesinden, kaleyi görmek istekleri büsbütün arttı; oraya doğru yüz tuttular, yöneldiler.

• O kıymetli padişahın sözünün aksine, sabırlarını yakıp yandıran Hûş-rüba (=Akılkapan) Kalesi’ne yürüdüler.

594

3704 • Resimlerle, nakışlarla süslü olan o Hüşrüba, Zatü’s-Suver (=Resimler Kalesi)’in karaya ve denize açılan beşer kapısı vardı.

• Kalenin beş kapısı, duygularımız gibi dış âleme, madde âlemine, renk ve koku âlemine açılmıştı. Beş kapısı da, iç duygularımız (müfekkire,, muhayyile) gibi mana âlemine açılmış; gizli şeyleri, ilahî sırları arıyordu..

• Şehzadeler kaleye girince, orada bulunan binlerce resmi, binlerce süsü, binlerce sureti seyre daldılar; bir bir hayran hayran dolaştılar, kararsız bir hale geldiler.

• Duvarlarda gördükleri güzel resimlerin onlara verdiği manevî sarhoşluk, onları put yontar, puta tapar bir hale sokmuştu.

3760 • Bu sözün sonu yoktur; şehzadeler, orada pek güzel, pek alımlı bir resim gördüler.

• Elbette onlar, resimde gördüklerinden daha güzel kızlar görmüşlerdi fakat, bu güzel kız resmi, onları aşk deryasının derinliklerine daldırdı.

• Sanki onlara, Çin padişahının kızının resmi Çin kâsesi ile afyonlar sundu! Kâseler görünür ama, sunulan afyon görünmez![670]

[670] Bu hikâyenin zevkine varmaları için sayın okuyucularıma Yahya Kemal merhumun *"Mehlika Sultan" şiiri* ile *"Çin Kasesi"* şiirlerini okumalarını tavsiye ederim.

• Hûş-rüba Kalesi yapacağını yaptı ve her üçünü de bela kapısına attı; her üçü de, o resmini gördükleri kıza âşık oldular.

• Bakış oku, yaysız olarak uçtu geldi ve her üçünün de gönlüne saplandı. Ey aman bilmez aşk; senin elinden el-man, el-aman!

3765 • Bir resim; sanki taştan yontulmuş bir heykel (Venüs heykeli) gibi, yüzyılları yaktı yandırdı! Onların imanlarına da, gönüllerine de ateş saldı.

• Yüzyılları yakan; dinlere, gönüllere ateş salan resim, canlı olsaydı neler yapmazdı? Onun fitnesi her an bir başka çeşittir!

• Güzel kızın resminin sevdası, şehzadelerin gönüllerine birer mızrak gibi saplandı.

• Her biri, bulut gibi gözyaşı döküyordu; ellerini ısırıyorlar; "Yazıklar olsun!" diyorlardı.

• "Biz, şimdi gördük, anladık; padişah ise bunu önceden görmüş! Bizim aşk hastalığına yakalanmamamız için, o eşsiz insan yeminler etmiş, bize tehlikeyi haber vermişti!

3778 • Padişahın buyruğundan dışarı çıktık; babamızın lütuflarına, inayetlerine karşılık nankörlük ettik!

595

• Onun sözünü hafife aldık; o değerli nasîhatlere, o paha biçilmez lütuflara, inayetlere önem vermedik!

• İşte buracıkta hepimiz de bir çıkmaza girdik, bir belaya düştük; savaşa girmediğimiz halde yaralandık, öldük![671]

[671] Burada, büyük Mevlevî şairlerinden Şeyh Galib hazretlerinin aşk hakkındaki şu beyitleri nasıl olur da hatırlanmaz:

"Derd ü mihnetdir, beladır; adı aşk,

Bir marazdır, ibtiladır; adı aşk,

Andadır raz-ı adem, sırr-ı vücud,

Hiçtir, yoktur, bakaadır; adı aşk,

Can u canana müberra, muttasıl,

Bir bilinmez müdde'adır; adı aşk,

Şimdi Galib bir şehi alîcenab,

Gönlümüzle aşinadır; adı aşk"

• Kendi aklımıza, hünerimize güvendik de, bu bela gelip bize çattı!"

3786 • Üzüntüler, dertler içinde çırpınarak; "Acaba, dünyada bu resim kimin resmi?" diye araştırmaya giriştiler!

• Bir çok araştırmadan sonra, nihayet bir gün, gönül gözü açık bir şeyh, yolda o sırrı açıkladı.

• O bu sırrı söyleme yolu ile, işitme yolu ile değil, aklına gelen ilham yolu ile buldu. Sırlar, o şeyhin gözünün önünde apaçıktı.

• Şeyh dedi ki: “Bu; Ülker yıldızının bile kıskandığı, haset ettiği bir kızın, Çin padişahının kızının resmidir!

3790 • O; can gibi, ana rahmindeki çocuk gibi gizlidir! O; Çin ülkesinde babasının sarayında, perdeler ardındadır!

• Onun yanına ne erkek çıkabilir, ne de kadın! Padişah, onu fitnelerden saklamıştır!

• Padişah onu o kadar kıskanır ki, onun adını bile andırmaz; damının üstünden kuş bile uçamaz!”

O üç şehzadenin, o vak’ayı düşünmeleri ve bir karara varmaya çalışmaları.

3887 • Meftun ve dertli üç şehzade, baş başa verdiler; her üçünün de zahmeti, ıztırabı, derdi birdi.

• Her üçünün de düşüncesi birdi, sevdası birdi; her üçü de bir sıkıntıdan, bir illetten hasta idi!

• Sessizlik içinde, her üçü de aynı tehlikeye düşmüştü; konuşurken de, her üçü aynı delile dayanmada idi!

3890 • Bir zaman, hepsi de gözyaşı döktüler, musîbet sofrasının başında kan ağladılar!

• Bir zaman, her üçü de, gönül ateşi ile yandılar; buhurdan gibi, sıcak sıcak nefesler verdiler!

• Sonunda, onların en büyüğü; “Ey hayırlı kardeşler!” dedi. “Biz, şehzâde idik; biz, başkalarına erkekçe nasihatler vermez miydik?

• Adamlarımızdan biri bize beladan, yoksulluktan, korkudan, zelzeleden şikayet edince;

• ‘Başına gelen sıkıntıdan şikayet etme; az ağla, çok sabret! Çünkü sabır; darlığın, sıkıntının anahtarıdır!’ derdik.

3895 • Bu sabır kilidi ne oldu? Acaba sabır ortadan kalktı mı? O kanun bozuldu mu?

• ‘En buhranlı zamanlarda, karışıklıklarda, savaşlarda bile ateş içindeki altın gibi gülmek gerek!’ demez miydik?

• Biz; savaşın kızıştığı, meydanın daraldığı zamanlarda askerlere; ‘Renginiz atmasın!’diyerek;

• Atların insan kellelerinden başka basacak yer bulamadıkları zamanlarda

• Askerlerimizi hayhaylarla cesaretlendirir, onlara; ‘Kahredici mızrak gibi düşmana saldırın!’ derdik.

3900 • Bütün âleme; ‘Sabredin!’ derdik. Çünkü sabır, gönlün ışığıdır, nurudur!

• Şimdi, savaş sırası bize geldi. Ne diye başımız dönüyor, sersemleşiyoruz? Ne diye çirkin kadınlar gibi çarşafa bürünüyoruz?

• Ey gönül; evvelce herkesi savaşa teşvik eder, onlara cesaret verirdin! Şimdi de kendine cesaret ver ve kendinden utan!

• Ey dil; herkese nasîhat verirdin! Şimdi sıra sana geldi; neden sustun?

• Ey akıl; nerede senin tatlı öğüdün? Şimdi sıra senin; o hayhayın ne oldu?

3908 • Sen; vaktiyle, başkalarının derdine derman olurdun! Dert, sana şimdi misafir olarak geldi; neden susuyorsun?

• Senin bütün işin gücün askere bağırıp çağırıp onları savaşa teşvik etmekti; sesin neden kısıldı? Şimdi de bağırsana!..

597

• Elli yıldır dokuduğun kumaştan şimdi kendine bir elbise yap da giy! Yani, elli seneden beri aklınla elde ettiğin bilgiden kendin için bir eser ortaya koy; korkaklıktan kendini kurtar! Çünkü insan; ortaya koyduğu ilimle, ma’rifetle evvela kendi nefsine faydalı olacak, ondan sonra başkalarına, dertlilere koşacak, onlara derman olacak!”

Şehzadelerin, bu konuşmadan sonra, mümkün olduğu kadar sevgiliye yakın olmak için Çin memleketine gitmeleri. Kavuşma yolu kapalı olsa bile, mümkün olduğu kadar yakın olmak iyi bir şeydir!

3980 • Bu konuşmalardan sonra, hemen yola düştüler! İşte dostum, ne olduysa o zaman oldu.

• Kendilerine rehber, yol gösterici olarak sabrı seçtiler; sevgilerine candan bağlı, doğru özlü olarak Çin şehirlerinin yolunu tuttular.

• Analarını, babalarını bıraktılar, gizli sevgilinin yoluna yöneldiler.

• İbrahim Edhem hazretleri gibi, aşk; onları tahtlarından, taçlarından uzaklaştırdı. Elsiz ayaksız, yoksul bir hale düştüler; yani, İbrahim Edhem bir hükümdarken nasıl ilahî aşk yüzünden tacını, tahtını terkederek çöllere düşüp derviş oldu ise, bunlar da şehzade oldukları, ilerde tahta oturacakları, padişah olacakları halde, aşkları uğruna her şeyi terkederek Çin yollarına düştüler.

• Yahut İbrahim Peygamber gibi, Hakk sevgisi yüzünden kendilerini ateşe attılar.

3985 • Yahut da, çok sabırlı yüce İsmail gibi, aşkın önüne yattılar, hançere boyun verdiler.

4007 • Şehzadeler; yüzlerce korku ile, yüzlerce çekinme sırlarını üstü kapalı olarak, kinayelerle birbirlerine fısıldıyorlardı.

• Sırlara Allâh'tan başka kimse mahrem olamaz; "ah"a, feryada ancak gökyüzü hemdemdir, arkadaştır!

• Birbirleri ile dertleşmek, kederlerini birbirlerine anlatabilmek için aralarında kullanılan remizli sözler, deyimler vardı.

4054 • Şehzadelerin en büyükleri; "Kardeşlerim!" dedi. "Benim, beklemekten canım dudaklarıma geldi.

598

• Artık hiç bir şeye aldırış etmiyorum, sabrım kalmadı. Bu sabır, beni adeta ateşe attı, yakıyor!

• Sabretme gücüm bitti, yok oldu. başımdan geçen vak'a, âşıklara ibret kesildi.

• Sevgiliye kavuşmamak beni canımdan bıktırdı, usandırdı. Ondan ayrı yaşamak, benim için yaşar olmaktan, yaşıyor görünmekten çıktı; bana, riyakarlık gibi geliyor!

• Ondan ayrı yaşamanın derdi, ne zamana kadar beni böyle öldürüp duracak? Başımı kes de, aşk, yeni bir can bağışlasın!

• Benim dinim, aşk ile yaşamaktır; aşksız olan bu canla, bu başla ömür sürdürmek, yaşamak, bana ayıptır, ardır!

4071 • Şehzadelerden sabrı tükenen büyüğüne öteki iki kardeş, geceleyin masal söyler gibi, nasihatler ettiler; "Düşeceğin tehlikeden habersiz olma!" dediler.

• "Kendine gel; yaralarımıza tuz basma! Aklını başına al; kabadayılık taslayıp şüphelere düşüp bu zehri içme!"

• "Ağabey!" dediler. "Mademki senin gönül gözün kapalı, hakîkati göremiyor; her şeyden haberi olan bir şeyhin tedbirine uymadan nasıl gidebilirsin?

• Yazıklar olsun o kuşa ki, kanatları çıkmadan yücelere doğru uçmaya kalkar da, kendini tehlikeye atar, mahvolur!

4075 • İnsan için akıl; kol, kanat gibidir! Eğer insanda akıl yoksa, o zaman kendisine başka bir aklı rehber edinmesi gerek!

• Ya zaferi kazan, başarılar elde eden biri ol, yahut da zafer kazanan, her şeyde üstün olan birini ara; ya görüş sahibi ol, yahut görüş sahibi birini ara!

• Yanında akıl anahtarı bulunmadıkça, bu kapıyı açmaya çalışmak beyhudedir, boş yere uğraşmaktır; doğru değildir! Bu kapı, hakîkat kapısıdır, kurtuluş kapısıdır!

• Hislerine tabî olma, heva ve hevese kapılmaları yüzünden bütün bir âlemi tuzağa düşmüş gibi gör! İnsanlar; kendilerine deva gibi görünen hastalıklara tutulmuşlar, ilaç renginde yaralar almışlar, çıbanlar çıkarmışlardır![672]

[672] Sokakta, polislerin önünde eli kelepçeli birini görünce ona acırız; “Hür olma nimetini kaybetmiş o zavallıyı kim bilir nereye götürüyorlar, ne yapacaklar, hangi hapishaneye atacaklar, hangi hücreye tıkacaklar?” diye içimiz sızlayarak düşünürüz. Bunun gibi, bazen sokaklarda, bazen camilerin önünde kötürümler, çolaklar, körler, yüzleri, elleri çıbanlar içinde kişilere, sakatlara rastlarız; insan olarak onlara acırız. Halbuki, hepimizin, kötü huylarımızın, ihtiraslarımızın bileklerimize geçirdiği görünmez kelepçelerimiz var; ayaklarımızda ağır zincirler sürüklemekteyiz. Biz; mukadderat polisleri önünde elleri kelepçeli, bir yerlere götürülmekteyiz. Biz, kendimizi hür sanıyoruz ama; duygularımızın, hiddetlerimizin şehvetlerimizin esiriyiz. Bundan haberimiz yok! Uzvî noksanlar, sakatlıklar, maddî hastalıklar, bedenlerimizde görülen çarpıklıklar, çirkinlikler göze görünüyor. Halbuki; görünmez, ahlakî, manevî iç hastalıklarımız, iç sakatlıklarımız var; kirliliklerimiz var; bunlar görünmemektedir! Sokaklar, bu çeşit mana hastaları, sakatları ile dolup taşıyor; biz, onları sağlam, mutlu sanıyoruz.

4094 • Nefsanî zevklerin, şehvanî duyguların verdiği hoşluk, neşe insana tatlı gelir, insanı eğlendirir fakat; şimşek parıltısı gibi parlar, sonra söner; etrafında karanlıklar vardır, ateş vardır!

• Pek kısa zaman süren, sönüp giden şimşek ışığı var; etrafını karanlıklar sarmış! Senin yolun da çok uzak!

• Şehvet zevkinin pek az süren ışığında ne bir mektup okuyabilirsin, ne de menzile, varacağın yere at koşturabilirsin!

• Göz açıp kapayıncaya kadar gelip geçen şimşek ışığına kapıldığının cezası olarak doğudan gelen ışıklar, hakîkat güneşinin nurları senden yüz çevirir de, sen, günah karanlıklarında kalırsın!

• Şimşeğin hilesi, seni delilsiz, öndersiz, rehbersiz yakalar da, günah gecelerinin karanlık çukurlarına doğru mil mil çeker götürür!

• Bazen dağa, yani felakete ve musîbete çarparsın, bazen hata ve günah ırmağına düşersin! Bazen bu tarafa yalpa vurursun, bazen da o tarafa yıkılır kalırsın!

4142 • Ne zamana kadar körcesine at koşturup duracaksın? San’at için de usta gerek, kazanç için de; sende ise hiç bir şey yok!

• Kendini Çin ülkesinde rezil etme; bir akıllı kişi bul ve ondan ayrılma!

• O ne derse, o, zamanın Eflatun’u ne buyurursa onu yap! Onun buyruğu ile yürü; nefse uymayı, heva ve hevesi bırak!

4145 • Çin ülkesinden herkes, padişahları hakkında; ‘Anadan doğmamıştır!’ inancına candan bağlıdır!

• ‘Padişahımızın hiç bir oğlu da yoktur; hatta kendisine hiç bir kadını da yaklaştırmaz!’ diye inanırlar.

• Bu sebeple, padişahları hakkında; ‘Oğlu, kızı vardır!’ diyen, boynunu keskin kılıcın önüne koymuştur!

• ‘Padişahın oğlu, kızı vardır!’ diyen kişiye, ‘Peki!’ der. ‘Mademki bu sözü söyledin, benim ailem olduğunu isbat et!

• Kızım olduğunu isbat et; isbat edebilirsen, keskin kılıcımdan kurtulursun, aman bulursun!

4150 • İsbat edemezsen, şüphe etme ki, senin boğazını keserim; can sofusundan hırkanı çeker alırım! Yani, ruhunu bedeninden çeker alırım!

• Ey yalan sözler söyleyen kişi; başını hiç bir suretle kılıçtan kurtaramazsın!

• Ey bilgisizliği yüzünden yersiz, haksız sözler söyleyen kişi; kesilmiş başlarla dolu şu hendeği bir seyret!

• Öyle bir hendeğin, dibinden ağzına kadar günahkarların başları ile dolu olduğunu gör!

• Bunların hepsi de bu davaya düştüler, boyunlarını bu dava uğrunda verdiler!

4155 • Haydi, ibret gözü ile seyret de, bu çeşit bir davaya kalkışma, böyle bir söz söyleme!'

• Ey kardeş; böyle davaya giriştin ama; bize ömrümüzü zehir edeceksin!

• Birisi, haberi olmadan, körü körüne yüz yıl gitse, aldığı yol yoldan sayılmaz!

• Silahsız yola gitme; muharebeye girme; korkusuzlar gibi kendini tehlikeye atma!"

• Bütün bu sözleri söylediler ama, o sabırsız şehzade; "Bu sözler; beni tiksindiriyor, nefret ettiriyor!" dedi.

4160 • "Göğsüm, mangal gibi ateşle dolu! Arzu ekininin rengi sarardı, kurudu; biçme zamanı geldi.

• Vaktiyle, gönlümde sabır vardı; fakat, şimdi kalmadı; sabrın yerine aşk geldi, kondu! Orayı yaktı, tutuşturdu!

• Aşkın doğduğu gece, benim sabrım öldü. O geldi geçti; geride kalanlara Hakk ömür versin!

4166 • Kesik başlarla dolu yüz hendek olsa, benim derdime karşı, ancak gülünecek bir şeydir!

• Artık ben; ihtiras ve kötü huylarımın davulunu, korkudan kilim altında çalmak istemiyorum!

• Ben; şimdi artık korkmadan, çekinmeden ölüm sahrasına bayrak dikeceğim! Ya başım gider, yahut gönül verdiğim sevgilimin yüzünü görürüm!

601

• O sevgilinin vuslat şarabına layık olmayan boğazın kılıçla, hançerle kesilmesi daha iyidir!

4170 • Ona kavuşma, onunla buluşma isteğiyle parlamayan, nurlanmayan gözün ağarıp kör olması daha iyidir!

• Onun sırrını dinlemeye cesaret edemeyen kulağı dibinden kes, at; o kulak başa yakışmaz!

• Ona ulaşmayan, onu okşamayan elin kasap satırı ile kırılması, kesilmesi daha iyidir!

• Onun yürüyüşüne canla başla uymayan, onun nergis bahçesine girmeyen, oraya basmayan ayak yok mu!

• O ayağın demir zencire, bukağıya vurulması daha yerinde bir şey olur. Çünkü, o çeşit ayak, ayak sayılmaz; o ayak, sonunda insanın başına dert olur!"

Kardeşleri ağabeylerine tekrar tekrar öğütler verdiler. Fakat o, verilen öğütlere kulak asmadı; sabrı, tahammülü kalmamıştı. Deli gibi, kendisinden geçmiş bir halde onlardan ayrıldı. Kendisini, izin bile istemeden, Çin padişahının sarayına attı. Onun bu hali, onun küstahlığından, terbiyesizliğinden değildi; aşkın fazlalığından idi.

4386 • O iki kardeşin, ağabeylerine söyleyecekleri sözler çöktü. "Gökteki yıldızlar sayısınca, bizim canımızda sana verilecek öğütler var!" dediler.

• "Söylemesek, işler yolunda gitmeyecek; biz, doğru hareket etmemiş olacağız! Söylesek, söyleyeceğimiz sözler, senin gönlünü kıracak!"

4390 • Onlar böyle söylenip dururken, ağabeyleri fırladı, kalktı; "Allâh'a ısmarladık!" dedi. "Gerçekten, dünya da değersiz, dünyadakiler de!"

• Derken, yaydan fırlayan ok gibi fırladı, dışarı çıktı. Artık, ona söz söylemeye güç yetmezdi.

• Kendinden geçmiş, mest bir halde Çin padişahının huzuruna geldi. Vakit geçirmeden, hemen sarhoşçasına yeri öptü.

602

• Bu kardeşlerin durumu, baştan sonuna kadar bir bir Çin padişahına açıklanmıştı. Bu sebeple padişah onların dertlerini de biliyordu, üstüne düştükleri, peşinde koştukları şeyi de biliyordu!

4401 • Şehzade, Çin padişahının huzurunda diz çöktü. On tane muarrif (=tarif eden, haberci memur) onun kim olduğunu, nereden geldiğini padişaha anlatmaya başladılar.

• Padişah, önceden bunların kim olduklarını, nereden geldiklerini fazlasıyla biliyordu ama; habercilerin de kendi vazifelerini yapmaları gerekiyordu.

• Ey temiz kişi! Şunu bil ki; gönüldeki bir zerre irfan nuru, yüzlerce muarriften daha iyidir!

• Muarrife kulak vermek, herşeyi ondan öğrenmeye kalkmak; perde arkasında kalmaya, vehme kapılmaya, zanna düşmeye işarettir!

4405 • Gönül gözü açık olan kişinin muarrife ihtiyacı yoktur; o, her şeyi ap-açık görür, anlar!

• Gönül gözü açık olan kişinin canı, başkalarının anlatmalarına, tanıtmalarına, tarif etmelerine kulak asmaz; onun bütün inancı, bütün sezişi kendi gönül gözünden gelir!

• Muarrif, o değerli padişahın huzurunda diz çöken şehzadenin halini anlatmak için konuşmaya başladı.

• Dedi ki: "Padişahım! Bu; senin ihsanına, lütfuna layık bir kişidir; dışarı atılacak, koyulacak kişilerden değildir! Bu sebeple, ona padişahlık et, iyiliklerde bulun!

• Seni büyük bir padişah bilmiş, senin kapına gelmiş, yaralı kalbiyle sana sığınmış! O aşk sarhoşunun başını okşa!"

4410 • Padişah; "Bu delikanlı hangi mevkii isterse, hangi mülkü, hangi ülkeyi isterse ona vereceğim!" dedi.

• "Bırakıp geldiği, malik olduğu mülkün yirmi mislini ona bağışlayacağım! Hatta, bıraktıklarından daha fazlasını ona vereceğim!"[673]

[673] *Dîvan-ı Kebîr'in* birinci cildinin 207. gazelinde Mevlana aynen şöyle buyurur:

"Allâh; bitmez tükenmez cömertliği ile bana hesapsız mülkler verse, ne kadar gizli hazîneleri varsa önüme koysa, ben, candan secde ederek yüzümü toprağa korum ve derim ki: 'Bunların hepsinden filanın aşkı benim için daha değerlidir!"

• Muarrif dedi ki: "Senin padişahlığın, onun gönlüne aşk tohumunu ekti; onun, senin sevginden başka bir sevgiye kapılmasına imkan var mı?

603

• Sana kul olmayı öyle benimsemiş ki, padişah olmak, onun gönlüne soğuk gelmede![674]

[674] *Mesnevî'yi* nazmen Türkçe'ye terceme eden Nahîfî merhumun şu beyti de aynı fikri belirtiyor:

"Senin mahzunun olmak, halka handan olmadan yeğdir! Eşiğinde kul olmak, dehre sultan olmadan yeğdir!"

• O; padişahlığı da, şehzadeliği de bir tarafa atmış, gönlünden çıkarmış da senin adını duymuş, izine düşmüş, gurbet ellere gelmiş!

4415 • O bir sufîdir; vecde gelmiş, hırkasını çıkarıp atmıştır! O, bir daha o hırkayı alır mı?

• Bir sufînin ilahî vecd içinde attığı, düşürdüğü hırkayı geri alması; 'Ben bu hale aldanmışım, pişman olmuşum!' manasına gelir.

• Bu, adeta; 'Dostum, o hırkayı bana geri ver!' demek; 'Ulaştığım vecd, manevî zevk bu hırkaya değmez!' demektir.

• Âşık, bu düşünceden uzaktır; âşık, böyle bir fikre kapılmaz! Eğer o âşıkın aklına böyle şeyler gelirse, toprak başına olsun!..

• Aşk, yüzlerce beden hırkasına değer! Bu hırka, giyilen cansız hırka değildir! Bu hırka diri olan, duygusu, aklı bulunan yüzlerce beden hırkasıdır!

4420 • Hele şu fanî olan dünya mülkünün hırkası nedir ki? Beş para etmeyen sarhoşluğu bile insana baş ağrısı verir!.

• Dünya mülkü, maddeye tapanlara, tene tapanlara helaldir; bizler, zevali olmayan aşk mülkünün kullarıyız!"

• Muarrif; "Padişahım!" dedi. "Bu şehzade, aşk ülkesinin valisidir! Onu azl eyleme, işinden ayırma, aşkından başkası ile onu meşgul etme!

• Şehzadenin buraya gelmekte gecikmesi, bedeninin zayıf ve istidadının az oluşundandır!

4428 • Koku almayan biri gül bahçesine girse, gül kokusundan, reyhan kokusundan bir zevk alamaz!

4437 • Bu şehzade de, senin huzuruna çıkabilme kabiliyetini elde etmek için şimdiye kadar oturdu, bekledi; şevki, heyecanı hududu aştı. Fakat, kabiliyet ve istidad elde edemedi."

• Muarrif; "İstidad da padişahtan elde edilir; canı olmayan birinde istidad olur mu?"

604

• Padişahın lütufları, onun gamını, kederini ortadan kaldırdı, üzüntülerini giderdi. Şehzade, padişahı avlamaya gelmişti; kendisi padişaha av oldu!

Büyük şehzadenin Çin padişahının sarayında kalması.[675]

[675] Şehzadelerin babası, Cenab-ı Hakk'ı temsil ediyordu. Çin padişahı ise, mürşidi göstermekte. Şehzadeler de mürîdi.

4589 • Şehzade, padişahın huzurunda, bir avuç toprakta yedi kat göğü gördü; bu yüzden hayran olup kaldı.[676]

[676] Şehzade; topraktan yaratılmış olan padişahın maddî varlığında, bedeninde ilahî tecellîyi gördü. Sanki yedi kat gök, onun teninde toplanmıştı!

• Şehzadenin hiç bir bahiste ağız açıp konuşmasına imkan yoktu. Fakat gönlü, canı, padişahın canı ile konuşup durmada idi. Bir an bile konuşmadan kalmıyordu, susmuyordu.[677]

[677] Ruhları birbiri ile anlaşan kişilerin ağızları konuşmasa da gönülleri sessiz sedasız konuşur. Bu sebeple; "Gönülden gönüle yol vardır!" demişlerdir. Onlar, iki ayrı vücutta bir ruh olarak yaşarlar, konuşurlar.

• Şehzadenin hatırına pek gizli, ifade edilmesi zor bir düşünce geldi. Bu yakınlık, bu gönülden konuşmalar ruhların birliğinin, aynı yerden geldiğinin belirtisi idi. Fakat suretlerin, bunların ayrı oluşunun sebebi nedir?

• Bu suret öyle bir suret ki, insanı suretten usandırıyor; şekillerden, hayallerden, kuruntulardan kurtarıyor. Bu öyle bir uyuyandır ki, her uyuyanı uyandırıyor; onu Hakk'a, hakîkate götürüyor![678]

[678] Bu beyitlerde ilahî aşkın ifadesi var. Mürşidin, kâmil insanın müridi üzerindeki tesiri anlatılmaktadır. Hakk âşıkı, aşk hastasıdır. Onu tedavi edecek ilaç nerede? Hz. Ali'nin şu manadaki beyitleri bu konuya ışık tutar: "Ey insan! İlacın sendedir fakat, bilmiyorsun! Hastalığın da sendedir fakat, göremiyorsun! Sen; maddî varlığına bakarak kendini küçük bir varlık sanıyorsun! Halbuki sen, büyük bir âlemsin; sende kâinat gizlenmiştir!"

• O öyle bir söz ki, insanı söz söylemekten kurtarır! O, öyle bir hastalıktır ki, insanın hastalıklarını iyi eder! O kâmil insanın konuşması, hakîkati arayan kişiyi boş sözlerden, lüzumsuz münakaşalardan kurtarır! Aşkın hastalığı da insanı, nefsanî hastalıklardan, şehvetten, hiddetten, cimrilikten kurtarır!

• Şu halde aşk hastalığı sağlığın canıdır! Aşkın getirdiği zahmetlere, acılara, eziyetlere rahatlık, mutluluk hasretle bakmakta, aşkın ıztıraplarını özlemektedir.

605

4595 • Ey ten; sen, artık şu candan, şu hayvanî ruhtan vazgeç! Eğer ondan vazgeçmiyorsan, git, kendine başka bir can, başka bir ruh ara! Yani, ey talip; sen,

nefsaniyetinden, hayvanî ruhtan kurtulmaya çalış! İnsan-ı kâmile başvur da, o büyük varlık, sana insanî ruhu, gerçeği tanıtsın; bu suretle hakîkî ruha kavuş!

• Hasılı, Çin padişahı o şehzadeyi pek ağırladı, ikramlarda bulundu. O da, o güneşin karşısında ay gibi eridi, benliğinden, kötü huylarından kurtuldu!

• Âşıkların eriyişi küçülmek, azalmak değil; büyümek, boy atmak, kemale ermektir! Onlar, ay gibi ererler, küçülürler, öyle görünürler ama; aslında onlar gelişirler, tazeleşirler, güzel bir yüz elde ederler!

• Bütün hastalar iyileşmeyi ümit ederler, umarlar; o ümitle yaşarlar! Aşk hastası ise; "Benim hastalığımı artırın; beni daha çok hasta edin!" diye feryad eder![679]

[679] Fuzulî merhum;

"Aşk derdiyle hoşem, el çek ilacımdan tabîb,

Kılma derman kim, helakim zehri dermanındadır!" diye yazmıştır. Hz. Sa'di de;

"Aşk derdi, sağlıklı olmadan daha hoştur!" demiştir.

• Hakk âşıkı; "Bu zehirden daha tatlı, daha hoş bir şerbet görmedim!" der. "Bu hastalıktan daha hoş bir sağlık olamaz!" diye düşünür.

4600 • İbadet, aşk günahından daha iyi olamaz! Seneler bile, bu mutlu ana nisbet edilse, bir saat gibi kısalır!

• Şehzade; gönlünü sevgi ile tutuşturarak, yanarak canını ona vermeye, aşkı uğrunda kendini feda etmeye hazır bir vaziyette padişahın huzurunda bir müddet kaldı.

• Şehzade diyordu ki: "Padişah, herkesin başını bir kere keser; ben ise her an padişaha yeniden yeniye kurban oluyorum![680]

[680] Nedîm de bir beytinde;

"Halk-ı âlem yılda bir kez lyd için kurban ider,

Dembedem, sa'atbesa'at ben senin kurbanınım!" demiştir.

• Ben; mal mülk bakımından, altın gümüş bakımından fakirim! Fakat baş, gönül cihetinden çok zenginim; benim başım, yüzbinlerce başa bedeldir!

• Aşk yolunda iki ayakla koşulamaz; bir baş ile aşk yoluna düşülmez!

4605 • Halbuki, herkesin iki ayağı, bir başı vardır! Binlerce başı olan ten nadirdir! Binlerce baş, binlerce ayak ancak Hakk âşıklarında bulunur!

• Bu yüzdendir ki, bütün vak'alar, haller, başa gelenler unutulur gider! Fakat bu hal, bu aşk her an biraz daha kızışır, alevlenir!

• Aşk; mekansızlık âleminde yanardağ gibi ateş madenidir! Yedi cehennem, onun kıvılcımları yanında bir duman gibi kalır; yani, cehennemin yakan, kavuran korkunç alevleri ilahî aşk ateşinin yanında bir duman, bir gölge gibidir!

4615 • Şehzadenin ömrü geldi geçti de, aşk hastalığını gideremedi, vuslata yol bulamadı. Sabır, pek yakıcı idi; canında da dayanacak güç kalmamıştı.

• Bir zaman dişlerini sıkarak dayandı, bu derdi çekti; fakat muradına eremeden ömrü sona erdi.

• Sevgilinin sureti, maddî varlığı ondan gizlendi. Şehzade öldü gitti; fakat, onun manası, hakikî sevgiliye kavuştu, ona eş oldu.

Şehzadelerden büyüğünün ölmesi, küçük şehzade hasta olduğundan ortanca şehzadenin ağabeylerinin cenazesine gelmesi; padişahın ona da iltifatta bulunması; onun da padişahın lütuflarının, ihsanının tesiri ile sarayda kalması; padişahın iyilikleri, manevî tesiriyle, bakışıyla yüzbinlerce görünmeyen ve görünen kazançlar elde etmesi, ganimetlere konması.

4634 • O sıralarda, şehzadelerin küçüğü hasta idi. Büyük şehzadenin cenazesine yalnız ortanca şehzade gelebildi.

• Çin padişahı onu görünce, tanımamış gibi; “Bu kimdir? Bu da o denizden herhalde, bu da bir balık!” dedi.

• Muarrif; “Bu da o babanın oğlu, bu vefat edenin küçük kardeşi!” dedi.

• Padişah ona; “Sen, vefat eden ağabeyinden bize bir yadigarsın!” dedi, onu ağırladı. Bu sözlerle onun gönlünü kazandı, onu da avladı.

• Padişahın bu okşayıcı sözleri ile, ayrılık ateşiyle yanan, inleyen, gözyaşları döken şehzade canlandı, adeta teninde kutsal bir ruh, yeni bir can buldu.

• Gönlünde, öyle yüce bir feyz, öyle manevî bir uğultu ve yükseliş gürültüsü duydu ki, sufî, yüzlerce çile çıkarsa yine de o hali bulamaz!

607

4640 • O, bulunduğu yerde parıl parıl parlamaya başladı. Duvarda, dağda, taşta sanki bütün bunların hepsi de nar gibi çatlamışlar, ona gülüp duruyorlardı.

• Bütün zerreler, ona karşı birer kubbe gibi görünüyordu. Anbean, o kubbelerden yüzlerce çeşit kapılar açılıyordu.

• Açılan kapılar, bazen pencere haline geliyor, bazen ışıklar halinde görünüyordu. Toprak; bazen buğday yığını oluyor, bazen de ölçek halini alıyordu.

• Umumiyetle gökyüzü, herkese pek eski, pek kupkuru görünürken, onun gözünde her an yeniden yaratılmakta idi.

• Güzel, latîf ruh cesetten kurtulunca, kaza ve kaderden, Hakk’ın lütfu ile, ona böyle bir göz verilir!

4645 • Yüzbinlerce gizli şeyler, gözünün önünde belirdi. Hakk’ın has kullarının gözleri neleri gördüyse, o da onları görmeye başladı.

• Kitaplarda okuduğu şeyler, ahiret halleri sûretlere bürünüp gözlerine görünmede idi.

• O değerli padişahın atının ayağının çıkardığı toz, şehzadenin gözlerine pek azîz bir sürme olmuştu.

• Böyle bir gül bahçesinde o, eteğini toplayarak yürüyordu. Bedeninin her bir cüz'ü; "Daha yok mu?" diye nara atıyordu.

• Yeşilliklerden meydana gelen gül bahçesi, bir anda solar gider! Aklın gül bahçesi ise, sararıp solmaz; daima yeşildir, güzeldir![681]

[681] Şeyh Sa'dî merhum güllerin ömürlerinin kısa olduğunu şu beyitte ne güzel ifade eder:

"Lale ve gülün karşısında şarap içmek, neşelenmek istedim. Fakat, sürahiden kadehe şarabı koyuncaya kadar, bahar geldi geçti, gül soldu."

4650 • Güllerden meydana gelen gül bahçesi; sararır solar, dökülür, dağılır gider! Fakat gönüllerden biten, gönüllerde yetişen gül bahçesi ise solmaz, gülleri dökülmez! Gönül bahçesi ne de hoştur, ne de hoş!..

• Bizim o hoş, o faydalı bilgilerimiz, bil ki, o gönül bahçesinden, iki üç deste gülden ibarettir!

• O manevî güllerin, o ruhanî çiçeklerin bulunduğu gül bahçesinin kapısını kendimize kapamışız! Oraya girmiyoruz da, tutuyoruz, şu fanî âlemin vefasız, ömürsüz güllerinden iki üç deste gülle oyalanıyor, onlara kapılıyor, onlara gönül veriyoruz!

608

• Yazıklar olsun! Bu kadar güzel gül bahçesinin anahtarları, her an, ekmek yüzünden, elimizden düşüp gidiyor!

• Seni bir an için ekmek derdinden kurtarsalar, karnını doyursalar, bu defa da sen, kadınların etrafında dolaşmaya, onlara meyletmeye başlarsın!

4655 • Derken, yine açlık denizin coşar, dalgalanmaya başlar. O zaman da sana ekmeklerle çeşitli yiyeceklerle ve kadınlarla dolu bir şehrin hükümdarlığı gerek!

• Sanki sen, bir yılan idin de, şimdi bir ejderha oldun; önce bir başın vardı, şimdi yedi başın var!

• Yedi başlı ejderha cehennemdir; senin hırsın yemdir! Yedi başlı ejderha gibi olan cehennem de seni insanlık yolundan alıkoyan bir tuzaktır![682]

[682] Cehennem nedir? Cehennem senin nefsindir. Yedi başlı ejderha derken, cehennemin yedi kapısına işaret ediyor. O yedi kapı şunlardır: l. Gurur kapısı 2. Hırs kapısı 3. Şehvet kapısı 4. Hased kapısı 5. Hasislik kapısı 6. Hiddet kapısı 7. Şöhret kapısı. Bazılarına göre nefret kapısı. Bu yedi kapı kapanmadıkça insan kurtulamaz; cennete giremez; insan olamaz, huzura kavuşamaz! Bizi mahveden, bizi yakan yandıran bu yedi cehennemî huydur!

• Seni insanlık yolundan alıkoyan tuzağı kır, parçala; yırt, at! Onun yemi olan hırsı ateşe ver, yak! Bu beden evine yeni kurtuluş yolları aç!

• Ey mana yoksulu olan kişi, ey şaşkın dilenci! Sen, âşık değilsin; Allâh sevgisinden haberin olmadan, hissiz bir dağ gibi, ses verir durursun!

4660 • Bir düşünsene; dağ, kendiliğinden hiç ses verir mi? O ses, başkasının sesinin ondan gelen aksidir!

• Ey taklitçi kişi! Senin sözün de, başkasının sözünün aksini söylüyor ama, ne söylediğinden haberin bile yok! Bütün sözlerin, başkalarının sözü, bütün hallerin başkalarının halinden ibaret!

4664 • Ne zamana kadar bu parlak hayaller sana başkalarından aksedip duracak? Çalış çabala da, bu olan vak'alar, bu söylenen sözler senin malın olsun; başkalarından sana akseden hayallerin hakîkatini sen kendin yaşa!

• Gayret et de, söylediğin söz, senin kendi sözün olsun, senin kendi halini bildirsin; manen göklere uçuşun kendi kanadınla olsun!

609

Padişahın himmeti ile şehzadenin gönlünde bir uyanıklık oldu, bir keşif belirdi. Hiç bir şeye aldırmaz bir hale geldi. Bu yüzden de, yapılan iltifata, gösterilen yakınlığa şükretmeden çekindi, serkeşliğin vesvesesine kapıldı. Padişah, ilham yolu ile, sır yolu ile şehzadenin bu halini anladı, üzüldü, canı sıkıldı; kendisinin haberi olmadan ruhu, şehzadeyi yaraladı.[683]

[683] Bu başlıktan sonra gelen bölümde Hz. Mevlana, Hakk yolunda yürüyen müridin biraz manevî zevk, biraz feyz alınca bazı kere şımardığını, benliğe kapıldığını ve bu yüzden bir çok şeyler kaybettiğini açıklamaktadır.

4759 • Dıştan görünen bir alış veriş olmaksızın, padişahın gönlünden şehzadenin gönlüne, canına feyzler gelmeye başladı.

• Ay nasıl güneşten nur alıyorsa, şehzadenin canı da padişahın can nurundan öyle nurlar alıyor, öyle manevî gıdalar alıyordu.

• Dembedem sevgi yüzünden kendini kaybetmiş ruhuna, o eşi benzeri bulunmayan padişahtan can gıdası gelmekte idi.

• İçinde bir istiğna, hiç bir şeye aldırmamazlık duygusu belirdi; bundan da bir azgınlık, bir küstahlık meydana geldi.

• "Ben de bir padişah, bir şehzade değil miyim? Neden bu padişahın emrine girdim, ona boyun eğdim?" diyordu.

4769 • Böylece, şehzade benliğe kapıldı. Bu benlikten nefsi kuvvet buldu, gelişti; yüzbinlerce manasız söz söylemeye başladı.

4772 • Padişahın dokunulamayan, asla ulaşılamayan lütfuna girmesine karşı, şehzadenin nankörlüğü, manasız düşüncelere kapılması ona ihsanda bulunanın canını sıktı, kalbini incitti.

• Sonunda kendi içinden ona seslendi de dedi ki: "Ey edepten mahrum adî kişi! Benim sana yaptığım ihsanların, lütufların, iyiliklerin mükafatı, karşılığı bu mu?

• Ben sana ne yaptım? Ben, sana en güzel hazîneler bağışladım! Sen ise, cimrilik huyundan, bana ne yaptın?" Yani, bir mürşit olarak padişah, ona şöyle sesleniyordu: "Ben, Hakk'ın lütfettiği manevî hazînelerden sana ihsanlarda bulundum; gönül hazînesinden sana neler bağışladım, neler! Sen ise, benim sana verdiğim bu ruhanî lütufların kıymetini bilmeyip hasis tabiatın icabı ne yersiz düşüncelere, ne kötü arzulara kapılıyorsun!

4775 • Ben, senin gönlüne öyle bir mana ayı koydum ki, o ay, kıyamet gününe kadar batmayacaktır; daima nur saçacaktır!

• Sana bağışladığım o pak nura karşılık, sen benim gözüme diken attın, toprak saçtın!

• Ben, göğe çıkman için senin önüne merdiven koydum; sen, benimle savaşmak için oka, yaya sarıldın!”

4780 • O güzel şehzade, yaptığı kabalığın, kötülüğün eserini içinde duydu.

• Kendisine tahsis edilmiş lütuf ve nimetlerin azaldığını, sevinç evinin gamla, kederle dolduğunu gördü.

4784 • Benlik şerbetinin onu hastalandırdığını, o bizlik, benlik zehrinin ona tesir ettiğini gördü.

4790 • Mademki başına benlik sevdası düştü, şimdi ayağına vurulmuş elli batmanlık pırangayı seyret!

• Şehzade hatasını anladı da; “Neden padişahımın arzularına aykırı iş gördüm, ona nankörlük ettim?” diye kendi haline ağlayıp duruyor, feryad ediyordu.

• Kendine geldi, tevbe etti. Tevbe ile beraber kendini alçaltarak tazarru ve niyazda bulundu; Hakk’a dost oldu.

• İmanı kaybetmenin dehşetinden meydana gelen derde acı! Çünkü, o derdin ilacı yoktur!

• İnsan, her zaman yoksulluk duygusu içinde yaşamalıdır; güzel, gösterişli, pahalı elbiseler giymemelidir! Çünkü, yoksulluğa sabretmekten kurtulunca benliğe kapılır, baş köşeye geçmek ister!

4795 • İnsan, güçsüz olmalıdır; yumruğu kuvvetli, tırnağı sivri olursa, ne din düşünür, ne de doğruluk!

• İnsanın belalar içinde olması daha iyidir! Çünkü, insanda bulunan nefs-i emmare, Allâh’ın verdiği nimetlere karşı nankördür; insanın yolunu şaşırtır, sapıklığa düşürür!

4844 • Şehzade, padişaha teşekkür edeceği yerde, benliğe kapılarak kendini yüksek gördü, yüksek mevki’e ulaşmış sandı!

• “Ben, ne diye başkasına tabî olayım? Ben de yepyeni bir mülk sahibi oldum, yepyeni bir devlete eriştim!” diye düşündü.

• Çin padişahının lütufları, kibire kapılması yüzünden gönül gözüne görünmez oldu; örtüldü, kalbinden gizlendi!

Şehzadenin gurura kapılması, azgınlığı yüzünden Çin padişahından manevî bir yara alması, fazîletlerini tamamlamadan, üstünlükler elde etmeden dünyadan gitmesi.

4865 • Bu hikâyeyi uzatmayalım; şehzadenin nefsine uyuşu, Çin padişahını kıskanışı ve gözünden düşüşü, onu bir sene sonra mezara götürdü.

• O eşsiz padişah, okluğuna bakınca, orada bir okun eksik olduğunu gördü.

• O ok ne oldu, neredeydi? O okun nereye gittiğinin, ne iş yaptığının bildirilmesini Allâh'tan niyaz etti. Hakk, ona şöyle ilhamda bulundu: "Aradığın ok, şehzadenin boğazına saplanmış, ölümüne sebep olmuştur!"

• O derya gönüllü padişah, şehzadeyi affetti ama, ne yazık ki, onun oklukta arayıp bulamadığı ok, gelmiş, şehzadenin can alacak yerine saplanmıştı.

4870 • Şehzade öldürüldü. Padişah, onun ölümüne ağladı, feryad etti. Aslında hep odur; öldüren de odur, öldürdüğüne en çok acıyan da odur!

• Şu görünen cisim, şu fanî beden, zaten sonunda toprak altına gidecektir! Fakat manevî yönümüz, ruhumuz ebedî olarak neşe ile yaşayacaktır!

• O azar, o yaralama, o incitme, ancak bedene aittir! Dost; dostun incitmesi olmadan ona doğru gitti, ona kavuştu!

4875 • Şehzade, padişahlar padişahının eğerini tutmuş, tam manasıyla ona bağlanmıştı fakat; sonunda sevgilinin kıskanç nazarına değdi, canından oldu. Böylece de sevdiğine kavuştu.

• Her üçünün de en duygulusu, en kabiliyetlisi olan üçüncü şehzadeye gelince; sureti de, mana ve hakîkati de, tamamıyla o elde etti.

• Çin padişahının kızını da, Çin'i de, hilafeti de, tamamıyla o elde etti. Bu, ne şaşılacak şeydir![684]

[684]Çok uzun olan bu şehzadeler hikâyesindeki birinci şehzade, ilahî aşkın dalgasına kapılıp kendinden geçti. Sevgiliye, mürşide surette ulaştığı halde, o uğurda can verdi; fena (yokluk) mertebesine ulaştı. Fakat o mertebeden, beka (=Hakk'ın varlığı ile var oluş) makamına yükselemedi, ikinci şehzade ise, mürşidin feyzini kendinden bildi, benliğe kapıldı; mürşidin, daha doğrusu Hakk'ın kahrına uğradı ve öldü. Bu kahır, o şehzadenin sûretine, maddesine idi; manasına, hakîkatine değildi. O, bu âlemde, ölmeden evvel ölerek dostu bulmak saadetine erememişti. Üçüncü şehzadeye gelince; sureti de, mana ve hakîkati de o elde etti. O, padişahın huzuruna çıkmadan onu buldu. Aslında bu hikâye, Hz. Mevlana'nın vefatı münasebetiyle yarıda kalmıştır. Küçük şehzadenin hakikati nasıl elde ettiği açıklanmamıştır. Bu yüzdendir ki, Sultan Veled hazretleri, *Mesnevî'nin* sonuna eklediği 53 beyitlik bir bölümde;

"Hakk âşıkları, bu yarıda kalan şehzadeler hikâyesini, kendi gönüllerinde tamamlasınlar!" diye buyurmaktadır.

Çocuklar; analarının, babalarının gözlerinin nurudur! Bu yüzdendir ki, onların sevgi ile dolu bakışları anaları, babaları besler!

3586 • Babanın bir ağaca benzeyen bedeni, oğlunun iki gözünden geçen gizli bir yoldan su alır, onunla beslenir!

• Oğulun gözlerinden kaynağını alan bu su, hızla ananın ve babanın gönül bahçelerine doğru akar gider!

• Çocuklarının göz çeşmelerinden durmadan akıp gelen bu su ile ananın, babanın gönül bahçeleri yeşerir, tazelenir!

• Göz çeşmeleri kaynağı hastalanıp kötüleşirse, babanın beden ağacının dalları kurur, yaprakları dökülür!

3590 • Yaprakları dökülen, kuruyan ağaç; oğullarından su almadığını, bu sebeple bu hale düştü günü sızlanarak söyler durur!

• Ey gaflete dalan kişiler! Sizin ruhunuzla bitişik olan nice böyle gizli yollar vardır!

• Gökten, yerden nice sular çektin, nice gıdalar aldın da bedenin semirdi, gelişti!

• Ey gafil! Sen, bedenini, tenini cihanın cüzlerinden çalmışsın; parça parça şundan bundan bir şeyler elde etmişsin!

• Bedenine, canına yeryüzünden, gökyüzünden, güneşten parçalar yamanmıştır, dikilmiştir!

• Zanneder misin ki, bütün bunları karşılıksız, bedava elde ettin? Şu, bu verdiklerini senden bir daha geri almayacaklar mı sanıyorsun?

• Çalınan malı insanda bırakmazlar; hırsızı, darağacının dibine kadar takip ederler! Yani, insan mezara girince, bedende bulunan çalınmış maddeler yağma edilir; kurtlar, böcekler ölünün etine saldırırlar! Cesedin gübrelediği topraktan biten otları hayvanlar yer; onun bedenini meydana getiren hava, su, toprak, hararet gibi dört unsur, verdiklerini ondan geri alırlar!

• Sana verilenler iğretidir; geri alınmayacakmış gibi onların üstüne titremen doğru değildir! Onları nasıl olsa senden alacaklardır!

613

• İhsanı bol, lütfu çok olan Allâh'ın; "Âdem'e ruhumdan üfürdüm!" dediği ilahî emanetten başka hepsi boştur! Bu sebeple, ey gafil; sen yalnız o ruhu gözet, o ruha bak! Başkaları faydasızdır, beyhudedir; senin değildir!

3595 • Ama, bu "Faydasızdır, beyhudedir!" sözünü, cana nisbetle söylüyorum! Yoksa, her şeyi yerinde, güzel yaratan eşsiz yaratıcıya nisbetle söylemiyorum!

• Her şeyin aslı olan ruhanî kaynak coşar da, seni şu su yollarına muhtaç etmezse ne mutlu!

• Aslında sen, yüzlerce kaynaktan su içmedesin, çeşitli nimetlerden faydalanmaktasın! Yiyip içtiğin bu maddî rızıklar azalınca, senin neşen de azalır; üzülür durursun!

• Allâh'ın lütfu ile, içten bir mana çeşmesi coşup akmaya başlayınca sen; artık başka çeşmeleri, başka kaynakları aramaz olursun!

• Gözünün nuru, Hakk'ın nuru olmaz da gözün balçıkta olursa, onun sana vereceği şey, gönül derdinden ibarettir!

Arifin, ebedî yaşayış kaynağından yardım istemesi, vefasız kaynaklara, vefasız sulara aldırış etmemesi. Bunun belirtisi de; şu gurur, şu aldanma yurdu olan dünyadan çekinmektir! Çünkü insan, bu fanî kaynakların yardımına dayanırsa, ölümsüz, ebedî kaynağı istemekte gevşek davranır!

"Canının ta derinliklerinden, ta özünden bir işe girişmen gerek! İğreti verilmiş şeylerden sana bir kapı açılmaz! Evin içinde akan bir su çeşmesi, dışarda akan ırmaktan daha iyidir!"[685]

[685] "Aldanma yeri dünyadan çekinmeli!" sözü bir hadîstir. Ruba'îyi, Hz. Mevlana, kendi rubaîlerinden birinin sonu ile ilgili olduğu için almış, başlığa koymuştur.

3600 • Kaleye dışardan su gelirse, emniyet ve barış zamanında iyidir; güven arttıkça artar ama,

• Düşman kaleyi sarıp kaledekileri kana boğarsa,

• Kaleyi saran düşman askeri, "kaledekilerin suya güvenleri kalmasın" diye, dışardan akıp gelen suyu da keser.

• İşte o zaman, içerdeki bir acı su kuyusu, dışarda akan yüzlerce tatlı su ırmağından daha iyidir!

• Sebepleri kesen, ortadan kaldıran ecel ile ölüm ordusu gelir çatar; kış mevsiminde ömür bahçesinin dallarını keser, yapraklarını döker! Bilindiği gibi, ecel gelip çatınca, hiç bir doktor, hiç bir ilaç işe yaramaz! Ölümü önleyen bütün sebepler, bütün tedbirler ortadan kalkar! Ölüm ordusu, öldürücü korkunç hastalıkları temsil etmektedir!

3605 • O zaman kesilen dallara dökülen yapraklara bahar da yardım edemez! Ancak, gönüldeki sevgilinin bahara benzeyen yüzü yardım eder!

• Can verme gününde, vefasız dünya insandan ayağını çekiverir, gider. Bu sebeple toprağa; "aldanma yurdu" adı verilmiştir.

• Elinde olan maddî imkanlar, seni hayata bağlardı da, o zaman; "Ben dertlenirdim!" derler; sağa sola koşarlardı. Şimdi, sen can vermek üzere iken onlar nereye gitti; onlar seninle dertlendi mi? Ne gezer!

• Dertlere düştüğün, gamlandığın zamanlarda; "Gam, zahmet senden uzak olsun; gamla aranda on dağ olsun!" derdi.

• Zahmet ordusu, gam-elem askeri yani, öldürücü hastalıklar gelip çatınca, vefasız dostun ağzını kapattı; nefes bile almıyor! Seni tanımamazlıktan geliyor, sana; "Seni bir yerde görmüştüm!" bile demiyor!

3610 • Cenâb-ı Hakk, şeytan hakkında şöyle bir misal verir: "Şeytan, hile ile seni savaşa sokar!

• ‘Ben, seninle beraberim; sana yardım ederim! Tehlikeli vakitlerde ben, senin önünde koşar, senin uğrunda ölümü göze alırım!

• Sana ok attıkları zaman, ben, siper olurum! Dar vakitte, sıkıntıya düştüğün zamanlarda seni darlıktan ben kurtarırım!

• Düşüp kalkmak istediğin zamanlarda, sana yardım için canımı feda ederim! Sen bir kahramansın; bir arslansın! Haydi; yiğitçe savaş!’ der.”

• Bu sözleri söyleyerek o hile, desise, yalan çuvalı, insanı çeker, imansızlığa götürür!

3615 • insanı şaşırtarak, aldatarak yoldan çıkarıp imansızlık hendeğine düşürünce ağzını açar, kahkahalarla gülmeye başlar.

• Darda kalan zavallı insan; “Hey! Gel; ben sana güveniyorum! Ümidim sensin!” deyince o; “Git, git! Ben senden bîzar kalmışım, bıkmışım!” der.

615

• “Sen Cenab-ı Hakk’ın adaletinden korkmadın ama, ben korkarım! İki elinle bana sarılma; benden ellerini çek!” der.

• Cenab-ı Hakk da şeytana der ki: “însan; senin hilelerinle doğruluktan, iyilikten ayrılmıştır! Fakat sen; bu kötülüklerle, bu düzenlerle nasıl kurtulacaksın?

• Kıyamet gününde azdıranın da yüzü karadır, azanın da; azdıran da taşlanır, azan da!

3620 • Yolu kesilmiş kişi de, yol kesen de hüküm ve adalet bakımından Hakk’tan uzak düşmüşler; çok kötü bir azap yurdu olan uzaklık kuyusuna atılmışlardır!

• Yolunu şaşıran, azıtan aptal da, kurtuluştan ve murada erişten ümidini kesmedi; aldatan, yolu azdıran da!

• Burada eşek de, eşekçi de balçığa saplanmışlardır! Bu dünyada onlar gaflettedirler; öteki dünyada da kederlere batmışlar, manevî karanlıklar içinde hayıflanır dururlar!

• Ancak, tövbe edenler, kötülükten vazgeçenler kurtulurlar; onlar, güz mevsiminden çıkar, Hakk’ın lûtuf ve ihsan baharına gelirler!

• Tövbe ederler; Cenab-ı Hakk da tövbelerini kabul eder! Hakk’ın emirlerine uyarlar, buyruğunu tutarlar! Allâh, ne güzel de emir sahibidir!

3625 • İşledikleri günahlardan pişman olup da inlemeye, sızlanmaya başlayınca, suçluların iniltisinden arş titrer!

• Hem de annenin çocuğunun üstüne titremesi gibi titrer; onları ellerinden tutar, yukarılara doğru, göklere doğru çeker!

• Çeker de, onlara der ki: “Allâh, sizi aldanmaktan korudu, îşte; lûtuf ve ihsan bahçeleri şurada, işte Gafûr ve Rahîm olan, bütün günahları örten Rabb’inizin huzuru burada!

• Bundan sonra, ebedî olarak soyunuz da, rızkınız da Hakk’ın havasından, O’nun lütuf ve ihsanından gelecek; başka bir yerden, başka sebeplerden değil!

• Çünkü, deniz gayrete geldi de bütün vasıtaları kaldırdı, attı; susuz da balık gibi, elindeki su kabını terketti![686]

[686] Deniz; varlık denizi, birlik (=vahdet) denizidir. Hakk'ın lûtfü coştu da, sebepleri, vasıtaları kaldırdı, attı; kendisi lûtfa, ihsana başladı. Balık, ruhu temsil etmektedir. Su kabı da, maddî varlığımızın, bedenimizin sembolüdür. Bu benzetişler, bizi şöyle bir anlayışa götürür: Hakk'ın lûtfü ve ihsanı, bir deniz gibi coşup sebepleri, vasıtaları kaldırıp atınca, ruh da, maddî varlığından, beden hapishanesinden kurtulur, Hakk'ın lûtuflarına kavuşur. Böylece, mana denizine susamış olan ruh, kendini maddeden sıyırarak aslına geri dönmüş olur. Mevlana, bir *Dîvanı Kebîr* beytinde şöyle buyurur:

"Berrak denizden ayrılmış, kurak yere düşmüş bir balığın kulağına dalga sesleri gelirse, balık, nasıl olur da, hemen sıçrayıp asıl yurdu olan denize atılmaz?"

616

Mânen gözleri aydın olanların hangi hayvana, hangi bitkiye bakarlarsa baksınlar, Allâh'ın güzelliğinin bahçelerinden manevî gıdalar almakta oldukları bir hakîkattir!

3640 • Cenab-ı Hakk, gözleri ma'rifet nuru ile aydın olanlara, bu dünya evinin altı yüzünü, kendi ayetlerinin mazharı kıldı. Onlar, nereye bakarlarsa Hakk'ı görürler![687]

[687] Eşrefoğlu Rumî hazretleri de şöyle buyuruyor:

"Aşıklar dost dîdarını nereye baksalar görürler, Musa gibi münacata Tûr'u tayin etmeyeler, Tûr ne hâcet âşıklara, çün her yerde maşuk bile, Daim münacat edeler, bir dem aynı olmayalar!" Şeyh Sa'dî de bir beyitlerinde;

"Akıllı adamların nazarında bitkilerin, ağaçların her bir yaprağı, Allâh'ın sıfatını, kudretini anlatan birer kitaptır!"

• Gözleri manen aydın olanların hangi hayvana, hangi bitkiye bakarlarsa baksınlar, Rabbin güzelliğinin bahçelerinden manevî gıdalar almalarını diledi.

• Bundan dolayı da Hakk âşıklarına; "Nereye dönerseniz dönun, orada O'nun yüzü, O'nun sıfatı vardır!" diye buyurdu.[688]

[688] Burada, Bakara Sûresi 'nin 115'inci ayetinden iktibas vardır.

• Susar da bir bardak su içerseniz, suyun içinde de Hakk'ı görürsünüz![689]

[689] Arif bir şair; "Cihan, bizim gerçek sevgilimizin aynasıdır; her zerre O'nun güzelliğine tanıklık etmededir!" diye söylemiştir.

617

• Fakat, Hakk âşıkı olmayan kişi, suyun içinde kendisini, kendi sûretini görür!

3645• Âşıkın varlığı Hakk'ta fanî olursa, acaba âşık suda kimi görür?

• Ay, nasıl suya akseder, suda görülürse, âşıklar da güzellerin yüzlerinde Hakk'ın güzelliğini görürler!

• Hakk'ın kendi güzelliğini kıskanması, kendisinden başkasını göstermemesi; âşıklara, kendisini candan seven sâdıklara karşıdır! Yoksa, O'nun kıskançlığı; insan şeklindeki şeytanlara, hayvanlara karşı değildir![690]

[690] Bir Hakk âşıkı, dünyada gördüğü hûri gibi güzellerin yüzünde, güzeller güzelinin, yani Allâh'ın güzelliğinden başka bir şey görmez. Eğer aksini görürse, yani, Hakk'ın güzelliğini görmez de nefsanî duygulara kapılır da güzelleri başka bir

gözle seyrederse, yani, güzellere güzel bakmaz da çirkin bakarsa, o âşık, Hakk'ın gözünden düşer. Çünkü Hakk, âşıkın kendi güzelliğinden başka bir güzelliği görmesini kıskanmaktadır. Bu yüzden, âşıkın Hakk'ın güzelliğini görmeyip de fanî ve maddî güzellik görmesine tahammül edemez. Fakat, insan şeklindeki şeytanların, o hayvan tabiatında olanların şehvet gözü ile bakıp maddî ve cismanî güzellik seyredip de Hakk'ın güzelliğini görmemelerine ehemmiyet vermez. Çünkü Hakk'ın kıskançlığı, bu aşağı duygulu varlıklara karşı değildir.

• Eğer şeytan da Hakk âşıkı olursa, zafere kavuşur, şeytanlığı ölür, Cebrail kesilir!

• Burada; "Şeytan müslüman oldu." sırrı ortaya çıktı. Bir Yezid, onun yüzünden Bâyezîdi Bestâmî oldu![691]

[691] Burada; "Her insanın bir şeytanı vardır! Allâh bana yardım etti de, benim şeytanım müslüman oldu!" hadîsinden iktibas vardır.

İnsan; sebebe el atsa bile, ona pek güvenmemelidir!

• Gerçeği göremeyen hakîmler, sebebe o kadar çok kul olmuşlardır ki, Cenab-ı Hakk'ın düzenini tertibini anlayamamışlar, perde ardında kalmışlardır!

3680 • Bir ahıra öküz bağlasan, öküzün yerinde de eşeği bağlı bulsan,

• Uykuya dalmış gibi bilmemezlikten gelmek eşekliktir! Çünkü; "Bu işi gizlice kim yaptı?" diye hiç aramıyorsun, düşünmüyorsun bile!

• "Öküzün yerine eşeği bağlayan kim? Bu işi yapan ortada yok, meydanda değil; yoksa gökten birisi indi de o mu yaptı?" demiyorsun!

• Sen, oku dosdoğru sağ tarafa attın. Fakat, okun sağa değil, sola doğru gittiğini gördün!

618

• Bir ceylanı avlamak için atını koşturursun; fakat, sen bir domuza av olursun! Yani sen Hakk yolunda yürümek isterken nefse esir olursun.

3685 • Bir kar elde etmek için alışverişe atıldın, kazanç peşinde koştun ama; kar etmek şöyle dursun, sen hürriyetini de kaybettin, hapse düştün!

• Başkalarına kuyu kazdın; kazdığın kuyuya kendin düştün!

• Sebepler peşinde koştun ama, Allâh seni muradına erdirmedi! Şu halde, neden sebepler hakkında kötü bir zanna kapılmadın?

• Demek ki; biri kazanç yüzünden hâkan olmuş, her türlü maddî imkanlara kavuşmuş, diğeri aynı kazanç peşinde koşarken her şeyi kaybetmiş, çırçıplak kalmış!

• Birisi bir kadınla evlenmiş, Karun gibi zengin olmuş; birisi de kadın alma yüzünden borçlara girmiş!

3690 • Demek ki sebep; eşeğin kuyruğu gibi oynar, döner durur! Sebebe pek dayanmasan, daha iyi edersin!

• Bir sebebe el atsan dahi ona pek güvenmemelisin! Çünkü, altında nice afetler gizlidir! Bu afetlerden en büyüğü; sebepleri yaratandan gafil olmak ve sebebi esas alarak gerçek sebepleri yaratanı düşünmemektir![692]

[692] Hz. Pîr Mevlana, bir beytinde şöyle buyuruyor:

"Sebepleri yaratanı, sebeplerin müsebbibini bulurum ümidi ile ben, sebepler kervanının yolunu kestim!"

• İşte bu tedbir ve ihtiyat, bu çekinme; "Allâh izin verirse!" demenin sırrıdır! Çünkü bu kazâ ve kader, insana eşeği keçi gösterir![693]

[693] Kehf Sûresi'nin şu ayetlerinde; "Allâh izin verirse!" denmesi emredilmektedir. "Hiç bir şey için; 'Bunu yarın yapacağım!' deme; ancak; 'Allâh dilerse yapacağım!' de!" (Kehf Sûresi , 2324) İbn-i Ataullah hazretleri *elHikemü'l-Ata'iyye* adlı kitabında;

"Gafil bir kimse sabahlayınca; 'Bugün ne yapacağım?' diye düşünür. Akıllı kişi ise;

'Allâhu Teâlâ bana ne yapacaktır?' diye düşünür!" buyuruyor.

• İnsan, maddeten güçlü kuvvetli de olsa, kazâ ve kader onun gözünü bağlayınca, şaşı olur da eşek gözüne keçi görünür!

• Bir şeyi, insana olduğundan başka gösteren Hakk olunca, gönülleri, düşünceleri değiştiren kimdir?

3695 • Sen; gaflete düşer de kuyuyu latîf bir ev gibi görürsün; tuzağı da güzel bir yem sanırsın!

619

• Bu, şüphecilik değildir; bu, Hakk'ın değiştirmesidir! Böylece Cenab-ı Hakk, hakîkatlerin nerede olduğunu gösterir!

• Hakîkatleri inkar eden kişi, tamamıyla bir hayale kapılmıştır, hayal peşinde koşmaktadır!

• Fakat, o demez ki; "Her şeyi hayal sanan da bir hayal olabilir mi? Gözünü ovuştur da öyle bak!"[694]

[694] İnâdiyye ve Hasbâniyye diye adlandırılan şüphecilere göre; dünyada gördüğümüz bütün varlıklar, çöllerde su gibi görünen seraba benzemektedir; her şey sadece bir hayalden ibarettir!

Sûretlere, dış güzelliklere kapılma;

o güzellikler üstüne titreme! O güzellikleri ona vereni, yaratanı düşün; O'na hayran ol!

3708 • Sûret kadehlerinden geç; onlara kapılma! Şarap kadehtedir ama, kendisi kadeh değildir, kadehten meydana gelmemiştir![695]

[695] Bu beyitte, Hz. Mevlâna sûreti, güzelliği kadehe benzetmiştir. Nitekim, bir başka *Mesnevi* beytinde de şöyle buyurmuştur: "Her insanın sureti, bir kaseye benzer!" *(Mesnevi, c.* II, beyit nü: 1090) insan, nasıl bir kadehten şarap içer, sarhoş olursa, güzel bir çehreden de manevî bir sarhoşluk içine düşer, ifade edilmez bir hoşluk duyar. Bu manevî zevk, kemal sahibi insanlara mahsustur. Kemal sahibi olmayan, kalpleri körleşmiş, nasırlaşmış kişiler, bu zevkin dışında kalırlar. Çünkü onlar, ten

güzelliğinde, maddede kalırlar; onların hayvanî duyguları uyanır. Muvakkat olan nefsanî bir zevkin esiri olurlar, ötelerden gelen manevî güzelliği sezemezler. Nitekim, Şeyh Sa'dî hazretleri; "Şarabın sarhoşluğu gece yarısına kadar sürer; fakat güzel bir çehrenin verdiği manevî sarhoşluk, kıyamete kadar devam eder!" demiştir. Hz. Mevlana bu beyitlerde; "Güzel suretlerin verdiği sarhoşluğa kapılma; şarap kadehtedir ama, kendisi kadeh değildir!" diyerek çok ince ve zarif bir duyguyu ifade buyurmuşlardır. Çünkü, bizi sarhoş eden kadeh değil, kadehin içindeki şaraptır! Bir güzel yüzlünün verdiği sarhoşluk, kendisinden, kendi maddî güzelliğinden değildir; ona o güzelliği veren güzeller güzelindendir! Bu sebeple, sûret güzelliğine kapılıp kalmak günahtır!

• Ağzını, sana mânâ şarabı verene aç; şarap geldikçe kadeh eksik olmaz! Yani, güzellere karşı duyulan hayranlık, müminlere Hakk'ın bir ihsanı olduğuna göre, arif, o güzellik şarabını, o ruhanî şarabı lütfedene yönelir, her şeyi O'ndan bekler! Rûh şarabını, can şarabını sunacak canlı kadehleri Hakk yaratıp durmadadır!

620

3712 • Duman nasıl ateşten doğmuş ise, sûret de, sûreti olmayandan, yani her şeyden münezzeh olan, doğmamış, doğurmamış bulunandan, Allâh'tan varlık sahasına çıkar!

• Bu suret âleminin en az ayıbı, kusuru şudur: Devamlı olarak onu görürsen, sana melâl gelir; ondan usanırsın, bıkarsın!

• Sûretsizlik de, sana sadece bir hayranlık verir! Yüzlerce çeşit âlet, âletsizlikten doğmuştur; yani, nice yüzbin âlet ve sebepler, bir âleti olmayan büyük yaratıcıdan doğmuştur!

3715 • Cenab-ı Hakk; elsiz olarak nice hünerli eller, nice büyük san'atkârlar yaratır; nice şaşırtıcı eserler meydana koydurur! O canların canı, insan *suretini,* elsiz olarak topraktan yaratır durur!

3720 • Sûretten münezzeh olan Hakk'ın san'atı; bir sûret eker. Beden, o sûretten duygularla, melekelerle biter, belirir, meydana gelir; topraktan yaratılmış bir et yığınına şaşırtıcı duygular verir!

• Kendi isteğine, takdirine göre nasıl, ne ekti ise, bedende iyi-kötü o biter!

• Hakk'ın ektiği nimet sureti ise, insan şükredici olur; mühlet sureti ise sabredici olur!

• Merhamet sureti ekti ise, insan yaralanma sureti ile ağlar, inler!

• Şehir sureti ise, köyünde durmaz yolculuğa çıkar; ok sureti ise, ona kalkan tutar!

3725 • Hakk'ın ektiği, güzeller sûretinden görünürse zevk eder, neşelenir;

gayb sûretinden görünürse halveti sever, ibadete düşer!

• ihtiyaç sûreti, insanı çalışıp çabalamaya, kazanmaya zorlar. Güçlü kuvvetli oluşu, kişiyi, onun bunun malını gasbetmeye zorlar, çalip çırpmaya atar!

• insanı uğraşmaya, didinmeye sevkeden çeşit çeşit, renk renk hayaller hadsiz hesapsızdır!

• Sonsuz gidişler, sonsuz hüner ve san'atlar hep düşünce sûretlerinin gölgeleridir!

• Mutlu insanlar damın kenarına oturmuşlar, her biri yere düşen gölgesini seyrediyor!

3730 • Sağlam damın üstünde oturanlar, düşüncelerimizin şekilleri, sûretleridir! Onların yaptıkları işler, hareketler de gölgeler gibi yere düşerler, aşağıda görülürler.

621

Yapılan işler, hareketler, gölgeler halinde yerde görünür; düşünce ise gizlidir! Ama, tesir ve vuslat bakımından aralarında fark yoktur; ikisi de birdir![696]

[696] Hz. Mevlana'ya göre, maddî uzuvlarımızın meydana getirdiği hareketler, fikirlerimizin sûretlerinin gölgeleridir. Gölgelerden fikirlerimizin ne olduğu anlaşılabilir. İşler, hareketler gölgeler halinde yere düşmüş görünür. Halbuki düşünceler kafamızda gizlendikleri için görünmüyorlar. Fakat, aslında ikisi de birdir. Çünkü fikirlerimiz, tesir edicidir; yaptığımız hareketler de o fikirlerin eseridir. Eser müessirden ayrı değildir. Belki, manada ikisi de birdir. Mevlana'nın bu gölge sembolleri, Yunan filozofu Eflatun'un *Devlet* adlı kitabında misalen getirdiği mağaradaki gölgeleri hatırlatıyor. Eflatun'a göre bizler; büyük bir mağarada, sırtları mağaranın kapısına dönük oturmuş esirleriz. Mağaranın ağzında büyük bir ateş yakmışlar; bizler, bu ateşin alevleri önünde, karanlık mağaranın iç duvarına akseden hayalleri seyrediyoruz. Bu gölgeler, bizi meşgul etmektedir. Daha doğrusu, bu gölgeler bizleriz; biz gölge varlıklarız. Gölgeleri düşüreni görmüyoruz.

• Bir ziyafet, bir kadehten içilen içkinin sûretlerinin neticesi, insanın kendinden geçmesi, aklının başından gitmesidir!

3737 • Bütün bu görünen sûretler, bütün bu varlıklar, sûretten münezzeh olan, sûretsiz olan ve kendini gizleyen o üstün varlığın bendesi, kulu iken, neden nimet sahibini inkar ediyorlar?

• Bütün bu varlıklar, bütün bu görünen sûretler, sûretsiz olan bir yaratıcı tarafından yaratılırken neden kendilerini yaratana karşı nankörlük ediyorlar; onu inkara kalkışıyorlar?[697]

[697] Büyük mütefekkir Emerson, görünen şu dünyayı görünmeyen hakikî dünyanın bir sembolü, bir gölgesi sayar da; "Görünen şeyler, görünmeyen şeylerin hayalleridir!" der. Büyük bir velîyi filozoflarla karşılaştırmış değilim; beni mazur görünüz! Peygamberimiz'in emrine uydum: "Hikmet, müminin kaybettiği malıdır; onu nerede bulursa alsın!" hadîsini hatırladım. Bu mütefekkirleri, bu düşüncelere götüren odur! "Cümlenin maksudu bir amma, rivayet muhtelif!"

• işin şaşılacak tarafı şu ki; O'nu inkar eden de yine O'ndan meydana geliyor! Bu iş de, O'nun aksinden başka bir şey değildir!

3740 • Bir yapının duvarlarının, tavanlarının sûretlerini ve her yanını, onu yapan mimarın düşüncesinin gölgesi olarak bil!

• Mimar, binayı yapmayı tasarladığı zaman taş, tahta, kireç meydanda yoktu ama; bu hep böyledir!

• Gerçekten de Faili Mutlak olan, her şeyi yoktan var eden, dilediği gibi eserler yaratan Hakk; sûretsizdir, sûretten münezzehtir! Sûret , O'nun elindeki alete benzer!

• O sûretten münezzeh olan yüce varlık; dilediği zaman, yokluk gizliliğinden kerem eder de, sûretlere yüz gösterir!

622

• Böylece de O, her sûretin kemal, güzellik, kudret, kuvvet bakımından O'ndan yardım elde etmesini sağlar![698]

[698] Cenab-ı Hakk'ın kerem edip de yokluk gizliliğinden sûretlere yol göstermesi, O'nun ilahî sıfatlarının tecellîsidir. Şöyle ki: Şekil ve sûretten münezzeh olan Allâh, yokluğun gizliliğinden, kendi sıfatlarını, güzelliklerini, kudret ve kuvvetini görmeye kabiliyetli olan ariflere yüz gösterir, onlara tecellî eder.

3745 • Derken, o sûretten münezzeh olan varlık, yüzünü gizleyince, görünmez olunca, O'nu görmeye, manen hissetmeye gayret sarfedenler, suretler dilenmek için renk, koku âlemine, yine sebepler âlemine başvururlar!

• Bir suret, başka bir suretten kemal dilerse, yücelik dilerse bu hal; yol şaşırtmanın, sapıklığın ta kendisidir! Yani; Hakk'ı bırakıp fanî bir varlığa bağlanan, kendisi gibi âciz bir suretten kemal isteyen, yolunu şaşırmıştır!

• Şu halde, ey değersiz kişi! Neden ihtiyacını senin gibi olan bir ihtiyaç sahibine arzedersin; Hakk'ı bırakıp da kuldan yardım istersin?

• Madem suretler kuldur, artık Cenab-ı Hakk'a suret deme; onu suret sayma, bir şeye benzetmeye kalkışma![699]

• Yalvar yakar, kendini yok etmeye çalış! Çünkü düşünceden, suretlerden başka bir şey mey dana gelmez!

3750 • Suretten başka bir şey seni geliştirmiyorsa, seni memnun etmiyorsa, sen de benlikten kurtularak, sessiz olarak bir suret bul; bu ruhanî suret, elbette senin için daha iyidir, daha hayırlıdır!

• Bir şehre gidersin; gittiğin, gördüğün o şehir, şehrin suretidir, dış yüzüdür! Ey yolcu! Seni o şehre çekip götüren, sureti olmayan görme zevkidir; yeni bir şehri tanıma merakıdır!

• O gittiğin şehirden duyduğun görme zevki ile mana bakımından hoş bir âleme, mekansızlık âlemine gidersin!

• Bir dostu görmeye gidersin; bu gidişin, onun sûretini, dış yüzünü görmek için değildir; onun görünüşünün, sevgi ve şefkatle sana yakınlık göstermesindendir.

[699] Bu beyitte; "Hakk'a suret deme; O'nu suret sanma, bir şeye benzetmeye kalkışma!" denmektedir. Bir hadîs-i şerîfte; "Muhakkak ki Allâh, Âdem'i, dolayısıyla kâmil insanı kendi sûretinde yarattı!" diye buyurulmuştur. Bu benzetişlerin, maddî yönden benzeyişle bir ilgisi yoktur! insanlarda, Hakk'ın sıfatlarından bazı kırpıntılar vardır; idrak etme, görme, düşünme, işitme gibi tamamıyla ruhanî ve manevî olan bu sıfatlar akla gelmelidir. Maddî olarak Allâh'ın zatını tasavvur etmek zaten yasaklanmıştır. "Allâh'ın zatı hakkında düşünmeyiniz, fikir yormayınız!" diye buyurulmuştur. Arifler, yukarıda geçen hadîsi; "Muhakkak ki Allâh, Âdem'i kendi sıfatları ile halk etti!" diye yorumlamışlardır.

623

• Aslında sen, dostunu görmeye gitmedin; mana bakımından yine sûretsizlik âlemine, sonsuzluk âlemine gittin! Senin bu gayeden, bu maksattan haberin bile olmadı; çünkü sen, gaflettesin!

3755 • Şu halde, hakikatte herkesin aradığı, yöneldiği, sevdiği ancak Allâh'tır! Fakat, yollar çeşit çeşit; herkesin zevkine göre ayrı ayrı![700]

[700]Bütün inançlarımızın, isteklerimizin, hareketlerimizin gerçek gayesi, Hakk'tır! Hangi dinde, hangi mezhepte olursa olsun bütün insanlar, bilerek veya bilmeyerek Hakk'ı aramaktadırlar. Herkes, Allâh'ın lütfettiği istidadı gereğince bir yola düşmüş, O'nu bulmaya çalışmaktadır. Hz. Mevlana bu hakikati bir başka *Mesnevi* beytinde şöyle ifade etmektedir:

"Muhtelif ve müteaddid yollar, herkesin istidadına göre kolay görünmüş, herkes bir inancı seçmiştir. O din, o inanç ona can kesilmiştir!" *(Mesnevi,* I**,** 489)

• Fakat, insanlardan bazıları, yüzlerini kuyruğa çevirmiştir. Her ne kadar baş asıl ise de, onlar başı kaybetmişlerdir! Yani; başı, hakikî mabudu ve mana âlemini terketmişler; kuyruğa, dünya zevkine, süflî âleme yönelmişlerdir!

• Baş, bu sapıklar tarafından kaybedilmiştir! Bu sebeple kuyruk, onlara başlık etmekte, emirler vermektedir! Yani; Hakk'ı bulamayan, Hakk'ı kaybeden sapık kişiyi süflî, alçak dünya idare etmektedir!

• Hikmetinden sual olunmaz! Böylece; birisi bu yardımı, bu gücü baştan elde eder, öteki de kuyruktan; başkaları ise başı da kaybetmişler, kuyruğu da!..

• Her şey kaybedilince, her şey bulunur; her şeyi kaybetme yoluna düşülürse, "küll"e doğru gidilir, ulaşılır! Yani; her şeyi kaybetmiş olan tevhîd ehlinin gözünde

Allâh'tan başka her şey kayboldu da, ancak ulûhiyyet mertebesi olan küll mertebesine gidildi!

Bize doğru yolu gösterdikleri için, peygamberlerin üstümüzde çok hakları vardır!

3770 • Peygamberler, bize işin sonunu önceden haber vererek doğru yolu gösterdikleri için üstümüzde çok hakları vardır.

• Ektiğin tohumdan, dikenden başka bir şey çıkmaz! Yalnız dünya için çalışır, dünya için yaşarsan, ötelere yol bulamazsın!

• "Tohumu benden al ki, mahsul versin; benim kanadımla uç ki, ötelere yol bulasın!" Her nebî ümmetine, her velî de kendisine uyana böyle söyler!

• Sen; onun olmamasına imkan bulunmadığını, mutlaka var olduğunu bilmezsin ama, sonunda da; "Gerçekten varmış!" dersin.

• Sensin ama, şu senin malik olduğun sen değilsin! Çünkü bu senlik, sonunda senden ayrılacak, çıkıp gidecektir!

3775 • Sonraki senliğin seni uyandırıp seni geldiğin yere kavuşturmak, gerçek varlığına ulaştırmak için sana gelmiştir!

• Sende, senden başka bir "sen" gizli; ne olduğunu anlayan, gerçek varlığı görebilen kişiye kul olayım!

• Gencin aynada gördüğünü, ihtiyar, ondan önce kerpiçte görür! Yani, irfanı noksan olan gencin aynada gördüğünü, arif kerpiçte görür!

Buhara'da bir Sadrı Cihan, yani bir emîr vardı. Hangi dilenci ağız açıp bir şey isterse, o, herkese dağıttığı sadakadan, ihsandan hiç bir şey elde edemezdi. Bilgili bir yoksul Sadrı Cihan'ın bu huyunu unuttu da, hırsının çokluğundan, aceleci olduğundan, alay geçerken ondan bir şey istedi. Sadrı Cihan, yüzünü çevirdi geçti. Yoksul, sadaka almak için her gün yeni bir hileye başvurdu; kendini bazen bir kadın şekline soktu, çarşaf giydi; bazen kör gösterdi,

yüzünü gözünü bağladı. Fakat, o anlayışı ile o bilgin, o yoksulu tanıdı.

3799 • Buhara'da, o ulu zatın huyu, isteyenlere karşı iyi muamele etmekti.

• Akşam oluncaya kadar sayısız ihsanlarda bulunurdu; cömertliğinden altınlar saçardı.

• Altınları, kağıtlara sarar da öyle verirdi. O, sağ oldukça, hep böyle ihsanlarda bulundu.

3804 • "Hiç bir yoksul ümitsizliğe düşmesin!" diye, her sabah o, bir grup insanlara ihsanlarda bulunurdu.

625

• Bir gün dertlilere, muztariplere verirdi; öbür gün dul kadınlara lütuflarda bulunurdu.

• Başka bir gün yoksulluğa düşmüş alevîlere, bilgi ile uğraşan yoksul fakihlere ihsanlarda bulunurdu.

• Bir başka gün halkın iş bulamayan, boş gezenlerine; bir başka gün de borca girenlere yardımlar ederdi.

• Yalnız, onun bir şartı vardı: Kimse ağzını açıp dili ile ondan bir şey istemeyecekti!

• Geçeceği yol boyunca yoksul düşmüş kişiler duvar gibi dizilirler, sessizce beklerlerdi.

3810 • Kim ağız açar da bir şey isterse, ondan bir habbe alamazdı.

• Yasası; "Sizden kim susarsa, bir şey söylemezse kurtulur!" sözü idi. Onun sofrası da, kesesi de susanların, ondan ağızla bir şey istemeyenlerin idi.

• Nasıl oldu ise bir gün ihtiyarın biri; "Açlıktan kurtulamıyorum; bana zekat ver!" dedi.

• İhtiyarı dilenmekten men' ettiler ama, susturamadılar; o, durmadan söylüyor, isteklerini tekrar ediyordu. Halk da, ihtiyardaki bu dilenme inadına şaştı kaldı.

• Sadrı Cihan dayanamadı; "Baba!" dedi. "Sen; utanmaz, hayasız bir ihtiyarsın!". İhtiyar; "Sen, benden daha utanmazsın!" diye cevap verdi.

3815 • "Bu dünyayı yedin yuttun, doymadın; açgözlülüğünden öteki dünyayı da elde etmeye uğraşıyorsun!"

• Sadrı Cihan, bu sözü duyunca güldü; ona çok şeyler verdi, ihtiyar da, bağışlanan o pek çok malı yalnız başına aldı, evine götürdü.

• Bu ihtiyardan başka ağızla hiç bir isteyen çıkmadı ki, ondan para alsın, bağış elde etsin!

• Sıra fakihlere, din alimlerine gelince; bir fakih, hırsından ansızın feryad etti.

• Ağladı, sızladı, yalvardı yakardı fakat, çaresi olmadı. Her ne çeşit söz söyledi ise, dil döktü ise fayda etmedi.

3820 • Ertesi gün, ayağını bağladı, sakatmış gibi sakatlar arasına karıştı.

• Bacağına sağından, solundan tahta parçaları bağladı; ayağı kırık, yürüyemez bir halde olduğunu sansınlar istedi.

• Sadrı Cihan onu gördü, tanıdı; hiç bir şey vermedi. Daha ertesi gün o yoksul, yüzünü bir kilim parçası ile örttü.

626

• *O* zengin adam, onu tanıdı. Söz söyleme suçu yüzünden ona acımadı ona yine hiç bir şey vermedi.

• Yüz çeşit hileye başvurdu; fakat, faydası olmadı. Ne yapacağını şaşırdı, âciz kaldı. Bu defa da, kadınlar gibi çarşafa büründü.

3825 • Gidip yoksul, dul kadınların arasına girdi, oturdu. Başını önüne eğdi, tanınmasın diye ellerini gizledi.

• Sadrı Cihan, yine onu tanıdı; hiç bir sadaka vermedi. Adamın bu çaresizlikten, bu mahrumiyetten yüreği yandı.

• Bir kefen satıcıya gitti ve ona dedi ki: "Sabahın erken saatinde beni bir kilime sar, yol üstüne bırak!

• Hiç ağzını açma, kimseye bir şey söyleme! Otur, Sadrı Cihan'ın oradan geçmesini bekle!

• Belki görür de, beni ölü sanır; kefen parası diye altın atar!

3830 • Ne verirse yarısını sana veririm!" dedi. Ketenci de, para bekleyen bir fakirdi; dediği gibi yaptı.

• Adamı bir kilime sardı, yolun üstüne bıraktı. Düşündüğü gibi oldu; Sadrı Cihan'ın yolu oraya düştü.

• Sadrı Cihan, kilimin üstüne bir miktar altın attı. Hoca, para hırsı ile, acele kilimden elini çıkardı.

• O aceleci adam; ketencinin o paraları almasına, verilen altınları gizlemesine meydan bırakmadı.

• Ölü kilimin altından elini çıkarıp paraları aldıktan sonra, başını çıkardı.

3835 • Sadrı Cihan'a dedi ki: "Ey bana kerem kapılarını kapayan! Gördün ya, senin vermediklerini senden nasıl aldım?"

• Sadrı Cihan; "Ey inatçı kişi!" dedi. "Aldın, aldın ama, ölmedikçe benim kapımdan bir şey elde edemedin!"

• İşte; "Ölmeden önce ölün!" sırrı budur! Çünkü, ancak ölümden sonra ganimetler elde edilir.

• Ey inatçı kişi! Allâh'a karşı, ölümden başka bir şey işe yaramaz!

• Bir lütuf görmek, bir inayete mazhar olmak; yüzlerce çeşit çalışıp çabalamadan iyidir! Çünkü, çalışıp çabalamanın yüz çeşit fesada uğramasından korkulur; çalışıp çabalamanın fesadı, çok zengin olup dünyaya gönlünü kaptırmak, heva ve hevese uymaktır!

3840 • O lütuf, o inayet ölüme bağlıdır; bu yolu ermiş kişiler denemişlerdir!

• Hakk'ın inayeti olmadan, ölüm bile gelmez! Sen, sen ol da, inayete sığınmadan hiç bir yerde durma!

627

İnsanları birbirine çeken kuvvet nereden geliyor?

3360 • Şu halde, o çeken nedir, kimdir? O çeken, gizliden bile gizli; onu kimse bilmez! O çekme kuvveti, bu dünyaya başka bir dünyadan gelmede! O manevî ışık, bu âleme başka bir âlemden parlamada!

• Bu gizli sırrı akıl da bilemez, göremez; can da sezemez, anlayamaz! Aklın eremediği, canın bilemediği bu gizli şeyi, ben de göremiyorum; görebilirsen sen gör!

İki kardeş vardı. Birisi köse idi; öbürü ise sakalı, bıyığı çıkmamış bir delikanlı idi. Bunlar, bir gece bir bekar evinde kaldılar. Delikanlı arkasına kerpiç yığdı, öyle yattı. Gecenin bir vaktinde, bekarlardan biri kalktı, yavaş yavaş yürüdü, o kerpiçleri birer birer aldı. Delikanlı uyandı. "Bu kerpiçleri neden buradan aldın? Nereye koydun?" diye çekişmeye başladı. Kerpiçleri alan delikanlı da; "Sen, bu kerpiçleri neden arkana yığdın?" diye söylendi.

3843 • Bıyığı, sakalı çıkmamış bir delikanlı ile, bir kösenin yolu bir toplantıya uğradı. Bu toplantı, kendi şehirlerinde idi.

• Söze sohbete başladılar. O seçilmiş kişilerin yanında gündüz geçti gitti, akşam oldu; hatta gecenin üçte biri geçti.

• Bulundukları yer bekarların odası idi. O iki arkadaş, gecenin hayli ilerlemiş vaktinde evlerine gitmediler; bekçinin korkusundan orada kaldılar.

• Kösenin çenesinde dört tel sakal vardı; fakat, yüzü ayın ondördü gibi parlak ve güzeldi.

• Bıyığı, sakalı terlememiş genç çirkindi ama, yatarken arka tarafına yirmi tane kerpiç yığdı.

• Orada kalanlar arasında bir de ahlaksız biri vardı. O kötü niyetli adam, herkesin uyuduğu bir zamanda kalktı, gencin arka tarafına yığdığı kerpiçleri başka tarafa taşıdı.

• Elini delikanlıya sürünce, delikanlı uyanıp sıçradı, kalktı. "Hey!" dedi. "Sen kimsin? Ey köpeğe tapan!

628

3850 • O kerpiçleri neden benim arka tarafımdan alıyorsun?” Adam; “Peki!” dedi. “Sen de, o kerpiçleri neden oraya yığdın?”

• Delikanlı; “Ben; hasta, zayıf bir çocuk gibiyim!” dedi. “Burada yatarken ihtiyatla hareket ettim!”

• Adam; “Hasta isen, eğer hararetin varsa, neden hastaneye gitmedin?” dedi.

• “Neden şefkatli, merhametli bir hekime başvurmadın? Gitseydin, hastalıktan kurtulurdun!”

• Delikanlı dedi ki: “Nereye gideceğim! Bilemiyorum! Nereye gitsem, orada imtihan ediliyorum gibi, başıma bir dert, bir bela çıkıyor!

3856 • Senin gibi bir zındık, bir pis adam, bir dinsiz canavar gibi önüme dikiliyor!

• En iyi, güvenilir yer olan tekkede bile, bir an olsun aman bulamadım, rahat edemedim![701]

[701] Çok yararlı ilim, irfan, san’at merkezi olan, insanların manen temizlenmelerine, insan olmalarına yardımcı olan tekkeler zamanla bozuldu. Bozulma, çok eski zamanlarda başladı, işte Hz. Mevlana, zamanındaki tekkelerde olup biten kötülükleri, hiç çekinmeden gözlerimizin önüne serdi. *Mesnevî’nin* birkaç yerinde ibret almak, kötülüklerden korunmak için, burada olduğu gibi, açık saçık konuları yazmaktan çekinmeyen Mevlana’nın tek gayesi, insanların iyiye doğru, fazîlete doğru yönelmelerini sağlamaktır. Hz. Mevlana’nın kendisi bir tekke kurmuştur. Fakat, o devirdeki tekkelerde olup bitenleri bilmektedir. Kadınsız hayatın doğurduğu bu gayr-i tabiî temayülün yalnız İslam memleketlerine ait olmadığını, bu kötülüklerin eski Yunan medeniyetinin bir eseri olduğunu da hatırlamalıyız.

• Bir avuç bulgur çorbası ile karınlarını doyuran dervişler, gözlerinden erlik suyu akarken, elleri ile önlerini sıkarak bana yüz tutarlar.

• Namuslu oldun mu, gizli gizli göz ucuyla süzerler; elleri ile önlerini okşarlar.

• Tekke böyle olunca, halkın pazarı nasıl olur? Eşek sürüsü gibi olan ham kişilerin divanı nicedir?

3860 • Eşek nerede; namus, takva nerede? Eşek Hakk’tan korkar mı? Çekinmeyi, iyilik dilemeyi ne bilir?

• Akıl; kadının da emniyette olmasını ister, erkeğin de! Fakat, akıl nerede?

• Erkeklerden kaçar, kadınların yanlarına gidersem, bu defa da, Yûsuf gibi, fitnelere düşer, afetlere uğrarım!

629

• Yûsuf, kadın yüzünden zindana düştü, sıkıntılar çekti. O bile böyle olunca ben, elli kere darağacına çekilirim! Çünkü, bende Yûsuf’un iffet ve nüzheti yoktur!

• Kadınlar, bilgisizliklerinden bana saldırır; onların erkekleri, canıma kasdederler!

3865 • Hasılı ben; ne kadınlardan kurtulabiliyorum, ne de erkeklerden! Ne yapayım, ne edeyim bilmem ki? Ben; ne bunlardanım, ne de onlardan! Yani, ne bunlara uyabiliyorum, ne de onlara! Ben, şeriat yolunda tertemiz bir hayat sürmek istiyorum!

Bir padişah, bir bilgini zorla işret meclisine getirtip oturttu. Sakî, o bilgine şarap sundu. Bilgin yüzünü ekşitip çevirince ve içmemekte inat edince padişah, sakîye; "Haydi; şunu neşelendir!" dedi. Sakî de, terbiyesizlik edip bilginin başına birkaç kere vurup zorla ona şarap içirdi.[702]

[702] Bu bölümde, ilahî lütfun insanı kemale erdirmek, kurtuluşa, salaha götürmek için onu bir çok bela ve musîbetlere düşürdüğü görülmüştür.

3914 • Bir padişah, hoş bir içki meclisi kurmuş, orada içip sarhoş olmuştu. O sırada kapının önünden bir din adamı, fakih geçiyordu.

• Sarhoş padişah; "Şu adamı meclise getirin; şu la'l renkli şaraptan ona içirin!" diye emir verdi.

• Onu, zorla meclise getirdiler. Hoca, yılan zehri gibi asık bir suratla somurtup istemeyerek o içki meclisine oturdu.

• Hocaya şarap sundular, içmedi. Öfke ile yüzünü sakîden de, padişahtan da çevirdi.

• "Ben, ömrümde ağzıma şarap koymadım! Bana, en kuvvetli öldürücü zehir, şaraptan daha hoş gelir!" dedi.

• "Aklınızı başınıza alın! Bana, şarap yerine zehir verin de, ben kendimden kurtulayım, siz de bu işten kurtulun!"

3920 • Şarap içmeden gürültüye başladı. Meclis, neşesini kaybetti; oraya dert ve ölüm havası gibi ağır bir hava çöktü.

• Nefsine düşkün kişiler, dünya ehli olanlar gönül ehli ile beraber oturdukları zaman bu hale gelirler!

630

3934 • Padişah, sakîye; "Ey insanları iyi yola götüren, dertlileri neşelendiren kuvvetli rehber! Ne diye sessizce duruyorsun? Haydi, şu suratı asık hocayı neşelendir!" dedi.

3939 • Sakî, hocanın başına birkaç sille vurdu ve; "Al!" diye kadehi ona uzattı. Zavallı, sille korkusundan kadehi aldı, içti.

• Hoca sarhoş oldu; bağ bahçe gibi açılıp saçıldı. Nedimliğe, güldürücü fıkralar anlatmaya başladı.

• Arslanı bile tutacak bir hale geldi; neşesinden, parmaklarını şıkırdatmaya başladı. Sonra kalktı, su dökmek için ayakyoluna gitti.

• Ayakyolunda, ay gibi parlak yüzlü bir halayık vardı. Padişahın cariyelerinden olan bu kız, pek güzeldi.

• Sarhoş hoca kızı görünce, ağzı açık kaldı; aklı büsbütün başından gitti, ona sarıldı.

• Ömrü bekar olarak geçmişti; kadınlara karşı özlem duyuyordu. Aynı zamanda sarhoştu. Bu yüzden, iki eli ile kızı yakaladı, ona sarıldı.

3945 • Kız çırpındı, bağırdı çağırdı, faydası olmadı.

• Buluşma vaktinde kadın, erkeğin elinde, fırıncının elindeki hamura benzer.

3958 • O huriden doğmuş kızın üstüne atıldı; onun ateşi pamuğa düştü.

3962 • Hocanın geriye dönmesi hayli gecikti; padişahın bekleyişi de haddi aştı.

• Vak'ayı görmek için padişah kalktı geldi. Oradaki kıyamet zelzelesini, çırpınmaları gördü.

• Hoca, korkusundan sıçradı, koşup meclise geldi; ateş gibi kadehini aldı.

3965 • Padişah, pek öfkelenmişti; cehennem gibi kıvılcımlar saçıyordu. Bu kötü işi işleyen hocanın da kanına susamıştı, kızın da!

• Hoca; padişahın yüzünü öfkeli, kahırla dolu, acı, kanlı bir halde zehir kadehine dönmüş görünce,

• Sakîye; "Şaşkın şaşkın ne oturuyorsun!" diye bağırdı. "Çabuk; şarap sun da, padişahı neşelendir!"

• Bu sözü padişah duyunca, gülmeye başladı. "Hoca efendi!" dedi. "Ben kendime geldim, neşelendim. O kız da senin olsun!"

631

Başkalarını neşelendirdiğin gibi kendini de neşelendir!

3977 • Başkalarını neşelendirdiğin gibi, şimdi de cesaretini, erkekliğini hisset! Kendini neşelendir! Sabrı güzel ve doğru düşünen aklını kendine öncü yap!

• Sabır kılavuzu sana kanat olursa, canın, arş ve kürsünün üstüne çıkar!

• Hz. Mustafa(s.a.v.)'a bak; sabır ona Burak oldu da, onu göklerin en yücesine, en üstüne, ötelerine çıkardı.

İmri'ül-Kays, Arap padişahı idi; pek güzeldi. Adeta zamanının Yûsuf'u idi. Arap kadınları, Zeliha gibi onun

için ölürlerdi. Bu zat, aynı zamanda büyük bir şairdi. “Dur da, sevgiliyi ve konağını anarak ağlayayım!” mısra’ı ile başlayan meşhur övgü şiiri, kaside onundur. Bütün kadınlar ona âşık olduklarından, acaba bu şiiri kimin için yazdı? Onun ağlaması, feryad ü figanı nedendi? O, bildi ve anladı ki; bütün güzel kadınların hepsi de suret güzelleridir. Adeta bunlar topraktan yapılmış, tahtalara çizilmiş resimler gibidir. İmri’ül-Kays bunu anlayınca, kendisine bir hal geldi. Gece yarısı ülkesinden, çoluğundan çocuğundan kaçtı, bir hırkaya bürünüp gizlendi. Oradan başka bir ülkeye kaçtı. Her şeyden münezzeh olanı aramaya koyuldu. “Allâh, dilediğine rahmetini verir; bu suretle onu, has kulları arasına alır!”[702]

[703] Başlıkta ve bu bölümde adı geçen İmri’ül-Kays, İslam’dan önceki devrin, yani cahiliye devrinin en büyük şairidir. Rivayete göre İmri’ü1-Kays, Bizans imparatorunun kızına âşık olmuş. Bunu duyan imparator, ona zehirli bir gömlek hediye etmiş. Bu gömleği giyen şairin vücudunda yaralar bereler meydana gelmiş. Bu yüzden ona; “Zü’1-Küruh” denmiştir. Bu lakabın manası, “yaralı, çıbanlı adam” demektir. İmri’ü1-Kays, bizim Ankara’mızda ölmüş, Ankara Kalesi’nin yanına gömülmüştür. Bizans İmparatoru, bu ünlü âşık şair için güzel bir mezar yaptırmış; onun üstüne de, şairin bir heykelini yaptırıp kabrine diktirmiştir. *Tarîh-i Edebiyyat-ı Arabiyye* muharriri merhum Mehmed Fehmi Efendi’nin yazdığına göre (s. 599), bu heykel, Abbasî halîfelerinden Me’mun zamanına kadar İmri’ül-Kays’ın mezarının üstünde idi. Hatta Halîfe Me’mun Anadolu’ya geldiği zaman, bu heykeli bizzat görmüştür. Hz. Mevlana’nın yukarıdaki başlığa koyduğu mısra, şairin Kabe’nin duvarlarına asılan (Mu’allakat) şiirinin şu ilk beytinden alınmıştır:

“Dur da, sevgilimin ve onun Sıktü’1-Levi bulunan menzilinin, göçüp gittiği yerin yadı ile beraber ağlaşalım!”

3986 • Aşk; İmri’ü’l-Kays’ı, dudakları kupkuru olarak, Arap memleketinden çekip aldı.

632

• Tebük’e kadar geldi, orada amele olarak kerpiç dökmeye başladı. Oranın padişahına dediler ki: “Arap padişahlarından biri olan

• İmri’ü’1Kays buraya dilenmeye geldi. O; bir aşka düşmüş, av olmuş! Çaresiz kalmış; kerpiç döküyor, amelelik ediyor!”

• Tebük padişahı, geceleyin kalkıp onun yanına gitti. “Ey güzel yüzlü padişah!” dedi.

3990 • “Sen, vaktin Yûsufusun; iki ülkeye hakimsin! Hem şehirler sana ram olmuş, buyruğun altına girmiş, hem de güzellik!..

• Erkekler, kılıcının yüzünden sana kul olmuşlar, köle olmuşlar; kadınlar da kusursuz güzelliğin, bulutsuz ay gibi parlayan nurlu yüzünün cariyesi kesilmişlerdir!

• Sen bizim yanımızda kalırsan, bu, bizim bahtımızdan, talihimizin yüzümüze gülmesindendir! Canımız senin gibi bir güzelle, senin gibi bir kahramanla görüşünce yüzlerce can kesilir; sen, canımıza canlar katarsın!

• Ben de, benim ülkem de sana kul olduk, köle olduk; ey aşk yüzünden yurdunu, tacını, tahtını, padişahlığını terkeden büyük varlık!”

• Tebük padişahı, böylece, ona candan, gönülden manalı, güzel sözler söyledi. Amele padişah hep susuyordu. Derken, birdenbire dilinin bağını çözdü; sakladığı sırrın üzerinden örtüsünü kaldırdı, açtı.

3995 • Padişahın kulağına aşkla, dertle ne söyledi ise söyledi; onun başını da kendi başı gibi döndürdü.

• Tebük padişahı, İmri'ül-Kays'ın eline yapıştı, ona dost oldu. O da tacından, tahtından soğudu, vazgeçti.

• Bu iki padişah da çok uzak şehirlere gittiler. Zaten aşk, böyle suçları bir kere işlememiştir ki!..

• Aşk; büyüklere, yani kemale ermiş kişilere baldır, zevktir, neşedir! Küçüklere, yani henüz olgunluğa ermeyenlere, henüz çocuk gibi olanlara süttür! O; her geminin son yüküdür, son azığıdır! Yani aşk; varlık gemisini yokluk denizinde batıran, eserini bile bırakmayan son yüktür!

633

• Aşk; bu iki padişahtan başka nice padişahları padişahlıklarından ve ülkelerinden etti.

4004 • Aşk; hoşnutken, halinden memnunken bunları yaparsa; kızınca, hiddete kapılınca neler yapmaz? Ben, ne söyleyeyim?

• Fakat, ne olursa olsun; aşk arslanına can sahrası, saltanat sevdası, taçlar, tahtlar feda olsun! Aşk olsun; aşkın öldürdüğü, aşkın kılıcının kestiği kişiye!

• Bu çeşit öldürüşler, bu çeşit padişahlıkları feda edişler binlerce yaşayıştan, binlerce sultanlıktan iyidir! Padişahlıklar, saltanatlar böyle kulluğa kurban olsun!

Züleyha'nın aşkı

4021 • Züleyha aşkın tesiri ile öyle bir hale gelmişti ki, çörekotundan öd ağacına kadar her şeyin adı ona göre Yûsuf idi.

• O, Yûsuf'un adını başka adlarda gizlemişti; en yakınlarına bile, bu sırrı söylememişti.

• "Mum, ateşin tesiri ile yumuşadı." derse, "Sevgili bize alıştı, bize yaklaştı." demiş olurdu.

• "Bakınız; ay doğdu!" dese, yahut; "Söğüt ağacı yeşerdi." dese,

4025 • "Yapraklar ne güzel oynamada!", "Çörekotu ne hoş yanmada!" dese, "Gül, bülbüle bir sır söyledi." dese, "Padişah, sevgilisine sır söyledi." dese,

• "Bahtımız ne de kutlu!" dese, "Tozlanmış olan yer örtülerini silkin!" dese,

• "Saka su getirdi." dese, "Güneş doğdu." dese,

• "Dün gece, bir tencere yemek pişirdiler; pişen yemek çok iyi pişti!"

4030 • "Ekmekler tatsız tuzsuz!" dese, "Felek tersine döndü!" dese,

• "Başım ağrıyor!" dese, "Başımın ağrısı geçti; şimdi daha iyiyim!" dese, bu sözlerin hep ayrı manaları vardı.

• Birini medhetse, aslında Yûsuf'u medhetmiş olurdu. Birinden şikayet etse, onun ayrılığından şikayet etmiş olurdu.

• Yüzbinlerce şeyin adını ansa, onun maksadı, Yûsuf idi; isteği de Yûsuf idi.

• Acıkınca, onun adını anınca, o adla doyardı; onun kadehi ile sarhoş olurdu.

4035 • Susuzluğu bile, onun adını anınca geçerdi; Yûsuf'un adı, ona bir iç şerbeti, batın şerbeti olmuştu.

• Bir derdi olsa, o yüce adı anınca, derdi derhal geçerdi.

• O ad, kış mevsiminde ona yumuşak bir kürk ördü. Aşk halinde, dostun adı bütün bu işleri yapar!

• Halk da, cahil kişiler de o pak adı her an anarlar ama; aşkları olmadığı için o ad, bu işleri görmez!

• Hz. İsa, O'nun adı ile, yani gerçek sevgili olan Allâh'ın adı ile mucizeler gösterdi; ne yaptı ise O'nun adı ile yaptı!

Can, Hakk ile manen buluşunca, O'nu anmak bunu anmaktır; bunu anmak da O'nu anmaktır!

4040 • Can, Hakk'la buluşunca, O'nu anmak bunu anmaktır; bunu anmak da O'nu anmaktır!

• Böyle bir can; kendinden, kendiliğinden, kendi benliğinden boşalmış, dostun aşkı ile dolmuştur! Destinin içinde ne varsa, dışına o sızar!

• Gülmek, vuslat zağferanının kokusunu verir! Ağlamak; uzaklık, ayrılık soğanının hoşa gitmeyen kokusudur!

• Halkın her birinin gönlünde yüzlerce dilek vardır! Aşk mezhebi bu değildir; buna aşk demezler!

• Aşkta, gündüzün güneşi sevgilidir! Öyle bir sevgili ki, bildiğimiz güneş, aşk güneşine bir nikabdır, bir örtüdür!

4045 • Örtü ile sevgilinin yüzünü ayırdedemeyen, güneşe tapıyor demektir; ona değer verme, ondan elini çek!

• Âşık için, gündüz de sevgilidir, rızık da sevgilidir; âşıkın gönlü de odur, gönlünü yakan da!..

• Balıklara lütfedilmiş olan içinde yüzdükleri su, onlara hem ekmektir, hem sudur, hem de elbisedir; hem ilaçtır, hem uykudur!

• Âşık çocuğa benzer; memeden süt emer durur. O, iki dünyada da sütten başka bir şey bilmez.

• Fakat şu da var ki; çocuk, sütü hem bilir, hem bilmez. Burada, bir tedbire girişmeye imkan yoktur. Yani, hakîkat sütünün âşıkı olan Hakk yolcusu, hikmet sütünü hem bilir, hem bilmez. Bildiği şudur ki; kendi ruhuna gıda olan hakîkat sütü, hikmet sütü Allâh'ın bir lütfu ve ihsanıdır. Âşık, o sütsüz yaşayamaz! Fakat, Allâh'ın bütün feyzini, hikmetini de bilemez! Çünkü, o tarafa akıl yol bulamaz, tedbir işe yaramaz! İlahî keşf olmadıkça bir âşık, Hakk'ın hikmetini ve ruhuna gıda olan feyzin sırrını, mahiyetini bilemez!

635

4051 • Hakk yolunda yürüyen kişi kendini yok ederse, o zaman şaşırmaz, aptal olmaz; sel ve ırmak değil, mana denizi kesilir!

• Mana denizi kesilince de, kendisi kendisinde kaybolur. Adeta hızlı koşarak, başını taştan taşa vurarak denize doğru akıp giden ve sonunda kendini denize atan, denize karışan sel gibi, orada yok olur gider!

Ölüm ten tozunu ortadan kaldırınca, can ay'ı saf bir havaya kavuşur, parlamaya başlar!

4060 • Kılıç; âşıkın canını temizler, tozlarını süpürür! Çünkü; "Kılıç, suçları tamamıyla mahveder, yok eder!" Yani, gerçek varlığın kılıcı, âşıkın canından beden tozlarını süpürür! Kılıç kanını dökmekle, onun günah sayılan benliğini, varlığını ortadan kaldırır; onu tertemiz bir hale getirir.

• Ten tozu kalkınca, benim ay gibi olan varlığım, canımın ay'ı saf bir havaya kavuşur![704]

[704] Şîrazî Hafız merhum bir beytinde şöyle buyurmuş:

"Benim tenimin tozları, ruhumun yüzünün perdesidir! Ruhumun yüzündeki bu örtünün kalktığı zaman ne mutlu zamandır!"

• Ey sevgili; nice senelerden beri; "Gerçekten de benim hayatım, ölümümdedir!" diye aşkının davulunu çalmadayım![705]

[705] Bu beytin ikinci mısra'ı, Hallac-ı Mansur hazretlerinin şu beytinden alınmıştır: "Ey güvendiğim kişiler; beni öldürün! Benim hayatım ölümümdedir; ölümüm de hayatımdadır!"

• Can; kendisinin su kuşu olduğunu söylüyor, bu iddiada bulunuyor. Artık o, bela tufanından korkar, feryad eder mi?[706]

[706] Su kuşu; mana ehli olanların, kâmil insanların sembolüdür. Hz. Mevlana bir beytinde şöyle buyurur: "İnsanlar, su kuşları gibi, can denizinden doğmuştur. O denizden doğan, bu kirli dünyaya naslı yerleşir; burada nasıl yaşar?"

636

• Gemi kayalara çarpar, parçalanırsa, bundan kaz üzülür mü? Onun gemisi, suya ayak basmaktır. Kaz suya girince, kendisi bir gemi olur, yüzer durur.

4065 • Canım da, tenim de bu dava yüzünden dindir! Bu davadan nasıl vazgeçerim, susarım?

• Rüya görüyorum ama, uykuda değil! Bu kirli dünyaya ait olmadığımı iddia ediyorum; yalancı değilim!

• Ben, mum gibi yanıyorum; benim boynumu yüz kere kessen, daha da parlarım, etrafı daha fazla aydınlatırım!

• Yokluk ateşi sağdan soldan parlasa da, benim bütün varlık ve benlik harmanımı tutuştursa, alevleri göklere yükselse, gece yol alan Hakk yolcuları harmanın ışığını ne yapsınlar? Onlara, gökyüzünde parlayan ay yol gösterir!

Sen; şu dünyayı, bir timsahın açık ağzı gibi bil!

4082 • Timsah, ağzını açar; dişlerinin arasında uzun uzun kurtlar vardır!

• Onun yediğinin artıkları, dişlerinin arasında kalır, kurtlanır! Dişlerinin arasında küçük kurtlar kaynaşır!

• Küçük kuşlar; timsahın dişleri arasındaki kurtları görürler, onları yiyerek karınlarını doyurmak için oraya girerler.

4085 • Ağzı kuşlarla dolunca, birdenbire ağzını kapatır, onları yutuverir!

• Sen; ekmekle, yiyecek hoş şeylerle dolu olan dünyayı da, bir timsahın ağzı bil!

• Ey yiyecek peşinde koşan, yiyecek için çırpınıp duran kişi; lokma peşinde koşarken zaman timsahından emin olma!

• Tilki toprağın altına siner; üstündeki toprakta da aldatıcı yemler vardır!

• Bundan haberi olmayan kuzgun gelip oraya konunca, o düzenbaz, hile ile onu ayağından yakalar.

4090 • Hayvanların yüzbinlerce hilesi olursa, en büyük, en kurnaz mahluk olan insanın hilesi nasıl olur?

• *Kur'an'ı* eline almış; lekesiz, hatasız Hz. Ali'nin soyundan gelen İmam Zeynelabidîn hazretlerinin kıyafetine bürünmüş; halbuki kahredici hançeri elbisesinin içinde gizlemiş![707]

Bu beyit, Ziya Paşa'nın *Terkîb-i Bend'deki* meşhur beytini hatırlattı:

"Ümmîdi vefa eyleme her şahs-ı dağalda,

Çok hacıların çıktı haçı zîr-i bağalda"

(Hilekar, ahlaksız adamdan vefa bekleme; çok hacıların koltuğunun altından haç çıkmıştır!)

• Sana gülerek; "Ey benim efendim!" der. Gönlünde ise, büyülerle, hilelerle kötü duygularla dolu bir Babil şehri var!

• Onun dış yüzü bal gibi tatlıdır, süt gibi hoştur; fakat, ölüdürücü bir zehirdir! Aklını başına al da, her şeyden haberi olan bir pîre danışmadan, öyle kişilerin yanına gitme!

4121 • Pîrden başka ustan, pîrden başka kumandanın olmasın; ama bir çok seneleri yaşamış, gün görmüş pîr değil, doğru yolu gösteren pîr olsun!

• O karanlıklarda kalan, o karanlığı seven kişi pîre uyar, onun emri altına girerse, aydınlığa kavuşur; gözleri açılır, karanlık bir dehlizden güneşin ışığına çıkmış gibi olur!

• Şart, teslim olmaktan ibarettir; uzun işlere girişmek değil! Sapıklık yolunda koşup durmanın faydası yoktur!

• Ben, bundan böyle göklere yükselmek yolunu aramıyorum; pîr arıyorum, pîr arıyorum, pîr!

4125 • Gökyüzünün merdiveni pîrdir! Ok, nereden fırlayıp uçar? Yaydan!..

4130 • Gönül; şimşek gibi, yol azığı almadan, hiç bir şeye binmeden, batıdan doğuya kadar gider!

• Nitekim, akşam güneş battıktan sonra gece gelince, insanlar uykuya daldıkları zaman, onların duyguları uykuda iken de şehirleri dolaşır durur!

• Arif de hoşça bir halde oturduğu yerden, gizli bir yoldan yüzlerce dünyayı gezer durur!

• Arif oturduğu yerden böyle bir gezinti yapmadı ise, bir çok dünyaları dolaşmadı ise, ötelerden gelen haberler kimden geliyor, nerden geliyor?

• Ötelerden gelen bu haberlerde, bu gerçek rivayetlerde yüzbinlerce pîr, ittifak halindedir, aynı şeyi haber vermektedir!

4135 • Bu mana gözü ile görülmüş şeylerde, zanla elde edilen bilgilerde olduğu gibi, ayrılık yok; hem de bir tane bile ayrılık gayrılık yok!

07

638

Cenabı Hakk’ın lütfu ve ihsanı bir kuluna başka bir yerden, hiç beklemediği bir yerden, başka bir iş sebebiyle erişebilir! Kulun, bu ilahî lütfu vehmine bile getirmediğini bildiği halde, yine de çalışıp çabalamayı elinden bırakmaması, bütün ümidini, vehmini belli bir yola bağlaması ve böylece çalışıp çabalaması gerekir! Kul, hacet kapısını çalar durur. Belki de Cenab-ı Hakk, o haceti, o rızkı başka bir kapıdan ona ulaştırır. Halbuki kul, ona dair hiç bir tedbirde bulunmamıştır. “Allâh, kulunu hesaplamadığı yerden rızıklandırır!” Kul tedbirde bulunur, Allâh takdir eder! Olabilir ki kul, kulluğu, âcizliği yüzünden vehme düşer de; “Ben bu kapıyı çalıyorum ama

Hakk, bana bu kapıdan ihsanda bulunmuyor, başka bir kapıdan lütufta bulunur!" der. Cenab-ı Hakk, o kulunu bu kapıdan rızıklandırır. Zaten bütün kapılar, bir sarayın kapıları gibidir![708]

[708] Hz. Mevlana bir ruba'îsinde şöyle buyurur: '"Nerede bulunursanız bulunun. O, sızinle beraberdir!' haberi Allâh'tan geliyor. Bu haber; insanın gönlünü ümitle, neşe ile dolduruyor. Sen, kendini tanımadığından ötürü neşelenmedin, huzura kavuşmadın! Eğer kendini tanısaydın, sende kimin misafir olduğunu bilirdin; memnuniyetsizlik, huzursuzluk denilen şeyler, sana bir daha gelmezdi!"

4175 • Ya bu yolda muradıma kavuşurum yahut o yoldan, doğan kuşu gibi, kendi vatanıma dönerim!

• Belki muradıma erişmem yolculuk etmeme bağlıdır. Yolculuk eder de onu başka yerlerde bulamazsam, belki oturduğum yerde bulurum!

• Sevgiliyi o kadar çok arayayım, onu bulmak için o kadar çok gayret sarfedeyim ki, sonunda onu aramamak gerektiğini anlayayım!

• Mana âleminde seyretmeden, dönüp dolaşmadan onun benimle beraber bulunmasının sırlarını, hikmetlerini nasıl gönlümün kulağına duyurabilirim; ona bu hakîkatleri nasıl anlatabilirim? Yani; "Nerede olursanız olunuz, Allâh sizinle beraberdir! Çünkü, size hayat veren ruhunuz, O'na bağlıdır!" ayetini ona nasıl duyurabilirim?

• Mana âleminde, gönül diyarında uzun yolculuklarda bulunmadan, nasıl olur da onunla beraber bulunmanın sırrını anlayabilirim?

639

4180 • Cenab-ı Hakk; "O, sizinle beraberdir!" diye buyurdu. Ama; bu beraberlik gönül kulağına aksetsin diye, o beraberliği kendisinden uzaklaştırmasın diye de, gönlü mühürledi![709]

[709] Hz. Mevlana, bir başka *Mesnevi* beytinde (Mesnevi, c. V, beyit nu: 2240) aynen şöyle buyurur:

"Hakk'ın sırlarını her kime öğrettilerse, onun ağzını diktiler, mühürlediler!"

• Hakk'ı arayan kişi, uzun mana yolları aldıktan, çok engeller aştıktan sonra, gönüldeki o mührü açtı! Yani, bir çok ibadet ve iyilikler sonunda Cenab-ı Hakk, onunla beraber olduğunu ona hissettirdi!

• Hesap ilminde (matematikte) iki yanlışla doğru bulunduğu gibi, Hakk yolcusu da, bu bilgi ve beraberliği iki yanlış şeyden, düştüğü iki hatadan sonra açık olarak görür, anlar![710]

[710]Düşülen hata, bu iki yanlış nelerdir? Birinci yanlış şu: İnsanın, zavallı, âciz, günahlara batmış bir kul olduğunu unutup da; "Bende kim varmış; ben ne imişim!" diye kendini bir şey zannetmesi, böbürlenmesidir. Ayetin verdiği müjdeli habere sevinerek gurura kapılması hatasından insan nasıl kurtulabilir? Bu müjdeli haberi alınca, insanın kendini yoklaması, kendi duygularını gözden geçirmesi lazım. "Bu müjdeli habere ben layık mıyım? Şehvanî arzulardan, maddeye karşı duyduğum isteklerden, hiddetten, nefretten, şöhret belasından kurtuldum mu?" diye kendisini hesaba çekmesi lazımdır, ikinci hatamıza, yanlışımıza gelince; kendimizi hazırlamadan gönül evine misafir ettiğimiz padişahlar padişahı ile dolaşmamız, kendimizde hissettiğimiz o büyük varlıkla seyr ü sefere çıkmamızdır. Bu dolaşma, bu seyahat manevî bir dolaşma, manevî bir seyahattir. Salik hatalarını idrak eder de gönül evini her türlü kirliliklerden temizledikten ve maddî varlığından kurtulduktan, nefsin menzillerini geride bıraktıktan sonra Hakk'a doğru sefere çıkacaktır. Arifler, bu hale "seyr-i ilAllâh" (=Allâh'a doğru seyir) adını vermişlerdir.

• Bu hakikatleri anladıktan sonra Hakk yolcuları der ki: "Bu beraberliği bilseydim, hiç arar mı idim; hiç sağa sola başvurur mu idim?"

Onunla beraber olduğumuzu bilmek, anlamak; bilgi ile, düşünce ile elde edilemez!

• O'nunla beraber olduğumuzu bilmek, O'nu bulmak, O'nu anlamak yolculuğa bağlıdır! Bu; bilgi ile, düşünce ile elde edilemez! Yani; bu hal, ruhanî yolculuğa çıkmaya, Hakk ile beraber bulunmaya, O'nu duymaya, hissetmeye, O'nun lütfu ile O'nu bulmaya bağlıdır! Söz, bilgi ve düşünce bu yolda hiç işe yaramaz![711]

O'nu bulmanın ne kadar zor olduğunu Şîrazlı Hafız şu manalı beyitlerle ifade ediyor: "Ben, bu karanlık gecede, sevgiliye giden yolu kaybettim. Ey lütuf ve hidayet yıldızı! Bir köşeden çık, görün; bana yol göster! Ne tarafa gittimse şaşkınlığım arttı, hayretim arttı! Bu çölden bıktım, usandım! Bu bitmeyen yol, beni canımdan usandırdı. Bu yola nasıl bir nihayet tasavvur edilebilir? Daha başlangıçta yüzbinlerce, hatta daha fazla menzil var, konak yeri var!"

640

4185 • Çok yukarılarda geçen bir hikâyede *(Mesnevi,* cild II, beyit numarası 376) şeyhin helva borcunu ödemesi de, o çocuğun ağlamasına bağlı idi.[712]

[712] *Mesnevî'nin* ikinci cildinde Şeyh Ahmed Hazraviye hazretlerinin helva alması, parasını verememesi hikâye edilmişti. Helvacı çocuk, borcu verilmediği için ağlamaya başlamıştı. Bu sırada şeyhe birisi bir nezir gönderdi, şeyh borcundan kurtuldu. Onu bulmak için de gözyaşı dökmek, ağlamak, böylece ona yakın olmaya işaret edilmektedir.

• Helvacı çocuk, hıçkıra hıçkıra ağlayınca, o büyük şeyhin borcu ödendi.

• O'ndan başka bir yerden, başka bir kimseden bir şey ummayasın diye Cenab-ı Hakk, senin gönlüne bir korku düşürdü.

• Umduğun, arzu ettiğin şeyi sana faydalı gösterir, sonra o arzu ettiğin şeyi sana başka bir kimse vasıtasıyla lütfeder!

4190 • Ey umduğuna sıkıca bağlanan kişi! "Ben, bu yüce ümit ağacından meyve yiyeceğim!" diyen!

• Orada umduğundan sana bir fayda gelmez ama, o ihsan başka bir yerden gelir, çatar!

• Şaşılacak şey şudur ki; Cenab-ı Hakk umduğunu o taraftan vermeyi dilemiyordu da, o ümidi sana ne diye verdi?

• Gönlün şaşırsın kalsın, hayrete düşsün diye, bir san'at göstermek, bir hikmeti belirtmek için verdi!

• Ey fayda dileyen kişi! "Muradım acaba nereden olacak; muradıma nereden, nasıl ulaşacağım?" diye gönlünü hayrete düşürmen için verdi!

4195 • "Kendi aczini, zavallılığını, kendi bilgisizliğini anlayasın da, gizli âleme inancın artsın." diye verdi.

• "Bu ümitten ne meydana gelecek." diye verdi!

• Rızkını terzi olarak kazanmak istersen; "Terzilikle geçinir, yaşarım!" diye düşünürsen,

• Derken, kuyumcu olur çıkarsın; rızkını kuyumculuktan kazanırsın! Halbuki bu kuyumculuk, aklının ucundan bile geçmiyordu, vehminden çok uzaklarda idi.

• Mademki o rızık o taraftan gelmeyecekti, peki, neden terzi olmak istedin?

4200 • Bu hal, Cenab-ı Hakk'ın akıl ermez, nadir bir hikmeti yüzündendir; Allâh, bu hali ezelde yazmıştı!

• Bir de; aklın fikrin şaşırsın diye, tamamıyla hikmetine hayran olup kalasın diye, bu böyle oldu!

• Bu çalışıp çabalama, bu gayret yüzünden mi, sevgili ile buluşurum; yoksa şu bedenle ilgisi olmayan bir yol tutma sebebiyle mi bu iş oldu?

• "Ben bu yola düşmekle muradıma ererim." de diyemem; "Çalışır çabalarım; bakalım, nereden kapı açılacak!" der dururum.

• Başı kesilmiş kuş, her tarafa düşer, çırpınır. Can; bedenden ne tarafta (sağında mı, solunda mı?) kurtulursa, o tarafa yığılır kalır!

4205 • Ben de, ya bu çıkış muradıma ererim, yahut burçlarla süslenmiş olan gökyüzünde, başka bir burçtan muradıma kavuşurum!

Bir adam, bir rüya gördü. Adamın birisi, kendisine; "Mısır ülkesinin sol tarafında, orada filan mahallede, filan evde bir define var!" dedi. Adam kalktı, Mısır'a geldi. Mısır'a gelince, birisi kendisine; "Ben rüya gördüm; Bağdat'ta filan mahallede, filan evde bir defîne varmış!" dedi. Mahallenin, ev sahibinin adını söyledi. Adam; "Bana" dedi, "Defîne Mısır'da imiş dediler. Ben de kalktım buraya geldim. Fakat şimdi, defînenin Mısır'da olduğunu söylemelerinin sebebini anladım. Kendi evimden başka birinin evinde defîne aramamam gerekmiş; buraya gelmem, buna iyice inanmam içinmiş! Gerçekten de ben, Mısır'da defîne bulamayacağım!" dedi.

4206 • Maldan, akardan nice mirasa konmuş bir adam vardı. Bu adam, konduğu mirasın hepsini yedi, bitirdi, çırılçıplak kaldı; ağlayıp sızlanmaya başladı.

• Zaten miras malının vefası yoktur! Mirası bırakan da, muradına ermeden geçip gitmiştir; mal da ondan ayrılmış kalmıştır!

• Mirasa konan da, o malın kadrini kıymetini bilmez! Çünkü, onu kolay buldu; ter dökmeden, çalışıp çabalamadan elde etti. O mal için, pek o kadar zahmete katlanmadı!

• Ey insan! Sen de, Hakk'ın lütuf ve ihsanına mirasçı oldun! Hakk sana bu canı bedava verdi de, o yüzden canının kadrini kıymetini bilmiyor, miras yiyen gibi onu harcayıp duruyorsun!

4210 • O adamın da, eline geçen para gitti; kumaş, mal mülk gitti; evler gitti. Harabelerdeki baykuşlar gibi ortada kaldı.

• "Allâhım!" dedi. "Sen; bana mal verdin, mülk verdin, yiyecek içecek ihsan ettin; onların hepsi de gitti! Ya yine onları lütfet, ihsan et; yahut da bana ölümü gönder, canımı al!"

4240 • Adam bir rüya gördü; rüyasında hatifin sesini duydu. Hatif ona; "Sen, ancak Mısır'da zenginliğe konacaksın!" diyordu.

• "Yürü, Mısır'a git; orada işin yoluna girecek! Allâh, niyazını kabul etti. Zaten niyazları kabul eden hep O'dur!

• Filan yerde pek büyük bir defîne var! Onu elde etmek için, Mısır'a kadar gitmen gerek!

• Ey zavallı adam! Hemen kalk, durmadan dinlenmeden Bağdat'tan Mısır'a, o şeker kamışlığına git!"

• Adam, Bağdat'tan kalktı, ta Mısır'a kadar gitti. Mısır'ı görünce gücü, cesareti arttı.

4245 • Çünkü, kendisine gaipten gelen seste, o definenin Mısır'da bulunacağı, darlıktan, sıkıntıdan kurtulmak için o serveti orada elde edeceği söylenmişti.

• "Filan mahallede, filan yerde gömülü; pek büyük bir servet, pek nadir bir defîne var." denilmişti.

• Fakat, az çok hiç bir yiyeceği, geçineceği kalmamıştı. Halktan bir şeyler dilenmeyi; onun bunun kapısını çalmayı düşündü.

• Düşündü ama, bundan da utandı. Dilenmek, izzet-i nefsine ağır geliyor, el açmaktan onu alıkoyuyordu. O da kendini sıktı, sabretmeye karar verdi.

• Derken, açlıktan yine çırpınmaya başladı. Artık dilenmekten başka çaresi kalmamıştı.

4250 • "Geceleyin yavaş yavaş çıkar, dilenirim!" diye düşündü. "Karanlıkta gördüğümü seçemem. Böylece, dilenmekten utanmam!

• Gece kuşu gibi, geceleyin Hakk'ı zikreder, dilenirim. Elbette bir damdan bana bir pul atarlar."

643

• Böyle düşünerek geceleyin çıktı, mahalleye daldı. Bu düşünce ile sokaklara düştü; o yandan bu yana gidip gelmeye başladı.

• Fakat, zamanı geldi, yine utanmaya başladı. Şerefi, haysiyeti dilenmeye mani oluyordu. Ama, açlık onu yine kıvrandırıyor ve ona; "Haydi; dilen!" diyordu.

• Gecenin üçte biri geçmişti. O hala; "Dileneyim mi? Yoksa, gidip dudaklarım kupkuru yatayım mı?" demede, bir ayağını ileri atmada, öbürünü geriye çekmede idi.

4255 • Birdenbire bekçi onu yakaladı. Açlıktan midesi kıvranan zavallıyı yumruklamaya, sopa ile vurmaya başladı.

• O karanlık gecelerde halk, gece hırsızlarından çok zararlar görmüştü.

• Korkunç, uğursuz gecelerde bekçi hırsızları dikkatle izliyor, araştırıyordu.

• Çünkü halife; "Geceleyin sokaklarda dolaşanları yakalayın! Benim yakınım bile olsa, onun elini kesin!" diye emir vermişti.

• Halife; "Ne diye hırsızlara acıyorsunuz?" diye bekçileri sorguya çekmiş, onları korkutmuştu.

4265 • İşte, bekçi de böyle bir zamanda, defîne aramaya gelen adamı gördü. Sopa ile insafsızca vurdu vurdu; adamın vücudu yara bereler içinde kaldı.

• O fakir adam; "Vurma da, halimi dosdoğru söyleyeyim!" diye feryada başladı.

• Bekçi; "İşte sana mühlet verdim!" dedi. "Haydi söyle; gece vakti ne diye dışarı çıktın? Anlat bakalım!

• Belli ki sen; buralı değilsin, bir garip kişisin! Doğru söyle; sen buraya ne yapmaya geldin?

• 'Şimdi neden hırsızlar çoğaldı?' diye hükümet bekçileri kınayıp duruyor.

4270 • Hırsızların çoğalması; senin yüzünden, senin gibi serserilerin yüzünden! Önce, o ahlaksız pis dostlarına söyle; onların yerlerini bildir!

• Yoksa, onların hepsinin intikamını senden alırım! Böylece de, zenginler rahat nefes alırlar."

• Zavallı garip, yeminler ederek dedi ki: "Ben; ne ev yakıcıyım, ne de bir yankesiciyim!

• Ben; hırsız da değilim, suçlu da değilim! Ben, Mısır'ın garibiyim; Ben, Bağdatlıyım!"

644

"Yalan, insana şüphe verir; doğru ise güven!" hadîsi.[713]

[713] "Sen, seni şüpheye götürmeyen sözü dinle! Çünkü gerçek olan söz, insanın gönlünü yatıştırır, güven verir!" *(Feyzu'lKadîr,* 3/529)

• Garip adam, bekçiye rüyasını, o defîne meselesini anlattı. Bekçi, onun doğru söylediğine inandı, gönlü rahatlandı.

• Adamın yemininden doğruluk kokusu geliyordu. Sözünden, içinin yandığı anlaşılıyordu.

4312 • Bekçi garip kişiye; “Sen; ne bir hırsızsın, ne de kötü adamsın! Sen; iyi adamsın ama, saf ve ahmak bir kişisin!” dedi.

• “Çünkü; bir hayal peşinde koşuyor, bir rüyaya kanıyor, bunca sıkıntılara katlanıyor, bunca uzun yollara düşüyorsun! Galiba senin aklın yok!

• Ben de, defalarca rüya gördüm. Bana da; ‘Bağdat’ta bir defîne var!’ der dururlar.

4315 • Bağdad’ın filan tarafmda, filan sokağında gömülü bir defineden bahsederler.” Bekçinin rüyasında gördüğü ve söylediği mahalle, sopalar yediği için hüzünlü, üzüntülü, perişan Bağdatlı garibin mahallesi idi, onun sokağı idi.

• Bekçi dedi ki: “Bana rüyada; ‘O hazîne, filanın evinde gömülü; git, onu ara!’ derler dururlar.” Şaşılacak şeydir ki, bekçi; hırsız sandığı, hırpaladığı, kendisine düşman bildiği garip adamın evini, onun adını söylüyordu.

• Bekçi, konuşmasına devam ediyordu ve diyordu ki: “Evet; ben, bu rüyayı kaç keredir görmüşüm. Bağdat’ta, yerini söylediğim evde ‘Bir defîne var!’ derler dururlar.

• Ben, bir hayale kapılıp yerimden bile kımıldamam! Zavallı sen, sadece bir rüyaya kapılıyor; kalkıyor, üşenmeden, bir çok sıkıntıları göze alarak buralara kadar geliyorsun. Gerçekten, senin aklında bir bozukluk var!”

4322 • Bağdatlı garip bu sözleri duyunca, önce şaşırdı, sonra düşündü. “Demek ki defîne, benim kendi evimde imiş. Bu böyle olunca, ben neden kendi yurdumda fakir düşmüşüm, yoksulluktan feryad etmişim?” diye hayıflandı, kendi kendine kızdı.

• “Meğer ben, definenin başında fakirlikten, yoksulluktan ölmüşüm de haberim yok! Çünkü ben; gaflette imişim, gaflet perdesi arkasında imişim!”

645

• Bu müjdeli haberden adeta mest oldu; üzüntüsü, derdi kalmadı. Yediği sopaların acısını unuttu da içinden Allâh’a şükretti; dilsiz dudaksız yüzbinlerce “hamd” okudu.

4325 • “Rızkım; çektiğim üzüntülere, yollarda uğradığım sıkıntılara, şimdi de şu bekçiden yediğim sopalara bağlı imiş! Ab-ı hayat benim evimde imiş, haberim yok!

4329 • Ey ulu er! Sen bana; ‘Dertli!’ de, ‘Aptal!’ de! Ben; sence, senin önünde dertliyim, zavallıyım ama, ben kendi kendime hoşum, mutluyum!”

4336 • Adam, Cenab-ı Hakk’a secdeler ederek, rükü’a vararak, senalarda, şükürlerde bulunarak Mısır’dan kalktı, Bağdad’a döndü.

• Yol boyunca, rızkının, böyle aksi bir taraftan, beklemediği bir yönden gelişine şaşıyor, hayretler içinde kalıyor; bu şaşılacak acaip hal yüzünden mest oluyordu.

• “Ben, nereden umuyordum?” diyordu. “Nereden Allâh’ın lütfuna, ihsanına nail oldum! Bana Mısır’da hazîne aramak ümidini verdi; Bağdat’ta beni zenginleştirdi!

• Bu ne hikmettir ki, isteklerim beni deli bir arzuya düşürerek evimden uzaklara sevketti; yolumu kaybettim; fakat, ümitli idim!

4340 • Şaşkınlığımdan, koşa koşa sapıklık yoluna düştüm. Meğer, her an dileğimden biraz daha uzaklaşıyor, ayrılıyormuşum!

• Sonradan, yine Cenab-ı Hakk, o sapıklığı, o yol şaşırmayı keremiyle lütuf haline getirdi de, doğru yolu bulmayı ve işin içinden kârlı çıkmamı sağladı!

• O, öyle sonsuz lütuf sahibidir ki, sapıklığı iman yolu yapar; eğri gidişi, ihsan ekininin devşirme zamanı kılar!

• Böylece de, hiç bir ihsan sahibinin korkudan emin olmamasını, hiç bir hainin de ümitsiz kalmamasını, recadan el çekmemesini sağlar!

• Kendisine, "Gizli lütuf sahibi!" densin diye, o gözlere görünmeyen büyük varlık, zehrin kalıbına panzehir yerleştirir!

4345 • O kerem sahibi, namazda gizlenmiştir; gönül namazı kılan, kendini tamamıyla Allâh'a veren kuluna lütuf ve ikramda bulunur! O'nun affı ve mağfireti günaha şeref elbisesi giydirir de, böylece o günahı affedilmeye, ihsana, kurtuluşa vesile eyler, sebep kılar!

646

• Hakk'ı inkar edenler; güvenilir, üstün imanlı kişileri, yani peygamberleri küçük düşürmeye uğraştılar, onları aşağılamaya çalıştılar. Fakat onların bu gayretleri, küçük düşürmek istedikleri kişileri yüceltti; onlar mucizelerin belirlenmesine sebep oldular!

4360 • Gizli lütuf ona derler ki, "Cenabı Hakk sana ateş gösterir; halbuki o nurdur!"

Peygamber Efendimiz; "Mümin uda benzer; içi boş olunca feryada başlar!" diye buyurmuştur.

4212 • Elinden her bir şey çıkıp gidince, bir belaya, bir felakete uğrayınca kul; "Ya Rabbi, ya Rabbi!" diyerek Cenab-ı Hakk'ı anmaya; "Beni kurtar!" demeye başlar.

• Peygamber Efendimiz; "Mümin ud çalgısına benzer; içi boş olunca, feryad ve figana başlar!" diye buyurmuştur.[714]

[714] Bu beyite, şu mealdeki hadîs aynen alınmıştır: "Mümin uda benzer; karnı boş olunca feryada gelir, güzel sesler çıkarır!" Arif bir şairimiz de şöyle yazmış:

"Ney gibi karnını boş tut da, inle, feryad et; kamış kalem gibi içini boşalt da, sırlar söyle, sırlar yaz!"

• İçi dolu olunca, çalgıcı, çalgısını elinden atar. Sen de, O'nun elinde bir çalgısın; sakın dolu olma! O'nun elinden gelen zarar da, acı da hoştur, tatlıdır!

4215 • İçin boş olsun da, O'nun iki parmağının arasında hoş bir hale gel! Çünkü mekan âlemi, mekansızlık âleminin şarabından sarhoştur![715]

[715] Şu mealde bir hadîs vardır: “Müminin kalbi, Cenab-ı Hakk’ın parmakları arasındadır; ona istediği şekli verir!” Mevlana bu beyitte, bu hadîse işaret ederek şunu demek istiyor: Sen, O’nun elinde bir çalgı gibisin! Sakın dolma; için boş olsun ki, güzel sesler çıkarasın! Hakk’ın eli, tamamıyla manevî bir anlam taşır. O’nun mızrabı ile sana vuruşundan, yani seni kederlere, ıztıraplara, üzüntülere uğratmasından sakın şikayet etme! Çünkü, O’nun vuruşu can yakıcı da olsa, hoştur, tatlıdır! O’nun elinde inlemek, feryad etmek O’nun sevdiği kullarının nasibidir. Çünkü bir hadîste Peygamber Efendimiz (s.a.v.), acı çekenlere, dertlilere müjdeli haberler vermiştir:

“Allâh, kulunu sevince, feryadını, inlemelerini, yalvarmalarını duymak için onu kederlere, iniltilere, belalara düşürür!”

• Ağladın, inledin de azgınlığın, isyanın geçti gitti! Gözlerinden yaşlar boşandı. Gözlerinin yaşları, imanını kuvvetlendirdi, din ekinini suladı.

Müminin duasının geç kabul edilmesinin sebebi.

4217 • Nice hulus sahibi kişiler vardır ki; ağlayarak, sızlayarak içten yaptıkları dualar, ta göklere kadar yükselir!

• Günahların iniltilerinden çıkan, sevgi ve iştiyakla dolu olan gönüllerinin pişmanlık duyguları gökyüzünün ta üstüne kadar yükselir!

• Bunun üzerine, melekler Cenab-ı Hakk’a yalvarırlar; “Ey her duayı kabul eden, ey kendisine sığınılan yüce varlık!” derler.

4220 • “Mümin kulun yalvarıp yakarıyor; Sen’den başka güvenecek, dayanacak bir varlık bilmiyor, tanımıyor!

• Sen, Sen’i tanımayanlara, Sana yabancı olanlara bile ihsanlarda bulunursun; her dilek sahibi, dileğini Sen’den diler!”

• Cenab-ı Hakk, meleklere buyurur ki: “Mümin kulumun dileğini vermede gecikmem, onu suçlu ve hor gördüğümden değildir! Onun dileğini geciktirme mde, ona bir lütuf ve yardım vardır; ona yarar vardır!

• İhtiyacı, o kulumu gafletten uyandırdı; Ben’i düşünmezken, Ben’i hatırlamazken, ihtiyaç onu aldı, saçından tuttu, çeke çeke Bana, Ben’im huzuruma getirdi.

• Onun ihtiyacını giderir, duasını kabul edersem, Ben’i unutur da döner, çocuklar gibi oyuna dalar!

4225 • Gönülden ve candan yalvararak, kalbi kırık, gönlü yaralı, içi yanarak, ağlayarak inleyerek; ‘Ey yardımı dilenen Allâhım!’ diye sızlanıyor, yakarıyor ama;

• Onun inlemesi, sızlanması, “Ya Rabbi, ya Rabbi!” diye seslenmesi, derdini dökmesi, sırlarını söylemesi Bana hoş geliyor.

• Yalvararak, dil dökerek, başından geçenleri anlatarak, kendini haklı gösterecek her çeşit çareye başvurarak aklınca beni kandırmaya, inandırmaya çalışıyor.

• Dudu kuşlarını, bülbülleri güzel sesleri yüzünden kafese korlar!

• Fakat, kuzgun ile baykuşu kim, ne vakit kafese kor? Böyle bir şey hiç görülmemiş ve işitilmemiştir!

648

1240 • Güzellerden hoşlanan ekmekçinin yanına iki kişi gelse, birisi ihtiyar olsa, birisi de genç ve güzel olsa,

• İkisi de ekmek almak istese, ekmekçi hemen bir ekmek alır ve ihtiyara; 'Al şu ekmeği!' der.

• Boyu posu, yüzü gözü güzel olan müşteriye ise, hemen ekmek vermez, onu bekletir.

• Ona der ki: 'Birazcık otur, rahat et; evde taze ekmek pişiriyorlar.'

• O sıcak ekmek gelince de, ona yine; 'Biraz daha otur!' der. 'Evden biraz sonra helva da gelecek!'

4235 • Böyle bahanelerle onu geciktirdikçe geciktirir; onu oyalar, gizli bir yoldan onu avlar.

• 'Ey dünya güzeli!' der. 'Seninle bir işim var; birazcık bekle!'"

• İşte; müminlerin, iyi olsun, kötü olsun; dualarının hemen kabul edilmemeleri bu yüzdendir; gerçekten de bunu böyle bil!

Zalimleri affetmek, mazlumlara zulmetmektir!

4261 • Hırsızlara ve her türlü kötü insanlara acımak; zayıf insanları dövmek, onlara merhamet etmemektir!

• Aklını başına al; merhamete kapılıp da, kötü bir kişiden intikam almaktan, canını yakmaktan çekinme! Onun uğrayacağı zahmete, eziyete pek bakma; suçsuz halkın, başkalarının düşeceği zahmeti, eziyeti düşün!

• Bütün vücudun zehirlenmesini önlemek için yılanın ısırdığı parmağı kes, at! Sen; kesilen tek parmağı değil, bütün bedenin helak olacağını gör, düşün![716]

[716] Hz. Mevlana'nın bu üç beyitte anlatmak istediği hakîkati yanlış yola çekip götürmemelidir. Hz. İsa; "Sana bir tokat vurana, öteki yanağını da uzat!" diye buyurdu. Yunus Emre hazretleri de;

"Döğene elsiz gerek,

Sövene dilsiz gerek,

Derviş gönülsüz gerek,

Sen derviş olamazsın!" diye buyurdu. Peki, Mevlana niye; "Kötü kişiden intikam almaktan çekinme!" diye buyuruyor? Yani, birisi bize tokat vurunca, biz de ona tokat mı vuracağız? Muhammed Mustafa (s.a.v.) Efendimiz Taif'te taşlanarak mübarek ayaklarından kanlar aktığı zaman, o büyük ve eşsiz Peygamber onlara taş mı attı, kötü sözler mi söyledi? Hayır, sayın okuyucularım; hayır! Hz. Mevlana, şahsı düşünmüyor; toplumu, bütün insanları düşünüyor da, böyle söylüyor. Biz, şahsımıza yapılan kötülüğü affedeceğiz; umuma, kardeşlerimize yapılan kötülüğü affetmeyeceğiz. Hz. Ali (r.a.) aynı hakîkati şöyle ifade buyurmuştur: "Şahsınıza kötülük eden bir düşmanı affediniz; vatanınıza, milletimize kötülük eden bir kimseyi asla affetmeyiniz!" Bu yüzdendir ki, en azılı bir düşmanını yatırmış keserken, düşmanı Hz. Ali'nin yüzüne tükürünce, onu affetti. "Ben seni öldürsem, şahsıma hakaret ettiğin için öldürmüş olacağım!" dedi. Eski şairlerimizden birisi;

"Unut felaket-i şahsiyyenin müsebbibini,

Fakat, hakareti affetme validen vatana!"

demiştir. Yani; 'Şahsına yapılan kötülükleri affet fakat, anan gibi olan vatanına yapılan hakareti affetme!' demiştir. Süleyman Nazif merhum da, asırlardan beri azîz vatanımızı parçalamak, ele geçirmek için uğraşan düşmanlara karşı duyduğu nefreti;

"Benim dinim, kinimdir!" diye ifade etmişti.

Bir kadı'nın Cûhî'nin karısına gönül vermesi ve onu elde etmek için bir sandık içinde kalması

• Cûhî, her sene yoksulluk yüzünden hileye başvurur, karısına yüzünü çevirir; "Ey gönüllerin arzu ettiği güzel hanım!" derdi.[717]

[717]Her *Mesnevi* hikâyesinde olduğu gibi, bu *Mesnevi* hikâyesinde de derin manalar vardır. Bu hikâyede, dünyevî ve nefsanî arzuların büyülediği ve şeytanın kandırıp tesiri altına aldığı insan ruhunun kurtuluşu hikâye edilmektedir. Hikâyenin kahramanı olan Cuhî (yahut Cuha)'nin, Gazneli Mahmud döneminde Kûfe'de yaşamış olduğu söylenmektedir. *Mesnevî'yi* İngilizce şerheden Nicholson onu bizim Nasreddin Hoca'mıza benzetiyorsa da, doğru değildir. Çünkü Cûhî'nin fıkraları ile bizim hocamızın fıkraları arasında çok fark vardır. Hocamızın derin zeka mahsulü olan fıkraları Cûhî'de yoktur.

4450 • "Mademki senin, güzellik gibi bir silahın var; haydi, yürü; ava çık, avlan da, yakalayacağın avdan biz de faydalanalım, biz de süt sağalım!

• Yay gibi kaşların, o büyüleyici bakışların hile tuzağıdır! Allâh sana bu güzellikleri neden verdi; bunları sana, erkekleri avlamak için verdi!

• Haydi yürü; değerli, üstün bir kuş için tuzak kur; yemi avına göster! Fakat sen yem olma; sen avı yakala ama, av seni yakalamasın!

• Kuşu doyuracakmışsın gibi görün; sonra onun canını yak, ağzının tadını boz! Zaten tuzağa düşmüş kuş hiç yem yer mi?"

• Cûhî'nin karısı; "On gönüllü hercaî kocadan bıktım!" diye kadıya şikayete gitti.

4455 • Hikâyeyi kısa kes! Kadı efendi, o güzel kadının tatlı konuşmasına ve güzelliğine kapılıp ona av oldu.

• Kadı kadına; "Mahkemede uğultu var, gürültü var. Bu yüzden şikayetini iyice anlayamıyorum!" dedi.

• "Ey servi boylu; yalnızca gelirsen kocanın ettiği cefaları, sitemleri iyice söylersin, anlatırsın!" dedi.

• Kadın; "İyi ama, senin evine iyi kötü herkes derdini dökmeye, şikayetini anlatmaya gelir gider!" dedi.

4465 • Kadı efendi; "Peki güzelim! Ne yapmak gerek?" dedi. Kadın; "Bu cariyenizin evi pek tenhadır!" diye cevap verdi.

• “Kocam köye gitti, bekçi de yok; yalnız kalabilmemiz için tam uygun bir ev!

• İmkan varsa, bu gece oraya gel! Çünkü; gece yapılan işi ne kimse görür, ne de işitir!

• Onu bunu tecessüs edenler, gözetleyenler gece vaktinde uyku şarabıyla kendilerinden geçmişlerdir. Gece karanlığı, onları kımıldamaz hale getirmiş, adeta öldürmüştür!”

• O şeker dudaklı dilber, güzel dudakları ile kadı efendiye şaşılacak şeyler, büyüleyici sözler söyledi.

4475 • Kadının hilesine son yoktur! Gece oldu. Akıllı kadı efendi, kadınla buluşmak için yola düştü, kadının evine gitti.

• Kadın, iki mum yaktı; yemek ve çerez hazırladı. Kadı gelince de; “Biz, zaten bu şarabı içmeden de sarhoşuz!” dedi.

• Tam o sırada Cûhî geldi, kapıyı çalmaya başladı. Kadı efendi sıçradı, kalktı; korku ile sığınacak bir yer aradı.

• Ortada bir sandıktan başka sığınacak yer göremedi. Korkusundan, hemen sandığın içine girdi.

• Derken, Cûhî içeriye girdi; “Ey baharda da, kış mevsiminde de başımın belası olan kadın!” diye söylenmeye başladı.

4480 • “Neyim var da sana feda etmiyorum? Ben sana ne yapıyorum ki, her zaman benden şikayet eder durursun?

• Ben sustuğum, sana bir şey söylemediğim halde, sen ağzını açar, gözünü yumar, söylemedik söz bırakmazsın! Gah müflis dersin, gah ahlaksız dersin!

• Ey canım! Bende eğer bu dediğin iki hastalık varsa, biri sendendir, biri de Hakk’tandır!

• Beni töhmet altında bırakacak, seni şüphelere düşürecek bir tek sandığım var; şu sandıktan başka neyim var ki?

• Halk öyle sanıyor ki, onun içinde benim altınlarım var! Bu zanlar yüzünden de, aleyhimde bulunuyorlar.

651

4485 • Sandık süslü, görünüşte pek güzel ama, içinde ne kumaş var, ne altın var, ne de gümüş; o bomboş!

• Hani güzel görünen, gösteriş seven, çalımlı insanların bedeni gibi; dışı seni yakar, içi beni! O sepette, yılandan başka bir şey bulamazsın!

• Bundan kurtulmak için, yarın şu sandığı alıp götüreyim de çarşının ortasında yakayım gitsin!

• Böylece, bu sandıkta, lanetten başka bir şey olmadığını mümin de görsün, ateşe tapan da görsün, Yahudi de görsün!”

• Kadın; “Bu fikirden vazgeç kocacığım!” dedi ise de Cûhî; “Ben bu işi yapacağım!” diye yeminler etti.

4490 • Ertesi gün, erken erken rüzgar gibi koştu, hammal getirdi. Acele o sandığı hammalın sırtına yükledi.

• Sandığın içinde kadı efendi eziyetler çekmekte; “Hammal, hammal!” diye seslenmekte idi.

• Hammal; “Bu ses nereden geliyor?” diye sağına soluna bakındı.

• “Acaba, beni hatiften mi çağırıyorlar?” diye düşündü. “Yoksa, beni gizlice bir peri mi çağırıyor?”

• O ses üstüste gelince, daha da artınca hammal kendine geldi. “Bu ses, hatif sesi (=gaipten gelen ses) değil!” dedi.

4495 • Sonunda, bu sesin, bu feryadın sandıktan geldiğini anladı; sandığın içinde birisinin gizlendiğinin farkına vardı.

4500 • Bu sözün sonu yoktur. Kadı efendi; “Ey hammal, ey sandığı taşıyan kişi!” dedi.

• “Mahkemeye git; durumumu arkadaşlarıma haber ver! Bilhassa naibime (yani yerime geçecek kişiye, muavinime) benim halimi acele anlat!

• Naib gelsin; bu akılsız adamdan bu sandığı satın alsın! Açmadan, öylece bizim eve götürsün!”

Kadının muavininin pazara gelerek Cûhî’den sandığı satın alması

4520 • Naib (muavin) geldi; “Sandığın kaça?” dedi. Cûhî; “Dokuzyüz altından fazla veriyorlar fakat,

• Ben, bin altından aşağı inmiyorum! Satın alacaksan, kesenin ağzını aç, paranı ortaya dök!” dedi.

• Naib; “Ey fakir ve muhtaç kişi; bu isteğinden utan! Zaten sandığın değeri, görünüşünden belli!” dedi.

• Cûhî; “Bir şeyi görmeden, incelemeden satın almak doğru bir iş değil!” dedi. “Karanlıkta, gözü kapalı olarak mal alınmaz!

• Açalım; bir bak, gör!.. Değmezse satın alma; sen de ziyana girme babacığım!”

4525 • Naib; “Ey sırları örten; sırları açma!” dedi. Ben, bu sandığı kapalı olarak satın alacağım; benimle uyuş!

• Evet de, senin de ayıbını örtsünler; kendinden emin olma! Kendi kusurlarını bırakıp da başkasına gülme; kusur arama!

• Nice kişiler, senin gibi bu sandığın içinde kalmışlar ve kendilerini belaya uğratmışlardır!

• Kendine yapılmasını istediğin, yapılırsa memnun kalacağın şeyi, ister eziyet olsun, ister zarar, başkasına yap!

• Çünkü Cenab-ı Hakk, gözetleme yerinde pusudadır; insanların hakettikleri cezayı, kıyamet gününden evvel, daha bu dünyada iken verip durmadadır.

4530 • O'nun arşı pek büyüktür; herşeyi kaplamıştır! Adaletinin tahtı, bütün canlara hazırlanmıştır, döşenmiştir!

• Ey insanoğlu; Hakk'ın arşının bir köşesi de sana kadar gelmiştir! Kendine gel de, dine, insafa uygun olmayan bir şeye el uzatma!

• Sen; kendi hallerini gör, gözet; yaptığın iyiliklerin, insanlığın, adaletin sana getirdiği gönül huzurunu gör; yaptığın kötülüklerin, günahların, haksızlıkların, zulmün seni içine attığı ıztırabı, vicdan azabını düşün!"

• Cûhî; "Evet!" dedi. "Yaptığım zulümdür ama, şunu da bil ki, ilk yapan daha da zalimdir!"

• Naib; "Tek tek hepimiz, bütün insanlar daha zalimiz ve yüzümüzün karası ile sevinmedeyiz! Aslında hepimiz, bütün insanlar zalimiz! Çünkü; kendi hatalarımızı, günahlarımızı görecek yerde, başkalarının yaptıklarını görüyoruz, onları suçluyoruz!

4535 • Zenci gibi yüzümüz kara olduğu halde sevinçliyiz, hoşuz, neşe içindeyiz! Çünkü zenci; kendi yüzünü görmüyor, başkalarını görüyor!"

653

• Hasılı, alışveriş uzadı gitti. Sonunda, naib yüz dinarı verdi, sandığı Cûhî'den satın aldı.

• Ey yaptığı kötü işleri beğenen, ey işlediği günahları hoş gören kişi! Sen de her an, her zaman sandıktasın; görünmeyen gizli âlemdekiler ve hatifler seni satın almadadır!

4553 • Bir yıl sonra Cûhî, yine yoksulluğa düştü, sıkıntılar içinde kaldı. Yine karısına dert yandı: "Ey akıllı, becerikli kadın!" dedi.

• "Geçen seneki kazancı yenile; kadıya git, yine benden şikayet et!"

4555 • Kadın, yanına başka kadınları da alarak, kadı efendinin huzuruna çıktı. Bir kadını da, kendi şikayetlerine tercüman yaptı.

• Kadı efendinin, konuşunca kendisini tanımaması, geçen sene uğradığı belayı hatırlamamasını sağlamak için, bu çareye başvurdu.

• Kadınların süzgün bakışları fitneler koparır, gönülleri tutuşturur! Fakat, tatlı sesleri duyulunca, yaptıkları tesir yüz misli artar!

• Sesini hoş bir şekilde duyurmadıkça, kadının sadece bakışının bir faydası yoktur!

• Kadı, Cûhî'nin karısına; "Git!" dedi. "Hasmını da getir de, davanı dinleyeyim; bir karar vereyim!"

4560 • Cûhî gelince, kadı efendi onu hemen tanıyamadı. Çünkü, geçen sene Cûhî geldiği zaman, kadı sandığın içinde idi; yüzünü görmemişti.

• Geçen sene sandık alışverişinde kadı, sandık içinde kıvranırken, ancak dışardan gelen sesleri duyuyordu.

• "Neye eşinin nafakasını tam vermiyor, gereği gibi bakmıyorsun?" dedi. Cûhî; "Ben, şerîata canla başla bağlıyım; şeriatın kulu kölesiyim!

• Fakat ben, iflas etmiş bir kişiyim. Yaşama gücünü, kazanç yollarını kaybettim; ölsem, bana kefen bile bulunmayacak!"

• Kadı, Cûhî'nin sesini duyar duymaz onu tanıdı; geçen seneki hilesini, oyununu hatırladı.

4565 • Dedi ki: "Sen, o oyunu geçen sene benimle oynadın, beni yere vurdun!

• Benim sıram geçti; bu sene sen, o kumarı başka biri ile oyna, benden elini çek!"

654

Baş evi sevdalarla, gönül evi de vesveselerle doludur!

4459 • Baş evi sevdalarla, gönül evi de vesveselerle, kavgalarla doludur!

• Bedenimizin geri kalan uzuvları, düşünce nedir, bilmezler; huzur içinde, rahat yaşarlar! Fakat gönüller; gelip giden misafirlerin, vesveselerin, birbirine zıt düşüncelerin çekişmeleri yüzünden yorulur, yıpranırlar!

• Hakk korkusunun sonbaharına, rüzgarlarına kaç; geçen yılın şakayıklarını kır, dök!

• Bu eski şakayıklar, yeni açmış çiçeklerin bitmesine engel olurlar. Halbuki gönül ağacı, yeni çiçekleri bitsin diye yetişmiş, boy atmıştır![718]

[718]Cenabı Hakk'ın celal sıfatı, sonbahar gibi, gönül bahçelerimizde bulunan manasız ve kötü düşünceler neşe, ümit ağaçlarının yapraklarını sarartır, dökerler. Daha doğrusu, Hakk'ın korku rüzgarı, gönül ağacında bulunan hatıraların yapraklarını dökerler. Bu sebeple, gönülde hasıl olan boş fikirleri, kötü düşünceleri yok etmek için Allâh korkusunun sonbaharda esen, bahçeleri kırıp geçiren, kışın geldiğini haber veren sert rüzgarlara sığınmamız gerek. Geçen yılın şakayıkları olan eski fikirleri, bizi üzen köhne hatıraları söküp atmak lazımdır. Onlar yeni fikirlere; neşeli, ümitli, taze hatıralara engel olurlar.

• Kendini bu düşüncelere verme; uykuya dal! Uykuya dal da, bomboş fasit düşüncelerden kurtul! Uyku içinde iken gafletten uyanırsın, başkaldırırsın; manevî uyanıklık elde edersin!

• Ey hoca! Çabuk, o Ashab-ı Kehf gibi kalk, yürü; sen uyanık ol; fakat, seni görenler uyur sansınlar!

Beden sandıklarından kurtulmamız gerek!

4499 • Göklere yükselemeyen, nefsanî heveslere kapılmış kişi; beden sandığından kurtulup dışarı çıkınca da, bir mezardan başka bir mezara girmiş gibi olur! Yani, dünyaya gönlünü kaptırmış, nefsanî duygularının esiri olmuş kişi, sadece bedeni ile yaşayan bir kimse kendi bedeninde; kendi beden sandığında mahpustur! Adeta o, eceli gelmeden önce ölmüş; mezarına, kendi bedeninin içine, beden sandığına gömülmüştür. Öteki âleme göçtüğü zaman da beden sandığından, ten mezarından kurtulup dışarı çıkacak; bu defa da toprak mezarına girecektir. Daha doğrusu, ten sandığından çıkacak, kabir sandığı olan tabuta girecek, toprağa gömülecektir.

655

4503 • Ya Rabbi; ruhları aydın, gönülleri uyanık kişileri gönder de, bizi de şu beden sandıklarından satın alsınlar, kurtarsınlar!

• Peygamberlerden ve onların varisleri olan şerîat sahibi elçilerden, velîlerden başka kim halkı büyülü sandıktan kurtarabilir?

• Binlerce kişi arasından ancak gönül gözü açık olan ve Hakk'a gönül vermiş olan bir kişi kendisinin beden sandığında mahpus olduğunu hissedebilir, anlar!

• Gönül gözü açık olan kişi, daha bu âlemde iken öteki âlemi görmüştür; o zıtla bu zıttı anlamıştır; o ruhanî âlemi açıkça müşahede etmiştir!

4515 • Bir kimse, sandıktan sandığa giderse, o gök ehlinden değil, sandık ehlindendir! Yani, bir sandıktan başka sandığa geçmek, bedene ait zevklerin değişmesidir; yani, bizi esareti altına alan şiddetli bir arzunun, bizi başka bir arzuya terketmesidir!

• Sandıkların değişmesi, insana yeni heyecanlar, yeni hisler verir; insanları adeta sarhoş eder de, insan sandık içinde bulunduğu yeni zevkin esiri olduğunu anlayamaz!

• İşin hakîkatini anlayan, sezen kişi sandıkta olduğunu bilir de korkar, feryad eder; o sandıktan kurtulmak için çareler arar!

Mustafa (a.s.); "Ben, kimin efendisi, dostu isem, gerçekten de Hz. Ali onun efendisi ve dostudur!" diye buyurdu. Münafıklar; "Biz, Peygamber'e itaat ettik; ona kul köle kesildik! Bu yetmiyor mu ki, daha çocukluktan kurtulmamış bir gence de kul köle olmamızı buyuruyor?" diye kınadılar. Bu hadîsin anlatılması

4538 • Bu yüzdendir ki, içtihat sahibi olan, İslam'ı zafere ulaştırmak için çalışıp savaşan Peygamber, kendi adına mevla (=dost) dedi, Hz. Ali'nin adına da!..

• "Ben, kimin efendisi. kimin dostu isem, amcamın oğlu Ali de onun efendisidir!"

4843 • Efendi kimdir? Seni azad eden, kulluk prangasını ayağından çözendir! Yani, Hz. Peygamber Efendimiz ve Hz. Ali; bizi nefse esir olmaktan, ıhtiraslarımızın kölesi olmaktan azad etmeye çalıştıkları için bizim efendimiz oluyorlar!

656

• Peygamberlik hürriyet yolunu, azad olma yolunu gösterdiğinden, müminlere Peygamber'den hürriyet verilir! Onlar, Peygamber sebebi ile kötü huylarının esaretinden kurtulur, hürriyete kavuşurlar!

• Ey müminler; sevinin, neşelenin! Tabî olduğunuz peygamber, sizi esiriikten kurtardı; selvi gibi, süsen gibi başkaldırın, hür olun!

• Fakat, her an yeşermiş, güzelleşmiş, çeşit çeşit renklerle, çeşit çeşit çiçeklerle süslenmiş gül bahçesi gibi, size bu lütuflarda bulunan suya, dilsiz dudaksız şükredin!

• Selviler, yeşillikler, çiçekler, güller dilsiz dudaksız olarak suya ve ilkbaharın adaletine şükredip dururlar!

4545 • Zarif, kıymetli elbiseler giymişler, eteklerini sürükleyerek, neşeli, kendilerinden geçmiş gibi hoş bir halde oynamadalar ve her tarafa anber kokuları saçmadalar!

• Onların her cüz'ü, her parçası bahar padişahından gebe kalmışlar; bedenleri, meyve incileri ile dolmuş taşıyor!

• Sanki, evlenmeden, kendisine dokunulmadan Hz. İsa'ya gebe kalmış Meryem'ler gibi susmaktalar; laf ettikleri yok, fakat hal dilleri ile, gönül dilleri ile çok fasih, çok manalı, latif sözler söylüyorlar!

• Bizim ay; bir kelime konuşmadan, sözsüz sadasız olarak ne hoş parlamada, ışık saçmadadır! Her konuşan dil, konuşma gücünü Hakk'ın nurundan almadadır! Bahar mevsiminde her ağacın sayısız yaprakları, her çiçeğin, her yeşilin, hatta ağaçlarda neşeli neşeli öten kuşlar, böcekler hepsi hepsi lisanı halleri ile konuşmadalar; hepsi de, konuşma gücünü güneşten, Hakk'ın nurundan almadadır!

• Hz. İsa'nın söz söylemesi, Meryem'in gücünden kuvvetindendi; Âdem'in konuşması da ilahî nemanın, ruhanî nefesin ışığındandı!

4550 • Ey hakikati seven, sözlerine güvenilir kişi! Cenab-ı Hakk'a çok, pek çok şükrediniz ki, nimetler içinde nimetlere, ihsanlar içinde ihsanlara kavuşasınız!

İrfan sahibi, beş duygudan da kurtulmuştur, altı yönden de!

4568 • İrfan sahibi olan kişi, beş duygudan da kurtulmuştur, altı yönden de! O, sana bu duyguların ve yönlerin ötesinden haber vermededir![719]

[719] İnsanın beş zahirî, görünen duygusu, beş de batınî duygusu vardır: Zahirî duyguları; görmek, işitmek, tat almak, koku almak, dokunmak duygularıdır. Batınî duyguları ise; anlamak, hayal etmek, vehme kapılmak, düşünmek, öğrenmektir. Altı yön; sağ, sol, ön, arka, yukarı, aşağıdır.

657

• İrfan sahiplerinin işaretleri, ezelî işaretler olmuştur. Onlar, bütün vehimlerden kurtulmuşlar, yapayalnız bir köşeye çekilmişlerdir!

4570 • İnsan, bu altı köşeli duygular kuyusundan çıkmadıkça, can Yûsufu nasıl olur da kurtulabilir?[720]

[720] Hz. Mevlana, dünya hayatını altı köşeli bir kuyuya benzetmiştir. Her köşede bir kötü huyumuz, fena alışkanlığımız, günahlarımız bulunmaktadır. Biz, bu kuyudan kendimizi kurtarmadıkça, bu kötülüklerden yakamızı sıyırmadıkça can Yusufumuzu yukarılara çıkaramayız!

• İrfan sahibi ermiş kişi, bu direksiz gökkubbenin en üst yerine çıkmış, ruhî, manevî yönü yücelere doğru yücelmiştir! Onun bedeni ise, kova gibi kuyuya sarkmış da, günah kuyusunda bulunanları kurtarmak için çareler aramaktadır!

• Günah kuyusunda kalan Yûsuf'lar; arifin kovasına sarılmışlar, kuyudan kurtulmuşlar, mana Mısır'ına sultan olmuşlardır!

• Kuyulara sarkıtılan başka kovalar, kuyudan sadece su çeker! Arifin kovasının su ile ilgisi yoktur; o, kuyuda kalmış insanları arar, onları kurtarmaya çalışır!

• Başkalarının suya daldırdıkları kovalar, gıda aramak için suya giren dalgıçlara benzer; arifin suya daldırdığı kova ise, hem gıdadır, hem de balığın canına hayattır![721]

[721] Hakk yolunun yolcuları, vahdet denizinde yüzen balıklar gibi hareket ederler, yaşarlar. Hayatın içinde oldukları için hayatın ne olduğunu bilmezler! Onlar, kendilerini içinde oldukları denizin bir cüz'ü sayarlar! Su içinde oldukları halde, suya kanmamışlardır! Halbuki, dünya hayatını seven kişi, bu monoton, hep aynı şekilde geçen hayatı sıkıcı bulur.

4575 • Başkalarının kovaları, kuyunun üstündeki çarka bağlanmıştır; uğurlu uğursuz çeşitli tecellîlere mazhar olmaktadır! Halbuki arifin kovası, pek güçlü kuvvetli olan Hakk'ın kabz ve bast parmakları arasındadır!

• Kova nedir? İp nedir? Çark nedir? Bu misaller, bu benzetmelerim zayıf oldu!

• Nerden zayıf olmayan, kırık dökük olmayan bir misal, bir benzetme bulabilirim? O, öyle büyük bir varlık ki, O'nun eşi ve benzeri ne gelmiştir, ne de gelir!

658

• Kâmil insan öyle bir erdir ki; yüzbinlerce kişinin varlığı onda gizlenmiştir; adeta, yüzlerce yay ve ok bir oka sığmış, bir okta gizlenmiştir!

4580 • Kâmil insan, bir zerre içine gizlenmiş bir güneştir; o zerre, ansızın ağzını açar!

• Böylece, o güneş pusudan sıçrayıp çıkınca, gökler de, yeryüzü de onun karşısında zerre zerre olur!

• Böyle bir can nasıl olur da bu tene, bu bedene layık olur? Ey ten, ey beden! Aklını başına al, kendinin ne olduğunu bil de, gerçek cana layık olmaya gayret et; bu hayvanî ruhtan vazgeç![722]

[722] Necip Fazıl merhumun şu kıtası bu beyti açıklamaktadır:

"Ben ki, toz kanatlı bir kelebeğim, Ufacık gövdeme yüklü Kaf Dağı, Bir zerreciğim ki, arşa gebeyim, Dev sancılarımın budur kaynağı!"

• Ey canın evi olan beden! Yeter artık; deniz hiç bir su tulumuna sığabilir mi?

• Ey gönlünde binlerce Cebrail bulunan kâmil insan; senin denizsiz görünen bedeninde Mesihler gizlenmiştir!

4585 • Sende akıl ermez sırlar var; içinde binlerce Kâbe saklı bulunan bir kilise gibisin! Sende öyle kuvvet vardır ki, sen istersen, İfrit'i, İblis'i bile yanıltır, hatalara düşürürsün![723]

[723] Şeyh Galib hazretleri de;

"Hoşça bak zatına kim zübde-i âlemsin sen, Merdüm-i dîde-i ekvân olan Âdemsin sen!"

diye buyurdu.

• Sen, mekan âleminde mekansızlığın secde ettiği yersin; iblislerin dükkanları, senin yüzünden yıkılmıştır!

• İblis, senin hakîkatini görmedi de; "Niçin topraktan yaratılana secde edeyim?" dedi.

• İnsan topraktan yaratıldı ama; göründüğü gibi bir suretten, bir gölge varlıktan ibaret değildir! Gözlerini oğuştur da iyi bak; onda celâl nûru, ilahî nûr parlamada, göz kamaştırmadadır!

Sırat köprüsü, cehennemin üstüne gerilmiştir. Mümin köprünün üstünden geçerken cehennem der ki;

"Ey mümin; çabuk geç ki, nûrunun parlaklığı ateşimi söndürecek!"

4608 • Ey temiz kişi! Bu yüzdendir ki cehennem, Hakk âşıkının ateşinden zayıflar, söner!

659

• Cehennem mümine; "Ey ulu er!" der. "Çabuk geç! Yoksa, nûrunun ateşi yüzünden benim ateşim sönecek!"[724]

4610 • İmansızlık, küfür, cehennem ateşinin aslı iken, bak ki, aşkın nefesi, nûru onu bile söndürüyor!

• Durma, acele et; sen de ateşini bu sevdaya, bu aşka bırak da, sana ne cehennem saldırsın, ne de üstüne kıvılcım sıçrasın!

• Cennet de âşıka; "Rüzgar gibi geç!" der. "Yoksa, bende bulunan çeşitli nimetler, zevkler, safalar senin nûrunla yok olup gidecek!

• Çünkü sen, harman sahibisin; ben de başak toplayıcıyım! Ben bir putum; sen ise, her şeyi bulunan Çin ülkesisin Yani, güzeller ülkesi bir diyarsın; o diyarda ben, sadece bir putum!"

• Hakk âşıkından cehennem de korkar, tirtir titrer, cennet de; âşıktan ne cennete kurtuluş vardır, ne de cehenneme![725]

[724] Bu beyitteki hadîs, şu hadîsten aynen alınmıştır: "Ey mümin! Çabuk geç ki, senin nûrunun parlaklığı ateşimi söndürecek!"

Büyük ve eşsiz Peygamber Efendimiz'in hadîslerinde buyurdukları gibi; cehennem nasıl Hakk âşıkının nûrundan korkar, ateşi zayıflar, sönerse, cennet de âşıkın güzelliğinden öyle korkar, kendi güzelliğinin görünmez hale geleceğinden endişeye kapılır! Cennet de, cehennem de Hakk âşıkından korkar, tirtir titrerler! "Ey âşık! Çabuk geç; rüzgar gibi uç git!" diye ona yalvarırlar!

Gönle gelenleri gizlemek, söylememek gerekir!

4620 • Bu konular, buraya kadar söylenebilir; bundan sonra gönle gelenleri gizlemek, söylememek gerekir!

• Söylemeye uğraşsan, yüzbinlerce gayret sarfetsen faydasız kalır, meydana çıkmaz!

• Atın, üzenginin gidişi denize kadardır; denize vardıktan sonra, insana tahta bir at lazımdır!

• Tahta at da, karada işe yaramaz; o, ancak denizdekilerin işine yarar, onlara rehberlik eder!

• Bu susmak, bu manevî sükût da, tahtadan bir attır; lakırdı bilmeyen, susup duran bu tahta at, hikmet denizine dalmış olanlara dilsiz dudaksız bir şeyler söyler, telkinlerde bulunur![726]

[726] Ariflere göre karalar, manevî bilginin sembolü olan denizin zıttıdır. İlham incileri, hakikatin, tevhidin (=birliğin) sırrı denizlerde bulunur. Hz. İsa bile, denizler üzerinde yürümüştü. Böylece, deniz mana âleminin sembolü olurken karalar, suret âlemini ifade eder. insan kemale doğru giderken merâtib-i mahsusatı (=hisler, duygular mertebelerim) arkada bırakır, hakîkat denizinin sonsuz sahillerinde merâtib-i insaniyyeye (=insanlık mertebelerine) ulaşır. Tahta at, geminin sembolüdür. Gemi, tasavvuf yönünden, Hakk yolcusunu mürşide götüren bir vasıtadır. Sükût (=sessizlik), ruhlar arasında bir konuşma, bir anlaşma ifade eder. Erbab-ı kaal (=boş söz söyleyen kişiler), lüzumsuz laflar ederler. Erbab-ı hal (=hal sahihleri, gönül erleri) kelimesiz, ağızsız dilsiz konuşurlar. Yalnız gönüller sessiz sedasız konuşmaz; bazen gözler de, bakışlar da, jestler de konuşur. Bir şair; "Sen hamûş ol, macerayı çeşm-i giryan söylesin!" demiş. Yani, "Sen sus; macerayı ağlayan göz söylesin!" derken aynı duyguya tercüman olmuştur.

660

4625 • Sana manasız gelen, seni usandıran, üzen bu susuş, hakikatte ötelerden gelen aşk naralarıdır!

• Sen; "Acaba neden sessiz duruyor?" dersin. Halbuki o; "Beni dinleyecek kulak kimdedir, nerede var?" demektedir.

• "Ben nârâ atmaktan, haykırmaktan sağır oldum; halbuki onun haberi bile yok! Zaten kulağı çok iyi duyan kişiler bile, aşk nârâlarına karşı sağır olurlar!"[727]

[727] Konuşmayan, sessiz duran bir kimse, suret ehlini üzer; Hakk âşıkının susması, ona melal verir! Halbuki, Hakk âşıkı dilsiz dudaksız, sessiz sedasız feryad edip durmaktadır. Hafız merhumun buyurduğu gibi;

"Bilmiyorum, bu benim hasta gönlümde kim var? Ben, susmaktayım; halbuki o, feryad edip durmakta ve benimle çekişmektedir!" Gerçekten de Hakk âşıkının sessizliğinde aşk naraları vardır! Sen, mana ehlinin sessizliğini görüp; 'Acaba neden susmaktalar?' diye düşünüyorsun. Halbuki, mana âşıkı da gönül dili ile sessiz sedasız bana şunları söyler: 'Ey gafil! Ben; içimden, ağızsız dilsiz haykırıp duruyorum fakat, beni kimse dinlemiyor!' işin şaşılacak tarafı şu ki; şu maddî başlarda bulunan kulakları pek keskin olan kişiler, gönülden gelen feryadları duymamaktadırlar!"

• Birisi; rüyada nârâ atar, yüzlerce konudan sözler söyler, telkinlerde bulunur.

• Onun yanıbaşında oturanın haberi bile olmaz! O, gürültülere karşı sağırdır, hiç bir şey duymaz; aslında, asıl uyuyan da odur!

4630 • Tahta atı kırılan kişiye gelince; o, artık denize batmış kişidir; o, balık olmuştur!

• O hale gelen artık ne söyler, ne de sükut eder, susar! Onun misli, benzeri adeta yoktur; hali, sözle anlatılamaz!

661

• Bu, ikiden değildir! Gerçekten de şaşılacak şeydir ki; bu her ikisindendir! Bunu anlatmak, açıklamak saygısızlık olur![728]

[728] Bu beyitte, Hakk'a kavuşan, O'nda yok olan kâmil insan "o, bu" diye işaret edilmektedir. Bu hal, maddî olarak düşünülemez! Batılıların panteizm inancı ile islamî inancın vahdet-i vücûd inancı birbirine uymaz! Biz; panteizmi vahdeti mevcüd olarak alıyoruz. Çünkü İslamî inançta hûlûl (=girme, bir olma) inancı yoktur! Ancak ilahî cevherde yok oluş, bir damlanın denize düşmesi gibi garkolmadadır. Mutasavvıflar buna istiğrak (=garkolma) diyorlar. Bu, bir sembol olarak söylenirse de, anlatılması ve anlaşılması zordur! Denize düşen bir damla var; bu damla denizden, deniz de damladan ayırdedilemez!

Rüzgar, Cenab-ı Hakk'ın ordusudur;

bazen coşar, Hakk'ın emri ile her şeyi kırar geçirir!

4681 • Rüzgâr, Cenâb-ı Hakk'ın ordusudur! Yalnız nifak yüzünden birkaç gün sizinle uzlaştı, hoş geçindi. Yani rüzgâr; ihtiraslarımızın, kötü huylarımızın, şehvetimizin, şöhret peşinde koşmamızın, arzularımızın sembolüdür. Nefis rüzgarı, bir müddet bizi oyalar, bize hoş ve zevkli görünür;sonra başımıza bela olur. Yaptığımız bütün ibadetleri, iyilikleri alır, götürür. Böylece rüzgar, Hakk'ın ordusu, adalet ordusudur.

• Rüzgar, iç yüzden, kendi yaratıcısı ile uzlaşmıştır; O'nun emrinden dışarı çıkmaz! Fakat zamanı gelince, ecel gibi gelir, size el atar, sizi mahveder! Bazen o, öyle şiddetle eser ki, ağaçları bile kökünden söker, atar!

• Dikkat et de gör; rüzgar, bütün ağızlardan girip çıkmada; her canlı varlık, her an onu alıp vermede!..

• Boğaz da, kendi içine girip çıkan rüzgârdan emin, dişler de; fakat o, Hakk'ın emri ile bir dişe girince,

4685 • Bir zerre rüzgar koca bir dağ kesilir! insan, diş ağrısından perişan olur, hastalanır. Yani Cenab-ı Hakk rüzgara; "Dişe düş; sahibini perişan et!" diye emredince, bir zerre rüzgar dişe girince diş kocaman bir dağ *gibi* sahibini ezer, hasta eder.

• Rüzgar, bazen ekinlere can bağışlarken, bazen de onları kırar geçirir!

• Bunun gibi, sevgi ve saygı ile senin elini öpen kişinin eli, kızdığı zaman bir topuz gibi senin başına iner!

662

• *O* dişi ağrıyan kişi de; "Ey Allâhım! Bu yeli, bu ağrıyı Sen gider!" diye candan ve gönülden; "Aman ya Rabbi, aman ya Rabbi!" diye mızlanmaya, yalvarmaya başlar.

• Ey ağız! Bu geçip giden yelden haberin bile yoktu, gâfil idin; şimdi, dişlerini sık da, Hakk'tan günahlarının bağışlanmasını dile!

4690 • O katı kalpli, gözü yaşarmasını bilmeyen kişi, dişi ağrıyınca, gözyaşlarını yağmur gibi akıtmaya başlar. Böylece dert, ıztırap, Hakk'ı inkar edenlere; "Aman Allâh!" dedirtir.

• Ey gafil! Sen de, mademki ermişlerin nasihatlerini kabul etmedin, benimsemedin; hiç olmazsa şimdi aklını başına al da, dert yüzünden, ıztırap yüzünden gelen Hakk'ın vahyini, uyarışını kabul et!

• Rüzgar der ki: "Ben, Cenab-ı Hakk'ın bir elçisiyim! Bazen hayır haber getiririm, bazen da şer, uğursuz haber getiririm!

• Çünkü ben, memurum, emir kuluyum; âmir değilim! Ben, ey insanoğlu, senin gibi padişahtan gâfil değilim!

• Rüzgar der ki: "Ey gâfil kişi! İnsan olsaydın, halin Süleyman'ın hali gibi olsaydı, Süleyman'a hammallık ettiğim gibi, sana da hammallık ederdim!

4695 • Muvakkat bir zaman için gelir, senin emrine girerdim; kendimi sana bırakırdım; senin malın olur, sana sırlarımı fısıldardım!

• Fakat sen Hakk'a asî olunca ben de muvakkat bir zaman için kendimi sana veririm; sana üçdört gün hizmette bulunurum!

• Sonra, Ad kavmi gibi, seni perişan ederim; artık sana yar olmadığım için senin ordundan, düşmancasına kaçar giderim!

• Böylece, imanın gam mayası olunca, sen kederler, ızdıraplar içinde kalınca, o zaman gizli âleme, gayb âlemine kuvvetle inanırsın!

• Zaten o zaman herkes mümin olur, inanır; o zaman bütün asîler, başkaldıranlar başlarını eğerler!

4700 • O zaman, darağacının dibinde asılmasını bekleyen yol kesen haydut ve hırsız; herkes ağlayıp sızlamaya, feryad ü figan etmeye başlar!

• Fakat şüphelerden kurtulur, dosdoğru, gerçek bir imana erer, gayba inanırsan iki dünyanın da sahibi olur, maddî isteklerini, kötü duygularını ayak altına alır da, kendi nefsinin efendisi kesilirsin!

• Böyle sen, iki günlük, muvakkat ve sakat bir padişahlık değil, ebedî sürecek bir şahlık, bir padişahlık elde edersin!

• Savaştan, dövüşten kurtulur, kendi işine kendin bakarsın; padişah sen olursun; kendi davulunu kendin döversin!

663

Herşeyin aslı, şu kara topraktır!

• Dünya, bizim boğazımızı adam akıllı sıkar; keşke, şu boğaz ve şu ağız sadece toprak yeseydi de, haram şeyler yemeseydi!

4705 • Zaten bu ağız, toprak yer durur; fakat ağzın yediği toprak, başka şekle girmiş, başka renge boyanmıştır!

• Oğlum! Bu kebap, bu şarap ve bu şeker renklere boyanmış, süslenmiş topraktan başka bir şey değildir!

• Onları yedin de, bedenine et, deri oldular; etinin, derinin rengine boyandılar!

• Ama onlar, yine de, şu topraktır! Büyük ve eşsiz san'atkar, bir avuç toprağı alır, diker, söker, çeşitli şekillere sokar; sonra tutar, hepsini yine toprak eder!

• Hindli, Türk, Rum, Habeşli; hepsi de mezarların derinliklerinde aynı renge boyanmış, sessizce yatmaktadırlar![729]

[729] Batılı, iman sahibi bir şairin *"Gözler"* adlı şiiri, bu konuyu dile getirmektedir:

"Mavi, siyah hepsi sevimli, hepsi de güzel sayısız gözler, şefkatlerin güzelliklerine hayran olup kalmışlardı. Onlar, şimdi, mezarların derinliklerinde uyumaktadırlar. Halbuki, onları büyüleyen güneş hala doğmakta, etrafa nurlar saçmaktadır. Gündüzlerden daha şairane olan, daha güzel olan geceler, sayısız güzel gözleri büyüledi. Onları büyüleyen yıldızlar, hala ışıklarını saçmakta, gökyüzünde dolaşıp durmadalar! Halbuki o güzel gözlere toprak doldu. O sayısız güzel gözler toprak mı oldular, yok mu oldular? Hayır, hayır; onlar, görünmez âleme çevrildiler, görünmez âlemi seyretmedeler!"

4710 • Buna dikkat et de, o renklerin, o güzelliklerin hepsinin bir yüz örtüsünden ibaret, iğreti bir şey olduğunu bil, anla!

• Geriye kalan renk, ancak Allâh'ın boyasıdır, Allâh rengidir! Bundan ötesini, çan gibi, sadece ses çıkaran iğreti bir şey bil![730]

[730] Allâh rengi, Allâh boyası, mecazî mana taşır, Allâh'ın rengi ile müslümanlığı kastetmişlerdir. Bazıları, insanları hayvanlardan ayırdeden aklı ifade etmişlerdir. Bakara Sûresi'nin şu mealdeki 138. ayetinde geçmektedir: "Allâh'ın boyası ile boyan; Allâh'ın boyasından daha güzel boyası olan kimdir? Biz, ancak O'na kulluk ederiz!"

• Doğruluk rengi, takva rengi, gerçek iman rengi; kullukta bulunanlar, ibadet edenler, iyi işler yapanlarda ebedî olarak kalır!

664

• Şüphe rengi, nankörlük rengi, nifak rengi de, isyan edenin canında ebedî olarak kalır! Yani, Allâh'a inanan bir kişinin vefat ettikten sonra da İslam ve iman sıfatları kaybolmadığı gibi, küfür ehlinin de kâfirlik ve isyan sıfatları ölümünden sonra da zail olmaz! Müminin de, kâfirin de bedenleri çürür gider; fakat, her ikisinin de manevî sıfatları devam eder gider!

• Asi Firavun'un yüzkarası gibi.. Onun rengi kalmıştır; mumyalı da olsa, bedeni yok olmuş gitmiştir!

4715 • İmanlı kişilerin, doğruların güzel yüzlerindeki nur, bedenleri yok olsa bile kıyamet gününe kadar kalır!

• Çirkin, ebedî olarak ancak o çirkindir; güzel de, ebedî olarak ancak o güzeldir! Çirkin, somurtur durur; suratı daima asıktır! Güzel ise, her an güler!

• Cenab-ı Hakk, toprağa renk verir, çeşitli hünerler lütfeder, onu mücevher haline sokar; ona bir sürü vasıflar, güzellikler bağışlar! Sonunu düşünemeyen, çocuk huylu insanları da, topraktan gelenleri elde etmek, dünya nimetlerini kapışmak için birbirine düşürür, savaşlara daldırır!

4733 • Böylece; noksan sıfatlardan münezzeh olan Cenab-ı Hakk, toprağa çekici, hoş bir renk vermiştir; sonra, bir avuç toprak için çocuklar gibi, bizi birbirimize düşürmüştür, bizi savaşa sokmuştur!

• Çocuklar gibi eteğimizi toprakla doldururuz; o toprak, bizim çocuk gözümüze altın madeni gibi görünür!

• Çocuğun yetişkin insanlara karşı gücü yoktur! Nasıl olur da, Cenab-ı Hakk çocuğu yetişkin kişilerle bir sayar?

Asıl belalı kişiler; şu edepsiz çocuklara benzeyen yaşlı kişiler, kocamış bebeklerdir!

4718 • Hamurdan deve, arslan şekillerinde çörekler pişirirler. Çocuklar onları görünce, onlara özenirler, hırslarından ellerini dişlerler.

• Yendiği zaman, ağızda, arslan da ekmek olur, deve de; fakat çocuklara bu anlatılsa dinlemezler!

4720 • Çocuk, bilgisizdir; şüphededir, zandadır! Allâh'a şükret ki, çocuğun kuvveti azdır! Bilgisiz olduğu ve zanda bulunduğu halde, ya bir de güçlü olsaydı neler yapmazdı?

• Çocuğun yüzlerce yaramazlığı vardır; kavgayı sever, huysuzdur; herkesle bozuşur! Allâh'a şükret ki, hile bilmez; gücü kuvveti yoktur!

665

• Fakat, insanlar için hayırsız ve belalı kişiler, şu edepsiz çocuklara benzeyen yaşlılardan, kocaman bebeklerden eyvahlar olsun!.. Onlar; kendilerini koruyan, kötülüklerden alıkoyan kişilere düşman kesilmişlerdir, onların başlarına bela olmuşlardır! Peygamberlere, velîlere saldıranların arasında çocuklar yoktur!

• Silah ile bilgisizlik bir kişide toplanırsa, o kişi, zulümle dünyayı yakar bir Firavun kesilir!

• Ey fakir, yoksul kişi! Fakirliğin yüzünden sen. Firavunluktan, kâfirlikten kurtuldun; bu yüzden Allâh'a şükret!

4725 • Şükret ki, mazlumsun; zalim değilsin! Firavunluktan da eman bulmuşsun; her fitneden, her kötülükten de![731]

[731] Peygamber Efendimiz; "Allâhım; zenginliğin ve fakirliğin şerrinden, fitnesinden Sana sığınırım!" diye Cenab-ı Hakk'a niyazda bulunmuştur. Peygamber Efendimiz, herşeyin ortasını istemiştir. "Bütün işlerin hayırlısı, orta derecede olanıdır!" diye buyurmuşlardır.

Boş karın, şeytanın zindanıdır!

4726 • Boş karın, Allâh'lık lafını etmez; çünkü, ateşine odun atılarak yardım görmez! Yani; nefsanî arzular, çeşitli gıdalarla beslenmez!

• Boş karın, şeytanın zindanıdır! Çünkü, karnı aç adamın ekmek derdi, ekmek sevdası onun hile yapmasına, kötülük işlemesine engel olur!

• Boş iken şeytanın zindanı olan karın, yemekle dolunca, bu defa içinde şeytanların kaynaştığı bir pazar halini alır; orada şeytan tacirler bağırıp çağırarak gürültü yaparlar!

• Hiç bir değeri olmayan, hiç bir işe yaramayan, hiç bir şeye benzemeyen malları medhederek gözleri boyarlar, gürültü patırtı ile akılları bulandırırlar!

4730 • Öyle dil dökerler ki, büyücü gibi, küpü at gibi yürütürler, ay ışığı ile sabaha karşı meydana gelen aydınlığı kumaş gibi gösterirler!

Yaşlanmakla, seneleri saymakla insan kemale ermez!

4736 • Vaktinden evvel ağaçtan koparılmış meyve ne kadar bekletilirse bekletilsin, olmadıkça, kemale gelmedikçe ona ham derler!

• O ham, o ekşi suratlı kişi de, yüz yaşına bile ayak bassa, aklı fikri yerinde olanlara nazaran yine çocuktur, hamdır![732]

[732] Hz. Mevlana bir başka *Mesnevi* beytinde şöyle buyurur:

"Ben, genç talihliye, ezelde saadete eren, Hakk'ın tevfikina mazhar olan gence, pîr adını veririm! Yoksa; günlerin, senelerin geçişi ile ihtiyar olan kişiye pîr demem!" *(Mesnevi,* c. I, 1940] Büyük bir mütefekkir de; "Çok yaşayan; seneleri sayan değil, hayatı hisseden kişidir!" demiştir.

• Uzun seneleri sayan adamın saçı sakalı ağarsa bile o, korku ve ümit çocukluğundan kurtulamamıştır!

• Kendi kendine der ki: "Acaba kemale erdim mi? Yahut böyle ham olarak mı kalırım? Acaba, Hakk'ın keremi beni olgun hale getirir mi?

4740 • Böyle kabiliyetsiz, hiç bir işe yaramaz bir halde, Hakk'tan uzaklarda mı kalırım? Yoksa, halime acıyıp, lütfedip bu koruğu da tatlı üzüm haline getirir mi?

• Hiç bir taraftan ümidim yok! Çünkü, kendimde, Hakk'ın lütfuna ve ihsanına bir liyakat göremiyorum! Fakat, o kerem sahibi bana; "Me'yus olmayın!" diye buyuruyor!

• Hakanımız, bize daima ziyafetler vermede, lütuflarda, ihsanlarda bulunmada; "Ümidinizi kesmeyin!" diye kulağımızı çekmektedir![733]

[733] Bu beyitte, Zümer Sûresi'nin şu mealdeki 53. ayetinden iktibas vardır: "Allâh'ın rahmetinden ümit kesmeyin; Allâh, bütün günahları bağışlar! Çünkü O, çok bağışlayan, çok esirgeyendir!"

• Gerçi biz ümitsizlik yüzünden bir çukura düşmüşüz, üzüntüler içindeyiz ama; Hakk'ın lütfuna, ihsanına amadeyiz! O bizi çağırınca neşelenir, her şeyi unutur, ellerimizi çırpa çırpa gideriz!

• Asil kanlı, terbiyeli atlar bir otlağa nasıl koşarak giderlerse, biz de, ruhumuza huzur verecek hoşlandığımız o yere, o âleme öyle koşar gideriz!

4745 • Adım atarız ama, orada adım yoktur; kadehimizi doldururuz ama, orada kadeh yoktur![734]

[734] Hz. Mevlana bir ruba'îsinde şöyle buyurur: "Bizim şarabımız, kadehsiz olarak sunulmaktadır! İçimize bir ateş düşmüştür, yüreğimiz yanıp tutuşmaktadır! Fakat, bu gönül yangınının dumanı görülmemektedir! Aşk rebabının feryadı, inlemesi; gerçek sevgilimizin, gönül sultanımızın yayından, onun mızrabındandır! Sakın; 'Bu rebabdır; bu sesi rebab çıkarıyor!' deme!"

• Çünkü, orada herşey can âlemindendir! Vardır, ama can gibi görünmez; mana içinde manadır, Rabb'e mensuptur!

667

Şekil, suret, görünen herşey bir gölgeden ibarettir!

• Şekil, suret, görünen herşey gölgeden ibarettir; mana ise güneştir! Gölgesiz nur; harabelerde, yıkık yerlerdedir!

4750 • Dağ; perdeyi yırtmak, gölgeyi gidermek için param parça olmuş, zerre zerre dağılmıştır! Bu hal, bu nura karşı değersizdir!

• Cenab-ı Hakk'ın nuru Tur Dağı'nın dış yüzüne vurunca, içine de o nur düşsün diye dağ, dayanamadı ve param parça oldu!

4753 • Hakk nuru öyle bir nurdur ki; bu nurun uğrunda dağ, yüzbinlerce parça olmağa değer! Ey yeryüzü; gökten gelen ilahî nura engel olma, çabuk aradan kalk ve çekil! Yeryüzü; insanın maddî varlığının, bedeninin sembolüdür!

• Kalk da, göğün nuru gölgeyi yaksın, yok etsin! Ey gündüzün düşmanı olan, ey ilahî nura engel olan gölge varlık; bu manevî karanlıklar senin gölgenden meydana geliyor; sen ortadan kalk ki, nur parlasın![735]

[735] Ey yeryüzü ve şu kara toprak gibi kirlenmiş, günahın karanlıkları içinde kalmış kişi! Kötü huylarını, maddî arzularını, şehvetini, hiddetini aradan kaldır, yok et! Sende cismanî kesafet yok olunca, göklerden, ötelerden gelen nur, karanlıkları defeder; ortalık ilahî nurla, Rabbanî tecellî ile dolar!

Hakk Teala'nın Azrail(a.s.)'a; "Ruhlarını aldığın insanlardan en fazla kime acırsın?" diye sorması, Azrail'in de Cenab-ı Hakk'a cevap vermesi.

4797 • Hakk Teala Azrail'e; "Ey üstün melek!" diye buyurdu. "Sen; bu kederli, dertli insanlardan canlarını alırken en çok kime acırsın?"

• Azrail; "Canlarını aldığım insanların hepsine acırım! Fakat, Allâh'ın emrini ihmal etmekten çok korkarım!

• Hatta, canını almak istediğim gence acırım da; 'Keşke Allâh, onun yerine beni kurban etseydi!' dediğim de olur."

4800 • Allâh; "Kime daha fazla acırsın; gönlün, kime daha fazla yanar, kavrulur?" diye buyurdu.

• Azrail dedi ki: "Bir gün bir gemi, coşup köpüren, kuduran dalgalar arasında bocalarken emir aldım, gemiyi param parça ettim.

• Allâhım! O gün sen bana; 'Gemidekilerin hepsinin canlarını al!' diye buyurdun. 'Yalnız, yolcular arasında bulunan bir kadınla bir çocuğun canlarını alma; onları bırak!' dedin!

• Her ikisi de, bir tahta parçasının üstünde âciz bir halde kalmışlardı. Azgın ve kızgın dalgalar, o tahtayı sürüp götürmede idi.

• Derken; 'Anasının da canını al!' diye emrettin. 'Kün! (=Ol!)' emrine uy da, çocuğu yapayalnız bırak!'

4805 • Çocuğu anasından ayırdım; ama Allâhım, Sen de bilirsin ki, bu bana pek acı geldi!

• Vazife gereği ben, çok acı yasların feryatları, ahları içinde kalmışımdır! Fakat, o çocuğun acısı, o çocuğun kalbimi yakışı hiç aklımdan çıkmadı!"

• Cenab-ı Hakk buyurdu ki: "Ben, o çocuğa lütufta bulundum da, dalgaya, onu ağaçlık bir yere götürüp bırakmasını emrettim!

• Süsenlerle, reyhanlarla, güllerle, tatlı, yenmesine doyulmaz meyve ağaçları ile dolu bir bahçede...

• Berrak, tatlı sular fışkıran kaynaklarla dolu, ağaçlıklı bir yerde o çocuğu yüzlerce nazla, nimetle besledim!

4810 • Orada, o bahçede yüzbinlerce güzel sesli kuşlar ötüşmede idi.

• Ona nesterenlerden, güllerden döşek yaptım; onu fitnelerin, musibetlerin tesirinden korudum!

• Güneşe; 'Hararetinle onu yakma, incitme!' dedim. Rüzgara da; 'Onun üstünden eserken yavaş es; onu hırpalama!' diye tenbih ettim!

• Buluta; 'Onun üstüne yağmur yağdırma; onu ıslatma!'; şimşeğe de; 'Birdenbire çakarak onun gözünü alma, kamaştırma!' emrini verdim!

• 'Ey kış; o bahçeye uğrama, bu çayırı çimeni sakın soldurma! Ey yaz; sen de, bu bahçeye el atıp orayı kasıp kavurma!' dedim!

4831 • Allâh'ın lütfu ile ölümden kurtulan çocuğun ulaştığı bahçe, ariflerin bağı gibi, kasırgadan, öldürücü sam rüzgarlarından emin idi.

• Bir kaplan yeni doğurmuştu. Ona; 'Bu çocuğa süt ver!' diye buyurdum; o da emrimi yerine getirdi.

• Ona süt verdi, hizmetlerde bulundu; büyüyüp arslan gibi bir delikanlı oluncaya kadar ona baktı.

• Sütten kesilince, bir periye; ona konuşma ve adaletle hükmetmeyi öğretmesini emrettim!

669

4839 • Böylece, o anasız kalan çocuğa, yüzlerce inayette bulundum! Vasıtasız olarak. Benim iyiliklerimi görsün, bilsin diye, ona yüzlerce lütuflarda, ihsanlarda bulundum!

• Benim lütuflarımı görsün de, sebepler yüzünden zihni karışmasın, çekişmelere düşmesin, her yardımı yalnız benden beklesin.

4843 • Ey Allâh'ın kulu! O sayısız lütuflara, ihsanlara nail olan, bunlara karşılık şükür borcu olarak Nemrud kesildi, Halil İbrahim'i yakmaya kalkıştı!

4847 • Nemrud; bilgisizliğinden, körlüğünden ötürü, Cenab-ı Hakk'ın lütuflarını, ihsanlarını ayağının altına aldı!

• Böylece, kendisine yapılan iyilikleri inkar etti; gurura kapıldı, yol vurucu oldu. İşi azıttı da, Allâhlık davasına kalkıştı!

• Üç akbaba ile sonsuz göklere yükseldi, benimle savaşa girişti.

4850 • Hz. İbrahim'i bulup öldürmek arzusuyla, yüzbinlerce suçsuz çocuğu öldürttü.

• Çünkü, müneccim yılın talihine bakmış; 'Bu sene, seninle savaşacak bir çocuk doğacak!' demişti.

• 'Aklını başına al da, sana düşman olacak çocuğu ortadan kaldır!' demişti. Bu yüzden Nemrud, o sene kim doğuyorsa, acımadan onları öldürtüyordu.

• Onun bahsedilen çocuğu bulamaması yüzünden Allâh'ın vahyine mazhar olan çocuk, Hz. İbrahim kurtuldu. Öbür çocukların kanlarırın vebali de, Nemrud'un boynunda kaldı."

Şeyh Şeyban-ı Ra'î hazretlerinin kerametleri.[736]

4815 • Şeyban-ı Ra'î, cuma namazı vakti gelince inatçı kurt girmesin diye, sürünün etrafına bir çizgi, bir hat çekerdi.

• Ne koyunlar o çizgiden dışarı çıkabilirlerdi, ne de yırtıcı bir kurt veya bir hırsız o çizgiden içeri girebilirdi.

[736] Şeyban-ı Ra'î: Büyük velîlerdendir. Gazalî hazretleri *İhya-i Ulum* adlı kitabında, İmam-ı Şafiî hazretlerinin bu velînin huzurunda bir mektep çocuğu gibi oturduğunu, ona sualler sorduğunu, bu hale şaşanlara da; "O, ledünn ilmini bilir!"

dediğini yazar. Hz. Mevlana, Şeyban-ı Ra'î hazretlerinden *Mesnevî'nin* birinci cildinin 856. beytinde ve ondan sonra gelen beyitlerde bahsetmiştir. Bu büyük velî Mısır'da vefat etmiş ve İmam-ı Şafiî hazretlerinin mezarı yanına defnedilmiştir.

670

• Hud (a.s.) da, bu şekilde Hakk'a sığınarak, yalvararak bir daire çizmiş, o daire içinde kalan yakınları, kendisine uyanlar o korkunç kasırgadan korunmuştu.[737]

[737] Hud (a.s), bugünkü Yemen'de oturan Ad Kavmi'ne peygamber olarak gönderilmişti. Kendisine isyan eden, imana gelmeyenleri yedi gece, sekiz gündüz devam eden çok şiddetli bir kasırga ile mahvetmişti. Kendine inananları toplamış, onların etrafına bir daire çizmiş. Rüzgar, kasırga o daireye gelince bahar rüzgarı gibi tatlı tatlı esermiş.

• Hz. Hûd onlara dedi ki: "Sekiz gün, bu çizginin içinde rahatça oturun da, dışardaki korkunç azabı seyredin!"

• Çizginin dışında kalan imansızları kasırga havaya kaldırıyor, yere, taşlara çarpıyor, etlerini kemiklerinden ayırıyordu.

4820 • Onların bir kısmını havada birbirine vuruyor, kemiklerini paramparça ediyor; sonra haşhaş taneleri gibi yere saçıyordu.

• Dehşetinden göklerin bile titrediği o azabı, o kahrı anlatsam. *Mesnevî'ye* sığmaz!

• Ey kasırga, ey korkunç rüzgar! Eğer bu dehşetli halleri kendi tabiatına uyarak, kendiliğinden yapıyor isen, Hûd'un çizdiği çizgiden, daireden de içeri gir bakalım!

• Ey tabiata inanan, aklına güvenen kişi! Ya tabiattan üstün olan Allâh'ın bu kudretini, bu saltanatını gör, yahut da *Kur'an-ı Kerim'de* bu hadiseyi anlatan ayetleri sil, yok et![738]

[738] Tabiata inanan; kendini felsefî düşüncelere kaptırmış, hadiseleri kendi akıl terazisi ile ölçen kişidir. Bu kişi; gerçek bir hadisenin kıssasını anlatan ayetleri görmezlikten gelir, onlara inanmaz. Ziyâ Paşa ne güzel söylemiş:

"İdraki me'ali bu küçük akla gerekmez,

Zîra bu terazî o kadar sıkleti çekmez!"

• Ey tabiata inanan kişi! Elinden gelirse *Kur'an* okuyanlara mani ol, okumasınlar; *Kur'an* öğretene de para ver, okutmasınlar!

4825 • Sen; âciz kalmışsın, şaşırmışsın! Bu âcizliğinin, bu çaresizliğinin sebebini de anlamıyorsun! Senin bu âciz hale düşüşün, çaresiz kalışın; kıyamet gününün getireceği âcizliğin, çaresizliğin bir aksidir, bir nümûnesidir!

• Ey inatçı kişi! Senin önünde aczler, çaresizlikler var; gizli hallerin meydana çıkacağı an geldi, sanki kıyamet koptu!

671

• Hayran oluşu, âciz kalışı kendisine manevî gıda edinen kişi ne mutlu kişidir! Bu hale gelen kişi, iki âlemde de dostun himayesinde, gölgesinde uyumaktadır!

• O; bulunduğu zamanda da, gelecek zamanda da aczinin idraki içindedir! O, ölmüştür, kendini yok sanmaktadır! O, yaşlı kadınların dinini din edinmiştir![739]

[739] Peygamber Efendimiz bir hadîslerinde; "Size yaşlı kadınların dinini tavsiye ederim!" diye buyurmuşlardır. Çünkü yaşlı kadınlar; bir bilginden, bir din adamından bir sözü işitseler tereddüt etmeden onun doğruluğuna inanırlar. 'Bunun aslı nedir?' diye münakaşaya girişmez, kendilerinde bir akıl, bir hüner görerek benliğe kapılmazlar, bilgiçlik taslamazlar.

• Züleyha da çok yaşlı bir kadındı ama; Yûsuf'un nuru ona düşünce, yaşlılıktan çıktı, genç bir hanım oldu.[740]

[740] Bir rivayete göre Züleyha, kocasının ölümünden sonra Hz. Yûsuf'la evlenmek istedi. Fakat pek zayıftı, çirkinleşmişti; gücü kuvveti kalmamıştı. Ölü mü, diri mi belli olmaz bir hale gelmişti. Çektiği ızdıraplardan ötürü çok ihtiyarlamıştı. Durmadan ağladığı için gözleri görmez olmuştu. Hz. Yûsuf'un huzuruna çıkardıkları zaman Yûsuf, onu tanıyamamıştı. "Ben, bütün hayatınca sizi seven, sizi düşünen Züleyha'yım!" dediği zaman Yûsuf, onu sesinden tanıdı. Ona çok acıdı; yüreği sızladı. Züleyha'ya bir arzusu olup olmadığını sordu. O da, eski güzelliğini, görme kabiliyetini tekrar elde etmek istediğini söyledi. Hz. Yûsuf dua etti. O sırada, Cebrail (a.s) geldi. "Allâh buyuruyor ki:" dedi. "Onu gençleştireceğim, zengin edeceğim! Gözleri görecek; ona iman da nasib edeceğim! Çünkü o, hiç bir vasıtaya başvurmadan Bizim sevdiğimizi seviyor!" dedi. Ve Züleyha'nın sırtını sıvazladı. O anda Züleyha dünyanın en güzel kızı oldu ve imana geldi. Yûsuf da onunla evlendi. *(Mesnevi Me'hazları,* s. 228)

4830 •Hayat, ölümdedir, mihnettedir; ab-ı hayat, karanlıklar içinde gizlenmiştir!

4836 • Cenab-ı Hakk buyurdu ki: "Ben; Eyyûb'a da, bedenine düşen kurtları bir baba gibi sevme duygusu verdim! Bir baba gibi onları sever, onlara zarar vermezdi. Yarasının cerahatleri içinde kaynaşan küçük kurtlar yaradan kurtulup yere düşünce, Eyyûb onları yerden alıyor, tekrar yarasının içine koyuyordu.

• Hz. Eyyûb'un yarasında kaynaşan kurtlara da, evladın babasını sevmesi gibi, ona karşı bir sevgi verdim; onu, babaları gibi severlerdi. İşte sana Hakk'ın kudreti, işte sana Cenab-ı Hakk'ın hikmeti!

• Analara, analık sevgisini de Ben öğrettim! Benim, gönüllerde uyandırdığım lütuf ve sevgi nasıl olur, sen onu düşün!"

672

Nefsi emmare (bizi kötü işler yapmaya, günah işlemeye sürükleyen nefis) aslında yırtıcı bir kurttur!

4856 • Gerçekten de kötü nefis, yırtıcı bir kurttur! Sen, aklını başına al da, kendini ondan koru! Ne diye her yakın dosta, her arkadaşa bahane bulursun, onları suçlarsın?[741]

[741] Bazı kişiler, kendi nefislerini temize çıkarırlar da, suçu hep başkalarına yüklerler. Başkalarının hataları ile, kötülükleri ile uğraşırlar da, kendi nefislerini görmezler; kendi hatalarını düzeltmeye uğraşmazlar. Nitekim Yûsuf (a.s); "Ben, böyle yapmakla nefsimi temize çıkarmak istemiyorum! Çünkü nefis, daima kötülüğü emreder!" (Yusuf Sûresi, 53) diye buyurdu. Peygamber Efendimiz de bir hadîslerinde; "Senin en zararlı düşmanın nefsindir!" diye buyurmuştur. Cenab-ı Hakk, Davud (a.s)'a şöyle bir vahiyde bulunmuştur: "Ya Davud! Eğer Benim seni sevmemi istiyorsan, kendi nefsini düşman bil ve bu suretle Ben'i sev!" Gerçekten de, nefsini sevdiği halde Allâh'ı sevdiğini iddia eden kişi, yalancının biridir. Hz. Mevlana bir ruba'îsinde şöyle buyurur:

"Eğer bir defa hakkıyla kendi nefsini yenebilsen, onu suçlasan, ona hakim olsan bütün peygamberlerin ilmi sana malum olur. O zaman, bütün dünyanın aramakta olduğu güzeller güzeli, o gayb âleminin güzeli, senin anlayışının, idrakinin aynasında belirir, kendini gösterir!"

• Sapıklıkta, yüz kel kişiye bile külah bulunur; ayıplar örtülür, kellik gösterilmez! Bunun gibi çirkin, hilekar, hakikatten habersiz, imansız olan nefis de, manevî kirlilikleri, hastalıkları gizlemektedir!

• Nefis, her kele külah bulur, giydirir! Bu sebeple, ey Allâh'ın fakir kulu; sana diyorum ki; "Kendine güvenip de sakın tasmayı nefis köpeğinin boynundan çıkarma!

• Bu nefis köpeği terbiye edilse, hatta terbiyeli bile olsa, yine de köpektir! "Ne mutludur nefsini aşağı gören kişi!" hükmüne uy, nefsini alçak! Çünkü o, çok kötü huyludur![742]

[742] Bu beyitte şu hadise işaret edilmektedir: "Ne mutludur nefsini aşağı gören kişi; kazancını temiz hale sokan, içini ıslah eden, temizleyen, dışını düzelten, göze batacak hallerden çekinen ve şerrini, kötülüğünü halktan gideren kişi!" *(Cami'u's-Sagîr, c.* II, s. 54) Bu beyitte; "Nefis köpeği terbiye edilse, hatta terbiyeli bile olsa.." geçmektedir. Bunu, şârihler açıklarken

şöyle yazıyorlar: "Nefsinin tesirinden tamamıyla kurtulmamış kişi, başkalarına ahlakî öğütler veren bir terbiyeci olsa bile, onun tabiatı değişmez; yine nefsaniyetinden, kötü duygularından kurtulamaz!"

673

4862 • *Kur'an-ı Kerîm'in* bir çok ayetleri, nefislerin kötülüklerini, pisliklerini anlatıp durmadadır. Mushaf'ı aç da bak; ama sende onu okuyacak göz nerede?

• Nefis, fırsat bulunca, peygamberlerle savaşan Ad kavmi gibidir; Hakk yolunu gösteren peygamberleri öldürmek için kılı kırk yararcasına uğraşır durur!

• Edepsiz nefsin kötülükleri; zaman zaman cihanı fitnelerle doldurmuş, insanları ansızın yakıp yandıran bir alev kesilmiştir!

Kendine gel de, üzüntü ve kederden şikayet edip durma; derdin sana derman olduğunu bil!

4302 • Dert, eski ilacı yeniler; dert, her usanmış, kurumuş dalı kırar! Yani aşk derdi, şiddetli istek, köhne ilaçları tazeler; aşk ve şevk melal ve üzüntü dallarını budar, kırar!

• Aşk; dertleri, eskileri yenileyen bir kimyadır! Bu türlü dertlerin bulunduğu yerde melal, usanç yok olur, gider!

• Kendine gel de, melal yüzünden ah edip durma; dert ara, dert ara, dert ara!

4305 • Faydasız ilaçlar, dertlere deva olmazlar da hileler yaparlar, hastaları aldatırlar! Yol kesicidirler; onları soyarlar, paralarını alırlar!

• Tuzlu su, susuz kimseye derman olmaz; içildiği zaman insana hoş ve serin gelirse de, hiç bir fayda sağlamaz!

• Tuzlu su; kendisini bize iyi su gibi gösterir, bize hile yapar da, yüzlerce sebze yetiştiren tatlı suyu aramamıza mani olur. Yani; zevkler, lezzetler su gibi içildiği zaman insana hoş gelir, oyalar fakat, onun manevî susuzluğunu gidermez! Bilakis, hakikati aramasına engel olur! Hakîkat suyundan gönül bağında, yüz çeşit ruhanî sebzeler ve meyveler yetişir, gelişir!

• Bunun gibi, kalp altın da, ayarı tam, kıymetli altını bulmaya mani olmaktadır!

• "Ey mürid! Senin muradın benim; beni al!" diye hile ile senin ayağını kesmiş, kanadını yolmuştur!

4310 • Sana; "Derdini ben çekeyim!" demiştir ama, zaten kendisi derttir! Görünüşte, sana mat olmuştur fakat, hile ile seni mat etmiştir!

674

• Yürü yalancı; durmadan kaç da, derdin iyileşsin, derdin sana derman olsun; sana manevî, güzel kokular, miskler saçsın!

Pîrin, mürşidin önemi

4100 • Ey mevkî peşinde koşan kişi! Zaten sen; pîri, mürşidi, doğru yol göstereni göremezsin; hatta görsen bile ondan yüz çevirirsin!

• Ben bu yolda altmış mil yol aldığım halde bu yol gösteren halâ bana; “Yolunu bulamamışsın!” diyor.

• Ben bu şaşılacak adamın sözüne kulak versem, onun emri ile, yola yeniden başlamam lazım!

• Ben bu yola ömrümü harcadım; ne olacaksa olsun! Efendi; sen yürü, git!

• Evet, yol aldın, aldın ama; şimşeğe benzeyen zannına uydun da aldın! O aldığın yolun onda birini, şarktan doğan vahiy güneşine uy da al!

4105 • “Zann ile gerçeğe ulaşılmaz!” ayetini okumuşsundur! Öyle olduğu halde neden bir şimşeğe güvendin de doğu ışığından mahrum kaldın?[743]

[743] Bu beyitte. Yunus Sûresi’nin şu mealindeki 36. ayetine işaret edilmektedir: “Onların çoğu, zandan başka bir şeye uymuyorlar. Zan ise; gerçekten hiç bir şey kazandırmaz.”

• Ey gamlı, ey perişan adam! Ya bizim gemimize gir, ya o gemiyi bu gemiye bağla! Yani; ey kendini bir şey zanneden kişi! Ya bir mürşide bağlan, yahut da gemini mürşidin gemisine bağla da sana rehberlik etsin! Böylece, doğru yolu şaşırma!

• Bu sözü duyan kişi; “İyi ama, ben iyi bir yolda değil miyim? Bu emir sahibi olmayı ben nasıl bırakırım? Kör gibi, nasıl sana uyup giderim?

• Kör bir kişinin rehbere uyup gitmesi, elbette yalnız gitmesinden daha iyidir; rehberle gidişte bir ayıp varsa, bunda yüz ayıp var!

• Sivrisinekten kaçıyor, akrebe gidiyorsun; ıslaklıktan çekiniyor, denize dalıyorsun!

4111 • Yûsuf gibi, bir iç sıkıntından kaçıyor; “Yiyelim, içelim, gezelim, oynayalım!” diye kuyuya düşüyorsun!

• Sen, Yûsuf gibi, bir gezinti yüzünden kuyuya düşüyorsun ama; ona olan yardım, sana nereden gelecek?

• Onun bu gezintisi, babasının müsaadesiyle olmasaydı, kıyamete kadar kuyunun dibinde kalırdı; kuyudan çıkamazdı!

• Babası; “Onun gönlü hoş olsun!” diye ona izin verdi. “Mademki gönlün gezmek istiyor, haydi git; hayırlı olsun!” dedi.

4115 • Mesih’e uymayan, ona kafa tutan her kör; Yahudi gibi sapıtır, doğru yolu bulamaz!

• Kör bile olsa, ona uyanın gözünün açılması mümkündür! Fakat, bu çekinme, bu kendini beğenme yüzünden kör olarak kalır!

• İsa ona; “Ey kör kişi!” der. “İki elinle bana sarıl; senin gözünü açacak sürme bendedir!

• Kör bile olsan, benim yüzümden gözlerin açılır, can Yûsufunun gömleğine kavuşursun!

• O perişanlıktan, o kırıklıktan sonra sana ulaşan devlet, üstünlük aynı zamanda sana yol gösterir!

Bir adamın ölümünden sonra üç oğlundan; “En tenbel olanı hangisi ise malımı, mülkümü o alsın!” diye vasiyet etmesi.

4877 • Öleceğini anlayan bir adam, ölmeden önce candan ve gönülden ısrarla vasiyette bulunmuştu.

• Onun, selvi boylu üç oğlu vardı. Gönlünü de, canını da onlara vakfetmişti; onları çok seviyordu.

• “Elimde avucumda kumaştan, altından ne varsa, onları bu üç oğlumdan en tenbeli alsın!” dedi.

4880 • Kadıya da bu vasiyeti duyurdu. Çocuklarına da bir çok öğütler verdi. Sonra da, ölüm şarabının kadehini aldı, içti.

• Çocuklar kadıya; “Ey kerem sahibi büyük insan!” dediler. “Biz üç yetim, babamızın emrinden dışarı çıkamayız!

• Emri duyduk ve itaat ettik; bu buyruk onun! O ne buyurdu ise, biz ona uyarız! Böylece, buyruğu yürür, yerine gelir!

• Biz, İsmail gibiyiz; o da İbrahim! İbrahimimiz bizi kurban bile etseydi, biz ondan baş çevirmez, ona karşı gelmezdik!”

• Kadı dedi ki: “Bir karara varabilmem için her biriniz aklını, zekasını kullanarak tenbellik derecesini anlatan bir hikâye söylesin![744]

[744] Hikâyenin başında geçen tenbellik kelimesinin metinde geçen karşılığı “kâhil”dir. Bazı şârihler, kâhil kelimesini “temkin ve kemal sahibi” olarak almışlardır. Aslında bu kelime, lügatte; “kemale ermiş, üşenen, tenbel, hantal” manalarına gelmektedir. Bu hikâyede, “gerçeği anlamaya, hakikati aramaya çalışan, fakat dünya nimetlerini elde etmekte tenbel olan kişi bahis konusudur. Elbette böyle tenbeller, kemal sahibidir.

4885 • Böylece, her birimizin tenbellik derecesini görelim; hanginizin daha tenbel olduğunu kat’î olarak anlayalım!

• Arifler; iki dünyadan da vazgeçmiş, ne bu dünyada, ne de öteki dünyada gayeleri zevk olmayan, zevk peşinde koşmayan tenbel kişilerdir! Bu sebepten de, onlar, tarla sürmeden zahmetsizce harman devşirirler![745]

[745] Ariflerin iki dünyadan da geçmiş, irade ve ihtiyarlarını, kendi varlıklarını görmedikleri, maddî kazanç hususunda tenbel oldukları anlatılıyor. Bu konu da yanlış anlaşılmamalıdır. Kimseye muhtaç olmamak için çalışmak, dünya işleri için didinmek lazım da, burada dünyaya karşı aşırı sevgi beslememek bahis konusudur. *Kur'an-ı Kerîm;* "Çalışmaktan başka, insan için bir kazanç yolu yoktur!" (Necm Sûresi, 39) diye buyurmuyor mu?

• Onlar; kendi tenbelliklerine dayanmışlar, her işi Cenab-ı Hakk'ın takdirine bırakmışlar, didinmekten vazgeçmişler, huzura kavuşmuşlardır!

• Halk; Hakk'ın fi'lini, takdirini görmez de, bu yüzden rahat ve huzur nedir bilmez; gece ve gündüz zahmet ve meşakkatten kurtulamaz!

• Haydi; tenbelliğinizi söyleyin de, sırrınızı anlayayım, tenbelliğinizin derecesini bileyim!

4890 • Şüphe yok ki her dil, gönlün perdesidir; perde kımıldanınca sırlara ulaşılır!

• Bir dilim küçük et parçası, küçük bir perde olur da, yüzlerce güneşin yüzünü örter!"

4900 • O üç kardeşten biri kadıya dedi ki: "Ben; bir insanın, konuşmaya baş-lar başlamaz konuşuş tarzından, kullandığı dil bakımından ne adam olduğunu anlarım! Eğer ağzını açmaz, konuşmaya başlamazsa, ancak üç gün içinde anlayabilirim!"

• Öbürü; "Ben;" dedi, "Söz söylerse, o adamın ne biçim adam olduğunu anlarım! Söylemezse, onu söz söylemeye zorlar, ona söz söyletirim!"

• Kadı; "Senin bu hileni, kurnazlığını duymuş, işitmişse ağzını kapar, susar, hiç bir şey söylemezse ne yaparsın?" dedi.

677

• Bu örnek, şuna benzer: Ananın biri, çocuğuna dedi ki: "Geceleyin sana bir hayal görünürse,

• Yahut mezarlıkta, korkulu bir yerde kinle, hiddetle dolu kapkara bir hayal görürsen,

4905 • Yüreğini sağlam tut; korkmadan üstüne atıl! O hayal, derhal senden yüz çevirir!

• Çünkü, kim korkmadan üstüne atılırsa, o dev gibi olan hayal hemen kaçar, kaybolur!"

• Çocuk dedi ki: "O dev gibi olan hayale de annesi böyle söylemiş ise,

• O hayal, annesinin emrine uyarak üstüme atılır, boynuma sarılırsa, o zaman ben ne yaparım?

• Sen; 'Korkma; uyanık ol!' diyorsun, bunları bana öğretiyorsun ama; elbette o çirkin ve korkunç hayalin de bir annesi vardır!"

• Şeytana da, insana da akıl öğreten, telkinde bulunan, tek olan, eşsiz olan Hakk'tır! Zayıf olan, kuvveti gücü bulunmayan kimse bile, O'nun lütfu ile, yardımı ile hasma galip gelir!

4910 • Yavaş olan, halîm olan, ceza vermekte acele etmeyen, ne tarafta ise, ne tarafa yardım ediyorsa, Allâh için olsun, sen de o tarafa yürü, o tarafta ol!

• Kadı dedi ki: “Kurnazlığını anlar da sözü söylemezse, o akıllı kişi senin hile yaptığının farkına varırsa,

• Onun sırrını nasıl anlarsın? Doğru söyle!” “Onun karşısında susar, otururum!” diye cevap verdi.

• “Çıkacağım yerde, sabrı merdiven edinirim; çıkarım da! Böylece, rahatlığın, sevincin damına ulaşırım!

• Fakat, onun huzurunda otururken bu âlemin neşe ve gamına ait olmayan bir söz gönlümden coşuverirse,

4910 • Bilirim, anlarım ki o sözü, Yemen ülkesindeki Süheyl yıldızına benzeyen parlak nurlu gönülden gönderen odur!

• Gönlümden çıkıp gelen o söz; ötelerden, şerefli, uğurlu yönlerden gelmektedir! Çünkü, gönülden gönüle pencere vardır!

• Gönül penceresinden güneş içeri düşünce söz bitti, tamamlandı! Ve Allâh, doğrusunu daha iyi bilir!”

• Bu beyitlerin şerhi vardır, ama o şerh gönülde kapandı kaldı; artık dışarı çıkmaz!

-Son-

[Burada, *Mesnevî-i Şerif* hitam buldu. VI. Cild’in sonu, *Mesnevî’nin* sonu demektir. Hz. Mevlana’ya isnad edilen bir VII. *Mesnevi* varsa da, bu *Mesnevi* uydurma bir *Mesnevî’dir.* Şöyle ki: VI. *Mesnevî’den* yüzlerce beyit alınmış, I. ve III. ciltlerinde bulunan bazı hikâyeler kendi görüşlerine, kendi inançlarına uydurularak değiştirilmiş; bu suretle İslamiyet’e uymayan bazı inançlar Mevlana’ya isnad edilerek müminler yanlış görüşlere, yanlış inanışlara sürüklenmek istenmiştir. Bir çok *Mesnevi’lerde* olduğu gibi bendeniz de, Hz. Mevlana’nın oğlu Sultan Veled hazretlerinin VI. cilt *Mesnevî’nin* yarıda kalan son bölümünü tamamlayan 53 beyti teberrüken alıyorum.]

Sultan Veled hazretlerinin bahsi tamamlaması

• Bir müddet bu *Mesnevi,* babam gibi sustu. Veled ona dedi ki: “Ey nefesi diri olan, ey nefesi ile ölüleri dirilten!

• Ne yüzden artık söz söylemiyorsun? Neden ledün ilminin kapısını kapattın?

• Şehzadeler hikâyesi sona ermedi; üçüncü şehzadenin macerası tamamlanamadı, anlatılamadı.

• Babam buyurdu ki: “Sözüm, bundan böyle deve gibi çöktü, yatıp uyudu. Artık mahşere kadar kimse ile konuşmayacağım!”

• Bu sözün şerhi var! Var ama, o şerh, gönülde kapandı kaldı, artık dışarı çıkmıyor!

• Natıka, söz söyleme kabiliyeti deve gibi çöktü, uyudu. O söyleyebilir; ama ben, söz söylemeye ağzımı kapadım!

• Göçme zamanı dereden sıçrayıp çıkmaya geldi. “Her şey helak olur; ancak O, O’nun hakîkati kalır!”[746]

[746] Bu beyitte, Kasas Sûresi ’nin 88. şu son ayeti kerîmesinden iktibas vardır: “Allâh ile beraber başka bir Allâh’a yalvarma; O’ndan başka bir Allâh yoktur! O’nun zatından, hakîkatinden başka herşey helak olacaktır! Hüküm O’nundur; O’na döneceksiniz!”

• Bu sözün geri kalan bölümü, canı diri olan kişinin gönlüne dilsiz dudaksız gelir!

• Dedikodu da sona erdi, ömür de sona erdi. “Gamdan, dünya gailesinden kurtulma zamanı geldi.” diye bana müjde verildi.

679

10 • Can âleminde dolaşacağım; bu topraktan, bu nemli yerden geçip vahdet denizine dalacağım!

• Çünkü bu dünya; nemle, ıslaklıkla diridir, hoştur! Vahdet denizinden ıslaklık elde etmiştir de, o yüzden güzeldir, sevimlidir!

• Can; toprakla, ıslaklıkla, balçıkla diri olursa, deniz âleminde ne hale gelir, nasıl olur; sen seyret!

• Deniz, şehre benzer; ıslaklık ise, o şehrin kapısıdır! Islaklık, bir damla gibidir; vahdet denizinin ise ucu bucağı yoktur, kıyısızdır, sonsuzdur; bunu böyle bil!

• Şu ıslaklığı, şu balçığı bırak da, can gibi sevgilinin denizine dal, ölümsüzlük elde et!

15 • Şu balçık bedende hapsolup kalan can, can denizinden çıkıp gelmiştir. Bu sebeple, sen de şerefi, büyüklüğü can yolunda ara, can yolunda bul!

• İstediğini can yolunda iste de, seni alıp canın geldiği yere götürsünler; toprakta, balçıkta deniz aramak, deniz bulmaya çalışmak boş yere uğraşmaktır!

• Toprağın her cüz’ü, insanı toprak âlemine götürür, fakat; can denizinin dalgası, adamı alır, sevgiliye götürür!

• Bu sebeple, sevgiliye kavuşmayı can u gönülden iste! Dudaksız, dilsiz, Rabb’in adını an, zikret de,

• Böylece, Rabb’i çok zikret de, şu fanî cihandan, bu hapishaneden kurtul; can âleminde ebedî olarak kal!

20 • Boş yere uğraşmalarla, ömür tohumlarını çorak toprağa ekmedesin; sonunda helak olup gideceksin!

• Böyle azîz, böyle paha biçilmez ömrü her an, hiç bir karşılık elde etmeden niçin harcıyorsun?[747]

[747] Sa’dî hazretleri şu beytinde, azîz ömrün boş yere harcandığından şikayet etmektedir:

“Bu azîz ömrü; ‘Yazın ne yiyeceğim, kışın ne giyeceğim?’ endişesiyle harcayıp duruyorsun!”

• Ey işbilen kişi; gül bahçesini veriyorsun da, dikenlik alıyorsun! Bu, sence aldanma değil mi, ziyan etmiyor musun?

680

• Dünya için harcanan ömür, biter gider; Hakk'ın kendi tarafına doğru çağırıp götürdüğü kişi, ne mutlu kişidir![748]

[748] Bu beyitte, 89. Fecr Sûresi'nin şu mealdeki 27-29. ayetlerine işaret var: "Ey huzura eren nefis! Razı edici ve razı edilmiş (yaptığın işlerle Allâh'ı memnun ve aldığın nimetlerle Allâh tarafından memnun edilmiş) olarak Rabbi'ne dön; cennetime gir!"

• Sayılı nefeslerle verilmiş olan ömrü Hakk yolunda harcar isen, o ömür sonsuz olur, bitmez tükenmez!

25 • İbadet ile, iyilikle geçen on günlük ömür; sayısız, hadsiz hesapsız bir hale gelir!

• Haydi; bu dünya pazarında hayırlı bir alışverişte bulun; bir dikenden yüzbinlerce gül elde et!

• Ektiğin bir iyilik tanesinden Cenab-ı Hakk'ın lütfu ve ihsanıyla yüzbinlerce tane devşirirsin![749]

[749] Bakara Sûresi'nin şu 261. ayetine işaret var: "Mallarını Allâh yolunda harcayanların durumu, her başağında yüz tane olmak üzere, yedi kat başak veren bir tanenin durumu gibidir. Allâh, dilediğine kat kat verir; Allâh'ın lütfu geniştir!"

• Zaten sayı, bu âleme mahsustur! Çünkü sayıların sonu vardır! Fakat o âlemde tohumun, meyvenin sayısı yoktur, sonu yoktur!

• Ey aslından ayrı düşmüş cüz'; benliğinden, varlığından vazgeç de, külle doğru git, Allâh'a kavuş!

30 • Sen, kendin, testiye benzeyen bedeninde su gibisin; yaydığın dedikodu barışın; savaşın da sudaki kabarcıklar gibidir!

• Ey akıllı kişi; bu şekiller, bu suretler, akarsuyun üstündeki kabarcıklara benzer!

• Yahut da içteki sırlar dışarı çıkıncaya kadar, içteki suyun üzerindeki köpükler gibidir!

• Tandır içinde pişen yemeğin ne çeşit yemek olduğunu kaynayışı, çıkardığı köpüğü, pis kokusu belli eder!

• O yemeğin tatlı veya ekşi oluşu, gence de, ihtiyara da öyle görünür; her nasılsa kendini öyle belli eder!

35 • Tıpkı bunun gibi, insanların canları, iç yüzleri de yaptıkları işlerden, sözlerinden belli olur!

• İnsanın canı, mertebe bakımından nasıldır, nedir; mümin midir, kâfir midir, velî midir; işinden, sözünden anlaşılır!

681

• Testideki suyu denizden ayırma, denizden uzak tutma ki, içindeki tatlı su kokmasın, içilmez bir hale gelmesin! Yani; canımız testideki su gibi olduğundan, onu vahdet denizinden uzak tutarsan perişan olur!

• Çünkü, büyük sulardan yardım görmeyen, kendisine su katılmayan durgun su hoş olmaz; güzel rengi de gider, güzel kokusu da, güzel tadı da gider, bozulur!

• Hz. Peygamber; "İki günü aynı olan kişi aldanmıştır; şüpheye düşmüştür!" diye buyurdu.[750]

[750] Bu beyitte, şu hadîs-i şerîfe işaret edilmektedir: "Kimin iki günü aynı olursa, yani bulunduğu gün bir evvelki güne nazaran feyizli, faydalı, güzel geçmemişse, o kişi ziyandadır, aldanmıştır!"

40 • Yakîn elde edemeyen, tam bir imanı bulamayan kişi aptalca yaşar; böyle bir insan, rüzgarla dolu, içi boş bir tuluma benzer!

• O, her an ön saftan geride kalır; onun safiyeti, temizliği, nesi varsa bulanır, köpük gibi tortulanır, bozulur!

• Onun sıkıntısı, ıstırabı her an artar, daha beter bir hale gelir! Her an biraz daha çirkinleşir, biraz daha kötüleşir!

• Hakk'ın kapısından kovulan o kişi, cehenneme doğru gider; hakîkat denizinden uzak düşmenin azabını çekmeden ıztırapların, kederlerin ateşinde yanar!

• İşin oraya varmadan, halin perişan olmadan, her an gaflet seni biraz daha geriye sürüklemeden,

45 • Yürü; Halil gibi, aslına dön; yıldızdan, gökkubbeden vazgeç![751]

[751] Hz. İbrahim Halilullah; "Ben, batanları sevmem!" diyerek yıldıza, aya, güneşe tapmadan vazgeçmiş, Hakk'ı bulmuş, Hakk'a dönmüştü.

• Himmet ayağını güneşin ve ayın üstüne koy; başını da o eyvana, o dergaha, o kapının eşiğine koy!

• Bu benliği, bu varlığı Allâh yolunda harca da, İblis gibi, Hakk'tan ayrı düşme!

• Can suyunu can denizine dök de, haddi hududu olmayan uçsuz bucaksız bir deniz halini al!

• Hikâyeyi kısa kes; ben, perde arkasına girdim! Söz bitti, tamamlandı! Allâh, herşeyin doğrusunu daha iyi bilir!

50 • Şükürler olsun ki, kitap tamamlandı; kaybolmadı! Peşin akça oldu, kardeşlere ulaştı!

682

• Bu söz, gökyüzünün merdivenidir; kim bu merdivenle çıkarsa, gökyüzünün damına yükselir!

• Fakat, şu bildiğimiz gökkubbesinin damına değil; göklerden de daha yüksek olan mana göğünün damına çıkar!

• Bu bizim gökkubbemize o gökkubbesinden lütuflar, ihsanlar gelir; bu gök kubbesinin dönüşü de, daima o mana göğünün havası ile, o göğün sevdası iledir!

[Cenab-ı Hakk'ın inayeti. Peygamber Efendimiz'in lütuf ve ihsanı ve Hz. Mevlana'nın himmeti ile bu altıncı cildi de tamamlamak nasib oldu. Allâhımız'a hamd ü senalar, âlemlere rahmet olarak gönderilen azîz Peygamberimiz Efendimiz'e salat ü selamlar!]

27 Ramazan 1417 Hicrî 5 Şubat 1997 Miladî Ahkaru'l-İbad Şefik Can

Not: Bu cildi hazırlamaya başladığım sıralarda rahatsızlanmış; *"Mesnevi* tamamlanmayacak" diye endişeye kapılmıştım. Sevgili evladım Mühendis Cüneyd Eroğlu, benim müsveddelerimden yararlanarak IV. cildi tamamlayacağını vaadetti ve baş taraflarından kırk-elli sayfa kadar yazdı. Allâh'ın inayeti ile hastalığım geçti ve ben kitabı tamamlamış oldum. Bana yardımda bulundukları için Mühendis Cüneyd Eroğlu Beyefendi'ye şükranlarımı arzederim!

Altıncı Cildin Sonu